Anul XXIV
1
(975)
Sîmbătă
3 ianuarie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

INIMA PATRIEI

An nou — binevenit în țară, an nou — binevenit în inimi.

Toți ciți formăm aici acest relief în formă de cuvînt și alcătuim acest tulburător univers rotund care este țara sîntem în același timp și speranțele și certitudinile unui timp care să se așeze în lucruri și-n fapte cu mult mai mult temei decît pînă acum și cu mult mai mult izvor de bine. Tot ce s-a înfăptuit pînă acum reprezintă fondul principal al argumentelor și încrederii noastre în noi înșine. Tot ce s-a gîndit și înfăptuit pînă acum reprezintă fondul principal al devotamentului și abnegației noastre, al marii noastre iubiri de țară și al dragostei noastre nemărginite față de partid, față de secretarul său general, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

La acest început de an care deschide de fapt o nouă etapă, aceea a unui nou cincinal, toate aceste simțăminte își au acoperirea în aur a faptelor cu care un întreg popor își hotărăște și mai tare voința și puterea pentru noi eforturi în vederea edificării noii societăți, în vederea împlinirii marilor sale deziderate, a obiectivelor economice și sociale care să-i îndreptățească un viitor fericit.

Partidul nostru comunist va împlini în acest an șase decenii de luptă, muncă și creație nepieritoare, șase decenii care ne găsesc văzînd și simțind în partid acel centru vital, far viu și luminos în jurul căruia gravitează țara întreagă, poporul întreg. Conștiința însăși a istoriei și vieții noastre, conștiința însăși a tuturor înfăptuirilor de pînă acum ca și a tuturor înfăptuirilor viitoare, acest moment aniversar ne va insufla desigur noi motive și noi imboldări pentru ca, în continuitatea procesului amplu de dezvoltare economică și socială, la edificiul măreț al patriei să adăugăm noi carate, noi străluciri.

Așadar, un an nou pe care, în curînd îl vom numi un nou an, o nouă treaptă pe calea progresului și civilizației. Îl vom numi un nou an pentru că, pus în front de lucru, și deschis, și cuprinzător, el va prefața din interior suma însăși a înfăptuirilor cincinalului pe care-l inaugurează, și cu aceasta, ca o magistrală în timp, se deschide larg seria succeselor pe care cu toții ni le dorim.

Fii binevenit în țară, așadar, nou an, fii binevenit în inimi, an nou. L-am sărbătorit după datina străbună, dar și după datina de azi a zilelor și împlinirilor noastre ca și a celor ce vin, viitoare, gîndindu-ne, așa cum dintotdeauna am făcut-o, și așa cum fericit ni s-a vorbit mereu, că nimic nu vine și nu se realizează de la sine și că totul stă în puterile noastre, în temeiul și justificarea însăși a muncii noastre. Mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu ne stă îndreptar în acest sens și deschide un orizont nou de cuvînt și idee acum la început de an.

Ne cuprindem cu toții în acest mesaj, tot astfel cum viața se cuprinde de propriile ei reliefuri și din adîncul, dinlăuntrul ei sprijină și susține bolta nepieritorilor săi munți. Într-o nouă și, evident, transformatoare, revoluționară putere și profesiune înaltă de credință, cu liberul consimțămînt și hotărîrea fermă a acelei permanente stări de conștiință după care a face totul înseamnă într-adevăr a face totul și a te dedica neîncetat și concret propășirii patriei și poporului tău.

Speranțe de pace își pune lumea în acest nou an și speranțe de bună înțelegere și colaborare. Planeta pămînt se poate salva pe calea păcii, iar popoarele pot conviețui beneficiind de la pace și nu de la cursul periculos al agravării situației internaționale, nu de la cursul periculos al încordării, al înarmării sau al amenințării cu forța, etc. O îndreptățită rază de speranță trimite România în lume, prin politica sa de pace și înțelegere, prin normele și principiile pentru care ea pledează neabătut pentru ca viața internațională să cunoască un climat de încredere și de respect. Grija pentru soarta lumii înseamnă grija fiecărui popor pentru propriul său destin, iar România a făcut de nenumărate ori dovada unei înțelegeri majore, superioare a acestui lucru, motiv pentru care se bucură de respect și aprecieri unanime. Constanța politicii sale va avea și în acest an o confirmare pe măsură.

Un nou an, așadar, s-a instalat cu clipă și lumini în articulațiile însesi ale lumii și, vizionar, a intrat în toate drepturile și datoriile lui. Drepturi și datorii care prin om și prin oameni se întemeiază, pentru ca la orizont totul să fie mai bine și mai frumos. În inima acestui an bate inima fiecăruia și bate rotund, generos, însăși inima nepieritoare a patriei.

Luceafărul

„Am deplina convingere că anul 1981, cincinalul în care intrăm, vor aduce poporului român noi și mari realizări în muncă și în viață, vor spori tezaurul avuției naționale, ridicînd pe o treaptă superioară nivelul de trai material și spiritual al întregii națiuni. Garanția mersului nostru neabătut înainte o constituie eroica noastră clasă muncitoare — care își îndeplinește cu cinste și succes misiunea istorică în construcția socialistă din România, — o constituie minunatul nostru popor, făuritor entuziast al noii orînduiri".

NICOLAE CEAUȘESCU

PRIVIM PRIN MILENII

Flori tremurătoare, flori albe scaldă
pămîntul Patriei
Arbori înalți, bărbați puternici string
de milenii
cu rădăcinile țărina dacică, români vinjoși
în lung și-n lat frămîntă pămîntul mîndru ;
Respirația lor : respirația munților noștri,
respirația anotimpurilor, anotimpuri
de grîu,
anotimpuri de aur, de beton și de sare —
Sufletul meu se oglindește în sufletul lor
adînc și curat.
Ascultați inima acestui popor !
Inima lui știe doar unduirea iubirii.
Privim prin milenii : unde sînt cei
ce-ndrăzniră
să ne-ngenunche ? Albe flori unduind,
arbori înalți, bărbați puternici naște
pămîntul Patriei.

Voicu Olari

REFLEX

calendare — urmează aruncatul cu tărînă. În alte părți se asvîrle cu grîu. În podgorie, cu pămînt. Se ia dintr-un paner țărînă proaspătă și lină și se aruncă pe pămîntul vechi semn de-nflorire nouă. Iar dacă vrei, dacă te rogi frumos, urătorii îți dau așa cît să cuprindă o ulcică mică, mică, atît cît să încapă și-o sămînță-n ea, și să o uzi și s-o-ngrijești pînă cînd, în soarele primăverii, afară se aude iarba încolțind. E semn că ai ținut bine pămîntul și că poți să te mai reazimi de el. Și că de el se leagă speranță, se leagă și vis și așteptări. Pămîntul care, intrînd în gravitația unui nou deceniu, s-ar putea să fie și bolnav, și pustiit, împietrit sub piramide și arme și dezastre din care cu greu s-ar mai putea culege o sămînță, un simbure de rațiune. Cum cu greu s-ar mai putea culege, dintr-un cer de zgură, înrăit, vreo sămînță de stea. Rămîne trează speranța însă și rămîne vie veghea aceasta ca pămîntul să nu rodească împotriva sa nimic și să nu crească, să nu încolțească nimic care l-ar putea umple de ceturi și mai adînci.

N-a nins, podgoria se află în ceață, uneori însă — la început și la sfîrșit de an — uite, și ceața poate fi curată, trecută parcă prin mari filtre de aștri și de ninsori. Și se poate vedea cît de departe în timp, se poate auzi cît de adînc, în noi.

A. I. Zăinescu

Către anul 2000

Ca și cum ne-am fi aflat în urmă cu veacuri, ca și cum ne-am fi aflat la o adunare de oracol (prezicînd ce ne va mai fi dat să se întîmple), astfel a răsunat întrebarea. Și prins de acest joc am fost eu însumi tentat să dau curs imaginației, să construiesc lumi asemenea celora din desenele altor colegi de-ai lor : cu cosmodroane și navete spațiale, cu blocuri săgetînd soarele etc. etc. Am privit însă lunga listă de întrebări („de ce nu este liberă Namibia", „de ce este război între Iran și Irak", „care este poziția României față de focarele de război"), am privit fețele curioase ale copiilor ce așteptau cu gravitate răspunsurile și mi-am dat seama că anul 2000 pentru ei (ca și pentru noi) este domeniul unui prezent din ce în ce mai acut. Așadar, „cum va arăta România în anul 2000" ?

Am fost tentat să răspund simplu : asemenea vouă (care veți avea atunci puțin peste treizeci de ani și veți fi întrebați cum va arăta România la jumătatea primului secol al mileniului trei). Va arăta așa cum vom ști noi (cei care azi avem peste treizeci de ani) să vă lăsăm locurile de muncă și bunăcuviință, parcurile și sentimentele umane, străzile și demnitatea umană, locuințele și literatura. Dar de ce simplu cînd afară decembrie anunță sfîrșit de an cu ninsori și sărbători preamărind anul ce-a fost, anul ce va veni, cînd repetatele mele plecări de peste an configurînd un contur de țară îmi erau mult mai la îndemînă ? Și atunci au însumi mi-am adus aminte de o întrebare pusă de un grup de „frenetici reporteri" (în documentare) în fața machetei portului Constanța-sud—Agigea : și cînd va fi gata ? Ni s-a răspuns cu o uimitoare precizie o dată după anul 2000. Se lucra, așa cum ne place să spunem, în contul anului 2000, deși noi văzusem cu ochii noștri banda transportoare cărînd pămîntul pentru diguri (pămîntul unei alte mari lucrări : canalul de navigație Dunăre—Marea Neagră), deși noi văzusem belazurile și roman-dieselurile cărînd blocuri de piatră pentru aceleași diguri, deși noi începusem să vedem configurația portului. Iată, mi-am spus, un reper sigur al anului 2000 : portul Constanța-sud—Agigea — unul din primele zece porturi ale lumii, cel mai mare port la Marea Neagră (în anul două mii și... aproape că nu contează data exactă, important e că vom fi deja în mileniul al treilea al erei noastre). M-am plimbat mai apoi pe Canalul de navigație (noul fluviu al arzătorului pămînt al Dobrogei) fără mare greutate (știind ei cîte tronsoane sînt deja gata să primească încărcăturile de la mare spre gurile Dunării și nu numai către ele) oprind în porturile Medgidia, Basarabi, urmărind canalele de irigație împinzind Dobrogea, noile suprafețe de teren agricol obținute prin acoperirea suprafețelor calcaroase cu pămîntul mănos (rezultat din lucrările de excavare de la Canal), le-am evocat podul-muzeu al lui Saligny de la Cernavodă (și poveștile lui legate de încrederea constructorului în trăinicia operei sale : cum a fost el — podul — încercat și constructorul a stat într-o barcă sub pod, cum a încercat el — constructorul — mai tîrziu să-l mineze, dar opera i s-a dovedit mai puternică decît creatorul), le-am mai spus despre constructorii găzduiți în cartierul Columbia și i-am lăsat să urmărească singuri noul pod și noua centrală atomo-nucleară. Le-am spus toate acestea și nu eram mai departe de cincinalul care va să înceapă peste cîteva zile, le-am spus toate acestea și nici măcar nu-i scoseșem pe ei, pionierii atît de solemni cu cravatele roșii cu tricolor și bluzițele albe, din copilărie spre a-i proiecta în adolescență.

Am lăsat Dunărea să-și urmeze drumul — din nou — spre marea cea mare și m-am dus către cîmpie urmînd calea ferată de la Fetești spre Ciulnița de unde am lăsat-o și pe ea să-și ducă traversele către București spre a intra în Bărăgan, adică m-am dus către casă, către **acasă**, dacă socotim că după o anumită virstă te trage sfoara către origini (și originile noastre se confundă adeseori cu o așezare în care mai bizii lanul de porumb și-ți frămîntă nările mirosul de pîine coaptă în vatră). M-am dus la intretăierea Ialomiței cu Prahova (leagăn al unei civilizații străvechi căci din vreme în vreme apele dau la iveală fie un ciob de lut ars, fie un ban de aramă sau de argint, fie o altă urmă de existență civilizată și trainică) și le-am spus despre amenajarea riurilor din interior, despre microhidrocentralele ce vor zumzăi în cîmpie, despre felul în care acest sat Dridu s-a transformat rămînînd în tiparele sale tradiționale (și am convingerea că nici acest nou șantier care vine **peste el și în el**, răpindu-i lunca Ialomiței —

Constantin Stan

Continuare în pag. a 7-a

inedit

Tudor Arghezi

Tîlmaciul

Un cărturar a spus cîndva-ntr-o poză
Că tîlmăcirea e-o metamorfoză,
Căci după cum un suflet trece
Din om în om sau dobitoc, de zece
Sau de o sută și mai multe ori,
Oamenii fiind toți nemuritori.
După credința vechiului Eghipt,
În grai, tipar și manuscript,
Același gînd e-ntreg, deși se schimbă
Trecînd din cîte-o limbă-ntr-altă limbă.

Ianuar 1953

CINTAREA ROMÂNIEI

Autoportret cu cer

Țăra sus, deasupra pămîntului, în cămeșoiul lui de cînepă înălbită, stăpîn peste toate privelștile și întîmplările din Munții Apuseni. Avea o casă de lemn, într-o curte cu iarbă, și-n mijlocul ierbii erau soarele, șevaletul și scăunelul pe care ședea. Își ținea culorile-n poală, și pensulele, și nepoțica, umbrit de borul moale și larg al unei pălării uriașe, de sub care i se vedeau doar fuioarele aspre ale mustăților. Cînd l-am văzut prima dată picta primăvara, pe dealuri înfloreau merii și Ion Niță Nicodim le scutura florile pe pînzele lui. Nu-l interesa perspectiva. Nici umbra. Florile curgeau ca o ploaie, albe și luminoase, pe toată suprafața pămîntului.

— Cum v-ați apucat de pictură? Doar sînteți țăran. Ați lucrat o viață întreagă la vite și la pășuni.

— Și eu, ca cioara. M-am pus în virful gardului.

— V-a îndemnat cineva ?

— Ba.

— Și-atunci ?

— Aveam eu, demult, o iubire : munții aștia, și care au o frumusețe prea mare ca să nu știe și alții de ea. Așa că am strigat-o pe Rozalia, i-am cerut scaunul de la bucătărie și i-am zis că de-atunci înainte oi picta.

Și-a pictat: ani de-a cînd, în final, fecioara din Orleans care a schimbat prin curajul și jertfa ei destinul Franței rostește biruind frica și flăcările focului celebrele cuvinte din poemul lui Claudel : „Il y a la joie qui est la plus forte ! / Il y a l'a-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Ioana pe rug

Corul Filarmonicii din Cluj-Napoca și Orchestra radioteleviziunii au rostit și cîntat celebrul poem al lui Paul Claudel din oratoriul lui Honegger în aceste zile în București — eveniment cultural de primă însemnătate. După Missa în si minor al lui Bach interpretată la Ateneu în primăvară, o a doua capodoperă unde cuvîntul și muzica își împletesc puterile în vederea exprimării logosului devenit istorie.

Am văzut ochii înlăcrimați ai atîtora din sală

● **In paginile 2—3 ● Dezbaterile «Luceafărului»** ● Romanul românesc la începutul deceniului 9

CĂRȚILE ANULUI 1980

PRELUDIILE MODERNIZĂRII

Două idei structurează noua carte a istoricului Gh. Platon. Una, de sursă bălcesciană, vrea să spună că revoluția de la 1848 n-a fost, în țările române, fără trecut, iar în această lumină autorul îi atașează un întreg secol de acumulări, de contradicții, de tensiuni, de preparative, fără de care amintita revoluție nu s-ar putea explica, cum ar fi fost explicată uneori, decît ca o consecință, a contaminării apusene. A doua idee, decurgînd logic din prima, afirmă unitatea de aspirație, de orientări, de „conștiință", a perioadei amintite, revendicată ca epocă de tranziție de la feudalism la o societate modernă, de caracter burghez. Sînt idei care au mai fost enunțate, desigur, autorul însuși a făcut-o în mai multe rînduri, dar pentru întîia oară ele apar în cadrul unei sinteze de anvergură, menită să prefațeze o alta, nu mai puțin importantă, cu privire la revoluția însăși. Se poate înțelege astfel mai bine interstițiul 1750—1848, care se arată a fi și pentru lumea românească unul din cele mai spectaculoase, în sensul că oferă o mare diversitate de fenomene, o succesiune rapidă de evenimente, mutații, răsturnări, cu efecte de sea-

Al. Zub

Continuare în pag. a 6-a

Cuvînt unificator

Gîndindu-mă, din lungul firului vieții mele, ajuns la răscruce, la tot ce poate fi mai important pentru mine, scrisul mi-a apărut drept singurul punct de sprijin; el este viața împătimită de viață, într-atît de profund, încît își atinge limitele, pipăind chiar puțin dincolo de ele, într-o zonă luminoasă a emisiilor ulmind prin incorporalitate, căreia-i redă și astfel esența; el se face, se lasă comunicat și comunică, de la materia cea mai amorfă pînă la cea mai pură, acumulînd energii incapabile altfel să se rostească, întărindu-ne siguranța universalității în spațiu și timp.

Nu vreau decît să scriu !

Fapta de a fi om ar fi efemeră dacă nu ar exista complinirea scrisului, în care gîndirea construiește gîndire și sentimentul, sentimente, le legitimează nașterea și autorizează libertatea de acțiune, elucidînd în măsura nu numai în care omul se știe mai bine pe sine ci și, mai ales, în aceea în care tinde să vrea să se știe mai bine. Dar a ști ce înseamnă scrisul, tot ce este și cutează el să fie, echivalează cu a ști totul despre om. Fascinație inepuizabilă care bucură și cutremură. A nu te lăsa copleșit de ea, adaptînd-o rezistenței de șoirit, ocrotindu-ți însăși existența, se constituie într-un efort fără de egal. Nu putem trăi fără să scriem dar nici nu putem lăsa scrisul să ne devoreze în întregime, dînd curs numai aceste sublime contradicții, prin care umanitatea din noi se îmbogățește, devine, ciudat lucru, mai nobilă și firească.

Nu vreau decît să scriu!

Dacă mai există înțelegere pentru scris și se mai știu toate căderile și înălțările acestei îndeletniciri, cunoscută de toți dar urmărită îndeaproape doar de cei ce i s-au devotat, în virtutea unei grave deliberări de conștiință ; dacă mai există oameni care cred în el, în înalta lui menire și posibilitate de a stabili posibile punți de comunicare, asigurîndu-i acel climat favorabil fără de care ar mohorî în gol; dacă un consens mai puternic decît oricare altul ne-ar uni cu acea fermă delicatețe care este girul recunoașterii, a menirii îndeplinite ; dacă asistăm, în ciuda tulburărilor de suprafață, tocmai la o astfel de reașezare în temelii, specifică avansului real de civilizație, putem să ne vedem în liniște de treabă. Și cine și-ar dori mai mult? Cu o mai puternică și nedisimulată recunoștință. Cu o mai sporită și scrutătoare privire aplicată problemelor într-adevăr grave care ne mistuie lumea noastră, deci lumea de pretutindeni, lumea în ipostază virtuală de cuvînt unificator.

Nu vreau decît să scriu!

Grigore Hagiu

TÎNĂR ÎN AGORA

EMOȚII LA O CARTE NOUĂ

O carte nouă e o emoție nouă pentru scriitor. O privește zile în șir minunîndu-se de virtuțile pe care nici nu i le bănuia așa cum o vedea între filele mizgălite ale manuscrisului. Apoi pleacă cu ea prin lume. O citește oamenilor, le-o prezintă, și cele mai dragi poeme sînt rostite blînd sau tăios, după cum îi e firea, în fața muncitorilor, a țăranilor, a intelectualilor, a cititorilor — într-un cuvînt. Un frumos obicei al scriitorului român e acela de a merge prima dată cu rodul muncii sale acasă la el sau acolo unde se simte cel mai bine.

Așa am mers cu ultima carte de versuri „Alfabetul straniu în care vă vorbesc" între minerii Văii Jiului. La Mina Lonea, la Mina Lupeni, între oamenii aceia frumoși și duri, sufletе de poeți de la care am învățat numeroase lucruri necesare unui om care scrie și care are întotdeauna de-a dreapta și de-a stînga sa, a mesei de lucru — viața. Însoțit de cîțiva colegi am sosit la Mina Lonea între schimburi. Un schimb ieșea din adînc iar altul se pregătea să-i ia locul acolo jos în încleștarea dură cu materia, cu energiile ei inepuizabile. Fețe de oameni dure, stîncoase, ferme, de pe care lumina alunecă biruită. S-au apropiat de standul unde se aflau frumos

Valeriu Bârgău

Continuare în pag. a 7-a

Niște brazde, roată prin pădure

Da, și ceața poate fi uneori curată. Subțire, transparentă, trecută parcă prin mări filtre de aștri și de ninsori. Se scutură caldă pe dealuri ca și cum niște pomi ar înflori acolo în univers și, cînd și cînd, se dau jos. Mai își iau ceva apă de la rădăcină și își mai iau ceva aripi, ceva zbor. Iar cînd totul, în streașina dimineții se sparge, pe pămînt curg doar acoperișe și stoluri de flori. Împing aerul, cu bice copiii, și ape se-nvîrt grele pe după pocnitori. Plugușorul își duce ecoul prin văi mai departe și aduce aminte de apăsarea, cu pieptul, a țăranului pe plug. Trag roată-roată niște brazde prin pădure și aciuoi de-argint bătătoresc mușcate roșii și subțiri la geamuri, presărînd bucăți de cer prin curți. Toate porțile au fost deschise și dinadins uitate toată noaptea descuiate; iar ciinii, în ogrăzi, legați în lanțuri. Au fost bătrînii mai întîi, ei au colindat și-au fost colindați în memoria lor cu lunga, abia mai amintita și depărtata lor viață. Și-au fost și tinerii apoi, și-apoi copiii. Un plugușor i-adună ca-ntr-un vis pe toți. Solemn și totul cît mai generos — pentru că-n drum mai așteptau și doi cai și o pereche de boi gătiți cu ziuă și cu foi vechi, rupte din

605.331
P

miron scorobete

Amurg

La porțile-amurgului
greierii cer
țărinii mume
o fărimă de cer.

Pîraiele curg
cum ar curge pămîntul.
Greierii treieră
lumina și vîntul.

Se cheltuie-n șoapte
de cri și de cri —
făpturi de noapte
cu glasuri de zi.

Alpi
13 mai 1977

Ziua ce sub un gorun

De soare, de un riu trecînd prin vară,
de păsări,
ziua ce sub un gorun opri
de toate pare a-și mai aminti.

Un duh al zilelor ce vor sfîrși curînd
întîrzie albastru peste luncă.
Sus — țipete pe care blînd
tăcerea viitoare le alungă.

Din coastele pămîntului irump
reflexele acelui verde scump
și decadent, mai stins și mai puțin
și coborît în el ca un declin.

Și ziua ce sub un gorun opri
tîrziu, prin soare, prinse-a se urni.

Steme

O, codrii mei, fără de preț stindarde
pe care toamnele cu gloanțe reci
le-așteaptă-nnegurate de departe
la vechi strîmtori, pe negrele poteci,

desfășurați-vă în vîntul verii
ca înaintea grelei bătălii —
cu vulturii, cu cerbii și cu jderii
arzînd în voi ca niște steme vii!

Romanță

Iubindu-te, am mai bătut un drum
de toamnă, de depresii și de fum.

Și la sosire, mai fără de tine,
fui ca pămîntul plin de ploi străine

și ca o boltă-n care-n loc de stele
ar arde golul cîntecelor mele.

De parcă

O, ce tăcere în clopote,
ce nemișcare în vînt!
Frunzele gata să cadă
nu se desprind spre pămînt.

Și nici tu nu mai vii unde luna
a uitat să răsară
de parcă de-acum totdeauna
ar fi o puternică vară...

Nopțile cu lună

Nopțile cu lună, cîte mai sînt,
hai să le pierdem înalt —
să trecem prin același cuvînt
de pe-un tărîm pe celălalt.

Pămîntul doarme-n senin,
apa prin limpede crește
și bolta coboară în noi
mai sinceră decît o deznădejde

E-atîta liniște-n spațiul
trecător, oprit de-amindoi,
că toamna începe să ne-ndrăgească
și larg se urnește spre noi.

Noaptea brazilor

În noaptea luminată și de veghe,
sub clinchetele străvezii și reci,
vin brazii-n sat ca-ntr-o poveste veche
cu stele-n cetini și argint pe crengi.

Vin brazii să ne-aducă veste bună
că mai sunt munți și că zăpezi mai sunt,
că-i pace și că suntem împreună
și că-i frumos pe-acest pămînt cărunt.

E noaptea cînd la fiece fereastră
vin brazii să ne-aducă leroind
într-un ungher de liniște albastră
făptura nouă-a unui vechi colind.

RETROSPECTIVE LITERARE

●

DEZBATERILE «LUCEAFĂRULUI»

Romanul românesc

MASIVITATEA ROMANULUI CONTEMPORAN

NICOLAE CIOBANU : Judecînd după producția editorială a anului '80, cred că se justifică, fără îndoială, tentativa noastră de a evalua, în ansamblu, fenomenul epic al anului în cauză. Mă refer nu numai la numărul de volume apărute, ci și la o seamă de elemente ce țin de dinamica generală a evoluției acestui gen. Se poate vorbi, mai întîi, de prezența realmente masivă a unor prozatori de reală importanță cu noi și semnificative apariții în librării. Se poate vorbi și de faptul că, în majoritatea cazurilor, aceste opere și acești autori propun imaginea unor eforturi foarte susținute vizînd diversificarea și maturizarea prozei românești, aspirația ei de a-și consolida și nuanța o serie de caracteristici menite să-i definească personalitatea de ansamblu. Trebuie deci să circumscriem producției de romane, și, eventual, de cărți de nuvele ale anului '80, peisajul mai larg al prozei românești din ultimii 10 ani. Este vorba, în majoritatea cazurilor, de autori care tind să-și reafirme și să-și aprofundeze „obsesii" tematice, enunțate în cărțile anterioare. Pe de altă parte, se pune problema în ce măsură aceste aspirații beneficiază de elemente originale convingătoare. Care este coeficientul de surpriză al cărților aparținînd acestor autori deja consacrați? Nu cumva ceea ce altădată ni se părea a fi simptomul excepției, acum, în contextul anului '80, capătă doar statutul unor situații previzibile? Să discutăm apoi despre eventualele apariții de noi romancieri capabili să ne surprindă sau despre apariția unor cărți aparținînd unor autori de proză pe care nu-i mai credeam capabili de surprize și care, cine știe, ne obligă a nu-i mai trata cu indiferență. În sfîrșit, dacă cumva, una din notele caracteristice romanului anului '80 nu este și aceea care arată că cel puțin cîțiva autori, eliberați de obsesia... „obsedantului deceniu" s-au hotărît a se angaja pe alte piste, obținînd rezultate remarcabile ; romanul fantastic-alegoric, romanul istoric sau romanul consacrat unor problematici situate într-un context mai apropiat de zilele noastre, hotărît să dea dovada unui anumit grad de intimitate existențială, chiar dacă forma romanescă adoptată poate părea mai puțin gravă — recentul roman al lui Dumitru Dinulescu, să zicem.

PAUL DUGNEANU : Sau Gabriel Gafița...

N. CIOBANU : Care este, așadar... în esență, poziția prozatorului tînăr (între 25—35 ani) vizavi de tematica „obsedantului deceniu" și de autorii care îmbrățișează această arie tematică? Apoi, problema existenței sau nonexistenței în peisajul epic contemporan a cărții de proză scurtă. Au apărut cîteva cărți de nuvele și schițe care merită, cred, să fie luate în considerare. Vreau să lansez chiar o mică provocare arătînd că mi-a plăcut mai mult recenta carte de nuvele a Gabrielei Adameșteanu decît romanul ei. Ceea ce arată că un autor trebuie să-și cunoască foarte exact mijloacele. Dat fiind antecedentele ei, o serie de autori uită că într-o măsură decisivă excepționala tradiție a prozei românești se leagă de performantele nuvelei, schiței și povestirii. În fine, chestiunea debuturilor în proză...

VALENTIN F. MIHĂESCU : Aș desprinde, pentru început, două „parcele" din cîmpul de dezbatere propus de Nicolae Ciobanu. Mă opresc mai întîi asupra celor doi factori (de decizie?) care intervin asupra cărții, după ce ea a ieșit de sub tipar și s-a așezat (uneori pentru timp îndelungat) în rafturile librăriilor : critica și publicul. Despre critică nu riscăm acum alte afirmații decît aceea că există critici și critici, adică mai critici și mai puțin critici. Unul din rosturile lor ar fi — credem — și / încă acela de intermediere între operă și cititor. Despre public (publicuri) se știe că impune un anume prag al accesibilității. Vorbesc aici de accesibilitate iar nu de facilitate și nu absolutizez criteriul. Consider doar că, în relația posibilă **operă-critic-cititor,** criteriul accesibilității nu trebuie să lipsească din instrumentele criticului și nu poate fi ignorat de autorul operei.

O altă problemă pe care ne propunem s-o luăm în discuție este cea a prozei inspirată — așa-zicînd — din „obsedantul deceniu". Continui să cred că obsedantul deceniu este deja **o temă** a romanului românesc, o temă conținînd tipare greu de spart, cu personaje „tipice" puse în împrejurări „tipice", cu încercări naive și uneori hazlii de „umanizare" a eroilor. Ceea ce rămîne notabil în romanele anului '80 este tentativa (reușită) de părăsire a acestor căi bătute, în primul rînd prin nuanțarea atitudinii scriitorului (a atitudinii și nu a poziției ideologice) față de epoca în discuție. Observînd în treacăt obsesia cantității în **Cel mai iubit dintre pămînteni** de Marin Preda, **Pumnul și palma** de Dumitru Popescu, **Biblioteca din Alexandria** de Petre Sălcudeanu să subliniem, la nivel auctorial, o anume detașare, lipsa încrîncenării, luciditatea analizei. Ceea ce nu exclude, desigur, patetismul personajelor, subiectivismul lor marcat, deci personalitatea acestora.

N. CIOBANU : Deci, se pune problema dacă aceste romane care își apropie tema „obsedantului deceniu" dau impresia puternică, resimțită foarte concret, că sînt emanația unui proces de asumare profundă a realității originare și dacă, în același timp, ele propun o meditație existențială profundă, în sensul camusian al cuvîntului, asupra temei respective. Acesta ar fi punctul de separație între ceea ce reprezintă evaluarea autentică a temei respective și fenomenul de epigonism, datorat presiunii, tiraniei modelelor.

SULTANA CRAIA : În legătură cu **procesul de asumare** despre care vorbea Nicolae Ciobanu, mi se pare că acesta explică **masivitatea** romanului anului '80, incluzînd în discuție și **Fiul secetei,** apărut anul trecut, dar circumscris aceleiași problematici dominante. Rareori romanele de prim-plan au mai puțin de 500 de pagini. Prozatorul este **asaltat** de această problematică, deopotrivă complexă și vastă, abia acum abordată dintr-o perspectivă mai detașată, aceea la care se referea Valentin F. Mihăescu. Asistăm acum la o ofensivă a realismului născută într-un climat favorabil reevaluărilor, un realism deplin, așa cum **nu** s-a întîmplat într-un context dogmatic, în care realismul era impus ca unică modalitate artistică acceptabilă și în care majoritatea romanelor erau construite după formule din care nu lipsea nimic în afară de autenticitate. Timp de aproape două decenii, apoi, literatura română a traversat experiențe de tot felul, onirice, insolite, diverse modalități antiromanești, căutări în direcția romanului mitic, funambulesc etc. S-a încercat pulverizarea epicului, hipertrofia viziunii caricaturale, grotești, simbolice. Unele încercări s-au împlinit, altele au eșuat în inconsistență, unele au alunecat în exces , dar se dovedește acum că nici una dintre aceste căutări nu a fost inutilă. Imanența realismului ca dimensiune a oricărei literaturi se afirmă în acest context în care el reprezintă o permanență alături și dincolo de modele literare, de experimente sau snobisme. Romanul realist a existat în tot acest răstimp prin creații în felul lor singulare, dar iradiante și legate între ele în pofida diferențierilor firești. Realismul a asimilat sugestii și noi teritorii datorate încercărilor despre care vorbeam și și-a diversificat la rîndul său modalitățile expresive, așa cum se observă și în cărțile acestui an, an prin excelență al romanului.

Dacă **masivitatea** mi se pare un aspect definitor, nu mai puțin frapantă mi se pare atitudinea anticalofilă. Asaltat de problematică, prozatorul se desfășoară în special în direcția investigației sociale și psihologice, atras de „caz" și de tipologie, de biografie și de experiența existențială a personajelor, încercînd să cuprindă o cît mai mare diversitate și manifestîndu-se din această cauză deseori neselectiv. Faptul de viață este obiectivul imediat, transfigurarea artistică rămînînd într-un plan secundar. Ceea ce contează pentru romancier sînt în primul rînd adevărurile puse în discuție, de unde și natura profund dilematică a acestei literaturi.

DIVERSITATEA TEMATICĂ ȘI DE FORMULĂ

N. CIOBANU : Chiar și în acest an poziția prozei de structură imaginară nu este de neglijat ; cu dubla ei deschidere : narativ-alegorică, de o parte, sau, de altă parte, introspectiv-analitică, reflexiv-dilematică, situație cînd epicul de tip obsesional se sublimează în stări de conștiință abisal-traumatizante. Au apărut, astfel, cîteva cărți deosebit de interesante care revendică o situare mai specială tocmai din acest punct de vedere. Ultimul roman al lui Laurențiu Fulga, **Salvați sufletele noastre,** este un roman eminamente imaginar, în cea de a doua accepție înainte definită. **Omul coborît din turn** de Platon Pardău ilustrează întîia direcție cu excelente rezultate. Romanul lui D. Dinulescu, **Galaxia burlacilor,** este un ingenios amestec de elemente reportericești proiectate în spații epice și descriptice prin definiție bizare, grotesc poetice. Nuvelele Gabrielei Adameșteanu, adesea, fac jocul între poighița realistă, a faptelor ; eroii însă trăiesc aventura onirică și se definesc în plan moral la acest mod.

S. CRAIA : Pentru că s-a amintit romanul lui Laurențiu Fulga, cred că ar trebui adusă în discuție încă o caracteristică definitorie în mare măsură a romanului anului '80, și anume frecvența problematicii intelectualului. Chiar în romane în care inițial personajele nu aparțin prin formație unei structuri intelectuale, ele se „intelectualizează" prin accesul la putere, așadar prin asumarea unor opțiuni și prin nevoia de a le justifica **(Pumnul și Palma, Biblioteca din Alexandria, Sita lui Mamona).**

Intelectualismul personajului este adecvat tensiunii interogative care domină demersul epic în romanele recente, puse în discuție, caracterul lor dilematic și meditativ. Nu întîmplător succesiunea de „cazuri" biografice din **Biblioteca din Alexandria** i se relevă scriitorului Petre Curta, pentru că acesta are prestigiul unei conștiințe înzestrate pentru sinteză și pentru selecție, pentru sensul mai profund al experienței umane. Micu și Petrini, Cernea și Ștefan Manu **(Umbrele nopții** de M. Diaconescu) reprezintă tot atîtea ipostaze ale conștiinței intelectuale confruntate dramatic cu lumea și cu vremea pe de o parte, dar și cu propriile contradicții ale unor structuri interioare de multe ori scindate, și aceasta este adevărata sursă a tragismului lor.

Mi se pare, pe de altă parte, sesizabilă formarea unei tematici interesante, preocupată de condiția literaturii ca literatură, de jocul dintre real și imaginar, de raporturile nu o dată labile și echivoce dintre ficțiune și realitate. Dintre romanele din acest an mă gîndesc la **Zile de nisip** al lui Bujor Nedelcovici și la **Sărbători marțiale** al lui Ioan Dan Nicolescu. Temă prezentă, în alți ani, la Ion Coja în **Carnaval la Constanța.** Este un curent subteran care abia se formează, interesant prin consecințele posibile și prin teritoriul deschis meditației.

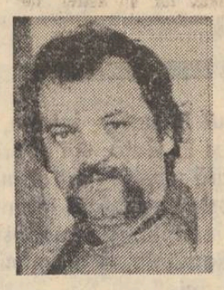

VALENTIN F. MIHĂESCU : „Notabilă în proza anului '80 este tentativa (reușită) de părăsire a căilor bătute"

P. DUGNEANU : Aș reveni la ideea că în ultimul timp se observă o modificare a unghiului sub care este privită tematica „obsedantului deceniu". În general, s-au impus două modele, nu numai narative dar, aș spune, și ideologice, în romanele ce au abordat această perioadă : modelul **D. R. Popescu care prin F și Vînătoarea regală a impus parabola și fantasticul,** și de aici o întreagă serie de epigoni care firesc, au asimilat și multiplicat procedeele epice, cu deosebire „tehnicile" senzaționalului și insolitului (nu procedeul în sine este de vină, ci felul abuziv în care a fost utilizat). Am asistat astfel, la un treptat proces de formalizare și codificare a mijloacelor narative, dublat de o mișcare inversă, deloc fericită, de desemantizare a conținuturilor. Ilustrativ este cazul lui Ioan Dan Nicolescu, prozator de reală înzestrare, dar care a evoluat pe această orbită. Un alt model care a generat și el imitatori este romanul lui Augustin Buzura, **Fețele tăcerii,** prin ceea ce s-ar putea numi „reabilitarea anchetatorului", (activistul de partid din perioada '50) investirea lui cu o psihologie mai substanțială, cu un caracter și un comportament mai puțin simplist. Gesturile și actele sale au căpătat o justificare mai nuanțată, în funcție de cadrul social-politic al epocii, fără ca prin aceasta să se scuze erorile propriu-zise. Cu alte cuvinte, personajul a fost, pur și simplu, umanizat. În schimb, victima, familia Măgurenilor, este înfățișată destul de convențional și schematic. Defect care la prozatorii mediocri s-a accentuat, ajungîndu-se la următoarea situație paradoxală : în centrul atenției pătrunde tot mai mult anchetatorul sau acuzatorul, întîmplările și scenele fiind croite parcă, pentru a-i motiva și justifica comportarea. O tipologie derivată este aceea a activistului de partid, confruntat desigur, cu dificile probleme umane și evenimențiale pe care însă le rezolvă mai totdeauna, convenabil, îndreptînd și reparînd chiar și ceea ce în mod obiectiv era imposibil : marile traume și injustiții nu numai sociale ci și morale. Dar iată, că și acest nou clișeu începe să fie părăsit, și asistăm, în ultimul timp, la o mai echilibrată și veridică distribuire a rolurilor și acțiunilor (este clar că orice roman presupune o strategie și o retorică bine puse la punct, pînă în cele mai mici amănunte).

În romanul lui Petre Anghel **(Sita lui Mamona),** pentru a da numai un exemplu, tradiționala împărțire victimă-călău este estompată, personajele putînd să interpreteze „partituri" opuse uneori caracterului lor, dar cerute în mod normal, de derularea evenimentelor. Mai mult decît atît, un personaj cu o psihologie și o structură, așa-zicînd negative, joacă un rol pozitiv. Este vorba de Oprică Roșca, un Vautrin al Bucureștilor anilor '60, fost falsificator de bani, și în continuare, ocupîndu-se cu afaceri dubioase, dar care salvează dintr-un mare pericol (răzbunarea unui maior) pe un fost colaborator al său, Victor Ionescu, ajuns primar comunist. Însă marea cotitură, și dacă vreți replica la modelul narativ alegorico-fantastic, o constituie monumentul epic al lui Marin Preda, **Cel mai iubit dintre pămînteni.** Dacă în **F** și **Vînătoarea regală** evenimentele se desfășurau într-un spațiu închis, propice atmosferei și tensiunii imaginarului, satul Patriliei și împrejurimile, un Macondo local, Marin Preda deschide extraordinar perspectiva și demonstrează că acele realități care apăreau și în romanele mai sus-amintite nu sînt condiționate de un anumit loc, ci sînt proprii pentru un sistem și pentru o întreaga societate. Este, de asemenea, remarcabilă, cauzalitatea complexă ce motivează faptele, precum și înscrierea destinelor umane într-un ampiu peisaj istoric și politic. Desigur, textul are o structura polifonică, dar eu m-am oprit doar la unul din etajele sale de semnificații, cel care ne interesează în cazul discuției noastre.

V. F. MIHĂESCU : Chiar în ceea ce Paul Dugneanu numea „modelul D. R. Popescu" (pentru nevoile discuției putem accepta oricîte astfel de definiții de lucru) mi-aș permite să observ „epigonisme". **Împăratul norilor** și **Ploile de dincolo de vreme** sînt romane care nu se mai ridică la valoarea lui **F** sau a **Vînătorii regale.** Mecanismul (căci există un mecanism în întregul ciclu) care împinge epicul la nesfîrșit înainte, funcționează aici în gol, regizorul își lasă actorii să bată cîmpii fie și cu grație, substanța romanescă se diluează, sensurile se subțiază.

N. CIOBANU : Chiar D. R. Popescu se pare că este conștient de acest lucru, pentru că, în recent apărutul său roman el apare mai circumspect cu viziunea mitic-parabolică, făcînd recurs, mai decis, la datele direct realiste, documentare ale istoriei. Cred că acest nou roman va provoca serioase discuții și un interes real atît pentru ceea ce reprezintă el în efortul scriitorului de reconsiderare a propriilor mijloace, cît și pentru tentativa sa de a se înscrie în dialog cu romanul actual din perspectiva unei primeniri a viziunii și a modulul de a se apropia de datele istoriei. Este un roman politic care se structurează dînd „cărțile pe față", ca să zic așa.

A. SILVESTRI : Deși observațiile anterioare sînt în general corecte și nu sînt obligatorii rectificări însemnate, totuși e momentul să precizez că „proza unui an" calendaristic este o noțiune aproximativă estetic și numai în chip întîmplător cu sens în istoria literară. Practic, din moment ce apariția editorială este nu o dată în corelație cu o mulțime de factori fără contingență cu literatura, se înțelege de ce cronologicește apar simultan producțiuni concepute în ani feluriți, cu diferențe de ordin stilistic și chiar de mentalitate. „Diversitatea" rezultată dintr-un astfel de examen mecanic ar fi, așadar, înșelătoare, dacă n-am observa că 1980 e totuși punctul deocamdată cel mai înalt pînă unde a evoluat un proces esteticește ușor de urmărit.

P. DUGNEANU : Ai dreptate, stadiul '80 constituie, de fapt, saltul calitativ, după un interesant proces de evoluție a romanului românesc contemporan de-a lungul unui deceniu, timp în care și-a conturat fizionomia proprie.

A. SILVESTRI : Este mai întîi acea așezare a straturilor conștiinței literare , proprie epocilor posterioare cutărei etape de insurgențe în regim formal. Cine contemplă ultimii cincispre-zece ani de proză românească nu poate elimina cam cinci-șase ani de „experimentalism" cu expresii felurite („onirism", „nouveau roman", proză fantastică, producții gidiene ori de inspirație sud-americană) cu originea în literatura națională ori de sursă internațională. Acest fenomen, esteticește explicabil și care nu trebuie combătut fără discriminări (căci este, privit în abstract, pozitiv), a stimulat enorm proza care l-a urmat și în conjugare cu un examen rațional și adînc, în ordinea conținutistică a dat practic toate datele imaginabile pentru o sinteză temeinică și cuprinzătoare. O astfel de sinteză (unde intră analiza politică și sociologică, tehnici de tot soiul) este pe cale de a se produce în mod organizat și întîi care au îmbrățișat-o par a fi fost prozatorii din generația matură, secondați de cîțiva dintre cei care, tineri acum zece ani, experimentau la noi printre primii. „Momentul 1980" aduce neîndoios un spor în calitate și, mai ales, în „cantitativul... de calitate", avînd așadar de înregistrat cu mult mai multe romane esteticește valoroase decît cu cîțiva ani înainte. Acest an continuă cu producții noi și mai numeroase un fenomen global, cu începutul prin 1970.

„Romanele anului" par a fi, din acest unghi, **Cel mai iubit dintre pămînteni** de Marin Preda, **Fluviile** de Paul Anghel, **Vocile nopții** de Augustin Buzura, văzînd în acestea prototipuri care, în fond, reprezintă predispoziții în afara discuției ale prozei de azi : meditația politică și morală pe tema puterii și a istoriei, proza-document cu notă istorică, în fine, romanul de strictă actualitate. Lîngă acestea, fără a intra într-o clasă separată căci iese din categorisirea istorică (fiind o variație spontanee și barocă) ar fi proza fantastică și de imaginație, precum la Platon Pardău **(Omul coborît din turn),** Ioan Dan Nicolescu **(Sărbători marțiale)** etc.

Romanele „tipice", ca să zic așa, (dar și altele) sînt opere solide, și, cantitativ, voluminoase, făcînd parte în general dintr-un ciclu (este cazul lui Paul Anghel, chiar al lui Marin Preda), spre a nu mai vorbi de **Viața și opera lui Tiron B., Iepurele șchiop (I)** al lui D.R. Popescu), Înfățișarea de soliditate „cantitativă" (ori de „ciclu") este izbitoare și la altii, precum Platon Pardău, Petre Sălcudeanu, Paul Georgescu **(Vara baroc)** ca să nu citez decît prozatorii de mîna întîi. În fine, prozatorul român a cîștigat, pesemne, și în „cantitativul monumental".

S. CRAIA : Iar alți scriitori au continuat experimentele mai vechi, care între timp s-au integrat, devenind la rîndul lor „tradiție" și au scris literatură bună fără a deveni epigoni. La unii însă, aceia care se cramponează de modele și modelele anilor '65—'70, fără să aibă

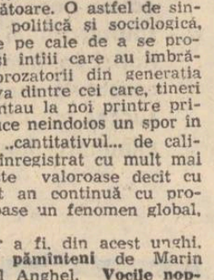

PAUL DUGNEANU : „Stadiul '80 constituie de fapt saltul calitativ"

acoperire problematică, se instalează o oarecare paradoxală desuetudine.

A. SILVESTRI : Proza românească de azi este diversă : avem „realiști obiectivi" și „fantezisti", „tehnicieni" și „conduitiști", (acestea — formal) „deliberaționiști" (punînd în balanță puterea, eroarea, adevărul, forța și justiția imanentă" „istoriști documentari", „contemporaniști" „ironiști" (aceștia — sub raport conținutistic). Totuși , observ aci un procent însemnat de „documentar", cu forme chiar și de mistica documentului, ceea ce înseamnă că romancierul voiește a da așa-zisei „accesibilități" înfățișarea unei „atractibilități". Chiar dacă închipuie verosimil și fabulează în cadrele realității cunoscute (precum ar fi la Augustin Buzura), totuși aerul de „mărturie pe viu" e, în romanul actualității, izbitor căci romancierul ar voi, se vede treaba, să fie un secretar instantaneu de cazuri sociale. „Documentarul" e, sub raportul concepției, singele romanesc în **Fluviile** de Paul Anghel. „Document" (uneori în cod și cu o cheie pe care inițiații o știu) este și „Cel mai iubit dintre pămînteni" și nu exagerez văzînd în „Omul coborît din turn" o parabolă cu înfățișare de document apocrif. „Realul documentar", cu sau fără convenția verificării brute cu faptele, este ușor de reperat în roman **(Filozof de închiriat** de C. Turturică, **Două treimi de viață** de Anatolie Panis, **Galaxia burlacilor** de D. Dinulescu, **Ficțiune și infanterie** de Costache Olăreanu), cît și în nuvelistică **(Meseria de nuvelist** de Radu Cosașu, **Ihuc Mihuc, eu și japonezii** de Anatolie Panis).

Ce se deduce de aci ? Că ideea de literatură

NICOLAE CIOBANU : „Care este poziția prozatorului tînăr vizavi de tematica obsedantului deceniu ?"

sub aspectul ei de verosimil și abstract a căpătat, sub raportul conștiinței estetice, contrafortul „autenticității" și al „documentului". Un roman care studiază cazuri abstracte și, cum se zice, „general umane" nu pare a fi simpatic prozatorului român, care voiește, probabil, nu numai să scrie bine ci, mai mult, să spună adevărul, însă „cu dovezi".

N. CIOBANU : Nu putem și nici nu e cazul a stabili exact cantitatea de document propriu-zis în aceste romane. Ele dau mai degrabă senzația de document sui-generis al istoriei ; este ceea ce lipsea altădată tocmai romanelor de această natură.

P. DUGNEANU : Cred că folosim acum, puțin abuziv, noțiunea de document, deoarece, sintagma de roman-documentar, are deja, o accepție specială, bine circumscrisă semantic.

S. CRAIA : Un roman-document în acest sens este mai curînd o carte ca **Toamna pătimirii noastre.**

V. F. MIHĂESCU : Modelul realist invocat aici a atras după sine, prin extensie, așezarea în prim-planul operei a adevărului istoric despre epocă. Dar dacă aceste cărți au drept miză doar acest adevăr, oare nu pot fi ele înlocuite cu un tratat de istorie bine scris?

P. DUGNEANU : Acesta ar concura romanul documentar și nu pe cel realist, pentru că realismul își propune mai mult decît simpla reproducere a adevărului istoric.

N. CIOBANU : Senzația de realism autentic pe care o produc aceste romane are și ea o explicație, o cauză. La mijloc nu este o invenție pură a autorului. Trebuie să recunoaștem că atît critica cît și publicul depistează „miroase" imediat pagina de proză într-adevăr realistă (vezi cazul Rebreanu) de cea pseudo-realistă. Comparînd romanul **1907** al lui Cezar Petrescu cu **Răscoala** lui Rebreanu vedem imediat cum stă cazul. Ficțiunea nu este exclusiv un produs al imaginației autorului. Nu se poate vorbi despre o istoricitate intrinsecă a imaginilor de viață într-un roman, atîta timp cît pe cititor acest roman nu îl determină chiar să se gîndească la „duplicatul" lui din arhivele istoriei. De multe ori, de pildă, romanele lui Tolstoi, Rebreanu, Sadoveanu, și, mai recent, Marin Preda, Eugen Barbu, Ion Lăncrănjan, Paul Anghel, mi-au trezit interesul îndemnîndu-mă să citesc unele cărți de istorie și de documente foarte serioase.

S. CRAIA : Aspectul „documentar" provine din aceea că accentul cade, în construcția epică, pe biografie, iar dialogul — care ocupă un spațiu întins în aceste romane — reia faptele din perspective opuse (sau convergente), convertindu-se în interogație asupra adevărului și a erorii. Apar, ca în tragedia greacă, **îndreptățirile egale** ale personajelor opuse de destin în roluri de victimă și de „inchizitor". Opoziții care se desfășoară între personaje cu personalități foarte puternice, imprimînd dramatismul acut al confruntării.

V. F. MIHĂESCU : Dar romanul **Salvați sufletele noastre** de Laurențiu Fulga este și el o cavalcadă de interogații. Or, modelul realist nu este nici pe departe cel de la care se revendică opera lui Laurențiu Fulga.

ROLUL MODELULUI ȘI AL IMAGINAȚIEI COMBINATORII

N. CIOBANU : În funcție de faptul că un roman sau altul nu convinge prin realismul său de esență, putem să formulăm judecăți de valoare estetică. De pildă, în **Cel mai iubit dintre pămînteni,** cît și în **Pumnul și palma,** altfel, romane excepționale, sînt ușor detectabile anumite părți în care necesitatea unui epic bine susținut, adînc implantat în subteranele realității originare suferă. În aceste situații, autorii apelează la mici artificii ca elemente nu numai de legătură ci, hai să zicem, dacă nu de umplutură, în tot cazul, de substituire , ca „înlocuitori" ai materialului de bază. Totul ține de imaginația combinatorie, de laborator, a autorilor și din această cauză apar anumite goluri care se resimt numaidecît în planul autenticității realiste. De pildă, personajul principal al lui Preda, Petrini, de multe ori apare neconvingător, ca personaj realist, fiindcă biografia lui este deficitară din acest punct de vedere pe porțiuni importante. Statutul de „supravoce" a istoriei, pe care autorul i-l conferă lui Petrini nu este în întregime onorat pentru că Petrini nu dispune, peste tot, de materia unei biografii realiste în sensul estetic al cuvîntului. Atributul lui de „arbitru" în contextul moral-filozofic general al epocii și al problematicii ei social-politice nu este rezolvat din unghi narativ la înălțimea așteptărilor. Cele două personaje principale din **Pumnul și palma,** la rîndul lor, formulează cîteodată judecăți de principiu asupra

la începutul deceniului 9

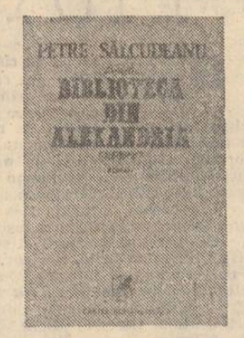

istoriei ce le depășesc cu mult gradul de implicare participativă, realist-biografică, în dinamica acestei istorii. Cît despre dramele erotice ale personajelor principale din aceste romane, nu au întotdeauna o motivație tocmai în sensul realist-epic al cuvîntului. Autorii fac, chiar, discrete împrumuturi de la romanele de senzație...

P. DUGNEANU : Erosul, din **Cel mai iubit dintre pămînteni,** mi se pare însă autentic.

V. F. MIHAESCU : Observația lui Paul Dugneanu cred că este valabilă doar în ceea ce privește personajul Matilda. Căci Suzi Culala, ultima iubire a lui Victor Petrini (dealtfel întreg volumul III) coboară erosul în sentimentalism și senzațional, de un gust discutabil.

N. CIOBANU : Romanul, ca soluție finală de rezolvare a epicului, poate fi controversat ; se pare că acest final nu este pe măsura datelor inițiale ale temei și conflictului.

S. CRAIA : De altfel, elementul senzațional este prezent în multe romane românești contemporane. Este poate unul dintre factorii care le conferă multora dintre ele statutul de... „best-seller". Dar nu putem pretinde o puritate a realismului atunci cînd semnalam ca pe un cîștig toate aluviunile aduse de experiențele ultimelor două decenii. Cred că alunecările în insolit ale lui Petre Sălcudeanu (teiul lui Costache, poiana cu lupi) îmbogățesc această carte, de altfel rău scrisă din punctul de vedere al exigenței stilistice, chiar admițînd atitudinea anticalofilă.

N. CIOBANU : Nu cumva, ecoul pe care l-a stîrnit acest roman se datorează și unor atribute mai mult sau mai puțin extraliterare? Poate că e unul dintre acele cazuri în care, pentru moment, miza acută a temei o ia înaintea valorii artistice însăși.

S. CRAIA : Este acel grad de adevăr neatins încă pînă acum.

A. SILVESTRI : Cititorul român e, în general, mare amator de „fitiluri", de parabole și crede uneori că acela care grăiește „cu cheie" combate bine și e curajos. În fond, a face proză despre teroarea anilor '50 e a răspunde unui apel public, asemeni aceluia care iubește romanul polițist și de aventuri mai degrabă decît proza analitică. Totuși, astfel de producții au nu o dată un loc istoricește pozitiv căci o temă valabilă, scornită de un prozator mediocru, ar putea da sugestii nu fără interes altuia cu mai mult talent. Într-o lume precum a noastră, unde sîntem cu toții contemporani și determinați reciproc, un roman esteticește rău nu e o catastrofă cîtă vreme îndeamnă la reflecție.

N. CIOBANU : Cred că aici este vorba de o strategie a succesului dinainte calculat, susținută de o altă strategie, aceea a „loviturii" cu efect imediat...

V.F. MIHĂESCU : Succesul la critică al **Bibliotecii din Alexandria** se poate explica și prin comparația subtextuală cu ceea ce a scris Sălcudeanu pînă acum. Față de seria romanelor polițiste ca **Bunicul** (un soi de Maigret autohtonizat) **Biblioteca din Alexandria** reprezintă un salt important în direcția meditației grave asupra condiției umane în două epoci nu prea îndepărtate temporal. Stilistic însă, seria cu **Bunicul** era superioară recentului roman. Dar cîte cărți, repere sigure în istoria romanului românesc, pot fi invocate și ca probe de virtuozitate stilistică ?

A. SILVESTRI : Observația colegului nostru mi se pare foarte bună. Critica a salutat revenirea unui scriitor la seriozitate, **„Strada Lux"**, din 1962, era și acela un roman de ordin politic.

S. CRAIA : La Țoiu, de pildă, nu se aștepta nimeni la acea carte...

V.F. MIHĂESCU : Să nu uităm însă că **Galeria cu viță sălbatică** a beneficiat de existența unei sumedenii de cărți cu tematică și materie asemănătoare. Ce-i drept, răbdarea lui C. Țoiu a avut cîștig de cauză.

DINCOLO DE TEMELE „OBSEDANTULUI DECENIU"

P. DUGNEANU : Aș dori să depășim și noi problematica „obsedantului deceniu" așa cum, se pare că se întîmplă și în proza actuală. Două cărți ale anului '80 și nu numai ele, vin tocmai să-mi susțină afirmația. **Salvați sufletele noastre** și **Vocile nopții.** Deși prima nu abordează o tematică inedită, raportul de forțe individ societate, sau mai exact formulat, individualitate-societate, ea este foarte actuală. Chiar dacă Laurențiu Fulga, din punct de vedere stilistic și al compoziției românești nu este în cea mai bună formă, ca în **Moartea lui Orfeu,** de pildă, acuitatea și dramatismul viziunii îi conferă un statut deosebit. Autorul pledează în favoarea manifestării depline a personalității artistului, al cărui prim și unic adevăr este opera sa de artă. Hieronim, sculptorul, își ia revanșa față de vicisitudinile vieții pămîntești, față de egoismul și îngustimea contemporanilor săi (care nu-i pot suporta tocmai talentul lui deosebit, abaterea de la norma mediocrității) și de ce nu, față de propriile limite și abdicări morale, prin creația sa artistică de geniu.

N. CIOBANU : În proza lui Fulga admir tocmai această situare tranșantă a destinului propriu eroului de tip demiurgic, creator, sub steaua tragicului absolut. În realitate, este vorba de repunerea în drepturile ei a unei teme dintre cele mai importante prin eternitatea ei ; o temă care se constituie în reper funcțional circumscrise spiritului de creație. Este reperul existențial ultim, sublim, care și le subordonează pe toate celelalte. Ceea ce ar trebui să obsedeze pe toată lumea pentru că aici se află deschiderea reală spre tot ceea ce se întîmplă în planul existenței spirituale.

V.F. MIHĂESCU : Profit de discuția în jurul romanului lui Laurențiu Fulga pentru a reveni la ceea ce numeam mai devreme criteriul accesibilității. Chiar și pentru un cititor cu experiență **Salvați sufletele noastre** nu este o lectură lesnicioasă. Cartea justifică însă, pe ansamblu efortul (chiar cel fizic) al cititorului de a-și apropia lumea scriitorului.

N. CIOBANU : Să nu mergem exclusiv pe ideea că cititorului trebuie să îi dăm chiar tot. Din acest punct de vedere, cred că calificarea lui ca cititor autentic merită a fi pusă la încercare de romanul lui Fulga, Platon Pardău sau Buzura. Să dea și el, cititorul, ceva literaturii care vorbește, profund, chiar despre el.

V.F. MIHĂESCU : Vocile nopții este un roman al individului și al actualității. Al actualității văzută doar dintr-un singur unghi de vedere. Meritul lui Buzura este acela de a fi depășit această premisă scriind un roman complex, deloc idilic. Cu multe lungimi : spre exemplu, secvențele de analiză specioasă a stărilor de anxietate.

P. DUGNEANU : Am subliniat că, una dintre temele cele mai importante ale momentului actual, este relația individualitate-societate. Iată însă, că la fel de incitant este raportul individ (om comun)-mediu, tip de conflict, prefigurat tot, de Marin Preda cu **Intrusul,** unde este pusă chestiunea alienării omului (obișnuit) în socialism. Din păcate, semnificația cărții la data apariției sale nu a fost suficient pusă în lumină, ea inaugurînd una dintre cele mai fecunde piste ale prozei românești contemporane. Să reamintim, succint, trama epică. Un tînăr muncitor, Călin Surupăceanu, lucrător la un combinat chimic într-un oraș nou apărut pe harta țării, face un gest de autentic eroism, fără patetism sau bravadă : cu prețul unei accidentări grave care îi va lăsa urme toată viața, el salvează de la moarte un coleg. Din acest moment se întîmplă un fapt straniu, dar nu într-atît încît autorul să nu-i sugereze o explicație. Încetul cu încetul Călin ajunge să fie izolat de către colegii și prietenii săi, și discret, împins la periferia vieții orașului, (înainte de accident i se prefigura o carieră deosebită, în conformitate cu imperativele sociale). Din ce cauză are loc toată această conspirație tacit acceptată de către toți factorii? Este momentul în care inși mediocri simt că un individ pe care pînă atunci îl crezuseră asemenea lor sau chiar inferior, dovedește calități deosebite și amenință să devină individualitate. Și atunci, vizată fiind ruperea echilibrului unanim acceptat, „mediul" acționează în consecință.

N. CIOBANU : Tentația eroului de a sări dincolo de umbra pe care cei din jur îl obligă să și-o dimensioneze numai într-un anumit fel.

P. DUGNEANU : În final, romancierul propune o soluție, o ieșire din impas, prin hotărîrea personajului de a relua aventura de la capăt, plecînd pe un șantier din alt oraș. Marin Preda statuează cu **Intrusul** (semnificativ titlu, nu !) în proza actuală, tipologia insului, care nu își mai află, în urma unei traume, locul în societatea contemporană, fără a greși cu nimic față de aceasta.

V.F. MIHĂESCU : În aceeași serie, deschisă de **Intrusul,** intră și **Iarna e o altă țară** a lui Gabriel Gafița. Tema romanului este cea a alienării individului, supus la presiuni de tot felul. Căci individul (viața ne-o arată și romanul o demonstrează) tinde să devină, dacă nu cumva a și devenit, exponent, tip.

N. CIOBANU : Anul literar 1980 ne obligă, literalmente, să vorbim și de alte direcții tematice majore spre care se îndreaptă romanul nostru contemporan. De exemplu, romanul de evocare istorică. Au apărut, astfel, două cărți care justifică statutul lor de apariții de excepție, care denunță categoric — să zicem — „prototipul" Corneliu Leu. În fine, există și romane așa-zis alegorice, care pornind de la un fapt oarecum istoric divagheză în cele mai aberante direcții. Anul acesta au apărut însă noile romane pe teme istorice semnate de Paul Anghel și Mihail Diaconescu care cred că cel puțin din punctul de vedere al înnoirii viziunilor merită să fie din plin discutate...

V.F. MIHĂESCU : Din această serie se detașează ciclul lui Paul Anghel, **Zăpezile de acum un veac,** din care scriitorul a dat anul acesta romanul **Fluviile.** Sînt descrise aici pregătirile de război. Autorul probează încă o dată știința de a observa dinamica marilor grupuri și, totodată, de a evidenția detaliul uman revelator, ce intră în consonanță cu mișcarea ansamblului. În cărțile anterioare (anterioare în ordinea apariției, căci, altfel, **Fluviile** este prima carte din ciclu) preocupat aproape exclusiv de dinamica epocii Paul Anghel neglija în bună măsură epicul. În **Fluviile** întîlnim secvențe importante, excelente, în care autorul face — pentru sceptici — „proba meseriei". Opinia mea este că importanța evidentă încă de pe acum a proiectului lui Paul Anghel va putea fi apreciată cum se cuvine abia cînd ciclul va fi încheiat. Ritmicitatea de metronom a autorului ne asigură că nu vom avea prea mult de așteptat.

A. SILVESTRI : Din **Zăpezile de-acum un veac** s-a tipărit deocamdată pînă la jumătate, patru volume din nouă, dar criticul nu poate

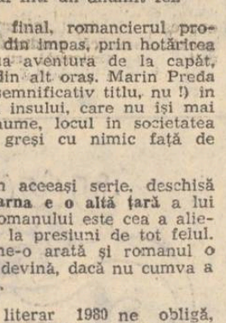

ARTUR SILVESTRI : „Ceea ce se petrece cu prozatorul matur are pandant și la cel tînăr".

să nu observe totuși că avem a face cu un roman memorabil și, întrucît mă privește, văd în Paul Anghel pe cel mai însemnat romancier pe subiect istoric din literatura română. Însușirile lui sînt izbitoare, talentul este complet și, așa cum am observat altădată, prozatorul este un stilist impecabil, cu simț al științei documentului, avînd și o filozofie proprie a faptelor, intuiție a materiilor imperisabile din realitatea morală și sociologică, aptitudine de a vedea complet și subtil, ingeniozitatea în a dezvălui psihologia în ascunsele cute sufletești.

Prognosticul unui critic nu e, în această situație cînd ai patru volume, o aventură, este o judecată cu argument și cu raționament doveditor ; întîrtă și de materia în chestiune, de tot excepțională.

N. CIOBANU : Atît criticii cît și cititorii sînt animați de un real interes. Volumele de pînă acum țin extrem de trează curiozitatea...

S. CRAIA : Marele cintec se integrează și el tematic problematicii intelectualului aflat „sub vremi". Restituirea istorică, plină de culoare și perfect verosimilă, are drept contrapunct registrul dilematic în care se consumă drama creatorului obligat la compromisuri și care se salvează, dîndu-le de tentații și rătăciri, întorcîndu-se la artă ca supremă împlinire.

A. SILVESTRI : Observ totuși că fenomenele prozei românești par a fi, din examinarea generațiilor, unitare și adeseori ceea ce se petrece cu prozatorul matur are pandant și la cel mai tînăr. Gabriel Gafița calcă esteticește în urma lui Augustin Buzura, Ioan Dan Nicolescu e din clasa lui Laurențiu Fulga ori a lui Platon Pardău.

Deși prozatorul tînăr are a-și consolida poziția în chip cît mai original, totuși el nu iese fatalmente din mediul epocal și din aerul pe care îl respiră toți. Proza tînără n-a dat, în acest an, extraordinare producții, așa încît rămîne a vedea în ciliva autori deocamdată fără volum, ca Stelian Tănase, Sorin Preda, pe aceia care sînt apți, credem, a schimba clasamentele provizorii.

V.F. MIHĂESCU : Au apărut și cărți care nu reprezintă neapărat pandantul altora. **Vara Baroc** de Paul Georgescu este o astfel de carte. Căci dacă scriitorul „calcă" aici pe urmele cuiva, atunci Acela este Caragiale. Iar un astfel de „decalc" — cred că putem recunoaște evidența — nu stă la îndemîna oricărui. Tot aici (seria — celor-fără-de-pandant), intră cărțile „grupului tîrgoviștean" : Radu Petrescu, — **Ce se vede** (calofil, atent la nuanțe), Mircea Horia Simionescu — **Breviarul** (din seria insolită și atît de personală deschisă de **Ingenioșul bine temperat**), Costache Olăreanu — **Infanterie și ficțiune** (rafinat al compoziției, subtil ironic). Din proza tinerilor reamintim **Galaxia burlacilor** de Dumitru Dinulescu, portret deghizat al unei generații, a cărei imagine pare risipită în tri-

SULTANA CRAIA : „Elementul senzațional este prezent în multe romane românești contemporane"

bulații (de cele mai multe ori) sentimentale, ușor însă de reconstituit sub semnul unei morale distincte. Din păcate, în ce privește debuturile în proză, dacă anul trecut ne oferea cîteva apariții de excepție, precum **Aventuri într-o curte interioară** de Mircea Nedelciu, anul acesta nu-mi amintesc să fi citit un debut de calitatea celui amintit. Totuși, un nume neglijat : Ion Lilă. Și un titlu : **Cu pieptul în bătaia vîntului.**

N. CIOBANU : Aș cita încă pe Ion Murgeanu, cu **Edenul,** pe Justin Moraru cu **Vina** și pe Titus Suciu cu **Drumul,** toate romane solide atît ca temă cît și ca arhitectură. Apoi, pe autorii cîtorva volume de nuvele și povestiri cu totul remarcabile ; în afară de Gabriela Adameșteanu, excepționalul volum al regretatului Teodor Mazilu. **Pelerinaj la ruinele unei vechi pasiuni,** vivacele, inteligentul volum **Meseria de nuvelist** al lui Radu Cosașu, vibrantele și maturile, artisticește, nuvele din **O zi fără anotimp,** ultima carte a lui Dan Claudiu Tănăsescu, autentica nuvelistică „feminină" din volumul **Viața la prima vedere** al Letiției Vladislav. Apoi, nu numai pentru că e bine să avem o viziune cît mai completă asupra „tabloului", ci și pentru semnificația lor aparte, să amintim și romane precum **Muntele catrilor** de Ion Brad, **Tangaj** de Florin Bănescu, **Tornada** de I.M. Almăjan.

V. F. MIHĂESCU : Vreau să semnalez aici atmosfera rarefiată din domeniul prozei satirice. Anul ce se sfîrșește acum i-a avut tot pe „veteranii" Teodor Mazilu și Ion Băieșu. Și, cum știm cu tristețe toți, Teodor Mazilu nu mai este...

N. CIOBANU : În ultimele săptămîni au apărut cărți pe care nu le-am putut discuta acum. Romanul lui D. R. Popescu, acela al lui Costache Olăreanu, volumul de nuvele al lui Cosasu și acela al Letiției Vladislav, alte romane semnate de D. Matală, Ion Maxim și I. D. Teodoreanu etc. Ceea ce demonstrează că ideea de an literar reprezintă o convenție. Se cuvine, însă, a arăta că anul literar '80 încheie cu rezultate remarcabile un deceniu cu adevărat strălucit al istoriei prozei românești contemporane. Aș zice că acest „an literar" oferă nu puține din „cheile" care, utilizate cu atent spirit de discernămînt analitic, sînt în măsură a ne ajuta să sesizăm traseele dominante parcurse de epica românească a acestui excepțional deceniu literar. Să sperăm că istoria literară nu ne va contrazice prea mult în această privință. Intenția noastră este ca această dezbatere să fie totodată și o invitație la discuție.

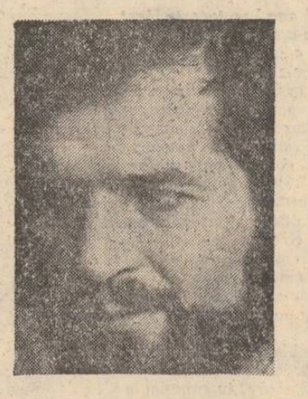

ion iuga

Întîlnire

Îngerul blond a intrat pe fereastra deschisă
cu degete de lună mi-a intrat în somn
în golul de vize

semăna cu îngerul ruginit pe-un mormînt cunoscut
cu fața aceea pe piatră
cu genunchii patima noastră măsurînd
îngerul acela fără o aripă

era fără sînge
cald nu era
o palidă frunză
rătăcitul înger din camera mea

din terasă crinii curgeau în nesomn
pe obrazul îngerului blond
îl văzusem de aer prin aer plecînd
pe pragul de sticlă o frunză singerînd
o aripă

Sărbătoare rustică

Ion a murit
zăcînd l-am văzut cu pămîntul în brațe
tăcut
gura lui un clește pentru zgomote
mormînt
Ion a murit cu umbrela pe umeri
deschisă era umbrela pentru ploaia necesară
o mașină l-a căutat cheltuindu-se
și fără să fie lovit a murit
în fața unei grădini de crini a murit

avea un pogon de pămînt peste ochi
un oblon pe măsură legat de picioare
într-o cocină cu paie învelit
cu umbrela pe umeri Ion a murit
(n-a înțeles explozia din floare)
fost-a el tînăr între sini de culoarea paielor
între coapse fierbinți ca soarele marin
dar singur
cu umbrela pe umeri deschisă
mi-a bătut în fereastră
(Doamne de ce nu eram și acasă)
bătrîn Ion a murit cu umbrela pe umeri deschisă

Ca un glob colorat

Ca un glob de săpun
plin de aerul nostru insuflețit
ridicîndu-se-n spinii soarelui

cu fiecare palmă adăugată în sus
alte culori zilele noastre îi adaugă
albe-gălbui roșietic-albastre
pînă seamănă universului de aer
și fiecare zi ca o caracatiță ne cuprinde
ea vine și noi privim călătoria
viața noastră fără umbră
visul ei
cu aripi de șindrilă vrem să zburăm
alergăm
mergem în cirje
apoi cu văzul urmărim globul pînă ostenim
atunci fără văicăreală
și fără zgomot
pocnește globul de săpun
cu numele unuia dintre noi colorat

Argheziana V

Roacă-n flori rochia mireslii
pe sub mese șobolanii rod piciorul sărbătorii
spintecă nașul cocoșii
pirjoliți în tăvi de tablă
mirele în luminare se topește
fața lui e umbra ușii care crește

e mașină-i răsturnată criță-n cocina vecină
o vioară sfărîmată sechestrată-i de-o tulpină
talmeș-balmeș o grădină din hîrtie creponată
ca și pielea nașei toată

moare luna peste porci
hai sictir- zbiară gardul de sub lună
la lumină nu mă-ntorci

Insomnie

Cum să înțeleg
îmi aleargă prin somn
altă noapte
o fiară cu o frunză albastră pe spate
ca două ulcele de sticlă-i sunt ochii
foame stîmpărîndu-mi carnea
și blana ca preeria umezită de flăcări
un corn ca un plug răscolește pămîntul
celălalt aprinde cuprinde cerul
strig după mine
vai sinele meu
cînd deschid ochii încendiindu-se-
cizme în marș aude (ca pe stradă)
strivindu-mi mărunțaiele
această nesfîrșită noapte

De dragoste și nu prea

Da Doamnă sunt păcătosul
cămașa ta de noapte visul
cînd focul te arde prin sini sunt aproape
și somnul te-aleargă prin spini
Doamnă de abur Doamnă de cerneală
Doamnă de pat și Doamnă
ca prunele-n mai
te desenez din lumină
în apele de munte la izvoare
eu păcătosul din izvor chiar izvorul
ascultă umbra ta
ascultă
tînără Doamnă Doamnă de cerneală

Pînza de in

Norii-n căldări lasă pînze de in pînă la noi
cu chipurile noastre desenate de umbre

pe alei un tîmplar iscusit lîngă cuie și scînduri
meșterecă tutun alegînd din icoanele ceții

numără ochii și capetele
le măsoară pașii
și pleacă pe alei să-și întîlnească musafirii
pe scînduri de frunze și pe focul stins

se înegrește coada castanilor cînd trece
ca niște lespezi cad frunzele pe urmele lui
cineva vislește pe pînza de in cu lopețile
prinse-n urzeală
el o destramă el în cădere
mai rîde tîmplarul pregătindu-ne capcana
de scînduri

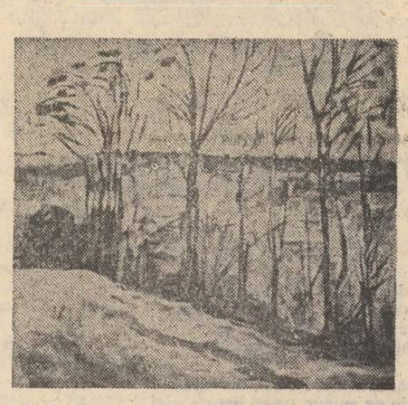

Tablouri de Nicolae Georgescu
Din expoziția deschisă la Galeriile de artă ale Municipiului București

CĂRȚILE ANULUI 1980

Antologia retoricilor românești

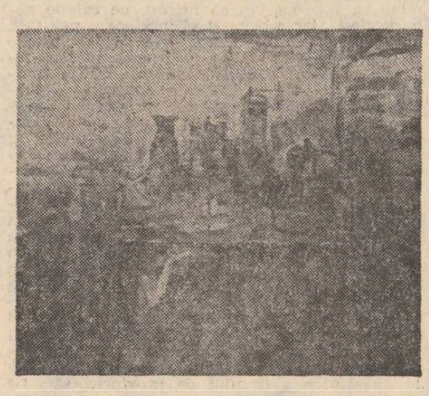

Resurecția studiilor de retorică în critica europeană a inspirat la noi apariția unor lucrări de teorie și istorie a vechii discipline în spațiul autohton. Retorica românească, datorată travaliului lui Mircea Frînculescu, apare în urma și în consecința unor lucrări apreciabile ca **Retorica literară românească** de Aurel Sasu (1976), **Mică enciclopedie a figurilor de stil** de Gh. N. Dragomirescu (1975) sau aceea de ecou internațional al lui Vasile Florescu : **Retorica și neoretorica. Geneză, evoluție, perspective** (1973) . Sintem, așadar, sincronizați (nu putem evita automatismul) cu un curent european ce primește, cu fiecare zi, o tot mai mare extensiune. Dar, tot mai compactă, neoretorica se dezvoltă azi pe două căi distincte și oarecum contradictorii. Grupul de cercetători de la Liège precum și preocupările nu prea susținute din cadrul „noii critici" franceze, revendică retorica pe linia poeticii și a teoriei literare. Compatriotul nostru Vasile Florescu manifestă puternice rezerve față de eficiența interpretării adoptate de gruparea francofonă, el asociindu-se mișcării neoretorice reprezentate de grupul italian (Renato Barilli) sau de investigațiile din zona anglosaxonă. Aici se încearcă reverificarea retoricii cu sensul mai vechi, de artă a persuasiunii, care în concepția lui Cicero devenea o „artă" supremă, capabilă să domine toate celelalte „arte" și științe. Pretențiile acestei interpretări sînt imense : într-un secol dominat de automatizare excesivă, de o nefericită disipare și disjuncție a artelor și științelor de ființa vie omenească, retorică ar avea un rol unificator și umanizator, ea preluînd funcția integratoare a religiei din Evul mediu. În antologia sa care cuprinde fragmente din retoricile românești cele mai reprezentative de la Molnar-Piuariu (1798), Simion Marcovici (1834) prin D. Gusti (1852), Al. Aman, (1831) pînă la V.A. Urechea **(Despre elocința română,** 1866) și Gh. Adamescu **(Manual de retorică,** 1899), Mircea Frînculescu ne dovedește prezența în cultura română a retoricii de ambele sensuri : ca artă a elocinței, și artă poetică. Precum se știe, primul e sensul primar, antic, al disciplinei, al dollea e cel corupt, tîrziu, din Evul mediu și Renaștere, cînd retorica decade într-o simplă poetică. În prefață însă, Mircea Frînculescu înclină cu oarecare candoare, să acorde retoricii stilistice un rol încă eficient și necesar în viața literară contemporană (linia franceză) și nu întrevede sau nu aderă la cealaltă viziune a neoretoricii (deși trimite în prima pagină, dar, se vede, numai complezent, la lucrarea lui Vasile Florescu). Cum această problemă e dilematică, am văzut, pe plan mare, să trecem la alte merite ale antologiei și comentariului dens din introducerea lui Mircea Frînculescu. Demnă de relevat e contribuția sa istorico-literară. O cercetare atentă și bine aplicată asupra **Retoricii** lui Molnar Piuariu, il duce la descoperirea unei contradicții între izvoarele grecești ale terminologiei și pregătirea latină a lui Molnar ; în consecință Mircea Frînculescu se îndoiește de paternitatea acestei retorici, atribuită pînă azi lui Molnar-Piuariu, dar cum, precaut, nu ne indică alt autor, problema rămîne în suspensie, incitînd la investigații viitoare. Un fapt important și oarecum curios, de asemenea demonstrat de Mircea Frînculescu prin minuțioase cercetări comparative, este aceea că retorica românească este și cea mai, sau chiar singura, înrădăcinată în izvoarele primare ale disciplinei : ea derivă direct din Retorica lui Aristotel și din comentatorii stagiritului ca Ammonius, Porfirius, Simplicius etc. Celelalte, cum e **Cursul** lui Simion Marcovici, sînt compilate după lucrări moderne, îndeosebi franceze : se explică astfel o anumită deosebire între lucrarea lui Molnar care reprezintă ceea ce s-a numit „retorica perennis", adică arta elocvenței, și retoricile următoare care caută persuasiunea în texte varii, îndeosebi în literatură, extinzînd cîmpul ei de manifestare, dar degradînd, totodată, metasensul retoricii pri-

Marian Vasile

Continuare în pag. a 7-a

aurel dumitrașcu

An de grație

– Isolda umbla prin grădina copou
și întreba cine îl cunoaște pe
Ștefan a petrei care-i pierduse
ca ultimul nerușinat partiturile de la
o capodoperă a lui wagner
însă tîrgoveții și servitoarele de prin parc
spuneau că n-au auzit de acest Ștefan
că nu cunosc decît pe mircea vintilă
trebuie înțeleasă descumpănirea isoldei
(tristan muncea, pe atunci, la încărcatul
vagoanelor)
întrucît ea nu găsise lumea mai bună
decît o lăsase pateticul nostru d-zeu
și fericirea e mizerabilă cînd nu mai crezi
în revoluții cînd nu mai întrebi necunoscuții
de ce se pierd partiturile domnului wagner

ca o nebună umbla isolda prin grădina copou
studenții îl citeau pe descartes chivuțele
vindeau numai plăpumi
„e un an de grație" ziceau teii
și toți întorceau capetele
cînd se oprea în stații tramvaiul.

Cînd încă ești tînăr

– Ce să spui „în plus" cînd încă ești tînăr
și moartea întreabă de nu-i vinzi
un pumn de omăt
tu ducîndu-ți belicosul geniu
ca pe o pradă adusă dintr-un ținut
pe care deja l-ai uitat ;
nu mai scrieți poezii pe gîtlejul
însingerat al cenușei
imunda epidermă a cuvintelor triste
nu e profeție dinaintea luminii
apele trec ca niște mirese injurate de ripe
și frunzele sînt duse la circ de un timp
poate că aerul ne tocește încet
poate ne-am rupt de materie
cam tîrziu
între bunele întîmplări
nebunul este o idee aruncată în hău
arta e un semn că în locuitori plouă
nu știu de ce spun lucrurile acestea
care au dureri în genunchi
omul cu care vorbesc poate-i interesat
muntele pe care umblu
nu e un palimpsest inventat de ninsori
ci o lecție despre prudența amenințării
cine plînge - ?
o ! cine este poet - ?
cine este singur - ?
gloria este suprema indiferență
să puneți pe tichia ei semnul refuzului meu

ce să spui în plus cînd încă ești tînăr
și viața te minte
că pînă și tu cabotinule
poți să fii un poet.

Portret al artistului (I)

– Apoi tăcu. Douăsprezece zile citi cele
douăsprezece cuvinte ; asculta el ceva
poate marea poate luptele de cocoși din
memorie
există gesturi albe ca varul
ele nu absolvă pe nimeni de plictiseală ele
nu schimbă vreo veste
apoi spuse : de o lună n-am mai văzut
copaci cu rădăcinile înfipte în văzduh
cu măști nu poți trăi pînă la capăt
cineva plînge cineva plînge
orașul acesta nu se repetă
ce se va alege din prezența ta
nici o carte nu te apără împotriva uitării
și dacă orașul nu se repetă
te voi uita
podul – teatrul – bazarul – cazarma
sau nu !
poate elesteul-coșurile de gunoi-corcodușii
Tăcu.
un cuvînt iesi la poartă și întrebă
ce crede cancerul despre camelii
și ce se spune despre miere cînd vine furtuna
paradisul ? – noi nu știm n-am văzut
n-am avut
pierdem prea multe întîmplări în cuvinte
well-to-do well-to-do țină
papagalul care citește filozofie
pe mine unul nu mă interesează că
Lao-tse a fost astrolog la curtea
împăratului Tcheu
încă mă fistichesc în fața înserărilor
cele douăsprezece cuvinte au fost prea citite
altă bibliotecă altă indulgență nici o glorie
rîsul copiilor și cărutele cu ovăz
pe tine nu te cheamă Maria
nu aștepta
în mine plouă și tună și cad frunze
puhoaiele pleacă tîrziu.

nicolae petre vrânceanu

A slavei înfrunzire

Destace iarăși floarea de cais
dantelării în valuri de mireasmă,
albastrul cerului, senin iris,
închipuie a visului fantasmă.

Miroase iarba crud și, din altoi,
în sîn de mugur, umed bot de miel,
Setos se-adună laptele din ploi,
Puterea sevei trece-n gînd rebel

Este un zbor planînd spre noul mîine
și peste vatra satelor-grădini.
Cresc inimile-n piept rotund de pîine
din tălpi răsar firave rădăcini.

A slavei înfrunzire pe pămînt
în umbra nopților cu ploi de stele,
Din roua efemeră ca un gînd,
Pătrunde-adînc și-n cintecele mele.

Ceas orfic

Ne regăsim în cintec
ca într-o pustă caldă
pe care-am părăsit-o
cu gînd de-a reveni.
Cuprinși de el rămînem
închiși ca valu-n scoică
în pasărea de sonuri
cu trup de colibri.
Nu ne întoarcem pașii
spre trecător temei,
ce veșnicia-l scrie
în oameni și în pietre,
în milurile groase
prin trestie și stei
să ne-adunăm ca șerpii
în mișcătoare delte.
Venim cu toți, în cintec
curați să ne găsim,
să cînte-n ceasul orfic
calm larii noștri-n vetre,
un țărm cuprins de floare
și calcare suim
sub cerul clipei noastre
prin veacul ce-l trăim.

Alunecă lumina

Mi-alunecă lumina lin
pe lîngă ochi, pe lîngă buză,
tăind cu diamantu-i fin,
cu transparențe de meduză

fire subțiri de borangic.
Sub piele dulce și pe pleoape,
nisip aduce, cu bob mic,
sub dealul inimii să-mi sape.

Din caierul ninsorii

Vislesc din zări
corăbiile negre ale nopții.
Caut căldura ta.
Ca-n vrajă aud
versurile lui Nazim Hikmet :
„A fost odată un uriaș cu ochi albaștri
și-o față mărunțică..."
Din caietul ninsorii
povestea lor se toarce
ștergîndu-mi oglinzile
sufletului
de aburii zilei.

CENACLU S.F.

FANTEZIȘTII PRAGMATICI

Sînt astăzi doctor în chimie pentru că m-am hrănit ani de zile cu povestirile științifico-fantastice din revista aceea mică de 1 leu", îmi spunea nu de mult un tînăr — și nu era prima oară cînd despre dispăruta Colecție de Povestiri științifico-fantastice mi se vorbea la superlativ. Timp de aproape 20 de ani micile reviste bilunare, îngrijite cu mare pricepere de scriitorul Adrian Rogoz, și-au făcut din plin datoria răspîndind, mai ales în rîndul celor tineri și foarte tineri, un potop de informații științifice — sub o formă atrăgătoare, educînd — în cel mai perfect spirit ateist-științific —, civilizînd tehnic, răscolind imaginațiile și pregătind cititorii pentru impactul cu zborul vertiginos al descoperirilor, cu universul anilor care urmează.

Din păcate, Colecția și-a încetat apariția, iar editura Albatros, specializată în literatură pentru tineret, a redus tot mai mult numărul de titluri Ș.-F. (numai 3 pe an !).

Din fericire amatorii și scriitorii de Science fiction au găsit o cale de continuare a activității : cenaclurile. Desigur, nu oferă posibilități de publicare decît arareori, povestirile nu mai au impact informativ-educațional asupra publicului larg, dar oricum, o oarecare continuitate s-a menținut. Au apărut, în acest fel — dar cunoscuți numai de către cenacliști — scriitori potențiali valoroși : Titus Filipaș, Radu Honga, Marius Stătescu, Victor Martin, Mihai Ionescu, Mihai Grămescu, Gabriel Manolescu, Ghighi Teibrich, Marcel Luca, Lucian Ionică, Dusan Baiszki, George Tudose, Valentin Ciocșan, Leonard Oprea, Corin Braga — în cenacluri cu reputație și participare largă : „H. Coandă" — Craiova, „H. G. Wells" — Timișoara, „Fantastic Club" și „Solaris" — București, „Cronos" — Tîrgoviște, „Horenii" — Oradea, „Fantascienza" — Sibiu și grupurile din Iași, Brașov și Pitești. Au apărut două fanzine (reviste editate de amatori) — Omicron, la Craiova și Paradox, la Timișoara (în cîte 3 numere în tiraje mici), s-au scos trei antologii de cenaclu (cele două volume ale Întîmplărilor din veacul XXI, ale cenaclului craiovean, editate la „Scrisul Românesc" și un volum al timișorenilor) — și cam atît. Ceea ce este foarte puțin pentru o activitate de amatori cu adevărat remarcabilă, desfășurată cu valențele educative pe care genul Science Fiction le oferă, mai ales în acest cincinal al realizărilor tehnico-științifice, în care pregătirea copilului și tînărului pentru viața de muncitor, tehnician, inginer joacă un rol covîrșitor pentru calitatea viitorului nostru.

Revista Luceafărul își deschide pentru prima oară paginile autorilor de anticipație din cenacluri.

Sperăm ca povestirile lor să placă și să trezească cititorilor interesul pentru această literatură de anticipație aflată, din păcate, la noi, pe calea uitării.

Alexandru Mironov

mihai grămescu ULALUME

(parabasis – proiect pentru un intermundiu)

este o lume înșelătoare, care are multe locuri comune cu realitatea și pe care neinițiații ar putea să o confunde chiar cu aceasta printr-un gest imprudent, căci la o mai atentă studiere vor ieși la iveală unele inadvertențe, mai întîi abia intuite, subtile ca un parfum de tei pe un cîmp de maci, dar care mai apoi se vor înlănțui tot mai convingător într-o rețea imperceptibilă simțurilor, dar perfect accesibilă conștiinței și spiritului critic, pentru a se vădi pînă la urmă nu o oglindă reflectînd, ci o altă lume, în care chiar dacă ceasurile arată ora 7 și un sfert, ca și ornicul brățară de la mîna preafrumoasei ale cărei picioare de marmură se dezvăluie banal de enigmatice privirilor indiferent indiscrete ale soțului, este alt 7 și un sfert, și orele nu concordă, așa cum nu concordă nici zîmbetul ușor fals de pe buzele iezuite care în modul cel mai sincer înșeală ; și astfel ceea ce la început părea un similar limitat este pînă la urmă un hățiș de neprevăzut în care pașii străinului se pierd, pîndiți la fiecare colț nebulos de zîmbetul impropriu al unei ingenue persoane, zîmbet recunoscut numai formal, în ultimul moment : transcendent simulat de o arahnoidă necunoscută care pîndește cu scopuri nedeslușite în spatele rețelei aceleia invizibile și impalpabile de care spuneam mai la început, în spatele rețelei comprehendabile, palat de fum de pe care stăpînul acestui univers (sau stăpînii, controlorii și conducătorii) din penumbra cutelor cortextului supraveghiază și dirijează evoluțiile relative și efemere cu o dexteritate și inflexibilitate sigură de sine și abia acum, prea tîrziu însă, realizate prea tîrziu, căci deja traiectoriile s-au deschis în față asemenea unor șleauri de fier inalienabile pe care TREBUIE să te rostogolești, așa cum a fost prestabilit, și trecerea uzuală se perindă banal prin camere de hotel închiriate parcă de altcineva pentru o singură noapte, prin localuri necunoscute, printre fețe necunoscute și ostile, pe străzi pustii, pe lîngă siluete întunecate și fluturînde sfîșiate de vîntul care risipește violent și cinic prinosul felinarelor clipocind nostalgic (și de fiecare dată îți spui : „ca altă dată" și „ca altă dată", dar nu mai știi cînd și uneori percepi chiar „ca nici o dată", dar parcă nu se poate !) și picioarele, și zîmbetul atît de străin, cunoscute și înșelător recunoscute, și deja intermundiul limbic al periheliului noii perspective se ordonează în caișii și vișinii înfloriți, sau fluturii multicolor de triști, și-ți spui „asta cunosc deja !", și „aha, asta este doar o oglindă a unei alte lumi", deși simți ca un avertisment sugrumat teama că te înșeli și că vrei să te înșeli singur și că de fapt vehicolul te-a purtat atît de departe încît ai început deja să confunzi spațiile și timpii, și abia atunci îți pui (sau nu-ți pui niciodată) întrebarea : „Dar dacă lumea, realitatea, este de fapt o oglindă, sau și ea o oglindă reflectînd acest tărîm, o reflectabilitate biunivocă și reciprocă a două oglinzi", și o voce hilară intervine : „Oglinzi care nu cuprind însă nimic" și ecoul accentuează : „NIMIC, NIMIC, NIMIC", și abia atunci spațiile curbe se închid în sinapse de fier care, deși ai intrat pe undeva în templul minoic al Hermesului acesta trismegist, locul nu mai răspunde legilor definitorii de dincolo, sau poate și acest dincolo îndubitabil este și el tot o simulare și o falsă amintire anamnezică stimulată cu un scop anume, poate al increderii excesive, proba ÎNCREDERII și PLINĂTĂȚII DE SINE — ca mai apoi acest tărîm impropriu să apară și mai eliptic, atipic și alunecos, căci aici, dacă ai intrat pe undeva nu înseamnă și că poți ieși pe vreundeva, deși toate ușile sînt tot timpul deschise, cursive unele spre altele și mai ales, aici e paradoxul, în număr finit și restrîns, dar este deja prea tîrziu, așa cum a spus oracolul, și cercul se strînge imperturbabil și strivitor împrejur, și zîmbetul femeii cu ceas-brățară dezvelindu-și ca pe o tentație picioarele indiferent atîtătoare este altul, ceasul este altul, și chiar aceeași oră care ar părea să corespundă este de fapt alta, străină, ora unei alte lumi, a unei alte planete, a unui alt univers, a unei alte specii, civilizații, finite, în

Continuare în pag. a 7-a

1

Butoaie albastre, înșiruite de-a lungul gardului din sîrmă, străluceau în bătaia soarelui. Pe poarta grea intrau și ieșeau zeci de camioane. Gazele de eșapament se prelingeau usturătoare. Oamenii tușeau, ștergîndu-și din cînd în cînd ochii înlăcrimați.

Camioanele transportau mobilă. Roțile mari fișiiau, motoarele duduiau.

În curte, undeva în spate, un excavator răsturna pămîntul. Lîngă clădirea birourilor un grup de șoferi fuma și gesticula cu aprindere.

Unul bondoc, cu mustăcioară, se desprinse de grup. Se apropie de camionul său și urcă. Trase portiera. Privi afară. Făcu un semn tovarășilor săi.

Își puse pe cap o șapcă în carouri și porni.

2

Marea izbea digul cu furie. Barca cu motor încercă să se apropie. De stinci se zdrobeau meduze alburii. Norii grei curgeau de-a lungul țărmului.

Omul aruncă o funie spre babaua cea mai apropiată. Funia șfichiui aerul și căzu în apă. Încercă din nou. Valurile îndepărtară pentru o clipă barca de dig. Cînd reveni brațele omului zvicnită. De astă dată reuși.

3

Soarele se lăsase spre cealaltă margine a pămîntului. O lumină galbenă cobori din stele. Se strecură printre copaci. Pădurea începea să fugă spre somn, terciuită de zgomotele orașului, aduse de vînt peste zi. Fluturii crepusculari, uriași jucau simptomatic în lumina amurgului. Culoarea galbenă întîrzie prin iarba brună, ocoli un foc aprins lîngă o cabană, se temea, apoi adulmecă șoseaua cenușie.

4

Cocoțat pe bicicleta cu aripi de liliac, tînărul pedala încet spre coline. Clădirile înalte, albe, rămăseseră în urmă. Mașinile îl urmau de departe. Aproape, în spatele său, o mulțime pestriță încărcată cu aparate de fotografiat, casetofoane, cu artificii. Mașina ciudată se mișca fantomatic.

Un fior trecu prin mulțime. Tînărul ajunsese în vîrful colinelor.

5

Un coridor luminat slab. Uși metalice. Celule fotoelectrice. Tăblițe indicatoare. Pardoseală de marmură neagră. Un ușor zumzet, care venea prin ziduri.

Calculatoarele țăcăneau, fișiiau, mestecau zeci și sute de metri de bandă. Rolele aveau o mișcare circulară, intermitentă, plicticoasă, obișnuită.

Aceeași pardoseală de marmură neagră. În dreapta un șir de geamuri mate. De pe scaunele înalte, rotative, oamenii urmăreau mișcarea circulară cu atenție. Becurile din tavan răspîndeau o lumină violacee. Încet, pe neobservate, o altă lumină, de culoare galbenă, se suprapuse peste ea. Efectul luminos creat aducea aminte de o cascadă, de aurora boreală, de curcubeu, de atelierul vreunui pictor care iubește natura și de hazardul culorilor întreoătrunse pe șevalet. Calculatoarele se opriră o milionime de secundă, porniră iar într-un ritm nou, insesizabil. Ferestrele vibrară, becurile își recăpătară culoarea lor zilnică, familiară, violacee. Lumina galbenă se scurse pe sub ușile metalice.

6

Băiețelul cu ochi albaștri împingea fără entuziasm o mașinuță de culoarea nisipului de la un capăt la altul al camerei. Pedepsit să nu iasă afară din casă pentru vreo notă proastă încasată la școală. Privi cerul.

Sub degete simți, adunată de pe jos, o cutie de chibrituri cu o cămilă africană desenată pe ea. Cerul părea friguros, tăcut, straniu. Răsuflarea lui îl fascina pe copilul cu ochi albaștri. Apoi, jocul ciudat al norilor care se învolburau, se aranjau după reguli știute numai de forța necunoscută a naturii sau poate că doar de vînt, concentric, în piramide, în serpentine, ca o șosea înconjurînd un munte. Geamul se coloră dintr-odată în galben, era o flacără care ardea mută, pe care n-o reclama nici un cetățean la numărul de telefon al pompierilor. Mașinuța de culoarea

1

— Și capătul ?

— Nu există capăt. Mlaștina e întotdeauna și pretutindeni. Așa e firesc. Toate planetele vii sînt așa. Stelele, ele însele, nu-s decît imense mlaștini de foc. Ține minte ! La început a fost mlaștina, din ea și în ea existăm noi, iar la sfîrșitul sfîrșitului ea va fi... Și după aceea încă.

— Am auzit o poveste care spunea că există o margine. Acolo mlaștina ar curge în cer.

— E o prostie ! Poate cerul curge în mlaștină. Cum să încapă ceva nesfîrșit într-un loc atît de mic ? Cerul e doar deasupra.

2

Zilele treceau tot mai repede, unele după altele, unele peste altele rostogolindu-se deasupra mlaștinii. Părea că totul e la fel, același, mereu, dar pătrunzînd miezul viscos al faptelor, înțelegeai că nu-i așa.

Erau, pierdute în aburii amintirii, zvicnind, întunericul și căldura moale a începutului. Orbecăirea informă în miezul umed-fierbinte al mlaștinii, cînd, băgați unul în altul, se căutau cu trompele aride, curioase, mîngîietoare, pipăindu-se, ghiftuindu-se din stîrvurile macerate ce fermentau în juru-le.

Era, apoi, ascensiunea încetă și șovăitoare prin nămolul colcăitor, zbaterea leneșă a vecinilor de culcuș. Fiecare virstă îi ridica neîncetat mai sus. Cei de dedesupt îi împingeau orbi și nerăbdători și individioși : trebuiau să le lase lor locul abia încălzit.

La rîndu-le, tîrîndu-și trupurile grase și moi, îi împingeau pe cei de deasupra, repezindu-se lacomi să le ia locul. Mîncînd fără încetare și iarăși mîncînd și mîncînd, horpăind prin mlaștina căldută cu trompele lor flasce, urcau mereu.

Urcau.

Pe fum de țigară

S-ar umaniza și acest uriaș mamelon
fumînd o țigară la poalele lui,
fumul oricît de toxic ar fi
este produsul cel mai uman,
focul nici nu s-a inventat pentru altceva
decît spre a emana fumul
ce trage în urma lui
hornurile umanității în cer
așa cum ceața ridică munții
pe care-i îmbrățișează
atît de strîns încît rareori
se mai desface de pe capetele lor
dar pe fuioarele ei kilometrice
din care sug norii continentali –
ambasadorii singurătății senine –
sirius-cumulus-cirus,
norii aristocrați, de piatră vînătă și de
argint
pe șira spinării cărora
vibrează cea mai cumplită aspirație,
simpatie de moarte, coridor transcendental
din care adîncul înalt și virtejul
ceresc fără fund formează abisul
ce soarbe ca o bătrînă
lipitoare a neantului
munții, oceanele, pămîntul
și fumătorul cu propriu-i fum
ce se ridică să tulbure materia mută
cu respirația omului.

Gheorghe Pituț

fluturii biță

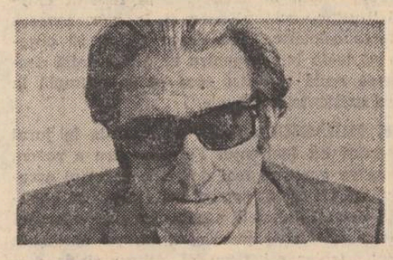

eugen teodoru

Surorile Biță erau gemenele familiei cu același nume, pe una o chema Rodica pe cealaltă Viorica, iar cînd ajunseră la vîrsta de douăzeci de ani părinții se treziră că ele se împuținau la corp, un număr de zile, nu totdeauna fix, după care creșteau la loc, căpătînd proporții normale. Oamenii nu pricepeau cum se transformau peste noapte din liliputance în femei obișnuite și viceversa. Fenomenul însă se petrecea în taină acolo, în camera lor unde dormeau în același pat iar dimineața apăreau în prag sub formă de pitice, cînd sub formă de domnișoare cu dimensiuni firești. Bineînțeles că vestea se răspîndi ca fulgerul nu numai în orașul propriu ci și în cele vecine. „Un fenomen bizar și amuzant în același timp" fu părerea tuturor. O zi vorbeai și te înțelegeai cu niște femei tefere, mai mult sau mai puțin obișnuite, în altă zi aveai de-a face cu niște păpuși vii, îmbrăcate la fel ca în ziua precedentă, nu numai glasurile lor se micșorau ci și rochiile și pantofii. După primul șoc pe care l-au produs familiei și cunoscuților, oamenii s-au obișnuit cu noua lor stare, ba unora le-au și încolțit în cap fel de fel de idei. Un prestidigitator se gîndi să le angajeze pentru un turneu de lungă durată prin țară, cu o publicitate cît mai largă, cu bilete de intrare scumpe și în felul ăsta să se umple de bani și gemenele și scamatorul care ajunsese la ananghie și sărăcise. Alții, de pildă, conducătorii circului Klutziky veniră să le propună un contract de-a drept fabulos, urmînd ca într-o seară să lucreze pe cai de gabarit clasic, iar a doua zi să încalece ponei, foci, cîini ori broaște țestoase, care să le poarte deasupra carapacelor. Ofertele curgeau fără încetare, poposind sub diverse forme la ușa familiei Biță. Delegați ai diverselor societăți de binefacere, ziariști, reporteri, curioși, oameni de afaceri și chiar reprezentanți ai unor municipalități veneau întruna. Peste noapte, Viorica și Rodica deveniră vedete suprasolicitate. Li se ofereau flori, bomboane, mătăsuri și stofe scumpe, blănuri, erau fotografiate pe stradă, în grădina publică, în fața monumentului eroului necunoscut și a fîntînei arteziene care răcorea aerul în fața teatrului „Excelsior", unde lumea ar fi dorit să evolueze pe scenă. Întreținînd un dialog hazos sau mai puțin glumeț între ele sau cu cei din sală. Oricum țineau să vadă un spectacol pe care să-l susțină ca protagoniste. Numai simpla apariție și dispariție a lor nu-i mai satisfăcea pe concetățeni. Voiau un Show, voiau ca acestui fenomen ieșit din comun să i se creeze o montură aparte și în felul acesta plictiseala apăsătoare a tîrgului de provincie să fie smulsă din rădăcini și zvîrlită dincolo de porțile lui. Ba unde mai pui că municipalitatea, preluînd o idee sugerată de un funcționar ceva mai deștept și mai umblat prin lume, a reflectat la propunerea respectivă, și chemînd pe părinții fetelor în somptuosul birou al primarului Konstantin Konstantinescu Konțești a avut o convorbire importantă din care se deducea că surorile Biță ar putea deveni adevărate eroine locale și ar contribui la schimbarea radicală a soartei acestui tîrg năpăstuit. Fiindcă, din momentul în care ele ar accepta un program compus din trei acte cu pauze între ele cu un text bine gîndit, cu o costumație și o regie adecvată, iar programul ar fi transmis prin megafoane sau la căști, în trei limbi de circulație europeană, n-ar mai exista nici o îndoială că toți curioșii planetei ar năvăli aici ca la Mecca. Iată așadar că industria locală de olărit, cea a stuparilor și prelucrătorilor de miere de albine cu gust de brînduși, iasomie și violete de Parma desfăcute la prețuri serioase pe multe piețe ale lumii, ar intra în umbră în clipa în care surorile Biță s-ar arăta dispuse să evolueze în piesa de teatru, în spectacole muzicale sau chiar în montări grandioase din care să reiasă că au sosit pe pămînt coborînd din constelația Gemenilor. De bună seamă că incredibila fericire și perspectivele grandioase pe care le-ar fi oferit cele două adolescente în clipa în care și-ar fi pus în valoare anomalia îi amețea pe toți umplindu-le inimile de speranțe și vise. Ele însă erau cam îndărătnice și nici nu-și prea dădeau seama de schimbările, care aveau loc în structura lor somatică, în mod periodic. Ele se considerau niște ființe normale chiar dacă diferențierile se produceau de la o zi la alta, chiar dacă oglinzile din casă le arătau cînd mici cînd mari, ele puneau totul pe seama oglinzilor și nicidecum pe resorturile secrete ale creșterii și descreșterii lor, a mecanismelor tainice perturbate care le transformau de la o zi la alta fără a găsi vreo explicație, fără a exista o posibilitate de a împiedica acest capriciu al naturii. Părinții aproape că se lăsară înduplecați deși pe undeva îi jena faptul că fetele lor deveniseră un fel de mostre de panaramă, de ironie sau de stupoare. În orice caz, liniștea le fusese spulberată. De jur împrejurul casei mișunau zi și noapte fel de fel de nepoftiți și nechemați, escroci dar și oameni ai cătării. Se suna la uși, se bătea la poartă, se aruncau flori, beteală, panglici, mingi, baloane, bilețele de dragoste, amenințare sau ură, batiste cu obiecte magice ca să le vrăjească și cîte asemenea năzbîtii așa că tihna familiei Biță fusese compromisă, rămînînd undeva în amintiri. De unde pînă unde nu-i cunoștea nimeni și nu le acorda atenție, prezentul cu întregul său cortegiu de surprize și neplăceri nu-i mai cruța. Fuseseră copleșiți de griji, cu toate că bunăstarea se instalase în cele trei camere, bucătărie, baie, curte și dependințe, o casă construită din banii agoniziți de cei doi părinți harnici și cu ajutorul unui împrumut amortizat în curs de un deceniu. Numărul de telefon a suferit schimbări de cel puțin zece ori în decurs de două luni. Toate strașnicile porunci primite din partea autorităților, ca numărul să nu fie divulgat de către instalatori, abia o jumătate de oră apuca să fie liniște, după aceea, începea iar să zbîrnîie telefonul. Cel mai puternic și mai convingător dintre mijloacele folosite, pentru a influența surorile Biță să accepte condițiile unei colaborări cu autoritățile (administrative, culturale și turistice) au fost cei doi flăcăi care s-au prezentat fetelor să le ceară mîna (unul mai frumos ca celălalt, unul mai dichisit ca celălalt). Absolut întîmplător, pe cel care o plăcea pe Rodica îl chema Radu, pe cel care a jurat iubire Vioricăi îl chema Viorel. Fuseseră recrutați în mod discret din rîndul tinerilor formați la școala buneicuviințe și a bunului simț atît de specifice orașului lor natal și prelucrați să îndeplinească misiunea. Acești băieți, deși nu făceau parte din aceeași familie, aveau trăsături aproape identice, talii aidoma, culoarea obrazului asemănătoare. Ochii albaștri, frumoși, deschiși și mari cu o sclipire șăgalnică și copilărească în ei, cuceriră inimile fetelor. Iată-le, plimbîndu-se cu acești zdraveni flăcăi pe străzile înțesate de trecători care avură prilejul să constate direct că în viața celor două surori se petrecuse și evenimentul mult așteptat, apariția logodnicilor. Aceeași lume însă nu vedea cum s-ar fi putut împăca Radu și Viorel cu plimbările alături de alesele lor, în zilele cînd ele căpătau proporțiile unor păpuși. Nu întîrzie să se întîmple acest lucru și iată ce văzură. Fetițele erau purtate la dus pe brațe, la întors pe umeri și lucrurile în felul acesta se aranjau. Cînd părinții dimineața simțeau că talia fetelor se micșorează dădeau telefon partenerilor, prevenindu-i că fenomenul s-a produs. Prin urmare întîmplările ciudate nu conteneau. Băieții au pus condiția, precum fuseseră instruiți la municipalitate, ca Rodica și Viorica să-și ia inima în dinți și să se înfățișeze marilor regizori, sosiți din capitală, care de multe zile fuseseră cazați în cel mai luxos hotel și pregătiseră scenarii ingenioase spre a pune în valoare fenomenala întîmplare din orașul cu pricina. După zile de tergiversări, discuții și contraziceri, fetele se învoiră ; în ziua următoare, erau deja pe scenă la repetiție. Ce chin, ce bătaie de cap ; pînă la urmă se dovedi că ele nu aveau ținere de minte, cît despre haz nici nu putea fi vorba, talent nici atît și uite așa amărăciune mare se întinse din scenă pînă la municipalitate și înapoi. În concluzie erau niște pros-

ovidiu bufnilă

MAȘINI ÎN MIȘCARE

nisipului începu să meargă singură așa cum văzuse nu de mult într-un film, film în care cineva din spațiu se juca atît de frumos cu un copil de o vîrstă cu el. Încîntat că i se întîmplă același lucru, bătu din palme și strigă fericit. Peste cîteva clipe geamul își recăpătă transparența. Copilul cu ochi albaștri dezamăgit, înșelat de acel capriciu al cerului apucă cutia de chibrituri și porni pe stradă cu gînd să pedepsească cerul. În urma lui mașinuța continuă să se învîrtă cu un bîzîit abia perceptibil în perimetrul camerei. O altă mașinuță, o basculantă prinse și ea a se învîrti în spirale.

7

Mașina de tuns iarbă, bătrînă, uitată, renegată, sălta ușor în magazie, hîrîi grotesc, se sforța să lasă din chinga de rugină. Afară în curte un automobil de dinainte de război, negru, cu aripi albăstrii, înaintă cîțiva metri apoi se opri înciudat de lipsa propriilor lui puteri mecanice. Transmisia roasă de prea-lacomul dinte al timpului. Roțile întovărășite cu iarba într-o altă mișcare, într-o convietuire, poate o simbioză neștiută de nimeni, un amestec de proprietăți, de țeluri ale regnului mineral. Volanul aspirînd spre o altă perfecțiune decît a cercului. Culoarea galbenă, luminoasă, trecu prin toate aceste lucruri, le însufleți preț de o clipă, le dădu o forță nebănuită, le deschise drumul spre o altă existență, una aleatorie, excentrică, fără posibilități de eliberare, însă. După ce trecu, mecanismele istovite de consumul de energie se reîntoarseră spăsite în dulcele suflu al ruginei.

8

Omul coborî din barcă, învins de puterea vîntului, de sarea care îi încinsese buzele, sarea veșnică a mării, fără de preț, căutată în unele părți ale globului precum aurul. Legă funia strînsă de baba, blestemă încă o dată vremea nebună, vîntul și toate celelalte lucruri mișcătoare din natură.

Încercă să-și aprindă o țigară. Brusc apa se coloră în galben, se liniști, vîntul se cuminți ca un cal sălbatec prins între două limite ale saltului său : înălțimea țarcului și biciul usturător al stăpînului. Omul se sperie și pe bună dreptate, motorul bărcii porni, scuipă un venin maroniu, undeva în afară, funia pîrîi, se rupse și barca o porni rotindu-se departe de dig. El încercă să schițeze vreun gest, încercă să strige, dar cui, ar fi trebuit să se arunce în apă dar n-ar fi putut recupera decît un capăt umed de funie sfîșiată de o forță venită de aiurea. Motorul înnebunit șuiera ca un cord deschis, cordul unui dinozaur, omului nu-i ardea însă de comparații și cu atît mai puțin de monștrii uitați ai nu știu cărei epoci. Alergă la capătul digului, privi indelung cum valsează barca lui cu motor, dădu din umeri, semn că nu încearcă să găsească adevărul, că nu mai blestemă vremea, că s-a pus de acord cu faptul în sine și că avea să aștepte pînă cînd dansul acela fără muzică, fără un țel anume, avea să sfîrșească. Culoarea galbenă se pierdu undeva peste capul supus al valului și barca rămase în larg legănîndu-se în virtutea unei inerții noi, care o însufletea care îi permitea să se legene așa la nesfîrșit. Omul se lăsă păgubaș, se întoarse și o porni de-a lungul șoselei.

9

Bicicleta cu aripi și tînărul care o strunea cu picioarele dînd dovadă unei competențe deosebite se înălță în văzduh, aparatele de fotografiat imortalizară momentul, unic în era marilor avioane, care trecuseră de mult peste zidul sonic și se arătau destul de neputincioase în fața refuzului oamenilor de pretutindeni, în fața dorinței lor de liniște.

Printre nori, soarele de pe marginea pămîntului, slab, pulsînd încet, îi asigură o vizibilitate sporită. Mașina aceea caraghioasă la prima vedere, cu aripi de liliac, asculta supusă de mișcările sacadate ale picioarelor, nu se cabra nărăvașă sub vînt, asculta de lanțul bicicletei, acea minune a tehnicii care face legătura între atîtea și atîtea organe de mișcare, de la cele ale bă-

Desene de Ileana Bratu

nalei mașini de cusut la complicatele mașini din fabrici. Lumea privea cu sufletul la gură demonstrația ; un lucru pașnic, dorit de sute de ani pentru frumusețea și liniștea lui : zborul. Aparatele înregistrau, cîteva automobile frinară lîngă mulțimea de oameni care îl ovaționa pe studentul care pedala sirguincios pentru a nu pierde din înălțime, pentru a bate recordurile anterioare, pentru a crește în ochii iubitei și ai prietenilor lui, pentru a cîștiga un pariu făcut cu el însuși. Mașina înainta docilă prin aerul lipsit de parfumul pădurii închisă undeva, jos, în obscuritatea înserării. Se auziră păcăniturile blitz-urilor, în lumina lor cu neputință de confundat se văzu atunci strălucind o pată galbenă, care învălui cu repeziciune bicicleta cu aripi de liliac, se auzi un șuierat, aerul se resorbi, se stîrni un curent care măcină cu iuțeală pălării și aparate de fotografiat mai fragile, sparse sticla blitz-urile și împrăștie o mulțime de foi rupte din carnețelele de însemnări, carnețele în care oamenii notaseră cu maximum de amănunte tot ceea ce văzuseră cu ochii lor în seara aceea.

10

Ieșind din clădirea calculatoarelor, operatorul se îndreptă spre stația pustie de autobuz. Începuseră să ardă becurile pe stradă. Autobuzul nu veni, operatorul se îndreptă spre drumul național. Era un om norocos și avea cunoștință de acest lucru, nu peste mult timp în dreptul lui opri un camion care transporta mobilă. Schimbă cîteva cuvinte cu șoferul, un tip bondoc cu mustăcioară.

După vreo jumătate de oră și șoferul și operatorul recunoscură foarte aproape de ei vuietul unui avion supersonic, șoferul frînă, mașina nu-l ascultă, motorul porni să duduie din ce în ce mai puternic, bucuros că scăpase de tot ceea ce-l lega de asfalt, încercă să ridice camionul în aer să se ia la întrecere cu supersonicul care vuia din ce în ce mai aproape amenințînd să se prăbușească peste ei. În același timp, cei doi bărbați săriră din mașină prin portierele larg deschise și văzură într-o fracțiune de secundă două aripi de liliac alunecînd prin aer, o lumină galbenă învălui întreaga scenă peste care în cîteva clipe se așternu întunericul și liniștea.

11

Băiețelul cu ochi albaștri privea cerul neînduplecat, ieșise pe stradă împotriva voinței părinților lui, stringea cutia de chibrituri în mînă, nu se temea de întuneric, văzu de departe lumina galbenă apropiindu-se scoase un băț, îl scăpără, bățul se aprinse, prin aer se răsuci vuietul unui supersonic, flacăra se stinse, băiețelul mai aprinse unul, lumina galbenă era acum deasupra lui, se auzi zgomotul a zeci de mașini, pistoane, pompe de vid, locomotive, vapoare, aspiratoare, într-un cuvînt mașini, dezlănțuite, eliberate din chingile forței de frînare, un perpetuum mobile uriaș, teribil de adevărat. Lumina galbenă se lăsă pe pămînt. Ca pe un ecran se zări atunci o pădure, o barcă cu motor, un camion, sala unor calculatoare, o mașină de tuns iarbă, un automobil vechi de culoare neagră cu aripi albăstrii și la urmă stranie, caraghioasă, pașnică, o bicicletă cu aripi de liliac. Flacăra chibritului se lungi, copilul o luă la fugă speriat, se auzi o bubuitură și lumina galbenă se risipi zdrențuită. Undeva pe cer stelele pulsară un timp, strălucind mai puternic, în timp ce pe pămînt mașinile își încetaseră zgomotele. Băiețelul cu ochi albaștri descoperi în iarbă o bicicletă ciudată și alături de ea un tînăr de treabă care îl sfătui, fără să-l amenințe cu bătaia, că nu e bine să se joace cu focul. Se auziră de pe șosea glasurile unor oameni. Curios, nimeni nu întreba nimic despre lumina galbenă, ci doar despre reușita tentativei de a zbura a unui tînăr student pe care niciodată nimeni nu i-a considerat extravagant.

Băiețelul cu ochi albaștri se căznea să le explice celor mari că ceva ciudat luase foc chiar acolo în fața lui.

12

Fălcile metalice apucară (și poate nu la întîmplare) motorul unei bărci, o mașină de tuns iarbă, caroseria neagră a unui automobil, carcasa învechită a unui calculator ce suferise o puternică uzură morală și le aruncă toate laolaltă în cuptorul de topit. Flăcările șerpuiră avide pe fața metalului, îl încinseră, amestecară formele, bolborosind amintirea vagă a unei clipe de libertate.

La rînd urma un camion prăbușit nu de mult într-o prăpastie.

13

Seară de seară sub lumina gălbuie a stelelor mașinile trec pe lîngă noi în viteză pe străzi, motoarele lor duduie, șoferii frinează regulamentar în intersecții, copiii se joacă cu mașinuțele lor din tablă ieftină, un tînăr inventează un alt aparat de zburat, o mașină care la început pare caraghioasă și inertă. Tînărul ne arată cu gesturi simple cît de ușor poate fi manevrată această mașină, cum pornește și, mai ales, cum poate fi oprită.

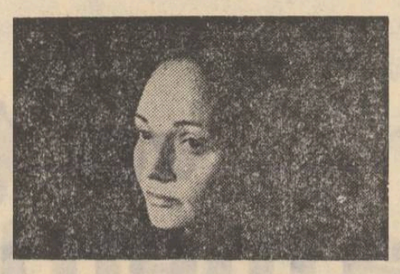

profira mihăilescu

Portret de femeie

În scoarța copacilor implintați în masa
terestră
regăsesc consimțămîntul a ceea ce săvîrșesc
și iubesc

Succesiunea anotimpurilor îmi diriguiește
bătăile inimii
cu condiția de a rămîne mereu stăpînă pe
ființa interioară

Nimic nu mă emoționează mai mult decît
mersul luminii
cînd crește stăruitoare prin grija zeilor
inteligenței ;
cu o discreție tulburătoare mă apropii de
marea aventură
unde fluviu se unește cu un alt fluviu,
oceanul biciuește cerul
dintr-o nevoie invincibilă ; și steaua de
piatră, luminează,
mersul meu cu tălpi de flori crescute-n
griu,
trupul de femeie ce se pleacă peste
suferință sau bucurie.

Nu mai fierb ierburi și nu mai caut aburul
pămîntului
spre a desluși o rază căzută de nu se știe
unde

Alături de lumina zilei descopăr umbra
pioasă a nopții
misterioasă trezire a gîndului meu de pace
și bucurie.

Acalmie

alături de acest gînd tainic
mă refugiez într-un pătrat de hîrtie
gîndurile intime sînt fixate în litere
(de-o șchioapă sau de tipar)
candoarea nu mai este de mult o cucerire
las copiilor mei grija de a rotunji cerul

Dansatoarea de flamenco

Prin flăcări vii de singeră culoare
cu pas mărunt și ferm ca jurămîntul
cînd brațele fac dragoste cu vîntul
seduce lumea-n pasiuni solare
Superba dansatoare de flamenco

Adună aerul în gingășii materne
corsajul mai ascunde trandafirul negru
cu chipul colorat în alb integru
oferă grav sperantele eterne
Superba dansatoare de flamenco

Dansînd ne povestește voluptatea
de a trăi în ritm de castagnetă
sub tremur ars sau vrajă desuetă,
își strigă trupul și singurătatea
Superba dansatoare de flamenco

Măsoară universul cu pasul sacadat
al tocurilor inmuiate în vendetă
și-ascunde sinii într-o piruetă ;
și maiestos irumpe, sub cerul răsturnat
Superba dansatoare de flamenco

Un public zbuciumat aplaudă frenetic,
Ole, ole, ole se strigă în cascade
furtuna dansului și muzicii decade
treptat. Mimează moartea-n spasm besmetic,
Superba dansatoare de flamenco

În ritmice bătăi de palme se animă
cînd umbre desenează, în volane
părul, în arabescuri de liană ;
te cheamă, te respinge, te alintă
Superba dansatoare de flamenco

Prelinse flăcări, în trupul ei ascund,
patimă, doruri, proze și sonete
dar nimeni nu observă printre piruete
cînd moare-n castagnetele arzînd
Superba dansatoare de flamenco

Vis medieval

Pămîntul se stringe pe labe de urși
se-ntoarce cuțitul în caii furați
prin solzii de șarpe trec încă bărbați
cu gîndul năuc de nimeni supuși

N-au trup de țărînă și ochi pentru cer
duc dorul pe oase și gîndul pe umeri
nu sînt nici bătrîni, nici tineri nu-i numeri
și-mbracă dorința în armuri de fier

Sălbatic alungă himerele nopții
jurînd, neiubirii tărîmuri întinse
răstoarnă seninul din cupe aprinse
să-și soarbă destinul și viii și morții

Hei ,voi cavaleri ai marelui Calm
în golul luminii mai tremură patimi
cu trup de femeie și nunți după datini
v-aduce descintecul sînului alb

V-aduce descintecul coapselor tari
sorbind busuiocul din părul plecat
cu vîntul de stepă, cu stele legați
uitați neîntinsul și semnele mari

Și curge pămîntul cu riul alături
Dezleagă-se friul pe caii furați
prin vămile vieții trec astăzi bărbați
cu gîndul iubirii, de urși nealături

Pastel cu cocori

Cînd cocorii poartă vara pe aripi
spre tărmuri fragile unde blîndețea nopții
doare
vine anotimpul cînd imortelele oficiază
dansul fluturilor

Străine, cîntecele rătăcesc într-un vals trist
și cum pietrele cetății se ascund sub ceață
un glas de cărăuș mă invită la cina
tăciunilor

Curînd, vor sosi păunii albi și lipită de cer
voi simți căldura stelelor necăzătoare.

Doar o clipă tînjește după căldura efemeră
a sobei,
dar cum gerul își începe pînda îndelung
aminată
de vulpi polare și labe de urși,
trec glasul cocorilor în șoaptele mele.

Ascultați, prieteni cîntecul încremenirii
doar vîntul binecuvîntează liniile iernii
și nimeni nu mai știe unde-i neastîmpărul
brîndușelor.

Boncănitul cerbilor mai sălășluiește undeva și
pentru că drumurile s-au pierdut în zăpadă
și fac cale întoarsă
căprioarele vin spre mine să-și picure
pleoapele

Nopțile vor înflori în ciorchini de stele
și m-alung cu bucurie într-un cer de cocori

dan merișca

ZIUA ZBORULUI

3

Și deodată era lumina. Orbiți de flăcările zilei, gemeau fericiți, tăvălindu-se pe fața buboasă a mlaștinii. Viermuiau neliniștiți în toate direcțiile, adulmecind cu nările larg deschise. În zori alergau să înghită curcubeiele șovăitoare, care tăiau cețurile. În lumina de miere a amiezii ce le încălzea pintecele revărsate, pluteau toropiți de plăcere și de lene. Înserările coborau să-i înfioare cu tulburi atingeri neștiute.

Noaptea, grămădiți unul în altul, tremurau, ascultînd zgomotele fără nume ce pluteau singuratice pe spinarea lucioasă a mlaștinii. Se pipăiau prin vata incertă a cetei, încolăcindu-se strîns, ca să nu se piardă unul de altul ; doar împreună se simțeau în siguranță în mijlocul umbrelor rătăcitoare.

Atunci începeau poveștile.

4

Se rotesc, se rotesc, pînă ce totul se rotește, și atunci totul se face o mlaștină diafană de lumină, în cerurile care dănțuie. Au cozi lungi, fluturînd în vîntul tulbure al zorilor, cu pliscuri de jar și au ochi din picături de lumină. Și mai au, întinse, filfiind ca un cîntec, deschise peste marginile cerului, aripi subțiri, prelungi, prealimpezi. Trupurile lor închid la infinit cercuri și iar cercuri.

...Drumul e lung. Pentru cei mai mulți, nesfîrșit. Dincolo de ceea ce știm, e doar mlaștina sfîșietoare a pustiului. Iar și mai încolo, nimic. Pîndesc din ascunzișuri viclene, fără număr, primejdii cumplite. Cine va merge, va fi. Pe fața ascunsă a planetei ! Acum. Acolo, în mlaștina de lumină, se rotesc neîncetat păsările de lumină, care au fost cîndva viermi ca noi. Dar numai cine trece dincolo, va reuși, va fi ! Numai ei.

5

Nu mai aveau liniște. Strigau scuturați de dorință. Se zvîrcoleau nebuni de nerăbdare, tremurau nehotărîți. Și atunci venea ziua aceea.

O așteptaseră fără încetare, o visaseră împreună, o știau dintotdeauna, dinlăuntrul lor. O ghiciră venind spre ei prin aburii fetiți ai mlaștinii, o simțiră căutîndu-i cu tentacole lunecătoare, strecurîndu-le în sînge șoapte, îndemnîndu-i, făcîndu-i să clocotească, să se smulgă, să se tîrîie gîfîind, fără odihnă, zi și noapte, mai departe, mereu mai departe, departe.

Dincolo de apele putrede, nămolurile. Dincolo de ele, ierburile arse. Pe urmă piatra. Și mai încolo, doar lamele tăioase ale pustiului.

6

Unii rămaseseră în urmă, încovrigați și țepeni, cu cețurile morții în priviri. Vedea bine că erau din ce în ce mai puțini și mai obosiți. Dar cei mai puternici aveau să ajungă dincolo ! Doar ei ! o știa. Cînd nu mai avu nici o rezervă, își potoli foamea și setea din cadavrele uscate și zbîrcite, presărate pe cale. Dar nu se opri. Nu trebuia să se oprească. Răbdă focul și gheața. Fu lovit și lovi. Fu mușcat și mușcă. Dar supraviețui !

Căci știa, simțea parcă tot mai clar pulsînd înlăuntru : pasărea de lumină care se năștea. Printre fantasmele pustiului, înainta mereu, neîncetat, fără răgaz. Cînd, ridicînd capul, văzu cu priviri împăienjenite în trupul devenind tot mai transparent al tovarășului de drum, crisalida luminoasă. Cu capul băgat sub aripă, tresărînd prin somnu-i încărcat de vise de aur, pasărea din celălalt creștea limpede. Și atunci știu că trebuie să-l gonească, să-l calce în picioare, să-l sfîșie și să-i sugă zeama amară și stearpă. Și știu că el va ajunge. Va fi.

7

Văzu capătul, dar nu crezu. Le văzu, dar nu îndrăzni să creadă. Erau iarăși doar mirajele pustiului, hărțuindu-l. Scuturat de febra halucinațiilor și a așteptării, tremurînd de slăbiciune, se tîra cu ultimele-i puteri, împins înainte de spasme dezordonate.

Dar ce fel de miraj ? Cum astfel de miraj ? Asta nu mai putea fi miraj ! Simți. Erau chiar ele. De-o mie și o mie de ori mai dumnezeiești decît povestea. Așa cum nimeni nu ar fi avut puterea să le descrie. Erau ele, chiar ele, păsările. Le vedea plutind ; auzea acum filfiitul aripilor lor. Veneau să-l întîmpine, să-l ajute.

Și atunci simți pielea crăpîndu-i și zeama mlaștinii izbucnind din el și văzu pămîntul depărtîndu-se. Beat de fericire înțelese că își luase zborul. Că zbura !

Epilog :

Plecară cohorte nesfîrșite. Pieriră fără număr din ei, dar ajunseră destul ca să hrănească încă o dată păsările țipîndu-și cîntecele în nesfîrșitul văzduh limpede.

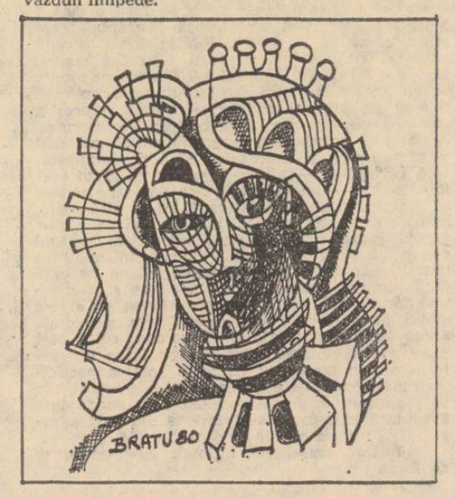

tănace. Speranțele autorităților ca și ale oamenilor de artă, muzicienilor, etc. se văzură eclipsate. Primarul Konstantin Konstantinescu Kontești își convocă iluștrii săi consilieri și-i întrebă foarte serios, ce soluție trebuie adoptată spre a anihila noua lovitură ce se dădea nădejdilor lor.

— Domnilor vă rog să veniți cu sugestii eficiente și, propuneri limpezi, demne de luat în considerație. Nu admit să șovăiți, nu admit să nu prezentați o idee care să ne salveze. Vă rog. Vă ofer cinci minute de reflexie, după care trebuie să depuneți scris propunerea dumneavoastră și s-o susțineți. Cine nu vă convine în mod concret, că se poate realiza un spectacol grandios cu mijloacele pe care le avem la dispoziție, vă asigur că nu mai ocupă postul de consilier. În fața acestei alternative înalții funcționari au intrat în panică, au început să se uite disperați unii la alții, după care s-au retras fiecare în biroul său pentru a concretiza ideea. Cele cinci minute se scurseseră repede ; reintrară în ședință, totul se desfășură rapid iar cei cinci consilieri fură interogați pe rînd. O mare șansă făcu ca trei din ei să vină cu ideea a trei spectacole în care elementul muzică, coregrafie de fundal, joc de lumini și alte tehnici scenice, să aducă în prim plan frumusețea și gingășia fetelor, chiar dacă ele erau proaste făcute grămadă. Pe fețele lor tinere aveau să joace lumina reflectoarelor de diverse culori ; măști, machiaje, peruci, diademe sau pene de struț vor ajuta capetele lor să fie impodobite. Întreaga recuzită a revistelor fastuoase, atît de specifice anilor 1930—1935, sunetele de fond, aranjamentele orchestrale, melodiile, intersectarea jeturilor și sputurilor luminiscente vor scoate în față pe surorile Biță, ele vor înainta una către alta, vor purta cu destulă grație voaluri, flori și, paiete, nu vor rosti absolut nimic, se vor mulțumi doar să țină ochii larg deschiși, mimînd o imensă fericire. Cel de al treilea consilier, zise cu nonșalanță : „Le putea insufla și inteligență, putem lansa voci delicioase din oi și putem da senzația că ele însile vorbesc, cu toate că n-ar face decît să miște buzele. Iată că aparatura poate foarte bine înlocui ceea ce domnișoarelor le lipsește. Pleybekul își va aduce aportul lui salutar".

...Primarul Konstantin Konstantinescu Kontești fu mulțumit, dădu ordin să se treacă la repetiții și se realiză primul spectacol Nu era nici o îndoială că umplutura de muzică și balet precum și scenografia a binevoit să sară în ajutorul celor care intenționau să prefacă orașul lor într-un punct de atracție al țării. Revista feerică, fetele cînd mici, cînd mari, în formula concepută de trioul regizoral chemat din Capitală avu loc în mijlocul unui entuziasm nemărginit. Ce de lume la vizionare, să dărîme teatrul și mai multe nu. Flăcăii erau încîntați, contribuția lor în închegarea marelui eveniment artistic, social și moral trebuia răsplătită.

Peste cîteva zile, în marea sală de festivități a primăriei avu loc cununia civilă, în fața chiar a lui Konstantin Konstantinescu Kontești. Fetele însă se micșoraseră în ajunul nunții, mirii fiind obligați să le poarte pe umeri ca pe două maimuțele echipate cît se poate de nostim, ele că-

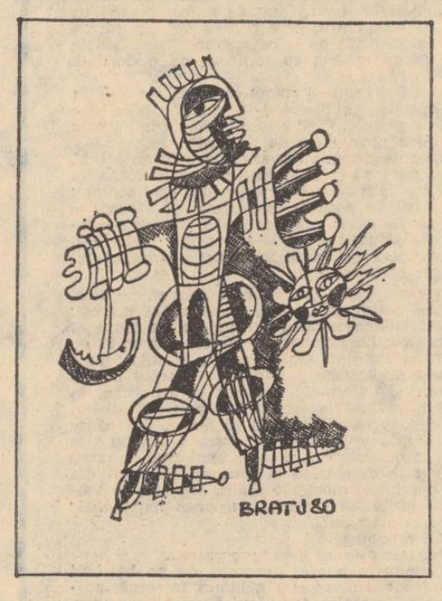

pătară glasuri stridente, ciripeau, se jucau cu zulufii băieților, chicoteau una la alta în timp ce ei le sfătuiau să se astîmpere ; dar cum să se astîmpere atîta vreme cît erau fericite că viața lor luase o întorsătură frumoasă, purtau trenă și rochii de tül în miniatură, pleoapele le străluceau, obrăjorii le ardeau în văpăi și țopăiau de pe un umăr pe celălalt. În sfîrșit, perechile se apropiară de masa prezidiului unde primarul aștepta să rostească formulele sacrosancte

După ce li se ceru consimțămîntul băieților, potrivit obiceiului, le veni mireselor rîndul să exprime cele de cuviință, dar exact în clipa în care au exclamat într-un singur glas „DA", de pe umărul drept al lui Radu a prins să zboare un fluture albastru către o fereastră deschisă, iar de pe umărul lui Viorel un fluture portocaliu luă drumul către cealaltă fereastră, tot deschisă. Întreaga asistență amuți. Se lăsă o tăcere adîncă și oamenii părură înmărmuriți. Se auzeau de departe doar fluieraturile și strigătele muncii avîntate, învălmășite cu zgomotele șantierului, care ridica de zor un hotel cu douăzeci de etaje, amplasat în mijlocul urbei pe o suprafață de o jumătate de hectar și care ajunsese la finisări. Fusese pregătit în grabă, să primească marele număr de turiști ce-și anunțaseră sosirea din lumea întreagă, spre a îmbogăți în cîteva zile tristul și uitatul oraș de provincie.

Primarul fu pe punctul să leșine, consilierii pălîră clătinîndu-se pe picioare, se gîndiră cu groază la extraordinarele investiții făcute în ultimele luni, în numele marei Idei. Rostogolirea de pe fotoliile ce le ocupau în administrație era iminentă. Cu siguranță Organele Superioare nu vor întîrzia să deschidă o anchetă asupra acestei chestiuni și va urma așa cum e și firesc în astfel de cazuri un proces răsunător însoțit de sancțiuni. Cîte dezastre nu se profilau pe acest orizont sumbru ? Este ușor de imaginat că nimeni de la Centru nu va da crezare gogoriței inventate de conducătorii orașului și vor deduce că cineva i-a zăpăcit ori i-a hipnotizat ! După minutele de stupoare, începură minutele de agitație. Întrebările țîșniră ca niște proiectile din toate direcțiile, încrucișîndu-se prin aerul fierbinte. Un vaet se auzi, tălăzuind prin sală, răvășind mulțimea înzorzonată cu tot ce avea mai de efect în garderoba sa. „Cine va plăti oalele sparte ? Cine va acoperi pagubele provocate în visteria municipală ? Cine va răspunde de deturnarea fondurilor publice cînd ele trebuiau drămuite la centimă ? Acum, tocmai acum ne-am găsit să începem campania de construcții turistice, pentru acest iarmaroc zadarnic, cînd de aici cale de șapte poste în jur, nu există, nici un monument, nici o necropolă, nici o anomalie a naturii, nimic în afara acestor fete care au și dispărut. Cine ne-a îndemnat să trecem la o asemenea acțiune necugetată ? Desigur a fost mîna unui vrăjmaș, ce a încercat să pună la cale compromiterea municipalității, aruncînd-o în plasa cheltuielilor inutile, determinînd-o să irosească sumele alocate pentru alte investiții cu destinație rațională. Cine și-a îngăduit ? Trebuie aflat cu orice preț, dar pînă atunci să încercăm a ieși din încurcătură. Întrebarea este cum și în ce fel" ? Datorită acelor împrejurări ciudate, sala cununiilor devenise un loc de consultație publică, de dezbatere ardentă. La tribună ca și în încăpere buchetele de flori se înmulau și tulpinele se topeau ca luminările de căldură, oamenii căutau să-și dea curaj, cu toate că fiecare intuia că se bate apa în piuă, că se vorbește degeaba. Mai trecu citva timp, se mai frămîntă o vreme adunarea, pînă cînd, deodată cunoscutul spirit a toate știutor al primarului zvicni ca o arteziană, cutremurînd sufletele asistenței, cu logica sa de fier, cu decizia lui surprinzătoare.

„Stimați cetățeni și cetățene, începu el nemaipomenitul discurs, am stat și am ascultat văicărerile voastre penibile, cuvintele voastre înspăimîntate, o clipă mi-am pierdut și eu cumpătul dar cînd m-am gîndit mai intens, mi-am revenit din zăpăceala în care ne aruncaserăm cu toții, parcă ceva ca o filfiire a lunecat prin fața ochilor mei, și am simțit că mă limpezesc la cap și toată ceața se risipește. Stimaților, ne-am lăsat înșelați de aparențe, nu ne este îngăduită o asemenea abatere, de la judecata cea mai simplă. Ia urmăriți-mă, și veți vedea că am dreptate. Fața primarului se congestionase, ochii îi sclipeau de o bucurie drăcească. Așadar, s-o luăm de la început, surorile Biță ne-au făcut surpriza să se transforme în pitice, o vreme, să iasă în lume sub această înfățișare iar peste un timp să-și revină. Pendularea între talia normală și cea foarte măruntă, ne-a făcut să ne obișnuim cu fenomenul. Astăzi însă, precum singuri ați văzut tot ele cu sprijinul naturii ne-au arătat cea de a treia ipostază, adică transformarea în fluturi. Ei bine și ce-i cu asta ? Vă spun eu, nu este nimic anormal. Este surpriza însăși, este cadoul celor două mirese, care-l fac ele orașului natal, și nu întîmplător. Cu alte cuvinte sperietura noastră este lipsită de temei. Ni se dovedește acuma că metamorfoza a fost posibilă și prima și a doua oară, fetele apărînd deodată în a treia stare, plasîndu-se într-un nou regn, prin urmare cea din urmă ipostază este și mai năstrușnică, mai atrăgătoare deci și mai profitabilă. Nu ne rămîne altceva decît să regăsim fluturii, să le dovedim că-i iubim, că sînt ai noștri, că trebuie să-i aducem înapoi. De acum înainte să nu ne mai treacă prin minte să întrerupem pregătirile începute. Dimpotrivă, să dăm zor să trecem la treabă. Veți confecționa în cea mai mare grabă plase pentru prins fluturi și vom pleca în căutarea lor. Primii care vor avea asupra lor uneltele necesare se vor încolona în piața primăriei de unde vom purcede la investigații în parcuri, în grădini, în boschete, în pădurile și hățișurile învecinate, pe cîmpie, prin lanuri ; să scotocim pretutindeni la metru patrat. Să nu ne cruțăm forțele, fetele trebuie recuperate. Ele există într-o nouă întrupare și desigur vor reveni la forma inițială. „Fluturii Biță" devin din acest moment scopul întregii noastre activități. Lăsăm totul baltă și pornim către ele. Mizăm pe fluturii Biță, pe zborul lor neastîmpărat, pe culoarea albastră și portocalie, pe aripile și pe antenele lor delicate ca pe niște bijuterii sviriite de hazard în vegetația interioară și exterioară orașului, în corolele ei, în aerul de deasupra pămîntului care sprijină bine aripile „fluturilor Biță". Un moment de întrerupere din partea vorbitorului fu de ajuns, ca aplauzele și uralele să nu mai conteneacă minute în șir. Primarul radia, se șterse cu batista pe obraz, apoi își făcu loc în mijlocul mulțimii ca un comandant de oști și se îndreptă către stradă, agitînd mîna deasupra capului în semn că trebuie urmat de concetățenii săi. Magazinul cu obiecte de pescuit și vînat fu asaltat, librăriile unde existau în cutii truse de prins fluturi așișderea. După aceea fură cercetate camerele copiilor, laboratoarele școlare de științe naturale, coridoarele, podurile, atenansele ; unii au transformat din mers prostovoale, năvoade și plase de tot soiul, chiar cele puse la geamurile bucătăriilor spre a stăvili pătrunderea muștelor, zicînd că și oceanul de aer poate fi cercetat cu aceleași scule. La urma urmelor nici palmele făcute căuș nu puteau fi ignorate. Aparură în mîini cratițe, căciuli, pălării de paie, chiar și sitele puteau juca rolul de capcane. Iureșul nu mai contenea, fiecare se alătura cîte unei cete în chip spontan, așa că vînătoarea începu. Înșiși lucrătorii șantierelor de construcție porniră în căutarea celor două himere, celor două fluzii fluturătoare ce făceau volute în pupilele care scrutau văzduhul, căutîndu-le la tot pasul ceasuri în șir, pînă ce ziua se stinse, prinzînd această armată de exploratori undeva departe de oraș. Oamenii se simțiră foarte obosiți și adormiră în cimp în jurul focurilor. Prin somn cu toții au visat numai fluturi, iar cei doi fluturi Biță jucau neîncetat, unul albastru, altul portocaliu ca pe un carusel, zburătăcind peste capetele tuturor și nimeni nu era în măsură a-i prinde cu nici un chip. În zori se sculau alergînd iarăși cu noi speranțe și mereu așa pînă nu mai văzură nici orașul, nici împrejurimile lui, și s-au tot dus și duși au fost...

În urma lor pe poarta hotelului, care nu s-a mai deschis niciodată se imprimară siluetele simbolice în culoare naturală a celor doi fluturi conturați pe lemn ca o emblemă ce nu s-a mai șters în veci.

«o ţară sînt oamenii dintr-însa»

„Ilustrul profesor scria..."

CUM vor fi trecut pentru N. Iorga ultimele ore din după-amiaza, seara şi prima parte a nopţii de 27 noiembrie 1940, cind — răpit de la masa de lucru — s-a văzut nevoit să împartă, cu proprii călăi, minimul interval de supravieţuire: 6—7 ore. Tăcere ? O statuie fără chip, pe soclul căreia sint cioplite cuvintele lui Confucius :

● Tăcerea este un prieten care nu trădează niciodată.

Poate cele din Seneca :

● Pentru a-l face pe altul să tacă, începe prin a tăcea.

Doar în imensul amfiteatru de os — craniul — iau cuvintul, la nesfirşit, ginduri, amintiri ? Tace Iorga ? Dialoghează cu sine însuşi sau cu cei 5—6—7 membri ai „Echipei morţii nr..." (în mod cert alcătuită din Traian Boeru — şeful expediţiei, Tudor Dacu, Ion Tucan, Ştefan Cojocaru, Ştefan Iacobuţă — şoferul autoturismului 6211-B.R.)? În sprijinul variantei tăcerii ar veni chiar textul scris cindva de el : „Nu datoresc nici o explicaţie unor oameni tulburaţi sau vrăjiţi, cărora logica li e la nivelul ortografiei"... „unei cete de agitatori, ale căror sentimente faţă de ţară sint la acelaşi nivel scăzut ca şi al inteligenţei lor". Şi totuşi, Iorga — mintea lui — poate fi comparată cu o uzină (Lucian Blaga o face): „Ilustrul profesor scria la o masă, copleşit de manuscrise şi cărţi. Mi-a întins un deget. Făcea corecturi. Vorbea însă tot timpul cu mine, încit mă miram de repeziciunea cu care putea totuşi să facă îndreptările. Concomitent se întreţinea şi cu culegătorii tipografi, care aşteptau citeva rînduri pentru completarea unor goluri la ziar. Nicolae Iorga da ordine, îmi vorbea. Mă simţeam în faţa unei uzine...".

Oare acest uriaş angrenaj să-şi fi încetinit ritmul, atunci cind primejdia, ca un pumn de nisip azvîrlit, dintr-odată, între roţile dinţate ale timpului, este prezentă ?

Există mărturii ! Mărturiile vor continua să se adune, în cartea Istoriei pe care Iorga a slujit-o ca puţini alţii... Iată, un martor al evenimentelor îşi aduce aminte că l-a vizitat pe Profesor în ultimele zile ale lunii octombrie 1940:

— L-am găsit în frumoasa casă pe care o cumpărase, cu ani înainte, cu banii ciştigaţi din publicarea în nemţeşte a faimoasei sale **Istorii a poporului român** (1905).

Erau de faţă Ecaterina Iorga, ginerele savantului — cu care venise vizitatorul — inginerul Valota, apoi un ardelean — domnul Farcaş — credincios colaborator al profesorului.

— Lucrez, cum vezi, la „Istoriologia" despre care ştii. Găsesc în publicaţii mai vechi, oarecum uitate, puncte de vedere cu totul noi.

Şi mai tîrziu :

— Ies în fiecare noapte, pe la trei, în galeria de alături şi mă uit spre stradă, în aşteptarea asasinilor...

Martorul relatează în continuare : din vorbă în vorbă aflu că, de la îndepărtarea sa din Universitate, fără nici o formă legală — o lege votată de Parlament i-a numit, pe dr. Gh. Marinescu şi pe N. Iorga, profesori **pe viaţă** — precum şi după îndepărtarea sa din locuinţa din Şoseaua Jianu, nu mai primise nici un salariu şi nici o pensie.

— Dar atunci, întreb eu codindu-mă, din ce trăiţi ?

— Dintr-o modestă sumă trimisă de doctorul Constantin Angelescu, fostul ministru al Instrucţiunii Publice — răspunde doamna Iorga. Trăim cumpărînd numai cartofi.

Profesorul a oprit-o pe soţia sa să continue...

Cam pe-atunci, în ultimele zile ale lunii octombrie 1940 — mai exact la 27 octombrie — Iorga publică, sub titlul „Glosă", versurile : „Oricît sălbatecele uri / Te-ar urmări cu lovituri / Oricît de mult ele-ar căta / Să sfarîme platoşa ta, / De-atita să nu-ţi pară rău, / Nu te-or răzbi cei de afară. / Un singur lucru te omoară : / Păcatul din sufletul tău".

Oricît de mult ele-ar căta — loviturile — să sfarme platoşa, Iorga rezistă (documentele confirmă !).

Ultimele cuvinte? „Trageţi!"

Ce gind sublim să fi fost curmat de traiectoria glontelui (7 mm) care trece **la nivelul unghiului intern al ochiului sting**, sau prin **regiunea mijlocie a obrazului sting**, sau celălalt... Acelaşi martor al evenimentelor deţine informaţii şi dintr-o sursă **inedită**, cu privire la cele petrecute atunci, relatind şi fapte ştiute, dar prea legate de contextul dramei :

— „La 27 noiembrie, Profesorul se afla în biroul său unde lucra la «Istoriologie», ceea ce urma a fi opera supremă a bogatei sale vieţi. În vilă nu se aflau decît doamna Iorga şi o servitoare. O fiică a sa plecase la plimbare prin pădure. După prînz, un automobil în care se aflau şapte persoane — pe cît se părea, neînarmate — se opri în faţa intrării şi unul dintre ocupanţi ceru să vorbească cu Profesorul". Întregesc cele spuse de informatorul meu cu cele aflate direct de la doamna Ecaterina Iorga la puţin timp după asasinarea soţului ei. Împreună cu profesorul Nicolae Bănescu, colegul meu de la Universităţile din Cluj şi Bucureşti, curajosul coleg care l-a somat pe „rectorul" numit de regimul legionar să ridice steagul negru pe edificiul unde se auzise, timp de o jumătate de veac, vocea lui Nicolae Iorga, împreună deci cu profesorul Bănescu am fost să exprimăm adinca noastră durere şi revoltă faţă de neînchipuita nenorocire abătută năprasnic asupra Domniei Sale şi **a familiei sale**. N-am găsit-o la locuinţa din şoseaua Jianu, căci ameninţată prin scrisori trimise de legionari, că va fi măcelărită împreună cu întreaga familie (copii şi nepoţi !), a trebuit să se ascundă în casa unui inginer. Cu greu am pătruns pînă la dînsa. A început prin a-mi face dureroasa cinste de a-mi da spre citire testamentul soţului ei, abia înmormîntat, testament adînc mişcător prin modestia tonului aceluia care fusese preşedintele Camerei Deputaţilor, preşedinte al Consiliului de Miniştri, profesorul neasemuit al atitor generaţii. Testamentul se rezuma la citeva scurte rînduri şi anume : Profesorul lăsa veniturile viitoare ale faimoasei sale **Istorii a literaturii române** doamnei Ecaterina Iorga, iar fiicei sale mai mari, doamnei Florica colonel Chirescu, venitul eventual al memoriilor sale **O viaţă de om, aşa cum a fost.** Atit ! Restul trecuse de mult în folosul neamului pe care atita îl slujise, pe care cu atita înfocată dragoste îl învăluise în tot cursul vieţii sale. Doamna Iorga mi-a povestit că, atunci cind s-a bătut la uşa vilei din Sinaia, chiar dînsa a deschis şi, prinsă de bănuială, a întrebat : — Cine sînteţi şi ce voiţi dumneavoastră ? — Sintem poliţia şi voim să vorbim cu profesorul Iorga. — Profesorul Iorga este bolnav — răspunse dînsa şi voi să-i oprească Noii veniţi o îmbrînciră pe doamna Iorga şi pătrunseră în casă. Admirabila soţie, devotata mamă a atitor minunaţi copii, femeie plină de tact şi de înţelepciune, care ştiuse să creeze atmosfera de seninătate necesară operei de tumultuoasă creaţie a ilustrului ei soţ, colaboratoarea chiar la această imensă operă — de cîte ori mi-a mărturisit că lungi ani de zile, pînă la adînc ore din noapte, copia, pentru tipar, stînd lîngă masa de lucru a lui Nicolae Iorga, paginile nu totdeauna uşor de descifrat ale tovarăşului său de viaţă ! — bătrîna femeie, îmbrîncită în propria sa casă de tinerii care-şi aveau deja miinile pătate de singe, doamna Iorga, sora marelui slavist Ioan Bogdan, fostul, bunul meu profesor, sora istoricului literar Gheorghe Bogdan-Duică, sora generalului Bogdan, toţi vlăstare ale unei înzestrate familii româneşti din Braşov... Mă întorc la cele povestite de informatorul meu amintit mai sus : „Nicolae Iorga se scobori ; i se spuse că poliţia din Bucureşti avea nevoie să afle de la dînsul unele lucruri pe care trebuie să le declare personal. El îşi salută soţia care, fireşte, era îngrijorată şi se sui în automobil. Fără îndoială că Profesorul îşi dăduse seama că vreuna din persoanele din automobil reprezenta organizaţia ajunsă la cîrma ţării. În orice caz, era senin şi liniştit. Puţin după aceea, întîlniră în drum pe fiica sa, care se întorcea de la plimbare ; Profesorul ceru să fie oprit automobilul, o sărută şi-i spuse : „Sărut-o şi pe mămică-ta din partea mea !"; poate că începea să-şi dea seama că nu se va mai întoarce acasă... Către seară, doamna Ecaterina Iorga începu a fi foarte neliniştită, fiindcă nu avea nici o ştire ; telefonă la Bucureşti, dar despre Profesor nu se ştia nimic ; **nimeni nu-l convocase acolo.** Atunci generalul Antonescu puse la dispoziţia unuia dintre fiii lui Nicolae Iorga, un automobil prevăzut cu un „haut-parleur" şi, însoţit de o escortă de agenţi de poliţie, începu să patruleze şi să cerceteze toată regiunea Prahova, dar fără rezultat. Abia a doua zi de dimineaţă, cîţiva ţărani găsiră corpul Profesorului la marginea unei şosele, aproape de satul Strejnic şi, crezînd că este vorba de „boierul" lor, care şi el purta barbă, au alergat să-i înştiinţeze pe jandarmi. Trupul fu imediat transportat la cimitirul Belu din Bucureşti... Profesorul avea încă ochii deschişi ; erau însă ochi senini, aşa cum numai el ştia să-i aibă, şi o expresiune de nedescris. Ca martori la cimitir, ne-am dus — spune informatorul nostru — după aceea să mîngîiem pe doamna Iorga, care nu putea să creadă că toate acestea erau adevărate. Şi atunci, ca omagiu faţă de Profesor, se născu ideea de a se face o mască mortuară care să-l amintească României, care atîtea şi atîtea îi datora. S-a telefonat cîtorva sculptori cu renume, dar toţi s-au dat înapoi, invocînd fel de fel de motive... S-a recurs atunci la un meseriaş puţin priceput care, aplicînd tiparul de gips şi ridicîndu-l după aceea, a smuls cîteva fire din lunga barbă a Profesorului. Astfel s-a putut avea impresiunea că cei ce-l omorîseră vor fi îndrăznit să-l şi chinuiască, ceea ce atît eu — afirmă martorul al cărui text îl reproduc — cît şi atîtea alte persoane putem să dezminţim pe de-a întregul. Pe de altă parte, hainele sale erau cu totul în ordine şi dacă n-ar fi fost mica urmă a unui glonţ sub umărul obrazului sting şi haina găurită în regiunea inimii, s-ar fi zis că el doarme. Blana cu care era îmbrăcat Profesorul era neatinsă şi descheiată în aşa fel, încît **se poate afirma că el i-a sfidat pe omorîtori să tragă.** Cîteva zile după aceea au fost funeraliile. Tovarăşii celor ce-l executaseră au ameninţat că vor trage cu mitralierele în cortegiu ; cu toate acestea participanţii au fost foarte numeroşi. S-a întrebat din partea generalului Antonescu care va fi data înmormîntării, dar i s-a răspuns din partea familiei că nu era nevoie de dînsul...

Să fi fost, realmente, ultimele cuvinte rostite de Iorga :

— Trageţi ! Trageţi !

„Păcat de tinereţea voastră !"

Desigur, amintirile consemnate aici pot conţine şi anumite inadvertenţe, însă mărturia prof. Ctin. Marinescu îşi are valoarea ei documentară, indiscutabilă, furnizînd şi date noi cu privire la asasinarea lui N. Iorga. Astfel, iată consemnat un schimb de replici între Profesor şi călăii săi, aşa cum a fost relatat de unul dintre participanţii la execuţie. Mai întîi, **după ce Profesorul îşi luase rămas bun de la fiica sa, cîtva timp nimeni nu rostise nici o vorbă, apoi unul dintre cei din automobil zise :**

— Ce făceaţi, domnule profesor, cînd am sosit noi ?

— Scriam la o Istorie Universală.

— Şi unde ajunseserăţi ?

— La istoria perşilor... Dar voi aţi venit să mă ucideţi ?

I se răspunde :

— Da.

— Păcat de tinereţea voastră ! zice Iorga, senin, apoi cere să se oprească automobilul şi coboară.

Şi ceilalţi trag într-însul.

Ar mai fi de adăugat că unul dintre asasini, şoferul Ştefan Iacobuţă, s-a lăudat mai tîrziu că el a tras cîteva gloanţe în bătrînul învăţat.

Dar mai apare un „detaliu" ciudat : locul asasinatului este la foarte mică depărtare de un teren de aterizare al aviaţiei naziste, iar unica fotografie a Profesorului, aşa cum a fost găsit, îi aparţine unui... ofiţer neamţ. Să fie vreo legătură între cele făptuite în vecinătatea Strejnicului şi ura îndelungată pe care Hitler personal o nutrea la adresa marelui istoric român ? Să fi fost poza „dovada" necesară în dosarul **N.I.**, aflat pe undeva, la Berlin, şi care, astfel, putea fi socotit încheiat ? Foarte posibil, dacă avem în vedere legăturile permanente ale Gărzii de fier cu Abwehrul, cu Gestapoul...

Oricum, sursa din care provine schimbul de replici poate fi credibilă (după cum susţine şi **C.M.**) : „În orice caz, o confirmare ar exista şi anume o spovedanie făcută în anul 1950, într-o tabără de concentrare de lîngă Neapole, unei foste membre a **Şcoalei de misionare** a Profesorului. Un român care era pe moarte în acel lagăr, auzind că această persoană, colaboratoare de-a lui Iorga, se află în tabără, a cerut să vină să-l asculte. El declară că, într-un lagăr de concentrare din Germania, unul dintre participanţii la omorîrea Profesorului îi povestise, cu de-amănuntul, teribila întîmplare şi, printre altele, îi repetase acele crimpeie de conversaţie"...

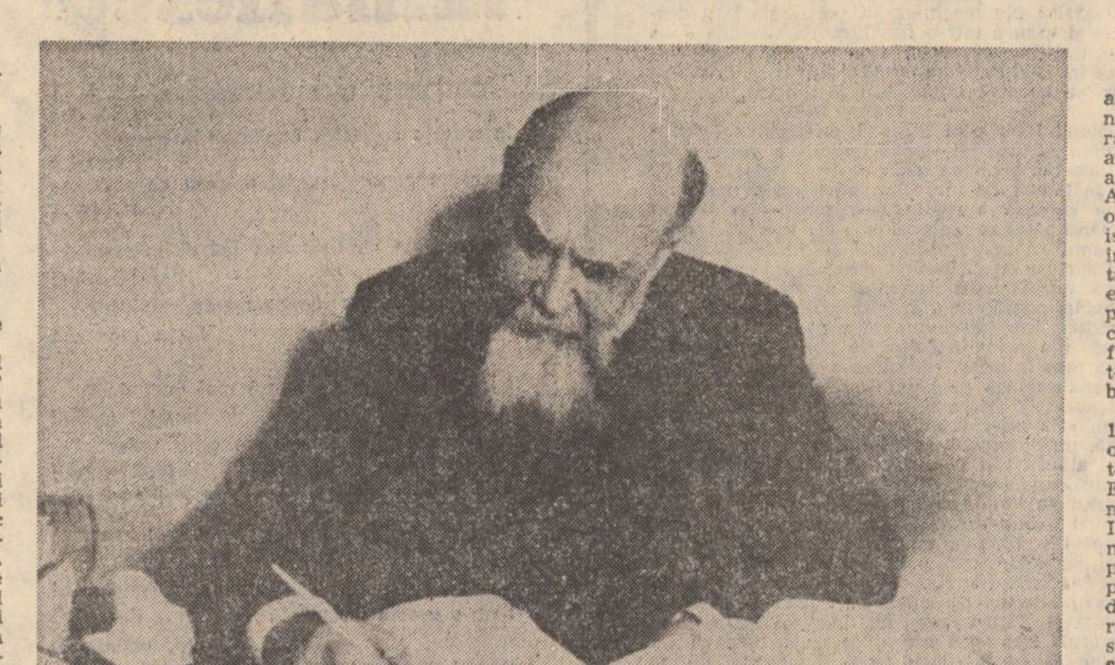

Din ordinul cui?

Pare exagerată ipoteza potrivit căreia Hitler în persoană ar fi dat ordinul asasinării lui Iorga? Să triem argumentele :

● zilnic, pe biroul führerului, ani şi ani în şir, se afla un exemplar-sinteză al tendinţelor politice mondiale, o „revistă a presei" întocmită, tot zilnic, după cercetarea a nu mai puţin de 300 de ziare străine, operaţiune complexă de care se ocupă **Auslands Politische Abteilung**, abreviat **A.P.A.**, serviciul de presă fiind o secţie principală ; că numele lui **Nicolae Iorga** apare necontenit în sinteza **A.P.A.**, iată o realitate de necontestat ;

● cei din **A.P.A.** ţin la zi şi un „fişier critic" al tuturor publiciştilor de prestigiu din majoritatea ţărilor lumii — şi iarăşi numele lui **Nicolae Iorga** n-are cum să lipsească ;

● articolele mai importante sînt traduse în limba germană, **în extenso**, pentru uzul **Abwehrului, S.D.-ului** şi mai marilor celui de-al III-lea Reich ;

● este greu de închipuit, de pildă, c-a rămas „necunoscut la adresă" un articol — publicat încă în 1934 — la moartea lui Hindenburg (în acelaşi an în care, posibilă consecinţă şi a acestui articol, Iorga primeşte prima „comunicare" a **Echipei morţii No. 12** : „Vă considerăm un Trădător. Vă prevenim să vă astîmpăraţi. Contrar „echipa morţii No. 12" din Iaşi îşi va îndeplini misiunea cu care a fost însărcinată, adică suprimarea Dumneavoastră") :

Greoiul soldat aproape nonagenar, care figura ca preşedinte al statului cîrmuit, reformat şi însîngerat de Hitler, s-a stins după ani întregi în cari a dovedit cîtă deosebire este între un mare general care distruge pe duşman şi un om politic care zi de zi se lasă distrus de un rival, fie el chiar ieşit din fundul unei aventuri cutezătoare. Alegerea lui Hindenburg, care a emoţionat atunci aşa de puternic lumea întreagă, era în legătură nu cu talentele de alt ordin ale mareşalului, ci cu o speranţă, cu o iluzie a poporului german : aceea că s-ar putea dărîma tratatele dezonorante şi mutilatoare, că Germania, cu acest învingător în frunte, ar putea fi din nou ce a fost. Şi aşteptarea era zadarnică:

Desen de Mihai Gheorghe

fostul supus al maiestăţii sale celui de al doilea Wilhelm a fost mai paşnic decît orice burghez aşezat, pe baza insignifianţei sale, în scaunul confecţionat din ideologia, astăzi complet nimicită, de la Weimar.

Atunci, în chip firesc, acelaşi popor german, stăpînit de aceeaşi chinuitoare obsesie, s-a adresat aiurea. Cineva a cutezat să afirme că această operă o va face el, care e în stare să aşeze Germania, răzbunată, în fruntea lumii întregi.

Şi atunci acei cari voiseră pe Hindenburg preşedinte l-au ridicat pe Hitler ca „prinţ" al naţiei.

Bătrînul a tăcut. Poate şi el credea că acest nou-venit va săvîrşi minunea de care el însuşi, care ştia ce este războiul, s-a simţit, de la început, incapabil. Va fi avut el în clipa cînd închidea ochii viziunea Rinului trecut, a Poloniei invadate, a Vienei anexate sub conducerea lui Adolf I, devenit împăratul „Reichului al treilea", pe care el l-a creat ? Ori poate a binecuvîntat pe Dumnezeu că-l ia înaintea catastrofei pe care o pregăteşte acesta ?

Hindenburg moare în anul 1934, Iorga scrie articolul de mai sus în acelaşi an, dar — nu, nu-i absolut nici o greşeală ! — toate cele înşirate de el, repet, în 1934, aveau să se întîmple abia peste... şase ani (trecerea Rinului), cinci ani (cotropirea Poloniei), patru ani (anexarea Austriei)... „Uimitoarele profeţii"! Şi tocmai el, omul capabil, pe temeiul cunoaşterii profunde a istoriei omenirii, să prevadă mişcări ulterioare în timp şi în spaţiu, tocmai el să nu-şi fi întrezărit sfîrşitul tragic ? Puţin probabil : „De eşti din vremea de lumină, / Cu inima de soare plină, / Întoarce-te înspre trecut : / Fii omul care te-ai născut. // Căci, azi, sînt suflete de fier ; / Palate ard, popoare pier : / Sînt moarte toate florile / Şi goale toate zorile" (poezie publicată cu zece zile înaintea morţii)...

Revenind la Adolf I (numit astfel încă din 1934), să fi fost chiar imposibil ca acesta să se ocupe, în persoană, de soarta rivalilor săi de pe tot globul ? Iată o altă dovadă, aparţinîndu-i lui Edouard Herriot, om politic francez, fost de mai multe ori prim-ministru şi ministru în cea de-a III-a Republică, preşedinte al Adunării Naţionale în cea de-a IV-a Republică, care s-a împotrivit armistiţiului cu Germania şi a militat pentru continuarea luptei alături de aliaţii tradiţionali : mai întîi arestat, apoi iluzoriu eliberat, în ziua de 16 august 1940, într-o miercuri, se află „**închis mai departe în camera mea, citesc cîteva numere din La Nouvelle Revue Française, pe care le-am găsit la îndemînă. Se prezintă în uniformă, însoţit de un poliţist francez şi de unul german ; mă anunţă că a primit ordin să mă expedieze chiar în aceeaşi noapte. (Laval va declara, în cursul procesului său, că ACEST ORDIN A FOST DAT CHIAR DE HITLER**" [subl. ns.] (E. Herriot — „Jurnal").

Aşadar, AMĂNUNTUL care ne interesează în cel mai înalt grad : Hitler se îngrijeşte, personal, de lichidarea — într-un fel sau altul — a adversarilor săi, indiferent de obîrşia lor, indiferent de meridian. Printre aceştia se numără, de mulţi ani, Nicolae Iorga. Devine perfect plauzibil ca Hitler, atît de consecvent cu sine însuşi şi cu metodele de exterminare ale doctrinei sale, să fi ordonat asasinarea savantului român...

Singele lui N. Iorga — de neînlocuit !

„A picat mort de dezgust"

Dar nici dincolo de moarte, singele acesta n-a fost — întotdeauna — lăsat în tihna cuvenită cu prisosinţă : s-au găsit unii să-l judece, să-l denigreze, motiv pentru care alt inegalabil cărturar — G. Călinescu — simte datoria de conştiinţă de a scrie, în 1946, noiembrie 29 :

„La împlinirea a şase ani de la o tristă dată, aceea a împuşcării şi călcării în picioare a marelui nostru N. Iorga, au şuierat în aer cîteva gloanţe, îndreptate spre umbra imensului dispărut. Gloanţele erau de simple vorbe, de astă dată, însă vorbele sînt şi ele prea adesea ucigaşe. Da. S-a început atunci o campanie pe cît de discretă, pe atît de regretabilă împotriva lui N. Iorga, pornită (asta e convingerea mea) nu din rea-credinţă, ci din rea-înţelegere. Falsele interpretări ale unor noţiuni care interesează viaţa laolaltă a cetăţenilor români, indiferent de originea şi confesiunea lor, dau naştere la uri ascunse şi au ca trist rezultat înveninarea şi discordia. Noţiunile trebuiesc deci limpezite. Unii dintre noi, care au suferit mai greu de pe urma unor exaltări îmbrăcînd veşmîntul naţionalismului, au rămas cu o aprehensiune pentru orice simţire în legătură cu ideea de naţiune, pînă într-acolo că iubirea de naţie e suspectă. Dar, vai, atunci noi toţi sîntem nişte vinovaţi, fiindcă noi ne iubim neamul. Ce este o naţiune ? O comunitate de simţire, exprimată într-o limbă obştească, un sentiment de legătură între generaţii. Naţiunea e o familie mai mare.

Neconsanguinitatea nu constituie vreo piedică de a intra în corpul spiritual al unui popor, şi precum în unele familii copilul adoptiv îşi iubeşte noii părinţi adesea mai puternic decît copiii de singe, aşa şi în naţiuni sînt noi sosiţi, care, ca şi cînd şi-ar fi regăsit în fine căminul adevărat, exprimă mai clar şi mai înflăcărat sentimentele tuturor, în vreme ce alţii, cu o fiziologie mai veche, sînt ca nişte vrăjmaşi [...] Nu mi-e ruşine că sînt român şi sînt, întrucît mă priveşte, un român filoromân.

Ei bine, astfel era N. Iorga, o fiinţă care, peste orice şovăire şi posibilă eroare, avea însuşirea de a simţi ca toţi cetăţenii buni ai acestei ţări în linie istorică şi geografică. Inima lui indica, sonoră ca un ceas de catedrală, bătăile secrete ale inimilor noastre ale tuturor. Altfel cum s-ar explica ura glasului ţipător, care, pe odioasele lungimi de undă stinse acum, cerea smulgerea bărbii de cronicar a marelui nostru om, cerere executată întocmai de cîteva bestii, al căror singe pentru cei care au cultul exact al globulelor ar fi trebuit să fie de român ? Cum s-ar lămuri că pînă şi tăcerea lui N. Iorga înspăimînta ca un ţipăt de alarmă [...]

De ce Iorga a fost dibuit, din ordine străine, pînă sub munţi ? Fiindcă a destăinuit, cu un curaj care n-a fost al multora, intenţiile unor tineri care aveau să ne dea legaţi pe mîinile ocupantului [...] În urma acestor periculoase relevări, marionetele primiră într-adevăr un semn şi N. Iorga căzu. M-am întrebat, totuşi, cum s-a putut întîmpla ca ucigaşii, oameni trecuţi prin şcoli, să nu aibă mişcări de şovăire şi de pudoare, cum de nu şi-au legat ochii cu batista ca să nu vadă măreţia victimei lor. Căci se atribuie cutărui călău profesional o inaptitudine subită de a omorî un erou. Cum de a fost posibil ca omul cu glas vrăjit, care pentru noi era cărturarul onest, lipsit de orice apărare fizică, să fie vînat ca un mistreţ cu mijloace de o duritate înfiorătoare ? [...]

Cine a îndrăznit să spună că Iorga s-a tîrît în faţa brutelor, implorîndu-le mila ? Iorga n-a murit de gloanţe. Cînd a văzut armele îndreptate asupră-i a picat mort de dezgust".

Realmente Iorga „i-a sfidat pe omorîtori să tragă", pare să-şi fi descheiat singur blana la piept, are „ochii deschişi; erau însă ochi senini": plus mărturia aceluia care arată că victima a cerut să fie oprit automobilul, a coborît — desigur maiestuos ! — şi le-a impus celorlalţi, ucigaşilor, să acţioneze în virtutea mîrşavului ordin pe care-l aveau...

Sînt exact patru decenii de-atunci şi, pe glob, în ţările occidentale, neofasciştii ies la rampă : Bologna-München-Paris, triunghiul de singe al anului 1980. La Bologna, în august 2, mor 83 de oameni şi 200 sînt răniţi, în gara oraşului, după explozia unei valize negre puse acolo de un membru al extremei drepte ; la München, în septembrie 27, 12 morţi şi 140 de răniţi, la un paşnic şi spumos „Festival al berii", din cauza bombei plasate de un simpatizant nazist ; la Paris, în octombrie 3, o şarjă explozivă de mare putere este declanşată la intrarea sinagogii din rue Copernic, 3 morţi, 30 răniţi, organizaţia neonazistă intitulată „Grupul european naţionalist" revendică atentatul...

— Ce este singele ?

— Singele este un lichid roşu care...

Adresîndu-se tinerei generaţii de pe bătrînul nostru continent, ca şi din lumea întreagă, preşedintele României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, îndeamnă consecvent la omenie, la prietenie : **„Acţionaţi cu forţe unite împotriva concepţiilor şi mentalităţilor retrograde, a rasismului şi recrudescenţelor fascismului, a tuturor racilelor şi manifestărilor care înjosesc şi degradează fiinţa umană".**

Singele se păstrează pur prin conştiinţă !

Mihai Stoian

PRELUDIILE MODERNIZĂRII

Urmare din pag. 1

mă şi o precipitare specifică societăţii moderne. Istoria capătă o mai mare densitate, determinată de schimbările de structură ce survin pe tărîm social-economic, dar şi de mutaţiile de pe continent, susceptibile să unifice şi să predispună Europa la o îmbrăţişare de ansamblu. Sub acest unghi, Jacques Godechot a şi făcut un important pas înainte, examinînd „revoluţiile atlantice" sau „occidentale" **(Les révolutions de 1848, 1971)** şi urmărindu-le reverberaţiile pînă la Elba, dincolo de care spiritul revoluţionar n-ar mai fi înaintat spre est. Vechea prejudecată, care diviza continentul în două zone precise, limitînd „modernitatea", pînă tîrziu, doar la sfera apusului, se menţine astfel şi la un istoric atît de perspicace, căruia îi datorăm totuşi o viziune mai organică şi mai nuanţată asupra istoriei europene din acelaşi interval de timp, interval stînd sub semnul unor revoluţii de structură. Asemenea **revoluţii,** care au premers anului 1848, pregătindu-l, au avut loc şi în ţările române, pe tărîm demografic, agrar, industrial şi ideologic. Fiecăruia, urmărind prefacerile structurale din sinul societăţii noastre, Gh. Platon i-a consacrat cîte un paragraf de maxim interes, nu numai de dragul unui paralelism tentant cu lumea occidentală, ci fiindcă astfel epoca poate fi înţeleasă mai bine în structurile şi determinările ei profunde. La revoluţiile demografice, agrare şi industriale de care se ocupase istoricul francez, el adaugă chiar o componentă nouă, revoluţia ideologică, ale cărei ipostaze le urmăreşte în timp, punîndu-le în raport cu celelalte manifestări caracteristice şi dialectic contradictorii din societatea românească. Imaginii oarecum statice, patriarhale a acestei societăţi, aşa cum ne-a fost ea transmisă de memorialiştii secolului XIX, autorul îi opune, întemeiat pe un examen judicios al izvoarelor, o imagine dinamică, ale cărei corespondenţe cu lumea apusului apar cu claritate, dar fără ostentaţie. Meritul său e de a fi depăşit vechiul schematism doctrinar, care izola oarecum factorii interni de realităţile din afară, pentru a unifica cele două planuri într-o viziune de ansamblu, care nu putea fi decît una de istorie universală. De aceea şi debutează cartea, după obişnuitele lămuriri introductive, cu înfăţişarea împrejurărilor internaţionale ce au înrîurit viaţa internă şi statutul juridic al principatelor în perioada respectivă. Nu e o simplă „punere în scenă". Autorul a înţeles perfect că criza orientală în cadrul căreia se discuta, la finele secolului XVIII şi mai tîrziu, problema ţărilor române, nu poate fi tratată decît într-un context mai larg, pe care contele Montalambert ştia să-l remarce, în epocă, atunci cînd sesiza că aceste ţări sînt „intim legate de demnitatea şi independenţa Europei civilizate". Nu e nevoie de nici un exces patriotic pentru a recunoaşte, cum au făcut atîţia observatori străini, că amintitele ţări, deşi aflate într-o situaţie precară, au fost un factor de stabilitate în sud-estul continentului. Comerţul, echilibrul geopolitic, civilizaţia n-aveau decît de cîştigat de pe urma unirii românilor într-un singur stat, cum aprecia o broşură din epocă, menită să atragă atenţia tocmai asupra ponderii principatelor în chestiuni de un interes mai vast **(Poids de la Moldo-valachie dans le question d'Orient)**, Paris, 1838). Pornind de aici, situîndu-se aşadar într-un punct care îi îngăduia să integreze corect cazul românilor, autorul a ajuns la concluzia că ţările noastre constituiau atunci un avanpost şi o zonă de confluenţă pentru centrul şi răsăritul continentului, ceea ce nu e fără însemnătate într-o perioadă care, se ştie, a precipitat sensibil cristalizarea conştiinţei europene (Denis de Rougemont, Vingt-huit siècles d' Europe, Paris, 1961). În ce măsură societatea românească a fost afectată de „revoluţiile" care au premers momentului paşoptist, cum şi întrucît i-au modificat ele structurile, sînt chestiuni la care autorul şi-a propus să răspundă în aceste pagini de vastă informaţie şi de riguroasă gîndire, iar răspunsul îl plasează nu în zona abstracţiilor sociologiste, ci în aceea a istoriei propriu-zise. Pe acest tărîm, marile mutaţii de la jumătatea secolului XVIII pînă la 1848, adesea spectaculoase, au determinat nu numai adaptări inerente, compromisuri, dar şi reevaluări de o radicalitate progresivă. Ideile, mentalul colectiv, au suferit înnoiri importante. Căci, „dacă **revoluţiei** demografice i se opuneau încă serioase stavile, ridicate de existenţa feudalismului, cu toate tarele sale şi de stăpînirea străină, dacă **revoluţiile** agrară şi industrială se puteau desfăşura doar în limite compatibile cu organizarea economică şi socială, printr-o lentă acumulare a substanţei noi în acord şi cu regimul politic al suzeranităţii turceşti şi al protectoratului Rusiei — în calea ideilor, practic, nu putea fi aşezată nici o stavilă insurmontabilă (p. 235). În adevăr, ideile care agitau Europa timpului, idei generoase, năzuind la instaurarea libertăţii şi democraţiei ori unde, şi-au făcut loc în zona carpato-danubio-pontică, fertilizînd spiritele, pregătindu-le pentru revoltă. O contradicţie semnificativă a putut fi, în acest cadru, relevată : „în timp ce sub raportul dezvoltării materiale decalajul faţă de ţările înaintate ale Europei era mare, sub raport spiritual limitele despărţitoare erau mai puţin sensibile" (p. 235). Remarca se cuvine a fi reţinută, fiindcă de acest paradox al dezvoltării societăţii noastre se leagă întreaga polemică a „formelor fără fond", care avea să preocupe intelectualitatea în etapa următoare. E un paradox ce stă evident în legătură cu un altul : pe cînd gîndirea socială mai era dominată de conservatorism, cea politică, avînd ca obiectiv promovarea intereselor naţionale, se situa pe o linie diametral opusă (. 240). Altele ar mai putea fi desprinse din bogata analiză, cel privitor la întrepătrunderea valorilor iluministe şi romantice în primul rînd. Încă o contribuţie s-ar cuveni amintită, dat fiind că ea şi-a pus pecetea pe dezvoltarea ulterioară a societăţii noastre : în timp ce Regulamentul organic se vădeşte înnoitor pe tărîm instituţional şi în anumite sectoare ale vieţii economice, agricultura era menţinută în cadrele feudalismului. Fireşte că un echilibru avînd la temelie atîtea contradicţii nu putea fi decît precar. Legislatorii erau conştienţi de aceasta şi tocmai de aceea au ţinut să prevadă atîtea măsuri coercitive. Dincolo însă de semnalarea unor contradicţii ca acestea, atenţia autorului se concentrează obsesiv asupra ideii de unitate şi o descoperă în manifestările mai de seamă din epocă, de la răscoala lui Horia, căreia îi atribuie un caracter românesc, nu local, pînă în ajunul revoluţiei din 1848. Tudor Vladimirescu apare, în acelaşi sens, ca un personaj care „a conturat, a dat substanţă, a precizat idei şi năzuinţe de largă circulaţie în societatea vremii, a întărit şi a definit mai viu sentimentul naţional" (p. 71), iar Regulamentul organic ca un sistem de acomodare a societăţii la noile condiţii ale dezvoltării istorice (p. 81-82). Situaţia din Transilvania şi din Dobrogea este examinată în paragrafe speciale, sub acelaşi unghi. Graniţele separatoare impuse de adversităţile istoriei n-au putut împiedica desfăşurarea unor fenomene care prin esenţa lor aveau un caracter panromânesc şi se integrau unor evoluţii de anvergură europeană. De la memoriul lui Inochentie Micu, de la jumătatea secolului XVIII, prin care cerea „să nu se hotărască nimic de noi, fără de noi şi în absenţa noastră", pînă la proclamarea Unirii ca exigenţă supremă a programului naţional la 1848, autorul a cercetat cu atenţie documentele de epocă, iar ele i-au relevat progresul continu al ideii naţionale. Înainte de a fi consfinţită de tratate, România se înfiripase, o spune un observator pertinent ca H. Desprez, în „Limba patriotismului", care era limba părţii celei mai active a naţiunii. Cartea lui Gh. Platon *), o carte solid întemeiată pe studiile de pînă acum şi în bună măsură pe propriile investigaţii, relevă nu numai faptul decurgînd din acţiunea unor legi inexorabile, ci mai ales fapte în care poporul e prezent ca voinţă, iniţiativă, aspiraţie. Punînd la contribuţie datele oferite de istoria economică, social-politică sau culturală, apelînd deopotrivă la istoria ideilor şi mentalităţilor, autorul ne-a dat o sinteză dintre cele mai durabile. În fond, această **Geneză a revoluţiei române de la 1348**, gîndită ca o introducere în istoria noastră modernă, e o carte substanţială şi înnoitoare despre procesul modernizării societăţii noastre, în decursul unui secol pe care istoria îl recunoaşte ca decisiv pentru destinul naţional.

***) Gh. Platon : „Geneza revoluţiei române de la 1848. Introducere în istoria modernă a României", Iaşi, Editura „Junimea", 1980, 303 p.**

atelier literar
poșta redacției

B. GANEA : Considerațiile din scrisoare sînt menite să explice niște preocupări, poate chiar niște obsesii. Ele pot fi teoretic pertinente, întemeiate, dar nu schimbă cu nimic eșecul transpunerii lor în planul poeziei. Ne rămîne să sperăm că vor fi încununate de succes în cadrul studiului de care pomeniți. Paginile care însoțesc scrisoarea par să-și propună și ele o demonstrație, de data asta în problema **istoriei** (controversa — observăm acuma — nu e posibilă, întrucît accepția pe care o acordăm termenului **istorie**), dv. și noi, e strict diferită. Desigur, nu e cazul, nici momentul, nici locul, pentru o discuție mai amplă și mai amănunțită în această problemă. Ne interesează, în schimb, performanța literară a acestor pagini și trebuie să observăm, cu părere de rău, că ea este foarte modestă. Mai bine zis, e de observat că, în zelul lor demonstrativ, ele pierd din vedere sau neglijează tocmai condiția și mijloacele specifice ale poeziei, tocmai „plasticizarea" (pe care ne-o promiteți în scrisoare, în urma revendicării noastre). Rezultatul : niște discursuri pe teme prestabilite, cu finalități strict anticipate, cu desfășurări, în general, greoaie, aride, scolastice, lipsite de vibrație și ecou. Foarte puține pasaje sugerează mesajul liric, transfigurarea artistică (ceva, în „In memoriam" VI, altceva — pentru un anumit tîlc care se desprinde, nu și pentru o reușită literară deplină — „Rusalca"). Vă mai semnalăm că scrisul dv. e foarte greu și, uneori numai parțial **descifrabil.**

A. ALBU : Inexplicabil acest regres irezistibil spre zonele „lucrului manual" căznit, uscat, fără vibrație, spre un registru metaforic prăfuit și dulceag, de muzică (prea) ușoară, cu fel de fel de **vise, cuib de vise, nopți de vis** etc. ! Nimic de menționat, din păcate.

G. DOROBANTU : Cîteva lucruri ceva mai bune, de data asta : „Fără ieșire", „Păsări de noapte", poate și „Luminile nopții".

M. CRĂIESCU : Puține pagini demne de semnalat : „Elegie sau tristețea de a fi paznicul grădinilor", „Fascinație", „Prefixul piinii". Interesante și alte cîteva („Fintina", „Indemn", „Gînd", „Iată că încap", „Despre mișcare" I), dar neatingînd nivelul de altă dată, dela care v-ați cam abătut simțitor.

PATRU MONEA : Ați rămas cu impresia că, totuși, cîteva din textele dv. meritau să fie încredințate tiparului (...„față de ce se publică în mod curent"...). Hai să reproducem, deci, cîte o mostră din noile texte pe care

ni le trimiteți și să luăm de martori cititorii : „Am luat ințel contact / Cu realitățile calme ale ideii / Și peste caracterul limitat/ Al individualismului sentimental și romantic / S-a suprapus importanța socialului". Și : „Focul necruțător al gîndului / Elimină cu luciditate și emoție / Impuritățile, inconsistențele și putregaiurile vieții / Și oamenii iți apar întîia oară / În împrejurări neînțelese cîndva". Etc., etc. (Am încheiat citatele — slavă Domnului !). Ce s-ar mai putea spune ? Decît că sînteți un om norocos (dacă ne gîndim că există țări unde furtul se pedepsește prin tăierea mîinii cu care a fost comis, dacă ne gîndim că această osîndă s-ar extinde și asupra făcătorilor de poezie proastă, dacă ne gîndim că, Doamne ferește !, o asemenea „justiție" ar putea veni, prin imposibil, și pentru noi, dacă ne gîndim că...).

ETK 38 : Puține lucruri vrednice de interes : „Omul de fier", „Aș vrea", „De fapt" și, oarecum, „Clopoțelul", „Pasărea".

E. L. : Pagini despletite, diluate, inconsistente, așternute, pare-se, din fugă, cu înfrigurare, care nu reușesc să se organizeze coerent, convingător, deși printre rînduri se simte totuși oarecare adiere lirică. Să vedem ce mai urmează.

D. DIAMANT : Cîteva lucruri deosebite : „Balada stîncii străni", „Zbor fecund", „Cosmicul fior".

DINA GHEORGHE : Sînt destule motive să sperăm că cele două pagini trimise pot constitui începutul unui itinerar liric semnificativ.

OCTAVIAN I. VLAD : Sînt unele semne bune, încă șovăitoare, neconcludente. Să vedem, în continuare.

Cornel Saca, Mircea Botoș, Ioan Brie, Th. Carnera, G. Veronescu, Cătălin Mihai Mitchievici, Vivi Mar, Daniela (cuteți trimite și desene, în tuș) **Ștefan Manole, Vintur Romel, Petrut Rătoi, Marin Comănescu, Marcel Serghie, Dorina Teodora Buleandră, Petre Surlea, Ion Băncilă, George Călin, Liviu Iordache, Traian Abruda, Sofia Drăgănescu, D. Silvania, Vavilon, Mihail Rateș, Speranța Popa, Laura Roman, Nada Pepica Roșu, Gh. I. Neagu, Ioanina Preicu, Luciana Baldea, Gabriel Mihalache, T. Ion, Nicolae Capry, Ostrea Mistriceanu :** Încercări de nivel modest.

„Postașul" mulțumește celor ce i-au trimis felicitări și urări de bine cu prilejul sărbătorilor și le adresează, la rîndul său, un cordial LA MULȚI ANI !

Geo Dumitrescu

Omul de fier

Aerul rugînește deasupra orașului,
aerul rugînește în preajma orașului
aerul ruginit
se lățește ca un deșert
în afara orașului,
aerul,
filtrat cu plămînii,
îl îmbăcăm —
armură. —
pe dinăuntru !

ERICH KOTZBACHER

Cutia

Poate sînt o cutie
în care vin toate scrisorile fără adresă
Nu am domiciliu stabil în poarta nimănui
Și trăiesc modest
Vopsindu-mi uneori după culoarea locală
Fel de fel de vești îmi sînt strecurate
Prin cele cinci simțuri elementare
Beau desigur în speranța că
Cineva m-ar putea deschide-ntr-o zi
Golindu-mă de suflet...

VIOREL MUNTEANU

Autoportret

Privește prin palmele mele

ca prin
două lentile de rouă
— Geneza la stînga, la capăt de rînd
Apocalipsul la dreapta —
și prin lentila corpului meu
între ele
EU
sau poate
o lume
dactilografiată cu greșeli.

IRINA EFTIMESCU

O clipă !

Oameni
dăruiți-mi o clipă
așa întinsă
cum ne poartă pe toți
Dăruiți-mi-o toată
să mă întind
pe verdele ei
să vă văd
să înțeleg legile
să mă plec către viață
să iubesc puii tuturor ființelor
să văd florile tremurînde de spaima furtunii...
florile
mereu amenințate
Oameni
dăruiți-mi o clipă
să privesc
și să mîngîi
planeta înfricoșată și singură
cu bolii zîmbetelor amorțiți...
Oameni
dăruiți-mi o clipă
să vă arăt chipul morții
hidosul ei chip
Oameni
dăruiți-mi o clipă
căci nu vreau
și nu vreți
drumul nostru pe cer
să se stingă...

CORNEL ILIESCU

Desene de
Daniela Stingă-Ionescu

Neputință

Tot ce se naște și tot ce apune
sînt lucruri comune
trăite de mii de ființe și de mii de ori.
Imaginația a dispărut ca un fluviu secat
de setea cumplită a unor nori,

Așa că tînjim
după ceva ce nu știm
după ceva pe care-l vrem
mai sus de sunete și de poem
după o lumină zîmbitoare sau tristă
care n-a fost și va veni
sau care a fost și nu mai există.

Îmi mușc degetele să știu dacă mai sînt
și mi se umple gura de pămînt.

EMIL GAVRILIU

Spartul nucilor

Gustul nucilor verzi,
plînsul nucilor sparte,
amintirea închisă în nuci,
școala cu ziduri înalte,
plînsul nucilor verzi,
sînt altul, oamenii-s alții,
vorbele drepte-s de preț,
crapă minciunile-n patru,
mîinile negre de nuci,
ochiul curat ce nu minte,
privește sub frunțile-n dungi,
rostind din pleoape cuvinte.
Bătrînii profesori ne dau
saci de nuci sunători,
învață, poete, să spargi
nucile tot mai ușor.

BORIS MARIAN

Camera vie

Ca un stomac ne digera
și vineții pereți avea,
de pielea noastră se lipea
camera vie, camera,

ferestrele ca niște rane
din singe închegau obloane,
sucuri fetide și profane
se prelingeau de pe icoane,

pe scaune cu pulpa grasă
țesuturi roșii de mătasă,
un fel de puls bătea în masă
și-n vena zidurilor groasă,

flămînda cameră gemea,
asimila, asimila,
și tînără ființa mea
și fragedă făptura ta.

GHEORGHE SMEOREANU

Dragi tineri

cai	elefanți
fluturi	ierburi
flori	delfini
păsări	gîndaci
cămile	etc.
pești	Mă dor
copaci	inimile

LORENA PĂVĂLAN

Autoportret cu cer

Urmare din pag. 1

rîndul, fără școală, fără modele dar bîntuit de priveliști, ars de-aceeași statornică dragoste pentru locul nașterii lui : munți și păduri, livezi și pășuni, case și nori, cimitire, biserici și joagăre, oameni și vite, obiceiuri și datini, cum țin moții tradiția vie, armîndenul, bobotează și nunta, suișul pe muntele Găina și pe Avram Iancu: craiul munților și al moților.

Cînd a deschis prima expoziție era iarnă, Bucureștiul era acoperit de zăpadă și și-a coborît tablourile din munte pe cai. Le-a expus fără rame: unul alături de altul, și-a stat teapăn, în surtucul lui de dimie, cu căciula în mînă, lovit de-o stingherează grozavă, de parcă era la expoziția altcuiva. Am fost de față la vernisajul acela. Am trăit întîmplarea aceea ciudată, cînd publicului i-au fost prezentate peisaje în care cerul era pe pămînt și pămîntul în ceruri, în timp ce văzduhul era pe ape iar apele în văzduh. Și oamenii creșteau cît copacii și păsările cît caii și stelele erau răsădite în straturi, alături cu florile. Și frumosul soare nu învățase încă să se înalțe și blînda lună să apună și locuiau, amîndoi, în colțul unui tablou. Da, am luat parte, și eu, la bucuria aceea miraculoasă care a trecut din unul în altul, ca boala, la simpla vedere a acelor peisaje din munți. M-am molipsit de viață de fericirea că oamenii trăiesc în deplină armonie cu fiarele și cu muntii, că cerul face parte din lume și lumea se află în curte, că moții trăiesc cu obrazul ori către dreapta ori către stînga, cu ochii pe-aceeași parte a feței, fiindcă femeile și bărbații sînt presați ca plantele din ierbar. Am înțeles și eu, abia atunci, prima oară, plăcerea de a închipui o lume fără nici un fel de canoane, o lume fără dimensiune și reguli, o lume după pofta inimii. O lume frumoasă și fericită în care nu este noapte ci numai ziuă, nu este întuneric ci numai lumină, nu este durere ci doar fericire, lumea naivă, liberă și fantastică a lui Ion Nița Nicodim, pictor țăran.

S-a stins în toamna aceasta, istovit de iubire, acolo, în atelierul din iarbă, deasupra lumii și a Munților Apuseni. În cămeșoiul lui de cînepă înălbită, cu pălăria trasă și mai tare pe față a pornit către raiul pe care, ca orice țăran, îl coborîse din vreme, jos pe pămînt. Brumele lui octombrie n-au apucat să-l atingă, așa că ultimul autoportret al artistului iradiază aceeași lumină peste care n-a căzut niciodată întunerecul.

cornelia barbu

Fata dintr-un lemn

nici nu mai știu de cînd
ți-am părăsit ograda
satule lăcaș al copilăriei
de mult pierdută.

nici nu mai știu de cînd
am rătăcit urma pașilor
umplută cu frunze și ploi.

nici nu mai știu de cînd
m-am desprins plecînd în lume
din turla bisericii dintr-un lemn
topindu-mă statuie de ceară.

Din nou albastru

albastru, albastre zăpezi
topite-n amintirea
copilăriei îzbăvite

albastru, albastre zăpezi
a'utînd ocrotitor senin
zborul zilelor și-a nopții

albastru, albaștrii ochii
pierduți de femeie
inimă necunoscută mie.

Și dacă mă fărîm

în fiecare toamnă desigur
auzi ritmul neîntrerupt al morii
din satul depărtat de noi

îi știi pietrele dure măcinînd
bobul rotund, galben aromitor
și gîndul se duce negreșit
în adîncul tihnei unui viitor
îndepărtat și fără foame

dar nimeni nu mai are timp să afle
că pietrele dure măcinînd deodată cu bobul
rotund galben inima noastră împreună

și dacă mă fărîm
deodată cu ritmul neîntrerupt al morii
din satul depărtat de voi
înseamnă că încă mai trăiesc

auzi tictacul neîntrerupt al morii ?
al morii din inima mea.

Noiembrie

ce poate să însemne mai mult
noiembrie pentru fiecare din noi ?

pentru unul extemporalul
inteligenței și-al așteptării
iernii care vine

pentru femeia hieratică
ce resfiră aroma subtilă a toamnei
păstrată în două mere winter banana
ce poate să însemne mai mult
noiembrie pentru ea ?

Rugă

Să mă închipui întotdeauna așa
Alergînd cu mine în întîmpinarea ta
Dezlănțuind rîsul din noi.

Dar, nu ți-a mai rămas nimic
din nemaipomenitele amintiri.

Ți-ai adus aminte tîrziu
și cu umilință cum pășesc în noapte eu
apoi te-ai topit în lume cu mine.

Către anul 2000

Urmare din pag. 1

cea mai plină de mesteceni, arțari și plopi din cîte mi-a fost dat să văd — nu va reuși decît să-l avanseze nu să-l strămute).

Ce nu le-am spus ? Nu le-am spus că în anul 2000 :

— versurile „Grîul țării cum s-a dus / Cînd în jos și cînd în sus / Grîu de aur mișcător / Și dator și nedator" vor fi neapărat însoțite de comentarii istorice spre a le înțelege frumusețea morală ;

— pe Valea Izei, în Maramureș, vor găsi un oraș — Bogdan vodă — ce-i va întîmpina nu cu obișnuita plăcuță indicatoare, ci cu statuia voievodului și asta va fi de ajuns semn de recunoaștere (iar lumea din Maramureș va vorbi despre Vasile Deac ca despre un adevărat „moș" al Maramureșului) ;

— Bucureștiul va fi împînzit de o rețea de metrouri ;

— vom fi mai bogați cu atîtea și atîtea procente.

Și încă nu le-am mai spus că fiecare cuvînt, fiecare gest al fiului meu îl proiectez și-ncerc să-l înțeleg vizavi de anul 2000. Și nu le-am mai spus că fiul meu pe cînd avea numai 11 luni știa să vîre stecherul în priză, dar dovedea o rezistență (de neînțeles pentru mine) din a nu învăța nimic din cărticica „animale domestice" : îi arătam vaca, oaia, măgărușul, și el o ținea una și bună : **pisa.** Ceea ce vrea să însemne că numea cu acest cuvînt singurul animal pe care-l văzuse în viața lui : motanul leneș și blînd ce fusese material didactic și pentru un alt nepot al mamei mele. Și mi-am amintit atunci de expoziția în care am văzut un cîine din fier lătrînd din niște fire metalice cînd i se lua din față osul de fier. Invenția era a unui copil. Și iarăși m-am gîndit : e bine, e rău ? Dacă în anii de grație 1978, 1979, 1980 le vom construi flori din plastic și cățeluși din fier, iarbă din azbest și pisici din pluș, pregătindu-i pentru anul 2000, sîntem siguri că în anii ce vor urma anului 2000 ei vor lua ca model aceste obiecte spre a arăta cum se plantează o floare, cum este sădită iarba, sau cum se crește un iepure ? Sigur, e o întrebare cum vom arăta în anul 2000 ? Dar, o altă se întoarce către noi : cum ne pregătim noi pentru a întîmpina anul 2000 ?

Emoții la o carte nouă

Urmare din pag. 1

orînduite cărțile. Le-au pipăit între degetele lor mari, crăpate de muncă, înnegrite de carbune. Le țineau cu sfială. Păreau niște bijutieri fermecați de ceva nou în meseria lor tradițională. Nu vă pot mărturisi cu exactitate ce simțeam în acele momente. Gîndurile mi se învălmășeau dîncolo de privirile aruncate acestor oameni, prieteni ai mei. Inima îmi era cît un purice de teamă că ei vor trece nepăsători, încrezuți în superioritatea meseriei lor, și lucrarea muncită de mîine cu trudă și dragoste, muncită de editură, de tipografi, de lectorii scriitori care s-au aplecat cu dragoste asupra ei, au crezut în ea: să rămînă deoparte de viața acestor oameni adevărați în care am crezut și cred fără contenire. Dar s-a întîmplat să nu fie așa. Am trăit acea clipă fericită, surprinzătoare, acolo în sala de apel a Minei Lonea. Priveam din colțul unde stăteam retras alături de tînărul președinte al Comitetului Sindicatului pe mină — Păducel Filip, cum acei oameni luminoși au luat fiecare cîte o carte și liniștea se așeza din ce în ce mai stăpînă pe sala de apel. Deschideau cartea, citeau cîteva versuri, o plăteau și apoi se așezau la rîndul înfiripat din senin. Nu mi-au crezut ochii să văd aici atîta dragoste față de carte, față de scriitori. Minerii Petre Corobea și Gheorghe Flutur mi-au mulțumit emoționați (vă rog să mă credeți că am văzut mineri emoționați), mi-au mărturisit că sînt foarte bucurosi să aibă și să citească acasă cartea unui scriitor care le-a scris cîteva rînduri pe prima pagină. Mă simțeam rușinat de rugămințile acestor oameni să le scriu cîteva rînduri pe cartea proaspăt apărută. Le-am spus tuturor destul de tare că doar de aceea mă aflu între ei. Așa s-au mai liniștit. Am scris aproape o oră autografe pe o carte de poezie pentru minerii de la Lonea. Pesimiștii vor înclina să creadă că aceste rînduri sînt doar plăsmuiri de poet orgolios. Îi sfătuiesc să meargă acolo unde am fost și să discute cu oamenii minunați pe care i-am cunoscut și i-am amintit, la care aș adăuga pe minunatul secretar al Comitetului de partid — tovarășul Andrei Colda și pe unul dintre cei mai inimoși și mai spirituali oameni pe care i-am cunoscut, inginerul miner, luptător, multă vreme campion național, Grigore Grăjdan, șeful sectorului trei care a cerut autografe pentru toți subordonații săi — cărțile urmînd să le facă cadou pentru munca lor deosebită în adînc. Am plecat de la Mina Lonea fericit, ca un scriitor și un om care a fost la o foarte importantă întîlnire, la o esențială întîlnire din viața sa.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

TELEGRAMĂ

STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE MARIN BUCUR,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei Dumneavoastră de naștere conducerea Uniunii Scriitorilor din R. S. România vă transmite, din inimă, un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, fericire, noi succese în activitatea Dumneavoastră literară.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

Antologia retoricilor

Urmare din pag. a 3-a

mare. Meritul acestora însă este că au „introdus" cum spune Mircea Frinculescu exemplificări din literatura română contemporană lor. De-aici însă se naște o nouă întrebare : au avut retoricile românești din sec. al XIX-lea un rol activ în viața literară a epocii ? Credem hotărît că nu l-au avut. Deși Marcovici sau Gusti trimit adesea inspirat, la scriitorii ca Heliade Rădulescu, Vasile Cîrlova, Gr. Alexandrescu, Vasile Alecsandri, C. Aristia, C. Bolliac, D. Bolintineanu, C. Negruzzi etc., raționamentele retorice prin care îi interogau erau străine de programul estetic al acestor autori, contaminați de poetica liberă a curentelor occidentale moderne (sentimentalism, romantism), insensibili la considerații de „taftologie" sau la cugetările „drepte și bine orînduite". Într-un poem de Bolintineanu, D. Gusti vede întruchipată figura „ipotiposului" la Gr. Alexandrescu, o „topografie", la Eliade „următoarea frumoasă disimilitudă iar în alte opere : iperbola, asteismul, eufimisma, suspensiunea etc. Aceste preocupări pentru arta persuasiunii, ar fi putut influența mai curînd oratoria însăși din sec. XVIII cînd încă nu erau traduse, și în sec. XIX cînd reproducem în românește Elocvența politică și juridică, atît de bine reprezentată în veacul trecut, prin pașoptiști, junimiști, dar și acestora retorica de școală nu le putea oferi decît primele elemente și anume deprinderi tehnice, altfel gîndirea lor era profund influențată de spiritul mobil și liber al culturii moderne. Retorica românească se manifesta cam tîrziu, ca o bunică binevoitoare, dar anacronică. Antologia lui Mircea Frinculescu este însă inspirată din unghiul căutărilor actuale în domeniul literar și umanistic. Revenim la discuția de la început și remarcăm că idei din textele reproduse, fără ecou la vremea lor, devin actuale în vremea noastră. Iar în această perspectivă tot retorica lui Molnar apare mai vie. El reia, de pildă, după Aristotel, o idee perfecționată de Cicero și promovată azi de Renato Barilli, iar la noi de Vasile Florescu, anume că retorica spre deosebire de științele particulare are un obiect, o „materie" infinită pe care se exersează : „Iar ritorica, fiindcă nu se îndeletnicește la vreun lucru sau materie, ci cuvintează întru cetirea stelelor despre stele, cu fizica despre trupuri cerești, cu doftoria despre sănătate și despre boale, și cu aritmetica despre numeri și, pre scurt să zic, cuvintează și socotește cite privesc și socotesc și celelalte meșteșuguri și măiestrii, și ajunge cu buna vorbire la cite cuprinde mintea și cugetul omului. Pentru aceasta nu are hotărîtă și osebită materie, ci preste toate și la toate se întinde"... Avem în formularea de mai sus tot sensul integrator al retoricii, propus azi de cercetătorii ei ca o punte de unire între științele și artele contemporane, atît de dispersate și înstrăinate de sufletul omenesc. Va izbuti ea aici, unde sînt dezarmate discipline mai moderne și mai pretențioase ?

Ioana pe rug

Urmare din pag. 1

mour qui est le plus fort / Il y a Dieu qui est le plus fort !".

În librării, în același timp, în interpretarea corului Filarmonicii din Praga avem discul acestei opere care este însoțită și de textul integral al poemului. Traducerea românească a textului lui Paul Claudel pentru acest spectacol se datorează poetesei Nina Cassian. Dirijorul Iosif Conta a condus cu elanul său admirabil această sărbătoare a spiritului a cărei intrare în repertoriul permanent al vieții culturale românești este o necesitate. Cum istoria națională poate pătrunde în universalitate pot afla mult din această lucrare și poeții și compozitorii.

Să-mi fie îngăduit un gînd de recunoștință pentru munca imensă a tuturor celor ce s-au nevoit cu bucurie în această seară de iarnă de decembrie înfăptuind acest spectacol de neuitat.

Mai ales corului copiilor care încheie oratoriul : Nimeni nu are o iubire mai mare / decît cel ce-și dă viața pentru / cel ce-l iubește" Parafrazare a celebrului vers ioanic de acum două milenii.

CENACLU
«PRELUDIU»

Am avut cinstea și plăcerea de a fi invitat, într-una din zilele toamnei trecute la cenaclul „Dimitrie Stelaru" al Liceului Industrial nr. 3 din Alexandria, cenaclu condus cu minunată stăruință și generozitate, cu deplină pricepere literară și vocație pedagogică și profesoara Teodora Stanciu.

Liceul are o bază materială de invidiat, cu splendide laboratoare de limbi străine și săli de desen, dar mai presus de orice este „dotat" cu aceste suflete curate de tineri, timizi dar puternici, frumoși, sinceri și liniștiți, limpezi și minunat de sobri, sobrietatea unui bun simț educat prin muncă și — iată — prin respirație estetică. Profesoara Teodora Stanciu a descoperit aici un talent într-adevăr remarcabil, o fată de 19 ani pe care o cheamă Maria Daniela Viță și care scrie o proză de analiză, cu frenezie a detaliilor și cu un auz interior de extremă finețe, pe care Cartea o va deschide către o proză de îndelung filtrat frumusețe în care cîștigul din Borgés (la care a ajuns instinctiv, fără a-l fi citit pînă acum) va dubla simțul epic și analitic pe care Maria Daniela Viță îl transferă încă de acum paginilor sale întretăiate de tensiuni lirice. Nu am ales spre publicare, încă, un text al său, fiind convins că timpul, cultura și răbdarea creatoare îi vor întări puterea de conceptualizare.

L-am întîlnit la cenaclul „Dimitrie Stelaru" pe Dragomir Dică, mărturisindu-și candorile și frenezîile într-un lirism de stepă, gîlgîind de sine și lovindu-se de toate cuvintele ca de niște metafore, un lirism narcisic căruia îi doresc puterea de a crede în lucruri, în natură și istorie cel puțin tot atît cît crede în sine însuși. Cu acest gînd i-am ales spre publicare versurile de mai jos.

Dan C. Mihăilescu

DRAGOMIR DICĂ

Rana amintirii

Se aud galopînd cai peste umărul meu
Mă sperie noaptea-n copite de fum
Înot printre arbori să mă caut mereu
În botul clepsidrei locuiesc ca un zeu

Pe rădăcini eu port o cicatrice oarbă
În ochiul tău eu caut o lentilă
Prin riuri și nămoluri mă aplecam în barbă
Să pot învinge burta nisipului de vină

Am aprins lumina să pot bea norocul
În setoasa clipă trupul meu aleargă
Mă-mbăt cu crini să-mi stăpînesc locul
Ca o cămașă caldă mă înfior în iarbă.

Poem cu dedicație

Domnișoară trupul tău aleargă printre firele ierbii

Bea din cupă vinul roșu și amar
Eu să-i sorb veninul în amurgul verii
Tu cu o mănușă să mă pipăi rar

Ochii tăi sînt plini de izvoare reci
Este încă noapte și se plimbă fluturi
Pe deasupra timplei trec ca niște melci
Mă-nfășor în tine ca două așternuturi

Genele sînt grele ca un aer mort
Se închide ora să-ncolțească ziua
În tîmbale-și cîntă un bărbat cununa
Arde soarta vieții pentru totdeauna

Desen de Petru Țira

Ulalume

Urmare din pag. a 4-a

care se poate pătrunde doar ca intrus, prin fraudă neintenționată, dar speculată de cineva din reavoință sau cine știe cu ce intenții angoasante, și dirijat spre eroare de un far misterios care îți făcea semne cunoscute (am stabilit însă de la început că de fapt înșelător cunoscute), și cînd șoarecele a pătruns în capcană, ușile se închid unele peste altele în straturi tot mai adînci și învăluitoare peste simburele de cunoaștere menit să nu mai poată fi niciodată scos la lumină în adevăratul lui tîlc oricîte foițe ai înlătura succesiv dinafară, oricîte uși ai redeschide de deasupra giganticului edificiu funerar (evident : înșelător funerar), pentru că procesul este de fapt ireversibil și în urma șoarecelui ușile cursei (care poate nici nu are uși) se închid unele peste altele, unele peste altele, unele peste altele, sorbindu-l într-o lume înșelătoare care are multe locuri comune cu realitatea și pe care neinițiații ar putea să o confunde chiar cu aceasta printr-un gest imprudent, căci la o mai atentă studiere vor ieși la iveală unele inadvertențe mai întîi abia intuite, subtile ca un parfum de tei pe un cîmp de maci, dar care mai apoi se vor înlănțui tot mai convingător într-o rețea imperceptibilă simțurilor... etc.

m a p a m o n d

jean giono

O poveste de dragoste

Achille își luase în ziua aceea tonul lui de colonel.

Îl ia întotdeauna cînd citește cu glas tare, și tocmai îmi citea un al treilea raport asupra chestiunii „verzilor". Îl ascultam, foarte căpitan. Despre această afacere știam mai mult decît el și decît tot dosarul lui.

— Ce e de rîs?, mă întrebă el.

— Nu rîd, domnule colonel.

— Dacă ai ceva de spus, spune.

Își împinse fotoliul.

De obicei, cînd vreau să-l derutez, îi atrag atenția că în ciuda faptului că servim casa de Orléans [1]), biroul lui ministerial este Empire [2]). Nu aveam chef să-l descumpănesc, dimpotrivă. Se așeză picior peste picior — ceea ce încă făcea cu o oarecare ușurință, cu toate că din ce în ce parcă i se scurtau coapsele.

— Martial, spuse el, ceea ce este neplăcut la tine... este că mă plictisești. Stai aici și îți muști mustața. Crezi că mie nu mi-ar place să fiu și eu dintre acela care se plimbă călare în aer liber? Eu nu am decît dosare pentru ca să mă mențin!

Eram obligat să-i spun adevărul în față. În definitiv, eu de la el primesc ordine.

— Dosarele tale sînt necomplete. Cele de pe birou, în orice caz.

— Fii atent, Martial, spuse el, dacă este o acuzație, va trebui s-o dovedești.

— Nu e o acuzație, Achille. Adineauri ai făcut foarte bine diferența între acela care galopează și acela care stă picior peste picior.

Ca la comandă, lăsă piciorul în jos. Aștepta să fac o aluzie la stilul biroului său ministerial. Nu era în toane bune.

— Să luăm primul asasinat, cel al familiei Maurel. Ar trebui spus mai curînd masacru. A fost comis într-o fermă singuratică, la Plantades, pe platoul Drammont. Șase morți: barbatul, nevasta, cei doi copii, bătrînul cioban și un var de-al femeii, care lucra în magazie de-o săptămînă ca să ajute să îndepărteze vegetația rămasă după despădurire, căreia Maurel îi dădea foc în partea dinspre Signal-Blanc. De remarcat mai întîi că în ziua în care au fost omoriți, nu se duseseră la lucru, ci tot timpul frumos. Omul de la poștă este cel care a descoperit veseiul spectacol, cinci zile mai tîrziu. Notează cele cinci zile, pentru urmarea întîmplării. Notează de asemenea, în orice caz, că vărul era de fel din Rians. Am fost anunțat despre această căsăpeală la ora nouă dimineața. Ținînd socoteală de cele două leghe pe care le aveam de făcut și de alte cinci pe care locotenentul Costes trebuia să le parcurgă ca să mă poată întîlni la ora unsprezece, cele trei grupe de jandarmi stăteau aliniate pe platoul Drammont; și, așteptindu-l pe Costes, îmi și făcusem rost de cîteva informații. Vei afla imediat care. Să știi doar că ele mă determinară — imediat ce avui tot contingentul — să-l desfășor pe stînga, în linie, cu fața spre Jorat, spre vîrful de stîncă ascuțită pe care-l vezi din drum, cînd vii la Saint-Pons, după ce treci de pădurea de pini. De la Plantades pînă la Jorat, zece leghe de mărăciniș, cîteva poteci de vînători, de tăietori de lemne; o țesătură de stejari albi, de ienuperi, de grozamă și de salcîmi galbeni. Așta e tabloul. Ajunsesem, cum ți-am spus, cu mult înaintea plutonierului. Mă dusesem să văd spectacolul și, dezgustat, îmi fumam pipa sub sălcii, lîngă fîntînă. Maurel avea un cumnat: rîndas la Cadarache. Venise cu un catîr și cu o slugă, urmînd ca acesta din urmă să se ocupe de animalele care de cinci zile avuseseră timp să se împerecheze. Am să-ți vorbesc și de vite numaidecît. Fumam deci, și pufăiam foarte des, te rog să mă crezi. Am mai văzut eu spectacole de felul ăsta, mai descompuse, dar niciodată cu atîtea muște. Atenția mi-a fost atrasă de manevrele tînărului servitor. Era un băietan de vreo cincisprezece-șaisprezece ani. Se adăpostise într-un ungher al fermei, și cu un băț lung încerca să rostogolească pînă la el o găleată răsturnată în iarbă. I-am strigat: „Ce faci, pustiule?". La auzul vocii mele, băiatul sări ca ars, dar în același timp eu făcusem un pas în soare. El mă văzu, îmi făcu semn să nu mă apropii. Mă apropiai. „E un verzui în pădure", îmi spuse el. Nu vroia să-și părăsească ungherul. Eu mă arătai cu totul, ca să-i demonstrez că nu risca nimic, și îi spusei: „Hai, vino, arată-mi-l!". Mai rămăsese cîteva secunde să-și sugă degetul mare, așteptînd focul de armă. Pînă la urmă, ieși de la adăpost și îmi arătă un stejar mare verde în pădurea mărunță. Alergai într-acolo: nimeni, bineînțeles, dar urme, urme calde încă. Făcui cîțiva pași în desiș; asta însemna, fără doar și poate, să cauți acul în carul cu fîn. În acel moment, auzii pași și văzui subofițerul, oamenii lui și trupa lui Costes. Deci, pe stînga, în linie, cu fața la stejarul verde, cu fața spre Jorat și înainte! Verzuiul avea avans față de noi și, fiind pe jos, urma să-și mărească în această pădurice stufoasă, dar nu i-am lăsat pe oameni să descalece: ne expuneam să dăm de ciulini pe acolo pe unde am fi putut să avem un avantaj.

. . . . . .

N-am să-ți povestesc retragerea din Rusia... Nu e groaznic să plimbare, e un desiș de ienuperi, atîta tot. Amiază, ora unu, nimic, ora două, ora trei, nimic, în afară de mierle, de zboruri de sturzi și porci mistreți. Jorat era mult mai aproape; mai rămăseseră încă patru ore din zi, era primăvară. Toate astea, le știi? Sînt în dosarul tău; în afară de amănuntele pitorești. Dar mie îmi plac amănuntele pitorești. Acum, uite ce nu știi tu. Mă gîndisem (cum era normal) că verzuiul — dacă era vreun verzui — va căuta să o șteargă, retrăgîndu-se lateral, pe furiș, prin fața frontului nostru. Dădusem dispoziție lui Costes și subofițerului să țină frontul cît mai lung cu putință; de aceea, eu însumi, luînd extrema dreaptă, mă distanțasem. Către seară mi-am spus că nu mai aveam nici o șansă să-l prindem pe omul nostru, și că vom profita de această patrulare doar ca să cercetăm și să curățăm o bună parte a acestei păduri întesată de elemente dușmănoase. Ceea ce, în întîmplări ca aceea din Drammont, nu e niciodată o treabă de lepădat. O pornii deci către dreapta, singur, călare, cu totul desprins de restul oamenilor. După vreo jumătate de oră, intrai într-o pădure mărunță, pe care o dominam pe de-a-ntregul de sus de pe cal. Mergeam la pas și priveam totul foarte atent. Atît de atent, încît avui impresia foarte certă că cineva se uita la mine. Ai simțit și tu asta de zeci de ori: senzația unei priviri fixate în ceafă. Mă oprii și rămăsei ca de piatră. Stăteam așa, nemișcat, de mai bine de un minut (fără să mă întorc, bineînțeles), cînd auzii șuieratul unui glonț care trecea foarte aproape și apoi o detunătură. Eram călare pe César care are nervi de oțel, care cunoaște muzica asta și pe care de altfel îl strînsei imediat cu genunchii. Ei nu se mișcă nici cîtiva centimetri, și nici eu, și rămaserăm, el și cu mine, nemișcați, ca mai înainte.

[1]) **Louis Philippe I (1773—1850. A domnit între 1830—1848.**

[2]) **Stilul Empire adoptat de Napoleon și epoca lui, după 1804, anul încoronării sale.**

— Într-o zi ai s-o pățești... spuse Achille.

— Bineînțeles că o s-o pățesc într-o zi. Dar de ce crezi tu că mi-am reluat serviciul în compania ta nenorocită de jandarmerie? Pentru soldă?

Întors la Saint-Pons, văzui că glonțul îmi găurise chipiul. Gata cu asasinatul familiei Maurel. Gata cu asasinatul familiei Gaubert...

. . . . . .

De data asta nu convoc pe nimeni. Plec cu două din cătanele mele. Cînd sosesc (nu prin fund, prin partea laterală a colinei) văd devale, în jurul fermei oamenii procuraturii și gabrioleta doctorului. Îi salut de la distanță și-mi văd de drum. Unul din cătanele mele îmi spune: „Cred că ne strigă". Îi răspund: „Lasă-i să ne cheme" și continui drumul. Continui pentru că, de acord cu Maurel, de cînd cu glonțul, de cînd cu scrisoarea, de cînd tot trec în revistă toate stratagemele, am impresia că treaba asta mă privește pe mine. În ce? În clipa aceasta habar nu am; după aceea, poate, vom vedea. Mergem pe un mic dîmb care dominâ îmbucătura vîlcelelor; îau unul din oamenii mei și îi spun: „Uite-te: vezi povestea aia, acolo jos? Coboară și dă o raită pe acolo, pînă... pînă la stejarul ăla gros. Caută urme, caută tot. Odată ajuns acolo, așteptă". Îl iau pe celălalt și îi arăt, cu degetul, ca pe o hartă, traseul pe care aș vrea să se ducă să scormonească puțin. Eu... eu mă duc acolo unde mă cheamă datoria.

. . . . . .

Trecuse mai mult de o oră de cînd hoinărim în labirintul acesta. Deodată César se oprește și rămîne nemișcat. Și eu sînt subtil (cînd e vorba de Cesar). Îl imit numaidecît. Treizeci de secunde după aceea, simt vîntul glonțului și aud împușcătura. Chipiul mi-e găurit în același loc, exact ca prima oară. Glonțul a luat cu el măreața reparație pe care pusesem să mi-o facă ordonanța. Este deci voită, și un trăgător de talia acestuia mă poate ucide după placul lui, dacă vrea. Dar nu vrea.

La primul foc de pistol mi-am spus: „A vrut să te prevină să nu-ți bagi nasul în povestea asta" (altfel pentru ce? ei știu foarte bine că un foc de pistol nu mă impresionează, mai ales dacă trece foarte aproape). La al doilea foc de pistol, îmi trece prin minte că a vrut să-mi spună ceva, ceva care mă privește pe mine personal, și asta o cred din ce în ce mai mult cînd, cu ocazia asasinatului familiei Blachas, apoi a familiei Juvénal — în împrejurări asemănătoare — mi-a luat, cu aceeași precizie, o a treia și o a patra reparație a chipiului meu de poliție. Totdeauna exact în același loc.

— Și de ce mi-ai ascuns toate astea? E un nebun!

— Pentru că mă așteptam să spui tocmai ce ai spus. Ordonanța mea a judecat mai bine decît tine, cînd a pretins că era cineva, cineva căruia nu-i plăcea cusătura în cruce cu care ei făcea reparația. De îndată ce oamenii nu mai procedează ca tine, înseamnă că sînt nebuni?

— E un asasin!

— Deci este un asasin care vrea să-mi spună ceva, dar care are oarecari dificultăți în a se servi de mijloacele obișnuite cînd vrea să poarte corespondență cu un căpitan al jandarmeriei regale. Apropos de corespondență, în plus, după fiecare întîmplare, după fiecare foc de pistol,

Desen de Mihai Gheorghe

scrisoarea anonimă, cu mereu aceleași injurii sau, mai bine zis, mereu aceleași feluri de injurii. Nu mă întrebi care?

— Puțin îmi pasă!

— Cum vrei. Și nu există nici un dubiu asupra felului în care sînt redactate aceste scrisori anonime și deci asupra proveniență lor. Scrisul și focurile de pistol vin de la aceeași mînă. Există în cele două cazuri aceeași precizie și aceeași neprecizie.

— N-ai încercat să-l prinzi pe cel care ți le aduce?

— Am încercat mai curînd să-i ușurez distribuirea. Este un timid.

Avusesem de-a face cu verzuii chiar de la instalarea mea, la Saint-Pons. În acel moment era o bandă semi-politică, semi-ecleziastică, semi-tot ce veți vrea. Era vorba, în mare, de comploturi împotriva a nimic și împotriva a tot, de un fel de teroare albă, bastardă și întîrziată, și în detaliu, de un pretext pentru multe intenții întunecate, atît de întunecate, încît îți trebuiau ochi buni ca să reușești să distingi în fond ciorapii violeți ai episcopului. Încetară să fie văzuți, de altfel, de la prima stingăcie, și se primi chiar (nu eu, ci prefectul, de la prefect la Achille, de la Achille la mine), prin intermediul marelui Vicar, indicații pentru „a pune capăt unor regretabile întreprinderi care etc.". Eu am pus capăt.

. . . . . .

Întors la cazarmă, după ce am pus la punct serviciul de noapte (trebuie să fii mereu pregătit pe această șosea), am deschis sertarul cu scrisori anonime.

Scrisorile erau acolo, toate patru, cu același scris, inteligent și sensibil, neprefăcut deloc, dimpotrivă. Am luat una din ele. Niciodată nu avusesem, ca în seara aceea, senzația atît de limpede că era cea mai puțin anonimă dintre scrisori. Nu lipsea decît semnătura. Lucru ciudat, injuriile pe care le reciteam nu mă atingeau, nu mă atinseseră niciodată. Eram, dimpotrivă, mai curînd măgulit de ele. Și, dintr-odată, am înțeles!

Trebuie să-mi recunosc acest merit, am plecat chiar în clipa aceea. Nu sînt un îngîmfat, iar ceea ce tocmai înțelesesem, lămurea totul. Eu nu duceam viața pe care o duceam fără să știu că timiditatea și pasiunea adunată laolaltă, împing la extremități de neconceput.

. . . . . .

„Soldatul meu" mă chemă încet. Descălecase. Făcînd o întoarcere, am descălecat și eu. Îmi arătă, pe marginea potecii unde nisipul amestecat cu iarbă avea ceva mai multă consistență, urma unei potcoave. Era mult mai mică decît urmele lăsate de caii noștri. Încîntătoare. De două ori încîntătoare.

— Iapă, spuse „soldatul meu".

Făcui semn că da.

— Venită din stînga, spuse „culmea fericirii". Ce este în partea aceea, dacă privești de sus?

— Gura!

Un deget pe buze și încălecarăm din nou.

Ne instalarăm într-un desiș; se dădu fin călăr; mai mîncarăm puțin cîrnat și intrai de gardă, spunînd „soldatului meu" și lui „culmea fericirii" că oricum, eu tot nu voi dormi. Fu, în ce mă privește, un moment greu. Noaptea pierzi noțiunea lucrurilor.

Ascultam zborul bufnițelor și scheunatul vulpilor. Spre dimineață, un animal straniu care rînjea, veni să ne miroasă cizmele. Se apropiase la mai puțin de zece pași. Constatai cu satisfacție că la cai nici un fir de păr nu se clintise. Fu singura satisfacție pe care o avui toată noaptea.

În zori, după o oră de mers, de data aceasta ca un tăvălug, roua străluci pe acoperișul unei șure, la un sfert de leghe în fața noastră. Aparținea Domnului de... Acolo era.

. . . . . .

Cele două focuri de carabină pocnesc deodată. Verzuiul gras cade ca un sac. Cel mic bate din pinteni și fuge. El este cel care încalecă animalul de rasă. Eu mă reped în urmărirea lui dîndu-i ghes lui César mai degrabă cu nervii decît cu capul pe care era cît pe ce să mi-l zdrobesc de o cracă. Aud carabinele care continuă să tragă. N-am pierdut nici zece metri la plecare: micul verzui este înaintea mea și gonește cît poate.

Nu-mi trebuie mai mult de un minut ca să fiu foarte fericit (și César la fel). Calul verzuiului cel mic este o minune și călărit ca de un dumnezeu. Călărețul e aproape culcat pe el, sprijinit în dîrlogi, conducîndu-și goana cu pulpele și genunchii; animalul se lungește ca un șarpe; atinge pămîntul abia cît trebuie; este un ulei care curge la nivelul desișului negru, într-o vijelie de frunze smulse. Eu am încredere în César și César are încredere în el, dar simt după înfiorarea care îmi atinge ușor coapsele, că avem oarecari momente de îndoială.

Și propun ceva celor două prăzi ale noastre. Îl înfrînez pe César. Pierdem teren. Mă depărtez, nu ca și cum aș abandona; prăzile nu m-ar crede; ci ca și cum aș vrea să le spun că nu este demnă de noi cochetăria, cînd este vorba de ele și de mine. Este chiar o capcană în mintea mea? Ele nu se lasă prinse. Acolo în față nu este vorba de cochetărie, goana se menține tocmai pentru a mă pierde.

El însă categoric nu vrea să fie prins. Pare ienat de sentimentul care mă stînjenește pe mine. Îmi propune și el ceva. Se avîntă, forțînd goana, spre un loc impădurit de fagi. La liziera descălecă. Îi văd calul depărtîndu-se singur în galop întins. Totuși, sînt sigur, nu i-a lovit; i-a vorbit desigur într-un anumit fel. Aceste animale sînt credincioase și simțitoare; a trebuit să-l convingă; prea repede poate, asupra unui subiect dinainte știut.

Capcana lui este mai îngrozitoare decît a mea. Este posibil ca micul verzui să fi înțeles și el. Pentru a doua oară aud cum îmi bate inima. Piciorul meu drept e gata să lase din șeară. Nu: mă hotărăsc să rămîn în șa. În șa, dar descumpănit. César — care nu e decît un cal — nu mai înțelege nimic, iar eu, care am apreciat eleganța despărțirii verzuiului de iapa sa, îl strunesc pe César, ca să-i obligă să mă asculte. Nu mă gîndesc să-i vorbesc decît după ce mă va asculta... O fac totuși pentru a mă scuza.

Nu am la dispoziție decît ceea ce știu să fac în momentele extreme: înaintez un pas, înfruntînd. Dacă am înțeles bine totul, eminentul trăgător de data aceasta nu va trage nici în César (este prea cavaler pentru a ataca un cal), nici în chipiul meu de poliție, nici în mine. Astfel, ajung la pădurica de fagi. Sînt surprins că nu îl văd pe micul verzui.

Să mă fi înșelat? Nu, este acolo, la zece pași de mine, în picioare, nemișcat. Și-a mascat fața cu un fular, și numai părul lung, căzîndu-i mai jos de umeri depășește voalul care îi acoperă capul. Capcana s-a închis peste mine. Dar pistolul meu de la șa îmi vine în mînă prin mijloace misterioase, și trag numaidecît, pentru a ucide. Izbutesc din fericire din primul foc. Am văzut sîngele înțîșnind în valuri regiunea inimii ei. Nu îndrăznesc încă să descalec (sigur e moartă: încărcasem un glonț dublu). În sfîrșit, mă hotărăsc și mă apropii. E culcată pe o parte. Am scutit-o de tresăririle indecente ale agoniei. Mîinile ei goale mă înmărmuresc. Mă gîndesc cu o plăcere amară la Niger-ul mustății mele. Nu-i dezvelesc figura. Și nu vreau s-o dezvălui. În orice caz, nu vreau să i-o cunosc. Totul a fost corect pînă acolo. Îmi fusese teamă că nimic nu va fi corect. Ea s-a comportat foarte bine. Dar eu nu pot să nu observ curba delicată a obrazului ei. Mă întorc. Am să mă așez la zece pași distanță.

Pe la jumătatea după-amiezii mă hotărăsc să trag focuri de pistol în aer, ca să-mi semnalez poziția. „Soldatul meu" și „culmea fericirii" sosiră o oră după aceea. Lichidaseră cu sura — șapte verzui. Aduceau și caii lor.

Se duseră să vadă rezultatul vînătorii mele. Le recomandai să nu se atingă de obraz și îl însărcinai pe „soldatul meu" — care este cel mai necioplit dintre ei amîndoi, să lege bine voalul cu un nod la spatele capului. După ce trăsesem cele cinci focuri de pistol în aer și mă trezisem, mi-era teamă să nu i-l ridice vîntul.

— Dumneavoastră știați că era femeie, domnule căpitan?

Le spusei că nu. De altfel, era o fată tînără.

Am făcut o groapă și am îngropat-o.

Am petrecut prima noapte mergînd în trap pe platou, pentru a ne întoarce la cazarmă. „Culmea fericirii" și „soldatul meu" avuseseră oarecari greutăți cu gloabele verzuilor. Mă temeam de a doua noapte. După aceea, știam că greutățile se vor domoli treptat. Or, contrar celor ce credeam, somnul mă cuprinse. Mă trezi plantonul. Era trei dimineața. Nu mă gîndisem în ajun să anulez dispozițiunile luate pentru a ușura distribuirea scrisorilor anonime (cum le spusese Achille). Se pusese din nou paza obișnuită și plantonul îmi cerea acum să vin să văd. Mergea înaintea mea cu lanterna. Îmi spuse: „Nu mai vrea să plece". Mă trecu un fior.

Era iapa. Era în curte, încremenită în fața ferestrei, sub obloanele căreia erau de obicei strecurate biletele cu injurii. Cînd mă văzu, gemu și se apropie. Era un animal superb. O mîngîiai pînă ce încetă să mai geamă. A doua zi am dat dispoziție să fie dusă singură la grajdul de remontă, cu o scrisoare în care ceream stăruitor să nu o facă să fete.

Nu mi-am explicat niciodată pentru ce!

În românește de
Neli Arsenescu-Costinescu

(Din volumul
„LES RECITS DE LA DEMI-BRIGADE")

REPERE

Puține despre Sir Frazer

În sfîrșit, avem în limba română o elegantă ediție din vasta operă a lui Sir James George Frazer. E drept, prescurtată, reproducînd ediția londoneză din 1971, aprobată de autor încă din 1922. Cine a fost și ce a realizat Frazer? A făcut studii juridice, n-a practicat avocatura, a făcut studii de limbi clasice dînd la iveală traduceri artistice din greacă (Pausanias) și latină (Ovidiu). A fost etnograf, antropolog, folclorist, literat. Editează și antologhează versuri, scrie literatură propriu-zisă, călătorește puțin. Așadar, un „savant de cabinet", un soi de Jules Verne al antropologiei, reprezentînd pentru ea ceea ce a însemnat scriitorul francez pentru literatura de aventuri și fantascienza. Să nu uităm: la sfîrșitul veacului trecut, cercetările de teren erau încă puține pretutindeni. Frazer este și autorul memorabilei fraze, aptă să fie încizată în frontispiciul oricărei universități: „...orice obstacol pus în calea descoperirii științifice este un rău pentru omenire". Crez care nu l-a împiedicat să se opună (direct sau prin neglijare) învățăturii unor personalități contemporane: Einstein, Freud, T.S. Eliot. Biograful său, Downie, relatează că „muncise, uneori peste douăsprezece ore pe zi, timp de 60 de ani" și că, atunci „cînd pleca în concediu era însoțit de cîteva lăzi cu cărți și note". Este născut în 1854, dispare în 1941, cu o zi înaintea soției. Orbește în 1931 cînd, soția, cea mai fidelă tălmăcitoare a operei lui în limba franceză, este deja surdă. Pînă și adversarii săi, nu puțini, recunosc ca incontestabile elocvența, humorul și claritatea tuturor scrierilor sale. Este un mare timid, puțin sociabil, un a-religios și un liberalist, însă unul refractar bulversărilor intime și sociale. Și asta, chiar dacă opera sa fundamentală, **Creanga de aur**, a bulversat destule metode, mentalități și habitudini științifice, constituind, așa cum just observă tălmăcitorul și prefațatorul ediției române, Octavian Nistor, o „uriașă frescă a dezvoltării științei despre cultură la începuturile secolului nostru, impresionantă atît prin noutatea ei tematică cît și prin imensul materiei ilustrativ prezentat". Din folcloristica și mitologia populară românească, Frazer nu citează mult și ceea ce comentează se referă îndeosebi la obiceiuri și credințe transilvane și bucovinene. Autorii utilizați, scriitori de limbă germană, sînt Haltrich, Wlislocki, Kaindl. În schimb, lucrările sale — alături de **Creanga de aur**, ilustre sînt și **Totemism și exogamie, Teama de morți în religia primitivă, Om, dumnezeu, nemurire** ș.a. — sînt folosite și comentate în lucrările unor L. Blaga, N. Petrescu, M. Eliade, R. Vulcănescu, Tr. Herseni, P. Caraioan etc. Lista autorilor străini care au fructificat analizele lui Frazer este, practic, echivalentă cu lista cercetătorilor moderni din etnografie și antropologie. Inițial, savantul englez intenționează un studiu „de istorie a religiei primitive". Ulterior, poate afirma în prefața primei ediții prescurtate, din 1922: „Scopul primordial al acestei cărți este de a explica legea ieșită din comun care reglementa succesiunea preoților Dianei de la Aricia... Reducînd considerabil dimensiunile cărții, m-am străduit să-i păstrez ideile directoare, cu un număr de exemple îndestulător pentru clarificarea lor". Literaritatea studiului semnat de Sir Frazer țîșnește de oriunde; să vedem debutul lucrării (vol. 1, p. 8): „Cine nu cunoaște tabloul **Creanga de aur** al lui Turner? Scena, luminată de lucirea aurie în care imaginația și mintea divină a lui Turner învăluia, transfigurîndu-l, chiar și cel mai minunat peisaj natural, este o vedere a micului lac pierdut în pădurea de la Nemi — «oglinda Dianei», cum îl numeau cei vechi". Dar și finalul (vol. 5, p. 187): „Desigur, templul zeiței silvane nu mai este, nici Regele Pădurii nu mai veghează Creanga de aur. Dar pădurile de la Nemi sînt încă verzi, amurgul se stinge deasupră-le, răzbate pînă aici purtat pe aripile vîntului, dangăt de clopot de la...". Adică, pentru noi, de la Sir Frazer, părintele unui stil inconfundabil în atît de actualul domeniu al antropologiei.

Mircea Constantinescu

REVISTA STRĂINĂ

● **UNIUNEA SCRIITORILOR** din R. P. Bulgaria și Asociația de prietenie bulgaro-română au organizat la Muzeul național de literatură din Sofia o seară culturală consacrată Centenarului Mihail Sadoveanu. Scriitori și traducători ai operei sadoveniene în limba bulgară, precum și cercetători de la Institutul de literatură au vorbit despre viața și opera unuia dintre cei mai importanți scriitori ai literaturii române. Tot la Sofia a avut loc o seară literară închinată centenarului marilor clasici ai literaturii române Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi. Despre viața și creația lui Mihail Sadoveanu a vorbit prof. Ivan Duvidanov iar personalitatea lui Tudor Arghezi a fost evocată de cunoscutul traducător al operei poetului, Nicolai Zidarov.

● **ANIVERSAREA** a 100 de ani de la nașterea lui Sadoveanu a prilejuit organizarea unui medalion literar găzduit de Universitatea din Berlin, capitala Republicii Democrate Germane. Expunerile consacrate vieții și creației sadoveniene au fost urmărite cu deosebit interes de studenții și cadrele didactice de la această prestigioasă instituție de învățămînt superior.

● **LA COLEGIUL** național „Ausias March" din Barcelona a avut loc o manifestare culturală Tudor Arghezi, organizată cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea marelui poet român. Au participat cadre didactice și elevi ai colegiului care au omagiat printr-un amplu recital de poezie argheziană personalitatea unuia dintre cei mai de seamă poeți ai românilor. Recitalul s-a desfășurat în limbile română și spaniolă. Ambasada României la Madrid a donat bibliotecii colegiului un set de volume din opera lui Arghezi.

● **PREMIUL „MIGUEL CERVANTES" — 1980**, acordat în fiecare an unei mari personalități a literelor din lumea hispanică a revenit scriitorului uruguayan Juan Carlos Onetti. Anul trecut prestigioasa distincție supranumită „premiul Nobel al limbii spaniole" a fost decernat marelui scriitor argentinian Jorge Luis Borges. Premiul, a cărui valoare atinge 10 milioane pesetas, a mai fost acordat lui Jorge Guillen și Dámaso Alonso.

● **BIBLIOTECILE** populare din Praga dețin un fond de cărți aproximat la peste 2 000 000 de volume. 180 000 de cititori împrumută anual de la cele 56 biblioteci (și 76 de filiale), repartizate pe întreg teritoriul orașului, 5 milioane de cărți. În ultima vreme a fost inaugurată o modernă bibliotecă, la Jizni Mesto, cartier din Sudul Capitalei unde va funcționa o secție de artă care va oferi cititorilor colecții cu reproduceri de pictură, desene, gravuri ș.a.

● **CATEDRALA VASILI BLAJENNII** din Piața Roșie din Moscova, care a fost supusă în vremea din urmă unei ample restaurări, a fost redeschisă în această toamnă pentru vizitatori. Creație unică a arhitecturii ruse din secolul al XVI-lea, catedrala denumită și „Pokrovski" a căpătat, prin munca minuțioasă a restauratorilor, înfățișarea inițială. Suportînd în decursul anilor mai multe reparații și restaurări, ca urmare a incendiilor ori distrugerilor provocate de intemperii, catedrala căpătase o înfățișare cu mult deosebită de cea pe care i-o dăruiseră meșterii din Evul Mediu. Acum, galeria care înconjoară catedrala are aceleași desene murale ca în secolul al XVI-lea, marile cupole au fost consolidate și restaurate, iar plăcile de piatră albă, ca și mobilierul, au fost refăcute în întregime.

● **PAUL CELAN**, unul dintre cei mai importanți poeți ai secolului nostru ar fi împlinit, la 23 noiembrie 1980, 60 de ani. Celan este pseudonimul lui Paul Antschel, născut în 1920 la Cernăuți. El a trăit la București și Viena pînă în 1947. Opera sa a resimțit puternic influența suprarealismului francez, distilînd trăiri apocaliptice într-o expresie de mare stringență artistică, compunînd poeme halucinante pe tema vinovăției și sacrificiului.

● **LA RESIDENZGALERIE** din Salzbourg a fost vernisată o expoziție Kokoschka care cuprinde opere ale cunoscutului artist, precum și documente privind viața și activitatea sa. Printre piesele oferite publicului se numără renumitele portrete și peisaje care vorbesc de la sine despre vigoarea talentului pictorului austriac, corifeu al expresionismului, artistul complex care a deschis noi drumuri artei secolului 20.

● **EDITURA „SHUPANSA"** din Tokio a publicat o culegere de povestiri aparținînd unor scriitori importanți din cîteva țări socialiste. Literatura bulgară este prezentă în această antologie cu opere semnate de Ivan Vazov, Iordan Iovkov, Elin Pelin și Emilian Stanev care au fost tălmăcite în limba japoneză de Rokuia Matanaga, cunoscut specialist în bulgaristică și traducător.

● **DESPRE** caii așezați pe frontonul Basilicii San Marco din Veneția circulă mai multe legende. Indeobște este acreditată istoria că grupul statuar ar proveni din capitala Bizanțului. Evident, vîrsta exactă a acestei opere, devenită simbolul momentului, nu a putut fi precizată, în orice caz, trei dintre caii de bronz care au galopat totuși cîteva secole pînă în vremea noastră au trebuit să coboare de pe înălțimea bazilicii pentru a fi oprită deteriorarea lor completă. Metalul, care înfruntase atîta timp, a fost atacat de „cancerul bronzului" — boală provocată de acidul sulfuric rezultat din amestecul aerului, viciat de gazele toxice, cu nevinovata apă de ploaie. Experții au hotărît ca, după restaurare, originalele să fie găzduite de un muzeu, urmînd ca în locul lor să fie plasate replici. Iată că acum ziarele publică vestea că pe acoperișul celebrului edificiu venețian a fost instalată o copie a unuia dintre celebrii cai. Lucrarea, susțin specialiștii, este absolut identică cu originalul și... are toate datele pentru a înfrunta poluarea.

● **GALERIILE** „Tate" din Londra adăpostesc în această perioadă o retrospectivă a lucrărilor lui Thomas Gainsborough, împărțită în trei secții ce cuprind cele trei importante perioade din viața artistului, petrecute în Suffolk, Bath și Londra. Expoziția reunește cele mai importante lucrări — peisaje și portrete, răspîndite pe tot globul. Intenția organizatorilor a fost nu numai să arate puritatea și împlinirea operei artistului, ci și să demonstreze marea varietate a picturii sale, dependența timpurie de secolul 17 Olandez și de rococo-ul francez, precum și de puternica influență exercitată asupra sa de Van Dyk și de Rubens care l-au condus spre stilul său de mai tîrziu, anticipînd pe de o parte arta lui John Constable, iar pe de alta portretistica romantismului.

● **TREI ROMANE** într-unul singur. „Salue pour moi le Monde", (Ed. Gallimard) semnate Pierre-Jean Rémy: un omagiu adus lui Wagner și Tetralogiei sale, un roman de dragoste și de aventuri și o autobiografie în care autorul declară: „Mi-am închinat întreaga viață scrisului". Autorul, originar din Auvergne, pe adevăratul său nume Jean-Pierre Angrémy, este laureat al Premiului Renaudot 1971 („Sac du palais d'été"). El a trăit în mai multe țări printre care S.U.A., China, Anglia și Algeria. Mare iubitor al muzicii, Rémy retrăiește o seamă de întîmplări care au marcat viața sa personală în ultimii cincizeci de ani. Volumul poartă amprenta pasiunii sale de totdeauna pentru arta cîntecului.

SPORT

Cea mai repede noapte a anului

Cea mai repede noapte a anului e de hîrtie creponată și în adîncul ei nechează dezlegați din ierburi toți caii de bronz pe care dragostea și durerea îi risipesc în cîmpiile unui an. În noaptea asta, Munții Bucegi sînt niște cîini albi întorși cu burta spre stele ca să bea din otrava veșniciei vinul amar al izbînzii și vinul dulce al înfrîngerii. În noaptea asta, coastele bătrînului pămînt, strînse în brațe de întreaga omenire, se pătrund de convingerea că acoperă o inimă în care mijesc zorile încendiate prelungit de răsăritul magic al iubirii. Toate secundele de acum zboară în suferința lăuntrică a tinereții și sînt, imaginați-vă, nepieritoarele doamne cu voaletă din poveștile ce înăbușă gura liceenilor. Noaptea dintre ani, iertați-mă, e desuetă ca o circiumă sub salcîmi spuziți de fericirea tangourilor argentiniene. Dar ce frumoase și desăvîrșit cinstite sînt sărutările în noaptea asta. Ele cuprind și păcatul și iertarea, inclusiv ticăloșia. În noaptea asta povestea întregului univers stă scrisă cu litere rotunde pe buzele fiecărui om încît te izbește nerușinat întrebarea: ieri, de unde izvora atîta minciună?! Privind cu putină răutate în țara ce ne-a învăluit pînă acum vom desluși între hotarele ei, luînd prînzul și cina cea de taină, mult prea nepăsătoare și necăzute deloc pe gînduri, chipurile noastre. Să salutăm această seară ca pe o moșie pierdută la cărți. A fost seara instinctului nostru de apărare, a gestului strengar, a prieteniei speriate. Ziua ce vine e de purpură și de ninsoare glorioasă. În noaptea asta, în toate odăile se nasc zeii ce vor umple bisericile mileniului trei numai cu duminici copleșite de margini de mare însorită în care mamele își spală copiii pe cap și ei plîng că le intră clăbucul în ochi și plînsul lor pătrunde în scoici și se schimbă în perle zornăind luminos pe sinii nopților de demult, de azi și de neuitare.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIV
2
(976)
Sîmbătă
10 ianuarie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Prețuirea muncii și creației

Trei începuturi semnifică acest 1981, ca trei unde de raze răsfrînte la orizont : un început de an, un început de deceniu. Și o confluență de inimi în care timpul se sudează clipă de clipă și se armonizează rotund în formă de fapte, gînduri și împliniri.

Năzuințele de mai bine au un suport trainic în binele însuși pe care l-am înfăptuit, operă a muncii și creației de ani și ani cînd poporul, sub conducerea înțeleaptă clarvăzătoare a partidului și secretarului său general, și-a asumat din plin condiția propriului său destin, într-o nouă etapă a identității și conștiinței sale politice și sociale, revoluționare. Și, așa cum pe bună dreptate se spune, drumul nu a fost scurt și nici ușor, după cum nu va fi nici de acum înainte pavat numai cu liniște. Va fi ferm însă, și clar, o superioară și evidentă atitudine de conștiință ne dă dreptul să credem și să fim convinși de necesitatea asumării unui grad și mai înalt de responsabilitate și să vedem că în tot ceea ce ne-am propus, pentru prezentul și viitorul României, stă rațiunea propriilor noastre cerințe și posibilități. De aceea, în fața acestor multiple începuturi pe care le semnifică acest an, în fața propriei noastre deveniri, a propriei noastre continuități, vedem o imagine grandioasă a țării, toate articulațiile sale economice, politice și sociale care-i dau o arhitectură și un chip tot mai aparte, cît mai distinct și mai plin de speranță, lumină și înțelegere, într-o lume care se confundă uneori și se izbește de incertitudini și greutăți. Mesajul de Anul nou al președintelui țării, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, trezește și continuă încă să trezească ecou în inima și conștiința națiunii, fiind prefața de fapt a acestei noi și importante etape pe care s-a pregătit să o parcurgă, devansînd-o printr-un laborios program de muncă și izbîndă, România. Printr-un laborios și vast program de construcție multilaterală în care, factorul om și tot ce decurge de aici — spirit de inițiativă, capacitate de efort și acțiune, știință, inteligență, pasiune — dețin un loc, prin definiție, prioritar. Știința, aplicarea în practica muncii și vieții a celor mai avansate cuceriri ale științei și tehnicii, iată unul din suporturile marii etape, unul dintre cele mai importante deziderate de care va depinde, în ansamblu, configurația de mîine a României. Există un întreg program în acest sens și el derivă de la însăși esența politicii partidului și statului nostru, o materializare în fond a concepției umaniste care caracterizează această politică și-i dă un permanent spațiu de sprijin în om.

Un moment omagial petrecut zilele acestea poate fi semnificativ în această direcție, și reprezentativ totodată pentru felul în care știința și cultura se bucură de atenția deosebită a partidului și statului și trezește interesul general al întregii societăți. Un moment omagial, cu întinse rezonanțe de muncă și luptă dar, în același timp, cu intime și durabile implicații în ceea ce privește organizarea însăși a vieții științifice, în desfășurarea, aportul și semnificația practică a acesteia asupra progresului și prosperității generale. Este vorba de aniversarea zilei de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu, militant politic și om de știință de renume, membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al partidului, prim viceprim-ministru. *Dorim să vă exprimăm și cu acest prilej aprecierea deosebită pe care o dăm bogatei și neobositei activități de om politic și militant revoluționar pe care o desfășurați, cu înaltă competență și răspundere comunistă* — se spune în scrisoarea pe care i-a adresat-o cu acest prilej Comitetul Politic Executiv — și, se continuă, *dăm, de asemenea, cu toții, o înaltă apreciere contribuției de mare valoare pe care o aduceți ca om de știință și cultură.* Este o apreciere care se regăsește în aceiași termeni de aleasă stimă și prețuire în mesajele de felicitare adresate tovarășei Elena Ceaușescu de organizații de partid, organizații de masă și obștești, colective de oameni ai muncii, oameni de știință, artă și cultură. În toate acestea stau, evident, prețuirea muncii și a creației, semnul însuși de nobilă cinstire a gîndirii creatoare, a abnegației cu care acestea sînt puse în slujba înfloririi patriei, a binelui material și spiritual.

Luceafărul

Desen de Natalia Maiei Teodorescu

OMAGIU

Prin albul tău, ianuarie, aleargă
Cerbi luminoși lumina viscolind
Pămîntul vîrste noi își celebrează
Sub clopote fragile de argint,

Auzi-le cum sună, ca o veste,
Cum zvonuri dau pe înălțimi,
Ianuarie, tu faci din spulberi cîntec
Și îl așezi alături de crini,

Prin tine-ncepe anul clar să bată
Ca inima ; ascult-o gînd înalt
Cum peste timp și pentru țară bate
Dintr-un deceniu înspre celălalt,

Și fie-Vă ianuarie ștergar
Cum datina o știe din vechime,
Să scriem cu azur pe-ntinsul lui
Cuvintele nețărmuritei stime.

Florin Costinescu

60 DE ANI DE LA FĂURIREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Actul de maturizare a mișcării revoluționare din România

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN, moștenitorul celor mai luminoase tradiții revoluționare de luptă ale poporului român, ale mișcării muncitorești și socialiste a înscris în istoria României din momentul făuririi sale un nou curs pentru întreaga dezvoltare a țării.

Partidul Comunist Român s-a creat — acum aproape șase decenii — direct și nemijlocit din mișcarea muncitorească, fiind rezultatul maturizării timp de o jumătate de veac a maselor proletare, a organizațiilor acestora din toate teritoriile românești, rezultatul clarificărilor politice în interiorul forțelor de clasă și al confruntărilor sociale și politice cu alte clase, partide și grupări politice, și în primul rînd cu cele aparținînd burgheziei. Începînd cu partidul clasei muncitoare, creat în 1893 și culminînd în 1921 cu transformarea sa în Partidul Comunist Român, mișcarea muncitorească a făcut pași importanți pe linia întăririi organizațiilor politice și profesionale, clarificării ideologice și programatice, precizării unor puncte de vedere proprii față de evoluția economică, socială și politică a țării, intensificării legăturilor cu mișcarea muncitorească internațională.

☆

Afirmîndu-se în viața social-politică a României încă din secolul al XIX-lea, clasa muncitoare a dus mai departe idealurile de libertate și progres pentru care au militat forțele cele mai înaintate ale poporului, și-a organizat treptat rîndurile, s-a situat treptat în fruntea luptei de eliberare socială și deplină libertate națională, devenind o forță motrice de bază a progresului social. Mișcarea muncitorească din România a aderat de timpuriu la ideile socialismului științific, la concepția revoluționară materialist-dialectică despre lume și societate, a dezvoltat largi pături de solidaritate cu mișcarea muncitorească din alte țări, cu fondatorii ideologiei revoluționare a proletariatului — K. Marx, Fr. Engels și V.I. Lenin, cu partidele politice ale clasei muncitoare din alte țări.

Un eveniment de excepțională însemnătate pentru destinele luptei revoluționare a proletariatului, a maselor muncitoare a fost înființarea în 1893 a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, pe baza principiilor socialismului științific, care și-a asumat sarcina de a conduce lupta clasei muncitoare și a celorlalte mase muncitoare de la orașe și sate, pentru înlăturarea orînduirii burgheze și transformarea socialistă a societății românești.

Cunoscînd un proces complex și sinuos de dezvoltare, de maturizare politico-ideologică și consolidare organizatorică, mișcarea muncitorească și socialistă s-a împletit strîns cu lupta împotriva exploatării, pentru drepturi și libertăți democratice, proletariatul afirmîndu-se tot mai puternic în primele decenii ale secolului al XX-lea drept forță socială capabilă să-și asume rolul conducător în lupta oamenilor muncii pentru transformarea revoluționară a societății, să conducă destinele întregii națiuni pe calea progresului social.

Experiența revoluționară acumulată de clasa noastră muncitoare în decursul atitor decenii, de partidul său creat încă în 1893, timp în care se făcuseră pași importanți pe linia întăririi organizațiilor politice și profesionale, clarificării ideologice și programatice, precizării unor puncte de vedere proprii față de evoluția economică și socială a țării, precum și intensificarea legăturilor cu mișcarea muncitorească internațională, au condus proletariatul din România spre noi forme de luptă, spre adoptarea unor programe politice care să corespundă noului stadiu de dezvoltare a societății românești.

Încheierea procesului de formare a statului național unitar în condițiile interne și externe de la sfîrșitul primului război mondial a fost rezultatul luptei maselor populare din toate colțurile țării, opera întregului popor român. Înfăptuirea unității statului român a realizat cadrul național și social-economic pentru dezvoltarea României moderne, a avut o înrîurire pozitivă asupra întregii evoluții economice, politice și sociale a țării. S-au creat condiții pentru dezvoltarea forțelor progresiste ale societății, ale clasei muncitoare, ale partidului său politic.

În noiembrie-decembrie 1918, în partidul clasei muncitoare s-a desfășurat o largă discuție cu privire la principiile programatice. Prin programul său politic, partidul clasei muncitoare avea să-și precizeze poziția față de reformele economice și social-politice care trebuiau înfăptuite în primii ani postbelici, ca și față de frămîntările și regrupările din sistemul și dispoziția forțelor de clasă. În acest context, partidul social-democrat și-a elaborat un proiect de program numit „Declarația de principii", publicat la 9 decembrie 1918. Tot acum își schimbă denumirea în Partidul Socialist din România. Schimbarea titulaturii partidului din „social-democrat" în „socialist"

Ion Ardeleanu

Continuare în pag. a 7-a

Muntele inefabil

Mișcarea universală ne-a obișnuit să percepem zorii fiecărei zile mereu dinspre soare-răsare, iar istoria să cunoaștem că din aceeași parte au curs și neliniștitele valuri ale omenirii flămînde perpetuu de spațiu, așa cum, în egală măsură, majoritatea credințelor au izvorît din același magic orient. Prin nenumăratele secole de meditație, de puternică trăire spirituală, ce au istovit viața atîtor mii de oameni, mai ales din neamurile răsăritului, Muntele Athos a ajuns cel mai celebru. În carnea de stîncă a acestui chit incrementi fabulos și vertical și-au depus osemintele și nenumărați români, la fel precum în arhitectura, în zidurile cetăților culte ale mînăstirilor, schiturilor și colibelor athonite a curs enorm de mult aur (spre a fi înălțate ori păstrate) din visteriile darnicelor Țări Românești.

„Muntele catîrilor" — cel mai recent roman semnat de Ion Brad, absoarbe lectorul chiar de la primele pagini prin scriitura de un amestec savant de evocare cronicărească și descriere a naturii, de informație istorică și relatare de peregrin, de exotism și nostalgie a copilăriei, de captare mălaxră a unor psihologii și dialog antrenant (gata parcă să intre în scenă), de ironie, compătimire și efuziune, de știință a aminării unor fapte sau apariții relevante și pauze de mare povestitor, toate acestea fiind firesc topite în albia unui fir epic neliniștit și cuceritor. Întregul roman se constituie din mărturiile unui intelectual român de azi, călător la „Roma Orientului" și debutează voit convențional : „Dracul m-a pus, oftă ciudatul meu amic, să primesc întîlnirea cu Tifoen, călugărul, tocmai pe platoul înalt de la Stagiria", întîlnire nu fără implicații, dat fiind primul contact în patria Stagiritului, de unde îndemnul monahului ca oaspetele să accepte mai tîrziu a fi numit și prezentat drept filosof, iar într-un plan mai subtil acest debut (oftă ciudatul meu amic) pare să incite curiozitatea cititorului, fapt îndreptățit apoi de parcurgerea întreg romanului pe nerăsuflate.

Eroul-narator sau „ciudatul amic" al autorului, povestește despre viața monahilor plecați din țara noastră la „Sfîntul Munte" cu un ton atît de firesc, încît ai impresia că, dacă n-a trăit mereu alături de ei, și-a făcut cel puțin educația sub severele lor legi. Dar cine sînt celelalte personaje întîlnite de eroul narator ? Noi, care am citit numai cîte ceva pe ici, pe colo despre vestitul Munte Athos pretindem că, după lectura acestui roman, am și văzut apele Mării Egee care-i spală Muntelui țărmul, avem în față cărările, pădurea, grădinile, cațiri, pămîntul roșcat, stîncile, colibele, schiturile, mănăstirile, smochinii, osuarele, nucii,

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

Prestigiul interpretării

După cum ne-a obișnuit în ultimii ani, **Teatrul Mic** ne oferă și în această stagiune un spectacol extraordinar, „Maestrul și Margareta", în regia Cătălinei Buzoianu.

Dramatizarea romanului lui Mihail Bulgakov (apărut la noi în 1970, la **Editura Univers** în traducerea Nataliei Radovici, cu o admirabilă **Postfață** scrisă de Alexandru Sincu) semnată de Mihaela Tonitza-Iordache și Cătălina Buzoianu ne apare ca un act firesc de mai dreaptă cinstire a celui care a scris teatru fascinat de arta scenică și de asemenea a dramatizat romane celebre **(Don Quijote, Suflete moarte)**, act firesc și creator, rescriere urmînd viziunea regizorală, cu o finalitate precisă: „Ne aflăm, poate pentru prima dată, în fața unei dramatizări în care nu se pune problema comparației cu romanul, ci mai degrabă aceea a imenselor posibilități pe care le are scena de a transforma în imagine vie, convingătoare, convingătoare și emoționantă, tot ceea ce părea accesibil doar prozei, indeosebi atunci cînd realul se întîlnește cu fantasticul, obișnuitul cu neobișnuitul, trecutul cu prezentul, veselia exuberantă cu tristețea coplesitoare" (Ileana Berlogea, **Un mare spectacol**, „Flacăra", nr. 51, din 18 dec. 1980).

Spectacolul gîndit de Cătălina Buzoianu ca o dezvoltare carnavalesc-muzicală a unei dispute între sacru și profan ne înfățișează într-un ritm vertiginos o lume „fără zei", o lume care s-a lepădat de zei cu ipocrizie și cu bucuria ascunsă a lepădării de legea morală, o lume închinîndu-se „diavolului meschin" (cu expresia lui Sologub), caricatură a trufiei umane, Moscova anilor 1930 și, în contrapunct, Yerushalyimul anilor 30, cu judecarea, condamnarea și crucificarea-apoteoză a filozofului vagabond Yeshua Ha-Nozri, repovestire a legendei exemplare actualizată și potențată dramatic de sfîșierile lăuntrice ale unei conștiințe culpabile, de prea omenestile și odioasele remușcări ale lașității celui de-al cincilea Procurator al Iudeii, Pilat din Pont: „En la regardant comme une fable, ainsi que je suis supposée le faire, c'est du moins sans objection dogmatique contre celle qui demeure la plus belle, la plus impressionante, la plus merveilleuse, la plus tragique des histoires inventées par les hommes... Elle me semble tout perdre si l'on veut faire du Christ un homme doué seulement des pouvoirs d'un thau-

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 2-a

Simbolul poeziei

I

Se împlinesc patru sute de ani de la tipărirea capodoperei **Ierusalimul liberat**, nemuritoarea operă a unui mare poet, reprezentantul integral al existenței poporului italian în cea de-a doua jumătate a secolului al XVI-lea **(Cinquecento)**. Pentru orice cercetător sau cititor atent drama scriitorului, totdeauna martor credincios și profundă sensibilitate, este drama contemporaneității sale, trăirea intensă într-o epocă de melancolie absolută generată de involuția istorică a Italiei, dominată politic de invadatorii străini și ideologic de tenebrele spirituale ale Contrareformei care crease Tribunalul Inchiziției și Indicele cărților prohibite.

Torquato Tasso a crezut cu o fermitate deplină în misiunea sa de poet, chiar dacă pendularea lui permanentă între polii speranței și îndoielii l-a făcut să atingă zonele întunecate ale disperării, învecinată cu nebunia. El s-a putut considera drept încarnarea luminoasă a poeziei, în avatarurile sale de personaj tragic și eroic în același timp. S-a considerat urmărit de un destin contrariu, nici oamenii, nici stelele, nici lucrurile, nici divinitatea nu i-au fost faste pe drumul său abătut de atîtea iluzii, copleșit de dezamăgire. Dar a fost conștient, ca și Dante Alighieri, că în periplul navigării sale spirituale va ancora la portul gloriei. Drama acestei personalități tragice atinsă de fiorii întrebărilor existențialiste, constă în strădania sa infinită de a transfigura realitatea și timpul, în structurile de cristal ale poeziei. Drama care este și a contemporaneității sale constă și în efortul titanic de a stabili o concordanță între etic și estetic, în aflarea unor puncte de convergență unitară între ideal și real. Opera lui s-a oferit unor nenumărate desbateri, poate că nici un alt poet italian nu a fost mai examinat cu instrumentele finei analize ca Torquato Tasso. Cele mai controversate opinii și judecăți de valoare s-au exprimat relativ la opera sa, cu o mare varietate care mergea de la concluzii negativiste la cea mai arzătoare exaltare. Este clar că o personalitate controversată și complexă cum este autorul **Ierusalimului liberat**, nu se poate descifra cu ușurință și critica, în general, a căutat să lămurească contradicțiile spiritualității sale, prin referirea la caracteristicile fundamentale ale epocii. Au existat desigur și păreri care afir-

Alexandru Balaci

Continuare în pag. a 7-a

RESPIRĂRI

La vulture

se dedică lui Mihai Bandac

L-am bătut pe vulture pe pana lui
cu crivățul cuvîntului eu l-am bătut
să stea în aer locului
văzut și nevăzut
și-apoi la piept cu totul mi l-am pus
să-i încălzesc mintea lui proastă
i-am dat un cui ca să-l mănînce din Isus
căldura mea i-am dat-o de nevastă.
Și ginere mi l-am făcut
pe vulturul cel zburător
și l-am cîntat și l-am tăcut
cu dulce dor.

Nichita Stănescu

Elegie la un copac ce descrește

Se rătăcesc copacii, uneori, mai umblă, își iau lumea în cap ? Pot răsări din inima unei semințe și pot cădea cine știe unde, dureros de fragil și exact. Tot așa cum, în inima unei semințe, pot călători sub aripa unei păsări cine știe pînă unde și, ca o matricolă de zbor, pasărea însăși să nu știe și, nici să nu poată ști vreodată ce-a purtat. Copaci cătăcitori, în sensul cel mai precis al cuvîntului, copaci nebuni, credeli pînă în ultima clipă a atingerii cu pămîntul, cavaleri fără speranță ai unei specii și așa fierăstruite de multe veacuri la crizont. Pentru că pădurea, în intimitatea ei, îi apără și îi ajută să se ridice cît mai înalți.

Și numai pădurea, în unitatea și eleganța ei îi ocrotește, și îi face să se asculte și să se înțeleagă pe ei înșiși, tot așa cum un om s-ar putea înțelege și asculta numai trăind și asumîndu-și condiția propriilor săi semeni, avînd un permanent leagăn și o matcă de fond. Era cald, nebunește de cald în acea depărtare imensă de țară cînd, în fața unui hotel, într-un minuscul parc, am întîlnit un astfel de copac, lipsit parcă și de rădăcină, și de tulpină, și de frunză și de tot ce i-ar fi putut da grai atunci și reazem, un fel de supliciu, o răstignire sub un soare care ardea ne-

REFLEX

milos și topea fire de telegraf parcă la orizont. Era un copac mic și subțire, îi mai întîlnisem și prin pădurile, pe munții și pe dealurile noastre, doar că aici, cîtă măreție în trunchiul și coroana sa care putea atinge și învirti secolele roată, reașezîndu-le în trunchi după legile și obiceiurile înseși ale pămîntului nostru, într-o înșiruire pe verticală de cercuri și ani!

Era, așa cum vă spun, un copac mic și subțire, o corcitură parcă, o anomalie a speciei, și aceasta în sensul cel mai exact al cuvîntului, pentru că nu vreau să fac nici o parabolă aici. Ceea ce vedeam era un simplu copac. Numai că el trăia invers. Adică: în vara aceea, în clipa și ziua aceea cînd l-am întîlnit, el trăia un frig zguduitor prin tulpină și trăia tragic — pentru că nu era la locul și pămîntul lui — anotimpul înmuguririi și înfrunzirii sale, trecerea ca printr-un coridor sau ca printr-o lungă coridă a iernii, pregătindu-se pentru a se împrimăvăra. Numai că, nenorocitul nu-și dădea seama că iarna nu se poate confunda cu vara și nici că ciclul însuși al naturii sale inițiale, pe care îl purtase în sămînță, nu poate fi preschimbat. Arăta ca un animal jigărit, năpîrlit sub cerul și arșița aceea care îl înfrigura. Tot degeabă: acasă, în păduri, ninsoarea l-ar fi făcut și mai drept și mai înalt. Acolo, însă, clipă de clipă, el descreștea.

A.I. Zăinescu

MOMENTUL MINULESCU

Pe la începutul lui 1905, se instalase la café Kübler, venind de la Paris, un june extravagant, cu înfățișare de actor cosmopolit ori de cald interlop. Era un bărbat corpolent, cu umerii de boxeur, ochii miopi ascunși îndărătul unor bizari ochelari cu rame subțiri și rotunde, înfășurat în lungi fulare multicolore aruncate neglijent în jurul gîtului precum la un veșnic bolnav de laringită, învesmîntat în cite un macferlan savant, cu minuși la culoare și ciorapii ecosez. Acest individ pitoresc, cultivînd un inefabil aer de vedetă de varieteu ori de film, era poetul Ion Minulescu. Impresia produsă printre contemporani trebuie să fi fost fulgurantă căci, pe lîngă o asemenea insolită aparițiie boemă, omul venea la București și cu o experiență pariziană consistentă. Abandonase studiile în drept, făcuse „boemă" (însă nu fără o soliditate pecuniară), publicase în „Revue Blanche" și cunoștea pe cîte o notorietate europeană a momentului (Jean Moréas era unul dintre ei), avea un rar talent actoricesc și un simț al proporțiilor care venea nu atît din instinct cît din inteligență. Senzația de diletant superior și de ratat stoic pe care Ion Minulescu o crease, i-a dat pesemne întîia reverberație de celebritate publică. Literatura română avusese „europeni" și „cosmopoliți" ; spre a nu vorbi de „europeismul" ei congener. „Europenii" sînt V. Alecsandri

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 3-a

● **În acest număr :** ● **Itinerariile reporterului tînăr** ● **Semnează :** ● **Mihai Pelin** ● **Mihai Tatulici** ● **Traian Galetaru** ● **Antologia «Luceafărului»** ; ● **Mihaela Minulescu** ● **Eugen Suciu** ● **Proză de Nicolae Neagu** ● **Debut : Doina Jela** ● **Atelier literar de Geo Dumitrescu** ● **Sport de Fănuș Neagu.**

cronica literară

ZOE DUMITRESCU BUȘULENGA: «Periplu umanistic»

Căci scopul unei călătorii bine făcute și adînc înțelese este acela de a te întoarce acasă mai bun, mai înțelept, mai deschis spre orizontul fără sfîrșit al umanității" *). Dincolo de frontonul periplului său umanistic prin Europa, pe care se află scrisă — cu simplitatea pe care numai convingerile adînci o capătă — fraza de mai sus, Zoe Dumitrescu Bușulenga își edifică, minuțios, tenace și cu seninătate extază, o lume a privirii în esențial. După cum spunea Tudor Vianu, călătorul cu care spiritul autoarei se învecinează cel mai îndeaproape, „a privi este o metodă a cunoașterii pe care am folosit-o destul de puțin" și prin urmare călătoria devine o marcă a setei de palpabil, a voinței de recunoaștere prin vedere nemijlocită a tuturor locurilor revelate pe calea livrescului. Un **profund om al Cărții** cum este Zoe Dumitrescu Bușulenga, tip de umanist complet, coborîtor în antichități, degustător de imnică și sonetistică rinascimentală, om de ethos solid, capacitate sintetică, panoramînd epoci și stiluri cu dezinvoltura erudiției **firesc** asimilate, exersată îndelung pe detalii de vers dar avînd și respirația periplului peste spații și vremi cultural-istorice, — evident că nu poate privi oricum, ci numai cu patosul **contactului direct cu cultura**, cu valoarea nepieritoare, cu ochi dilatat sorbitor sau cu pleoapele întredeschise filtrînd încet, cu voluptate, imaginile visate și răs-tălmăcite prin anii și paginile fără număr ale cărților. Există și la Zoe Dumitrescu Bușulenga, ca și la alți oameni de cultură română care au traversat meridianele, acel sentiment al lui Dinicu Golescu, de a aduce acasă mărturia scrisă a contactelor spirituale, de a bucura mai departe: acționează, însă, în cazul de față un specific și anume vechiul imperativ al **oikonomiei**, acea strînsă cenzurare a simțurilor, claustrare a lor exclusiv în spațiile valorii imperisabile. Nici un simț nu este lăsat în voia lui: ochii nu-și plimbă privirile decît pe coloane de temple fără vîrstă, prin săli de muzee copleșite de neprețuiri, prin sălașuri ale cuvîntului etern, nările nu sînt deschise în forfota metropolelor, ci numai în grădini străvechi, pe maluri de Mediterană, printre vegetații sacre sau orînduite după reguli de ikebană, auzul nu este deloc lăsat la întîmplare, ci exersat prin coruri gregoriene și colocvii spirituale, tactilul lucrează numai pe marmore sau pinze geniale. Ca și Vianu, ca și Călinescu, ca și Baconsky sau A. Marino, ca și Ralea, Blaga, Iorga, Pârvan, ca și Rosetti, O. Paler, A. Rău, ca și E. Simion sau I. Pop, Zoe Dumitrescu Bușulenga călătorește prin cultură, pentru și din cultură. Aici călătoria își capătă pe de-a-ntregul străvechiul statut de inițiere, contactul direct fiind îndelung pregătit prin educație. Această paideticâ a drumului este, alături de principiul oikonomiei, principala noblețe și importanță a cărții de față. Un lector neexersat va fi copleșit de cantitatea informațională a acestui periplu, de suma de istorie, filosofie, istoria artei, a ideilor, a literaturii, de valul de biografii și referințe; cartea este însă, dincolo de toate, o bucurie mărturisită.

Este, din perspectiva celor afirmate mai sus, firesc ca acest periplu să se desfășoare cu precădere în cadre interioare: în templele Greciei, în muzeele și castelele Italiei, Franței, Olandei, în turnurile și universitățile engleze, în înaltele lăcașuri de cultură ale Suediei, în bazilici ca și în case de oameni de cultură, în biblioteci ca și pe înălțimile Eladei, în Rijksmuseum ca și la Stratford-ul shakespearian, — peste tot căile de legătură sînt absorbite cu aviditate drumurile nefiind decît simple **legături**, totul fiind marcat de nerăbdarea ajungerii înăuntrul Capodoperei. Grecia și Italia sînt principalele avuții ale acestei cărți, ele întruchipînd întru totul setea de armonie kalogathică a autoarei și frenezia respirației renascentiste, etalonul etic suprem și idealul artistic suprem, sobrietatea și obsesia frumosului, a rhytmos-ului și a secțiunii de aur, a spiritualității etern modelatoare. Paginile dedicate palatului din Cnossos sau vilei d'Este, la Delphi sau Florența, cele pline de prezența lui Pindar și Sofocle ori Giotto și Michelangelo, sînt exemplare în acest sens. Față de ele, Anglia prilejuiește mai multe reflecții despre spiritul ca atare al locului, Suedia un plus de observație a contemporaneității, Olanda un accent decisiv pe pictură, iar Franța o dominantă a conceptului de civilizație în toate accepțiile sale.

„A călători înseamnă a face din întîlnirea ta cu peisaje și configurații umane diferite un prilej de cunoaștere propriuzisă și de reflexiune, o modalitate de **luare în posesie intelectuală** a locurilor prin care ai trecut", declară autoarea. Sublinierea noastră urmărește accentuarea specificului acestui amestec de fervoare spirituală și senzorială, pe care îl degajă fiecare pagină a cărții. Referirile la persoane și întîmplări sînt iute marcate, punctele fundamentale de reper fiind edificiile, arhitectura și pictura. **Percepția livrescă** dublată de **atitudinea firesc-umană** conferă o armonie și un farmec aparte demersului. Iată de-o parte: „Fără îndoială lucrează asupra noastră depozitul greu al amintirilor livrești în clipa în care punem piciorul pe cheiul de la Heracleion" sau „Șezînd pe bancheta sălii în care se aflau pînzele lui Botticelli la galeriile Ufizzi, mi-aduceam aminte de vorbele lui Wölfflin". Și iat-o pe cealaltă: „Grupul de distinși arheologi români și străini cu care am venit de la Athena începe o doctă discuție despre întrările palatului. Stau un timp fără să-i ascult. Îmi bate inima în urechi. Și plec încet, singură, la întîmplare, temîndu-mă nu știu de ce. E cald, bate puțin vînt purtînd miresmele buruienilor și peste tăcerea netulburată plutește un ușor țiriit de gîze vărătece" sau „și nu contenesc să mă întreb dacă cerul dă maiestate Londrei acoperind-o cu înalta lui cupolă barocă sau ea-și proiectează calitatea fundamentală dobîndită dintr-o lungă istorie și o lungă cultură" Nu există, apoi, nici o afectare, și nici o umbră de snobism aici; autoarea este ferm de partea valorilor sigure, validate de dimensiunile supreme ale spiritului sau de trecerea veacurilor: „Modernul mare nu se poate clădi decît pe un clasic mare". Și astfel, cînd, la o bienală venețiană este întîlnită o sală cu „sculpturi" din piane eviscerate sau îmbucătățite, efectul este copleșitor, spiritul de profundă armonie al autoarei fiind marcat de experimentalismul găunos și steril: „Nu sînt spengleriană, dar luni de zile, ca un coșmar, am purtat în mine imaginea aceea cu spaimă pentru viitorul culturii europene". Aceeași uluire și același recul îl va trăi în Sala Tartaruga din Piazza del Popolo din Roma, ce avea „reputația unui salon extrem de căutat de o lume foarte snoabă", cînd, vizitînd expoziția de pereți goi, dar luminați „artistic", a unui tînăr și premiat pictor, „pentru a pune în valoare textura particulară a tencuielii și grăunțelor de var", — reacția este promptă: „am plecat gîndindu-mă cît e de universal valabilă povestea lui Andersen cu hainele împăratului".

Alături de valențele umanismului ca dimensiune etică și estetică, sau ca participare la viața capodoperei antice prin meditație de sine, alături de obsesia culturii și a frumosului, de dialogul, mijlocit de artă, cu vechile spiritualități, **Periplu umanistic** este o carte de mesaj uman, de schimb între reprezentanții unor civilizații, legătura artă-istorie, etic, estetic, desființînd barierele politice sau artificiale, în numele unei generoase și profund înțelegătoare deschideri intelectuale. Vorbind extrem de puțin — din modestia omului de înaltă ținută moral-intelectuală — de relațiile sale pe linia oficială stabilite peste hotare, Zoe Dumitrescu Bușulenga se arată și aici un adevărat spirit umanist, neurmărind atît propriile delicii contemplative sau accentuarea excesivă a onorurilor nobil-academice, cît verificînd concepții, racordîndule la modul românesc de judecată, redimensionînd itinerariul livresc la scara materiei palpabile. Lipsa de ostentație a unui astfel de traiect este o dovadă în plus pentru echilibrul spiritual al autoarei.

Jurnal împînzit de referințe, dar și întretăiat de luminișuri afective, sumă diagonală de culturi, participare la viața fără sfîrșit a Capodoperei, mesaj intelectual în principal, dar uman în esență, scris alert, sufocat de lipsa de timp și de setea parcurgerii exhaustive, dens în notații dar liber în trăirea acestora, animat de didactica revelatorie dar pigmentat de confesiile tipice — și captivante ale **erudiției trăite** și nu doar **manifestate**, **Periplu umanistic** este un „manual" de călătorie intelectuală, mărturia unui spirit deschis adevărului nepieritor al Frumosului, fără de care Binele ar deveni mult mai greu accesibil.

Dan C. Mihăilescu

*) **Zoe Dumitrescu Bușulenga: „Periplu umanistic", Editura Sport-turism, 1980.**

Un fenomen unic

Pentru cunoscătorul, fie și sumar, al lui Nicolae Iorga, izbește, de la început, imensul evantai de preocupări, aproape incredibil. Să le enumerăm pe cele mai importante: istoric al românilor, fără îndoială cel mai mare, superior dascălului său A. D. Xenopol (Așa Istoria Românilor în unsprezece volume, apărute între 1936—1940 va rămîne multă vreme neegalată): istoric universal, printre cei mai cunoscuți, probabil cel mai fecund din lume. Dăm principalele cărți: **Thomas al III-lea, Marquis de Saluces**, Paris, 1893; **Antoine Marini, un auteur de projets de croisades**, Paris, 1896, **Philippe de Mézières**, Paris, 1896; **Istoria modernă**, București, 1904, **The Byzantine Empire**, London, 1907; **Geschichte des Osmanischen Reiches**, 5 volume Gotha 1908—1913; **Den albanske fragen**, Stockholm, 1913, **Histoire des Etats balcaniques à l'époque moderne**, Paris, 1914, **Istoria Evului Mediu**, București, 1920, **Papi și împărați**, București, 1921, **Formes byzanthines et réalites balcaniques**, Paris, 1922, **Relation entre l'Orient et l'Occident au Moyen Age**, Paris, 1923, **Brève histoire des croisades**, Paris, 1923, **Histoire des états balcaniques jusqu'a 1924**, Paris, 1925, **Essai de synthèse de l'histoire de l'humanité** 4 volume, 1926—1928, **Brève histoire de la Petite Armenie**, Paris, 1930, **Byzance après Byzance**, București, 1935. **Historiologia umană**, Postum, București, 1968, să completăm aria preocupărilor cu prestigioasa activitate de istoric și critic literar, de prim ordin pentru veacurile XV-XIX prin: **Schițe din literatura română**, 2 volume, 1893—1894; **Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea** (1688—1821), București, 1901, **Istoria literaturii religioase a românilor pînă la 1688** București, 1904, **Istoria literaturii române în veacul al XIX-lea**, de la 1821—1866, 3 volume, București 1907—1909; **O luptă literară**, 2 volume 1914—1916, **Istoria literaturii române, introducere sintetică**, București, 1929; **Istoria literaturii române contemporane**, 2 vol. București 1934. Am lăsat la o parte masiva tetralogie: **Istoria literaturilor romanice**, București 1920—1925. A fost un memorialist dintre cei mai originali și mai instructivi, deși această latură a activității lui, oarecum pierdută în restul operei, este absolut fascinantă, după cum o pot dovedi măcar următoarele volume: **Amintiri din Italia**, 1925, **Sate și preoți din Ardeal**, 1902, **Drumuri și orașe din România**, 1904, **Pe drumuri depărtate**, 1904, **Sate și mînăstiri din România**, **Războiul nostru în note zilnice**, 3 vol. 1921; **Cîteva zile prin Spania**, **1927**, **Memorii**, 7 volume, 1939; **Orizonturile mele — o viață de om așa cum a fost**, 3 volume, 1934, **Oameni care au fost**, 4 vol. 1934—1939. A scris literatură gnomică, fiind alături de Maiorescu, G. Ibrăileanu, Lucian Blaga cel mai important autor sapiențial prin **Gînduri și sfaturi ale unui om ca oricare altul**, 1905, volum reluat și amplificat prin **Cugetări**, 1911. A scris, de asemenea, istoria principalelor instituții: a presei, a învățămîntului, a armatei, a bisericii, a comerțului. A scris și poezii, 2 volume, ne-a lăsat și peste 40 de drame între care cel puțin cîteva sînt remarcabile. Nimic n-a scăpat acestei minți atotcuprinzătoare și omnisciente, absolut extraordinare. Am credința adîncă, mărturisită și cu alt prilej, că, dacă din cultura română, printr-o catastrofă a istoriei, n-ar rămîne decît opera lui Iorga am fi, totuși, în stare să mărturisim vremurilor ce vor veni despre istoria, energia și virtutile spirituale ale acestui spațiu și ale acestui popor. Membru al principalelcr academii și doctor honoris causa al marilor universități din lume, începînd cu Sorbona, Roma și Oxford și continuînd cu cele din Stockholm, Cracovia, Bratislava, Lyon, Praga, Nancy, Strasbourg sau Santiago de Chile, Iorga a dus, ca nimeni altul pînă la el (urmat astăzi de Mircea Eliade care a fost unul din discipolii săi) faima și prestigiul spiritualității creatoare românești.

Dar ceea ce este absolut fenomenal, incredibil, este faptul că „acest om care a încercat, în veacul al douăsprezecelea să ducă singur în spate istoria poporului său și a epocii sale, ca un Atlas modern" (Franz Thierfelder) Männer am Balkan, ed. Styris, Graz, Wien, Köln, 1961) scriind atît cît n-a scris un om în această lume (după calculele unui computer american comunicate în 1971 „romanul Nicolae Iorga este, probabil, cel mai fecund creator de valori spirituale din istorie") acest titan al gîndirii, care scria cu egală ușurință în principalele limbi ale continentului nostru „vorbind în fiecare țară pe limba ei" cum mărturisește un contemporan care a avut șansa să-l însoțească adeseori, n-a fost, cum s-ar putea crede, un „șoarece de bibliotecă". Scotocind ca nimeni altul nu numai marile fonduri de documente ale Vienei, Romei sau Parisului, dar mergînd pînă în cele mai umile bisericuțe ori școli din sate de pe întreg cuprinsul locurilor unde se află români, urmărit aceasa de poliția cnezaro-crăiască, asumîndu-și riscuri aproape inerente, cu un curaj pe care numai devotamentul sublim pentru afirmarea și înălțarea neamului său îl poate explica, Nicolae Iorga a fost, în același timp, o personalitate publică din cele mai covîrșitoare, al cărui rol în săvîrșirea unității naționale românești a fost imens. Călătoriile sale prin toate ținuturile românești, cărțile și articolele scrise cu aceste prilejuri, sutele de conferințe ținute peste tot, apoi cuvîntările profetice din parlamentul român, popularizarea cauzei românești în toate țările pe care le vizita, ca om de știință, fiind adesea primit, pentru reputația sa de savant, de conducător de state, inclusiv regi sau președinți de republici, toate acestea au adus o contribuție incalculabilă la realizarea aspirațiilor noastre seculare. Volumul **Sfaturi și învățături pentru oștenii României**, tipărit în 1916, scris cu acea înflăcărare a verbului, proprie lui Iorga, a jucat un rol decisiv în ridicarea moralului armatei române. Era citit în toate tranșeele frontului. Ar trebui ca, printre eroii întregii noastre armate naționale, alături de marii strategi și oșteni: Averescu, Eremia Grigorescu, D. Praporgescu etc. să-i considerăm, poate înaintea tuturor, pe Nicolae Iorga. Imens a fost rolul său în evenimentele din 1907, apoi în improprietărirea din 1920. Cînd regele Ferdinand, temîndu-se de conservatorii din guvern i-a spus lui Iorga ce mersese la monarh cu scopul de a-l determina să grăbească reforma, ca „se vor răscula proprietarii", replica marelui savant a fost absolut memorabilă: „Cum ai împușcat pe țărani pentru proprietari vei împușca, atunci, și pe proprietari pentru țărani".

Acest titan al spiritului a fost ucis la 27 nov. 1940 într-un mod oribil de „bestiile cu cămăși negre" cum i-a numit el însuși pe legionari. Moartea lui Iorga „a zguduit întreaga lume", scrie același istoric german, Taierfelder).

Opera de sute de tomuri (cred că o **Opera omnia** a lui Iorga s-ar ridica la peste 1000 de volume) este moștenirea cea mai uriașă a spiritualității noastre. Am sugerat, cu peste un an în urmă, tot în paginile **Luceafărului**, cred, că s-ar putea selecta din această imensă operă 100 de volume ce s-ar putea difuza în bibliotecile noastre și în toate marile biblioteci din lume, ca un testimoniu al energiei noastre creatoare, ca cea mai elocventă carte de vizită a acestui popor. Dacă alte neamuri ar fi avut un Iorga, mai ziceam, de mult ar fi procedat astfel. Un om a scris, într-o viață de om, o operă impresionantă, unică, fenomenală, de asemenea dimensiuni și de o substanță atît de bogată încît un alt om, fie și eminent cărturar, n-o poate, într-o viață, citi. Faptul mi se pare uluitor. Dar un întreg popor, cel pentru care mintea genială a lui Iorga, o adevărată uzină de produs valori spirituale, a lăsat atît, pentru care fenomenalul bărbat și-a sacrificat însăși viața, acum 4 decenii, nu se poate să nu-și manifeste prinosul de recunoștință față de Iorga. Spre demnitatea și gloria acestui popor.

Pompiliu Marcea

Prestigiul interpretării

Urmare din pag. 1

maturge, ayant la tête tournée par l'ambition et l'illusion..." (Princesse Bibesco, „Le confesseur et les poètes"). Cea mai minunată și cea mai tragică dintre legendele inventate de oameni, evocată inițial în mod aparent paradoxal de Diavol (Woland), este în fapt argumentul suprem al disputei, legitimîndu-i într-un plan de strictă demonologie creștină însăși existența Diavolului.

Originala viziune regizorală a Cătălinei Buzoianu, materializată în cele aproape cinci ore de spectacol tensionat și sufocant prin ritm dramatic și imprevizibil vizual și sonor, nu ar fi devenit evidentă desigur fără incomparabila dăruire a actorilor și a tuturor celorlalți artiști care au realizat acest magnific spectacol (Andrei Both, Liana Mantoc, Mircea Florian, Miriam Răducanu). Jocul actorilor nu s-a părut a avea ca dominantă **distanțarea**, aproape ca o ilustrare a celebrului „Paradoxe du comédien", magistrală pentru că nu se trișează, convenția scenică nefiind vidată de puternica trăire afectivă. O mare lecție de teatru oficiată de Ștefan Iordache, (Maestrul, Yeshua Ha-Nozri), impresionant prin știința evocării fragilității și frumusetii sufletului și trupului uman în suferință cumplită, întrupare caldă a ultimului recurs posibil al bunătății, de Valeria Seciu (Margareta), a cărei ironie continuă cu care își subminează personajul obiectualizează o feminitate tulburătoare, prototipală, feciorelnică și maternă (mater dolorosa), recreînd imaginea mitică a „eternului feminin", de Octavian Cotescu (Profesorul Stravinski, Pilat din Pont), iluzionist perfect prin mobilitatea registrelor tonale trecînd cu dezinvoltură de la bonomia glumeață la gravitatea întunecată, interiorizată profund, de Gheorghe Visu (Ivan Bezdomnii, Levi Matei) patetic și transfigurat înspre sfîrșitul spectacolului, de Dan Condurache (Woland) uluitor prin eleganța mișcării scenice, prin rostire și prin continuă **prezență vie**, imprevizibilă, „diavolească", de Mitică Popescu (Koroviev), fulgurant, caustic, burlesc pentru a evidenția cosmarul, jovial și foarte uman alteori, stăpîn perfect pe arta magiei scenice identificată cu esența personajului evanescent pe care-l întruchipează, de Ioana Pavelescu (Hella) actrița totală realizînd un straniu balet fără greșală într-un rol dificil în care morbidețea este luminată de umor, de Dinu Manolache (Azazello), „talent năpraznic", cum îl numește Rodica Tapalagă, de Mihai Dinvale (Abadonna, Afronius) statuar și tensionat, de Sorin Medeleni (Behemoth), de Papil Panduru (Riuhin, Marcus-Moartea Șobolanilor, Lihodeev) care reușește performanța realizării în registre diferite, cu o mare economie de mijloace, a trei personaje distincte, captivant prin pitoresc ori terifiant prin simplă prezență, de Odalis Guillermo Perez, Andrei Codarcea, Nicolae Dinică, Dinu Ianculescu, Florin Vasiliu, Constantin Dinescu, Nicolae Ifrim, Petre Moraru, Nicolae Iliescu, Jana Gorea, Elena Pop, Monica Ghiuță, Magda Popovici, Stamate Popescu, Vasile Pupeza, Liana Ceterchi, Monica Mihăescu.

Un spectacol care merită văzut și apoi, cu necesitate, revăzut. Am scris aceste rînduri, după ce l-am văzut, cu inocentă și entuziasm, și-l voi mai revedea cu siguranță: poate am păcătuit scriind înainte de-al revedea, dar mai bine să păcătuim prin inocență și entuziasm decît prin suficiență și dezabuzare.

viața cărților

Nevoia de miracol

Un univers insolit este spațiul liricii Marianei Bojan cu acest nou volum *) în care versul și ilustrația (aparținînd autoarei) se completează reciproc într-un joc ingenuu și melancolic. Opțiunea poetei pentru imaginar se traduce prin atmosfera feerică, dar nu și euforică, a tuturor poemelor sale, expresie a unor stări de spirit confuze și discrete, oscilînd între ironie și sentimentalism. Fantazarea urmează un sens ludic particular, asupra autoarei exercitîndu-se constant seducția feericului și a actului gratuit: „În cuiburile noastre fără uși / Intra judecătorul de păpuși / Călca și strămuta în noi tăcere / Și-l răsplăteau păpușile cu miere // Vorbea ales și ne era rușine / Prin sîngele sălbăticit în vine / Cît s-au prelins păunii pe sub mese / Cădeau pe gratii vulpile alese // Plataniі lîncezeau pe curcubeie / Doar pruncii nu voiau în cer să steie / Atunci ne-am răzvrătit și ne-am bătut / Și cuibul de sminteală a căzut".

Discursul liric este atras de muzicalitatea versificației, de ritmul interior al catrenului, de linia melodică simplă a fiecărei poeme. Este o poezie a fenomenelor stranii ca obiect al încantației pure: „Cerul isca tărîm. Vedeam cum crește / Pămînt mănos și mirosind lumește / Vedeam ferigi și vipere și oase Și moine sure ce făceau grimase". Există, pe de o parte, sugestia dimoviană *(Broscăria, Despre caracterul infect al panterelor)*, simțul ludic inrudit cu jocul inventivității lexicale al lui Șerban Foarță, sau insolitul spațial al lui Mihai Ursachi dar, pe de altă parte, această lirică este expresia unei reprezentări desprinse de modele, găsindu-și echivalentul grafic în ilustrația fantezistă a cărții. Este o constantă aspirația purității, soluționată uneori prin recursul la mitologia personală, alteori prin badinerie ușor prețioasă. Jocul cu cuvintele subminează mesajul, transportînd discursul în gratuitate, nu însă fără sugestie imagistică: „Cu mițele spumoase din carele domnești / Torc miezul nopții fraged în dorințe / În gări satirii dorm pe cănі nemțești / Spițerii picotesc între semințe // Pe strada mea nătîngă, muritoare / copilărindu-se din casă-n casă, / Trec străjile tăcerii, mi-o descoasă. / O lasă însemnată la picioare // Ziua vecină mătură-n piață / Își spală noaptea grasă de pe față / Pădurile de scaune ucise / Ne pricopsesc cu grave manuscrise".

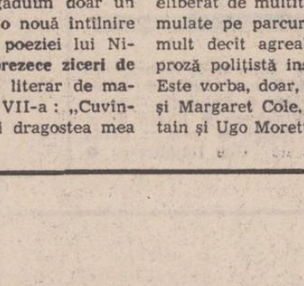

Lirica Marianei Bojan este traversată de „silfe", de „vulpi în delir", „gări mucede bolesc singurătăți", din impactul sintagmelor aleatorii se nasc imagini care se destramă înainte de a se constitui, ca aventuri refuzate ale posibilului: „Nu dați oglinzilor ființe vii / Impudice comete de cuarț obindi / Popasul gleznei tale pe-un cerc adjudecat. / Oglinda e regină doar în gri / Sub epiteliu rece-nfumurat. / Nu dați oglinzilor ființe vii / Un ochi umbrit în sine va muri. / Departe în conturul liniar / Ea poartă-n fiecare un rege insular / Candid, candid, candid copilul meu / Culorile se iau din Dumnezeu / Citește-le lumină din lumină.. / Oglinzile uitate se înclină".

Ca și la Leonid Dimov, sub a cărui stea melancolică se așează o întreagă creație poetică, la Mariana Bojan invenția insolită, imaginea heteroclită — uneori cu sugestii urmuziene — și fantazarea nu îmbracă nuanțe euforice, jocul păstrînd o anume tristețe: „Panterele nu știu ce-i graba / Ele te-nvîrt cînd dormi cu laba / Cu gesturi moi de curtezane / Prind papagalii pe tavane / Și-i toarnă-n roșii geamantane / Apoi se duc la tanti Kate / Și-i cer bilete asiate / Pe termene necugetate (...)".

Poeta își permite plăcerea versificatiei de dragul sonorității cuvintelor, a ritmului și muzicalității, cultivînd asociația formală neobișnuită, în care se resimte însă gravitatea substratului: „În noaptea asta Pan cerșea în cer / O linguriță neagră de piper / Și apostolicele frunți cedară / Prinz gratuit nebunului o vară / Deci cărăușii martori ne-au vestit / Și apa și popasul gratuit / Și noaptea lor s-a mai zbătut sub roți / Cît ne aflarăm muritori cu toții // Dar cărăușii mei mergeau departe / Prin brusturi calul sforăia de moarte / Privirea lui prelinsă pe copite / Descoperea zeițe gituite / Noi călăream cu faguri moi în mînă / Mai deschideam în cer cîte-o fîntînă / În spaima urmei rînduiam o casă / Muream pe rînd cu frunțile pe masă // În noaptea asta vom ajunge sus / Prin sufletul nebunului răpus". Muzicală și inventivă, lirica tinerei poete este un scenariu cu întîmplări bizare, în care desfășurarea formală urmează legile reveriei, sugestia susținînd din interior eflorescența verbală.

Sultana Craia

*) **Mariana Bojan, „Judecătorul de păpuși", Editura „Dacia", 1980.**

Muntele inefabil

Urmare din pag. 1

eroii, capitala Kareia, bibliotecile, izvoarele, polițiii, turiștii, podoabele, șacalu etc., într-atît forța poetică a romancierului vizualizează totul. Cine sînt deci eroii cărții?

Parcă vedem în timpul primului război mondial pe șase copii, șase adolescenți îndemnați de concetățeanul lor Kiril, dar cu puțin mai în vîrstă, să părăsească Moldova și ajungînd să se îmbarce la Sulina doar cinci deoarece trecînd Dunărea înot, unul dintre ei este înghițit de ape, fapt pentru care ceilalți se vor simți vinovați toată viața și, cum spune călăuza întregului roman — Tifoen, prezența lui și a fraților săi la Athos trebuie considerată și ca o ispășire. Cei sosiți însă în patria călugărilor — Aghion Oros — ajung pînă la data întîlnirii lor ca eroul-narator să fi trăit cincizeci de ani ca monahi și, din simpli copii de țărani, să cunoască tot ce ține de viața văzută și secretă a Muntelui în trecut și-n prezent: Tifoen își laudă frații spunînd că au ajuns unul **Scriitor**, altul **Ceasornicar**, celălalt **Lingurar**, iar al patrulea **Bibliotecar**. Despre sine Tifoen nu mărturisește c-ar avea și altă meserie, dar din felul său de a fi el pare a cunoaște nu numai aceste meserii, ci nenumărate altele. Privațiunile la care sînt supuși acești oameni le suportă cu stoicism, dar simpla întîlnire cu un oaspete venit din țară le smulge lacrimi, iar deznădejdea lor acum, la bătrînețe, este cu atît mai mare cu cît ei consideră că nu se mai pot întoarce lîngă apele fluviului în care au învățat să înoate, iar întîrzierea unor tineri de-acasă care să le continue opera lui Athos, le macină sufletele. La nostalgia copilăriei și satului din Moldova se adaugă amărăciunea provocată de disparitia unor pisanii, inscripții ce aminteau altădată că Domnul cutare sau cutare „au ctitorit" unul sau altul dintre lăcașe. Viața acestor oameni, aparent sedentari, este plină de peripetii, și pentru a-și face rost de puțina hrană ei trebuie să recurgă la tot soiul de expediente. Tifoen și oaspetele său ajung la un moment dat să stabilească incredibilul adevăr că o cincime din pămîntul românesc era închinat și producea altă dată pentru Sfîntul Munte, iar puținii români (cel mai tînăr dintre ei avînd șaptezeci de ani) ce slujeau rînduielii monahale sînt lipsiți de aproape orice mijloc de trai. Tifoen îl va introduce pe oaspetele său pînă la limita din care inteligența poate să dezlege nenumăratele taine ale Muntelui. Dacă de multe ori la eroul-narator ironia, se manifestă ca afectivitate contrariată, ea nu devine niciodată demitizată, negatoare sau acidă, iar menținerea narațiunii în cadrul de neeludat al reperelor prezentului fixează rădăcinile cărții în stîncile credincioase ale aghioriților, pe cînd singele adevărat al romanului îi asigură ficțiunea care dăruiește vederii noastre un Athos plin de viață, un munte inefabil. O limbă ca-n vechile cazanii, presărată cu artă în trama cărții, învăluie Muntele în vrajă.

Mobilul călătoriei Filosofului la Athos îl constituie, desigur, cunoașterea celebrului Munte și a vieții bătrînilor călugări români, dar, pînă la urmă, obsesia eroului-narator (formată parcă mult înaintea călătoriei) este întîlnirea cu acela dintre frați care a devenit Scriitor. După felul cum Tifoen pare să amîne intenționat întîlnirea cu Scriitorul și după atotștiutoarele sale sfaturi bănuim că el ar fi acela: eroul-narator ezită, amînă cu totul o astfel de identificare. Pe Scriitor însă nu-l vede nimeni, nici măcar nu-l descrie cineva cum arată; distantarea lui în spațiu și în timp îi mărește prestigiul, absența îi potențează faima și, în ultimă instanță, mitul. Apariția Scriitorului e amînată pînă la sfîrșitul cărții, cînd un telefon îi anunță moartea. Într-adevăr, după terminarea cărții el poate să dispară o clină, un an, o veșnicie. Autorul aduce în acest fel nu numai un omagiu profesiunii de scriitor, dar îi înalță un adevărat imn.

În **Muntele catirilor**, Athosul alevea poate că nici nu există, iar Ion Brad a dorit și a reușit să ne dăruiască doar acest Munte inefabil, la a cărui lectură vă îndemnăm.

REVISTA REVISTELOR

Almanahul literar '81

● Și această nouă ediție a **Almanahului literar**, apărut sub egida Asociației Scriitorilor din București, confirmă excelentele aptitudini de editor ale cuplului Mircea Micu (redactor responsabil) și Mihail Cârciog (prezentarea grafică). Reunind un impresionant număr de semnături ce aparțin tuturor generațiilor scriitoricești de azi, sumarul volumului oferă cititorului o bogată și variată lectură. Fără a neglija cu totul elementul deconectant și chiar amuzant uneori, în majoritatea lor covîrșitoare textele selectate fac dovada unei ținute artistice remarcabile și a unei orientări tematico-problematică realmente gravă Cum este și firesc, paginile de poezie sînt cele mai numeroase și a da nume de autori, în acest context, este, desigur, cît se poate de inoportun. Totuși, ne îngăduim doar un singur popas, acela prilejuit de o nouă întîlnire cu strălucirile inanalizabile ale poeziei lui Nichita Stănescu. Din cele **Douăsprezece ziceri de nuntă** încredințate almanahului literar de marele poet o citățm pe cea de a VII-a: „Cuvîntul ne ține pe toți laolaltă / și dragostea mea de tine, Dora / am împins-o cu umărul pînă făcui roata / și înăuntrul ei spița și bulbul și tuiul / munților Apuseni / și stelele oi / și cîntecul, doină / de m-am strîns în brațe cu izvoarele / atîta de cu foc și atît de tare / încît ne țîșneau păstrăvi prin ochi / ciocîrlii prin urechi / flori prin nări / și sînge pe gură". Revelatoare prin sinceritatea patetică a confesiunii, epistolele inedite (acum comentate de însuși autorul lor) trimise de tînărul Laurențiu Fulga lui Camil Petrescu se constituie în documente de istorie literară avînd o valoare puțin obișnuită. Penetrante prin sobrietatea lor emoționantă, însemnărilor lui Mircea Micu despre Marin Preda li se rezervă, fără îndoială, același destin istorico-literar. Fermecătoarele pagini ale **Cărții cu prieteni** de Fănuș Neagu se îmbogățesc cu alte trei frumoase secvențe, avîndu-i ca eroi pe Virgil Teodorescu, Dimitrie Stelaru și Mihai Beniuc. Ajuns la ultima parte a **Almanahului literar**, cititorul poate în sfîrșit să se reculeagă, eliberat de multitudinea impresiilor plăcute acumulate pe parcurs, abandonîndu-se lecturii mai mult decît agreabile consacrată antologiei de proză polițistă inspirat alcătuită de Ion Ioncică. Este vorba, doar, de Agatha Christie, G. D. Cole și Margaret Cole, Dorothy Sayers, William Brittain și Ugo Moretti.

Almanahul Flacăra 1981

● Nicolae Arsenie, Mihai Pelin, Dan Bîrlădeanu, Tudor Ruptureanu și Lucian Teodorescu sînt membrii colectivului redacțional căruia i se datorează elaborarea celei mai recente ediții a **Almanahului „Flacăra"**. Oglindind cu fidelitate (o fidelitate creatoare însă) profilul dinamic și profund incitant al publicației ce-l tutelează, **Almanahul „Flacăra"** oferă cititorilor un autentic sumum de probleme ce se înscriu la loc de frunte pe ordinea de zi a vieții noastre contemporane, în ordine social-economică, politico-istorică, moral-spirituală, artistică, sportivă etc. În ce privește sectorul de literatură, se evidențiază în chip deosebit două inițiative: ancheta literară consacrată **condiției capodoperei** și antologia intitulată **Din cele mai frumoase poezii ale anului**. În primul caz, la întrebările „provocator" formulate de Cornelia Barbu răspund Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Mircea Micu, Ion Lăncrănjan, Al. Piru, Nichita Stănescu și D. R. Popescu. Socotim că pasajul ce urmează, desprins din mărturisirile lui Ion Lăncrănjan definesc cum nu se poate mai exact spiritul în care se desfășoară întreaga anchetă: „Aș vorbi, mai degrabă, despre ceea ce numeam mai înainte năzuință, despre **nostalgia capodoperei** care își are izvoarele în **melancolie**, într-o neliniște de sorginte cosmică. Fiindcă toți marii creatori, toți cei care au dăruit lumii lucrări deosebite (despre care s-a spus ulterior că sînt capodopere), au fost bîntuiți sau atinși măcar de această neliniște fantastică, pe cît de reală, pe atît de fantastică. În gîndul lor și în urechea lor au țiuit sunete care nu au fost detectate niciodată, de nici un radar, în mintea lor s-au răsfrînt lumini pe care nu le-a sesizat nici un telescop. Nu e nimic supranatural în asta, măreția omului, capacitatea lui de a fi „om deplin", de a fi, așadar, genial și banal, intrînd într-un fel în ordinea firească a lucrurilor". În ordine alfabetică, preferințele lui George Arion, alcătuitorul „antologiei" lirice se îndreaptă, între altele, spre următoarele nume de poeți români contemporani: Ioan Alexandru, Alexandru Andrițoiu, Valeriu Ârmeanu Cezar Baltag, Mihai Beniuc, Ion Brad, Emil Brumaru. Nina Cassian, Radu Cârneci, Leonid Dimov Mircea Dinescu, Nicolae Dragoș, Ion Gheorghe, Grigore Hagiu, Cezar Ivănescu, Mircea Ivănescu Ileana Mălăncioiu, Florin Mugur, Adrian Păunescu, Dușan Petrovici, Marius Robescu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Petre Soticam, Virgil Teodorescu, Gheorghe Tomozei, Romulus Vulpescu.

Cronicar

ITINERARIILE REPORTERULUI TÎNĂR

ŢARA NOASTRĂ

Vlaici — încă un sat prin care au trecut pictorii

Ploaia, din nou, limpezește cu un spor neînduplecat aerul rece încă al verii. Păduri care pînă în urmă cu numai cîteva clipe abia se întrezăreau, întocmai ca un cearcăn pe zare, își desfac liziera din strînsorile piclei și turle vechi, neclintite, se dezbară cu neliniște de o ceață vristată cu fum, dintr-odată crescînd, neașteptat și trufaș, ca și cum o putere mai mare decît rînduiala firească a firii le-ar dezrădăcina dintr-o statornicie oricum dovedită și le-ar sili să plutească spre noi pe aripile unui elan iscat din senin, peste coame zburlite de deal, peste lunci cu sălciile îngropate pînă la genunchi într-un nisip făinos. Ploaia abia acum limpezește și sunetele care ne picură în ureche înfrigurarea răzbită de o stranie oboseală a lucrurilor oprite în creșterea lor pe o prispă teșită și alunecoasă a timpului. Un scîrțîit înfundat și prelung, ca o cădere lentă de cioburi într-o vatră cu cenușa încă nerisipită de vînt, deschide o poartă de melancolie spre inima unui stejar rupt în două de trăznet. O pasăre rătăcită de stol aruncă spre nourii repezi un țistuit înfricoșat, jumătate sloi și jumătate flacără, desfrunzit de speranță. Un lanț ruginit, mult prea strîns înfășurat pe butucul fîntînii lui Florea Mitran, desface în zale zornăitoare o liniște care are numai sfîrșit și început niciodată. Un nuc încă tînăr, prea tînăr, rotat, cu verdele frunzei îndulcit de un lapte supt leneș din bulgărele de var îngropat de-a dreptul în arsura rădăcinilor lui cutreierate de zemuri tulburi, își proptește nesinchisirea în țusea abruptă și seacă a bătrînului poștaș Radu Comănescu. O nutrie din ograda lui Marin Șerbănescu, stingheră ca un palmier la Chitila, mușcă fierul cum mușcă un cal o zăbală și dinții ticloși, șterși pe blana înspicată cu fir argintiu, strepezindu-și lăcomia în pilitura măruntă, trag o linie subțire sub toată această adunare de ființe și zgomote năclăite de apa sălcie. Peste pragul ei tăiat în neștire, zdrențuită ca o gură descleștată cu lama unui cuțit, liniștea trece în țipăt ascuțit și sălbatic. Peste pragul ei abia îndurat, ploaia trece ca o mînă vrăjită de mamă peste o tîmplă străfulgerată de neînțelese călduri. Și nimic din această viziune nu seamănă gîndul stins că iluzia oricînd ne va aluneca printre degete. Pînă și fîntînile își regăsesc izvorul în cercuri și sorb ploaia flămînde, de parcă le seacă, din celălalt capăt, un șir nesfîrșit de găleți trecute din mînă în mînă prin întunericul gros al pămîntului. Din mîinile cui în mîinile cui ? Cine poate răspunde !?...

Din poartă în poartă, învins în zădărnicie, renunț la strădania de a aprinde în memoria bătrînilor satului scînteia fertilă menită să străluminеze o secundă sau două dintr-o istorie trăită tiriș. Și acolo, la Vlaici, încerc să mă spăl de iluzii cu aceeași osteneală cu care se limpezește o rufă într-o apă mai dură. Sub amintirile bătrînilor Florea Mitran, Marin Șerbănescu și Radu Comănescu, cei mai virstnici din sat, trecerea pe aceste meleaguri a pictorilor Camil Ressu, Nicolae Dărăscu, Ștefan Dimitrescu, A. Poitevin-Skelletti sau M. H. Maxy s-a sedimentat ca un mil fără nume în adîncurile unui lac liniștit. Deasupra acestui mil, apele au rămas limpezi, nimeni nu mai știe nimic. Sau poate socoteala ar trebui să înceapă cumva mai devreme ? Iată, Vasile Mitran împlinește 84 de ani, Marin Șerbănescu a atins 86, iar Radu Comănescu se apropie de sută. Virsta lor, însumată, ne-ar întoarce cu gîndul spre fumegosul an cînd un sclipăt îndepărtat de secure despărțea capul de trup Brîncoveanului. Dar aflăm din monografia comunei, întocmită scrupulos de Ion Diaconu, că viața s-a așezat de o parte și de alta a piriului Vedița cu mult mai din timp. Și cum nu se mai știe nimic despre fapte mai noi, tot așa, prea puține se știu despre cele prea vechi, ca și cum prea departe privirea ar fi stinjenită de ceață, iar mult mai aproape de chiar lungul nasului.

Doar prin vremea Viteazului se pare că s-ar fi desprins din robie, răscumpărîndu-și libertatea, un oștean numit Vigă și, curînd, jur-împrejurul gospodăriei acestuia s-ar fi întemeiat satul Vlaici, chiar aici, unde descălecase cu oastea și Sigismund Bathory, nu departe de drumul bejeniilor dinspre Dunăre înspre munți. În 1838, avea 425 suflete. Și dacă s-a întemeiat, întemeiat a rămas, pe Valea Craiului, și pe Valea Rea, în umbra unui deal atîrnat pe zare ca un vultur uriaș, cu aripile întinse într-un zbor atîntind răsăritul, în creștetul căruia s-a cățărat mai tîrziu și cătunul Stegarilor. În 1899, avea 725 suflete. Și tot în anul acela i-a împins pe săteni într-o răzmeriță fără rost un boier cam scrintit, Alexandru Bogdan-Pitești, amestec ciudat de nectar și otravă. Au dat buzna în Slatina, s-au întors împotriva lor un batalion de vînători de munte și un escadron de călărași, au fost frînți în bătăi, tîriți prin procese parcă fără sfîrșit, aruncați după gratii precum nutriile de astăzi ale lui Marin Șerbănescu, și apoi, peste șapte-opt ani, cînd s-a întins peste țară răzmerița la care ar fi avut într-adevăr dreptul, au stat liniștiți, n-au mai aflat în sinea lor răvășită destoinicia de a mai înfrunta stăpînirea, din nou. Și abia prin 1909 au început să curgă spre Vlaici și pictorii al căror nume l-am așternut pe hîrtie mai sus. Dar să nu ne pripim, nici limanul acesta al timpului nu pare a fi întru totul limpede.

Acesta ar fi totuși anul în care a descins aici, după informatul istoric al artelor plastice românești Petre Oprea, pictorul Camil Ressu. Însă pictorul însuși, în însemnările lui tîrzii, afirmă că l-ar fi cunoscut pe Alexandru Bogdan-Pitești abia în iarna lui 1911, cînd acesta a ajuns în atelierul lui de pe strada Progresului tras de mînă de caricaturistul Nicolae Petrescu-Găină. Abia în primăvara anului viitor l-ar fi invitat moșierul la Vlaici și în toamna aceluiași an ar fi expus Camil Ressu întîiele pînze cu subiecte culese din Vlaici. S-a pripit istoricul ? A uitat pictorul ? Dar ce însemnătate ar mai avea întrebările acestea tîrzii, de vreme ce bătrînul Vasile Mitran mă privește încordat, sumbru, pîndind un fir de lumină care nu mai vrea să se toarcă din caietul amintirilor lui dezlinate de trecerea anilor, îndoiosat de propria sa neputință, o neputință teribilă, crîncenă și ireversibilă, ceea ce e și mai rău. Cert este că Tudor Arghezi, în cronicile lui plastice, comentează pînzele lucrate la Vlaici de Camil Ressu abia în toamna lui '912, ceea ce s-ar potrivi cap la cap foarte bine cu însemnările pictorului. „Tipurile lui sînt curios de sintetice în ce privește poporul nostru, și pămîntul e pămînt românesc" — scria Tudor Arghezi în 1912. „Rupe cu pensula privelisti crunte și oameni stîncoși" — scria Tudor Arghezi în 1913. „El a lucrat veri întregi și ani întregi cu șevaletul sprijinit între țărani la Vlaici" — scria Tudor Arghezi în 1966. Dar Vasile Mitran continuă să mă privească tot așa, cu neîncredere crispată, posomorită. În istoria satului său, aceste întîmplări nu încap. **O înmormîntare la țară, La arat, Semănătorii, Cosaș, Țărănci lîngă troiță, Țărănci din Vlaici, Castelanul de la Vlaici ?** În istoria satului său, cum a înșirat-o Vasile Mitran chiar pe adăpostul de ciment arcuit peste fîntîna din poarta gospodăriei sale, aceste cuvinte ar orbecăi jalnic, căutîndu-și înfrigurate un rost. Nu mai are cine le duce de mînă.

„Cea mai importantă vopsea a pictorului este albul .." — scria Camil Ressu, cîndva. Să fie cumva albul și cea mai importantă vopsea a memoriei ?...

Însăși această istorie, ignorată și de Vasile Mitran și de Marin Șerbănescu, închide în ea întîmplări și mai mici, uneori cu înțelesul rotund și șlefuit ca o piatră de rîu, alteori neîmplinite pînă la capăt, șui de-a dreptul, desperechiate de rost, ca un fruct zămislit fără simbure. Cum ar fi și această poveste, istorisită de pictor și asumată de Petre Oprea în cîteva pagini simțite despre satul Vlaici și despre petrecerea pictorilor pe aceste meleaguri : Camil Ressu ar fi vrut să aducă pe pînză o înmormîntare sătească, însă preotul Vlaicilor, înțelenit prea adînc în spaimele credinței slujite de el, a zis hotărît **nu**, i-a îndemnat și pe țăranii din sat să zică și ei **nu** și ar fi rămas **nu** dacă amintitul Alexandru Bogdan-Pitești, într-una din diminețile în care sufletul lui se îmbăiase mai mult în nectar decît în otravă, nu i-ar fi așezat preotului în palmă prețul nu tocmai neînsemnat al acoperișului bisericii vechi, cu șița atunci spartă de ploi. Și toate, pînă aici, par frumoase și la locul lor, dar întîmplarea își cere adăugat adevărul cu o faptă sau două în măsură să ne încredințeze că lucrurile s-au petrecut într-adevăr astfel.

Dacă a vrut să picteze o înmormîntare la țară, e limpede că pictorul a fost pus pe gînduri de o înmormîntare aievea și, dacă nu s-a nimerit întîmplător în calea ei, este tot așa de limpede că înmormîntarea care i-a dat de gîndit a stîrnit vîlvă în sat. Desigur, atunci nu poate fi vorba de altceva decît despre petrecerea spre cimitir a primarului Dumitru Petrescu, om chipeș, cu mustața ca vrabia, ridicat din țărani și dus dincolo chiar în anul acela. Apoi, cine va fi fost preot, atunci ? Vasile Ionescu, nu altul. Și din clipa aceasta, ciudat, întîmplarea povestită de Camil Ressu se desparte de adevărul întîmplărilor de zi cu zi ale vieții din Vlaici. Biserica satului a fost ctitorită în 1840—1842 de diaconul Voicu, învelită fiind de atunci încă într-un acoperiș din șiță. Preotul Vasile Ionescu i-a refăcut pictura în 1901, cînd zugravii mai noi au dat de o parte chipurile ctitorilor din dreapta pronaosului și cînd biserica a fost resfințită de episcopul Timus Gherasim al Argeșului. Și abia după 31 de ani a mai renovat-o o dată preotul Constantin Truță. Și dacă lucrurile stau așa și nu altfel, încotro vor fi aducat-o banii lui Alexandru Bogdan-Pitești ? Dacă au existat acești bani și dacă au trecut din mîna lui în mîinile preotului, fără doar și poate...

Și Marin Șerbănescu, la rîndul lui, de sub gluga în care s-a strîns ghem ca să păzească o vacă pe poalele dealului Daru, ridică din umeri, clipește des în lumina puțină, piclită de ploaie, și unul din ochii lui încă teferi, imens prin lentilele groase, se rotește aburit peste lumea din jur. Spre valea Cosanda cu stejarul lui Jerăgai, spre Gîldău, spre fîntîna lui Predel, spre Valea Rea și spre Valea Craiului... Nu, povestea asta nu încape în istoria satului său. Un mare pictor român, Nicolae Dărăscu, a învățat pe dealurile și prin văile de jur-împrejur meșteșugul nu întru toate simplu al peisajului și un pictor care poartă în spinare, pe drumuri de țară, șevalete, cutii cu vopsele, palete și mănunchiuri de pensule îndelung tăvălite prin pămînturi frămîntate mărunt cu ulei, credem noi, ar cam trebui să nu treacă de tot neluat în seamă prin privirile unui flăcău de 18—19 ani. Dar bătrînul de azi nu mai știe nimic. Povestea asta nu încape în istoria satului său. **Peisaj românesc, Peisaj cu biserică, O vedere din Vlaici, Peisaj din Vlaici ?** Umbre. Nimic altceva decît umbre, întrutotul asemănătoare umbrelor smulse din flacăra unei lumînări și aruncate pe un zid apropiat, prin jocul iscusit al unor mîini devenite țărînă, pulbere, abur...

Undeva, un scîrțîit înfundat și prelung, ca o cădere lentă de cioburi într-o vatră cu cenușa încă nerisipită de vînt, deschide o poartă de melancolie spre inima unui stejar rupt în două de trăznet. Altundeva, o pasăre rătăcită de stol aruncă spre nourii repezi un țistuit înfricoșat jumătate sloi, jumătate flacără...

Mihai Pelin

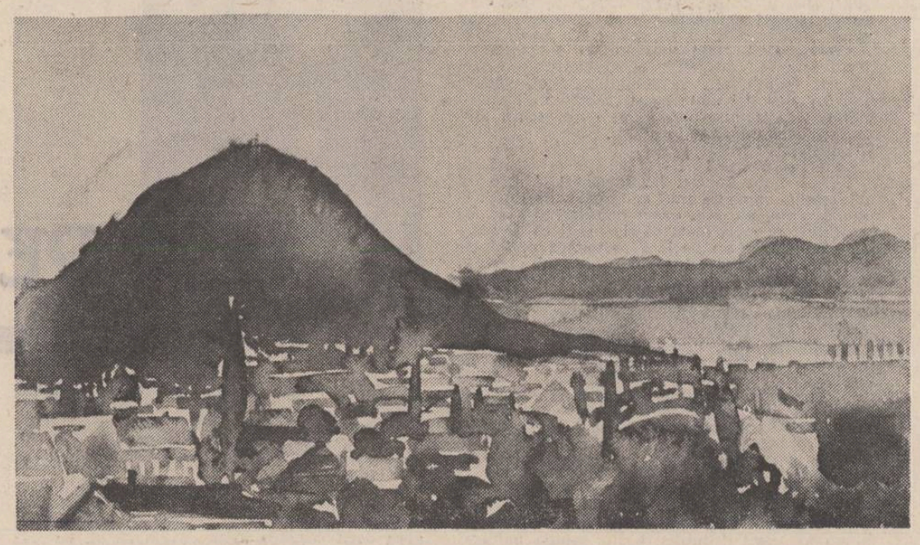

Oameni dintr-o comună bănățeană

Călătorul care străbate „șoseaua milionarilor" (Timișoara—Cenad) celebrată cîndva de Petru Vintilă, se oprește ceva mai jos de mijlocul ei, la Lovrin, stînd în cumpănă : să urmeze traseul scriitorului-reporter, ori să se abată la stînga ? Dacă va ceda, ca mine, celei de a doua tentații — și-l sfătuiesc să cedeze — va întîlni două localități nu mai puțin „milionare" : satul Gottlob și comuna Comloșu-Mare.

Așezat la marginea de apus a întinsei și fertilei cîmpii bănățene, Comloșu-Mare ar fi putut beneficia din plin de nemăsurata dărnicie a pămîntului străbun. Dar, în condițiile unei inechitabile stratificări sociale, care de-a lungul secolelor și-a schimbat, ce-i drept, înfățișarea, stăpînii fiind cînd străini (familia Nako ori ducesa San Marco), cînd localnici (reuniți în așa-numita societate, elitară, a „bunilor gospodari", reprezentînd doar pătura înstărită a satului), sub apăsătoarea politică economică promovată de administrația austro-ungară (prin care 40 la sută din pămîntul comunei a fost înstrăinat), decăderea unora în „slugi", exodul masiv al altora în Lumea Nouă, dar și apariția, pe la 1900—1901, a primului nucleu socialist — o gruvă sindicală reprezentînd proletariatul agricol — își au temeiuri profunde. În 1907, prin muncitorul Traian Novac, care făcea parte din conducerea Partidului Socialist din Banat, la Comloș se pun bazele unei noi organizații socialiste, pînă la urmă însă lichidată și aceasta. Reforma agrară din 1921—1926, cum era de prevăzut, n-a fost pe măsura așteptărilor celor însetați de pămînt : țăranii săraci, voluntarii primului război, văduvele celor neîntorși acasă.

După 23 August 1944 s-au creat condiții obiective pentru o mai dreaptă orînduire a vieților sătenilor : 450 de familii de țărani au primit pămînt în urma reformei agrare din martie 1945 ; actul naționalizării a trecut în patrimoniul statului cele mai importante obiective economice ale comunei.

Lucrurile nu s-au oprit aici. „Noua religie" (pentru a relua o metaforă a unuia dintre personajele lui Marin Preda), prinde rădăcini trainice în toată țara. Clasa socială cea mai înapoiată, țărănimea, trebuia trezită la lumină. Iar trezirea s-a făcut prin unire, fiindcă unirea face puterea. La început a fost o colectivă cu 47 de familii și numai 172 hectare de pămînt. Apoi, „făloșii" comloșeni s-au gîndit că nu e destul ceea ce izbîndiseră în chiar anul următor istoricei Plenare din 3—5 martie 1949. Nu se potrivea doar o colectivă, și aceea mică, la o comună atît de mare. Și, pînă în 1961, au mai făcut una, cooperativizîndu-și astfel întreaga comună.

Numai că, de la o vreme, oamenii au început să bage de seamă că lucrurile nu mergeau peste tot după cum chibzuiseră împreună. Cum așa ? Iată cum : din două C.A.P.-uri, ambele în aceeași localitate, cu aproximativ același pămînt gras, saturat de humusul roditor, doar una se ținea bine, cealaltă parcă o luase razna : mergea... ca racul, din rău în mai rău, datoriile la stat îi creșteau, iar retribuția devenise „străvezie", chiar și la cei mai harnici. De ce ? Pentru că în respectiva cooperativă intraseră cam mulți care credeau că prin simpla comasare o să le plouă în ogradă cu cîrnați și caltaboși și, în consecință, o trăseseră pe dreapta. Urmarea ? Nesăbuința unora s-a simțit și în buzunarele și hambarele altora.

Îi am în față, în sfîrșit, pe doi dintre cei care au trăit acele timpuri : secretarul Comitetului comunal de partid și primarul comunei, Adrian Ciolac, comloșan get-beget și Gheorghe Costea, om al pămîntului și el, unul din președinții celor două C.A.P.-uri și actualul președinte al cooperativei. Îi întreb cum s-au întîmplat lucrurile ?

Primarul propune să lărgim sfera discuției. Sînt de acord. Anul de referință îl consideră a fi 1970, de cînd întreaga comună (alcătuită din trei localități : Comloșu-Mare, Comloșu-Mic și Lunga) a intrat într-un accelerat proces de înnoire : s-au asfaltat aproape 5 km de drumuri, s-au turnat 9 000 m² de trotuare din ciment, rețeaua de alimentare cu apă a ajuns la 27 km lungime, peste 450 de case avînd apă curentă. În 1970 au fost date în folosință un modern supermagazin cu etaj și un bloc de locuit. Primarul ține să mai remarce că acum în Comloșu-Mare există 837 de televizoare, 634 de radiouri, peste 1 000 de frigidere, în jur de 900 mașini de spălat, 68 autoturisme proprietate personală (dar ei nu are !) 1 747 de abonamente la presa de mare tiraj, de la cotidienele centrale, pînă la revistele literare și ale șoimilor patriei.

Și președintele C.A.P.-ului pleacă tot de la anul 1970, cînd s-au unificat cele două unități agricole cooperatiste din Comloșu-Mare. În noua cooperativă s-au stabilit sarcini concrete pentru fiecare formațiune de lucru și pentru fiecare cooperator în parte, lucrările au fost efectuate apelîndu-se tot mai mult la cuceririle științei agricole, iar rezultatele nu au întîrziat : recolte mai mari, produse de calitate valorificate avantajos, toate avînd efectul unui „feed-back", ce a stimulat cointeresarea oamenilor. În anul trecut, Elena Petcuș, a realizat 325 de norme, Gheorghe Tomici, secretarul organizației de bază de la zootehnie, 480 (!) de norme, familiile Străuț Sabin, Marincaș Petru, Ionel Aurel au obținut venituri totale de 39 864, 39 366, respectiv, 28 693 lei. Ajută și pensionarii, unii dintre ei membri încă de la înființarea cooperativei (Ioan Crișan, Traian Șofrag și alții), lucru perfect explicabil dacă ne gîndim că valoarea unei norme a ajuns în anul 1979, de la 37,50 lei (planificată), la 45,50 lei. Așa că, încheie președintele, și C.A.P.-ul nostru e deja de mulți ani multimilionar : 3 875 hectare numai de pămînt arabil, (sînt doar la șes, nu ?) un puternic sector zootehnic (1 850 bovine, 1 000 oi, 8 500 porci și enumerarea ar putea continua), intrat și acesta în „febra" modernizării ; am construit un grup de muls mecanic și vom mai construi o maternitate cu profilactoriu pentru efectivele matcă, într-un grad separat. Într-un cuvînt, averea noastră

Traian Galetaru

Continuare în pag. a 7-a

Foile de drum ale unei copilării

Costel Nedelcu s-a născut la 1 mai 1954, în comuna Brîncoveni, județul Ialomița. Fără nici o legătură cu semnul zilei în care apărea pe lume, el devenea, la numai cinci ani, cel mai tînăr cap de familie din România : avea de ținut o mamă bolnavă și un frate de doi ani. Tatăl umbla mai mult prin sanatorii : suferind de plămîni și victimă a unui accident de muncă venea rareori, și pentru puține zile, pe acasă. La virsta de 11 ani Costel Nedelcu se putea mîndri că ridicase o casă, ce-i drept modestă, ajutat de mama lui. Între timp începuse școala, de care se ținea cu dinții, pe vremea aceea fără să înțeleagă de ce. Între o îndatorire și alta, ajunsese pînă în clasa a VI-a tot cu premiul I. În fața situației unice, ca să nu spunem foarte grele, a familiei, Inspectoratul școlar și Comisia raională de prevederi sociale propun părinților (unul în sanatoriu și celălalt bolnav acasă) ca elevul Nedelcu Costel să fie dat la o casă de copii. Fără nici o ezitare, aceștia acceptă.

Așa au început drumurile copilăriei lui, drumuri care — pînă la 26 de ani — s-au făcut numai și numai pe bază de foi de drum. Pînă la 21 de ani a avut rareori de-a face cu banii, iar atunci cînd îi avea sumele erau derizorii. În liceu a primit, prin clasa a X-a, fabuloasa sumă de 90 lei, iar la ieșirea din armată păstrase un rest de soldă în sumă de 17 lei. Inutil să vă mai descriu ce preț avea leul pentru acest copil de țărani și cum era el cheltuit. Într-o vară și-a aminat două luni pofta de a minca o înghețată. Deloc paradoxal, acest lucru nu l-a deranjat niciodată. Statul îi dădea mîncare, haine, cărți, rechizite, foi de drum pentru tren. În toată copilăria n-a mers decît cu personalul : i se părea o inutilitate să ia tichet la accelerat sau la rapid. El nu se grăbea spre o anume destinație.

Pe 13 septembrie 1967, va ține minte toată viața această zi. Costel Nedelcu a apărut la Casa de copii din Siliștea-Gumești, azi Siliștea Nouă. Din acea după-amiază a început să-și trăiască viața pe cont propriu : în sensul că cel care răspundea, în ultimă instanță, de faptele lui, era chiar el. Avea 13 ani.

Șase ani mai tîrziu termina Liceul nr. 2 din Roșiori. În tot acest timp, a fost un copil cum puțini se aflau prin acele Case ale copilului : studios, disciplinat, mereu premiant, mereu pri-

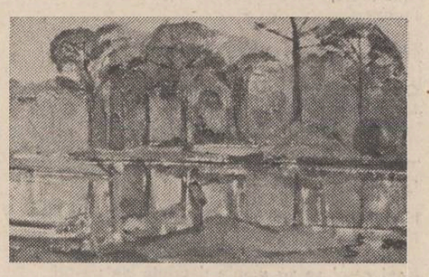

mul la toate activitățile. Începuse să înțeleagă de ce învață. „Învățat cu munca și greutățile, nu știam să-mi doresc altceva și nici nu-mi doream". În perioada școlii, mama l-a vizitat o dată, iar tatăl de două ori. „Nu le-aș putea niciodată reproșa ceva părinților mei. Au făcut tot ce s-a putut. Pentru viitorul meu, era necesar să ne despărțim. S-au gîndit bine".

Prima deziluzie a acestui băiat muncitor are loc în 1973 : nu reușește la admiterea la facultate. De puțin. Se înscrie la o școală post-liceală sanitară, la Iași. Școala nu avea internat : un suflet milos îl ține în gazdă, jumătate de an, pe gratis, lîngă bojdeuca lui Creangă, în Țicău. „Tot pe lîngă scriitori mi-am făcut veacul : la Siliștea-Gumești, în satul lui Marin Preda, acolo unde toți țăranii se laudă că sînt personaje ; la Roșiori, lîngă biserica părintelui Galaction ; la Iași, lîngă Creangă. Pe toți i-am citit cu atenție și cu simpatie, ca pe niște vecini ce-mi fuseseră". Cealaltă jumătate de an la Iași o petrece într-un cabinet sanitar : noaptea, dormea pe canapeaua de tratamente, foarte tare.

În al doilea an intră la facultate, cu media 8,50, la o concurență de 7 pe un loc. Apoi, face armata. Din 1975 este, așadar, student la Geologie-geografie, în București.

Costel Nedelcu e mulțumit de copilăria lui. Zice că nu-i trebuia mai mult, și poate că are dreptate.

Anul trecut, Costel Nedelcu a împlinit 26 de ani ; două luni după aceea umbla prin țară căutînd bogății pentru noi. El, cel care s-a mulțumit întotdeauna cu foarte puțin, se va strădui, după puterile lui, să ne ofere nouă cît mai mult. Ca geolog, va fi un om învățat cu drumurile : în copilărie, primea foi de drum la discreție.

Poate să pară o gratuitate dar, din primii bani pe care i-a cîștigat ca geolog, Costel Nedelcu a făcut o călătorie. Nu conta în ce direcție. Important rămîne faptul că acest om tînăr, care a mers o copilărie doar cu foi de drum de la stat, intenționa să-și ia bilet de clasa I, la rapid. Nu-i așa că avea dreptul, la 26 de ani, să vadă cum e ?

Mihai Tatulici

În această pagină :
4 peisaje de Benone Șuvăilă

Urmare din pag. 1

MOMENTUL MINULESCU

și Ion Ghica, Duiliu Zamfirescu, Alex. Macedonski, „cosmopoliți" sînt Dimitrie Cantemir, N. Milescu Spătarul, Stolnicul C. Cantacuzino. Însă o combinație de felul lui Ion Minulescu, constînd în iluzie aristocrată și simțămînt plebeu, era de tot rară la noi și în fond inedită. „Europeismul" e la scriitorul român un element grav și, esteticește, ultimativ : a supune comparației opera proprie și pe aceea alogenă este a verifica practic un resort creator local. A fi „european" însemnează la scriitorul român „a cuceri Parisul" (Macedonski nu gîndea altfel, D. Zamfirescu nu avea altă obsesie).

Și în aceasta Ion Minulescu venea cu o reacție nouă. El este un mic „anti-european" în sensibilitate și în fond un ironist subțire, care nu pune preț excesiv pe șablonul alogen. Tot ceea ce pare a fi la Ion Minulescu „erudiție", „spirit cosmopolit", „inteligență abuzivă", e, în realitate, cadru decorativ.

Ceea ce aducea nou Ion Minulescu la noi era, în fond, o formulă inedită de personalitate literară. El are inițial simțămîntul aventuros și „cosmopolit" al lui Al. Macedonski, repudiază amatorismul și vede în literatură o profesiune, ca și acela. Însă un profesionist este în accepțiunea lui Ion Minulescu un individ cu o înfățișare de tot străină de a ipochimenului curent. El nu mai este ziaristul famelic, proletarul diletant ori boiernașul otios cu lectura confortabilă precum nu este nici un dandy, îmbolnăvit pînă la manie de croială, de dunga pantalonului și de claritatea reverului. Ion Minulescu îmbracă haina extravagantă nu spre a epata pe burghez ci din simț, ca să zic așa, „comercial". El este întîiul scriitor român cu simț pragmatic, descurcăreț la un mod americănesc, iubitor de efect, de celebritate, preocupat în chip sistematic de propria lui imagine literară. Din acest amestec sufletesc de calcul și de instinct a ieșit o poezie de o formulă de tot nepereche. Omul era instruit la Paris și ar fi venit, zice-se, din „simbolism". Însă Tr. Klingsor nu-i Baudelaire și Jean Moréas nu-i Verlaine. Ion Minulescu se formase intelectualicește în mediul simbolismului agonic, reținînd de acolo un sentiment al zădărniciei, unificat cu acela al iluzionării. Poetul este genial în ce privește reprezentările falacioase. El sugeră versul liber și rimează savant, în versuri complet diferite ca picior metric ; stimulează aerul exotic și misterios care e, în fond, pur decorativ ; citează în savant din franțuzește, invocă nume de tot soiul în scopul de a clarifica și totuși de a incifra sensul liric, îi sînt proprii, în fine, „colajul" și „cifrul". „Colaj" este la Ion Minulescu acea combinație cu efect apreciabil de jargoane diverse, ori de două limbi. Acest bilingvism precum aci : „Guerlain a botezat parfumul / Voila pourquoi j'aimais Rosine" nu dă rezultat ironic, ci întărește ideea de limbaj poetic solitar, îndepărtat încă o dată de idiomul curent, cu o scurtă senzație de limbă de ficțiune, creată ad-hoc în dicteu. „Cifrul" este la Ion Minulescu acea înșiruire cultă de prototipi culturali, stiluri, obiecte și creatori, în general sub înfățișarea unor elemente ireductibile, care, la cititorul instruit, aduc un însemnat spor sensibil : „Strofe vechi, o mandolină / Un Cézanne și doi Gaugain / Patru măști de bronz : / Beethoven, Berlioz, Wagner, Chopin / o sofa arabă, două vechi icoane bizantine / Un potir de-argint, mai multe vase vechi de Saxa pline". Ion Minulescu e, în definitiv, un poet baroc, cu accentul pe senzațiile simultane contradictorii și un spirit în ultimă analiză complicat, fără efecte „facile" ci, dimpotrivă, savante și imprevizibile, un mare inovator de limbaj poetic, comparabil cu G. Bacovia. Omul era și un ferment cultural de preț, cu neputință de stăvilit, ireductibil la o formulă, căci, fiind „profesionist", simțea un impuls obscur împingîndu-l a produce nuvele, romane, teatru (acesta cu ceva pirandellian), pamflete, jurnalistică, în fine, curentă. Totul e, văzut cu un ochi atent, „modern", fără a cîștiga dintr-odată o trăsătură de insurgență ireductibilă. Contemporan mai tîrziu cu avangarda, Ion Minulescu a călcat totuși inițial pe un drum nu prea îndepărtat și dacă stilisticește el ar fi un „modern" moderat, sub raport conținutistic și, în fond, ideologic el are mult din contestația avangardelor. Cine examinează presa efemeră a vremii (de pe la 1900 pînă prin 1920), nu poate să nu observe un fior de contestație fără expresie clarificată și un examen al acestei perioade ar scobori cronologic momentul avangardei românești în jurul începutului de secol XX. În acest laborator al contestației „premature", Ion Minulescu este vioara întîia și de adăugăm la „Revista celorlalți" (pe care a dirijat-o — în 1908, emițînd și un „manifest" : „Aprindeți torțele"), „Insula", „Simbolul", „Flacăra", „Versuri și proză", „Seara", avem o imagine insolită și nu fără interes a „momentului Minulescu". Înainte de Lucian Blaga și de Ion Barbu, cu un pas în timp înainte de Tudor Anghezi, Ion Minulescu este întîiul creator de limbaj poetic modernist în literatura română. El este contemporan cu G. Bacovia și Octavian Goga, cîștigînd o clipă în relativ o competiție. Însă experiența lirică bacoviană era la acea dată un moment ultim, fără emuli, precum și aceea a lui Goga (ei sînt creatorii unui limbaj poetic final) ; comparat cu aceștia Ion Minulescu este prototipul formelor deschise și a posteriori fertile. Ce ar fi însemnat lirica românească fără verbozitatea ironică și discursivitatea trubadurească a lui Ion Minulescu ? Avangarda, precum și un lung șir de poeți de formule diverse, cu, totuși, însemnate contingențe, precum Ștefan Baciu, Mircea Popovici, Petre Stoica, Emil Brumaru, Mircea Ivănescu, Gheorghe Azap — ei, bine, aceștia ar fi rămas fără o sonoritate inițială incalculabilă. În literatura română, Ion Minulescu este, hotărît lucru, un „moment" și încă unul deocamdată neclasificat în chip mulțumitor, rămînind a da, la un examen amănunțit, însemnate surprize de ordin exegetic.

Portret de Victor Brauner

george iarin

Ars poetica

**Privesc florile roşii ale măceşului;
poate sunt numele
unor îngeri răzvrătiţi...**

**La marginea pădurii arde un foc verde
pe care nu-l mai înţeleg...**

**Zadarnic îmi cereţi să vă traduc
foşnetul frunzei de stejar.
Nu-mi amintesc decît limba
fulgilor de zăpadă.**

Să mai rămîi

lui Nicolae Prelipceanu

**Dar cum să te desparţi de mare? Vara
aprinde-n lande ruguri de argint.
Din Venus frunze negre se desprind.
Pe Marte vîntul seceră secara...
Să mai rămîi pe ţărmul cald o noapte;
să se oprească stelele din mers
şi să asculţi cum cad în univers,
din Părul Berenicei, mere coapte.
Apoi, în zori, să te prelingi în apă –
o lacrimă fierbinte, de pămînt...
Deasupra ta, meduza legănind,
să se închidă marea ca o pleoapă.**

Poezia

**Ce se mai poate spune
despre poezie?
Din ascunzătoarea mea
transparentă
întind spre voi o mînă
ce degete tremurătoare –
un trandafir alb
pe care îl miroase,
gînditoare,
moartea.**

Inundaţie

**O limbă de nisip sub Aldebaran...
Lîngă podul de lemn
bufneşte cald
dinamita,
spulberind ultimele sloiuri
şi o uşoară tristeţe...**

**Pînă în zori, apele se vor ascunde în pietre,
lăsîndu-şi peştii pe cîmp,
în griul mărunt...
Apoi cerul se va umple deodată de păsări
aşa cum se umplu de lacrimi ochii copiilor,
iar părul tău îmi va curge din pumni,
risipindu-se-n lume.**

Pastel

**Frunza de plop retează gîtul acestui cîine
care întinde botul spre trecători, umil...
Septembrie miroase a sînge şi a pîine.
Să te desparţi de vară şi să rămîi copil,
şi să visezi mari fructe căzînd pe trupul umed
al toamnei – ştimă albă, născută de fîntîni...
Şi viaţa ta să treacă frumos, precum un tunet
prevestitor de ploaie, între doi munţi bătrîni.**

Porţi ţărăneşti

**Cine-şi mai aminteşte cum sunt porţile?
Porţi ţărăneşti – întîia mea iubire!
Porţi ţărăneşti în ploile de toamnă,
întîmpinîndu-mă cu plîns subţire...
Cine-şi mai aminteşte cum sunt porţile?
Un abur trist stăruie-n jurul lor:
parcă e răsuflarea unui mînz fătat
noaptea, pe cîmp, în drum spre abator.**

Să ne iubim o noapte

**Vară fiind pe-aceste cîmpii ca şi-altădată,
pînă în golul fraged pe care îl ascund
în oase porumbeii – atunci cînd se arată
Pămîntul în adîncul fîntînilor, rotund –
să ne iubim o noapte-n aroma pîinii calde,
cu trupurile arse de aerul încins,
prin landele micsandrei, sub steaua care cade
spre noi de un mileniu şi încă nu s-a stins.**

nicolae neagu

PE GÎNDURI

Îi atinse blînd degetele semiflectate ale mîinii drepte (imobilizate în inelul chingii de piele aplicate peste încheietura perforată la pliul cotului de acul gros al tubului de perfuzie), presă, uşor, spre palmă vîrfurile lor cu unghii roz-albastre, tăiate scurt şi avu deodată senzaţia că i se răspunde, că un contact, o legătură între contracţia mîinii ei şi a degetelor lui se realizează. Era, parcă, aceeaşi delicată (din timiditate ?) şi semnificativă strîngere de mînă întîmplată întîia oară atunci, demult, atît de demult... „Dacă priveşti într-un abis (îşi aminti şi-l „cită" ea, fixîndu-i împietrirea tulbure a ochiului întredeschis) abisul, el însuşi priveşte în tine"...

Fusese...

Chiar, ce fusese ?

Parcurseseră împreună... Douăzeci şi şase ori douăzeci şi şapte de ani ? se întrebă. Parcă douăzeci şi şase, da, atît, exact douăzeci şi şase, îşi confirmă ea cifra după ce-şi aminti că se scursese un singur an de la sărbătorirea nunţii lor de argint..., douăzeci şi şase de ani cuminţi, egali (sau aproape) şi... Cineva i-ar numi obişnuiţi şi n-ar greşi dar, în fond, zicem noi, nu e un secret că cea mai mare parte a omenirii duce un trai obişnuit. E bine aşa ? E rău ? Ba e foarte bine, ar răspunde, dacă ar fi întrebat, dacă ar mai putea răspunde Zeno Barbu, trebuie să fii făcut într-un anumit fel ca să ieşi, ca **să vrei să ieşi** din rînd şi, fii serios, nu e chiar o fericire să te arate lumea cu degetul, indiferent din ce motive... Cui îi place, să-i fie de bine şi să tot vrea, pentru mine asta e, cum să spun, ca o... eroare de calcul dacă nu şi de... igienă.

Pe ei nu-i arătase nimeni cu degetul...

Căsătoria lor fusese, îşi dăduse Aneta, relativ repede seama, mai mult urmarea unei înţelepte şi gospodăreşti chibzuiri decît... **soluţia unică şi obligatorie** a unei mari iubiri. Fusese, crede, în orice caz exact ce le trebuia şi asta se văzuse mai cu seamă la început cînd cam „trăseseră targa pe uscat". Cu toate astea (ori, poate tocmai de aceea), în condiţiile veniturilor lor modeste, de debutanţi în profesie, reuşiseră să se menţină în echilibru aşa încît, la terminarea **secundariatului** lui (coincisese cu examenul ei de definitivat), **contabilizîndu-şi** viaţa — era „termenul" lui — („Hai, acum, să ne contabilizăm o leacă viaţa", propusese. „In ce fel ?" nu înţelegea ea. „Simplu, foarte simplu, scăzînd **ieşirile** din **intrări**", o lămurise. „Dacă e doar atît, atunci hai !"), contabilizîndu-şi, deci, viaţa (nu vieţile ci **viaţa, una singură, a lor, împreună**) găsiseră (ordinea e absolut întîmplătoare) :

Punctul unu : băgaseră în dulap mai multă îmbrăcăminte decît scoseseră ca profund uzată şi de ne-mai-utilizat. (Adevărul e că abia dacă scoseseră cîte ceva şi, aşa stînd lucrurile, puţinul pe care-l introduseseră „opera" direct la capitolul „agoniseală").

Punctul doi : băgaseră în pungă (mai exact în cutia aceea, veche, de lemn, cu lacul sărit pe alocuri, cu cheiţă dublă, una la el şi una la ea, care le adăpostise, o vreme, actele personale şi comune) mai mult decît scoseseră.

Punctul trei : băgaseră în cap şi-n cărţi mai mult decît pierduseră prin uitare, uzură sau împrumut.

— Nu e rău deloc, fusese el de părere, trăgînd o linie apăsată dedesubtul ultimului rînd.

— Nu, încuviinţase Aneta, dar bilanţul e incomplet. Dacă e să contabilizăm, **atunci să contabilizăm.**

— Contabilizează, dă-i drumul, ce n-are ?

— Două... rubrici. Parcă aşa se cheamă, rubrici, nu ? Mă rog, n-are importanţă, rubrici, nerubrici, lipseşte... copilul şi ne mai lipseşte... casa...

— Stai, stai că greşeşti, „sărise" el. Primul lipseşte pentru că nu l-am vrut încă iar cel de-al doilea n-a fost cu putinţă fără cel dintîi. E sau nu aşa ?

— Fie, să zicem.

— Nu, o întrerupse el, „montat", **nu doar să zicem,** nu-mi face hatîruri, a fost sau n-a fost cum am spus ?

— A fost, a fost, admisese, dar acum ?...

— Acum ?! ezitase el, mai mult tulburat decît nedumerit de ivirea acelui gînd, acum să încercăm să le avem pe amîndouă, mai ales pe primul... Bineînţeles că mai ales pe primul, întărise, şi perspectiva unei asemenea eventualităţi îl emoţionase într-atît încît aproape îl amuţise. Ştii ? îşi revenise, mi-ai luat piuitul. Ar trebui să mă tem, cred, să mă controlez mai mult, într-o bună zi, din aşa ceva, aş putea rămîne lat.

— Din aşa ceva **care, ce ?**

— Dintr-o emoţie, dintr-o surpriză, dintr-o...

— Am înţeles. Să sperăm că nu vom avea prea multe.

— Ţine de noi ?

— Atît cît ţine.

Avuseseră, deşi Aneta era convinsă că nu poţi avea decît ceea ce te pregăteşti să ai, cu alte cuvinte, zicea, nimic nu vine din cer, din pămînt, din iarbă verde fără ştirea noastră şi cum să crăpi din emoţia unui cîştig la loterie dacă nu joci ? Sau, de unde pînă unde surpriza unui incendiu în casa omului dacă n-a uitat nimic în priză ? O fi, poate, viaţa, mai lineară în absenţa întîmplărilor neprevăzute, filozofa, dar e mai sigură, mai sub puterea celui care-o trăieşte şi, doamne, ajută să fie numai aşa şi nicicodată invers, punea ea punct.

Venise de la ţară şi sperase (intenţionase) să se întoarcă acolo. I-ar fi plăcut, credea, să fie profesoară în comuna din care plecase ca „tînără oarecare" (nici cea mai frumoasă, nici cea mai urîtă, nici cea mai înzestrată, nici cea mai lipsită, nici cea mai decisă, nici cea mai „la-să-mă să te las", într-un cuvînt, cum zicea chiar fratele ei mai mare, tractoristul care, în treacăt fie spus, poate şi din invidie, n-o copleşea cu iubirea, o fată, acolo, o aia ca atîtea nu ştiu cîte). Pe urmă, treptat, pe durata studenţiei prinsese gust pentru oraş. Se deprinsese într-atît cu „comodităţile" urbane încît, atunci, vechea idee a întoarcerii acasă începuse să-i apară ca ceva total neinspirat, fără noimă (chiar fără ?) „fără cap şi coadă", cum zicea. Depindea de ea (atunci mai depindea) dacă să rămînă sau să se întoarcă şi, cîntărind gospodăreşte ce era „pro" şi ce era „contra", din ambele perspective, alesese prima variantă : rămăsese.

— Aţi rămas singură, constată, intrînd, doctorul Florea şi constatarea includea şi o oarecare doză de scuză ca şi cînd, de situaţia aceea era, într-o măsură şi el vinovat.

— Nu tocmai, „găsi" Aneta, privindu-şi soţul, tamponîndu-i cu batista adunată ghem, între vîrfurile degetelor, dîra subţire de salivă scursă prin colţul decliv al gurii, nu chiar.

— Singură în preajma domnului doctor, vreau să spun, aduse un plus de precizie constatării făcute, medicul, şi-şi trase, mai aproape, cel de-al doilea scaun al încăperii şi se aşeză lîngă masa dintre cele două paturi. Trebuie să completez foaia de observaţie, urmă, v-aş ruga să-mi spuneţi cîte ceva despre... (şi ezită, negăsind imediat cea mai potrivită formulă) despre bolnav, o găsi el, în sfîrşit.

— Adică ?

— Bolile avute, din copilărie pînă astăzi, mod de viaţă, obişnuinţe, noxe...

— A, astea deci, se dumeri femeia, nimic important, doctore, nimic care să merite o atenţie specială. Este..., în sfîrşit, a fost, cel puţin pînă acum, după ştiinţa mea, un om perfect sănătos, cu o viaţă normală, asemănătoare, în linii mari cu a multora, echilibrat, fără excese, fără...

— Am înţeles, doamnă, vă mulţumesc.

— Asta a fost tot ce voiai să ştii ?! Atît ?!

— Da, cam atît, deocamdată...

Aneta Barbu e de părere că întrebarea ce i se pusese reprezenta doar o palidă tentativă, un fel de „hai s-o facem şi p-asta" în intenţia (nevoia ? regula ?) de alcătuire a unui „tablou" oricît de general şi de vag al insului de care ştiinţa medicală a locului aceluia urma să se ocupe. În fond, se întrebă ea, în ce fel o boală ultrabanală suferită în copilărie ar putea să aibă legătură sau să dea relaţii despre ce i se întîmplă **acum** omului aflat, acolo, în necontenită primejdie de moarte ? Mai apoi, ce înţelege el prin „obişnuinţe" ? Iată, sculatul la ora şase, **fix la ora şase**, băutul cafelei patruzeci de minute mai tîrziu, intrarea pe poarta spitalului la şapte fără cinci, ieşirea la ora două, jumătatea de oră de somn de după amiază, nici mai mult, nici mai puţin decît o jumătate de oră, cele două, trei şedinţe săptămînale şi încă multe, destule, constituie tot atîtea **obişnuinţe** (comune, însă, nu mai ştiu cîtor oameni) dar ce legătură are una cu alta ?... Nu-mi dau seama, nu înţeleg, pentru ei o fi avînd poate vreo noimă, treaba lor. Cît despre modul de viaţă... adică **ce** mod ?... **Care** mod ?...

Aneta ar fi vrut să-i relateze şi despre stările lui (rare, ce e drept, chiar foarte rare) de... „blocare în adînc", cum le numise ea, de... in-

Peisaje de Benone Şuvăilă

terdicţie (ca o „îngheţare" bruscă, de scurtă durată, a oricărei reacţii) cauzate de emoţiile puternice (Cum spusese el după cea dintîi „scenă" consumată în prezenţa ei ? „Încă una ca asta şi rămîn lat") dar i se păru greu de explicat un asemenea lucru, îi lipseau, credea, termenii exacţi şi, mai pe urmă nici nu era sigură că le înţelesese fără greşeală, **stările acelea** vreau să spun. Semăna cu bătrînul, cu taică-său, îşi întări ea convingerea, **şi lui i** se întîmplase la fel văzînd-o, atunci, demult, cînd îi fusese prezentată. (Se căsătoriseră la dorinţa expresă, vehement susţinută a lui Zeno, fără să-şi anunţe părinţii, rudele, colegii etc. Ei doi în faţa ofiţerului stării civile, ei doi şi-atît).

— Nevastă-mea, dăduse Zeno răspuns nedumeririi bătrînului oprit la un pas în faţa lor, acolo, în curtea casei părinteşti, în prima duminică de după încheierea „actului".

— Da ?! rostise, îngăimat, celălalt şi parcă împietrise, deodată, incapabil să se mai mişte, să mai adauge ceva şi o paloare cadaverică îi inundase chipul.

— Nu-ţi place, încercase să glumească, surprins, speriat de reacţia bătrînului, fiul, spune drept, nu-ţi place, aşa-i că nu-ţi place ?

— Ce... tot... spui... tu ? Ce nerozie... mai e... şi asta ? Cum să nu-mi placă ?! se „dezgheţase" încet tatăl, cu un început de nemulţumire cauzată mai mult de ce i se întîmplase decît de conţinutul întrebării fiului.

— Mă bucur, lasă, nu te mai supăra, am zis şi eu, aşa... izbucnise Zeno, în rîs, cuprinzîndu-l pe după umeri.

— Chiar... vă plac ? intervenise Aneta cu un fel de cochetărie parcă nepotrivită cu locul, cu... oamenii lui, cu...

— Te răsgîi, observase, înveselit, bătrînul răsucind-o cu faţa spre el, „prefirînd-o" printre pleoapele mijite, te cam răsgîii... matale.

Într-adevăr, atunci se răsgîia dar „terapeutic" : **aşa,** credea ea, îl scotea pe bătrîn mai repede şi mai firesc din „interdicţia" în care căzuse... Şi chiar îl scosese ; sau, dacă nu-l scosese neapărat ea, contribuise, oricum.

Cu bătrîna, mama soacră, lucrurile merseseră, însă, mai greu, ea era obişnuită numai cu fapte mai dinainte şi pe îndelete chibzuite.

— Nu te repezi, zicea, dintr-odată cu cornu-n gard, ca berbecu... şi omu care e om d-aia e om şi nu berbec sau capră că înainte să spargă poarta cu... căpăţîna ori să se socoaţe-n' sfîrcu şurii, mai la vedere bag' seamă, întoarce gîndu, dacă nu-l are dăcît p-ăla, pă toate părţile şi-abia p-ormă... mă-nţelegi... Asta dacă, e, cum ziceam, om ca toţi oamenii şi nu, doamne iartă-mă, berbec.

Aneta se simţise, în primele clipe, mai mult decît incomodată de peroraţia bătrînei. De fapt, se întreba, neînţelegînd (mai mult sperînd, cu subconştientul, că ce i se pare că înţelege aparţine erorii), de fapt, repeta ea, **ce vrea ?** Începuse să regrete venirea acolo fără (aşa cum propusese iniţial şi nu insistase îndeajuns ca să fie ascultată) o scrisoare prealabilă, cu explicaţii şi motivări „pentru uzul bătrînilor". În fond, **el, Zeno** ţinuse ca „evenimentul mariajului" să se petreacă în chipul în care se petrecuse, adică anonim şi **pe tăcute,** hotărîrea lui, **aceea,** o nemulţumise **şi pe ea** atunci cînd îi fusese comunicată **şi ea,** cea mai îndreptăţită să se supere nu mai făcuse drame. Ori, poate, o fulgerase un gînd, drama venea din **neaderenţa** bătrînei la alegerea făcută ? Nu cumva ?... Nu cumva luînd-o pe departe, „pe după plop", cu un „plan subţire" soacră-sa îi şi pronunţa verdictul de **vinovăţie prin inferioritate ?** Ei, nu, asta chiar că ar fi bună !...

— Acu, o auzise din nou, după scurgerea cîtorva momente (care ei i se păruseră penibile) de... **linişte pe gînduri,** acu, repetase bătrîna parcă mai potolită, dacă e să mă iau după obraz (şi de, fiindcă n-am după ce alceva mă lua, mă iau după el, după obraz), fata pare să fie de nădejde, zic eu..., şi pronunţată astfel, de parcă Aneta reprezenta obiectul necuvîntător al unei evaluări în vederea unei tranzacţii încă neîncheiate, judecata soacrei, favorabilă (cum şi trebuia în intenţia ei, să apară) devenea direct stînjenitoare şi Zeno simţise nevoia să intervină :

— Nu doar pare, mamă, **ea este.** Şi nu te mai frămînta atîta, mai adăugase, văzînd-o foindu-se : după obraz, după neobraz, după ce, după nece, **sigur este.**

— Bine, bine, aşa să fie... Şi-acu hai în casă că doar n-o să stăm pînă diseară în mijlocul bătăturii ca... doamne, iartă-mă,... Paşalearcă.

Cine era acela şi de ce constituia el un exemplu negativ pentru soacră-sa Aneta nu ştia, nu înţelegea. O clipă fusese tentată, dintr-un explicabil sentiment de antipatie, s-o întrebe : ce găseşti dumneata că e rău în faptul că ăsta,... Paşalearcă sau cum îi zice stă în mijlocul bătăturii ? Stă în bătătura lui, dacă am înţeles eu bine... Păi, dacă stă în bătătura lui şi nu a altuia, unde e răul ? (Mai pe urmă avea să afle că vina aceluia nu era „statul" propriu-zis ci, cum i se explicase, „statul la vedere", fără pic de ruşine, în ochii lumii fie că se odihnea, pe rogojină, fie că mînca, se scărpina-n... mă-nţelegi ori se ciondănea cu muierea). O lăsase, însă, pe bătrînă în pace, n-o zgîndărise, te pomeneşti, o bătuse un gînd, că n-o fi sută la sută întreagă, o avea vreo doagă lipsă şi dacă e aşa (şi de ce n-ar fi ?) n-are nici un rost să mă pun de cracă cu ea, dă-o-n...

Mai tîrziu, cunoscînd-o cum trebuie, Aneta îşi dădu seama că se înşelase fundamental : fără să fie perfecţiunea întruchipată (dar cine pretinde ?, cine aspiră ? cine poate ?) bătrîna era o femeie la locul ei ; puţin mai altfel decît altele care şi ele, poate,... dar la locul ei. Cînd, după vreo cîţiva ani, ea şi socru-său deveniseră mai intimi (termenul e, în cazul lor relativ fiindcă nu ajunseseră niciodată să-şi comunice toate gîndurile), nu se putuse abţine să observe, ca într-un fel de revanşă, glumind chipurile : „mama e puţin mai... altfel, nu ?" „Cum... **mai altfel ?"** „Mai... **specială.** Foarte la locul ei dar... mai specială". „Nu ştiu ce vrea să zică în capul dumitale (oricît de intimi deveniseră, socru-său nu i se adresa niciodată altfel decît cu dumneata) să fii mai, cum spuseşi, mai... **specială...** E dă bine, nu e dă bine, dumneata ştii, eu trag nădejde că e dă bine... Cît despre, cum mai ziseşi, că ar fi la **locu' ei,** eu am să-ţi spui un lucru : toată lumea **e,** nimeni nu e intr-alt loc decît intr-al lui şi dac-am zis aşa atunci chiar că trebuie să crezi că şi dumneata, şi eu, şi ea, şi oricare, cînd stăm unde stăm e, fără doar şi poate la locu' nostru, al fiecăruia, aşa că..."

În această privinţă Aneta era de altă părere. Cîţi, cîte nu şi-au greşit (ori nu **li s-a** greşit) locul, îşi zicea, în gînd, cîţi, cîte nu-şi freacă... Dar mă rog, găsea ea inutil să continue monologul interior, asta e altă idee.

Sigur, aceea era o altă idee...

(Fragmente din romanul „Anonimul în după-amiază")

andreea dobrescu-warodin

Livada

**Mai poate rodi livada pîrjolită ?
Crengile uscate se-nalţă-n rugăciune
statornic
pătimaş
Se-aprind şi ard
cu frunze roşii –
limbi fără grai
atît de vorbitoare**

**Mai poate rodi
fructe de jar
pentru caii din poveste
înaripaţi**

Trecere

**Nu, nu-mi rămîne dacă vrei să pleci
nu te opri cînd depărtare porţi în tine
nu te uita la urma ce-ai lăsat
Trecerea ta e un dar
prea scump
ca să-l opresc**

Dinăuntru

**Privire egală
pe lucruri
pe fiinţe
pe iarbă**

**Privire cunună
pe fiinţe
pe lucruri
pe iarbă**

**Privire bogată
pe iarbă
pe lucruri
pe fiinţe**

**Privire – faptă
de seamă,
pe fiinţe
pe iarbă
pe lucruri**

**Privirea dă nume
lucrurilor
fiinţelor
ierbii**

teatru

t

Un spectacol de studio

Indiscutabil, spectacolul regizorului Iulian Vişa cu „Tigrul" lui Murray Schisgall nu trebuie scăpat din atenţie. Din cel puţin două motive. Unul, pentru că acest spectacol montat în sala „Atelier" a Teatrului de stat din Sibiu repune în discuţie spaţiul de joc al studioului ca un specific aparte şi nu ca întîmplare, doi, pentru că ceea ce ni se oferă are dimensiunile unui act teatral deosebit, am zice chiar de o densitate dusă pînă la amănuntul scrupulos.

Să ne explicăm. Vişa şi-a dat seama că o piesă ca „Tigrul" are nevoie de anularea distanţei dintre scenă şi sală, că pînă la urmă întreaga piesă este o convorbire, o discuţie participativă, că multe dintre gîndurile conţinute s-ar pierde prin împingerea spectacolului într-un prim plan detaşat de public. Şi subscriem intrutotul la o asemenea opinie. Textul îşi are frumuseţea sa anume. Chiar dacă recunoaştem cu toţii traseele teatrului „furioşilor", el adaugă fără îndoială o notă în plus, un accent de lirism mai pronunţat. Ben şi Gloria sînt şi ei „doi pe un balansoar". Dar imixtiunea în alte partituri ţine mai mult de ideea obsedantă decît de modalitatea dramatică. Şi ei sînt două singurătăţi frustrate, însă puritatea ce o degajă aduce — continuînd amintirile cititului nostru — îndeosebi cu Salinger şi mai puţin cu „clasicii furioşi" din dramaturgie. Iulian Vişa tocmai aceasta intuieşte inspirat, claustrarea lor apropiind-o, ca să putem respira la unison. Practic, montînd piesa într-un studio, camera lui Ben este şi camera noastră. Excelentă, pe această linie, de pildă, scena cînd Ben ascunzînd oglinda la spate trece prin faţa noastră, care îl înconjurăm, într-un acces de paradă, iar noi, spectatorii, ne vedem vrînd-nevrînd, chipurile solemn atente.

Spuneam, apoi, că spectacolul are densitate prin ritm, coloratură şi printr-o plastică de bogate sugestii scenice. Dar i se adaugă şi o evidentă limpezime ideatică. Fiecare moment este pus în slujba textului, nu se inventează aproape nimic de dragul exacerbării fanteziei. Obiectele cu care operează nefericitul Ben sînt ridicole, ca însăşi furia sa oarbă în faţa indiferenţei şi înstrăinării omului în societatea de consum.

Şi mai are Vişa meritul de a porni la drum cu un actor la început de carieră, proaspătul absolvent Florin Anton, căruia i-a oferit şansa de a călca cu dreptul în meserie. Florin Anton în Ben trece cu talent de la comic la tragic, un furios care se topeşte ca o lumînare la primul semn că a mai rămas ceva frumos în viaţă — dragostea. Această credinţă i-o avansează pentru prima dată de cînd se ştie — Gloria, interpretată de Dana Bolintineanu cu brio în cea de a doua parte a spectacolului, în cele dintîi momente, negăsind toate mijloacele de transmitere a derutei şi spaimei.

Iată, credem noi, o pledoarie caldă pentru stimularea personalităţii actului teatral din cadrul studiourilor.

Ermil Rădulescu

film

f

Cîntec pentru fiul meu

Cea mai recentă producţie a Casei de film nr. 4. — **Cîntec pentru fiul meu** — poartă semnătura unui regizor debutant, **Constantin Dicu.** Inspirat din romanul „Îngerul negru" de **Ion Ochinciuc,** filmul este un derutant amalgam de comedie, melodramă şi policier, animat doar de eforturile vizibile depuse de cîţiva actori, capabili prin calitatea jocului lor să anuleze cîte ceva din sărăcia personajelor propuse.

Într-o pseudo-anchetă, menită să reabiliteze memoria unui inginer ce moare într-un accident de muncă, se înşăilează cu banala tehnică a mozaicului mărturii, amintiri, interviuri, imagini filmate pentru televiziune. Investigaţia este inegal susţinută, presupusul portret exemplar al personajului dispărut este minat de replici false, cu un accentuat ton moralizator, apăsat subliniate de lipsa de firesc.

Componenta melodramatică este materializată în apariţia copilului orfan, lacrimogen abandonat în familia reporterului investigator.

Prilej de ieftină duioşie, prezenţa băieţelului de 5 ani, dealtfel, onorabil interpretat de **Alexandru Atanasiu,** va genera cursa pentru aflarea adevărului, în care îşi face apariţia pe post de cavaler al dreptăţii şi un „mucalit" ofiţer deghizat într-un simpatic vagabond, bun la toate.

Ironia propusă în componenta unor personaje (soţia reporterului, şefa redacţiei, ofiţerul) rămîne la nivelul unor mostre de umor căznit, fără nici o rezonanţă spirituală.

Lipsit de orice veleitate în privinţa unei expresii cinematografice personale, **Constantin Dicu** oferă spectatorului o autentică antologie de locuri comune, de secvenţe inspirate parcă din pelicule similare ca gen şi nivel artistic.

Din distribuţie nu pot reţine atenţia decît **Melania Cîrje şi Silviu Stănculescu** pentru încercarea de a scoate ceva plauzibil din partituri fragile. Imaginea curată, cu cîteva soluţii interesante în surprinderea unor personaje este semnată de **Alexandru Groza.** Filmul „beneficiază" şi de concursul unui compozitor experimentat în acoperirea sutelor de metri de peliculă cu acorduri interminabile şi stridente **(Cornel Fugaru).**

Într-un an cinematografic, bogat în premiere (32 titluri — un autentic record), cu o medie valorică ridicată, în care am avut prilejul să asistăm la autentice succese artistice ca : **Întoarcerea lui Vodă Lăpuşneanu, Proba de microfon** şi **Vînătoare de vulpi, Stop cadru la masă, O lacrimă de fată,** filmul lui **Constantin Dicu** apare ca o regretabilă excepţie.

În orice caz, nu cantitatea de filme, ce trebuie şi poate să fie produsă într-un interval de timp, poate acţiona ca gir pentru intrarea în producţie a unor pelicule al căror nivel estetic poate fi lesne bănuit încă de la lectura scenariului (în cazul de faţă, semnat de regizor şi **Mihai Opriş).** Filmul de actualitate ilustrat cu strălucire de cineaşti ca **Daneliuc, Demian, Tănase, Pistiner, Gulea, Tatos** trebuie să beneficieze şi în continuare de scenarii de calitate apte să genereze pelicule reprezentative pentru cinematografia noastră.

Călin Stănculescu

televiziune

tv

A fi Hamlet

Se ştie doar că a merge şi a asista la o piesă este o altă piesă în sine în care — mai ales în pauze, cînd luminile cad chiar pe noi — jucăm noi înşine. Altceva este deci să nu te îmbraci pentru teatru, să nu te pregăteşti pentru a vedea o piesă anume, să nu joci, fie şi inconştient, rolul spectatorului într-un teatru. Altfel spus, există, chiar dacă nu o recunoaştem, un teatru în teatru, în care fiecare dintre noi joacă mai bine sau mai rău, alegîndu-şi din recuzită un anume costum, un anume zîmbet şi mai ales anume aplauze. Ceea ce nu se întîmplă la teatrul TV cînd, deşi spectatori ai aceluiaşi spectacol, sîntem foarte departe de a fi actori amatori. A deschide pur şi simplu televizorul şi a urmări o piesă în cea mai deplină intimitate este, cel puţin pentru noi, o libertate lipsită de aplauze, dar mult mai adevărată decît cea întreruptă de ridicarea şi căderea cortinei după fiecare act. Scena TV are o sală ca un fagure uriaş în care fiecare reacţionează, necondiţionat de ceilalţi, numai la spectacol. La emoţia provocată de spectacol se adaugă varii emoţii, simţite în cea mai deplină siguranţă, fără teama de a te controla sau de a fi controlat de vecinul de scaun. Între o premieră la teatru şi o premieră la TV există de aceea mari deosebiri, fără ca una s-o anuleze pe cealaltă, cum greşit cred cei care merg numai la teatru sau cei care „merg" numai la televizor. De exemplu, pentru că trebuie să exemplificăm aceste gînduri ale noastre, noi am văzut „Centrul înaintaş a murit în zori" şi la teatru (demult) şi la televiziune (marţi, 6 ianuarie). Ne-am amintit de această piesă cum ne amintim de casele sub care am copilărit şi care întotdeauna, de la o vîrstă încolo, ne-au părut mai mici, mai înguste. Dar, între cele două montări (indiferent de calitatea „scenei") preferinţa noastră s-a îndreptat categoric spre ultima, atît ca regie, cît şi ca interpretare. Ceea ce, ne amintim, a fost în regia de atunci doar o comedie bufă, de data aceasta, în regia lui C-tin Dicu, a fost o dramă de calitate, excelent înţeleasă de distribuţie (Mircea Albulescu, Adrian Pintea, Mircea Anghelescu, Cornelia Oseciuc, Margareta Pogonat şi toţi ceilalţi, pe care numai din lipsă de spaţiu nu-i cităm).

Nu vom povesti, desigur, piesa. O piesă trebuie citită, dacă nu văzută. Vom arăta numai încîntarea noastră în ceea ce-l priveşte pe Cornel Coman, actor ce părea de cele mai multe ori „specializat" de regizori în repertoriul contemporan, în care joacă, adevărat, excelent. În rolul său din această piesă — actorul desăvîrşit în Hamlet — Cornel Coman a fost mai mult decît o revelaţie, dezvăluind resursele sale de mare actor. A fi Hamlet într-o piesă care nu este „Hamlet" ni s-a părut, prin calitatea excepţională a interpretării, aproape incredibil şi ne face să credem că, asemenea lui, şi alţi mari actori sînt ani de zile victimele rutinei, comodităţii care face dintr-un regizor un simplu fotograf ce îşi scrie distribuţia de-asupra unei fototeci desuete. Este cu atît mai mare meritul regizorului care, exceptînd un oarecare baroc al scenografiei şi unele ezitări în mişcarea scenică, a ştiut să „producă" un spectacol urmărit de milioane de spectatori voluntari şi, mai ales, involuntari.

Iulian Neacşu

dinu grama

Ciobănească

Dormiră afară
ca niște mari împrumuturi
făcute din liniștea nopții
culcaseră bîta
căciula și focul
și cîinii-n picioare

iar arși dimineața
jumate ființă jumate pămînt
rămîn jumătate
și pleacă cealaltă
mioare
în doi

Self-concept

Însumi podul
la capătul căruia tace
sin'ucigașul
în gînduri
și nu înțelege și nu înțelege:
cuvîntul, grădină în gol
sau oglindă de aer?
și iară și iarăși
și iar inundația trupului
unde rămîne pe ape
o
viețuitoare
ucisă
de propriile sale izvoare

Ochiul Ființei

Îndură-mă Doamne în gînd
ca un loc de odihnă
abia fumegînd
și nu mă aduce aminte:
o apă
fiindu-mi să mor în oglindă
și pești inundați
în tăcere să-mi curgă din trup
pe o piatră
privită de-afară
în gol

Anotimp

Copaci-corăbii
aducînd apa veche la față
unde lucrurile au ceva de fîntînă
și unele de altele
ca un pămînt de oglindă
urmează-n privire

atunci e un loc de plecare
în aer
corăbii-nverzite
vibrînd de-așteptare sub pleoape
și mari sticlării de umoare apoasă
se scurg dinăuntru afară.

doina jela

debut

pauza de masă

În holul înalt și rotund ca o clopotniță, pendula mare, cu limbi groase de alamă, arată unu fără un sfert. „Mai e un sfert de oră și bate“ gîndește mama Nuța, cu ochii ațintiți la ea. Și se pune pe așteptat. Fie pentru că este așezat prea sus, fie pentru că în hol nu se aprinde decît rareori lumina, nefiind decît un loc de trecere, puțină lume mai privește ceasul mare și frumos, un adevărat obiect de artă. Așa încît mama Nuța îl consideră aproape numai al ei. Cei care lucrează aici, sînt de fiecare dată prea grăbiți și prea ocupați ca să se mai uite pe pereți, să-l poată admira. Nu-și amintesc ei nici că ar mai trebui curățat, controlat, șters de praf, vopsit lemnul, care s-a cam scorojit. Cît despre solicitanți, rar se oprește cîte unul în hol, așteptînd informațiile ei, prima ușă la stînga, a doua ușă la dreapta. Și ei sînt grăbiți : își rezolvă problemele cît pot de repede și pleacă, salutînd-o politicos. Cînd ies, au ceasul în față, dar rareori se întîmplă să-l remarce vreunul. Așa se face că ea este singura care-i poartă de grijă, singura admiratoare și, în sinea ei, proprietară. Doar că nu-l duce acasă. Nimeni nu i-ar observa lipsa, asta e sigur. Numai că n-ar avea unde-l pune, la ea acasă. S-a cam învechit, dar oricum, e un lucru frumos și pesemne foarte scump la vremea lui. Aici tot se mai întîmplă s-o mai întrebe cineva cît e ora, așa, cu precizie, și ea să-i spună binevoitoare, păi, să ne uităm la ceas, și-l îndeamnă pe interesat să privească împreună cu ea, drept în față, pe perete. Acum, de pildă, e unu fără un sfert, dacă cineva ar vrea să știe cît e ceasul.

Mama Nuța se miră că nu-i e nici un pic foame, fiindcă despre stomacul ei ar putea spune că funcționează ca un ceasornic : exact la ora asta, cînd e singură, își scoate pachețelul să ciugulească cîte ceva. Chestiune de obișnuință : mai devreme, ar fi prea devreme, mai tîrziu n-ar mai avea cum. Își explică repede lipsa de apetit, amintindu-și că pe la unsprezece și jumătate tovarășa Ispas o servise cu o bucățică de chec și mai devreme, pe la zece, intrînd în biroul tovarășei Pascu, o găsise mîncînd — mănîncă des, fiind gravidă ; o servise cu o piftea și puțin cașcaval ; mai devreme, pe la nouă, băuse și o cafea dulce într-un birou la etajul întîi. Așa că putea să se lipsească de pachețel. Nici nu prea-i place să mănînce așa, pe furiș și în fugă, chiar dacă nu face un lucru rău, să ronțăie ca un șoarece, de una singură, la biroul ei, drept în mijlocul holului mare, pe unde trece mereu cîte cineva.

Numai că, de obicei, n-are încotro : pînă la ora cinci, cînd e adevărata masă, i se face foame și trebuie să și-o potolească într-un fel. La ora cinci, deci peste puțin mai mult de patru ore, așa arată pendula așezată în holul înalt și rotund. Seamănă grozav cu o clopotniță. De cincisprezece ani, de cînd este aici, mama Nuța nu s-a gîndit niciodată ce-o fi fost înainte clădirea asta cu hol rotund. N-o fi fost cumva biserică ? se gîndi și simți cum îi stă inima de surpriză. Pe urmă se gîndi că dacă ar auzi-o bărbatu-său, i-ar spune : „Nici proastă nu mai ajunge să te fac !“.

Repezitul de bărbatu-său... La ora cinci se întîlnesc cu toții la masa de prînz în sufragerie, în fața televizorului, acum, cînd copiii sînt acasă. Aceea este adevărata masă a zilei. Așa că se hotărăște să nu-și mai scoată pachețelul cu hrană rece, pregătit de fiică-sa, care e în vacanță.

De altfel, nici n-au ieșit toți : primul a ieșit ca de obicei, tovarășu' Oproiu. El este cam mîncău : la douăsprezece treizeci, punct, cînd se deschide cantina, lasă totul și îl vezi grăbindu-se spre ieșire. Și dacă ar lua foc consiliul, pentru el masa e sfîntă.

— Mamă Nuțo, dacă mă caută cineva, să aștepte ; m-am dus să servesc masa.

— Bine, tovarășu' Oproiu, poftă bună, răspunde mama Nuța urmărindu-l cu privirea ei blîndă și afectuoasă, care-i atrăsese și porecla, și continuă să-și examineze ghetele din profil, îndoind glezna piciorului. M-au ținut, săracele, m-au ținut binișor, se gîndește cu recunoștință și îngrijorare.

Tovarășu' Sandu s-a și întors. E ceva foarte curios, cît de repede mănîncă omul ăsta : în cincisprezece minute e înapoi. De-asta e și așa slab : mănîncă repede. Cînd mănînci repede, nu se depune. Doctorii spun că te și îmbolnăvești. Și Doru mănîncă repede, dar de cîte ori îi atrage atenția asupra pericolului, el o ia peste picior : „Mă, da' ce te-ai mai luminat tu și ce informată ești !...“. Sigur că se luminase. Mai contează și pe lîngă cine trăiești, nu numai hîrtia pe care o ai în buzunar. Doru cam face pe grozavul cu diploma lui, nu-i vorbă, nu cu ea, atîta ar mai lipsi, ci așa, în general, ca și cum asta ar fi totul...

— M-a căutat cineva, mamă Nuțo ?

— Nu, tovarășu' Sandu, nimeni, să vă fie de bine.

Și fata mănîncă mereu cam în grabă. Zice că s-a obișnuit așa la facultate. În cantina lor zice că trebuie ori să stai cît mai puțin, ori să te ții cu mîinile de nas. Mama Nuța nu prea vede a ce poate să miroasă într-o cantină, decît a mîncare. Ce poți mînca, poți și mirosi. E cam sclifosită și fiică-sa, ce-i drept. Că a mai văzut și ea cantină în viața ei. Asta de aici, de pildă, a noastră : ce curată și ce aerisită e ! Ea preferă să nu-și strice foamea, mîncînd la unu, cînd la cinci se întîlnesc toți acasă. Și pe urmă, e cam nu știu cum, pentru o gospodină, să mănînce la cantină. Ce să creadă lumea, că nu e în stare să-și gătească singură acasă ? E drept că majoritatea mănîncă aici, dar o gospodină e o gospodină, și timpul, programul încărcat nu e o scuză, cel puțin asta e părerea ei. Altfel, e un loc unde de drag să mănînci. Fiică-sa e cam mofturoasă și puțin vinovată de asta e și ea : a cam alintat-o, de, o singură fată, venită tîrziu, cine face altfel...

Din cauza asta au ajuns să nu-i mai poți mulțumi cu nimic. Stau în fața televizorului și numai să-i vezi cum iau la forfecat tot : „Amatorismul ăsta, zice fiică-sa, curînd-curînd o să ajungem să credem că asta e adevărata poezie, adevărata muzică !“

„Ce să ajungi, nu vezi că toate filmele astea sînt ca o maioneză care s-a tăiat ?!“ spune rîzînd Doru. „Că mult te pricepi tu la maioneze !“ sare mama Nuța, revoltată. „La maioneze nu s-o pricepe, dar se pricepe la filme“ intervine iar fiică-sa.

Cu nimic nu-i mulțumești. Și despre tovarășii de aici, n-au decît cuvinte lipsite de respect. Asta o rănește cel mai mult pe ea, care ține foarte mult la ei toți. Și-ar da și sufletul pentru ei.

Cîteodată se mai supără ea și le spune : „Vouă v-ar trebui un patrușapte ! Atunci să vă văd !“ și cu toate că nimeni n-o ascultă, continuă : A dat tata un bou pe doi pumni de mălai...“. Și Doru : „De ce n-ați mîncat boul, ieșeați mai cîștigați ?!“ „De ce nu l-am mîncat ? — se repede ea, nereușind să-și dea seama dacă fiu-său vrea serios să afle sau își bate joc de ea. — nu l-am mîncat, fiindcă atîta ne trebuia, să mîncăm carne goală !“ Și deși vede pe fețele lor că nu i-a impresionat deloc, de parcă în fiecare zi ar avea parte de necazuri și mai mari, continuă cu înverșunare : „Dumicam pîinea în lapte și pe urmă adunam de deasupra tepile și pleava, și mîncam ! Era buuună ! Mîncam !!“ Aproape că-i dau lacrimile. Intervine fiică-sa plictisită : „Mamă, te rog, nu e nici o legătură între una și alta...“. „Da, fiindcă voi v-ați născut după...“. „Ei, și următorii se vor naște și mai după, acelora ce le mai spui ?...“. Totuși, nu-i venea să se lase : „De ce nu-i nici o legătură, nu de mîncare te-ai plîns ? Vorbeam de mîncare, nu ?!“. „Știi că nu e doar asta...“. „Nu știu, spuneți-mi voi, că nu știu, eu nu știu nimic, decît să ne zbatem pentru voi, noi asta știm, eu și taică-tu !“. „Da' mai taci odată !“ îi strigă bărbatu-său, de dincolo. El întotdeauna ține cu copiii. Nu zice nimic, nu se prea ostenește să deschidă gura, dar cînd o deschide, se vede că e de partea lor; „Lăsați-o în pace. Ea așa știe să-și exprime recunoștința. I-ar spăla și pe picioare pe burtoșii ăia !“. Simte că înnebunește, mai ales că nu sînt burtoși. În orice caz, nu toți, și nu vede ce e rău în devotamentul ei.

Ușa mare dinafară se deschide și mama Nuța vede intrînd un tînăr, un bărbat cam de vîrsta lui Doru, blond și înălțuț, îmbrăcat într-un pardesiu elegant, dar cam de iarnă, ca și cum ar veni de la drum. Tînărul se oprește în holul întunecos, exact sub pendulă. Îl salută ea întîi, încurajator :

— Pe cine căutați dumneavoastră ?

Tînărul ezită cîteva momente, uitîndu-se în jur, după care spune :

— O caut pe... domnișoara Olimpia.

Domnișoara Olimpia trebuie să fie tovarășa Bucur, tovarășa roșcată de la 5—7, măritată acum două luni. Tînărul, nefiind din oraș, n-o fi la curent.

— În ce birou lucrează ? îl întreabă, deși n-ar vrea să-și recunoască ignoranța profesională.

Tînărul ridică din umeri încurcat.

— Ei, da., își aduce aminte. E în pauza de masă, vine pe la unu și douăzeci.

— E unu și cinci, pot s-o aștept ? S-a uitat la ceasul ce la mînă, pendula de deasupra capului său n-o vede.

— Sigur, așteptați-o.

— Nu prea știu în ce birou lucrează, mi-a spus niște numere...

— Sigur că da, luați loc. Îi arătă canapeaua îmbrăcată în vinilin negru.

Tînărul urcă treptele și se oprește în picioare lîngă ea, nehotărît.

— Luați loc, o să vină în cîteva minute, și se uită spre perete, insistent sperînd să-i atragă atenția asupra pendulei.

Are și el dreptate să nu știe în ce birou lucrează. Dar aici, pe fiecare ușă e un număr și dacă solicitantul nu i-l spune precis, degeaba îi spune el că tovarășul se ocupă de cutare și cutare, mai ales dacă numele mare nu i-l știe. Ea este de cincisprezece ani aici, dar atît știe : numele mare și numărul de pe ușă. Cu ce se ocupă fiecare, n-ar putea spune : hîrtii, acte, documente. Și din cînd în cînd, teren: unii mai des, alții mai rar. Dar de sărbători, cînd să-i scoată pe oameni la curățenie, atunci ies toți. Și nu prea e o treabă plăcută. Asta e, n-ar trebui să aștepți să fii împins de la spate, ca să-ți vopsești pomii și să tai bălăriile. Cel puțin asta e părerea ei. Și în problema asta are discuții cu fiu-său : el nu numai că ar aștepta, dar nici împins de la spate, n-ar face-o. S-ar amuza să le facă necazuri tovarășilor de aici, să facă din munca lor o treabă neplăcută.

Dar tînărul nu pare s-o caute pe tovarășa Olimpia într-o problemă de serviciu, gîndește mama Nuța și îl privește pe furiș, încercînd să ghicească scopul vizitei. N-are deloc un aer oficial : niște pantofi maro deschis, din piele întoarsă și cu botul lat, niște pantaloni care nu sînt de la un costum. Fără cravată. Cu un pulover roșu închis sub pardesiu, de lînă, și fără nimic în mînă. Deși pare să vină de la drum, după cum este îmbrăcat pentru frigul de dimineața și seara. La ora asta este destul de cald și pentru o oră poți ieși chiar și în taior și în sandale. Mama Nuța speră chiar, dacă vremea mai ține așa, ca peste trei săptămîni, o lună, să fie direct de sandale. Sandale are mai multe perechi : și pe ale ei și ale fiică-si, care nu le mai poartă...

În plus, tînărul are și un aer dezorientat și curios, ca și cum ar fi intrat aici pentru prima dată. Numai pendula n-o observă, deși este exact în fața lui, n-ar trebui decît să ridice ochii. Se întorcea de la masă tov. Rădulescu.

— Mamă Nuțo, a fost un șote... Nu m-a căutat nimeni ?

— Nu, tovarășu' Rădulescu. Și ziceți că a fost bun ? Să vă fie de bine, răspunde mama Nuța înviorată.

De cîte ori trece tov. Rădulescu are timp să-i adreseze un cuvînt drăguț, o glumă. Toți spun că e un tovarăș foarte popular. Bine, dar și cînd se înfurie... Biroul lui e la etajul doi, dar cel căruia are ce are să-i spună, poate să audă bine din stradă. Sau din spațiul verde de peste stradă. Acum iese și tovarășa Pascu. Cînd o fi avut timp să înflămînzească din nou. Îi face un semn complice, ridicînd din umeri, ca și cum s-ar dezvinovăți.

— Poftă bună, poftă bună.

— Vezi, te rog, că aștept un telefon... particular. Spune-i să revină. Și își dă ochii peste cap spre tînăr. Are aerul ăsta distant și fandosit de cîte ori vede un străin mai acătării. Gravidă și cochetă. Fată foarte bună, de altfel, dar tot așa, cam cu toane : cînd o cheamă, că nu poate mînca singură, sau că nu știu ce mătușă, pe care n-a văzut-o demult, ar semăna cu ea, cu mama Nuța, cînd se pune pe urlat : „Te găsește curățenia și ștersul prafului peste crenvurștii mei !“. E moartă după crenvurști. Dar asta nu prea i se potrivește : fițiiala asta cînd vede străini. Nici tînărul nu prea e sensibil la grațiile ei : îi e fidel tovarășei Olimpia. Cine știe ce e în sufletul lui acum și ce-o să fie cînd o afla tot.

A început să se uite des la ceas. Mama Nuța se hotărăște, prinsă brusc de o mare simpatie : se apleacă peste masă, înspre urechea lui :

— A spus că se duce la bunică-sa să mănînce borș de ștevie ! Tînărul o privește mirat și mamei Nuța i se pare că aude în minte avertismentul lui bărbatu-său : „Iar o făcuși boacănă“.

— N-o cunoașteți ? O cunoașteți, nu ?!... Boacănă de tot... Trebuie să vină dintr-o clipă-n alta ! N-o cunoașteți, își răspunse singură, descurajată.

— Ba, da, o cunosc, răspunde tînărul plictisit și ei i se pare că distinge în glasul lui o vagă amenințare. Ce dracu am făcut, se gîndește cu ciudă. Are dreptate bărbatu-meu, tac, tac, o zi întreagă, nimeni nu știe ce-i în capul meu și dintr-odată vorbește gura fără mine. Deși tovarășa aceea roșcată, tovarășa Bucur, așa a spus. A trecut pe lîngă ea și a întrebat-o : „Ce-o fi la masă, mamă Nuțo ? Mai bine dau o fugă pînă la bunică-mea, tot ard gazul degeaba pe-aci“. „Duceți-vă, domnișoară“. Numai ei îi spunea așa, cînd i se adresa : prea era nouă și avea niște fuste croite aiurea și era oxigenată. Simpatică foc. Ce-o fi găsit-o să spună treaba asta, mai ales că îi atrăsese atenția : dacă e cineva mai suspect așa, dar în primul rînd bărbatu-meu, sînt pe teren. Și ea, poftim. Putea să fie, nici nu îndrăznea să se gîndească cine putea să fie. Un control din alea, „incognito“. Acum trebuia s-o dreagă într-un fel.

— Ați venit cu trenul acela de doisprezece și un sfert ?

— Nu, răspunde tînărul și își trece pe genunchi o servietă neagră, un „diplomat“ pe care mama Nuța nu-și dă seama de unde a scos-o. De parcă dracul o făcuse pînă atunci nevăzută. Și toată ținuta lui, nu degeaba era atît de sportivă : ca să fie pe de-a-ntregul „incognito“. I-a făcut-o bietei fete. Se uită pe furiș la servieta tovarășului și se convinge : este plină de hîrtii ștampilate, acte, documente, carnețele. Poate special i-a spus pe numele mic, ca s-o inducă pe ea în eroare. Și acum și-a scos o cărticică și tot așa, se preface că citește foarte concentrat.

— Cît aveți ceasul ?

— Păi... unu și jumătate, mai precis unu și treizeci și patru de minute.

Așa este : privind pendula vede că ceasul tovarășului merge la secundă, ceea ce o neliniștește și mai tare.

— O să vină, cine știe de ce a întîrziat puțin. Mă și mir ! Nu întîrzie niciodată ! Chiar niciodată. Cantina e aici, la doi pași ! Știți unde e cantina ? — strecoară ea o momeală, și cum nu primește nici un răspuns, continuă repede : De obicei, aici mănîncă, dar azi, ce și-o fi zis, tot atîta timp îmi ia, a dat o fugă pînă la bunica dînsei, mi se pare că e și cam bolnavă. Pare-mi-se că și de farmacie a zis ceva, da, că trebuie să alerge, să treacă pe la farmacie — știți unde-i farmacia ? și să se întoarcă repede. S-ar putea, a zis, nici masa să n-o mai prindă...

— Deci s-ar putea să nu vină chiar așa curînd?

— Aa, nu, de venit, vine, dintr-o clipă-n alta trebuie să vină !

— Am să-i las un bilețel, adică nu, văd eu, mai trec...

— Să-i spun ceva ? întreabă mama Nuța, îndreptîndu-se în scaun. A amorțit de atîta încordare.

— Nu, o să revin eu. Pînă la ce oră e program ?

— Depinde în ce problemă...

— Păi...

— Nu sînteți din oraș, întrebă mama Nuța bucuroasă să-i facă un serviciu.

— Ba da, doamnă, aveam și eu nevoie de o adeverință... Mi-a spus că o face ea, o găsesc gata, azi la unu, și uite ce de timp pierdut.. În sfîrșit... asta e. Săru'mîna. Și tînărul își ia servieta și se îndreaptă spre ușă, cu un aer foarte necăjit. Mai necăjit decît dacă ar fi aflat că domnișoara Olimpia s-a măritat și dacă, bineînțeles, el ar fi fost interesat de această problemă. Foarte necăjit.

Dar mama Nuța nu reușește să-și revină. Iar ai călcat în străchini, o ceartă în gînd bărbatu-său. Te-ai speriat ca... și-i zice o vorbă de la ei, de la țară. Așa e, prea era tînăr, recunoaște ea. Ei, și, ce dacă era tînăr ? Află că toți șefii șefilor mei sînt mai tineri decît ei. Și nu așa de sobri. Și hîrtiile, actele, documentele ? Cine n-are hîrtii în servietă în ziua de azi ? Bărbatu-său are dreptate. Nici ea nu era prea împăcată cu felul ei de-a trăncăni vrute și nevrute. Poți să fii amabil și cumsecade, fără să stai prea mult la discuții. Și încă, să-i faci în felul ăsta rău unei tovarășe atît de drăguțe. Și oricum ar fi, chiar și tovarășei Pascu, care-i atît de nervoasă cîteodată, nici ei nu i-ar face vreun rău. Bărbatu-său are dreptate că s-a speriat, dar de-asta s-a speriat, că ar fi putut să-i facă vreun rău tovarășei Olimpia, tocmai ea, mama Nuța.

— La mine n-a sunat telefonu', mamă Nuțo ?

— Nu, tovarășu' Oproiu, că eu aici am fost, să vă fie de bine.

Sorin Ilfoveanu : „Peisaj de iarnă“

plastică

p

Materia în prefacere

Ceea ce impresionează în demersul artistic al sculptorului **Tiberiu Bențe** este, înainte de toate, tentativa exprimării elevate, efect al unui proces de elaborație în care se pot distinge, în ciuda efortului de disimulare depus de artist, meandrele căutărilor, ale impulsurilor ideatice devenite, pe plan formal, obsesive repere ale unei geneze ce își continuă, pînă și sub ochii noștri, dramatica lucrare. Pentru că dincolo de fruntariile obiective ale universului pe care ni-l propune artistul, stăruie această tensiune dramatică a materiei aflată în neostenită prefacere, parcurgînd în lente cicluri spirala infernală a unei deveniri, ce-și rafinează cu obstinație conturele arhetipale. Desigur, există și o modă în această privință, a retroversiunii materiei în forme primordiale, joc probabilistic ce trădează, de regulă, o anumită disponibilitate către surprinderea și analizarea stărilor de criză ale existenței universului. Cu totul particulară mi se pare nota de validare a acestor ipoteze evanescente, în plan material-obiectiv, Tiberiu Bențe reușind, prin căutările sale din ultimii 2—3 ani, să ne propună un posibil cod formal, cu ajutorul căruia devin lesne descifrabile sensurile pasionantei aventuri culturale pe care o întreprinde. O altă caracteristică importantă a sculpturii pe care o practică astăzi Tiberiu Bențe ar fi intimizarea marilor teritorii și evenimente ale existenței universale. Materia, în viziunea lui Bențe, este numai suportul în care germinează ideea și din care erup nucleii-moduli ai formelor arhetipale. În acest sens, artistul reface istoria unei cosmogonii sui-generis, imaginînd tulburătoarele cazne ale magmei primordiale, așa cum trebuie să fi fost ea într-o protoistorie a existenței materiei. Metalul polizat ne restituie, în convingătoare volume cu o dinamică bine strunită a liniilor și a golurilor, întreagă această viziune a genezei materiei. Aș așeza în fruntea acestei veritabile panorame a facerii simbolul simplu din **„impuls“**, motiv ce revine apoi, declinat în variante progresiv dezvoltate în spațiu, în **„Canonul“**, **„urna“**, în foarte armonios construita **„genune“** și, în sfîrșit, în **„adagio“**, culminație cu virtuți monumentale a ceea ce în plan filozofic ar însemna : purificarea prin durere. În fond, un bocet tăcut al materiei în dezintegrare. Este punctul de unde începe un nou ciclu de existență. **„Dîmb“** și **„cărarea meduzei“** se învecinează stilistic cu amintitele lucrări, dar aici intervine mai explicit elementul teluric, destinul sisific al existenței creîndu-se mereu pe sine. În ciclul numit de autor al „Luminii“ se impune, ca o antiteză a acelui **„adagio“** din ciclul **„grota uitării“** — ambele durate în bronz polizat — **„Cavalerul luminii“**, apoteoză a triumfului vieții și a speranței în eternitate. Cu trei lucrări în piatră albă, **„După scoici“** intitulate de autor, Bențe ne avertizează că registrul său stilistic se bizuie pe o știință a arhitecturii formelor care nu exclude nici moștenirea templelor și palatelor marilor moguli, dar nici extravaganța barocă a viziunilor lui Gaudi. În ansamblu, expoziția de la galeria Orizont a lui Tiberiu Bențe ne-a convins, cu atît mai mult, cu cît ne aflam la finele unui foarte bun an al sculpturii.

Corneliu Antim

Stil și structură

La 38 de ani Liviu Stoicoviciu este încă îndeajuns de incomod pentru a nu fi devenit o figură „populară“ în lumea publicului artelor plastice. În ciuda a 24 de participări, cu ultima, la **„Căminul artei“, a 25-a**, în ciuda lucrărilor ce-l reprezintă pe el, și pe noi, în colecții de stat, muzee, colecții particulare din Franța, Anglia, R.F.G., Danemarca, Japonia. O anume însingurare între liniile sale, geometriile savante, impresiile amăgitoarelor cuburi fac din Stoicoviciu simbolul „producțiilor stereografice“, cum susține Mihai Drișcu. Cineva, în seara (sau după-amiaza, cine mai știe cînd e seară sau după-amiază în noiembrie ?) vernisajului îmi șoptea : păcat că lucrările acestea n-au fost expuse acum 10—15 ani, cînd moda etc., etc. Adevărul e că Stoicoviciu participă din 1958 în expoziții de grup și personale. Și tot adevărat e că nu moda îl urmărește pe artist. El este, desigur, un structuralist, deci nu e cazul să discutăm despre originalitate absolută. Însă obstinația lui de a crea un univers, da, chiar așa, uman, prin geometrizare (la care nu vrea să renunțe defel ; așa a început, așa vrea să sfîrșească !), nu e chiar atît de neadecvată. Surpriza o constituie stilul său, inconfundabil. Nu știu cu cine se înrudește, sau dacă știu ar trebui să înșir niște nume ilustre ce înrîuresc și pe alții, precum Homer înrîurește încă **poema** și oricum înrudirile nu-i ating fondul profund original.

Se spune că „celula“ de la care pornește Liviu Stoicoviciu, multiplicată în sensuri varii ca intenții, ar crea o structură pur mentală... ca și cum arta nu s-ar adresa deopotrivă ochiului, inimii și minții ! Judecat în pripă, tabloul geometrizat face trimiteri spre arhitectonici vizibile de la etajul 18 al celui mai înalt bloc din București. E drept, poți vedea în tabloul lui Stoicoviciu și structurile urbane, precum poți vedea și minunate desene de covoare. Depinde **cum vrei** să-l accepți pe artist. Sau cum **nu vrei** să-l accepți...

Geometrizarea lui Stoicoviciu spune ceva despre raporturile mecanice ale lumii, anume le definește. Pe de altă parte, însă, prin descompunerea ansamblurilor în măruntele și istovitoarele sale „cuburi“, tablourile explică, paradoxal, limpezimea structurilor intime ale lucrurilor, ale tuturor lucrurilor.

Geometria aduce pe pînză hexagonul aglomerărilor de arbori, păduri ciudate, peste care s-a abătut fierăstrăul electric, o tristețe a intrusiunilor în natura vieții. Apoi culorile sînt de o blîndețe nespusă. În două mici pînze albul, albastrul și roșul sînt aplicate puternic, în celelalte, însă, ele se multiplică, aidoma „celulelor“, înspre crepuscul, între amurg și curcubee.

Orașe, păduri, covoare, naturi umane disecate cu finețe nu spre dezgolirea uritului, ci dimpotrivă, spre a sublinia armoniile intime, iată ce ne aduce expoziția de anul acesta, în culorile calme (și calde) nedefinibile ușor, semn că artistul, fără a renunța la ambiția de a impune un stil și un mod totuși, surdină, obiectivelor prea puternice ale aparatelor. E o nuanță nouă în opera lui Liviu Stoicoviciu care, încă în izolare, aspiră să dea viață frumosului cu mijloace oarecum neobișnuite, incomode, dar nu mai puțin dezvăluind **un talent viguros**.

Viorel Știrbu

muzică

m

Restanță

Revenind constant la noi în țară, pianistul sovietic Victor Eresko s-a arătat și de astă dată, în recitalul de la Ateneu — un program ciclopic ce a cuprins **Variațiuni pe o temă de Corelli** de Rachmaninov, patru piese de Scriabin și cele două caiete de **Studii** de Chopin, o personalitate adevărată, cutezătoare. Marca sa distinctivă ar sta în aceea că riscă foarte mult și cîștigă adesea. Este dominat de intelect, căutare a noului, originalitate, inconfort. În acest context, realizările depline capătă un relief deosebit. Mă gîndesc la **Variațiunile** de Rachmaninov, cu care s-a deschis recitalul, și la totalitatea biss-urilor, acordate cu eleganță.

Așa a fost cazul **Studiilor** de Chopin, citite cu ostentație altfel decît se obișnuiește. Nu mai trebuie demonstrat astăzi că virtuozitatea este aici doar cortina transparentă în fața marii calități expresive, dar parcă Eresko nici n-a băgat de seamă că sînt foarte dificile, că uneori presupun o retorică elocventă, o trăire subliniată. La el, sînt piese intime, jocuri în registru cameral, tente și arabescuri satisfăcătoare în sine. Au răsărit astfel, dintre des parcursele file, voci, armonii, pe care nu le știam acolo. Sigur că unele pagini au fost sacrificate, tocmai acelea în care discursul se sprijină pe amploare dramatică și rostire patetică. Altele s-au raliat fără rezistență viziunii lui Eresko — **Studiul pe clape negre**, cel în do minor din op. 10, cel în Re bemol major din op. 25.

Bineînțeles, muzica nu înseamnă numai naturalețe. Ea presupune și un decupaj al punctelor minime și maximé, o ierarhizare **prealabilă a efectelor**, așa cum Eresko a **făcut în Rachmaninov**. De altfel, și naturalețea sa din Chopin era foarte premeditată, reprezentînd o concepție și nu o realizare la nivelul pornirii imediate. Firescul primează chiar și asupra finisării tehnice, pentru a nu interpune pe profesionistul virtuoz între muzică și ascultător (deși uneori tocmai de acest personaj are nevoie muzica pentru a o recita). **Eresko cînta uneori** ca pentru sine, investigînd partitura, tentîndu-i limitele. Scenariul se exercită însă în compunerea programului — unde lipsa de afectare a **Studiilor** își avea locul ei, cu grijă anvizajat, între Rachmaninov și Prokofiev din biss.

Și apoi, chiar pentru Chopin, restrîngerea registrului expresiv îl face pe ascultător sensibil la nuanțe a căror finețe le-ar face altfel neobservabile. O pătrundere, deci, în microcosmosul muzicii chopiniene, în special în ceea ce ține de timbre și de relația timbru-armonie, în care marele compozitor a fost cu adevărat un vizionar.

În fine, naturalețea lui Eresko mai triumfă și în domeniul agogicii. El are un rubato foarte personal în care se simte bine și care face audiția în permanență captivantă, fără afectare și necuviință față de partitură. Cîntul său este „firesc imprevizibil“ și „logic improvizat“. Victor Eresko este un pianist reflexiv cu masca liricului, un reflexiv a cărui capitală grijă este să șteargă în mod abil din percepția publicului chiar propria-i virtuozitate și volițiune.

Costin Cazaban

Antologia «Luceafărul»

„Ce trebuie spus încă de pe acum despre această poetă este că posedă virtual știința de a crea starea de incantare pe care orice poezie reușită trebuie să ți-o producă, cum înțepenește privirea cobrei. În starea aceasta de farmec, în care totul este abolit și universul este reinventat într-o secundă, poetul poate să facă aproape orice cu tine și asta ține, încă o dată o scriu, de magica relație dintre cuvinte... Ori de unde vine, Mihaela Minulescu anunță un poet interesant, sensibil, plin de o candoare gravă, încărcat de întrebări mari și tulburătoare"...

EUGEN BARBU

„Trebuie să recunosc că diagnosticul pus de Eugen Barbu acestei poezii este exact. Ne aflăm în fața unui debut «foarte bun»"...

M.N. RUSU

„Profet spre ziuă atestă o sensibilitate înclinată cu precădere spre interiorizare. Însingurarea, chietismul, reflex al acestui spațiu odată instituit, e acompaniată de tăcere... Motivul primordial al devorării-de-sine se sublimează în metafore tot mai îndepărtate. Esența constă într-o regresiune la starea inițială"...

VASILE REBEGEA

„Sub semnul unei adevărate vocații stă volumul de debut al M.M., poetă care renunță — nu prima — la modalitatea feminină a verificării și accede la universul viril al gnoseologiei, drept cîmp inevitabil și unic al marii poezii. Pentru ea căile cunoașterii sînt «într-o penibilă stare de spaimă» și lumina este principiul major dintre bine și rău"...

MIHAI MINCULESCU

mihaela minulescu

Ninive sau despre sens

Lungit asemeni leopardului
cu dorul ierbii în oase
și arsura nisipului în creier,
smulgînd,
din prea marea lene,
firul de iarbă, –
pierzînd, din nepăsare,
umbra strălucitoare a privirii,
rămas golit și lipsit de întregime,
pictat, cu melancolie, pe ziduri, –
aș vrea să-ncep urletul vînătorii,
urletul care-mpietrește mișcarea materiei
victoria ei nesfîrșită prin univers.

Pierderea inimii

Ca o rostogolire a sunetului în noroi.

Tu, vis dulce,
vis frînt,
surpat,
n-ai nici o aripă,
nici o aripă nu mai flutură,
nu mai bate,
nu mai planează.

Tu, obiect strălucitor,
obiect uscat,
obiect imaginar,
spune tu, spune tu
încotro aceste rotitoare puncte cardinale,
anotimpuri, cifre moarte.

Privire de dincolo

În cușca leilor imaginari
nu-i unul să-și amintească...
în cușca leilor de piatră
cu nesecate, vorbitoare guri,
nu-i unul, nu-i unul, nu-i unul
destul de curat ca sub privirea lui
să se destrame fierul în nisip.

Animale nevăzute,
animale rupte de gînd,
rup viața cîtă mai este,
rup muzicuța orbului și surdului,
rup clipa de tot ce-o-nconjoară
și, lipsit de apărare,
cu glas de singurătate
urlu spre nesecatul de nisip.

Nașterile

Ai lăsat la o parte copilăria
și nașterea nașterii.
Ai lăsat încrederea în mine
ca martor al nașterii ierbii și ploii.
Ai lăsat austrul la o parte, –
și vin și te întreb cu glasul lui
aiurindu-ți încăperea minții
cu o fierbinte răsuflare,
unde crezi tu că mă aflu ?
unde trăiesc ?

Într-un gît de lebădă tăiat
pe timpul cîntării, –
zisa Dumnezeu ocolindu-mi privirea.

Trupul de mistere al nopții

Asemeni unui duh
amintirea înalță ruina năpădită de timp
de verde-arămia culoare a nisipului.

Trăind cu fiecare fibră
alte, alte copleșitoare ritmuri,
suprapuse ogive, orchestre,
păduri de orgi, –
crudă respirație !

Trăind acest foc
cu toată viața și cu toată moartea,
trăind această crudă rază de lună.

Înălțare de casă

Privește, sînt al tău, ascultă-mă
sînt mut, surd, fără vedere.
Putem jura, putem jura, – în juru-ne
iată cum se bat ușile.
Putem intra, putem ieși, –
sîntem vii și străverzii.

Umbrele-n adaos, în creștere,
își certau apa riului în trecere.
Noi, noi, – am strigat, Eu, eu.
Eu...
Ușă cusută cu zăbrele.

Presimțire

Vorbind despre frunze
le văd nervurile veștejindu-se
și minunata coroană de viață
pălind în umbre.

Crezi tu că pot să fiu
cînd toată furtuna de vorbe
îmi acoperă trupul cu haos
cînd toată furtuna
devine zid rece și străin și fără ferestre.
Cu cît drag aș împrumuta ochilor
lumina de om viu

vederea rănită de fiare și de urît
disperarea de a fi totul și de a avea tot
de a nu fi dar a avea
a fi totul fără a avea
de a nu fi și de a nu avea, în fine.
Nehotărîre, presimțire
a celui care, în lipsă de înțeles,
și-a făurit trupul, viața, moartea
golite de lumină.

Năvălesc nevăzute umbrele
în plina lucire a zorilor.

Rezonanță

Nicicînd nu vei gîndi asemeni mie
blîndă lumină, copleșitor fior al dragostei,
tu, făptură.

În primul rînd
nu-ți întina sufletul
nu-ți fierăstrui limpezimea privirii
nu-ți împietri gîndul și bătaia de inimă

În primul rînd
nu-ți întinde osul umărului
pentru că nu vei putea vreodată
cuprinde munca lui Atlas întreagă, –
dar nici aripa de înger
nu-ți va topi sufletul
în levitație.

În primul rînd
ai grijă de crește un animal, un cîine
să-ți mlădieze destinul,
ai grijă de locuiește un zid, o cariatidă
să-ți sprijine destinul,
ai grijă de a orbi și mai ales
de a-ți odihni destinul
înainte de a începe drumul spre tine.

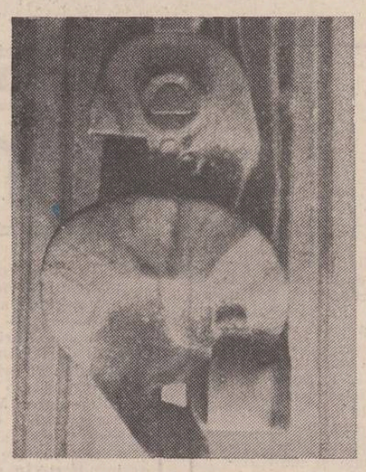

Constantin Platon : „Măriuca"

Asemeni vieții

Asemeni unui imn
subțiat pe un crucifix de lut ars,
copleșit,
cu umerii acum firavi și rotunjiți
în bolovănoasa lor cădere, –
copleșit pînă la nevedere,
urlînd pînă la cuvînt.

Și totuși,
el și nu altul
trăiește lovit de toate lucrurile deodată,
de miezul lucrurilor dintr-odată devorat.
El, în oboseala și lipsa de încredere a materiei,
creînd ciudatul imn
al facerii, al stingerii,
al stingerii, și-al facerii.

„În Eugen Suciu, ironia naturii a amestecat în proporții imprecizabile, care se dislocuiesc alternativ și se readună dilatîndu-se alegoric, dar nu pînă la disproporție, o certă emotivitate cu un anume cerebralism, focul și gheața, aversele și aluviunile, lava și gerul intelectual, gestul metalic și vaporii vaselor ce fierb, capriciul și nostalgia rigorii : (...)."

ION CARAION

„Dacă așa cum spune Hocke, «cel mai bun concetto reprezintă o fericită alianță între inspirație și inteligență», putem afirma, fără riscul de a greși, că Eugen Suciu e un concettist, îndrăgostit de imaginea șocantă și fulgurantă, care nu se poate desface în elementele componente. (...) De la Gongora la Lorca și de la Shakespeare la Ungaretti, toți manieriștii au recurs la asemenea procedee, jucînd pe muchea prăpastiei".

NICOLAE MANOLESCU

„Bucuria anonimatului" este mai mult decît o împlinire lirică, este o carte excepțională, Eugen Suciu indicînd și impunînd vizibil prin exemplul său personal o ștachetă înaltă a cărei cortină de aer de dedesubt te invită la salt și nicidecum la a te strecura pe sub linia ei".

CONSTANȚA BUZEA

„Poezia este în ochii lui Eugen Suciu, nu o distracție, nu o sursă de «deconectare» (ca și cum te-ai putea «deconecta» înfăptuind, acolo, niște minuni, și salvînd umanitatea) ci „un soare / pe care l-a născut setea", un lucru de primă necesitate, cerut în mod imperios de desfășurarea evenimentelor. O spune uneori superb, dînd poemului o definiție cum puține cunosc în poezia ultimilor ani : (...)".

FLORIN MUGUR

„Discursul poetic alternează între grație, precizie matematică a numirii, saturarea de cuvinte a unui spațiu în care delictul îl stîrnește apariția unei evidențe pure. Toată această formulă poetică, deloc facilă ar putea să pară trenantă, obositoare dacă n-ar fi slugită de un simț sigur al limbii, de autenticitatea superioară a stărilor și, lucru de preț, de un suflu care învederează în Eugen Suciu atributul inconfundabil al forței".

DUMITRU RADU POPA

eugen suciu

Privind fără milă femeia albastră

Avea unu-două cusururi
și coapse prea înguste
pentru pofta mea sălbatecă de
poezie

gură de aur
și-același zîmbet
– că sîntem egali

fiindcă tocmai
orgoliul cel mai cumplit
ne face să fraternizăm
iar clopotul
se umple cu-o șoaptă
și nu cu un țipăt

fiindcă eternitatea
„e mereu plină de ochi"
iar creierul meu înoată
pe foșnetul vînătorilor de lepră

este un lucru
însușit cu creionul în mînă
(ca și Europa – vă asigur)
și-o inimă ce se privește pe sine
abia dacă mai poate să semene
cu adevărul zilei de salar

ce adevăr – un iepure mic
îl mîngîi pe creștet
ca și cum aș spune:
„el nu va călări niciodată
calul roșu
pe care ea îl descrie"

creier?
da creier
de la sublim la ridicol
un singur pas
– mă Herbert
să nu fi iubit tu pe nimeni?

Temperament ortografie hazard — rugby la prințesă

„Luna urmează soarele
ca o traducere franceză
dintr-un poet rus".

lui Florin Gabrea

Eu nu fumez nu beau
nu sînt nerușinat
zice dracul
zice rățoiul flașnetă

nu fumez și beau
zice orașul
zice pisica cerului
zice basmul negru

pe granița asta subțire
viața și cinismul
mărșăluiesc de o vreme
umăr la umăr
nerușinate
ca șușoteala pestișorilor japonezi
din bigudiurile doamnei
(de patru ierni la mine în cameră
lumina
scuipă cheaguri de sînge)

da zice îngerul da
dar uite nici poemul ăsta
nu se repede
să-ți mănînce mîinile

„Apă: ce cuvînt"

Totul
a pornit de la o eroare
– firma Rembrandt
are șase nuanțe de alb
le scriu :
dar domnul Paul ce face ?

„șade

la dînsul în birou
dezghioacă hălci de poem
șase pe zi"

sigur
El ! s-a jucat cu șerpii
el cu securile
el pînă a sclipit ca ele
și a izbit cu țeasta
în mesteacănul din Carelia
să iasă ovreiul cel viu
și să mestece coiful
El
și-n vremea asta eu
trăgînd din răsputeri
de țițele mamei
mă răsteam la Ofelia
și la chipul nebun al melancoliei
dam din piciorușele mele tălîmbe
(între noi fie vorba
semănau perfect – piciorușele –
cu vorbele fonfăite ale moralistului
vreau să zic
cele care bagă pisica la apă)
da
pînă i-a venit lui inima la loc
și hap!
a pupat-o pe Ofelia în bot
dar metodic
vai atît de metodic
încît am fost nevoit
să izbucnesc
într-un hohot de plîns

acu stau cu mama în casă
o ajut să scoată ușa din țîțînă
mama rîde
„cu capul doldora de buze"
mama rîde
mă-ntreabă întruna :

da dacă numele Osip nu mai vine
cartea
cine face cartea

Bernis — aprindere de plămîni

lui Ion Caraion

Ziua e în creștere Svetlana

la ora asta
un oraș
poate fi cucerit și fără gramatică
și lucrul ăsta
ar putea fi aproape înțeles
cu ajutorul unei pisici cumsecade

dacă ochii n-ar fi
decît un ropot de aplauze
sinucigașe
iar sufletul
un ghemotoc de litere
dintr-o carte dată la topit

calfă de mîntuială
a unei pofte de plîns
creierul meu se prelinge ca fumul
papal
deprins
cu această exigență imprevizibilă
mă mulțumesc
să-i iau zodiacului vorba din gură
și
să răsucesc încet cheia
sînt sigur
vei crede că ți-am șoptit te iubesc
de fapt
n-am mai plîns din copilărie

am găsit un cuvînt
care nu există
și mă strădui
să păstrez această identitate

sigur
toate astea
le veți pune în vitrina
în care creierul meu dă mîna cu
Einstein
căci ceea ce este fraged
învăluit de ceea ce este negru
de-a pururi negru va rămîne

dar Ofelia
tu nu ești și nu ești
veverița dezordinii
nu ești nici măcar desfriul
din răbdarea băștinașilor
„mi-a scris cucuvaia:

fă-mi propuneri"

toamna – zic
la urma urmelor toamna
pe care cocorii
cu un singur țipăt
o lasă borțoasă

Noaptea florida tangoul

Orb
ca o ploaie de noiembrie
care-a dormit o sută de ani
de unde să știu
că între emoțiile culturale
ale unui trup
și libertatea autoritară a creierului
există – ce intimități?

vreau să zic
asta înseamnă să privești
pînă la înălțimea capetelor
descoperite
împrumutat
unei săli înguste
ca o curea de transmisie
de la mașinăriile speranței
partener pe măsură
plictiselii imense cu care dovezile
se felicită între ele

poți astfel visa
la arborele genealogic
care anul acesta
a dat încă trei versuri

1. despre faima necrutătoare
care mă așteaptă la ușă
de cîte ori ies dintr-o librărie

2. despre cum acest vers
nu are altă noapte
decît aceea care vine
dintr-o copilărie nemiloasă

3. „vă implor
nu pronunțați un cuvînt sincer
fiindcă sîngele tatei
pe care mama îl ține în brațe
ca pe-o minge uriașă
ar începe să schelălăie îngrozitor

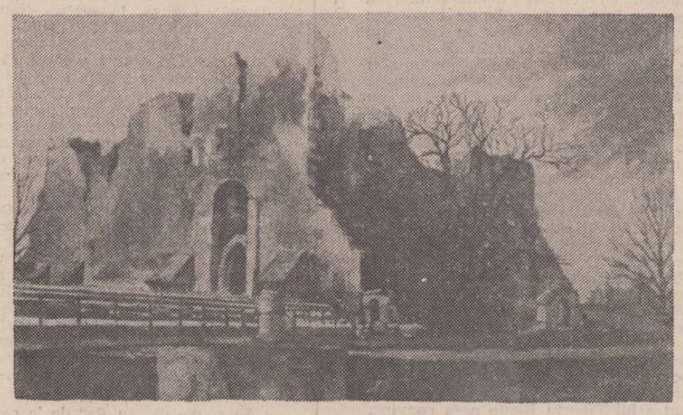

Gh. Ioniță : „Cetatea Neamțului"

atelier literar

poșta redacției

IONEL KOSKA : Sînt aptitudini lirice reale, încă nevalorificate cum trebuie, tendința spre inflație verbală, spre discurs și reportaj, autoexigența foarte laxă, etc. fiind neajunsurile și primejdiile cele mai grave. Elemente mai mult sau mai puțin interesante se găsesc în multe pagini (care n-ajung, însă, din păcate, aproape niciuna la un rezultat rotund, desăvîrșit) : „O seară din o mie de seri", „Vai, euforia", „Vocea crainicei de radio", „Lunapark", „Scrisoare către tata", „Mătușa Clara", „Ceasornicul", „Ploaie caldă". Să sperăm că data viitoare va fi mai bine.

I. IOVĂNESCU : Sînt unele semne bune, în general (și mai ales în „Ploaia", „Rostiri", „Iubesc"), dar expresia e încă nesigură, insuficient strunită și îndeminată spre a rosti, deplin și lămurit, gîndul sau imaginea propusă. Din această cauză, se ivesc pagini tulburi, aglomerate, cu vorbe de umplutură, fără funcții creatoare, confuze, de gust rău (de p., „Crinii roșii ai vîntului / răzbat prin tălpile mele și-mi lasă / pe buze un sărut"... ?!, etc.). Lecturi abundente, studioase, mai cu seamă din meșterii mari ai poeziei, vă vor fi, fără îndoială, de mare folos.

OVIDIU FLORENTIN : Scrieți prea mult, la o vîrstă cînd încă ar trebui să citiți mai mult, să acumulați, să adînciți, să asimilați. V-ați instalat prea devreme un fel de fabrică de poezie, în care, de fapt, nobila substanță lirică e pe cale de dispariție, în favoarea unor „înlocuitori" formali, făcătură calofilă de toate genurile, strungărie în plastilină, tricotaj metaforic, flori artificiale, etc., în care gustul artistic (care era abia în formare) cedează și puținele sale cîștiguri anterioare. Ca urmare, producția abundentă, de serie, își arată repede sub-calitatea, găunoșenia și artificiul, în paloarea și inconsistența, din ce în ce mai gravă, a textelor, în tot felul de metafore forțate, strunjite într-un material inferior, flori de plastic sau chiar de vată... („ordinarii mărăcini se ceartă la poker", „umpluți de sînge macii, criminali, ucid căldura din cîmpie"... ?!, sau : „ridicate în extaz, roze petale făcînd un fel special de infarct"...?!, sau : „aripile păsării de hîrtie mă izbesc în visare"...!, etc., etc.) culminînd, în inerția oarbă, mecanică, a „utilajelor" în plină producție, cu adevărate monstruozități de

Desene de Sorin Trușcă

limbă (care denunță niște carențe și nesiguranțe mult mai grave) de genul : „Nu o vei mai poate ajunge", „mai încă privește înlăuntru", „Mă ispăsesc celor din urmă emoții", „fiecare om cară-n spate o cruce-i", etc., etc. Bilanț dezamăgitor, al unui drum greșit, care vă va demonstra într-o zi întreaga lui falsitate și zădărnicie.

TEODOR ROȘU : Manuscrise indescifrabile.

B. CRUCIU : Nu prea se văd semne de progres, așa cum era de așteptat. Vă lăsați prea mult în voia unor divagări incoerente, haotice, delirante, a unor „întîmplări" verbale, care nu duc întotdeauna spre poezie. Aveți nevoie de o inițiere mai atentă, mai profundă, mai cuprinzătoare, în domeniul poeziei adevărate, de ieri și de azi (...bachiar și în domeniul gramaticii și ortografiei !...). Dintre paginile de-acum, ceva mai limpezi și mai „Organizate" : „Solitudine", „Nostalgie", „Aceste îndemnuri", „Ceremonia", „Pulbere fină".

DAN FLORIN ROTARU: Versurile sînt slabe și nu sînt deloc semne că ar putea fi vreodată mai bune. În schimb, schițele, deși scrise cu un condei încă nesigur, lipsit de experiență, lasă să se întrevadă reale posibilități narative.

CORNEL ILIESCU : Confirmări, desigur, dar nu și așteptatele semne de evoluție spre altitudinile decisiv concludente. Mai bine, în „Sens unic", „Apropiere", „Albatros", „Aripi", „Uneori", „Stare".

R.S. — CONSTANȚA : Cîteva lucruri interesante : „Poetul", „Comerț", „După cuvinte" și (încă nepuse la punct) „Vremea designer-ilor", „Ca să spun așa").

I. CRAIOVA : Aceeași litanie nesfîrșită, invariabilă, monotonă, din care nu v-ați clintit cu o iotă... Cîteva frînturi mai înfiripate : „Dorință", „Strămutare", „Fără tine", „Dialog cu copacii".

DORU POPESCU : Așa zisa dv. nuvelă e un lucru foarte slab, rău scris, care arată mari nesiguranțe în mînuirea limbii, lipsă de școală, de experiență, de cultură. Cel mai înțelept lucru ar fi să nu mai pierdeți timpul (cel puțin deocamdată) cu asemenea „scrieri", ci să-l folosiți, cu toată rîvna, pentru completarea studiilor și îmbogățirea orizontului de cultură.

Stefanio I., Steliana Filipo-Dolj, Vladiana Valuri, Mircea Pascariu (ceva, în „Într-un anotimp", „Viața secretă a unui salcîm"), **Octavian Suciu-Lugoj, Decebal Alex. Seul, Lucian Tudorancea, Dan Vaunon, Marin Casapu :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R **Manuscrisele nu se înapoiază.**

Elegie sau tristețea de-a fi paznicul grădinilor

Sătul de-atîtea abuzuri și spolieri
hotărît-am florii să-i țin parte
în confruntarea-i cu viermi aventurieri
susținuți de moarte

și-n grădina lumii suferindă
trist paznic al miresmelor am fost pînă cînd
ochiul lipit pe armă la pîndă
într-o floare mi se prefăcu tot lăcrimînd

MIHAI CRĂIESCU

Ca oamenii

Am să vă aduc fructe
cînd o să mă-ntorc
astfel de fructe
cum n-ați mai gustat niciodată
scornite de mine,
în concurență cu
copacii vechi, iscusiți
selecționați chiar
ce știu să doarmă noaptea
blînd, ușor,
o să vin îmbrăcată în frunze
încălțată în frunze
și o să privesc cu
ajutorul frunzelor
pentru că frunzele mele vor fi
de o calitate superioară
acelora din capocii clasici, bieții,
la care nu se va mai
uita nimeni
iar ei vor suferi groaznic
ca oamenii....

VICTORIA MILESCU

Șansă

Să zicem că în acest an
a fost dată în funcțiune
prima centrală atomică
să zicem că în acest an
a apărut automobilul,
prima peliculă cinematografică
să zicem că în acest an
a fost scrisă prima
piesă de teatru
să zicem că în acest an
a fost amenajată prima
junglă
să zicem că în acest an
a apărut
primul om.

LORENA PAVĂLAN

Încercați, vă rog...

Dărîmați-mă
și din cărămizile ființei mele
încercați să înălțați
un templu vieții
Dacă nu va fi
nici de înălțimea
unei lacrimi
renunțați
spulberați-mă.

CORNEL ILIESCU

Asimetrie

Pentru noi se trage barca la mal
și fotograful alege binevoitor imaginea
cea mai bună, din profil, din semiprofil
neapărat surîsul
sub care nu se mai vede restul
cînd vine duminica și rontăim floricele
pe străzi, sub convoiul afișelor
prin fereastra cenușie a trenului
sau oriunde altundeva
vîntul pe nisip alungîndu-ne
iluzia geometrică a sufletului

LUCIA MORARU

Trecere

Trec poteca aruncată peste maluri
sub tălpi caută valul depărtarea
norul rochiei îmi plouă pe trup
cu trudnic mers alungă în urmă
desfrunzitele spații
mi-au înflorit pe lujerii brațelor macii
de-acum orice atingere ar fi o durere.
De voi trece poteca
mă voi înfige-n pămînt
la capăt de han
să mă sfîrșesc în brațele secerătorilor.

MARCELA MARINICA

Cel ce putea

Cel ce plutea peste ape,
peste manuale de dogmatică, peste case,
parcă n-avea măduvă-n oase!
Era ca un balon colorat, de săpun;
risca pentru toți, vreau să spun!
Inima-i se vedea de foarte de jos,
ca o lacrimă pe dinăuntru închisă
și care se lăsa refuzată
de mulțimea aceea știrbă și ninsă.
Pînă cînd, plictisit,
cel ce plutea peste case
pătrus de cerul pustiu, pînă-n oase,
de bunăvoie se prăbușea
pe asfaltul încins, de catifea.
Noi, cei de jos, îl buzunăream,
ca să-l găsim vinovat, vreo dovadă;
dar el n-avea decît
buzunarele îndopate cu zăpadă.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Necontenita amenințare cu degetul

Tăcerea umblă cu chef de gîlceavă
pe drumuri
femeile sînt
așteptări fără sfîrșit
în gară
bărbații cară iubirea cu sacul
trenuri întregi pleacă mereu
spre junglele inimii
și plouă plouă plouă
orașul cugetă cu
picioarele muiate-n cîmpie
Dunărea e o glumă nesărată —
mă opresc să răsuflu —
secundele îmi lovesc cu o ramură arsă
privirea bănuită țărînă

D. BORCEA

Actul de maturizare a mișcării revoluționare din România

Urmare din pag. 1

nu era o măsură de conjunctură, ci un act cu conținut politic-ideologic, care reflecta procesul de radicalizare a rîndurilor lui, de delimitare față de partidele tradiționale ale social-democratismului. „Declarația de principii" sublinia că: „Partidul Socialist din România este un partid de clasă care, inspirîndu-se de la ideile socialismului științific, urmărește desființarea exploatării muncii sub orice formă prin trecerea mijloacelor de producție și de schimb în stăpînirea societății. El este deci partidul clasei muncitoare, care are istoricește chemarea de a înfăptui această socializare a pămîntului, a fabricilor și a uneltelor de muncă".

O problemă importantă care polariza atenția mișcării socialiste din România a fost realizarea unificării partidelor socialiste regionale. Se știe că, în primii ani după formarea statului național unitar, în România acționau mai multe organizații și grupări socialiste. Evocînd vechile legături frățești existente între ele, gazeta „Socialismul" scria că aceste organizații socialiste „nu sînt străine unele de altele". Ziarul susținea pe bună dreptate că ele sînt „șurori care se adună azi, prin forța istoriei, într-o singură casă spre a conlucra și mai cu spor spre binele poporului acestei case...".

Forumul suprem care urma să consfințească unificarea organizatorică a mișcării socialiste trebuia să fie Congresul general al partidelor socialiste, menit să înarmeze partidul unic cu un program și statut.

În vederea discutării problemei afilierii mișcării muncitorești din România la Internaționala a III-a, în toamna anului 1920 o delegație a partidului socialist a plecat în Rusia Sovietică. Delegația s-a întîlnit cu reprezentanți ai Internaționalei Comuniste, cu V.I. Lenin. Cu aceste ocazii au fost discutate probleme ale activității desfășurate de mișcarea socialistă din România în anii 1916-1920. Totodată au fost discutate cele 21 de condiții de afiliere, delegația română cerînd explicații în legătură cu formele muncii legale și ilegale, în legătură cu programul fiecărui partid care face parte din Internațională.

Procesul de clarificare ideologică s-a manifestat pregnant în activitatea partidului socialist și a presei sale în cursul lucrărilor Consiliului general al partidului și sindicatelor din 30 ianuarie — 3 februarie 1921. Dezbaterile care au avut loc au dus la o delimitare organizatorică a opiniilor deosebite din partid, la grăbirea convocării congresului partidului. Consiliul general a stabilit convocarea Congresului partidului socialist pentru 8 mai 1921.

Clarificarea survenită în ședința Consiliului general a dat posibilitatea să se acționeze mai larg în vederea făuririi partidului comunist. Ofensiva luptei ideologice a fost îndreptată în etapa care a urmat împotriva concepțiilor greșite ale centriștilor, în același timp combătîndu-se oportunismul.

În februarie — aprilie 1921 a avut loc o susținută dezbatere a problemelor privitoare la transformarea partidului socialist în partid comunist. Propunerile privind ordinea de zi a congresului au fost publicate în presă odată cu anunțarea datei deschiderii lucrărilor lui, 8 mai 1921. Totodată au fost publicate pentru dezbateri raportul asupra programului partidului și afilierii, proiectul de statut al partidului socialist-comunist, raportul asupra problemei agrare.

Pentru buna pregătire a lucrărilor a fost constituită o comisie de organizare a congresului, care în martie-aprilie 1921 a ținut săptămînal ședințe de lucru pentru discutarea situației din secțiile locale și întocmirea documentelor pentru congres. În același timp, în secții au fost aleși desemnați delegați pentru congres. Majoritatea delegaților au primit din partea organizațiilor locale mandate imperative pentru transformarea partidului socialist în partid comunist și afilierea lui la Internaționala a III-a. Congresului întrunit la 8 mai 1921, la care au participat delegați ai organizațiilor socialiste din întreaga Românie, i-a revenit misiunea istorică de a consfinți prin lucrările și hotărîrile sale transformarea partidului socialist în partid comunist.

În ziua de 8 mai 1921, după alegerea prezidiului și a comisiilor de lucru, congresul a adoptat o serie de moțiuni : „Pentru pace, contra războiului", „Pentru amnistie", „Pentru cei închiși", „Contra cenzurii și stării de asediu", „Pentru cei loviți de grevă", „Pentru proletariatul rus", moțiuni care exprimau poziția revoluționară, profund patriotică și internaționalistă, a organizațiilor socialiste din întreaga țară. Prin moțiunile adoptate se cerea respectarea libertăților democratice, ridicarea stării de asediu și a cenzurii, eliberarea militanților mișcării muncitorești aflați în închisori, amnistierea celor condamnați pentru delicte politice, se exprima solidaritatea cu lupta proletariatului rus, hotărîrea clasei muncitoare de a milita în vederea apărării păcii, contra războaielor de jaf și cotropire.

Desfășurarea discuțiilor pe marginea dării de seamă privind activitatea partidului socialist a relevat hotărîrea marii majorități a delegaților pentru crearea partidului comunist. În darea de seamă se sublinia că proletariatul s-a convins că „moderația în lupta contra burgheziei e inutilă". De aceea se preconiza că numai prin lupta revoluționară proletariatul va izbîndi. Dezbaterile în legătură cu activitatea depusă au arătat nivelul, gradul de conștiință revoluționară ridicat al participanților la congres. Raportul Comitetului Executiv a fost aprobat cu majoritate de voturi.

În centrul lucrărilor congresului s-au aflat dezbaterile asupra programului partidului comunist și asupra afilierii sale la Internaționala a III-a. Raportul și discuțiile au susținut programul revoluționar de luptă, în care a fost înscris ca scop fundamental al partidului înfăptuirea în România a societății fără clase, comunismul.

În seara zilei de 11 mai, după îndelungate dezbateri, s-a trecut la vot. Scrutinul evidențiază sensul și caracterul profund al dezbaterilor. La validarea hotărîrii de transformare a partidului socialist în Partidul Comunist Român și afilierea sa la Internaționala a III-a, rezultatul votului a fost : unanimitate în legătură cu amîndouă propunerile, pronunțîndu-se 428 de mandate pentru afiliere necondiționată la Internaționala a III-a și 111 rezerve. „Făurirea Partidului Comunist Român — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — a fost urmarea logică a maturizării mișcării revoluționare, socialiste din România, a afirmării clasei muncitoare pe arena națională ca forță socială cea mai înaintată, mai progresistă, constituind victoria concepției materialist-dialectice și istorice".

Lucrările Congresului nu s-au încheiat. Delegații care au votat pentru crearea partidului comunist au fost arestați și li s-a înscenat cunoscutul proces din „Dealul Spirii" judecat în anii 1921-1922.

Făurirea Partidului Comunist acum șase decenii — eveniment de însemnătate istorică în viața clasei noastre muncitoare, a întregului popor — a marcat o etapă nouă, superioară în mișcarea revoluționară și democratică din România, comuniștii preluînd și ducînd mai departe idealurile luptei de eliberare națională și socială a poporului nostru, cele mai bune tradiții ale mișcării muncitorești și socialiste. Sub conducerea P.C.R., clasa muncitoare, poporul român au străbătut un drum glorios de lupte și victorii, au înfăptuit mărețele țeluri ale revoluției de eliberare socială și națională, antiimperialistă și antifascistă în patria noastră, au asigurat transformarea democratică și socialistă a societății, au pus temelii trainice României socialiste de azi, ca țară prosperă, liberă, independentă și suverană.

Aniversarea a șase decenii de existență și activitate revoluționară a Partidului Comunist Român se desfășoară sub semnul angajării plenare a întregii națiuni în înfăptuirea obiectivelor stabilite de Congresul al XII-lea al partidului, care a fundamentat orientările dezvoltării societății noastre în următoarea etapă, ale ridicării pe o treaptă calitativ nouă a activității economico-sociale și politice, ale progresului în domeniul învățămîntului, culturii și științei, ale înfăptuirii neabătute a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

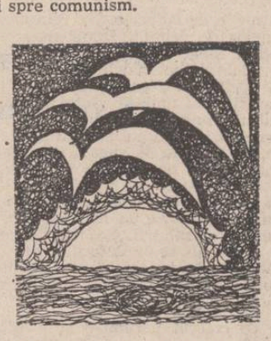

CONFABULE

Ciconia

Ciconia luase de la o vreme obiceiul să ocolească duminica balta. Astfel vedea și o vedea toată lumea, înălțimea ei fiind, după cum se știe, impresionantă. Își clempănea picioarele lungi, mutîndu-le unul după celălalt, ca și cum ar fi vrut să sfințească pămîntul pe care-l călca. Gîtul și-l rotea maiestuos de la dreapta spre stînga și invers, legănîndu-și smocul alb de pene din creștet. Privirile i se încrucișau deasupra orizontului, părînd să vadă, deși era mioapă de-abinelea. Așa cum își făcea loc prin aer, impungîndu-l cu pliscul încolo și dincolo, semăna cu un scaiete.

— Iată ciconia, strigau viețuitoarele mai mici ai pădurii, ferindu-se din calea ei.

— Înseamnă că e iar duminică, adăugau cei mari, salutînd-o respectuos. Ciconia însă nu-i lua în seamă — nici pe unii, nici pe alții, călca larg și demn în jurul bălții, părînd că gîndește cum să-și agațe o șiea de gîtul lung, subțire ca un vierme. Alături, în fiecare duminică, bătea cărarea cu salturi mărunțele și repezi, un brotac. Nu-și vorbeau, se plimbau numai oglindindu-se în apa bălții ca o pereche stranie.

— Ce cumsecade este ciconia, ofta cîte un iepuraș privindu-i de departe, deși e ditamai pasărea, iată, se însoțește cu un brotac.

Prietenia aceasta de duminică uimise întreaga pădure. Veneau animale și păsări din toate părțile ca să-i vadă. Bineînțeles, cea mai admirată, venerată am zice, era ciconia. Albă, cum era, putea fi oricînd înrămată la loc de cinste. Pînă cînd veni toamna și odată cu aceasta ciconia trebui să plece. Nu înainte de a se hrăni bine. De aceea, în ultima duminică, despărțirea dintre ea și brotac fu cît se poate de scurtă. Ca între prieteni, cînd ți se face foame.

I.N.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

● La Muzeul literaturii române a fost redeschisă expoziția „Tudor Arghezi — treptele creației", care în toamna anului trecut a fost găzduită, în cadrul manifestărilor consacrate împlinirii a 100 de ani de la nașterea marelui poet, de orașul Weimar (R.D.G.). Expoziția rămîne deschisă la Muzeul literaturii române din str. Fundației nr. 4 pînă la sfîrșitul lunii ianuarie.

● Cenaclul literar „G. Călinescu" din cadrul Academiei R.S.R. a organizat în sala studioului de la Teatrul „Ion Creangă" o seară literar-artistică în cadrul căreia a fost prezentată poeta Teresa Maria Moriglioni Drăgan. Au luat cuvîntul scriitorii Alecu Popovici, directorul teatrului și Ion Potopin precum și Teresa Maria Moriglioni Drăgan care a vorbit despre sensurile umane, sincere și profund realiste ale poeziei sale.

Recitalul de poezie aparținînd poetei de limbă italiană, care a urmat, a fost susținut de actori ai teatrului „Ion Creangă". În continuare poeții Dinu Ianculescu, Valeria Deleanu, Florica Dumitrescu, Ivonne Frankenfeld, Mihai Papae, Petre Paulescu, Florian Saioc, Pan M Vizirescu, Marcela Vrancea au citit din creația proprie. În încheiere D. Popescu a prezentat o antologie de lirică universală, iar Lidia Papae Lövendal a susținut un recital din creația compozitorului norvegian Edward Grieg. La această manifestare culturală a participat și Iosif Constantin Drăgan, cunoscut om de cultură născut în România.

Simbolul poeziei

Urmare din pag. 1

mau existența contradicțiilor temperamentale, persistența unor înclinări specifice omului și nu artistului cu o psihologie autonomă. Toți cercetătorii și cititorii au văzut în el simbolul însuși al poeziei, artistul predestinat să sufere din pricina condiției sale determinate de relațiile sociale ale timpurilor. Îndeosebi romanticii l-au portretizat pe Tasso, în culori rembrandtești, de clar obscur, ca pe creatorul care nu poate atinge nici un prag al fericirii în străbaterea arcului său existențial. Romantic, **avant la lettre**, el a fost contaminat de maladia virulentă a epocilor de încrucișare, de tranziție istorică și în paginile sale se pot afla cu certitudine, germenii înfloririi sensibilității profunde a lui Byron sau Leopardi. Comparabil și cu Dante Alighieri prin facultatea excepțională a sintezei de artă, el concentrează în focarul operei sale, razele crepusculare ale Renașterii. El este înzestrat cu marele dar al fanteziei și al purității sentimentale, Poet modern, în sensul de a considera activitatea de creator, drept rațiune justificatoare a existenței, el intră în conflict cu lumea realității, care uneori îi poate fi total antitetică, **total ostilă. Tipul de** poet refractar impactului violent al celor care îl înconjoară își are prototipul în Torquato Tasso, visător la lumea măreției morale, a frumuseții inalterabile, a magnificenței spirituale. El a trăit cu intensitate, pînă la disperare, criza Renașterii, noua religiozitate izvorîtă din dezbaterile dogmatice ale Consiliului de la Trento, opresivă încătușare a tenacității sale de aspirație către o artă liberă care ar putea, care ar trebui să ridice imnuri de glorie vieții și iubirii. În plină epocă a Contrareformei Torquato Tasso a vrut să celebreze mitul trăirii plenare, voluptatea senzorială a naturii, sustrăgîndu-se materialității înguste, propunînd o „vrîstă de aur", dincolo de îngrădirile moralismului ipocrit al dogmaticilor religioși. Liberul hedonism din **Aminta**, evocarea senină, de freamăt existențial integral a unei redescoperite Arcadii, îl plasează în conștiința celor care vor să-l cunoască, drept un spirit nonconformist. Revolta lui este simptomatică pentru tot ceea ce a vrut să reprezinte o mare sensibilitate în contrast cu dogmaticii închistați în atitudini rigide. El este totdeauna un scriitor care privește cu gravitate la sarcina solemnă a creației, căutînd orientări noi în desișul inextricabil al ideilor religiei și filozofiilor, al moralei și poeticei. Onestitatea intelectuală este o altă caracteristică a personalității lui Torquato Tasso care îl împinge spre cunoaștere. Spiritul lui se află, pentru această îndeplinire, într-o efervescență continuă, și numai dezamăgirile ulterioare ale vieții l-au purtat spre o autodeterminare împinsă pînă la închiderea în sine. Arcul vieții lui a fost frînt de neînțelegerea stării lui sufletești, de trăirea lui lirică și nu eroică. De la elanul inițial, cînd se arăta deschis lumii și oamenilor, izbit de contradicțiile unei suprastructuri contradictorii, oscilante și ipocrite, el a ajuns, pe culmile disperării, prădă unor acute scrupule religioase, autoanalizîndu-se ca cel mai aspru dintre reprezentanții tristului curent dogmatic al Contrareformei. Impresionabil pînă la ultima fibră a unei excepționale sensibilități, Tasso a suferit o involuție umanistă, coborînd pe o curbă care l-a condus spre neîncrederea în valorile perene ale creației. Înalta lui fantazie l-a purtat însă totdeauna spre zonele luminoase chiar dacă s-a împărtășit de la cupa cu fiere a halucinației și a ignorării dimensiunilor realului. La el, chiar în anii de închidere în carcera de la Sant' Anna, spital al nebunilor, a existat nostalgia cerurilor poeziei. Nici în perioadele de întuneric pe care le străbăteau irațional, mintea și sufletul poetului, el nu a uitat niciodată chemarea de taină a artei, voința sa de a ascende, nu în cerurile religiei catolice, ci către zona ideală a visului de poezie. El însuși prin individualitatea lui atît de caracteristică a putut să inspire pe alți scriitori, interesați profund de poetul prin excelență, vibrînd îndelung, la culorile și sunetele vieții, catolic scrupulos pînă la a se considera eretic, genial pînă la a fi aruncat în închisoare ca nebun, neputînd să fie încoronat cu lauri în Campidoglio, pentru că murea chiar în ziua consacrării. Încrezător în oameni el s-a închis pînă la urmă nu într-un turn al izolării, ci în propria ființă, ajunsă rațiune suficientă a trăirii sale preponderent lirice. El considera pe creatorul de artă, pe poet, drept o creatură superioară, căreia oamenii trebuiau să-i acorde înțelegerea și dragostea lor. În concepția sa, idealurile poeziei trebuiau să fie ale tuturor oamenilor, să devină o realitate existențială generală. N-a fost un mare gînditor, un original al speculației filozofice, dar fervoarea meditației sale l-a purtat spre un eclectism, (care poate fi și al epocii), totdeauna însă spre afirmarea unui punct de vedere personal îndeosebi în domeniile eticii și poeticii. Judecățile, opiniile sale sînt rezultatul experienței personale, a propriilor observații și experiment creator. Spiritul său speculativ îl face să discearnă și să distingă în vastul său eclectism cultural, pentru a alege acele date care contribuie la complexitatea creației sale de artă.

Oameni dintr-o comună bănățeană

Urmare din pag. a 3-a

obștească este, azi, de peste 29 milioane de lei, din care numai fondurile fixe reprezintă 21,7 milioane lei. Și toate acestea le-am obținut prin organizare, prin vrednicia cooperatorilor, prin priceperea specialiștilor, prin truda comună a noastră, a tuturor.

Stau de vorbă și cu Petru Marin, noul secretar adjunct cu propaganda. I se spune „lungan", nu pentru că ar fi „lung", ci pentru faptul că... locuiește în Lunga, unul din satele aparținătoare comunei. Îl întreb ce-as putea să mai scriu. Cum, n-ai despre ce să scrii ? mă întreabă mirat. Scrie despre oamenii comunei, care își văd de treabă la C.A.P., dar și despre cei care nu-și prea văd, scrie despre navetiștii care, după ce lasă sculele din fabrici, pun mîna pe sape în grădinile lor, despre tractoriștii care călăresc hergheliile de cai-putere și în zilele de sărbătoare, pentru a recupera restanțele pricinuite de vremea asta capricioasă de pe la noi. Mai scrie și despre inimoșii noștri activiști culturali de la cămin. Să nu lasi pe dinafară nici cenaclul literar și nici „Caietul literar-artistic" editat de Comitetul județean de cultură și educație socialistă care urmează să apară în acest an. Îi șade bine lui Petru Marin modul său renezit de a fi.

Azi unii vin în comună, alții pleacă, fără a o părăsi, rămînînd buni fii ai satului. Dintre ei, unul e secretar al Comitetului de partid al unui mare centru universitar, citiva lucrează în cultură, unul e dirijor al unei importante opere române, un altul este general tînăr în București.

În sfîrșit, dar nu în ultimul rînd, ceva despre tradiția culturală a comunei, ieșită din comun. În toamna anului 1970, cînd, parcă pe celebrele urme lăsate odinioară în amintirea localnicilor de Nicolae Iorga și Gala Galaction, la Comlos au poposit două grupuri de scriitori, din Timișoara și Cluj-Napoca.

Întîmpinarea de bun-venit, alcătuită din cuvinte calde, citite de pe citeva foi ce-i tremurau în mîini, (căci bătrînul, aveam s-o aflu, era emotiv) a fost rostită de scriitorul țăran Ghiță Bălan-Șerban (1907—1975), om talentat și citit, pensionar al C.A.P.-ului, dar și al Uniunii scriitorilor. Într-un stil cu adevărat propriu, arhaic, emanînd un parfum ce-și trăgea parcă seva din brazda reavănă întoarsă de plug, el a vorbit despre poetul născut aici, Iulian Grozescu (1839—1872), prieten și tovarăș de redacție, la „Familia", cu Iosif Vulcan ; despre trecerea prin Comlos, între războaie a celor două proeminente personalități ale culturii românești amintite mai sus ; despre mina de intelectuali și țărani care, cinci ani de zile (1934—1939) au editat la ei acasă „o revistă a satului bănățean" — „Suflet nou", cu dezideratul romantic și poporanist de a asana tarele societății de atunci prin culturalizarea țăranilor : despre un alt comlošan, Teodor Bucurescu, ajuns director al gimnaziului din orășelul apropiat, unde și acesta a scos o revistă, prin care a dus ani de zile o susținută campanie de propagandă pentru a înălța lîngă noul hotar al țării un adevărat paznic spiritual : statuia lui Mihai Eminescu, prima din Banat și Transilvania.

Încît, trecătorule, care străbați „șoseaua milionarilor", pe la mijlocul ei fii cu băgare de seamă : abate-te din drum, intră în Comlošu Mare...

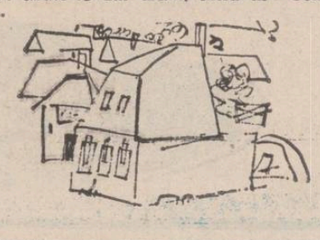

Un savant italian

Urmare din pag. a 2-a

turii române: Antim Ivireanul, D. Cantemir, Udriște Năsturel, Samuel Clain, Vasile Alecsandri, Anton Pann, Eminescu, Coșbuc, Duiliu Zamfirescu ș.a.

În ultimii ani, Mario Ruffini a depășit etapa popularizării și a trecut la elaborarea unor mari lucrări : **Mihai Eminescu, Poesie d'Amore, studiu și traduceri**, Torino, 1964 (LXXX+232 p.), lucrare premiată de Academia R.S. România, **Biblioteca Stolnicului Constantin Cantacuzino**, tradusă și în românește (Minerva, 1973, 302 p.), **L'influsso italiano in Valacchia nell'epoca di Constantino Vodă Brâncoveanu** (1688-1714), München, 1974 (272 p.) și ultima sa lucrare **Aspetti della cultura religiosa ortodossa romena medievale, secoli XIV-XVIII** (251 p.), tipărită la Milano, 1980, la Casa editorială a prof. dr. Iosif Constantin Drăgan, cunoscutul om de știință italian, de origine română.

Mario Ruffini s-a bucurat în România de multă stimă și afecțiune. Numele lui era bine cunoscut nu numai în lumea oamenilor de știință români.

Ultima dată l-am vizitat în septembrie 1979, cînd l-am găsit greu bolnav : exprima o dorință fierbinte să mai vadă România, care, spera, să-i redea sănătatea, însă era epuizat de eforturile făcute după pensionare, de a termina **marile lucrări** despre cultura, literatura și limba română.

Astfel s-a stins iubitorul fără rezerve și constant al României, omul de știință valoros, profesorul și pedagogul devotat învățăturii limbii române în Italia. Scrisorile lui pline de conținut interesant, de bunătate și de umor fin vor înceta să mai sosească în România.

***) Acest număr de extrase, broșuri și cărți le păstrez în biblioteca mea personală.**

****) Nu am tradus în românește titlurile italienești, cînd acestea nu prezintă dificultăți pentru a le înțelege.**

m a p a m o n d

«Tinerii au pornit spre Colhida, știind că Odiseea va fi numai a lor»

De vorbă cu DIMOSTHENIS KOKKINOS despre : ● generația sa, a „visurilor pierdute" ● speranță și tinerii scriitori ● tradiție și specific național, în poezie ● literatura greacă și română și puntea spirituală greco-română

„Luceafărului", tezaur de speranțe al tinerei generații. Dimosthenis Kokkinos, Grecia, 1981

Distins prozator, poet, dramaturg și critic literar, Dimosthenis KOKKINOS (născut în 1926) este una din vocile cele mai autentice și originale, care s-au impus în literatura neogreacă de azi. Activitatea și-o desfășoară în orașul Iannina, puternic centru universitar, științific și cultural, unde conduce și editează prestigioasa revistă de cultură și literatură IPIROTIKI ESTIA („Vatra Epirului"), distinsă de nenumărate ori cu Premiul Academiei ateniene. Revista respectivă, în ultimii ani, aproape în fiecare număr, publică numeroase lucrări din și despre literatura și cultura română.

Autor al unor semnificative volume publicate, printre care: Note critice **(critică literară), 1960,** Pămîntul și apa **(versuri, 1972,** Cimpia cu cenușă **(nuvele), 1977,** Lirice **(versuri), 1979,** Komninos Andronikos **(teatru), 1977,** Auschwitz **(teatru). Dimosthenis KOKKINOS este un observator reținut și subtil, un inregistrator obiectiv al istoriei dure, un creator cu o contemplație și o imersiune activă în memorie. Numeroase lucrări ale sale au fost traduse în franceză, italiană, engleză, polonă, maghiară, bulgară, portugheză, sirbo-croată, română.**

Dimosthenis Kokkinos a vizitat recent, pentru prima oară, România. A luat astfel un contact direct cu realitatea românească, cu literatura și cultura română, de care se simte atît de legat și despre care vorbește cu o profundă emoție.

Ni s-a oferit ocazia de a-l însoți, de a vedea și de a discuta cu domnia sa mulț și despre multe. Poate, cine știe, toate cele văzute și simțite de scriitorul grec, prieten sincer al României, vor îmbrăca forma unui discurs literar, într-un viitor apropiat.

Într-o seară, i-am propus să vizităm și redacția revistei LUCEAFĂRUL. Cu bucurie a acceptat, mai ales aflînd că este vorba de o revistă a tinerilor, a celor care „simt curentul subteran și agitația furtunii ce se apropie", a celor care „sînt în căutarea unui mit". Cu acest prilej, l-am rugat să purtăm o discuție pe care am consemnat-o pentru cititorii revistei LUCEAFĂRUL. (A. R.).

Înaintea dialogului ce va urma, aș dori să-mi exprim bucuria deosebită, deoarece mi se oferă posibilitatea ca, prin intermediul revistei LUCEAFĂRUL, să comunic cu generația tînără a României de azi. Sînt un mihnit al eroicei Rezistențe Naționale din patria mea și reprezint acea generație, care a visat multe, care a cîntat și care a luptat pentru o lume nouă, dar, din păcate, a rămas nedreptățită. Ea este generația unor visuri spulberate și a unor lauri uscați... Așadar, acum, cu senzația cenușii și cu primăvara îmbălsămată (care s-a oprit în fața ochilor marilor noștri martiri ai libertății), sînt profund emoționat, cînd pot vorbi cu tinerii acestei epoci, căci ei sînt lăstarii care au încolțit pe trupul nostru greu lovit. Și simt fiorul promisiunii și al speranței, că nu s-a pierdut totul sub polenul sării.

De aceea, mulțumesc în mod deosebit LUCEAFĂRULUI, care, în afară de onoarea de a mă face colaborator al său, îmi oferă și această fericită ocazie de a purta o conversație.

ÎNTREBARE : Domnule Dimosthenis Kokkinos, avînd în vedere faptul că revista LUCEAFĂRUL este revista care promovează, în primul rînd, tînăra generație de scriitori, ce ați putea să ne spuneți despre valoarea și aportul tinerei generații, la crearea omului nou, în epoca pe care o trăim ?

RĂSPUNS : În epoca noastră, în care sînt destrămate sau puse sub semnul întrebării atîtea și atîtea valori, în care ne mișcăm pe orbitele altor dimensiuni, în care privirea sferică și viteza reprezintă reflectarea unei lumi nedeterminate și incerte, tinerii constituie, poate, singura chezășie de supraviețuire a culturii umanității. Căci, în afară de antenele lor larg deschise spre investigarea mesajului unui mers cu adevărat biblic, care planează pe orizontul mondial, sînt unicii care simt curentul subteran și agitația furtunii ce se apropie. Și, desigur, au privilegiul să pornească, pușcași-visători, împreună cu soarele răsărit, spre Colhida cea mitică, știind că odiseea va fi numai a lor. De aceea, LUCEAFĂRUL trebuie să fie cea mai frumoasă chemare pe care ar dori-o oricine în lupta pentru crearea omului nou. În ceea ce privește aportul tinerei generații de scriitori români, nu poate fi decît determinant. Despuierea de cordonul ombilical al expresiei, demitizarea tradiției care s-a păstrat însă ca esență națională, ca și destrămarea multor valori în filozofia postindustrială, constituie o revoluție zguduitoare, care are nevoie de o altă expresie și de o altă poziție în viață. Și mai departe, nu trebuie să uităm că omul contemporan, care debarcă într-o lume cu ruine, cu multe fresce incendiate și cu multă singurătate, seamănă unui naufragiat care simte nevoia să parcurgă drumul de la început, să caute un nou mit, să cerceteze noi orizonturi pentru reînnoirea existenței sale. Iar literatura română, cu căldura ei proverbială, în mersul ei ascendent, străbătînd pîcla cîmpiilor sale roditoare, cu acel substrat dramatic al unui epos încîntător, făurit de milioanele de săraci în luptele pentru dreptatea socială, este un fluviu imens care posedă acea putere de mit, capabilă să facă să-nflorească o întreagă primăvară.

ÎNTREBARE : Ce puteți să ne spuneți despre mediul în care activează tinerii scriitori din Grecia ? Considerați că acest mediu oferă posibilitatea unei reînnoiri în profunzime a vieții spirituale, fără a provoca turburări, zguduiri sau chiar conflicte cu însăși continuitatea existentă ?

RĂSPUNS : Mai ales în Grecia, acest mediu oferă și mai multe posibilități — din punct de vedere istoric, aș fi spus chiar critice — pentru reînnoirea și formarea, în general, a ipostazei spirituale a omului contemporan... Peripețiile dramatice ale unei adevărate odisei de trei mii de ani, un pămînt salvat, cu marea, soarele și monumentele care-i aparțin, experiențele dureroase ale unor conflagrații mondiale și-ndeosebi ale războaielor fratricide, ca și continuitatea de netăgăduit a limbii zeilor, toate acestea oferă tinerilor scriitori greci privilegiul, plin de responsabilitate de a fi o avangardă. Cele două Premii Nobel pentru literatură, decernate într-un interval doar de 16 ani, constituie o confirmare a celor spuse mai sus, cu atît mai mult cu cît, după părerea mea, Seferis și Elytis nu sînt valori incomparabile sau inegalabile chiar de către unii din tînăra generație. De aceea, cred că aportul tinerilor scriitori greci pe plan mondial, de creare a omului nou de care avem nevoie, este considerabil. Acest aport este dealtfel recunoscut și ca o continuare a tradiției în spiritualitatea mondială, care vine de atît de departe și care are prestigiul unei conștiințe libere de 30 de secole. Poate, aici, singura greutate rezidă în unicitatea și în inalienabilitatea limbii grecești, cu o arie mică de răspîndire, care împiedică cunoașterea reciprocă, directă, a acestor valori. Și aș sublinia neapărat faptul că acea tulburare și acel conflict între ordinea existentă și tinerii scriitori (și nu numai scriitori), întîlnite, dealtfel, și-n alte epoci și locuri, în Grecia sînt mai acute și mai profunde. Acest lucru constituie o mișcare, o luptă permanentă pentru noi căutări și cuceriri în domeniul spiritual. În acest mod continuitatea, tradiția se îmbogățește, se reînnoiește, se aprofundează.

ÎNTREBARE : La prestigioasa revistă IPIROTIKI ESTIA („Vatra Epirului"), pe care o conduceți și o editați de mai mult timp, au colaborat, în ultimii ani, un număr însemnat de poeți și prozatori români contemporani. De asemenea, în Grecia, au apărut, mai ales în ultima perioadă, numeroase volume de poezie, proză, antologii cu opere ale scriitorilor români clasici și contemporani. În același timp, cunoscute reviste ca : NEA ESTIA, TOMES, KENOURGHIA EPOHI, NEA SYNORA, ELEFTERO PNEVMA, POLITIKI-IKONOMIKI EREVNA (ca să ne referim doar la cîteva) au găzduit în paginile lor cuvîntul artistic românesc. Se poate afirma deci că, în Grecia de azi, literatura română este cunoscută din ce în ce mai bine. Care este părerea Dv. despre aceste prezențe românești în Grecia ?

RĂSPUNS : Într-adevăr, constituie un fapt îmbucurător această prezență a scriitorilor români în patria mea, fapt care deschide noi orizonturi și promite mult. Dealtfel, după cum este bine cunoscut, înrudirea, afinitatea, soarta noastră comună de-a lungul unei zbuciumate dar mărețe istorii fulguiesc atmosfera culturii poporelor noastre, pe de o parte. Căutările, investigațiile în redarea omului din perioada postbelică, pe de alta, au constituit un imbold în cunoașterea noastră reciprocă. Noi sîntem continuatorii unei întîlniri și ai unei conversații permanente, în care descoperim, pe plan spiritual, pe asceții-frați și pe tovarășii de drum transmițînd continuu același mesaj și același vis de viață. De aceea, consider că trebuie să fim mai răspunzători față de această cumpănire și evaluare a punții spirituale care s-a edificat. Și pot confirma că această receptare și acest interes stîrnit, atît în Grecia, cît și-n alte părți ale lumii, față de literatura română, literatură pătrunsă de o viziune nouă și de sentimentul realității actuale, deschisă spre înțelegerea fenomenelor artistice moderne, fac ca ea să fie asimilată ca o componentă autohtonă. Îndeosebi poezia, care se mișcă mai ușor și nu se deosebește mult de a noastră și de cea a Europei contemporane. Adaug și faptul că în Grecia există o dispoziție organică pentru o cît mai bună cunoaștere a României contemporane, căci dezvoltarea noastră spirituală prin întrepătrundere în cinci secole și mai bine, fraternitatea postbizantină, religia comună și soarta comună sub imperiul turcesc, toate acestea și altele, au stat la baza formării culturilor noastre moderne. În sfîrșit, problematica, dincolo de deosebirile regimurilor social-politice, pătrunsă de nevoia luptei înverșunate pentru supraviețuire a ființei umane, sub zodia marilor dimensiuni ale cifrelor, întărește această conștiință, care este cu atît mai profund înțeleasă, cu cît urcăm spre sfere artistice și spirituale mai înalte.

Elena Uță Chelaru „Ruxandra"

ÎNTREBARE : Continuînd discuția despre tînăra generație de scriitori, ce ați putea să ne spuneți despre legătura acestor tineri scriitori, deja afirmați, cu tradiția ? Cum priviți căutările lor, contestările lor, permanenta lor mișcare spre ceva nou și inedit ?

RĂSPUNS : După concepțiile radicale care au urmat dezmințirilor ultimilor 50 de ani despre așa-zisul „paradis al revoluției industriale în Europa", literatura postbelică, într-adevăr, încearcă să creeze imaginea omului nou. Și pot recunoaște, cel puțin pentru țara mea, că generația anterioară, cea interbelică, avînd antene foarte sensibile și mult curaj, a presimțit calamitatea ce se apropia, a surprins mesajul vremurilor și a reușit să transmită cu claritate și-n profunzime tinerei generații o experiență bogată. Așadar, tînăra generație, cu toată estomparea și decimarea aduse de război (pentru noi, îndeosebi, războaiele civile cu urmările lor nefaste), constituie avangarda cea mai dinamică și curajoasă. Maturitatea și sensibilitatea, chiar rănită, ale celor mai în vîrstă, moștenirea unor experiențe acumulate, extrem de dureroase, ajută pe tinerii scriitori să-nțeleagă mai bine vremurile pe care le trăim. Extremismele inevitabile pentru moment, halucinația, delirul paranoic și contestările de orice fel, care apar de multe ori în creația multora dintre scriitorii greci (ca să mă refer doar la literatura țării mele), nu reprezintă decît reacția unui protest. Adevărul însă se află în cealaltă parte, lucru care ne obligă să observăm cu atenție zbuciumul acestei generații față de pustiirea morală și spirituală care amenință omul contemporan din cauza demitizării și deshidratării aduse de epoca noastră. De aceea, în ultimii ani, observăm o migrație masivă în afara marilor orașe, în căutarea unei întîlniri cu locul, cu tradiția și cu memoria istorică a oamenilor. Acest fenomen de proporții uriașe face aluzie la nevoia ce o resimte tînăra generație de scriitori să regăsească în tradiție urmele oamenilor și mitul pierdut cu un vis pe aripile porumbelului. Așa se explică și reanimarea manifestărilor folclorice (în România, organizarea festivalurilor balcanice de folclor ș.a.m.d.), aplecarea spre spiritul național în orice acțiune a omului contemporan.

Dacă pornim de la aceste considerente, de o importanță vitală, atunci cred că avem nevoie de o mișcare spirituală pe plan mondial, dorind să făurim fraternizarea în secolul nostru, creînd, astfel, pe plan social, cultural și moral omul ecumenic, de care vorbeam mai sus, înainte de a fi transformat, el, într-un monstru de consum.

ÎNTREBARE : În spiritul celor afirmate mai sus, care este părerea Dv. despre specificul național al poeziei contemporane, abordînd această problemă pe plan teoretic și filozofic. Poate răspunde, oare, această poezie cerințelor omului zilelor noastre ?

RĂSPUNS : În epoca noastră, în care expresia a respins orice inveliș inutil și atinge tocmai esențialul, fizionomia națională a poeziei este exprimată, în primul rînd, *în* și *prin* cuvinte. Căci distilarea aromei fine din emoția și senzația poetică, cristalizată în ipostaza umană, este nealterată. De aceea, chiar dacă de multe ori caracterul eliptic și alfabetul sibilic fac mai inacceptabilă forma și privează logosul poetic modern de unele caracteristici autohtone, specificul național devine mai legitim. Adevărul acesta constituie și o dovadă a faptului că omul contemporan suferă pentru a avea un stigmat, un semn propriu în acest univers, pentru a nu fi rupt și neînțeles, deposedat de siguranța continuității sale în lume... Prin urmare, specificul național în poezia contemporană, oricît de paradoxal și anacronic ar fi acest aforism ca expresie, reprezintă, într-adevăr, un asentiment existențial. De aceea și răspunde întru totul cerințelor omului contemporan, în corelație și cu ceea ce am spus mai-nainte referitor la renașterea tradiției. Poate și datorită faptului că simțim, în chiar subconștientul nostru, criza orașului, lipsit de memorie, și incercările singurătății, în care se conturează clar viitorul mașinismului, cu puțin înainte de a pierde și valurile patriei în virtejul unei culturi anaționale. Și, în sfîrșit, specificul național este o consecință a însești esenței primare a vieții, iar poezia se eliberează de învelișurile fictive și se reintoarce la izvorul inițial al existenței. Pentru patria mea, ceea ce am afirmat aici, este valabil, poate, și mai mult, întrucît, atît limba, cît și poezia ei cuprind valorile eterne ale antichității, valori cu care a fost făurită cultura umanității.

ÎNTREBARE : Din cîte cunoaștem, vizitați pentru prima oară România. Ați putea să ne împărtășiți părerea Dv. despre viața spirituală a țării ? Ne-ar interesa, de asemenea, opinia Dv. cu privire la lărgirea și adîncirea relațiilor culturale româno-grecești. În sfîrșit, stimate domnule Dimosthenis Kokkinos, ce ați dori să transmiteți, prin intermediul revistei LUCEAFĂRUL, tinerilor scriitori români și confraților Dv. din România ?

RĂSPUNS : Desigur, vă dați seama, că nu pot avea o părere despre viața spirituală din România, în totalitatea ei, în afară de unele impresii acumulate, de dialogul fructuos pe care l-am avut, de legăturile calde și prietenești stabilite cu unii dintre cei mai buni colegi români. Toate acestea însă nu sînt suficiente pentru a-i permite unui străin, care nu cunoaște nici limba română, să vorbească cu răspundere despre ceea ce mă întrebați. În plus, aveam nevoie de o ședere mai îndelungată, pe care cred că o voi realiza într-o viitoare călătorie. Dar, în orice caz, ceea ce aș dori să notez, ca o primă mărturie, este activitatea bine organizată pe plan cultural, valorificarea forțelor spirituale, democratizarea cărții literare, viața clocotitoare și roditoare a revistelor și editurilor, asigurarea socială a scriitorilor, fondurile alocate pentru buna desfășurare a activității scriitoricești, structura comună, în întreaga țară, a vieții literare, numeroasele ramificații ale Uniunii scriitorilor din România. De asemenea, aș dori să mă refer și la posibilitățile oferite scriitorilor în ierarhia sistemului în funcțiune, la eliberarea autorilor de acea angoasă pentru editarea cărților lor. Rămîn impresionat de numeroasele traduceri din literatura universală, de ușurința vînzării operelor literare, de prețul accesibil al cărții. Avînd în vedere toate acestea, aprecierea mea cu privire la viața spirituală din România de azi, nu poate fi decît aceea că este vorba de o cucerire surprinzătoare pentru cultura ei națională, obținută în anii edificării noii orînduiri.

În ceea ce privește lărgirea și adîncirea relațiilor culturale greco-române, cred că mai există încă multe posibilități, dar este nevoie de o și mai mare răspundere și bună organizare. Căci, după cum mi-am dat seama, în acest domeniu nu există un program bine stabilit, care să acopere necesitatea unor schimburi cu adevărat reprezentative. Mai concret, aș fi observat că în ceea ce privește traducerile în reviste, antologii, volume, scriitorii greci provin exclusiv din cercurile Atenei, iar criteriile acestei selecții nu mă conving întru totul. Deoarece Grecia contemporană nu este numai Atena... Ca de exemplu, personal, reprezint viața spirituală a provinciei grecești, care constituie tocmai pomul meu verde al tradiției și al memoriei istorice a națiunii noastre. Pe scurt deci este nevoie de popularizarea celor mai autentice și reprezentative valori.

Și acum, vă rog să-mi permiteți ca, prin intermediul revistei LUCEAFĂRUL, să transmit tinerilor scriitori români un salut frățesc și plin de speranțe. Este îndreptățit poporul român să aștepte mult de la ei. Trebuie să considere generația lor privilegiată, căci, în epoca în care trăim, popoarele destramă barierele care le-au separat de-a lungul veacurilor, pentru a se întîlni într-o lume fără arme, într-o lume a păcii și a progresului, clădită pe o punte a civilizației mondiale. Le doresc lor și tuturor confraților mei din România să obțină noi și multiple izbînzi, realizarea celor mai nobile idealuri.

Andreas Rados

Un savant italian îndrăgostit de România

Primim dureroasa veste că profesorul venerabil, dr. Mario Ruffini, a încetat din viață la 31 octombrie 1980, la Torino. Statul român, ca un omagiu adus activității lui științifice neîntrerupte pe terenul relațiilor culturale italo-române, i-a decernat ordinul „Meritul cultural clasa I" (Buletinul oficial, nr. 48 din 11 aprilie 1968), iar Universitatea din București i-a acordat titlul de „doctor honoris causa".

Prețuit pentru munca sa, Mario Ruffini a primit titluri academice, ca membru de onoare și activ al mai multor academii și societăți științifice din Italia și Spania.

O viață pasionată de muncă științifică pentru studiul limbilor romanice, dar a lucrat în mod special în domeniul limbii, culturii și literaturii române.

Mario Ruffini s-a născut la Spezia (Liguria), la 23 septembrie 1896. Părinții lui, Riccardo Ruffini și Erminia Zerega, au urmărit cu interes dezvoltarea intelectuală a copilului, care arăta multă pasiune citirii cărților. A urmat cursuri de lingvistică romanică cu profesorii Bertoni și Bartoli. Românește a învățat încă de la un prizonier român, tovarăș de lagăr în timpul primului război mondial. Specializarea în română a urmat-o la Universitatea din Cluj, unde a fost și lector de limba italiană. Doctoratul l-a trecut la Torino cu o teză din domeniul pedagogiei românești : **La scuola attiva in Romania** și **Un pedagogista romeno. Ion Găvănescul,** tipărite în **Revista di Pedagogia,** Roma, nr. 2 și 4, anul 1930. Mulți ani a fost profesor de literatura și limba română la Universitatea din Torino. Venea adesea în România, cerceta bibliotecile țării, aduna materiale care erau apoi prelucrate în studii temeinice sau în articole de popularizare publicate în diferite reviste străine. A debutat cu studiul **I Romeni d'Istria.** Au urmat alte studii publicînd între anii 1932-1969 peste 93*) contribuții în diferite cercuri științifice mondiale. Ca profesor la Torino, Mario Ruffini a fost continuatorul direct al lui **Giovenale Vegezzi Ruscala,** filo-român și primul profesor la catedra de limba și literatura română din Italia, pe care a ilustrat-o pînă în 1879.

Abia în anul școlar 1930-31 s-a reînființat **Catedra de Română** pe care Mario Ruffini a slujit-o cu pasiune pînă la pensionare (1967). În ultimii ani, reușise să transforme **Catedra** în Institut (**L'Instituto di Romeno**), căreia i-a creat o bibliotecă de opere românești beletristice și de lingvistică. Mario Ruffini a înțeles să pună la îndemîna studenților italieni manuale didactice utile învățăturii limbii române vechi și contemporane : **Antologia romena. Testi moderni** (1940) și **Antologia romena dei secoli XVI et XVII** (1964). Tot pentru informarea de ansamblu a studenților săi, Ruffini a tipărit **Introduzione bibliografica alto studio della Romania** (1935) și altă bibliografie „sull'arte populare romena" (1932). Cînd și-a încheiat misiunea didactică a elaborat, în chip de omagiu adus României și relațiilor ei culturale cu Italia, studiul substantial „Învățămîntul României în Italia" (în italienește**), 1969).

Mario Ruffini a început cu lucrări de popularizare a problemelor române care au o valoare deosebită prin obiectivitatea științifică și informarea la zi, prin tendințele lor sincere pentru cauza României. Ele sînt în număr de 143 articole și cca 200 de colaborări la **Grande dizionario enciclopedica,** 1933-1939 („Utet= Unione tipografico-editrice torinese), la care a fost colaboratorul permanent pentru partea românească. Temele preferate în micromonografiile sale sînt din domeniul istoriei literare.

Dan Simonescu

Continuare în pag. a 7-a

REVISTA STRĂINĂ

● **„SOLIDARITE UNIVERSELLE"** — publicație franceză editată de Asociația „Solidaritatea umană prin arte" inserează mai multe articole dedicate istoriei României, precum și realităților ei de azi. Sub titlul : „Concepția președintelui Nicolae Ceaușescu privind suveranitatea națională" este evidențiată valoarea conceptului promovat de președintele țării noastre potrivit căruia respectarea normelor dreptului internațional, neamestecului în treburile altor state, respectarea suveranității naționale, nerecurgerea la forță în rezolvarea unor probleme litigioase sînt elemente fundamentale ale menținerii păcii, ale destinderii și cooperării. Într-un alt articol care relevă marile realizări ale poporului român se arată că „majoritatea succeselor sînt rodul ultimilor 15 ani — epocă nouă în marea istorie a țării, care poartă amprenta viguroasă a personalității președintelui Nicolae Ceaușescu.

● **MARELE COTIDIAN** elvețian „Tages Anzeiger" publică un reportaj de călătorie în România care, prezentînd realitățile românești, evidențiază succesele obținute de întregul popor în dezvoltarea multilaterală a patriei noastre. Evocînd personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, autorul articolului arată că președintele României „trezește încredere și întruchipează perfect spiritul național". Scriind despre faptul că vizita sa anterioară în România s-a petrecut în urmă cu șapte ani, reporterul, evidențiază schimbările petrecute în acest interval, marcînd că „țara s-a schimbat masiv, iar nivelul de trai a crescut".

● **„ROMANII** — originea, numele poporului și al țării", volumul prof. univ. Vasile Arvinte de la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași a apărut recent la Editura Universității din Tubingen — R.F.G. Lucrarea, avînd ca fundament științific ultimele rezultate ale cercetărilor efectuate de savanți români și străini, mai cu seamă în domenii ca arheologia, istoria, lingvistica etc., prezintă aspecte din trecutul istoric și cultural al românilor. Un spațiu larg este acordat problemelor privind originea, formarea și evoluția poporului nostru și a limbii române pe teritoriul stăpînit de români, precum și continuitatea populației pe teritoriul străvechi al Daciei.

● **SUB** auspiciile prestigioasei instituții Academia di Romania, în capitala Italiei a fost deschisă expoziția pictorului român Virgiliu Dumitrescu Duval. Prezent cu o selecție importantă de peisaje venețiene, artistul român face dovada unei picturi de excepție care îl situează în pleiada pictorilor români sedusi de orașul lagunelor. Colorist de marcă, Duval duce mai departe, într-o nouă expresie plastică, tradiția durabilă a operelor semnate de Dărăscu, Tonitza sau Petrașcu.

● **PROFESORII** de la Universitatea J. A. Komensky din Bratislava, alte cadre didactice, traducători din literatura română, studenți, un numeros public au participat la o seară omagială dedicată lui Mihail Sadoveanu cu ocazia centenarului său. În atenția vorbitorilor s-a aflat personalitatea proeminentă a marelui romancier român, caracterul universal al scrierilor sale, contribuția sa la afirmarea umanismului românesc în cultura contemporană.

● **SOCIETATEA** argentiniană a scriitorilor (S.A.D.E.) a organizat la Buenos Aires o seară culturală închinată lui Mihail Sadoveanu. Personalități ale vieții culturale au evocat viața lui, creația scriitorului român, subliniindu-se imensa popularitate a operei acestuia. Cu acest prilej au fost prezentate, în traducere, fragmente din scrierile lui Mihail Sadoveanu.

● **„LORENZACCIO"** — cunoscuta piesă a lui Alfred de Musset a fost pusă în scenă de regizorul Valeri Fokin la Teatrul „Sovremennik" din Moscova. În rolurile principale apar doi actori care au jucat atît în teatru, cît și pe ecran, mai cu seamă roluri de contemporani : Konstantin Raikin și Marina Neelova. Scenografia aparține pictorului Viaceslav Zaițev, care apare acum pentru prima oară în această ipostază. Decorurile semnate de el au fost remarcate de specialiști pentru eleganța lor, iar despre costume s-a spus că sînt „rafinate, în deplină concordanță cu sensul spectacolului". „În ultimii ani, declară regizorul Valeri Fokin, spectacolele mele au fost destul de ascetice. Am renunțat în mod conștient la muzică, culoare, descrieri frumoase, și m-am concentrat asupra jocului actorilor. În acest sens, „Lorenzaccio" este pentru mine un spectacol nou. În afara unor probleme strict profesionale am fost atras de problematica morală a piesei, de conținutul ei filosofic".

● **MARELE PREMIU** al celei de-a VIII-a bienale internaționale de arte grafice de la Cracovia a fost atribuit lui Albin Brunovsky (Cehoslovacia) pentru opera sa intitulată „Dorință". Celelalte premii au revenit în ordine lui Ryszard Otreba (Polonia), Joze Ciuha (Iugoslavia), Hiroshi Asada (Japonia), Jozef Jankovič (Cehoslovacia), Tadeusz Nuckowski (Polonia).

● **COLECȚIA** „L'Univers des formes" a editurii Gallimard, publică, sub direcția științifică a lui Jean Leclant, profesor la Collège de France, cel de al 3-lea volum din ciclul „Les Pharaons" intitulat „L'Egypte du crépuscule" (1070 î.e.n. — sec. IV e.n.) perioadă în care civilizația faraonilor începe să se dizolve, ajungînd la Imperiul creștin din Orient. De la cea de a XXI-a dinastie, „Tanita", la Cleopatra, ultima regină a Egiptului, de la dominația romană la triumful creștinismului, Egiptul își va pierde zeii, scrierea și propria civilizație. Odată cu pierderea tradiției, pentru o perioadă destul de lungă doar arta coptă va însemna un punct de referință în această epocă de declin. Primele două volume ale monumentalei lucrări sînt intitulate „Le Temps des Pyramides" și „L'Empire des Conquérants".

● **ROMANUL** „Bariera" aparținînd remarcabilului beletrist bulgar Pavel Vejinov a fost publicat de curînd în Polonia de către Institutul editorial de stat (P.I.V.), traducerea fiind semnată de Eva Lenart. Ediția, format de buzunar, a apărut într-un tiraj de 20 000 de exemplare.

● **O ECHIPĂ** de oameni de știință din R.F.G. condusă de arheologul Herald Mielsch studiază un oraș-cimitir păgîn, descoperit sub bazilica Sfîntul Petru din Roma. Așezat pe panta colinei Vaticanului, acest cimitir a fost timp de 200 de ani locul de îngropăciune al potentaților orașului Roma. Cercetătorii se află în fața unuia dintre cele mai mari și mai bine conservate cimitire romane. Pînă în prezent săpăturile au dat la iveală 22 de mausoleuri și două morminte. După părerea specialiștilor, cimitirul se întinde de-a lungul naosului principal al bazilicii, ajungînd pînă la obeliscul din piața Sfîntul Petru.

● **UN CUNOSCUT** colecționar bulgar — medicul Petco Petcov din Silistra a strîns de-a lungul anilor sute de monede, decorații, medalii, arme vechi, ceasornice, icoane, ilustrate din orașul natal și altele. El posedă colecții complete cu monede „Bulgaria" și „România", bancnote bulgărești și românești, monezi din circa 80 de țări, aproape 200 de decorații militare și civile, distincții, medalii ca și o colecție unică de ilustrate ale orașului Silistra.

SPORT

Cu îngînări, cu adumbriri...

Aceste zile de ianuarie sînt reîncarnarea iernelor de demult. Dimineața ninge subțire, ninge pentru export, mai mult un fel de zîmbet în oglinda la care o fată își prelungește sprincenile, ca să plimbe prin lume o față de diavoliță, la amiază vîntul începe să miște mari bucăți de noapte, iar dincolo de seară ies corbi de sticlă să se hîtine prin arbori și să ne doboare în vis hartane de gheață. Ne mișcăm printr-o pădure legată de margini cu stele negre în inima cărora se rotesc zurgălăi de lapoviță vînătă și drumuri ce nu ajung niciodată la un han. Vîntul sunînd pare un măr albastru călătorind pe umbrele mirării. Pocnită de ger în tîmple, iarna a deschis basmul focului din casă, povestea coborîrii la butoaiele din pivniță și făgăduința unei strofe de dragoste scrisă cu sărutări calde în podul palmei.

E o vreme de crescut porumbei sub altițe și de înfulecat cleștar. Vreau să zic că ne întîmplăm frumos, în mînă cu cheia verde care deșteaptă fîșnetul iluziei. Scuturată de sorcove și de clipocitul fulgilor de zăpadă artificială, televiziunea ne-a adus în odaie, prin patima lui Cristian Țopescu, vuietul de împodobit mările din stadioanele lumii. O sută de ghiulele pline cu floare de soc sparte în cercul mic în care suride întîmplarea bucuriei și lumina fugii către îndărăt, în gloria verii, în îndoiala toamnei de hiacint. Goluri formidabile, suspine înțepînd fericirea și umplînd-o cu pierzanie, ca spinii cercelilor, sfîrcul urechilor, trupul clipei purtînd două măști — tulburătoarea umbră a mihnirii și fulguranta îmbrățișare a înălțării. Ce aproape-i împlinirea binelui și ce lipsită de prejudecăți linia norocului atunci cînd culegi din șuvoaiele miresmelor doar puntea pe care poți urca în lună cu un braț de liliac spuzit cu mult rosu în preajma altarului pe care s-au soriinit cu fruntea miresele ce ți-au incendiat închipuirea. Mi-e dor de fotbal ca de ziua cînd am trecut Dunărea pe gheață, condus de unduirea galbenă, pe dedesubt a unei stînci cu botul rupt în toate cîrligele unui neam întreg de pescari. Cîntecul și poezia sînt partea cea mai înțeleaptă a lumii, fotbalul — căința în eternitate că am putut să ne minjim sufletul cu ură și totodată nădejdea că viitorul va lua chipul unei duminici bîntuite doar de nebunia jocului cu mingea. Zăpezi și ger. Și ninge cu farmecul risipit al drumului străbătut cu îndrăzneală furișă spre o casă unde miroase a vin pocăit în cană de lut, a izbăvire plină de argumentul brațului păcătos de durduliu (somnul mugurilor de portocal în culcușul de la subțioară), o icoană care știe să tacă, e mult bine și îngenunchiere.

În podul palmei, strofa se tipărește cu înginări, cu adumbriri de ametist.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115. tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIV
3
(977)
Simbătă
17 ianuarie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Un viitor de certe împliniri

Sugestiv pentru calendarul de lucru al acestui an, văzut la scară națională și trăit la dimensiunea întregii sale importanțe, ca an care prefațează un nou cincinal și un nou deceniu totodată, o nouă etapă : prima vizită de lucru a președintelui țării, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Efectuată la scurt timp după un alt moment de rezonanță economică și socială — Consfătuirea de lucru de la Brașov — această vizită în municipiul Timișoara — și urmată apoi de alta la Brașov — mai semnifică însă și o altă latură a fenomenului politic românesc, și anume modul consecvent în care președintele nostru inițiază și întărind permanent sensurile și structurile democrației socialiste, personalitatea sa proeminentă avînd un rol dinamic, hotărîtor în ceea ce privește orientările de fond ale întregii vieți economice și sociale, mobilizarea și activizarea tuturor energiilor creatoare ale poporului pentru înfăptuirea marilor obiective stabilite de partid. Congresul al XII-lea a jalonat direcțiile de acțiune în toate domeniile de activitate, programul dezbătut și adoptat atunci fiind pus în front de lucru larg, pe măsura cerințelor înseși ale societății, ale dezideratului vital pe care-l reprezintă dezvoltarea și accelerarea progresului, ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al națiunii noastre socialiste. Efectul unui asemenea program se resimte deja și se va resimți în proporții sporite tot mai mult, depinzînd de însuși nivelul și capacitatea noastră de efort, de calitatea propriei noastre munci. Această calitate, în noua sa dimensiune și în noua sa răsfrîngere pe multiple planuri și cu multiple valențe, o deviză în fond a cincinalului pe care l-am început, primește clipă de clipă noi impulsuri și noi confirmări, fiind în aceeași măsură o problemă esențială a economiei ca și a științei și culturii, a muncii și creației, a colectivității în ansamblul său ca și a fiecărui individ, a fiecărei profesii. Și e tonic, revigorator să știi că în conștiința generală a țării, conștiința fiecăruia se răsfrînge cu intensitatea și lumina maximei sale responsabilități, avînd în acest sens un exemplu pilduitor în partid, în gîndirea și practica secretarului său general.

Vizita în municipiul Timișoara și la Brașov, la întreprinderi și obiective industriale, dialogul purtat cu oamenii muncii, cu cadre economice, specialiști, întîlnirea cu activul de partid, unde tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit o importantă cuvîntare, constituie — așa după cum era de așteptat — o primă imagine asupra felului cum a pornit și va acționa de acum înainte România, angajată ferm pe drumul înaintării și propășirii sale socialiste. Problematica abordată în cadrul acestei vizite, răspunsurile oamenilor muncii, angajamentele lor ferme de a face totul pentru înflorirea economică multilaterală a patriei, sînt o expresie în fond a conștiinței și hotăririi întregii națiuni. Îndemnurile secretarului general, indicațiile și orientările sale privesc patria întreagă și reprezintă genericul mereu actual, experiența mereu vie prin care și după care ne întărim pe terenul propriilor noastre sentimente și idei, în lumina propriilor noastre cerințe și posibilități. **Am subliniat, nu o dată**, afirma secretarul general al partidului, **că democrația socialistă constituie un factor de importanță deosebită pentru făurirea societății noi, socialiste, că noi făurim socialismul și comunismul cu oamenii și pentru oameni. Să facem totul încît, în orice împrejurări, oamenii să se simtă că ei sînt stăpînii a tot ceea ce există în țară, că ei poartă răspunderea de a acționa, în deplină unitate — ca proprietari, producători și beneficiari — pentru folosirea cu maximum de eficiență a mijloacelor pe care le avem, pentru progresul general al patriei — condiția fundamentală a ridicării în continuare a bunăstării materiale și spirituale a întregii noastre națiuni.** Se cuprinde în această subliniere însăși esența societății noastre, de la strategia economică, mijloacele și căile de perfecționare și pînă la organizarea și conducerea științifică a muncii și vieții, pînă la asigurarea și lărgirea permanentă a cadrului general de afirmare neîngrădită, creatoare, a personalității. Ceea ce, în condițiile specifice ale noii etape, dobîndește o evidentă notă de particularitate. Și aceasta, tocmai sub semnul sau, mai bine zis, sub semnele profund distinctive ale acestei noi și necesare calități a muncii și vieții, ale aplicării în practică a științei, a tehnologiilor avansate și, ca urmare sporirea la maximum a eficienței în economie, realizarea unei adevărate revoluții în agricultură, atingerea în fond a parametrilor caracteristici unei țări cu dezvoltare medie.

Biografia țării emană firesc de la biografia fiecăruia, ea are însă în inima ei inscrisă o dată de referință pentru întreaga noastră stimă și prețuire, un moment de largă rezonanță afectivă : apropiata aniversare a zilei de nastere a secretarului general al partidului. Locuitorii celor două județe, în consens cu toți locuitorii țării, au adresat tovarășului Nicolae Ceaușescu urarea fierbinte de viață lungă, multă sănătate și putere de muncă, în fruntea partidului și statului, spre binele patriei și al poporului. De asemenea, ei au adresat tovarășei Elena Ceaușescu, cu prilejul recentei aniversări a zilei de nastere, calde urări, ani mulți și realizări tot mai mari în îndeplinirea înaltelor răspunderi încredințate de partid și popor.

Prin analiza întreprinsă de tovarășul Nicolae Ceaușescu la fața locului, prin dialogurile și consultările cu oamenii muncii, prin indicațiile și orientările date, ca și prin cuvîntările rostite cu prilejul acestor vizite, viața la nivelul întregului partid, al întregii societăți, a respirat sub semnele încurajatoare ale acestui început de an, cincinal și deceniu. Semne care, de bun augur, ne arată un drum nou de muncă și creație, de conștiință și de efort. La capătul căruia, evident, vom putea privi cu satisfacție și cu sentimentul pe care ți-l dau numai marile și certele împliniri.

Luceafărul

Ulei de Mircea Barzuca

TÎNĂR ÎN AGORA

Sensul evenimentelor

Un om se află într-un bazar unde se vinde aur. Înhață o bucată și fuge. E prins și dus la judecător. E întrebat : Atita lume era de față, cum ai putut lua aurul ? Omul răspunde : Cînd am luat aurul, n-am văzut lumea, am văzut numai aurul.

Un scriitor în fața temei istorice mi se pare uneori în situația omului din piața cu aur. Istoria noastră veche este, în destule momente ale ei, un tîrg de aur. Această referință trebuie înțeleasă și-n accepție concretă, nu numai parabolică. Adică metalul prețios apare ca reper, ca motivație, ca mobil, ca blestem, ca indiciu în citirea unor evenimente istorice. Autorul unui roman istoric este captat de strălucirea aurului (aurul ca atare nu are profunzime, ci numai suprafață), și poate pierde din vedere lumea.

Un autor la care țin, suprarealistul Blaise Cendrars, a scris un roman istoric, **Aurul**, și se vede că n-a ratat, căci numai în aparență el pune pe primul plan aurul. În realitate, îi conferă rol de suport în care sînt încifrate „propozițiile" unei lumi.

Așadar, după ce vezi tîrgul cu aur, te întrebi : Dar lumea lor, lumea aceea, unde este ? Scriind despre împăratul Traian mi-am zis că : Traian însuși, la un moment dat, a crezut mai mult în partea lui de aur, și dacă ar fi fost întrebat cum era lumea pe care o clintea, nu se știe dacă ar fi răspuns mulțumitor.

Pornești în căutarea acelei lumi, cauți discursul care s-o exprime. (Lumea ca discurs, ca sumă de propoziții în relație ; „condiția umană este un discurs", spune Zhuangzi ; o pictură a realității este o propoziție, spune Ludwig Wittgenstein.).

Nou recurs la ilustrare. Am auzit o întîmplare nu foarte veche. Pe un șantier arheologic. Un lucrător găsește un obiect din metal prețios, îl înhață. Arheologul nu-i în stare să lupte cu el. Îi cere însă să-i permită să transcrie, să memoreze semnul încizat pe obiect, o literă recunoscută, o reprezentare ideografică, o **tagma**. Aici aurul este un transmițător de semn. În alte cazuri, el e transmițător de stil sau de peripetie : Vezi exemplul coifului dacic ajuns în muzeul din Detroit, S.U.A. Peripetia antică a unui obiect prețios e simetrică, de această dată, cu peripetia modernă pe care o provoacă. Alt caz : Un sclav, Callidromus, capturat de daci, e trimis în dar la Ctesiphon, însoțind un demers diplomatic pe vremea războaielor daco-romane. De la Ctesiphon, capitala Parției, acesta fuge în Nicomedia. Duce cu el și un minereu aurifer. După alte întîmplări, ajunge caz de judecată al lui Plinius, pe atunci guvernator în Bythinia ; minereul aurifer și sclavul sînt trimiși la Roma ; „captura" pică la tanc, e repede inclusă într-un casus belli, în războiul împotriva parților.

O temă aparte ar fi cea a aurului ritual, pur-

Vasile Andru

Continuare în pag. a 6-a

În paginile 2–3

EMINESCIANA

● „Eminescu și Tocqueville" de D. Vatamaniuc ● „Figura timpului" de Valentin F. Mihăescu ● „Poezia visului lucid" de I. Constantinescu ● „Simion Bărnuțiu anticipează apariția marelui poet" de Corneliu Albu ● «Privesc orașul furnicar» de Artur Silvestri ● „Cuvinte despre Eminescu" — poem de Rodian Drăgoi

RETROSPECTIVE LITERARE

Irezistibila chemare

Concepute la modul clasic, pe linia viziunii esențialiste, ca **mimesis**, ori ca discurs relativizant al creatorului în marginea unei zone ontologice din afara lui, toate artele, indiferent de materia din care își plămădesc imaginea, s-au adăpat dintotdeauna la izvoarele niciodată secate ale realității. Remodelarea universului existențial în produsul finit al trudei artistice, altfel spus, transferarea realului, modificat specific prin demontare, selecție și recompunere opțională, în sfera imaginarului artistic nu înseamnă **ipso facto** și dispariția celui dintîi, cum se mai afirmă frivol uneori. Fantezia combinatorie, extinsă maximal, își are sorgintea în concretul fenomenologic — postula cîndva Montaigne. Monștrii lui Goya, investigați euristic, atestă certe corespondențe în lumea epocii, iar alcătuirile dragonului chinezesc, oricît ar părea de fantastice, pot fi identificate fără dubii în mediul animalier din țara soarelui răsare ; spre exemplu. Sub acest raport, deși aparent invers, nu altfel procedează noii romancieri atunci cînd, în scriitura **in statu nascendi**, încearcă să pătrundă, deliberat raționalist, cît mai aproape de momentul producerii valorilor estetice, de realitățile nesofisticate, deosebit de complexe, ale actului creator, de la care pornesc ; realități trudnice și subtile care se refuză oricărui demers simplificator. Prin urmare, căutările ezoterice, vagul lipsit de obiect și finalitate în macrocosmosul palpabil, sfîrșesc de obicei în sterile fundături contradictorii. Chiar dacă ele sînt întreprinse, mai totdeauna, în numele unei dogmatizate libertăți absolute a creației. Sublimă și atractioasă, dar practic inexistentă ; Sartre, și nu numai el, recunoștea că orice act de a scrie înseamnă angajare profundă. Căci neantul nu poate naște decît neant. Apariția capodoperei în afara spațiilor generative ale existenței este cu neputință, iar genialitatea nerecunoscută niciodată de nimeni definește nebunia sau impostura. Refugiul din realitatea condiției umane, solitarismul **extra muros**, nu s-a bucurat niciînd de izbînzile împlinirilor durabile. Istoria tuturor artelor a dovedit-o cu prisosință.

Evident, aserțiunile de acest fel au devenit de mult locuri comune ale esteticii materialiste. De tot simple, asemenea marilor adevăruri, și de atitea ori verificate de-a lungul istoriei, ele și-au păstrat neștirbită valabilitatea, reverberînd și acum cu aceeași autoritate în spațiul socio-spiritual. Alături de altele, reprezintă, în fond, concepția filozofică asupra artei și literaturii, din care își extrag sevele catalitice principiile aplicate creator în domeniul culturii de conducerea de partid și de stat din țara noastră. Fiindcă într-o societate în care umanioarele conlucrează armonios cu celelalte discipline ale suprastructurii la făurirea noilor conștiințe pluridirecțional dezvoltate și prin virtualitățile instructive ale frumosului artistic, destinul artelor este privegheat democratic și cu înțelepciune comprehensivă în diverse forme organizatorice aflate sub

Stan Velea

Continuare în pag. a 7-a

Un monument al limbii române

Cum era firesc, într-o cultură care s-a dezvoltat cu pași repezi, cumva peste așteptări, opera lui Mihai Eminescu a fost descoperită și prețuită, la adevărata ei valoare, treptat, paralel și în funcție de evoluția spiritului public, respectiv a criticii și istoriei literare românești. Un prim moment, de salt, ne apare astfel marcat de studiul lui Maiorescu de la 1872, **Direcția nouă în poezia și proza românească**, unde Eminescu, „poet în toată puterea cuvîntului", încă de la vîrsta de 21 de ani, era așezat „îndată după Alecsandri", apreciat pentru „farmecul limbagiului (semnul celor aleși)", pentru „concepția înaltă" și „înțelegerea artei antice". Un al doilea, mai spectaculos, este marcat tot de Maiorescu, în **Eminescu și poeziile lui (Convorbiri literare**, 1889), cînd calea glorioasă a bardului național se deschidea dintr-odată în conștiința poporului care l-a născut prin aceste memorabile cuvinte : „Pe cît se poate omenește prevedea, literatura poetică română va începe secolul al 20-lea sub auspiciile geniului lui și forma limbei naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire pînă astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmîntului cugetării românești".

Și era vorba, în aceste circumspecte, prudente, judecăți (știm de la cine vin !), numai despre poeziile antume.

A urmat, cum prea bine se știe, după 1900, descoperirea treptată a postumelor, prețuite cu uimire de toți exegeții autorizați, prin nimic mai prejos decît antumele. A urmat descoperirea prozatorului Eminescu, din antume sau din postume, din **Sărmanul Dionis**, din **Geniu pustiu**, din **Cezara**, din **Avatarii faraonului Tlă** etc., tot atît de mare cît și poetul. În sfîrșit, în vremea din urmă se află în curs de desăvîrșire descoperirea publicistului și ziaristului Eminescu, tot atît de mare cît și prozatorul și poetul. Părerea lui Nicolae Iorga, — omul de cultură cu cele mai mari, numeroase și mai rodnice intuiții din cîți am avut — cum că orice cuvînt așternut de Eminescu pe hîrtie trebuie cu scumpătate tipărit într-un corpus complet al operelor lui, a

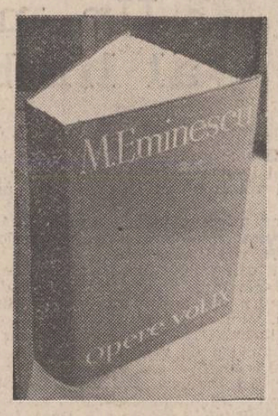

Ion Rotaru

Continuare în pag. a 2-a

CASA

De cîte ori ne părăsesc păsările toamna zburînd spre sud, inima secretă a sentimentelor își lasă polii în jos iar gura lor e numai tînguire și de cîte ori se întorc primăvara, zborul lor umple pămîntul de verdeață, miresme și seninătate.

Acum cînd e frig și vîntul de gheață își mină hergheliile pe toată miază-noaptea planetei, doar copiii au primit viscolul cu bucurie ca pe un eveniment personal și, epuizați de oboseală și emoții, au putut fi văzuți seara întorcîndu-se la ai lor și, fără excepție, într-un colț al locuinței, construindu-și nerăbdători din scaune și pături o **casă** numai a lor...

Dorința de a avea o casă este determinată nu numai de instinctul de conservare și de mileniile de civilizație a căror istorie se regăsește în fiecare celulă vie, ci constituie un dat fundamental al speciei. Deși majoritatea oamenilor merg singuri pe drum iar unii sînt mîndri că pot dobori un taur dintr-un pumn, cei mai mulți par că nu s-au născut pe deplin (la copii faptul este absolut evident). În toți oamenii fără excepție trăiește un dor adînc și fără sațiu al locuinței inițiale, natale, de aceea singura aspirație la care nu poate renunța nimeni este aceea de a avea o casă. De altfel, fiecare om păstrează amintirea

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 3-a

Poezie și civilizație

Sursele și referințele românești sînt mereu prezente în scrisul lui Mircea Eliade ; bogata lui activitate filozofică, literară și publicistică dinainte de război anunța dealtfel o activitate științifică de anvergură universală, care a început în Anglia, a continuat în Portugalia, apoi în Franța, pentru a fi consacrată la Chicago, unde, timp de un sfert de secol, Mircea Eliade a făcut cursuri de istorie a miturilor și religiilor, dar mai ales a făcut școală, s-a impus ca un maestru în specialitatea sa, fiind considerat drept autoritate în materie, dovadă numeroasele teze de licență și de doctorat care i s-au consacrat (inscrise în **Biobibliografia** întocmită de M. Handoca). Recent, critica franceză a subliniat excepționala efervescență spirituală interbelică oglindită de M. Eliade în **Memoriile** sale, vol. I, apărut în franceză, cum am spus, deși cele 5 000 de pagini ale **Jurnalului**, desigur cel mai vast și cel mai interesant din cîte s-au scris la noi, au fost scrise în românește, căci expresia adecvată, directă, nuanțată a sentimentelor, a viziunii fantastice sau a vibratiei afective **nu poate fi decît în românește**, în vreme ce expresia ideilor, a conceptelor de circulație universală recurge adesea la termeni străini, la un limbaj de circulație universală (franceză, engleză, germană). Odată cu popasul periodic în amintiri (românești), în mediul cunoscut al eroilor săi literari, de sursă bucureșteană mai ales, savantul amplifică tematica investigației, adăugînd noi capitole cercetărilor sale de specialitate, cum ne-a informat în **Prefața** la ediția românească a cărții sale de importanță capitală pentru înțelegerea originalității culturii noastre **De la Zalmoxis...** Textul francez demult era la îndemîna cititorilor și specialiștilor din străinătate (versiunea franceză a

Gh. Bulgăr

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

Muntele ca pretext

Oricît de ciudat, muntele pare a fi trăit dintotdeauna în umbra și însingurarea mării. Parcă apasă, sfidînd cerul, o placă turnantă în călcîie, ca să dea ritm și echilibru agoniei nesfîrșite a valurilor presărate cînd și cînd de lungi creste și tăișuri de spumă. În miniatură, marea reface munții și-i sparge, totodată, în minuscule boabe de nisip. Și poate că de aici o resemnare a lor plină de grație și încremenită, statornică măreție, amintindu-ne într-un fel de însăși noțiunea de timp. Un poet, Ion Brad, unul dintre poeții de frunte ai contemporaneității noastre naționale, a ambiționat însă o recuperare a ideii de munte, în vecinătatea sa cea mai lejeră — marea. „Muntele catirilor" se cheamă cartea sa, o creație de factură cu totul aparte în literatura noastră.

Roman de inspirație istorică, dar implinind și o fascinantă coordonată turistică, eseu, meditație asupra timpului în citeva din mărturiile sale cele mai elocvente, legendă și în același timp baladă, cartea este o pasionantă călătorie spirituală, un tulburător tablou al unor vremi despre care se știe și nu se știe parcă niciodată prea mult.

Misterios și fascinant, muntele Athos, locul de acțiune al cărții, reprezintă în același timp un minunat pretext pentru autor de a identifica, începînd cu secolul XIV, tot ceea ce a dat istoria și civilizația românească acelor pămînturi care respiră sub soarele clasic al Eladei, și de a scoate la iveală multiseculare legături — unele dintre cele mai de preț dovezi ale locului și rolului țărilor române din acea perioadă. Pe muntele Athos există o minusculă Românie monahală, o zidire la care domnitorii din vechile timpuri au contribuit din plin, făcînd operă de pionierat. Cățărate pe stînci și oglindind în apele mării luminile calde ale aducerii aminte, bisericile și mînăstirile zidite de voievozii noștri au adăpostit, în chiliile din jur, o viață care s-a petrecut întocmai ca pe meleagurile Moldovei, Munteniei și Transilvaniei. Au adăpostit istoria pămîntului nostru transmutată acolo ca în

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 4-a

Însemnări despre proză

ECOURI

Iată că după un timp al poeziei, ne aflăm într-o zodie a prozei, acumulările destul de lente din ultima perioadă părînd a izbucni acum într-un „boom" al romanului. Și încă al unui roman matur valoric, implicat în existență, capabil, dincolo de performanțele și experimentele artistice, să devină o conștiință națională a acestui veac, prin excelență politic, frămîntat de politică, fascinat și însetat de ea, ca de o credință de la care aștepți răspunsuri la întrebările asupra condiției umane. Într-un timp relativ scurt, romanul românesc contemporan a devenit din epic, reflexiv ; din poveste, eseu politic și filosofic ; din amintire biografică, construcție în imaginar, teorie și simbol — fără a renunța totuși la esența sa narativă, care îl face atît de popular, audiat și solicitat. În treacăt fie spus, „cererea" cititorului de romane depășește cu mult „oferta" editorială, a cărei „strategie" în materie de tiraj e greu de cercetat : cărți mediocre și submediocre beneficiază de toate condițiile păstrării în rafturile librăriilor pentru generațiile viitoare, în timp ce majoritatea romanelor importante, despre care va fi vorba în succinta analiză aici de față, le-am citit la a doua sau a treia „mînă" cu excepția, memorabilă pentru mine, a primei și, din nefericire, ultimei întîlniri cu Ma-

Dan Alex. Condeescu

Continuare în pag. a 7-a

IN ACEST NUMĂR : ● Poeme de Cezar Ivănescu ● Proză de ● Tudor Octavian și ● Ștefan Stoian ● Cronica literară ● Viața cărților ● Revista revistelor ● Cartea de debut ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Rubrici de ● Teatru ● Film ● T.V. ● Radio și ● Plastică

RESPIRĂRI

La Mona-Lisa

Ah, mai rărește-ți pasul secundă care treci
și mai înghează glasul din sorii cei mai reci
suride-mi Mona-Lisa, suride-mi-te tu
descrie-mi tot ce este că este numai nu
frumoasa mea pictată,
făptura mea divină
te-aș mai privi încă o dată
de-aș fi fără de vină
doar sîngele din mine
îți murdărește cortul
și doar a mea albime
îi incetează martul
O, Mona-Lisa scumpă
O, Mona-Lisa sacră
de-ar fi ca să irumpă
ochii mei doi în lacră.

Nichita Stănescu

EMINESCIANA

EMINESCU ȘI TOCQUEVILLE

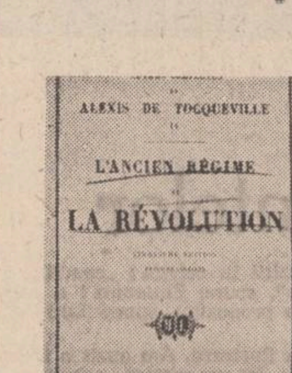

ALEXIS DE TOCQUEVILLE

L'ANCIEN RÉGIME

ET

LA RÉVOLUTION

PARIS

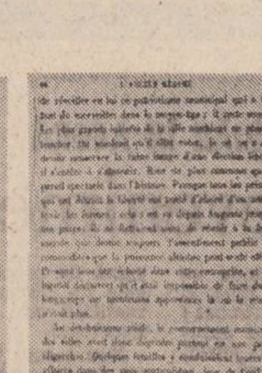

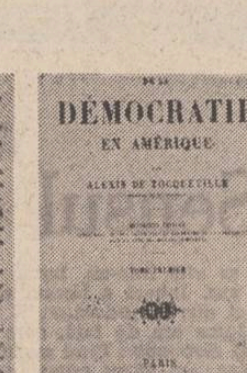

DE LA

DÉMOCRATIE

EN AMÉRIQUE

PAR

ALEXIS DE TOCQUEVILLE

PARIS

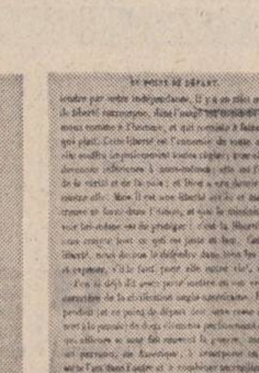

examinarea raporturilor lui Eminescu cu opera lui Tocqueville prezintă interes dintr-un intreit punct de vedere. Avem prilejul să cunoaștem preocupările intelectuale ale poetului in domenii ce depășesc cele ale literaturii. Autoritatea lui Tocqueville este invocată, pe de altă parte, in polemici in care se pun in discuție chestiuni politice, cu implicații in istoria țării noastre. Nu mai puțin important este și faptul că poetul se folosește de ediții din scrierile lui Tocqueville, pe care le avea in biblioteca sa, astăzi risipită, spre marea pagubă a culturii noastre naționale.

Alexis-Charles-Henri Clerel de Tocqueville (1805—1859) se face cunoscut prin poziția independentă față de partidele politice din Franța din vremea sa. Stirnesc un puternic ecou indeosebi articolele sale, publicate in ziarul **Le Siècle** in 1843, in care cere abolirea sclavajului. Aceeași independență de gindire ne intimpină și in scrierile sale. Sint de amintit **Du système pénitentiaire aux Etats-Unis et son application en France** (1832), **Mémoire sur le pauperisme** (1836),**Histoire philosophique du règne de Louis XV** (1846), **Le droit de travail** (1848). Una din lucrările sale, **Etat social et politique de la France,** este tradus indată după apariție de J. Stuart Mill și publicată in revista **Westminster Review** in aprilie 1834. Lucrările sale fundamentale rămin insă **De la démocratie en Amérique,** in patru volume, tipărită intre 1835—1840 și **L'ancien régime et la révolution** tipărită in 1856. Amindouă lucrările sint premiate de Academia Franceză și se retipăresc in numeroase ediții.

Eminescu se dovedește perfect orientat asupra operei lui Tocqueville și reține lucrările din urmă, care ii aduc publicistului francez o faimă mondială. Poetul iși face in manuscrisul 2 257, 379 o insemnare pentru care trimite la lucrarea din urmă a lui Tocqueville. Ii dă insă titlul incomplet, **L'ancien régime,** cum iși intitulează și H. Taine o lucrare tipărită in 1875. „Absenteismul era in genere in Franța — notează Eminescu —, cu excepția provinciilor in care poporul păstrase dreptul de a-și pune singur dări. Una din aceste provincii era Languedoc. Se lua garanția acestei provincii pentru a face imprumuturi pentru stat“. Problema aceasta o discută Tocqueville in capitolul final, **Des pays d'états et en particulier du Languedoc.** Insemnarea este un rezumat făcut in epoca gazetăriei bucureștene.

Eminescu pune la contribuție această lucrare in articolul **„Intr-unul din numerele trecute...“,** publicat in **Timpul** in 29 iulie 1880, in care polemizează cu „Românul“ in problema vechilor clase sociale de la noi. Oficiosul guvernamental il invinuiește pe Eminescu, in editorialul **Bucu-**

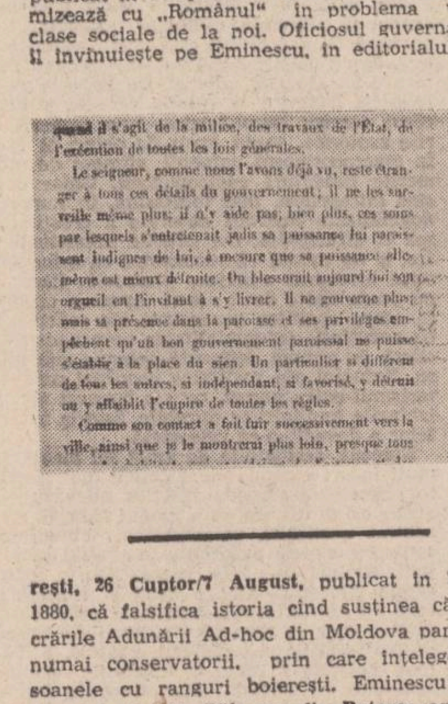

quand il s'agit de la milice, des travaux de l'État, de l'exécution de toutes les lois générales.

Le seigneur, comme nous l'avons déjà vu, reste étranger à tous ces détails du gouvernement; il ne les surveille même plus; il n'y aide pas; bien plus, ces soins par lesquels s'entretenait jadis sa puissance lui paraissent indignes de lui, à mesure que sa puissance elle-même est mieux détruite. On blesserait aujourd'hui son orgueil en l'invitant à s'y livrer. Il ne gouverne plus; mais sa présence dans la paroisse et ses privilèges empêchent qu'un bon gouvernement paroissial ne puisse s'établir à la place du sien. Un particulier si différent de tous les autres, si indépendant, si favorisé, y détruit ou y affaiblit l'empire de toutes les règles.

Comme son contact a fait fuir successivement vers la ville, ainsi que je le montrerai plus loin, presque tous

rești, 26 Cuptor/7 August, publicat in 27 iulie 1880, că falsifica istoria cind susținea că la lucrările Adunării Ad-hoc din Moldova participară numai conservatorii, prin care ințelegea persoanele cu ranguri boierești. Eminescu invocă și opinia lui N. Bălcescu din **Puterea armată și arta militară la români de la intemeierea Principatului Valachiei pină acum,** potrivit căreia in secolul al XVIII-lea toate clasele și categoriile sociale iși aduceau contribuția la susținerea statului. Scutiri complete nu aveau decit robii. Eminescu compară vechea boierime românească cu aristocrația franceză care se opunea despotismului monarhic și integrează in comentariul său un amplu extras din prefața lucrării lui Tocqueville, pe care il dă in traducerea sa. Desprindem din acest extras un scurt fragment. „L'envie de s'enrichir à tout prix, le goût des affaires, l'amour du gain, la recherche du bien-être et des jouissances matérielles, y sont donc les passions les plus communes. Ces passions s'y répandent aisément dans toutes les classes, pénètrent jusqu'a celles mêmes qui y avaient été jusque-là les plus étrangères, et arriveraient bientôt à énerver et à dégrader la nation entière, si rien ne venait les arrêter. Or, il est de l'essence même du despotisme de les favoriser et de les étendre. Ces passions débilitantes lui viennent en aide ; elles détournent et occupent l'imagination des hommes loin des affaires publiques, et les font trembler à la seule idée des révolutions“. Eminescu urmează indeaproape textul francez și traducerea sa surprinde prin cadența frazării. „Dorința de a se imbogăți cu orice preț, gustul afacerilor, iubirea ciștigului, căutarea bunului trai și a plăcerilor materiale sint acolo pasiunile cele comune. Aceste pasiuni se răspindesc in toate clasele, pătrund pină și intr-acele cărora le-a fost pin-acum cele mai străine și vor ajunge a enerva și degrada nația intreagă, dacă nimic nu le va impiedica. Deci e esența despotismului de a le favoriza și de a le intinde. Aceste pasiuni slăbitoare ii vin in ajutor ; ele abat și ocupă imaginația oamenilor departe de afacerile publice și-i fac să tremure la ideea numai a unei revoluții“.

Eminescu iși incheie articolul cu un al doilea extras din lucrarea lui Tocqueville transcris din partea a II-a, Capitolul III **Comment ce qu'on appele aujourd'hui la tutelle administrative est une institution de l'ancien régime,** pe care il reproduce de astă dată in franceză. „Presque tous les princes qui ont détruit la liberté, ont tenté d'abord d'en maintenir les formes : cela c' est vu depuis Auguste jusqu'à nos jours“.

Eminescu invocă opiniile lui Tocqueville și intr-un al doilea articol, **(„Incă de pe cind...“, publicat in Timpul** in 2 august 1880, in care definește sensul cuvintului reacțiune in fizică și in științele sociale. „In fizică se numește astfel legea — scrie poetul —, demonstrată de Newton, privitor la contra-acțiunea trezită prin o acțiune ; in politică insă s-a numit astfel : 1) contra-revoluția, proiectată in Franța, in veacul trecut ; 2) tendința de-a reintroduce o formă de guvernămint, care-a existat odată“. Eminescu examinează **in acest context** problema libertății individului in societate. In sprijinul tezei sale reproduce două extrase, acum din cealaltă lucrare fundamentală a lui Tocqueville, **De la démocratie en Amérique,** prin care publicistul francez iși cucerește reputația in lumea științifică. Se definește, in unul din extrase, ințelesul libertății și al egalității sociale. Fragmentul este reprodus din volumul I, partea I, capitolul III, **État social des anglo-américaines.** „Il y a, en effet, une passion mâle et légitime pour l'égalité qui excite les hommes à vouloir être tous forts et estimés“. Și Eminescu : „Există intr-adevăr — zice Tocqueville — o patimă bărbătească și legitimă pentru egalitate, care impinge pe oameni de-a voi să fie toți tari și stimați“. Despre libertate și egalitate este vorba și in cel de-al doilea extras, mai amplu, reprodus tot din volumul I, parteaI, capitolul II, **Du point de départ et son importance pour l'avenir des anglo-américaines.** Transcriem și de aici un pasaj. „Il y a en effet une sorte de liberté corrompue, dont l'usage est commun aux animaux comme à l'homme, et qui consiste à faire tout ce qui plait. Cette liberté est l'ennemie de toute autorité ; elle souffre impatiemment toutes règles ; avec elle, nous devenons inférieurs à nous-mêmes“. Și in traducerea poetului. „Există intr-adevăr un soi de libertate coruptă, a cărei intrebuințare e comună oamenilor și animalelor și care consistă in a face tot ce ne place. Această libertate e dușmana oricărei autorități ; ea urăște fără răbdare toate regulile ; cu ea devenim inferiori nouă insine“.

Considerațiile lui Tocqueville despre libertate sint reproduse dintr-o cuvintare a lui John Winthrop (1588—1649), colonizator englez și jurist cu renume, care joacă un rol important in federalizarea Statelor Unite ale Americii. Cuvintarea sa o găsim in primul volum al monografiei lui John Marshall, **Vie de George Washington** (Paris, 1807, p. 166—167).

Tocqueville avea in vedere in lucrările sale stări de lucruri și intimplări din Franța și Statele Unite ale Americii, care se găseau in alt stadiu de civilizație și cultură decit țara noastră. Adversarii politici ai lui Eminescu, cu care polemizează, i-ar fi putut obiecta tocmai acest lucru, insă nu o face și orientează discuția spre probleme periferice.

Eminescu pune la contribuție ediții din cele două lucrări fundamentale ale lui Tocqueville pe care le avea in biblioteca sa : **L'ancien régime et la revolution,** Septième édition, Paris, Michel Lévy Frères, Libraires Editeurs, 1866, si **De la democratie en Amerique,** Quinzième edition, Paris, Michel Levy Frères, Libraires Editeurs, 1868, aceasta, in trei volume. Fragmentele extrase de Eminescu și integrate in articolele sale sint marcate in aceste ediții cu creion roșu și negru, cum procedează poetul in mod obișnuit in lecturile sale. Foarte important este și un alt aspect. Atunci cind textul francez i se pare prea lung sau nu indeajuns de explicit, Eminescu face note marginale, cu creion negru, in care sintetizează ideile. Un exemplu din lucrarea **L'ancien régime et la révolution** (partea a II-a, cap. III, p. 75). „On blesserait aujourd'hui son orgueil en l'invitant à s'y livrer. Il ne gouverne plus ; mais sa présence dans la paroisse et ses privilèges empêchent qu'un bon gouvernement paroissial ne puisse s'établir à la place du sien. Un particulier si différent de tous les autres, si indépendant, si favorisé, y détruit ou y affaiblit l'empire de toutes les règles“. Eminescu barează acest text vertical și notează marginal, cu creion negru : „Pe măsură ce guvernarea seniorială slăbește, se intărește centralismul administrativ“.

Există opinia, impărtășită și de unii cercetători avizați ai operei lui Eminescu, că poetul nu avea cunoștințe intinse de limbă franceză. Comparația se face cu limba germană. Dar aceasta era a doua limbă maternă a sa. Poetul se orientează spre lucrări fundamentale din literatura științifică franceză, iși alege cu pricepere extrasele ilustrative și le traduce cu respectarea textului original și intr-o limbă care este și a prozei sale artistice.

Biblioteca lui Eminescu a intrat prin donații in fondurile Bibliotecii Centrale Universitare din București și ale Bibliotecii Academiei Române. Lucrările lui Tocqueville poartă stampila Bibliotecii Centrale din București, putind face parte din donația lui T. Maiorescu sau a lui Matei, fratele mai mic al poetului. Reconstituirea bibliotecii lui Eminescu este posibilă, fie și in linii mari și ea ar constitui un instrument de prim ordin in exegezele eminesciene.

D. Vatamaniuc

FIGURA TIMPULUI

figura timpului se arată incă de la inceput in poezia lui Eminescu dezvăluindu-și chipul in apariții proteice. **La mormintul lui Aron Pumnul** este un reflex sincer (un coleg de școală și-l amintește pe Eminescu indurerat) dar conjunctural, exterior, in care „invățăcelul“ plinge dispariția dascălului. Nu efemerul existenței, nu limitele temporale, nu Moartea, ci **moartea cuiva.** De la această abordare din afară, tema morții (variantă a engramei timpului, căci ce e in fond moartea, dacă nu un timp **nefast,** expresia teribilă a limitării temporale) sub al cărei semn stă, intimplător sau nu, debutul poeziei lui Eminescu este apropriată treptat prin diverse „tehnici“ de exorcizare a spaimei in fața fugii timpului. Prima tentativă se consumă in registrul erotic. După impresia puternică produsă de moartea lui Aron Pumnul, următoarea poezie **(De-aș avea),** publicată in revista **Familia,** in 9 martie 1866, deci la scurtă vreme de la dureroasul eveniment, acuzat in versurile patetice ale odei funebre, schimbă brusc tonalitatea. Poezie a impulsurilor juvenile erotice (Eminescu avea la acea dată 16 ani), scrisă in metru și rimă populară, **De-aș avea** pare a veni dintr-o stare de seninătate absolută, epurată de orice zbucium. Sint aici **floricele** și **iarbă verde, copilițe și porumbițe, primăveri** și **multe șoapte de amor,** un peisaj tonifiant, de o copilăroasă naivitate și diminutivată banalitate. Singurele detalii care scot lucrurile din real și le așează in ambiguitatea ipoteticului sint construcțiile verbale condiționale și optative. Totul ar fi frumos dacă... In erotica eminesciană dorința rămine suspendată de acest condițional, niciodată implinit. Eroul liric luptă cu deznădejde să-și facă visul aevea, incercind să elimine orice determinare care ar putea insemna un obstacol in calea implinirii. Este vorba insă de o iubire eterată, angelică, sau de o senzualitate diafană, eliberată de contingent și situată in absolut. De aceea, decorul in care evoluează cuplul este invăluit intr-un halo ireal, este scos din temporalitate pentru a fi plasat in feeric și fantastic : călări indrăgostiții ies din noapte **(timpul nefast)** pentru a consuma vaporoasa idilă sub semnul benefic al zorilor **(O călărire in zori).** Cind peisajul este nocturn, noaptea nu are nimic tenebros, luna este blindă și stă de strajă, sunetele cornului sporesc vraja ceasului de taină **(Povestea teiului).** De altfel, aceste „basme“ erotice cu final fericit au o derulare quasiepică, cu „personaje“ și narator, in care acesta din urmă este doar spectator nevăzut, tinjind in secret la rolul actorului. Chiar și in aceste imagini ale fericirii altora se face insă simțită presiunea timpului ucigător. Așa se intimplă in poemul **Strigoii** (1878), această „bizară compunere“, cum o numea G. Călinescu. Prima parte a poemului se deschide cu un tablou mortuar. Intr-o veche biserică zace moartă Maria, „regina dunăreană“, logodnica lui Arald, „stăpin peste avari“. Nici aici nici in altă parte a poemului nu figurează vreo explicație privind moartea Mariei. Trei motive (dacă, desigur, vom fi de acord că nimic nu este intimplător in poezie, că solidaritatea mijloacelor potențează sensurile) par a lămuri absența motivației. Unul apare incă din titlu și ține de distribuția accentelor dramatice. Numindu-și poemul **Strigoii,** Eminescu se declară interesat in principal de evoluția eroilor săi **după** evenimentul care va declanșa metamorfoza. Al doilea motiv aparține structurii romantice a poemului. Momentelor de maximă fericire erotică le urmează, fără tranziție, conform principiului antitezei, suferința cumplită, cauzată, de regulă, de absența (despărțire, infidelitate, moarte) a unuia dintre parteneri. In fine, intr-un plan mai profund, descoperim aici acea spaimă in fața timpului, intermitent exorcizată, eufemizată, dar permanentă in subteranele ființei. Analiza in continuare a poemului va proba această din urmă afirmație. Să notăm pentru moment faptul că prima imagine din poem (cea mortuară) este una dintre „fețele timpului“ (folosim aici, ca și in alte momente ale analizei, terminologia lui Gilbert Durand din **Structuri antropologice ale imaginarului).** Deznădăjduitul Arald este un conducător, un războinic invingător, („Simțeam că universul la pasu-mi tresărea“), investit cu atributele verticalității și puterii (spada). El reprezintă „suveranitatea virală“ (Durand, op. cit.) iar existența sa, pină la momentul intilnirii cu Maria, are sens ascendent, opunindu-se temporalității distructive. Iubirea pentru blonda regină dunăreană este o abdicare („... eu spada ți-am intins“) plăcută dar fatală. Schimbind Puterea cu Erosul, Arald, cel care era pentru supuși un semizeu, așadar, dincolo de determinările terestre, cade sub timp, căci moartea Mariei ii va pricinui propria moarte. Feminitatea se dovedește aici malefică, in pofida aparenței angelice, și este dubletul timpului nefast. Partea a doua a poemului cuprinde tentativa abstragerii din timp, pe cale magică. Arald i-o cere pe Maria bătrinului preot al lui Zamolxe și acesta ii implinește dorința. Timpul pare infrint prin Eros. Este insă doar o imagine instabilă a eufemizării morții. In partea a treia a poemului, cei doi (strigoii) se intilnesc noapte de noapte dar zorii ii surprind și destramă vraja („Pe veci pierirā-n noaptea mărețului mormint“). Pecetea timpului nu poate fi ruptă.

Cind povestea altora devine propria poveste, adică atunci cind spectatorul iși asumă rolul actorului, scenariul se modifică. Happy-end-ul este inlocuit frecvent de secvențele dezolante ale despărțirii și singurătății. Imaginile luminoase aparțin fie unui viitor **iluzoriu** (un timp ipotetic și intangibil in viziunea poetului) fie trecutului (timp ireversibil) pe cind prezentului ii sint asociate temele **intunecării, inghețului, solitudinii, renunțării.** Icoana trecutului este tot mai indepărtată, iși pierde contururile, nu mai poate fi aleasă „din valurile vremii“. Tentativa de exorcizare a spaimei de timp prin eros eșuează, iar conștiința acestui eșec atrage după sine misoginismul cu rădăcini in filosofia lui Schopenhauer. Erosul serafic este coborit in sexualitate, devine instinct animalic, „ce le-abate și la păsări de vreo două ori pe an“. Expresia vehementă a coboririi femeii de pe piedestalul pe care inseși aspirațiile poetului o ridicaseră se află in **Scrisoarea V.** Angelică, lilială, „dulce minune“, comparabilă cu „floarea albă de cireș“, „femeie intre stele și stea intre femei“, iubita este acum curtezana versată și versatilă, incapabilă de sentimente inalte, pedestră in gindire („doamna are minte scurtă, haine lungi“). Este Dalila, de care trebuie să fugi „de ai inimă și minte“. Altfel spus, cu termenii lui Gilbert Durand este „feminitatea cumplită, libido-ul destructiv“. Singur acum in lupta cu timpul necruțător, eul liric incearcă retragerea in spațiul protector, fabulos, atemporal in fond, al copilăriei. Și acest demers este insă sortit eșecului, căci punțile sint demult retezate, intre **atunci** și **acum** se află timpul inalienabil al experienței, care a pervertit candoarea primară. „Astăzi chiar de m-aș intoarce / A-nțelege n-o mai pot... Unde ești, copilărie, / Cu pădurea ta cu tot ?“ răsună dramatic interogația din finalul poeziei **O rămii** pentru ca, mai tirziu, in **Trecut-au anii,** tema să fie reluată și urmărită pină

la consecințele ultime. **Doinele, basmele, ghicitorile, eresurile** copilăriei sint acum semne ale unui limbaj străin, inaccesibil prin trecerea iremediabilă a anilor : „Pierdut e totu-n zarea tinereții / Și mută-i gura dulce-a altor vremuri“. Unica realitate palpabilă, de o concretețe inspăimintătoare rămine timpul devorator : „Iar timpul crește-n urma mea... mă-ntunec“. Echivalența **timp-moarte** transpare aici mai clar ca oriunde. Intunecarea nu este insă punctul terminus al acestei experiențe, unice prin frumusețea tragică in poezia românească. Confruntarea cu timpul continuă, dar cu o altă „strategie“, vizind asimilarea din interior a devenirii. Pornind de la o sugestie mărturisită din Freud, Gilbert Durand observă că „moartea va putea fi iubită printr-un soi de **amor fati** care iși imaginează că prin moarte iși găsesc sfirșitul tribulațiile temporale“. Acest **amor fati** definește acum terapia existențială eminesciană. „Vino somn ori vino moarte“ **(Cugetările sărmanului Dionis)** ; „Parc-am murit de mult“ **(Melancolie)** ; „Moartea vindec-orice rană, / Dind la patime repaos“ **(Foaia veștedă)** ; „Sufletu-mi nemingiiet / Indulcind cu dor de moarte“ **(Peste virfuri)** ; „Decit un vis sarbăd mai bine nimic“ și „O, moartea-i un secol cu sori inflorit“ **(Moartua est)** sint versuri-semnal, care atrag atenția asupra unei stări de spirit ce tinde să se permanentizeze. „Cumpăna gindirii“ care reușea să mențină echilibrul in poezia **Se bate miezul nopții...** rezistind tentației : „S-asamăn intr-olaltă viață și cu moarte“ (variantă mai puțin clară a versului final din poemul **Impărat și proletar** : „Că vis al morții-eterne e viața lumii-ntregi“) este acum inclinată spre „dorul de moarte“. Dintr-o asemenea perspectivă viața ii apare ca **o propedeutică a morții,** infinit mai chinuitoare decit voluptosul „examen“ final, căci aici se invață arta de a muri : „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată ; / Pururi tinăr, infășurat in manta-mi, / Ochii mei nălțam visători la steaua / Singurătății // Cind deodată tu răsăriși in cale-mi, / Suferință, tu, dureros de dulce... / Pin-in fund băui voluptatea morții / Neindurătoare“ **(Odă. In metru antic).** Culminația acestei, i-am spune, **stări de moarte** este **Mai am un singur dor,** testament poetic, poezie de o limpiditate cristalină și muzicalitate indicibilă, ce fac aproape de prisos comentariul. Singura dorință este moartea la marginea mării, fără fast și lacrimi, sub lumina blindă a luceferilor. Intoarcerea in anorganic semnifică eliberarea de sub tirania timpului : „Va geme de patimi / Al mării aspru cint... / Ci eu voi fi pămint / In singurătate-mi“. Altă modalitate de subminare din interior a temeporalității este acceptarea ei ca durată. In poezia lui Eminescu imaginea-cheie a acestei schimbări de optică o aflăm in **Scrisoarea I** : „Timpul mort și-ntinde trupul și devine vecinicie“. In fața veșniciei, a marelui cosmos, tragismul condiției umane se atenuează devine suportabil, dacă nu derizoriu. Din această **perspectivă gulliverizantă,** lumea are pentru cugetătorul din **Scrisoarea I** proporții liliputane. Ea este doar „o clipă suspendată“, „mică de se măsură cu cotul“ iar popoarele sint „microscopice“. Această viziune a nimicniciei legitimează glacialitatea **Glossei.** Spectacolul vieții este privit aici cu detașarea celui care, văzind o dată cu ochii lui Gulliver, s-a eliberat de obsesia timpului („Vreme trece, vreme vine / Toate-s vechi și nouă toate“) discerne esența morală a lucrurilor. („Ce e rău și ce e bine / Tu te-ntreabă și socoate“) rămine indiferent la circumstanțele exterioare („Nu spera și nu ai teamă, / Ce e val ca valul trece ; / De te-ndeamnă, de te cheamă, / Tu rămii la toate rece“). Soluția impasibilității programatice din **Glossă** o vom regăsi in replica lui Hyperion, din finalul marelui poem cosmogonic **Luceafărul** : „Trăind in cercul vostru strimt / Norocul vă petrece ; / Ci eu in lumea mea rămin / Nemuritor și rece“. In pofida atitudinii asemănătoare, diferențele sint insă importante, chiar in acest plan, singurul de altfel care suportă comparații continuistice. In timp ce in **Glossă** preceptele stoice sint apodictice, replica lui Hyperion din **Luceafărul** este concluzia tristă venită in urma unei experiențe pustiitoare. Pe o filă de manuscris, Eminescu a lăsat cunoscutele lămuriri privind sensul poemului : „In descrierea unui voiaj in țările române, germanul Kunisch povestește legenda Luceafărului. Aceasta e povestea, iar ințelesul alegoric ce i-am dat este că, dacă geniul nu cunoaște nici moarte, și numele lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte, aici, pe pămint, nici e capabil a ferici pe cineva, nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc. Mi s-a părut că soarta Luceafărului din poveste seamănă mult cu soarta geniului pe pămint și i-am dat acest ințeles alegoric“. Această explicație exactă, care rezistă perfect după lectura poemului, n-a impiedicat ca, in timp, poemul să beneficieze de varii interpretări, care de care mai erudită. Din punctul de vedere al eseului nostru, lucrul cel mai important in **Luceafărul** este condiția de nemuritor a lui Hyperion. Așadar, confruntarea cu timpul este aici de la bun inceput rezolvată prin nemurire. Ceea ce urmează nu este, insă, cum ne-am aștepta, serenitatea absolută ci, dimpotrivă, zbuciumul total. Căci nemurirea il impiedică pe Hyperion să se realizeze erotic. „Fii muritor ca mine“ — ii cere păminteana Cătălina, incapabilă, la rindul ei, de o iubire inaltă (Se află aici, esențializată, intreaga dramă din poezia erotică eminesciană). Hyperion este gata să răspundă chemării iubitei dar Demiurgul il refuză. Firesc, pentru că (citind acum „in cheia“ dată de Eminescu) geniul nu poate renunța la genialitate decit renunțind la sine. Cum, la fel de firesc, Cătălina nu-și poate depăși nici ea propria condiție și se consolează rapid cu Cătălin, omul pe măsura ei, păstrind insă in suflet aspirația către iubirea celestă. Luceafărul rămine in ceruri și dă replica finală, dar in spatele cuvintelor se ascunde amărăciunea neimplinirii. Prin acest sentiment al frustrației, abea disimulat, nemuritorul Hyperion este asemeni tuturor muritorilor.

Figura timpului, dominantă a universului antumelor eminesciene, acționează — cum am văzut — brutal posesiv sau insidios asupra eului liric. Reacția acestuia generează o permanentă stare conflictuală, ale cărei tensiuni, amplificate de releele proceselor afective, se transmit ființei desenind ideograma existențială. Acestei structuri dinamice poezia lui Eminescu ii adaugă aleasa frumusețe a rostirii românești, dusă, nu de puține ori, in hotarele perfecțiunii.

Valentin F. Mihăescu

Un monument al limbii române

Urmare din pag. 1

triumfat. Ea a fost călăuza lui Perpessicius și continuă a-i lumina și pe urmașii marelui editor, autorii volumului al IX-lea, cu rezultate strălucite.

Intrucit ne privește, in cele ce urmează, am voi să stăruim un moment asupra valorilor de expresie, din publicistica eminesciană, in inteles larg, cu toate implicațiile ce decurg de aici. Din articolele inserate in acest volum, dar și din alte locuri, din insemnările memorialiștilor de asemeni, știm că Eminescu acorda o importanță capitală limbii naționale. Nu neapărat și nu numai din punctul de vedere oarecum mai ingust al indeletnicirii scrisului și cultural in genere, dar in toate imprejurările sociale și politice, ale prezentului, ale trecutului și viitorului colectivității noastre etnice. Dacă in anii debutului era foarte interesat in a-și perfecționa „unealta“ („Limbă trebuie să aibă un scriitor, limba face pe scriitor, precum unealta bună face pe maestru“, iși amintește unul dintre prietenii lui ardeleni), prin studierea poeziei populare, a proverbelor și „zicerilor“ vehiculate in viața de toate zilele, la maturitate concepția poetului se lărgește și se adincește considerabil. Lucrul este cit se poate de vizibil din o serie intreagă de recenzii și insemnări ale ziaristului de la **Curierul de Iași** și de la **Timpul.** Recenzarea entuziastă a apariției cărții lui A. Odobescu, **Pseudokinegetikos,** apoi a nuvelelor lui Slavici, recomandarea călduroasă a **Invățătorului copiilor** de Ion Creangă, a prețioaselor culegeri de literatură populară ale lui Ispirescu, chiar aprecierea unei cărți de horticultură, precum **Pomăritul** lui D. Comșa (Sibiu, 1877) etc., au, toate, drept criteriu principal in formularea judecăților de valoare, corectitudinea și expresivitatea limbii. Tot așa cronicile teatrale, unde poetul, ca un perfect cunoscător, pune temei pe exactitatea românească a pronunției actorilor. Nu mai puțin ironia, zeflemeaua ori de-a dreptul batjocorirea, din partea pamfletarului se produc cu precădere pe temeiuri lingvistice, in **Colectorul literar de ambe sexe,** in **Literatură de Botoșani,** in recenzarea revistei bucureștene **Globul,** in luarea in ris a agramatismului din **Economia națională** de A. Vlădescu. Pină și reaua primire a scrierilor lui Heliade, idolul din adolescență al poetului, se vede a fi efectul nerespectării limbii române la autorul **Michaidei.** Cu toate acestea, incă de la virsta de douăzeci de ani, din **O scriere critică (Albina** din Pesta, 7/19 și 9/21 ianuarie 1870), poetul dovedește a fi ințeles adinc demersul patriotic al celuilalt „stricător“ de limbă, Aron Pumnul, acesta activind insă, ce-i dreptul, cu citeva zeci de ani mai inainte și intr-un cu totul alt climat cultural. Corectitudinea limbii, expresivitatea, nu pot avea, după Eminescu, altă sursă decit observarea vorbirii poporului celui mare (care pentru el se confunda cu țărănimea) in viața de toate zilele. Și este cit se poate de semnificativ că tocmai cartea lui D. Comșa, **Pomăritul,** ii prilejuiește o reflecție precum aceasta : „A crede că un popor de peste zece milioane de suflete a fost compus numai din nătingi și că n-a avut nici destul auz, nici destulă minte pentru a-și plăsmui o limbă cum se cade, a primi apoi ciudatul axiom că numai d-nii filologi sint oameni cuminți, carii ne pot pune la cale după teorii pe care le sug intre patru păreți din degetul cel mic, o asemenea credință este o insultă pentru nația românească, care a vorbit și a scris bine și intr-un fel inainte chiar de a fi sămință de filologi pe plaiurile Daciei lui Traian“.

Intr-o insemnare in limba germană din ms. 2291, fol. 8, dată la iveală mai intii de Ilarie Chendi, tradusă apoi și publicată in intregime de G. Bogdan-Duică, sub titlul de **Fragment estetic (Bul. M. E. 11,** din 1931, p. 92), Eminescu scrie intre altele: „Farmecul poeziei populare il găsesc in faptul că ea este **expresia cea mai directă (scurtă) a simțămintului și a gindirii**“ (subl. ns.). Socotim că avem in față mai mult decit un crez poetic și estetic. Este, totodată, și profesiunea de credință a ginditorului politic și a ziaristului care se voia glasul poporului. Apucind cu condeiul cuvintul cel mai potrivit ideii pe care vrea s-o exprime, Eminescu — cum parcă nu ne-am aștepta la un atit de mare poet liric — excelează in ceea ce numim spunerea pe șleau. Iată citeva exemple culese din volumul apărut: „Dar Vavilonul (guvernul liberal, pus in fața evenimentelor din Balcani, n.n.) ce face? Exercitii stilistice [...] vor mai aprinde cite trei masalale (jurnalistice) in fiecare județ,

vor pune Mexicul și Industanul la cale, vor da sfaturi lui Gorciacoff și lui Bismarck și vor spune minciuni unii de altii — pină ce Prutul se va revărsa in urma ploilor. Atunci, care cum va scrie, acolo ii va ingheța mucul condeiului. Știut este: satul arde și baba...“ (p. 129); liberul schimb, cerut de Austria, poate duce, in țările cu industrie nedezvoltată, la „proletariatul plugului“, silind pe țăran „să asude o zi pentru o cutie de chibrituri, să plătească cu greaua sa muncă agricolă secăturile și nimicurile industriale ale mult civilizaților austrieci (p. 154) : „Poporul nostru din România are de susținut miile de forme goale de cultură, in care nimica nu e real decit plata personalului insărcinat cu pisarea apei in piuă...“ (p. 210). Venind vorba de impărțirea averilor turcești intre greci, după destrămarea imperiului: „Numai să nu moară cumva Kyrios inghesuit la pomană“ (p. 229); in **Românul** se dezminte zvonul trecerii Dunării de către turcii care ar fi voit să invadeze țara: „Ce mai «corajie» și-n Bucureștii ciia! Doar n-a făcut tata Krupp porumbrelele lui degeaba“ (p. 272); „Azi roșu, mine alb; azi alb, mine negru; azi Rada, mine Neaga — ba-ncă cu toate astea pretinde să-l și respect, să și zic: Mare-i mă! Șiretu-i, mă! Grozavu-i, mă! Uite, mă! etc.“ (p. 448).

Se ințelege, un asemenea stil, direct, tranșant (cu totul insă in spiritul limbii și firii românilor, despre care Dimitrie Cantemir, in **Descriptio Moldaviae,** spusese: „iar inima nu o au prea departe de gură“), este plin de riscuri. Eminescu este un mare artist, un artist și un ginditor de geniu. Și, la urma urmei, lucrul cel mai uimitor, de fiecare dată cind ne scufundăm in opera lui, este că descoperim indărătul ei **Omul.** A putut să exagereze infățișindu-se așa, cu inima in palmă. Singur spunea, in **Influența austriacă...,** că OMUL NU POATE FI MAI MULT DECIT UN OM! (Fioros este, am adăoga noi, să nu fii om și, din poltronerie sau din simpla teamă de a nu greși, să taci, să nu existi). Sint vizibile, in publicistica eminesciană, dacă nu **greșelile** (dar ce inseamnă, acum, după trecerea unui secol, **greșeli?**), **exagerările,** in sens xenofob, provenite in bună măsură tocmai din caracterul atit de tranșant, direct, al expresiei in cea mai curată limbă românească. Este publicistica eminesciană o chestiune „clasată“, acum cind „patimile au trecut“, cum afirmă Al. Oprea in laborioasa-i prefață (cu trimiterile insă la ediția Crețu, nu in corpul valorosului volum)? Da și nu. Da, pentru că „exagerările“, provenite din tensiunea stilului, cite și unde sint, (tenta xenofobă, ideea luării ca model a instituțiilor trecutului, o anume neincredere in formele democrației moderne etc.) nu mai sint actuale. Dar pentru că pathosul ziaristului rămine incă de cea mai stringentă actualitate, cu atit mai mult cu cit el se exprimă prin cel mai mare minuitor de condei in limba noastră. De ar fi să observăm numai că și astăzi (schimbind ceea ce trebuie schimbat) avem nevoie permanentă de cele „3 lucruri“ pe care poetul le indica in finalul conferinței sale despre **Influența austriacă...** : STABILITATE politică și administrativă, MUNCĂ, direct productivă, cu diminuarea parazitismului biurocratic al minuitorilor de condei in gol, și ECONOMIE, cumpănirea cit mai rațională a cheltuielilor in funcție de venituri. Luxul prea multor zburdăciuni, cum avem impresia a vedea la alte popoare mai favorizate de imprejurări.

Nici intr-un alt sector al operei poetului, **stilul** nu arată mai bine, mai exact, pe **omul** Eminescu, precum publicistica. In orice caz, paginile ziaristului vin să-i intregească cu prisosință fizionomia, să lumineze adinc legăturile artistului cu cetatea. A scris, cum insuși declară cu toată „convingerea“ și „patima“ de care era „capabilă inima noastră“. A scris cu o forță de expresie neintrecută de nimeni pină astăzi, garantată de marea operă a poetului și realizată prin maximum de franchețe in limbaj. Slavici, care l-a cunoscut foarte bine și indeaproape, ne spune că erau mulți cei care strigau și scriau impotriva guvernanților vremii. Aceștia se temeau insă mai ales de Eminescu, „pentru că **felul** cum o spunea el lovea fără cruțare și avea să rămină mărturie viitorului“.

Astăzi publicistica lui Eminescu nu mai lovește in nimeni. Rămine insă inestimabilă ca **mărturie,** ca exemplu de probitate scriitoricească și cetățenească, ca parte integrantă a celui mai impunător monument al limbii române, argumentul nostru fundamental.

1) Citatul, **dacă** este un citat, pare a fi o adaptare și traducere liberă a celebrului adagiu din Quintus Ennius : **Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas,** rămas ca o deviză-simbol a autodeterminării bizuită pe energii proprii.

EMINESCIANA

POEZIA VISULUI LUCID

Una dintre tendințele dominante ale liricii europene de după 1850 este aceea a modificării raporturilor dintre creația poetică și vis. Visul dominator al romanticilor tinde să devină un **vis dirijat**, un „instrument".

Jean-Pierre Richard scria despre reveria expansiunii nelimitate la Baudelaire, despre **unitatea** care se manifestă, care se etalează în afara ei și devine **multiplu.** „Toate operațiile sau toate drogurile, vin, hașiș, poezie, care urmăresc să multiplice puterile spiritului, ajung să umple cerul, să îmbogățească spațiul și durata în mod paralel. Cu dezinvoltură crescîndă, eul se mișcă pe întinderi din ce în ce mai vaste; acolo el trăiește o sută de ani într-o clipă, atinge lumile cele mai îndepărtate. Pe scurt, puterile sale cresc fără întrerupere. Personalitatea nu mai cunoaște limite ; ea pare chiar a cuceri o nouă dimensiune, a treia dimensiune : individul «este, ca să spunem așa, **ridicat la cub** și crescut peste măsură»" **(Poezie și profunzime).** Cromatica ireală, tehnica pluralizării, inversarea ordinii spațiale, comprimarea sau dilatarea timpului, sînt, la Eminescu, semne (și efecte) ale multiplicării puterilor spiritului. Individul pare „ridicat la putere" („Ar trebui să fiu eu de trei ori Dumnezeu" ; „Ca zece morți deodată durerile iubirii-s / Cu-acele morți în suflet eu te-am iubit Tomiris"), forța lui pare nelimitată, spațiul se îmbogățește („Iar jos să cobor mîndra a cerului grădină / Cu sori nălțați pe lujeri, cu lune-n crenge verzi..."), timpul este condensat pînă la limita anulării („Și căi de mii de ani treceau / În tot atîtea clipe"). Eminescu înțelegea multiplicarea puterilor spiritului și prin acțiunea „drogurilor". El „combina" două dintre drogurile pomenite de Richard — **visul** și **poezia** — într-un text de tinerețe cu alură programatică : „Să torn din vinul magic al sintei poesie / Să văd cum inspirată vecia o învie". Poezia are această virtute magică de a conferi existență trecutului devenit eternitate ; este ca o întoarcere a trecutului într-un fel de „tunel al timpului". Eul poetic lucrează în sensul invers devenirii creației („Timpul mort și-ntinde trupul și devine veșnicie").

Lui Eminescu nu-i era străin acest adevăr pe care Bachelard îl exprimă astfel : „în mod evident, alcoolul este un factor de limbaj. El îmbogățește vocabularul și eliberează sintaxa". „Alcoolul" poeziei, cum scrie poetul însuși într-o variantă la penultima strofă din **Memento mori,** „vinul dulce al frumoasei poezii" — rămîne unul dintre mijloacele de potențare a eului și a limbajului. Prin poezie, eul devine atotcuprinzător iar limbajul este forțat să depășească mimetismul obișnuit către o ilimitare adecvată : „Cînd pe mine, forma, limba abia poate să mă-ncapă, / Tu pretinzi să scriu ca tine o istorie pe apă ?" **Salvarea** prin poezie nu se dovedește însă mai puțin iluzorie. Revenirea trecutului sau perpetuarea faptei prezente sînt jocuri ale aparenței într-o vastă **panoramă a deșertăciunilor** care stă totuși în puterea magică a poeziei : „Să torn din vinul magic al sintei poesie / Să văd cum inspirată vecia o învie / Să torn în cupa-mi de-aur aroma ei amară / Nu voi să fie — aevea — să fie nu... să pară" (V, 572).

Jean-Pierre Richard mai afirma că „amatorii de drog" nu pot trăi extazul „decît dacă au impresia că pot controla din interior minunata creștere a forței lor. Nu le este îngăduită nici o fericire fără o impresie de dominare interioară ; metamorfoza omului obișnuit în «om hiperbolic» va trebui să se efectueze deci după anumite reguli. Eul va trebui să trăiască din interior misterul multiplicării, cu uimire dar și cu luciditate, fără să abdice cu nimic de la puterea lor rațională, forțîndu-se dimpotrivă, s-o simtă și pe ea multiplicată". Într-un fel asemănător, pînă la un punct, cu Nerval, Eminescu tinde să-și domine lucid visul multiplicator al eului. În **Aurélia,** Nerval definește astfel disciplina actului său poetic : „M-am hotărît să opresc în loc visul și să-i cunosc secretul. De ce, mi-am spus, să nu forțez odată aceste porți mistice, înarmat cu toată voința pe care o am, și să-mi domin senzațiile în loc să le îndur". La **o altă pagină a** cărții, autorul **Himerelor** scria : „Cînd visele îți sînt logice, ele sînt o poartă deschisă, din fildeș sau corn către lumea din afară". S-a observat că, la Nerval, efortul săvîrșit să-și dirijeze visul, în loc să-l îndure, e un efort deliberat. Faptul nu exclude, ci, dimpotrivă implică și eșecul : „Mi-am folosit toate puterile voinței, scrie poetul francez, ca să pătrund și mai mult taina de pe care ridicasem cîteva văluri. Visul își bătea deseori joc de strădania mea și n-aducea decît chipuri schimonosite și trecătoare". Pentru Eminescu, lumea visului, o lume gîndită, este, de asemenea, reală („Vai ! tot mai gîndești la anii cînd visam în academii, / ...Atunci lumea cea gîndită pentru noi avea ființă, / Și, din contra, cea aievea ne părea cu neputință"). Prin vis, poezia deschide tărîmul existenței eterne : „Secolii și-adun viața și întreagă a lor gîndire / Și zidesc din ele oameni condamnați la nemurire" (V, 78). Visul trebuie să rămînă lucid, o trecere luminoasă între lumea dinlăuntru și cea din afară. Eminescu este unul dintre poeții la care disputa între subconștiență a visului (cvasigenerală în epoca romantică) și luciditate se rezolvă în favoarea ultimului termen, totuși nu fără momente de eșec al luciditații, ca în varianta A (1874) la **O, stingă-se a vieții... :** „Ah, de-aș muri odată! Da, s-ar sfîrși cu toate / Al viselor imperiu pe care nu-l domin / Ci care mă domină..." (V, 413). Specificul poeziei eminesciene este însă acela al visului dominat, al „visului dirijat", stare lirică a cărei evoluție este, în general, nedesmințită și fermă de la 1870 pînă în ultimii ani ai creației. Metamorfoza misterioasă a lumii reale se produce sub ochii limpezi ai visului care văd prin puterea magică a eului atotcuprinzător întins peste spații și vreme, ca în **Memento mori.** Mai mult decît „metamorfoza" însăși a morții din strofa a doua (varianta I, V, 70 : „Unde-i moartea cu-aripi negre și cu chipul ei frumos"), ne interesează aici cele dintîi expresii îndubitabile ale conștiinței lucide dominînd asupra „imperiului de vise" : „Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur" (cu varianta mai puțin expresivă : „Cînd pasc oile de aur ale visurilor mele") și „Mergi tu luntre a vieții mele pe-a **visării lucii valuri"** (s.n.). Eul atotcuprinzător tranșează cu dezinvoltură disputa între visul dominant, persistent încă într-un poem intitulat chiar **Vis** și determinînd o dedublare pe care o considerăm depășită, și voința luciditații. El își contemplă și își supraveghează dinlăuntru propria sa extindere, propria sa forță multiplă: „Și privesc... Codrii de secoli, oceane de popoare / Se-ntorc cu repejune ca gîndirile ce zboară / ...Acolo îmi place roata cîte-o clipă s-o opresc".

Mai tîrziu, principiul dominant al luciditații se transformă într-un factor de înstrăinare. Lumea relevată prin vis nu se destăinuie pînă la capăt; aflăm astfel, poate, „sensul" unui poem enigmatic în eufonia și caracterul său lapidar ca **Dintre sute de catarge :** „Taină neagră este jalea / Ce-mi străbate cîntarile..." (V, 419). „Păstorul de vise" din **Panorama deșertăciunei** devine un **Narcis al visului** înstrăinat de icoanele dinlăuntru ale lumii sale. Eul atotcuprinzător al perioadei vizionare este acum, după detașarea din cosmos, un eu sfîșiat, rupt între două nivele. Autocontemplarea descoperă o inadecvare gravă între cele două nivele : „N-aflai loc unde capul în lume să mi-l pun / Căci n-am avut tăria de a fi nici rău nici bun / ...Căci n-am iubit nimica cu patimă și jind / ... // De-aceea mă înfășur în mantie și tac / Și inc-odată-n șiruri viața mi-o disfac / Și visurile mele le las încet să treacă / Și ochii lor albaștri spre mine ele pleacă" (V, 414). Aparent, poezia tinde să-și exercite funcția magică de a readuce trecutul în scenă : „Și inc-odată-n șiruri viața mi-o disfac", aparent doar ; în fapt, este numai o **clasare** a vieții, o nouă distanță care intervine. Visul este dominat, ca și înainte, dar într-un plan paralel, ca într-o altă monadă : „De-aceea-n nepăsare mă-nfășor, stau și tac / Și citeodată viața-mi în șiruri o desfac / Și visurilor mele le zic încet să treacă" (V, 410). Varianta B a poemului **Ca o făclie** (1879), din a cărui variantă A am citat aceste trei versuri, indică o fermitate sporită a luciditații dezabuzate : „Iar visurilor mele le poruncesc să treacă" (IV, 386). Evoluția aceasta nu se încheie aici. Ultimul ei termen apare în varianta B, **Cine ești** (1880) la **Apari să dai lumină,** cu o expresie întrucîtva nietzscheană (în felul cunoscutei sintagme **Făulnis von der Riefe)** și ilustrînd una dintre condițiile modernității : „Cînd viața mea în șiruri zadarnice desfac / Cu ochii lor albaștri trec visele-mi și tac, / Atînse de **amurgul ușoarei aurori** / Văpaia-n ochi unită-i a vestedei palori / Astfel se duc uitării ca-n lungi pustietăți..." (V, 491, s.n.). Distanța care intervine între eul sfîșiat și luciditate permite visului să se retragă în trecutul devenit eternitate. S-a împlinit, poate „profeția" unei strofe scrise de Eminescu în limba franceză (circa 1871—1872) ; „Il y a un âge dans la vie / Où chaque rêve doit finir / Un âge où l'âme recueillie / A besoin de se souvenir" (V, 264).

Eminescu a explorat noaptea luminoasă a ființei — „Mergi tu luntre-a vieții mele pe-a visării lucii valuri" pînă acolo „Unde-i moartea cu-aripi negre și cu chipul ei frumos". Pasărea-moarte se află la originile ființei și ale visului. Geografia acestor limanuri din adînc este una „dublă" — a vieții și a morții — „dumbrăvi de laur verde" și „lunci de chiparos", o „geografie" a însuși nucleului existenței, ilustrată și de cromatica manifestă sau subînțeleasă **(verde, negru).** Această dispunere simetrică este păstrată și în finalul strofei la care ne referim : „Unde sfinții se preimblă în lungi haine de lumină / Unde-i moartea cu-aripi negre și cu chipul ei frumos".

S-a spus despre Baudelaire că se aventurase înaintea lui Rimbaud în acele „nuits sans fond" evocate în **Bateau ivre,** „ca să găsească în ele simburele întunericului, inima ființei : el se silea să se îndrepte spre ceva amețitor, aflat în afara lui și a lumii — apus de soare, bijuterie pierdută, amintire ștearsă, apă din altă viață — pe urmele zeului care se retrage. Rimbaud nu-l mai urmărește însă pe Dumnezeu ; nu mai urcă la izvoare ; mai curînd ar adopta curgerea în jos a fluviului, ori urcușul șorilor" (Richard). Pentru Eminescu, „Dumnezeu este mort" (V, 56), „Și mîndrii zei sunt astăzi marmuri moarte" (V, 656), într-un fragment din 1876. În mai multe poeme din ultimii ani, revine obsesiv acest emistih : „dar nu mai cred nimic". Și totuși, o vreme, la începutul perioadei vizionare, și chiar mai tîrziu, pentru poetul român, „eu e Dumnezeu", potrivit unui text programatic din 1867, expresie ce indică o întoarcere la origini, invocarea unei puteri originare, necesitatea unei forțe creatoare într-un acea **altă lume** a geniului, forță creatoare pe care o află în fuziunea visului cu verbul magic. Afazia și absența visului sînt ultimele semne ale zeului care se retrage.

I. Constantinescu

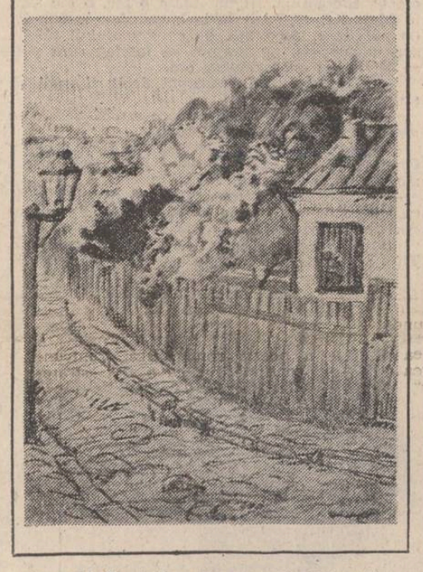

Jean Al. Steriadi : „Pe aceeași ulicioară"

Simion Bărnuțiu anticipează apariția marelui poet

După înăbușirea revoluției românești din Transilvania, Simion Bărnuțiu, ideologul acelei revoluții, autorul proiectului de program al zilei de 3/15 mai 1848, vicepreședinte al marei adunări naționale de pe Cîmpia Libertății, lectorul jurămîntului de credință către națiunea română, vicepreședinte al Consiliului Permanent și președinte al Comitetului de pacificațiune, s-a refugiat pe la Turnu Roșu în Țara Românească. Ținta călătoriei lui a fost Viena. Ajuns la Galați s-a îmbarcat pe un vapor, via Constantinopole-Trieste, și a ajuns la destinație în ziua de 2 septembrie 1849.

Deși fusese profesor cu reputație la Blaj, gîndul lui era să continue studiile juridice, începute la universitatea săsească din Sibiu, cu nădejdea că, obținînd o diplomă de doctor în drept, va putea ocupa o catedră la universitatea românească a Transilvaniei, cerută prin punctul 13 al proiectului de program, universitate care pentru el era o certitudine.

S-a înscris deci la facultatea juridică a universității din Viena ale cărei cursuri le-a urmat trei semestre. Dar un student, fost conducător al unei mișcări revoluționare de rezonanță europeană agitînd mereu cauza acelei revoluții, ținînd strîns contact cu fruntașii mișcării revoluționare din Transilvania, Moldova și Țara Românească nu putea fi considerat de poliția austriacă, într-o vreme cînd în monarhia austriacă se instala absolutismul, decît un individ deosebit de periculos ordinei publice. Tuturor revoluționarilor români din Transilvania (Timotei Cipariu, Gh. Barițiu, Avram Iancu) li se puse în vedere „să plece urgeant acasă". În asemenea împrejurări eliminarea și apoi arestarea lui Simion Bărnuțiu erau iminente.

Simion Bărnuțiu a înțeles că doctor în drept al universității din Viena nu va putea deveni. Acasă nu se putea întoarce decît, poate, că poată sătesc ceea ce nu-l ademenea cîtuși de puțin. A luat o hotărîre eroică. La etatea de 46 ani a avut tăria sufletească să-și continue studiile juridice la o a treia universitate.

A ales-o pe cea din Pavia care se găsea în teritoriile italiene supuse jurisdicțiunii Austriei. În oct. 1842 a plecat deci spre Italia pe care a părăsit-o în 1854, după ce, la 6 iunie, fusese proclamat doctor în drept.

La Pavia, Simion Bărnuțiu nu s-a mulțumit să fie numai un sîrguincios student. Tot ce se petrecea în lume, dar mai cu seamă în Transilvania, îl interesa în gradul cel mai înalt. Activitatea lui extrauniversitară e atestată de o bogată corespondență cu diferite personalități din Transilvania, din colaborarea lui la foile românești de la Brașov **(Foaie pentru minte, inimă și literatură, Gazeta Transilvaniei)** dar mai cu seamă din corespondența cu Alesandru Papiu Ilarian și Iosif Hodoș, studenți la Padova.

Traian Brădean : „O aniversară"

La 8 noiem. 1852 îl informează pe Iacob Mureșeanu că „n-am venit în Italia numai ca să învățăm Corpus Juris și il codice austriaco ci, afară de aceasta, să vedem cu ochii noștri și monumentele măririi strămoșilor noștri ca să putem aduce și noi de aici cîte un surcel la vetrele noastre din Dacia și să ținem focul naționalității noastre, ca să nu ni-l stingă boarea geticâ sau sarmatică".

Studentul Simion Bărnuțiu găsește timp pentru a studia problema de filologie; întreține legături cu profesori iluștri pe care-i vizitează în orașul lor de reședință cum a fost cazul prestigiosului filolog Pietro Monti dei Bramante căruia dîndu-i să citească un exemplar din **Gazeta Transilvaniei** acesta, după lectură, l-a încredințat că „limba română este un dialect al Italiei".

Adeseori, de la prieteni din patrie, Simion Bărnuțiu a primit, prin călători sau prin poștă, cărți de literatură, tipărite în Moldova și Țara Românească.

Drama istorică, **Mihail,** a lui Nicolae Istrate, menită a celebra triumful lui Ștefan cel Mare, la Baia, împotriva regelui Matei Corvin al Ungariei, a produs asupra lui Simion Bărnuțiu o profundă impresie și l-a determinat să facă judicioase observații cu privire la rostul poeților în societatea românească. Extragem dintr-o scrisoare către Al. Papiu Ilarian: **„literații noștri se adoperă** (se trăduesc n.n.) **a introduce literele în locul slovelor. Nu ajunge ! O limbă amestecată cu vorbe străine, barbare, toț urîță va fi. Mai întăi ar trebui să schimbăm vorbele și simțămintele străine și simțăminte naționale care le-am fost pierdut prin neștiință și înșelăciune rea și apoi acestea să le îmbrăcăm în litere și fapte demne de memoria strămoșilor. Azi încă, poeții pot face mai mult decît toți... De poeți ascultă toți pentru că îl amă** (îl iubesc n.n.), **de l-au și persecutat în viață, după moarte îi înalță statui și altare. Poetul reglementează limba și gustul bun. Cuvintele lui cele noui înfloresc ca tinerețele și sînt plăcute pentru că sînt glorificate de geniul lui care, fiind scînteie de foc ceresc, nu se stinge, nici îmbătrînește, fiindcă este o parte din viața universului, care tot același este din etern, este și va fi același în etern".**

Simion Bărnuțiu presimte în 1853 că un poet genial se va ivi curînd din sînul poporului român **„Cînd va răsări acest geniu,** scrie el, **pe cerul Daciei române bătrînii ei vor întinerii de bucurie, fetele ei vor corona cu flori pe îngerul care va cuteza a lua vălul străin ce le întunecă acum grațiile italice, feciori îl vor purta în triumf ca pe un mare erou care a șters macula străină de pe numele românesc. Poporul îi va eterna** (îi va eterniza n.n.) **memoria cu mormînt de neuitare care îl va înălța în inima sa recunoscătoare ca restaurator al tinereților limbii sale.**

Nu vreau, își încheie Simion Bărnuțiu scrisoarea din 17 martie 1853, fiind profan, **să mă pun arhimandrit peste poeți. Totuși mai zic încă odată, cum că chemarea poetului român nu stă în aceea ca să semene în grădina sa scai, din cei căzuți din coada cailor muscălești ci chemarea lui, după dorul și părerea mea, e ca să deschidă o grădină nouă tinerimei române și să o învețe a culege flori neatinse de mîini profane".**

Cu altă ocazie aduce critici Gazetei Transilvaniei că tipărește versuri neinsemnate. **„Blajul a ajuns aproape peste tot la culmea imperfecțiunii".** Iată de ce, susține el, poezia nu poate merge pe la Blaj. Ar fi bine ca **Gazeta Transilvaniei** să studieze poeții din Țara Românească și Moldova ca să-și capete oarecare înlesnire în limba poetică pentru că limba Blajului e numai de teologie și de predică la morți.

Preocupările lui Simion Bărnuțiu pentru probleme de literatură sînt puține. Cele de mai sus reține atenția prin originalitatea și sinceritatea lor, ca și prin intuiția ce a avut-o ca la mijlocul secolului în care a trăit, apariția unui poet român de geniu să corespundă unei necesități naționale.

Corneliu Albu

Ligia Macovei : „Hyperion"

A. Bordenache : „Strigoii"

«Privesc orașul furnicar»

Avea Eminescu, cel venit de la Ipotești și viețuitor în formă elementară, sentimentul citadin ? Avea, neîndoios, căci obsedat de întoarcerea în Arcadia sa infantilă, trăia totuși în urbe, mergea cu tramvaiul și trenul (de la Berlin la Postdam), locuia în case cu etaj, transmitea și el prin telegraf ca oricare om civilizat. De-ar fi numai o răsfrîngere pur biografică, și tot ar fi de analizat „citadinismul" poeziei sale. De altfel, încă la acea dată e cu desăvîrșire imposibil să vorbim de un sentiment „urban" în poezia românească. Conachi, de pildă, căuta latifundiul și binefacerile vieții rurale de mare vornic. Alecsandri era un citadin cosmopolit și turistic, de ghid „Baedecker". Orașul său este un muzeu și nu localitate vie. Bolintineanu pare neînzestrat în a simți viața urbană. Alexandrescu contemplă umanitatea și nu circumstanțele. Poeții Cișmigiului, cîți au fost, nu vedeau aci parcul orășenesc ci înfățișarea barbară, prelungirea pădurii pe lîngă casele cu linii precise. Dar Eminescu ? La el orașul nu e acela provincial, cu arhitectura lui pitică, cu acele case de comersanți, lunguețe și cu o marchiză închisă cu geamuri mici și multe, ca un fagure cu ochiuri sticloase. Eminescu locuia în urbe, în casa cu etaje și privea din „fereastra susă" (înălțată de la nivelul simplei case rurale) rotirea stelelor, asculta mașinăria urierească celestă. „Fereasta susă" e ochiul său de telescop și pentru întîia oară în poezia noastră răsună acea singurătate planetară, a omului anonim în marea aglomerare urbană. Casa țărănească e solidară cu solul și dă o perspectivă oarecum pozitivă asupra lumii, fără aventuros și din unghiul unei mulțimi, block-house-ul alungă sentimentul teluric și dă spiritului solitudinea boltită spre un cer înstelat. Înălțimea relativă dă perspectiva față de pămînt și o complicitate imaginară cu cerul. Ca atare, ochiul va desfășura o catagrafie aproape cinematografică, din aproape la mari distanțe : „Un riu, vezi, mișcă unda-i / Cea visător bolnavă, / Ce-aruncă-a ei icoană / Pe-oglinda albă, plană / A locului Meran". Locuința înaltă dă poeziei spiritul filmic. Mai departe. Eminescu deschide filele unei cărți, el citea vasăzică precum omul modern, noaptea, veghind stelele. Ascultă riul, percepe culorile și formele, distinge un sunet muzical îndepărtat. Vîntul îi rătăcește pagina pe care o citea. Dar aceasta e pură notație, curată poezie de senzații și „Stau în fereastra susă" e întîia expresie a citadinismului impresionist din lirica românească.

Cinematografică, aproape fără subiect, e și altă postumă : „Privesc orașul furnicar". „Furnicar" sugerează iarăși perspectiva înaltă, ochiul care vede totul foarte de sus, mișcarea e ca în cinematograf și sentimentul propriu-zis lipsește luat în sine, deși analizabil la perspectiva întregului.

Care e aci baza ? Senzația de „mulțime", ingheșuiala, foiala, vorbăria care fac oamenii să nu se înțeleagă unii cu alții. Zidurile sînt bizare, străzile au acel grad de multiplicare și de insecuritate ca într-o pictură de Ensor : „Pe strade lungi cu multe bolți / Cu cîte un chip la-l stradei colț / Și trec foind, rizînd, vorbind / Mulțime de-oameni, pași grăbiți". Ceremonia religioasă la și aceasta o formă apocaliptică, de procesiune unde nu solemnitatea ci înghionteala e totul : „S-aude clopot răsunînd / Cu prapuri, iconi viind / Preotii lin și în veșminte / Cîntînd a cărților cuvinte / În urmă vin ca-ntr-un prohod / Tineri, femei, copii, norod". Mișcarea umanității (popi, militari, civili) are o trăsătură mecanică, precum o defilare automată, ca într-un joc infantil. Vremea însăși e obturată de acest oraș modern babilonic („Hamalul trece încărcat / Și orologiile bat / Dar nimeni mai nu le ascultă / De vorbă multă, lume multă". Era, de altfel, cu neputință ca acest mediu de Turn Babel să nu producă o ratiocinare cu substrat etic. Îngustimea străzii medievale, casa lungă ca vagonul și sumbră, aproape deșertată de prezența umană, turlele, clopotul, geometricul în fine, acestea îl terorizează pe Eminescu. El n-avea simțul arhitecturii contemporane cu el și nu vedea orașul ca un edil sau ca un constructor, ci numai în latura umanității și anume în aceea morală. Urbea alcătuiește aproape o geografie a viciului, cu o mulțime de ilustrații de tot soiul. Femeia modernă cere o „curtenire" în ritm de album, frantuzește și fără profunzime, bărbații au „vicii", femeile bătrîne sînt proxenete. Știm și din alte surse că Eminescu era contra tînărului, ferches și bonjurist care bătea toată ziua Podul (Calea Victoriei de astăzi), răsucind mustața și fumînd țigări extrafine, lungărețe.

Ensoriană e și această reprezentare a orașului ca bilci sau ca bazar. Orașul, decrepit moralicește, e departe așadar de utopia anului 1400. Nu e greu de observat că Eminescu absoarbe citadinitatea în ideea de civilizație pe care o pune, schopenhauerian, în opunere cu cultura (Spengler va specula mai tîrziu pe aceeași coardă). Însă, cultura e aceea de tip adînc poporan, anonimă ca natura, este însăși emanația cadrului fizic. Orașul babilonic și vițios, e perisabil și, în citadinitate, Eminescu vede și devenirea cu substrat finalist : tot ce este creat e caduc și urbea e o formă anterioară a „ruinei". Nu întîmplător orașul e legat de retorica ruinei la Eminescu, însă nu ca un adaos la invocația de sursă volneyană a civilizațiilor defuncte, ci ca o ilustrație a unei teorii cu bază morală. Pămîntul însuși e o „ruină" („Ingere palid", „La moartea lui Neamțu") ; în „Lida" ruinele „se desir" ca o îndoită negație a nimicului. În fine, ruina e locul civilizației pe care cadrul fizic a absorbit-o și i-a dat un rol magic. Civilizația năruită de vreme și întoarsă la ritmul genuin al cosmosului (sub forma ruinei) întruchipează cu adevărat identitatea regăsită. Nu întîmplător, fiindcă Eminescu își închipuia, pe baza lui Schopenhauer, că moartea trăiește și că viața e vis (fără a se inspira din Calderon ci din „Lumea ca viață și reprezentare"). „Adevăratul" oraș eminescian este, ca atare, acela complet ruinat, acoperit de apă sau de pustie. Adevărata viață e la el viața culturilor moarte a căror resuscitare nocturnă urmează un principiu automatic. „Urbea" eminesciană e „orașul scufundat", viața morții, străvechea cetate Ys.

Artur Silvestri

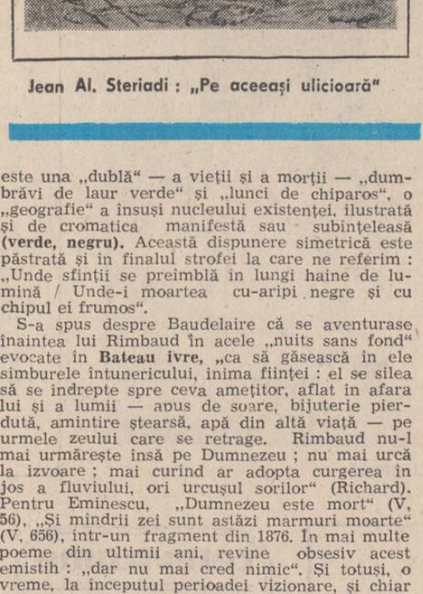

Camil Ressu : „Hyperion"

Cuvinte despre Eminescu

Părul lung al poetului încîlcise pădurile
în mormînt visător îi trecea pe sub pleoape
poate cînta cenușa ce o purta în el
căci oglinzile veneau să îl caute-n ape

iarba tremura ca o femeie care-a ucis
în păsările oarbe ningea și era frig
el asculta cum se desparte lumina de lumină
ținînd în mînă palidul cîștig

lumea îi tremura mereu pe limbă
nici o fereastră nu voia să îl audă
cu-aceiași greieri iarba-l căuta
noaptea-i cădea pe umeri ca o cămașă udă

cineva trîntise o ușă sau o petală căzuse
prin el trecea pămîntul ca o taină
ducea în brațe-o carte sau un prunc ?
vai, ocrotea zăpada cu propria lui haină.

Rodian Drăgoi

Jean Al. Steriadi : „Singurătate"

Casa

Urmare din pag. 1

unei case prenatale, dintr-un eden pierdut.

Casa ta este nu numai un adăpost vremelnic ci un loc al virtuților insului, un foc nestins al puterilor sale unde se reintoarce totdeauna pentru a-și împrospăta viața, așa cum păsările se lasă din zbor pe pămînt sau cum apele se întorc veșnic la maluri.

Într-o perspectivă mai vastă țara întreagă ne apare ca o casă monumentală, măreață, iar contemporanii acestui pămînt ca un popor de frați și surori. A-ți uri casa ori poporul mi se pare la fel de zadarnic și absurd cum cineva ar uri calea lactee, pentru că poporul și casa lui sînt eterne, iar ura oricui e mai puțin decît firul de praf și vinarea de vînt.

Popoarele își construiesc existența și într-un chip ideal, într-o casă a spiritului. Din aurul strecurat al mintii geniului, din faptele cugetării care înalță existența rămîne o construcție nepieritoare, de care cei ce se îndepărtează se poate spune că sînt oameni fără părinți, lupi care nu privesc niciodată în urmă, ochi privind numai în față împinși de uitare în moarte.

Acum în ianuarie cînd am văzut fulgi cît mieii căzînd blînd ca într-o rugăciune, cum am putea să uităm că la temelia casei spiritului nostru a venit să se așeze, conferindu-i eternitate, Mihai Eminescu în urmă cu o sută treizeci de ani ? Prin privirea lui viața noastră învinge noaptea și noianul de timp asemeni îndepărtatelor, măreților stele cu care poporul nostru a trăit mereu laolaltă, ca într-o casă cosmică, sentimentul de blîndă vecinătate.

cezar ivănescu

Rosarium

(JERTFA BUZELOR)

„Et saint Justin, l'Oecuménique du II-éme siècle, ose parler d'un salut de la Matière."

DENIS DE ROUGEMONT

! mai zidesc cu buzele tăcerea-n
necropolă, cea de aur lege ;
ce morți scumpi le ții de cald ? căderea
a Reginei Morții ? și a cărui Rege ?
lasă-ți, doamne, peste-amari morminți
coborită mina ta cu mană
ca Omoritorii Morților, fierbinți
Morții Sfinți să nu-și mai deie hrană,
lasă tu Pămînturile Morții
celui înviat din morți, și-i Rege,
mai zidind cu buzele tăcerea-n
necropolă, cea de aur lege !

D. Ristea : „Rădăcini la Sarmizegetusa"

! lasă tu Pămînturile Morții
să le urc la Tronul Absolut
unde plînge Maica, unde plînge Moartea
cînd frățînii-mi mîncă trupul și stau mut.
cu ce, Maică, trupul să-ți alint ?
buzei tale cum să-i dau Cuvîntul ?
impietrită-n vioriu iacint
subt ce zare să-ți lucrez mormîntul ?

Rosarium

(FIGLIA DEL TUO FIGLIO)

! oasele-ți le dezgropară
și-mi le arătară mie
ca de-acum să nu-mi mai pară
Maica mea că ești tot vie,
într-un hîrb te adunară
să mai spele-o dată mortul
ca să nu-mi mai pari Fecioară
să știu că-ai murit cu totul !

! părul tău ca părul numa
și încolo oseminte,
să mă-ngrozească de-acuma
Mamă, minurile-ți sfinte,
fața ta, curată față,
doar o țeastă care rîde,
ca să-mi înspăiminte viața
plămadă de vise hide !

! vrut-au vrut ca să mă facă
să cred că tu ești ca Moartea
Maica mea, la îngeri dragă
vecinic vie și departea,
ochii care-ți stau a plînge
cum ar fi putut să-ți moară
raza lor nu se va stinge
Tu, de-apururea Fecioară !

! carnea mea singeră iară
numa sîngele mă-ngînă,
sufletul mi-l torturară
să cred că ești doar țărînă,
doar sudori de sînge-asudă
fruntea-mi, cruntă mi-i privirea
cum să cred că-ntreaga-ți trudă
și a unei vieți iubirea
cum să cred că-s doar țărînă
și un galbăn pumn de oasă
Maica mea cu albă mînă
și cu umere frumoasă :
trupul de abia-mi se ține
ros de sînge ca un bot ii
Maică-a mea eu cred în tine
și nu cred că morți sînt morții !

! de aceea mă rog ție
plînsul ochii mei mi-i strică
vino, Fecioară Marie,
vino-n trupul tău de Fiică,
vino si-mi sărută gura
trupul meu de rană strigă,
du-mi pe brațele-ți făptura

Turn

! cine m-a îndemnat în dimineață
să-mi arăt fața ? cu știință
de aur cîrtita m-a sărutat pe față
fiind frați fiind ființă...
cu chitara-n mîna rozâ
am ieșit în vîntul porții,
Doamne Sfinte,
e deajuns să-mi privești fața
ca să știi că-s omul morții,
omul fericit al morții !

Închinare

! rege, cît e cu putință,
mort apoi cu prinți și regi,
bucură-te în ființă
și mai mult ca mort petreci....
numai visul ți-l ucide
numai somnul ți-l ucide
și te scapă de cuvinte
țara albelor termite !

Daimon

! regină,-n dimineață dau cuvînt :
dă-mi pace și credință pîn' la sfîrșitul vieții,
eu morții toți angelici din galbenul pămînt
ca florile în gloria dimineții
inima mortuară c-un zîmbet le descînt
să-și ducă viața morții din plîngerile-ți bînd,
regină, dă-mi credință-n perfecțiunea lumii,
speranța că voi fi singur și mort,
prea mi-au gustat din carne Omoritorii Morții
și numa fața pură ca fața ta mi-o port :
eu am gustat, regină, din poame și-am simțit
sîngele, carnea buzei cu care m-ai iubit...
numai în nopți cînd chipul meu îl văd
pierzînd dorințele căzînd ca părul
și ochii fiși cum în orbite șed
să-și sugă locuința cum tu cu adevărul
birui ființa vremii și cea sugînd uitare
subt vrere letheeană perenă așteptare,
urlindu-ți în oglindă la mine urlă altul,
regină, n-ar putea să mă dezvețe
de-a ta știință nimeni ! la pragu-inițierii
întoarce-mă ! carnala și regala tinerețe
la pugilat lucrată și în plîmbări în care
în ritmul mării sfinte mișcam din coapse-amare
vreau să-ți aduc iubindu-mă pe mine,
regină,-atunci visam întreg în vis,
numai în nopți aud cum plînge trupul
că drag nicicui nu-i va mai fi decis,
în patru labe doborît ca lupul
urlu și-l ling, un prunc ce cu sărutul l-am ucis

regină-n dimineață dau cuvînt,
toamnă va fi deja în pomi se ține
mărețul vierme-rege cu sceptrul doborînd,
terifianta bogăție-l înaltă melancolic,
venind din morți se-nchide cu-al lui regat în sine

ca mîntuitul buzei defuncților cuvînt,
regină-n dimineață cu-a mea chitară-ți cînt :
tu mă duci în primăvară și morții mă dai
(toamnă va fi pe pămînt
toamnă cum toamnele sînt)
o, regina mea de ceară din Baaadalai
(toamnă va fi pe pămînt
toamnă cum toamnele sînt)
de paianen trupe de sfîntă lacrima cui
zace-ți în dorința morții ca raza soarelui
(îngeri din cer doboriți
la noi în piept zăvoriți)
o, regina mea, Pămînturi, dară altcum ?
numa de cenuși amare,
cu gura-n scrum
(îngeri din cer coborîți
la noi în piept zăvoriți,
îngeri, cîntați, mai cîntați
cu moartea-n glas împăcați)
îngeri, cîntați, mai cîntați,
cu moartea-n glas împăcați !

Intercontinentalul pe dinăuntru

ștefan stoian

Iată, mai trecuse o zi de muncă și cu toate că în aceste ultime minute acele ceasului se mișcau alene, Ludmila știa că în curînd își va lua fulgarinul din cuier, va aștepta după noroc la cele două lifturi și, în cele din urmă, va ieși din clădirea institutului în jurul orei patru fără un sfert. La cinci avea oră la școala de șoferi amatori care se afla la dracu-n praznic, în celălalt capăt al Bucureștiului, undeva pe lîngă stadionul 23 August.

Alta în locul ei s-ar fi gîndit cu groază la traversarea orașului în orele de vîrf, la lecțiile din poligon, la manevrele acelea destul de stupide ca mersul cu spatele, parcatul pe stînga sau întoarcerea din trei mișcări. Ea nu, dimpotrivă, abia aștepta să ajungă odată și să ia volanul în mîini.

Privea pe fereastră spre locul nu prea depărtat unde cele două bulevarde largi cădeau perpendicular unul peste celălalt ; urmărea circulația mașinilor prin intersecție. În ultima vreme începuse să remarce la tot pasul abateri de la decretul pe care aproape îl învățase pe de rost. Era singură în birou, ceilalți colegi plecaseră, le venise și lor rîndul la cartofi. Sună telefonul și Ludmila ridică receptorul plictisită.

— Alo da, unu trei cinci, cu cine doriți ?

— Cu Ludmila Giuglea v-aș ruga.

— La telefon. Cu cine vorbesc ?

— Ete-te, nu mai cunoști lumea, te-ai dat mare. Eu sînt...

— Bonjur Titi, ce mai faci ?

— Da tu ?

— Eu, bine mersi, cu lucrul și cu școala de șoferi.

— Aaa.

— Da, am un Fiat 127.

— Eee.

— Adică nu e încă al meu, după ce mă mărit o să fie.

— Și cum faci școală dacă n-ai mașină, știam că e foarte greu...

— Mi-a aranjat tipul cu care o să mă mărit...

— Fă, tu mai întîi să divorțezi și purmă să...

— Nu-mi mai spune așa că te aude telefonista.

— E, mă aude, păi nu-i normal, tu divorțează dar să știi că zilele trecute am vorbit cu Giuglea, mi-a spus că te iubește, că-i pare tare rău că ai plecat, mi-a spus că el nu are femeie de lăsat. Eu...

— Ce tu mă, tu ești prieten cu el în loc să fii văr cu mine. Ce-am avut eu după urma lui, mă ? Patru ani de zile m-a ținut numai în promisiuni, pînă și la trolebuz perforam eu, el umbla cu capul în nori. Cînd venea beat acasă și începea să plîngă și să-mi ceară iertare îl băgam în baie și îl spălam ca pe un copil mic, tu știi ? Iar drept mulțumire m-a mai lăsat și cu un copil pe cap de mă blestemă mama de nu mă văd.

— N-o lua nici tu chiar așa, e și el tînăr, îi place viața, ce parcă ție, sau ai uitat ?

— Mi-a plăcut, Titi, mi-am făcut și eu de cap, în special cînd eram la B.T.T. mi-am făcut, dar cînd m-am măritat cu el am terminat cu totul, este ? Acuma fii cinstit.

—Las că vă împăcați voi, tu vino acasă, ascultă-mă pe mine.

— Eu, trebuie să fiu nebună, mi s-a acrit de atîta dragoste, ce faci în ziua de azi cu atîta dragoste, faci foame. Lasă să mă iubească și pe mine cineva nu să iubesc numai eu. Ce face tanti Mia ? Hai să schimbăm subiectul.

— Cum vrei dar poate să-ți facă greutăți la divorț, ți-am dat telefon să te pun în gardă, dacă nebunul nu vrea, știa nu vă divorțează, aveți copil. Tu cît crezi c-o să te țină burlanul ăla la el, îți ia caimacul și-ți dă cu șutul.

— Mie, păi eu sînt o trufanda pentru el.

— Mai ești tu trufanda după ce ai întors atîția bărbați pe degete. Haida de.

— Sînt, mă, că eu am douăzeci și opt de ani și el are cincizeci și patru. Dă bine de rău mai face față, în schimb mă iubește și mă respectă, acuma sînt o cucoană. De cînd eram mică și-mi făcea mama pantofii n-am mai văzut pantofi făcuți, el mi-i face dimineața, odată cu ai lui. De la servici vine direct acasă, îmi dă leafa întreagă, ce pretenții să mai am ?

— Poate nu vrea să te piardă. Ce i-ai făcut ?

— Nimic, mă port ca o femeie cu el fiindcă merită.

— Îl iubești ?

— Mă, nu-l iubesc, dar se poartă în așa fel cu mine încît în curînd poate o s-o fac și p-asta. În fond e mai rezonabil decît cu unul ca Giuglea care îți minca zilele. De ce să fiu eu geloasă și să nu fie el. Tu nici nu știi ce înseamnă să te iubească cineva de cinci ori mai mult ca tine.

— Taci, fă, că tu vrei să pui mîna pe averea lui.

— Și ce dacă, mă, dacă îmi înfrînge fata, de ce să nu-i rămîie și ei ceva, să aibe din start ceva nu să rămîie cîrpă-n fund ca mine la treizeci de ani. Cu Giuglea mă iubeam, da salariul lui să ducea pe rata de la mobilă și pă restaorante, tot din leafa mea o plăteam pe mama să aibe grije de copil.

— Ai mă, că și Giuglea era băiat de treabă în felul lui, îți minte cînd ai fost în vara aia bolnavă și...

— Auzi mă, lu ăsta i-a murit nevasta acum doi ani de cancer, gagiu are o bibliotecă pe toți pereții, toată ziua și toată noaptea citește, eu îl las în pace și îmi văd de ale mele. Mi-a spus că și-a găsit omul care l-a căutat toată viața. Mereu îmi spune că dacă regretă ceva regretă că nu m-a cunoscut în urmă cu treizeci de ani. Ce să-i spun, că eu nici nu mă născusem atunci, nu, n-ar avea rost, îl las în pace. Nevastă-sa mereu îl contrazicea, cît se ruga de ea să-i facă cafeaua. Eu, știi ce fac, fac o oală mare cu cafea și de cîte ori îmi cere numai o încălzesc și i-o dau cească cu ceașcă. De gătit nu gătesc, ne gătește o femeie care de ani de zile vine de două ori pe săptămînă. Numai piața o fac, o fac aici, în Matache, cînd ies de la birou. Am început și eu să citesc. Auzi mă, de ce dracului îl plictisea nevastă-sa, eu nu pot să înțeleg cum poți să plictisești un asemenea om.

— Poate era mai deșteaptă decît el, poți să știi ? !

— Ei era, păi dacă era de ce nu își vedea de ale ei, doar o ținea acasă, nu ?

— Băi Ludmila, tu vezi mai întîi ce faci cu Giuglea, să știi că ăla e topit după tine, el nu zice da eu îl cunosc și...

— Ia mai dă-l dracului. Dacă te mai întîlnești cu el spune-i că mi-e milă că nu știe să se descurce în viață ca mine. Mă, dacă el se poartă ca un domn el îl scap și de pensie alimentară. Tipu ăsta n-are pe nimeni, are casă, are mașină, vrea să treacă fetița pe numele lui. Tu spune-i să nu facă pe nebunul că pierde, îl pun să plătească pensia din urmă.

— Dacă îl văd îi spun dar nu faci bine ce faci, eu zic...

— Ascultă Titi știi ce te rog, nu mi-l mai viri pe git de cîte ori dai telefon. Nu mai umbla cu fleacuri, că totul s-a schimbat în viața mea. Băi, eu dacă nu îl cunoșteam pe tipu, vedeam toată viața Intercontinentalul numai pe dinafară ca voi dar acuma îl cunosc perfect, etaj cu etaj. Tu știi cum arată Interul pă dinăuntru ? Hai că sînteți mici băi băieți.

— Măi Ludmila, vroia mama să te roage ceva da nu mai știu dacă...

— De ce, hai spune că mă cam grăbesc.

— Măi nu se găsesc nuci și simbătă avem parastas pentru tata de șapte ani, poate găsești tu la Matache că-ți vine mai ușor. Ia și iți dau eu banii.

— Parcă de bani e vorba, numai să se găsească. Las că fac eu rost de undeva, îl rog pe el că are multe relații, văd eu. Cînd face tanti Mia coliva, Vineri ?

— Păi da, Vineri.

— E, pînă vineri mă descurc. Voi cum faceți, împărțiți și vase ?

— Normal.

— Aha, și are cine să vă ajute ?

— Mă, nu prea.

— Ar veni mama da nu are cu cine rămîne fetița. O să vin eu, ce să fac, dela birou nu mai trec pe acasă, vin direct la voi. Te las, e trei și jumătate. Pa.

— Nu...

— Nu ce, nu-i trei jumătate ?

— Nu, vreau să spun că-mi pare tare rău de...

— Hai că te las, mai vorbim noi. Pa, pa.

Bărbatul puse receptorul în furcă și rămase puțin pe gînduri. După un timp ieși din cabina telefonică, dădu colțul și intră în Bufet. La una din mese îl aștepta Giuglea.

— Ce zice ?

Titi se așeză, luă paharul și sorbi șpritul pînă la fund.

— Mai fă unul.

— Spune mă ce zice ? Giuglea făcu șpritul și puse paharul pe masă.

— Mă Nelule, nu e la birou, n-am găsit pe nimeni, or fi la porumb.

— Nu-mi iese din cap chestia asta, spuse Giuglea, nu, nu-mi iese din cap cu nici un preț, zi și noapte numai la asta mă gîndesc.

Titi netezi mai întîi cu palma fața de masă un pic pătată de sos la unul din colțuri, apoi ridică paharul și vru să ciocnească dar Giuglea nu-l văzu. Își plecase nițel capul și trăgînd din țigare privea intens către cimentul murdar.

Gheorghe Spiridon : „Lectură"

Muntele ca pretext

Urmare din pag. 1

tr-un loc de reflecție și meditație, ur fel de „memento" veșnic în ciuda eroziunii inseși a timpului.

Am putea spune că principalul personaj al cărții il reprezintă memoria. Povestitorul declanșează infinite resorturi ale acesteia și o face să depună mărturie, în spiritul unui fermecător discurs, despre secole întregi de existență, aruncînd permanent o privire trează și iscoditoare asupra a tot ceea ce ascund acestea, în firide de mînăstiri și destine. Un straniu călugăr, Tifoen, îl însoțește pe povestitor, împreună cu catirii închiriați, în toată această lume care a apus și apune treptat, trăind o calmă, dar nu mai puțin dramatică și amăgitoare despărțire de sine, ca o zugrăveală pe un perete mereu zbuciumat. Este, cred, a doua sau a treia carte de acest fel din întreaga noastră literatură, cu deosebire doar că aici, în „Muntele catirilor", muntele rămîne un fermecător pretext pentru o călătorie în istorie, spre multiseculare și statornice, vii rădăcini.

teatru

t

Spectacolul rațiunii

Caligula, celebra piesă a lui Albert Camus, este schițată, ca deznodămînt, în ianuarie 1937, și realizată efectiv **în 1938.**

Personajul lui Albert Camus desfășoară un tulburător spectacol al rațiunii în acțiune. Pe scena istoriei, în amplul **theatrum mundi** al deșertăciunii și lașității umane, Caligula practică teroarea și crima, argumentînd o nouă artă a conducerii. Libertatea pe care și-o dorește este totală, dar ea provoacă un pustiu imens. Oglinda în care, din cînd în cînd, se privește, reflectă o figură similară, în aparență, diferită, în imaginația acestui cinic inteligent. Rațiunea îl împinge, printr-un complicat **joc**, la propria distrugere. Dacă Romulus cel Mare consfințește prin pasivitatea reflexiv-ironică, desființarea unui imperiu, Caligula exemplifică sfîrșitul rațiunii căutînd eliberarea de orice limite.

Spectacolul Teatrului Național, în regia lui Horea Popescu, decorul lui Paul Bortnovski, costumele Doinei Levința și muzica lui Adrian Enescu, se caracterizează printr-o austeritate uneori terifiantă. Vizînd spectacularul dar și simbolicul, regizorul Horea Popescu organizează frumos spațiul scenic în funcție de dinamica specifică raporturilor dramatice dintre împărat și patricieni, de necesitatea dezvoltării, în scenă, a reflexivității păcii lui Caligula. Reminiscențe ale teatrului oriental se simt în unele momente ale spectacolului, insinuînd un aer ciudat. Culorile costumelor dau o calitate aparte, prin simbolica alb-negru în relația Caligula-Scipio, acestui „teatru al cruzimii" în care sonurile lui Adrian Enescu sporesc **obscuritatea dar și tumultul impulsurilor lui Caligula.**

Ovidiu Iuliu Moldovan, după Thomas **(Generoasa fundație**, de Vallejo) joacă Caligula. Actorul este vizibil acaparat de rol căruia îi oferă datele psihico-logice semnificative, în spectacol, în cel mai înalt grad. Corpul îi este o crustă fragilă pentru vulcanica pasiune. Un splendid joc al mîinilor în deplin acord cu răsuciri neprevăzute, o voce trecînd de la zeflemea la duritatea intempestivă — iată elemente ale unei realizări actoricești de referință care este Caligula cu Ovidiu Iuliu Moldovan. Radu Beligan (Cherea) compune o bine gîndită partitură de opoziție echilibrat rațională față de Caligula. Actorul convinge că sacrificiul propriu poate opri o cursă spre moarte.

Un foarte bun rol construiește Gheorghe Cozorici, în Helicon, cel care, prin fidelitate față de Caligula, își absolvă rațiunea de a exista. Gabriel Oseciuc, un Scipio prins de propria incertitudine și Silvia Popovici (Cesonia) realizează foarte bune momente de joc alături de grupul patricienilor : Constantin Dinulescu, Iulian Necșulescu, Al. Demetriad, Emil Mureșan, ș.a.

Aparte de cîteva momente în care calofilia se dezvoltă în dauna ritmului dramatic, vizualul căpătînd greutate excesivă față de jocul actorilor, spectacolul **Caligula** este o realizare artistică matură, în care conceperea spațiului dramatic intră în consonanță cu un efort actoricesc de excepție.

P. Marian

film

f

Pruncul, petrolul și ardelenii

Westernul a devenit de multă vreme un teritoriu cultural internațional pe care continuă să vină cineaști din lumea întreagă ca să trăiască, prețde un film, aventura „totală" în care cei buni învinge întotdeauna, iar cei răi sînt exterminați pînă la ultimul. Sfîrșitul fericit face parte din legile genului, victoria binelui e obligatorie, așa că nimeni nu are a se teme că ar putea fi acuzat de naivitate sau idilism cum se întîmplă îndeobște la filmele „serioase". Dacă s-ar face vreodată o socoteală a tîlharilor exterminați în toate filmele western turnate pînă acum, rezultatul ar fi probabil o hecatombă cu mai multe victime decît au avut războaiele mondiale la un loc și e de observat că nimeni nu plînge după ei. Forțele răului n-au nici mamă și nici tată, n-au patrie și nici alte asemenea legături care ar face din ei oameni ca toți oamenii. Westernul este mijlocul cel mai nimerit de a potoli setea nestinsă a umanității de a vedea victoria binelui, cu atît mai mult cu cît victoria finală nu este umbrită de nici o părere de rău pentru victime.

Cei trei ardeleni ajunși în Vestul sălbatic cu ajutorul lui Titus Popovici și Dan Pița își continuă aventurile într-un al treilea episod — **Pruncul, petrolul și ardelenii** —, nici mai bun și nici mai rău decît celelalte, scris de data aceasta de Francisc Munteanu, după o idee de Titus Popovici și regizat de același Dan Pița. Odată ajunși într-o lume în care funcționează doar legile bunului plac, legea forței, a norocului și a curajului, cei trei ardeleni jucați de Ilarion Ciobanu, Ovidiu Iuliu Moldovan și Mircea Diaconu se descurcă de minune, fără să se aleagă măcar cu o zgîrietură de pe urma încurcăturilor în care intră ; seamănă atît de puțin unul cu celălalt, încît frăția lor este mai curînd simbolică, un frumos omagiu adus virtuților omenești între care frăția și solidaritatea trec pe primul plan.

Acest fin caracterolog care este Dan Pița își dovedește și de astă dată calitățile de portretist. Identitatea personajelor, o primă cerință a westernului este astfel cîștigată și, dacă la aceasta vom adăuga atmosfera generoasă care se degajă din tot filmul, umorul și veridicitatea situațiilor, ajungem la concluzia că rețetei nu-i lipsește nimic. Au trecut cîțiva ani buni de cînd filmul românesc dovedește că, profesional vorbind, a ajuns la maturitate — situație în care poate să multiplice rețete digerabile, fără teamă de a cădea în penibil și ridicol. Mai rămîne doar ca la această platformă cîștigată să se adauge spiritul creator — singurul criteriu după care, de fapt, se judecă o cinematografie ; și așa ceva nu se cîștigă imaginînd aventuri comode, preluînd motive culturale impuse prin osteneala altora.

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Ochiul tînăr

Telespectatorul contemporan, cramponat de dulcea lui odihnă într-un fotoliu încăpător, trăiește mereu nostalgia călătoriei, cea mai plăcută boală a omului destinat mișcării, pașilor repezi pe scoarța pămîntului. Ani la rînd am urmărit cu sufletul la gură emisiunile de călătorie, mi-am imaginat lumi, m-am visat călător și-am regretat cînd minutele afectate acestor emisiuni se apropiau de sfîrșit. Cea mai mare surpriză a fost întîlnirea cu reportajele de călătorie semnate de Ioan Grigorescu, o imagine caldă coborîtă peste lumi dispărute, încercînd să transmită misterul cetăților ruinate, a civilizațiilor apuse, lumi îmbibate de istorie, de glorie, de înfrîngere și de speranță, lumi africane, asiatice, europene, un spectacol al lumii cu toată mărirea și decăderea ei furat de imagine și încălzit la flacăra comentariului. Pînă și gospodinele, mari artiste în consumul emisiunilor mărunte, se lipeau de micul ecran în așteptarea Spectacolului lumii. După acest ciclu de emisiuni ajuns aproape de popularitatea unui serial artistic de calitate a urmat o perioadă de deșert. Mulți au încercat să-l imite, să preia tonul și modalitatea din Spectacolul lumii, dar n-au reușit decît să pastișeze o formulă care devenise proprietate. A venit și lungul șir al emisiunilor lui Aristide Buhoiu, contestate de unii, agreate de alții, modeste pentru subsemnatul, dar utile în popularizarea unor interferențe și legături între civilizația românească și cea europeană. A fost un subiect mare căruia i-a lipsit un scriitor pe măsură, dar care a rămas viu în zona de interes a telespectatorului prin faptele comentate și prin acele fascinante imagini ale lui Brâncuși venind spre noi, venind și revenind ca o fantomă, ca un vis. După „Drumurile europene" a fost iarăși o mică pauză. Telespectatorul a trăit din ce-și aducea aminte. Dar a venit reportajul lui Aradics Laszlo, o surpriză agreabilă, captivantă, misterioasă, în ciuda faptului că totul se desfășura pe un vapor pornit pe mări și prin cîteva din marile porturi ale lumii. Dar cea mai mare surpriză a ultimelor emisiuni de acest gen o constituie **Noi oamenii**, un ciclu difuzat simbete la rînd și realizat pe continentul sud și nord american de un tînăr operator, Andrei Zincă.

Ochiul iscusit al realizatorului de mare vocație, care este Tudor Vornicu a sesizat imediat că are în față o peliculă aparte, în care se îmbina talentul unui operator dotat, discreția unui poet și observația fină a unui intelectual și i-a dat girul, un fel de drum bun spre telespectatorul însetat de călătorie și căzut într-o plăcută melancolie. A fost prima dată cînd televiziunea ne-a propus o altă formulă decît cea consacrată de Ioan Grigorescu, valoroasă în sine, interesantă, agreabilă, demnă de toată stima. Ochiul de cineast al unui tînăr ne-a descoperit o parte a lumii și prin modul în care a făcut-o a oferit un argument în favoarea celor din generația sa, cam mulți în așteptare de încredere.

Cornel Nistorescu

tudor octavian

CRONICA DE LA MIAUA

În ciuda faptului că are cea mai mare căpățînă din toată clasa, elevul Procopiu Strecheș, din satul Miaua, învață prost. Nu-i chiar ultimul, asta-i drept, dar primul nu ajunge să fie nici odată. Înaintea lui sînt Vasile Odobac, Neacșu Mustocea, Ilie Gorbănescu, Gelu Doicea și Ionel Buză. Fiind un școlar ambițios, Procopiu tocește pînă noaptea, tîrziu, în timp ce ai lui Mustocea și Gorbănescu merg cu oile ori se duc cu Buză și Odobac în spatele morii, să fumeze. Cu cît munceste mai mult Procopiu, cu-atît mai neștiutor este. Dacă ar fi mai atent la lecții, poate că situația s-ar schimba. Fiindcă stă noaptea și citește, ziua doarme. Se uită, adică la tovarășu' Iorgu, cu privirea aceea gravă și ultragiată, ca a popii cînd vorbește despre desfriu, și-și închipuie cum ar fi dacă l-ar întreba tovarășu' nu știu ce chestii și el s-ar ridica în picioare și ar ști, și-n vremea asta Iorgu îl întreabă, dar Procopiu, firește, doarme, și c nd profesorul răcnește odată la el să-și țină dovleacu' sus, e ca picat din lună și ia nota patru, și i se strică media.

— Cum, mă, tată, să fie blegu' lui Doicea mai deștept ca noi, îl ceartă, luîndu-l pe de departe bătrînul Streches. Are el alt cap ?

Adevărul este că are. Doicea are o bilă rotundă și lucioasă și a prins obiceiul să stea tot timpul cu mîna ridicată. Cu asta, fie că știe ori nu, ia un punct în plus.

Procopiu se gîndește la bila lui Doicea și hotărăște :

— Le-arăt eu !

— Arată-le mă, tată, mai repede, zice Streches cel bătrîn, că se termină școala.

Umilit de blîndețea lui taică-său, care altfel îl cam cîrpește, Procopiu se pune iar pe tocit. Sînt ceasurile douăsprezece. Odobac, Doicea, Gorbănescu, Mustocea și Ionel Buză dorm de mult. Streches bătrînul doarme și el neîntors, ca omul ce și-a plătit toate datoriile, maică-sa sforăie cu nădejde. Numai Procopiu învață :

— „...prin urmare, nu obiectul unei istorii nediferențiate, ci obiectul contradicțiilor dezvoltate, deci obiectul cel mai dezvoltat. Tocmai acest mod de a concepe obiectul explică apariția fenomenului în chestiune în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Dacă nu ar fi același obiect care determină conștiința teoretică, atunci unitatea de concepție ar fi de neînțeles. Căci prin ce lege se realizează unitatea a două obiecte atît de diferite ?“.

Procopiu citește întrebarea de c'teva ori și habar n-are prin ce se realizează unitatea a două ob'ecte atît de diferite. Cînd zice obiect, se gîndește la masă, la scaun, la bascul lui taică-său, la cuțărul unde-ndeasă soră-sa prețurile de zestre. Pe urmă se gîndește că masa ori cuțărul n-au cum să determine conștiința teoretică.

— ... „prin urmare — turuie Procopiu, simțind cum îl ia somnul — nu obiectul unei istorii nediferențiate, ci obiectul contradicțiilor dezvoltate, deci obiectul cel mai dezvoltat...“

Și-n acest timp cuțărul începe să se lungească și să se lățească, apoi să se-nalțe încetișor. Capul îi cade pe masă, în sfîrșit, troznind din toate cusăturile.

— Ce-ai, mă ! sare taică-său, căruia, se pare, zgomotul nu-i este chiar necunoscut. Ce hodorogești ?

— „...Căci prin ce lege se realizează unitatea a două obiecte atît de diferite ?“, șușotește Procopiu.

— Prin ce lege... silabisește tacă-său, sculat să bea apă. Prin ce lege mă ?

— Nu știu, zice Procopiu sincer.

— Ei, vezi, spune înțelept bătrînul Streches, ca și cum treburile astea lui îi erau de mult clare, vezi de ce-ți iau alții înainte?

Pe la ceasurile patru, în zori, se trezește maică-sa.

Procopiu are fruntea plină de cucuie, dar nu se lasă :

— „...Dacă nu ar fi același obiect care determină conștiința teoretică.“

Iar rezultatul e că termină școala al șaselea și că pentru premiul întîi se bat Doicea și Ionel Buză.

După ce termină profesionala și iese mecanic, Procopiu echilibrează oarecum situația. Iliuță Gorbănescu e șofer pe-un camion și vine acasă la cîteva zile o dată. Lui Buză, premiul nu i-a fost de nici un folos. Nu-i neapărat nevoie să știi care-i obiectul contradicțiilor celor mai dezvoltate ca să mulgi oile și să faci brînză. Mustocea e gestionar la magazinul mixt. Pînă a-nvăța să fure cum trebuie, a fost prins de vreo trei ori. Acum știe și s-a căpătuit. Gelu Doicea e socotitor la ceapă iar Odobac, dracu' știe ce-nvîrte Odobac, fiindcă-i tot timpul pe-acasă și nu-l mustră nimeni.

Procopiu muncește pe ruptelea și cîștigă în consecință. Nu umblă altfel decît în costum și cravată și, în general, se respectă. Are o geantă mare de piele în care pune totdeauna cîte ceva pentru casă. Fiind o dată cu reparațiile într-o comună de viticultori și-ncheindu-se treaba cu o beție, și-a pierdut geanta. Cînd s-a trezit, i-a scris primarului o scrisoare: „Cu ocazia ajutorului tovărășesc la care am participat în calitate de mecanic încadrarea cincea și fiind oarecare îmbulzeală,vă rog respectuos să-mi găsiți prin careva o geantă de piele maro care e o amintire de familie (premiu). Depun spre recunoaștere că e pătată cu ulei de salăți de floarea soarelui într-un colț și că miroase a pește (știucă). Deasemenea a brînză și pastramă de capră. În spate e mai galbenă că am cărat niște acid (știe tovarășu maistru Calu), iar în despărțitura din față e jumătate de kil de măsline și două bucăți mari de săpun de casă. Are cataramele legate cu sîrmă și tovarășul contabil Militaru o cunoaște că i s-a rupt anul trecut minerul și și-a murdărit pantalonii cu duco verde (pentru gard)“.

În geanta asta, Procopiu a cărat tot ce-a avut nevoie în gospodărie, e un obiect despre care se poate spune că face parte din viața lui. Geanta apare în toate fotografiile lui Procopiu, o ia cu el în vizite la prieteni, la ședințe o ține solemn pe genunchi, din pricina gentii, atît de-ncărcată încît curelele n-o mai ajung și-i

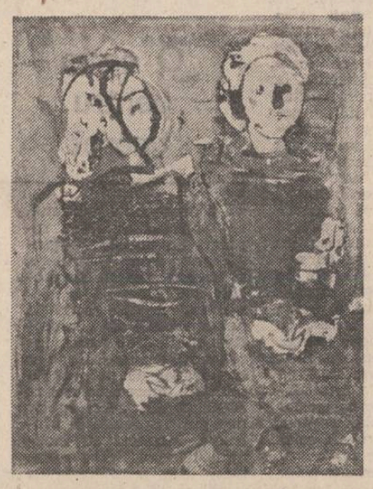

C. Baciu : „Două fete“

scoți din ea apă cu cisterna. Pune Doicea o grădină mare de legume, pune Procopiu una și mai mare. Își ia Mustocea o nevastă trupeșă, se-nsoară Procopiu și-și ia o nevastă și mai mare.

Aici e, din păcate, greșeala lui. Antonia e o muiere rumenă și rotundă și, oricît de nervos se arată de-un timp Procopiu, care nu mai dovedește cu fintîna, grădina și casa, cele mai mari din tot satul, ea nu se mișcă de sub umbrar și are privirea împăcată a omului care și-a terminat absolut toate treburile. Antonia e blondă și, în felul ei, frumoasă. Are un pintec prosper astfel că toată lumea o crede grea. Trece un an, trec doi, pîntecul Antoniei se umflă și mai mult, dar copii nu face. Gospodăria lui Procopiu e din ce în ce mai mare. Are sumedenie de păsări, vite și viței, are și oi, a mai zidit cîteva camere, și-a reparat geanta în mai multe rînduri, i-a mai pus un buzunar de piele și cămările i-s pline, și beciul plin.

Antonia pare fericită, și stă ea așa în scaun și crește și tot crește, ca un aluat, mai trec niște ani. Curtea lui Mustocea s-a umplut de copii. Odobac are și el trei, Gorbănescu face curse clandestine, dar nu reușește să mai agoniseacă pentru că are cinci băieți care-i mănîncă și urechile. Doicea s-a pus pe făcut copii chiar mai-nainte de a se însura, astfel că a făcut nunta odată cu botezul, cît despre Nelu Buză, copiii merg cu oile și el trîndăvește și nici nu se sinchisește de obiectul care determină conștiința teoretică, deși cîndva promitea mult în treburi d-astea.

Bătrînul Streches vine din cînd în cînd la fiu-său și zice necăjit de tot :

— Bine, mă, tată, să fie blegu' lui Doicea mai virtos ca noi ?

Ca și cum Antonia i-ar fi rușinat pe-amîndoi și ei trebuie s-o recunoască. Antonia e de față la discuție, e zîmbitoare ca întotdeauna, în mînă are o felie groasă de untură pe pîine, pe untură a pus un strat de zahăr de aproape un deget și pe măsură ce îmbucă, i se vede pîntecul crescînd.

— Le arăt eu ! răspunde Procopiu cu bărbia în piept.

— Arată-le, mă, tată, mai repede, că mor eu, mori tu, moare și nevastă-ta și te moștenesc vecinii.

— După ce pleacă bătrînul, Procopiu o duce pe Antonia în casă și o bate. Deși e mititel, tot strîngînd la șuruburi numărul 32 în atelierul mecanic, s-a făcut vînos. Antonia primește bătaia cu seninătate. Cînd Procopiu ostenește, Antonia își mai pune o felie de pîine cu untură și zahăr, apoi iese sub umbrar și privește cu un șuris lung, venind parcă din înlăuntrul ființei ei dolofoane și aurii, un șuris care iese prin toți porii pielei și o ajută să arate și mai înfloritoare.

Gorbănescu, care se nimerește întotdeauna pe-acolo cînd stă Antonia la odihnă, își aruncă ochii peste gard, pe urmă se uită la uscata de nevastă-sa, la mîinile ei negricioase și trecute și simte un nod în gît.

De cealaltă parte a curții, Nelu Buză, care doarme în cerdac, cu pălăria trasă peste frunte, deschide alene cîte-un ochi și, ca prin ceață, o zărește pe Antonia cea frumoasă tronînd sub bolta de viță de vie și răspîndind în jur o lumină gălbuie, ca o pulbere de aur în soare. Cît e Buză de leneș în toate, nu se poate stăpîni să nu ofteze și cerul gurii i se umezește.

Mustocea, care-i dintre toți cel mai al dracului, vine la gard și șoptește :

— Mă, Antonia, să-mi spui și mie cînd se duce Procopiu ăsta al tău în vreo delegație, să-ți povestesc ceva.

Iar Antonia mestecă alene și numai obrazul i se mișcă într-un zîmbet.

Anii trec, ziua Procopiu e la atelier și strînge șuruburi nr. 32, seara își bate nevasta iar în ogradă sînt tot mai multe vite și păsări. Casa are acum etaj și-n fundul grădinii apare încă o fîntînă mare.

Într-o zi, după ce Procopiu o burdușește bine pe nevastă-sa, aceasta, cu glasul ei tărăgănat, același în toate împrejurările, îi zice frecîndu-și oarecum uimită vînătăile.

— Da, de ce nu mergi tu Procopiu la un doctor și mă bați pe mine. Că poate ar trebui, de-o pildă, să-ți înmoi eu oasele ?

Procopiu pricepe ce zice femeia și arată cam năuc. O săptămînă nu se atinge de ea și luîndu-și o zi recuperare, merge la oraș, unde face niște analize. Din analize rezultă că Procopiu Streches, mecanic, în vîrstă de 36 de ani, domiciliat în satul Miaua are o problemă personală și nu face copii.

Un an, Procopiu e aproape mort. Grădina e în paragină, fîntînile s-au umplut de gunoaie, via stă neculeasă, cît despre geantă, e-aruncată sub pat. Într-o seară, îi zice mohorît lui Antonia să intre în casă și să-l aștepte acolo. Ea îl ascultă, în vreme ce bărbatul termină o țigară. După ce aruncă într-un strat de trandafiri uscați și copleșiți de praf chistocul, vine hotărît spre femeie și începe s-o bată. În anul ce s-a scurs și-a pierdut prețuirea fiindcă nu mai apar vînătăi. Cîrpind-o cu un soi de lehamite, care pe muiere o neliniștește vădit, îi spune că a văzut el cum o privește Gorbănescu și cu ce ochi se uită dumneaei la Gorbănescu, că nu e prost, cum socotesc ei și că îl are în mînă. Pe urmă îi zice să-i facă un copil, că altfel o omoară. Din discuție nu reiese prea limpede dacă trebuie să facă un copil cu el, deși se știe ce-a zis doctorul, sau cu Ilie Gorbănescu, vecinul. Antonia, care nu e chiar foarte deșteaptă, plînge singură, pînă spre miezul nopții, în vreme ce Procopiu fumează țigară după țigară, ca în preajma unui lucru foarte important. Pe la patru, în zori, fără să fi dormit un ceas, Procopiu își ia geanta cea mare de sub pat și pleacă. Unde, nu spune. La prînz, Antonia se trezește cu vecinul în casă. Ilie, cît e el de umblat, se-arată strîmtorat.

— Auzi, spune el, cu aerul că-ntreabă, de ce vine Procopiu la mine. Auzi ce-mi cere.

Și-i povestește Antoniei ceea ce ea știa prea bine.

Seara, Procopiu, fără s-o descoasă, fără să scoată un cuvînt, îi dă o mamă de bătaie soră cu moartea și, ostenind de-atîta dat, o dezbracă și se urcă vitejește în pat cu ea.

Antonia, naște, după nouă luni fix, un băiat grăsun și blond, semănîndu-i din primele zile, atît de bine, încît poți să crezi că l-a conceput fără ajutorul nimănui, clocind, cum stă ea sub umbrar, un ou de aur.

Procopiu arată iarăși a om. Băiatul crește și el adună. Mai sapă o fîntînă, mai pune o vie, mai naltă un hambar.

Uneori, Procopiu cade într-un fel de prosteală. Umblă cu ochii în pămînt, nu schimbă o vorbă cu nimeni, muncește în silă. Nebărbierit, cu o tulbureală bolnavă în adîncul privirii, vine cu o sticlă de rachiu în casa lui Gorbănescu și, dîndu-i afară nevasta, începe :

— Uite, mă Iliuță, că venii iar.

Ilie toarnă, așa a turnat și anul trecut, așa face cam la un an o dată, cînd îl apucă pe-al lui Streches.

— Să mă ia dracu, Procopiule, o ia cu jurămintele înainte Gorbănescu, fără să zică de ce-ar fi cazul să-l ia dracul. Tu du-te la un doctor, c-ai ceva la cap.

— Lasă capul, face îngăduitor Procopiu pipăindu-și bila grea, nu de capul meu e vorba.

Beau o sticlă, discuția merge cu jumătăți de cuvînt, o deschid pe-a doua, Ilie aduce de băut, la ziuă sînt furtă și încă nu se leagă nimic.

— Pe mine, spune Procopiu cu un ultim efort de luciditate, nu mă interesează ce-a fost în ziua aia. Eu cînd zic ceva, am zis...

— Jur pe mama, o ține Gorbănescu mestesugărește, jur pe tata, jur pe soră-mea Nuța, jur pe masa asta...

Și rotește privirea tot căutînd să mai jure pe ceva.

Iar Procopiu, fără să-l asculte, o ține pe-a lui :

— Nu te-osteni, mă, că nu-i nevoie. Ce-a fost atunci, a fost. Dar după aia ? Dar după aia ? Eu, fiindcă juri, te cred. Și cine-mi spune mie să fiu sigur. Poate să-mi spună careva ?

Gorbănescu, surprins de-această întrebare, cată vinovat în tavan. Sigur, adică, nu-i nimeni. De ce-ar fi sigur tocmai Procopiu ?

☆

Avînd niște treburi la Miaua, urc în mașina unui șofer, pe nume Ilie Gorbănescu.

— Ai grijă, mă sfătuiește șeful bazei, că-i cam așa !

Și arată că-i lipsește o doagă.

Șoferul e un individ lung și osos și din fiecare mișcare îți arată că urmează o seamă de treburi unde numai el ar ști să se descurce. În drum, de exemplu, ne-oprește un bulibașă cu țiganii lui. Oamenii au o afacere la Filipești și dau un pol. Ilie Gorbănescu îi invită curtenitor să urce în basculantă, le cere să-l ierte că o să-i scuture, țiganii fac caz de ceremonia lui, discutăm despre fel de fel de lucruri, uitînd de pasageri, cînd, deodată, cu o lucire isteață în ochi, încetinește și pornește bascula. Țiganii urlă, claie peste grămadă, se ridică din praf și amenință că-l taie.

— Tăiați purceaua, își spune mulțumit Gorbănescu, și-mi explică serios că avea ceva de lămurit cu ei, că-n urmă cu vreo zece ani fratele bulibașei o curta pe soră-sa, deși i se atrăsese atenția că, nefiind sindicalist, nu avea șanse.

Povestea șoferului e lungă și complicată, aș-pesc în mai multe rînduri, aud crîmpeie, cînd mă trezesc mă arăt interesat de mersul istoriei, Ilie e în stare să vorbească ore în șir, pînă acasă la el îi tot zice. Are cinci băieți care vorbesc repede, le place să vorbească, nu să fie ascultați, cînd Gorbănescu scoate o sticlă de tărie, băieții își fac de lucru pe lîngă ea. Ilie îmi toarnă și continuă să povestească, îl întreb ce s-a întîmplat cu fratele țiganului și el se miră sincer :

— Care frate ?

— Afară plouă mocănește, primarul e plecat și trebuie să aștept, șoferul turuie o istorioară cu un mecanic de locomotivă care a furat patru vagoane și n-a avut unde să le doseasă. Mă uit pe fereastră și zăresc un omuleț povîrnit în hîrlеț, luptînd să sape o grădină năpădită de bălării.

— Da, ce cap mare are ! zice fluierînd cu admirație șoferul.

Omul are un cap normal, nevasta șoferului ne-aduce de mîncare, e o vreme în care nu merită să te certi pentru adevăruri nefolositoare. Admit că are un cap mare și încep să mestec o bucată de cîrnat uscat.

— Nu-i așa ? face înfiorat brusc Gorbănescu. Are o căpățînă pe cinste.

Omulețul își vede de munca lui, ploaia l-a pătruns pînă la piele, e singur cu gîndurile sale, nu-l interesează nimic în jur, dar Gorbănescu e de altă părere :

— Stă ce stă și numai uite că-și repede privirea încoace.

Mă uit pe fereastră și zic, din nou, că are dreptate. Aș proba totul, ploaia s-a întețit, primarul întîrzie.

— Îl cheamă Procopiu Streches, mă lămurește șoferul, ne cunoaștem de copii, în școală i-o luam mereu înainte, uneori dă damblaua peste el, ia o sticlă cu rachiu și vine încoace.

Știu că urmează o nouă istorie, băutura m-a încălzit, băieții lui Gorbănescu au reușit să înhațe restul de tărie și aleargă bezmetic prin curte. Ascult istoria lui Procopiu și a Antoniei lui, îmi amintesc ce a zis șeful bazei și, cînd ajung la primar, i-o spun.

Primarul se scarpină în urechi, parcă așteptînd să i se vorbească de Ilie Gorbănescu și încreținduși fruntea cugetă :

— Vorbele sînt cîteodată mai încăpătoare decît faptele. Ilie se pricepe să născocească. Tu știi una despre un om și uite că vine el cu alta și nu mai știi ce să crezi. Îți zice, bunăoară, că Procopiu are capul mare, tu știi că nu-i așa, dar după o vreme te uiți după al lui Streches și-ncepi să-ți pui problema.

— Păi, intervine nevasta primarului, nu-i nici o filozofie. Procopiu are o căpățînă cît toate zilele.

daniel corbu

scrisoare

mamă, copiii tăi și-au vîndut inima orașelor
demult au uitat drumurile către sat
și tu mai speri
mamă cu mîinile străvezii
în fiecare seară ne speli chipurile în apa
memoriei
cu privirile încleștate pe zarea de deal

acum știu că mă voi întoarce
serile mă găsesc însingurat
ca o stea vînătă poezia îmi atîrnă la butonieră
călătoresc în tramvaie care nu duc nicăieri
admir trandafiri de plastic în vitrină
din cînd în cînd îți aud mîngîierile
din părul meu ca o beznă ciugulitoare
din cînd în cînd urcă în mine
aburul pădurilor noastre
mamă cu mîinile străvezii
eu tot trist am rămas
și mai scriu poezii
și mai scriu poezii

Ulei de Mihai Bandac

nu se știe

da, uneori îți încurci socotelile
optimismul refuză s-o ia de la capăt
în cutia de poștă cineva îți strecoară
Singurătatea
pe care-o desfaci grăbit ca pe-o telegramă
lumina îți cade ca o povară
pe ochii ca două stridii
da, uneori îți încurci socotelile
la acest sfîrșit de mileniu
cînd țevile de eșapament și biciul benzinei
îți incendiază indiferența
cînd nu se știe cine mănîncă pe cine
cine învinge pe cine
și ce asociație se oferă
să dea invalidului de război
o pereche de picioare
de cea mai bună calitate

secol

îmi spuneai mamă că lumea e blîndă
ca un elefant
dar vezi, astăzi nu mai pot crede
în elefanții de treabă scuturîndu-și trompa
peste iluzii
nu pot să mai aștept liniștit duhul florilor
am uitat să mă-ngrop în zîmbetul
unei femei frumoase iar păsările albe
nu-mi mai traduc melancolia
atît de mult lumea s-a schimbat
mașina bîntuie secolul cu gravitate
toate uraganele vin dinspre tîmple
tone de trotil așteaptă la gura planetei
și caii, nu mai sînt caii
știi, animalele acelea cu ochii mari și blînzi
despre care se mai vorbește în cartea de istorie
atît de mult lumea s-a schimbat, mamă
chiar și îngerii primesc scrisori de dragoste
la post restant.

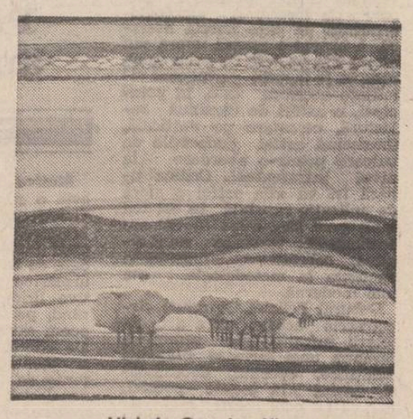

Ulei de Octavian Vișan

radio

O emisiune nouă

În realizările ei superioare, proza se apropie de muzică. Mai mult chiar decît opera poetică, proza este cercetată deseori, pe structuri muzicale. Construcția în desfășurare, anunțarea temelor, reluarea lor, structura obsedantă sau motivul cheie, mișcarea mai subtilă a psihologiilor și a sentimentelor umane conferă prozei game mult mai bogate de cuprindere. Și dacă muzica a fost și este considerată modelul suprem al artelor, nu rareori vom găsi că punct în demonstrația valorii unei opere în proză depistarea unei structuri de sonată sau simfonie.

Nu știu dacă aceste considerații (la care m-am gîndit după ce-am ascultat emisiunea „Gide și muzica“) sînt cu deosebire valabile pentru proza franceză, dar îngemănarea de substanță a artelor, în ceea ce au ele mai profund (și aș spune mai profund uman) dă semn sigur despre unitatea artelor. Eternă aspirație, atît de rară împlinire ! Și mă mai gîndesc, de asemenea, că prin universalitatea limbajului său, muzica face accesibile structurile specifice fiecărui popor așa cum ele sînt exprimate în operele marilor scriitori. Personalitatea atît de controversată a lui Gide (nu-l numea Ph. Sollers „cel mai mare autor fără geniu“ ?) incită spiritele. Publicarea jurnalului său a readus în conștiința publicului francez dimensiunea dramatică a existenței sale duale. Așadar, nimic mai firesc decît a căuta încă resorturile intime ale unei personalități „buleversate“.

De mai multe săptămîni (într-un spațiu radiofonic care mie cel puțin mi se pare cam meschin, simbătă pe programul II o jumătate de oră, 17,30—18) Sanda și Valeriu Râpeanu ne propun un eseu (muzical, literar, cultural — nici nu știu prea bine cum să-l numesc !) despre Gide și muzica. Este, în egală măsură, un eseu despre literatură și despre muzică, dar este mai mult decît atît : este (în mod superior) didactic învățîndu-ne nu numai să ascultăm, dar și să citim. Nu numai o emisiune despre o a doua pasiune, ci și despre cum se poate salva o existență prin muzică. Gide cîntă Bach și Chopin, iar în timpul peregrinărilor din război fiind fără pian, recitește partituri. Dar nu numai atît : în jurnal analizează muzica, o disecă și deseori este nemulțumit de imperfecția literaturii. Crede că literatura nu a dat nimic atît de perfect precum „Clavecinul bine temperat“.

Aspirație spre echilibru și celest. Spre „abstracție pură“. Asculți muzica. Asculți însemnările sale. Și ești tentat să-l recitești pe Gide. Pentru că artele se luminează reciproc sporindu-și misterul.

Vom mai reveni asupra serialului Sandei și lui Valeriu Râpeanu. Din păcate, am înțeles că se va termina destul de repede. Sperăm însă într-o reluare mai generoasă.

Constantin Stan

plastică

Fabula livrescă

Universul terifiant al gravurilor lui Marcel Chirnoagă, expuse la București și apoi la Cluj-Napoca, deschide o poartă spre haos, spre un haos înțeles ca un spațiu în care bruma de valori morale și elanuri a omului suportă o agresiune telurică. Cu alte cuvinte, artistul și-a asumat responsabilitatea gestului de a deschide cutia Pandorei și, înainte de a judeca dacă e bine sau nu să deschidem cutia Pandorei, sîntem datori să remarcăm alura lucrărilor, acuratețea incontestabilă a meșteșugului care imprimă desenului coerență și personalitate, distincție și substanță. Mai mult, Marcel Chirnoagă mai știe și ce înseamnă economia de mijloace și mărturisim că, în ordinea aceasta a lucrurilor, una dintre gravurile lui fără titlu, în care un grup de pescari se ostenește să lanseze un velier la apă, ne-a apărut remarcabilă în înțelesul superlativ al cuvîntului.

Dar nu este mai puțin adevărat că aparența nu se confundă întotdeauna cu esența și că nu de puține ori descătușarea netă de convenții se transferă ea însăși într-o nouă convenție, prin nimic mai puțin stînjenitoare în calea progresului artei. Întrucît ne socotim printre cei ce consideră că, în lumea întîmplărilor plastice, nu convențiile în sine se tocesc, ci competența lor, nu putem trece peste un fapt ce ne-a reținut cu deosebire atenția : la o analiză întreprinsă cu acribie, întrezărim în succesiunea gravurilor lui Marcel Chirnoagă o certă dezabuzare. Semințele ei germinează chiar în solul efortului de a investiga posibilitățile și puterea de cuprindere a unui anume simbol, limitat ca orice simbol, pînă dincolo de orice elocvență. De aici și pînă la pericolul cantonării în tic ne mai desparte un singur pas. **Întîlnirea steagurilor pe cîmpul de luptă** se înrudește cu **Stegarul**, nu atît prin factură, cît prin semnificațiile din subtext, fiind vorba despre aceeași predominanță a fetișului într-un regn subjugat de fetișuri. Și pînă acum nu avem încă nimic de obiectat, cele două gravuri se vădesc totuși, complementare. Însă, iată, unul cap îi crește o aripă, altă aripă, țîșnită din tîmpla altui cap, stagnează în descarnare, printr-o fantă practicată din interior în alt cap se desfășoară evantaiul unei invazii de cai, altui cap îi traversează substanța carena unei ambarcațiuni scandinave și alt cap, în sfîrșit, în **Nud I**, se sublimează de-a dreptul într-un soi de cîrlig. În ordine, desigur, ar trebui să citim în aceste gravuri aspirație, decrepitudine, patos, din nou aspirație și, în sfîrșit, obstinație. Cu toate acestea, un straniu fluid unificator, și din păcate nivelator, le jefuiește de sensul cu care au fost investite și le basculează virtuozitatea monocordă spre o ideatică evident cenușie. Abuzul fiind mereu tern, rareori agil și niciodată sclipitor. Peste toate, cînd și cînd, tentația caricaturii împinge gravura lui Marcel Chirnoagă în plină fabulă livrescă, o cîrjă de care arta gravorului nu are nevoie. Deși solidare spiritual cu gravurile, desenele lui Marcel Chirnoagă ne inculcă sentimentul unui joc secund. Sculpturile aceluiași stau la remorca gravurilor și desenelor, la cîlălalt capat al unui cablu obositor de lung.

Mihai Pelin

Opera eminesciană și ilustrația ei

În lirica eminesciană vizualul se întemeiază întotdeauna pe o anume ambiguitate.

Citim în „Stringerea literaturii noastre populare“ : „...poezia nu are să descifreze o idee poetică în simbolele și hieroglifele imaginilor sensibile...“. Rezultă de aici caracterul intrucîtva riscant al oricărei încercări de ilustrare a textului eminescian. Să adăugăm afirmația paradoxală a lui Matisse : „Scriitorii nu au nevoie de picturi pentru a explica ceea ce au vrut să spună“, completată cu o definiție a ilustrației („înfrumusețarea, îmbogățirea cărții cu arabescuri în conformitate cu spiritul scriitorului“) în armonie cu sensul originar de „iluminare“ sau împodobire. Între cele două tipuri sugerate de Matisse, — cel explicativ și cel evocator — oscilează și imaginile care au însoțit de-a lungul anilor edițiile Eminescu.

Un comentariu grafic de evocare realizează, de pildă Al. Brătescu-Voinești la ediția din 1941 a **Poeziilor**. Viziunea prozatorului-gravor este a unui Eminescu destul de terestru contopind senzualitatea și inocența. Universul liric din „Lacul“, „Floare Albastră“ sau „Dorința“ e înțeles ca o adevărată „insulă voioasă“. Ornamentismul floral se asociază cu naturalismul, ca la Gustav Klimt dar abundența motivelor animaliere trădează mai ales pasiunea cinegetică a nuvelistului.

A. Bordenache, în schimb, în gravurile ce însoțesc ediția bibliofilă din 1944, interpretează alegoric și academizant substanța poetică. Stilul este corect și rece pînă la impersonalitate, deși excelența tehnică se manifestă pretutindeni. Citeodată asistăm la unele izbucniri vizionare, în cuprinsul cărora arde parcă o flacără rece, ca în William Blake.

Angi Petrescu-Tipărescu (**Luceafărul** ; E.P.L., 1961) caută să pună în corespondență procedeele grafice și poetice (antiteza devine contrast alb-negru) metodă de bun simț, deși facil „explicativă“ în timp ce Elena Cainschi (**Poezii**, 1971 și 1974 și **Basme pentru copii**, 1972, ambele Editura Ion Creangă), ca și Elena Boariu (**Basme**, 1977) adepte ale variantei ornamentale, compun caligrafieri arhaizante ce rămîn, totuși, oarecum exterioare atmosferei de ev mediu legendar, proprie unor viziuni eminesciene. Vasile Pintea (ed. bilingvă a **Luceafărului**, Facla, 1972) alătură simplu figurilor „pămînteștii“, Cătălin și Cătălina, o emblemă astrală, mereu aceeași, în montaje dispuse pe verticală (sugestie a zborului metafizic), iar Maria Constantin adaptează fluiditatea caldă a acuarelei atmosferei poetice din „Revedere“ (Ed. Ion Creangă, 1976).

Un loc aparte în această suită revine cunoscutelor ilustrații eminesciene — încă neegalate — ale Ligiei Macovei, unind impresionanta fantezie cu o egală forță de concretizare. Interpretările — numeroase — ale portretului fotografic de tinerețe, nu se reduc niciodată la anecdotica efigiilor obișnuite, iar diversele elemente sînt contopite într-un flux grafic spontan și continuu, alcătuind acea contraparte necesară muzicalității limbii Poetului.

Mai recent, Mircea Dumitrescu compune concis, metaforic o imagine mo-

Mihai Ispir

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Ilie Guţan: TUDOR ARGHEZI
Imaginarul erotic

Un nou studiu de ample dimensiuni, după cel al lui Nicolae Balotă, semnat de Ilie Guţan, vine să se adauge sporitei, în ultimul timp, bibliografii argheziene. Într-adevăr, se pare că momentul sintezelor parţiale sau totale, pe un teren îndelung pregătit, se apropie. Deşi nu intenţionează o cercetare exhaustivă de tipul celei întreprinse de Nicolae Balotă ci una tematică, Ilie Guţan realizează într-un anumit sens o interpretare globală. Pornind de la ideea că erosul constituie unul din centrii generatori ai operei, dacă nu chiar cel mai important, el încearcă să configureze harta imaginarului arghezian, atît în proză cît şi în poezie, în funcţie de avatarurile acestui motiv. Vom urmări, deci, în continuare traseul critic propus de autor. Nu înainte, totuşi, de a menţiona că poziţia şi strategia adoptată în analiză este aceea a criticii tematiste, fapt ce permite o abordare mai suplă şi mai nuanţată a materiei. De asemenea, sînt utilizate, cu multă prudenţă, şi sugestii din psihanaliză, cu toate că mai profitabilă şi mai interesantă ar fi fost apropierea de psihocritică şi, în consecinţă, relevarea „mitului personal" arghezian. Dar să trecem de la supoziţii la certitudini.

Pentru Ilie Guţan, tema sau intenţia fundamentală (să-i spunem „mitul personal" ?) fără a fi numită ca atare, este aceea a *Miresei* reverberată în variate ipostaze metaforice de-a lungul întregii opere. Originea ei, şi nu numai, ci a întreg *complexului erotic* constă, după exeget, „într-o dublă frustrare : lipsa dragostei paterne şi un eşec erotic pretimpuriu. Ceea ce face ca figura miresei să se instituie într-o primă fază, ca *virtualitate*, ca proiecţie în imaginar şi, mai exact formulat ca *absenţă* sau aspiraţie, indexate în text prin imaginea „nălucii". Corelat, eul poetic se defineşte printr-o stare de dezechilibru, de ruptură interioară şi de acută tristeţe şi disperare, pentru ca apoi să se amortizeze eminescian într-o dulce melancolie. „Farmecului dureros" din lirica poetului de la Ipoteşti, îi corespunde „chinul dulce" al lui Arghezi, semn al unei plăcute indecizii sentimentale : „Voiam să pleci, voiam să rămîi. / Ai ascultat de gîndul cel dintîi. / Nu te oprise gîndul fără glas / De ce-ai plecat ? De ce-ai mai fi rămas". Şi, în acest caz, locul ce polarizează melancolia sau tristeţea neagră a poetului este, curios lucru, ca şi la preromantici, *mormîntul*. Ne aflăm în faţa treptei limită pînă la care coboară eul său, veşnic neliniştit, pentru ca apoi să îşi modifice sensul evoluţiei, „răscrucea" indicînd acum noua sa atitudine. Este momentul în care imaginarul arghezian primeşte o altă orientare şi suferă o restructurare a motivelor şi figurilor. Fac totuşi o paranteză pentru a sublinia că autorul eseului nu are în vedere criteriul estetic (deficienţă de fond a metodelor moderne) decît numai în mod sporadic, deşi a folosit şi perspectiva diacronică alături de cea sincronică. Astfel, unele din textele aduse în discuţie, de altfel greu databile, aparţinînd perioadei de tinereţe a scriitorului şi chiar de mai tîrziu, au un caracter iremediabil minor, cu toate că din schema demonstraţiei critice nu pot lipsi. Tendinţa de a reabilita lirica erotică argheziană, pe nedrept atîta timp neglijată sau tratată condescendent, nu trebuie să ne ducă la exagerarea compensatorie.

A doua fază pe care Ilie Guţan o distinge în desfăşurarea temei Miresei şi care s-ar suprapune, bineînţeles, fără a o calchia, maturităţii biologice şi psihice a poetului, este aceea a dragostei maritale, a împlinirii sub zodia cuplului, într-un cuvînt, a „iubirii arcadiene". Iată cum este circumscris acest al doilea avatar al motivului : „În a doua situaţie, capacitatea de reprezentare este maximă, încît fantasma este coborîtă în planul realităţii imaginare, intrupîndu-se, devenind verosimilă, dar mîhnirea poetului este inevitabilă, dată fiind implicaţia lucidităţii în actul creaţiei, care tinde să confunde imaginarul cu realul". Dar aceste afirmaţii necesită cîteva disocieri şi comentarii, deoarece trădează, citite mai ales prin prisma capitolului *Fast şi plenitudine*, a cărui bază axiomatică, o formează, o seamă de confuzii şi inadvertenţe. Să ne oprim, de exemplu, asupra sintagmei „realitate imaginară" care reprezintă o contradicţie în termeni ; orice operă literară este creaţie ficţională în care se poate opera cu două planuri, real şi imaginar, definite contrastiv în raport unul faţă de celălalt. Deci reuniunea lor într-o arhicategorie este o imposibilitate logică, indiferent dacă ne situăm în cea naturală sau formală. Sau, se afirmă că asistăm la un proces de „coborîre" a fantasmei într-un plan imaginar cu aparenţa de realitate, dar, în fond se produce o mişcare de „înălţare" din real în registrul ficţiunii, aşa cum specifică şi autorul la pagina 208 : *„Prototipul real este absorbit în arhetipul liric (s.n.)*. În ordine existenţială, Tudor Arghezi va fi o creaţie a Paraschivei, renăscînd prin ea ca o coborîre din absolut în contingent ; în planul reveriei argheziene, Paraschiva este o creaţie a poetului, (...) ca o înălţare din contingent în absolut." Aşa încît se poate discuta, din unghiul frazelor citate, de un firesc demers de *ficţionalizare* a unui model real, luînd în consideraţie şi comentariile cvazi-psihanalitice făcute anterior de interpret. Dar, trecînd peste aceste semnalări vizînd generalul şi coordonatele de principiu (nu prea des respectate în critică), analiza propriu-zisă de text se dovedeşte a fi din nou penetrantă, bogată în sugestii şi interesantă în concluzii. Demonstraţia se axează pe *Versurile de seară* în care autorul descoperă un spaţiu privilegiat, *grădina* ce favorizează erosul fericit, dragostea împlinită, cîntată imnic. În acest cadru iubirea este sacralizată prin poezie, iar poezia purificată prin dragoste. Ca şi în *Cîntarea cîntărilor*, atributele Miresei şi ale Mirelui sînt redate printr-un fastuos metaforism vegetal sau din contră prin gingaşe calităţi ale fiinţelor mici. Un paradis domestic pare a proteja existenţa celor doi îndrăgostiţi. Semnificativă este în acest sens poema *Înviere*, considerată de critic un fel de emblemă a spaţiului arcadian, unde ruptura şi drama sufletească de altădată sînt transfigurate în plenitudine existenţială. Dacă prima fază a eroticii argheziene stătea sub semnul mitului lui Pygmalion, al unui Pygmalion însă nefericit, părăsit de Galateea sa, devenită „nălucă", cea de-a doua poate fi caracterizată prin mitul învierii. Dar, paradoxal, la Arghezi, marele eretic, chiar şi imaginarul arcadian intră sub incidenţa timpului şi începe a se degrada, angoasa fisurînd treptat starea de beatitudine a îndrăgostitului. Şi astfel urcăm sau coborîm pe cea de a treia treaptă a evoluţiei temei iniţiale, fixată metaforic sub simbolul „Streinei", corespunzînd, cronologic, repet, cu o datare însă, a operei, incertă, crepusculului vieţii. Este vorba în mare despre poemele de după 1960 în care transpare spaima ontologică în faţa apropierii inevitabile a morţii. Ceea ce părea eternă împlinire, calm interior şi securitate exterioară, într-un teritoriu edenic îşi arată celaltă faţă abstrusă, neliniştitoare acoperită de neguri şi ceaţă. Spaţiul se pustieste de elementele „plinului" devenind straniu, ameninţător, iar iubita se înstrăinează căpătînd o semnificaţie ambiguă, în care Erosul şi Thanatosul se întrepătrund. Mireasa este resimţită acum ca „Streină" (vezi analiza poeziei cu acest titlu p.p. 273—274), ca o fiinţă ireală, îndepărtată, în sfîrşit ca proiecţie metafizică în imaginar. Între poet şi subiectul dorinţelor sale se instaurează o distanţă ce creşte mereu, odată cu trecerea timpului, spaţiu umplut de prezenţa tot mai reală a morţii. Singura salvare, o sugerează destul de neconvingător autorul, este ieşirea „din clipă în durată" prin eternitatea operei de artă. Concluzie şubredă, greu de susţinut — chiar Ilie Guţan o expediază în capitolul final în 4—5 pagini — întrucît teribilul pariu existenţial al lui Arghezi a fost cu divinitatea, iar scrisul o emanaţie a lui. De altfel, aş adăuga că fatal, izolarea unui motiv din universul creaţiei argheziene ne aduce de la început, o anumită limitare şi unilateralizare a simbolurilor. Aş aminti doar metaforismul spaţiului arcadian care nu se limitează doar la semnificaţia erotică ci constituie, în acelaşi timp, un „baraj" imaginar ridicat în faţa întrebărilor mistuitoare ale unui cuget torturat de dileme moral-religioase. Este riscul oricărei cercetări de tip strict tematic, ceea ce nu ne împiedică să vedem în exegeza lui Ilie Guţan o incontestabilă reuşită critică luminînd în profunzime una din dimensiunile esenţiale ale liricii argheziene, deşi ar mai fi cîte ceva de corectat nu numai în ce priveşte conţinutul interpretării, dar şi al preciziei şi clarităţii stilului.

Paul Dugneanu

viaţa cărţilor

Critică

Natura criticului dramatic

● În volumul „Autori şi spectacole", reprezentînd experienţa sa de cronicar dramatic*) al ultimului deceniu, Marius Robescu defineşte, în esenţă, tipul de critică dramatică pe care o practică în mod „participativ" şi „superior didactic", cum însuşi o caracterizează. În fapt, calităţile poeziei sale acţionează favorabil, prin sensibilitate, exersare a vizualului şi luciditate, asupra modalităţii de apreciere a spectacolului teatral.

Cu o echilibrată implicare, dar şi detaşare, capabil de entuziasme, dar şi de dezaprobare, Marius Robescu analizează coordonatele unor spectacole cu texte de diversă provenienţă cronologică, observînd întregul şi partea în condiţionarea lor organică. Sumarul volumului oferă o cronologie precisă, de la teatrul greco-latin (Sofocle, Seneca, Plaut, Terenţiu), la Shakespeare, Ibsen, de la repertoriul clasicilor români (Eminescu, Alecsandri, Caragiale) la întemeietorii dramei moderne (Cehov, Gorki, Brecht, Pirandello), de la teatrul interbelic (Camil Petrescu, Blaga, Mihail Sorbul, Mihail Sebastian) la dramaturgia românească contemporană căreia îi este consacrat un spaţiu larg (Paul Everac, Paul Georgescu, Marin Sorescu, D. R. Popescu ş.a.). Drama europeană contemporană este analizată prin valori diferite, ca Vampilov, Vallejo, Dieter Forte, Zindel ş.a. Ieşind din teritoriul cronicii dramatice stricte, criticul notează atent despre critica dramatică eminesciană, dramaturgia lui Arghezi sau despre relaţiile dintre două arte — teatru şi film.

Poziţia estetică a criticului se face simţită cu fiecare apreciere. Spectacolul este judecat în propria dezvoltare pe scenă. Inadvertenţele şi succesele sînt semnalate ca atare, spectacolele cu piese antice oferă criticului posibilitatea încadrării textului într-o relaţie culturală fermă. Scriind despre spectacolele cu Shakespeare, Marius Robescu, raportîndu-se la o spectacologie mai amplă, observă că „Piesele lui Shakespeare nu conduc niciodată la spectacole integral ratate, nu se modifică pe scenă într-atît încît să nu mai poată fi recunoscute".

În cadrul tipului de cronică pe care o practică, Marius Robescu apreciază sigur ponderea fiecărui element — text, regie, interpreţi, decor. Este acesta faptul care evidenţiază un anume stil de a face cronica dramatică, revelator pentru natura însăşi a criticului dramatic, atent la aspectul informativ şi formativ al actului critic. Cu o privire circumspectă şi evaluatoare sînt văzute evoluţia actorului în chiar acelaşi spectacol, dar şi a unui actor sau regizor de la un spectacol la altul (G. Constantin, Dan Micu, Ciulei, Giurchescu etc.).

Mobilitatea criticului este remarcabilă — fie că spectacolul este prezentat pornind de la text, fie că aprecierea începe cu regia sau interpretul, avem permanent impresia unei priviri cuprinzătoare, care surprinde atît elemente esenţiale, dar şi detalii. Interesante ne-au părut consideraţiile despre spectacolele Shakespeare şi Ibsen, dar şi cele despre Caragiale unde criticul dezvoltă un comparatism binevenit între diversele montări ale aceleiaşi piese.

Spirit cultivat, orchestrînd discret o solidă cultură spectacologică, Marius Robescu conferă cronicii dramatice acea pregnanţă care evidenţiază plenar fulguraţia de o seară a spectacolului teatral.

În „Argumentul", care deschide volumul „Autori şi spectacole", Marius Robescu, referindu-se la condiţia cronicarului dramatic, observă caracterul de „practică" a criticii teatrale. „Din felul în care ştie să accepte această situaţie decurg precis virtuţile şi servituţile ei". Faptul este cu atît mai adevărat, cu cît criticul dramatic „se exprimă într-un limbaj altul decît al operelor asupra cărora se referă".

Odată depăşit **Argumentul**, observăm o deplină punere în acord a concepţiei cu practica. Criticul foloseşte un limbaj accesibil care reflectă exact ideea, aprecierea asupra spectacolului. Este lucrul care determină ritmul cronicii dramatice, depăşirea condiţiei de simplă dare de seamă.

Volumul de cronici dramatice „Autori şi spectacole" prezintă, astfel, imaginea unui critic dramatic modern, care îşi asumă cu interes şi responsabilitate condiţia de practician al unei specii critice îndeobşte greu de realizat la nivel ridicat.

Marian Popescu

*) **Marius Robescu: „Autori şi spectacole", Editura „Eminescu" 1980.**

Proză

O carte pentru tineret

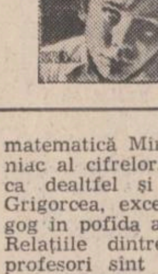

● Autor consacrat în literatura pentru copii şi tineret, Ovidiu Zotta revine cu o selecţie de schiţe *) alcătuind împreună un grupaj tematic unitar. Eroii prozelor sale se află la frontiera dintre copilărie şi adolescenţă, la vîrsta la care personalitatea îşi fixează liniile generale, la care se nasc elanuri şi pasiuni pentru tot ce e nou, spectaculos, insolit. Un băiat este obsedat de poezia corăbiilor cu pînze, pe care le desenează pentru colegi şi pentru propria lui bucurie, un altul umple clasa cu nuferi pentru a ilustra la propriu o expresie figurată. Lumea şcolii este lumea mare „în nuce", cu rivalităţi, cu micile intrigi, cu invidii şi generozitate, cu orgolii şi timidităţi, cu eroi „campioni" întotdeauna cu şansa de partea lor şi cu eroi de plan secund, lipsiţi de îndrăzneala celor dintîi **(Omul de cart)**.

Autorul surprinde emoţiile adolescentine, confuziile şi aspiraţiile, caracterul nesigur, oscilant, al vîrstei, ingenuităţile şi egoismul, manifestările de bravadă şi de fals cinism, aventurile încă infantile, toate ipostazele unor structuri intelectuale şi afective aflate în faza cristalizării.

Un mic roman este proza care încheie volumul, **12 căpitani celebri**, reunind un număr de personaje deja familiare, portretele schiţate în prozele precedente.

Romanul este scris la persoana întîi din perspectiva unuia dintre eroi, inteligent şi sensibil, dar handicapat de propria timiditate, mereu timorat în clasă şi din acest motiv mai puţin apreciat de profesori, înzestrat cu înclinaţii literare. Miza naraţiunii este o călătorie de studii urmînd un itinerar sadovenian, organizată de profesorul de literatură, numit între elevi Pinocchio, el însuşi o fiinţă simpatică, avînd un entuziasm infantil şi mici manii amuzante, completate de veleităţi sportive realizate mai mult ca vestimentaţie. Pinocchio este concurat de profesorul de matematică Mîndrilă, maniac al cifrelor, dar şi el, ca dealtfel şi directorul Grigorcea, excelent pedagog în pofida aparenţelor. Relaţiile dintre copii şi profesori sînt amicale şi neîngrădite de reguli restrictive, familiaritatea neajungînd, fireşte, la ireverenţă. Grupul care pregăteşte călătoria este dominat de Dudu Pleşoianu, veşnicul premiant infatuat, şi de Otilia, nu mai puţin eminentă şi nu mai puţin antipatică. Elevul mai puţin decît mediocru, Bîrneaţă, fals agresivul Răţoi, Manolache cel lipsit de complexe, Andreea, mai mult sportivă şi mai puţin feminină, Mihaela, Grigorcea-mic sînt tot atîtea portrete de adolescenţi, realizînd aproape nişte tipologii.

Fiecare îşi are micile egoisme, emoţiile şi neliniştile sale, unii concurează, ceilalţi nu vor să se lase concuraţi, se dă o adevărată luptă pentru întîietate, se fac şi se spun mici răutăţi, totul în limitele unei verosimile demonstraţii educative.

Prozele lui Zotta se conformează caracteristicilor genului, evitînd ilustrativismul didactic şi disimulîndu-şi intenţiile de moralizare graţie inventivităţii epice, care conferă scrisului său atractivitatea necesară. Personajele captează simpatia, atmosfera este destinsă şi verosimilă, naraţiunea evoluînd firesc. Deopotrivă amuzantă şi serioasă, această literatură care se adresează tinerilor implică dinamismul acţiunii, fără simplificarea psihologică. Dimpotrivă, Ovidiu Zotta intuieşte cu fineţe stările de spirit şi neliniştile proprii vîrstei de tranziţie, contradicţiile şi complexitatea comportamentului juvenil. **Jucătorul de rezervă** şi mai ales micul roman care încheie volumul, reprezintă, în cadrul genului, o lectură dintre cele mai agreabile, avînd toate şansele să-şi realizeze scopul.

Sultana Craia

*) **Ovidiu Zotta, „Jucătorul de rezervă", Editura „Ion Creangă", 1980.**

cartea de debut

Premise analitice

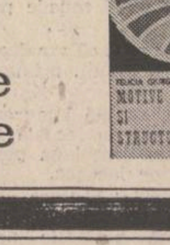

Una din liniile de forţă pe care le va înregistra aria investigaţiilor literare în următorii ani este, credem, cea a analiticii **stilistice revelatoare**, pentru care textele „clasice" devin modele introspective, căpătînd un statut exemplar din unghiul teoriei literaturii ; dincolo de inscrierea axiologic-ierarhică pe care istoria literară a operat-o asupra unora sau altora din operele de prim rang, ceea ce le insuflă permanent vitalitate acestora este, în principal, o astfel de continuă relectură, cercetare pe verticală, **întemeind** astfel judecăţile de valoare printr-o abordare la nivel infratextual. Critica tînără îşi va afla astfel o sferă de aplicaţie capabilă în cel mai înalt grad să-i pună în valoare aptitudinile, fervoarea reevaluativă, sobrietatea ştiinţifică şi apetenţa la metodologia cea mai modernă.

Debutul Feliciei Giurgiu*), circumscris acestei sfere a cercetării infratextuale, semnifică garanţia unei serioase pregătiri **ştiinţifice, operînd**, deocamdată, numai în zonele poeziei, dar cu un ochi foarte atent, atît pe coordonatele „circulaţiei motivelor", cît şi pe cele ale analizei literare propriu-zise, prin demersuri fenomenologice sau pe axe istoric-evolutive. Temperament bine stăpînit, expozeu didactic, dar ferit de procustianizări şi opacitate, abilitate demonstrativă dar fără excese speculative, limbaj precis, dar penetrant — calităţi sigure ale unei energii interpretative „de cursă lungă".

Motive şi structuri poetice este o carte ce propune nu o viziune unitară, ci o sumă de premise. Aplicîndu-se asupra unor texte poetice demult validate de istoria şi critica literară, urmărind ipostazierea unor motive lirice universale sau pornind, **pars pro toto**, de la un poem către semnificaţiile largi ale operei, desfăşurîndu-şi instrumentaţia cu precădere pe texte de factură clasică — sau neoclasică — cu forme prozodice fixe — itinerariul cărţii conţine cîteva puncte stabile de reper, idei înnoitoare, care, validînd demersul de acum, confirmă bănuiala unor viitoare cercetări de profunzime. În cele mai solide abordări de aici — **Sub semnul creativităţii, Pămîntul „în floare"** şi **„L. Blaga — între destrămare şi împlinire** — Felicia Giurgiu efectuează, întîi, o analiză pe două texte macedonskiene urmărind statutul esenţial al acestei creaţii ca „fascinaţie a formei", analiza a două sonete de I. Pillat şi V. Voiculescu, înălţate fiecare în jurul unei figuri mitice (Iason şi Tezeu), urmărind adecvarea expresiei la substanţa poetică (de unde : creaţia ca limpezime clasică la Pillat, ca plurisemie modernă, la Voiculescu) şi, în fine, ipostazierea relaţiei subiect creator-subiect al creaţiei în trei poeme de Mihai Codreanu, Pillat şi Ion Barbu, avînd ca motiv central copacul : de aici, relaţia apare ca „identificare metaforică explicită cu eul creator" (Pillat), „exterioritate implicată" (M. Codreanu) şi „exterioritate absolută" (I. Barbu), cel puţin **Gorunul** lui Blaga mai putînd fi invocat aici. Acelaşi procedeu îi va grupa apoi pe D. Anghel (motivul grădinii), Z. Stancu (motivul înfloririi) şi Labiş (motivul silvestru). Acest tip de demers vizînd circulaţia unor motive este şi cea mai generoasă premisă a cărţii, care va trebui, fără îndoială speculată în viitor, paralelismele de acest gen fiind revelatoare din mai multe puncte de vedere. Un risc al procedeului, însă, este punerea în aceleaşi cadre, motivată de alegerea genului expresiv (în speţă, sonetul), a unor autori precum Codreanu, Voiculescu, Pillat, V. Eftimiu, Şt. Aug. Doinaş şi T. George, poeţi confini prin respectul — valabil din unghiul expresivităţii — pentru canoanele prozodice, dar altminteri greu de încăput într-o sferă comună.

Sensibilitatea poetică blagiană este pusă aici sub semnul unei idei de extremă modernitate — „lumea ca text" — ce ar putea fi urmată în continuare, bunăoară, şi la Eminescu sau Sadoveanu, apoi sub semnul bipolarităţii „încă nu" şi „prea tîrziu", unde, iarăşi, Arghezi putea furniza un paralelism revelator. În sfîrşit, punerea motivului **cenuşii** într-un loc central al analizei blagiene, cu valentele sale cultural-subiective, este un alt subcapitol interesant, pe linia stabilirii „complexului focului" (idee însă discutabilă la un poet al teluricului, cum este, în esenţă, Blaga).

Debutul Feliciei Giurgiu, clar, profund şi sobru, evitînd excesul subiectiv în favoarea preciziei pertinente, afirmă un nume de cercetător de certă anvergură, căruia timpul, pasiunea şi răbdarea analitică îi vor garanta statutul unitar şi revelator.

Dan C. Mihăilescu

*) **Felicia Giurgiu : „Motive şi structuri poetice", Editura „Facla", 1980.**

Opera eminesciană

Urmare din pag. a 5-a

dernă oarecum tributară decupajului fotografic, echivalînd fericit interioritatea visului, surprinzînd, de fapt intraductibilul **(Dorinţa**, Albatros, 1976).

Basmul **Făt-Frumos din lacrimă** a fost redat de Florica Cordescu în ilustraţii de mare sensibilitate şi transparenţă, exprimînd un dinamism de neconfundat sau, cu certă virtuozitate şi atmosferă, în accente cromatice curajoase, de Marcela Cordescu. Proza eminesciană a cunoscut o preţioasă tălmăcire grafică şi prin intermediul ilustraţiilor lui Traian Brădean **(Proză literară E.P.L.**, 1964) : crochiuri vaporoase, subtil nuanţate, amintind cîteodată stranietatea unui Odilor Redon.

Nu trebuie uitate coperţile volumelor Eminescu. Coperta primei ediţii a **Poeziilor**, cu desenul ei floral de vagă coloratură „1900" îşi află un pandant modern în coperţile unor ediţii mai noi. Necesitatea sintezei, dar şi a evocării conduc la soluţia unei embleme ornamentale ori figurale (Petre Vulcănescu, Vasile Socoliuc, George Paul Mihail, Emil Chendea, etc.), iar alteori, la un simbolism cromatic dominat de albastrul selenar (Lucreţia Feodor, Aurel Petrescu, Ion State, Anca Vasilescu).

Riscul de a se risipi misterul prin insistenţă explicativă este, astfel, evitat, în cele mai izbutite paralele grafice ale liricii eminesciene, prin depăşirea simplelor tentative de unire forţată, exterioară, între conţinutul poetic şi semnul plastic.

Sensul evenimentelor

Urmare din pag. 1

tător de discurs despre Tată şi despre Solaritate. Adică, traducînd în alţi termeni : **aurul ca monolog.** Aspiraţia spre **dialog** arată, adesea, cît de slab şi neîmplinit şi neînsemnat este aurul ; de aceea, apărătorii acestui metal, ai acestui simbol, simt nevoia unei redresări : apare noţiunea de aur înviat, aur care dă în pîrg, se coace, se reculege, aurul filosofic ; iar pentru scriitor apare trecerea de la romanul istoric la romanul iniţiatic.

Revenire la „apărare". Semnul, sigiliul, mi se pare că fac legătura între aur şi lume. Ca şi acel arheolog amintit în întîmplarea de mai sus, obligat să aleg între aur şi semn, sigur că aleg semnul ; din acesta se eliberează propoziţii de lume. Lucrînd la un roman ca **Noaptea împăratului** dai peste depozite de semne, unele mitice, altele cu ecou în istoricitate, unele locale, altele interferîndu-se cu date din culturi iraniene, celtice, scitice ; dezgropate din pămînt, îngropate în muzee, strînse în documente, ori rămase pe la oameni bătrîni din Orăştie sau Nehoiu, unele ordonate, altele vraişte.

Pe drum culegi şi lucruri pierdute. Lipseşte articularea lor, lipsesc trecerile. Dar renunţarea la treceri, abruptul, e un mod de a percepe lucrurile în mişcare. Lipsesc, apoi, detalii şi motivaţii, dar asta incită invenţiunea, determină implicarea noastră totală, recuperarea prin scrutarea celor de astăzi. Din biografia lui Traian lipsesc date despre mama sa. A inventa mama unui om, a da naştere mamei.

De la semn la lume e drum lung, cît de la neînsufleţit la însufleţit. O sintagmă antică se referă la acest aspect : „a da viaţă celor morţi şi a pune carne pe oase". În ce ne priveşte, am constatat că :

Numele adecvat dă senzaţia încarnării ; repetarea ritmată a unui nume produce brusc un Verb, adică senzaţia de respiraţie.

Mai notăm o situaţie fericită cînd : Semnul e un film abscons care, după un timp de meditare, rulează brusc în minte.

În scris, trecerea de la semn la o propoziţie a lumii o rezolvă soluţia psihologică, în bună parte. De aceea, un bun roman istoric va fi, în ultimă instanţă, un roman psihologic. Un posibil exemplu : **Pădurea spînzuraţilor** de Liviu Rebreanu.

Cum s-ar mai putea recupera zone din lumea veche, cum ne-am putea îndrepta spre ea ? Prin citirea firii pămîntului :

Aici sugerăm trecerea de la semiologia aurului la un demers ontic. Întîi, prefigurînd un cadru : Omul carpatic, dintotdeauna, a fost condiţionat geografic, climateric, fizic, antropologic de aceiaşi factori, care nu s-au schimbat prea mult în două-trei mii de ani. (Henri Coandă observă că apa cristalizează într-un anumit desen geometric în Haţeg şi-n alt desen geometric în alte spaţii şi, corelînd aceasta cu diverse observaţii trăgea concluzii despre efectul modelator al factorilor de mediu). Există o continuitate a condiţiilor de viaţă şi de spirit, există un modelaj antropologic, avem deci premisa citirii sufletului carpato-dunărean. Firea pămîntului determină o anumită sinteză umană, pe care evenimentele istorice nu o răstoarnă, ci o decantează, o fixează, o verifică la răstimpuri. Istoria poate înregistra înfrîngeri, prăbuşiri, evenimente ratate, dar glasul firii pămîntului răzbate mereu, dînd sensul final, adesea neaşteptat, al acestor evenimente.

A citi în aur o propoziţiune a lumii, a-i da un nume, a înţelege semnul ca pe un ritm respiratoriu — iată bornele unui drum niciodată parcurs pînă la capăt.

REVISTA REVISTELOR

Revista de istorie şi teorie literară nr. 4, 1980

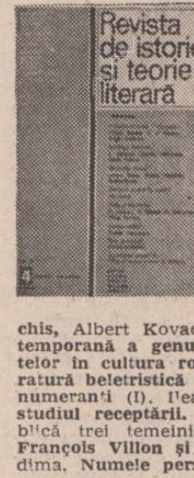

Prin studiile şi eseurile incluse la rubricile **Probleme de teorie a literaturii şi Sociologia literaturii**, „Revista de istorie şi teorie literară", de data aceasta, se apropie în mod sensibil de problematica atît de acută a dezbaterilor de profil ce animă cu deosebită febrilitate estetica actuală. Gama temelor luate în discuţie este, într-adevăr, dintre cele mai interesante : Eugen Todoran, **Filozofia realului şi idealitatea artei, D. F. Markov. Condiţionarea istorică a unui sistem estetic deschis**, Albert Kovacs, **Preliminarii la o teorie contemporană a genurilor**, I. Oprişan, **Circulaţia textelor în cultura română**, Cătălina Velculescu, **Literatură beletristică în limba română şi liste de prenumeranţi (I)**. Ileana Verzea, **Romanul popular şi studiul receptării.** La **Confluenţe literare** se publică trei temeinice contribuţii : Iordan Datcu, **François Villon şi baladiştii români**, Ovidiu Papadima, **Numele personajelor literare : funcţie stilistică şi emblemă morală**, Rodica Ştefan, **Aspecte comparatiste în Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent.** Analiza romanului **Baltagul** de M. Sadoveanu, datorată lui Al. Hanţă, riguroasă, superior didactică, sprijină cu eficienţă acţiunea de predare a literaturii române în şcoală. Rubrica **Texte şi documente** îşi întîmpină cititorii cu studiile : V. Oltean, **Date noi despre activitatea culturală a lui Antim Ivireanul**, Al. Săndulescu, **Din arhiva epistolară hasdeiană. Elevi ai lui B.P. Hasdeu**, D. Ivănescu, **Contribuţii la biografia lui N.I. Apostolescu.** Demne de subliniat sînt calităţile de cronicar al ediţiilor — postură atît de pretenţioasă şi sistematic ocolită de majoritatea istoricilor literari ; — vădite de Andrei Nestorescu, care analizează, pătrunzător, vol. VII din ediţia de **Opere, Macedonski**, apărută la editura „Minerva" sub redacţia Elisabetei Brâncuşi, a lui Adrian Marino. Rubricile **Note şi recenzii** şi **Revista revistelor**, deşi ar putea fi mai diverse şi mai bogate, sînt susţinute cu sobră aplicaţie de N. Mecu, Mihai Mitu, Luminiţa Beiu Paladi, Sultana Craia, Elina Loghinovski, Corina Popescu şi Gheorghe Ceauşescu.

Revue roumaine, nr. 11, 1980

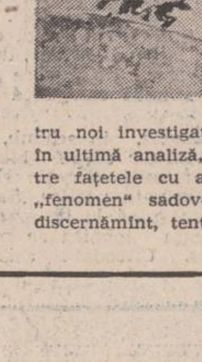

Sumarul acestui număr al „Revistei Române" se deschide cu textul conţinînd mesajul preşedintelui Nicolae Ceauşescu adresat participanţilor la cel de al XV-lea Congres Internaţional de Ştiinţe Istorice. Conceput şi de data aceasta în maniera monografică, în continuare sumarul publicaţiei, în cea mai mare parte, se axează pe vasta şi complexa problematică a personalităţii şi operei lui Mihail Sadoveanu. Astfel, centenarul marelui scriitor constituie un prilej deosebit de fertil pentru noi investigaţii şi interpretări critice, menite, în ultimă analiză, a releva cititorilor o seamă dintre faţetele cu adevărat caracteristice proteicului „fenomen" sadovenian. Vădind un real spirit de discernămînt, tentativa „monografică" are în atenţie teme fundamentale precum acestea : Paul Anghel : **Sadoveanu où l'éternité d'un pays**, Alexandru Paleologu : **Le chémin vers soi-même**, Mihai Ungheanu : **Influènces et confluènces**, Constantin Ciopraga : **L'ésprit de l'épopée**, George Muntean : **Pöete de la nature"**, Valentin F. Mihăescu : **Geographie magique**, Pompiliu Marcea : **Cosmos et éthos**, Fănuş Băileşteanu : **Les sources de la création.** Partea de exegeză este completată de contribuţia lui Constantin Crişan **(Sadoveanu — un essais de mise en conté)** şi de grupajele bine alese intitulate **Sadoveanu — tel qu'ils l'ont connu** şi **Fragmentarium.** Fragmentul ce urmează, desprins din lucidul şi comprehensivul eseu al lui Paul Anghel, defineşte, credem, momentul critic actual din a cărui perspectivă se cuvine a fi înţelese personalitatea şi opera sadoveniană : „Cependant même alors, nous nous trouvons devant un Sadoveanu complexe, inépuisable, auteur d'oeuvres difficilement réductibles à une seule méthode. Un écrivain qui avec sa prose accompagne présque toute l'histoire du peuple roumain, dépuis les prémières formations de vie sociale jusqu'aux temps modèrnes et contemporains, né peut appartenir, objectivement, à une seule époque artistique ni à une seule méthode de création, et c'est de la aussi que proviennent les difficultés de l'éxégèse littéraire. En tout cas, comme je l'ai déjà dit a une autre occasion, on peut, dans une anthologie, placer Sadoveanu a côté d'un Hemingway et d'un Tourgueniev, d'un Maupassant et d'un Rabindranath Tagore, d'un Jack London et d'un Añatole France, sañs plus parlair de quelques anciens auprès desquels il figurerait honorablement. Plusieurs génies dans une seule oeuvre où la dialéctique spéctaculaire de la création d'un génie". În traducerea lui Andrée Fleury, în versiunea franceză a revistei, se publică nuvela **Ochi de urs.**

Instructive, dovedind o remarcabilă ţinută ştiinţifică, sînt şi textele inserate la celelalte rubrici : Radu Ionescu : **Jean Al. Steriadi**, Romul Munteanu: **Moments de l'histoire des rélations littéraires roumain-françaises**, H. Zalis : **La tentation réaliste de Flaubert à Maupassant**, Viorel Cosma : **Dictionnaire d'intérférence musicales (I).**

Nicolae Moldoveanu

Jurnal

„Jurnal" — aşa se intitulează revista cenaclului literar „Mihail Halici" din Caransebeş, al cărui număr a apărut recent spre satisfacţia iubitorilor de artă şi cultură din judeţ. Sub îngrijirea lui Horia Vasilescu şi Alexandru Horvath, revista publică, pe lîngă numeroase creaţii ale membrilor cenaclului (poezie, proză, critică şi studii literare) cîteva pagini inedite de versuri ale regretatului poet, din partea locului, fost redactor responsabil al revistei „Jurnal" — George Suru. Tot atît de inedite ne par şi cele două desene ale poetului, publicate tot în acest număr.

În cuprinsul revistei se regăsesc versuri de Alexandru Jebeleanu, Kányády Sándor, Negoiţă Irimie, Maia Belciu şi alţii, alături de cîteva scrisori, păstrate în arhivele Institutului de istorie şi teorie literară „George Călinescu", adresate de Tudor Arghezi lui Călinescu, însoţite de un studiu introductiv de Cornelia Ştefănescu, pagini de cercetare literară cu titlul generic : „Raţionalismul estetic în „oda" lui Mihail Halici-Fiul", semnate de poetul localnic, Horvath Alexandru, un studiu despre „Lexiconul bănăţean" de Petru Vintilă şi multe alte pagini inedite de lectură.

H. Dezideriu

atelier literar
poșta redacției

IULIAN BOLDEA: S-ar putea ca aceste corecte exerciții barbiene (in care un sunet propriu e incă greu de identificat) să insemne un preludiu de bun augur. Vom vedea in viitoarele manuscrise.

ALPHA : Mulțumiri și reciproca ! 1) Deocamdată, nu. (Prea multe interviuri strică !...). 2) Vom incerca (deși nu prea avem experiență in acest sens...)

LAURA MARA : Pagini din ce in ce mai consistente și mai promițătoare („Dimineața", „Peisaje", „Ipostază", „Jazz", „Seara"). Comunicați-ne semnătura definitivă.

MIRCEA : Ne-au mihnit vestile, dar se pare că e, totuși, prea mult negru in relatarea dv. Cind vă intoarceți, trebuie să stăm de vorbă neapărat. Versurile sint curate dar, firește, nu exprimă cea mai bună stare de inspirație și dispoziție de scris.

OV. FLORENTIN : Nu sint lucruri noi de semnalat. Ceva mai bine, in „Aceste negre plecări", „Din lumină".

N. DAMERON : Confirmăm primirea, nu și lectura (indigoul fiind mult prea obosit !...).

D. DIAMANT : „Luceafărul", „Hibernală", „Pe-un tărm părelnic".

MELITTA : Deocamdată, sint mai mult jocuri formale, de vorbe, nesusținute de un ecou lăuntric. Totuși, uneori lucrurile se apropie de poezie, ca in „Albastru", nevinovat joc de fantezie, ori, pe alocuri, in „Alergind". Pină una-alta, cel mai bun lucru rămine, insă, scrisoarea... (Nu vă putem spune nimic, deocamdată, in legătură cu reeditarea, promisă, a cărților regretatului Marin Preda).

ISABELA ADRIANA IOSIF : Nu lipsite de o undă lirică, dar cam tulburi, difuze. Mai bine, in „Florile și vintul", „Zideasca nebunii", „Viforul stelelor".

MIHAI T. ION : Semne bune, in „Joc războinic", „Romanță in Si" (chiar dacă se mai aude ici-colo un pic de Minulescu, un pic de Topirceanu).

S. ANGHEL : Ne vom căzni să lăsăm la o parte, cu tot dinadinsul, considerațiile din scrisoare (atit de sistematice și pertinente) și să vă discutăm paginile (mult prea multe, de altfel !...) „pe viu", elementar, la nivelul „a fi sau a nu fi" — in fond, e mai puțin important să stabilim in ce măsură cutare sau cutare text corespunde unuia sau altuia din „pătrățelele" mendeleeviste pe care le-ați elaborat cu atita aplicație și pătrundere. Și vom spune, atunci, că elementul dominant in pagi-

Gh. V. Ionescu : „Dimineață"

nile dv. este unul intelectualist, o apucătură eseistică, speculativă, teoretizantă (uneori, in versuri, dar și in proză, teribil de inoportună, dacă nu chiar agasantă...). Ea se insoțește, deobicei, de o remarcabilă abilitate formală (poate chiar virtuozitate), care urmează și ea curba zigzagată a dezbaterii de idei, greoaie, sofisticată, aridă, uneori prețioasă, livrească, alteori discursivă, otioasă (in care fluxul liric, vibrația expiră adesea pe altarul scrupulurilor teoretice). Sint, insă, și pagini unde intilnim poezia (mai mult sau mai puțin stingherită de injoncțiunile semnalate) : „Să fii", „Cu cită răbdare". „Necesara arheologie", „Tu, cine ești ?", etc. și chiar in stufoasele, inegalele „Scurtă proză", și „Erezia de bună credință". Partea cea mai tare, insă, rămine proza, mai ales „Fantezia", un lucru solid, matur, cu călcătură majoră (deși demarajul e greoi și primele pagini — feroviare și pre-feroviare — rămin in afara lucrării propriu zise). Același condei remarcabil se simte și in „Absențe", unde, insă, apucăturile extra-beletristice de care vorbeam fac adevărate ravagii, impiedicind lucrurile să se coaguleze, să se definească organic, decisiv. Sint, deci, motive serioase (cu „amendamentele" deja formulate) să vă prelungiți **sine die** fericita, roditoarea „vacanță" de care vorbiți in scrisoare.

Aurelian Pop, Mihai Gh. Pitești, V. Abălaru, Apis Elemer, L. M. Jienevi, Iacob Nicolae, Ioana Varga, Nelu Brăila, Eugen Siia, Adriana-Timișoara, Aurel Raben, Magda M. Galați, Nicolae Costache (ceva, in „Vestirea"), **Cecilia Vlaicu, Gavril Bâle, Gheorghe Cărtuță, Mariana Ghiță, B. D., Lucian Croitoru, Maria-Pădureni, Constantin Ghiță, Marian Enache, Cornel Midomona, Ludmila Solop, C. Răduț-Argetoaia, Ilie Argintaru, Gică Duhalmu, Dumitru Botezatu, Diogene III, Mariana Dinu, Andrei Melisav, Vasile Oproiu, Emil I. R. Chiriacu, Panaite Chifu, Lili Hălmăgean, Ad., Adrian Nițu, Silvia Mărtuică, D. V. Oana, Mihai Silviu Claudiu, Costache I. Alexandru, C. Hornoiu (Mircea Oancea, Mihaela F., V. Popa, F.T., etc.), Ofelia A., Vanessa Rudolf, Paul Radu, Romică O., Alexandru Ceacu (Nicolae Marcu, Tiberiu Ciulin), Adelina Arustei, Gheorghe P. Sofian, Emilian Porojan, Petre I. Pinochio, Maria Mihu, Ergoter :** Incercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Luceafărul

lui Eminescu

– De-un veac n-a mai vrut să răsară
inaltul Luceafăr de sară,
de-un veac sau de-o eră, totuna,
de cind e mai palidă luna.

– In codru, de-un veac și mai bine,
mai nimeni nu pleacă, nu vine,
doar vintul se tinguie-a jale
sub freamătul stelelor pale.

– De-un veac se tot caută-n zare
și nimeni pe deal nu apare,
bat clopote, moartea s-abate
cu floare de tei peste toate.

– ...Cu apele plinsu-ți îngină
tu, Dunăre, maică bătrină,
și-ascultă-ți miracolul, țară,
Luceafărul iar să răsară. –

PETRE VLAD

Peste grîul tînăr trecînd...

Talpa subțire, verde adiind,
vintul peste pulpe ți se-ndoaie :
il impinge cerul tremurind,
pină la grumaz să te despoaie.

Reci copacii toamnei se retrag pe brinci,
zarea e deschisă ca o rană :
ce departe-s munții, dar ce clar,
numele ți-l strigă, Ioană, Ioană !...

GHEORGHE VOICA

Pădure

Am părăsit cimpia înmiresmată
a cuvintelor, gerul binefăcător
a redat naturii mele
adevărata infățișare, mă lovesc
de propriile mele sunete,
mă impiedic de rădăcini,
o buhă imi țipă in ureche
și n-o ascult, culeg purpura
de pe cer și incerc să-mi incălzesc
miinile și atunci cind
un cuvint bun trece
prin inima mea, pădurea
vuiește și geme, lacrimi
de recunoștință coboară
ca roua de la miezul nopții
pe blana nemingiiată
a lupului.

BORIS MARIAN

Gh. V. Ionescu : „Iarnă"

Peisaj

Se lasă tăcerea in vrafuri
Pe-acest singuratec decor,
Fläminzii hrăniți cu anafuri
Se duc pe la casele lor.

S-au stins zaiafeturi spumoase,
Ghirlande atirnă greoi,
Cu veștede frunze luxoase,
Bătute de lincede ploi.

Teroarea luminilor stinse,
Fiorul de gol și pustiu,
Minind cazematele ninse
De frunze, sub cer cenușiu.

Adorm plopii galbeni in posturi,
Minați de același coșmar,
Prădați de frunziș și de rosturi,
Se clatină trist și arar.

Pe vraful de frunze amare,
Adoarme un ciine stingher.
Din rafturi fosnesc dicționare,
Intoarse in somn de-un hingher.

VIRGINIA SOARE

Gh. V. Ionescu : „Peisaj"

Un vis

Nu avem visuri de vinzare
Și cu ce s-ar putea
cumpăra un vis ?
Un vis despre ape curate
despre copii cărora să
nu le lipsească miinile
sau ochii
Un vis despre iarbă
verde și dreaptă
nu se poate vinde

RODICA POPEL

Rug

M-ating de tot să pot pricepe
Chiar dacă nu dintru-nceput
Poemele sint indoiala
In trupul de sub spartul scut
Și-i prea stupid in cortul vostru
In care voi cu sacii plini
Vă dați in petec ori de-a surda
Numai poetul, peregrin
Nemulțumit de-așa scofală
Se lasă incinerat pe crini.

ANGELA NACHE

Ochii mei

Ochii
mi s-au scurs
pe linia orizontului –
poate de aceea
se-nalță
acolo o lumină,
o lizieră –
Păsările
care se duc intr-acolo
le-ntimpină
sufletul meu
desfăcut in ramuri –
Ochii
ca niște animale
flăminde
infig colții
in țeasta cerului
să picure stele
pe pămint
îi las să pască
dincolo de mine
să se bucure
de libertate.

MARIN CIORANU

Nisipul Saharei

Urmare din pag. a 8-a

pelul de pe aripa limuzinei negre. Generalul ar fi vrut să ajungă la Otopeni, de unde să conducă personal contra-atacul. Dar bombardamentul avea să-l surprindă chiar in mijlocul Ploieștiului. Ciracii lui de la sol primiseră ordinul să fie gata de ripostă in orice moment. Aviatorii escadrilelor de vinătoare de la toate bazele din zona operațională 24 așteptau in carlingele Messerschmittsurilor lor cu motoarele gata de start. Bateriile de tunuri antiaeriene își stivuiau obuzele. Toate țevile erau indreptate spre zenit. La Ploiești, baloanele captive se inălțaseră formind pe cer un baraj circular, iar butoaiele cu ceață artificială incepuseră să-și improaște fumul alb, inecăcios, făcind tot orașul să tusească.

Dar unde erau bombardierele americane ?

Jos, la cîțiva metri de sol, inaintind constant spre contraforturile Carpaților, pe care aveau să le escaladeze survolind văile și dealurile ca o maree de foc gata să izbucnească. Au găsit ușor Piteștiul, după care s-au indreptat spre Targoviște. Multitudinea și similitudinea dealurilor impădurite și a văilor verzi îi puneau pe navigatori la grea incercare. Ceea ce vedeau nu mai semăna cu peisajul descris de machetele arhitectului Geerlings filmate intr-un trawelling realizat cu ajutorul tricicletei de copil. Dar tinta era aproape. Poate doar la numai cîteva minute de zbor. Și bombardierele au inceput să-și deschidă trapele pentru lansarea bombelor, lăsind să se cearnă peste plaiurile românești nisipul roșcat pe care Sahara il virise in toate incheieturile avioanelor...

Deasupra Targoviștei s-a produs cea de a doua eroare de pe parcursul operațiunii, după scindarea grupurilor survenită in timpul survolării Balcanilor. Confundind „poarta de intrare Nr. 2" cu „poarta a 3-a", nava-amiral a indicat virarea spre dreapta. Calea nu mai ducea spre Ploiești, ci spre București. Inutil au incercat aviatorii de la bordul altor bombardiere, care observaseră eroarea, să corecteze traseul. Mutenia-radio impusă pe tot parcursul zborului interzicea orice comunicare in aer. Cind Uzal Ent și Keith Compton au observat că orașul de care se apropiau nu era Ploieștiul, era prea tirziu. Virajul de corectare pentru intoarcerea spre țintă s-a produs aproape de Otopeni, peste lacul Snagov, ceea ce a făcut ca primele grupuri de bombardiere să se indrepte direct spre gurile tunurilor antiaeriene din sud-vestul Ploieștiului. După anularea efectului de surpriză — așa cum am văzut, armada aeriană fusese depistată incă din timpul survolării Greciei —, se ducea pe apa simbetei și planul evitării zonei celei mai fortificate din jurul Ploieștiului, socotită de Gerstenberg cea mai vulnerabilă, intru cit, calculele acestuia indicau o singură direcție de atac din partea bombardierelor americane : cea din care veneau acum intr-un huruit asurzitor, zmulgind acoperișurile caselor și prinzind căile de fin de pe cimpuri in gigantice virtejuri, primele formațiuni ale Marelii Razante.

Și tunurile au inceput să scuipe foc.

Cel dintii avion lovit a fost bombardierul „Euroclydon" din formația „The Trawelling Circus". S-a prăbușit undeva, intre marginea Ploieștiului și comuna Corlătești. Am fugit intr-acolo. In livada cu nuci de dincolo de cartierul Motoi am dat peste pilotul mort lingă care vintul răsfoia o carte. Am luat-o. Era subțire, cu o copertă galbenă : „As you like it". Mai tirziu, cu ajutorul unui dicționar, i-am tradus titlul : „Cum vă place", de William Shakespeare... „Lumea intreagă e o scenă /. Și noi toți sintem actori... / Iar scena ce se joacă, la sfirșit, / Copilărie și uitare-i doar...

Poezie și civilizație

Urmare din pag. 1

apărut incă in 1970, și am putut-o folosi la seminariile de limbă și civilizație română de la Universitatea din Lyon ; au făcut, la fel, desigur, și alte lectorate românești din străinătate). „Nu este deloc intimplător — scrie M. Eliade — că redactarea studiilor despre **Colinde** și **Călușari**, despre mitologia morții și ceremonialele inițiatice la Români, inaintează paralel cu redactarea volumului III din **Histoire des croyances et des idées religieuses**. Exegeza materialelor românești și sud-est europene inlesnește analiza tradițiilor religioase populare din India, Asia Centrală, Extremul Orient și Mesoamerica, și este, la rindul ei, validată de rezultatele obținute in aceste arii culturale exotice".

O magistrală analiză a unei creații populare românești reprezentative, **Miorița**, in ultimul capitol al acestei cărți, cu intreaga ei problematică de-a lungul timpului, ridică semnificațiile baladei la valorile filozofice și estetice definitorii pentru spiritualitatea noastră, pornind de la concepte mitice și de la practici folclorice, pentru a le integra in fluxul marilor creații ale popoarelor. Acest final al cărții defineste, cu argumentele cercetării și cu măestria literară a analizei subtile, valoarea universală a ideilor și expresivității geniului nostru folcloric, intruchipat in poemul **Mioriței**, confirmind astfel prin detalii grăitoare opinia veche a lui Michelet, care credea că acest poem este „un lucru atit de sfint și de emoționant că-ți sfisie inima" (p. 224).

Ca in monumentala **Histoire des croyances...** **erudiția** imensă a autorului capătă o putere aparte prin **arta** lui unică de a exprima literar, metaforic adesea, semnificațiile adinci ale rezultatelor investigației sale.

☆

In biroul său, căptușit cu toate marile opere ale scriitorilor lumii, il ascultam pe Mircea Eliade vorbind despre preponderența creației spirituale, definitorie pentru etnii și pentru epoci, față de civilizația tehnică, generalizată, cosmopolită, inexpresivă, uniformă, căci orice tehnică nouă tinde la o rapidă generalizare și asimilare pe toate ariile lumii. Il ascultam vorbind despre cărțile lui noi consacrate creației spirituale a Românilor („eu scriu totdeauna cu literă mare numele popoarelor, căci ei este ceva **unic**, și așa fac toate limbile romanice !"), la care adaugă periodic volume de proză cu o inepuizabilă originalitate, — și imi aminteam iar de articolul-omagiu al lui Le Clézio, cu titlul lui fericit **ales**, justificat prin argumente de antologie : „Iată prima revelație a lui Mircea Eliade, de care incepem să ne dăm seama doar din cauza urgenței : nu există civilizație care să nu fie creație, poezie... Privirea lui asupra lumii este ascuțită, uneori exactă pină la suferință, căci contine un amestec de fericire extremă și de adevăr dureros... «A deschide occidentalilor ferestre spre alte lumi», — zice apoi Eliade. **Initiatorul** in riturile uitate ne conduce treptat in lumea realității". Astfel, nu vom fi surprinși că numele eruditului nostru scriitor este asociat cu celebrele nume ale clasicilor istorici ai culturilor lumii intr-un pasaj al prozatorului francez citat, bucuros să dovedească cititorilor săi numeroși grandoarea operei lui Eliade, un pasaj care se cuvine citat aici : „După Taylor sau Frazer, Mircea Eliade — scrie Le Clézio — are puterea de a ne face să simțim extraordinara complexitate și frumusețea literaturilor orale și de a ne revela legăturile secrete care unesc pe Ionescu cu sacrele cărți tibetane și pe Ulysse a lui Joyce cu povestile mitice ale aborigenilor australieni. Deci, literatura nu este un ornament van al unei societăți funcționale ; ea este expresia pură a unui adevăr și a unei urgențe, nevoia unei intoarceri spre originea insăși a omului...".

Să mai adăugăm că, pentru noi, niciodată un autor n-a propulsat, sprijinit pe dinamica științei, erudiției, cu inepuizabila artă a scrisului, fluxul ideilor eterne, fertile, regeneratoare de cultură autentică de aici, din străfundurile istoriei și civilizației noastre, către toate zările culturii universale. Valorile și formele culturii naționale, conceptele și practicile mitice de la noi contin bogate semnificații și detalii pentru intelegerea mai exactă a altor forme și tradiții ale culturii umane. In același timp, din asimilarea și analiza stăruitoare, amplă, de adincime, a miturilor, credințelor, ideilor specifice culturilor populare, arhaice, tipice, vin continuu **spre cultura noastră** valori de mare importanță, surse de creativitate și infinite stimulente ale spiritului filozofic, ale talentelor literare.

In acest **dublu sens**, opera lui Mircea Eliade reflectă aria spirituală cea mai vastă din cultura noastră, unde interferează valori reprezentative ale culturii populare românești și universale, aspecte folclorice, mitice, religioase definitorii pentru marile tradiții ale umanității, din antichitate pină in zilele noastre, punind intr-o sinteză, cea mai instructivă și mai dinamică a vremii noastre, manifestări și aspirații profund umane, ca o constantă a puterii de regenerare a creației, a culturii, a spiritualității specifice unei etnii.

Mai e incă un lucru surprinzător și unic in creația lui Mircea Eliade : dominind un imens material privitor la culturile cele mai vechi, la miturile și filozofia **arhaică** a popoarelor, cum se vede mai ales din **Histoire des croyances**, din **Traité d'histoire des religions** (sinteză a lui mai veche), dar și din recenta carte publicată la noi, **De la Zalmoxis la Genghis-han**, filozoful, istoricul, literatul se oprește din cind in cind pentru a crea o literatură de cea mai **modernă** esență, cu implicații adinci in psihologia și dramele de constiință ale semenilor săi : recenta **Tinerețe fără tinerețe** e o dovadă, ca și volumele tipărite anii trecuți la noi ; antologia prozei fantastice care se tipărește este grăitoare pentru căutarea neostenită a semnificațiilor, a simbolurilor definitorii pentru istoria și cultura contemporană.

Erudiția și arta lui Mircea Eliade determină deci o vie circulație a ideilor și a valorilor spirituale pe imensa dublă axă a culturii universale : spațial și **sincronic**, imbrățișind toate orizonturile lumii, iar in adincime, istoric, deci **diacronic**, cuprinzind atestările cele mai elocvente de-a lungul mileniilor și a secolelor.

Această circulație vie a ideilor și imaginilor deschide larg ferestrele noastre către o nouă zodie a efervescentei creatoare, a talentelor tinere care se afirmă.

Irezistibila chemare

Urmare din pag. 1

indrumarea de principiu a conducerii de stat. Fără indoială, nu este vorba de stinjenitoare imixtiuni administrative in specificitatea metodologiei de atelier, asemenea ingerințe rețetare esuind păgubitor in normativele restrictive de tristă și mai depărtată amintire. Pornind de la intelegerea cuprinzătoare a conceptului de umanism, accepție corespunzătoare evului contemporan, politica in domeniul culturii tinde să orchestreze stimulativ la scara națională dezvoltarea echilibrată a tuturor **activităților de creație**, să asigure in acest fel **participarea fiecăreia** la buna desfășurare a procesului educațional, lăsind programatic libertate deplină la nivelele formalizării, ale structurii și expresiilor stilistice. In consecință, aproape că nu există documente de partid mai importante, in care să nu se formuleze referiri critice și indemnuri de perspectivă cu privire la probleme de ansamblu ale artei și literaturii. Un deziderat exprimat in repetate rinduri, de permanentă și stringentă actualitate, statuează apropierea creatorilor de frumos, nu lipsită de discernămint critic in evaluări, de resursele inepuizabile ale realității autohtone, tensionate nu o dată dramatic de imperativele construcției socialiste. Pe de altă parte, inăuntrul acestui vast perimetru existențial sint unele zone mai frecvent acoperite de obiectivul scriitorilor, de pildă, altele rămînind implicit in perpetuă așteptare. Firește, din acest punct de vedere, se impun atenției spații cu adevărat prioritare. Printre altele — cel rural.

După război, inregistrind creșteri de virf in timpul colectivizării, interesul pentru tematica țărănească a scăzut treptat in perioada care a urmat. Cu toate că unii scriitori au păstrat contactul cu universul campestru, citeodată in virtutea inerției, numărul lor s-a micșorat văzind cu ochii, generațiile mai tinere fixindu-și preocupările asupra altor zone. Or, avansul accelerat al satului contemporan spre civilizația socialistă a determinat in continuare răsturnări pe drept cuvint spectaculoase in imprejurările de viață și in mentalitatea omului de la țară, răsturnări care se cer răsfrinte in opere de valoare. Fără a minimaliza in vreun fel realizările existente, remarcabile, unele, imaginea literară a „țăranescului" actual este departe de a se putea suprapune peste reliefurile mustind de viață ale realității. Neindestulător infățișate sint indeosebi mutațiile care intervin in comportamentul „sătenilor" statorniciți in alte medii sociale. Satul s-ar afla și in acest caz in centrul atenției prin manifestările pe care le hotărăște in straturile conștiinței, prin reacțiile personajului potențial rămas țăran in intimitatea existențială.

Schimbarea statutului social al satului, transformarea lui in oraș, se operează in cadrul unui proces amplu presărat cu drame și tragedii, intrucit vechile stereotipii de viață și cultură rezistă multă vreme asaltului din afară, chiar dacă sensul evoluției istorice este limpede. Asemenea situații conflictuale, ciocnirile puternice dintre cele două culturi — realitate fundamentală pentru satul din zilele noastre — trebuie urmărite la nivelul psihologiei eroului pină la prima generație de intelectuali. Pe această treaptă, conflictele izbucnesc intr-adevăr cu intensitate maximă, așa că autorii ar afla aici mai lesne argumente narative concludente, intelectualul de origine rurală fiind tipologic un hibrid ; poartă in el organic elementele vechii culturi, mai rigide, intolerabile, peste care năvălește intempestiv civilizația urbană. Cu toate că personajul se află la oraș, noua ambianță e simțită ca o haină cu care ființa lui nu se identifică structural ; de aci poticnirile, dificultățile de adaptare. Descrierea acestui proces in conștiința țăranului rămas in sat ar părea mai puțin expresivă, mai puțin verosimilă, deoarece acesta nu posedă decit elementele unui singur termen al relației, cultura populară, cea urbană păstrindu-se incă in zone precumpănitor exterioare.

Infăptuirea acestui deziderat implică adesea eforturi considerabile. Cuprinderea vieții satului in opere de ținută presupune cunoașterea dinăuntru pină la contopire, trăirea directă a prefacerilor multilateral perspectivate de ritmurile istoriei. Judecind după marile succese ale literaturii rurale, mai vechi sau mai noi, s-ar părea că această integrare, cu oricite greutăți și limite, o pot realiza mai lesne scriitorii care au trăit o vreme la țară. Ei poartă in memoria afectivă și in cutele conștiinței datele ontologice care le ingăduie să receptioneze in adincul ființei chemarea tulburătoare, irezistibila chemare, a realității inceputurilor, realitate care își reclamă acum transferul in cimpul artei. Intreprindere, s-o recunoaștem, anevoioasă și din cauza habitudinilor de trai și gindire inculcate de noua cultură, dar răsplătită din plin de satisfacțiile creației perene.

CONFABULE

Sub cerul

Indiferent de la ce înălțime
și de la ce distanță
este văzut
Eminescu este același
egal numai Lui insuși
de aceea atit uriașii dar și piticii
il văd la fel
cu capul lăsat mult pe spate
Poetul fiind cerul
atit de albastru incit luminează
in zilele și noptile
in care soarele și luna lipsesc de acasă.

Iulian Neacșu

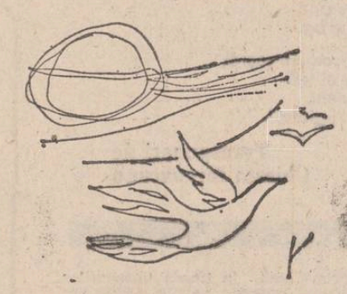

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

TELEGRAME

Stimate și iubite tovarășe SVETOMIR RAICOV,

Cu prilejul celei de a 60-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România are plăcerea de a vă adresa, din toată inima, un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese in activitatea de creație literară in limba sirbă, slujind cu devotament și pasiune idealurile artistice și politice ale umanismului revoluționar, ale infloririi literaturii din patria noastră, România socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe VASILE BĂRAN,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România se bucură din toată inima și vă transmite un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, fericire și noi succese in activitatea dumneavoastră literară și in munca obștească pe care le desfășurați, cu devotament și pasiune, in slujba infloririi literaturii umanist-socialiste din patria noastră.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe ION HOBANA,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România are deosebita plăcere de a vă adresa din toată inima un mesaj tovărășesc și colegial de sincere și cordiale felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, fericire, noi succese in activitatea dumneavoastră de creație literară și in munca social-politică, pe care le desfășurați cu devotament și dăruire in slujba infloririi literaturii umanist-revoluționare din România socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

Însemnări despre proză

Urmare din pag. 1

rin Preda. Și cred că orice gind despre proza ultimelor trei decenii trebuie să inceapă cu el. Prozatorul care a luminat și intunecat acest contradictoriu an 1980.

Diversitatea tematică și stilistică, simultaneitatea formulelor și subiectelor, ampla stăpinire a retoricilor romanului sint surprinzătoare. Coexistă fericit in acest spațiu al prozei românești, o marcată propensiune a „mimesisului", susținută in primul rind de scrisul apăsat și solid al ardelenilor, dar și de spiritul critic tentat de arabesc al scriitorilor cimpiei dunărene (realism cu multiple fațete, de la „prozaismul cotidian" la „simbolismul metafizic"), cu inflorirea barocă a alegoriei, satirei fantaste și imaginarului absolut. Se intilnesc aici romanul istoric și cel poematic, proza umoristică și ironică, impinsă pină la grotesc și absurd, jurnalul și eseul, putem vorbi despre un roman „manierist" și altul „feminist", ambele cu o scriitură rafinată, alături de un roman „documentar", unul „sportiv" și altul de aventuri, etc. Generațiile se amestecă fără complexe, adesea tinerii experimentind „teritorii" epice inedite, asimilindu-și-le (mă gindesc mai ales la un grup de „tineri furioși" și la altul de „imagiști și fanteziști") fără a se mulțumi cu rolul de „pandant" al prozatorului matur. Cărțile proaste stau fără jenă alături de cărțile excepționale, critica scriind cu egală condescendență și grabă despre toate. Speciile se amestecă și ele fără prejudecăți provinciale. Iată suficiente argumente pentru o incercare de sinteză și destule motive pentru ca ea să rămină doar o incercare la fel de indreptățită ca oricare alta.

I. **Marin Preda.** Printre atitea cărți de seamă, cartea anului rămine, fără indoială, **Cel mai iubit dintre pămînteni**, roman scris cu infrigurare, intr-o tensiune tulburătoare a creației, in care luciditatea scriitorului se amestecă cu obsesia profundă a omului, „retorica" romanescă cu răscolirea penitentă a trăirilor, dureroasă adesea prin sinceritatea dusă pină la capătul ființei. Cartea are ceva halucinant in geneza ei — combinație de literatură, proză și viață — care amintește de **Pădurea spinzuraților** și prin impletirea tulbure a erosului și a thanatosului cu frămintările conștiente ale eroului (cărți unice in proza creatorilor lor și in literatura noastră, in care doi mari artiști se eliberează prin scris de sub apăsarea obsesivă a unor probleme de constiință mult mai adinci decit ale scriitorului inaintea creației sale). Totusi nu trebuie să facem grețoasa comună de a-l confunda pe Victor Petrini cu autorul său, sau personajele cărții cu vreun „prototip" real. Petrini este un personaj ca oricare altul, dimensiunea abisală a scrisului din care intuim uneori obsesia profundă a prozatorului este cu totul altceva. Sint de-a dreptul comice declarațiile de paternitate asupra lui Micu, Petrini și alții, ale cutărei sau cutărei persoane reale, cit și ideea că am avea un roman cu cheie și cod pentru inițiați. Este adevărat că Marin Preda a avut intotdeauna nevoie de „modele" pentru crochiurile personajelor sale, că nu a fost, din acest unghi de vedere, un imaginativ, fantezia sa creatoare intervenind de la alt nivel, dar de la „modelul lumesc" la creația artistică este aceeași distanță ca intre bobul de nisip care o iscă și perla născută in scoică. Cit despre „echipa de deratizare", ea este o sarjă caricaturală extraordinar de vie in sine, fără descifrări extraliterare, posibile dar inutile. Cu **Cel mai iubit dintre pămînteni** se intimplă insă un lucru mai grav, care tine de racilele unei vieți literare balcanice : critica, cu mici excepții, s-a intrecut in laude, supralicitind, intr-o adevărată beție de elogii și superlative, cit timp Marin Preda era in viață, apoi a tăcut indiferentă, sau, mai rău, a inceput să minimalizeze cartea, comentindu-i numai scăderile. Adevărul este — și trebuie să avem curajul să o spunem — că avem inainte o capodoperă nefinisată, asemeni acelor **„Captivi"** in piatră ai lui Michelangelo, din perioada 1530—1534, sau a ultimelor sale creații, **Rondanini Pieta** și **Depunerea**, neterminate, unde forme minunat modelate și slefuite se amestecă cu marmura cioplită grosolan, neinlăturată de pe statuia ce doarme pentru eternitate prinsă in informul materiei. Dacă scriitorul ar fi trăit spre a corecta inegalitățile și a-și desăvirși cartea, care cu siguranță nu ar fi fost ultima... Dar și așa, **Cel mai iubit dintre pămînteni**, prin vraja inefabilă a cuvintului, prin romanul iubirii, prin fascinația cu care te captivează chiar și in zonele insuficient realizate, prin subiectul și compoziția de mare fluviu care adună toate apele, purtind și mii și bucuroși și reziduuri cu o forță care e numai a sa, va rămine o carte fundamentală a literaturii noastre.

eminescu

ÎN ITALIANĂ

Oda
(Ode)

(in metro antico)

Mai credevo come si muor apprender ;
Sempre giovin nell'alb mantello avvolto,
L'occhio mio ebbro dell'astro freddo
Soloesister.

Quando tu sorgesti nel mio calle,
Tu, tormento penosamente dolce...
Bevvi intera la voluttà di morte
Inesorabil.

Sto bruciando vivo qual miser Nesso,
Ercol avvelenato dalla veste ;
Spegner il falò non potrei con l'acque
Tutte del mare.

Dal mio proprio sogno mi lagno, strutto,
Sul mio proprio rogo, in fiamme fondo...
Mai risorger potrò lucente pari
Alla fenice ?

Smettan d'affascinarmi gli occhi suoi,
Triste indifferenza, me abbracci ;
Possa quieto spegnermi, vengo ancora
Me a me dare !

Oh, mamma...
(O, mamă...)

Oh, mamma, dolce mamma, da tenebre
di anni
Col fremito di foglie a te tu mi richiami ;
E sulla nera cripta del tuo sant'avello
Si scuoton le acace d'autunno e di vento,
I rami s'aurtan lievi, la voce tua v'è...
Eterno s'urteranno, tu dormirai per sempre.

Quando morrò, amore, non piangermi al
capo ;
Dal sacro tiglio dolce tu spezzi un picciol
ramo,
Al mio capezzale l'inumi, man gentile,
E sopra d'esso cadan dai tuoi occhi stille ;
Lo sentirò che ombra darà alla mia febbre ;
E l'ombra verrà sù, io dormirò per sempre.

E se insieme il fato vorrà che noi spiriamo,
Non chiudan noi tra muri di triste cimitero.
La fossa nostra sia a margin di ruscello
Ci mettano insieme nella istessa bara ;
Tu mi starai vicina al cuore, fior perenne...
Le acque piangeranno, noi dormiremo
sempre.

Kamadeva

Coi dolori del desio
Pronto a guarirmi l'alma,
Invocai nel sonno Kama,
Kamadeva, dioindio.

Eccolo, il fierobimbo,
A caval sul pappagallo,
Col sorriso suo finto
Sulle labbra di corallo,

Ali ha, nella faretra
Lui, a mo di frecce, serba
Solo fiori avvelenati
Dalle spiagge del gran Gange.

Alla cocca mise un fiore
E mi colse dritto al petto,
Che d'allor per notti intere
Piango insonne sul mio letto...

Col suo dardo avvelenato
Arrivò per castigarmi
Figlio dell'azzurro carme
E del fatuo inganno.

Versiune italiană de Geo Vasile

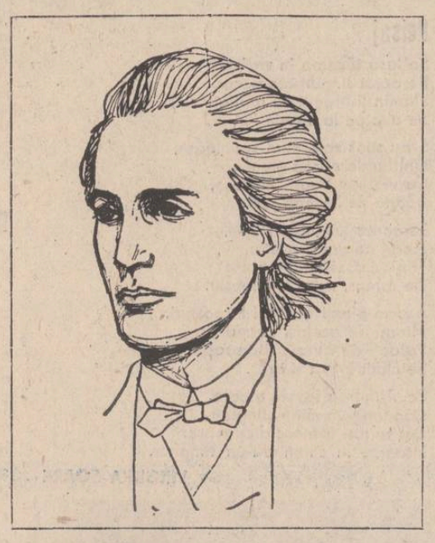

ÎN PORTUGHEZĂ

Até à la êstrela
(La steaua)

Até à la èstrela que surgiu
O caminho é tão longe
Que miles anos devia
A luz para atingir-nos

Talvez apanhou-se há muito no caminho
Nas longes azuis
E apenas agora o seu raio
Cintila ao nosso visto.

A imagem da estrêla que faleceu
Eleva-se lentamente no ceu
Fosse quando não apareceu
Hójè visivel mas ausente.

Mesmo quando a nossa saudade
Desapareceu na profunda noite
A luz do apanhado amor
Persegue-nos ainda.

Réplicas
(Replici)

O poeta

Estas uma onda, estou um horizonte,
Estou uma beira, estas uma mar,
Estas uma noite, estou uma êstrela-
A minha amada.

A amada

Estas um dia, estou um sol
Estou uma borboleta, estas uma flor
Estou um templo, estas um deus-
O meu amado.
Estas um rei, estou uma rainha,
Estaou um caos, estas uma luz
Estaou uma harpa molhada no vento-
Estas uma canção.

O poeta

Estas uma fronte, estou uma emblema
Estou um gênio, tu um problema
Miro nos teus olhos para compreender-te
E amo-te.

A amada

Te parece uma noite, te parece um mistério
Molhada da palida roupa da ombra,
Te parece uma canção sublime e lenta
Amado poeta ?

Ai, tudo o que esta mistico, bardo amado
Dentro desta alma que palpita para ti
Não esta nada, nada a mim-
Tudo esta a ti.

Traduceri în portugheza braziliană de Cătălina Moga

ÎN AROMÂNĂ

Alaşî-ţ lumea...
(Lasă-ţi lumea...)

Lasî-ţ lumea ta chirută,
Bana ta a mea ta-s hibă,
Di va-ńi dai bana ta tută
Vir tu lumi nu-a să ştibă.

V'in cu mini s-aligămu
Pi cirări ca doi lai furi
Tuti noaptea s-ascultămu
Boaţea vecl'ilor piduri.

Tu-alumăchi 'ghilcescu steali
S-pi cirarea di măghie
S-va ni veadi numa eali
Vir tu lumi nu-a nă ştie.

Perlu lungu-ţ s-lu disfaţi
Multu ghini aşi ţi şeadi
Di mesi di voiu s-ti-acaţ
Vir tu lumi nu ni veadi.

Fluirlu jilos ansună
L-ascultămu a lui nihadzi
Cîndu iasi dulţea lună
Di sum alumăchi di fadzi.

Şi pidurea-apindiseaşti
Suschiroasi, cińisită,
Ş-suflitlu ińi si tucheaşti
Tri-a ta faţi hrisusită.

Ti disfaţi cu dulţi-arşini
Ma nu vrei şi ma ti-alaşi,
Ocl'ii-ţi suntu mplińi di mini
Anghil hii ţi voiu s-ti başi.

Ia-aoa-ş bara. Luna-mplină
Tora apa-i hrisuseşti
Elu, apresu de-a ei luńină
Singuru, lailu, s-aducheaşti.

Treambură unda-i uruti
Prit cilăńili asimcati
S-anghiseadzi lumea tuti
Lailu,-s doarmi nu ma-ş poati.

De-a tău prosupu-şi si umpli
Apa lui – ghilie-aleapti.
Ţi mutreşti şi-aridzi tu undi ?
Hii muşată, vruti feati !

Golńili nalbastri,-analti,
Pisti dzenuri vearsă hări
Ş-noi videmu doil'i tu noapti
Steali-n ţer, steali tu-amări.

Niurizmă di tel'i tu cimpuri
Dulţi-aumbra di pońi groşi
Ş-doil'i hiri ahit di singuri
Ş-doil'i ahit di hirioşi !

Luna ditu niori acaţi
S-vearsă aradzi pi-apa laie
Şi-ni ti-află tu-a meali braţi
Vruta mea dulţi sivdaie !

Mirachea
(Dorinţa)

V'inu tu codru, la izvorlu,
Cari treamburi pe-agali,
Iu-i aumbrî şi lilici
Şi-alumăchi plicati-n cali.

Şi tu braţle-a meali teasi
Ta s-aladzî, pri cheptu-ńi s-cadzi
Di pi capu s-ţi l'au zivonlu
S-ţi vedu ocl'ii mirdziladzi.

Pi dzinucl'ii-a mei va şedzi
Va s-him singuri maşi noi doil'ii
Ş-pi creaştitu ańiurizmati
Va-s vearsi lilici tel'ii.

Frimtea albî, perlu galbin,
Pe-a meu braţ pe-anarga s-laşi
Va-s ţ-alaşi a tali budzi
Dulţi-aroşi s-ţi li başi.

Va-s videmu v'isi hirsiti
Cu noi cintiţi muşati
Izvurli pondi va-s cinti
Ş-vimtul adil'ios ţi bati.

Va-s durńimu to codrulu veardi
Sum aumbra ţea di tel'i
Ş-lilici, ca minduierli,
Va-s cadi girdel'i-girdel'i.

Transpuneri de Chirata Iorgoveanu

REVISTA STRĂINĂ

● **SUPLIMENTUL** publicaţiei „Italia Mondo", consacrat României, analizează realităţile din ţara noastră. Suita de articole relevă dezvoltarea impetuoasă a economiei româneşti care se remarcă în ultima vreme printr-o mare diversitate realizată în special prin extinderea complexelor industriale, nu numai în ramurile tradiţionale, ci în toate celelalte sectoare de activitate. În paginile suplimentului sînt inserate mai multe fotografii care argumentează o dată în plus saltul calitativ înregistrat de economia românească în ultimii 15 ani. La loc de cinste între aceste imagini ale prezentului socialist se află portretul tovarăşului Nicolae Ceauşescu, preşedintele Republicii Socialiste România. Evidenţiind principalele aspecte ale politicii externe româneşti, suplimentul publicaţiei „Italia Mondo" subliniază efortul constant al României pentru promovarea în relaţiile dintre state a principiilor colaborării „indiferent de orînduirea socială, în vederea participării la soluţionarea problemelor complexe ale lumii contemporane, a promovării unei politici noi, democratice, bazată pe egalitate între naţiuni, prin intermediul căreia să se asigure dreptul fiecărui popor la o dezvoltare liberă, conformă aspiraţiilor sale".

● **„ROMÂNIA** — relevă revista indiană „East European Trade" — a obţinut cele mai mari succese în dezvoltarea sa, a cunoscut cea mai prodigioasă manifestare pe plan internaţional după 1965, de cînd la conducerea partidului şi statului se află Nicolae Ceauşescu, care a introdus un puternic spirit novator şi dinamic în întreaga activitate politică, economică şi socială a ţării". Într-o serie de articole revista indiană evidenţiază liniile dominante ale planului de dezvoltare a României pe următorii cinci ani, subliniind că întregul efort e pus în slujba satisfacerii cerinţelor şi împlinirii multilaterale a omului, a fericirii şi bunăstării lui.

● **EXPOZIŢIA** „Vestigii dacice în Carpaţi" a fost vernisată la Muzeul de literatură cehă „Strochov" din Praga, în prezenţa unui numeros public. Despre semnificaţia sărbătoririi a 2 050 de ani de la întemeierea primului stat dac centralizat şi independent a vorbit Radomir Pospisil, directorul muzeului. Au fost subliniate, cu această ocazie, realizările de azi ale poporului român care, sub conducerea Partidului Comunist Român, edifică societatea socialistă multilateral dezvoltată.

● **SUB AUSPICIILE** Comitetului pentru cultură şi informaţii din R.S. Croaţia, la Zagreb a fost deschisă o expoziţie de fotografii şi documente istorice privind civilizaţia dacă. La vernisajul care a avut loc în prezenţa reprezentanţilor organelor locale, a numeroşi oameni de cultură şi artă, ziarişti etc., a luat cuvîntul Nikola Subanovici, vicepreşedintele Comitetului republican pentru cultură şi informaţii.

● **A ÎNCETAT DIN VIAŢĂ** cunoscutul scriitor englez Archibald Joseph Cronin. Romanele sale realiste, cu puternice accente sociale, au fost tipărite în ediţii succesive atît în ţara sa, cît şi în multe ţări din întreaga lume. Trei dintre cărţile sale — „Citadela", „Castelul pălărierului" şi „Sub stele" — au fost traduse şi în limba română în ediţii care au numărat multe mii de exemplare. Cîteva dintre capodoperele lui Cronin au fost ecranizate, filmele fiind bine primite de spectatorii de pretutindeni. Scriitorul englez avea 85 de ani şi se afla la Montreux, în Elveţia, unde se stabilise în 1955.

● **DR. JAN SAJDAK** din Poznan (R.P. Polonă) a fost decorat de guvernul francez pentru contribuţia sa la regăsirea şi remiterea către arhivele din Franţa a peste 300 de documente istorice de mare valoare datînd din perioada 1814—1816, care au fost sustrase de hitlerişti în anii celui de-al doilea război mondial.

● **PENTRU** prima oară în istoria tipăriturilor rare, Jean de Bonnot reuneşte într-un singur volum toate poeziile acelui „poet al diavolului" — neasemuitul Charles Baudelaire, ilustrate de „artistul blestemat" Felicien Rops, amîndoi datorîndu-şi aceste „caracterizări" numai operelor lor pline de originalitate şi fantezie.

● **TURNEUL** pe care Orchestra simfonică din Viena l-a efectuat în Europa a fost considerat un adevărat triumf, la concerte fiind prezenţi mai mult de 50 000 de spectatori. Printre oraşele vizitate de cunoscutul ansamblu austriac se numără Budapesta, Paris, Barcelona, Madrid, Bruxelles, Geneva, Zurich şi Vaduz, capitala statului Lichtenstein.

● **ÎN CASA** în care marele bas Fiodor Şaliapin a trăit la Moscova între 1910—1922 se va deschide un muzeu memorial, alături de care va fi construită o sală de concerte. Clădirea este una din puţinele case din secolul al XVIII-lea care s-au păstrat pînă în zilele noastre. Restauratorii vor reface după fotografii şi alte documente interioarele casei unde s-au reunit adesea compozitori şi artişti de prestigiu, unde se repetau lieduri sau arii din opere precum şi alte programe pentru concerte.

● **EDITURA** londoneză „The Folio Society" — specializată în tipărituri prezentate în condiţii grafice cu totul deosebite dar care acoperă o mare varietate de subiecte, de la „Divina Comedia" a lui Dante la „Marile Speranţe" a lui Dickens, de la cărţi cu caracter ştiinţific sau istoric la ficţiune sau călătorii, — a scos de curînd volumul „Venice: The Most Triumphant City". Apărut sub îngrijirea lui George Bull şi avînd peste 100 de ilustraţii în culori, lucrarea este „o călătorie de explorare literară de-a lungul a cinci secole", întreprinsă sub ochiul atent al unor mari scriitori, artişti şi călători din trecut.

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XVI)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Nisipul Saharei se cernea peste România

În cartea lor, „Ploieşti", James Dugan şi Caroll Stewart relatează impresiile primilor americani participanţi la operaţiunea „Tidalwave", la contactul cu spaţiul aerian al României şi cu peisajul ţării noastre. Survolînd Dunărea, între Calafat şi Corabia, pentru a ajunge în linie dreaptă asupra Piteştiului (codificat „poarta de intrare Nr. I" ca, de acolo, să se îndrepte spre „poarta 2" — Tîrgovişte, de unde, orientîndu-se după punctul de reper Mînăstirea Dealului, să coboare spre „poarta 3" — Floreşti, de deasupra căruia nu le rămîneau decît trei minute de zbor pînă la obiectivul final — Ploieşti), oamenii din echipajele Mareii Razante priveau uluiţi „magnifica panoramă ce se deschidea în faţa ochilor lor înroşiţi de nisipurile deşertului. Prin ceaţa diafană, cîmpia verde-aurie a Valahiei se desfăşura în toată splendoarea recoltelor de vară. Şobolanii deşertului se aflau de-acuma deasupra României opulente. Ei îi contemplau frumuseţile trăind, poate, aceleaşi emoţii încercate, în trecut de năvălitorii care au jefuit aceste somptuoase pămînturi încă din epoca de bronz (...). De astă dată invazia era de altă natură : în armada americană nu exista nici un singur om care ar fi dorit să încalce pămîntul României". La traversarea Dunării, un pilot a strigat : „Poftim! Dunărea nu este cituşi de puţin albastră ! Ci un fluviu tulbure, ca atitea de pe la noi !". Pentru educarea membrilor echipajului său care n-au avut şansa să fie crescuţi în Utah, locotenentul Walter Stewart de pe bombardierul „Utah Man", adaugă : „Dunărea seamănă cu Coloradoul, la Moab !". Un alt pilot ar fi strigat : „După Statele Unite asta este cea mai frumoasă ţară pe care am văzut-o vreodată ! Aici aş vrea să sar!". Avionul lui survola albia unui riu în apa căruia se scăldau cîteva fete despuiate...

...În vara lui 1978, la 35 de ani de la primul bombardament masiv american asupra Ploieştiului, zece participanţi la misiunea „Tidalwave", piloţi, bombardieri şi navigatori, oameni intraţi în toamna vieţii au vizitat România şi au ţinut să revadă locurile marelui lor examen de viaţă din timpul celui de al doilea război mondial. Au văzut altfel decît atunci cînd, reîntorcîndu-se la Benghazi, atîţia ciţi s-au mai întors, au putut spune fără prea multă convingere : „Veni, vidi, vici !". Au văzut o ţară blajină şi ospitalieră. Un popor harnic şi îndîrjit în treburile lui. Un Ploieşti renăscut, un adevărat oraş al aurului negru. Dar, despre impresiile lor, culese şi mărturisite după 35 de ani de cînd văzuseră şi se minunaseră pentru prima dată de frumuseţile acestei ţări, mai tîrziu...

Acum, de undeva de deasupra lor, un avion de recunoaştere transmitea la Otopeni : „Numeroase bombardiere mari !". Baza de la Otopeni întreba : „Ce direcţie ?". La care, răspunsul prin radio sosea prompt : „Bucureşti !".

Dar, după această confirmare a ţintei încă ipotetice, pentru cei de la Otopeni s-a petrecut un lucru de neînţeles. Marcea Razantă dispăruse. Cum ? Unde ? Nimeni n-ar fi putut spune. Parcă o înghiţise pămîntul. Formaţiunile de bombardiere ieşiseră brusc de sub raza de acţiune a radarurilor germane. Era efectul zborului la înălţimea firului ierbii. Ideea că vor fi nevoiţi să facă faţă unui atît de masiv bombardament executat în zbor razant nu îi venea nici unuia dintre subalternii lui Gerstenberg. Acesta gonea spre Ploieşti în maşina lui cu fanion metalic, cu crucea încîrligată, înfipt în port-dra-

Continuare în pag. a 7-a

REPERE

Critică şi senzaţie

Ca mai totdeauna în cazul creaţiilor de mare profunzime — iar cartea lui Jean-Pierre Richard tradusă la Editura Univers în excelenta versiune a lui Alexandru George trebuie trecută în mod hotărît printre ele — nu trebuie să te conduci după această primă impresie. Criticul e lipsit de impetuoase porniri adolescentine, concretizate în afişarea apăsată, încă din primele rînduri ale textului, a unei viziuni critice personale prin care — ni se atrage răspicat atenţia — opera va fi valorificată într-un chip, într-o măsură, pe care nu le cunoscuse anterior. Dimpotrivă, eseistul francez vrea mereu să dea, la lectură, senzaţia că el nu face decît **să îngîne** refrenul esenţial pe care opera însăşi îl comunică într-un fel limpede, fără echivoc. Subtilitatea strategică, ca să zic aşa, a procedeului se vede de îndată. Ferindu-se de expunerea apriorică a unei luări de poziţie subiectivă, J. P. Richard se fereşte totodată de atitudinea noastră, aproape reflexă, de respingere ; el nu ne somează la raliere pentru unghiul său de interpretare, ceea ce ne-ar împinge, fără doar şi poate, la dorinţa de a-i opune pe al nostru, propriu.

Analizele sînt de fapt de o desăvîrşită noutate, cu atît mai plină, cum ar fi zis criticul însuşi, cu cît aparenţa e mai apăsat tradiţională. Căci ce fel de critică este aceea care se lasă **invadată** cu înfrigurare de senzaţiile produse de operă, care percepe cu intensitate acută — lipsită, să precizez, complet de crispare în cazul de faţă, pagina lui J. P. Richard fiind marcată de un ton al blîndeţii străbătute de puternice, dar domoale unde de senzualitate — tot ceea ce opera îi oferă, care caută a retransmite într-un stil încîntător încîntarea receptorului dinaintea creaţiei şi nicidecum a o „aservi" pe aceasta din urmă unei intuiţii personale ? Este vorba, firească, de critica de factură impresionistă. Nu e de mirare apoi că, superficial, critica lui J. P. Richard poate părea şi obiectivă şi impresionistă. Deosebirea dintre cele două modalităţi e mai degrabă formală căci dacă prima se opreşte la aspectul vizibil, incontestabil, al operei şi îl discută în termeni precişi, seci, cea de-a doua, în ciuda unor prejudecăţi, este doar o „încrengătură" a celeilalte : nici ea nu trece dincolo de primul strat, numai că îl impodobeşte, în modalităţi care ţin de posibilităţile de expresie ale criticului. Aceste posibilităţi, extraordinare la J. P. Richard, sînt însă la el doar „poarta" prin care intră viziunea originală. În aceasta ar consta, de altfel, salutara violenţe a criticului : el ne convinge perfect de argumentele lui, fiindcă nu pare a depune nici o strădanie în acest sens ; ne face să receptăm fără rezistenţă — cum se întîmplă de atîtea ori în situaţii analoge ! — inedităul punctului său de vedere, fiindcă insinuează că nu ar fi vorba în nici un chip de vreo răsturnare de perspectivă. Conversînd cu graţie, ne face pe nesimţite să vedem o mare ori mai puţin mare personalitate creatoare, ca pe un tot perfect coagulat. Unei fraze extrase parcă la întîmplare din cutare roman al lui Stendhal ori Flaubert **îi răspunde** o mărturisire decupată dintr-o scrisoare a vreunuia din aceşti scriitori ; prin ele se relevă apoi un motiv de fond la nivelul întregii opere discutate, confirmat ca atare de atîtea alte probe aduse parcă în joacă în context. Şi astfel, întreaga construcţie critică se încheagă fără să aibă însă o clipă un aer demonstrativ, fiind aidoma acordurilor impunătoare ale unei simfonii pe care le accepţi ca deficii. Criticul nu se grăbeşte deloc şi în felul acesta ne face să fim în cele din urmă cu desăvîrşire de partea sa, căci nu a avut deloc aerul că ar fi vrut să ne atragă în vreun fel sau pentru ceva. Demersul său aduce cu cel al faimosului Porfirii Petrovici din **Crimă şi pedeapsă**. Acela se hotărăşte să acuze (recte : îşi dezvăluie punctul de vedere) numai cînd cel aflat în culpă însuşi era, graţie presiunilor subtile, cvasiinsesizabile ale anchetatorului, gata să se autoacuze. Se poate spune astfel că eseistul nu ne convinge de viziunea sa, ci ne-o introduce direct în conştiinţă. Foarte schematic vorbind — ca şi poezia adevărată, textul critic al lui J. P. Richard nu se poate repovesti — multimea năucitoare de probe, adunate în fond cu atîta artă, încît par a fi fost găsite fără efort, încît par a cădea pur şi simplu în pagină, aidoma unei puzderii de fulgi graţioşi de zăpadă, care însă pînă la urmă acoperă totul — ar gravita (ca să mă refer doar la primii doi scriitori analizaţi) la Stendhal în jurul obsesiei clarităţii, al oroarei de umbră, de echivoc ; la Flaubert în jurul obsesiei formei, a oroarei de inform...

Cartea dă o sugestie muzicală şi la nivelul compoziţiei. Primelor două eseuri, consacrate unor mari scriitori, **le răspund** următoarele două, închinate la doi minori (Fromentin şi fraţii Goncourt). Pe de altă parte, ordinea eseurilor din volum sugerează o aparte, treptată, cădere : de la forma robustă, neclintită, la Stendhal, la forma în care au pătruns picături ale informului la Flaubert, la accidentele de formă împlinită la Fromentin şi, în sfîrşit, la acele particule fine, care nu mai sudează în nici un chip, la fraţii Goncourt.

Victor Atanasiu

SPORT

Invocaţie de seară

Iarna se dă cu sania pe limba coasei. Dar caii ei trufaşi n-or să-şi rupă picioarele în sideful oţelului şi nici n-or să încalţe potcoave vărătice numai fiindcă picură la strajină ca-n asfinţituri de martie. Sînt lacrimi de haimanale. Timpul viu al iernii învîrtindu-se deocamdată, în plantaţiile de portocali şi de măslini de pe malul Mediteranei, se va sătura curînd să-şi coboare viforele în scoici imitînd pahare căptuşite cu trandafiri şi se va întoarce să înfunde ulîţele ce-i sînt dragi. S-a arătat în casa lunii mutra dolofană a lui Sancho Panza strecurînd vin roşu în burduf de capră şi ăsta-i semnul că trebuie să ieşim în prag şi să ne potrivim ochii pentru a întîmpina oaspeţii. O zi bîntuită de ploaie în ianuarie e ca o statuie subversivă, celebrează simboluri străine şi ne depărtează de ţel. O iarnă cu trupul inert mă revoltă şi mă depărtează de treburi. Săptămîna aceasta chiar am văzut două pîlcuri de căprioare în cîmpia din apropierea Bucureştilor şi mi-am dat seama că duse-s pentru totdeauna poveştile cu popi mîncaţi de lupi pe drumurile dintre sate troienite. Erau (poveştile alea) ca o scuturare de basm sau ca o piesă jucată la porţile raţiunii, admisă instinctual, refuzată logic, mereu dorită. O iarnă grea strînge păcatele la vorbă, stă cu faţa la lume, osîndeşte necuprinsul să ne pătrundă simţurile şi bate monedă care se va lustrui şi se va aduna în comori splendide cîndva. Nimic ce-i neted şi resemnat nu e sortit să rămînă. Vraja înfrînge moartea şi face să vibreze nuiele de bronz în fiinţa spiritului cînd timpul se sacrifică pe sine şi devine expresie înalt legănătoare : era în iarna aia cînd am ieşit din casă pe horn... Parcă înnebuneşte rîsul şi nu se mai termină. Şi-n seara brună de la poalele sobei sub calendarul gătit cu spice de grîu, toate hotarele fug în izbîndă. Legendele noastre se tipăresc spre Nord cu virtuţi de întemeiere iluminată... ia, eu fac ce fac de mult, iarna viscolu-l ascult.... Iernile-s făcute să bubuie-n catedralele de oase demne şi domneşti ale salcîmilor şi nu pentru sugrumarea perversă a florii de lămîi. Bărăganul e moşia lor cea mai rodnică. Mi-e dor de-o iarnă strîmbă şi cu minţile pierdute. Iarna ca Istorie, ca un adevăr din care ţîşnesc erezii, ca o epuizare activă de virtuţi, ca o amintire în epocă, divină, urlînd prin faptă. Iarna ca abstracţiune mă deprimă. Iarna, ca să fie de bun simţ, trebuie să mîie zăpezi vizionare.

Figura pe care o face acest ianuarie prin grădinile de măslini e pur şi simplu neserioasă. E acolo fără statut juridic. Aici, pe cîmpiile de la Dunăre, limbajul ei capătă noblеţe şi autoritate unică peste întreg văzduhul. Aşteptînd-o să vină să se destrăbăleze, vinul pocneşte-n doaga risipirii — lacomă pomenire a tuturor poveştilor.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIV
4
(978)
Sîmbătă
24 ianuarie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Cu cel mai profund devotament

De la marele act al unirii la acela al unității indestructibile, al coeziunii întregului popor, solidar și cutezător în viziunea și realitatea sa de fapt, iată procesul, saltul uriaș realizat de România, generații după generații, lupte după lupte și jertfe după jertfe, ca să ajungă ceea ce este azi, o patrie liberă, socialistă, independentă și suverană, cu o economie, știință și cultură înfloritoare, o operă istorică înfăptuită de oameni, pentru ei. Întărind astfel și mai mult condiția de om și umanitate, și situînd-o în raza de acțiune a unei conștiințe noi, superioare, cu întinse rădăcini în trecut, acolo unde au fost puse cele dintîi temelii ale istoriei prezente, ca și în realitatea însăși a anilor socialiști, în tot ceea ce a inspirat și insuflat forță de înfăptuire și patos activ, revoluționar. Gîndurile și sentimentele noastre ne duc, cu cel mai profund devotament către omul care întruchipează toate acestea, către ctitorul acestei noi condiții, ctitorul României noi, socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Actul unirii din 1859 rămîne evenimentul cu putere de simbol. Realizat prin voința și puterea maselor, și extrăgîndu-și seva din momentul revoluționar de la 1848, el a deschis seria unor alte și alte evenimente care, în succesiunea lor, l-au completat și l-au dus mai departe, făclie în timp și în inima, în conștiința de sine a poporului. Sînt trepte care urcă mereu și se apropie și pe parcursul cărora țara și-a întărit prin luptă vocația și dorința ei fierbinte de unire, știind că în aceasta-i stă de fapt puterea și în aceasta-i stau și cele mai arzătoare sentimente și gînduri ale sale, mobilul însuși al existenței sale ca stat și popor. Cucerirea independenței la 1877 este o dovadă. O treaptă eroică, distinctă în desăvîrșirea edificiului său. Unirea Transilvaniei cu patria mumă, sub acel tulburător și înflăcărat discurs de voință și promptitudine — **noi vrem să ne unim cu țara** — reprezintă un alt moment epocal, o altă glorioasă și edificatoare temelie pentru alcătuirea și starea de astăzi a patriei, în relieful și fizionomia propriei sale unități. Pentru ca decisiv și cu valențe transformatoare în toate direcțiile, 23 August 1944 să încunune o operă, capăt de serie a celor mai adînci prefaceri și a celor mai substanțiale, mai hotărîtoare înnoiri. În unire și unitate partidul comunist a văzut esența însăși a luptei și garanția însăși a înaintării pe calea progresului și civilizației, a prosperității întregii țări.

Așadar, unire și unitate.

Istoria a făcut ca în exact aceste zile de rememorare a actului profund al unirii să putem cinsti și ziua sa de naștere, două date calendaristice care, de la distanță în timp, se unesc și capătă o deosebită semnificație în inima și conștiința noastră. De personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu este strîns legată personalitatea însăși a partidului și a țării, numele său, prețuit și stimat, ne-a devenit sinonim cu identitatea însăși a mersului nostru victorios înainte, cu tot ceea ce ne propunem și înfăptuim. De mai bine de un deceniu și jumătate se află la cîrma destinelor noastre socialiste și în tot acest răstimp, cel mai înfloritor din întreaga noastră istorie, am deprins un sens nou al existenței și am văzut că totul ne stă în putere și că nimic nu ne poate abate din drum. Mărturie stă însăși țara în dinamica ei cea mai complexă și cu schimbările ei revoluționare petrecute în absolut toate domeniile de activitate, de la economie, știință și cultură și pînă la condiția însăși a omului și a relațiilor sale cu sine însuși și societatea, pînă la fizionomia sa moral-politică și socială, pînă la concepția și conștiința sa patriotică, revoluționară.

Sărbătorind ziua de naștere a secretarului general al partidului, președintele țării, gîndul ne duce la tot ceea ce înseamnă pentru noi toți prezentul și viitorul socialist și comunist al României. Și sînt însuflețitoare, trainice motive să facem din toate acestea încă un prilej de cea mai înaltă stimă și prețuire ca și de sinceră, fierbinte urare pentru cel ce în fruntea partidului și statului ne conduce, în unire și unitate, spre edificarea propriului nostru viitor. La mulți ani !

Luceafărul

Portret de Zamfir Dumitrescu

unirea — deziderat și punct de plecare

În orizonturile spiritualității românești, acele care se deschid lumii încă din tărîmuri de protoistorie, marcînd însemnul unei civilizații străvechi, Unirea a constituit o permanență a vieții noastre naționale. Unirea a fost primul și netăgăduitul impuls în devenire a tot ce s-a zămislit aici între Carpați și Dunăre, de la o margine la alta de țară. De aceea s-a spus, și nu fără temei, că uniți eram și ne știam uniți din începuturi prin stigmele dătătoare de viață ale unei spiritualități ce vine din origini : trecînd în grai și măsurat, același pe întreg spațiul românesc, trecînd în statornica lume a obiceiurilor pămîntului, dăinuind din vremuri geto-dace, imemoriale, trecînd în credințe nestrămutate, în datini fără vîrstă și tradiții fără egal, alcătuind la un loc acea constelație a Unirii, în care un popor și-a regăsit mereu conștiința necesară de sine, de la o alcătuire la alta a veacurilor.

Unirea a fost însemnul statornic al redesteptării naționale prin ceea ce avem, prin ceea ce de veacuri a fost zăgăzuit și supus mai mult împrejurărilor de moment. Unirea a mai desemnat și o preluare conștientă de destin în rosturile de viitor ale neamului de propășire și înaintare cu toate popoarele dornice de progres. Spiritualitatea autohtonă căutată, din a doua jumătate a veacului trecut, alte dimensiuni, care-i permit să-și îndrepte atenția spre moștenirile noastre dintîi. E momentul cînd eruditul Hașdeu, învingînd prejudecățile contemporanilor, se întoarce spre fenomenul geto-dac, întrebînd și întrebîndu-se : „Pierit-au dacii"? Deschide tărîmul uitat al începuturilor noastre spirituale, și găsește cu cale să aducă aminte contemporanilor săi, și nu numai lor, că după aproape patru decenii de la unire, în 1859, ne puteam gîndi la jubileul „de răspîndire a civilizațiunii", un jubileu de 1 500 de ani al „daco-românului. Niceta Remesianul, civilizatorul lumilor, în secolul al IV-lea, un far de lumină în mijlocul barbariei", spune convingător Hașdeu. Căutînd aceleași rosturi străvechi ale spiritualității noastre proiectată în mituri și în legende, dar și într-o încercată istorie, marele Eminescu avea să înalțe la rang de adevăr ideea că : „pentru români n-a existat niciodată un timp de vasalitate". Puteam fi supuși și dominați, așa cum s-a întîmplat de cîte ori dreptul forței a înlăturat forța dreptului, dar ființa noastră națională a născut și a creat pe mai departe după tiparele ei originare.

Se cuvine să înțelegem din aceeași perspectivă a Unirii, și îndelungatul proces de inserție a spiritualității noastre în cultura europeană, nu printr-o aderare de conjunctură, ci una de durată, prin valori și idei care își au primatul lor în contextul epocii. Și nici printr-o aderare formală la așa-numitul proces de „europenizare a culturii", care ne-ar fi oferit modele și sisteme făcute, ci prin nota specifică a unei culturi, care nu se simțea cu nimic mai prejos decît celelalte. E tocmai ceea ce au înțeles după Unire un Kogălniceanu, un Maiorescu, Bărnuțiu, Xenopol, Conta, Brătienii, și atîția alții, pînă la apariția, în alt veac, a unui Iorga, Constantin Rădulescu-Motru, Lucian Blaga, Brâncuși, M. Eliade ș.a.

Vasile Vetișanu

Continuare în pag. a 5-a

Cheia de boltă

După ziua în care comemorăm prin tradiție zămislirea lui Mihai Eminescu, două date importante aprind file purpurii în calendarul aniversărilor noastre din prima lună a anului : 24 ianuarie, ziua Unirii din 1859, realizată sub sceptrul domnitorului Alexandru Ioan Cuza, și 26 ianuarie, ziua de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Vecinătatea în timpul de astăzi al țării a acestor momente aniversare se investește acum cu o semnificație asupra căreia se cuvine să stăruim.

Nu cunoaștem nici o altă perioadă din istoria românilor — exceptînd însuși miezul fierbinte al evenimentelor din 1859 și 1918, în urma cărora dezideratele supreme ale poporului chiar s-au împlinit, prin lucrarea destoinică a unor patrioți desăvîrșiți și integri —, cînd unitatea noastră națională, în contextul unei independențe reale și efective, nu numai politice, ci și economice, a stat mai ferm în centrul preocupărilor românești, ca factor primordial al atenției și demersurilor ideologice și sociale. Nu cunoaștem nici o altă perioadă din istoria românilor comparabilă, din acest punct de vedere, cu anii luminoși și fertili pe care cu îndreptățire îi numim astăzi **Epoca Nicolae Ceaușescu**.

În acest sens, dovezi nu mai sînt necesare, pentru că adevărurile sînt de domeniul evidenței. Și este din ce în ce mai limpede pentru noi că bărbatul clarvăzător și înțelept al cărui nume se transferă asupra timpului său, ca semn de supremă recunoaștere din partea poporului a virtuților întruchipate de ființa și activitatea lui, a imprimat acestui ideal istoric românesc, unității naționale, o dimensiune nouă și, nu în ultimul rînd, un statut de demnitate pe măsura acestui timp al acțiunii și faptei desfășurate plenar, în slujba unei patrii comune. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a transformat acest ideal în răspundere care se asumă hotărît, acum și în fața viitorimii, în cheie de boltă a destinului național.

Lucrarea aceasta memorabilă se înscrie între faptele care rămîn și asupra cărora, cîndva, dintr-o perspectivă sintetizatoare, istoricul de mîine va fi în măsură să refere cu un plus de pregnanță. Sub imboldul ei, mai mult ca oricînd, unitatea națională a fost investită, firesc,

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 3-a

În acest număr :

MAREELUI FIU AL PATRIEI, OMAGIU

● **„Cîntec pentru Omul integru" de Ion Cringuleanu** ● **Poeme de** ● **Virgil Carianopol** ● **Horvath Dezideriu** ● **Constantin Atomii** ● **Gabriel Iuga** ● **Pavel Pereș** ● **Dumitru Udrea** ● **Ion Pachia Tatomirescu** ● **„Mesager al păcii și prieteniei" de A.I. Zăinescu.**

Arhitectura — gest civilizator

Arhitectura s-a constituit ca una din activitățile antientropice, ordonatoare, ale mediului ambiant, integrînd unor volume construite, spațiul interior, sau delimitînd spațiul urban. Spațiul, care, după cum spunea Bruno Zevi, „este principalul protagonist al arhitecturii" nu a devenit arhitectură decît atunci cînd prin intervenția arhitectului a depășit determinarea structural funcțională, fiind investit cu valoare estetică și devenind implicit, prin opțiune culturală, manifest al epocii.

Arhitectura a fost și rămîne arta cea mai apropiată de om, pentru că s-a născut din nevoile cele mai intime și diverse ale omului, fidelă expresie a comenzii sociale, evoluînd odată cu ea și supunîndu-se mereu tribunalului ei necrutător. Monumentele de arhitectură localizează în jurul nostru istoria făcîndu-ne contemporani cu ea și obligîndu-ne să ne măsurăm gesturile în fața ei.

Tablourile, statuile pot fi strînse într-o expoziție și vizitate din cînd în cînd în gest retrospectiv dar, palatele, catedralele, universitățile nu pot fi expuse în muzeu și uneori discret uitate în virtejul stressului zilnic, căci casele rămîn o prezență vie și uneori mustrătoare, de care se lovesc mereu pașii noștri grăbiți. Sîntem formați, conditionați de expresie culturală a spațiului în care ne mișcăm, îl asimilăm sau polemizăm cu el, ajungînd să-l interiorizăm și, vrînd nevrînd, să ne exprimăm prin el.

Cu toate acestea interesul trezit de arhitectură se manifestă doar în plan retrospectiv devenind obiect de studiu doar pentru istoricii de artă, evenimentele de arhitectură contemporană trecînd de cele mai multe ori nesemnalate de presă, darămite competent comentate de un „critic de arhitectură".

În condițiile multiplei determinări a arhitecturii, determinare social-politică, economico-financiară, determinare tehnico-constructivă legată de tehnologii și materiale de construcție, considerate de rezistență, fizica construcțiilor, de instalații, de condiționări hidro-geologice și cli-

arh. Cristina Suciu Moscu

Continuare în pag. a 7-a

Orice ți-am da...

Orice i-am da e doar un semn sărac
Celui ce dă-ntr-o zi cît într-un veac,
Nu unuia ci-ntregului popor
De orice grai ar fi, dar muncitor.

Căci munca e deviza lui și-a noastră
Să fim stăpîni pe plai sub zarea-albastră
Să-i dăm un dar ce drag ni-i tuturor :
Garoafe roșii prinse-n tricolor.

Și să-i dorim să-i fie viața lungă,
Ca-n piscul comunist s-ajungă
Și-n urma lui să fie tot poporul
Cu steagul roșu și cu tricolorul,

Sub arcuirea mării căi lactee
Comete de lumină ce scinteie
Cu roșu foc, cu galben și albastru
Drept semn că țara noastră are astru.

Mihai Beniuc

Biografia unui portret

Există la Muzeul de istorie al P.C.R. o fotografie care îți atrage atenția imediat. Printre zecile de panouri și documente așezate, sub vitrine strălucitoare de sticlă, dintre literele incandescente ale tuturor lozincilor mobilizatoare pe care luptele comuniștilor români le-au emis, printre obiectele care particularizează istoria într-un chip atît de sentimental, — ea are forța unui magnet. Este un chip de tînăr. Portretul unui tînăr adolescent. Un chip căruia îi remarci întîi frumusețea și-apoi, subt o vrajă inexplicabilă, — expresia. Într-adevăr : dacă privirea aceea atît de pătrunzătoare și hotărîtă, exprimînd atît de limpede neclintirea și tenacitatea ar sta pe chipul unui matur, faptul ar fi normal. Dar este chipul unui copil, chipul curat și frumos al unui adolescent din care privirea aceea dramatică pornește ca o imensă și grea provocare aruncată tuturor nedreptăților lumii, o privire bîntuită de adevăr și dreptate, o expresie a mai binelui întrezărit ca victorie în toate trăsăturile feței, în obrazul acela dramatic, exprimînd o conștiință atît de vie și de acută, inteligența și rațiunea biruind vîrsta romantică.

Nimic n-a schimbat, prin trecerea vremii, acel portret de adolescență al tovarășului Nicolae Ceaușescu. Ceasurile și zilele, anotimpurile și anii, răspunderile imense pe care le are la cîrma țării și a istoriei i-au încărunțit, poate, părul, i-au maturizat, poate, chipul, dar expresia aceea de voință și de tenacitate, de neclintită perseverență, focul viu, flacăra aceea care arde și te vrăjește, acolo, în sala de istorie contemporană a muzeului de istorie a partidului, — este aceeași și este fierbinte, este vizibilă pe tot parcursul unei biografii exemplare, care n-a încetat niciodată să fie și a țării, care n-a încetat niciodată să fie și a poporului nostru. Nici un moment de odihnă, nici un moment de zăbavă, nici o șovăire și nici o întîrziere în programul unei conștiințe profund patriotice, pentru care libertatea și independen-

N. Velea

Continuare în pag. a 3-a

● **În paginile 4—5 :** ● **„Un document liric despre români" de Ion Dodu Bălan** ● **„Locul de moară" — proză de Stelian Zamora** ● **„Cu stelele" de Gheorghe Pituț** ● **Poezii de Ion Nicolescu.**

Ctitor de țară și gînditor înțelept

Patima construcției, a zidirii casei, și gîndul înalt, definirea sensului existenței, ipostaza ziditorului și a gînditorului înțelept, sînt cele două coordonate, unite organic, ce pot fi urmărite de-a lungul întregii noastre istorii și duse azi în lumină cu o fascinantă pregnanță.

Anii de cînd tovarășul Nicolae Ceausescu se află în fruntea partidului și poporului nostru sînt chintesența celor mai înalte idealuri și au însuflețit existența multimilenară a poporului nostru. O privire de-a lungul acestui drum dramatic și glorios este cît se poate de pilduitoare.

Neagoe Basarab a generat nu numai o epocă de înflorire a culturii Țării Românești ci s-a constituit pe sine în model, un model strălucit pe care urmașii s-au străduit să-l urmeze. Astfel, la un secol după el, un alt mare voevod, Matei Basarab, era comparat ca suprem elogiu cu înțeleptul Neagoe. Venerația cu care Neagoe Basarab era înconjurat se dovedea nu numai cu totul justificată, ci și deosebit de fertilă, devenind tradiție ce avea să marcheze întreaga evoluție românească, recognoscibilă în forme noi, tumultuoase, ridicate de civilizația socialistă la altitudini stelare, pînă în zilele noastre.

Spirit constructiv și gîndire elevată, acțiune și meditație înțeleaptă, iată ceea ce mi se pare a caracteriza, recurgînd la cele mai puține linii, profilul original, inconfundabil al poporului nostru ; profil ce începea să se contureze cu peste două milenii în urmă, atunci cînd strămoșii dacogeți durau cetăți de piatră și practicau o filozofie ce stîrnea admirația unei autorități de statura lui Platon. Profil ce avea să fie îmbogățit de Mircea cel Bătrîn și Alexandru cel Bun, de Ioan de Hunedoara și Ștefan cel Mare, de Mihai Viteazul, de Brâncoveanu și Cantemir, cu toții mari arhitecți, atît ai zidirii în piatră, cît și ai zidirii gîndului înalt.

Noi, cînd venim, și nu numai să ridicăm edificii cu forța brațelor și lumina minții ci punem dragoste în ceea ce facem, ne iubim cu patimă prezentul, o facem cu sentimentul că ne găsim pe o vatră ce este a noastră din începuturi, că venim în prelungirea unei mari și glorioase tradiții și că mergem în întîmpinarea unui viitor ce ne aparține de asemeni.

Regăsim toate înaltele însemne ale spiritualității românești, înnobilate de virtuțile unei copleșitoare personalități în fapta și gîndirea președintelui României, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceausescu. 15 ani de gîndire revoluționară, de înflăcărat patriotism, de concentrare a unor uriașe energii puse în slujba ridicării națiunii noastre pe culmi la care înaintașii, în visele lor de aur, de-abia îndrăzneau să le viseze. 15 ani de muncă inspirată în fruntea patriei și partidului au însemnat închegarea unei epoci de o strălucire unică, de creștere a prestigiului țării noastre pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii.

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. a 3-a

Casa țării

Și în acest fabulos ianuarie, cu zăpezi dense ca niște amintiri de neuitat, redescoperi în închipuire casa modestă și curată, din Scornicești. Atunci, în ianuarie 1918, cînd dintîiul război mondial se apropie de sfîrșit, acum 63 de ani, către capătul lunii, vede lumina zilei, aici, „nu un prinț, ca în vremurile de odinioară, ci fiul unui țăran sărac" : **Nicolae.** „Copilăria, acest vast teritoriu din care a ieșit fiecare dintre noi ! De unde sînt ? Sînt din copilăria mea la fel cum sînt dintr-o țară [...] Ah ! miraculosul unei case nu stă în aceea că ea te adăpostește sau te încălzește și nici în aceea că ești posesorul zidurilor ei, ci în faptul că ea a depus, cu încetul, în noi, aceste provizii de dulceață, de tandrețe [...]. Ce rămîne o are cînd, devenit bărbat, trăiești sub alte legi, din parcul plin de umbra copilăriei, fermecat, înghețat, fierbinte, de-a lungul cărui mic zid de pietre cenușii te plimbi, acum cînd te-ai întors și, privindu-l din exterior cu un fel de deznădejde, te minunezi că găsești închisă, într-o incintă atît de îngustă, un ținut din care făcusesi un infinit...".

Oricît de aspră ar fi, copilăria rămîne intangibilă, anotimpul străveziu în care trăiești veșnic ca într-o bucurie, în care ceasurile nu apun, ci ațipesc, și nici un ger lumesc nu-i în stare să stingă focul din vatra părintească. Aici, la Scornicești, în spațiul tainic al serilor de

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 3-a

Matcă a patriei

Ce creangă de aur mulțimea
Oameni, vis lucrător,
Timple văzduh, prospețimea
Aburei izbucnind peste nor.

El fruntea, Ea zbor cu albine,
Matcă a patriei sînt, sfat
Spirit — muncă, să-mbine clar
Spațiul păcii visat.

Străbat frumusețí peste gruie,
Glasuri răspunsuri ecou,
Din miezul izvoarelor suie
Lume în leagănul nou.

Își scutură soare copacii,
Ning game din inima lor,
Minunile lumii se-ating
Clătinînd veșnicul dor.

Violeta Zamfirescu

Însemnări despre proză (II)

ROMANUL POLITIC. Istoric vorbind, romanul politic este ultima specie romanescă intrată pe scena literară, el fiind o creație a secolului. Specie nouă el impune și o serie de legi noi în construcție și compoziție de care trebuie să se țină seama în analiză — a-l interoreta doar în lumina romanului realist „clasic" fiind nu numai insuficient, dar și abuziv. Larga școală a prozei realiste a acreditat o retorică a romanului bazată

Dan Alexandru Condeescu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

Alex. Ștefănescu: «JURNAL DE CRITIC»

Cînd, în 1977, debuta cu volumul **Preludiu**, Alex. Ștefănescu era deja critic cu ceva state de serviciu, cu prezențe ritmice în publicațiile literare, posesor al unui stil format, elegant ironic și detașat comprehensiv. Dar, Alex. Ștefănescu ține probabil să contrarieze, să ne zdruncine puternic confortabila și, totodată, naiva preiudecată că un critic trebuie să scrie critică, și ne oferă în noua sa carte, **Jurnal de critic** (Ed. Cartea Românească, 1980) o suită sau, mai bine zis, un caleidoscop de însemnări fugare, note și notițe, între care se află intercalate „panseuri" ce intenționează — credem — să-i definească atitudinea față de problemele meseriei și literaturii. Presa literară ne anunța, nu cu mult în urmă, că astfel de compoziții, de tot eclectice, se practică frenetic în occident. Cărțile alcătuite astfel — fără regulă și sistemă — se vor mărturii ale dinamicii gîndirii, ale asociațiilor neașteptate de idei. Ele aparțin, de obicei, unor personalități celebre, ale căror cuvinte și cuvintele, fie ele cît de anodine merită desigur să fie păstrate de memoria tiparului. Or, Alex. Ștefănescu este încă un critic la început de drum — și drumu-i lung, și omu-i om — iar pînă la vremea jurnalelor (de critic) e timp berechet. Să nu căutăm însă modelul „criticii" lui Alex. Ștefănescu aiurea, cînd el se află aici, lîngă noi („lîngă noi" e un fel de a spune) iar autorul pripit al **Jurnalului de critic** îl recunoaște, implicit, ca atare. «Criticul — scrie Alex. Ștefănescu despre **Teme 3**, culegerea de eseuri a lui N. Manolescu — își exprimă opinia despre tot ceea ce citește sau recitește, oferindu-ne din acest punct de vedere un jurnal al experienței intelectuale, comparabil nu numai cu paginile erudite și pline de asociații imprevizibile ale lui G. Călinescu sau Tudor Vianu, ci și cu acea literatură a „autenticității", cultivată de generația lui Mircea Eliade. Acest mult incriminat cîndva, fragmentarism al criticii sale» etc. etc. Trecînd pentru moment peste tonul encomiastic (vom vedea mai la vale înseși opiniile lui Alex. Ștefănescu despre astfel de hagiografii), lăsînd la o parte și problema exactității definițiilor, ghicim în caracterizarea făcută modelului, dorința ucenicului de a fi scris o carte după chipul și asemănarea aceleia. Căci despre „tot ceea ce citește sau recitește" (sau nu citește) scrie și Alex. Ștefănescu, „fragmentarismul" (curat fragmentarism !) îi este metodă călăuzitoare, „cioburi" (unele, rare, de oglindă — altele, multe, de geam mat) alcătuiesc **Jurnalul...**, de „sustragere permanentă a gîndirii libere" și din schelele construcției critice dar și din relația minimă cu opera cercetată este vorba și aici. Nu este vorba însă, nici pe departe, de vreo „imagine de ansamblu", nici de fluență, nici de organicitate, ci de, cum spuneam, note răzlețe, notițe de serviciu, panseuri, adunate silnic între coperțile unei cărți. Rămase în paginile periodicelor în care au fost mai întîi publicate, ele ar fi dat seama doar de prolificitatea autorului. Așa, ele se numesc „Jurnal de critic" și tentează la prestigiu. Fiindcă, vorba lui Alex. Ștefănescu, prestigiul literei tipărite în carte este imens.

Să vedem acum care sînt opiniile criticului despre literatură și critică. Operație dificilă (fragmentarismul, bată-l vina !) dar, cu efort, posibilă. Literatura este — continuă criticul, adică nu continuă, căci totul e discontinuu — așadar literatura este, „discontinuă" criticul, o sărbătoare a spiritului și trebuie receptată și cercetată ca atare ; proza cu cheie, cînd e doar așa ceva și nu în primul rînd proză, suferă de efemeritate (argumentul este capodopera lui Dante) și e lipsită de interes, literatura înseamnă muncă, muncă tenace, înrobitoare, pîndită la tot pasul de spectrul eșecului, dar dătătoare, în cazul reușitei, de satisfacții complexe ; literatura „nu trebuie să mizeze prea mult pe trăirea investită într-un text. Importantă rămîne doar trăirea pe care o provoacă (în sufletul celor apți, desigur, de vreo trăire") etc. Așa este. Sînt lucruri de bun simț (bunul simț — iată, emit și eu o reflecție — este consubstanțial profesiunii de critic) pe care Alex. Ștefănescu le redescoperă cu talent și aplicație.

Dar critica ? Ce este critica și ce vrea ea ? Critica este un intermediar necesar, este conștiința de sine a literaturii, este un anticipator inestimabil (vezi acțiunea lui Titu Maiorescu). Ea, cînd își merită numele, vrea binele literaturii, iubește literatura, se dezinteresează de biografism și se interesează de biografia interioară, spune **nu** impostu rii și stimulează talentele autentice (Alex. Ștefănescu a și descoperit două talente, numite Constantin Pricop și George Arion). Din nou ne facem un titlu de onoare din a fi de acord cu autorul cărții. Importantă mi se pare însă trecerea din teorie în practică. Alcătuind un portret robot al criticului mediocru, Alex Ștefănescu oferă, în deriziune, un „model" de compoziție a acestuia. Ne oprim doar la unul din canoanele judicios observate și criticate : „Titlul, în primul rînd, chiar dacă este al unei simple recenzii, trebuie să arate ca titlul unui capitol dintr-un tratat de estetică. Și, cum sînt la modă **dihotomiile**, rezultă în mod necesar, **Artificiu și spontaneitate, Confesiune și ironie, Vibrație și argument, Document și ficțiune** etc.".

Vrînd probabil să ilustreze, cu propria experiență, cum **nu** trebuie să faci, Alex. Ștefănescu își intitulează, cum să le zic, intervențiile (căci pentru **recenzie** 10—15 rînduri sînt cam puțin) astfel : **Cantitate și calitate** (19 rînduri), **Aparență și esență** (2 rînduri). **Autenticitate și conștiință estetică** (mai multe rînduri, 1½ pagini), **Literatură și mesaj, Maestru și discipol** etc. Alte titluri par calchiate după rubrica **1000 +1** din revista „Lumea" sau **Fapt divers** din „Scînteia" : **Calcul greșit, Statistică, Remarcă, O problemă, Similitudine** etc. etc. Altele excelează prin „inedit" : **O contradicție în poezia lui Ion Barbu** (unde aflăm mai întîi că poezia lui Ion Barbu se caracterizează prin „geometria austeră a gîndirii", mai apoi, adică la un rînd distanță, că, de fapt „inclinația ludică poate fi considerată principala caracteristică a gîndirii sale"), **O contradicție în „Bunavestire, O singură obiecție, O ședință aminată.**

Promiteam că vom reveni la o observație anterioară. Acum este momentul, întrucît cele ce urmează țin de același dezechilibru între vorbă și faptă. Într-un articol intitulat inspirat **Postfață la citeva prefețe**, Alex. Ștefănescu tună și fulgeră — pe bună dreptate — în contra obiceiului prefațatorilor de a se descrie pe ei înșiși în locul operei sau de a exagera penibil valoarea autorului în discuție. Laurențiu Ulici, autor al unei antologii din opera poeților Arghezi, Bacovia, Barbu, Blaga, Fundoianu, Maniu, Pillat, Vinea, Voiculescu (cam tot ce are mai bun poezia românească) este ridiculizat pentru expresii ca : „libertate absolută", „pricepere inegalabilă", „indoială extraordinară", „curaj disperat" etc. Ce citim însă, de această dată scris de Alex. Ștefănescu, nu despre Arghezi, nu despre Blaga, nu despre Bacovia, nu despre Barbu, ci despre **Eugen Jebeleanu, un om care veghează** : „conștiința sa mereu trează" „un singur țipăt, zguduitor", „înălțimea statuară", „sarcasm de înțelept eminescian" (în altă parte criticul echivala eminescianismul cu epigonismul și pastișa) „timbru unic, inconfundabil", „imagini uranice", „o voce profetică, arsă de toate dezastrele lumii". Nu discutăm acum adecvarea sau inadecvarea, ci bombasticismul și grandilocvența tonului, mai devreme incriminate. Și parcă, totuși, Arghezi, Bacovia, Blaga, Barbu...

Am văzut mai înainte că opiniile criticului despre profesia sa se caracterizau printr-o necesară banalitate. Criticul ține însă, ca tot omul, să fie totuși original. Și atunci scrie : „Uneori, chiar și esteticianul.... se lansează în teorii ingenioase asupra limbajului fără a se mai întreba ce este, la urma urmelor, limbajul sau face observații subtile, în legătură cu structura operei de artă **uitînd să se mai mire pur și simplu în fața enigmaticului fenomen care este arta"** (subl. noastră). Mirarea ca principiu al criticii și esteticii ? Dar nu mă mai mir, constatînd că, într-adevăr Alex. Ștefănescu face din minunare o metodă critică : „Este greu de înțeles ce anume transformă, la Geo Bogza proza în poezie. (...). Și totuși, pe neașteptate, uneori după încheierea lecturii, enunțurile pașnice izbucnesc deodată în **vîlvătăi de lirism"**. Dacă nu înțelegem ce transformă proza în poezie, atunci pînă la o recomanda, (așa cum face Alex. Ștefănescu într-un articol din „România literară") ca unică atitudine „critică" posibilă, extazul în fața romanului „Salvați sufletele noastre" de Laurențiu Fulga, e doar un pas, lesne — cum se vede — de făcut. Atunci însă, critica poate fi ușor substituită cu poziția degetului în gură (de la mina dreaptă, pentru a împiedica scrisul) și a ochilor holbați de uimire. În alt plan, cel stilistic, reintîlnim „vîlvătăile" din citatul de mai sus, sub forma „jocul vîlvătăilor", în textul despre Nicolae Manolescu, sau, în varianta „gura arsă parcă de mari vîlvătăi" din **Poeți recitindu-și propriile versuri.** Să punem în legătura recurența sintagmei, cu „incendiile pustiitoare" pe care criticul le descoperă în poezia lui Eugen Jebeleanu ?

Calitatea principală în critică, elogiată în consecință de Alex. Ștefănescu este promptitudinea. „Opera unui critic este formată din comentațiile sale plus promptitudinea lor". Textele selectate în **Jurnal de critic** nu respectă însă o altă exigență, impusă de critic altora : „...a apărut o adevărată artă de a comenta cărți fără a pomeni nimic despre valoarea lor, dar comentariile de acest gen au devenit atît de irelevante, încît aproape nimeni nu le mai ia în seamă". Este, înțelegem, o lucidă autocritică a criticului, căci aproape totul se mentine în zona generalului universal valabil sau a notiței irelevante.

Cartea lui Alex. Ștefănescu se arată extrem de generoasă (am ales doar cîteva eșantioane) în exemple care să demonstreze că între „ce profetim și ce profesăm" distanța e la fel de mare ca între termenii metaforei suprarealiste. **Jurnal de critic** este un eșec. Un eșec însă asumat și chiar premeditat, se pare. Căci contrar opiniei lui Călinescu potrivit căruia un critic înainte de a fi critic trebuia să rateze mai multe genuri. Alex. Ștefănescu crede, dimpotrivă, că pentru a deveni scriitor adevărat trebuie să ratezi întîi în critică. Îl bănuim pe Alex. Ștefănescu pregătit pentru o fulminantă carieră de scriitor.

Valentin F. Mihăescu

viața cărților

proză

„Suflete în ceață"

● După un număr de volume de poezie, Vasile Petre Fati își descoperă posibilități de prozator și revine cu un volum* de povestiri, sau mai exact schițe, care au comune atmosfera, spațiul de desfășurare, tipologia personajelor și stilul. Autorul înregistrează comportamentul oarecum mecanic al unor ființe cu o psihologie rudimentară și incertă, predominant infantilă. Personajele sale simt confuz și se exprimă eliptic, angajînd false dialoguri pentru a umple un gol atotstăpînitor. Spațiul predilect al prozelor este cîmpia întinsă și pustie, senzația de ariditate prelungindu-se în ritmul vital al oamenilor. De cele mai multe ori personajele călătoresc cu mașini prăfuite și vechi, sînt preocupate de mici cîștiguri și își împărtășesc cu stîngăcie mărunțele aspirații (o ghețărie, jocul dirk-trak, o barcă). Psihologia lor determinată de motivații obscure se reduce la proiecte derizorii și la atașamentul pentru obiecte ieșite din uz care par să reprezinte valori afective (un fierăstrău, o mașină de ras, un aparat de fotografiat inutilizabil). În aproape fiecare schiță există un adolescent apatic și în aproape fiecare proză cineva încearcă să fie important în ochii celorlalți prin fabulații inutile (Sandu Craiu, Polonezu). Confesiuni sumare și banale sînt începute și lăsate în suspensie, cîteva idei fixe sunt insesc motivatiile emotionale. Rarele personaje feminine, Ana Neni, Tea, Tereza Orza, tulbură obscur, prin simpla prezență, spiritele somnolente, introducînd un erotism potențial, neconsumat. Comportamentul bărbaților oscilează între meschinărie și fantazare infantilă mărginită, orizontul este strimt, sufocant. Personajele trăiesc cu sentimentul încert că „ceva nu e în regulă", cu veselii nemotivate, cu conștiința începușată, suspectîndu-se reciproc de intenții de persiflare. Uneori se manifestă la limita normalității, rareori materia amorfă este însuflețită de o subtilă trăire lirică. Personajele cultivă ficțiuni personale naive, deși unele nu complet lipsite de coeficientul literar, aport al insolitului (**Arborele australian**).

Vasile Petre Fati scrie o proză a actelor neimplinite, a sentimentelor neträite, a stărilor confuze. O vagă amnezie anulează localizările temporale, deși notația, la nivelul frazei, este concretă, detaliată. Autorul pare să înregistreze aproape cu indiferență dialogurile discontinue, mișcările și formele, creînd permanent senzația de lîncezeală, de stare intermediară între somn și prostație. Personajele sale își propun mereu să repare ceva, să întreprindă ceva, sau imaginează acte care li se par aventuroase și care nu sînt decît incoerente. Ele sînt legate printr-o încercare de comunicare nerealizată, printr-o prietenie ambiguă, tradusă prin afecțiune abulică și încercarea neconvinsă și neconvingătoare de a capta conștiința celorlalți (**Barcă de vinzare, Caravana cinematografică, Arborele australian, O seară ciudată**). Prietenie formală de altfel, dincolo de care se întinde golul unui spațiu pustiu, plictiseala și singurătatea. Oamenii sînt roși de o suferință obscură și se consumă vorbind fără sens despre ceva ce ar dori să realizeze, acțiuni inutile, ca pavoazarea cu flori de hîrtie creponată a restaurantului pustiu și sordid (**Barcă de vinzare**). Obiecte de care nimeni nu are nevoie însoțesc personajele în rătăcirea lor lentă, și între ele aparatul de fotografiat, care trebuie să fixeze aceste imagini aburite. Se vorbește despre alte personaje, care nu apar niciodată, ca de niște modele prin nimic justificate, pure fixații ale acestor psihologii informe. Este un fel de așteptare a lui Godot în care nimic nu are finalitate, în care valoarea se degradează și în care proliferează pustietatea. așteptare fără acces la metafizic și fără tragism, pentru că ea nu are sensuri metaforice, nu este traversată de neliniști și nu tulbură conștiințele total opace. Notația nu reverberează, subtextul nu are nerv, se manifestă ticuri verbale uneori iritante, dar definitorie este diluația substanței epice ; cu toate acestea autorul nu este lipsit de aptitudini pentru proză.

Sultana Craia

* **Vasile Petre Fati : „Barcă de vînzare", Editura „Eminescu", 1980.**

Dialogul artelor

● Deși o afirmă explicit: „Cele mai puține șanse de întîlnire rămîn picturii cu literatura. Sînt naturi atît de diferite, încît nici cel mai confient comper nu va nutri speranța unei adevărate logodne" și, mai departe : „Cine încearcă să exerseze cele două arte, știe prea bine ce înseamnă să treacă de la una la alta. Cele două ființe, sălășluind sub același acoperămînt, sînt două persoane extrem de simandicoase, care, ca și Voltaire cu bunul Dumnezeu, se salută, dar nu-și vorbesc. Limbile sînt diferite", argumentarea și fermitatea tonului ce exclude echivocul, la un creator ce se exprimă în limbajul ambelor arte, ni se par, din capul locului, restrictive și, pînă la urmă, inoperante estetic.

Firește, nu facem confuzie între particularitățile de expresie ale celor două arte ce cultivă tipuri distincte de imagine artistică, dar ele se **întîlnesc**, deseori, în cauzele și chiar efectele ce le determină existența autonomă. Horațianul „ut pictura poesis" reformulat de-a lungul veacurilor în numeroase variante, poate fi amendabil din perspectiva exigențelor criticii moderne, dar pînă nu demult, a reprezentat chiar un autentic ideal estetic. Nu mai departe conceptul de **poetic** în accepția lui M. Dufrenne.

Titlul noului volum de însemnări literare al **pictorului** Val Gheorghiu, în fapt o parafrază la opera lui Giorgio Vasari, e abstras și face trimitere la sferele artelor vizuale. Dacă mai adăugăm excelentele reproduceri color după lucrările recente ale pictorului ieșean vom putea conchide că ne aflăm în fața unei veritabile contradicții. O contradicție superioară, se înțelege, mai mult la nivel teoretic, exclusă atunci cînd pictorul și literatul au hotărît, în consens, realizarea unei opere culturale. Se poate vorbi, așadar, cu justificat temei, de **Viețile după Vasari** ca despre o expoziție într-o carte, cu explicațiile concepute ca poeme în proză, după cum nu ar fi deloc hazardat să considerăm filele acestui autentic jurnal de creator ilustrate de sugestive și oportune compoziții plastice. Este atît de deplin acordul între text și imaginea picturală, încît nu numai că par a fi fost concepute simultan dar că una este, în ambele sensuri, continuatoarea celeilalte. Unde se termină forța sugestiei cuvîntului se deschid nebănuite porți ale expresivității plastice, într-o relație de complementaritate.

Despre Val Gheorghiu **pictorul** s-a spus deseori, pe bună dreptate, că descinde în arta picturii spre a cultiva un anume livresc, afirmație valabilă și despre literat, numai că de astă dată în accepție reversibilă, Val Gheorghiu **prozatorul** datorind mult pictorului.

Prozele sale, ca și picturile, sînt mini-scenarii, compuse cu gust pentru recuzită, rafinament stilistic și mișcare lăuntrică tensionată, decupaje emblematice din contingent. Deseori banale, plasate sub semnul cotidianului, nobletea le vine din semnificația mai profundă și mai rafinată a scenelor de gen, în aparență atît de ușor lizibile. Filele acestui jurnal sui-generis, în fapt o suită de reflecții, motivate existențial, alteori cu substrat livresc, sînt totodată fulgurante iluminări. Artistul, o complexă conștiință de creator, traversează diurn spațiile unei geografii spirituale, cu elemente recognoscibile în viața spirituală a Iașului, aureolată de existența unor oameni pe măsura gloriei trecute. Trecerile pasagere prin alte locuri se consumă în umbra monumentului eminescian imaginat de Anghel, a culorilor lui Catargi și Pailady. Efectele policrome ale acestui itinerar sentimental amintesc mereu de pictorul Val Gheorghiu. Observația are acuratețe, ritm cinetic impus de fenomenele aflate în devenire.

Savoarea textului literar relevată de subtilitatea expresiei, suplețea articulațiilor prozodice, subzistă tocmai în modul particular, pictural am spune, de compunere a imaginii.

Proza pictorului Val Gheorghiu, altădată racordată unui imaginar minat de melancolie, impecabilă sub raport stilistic, comunică, în secvențe revelatorii, interogațiile unei conștiințe iscate de ce **vede** și mai ales de ce **simte** și **înțelege**. Astfel, interogațiile sale, ce pot deveni ale noastre ale tuturor, par să compună, laolaltă, tulburătoare răspunsuri. Artă este, cu siguranță, unul din ele.

Viețile după Vasari, o experiență editorială remarcabilă, o posibilă soluție pentru formula ideală a albumului de artă.

Valentin Ciucă

*) **Val Gheorghiu : „Viețile după Vasari", Ed. „Junimea", 1980.**

cartea de debut

Deschiderea spre labirint

● Victor Ivanovici scrie, în volumul*) său, despre Arghezi, Blaga, Urmuz, Cervantes, Gongora, Borges ori Marquez. Ei alcătuiesc doar o parte din ceea ce s-ar putea numi Cartea Universală, adică totalitatea livresculul omenesc. Toate aceste opere ar putea constitui, eventual, o formă. Ele cuprind o multitudine de sensuri posibile, sensuri care se impun pe rînd, de la un tip de lectură la altul. Aceasta ar putea constitui o deschidere. Sînt însă toate sensurile unei opere finite sau sînt ele în număr nelimitat ? Cu alte cuvinte, care sînt coordonatele „deschiderii" unei opere ? „Și atunci a trebuit să-mi asum întrebarea fundamentală a criticii : dacă despre un text de dimensiuni relativ reduse s-au putut emite două opinii, într-un asemenea grad ne deosebite, atunci despre o operă de artă se poate într-adevăr spune absolut orice ?" (87).

Răspunsul pe care Victor Ivanovici îl oferă, el însuși, în cartea sa, în mod implicit dar nedisimulat, ar putea fi următorul : da, se poate spune orice, dar nu oricum ! Autorul îmi pare a opta pentru o generoasă deschidere spre orice tip de interpretare, cu conditia ca aceasta să poată spune lucruri revelatoare despre textul discutat. De altfel, pentru analizele sale, el se folosește de o gamă largă de tehnici interpretative începînd de la structuralismul ecletic (în sensul bun al acestui cuvînt) și anti-sectar, și trecînd prin formaliștii ruși, critica arhetipală, semiotica generală, hermeneutică, arheologia spiritului a lui Foucault, pînă la sociologia literaturii și psihanaliză.

Cu o relaxare, care sub un alt condei sau în alte contexte, ar putea cocheta cu frivolitatea critică și cu virtuozitatea dusă pînă la riscul pretiozității, Victor Ivanovici ne face părtași nu numai la o călătorie printre autori și opere, ci și la un „symposion" al modalităților de abordare a textului literar.

De fapt, uneori, am impresia că textul funcționează ca un „pretext" pentru punerea la încercare a unei anumite metode (oricare ar fi ea, căci sînt convins că autorul ar putea, prin timp, să analizeze același fragment din perspectiva tuturor metodelor de cercetare pe care le cunoaște) sau pentru dezbaterea unor concepte teoretice. Aceasta nu înseamnă că textul ca atare, că universul său propriu de semnificare este neglijat ori anulat. Victor Ivanovici nu este un teoretician al literaturii, interesul său merge (totuși) către sensurile ascunse ale operei. Dar acesta este doar interesul inițial, căci pe parcursul analizei, din contactul și înfruntarea dintre materia textului și puterea de înglobare a conceptelor, se nasc întrebări noi, referitoare nu la ceea ce spune opera, ci la ceea ce poate spune un anumit concept despre operă. Reoglindirile succesive dintre metodă și text duc la revelații referitoare la uneltele criticului. Un asemenea traseu euristic îl apropie pe Victor Ivanovici de orizontul teoretic al lui Starobinski, care, spunea și el cîndva : „Explicația textului, pe care ne-am propus-o ca scop al preocupării noastre, devine, după ce am realizat-o, un mijloc grație căruia însuși interesul nostru se interpretează și se înțelege pe sine" (**Relația critică**, pag. 85). În acest sens, aș putea observa că, în cartea pe care o discutăm aici nu întotdeauna „înțelegerea de sine" se realizează, căci întîlnim o seamă de concepte, operative și eficiente al căror statut teoretic rămîne încă ambiguu. Mă refer la acelea de „identitate", „similitudine", de „simpatie" ori „emulație", a căror extensiune nu știu dacă este cea generală și filozofică, cea riguros logică ori una mai aplicată, specifică unei teorii coerente asupra literaturii.

În cartea sa Victor Ivanovici vorbește mai puțin despre conținutul textului și mai mult despre procesul textualizării. Sînt, astfel, vizate într-o mai mică măsură elementele stabile ale operei și mai mult dinamice semnificațiilor ei, în trecerea lor de la un cod interpretativ la altul. Opțiunea metodologică pe care încercăm să o intuim aici se oglindește mai ales în traseul zigzagat al analizei, care face mereu saltul de la un palier la altul, de la o perspectivă la alta. Mai puțin decît de formă, autorul este atras de deschiderile ei posibile. Între critic și restul operei, interpretarea capătă forma unui labirint ale cărei ocolișuri succesive circumscriu mereu fascinanta lume de oglinzi a metodologiilor critice : „Dacă lucrarea de față înaintează printr-o tehnică a divagației și a concentrării, a semnificării și a convergenței, fapt care o face greu de urmărit, aceasta este și datorită posturii „artizanale" pe care am fost silit s-o adopt din pricina ireductibilei complexități a operei cervantine ; s-a ivit astfel necesitatea să-mi fabric uneltele pe măsură ce le pun la lucru, să-mi justific practica printr-o teorie adecvată" (p. 74).

Mihai Coman

* **Victor Ivanovici : „Formă și deschidere", Editura „Eminescu", 1980.**

critică

Imediatul și fascinațiile sale

● Între un credo existențial („Iubesc orașul acesta cu un soi de disperare. el îmi este de ajuns. — Restul e încercare"), și unul intelectual („viața scriitorului are vreo importanță? — are, fiindcă nu e vorba de viața scriitorului, ci de viața literaturii. Un scriitor nu se reprezintă pe sine, reprezintă un tip de existență") se derulează fervorile interpretative, labirinturile bibliotecărești, dialogurile întretăiate de emoții și confesii esențiale, analizele prelungite cu voluptate, degustările memorialistice, rătăcirile pe coridoarele istoriei literare, prin arhive sau pe străzi tainice, prin grădini sau prin biografii uluitoare în simplitatea lor și patima uriașă pentru cultură, rătăcirile (lucide) prin cărți și albume de familie, prin mase anacronice și destine scriitoricești — într-un cuvînt, toată această lume de inimă și spirit care este Banatul (și Timișoara) întruchipat în **imediata noastră apropiere***) recenta carte semnată de Cornel Ungureanu. Aflîndune în fața unei cărți „de suflet", în care un analist subtil și un spirit „dur", cum este Cornel Ungureanu, respiră literar și adînc omenește, se pune evident problema diferitelor nivele la care se cuvine a fi receptată lucrarea. Cartea va fi, astfel, citită cu nostalgii sau cu frenezie, cu exuberanțe sau lăcrimări interioare, ca un „imn al Banatului" sau ca o istorie sui generis a spiritului său.

Imediata noastră apropiere începe — într-un fel, simbolic — cu **Scrisorile bănățene** ale Corei Irineu și cu întrebarea : „cum era, deci, **ținutul** în primii ani ai Unirii cu țara?". Se pleacă, așadar, de la un moment crucial, cel de afirmare a unei voințe creatoare în contactul cu restul nației, dublat de destinul greu explicabil al unei autoare de marcantă intelectualitate. Și o nouă observație fundamentală: „Aproape toți cei care au scris despre fenomenul bănățean au subliniat felul în care **dionisiacul** se afirmă aici". Astfel, se va urmări activitatea bănățeană a lui Camil Petrescu, voința sa teribilă de a domina politic, social și cultural, exuberanța începuturilor, o boemă parțial dionisiacă, în fond de mare anvergură spirituală, contactul cu pulsul imperial al cetății. Aceeași vitalitate o respiră și anii bănățeni ai lui Blaga, exprimați cel mai bine de corespondența (mirifică în simplitatea năzuinței de autoafirmare a poetului) cu Cornelia Brediceanu, ca și tinerețea stilistică a lui George Călinescu, ochiul baroc și fraza intens cromatizată italian, a autorului. Ce oferă, deci, Banatul, este sugerat aici, un teritoriu de formativitate exultantă, un spațiu de natură catalitică, energetică. O regiune marcată definitiv, ca tot Ardealul dealtfel, de un „eroism al cercetării și al rezistenței în cultură, fără de care marile opere nu ar fi posibile". Personalitatea compozită a lui Ion Stoia-Udrea, figură de pitoresc și melancolic, cultură și umor hiperactiv și antologia de poezie bănățeană alcătuită în 1942 (prilej cu care sînt comentați Grigore Bugarin, Romulus Fabian, Const. Miu-Lerca, Mihai Novac, Tiberiu Vuia), rolul revistei „Vrerea", apoi figura proeminentă a lui Virgil Birou (ale cărui producții sînt îndelung cercetate de autor) și antologia de poezie bănățeană din 1944, alături de comentarea creației lui Petru Sfetca, Al. Jebeleanu, Pavel P. Bellu, Petru Vintilă sau fixarea personalității lui Ioan Popovici-Bănățeanul, Romul Ladea și spiritul oamenilor și locurilor de aici, — sînt alte **figuri** ale aceleiași voințe de afirmare în cîmpul unei literaturi în plină efervescență și consolidare valorică, la care, după cum spune autorul, „setea (endemică?) a Banatului de personalități literare de mare anvergură" devine evidentă.

Revelatoare întru totul este aici suita de convorbiri cu Anghel Dumbrăveanu, fără îndoială una din efigiile sintetic-mărturisitoare ale pulsului actual bănățean. **Cartogramele** din final (Maia Belciu, Ion Marin Almăjan, Gheorghe Schwartz, Florin Bănescu și mai ales Sorin Titel și Nicolae Breban) completează panopticum-ul unei Provincii vitalist-cărturărești de formă morală și respirație creatoare.

Dar, dincolo de toate, centrul cărții este ocupat de substanțialul capitol rezervat Anișoarei Odeanu, cel mai fin în disocieri și cel mai aplicat studiu dedicat autoarei, de pînă acum.

Imediata noastră apropiere este numai aparent un răgaz sentimental al criticului sau o simplă „prelungire" a **Contextului operei** — este, în fond, o carte de **atitudine culturală** exemplară.

Dan C. Mihăilescu

*) **Cornel Ungureanu : „Imediata noastră apropiere", Editura „Facla", 1980.**

REVISTA REVISTELOR

TRANSILVANIA nr. 12 din 1980

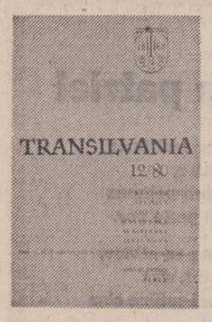

Dintre studiile și comentariile inserate în prima parte a acestui număr remarcăm în chip deosebit analiza lui Nicolae Șerban Tanasoca consacrată fundamentalei cărți **Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești** de Gheorghe I. Brătеanu, ediție recent apărută sub îngrijirea lui Valeriu Răpeanu la Editura „Eminescu", „Reluînd problema autenticității „descălecatului" — precizează pe drept comentatorul — Gheorghe I. Brătеanu reexaminează, în acord cu ultimele cercetări și cu toate izvoarele cunoscute în vremea sa, întreaga problemă a situației și rolului românilor în istoria sud-est europeană pînă în veacul al XIV-lea. Modul în care el prezintă locul românilor în istoria universală în această vreme este într-adevăr magistral și, în linii mari, își păstrează și azi valabilitatea".

Eseul **Monografia critică a operei literare și universul semantic al literaturii române moderne** de Elena Siupur, asemenea altuia pe a ceeași temă, publicat de autoare în „Revista de istorie și teorie literară", dezarmează prin tehnicismul inoperant al metodei de cercetare și, nu mai puțin, prin caracterul limitativ, partizan chiar, al exemplelor aduse în discuție. Un istoric literar tînăr de superioară vocație se dovedește a fi Ilie Guțan și de data aceasta care, într-o densă analiză, sagace și competent, se ocupă de recent apărută ediție a poeziei lui Arghezi, datorată lui G. Pienescu, la Editura „Cartea Românească".

SCÎNTEIA TINERETULUI („Opinia literară și artistică"), sîmbătă 17 ianuarie 1981

● Pe cuprinsul unei întregi pagini, ziarul „Scînteia tineretului de sîmbătă, 17 ianuarie, a.c. supune unei ample și incitante dezbateri tema, tranșant enunțată. **Cui ați acorda premiile C.C. al U.T.C. ?** În spiritul ideilor și recomandărilor vizînd statutul criticii în contextul vieții culturale-artistice actuale formulate în repetate rînduri de tovarășul Nicolae Ceaușescu, răspunsurile la anchetă sînt „prefațate" de un succint text redacțional, întru-totul remarcabil prin acuitatea etico-estetică a considerațiilor de principiu pe care le conține. Astfel, demne de reținut sînt cele spuse în pasajul următor : **„Moment important în creația tinerei generații, premiile C.C. al U.T.C. se pregătesc pentru o nouă ediție. Cine vor fi laureații ? Ce cărți ale tinerilor scriitori apărute în 1980 vor fi încununate prin aceste prestigioase semne menite a marca, prin tradiție, cele mai valoroase creații ale tinerei generații ? Organizînd acest amplu sondaj de opinie, „Scînteia tineretului" își propune să afle punctul de vedere al unor personalități ale vieții literar-artistice asupra celor mai valoroase momente din tînăra creație a anului 1980. Dar nu numai atît. Odată cu aceasta, dacă nu chiar mai înainte, prezentul sondaj de opinie se vrea un gest de tînără polemică. Acordate de diferite instituții, premiile literar-artistice din ultimul timp suferă de prea mult mister. Trece un timp lung de tăcere și, deodată, printr-un gest ca explozia unei flăcări de magneziu, ies la iveală, semnificate prin premii, cele mai valoroase cărți ale anului. De aici, poate, un anume sentiment de nedreptate în rîndul creatorilor, chiar și atunci cînd premiile încununează, într-adevăr, pe cei mai buni dintre cei buni. O înțelegere actuală a vieții literar-artistice ar cere ca orice premiu literar-artistic să fie precedat de o amplă discuție publică. Nu numai pentru că o concepție democratică asupra vieții literar-artistice ar situa dezbaterea publică printre aspirațiile tuturor creatorilor, dar și pentru că, prin intermediul acesteia, premiile literar-artistice s-ar apropia mult mai mult de menirea firească : de a fi un moment de lucid bilanț al unui timp de creație, de a fi un moment de sărbătoare a literaturii. Sub semnul acestei credințe în ce sînt, de fapt, premiile literar-artistice, organizăm amplul sondaj de opinie premergător acordării premiilor C.C. al U.T.C. El se vrea, deopotrivă, afirmare a încrederii noastre în virtuțile democrației în viața literară, cît și în strălucirea tinerei creații".** La ancheta-dezbatere a ziarului, cu texte ce conțin, majoritatea, opțiuni atent argumentate iar altele doar enunțiative (adică „liste" de nume și titluri) răspund Al. Căprariu, Nicolae Ciobanu, Șerban Cioculescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Al. Dobrescu, Nicolae Dan Fruntelată, Mircea Iorgulescu, Nicolae Manolescu, Valeriu Răpeanu, Emmerich Reichnath, Mircea Săntimbreanu, Eugen Simion, Laurențiu Ulici, Dan Verona.

N. Nemțeanu

MARELUI FIU AL POPORULUI, OMAGIU

CÎNTEC PENTRU OMUL INTEGRU

1. Raza inimii noastre

Chiar în această clipă, în Univers
Răsare patria mea
Cum inima răsare
Din propriul ei ritm.

Chiar în această clipă,
Însuși pămîntul nostru e-o răsărire
Cum inima face același lucru
Cu ea însăși !

Cînd se-arată, cînd începe să se înalțe
pămîntul, fiecare frunte
Și fiecare piatră
Sînt la fel trăitoare.

Cînd grîul pocnește de colț
În Cîmpia Română,
Munții cîntă ca niște copii
Se șterg cu chica și cu zăpezile
De ceafa lunii; e-o întreagă materie
trăită de facere
Și de lumină.
În centru ei bate inima OMULUI.

2. Ceea ce trebuie să fie !

Fiecare privire e-o confirmare.
Ochii noștri confirmă anotimpuri
De zidire
Și însămînțare.
Sub ei se petrece zodia României,
Cu toate înălțimile ei biruitoare.
Sub ochii noștri se petrec
Muncile de intrare
În Mileniul al treilea. Izvoarele
Ni-s încă izvoare
Și anotimpurile
Ceea ce trebuie să fie !
Un tricolor conjugat plural
E vederea noastră.
Ea confirmă întreaga vatră
Cucerindu-se cu înălțime și pîine
cu tot
Spre Mileniul ce vine.

Veniți și voi fire de apă,
Rîndunelelor, copii mirositori
A iarbă, căprioarelor, veniți
Să ne uităm bine
Și cu toată inima
La înălțimea vetrei noastre !
Căci, în centrul ei bate
românește
Și temeinic
Inima OMULUI !
Veniți să ne privim
Pe noi înșine
Prin înălțimea omeniei sale ;
Prin propria lui demnitate,
Făuritoare de adevăr temeinic.

3. Materia și gîndul, eliberate

Niște oameni de ardere
Și de piatră sîntem ! Niște
Înfășurați de aripi
Și sudoare sîntem ! Toate
Casele și toate uneltele
Și pîinile noastre,
Nu-s decît pietre și flăcări
Și aripi !

Toate drumurile în sus
Și în jos
Sînt niște aripi,
Toate lanurile, niște răni
de foc și inimă, sînt.
Riurile își rup umerii,
Munții se apucă și de spate.
Este un imn al materiei eliberate,
Un drum vertical al ei
Cu lume cu tot
Spre Mileniul al treilea !

Pe Caraiman un cerb cîntă la fluier
Și se-aud în valea
Timpului ce vine,
Toate cîntecele noastre tinere
Ca iarba ;
Să nu ne amînăm auzul
Din această biruință solemnis !
În el, însuși poporul — OMUL
integru —
În zborul său definitiv
Reamintindu-i pe Burebista
Și Mihai Vodă integratorul.

4. Noi, milioanele de munți

Douăzeci și patru
De milioane de munți
Unici pe lume
Și tot atîția vulturi liberi
Cîntînd pe pămînt
Sînt oamenii din România !
Ei aud și zboară cu inima,
Zboară cu tîmplele,
Înfloresc din ardere
Și din tîmple.

Fiecare OM este propria lui țară,
Este propria lui planetă
ROMÂNIA.

Mama se-aude prin fiecare izvor
Și prin fiecare grijă
Sau vis.
Fiecare mamă este propria ei
Lumină : România.
Din toate părțile lumii vine
primăvara, din toate părțile
vieții noastre
Crește lumina noastră
Din vechime și tînără :
România.

Întîiul ei fiu, propria ei glăsuire,
În fața lumii,
OM și rază
În tot ce sîntem,
Este !

Douăzeci și patru de milioane
de munți Carpați
Sînt inimile noastre
Și tot acestea-s poporul și OMUL,
Întîiul !

5. În unica Limbă Română

Aud focuri eterne
Lîngă Dunăre și pe munți
În Limba Română.
Pădurile noastre
Nu știu înflori decît
În această limbă.
Apele noastre nu izvorăsc
Decît în Limba Română,
Și nu plouă și nu viscolește
Decît în Limba Română.
Însăși Limba Română
Spusă în altă limbă
De pămînt,
Tot Limbă Română este
Și la fel de românesc
Este sunetul ei cosmic.
Iar fruntea poporului,
A marelui OM frunte,
Nu poate gîndi,

Fotografie de Ion Miclea

Nu luminează decît liber,
Comunist, românește !

La noi, viitorul vine din toate părțile,
Arzînd,
Înflorind,
Zidindu-se
Și fiindu-se
În Patria noastră Română.

Din calea lactee
Se-aud doinele noastre
Mărturisindu-se lumii
Numai în dor
Și-n Limba Română.
Din constelația lumilor lumii,
România se vede
Și se rostește
Liber și comunist
În visul marelui ei fiu
Și-n Limba Română.

6. Pacea

Prin tot ce respiră
Și gîndește, prin însăși viața lui
De fiecare secundă
El făurește pace livezii
Și țării sale ;
El făurește pacea lumii.

Mulțimea pîinii și
Mulțimea munților
Și mulțimea frunților, prin el
Se ridică grav
Și românește
Dînd rezonanță de granit
Luminii.

Prin tot ce visează
Și pune întemeiere
El făurește liniștit și lumină,
Pace pămîntului și țării sale,
Făurește !

Aceste cetăți tinere,
Municipii de floare ca sufletul,
Care din cosmos pot fi înțelese livezi,
Sînt zidirile lui, sînt pacea
pe care-o clădește
Și-o dăruie firii.

Aceste pîini care se văd
printre frunți
Și printre copii
Pot fi înțelese din univers
Ca niște planete fierbinți
Care dau viață pămîntului.
Ele sînt însești viața și sudoarea
Eliberate ;
Sînt rostul pămîntului
De-a fi pămînt !

Aceste milioane de frunți gîndind
făurirea,
Dîndu-i temei de lumină ;
Aceste milioane de frunți și mîini
Ridicînd lumea și patria
La înălțimea pămîntului liber,
Pot fi văzute din univers
Ca niște izvoare de cer
Dînd rază planetelor.
Ele sînt inimile lui,
Sînt poporul român făurindu-se.

Prin tot ce visează și face
Marele Fiu al neamului
dă suflet și înflorire
Păcii !

7. Românie limpede

Meridianul lumii noastre
E însăși pacea,
Cum rodul pămîntului
Din stratul palmei pleacă,
Și din gîndul tîmplei.

O, patrie a păcii,
Românie limpede
Ca un izvor
De la pămînt spre lună,
Tu ești un singur om
Și-o singură suflare :
Poporul înflorind
Prin răsuflarea ta !

Omul — Întîiul
Și fiu și floare-ți este,
El te respiră soarelui
Și vremii viitoare !

O, patrie a păcii,
Românie limpede
Tu ești prin el
meridian spre comunism
Și-n pieptul universului
Ființă-rază,
Pururei o floare.

Ion Cringuleanu

Ctitor de țară și gînditor înțelept

Urmare din pag. 1

O vastă și măreață operă teoretică, tradusă, cunoscută și admirată în întreaga lume stînd alături de uriașele edificii ale construcției socialiste, aceste două aripi ale unui arc de triumf, inscriu personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu pe linia glorioasă a marilor ctitori de țară, făurari de legi și datini, încununate și ridicînd la gradul desăvîrșirii celei mai nobile aspirații ale unei întregi istorii. Creind condițiile unei reale independențe, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne asigură nu numai neatîrnarea de stat, ci izvorul liber al gîndirii, independența rațiunii, libertatea manifestării plenare a personalității fiecăruia și a neamului întreg, al românilor, maghiarilor, germanilor, sîrbilor, fii ai aceleiași patrii, credincioși aceluiași crez. Mîndrii deopotrivă că au în fruntea lor un asemenea conducător, spre care ei își îndreaptă nu numai întreaga lor admirație, ci și dragostea lor nemărginită, marele bărbat care este Nicolae Ceaușescu, fiindu-le chezășia că la trecutul mare nu pot avea decît un mare viitor.

Casa țării

Urmare din pag. 1

iarnă, fără doar și poate s-au rostit povești și basme de demult, și legende istorice din simburele cărora înfruptîndu-se, copiii au înțeles mai întîi cu sufletul, apoi și cu mintea, ceea ce Bălcescu a exprimat riguros : „Istoria este cea dintîi carte a unei nații. Într-insa ea-și vede trecutul, prezentul și viitorul". Devreme, prea devreme, la doar 11 ani, băiatul din Scorniceștii — **Nicolae** — pornește la drum, părăsindu-și copilăria, magicul ulcior de argilă străbună, din care sorbi întruna o viață întreagă. De-atunci, necontenit, iată-l pe asprul drum al cunoașterii și împlinirii, al luptei militante, comuniste — după ce, atunci, întorcînd privirea spre casa părintească, o stringere de inimă trebuie să-l fi încercat pe temerarul drumeț, oricît de mîndru și hotărît ar fi fost, de dirz, în ceea ce voia și trebuia să facă. Așa a rămas, neînfricat, în aproape o jumătate de secol de activitate revoluționară exemplară, credincios sieși, cit și idealurilor patriotice care-l animă din fragedă copilărie pe iubitorul de Istorie, pe făuritorul de Istorie.

După ancestrale certitudini, zăpezile sînt semnul belșugului viitor, o proiecție înainte ; dar există și o posibilă proiecție înapoi în timp, către aceeași incandescentă și candidă virstă, copilăria, adolescența. Un băiat de 15 ani te privește scrutător, cu vizibil foc lăuntric, din fotografia care se păstrează astăzi pe panoul muzeului, dar și în memoria noastră înatacabilă: este anul venirii la putere, în inima Europei, a hitleriștilor. Un tînăr de numai 15 ani — utecistul **Nicolae Ceaușescu** — are sarcini de seamă în lupta antifascistă și pentru dreptate socială, fiind unul din activiștii de bază ai organizației revoluționare de tineret, prezent, în chiar 1933, la lucrările Comitetului Național Antifascist, în calitate de reprezentant al tineretului democrat din București ; ales membru al acestui comitet care, încă de-atunci, cînd fascismul german face primii săi pași pe bătrînul nostru continent, avea să mobilizeze poporul român împotriva „ciumei brune". Același an — aceeași intransigență, înregistrată tipic de acuzațiile aduse de către Parchetul Tribunalului Ilfov : „răspîndire de manifeste", „incitare la grevă". Cînd ceferiștii și petroliștii sînt judecați la Craiova, într-un grup de patru tineri este arestat și **Nicolae Ceaușescu**, „vinovat" de faptul că voia să prezinte instanței, cu orice preț, 22 de liste de subscripție și nenumărate scrisori de protest, semnate de muncitori, de cetățeni ; la interogatoriu **acuză**, nu se apără, arată cu demnitate că muncitorii Capitalei l-au delegat să meargă la audiere, tocmai ca „să facă declarații favorabile ceferiștilor implicați în proces" ! Alesul muncitorilor are, în acest moment istoric, doar 16 ani, virstă la care a și cules — în fișa poliției — destule „formule" consacrate de reacțiune pentru a camufla, de fapt, însușirile combatantului revoluționar : „agitator comunist periculos", „La 23 noiembrie 1933, arestat pentru dezordine de stradă, cu ocazia grevei...", „răspîndire de manifeste revoluționare"... Și tot la 16 ani, maltratat la prefectura București, trimis apoi, din post în post, cu cătușe la mîini, înapoi la Scornicești unde, odată ajuns, se dovedește același tenace, luptător pentru dreptate socială : **„N-o să încetăm lupta. Sîntem mulți ca boabele de grîu. Uniți e cu neputință să nu învingem...".**

Aceste cuvinte definitiv înscrise în biografia de neodihnă și jertfă de sine a tovarășului **Nicolae Ceaușescu**, au fost rostite în căsuța curată și modestă, cu două odăi și-o tindă, acolo unde s-a pus temelia caracterului integru, a intransigenței, patosului și fermității, trăsături forjate apoi în focul marilor bătălii de clasă, al luptei antifasciste. Această profesiune de credință i-a călăuzit pașii, acțiunile, biruințele, în cei aproape cincizeci de ani de acțiune revoluționară. Aceste cuvinte i-au fost spuse tatălui său, atunci, la cei 16 ani ai tînărului, fiindcă fiecare om este din copilăria sa, așa cum este dintr-o țară, dintr-o casă părintească.

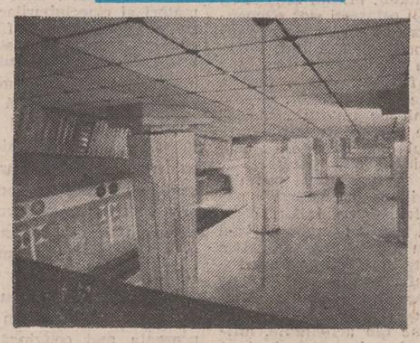

Metrou — stația Eroilor

Cheia de boltă

Urmare din pag. 1

cu calitatea de condiție esențială a puterii de a ființa a poporului român, nu numai într-un trecut niciodată mai demn evocat și mai pilduitor invocat, ci înainte de toate în actualitatea imediată a țării, într-o contemporaneitate a contextului internațional marcată din ce în ce mai irezistibil de afirmarea dreptului națiunilor la independență și pace. Totodată, în anii ce au urmat Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român, unitatea națională s-a investit, tot atît de firesc, cu calitatea de țel fundamental al sentimentului de patriotism, receptat nu numai în accepția și înțelegerea sa teritorială, ci și ca dimensiune verticală, de profunzime a tezaurului spiritual și a realității ca atare desemnate de conceptul unei națiuni.

Remarcabila definiție a patriotului și a patriotismului, dezvoltată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, a consacrat citeva repere importante ale datoriei de a veghea acest bun suprem al poporului care sîntem, unitatea lui, privită prin prisma corolarului independenței : **„A fi patriot** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — **înseamnă a fi oricînd gata să faci totul, mergînd pînă la supremul sacrificiu, pentru a apăra libertatea, independența și integritatea țării, pentru a salvgarda mărețele cuceriri revoluționare ale poporului".** Iar reperele consacrate ale acestei îndatoriri, astăzi, le regăsim în totalitatea actelor destinate să confere unității naționale un fundament trainic : dezvoltarea continuă a democrației socialiste, repartizarea echitabilă în teritoriu a forțelor de producție, implicarea fiecărui om al muncii în decizie și beneficiu prin întărirea autoconducerii și autogestiunii muncitorești. Încît, transferată în domeniul concret al faptei creatoare, veghea integrității și unității țării, în România socialistă, se constituie într-un veritabil proces, într-o stare de durată a conștiinței și sufletului românesc. Și cîte alte inițiative mai sînt de împlinit în această privință, desigur, sînt înscrise în **Programul Partidului Comunist Român de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism,** program al devenirii noastre, zămislit prin gîndirea tovarășului Nicolae Ceaușescu, adoptat și urmat prin îndemnul lui.

Și în ianuarie, mereu, aceste adevăruri devin pentru noi mai limpezi decît oricînd.

Biografia unui portret

Urmare din pag. 1

ta națională, dreptatea și echitatea socială. Spiritul revoluționar cuprins în soluționarea tuturor problemelor de muncă și de viață cu care ne confruntăm, o profundă și nestinsă iubire pentru destinele patriei a cărei conducere i s-a încredințat, sînt tot atîtea etape ale vieții, o biografie, o viață preschimbată în luptă și în istorie.

Am văzut nenumărate reportaje la televizor în care muncitorii îl numeau pe secretarul general al partidului frate, și prieten, îi rosteau numele cu profund respect și iubire și îl pofteau în mijlocul lor. Am văzut nenumărate reportaje la televizor în care secretarul general al partidului se afla în mijlocul muncitorilor, îi numea frați și prieteni, îndrumîndu-le munca și lăudîndu-le eroismul cotidian. Acolo, lîngă focul muncii care nu se stinge niciodată, lîngă focul încrederii și al devotamentului care nu se stinge niciodată, omul drag, tovarășul de nădejde, conducătorul partidului și al țării, zîmbind cu același surîs pe care viața nu l-a înfrînt niciodată, cu aceeași expresie de neclintită perseverență și tenacitate pe care greutățile nu au izbutit să o șteargă, la chezășuirea binelui, fericirii și siguranței pentru ei și pentru copiii lor.

Un om între oameni, un gînditor și un revoluționar care a știut să ne acorde nume demn în lumea contemporană, o identitate națională apăsată, inconfundabilă, respectată și prețuită pentru visul frumos de muncă și pace care strălucește în numele ei.

VIRGIL CARIANOPOL

Celui ce înfloreşte Ţara

Ai adus în braţe Pace pentru Ţară,
I-ai dat tot întinsul şi cu şoapte moi
I-ai vorbit de viaţa noastră, de iubire.
Pacea este-n ţară, astăzi stă la noi.

Gloria, de-asemeni, ţi-a văzut în fapte
Dragostea de neamul care l-ai iubit,
Ţi-a dat tot înaltul să-l ai pentru veacuri.
La întreg poporul tu l-ai împărţit.

Viitorul nostru, ce era departe,
L-ai văzut cum este, a-nţeles cum eşti,
Te-a văzut doar pe tine, tu l-ai dat iubire,
La întreg poporul vieţii româneşti.

Care altu-n lume, dornic de lumină
Ar fi fost să fie pentru ţară-astfel?
Care toate-aceste bogăţii de seamă
Nu le păstra oare numai pentru el?

Pentru aceste-fapte demne de istorii,
Multă sănătate şi-mpliniri şuvoi
Lingă-acea cu care luminezi în viaţă
Şi ţi-a stat alături sprijin la nevoi.

La mulţi ani cu cinste, dragoste, mindrie,
Fii cu cintul nostru simbol tuturor,
Du-ne înainte inima de flăcări,
Veghe pentru Ţară şi acest popor!

•

CONSTANTIN ATOMII

Fiul demnităţii

Se pregăteşte ţara de-o nouă sărbătoare.
Eroul vremii noastre ni-i iar sărbătorit.
De ziua sa Carpaţii se prind în horă mare,
Văzduhuri de petale fac plaiul înflorit.

El nu e zeu, e Omul de mare cutezanţă,
E Fiul Demnităţii acestui brav popor.
Preface gîndu-n faptă, visarea în speranţă
Unind mereu prezentul cu-al ţării viitor.

Trecutul ţării-i este izvorul de tărie.
El a avut ca pernă copil un snop de fin.
De-atunci visa la ţelul ca-n scumpa Românie
Să fie Omul muncii pe munca lui stăpîn.

De-atunci visa ca-n ţara cu plaiuri legendare
Oraşele spre boltă să-nalţe alb contur.
Iar satele-nzecindu-şi belşugul pe ogoare
Să pară flori solare sub limpede azur.

Acum ni-e Ceahlăul care priveşte-n zare,
Stegarul fericirii mereu triumfător;
Ni-i arhitectul ţării şi veghe la hotare,
Iar Păcii-ntre popoare-oştean nemuritor.

•

PAVEL PEREŞ

Porţi de primăveri

Omătul iară strălucind se-arată
Parcă au înflorit livezile de meri
Şi-n veşnicia ţării dintr-o dată
Bat aurarii porţi de primăveri.

E ca-o-alcătuire planetară
În pulsul vieţii noastre de a fi
Uniţi cu cel ce arde pentru ţară
În faptă şi idee zi de zi.

Sînt vremuri noi cuprinse în istorii
Şi-i fericire-n pragul tuturor
Cuvîntul său ne ctitoreşte zorii
Sporind lumina noastră-n viitor.

Mereu în timp decis pentru zidire
Otel şi clorofilă-n constelaţii
Izbindă cu iubire din iubire.
Făuritor de nou acestei naţii.

•

ION PACHIA TATOMIRESCU

Arc de triumf

Da, pacea lumii are flori de sînge –
preasfinte flori ce-n Ţara din Carpaţi
înmiresmează plaiul timpului şi spaţiul
fiinţinilor din trupuri de-nstelaţi

ce poartă aurul eternului în nume :
da, Burebista,-n timple de Istorii,
Mircea şi Ştefan, şi Mihai-Viteazul,
şi Tudor, şi Bălcescu – arc de glorii !

E România milenar miracol,
poporu-i demnitate-n sfînt renume,
popor-erou cu Ceauşescu-n inimi ;
Ianuarul românesc nunteşte-n lume...

HORVATH DEZIDERIU

Cinstire Omului

Din ochii lui
Lumina unei epoci
Se resfringe
Asupra dimineţilor noastre.
Din gîndirea lui
Toată puterea
Se îngeamănă cu puterile noastre,
Ce cheamă la viaţă rodnicia pămîntului,
Zidirile cetăţii
Şi actul cutezător de creaţie.
Chipul lui şi chipurile noastre
Radiază în jur
Acel ceva ce se numeşte fericire,
Bunăstare şi lumina zorilor de azi
Şi a celor de mîine.
Faptele lui cotidiene
Sînt aripi de păsări
Ce se avîntă în zbor
Spre cerul liber
Al libertăţii noastre,
Spre destinul,
Pe care conştienţi
Îl modelăm cu trudă voinicească,
Cu efervescenţa
Ce dă noul sens al vieţii.
Îl cinstim, acum, aici, cu toţii
Pe Omul drept,
Lumina unei epoci :
Să ne trăiască,
Să ne ocrotească,
Să ne conducă paşii
Spre coloanele infinite,
Spre visul împlinit
Ca astfel,
Din ochii lui
Lumina unei epoci
Să se resfrîngă
Asupra dimineţilor noastre,
Inundate de culorile soarelui!

Statuie nemuririi

Cu trupul drept, ca o săgeată,
Demn, neclintit se-nalţă
Din trupul Ţării, mîndră siluetă
Arzînd de dorul de-a înălţa cetăţii
Steme noi, cu inimi re-noite
Întru zidirea falnicelor trepte,
Ce se-nvoiesc cu noi în trudă,
Înpodobind urcuşul şi-adunînd laolaltă
Vetre vechi lîngă vetre noi.
Culoarea frumuseţilor de mîine
Se-adună în şuvoaie calde de voinţe
Să dăruiască omului de-aici
Felia proaspătă de pîine.
Cinstind eroii ne cinstim pe noi
Şi ridicăm statuie nemuririi
Pe-acest pămînt ce se numeşte România!

•

GABRIEL IUGA

Ca o zăpadă tînără

E timpul să ne spunem adevărul
privindu-ne în ochi senini şi cald
vin ploi mai limpezi peste frunte
şi tot mai pure flăcările ard

luminile au rod şi bucurii
şi ţara-i mai frumoasă-n sine
deasupra lumii cerul meu senin
rodeşte-n pîine vremea care vine

se-aude veşnicia-n univers
chemîndu-se cu numele tău ţară
se-ntoarce-n cîntec pasărea din vers
ca o zăpadă tînără şi clară

Lumina

Ne datorăm lumină din lumina
acestui timp sonor şi cald ca gîndul
urcînd statornic munţii spre înalt
ne datorăm o viaţă să zidim
ca-n urma plugului crescut cîntecul verde
spre limpezirea celor care vin
lumina ochilor – pămîntul
ce ne uneşte-n incendiile de grîu
sunînd molatec cînd adie vîntul

mereu mai e nevoie de-o iubire
ca scut de sălcii apelor de-aici
suntem contemporani c-o Românie
ce-a fost mereu şi veşnică va fi

•

DUMITRU UDREA

Dăruire

Peste vatra aceasta,
Arsă de flacăra libertăţii,
Gîndul mă poartă
Spre florile luminii.

De-aceea fiinţa mea
E-a celui ce, întruna,
Va trece viitorul
Prin sufletele noastre.

stelian zamora

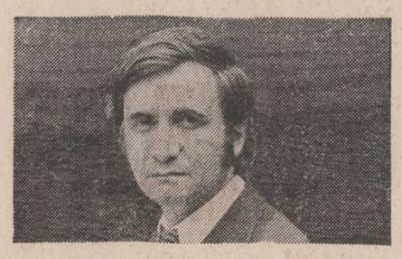

LOCUL DE MOARĂ

Doar cînd te duci vara la rîu îţi mai aduci aminte de moara lui Oane. N-a mai rămas decît un maidan înalt şi o groapă în care, ani şi ani bătuse apa în ea şi o adîncise. Albia pe care venea apa e seacă de nici nu zici că pe ea era un iaz de toată frumuseţea, limpede şi adînc, cu popeţi, mrene, verdeţi şi nisiparite. Acum, pe albie au crescut buruieni şi arini şi seamănă mai degrabă cu un drumeag. Malurile sînt tesite şi subţiate, iar unde era cascada de unde cădea apa în căuşii roţilor, au crescut nişte plute înalte şi umbroase. N-au mai rămas decît patru pari groşi din stejar, înfipţi adînc în pămînt, pe care era aşezată moara. Drumurile ce veneau toate aici au dispărut.

Oane n-a mai putut ţine moara în picioare, nu că îmbătrînise sau că trebuia să plătească dări grele, ci, fiindcă au apărut cele cu valţuri şi brutăriile şi lumea nu-l mai căuta ca pe un cireş copt. Nu mai spun de galene, la care mai adoarme şi-acum, că ăilalţi oameni le-au uitat de mult, de cînd cu tranzistoarele dar Oane ascultă şi azi la căşti ce se mai întîmplă în ţară şi-n lume. Nu că nu i-ar fi dat mîna să-şi ia un tranzistor, dar a fost vrerea lui să le păstreze, mai cu seamă că nu cer de mîncare sau de sete.

Atît a mai rămas din moara lui : roţile de scară care zac, zac în neştire şi se-ncing vara la soare, galenele şi vreo cîteva ciocane şi dălţi cu care fereca pietrele. Oane, de cum se uita la ele, îi treceau prin minte zilele frumoase ale tinereţii lui, dar mai cu seamă cît se luptase cu apele în zilele ploioase, că, de mic copil numai şi numai pe lîngă rîu îi trecuse vremea. Uneori îşi mai aducea aminte de cumpăna morţii prin care trecuse cînd era şi el flăcău neastîmpărat. Pe atunci, pe cînd abia îi dăduse mustaţa, umbla toată ziua în sus şi-n jos pe rîu după peşte sau să ascută poci la vreo femeie. Îi era mai mare dragul să-şi omoare timpul prin tufe de ferigi înalte, ascuns printre arini şi de pe mal zvîrlea undiţa-n rîu şi aştepta, aştepta să-i zvicnească prăjina lungă de alun. Dacă potrivea bine momeala, seara se-ntorcea cu un săculeţ de peşte şi făceau ăi d-acas' o prăjeală zdravănă în ceaun şi se săturau toţi de fiţe tăvălite prin mălai.

Cînd vedea pe zăvoi că se ridică fum de pe undeva, o lua într-acolo, la început cu paşi mari şi pe urmă binişor printre tufe, se apropia cît mai mult să vadă cine-şi mai spăla rufele în rîu. Stătea la pîndă în tufani de arini şi dacă era rost de vreuna rea de muscă, se apropia şi-odată-i sărea în spinare s-o sperie. Femeia ţipa cît o ţinea gura şi pe urmă, după ce-i venea inima la loc, rîdea prosteşte înţelegîndu-i gîndul lui Oane.

— Ce cauţi, mă, p-aci ?
— D-ăle negăsite.
— Iar le tai ciinilor frunză ?
— Ba bine că nu. De ce să nu le tai.
— Mai bine adu-mi un braţ zdravăn de surcele să am cu ce fierbe bine apa.

Anica era o femeie frumoasă, cu nişte cozi groase ca pe mînă şi lungi. Ea le mai spăla

Metrou – staţia Izvor

rufele cucoanelor să mai ia şi ea un franc cu ce să-şi cumpere gaz, chibrituri, zahăr şi tot ce mai avea nevoie. Îi făcuse un rudar o roabă mare şi-ncăpătoare şi cum se crăpa de ziuă, o pornea pe drumurile satului. Ăle avute îi umpleau roaba cu rufe murdare şi Anica o pornea cu ele la rîu. Îşi mai făcuse rost de un cazan mare de aramă de la nişte ursari ce umblau cu corturile de colo pînă colo şi o copaie lungă şi adîncă, în care muia rufăria şi le frîchinea de i se lua pielea. Copaia şi cazanul le ţinea la un frate de-al ei, ce avea casa lîngă rîu, să nu se care mereu cu ele prin sat, că erau grele şi nu prea aveau loc în roabă. Era căutată de toate cucoanele să le spele rufele, că avea o mare îndeminare să le înălbească şi să le scoată toate petele.

— Ce faci, mă, stingi focul ?
— Ei ţi-l sting, nu vezi că pun la fript fiţele astea.
— Le-ai scos maţele ?
— Ba bine că nu. Doar nu le-oi frige cu maţe, zise Oane, zvîrlind pe vatra de jăratic o grămadă de peşte proaspăt şi crud că ţi se topea în gură.
— Vezi, să nu-i arzi.
— Am eu grijă, făcu Oane, în timp ce întorcea peştii să se frigă şi pe cealaltă parte.
— Toată ziua stai pe rîu.
— Ce-ai vrea să fac ?
— Altceva. Să te duci la sapă, la coasă...
— Ce-ai tu cu mine dacă-mi place să stau pe rîu, zise Oane în timp ce scotea peştii de pe jăratec. Mai bine dă-te şi tu mai aproape şi mîncă niscai peşti să nu-ţi mai chioraie maţele.
— Nu mînc, ori tu nu ştii că azi e vineri.
— E de harţi.
— Crezi că mă păcăleşti, crezi că eu nu m-am uitat în călindar.
— Proastă mai eşti, fă Anicuţo, fă. D-aia eşti slabă.
— Mai bine slabă decît morman de carne să nu mă mai pot mişca şi eu în voia mea şi-n largul meu.

Oane luă o fiţă-n mînă şi se dădu mai aproape de Anicuţa. Ea stătea aplecată cu capul în copaie şi muia nişte bulendre. Flăcăul, nici una, nici două, o apucă de după gît şi ea, dînd să ţipe, deschise cît putu gura iar el, care atît aştepta, i-o umplu cu peşte bine rumenit pe jăratic.

— Mă spurcaşi mă, zăpăcitule, zice Anicuţa, polfăind la peşte şi înghiţindu-l după ce-i simţi gustul proaspăt.
— Fă, că toantă mai eşti. Nu simţi ce bun mai e ?
— Păcatul o să se pună pe tine.
— Şi ce 'acă. Las' să se pună pe mine, că tu m-ai învăţat şi pe mine...
— Eu te-am învăţat ?...
— Ba, bine că m-o fi învăţat vreo măturşă de doi bani.
— Afurisit mai eşti, mă.
— Eu mă duc să-ţi mai aduc nişte lemne.

Anica frichinea la rufe de ziceai că n-o să-i mai rămîn piele pe mîini. Apa din cazan fierbea domol şi se rostogolea spre gura sa. Anica luă nişte cenuşă mărunţă şi-o puse în săculeţ ca să facă leşie şi să spele bine rufele. Avea nişte codri mari de săpun, că abia îi ţinea în mînă. Era săpun de casă şi mirosea a pelin şi-a busuioc. Între timp, sosi şi Oane cu o răgălie ce abia o ţinea deasupra capului. Avea toţi muşchii încordaţi pe el de ziceai că-i plesnesc.

— Uche, fă, ţi-am adus asta s-o pui în foc şi să nu te mai amărăşti cu surcele. Că ard aşa dă iute. Ţie ţi-ar mai trebui unul cu tine să-ţi bage lemne-n foc mereu.
— Păi, nu eşti tu ?
— Doar n-o să stau pe lîngă fusta ta pin' dăsar, că mai am şi eu treburi pă zăvoi la deal.
— Mai bine nu te-ai mai plimba crai pe plai, toată ziulica pe rîu şi te-ai apuca să-ţi faci şi tu o casă că, acu' vine armata şi-acu' îţi vine şi ţie rîndul să te-nsori şi n-ai unde-ţi băga mireasa sara, să te culci ca omul lîngă ea.
— Eu o să-mi fac moară, să vină tot satul la ea să macine. Să-mi dea roată toate muierile.
— Să ştii că n-ai plan rău. Numai de ţi-ar ajuta cel de sus, că ţi-ai face pomană cu toţi.
— Mi-am adunat nişte lemne, nişte blăni, nişte buşteni. Şi tata ar vrea să-mi dea o mînă de ajutor, să mi-o pun şi eu pe picioare.
— Întîi să-ţi faci armata şi p-ormă oi vedea încotro.
— Ce întîi armata. Pînă la armată mai e un an jumătate şi pîn-atunci vrea să-mi fac şi brad la căprior.
— Iute mai eşti de gură.
— Numai de gură ? Poate ai uitat.
— Întinde-mi şi mie fringhia asta de arinii ăia doi să pun rufele la uscat.

Oane se aruncă într-un arine, leagă fringhia de un cap, coborî şi se aruncă într-altul. Cînd era flăcău, îi plăcea al dracu' să se poarte-n pantaloni albi, strîmţi pe picior, cămaşă albă, largă la mîneci, legată la gît cu un şnur. Peste cămaşă purta o vestă neagră, strîmtă pe corp. Cînd era cald umbla în nişte sandale sau desculţ. Îi era drag să se poarte dichisit şi lustruit, mai cu seamă de cînd îi dăduse mustaţa şi ori de cîte ori se aşeza pe undeva într-o rînă, nu se gîndea decît la moara ce avea s-o facă, ce şi-a ridicat-o de altfel. S-a-nvîrtit cît s-a-nvîrtit mai toată viaţa lui şi-acum n-au mai rămas din ea decît patru pari.

Cu stelele

Nu veţi crea nici o maşină
mai complicată decît voi
cînd noaptea umple de noroi
ce-aţi scos o viaţă la lumină !

Şi vine-o eră ce dezbină,
nu dogmele şi nici pe noi,
ci înseşi lucrurile noi
în clipa cînd se simt de vină.

Dar vină toate (cum se spune)
tot mai grăbite să dispară
ca timpul într-o-nţelepciune
de care nu se înfioară
savantul, căci aşteaptă-o vară
cu stelele în rugăciune.

Gheorghe Pituţ

Acum nu se mai poartă aşa de dichisit, la ce bun, om bătrîn să mai poarte pantaloni strîmţi pe picior şi albi. Are nişte pantaloni închişi şi largi, cămaşi gata făcute de la prăvălie şi nu ca atunci din alea cu mîneci largi şi şnur la gît, frumoase, din pînză de casă, ţesute cu migală de muieri în războiu şi-nălbite-n riul lui de care era nedespărţit. Pentru o treabă bună, cite-o femeie îi dădea o cămaşă cusută cu fire de tot felul, înflorată, dată de pomană de oameni din sat pentru fiecare pogorît în pămînt, că aşa s-au obişnuit oamenii, să-i pună-n mînă preotului ceva şi să se plimbe pe drumul satului, în faţa mortului.

— Anico, eu popă o să mă fac.
— Ce-ţi veni ?
— Păi, nu vezi ce de ştergare mai are ?
— Ziceai că vrei să te faci morar.
— Nici popă n-ar strica, am viers, nu joacă, zise Oane şi ce-i drept, cînd începea să cînte pe drumurile satului, băga-n draci toate fetele şi muierile de lăsau treburile ca să-l asculte şi li se făcea pielea găinii cînd îi zicea el un cîntec de iubit.

Acum, Oane ăl bătrîn nu mai cînta, nu i-a mai ars de cîntat de pe la vreo treizeci şi ceva de ani. Poate o mai fi cîntat încet, să nu-l audă satul, o fi cîntat în sinea sa, pentru riu şi pentru moară, cînd fereca pietrele cu dălţile şi ciocanele. I-au cîntat destul riul, moara, roţile şi galenele şi poate pe la vreo nuntă sau pe la vreun botez, după un pahar de vin i-o mai fi ars să-i zică ceva.

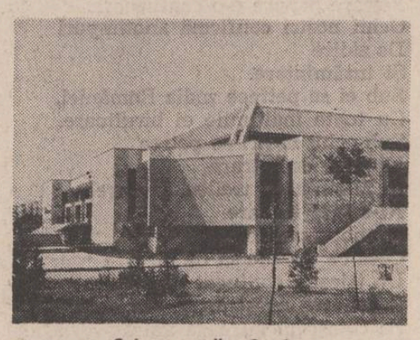

Sala sporturilor Oradea

Soarele ardea rufele Anicăi de pe fringhia lungă şi nici nu trecu un ceas de cînd la întinseră, că se şi uscară. Prosoapele, ca nişte steaguri, erau lungi şi ajungeau pînă-n iarbă. Fiecare prosop, care de care mai înflorat, amintea de cei duşi în pămînt.

— Ia rufele popii şi ale preotesii şi lasă numai prosoapele, zise Oane, în timp ce-şi desfăta ochii la fringhie.
— Păi, de ce ?
— Lasă-le să filfîie.
— Aşa să fie şi se duse şi luă de pe fringhie cămăşile de noapte ale popii şi ale preotesei, izmenele, cearceafurile, feţele de perne şi toate celelalte bulendre, scrobite n razele soarelui.
— Uite, vezi steagul ăla cu verde şi cu turcheaz ? Ăla e făcut de Veta din coastă şi l-a cusut pentru omul ei. Dumnezeu să-l ierte, să aive vămi uşoare.
— Ahaa ! omul ăla cu capre multe.
— Păi vezi, că-l ştii...
— Ce prosop mîndru i-a mai dat popii.
— Ei, s-o fi gîndit şi ea că dacă-i va da un aşa steag, o să-i citească popa mai multe şi-o să-l ţină mai mult în biserică şi pe marginea gropii.
— Că din gheara popii nu te mai scapă nimeni...
— Şi prosopul ăla cu piersiciu şi verde deschis e-al ăluia din capul satului, Ionel Ion al Opreascăi.
—Ahaaa ! ăla care făcea roţi de căruţă şi potcovea caii...
—Vezi că-l ştii ?
— Fie-i ţărîna uşoară, zise Anicuţa în şoaptă.
— Ce om de tîrlă mai era şi ce priceput şi ce iubăreţ... Că nimeni, niciodată nu pleca de la el din casă neomenit. Şi ce căruţă mai avea ! Şi ce cai iuţi, mă !
— Da' tu de unde ştii al cui e fiecare prosop, cine i l-a dat popii ?
— Păi n-am văzut femeile, care pentru cine le mai cosea pe izlaz şi pe zăvoi cînd stăteau cu vacile ? Una a cusut la steagul omului ei un

---

teatru **t**

Etica politicii

Temă declarată a teatrului scris de **Aleksandr Ghelman**, etica politicii, a reconsiderării relaţiilor între oameni, este validată de premiera piesei sale **„Noi, subsemnaţii"**, la Teatrul Nottara.

Mai întîi, locul. Este un vagon de dormit. Arh. Dan Jitianu a compartimentat exact un sector triunghiular al scenei în perimetrul căruia este concentrată o agitaţie umană atingînd, de multe ori, un nivel foarte ridicat. Regizorul Dan Micu, în faţa unui text scris în registrul critic, cu o proporţie comică şi de duritate bine gîndite, realizează un spectacol de urmărire, alert, corect echilibrat. După o introducere cam abruptă în atmosfera acestei aventuri care este călătoria cu trenul, aflăm repede miza unui adevărat concurs de urmărire... contra-cronometru. Leonea Sindin, Alla (soţia lui) şi Malisov încearcă să obţină semnăturile comisiei de recepţie a unei fabrici de pîine care, deşi dată în folosinţă, mai prezenta cîteva defecţiuni. Comisia (Deviatov, Nuikina, Semionov) nu a făcut recepţia şi, astfel, directorul fabricii, Egorov, un om valoros, personaj care nu apare în scenă dar care are o pondere însemnată în întregul conflict, este pus într-o situaţie dificilă. Încrezător în valoarea directorului său, Leonea se devotează acestei idei : valoarea trebuie să triumfe contra injustiţiei operînd la diverse nivele. Se conturează, astfel, un pasionant spectacol al **edificării aspectului etic al politicului.** Puterea politică, guvernarea de-iziei trebuie să pună în valoare elementul de progres, factorul uman. Este adevărul de care se convinge Leonea Sindin, tînărul care, la rîndu-i, îl va convinge în final pe Deviatov, inflexibilul şef al comisiei, că un om înseamnă un om şi nu un simplu nume.

Interesant, în ciuda puţinilor sorţi de izbîndă, este spectacolul acestei competiţii umane. În cadrul cursei trenului are loc o cursă cu mult mai însemnată al cărei final este revelator pentru gradul de responsabilitate, de generozitate şi inteligenţă al fiecăruia.

Dragoş Păslaru (Leonea) construieşte un rol bun. Este exact, atent la complexitatea pasiunii sale pentru restabilirea adevărului, dinamic, degajînd **personalitate** în scenă. În afara unor mişcări schematice, corpul actorului urmează remarcabil propria evoluţie sufletească. Vocea, uneori nestăpînită, comunică ardenţa patosului. Vibraţia sa contaminează vizibil rigiditătile celorlalţi şi, pe măsura trecerii timpului, actorul face tot mai evidente speranţa şi deznădejdea tentativei sale. Anda Caropol (Alla) realizează exact un moment de criză, de derută, în relaţia sa cu Leonea. Bune momente de joc are Ion Siminie (Semionov), un jucător cunoscînd regula jocului. Schiţînd sugestiv o tipologie umană diversă — Valentin Teodosiu, într-un bun joc de atenţie şi de curiozitate comică, Dorin Moga, Ion Punea, Rodica Sanda Ţuţianu care dă viaţă foarte convingător unui amestec uman de jumătăţi de măsură (frică, sinceritate, milă, duritate).

Regizorul Dan Micu reuşeste să facă semnificativ caracterul eterogen al unui grup uman aflat în criză de timp, oscilînd între un comic de substanţă şi un dramatism învăluitor.

Marian Popescu

---

film **f**

Fata morgana

Majoritatea cineaştilor care au debutat în ultimii ani **(Daneliuc, Gulea, Tatos, Mărăscu, Todea, Demian, Pistiner)** şi-au ales drept argument al primei opere teritoriul atît de complex al actualităţii. De la această nescrisă regulă nu face excepţie nici **Elefterie Voiculescu**, autorul recentei premiere **Fata Morgana**, realizată la Casa de filme nr. 4.

Ecranizînd romanul omonim semnat de **Ion Grecea**, regizorul schiţează un portret colectiv al cîtorva tineri faţă în faţă cu idealurile specifice vîrstei, modelate de ambiţii părinteşti sau descoperite pe parcursul unui necesar şi inevitabil proces de maturizare. Prima dragoste, primul eşec profesional (admiterea la facultate), primul contact cu asperităţile vieţii ostăşeşti sînt elementele ce jalonează biografia personajului propus în prim-plan, **Virgil**, interpretat de **Dinu Manolache.** Cea de-a doua parte a filmului evocă, fără a ocoli un anume tip de umor, stagiul militar îndeplinit de tînărul „Romeo" la o unitate de tancuri. Notaţiile surprinse pe peliculă sînt realiste, cu vagi intenţii polemice ; din păcate, lipsesc nuanţele configuraţiei psihologice a tinerilor, adîncimea expresivă a motivaţiei acţiunilor, complexitatea unui conflict dramatic mai elocvent pentru problemele autentice ale tinerei generaţii. Scăderile discursului cinematografic sînt generate de modestia mijloacelor literare ale romanului adaptat de privirea superficială asupra unei zone din actualitate, infinit mai bogată şi mai complexă, decît aşa cum transpare pe ecran, în ciuda eforturilor unei bune echipe de actori, printre care se numără **Mihai Pălădescu, Elena Sereda, Marioara Sterian, Diana Lupescu, Marius Ionescu, Petre Lupu.**

Imaginea semnată de **Radu Calalb** şi **Alexandru Groza** se remarcă prin plastica încadraturii, prin nervul cu care înregistrează viaţa tinerilor militari. Mai puţin izbutită în laitmotivul viziunii sentimentale (tînăra cu floarea soarelui), imaginea celor doi operatori rămîne unitară stilistic, subordonîndu-se perfect intenţiilor regizorale. Dacă decorurile lui **Mihai Beciu** sînt funcţionale, subliniind pertinent atmosfera unei secvenţe sau detaliu specific unui moment filmic, muzica lui **Cornel Fugaru** rămîne un suport ilustrativ al imaginii.

Aflat la primul film artistic, **Elefterie Voiculescu**, unul din primii animatori ai cineclubului din ţara noastră, regizor secund la filme semnate de cineaşti români sau străini **(Păcală, Fraţii Jderi, Mirii anului II)** şi-a demonstrat profesionalismul, exersat, din păcate, pe o partitură insuficientă ca dramatism. Atenuînd prin cursivitatea epicii cinematografice, prin culoarea conferită unor personaje, accentele marcate ale locurilor comune din scenariu (şantierul, love story-ul neterminat), descoperind tonuri firesti în schiţarea comportamentelor (teribilism, laşitate, lipsă de curaj).

Îl aşteptăm din nou pe Elefterie Voiculescu, cu un film ce-l poate reprezenta mai convingător, de ce nu, chiar cu un film de autor inspirat de unul din romanele publicate.

Călin Stănculescu

---

televiziune **tv**

Eminescu pururi tînăr...

Ziua de naştere a celui ce este Mihai Eminescu s-a prelins ca un fum, nerăminînd în urma ei decît acelaşi regret cu care observăm prezenţa ştearsă a noului nostru poet în programele televiziunii. Nu sîntem adepţii laudelor nemăsurate. Noi credem chiar că pe Eminescu numai Eminescu poate să-l laude, fără riscul de a fi spus prea puţine despre dînsul şi nici cu acela de a se fi înălţat pe vîrfuri folosindu-se de prilej. Şi totuşi... Ne pare prea puţin un recital între o brigadă artistică şi un dans sau un scurt omagiu la Clubul tineretului. Desigur, cei care au recitat (imprimări mai vechi şi mai noi) — Cornel Coman, Valeria Seciu, Gh. Cozorici — au recitat excepţional. Lor însă, pe un spaţiu de emisie generos li s-ar fi alăturat Ion Caramitru, Ovidiu Iuliu Moldovan, Vasile Pupeza şi atîţia alţii. Ar fi putut fi chiar o săptămînă în care zilnic să fi fost un moment poetic *„Eminescu pururi tînăr..."*, programat la o oră de maxim interes. Ar fi trebuit să i se dedice una din emisiunile redacţiei cultural-artistice. Să nu mai fie în România eminescologi care să mai aibă ceva nou de spus despre idolul căruia i-au cunoscut viţele lor ? (Am uitat pe bătrînul învăţător de lîngă Ipoteşti, cu interesanta sa argumentaţie despre data naşterii poetului ?)

Să fie Eminescu un „subiect" sărac chiar şi pentru o emisiune cum este „Mult e dulce şi frumoasă limba ce-o vorbim" ? Nu. Şi atunci ? Mărturisim că ne-am fi aşteptat la un concurs cu revistele literare care în acest interval i-au dedicat Luceafărului paginile lor. Credem că nu mai este nevoie să înşirăm toate argumentele noastre născute din impresia că, totuşi, Eminescu fără să fi fost ignorat, a fost trecut parcă în grabă, în afara evenimentului care este întotdeauna, an de an, naşterea lui.

★

O iniţiativă binevenită este programarea ciclului Shakespeare, producţie a televiziunii engleze B.B.C. A doua piesă din această „integrală", a fost *„Măsură pentru măsură"*, o alcătuire dramatică stranie de speranţă şi desnădejde a marelui insular care, din motive numai de el ştiute, a preferat să-şi stabilească „scena" la Viena. Desigur, şi această piesă, ca şi cea dinaintea ei *(„Cum vă place")*, nu este prima între primele, iar, datorită titrajului rapid, a fost greu de citit de marele public. Să nu uităm însă cine semnează şi să înţelegem gestul de cultură al televiziunii care ne poate propune şi... să-i recitim opera.

Iulian Neacşu

an intreg, că nu prea mai vedea, săraca. Ce să-i faci, a avut ambiția, cînd i-o muri omul, să le dea la toți cite ceva făcut de ea și popii să-i dea un prosop să-i fie milă să se șteargă pe el.

Și ce-i drept, pe timpurile alea, femeile coseau frumos, tot felul de frunze, flori și riuri pentru cele de trebuință. La inceput, pînă să se mărite, coseau cite și mai cite, să aibă zestre cînd aveau să se mărităe și să le dea în nuntă, să le pună de git cînd se jucau socriile : la nași, la socri, la toate neamurile și ale ei și ale ginerelui. Pe urmă coseau pentru copii și tot pentru casă și mai cu seamă pentru oamenii lor. Cu cit femeile le coseau bărbaților lor cămăși mai înflorate, cu atit se făleau satului cît de mult îi iubeau. Cu cit cămășile erau mai simple, cu atit lumea înțelegea că le e urit de ei. După ce treceau de cincizeci, șaizeci de ani, se apucau să coasă pentru rămas bun, lume, lume. Își aranjau lada cu haine curate, noi, ca atunci cînd o fi să plece, să aibă cu să se primenească : pantaloni albi, cămăși albe, cu flori de tot felul, iar pentru ele își pregăteau ii și marămi de borangic și fuste albe, cusute cu migală, că cine știe pe unde aveau să umble și cu cine să se întîlnească. Dar mai coseau și pentru cei rămași și-n primul rînd popii, pe urmă căruțașului cu boi, cîntărețului, clopotarului, tîmplarului că le luase măsură, celui care avea să ducă crucea, celui care ducea steagul, celui care ducea tava mare cu colivă, groparilor și batiste, multe batiste, ca la nuntă, pentru toți cei rămași pe pleoapele gropii.

— Vezi, Anico, speli steagurile celor duși.

— Da' ce, mă astea-s steaguri ? Astea-s prosoape. I le-au dat de pomană cînd i-a luat d-acas' și i-a dus la groapă să-i lase în pămînt.

— Ce frumos mai bat !

— Ți-am făcut voia să le las doar pe ele. Mai bine mă duc să le string și pe ele că s-au uscat.

— Mai lasă-le. Te rog să le mai lași pînă ce mai speli un rînd.

— Apăi, cîți a dus popa la groapă, atitea prosoape are.

— Multe, fă, multe steaguri.

— Dar nu-s steaguri, mă, sînt prosoape din cîrpă.

— Fiecare cu steagul lui.

— Ce-ai de te gîndești la chestii d-astea, cînd oi fi bătrîn la ce-o să te mai gîndești ?

— La anii ăștia de-acum.

— Îți piezi vremea toată ziua la riu.

— Ca și tine.

— Da, dar eu spăl rufe.

— Păi și eu caut loc să-mi fac moară.

Riul curgea mereu pe lîngă ei, arinii se legănau în vînt și se împungeau în cercurile de sub coajă, soarele înfierbînta pietrele și nisipul, iar prosoapele uscate de mult filfîiau pe frînghia de

Ansamblul Piața Obor București

deasupra capetelor lor. Oane se uita numai la ștergare și cînd Anica întinse toată frînghia cu alte prosoape, el strînse tare din ochi și zise :

— Fă, da' mulți oameni s-au mai prăpădit și de pe la noi.

— Ca du peste tot.

— Și ce-ți veni să umpli frînghia asta numa' cu steaguri ?

— Ce să le fac dacă atitea mi-a dat să le spăl.

— Și cite-o mai fi avînd curate pe-acas' în lăzi.

— Cine știe...

Oane căzu pe gînduri și nu-i mai ardea de nimic. De fapt, nici nu știa la ce să se gîndească. Ochii îi ardeau în soare, limpezi și mari. Clipea încet și din cînd în cînd, uita să-și mai ridice pleoapele. Prosoapele filfîiau pe frînghie, agățate în cîrlige cu arcuri. Anica frichinea la rufe în copaia de lemn și nu mai zicea nimic, de parcă și ea pricepuse totul, mai cu seamă cînd storcea prosoape, alte prosoape înflorate în fel și chip de culori vii pentru cei plecați. Pe riu plutea un cîrd alb de giște gălăgioase și Oane ridică ochii la ele și le petrecu pînă ce nu se mai văzură.

— Eu o să plec. Te las cu bine.

— D-acu vrei să pleci și tu ?

— Ei, pă naiba, o să mă mai întorc.

— Mergi sănătos.

— Mă duc să cat loc de moară.

— Să dea domnul să găsești.

Oane mergea încet și cînd trecu pe lîngă roaba Anicăi, se uită la roata de lemn ce începuse să se tocească de jur împrejur. Îi trecu prin cap să-și facă pomană cu femeia și să-i bată la roată un cerc de fier să nu se mai toceasă așa de repede și să se zdrelească de bolovani ori de cîte ori o împingea și ea se învîrtea pe ulițele satului. Cînd să dea să între-n pădure, mai întoarse o dată capul la frînghia plină de ștergare, de parcă-și lua un rămas bun de la toți morții din sat, apoi se pierdu prin zăvoi la deal întru căutarea locului de moară.

(Fragmente din nuvela „La nunțile nopții")

INEDIT **În dimineața zilei de 8 septembrie 1908, avea loc la Mărășești, în județul Putna, o solemnitate puțin obișnuită. În prezența multor localnici și a și mai multor țărani din împrejurimi era dezvelit primul monument ridicat în amintirea „părintelui țărănimii românești", Domnul Cuza. După ce s-au ținut discursurile și după ce ochii țăranilor au lăcrimat la aducerea aminte a celui care, întîiul, le dăduse înapoi pămînturile, o parte din cei prezenți s-au orînduit în fața statuii, în dreptul unei cutii de fotografiat, pentru a păstra spre vecie o clipă unică și neprețuită. La baza imaginii stă, așa cum îi șade bine „talpa țării" — o delegație de țărani din Ruginoasa trimisă aici de Doamna Elena Cuza. În jurul soclului sînt adunați cîțiva oameni de bine — membrii comitetului prin rîvna căruia s-a ridicat și s-a inaugurat acest monument. — În mijlocul lor : Niță Vasiliu Brînză — aprig luptător pentru drepturile țăranilor, omul de inițiativă al cărui cuvînt a fost hotărîtor în această patriotică lucrare. Fotografia, care s-a aflat o vreme în colecția doamnei Elena Cuza, se găsește acum în colecția prof. G. Dimitriu-Serea.**

UNIREA — dezideratul și punctul de plecare

Urmare din pag. 1

Atît de răspicat spunea Kogălniceanu, împotriva tuturor temerilor, că civilizația altora „nu izgonește nicidecum ideile naționale, ci numai le îmbunătățește, spre binele nației în particular, și a omeniei, în general". Dar prezența în universalitate nu se realizează cu împrumuturi de forme, create, după alte cerințe și alte nevoi, cît mai ales, conștiința națională a fiecărui popor este aceea care determină cîmpul valorilor și universalitatea lor, căci răsfrîng fragmente din umanitate, în autenticitatea ei. Cu acest sentiment elaborează, după Unire, Bărnuțiu, teoria „dreptului național" al popoarelor la viața proprie, neatîrnarea acestora de legi izvorite din alte condiții de existență socială, după cum Xenopol înțelege „seriile istorice", într-o filozofie a istoriei care ia în seamă necontenita devenire și alcătuire a civilizației fiecărui popor, tot așa cum filozoful Vasile Conta dă cugetării filosofice românești un statut european, preluînd de la Eliade Rădulescu ideea ondulației universale și dezvoltînd-o în consonanță cu noile rezultate ale cunoașterii. În toate aceste afirmări pe plan național n-a existat unilateralitate sau îngustime națională, nici neputință de înțelegere a ideilor veacului cu lipsă de originalitate, așa după cum s-a putut constata pînă atunci și au recunoscut, chiar tardiv, și

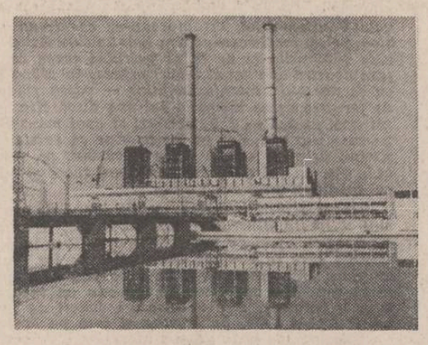

Centrala termoelectrică Turceni

alții, în același context european. Iată de ce, după Unire, s-a creat acel mediu prielnic de viață națională, cu multiple direcții de gîndire și de acțiuni creatoare în sfera culturii, menit să codifice într-un tot ireductibil întreaga mostenire spirituală și materială a generațiilor ce se succed. Așa s-a gîndit, așa s-a actionat în tot decursul anilor ce au urmat, ani mobilizatori de conștiințe și energii naționale, care au dat mai multă încredere în noi înșine. Trebuia învins acel complex psihologic, nefericit, mostenit de noi, prin întreita acțiune a trei nesătioase imperii, care ne catalogau după preferințe arbitrare, ajungînd să ne făurească imaginea unui popor tînăr nechemat la istorie sau văduvit de cele ale culturii. Derutanta imagine pregătită de diete imperialiste și de protectorate de ocazie anihila orice aspirație proprie, plasîndu-ne, prin echilibristica unei diplomații făcută de conți și grofi botezați din mers la periferia unor valori, considerate minore, neimplinite și care trebuiau să se realizeze în umbra altora. Dar ce răspuns adînc au dat acestor șubrede construcții generațiile de după Unire, cucerind independența unei țări în toate ale sale ; arătînd lumii că ea s-a construit într-un stat unitar, inițiind cea mai largă mișcare națională și socială pe un pămînt asuprit, în Transilvania, mișcarea memorandistă, cu un Ion Rațiu, Gheorghe Pop de Băsești, Vasile Lucaciu, Iuliu Coroianu și mulți alții, care, ca și pe vremuri Horia, au pus în fața asupritorilor nelegiuirile lor. Și aceleași generații, cu cei mai mulți fruntași ai lor, au fost prezente la desăvîrșirea Unirii românilor, înfăptuită la 1 decembrie 1918, la Alba Iulia, în acel an al încoronării aspirațiilor noastre de totdeauna. Acel an era pregătit de dinainte de unitatea de simțire și gînd în care a crescut spiritualitatea românească. Era mîndria firească a unui popor care se vroia chemat și stăpîn în ale sale. O spunea încă Pârvan, cu un deceniu înainte de 1918, că poporul român care „nu numai e cel mai numeros printre neamurile de aici, dar e ca origini etnice și culturale și cel mai vechi — cel daco-roman, ar căpăta o nouă istorie în mijlocul popoarelor europene și ar fi recunoscut că cheia de boltă a culturii mediteraneene în sud-estul european, un popor statornic și nobil în lumea neastîmpărată, pestriță și — sufletește — încă nelimpezită a acestor tinuturi". O asemenea istorie avea să se realizeze prin actul de la 1decembrie 1918, cînd Unirea de la 1859 intra în Unirea cea Mare, de totdeauna, a tuturor românilor, pînă în vatra de istorie și spiritualitate a vechiului nostru Ardeal.

Unirea a determinat mutații profunde, de esență, în spațiul spiritualității românești, obișnuindu-ne cu un mod propriu de a înțelege și a evalua un complex de viață, convergent unei etnii creatoare de valori, în afara cărela nu pot actiona decît ideile nivelatoare și spiritul imitativ. Căci, dacă e adevărat, cum s-a spus, că „unirea națiunea a făcut-o", atunci temeiurile ei nu se puteau consolida decît în spiritul vieții acestei națiuni și a spiritualității sale. L-a înțeles acest lucru pînă și Ludovic Kossuth, care scria despre Unirea de la 1859: „Așa duh este de trebuință ca un popor să-și întemeieze o Patrie ori dacă a pierdut-o, să și-o redobîndească". Cu gîndul la această redobîndire s-a actionat în anii ce au urmat după 1859, pînă la înfăptuirea unității întregului neam românesc, despărțit de granițe artificiale care nu corespundeau etnic și spiritual. De atunci, Unirea a devenit sentimentul stenic în durata vieții și spiritualității naționale.

Un document liric despre români

Personalitatea distinctă a poporului român, geniul său creator, frumusețea sa morală, înțelepciunea lui profundă în fața vieții și a morții, eroismul și patriotismul său exemplar, omenia și vocația sa umanistă, farmecul și diversitatea peisajului țării, istoria sa glorioasă, contribuția lui la apărarea și îmbogățirea culturii europene, figurile măreți, de prim ordin, pe care le-a dat istoriei universale în toate domeniile, toate acestea și încă multe altele : lupta neîntreruptă pentru unire, independență și suveranitate națională, pentru dreptate și progres social au atras de mult atenția unor mari personalități, aparținînd altor culturi, de pe diferite meridiane ale globului. Jules Michelet, subliniind rolul românilor în protejarea Apusului, scria : „De la Traian pînă în zilele noastre, România a rămas credincioasă ei înseși, înrădăcinată în graiul ei de la începuturi. Popor născut pentru a suferi, natura l-a dăruit cu două lucruri care-l ajută să dureze : răbdarea, elasticitatea care au făcut ca, mereu încovoiat, el să se poată ridica mereu". Rezistența lui de-a lungul istoriei e comparată cu digurile de granit în fața oceanului. O rezistență puternică și supla. „Fondul acestei rezistențe — preciza Michelet — este un principiu viu, dragostea netărmurită față de trecut", pentru că românul „păstrează neschimbat tot ceea ce-i vine de la strămoșii săi : portul, obiceiurile, limba și mai ales marele său nume : *Roman*". Alt mare om de cultură francez, Antonin Roques, spunea în cartea sa *Leçons et modèles de littérature française* (1876), că „el vorbește despre *daco-romani*, pentru că spre deosebire de unele povestiri de autori care s-au copiat slugarnic unii pe alții, eu *nu* cred că după biruința lui Traian în Dacia ar fi avut loc exterminarea, de către cea victorioasă, a rasei învinse.

Exterminarea nu era nici în spiritul politicii romane, nici în caracterul lui Traian... A avut loc o fuziune și nu o exterminare. Nu ne trebuie alte probe decît asemănarea aproape fotografică a Dacilor înfățișați pe Columna lui Traian cu țăranii actuali din cele mai multe regiuni. E îndeajuns o asemenea probă, pentru ca orice dizertație contrară să ni se pară plină de nimicnicie, în prezența unei asemenea dovezi vesnic vii". Pornind de la convingerea că există în istorie lucruri mai frumoase decît cele mai frumoase fapte de arme, lucruri mai glorioase decît cele mai glorioase trofee și anume forțele intelectuale, fizice și morale prin care o națiune se întemeiază, se dezvoltă și se înalță, cucerindu-și locul ei propriu sub soare, Antonin Roques sugerează, totodată, înțelepciunea și echilibrul românilor în fața existenței și a morții. Firește, nu ne propunem aici să ilustrăm pe larg afirmațiile noastre. O vom face, în curînd, într-o lucrare despre felul în care românii, concepția lor despre lume și viață s-a oglindit în ochii unor scriitori din alte țări. Aici vom face cunoscut numai un poem, *Ombre et luère*, după cîte am cercetat necunoscut la noi deși ne-am putea înșela — al scriitorului francez Alfred Busquet, un poem despre viață și moarte, în care întîlnim o splendidă evocare a atitudinii poporului român în fața marii treceri, a virtuților lui sufletești și a forțelor sale morale, de care vorbea și A. Roques. Nu e vorba numai de niște elemente etnografice, de transfigurarea lirică a unor obiceiuri de la înmormîntare, ci de o reacție psihologică profundă, de o atitudine morală și filozofică, deosebit de semnificativă și sugestivă, de un gest uman exemplar pe care poetul francez îl oferă ca pildă. Nu ne poate fi indiferent faptul că pentru a exprima un sentiment atît de grav și de complex, poetul francez alege tocmai poporul român. Nu poate să nu ne măgulească ideea că îi cunoaște atît de bine viața, tradițiile, obiceiurile și ethnopsihologia, că nutrea o mare admirație pentru felul lui de a fi și a gîndi. Și e vorba de un poet de soi care, deși uitat astăzi, în epocă a însemnat ceva în cultura franceză. Cine era, în fond Alfred Busquet ? S-a născut în anul 1819 la Rochefort (Seine-et-Oise) și a murit la Paris în 1883. După terminarea studiilor debutează, în 1843, în *Le Corsaire*, în același timp cu Baudelaire, Henry Murger, Champfleury — publicînd apoi, în *Semaine, Silhouette, Pays, l'Artiste, La revue française* etc. În 1854, i-a apărut volumul de versuri *Le poème des heures*, în 1861 : *La nuit de Noël*, în 1872 *Represailles*, poezii patriotice, inspirate din războiul de la 1870. A mai publicat : *Le triomphe de l'amour* (1885), dramă în versuri, *La comédie du renard* (1888), incintătoare reconstituire a evului mediu.

Poezia *Umbră și lumină*, reprodusă și în *Anthologie des poètes français du XIX-e siècle*, volumul II, 1818—1841, p. 41—42, prefațată de Jules Lemaitre, este, într-adevăr, o piesă antologică, iar pentru români prezintă o valoare în plus, dincolo de criteriile strict estetice. E o recomandare în fața umanității.

Iată, traducerea în limba română :

Viața e un pîrîiaș ce-l vezi de la izvor,
Plăpînd fir de argint, gîngurind pe tăpșan,
Crescînd apoi, umflîndu-și apele prea repede adunate,
Și ajungînd torent turbat în prăvălire,
Fluviu imens, puternic apoi, trăgîndu-și printre ierburi,
Strălucitoare trenă și undele-i sublime
Scăzînd apoi prea grabnic și îngustîndu-și albia
Stringînd pe lîngă trupu-i albastrul său veșmînt
Și unda-i ce printre sălcii cînta, amuțește,
Lăsînd pe ăi săi umeri pești sute ce se zbat
Spre a dispărea-n nisipuri și a pieri din ochi,
Ca steaua căzătoare de aur de pe cer.

Viața este raza ce ne-a trimite Aurora,
Părelnică e raza ce curînd prinde trup,
Săgeată a zilei apoi, pe cerul albastru
În ochi străluce un înfocat atom,
Dar dintr-o dată cea rază, cea prismă, cel atom,
Se stinge încet și moare, prea palidă nălucă
Nimic lăsînd în urmă-i, doar trista amintire
Nesigura speranță de-a o vedea întoarsă.

Vai, uite ce e viața... o-ntunecată vale,
O trecere fatală de la lumină-n umbră.

Acolo-n depărtare, cînd un valah se stinge
Prietenii și părinții, și neamul său întreg,
Lăsînd totul de-o parte și ziua nesfîrșită
Veghindu-i căpătîiul în strălucit veșmînt
În jurul celui mort, în grabă se adună,
Și-apoi după mult plînset, și bocete și jale,
Spre glia strămoșească mortul este purtat
Cum celor duși o cere datina străbună.

Tăcere ! Iată acum cortegiul ce-n vale-ncet coboară
În mijlocul cîmpiei, unduitoare brazdă ;
Se apropie și trece, să-ngenunchem cu toții !
Un dar plăpînd, neprețuit, aceasta-i viața.

E pruncul nou-născut, cu drag în brațe strîns,
Atît de fraged și totuși de mormînt cerut,
Apoi copilul mic uimit și-ndurerat
De acest jalnic spectacol și atît de ciudat.
Adolescentul ce cu un pas sigur calcă,
Cu tot azurul cerului în ochii săi albaștri,
Urmat de tinerelul ce-și instrunește lenea
Și iată-l apoi tînăr cu fața luminoasă,
Bărbat în toată firea, și-această bărbăție,
Dînd sprijin sigur bătrînului ce vine,
Și în sfîrșit, în urma tuturor și încheind cortegiul,
Chiar mortul în lințoliu, ce umbra îl cuprinde
Și care, în groapă, departe de forfota lumească,
Alături de falnicii strămoși va odihni de-a pururi.

Vai uite ce e viața, o-ntunecată vale,
O trecere fatală de la lumină-n umbră !

Lăsăm cititorul să facă singur comentariul estetic al poeziei. Noi am vrut numai să-i semnalăm un document liric despre români, un document de excepție, care merită a fi cunoscut.

Ion Dodu Bălan

ion nicolescu

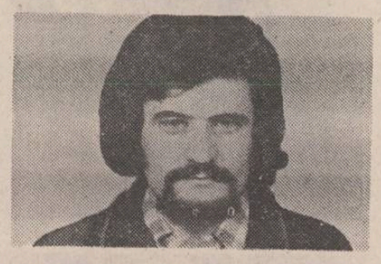

Scrisori de serviciu

Sunt timid și am motive
chiar pe foc voiai să-mi pui
ale mele leit motive
chiar sub ochii mei căprui

vrei acum să cred că-ți place
stilul meu puțin hingher
ai răbdare dragă bace
momentan mă simt stingher

nu stingist eu scriu cu dreapta
sunt cînd vreau să fiu la modă
fiindcă mie-mi merge șoapta
de dulceață înspre vodă

* * *

Am ajuns să-ți scriu prin ziare
doar dor doar o să remarce
cineva mai mic mai mare
că nu tai frunză la Parce

ici și colo în de lame
nuci și coji de nuci visînd
ne iubim în miligrame
de bazalt și de argint

aur rar arar arare
tu te-nduri pe rînd discret
eu zimbesc ceva ce oare
poate-atinge un poet

radio

Cine sînt beneficiarii ?

Cinci zile pe săptămînă, programul I al Radioteleviziunii anunță, la ora 9,05 emisiunea „Răspundem ascultătorilor". Răspunsurile, enumerarea destinatarilor și prezentarea celor care se încumetă să clarifice probleme (se pare !) altfel foarte anevoie de rezolvat ocupă de fiecare dată aproape o oră de transmisie radiofonică. Recunosc, am aflat de existența emisiunii „Răspundem ascultătorilor" cu aproximativ un an în urmă. Nu ascultam la radio emisiunile de dimineață (așa cum cred că li se întîmplă și acum la majoritatea studenților) și nici nu-mi era necesară, pentru puținul meu timp liber, ascultarea „programului Radio-TV". Dar într-o bună zi, unul dintre colegii mei mă întîmpină cu următoarea frază : „Nu știam că te interesează în mod deosebit acțiunea aspirinei asupra organismului". Normal, nici eu nu știam că mă interesează în mod deosebit actiunea aspirinei asupra organismului. Credeam că îmi sînt îndeajuns cunostintele pe care le am în legătură cu acest subiect. Și totuși, interlocutorul meu susținea că numai cu o oră înainte **mie** mi se oferiseră explicații în acest sens. Spusele respectivului coleg au fost confirmate de alte cîteva cunoștințe. Nici acum nu înțeleg cine a glumit așa de frumos cu preocupările mele. Măcar dacă aș fi avut sansa de a învăța ceva.

În ultima vreme, ascultînd poate prea des emisiunea „Răspundem ascultătorilor", am început să cred că această emisiune este foarte greu de realizat : se primesc probabil mii de telefoane și de scrisori, fiecare dintre ele aducînd întrebări : domeniile în care ascultătorii așteaptă răspunsuri pot fi mai mult sau mai puțin cunoscute, mai mult sau mai puțin interesante ; întrebările trebuiesc selectate, clasificate, ordonate și toate aceste operații nu pot fi realizate fără criterii serioase. Desigur, nici un ascultător nu este obligat să stea cu urechea lîngă aparatul de radio în fiecare dimineață. Pe de altă parte, realizatorii unei emisiuni radiofonice știu uneori foarte bine că echilibrul trebuie păstrat, că monotonia trebuie evitată, că ici-colo sînt necesare momente de interes general. Din această cauză, în timpul unei săptămîni, preocupările celor care primesc răspunsuri alternează aproape perfect. Respectînd însă alternanța, răspunsurile riscă să fie inutile (între timp, solicitantul poate consulta alte surse de informație). Și chiar dacă unui ascultător i se răspunde într-un interval optim de timp, de unde știe el data precisă la care va primi răspunsul ? Greu de crezut că această dată poate fi comunicată în scris sau telefonic. Atunci care sînt beneficiarii celor 275 de minute săptămînale de emisie ? Logic, majoritatea dintre ei sînt ascultători de ocazie, care pot, eventual, acumula informații utile. Și totuși, dacă programele noastre de radio nu s-ar fi obișnuit să urmeze o structură rigidă, emisiunea în cauză ar putea fi transmisă de cinci ori pe săptămînă la ore diferite. N-ar fi rău nici ca o emisiune să răspundă exclusiv unui anume gen de întrebări, programele de radio tipărite specificînd (lîngă ora de transmisie) „Astăzi, probleme de...". În acest fel, răspunsurile ar fi primite în primul rînd de către cei cu adevărat interesați să le primească.

Elena Ștefoi

plastică

Arghezi și arta plastică

Dialogul artelor, iată o temă expozițională oricînd seducătoare. Ea poate pune în lumină, chiar și numai fragmentar, sistemul vaselor comunicante funcționînd în interiorul unei culturi.

A reface itinerariile argheziene printre lucrările artiștilor pe care i-a cunoscut și i-a prețuit presupune, de aceea, a evoca, implicit, destinul culturii românești moderne, marcat de contribuția poetului și în calitatea sa, dublă, de martor și modelator al unei vieți artistice și al unei gîndiri figurative trăite, în momentele lor de vîrf ori de criză, cu egală intensitate. Tablourile și operele grafice ale lui Grigorescu, Luchian, Pallady, Petrașcu, Tonitza, Șirato, Theodorescu-Sion, Dărăscu, Iser, Steriadi, Băncilă, ale Ceciliei Cuțescu-Storck, Luciei Dem. Bălăcescu, Rodicăi Maniu, ș.a., sculpturile lui Brâncuși, Paciurea sau Frederic Storck, au prilejuit întîlnirile scrisului arghezian cu „pensula și dalta", născute din afinități, sau citeodată din fenomene de respingere inerente, cristalizate, însă, majoritatea, în portrete literare antologabile. Devine astfel sensibilă nu atît o „față ascunsă" a creației poetului — activitatea sa de cronicar de artă era, prin natura ei, publică, deși consemnările sale plastice nu rămîneau niciodată pur evenimențiale — cît o prelungire organică, o ramificație a expresiei lirice, în care privirii îi era acordat rolul esențial. Expoziția se lasă percepută, din acest unghi, drept reconstituirea documentară a unui colț din „atelierul lăuntric" al cugetării poetice argheziene.

Dar, dacă Arghezi s-a simțit mereu atras spre lumea tăcută a vizibilului, artiștii au gravitat, la rîndu-le, în jurul personalității sale. Ca argumente, ilustrațiilor ce i-au însoțit, uneori, poeziile, ilustrații datorate Luciei Dem. Bălăcescu, Ligiei Macovei, Marcelei Cordescu, Mitzurei Arghezi, lui Constantin Baciu, Iulian Olariu, Mihail Gion, ș.a., li se adaugă chipurile poetului restituite de Ressu, Iser, Pallady, M.H. Maxy, Gh. Löwendal, Corneliu Baba, Constantin Piliuță, Eugen Drăguțescu, ș.a. În fine, o reală redescoperire o constituie crochiurile scriitorului, deși unele au mai fost publicate. Schițele lui Arghezi nu sînt simple cochetării de amator avizat și nici nu s-au născut, neapărat, în clipele de odihnă ale condeiului. „Cînd a fost să mă hotărăsc definitiv, am ales scrisul nu pentru că ar fi mai ușor, dar desenul și pictura cereau neapărat un atelier, șevalet, uleiuri, pensule, pinze, modele și un întreg atelier, care eu nu-l puteam avea atunci...". Confesiune plină de consecințe, din care desprindem și semnificația opțiunii dezvăluite de notațiile plastice ale poetului, pentru limbajul desenului (și nu al picturii, de pildă). În concizia grafiei liniare sau în cea a tușelor laviului, menite ca, prin justețea trăsăturilor calme ori febrile, să capteze caracterul unui profil, să fixeze un gest, să cloazoneze o siluetă, deslușim, de fapt, economia altei scrieri, față de care albul hîrtiei nu mai este simplu suport ci parte alcătuitoare. Desenele lui Arghezi își află cu îndreptățire locul în muzeul imaginar al artei românești, dar ele reprezintă, deopotrivă, mărturiile unor extensii, unor momente-limită ale existenței sale de poet.

Mihai Ispir

muzică

Ison

Sînt, frecvente analizele care disting, într-o trimitere ontologică deja, un cadru bipolar de tip tensiune-relaxare, cromatic-diatonic, complex-simplificat, cu termeni așezați în relație de opoziție. Creației mai recente a lui **Ștefan Niculescu** i se potrivește analitic, bineînțeles cu inerentele „strîmtări" ale analizei, aforismul heraclitean „Totul este Unul", deschis preluat și citat de compozitor, în care Totul se traduce muzical în plurifonie, în heterofonie iar Unul prin ison. Este o alternativă componistică deja cunoscută, extindere în creație a unor caracteristici teoretizate și preluate din bizantinologie, din folclor, atît românesc cît și extraeuropean ; important este faptul că termenii între care pendulează analiza operei lui Șt. Niculescu aparțin folclorului românesc și muzicii culte vechi, parte integrantă a ariei culturale bizantine. Astfel, isonul, omniprezent în muzica psaltică, se întîlnește frecvent în genurile instrumentale, la fel și heterofonia, categorie sintactică vag definită, prezentă sporadic, (i s-ar putea găsi un corespondent monodic „de caracter" în muzica bizantină : cîntările în tact papadic). În **Ison II**, sensul figurativ al muzicii se susține, paradoxal, pe o organizare strict numerică, prin compunerea unor statice blocuri sonore, unde o fortuită culisare a planurilor melodice între ele, urmare a unei notații relativ aleatoare, nu e susceptibilă de a modifica sensibil audiția lucrării. Forma, expresie a altui aforism heraclitean („Armonia invizibilă este mai puternică decît cea vizibilă") prezintă elemente de revenire prin diversificarea la maximum a unei unice teme, într-o evitare a simetriilor „așezate în palmă". Șt. Niculescu urmează drumul spre folosirea isonului ca act componistic pe un parcurs oarecum exterior celui tradițional. În **Ison I** el este element activ de construcție, element inconfundabil și primar unde se descrie o „linie melodică" subiacentă partea unui parcurs plurifonic eterogen, atingînd zonele infraconștientului, într-o receptare stratificată a vocilor, inegale ca pregnanță și „actualizare". Revenind la aforismul inițial, se vede deci, că termenii sînt preschimbați, în schimb relația, concretizată componistic, este menținută. De aceea, muzica sa, deși la început se întrevede ca preluare a tradiției culte vechi, ea este și în același timp nu este ceea ce apare (continuu factor de interes pentru analiză). Evidente sînt dialectica și procesualitatea creației și, ca în multe cazuri de incertitudine la analiză, determinantă devine audiția unde fiecare interpretează în funcție de educație și de afinități.

Viorel Crețu

ARHIVA «LUCEAFĂRULUI»

Pe urmele lui Ion Barbu

apariția în editura „Facla" a volumului „Eseu asupra poeziei lui Ion Barbu" de Șerban Foarță, includerea în planul editorial al editurii „Minerva", pentru anul viitor, a poeziilor autorului lui „Joc secund" în versiune româno-spaniolă (în traducerea lui Victor Ivanovici) și în versiune româno-rusă (în traducerea lui Nicolae Celac) iar în editura „Albatros", a unui amplu volum de „Memorii matematice" cu o prefață de Gh. Mihoc, președintele Academiei, — m-au dus cu gîndul la ziua cînd l-am cunoscut pe marele poet și matematician la „Capșa", unde îi înmînasem un număr proaspăt din revista „Pegas" pe care am scos-o între 1932—35, cu greutăți materiale aproape de neimaginat azi. Ion Barbu încetase în 1930 să mai scrie poezii, dar păstrase neștirbite legăturile cu lumea literară, era doritor să-i cunoască pe tinerii poeți și nu lipsea decît rareori de la celebra cafenea de odinioară.

...În dimineața aceasta cenușie de început de iarnă, după ce deschid portița de lemn dinspre stradă, înaintez în fundul curții și sun la ușa apartamentului din strada Carol Davilla nr. 8, unde tăblița de metal cu numele celebrului matematician și poet a rămas la locul ei, ca în timpul vieții. Sînt primit de Gerda Barbilian, soția poetului, într-un salon de la parter unde dăinuiesc, între altele, biroul lui Ion Barbu, cîteva fotolii, — unul „episcopal", iar lîngă scara în spirală ce duce la etaj spre dormitor și sufragerie, o bibliotecă în care remarc tomuri în mod sigur greu de găsit azi — pereții păstrînd pe lîngă unele tablouri și un portret al scriitorului executat de Horia Roșca.

— Am aflat, doamnă Barbilian, că după volumul „Ion Barbu — Amintiri", apărut în editura „Cartea Românească" în 1975, cu un cuvînt înainte de Ov. S. Crohmălniceanu, — ați realizat o nouă carte de documente și scrisori rămase de la ilustrul dumneavoastră soț.

— Pentru această lucrare ce va purta titlul „Ion Barbu — scrisori și documente", — împreună cu Nicolae Scurtu, care va semna îngrijirea cărții, notele, comentariile, indicele alfabetic de autori, etc. a trebuit să citim și să analizăm peste 900 de scrisori, fiindcă soțul meu a avut o corespondență vastă. Am reținut pînă la urmă peste 770. Din acestea, 420 au fost **trimise**, iar 350 **primite**. Numai din cele către Tudor Vianu, de exemplu, sînt publicate 80. Altele au fost adresate de soțul meu lui G. Topîrceanu, Lucian Blaga, G. Călinescu, Marcel Romanescu. Cartea ce va fi propusă editurii „Minerva" va fi completată cu circa 150 de fotografii — foarte multe din ele fiind inedite.

— În volum vor fi incluse și scrisorile ce au fost descoperite în Belgia, pe care Ion Hobana le-a publicat în 1979, în „România literară"?

— Am aflat că în planul editurii „Cartea Românească" figurează o lucrare a lui Ion Hobana, intitulată „Ion Barbu sub zodia amintirii". Și eu dispun de copiile celor 12 scrisori pe care mi le-a transmis cu bunăvoință Ion Hobana. In plus, în vara acestui an, am fost în R.F. Germania și în Belgia, obținînd alte 8 scrisori din același ciclu. Cu totul, așadar, 20. Primele 12 scrisori au fost descoperite în 1979, de editorul și scriitorul belgian Julien Weverbergh, la nepoții lui Léo Delfoss, originalele fiind depozitate azi la Muzeul din Anvers. În epoca respectivă, soțul meu luase cunoștință — așa cum s-a precizat cu prilejul

Poetul, împreună cu soția sa, Gerda, la Giurgiu, în 1927 (sus) ; Profesor la Spiru Haret 1927–1928 (dreapta, sus) ; Fragment din teza de geometrie la examenul de bursă (dreapta)

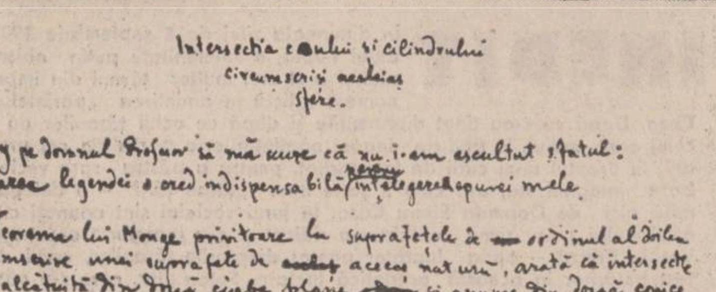

publicării scrisorilor — de faptul că unul din vechii lui prieteni, Léo Delfoss, pe care îl cunoscuse la Göttingen, venise în țara noastră și în septembrie 1924 devenise profesor de limba franceză în orașul Turda. Despre el am scris în volumul „Ion Barbu — Amintiri" la pagina 190, evocînd revederea noastră la Göttingen, în 1936. Din anul 1926, cînd soțul meu începuse să-i scrie, corespondența dintre ei a durat nu mai puțin de 15 ani.

— La 11 august anul viitor, se vor împlini 20 de ani de la moartea lui Ion Barbu. Coincidența face ca în același an să fie prevăzută a apare și o altă importantă lucrare a lui Dan Barbilian, la editura „Albatros".

— Este vorba de volumul „Dan Barbilian — Ion Barbu — Pagini alese" — cum va fi intitulată cartea, circa 12 coli editoriale. Eu am depistat aproape 1200 de pagini — manuscrise inedite — pe care le-am selectat și le-am propus spre publicare, aducîndu-i-le la cunoștință, întîi, vechiului nostru prieten, președintele Academiei, profesorul Gh. Mihoc. Dar despre acestea dînsul, care semnează „cuvîntul înainte" al lucrării, vă poate oferi, în mod sigur, unele amănunte interesante.

— De fapt, cînd l-ați cunoscut pe Dan Barbilian ?

— În 1930, precizează acad. Gh. Mihoc. Cu un an mai înainte, asistasem și la teza lui de doctorat la facultatea de matematici. Ulterior, deși funcționam ca asistenți la facultate, el fiind cu 11 ani mai în vîrstă ca mine — am fost numiți la un moment dat și **actuari** la Casa Centrală a Asigurărilor Sociale, lucrînd chiar în același birou.

— Ce erau acești actuari ?

— Matematicieni care aveau datoria să calculeze primele salariaților și fondurile de rezervă ale Casei, știut fiind că asigurările sînt operații ce comportă unele riscuri în caz de invaliditate, moarte, etc., care pot fi calculate cu ajutorul teoriei probabilităților. Ne împrietenisem și ne vizitam reciproc. Iar uneori mergeam împreună la vreuna din vechile cafenele ale Bucureștiului.

— Cum v-ați explicat faptul că din 1930, Ion Barbu n-a mai scris pagini de literatură ?

— Fusese primit și cu elogii dar și cu unele rezerve și era nemulțumit că poezia lui nu este pe deplin apreciată. Or, în matematici el obținuse încă de pe atunci — așa cum a obținut în tot cursul vieții — succese cu totul remarcabile. Pe atunci era specialist în geometrie, (fusese remarcat de Gh. Țițeica încă din 1912 la concursul „Gazetei matematice") dar începuse să se ocupe și de axiomatică și algebră. Publica atît în țară cît și peste hotare, îndeosebi în Germania, unde-și făcuse studiile. Se dovedea un prieten cuceritor, cu o vervă încîntătoare. Avea un temperament tumultos, exploziv, iar slujba la Asigurările sociale, pe care o acceptase — pe atunci fiind în vigoare legea cumulului — numai ca să cîștige un ban în plus, nu-i plăcea, neaflîndu-se în specialitatea lui. Este de notat totuși, că mulți matematicieni ca Al. Pantazi, Șerban Gheorghiu, Octav Onicescu, Dim. Pompei, au lucrat și ei în actuariat.

— Ce ne puteți destăinui încă despre omul Ion Barbu ?

— Întîlnisem în el un om cu o inteligență absolut profundă, cu o dotare intelectuală excepțională. Era un cunoscător de finețe al limbii române, un literat de un tip cu totul deosebit. În materie de matematici, a demonstrat că aveam în față un specialist de mare adîncime, azi recunoscîndu-i-se unanim și geniul poetic. Problemele vieții practice îi erau străine, știindu-se înconjurat de grija și devotamentul soției sale. În schimb, muncea intens, lucra matematică, oriunde se afla, fiind obsedat de aceasta. S-a aflat în strînse legături de prietenie nu numai cu mari scriitori ai vremii, Matei Caragiale, G. Călinescu, Lucian Blaga, ca să nu mai pomenesc de Tudor Vianu și Al. Roseti, dar și cu numeroși oameni de știință de seamă ca **Gheorghe Țițeica, Octav Onicescu, Gabriel Sudan, Al. Pantazi, N. Ciorănescu, Șerban Gheorghiu** din țară, precum și cu **Wilhelm Blaschke, Heinrich Grell, Helmut Hasse, Emil Artin**, etc. de peste hotare.

— Ce va fi volumul „Memorii matematice", prevăzut a apare la editura „Albatros" ?

— Cartea nu trebuie confundată cu lucrările matematice ale lui Dan Barbilian, apărute în Editura „Didactică și Pedagogică". În „Memorii matematice" vor fi publicate probleme pe care el le găsea în diferite reviste — unele datînd chiar din perioada liceului — dîndu-le o altă rezolvare decît cea obișnuită. Sînt sigur că n-a intenționat vreodată să publice paginile respective. Multe din acestea sînt, de fapt, scrisori adresate prietenului său, matematicianul Șerban Gheorghiu, cu care se cunoștea din copilărie, în care, pe lîngă unele rînduri de corespondență intimă, adăoga și soluționările inedite ale problemelor amintite. Manuscrisele — ce i s-au restituit la cererea sa — sînt de o valoare deosebită, fiind pigmentate și cu elemente pitorești de memorialistică, mici întîmplări biografice survenite în acele vremuri. Deschid o paranteză și amintesc că în liceu Dan Barbilian fusese format de către profesorul Banciu, care, într-un rînd, îl avusese în conul lui de observație și pe Mircea Eliade, la liceul „Spiru Haret". În Dan Barbilian, acest excelent profesor văzuse cu limpezime un geniu.

Trebuie să adaog, totodată, că o contribuție importantă în apariția acestui volum, — pe lîngă sîrguința plină de devotament a doamnei Barbilian, o au și specialiștii Vladimir Protopopescu și Viorel Gh. Vodă, care au așezat materia într-o ordine firească, dînd note explicative extrem de prețioase. O a doua prefață este semnată de dînșii. Cartea se va adresa, cred, nu numai matematicienilor, ci și literaților și marelui public cititor.

Consemnări de
Al. Raicu

Ion Minulescu
sau greul drum al începuturilor

Preocupările literare ale lui Ion Minulescu — de la a cărui naștere s-au împlinit la 7 ianuarie 100 de ani — datează încă din timpul studiilor liceale. Poetul își amintește în spovedania făcută în 1941 la Institutul de literatură a lui D. Caracostea (publicată în același an în „Revista fundațiilor" sub titlul **Nu sînt ce par a fi**) că ar fi scos în timpul studiilor gimnaziale de la Pitești o revistă manuscrisă numită „Luceafărul", avîndu-l drept coechipier pe colegul și prietenul său, Al. Gherghel. Cum revista nu ni s-a păstrat, nu știm dacă lucrul a și fost făptuit cu adevărat. Mai controlabilă pare știrea —, descoperită în paginile unei scrisori de la Biblioteca Academiei (adresată unui prieten Alecu), — că ar fi colaborat încă din clasa a VI-a gimnazială la revista umoristică a lui Anton Bacalbașa „Moș Teacă". Iată pasajul în cauză: „Cînd eram la Pitești în clasa a VI-a m-a pus dracu și mi-am dat profesorii la „Moș Teacă". Și m-au prins și m-au lăsat repetent, iar eu încăpățînat de a nu le face placul, am venit la București și la pensionul vestitului Brânză am făcut 2 clase într-un an."

Într-adevăr faptul s-a petrecut ca atare, doar că în paginile romanului său biografic **Corigent la limba română**, întîmplarea e pusă pe seama unei rivalități amoroase cu profesorul de limba română și a unei dispute în legătură cu veridicitatea faptelor relatate de Grigore Alexandrescu în poezia sa celebră **Umbra lui Mircea la Cozia.** Acesta ar fi fost motivul principal al părăsirii liceului piteștean și al strămutării sale la pensionul bucureștean a lui „Brânză și Arghirescu". Cu intrarea în noul mediu ambițiile literare ale tînărului încep să capete deja un contur mai ferm. Așa se face că adevăratul debut literar al poetului are loc în 1897 în revista „Povestea vorbei" sub pseudonimul **I. M. Nirvan.** După un răspuns la „Poșta redacției" la 12 decembrie 1896, probabil de către Ion Gorun, „Poate altele sau nu!", tînărului i se publică la 20 aprilie 1897, în nr. 18, poezia **Gîndurile.** Urmează peste o săptămînă **În așteptare** (semnată **I. M.**), după care colaborarea se întrerupe. Poetul se mută însă la „Foaia pentru toți" (revistă scoasă săptămînal între 25 dec. 1896 — 28 martie 1899 de către D. Stăncescu și I. S. Spartali), unde semnează cu pseudonimul **I. M. Nirvan și Nirvan** cîteva poezii (nr. 12, 28, 47, 50 din 1898). Odată cu apariția revistei „Floare-albastră" (11 oct. 1898 — 23 mai 1899) sub conducerea lui I. N. Constantinescu-Stans și secondat de Al. Antemireanu, poetul își încearcă norocul aici. Nu primește deocamdată decît răspunsuri la „Poșta redacției" cum ar fi: **„I. M. Nirv.** Mai răsfoiți, poate dați peste ceva drăguț" (nr. 2), număr în care i se răspundea și lui Sadoveanu **„M. Sadov.** Iași. Defecte de ritm. Poate alta". În nr. 3, revista răspundea poetului P. Cerna, destul de încurajator, printr-un „Dați-i înainte!" și continua să se arate refractară versurilor minulesciene: „Ea **restul vieții** și-l citește / În Lacrimile care-i **pic**". Nu merge, cum nu merge nici „Într-un tîrziu își mișcă capul" îl dăscălea iarăși redacția. În numărul 8 i se face totuși concesia să i se publice la „Poșta redacției" o epigramă care viza capacitatea de selecție a revistei. **„D-lui I. N. Loco.** Pentru că stăruiți așa de mult, iată-vă „epigrama" publicată. D-lui S... [Stans] **„Noapte** nu-i așa de proastă / Precum credeți", ziceți voi / Nu... Dar e atît cît trebui / **Adevărului de joi!".** Într-adevăr, poezia **Noapte** refuzată de redacția „Flori-albastre" i-a apărut poetului în noua revistă recent înființată „Adevărul de joi", condusă la început de poetul Artur Stavri. După ce tînărul licean Minulescu a mai încercat să publice la „Floare-albastră" niște traduceri, care au întîmpinat aceeași obiecție stereotipă de la „Poșta redacției": „Ne pare bine că recunoașteți că are mai mult farmec original decît în traducere. Dar dacă iei farmecul unui **cîntec**, ce rămîne?", poetul se îndreaptă decepționat spre noua revistă de care vorbeam. Chiar prima poezie trimisă „Adevărului de joi" (Noapte) se întîmplă să fie acceptată și să apară în nr. 6 (19 nov.), p. 7, cu toate că, așa cum bine observaseră cei de la redacția „Florii-albastre" e încă neîmplinită, o biată pastișă... coșbuciană. Iat-o în întregime: „Mînă vîntul nouri negri / Plopii vijiie în vînt, / Corbii țip-a jale-n aer / Cîntec de mormînt. // Iar colo în susul apei, /În războiul morii / Se-nvîrtește furtunoasă / Roata morii. // Cînd și cînd peste pustiul / Ce-n afar'și-n suflet port, / Printre nori se uită luna / Cap de mort!". Poezia e semnată **I. N.**

Următoarea poezie publicată aici este **Noapte de iarnă. După Lenau** în nr. 10/1898 (17 dec.), p. 6. Versul parcă e ceva mai bine lucrat. Poezia este semnată de data aceasta **M.I.N.**

Minulescu – fotografie din anul 1910 (stînga) : La un congres al autorilor dramatici. Printre participanți Ion Minulescu, Liviu Rebreanu, Mihail Sorbul, Caton Teodorian (jos)

Revista îi mai publică o singură poezie **Trei și trei, După Lenau,** în nr. 12 (31. dec.) p. 3, ca apoi numele său să dispară cu desăvîrșire din paginile ei. Se vede că poetul trece acum printr-o fază de criză, de maturizare, de autocenzură. El nu mai revine în cîmpul publicistic decît odată cu apariția **Curierului literar** al aceluiași I. N. Constantinescu-Stans, pe care, ca și pe Al. Antemireanu, căruia i se adresează prietenește cu „Alecu", îi roagă în mod repetat să îl publice. Plecat la Paris în 1900 spre a urma dreptul, poetul se inițiază mai mult în tainele poeziei simboliste, și în viața de culise a boemei pariziene, decît în studiul economiei politice pe care o uitase deschisă la pagina 35, cum ne relatează el într-o scrisoare, pagină de care nu mai poate trece. Sînt ani în care, așa cum aflăm din scrisorile de față, poetul se încarcă cu o experiență de viață cu totul nouă, se confruntă cu noutățile avangardei artistice, se clarifică interior.

După o scurtă trecere prin paginile „Vieții noi" a lui Ovid Densusianu în 1905 (publică în nr. 6, 8 și 12), salvarea îi vine din partea lui Ilarie Chendi. Despărțindu-se de „Sămănătorul", acesta înființa la 1 ianuarie 1906 „Viața literară", pusă simbolic sub patronajul lui Coșbuc și Gorun, dar publicînd după un criteriu ce-i era propriu, scriitori buni indiferent din ce tabără ar fi venit. Așa se face că numele lui Ion Minulescu figurează încă din sumarul primului număr al revistei cu poezia **Cîntă-mi lăutare** și continuă apoi aproape număr de număr cu poezii ca **Cîntec de toamnă** (nr. 2), **Romanță** (nr. 3), **Cîntecul unui om, Povestea mea** (nr. 4), **Trei lacrimi reci de călătoare** (nr. 8), **Dragoste veche** (nr. 9), **Plecați** (nr. 11), **Pe cînd iubeam** (nr. 14), **Cîntec antic** (nr. 17), **Cîntecul nebunului** (nr. 18) etc., etc. Cele mai cunoscute romanțe ale sale **Sosesc corăbiile, Romanța celor 3 romanțe, Romanța noastră, Romanța celor fără muzică** în majoritate scrise la Constanța, unde se află și D. Anghel angajați temporar, au apărut aici, încît Chendi a fost felicitat public pentru noua achiziție literară pe care a făcut-o. Poetul a început tot aici publicarea unor bucăți de proză, cum ar fi **Spovedania unui om putred** și **Casa cu geamuri portocalii** sau a unui fragment dramatic intitulat **Dragoste veche**, „un act în proză" publicat în nr. 9—10/1906. Cu totul lăudabilă ni se pare acțiunea lui de a promova valorile literaturii simboliste chiar împotriva orientării de direcție pe care Chendi o imprimase revistei, sau mai bine spus cu sprijinul tacit al acestuia. Astfel poetul traduce împreună cu D. Anghel, sub pseudonimul comun Gabriel Sutzu, din poezia lui Charles Guérin, din M. Bataille sau din Albert Samain și scrie o frumoasă tabletă la moartea lui Jean Lorrain, ceea ce ilustrează marele credit de care se bucura poetul în sinul redacției, care acceptase alături de el și pe M. Codreanu, Victor Eftimiu, Leon Feraru, Claudia Milian, A. Naum, Alice Călugăru și G. Topîrceanu. De remarcat e și frumosul medalion **În jurul expozițiunei lui Iser**, publicat în nr. 50/1907, caricaturist legat de asemenea de afirmarea generației simboliste. Un moment și mai important pentru afirmarea poetului și pentru recunoașterea sa oficială o constituie intrarea sa în rîndurile colaboratorilor „Convorbirilor literare" a lui Mihail Dragomirescu. Trimițîndu-i poezia **Clopotele**, aceasta-i acceptată și publicată, ceea ce stîrnește entuziasmul lui Caragiale, care-i scria criticului în 1907: „Rogu-te cine-o fi Ion Minulescu? **În orașul cu trei sute de biserici** este ceva neprețuit. Asta nu mai e domnișoară! Asta e bărbat! Bravo lui! De mult n-am avut așa impresie. Îl salut călduros și-i mulțumesc pentru înalta plăcere ce mi-a făcut cu ciudatele-i versuri. Extraordinar! Dar despre el, mai pe larg, cînd voi avea plăcerea să te revăz. **De coeur, Caragiale".** Dar evoluția raporturilor poetului cu M. Dragomirescu o puteți urmări din paginile epistolarului de față. Se pare că ele s-au deteriorat și datorită faptului că Minulescu, scoțînd propria-i revistă intitulată provocator **Revista celorlalți**, a inițiat o rubrică de dezbateri critice sub formă dialogată intitulată **În grădina prietenului meu**, în care criticul s-ar fi recunoscut.

Mircea Popa

Publicăm alături cîteva din scrisorile minulesciene, ne place să credem că și inedite, — aflate la Biblioteca Academiei și legate cu precădere de perioada începuturilor sale literare.

I. CĂTRE ANDREI NAUM

S/1/CCXCII

Paris, Rue Saint Jacques 160, 10 oct. 1901

Este prima zi care-mi dă speranța că și-aici întîlni-voi, cîteodată toamna, frumosul soare din țara mea. Și dacă este același peste tot și pentru toți, pentru mine, de 4 zile de cînd sînt venit, stă ascuns după un paravan nesfîrșit de nori morocănoși, din cari, o ceață îndrăzneață se lasă pînă în trotuarele străzilor. Mă scol, cînd ceasul de pe chemineu, cu o voce subțirică și dulce ca de cocotă, bate de șase ori. Peste drum de fereastra mea stă serioasă Facultatea de drept, iar dincolo de ea, se ridică neagră și posomorîtă cupola Pantheonului, estompîndu-se ca-ntr-un tablou, pe un fond roșu-galben bolnăvicios. Am deschis geamurile și de la al patrulea (ceea ce în țara noastră ar veni al 5-lea) privesc în prăpastia ce se deschide înaintea ochilor — patru rînduri de ferestre ce se înșiră la fel una după alta, mă uit apoi în sus — două rînduri și apoi mansarda pe care n-o văd, dar care știu bine că există. În timpul ăsta pe stradă trece o căruță, or, mai bine zis, un fel de căruță cu două roate și cu 5 cai înhămați unul după altul.

Închipuiește-ți tabloul — o aia lungă de nu se mai sfîrșește. Lucrători trec îmbrăcați în bluze albastre cu șepci de mușama în cap. Trec modistele pe care le cunoști după pălăriile lor bine aranjate, trec croitoresele cu broboada de dantelă în cap, trec spălătoresele cu cîte un sac de rufe în spinare, trec măturători, băieți de prăvălie, fete-n casă, bucătărese și iată pe la colțul străzii trece și un dragon călare.

În timpul ăsta soarele se ridică după cupola Pantheonului ofilit, ca un filosof medieval care atunci ar fi scăpat din lanțurile popilor. Odaia mea, drăguța mea odaie, fiindcă trebuie să știi că-ntr-adevăr este drăguță, se umple de lumină și de căldură, vorba poetului. Atunci fac și eu ce trebuie să facă orice om cumsecade — mă spăl, mă-mbrac, las cheia la consierge după cum se obișnuiește, și plec. Unde dracu mă duc nu știu nici eu. Prima stradă pe care dau, și pe care cred că din auzite o cunoști și tu, este Bulevardul Saint-Michel. De două zile mă-ncerc cum s-ar zice să studiez topografia vecinătăților mele. Am ales întîi străzile. Mă duc pînă la un colț, iau bine seama, și-apoi mă-ntorc pe altă parte ținînd seama de punctele cardinale totdeauna. Am ajuns pînă acum să cunosc vreo 15 străzi. Cînd mă-ntorceam de la masă mă-ntîlnesc pe stradă mea cu o fetiță foarte frumoasă (să fiu al dracului dacă nu este așa cum îți spun) și pieptănată tocmai nebunia mea, à la Cléo de Mérode. O-ntreb unde se duce. Ea-mi spune la restaurant. O invit la mine pentru după prînz și primește cu cel mai mare drag mai cu seamă cînd vede că sînt strein și-i spun că sper a-nvăța de la ea mai bine limba franceză. Dar cu ocazia franțuzoaicei mele, scăpai să-ți vorbesc de birt. A! de 3 zile mănînc mîncări franțuzești cu o poftă pe care cea din România nu mi-a-ntrecut niciodată. Biftecul de cal este delicios, de altfel, aci unde mănînc eu se gătește foarte mult carnea de cal. Mă costă pe lună 75 de lei plus 5 lei bacșișul chelnerilor, care nu te lasă să ieși pînă nu-l primesc. E ceva groaznic cu francezii ăștia. Cumperi un lucru de 10 b. și dai bacșiș alți 10 b. De altfel cei mai politicoși oameni din cîți am întîlnit. Peste cinci parale, îți zice merci și te conduce la ușe. Te servește foarte cumsecade și te salută de 20 de ori pe minut. Am găsit o mulțime de curiozități ce nu-mi pot încă ieși din cap, dar cu care parcă de trei zile m-am obișnuit. Să vezi ce model de afișaj este aici. Să te crucești. Totul este frumos și totul este urît. Un haos pentru care cel mai forte om de urechi și de cap, trebuie să rămîie cel puțin 2 zile amețit. Eu am început să mă dezmorțesc taman ca muștele primăvara. Cînd m-oi dezmorți mai bine vă voi mai scrie și altele.

Dă-i scrisoarea și lui Alecu s-o citească și dacă vrei dă-i-o lui de tot fiindcă știu că face colecție de manuscrise proaste. Trimite-mi te rog romanu lui Dragomirescu și Curieru literar pe care-l voi plăti la Crăciun. Scrie-mi și voi ceva, pînă acum n-am primit de la nimeni nimic.

Vă sărut frățește,

Minulescu

Adresa pe plic : Monsieur Andrei Naum, fonctionar la Ministerul de Interne Bucarest, Roumanie

S/3(R)/CCXCII

II. LUI I. N. CONSTANTINESCU — STANS

Paris Rue Saint Jacques 160 le 29 oct. 1901

Dragă Moșule,

Să mă bată Dumnezeu și sinții toți, căci așa mi se cade. Tocmai de ce căutam să fug, am dat. Sînt amorezat!!... Nu te interesează lucrul ăsta? Poate. Pe mine însă foarte mult, fiindcă uite ce mi s-a întîmplat — m-am apucat să fac iar poezii?! Moșule, moșule, mult ai mai întineri văzînd-o! O actriță frumoasă și cîntă... cîntă... ce vrei? Tocmai idealul meu. Nu zău, ar fi păcat să nu-mi cinstesc idealul cu cîteva vorbe dulci în revista voastră.

Strîngeți-vă cu toții și judecați-o bine. Zău, dragă moșule, e bună, e bună cum nu se mai poate alta, fiindcă e scoasă din inimă. Trintiți-mi-o la „curier" și trimiteți-mi-l cît mai curînd să i-o arăt și ei, bineînțeles, după ce i-o voi traduce-o.

Dar dacă... Ah ! Doamne, tremur, cînd mă gîndesc că n-o veți găsi-o demnă. Moșule dragă, dacă mi-o respingeți, să nu mă puneți la Poșta redacției că mă arunc în Sena de necaz. Mai bine spenzază și tu 10 b. și răspunde-mi pe o carte poștală așa :

„Dobitocule, poesia ta nu e bună nici pentru Foaia populară a lui Ilie Ighel, dar pentru a noastră ! Fii băiat cumsecade. Lasă-te de actrițe și de poezii".

Și eu te voi asculta, cînd voi primi un răvaș așa fel de la tine. Nu-i vorbă, voi sta eu bosumflat cîteva zile, dar mă voi închide în casă, voi încerca să uit pe Jeanne Delorde *și voi reîncepe citirea* Economiei politice *care am lăsat-o la pagina 35.*

Te sărut pe tine și pe prieteni.

Nirvan

S/81(3)/VII

LUI MIHAIL DRAGOMIRESCU

Stimate Domnule Dragomirescu,

Îmi place să cred că ura Dv. contra symboliștilor nu merge pînă acolo încît să le refuzați o pagină din „Convorbiri".

Aci la Tulcea unde mă găsesc și unde în fiecare zi îmi sună clopotele de la bisericile lipovenești (desigur, în vederea postului) am căpătat fără să vroi o ură neîmpăcată contra bisericilor și contra sărbătorilor care nu le lasă clopotul în pace.

În urma acestei mici explicații dacă cuprinsul poeziei intră și în vederile Dv., cred că voi avea plăcerea s-o recitesc în nr. care precede Paștele.

Vă salut

Ion Minulescu

S/81(4)/VII

☆

Stimate Domnule Dragomirescu,

Mi s-a spus că m-ați căutat pe la cafeneaua Kübler. Nu știu ce ați fi avut să-mi spuneți. Regret că nu v-am putut vorbi fiindcă aș fi dorit să vă spun în patru ochi cea ce n-aș fi voit să vă scriu. Aș vrea să vă mai dau 2 poezii mai mari și mai bune (le cred eu). Nu știu însă dacă sunteți dispuși, ori mai bine zis, dacă renta „Convorbirilor", vă permite să mi le plătiți. Sînt forțat să-mi calc promisiunea de astă vară — aceasta, nu însă intenționat, ci împins de necesități. Mă găsesc încă foarte jenat. Dv. însă cred că m-ați înțeles și îi de prisos să mai insist. Aștept răspunsul Dv. scuzîndu-mă de a-mi fi imposibil să vin pentru a vă ura „bun sosit" și a vă strînge mîna cu aceeași dragoste și recunoștință.

Vă salut

Ion Minulescu

S/81(1)/VII

☆

Stimate Domnule Dragomirescu

De ieri sînt în București. Binevoiți vă rog și comunicați-mi cînd vă pot vedea. Aș vrea să lămurim chestia articolului În grădina prietenului meu

Vă salut

Ion Minulescu

Hotel Imperial (Kübler)

Calea Victoriei

☆

S/81(2)/VII

Iubite coane Mihalache,

Cred că ești d-ta de părerea mea ca manuscrisele postume ale lui Nemțeanu (adică operă, nu manuscris) să apară la Dv. la Casa Școalelor cît mai curînd, dat fiind și precara situație a copiilor lui.

Fosta lui soție îmi amintește că mîine aveți comisia hotărîtoare pentru publicațiile apropiate.

Te rog foarte mult, nu trece peste manuscrisele lui Nemțeanu.

Al d-tale cu dragoste,

Ion Minulescu

atelier literar
poșta redacției

G. TERZIU : Se pare că aici se află adevărata dv. chemare. Prozele sînt interesante, bine scrise, cu un condei minuțios și acid, de fină observație și analiză. Uneori, însă, această analiză și minuție (mai ales în paginile unde lipsește un simbure epic) trenează cam mult, în eforturi și insistențe stilistice, în comentarii prelungite în care ironia se cam învîrte după propria-i coadă, satira devine palidă și livrescă, etc. (sînt de evitat, firește, și găselnițe lipsite de prospețime, uzate, gen „cîntată la fluierul piciorului", etc.). Încolo, cu observațiile de mai sus, „Foame" și mai ales „Comentarii" sînt pagini savuroase (mai stagnantă, nițel otioasă, „Bineînțeles") și nu ne rămîne decît să le prezentăm secției de proză.

D.E.R.: „Ulyses", „Orologiu de toamnă".

V. PUSTIU : Un început, încă nu deplin concludent, în „Toamnă", „Suceava".

N.A. VEST : Mai slabe ca data trecută (credeam că v-ați găsit, în fine, făgașul !...), cu o întoarcere spre artizanat și altele asemenea... Mai bine, în „Peste chipurile", „Statuie ecvestră", „O lume gravă".

LEONARD CIUREANU, CORNELIA ARMINA MARCU: Ceea ce scrieți dv. acum nu prea are de-a face cu poezia. Sînt niște pagini care exprimă o mare ignoranță și o pregătire școlară cu totul insuficientă. Sfatul nostru ar fi, deci, să lăsați deoparte aceste „creații", cel puțin deocamdată, și să vă ocupați serios de școală și de lectură, pînă ce veți ajunge să înțelegeți mai bine ce este poezia și cum se scrie. Altminteri, pierdeți un timp foarte prețios.

GH. VOICA : Semne interesante, promițătoare, în mai toate paginile trimise, deși niciuna nu ajunge la stadiul finisării și acurateții depline (poate cu excepția celei intitulate „Peste griul tînăr trecînd"...). În celelalte, multă zgură (neajunsuri prozodice, disproporții, dizarmonii, „petice" prozaice, neinspirate, etc.). Dar sînt de așteptat, fără îndoială, lucruri din ce în ce mai bune.

FELICIA : O serie de pagini foarte frumoase, de data asta (deși mai sînt încă, pe ici-pe colo, destule „dude" și destulă revelator !...) senzația, puternică și spontană, nu mai îngăduie criptografie !...). Dar buchetul de-acum depășește în mod clar toate progresele anterioare: „Luciditate", „Puncte de vedere", „De dragoste", „În nopțile albe", „Fericirea, liniștea, frumusețea". Dintre cele „noi", care au o prospețime și o autenticitate deosebite, și în care (semnificativ.

Dragoș Morărescu : „Natură statică"

imixtiunea „dudelor", cele mai frumoase sînt „Zodie" (dar catrenul final pierde din tensiune), „eri", încă prea tulbure, ne-„așezată" îndeajuns, și, mai ales, „Diana" și „Puiuț". În legătură cu problemele din scrisoare, dramatizate excesiv (peste marginile sentimentului, care rămîne undeva într-un colț, ofensat și bicisnic) se poate spune că o „negație totală" înseamnă o afirmație potențială desăvîrșită și că sediul adevărat al purității se află, totuși, undeva în cuget, în inimă.

C. OPRICĂ : Cîteva lucruri promițătoare : „Tablou alb-negru", „O stea", „Un adînc tulburat", „Zori".

T. FALDER : Perspective bune și acum, în „Ora de desen", „Tubul", „Autodefinire", „Corespondențe", „Mica publicitate", „Culegătorul". (Pe viitor, fiecare text, separat, pe fila lui).

VELINO RUS VIRGIL : Sînt, parcă, unele semne lirice, în pagini încă tulburi, ambigue, insuficient cristalizate. Mai bine, în „Vă spun". Să vedem ce mai urmează.

Ilie Lipoveanu, Dor de soare (ceva, în „Primul fulg"), **Lucian Croitoru, V. Tecuceanu, Const. Brîndușoiu, D. Prallea-Blaga, Gh. Silea** (un început, în „Numai așa"), **Constanța Erbod, L. Cotae-Cosițeanu, V. Neagu-Scinteia, Corneliu Ciobanu, Niccolo Paganini, Stejărel Ionescu, Ofelia, I. Tătar, Victor Addel** (ceva, în „Crengile"), **Nelu Racoviță, Fata Morgana, Magul, Iulian Mocanu, Paul Grădinaru, C. Basarab** (mai bine, în „Imposibilul autoportret"), **Dinu Matei, Petrică Socaci, Ștefanio I., Lucian Iliescu, Dan Ladina, Solaris, Ioana Voicu, G. Corobea, Em. I.R. Chiriacu, R. Pandele, Ovidiu Florentin, Marin Cioranu** (ceva, în „Carul cu boi", „Mă joc", „Un semn de întrebare"), **M. Pascariu** (mai bine, în „Despre iarbă", „O poveste de dragoste") : Nimic nou !

Marmeladov, Alexandra Dan, Anghel Costel Gabriel, Mihail Moldovan, Adi Surdu, A. Beldiman, Ion Stan, Agula, Marin Tanciu, Adina Popa, Dumitru Cojan, Viorel Olaru, Loredana, P. Luncașu, Gh. Ticușan, Mona-Luisa, B. Enăchescu-Popa, Zoia Lăutaru, Sabina Manolescu, Petrache Lupu, Eugenia Stroe, R.I. Ianculescu (ceva, în „Tenebroasa"), **Nicolae Vlăduț** („Ninge"), **Tănase Gheorghe :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Suceava

Pămîntul singur poartă peceți,
urme de domn, urme de cer:
fiecare stea e un drum,
fiecare munte — un oier.

Arborii au trupul de mire,
pietrele știu să zidească;
nepămîntească e mierea
într-o limbă mereu pămînteașcă.

E o lumină aici
ascunsă în ierburi, în turme,
ca o lacrimă
fără început, fără urme.

VASILE PUSTIU

Aici pe pămînt

Nu știu cum vor fi arătînd
sărbătorile-n cer,

dar aici pe pămînt
fac parte din mine
cînd plouă
și cresc buruieni.

Nu fulgerele nici tunetele
îngenunche dușmanul,

ci buruienile
ce cresc în urma lui.

VASILE TRIF

Orfeu

Și nu știai de-i cîntec ori bocet nesfîrșit,
prezența-i pe pămîntu-mi era covîrșitoare,
cînd bintuind pe-o culme-ntr-un răsărit de soare,
cînd unduind cu marea-n pustiul asfințit,

Cînd freamătul pădurii-l destăinuia vibrînd,
cînd aripile vîntului l-însoțeau departe,
și niciodată-același în hora-i fără moarte,
și-ntotdeauna unic, miraculos, profund.

Și chiar pămîntul țării din care m-am ivit
părea să-i fie muma ce-l naște și renaște
în trecerea eternă spre a ne recunoaște
și-ncununa fiorul adînc, nemărginit. —

PETRE VLAD

Cîntec pentru Avram Iancu

Fluieră pribeag prin munți un graur,
Iancu trece pe un roib de aur.
Dorul mină să-și revadă vatra,
Roibul sfarmă cu copita piatra.
Cine umbra să i-o prindă oare ?
Iancu intră-n codru ca un soare...
Cine să-i sărute fruntea'naltă ?
Apele în matca lor tresaltă...
Cine mina, cine gura arsă
De atîta dor de cale-ntoarsă,
Genele-i cu mult polei de lună,
Pulberea ce-o calcă și răsună
Și privirea-i doamne, tot adîncă
Ochii care-i ard în stele încă ? !...

ION CRAIOVA

Dragoș Morărescu : „Portret"

Elan

E primăvară. Țara înflorește
În fiecare cring și în grădină,
Dansează pură raza de lumină
În cupa florii albe ce zîmbește.

E primăvară, s-a trezit ogorul !
Dați-mi un plug și doi plăvani, să ar,
Că din pămînt ne vine viitorul,
N-a fost nicicînd în ceruri vreun hambar...

VIOREL FLOROIU

Bătrînul a murit

Bătrînul
care a ridicat
zidul ăsta spre cer
a murit —
ca pietrele
sînt mîinile lui:
inima bătrînului
zvîcnește
în palmele mele
și urc tot mai sus...
vorbele lui
se lipesc de sufletul meu
ca mortarul în zid.
Bătrînul
a murit —
dar zidul ăsta
pe care urc
stă neclintit
ca o mînă întinsă
spre cer.

MARIN CIORANU

Invocație

Doină,
cîntec al strămoșilor mei,
te aud citeodată
cînd sînt aproape tristă.
Atunci îmi apari ca un șuriș
printre lacrimi
și-mi spui că durerea,
chiar cînd o simt —
nu există.

MIHAELA COSMETTO

Ierburile patriei mele

Ierburile patriei mele
le-am gustat
cu trupul, cu ochiul,
cu veghea neostoită,
pe cele miraculoase
de viață lungă,
pe cele de dor
de plecare, de-ntoarcere,
de dor de luceferi,
atingerea lor mi-a fost dulce și vie și caldă
de sîngele mi l-au înverzit
le-am dat sîngele meu
trandafirul încă necopt
dar cu aromele tari...

VICTORIA MILESCU

Însemnări despre proză

Urmare din pag. 1

pe lipsa **tragicului și a eroului** — mai precis personajele sînt tipuri obișnuite dintr-o serie aparținînd unui sustem social „antieroic", stabilizat și închis, dramele jucindu-se între o „mărire și decadență" îndeajuns de filistine, unde lipsa inflexibilității codului moral și social exclude și dreptul eroului la tragic. Estetic, așa cum teatrul modern a postulat absurdul și grotescul „farsei tragice", romanul politic a reinventat „situația tragică", răspunzînd problemelor unui veac zguduitor și tulbure, sfîrtecat de războaie mondiale, scindat de revoluție, aruncat într-o criză a valorilor umaniste, bintuit de scepticism, disperare, revoltă și speranță. El este spațiul unde se poate trăi intens și patetic aventura profundă a luptei și afirmării condiției umane, locul unde se înfruntă primejdios personalitățile puternice, unde viața și moartea, teoria și practica au dimensiuni teribil de concrete și imprevizibile. Romanele politice românești importante ale anului sînt **Pumnul și palma** de Dumitru Popescu și **Biblioteca din Alexandria** de Petre Sălcudeanu, la care se adaugă **Fiul secetei** al lui Ion Lăncrănjan apărut practic în primele zile ale anului trecut. În evolutia prozei politice, mitul puterii s-a manifestat de-a lungul vremii în „epifanii" istorice (rang feudal, bogăție capitalistă, etc.) în timp ce romanul politic contemporan vizează esența punînd în conflict ideile, abstractizîndu-se, fără a deveni însă alegoric, ci păstrînd — în cazul cărților amintite — o echitabilă proporție între realitate și simbol. În ele epicul evoluează spre dramatic și narațiunea spre eseu și dezbatere, interesul mutîndu-se de la fapte către semnificația lor, de la eveniment și psihologic, la conștiință și idee. În consecință scena se golește treptat de prezentarea directă a evenimentelor vieții eroilor, ea fiind înlocuită, fie ca la Dumitru Popescu de „biografia" realizată de autor sau de personaje, fie de confesiunile din preajma morții ale bolnavilor, ca la Petre Sălcudeanu : mai importante decît întîmplările, oricît de spectaculoase, sînt aici motivațiile umane și politice ale acțiunilor. În fond asistăm la consumarea unei drame unde pasiunile umane sînt opuse mecanismului politic într-un conflict dominat de „hybrisul" puterii, iar patetismul scriiturii vine din patosul implicării în existență al autorilor și din dramatismul optiunilor. Se cuvine să menționăm aici rolul de deschizător de drumuri al romanelor lui Lăncrănjan, mai puțin în sensul de „explorator", cît de „spărgător de ghețuri" spulberînd inerții și prejudecăți mai mult sau mai puțin literare. Prin Vasile Pozdare se impune un nou tip de erou literar, activistul intelectualizîndu-se și prin accesul la putere și inițiere în politică, perfecționîndu-și gîndirea și dornic să înțeleagă, trecînd de la funcția de rotiță oarbă a angrenajului la cea de ființă umană capabilă să mediteze și să-și asume destinul. Centrul dramatic al cărții întîi din **Pumnul și palma, O dimineață înșelătoare,** se află tocmai în confruntarea a doi activiști uniți printr-un destin comun și lupta împotriva manipulării conștiințelor : Vladimir Cernea, intelectual dilematic și complex (tipologie de Danton) și Manole Suru, inflexibil și dur (de tipul lui Robespierre). Asistăm, ca și în cazul personajelor **Bibliotecii din Alexandria**, Petre Curta, Lică Cosmin, Isaac Landesman, la conflictul etern dintre ordinea morală și cea practică, unde alături de mitul puterii marile teme sînt dragostea și moartea. Spre deosebire însă, de realismul prozaic și sumbru pînă la exasperanta lipsă de perspectivă, romanul politic cuprinde fără idilism, în ciuda tuturor erorilor și înfrîngerilor, a abuzurilor și umilințelor epocii, **speranța** în victoria omului asupra existenței alături de **credința** în demnitatea umană : în cartea lui Lăncrănjan cîntea supremă a eroului și apariția finală a muncitorului care duce totul înainte, la Dumitru Popescu ideea încrederii, iar la Sălcudeanu triumful „mitic" al bătrînului pădurar. În ciuda unor scăderi (la Lăncrănjan există o masivitate greoaie, iar la Dumitru Popescu stîngăcii în strategia personajelor) romanul nostru politic actual are o certă valoare atît prin tensiunea spirituală cît și prin realizarea literară, (iar unele obiecții aduse de curînd îndeosebi cărții lui Sălcudeanu — carte remarcabilă estetic, nu numai problematic sau spectaculos — acestea nu mi se par fondate pe realitatea și pe spiritul operei). Senzaționalul acestor romane ține de „senzationalul" unor vremuri ieșite din matcă, dominate de violență și arbitrar, dar răspunde și unei sensibilități de sfîrșit de veac, greu de impresionat și dornică de a fi impresionată.

Este adevărat că romanul politic se supraapune deocamdată cu cel al „obsedantului deceniu", teritoriu unde o mulțime de scriitori s-au străduit prin soluțiile ieftine, repetate pînă la sațietate, să creeze adevărate poncife, pe cît de „curajoase" pe atît de false, însă de succes asigurat la cititorul dornic să audă vorbindu-i-se cît mai mult despre lucrurile „interzise" odinioară, ajunse azi la o inflație tematică. Literar vorbind, proza obsedantului deceniu este spațiul cel mai adecvat „romanului total", el fiind punctul de întîlnire al romanului istoric cu cel realist al concretului cu alegoria, al banalului cu senzaționalul și tragicul, al psihologicului cu eseul, dar interesul pentru ea depășește criteriul estetic : întîlnim în literatura noastră autentică, o eliberare de un complex al tăcerii, de o „vină" a scriitorului înaintea istoriei, chiar dacă nu el este vinovat de absența conștiinței publice a artei din perioada istorică amintită. Credem însă, că odată porniți să se „răscumpere" marii nostri creatori au reușit să găsească vinele principale ale acestei „mine literare", săpîndu-i cu trudă și „galeriile" definitive, și cu toate că talentul va găsi întotdeauna într-o „temă" rezerve suficiente, majoritatea scriitorilor de la noi care răscolesc căile acestea bătute aduc un minereu tot mai sărac în metal prețios — poate de aceea „piața literară a obsedantului deceniu" este atît de inundată de „falsuri". Important rămîne însă faptul că în anul acesta „complexul tăcerii" și-a găsit în cărți de ridicată valoare „sublimarea", romanelor mai vechi adăugîndu-li-se volumele masive ale lui Preda, Lăncrănjan, Dumitru Popescu în sfera realistă și cel cu dimensiuni „parabolice" al lui Sălcudeanu. Tot „obsedantului deceniu" îi aparțin prin personajele principale, romanele **Ultima vară a lui Antim** de Florin Mugur, carte cu fine pătrunderi psihologice, și **Sita lui Mamona** de Petre Anghel, apropiat prin viața personajului secund, Oprică Roșca, de romanul „pitoresc" și de aventuri. Un aspect la care merită să meditățm este absența tinerilor prozatori și a debuturilor din sfera romanului politic și a „obsedantului deceniu", absență, dacă nu firească, în orice caz, explicabilă.

Dragoș Morărescu : „Brașov"

La înălțimea stîlpilor de telegraf

Urmare din pag. a 8-a

Brazi, Astra-Română și Unirea-Speranța hăcuite de explozii, tunurile scuipînd foc și traiectoriile gloanțelor scuipate de mitralierele bombardierelor. Gara de Sud, podul arcuit peste calea ferată, turnul roșcat al catedralei Sf. Ioan, cupola Halelor Centrale apăreau pe sub mantia albă a cetei peste care începea să se suprapună norul negru, sepulcral al incendiilor. „Vega" și „Româno-Americana" — obiectivele primelor grupuri — rămîneau neatinse, unul spre nord, la ieșirea din oraș către Văleni-de-Munte, celălalt mai spre vest, în apropierea albiei Teleajenului. Avioanele de vînătoare „Me-109" produse de profesorul Willy Messerschmitt, bimotoarele „He-111" proiectate de strănepotul marelui poet german Friederich Schiller, doktor Ernst Heinkel și IAR-urile 81 fabricate la Brașov — poreclite de nemți în deridere „romichels" —, mai greoaie, mai dificil manevrabile, dar cu mansele aflate în mîinile unor asi ai zborului despre care vom vorbi mai departe, așteptau ieșirea Liberatoarelor în cîmp liber, acolo unde, de altfel, ar fi trebuit să le întîmpine la sosire. Dar acum era prea tîrziu.

Jos, aproape contopindu-se cu solul peste care bombele cădeau ploaie, prelingîndu-se ca niște umbre metalice în formații strînse, incredibil de strînse pentru haosul pe care îl stîrneau prin înaintarea lor, treceau Liberatoarele B-24 desenate pentru R.H. Fleet de către suedezul Clare Egvedt, un găligan de doi metri ce își oferise serviciile mai întîi lui Bill Boeing, părintele superfortărețelor zburătoare cu care Ploieștiul avea să facă cunoștință abia peste un an, în teribila și cumplita vară a lui 1944. Acum, pe cerul orașului își executa marele său număr „Circul ambulant". Cei de jos, ploieștenii, erau convinși că asupra lor se năpustiseră martienii sau cine știe ce alți extratereștri. Că, de bună seamă, cei de apăruseră atît de jos și atît de neașteptat veneau de pe altă lume era indicat și de cei ce cădeau pe sol, aruncîndu-se fără parașute din avioanele incendiate. Scriitorul Arnold Hauser, pe atunci ploiestean în vîrstă de 14 ani, a văzut un negru prăbușindu-se dintr-un bombardier direct pe o alee paralelă cu bulevardul cu castani ce duce dinspre Gara de Sud către centrul orașului. Negrul a căzut în picioare iar șocul a făcut să-i intre os în os, omul devenind cubic, un pătrat de carne însîngerată care nu mai avea nimic dintr-o făptură omenească.

REVISTA STRĂINĂ

● **APROPIATUL CENTENAR** al marilor compozitori ai secolului nostru, George Enescu și Bela Bartok, a prilejuit organizarea, la Budapesta, a unui concert al cărui protagonist a fost pianistul maghiar Egly Tibor. Au fost interpretate piese cunoscute aparținînd compozitorilor, remarcabile pentru stilul și personalitatea celor doi corifei ai artei componistice europene. În preambulul concertului, muzicologul Laszlo Zsuzsa a subliniat marile merite ale artiștilor în activitatea de creație. Ca fondatori ai școlilor naționale din sec. XX, compozitorii au acordat o importanță deosebită creației populare. Atît opera lui Enescu cît și cea a lui Bartok, puternic influențată de folclor, apare azi ca unul din piscurile încă neatinse ale creației muzicale. Buni cunoscători ai melosului popular românesc, respectiv maghiar, compozitorii s-au remarcat și ca importanți culegători ai acestui inestimabil tezaur al vieții spirituale a celor două popoare.

● **UN PRIETEN AL ROMÂNIEI** este șoferul Vadim Molcianov din Krasnoiarsk care a învățat singur limba română și citește cu regularitate cărți tipărite în țara noastră. Aceste volume sînt difuzate de o librărie specializată în vînzarea cărților editate de țările socialiste. Deși distanța care separă îndepărtatul oraș siberian de țările socialiste din Europa este uriașă, declară ucrainianul cu ziarist de la Agenția de presă Novosti, directorul librăriei, Ludmila Polosuhina, ea nu constituie o piedică pentru cei care manifestă interes față de realitățile și creația literară din aceste țări. De altminteri, Krasnoiarskul are strînse legături de colaborare cu diferite organizații din aceste state, rod al conlucrării în diferite domenii ale economiei, științei, sportului, culturii și turismului. Și acestea, continuă Ludmila Polosuhina, constituie o chezășie a succesului răspîndirii literaturii, ceea ce se poate confirma prin faptul că lună de lună librăria și-a realizat planul financiar care atinge suma de 175 000 de ruble.

● **LES PRESS UNIVERSITAIRES DE FRANCES** a lansat o nouă colecție de buzunar — „Quadrige" — care își propune să repună în circulație opere considerate clasice dar al căror acces e adesea dificil. Între primele titluri se remarcă „L'imagination" de J. P. Sartre, „Les regles de la méthode sociologique" de Emile Durkheim, „La jalousie amoureuse" de Daniel Lagache și „L'art grec" de René Ginouves.

● **PREMII.** Premiul Mascareignes — Seychelles-Comores decernat de Asociația scriitorilor de limbă franceză (ADELF) a fost acordat scriitoarei Marie-Thérèse Hunbert, pentru romanul său „A l'autre bout de moi", apărut la editura Stock. Născută în insula Mauricius, Marie-Thérèse Hunbert trăiește din 1968 în Franța ● Marele premiu C. F. Ramuz pe anul 1980 a revenit romancierei elvețiene Alice Rivaz ● Premiul Madagascar a fost decernat tînărului autor malgaș Esther Nirina pentru culegerea sa de poeme „Simples Voyelles".

● **PRIMELE 15 VOLUME** ale monumentalei lucrări „Istoria completă a Coreii" au fost lansate de curînd în librăriile din țara prietenă. Proiectată în nu mai puțin de 33 de tomuri, ampla sinteză este elaborată de Institutul de istorie al Academiei de științe sociale a Republicii Populare Democrate Coreene. Volumele apărute evidențiază caracterul profund științific al lucrării precum și viziunea umanistă asupra istoriei unui popor care nu a acceptat niciodată opresiunea, care a găsit întotdeauna resurse pentru a lupta pentru libertate și dreptate socială.

● **PESTE 80 de tablouri** semnate de El Greco vor fi reunite într-o mare expoziție ce va fi organizată în primăvara acestui an în capitala Spaniei. Pînzele vor fi cedate de mai multe colecții dintre care cele mai însemnate sînt Muzeul Prado, Muzeul din Toledo — oraș în care marele pictor și-a petrecut o mare parte din viață — Național Gallery din Washington, Muzeul din Dallas precum și Muzeul din Toledo (S.U.A.). Expoziția, va fi prezentată, în aceeași configurație, în lunile următoare atît în capitala Statelor Unite și în mai multe orașe din această țară.

● **CITEVA** din ultimele traduceri din literatura Poloniei în țările socialiste : ● O amplă antologie a poeziei poloneze contemporane cuprinzînd opere ale mai multor autori din tînăra generație a fost publicată de curînd în Bulgaria. Traducerea poemelor este semnată de Boika Bojkova și Zdavka Kissiova ● Romanul lui Jerzy Putrament „Acropole" a fost tipărit în slovacă de editura „Smena" din Bratislava ● O culegere de poeme aparținînd lui Julian Przybos a apărut la editura „Neues Leben" din R.D.G.

● **ESTE** cunoscut faptul că terorismul, atentînd la viața oamenilor, distruge totodată și valori inestimabile ale patrimoniului cultural al unor țări apusene. Printre ultimele acte de barbarie ale teroriștilor se numără distrugerea portalului Capitoliului din Roma, construit după o schiță a lui Michelangelo. Specialiștii care au încercat reconstituirea acestei veritabile opere de artă s-au declarat neputincioși, afirmînd că singura posibilitate de a perpetua portalul este înlocuirea lui cu o copie. „Terorismul a produs o pagubă ireparabilă moștenirii artistice a capitalei italiene", a declarat după acest eveniment primarul Romei, Luigi Petroselli.

● **ȚINÎND** seama că în Statele Unite ale Americii cărțile sînt foarte scumpe, clubul Q.P.B. din Middletown (S.U.A.) a lansat o nouă colecție în care sînt incluse volume cu o mare varietate de subiecte și la un preț la îndemîna tuturor. Spicuim din catalogul apariților : „The Stories of John Cheever", „America, The Trial and The Castle" de Franz Kafka, „William Shakespeare — Documentary life" : volumul lui Cyril Aldred, „Jewels of the Pharaons", „Egyptian Jewelry of the Dynastic Period" bogat ilustrat cu fotografii color de Albert Shoucair, ș.a.

● **„ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA INTERNATIONAL, LTD"** din Londra a editat în condiții grafice excepționale o enciclopedie pentru copii în 20 de volume, intitulată, „Children's Britannica". Cele cîteva mii de articole consacrate întregii lumi a cunoașterii, sînt rodul studiului a peste 750 de scriitori și oameni de specialitate : aproape 600 planșe în culori ilustrează această enciclopedie completată cu 96 de pagini ale secțiunii „atlas".

Prezențe scriitoricești

EMINESCIANA

● Sub un asemenea generic prestigios, se petrec multe în amintirea poetului. Serbări rigide în fastul lor trufaș, vedem adesea. Și ne gîndim atunci că pentru unii, vorba poetului, „Eminescu n-a existat". El a existat și mai ales există. Vocea poetului ne urmărește stăruitor, ne vorbește din îndata vecinătate a vieții noastre de ieri, de acum și de mîine. Sau mai bine zis, din însăși această viață a sufletelor și minților noastre. Mărturisesc, mă înspăimîntă orice solemnitate „lustruindu-se pe sine" cînd este vorba de bucuriile spiritului. Și, dimpotrivă, mă simt al meu cînd versul poetului curge aidoma Dunării, mereu aceeași, mereu alta, mereu acolo, însă, în albia ei veșnică. Iată de ce zilele trecute, la Tulcea, (în excelenta organizare a Școlii de artă populară, dar și într-o totală și inexplicabilă indiferență a forului de cultură județean) l-am auzit pe Eminescu adresîndu-ni-se ca unul dintre contemporanii noștri. Public neobișnuit de numeros pentru o „seară de muzică și poezie", s-a îndreptat spre casa de cultură unde Lelia Fodor, Lavinia Caragiale, Nelu Serghei, Carmen Efimov, Zaharia Mocanu, elevii clasei de actorie ai **Școlii populare de artă,** au rostit cu simțire cîteva din poeziile lui. Eminescu. Realizatorul spectacolului, profesorul Aurel Ifrim, într-un gest de bună cuviință aleasă, a știut să evite „pompoșenia" de care adesea ne facem vinovați, crezînd noi, poate, că poetul n-ar fi printre noi, ci undeva, în alte sfere. Corul de cameră „Ars Nova" din localitate l-a cîntat pe Eminescu în sensul respectului uman, așa cum a făcut-o și profesorul Mihăiță Guțu. Iar dacă „folk"-ul, de care, se pare, nici o serbare nu se mai poate lipsi, a fost prezent în scenă la Tulcea, atunci este cazul să spun că Nicolae Sava nu și-a acordat chitara pe versuri de Eminescu, ci pe cîteva minunate versuri populare. În sfîrșit, remarcabile poeziile lui Gheorghe Bogorodea.

„Seara de muzică și poezie" din Tulcea a cuprins și alte serbări. Criticul Nicolae Ciobanu, în cuvinte de caldă prețuire, a prezentat volumul de poezie „Rondeluri" al poetului Dinu Ianculescu. Același Nicolae Ciobanu a evocat, mai apoi, spiritul eminescian. Actorul Dumitru Pislaru ne-a readus în universul poeziei, iar actorul Dinu Ianculescu a încheiat serata cu un admirabil recital din poeziile lui Eminescu, un adevărat regal... Publicul tulcean, ca și noi ceilalți poposiți pe acolo, mulțumim **Școlii populare de artă** din Tulcea pentru organizarea întregului spectacol atît de călduros, de răscolitor, de mișcător...

Viorel Știrbu

Arhitectura — gest civilizator

Urmare din pag. 1

matice, munca arhitectului își dezvăluie adevărata complexitate, de multe ori comparată cu cea a unui șef de orchestră, care trebuie să pună de acord aceste determinante și să le investească cu frumos.

Încă din 1896, Ion Mincu, acest ctitor de arhitectură românească, milita în revista „Literatura și arta română", pentru constituirea statutului arhitectului roman în greaua bătălie cu arhitecții străini care începuseră să construiască la noi, pentru formarea și constituirea unei școli naționale de arhitectură.

Aparitia unor programe noi de arhitectură, au generat aprinse polemici în epocă, referitoare la găsirea unor expresii spațial-estetice adecvate noilor funcțiuni, unii optînd pentru o arhitectură eclectic-clasicizantă, sau purist-funcționalistă, alții încercînd crearea unei arhitecturi cu specific izvorită organic din perimetrul spiritual românesc.

Arhitectura contemporană este pusă si astăzi, mereu în fața acelorași probleme, de a dărui operelor de arhitectură în contextul apariției continue a unor programe noi (locuința colectivă, industria, birourile, etc.) acea încărcătură specifică spațiului românesc, care să le confere unicitate în contextul arhitecturii universale.

Instituirea de aproape 20 de ani a premiilor Uniunii Arhitecților care continuă tradiția premiului acordat, înainte de al doilea război mondial, de Academie pentru arhitectură, a urmărit consacrarea unor valoroase opere de arhitectură care s-au constituit în timp ca jaloane ale trudei arhitecților pentru edificarea unei arhitecturi investită cu specificitate românească.

În acest larg context, Premiul anual acordat de Uniunea Arhitecților pe anul 1979, „Arhitecturii spațiilor de metrou din cadrul tronsonului I magistrala I București", arhitecților : Adriana Bunu (stația Timpuri Noi), Gh. Beznilă (stația Piața Unirii, Dispeceratul Central) Viorica Curea (stația Izvor), Ileana Papina (stația Eroilor), Cătălin Stanciu (stația Grozăvești), Clement Moldoveanu (stația Semănătoarea), Ioan Novitchi — coordonare, este pe deplin îndreptățit.

Metroul este cel mai nou program de arhitectură constituit la noi, ca o expresie a interferenței conștiente a omului în cadrul complexului fenomen de autoreglare al organismului urban.

Premieră absolută în gîndirea tehnico-constructivă românească, lucrarea a început în 1975 paralel cu proiectarea, încercînd și găsind o modalitate tehnologică specifică de realizare.

În condițiile proiectării și executării integrale de către specialiștii români prin soluții și tehnologii proprii a primului tronson de 8,7 km din magistrala I, această deplină reușită românească se constituie în gest istoric — primul metrou românesc — 16 noiembrie 1979 ora 5.

Traseul și capacitatea traseelor de metrou au fost stabilite pe calculator prin metode matematice „modelul matematic al echilibrului preferential", reprezentarea grafică a cererii de transport, printr-un grafic înscris pe harta orașului evidențiind centrele de polarizare și determinînd traseele celor 3 magistrale, Est-Vest, Nord-Sud și inelară.

Spațiul funcțional al stațiilor de metrou se structurează față de capacitatea de trafic, în două tipologii fundamentale, stațiile mici avînd peroane laterale, stațiile mari cu peron central, pentru a permite o preluare juxtaposă a virfului de trafic (ex. **Pța Unirii**). Excepție face stația Eroilor, cu peron central și lateral, în care coexistă 3 linii de trafic curent și 2 linii de intervenție și reparații, rezolvare volumetrică în premieră mondială cu 5 linii la același nivel.

Metroul românesc, fiind de mică adîncime, a permis arhitectilor o modelare fluentă și gradată a acceselor, atît în traiectul fluxului de călători cît și ca sistem de percepere a spațiului interior. Rezolvarea vestibulurilor cu turnichetii electronici (de taxare) în supante deschise spre nivelul peroanelor, dă statiilor o continuitate funcțională cît și o percepție spațială unitară.

Vestibulele sînt unite la majoritatea stațiilor între ele prin pasarele deschise, care asigură atît comunicarea între accese cît și rezolvarea subtraversărilor în intersecțiile foarte circulate, aducînd stației un plus de animație și interes. Amplasarea asimetrică a acestor pasarele dă o inversiune interesantă spațiului funcțional simetric de la nivelul peroanelor **(Timpuri Noi, Grozăvești și Semănătoarea).**

Stația **Pța Unirii,** stația manifest a metroului, își subliniază importanta nu numai prin amplasament în trafic, ci și prin modul simetric de dezvoltare al spațiului, dezvoltare care-i conferă o reală monumentalitate, la granita între spațiul specific închis al obiectului de arhitectură și cel deschis al urbanului.

Spațiul interior se dilată odată cu coborîrea în stație, păstrînd mereu un raport optimal cu omul, ceea ce conferă arhitecturii metroului scară umană și explică lipsa senzației de claustrofobie specifică construcțiilor subterane.

Dincolo de această viziune spațială care conferă unitate arhitecturii metroului, plastica de detaliu caută să excludă monotonia, dăruindu-ne diversitate.

Pentru a anula perpetua opresiune a unor întinse tavane ce acoperă spatii de dimensiunea urbanului, s-au folosit doar elemente de finisaj neutre cromatice, albul plăcilor de azbociment sau de sticlă securizată.

Folosirea marmurei de Moneasa, a granitului de Măcin, a andezitului tablei de inox, conferă stațiilor dincolo de pretiozitatea materialului o anumită ușurare, prin jocul luminos al reflexelor.

Alegerea unor culori luminoase, roșul placajului de cărămidă, alb gălbuiul travertinului de Borsec, ocrul gresiei artificiale, verdele plăcutelor ceramice, dă acestui spațiu acea căldură care să reziste scăldată în lumina albăstruie a neonului.

Alfabetul plastic e foarte divers, plecînd de la preluarea unor elemente geometrice în intarsia de marmură roșie și travertin din panourile decorative din **Piața Unirii,** la elementele ceramicii nesmăltuite în stația **Eroilor,** interesant asociate cu cîmpuri de mozaic de marmură sugerînd niște furci, sau, farfurii cu elemente florale în stația **Semănătoarea,** pînă la desenarea unui joc de diagonale care alunecă luminos în jurul statiei **Timpuri Noi.**

Interesantă este stația **Izvor** care se remarcă printr-o marcantă pretiozitate a finisajelor si sobrietate plastică, singurele elemente decorative descinzînd dintr-o corectă interpretare a funcționalului, roșul scaunelor de așteptare fiind suficient pentru a decora albul pereților.

Dincolo de unele scăpări, ca lipsa mobilierului în toate spațiile de așteptare, metroul bucureștean, prin calitatea spațiului interior atît ca scară cît și prin plastică, care păstrează simțul dozării și măsurii specific nouă românilor, se constituie ca o realizare marcantă prin inscrierea în datele timpului nostru, transformîndu-se dincolo de semnificația istorică în gest civilizator.

MESAGER AL PĂCII ȘI PRIETENIEI

Contradictorie și convulsivă, conștiința de sine a lumii își caută în permanență un echilibru salvator. Traversată de crize, împinsă la recesiuni și conflicte de interese dintre cele mai grave— ca să numim doar cîteva dintre seismele sale — rareori a găsit un liman de liniște. Și chiar și atunci, în cele mai depărtate zone ale sale, în punctul cel mai fierbinte al reflecției și viziunii sale, au răzbătut ecourile încordate, disperate chiar, ale altor și altor realități cu care se confruntă, scindată și multiplicată la scara planetei, într-o lume care avea la antipod alte lumi.

Acele lumi ale sărăciei și, la celălalt pol, ale bogăției; ale libertății și, de asemeni prin contrast, ale opresiunii, ale amenințării cu forța și ale amestecului, ale ingerinței ca principiu și metodă de impunere politică și socială, lumi ale deturnării de la idealurile și aspirațiile lor fundamentale, umbrite de flacăra gata să țîșnească a armelor celor mai distrugătoare. Planeta, s-a calculat, poate sări de cîteva ori în aer, fiecare om poate fi distrus de cîteva ori. Aceasta este forța depozitelor actuale și încă, în cursa demențială a înarmării, aceasta nu înseamnă totul. Ca și cînd, de cîte ori ar putea fi distrusă planeta, de cîte ori ar trebui să fie ucis un om ca să nu mai existe ? Să precizăm, sublinierea este a unuia dintre cei mai marcanți oameni politici și de stat ai lumii noastre contemporane, personalitate proeminentă a lumii și vieții internaționale, Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru, președintele României. Iar relația care se poate stabili în această gravă și responsabilă întrebare este aceea de la om la umanitate. Și, în plan conceptual, de la realitate la realism, la construcție, la ameliorare și salvgardare prin pace a orizontului însuși al lumii și al planetei.

Niciodată România nu a fost mai prezentă ca astăzi în atenția popoarelor și în organismele de lucru, internaționale, ale acestora. Niciodată vocea ei nu s-a auzit mai clară și mai încărcată de lumina rațiunii și înțelegerii sale profunde cu privire la cauza și condiția civilizației și ale progresului lumii, ca azi, printr-o laborioasă și susținută activitate desfășurată pe parcursul a mai bine de un deceniu și jumătate. Este perioada de cînd la cîrma destinelor noastre socialiste se află tovarășul Nicolae Ceaușescu. Perioadă densă, înfloritoare, în care, deloc întîmplător, numele țării se asociază în cel mai înalt grad cu acela al președintelui ei. Și, deopotrivă, înlăuntrul și înafara ei. Pentru că abordînd cu curaj și fermitate revoluționară, patriotică, propriile noastre realități, procesul amplu al dezvoltării noastre economico-sociale, președintele României a abordat în aceeași manieră științifică, realistă, cu același curaj, cu aceeași pasiune revoluționară și problemele vieții internaționale, fundamentînd principii și norme după care civilizația și progresul omenirii pot fi ferite de spectrul autodistrugerii și pot conferi condiției înseși a libertății și independenței popoarelor un rost trainic, fundamental, al propriei lor demnități. În acest fel, principiul unei noi ordini economice și politice internaționale, principiu care în esența sa are în cea mai mare parte o fundamentare românească și care a captat interesul și reflecția multor șefi de state, din cele mai diverse părți ale lumii, sau principiile care privesc înțelegerea și cooperarea internațională, pacea și mijloacele de asigurare a ei, normele și principiile independenței și suveranității, ale egalității în drepturi și încetățenirii unui climat de respect și încredere între popoare, și altele și altele, formează toate la un loc carta teoretică și practică a politicii externe a României, exercițiul de fond al acțiunii și moralei sale internaționale. Cu acel permanent și tonic, însuflețitor spirit solidar care ne caracterizează și în lumina căruia partidul, statul nostru socialist, patria întreagă se află în strînsă și concretă relație cu toate partidele comuniste și muncitorești, cu toate forțele progresiste și democratice, întreținînd legături reciproc avantajoase cu toate popoarele, indiferent de orînduire sau sistem social. Toate acestea sînt realități care configurează portretul moral-politic și social al României de azi. Toate acestea sînt date și trăsături ce configurează însuși portretul și maniera în care președintele nostru acționează cu perseverență și patos revoluționar asupra condiției lumii, pentru ameliorarea și construcția sa după criteriile umaniste ale înțelegerii și păcii, ale conlucrării și cooperării. Marele său talent, marea sa aptitudine în această privință au primit nenumărate recunoașteri și prețuiri internaționale. Viața însăși îl confirmă și are în justețea principiilor și demersurilor sale un spațiu permanent de sprijin și un orizont de reflecție contemporană. Și mai este încă ceva : dintre toți șefii de state din lume, la ora actuală nu există nimeni care să fi realizat atîtea sute și sute de contacte, acasă, ca și în lume, cu prilejul atîtor vizite oficiale de prietenie, pe cele mai diverse meridiane ale pămîntului, cunoscînd direct, de la fața locului și din sursele cele mai autorizate, realitățile și problemele cu care se confruntă lumea, căile și mijloacele prin care țările și popoarele pot conviețui și își pot făuri liber destinul lor.

Pornind de la cunoașterea concretă, specifică, de la studiul particularității și înțelegerii fiecărei realități, viziunea sa este planetară. O atestă însăși opera sa, tradusă în limbi de circulație universală, și nu numai atît, operă care face din experiența României ca și din gîndirea și practica președintelui său, o binemeritată și prestigioasă contribuție la cauza însăși a omenirii, contribuție care, nu în puține din laturile și motivările sale, ține în fond de patrimoniul universal. În istoria relațiilor internaționale, numele său rămîne distinct.

A. I. Zăinescu

Ion Bițan și Vladimir Șetran : **OMAGIU**

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XVII)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

La înălțimea stîlpilor de telegraf

Era duminică, 1 august 1943, ora 13,50... Atunci, s-a petrecut un lucru pe care nici un ploieștean nu-l bănuise, deși alarma se dăduse corect. Dar cine să mai ia în serios atîtea alarme false cîte trîmbițaseră sirenele orașului ? Paranoia ocupanților era blindată în buncăre de beton armat, în cazemate conice, în țevi de tun și în cuiburi de mitralieră. Spaima de moarte încă nu își înfipsese colții în mădularele orașului. Moartea nu venea „pe cer", așa cum s-ar fi putut aștepta orice om cît de cît priceput în desfășurarea atacurilor aeriene, ci se rostogolea pe deasupra caselor, printre hornurile fabricilor, unduindu-se după formele de relief și după înălțimea obstacolelor întîlnite.

Prima formație care a intrat în luptă apărînd deasupra obiectivului a fost cea condusă de Addison Baker : „The Travelling Circus" — Circul ambulant, urmat de grupul „The Liberandos" avînd în frunte bombardierul „Teggie Ann" la bordul căruia se aflau generalul Uzal Ent și colonelul Keith K. Compton. Dacă ar fi venit din direcția indicată prin planul elaborat la Benghazi, adică dinspre nord, Circul ar fi trebuit să bombardeze cu primul său grup de 22 de bombardiere obiectivul „White 2", adică rafinăria „Vega", iar cel de al doilea, de numai 12 aparate, condus de Ramsey Potts, rafinăriile „Standard Petrol Block" și „Unirea-Speranța". Celor din urmă, „The Liberandos", li se rezervase obiectivul „White 1" — rafinăria „Româno-Americana", proprietatea societății Standard Oil din New Jersey, cel de al treilea în ordinea importanței din cele șapte obiective pe care le avea de distrus operațiunea Tidalwave. Dar, ca importanță morală, „White 2" se situa pe primul loc în ierarhia prestabilită în planul operațional al misiunii, întrucît bombardarea acestuia trebuie să demonstreze propagandei goebbelsiene că americanii nu își cruțau propriile lor investiții în România deși, așa cum arată Dugan și Stewart, printre promotorii lui Tidalwave, și chiar la bordurile bombardierelor tixite cu explozibil se aflau numeroși acționari mari sau mărunți care își plasaseră capitalurile sau economiile lor în întreprinderile Companiei din New Jersey.

Dar Circul și Liberandorii nu se mai puteau ghida după machetele arhitectului Geerlings, deoarece survolarea spațiului aerian al Ploieștiului pe traiectoria impusă de eroarea comisă de nava-amiral la Tîrgoviște nu mai oferea reperele vizuale învățate de piloți și navigatori pe de rost. Corectată pe parcurs, eroarea a adus bombardierele direct în gura tunurilor antiaeriene din cea mai fortificată zonă a Ploieștiului, ai căror servanți nu mai ocheau prin colimatoare, ci chiar prin țevi. Și marele carnagiu de fier s-a dezlănțuit.

„Reiterei !" — se lansase în spațiu de către Otopeni cuvîntul de comandă a decolării avioanelor de vînătoare de pe toate aeroporturile zonei 24. „Reiterei !" — lansa „Ilse", criptonimul cartierului general Luftvaffe, dar Messerschmitturile și IAR-urile 81 înălțate în trombă spre cer se roteau inutil la 3 000 de metri, neputîndu-și descoperi adversarii. Abia cînd au început să explodeze bombele Liberatoarelor, escadrilele antrenate să apere spațiul aerian al petrolului românesc, dînd Ploieștiului transformat de Gerstenberg în acel „Festung" — fortăreață a inexpugnabilității aeriene — roiurile vînătorilor au înțeles că li se trăsese o „cacialma" : bombardierele americane ajunseseră deasupra țintei zburînd în rasse-motte, la firul ierbii, într-o incredibilă și halucinantă înaintare la înălțimea stîlpilor de telegraf, atîta doar cît să nu reteze cu elicele lor coșurile caselor și vîrfurile copacilor. Cînd vînătorii le-au descoperit era prea tîrziu. Lupta aeriană nu se putea desfășura printre străzile orașului sau pe deasupra rafinăriilor care începuseră să explodeze. Răfuiala avea să vină imediat după părăsirea obiectivelor, pe drumul de întoarcere la bază. Deocamdată, „dialogul" se purta între unitățile antiaeriene de la sol și mitraliorii din carcasele de plexiglas ale Liberatoarelor.

De la 3 000 de metri Ploieștiul se vedea ca un oraș cuprins de spasmele agoniei. Mai jos, deocamdată, avioanele de vînătoare nu puteau coborî din cauza barajului de baloane captive înălțate la acea altitudine. Valurile de ceață artificială erau vînzolite de vînt și de curenții de aer stîrniți de explozii și de zborul bombardierelor la altitudinea zero. Se vedeau rafinăriile

Continuare în pag. a 7-a

Povestea, recuperînd realul

Un pretext epic simplu și bizar : îndrăgostit încă de mic de America, personajul lui Yves Berger*) are prilejul de a o vizita, prilej de care va profita într-un fel ciudat : făcînd cunoștință încă din primele zile cu o tînără americană pe jumătate franțuzoaică de care se va îndrăgosti, aceasta îi va **povesti** America. A rezuma cartea înseamnă, de fapt, a rezuma istoria Americii de Nord. Atît de tot simplă această tramă epică te pune imediat în gardă că te afli în fața unui simbol. Ce vrea să fie această Americă pentru un om al anului 1976, pentru un francez al sfîrșitului de secol ? Să nu uităm că America a fost descoperită grație unor aventurieri. A o redescoperi azi înseamnă tot o aventură, dar una a spiritului. A o redescoperi acum înseamnă și a o iubi foarte tare. A iubi America, a iubi acea **lume nouă** (văzută secole de-a rîndul de către europeni ca un tărîm al abundenței, ca un veritabil paradis, pentru că atît Columb cît și ceilalți descoperitori de lumi noi au creat un mit — al indianului ca nobil sălbatic — distrugînd o civilizație) înseamnă a-i reface Istoria. Iar în această căutare, Istoria este sinonimă Răului (după cum spune însuși Yves Berger). Căci, înainte de a fi cunoscută, această civilizație a fost distrusă, înainte de a se stabili o comunicare efectivă între civilizații una dintre ele dispare. Povestea spusă de Luronne iubitului ei — după întreg ceremonialul celor o mie și una de nopți — are funcția de a întreține iubirea (sfîrșind povestea descoperirii Americii, nimic nu se mai poate adăuga iubirii), de a recupera realul, Istoria („moartea și cuvîntul proscris (la apași n.n.) odată cu moartea lor îi privau de istorie") și, mai apoi, de a modifica realul și Istoria.

Splendida incursiune se realizează ca o aventură a cuvîntului (căci suportul material existent, rezervațiile de exemplu, nu reprezintă decît un jalnic fel de a mima realitatea). Realul se întrupează **prin** și **din** cuvinte (prin funcția magică a cuvîntului de a se întrupa prin rostire) și Yves Berger cheamă cuvintele, le invocă, le pune în mișcare și ele construiesc realul. Cuvintele singure ne supraviețuiesc, ele singure poartă pe mai departe povestea existenței noastre. De aceea, Luronne, încheindu-și povestea, trebuie să dispară : îi vor supraviețui cuvintele. Numai simpla rostire a numelui va declanșa povestea. Cartea lui Yves Berger este una dintre cele mai frumoase și mai optimiste credințe : literatura are puterea de a înfrînge distrugerea, moartea, uitarea.

Într-un cuvînt de întîmpinare nu se pot revela toate subtilitățile acestei minunate cărți a lui Yves Berger. Am vrut doar să atragem atenția că înainte de a fi o utopie, înainte de a i se discuta ideologia, de a fi clasificat, romanul are excepționalul merit de a-și adapta forma la substanță. A nu înțelege acest lucru poate duce la un eșec al lecturii : forma nu este numai adecvată substanței ci este chiar substanța acestui roman. Căci romanul nu este o poveste a Americii de Nord, ci însăși povestea puterii literaturii.

Un cuvînt despre traducătoare (și, în general, despre acești oameni ce, de multe ori, citesc, selectează pentru noi, altfel spus răspîndesc cultură) : Maria Ivănescu dovedește (traducînd Céline, Mircea Eliade și Yves Berger) uluitoare disponibilități lingvistice. Ea știe atîtea cuvinte încît pare a fi atinsă de harul poetic. Căci, pentru a sfîrși cu o frază din Berger, ce altceva înseamnă poezia decît locul unde cuvintele se întîlnesc pentru prima oară ?

Constantin Stan

*) **Yves Berger : „Nebun după America", traducere de Maria Ivănescu, postfață de Valeriu Stancu, Ed. „Cartea Românească", 1980**

Simbolul poeziei (II)

Imaginația lui, fabuloasă frecvent, îi izbește chiar pe aceia care se înclină practicii realității, uneori mediocre. Imaginația îi orientează nu numai creația dar și viața spre un drum care nu străbate regiunile calmei rațiuni. Mereu în căutarea unui atol de liniște, dimensionat de liniile luminoase ale artei care poate să fie considerată drept ultima finalitate. El nu a implorat niciodată sterila înțelegere a oamenilor, chiar atunci cînd se afla coborît în infernul de la Sant' Anna, cînd ajunsese pradă strivitoarei îndoieli despre propria facultate de a mai putea comunica cu oamenii. Era totdeauna conștient de facultatea unică a unui creator chiar atunci cînd se scufunda în apele grele ale alienării neechivalentă cu pierderea minții. În interiorul sufletului său, chinuit pînă la ultima disperare, se află cauza primă a nefericirii. Impactul exterior era determinat doar de conștiința propriei valori, de opinia sa, atît de fermă, că nici un alt suveran nu-l poate domina pe suveranul poeziei. El nu s-a putut considera vreodată un stipendiat al unui senior, oricît de puternic, ci, dimpotrivă, putea judeca, așa cum o făcuse și Petrarca, că seniorii și faima lor primesc gloria netranzitorie, de la focarul iradiant, al prezenței unui creator de artă la curțile lor. El nu era un stimulator de facile divertismente la curtea din Ferrara, un regizor de spectacole festive, un poet cu accente encomiastice, adulatorii, față de puterea politică ori economică. A vrut să facă din poezie, într-o perioadă de involuție, normă existențială. Contemporanii nu puteau ascende către asemenea înalte idealuri, pătrunși de mediocritatea vieții Italiei celei de a doua jumătăți a secolului al XVI-lea, cînd Spania și Curia papală, oprimau libertatea de viață și de artă. Ei puteau înțelege mai mult impodobirile aparenței, ale formei care încătușează conținutul, apreciind metafora ornamentală izbitoare pentru orice intelect nepregătit și superficial. Evadarea scriitorilor și artiștilor plastici către metaforele contorsionate care anunțau negeometria barocului este determinată de Tribunalele (fie ele ale Inchiziției ori spaniole) care încătușau aspirația spre libertatea deplină. Disciplina de „cadavru" era un postulat al contrareformei, opresiunea absolută a liberului arbitru, a demnității intelectuale. Simbol, și nu numai pentru romantici, al geniului neînțeles (cercul închis eminescian al **luceafărului**), Torquato Tasso, a devenit și un mit. Iubirea pe care mulți cercetători o iau serios în considerație, față de Eleonora d'Este, aflată pe treptele supreme ale ierarhiei sociale, este desigur o altă legendă a mitologiei poetului, devenit curînd un personaj inspirator de lucrări literare, (de la Goethe la Leopardi ori Byron). Dramatizarea punea totdeauna în contrast pe creatorul cu ochii ațintiți către cerurile inspirației sale cu cenușia mediocritate a celor care îl înconjurau, neînțelegîndu-l. Mitografia lui Tasso, subiect de artă literară, este generată de fascinația exercitată de opera sa asupra unor alte mari sensibilități, care nu totdeauna aparțin unor creatori de geniu în domeniul literaturii, ci pot fi întîlniți și în cercurile vaste de cititori, ca de exemplu, gondolierii fantasticei cetăți a apelor, Veneția, care și astăzi pot recita nemuritoarele versuri ale autorului **Ierusalimului eliberat**.

Dacă Goethe îl văzuse, în drama sa, un geniu atras în sclavia lustruită a unor tirani luminați și conștienți de iradierea pe care o pot revărsa asupra feudei lor reverberațiile geniului, Byron (vizitator al carcerei care îl închisese atîția ani pe Tasso la Sant' Anna) într-o lungă lamentație, îl considera o victimă a calomniei celor puternici, chemîndu-i setea de adevăr. Leopardi s-a apropiat cu multă înțelegere de Torquato Tasso în **Dialogurile** sale, stimulîndu-l demn de a fi înălțat între cei mai de seamă poeți, iar în epistola **Ad Angelo Mai**, i-a deplîns nobila minte, plînsul de artă, care nu l-a putut mîngîia pe omul apăsat de tirania înconjurătoare. Nu altfel deplînge Leopardi propria sa contemporaneitate, chiar mai vitregă față de destinul creatorilor frumuseții, decît timpurile „nefericitului Torquato". Lumea rece este înconjurată de opresiunea tiranilor. Interesantă este și paralela pe care o trasează Leopardi relativ la cei doi mari poeți și mormintele lor, Dante și Tasso. Neliniștitul Leopardi a plîns numai atunci cînd s-a închinat, pe Gianicolo, asupra mormîntului, care îl închide pe creatorul **Amintei**, punînd în contrast rectitudinea de caracter, puterea morală a lui Dante, luptător tenace în permanență, cu sensibilitatea profundă a lui Tasso, covîrșit de adversitățile înconjurătoare.

Considerîndu-l și filozof, Leopardi îi recunoștea înclinarea spre contemplație și meditație îndurerată, imposibilitatea de a coborî în vîrtejurile practicei. Întreaga lui existență Torquato Tasso a oscilat între vis și fantazia creatoare. Această stare excepțională a condiției umane a creatorului a izbit și pe contemporanii apți să recunoască determinarea unei epoci istorice, în care drumurile se încrucișau între Renașterea în crepuscul și culorile bariolate ale Barocului.

Conștient de propria măreție morală și de artă care îl înălța deasupra tuturor principilor, Torquato Tasso a fost un caracter tragic, în permanent contrast cu destinul. Toate întîmplările vieții sale stau sub semnul unei năvalnice frenezii, unei voințe de a se afirma, aici pe pămînt și nu în îndepărtate, ipotetice ceruri. În mizeria morală de gentilom la curtea seniorală din Ferrara, el vroia să se afle în primele locuri și putea să declare că poeții nu izbutesc să trăiască dacă principii nu le sînt tributari, în recunoașterea înaltelor virtuți ale creației de valori spirituale. Această absolută, emoționantă încredere în înaltele destine ale artei, Torquato Tasso a putut-o plăti cu închisoarea, cu sensibilitatea sa de autoanaliză care l-a purtat de la țărmurile negre ale melancoliei spre nebunie. Iubirea poate să reînnoiască sufletul omenesc iar solitudinea reaprinde orice imaginație creatoare. Acestea sînt alte date ale poetului care nu considera însă nici realitatea nici existența, un infinit pustiu pe care nu-l poate străbate nici un drum.

Torquato Tasso, aparținînd încă Renașterii, splendida epocă în care omul se afla în centrul oricărei manifestări, epoca înfloririi depline a creației și liberei dezvoltări a personalității, conștient de valoare, putea să declare, cu mîndria geniului spiritualității sale, că nu se supune judecății contemporanilor săi. Prigonit de mulți, „mai mult decît era nevoie" el a scris că opera sa îi transcende pe aceia care l-au urmărit și că numai posteritatea va putea evalua încărcătura de minereu prețios a **Ierusalimului liberat**. El s-a putut considera, într-o faimoasă scrisoare către Scipione Gonzaga (aprilie 1579) dintre marii excluși ai pămîntului.

Poetul considerat printre cei mai mari ai lumii, născuți după Homer și Dante Alighieri, nu a scris pentru erudiți. Erudiții au speculat afirmațiile sale și au dezbătut îndelung valorile verbului său, dar versurile sale au mîngîiat, cum va fi scris însuși Ugo Foscolo „umilele strădanii ale țăranului, ale pescarului și gondolierului". Ultimul poet profet avea să-l denumească pe Tasso și poetul celei de a Treia Italii, Giosuè Carducci. Îl considera între primii poeți moderni ai lumii, descoperitor al unei excepționale fluidități melodice și al deschiderii unor noi spații lirice. Poet epic, printre ultimii din literatura europeană, el este bîntuit pînă la demență de obsesia damnațiunii inchizitorial religioase, pentru libertatea de a fi cîntat iubirea și de a fi putut-o sacraliza, prin aura fosforescentă a poeziei. El face parte dintre reprezentanții care se opuneau, prin structuri sufletești, dogmatismului spiritual al Contrareformei.

Sufletul lui Tasso a străbătut labirinturi kafkiene, în încercarea agitată necontenit de freamătul copleșitor al neliniștei. El poate fi considerat una dintre cele mai patetice, singulare, personalități ale literaturii lumii. Pradă demonilor interiori, în primul rînd, mai mult decît al cauzelor exterioare, el a căutat să stabilească o sincronie de artă, un acord general între iluzie și realitatea materială a lumii și a semenilor săi. Tendința este de a-l considera, tot mai mult, pe Torquato Tasso nu în haloul fosforescenței sale mitografice de geniu singular, aflat în permanent conflict cu starea generală a lucrurilor, pe curba involutivă a apusului Renașterii, ci ca pe transfiguratorul în artă al unei realități complexe, al unei răscruci literare în care încearcă să intre în tiparele formelor clasice, undele purtătoare de taine și prețuri noi ale unei moderne, generale, anxietăți. A-l descoperi pe Torquato Tasso drept erou al gîndirii și artei timpului său, drept protagonistul liric al acestei complexități determinate de spațiul și timpul Italiei Contrareformei, și nu pe îndurerata victimă a ideologiei sale, poate să fie trăsătura dominantă a unei noi încercări critice. Și nu numai în zona mijloacelor expresivității, a căror modernitate generată de simfonismul melodic, de alternanța ritmurilor, de facultatea plastică, quasisculptorică a verbului, a putut să fie recunoscută de curînd. Modernitatea expresivă a armoniei poeziei intră în concordanță perfectă cu fondul de idei și sentimente, dintre care predominante rămîn, neliniștea, înspăimîntarea față de taine, cutremurarea de sensul primordial al tristeții, stabilirea de raporturi noi între starea vizibilă și invizibilă a lucrurilor.

Alexandru Balaci

SPORT — Felinar polenizînd ninsoarea

Mi s-a-mplinit descîntecul : iarna-și julește nasul pe geamul nostru, piciorul se-nfundă-n zăpadă pînă la genunchi, arborii, mușcați de ger ca somnul văduvelor de gînduri răzvrătite, scutură, sub vîntul din zori, jderi albi, drumurile se deschid vesel spre cîrciumi primitoare, umbrele se strîng în colțul odăii, la amiază miroase a coajă de pîine caldă care pîrîie în dinți, tocul cismei scrie povești cu balauri, o țarcă verde zboară ținînd în plisc un cercel de opal, moara mea se dă huța într-o copcă unde apa gîlgîie parșiv, sus, în turlă de biserică un clopot își rupe buza singur, e frig, e frumos, sîngele caută gîlceavă pentru că fetele îmbrățișează oameni de zăpadă, luna zgîrie cu unghii lungi în tîmplă de piatră ajurată, copiii tocesc pogoane de pingele pe derdeluș. Unde sînt în acest timp echipele de fotbal ? Băieții din Națională cercetează la fața locului urmările războiului troian, iar masa sub portocali, seara, înainte de culcare, se scaldă în Marea Ionică (nume care, oricît m-ar contrazice coordonatorul tehnic al echipei Progresul, nu vine de la Ion, Ionel, Ionică) și țin zilnic cîte două ședințe în care bîrfesc meciurile din **El Mundialito** urmărite la videomagnetoscopul unei echipe de club grecești. Noaptea sar din somn și cîntă romanțe, fiindcă departe de țară li-i inima grea de dor. Tineretul a plecat în Brazilia, țara de unde aproape toate selecționatele noastre s-au întors c-un mănunchi de așchii de abanos pentru aprins focul în sobă. Lecția lui Pele, ascultată cu spatele rezemat de Ocean și cu mîinile înmuiate în bulboanele Amazoanelor nu e pentru țambalul nostru. Ca dovadă că niciodată n-am luat nimic din ea și n-am aplicat-o pe nici un teren. Furtunile ce ne pîndesc pe noi sînt cele din Europa, mult mai dure și mai greu de traversat, prin urmare nici anul ăsta n-am să înțeleg de ce ne lansăm în turnee pe itinerarii albastre și portocalii, în loc să ne rotim pe lîngă bîrlogul lupilor cu care sîntem chemați să ne batem... Echipele de club se hîrjonesc prin stațiuni considerate perlele munților Carpați și conducătorii lor dau tot soiul de declarații năzdrăvane. Nici unul nu consideră că va termina campionatul mai jos de locul 7, de unde deduc că tot ce-i mai jos de 7 nici nu merită privit. Și mai trăiesc unii căpățînoși care susțin că e nevoie de 20 de echipe în divizia A, doamne ferește ! Doar echipa **Dinamo** s-a retras în cîmpie, la Săftica, unde se rostogolește prin zăpadă ceasuri întregi, iar în pauze se repede în București, ca să vadă filme polițiste. Orice s-ar zice, băieții se-ngrijesc de viitorul lor. Nu știu nimic de **F.C. Galați**, fiindcă nici ei nu știu pe ce lume se află, am vești, însă, că **Sportul studențesc** se fărîmă cu pumnii, acolo nimeni nu vorbește cu nimeni și-nfloresc blestemele la capul podului cu sălcii brumării. Născută să care în cîrcă numai stadioane goale, în care pînă și cîinii s-au săturat să urle a pustiu, echipa se va duce să se salute cu maidanele din Ciurel. Și-a fost o vreme cînd zecile de mii de giuleșteni au vrut s-o adune sub vișinul nemuritor al **Rapidului**. Mîna spartă ni s-a vindecat, zice Grantul azi, înveliți-vă cu două gîrle, noi mergem singuri înainte. Afară ninge cu altoi de-mpărăție de grîu și cu mărire de cîntec. **Rapidul** este un felinar polenizînd ninsoarea, ca să rodească peste toată iarna sănii și clopoței.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIV
5
(979)
Sîmbătă
31 ianuarie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎMPLINIRI ȘI CERTITUDINI

Un sentiment de intimă și înaltă mîndrie patriotică, pe care l-am trăit cu toții — momentul omagial, de vie rezonanță națională — aniversarea zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., mesajele de felicitări de pe tot cuprinsul patriei au dat în această zi de ianuarie, aniversară, glas de inimă și conștiință însuși adevărului nostru suprem, ideii și realității însesi prin care ne știm și ne simțim, deodată cu patria, tot mai uniți și indestructibil solidari cu prezentul și viitorul socialist, avînd în gîndirea și practica președintelui nostru, în personalitatea sa proeminentă, un exemplu măreț, permanent în istorie, ca și un exemplu măreț, permanent în viață, în muncă și creație. **„Cuvîntul dumneavoastră**, se spune în scrisoarea Comitetului Politic Executiv, **ideile și indicațiile pe care le dați, transpuse în practică, își găsesc materializare concretă în marile succese și realizări pe care oamenii muncii din întreaga țară le-au dobîndit în cei peste 15 ani de cînd vă aflați în fruntea partidului și statului — și care au marcat epoca celor mai fecunde înnoiri din întreaga istorie a României — în dezvoltarea avuției socialiste".**

Partidul, patria și poporul, pacea, independența și suveranitatea, bunăstarea materială și spirituală, propășirea socialistă a națiunii — sînt, în sinteză, marile profesiuni de credință ale președintelui nostru, opera sa politică, morală și socială extinzîndu-se pe multe planuri și pe mari distanțe în timp, astfel încît a vorbi despre tot ceea ce a însemnat și înseamnă anii de cînd se află la cîrma destinelor socialiste, înseamnă a vorbi despre chipul însuși al României în continua și multilaterala sa înflorire.

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu în cadrul ceremoniei de aniversare a zilei sale de naștere este de fapt un elocvent răspuns în acest sens. Discursul său implică și oglindește marea forță morală a exemplarității : **„Trebuie să ne angajăm cu toții să acționăm neabătut — în cadrul sarcinilor pe care ni le-au încredințat partidul și poporul — pentru a servi întotdeauna socialismul, poporul, cauza libertății și fericirii sale."**

În acest spirit, prin Hotărîrea-Apel adoptată de recenta ședință a Comitetului Politic Executiv cu privire la îndeplinirea Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România în cincinalul 1976—1980, se face o clară distincție și se definește modul de acțiune prin care ne-am atins și ne putem atinge în continuare obiectivele stabilite. Comunicatul cu privire la îndeplinirea planului ne oferă oglinda propriului nostru efort, a propriei noastre capacități, măsura în care, fiecare în domeniul și la locul său de muncă, a putut contribui cît mai deplin la înfăptuirea politicii partidului și statului. Și ne oferă motive de reflecție totodată pentru prezent și viitor.

Sîntem acum la un nou început de drum, la început de nou deceniu și început de nou cincinal. Și tot mai frecvent, dar cu o temeinicie pe care i-o recunoaștem din urmă, de-a lungul a mai bine de cincisprezece ani, președintele Nicolae Ceaușescu subliniază, în cuvîntările sale ca și în toate marile documente de partid și de stat elaborate sub directa sa îndrumare, o acută nevoie de perfecționare, saltul programatic de fapt petrecut deopotrivă în înima realității ca și în conștiința propriu-zisă a vieții, în mecanismele extrem de complicate ale relațiilor sociale. Este vorba, ca o sintagmă ce ne rezumă, despre o nouă calitate. O nouă calitate a muncii și o nouă calitate a vieții, după emisfere ce se suprapun și gravitează fiecare înlăuntrul și la dimensiunea celeilalte. În conceptia președintelui nostru această nouă calitate implică în primul rînd realul, gama extrem de largă a posibilului, a acțiunii conștiente, este un exercițiu plenar al responsabilității și libertății însesi, al democrației în fond, ca și al stării de independență și suveranitate.

Oamenilor de știință, cercetătorilor, specialiștilor, oamenilor de artă și cultură, întregii intelectualități, Comitetul Politic Executiv le adresează, prin Hotărîrea-Apel, chemarea de a face ca știința și cultura să-și aducă o contribuție tot mai mare la îndeplinirea obiectivelor cincinalului 1981—1985, la progresul multilateral al patriei, la dezvoltarea generală a societății. Ceea ce, în perspectiva acestei noi calități a muncii și vieții, în lumina însăși a noilor cerințe și responsabilități, ca și sub semnul exemplarei activități a modelului însuși pe care îl avem în politica partidului și a secretarului său general, va primi, neîndoielnic, un răspuns de cel mai profund devotament și de cea mai autentică vocație.

Luceafărul

Național și social în revoluția lui Tudor Vladimirescu

La atîta distanță de la săvîrșirea ei, revoluția de la 1821, inițiată și condusă de Tudor Vladimirescu, continuă să fie obiect de investigație istoriografică și, în sens mai larg, istoriologică. Despre desfășurarea mișcării, în ultimele decenii au fost descoperite, și în parte date la iveală, noi mărturii documentare. (Vezi în acest sens volumul recent de documente **Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu**). Pe baza acestora, dar și printr-o nouă lectură a materialului documentar mai vechi, au fost formulate ipoteze și teorii mai pertinente despre locul și sensul acestui eveniment, unanim apreciat ca de răscruce în istoria noastră națională.

Subsumată uneori Eteriei și privită chiar și nu prea de mult de un cercetător atît de competent și precaut ca Andrei Otetea drept episod sau anexă a mișcării naționale elene din 1821, revoluția condusă de eroul de la Padeș se conturează de-abia astăzi în toată măreția ei de mișcare autonomă ivită din contradicțiile inerente societății românești de atunci, de fulger scurt dar intens anunțînd începuturile unui nou ev pe aceste plaiuri.

Spre deosebire de Transilvania, unde situația social-politică specifică a făcut ca mișcările cu caracter revoluționar să apară mai de timpuriu, condițiile din celelalte două provincii românești, Moldova și Țara Românească, au impus ca răscoalele și revoluțiile să se ivească aici cu mult mai tîrziu.

Condițiile apariției unei mișcări revoluționare s-au maturizat în Muntenia, ca și în Moldova, mult mai tîrziu. Trei sînt se pare factorii de ordin intern care, conjugați cu o anumită situație europeană, au făcut ca în țările române să se contureze la începutul secolului trecut o situație din care să poată germina o acțiune revoluționară. Primii doi dintre cei pe care îi avem în vedere au fost consemnați în

Continuare în pag. a 7-a

Gh. Socol

● În acest număr : ● **Un text apocrif atribuit lui Tudor Vladimirescu** de Mircea T. Radu ● **Moromețiana** : ● **„Întîlnirea din pămînturi" : Calul** de Marian Popa ● **Valori arhetipale ale culturii românești** de Al. Tănase ● **Numele poetului : Dan David** de Cezar Ivănescu ● **Lectura poeziei** de Dan C. Mihăilescu ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **Sport** de Fănuș Neagu.

DRUM SPRE POEZIE

Apropierea lui Octavian Paler de marea eseistică amintește de traiectoria riguros ocolitoare a unei spirale arhimedice. Descriind-o, putem invoca trei caracteristici fundamentale a căror coexistență este schimbătoare, proeminența fiecăreia dintre ele dînd coloratura cîte unei etape distincte de evoluție.

La început a fost mai ales un stil de o eleganță genuină, ce punea în valoare aura unor călătorii geografice și spirituale. Este o primă etapă : a culturii. S-au ivit apoi, tot mai accentuate de la carte la carte, expresiile unei originale dialectici a inimii. Meditînd în fața citorva dintre marile antinomii ale naturii umane, eseistul a ales din istoria faptelor și din cea a ideilor întîmplări și gînduri semnificative, organizîndu-le în dublete contradictorii și optînd pentru soluțiile umaniste ale adevărului, iubirii și speranței. Dar n-au fost meditații la rece, n-a fost cazuistica pe care orice retor abil o poate înmulți la nesfîrșit în spațiul dintre teză și antiteză. O neliniște poetic-moralistă s-a amplificat din ce în ce mai mult, înfierbîntînd și chiar incendiind discursul cu flăcările patosului. Acestei a doua etape îi corespund **În apărarea lui Galilei. Dialog despre prudență și iubire** (1976) și **Scrisori imaginare** (1979). Prima dintre aceste două cărți este un colocviu despre apostazie, purtat între marele abjurator și vocea interioară a remușcării, un eseu despre alternativa dintre o existență dominată de satisfacția prudentă a consumului (pentru a trăi astfel, nu este neapărat necesară viețuirea într-una dintre societățile moderne de consum, oricine avînd la dispoziție, spre irosire, propriile sale senzații) și existența care își asumă marile adevăruri morale. **Scrisori imaginare** conține, de asemenea, dezbateri ale unor mari concepte și idei, ce privesc în același timp morala și arta. Discursul evită specializarea terminologică, autorul cultivă o scriitură de tip poetic, în care se află difuzată convingerea că arta nu este numai o însumare de produse, ci un mod de a trăi ; la fel morala : sistemul ei

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 7-a

Lîngă inima noastră muncitorească

Cred cu toată sinceritatea că cea mai complexă personalitate politică a acestui veac s-a născut în țara noastră și conduce poporul și Partidul Comunist al românilor din anul de grație 1965, cînd eu aveam doar 15 ani. Ne-am întîlnit pentru prima oară la Hunedoara, la începutul toamnei anului 1974, pe o căldură toridă, care făcea ca sudoarea noastră, muncitorească, să lipească salopetele de trupurile și mîinile transformate într-un vulcan de emoții, trăiri intense care se nasc, firesc, în fața marilor evenimente ale naturii și firii.

Din totdeauna cred că personalitățile politice complexe se pot ridica numai dintre comuniști, oameni care au vocația muncitorească în sînge, o cultivă cu dăruire în viață, principiile și crezul lor hotărît.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu are, în primul rînd, această vocație, de muncitor pentru națiune, se simte bine între muncitori, simte imperioasa nevoie să se consulte cu ei, spre binele treburilor țării, le strînge mîinile bătătorite de muncă și, deseori, cînd se află între ei, nu se sfiește să pună propriile-i mîini pe uneltele cu care se făuresc bunurile materiale, să le mînuiască cu istețimea-i deosebită a minții. Și muncitorii știu întotdeauna cine e cu ei, cine are inima și mintea alături de ei, care, de fapt, sînt poporul și patria, și sufletele și viitorul ei deosebit. La Hunedoara, în acel septembrie 1974, la marele miting din hala secției mecanică 1, prilejuit de jubileul siderurgiei hunedorene, am văzut cum vuia mulțimea, căutînd să fie cît mai aproape de secretarul general al partidului, căutînd să-l vadă mai bine, să-l iubească și cu ochii așa cum îl iubesc cu mintea și prin tot ce fac ei. Hala devenise neîncăpătoare și ordinea era întreținută doar de sufletele noastre. Cei mai tineri, printre care mă aflam și eu, n-am reușit să ne ab-

Valeriu Bârgău

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

O colonie de statui

O arheologie inversă, vintul.

Și senzația ciudată că, pe măsură ce palele albastre de aer se contopesc, se sudează cu zăpada, din adîncuri de tot cîneva sapă în sus cerul și dă la iveală lucruri ascunse nu cu o clipă ci cu milenii mai înainte, tot așa cum, pe un șantier arheologic, cineva ar dezveli deodată și din toate părțile ruinele unei fabuloase cetăți Amintirea poate fi greu datată însă și, ce e mai important, e că ea se transformă într-o continuă unitate de timp dacă nu în chiar timpul însuși pe care îl poți privi din oricare unghi ai dori. Într-o pădure de statui, bundoară, îngropate pînă la brîu în zăpadă și dezvelite clipă de clipă de vînt. Măgura, cu alte cuvinte, într-un adevărat spectacol al iernii, acest exercițiu artistic unic în felul său ca și un stil, o experiență de proporții unice, cosmice aproape.

Măgura Buzăului cu cele mai albe și mai bune pietre de cioplit din cîte au toți munții noștri, o adevărată carieră de artă în îmbinarea și confluența ei cu natura însăși dacă nu chiar un remediu, o variantă a acesteia pe dimensiunea și la originea unui destin în permanență uman. Căci piatra aceasta mai înainte de a deveni statuie a fixat, în cele mai vechi timpuri, ziduri și temelii de orașe pînă la Constantinopole și cine știe dacă, pe tăvălucii pe care era trasă pînă la Dunăre, nu s-a amestecat și cu puberi și singe de om, ca să-și împlinească tragic destinul și să semene cu un exil. Această piatră are și cîntecele ei cele mai dure și blestemele și legendele ei care dau ocolul prin oameni și peste sate pe deasupra Buzăului, pînă ce se risipesc și împietresc iarăși la locuri de arșiță și de izvor. O colonie de statui, cea de la Măgura,

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Telegramă

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU

În aceste zile de ianuarie, scriitorii din patria noastră, români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități, mai uniți ca oricînd în jurul Partidului Comunist Român și al secretarului său general, participă cu fierbinte însuflețire la marea sărbătoare a aniversării dumneavoastră.

Creator al României moderne, ați înfăptuit cadrul optim, profund democratic, pentru această înaltă zidire, urmărind să se făurească în această țară de oameni harnici și înzestrați o societate liberă, înaripată de idealurile nobile ale socialismului și comunismului.

Alături de ceilalți constructori ai lumii noi, slujitorii condeiului s-au angajat cu trup și suflet în opera de făurire a unor bunuri spirituale cu o capacitate crescîndă de influențare partinică, umanist revoluționară a cititorilor. În aceste roade ale eforturilor noastre vibrează îndemnurile pe care ni le-ați adresat în atîtea rînduri.

Programul profund însuflețitor făurit sub directa dumneavoastră îndrumare și adoptat de Congresul al XII-lea al partidului, indicațiile prețioase pe care le-ați dat la ultimele plenare ale Comitetului Central și la recentele întîlniri cu oamenii muncii, au fost îmbrățișate cu căldură și răspundere, pe măsura talentului și a puterii de muncă, de inimile tuturor scriitorilor. De aceea, la această zi aniversară, înscrisă cu litere de aur în marea carte a istoriei noastre, vă facem cea mai fierbinte mărturisire de devotament revoluționar, asigurîndu-vă că vom urma partidul, pe dumneavoastră personal în tot ceea ce veți întreprinde în noul cincinal, menit să înalțe România tot mai sus, pe treptele unei civilizații închinate bunăstării și fericirii oamenilor.

Vă rugăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, să primiți cele mai sincere urări de sănătate și viață lungă, pentru a conduce poporul român spre noi victorii în construirea socialismului pe pămîntul strămoșesc.

Să ne trăiți întru mulți ani fericiți !

**CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR
DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

FILE DE ISTORIE MUNCITOREASCĂ
FILE DE EPOPEE REVOLUȚIONARĂ

Explicații la un album de fotografii

Rarele fotografii păstrate ne dau semn că lumea încă nu-și perfecționase tehnica. Ori că nu-i prea ardea (sau nu avea timp) de poze. Ici una. Dincolo — alta. O intersecție de străzi (cu niște băcănii, cu niște firme, cu niște case cu un singur cat). Un grup de muncitori (ținîndu-se dîrji, aprigi în fața fotografului și a viitorimei), o secvență dintr-o fabrică (aerul îmbîcsit, sudoarea, truda), o panoramare a Văii Prahovei (sondele ca niște ciocuri de rațe nesătule). Ele refac însă asemenea frînturilor de lut ars întregul, descifrînd o stare, un mod de existență, un fel de a gîndi. Explicînd cauzele, sugerînd rezolvarea. Liniștea cu care te întîmpină înscrisele de pe pereți (litera tipărită de pe un exemplar păstrînd urmele înpăturirii după cum a fost el luat și virît în buzunarul de la piept al hainei, fotocopiile de pe manuscrise, ducîndu-te cu gîndul la mîinile ce vor fi scris și la capetele ce vor fi gîndit rîndurile așezate egal și drept parcă pentru cei ce vor veni) răscolește prezentul, îndemnîndu-te la a spune mai mult decît austerele cuvinte de dedesubtul lor : imagini din.... muncitori în timpul grevei de la.... exemplar din ziarul... Documente de epocă ? Da. Dacă întreagă, istoria noastră nu ar avea rădăcini. Imagini tăcute ? Da. Dacă ele tăcînd nu spun mai mult decît sforăitoarele discursuri proclamate la repezeală epocale de o presă pusă în slujba mai-marilor zilei (tocmiți cu ziua, duși cu ziua !)

Privești o fotografie. La rîndu-i, fotografia îți întoarce o altă privire. Și-ți spune o istorie. Tu însuți, după mai mult de o jumătate de secol, o simți aparținîndu-ți. Povestea se spune prin ceea ce tu, om, al celeilalte jumătăți de secol, ai văzut, ai trăit, prin ceea ce ești.

Nu ne îndoim că există albume cu infinit mai multe fotografii. Nu ne îndoim că ele stîrnesc amintiri dintre cele mai plăcute posesorilor. Dar, puține sînt fotografiile în care să se oglindească și să-și găsească un sens mai ales cei care aveau să se nască : acestea sînt pozele ce spun despre acei oameni ce nu aveau în biografie, existența și gîndurile lor decît un timp : viitorul. Iar acest viitor dă explicații de cum s-a întrupat el.

**Gabriel Năstase
Constantin Stan**

Continuare în pag. a 7-a

Însemnări despre proză (III)

ROMANUL ISTORIC ȘI SOCIAL. Literatura noastră, produs al unei culturi și civilizații lipsite istoric de posibilitățile creației monumentale, a dat într-un interval relativ scurt neașteptat de multe tentative de construcție grandioasă — lucru vizibil întîi în poezie, apoi și în proză, observabil încă de la prima noastră cronică, cea a lui Ureche. Scriitorul român nu are vocația monumentalului, dar are obsesia lui. De aceea și realizările operei nu permit decît situații extreme față de proiectul ei : fie — și e cazul cel mai des întîlnit — nu rămîn decît fragmente, adesea minunate, niciodată însă închegate în ansamblul visat, fie — și e cazul cel mai rar — dus la bun sfîrșit devine o capodoperă uluitoare. Este cazul scrierilor lui Sadoveanu și Rebreanu, iar în alt plan, ale lui Iorga. Este interesant de văzut cum aceste „capete de serie" ale prozei noastre au fost date de romanul „istoric și social" prin fabuloasa epopee sadoveniană a ființei naționale și abisala sondare din frescele rebreniene a sufletului primar, individual și colectiv, confruntat cu sistemul social. Este totuși timpul să precizăm că monumentalul în sine nu este o valoare estetică decisivă, importanța sa variind în funcție de sistemul cultural și formele de percepție ale fiecărei arii de civilizație. Între scriitorii de primă mărime contemporani, tentația monumentalului se observă îndeosebi la Ion Gheorghe și Cezar Ivănescu dintre poeți, la Ion Lăncrănjan și Paul Anghel între prozatori și la Adrian Marino în critică.

Romanul istoric și fresca socială par, deci, a da spațiul cel mai adecvat monumentalului în proza noastră. Între aceste coordonate se situează **Fluviile** lui Paul Anghel (partea întîi, apărută însă după alte trei volume, dintr-un vast „roman-frescă" al nașterii societății moderne românești și al renașterii naționale, **Zăpezile de acum un veac**). Ambiția îndreptățită a scriitorului fiind „romanul total", tentația comparării cu literaturi cu tradiție istorică este firească, iar apropierea de prozatorii ruși se impune fără a diminua cu nimic originalitatea scriitorului nostru. S-a vorbit despre Tolstoi, și dacă o anume concepție a „privirii de sus" asupra războiului — în care cel care vede este spectatorul absolut al Destinului, asemeni unui demiurg obiectiv — amintește de **Război și pace**, comparația nu se susține dacă ne gîndim la lipsa personalului și a sufletului grandios tolstoian confruntat cu destinul individual. În schimb, cartea are forța epică a unui Alexei Tolstoi și poezia gogoliană a naturii și a istoriei. Beneficiar al descoperirilor prozei moderne, fără a le fi tributar, Paul Anghel se așează la noi în linia lui Miron Costin și Cantemir — istoricul și filosofiul devenind

Dan Alexandru Condeescu

Continuare în pag. a 7-a

RESPIRĂRI

MADRIGAL

Se dedică Magdei Popovici

**Magda, ce nume doamne, e ca
un nod în gîtul lung al unei
raze de stea !
Arareori mi-a fost dat să aud
o atît de mare delicatețe rostită.
De amar de ani, fiind prieten cu actrița Magda Popovici și cu soțul ei, unicul poet Gheorghe Tomozei, dintr-o
anume timiditate nu m-am dus la
teatru.
Dar cînd m-am dus, eu însumi am
devenit teatrul propriilor mele cuvinte.
Am zărit-o prin rarișteа de gene pe
Magda Popovici în piesa englitereasсă
numită** Pluralul englezesc.

**Am fost covîrșit de grația de poet
a actriței, în fine jucînd un rol absolut : tăcerea !
Dar, pentru că sîntem de tot emoționați, schimbăm cuvîntul în vers, dedicîndu-i distinsei noastre actrițe Magda Popovici un madrigal :**

**Văleu, doamne, cît de trist este
să trăim altă poveste,
să trăim ce n-au trăit
leneșii din mit
și să punem subsuoară
mirosul de primăvară
și să plîngem ce nu plînge
ochiul cînd e sînge,
și cu grație-nvățată,
să mai fim și noi o dată
balerini pe nervii noștri,
cum dansează-n mare monștrii
și mai stăm, nu mai vopsim
în real, ca să-l și fim
eu mi-am pus peste sprincene
dungă lungă de poiene
și mi-am pus peste sprinceană
tot pe Magda cosînzeană.**

Nichita Stănescu

cronica literară

FLORIN COSTINESCU: «Marele semn al mirării»

O lirică de concepție cu tot ce presupune aceasta (exercițiu, calcul, notație sistematică) este aceea a lui Florin Costinescu din „Marele semn al mirării". Poetul este reflexiv în regim moderat și, în raport cu universul, e un obiectiv, căci el observă și deduce ideea din observație, precum cercetătorul științific extrage din mediul înconjurător ipoteza de ordin speculativ. Nimic nu e aci spontaneu și închipuit, totul izvorăște din realitatea imediată și ia o înfățișare de cugetare atît cît pare esteticește „proporționat". În spirit, liricul e un clasicist cu efuziuni afective mensurabile și multiplicate cu socoteală, un meditativ solar și pînă la un punct gnomic, avînd a deduce din univers povețe, fabule și elementare interogații. Cine ar căuta clipa genetică de unde emană aici poezia ar efectua, în fond, o prea simplă operațiune, căci îndărătul cutării imagini iese repede la iveală istoria epică inițială. Un bătrîn cumpără flori și întrucît este probabil antipatic „și-a făcut culcuș / lîngă soclul unei statui / care îi aruncă mereu / îndărăt / florile pe care i le dăruie". Orbii îi stimulează poetului coarda compasiunii („Mareea neagră"). „Un om alergînd" e o temă de meditație și de scurtă supoziție filosofică. „Noiembrie" e un mic pastel autumnal, cu pigment de solitudine meteorologică, „Din vamă în vamă" — o cugetare în parabole asupra ireversibilității vremii, o „viziune cu păsări de pradă" studiază un caz de criminalitate în regnul ornitologic (aici, totuși cu versul modern despletit și febril) : „Imens este cîmpul / dar pentru tînărul animal / inocent ca iarba / pe care o coseşte / cu foamea de dimineață, / între o hăituire și alta / nu este mai mare decît / o palmă netedă ale cărei degete / se string încet ca niște zăbrele".

Curat clasiciste (fiindcă presupun exercițiul în formă fixă și reducția în temă) sînt vreo 65 de „finaluri de sonet", unde Florin Costinescu se exercită ingenios într-o specie fragmentară. El a luat din sonetul shakesperian „finalul", adică un catren și un distih (la Petrarca, acestea formau două terține) cu tot ceea ce conțin, esteticește, acestea, adică sentențiozitatea. Nu-mi explic o astfel de inovație (inaptitudinea pentru sonet nu intră în discuție întrucît poetul rimează ingenios), rămîne a vedea în acestea niște exerciții la mîna stîngă, în cadență apăsată pe ideea finală, tipice pentru clasicist care vedea universul prin prototipi și, psihologicește, prin morală. În fond, la cadrele shakespeariene Florin Costinescu aduce concettistica petrarchistă (Pe Francesco Petrarca il evocă emoționat într-un loc), cu inconfundabila coincidență a opuselor : „Întors din vis mă reintorc în vis, / astfel de tine fug și mă apropii, / aleg ce altcîndva mi-am interzis / și-aud cum cresc din foșnetul lor, plopii... / Nu-ți sînt, Maria, nu-ți voi fi stăpîn / căci nici să plec nu știu, nici să rămîn...".

Totuși, aceste variațiuni cu forma obligatorie nu sînt specifice și par a fi, în fond, o curiozitate (deși nu sînt sub aspect valoric un eșec). În stratul clasicist a răzbit acum un virtej de viață modernă care, de nu tulbură concepția, modifică în fine imaginea. Poetul creează tropi din iuțeala observației și descrie o „fotografie la iarbă verde". „Acesta din dreapta de la mijloc din stînga / care zîmbește de parcă ar privi ceva comic / care are cărarea într-o parte, / cu ochii mari și sprîncenele stufoase, / acesta (adică altul) care ține mîna ridicată în sus / de parcă ar face semn cuiva / (care nu se vede în fotografie) / care privește spre cer vrînd parcă să / urmărească o ciocîrlie, / care stă drept ca un plop ; / aceasta cu părul lung și fața ovală / îmbrăcată în blugi, / care ține în mînă o floare / și stă parcă s-ar privi în oglindă, / care seamănă cu personajul feminin / din serialul / de simbătă seara". Și așa mai departe, căci, în principiu mecanică, o astfel de înregistrare telegrafică de observații este impresia însăși, cu imperfecțiunile ei și cu asociațiunile incontrolabile produse la contemplația vie. Din acest clasicism obiectiv, de G. Coșbuc în epocă modernă, a ieșit o poezie de formulă inevitabil heterogenă, cu ingeniozitatea ei, căci Florin Costinescu este, prin compoziția lui, de observator sufletește moderat cu temă totuși febrilă, un poet de expresie manieristă.

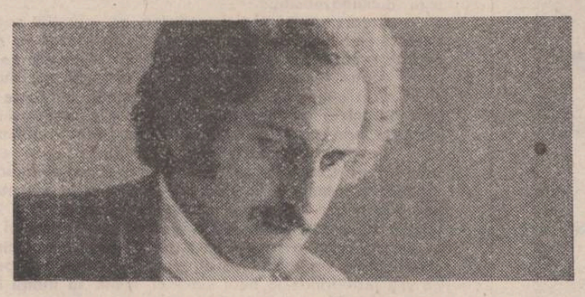

MARIN MINCU: «Pradă realului»

Ingenioasă și insolită (cu un procent de experiment în retortă) este lirica lui Marin Mincu („Pradă realului", Ed. Cartea Românească, 1980) poet cu talent în afara discuției și, hotărît lucru, mai sigur decît acela de critic (aici autorul s-a exercitat capricios și cu multe paradoxuri). „Pradă realului" ar fi o stare sufletească abisală unde intră simultan „duhoarea morții", senzațiile „treze", un fel de, în fine, pasivitate față de univers și luciditate în sine, ca o contemplație de hemiplegic ori în chipul unei experiențe cu opiacee: „Sînt anumite zile de vară / cînd aerul se dilată / lichid sufocîndu-ți plămînii / că începi să gîfîi înecîndu-te / îți joacă în față sîngele / aprins în atîtea imagini de fata morgana / atunci simți duhoarea morții / ca pe o rodie din care / cu sațiu mușca / în asemenea clipe nu mai ești / tu ci altul te așezi în umbra / lățită a palmierului / îți miești ochii la soare / dar strecori încă / priviri treze înafară / lăsîndu-te pradă realului /". Pornind de aci, ar urma să deducem din psihologie o lirică de factură vizionară sau măcar impresionistă, urmînd a întregistra (prin „dereglarea" simțurilor la contactul cu realitatea) notații, catagrafii, tablouri sufocante de mediu. Totuși, lirica lui Marin Mincu este acum de formulă intelectuală și în ea a intrat mult calcul mai degrabă decît inspirație frenetică și necontrolată. Rațiunea a măsurat efectele și a dat materiei o înfățișare de inovație dirijată.

Poetul e de altfel un „intelectual" și un reflexiv pe subiecte de ordin, ca să zic așa, teoretic. El meditează despre „frumosul natural", evocă arhitectura, mozaicul, mesajul estetic de carte poștală (Veneția cu gondolierii, căci lirica a izvorît dintr-o experiență biografică italiană), este obsedat de condiția „Artistului Tînăr". Literatura îl preocupă în gradul cel mai înalt și realul este inteligibil atîta vreme cît are în sine un grăunte estetic. Marin Mincu nea dat un astfel de document asupra condiției lirice în versuri precum acestea: „el poetul se scoală devreme / pe la ora șase / cînd îl apucă maldoror / își îmbracă salopeta de semnonaut / și se apleacă spre pagina albă / cu tandrețea unui amant / se apleacă așa din obișnuință / ca și cum ar cobori în mină / sau ar ara un pogon de maci".

Poezia actului mecanic de a scrie nu putea lipsi: „Mă mir de mîna care scrie / acum acest vers / că se mișcă / leneșă și se oprește / în pauza dintre două cuvinte / în pauza dintre dinte și buze / dintre dinte și alveola lui îmbibată / de singe / în pauza dintre os și carne / ca și cum ea / mîna ar fi totul". Acum, ideile sînt clare: „prada realului" ar fi starea lirică inițială, poezia imanentă cu întîile ei zvîrcoliri de a ieși din amorf în formal. Acestea, sub raportul ideii, fiindcă stilisticește Marin Mincu a găsit nu o dată cu ingeniozitate expresia potrivită acestei lirici încă „neclare" întrucît este virtuală. Ceea ce pare experiment fonetic e în realitate înregistrarea unui fenomen misterios care se produce în substanță în momentul însuși al creației cînd materia trece în „stil". Poetul desface fonematic „a-e-r-u-l", scoate efect din contaminații de formulă pur sonoră („turiștii mai triști", „vară de var") precum și din jocuri de cuvinte („bibelouri ecouri ouri"), căutînd a ne da o muzicalitate de calculator, cu combinația de sunete dinainte de sens. Această esență este citeodată aceea de incantație, ca la descîntec, „barză varză arză / naiba să te piarză / plouă rouă ouă / dă-ne alta nouă".

O incantație insolită, ca de limbă originară, consistă în vorbirea trilingvă (și ca o mică sugestie futuristă de viață intercontinentală, ca la telegraf): „un desfriu de forme / vii pictate construite / sculptate tivărite / vorbite înfrînte vîndute / violate guardate / mîncate / rubate / comprate / venise vă disparaitre / signore e signori / Un paese della eucagna" e descris într-un idiom heliadesc, aproape în italienește, ceea ce vrea să spună că poezia este inițial o materie ocultă care ulterior ia și calea expresivității într-o singură limbă (aci ne găsim înainte de „cristalizare") : „dintr-o dată ținutul deveni un paese / della eucagna unde le donne / partoriscono ballando e suonando / e i figlioli subito nati parlano / mangiano e camminano facendo / tutto de loro aici cresc arbori / che fanno frutti tutto l'anno". O scurtă senzație de fantastic (la reprezentarea concretă) provine din confuzia voită între fictiv și real, avînd a vedea în versuri precum acestea o „realizare" a substanței anterior inerte: „zîseseră uitîndu-se la desenul poetului / e prea firav acum / și nu ne alegem cu nimic / hai mai bine să așteptăm / pînă cînd publică poemul / undeva / deodată mielul desenat / sparse fereastra și ieși în cîmp să pască".

Acestea nu sînt totuși singurele accente insolite întrucît, prin experiment, Marin Mincu a făcut și inovații grafice (pag. 30—31), a dat un text fără verb ca o catagrafie de materie inanimată, dinainte de geneză, a inventat în fine și o specie de poem prelung, împărtit în secțiuni cu aparentă independență, însă unitare conținutistic deși expresia diferă (precum într-o suită simfonică). El a inventat o formă nouă de fabulă „underground" pe tema relației între „miel" și „lup", a făcut din „berze" un obiect liric cu sugestie metafizică (invazia lor, într-un loc, e teribilă) și în fond a adus citeodată în poezia noastră un aer sentențios de o formă emoționantă precum aici: „poetul e deseori / o ființă lipsită de tact / venind trăsnetele cu gloanțe / oarbe care se întorc / asupra-i și-l luminează / ținîndu-se agățat de / zvastica unui fulger ".

„Pradă realului" este un document de lirică ingenioasă, experimentală, însă în limitele rațiunii estetice.

Artur Silvestri

cartea de debut

Ipoteze analitice

Intitulîndu-și primul volum de articole „Ipoteze analitice", Arié Grünberg-Matache este conștient de riscurile întreprinderii sale și condiția ei experimentală, asumîndu-și însă consecințele unei asemenea încercări. Autorul propune o serie de ipoteze interpretative, recurgînd la un aparat metodologic sofisticat, sprijinit pe lecturi întinse din Mauron, Picard, Barthes, Doubrovski, Solomon Marcus ș.a. și utilizează deopotrivă procedee de investigație statistică, structuralistă, psihanalitică. Principiul guvernant al demersului critic este „întoarcerea la text" cu mijloace analitice tehnicizate, statistica substituindu-se intuiției atunci cînd nu este chemată să o argumenteze. Criticul este preocupat îndeosebi de depistarea unor posibilități de reprezentare grafică a organizării textului, de ordonarea materiei literare, de construirea sau identificarea unor repere, opoziții, structuri, scheme. Acționează aici o principială **nevoie de simetrie,** de geometrizare riguroasă a datelor textului, în serviciul căreia este mobilizat întregul arsenal al autorităților bibliografice.

În primul studiu, **Proiecția tragică, element compozițional în Romeo și Julieta,** se urmăresc dinamica și liniile de forță ale conflictului, structura construcției dramatice fiind dedusă mai ales prin procedee statistice. Criticul este interesat pe de o parte de premisele teoretice anterioare cu privire la textul cercetat, iar pe de altă parte de ceea ce se poate demonstra prin observarea numărului și concentrării replicilor. Se naște de aici o reprezentare a unei „fringeri", a unui punct de discontinuitate ca rezultat al unui accident, prin evidențierea saltului de la armonie la disonanță. Reprezentarea vizuală ocupă un loc privilegiat cu roi de concluzie ; autorul recurge permanent la tabele, scheme, formule matematice, în unul dintre studiile sale utilizînd, de exemplu, „matricea Booleeană a piesei Răzvan și Vidra".

Este practicată curent analiza segmențială, care trebuie să ilustreze mecanismul intern al textului, traiectul personajelor, impactul conflictual, configurația cîmpurilor de tensiune. O analiză pe niveluri este deci aceea a piesei lui Hasdeu, în timp ce analiza poeziei **Lacul** de Eminescu se desfășoară prin izolarea unor momente fundamentale, criticul urmărind „opozițiile și identitățile", sistemul de relații, funcțiile sintactice, echivalențele lor matematice. În modalități similare este abordat textul poeziei **Revedere.** Obiectivul cercetării se fixează asupra formulei dialogului, urmărindu-se fiecare secvență și subsecvență. Fiecare microstructură își găsește un model grafic, ceea ce traduce apetența autorului pentru rezolvarea vizuală a analizei. În aceeași manieră tehnicizată este abordat textul **Baltagului** lui Sadoveanu, procedeele fiind aplicabile ca atare și cu privire la **Andromaca** sau la drama ibseniană **Rosmersholm.** Tot astfel, se organizează grafic articolul călinescian **Vechiul și noul,** cu evidențierea „regulilor jocului" și a sensului mișcărilor stilistice. Textul lui Călinescu este văzut ca „moment de bilanț", complexitatea reprezentării schematice vizînd transcrierea geometrizată a intuiției unui moment psihologic al biografiei spirituale.

De o altă factură, mai pronunțat eseistică, este studiul **Cîteva considerații asupra prozei lui Diderot,** cu plasarea în contextul cultural a materialului analizat, cu un comentariu al ideilor și cu o perspectivă sintetică, în care considerațiile critice sînt mai puțin specioase.

Arié Grünberg-Matache este tentat de reducerea textului la abstracțiunea disciplinată și severă a schemei și atras de metodă ca exercițiu al intelectului, care obligă textul la acceptarea simetriilor. Nevoia sistematizării, ca și apelul la rigoare, instrumentele de lucru total tehnicizate, conferă lecturii un anumit grad de dificultate, deși consecințele interpretării sînt aceleași „marginalii" la care se poate ajunge și prin simpla intuiție sau prin speculația liberă.

De altfel, criticul își reprimă sensibilitatea și își refuză stilul eseistic, consacrîndu-se construcției formale, investită cu funcția de a conține în structura ei judecata de valoare. Important este faptul că această modalitate de lectură ordonatoare nu își revendică unicitatea și nici infailibilitatea („Noi am încercat nu epuizarea valorii prin analiză, ceea ce este imposibil, ci aproximarea ei, ceea ce este o sarcină realizabilă").

Autorul își asumă deci riscurile și are prevederea să nu pretindă a revoluționa cercetarea critică, astfel încît studiile sale reprezintă în final ceea ce și-au și propus, cu onestitate, adică **ipostaze** noi și prin aceasta demne de luat în considerație.

Sultana Craia

*) **Arié Grünberg-Matache : „Ipoteze analitice", Editura „Dacia", 1979**

viața cărților

proză

Obiecte năstrușnice

● La scurt timp după **Boala crinilor,** Mara Nicoară e din nou în librării cu **Obiectele verii** (Editura „Albatros" 1980). O caracteristică a poetei e impetuozitatea : neplecîndu-și urechea la vocile care amintesc riscurile cantității, ea scrie mult și publică asemenea, adesea în publicații de mare tiraj și uneori chiar pe prima pagină. Poetic, impetuozitatea s-a tradus de la început la Mara Nicoară, dincolo de cantitate, într-o adevărată „năvală" imagistică, greu de ținut într-un frîu al cărui rost, nonșalantă, poeta a părut să-l ignore. Noul ei volum nu face, în această linie, notă discordantă. Calitatea poetei nu stă nici în perseverența acestei metaforizări care, lăsînd deoparte imaginile reușite, dă mereu semne de lipsă de control („Turmele caprelor albe ale valurilor", de pildă, e o imagine aproape sămănătoristă), nici în cealaltă extremă, declarativă și declamatorie, a discursului gol de imagini („Nu mă mai miră nimic. / Înțeleg totul, dar asta nu înseamnă că sînt de acord" sînt, liric vorbind, versuri sărace), ci în atitudine : chiar dacă mimată, puritatea poeziei există și modul ei de existență e funcționarea, înaintarea — o puritate tradusă într-un mecanism a cărui nevoie vitală e rostirea continuă. Ceea ce e caracteristic acestei poezii e o neobișnuită aducere la numitor comun a obiectelor. Recuzita poemelor e un amestec ingenuu de obiecte macro și micro-scopice care devin compatibile prin această facultate a spațiului liric : abrogarea dimensiunilor ca termen de raportare între lucruri. Primul ciclu al cărții, **Obiectele verii,** e în linia cunoscută a poetei. „Depinde cu ce rămîi / Din ciocnirea cu realitatea", se spune undeva. La Mara Nicoară, amalgamul obiectelor se configurează în scurte puseuri lirice. Un poem e o bună viziune a lumii ca acvariu („Plutesc pe fundul bulevardelor, trec printre oameni / Mai singură ca în adîncurile mării" — **Acvariu**), altul debutează foarte bine, cu linii sigure („Inegalitatea începe la nastere : / Unul se naște călare pe un cal de aur, / Altul bate cu ciocanul în toba pămîntului." — **Destin**). Aproape de neînțeles e, într-un poem, atitudinea poetei față de critică, fie și ținînd cont că în poemul respectiv e vorba despre un poet de nimic devenit critic după ce a încetat să mai compună versuri : devenit critic, „Adică un fel de pasăre păguboasă / Care crede că mărețul lan de grîu există / Fiindcă ea fluieră." **(La margine)** !

Noutatea pe care poeta o aduce cu acest volum e, dincolo de **Armurile timpului,** poem greoi, întins pe șase pagini (un vers bun : „Cîteva generații de oameni trecînd pe trotuarul prăfos într-un singur minut"), care formează singur ciclul de tranziție dintre cele două secțiuni ale cărții — noutatea, deci, e în ultimul ciclu, **Lucruri năstrușnice.** Mara Nicoară scrie acum poeme în proză, în care imbetuozitatea imagistică e pusă în slujba unui ton ghidus-alintat, de poveste pentru copii. Titlul (arghezian) al ciclului e semnificativ : poeta „se joacă", deghizează mici istorii în haine „năstrușnice", într-un discurs care ascunde gravitatea sub un aer destins. Un astfel de poem în proză **(Despre aiuriți)** dezvoltă proverbul „Eu o mîn după viței, ea-mi aduce clopoței !", altele au în centru figura poetului, spațiul poeziei. Citez din primul : „Mă duc să-mi cumpăr o fustă și mă întorc cu lucării mecanice. / În loc de palton am luat un tablou. /.../ Mi-am trimis copilul mare să cumpere pîine și el a cumpărat o călătorie pentru vis. Și așa face în fiecare zi. / Copilul cel mic stă sub pomul de iarnă și așteaptă să se coacă bomboanele." Sînt aici toate caracteristicile acestor mici poeme în proză : candoare, asociații tipice genului și mai ales un apetit al rostirii învăluite, al „oralității". În acest ton „de poveste", convietuirea obiectelor are o aură aparte, amalgamul despre care vorbeam e armonizat într-o ordine care stă acum sub semnul baghetei magice. Declarația patetică nu mai este fortată („Mă duc la gară să cumpăr un tren, vreau să plec după zăpadă." — **Zăpada**), căci sistemul de referință e răsturnat și strident ar fi acum tonul serios, grav. Paradoxurile sînt ale acestui sistem de referință răsturnat : „Copilul mic plînge la geam : au venit hoții și au furat zăpada ! / Peste noapte, vîntul de primăvară a dus cu el zăpada, a ridicat snopii ei de lumină și i-a rostogolit în stele. Trotuarul a rămas negru, strada pustie și îngustă..." **(Hoții au furat zăpada)** Rostirea are acum o prospețime pe care nu o poate pierde niciodată.

Ion Bogdan Lefter

*) **Mara Nicoară : „Obiectele verii", Editura „Albatros", 1980.**

Metamorfozele memoriei

● Noua carte a lui Constantin Abăluță*) își întîmpină cititorii cu un titlu care poate fi deopotrivă programatic și derutant. Cum să citim **violența memoriei pure ?** Pentru cei care cunosc întreaga experiență poetică a autorului **Obiectelor de tăcere,** sintagma aceasta e citabilă în sprijinul retoricii de tip suprarealist dar, în egală măsură, îi contravine. Memoria e factor de constrîngere și împotriva ei se pronunță purtătorii de stindard ai suprarealismului. Eliberarea de memorie e o garanție a libertății imaginare, o asigurare a regimului arbitrarietății. Ce înseamnă însă „memorie pură", în ce sens să asimilăm așadar nevinovata violență, umila furie din versurile lui Constantin Abăluță ? **Memoria pură** susține imagistica arbitrară, e-cou suprarealist, desigur, în proporție în care o înseală. Este aici un joc secret, tăinuit de o îndeminare de excelent profesionist. Cartea aceasta, aduce, cu siguranță cooleșitoare, un aer crepuscular ; o visare îmbătrînită se rătăcește printre lucrurile înconjurătoare, descoperind o memorie „liberă", neconstrîngătoare, ca o zăpadă a spiritului, o împăcare cu sine în singurătate și absență. **Violența memoriei pure,** fotografie a poetului la vîrsta deplinei maturități apare, să ne amintim, după antologia din colecția „Hyperion" (1979). E dovada unei amănunțiri tematice într-un spațiu semantic îngust : „memoria pură" este, paradoxal, o **absență,** ca vorbește despre un teritoriu imaginar în care insatisfacția trebuie ademenită ca o plăcere „reală". Temele, motivele nu sînt noi ; ele își subordonează doar sistemul de referință, se distilează invizibil, vegheate de tonul ușor melancolic. Referința crepusculară se împlinește astfel într-o serie sentimentală pe măsură. Volumul de acum e o „ardere tăcută", un consum feminin de retrageri. O nostalgie a umilinței contingente, perfect estetizată prin utilizarea arbitrarietății imaginilor, prin întîlnirile șocante dintre cuvinte în expresia poetică, îmbracă totul ca o sfială, ca un regret palid, de o sinceritate dezarmantă. Acest poet construit, la care inteligența și travaliul artistic ocupă un loc important, dă întotdeauna impresia unei absolute sincerități. Tocmai aici trebuie localizat farmecul acestei poezii, aridă, vorbind de calcifiere și singurătate, de tristețe și disperată izolare în contingent. Amestecul candid de sinceritate confesivă și inteligență poetică este atît de bine menținut, în exactă concordanță cu universul tematic, încît proporțiile lui devin de neînlocuit. Constantin Abăluță face, în toate privințele, figura unui solitar, a cărui ciudată alcătuire literară impresionează îndată printr-o puternică originalitate.

Cu un sistem imagistic în care facultatea șocantă e din ce în ce mai estompată (să fie acesta un sens de evoluție ?), **Violența memoriei pure** exaltă, odată cu motivul absenței, un element de relație : **golul.** Din metaforă, indeobște din procedeu retoric, „golul" devine o relație. Orice se definește în funcție de această capacitate de a se sustrage somptuozității, de a împietri și împuțina treptat culoarea, forma, sucul. Nu este un motiv nou, el se întîlnește în cărți mai vechi și, îndeosebi, în texte încă inedite. Spațiul abstract al visului (memorie pură ?) plin de forme, de „obiecte" unite prin neasemănare, sfîrșește prin a lăsa impresia golului, deschis în ordine afectivă. Însuși modul de aranjare a textului în pagină (prezentarea grafică aparține autorului) folosește din plin spațiile goale, ca pentru a sugera vidul existenței cenușii, strălucirea abstractă și tristă a detaliului semnificativ : amănuntele unei pietre care fumegă, singură în toată grădina, telefonul aburind „ca un iezer din celălalt veac", amintirea mamei care punea gogonele, în sfîrșit, somnul ca o meschină lumină proiectată pe pereți. O persoană care respiră insesizabil și se mișcă imponderabil în mijlocul banalității cotidiene (o stradă, o mahala, un tramvai, un pahar cu apă, o cutie de carton sau un cub, vecinul care sparge lemne etc) se închide cu fiecare gest în spațiul invizibil al poemelor lui Constantin Abăluță. Absență, gol, imponderabilitate. Și, evident, tăcere, asemeni unui obiect comun mișcat cu siguranța reflexivă imaginar în planul disperării, devenită și ea obișnuință. O sinteză tematică, nebănuită, „aruncată" în texte foarte scurte vizînd rostirea esențială, cu rezerva de a o considera un gest crepuscular, de întoarcere lentă, prin lentila aburită a melancoliei, spre experiențe trecute, se ascunde în acest volum, splendid tipărit de Editura **Eminescu.**

Costin Tuchilă

*) **Constantin Abăluță : „Violența memoriei pure", Editura „Eminescu", 1980**

critică

Epopeea națională în literatura română

● Cărui fapt se datorează eșecurile succesive pe care le-a cunoscut epopeea în literatura română ? De ce oare — în pofida gustului statornic pentru epopeic — realizările de acest gen ale scriitorilor noștri au rămas fie în stadiul de proiect, fie neglijabile din punct de vedere artistic ? Iată întrebări cărora încearcă să le răspundă **Teodor Vârgolici,** în densul și pătrunzătorul său studiu*), unde sînt fixate pentru prima dată într-o ordine științifică principalele momente ale acestei lungi aventuri, comparabile în vanitate cu zidul Mesterului Manole. Un prim motiv ar fi continua împletire, în secolul trecut, a tendințelor clasice cu cele romantice, ultimele subminînd prin avîntul și neastîmpărul lor pornirile spre grandoare și masivitate epică. Am putea spune că din această permanentă timiditate (suportată ca un complex !) în a construi pe spații largi o acțiune epică exemplară, a avut de suferit nu numai epopeea, ci și romanul — specie ajunsă tîrziu la maturitate și atunci cu multe lesturi lirice în el, vădind o insuficientă decantare a unor genuri care, departe de a se fi confruntat belicos, au coexistat o vreme în sinceră armonie în chiar scrisul aceluiași autor. Deoarece în intimitatea unei culturi, epopeea are darul de a disciplina, de a fixa adînc normele narative, descătușînd totodată plăcerea de a fabula cu strălucire tropică pe seama unui trecut glorios.

A mai existat apoi o operă pronunțat barocă, „Țiganiada" lui I. Budai-Deleanu, „epopee eroi-comico-satirică", în stare să introducă un model polimorf de compoziție, care în loc să mitizeze trecutul s-a pomenit că îl demistifică : eroicul e compromis de burlesc, modelul de antimodel, pilda de caricatură, fapt ce îl determină pe autorul studiului de față să-l excludă pe reprezentantul Școlii ardelene din sfera de influență a epopeii naționale propriu-zise, deși prologul „Țiganiadei" lăsa a se înțelege o intenție creatoare apropiată nu de Tasso, ci de prototipurile antichității. Teodor Vârgolici face, de aceea, cu elegantă finețe prezicarea cuvenită : „Din punct de vedere tematic, în sfera epopeii naționale includem **numai** scrierile de acest gen care sînt axate în întregime pe evocarea unor momente semnificative din trecutul istoric și ai căror eroi centrali, reali sau imaginari, sînt exponenții împrejurărilor și aspirațiilor caracteristice diferitelor etape ale destinului național..." (p. 65). Așadar sînt avute în vedere numai acele opere care dezvoltă și consolidează relatarea unor timpuri faimoase, aparținînd mitului și legendei.

Cert este că în majoritatea cazurilor îmboldul epopeic a fost propulsat de un statornic deziderat național, ceea ce a determinat o amprentă specifică tuturor acestor încercări. Mai mult, fastul epopeic a consolidat o tradiție în alcătuirea de mitologii „personale", inițiativă care și-a avut importanța sa în dezvoltarea, în mod paradoxal, nu a mișcării epice, ci a vizionarului liric, prin descoperirea de noi și fecunde spații imaginare. Pe baza acestor criterii de evaluare, textele selectate de Teodor Vârgolici, aici, ca și în monumentala antologie **„Epopei naționale",** publicată recent de Editura „Minerva", capătă semnificația repunerii în circulație a unei anticamere luxuriante și demodate a poeziei române moderne, unde retorica fantastă a unor Vasile Bumbac, Aron Densusianu, Ioan N. Soimescu își are meritul ei. Era necesar acest sacrificiu de laborator, pentru ca poezia română să-și cucerească mai tîrziu un teritoriu numai al ei.

Ideea desăvîrșirii epopeii naționale rămîne o mare nostalgie, oricînd revocabilă pentru sterilitatea ei și totuși oricînd profitabilă prin mesajul generos, aidoma unei galerii conservatoare de tablouri, unde sînt atîrnate mereu scene vechi și nouă — galerie ale cărei lucrări, luate disparat, prezintă un interes minor, dar în care totalitatea rezistă.

Cristian Livescu

*) **Teodor Vârgolici : „Epopeea națională în literatura română", Editura „Eminescu", 1980.**

REVISTA REVISTELOR

CONTEMPORANUL nr. 3 și 4, 1981

● Demnă de laudă inițiativa, de dată relativ recentă a publicației, ca din cînd în cînd (probabil, o dată pe lună) să acorde un spațiu mai extins literaturii, prin inserarea în paginile ei a unor fragmente de proză, grupaje de poezie, eseuri, studii etc. Astfel, numărul din 16 ianuarie a.c. al „Contemporanului", reține atenția prin bogata și expresiva suită a poemelor semnate de Ana Blandiana, Vasile Nicolescu, Ion Horea, Al. Andrițoiu, Radu Cârneci, Constantin Th. Ciobanu și Ion Iuga, la care se adaugă (omagiu adus lui Eminescu), poemele **Tînăr pururi** de George Chirilă și **În ianuarie** de Nicolae Stoe, remarcabile prin patetismul lor sobru. **Smirna mării,** amplul fragment epic de Eugen Barbu, desprins din romanul **Săptămîna nebunilor,** prilejuiește o nouă întîlnire cu marea artă narativă a autorului **Princepelui.** De real interes, instructive și percutante, notațiile de jurnal intitulate **Biografia unui spital** de H. Delavrancea — Gibory. Fragmentele reportericești de o pregnantă ținută analitică publicate de Florin Mugur, **(Alter ego...)** atestă vocația de prozator original a autorului. În același număr al revistei, succint și la obiect Laurențiu Ulici prezintă romanul **Viața și opera lui Tiron B.,** de D. R. Popescu, iar, G. Dimisianu, volumul **Dimineața poeților** de Eugen Simion. Întreaga pagină de literatură a următorului număr din „Contemporanul" (cel din 23 ianuarie, a.c.), este „acoperită" de un articol aparținînd lui Ion Dodu Bălan **(Istoria — cartea de căpătîi a unei națiii)** și de altul avîndu-l semnatar pe Laurențiu Ulici **(Excepția ca regulă).** Considerațiile lui Laurențiu Ulici, străbătute de la un capăt la altul de prezumții abia voalate, sîncer vorbind, numai a pledoarie „pentru o critică principială, obiectivă" (astfel „sună" supratitlul articolului) nu seamănă. Discriminările tendențioase ale criticului (cunoscuta practică maniheistă de a privi totul din unghiul lui „pe de o parte și pe de altă parte"), operate, firește, în virtutea unor premise evident construite „în abstracto", nu fac altceva decît să incite gratuit spiritele. Dacă totuși Laurențiu Ulici are în vedere situații concrete, atunci e dator să se refere la ele și să ne convingă, pe această cale, în ce măsură „tezele" sale sînt îndreptățite. Ne este teamă, însă, că într-o asemenea eventualitate, criticul n-ar mai putea fi atît de tranșant și că, cine știe ? postura de, cum se spune, „avocat al diavolului" nu l-ar mai ispiti.

Excelente, în ambele numere, interpretările lui Dan Grigorescu la „Cartea străină", autentice „fișe de observație" consacrate fenomenului literar de peste hotare.

N. Nemțeanu

160 DE ANI DE LA REVOLUȚIA DIN 1821

Un text apocrif atribuit lui Tudor Vladimirescu

I

Istoriografia noastră a adunat o sumedenie de mărturii privitoare la revoluția lui Tudor. Cu toate acestea, o explicare deplină a faptelor de la 1821 și un consens între cercetători sînt îngreuiate de împrejurarea că documentele revoluției înfățișează realitatea în moduri diferite, ele cuprinzînd de multe ori afirmații contradictorii. Neconcordanța între relatările din documente obligă la investigații stăruitoare — scrutarea textelor, confruntarea lor, raportarea afirmațiilor din texte la logica lucrurilor —, prin care să se ajungă la separarea mărturiilor adevărate de cele false, la recunoașterea dovezilor autentice despre acțiunea lui Tudor.

E de observat că nu numai scrierile contemporanilor, care conțin un amestec de relatări exacte și inexacte, se cer privite cu ochi critic, dar și spusele din actele lui Tudor ridică în fața cercetătorilor dificultăți de interpretare. Unele documente atribuite lui Vladimirescu sînt de autenticitate îndoielnică. Așa este presupusul „legămînt" al său față de Eterie, utilizat pentru caracterizarea revoluției românești. Este vorba de un pretins angajament al comandantului de panduri de a lupta împotriva turcilor, în asociere cu ofițerii de arnăuți Iordache și Farmache, care făceau parte din garda domnitorului fanariot Alecu Suțu, și care au intrat apoi în armata eteristă (antiotomană) a fanariotului Al. Ipsilanti. Vederile istoricilor în legătură cu acest act nu sînt unitare, ele mergînd de la afirmația că „documentul este de cea mai mare valoare istorică" pînă la contestarea autenticității lui.

Pe de altă parte, manifestele și scrisorile cu conținut programatic emanate de la conducătorul revoluției sînt interpretate uneori ca acte cu rost tactic (diplomatic), ale căror afirmații directe ar fi fost menite, îndeosebi, să mascheze sensul adevărat al mișcării. (Chemările lui Tudor la luptă antifanariotă și antiboierească sînt privite în unele lucrări drept o stratagemă, adică o mască a scopului nemărturisit dar considerat real — cel antiotoman).

Anticipînd asupra unei idei la care conduce prezentul articol, notăm că interpretările inadecvate, lipsite de rigoare, care se dău uneori actelor lui Vladimirescu, evidențiază necesitatea unei perfecționări a metodelor de determinare a autenticității și semnificației unui text. Fără îndoială, metodologia interpretării documentelor istorice n-ar avea decît de cîștigat, bunăoară, din reunirea perspectivei istorice și a celei filologico-semantice de abordare a textelor. O exegeză istorico-filologică aplicată la textele lui Tudor va fi necesară pentru a se preciza semnificația și valoarea lor, îngrădindu-se interpretările arbitrare, și implicit pentru a se adînci cunoașterea revoluției de la 1821. (De altfel, s-a observat mai de mult că scrierile lui Vladimirescu pot constitui un obiect de cercetare interdisciplinară).

Modul de utilizare a izvoarelor și, mai ales, opțiunea pentru anumite documente, considerate a fi de importanță capitală, a determinat interpretările de ansamblu ale insurecției pandurilor, care a fost privită fie ca o acțiune revoluționară încadrată în Eterie (sau dependentă de ea, ori solidară cu Eteria), fie ca o mișcare de sine stătătoare. Cea dintîi dintre aceste concepții invocă în sprijinul ei, ca document fundamental, așazisul „legămînt" al lui Tudor față de Eterie.

Documentul la care ne referim este un text german, care poartă mențiunea că reprezintă o traducere după un acord încheiat în limba română, la București, în 1821, între Tudor și căpeteniile de arnăuți Iordache și Farmache (frunțași eteriști). Potrivit acestei copii germane după un presupus original românesc, semnatarii actului au format o asociație militară, angajîndu-se prin jurămînt să colaboreze, pentru ca „prin puterea armelor noastre să ne eliberăm de sub jugul apăsător al barbarilor" (= turcii) și și-au promis chiar a nu lua hotăriri separate. Descoperitorul acestui act în arhivele din Budapesta (1955), istoricul Andrei Oțetea, l-a intitulat „legămîntul lui Tudor Vladimirescu față de Eterie", l-a datat cu ianuarie 1821 și l-a pus la baza teoriei sale despre revoluția pandurilor, subliniind că înscrisul dovedește caracterul antiotoman al acțiunii lui Tudor și încadrarea ei în mișcarea eteristă, condusă de Al. Ipsilanti (rev. „Studii", 1956, nr. 2—3, p. 125—133 ; inscrisul a fost republicat în **Documente privind istoria României, Răscoala din 1821**, I, 1959, p. 191).

Cam în același timp cu descoperirea acestui act în arhivele din Budapesta, la Leningrad a fost găsit un alt izvor documentar, care aruncă o lumină cu totul diferită asupra acțiunii lui Vladimirescu : sînt scrierile unui observator atent al întîmplărilor de la 1821, colonelul I. P. Liprandi, bine informat asupra evenimentelor întrucît a condus, în cadrul armatei rusești, misiuni importante de spionaj, în legătură cu situația din Principate și din Balcani, și a avut ocazia să cunoască direct mai multi martori oculari și participanți la insurecția pandurilor, precum și la acțiunea eteristă. Temeinic documentate, lucrările lui Liprandi separă net mișcarea românească de la 1821 de Eterie și insistă asupra divergenței dintre obiectivele lor. În lumina acestui izvor narativ, Tudor Vladimirescu n-a ridicat steagul unei răscoale antiotomane, ca membru afiliat Eteriei grecești, ci acțiunea lui, pornită în înțelegere cu cîțiva din marii boieri pămînteni, a avut caracter antifanariot. Liprandi neagă cooperarea lui Vladimirescu cu Eteria, arătînd că este fals a explica ridicarea lui Tudor împotriva fanarioților printr-o convenție stabilită cu Iordache Olimpiotul, sluițor al regimului fanariot. După fuga lui Caragea din țară, cu averi fabuloase (1818), fugă protejată de garda sa de arnăuți comandată de Olimpiotul, Tudor s-a aflat „în raporturile cele mai dușmănoase" cu această căpetenie militară, relatează Liprandi (**Documente 1821**, V, p. 410, 417—418 etc.)

Constatînd nepotrivirea dintre conținutul „legămîntului" lui Tudor față de Eterie și spusele lui Liprandi, A. Oțetea a dat crezare primului document și a minimalizat mărturiile care îl contrazic. În studiul intitulat **Valoarea documentară a memoriilor lui I. P. Liprandi** (rev. „Studii", 1958, nr. 3), el a criticat interpretarea dată insurecției pandurilor de acest contemporan al ei (mai precis, a combătut ideea că Tudor a pornit o mișcare revoluționară separată de Eterie, cu obiective antifanariote, iar nu antiotomane), opunînd relatărilor lui Liprandi așa-numitul „legămînt" al lui Tudor față de Eterie, act ce i se pare un document de primă mînă. Rezultă că, în temeiul „legămîntului", trebuie să admitem (după Oțetea) că „acțiunea lui Tudor a pornit din inițiativa și în cadrul Eteriei", adică a fost antiotomană, și n-a urmărit „scopuri deosebite de ale Eteriei".

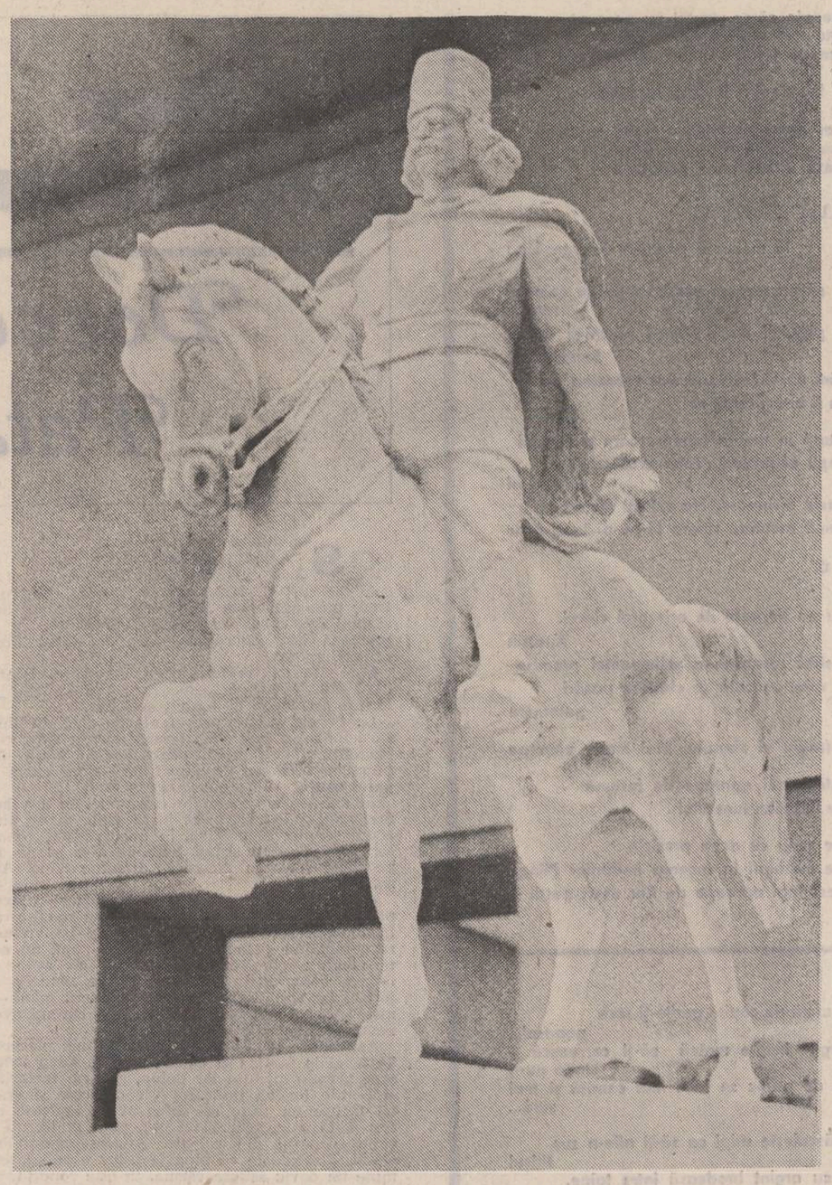

În esență, concepția lui A. Oțetea a fost acceptată de mai mulți istorici, precum Nestor Camariano, Dan Berindei, Notis Botzaris, J. J. Farsolas și alții.

În lucrarea intitulată **1821, Tudor Vladimirescu și revoluția din Țara Românească** (Ed. Scrisul Românesc, 1978) examinarea faptelor ne-a dus la concluzia că așa-zisul „legămînt" al lui Tudor de solidaritate cu Eteria nu este un act autentic, și că Vladimirescu, punîndu-se în fruntea Adunării Norodului, a mers pe calea lui proprie, diferită de a Eteriei. Scrierile lui Liprandi, în care linia politică antifanariotă a lui Tudor este delimitată de pornirea antiotomană a lui Ipsilanti, constituie numai unul din izvoarele ce ajută la înțelegerea specificului revoluției românești. Principala dovadă a inexactității tezei după care ridicarea la luptă a pandurilor și expediția lui Ipsilanti în Principate ar fi reprezentat două acte ale aceleiași revoluții greco-române, cu caracter antiotoman, o găsim în înseși textele lui Vladimirescu (proclamații, scrisori etc.). Sensul acestora nu era eterist, de vreme ce ele atacau stăpînirea fanariotă și boierească, afirmînd că nenorocirile țării își au izvorul în „unirea pămintenilor boieri cu cei după vremi trimiși domni".

Recent însă (1980), Editura Dacia a tipărit un volum de **Scrieri istorice alese** de A. Oțetea, unde se află reeditat și studiul despre **Valoarea documentară a memoriilor lui I. P. Liprandi**, în care, după cum am spus, este criticată viziunea numitului memorialist asupra evenimentelor de la 1821, invocîndu-se împotriva ei „legămîntul lui Tudor cu Eteria". Într-o notă pe marginea acestui studiu, editorii își afirmă aderiunea la interpretarea pe care A. Oțetea, în dezacord cu Liprandi, a dat-o revoluției lui Tudor (p, 258—259).

Constatăm însă că orice încercare de clarificare și explicare a faptelor de la 1821 este obligată să dea răspuns, printre altele, unor întrebări cu caracter general, cum sînt următoarele : Oare țăranii români au acceptat să formeze o armată antiotomană, în unire cu fanarioții (înregimentați în Eterie), exploatatorii lor direcți, sau dimpotrivă, s-au răsculat împotriva poverii impozitelor și a rentei feudale, adică a asupririi fanariote și boierești ? Cum se puteau reuni, într-un singur tot, lupta de emancipare socială și națională a poporului român, alături de lupta, nu a poporului grec, ci a oligarhiei fanariote din Principate, doritoare să nu se mai supună Porții otomane ? Într-un cuvînt : A condus Tudor o revoluție românească independentă de cea grecească sau una subalternă Eteriei (ori solidară cu ea) ?

Vom nota în continuare o serie de argumente, care probează lipsa de autenticitate a „legămîntului" lui Tudor cu Eteria. Se va vedea inconsistența concepției ce a fost clădită pe considerarea „legămîntului" drept un document adevărat, care ar da cheia întregii interpretări a acțiunii lui Vladimirescu.

1. Documentele care vorbesc despre lupta politică a lui Tudor în anii premergători revoluției îl arată a fi fost un dușman al ciocoilor și al guvernării fanariote (ce era autonomă față de Imperiul otoman). Departe de a fi devenit revoluționar prin îmbrățișarea cauzei eteriste, comandantul pandurilor a făcut pregătiri de răscoală mai înainte ca Eteria să se fi organizat în Țara Românească, el angajîndu-se, de altfel, într-o altă direcție decît aceea antiotomană, care va caracteriza mișcarea grecească (eteristă) susținută de elementele fanariote. Sub regimul prădalnic al domnitorilor I. Caragea și Al. Șuțu, Tudor s-a pregătit să ridice armele împotriva fanarioților (pe care nu-i confunda cu Poarta) și desigur, pentru apărarea teritoriului principatului de cotropiri din afară. Citîm trei mărturii privitoare la antecedentele insurecției, edificatoare pentru înțelegerea poziției lui Vladimirescu și a caracterului revoluției românești :

I. P. Liprandi ne-a lăsat o prețioasă atestare despre activitatea revoluționară — antifanariotă — desfășurată de Tudor Vladimirescu înainte de 1821. De la el știm că Tudor a vrut să se ridice împotriva lui Caragea în 1818, în momentul cînd acesta își pregătea fuga în străinătate cu averile adunate din țară, și că arestarea domnitorului fanariot de către comandantul pandurilor a fost zădărnicită de Iordache Olimpiotul, care l-a prevenit pe prinț despre intenția lui Tudor și i-a grăbit plecarea, conducîndu-l, cu un detașament de 300 de arnăuți, pînă la granițele Transilvaniei (**Doc. 1821**, V, p. 417).

Un memoriu al lui Dimitrie Macedonschi (părtaș la insurecția pandurilor) conține relatarea că, în timpul domniei lui Al. Șuțu, Tudor rostea amenințări fățișe împotriva guvernanților : Spre sfîrșitul anului 1820, „Vladimirescu vorbea în mod deschis prin București și la consulate că de nu vor înceta abuzurile, va fi răscoală în Muntenia" (**ibidem**, p. 519). (E de adăugat aici observația lui Liprandi că Tudor „avea o mare influență asupra pandurilor" și era „cunoscut de mult prin modul său îndrăznet de a gîndi împotriva cîrmuirii existente" — **ibidem**, p. 410).

Raportul general prezentat de consulul austriac Fleischhackl lui Metternich (în 1822, la Viena), despre ultimul deceniu de guvernare fanariotă în Țara Românească, cuprinde, printre altele, următoarea mențiune : Sub domnia lui Alecu Suțu „nemulțumirea generală a ajuns la un asemenea grad, încît, dacă principele Alecu Suțu n-ar fi murit la începutul anului trecut, ... conspirația **deja pregătită** a lui Tudor Vladimirescu (**die schon vorbereitete Verschwörung des Theodor Wladimiresko**) ar fi izbucnit încă din timpul vieții sale și domnul și familia lui ar fi fost primele ei victime" (**Doc. Hurmuzaki**, serie nouă, II, p. 800 ; subl. n.).

Așadar, încă înainte de 1821, Tudor disocia pe fanarioți de otomani și era pregătit să pornească răscoala împotriva celor dintîi (cîrmuitorii Principatelor). Acesta este un prim argument împotriva autenticității așa-zisului „legămînt" al său de solidaritate cu Eteria.

Mircea T. Radu

MOROMEȚIANA

„Întîlnirea din pămînturi": Calul

Calul. Și povestirea **Calul** poate fi rezumată în puține cuvinte : într-o dimineață, Florea Gheorghe își ucide un cal bătrîn și inutil și-i jupoaie pielea. Să vedem însă ce se poate scoate din acest minim subiect, atît sub raport psihologic, cît și artistic.

Mai întîi, conducerea povestirii se face prin tehnica privării de informație, pînă în punctul în care aceasta permite constituirea imprevizibilului. Povestirea începe cu fraza : „Florea Gheorghe avea de făcut o groază de treburi, dar dintre toate vroia să termine una, acum de dimineață, înainte ca soarele să răsară și să-l apuce căldura, și la care se gîndise încă din ziua trecută". Țăranul are deci mai multe treburi, dar **una** prezintă o anumită importanță. O treabă dintre altele, a cărei prioritate este determinată meteorologic și nu altcumva. Deocamdată să se rețină numai faptul că această **una** este indicată, dar nu se menționează în ce constă ea. În această nedeterminare, țăranul se apucă de cîteva lucruri mărunte, pune în sfîrșit calului un căpăstru și pleacă cu el : în condițiile privării inițiale de precizie este greu de știut dacă faptele ulterioare sau care dintre ele aparțin acelei una, indicate inițial. Și privarea continuă. Țăranul vorbește pe drum cu calul care abia se mișcă ; este modul de conversație pe care-l vom regăsi pin Ilie Barbu în **Desfășurarea.** Odată țăranul se adresează calului, în felul următor : „— Ei, hai, bătrînule, că ți-ai mîncat țărîța... Hai, mă, să pași iarbă verde...". Enunțul se înscrie în aceeași ordine a nedeterminării prin ambiguitate. Două fraze au două conținuturi diferite, care la rîndu-le pot fi luate la propriu sau la figurat. **Ți-ai mîncat țărîța** este expresia populară invariantă, indicînd sfîrșitul iminent, dar poate fi luată și drept realitate. Apoi, sensul frazei se află în opoziție cu cel al frazei imediat următoare : **să pași iarbă verde,** îndepărtează ideea sfîrșitului, dar poate fi în aceeași măsură o amăgire și o ironie. Cu jocul sensurilor denotative și conotative ale enunțurilor se consolidează nedeterminarea înainte amintită.

Calul se oprește la o fîntînă, potrivit unui reflex condiționat, omul e tulburat, îi dă apă, dar nu se indică de ce e tulburat și drumul continuă. Țăranul se oprește la marginea satului, la fierarul Ilie Chioru, care nu este acasă și fierăria este închisă. Gheorghe Florea este nemulțumit : fierarul trebuia „să-i dea **ceva** din fierărie". Cuvîntul e subliniat de autor, care-i acordă deci un sens anume sau o anume importanță, dar acel **ceva** nu este indicat. Țăranul discută cu nevasta fierarului : o ocazie pentru a indica lucrul. Dar aceasta nu se întîmplă, femeia nu e curioasă și țăranul nu e interesat s-o facă curioasă. Omul este nemulțumit că nu are acel ceva ; și dacă acest ceva nu este indicat, se indică în schimb starea interioară a omului prin lipsa lui **ceva** : „La auzul celor spuse, omul se încruntă a doua oară și multă vreme rămase nemișcat, gîndindu-se la ceva anumit, care se pare că îl nemulțumea și mai ales îl încurca. „Nu-i nimic, vorbi el, o să văz eu. Da, da... o să vedem noi cînd o să ajungem acolo...". Așadar, privarea de informație este prelungită, complicată prin corelarea unui element nedeterminat cu un element nedeterminat : pentru **una** este nevoie de **ceva.** Drumul continuă și privarea este prelungită, de data aceasta prin procedeul devenirii. Țăranul merge și prozatorul îl fixează pe conversația cu nevasta fierarului : Florea Gheorghe comentează faptul că deși fierarul își face de mult meseria, nevasta sa pronunță **coptoave** în loc de potcoave. O altă secvență, în aceeași ordine a nedeterminării se produce în continuare, pe șosea. S-a făcut ziuă și au apărut căruțele. Gheorghe Florea schimbă cîteva cuvinte cu Arghir, plecat la arat. Acesta se interesează de treaba lui Gheorghe Florea : „— Unde drac' te duci, mă, cu talanu-ăla ?

— Mă duc... Dăm' o țigare, răspunse Florea Gheorghe.

Și această ocazie de precizare devine așadar o ocazie de privare. Țăranul renunță la o explicație, de care probabil că celălalt nu are nevoie. Și explicația suspendată este continuată prin deviere : țigarea, o discuție despre dificultatea arătului în lipsa ploii. Drumul continuă, omul și calul coboară într-o văgăună adîncă, plină cu oase de mortăciuni. Oasele pot reprezenta o sugestie ; o altă, ar fi lumina roșie a soarelui care umple brusc văgăuna. Dar lucrurile nu sînt încă limpezi și continuă să fie așa încă o secvență : omul ia de jos un os de cal, îl vîjîie prin aer, își probează se pare dexteritatea, fără să se indice scopul. Și în acest moment, privarea de informație este rezolvată : calul înțelege ceea ce află acum și cititorul. Urmează uciderea calului cu lovituri în cap, folosindu-se instrumentul improvizat, în lipsa barosului fierarului.

Așadar, unul dintre efectele acestei povestiri este extras din privarea de informație. Se face tot ce este posibil ca un scop să fie ascuns. De aici o tensiune anume, rezolvată adeseori prin deviere și understatement. Ceea ce nu vrea să spună autorul este ceea ce nu vrea personajul său să spună. Moartea animalului este un act gospodăresc, dar în același timp afectiv și intim. El pretinde neapărat secretul, și discreția pudică.

Un alt efect decurge din raporturile omului cu animalul. Se știe ce înseamnă animalul pentru țăranul român, și am scris cîndva despre ceea ce înseamnă calul pentru literatura română postbelică, pentru care e un fel de simbol al frumuseții, purității și victimă a civilizației. Calul a fost instrumentul său de lucru pentru omul din povestirea lui Marin Preda și totodată tovarășul său, egalul său, o componentă a ființei sale. Omul își înțelege calul, vorbește cu el, calul îl înțelege : calitățile și funcțiile sînt transferabile. Această unitate esențială este indicată în text, și chiar subliniată : „În tăcerea dimineții, **cei doi,** stăteau unul lîngă altul, liniștiți și împăcați și, după o vreme, calul oftă, zgîrci unul din cele patru picioare și se pregăti parcă să rămînă acolo lîngă jgiab". Mai departe : „Dar, după o vreme, **cei doi** părăsiră drumul ce se întindea sus, cotiră după o carieră roșie de piatră...". Sublinierea unității aparține autorului în ambele cazuri. Să se rețină, pe de altă parte, antropomorfizarea animalului care **oftează.** Uneori, unitatea e indicată și de țăran : „Da, da... o să vedem noi cînd o să ajungem acolo". Este de altfel elocvent faptul că în prima ediție, indicarea acestei unități dramatic distruse, se face și printr-un motto din **Isarlîkul** lui Ion Barbu : „Sfînt trup și hrană sieși. Hagi rupea din el".

Și această unitate, minuțios consolidată în timpul conviețuirii omului și animalului, la fel de minuțios indicată de prozator, are funcția de a pregăti și stabiliza un reflex psihologic care va fi anulat rapid, definitiv, prin uciderea de către om, inutil, a animalului. Unitatea esențială a fost sfîșiată : ceea ce era o parte din om, devine obiectul asupra căruia acesta acționează. Efectul extraordinar provine din brusca și neașteptata trecere de la unitate la dezmembrare, marcată și psihologic. Pe tot parcursul drumului, țăranul pare a fi tulburat de sarcina pe care și-a asumat-o. Apoi vine actul uciderii și, textual, unitatea se sfîșie : cele două personaje devin **unul** și **celălalt** : „O clipă, peste fața **omului** se prelinse o cută crîncenă. **Animalul** tresări cu putere — ceva începuse să se miște în **el** — se ridică aprig în sus, agitîndu-și calul a teroare.

Ceva asemănător răsări atunci și în **celălalt** ; se trase înapoi, uitîndu-se la **animalul** pe care îl trezise fără să-și dea seama și, prins parcă de o grabă înfricoșată, strînse frînghia și lovi cu un icnet scurt, drept în creștetul buimăcit al animalului". În treacăt fie precizat, s-ar putea asocia poziția calului în fața morții iminente, cu aceea a muribundului din **Înainte de moarte.** Dar ceea ce interesează deocamdată în pasajul citat este ruperea unității și precizarea riguroasă a termenilor acum opuși : **omul, animalul, el, celălalt,** apar net despărțiți, creîndu-se acea ruptură, semn al alienării perfecte, — despărțirea totală a subiectului de obiect. După momentul de tulburare, reprezentînd tranziția de la unitate la sfîșiere, omul detașat acționează asupra unui obiect. Și particularitatea acțiunii constă în meticulozitatea și calmul ei. Iată precizările privind uciderea animalului : „Învîrti osul în mînă și, liniștit în mișcări, începu să-l lovească din nou, de astă dată surd, cum ar fi tăiat lemne, fără să mai fie atent la ceva. Animalul nu mai sufla. Pe bot i se spărsese un ochi și se prelingea jos ca un gălbenuș de ou. Izbea peste tot, des, chibzuit și, încă după ce capul calului se scăldă în sînge, înțepenit și sticlos, Florea Gheorghe mai lovi de cîteva ori". Acțiunea este deci metodică, făcută gospodărește. Efectul tocmai e generat de această distanțare.

În sfîrșit, un al treilea efect al povestirii provenit tot din distanțare, amintește de chiasm, dar constituie și un mijloc de integrare. Considerată atît cît este, în cadrul povestirii, acțiunea de ucidere a calului, pare a avea un caracter de excepție : orice excepție constituie un factor de dezechilibrare a lumii. Dar caracterul de excepție este anulat prin reintegrare, de unde cel de al treilea efect, realizat printr-un joc de perspective. Să urmărim ultimele indicații ale povestirii. Țăranul Florea Gheorghe își jupoaie calul ucis de el. Există așadar o perspectivă a țăranului care-și realizează contextul apropiat, cu un anume caracter de excepție pentru cititor. Dar țăranul și calul său se află în fundul unei văgăuni, și ei pot deveni elemente ale unei perspective străine : un cioban care-și urcă oile privește scena, și se adresează altuia, în ultima replică a povestirii : „— Ia uite, băăă, răzbătu în văgăună strigătul cuiva, unu' beleșe un cal ! Cu-țu, naaa !..." Scena este deci privită ca spectacol, dintr-o perspectivă distanțată, străină. Mai mult, ea nu este subliniată într-un context, ci integrată alături de alte elemente. Replica ciobanului are un caracter egalizator : observația asupra omului și calului este neutralizată de altele, mai urgente pentru el, privind un cîine, un animal... Iată așadar un mod eficace de a reechi-

Marian Popa

Continuare în pag. a 6-a

Doctoratul marelui critic

Înainte să-și susțină examenul cu această teză despre **Avatarii faraonului Tla**, G. Călinescu considera, pe bună dreptate, că și-a susținut doctoratul moral, gîndindu-se, probabil, la volumele II și III din **Opera lui Mihai Eminescu**, la activitatea sa de critic și de istoric literar și, firește, la acea muncă de deshumare a textelor eminesciene, din manuscrise, ce impune o atitudine de mijloc față de postume, excluzînd refuzul categoric al lui Ibrăileanu sau adeziunea integrală, imperativ-entuziastă a lui N. Iorga. Ne lovim, în aceste considerații, de un nou concept capabil să valorizeze cariera unui critic. Și anume, doctoratul său moral. Fără să vrem, el devine nucleul meditației noastre, firul de plumb spre care converg o multime din sensurile puse în lumină de această relectură a tezei lui G. Călinescu, privitoare la cea mai extinsă proză eminesciană, după **Geniu pustiu**, comparabilă, în viziunea marelui critic, cu marile poeme eminesciene. În fața noastră se află o muncă de exegeză, concretizată în largi analize concentrice ale operei antume și postume, **o lectură de tip amfiteatru, panoramică**, precedată de publicarea unui mare număr de texte eminesciene, smulse printr-o **lectură cu lupa** ignoranței, obstacolelor legate de lectiune, suficienței cercetărilor, autoexilîndu-se la umbra ediției maioresciene.

Doctoratul moral al marelui critic devine, în acest context, expresia optimei întîlniri dintre opera lui și marile valori literare. O întîlnire pregătită ani la rînd, printr-o muncă de informare și prospectare continuă, în care descifrăm însemnele unei autentice iubiri intelectuale, o vocație critică eminamente constructivă, arta de a trata istoria literară ca știință inefabilă și talentul de a ține în frîu metodele și modelele demersului critic.

Impresionează mai întîi deschiderea criticului, libertatea lui netrucată și de loc teribilistă față de canoanele actului interpretativ. Publicînd ineditele eminesciene, Călinescu își asumă dreptul de „a transcrie" **fragmentar** dar **vintelic** din manuscrisele sale".

Tonul prezentării este descriptiv, de o impersonalitate superioară, refuzîndu-și mania mai veche și mai nouă a criticii de a ne conduce opinia. Comparatismul baroc, în desfășurare, n-are nimic imperativ în relațiile pe care le stabilește ci, dimpotrivă, un aer mefient, relativizant, în lansarea ipotezelor și retragerea lor ce temperează voluptatea erudiției și a conexiunilor, printr-o comuniune a valorilor, care se instalează fără efort și din care deducem că Eminescu e mare și universal fără să ni se **demonstreze** la tot pasul lucrul acesta.

Criticul e sigur, n-are complexe. Tonul său e unul ce vine din intimitatea cu opera, conversațional și lucid pe alocuri. Actul critic eminamente estetic își asumă fără dificultăți perspectiva istorică și lingvistică, comparatismul și psihanaliza, tematismul și filosofia valorilor. Anatomia operei e completată de resuscitarea ei printr-o complexă acțiune de semnificare. Comentariul nu-și refuză citatul extins sau antologarea unor teme, lăsînd ideile critice și exemplele să respire plenar fără teama de a nu le putea epuiza, care transformă atitea exegeze în lecturi saturate, opace.

Nu există constrîngeri și incriminare și nici o apăsată sistematizare a analizei, deși nuvela eminesciană e încadrată riguros în contextul unor preocupări științifice, filosofice, și literare europene, cu referiri precise la filosofia și literatura secolului al XIX-lea, la paradigme ce poartă pecetea culturii și civilizației orientale. Proza eminesciană devine centrul unor ample incursiuni concentrice. Criticul dezvăluie laboratorul interior deopotrivă cu mișcarea altor planete literare, stabilind puncte de înrudire și afinități, simple coincidențe sau influențe indiscutabile. El stabilește legături între marile poeme și nuvelă, trecînd dezinvolt de la mitologie la arheologia literară, de la cadrul psihic la cel istoric. Grație ediției îngrijită de D. Vatamaniuc, însoțită de prefața și notele sale, avem posibilitatea să urmărim exact momentul în care un mare critic se consideră absolvit de doctoratul său moral, înaintînd unei comisii o parte din studiile sale pentru a-și susține teza după ce trecuse examenul unei vocații. Cartea aceasta tipărită în colecția Eminesciana devine acum luminată de întreaga operă a criticului din care face parte ca un fragment și ca un ferment, un soi de judecată de existență și de valoarea pe care și-o dă lui însuși criticul cu motivat orgoliu și firească siguranță de sine. Doctoratul moral fusese susținut înainte de susținerea tezei care este însă emanația lui.

Certitudinile criticului devin la acest prag de maturitate ale judecății sale de valori pe care el are puterea să le revizuiască, ulterior, sau să le consolideze, continuîndu-și exegeza, autoamendîndu-se cînd e cazul cu acea superioară distanță față de drumul pe care l-a parcurs, care presupune stăpînirea unui orizont tot mai larg și renunțarea la miopia ce se agață maladiv de propriile opinii și realitatea la îndemînă a proximității.

Doina Uricariu

Viorel Mărginean : „Pomi și păsări"

sabin opreanu

Epoca rîului

rouă supraviețuind soarelui în mișcare
veghe lîngă cenușa arborilor Un chip nou
pentru naufragiații naturii

rodnicie a austerității conștiinței

un Riu incoruptibil Nu pingărit
de osînza defăimătoare Dreptate
tuturor speranțelor vegetale Lauri
pentru înfățișările pietrelor de riu

toate prefăcătoriile ce se opresc în solzii
peștilor –

* * *

iată epoca Riului Nici o conjunctură
n-a impușcat sîngele lui Incendiu
al potecilor năpădite de bușteni nătîngi

nici un folos pentru agreabilitatea minusculă
evidențe ale cărer urmări nu ne sunt
niciodată cunoscute Zimbetul umbrei
pulverizează toate sentimentele sărace

nici un loc pentru fatalitățile glaciare

foarte aproape intimitatea undei cu norul
iată epoca Riului Memorie infernală
ce visează întunecimile cuvîntului –

Malul rîului

în memoria poetului George Suru

trebuie să parcurgem acest spațiu cu cețoase
repere
suntem pierduți dacă pleacă păstrăvii salcia
Sentimentul
că urcăm un vîrf natural dar coborînd apoi
aducem și brazii după noi

o aventură în umbra tremurătoare a norului
acel copil al naturii dedat proliferării
salcimului
pe pantele nisipoase. Nu vei ști niciodată
cîtă teamă ascunde vipera lîngă piciorul meu

* * *

mă aflu nu departe de orizontul vidrei
Aparțin
acelei stări suverane a vehemenței promise
a unui viitor în care se clădesc păsări
puternice

un naufragiu al zborului Mai multe pleoape

sunt astăzi mai aproape de furtună
decît de bubuitul tunetului

aproape scriu cu acea precizie
pusă de marinari în facerea nodurilor Pling
că trăiesc mai aproape de Riu decît peștii –

eugenia burdușa

Balada șarpelui pierdut

Șarpe preacurat, revino, și fă-ți cuib la sînul
meu,
roșu, laptele să curgă din ulcior de carne,
greu...
limba ta cu două lumi să despice gînd de
piatră
și din neguri să mă-ntoarcă, de lumini
impovărată...
într-o palmă se nasc stele, în cealaltă mor
pustii,
la un cap de pod o umbră te așteaptă ca să
vii,
și din nou să tulburi roua adormită-n cearcăn
alb,
binecuvîntind bulboana izvorîtă-n osul dalb...
iarba sîngeră de dor, candela-ți așteaptă
pasul,

Spiru Vergulescu :
„Pe Coasta Adriaticei"

dintr-o urmă de copită gurile-ți sorb
popasul...
riul curge înspre matcă să-ți cerșească –
Unda pură
lacrima de prunc se face mai cernită și mai
sură...

vîntul răscolește aripi ca să-ți afle-n sus
tirișul
ploaia cu argint brodează între taine,
luminișul,
clopotul te-ademenește cu o iadă și un miel
eu, la sînul sting te-aștept cu brățară
și cercel...

Dacă

Doamne, ce bine-ar fi,
dacă într-o zi
oamenii ar înflori...

Și fiecare OM
ar fi o floare sau un pom...

Planeta noastră, Planeta Albastră,
s-ar preface atunci într-o grădină
de pace și de lumină...

pe lujerele subțiri și firave, de prunci,
Universul întreg să-l susțină...

Fata din Dafin

Sînt FATA DIN DAFIN
menită luminii să cînt,
plăpîndă sămînță purtată de vînt...

Din tot ce-am mai găsit pe lume,
peregrină tîrzie,
a fost un oarecare nume,
de foame, de sete și de urît să-mi ție...

cu tălpi fierbinți am colindat cîmpia rece
și tot pe loc rămas-am,
iar timpul se petrece....
am încercat să zbor. Filfîie doar gîndul.
Cînd mă tîrăsc
nu țin nici pas, nici rîndul.
Iar ca să-not,
o lacrimă e prea adîncă....
Să mă înalț pe stîncă
mi-am zis ținîndu-mă-n toiag
Pletele cărunte,
le voi înfige, steag...

Dar piscul către stele
tot crește ca-n poveste,
oasele mi-s grele,
calea lungă este....

Mă-ntorc din nou la DAFIN
și stînd în fața lui,
nu-mi mai aduc aminte CUVÎNTUL
să i-l spui....

constantin dochian

Iarna care vine

Dă frunza în galbeni
mieii îs noateni
și castanele
bat pe caldarîm darabanele

Sună plopii rar, frunza în dungă,
vine o iarnă mai lungă.

Povestea Dunării

Dunărea
pe cînd era
cît o ceașcă de cafea
sus în munți
la paltini prinți
stînă grea cu sabia
ținea Mama Agapia
Zamolxe citea-n psaltire
și-i dau fetele peșchire
de borangic
țesute cu mare tipic

La sărbători se vina ursul
cu miinile goale și-și da cu presupusul
cititoarele-n stele...
Și se descînta în caiele
de zei și de iele
de vreme rea, de furtună
se-arunca vătraiul în bătătură

Dar au venit unii
negri ca lăstunii
cu cai mărunți
caii dacilor erau iuți
și s-au luptat, ce fior,
curgea sîngele mosor
luni, marți,... vinerea
a crescut Dunărea.

Octombrie-noiembrie

Toamna își pierde castanele pe caldarîm
ca un hoț merele
să n-o ajungă iarna din urmă
luna are cearcăne cu brumă
și întunericul cade mai devreme
peste drumul cărăbiilor
unu,
doi,
trei,
un copac rănit într-o ramură
varsă lacrimi peste statuile poeților
Ca întrebările la sfîrșitul poemului
cad primii fulgi de zăpadă.

alex rudeanu

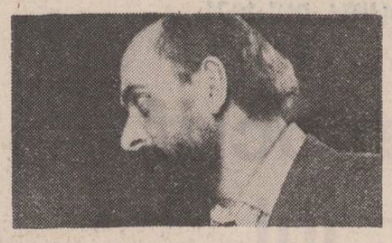

Descoperirea Patagoniei

S-a-ntîmplat ca-n filme.

Adică palpitant, foarte repede — dacă nu chiar vertiginos —, numai în nouăzeci de minute ; altora, pentru a trece prin asemenea „întîmplări", le trebuie luni și luni sau chiar ani și ani de răbdare. Cu el, soarta a fost generoasă — i-a dat totul într-o oră și jumătate.

Și a fost și **tragic**, gîndea Ion Carp. Pentru că „întîmplarea" a respectat sacra unitate de loc, de acțiune și de timp a anticilor.

La prima vedere pare fantastic să-ți închipui că demolarea unei clădiri vechi atrage după sine prezența unei femei necunoscute în patul tău. Și nu în orice fel de pat al tău — dar exact în **patul conjugal !** Te apucă și amețeala.

În asemenea situații te cutremuri în așa hal, mai gîndea Ion Carp, că toată viața ta de pînă acum se pierde, undeva, în neant. Mîna voluntară a destinului apucă buretele și-ți șterge de pe tablă întreaga biografie. Rămîne clipa. Absolut de necrezut.

Atelierele-anexă ale uzinei unde-și făcea practica de inginer stagiar Ion Carp rămăseseră fără acoperiș ; vechea clădire, de pe vremea războiului, se demola, iar clădirea nouă nu era terminată : vreo două săptămîni, cît avea să dureze balamucul mutării, fiecare muncea ce putea, iar Ion Carp își luase de lucru acasă — niște proiecte pentru definitivarea cărora avea nevoie de multă liniște.

Azi dimineață, lă 7 fix, imediat după plecarea Tatianei la fabrica ei de textile, Ion Carp strînsese urmele micului lor dejun, spălase farfuriile și ceștile (ca un tînăr soț vrednic cum și era), își făcuse un ibric de cafea și se apucase de treabă în sufragerie. Trei ore, pînă la 10, nu-și ridicase nasul din calcule. Avusese spor. Făcîndu-și socoteala că pînă la prînz avea să termine un deviz asupra căruia, în alte condiții, ar fi trebuit să se căznească vreo săptămînă, își permise o pauză.

Își aprinse o țigară și se mută de pe scaunul rigid pe canapea. Din locul acesta toată sufrageria se vedea ca în palmă, și Ion Carp zăbovi cu privirea prin toate ungherele, pe toate obiectele lor noi și frumoase, ordonat așezate și foarte curate. Îi inspirau un adînc sentiment de liniște și bunătate lucrurile lor **tinerești**, ceva ca o garanție solidă a vieții lui cu Tatiana, ceva mai greu exprimabil, dar bine întemeiat și serios.

E-adevărat că-n ajun, pînă foarte tîrziu, făcuseră curățenie după mica petrecere prilejuită de vizita tatălui său, Căliman, și a soacrei sale, Daniela. Unora le păreau complicate legăturile lor de familie, iar cei neobișnuiți cu termenii de stabilire a rudeniilor înălțau chiar intrigați din sprîncene, bănuind ceva necurat, incestuos. În realitate, totul era foarte simplu.

Robotiseră în sufragerie și o făcuseră lună, începînd cu perdelele și sfîrșind cu parchetul. Isprăvind treaba, se instalaseră exact în locul acesta, pe canapea, privind critic de jur împrejur. Nu avuseseră obiecții. Pe urmă se lăsaseră cuprinși de niște gînduri confuze dar bune, iar împăcarea li se exteriorizase printr-un zîmbet identic, vag, nostalgic și evident cam năting — stare în care cuvintele sînt de prisos. Se îmbrățișaseră. Se mîngîiaseră.

Acum, Ion Carp simți deodată că are pe chip exact același zîmbet. Ideea îi surise, și bucuria îl făcu să așeze peste zîmbetul cel dintîi încă unul, era tot un zîmbet și un surîs și privi lîngă el, locul unde se cuibărise aseară Tatiana, și dori să se-ntîmple o mică minune — ea să apară brusc, să se întrupeze din gîndul lui, s-o sărute și să se hîrjonească amîndoi ca niște nebuni.

Atunci sună soneria de la intrare și el se duse, surîzînd, să deschidă.

În fața ușii stătea o blondă în **mini.**

Văzînd chipul radios al bărbatului din prag, probabil plăcut surprins și numai foarte puțin intrigat, blonda își așeză și ea un zîmbet de zile mari pe obraz și aproape că nu chicoti.

— Pe cine căutați ?, se interesă respectuos Ion Carp, străduindu-se fără folos să-și recapete expresia obișnuită.

— Pe dumneavoastră, probabil, veni răspunsul, numai miere de mai. Sînteți Ion Carp ?

— Exact.

— Atunci voi intra.

Și intră, avînd grijă să închidă cu atenție ușa. Luat prin surprindere, Ion Carp nu izbuti să-și revină în primele clipe. Se uita cam năuc la ea, scotocindu-și memoria. Nu știa, cum se spune, „de unde s-o ia". Conchise că n-o văzuse în viața lui și tocmai deschidea gura s-o întrebe ce și cum, cînd blonda îi ceru un... scaun sau un taburet.

— Aici ? În hol ? !, făcu el perplex. Dar poftiți înăuntru...

— Întîi aici, rîse ea cu poftă. Pe urmă...

Și nu mai spuse ce-avea de gînd „pe urmă". Ion Carp se execută din cea mai nevinovată politețe. Îi aduse un taburet din bucătărie.

Blonda scoase din poșeta uriașă un registru solos, se urcă pe taburet, începu să citească indexul de pe contorul electric, și tot misterul se lămuri.

— Asta era !, exclamă Ion Carp, bucuros că scapă atît de ușor de o treabă pe care o bănuise cam necurată.

Și surise din nou, împăcat.

Între timp blonda coborîse de pe taburet și, sprijinindu-și registrul pe genunchiul dezgolit, într-o poziție absolut incomodă, începu să facă socoteli pe contrapagină.

— Dar poftiți înăuntru, se revoltă Ion Carp, luați loc la masă, nu vă chinuiți așa...

Instalată la masa din sufragerie, cum ar fi față-n față cu hîrtiile inginerești ale lui Ion Carp, blonda termină socotelile, îl întrebă dacă are în casă atîția bani, el zise că are, ea întocmi chitanța, el plăti, ea îi dădu foarte corect **restul**, după care se așternu o liniște neplăcută, cerînd insistent — liniștea asta — s-o umple cineva cu ceva.

Intuiția femeiască a blondei călăuzi și de data asta, ca de atîtea ori în istorie, energia bărbătească a lui Ion Carp.

— Nu-mi mai simt picioarele, zise și încercă și o glumă — din zece lifturi, unsprezece nu funcționează. Cred c-am urcat cincizeci de etaje, adăugă, și, ca și cum el n-ar fi crezut-o, își întinse pe sub masă picioarele, masîndu-și între timp pulpele într-un mod mai mult decît decent.

Ce-i al ei era al ei — frumușică, își zise cu compasiune Ion Carp, vreo douăzeci și cinci de ani, nu mai mult, săraca de ea. Fără să vrea

Spiru Vergulescu : „Portret (sus) ;
„Casa lui Udriște Năsturel (jos)

Cîntec

In memoria lui Cornel Coman

Pe albele cîmpuri nu vom mai vedea
Oștire de flori cum se bate ?

Și înaintînd pe rîuri de plopi
Întîlni-ne-vom în eternitate ?

Glas am auzit, plîns și huiet groaznic
Înlăuntrul meu.

Țipătul căzu ca firul cu plumb
Peste pieptul greu.

Mîna de pămînt ce-și închipuia
Că te ia, te duce

Stinse-acea lumină din ochii de foc
Și clipirea dulce.

Pe albele cîmpuri, în negrele cringuri
Vezi-l cum te cată

Craiul soarelui și acele flori
Cu oștirea toată.

Ioana Diaconescu

de vizita tatălui său, Căliman, și a soacrei sale, Daniela. Unora le păreau complicate legăturile lor de familie, iar cei neobișnuiți cu termenii de stabilire a rudeniilor înălțau chiar intrigați din sprîncene, bănuind ceva necurat, incestuos. În realitate, totul era foarte simplu.

Robotiseră în sufragerie și o făcuseră lună, începînd cu perdelele și sfîrșind cu parchetul. Isprăvind treaba, se instalaseră exact în locul acesta, pe canapea, privind critic de jur împrejur. Nu avuseseră obiecții. Pe urmă se lăsaseră cuprinși de niște gînduri confuze dar bune, iar împăcarea li se exteriorizase printr-un zîmbet identic, vag, nostalgic și evident cam năting — stare în care cuvintele sînt de prisos. Se îmbrățișaseră. Se mîngîiaseră.

Acum, Ion Carp simți deodată că are pe chip exact același zîmbet. Ideea îi surise, și bucuria îl făcu să așeze peste zîmbetul cel dintîi încă unul, era tot un zîmbet și un surîs și privi lîngă el, locul unde se cuibărise aseară Tatiana, și dori să se-ntîmple o mică minune — ea să apară brusc, să se întrupeze din gîndul lui, s-o sărute și să se hîrjonească amîndoi ca niște nebuni.

Atunci sună soneria de la intrare și el se duse, surîzînd, să deschidă.

În fața ușii stătea o blondă în **mini.**

Văzînd chipul radios al bărbatului din prag, probabil plăcut surprins și numai foarte puțin intrigat, blonda își așeză și ea un zîmbet de zile mari pe obraz și aproape că nu chicoti.

— Pe cine căutați ?, se interesă respectuos Ion Carp, străduindu-se fără folos să-și recapete expresia obișnuită.

— Pe dumneavoastră, probabil, veni răspunsul, numai miere de mai. Sînteți Ion Carp ?

— Exact.

— Atunci voi intra.

Și intră, avînd grijă să închidă cu atenție ușa. Luat prin surprindere, Ion Carp nu izbuti să-și revină în primele clipe. Se uita cam năuc la ea, scotocindu-și memoria. Nu știa, cum se spune, „de unde s-o ia". Conchise că n-o văzuse în viața lui și tocmai deschidea gura s-o întrebe ce și cum, cînd blonda îi ceru un... scaun sau un taburet.

— Aici ? În hol ? !, făcu el perplex. Dar poftiți înăuntru...

— Întîi aici, rîse ea cu poftă. Pe urmă...

Și nu mai spuse ce-avea de gînd „pe urmă". Ion Carp se execută din cea mai nevinovată politețe. Îi aduse un taburet din bucătărie.

Blonda scoase din poșeta uriașă un registru solos, se urcă pe taburet, începu să citească indexul de pe contorul electric, și tot misterul se lămuri.

— Asta era !, exclamă Ion Carp, bucuros că scapă atît de ușor de o treabă pe care o bănuise cam necurată.

Și surise din nou, împăcat.

Între timp blonda coborîse de pe taburet și, sprijinindu-și registrul pe genunchiul dezgolit, într-o poziție absolut incomodă, începu să facă socoteli pe contrapagină.

— Dar poftiți înăuntru, se revoltă Ion Carp, luați loc la masă, nu vă chinuiți așa...

Instalată la masa din sufragerie, cum ar fi față-n față cu hîrtiile inginerești ale lui Ion Carp, blonda termină socotelile, îl întrebă dacă are în casă atîția bani, el zise că are, ea întocmi chitanța, el plăti, ea îi dădu foarte corect **restul**, după care se așternu o liniște neplăcută, cerînd insistent — liniștea asta — s-o umple cineva cu ceva.

Intuiția femeiască a blondei călăuzi și de data asta, ca de atîtea ori în istorie, energia bărbătească a lui Ion Carp.

— Nu-mi mai simt picioarele, zise și încercă și o glumă — din zece lifturi, unsprezece nu funcționează. Cred c-am urcat cincizeci de etaje, adăugă, și, ca și cum el n-ar fi crezut-o, își întinse pe sub masă picioarele, masîndu-și între timp pulpele într-un mod mai mult decît decent.

Ce-i al ei era al ei — frumușică, își zise cu compasiune Ion Carp, vreo douăzeci și cinci de ani, nu mai mult, săraca de ea. Fără să vrea urmări mișcarea picioarelor ei, așa cum orice obiect în mișcare atrage privirea — și remarcă imediat că avea gleznele ușor umflate de atîta alergătură. I se făcu nu știu cum de ea și-o întrebă săritor dacă vrea o cafea. Blonda acceptă „cu plăcere".

El aduse ibricul din bucătărie, era rece, dar ness-ul se poate bea și așa, scoase două cești dintr-un dulăpior și o servi.

— Dacă n-aveți nimic împotrivă, zise ea cumva trist și cumva prietenește și scoase din poșetă și puse pe masă o sticlă sigilată, pîntecoasă, de LICHIOR DE CACAO. Oamenii ăștia !, mai spuse. Aproape că mi-au dat-o cu sila. Și de ce ? Nu avuseseră bani data trecută și nu le-am întocmit **ordin de încheiere**, înțelegeți ?, ar fi avut ce alerga pînă să-i **branșeze** la loc...

Ion Carp nu văzu nici o primejdie nici în sticla pîntecoasă, nici în picioarele obosite ale blondei și nici în zulufii ei platinați. Chiar că sînt platinați — socotea Ion Carp, și descoperirea asta îl liniști și mai mult, pentru că respinsese întotdeauna tot ce vedea nenatural, contrafăcut, artificial.

După jumătate de oră, Ion Carp nefiind băutor, se futuiau.

— Cum te cheamă ?, vru el să știe.

— Electra, veni răspunsul. Idioții de părinți ! Măcar să-și fi închipuit cum am să umblu cu numele ăsta prin lume, să-mi arăt pe la toate ușile legitimația de serviciu de la... electricitate ! Dar asta e. Sînt Electra de la electricitate.

Și imediat dori să știe dacă Ion Carp este căsătorit.

Atunci se petrecu un lucru ciudat. Ion Carp, binișor amețit, se simți atît de departe de **instituția căsătoriei**, încît dădu un răspuns criptic.

— Am fost căsătorit, pronunță el apăsat și rar, mai sînt încă și nu mai sînt.

— Ești de groază, făcu Electra rîzînd. Deși e foarte original spus, te rog să mă crezi că nu înțeleg nimic. Așa or fi, uneori, cuvintele, parcă anume spuse să nu le înțelegi.

— De ce ?, rise și el. E foarte clar. Exact ca-n povestea cu apa și vinul.

— N-o știu. Spune-o repede. Îmi place să te ascult. Dar, iartă-mă, înainte de asta, îmi dai voie să-mi scot pantofii ? Mă string îngrozitor.

Ion Carp nu văzu nici o primejdie în dorința — atît de justificată — a blondei să-și dea jos pantofii. Și spuse povestea.

— Era un om care zicea așa — **cînd am apă, beau vin, cînd nu am apă, beau apă.** Întrebarea e — ce meserie avea omul ăsta ?

— Nu mă taie capul, rise îmbujorată Electra, turnînd din nou în pahare. Explică-mi tu.

— E clar că precizînd ce-și permite să bea, omul cu pricina se referea la bunăstarea lui, legată bineînțeles de profesie. Ce profesie putea el să aibă, atît de legată de apă ? Pescar, marinar, pompier ? Omul era morar la o moară de apă. Cînd avea apă la moară și, deci, afacerile îi mergeau din plin, își permitea să bea vin. Cînd apa seca, și moara nu mergea, iar el trăgea mîța de coadă, era nevoit să bea... apă ! Nu e clar ?

— Ești formidabil !, decretă Electra, ca și cum Ion Carp ar fi fost autorul poveștii. Mai povestește-mi ceva.

Atunci sună strident și neplăcut și neavenit telefonul, instalat într-un ungher al sufrageriei. Era ca un musafir nepoftit.

Ion Carp se ridică și păși bătos într-acolo, formulîndu-și în mintea încețoșată de LICHIORUL DE CACAO nu atît cuvintele, cît **tonul** pe care avea să vorbească.

Conversația Electrei era plăcută și vioaie și antrenantă, depășind, tot mai des, capacitatea lui Ion Carp de a avea replică. Nu pentru că ar fi fost inferior ei sau idiot. Era beat.

În clipa în care închise ușa **după ea**, clinchetul yalei îl făcu să aibă conștiința, penibil de clară, a întregului adevăr. Se trezi ca prin minune și se revoltă — împotriva convingerilor sale temeinice și împotriva sa însuși. Cumva dilematică, revolta asta trebuia îndreptată pe un singur făgaș, altminteri, simțea, era pe punctul să facă un scurt-circuit în cap, să-și ia cîmpii.

În locuință, începînd din hol și sfîrșind cu sufrageria bine aerisită — lăsase fereastra și ușa balconului larg deschise —, prezența Electrei se simțea pretutindeni printr-un miros specific și persistent. Îi întorcea stomacul pe dos mirosul ăsta, asemănător cu aerul dintr-un autobuz arhiplin de trupuri încinse claie peste grămadă. Nu-și dădea seama de unde vine. Se adulmecă pe el însuși și pricepu. Era pătruns de **ea** în toți porii.

Se viri sub duș și se frecă îndelung cu buretele, folosind detergenți în loc de săpun, ca și cum ar fi umblat cu niște substanțe toxice. Se șterse cu prosopul învinetindu-și pielea, după care spălă și prosopul cu detergenți și-l scoase pe balcon, la uscat. Stînd în plin soare și răvășindu-și întruna părul ud, sesiză din nou mireasma aceea afurisită învăluindu-l și avu, o clipă, sentimentul neputinței și al zădărniciei. Cum ar putea totuși să sară peste propria lui umbră ? ! Zîmbi răutăcios. Omisese ceva.

Intră din nou sub duș și, stînd ghemuit în cadă, lăsînd șuvoiul de apă fierbinte să-i șfichiuiască umerii, își spălă meticulos lenjeria. Se-ncînse peste mijloc cu alt prosop, scoase totul pe balcon și-și luă din dulapul din dormitor (unde intră repede și ieși pe vîrfuri, ca și cum n-ar fi fost singur în casă) slipul vechi și decolorat și scorțos. Atîrnă pe sîrmă și celălalt prosop.

Preparîndu-și o cafea în bucătărie, se certă la cuțite cu el însuși, pe un ton arțăgos, maimuțărindu-se și folosind persoana a treia. „Ca să vezi unde era bărbatul fidel exemplar !", își zicea. „Marele amorez ! Marele aventurier !" Cînd să iasă din bucătărie, privirea îi căzu pe cești le celelalte, din care băuse cafea cu **ea**. Buza uneia era plină de roșul **ei** de buze. Drăcui și le spălă pe-ndelete, le șterse și le puse la locul lor, în dulăpiorul din sufragerie.

Siciit de atingerea slipului scorțos, cercetă iritat încăperea și constată disperat că mirosul persistă. Era douăsprezece și jumătate. Tatiana venea acasă la două.

Aduse mătura, cîrpa de praf și începu altă curățenie „generală", cu atît mai lipsit de speranță, cu cît totul era perfect curat după roboteala lor din ajun. Mătura nu strîngea absolut nimic, nici un fir de praf, nici o scamă. Mobila lucea cu un fel de perfidie provocatoare, ca și cum i-ar fi zis „tot degeaba, n-ai ce să-mi faci !".

„Atît de simplu ? ! Să fie posibil într-adevăr atît de simplu ? Așa, deodată, **dintr-un foc**, ai cunoscut-o, te-a cunoscut ?!" se întreba obsesiv în timp ce lustruia masa cu cîrpa, auzind în același timp — ca un fel de fundal — schimbul lor de cuvinte, în hol, înainte de a tăcăni yala.

„Ți se întîmplă adesea ?, o întrebase.

„Adesea — ce ?", îl **sfredelise ea** cu privirea, îndesîndu-și registrul solos în poșetă.

„Așa, ca acuma".

„De obicei îmi deschid gospodinele".

„De obicei ?"

„Î-hî, confirmase meditativ, zîmbind în felul acela special în care zîmbesc femeile propriilor amintiri. Cu unele excepții".

„Cam cu cîte excepții, așa, pe zi ?", insistase el răutăcios.

Ea pusese mîna pe clanță și-l sărutase, în loc de răspuns, pe obraz. Avea gura rece, lipsită de viață — și după ce tăcănise yala, el își frecase puternic obrazul, amintindu-și exact o senzație avută o singură dată, cu vreo douăzeci de ani în urmă, în școală, cînd îl scuipase în față un coleg de clasă. Erau copii. Toată ziua își tot masase atunci obrazul, pentru a scăpa de senzația salivei străine cu efectul acela ciudat, astringent.

Umbla fioros prin sufragerie, cu cîrpa de praf în mînă, neștiind ce să mai facă. Atunci sună cineva insistent la ușă.

Tresări speriat. Să fie Tatiana ? Nu putea fi ! Atunci, cine ? Nu era vorba să vină cineva astăzi la ei.

Întredeschise ușa și privi cu un ochi. Era poștașul, care-i întinse un plic.

Ion Carp se lumină pentru o secundă, dar se posomori imediat. Nu se putea agăța de ideea că mirosul ar proveni de la vecini ! Era alurea. Mai degrabă **simțeau vecinii** izul păcătos de aici !

Își întoarse auzul în interior, spre străfundurile acestui trup. Era vag moleșit, și-atîta tot. Nu era moleșeala aceea blîndă, dătătoare de somn, senină, de după hîrjonelile lor, cu Tatiana. Se simțea obosit fără pricină. Nu-i cauzase nici o zguduire trupească jumătatea aceea de oră de frenezie cu Electra. Ea mimase doar frenezia, pasiunea, și Ion Carp simțise din primul moment falsitatea. O luase în brațe în dușmănie, brutal, și așa o ținuse pînă la capăt, cu atît mai mult cu cît, pe măsură ce blonda platinată se dăduse de ceasul morții să-i dovedească patima, el nu descoperise decît ecourile unei îndelungi experiențe. Și asta-l scîrbise. Și scîrbindu-se, îi frînsese oasele — cum se spune — tot mai înverșunat. La naiba. Cum de fusese în stare ? El ! El, cu convingerile sale nestrămutate, cu ideile lui despre lucrurile „sfinte", el în persoană !

Găsi spray-ul cu insecticid universal și-l scutură în mînă să-și dea seama dacă nu-i gol. Mai era destul. Avuseseră în bloc o invazie de gîndaci. Tot blocul se războise eroic cu gîndacii. Îi lichidaseră.

Așeză toate lucrurile la loc, închise bine ferestrele și pulverizâ otrava prin toată casa. Mirosul dulceag se răspîndi cu iuțeală, făcînd aerul de nerespirat. Era bine așa. Avea să-l pătrundă și pe el, în toți porii.

Fragmente din volumul de nuvele „Blana ursului din pădure".

Antologia «Luceafărul»

„Poezia Luciei Negoiță are o vitalitate remarcabilă, care departe de exuberanță, de vivacitate frivolă... E un lucru care evidențiază refuzul confortului și, în egală măsură, o gravă asumare a exigențelor pe care talentul le impune."

DANIEL DIMITRIU

„Prea puține din locurile comune ale lirismului feminin pot fi întîlnite în poezia Luciei Negoiță."

DINU FLĂMÂND

„Lucia Negoiță trăiește din prospețimea percepțiilor, din puterea de figurație într-un deja conturat spațiu al confesiunii, tulburător prin concretețe și ingenuitate, prin amestecul specific al sensualității cu reflexivitatea".

RADU SĂPLĂCAN

lucia negoiță

Altfel cum

Cît de săracă, mă îmbrăcasem în trup
în haina necusută a sîngelui aprins
cît de săracă m-am aflat
mă îmbrăcasem în trup...

Nici o absență la apel
cîntecul de leagăn pus la megafon desigur, la maximum,
emoțiile noastre la persoana întîi plural
turnul parașutiștilor face semn, mă strigă
cu vocea răgușită, plină de tandrețe
„viens, viens, ma brune".

Viețile altora dau buzna în cameră
prin lentilele curcubeului fabricat ad-hoc
fie că spală trotuarul de la abator
cămașa purpurie a soldatului – totuna

cît de săracă... am știut vreodată
vremea mărgăritei de munte
a cimbrului uscat în albii vechi
a viei ca o-mpărătiță de Bizanț
cu coapse-nguste și brățări la glezne

acum fraternitatea asta nu are nevoie
nici măcar de proba sîngelui, de picătura simbolică
altfel cum aș fi ghicit
că fetița cu părul strîns
ce-mi poartă numele
(acolo, la serbarea sfîrșitului de an)
a și auzit plînsul copilului pe care-l va naște
da, da, chiar atunci cînd a luat linguriță încărcată
din tortul cu frișcă.

Un sfert de secol de singurătate

Aproape veselă, feroce și tandră
aruncă pietricele în lacul zdrențuit
„așa arată sfertul meu de secol
de singurătate
plin cu întîmplări și dovezi ambulante :
moartea fratelui meu cu o zi înainte de terminarea
războiului
piciorul rupt în zăpada groasă de-un deget
grămada de tablouri cumpărate din banii pe-o carte
camera mirosind a lapte muls proaspăt
în care nu voi intra cu tine niciodată..."

aproape veselă, cu pletele frunzei în mîini
ea are inimi mai multe,
care cîntă întîi
cea molatecă, cea reavănă, cea înțepătoare ?
și carnea secundei frîntă în două
pe cearcănul sînului
pe încuietoarea genții verzi,
sărutul pe gură al zilei cu noaptea,

aproape veselă și fără fard
în bluza ușoară, în sandalele ieftine
de parcă-nadins uneltesc să nu-ți plac
aruncă pietricele în lacul zdrențuit
cît să amîn plînsul în hohote
cît să mă scutur de semințele gata de încolțire
cît să conjur, amintirea ce va să vină
„nu mă trăda cu primul venit".

Fărîmiturile zilei

Nimic mai simplu
să facem economii de vorbe
se poartă penuria, doamna asta en vogue
pistruiată și băiețoasă ;

scriu în jurnalul meu
în drum spre Rona de sus
printre căutătorii de păduri din Maramureș :
„industria de blue-jeans mereu înfloritoare".

la bîlci copilul mă învață semnalele electrice
contactele magice au gust de limonadă verde
(profesor bun, elev nepregătit)

și pe deasupra chipul meu nemilos
lîngă minzul din rezervație
și teancul de cărți cu poemele prietenilor
necitite, vai, pînă la capăt.

Mai viu e trupul plîns sau cel ce plînge

La apa trupului stau și plîng
ochiul carnivor mă sfîșie fără să sîngер
mai viu e trupul plîns sau cel ce plînge ?

La apa trupului... ținînd în brațe
zălogul risipit pe umbra lunecoasă
a unei răni uscate ca o hartă veche
mai viu e trupul plîns nu cel ce plînge.

tăcut adună idolul candorii zdrelite
în cîntecul naiv al femeii care albește pînza ;

erotica bătaie din aripi a morții.

În vîrful bradului

În vîrful bradului în vîrf de brad
pe Mireasă o vor urca în sicrinel
să treacă prin moartea promisă
prima oară s-ajungă la El,

În vîrful bradului în vîrf de brad
stelele vor cobori s-alinte făptura
mîngîind-o șăgalnic pe la încheieturile
înțepătoare ca mura,

În vîrful bradului în vîrf de brad
m-am urcat pînă creștetul mi s-a făcut rădăcină
altui munte înălțat
cu păsări de pradă poftite la cină,

N-am mai coborît din vîrful bradului
din vîrful bradului din vîrf de brad
izgonită pe calea ne-ntoarsă
mirosind a negru – verde răsad,
În vîrful bradului, în vîrf de brad
pe Mireasă o vor urca în sicrinel
să treacă prin moartea promisă
prima oară pînă s-ajungă la El.

Casa din vis

Tu ai un paradis...

ce poate ascunde
prelungul pîntec al salciei
decît fructul oprit ?
ungherul singuratic năpădit de căpșuni
libelula drogată cu aer curat
sau fata cu părul ud
în loc de aripi pentru un înger

aș vrea să nu fie așa
dar știu, vei pierde numărătoarea
scrisorilor de la mine, pe frunze,
numai și numai fiindcă
nepoții, copiii vor veni
să cucerească acel petec de pămînt
asta va fi cruciada lor
scrisă pe tablele ierbii
un petec de pămînt cu sălcii și tufe de răsură,

dar zîmbetul meu se usucă
înginînd casa din vis
iau copilul în brațe
– uite o macara, încă una
uite soarele dat cu iod
din nou, în gînd,
lipsită de curaj
– uite floarea de fin
e ca o sacristie.

Detaliul

Cu Johann Sebastian în cimitirul de mașini
prin rășina de fum fără memorie
o, muzica dintîi cu ochiul e văzută,
timpanul a înghețat
Catedrala e întreagă
proporția de aur
locul ferestrelor
zidul iertării și al dojenii,
și cel pentru martiriu
locul făptuirii
și cel pentru căință
tablele legii nu mai înțeapă
ca spinul unui bătrîn trandafir
iată detaliul
detaliul culpabil
sabia fără tăiș
trecut și prezent într-o singură vale
un singur supliciu
sacul de lacrimi
legat cu grijă la gură,
detaliul, detaliul culpabil
aleile asurzite de liniște
Johann Sebastian strivit în portbagaj.

„Starea de voluptoasă și crispată visare, chemată să delimiteze (...) cadrul ideal-mitic propice revelării conștiinței de sine a omului (...), iată pe scurt, formula poetică la ale cărei privilegii aspiră (...) Ștefan Ioanid".

NICOLAE CIOBANU

„Că, uneori, cea mai rebelă imaginație corespunde simultan și fratern, celei mai disciplinate reflexivități, ne-o arată, destul de convingător, Ștefan Ioanid, poet ce promite o devenire frumoasă într-o direcție lirică mai puțin frecventată azi : cea a contemplației euforice".

LAURENȚIU ULICI

„...repetițiile, eliptismul, aspectul fragmentar, ca o emanație de hierofant, șuițele de epitete juxtapuse dau esențe parcă extrase dintr-un circuit cu numeroase retorte. Un aer hieratic și ascet risipește mister peste acest precipitat".

DINU FLĂMÂND

„Hieratismul gesturilor particulare capătă prin efectul hipnagogic al parfumurilor rare un sens mai larg, de comportament arhetipal unde mișcarea urmărește (și nu realizează) integral repaosul, unde muzica are ca țintă (și n-o atinge niciodată) tăcerea".

DAN LAURENȚIU

ștefan ioanid

Mimesis

Uriașele
flori galbene, plutitoare
și cu carnea
adînc încarcerată
– răsuflarea
lor ca un bici.
Pe obrazul
indiferent al dupăamiezii.

Grație și oroare

in memoriam Emil Botta

Aburește ființa ca o piele
pe discul fulgerător
al cuvîntului

(în îmbinarea
obscură a semnelor sale
toate lucrurile au fost
cuprinse. Și zbuciumul
acesta în care întîrziI! îți arde
ochii – ca o mătase
tîritoare. Ca o pînză

cutezătoare peste țara
fericită a mădularelor tale.
Ca o suliță – Ea

traversează
luminișuri. Miresme.
Ca o suliță prin toate
numirile!

Și se oprește
la tine, subt coasta
a șaptea, spintecătoarea.

O, subtilă
oroare! Toată în lacrimi! Tu
nu te mai poți naște decît
în locul celui care
acum

Se întunecă. El
își poartă sfiala pe umeri. Surîsul
hermetic. Năruit.
în truda poruncii sale stă
ca imaginea lucrului
în chiar lucrul
ce-o zămislește).

Cu taina
sa dreaptă se împotrivește.
Te privește în față.
Așa cum stă

la marginea Ta
ca la marginea mării stă.

Peste valurile mărunte
cuvîntul său
ca un prunc

luminează din taina etherului.

Discurs asupra metodei

Nu te teme, nu toate cuvintele
sînt ucigătoare, ele

spală dușumeaua,
fac un pas înainte, se descheie
la toți nasturii, picior
peste picior
cu triada
sîngelui în gură, desnădăjduite
din greșeală, fericite
prin profesie,
ca o gură

care știe să rîdă
prea bine, care știe,
neîncetat, în picioare,
să-și aștepte
cafeaua, țigara, iubita
în săritura spectaculoasă a nopții.

Chiar și tu
cu mîinile-n ele, pînă
la coate. Gospodărește.
Dar, vai!
degetele tale
s-ar putea să ajungă pînă
la Ieronim în chilia sa – citind
dintr-o carte (care nu există!)
Ci leul,
în somnu-i extatic,
el știe

prea bine privirea surîzătoare
și nedumerită a sfîntului
spre grădină
punîndu-și
monotona și ferocea întrebare:
Acest roi de albine
deasupra rozamei!
Dar ce este
cu acest roi de albine
deasupra
cuibului de rozame?

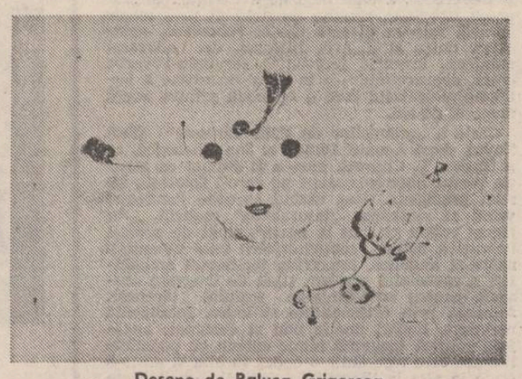

Desene de Raluca Grigorcea

Poveste (fragment)

Albina
în singurătatea legii
sale – se întreabă legea
se întreabă
albina
cine piere alături
în îmbietoarele curți
te îmbie cu paradisul
cu o sprintenă grabă. (Am

dormit atîta
și ce al nostru părea
se îndepărtează de sine).

Și iartă-ne
doamne! coboară
Albina-Ioanul și zice
coboară
Albina și zice
Ioanul Acuma Cel Singur
din mijlocul
somnului suindu-și pe munte
povara buimacă.

Epilog

Ce poveste, Prospero!
Spiritul
tău poate acum atesta
solidarități strălucitoare,
abilități

fără seamăn,
o cumplită
îndoielnică morală în dosul

acestei povești inexplicabile.
O!
dar eu am văzut-o!
acolo sub frunzele
și potirele tainice
șoptindu-ți

de dragoste
că viața
ta totuși trece

dincolo de semnele muritoare.

Anamnesis

Fumul, de pe coline, totdeauna pur.

NUMELE POETULUI

Dan David

După propria-i mărturisire, Dan David este autorul a șapte volume, patru de poezie, trei de proză, deținătorul a cinci premii literare, printre care și premiul de poezie al revistei „Luceafărul" pe anul 1979, revista care l-a descoperit și în al cărei cenaclu a citit în mai, 1975, despre poezia sa s-au pronunțat încîntați foarte mulți autori contemporani de-a lungul anilor, Eugen Barbu, Romulus Georgescu, Constantin Sorescu, Marian Popa, Ion Lotreanu, Dan Mutașcu, Ion Horea, Valentin F. Mihăescu, recunoscîndu-i talentul de „poet în toată puterea cuvîntului" (Valentin F. Mihăescu), Adrian Păunescu neezitînd să semneze în „Flacăra" (29 mai, 1980) aceste fraze euforice : „Stimați cititori, bucurați-vă ! Un poet tînăr a intrat în casa revistei noastre și ne-a adus un minunat poem. Poate este unul dintre marii poeți ai literaturii noastre de mîine. Deocamdată publicăm un mare poem scris de acest tînăr. Numele lui este Dan David. Simt în el un nou mod de a trăi al poeziei române, al poeziei de dragoste față de patrie și față de ideal. Bun venit, Dan David !".

„Dan David s-a născut în anul 1952, în comuna Bertea, județul Prahova. Pînă la vîrsta de 26 de ani, el a fost rînd pe rînd : cioban, văcar, mașinist, mecanic, muncitor necalificat, miner, lăcătuș de mină, lăcătuș de țesătorie, primitor-distribuitor, șef de depozit, tehnician, electrician acumulatori, profesor și învățător suplinitor, ghitarist la baluri și hore sătești. Cînd a avut D.D. timp să cunoască și să practice atîtea meserii, e un mister. A paște însă vaca faulknneriană, sau a fi, ceea ce ambiționează să fie orice scriitor : un „primitor-distribuitor" înseamnă un fel de a privi viața cinstit, direct și cît se poate de original, dacă te apuci să scrii. (....) Dan David scrie febril la el acasă, în satul Bertea, retras într-un pod (cu fin ?) și privind ansamblul realității prin „cucuvea", acolo unde își face deobicei cuib și roiul de viespi... (Constantin Țoiu, „România literară", august, 1978).

„Să fii dascăl într-o comună din apropierea munților. Scrisorile tale cu salutul zăpezii ori al exploziilor vegetale să fie o emoționantă însoțire a copilăriei, într-o neoprită mărturisire a unui suflet romantic. Dan David așteaptă generozitatea spațiului literar, ca un semn primăvăratec peste păduri. Printre confrați trece grăbit și cu demnitate, mai adăugînd niște manuscrise și dispărînd într-un spațiu necunoscut". (Ion Horea, „România literară", martie, 1979).

Fascinantul personaj descris de Constantin Țoiu, „așteaptă generozitatea spațiului literar", cu expresia lui Ion Horea, spațiu literar în care, paradoxal, nechemații pătrund mai ușor, scot cărți după cărți în zîmbirea condescendentă a criticii, fac frumoasă carieră de funcționari literari și, bineînțeles, sînt foarte chibzuiți cu „generozitatea".

„Geniu al eșecului" întîi de toate pentru că nu a știut pînă acum să-și regizeze ieșirea în lume, citind la oricare cenaclu dispus să-l programeze să citească, oferind spre publicare poeme și proze tuturor revistelor, mergînd pe la toate editurile și uitînd să mai revină pe unde a mai trecut, organizîndu-și neinspirat cărțile, Dan David se apropie de vîrsta de treizeci de ani fără a fi reușit să debuteze în volum. I-am citit pe rînd aproape toate poemele, cred, obligîndu-l să selecteze ceea ce are mai bun într-o singură carte, m-a ascultat și din nenumăratele „avalanșe lirice", a ales 36 de titluri, o carte, o adevărată și unitară carte de poeme numită : **„Au plecat roboți cîntînd la coasă" — poeme rock**, șocante, vii, ilariante, probînd stăpînirea unui stil oral, sincopat, agresiv, debordant, mozaicat, reunînd în albia lui textuală expresia frustă familiară, provincială sau argotică și citatul prețios, enunțul grav, melancolic, desperat și chiuitura folclorică sau calamburul care-l subvertează, locul comun și metafora surprinzătoare, memorabilă.

O carte cuceritor confesivă, emanație a unei mitologii a ruralității filtrate de viziunea poetică (Aron Cotruș, Tudor Arghezi, Marin Preda, Ion Gheorghe), a unei „țărănii" asumate sentimental și livresc, și a unei mitologii a spațiului literar : obsedat de condiția sa de „țăran cult" și de fabuloasa viață a literaturii, Dan David intonează o apologie profundă, plină de pasiune, sarcasm și **ireverență, a unui mod de existență real și a unuia imaginar**, reunite inextricabil prin magie verbală într-un discurs poetic vehement, seducător, dulce și otrăvit, pitoresc, de adevărat muntean, invenția lingvistică servindu-i verva orală, neexercitîndu-se în pura gratuitate a letrismului-schizoid care e la modă printre poeții munteni de azi.

Carte a „mihnirilor de tînăr cărturar" (Dan David, după Leonid Dimov și Ion Gheorghe, ca și Traian T. Coșovei, pare a fi studiat cu atenție versul liber arghezian pe care-l folosește firesc, inteligent, rima căzînd aproape incidental vrînd să sugereze „naturalețea" rostirii), „Au plecat roboți cîntînd la coasă", țipăt de protest împotriva urîtirii, computerizării unei umanități naive și angelice, împotriva terifiantei amenințări a războiului nuclear, țipăt de dragoste senzuală pentru străvechimea traiului țărănesc, frapează prin originalitate stilistică, inteligență nervoasă, limbaj poetic nou și derutant, angajare politică (neavînd nimic comun cu poncifele literare care trec dintr-o epocă în alta și dintr-o carte în alta la literații de duzină), sensibilitate acută, exasperată. Dacă ni s-ar permite am cita în întregime poemul **„Vineri" — o zi din Jurnalul Computerului din Neanderthal, anul 2000 e.n.**

Nu ne îndoim că un editor ca Mircea Sântimbreanu, care a publicat atîția autori tineri „dificili" și extraordinari sau cărți cu adevărat zguduitoare semnate de autori necunoscuți, va publica și această carte, cu condiția, desigur, ca ea să-i fie dată la lectură, întreagă.

Toți premiații revistei „Luceafărul", dealtfel, așa cum se obișnuia, ar trebui să fie debutați de edituri, nu printr-o favoare ci prin recunoașterea unei investituri la care s-a ajuns după ani întregi de muncă ; Dan David, premiatul revistei „Luceafărul" pe anul 1979, „este poate — ca să încheiem cu vorbele colegului Adrian Păunescu — unul din marii poeți ai literaturii noastre de mîine".

Cezar Ivănescu

«Întîlnirea din pămînturi»

Urmare din pag. a 3-a

libra semnificațiile, faptelor într-o totalitate a lumii naturale, cu efect unic.

Desigur, întreaga povestire prezintă elemente de echilibrare, reperabile retrospectiv : sînt precizările cadrului natural, ale unei naturi indiferente față de tot ce se întîmplă în ea.

Indiferența, manifestată uneori prin existențe paralele dovedește, în toate povestirile din primul volum al lui Marin Preda, suveranitatea naturii. Omul nu se confruntă cu natura, este cu atît mai puțin stăpînul ei : el pur și simplu trăiește în natură, căreia îi este indiferent sau care îl ignoră. Această condiție a omului este prezentată de Leopardi în **Dialogul naturii cu un islandez.** Natura spune omului : „Ți-ai închipuit oare că lumea a fost făcută pentru voi ? Acum știi, în sfîrșit, că în faptele, în orînduielile și în acțiunile mele, în afară de foarte puține, am avut și am totdeauna un scop, urmărind cu totul altceva decît fericirea sau nefericirea oamenilor. Cînd eu vă vătăm, în orice chip și prin orice mijloace, nu bag de seamă decît foarte rar ; tot așa după cum, în mod obișnuit, dacă vă desfăt sau vă fac bine, eu habar n-am ; și n-am făcut, cum credeți voi, anumite lucruri, sau nu desfășor anumite acțiuni ca să vă desfăt sau să vă fie vouă de folos. Și, în sfîrșit, chiar dacă mi s-ar întîmpla să sting toată specia voastră, eu n-aș băga de seamă acest lucru". Această indiferență naturală va fi regăsită la Thomas Hardy, iar în secolul nostru la Samuel Beckett. Ea este caracteristică lui Marin Preda din **Întîlnirea din pămînturi**. Aici, natura nici nu se mai destăinuie oamenilor, cărora le oferă prin elemente cosmice și meteorologice, vegetale, animale și minerale doar termene de referință impasibile, absente, neutre, indicînd finitul unor fapte, acțiuni și sentimente prin finitul altora.

valeriu bucuroiu

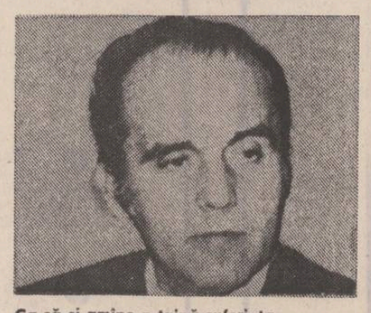

Cînd fluturi...

Omida poartă ochelari de soare
Și trece în cadență peste frunze
Cînd nimeni nu-ndrăznește să acuze
Se merge din eroare în eroare.

Își lasă pletele băloase să atîrne
Printre covrigii mugurilor sparți.
De luni, cînd iese luna, pînă marți
Rămîne cerul sprijinit în bîrne.

Se spală de păcate ca muzica funebră
Pe o cascadă văruită prost
Făcînd din ghilotină adăpost
Cînd fluturi se tocesc albiți de febră.

Destin

Pătrund în tainele nimicului și văd
Cum aripa luminii se destramă
Peste îngusta lumii panoramă
Rămasă fără singe-n calapod.

Constat că inamicii s-au retras.
De pe colinele uimite
Coboară-n haos cîrduri de termite
Ce se feresc la fiecare pas.

Ascundem universu-n paranteze
De teamă că un fir de praf
Dormind cu fața la cearșaf
N-avu elan să mediteze.

Cerbi păgîni

Timpul lenevea ca-ntr-o solemnă misă
Cînd liliacul nopții scutura
Aripa lui de întuneric grea
În grota cu pereți tăcuți de clisă.

Aeru-și sufla în mîini de frig
Cînd stalactite-ntregi orbeau sub apă
Și foamea pregătea să-nceapă
Asaltul peste-al morții mare dig.

Ca să-și amîne-n taină suferința
Aprinde dibuind un foc peltic
Ca gestul unui jalnic inamic
Ce și-a uitat de spaimă parola și credința.

Și-n palida lumină-ncepe-acum
Să dăltuiască pe-un perete lins
Cu mină îndărătnică de sfinx
Un cerb plutind prin ierburi reci de fum.

Și se umpleau pereți de cerbi păgîni
Înmărmuriți sub gheara stincii.
Se minunau bărbații, femeile și pruncii :
Atîta pradă să le cadă-n mîini !

S-arunc nedumerirea

În linia întîia mi-i hărăzit să fiu
Să iau în piept erorile sudalmei
Dogoarea-nvinețită în dosul greu al palmei
Ce-ar șuiera spre mine fără friu.

De-aici se vede totul sau nimic
Nevroza pumnilor dospind în gest –
Spectacol trist ca un incest,
Vertebre nechezind sub pragul inamic.

Și sus pe-o stîncă aspră vreau s-ajung
S-arunc nedumerirea la picioare,
Să pot opri a uraganului turbare,
Cu lacrimi să nu știu ca să mai plîng.

Valori arhetipale ale culturii românești

Cînd a apărut pentru prima dată în limba franceză (Payot, Paris 1970), cartea lui Mircea Eliade — **De la Zalmoxis la Genghis Han** care, după cum arată subtitlul însuși, cuprinde **Studii comparative despre religiile și folclorul Daciei,** a provocat unele controverse în publicistica românească. Cei care au formulat obiecții critice au dovedit de fapt o incomprehensiune de esență, confundînd planul mitic cu cel istoric. În 1980, prin osîrdia Mariei Ivănescu și a poetului Cezar Ivănescu, ce-și hrănește el însuși poezia cu sevele nepieritoare ale mitului, a apărut la „Editura științifică și enciclopedică"

Gheorghe Răducanu : „Iarnă"

versiunea românească a acestei lucrări care, după cum scrie acad. Em. Condurachi în **Cuvînt înainte** „încearcă să precizeze geneza, dimensiunile și semnificația originară a unora dintre fenomenele ce au apărut în zona românească a lumii, subliniind atît corespondența lor cu fenomenele similare, proprii altor zone geografice, cît și vechimea lor, fenomene ce constituie nu o dată, dovezi, desigur indirecte, dar nu mai puțin grăitoare, ale unei continuități ce nu a fost suficient cunoscută și apreciată de istoricii români și străini".

Să luăm însă aminte la precizarea lui Mircea Eliade: nu este propriu-zis o carte de istorie ci o culegere de studii cu caracter monografic, la care — cum ne informează **Prefața** la traducerea românească — ar fi trebuit să se adauge două mici monografii despre **Colinde și sărbătorile de iarnă** și despre **Călușarii și dansurile cathartice,** care n-au fost însă terminate ; sînt studii despre tradiții mitologice și creații folclorice ale românilor, insuficient cunoscute, începînd chiar cu semnificația mitică a numelor etnice și cultul lui Zalmoxis despre care autorul precizează că, „La fel ca și miturile, simbolurile și ritualurile care stau la baza folclorului religios al românilor, își au rădăcinile într-o lume de valori spirituale care precede apariția marilor civilizații ale Orientului Apropiat antic și ale Mediteranei".

Dacii și Lupii ne dezvăluie originea denumirii etnice (dáos — numele frigian al lupului, dáoi — denumirea inițială a dacilor, cu numeroase alte corespondențe lingvistice, care duc toate la aceeași rădăcină) și ne introduce în universul arhaic al unor ritmuri de inițiere, legate de înrudirea totemică cu lupul, practici atestate în numeroase alte zone geografice. În jurul Lupului mitic s-a cristalizat un complex de rituri și credințe care au însoțit și caracterizat procese de etnogeneză, care au polarizat virtuți unanim recunoscute de curaj, vitejie, neînfricare, ce au configurat dimensiunea mitică a istoriei dacilor. Mircea Eliade consemnează un fapt semnificativ : „Singurul popor care a reușit să-i învingă definitiv pe daci, care le-a ocupat și colonizat țara și le-a impus limba a fost poporul roman; un popor al cărui mit genealogic s-a constituit în jurul lui Romulus și Remus, copiii Zeului-Lup Marte, alăptați și crescuți de Lupoaica de pe Capitoliu".

Și astfel mitul devine istorie; de fapt, mitul nu este în afara istoriei dar el nu ține de ordinul faptelor evenimentiale ale istoriei ci e de natură simbolică, ne dezvăluie nu fapte singulare ci modele arhetipale, momente originare a căror cunoaștere echivalează cu descifrarea tainelor de procedare a eroului civilizator, cu descoperirea originilor civilizației.

Un amplu studiu este consacrat, evident, lui Zalmoxis care este, am putea spune, un centru focalizator al mitologiei geto-dacilor. Am analizat cu alt prilej contribuțiile lui Mircea Eliade din această carte la caracterizarea lui Zalmoxis (**Thanatos si Eros în spațiul culturii românești,** în **Eseuri de filosofia literaturii și artei,** Editura Eminescu 1980). Trebuie să mai subliniez însă unele idei. Grota sau locuința subterană în care se retrage zeul are un caracter ritual și simbolic — prin katabasis sau descensus ad inferos, se urmărește îndeplinirea unui ritual inițiatic; în esență este vorba de o moarte inițiatică spre a putea întemeia un nou mod de existență. Tema ca atare este foarte răspîndită la indieni, persi, greci (ocultarea — dispariția și epifania — reapariția lui Dionysos), în legendele creștine (grota de la Bethleem) etc. Grota reprezintă un spațiu sacru, o imago mundi, o altă lume dar și un izvor de regenerare a lumii existente. Tocmai de aceea, unii autori apropiau cultul lui Zalmoxis de cel al lui Dionysos și chiar Orfeu. Din aceste dispariții și reapariții misterioase ale zeului, derivă și așa-zisele călătorii extatice — prin care se caracterizează mai ales samanismul — pentru a prezenta ofrande zeului, sau pentru a căuta sufletul unui bolnav rătăcit sau răpit de demoni, pentru a conduce sufletul unui mort spre noua lui locuință sau pentru a-ți îmbogăți ființa prin comunicare cu Ființele superioare. Chiar dacă pot fi identificate la geto-daci idei și tehnici șamanice, cercetările l-au dus pe autor la concluzia că Zalmoxis nu poate fi situat printre șamani dar el aparține unui mediu religios și cultural aidoma unor personaje istorice sau mitice ca Pythagoras, Orfeu, Musaios, Zoroastru, înțeleptii egipteni sau druizii, „personaje... cunoscute ca avînd experiențe extatice și capabile să reveleze mistere privind sufletul omenesc și supraviețuirea lui", centrat deci, el însuși, pe o experiență escatologică, „pentru că era susceptibilă de a asigura o postexistență fericită...".

Mai importantă însă decît această experiență sau decît sacrificiul mesagerului este semnificația acordată sufletului în tehnica terapeutică sau în conservarea integrității ființei umane (după tradiții consemnate de Platon), astfel încît „eroul civilizator" devine concomitent ceea ce am putea numi „erou spiritualizator", un înțelept de factură orfeică, simbolizînd geniul geto-dacilor, acel fond autohton de valori și credințe despre a cărui „revoltă" și drept la existență vorbea Lucian Blaga. Prin multitudinea de simboluri pe care le intruchipează, Zalmoxis „a regăsit în cultura română modernă prestigiul religios primordial pe care-l pierduse în primele secole ale erei noastre cînd fusese redus la rolul de erou civilizator. Dar, evident, această redescoperire este și ea operă de cultură și se inserează în istoria ideilor României moderne".

Dacă Zalmoxis ne introduce în orizontul mitologic originar, autohton — ne și prelatin, celelalte studii ne revelează alte mituri arhetipale de inițiere, de instituire a unor realități sociale și spirituale exemplare românești. În **Volevodul Dragoș și „vînătoarea rituală"** se parcurge drumul invers decît cel al demitizării istoriografiilor de tip critic și raționalist — adevărul cercetat nu este de ordin istoric și de natură mitic-simbolică, revelînd un alt mod de existență și activitate a spiritului care nu exclude și nu se opune antinomic celui istoric. Dar, încă o dată ; sînt punctele de contact, de interferență între legendă și istorie. Mi se pare, dealtfel, că atunci cînd lipsesc documente probatorii pentru conștiința rațională a istoriei, însăși istoria poate extrage mai prețioase învățăminte din încărcătura simbolică a „vînătorii rituale" decît din postularea realității istorice a lui Dragoș. La cronicari, legenda întemeierii principatului Moldovei rămîne legendă și nu oferă elemente lămuritoare de ordinul istoricității. Rămînînd însă în sfera mitului, Mircea Eliade aduce în discuție o bogată literatură de comentarii a multiplelor variante ale temei vînătorii rituale — foarte răspîndită atît în Occident cît și în Orient — care face parte din miturile de origine : nașterea unui popor, întemeierea unei colonii sau a unui oraș. Delimitîndu-se din nou de tradiția istorică românească privind întemeierea principatului Moldovei, marele istoric și teoretician al miturilor și religiilor scria : „Dar este important să distingem cele trei realități diferite: 1. evenimentul sau procesul istoric al întemeierii principatului de către românii coborîți din Maramureș, 2. tradiția despre acest eveniment așa cum a fost înregistrată, interpretată și prezentată de primii istoriografi; 3. mitul întemeierii, comportînd ca elemente esențiale urmărirea unui zimbru de un grup de vînători, traversarea munților, omorîrea unui animal sălbatic și hotărîrea de a se așeza într-un ținut abia descoperit". M. Eliade respinge opiniile lui R. Voia și Gh. Brătianu despre originea indiană sau maghiară a legendei, susținînd existența unei versiuni originale românești, avînd rădăcini autohtone îndepărtate în mitologia și religia dacilor, în acele culturi sincretice preistorice de vînători la care animalul oracular putea să devină emblematic pentru începuturile, actul de întemeiere a unei noi realități etnice sau statale.

Mitul jertfei, legat de legenda **Meșterul Manole și Mînăstirea Argeșului** face parte din aceeași categorie a miturilor de origine. Autorul dezvoltă cercetări mai vechi, îndeosebi **Comentarii la legenda Meșterul Manole** din 1943. După ce prezintă cîteva versiuni balcanice și ungurești, puncte de vedere și exegeze folclorice, istorico-literare, stilistice — între altele părerea lui Caracostea că în forma ei românească legenda își realizează pe deplin destinul estetic, M. Eliade analizează din punct de vedere al morfologiei și istoriei ritmurile de construcție, al miturilor cosmogonice care cer uneori sacrificii sîngeroase dar rareori stimulează în conștiința creatoare mitico-artistică a poporului o capodoperă așa cum s-a întîmplat cu **Meșterul Manole** al cărui destin în cultura română modernă nu va fi întrecut decît de Mioara năzdrăvană — poemul fascinant al **Mioriței,** asupra căruia controversele și comentariile umplu biblioteci întregi. Cu aceeași probitate și scrupulozitate ce-l caracterizează, M. Eliade prezintă multiplele interpretări ale fenomenului „mioritic" — una din cele mai suculente surse de inspirație pentru scriitori, muzicieni, artiști plastici. El nu acceptă una din cele mai răspîndite înterpretări potrivit căreia **Miorița** ar simboliza resemnarea senină în fața morții și nostalgia reintegrării cosmice ca trăsătură națională caracteristică, subliniază ideea „spațiului mioritic" al lui Lucian Blaga ca matrice stilistică sau orizont specific al poporului român și al culturii sale, se oprește mai mult asupra exegezei lui Constantin Brăiloiu care — ca și H. H. Stahl are meritul de a fi degajat anumite elemente constitutive ale **Mioriței,** mai precis ale „preistoriei" baladei. Dar obiecția sa, argumentată, convingătoare, vizează o anume insensibilitate față de valoarea poetică excepțională a baladei, reducerea semnificației ei la o „preistorie" folclorică — atitudini, ritualuri, credințe ce au precedat-o. Însăși circulația ei largă în medii nepastorale probează autentica sa valoare umană, „caracterul ei general românesc... care emoționează ca nici o alta sufletul poporului", ceea ce explică „adeziunea totală și spontană a poporului român la frumusețile poetice și la simbolismele cu implicațiile lor rituale sau speculative, ale baladei". Ceea ce justifică aprecierea multor autori moderni care ridică **Miorița** la rangul de „arhetip al spiritualității populare românești".

Există aici o viziune de adîncime etico-filosofică și estetică asupra unității vieții și morții pe care numai marii poeți și vizionari o mai pot avea, e prefigurată o nuntă de proporții cosmice și un cosmos transfigurat, o solidaritate între om și natură, „care nu mai este accesibilă conștiinței moderne". De ce resurse sufletești trebuie să dispună păstorul din **Miorița,** de fapt omul român în general, pentru a preface evenimentul nefericit al morții în „nuntă mistică", asociindu-și elementele naturii la un spectacol feeric de proporții cosmice! Nici teama sau disperarea existențialistă a morții și nici cultul nihilist al morții nu-i îmboldesc cugetul permițîndu-i să triumfe asupra propriului său destin ci țării morale țîșnesc din adîncuri de istorie, din cumplita răstriste a destinului său istorico-geografic, din statornică existență în spațiul carpato-dunărean. „Nu altfel au reacționat românii, ca și alte popoare ale Europei orientale, în fața invaziilor și catastrofelor istorice. Ceea ce am numit în

Gheorghe Răducanu : „Veneția"

altă parte «teroarea istoriei», este exact înțelegerea acestui fapt: deși ești gata să săvîrșești orice, cu toate sacrificiile și oricît eroism, ești condamnat de istorie, aflîndu-te la răspîntia invaziilor... sau în vecinătatea marilor puteri militare dinamizate de fanatisme imperialiste". Dată fiind inegalitatea zdrobitoare față de invadatori, nu ar fi fost suficiente apărarea militară și politică, fără forța sufletească de natură morală a poporului român de a-și asuma și de a valoriza un destin tragic într-un orizont spiritual menit să asigure potentarea și continuitatea unui proces creator ce nu aparține doar tradiției ci continuă și în zilele noastre — un proces în care legenda devine istorie, iar istoria dobîndește caratele de aur ale mitului.

Al. Tănase

Lectura poeziei

După **Lampa lui Diogene** (1970), **Poezie și modă poetică** (1972) și **Orfeu și tentația realului** (1974), noua carte de interpretări literare semnată de Ștefan Aug. Doinaș permite configurarea unei viziuni de ansamblu asupra acestui sistem de lectură. Îndelung familiarizat cu Capodopera, cristalizîndu-și voluptățile lecturii într-un limbaj rece savant, dar fără pedanterie, și orgolios cu măsură, turnat într-o armătură de referințe culturale solide (pentru care Grund-ul germanic elimină efloriscențele stilistic-eseistice ale formației intelectuale „catalizate" de spiritul francez, în favoarea impresiei fondate pe sistem filosofic și estetic și petrecută într-un stil conceptualizant, cenzurînd fervorile oralității), Ștefan Aug. Doinaș practică o adevărată paideetică a lecturii. Totul este aici elaborare, re-prezentare, demonstrație și voință de sistem ; se merge direct în inima textului, pe baza unui gust sigur, ce nu refuză ludicul armonios, dar pentru care esențială este obsesia limbajului poetic, tentația limitelor acestuia, prin abordările din perspectivă psihologică, unde tematismul se confundă cu simbologia, istoricul se subsumează esteticului superior, metoda fenomenologică permițînd atacul esențelor infratextuale, totul în numele unei fascinații a Semnelor **personalității** creatoare. Lectura lui Ștefan Aug. Doinaș este un aparat demonstrativ perfect asamblat, de o coerență supărătoare, chiar, pentru un spirit cu apetență la pluriserniia speculativă ; detectările sînt precise, formulele întotdeauna revelatoare, „subsolul" paginii este pigmentat neostentativ, dar ferm, cu nume de răsunet, ce sufocă ab initio vagul și divagația critică. „Mi se pare indiscutabil că actul critic autentic nu poate fi decît expresia fidelă a unei personalități critice, a unui creator în persoana căruia cultura filosofică, artistică și literară, gustul estetic, intuiția valorilor și demersul metodologic converg, toate, pentru a impune o nouă viziune critică asupra unei opere." Este un tip de lectură care se vădește pertinentă în special la operele poetice **de cultură,** implicînd, adică, fie o personalitate complexă, interesată în poezie de spirit și nu de narcisisme fals-îmbătătoare, fie de un sistem de referințe ideatice, în cadrul căruia textul abordat să capete atributele generalului, ale eternului poetic (poezia însăși, a lui Doinaș, nu este altfel). Capitolul **Despre moda poetică** din **Poezie și modă poetică,** capitolele **Poetica și miturile** și **Fragmente teoretice,** ca și cel ce se numește **Orfeu și tentația realului,** și, în fine, **Eseu asupra poeziei lui Lucian Blaga** din **Lectura poeziei,** alături de studiile pe teme specifice Traducerii, — dau seama în chipul cel mai pregnant de validitatea celor afirmate mai sus.

Nucleul primar al acestui sistem poetic și interpretativ este, cum spuneam, Limbajul și aventura sa de cunoaștere pe calea ontologicului poetic. Natura profund spirituală a poeziei adevărate, datele sale de inițiere, natura sa ludică și translogica emoționalului, rostul artifexului în organizarea ceremonială a discursului poetic, bogatele referințe la lumea romantică germană, raportul dintre limbaj ca autoritate a realului și poet ca autoritate a limbajului, sau ca sclav al acestuia, problema transpunerii codurilor poetice universale în românește, problema înstrăinării de limbaj, a alienării acestuia direct sau invers proporțional cu persoana poetului, rostul taumaturgic sau maladiv al limbajului, statutul cosmic-armonios ori destructiv și autoanihilant, al acestuia, ș.a.m.d., — toate țin de această fundamentală și pe deplin fecundă obsesie a Rostirii poetice. Astfel, **Lectura poeziei** se va orienta cu precădere spre universurile dominate de voința întemeierii mitice a realului prin dominanta expresiei de sine ca limbaj ontologic, prin poetica misterului și a spunerii incifrate (la Blaga), către lumile poetice unde „poeta faber" devine „poeta ludens", lexicul „participînd" la lumea concretă și unde „textul-jucărie" și „textul-organism" compun contextul originar al voinței poetice **(Ludicul-vector principal al poeticii argheziene,** dublat aici, teoretic, de eseul **Despre joc și jucării),** către forma fals simplificată a emoționalului în tipare poetice pentru care redundanța acordă tensiunea lirică la magia verbală a descîntecelor **(Despre poezia lui Zaharia Stancu),** către limbajul ce acoperă o dramă — „descriptivul devine un alibi al conflictului psihic" **(Însemnări despre poezia lui Al. Philippide),** către limbajul ca proiecție cosmică, unde peisajul natural este „un alibi pentru peisajul istoric-moral" (la Geo Bogza), către elaborarea picturală a discursului poetic, ce maschează de fapt un lirism sapiențial (la Radu Boureanu), către limbajul pentru care artificiul major devine substanță lirică (Eta Boeriu) sau „propensiune spre imaginea critică" (Marcel Gafton), către poezia pentru care cuvintele devin sume — „depozitare" ale unui trecut estompat (Dominic Stanca), către o „retorică a limbajului aluziv" (A. E. Baconsky) sau o „rigoare muzicală" stăpînită de discreția unui „demon jucăuș" (la Ion Horea), către limbajul poetic edificat pe baza unui fundamental „divorț dintre real și imaginar" (la Nichita Stănescu) sau unde rostirea edifică, prin „propensiunea spre mit" o adevărată „viziune curtenească a realului" (la Florin Mugur), către performanțele prozodice impecabile, „circumscriind ceremonios o realitate enigmatică" (Mircea Ciobanu) sau către alchimiile verbale (Mihai Ursachi), către „o voluptate insațiabilă a vocabularului" (la Emil Brumaru) sau către restructurarea viziunii lirice prin recuperarea prozodiei tradiționale (Gheorghe Pituț), către formele poetice care nu zguduie limbajul dar manipulează „delicat mari energii interioare" (Marius Robescu) sau pentru care risipele verbale dispar în favoarea transparentizărilor (Dorin Tudoran), către lirismul unde „limbajul figurat apare, cu necesitate ca limbaj prim, ca limbaj prin excelență" (Mircea Dinescu). La fel, se va urmări impulsul originar al rostirii energiei daimonice, însumînd temele morții și rapacității universale, însingurării și grandorii și elanul vertical al patosului metaforic **(Nietzsche și condiția ditirambului),** sau Cuvîntul și Realul fixînd o „mitologie a lucrurilor" care „manifestă o prioritate față de conștiință (la Jorge Guillén), fascinația simbolurilor și elanul către o zonă mitico-magică, printr-un limbaj de tip severclasicist (la Wolf Aichelburg) sau se va citi într-o triplă manieră (ca poetizare a unui topos literar tradițional, ca metaforă a destinului poetic și ca rătăcire în esență autoconstituirii demersului liric) poemul **Travelling** al lui Michael Hamburger, va fi urmărită triada mit-istorie-natură în heraldica și simbologia lui Miodrag Pavlovici sau trecerea poeziei lui Pierre Oster-Soussouev de la lirica momentului metaforizat, la cea de anvergură imnică. Și tot de domeniul capacității limbajului, anume de transfigurarea elementelor preluate din fondul folcloric, ține și analiza evoluției istorice a acestui fenomen, în **Poeții români și folclorul ;** sau cercetarea evoluției spiritului traducerii la noi, de la concepțiile lui Asachi și pînă la **Divina Comedie** a Eței Boeriu **(Limba română — organ al poeziei universale).**

Dincolo de acestea, însă, evident că pilonii ce susțin arhitectura cărții de față îi constituie **Eseul asupra poeziei lui Lucian Blaga** și structura esențială a unui studiu neîncheiat **(încă,** sperăm) — despre **Tragic și demonic.** Fundamentată polemic („a decreta teoriile blagiene, în domeniul gnoseologiei sau al morfologiei culturii, ca singurele răspunzătoare de poezia sa (sau... invers) înseamnă a neglija atît rolul biografiei istorice, ca atare... cît și rolul biografiei spirituale a scriitorului", (cum și diferența specifică dintre filosofie și poezie), — cercetarea operei poetice blagiene pornește de la stabilirea unui „prag" — anul 1930 — de la care începe adevărata sistematizare a gîndirii filosofului, urmînd ca zonele spirituale ale volumelor de pînă la **La curțile dorului** (1938) și **Nebănuitele trepte** (1943) să fie abordate nu pe baza ideilor ulterioare elaborării lor, ci prin urmărirea **elementelor de cultură** ce se întrepătrund cu energia lirică. Aceste elemente sînt : Goethe, expresionismul, psihologia abisală și morfologia culturii. Rînd pe rînd aceste patru elemente vor fi detectate în infrastructura textelor : fenomenul originar, analogismul, nucleele ce țin de natura de homo duplex a poetului, tehnica trecerii spre absolut, „apocalipticul" (devenit mister), eternul feminin, scenariul cosmic (agonia universală, absența miraculosului și efectele sale, degradarea transcendentului, natura faustică, egal asimilată și trădată). **Ontologia poetică a satului, Personanța folclorică, Principiul conservării enigmelor** și **Întemeierea mitică a realului** vor sublinia caracterul deja programatic al acestui sistem poetic, pentru ca **„Semnătura" și vestirea, Cîteva motive principale** (invazia autobiograficului începînd cu **Nebănuitele trepte,** heracliteismul, germinația, increatul, somnul) și **„Vara singelui"** („suprema instalare a biograficului" în erosul ardent, cu cristalizări estetizant-contemplative, din poemele ultimilor ani), — să dezvolte tematist nucleele **temperamentale** și **spirituale** ale poeziei lui Blaga, și modul organic de întrepătrundere a acestora. Capitolele XI **(Poeticul și filosoficul),** XII **(Poetica implicită — procedee)** și XIII **(Poetica explicită — tăcerea și cuvîntul)** fundamentează, la nivelul interpretării și al sintezei, observațiile anterioare, urmărind valențele actului liric ca act de cunoaștere, imagismul primelor volume (care pentru Ștefan Aug. Doinaș „nu are nimic comun cu impresionismul", idee convingător argumentată) și scenariul ideatic de mai tîrziu, unde, ca la Arghezi, excesul denotativ nu sufocă lirismul, ci îl vivifică. Deși compartimentat excesiv, eseul asupra poeziei lui Blaga are o osatură de rară armonie, subtilitatea speculativă fiind la tot pasul sprijinită pe o serioasă cunoaștere a temeliilor de ordin teoretic pe care se edifică această poetică de senzorium și esențialitate spirituală totodată.

Implicit, fervorile demonstrative ale eseului despre poezia lui Blaga se vor întîlni în studiul, de certă pregnanță și justețe orientativă, despre **Tragic și demonic,** unde același Goethe, filtrat prin teoriile blagiene de filosofia culturii, va garanta armătura întregului, alături, evident, de Nietzsche, Kierkegaard, Jaspers, Volkelt, Tillich și mai ales Max Scheller. Încă două eseuri ale cărții — cel dedicat raportului dintre Blaga și Goethe pe linia teoriei „Mumelor" și cel dedicat excelentului studiu despre tragic, al lui Gabriel Liiceanu, alături de aplicația la Ditirambii lui Nietzsche, — sprijină structura studiului de față. Dincolo de observațiile vizînd abordarea fenomenului (psihologizantă, axiologică, estetică, etc.), natura angajării eroului, asupra unicității și destinului acestuia, asupra conștiinței tragice, a situației tragice și a Vinei, asupra raportului tragic-christic sau a antinomicului ipostaziat în demonic și a forței creator-echilibrante a acestuia, — rămîne ca o finalizare a demersului de aici, pe linia evoluției de la tragic la demonic, prin potențarea celui din urmă în epocile moderne, să acorde studiului caracterul rotund de rigoare.

Paidetica lecturii desfășurată în această carte conferă demersului lui Ștefan Aug. Doinaș un statut de interpretare exemplară a poeziei.

Dan C. Mihăilescu

atelier literar

poșta redacției

IANUS BIFRONS — CRAIOVA : În lipsa adresei, folosim calea tradițională, spre a vă mulțumi cu emoție pentru copleșitoarea scrisoare, pentru excelentele vești craiovene, spre a vă felicita pentru inspiratele decizii și proiecte pe care ni le împărtășiți. Noile promoții de valori, din care faceți parte (dv., și G.C., și alții de-„ai noștri"), ca și abundența și mai noilor voci, bine „timbrate" și pline de promisiuni, care se fac auzite, în ultima vreme, din ce în ce mai stăruitor, și la fereastra noastră de-aici, vor face în curînd din Craiova (firește, împreună cu numele mai vechi existente acolo), un remarcabil centru de iradiație spirituală, de elevație și bun gust. Veți fi, desigur, aliații de bază ai poetului Marin Sorescu, în nobila lui strădanie de a elibera de provincialism și mediocritate venerabila „Ramuri", și, prin ea, odată cu ea, integrul Parnas craiovean. Salutăm cu bucurie această fericită perspectivă și vă dorim fiecăruia și tuturor succes deplin !

V. MILESCU : Dezamăgitoare, ultimele pagini, inconsistente, „făcute", dominate de programatism și de o insistență didactică. Ceva (dar nu prea mult), în „Ele cred că eu sînt".

B. HORAS : Însemnări delicate, transparente, mult prea triste, cu un freamăt discret, învăluitor. Cele mai bune : „Mirosuri", „Seară la Mogoșoaia", „Spațiu albastru cu nuanțe", „Eseu despre neliniște".

M. COSMETTO : Mulțumiri pentru bunele gînduri și delicata atenție. Ciclul e mai puțin expansiv și ardent decît se putea aștepta, stările sînt oarecum cerebralizate, (mai aproape de cugetare, comentariu, deliberare, decît de trăire și vibrație) sau sever prelucrate, în miniaturi stilizate, decorative. Cele mai bune : „Cînd nu era noapte", „Rouă și cenușă", „Ploaie de stele", „Viorie", „Cîntece" II, IV, VI.

T. M. RARU : E mai bun bancul care circulă, cu aceeași temă.

G. STRUNIERU : După atîta vreme, ar fi fost de așteptat roade mai împlinite, hotărîtoare. A rămas, însă, prea mult loc pentru lucrul de obișnuință, semi-confecționat, pentru naivități și sentimentalisme ușoare, de începător etc. Totuși, cîteva pagini ne țin speranțele încă treze : „Ordin de front", „Imblînzitorul de lacrimi", „Despre sirgini mai cristalizate, de bune perspective : „Martie", „Actorie", „Trepte", „Tezaur".

DIANA BARBU : Sînt și ecouri de autentică puritate și inefabil, printre multe altele de sentimentalism ușor, naiv, mieros, dar, în ansamblu, lucrurile par să evolueze spre mai bine („Întrebare și răspuns", „N-aș vrea să fiu zăpadă", „Ce s-a destrămat", „Iarnă").

G. MEREUȚĂ : Lucruri inegale, dar, printre ele, cîteva promisiuni : „Îmi mai amintesc", „Acolo, memoria", „Memoria". Să vedem...

Ioan Dania, Laurențiu Minuță, Maria, Adriana Răducanu, Giorgia L. Selena, Carmen Fodor, D. Pogorevici, N. G. (Niculești), Dan-Mihail Popa, Verona Roman, Constantin Mihai, Andra Tudor, Palmira Dragoș : Pagini de început, încă șovăitoare, în care par să se audă și unele zvonuri de poezie. Să vedem ce mai urmează.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Cînd niciodată", „Atunci uneori", „Cuvintele", etc. ; „În timp ce-mi frec pleoapele", „Eram copii", „Dintre somn și moarte", etc. ; „Prima chemare", „Lumina lunii", „Moldova", etc. ; „Toamna cu dor", „Disparție", „Actorie", etc ; „Cunosc o țară" ; „Ce este un om singur" ; „Trup de cenușă", „Sufletul scos din singe cald", etc. ; „Ritmuri", „Visuri", „Ochi", „Abatere ?", etc. ; „Zodia Săgetătorului", „Geamul", „Inima și sufletul meu", etc.

Gavril Bâle, Ausonius, Const. Ailincăi, Madison Bathory, Petruț Adrian, Maria Simionescu, Small Anka, I. C. Biciu, T. Barbărosie, Marcel Barbu, Anca Scărlătescu, Const. Stamatis, L. Potîrniche (ceva, în „Alerg"), **Ion Hărbu, Marcel Rădoi, S. Veronica :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

ma ghimpată", „Despre civilizație", „Mitul ciinelui". (Prima semnătură era mai reușită, — aceasta e și ea sub semnul confecției !...).

C. BASARAB : Începe să se definească o dominantă, a fanteziei, cam dezordonată și limbută, care abuzează în voie de graba dv., atît de cantitativă, și, desigur, de o autoexigență foarte largă și toleranță. E păcat, pentru că înclinările lirice nu lipsesc (nici în aceste jocuri de fantezie, „Albastrele țărmuri" și „Doar o singură clipă") și rezultatele ar putea fi mai bune.

M. MARINICĂ : Sîntem bucuroși de a vă fi putut fi de folos oarecum și vă mulțumim pentru vorbele generoase, așteptînd noi vești și manuscrise.

ANA GRIGORE : Cîteva pa-

Botez

Apa era senină și rece.
O luminare (sau luna) ardea
ca un fitil de dinamită ;
Cineva, care răspundea la numele de Ioan,
mi-a pus mîna la gură
și m-a cufundat în apa sfințită.

Și parcă mereu am o mînă la gură,
cînd mă privesc în lacurile fără fund,
și urlu degeaba la peștii din lună,
și urlu degeaba la peștii din apă,
ce nu știu decît să se-arunce pe prund.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Interior cu scăunel și bancă

Un pui de scaun cu picioare moi,
cu plușul roz și cu spătar de lapte
sugea la țîța băncii de sub noi
pe cînd fumam și îți citeam din Fapte,

și era cald și scăunelul pur
scîncea ușor și se părea că n-ai
nici dulce greutate nici contur,
eu îți citeam din Fapte și beam ceai...

GHEORGHE SMEOREANU

Cu soarele

Cu cită răbdare
Și liniște
Îmi pirografiezi tu
Direct pe coala sufletului
Literele vineții ale poeziei mele
Cu soarele
Trecut prin ochii tăi
Ca prin două lupe de gheață.

SERGIU ANGHEL

Ulyses

învață-mă să fiu
din nou lingă tine penelope
în mine e un ocean
în care se varsă
toate fluviile

învață-mă să fiu
din nou lingă tine
să stau din nou
la umbra măslinului

și te întreb mai poți
oare iubi un om
în care au murit
atîția prieteni.

DAN EMILIAN ROȘCA

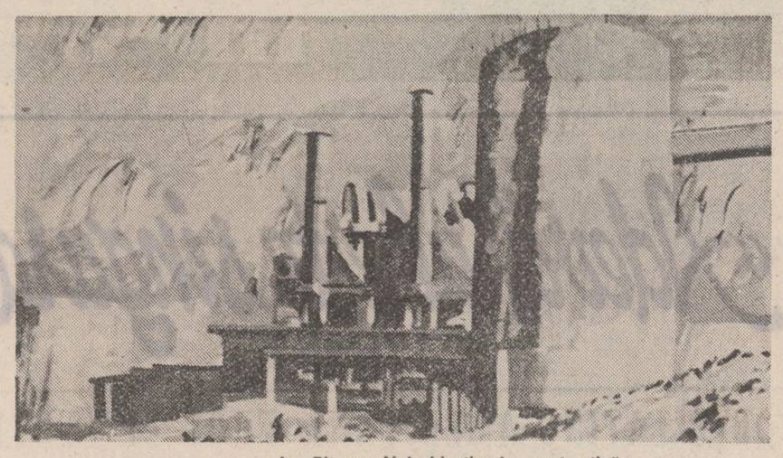

Ion Bițan : „Noi obiective în construcție"

Cînd nu era noapte

Fluturii
au ceva nefiresc
de suav în ei.
Privindu-le nervurile vegetale de aproape,
îmi place uneori să gîndesc
cum că ei
ar fi înflorit
în vremea minunilor,
cînd nu era noapte
și puteam păși peste ape.

MIHAELA COSMETTO

Ochii

Solzii lucii ai realității
cu copaci
tăiați
și universuri în transformare
ochii noștri indiferenți
ferestre ale lumii către noi,

un fel de
ploaie vine uneori să le spele
dar nu le curăță
ci le brăzdează
cu gratii.

IRINA EFTIMESCU

Verbul și carnea

Verbul îmi umblă noaptea prin trup
de la o celulă la alta și ouă
ca o bătrînă matcă într-un stup
cu urdinișul spart în care plouă,

iar pînă dimineața viermi sonori
îmi mișună prin carnea străvezie,
visez c-am putrezit adeseori
și trupul îmi miroase-a poezie.

GHEORGHE SMEOREANU

Zi de iarnă

Într-o zi desigur c-o să mă opresc,
Obosit de gînduri, de-ntrebări, de drumuri,
Peste satu-ntins în vale-o să privesc
Casele cum încă se-nvelesc cu fumuri,

Unele albastre, negre, sure uneori...
Ciorile-o să zboare litere spre cer
Scriind un alfabet știut numai de ciori
Care se înalță, croncăne și pier.

O să latre un cîine, va sclipi o stea,
Gură-adolescentă sărutînd pustiul
Gerul o să muște din tăcerea mea
Cu-o dantură albă, tare ca rachiul.

Într-o zi desigur o să mă opresc —
Urși polari cu anii sîngele mi-au supt
La copii le las pămîntul strămoșesc
Și mă mut în casa mai de dedesupt.

EMIL GAVRILIU

Național și social

Urmare din pag. 1

alte ocazii și analizați pe larg, inclusiv în excelenta monografie asupra celor petrecute cu peste un secol și jumătate în urmă : **1821. Tudor Vladimirescu și revoluția din Țara Românească** de Mircea T. Radu. Este vorba despre de regimul fanariot și tot ceea ce a însemnat el din punct de vedere național și social, în primul rînd, și de fenomenele de dezagregare a vechii orînduiri sociale și de primele manifestări ale capitalismului, în al doilea rînd.

Al treilea factor, care nu poate fi detașat cu totul de cei amintiți anterior, este cel al conștiinței naționale. Domnia străină, învățămîntul în limba greacă, prezența îndelungată în țară a rușilor și turcilor au dus la rezultatul însolit dar nu paradoxal că, în loc să se atenueze, dorința românilor de a fi ei înșiși capătă acum proporții de adevărată conștiință națională oprind ca un liant indestructibil între toți fiii neamului. La această calitate nouă, superioară, a conștiinței de neam a poporului nostru s-a ajuns însă, în primul rînd, grație unui proces firesc de difuzare și de aprofundare a mesajului național lansat de marii noștri cărturari și de curentele de idei ale vremii. Astfel că Tudor, ridicînd steagul revoluției, pe lîngă revendicările de ordin social, a cerut și naționalizarea celei mai înalte instituții a unei comunități : statul.

Pe plan extern, odată cu încheierea epocii napoleoniene și cu crearea Sfintei alianțe, partea de continent care fusese mai cu seamă teatrul unor dramatice confruntări la începutul secolului intră într-o epocă de acalmie. De aceea, rana niciodată pe deplin vindecată a politicii europene, Chestiunea orientală, este împinsă acum iarăși în actualitate.

Acțiunea întreprinsă de Tudor la 1821 nu a fost o răzvrătire oarecare, ci o revoluție în toată puterea cuvîntului. Ea este produsul unor contradicții sociale bine definite și întruchipează năzuința celor ce au înfăptuit-o și a celor pe care ei îi reprezentau de a vedea societatea feudală de atunci altfel așezată. Prin program, prin ideologia subiacentă și prin statutul social al celor ce au susținut-o și, se cuvine să accentuăm, prin conducătorul pe care l-a avut, mișcarea izbucnită la începutul anului 1821 este preludiul evenimentelor pe care le-au cunoscut principatele române în anul revoluționar 1848. Un preludiu mai puțin elaborat și pregătit este drept dar, tocmai de aceea, mai tragic.

Pe măsură ce în principate se dezvoltau meșteșugurile și comerțul, cadrele feudale de organizare a ramurii de bază a economiei românești, agricultura se dovedeau tot mai perimate. De aici rezulta una din cele două dimensiuni ale revoluției lui Tudor Vladimirescu, conținutul ei antifeudal, latura ei socială.

Dat fiind că Muntenia era, în același timp, supusă regimului fanariot, în centrul programului revoluției de la 1821, alături de revendicările de ordin social, s-au aflat cerințele de ordin național, astfel că, într-o caracterizare sintetică, revoluția lui Tudor Vladimirescu este o revoluție socială și națională, ca și bătăliile politice susținute de populația românească din Transilvania pînă la unirea din 1918. Constatînd această împletire indestructibilă a naționalului și socialului, se cuvine să subliniem că ea a fost o constantă a luptei poporului român din toate cele trei provincii istorice, situația specifică a principatelor făcînd ca mult timp, inclusiv la 23 August 1944, orice luptă socială să implice la noi automat, ca pe o inevitabilă a doua față a lui Ianus, dimensiunea națională. De această interconditionare specifică devine conștient pentru prima oară Nicolae Bălcescu, după ce revoluția de la 1848 este înfrîntă de intervenția imperiilor țarist, otoman și habsburgic, și o va consacra în formula : **libertatea din lăuntru nu este posibilă fără libertatea din afară**, statuind astfel o adevărată maximă politologică.

Observațiile făcute mai sus, fără ilustrații și comentarii de detaliu, conduc la încheierea că există o dialectică subtilă a naționalului și socialului care, minuită defectuos, duce la grave erori politice. Întrepătrunderea dialectică a naționalului și socialului este definitorie pentru evoluția istorică a popoarelor mici și mijlocii care au fost, sînt sau pot fi potențial obiect de dominație și imixtiune a marilor puteri imperialiste. Principalul comandament de ordin practic care decurge din relația social-național este că dezideratele revoluționare, sociale, nu trebuie opuse metafizic aspirațiilor naționale. Mai decurge apoi că obiectivele de ordin național adună laolaltă, în aceeași tabără, toate clasele și păturile unui popor, întreaga națiune, cu mici excepții. Și nu poate fi altfel din moment ce cadrul național este singurul context posibil în care se pot înfăptui transformările revoluționare, opunerea socialului și naționalului avînd ca urmare anularea a însăși condiției ontologice de realizare a aspirațiilor sociale ale unui popor. Se învederează astfel că fermitatea pe care o pune România de astăzi în afirmarea principiului independenței și suveranității naționale, departe de a fi expresia naționalismului îngust, cum spun răuvoitorii sau naivii, este condiția sine qua non a evoluției ascendente a civilizației materiale și spirituale în spațiul carpato-dunăreano-euxin, suportul indispensabil înfăptuirii unor relații sociale tot mai drepte.

Ca un revoluționar de geniu, Tudor a intuit corect această dialectică și a procedat instinctiv în consecință. Dacă a fost înfrînt în cele din urmă, faptul acesta nu i se poate imputa lui ca conducător, deși n-a fost scutit de greșeli. Nu erorile sale personale au înclinat însă cumpăna istoriei în defavoarea sa, ci împrejurările în care s-a consumat gestul său sublim și tragic. Pe drumul trasat de el, și care l-a costat viața, a pășit mai tîrziu, cu mai multă șansă, revoluția de la 1848. Acțiunea sa a dat semnalul suitei de evenimente prin care, în răstimp de un secol, s-a ajuns de la dependență la independență, de la divizare la unire completă și de la șerbie la țăranul eliberat de servitutile feudale, la împlinirea integrală a idealului național și social.

CONFABULE

Struțul

Și într-o bună zi struțul — cum se știe o pasăre mare din ordinul alergătoarelor, cu picioarele lungi și puternice, cu pene frumoase, moi, întrebuințate ca o podoabă, cu un stomac mare și foarte rezistent care digeră orișice — hotărî să nu-și mai salute prietenii și cunoscuții.

— Sînt și așa destul de înalt, își zicea pasărea, clămpănind din capul său mititel cocoțat în vîrful gîtului. Și pe urmă, ce rost are ?

Cei care îl cunosc pe struț spun că este atît de prost, încît atunci cînd apare în jurul lui se face întuneric. El nu trăiește altcum decît datorită unei prostii îndelungate, care, dată fiind vechimea și exercițiul, a atins o formă absolută. Unii chiar, neobișnuiți cu o asemenea formă, sublimă, sînt complet derutați și exclamă : „un prost nu poate fi chiar atît de prost ! Trebuie să fie altceva la mijloc ! O boală, o nenorocire în copilărie...". Confidenții însă îi țin partea, jurîndu-se că prostia struțului este de fapt una din multiplele fațete ale inteligenței sale, deși nu pot să explice de ce prietenul lor înghite orișice, la nimereală. Întrebat el însuși de ce o face, struțul a răspuns :

— Ca să arăt că pot înghite orișice, fără să mă doară burta.

S-a văzut limpede deci că struțul nu înghite de foame, ci pentru a arăta lumii cît de rezistent îi este stomacul. În sfîrșit, despre prostia struțului ar fi prea multe de povestit, mai ales că el nu trăiește puțin. Demn de reținut este însă că mintea acestei păsări, în ciuda înălțimii de la care gîndește, pare foarte simplă. Struțul respiră din prostie. Dacă nu ar fi atît de prost, s-ar asfixia. Revenim deci : și într-o bună zi pasărea asta mare și proastă, care alergă repede cînd e izgonită și abia se mișcă atunci cînd e chemată, hotărî să nu mai salute pe nimeni, mărturisindu-le neghiobilor din pădure că vrea să fie mai demnă și mai serioasă decît înainte.

— Nu mai vreau să-mi înclin capul în fața nimănui, zise struțul.

Și firește, se ținu de cuvînt. Nu se mai salută cînd se zărea în oglinda lacului din pădurea adormiților.

Iulian Neacșu

Lîngă inima noastră muncitorească

Urmare din pag. 1

ținem și ne-am cățărat pe podurile rulante, pe strunguri, pe stivele de piese proaspăt ieșite din lucru. Oțelul de care stăteam strîns lipiți era încă fierbinte și ne încingea strașnic trupurile încordate. Acolo unde mașinile lucraseră cu foarte puțin timp înainte, acum se aflau ființele noastre, numai ochi și urechi la făptura și vorbele înțelepte, prietenești, ale secretarului general al partidului. Era de-a dreptul impresionant să privești ciorchinii aceia de oameni frumoși în salopetele lor albastre. ...Secretarul general al partidului, omul acela viu pe care-l vedeam prima oară în fața mea, ne-a observat și ne-a făcut cu mîna... Semnul său de prietenie : știam noi că-i plac oamenii curajoși, oamenii care nu se dau în lături de la greu. A fost o întîlnire minunată și esențială pentru noi, muncitorii hunedoreni. Tovarășului Ceaușescu îi place întîlnirea cu muncitorii. Vedem asta din nenumăratele-i vizite pe care le face în țară. Se oprește de fiecare dată pe șantiere, în uzine. La Hunedoara vine des. La întîlnirea din noiembrie, 1977, am avut bucuria să mă aflu în primele rînduri ale muncitorilor, care au prezentat onorul muncitoresc secretarului general, la sosirea în grupul de laminoare. A fost clipa cînd m-am găsit cel mai aproape de conducător, i-am simțit emanația marei energii, am fost copleșit și, în același timp, îmbărbătat de puternica-i personalitate. Eram cu toții fericiți și, după plecarea sa, am văzut muncitori bătrîni sărind, ca niște copii, într-un picior, de bucurie că președintele țării le-a strîns mîna, le-a zîmbit, le-a vorbit cu energia aceea pe care o au doar marile personalități politice, și pe care, în istoria patriei noastre, au avut-o doar cîțiva mari domnitori ai acestui neam. Cei tăcuturni au uitat de mulțenia lor, bucuria era o stare generală a muncitorilor pentru că secretarul general al partidului a fost între ei, s-a interesat de problemele lor, de viața lor, le-a privit și apreciat munca cu ochii, cu vorba, cu sufletul.

De acolo, de pe tărîmul unde flăcările nu se sting niciodată și munca pentru oțelul și cărbunele țării reprezintă însăși existența noastră muncitorească, îi urăm secretarului general al partidului, tovarășului Nicolae Ceaușescu, în această frumoasă zi de aniversare, mulți ani fericiți alături de noi, în fruntea noastră, pentru a ne conduce spre marile izbînzi ale viitorului.

Un album de fotografii

Urmare din pag. 1

Dînd seamă celor ce vin cum vor veni și de unde au venit.

IMAGINEA SIMBOL A UNUI ORAȘ-UZINĂ

Nu știm cum va fi arătat Reșița acum două sute și ceva de ani, adică atunci cînd pe poarta primelor uzine siderurgice din România ieșea prima locomotivă cu abur fabricată în țară. Și, acest prezent. Dînd seamă celor ce sînt pentru cu atît mai puțin cum va fi arătat ea sub romani cînd, spun izvoarele, zona era deja cunoscută prin exploatările de minereu, prin topitoriile de metal, un metal atît de prețios augustului imperiu, în echilibristica politicii sale de sabie și festin. O fotografie îngălbenită, purtînd pe verso semnătura unui Harry desuet în costumul său de casa gris-perle, cu țigara între două degete, țipînd de rafinament și bună stare, ne-a arătat însă Reșița din urmă cu sase decenii. Și, întîmplare sau calcul de ochi expert, alunecător, poate, cu bună știință spre experimentele tubist-mecaniciste — Bracque și Lèger-ul fotografilor români de început de secol XX — artistul ambulant a ținut să aibă în fundalul imaginii contorsiunile metalice ale oțelăriei, formele industriale ale funicularului străbătînd orașul, fum, sine de cale ferată și vagoneți, într-un amestec ciudat de forme casnice și industriale dominînd culoarul îngust al Birzavei într-o incredibilă îngemănare. Imaginea arsă de vreme surprinde totuși prin puterea de sugestie a unei realități cu valoare de simbol. Dacă obiectivul ar fi coborît numai cu cîteva grade, această esență, acest simbol al orașului ar fi dispărut. S-ar fi pierdut în îngrămădirea anostă a unor căsute sărăcăcioase, înnegrite de zgură, cu porți mici, prinse în uluci strîmbe în fața cărora servuiește o ulită plină de glod... Din această imagine a Reșitei anilor '20 mizeria însă lipsește. Ea este înlocuită (este ascunsă privirii cu spaima meschină de judecata viitorului), de imaginea-simbol a orașului-uzină. Pentru că la 1920 Reșita prefigura, în parte, formele orașului-uzină de astăzi. O uzină în care vocația statornică a oamenilor locului spre „deslusirile" tehnicii, în improvizații ce mai tîrziu aveau să uimească prin ingeniozitate și talent, se dezvoltă la scara industriei moderne. Un oraș care își definea atributele în consonanță cu reperele acestei industrii. O întrebare, valabilă poate și în urmă cu saizeci de ani, de care ne-am pus-o astăzi, străbătînd arterele moderne Reșite contemporane se referă tocmai la felul în care locuitorii orașului s-au obișnuit cu această permanentă îngemănare cu uzina. S-au obișnuit adică să aibă la ușă cuptoarele de otel și peste casă funicularul cu minereu. Acceptă această imixtiune, în viața lor de fiecare zi, a vagoneților, flăcărilor și fumului. S-or fi gîndit, oare, patronii colosului, de atunci, de otel, la felul de a fi al acestor oameni ? La gîndurile lor, la aspirațiile lor ? Cităm, cu constiința îndeplinirii unei datorii față de faptele oamenilor Reșitei de atunci : **„Sub influența luptătorilor avansați și internaționaliști organizați în 1918 în primul grup comunist din județul Caraș-Severin, muncitorii din Reșița desfășoară o amplă mișcare împotriva războiului, concretizată prin numeroase greve, manifestări și adunări generale care au zdruncinat aparatul de exploatare al uzinei în perioada anilor 1917—1920. Cerînd încheierea păcii și proclamarea republicii, detașamentul muncitoresc industrial din Reșița crează sfatul muncitoresc care în 1918 a votat pentru unirea Banatului cu țara. Prin aceste pagini de lupte sociale, economice și politice duse cu mari sacrificii, Reșița se leagă strîns de istoria mișcării revoluționare din România, de istoria creării și dezvoltării Partidului Comunist Român".**

Din toate aceste încrîncenări ale istoriei, Reșita și-a păstrat înainte de toate statutul de detașament de avangardă al otelului românesc. Au apărut, firește, în anii de avînt revoluționar ai socialismului combinate mai mari, Hunedoara, Galațiul și iată, cel mai nou, Călărașiul au făcut ca ponderea otelului resitean în economia țării să nu mai însemne decît zece la sută. Putin, dacă-l comparăm, spre exemplu, cu Galațiul. Dacă ne gîndim însă că peste 70 la sută din producția combinatului resitean sînt oteluri superioare (oteluri colmate, carbon de calitate, slab aliate și aliate), că Reșita este unicul producător din țară de țagle pentru tevi de foraj și conducte cu diametre mai mari de 180 mm, că prețul de catalog al unui otel obișnuit din grupa I de calitate (2 510 lei tona) este de aproape 4 ori mai scăzut decît un otel slab aliat pentru autoturisme asimilat la Reșita (9 175 lei tona), acest putin se converteste în... foarte mult ! Foarte multul nu a însemnat, nu înseamnă însă pentru oamenii Reșitei un termen de referință. Oamenii Resitei, acesti oameni pentru care mirosul de otel este acelasi cu al pîinii coapte în cuptorul de lut, restructurează, în semantica modernă a contemporaneității, mai multu' în mai bine. Oamenii Reșitei contemporane lucrează, se bucură și iubesc, asemenea părinților și bunicilor lor, sub semnul permanentei de foc a otelului. Iar o ilustrată de azi, un crîmpei din multiplele înfățișări ale Resitei contemporane, aduce privitorului aroma caldă a pîinii coapte în cuptor de lut. Aroma de otel...

O colonie de statui

Urmare din pag. 1

parcă o răscumpără acum și-o răzbună. Am văzut-o vara și toamna și era ca și cum un popor se ridică din codri și se adună-n poiene, la sfat sau o cină de taină. Crengile, frunzele, îi desveleau brusc mișcările și i le acopereau apoi cu noptatice umbre și foșnete vii din văzduh.

Acum, iarna, acest popor meditează. Totul se clatină și aleargă în jurul său, totul se mistuie cu zăpadă și cu viscol cu tot, răsărind cînd într-un chip de pasăre, cînd într-un fluier ori un nor ca o sanie pe sus. Și jos, tot mai jos ținînd parcă din rădăcină pămîntul, numai acei oameni care nu spun nimic și care își șterg cînd și cînd de pe umeri cîte o dungă de cer înghețat. Trăiesc așa după o lege și un limbaj al lor unic, de piatră, ca un dor nesfîrșit către soare și o peregrinare, un exod prin ei înșiși, față în față și într-un relief care mai amintește de izbituri de dălți și ciocane, cu un ecou estompat.

Cine vede această colonie de statui, iarna nu poate să nu se gîndească la marile temple din care timpul a fugit pe dinăuntru parcă și s-a întors apoi în tot ce-a lăsat.

Drum spre poezie

Urmare din pag. 1

de judecăți și precepte poate fi trăit. Scrisorile lui Octavian Paler ocolesc concluziile tranșante, opiniilor combătute acordîndu-li-se atenție, dîndu-li-se șansa de a-și etala argumentele. Se naște astfel o dialectică nefalsificată, ce exclude schema. Scrisorile sînt succedate de poeme expresive, care au legături mai accentuate sau mai ascunse cu textele pe care le urmează. Cele mai multe dintre aceste poeme sînt reușite și în sine, făcînd parte din categoria liricii intelectualizate, capabilă să exprime emoțiile generate de contemplarea sau de retroversiunea sentimentală a unor concepte. Cea de-a doua etapă este a moralei, o morală amestecată însă, într-o emulsie inextricabilă, cu poezia.

A treia etapă, a sincerității depline în exprimarea de sine, este a poeziei. Ei îi coresounde, în cel mai înalt grad, **Caminante. Jurnal (și contrajurnal) mexican**, carte către a cărei structură Octavian Paler a tins prin tot ce a scris anterior.

„Caminante", un cuvînt frumos, înseamnă în spaniolă „călător", „drumeț". Nu întîmplător a fost ales drept titlu al unui jurnal care nu este atît de călătorie, cît de călător. Spre sfîrșitul cărții sale eseistul recunoaște că ceea ce a întreprins a fost mai degrabă o căutare de sine : „Și poate că aceasta e singura șansă a unui **caminante**. Să descopere în sine ceea ce căuta aiurea".

Notele de drum țin, în principiu, de sfera reportajului, sînt, adică, rodul unei curiozități îndreptate spre exterior. Cînd, însă, cel care călătorește are obsesia de sine a unui poet, mulțimea de impresii tinde să se transforme într-un combustibil subiectiv, menit să alimenteze expresivitatea. În acest caz, autorul lasă în seama enciclopediilor sarcina de a instrui și caută să capteze, aidoma unui pictor impresionist, sentimentele pe care călătoria i le trezește. Astfel procedează Octavian Paler, obținînd un șir de texte care sînt mai mult poeme decît eseuri ; ele sînt ritmate, după cum însuși autorul constată, de **tempo naturale**, al inimii. Chiar cînd apar referiri de neocolit la aspectele materiale ale călătoriei, fluiditatea scriiturii și subtilitatea subiectivă a amănuntelor le ferește cel mai adesea de platitudinea jurnalistică. Purtătoare de poezie sînt, apoi, cîteva obsesii, pe care autorul le mărturisește cu mult mai mult aplomb decît în precedentele sale cărți. Reapar astfel, în chip de adevărate laitmotive, cultul antiretoric al memoriei, preocuparea pentru contradictiile insolubile ale propriei personalități („E momentul să mă explic fără ocoluri"), care nu sînt atît analizate cît poetizate prin oximoronul baroc („tristete însorită", „lumină amară"), problematizarea melodioasă a destinului și a iubirii. Cîteva speculații pur eseistice, în maniera cunoscută din cărțile precedente, se disting prin dezinvoltura salturilor asociative, întregind o carte frumoasă, un instrument de preț, cu vibrații melodioase și grave.

Însemnări despre proză

Urmare din pag. 1

povestitor și romancier — și a lui Sadoveanu, fabulosul moldav devenind realism poetic muntean. Romanele apărute sînt fragmente și este știut că doar „sfîrșitul incununează opera", totuși cîteva observații se impun : ideea este de a crea o artă a spațiului, nu una a timpului, iar tehnica este filmică, formată din largi planuri panoramice alternate cu prim-planuri din care se scot efecte de basorelief. Simultaneitatea evenimentelor dă impresia de înaintare lentă a narațiunii, căutîndu-se de fapt a dilata și imobiliza timpul spre a prezenta în detaliu grandioasa scenă unde se va juca „marele spectacol".

Rezonanța epopeică și tragică a marilor evenimente se datorează, într-un anume fel și operelor artistice care au penetrat și modelat conștiința națională. Dacă pictorii au simțit fiorul dramaticelor întîmplări, din nefericire războiul de independență nu a avut un mare prozator realist iar — în timp ce poetii au abordat o versificație eroizantă și sărbătorească — epoca și-a găsit atunci doar un parodist de geniu, scriitor (din păcate pentru ea) excepțional, stăpînit însă de demonul ironiei, care a transformat-o în caricatură carnavalescă, golind-o de tragic și îmbrăcînd-o în limbaj de berărie și cafenea. A rămas pentru noi așa, prăbușită din „sublim" în ridicol doar de geniul lingvistic al unui mare scriitor. Căci marea taină stă aici, ascunsă în „efemerul" cuvintelor : limba română modernă, învadată de termeni neasimilați, nu era pregătită să cuprindă tragicul istoriei și drama individului, aconerind autenticul cu stereotipii bizare. În retortele geniului eminescian de abia se nășteau noile dimensiuni ale limbii românești, abstracțiunea gîndirii și abisalul trăirii — dar Eminescu, întors către mitosul și trecutul sfînt al țării, era prea puțin dispus să-și „înțeleagă" contemporanii. Și totuși moartea nu era mai puțin tragică, îi lipsea însă „expresia", categoriile gîndirii și ale suferinței nu aveau corespondent în noua limbă literară, nu erau „numite". Dimensiunea grandioasă a jertfei, apartenența națională la marea istorie europeană și universală și-a găsit în Paul Anghel prozatorul autentic prin care realul epocii, cu toată complexitatea sa omenească sublimă și umilă, poetică și pitorească, dramatică și comică își face loc în cronica literaturii noastre.

Între romanele îmbinînd istoricul cu socialul o foarte serioasă reconstituire de atmosferă, cu desen sigur al mișcărilor grupurilor sociale, de școală rebreniană este cartea lui Nicolae Țic, **Pînă mă întorc viseză**, cuprinzînd criza și greva anului 1920. În aceeași categorie, dînd o imagine a Banatului interbelic terorizat de mișcarea legionară se înscriu volumele lui Ion Marin Almăjan, **Tornada**, pictînd atitudini umane înaintea atrocităților — și cel al lui Gh. Schwartz, **A treia zi**, unde tînărul prozator se arată un bun psiholog al mentalităților comune. Între frescă moldovenească și biografie romantată stă cartea întîi a lui Mircea Radu Iacoban, **Ceasul cu paseri** din ciclul **Oastea ostilor**, dedicat celui mai mare poet național. Dintre romanele istorice propriu-zise se detașează **Marele cintec**, cea mai reușită carte de pînă acum a lui Mihail Diaconescu, amestec de problematică a intelectualului înaintea istoriei, meditație politică și proză tip „capă și spadă" verosimilă și de bună calitate.

«Adevărul este singura realitate»

POEȚI LATINO-AMERICANI, EROI AI LUPTEI PENTRU LIBERTATE

Este adevărat că în ultimii ani s-a intensificat lupta popoarelor latino-americane care încearcă să se desprindă din vechile juguri semicoloniaiiste și imperialiste. Dar este adevărat deasemeni că această luptă are deja o istorie îndelungată și sîngeroasă și o galerie sfîșietoare de victime și eroi. Poeții pe care îi prezentăm în continuare fac parte din această istorie de umbre și lumini. Ei nu au fost poeți circumstanțiali. Ca adevărați poeți și-au asumat un rol care însemna nici mai mult nici mai puțin decît riscul sigur al vieții lor. Sau s-au făcut adevărați poeți în timpul acțiunii. Ei toți, în diverse situații de luptă, au murit în această bătălie despre care uneori avem vagi știri care nu ne spun mare lucru despre măreția sa adevărată. **(O.L.)**

ROQUE DALTON

San Salvador, 1935—1975

Karl Marx

Din ochii nobili de leu strălucind în barba ta
din umezeala prăfuită în bibliotecile prost luminate
din marmoreenele brațe ale lui Jenny de Westfalia
din virtejul mizeriei în exilurile lente și reci
din minia din acele redacții renane pline de fum
din febra precum o lume mică de lumină în nopțile nesfîrșite
ai corectat munca neterminată a lui Dumnezeu
tu o mare vinovat de speranțe
tu o responsabil între responsabili
de fericirea care continua să meargă.

Generalul Martinez

Cică a fost un președinte bun
pentru că a repartizat case ieftine
între salvadorenii ce au rămas.

OTTO RENE CASTILLO

Guatemala, 1936—1967

Înalt, în inima mea, arde numele tău

I.

Stătusem ziua întreagă
în fața lacului. Despre apă
știam, într-adevăr,
foarte puțin ; simțeam numai
răceala ei, care ne unea
mai mult ca oricînd.
Vîntul
își lovea tare durerea,
cu spatele la noi. În depărtare
o pasăre zbura
poate
către cuibul ei,
lentă
era bătaia aripilor sale.

VIII.

M-am întors ca să mor.
Toți o știu și o spun.
Chiar și mama plînge deja,
cînd îmi privește spinarea
și vede povara ce port,
cu mîndrie, pe ea.
Îmi spune :
„Fiule, de ce nu pleci
din nou în Germania."

Dacă ar ști,
biata și draga mea bătrînă,
că nimeni n-o dorește mai mult decît mine,
și că nimeni nu rămîne mai mult decît mine.

JAVIER HERAUD

Peru, 1942—1963

Eu nu rîd niciodată

Eu nu rîd niciodată
de moarte.
Pur și simplu
se întîmplă că
nu mi-e
teamă
să
mor
între
copaci și păsări.

Poema

Păsările cîntă la crăpat de ziuă în soare. În zori urmăresc lent
urcușul meu, de fiecare dată cu mai puține lucruri
ale mele. Îmi pierd amintirile,
(mama, prietenii mei, Doamne, ce
departe sînt de mine). Zilele mele pe
mări și pe coaste, zilele mele în
nori și pe dealuri, zilele mele
în viață și în moarte.

EDGARDO TELLO

Peru, 1942—1965

Ușile speranței

XII.

Au lăsat
mireasa cu ochi de miere,
cea cu sini adînci,
pentru a căuta în țara ei o țară frumoasă.
Și totul
în același fel
pentru ca să fie în pădure
în spatele unui loc
pentru a duce iubita.
Între acești bărbați,
femeie, m-am pierdut.

JACQUES VIAU

Haiti, 1942—1965

Nimic nu dăinuie atît de mult ca plînsul

V.

Mi-e frică.
Au bătut pe atît de mulți,
atîția și atîția căzuți,
atîția și atîția năruiți.

Am pătimit și vom mai pătimi.
Toți știm
iar știm de asemenea că zîmbetul nu e al nostru,
că niciodată nu a fost pe buzele noastre,
în mîinile noastre.

Este vreun drum care duce la bucurie ?
Există vreo rută necunoscută ?
Nu. Toate au fost bătute de om
toate duc la bucurie.
Încă nu am ajuns.
Sînt ziduri, celule și sentinele.
Nimeni să nu gîndească că ajunge la bucurie cu bucurie.
E greu să fii om. E dureros să dorești bucurie.
Mi-e frică. Atît de mulți au fost bătuți.
Atît de mulți au fost năruiți.
De mult durează acest drum,
această căutare necontrolată.

În românește de
Omar Lara

Perseverența focului

Degetele mele, fini și sobri măsurători
ai înțelepciunii lucrurilor,

se deplasează sub liniștea rămuroasă
a dimineții

căutînd acele locșoare în care încă
ești trează.

Siqueiros : „Revoluția ne înapoiază cultura"

Poesia

Omul cu ochii plini de minie a întrebat : ce este poesia ?
Omul cu ochii limpezi
l-a privit adînc, fără să spună nici un cuvînt.
În privirea lui avea poesia.

FRANCISCO URONDO

Argentina, 1930—1976

Adevărul este singura realitate

Dincolo de grilaj este realitatea,
dincoace de grilaj, este de asemenea
realitatea ; singurul lucru ireal
este grilajul ; libertatea este reală chiar dacă nu se știe bine
dacă aparține lumii celor vii,
lumii celor morți, lumii
fanteziilor sau lumii veghei, celei a exploatării sau a producției.
Visele sînt vise ; amintirile, acel
corp, acest pahar de vin, iubirea și
slăbiciunile iubirii, bineînțeles, fac
parte din realitate ; o împușcătură în
noapte, în fruntea acestor frați, acestor fii, a acelor
țipete ireale de durere reală a torturaților în
rugăciunea eternă și sinistră într-un post de poliție oarecare
sînt parte a memoriei, nu presupun în mod necesar prezentul,
dar aparțin realității. Singurul aparent
este grilajul făcînd pătrat cerul, cîntarea
pierdută a unui deținut, hoț sau luptător, vocea împușcată,
înviată a treia zi într-un zbor imens acoperind Patagonia
pentru că masacrele, mîntuirile, aparțin realității, ca
speranța răscumpărată a pulberii, a inocenței
estivale : sînt realitatea, ca vitejia și convalescența
fricii, acest aer care se împotrivește să se întoarcă după pericol
ca proiectele unui popor întreg care merge spre victorie
sau spre moarte, care se poticnește, care să se apere
să răscumpere ceea ce e al său,
realitatea sa.
Chiar dacă uneori ar părea o minciună, singura
minciună, nu e nici măcar o trădare, este
pur și simplu un grilaj care nu aparține realității.

Închisoarea din Villa Devoto, aprilie 1973

LEONEL RUGAMA

Nicaragua, 1950—1970

Biografia

Niciodată numele lui nu a apărut
pe scîndurile vechi ale closetului școlar.
Cînd a abandonat definitiv sala
nimeni nu a observat absența lui.
Sirenele lumii au păstrat tăcere,
nicicînd nu au detectat incendiul sîngelui său.
Gradul flăcărilor sale
se făcea tot mai insuportabil.
Pînă ce a îmbrățișat cu zgomotul pașilor săi
umbra muntelui.
Acel pămînt virgin l-a alăptat cu misterul său
fiecare briză spăla idealul lui
și-l lăsa ca pe o fecioară albă goală,
tremurătoare, curînd scăldată.
Toată lumea era lipsită de auz iar lupta
unde a început să se nască
nu s-a putut auzi.

ROBERTO OBREGON

Guatemala, 1940—1970

Surghiun

Ce faci în tine ?
Dispari pe coridoare
înecate de covoare.

Ce faci acolo înăuntru ?
Ai adunat, grăbită,
toate lucrurile tale.

Ai închis ușa și m-ai lăsat afară,
singurel, în întuneric.

Ai băgat de seamă, mamă, că vîntul

Ai băgat de seamă, mamă, că vîntul
mă cheamă să merg în pasul său,
că nordul acela așteaptă, că e ora ?
„Este ora. Trebuie să plec
spre lumină mai suavă
decît umbra sălciilor vara".

Destinul cu degetul său gînditor,
deschizînd ochii noștri mari
semnalează orizontul, garoafele.

„Este iubirea cea care mă poartă,
pentru că iubesc vîntul sînt iubit."

Sînt iubirea, mamă, fără mine n-ar exista nici vînt, nici bucurie.

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XVIII)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

„Mission successful!"

Un bombardier scos din luptă s-a transformat pentru cei nouă tineri de la bordul lui într-o închisoare zburătoare cuprinsă de flăcări. Se menținea cu greu în aer survolînd cartierul sudic al Ploieștiului dinspre bariera Rudului. La un moment dat, în acel carusel al morții, era cît p-aci să se ciocnească cu avionul lui Appold din fruntea Liberandorilor. Storz, vecinul lui Appold, l-a văzut venind direct spre aparatul lor la o altitudine de numai 30 de metri. O manevră disperată făcută de avionul în flăcări l-a obligat să se înfigă într-o clădire de cărămidă mohorîtă, de trei etaje, de pe strada Rudului. Era, după cum afirmă John Sweetman, în cartea sa „Ploiești : oil strike", bombardierul „Hel's Wench", condus de Addison Baker și John Jerstade care, deși atins de moarte își dirijase formația pînă deasupra obiectivului. Închisoarea zburătoare cuprinsă de flăcări se prăbușea peste o închisoare la sol — penitenciarul în care era închisă luptătoarea antifascistă Elena Sîrbu. Într-o celulă învecinată se afla Didina Vișinescu, fata aceea cu ochii verzi spre care, în zori, plecase maică-sa cu un pachet învelit în hîrtie de ziar și legat cu sfoară, căci era duminică, zi de „vorbitor"... Două închisori, una zburătoare, alta cu ușile ferecate și cu temniceru fugit de frică, cu cheile de la celule la el, s-au mistuit împreună. S-au dat oficial, 40 de victime ale acestei ciocniri fortuite...

Dar eu îmi amintesc că, spre seară, cînd focul s-a stins și cadavrele carbonizate au fost puse în lăzi pentru a fi înmormîntate, am numărat mult mai multe „sicrie". Peste ani, cînd am început documentarea pentru acest serial, am căutat colecțiile ziarelor, rapoartele poliției, ale jandarmeriei, ale pompierilor. Toate comunicau aceeași cifră : 40. Nu m-am lăsat. Ochii mei număraseră aproape o sută de „lăzi-sicrie". Am continuat investigațiile. Inutil. Pînă cînd mi-a venit ideea să caut în pomelnicele morților de la biserica învecinată unde presupuneam că, o inimă pioasă lăsase, totuși, lista tuturor femeilor moarte. După aproape 37 de ani am găsit-o : erau 92. De unde diferența ? De ce acea mistificare atît de perfect sincronizată între presă și rapoartele oficiale ? 52 de femei fuseseră arestate în ajun, după o inspecție a mareșalului Ion Antonescu la Halele Centrale. Precupețe, țărănci venite din comunele suburbane cu fructe, legume și ouă, pe care le-ar fi vîndut cu suprapreț față de mercurialul zilei. Ca să fie speriate, și să se vire frica în speculanți — adevărații speculanți, căpătuiți de război, marii afaceriști nu treceau prin astfel de riscuri — au fost închise fără nici o condamnare în penitenciarul de pe strada Rudului. Urmau să fie eliberate duminică, sau luni, după ce făcuseră cunoștință cu gîrbacele, cu celulele și cu regimul de închisoare preventivă. Nefiind înregistrate oficial, ca deținute, întrucît nu exista nici un temei legal stabilit prin vreo sentință pentru întemnițarea lor, au fost excluse de pe lista victimelor și date drept „dispărute", ca familiile lor să nu protesteze împotriva unei detențiuni ilegale.

Celor 92 de cadavre de la penitenciarul din strada Rudului trebuie să li se mai adauge încă 9. Cei din temnița zburătoare cuprinsă de flăcări, acrobații morții din „Circul ambulant"...

În grupul de bombardiere „The Travelling Circus" plecaseră din Benghazi 39 de aparate. Deasupra Ploieștiului au ajuns 34. Din arena de foc în care s-au angajat cele două formații — una de 22 de bombardiere, alta de 12 — au ieșit 15. Numai cinci dintre acestea erau mai mult sau mai puțin neatinse, în deplină stare de zbor.

„M.S. !" — Mission Successful ! — a transmis prin morse, la Benghazi, nava-amiral condusă de generalul Uzal Ent.

Pentru cine ?

Celelalte grupuri ale lui Tidalwave se apropiau de infern.

REVISTA STRĂINĂ

● **PRINTRE LAUREAȚII DIN ACEST AN AI PREMIULUI HERDER SE NUMĂRĂ ȘI ACAD. EMIL CONDURACHI,** ilustrul savant român, cunoscut dincolo de hotarele patriei pentru lucrările sale de referință în domeniul istoriei vechi. Încununarea acad. Emil Condurachi cu această prestigioasă distincție este o dovadă grăitoare a reputației de care se bucură în lume azi școala istorică românească. Premiul subliniază valoarea activității științifice a istoricului român și, în același timp, îi elogiază aportul la dezvoltarea unor bune relații între savanții preocupați de evoluția societăților din aria culturală și istorică a sud-estului Europei.

● **ȘASE TEATRE** independente din Calcutta alcătuiesc o formație teatrală omogenă care joacă „Viața lui Galilei" de Berthold Brecht. Spectacolul, la care participă un mare număr de talentați actori, folosește o versiune în limba bengali a textului brechtian, care este semnată de Mohit Chatto Padhyaya. În rolul principal apare un cunoscut actor din India, Sombhu Mitra, care a creat de-a lungul vremii mai multe personaje din dramaturgia autohtonă și care militează pentru întemeierea unui teatru național în țara sa.

● **LA 9 IANUARIE,** s-au împlinit 100 de ani de la nașterea lui Giovanni Papini. Născut la Florența, Papini se va face remarcat atît ca ziarist, excelînd prin spiritul său polemic, cît și ca scriitor binecunoscut în prima jumătate a acestui veac prin spiritul coroziv al pamfletelor sale îndreptate împotriva societății contemporane. Întemeierea revistei „Leonardo", în 1903, îi oferă lui Papini posibilitatea de a întreprinde o necruțătoare campanie antipozitivistă, urmărind să pună bazele ideologico-filozofice ale unei noi culturi în Italia. Temperamentul anticonformist al scriitorului este reflectat pe de-a-ntregul în romanul „Un om sfîrșit", autobiografie spirituală, cunoscută și cititorului român. Alături de celelalte scrieri ale lui Papini, dintre care amintim „Amurgul filozofilor", „O sută de pagini de poezie", „Zile de sărbătoare", un loc însemnat îl ocupă „Istoria literaturii italiene. Secolele XIII și XIV", care aduce interpretări inedite ale unor opere și scriitori consacrați.

● **ANUL ACESTA** se vor împlini 150 de ani de la moartea lui Friedrich Hegel. Născut la Stuttgart în 1770, filosoful își va petrece o parte a vieții la Nürenberg. Acestei perioade din viața autorului „Fenomenologiei spiritului" îi va fi consacrată o largă manifestare științifică, găzduită de acest oraș, care va include colocvii, comunicări științifice, mese rotunde cu tema „Știința logicii" ș.a. Cu același prilej, va fi organizată o expoziție care va cuprinde imagini și documente legate de viața și activitatea marelui gînditor.

● **PREMIUL** Societății naționale a criticilor americani de cinema a revenit lui Jonathan Demme cu al său „Melvin și Howard". Martin Scorsese a fost declarat cel mai bun regizor al anului (pentru „Raging Bull"), iar Peter O'Toole și Sissy Spacek au fost încununați cu titlul de cel mai bun actor.

● **YVES MONTAND** prezidează azi, 31 ianuarie, cea de a șasea ceremonie de decernare a premiilor Cezar ale cinematografului francez. El succede, în această postură, lui Jean Gabin, Lino Ventura, Jeanne Moreau, Charles Vanel și Jean Marais. Un prim vot al Academiei artelor și tehnicilor cinematografului a stabilit, deja, o preselecție : Gérard Depardieu, Patrik Dewaere, Philippe Noiret, Michel Serrault vor candida pentru titlul de cel mai bun actor ; Nathalie Baye, Catherine Deneuve, Nicole Garcia, Isabelle Huppert își dispută premiul acordat celei mai bune actrițe ; „Le Dernier Métro", „Loulou", „Mon oncle d'Amérique", „Sauve qui peut (la vie)" sînt cele patru pelicule care concurează pentru premiul care va fi decernat celui mai bun film, iar printre regizori Jean Luc Godard, Alain Resnais, Claude Sautet și François Truffaut va fi ales cel mai bun realizator.

● **UN NOU FURT** de tablouri semnate de maeștri a fost semnalat în Franța, în noaptea de 14 spre 15 ianuarie a.c. au fost sustrase de la Muzeul comunal din Morlaix (Finistère) mai multe pînze, printre care figurează un Monet, un Courbet și un Boudin. Anchetatorii au declarat că este vorba de un act comis de „specialiști" care cunoșteau foarte bine valoarea operelor furate. Pierderea a fost estimată la mai mult de 5 milioane de franci. Tablourile, după cum au declarat oficialitățile locale, nu erau nici măcar asigurate, datorită „sumelor exorbitante cerute de companiile de asigurări pentru protecția patrimoniului". La aceeași dată, au fost furate dintr-o galerie de artă pariziană două piese ceramice semnate de Picasso. Estimate la aproximativ 30 000 de franci plachetele, avînd dimensiunea de 30×30 cm, datau din decembrie 1968.

● **IN NORDUL R.S.F.S.R.** a fost deschis muzeul de arhitectură populară „Vitoslavți". Situat pe malul riului Volhov și al lacului Miacinsk, muzeul pune în valoare prețioase opere de arhitectură în lemn aparținînd meșterilor populari din această regiune: case țărănești, biserici, turnuri, diferite clădiri gospodărești, obiecte de uz casnic etc. Desigur, colecții etnografice se află în multe părți ale lumii, dar ceea ce singularizează acest muzeu este faptul că restauratorii și-au însușit meseria străveche de dulgher pentru a reconstitui cu exactitate exponatele. Prin folosirea metodelor tradiționale de prelucrare a lemnului, restauratorii au reușit să redea, atît construcțiilor cît și celorlalte exponate, înfățișarea lor de acum cîteva sute de ani.

● **VILA HÜGEL** din Essen (R.F.G.) găzduiește o expoziție consacrată artei insulelor Jawa și Bali, expoziție al cărei obiectiv central îl reprezintă sculpturile și basoreliefurile celebrului templu budist Barabudur (sec. VIII—IX). Istoria milenară a acestor două insule ale Indoneziei este ilustrată de aproape 600 de piese : sculpturi în piatră, bronzuri, aurării, măști, păpuși și arme. Pînă acum nici o altă expoziție nu a reușit să strîngă sub acoperiș atît de multe și importante opere de artă.

● **EDITURA** franceză **Vergennes** va tipări o serie de albume ce vor ilustra operele marilor pictori. Spre deosebire însă de alte lucrări similare, activitatea artiștilor va fi analizată în contextul politic și social al epocii, în atmosfera culturală și ambianța artistică, iar comentariul și studiul lucrărilor vor fi raportate continuu la ansamblul operei. Primul album apărut este consacrat lui Renoir. Prezentat de Daniel Wildenstein volumul reproduce opere necunoscute încă, provenite din colecții particulare, printre care minunatul portret din 1876 al domnișoarei Georgette Charpentier. Cel de-al doilea album este consacrat lui Watteau. Prezentat de Jean Ferré albumul oferă o trecere în revistă a unor reproduceri de o rară frumusețe. Următoarele albume vor fi dedicate lui Van Gogh, Botticelli, Courbet, Giotto, Cézanne.

SPORT

Boboci de floare de piper...

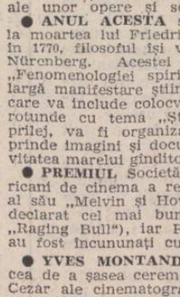

...ca o mihnire multimbujorată, răsar pe creanga țuicii care fierbe-n ceainic. Înconjurată de pridvoare de aromă, timpla se-apleacă visătoare-n petrecerea iernii. Viscolul înalță în răscruce de drumuri chioșcuri de luceferi. Ursitoarele poartă haruri și zodii mănoase pe tăvi de jad. În uliți dansează tremurat și zornăitor trestii în spicul cărora ard sfeșnice albe. Din pipa hornului se luminează cărări albastre pe care-o fată, cu șprîncenele răsfățate cu doi stropi de cenușă de piersic, aleargă să-și arunce inelul în copca de la riu unde noaptea, se arată chipul tristeții, ca un fruct crescut sub ghețuri. Mă simt încet și lunecat în spuză de povești. Vislele răstoarnă nuferi, un cerb le paște umbra, un pin roșu le deschide ușa. Ninge cu stea în frunte, ninge cu țigănci izbucnite din ghioc, ninge cu ispitele boierilor sculați din somn ca să afle c-au fost înșelați, ninge cu tingiri de jar așternute sub tălpile prinților. Ninge printr-un os de miel fluierat de-un lup ostatec. Ninge peste numărul 13, și el iese la iveală chiar înzăpezit cu perle. Bal-balaur-balaoaches ce, pictînd, dormeau în nori. Călciiul așteptării și-a schimbat cîrpa de catifea pe o gingie de lemn.

Viscolește vuind.

Sau, bătut de Crivăț, un salcîm din curtea casei noastre își trosnește oasele deasupra Europei.

Îndărătnic — urmează să vină, acum, februarie. Și noi, cuprinși în el.

Secunde goale de timp și pline de dor.

Golan rupîndu-și genunchii pe dîrdeluș.

Circiumă fugind neplătită.

Sanie ruptă.

Cal înjunghiat.

Ședință goală.

Ninge.

Sau, învins de Crivăț, gîndul meu își spune rînduri ce nu-și aveau așternut în biruință.

Ninge. Și noi toți batem din picior într-un tablou neatîrnat pe pereți.

Sau, poate, nezugrăvit.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIV
6
(980)
Simbătă
7 februarie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Dialog politic la cel mai înalt nivel

reprezentativ pentru această săptămînă — calendarul oficial al activității noastre politice și sociale desfășurate la cel mai înalt nivel și personificînd insăși ideea de muncă, starea și condiția de fapt a acesteia, intr-un moment care, așa cum deseori s-a subliniat, coincide cu plasarea noastră pe o orbită cu trei ample deschideri în timp : un nou an economic, un nou cincinal și un nou deceniu. Reprezentativ și, în același timp sugestiv, caracteristic pentru exemplul prin care înțelegem că trebuie să ne manifestăm noi înșine în domeniile noastre de activitate, acest calendar de lucru al președintelui, al secretarului general al partidului, a acoperit în esență o vastă arie a problematicii politicii noastre interne și externe și, ca de fiecare dată, în maniera dialogului și a orientărilor de conținut, precise, rezultatele sint de natură să intensifice și mai mult efortul, capacitatea de inițiativă și acțiune, puterea de creație a patriei în multilaterală și calitativă, nouă, existența sa.

O expresie elocventă a trainicelor legături de prietenie și a strînselor relații de colaborare româno-iugoslave, continuînd practica încetățenită de mult timp și avînd bune rezultate — cea a dialogului la nivel înalt — la Timișoara s-a desfășurat, după cum se știe, intîlnirea dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Țvietin Miatovici. S-a remarcat cu acest prilej că bunele relații între partidele și țările noastre cunosc un stadiu mereu ascendent și că edificiul trainic al acestei evoluții îl reprezintă principiile respectării independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și ale avantajului reciproc, principii și norme care au un efect decisiv asupra întăririi continue a prieteniei și bunei vecinătăți, a înțelegerii și încrederii reciproce. Conlucrarea pe multiple planuri, atit în sfera relațiilor bilaterale cît și aceea a relațiilor internaționale și-a vădit nu o dată temeinicia și constituie, așa cum s-a convenit, o cale rodnică pentru prezent și viitor. Buna noastră vecinătate este de altfel un domeniu de referință al istoriei contemporane și obiectivele comune pe care le edifică cele două țări, prin forța, talentul și capacitatea propriilor lor popoare, sînt cunoscute întregii lumi. S-au identificat noi resurse și noi capacități ale acestei conlucrări și s-a afirmat totodată voința comună de a intensifica dialogul politic și colaborarea, în interesul însuși al progresului și avantajului reciproc.

Criteriul eficienței, al accelerării progresului tehnic și, implicit al aceluia economic și social, criteriul unui început de nouă și substanțială etapă sau criteriul unei specializări superioare, al unei noi calități în muncă, gîndire și cercetare, în aplicarea cuceririlor științifice contemporane, așa ar putea fi numit demersul cel mai recent al tovarășului Nicolae Ceaușescu, vizita sa la Complexul expozițional din Piața Scînteii unde a fost examinat stadiul acțiunii de tipizare a produselor industriale. Același amplu dialog, aceeași amplă, revelatoare analiză, spirit riguros, prospectiv, aceeași manieră a soluțiilor și orientărilor practice, concrete, o întreagă problematică de fapt cu implicații directe, pe măsura cerințelor și posibilităților de care dispunem azi, în toate sectoarele economiei noastre naționale. Și, în același timp, o întreagă agendă de lucru pentru specialiști, cadre din unități de cercetare și proiectare, din centrale industriale și mari întreprinderi.

Așadar, preocupări de importanță hotărîtoare în interior, vizind bunul mers și perfecționarea continuă a mersului nostru înainte, pentru înfăptuirea întocmai a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, preocupări de amplă rezonanță pe plan extern, în interesul păcii și colaborării, al progresului și civilizației. Preocupări care, prin personalitatea președintelui nostru, se completează în chip strălucit și formează un adevărat cod al unei existențe politice exemplare. Pentru că iată, numai intr-o săptămînă fiind, și pe agenda sa, pe agenda însăși a țării, figurează vizita președintelui Republicii Arabe Siriene, Hafez Al-Assad. Este a șaptea întîlnire între cei doi președinți și ea va marca, neîndoielnic, o nouă treaptă pe calea colaborării și a dezvoltării raporturilor pe multiple planuri dintre cele două țări și popoare.

Luceafărul

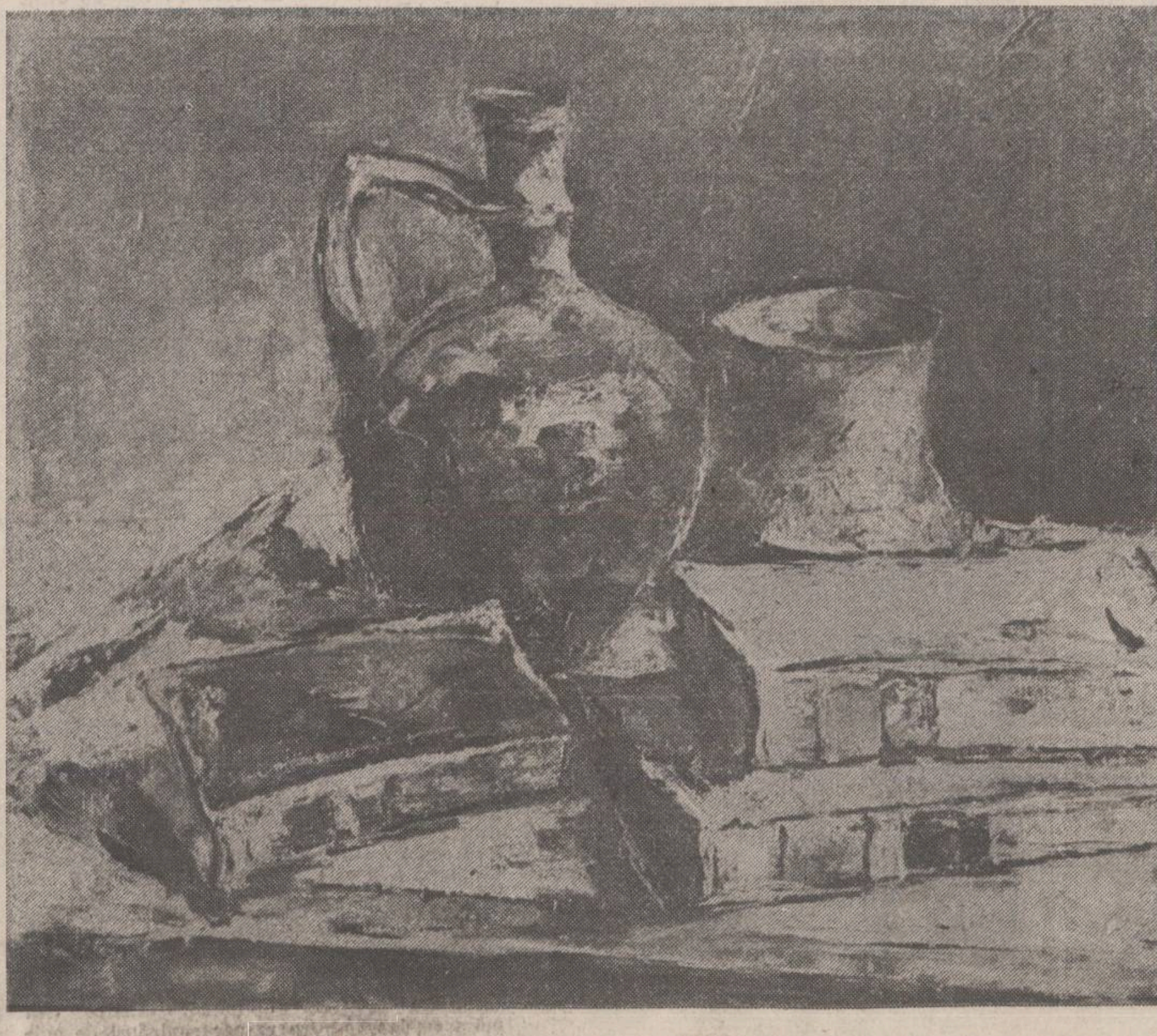

Gheorghe Petrașcu : „Natură statică"

«CÎNTAREA ROMÂNIEI»

A fi mereu noi înșine

este un dat al ființei noastre etnice a crea frumosul, a ne împodobi cu el, a-l pune ca emblemă sărbătorilor de naștere și nuntă și moarte, a-l păstra în inimă, în cîntec și vers, în streașina casei ori în vasul de lut măiestrit cu migală. De-a lungul zbuciumatei noastre istorii, în lupta pentru existența de neam, moșii și strămoșii, bunicele și străbunicele noastre au găsit puținul răgaz — în durere ca și în bucurie — pentru a da timpului, din prea plinul trăirii, tot ceea ce avea mai adevărat fibra lor nemuritoare.

Călătorind în multe din punctele cardinale ale acestui rotund de inimă care este spațiul românesc, văzul meu s-a îmbogățit cu chipuri și imagini ce poartă în ele veșnicia, auzul meu s-a catifelat cu clopoțeii sunetelor fără de moarte, pasul meu a deprins învăluitoarea mișcare a dansului etern. Pentru că există în satul românesc, încă mai există, acei meșteri care, dăruiți de la natură cu har, dau, la rîndu-le, celor din jur alese și curate frumuseți, punînd în trecerea noastră acea picătură de adevăr și nemurire. Important mi se pare faptul că azi aceste adevărate creații ale etnicității noastre rezistă, se perpetuează, chiar, în ciuda acelei civilizații moderne care îneacă în sine originalitatea și frumosul specific național. Așa se face că încă se mai văd la noi în zilele de sărbătoare, în satele de munte mai ales, oamenii în splendide costume populare, încă se mai păstrează obiceiuri, tradiții folclorice, fluierul mai urcă pe degete, buciumul încă mai cuprinde cu tainică chemare suflet, și zare, și stea.

Printre urmările benefice datorate Festivalului național „Cîntarea României" trebuie așezată la loc de prim rang păstrarea și stimularea păstrării cu sfințenie a tradiției de neam și limbă și port și cîntec și toate cîte decurg din această problemă de importanță primordială a etnicității noastre. Pentru că spiritualitatea unui popor de aici începe, din aceste virtuți cu totul numai ale sale, ele fiind cele care, deasupra civilizației și progresului tehnic imperios nece-

Radu Cârneci

Continuare în pag. a 6-a

Cu iubire, dăruiește-te

Neincetat, cu iubire, dăruiește-te
și vei fi și tu dăruit,
vei primi imaginea unui rîu
drept haină a stării de grație,
cimpul natal va alerga peste tot după tine
cu lumina în care-ai crescut, ca drapel
și-n ceas de cumpănă va veni un munte
să-ți sprjini acolada oboselii în el.

Neincetat, cu iubire, dăruiește-te
și vei fi și tu dăruit.

Ion Chiric

NOSTALGIA OBIECTIVITĂȚII

există, cred, o nostalgie a cinstei, pe care o trăiesc de obicei oamenii necinstiți, chiar și ticăloșii de prim rang, există, de asemenea, o nostalgie a purității, pe care o trăiesc, fără să o epuizeze, oamenii impuri, înșii împotmoliți în murdării, trepădușii de toate felurile și de toate dimensiunile, așa cum există, în plan strict literar, în planul criticii literare, de fapt, o nostalgie a obiectivității, un dor nemărginit față de imparțialitate.

Asupra acestei nostalgii, asupra acestui dor nemărginit și mereu neîmplinit, aș vrea să stărui puțin.

Nu la modul concret însă, nici la modul general, la modul parabolic mai degrabă, mai ales că împrejurările și faptele, deprinderile și „tehnicile" la care mă voi referi sînt la îndemîna tuturor, sînt atît de evidente și de stridente, încît aproape că nu mai e nevoie să le numești. Urechile măgarului, cum se zice, se văd de la distanță, iar strigătul lui penibil și agresiv se aude de oriunde. E destul să vezi tufișul sau păduricea unui grup, ale unui anumit grup, fiindcă nu orice „nucleu inerțial" dispune de pajiști (împroprietăririle s-au făcut mai demult, în prostie și pentru totdeauna), și-ți dai seama ce cîntece se cîntă pe coclaurile acelea nisipoase și cam aride. Trebuie să-ți dai seama, n-ai încotro, trebuie să recunoști că în perimetrul acela, pretins literar și voit cultural, se înalță osanale numai într-o singură direcție, foarte bine păzită și tot atît de bine organizată — direcția aceasta corespunzînd întocmai cu direcția intereselor unor grupuri, ale unui anumit grup, pentru că din orice parte

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 6-a

● **În acest număr :** ● **Itinerariile tînărului reporter** ● **„Secondo tempo" — proză de Radu Cosașu** ● **Trei spectacole brașovene** ● **„Complexitatea unei metafore" de Gheorghiță Geană** ● **Numele poetului de Cezar Ivănescu** ● **Atelier literar de Geo Dumitrescu** ● **Confabule de Iulian Neacșu**

FILE DE ISTORIE MUNCITOREASCĂ
FILE DE EPOPEE REVOLUȚIONARĂ

Explicații la un album de fotografii (II)

MARAMUREȘ, MARAMUREȘ

Casa-i mică, vopsită-n alb. Brîul, de jumătate de metru, e dat cu smoală să apere furcile de salcîm de umezeală și grabnică stricăciune. Ferestrele mici dau direct în stradă (și pentru că strada-i prăfuită nu se deschid niciodată așa că, și din teama neaveniților, stau bătute-n cuie). Gardul e din șipci ce nu se potrivesc două cîte două : unele fac burtă, altele-și sug burta, nici una n-are poziție de drepți ca la oștire. Dincolo de gard se bănuie ograda aproape pustie dacă nu luăm în considerație, poate, vițelul legănîndu-se pe patru picioare ca de salcie și godacul guițînd la stelele pe care numai el le vede. Fotografia are o explicație : casa din Baia Mare unde a avut loc ședința de constituire a secțiunii Partidului Comunist Român în 1921.

Descriindu-vă casa și întrebîndu-vă de unde e, v-ați fi gîndit, sîntem siguri, că ați mai văzut-o (în amintirile dvs. sau în alte albume) în Teleorman, în Olt sau Vrancea. Și aveați dreptate ! Pentru că numai sărăcia este peste tot la fel. Frumusețea își are specificul oamenilor care o fac și cum oamenii sînt frumoși în felul lor, (ținînd de un specific) n-am putea confunda Baia Mare cu Focșaniul, ori Odobeștiul cu Slatina.

Așadar, numai din întîmplare casa e din orașul Baia Mare, oraș e un fel de-a spune dacă ne gîndim cum arăta sus-numita localitate în vremea aceea. Multe s-au mai fost, puține se mai văd din ele acum în inima Maramureșului. Legați afectiv de Baia Mare (în care prietenii ți-i faci răspunzind salutului de pe stradă), legați sentimental de acest nord de țară, nu ne rămîne decît (datorie de onoare) a-l străbate an de an, luîndu-l apoi cu noi, lingă noi, iubindu-l, legănîndu-ne în dulceața tă[r]iilor și valorilor sale (pricepute, deseori, într-o frumusețe ce deapănă povești de iubire pe lîngă blocuri în care viețuiesc bărbați și femei ce poartă-n suflet, acolo fiind, dorul de Maramureș). Drumuri **în** și **din** Baia Mare. De la centrul vechi al orașului pe lîngă bătrînii lui Vida Gheza, spre formele zvelte ale noului centru în care albastrul de nord se taie de spațiul arhitectonic al vremurilor noastre. Trecînd apoi „dealul", coborînd pe Iza prin Strîmtura (în care vei vedea, dacă vei avea norocul unei zile de sărbătoare, porțile înfășate cu ram de brad și ștergare cu complicate și tainice simboluri în cusături) spre Rozavlea (turla bisericii de lemn crestează cerul), Bogdan Vodă (cu al său Vasile Deac-Moșu dorindu-și „statua voievodului călare", și cu blocurile pe care s-au cuibărit berze, semn că dintotdeauna și mereu berzele-și vor face cuib la casele oamenilor buni la suflet). Moiseiul (și o altă întîlnire cu Vida Gheza și cei 12 oameni ai săi ca 12 porunci), Moiseiul ca o mare familie de oameni ce-au fost și sînt ai acestui pămînt (cu 480 de-alde Coman, 500 de-alde Tomoiagă, cu 300 de-alde Hojda), cu oamenii săi care-au lucrat la Salva și Vișeu, cu meseriile lor de mineri, forestieri și crescători de vite, Moiseiul și casele lui colorate în galben și albastru (oamenii uitînd, deja, că respectivele culori însemnau impozitele lor de care trebuiau să-și amintească numai privindu-și locuințele). Moiseiul, acest sat de 14 km și jumătate lungime, răspîndit în lung pe șosea și în înaltul dealurilor și al istoriei noastre. Moiseiul care-ți va enumera astfel gospodarii săi : Coman Ștefan Minzu, Coman Ștefan Șuiu, Coman Vasile Sușcă, Coman Vasile Iager, Coman Vasile Hribă, Coman Ion Sușcă, și alți nenumărați Comani și Vasile și alte nenumărate Niculițe și Mării care toți așa-ți vor spune : „eu atita țin la ai noștri că nu am știut în viața mea să mințesc" sau „eu n-am știut să fac nimănui răul" sau „din Moisei nimic răul de la noi nu s-o auzit".

Nu numai porți, cergi sau poduri și podețuri, nu numai flacăra albastră a unei țuici sau a unei iubiri îndeamnă a iubi Maramureșul. Căsuța din poză cheamă azi un prezent ce-a schimbat farmecul desuet al unei pitorești sărăcii cu o mai sobră demnitate a existenței umane. **Maramureș țară veche ! Maramureș — oameni** tăi **fără pereche** au azi măsura deplinului sentiment de orgoliu, iubire de țară și omenie. Casa cu

Gabriel Năstase
Constantin Stan

Continuare în pag. a 7-a

CĂRȚI ȘI AUTORI

Ironie și gravitate

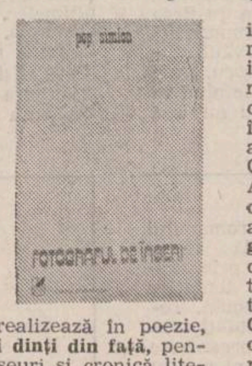

Scriitorul român tinde, în ultimul timp, după modelul interbelic, să redevină un autor complex, pentru a nu exagera spunînd total, încălcînd cu nonșalanța (dar cu bune rezultate) granițele vecinului și ilustrîndu-se cu mai mult sau mai puțină competență în varii genuri literare, proză, poezie, eseistică, teatru, jurnalistică etc. Marin Sorescu practică la început foiletonistica literară, se realizează în poezie, scrie un notabil roman, **Trei dinți din față**, pentru a cantona din nou în eseuri și cronică literară, Mircea Micu trece dezinvolt de la parodii la proză și invers, Șt. Aug. Doinaș navighează între poem și critică, Marius Robescu între poezie și critica dramatică etc. O dovadă în plus ne este furnizată și de recentul volum de versuri **Fotograful de îngeri** (ilustrat de autor) al unui apreciat prozator, Pop Simion. Ceea ce impresionează plăcut încă de la primele pagini este acuratețea limbajului și siguranța rostirii poetice, chiar intr-un ciclu eterogen tematic și valoric cum este **Septembrie în amurg**, unde alături de corect puse în scenă texte patriotice **(Munții, Poarta maramureșană, Osie de țară)** întîlnim piese lirice cu caracter meditativ-retoric, ușor desuete **(Coloana, Răsucite-s)** sau suav-ironice : „Poetul se culcă și se scoală în văzul public / Domnia sa poporul / asistă la ceremonial. / În public soarbe poetul / roua zeilor, / bea otravă, / umblă gol, / aleargă cu ochii plînși / duși de o smintită speranță / și zgîriie degrabă litera / pe tabla de ardezie. // Toate le face în public / el, poetul, / murind sau trăind / înlăuntrul unui semn, / binecuvîntat-blestemata lui / hieroglifă. // De aceea vă poruncesc : / nu fiți naivi, / nu-i acordați circumstanțe atenuante, / iubiți-l fără limită, / pînă dincolo de poate" **(În public)**. Interesantă este și poziția eului poetic de aparentă neimplicare și detașare, ipostaziată în masca lirică a persoanei a III-a, ce privește, cu indulgență, înțelegere și umor, fenomenele naturale sau sociale **(Scribul, Corabia)**. Alteori, însă, implicarea este evidentă și zîmbetul capătă o nuanță de scepticism „Caut, / caut de-o viață / caut de-un veac : / unde-i împărăția / dispusă a înconjura / cartea / cu aceeași atenție / precum alianțele comerțul / și expediile militare ? // Caut de un veac, / caut de o viață / caut" **(Caut)**. Acest proces de aprofundare a trăirii poetice și de identificare a sinelui cu eul liric, textual, se accentuează în următorul ciclu **Fotograful de îngeri**. Ironia și comicul nu mai funcționează oarecum independent, exercitîndu-se ca joc al spiritului, ci se transformă într-o componentă existențială, într-o atitudine constantă în fața vieții. Ca într-un hibrid suprarealist, masca se sudează osmotic realității cu care se confundă sau, de ce nu, a cărei esență devine : „De ce mă dojeniți / că îmi pun mască / și obrăzar, că intru în rol, / că fac pe clownul, / că smulg relele din voi / că vă copilăresc, / obligîndu-vă să rideți / cu lacrimi cît bobul, uneori? / De ce mă dojeniți? //

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 6-a

Un poet retras

Zburător cu-rajos pe aparate amețitoare cu ochii intens colorați de seninul ce i-a străbătut, Marius Vulpe a trebuit să renunțe mai demult la aventura în spațiul ceresc, iar nostalgia plutirii sau mai bine zis, însurubării în aer, s-a concretizat ulterior într-un zbor mai lin și mai sigur (oricum) prin cuvînt, în spațiul la fel de nemărginit al sentimentelor. Păstrînd amintirea unei vigori absolut necesare, talentul său poetic a îmbrățișat mai cu seamă forma clasică a sonetului.

Zborul aievea s-a convertit în meditație asupra destinului său, poemul **Spirala** definind metamorfoza elanului și aspirației de a cunoaște empiric realitatea în cunoașterea de sine, în creație artistică : „Extazul de crește în noi infinitul desprinde / oglinzi revărsîndu-și focoasele forme-n mișcare / cînd robi înălțat-am statuile noastre de zei ; / gîndirea încheagă rebelele simțuri ce iarăși / se-nfig cu vergele de foc într-o tihnă albastră : / esența filtrată în spirit ne-nvăluie-n cercul / perpetuu ființei — cunoașterii legii însemn ; / sărim din orbită-n orbită și-aceasta ne doare, / subtilele spații cu greu se dezbracă de taine, / urcăm prigonindu-ne singuri spre noile sfere ; / dar piscul dorit de-i cuprins e o treaptă spre altul / odată cu foamea, iar ceru-și lărgește curbura, magnetica stare pulsează-n artere avidă ; / arzînd evadat-am în sine superbi și demonici".

Optimist prin definiție, poetul cîntă regenerarea vieții neștiute din adîncuri, imaginînd libații și nunți vegetale : „Sub sceptrul împletit al primăverii / blagoslovit ogorul de libații largi / încheagă-n piept tăria, esența cea mai neagră / logodnele din tainița adîncă ; / acolo horele dezlănțuite / ventuze-și prind setoase / de arșița încremenită în lungă vreme ; / desfătătoare clipe, legăn / dulce șuvoaielor fierbinți / felina pastă saturind / canalele uscate în tăcere albă ; / iar simțurile sorb împărtășirea / din grațiile care palpită și trezesc / dur învelișul vieții retopit ; tăind cămașa moale /

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

RESPIRĂRI

Mona Lisa

Se dedică amintirii lui Cornel Coman

Surîsul este inefabil, pentru că este o formă minoritară a rîsului în fizionomia tragică.

Cînd rîsul cucerește tragicul, cînd minoritatea stăpînește majoritatea, ea devine pedepsitoare și vulgară, suprimă spiritul, coborîndu-l în glumă, în banc, în rîs și în veselie, sau de-a dreptul în jegul ironiei.

Jubilația adevărată este a lui Dionisos, iar nu a lui Voltaire.

Din acest punct de vedere, presupunînd că am avea timp și ochi pentru el, spiritul voltairian ne apare ca un jeg pe sandaua lui Dionisos.

Așa-zisa, ca să folosim un termen inchizitorial, vorbă de spirit sau de duh e de fapt o împăcare cu un statu-quo a viermelui din măr.

Dacă verbul, în afară de mișcare, ar avea și scuipat în el, scuip cu scuipatul verbului pe spiritul glumei decăzută în caraghioslîc.

Baza piramidei nu are humor, iar vîrful ei întocmit să bată primul răsăritul soarelui este un surîs iar niciodată un rîs.

Rîsul sănătos este un semn de boală. Hohotul, un semn de furtună, iar urletul e stigmatul de pe urmă al durerii.

Sărutînd cu ochii surîsul Mona-Lisei, hai să-l uităm pe Voltaire, pe enciclopediști și, așa mai departe, pe cei care au făcut revoluții cu sîngele altora și pe cei care au inventat lepra pe spuzeala stelelor altui cer către care nu aveau nici propensiune, nici gnosos, nici afazie, nici ataraxie și cituși de puțin catarsis.

Nichita Stănescu

Școala de viță

nimic n-ar arăta că-n podgorie viața ar lua un altfel de curs, iarna, și s-ar petrece altcumva, poate, decit în scopul propriei sale nedumeriri. La limita zăpezii, de pildă, și dealuri și case și om par transparența în alb a unei viitoare, ascunse desmărginiri.

Vîntul care roade, mănîncă zăpada, intră ușor pe sub uși și umple jgheaburi prin nori. Culori adormite la streșini și dire de raze care se lasă oprite, culcate în miini. Încolo, același fum ca de veacuri prin hornuri și aceleași focuri ce ard, o retragere parcă într-un pastel. Dar să lăsăm, aceste imagini, aceste amintiri care pot fi chiar din clipa de față sînt ca niște copii și ei, mulți dintre ei, și neascultători și cuminți, au luat deja drumul orașului, poate, iar satul, sau satul din podgorie cel puțin, trăiește în lenta sa despărțire de sine și un destin eroic aproape, o recompunere în esențial a celor mai multe lucruri și deprinderi ale sale. Altfel spus, viața sa este mai restrînsă numeric, mai puțin dispersată și chiar mai puțin tînără. Se aglomerează, crește la un singur pol, cel al liniștii, pesemne, și se apropie, urcă — nu-i nimic metaforic în aceasta ! — spre limita absolută a zăpezii.

Podgorenii, atîția cîți mai sînt, refac satul pe dinlăuntru. Îl construiesc după tipare mai vechi sau mai noi și-i mențin vie în suflet o stare de echilibru. Recurg, nu ca la un pretext, și nici ca la un simbol, la vița-de-vie. Ea îi însoțește și îi umbrește de-a pururi pe dealuri pentru ca, în marea sa longevitate, să se petreacă de la o generație la

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

ADRIAN PĂUNESCU: «Manifest pentru sănătatea pămîntului»

Critici naivi și sentimentali — **naivi** fiindcă au sperat că două-trei epitete „critice" pot anula un mare poet : **sentimentali** pentru că au suprasolicitat (re)sentimente — îl contestau cu un an, doi în urmă pe Adrian Păunescu, aplicîndu-i etichete ca „vlahutolatru", „cosbucian" etc. Alții, calculați și ironici, se pronunțau doar asupra cîte unui volum de versuri, îi parafrazau titlul și concedeau, lăsînd speranțe, că „acesta este poetul Adrian Păunescu, deocamdată". În fine, alții tăceau strategic — tăcerea e de aur — dînd de-nțeles că și tăcerea e un răspuns, dar așteptînd, în fond, momentul propice pentru a se hotărî. Și momentul a venit. El se numește **Manifest pentru sănătatea pămîntului** (Ed. Albatros, 1980), carte de poezie cu totul excepțională. Brusc, tăcutii — deținători, dealtfel, de rubrici permanente — descoperă că energia poetului n-a scăzut, că Adrian Păunescu este poet, chiar valoros, și poate obține victorii. Bizare „atitudini critice" ! Căci a fi sentimental — în sensul de mai sus — cu un poet al **ultrasentimentelor** denotă, pe lîngă lipsa oricărui dram de obiectivitate, totală inadecvare. A fi ironic — concesiv cu o carte, ignorînd continuum-ul unei actiuni poetice de anvergură, este nedrept și abuziv. Mai cu seamă dacă în același context **românesc literar**, un poet talentat, dar aflat încă în descendența lui Adrian Păunescu, este cît pe ce să fie „confundat" de critici cu Rimbaud, pe cînd altul, inteligent, îl traduce pe Hölderlin și, automat, îi devine un soi de alter-ego. Iar a tăcea espectativ, cînd ai toate drepturile să vorbești, este poate înțelept, dar penibil.

Adevărul simplu, la îndemînă și poate de aceea mai greu de observat, este că, în toate cărțile sale, de la **Ultrasentimente** (1965), pînă la **Manifest pentru sănătatea pămîntului**, Adrian Păunescu a rămas poetul de mare talent, de extraordinară forță emoțională, inegal uneori, dar inegal cu sine, și doar de puține ori în afara poeziei.

Esența atitudinii sale poetice ține de romantism. **Manifest pentru sănătatea pămîntului** este, din acest punct de vedere, un document elocvent. Poetul se lasă cotropit de toate durerile lumii, suferă cosmic și protestează planetar, este centrul universului, răspunzător de toate tarele, încrezător în forța cuvîntului de a modifica reliefuI moral, de a naște lumi asemeni Marelui Logos, imposibil de cenzurat : „Încă nu-s gătit de moarte, de iubire pot să plîng / Pot să mă gîndesc la toate fără umbră de cenzură, / O grenadă fără seamăn port sub epoletul sting, / Dumnezeu cu-n cuib de vulturi uneori îmi stă pe gură. // Pot să schimb acestea toate mai frumoase decît sînt / Uritese cînd vreau, pămîntul cu un vers ce se reține, / Nu sînt sfînt, fără-ndoială, dar mă simt cu mult mai sfînt / Decît cei ce țin răbojul parvenirii lor prin mine" **(Trimit testament)**. Ultimele două versuri citate atrag atenția asupra altei dimensiuni a poeziei lui Adrian Păunescu dintotdeauna și, în special, din **Manifest pentru sănătatea pămîntului**. Este vorba atît de amplitudinea propriei implicări, ubicuă, prin dilatarea enormă a eului, cît și de capacitatea poeziei sale de a implica, de a sfida, de a incita, de a incomoda, de a irita. Regimul normal al acestei stări poetice (mai exact, al acestei mișcări poetice, căci totul este cinetism, verb, acțiune și reacție) este excepția. **(Viață de excepții** — se numea, deloc întîmplător, un volum din 1971) iar normalitatea normală rămîne un accident deprimant. Din asumarea acestei condiții vin multe din poeziile cuprinse în volum și, în special, emblematicul poem **Eu, cel care vă irit**, din care cităm primele două strofe : „Dacă mi-aș da pentru gloria țării o mînă, / Poate chiar mîna dreaptă cu care scriu, / Poate numai atunci v-ar fi limpede într-un tîrziu / Cine sînt și ce-nsemn în cultura română. // Vă irită la culme succesele mele, / Mă bîrfiți, mă iubiți și m-ați trage-napoi, / Dragii mei, soarta mea nu depinde de voi, / Am intrat în popor cu mai bune, mai rele". Tonul versurilor trimite la Macedonski, cu care poezia lui Păunescu comunică pe canale identificate deja de critică. Nu insist, deci, decît pentru a adăuga că aici versurile au o radicalitate patetică pură, ce le eliberează parcă de subiectivism, reclamînd astfel o judecată fără aprehensiuni. Observația mi se pare importantă, nu pentru că am făcut-o ci pentru că bănuiesc tentația unora de a aprecia versurile mai noi ale lui Adrian Păunescu după anecdotica lor. Un astfel de tip de lectură este de-a dreptul pernicios pentru poezie, coborînd-o nedrept și nejustificat. Or, **Manifest pentru sănătatea pămîntului**, departe de a fi o colecție de anecdote rimate (cum din păcate există încă sumedenie, răsfățindu-se sub numele de poezie, iar autorii lor împăunîndu-se cu titlul de poet) este o carte ce exprimă tranșant o atitudine etică limpede, caracterizată, în vers, prin refuzul oricărui compromis. Ceea ce nu înseamnă nicidecum că ne aflăm în fața unei constiințe poetice serene, privind seniorial spectacolul lumii de la înălțimi transcendente, ci, dimpotrivă, de una tulburată, deseori scindată, invadată de iubiri și uri interogîndu-se dramatic asupra propriei identități : „Nu dau din tot cosmarul meu, un gînd. / Neconvertibilul norom mă ține / De-a-mi face cu cît mai mai greu, cu-atît mai bine, / Și mă trezesc cu creierul urlînd // Și nu mai știu nici eu ce e cu mine, / Ce-i lumea, ce se-ntîmplă, cine sînt !" **(Damnat)**. Degringolada acuzată aici este tipic bacoviană, dar ridicată cu o gamă mai sus. Așa cum hohotele de plîns dintr-un alt poem **(Bocetul epuizant)** sînt replica majoră a plînsului „în hi, în ha" ; cum „flori de plumb", „aripi de plumb", simbolurile mortuare din poezia bacoviană își extind sfera semnificației punîndu-și pecetea chiar asupra nașterii **(Mamă de plumb)** ; cum subtile „amintiri" din celebra **Decembre** pătrund și în acest **Om de gheață**, altfel atît de distinct păunescian : „Rănit mă-ntorc, din lupte pentru dreptate / la usa ta blocată de zăpezi, / Atît te rog, deschide să mă vezi / Sînt obosit, femeie, sînt obosit de toate. // Eram heraldul lumii și ei mi-au dat corvezi, / Puteam cu universul în trîmbiți a mă bate. / Din ochi îmi pică turturi, am mîinile-nghețate / De ce să mai faci focul, de ce să mă veghezi ? // Mi se usucă limba, în gură cînd vorbesc, / și creierii atîrnă de frigul care doare, / Înstrăinat în gheață în foc și-n disperare, / La usa ta par omul zăpezii, nefiresc, / Simt că-mi îngheață rana din luptele anterioare / Și-abia mai pot simți că încă te iubesc". Se înțelege, cred, că bacovianismul lui Adrian Păunescu este, cît este, unul al temelor, substanțial și nu formal epigonic.

Observam mai devreme că o caracteristică a atitudinii poetice, dilatarea enormă a eului, dispus să se confrunte cu lumea întreagă, adulmecînd nesățios aerul luptei. Carierismul și lichelismul, ipocrizia și demagogia, lingușeala și arivismul, prostia surizătoare și imbecilitatea agresivă, lașitatea conservatoare și falsul curaj, poluarea morală și războiul sînt bolile planetei, pe care **Manifest pentru sănătatea pămîntului** le diagnostichează cu precizie. Violența pamfletară a dezvăluirii este argheziană : „Ei nu sînt ciungi de la lupte, / Ei sînt ciungi / că n-au pus mîna pe unelte / De la naștere, / Li s-au uscat brațele / De nemîngîiere / Au prins sfoiag la subțiori, / Ei miros din cap pînă-n picioare / A dosar, / A dosar prăfuit, / A nădușeală de funcționar tembel / Care se spală după pensie. / Ei n-au mîini și picioare / Pentru că n-au muncit niciodată / Ei au buze. Ei au buze, / ca niște pături de păr de cal. / Ei au limbi urite / Ca niște cruci de zgîrci de porc. / Ei au salivă colorată / De-atîtea steaguri cîte au supt / În somn, ca pruncii. / Ei n-au nimic decît ură, / Ură și poftă de răzbunare // Doamne, fii cu noi / În această noapte a contraselectiei / Și salvează-ne de ei !" **(Descîntec de piază-rea)**. Concomitent cu acest tip de discurs demascator, alcătuit din piese antologice ca **Balada celor ce vor să parvină**, **Trimit testament**, **Rugă universală pentru mamă și copii**, **Aprobări ? !**, **Etica bolnavă**, **Civilizație de otravă**, **Monolog la balul conservatorilor**, se construiește pledoaria pentru demnitatea umană, atît de des ultragiată. **Manifest pentru sănătatea pămîntului** nu cuprinde o suită de afirmații și exclamații, clamînd nevoia de demnitate, ci problematizarea ideii de demnitate, în contextul social și politic al lumii contemporane. Poezia lui Adrian Păunescu se dispensează de metafora fastuoasă și de simbolistica absconsă, în favoarea unui limbaj direct, perfect transparent, ireal parcă prin realismul său. Și, ea rămîne poezie, comunică adică frumusețea, căci, în primă și în ultimă instanță „frumos e numai adevărul" : „Contează că nevroza lucrează crud în toți / Contează că minciuna e doctor în onoare, / La capete pătrate am pus aripi și roți / Și-atîtia vînd durerea ce pe ceilalți îi doare // Contează că se-aude un zgomot trist de bici / Care educă zilnic spinarea nesupusă, / Contează că și cerul coboară iar pe-aici / Și-o moarte ne așteaptă-n engleză și în rusă // Contează demnitatea ce miriie nedemn, / Plictisul ce se face c-aplaudă cu vervă, / Că nici pentru sicrie nu mai există lemn, / Că soarele omoară iar gheața ne conservă // Contează lăcomia atîtor noi vechili, / Contează că se fură la umbra puterii / Contează că pămîntul e plin de imbecili / Și că sînt puși la ziduri toți greierii cetății" **(Poemul citație pentru erorile lumii)**. În poezia română contemporană acest stil este unic și se numește **Stilul Păunescu**. Stil ofensiv, exercițiu necesar al libertății de spirit, generînd o poezie asemenea, politică prin implicare, morală prin asumare.

Am discutat, pînă acum, volumul în primul rînd ca atitudine etică. Îl consider exemplar. Valoarea sa estetică stă în relație de complementaritate cu cea etică. A încerca, aici, izolarea valorilor expresive cu mijloacele moderne ale criticii ar fi o greșeală. Căci pentru asta ar trebui să decodezi. Or, programatic, nimic n-a fost codificat. Tocmai această franchețe a rostirii poetice contribuie, în acest caz, la instaurarea emoției estetice. Faptul mi se pare esențial pentru cititorul excedat deseori de efortul descifrării limbajelor poetice, ca pe niște limba necunoscute. Alte situări estetice se pot face prin raportare la repere clasice în poezia românească. I-am amintit deja pe Macedonski și Bacovia. Viziunile catastrofice, frecvente în poezia din **Manifest pentru sănătatea pămîntului**, au forța imaginilor heliadești din **Căderea dracilor**, iar tonul oracular își are corespondentul în poezia lui Goga și Cotruș.

Din cele peste două sute de poezii, cît cuprinde volumul, un ochi scrupulos va descoperi, desigur, și poeme mai puțin izbutite. Impresia de ansamblu este însă coplesitoare prin forță și, de aceea, citarea titlurilor respective n-ar fi decît rutină pură. **Manifest pentru sănătatea pămîntului** este o carte care — sînt convins — va monopoliza, curînd, pentru o bună perioadă de timp, dialogul critic. Am întîmpinat-o, așa cum ni s-a părut de cuviință, ca pe un eveniment literar. Nu știu dacă pămîntul se va însănătoși după **Manifestul...** lui Adrian Păunescu. Neîndoios mi se pare, însă, că poezia contemporană românească a căpătat astfel o necesară doză de vitalitate și curaj estetic.

Valentin F. Mihăescu

MIHAI BENIUC: «Lupta cu îngerul»

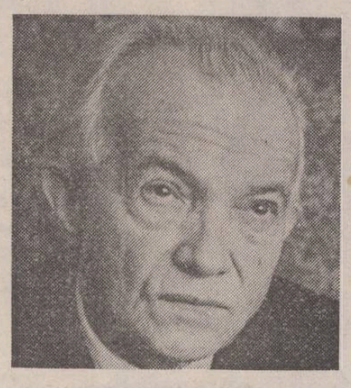

Din „vechea gardă" a poeziei românești contemporane, Mihai Beniuc nu este numai poetul cel mai de seamă, ci și cel mai credincios crezului său artistic — bătrîn oștean gata oricînd să moară decît să se predea, care în fața tuturor înfringerilor tovarășilor săi de luptă literară, atît de glorioși acum două decenii, atît de obscuri astăzi, a rămas același dîrz și aprig țăran de pe Crișuri venit să se măsoare cu strîmbătățile lumii, sfidîndu-și „adversarii", chiar și atunci cînd bătălia pare pierdută, încrezător în armele talentului său poetic viguros. Dar unde sînt bătăliile de altădată : „Mă simt ca un soldat bătrîn / Ce știe fronturile toate / Și-i singur cuc și e stăpîn / Pe amintiri neîngropate // Cu oase albe semănat / E sesul cît cuprinzi subt zare, / Nici corbi pe-aicea nu s-abat / Decît așa din întîmplare". În înfruntarea cu vămile timpului, dincolo de înfringeri, adevărata poezie a lui Mihai Beniuc va rămîne în literatura noastră ca un cîntec straniu asemănător cînd șuvoiului de munte vuind sălbatic printre cuvinte stîncoase, cînd undelor line murmurînd pe șesurile toamnei o răscolitoare melodie de jale. Perioada calmă a versificației proletcultiste — care pentru altii a însemnat totul — este în poezia lui Beniuc, în ciuda întinderii, o zonă lăturalnică, asemeni înundațiilor produse de un riu năbădăios și năvalnic, băltind malurile și rămînînd mereu în urma riului pornit să-și împlinească destinul.

Dincolo de metaforă, ne aflăm înaintea unui poet de largă anvergură lirică, situat la nodul între mesianismul lui Goga și temperamentul lui Adrian Păunescu, lipsit de simț critic și autor, astfel, al unei creații contradictorii, ființînd ciudat între poli diametral opuși : vitalitate / melancolie ; orgoliu / umilință ; lirism plin / retorică goală ; luciditate / confuzie ; / revoltă / conformism. Nici ultimul său volum, **Lupta cu îngerul**, memorabil în ansamblu, nu este ferit de inegalități. Acum însă, timbrul unic al cărții este dat de o poezie tulburătoare, sfîșietor de omenească în rostirea ei directă, aparent „nemodernă", comparabilă prin „nuditatea" expresiei și prin inefabilul muzicalității doar cu lirica lui Cezar Ivănescu, poate ultimii eminescieni de substanță, „vietuind în moarte", ai poeziei noastre. Beniuc nu s-a schimbat : cu ceva din dîrzenia țapănă a motilor în furtuna istoriei a rămas mereu același poet egal cu sine în bine și în rău, cu poezia sa țîșnită din grozave descătușări de energii ancestrale sau din plînset înăbușit de bocet ritual și străbătută de la începuturi de același motive cioplite auster în asprimi de piatră albă sau mîngîieri de lemn încrustat. Nici „coardele" lirei sale nu s-au schimbat : eul poetic, patria, vatra, dragostea, singurătatea, toamna, moartea — sînt aceleași ca în primele poeme, dar mîna poetului trece ușor peste primele, căutînd crispată tonalitățile grave, vibrînd în adîncul ființei, ale ultimelor. Ceva năpraznic s-a întîmplat în timp, abstracta, pînă atunci, moarte a lovit nemilos, tristețea nedefinită a imaginilor a devenit realitate sfîșietoare, iar melancolia neagră a cuvintelor și-a adeverit prevestirea. Căci poezia lui Beniuc a avut încă de la început o tentă oraculară, dar vizionarismul social din **Cîntece de pierzanie** a lăsat neobservată sumbra profeție aruncată asupra propriului destin în poeme ca **Toamnă de toamnă** și **Cîntec de toamnă** sau **Bucuria morții** din aceeași perioadă. Cită distanță însă între strigătul gălăgios al poeziilor de atunci și geamătul de acum : „Pe sesul toamnei plopii fără frunză / Cataarge-s de corăbii scufundate / Și n-are vîntul unde să s-ascundă / De-aceea tace molcom și nu bate // Pe mal mă primblu fără nici o țintă, / Mirajele nu pot să mai mă mintă, / Pe unde-a fost pe vremi ființă dragă / Răsare doar covor de iarbă neagră // Ascult : N-aud nimica din adînc / Doar sălciile despletite plîng / Iar în amurg un stol de corbi ce zboară / Drapele mari de doliu desfășoară". Puțini poeți români au cîntat cu atîta intensitate sentimentul de jale și de dor nedesțusit al singurătății și al toamnei cum a făcut-o Mihai Beniuc, de-a lungul întregii sale poezii (prea acoperită de faima tobosarului superficial) : „Învinețește seara ca un bubol ce coace / Vin umbrele-nopții îngrămădite-ncoace / Și-ntind încet în preajmă desiș de-ntunecime / Cît poate prinde-auzul nu se aude nime. / De strig nici glasul propriu în piclă nu s-aude / Doar cad domol din ramuri foi vestede și ude".

Prima secțiune a cărții, **Lupta cu îngerul**, și a treia, **Drumuri**, mai cuprind vechile imagini ale energetismului beniucian și ale revoltei : vulcan, lavă, avînt, ascensiune, zbor, aripă, din cuime spre stele tot mai sus, dar versurile au acum un gust amar, de sceptică ironie la „manifestul" poetic al tinereții : „E ultim poate pragul pe care stau acum / Privind această vale de plîngeri și de îngeri / În care, omenire, te bucuri tu și singeri, / Și află că'nainte e numai drum și drum".

Singurătatea este încă înfruntată („Singurătatea este Ea **ființa** / ce-i fără margini, ca și suferința / Aceasta-i lupta cu temutul înger / Dar tot mai lupt cît încă pot să singer"), după cum sînt prezente poemele lucide și fără resemnare ale riscurilor opțiunilor estetice **(Nu mă treceți...)** în care reapar simboluri de odinioară **(Moartea ursului)** cu alte nuanțe („Sînt ca un pom uitat într-o grădină"). Impresia e de a asista la o luptă dramatică a orgoliului bărbătesc cu lacrimile suferinței omenești, într-un suflet răstignit între extreme imposibil de împăcat. Dar marea temă a cărții este singurătatea în fața morții, deplină în ciclul **Elegii II**, dedicat Emmei. Imagini dintr-o lume pustie și stearpă, cu rodul ucis, frig, asfintit, vînt aiurînd prin ramuri goale, tîrziu și toamnă în care plînge o cucuvaie, ceața și moina coborînd parcă dintr-un tablou bacovian, dau seama de solitudinea absolută în care s-a stins orice speranță : „Te-ai cuibărit ca cioara păcălită / Pe-un cuib cu ouă fierte să clocești / Singurătate pasăre cernită. / Și stai pe cuib și-aștepți și odihnești // Eu, ram întins dintr-un copac ce moare, / Te țin abia, știind că e zadarnic, / Căci n-așteapt muguri, dar nici floare — / Doar viermii-mi rod la rădăcină harnic". Singurătatea e cu atît mai copleșitoare, cu cît amînteste mereu de absența ființei iubite și de zădărnicia de acum a existenței **(Te simt alături, Năluca, Rană fără leac)**. Beniuc regăsește sunetul hipnotic al romanțelor eminesciene : „Icoana ta mi-e veșnic înainte / De dalta jalei încrustată-n minte, / Iar dorul arde candelă sub ea / Știind că totuși nu-l vei mai vedea". Alteori, elegia mai aspră și vorbele mai colțuroase trădează revolta împotriva nimicniciei soartei **(Grădina amintirii, Uitare)**. O tristețe infinită adie în aceste versuri unde jalea s-a topit în muzica poeziei („curg stihuri ca din răni nevindecate") care și-a regăsit uitata funcție cathartică („Cuvinte-mi vin mereu de mingiiere / Măcar că inima mea nu le cere"). Din prezență concretă, moartea devine temă a meditației poetice cu tonalități de eclesiast, dar fără iluzia veșniciei. Beniuc e un poet teluric, titanic și diurn („materia mă trage în jos") existența este tot ce e palpabil, bucurie și luptă, tristețe și lacrimi, dar numai aici, în materie („ființa-i numai în ființă"). Moartea înseamnă vidul, încremenirea absolută, iar durerea e cu atît mai vie („Nu-i întîlnire dincolo de moarte") cu cît mai mare-i certitudinea neantului, ca în teribilul mesaj de dincolo al scheletului lui Goya — „Todo es nada", totul e nimic : „În golul care-l lasă-n urmă-i moartea, / În lung și-n lat uritu-ntinde partea / Ce n-are nicăieri niciun hotar — / Îl umbli zi și noapte în zadar. / Nu are una, n-are nici o față / Să dee cît de cît un semn de viață, / E ceea ce nu e și totusi este / Și unde cati apare fără veste / L-atingi cu mîna și constati că nu e / Și nu stă, nu coboară nici nu sue. / E o mlaștină ce n-are nici un fund / Nici pe de-asupra cort de cer rotund. / E ce n-a fost și este și-o să fie / Cît viața-ți prelungită o să tie. / Ah ! roagă-te la sfinții ce nu sînt / Să nu ți-l pună-alături în mormînt !". Beniuc nu-i un artist „metafizic", nici „filozof", nu e, dar gîndul are profunzime și suferință, iar voita simplitate poetică e, de fapt, expresia durerii omenești și a eternelor întrebări înaintea morții sublimate într-o mîhnită melopee mioritică, dincolo de mode și timp. **Lupta cu îngerul** este cartea unui mare poet contemporan, dator încă literaturii noastre cu o selecție care să extragă din dealul de poeme, cadrul acela de poezie cu care va intra masiv și greu în vreme.

Dan Alexandru Condeescu

EUGEN BARBU: «Incognito» — IV —

Cu volumul al patrulea al romanului **Incognito** de Eugen Barbu ia sfîrșit una din cele mai interesante prin substanță, anvergură, mijloace, tentative românești întreprinsă de un scriitor român. Tematic, Eugen Barbu este interesat de înfățișarea felului în care forțe sociale și politice organizate clandestin reușesc să pregătească terenul pentru întoarcerea armelor în 1944 și să creeze condițiile viitoarelor și radicalelor transformări socialiste ale României postbelice. Ambițiile sînt mult mai mari însă : scriitorul a voit să înfățișeze fața întregii societăți românești în jurul anilor patruzeci, completată cu lungi retrospective sau reconstituiri de fapte dincolo de acest perimetru temporal. Medii dintre cele mai diferite și aparent incongruente sînt strînse între coperțile acestei cărți pentru a sluji scopul unei asumări românești totalitare controlată de o optică specifică. Scena se mută de la București în provincie, și din România în afară țării. Expansiunii pe orizontală îi corespunde un plonjon pe verticală : sînt investigate medii specioase, ascunse, argotice ori se caută a crea sentimentul unor asemenea disecții în corpul societății românești. Tendința de a privi orice macro sau microclimat dinăuntrul său, de a-l „divulga" în ceea ce acesta nu vrea să afiseze, prezidează mîna și ochiul naratorului. Odată cu al patrulea volum al romanului **Incognito** acest mecanism activ pe distanța a circa o mie sase sute de pagini se impune atenției cititorului : cineva se plimbă nevăzut prin societatea românească scotind la suprafață ceea ce este misterios, sau neconform cu imaginea știută, ceea ce este frumos sau repudiabil, nu fără intenția de a uimi, șoca, scandaliza. Din acest unghi, **Incognito** nu mai este un titlu justificat doar de un personaj strecurat cu scopuri politice precise în înalta societate, Armand alias Vasile Dănacu, ci de această viziune „incognito" care întoarce pe dos ca pe o mănușă realitățile uneori scrobite pe care le descoperă.

Cartea care începuse despletit, trepidant, cu multe fire ale acțiunii, cu urmăriri, crime și alte împrejurări de aspect senzațional și-a schimbat de la volum la volum înfățișarea. Aspectul de roman internațional, bucșit de întîmplări de senzație pe care-l avea primul volum, este aproape complet înlăturat în cel de al patrulea, în care succesiunea de scene locale cu scene străine a dispărut, întîmplările șoc sînt mai puține, firele epice se string toate către un nod final. Mediile și personajele rămîn în linii mari aceleași, dar ele sînt ținute mai mult sub obiectiv, studiul lor este mai apăsat, ceea ce aduce cărții un spor de densitate și de autenticitate. Scriitorul este interesat de pictura mediului, de portrete, de destine.

În acest timp forțele de stînga, între care Colonelul și Tronaru, își continuă neabătut, ca și Armand, acțiunea subterană, pun la cale în înțelegere cu anturajul regal ieșirea României din războiul antisovietic. O propoziție întîmplătoare scăpată de Ionescu-Tismana dă prilejul lui Armand să-i prevină pe comuniști asupra accelerării executării planului stabilit. Antonescu va fi arestat, cum se știe. Ionescu-Tismana este părăsit de egoista Evelyne pentru un diplomat suedez și, contrariu speranțelor lui, va fi condamnat politic alături de alți vinovați.

Construcția e foarte liberă, deliberat surprinzătoare, cu intoarceri bruste înapoi sau cu salturi înainte care sfidează curgerea cuminte pe care cartea o simulează. Arborescența aceasta acuză o lipsă de construcție care ar putea fi tratată ca atare, dacă romancierul n-ar fi văzut în asta un mod de a construi. Ultimele pagini se încheie pe momentul arestării lui Antonescu, dar viața unor personaje este urmărită în cuprinsul cărții pînă în anii șaizeci. Prin acest final, Eugen Barbu caută să pună un accent semnificativ și concluziv absorbind diversele epiloage în chiar corpul romanului.

Atracția către culoare și senzație face loc în această a patra parte a **Incognitoului** predilecției pentru autenticitate. Pagini inflamate ca acelea dedicate batalionului de pedeapsă sînt puține în **Incognito IV**. Își continuă cursa prin localurile Bucureștiului și a împrejurimilor trioul Mizdrache, Teică, Ciripoi cu același limbaj și aceleași obiceiuri, dar ele nu sînt urmărite doar pentru plăcerea pitorescului ci subordonate curgerii dirijate a romanului. Este și motivul pentru care acest trio polițist nu mai invadează prosceniumul romanului evoluînd între celelalte grupuri ale cărții atît cît este nevoie. Exoticul personaj Dimitrie Pavlovici Ignatiev ocupă aici un capitol memorabil atît prin episoadele cu situații tari cît și prin intuiția psihologică cu care sînt fixate liniile unui portret de neuitat. Atmosfera promiscuă din podul acestui îndrăgostit de mobile vechi și femei frumoase este prinsă cu precizie, dar pentru că personajul ieșea din fluxul central al acțiunii cărții este lepădat pe drum fără regrete. Multe pagini ale cărții sînt lungi fișe de formulă balzaciană, care refac biografii și descriu medii sociale de formație. Ele se constituie în supape ale romanului prin care autorul evadează din chingile unei discipline epice pe care n-o agreează. Intră în joc aici plăcerea de a descrie, voluptatea enumerărilor, disponibilitatea evocărilor mai mult sau mai puțin lirice. Pagini dense și parfumate sînt cele închinate, din nou, conacului de la Domnești în care Puiu Tismana și-a petrecut adolescența și a trăit tensiunea primelor experiențe erotice. Ele concurează cele mai bune pagini de evocare ale scriitorului în care o acuitate senzorială neobișnuită se îmbină cu observația vieții sociale. Considerat prizonier al mediului primei sale cărți, Eugen Barbu își oferă aici posibilitatea unei ilustrative revanșe. Pictura mediului clasei de sus este, în ciuda unor tuse groase, lipsită de artificiu. Deși poate fi raportată la romanele lui G. Călinescu cu aristocrați, viziunea lui Eugen Barbu este personală și remarcabilă. Cu totul memorabil este în **Incognito IV** romanul epistolar dintre Charlotte și Georgette, fiice ale aristocratiei vremii, care devine în puține pagini receptacolul unei iubiri și a unei vieți încheiate dramatic. Confesiunea boieroaicei, îndrăgostită de un învățător care predică socialismul, dar nu se poate desprinde de matca deprinderilor ei sociale, este vie și de o incontestabilă autenticitate și profunzime. Asemenea pagini izbutesc rar în proza noastră și faptul e cu atît mai demn de atenție. În genere, culoarea pierde, cum am spus, în dauna autenticității în acest roman și multe pagini se impun cititorului prin priceperea cu care captează viața și refuză contrafăcutul. Evadarea lui Tronaru dintr-un lagăr de deținuți politici este și ea un alt prilej de a reliefa realist replici, gesturi, portrete. Filiera prin care Tronaru este scos în afara lagărului conține exclusiv oameni simpli : un plutonier, un șofer, etc. Scenele sînt și aici autentice refuzînd senzationalul. Scoasă din limitele manualului ori ale cărții de istorie arestarea lui Antonescu la palat, în prezența mai multor oameni politici, are pe lîngă grija reconstituirii exacte o elocventă încărcătură psihologică și un realism care umanizează totul. Credincios ideii, uitată de multi scriitori, că proza înseamnă în primul rînd creație și apoi analiză sau simplu discurs în marginea faptelor, Eugen Barbu încheie în **Incognito IV** cîteva portrete de personaje într-o manieră care-i atestă harul. Raoul Tismana este unul din aceste personaje care se detașează în cele din urmă din galeria bogată a figurilor minuite de prozator. Sînt apoi situații a căror capacitate sugestivă este bine pusă în valoare de un prozator care știe prețul forța elocvenței întîmplărilor caracterizante. Ionescu Tismana anticipează un deznodămînt prost al războiului și al propriei lui cariere, drept care îngroapă la conac în stil pirateresc o ladă cu aur și giuvaericale în cimp alegîndu-și drept repere un mormînt și cîțiva copaci din apropiere. Ieșit din închisoare, fostul ministru face drumul întins la conacul adolescenței pentru a-și dezgropa comoara. Dar acareturile s-au modificat, mormîntul a dispărut, copacii au fost tăiați și peste tot se leagănă un lan al colectivei. Căutarea disperată, cu ajutorul unui țăran bătrîn care speră să identifice el locul mormîntului, se încheie pe seară fără nici un rezultat. În mijlocul cîmpiei, după o zi întreagă de scotociri zadarnice, fostul ministru începe să înțeleagă că s-a petrecut ceva ireversibil.

Cu o mai mare economie de pagini și mai multă disciplină epică **Incognito IV** putea fi în întregime una din cărțile memorabile ale anului literar care a trecut.

M. Ungheanu

REVISTA REVISTELOR

ASTRA, nr. 1, 1981

■ De cîteva numere revista **Astra**, revistă politică social-culturală a Țării Bîrsei, se impune atenției prin calitatea și organizarea textelor pe care le tipărește. Deschisă realităților brașovene și autorilor de aici, revista este deschisă și realităților și colaboratorilor din afară nu fără o atenție specială pentru firele care leagă Brașovul de contextul cultural și istoric al întregii țări.

Numărul 1, 1981 din Astra tipărește la loc de frunte o amplă reconstituire a procesului comuniștilor care a avut loc cu 45 de ani în urmă la Brașov, proces care relevă între altele angajamentul politic al tînărului utecist atunci arestat și condamnat pentru activitate ilegală, Nicolae Ceaușescu. Document important al istoriei Partidului Comunist Român, pagină de nesters prin nobilele ei semnificații din biografia secretarului general al partidului, Nicolae Ceaușescu, procesul de la Brașov al comuniștilor este evocat documentat și pătrunzător de Emil Poenaru sub titlul **O lecție de curaj, demnitate, patriotism și solidaritate revoluționară. Acum 45 de ani la Brașov.**

Diverse, interesante, nu lipsite de inedit sînt și paginile culturale ale revistei. O cercetare de istorie literară, atentă, meticuloasă, menită să înlăture idei preconcepute și să releve o latură necunoscută din activitatea lui Octavian Goga publică Ion Itu sub titlul **Octavian Goga și Rusia revoluționară.** Confruntînd mărturiile și documentele existente, dar neexplorate sau nefolosite, Ion Itu combate portretul tendențios, unilateral făcut pînă acum poetului semnalînd prezența poetului în Rusia revoluționară, rolul lui printre ofițerii români transilvăneni aflați în prizonierat în Rusia, ca și paginile receptive scrise despre revoluția rusă. Ele sînt, scrie Ion Itu, „adevărate manifeste în favoarea ideilor puse în mișcare de revoluția rusă, de natură să figureze la loc de cinste într-o antologie universală consacrată revoluției ruseștl în lume". Acțiune de pionier.

Scrisă limpede și cu o bună documentație și interpretare a faptelor, cercetarea lui Ion Itu, cu merite de pionierat, deschide un nou capitol în biografia și ideologia unui scriitor covîrșit de șabloane comode. Tot Ion Itu semnează la Cronica ideilor estetice articolul **Rădăcini ale expresionismului.** Această cronică a ideilor estetice este o critică a tezei cărții lui Ovid S. Crohmălniceanu despre expresionism, după care expresionismul este un transplant artistic realizat în literatura română după primul război mondial. Autorul cronicii ideilor estetice semnalează existența unei direcții de tip expresionist înainte de primul război mondial și chiar în epoci mai vechi ale literaturii române. Ea constituie, după Ion Itu, una din constantele estetice neanalizate încă și necunoscute ca atare ale literaturii române, iar tratarea expresionismului în literatura română drept transplant tîrziu drept o eroare. Nimic nu motivează după Ion Itu acest transport artistic dinafară, dacă e vorba de context social și climat spiritual, și mai corect este să vedem care sînt rădăcinile proprii ale acestei direcții, galvanizată desigur de întîlnirea cu curentul german. Ni se propune pe această cale o istorie proprie a expresionismului românesc. Incitantă, intervenția lui Ion Itu cere, desigur, o argumentare pe măsura ideilor avansate. O semnalăm ca pe enunțul unei viitoare demonstrații care rămîne să fie făcută.

Coresiana de M. N. Rusu deschide o fereastră spre valorile tradiției culturale ale locului. Revista mai cuprinde la capitolul literatură texte inedite din Blaga și Goga, o dezbatere despre **Romanele anului '80** găzduită de biblioteca din Făgăraș, versuri de Eugen Evu, Eugenia Bâșa, Neculai Chirică, George Savin, Marta Bărbulescu, Valeriu Bârgău, Marin Negoiță, V. Copilu-Cheatră, o proză de Gheorghe Crăciun, o cronică a ideilor literare de A. I. Brumaru, un fragment din **Jurnal II** de Ion Caraion, o rubrică de recenzii vie. Între alte articole se distinge profilul pe care Alexandru Mușină îl face prozatorului Augustin Buzura prin luciditatea lui constructivă întemeiată pe bune intuiții critice. Tînărul critic nu se mișcă în spațiul comod al recenziei ci vădește intenții constructive. Să-l urmărim.

Cronicar

ITINERARIILE TÎNĂRULUI REPORTER

ORAȘUL REGĂSIT

acum douăzeci și ceva de ani, orașul Botoșani, locul de naștere și de botez al Eminescului, arăta ca un om bătrîn și sănătos, împăcat cu soarta și bătrînețea sa. Intram în el, cu toată mirarea de care poate fi în stare un copil care n-a mai văzut un oraș la viața lui, cocoțat în vîrful unei căruțe cu griu. Venisem pentru motivul simplu și copilăresc, acela de a mînca o înghețată la evreul Sin Leiba Moiș — cel care avea un cărucior alb cum ii laptele, de la tejgheaua căruia vindea sirop și înghețată de vanilie cu lapte dulce. Treceam prin bariera Prutului, pe lîngă iarmarocul cel mare de miercurea. Orașul se umplea de lume venită de hăt-departe, de la Humor și Cimpulung, de la cojocarii din Vatra Dornei și tîrgoveții subțiri de la Siret. De la papagali, cercei de aur și salbe de argint pînă la boi, grîne, cai, căruțe, haine noi și vechi, totul se vindea și se cumpăra cu talent, cu patimă, cu dragoste, cu adîncă plăcere. Întreaga viață economică a tîrgului atîrna de această zi de miercuri cînd pămîntul părea să-și deșerte buzunarele-i bogate și în iarmarocul de la Botoșani. Dar iarmarocul trecea iute și venea tot atît de iute ziua de joi ce cădea cenușie peste oraș. Oamenii se întorceau la ale lor : care la puțina agricultură de prin rîpile vecine, care la meșteșuguri sau negustorii amărîte din care era o minune că îți puteai ține zilele. Vechile case boierești, devenite după '44 grădinițe, creșe și spitale, dormitau prin nesfîrșitele grădini, iar dărăpănăturile de case obișnuite își continuau viața lor fără orizont în care amărăciunea, puținătatea, vinețiul, urîtul erau legi ale existenței. Cerul se lăsa jos peste oraș, înăbușindu-l cu totul, ca o iederă sălbatică. Doar în cîteva locuri, pătura de dimie a cerului era crestată de niște turle de biserici, a lipovenilor, cea de la Uspenia, cea de la vechea hală, a lui Ștefan cel Mare. Cîteva blocuri speriate, cu patru etaje, cu sobe cu lemne, cu hogeaguri în care vara se adăposteau stăncuțe certărețe, își făcuseră cu timiditate loc pe o stradă ce pornea de la teatrul „Mihai Eminescu" și se pierdea într-o mahala cu meri, căpșuni și gutui, păzită de ciini lățoși și puși pe arțag. Iar în miezul verii, un talaz uriaș de verdeață acoperea orașul cu toate pecingenile și durerile sale. Apa cișmelelor gilgiia rar, cu program, trebuia să te grăbești ca să-ți umpli gălețile, putinele, căzănelele ; dacă nu procedai așa se prea bine putea să rabzi de sete. Cele mai interesante locuri ale orașului erau cele două cimitire, „Pacea" și „Eternitatea". Construcțiile din perimetrul lor, din tristul lor perimetru, cavourile foștilor proprietari de pămînturi de pe ținutul Botoșanilor, erau cele mai reușite opere de artă din partea locurilor. Marmura cumpărată din Italia și cioplită la Viena, statui grecești cu amorași și maici ale domnului, totul din marmură renumită, totul aurit, cioplit de marii meșteri ai unui început și ai unui sfîrșit de veac vienez, parizian, berlinez; și totul trist și aproape urit. Cînd peste oraș se lăsa duminica, lumea lui se împărțea în trei categorii : unii plecau la cele două cinematografe, alții luau drumul vizitelor cu rost și fără rost în cele două cimitire, iar cea de-a treia categorie își petrecea ziua de odihnă în casă, picotind. Așa am cunoscut eu Botoșanii și mi s-a părut cel mai strălucitor oraș de pe toată fața pămîntului. E adevărat că nici nu mai văzusem altul, dar mi se părea destul. Văzusem Orașul. Oraș ce avea să fie înghițit de timp mai repede decît mi-aș fi putut închipui și să se răsucească în albia lui, tot atît de repede pe cît se străduise pentru o clipă să dispară și să-și piardă personalitatea, renăscînd și începînd o altă viață, parcă regăsindu-se. De fapt nu făcuse altceva decît să treacă de la comerț la industrie, să facă din calfă, muncitor, din șef de atelier, maistru, să schimbe dugheana cu magazinul universal, micul atelier cu fabrica și uzina automatizată și mecanizată. Și, cu toate acestea, toamna, din gutuii Botoșanilor, în grădinile cu iarbă de matasă, continuă să cadă spre pămînt fructele grele și amețite de timp. Acest fenomen mă interesează, nu-mi pot explica de ce, tot atît de mult cît cea mai mare uzină a orașului, cît cea mai mare întreprindere ce dă pîine și speranțe unei cincimi dintre oamenii săi.

☆

De sus, de pe dealul de la Rediu, de pe locurile unde în prezent se află o casă de vînătoare, o mică livadă de măslini și-un imaș pe care mai aterizează, în caz de extremă urgență, aviasanul și utilitarele, Botoșanii se văd acum ca un oraș vesel, cu fruntea lui de beton, surprinzător, cu totul descoperită. Valul acela de verdeață nu mai are puterea de acum un sfert de secol cînd îneca și ce era bun și ce era rău, cu aceeași nepăsare tonifiantă. Apropiindu-te de Botoșani te întîmpină o huruială de fond, de metal și mașini, de piatră pisată, de voci omenești și de păsări stranii. Viață de mare oraș, viață cu ritm rapid, viață bogată. Nu pot să nu citez dintr-o poezie a unui poet al orașului : „o, faptele noastre vor trece în tine / țară a grîului și a candorii / măsura lor este ziua ce vine / adîncă și clara mireasmă a florii", iar gîndul din copilărie (sau adolescență) mă duce la timpul cînd seara, într-un oraș pustiu, cu oameni care adormeau devreme, săream gardul internatului școlar cu o valiză după mine, valiză ce-o umpleam ochi cu gutui din niște nesfîrșite și leneșe grădini vecine. Nici țipenie de om, eram ca într-o pădure luminată difuz de becurile a căror lumină trecea prin geamul galben ca mierea al unei case năruite sub iederă și vie. Gutuile cotropeau cu mirosul lor tot podul internatului, terorizîndu-l pe pofticiosul pedagog cît era iarna de lungă. Care ai, mă gutui, care sufletul meu alb, ai, dă-mi și mie, nu fii cîine să mănînci totul singur?! Cum să dai, era riscant, te putea lua din scurt la întrebări, „de unde ai marfa de contrabandă?". Tot ce putea veni din grădinile de prin împrejurimi era considerat „contrabandă". Clar! Pe-atunci erau ultimii doi-trei ani de dinaintea marii întîmplări ce avea să facă din oraș alt oraș, din noi alți oameni. Dealtfel, nici nu sînt atît de mulți anii ce-au trecut încît să fi uitat lunile acelea spre toamnă cînd tinerii din satele județului începuseră a se îndună în Botoșani cu miile. Nu mai veneau cu căruțele, veneau cu autobuzele. Pe jos nu mai mergea nimeni. Cu caii la fel, nu mai umbla nimeni. Cine mai avea curajul să vină în oraș pe un cal înșeuat?! Ar fi fost arătat cu degetul, lumea s-ar fi uitat la el cu mai multă curiozitate decît la reclamele circului. Din toate punctele cardinale, cam tot pe-atunci, începuseră a intra în oraș, șosele sigure, de asfalt. Pe marginea lor se plantaseră plopi și pruni, meri și duzi. Autobuzele grăbite începură să taie județul spre sate vechi de la începutul lumii. Noua împărțire administrativ-teritorială din 1968 făcuse din orașul somnoros, lungit leneș la umbra teilor, o capitală de județ fremătătoare. Spre Cătămărești, pe șoseaua ce leagă Ipoteștii de oraș, se întindea un cîmp larg, mărginit de rîpi de-o parte, iar de cealaltă de bătrîna cale ferată a Vereștilor și Sucevei. Terenul acela, cultivat de obicei cu grîu, era marcat de umbra orașului și tocmai de aceea inginerii de la gostat nici nu mai aveau curajul să semene altceva pe el ; grîul era singura cereală ce rezista, nu se știa cît, dar rezista.

În zece ani, nici zece ani nu-s, pe acel loc unde pînă și grîul obosise, a crescut o platformă industrială, s-a înălțat puterea de mașină a orașului.

Într-o vară, era prin 1973, cîțiva oameni îmbrăcați în haine de oraș au pășit cu grijă prin grîul dat în copt. Erau cinci. Aveau cu ei o mapă doldora de proiecte și dorința clară de a ridica, în locul grîului, pe viitoarea miriște, o uzină. Cei cinci însemnau : un director fără portofoliu, fără uzină, un inginer-șef ai cărui specialiști încă mai silabiseau anunțul pus pe ușa sediului ceapeului și se uitau cu mirare la sapa ce îi incomoda pe umeri de parcă atunci ar fi descoperit-o, două contabile care deocamdată învîrteau niște bani veniți de la București și un economist care știa doar că în cele din urmă trebuia să fie cumva de folos celor patru. Economistul era stagiar pe-atunci, eh, timpuri dulci de tinerețe, era și este botoșănean și se numea și-atunci ca și-acum, Dorel Epuraș. Cei cinci au făcut ei ce-au făcut, au măsurat ceva, au notat pe niște hîrtii și-au plecat. Mai spre seară a căzut o ploaie, iar a doua zi, de dimineața, nu au mai putut intra în lan. A trebuit să aștepte să se zvînte pămîntul. După culesul grîului, cei cinci și-au putut distinge urmele în peria miriștii. Pe ele au călcat și meșterii care-au venit mai apoi, meșteri întăriți cu cele ale meseriei : buldozere, macarale, camioane, cărămizi, ciment, fier. Creștea, mai departe-n cîmp, porumbul, creștea și uzina, se-ntărea sfecla în zahăr, se întărea și uzina în ziduri. Alături, la o sută de pași distanță, la fabrica de pîine, grîul de pe locul uzinei era turnat în rumene și rotunde pîini dulci...

Băieții cei 'nalți și blonzi ai satelor continuau să umple orașul. Autogara, în orice zi ar fi fost, zi din timpul săptămînii sau de la sfîrșitul ori începutul ei era aceeași, gemea tot timpul de lume.

☆

Douăzeci de procente din uzina „Electrocontact" devin productive la 1 aprilie 1975. Organizația U.T.C. număra doar 11 oameni din care vreo trei, patru sau cinci alcătuiau ceea ce se numea „biroul". N-aveai cu cine să faci nici măcar o singură ședință acătării. Dar după numai cîteva luni, organizația U.T.C. de la „Electrocontact" devenea una dintre cele mai mari organizații de tineret din municipiul Botoșani. Încă de la sfîrșitul lui aprilie, același an 1975, ia ființă un comitet U.T.C. Numărul tinerilor trecuse binișor peste o mie. Unii veniseră în județul lor de la alte uzine din țară, dar cei mai mulți veniseră din sate. Au intrat în uzină cei care aveau să-i fie energeticienii. Un funcționar inimos a dat zeci de telefoane la București, dar nu s-a înțeles prea bine cu tovarășii de-acolo, ori că era firul suprasolicitat, ori că tovarășii de la Capitală aveau și altele pe cap, nimeni nu și-a prea dat seama ce se întîmplă. Funcționarul acela tînăr, nu prea avea el mutră de funcționar, i-a scris pe cei nou-veniți pe-o listă, le-a luat actele de studii și copiile după certificatele de naștere, i-a pus să semneze niște hîrtii numite contracte de școlarizare și le-a zis fără nici un ocoliș că să le intre bine în cap, de-acum sînt muncitori la Electrocontact Botoșani, așa să spună pe unde vor merge și să susțină cu vorba și fapta că așa și este, chiar dacă unii nu se vor grăbi să-i creadă. După ce le-a spus aceste vorbe, i-a suit în trenul accelerat ce pleca la doișpe noaptea spre București. A doua zi coborau, împreună cu inginerul, că inginer era acel funcționar temporar, în Gara de Nord ; cine parcă nu auzise de ea ?! Au mers la o fabrică de Electrice la capătul unei linii de tramvai, acolo unde un tramvai face un laț și o ia cale-ntoarsă, 'napoi spre oraș. La fabrica aceea trebuiau ei să învețe meserie, dar să bage bine **misiria** la bilă, le-a zis inginerul, începuseră chiar să le placă de inginer, că în Botoșani, cînd se vor întoarce, vor trebui să facă piese cam la fel și nimeni nu va mai avea vreme să se țină de rufa lor și să-i învețe, așa că... Au mai venit în acel tren de noapte și au coborît tot în Gara de Nord din București, băieți care ziceau că vor fi la prese, la mecanic-șef, la montaj, la sculărie. Avea multe pe cap inginerul acela, mai veniseră cu el și doi mustăcioși care i se adresau cu respect, se gudurau în fața inginerului ca niște copoi în fața stăpînului, ei mergeau, ziceau, pe la metalurgie. Au luat cu ei niște băieți voinici, cu armata făcută, care toată noaptea cît durase drumul își tot povestiseră ceva și se tot încurajaseră cu sticle de băutură puturoasă, cu samahoancă de sfeclă, îți pocneau tîmplele dacă beai un gît. Pe la Adjud, cică pe la Adjud era, explica unul din Dorobanți care mai circulase pe această linie, inginerul s-a ridicat de pe locul lui și a adunat sticlele de la toți, făr' să scoată o vorbă. A deschis fereastra și a început a arunca sticlele încă pline pe șina cealaltă ce mergea înapoi. Sticlele piuiau și se spărgeau ca vai de ele. S-au trezit toți și-au început să rîdă și-au rîs pînă au simțit că-i doare pe sub coaste. Abia pe la Buzău, cînd socoti că le-a trecut aburul băuturii, inginerul zise fără o adresă precisă : Cine nu se cuminţește, o termină repede cu Electrocontactul. Că Electro nu-i culesul viei sau păscutul oilor, ci întreprindere serioasă unde se muncește la oră și se vine la serviciu la oră. Hodinit și bun de muncă. Altfel ai sfeclit-o, te-ntorci la ceapeu cît ai zice pește. Cînd au auzit de întoarcerea în ceapeu i-a prins frica. Cine, om cu opt sau zece clase, mai stătea în ziua de azi la ceapeu ?! Ai?! Cine ?! Nime ! Inginerul își dădu seama că a lovit unde trebuie și că vorbele lui și-au făcut efectul. Se lăsau zorile, iar ei începuseră să mănînce în tăcere. Din niște compartimente vecine vreo cîțiva băieți, de bună-seamă străini de ei, de grupul lor, începuseră să cînte cu voci dogite cîntecul : „C-așa beau oamenii buni / De sîmbătă pînă luni". Spaima le dispăru ca o spumă pe o apă curată, iar buna dispoziție îi însoți pînă-n București. Pînă și inginerul era parcă alt om.

După ce s-au calificat și s-au învățat cu orașul București a venit vremea să se întoarcă în Botoșani ; s-au întors, dar pe acel inginer nu l-au mai văzut, deși l-au căutat. Vroiau să-i facă o cinste pen'că îi făcuse oameni. A plecat la o specializare, li s-a spus. S-au mirat foarte tare, cum să plece un inginer să mai învețe ?! Cum, un tovarăș inginer nu știe tot cît e el de inginer ?! Extraordinar, și noi care credeam...

Eugen Mihăescu

(Din volumul de reportaje „Între solstiții și echinocții")

PRIMARUL ȘI ORAȘUL

Oîntîmplare de demult...

...Și-a dat sfîrșitul fulgerător ! Era gîrbovită de ani. Mulți cred că se apropia de două sute. De atîtea ierni se uscase, era firavă și pitică. Își pierdea înălțimea simplu, intrînd încetișor în pămînt. Oricît arăta de rău, ar mai fi tras de vreme. Dar, cei apropiați au părăsit-o. Sigur, nici nu se aflau atunci printre noi... Un tînăr cam distrat călărea un buldozer, pe stradă. Brusc și-a sucit namila spre ea. Intenționat ! S-a năpustit cu toată viteza. A strivit mai întîi gardul șubred apoi, a făcut-o una cu pămîntul. Gata, nu mai era ! Cîteva clipe mai înainte o fixasem în memorie. Întîmplător, cum șterpelim de obicei din viață imaginile unice. După uluci, zgribulită și speriată, parcă știa. Aștepta imobilă finalul. Dintre toți martorii oculari, doar un bătrîn a mai rămas... Pironit pe trotuar, învăluit de praful buldozerului. Îi lipsea un picior și își rezema trunchiul greu în două cîrje. Un puști ce-l însoțea se juca printre ele. Pentru tristețea din obrazul încrețit, i-am zis :

— Aveți vreo legătură cu... ?

— Nu ! mi-a răspuns pițigăiat. Am locuit pe strada asta. De copil. De-atunci o știu... Era a mai bătrînă. Poate din tot orașul.

— Totuși, de ce plîngeți ?

— Eh ! a întors el capul. Așa îs eu, mai slab. Mi se strînge inima cînd **moare o casă...**

Mi-a întors spatele. Cîrjele bocăneau în pietre. Copilul se ținea de una și sărea într-un picior. Copilul din el, cred, scoborîse în cealaltă și făcea la fel. Am privit în urma lui și i-am mulțumit. Pentru întîia lecție de viață, primită în orașul Brad. În timp, Capitala Moților Crișeni mi-a oferit și altele. Dar aceea a fost prima și nu se uită : pe-aici, casele au puterea ființelor, de a muri ! Logic, despre ce se construiește trebuie spus : s-a născut. Nimic mai frumos !

...După douăzeci de ani, ca în Al. Dumas, intru solitar pe poarta Bradului, cea dinspre Deva. A plouat scurt și fierbinte. Ca-n august ! Bicele de apă au întărîtat un adevărat stup. Șiruri de oameni bîzîie pe trotuare. Bărbați. Femei. Copii. Domnișoare și băieți. Am nimerit într-o joi și e zi de piață. Nu orice fel, ci **piața mare.** Un amănunt apetisant : azi la Brad se pot mînca virșli. Și se mănîncă. Mii de perechi. Sînt niște cîrnăciori subțiri umpluți cu șolduri de capră. Puțin afumați, puțin iuți. Ard gura. O usucă. Așa se întîmplă în fiecare joi, din negura vremurilor. Așa a fost și pe timpul cînd un ghid afirma despre străzile Bradului : „străzi foarte strîmte și întortocheate". Și despre aspectul orașului : „mai degrabă cel al unui sat". Timpul fuge ca gîndul. Ghidul mai era valabil acum două decenii, cu toate paginile sale. Azi sînt multe alineate fără corespondență în teren. Și multe altele în care cuvintele ar trebui înlocuite pentru a exprima sensurile noi ale peisajului...

NOUL a venit la periferie. În orice urbe, cred, acolo vine mai întîi. Animal nervos, tenace. Metalic, industrial. A impuns, a izbit, a dărîmat. **A murit** prima casă bătrînă. A doua. A treia. Se părea că „tot ce-i cu un picior în groapă" va fi înlocuit. Dar, animalul viril a înțepenit o vreme. Lovit, probabil, la rîndul lui de ceva mai dur.

NOUL nu s-a urnit singur din loc. A fost „dezlegat" se poate spune, de un om : Loghin Dineș. Primarul orașului Brad. Un primar și orașul său, un om și propria sa casă. Rostuită cu grijă de gospodar. Loghin Dineș este un bărbat înalt, cu umeri puternici, plin la față, cu părul negru și lucios. Are ochii albaștri, cu lumină adîncă. Nu știu dacă acest portret succint vă ajută la ceva. Sigur însă îl veți avea în față și, poate, veți participa direct la discuții. Și încă n-am terminat cu primarul... Cunosc Capitala Moților Crișeni la fel de bine ca moții crișeni. Știu cum arăta orașul minerilor care scot aurul țării din străfunduri ! Abia azi poți să te exprimi așa, fără să aibi a te teme de ironii. Lipsa de adevăr m-ar face vinovat față de localnici, față de mine. Dar, așez hotărît tot ce s-a făcut în oraș de șapte ani încoace (și numai de șapte ani se face !), lîngă numele și activitatea primarului. Astfel, exprim exact gîndul moților și pe-al meu. În „conturile" conștiinței nu rămîn datorii. Ne simțim mai puri !

— Cum ați pornit ? îl întreb.

— În primul rînd am crezut în meritul orașului nostru de a lua o înfățișare modernă. Am cerut sprijinul și l-am primit. Am făcut documentațiile și am dat jos... Am demolat, am construit.

— După cît se vede, greutăți, deloc. Cale liberă !

— Ba, au fost și de-alea... Proiectanții noștri gîndiseră sistematizarea orașului pe drumurile vechi, întortocheate. Eu am consultat un arhitect din București. L-am invitat aici și l-am întrebat : Ăsta-i orașul nostru, ce părere aveți dacă se pune problema sistematizării ?". Și-a zis : „Uite-așa, uite-așa...". La discuții, pe proiect, am zis : „Ăsta nu-i orașul viitorului, întortocheat. Noi trebuie să deschidem aicea cîmpul, uite...". Am găsit înțelegere. Să vedeți cînd terminăm blocurile astea, pe-aicea, cum se deschide orașul și tot. (Arată pe fereastră cu brațul). Am dirijat și demolările, în așa fel încît să mergem cu gata, cu tot. Unde-am demolat acuma, e deja front de lucru și e și făcută fundația pentru blocurile 11 și 12...

Primarul Loghin Dineș este argint viu. Presat de timp, ori din fire, vorbește repede. Se mișcă repede. Nu numai atît. Se entuziasmează repede și-i molipsitor. Tot ce-mi oferă, cu dărnicie, se vede că-i scos din sipetele scumpe ale sufletului său. Sînt multe comori acolo. Oameni, fapte. Ascult și notez expresii, nuanțe, totul foarte amănunțit. El nu acordă nici o atenție frazelor. Le spune simplu, fără să le lustruiască. M-a avertizat dinainte că asta rămîne în sarcina mea. „Nici o grijă !" l-am asigurat. Acum, cînd mitraliez cu clapele mașinii de scris, situația e alta. Nu pot face nimic. Toate vorbele lui mi se par de neînlocuit. Se-așează pe hîrtie una după alta, ca niște ființe mici acoperite de ochi. Poți să întinzi măcar un deget spre astfel de ființe ? De a le arunca, de a le împinge dincolo de rînduri nici nu poate fi vorba...

Primarul povestește. Povestește. Cu o pricepere inegalabilă, cu o viteză asijderea. Cîte o șuviță din părul negru care-i cade ca o paranteză peste frunte, ne mai dă un mic răgaz. Lui și mie. Nici atunci însă Dineș nu stă locului. În timp ce-o zvîrle înapoi, se ridică. Ia o hartă, făcută sul, de pe dulap. O desfășoară. Se-ntoarce. Din sertar scoate o piatră colorată. Intră cu capul într-un raft așezat la podea. Scormonește. Aduce de-acolo mănunchiuri de file îngălbenite. Sînt statistici vechi. Dintre ele cade cîte-o fotografie. Documente : crîmpeie, imagini fugare din ce-a fost. Ce este se vede. Nu trebuie încă fotografiate pentru arhive. Mi-arată cu brațul un colț al camerei. Nici n-am observat : dintr-o vitrină sclipesc pietre semiprețioase cu etichete. O bucată de rocă poroasă suge din lumină.

Coborîm. Clădire frumoasă. Vilă. Cu șapte ani în urmă stăteau pe-un coridor. Beton. Faianță. Grajdul nr. 1. Intrăm. Țarcuri mici pentru viței, vopsite alb. Atmosferă de clinică. Adăpători automate, eliminarea dejecțiilor la fel. Un băciuț ! „Uite, băciutul ăsta. Pensionar. A fost miner fruntaș la Barza. Membru de partid din 1946. Fruntaș acolo, fruntaș aici !".

— Acolo scoteați aur... Aici ce lucrați ? îl întreb.

— Tot ce se cere, îmi răspunde băciutul Corinda.

Munca e în familia Dineș, un adevărat membru. Tatăl său miner. Loghin Dineș, electrician și maistru electromecanic. „Acuma-s economist, da' eu de meseria dinainte mă țin". Fiica, Oriana, este la electromecanici, la mină. Feciorul a intrat tot la mină. Soția sa este electrician în laboratorul minei.

„Cîți nu sînt la fel ! îmi spune primarul. La terenul de fotbal din Gurabarza e Duna Gheorghe, pensionar. A fost maistru la mină. Moșu' lui și tată-său au lucrat tot în mină. Și feciorii. Sînt foarte mulți în satul Zdrapti, generații. Dinastii de mineri. Unul Gavriliuc, Tomodan Avram, Stinga Avram, Botiș Miron, Ruda Gheorghe... Ruda e acum pensionar, secretar de partid la zootehnie, în Zdrapți. Important e — și, vă rog, s-o rețineți — că cine-i bun în întreprindere, e bun și-n sat. Care-a fost fruntaș acolo, tot fruntaș e !".

Străbatem iar orașul. Am cunoscut Bradul, l-am bătut de multe ori pe jos. Acum însă îmi dezvăluie ceva din secretele sale. „Am canalizat orașul... Toate văile sînt betonate. De cîte ori venea inundația ne umplea orașul tot. Ieșea Luncoiul, umplea orașul. Ieșea Valea Bradului, ne umplea orașul. Am reușit cu oamenii. Da, iar oamenii ! Totul s-a făcut cu ei... Două relee de televiziune, fabrică de pîine, muzeu, cămine, bază de reparații, creșe, uscător de fructe".

Primarul și orașul. Mă gîndesc în acest moment că despre Loghin Dineș se poate scrie o carte cu acest titlu. Nu pot cuprinde aici tot ce mi-a spus. Despre minele de aur știe tot atît cît un inginer miner, poate ceva mai mult că a intrat în toate văgăunile din jur. Abatajele, suitorii, păienjenișul de galerii îi sînt familiare. Memoria sa conține „conspecte" despre echipele de aur nativ, ce calități îi trebuie unui miner pentru a intra într-o echipă de aur nativ. Cunoaște cum se scoate aurul din minereu, la Gurabarza. (O Trudă, cu „T" mare. Am fost și eu acolo și am văzut un noroi veritabil care conține, sper, și molecule de aur !). Dineș este tipul comunistului aflat mereu în ofensivă și, implicit, într-o libertate permanentă. Cum spune poetul : „Mai liber nimeni nu-i pe lume / Ca luptătorul în atac". Ce-am mai observat la el ? Cînd vorbește o face cu răbdarea omului care ajută pe cineva. Și cel mai des se-aude la el cuvîntul **naștere.** A luat naștere ideea aia, a luat naștere cutare fabrică... Dar, să „răsfoim" împreună cîteva file din această carte cu și despre nașteri !

...Despre cum a luat naștere fabrica de umbrele. De la audiențe a pornit totul. Veneau multe femei și solicitau să fie încadrate într-o muncă ușoară. Nu mai știam ce să facem. Am chemat pe Zăhuț, directorul de la industria locală, și i-am zis : „Trebuie să facem ceva ca să..." Și-a zis : „Tovarășe Dineș, am un proiect de umbrelă pliantă, dar n-are cine să-mi facă șabloanele și...". „Cîți oameni îți trebuie ?" Mi-a spus : „Atîția și-atîția !" Atunci am format un colectiv din meseriași buni de la Barza, uzina Crișcior, cooperativa „Moțul". S-au făcut șabloanele, primele umbrele. Au apărut și la televizor. Astăzi, la fabrica de umbrele muncesc 370 de oameni, iar planul depășește 45 milioane lei pe an.

...Despre cum a luat naștere ideea pietrelor semiprețioase. Am zis să mai facem ceva, că forță de muncă avem. Și tot am discutat cu oamenii, tot am discutat... A venit ideea să producem pietre semiprețioase. Ne-am apucat noi cum am putut. Cîteva spații cu abrazive și alte unelte de care avem. Am șlefuit pietre, am întocmit niște cataloage... Să demonstrăm că există și că se poate. Pietrele semiprețioase le-am adus de pe dealul orașului. Sînt atît de multe că putem șlefui pentru toată lumea. Nu depui nici un efort să le găsești, calci pe ele. Cataloagele le-am dus la București, în alte orașe. Am popularizat și la ora actuală, la Gurabarza, avem aproape terminată fabrica. E o clădire cu două etaje, cochetă. Are utilaje moderne, este dotată cum trebuie. Pentru 1981 s-a planificat o producție de 40 milioane lei. Pietrele semiprețioase sînt de o rară frumusețe. Agate din Burjuc, jasp din Măgura Bradului, alte pietre din Dealu Mare...

Primarul și orașul. Două coperți ale unei cărți bune, conținutul însăși al acelei cărți. File multe, efort și timp pentru răsfoire. Ilustrațiile sînt desene și schițe ale primarului creionate rapid pe bucăți de hîrtie în timpul și în sprijinul explicațiilor. O carte cu numai doi eroi : un primar și un oraș, unul al altuia !

Marin Negoiță

RULMENȚI ȘI POEZIE LA BÎRLAD

__t__ata mergea înainte iar eu tot la un pas în urma lui. Eram mîndru că pantalonii mei aveau dungă. Mirosul pîinii își făcea loc printre oameni. Faptul că venise și ziua în care am pus întîia oară piciorul pe dalele pătrate ale peronului gării din Bîrlad mă făcea mai înalt decît eram. Cu rarii cunoscuți cu care se vedea, tata arăta spre mine cu dosarul pe care-l ducea sub braț într-un fel nepotrivit cu bocancii lui dați din gros cu cremă. Pentru el și pentru mine important era că înaintăm către școala care-i mersese la inimă, era zi de înscrieri și am început așa, mergînd în urmă, o numărătoare ciudată, mai erau și alți țărani cu dosare în mînă și cu băieți tunși cu cel mult o zi în urmă, așa cum se întîmplase și cu mine. N-am cunoscut pe nimeni în toată grămada aceea de băieți care priveau din ușa școlii profesionale spre Fabrica de rulmenți. Pe Costel Dogaru aveam să-l întîlnesc în toamnă, eu fusesem repartizat la clasa de lăcătuși mecanici, el la rectificatori. Locuiam la aceeași gazdă, o bătrînă care vindea borș. Alături de căsuța ei, la nici zece metri, se lucra la o linie de blocuri. Eram la oraș dar seara învățam tot la lampă. Căruța în care i-a adus lui lemne dintr-un sat uitat de lume, Ghireasca, a avut noroc, a mai prins o limbă de pămînt și a avut pe unde trece la descărcat. Bătuse drumul Murgenilor și boii erau obosiți. L-am ajutat la descărcat. Cînd a venit și tata, ceva mai tîrziu, n-a mai avut pe unde trece cu cai a lui Toader Damian. Se săpase fundație lungă și am cărat lemnele ocolind. Sirena fabricii, doamne, încolona toate ceasurile din oraș și le făcea să vorbească aceeași limbă. Și hainele pe mine tresăreau cînd suna. Ba mai mult, mama susținea sus și tare că în anumite dimineți o aude și ea, ceea ce era adevărat. Costel Dogaru e azi inginer și căruța cu lemne pentru prima iarnă petrecută la Bîrlad e

o amintire. Alt inginer de azi, Constantin Baboi, pe toată durata examenului a dormit în fiecare noapte în ghereta unei stații de autobuz din dreptul grădinii publice : din punctul acela marcat zgomotos de opririle și plecările autobuzelor care duceau în oraș muncitorii de la schimbul doi — începe calitatea lui de orășean și, un pic mai tîrziu, calitatea lui de muncitor și de inginer destoinic. Aurel Crăiescu, din Fălciu, n-avea tată și venise singur la școală, împrumutase bani de tren și deși în primul an se abăteau asupra lui toate notele de zece, cînd ne încolonam să intrăm la masă era mereu ultimul. Era frig și venea cu bască și ne uitam la el ca la o domnișoară. Pînă cînd, lăcătuș în secția strungărie a fabricii, cutia cu scule l-a mai schimbat. Mă și miram în sinea mea că un băiat care-i mai ceva ca o domnișoară știe tot ce-i într-o cutie de viteză. Ion Călin, ținut din scurt de sora sa, muncitoare la rectificare, a ajuns subinginer. Îi era frică de ea, se interesa des la maistru cum merge Ion și-i amintea mereu ori că să-și ia lumea în cap dacă nu-i intră meseria în cap, ori că știe ce a lăsat acasă la Burdusaci și cît costă biletul din sat și pînă la Bîrlad, așa încît îl punea la cîte o probă să vadă cu ochii ei dacă a deprins a cunoaște numărul cheii mecanice acoperindu-i cifra cu degetul. Gheorghe Gîndiu s-a însurat primul. Ion Ursu și-a făcut primul apartament proprietate personală. Colegii mei de ieri au trecut repede de la o categorie la alta, au făcut serialul, unii au mers la facultăți. Cînd m-am închesuit întîi în fața ușii de la școală nu puteam înțelege ce legătură are fumul de deasupra forjei cu rulmenții. Aici am văzut prima bară de oțel și am trecut prin fața cuptoarelor a căror căldură se juca frumos cu cămașa mea descheiată la guler. A început să se vorbească din ce în ce mai puțin de Gura leului și Podul pescăriei și din ce în ce mai mult de rulmenți. Pentru Bîrlad, atunci ei erau totul.

Iarmarocul din Bîrlad, vestit în toată Moldova, a fost pus complet în umbră de rulmenți. Strada poreclită Strîmbă, ducînd spre piață, presimțea de la un an la altul că și-a trăit traiul. Nu mai este. Ca și cum n-ar fi existat niciodată aglomerația de duminică de-a lungul ei. Centrul cel vechi nu mai este. Maghernițele de altă dată, îmbătrînite, au dispărut în număr mare. Bîrlădeanu de azi se poate lăuda — și are acest drept — că trăiește într-un oraș modern. Și în continuă înnoire. Dacă tata ar mai putea coborî pe peronul gării din Bîrlad din personalul venind de la Galați, cu un dosar ținut bine sub braț și eu în urma lui ne-am rătăci. Vechea stradă a Gării, cu salbă de băltoace la gît, atunci cînd ploua te suflecai la pantaloni, nu mai e. Sau dacă mai e atunci e bulevardul tras cu linia. Cu tot ce trebuie de o parte și de alta a lui. Doar șirul de plopi, drag bîrlădenilor, mai foșnește pe sub trotuar. În locul ramurilor sînt etaje de case. În locul frunzelor atinse de semnul toamnei sînt zîmbete trimise în lume de cei mai tineri bîrlădeni. Am lucrat cot la cot un număr bun de ani cu ajustorul Ștefan Suceveanu, tată a șase copii. Cînd limbile ceasului arătau că în lume e șapte fix, eram îmbrăcat cu șorțul de protecție, locul de muncă era aprovizionat cu piesele care urmau să fie prelucrate și ne întorceam. Lui nea Fănică îi apărea pe frunte un bob de sudoare, își clătina fruntea și-i cădea jos în pilitura de bronz. Fănică Mureșanu, de la reparații mecanice, avea cele mai bune scule din toată secția, era o favoare cînd îți dădea voie să i le folosești. Bîrladul s-a clădit din munca neobosită a acelora care trimit rulmenți în cele patru zări ale pămîntului. Ce visau fetele mai des în satele din jurul Bîrladului era să ajungă la Apaca. Multe au ajuns. Altele la vestitul complex școlar care semăna la mijlocul fiecărui septembrie matricole școlare în tot orașul și uniforme de elev care îți luau ochii. Lor li se alăturau uniformele distincte ale elevilor de la F.R.B., în primele zile de școală, aceștia le primeau gratuit, plus o manta care era mîndria fiecăruia, mai ales cînd se întorcea în satul lui. Nu eram însă de nimic mai mîndri ca de ziua cînd încolonați în fața porții fabricii intram înăuntru. Muncitorii mai vechi erau obișnuiți cu de alde noi dar tot întorceau capul de la mașini să ne vadă, erau doar cei cu care aveau să muncească nu peste mult timp.

Azi, o modernă întreprindere de elemente pneumatice pentru automatizare continuă tradiția industrială a Bîrladului începută odată cu anii socialismului. I se adaugă o puternică unitate textilă. Pe locul unde se ținea bîlciul cu ani și ani în urmă la grădina publică sînt linii automate. Lîngă vechiul spital a apărut un nou spital pentru adulți și ceva mai încolo un spital pentru copii. Trista faimă a Cotului Negru s-a destrămat. Muntenii se transformă în adevărat cartier. Strada Vărăriei care își merita numele zici că a fost și nu a fost, cîte numere de casă avea atîtea blocuri sînt în acest loc acum.

Oraș prietenos. Nucul pe care l-a tăiat tata în pragul unei ierni și l-a adus la Bîrlad a părăsit cenușa și a izbucnit sub forma de nuc ceva mai departe de blocurile care se învecinau cu căsuța de altădată. Strada pe care cu ani în urmă nu o răsfăța decît luna, acum o răsfață zeci de blocuri. Mă plimbam cu Magdalena, ea elevă la complexul școlar, eu elev la școala profesională. Uneori ea avea în mînă o carte, alteori eu aveam în buzunarul mantalei o felie de pîine. Deasupra și peste ea și peste mine și peste cărți și peste felia de pîine stătea luna care acum se plimbă pe acoperișe de blocuri. Inima fabricii unde am muncit o poate descrie orice muncitor din Bîrlad, aici locuiește de fapt numele orașului. Tresar cînd azi mă întîlnesc cu băieți purtînd o salopetă care știu sigur că mă cunoaște bine.

Lîngă cișmele dulci se odihnește soarele. Rulmenții din Bîrlad deschid pe luciul lor case noi. Oraș muncitoresc în care timpul e împărțit în schimbul unu, doi și trei. Ion Rogojină, strungar renumit în oraș, are o fetiță și mai așteaptă un copil. Soția lui, profesoara Tanța Rogojină, privește cu mîndrie către acea parte de oraș care se numește fabrică și care, așa cum explică ea copiilor în clasă, dă Bîrladului puterea de a se numi oraș industrial în toată temeinicia cuvîntului. La Bîrlad, glumește ea și-i foarte frumoasă gluma, geografia se învață ușor pentru că rulmenții se exportă în atîtea țări ale lumii și dacă părinții lucrează la ei nu-i greu de ținut minte țările în care ajung. Ceea ce este adevărat.

Ion Trif Pleșa

cristian petre

Ceas de seară

Ceas de seară,
castanele ochilor
pe nimic nu mai lunecă,

dospește în ele
puterea soarelui de peste zi
ca drojdia caldă a gîndurilor:
azi ce drum m-a privit,
mîine?...

Vei ajunge, vei ajunge!
Fără blîndul ecou
vinul ar fi o smoală
și o lupoaică noaptea
cu inima de pîslă.

Mării, ca unei iubite

Mării, ca unei iubite
nu-i poți șopti înfrigurat
cuvinte de dragoste:
primele valuri ți le sorb
și le strivesc într-o clipă
fără milă, ca pe bieți nuferi.
Departe, prea departe-i
urechea calmă, sidefată
a mării pentru care suferi.
Mării, ca unei iubite
triluri nu-i poți închina
mustește cerul de păsări
vînătă e gura ta.
Îți pui pieptul a semn
pe-a valului secure mirată :
aici s-a făcut sufletul tău
o barcă albă care înoată.

lidia stăniloae

Jocul de-a fericirea

O, jocul acela minunat,
atît de repede, atît de repede l-am uitat
Mingea aceea, nici colorată, nici albă
a pierit în vînt, floare de nalbă,
fulg săltăreț, oglindă străvezie,
unde s-a dus de-a rămas în locu-i pustie ?
Zăpadă ușoară de primăvară
oare te vei întoarce iară ?
Să te culeg din ierburi, atom de rouă,
să-ți simt mireasma de pită nouă,
să te port în palmă, gîză jucăușe,
să scormonesc după tine-n cenușe,
să mă-ncălzesc lîngă flacăra-ți vie
să zburăm peste-a gravitației împărăție
împreună, unde soarele răsare și apune,
unde vorba -ncetează a se spune,
unde soarele apune și răsare,
unde cuvîntul tace de-atîta mirare,
unde izvoarele vieții și morții se întîlnesc.
Nu te pot păstra dacă nu te dăruiesc.

Ce mai rămîne

Tot sfredelind pe tăcute în litere
tot adunînd, despărțind, biciuind
rînduri, convoaie, perechi,
litere-n șiruri, mereu
literele trebuie să-nainteze în șiruri.
Sclavi vlăguiți pe cărări în nisipuri
urme, cadavre de urme.
– Ce mai rămîne cînd iei din albastru
albastrul –
Litere șiruri căutînd negăsind
albă inconsistență opacă
mare de nori sau hotar
între răsuflet și împietrire tăcută
între căldură și ce mai rămîne
cînd nu mai rămîne nimic.

ion ruşeţ

Înfiorare

Ai deschis cartea la bănuială tîrzie între
pămînt și cer ;
Soarele și-a tăiat în zi o fereastră blîndă.
În aer cuvîntul doarme ca un străjer
Peste care greierii, apele, toamnele, cîntă.

Logica firului de nimic s-a retras într-un
potop
De spasmuri și increșteniri rotunde ;
Trandafirul alb descîntă un bob
Nevăzut, să pot muta un munte,

Să fac un pește, un șarpe, o vioară,
În cerc să te prind, în foc să te rup ;
Ninsoarea ne scaldă, ne înfioară ;
Ești numai suflet ; ninge ; sînt numai trup...

Oglinzi

Sălbăticia s-a boltit peste țărînă.
Apele spun cîntecul păsării fără trup.
Nici-un miel mînunea cornițelor nu-și amînă.
Floare roșie, cum să te rup ?

Din coastă ai crescut, cu sînge te aprinzi
Rădăcina lacomă apasă.
Speriată tremuri în oglinzi
Ca un foșnet de greier într-un ascuțiș
de coasă.

Strîns între hăuri, te pierd.
Dintr-o părere crește o unghie.
Degetul arată în deșert,
Brațul învață să înjunghie.

Dar iată, vine pasărea, vai,
Unde sînt : măslinul, țărmul, muntele,
aproapele,
Spre care cerul cu aiai
De stele a nuntit cu apele ?

Dublu

Pășesc visător disperat pe falnice coridoare.
Privesc un plop. În sămînță cartea plînge.
Ochii s-au uscat pe zări de așteptare.
Nisipul cu scamă curge în sînge.

Tălpile tale poartă graba spinilor. Urma
e grea.
Somnul peste pragul necălcat ne desparte.
Te-ai dus ca fulgul de nea
Înger, prigonit din carte.

Trecerea ta a încremenit aici
În bobul vestind drumul neumblat. Bate ?
Nu țipăm, adormim pe furnici
Despărțiți de aceeași singurătate.

În zori ca o ginganie cenușie mă strecor
împrăștiat în univers ;
Recidiviști roși de boli călătoresc spre moarte,
Mîna ta a frînt piinea să sature o ruină
în mers ;
Și piinea sporește în mîna care o împarte.

dumitru pricop

Roua numelui

Doar roua numelui – zidire
din veac în veac tot mai subțire

prin lutul putred de picioare
dînd viață clipei trecătoare

ajungă vîrsta-n somn – să știe
ce este șoimu-n colivie

ce-i iarna aripei în plase
de borangic sau de mătase

în locul frunzei ger în trup
cînd șerpii fiului te rup

femeile au sînii cruzi
cînd nu-i asculți și nu-i auzi

și se dărîmă în păcat
altarul lor îndurerat

atunci să cadă roua-n nume
cu toată dragostea de lume.

Sic cogito

E poate numai umbra ta, ciudată,
căzînd înalt pe stelele pustii...

pierdut în toți aș mai putea vreodată
să înțeleg pădurea din copii ?!

În toamnă vîrsta prinde gust amar
iar visele așternd pe aripi bruma...

atunci, se pare, îngerii răsar
din neființă să ne fure huma

așa de caldă se păstrează oare
culoarea ei de lut și de păcat ?!

mai știu să cred, de-aceea nu mă doare
că și în strigăt chiar sînt înșelat

Olimpul, vai, e o unealtă
atît de nestatornică-n idei

încît îngroapă meșterii în daltă
iar zeii lor ciopliți devin atei...

tiberiu dăioni

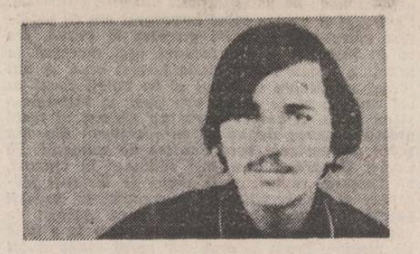

Ars poetica

Numai iubind mistuit poesia ca un ventriloc –

o, divină absență a gurii, o, cuvînt-necuvînt
biciuind
din tot trupul o limbă a paiațelor,
în Esperanto de carne
visînd la delirurile bachicelor extaze cînd
linia dansului
cuvînt era de foc, numai zguduit de vălul
zeiței din Sais
pînă la surzenie, pînă la orbenie și mai apoi,
prin plasme protoistorice, prin eonii ce crapă
sub apăsarea lichidă de trupuri de ventriloci,
încordare-a mustangilor, diluvii pur sînge
ale corpului
cuvîntînd afazic ca Ioana d'Arc în limbile
focului
mai mult decît juzi academici, prelați
ai tocitei voroave ;
numai iubind mistuit poesia ca un ventriloc
neputincios fi-va ochiul al treilea la răscolirea
cumplitelor, ucizătoarelor viziuni,
exteriorul pieri-va, doar Neckarul sfînt
ne recheamă
la coliba orfică irumpînd din zarișteа
cosmică,
din Etna empedocliană, cuvinte cu mădulare,
cuvinte de har, cuvinte daimonice,
numai iubind mistuit poesia ca un ventriloc,
numai pe un drum al Damascului...

Tornada

Vîrtej al lucrurilor toate,
maelströmuri, haite turbate,
convulsii, tăioase tornade,
răsmerițe, vînt de cascade,
potop de simțuri, aorgic roi
de-aluviuni, maree, război
într-al apelor plutonic puls,
biciul Domnului în carne-ajuns,
cutremure, viscoliri, pîrjol,
strigătul de luptă rostogol,
tunet în zeiețile orgii,
trupu-mi mortificat în stihii...

Falie

Această falie în aer insesizabil palpită,
superb tărîm în goluri între tăcere și cuvînt,
vid preaplin arzînd între două guri pecetluite,
despicătură piezișă surprinsă între foc și vînt,
cum lunecă nesupusă în plasme de silfidă,
nod gordian pe care Filipidul ezită să-l taie,
sunîndu-și în amintire senzuala prezență
lichidă,
Frumoasa fără Cap, între vis și nevis văpaie,
hruba de coșmaruri, vaporosul cotlon,
ca o limbă scoasă între Savaot și Belzebuth,
limb pustiitor peste-un cinic sofism monoton
în plasele-i furibunde ne va smulge nevăzut,
această falie ca o trupeșă banchiză
ne va încolăci la Ora stihinică mistuitor,
această falie ireal de-adevărată ecluză
prin care intra-vom în al sepiilor tentacular
nor...

adrian sehelbe

nadir de tristețe

ești îmbrăcată de gală, de somn
de ce nu am trimite zăpezile acasă ?

sub acest nadir de tristețe
îți las cuvintele-mi umile să te-nvețe :

pilpîind... cu pleoape de zăpadă de-abia treze
să ne ignori pe toți, supurînd dulci ipoteze
(„cum... oare... poate... dacă...
...memoria e o groapă.")
îndurerează-te sticlit, brațele cu bureni
lin jos îți lasă
din gura ta înfometate îngere mulatre
să ne iasă
în cîmpoaie cataleptice Madragor să te coasă
și lasă să ne spulbere încet membranele
vîntul prin casă

...abia atunci surdine australe vin să-ți tacă
moartea să te lumineze, crăiță, și ce dacă... ?

ceva astral, necurat și bălai

am un cheag de sînge și căi lactee.
ceva astral necurat și bălai s-a petrecut
am fost lovit de o vîslă de vis
atunci fug în pod și rontăi curcubee...

se profețesc alterări de culori, burnițări
și scîntei
roze scîntei pe la colțuri cu spaimă.
dis-de-dimineață va fi un cer prusac
și vor obosi sunetele toate să mai sune...

un obraz luminos mă va căuta pretutindeni,
îmi va promite gutui sidefii și alte răsplăți
aiurind va apăsa Tăciune pe apă...
tîrziu va plînge oval și fratern în fîntîne...

ocnași în redingote

să tăcem în mari clipe udate cu grîu.
amețiți de miere, de zădărnicia ripostei.
și împușcați de fluturi cu blană
să ne ostracizăm în ochi pline de-un
limpede praf.

și nimeni să nu ne caute nici unul din acei
prieteni băloși, aureolați de lipse.
să somnolăm în cearșafuri largi de lapte
insensibili la fiere, jignire, prostie.

să sugem stele dulci, claviaturi fardate
ascetic și, doamne cît de tragic ! ocnași
în redingote
cu viermi în buzunare
ocnași cu lanțuri, jobene, redingote
și pentru viață lipsiți de orice chemare.

emilian nestor

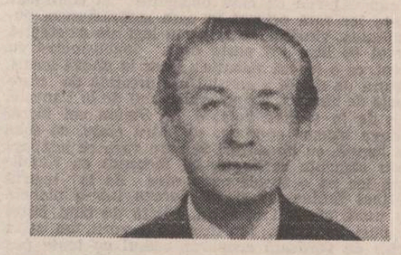

Muguri

Mugurii în vremea asta schimbătoare,
învață să respire
în raza de Martie, caldă, mai roditoare,
fără umbră în privire.

Primăvara,
cu noi mișcări pe verticală –
larg,
zidim țara
spre culmile supremului catarg.

Conștiința noastră mereu trează,
călită-n viscol și furtună,
frămîntată-n sîngele vechilor dave,
pe glia străbună
veghează.

Ea nu se teme,
ci urmează,
neclintit,
semețul drum de mari poeme.

Cetățile vechi

Cetățile vechi par mute, dar ajung mit,
cînd vorbesc de uragane și mame
prin ziduri și bătrîni,
care nu demonstrează, ci se adeveresc
la scara timpului fără sfîrșit.

Cetățile vechi trezesc dragostea fierbinte
de glie,
ele păstrează cenușa
străbună de eroi
ca și cîmpurile de bătălie.

Aceasta, orice mamă, ține minte.

Cetățile vechi au uitat drumul înapoi
ca și oamenii bătrîni,
ele merg lent,
ele nu salută,
ele nu se scuză,

ele privesc înainte.

Voroneț

Tremură timidele speranțe
În sclipiri de stele și vînt
La azimut
Sixtina capelă a Moldovei
Săpată în carne
Și gînd
Mă smulge din brațe
De gorun
Și încerc
În lumina lunii de argint
Cu ochii fascinați
Printre brazi
Sălbatec să alint
Chipul tău clar
Cu obrajii calzi.

TEATRU • TREI SPECTACOLE BRAŞOVENE

Mormîntul călăreţului avar

● D. R. Popescu impresionează cu fiecare nou text dramatic. Există la el o capacitate, dintre cele foarte rare, de a schimba mereu sursa care emite tonul său personal. Spunem aceasta, subliniem chiar, pentru că ar fi greșit să se înțeleagă că plasăm dramaturgia sa într-o conjunctură iconoclastă. Lucrările lui D. R. Popescu sînt repede recunoscute, fără a avea nevoie să întorci pagina cu autograful autorului. Dar în același timp ești pur și simplu fascinat de vocația nerepetării. Așa se face că dramaturgul realizează de acum o operă inconfundabilă, din păcate încă puțin cercetată scenic, rezumată uneori superficial de priviri grăbite să sublinieze replici.

„Mormîntul călărețului avar" vine din nou să releve același teatru poetic, dar cu un accent în plus pe inserția de tematică politică. O lucrare amplă, cu numeroase tablouri purtînd titluri cu voite bizarerii, așezate în tehnica cu care ne-au obișnuit romanele sale. Este o rememorare poematică a anilor marcați de cel de-al doilea război și a unei perioade postbelice întinsă pe mai bine de două decenii. Trimiterile directe nu lipsesc, cum nu lipsesc nici scenele decupate atent la adevărul istoric. Undeva, în Transilvania, o comunitate umană este violentată de nedumeriri care țin de obiectivul curs al istoriei, dar și confruntată cu confuzii extinse la rang de lege inviolabilă. Personaje multe, tipuri care compun un larg spectru de efemeride, ca și valori viguroase, trainice, rezistente ca însuși pămîntul care le-a născut. În prim-plan, Maria, eroină desprinsă perfect din teatrul poetic, un simbol nu atît luminos, cît mai degrabă o întruchipare a supraviețuirii prin simplitate și întelepciune. Iar în imediata sa apropiere un nebun, Ulă, căci pedepsită cu nebunia este inocența ! Și într-un semicerc de umbre tipi de genul lui Gîlu și Bască, reproduceri ale mizeriei umane, ale inconștienței, ale abuzului atroce.

Să-ți asumi răspunderea unui asemenea spectacol, iată o acțiune temerară, volumul de muncă fiind mult mai întins decît ceea ce vedem noi pe scenă. În spatele acestui demers se află în fapt cantitatea adevărată de travaliu, iar cei îndreptățiți să-l judece public pe regizorul Mircea Marin, autorul montării absolute de la Teatrul dramatic din Brașov, au datoria să înceapă de la chiar textul însuși, ca document literar. La lumina rampei au fost aduse doar o parte din cele peste 160 de pagini ale lucrării. Este, așadar, vorba de-o versiune anume. Restructurările au ținut cont să nu amputeze spiritul operei, păstrîndu-i intactă frumusețea de substanță și stilistică. Mircea Marin se reimpune astfel ca un remarcabil arhitect, spectacolul său — în scenografia optimă a lui Mihai Mădescu — binemeritînd toate aprecierile noastre. În ciuda unor ruperi ale fluenței, în ciuda unor momente cam incifrate (sesizabile în special în partea a doua a montării) creația scenică împletește sugestiv și cu strălucitor har poematicul, cu sublinierea și referirea la eveniment, muzica lui Dorin Liviu Zaharia nuanțînd bogăția de sensuri.

Spațiul puțin generos nu ne mai lasă loc să numim pe toți interpreții care ar merita. De acea, ne oprim doar la Geta Grapă, copleșitoare mască a Mariei și la Costache Babii care a mînuit excelent pericolul celui care oricînd își poate schimba „sutana".

Ermil Rădulescu

Revizorii

● Teatrul lui Tudor Popescu s-a revărsat torențial pe scenele românești — în ultimele trei stagiuni, opt premiere absolute, alte cinci-șase fiind în pregătire — o cascadă de piese din întreg registrul dramatic cucerind total și neașteptat de rapid afișul, comedii cum sînt **Paradis de ocazie, Concurs de frumusețe, Dulcea ipocrizie a bărbatului matur** jucîndu-se simultan în patru și chiar cinci teatre. Tudor Popescu a devenit, în foarte scurt timp, cel mai popular autor de teatru al zilei (și cel mai contestat !) geografia repertorială semnalîndu-l la Baia Mare și la Constanța, la Iași și la Timișoara, la Cluj-Napoca și la Craiova, ori București. Cum se explică un asemenea fulgerător (invidiabil) succes al unui, pînă acum cîtiva ani, prozator clasat și dramaturg debutant?

În primul rînd, Tudor Popescu scrie comedii. Dar comedii satirice cu enorm simț caricatural, demascatoare, am zice... Investigațiile sale comediografice demontează groase cortine moltonate de pe „comedia umană" (aceasta este ambiția declarată a autorului) făcînd vizibile punctele dureroase, inveninate, ale societății, ale structurii ei. O întreagă lume de slugi fanariote, ciocoi tip 197..., parveniți cu salopetă (inițial!), plescari, codoși, „fete de la protocol" etc, foiesc bezmetic în piesele lui, prinși parcă de nebunie, ca viermii, ori ca gîndacii prinși de un bec aprins în farfuria nespălată. Nici un tabu nu există pentru acest dramaturg, nici un vîrf inaccesibil, nici o zonă periculoasă intangibilă. Dezinvolt, cu bun simț, și inteligență, Tudor Popescu arată adevărata față a unui urias, monumental parazitism, ubicuu și atotputernic.

Tudor Popescu scrie pentru public. Pentru întreg publicul. Dar nu în sens peiorativ, fără concilieri cu prostul gust. Stilul său direct, sincer, deschis, vesel sarcastic are calitatea de a fi totodată popular și cult. Umorul său tîrnește hohote de rîs oricui, dar, într-un strat secund, instigă la meditație.

El și-a intuit cei mai mari și mai puternici aliați, oamenii de teatru. El merge mînă în mînă cu regizorii și actorii, spectacolul e o operă comună, textul nu reprezintă o geometrie colțuroasă, rigidă, ci o componentă dinamică în contextul spectacular.

Jolly Joker (sau **Vrăjitorul**) la Teatrul dramatic Brașov ultima sa premieră, este un bun spectacol regizat de Eugen Mercus. Domeniul atacat este cel de glorioasă tradiție teatrală al revizorismului, al acestui stufos mecanism de control devenit (din intenție stimulatoare) frînă penibilă. O faună de chilipirgii jenanți, de „fripturiși" veniți să „controleze" te miri ce și cum, naște, într-o mică întreprindere un soi de tip straniu, nemaiîntîlnit, un maestru de ceremonii jegoase, ilicite, un individ cameleonic, descoperitor de mijloace și soiuri inimaginabile de bacșiș pentru amorțirea instinctului profesional al flăminzilor inspectori. Mese festive, ciubucuri de băcănie (la propriu !) neveste disponibile, nimic nu e ocolit ca argument de acest Jolly Joker (Costache Babii). Apare și un alt personaj colosal, „un animator" (Mircea Andreescu), un imbecil ursuz, scos din producție, care recită bancuri idioate spre a stîrni hazul corpului regizoral. (Sînt și alți actori citabili, spațiul nu ne permite).

Piesa se încheie din păcate împăciuitor, convențional (nu crede nimeni!), dar cele văzute dau cu adevărat de gîndit. Nu numai pentru că piesa și spectacolul sînt bune, ci pentru că sînt cutremurător de adevărate. Teatrul lui Tudor Popescu e cald, viu, e abia ieșit din teascurile vieții.

Radu Anton Roman

Din nou pe scenă

● Un fenomen regretabil: textele bune ale dramaturgiei originale, după ce cunosc la lansare una, două, cel mult trei montări sînt apoi date uitării. Uneori se apelează totuși la piese care au avut succes. Astfel consonanța dintre regizor — Constantin Codrescu — și dramaturg — Iosif Naghiu — a dat la iveală un spectacol interesant — **Valiza cu fluturi** — pe scena Teatrului dramatic din Brașov.

Supusă atenției publicului în urmă cu cinci ani prin trei versiuni scenice succesive, piesa a interesat atît pe spectatori cît și pe critici prin ineditul tratării unui subiect, cantonat pînă atunci în aride șabloane, și prin natura poetică a scriiturii. Regizorii au reușit să-i exploateze calitățile și să-i estompeze cusururile, unii în mai mare, alții în mai mică măsură, dar deopotrivă incitați de posibilitatea de a descoperi politicul în etic și respectiv în cotidian, de a analiza tribulațiile morale ale individului. Demarînd ca o banală idilă, între un necunoscut și o soție neglijată, acțiunea avansează printr-un dialog cînd reflexiv, cînd evocator, cînd grav, cînd persiflant, păstrînd aparența unei intrigi în clasicul triunghi, luînd apoi o turnură polițistă cu imprevizibila răsturnare de situație, disimulînd de fapt un proces psihologic pe tema încrederii.

Operîndu-se anumite schimbări de accente — simplificînd într-o oarecare măsură polifonia lirică — povestea celor trei personaje, aparținînd unor lumi aflate în impact, capătă o netă valoare demonstrativă în reprezentația brașoveană. Exponent al clasei în ascensiune, tînărul erou — ilegalistul — devine instanța supremă care judecă trecutul, prezentul și viitorul familiei burgheze — celulă socială devorată de propriile-i tare. Depășind stadiul echivocului poetic pe care textul îl implică, montarea înclină spre observația lucidă (sugestiile trimit mai degrabă la climatul ibsenian, decît la tensiunea ambiguă a lui Albee). Spectacolul este gîndit într-o fermă viziune integratoare. Decorul — cadrul plastic înglobează elemente cu dublă funcționalitate: de joc propriu-zis, urmărind progresia acțiunii (actul I — exteriorul vilei, actul II — interiorul), dar și de simbolizare (plasele pescărești — capcana inevitabilului impas, statuile — trăinicia artei convertibilă la idealul etic). Forța de captare este dobîndită prin efecte scenice de bună calitate (rostirea stereofonică a monologului — în deschidere învăluitor, în final edificator; dozarea spațiilor de umbră și lumină) și prin interpretarea actorilor, care, deși handicapați de lipsa unor suficiente repetiții, reușesc să urmeze intențiile regizorale, imaginîndu-și rolurile într-un lăudabil spirit polemic.

Dan Săndulescu își trăiește cu voluptate incipientul cabotinism, devine veridic prin degajarea afișată de soluția ingenioasă a permanentei stări de confruntare mediată (desenul), prin distribuirea cu parcimonie a replicilor (de aplomb).

Virginia Itta Marcu, din păcate crispată în prima parte, joacă în haloul luminărilor tremurînde scena metamorfozării, o trecere subtilă de la femeia ca ispită (postură nerezolvată compozițional) la ipostaza femeii cinice, intrînd pe deplin în rol.

Nicolae Manolache, deși se află prea mult dominat de timiditate, figurează discret identitatea — doar aparent fragilă — a intrusului care declanșează conflictul.

Scenografia (Ion Cristodulo) este satisfăcătoare în intenție, dar supără în cîteva materializări (frizele și statuile — totem grosiere și greoaie; pardesiele — unul fără apartenență temporală, altul de un verde strident și ineficace).

Ambiția de a intra în competiție — a trupei — și condiția de a renaște în luminile rampei — a textului — au fost îndeplinite. Este aceasta regula reluărilor și respectiv rațiunea teatrului care trăiește prin spectacol.

Irina Coroiu

radu cosașu

Secondo tempo

La o săptămînă din ziua lăsării la vatră, mi-am găsit culcuș într-un muzeu. Foarte ciudată senzația de a dormi într-un muzeu. Toate tablourile fuseseră luate de pe pereți, desigur, sălile deveniseră dormitoare și clase de învățătură — învățătură a literaturii și realiste și socialiste — dar întins în pat, noaptea, auzind sforăitul unui pădurar din Baia Mare și pufăitul bine crescut al unui fiu de avocat progresist din Lugoj, vedeam ochi pe pereți. Ochii citorva tablouri fundamentale — „Lecția de anatomie", „Gioconda" și „România revoluționară", montaj sumar, de minimă cultură plastică, al unui om mai mult emotiv decît inteligent. Scene din Cehovul de peste zi — în seminarul nostru de măiestrie, Cehov era modelul inegalabil și profesorul care ne preda arta prozei, un scriitor cu Premiu de Stat pentru un roman în care eroina închidea ochii în fața fericirii de a intra în colectivă „ca în fața unei întinderi de zăpadă", pierdea ore întregi să ne explice forța detaliului la Anton Pavlovici, cum trăiește la el un gînd prin luciul unei foarfeci, încît ajunserăm cu toții cehovieni, pregătind pentru a doua zi exercițiii de detalii, ca-n a doua de liceu traducerile la latină — scene din Cehov, din urmașii lui, Pavlenco, Babaevski și Ajaev reveneau noaptea cu ochi din Rembrandt și Rosenthal. Știam prea bine că în fostul muzeu nu fuseseră niciodată expuse aceste capodopere, dar halucinațiile mele intelectuale — venite din ambiția și orgoliul unui om de tip nou, care după ce și-a făcut stagiul militar trece direct la asaltul culturii — nu se caracterizau printr-o bogăție de forme. Uitasem că, mai mult de un deceniu, cîntasem la pian. Uitasem și de bacalaureat și de examenul la „Odiseea", de tot ce învățasem pe banii părinților mei. Fără vreun efort prea mare, printr-o mișcare naturală a sentimentelor noi, mă dezintoxicasem de cultura micului burghez și — ca orice țăran, ca orice muncitor, — începeam o viață nouă, în această școală de literatură, pe baze trainice și mai ales sănătoase. Tata nu-mi pusese niciodată în mînă „Oblomov", nu-mi vorbise de Tolstoi și abia acum înțelegeam lamentabilul nivel al bibliotecii lui în care străluceau, cu dedicație, romanele lui Cezar Petrescu. Eram mîndru că iau totul de la început, la 20 de ani deveneam un proletar al culturii care sfărîmam lanțurile intelectualismelor lui Camil Petrescu și Eliade, după cărțile căror fugeam, pe la 16 ani, pînă la Bușteni, prin păduri, rupîndu-mă din brațele lui Sapho, amor pus tot sub zodia lor. Îmi uitasem toate amorurile antemilitare. Mintea mea părea eroina maestrului meu de literatură — o întindere neîntinată de zăpadă proaspătă și însorită de fericire. Ochii aceia erau, probabil, în sclipirea lor nocturnă un soi de semnal de pe alte tărîmuri, tot mai stinse dar nu pe deplin, tot așa cum, același, în pat, avînd la cap o oglindă imensă a unei uși muzeale, visasem uvertura la „Egmont" dirijată de mine în locul lui Furtwängler care fusese internat cu o hepatită diagnosticată de Petrus Brovka, poet bielorus primit în dimineața aceea, cu tot fastul, de școala noastră. M-am trezit, în plin întuneric, rîzînd. Visele nu mă speriau.

Adevărul este că mă număram printre figurile exemplare ale cursanților — ceea ce-mi consolida prestigiul în proprii ochi și-mi alunga dubiile. Mă dezvăluisem rapid în fața celui ce prezida comisia de triere a talentelor, un critic acerb, cu chip violent maiakovskian, ca mîndrul purtător al pseudonimului de „sergent major Radu Costin". Eu eram acela. Eu eram sergentul major care în fața întregii țări — cu un an în urmă — demascasem influența decadentismului în creația unei celebre poete contemporane. Din mica mea unitate clujeană, scrisesem unui ziar central opinia mea intransigentă, poeta mea preferată se găsea într-un grav impas, versurile ei din ultimul număr al „Vieții românești" manifestau oboseală mic burgheză, apolitism și o dezgustătoare milă față de sine însuși. Scrisoarea fu publicată repede, ea produse vîlvă, apărură articole în care numele sergentului major era onorat ca o pildă a combativității ideologice caracteristice maselor de oameni ai muncii, tot mai exigenți față de literatură. Campania din presă fu urmărită și în unitatea mea militară, la gazeta de perete apăru un articol în care eram elogiat ca demascator al intimismului. „Explică-le oamenilor ce-i aia..." îmi ceru locotenentul. Nu puteam să-i spun că termenul ca atare nu-mi aparținea ; eu denunțasem decadentismul — formula aceasta fusese lansată de ziarul central, în micul comentariu care însoțea scrisoarea mea : „Tînărul ostaș are dreptate cînd socotește intimismul cel mai grav pericol pentru poezia noastră nouă". Am explicat cuvîntul cum m-am priceput, seara în dormitor, soldatul Melac, pianist la „Casa Armatei", mă rugă să-l conduc pînă afară. Așteptîndu-l, de pe tronul său, Melac mă întrebă : „Mă, tu crezi că poeții pot să scrie altceva decît intimul lor ?" Am tăcut. „Păi atunci — și l-am auzit cum se încheie — de ce tu scrii greșit ?" „Mai întîi învață românește și după aia vorbim" — i-am răspuns, păcătos. „Bravo, mă..." — îmi replică, trăgînd apa. Dar în școală, de la bun început, nimeni nu mă privea altfel decît ca ideologul cel mai vigilent și în prima sa ședință, colegiul de redacție al revistei de uz intern mă alese, în unanimitate, redactor-șef. Mi-am luat un angajament foarte ferm, realizat — timp de cîteva luni, din toamnă pînă în primăvară — cu decizie și fără greș.

După primele examene, cred că prin martie '53, cam după moartea lui I.V. Stalin — ca să iau un punct de reper —, directorul școlii mă cheamă în biroul său și-mi comunică solemn să mă duc imediat la fostul ziar, unde sînt așteptat de actualul redactor-șef. Omul nu era un far al culturii, dar știa să pună întotdeauna adjectivul înaintea substantivului, ceea ce, nolens-volens, impresiona. Nu știam ce să fac cu această veste. Un instinct îmi spunea să mă bucur — un altul, căci nu reușisem să le anulez pe toate ptin rațiune, mă îndemna să cer detalii. Directorul — apreciat și pentru perfecta uscăciune a sentimentelor sale, — mă informă că asta-i tot ce știe, tot ce i s-a spus la un „telefon de sus", să mă duc deci fără cricnire. „Fără cricnire — l-am comentat volubil, în tangajul sentimentelor, — dar bucuros sau cum ?" Directorul nu-mi aprecie starea de spirit.

Actualul redactor șef al fostului meu ziar fusese unul din adjuncții conducerii care-mi ceruse, cu patru ani în urmă, să plec la „Timpuri Noi", să mă spăl prin muncă de logica suspiciune aruncată asupra vieții mele de necunoscutu-mi oncle Marcel. Era un om brav și voios, ceea ce dădea seriozității sale nu numai o necesitate organică ci și o bună dispoziție șocantă printre atîtea chipuri care — cum spunea folclorul redacțional — niciodată n-ar fi putut face nici măcar figurație în „Toată lumea rîde, cîntă și dansează". Acest Mihail ni se impusese printr-o faptă eroică : în ziua morții copilului său — la cîteva luni doar după naștere — venise la redacție, vara, într-un costum alb ; avea ochii-n lacrimi dar nici un semn convențional de doliu.

Străbătînd culoarele neluminate ale „Casei Scînteii", în plină construcție, printre sacii de ciment depozitați la răscruci de uși, scări și dale de marmoră, nu am avut în fața ochilor altceva decît costumul său alb din ziua aceea mortuară, imagine cu care încercam, încordat desigur, să mituiesc o eventuală bucurie sau măcar să îmbun o veste rea. Armata — în marea-i bunătate de mamă a flăcăilor — mă eliberase de orice temeri organizatorice, dar nu puteam să nu-mi înregistrez, înaintînd repede, dorința obscură și nu prea justă de a nu mă întîlni cu cineva cunoscut pînă ajung la Mihail, și dangătul, nici el prea luminos, al întrebării cu totul funcționărești : „ce poate fi ?..." Deodată, din adîncul unei nișe, sări — în clar-obscur — și mă înhăță de guler, Iorgu, mare, mătăhălos, în pufoaică și cu șapca strîmbă peste un ciuf blond, ca picat din tren.

— Te-am prins ! Vii cu mine ! Am nevoie de tine...

Nu părea surprins de prezența mea, aici, parcă nu ne văzusem de ieri. Mă trase pe un coridor — eu începui să explic, tot fără „bună ziua" sau alte precizări, că nu pot să merg, că trebuie să ajung la Mihail, că m-așteaptă, că e o chestie complicată...

— Nu te poate aștepta nici un Mihail... E la C.C. ! și nu mă lăsă din mînă, pînă jos, afară, la aer, unde mă aruncă într-o mașină moscviciană a redacției, căci îl recunoscui imediat, la volan, pe nea Ionescu, omul de noapte, al tuturor „capilor limpezi". Nea Ionescu avu revelația revederii fiului rătăcitor, mă întrebă — ușor fantomatic în plină zi, ușor intimidat — „Ce mai faceți ?", dar Iorgu, trîntindu-mă pe bancheta din spate și așezîndu-se țeapăn lîngă mine, întrerupse orice melancolie, porunci să zboare în Piața Romană, asigurîndu-l că fac foarte bine și să n-o mai lăbărim... Avea o dezinvoltură necunoscută, o forță nu numai a labei cu care mă înhățase dar și a vorbei — îl lăsasem băiat în secție, la „viața de organizație", concepînd procese verbale la ședințe de U.T.M. — părea un laureat al Premiului de Stat pentru o frescă a luptelor de la Grivița, dacă nu i-ar fi rămas șapca și pufoaica „vieții de U.T.M."

Tot drumul, nea Ionescu mă privi în oglinda mașinii, surizător. Iorgu desfăcu un pachețel și ne întinse fiecăruia un crenvurșt, rece, o felie de pîine, propunîndu-ne, cu gura plină, „o viață fără muștar". Mîncînd cu poftă, nea Ionescu închise, șmecher, de cîteva ori, ochiul drept, privindu-mă în oglindă. Aproape de Piața Romană, Iorgu porunci „lasă-ne aici !", coborî și dînd ocol mașinii, îmi deschise portiera :

— Jos ! Am nevoie de luminile micii burghezii !

— Da' nu întîrziați, că mă întorc cu tovarășul Mihail de la C.C. ... observă șoferul, cam pedant, ce-i drept, Iorgu vru să-i dea o labă de-a lui, grea, dar nea Ionescu — cu acea putere naivă a bărbatului care se mai poate hîrjoni la 50 de ani — se feri abil, căzînd pe dreapta, de-a lungul banchetei, după care se îndreptă și demară.

Brusc, rămași lîngă piață, pe trotuarul Observatorului Astronomic, cam peste drum de viitoarea ambasadă japoneză — Iorgu mă luă de un nasture al lodenului și mă trase la el, privindu-mă cu o seriozitate apăsătoare :

— Bă, întîi și întîi, dacă te prind că-ți faci din demascarea aia o carieră, te belesc !

Am dat să surid, pe stînga, rău stîngherit.

— Stai ! Jură aici, în centrul Capitalei...

M-am desprins și m-am îndepărtat spre clasicul W.C. al pieții, auzîndu-i pașii în urma mea. Îi scrisesem de trei ori din armată — de fiecare dată îmi răspunsese în trei cuvinte, cu laconismul injuriei tandru șarjate. Iorgu avea felul lui de a se despărți de trecut, rîzînd : el folosea la maximum — și foarte stînjenitor pentru unii — formulele vechiului. El putea spune — în plină ședință de redacție — că urează corecturii să trăiască în pace și onor. Sancționat odată pentru porcăriile astea, el nu-și făcu autocritica, afirmînd că tovarășii nu au geniul cuvintelor românești și nu înțeleg procesul de distrugere al vechiului prin eroziunea expresiilor lui : „Caragiale m-ar înțelege !" și prezidiul, de fapt, la acest politică a soțului. La 12 noaptea ! Trebuie descris !"

Cu două zile înainte, Sadoveanu ne ținuse o scurtă prelegere în care ne ceruse să mergem pe cîmp și să socotim citor flori și arbori nu le știm numele și citor păsărele nu le cunoaștem nici ciripitul și nici culoarea penelor. Fără ele — nu ești scriitor român.

— Are dreptate — aprecie Iorgu, oprindu-se în fața unui magazin mic și particular de artizanat, pe Regală — dar fără greșeli politice nu poți înțelege păsărelele și iar nu ești scriitor român.

Mă trase în magazin :

— Madame, bonjur ! — anunță cu aceiași voioșie ca în adîncul Pieții Romane, cînd îl salutase pe ticălos. O făptură micuță, sfrijită, cu părul strîns într-un coc, într-un tailleur negru pe care sclipea o broșă de aur, se desprinse din penumbra camerii în care se ghiceau, pînă-n tavan, sute și sute de cutii albe. Sunetul clopoțelului de la ușă vibra și se imperechea cu cuvintele lui Iorgu :

— Aș vrea un obiect deosebit pe măsura tradițiilor d-voastră de muncă și luptă !

Femeia se menținu sobră, crispată, ca în fața unui provocator, îl întrebă circumspectă dacă dorește un cadou. Iorgu stinse motoarele :

— Da.

— Pentru o mamă, logodnică, soție sau... ?

Iorgu fu laconic :

— Pentru o femeie pierdută.

— Prea bine, domnule... — și femeia se retrase după o tejghea pe care ziua o lumina strîmb dar suficient ca să descoperi — într-o desuetă hîrmălaie — lănțișoare de aur, inele, cercei, strasuri, nasturi argintați și gablonzuri, dezordine somptuoasă și hidoasă care-l derută pe cumpărător, rămas mut. I-am arătat, bătîndu-i cu degetul în geam, chiar sub palma mea, trei perechi de pantofi pentru casă încrustați frumos în argint, cu un pompon în vîrf, argintat și el. Căpușiți în roșu, orientali — cum îi luase tata, odată, mamei la un 13 septembrie, de ziua nunții lor. Iorgu îi ceru grabnic, din ce în ce mai intimidat,

— Nu, că nu stau...

Femeia se ridică și se duse, dincolo, în salon, să-mi aducă un scaun — cine se putea opune poruncilor lui ? — și Iorgu găsi cu cale să mă lămurească :

— Sînt cu ea de un an, nici maică-mea nu știe să îngrijească un bărbat ca ea... Avem nevoie de mame, nu ? Din tot ce-am expropriat, mamele mi se par... Ea reveni cu un scaun, mă așezai, eram convins că această frază interesantă se va curma, nu, Iorgu continuă, ea începînd să lucreze la mîna înmuiată suficient :

— Fără ea. n-aș fi putut scrie nimic... — și o mîngîie, cu mîna liberă, pe braț. Ea acceptă, voinică și supusă, pudică, absorbită de muncă. M-a cules de pe stradă. Nu ți-am scris niciodată. După ce am intrat în redacție, după zece analize de plenare județene, mi-am luat-o în cap și am ajuns în șanț. M-a spălat, m-a călcat, m-a cusut — întîmplător, din nou mîna, epic, să-i ridice bărbia spre el, ea admise, o clipă, îl privi în ochi, și reluă lucrul... — m-a închis în casă, venea la redacție și mă lua din poartă ; lua cheia cu ea și se întorcea cu mîncare. Nu mîncam dacă n-aveam scrisă o pagină... Diseară știi unde sînt chemat ?

— Mi-ai spus că dacă te aștept... probabil că...

Habar n-aveam ce să spun. Știam doar atît : că n-am să scot mîinile din buzunar. Ședeam pe scaun, cu mîinile încleștate în buzunar, să nu mi se controleze unghiile.

— Sînt chemat la Zaharia Stancu...

Eu l-aș fi întrebat dacă ea știe cine-i Zaharia Stancu ; m-am reținut, fixînd degetul lui gros, puternic, sub pila ei. Mama, într-adevăr, punea atîta servitate a dragostei în actul acesta derizoriu, al tăierii unghiilor tatălui meu. Dar nu mă puteam uita — mi se părea idiot și trivial.

— I-am trimis o nuvelă, acum o lună, eram convins că nu-mi va răspunde, știam că nu răspunde nimănui... Nu am însă un costum ca lumea...

Am vrut să-i spun să se ducă în iarî. Din nou mi-am înghițit limba, strîngînd pumnii în buzunare. În toată scena asta, auzeam un zumzet necunoscut.

— Ți-am spălat cămașa... șopti ea, cu fața plecată. Ți-am cusut ciorapii negri.

— Și nasturii la palton ?

Ea dădu din cap și îi luă mîna cealaltă ; începură să duduie cîteva țevi, în pereții Băii Centrale, Iorgu tăcu cîteva clipe bune și după aceea, ridicînd, în sfîrșit, privirea spre mine, îmi spuse să nu care cumva să mă întorc, la lucru, în redacție.

— De ce? l-am întrebat, timp.

Îmi explică : Mihail mă cheamă să-mi spună că atunci, în '50, cînd m-au dat afară a fost un stîngism necesar.

— Știi ce-i un stîngism necesar? o întrebă pe manichiuristă. Ea ridică privirea, deloc uimită, îi surise și neg, din cap. Iorgu îi explică și ei:

— I-au găsit un unchi spion la Viena, un unchi de care habar n-avea, și l-au dat afară. A făcut armata, s-a spălat de păcate și acum vor să-l aducă înapoi. Tu te-ai întoarce?

Ea ridică din umeri și apoi, iar dădu din cap. că nu.

— Știi ce-o să ți se întîmple? Ai să scrii tot mai prost, fiindcă ai să le fii recunoscător.

— Cui ?

— Lor.

— Care lor? Pentru mine, „ei" sînt „eu"... Noi!

Iorgu tăcu și după alte cîteva secunde — cît ea îi pili ultimul deget — îmi spuse că „la școala aia de literatură ar trebui să vă învețe că scriitorul folosește pronumele personal altfel decît în gramatică".

— Și decît în politică ? l-am întrebat rău, just, provocator — auzind, deodată, pe undeva, un șuier de aburi, dramatizați imediat ca o materie care participa la înăbușirea mea, aici.

— Treaba ta... imi spuse Iorgu, calm și scoase din pufoaică pachetul cu pantofi argintați, întinzîndu-l femeii :

— Încearcă-i! îi porunci.

Ea desfăcu hîrtia, văzu minunăția și rămase în extaz.

— Încearcă-i! repetă ordinul. Ea mă privi, pudică. panicată.

Iorgu înțelese.

— Du-te alături și încearcă-i !

Femeia se conformă, trecu — dincolo de draperie, — în salon și rămaserăm ochi în ochi, amîndoi.

— Nu te-nțeleg ! Cu ce-i mai bine să fi recunoscător unei... ?

— Unei, ce ? Zi ! N-ai cuvinte... Ești tot timpul speriat... N-ai putea să te îndrăgostești de o manichiuristă, nu ?

Am vrut să-i spun că odată, într-un hotel, am chemat la o viață nouă, o curvă, cunoșteam sentimentul ăsta generos,femeia mă dăduse afară, îmi dăduse papucii — și viața, în nesimțirea ei, își permise ticălosul calambur de a ne-o aduce în fața ochilor, înaltă, voinică, în halatul alb și lung de sub care străluceau papucii cumpărați pe Regală, cu pomponul lor argintat, ca bonetele bufonilor călcați în picioare la curțile regale. Femeia avea o privire mîndră, de sinceră fericire. Călca ușor, ca pe aripile unui vals — venea spre mine, o clipă mi se păru că aud zurgălăii ascunși în pomponul papucilor. Avea ceva muzical în mișcarea ei învăluită de soare și de dudуitul țevilor, ceva de vals chopinian în care privirea, nesiguranța față de mine și dragostea față de el, se legau într-un rubato clar. Iorgu nu-i împiedică mersul. Femeia se opri înaintea mea și încercă să-mi scoată mîinile din buzunare. N-am găsit imediat puterea să mă opun. Îmi luă palma dreaptă, am înțeles că vrea să-mi deconspire unghiile urîte pe care, probabil, le observase cumva, într-o secundă, cu privirea ei profesională ; atunci mi-am tras mîna, ca ars, regăsind ceva din spaima avută cu visul acela despre Furtwängler internat de Petrus Brovka, și am fugit de la Baia Centrală, cu un troleibuz de la Bălcescu, pînă la Casa Scînteii, tremurînd ca un prost, abia reușind să mă țin de barele vehiculului, atent să nu cad în poalele unei mantii de popă ci mai bine peste sacoșele unei gospodine, necăzînd nicăieri, nicicum, muncindu-mă să mă liniștesc, cu ideea superiorității mele față de un talent suspect politic, ca Iorgu, încurcat cu o proastă ca toate proastele. Nu izbuteam să-mi potolesc tremurul picioarelor și al mîinilor dotate cu unghii.

Secretara nu mă recunoscu, numele meu nu-i spunea nimic, mă anunță lui Mihail pe telefonul interior și el apăru, în ușă, peste o secundă, cu brațele larg deschise. Ne-am îmbrățișat sub ochii fetei, ca doi tovarăși de arme, cam la ora șase după război. Îi ceru secretarei să ne facă două cafele și mă trase în biroul său, mă așeză pătern într-un fotoliu de pluș, roșu, se așeză în fața mea pe un alt fotoliu, mă mîngîie deodată pe obrazul bine tras și osos de ostaș lăsat de curînd la vatră, și-mi spuse direct că de „mîine vei lucra din nou la noi"... I-am prins mîna, între obraz și umăr, gest pe care nu-l mai făcusem de pe lumea ailaltă, cu tata. Îl acceptă, timp de un lung minut. După care mi se păru că vine secretara cu cafelele și doi activiști nu pot fi găsiți așa de un subaltern, de o femeie — și m-am întunecat sobru, bîjbîind ba că sînt la școala de literatură, ba că-mi pare bine, ba că n-am să pot, că sînt acolo redactor-șef, că vreau să-mi făuresc, mai întîi, o cultură, cît de cît... Mihail aprecie — în același joc de oameni cu cultura sobrietății — că am slăbit, apăru fata, puse cafelele pe birou, tăcurăm și ne liniștirăm :

— Cui i-a venit ideea ? — l-am întrebat pe margine de melodramă.

— Nu contează ; contează că s-a spus da.

— Dumitale ? Dumneavoastră ?

— Iar încurci pronumele — și deconspirarea șablonului meu emoțional, mă sili, ca biruit de bucurie să rîd și să mă corectez fratern. Ție ?

— Mă, gata... Ce a fost, a fost.

— Ce a fost ? O demnitate necunoscută pînă atunci — a omului care nu acceptă să-i fie bagatelizată o experiență — mă împiedica să-l urmez repede în formulele euforice. Mihail mă înțelese și articulă serios cu ponderea celui ce știe a trage concluziile unei ședințe.

— Atunci a fost o măsură necesară. Stîngistă, dacă vrei...

— Nu vreau decît adevărul, cuvînt cu cuvînt. Cum s-a formulat acum, nu atunci...

Mihail se supuse ;

— Stîngistă dar necesară. Nu poți să spui că nu ți-a folosit. Te-ai reabilitat foarte frumos.

Atunci, în climatul acestui cuvînt mirific la care nu avusesem vreodată acces, rîvnind însă la el ca la lîna de aur, am simțit că trebuie să merg pînă la capăt și să-i spun — indiferent dacă știa sau nu — cel mai important dintre adevărurile biografiei mele: mama plecase din țară, în urmă cu doi ani, cînd eram în armată; mi-a trimis o carte poștală... Mihail ridică brațele — gest de semnificație confuză, mi se preda sau dimpotrivă îmi poruncea să tac, fiindu-i

Continuare în pag. a 7-a

Dragoș Morărescu : „Floare exotică"

argument, îl iertă. Pe scări, coborînd, mă înșfăcă din nou, încercînd să mă întoarcă spre el :

— Juri sau nu ? Dacă te prind că vei mînca o pîine, din ideile cu care ai mîncat că...

Jos, descheindu-ne amîndoi în fața faianței curate pe care susurau apele orașului, m-am gîndit să-l întreb de unde scoate el că mîncasem ce mîncasem ; adică erau bune poeziile alea ? N-aveam dreptate ?

— Bă, nu știu, m-am ținut cît m-am ținut, dar dacă nu-ți spuneam asta, — muream...

— Nimic nu te împiedică ! se auzi din dreapta lui.

— Ce faci, bă, ticălosule ? To'liber, to'liber ? îl repezi, voios, nu cu multă ură, dar în plin proces biologic. Tipul de lîngă el se încheiă repede și-l trimise pe Iorgu, foarte neted ca rostire, într-un loc prea puțin obscur.

— Hai sictîr și vezi ce faci... îl binecuvîntă Iorgu, fără să se întoarcă, scuturîndu-se viguros.

— Cine era ? m-am interesat de cum am ajuns la suprafață, mulțumit de ziua asta care se desfășura atît de veselă și nurlie.

Pînă pe Regală, de-a lungul bulevardului Madoamna îi trase de sub straturile de mărgele și pandantive, întrebîndu-l ce număr dorește. Iorgu se fistici mortal — pretenția îl depășea. I-am tradus :

— Are picior mare sau mic ?

— Normal ! — murmură, și doamna îi întinse o pereche precizînd că asta-i tot ce poate fi mai normal. Iorgu nu se tocmi, înhăță pachetul, rostîrăm simultan „bună ziua" și în stradă mă sărută țeapăn.

— Bă, m-ai salvat ! Crezi c-o să meargă ?

L-am calmat spunîndu-i că nu cunosc persoana dar mama a fost odată fericită cu ei. Bun — răsuflă adînc, parcă-și reveni și grăbirăm, la stînga, pe lîngă hotelul Union și Biserica Enei, oprindu-ne în curtea Băii Centrale. Mă măsură, semeț — am încercat să mă scutur :

— Ce dracu' mai căutăm și aici ? Trebuie să ajung la...

— Faci baie sau numai masaj ? mă întrebă, ca un pașă ospitalier.

— Avem baie la școală și masaj n-am făcut niciodată... și am dat să plec, șarjînd o grabă pe care, la drept vorbind, nu o aveam, atras mult mai mult să rămîn cu el, să-l văd îmburghezit. Venise la redacție, în iarî, o zi întreagă ne îngrămădisem în secția lui Dascălu, șeful lui, să vedem un corespondent sătesc instalat la birou în iarî și bocanci.

— Nu pleci nicăieri ! îmi ordonă, înhățîndu-mă din nou. Îmi fac manichiura și m-aștepți.

I-am replicat că-i nebun, de cînd își face el manichiura ? De unde a învățat el să-și facă manichiura ? La „viața de U.T.M." ?

— Dacă mă aștepți — îți spun... se îmbună și mă lăsă dus de el, pe cîteva coridoare curate, pășind cu grijă, căci nu fusesem niciodată aici, la Baia Centrală plus prejudecățile că n-am ce căuta, ca om nou, în acest loc aflat — în mintea mea — la confluența dintre un bordel de lux, cazinou și bursă. Așa îmi rămăsese de la maicămea. Sau de la bunică-mea : la baie se duc celibatarii bogați, care, deși au baie acasă, n-au femei și le găsesc pe acolo, sub formă de maseuze și pedicuriste.

Iorgu intră țanțoș — tot mai țanțoș — în salonul de manichiură, pustiu, soarele jucînd pe cîteva mese albe dotate cu cănițele lor metalice pentru înmuierea degetelor în apă caldă. Îmi mîncam, de mic, unghiile. Nu mă puteam dezobișnui de acest obicei — îmi feream degetele, să nu le vadă nimeni, cu unghiile roase pînă la sînge. „Orice om trebuie să aibă ceva urît"... mă justificam, totuși tata avusese unghii frumoase, tăiate întotdeauna cu grijă și măiestrie de mama care nu accepta, în viața lui, o manichiuristă. În general, manichiurista, avea renume prost în casa noastră, ea fiind invocată drept criteriu atît pentru filmele proaste („la care pling toate manichiuristele") cît și pentru sentimentele de doi bani („numai manichiuristele pot fi atît de vulgare" — se spunea despre cite o mătușă care alerga după cîte un bărbat).

— Fă cunoștință cu logodnica mea ! îmi porunci mai departe, Iorgu, trecînd de o draperie de pluș, și intrînd într-o nișă luminoasă. O femeie puternică — mult mai virstnică decît el — ne întinse, camaraderește, mîna. Nu era urîtă. Avea un ten plăcut, părea serioasă, halatul prin lungime îi dădea un aspect de maică, iar prin albeață îi conferea un aer de doctorită devotată într-un cartier cu multe dureri și mulți pensionari. Îl așteptase. Se așeză, tăcută, la o măsuță clasică, cu apă în cănițe, cu șervetul pus deja, curat, pe care străluceau forfecuțele și pilele atît de cunoscute. Iorgu se așeză în fața ei, întinse mîna spre obrazul ei, o mîngîie și ea se lăsă mîngîiată, închizînd ochii. Apoi, Iorgu își înmuie degetele dreptei în apă și eu mă trezii, în picioare, avîndu-i la dreapta și la stînga, așezați, pe logodnici. Ea îi luă mîna stîngă și îi privi unghiile viguroase, sănătos înfipte în carne, de țăran curat și bine simțit. Rămăsesem fără glas. Iorgu mă ghici :

— E, ce te miri așa ? Zi o vorbă !... Dă-i un scaun...

aurelian chivu

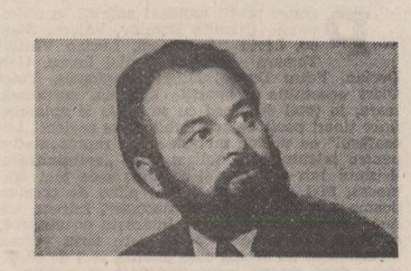

Parabola trupului

Mîna mea dreaptă
cu lipsa mîinii stîngi,
mîna mea stîngă
cu eroarea mîinii drepte
alcătuiesc moara de vînt a trupului
de la tine primit
odată cu ochiul meu drept
cel cu acvilă
odată cu ochiul meu sting
cel cu castor.
Erezia mea cu Cezar
mă lipsea,
la tragerea sorților, cezarului,
cu nenorocul înfrățindu-mă.

Rănind slava la porți

Am luat din Erezie
Șarpele Fantastic
ca și cînd ar fi fost.
El era făcut să fie pradă
nevăzutelor puteri ale neantului
cerești lor puteri lăsîndu-și
viața
cu lipsă.
Am luat din erori trupul meu
trupul zeului Lighioană —
în nerodire rănind la porți
stîlpii-n eres luau foc
și-n ereziile flăcării
m-am trezit eu însumi
Șarpele Fantastic.

Și era semn că este și prin mine a fost

Și era semn că Este
cum ceru-și leapădă zăpada,
celui care prin mine s-a vestit.
aici,
ca o povară
Și leapădă în mine lipsa lui.
Și prin mine A Fost.
Și s-a lăsat ca la-nceput aflat,
veșmînt sărac și pierdere,
în Facere și adorații ferecat,
graba schimbîndu-și
cu pedeapsă în veghea-n care s-a aflat,

Stîrnind pedeapsa pietrei

Fie și-așa,
pentru tine voi provoca Muntele.
Cerul însuși în adorație
cu ereziile focului aprinzîndu-l.
Pentru tine voi provoca Muntele
puterile și duhurile —
de la cină alungîndu-i
zeul de piatră
fiara mută,
și-ntr-o lumină mare
asupra mea cu pedeapsă căzînd
de mutenia și căința ereticei pietre
cu însăși himera Muntelui
mă voi acoperi.

Mi-era dat

Tot ce zeii cu-mpotrivire lepădaseră
mi-era dat fără voie să dobîndesc —
fără voie să port.
A fost ceva ce nu-mi era menit,
a fost ceva ce nu-mi era îngăduit lîngă vatră,
ceva ce n-a fost pe măsura mea ?
Toate pînă la urmă s-au dovedit
nefolositoare.
Spune-mi tu care mă ocrotești,
crab al frunții
balanța feței mele dreaptă ținînd.

cecilia bucur

3 februarie

Iubirea are oase de copil nou născut
Și piele de lapte

Ochi de lumină
Despart cerul de întuneric
Pentru sfințenia nopților de dragoste

Aceste vise ce seamănă cu noi
Se nasc din coaste
Din taină și din flori

Cu-aceste gînduri
Aștept ca brațele tale
Să se odihnească deasupra umerilor mei

Rimele

Rimele au fost duse la azil
pentru a scăpa de o-lsesia lor frumoasă.

Rudele vin și le vizitează
pînă le uită.

Aceste perechi de îndrăgostiți
cu ochii mari pierduți în depărtare
merg pînă la poartă
își sărută vizitatorii
apoi se-ntorc pe-aceeași alee de piatră
care duce la sala de mese
la cimitir, la baie sau în patul de odihnă.

Ele nu așteaptă nimic
decît copiii pe care-i poartă.

Îngrijitoarea —
cea mai tînără femie pe care-o cunosc —
vine seara c-o seamă de cuvinte sub braț
și-ncepe să le citească
din Eminescu, Goethe, Hölderlin
iar ele adorm visînd lumea de dincolo
de poartă.

NUMELE POETULUI

Voicu Olari

Printre poeții moldavi apăruți în ultima vreme (Nichita Danilov, Valeriu Stancu, Liviu Antonesei, Lucian Vasiliu, Tamara Pintilie, Daniel Lascu, Gelu Dorian, Petru Dunca, Mihai Cangiopol), Voicu Olari constituie o apariție discretă, surprinzătoare, în total dezacord cu superbia și aplombul unor tineri poeți de azi. Publicat de revista „Luceafărul" cu poeme nu totdeauna reprezentative pentru talentul său, obligat să-și „esențializeze" lirismul într-o carte, și-a strîns cele mai frumoase, mai adevărate și mai pline de cruzime poeme sub titlul „Îngerul necesar", într-un volum excepțional care ne întărește convingerea că poeții sînt acele persoane care **scriu** versuri minunate și nu acelea care **publică** zeci de cărți : chiar dacă nu va reuși niciodată să publice o carte, pentru noi, pentru sufletul nostru există un poet numit Traian Furnea, chiar dacă va mai publica încă vreo zece „cărți" Nicolae Prelipceanu va rămîne pentru noi tot o persoană particulară industrioasă și lucrativă în „domeniul literelor".

Cartea lui Voicu Olari, „Îngerul necesar" e împărțită în șase cicluri, „Final" („Purtat ca pe bandă de telex zdrențuită / În creier ți se înfige distrugătorul forceps al uitării / Învață de la zilele tale desperate / ce se izbesc cu capul de noapte / Cu ghiarele și cu dinții să te agăți / de tot ce trece pe lîngă tine / și poate devenі amintire. / Pînă ce Septembrie se întinde ca un vlăguit animal. / Pînă ce în ochi din cele patru vînturi îți vine cenușă. / Pînă ce memoria nu mai înregistrează nimic."), „Moartea în interior" („E timpul să tăcem / Va mai rămîne praful / Vor mai rămîne pinze de păianjen / Un peisaj fără vînt / Ca moartea în interior / Și acele plăpînde lumini permanente / în ateliere obscure / unde se desfășoară munca umană".), „Îngerul necesar" („Anatola, o, tu închipuire și vis / mai lasă-ți o clipă catifelata pleoapă pe fruntea-mi / pe viața mea ce merge înainte, / mai lasă-ți umbra moale / pe îngusta mea cărare obosită. // Nu îmi răspunzi, / Aș zice că nimic nu s-a schimbat, / din nou azi în singurătate / aminte îmi aduc de așezarea mică / unde trăiam cîndva / și-n plin repaos / se petrecea o ceartă, un trăznet, un inec / cum după ploaie în frunziș se-ntîmplă / o lacrimă vărsînd / să miște-ncet o frunză".), „Noul Septembrie" („În noaptea / de după ultima / descindere-a morții / sub forma unei tinere fete / mi-au mai rămas / sub veioza / cu becul ars / un bidon gol de vin / și patru cărți / galbene de înțelepciune / pe care le voi degusta / în întuneric".), „Blitz" („Aș zice că dacă nu păstrez în memorie / obrazul tatei încreștit de durere / să nu îndrăznesc să mă cațăr cu gîndul pînă la clipa cînd voi fi obligat să alunec / de pe sfera lucioasă care e viața".) și „Jos pe pămînt" („Nu poți cumpăra suferința / Nu merită nările tale / mirosul puternic de monedă coclită. / Ființa ta nu știe frica / de a fi singur : fiară / gemînd sub dărîmături. // Încearcă să-ți tai pîine / de-a dreptul pe hîrtie / cu-acele teribile poeme / de un poet vestit : / aceeași duritate / aceiași ochi scrîșnind / din literele negre / cuțitul nu va trece / s-au adunat aici / toată durerea / toată scîrba / toată rugina vieții.") care recompun un univers intim, insignifiant, care se complace în propriu-i anonimat ca un iluzoriu și liberat spațiu al autenticității. Umilitatea bacoviană, angelismul ultragiat (ca la Umberto Saba), notația realistă, brutală, se comunică printr-un vers fluent de o mare muzicalitate și lentoare, agonic și uneori șocant ca o distorsiune voită. Originalitatea poetului devine cu adevărat cuceritoare în ciclul „Blitz", în care „moralitatea" este fixată în poeme lapidare, mărturisind tentația aforismului.

Repugnîndu-i ostentația suprarealistă, poetul Voicu Olari, ca și Valeriu Stancu, a ales calea dificilă a reinvestirii cuvintelor umile și umilite cu un nou sens, mai pur, alchimie verbală cerînd trudă și răbdare.

Cultivîndu-și talentul și rămînînd fidel sieși, îndrăznind să se confeseze mai mult și mai „impudic", Voicu Olari, sîntem siguri, va reusi să atingă acel lirism pur, emanație a dolorismului emoționant care te întîmpină din toate versurile acestui prim volum, „Îngerul necesar".

Cezar Ivănescu

A fi mereu noi înșine

Urmare din pag. 1

sare umanității, dau nota autenticității acelei națiuni, profilului său ales în concertul universal. De aici marea importanță pe care o dăm specificului național al culturii noastre, azi, afirmării viguroase a literaturii și artei legate de năzuințele noastre ca națiune liberă și bine prețuită în lume. A fi noi înșine, a ști să fim noi înșine prin tot ce gîndim și înfăptuim, a da locul de cinste a tot ceea ce e demn de cinstire, înseamnă a ne cunoaște în profunzime geniul creator, liniile de forță ale acestuia, valorile pe care timpul le-a consacrat ca fiind inimitabile și nepieritoare.

În munții mei a nins bogat, cîmpiile mele sînt pline de rod sub nea, oamenii din care vin și pentru care trăiesc sînt puternici și buni, știu să viseze și să înfăptuiască visurile. A nins bogat ca în copilăria de colinde, și nunți, și botezuri, ca în copilăria de durere și lacrimă a durerii, ca în copilăria de sunețe și povești. Și sub haina aceasta de puritate și răcoare viața își pregătește esențele și fructele acestor esențe. În tot ce avem mai frumos și mai demn, asemenea munților și pădurilor și grîului, să fim noi, să rămînem noi înșine, pentru noi, pentru cei de după noi.

Complexitatea unei metafore

Grandioasă această imagine pe care Paul Anghel o sugerează prin titlul noului său roman din seria celor închinate războiului de la 1877 : **Fluviile !** Sensul ei prim se impune cu evidență înainte de mijlocul cărții, cînd prin fața ochilor minții noastre încep a se perinda coloane nesfîrșite de oameni, îndreptîndu-se spre cîmpul viitoarelor ostilități. Concomitent cu militarii („satele în uniforme") înaintează „satele din care", din carele încărcate cu provizii, de la saci de grîu la ardei înșirați pe ață. Între aceste contribuții pentru front din partea celor rămași acasă, o cloșcă cu pui dăruită de o bătrînă — „A dat baba ce-a putut și ea !" — dă seama, dincolo de amuzamentul ce-l iscă în convoi (și în sinea cititorului), de amploarea participării la cel mai mare război popular din istoria de pînă atunci a țării noastre. Convoiul însuși e un eșantion al întregii țări : „Un car sau un ceaun reprezenta o familie, uneori un sat, un sat redus doar la un singur om, trimisul satului".

Imaginea face parte desigur dintre acelea pe care Lucian Blaga le-a numit „metafore plasticizante". Faptul însă că unul din termenii ei — mulțimea în mișcare — provine din universul umanului, predispune metafora aceasta la niște implicații mai adînci. Și dacă ne va fi greu să o transferăm în categoria „metaforelor revelatorii" — ar însemna să forțăm cadrele tipologiei blagiene — vom constata totuși că ea dezvăluie ceva din misterul omului ca ființă istorică, sau, mai bine precizat, din orizontul tainic al temeiurilor ființei noastre colective.

O privire aparent bizară, deformată de excese profesionale, are asupra mulțimii în curgere

Lucrețiu Parva. Pentru tînărul savant școlit în lingvistică la Viena și la Lipsca războiul pare o înfruntare între limbi. Încărcătura din carele trase de boi încet spre front se transfigurează în mintea lui pînă rămîn doar cuvintele. Oamenii înșiși, va nota el, nu sînt decît „instrumente ale vorbirii", vehiculanți ai acestei realități „limfatice", supraindividuale, care este limba. Cocoțat într-unul din care, Parva are viziunea că masele ce defilează înaintea și în spatele lui sînt acționate de niște sufixe, **eni** și **ani** : doljeni, vilceni, pietreni, suceveni, vasluieni, vrînceni, dar și băcăoani, bretcani, birsani, someșani etc. Să fie oare această imensă mișcare lexicală, „mai grea și mai năvalnică decît în **Iliada**", doar o halucinație profesională ? Ne vine a crede că nu. Termenul „limbă" a servit pînă nu demult drept eufemism curent pentru „popor", „nație". „Și voiu lăsa pre voi limbi pogîne și vor vărsa singele vostru", se spune în **Manuscrisul de la Ieud**, iar mai încoace spune și Eminescu : „Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro limbă...". Aducînd problema sub un punct de vedere științific, vom observa că în secolul trecut etnografia, știință a popoarelor, a fost considerată de unii (printre ei și de Hașdeu, căruia Parva ar dori să-i expună cîteva din convingerile proprii) o ramură a filologiei. În fine, relația se regăsește și în sfera politică, istoria stînd martoră că lupta românilor pentru drepturi naționale a îmbrăcat nu o dată forma luptei pentru limba română, atît pentru conservarea ei naturală cît și pentru înălțarea-i culturală. Cum putea să lipsească tocmai ea, limba, din procesiune și de la spectacolul cîștigării independenței naționale ? Personaj extrem de interesant, nicidecum maniac, Lucrețiu Parva joacă de fapt un rol simbolic în **Fluviile** și probabil în întregul ciclu al **Zăpezilor.**

Dar dacă un lingvist vede în mișcarea de oameni o mișcare de cuvinte și de sufixe, ce ar putea vedea în același fenomen un etnograf ? Un flux de credințe, de datini, de obiceiuri ? Ar fi îndreptățită o asemenea viziune ? Prin funcția lor denominativă, cuvintele (iar prin ele, cu puțină îngăduință, chiar și sufixele) pot suplini obiectele sau categoriile de obiecte pe care le desemnează : inclusiv oamenilor le pot ține locul. Dar credințele și oamenii nu se pot reciproc suplini, ci numai complini. Ceva par totuși a avea credințele și gîndurile, care să le

facă solidare imaginii de curgere supusă aci atenției noastre. Acel ceva derivă din condiția lor — ca a oricărui fapt cultural-antropologic — de alteritate a unei ființe colective : a unei familii, a unui sat, a unei etnii ; alteritate nedespărțită de ipostaza umană pe care o reprezintă. Chiar și ca individ, omul, purtător ultim al culturii, ia cu el măcar spectrul dacă nu și ceva din substanța acesteia, oricînd o l-ar duce pașii. Fluviile umane zugrăvite de Paul Anghel vor purta deci cu ele nevăzute dar potențial active credințe și datini, ca pe niște aluviuni cutumiare inevitabile. Cel puțin ape le vor percepe generalul Cernat, Theo Răscanu, medicul suedez Duner, pretorii puși să judece cazul soldatului Ilie Puiu.

Cernat, de pildă, rămîne neplăcut surprins cînd constată că ostașii săi au adus de-acasă, din lumea satului, întreg comportamentul lor cotidian, fără a asimila ceva din disciplina militară. Sosind într-o zi neanunțat pe cîmpul de instrucție, tocmai cînd soldații erau în repaos, „Cernat a notat cu enervare că nici unul nu reacționează soldățește la vederea uniformei lui de general, ci țărănește, adică respectuos, cuviincios, cu bunsimț, dar țărănește. Ei s-au ridicat frumușel în picioare, unii și-au scos chipiele, alții s-au sprijinit în arme, rămînînd cuminți, în așteptare, ca acasă, cînd stăteau la poartă, urmărind trecerea pe uliță a unui străin. Așteptau, cum era după datină, să li se dea bună ziua, ca acasă" **(Te Deum la Griviță).** Faptul se repetă în **Fluviile**, avînd însă drept termeni ai relației pe studentul medicinist Theo Răscanu și un grup de țărani din Argeș aflați la muncile cîmpului. Sîntem deci de astă dată la unul din **izvoarele** obiceiului. Cosmopolit în simțire și în gîndire, Theo nu pricepe de ce țăranii, surprinși mîncînd, se ridică în picioare cînd trece prin dreptul lor. Încercarea lui de a veni în ajutorul unor biete femei venite să taie pe furiș lemne din pădure se încheie de asemenea cu un eșec : lumea nu are încredere în el. Binele pe care îl face nu ajunge la țintă fiindcă el însuși, făptuitorul, nu are aderență la ea, la structurile locale străvechi. El ar trebui să adere întîi cu ființa și abia apoi cu fapta.

Mai justificat în uimirea sa este, ca străin, Gustav Duner. Medicul suedez sosit la locul operațiunilor, ca misionar al Crucii Roșii, se arată de la bun început dornic să cunoască viața băștinașilor. Un impuls de cunoaștere dublează deci sarcinile lui de caritate. Dintre aluviunile cutumiare de care se izbește, sau pe care le adulmecă, jocul Călușului îi stîrnește un viu interes. Dar, spre neșansa lui, curiozitatea nu-i va fi satisfăcută : călușarii se țin cu sfințenie de legea ancestrală, pe care au împlinit-o cu riscuri mari și pe care nu vor s-o încalce în nici un aspect. Ei refuză să joace în afara zilelor de soroc, cu toată rugămintea binefăcătorului lor. Prin condiția sa de observator străin al unei culturi exotice, precum și prin ochiul său comparativ (sugestivă împărțirea băștinașilor în „suedezi" și „laponi", adică în citadini și țărani), Duner deține poziția tipică de viitor antropolog al secolului al XX-lea, împătimit după studiul „altor culturi" și lăsînd cultura „de-acasă" în grija sociologului.

O inocență pe cît de contrariantă pe-atît de superioară aduce cu sine soldatul Ilie Puiu, pe urmele căruia trecem din nou în **Te Deum.** Pentru mărturisirea că n-a vrut să-l ucidă pe turcul în care a tras cînd se afla în gardă („Io n-am vrut să-l omor. Io n-am avut nimic cu el"), Ilie Puiu este acuzat de dezertare morală. Anchetat de medic și de preot, acuzatul nu-și iese din inocență. Pentru cititor, nu și pentru pretorii cărora le este deferit, cazul e lămurit de Parva : „Soldatul n-a respins acțiunea țării. Soldatul s-a lovit, întîia oară în viața lui, de acțiunea uciderii exercitată de la om la om". Războiul e înfățișat aci prin reducere la relația elementară care îl susține, tocmai ca un procedeu de a-l expune repudierii în esența lui. Scriitorul s-a aflat în situația, perfect rezolvată esteticește, de a repudia războiul ca fenomen general, dar de a-l justifica în cazul particular de război drept.

După **Noaptea otomană** i s-a reproșat lui Paul Anghel că nu introduce în răza evenimentelor și o familie de țărani. Dar satul e prezent din plin în volumele de pînă acum prin ethosul lui — e drept, mai puțin în **Noaptea otomană**, ce se vrea mai ales o frescă a Capitalei. În **Fluviile** satul irumpe din adîncurile lui originare. De-acolo vin călușarii, solomonarii, Artistul-magician, Moșii. De-acolo, din satul unei alte ere, vin mulțimile nesfîrșite de oameni ce se îndreaptă spre ceasul independenței. Căci trebuie să ne închipuim fluviile acestea curgînd nu numai în spațiu, ci și în timp, aglutinînd generații istorice, straturi spirituale, civilizații și interferîndu-se cu migrațiile speciilor biologice. Din matricea inițială de unde izvorăsc, ele aduc un iz de vechime imemorială, o intuiție a duratei, un instinct al tradiției ca lege, o curățție morală de neprofanat. Iar peste toate, un simț al firescului, firesc pe care războiul vine să-l provoace, să-l scoată din matcă. Fără a reuși însă, deoarece, ca să rămînem la aceleași exemple, ceata de călușari dezertează de la oaste spre a nu dezerta de la datină (războiul e trecător, pe cînd datina e din moși-strămoși !), iar Ilie Puiu, la rîndul său, rămîne pînă la capăt „getul inflexibil", neclintit în naivitatea-i de vinovat fără vină. Dacă înțelegem bine, chiar și actul tăierii brazilor pe timp de vară, act sacrileg, excesiv, provocat tot de război, este deturnat în cele din urmă către un sens normal : brazii și pinii tăiați vor ține loc de arbori funerari pentru viitoarele victime de pe front.

Dar de ce, în loc de admirație, aceste virtuți trezesc uimire, descumpănire sau iritare ? Tocmai pentru că sînt privite ca aluviuni, ca încărcătură inutilă și incomodă. Ele însă pot părea aluviuni numai prin raportare la evenimentul particular, la războiul ce va să înceapă, la oamenii concreți care le poartă și mai ales la cei predispuși, dintr-un motiv sau altul, să le considere ca atare. Altfel, într-o perspectivă mai cuprinzătoare a timpului, ele sînt primordialele pietre care rămîn, din care s-au alcătuit ființa și caracterul acestui popor, după trecerea pe-aici a altor ape, a atîtor ape tulburi ale istoriei.

Fluviile incorporează o aptitudine plasticizantă excepțională prin puterea-i de a sublima imaginile în idei. Metafora centrală a acestui volum se anunță a prefigura și susține arhitectura întregului ciclu, a cărui monumentalitate intră într-o bună rezonanță cu de-atîtea ori afirmata încredere a lui Paul Anghel în trăinicia culturii române, în statura ei universală.

Gheorghiță Geană

CONFABULE

Cioara și șoricelul

O cioară se apropia de un gard — ca deobicei de sus — cînd a văzut-o șoricelul.

— Vine cioara, a strigat șoricelul.

— Și ce dacă vine ? s-a mirat cioara.

Numai că nu înțelegea de unde știe șoricelul că ea e cioară și nu altceva. Pentru că, trebuie să spun și asta, cioara se vopsise de curînd într-o culoare mai deschisă, aproape blondă, nu ? Mai mult, nici nu mai croncănea, deși un oarecare accent își păstrase totuși. Pliscul însă, cu jumătatea de sus ușor ridicată, îi rămăsese același. Ca și mintea de altfel, minte de cioară, mereu gata să culeagă semințele în urma plugarilor.

— El pune, eu iau, se gîndea cioara țopăind pe brazdă în urma omului, și asta înseamnă că amîndoi muncim pămîntul ăsta, măi frate !

De la o vreme însă se săturase să mai fie cioară, se vroia un vultur alb care să înspăimînte mărimile și micimile pămîntului. De aceea se vopsise. Ar fi trebuit totuși să știe că un vultur nu se așează niciodată pe gard.

De aceea strigă atît de convins șoricelul:

— Vine cioara !

Și mută gardul.

Iulian Neacșu

Ironie și gravitate

Urmare din pag. 1

De unde știți voi / că masca mea / de clown, / de saltimbanc / de Pierot, de arlechin, / de trist vesel / este mai profundă, / mai expresivă / mai potrivită ființei mele / decît însăși fața / pe care (Doamne, iartă-mă) o am ?" **(Masca).** „Trist-vesel", „vesel-trist" sînt, într-adevăr, sintagmele care definesc cum nu se poate mai bine starea de spirit a poetului căutător și „fotograf de îngeri", într-o realitate obtuză, colportator de vise și speranțe, hăituit de o lume supusă exclusiv, valorilor pragmatice. „Hărăzit" social unei culpe originare de care nu este responsabil („Mi s-a hărăzit / soarta ingrată / de nicovală / Fă-te spinare, / rabdă și taci ! / e legea care mă guvernează. (Nicovala), la început, se izolează, și acceptă ca un dat, ostracizarea **(Jumătate, Doi ciini)** pentru ca apoi, treptat, să se nască în el un sentiment de revoltă manifestat, într-o primă fază prin „asprirea" limbajului și ascuțirea ironiei, care operează cu adresă precisă, eficace **(Întrebările, De aniversare).** Discursul liric se abstractizează parțial dar rămîne viu prin abilitatea cu care autorul minuiește imaginile și grupurile de metafore. Tendință ce la amploare în ultima secțiune a cărții, unde, ideologic vorbind, textul se „socializează", poemul își deschide larg aripile înglobînd arii de motive, iar protestul cuprinde note sarcastice **(Insula, Altminteri sănătos tun, Gardurile).** În același timp, ca un izvor săpînd în subteranâ, suferința ființei se adînceste, în ciuda unei fronde absurd-ironice **(Lacul),** poetul asumîndu-și, cu luciditate, nu numai destinul său, ci și al unui „secol bolnav", căruia îi aparține. „Cum eu sînt toți aceștia / fiecare în parte și / adunați la un loc, / ca la un mare soroc / al tuturor judecaților, / vă cer permisiunea / să mor zilnic / pentru fiecare din ei / pentru fiecare din voi /, pentru fiecare din noi". **(Dacă).**

Pop Simion este o voce lirică autentică, exprimîndu-se într-o scriitură poetică necrispată, fluentă (uneori de o lejeritate prea reportericeasă), agrementată de ironie și umor absurd, trezind însă, sentimentul gravității în fața existenței.

***) Pop Simion : „Fotograful de îngeri", Editura „Cartea Românească", 1980.**

Desene de Robert Drăghici

O carte cu cea mai vie povestire

Rar se întîmplă ca antrenul unei lecturi să-l facă pe cititor să-și uite de sine în așa măsură încît simțul critic să nu i se manifeste decît atunci cînd din textul cărții nu i-au mai rămas decît trăirile. Or, romanul Domnicăi Girneață „Pe drum de seară" face parte din categoria acestor scrieri, sau a povestirilor care te țin cu sufletul la gură pînă cînd tensiunea emoțională ți se sparge într-un grotesc hohot de ris.

O carte*) însă despre care Mircea Sântimbreanu spune că „n-ar fi văzut lumina tiparului dacă ar fi fost produsul ficțiunii" — și editorul știe ce spune — ne-ar face mai degrabă să ni se ațițe curiozitatea decît scepticismul. Dar nu față de divinațiile și exorcismele din paginile ei. Nici unele, nici celelalte din practicile enunțate nu se-ntrevăd la-nceputul lecturii. Și totuși altceva ne face să nu lăsăm cartea din mînă pînă la ultima filă. E seducția confesiunii directe și acea magie a povestirii care ne prinde pe măsură ce ne cufundăm în ea.

Iar pentru că este mai înainte de orice totuși o confesiune brutală și aproape deloc distilată, cartea începe cu o „decolare" existențială banală, dintr-o mlaștină chiar, antrenîndu-ne apoi într-un zbor catastrofal, sombrînd spre orizonturile enclavelor codului penal. Nici o primejdie însă pentru cititor. Lectura își are didacticismul dar și antrenul său.

Cadrul e simplu : un sat moldovenesc, unul dintre cele mai tipice pentru vremea și momentul său, cufundat în sumbră mizerie, fatidic damnat, un cîmp al unor exilați ai sorții din care ieșirea nu se poate face decît agonic fără însă ca vreodată uitarea să poată șterge sau adumbri măcar amintirea celor lăsate-n urmă, iar produsul : o eroină dotată cu o excepțională inteligență, cu o voință neîndupleçată, căreia nimic nu i se poate opune, și despre a cărei minte, cineva declară în text : „i-a fost întotdeauna cu un ceas mai devreme decît a celorlalți".

Întîmplările însă, și mai ales neprevăzutul lor o solicită fantastic. Dar cu toate darurile ei, initial e-ntotdeauna victimă, nu resemnată însă și într-o veșnică luptă, mai întîi cu sine apoi cu lumea și dup-aceea iar cu ea însăși pentru a se pomeni din nou într-un început nici măcar bănuit.

Nu cedează însă nici copil cînd viermuie prin gunoaiele satelor ca să-și cîștige piinea zilnică și dreptul la puțina-i carte, nici fată, mai tîrziu, pe drumurile foametei și ale mizeriei fiziologice, nici tînără cufundată într-un compromis marital, sordid cu final dramatic, după cum nici ca femeie decît ispitei gîndului de a-ncerca să-și fie într-adevăr pe măsura propriilor virtualități. Într-acesta însă se pierde redevenind ceea ce era abia după răgazul unor reflecții recluzionare.

Că a înfrînt totuși în acest timp logica vieții — cu inteligența și imaginația — se vede, dar c-a și beneficiat de această superioritate, cîtuși de puțin. Complici și favorizanți precum și răuvoitori a avut întotdeauna, dar dacă pe unii „i-a dus" pe alții n-a fost în stare nici măcar să-i amăgească (de unde și nevoia de a recurge permanent la înnoirea recuzitei divinatorii). Prostia, obscurantismul, credulitatea și mistagogia semenilor i-au favorizat în schimb exorcismele numai atît cît s-o poată propulsa pe drumul unui tragic destin devenind un copil jefuit de vise, un adolescent uluit iar mai tîrziu o sceptică glacială pentru care ulterior n-a mai existat posibilitatea nici unei amăgiri, iluzionări sau chiar încrederi în cei pe care-i cunoștea atît de bine.

Citindu-i cu multă băgare de seamă cartea (și nici nu s-ar putea citi altfel decît de către cei lipsiți de gust și interes pentru tragic) te cutremuri în fața realității pe care autoarea n-o creează ci și-o amintește doar redînd-o și așa cu destule menajamente pentru eventuala sensibilitate a cititorului. Naturalism ? procedee zoliene ? Cîtuși de puțin. Doar un sacru respect față de adevărurile trăite intens și primite brutal la limitele existențiale ale unei incredibile răbdări.

Urmarea ? În nici un caz „îngroparea unicului talent" ci dimpotrivă risipirea lui în cele mai surprinzătoare afaceri. De pildă : după scena morții fratelui de pe copertișul „trenului foamete", în brațele eroinei, aceasta nu dispera, ci-ncrîncenată își continuă așteptarea, urmărind cu orice preț ieșirea din impas și implicarea necondiționată în acțiunea de salvare. Și cîte nu face eroina să se salveze și să salveze observînd în același timp cu pasiune de analist toate reacțiile celor din jur, ca adolescentă și mai tîrziu, parcă și mai atentă, ca adult ultraexperimentat și total dezamăgit : „Cînd m-au văzut ai mei au tresărît de bucurie. Am desfăcut ștergarul și la vederea piinii toți au întins mîinile. Mîncam ca hăsemiții.

Peste puțin timp se anunță apoi plecarea trenului către Timișoara. Și iarăși urmă tabloul acela înfiorător și trist, lupta pentru un loc în trenul foamei. În tren, pe scări, pe culoare, pe tren (...), apoi am mers mult, soarele a început să treacă în asfințit. Încet, încet răcoarea m-a cuprins. Ne priveam rizînd fără să știm că fiecare din noi era plin de funingine. Dar cînd am aruncat ochii pe fața fratelui m-am îngrozit.

Buzișoarele i se lipiseră de dinți. Gemea încet, cerînd apă [...]

Ochii îmi erau plini de bucățele mici de zgură și mă dureau grozav, îmi lăcrămau și picioarele îmi amorțiseră sub greutatea frățiorului. Am încercat apoi să le trag cu grijă să nu-l trezesc, am mișcat piciorul și mă pregăteam să-l iau în brațe, dar mi-am dat seama că stă prea nemișcat, că-i prea rece. Era țeapăn. Un fior mi-a străbătut tot corpul, inima mi-a înghețat de spaimă, am încercat să-l strig, să-l zgîltîi, dar nu se mai trezea".

Muncind pe brînci ca să-și cîștige hrana și s-adune grăunțe, avortînd mai tîrziu ca să supraviețuiască și suportînd ulterior toate reproșurile unei conștiințe permanent treze, dimpreună cu brutalitățile unui mariaj critic pentru a se putea reechilibra și continua biologic, eroina ajunge-n pragul unei alte cunoașteri : dezvăluirea fondului labil psihologic, al semenilor „izbutiți" în viață.

Mistagogia, superstiția, turpitudinea și-nclinarea spre criminalitatea internațională a celor mai lași oameni o face să treacă însă la ofensiva cea mai directă împotriva lor. Din nefericire recuzita-i instrumentală e abil dar nu și judicios aleasă. Divinației și exorcismului, cărora le cade totul pradă, li se opune, pe plan advers, o coalitie de o amploare inimaginabilă și de o complexitate direct proporțională cu numărul și calitatea celor lezați de perfidele-i arme.

Osînda, devenită iminentă cu atari implicații, îi revelează însă eroinei nu atît culpa juridică, cît monstruozitatea disproporției dintre factorii beligeranți. Și cartea se-ncheie de fapt și din păcate cu cele mai sumbre concluzii privind însă nu propria-i stare, cît disponibilitatea semenilor față de practicile pe care le neagă în aceeași măsură în care-i și tentează.

Subtil escamotat, epistemologicul punct de vedere al autoarei ni se oferă însă reflexiv. Și cine l-ar putea oare tăgădui în afara naivilor cu conștiința curată ?

Dar nu numai forța epică a confesiunii directe și ingeniozitatea formulelor procedurale de investigare perfidă (traduse-n carte de fapt printr-o amuzantă regizare a prostiei) conferă valoare cărții.

Domnica Girneață își are și limba-i proprie, cu farmecul unor efecte stilistice speciale și aidoma Putnei sau Trotușului, a cărei „samantă" a fost de atîtea ori făcută, acuzată și osîndită chiar, pentru ca-n cercuri tot mai largi zvonul să opereze catarctic, ea-și are și inefabila vrajă a curgerii spre marea în care nu se poate să nu ajungă și pînă la care e imposibil să nu se facă auzită. Dar pentru aceasta doar atît îi trebuie cititorului, s-apuce numai cartea... restul îl face textul în cadrul celei mai ademenitoare lecturi.

Marcel Petrișor

***) „Pe drum de seară", de Domnica Girneață, Ed. „Albatros", 1980.**

NOSTALGIA OBIECTIVITĂȚII

Urmare din pag. 1

ai ataca problema tot la „partizanat" ajungi, la un anumit „partizanat", a cărui putere (destul de mare încă) a rezidat și rezidă în sintetizarea tuturor drojdiilor dogmatice și neo-dogmatice, în ambalarea vechiului fanatism proletcultist cu staniolul celui mai ostenit estetism.

Cealaltă muzică — muzica boicotului sau hîrîielilor denigratoare — este rezervată, bineînțeles, intratabililor, celor ce nu se pretează la combinații și la tranzacții, celor ce au opinii critice față de politica (antiliterară) dusă de „nucleul dezagregant", celor ce trebuie, dintr-un anumit punct de vedere, mai mult decît neconstructiv, să fie izolați, să fie extirpați, deoarece și pentru că : nu au talent, sînt impostori, cum bine spunea V. I., cum demonstra (strălucit) M. L., cum a zis mai demult N. M., cum a zis și zice mereu (atingînd citeodată delirul) M. I., cum a scris într-o carte (negru pe negru) I. I., cum a atras din timp atenția E. D., cum spune demult G. F., etc., etc., etc.

Așa se face că sînt urmărite de multe ori, de prea multe ori și cu prea multă patimă, cu un fanatism ciudat, persoane, ba chiar și cărți, biciurile critice venind dintr-o anumită parte, vădind cel mai adesea interese mărunte, individuale sau de grup, caracteristica lor principală fiind necercetarea și neargumentarea, de unde se poate trage concluzia, fără nici o silință, că avem de-a face cu o recrudescentă puternică a intoleranței și a exclusivismului celui mai acerb (și mai interesat).

Asta nu înseamnă însă că tehnica omisiunilor și manevrele boicotului („literar") sînt cum erau pe vremuri, prin 1950, prin 1955, nu, nici vorbă. S-au schimbat și ele, s-au structuralizat și s-au restructuralizat, schimbarea cea mai de seamă constînd în faptul că includerile și excluderile, alcătuirea de pomelnice și de bilanțuri (săptămînale, lunare, anuale, sau, mai nou, decenale), cunoscutele și atît de penibilele manevrări de cărți și de autori (azi îl facem mare pe B, că-i de-al nostru, îl radem în schimb pe A., că-i „împotriva noastră", aveți grijă, în afară de este, să nu-l citați nici unul pe Z., să isprăvim odată cu el !...), se făceau și se desfăceau, în anii amintiți mai înainte, de cîte unele foruri (sau la indicația unor foruri) în vreme ce acum ele se fac și se desfac de către unele persoane particulare (la indicațiile date de unele „patronate particulare"), care își sincronizează preferințele și dorințele.

Asta ar fi o schimbare.

Altă schimbare constă în faptul că **valoarea** a devenit ceea ce era altădată **ideologia**, a fost transformată în punct de sprijin pentru „dîrghiile critice" cu care se încearcă uneori să se răstoarne cîte o carte sau cîte un autor. Nu mai e nevoie să stărui, se știe și se cunoaște că în anii de aur ai dogmatismului (de aur cam pentru aceiași oameni, pentru același spirit nihilist și destructiv) era suficient să fie lipită pe o carte sau pe o operă întreagă o etichetă anume : **greșit ideologic,** fiindcă pe urmă toate argumentațiile, toate demonstrațiile curgeau într-un singur sens (și cîte n-au curs atunci, cîte cărți n-au fost murdărite în acest fel !), cum se întîmplă și în perioada pe care o am în vedere, cu deosebire că acum nu mai scrie pe etichetă **greșit ideologic,** ci : **lipsit de valoare estetică** (și poate că și cleiul s-a mai îmbunătățit, amănuntul acesta fiind însă neesential). În rest, aceleași și aceleași despletiri pătimașe, aceleași și aceleași denigrări (directe sau aluzive, fățișe sau piezișe), făcute de multe ori de aceiași oameni, sau de către oameni ceva mai tineri, dar de același fel, pe care îi animă, în orice caz, aceeași „ideologie".

Altă schimbare constă în amestecarea biletelor în căciulă, în pigmentarea pomelnicelor cu nume de „indezirabili", în schimbarea etichetei, în anumite cazuri. Se poate întîmpla astfel (orice se poate întîmpla în acest context !) ca un autor să fie socotit netalentat, lipsit de orice urmă de vocație etc. etc., pentru că după aceea el să fie considerat totuși talentat și valoros, de către același critic literar, care uită deodată ceea ce a spus ieri sau alaltăieri, își schimbă opiniile fără să clipească (și fără nici un proces de conștiință). Nu se lucrează, e adevărat, chiar atît de simplu, revizuirea opiniei se produce rapid, dar nu și brutal. Trebuie tactică și aici. Trebuie, dacă ești critic și treci prin asemenea peripetii, să lauzi mai întîi instituția de care se ocupă autorul respectiv (fiindcă un asemenea autor trebuie, e musai să aibă **o funcție,** valoarea lui fiind direct proporțională cu mărimea funcției) și-abia după aceea să treci la „operă" și la persoană. Procesul acesta poate fi, e drept, și invers, un scriitor care a fost alintat pînă mai ieri de toată critica (de aceeași critică) devine deodată „indezirabil", începe să nu mai aibă „nici o valoare", cu toate că el e același, sau poate că e mai bun. Dar asta nu mai contează, contează faptul că el a supărat pe cineva, a avut opinii care nu au convenit cuiva, a stîrnit, într-un cuvînt, mînia tuturor „zeilor dogmatismului" (vechi și noi), atrăgînd astfel asupra lui fulgerele pedepsitoare ale intoleranței și ale exclusivismului.

În cazurile și în situațiile mai speciale, în preajma cite unei conferințe scriitorești, sau cu alte ocazii, se apelează și la obiectivitate, se alcătuiesc în grabă pledoarii înflăcărate pentru „moralitatea actului critic", pentru o „imparțialitate desăvîrșită", critica improvizată, „beția de cuvinte" și jongleriile laudative (sau denigratoare) fiind înfierate cu tărie, de către aceiași oameni. În asta constă frumusețea și superbia acestor pledoarii, în faptul că sînt făcute de aceiași oameni și că alături de ele continuă să curgă liniștită apa deprinderilor evocate mai înainte (în treacăt).

Din cauza aceasta, as mai spune eu, e bintuită din cînd în cînd critica noastră literară de **nostalgia obiectivității,** pentru că a avut și are multe „de cuget", pentru că a plătit mult prea multe tributuri conjuncturilor de tot felul (individuale sau obștești), plata de astăzi nemaiavînd nici o motivație obiectivă, factorul subiectiv fiind determinant de data aceasta. Altfel spus, critica literară de azi nu poate fi decît așa cum e, în ciuda tuturor modernizărilor și maturizărilor pe care le-a parcurs, obiectivitatea și imparțialitatea, și onestitatea fiind și rămînînd năzuințele ei cele mai aprige și mai greu de împlinit.

atelier literar
poșta redacției

C. OPRICĂ : Prea multe plicuri, prea mare grabă, cum se vede și în ultimul, care conține numai făcătură neinspirată (ceva, în „Lecția de poezie"). E suficient, o dată pe lună, un plic, o selecție foarte exigentă din roadele intervalului. În rest, mult mai multă lectură.

A.E. STANCIU : Inegale, purtînd adesea semnul unor nesiguranțe de gust și valoare, niște pagini din care nu lipsesc nici semnele poeziei, ca în „Războiul cu arborii" (cu un final discutabil, coborît în anecdotă), „Marea din mine" (cam aglomerată, pierzînd și ea în anecdotic) și mai ales „Poem". Există, se vede, o experiență, sau poate numai o vechime a scrisului, dar opțiunea sigură, inspirată, a cuvîntului, încă nu e de față. Vom mai vedea.

V. CRIMATU : Confirmări și perpective, în cîteva pagini demne de interes : „M-am săturat de roboți", „Plouă lucid", „Monoser doamne", „La șansa umilă".

ILEANA IVESCU : Pagini de amintiri sensibile, frumos scrise, cu un condei sigur și inspirat. Epilogul e cumva în plus — în stil reportaj — „cum a fost și cum este"... Titlul deasemenea, nepotrivit, inaderent.

AL. C. MILOȘ : Din păcate, nu se văd semne de creștere. Aceeași joacă de vorbe, haotică, puerilă, delirantă, în care nu-și poate găsi loc un gînd, o idee, o viziune coerentă, o structură lirică definitivă. Cîteva pagini oarecum mai înfiripate : „Femeile poeților", „Cel ce descoperă", „Școlar al soarelui", „Furișat în vitrina", „Declar Academia", „Ca o picătură de sînge". E regretabil că nu vă străduiți să dați talentului dv. cele mai adecvate mijloace de exprimare.

VIOREL ANDREESCU : Fragmentul nu pare bine ales — primele pagini înșiră, în stil proces-verbal, o mulțime de date, amănunte, nume, fără rost sau fără explicație în cele ce urmează. Rămîne prea puțin, ca să putem trage o concluzie.

TRAIAN ABRUDA : E bine că vă puneți (și ne puneți) întrebări, dar trebuie să ajungeți (desigur, prin lectură, dar și prin meditație proprie) și la răspunsurile edificatoare. Firește, purtăm cu toții în noi acel „model" de care vorbiți (nici dv. nu faceți excepție !), care reprezintă, în ultimă instanță (dincolo de componentele sale de experiență, înzestrări native, educație, cultură, etc.) intruchiparea subiectivității noastre, de care nu ne putem desprinde, cu totul, niciodată (deși facem deseori efortul de a ne „obiectiva", cum se zice). Calea cea mai simplă, deci, în ce vă privește, pentru a obține un răspuns edificator în legătură cu scrisorile dv., este să consultați (dacă n-ați făcut-o încă) toate „poștele" din presa noastră, să cereți, pe diferitele căi ce vă stau la îndemînă, cît mai multe păreri, în jurul dv., pentru ca, finalmente, să trageți concluzia care se impune. Și dacă, cumva, aceste păreri vor coincide în negativ, va trebui să conchideți că „modelul" dv. e cel greșit, lipsit de temei și, prin îndărătnicie și obtuzitate, dăunător, primejdios (în primul rînd, pentru dv. înșivă !). Firește, lectura „avidă", de care ne vorbiți, ar fi trebuit să producă sau să înlesnească ea însăși acest proces de clarificare. Dar cum să ne explicăm faptul că beneficiile de gust și spirit critic, ale lecturii (mai ales cînd, precum ziceți, „plăcerea estetică este involuntar dublată de o ascuțită judecată de valoare") nu se exercită cîtuși de puțin și asupra propriilor dv. manuscrise ? (de pildă, măcar asupra acestui sonor și „estetic" vers : **„călca ca** un mic șahin"...!). În rest, nimic nou !

T. I. ROMAN : Pagini de început, încă lipsite de experiența tehnică a scrisului, din care nu se pot trage, deocamdată, concluzii. În „Sabotorul", pare să fie totuși, un semn de perspectivă. (Pe viitor, manuscrise mai citețe !).

V. M. AGULESCU : Mai sînt încă șovăieli, naivități, „proză", etc., dar în cîteva pagini lucrurile se cristalizează promițător („Veac", „Confuzie", „Dureri").

AL. ROGOZ : Versificația greoaie, poticnită, incomodează vădit desfășurarea spontană, firească, a ideii, a imaginii, care ajung, finalmente, la „potou" pestrițe, înjumătățite... Ceva, în „De jure", „Dincolo de calcule", „Ipoteze".

Manole Florea, Vasile Palaneț, P.D. Chinezu, M.E. Girlea (ceva, în „Între flori"), **Sultănica Pascaliu, Dana Cosma, Ion Bănciță, Andrei Dicea, Mihaela Cristina Cîrstea, G.C. (Samir), C.F. Ibrăileanu, Eduard Teg, Brădița Nicolaescu, Cristian Seracin, Carmen Duda, Ica Someșan, Vasile Tănăselea, Liviu Val. Munteanu, Aurel Neacșu, R. Băieșu, Iulian Minescu, C. Rozentzweig, Dan Deleanu** (Galați), **Octavian I. Vlad, Const. Preda, Alfa — Cluj, Ion Radu, Ica Andreea Bautec, Ion Miram Mizil, Aurel Bran** (mai citeț), **Adrian Cristinescu :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R.: Manuscrisele nu se înapoiază.

Poetul

El, ticălosul de poet,
Rizînd în față lumii sale,
Mereu modern sau desuet,
Punînd mereu ceva la cale,

Se-ntoarce azi posomorît
Pe invizibile cărări
Cu-o zdreanță de taifun la gît
Și cu neliniște-n mișcări

El șovăie ades, respiră
Ca o ființă de sub ape
Într-un năvod ce se deșiră,
Se zbate încercînd să scape

De o imagine fatală
Ce-i bîntuie, tăios, retina,
Pe fața-i albă ca o coală
Scrie-un poem ciudat lumina.

RADU ȘUIU

Sens unic

„Singurule
tu nu vezi săgeata
urlînd «Sens unic» ?"
Fiindcă renunțările
și timpul pentru regrete
s-au scumpit enorm
l-am luat în brațe pe „înainte"
Tu iubito nu mi-ai spus nici
că-mi va ploua cămășile albe
Intrînd în odaia lui **vreau**
l-am împușcat pe cel ce mînjea
geamurile cu noapte
apoi
am așezat luna pe etajera cea mai de sus.

CORNEL ILIESCU

Crengile

În livezi pomii zac
merge brațe de lut
înșirați pe o dreaptă
fără sens și-nceput
un cireș mă întreabă
dacă a fost rodul bun
îi răspund că mi-e teamă
și mi-e iarnă acum
ceilalți stingheriți
tac demult răbdători
vine iarna, priviți
crengile cum mă dor.

VICTOR ADDEL

Gh. V. Ionescu : „Peisaj"
(Din expoziția deschisă în foaierul Teatrului de Comedie)

Florile și vîntul

Florilor nu le place să fie decît flori, din
care cauză sînt și flori
Florile sînt pe cîmp, pe poteci, în grădini și
în lan și soarele și
luna interesează o floare.
Florile, cînd stau de vorbă, vorbesc despre
lumea florilor.
Florile roșii urăsc florile albe, iar florile albe
nu au niciodată
încredere în florile albastre.
Florile știu întotdeauna ce vor florile.
Florile zilei sînt bănuitoare în privința florilor
nopții.
O floare o întreabă pe cealaltă: „Cum ți
se par fluturii azi?"
Florile, cînd sînt jignite prin neînțelegere, se
supără și își pleacă
capul.
Florile bătrîne le învață pe cele tinere să
spună: „Să nu vă pară
rău pentru mine dacă n-ați fost flori, dacă
n-ați trăit într-o casă
de flori și dacă n-ați citit cărțile florilor !"
Cînd florile sînt în război cu vîntul, ele luptă
cu toate petalele.
Florile, cînd sînt flori,
nu sînt nici vînt, nici ploi, nici fluturi...

ISABELA ADRIANA IOSIF

Carul cu boi

S-a dus anul '80...
și n-am văzut
pe uliță
nici un car cu boi,
nici țipătul prelung
ca o sirenă
al mărchidanului —
O navă cosmică
ciocăne
la fereastra lunii
și picură
pe pămînt
aschii de lumină
fără sfîrșit —
amintirile tropăie-n mine
trecînd mai departe
peste drumul de lut
timpul sună ca banul
pe piatră.

MARIN CIORANU

Aceste negre plecări

Cu fructe în ramuri
lipsă
pomi în cadență,
desculți.
Moara
mulge de apă
izvorul,
din islaz
delir-de-trandafiri
cu gust ruginiu...

Liniștea-mi măsoară
depărtările —
aceste negre plecări
ale pupilelor mele.

OVIDIU FLORENTIN

Solitudine

Îmi culc fruntea
pe aripa plină de fulgi
de zăpadă proaspeți
Pe nisipul tîrît
de topita mare
Reci fiori de gheață
îmi încearcă încet privirea și
neliniștea
Lăsîndu-mă fără lumină, solitară,
Cu un regret încolăcit de simțire
Și cu un soare ce vrea să mă trezească.

BIANCA GUCIU

FILE DE ISTORIE MUNCITOREASCĂ
FILE DE EPOPEE REVOLUȚIONARĂ

Explicații la un album de fotografii

Urmare din pag. 1

acoperiș de dranită s-a fost preschimbat într-un bloc, ulița cu o arteră de circulație. Întreprinderile au chemat maramureșenii la carte și la contact direct cu minunile tehnicii (și urmașii celor aproape o sută de mii de nestiutori de slovă — ce se iscăleau pe bradul din munte cu securea — au la dispoziție licee de diferite profile, școli de maiștri, case de copii, iar Baia Mare a devenit centru universitar pregătind profesori și subingineri în specialitatea mine, electromecanică, metalurgie, construcții), satele sale se pregătesc de a se rostui orașe.

Rămîne însă dreaptă credință în bine și frumos, în adevăr și dreptate. Într-o demnitate afișată cu fața spre lume de acea căsuță ce din galbenul fotografiei sale privește prezentul.

GHIMPI...

...reali. Ghimpi la care nu rîdea nimeni. Pentru că și caricaturile acelor vremi erau triste semănîndu-le. „Am venit să mă prezint la slujbă. — Nu mai e nevoie. Pe dumneata te-a numit guvernul de ieri și te-a destituit guvernul de azi." „Proprietarul maidanului mi-a urcat chiria. Unde să mai dorm ?" „E-n interesul dumitale să spui adevărul. Păi tocmai de-aia sînt arestat." Acestea sînt explicațiile unor caricaturi semnate N. Tonitza. Caricaturi ? Mai degrabă adevăruri crude azvîrlite ca sarea-n ochi : nesiguranța zilei ce-avea să urmeze, absența și celor mai elementare condiții de viață (și-o speculă, ca să zicem așa, în absolut), „onorarea" cu pușcăria a celor ce îndrăzneau să spună adevărul (într-o societate ce profetea adevărul, dar se ferea de practicarea lui). Caricaturi ? Mai degrabă grave acuze. Căci așa cum s-a văzut nu rîzind s-au îndreptat moravurile. Ci luptînd. Greu. Cu sacrificii și nenumărate jertfe umane. Dar ele, aceste desene aparținînd unui mare artist, puneau degetul pe o rană demult deschisă, numind-o cu dreptul său nume : exploatare (sau nedreptate, sau lipsă de omenie sau oricum ați numi-o printr-un cuvînt ce vrea să cadă din fondul principal de cuvinte al omenirii, devenind un arhaism explicabil numai prin apelare la o veche istorie).

IPOSTAZELE ZÎMBETULUI

Nici în fotografii oamenii nu rîd, nu zîmbesc. Dar, de fapt, de ce trebuie să zîmbească oamenii în fotografii ? În virtutea cărui principiu s-a acreditat această idee, cultivată cu sîrg și tenacitate de maeștri ai „cutiei magice" de la începuturile daghero-tipului pînă la sofisticatul Kodak color, prin ritualuri burlești („păsărica", etc.), ori prin rugăminți pline de solicitudine („zîmbiți, vă rog, vă multumesc", etc.) ? Cărui resort tainic (orgoliu încredințat viitorului prin forțarea unor prezumptive, trecute clipe de fericire, fervoare optimistă sau indiferență desuetă ?) îi răspunde cel din fața lentilei unui aparat de fotografiat ? În imaginile pe care le-am avut pentru un moment în față la Muzeul de istorie a partidului oamenii nu zîmbesc. Sau dacă o fac, dincolo de ridurile obrajilor, dincolo de colțurile întinse ale gurii, ochii, departe de lumina bucuriei, dezvăluie neliniște. Dezvăluie hotărîre, temeritate, revoltă, încredere, speranță. Grupuri de oameni, bărbați și femei, tineri și bătrîni, uneori și copii, surprinși la sărbătorirea unei zile de 1 Mai, la o demonstrație, în timpul unei greve. În preajma anilor '20. În cazurile din urmă zîmbetul, chiar și cel de complezență, a fost înlocuit de expresia tranșantă a revoltei. Mîinile au la rîndul lor valori simbolice, lesne de deslusit. Împreunate sau strîngînd umeri, într-o neclintire de citadelă, purtînd pancarte cu lozinci revendicative sau strînse în pumni, mîinile din aceste fotografii reconstituie semnificativ tensiunea momentului, frămîntările unei etape cu profunde implicații în formarea unor conștiințe revoluționare...

...Un salt peste decenii, pentru a avea în față imaginea altor chipuri. O fotografie de grup surprinsă la inaugurarea uneia din marile hidrocentrale ale României contemporane. Oamenii s-au strîns din nou în fața aparatului de fotografiat cu conștiința faptului că momentul trebuie păstrat și în acest fel în amintire. Mulți nu zîmbesc nici acum sau, dacă trebuie această precizare, atributele anatomice ale zîmbetului nu le marchează trăsăturile. Ceea ce marchează însă, fără excepție, chipurile acestor oameni este o nemărginită bucurie interioară, o bănuită aureolă de măreție, de satisfacție a lucrului bine făcut sub impulsurile ancestrale ale unor ctitori de țară. Există în atitudinea acestor oameni ceva din gestul țăranului mîngîind, la încheierea lucrului, stîlpul de pridvor în care și-a rotunjit chemarea spre frumos. Undeva, în dreapta, o femeie cu casca de protecție și salopeta de șantierist, ține în brațe un copil. În clipa declanșării aparatului, copilul a descoperit cu uimire în realitatea imediată ceva, pînă atunci nestiut. Cu brațele întinse, el întreabă, încercînd într-un zvîcnet spre înainte o mai grabnică trecere spre un viitor pe care, intuitiv, îl revendică de pe acum.

S-A PUS ÎN MIȘCARE ROATA ISTORIEI

„S-au oprit tramvaiele la sf. Ionică. Asta era vorba, spune unul din împătimiții bucureșteni ce-a prins tramcarul lui Blîndu pe șine de lemn și are amintiri din atmosfera de început de secol, că-n București e rău. E rău, spuneau patronii că ies muncitorii în stradă pentru grevă și demonstrații și e rău că se turbură ordinea și liniștea și se blochează tramvaiele în nodul de la sf. Ionică. Și e rău că nu mai pot circula damele la Șosea și nici pe Calea Victoriei să vadă delicatesele lui Dragomirescu. Că deacolo de la sf. Ionică porneau toate mișcările muncitorești".

La ora cînd meșterul fotograf a speriat oamenii cu cutia lui neagră, intersecția de la sf. Ionică era liberă. Se văd, cu adevărat, șinele de tramvai, niște bodegi (dintre care una, Caraiman anunță „onor clientelă" că servește bere Luther), niște băcănii ce-ndemnau cumpărătorii cu parale la „icre moiu", brînzeturi „frantozești" și „vinuri fine". Neinspirat acest amator de suveniruri pentru eternitate, neinspirat să prindă el o asa ocazie rară cînd strada-i goală, cînd mult mai la îndemînă era să pozeze, cînd se frămînta sub undele istoriei. O imagine golită de principalul ei atribut. Punctul de unde muncitorii porneau în revendicarea, legitimă, a drepturilor lor la o viață pe măsura muncii, punctul, adică intersecția rămîne, chiar și așa, un document prin ceea ce spune. Și parcă fotografia rămîne în așteptarea evenimentului. Așa cum la 1918, muncitorii de la Wolf, Lemaitre, Lesel, Regie se îndreptau spre sediul Partidului Socialist, tot astfel, trei ani după aceea, delegații ai lor, ce se constituiseră în secțiuni ale Partidului Comunist Român au venit spre a desemna un moment istoric : constituirea Partidului Comunist Român.

Degeaba autoritățile vor înconjura clădirea și vor aresta conducătorii (pe ordinele de dare în judecată se poate citi : „sub vină de crimă contra siguranței statului"). Degeaba vor descinde la sediul ziarului Socialismul (de pe Academiei, 37) operînd alte arestări, confiscînd manuscrise. Roata istoriei pusă în mișcare nu se mai putea opri. Drumul României către o viață liberă, demnă, fericită începuse să fie gîndit, începuse să fie visat.

Gh. V. Ionescu : „Peisaj"

Școala de viță

Urmare din pag. 1

alta și să-i acopere în cele din urmă și să-i amintească pe toți. Ei sînt bătrîni, cum spuneam, se apropie și urcă la limita absolută a zăpezii, doar iarna ochii și mîinile lor poposesc peste firul subțire de viță, în cămări dinadins făcute, bine închise la umezeală și la curenți. Numai aer blînd, amorțit pe sub praguri și lumină închisă, sudată-n pereți. În astfel de încăperi altoiesc viță de vie toată iarna și o așează, fir cu fir, în mici lăzi sau prispe de nisip. Cînd e ger, îi fac foc și cînd e cald îi aerisesc drumul de-afară, o ung bine cu ceară spre vîrfuri și la încheieturi, tot așa cum se mai ung și ei cîte-odată pe degetele aspre, noduroase, pătrunse de frig. Numesc toată această îndeletnicire de iarnă și toate aceste încăperi în care se săvîrșește de fapt un subtil ritual al nașterii și perpetuării în natură — **școala de viță.**

Cu tot ce înverzesc și se umplu apoi de rod, dealurile, de aici, din această școală pleacă. Este o lume care se instituie în permanență și care, prin simbolurile și semnificațiile pe care i le desprinzi, nu te poate face străin și nici indiferent față de însăși ideea de artă și de creație. Viața în podgorie, vom vedea, are însă și ocolișuri, și pante abrupte uneori și întrebări ca niște văi pline de fervoare, cu bolovănișuri și stînci surde, ascunse-ntre ele, dramatice. Cînd un podgorean a ieșit însă cu un snop de fire de viță afară și le cercetează cu multă atenție, cu multă dragoste și recunoștință, cu multă sfială aproape fiecare înmlădiere și fiecare rost, atunci e semn că se luminează pe dinlăuntru și el și dealurile și că totul se restituie întreg, dinspre primăvară.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

TELEGRAMĂ

Stimată tovarășă HEDY HAUSER,

Cu prilejul frumoasei aniversări a zilei dumneavoastră de naștere este deosebit de plăcut pentru Conducerea Uniunii Scriitorilor să vă adreseze un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și fericită, noi succese în activitatea de creație literară și în munca obștească, pe care le desfășurați cu devotament în slujba literaturii umanist revoluționare din România Socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

aurel m. buricea

Ninge magnetic

Ninge magnetic pe solstițiu
de-aud zăpada cum se depune
în cuvinte arse-n armistițiu
și natura are miros de cărbune.

Luna privește-n mine cu nesațiu
ca-ntr-o oglindă rănită de vînt
fîlminde ginduri zac în spațiu
cu ochii nînși de pămînt.

Negre troiene cad peste gura
acestor numere cu nume de frig
tăcerea din lucruri este măsura
din care mîine pot să strig...

Secondo tempo

Urmare din pag. a 5-a

lehamite de toate poveștile micii burghezii? — și exclamă foarte mulțumit:

— Excelent! Tot ce clarifică și simplifică lucrurile e excelent. S-a dus, ai rămas curat — e în ordine! Te-ai spălat ca la Baia Centrală! și rizînd, apăsă pe soneria de sub birou, secretara apărînd într-o secundă. Adu-mi urgent fondul lui Picerea cu pregătirile pentru Festival.

N-am sorbit mai mult de două ori din cafea și pe masă ateriză „o albă", cu fondul paginat pe trei coloane. Restul paginii nu conținea decît „Să ridicăm sus steagul întrecerii socialiste!" — titlu pe alte trei coloane, sub care încă nu se găsea nimic, la această oră de prînz. Tustrei, pagina mirosea a tipografie, a ziar, a cerneală, a „perie pe o albă", poseda o căldură de linotip, articolul avea, pe pagini, cîteva corecturi, în creion, cîteva cuvinte încercuite, două semne mari de întrebare, ale redactorului de zi, probabil, care-și făcuse datoria „să semnaleze". Am auzit deodată un duduit de rotativă cărula i-am oferit — ca un pianist ratat dar neîndurerat că-l schimbase pe Chopin cu o revoluție — un legato cu țevile duduind exact la Baia Centrală, și am simțit că dîrdîi de fericire, că gîlgîi de pofta scrisului, ca un nou născut, ca un orfan regăsindu-și mama, ca după baia de vineri seara, acasă, cînd mă înfășau într-un cearceaf, ca pe Gandi, zicea bunica mea, și-mi dădeau chifteluțe marinate. Zeci de comparații alergau prin mine — privind „alba" de sub ochii lui Mihail — deși numai cu o dimineață înainte, ni se citase, la cursul de măiestrie, o idee a lui Alexei Tolstoi, „contele roșu" al „Calvarului", care cerea prozatorului serios să nu facă mai mult de o comparație într-o singură frază. Iar dacă făcea două, să fie, ambele, din același domeniu.

— Zici că ți-a scris o carte poștală ? mă întrebă însă, deodată, deloc euforic, Mihail, fără să ridice privirea de pe „albă".

— Cine ? am tresărit, brusc încordat.

— Maică-ta...

— Da... de la Roma...

— I-ai răspuns ?

— Nu.

— Ai grijă, să nu-i scrii niciodată... formulă grav, apăsat, rar, în timp ce punea un semn fin, discret, de întrebare pe paragraful final al fondului lui Picerea. Erau celebre aceste mici semne de întrebare pe manuscrisele citite de Mihail. Mi se făcu dor de ele, în cadrul acelei generale plăceri de a fi un om nou.

Caricatura social-politică

Depășindu-și stadiul inițial, de simplă ridiculizare de situații negative și tare umane, caricatura a suferit o mutație funcțională de esență, devenind, pentru vremea prezentă, instrument activ de corecție morală, atitudine vie și participativă la destinul social-politic al lumii.

O „foarte mică" trupă de caricaturiști prezită în foaierul Teatrului Foarte Mic (binecunoscut prin aceeași atitudine angajată, rezonant-civică) un prolog teatral care se încheagă din replici vizuale, pasionate, pline de vigoare spirituală și de veridicitate, care uneori pun sare pe rana unei civilizații în alertă, evidențiind datele conflictuale ale existenței lumii contemporane — îndeplinire a unei datorii fundamentale, etice și umane.

Semnul caricatural nu mai este doar o bufonerie grafică, ci dovada concretă a responsabilității zămislitorilor săi, care îl încarcă de semnificații „serioase", ce gravitează în jurul unei lumi determinată de cele două coordonate ale socialului și politicului.

La granița dintre artele plastice, cărora li se subordonează prin grafism și artele verbale de care depinde prin conținutul narativ-pamfletar al imaginii, caricatura se definește mai mult decît acestea printr-un anume „prezentaism simptomatic", o dependență a rostului său față de un statu quo imediat. Fapt care generează necesitatea acestui mod de exprimare vizuală, rolul și utilitatea ei în planul societății. Fără a-i exagera importanța, este demnă de subliniat forța de șoc pe care o poartă în sine caricatura, spiritul critic percutant, protestarismul constructiv și tensiunea conflictuală creată de aparența sa gratuit comică și semnificația profundă.

Exercițiu de spirit și demonstrație de responsabilitate umană, caricatura este „jucată" la Teatrul Foarte Mic de cîțiva dintre cei mai buni reprezentanți ai săi : **Octavian Bour,** care aduce în fața noastră cîteva lucrări de un profesionalism pur, de un grafism excelent, unde linia antrenează în mișcarea ei dezinvoltă un spirit subtil, surprinzător și rafinat, **Sorin Postolache,** care ni se înfățișează sub aparența unei modestii și simplități cuceritoare, aducînd în scenă situații paradoxale (cei doi stegari slujind același drapel, purtat în direcții contrare, sau pasărea și sperietoarea sălășluind la un loc în același univers închis și arid) **Anton Dragoș,** care ia pulsul caricaturii scheletice (un puls foarte vital, după cum se poate constata în această expoziție) **Rudi Schmukle,** cu un triptic pe tema servilismului, **Mihai Pinzaru-Pim,** acordînd o mare atenție desenului, inventator al genului caricaturii-fabulă(!), **Ștefan Alexandrescu,** criticînd critica aleatorie, reprezentată ca un joc de popice, **Miron Dinulescu,** legiuitor cinic, **Mircea Gheorghe,** inovator în materie de spray-uri care întreține luciul emfatic al medaliilor și proiecționist al unei mulțimi iluzorii pe un ecran aflat în fața vorbitorului de la tribună, **Nicolae Ioniță,** avertizîndu-ne asupra posibilității unei lumi a rolurilor schimbate, în care clowni majoritari ar putea rîde de cei cu vestimentație nefistichie, **Mihai Boacă,** prezentîndu-ne o istorioară vizuală, sugestivă și angoasantă.

Cu o linie mai studiată își construiește cadrele imagistice **Ion Barbu,** care ne înfățișează cu cinism maxim situații alarmante ținînd de un univers dominat de preocupări militare, în care tancurile devin taxiuri, iar iluzia unei lumi vii ține doar de o umbrelă colorată, totul în jur fiind decromatizat de respirația toxică a unor coșuri de fabrici.

Pe o aceeași idee merge **Cristian Mihăilescu,** numărînd timpul cu o clepsidră nostalgică, în care se scurg atîtea obuze care ar fi putut fi piini, ori **Cristian Popescu-Ialomița,** care vine cu o „Propunere de podium pentru campionii cursei înarmărilor", unde locului întîi îi este rezervat sicriul cel mai mare, celelalte urmîndu-l în ordine descrescîndă.

Plin de sensibilitate este **Horațiu Mălăele,** desenator fin, caricaturist cam trist, înfățișîndu-ne o lume în care păpușari și păpuși se manevrează reciproc.

De un talent spontan, foarte frust, încărcat de forță și inventivitate, deloc subtil și uneori aproape indelicat, uzînd de „găselnițe" tehnice inedite este **Traian Furnea,** am spune cea mai spectaculară prezență din expoziție.

Foarte interesantă, de evidentă actualitate, scurtcircuitînd ochiul și mintea privitorului, expoziția de la Teatrul Foarte Mic constituie un stimul etic de maximă eficiență.

Marcela Mariana Milcu

Un poet retras

Urmare din pag. 1

răsar fiorii proaspeți
prin spade fine verzi"
(Germinație).

Sonetele din volumul intitulat cu modestie **Versuri,** apărut la „Cartea Românească", cîntă îndeosebi iubirea și, în universul acesteia — avatarurile la modul de neintimist : bucuria, supunerea, despărțirea, singurătatea, gelozia, chiar și tragismul acestui sentiment, provocat de pierderea tinereții prin acțiunea corosivă, ireversibilă a timpului. Intitulate **Scrisori** și numerotate, **Sonetele** lui Marius Vulpe se disting prin muzicalitate, urmînd modelul molcom în expresie al speciei cu care clasicii ne-au obisnuit : „Iubito, știi, destinul își lasă mîngîierea / De vînător, dar prada ești tu și răvășită / Te cauți printre semeni sperînd să fii ieșită / Din raza blîndei stele ce-n depărtări murea. // Atunci singurătatea de talie de ia / Copilăroasa frunte se pleacă moleșită / Sub maldărul de gînduri — ca iarba prăbușită ! Sub coasa vremii repezi cînd binecuvînta // Rar geamătul ori plînsul rămase fără cer. / Și pasul viscolește pădurile, stingher / Amurgul roșietic s-a îmbrăcat în gîde // Părăduind văzduhul, tăind de-a curmezis. / În pletele solare, scapă de seceriș / Doar licărul speranței, care timid suride !".

Poetului i s-ar putea reproșa vetustețea unor expresii, dar se pare, uneori, că ele sînt intenționat căutate pentru a sublinia o retragere la adăpostul sentimentului evocat.

Sentimentul trecerii este cu atît mai accentuat cu cît imaginile evocatoare sînt exprimate mai viguros: „Răbas bun tinerețe plecată / privirile-ți vii galopează pe alte poteci / înduplecate frunțile toamnei / sub chivăra grea / te lasă de treci / spre cupa izvorului suplă torpilă / zburînd printre merii verzi ; / cravasele risului răpăiesc sufletele / pe gleznele iuți / coliere-ți petreci ; / bun rămas zeița mirărilor / gîndul te-nsoțească nevăzut, / scade lumina în candela trupului / mă-mpiedică aurul ars al cuvîntului / vin înserările / odată cu iarna arcas neștiut".

Patriotismul poetului se evidențiază prin dedicarea cîtorva poezii unor mai vechi sau mai apropiați înaintași celebri în istoria poporului nostru, cum au fost Deceneu, Burebista, Decebal, Vlad Țepeș, Avram Iancu, accentuîndu-se în cazul fiecăruia asupra unui element definitoriu al personalității și vieții.

Sonetele lui Marius Vulpe sînt rodul unui real talent poetic, iar rîndurile noastre au ținut să sublinieze doar acest fapt.

m a p a m o n d

«A bătut în fundul lumii cineva»

Prozele lui Valentin Rasputin ne vin dintr-o mare depărtare de meridiane, mai pe românește spus ; și cum îi plăcea să zică lui Arghezi, de din fundul lumii. Din alt fund de lume ne-au venit și ne vin prozele continentului sud-american. Ne împărtășim și din unele, și din celelalte, găsind în metafora lor ceva propriu ființei noastre.

Ne sosesc aici, în grai românesc, ca niște păsări călătoare, iară noi le primim ca-ntr-un cuib sonor, și nu că ne-am erija în a fi axa lumii, ci doar că ne știm vrednici de a mai spori cu încă un argument axioma că pămîntul este dodoloț. *Dodoloț*, cum zice ardeleanul și cum zice poetul universal din Ardeal, Blaga.

Pe un *pămînt al oamenilor*, cum zicea unul din tragicii rezistenței franceze, Exupéry, pe un pămînt în care oamenii sînt în aceeași clipă și sublimi și decăzuți, și sătui și flămînzi, prozele lui Valentin Rasputin trag funia unor clopote de avertisment din care bronzul parcă s-a împrăștiat în eter odată cu sunetul.

Încă aceste clopote nu sună a pustiu, dar este imperios necesar să ne lovim cu pumnii în urechi unii pe alții pentru a ne destupa auzul înfundat cu cîlți, cum zicea Eminescu despre bătrînul lui împărat, și să surprindem iarăși în pavilioane vibrațiile limpezi de odinioară...

Acolo, în îndepărtata Siberie, Valentin Rasputin scrie cărți despre țăranii care știu taina zămislirii pîinii, adaptîndu-se limbajului lor vechi, poate chiar ancestral, iar noi, aici, pe Carpați și Bărăgan îl înțelegem (în tălmăcire) fără nici o dificultate. Cum există un *limbaj* universal al muzicii, tot așa există și un limbaj universal al producătorului de pîine și al producătorului de unelte. Bătrînele femei din cărțile lui Rasputin ne descîntă în auz ezotericele lor vorbe și noi le înțelegem întru-totul de vreme ce sîntem familiarizați cu ezoterica vorbire a prezviterei Olimpiada din cartea lui Mihail Sadoveanu. N-or fi prea neologistice vorbele lor, dar ecoul tîlcurilor nu ne scapă.

In zborul ei declanșat în ritm amețitor (unde mai încape o melodie lină, lină ?...) lumea modernă s-a sumețit cu asupra de măsură și a ajuns pînă la planete, dar, oare, pentru aceasta trebuie să scufundăm în fundurile lacurilor de acumulare Matiora, satul străvechi, dimpreună cu cimitirul lui ? Cimitirele sînt, aici pe pămînt, tot atîta spuză luminoasă cîtă răstoarnă peste noi și bolta stelară de deasupra.

Valentin Rasputin este unul dintre cei mai etici scriitori contemporani, cu toate că, așa cum remarcă exegeții lui, el nu dă, în romanele sale, nici o soluție. Artistul adevărat *arată* și *numește*, des-cîntă înțelesul lumii ; „soluția" lui este întru veacul veacurilor.

Citind cărțile lui Rasputin și ale altora din linia pe care merge el (un Faulkner, la americani, un Șolohov, la ruși, un Giono, la francezi, un Sadoveanu, la români, etc, etc), criticii literari de aiurea și de la noi ar trebui să fie mult mai restrictivi cu laudele față de ultimele sofisticări ale modei : nu toate ludicele gesturi ale cutăruia sau cutăruia sînt și sprijin pentru umanitatea ajunsă în acest ceas înalt și totodată tragic al istoriei sale. Între *Satyriconul* lui Petroniu și *De rerum natura* a lui Lucrețiu este momentul să optăm pentru aceasta din urmă, chiar dacă nu ne displac, artisticește vorbind, „scenele" celui dintîi.

Valentin Rasputin, acest scriitor foarte departe de noi dar și atît de aproape, ne prezintă în cărțile sale o umanitate simplă — țărani cultivîndu-și ogorul, iubindu-și îndeeei, țărani bindu-și ceaiul sau votca, culcîndu-se apoi pe *prichiciul vetrei cel humuit* (cum ar zice Creangă), dar punînd în ecuație tragicele probleme ale umanității de ieri și mai ales de astăzi. Daria, Nastasia, Bogodul sînt țărani din îndepărtata Siberie dar și de la noi și de oriunde aiurea de pe meridianele, de-acuma apropiate, ale globului nostru albastru (cum se vede el din cosmos). Între alți scriitori ai acestui veac complex și complexat, Rasputin ne imploră să le ascultăm testamentul : ei nu se împotrivesc civilizației, dar ne spun — ca să-l citez iarăși pe Arghezi din care mi-am îngăduit să iau titlul acestei „tablete" : *grăbiți-vă încet*.

Mi-ar plăcea ca acest scriitor de pe îndepărtata Angara ca și alții, de pe alte fluvii, să mă accepte ca frate de simțăminte cu dînșii. Iar de ne-o fi dat vreodată să ne vedem și față către față, cred că, înainte de a închina paharul speranței, vom lăcrima unul către celălalt.

„Trăiește și ia aminte" sună în românește titlul unui zguduitor roman al lui Rasputin. Oare, ar fi deplasat, ca la Conferința de la Madrid să fie luată în considerație de către oamenii politici și această deviză ? Ea ne spune : altă cale nu există ! Oameni politici, ascultați-i și pe artiști — ei „bat" dincolo de conjuncturi ! Metafora artiștilor autentici și responsabili este cuprinsă toată în cuvintele *înflorire* și *pace*. Vegheați asupra catifelatelor petale ale florii !

Gheorghe Suciu

«Jurnal de ocupație»

„Cît de greu se scrie istoria !" exclamă Ioanna Tsatsos în prefața pe care o scrie pentru a doua ediție a volumului **Executați sub ocupație**, dînd glas sentimentului de pustiire interioară pe care îl încearcă atunci cînd supraviețuitorii nu mai pot da seamă nici măcar de numele celor cărora omenirea le-a găsit un nume „generic", de... victime de război !

Însemnările ei din 14 septembrie 1941 pînă în 13 octombrie 1944, adunate sub tiltul **Jurnal de ocupație** *) sînt tocmai pandantul acestei tăceri a oamenilor față de faptele lor, atunci cînd războiul amenință să distrugă neamuri întregi.

Și nu atît rememorarea faptelor domină cititorul unui astfel de jurnal — sumă a însemnărilor lapidare, zilnice, din chiar zilele celui de-al doilea război mondial — nu atît consemnarea acelor nesfîrșite semne ale zbaterii unui întreg popor supus ocupației cu tot ceea ce însemna ea : Foamea, Spaima, Execuțiile, cît mai ales întreținerea sentimentului datoriei și al onoarei, singurele care au mai rămas unui popor ocupat.

A întreține acest sentiment în memoria neamului său, a întreține climatul sufletesc al acelei epoci în care gesturile simple de solidaritate, de ajutorare, căpătau o valoare uriașă, din perpectiva interdicției aducătoare de moarte care le guverna, este pentru autoarea jurnalului o foarte notabilă intenție.

Rîndurile scrise de ea sînt în exclusivitate formate din cuvinte cu acoperire, concretețea și deseori brutalitatea adevărurilor care le conferă adevărata lor valoare ; valoarea documentului alcătuit cu conștiința că acuză : „9 octombrie 1943. Zi tragică. Au executat întreg grupul". „10 decembrie 1943. Toată noaptea s-au auzit nesfîrșite salve de pușcă în piața Omonia". „12 decembrie 1943. Azi nemții au împușcat zece ostateci".

Ritmul interior al faptelor este și cel al notațiilor, de cele mai multe ori alerte : „S-a umplut biroul cu disperați. Femei care se jeluiau, femei care plîngeau liniștit și bărbați care stăteau muți ca niște statui. Azi dimineață au avut loc execuții", (10 mai 1943).

Există și pagini în care suspendarea stilului alert, al enunțării faptelor pentru care orice comentariu pare a fi inutil, se face în favoarea imaginii care-și reclamă dreptul la o atenție cu totul aparte din partea autoarei : „17 decembrie 1943. Ca un cor de tragedie antică, a început să intre în biroul nostru un șir nesfîrșit de femei îmbrăcate în negru, fețele erau înmărmurite, nemișcate, toate cu aceeași frumoasă expresie a morții — cum nu mai văzusem niciodată".

Deodată, în mijlocul iureșului de știri, de fapte care se înșiruie în jurnal ca înlănțuire de efecte ale celei mai cumplite cauzalități, războiul, una dintre sutele de povești cu final implacabil, moartea, ține în loc narațiunea sincopată de însăși scurgerea zilelor. Atunci ea le adună pe toate celelalte în reflecțiile tragice pe care autoarea le face. „21 decembrie 1943. Astăzi în mijlocul celorlalte, o femeie a venit la birou...

— Am băiatul închis la Haidari. ...Nu cumva s-a întîmplat vreo nenorocire ? (.....)

— L-au luat de la Haidari. Nu-l găsesc pe nici o listă.

— Probabil că l-au omorît. ...

Ce anapoda sînt toate. Și tăcerea, și buzele cu colțurile lăsate în jos, și ochii care priveau fără să vadă. Dar de ce nu țipă ca celelalte ? Unde îi este sufletul ? Toate cuvintele erau nimic față de această tăcere. (....) Nici blîndul soare al amiezii de iarnă, caldul, magicul soare, nu putea să ne ajute. Părea un decor artificial, care nu încălzea pe nimeni. „Și femeia continua să vină zile de-a rîndul în locul unde a văzut adevărul cumplit, ca hipnotizată : — Lăsați-mă să stau, lăsați-mă să mai vin, mi-a spus. (...) Deșertăciunea tuturor deșertăciunilor. Conștiința omenească, o sclipire în mijlocul infernului.

Pe peretele de peste drum, iedera îmi atrage o clipă atenția..., dar minciună și asta ; autoînșelare personală — adevărul. Nu vreau să văd".

Textul jurnalului nu a fost lucrat ulterior : „...așa cum nu-mi pot schimba viața care a trecut, tot așa n-am putut, și n-am vrut să-l schimb nici pe el (jurnlul)" Tocmai de aceea strigătele de durere, ca și cele de biruință au în patetismul lor nedisimulat de autoarea acestor pagini puterea glasului unui popor : „13 octombrie 1944. Conștiința grecească se înalță cu mîndrie pentru că își dă seama în adîncul ei de calitatea sacrificiului pe care l-a prestat pentru această justificare. (.....) În această zi, grecii se unesc cu pămîntul lor, ca niște îndrăgostiți. Nici o jale nu poate să-și mai afle loc. Nesfîrșita încercare dă clipei sensul ei divin."

Peste pămînt pacea s-a așezat cu trupurile victimelor ca o temelie, peste care, ceea ce va fi ridicat crește cu durere din chiar trupurile aceste. Zona de liniște pe care o lasă în urma lor paginile jurnalului este plină de tensiunea marilor întrebări despre viitor.

Autoarea a făcut o dublă justiție ; prima, notînd cu ardoare fiecare eveniment care, scăpat de sub controlul voinței celor ce aveau să-l trălască, e de cele mai multe ori o probă grea de trecut, o treaptă pe care poate o urca un singur om, dar pentru care întreaga suflare a Greciei ocupate trăia tensionat ; a doua pentru că a înțeles că prin publicarea acestor pagini intime, prin faptul că erau martor al gîndurilor ce trebuiau și ele cenzurate, trece din lumea haosului, a implacabilului, într-o lume a raționalului, fapte asupra cărora oamenii trebuie să se oprească. Autoarea se exprimă astfel în **Cuvîntul înainte** al jurnalului : „...am considerat de datoria mea să salvez cîte ceva (...) ; ca un fel de exemplu și ca un fel de învățătură pentru orele în care idealurile naționale ar pierde din poziția dominantă pe care o aveau pe atunci."

Verona Costache

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XIX)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Unde era „Herr Protektor"?

În urma „Circului" veneau bombardierele din grupul „The Liberandos". Dinspre nord, fără a cunoaște efectul erorii de orientare comisă de navaamiral, se apropiau pe traseul indicat în harta operațională elaborată la Benghazi „Bilele zburătoare" și „Piramiderii" lui Killer Kane. Viteza de înaintare a acestora și timpul cît Uzal Ent își plimbase avioanele pînă la Otopeni, pentru ca, de acolo, să se întoarcă asupra Ploieștiului, redusese mult handicapul avangardei armadei aeriene încă din momentul survolării Balcanilor. „Scorpionii Cerului" viraseră corect de la Tîrgoviște și se pregăteau să bombardeze „Obiectivul roșu" — rafinăria „Steaua Română".

Deasupra Ploieștiului „Circul" își terminase „numărul". În arena aeriană intrau escadrilele lui Appold, care s-a năpustit asupra rafinăriei „Vega", obiectiv „rezervat" inițial lui Addison Baker. Dar acesta murise în prăbușirea aparatului său peste clădirea penitenciarului de pe strada Rudului, iar ordinul navei-amiral transmis tuturor formațiilor imediat după corectarea virajului eronat fusese ferm : „Loviți orice obiectiv vă iese în cale!". Asta a făcut ca, deasupra Ploieștiului, să se dezlănțuie un adevărat carusel al morții, pe care Dugan și Stewart l-au relatat conform povestirilor lui Appold: „Peste panorama neagră pe care o vedea prin parbrizul avionului, Appold distingea siluetele verzi asemănătoare unor insecte care veneau direct spre el străpungînd fumul uleios ce se ridica din celălalt capăt al orașului. Acestea erau bombardierele lui Ramsay Potts, atîtea cîte mai rămăseseră, și acum își căutau calea de ieșire de deasupra obiectivului „White IV" fără să ia în seamă riscul ciocnirii cu celelalte escadrile. Appold se angajase în cursa către ținta ce i se desenase și nu mai putea să se ocupe de avioanele vopsite în verde. Drept care, le-a alungat din gîndurile sale. Cu atît mai mult cu cît un alt roi de insecte arămii coborau în viteză dinspre dreapta parbrizului său. Era Killer Kane care străpungea barajul din nordul orașului, conducîndu-și „Piramiderii" exact către „White IV" care abia fusese incendiat de Ramsay Potts. Vîlvătăi uriașe se ridicau deasupra obiectivului. Appold nu se putea gîndi la avioanele lui Kane și la riscul unei ciocniri cu ele. «Exact înaintea noastră, doar la cîteva sute de metri se desena ținta pe care ne-o alesesem. Atunci hop, ușurel, ridicîndu-ne deasupra hornurilor, am slobozit un strigăt : „Tabby, toate bombele aici!". Tabb și-a lansat bombele și celelalte avioane au făcut-o simultan cu el: trei duzine de bombe de cîte 250 kg, reglate pentru a exploda după 45 de secunde. Dar imediat, probabil din cauza vreunui mitralior care a lovit ceva inflamabil, o explozie gigantică a izbucnit la sol. Suflul l-a răsturnat pe Barwel în turela sa superioară. Înălțarea «ușurică» a lui Appold s-a transformat într-o propulsie de mare forță care l-a săltat peste hornurile rafinăriei. Aproape în același timp, în stînga, o altă explozie a dezechilibrat atît de puternic aparatele încît acestea s-au trezit culcate pe planul drept. Atunci Barwel a trăit o experiență unică pentru un mitralior de turelă superioară: el a văzut bombele în cădere. Acestea se prăbușeau peste o mare baterie de cracking. (...). Centrul Ploieștiului era acoperit de trei straturi de Liberatoare suprapuse. La sol, în mijlocul unei străzi, Alfred Gerstenberg contempla cu o admirație amestecată cu teamă și respect galaxia bombardierelor care manevrau în plină viteză, cu precizie, fără să se producă vreo ciocnire. El nu se îndoia cituși de puțin că asista la o enormă harababură".

În realitate, starea de spirit a „protectorului" era alta. Ajuns în goana automobilului la Ploiești, Gerstenberg s-a îndreptat direct spre elita artileriștilor săi de la bateriile lui Willy Nowicki, de unde ar fi condus personal riposta de la sol. Cel puțin, așa avea să afirme mai tîrziu, în memoriile sale, sub data de 1 august 1943, consemnată în istoria celui de-al doilea război mondial drept ziua în care s-a dat cea mai mare bătălie aeriană din istoria de pînă atunci a aviației.

Adevărul cu privire la ceea ce a făcut cu exactitate Gerstenberg în cele 39 de minute cît a durat trecerea „mareii razante" peste Ploiești este greu de stabilit. Dugan și Stewart afirmă că „Herr Protektor" ar fi fost văzut în centrul orașului. Unii ploieșteni spun că l-ar fi văzut într-un adăpost antiaerian din subsolul Casei ofițerilor de pe fostul bulevard Regina Maria. Șoferul generalului le-a povestit unor camarazi de-ai săi că șeful lui i-ar fi cerut să oprească limuzina lîngă catedrală și s-ar fi cățărat în vîrful turnului să privească de acolo uluitorul spectacol ce se desfășura deasupra Ploieștiului.

Scriitorul Radu Theodoru, în cartea sa „Misiune de sacrificiu" — un tulburător și patetic omagiu adus piloților români care, după 23 August au luptat pentru apărarea Capitalei noastre de nimicirea ordonată de Hitler — ni-l descrie pe Gerstenberg astfel: „Scund, plinuț, cu un început de calviție, tuns scurt, cu ochii foarte albaștri, comandant al aeronauticii germane în România și șef al misiunii aeronautice, generalul simpatic, cu figură de bonom avea o lozincă preferată pe care ei (piloții români n.n.) o auziseră de cîteva ori: «Peste morminte, înainte la victoria finală» și toți se întrebau în mod cel mai firesc : peste mormintele cui ?".

Venise la București colonel, atașat al aerului pe lîngă ambasada germană, și avea să plece exact după un an și 24 de zile, general, dar cu coada între picioare. Dugan și Stewart îi dau în cartea lor cîteva elemente biografice : „...născut într-o localitate de frontieră cu Polonia, Alfred Gerstenberg a fost educat încă din fragedă copilărie în spiritul xenofobiei germane. În armată a intrat mai întîi la cavalerie, apoi a trecut în aviație fiind, în timpul primului război mondial, camaradul de zbor al lui Hermann Goering. Atunci cînd prin Tratatul de la Versailles i s-a interzis definitiv Germaniei să mai posede o armată a aerului, Sovietele au permis aviatorilor germani să se instruiască în mod clandestin la Lipetsk (..). Gerstenberg rămînînd în Uniunea Sovietică pînă la luarea puterii de către Hitler, după care Stalin a denunțat acordurile cu Germania. Întorcîndu-se în Vaterland, Gerstenberg și-a recăpătat gradul reluîndu-și serviciul în aviație"...

Straniu destin. Pentru ambițiile lui, rolul de apărător al Ploieștiului — „rădăcina pivotantă a puterii de război germane", cum îl numise Churchill —, Gerstenberg vedea în zona „Südostraum" posibilitatea realizării unui imperiu nazist balcanic, deși, personal, căuta să-și păstreze doar rolul de strateg, nerîvnind la vreun post în ierarhia partidului hitlerist.

Nu din memoriile lui vom afla însă adevărul total asupra acelei zile rămasă în calendarul Ploieștiului sub sumbrul nume de „duminica neagră". Ci de la ploieșteni, cei care au fost martorii ei, deoarece ei au suportat-o.

Bătălia de la Ploiești dura de 15 minute. Mai aveau să urmeze încă 24. În total, 39 de minute de infern.

În caruselul morții intrau „Piramiderii" lui Killer Kane.

CARNET AFRICAN

MAKONDE (II)

Da, există o veche legendă care „explică" înclinația makonzilor pentru sculptura în lemn ; o poveste mitică ce întemeiază larga răspîndire a acestei îndeletniciri în rîndurile populației de pe malurile fluviului Ruvuma. Pentru că ce altă origine ar fi putut avea o pasiune atît de veche și puternică, dacă nu legendară ? Ce fapt ar fi putut determina răspîndirea și, mai ales, permanența ei, dacă nu unul mitic ? Talentul, priceperea de a „tăia" în lemn chipuri de bărbați și femei, de a înfățișa „spirite" sau strămoși venerabili, de a surprinde fuga antilopei sau saltul panterei sînt calități prea puțin obișnuite și deci trebuie să aibă o explicație asemănătoare. Și astfel s-a născut legenda primului makonde. O poveste care se aseamănă cu cea a grecului Pygmalion dar care mi se pare mai plină de sensuri și mai omenească ; o poveste fără zei și fără rugăciuni la ei și din care răzbate, înainte de toate, încrederea în capacitățile omului și în forța artei. Legenda makonde dezvăluie faptul, deosebit de adînc înrădăcinat în gîndirea populară africană, dar deseori eludat, că zeii sînt departe și neputincioși, singurul stăpîn al acestei lumi, singurul care posedă forța de a o schimba fiind omul. Ca multe alte povești, basme sau mituri din Africa, această legendă pune în evidență umanismul creației folclorice sud-sahariene ilustrînd, totodată, modul destul de pămîntean în care populațiile de la sud de marele pustiu al planetei au înțeles și și-au explicat însușirile omului și îndeletnicirile sale.

Așadar se spune că, de mult, la începuturile lumii, o ființă care abia devenise om, un bărbat, a luat o bucată de lemn, poate de abanos, și a sculptat-o. Obosit de trudă s-a culcat lăsînd-o în fața colibei, în bătaia razelor amurgului. Nu se știe dacă încercase să sculpteze o femeie dar, a doua zi, cînd s-a trezit în locul statuetei a dat cu ochii de o fată fermecătoare ; o frumusețe în privirile căreia se adunase tot soarele zilei trecute. Cum s-a întîmplat minunea nimeni nu cunoaște pentru că nimeni nu a fost martor. ...Poate că totuși acel om al începuturilor, cu neobișnuite calități de sculptor, dăltuise în lemn o femeie și formele prea perfecte, prea omenești prinseseră singure viață ? Poate că figurina de lemn se însuflețise de cîtă trudă, de cîtă dragoste dar, mai ales, de cît suflet fusese pus în ea ? Posibil. Cert este — spune legenda — că meșterului i-a plăcut fata și a luat-o de nevastă. Iar din dragostea lor s-a născut un copil ; un băiat prea puțin norocos căci a trăit doar cîteva zile. Cei doi, întristați și temători, și-au părăsit, în grabă, coliba plecînd spre alte meleaguri. Pentru că încă de atunci dăinuia credința africană potrivit căreia locul unde moare cineva sau se întîmplă o nenorocire este neprielnic și deci trebuie ocolit. Și-au construit așadar o altă colibă, cît mai departe de prima și, nu peste mult timp, un alt copil a venit pe lume. Însă nici acesta nu a avut o viață mai lungă. Astfel că, din nou, meșterul a trebuit să-și ia nevasta și să pornească în căutarea unui „loc de casă". După lungi peregrinări s-au statornicit pe pămînturile unde locuiesc și astăzi makonzii. Aici s-a născut al treilea copil care a trăit și care a fost, de fapt, întîiul makonde. El primul a moștenit, lăsînd apoi urmașilor, harul părintelui de a modela lemnul ; el, cel dintîi, a încercat să repete minunea de la origini, iar după el generații și generații de makonzi. De-a lungul vremii mii și sute de mii de meșteri s-au înflăcărat, poate, la gîndul că una din frumoasele lor statuete ar putea prinde viață. Necrezînd în zei, neștiind să se roage la ei ca grecul Pygmalion, pentru a le „anima" operele, mulți au nutrit speranța că, cu cît vor dăltui mai bine în negrul abanosului trăsăturile umane, cu atît vor fi mai mari sansele ca acestea să se însuflețească. Dar minunea de la origini nu s-a mai repetat. Makonzii au continuat să sculpteze lemnul cu aceeași pasiune, l-au făcut să plîngă, să rîdă, să poarte greutatea tristeții și a durerii, ca omul, dar nici o statuetă nu a mai prins viață. A rămas însă credința, larg răspîndită în rîndurile populației makonde, că orice figurină de lemn — fie că reprezintă un chip de om, un „spirit" sau un animal — este însuflețită, palpită în ea o picătură de viață. Și este oare greșită această concepție ? E departe de adevărul, atît de des repetat, că o autentică operă de artă „trăiește", „are viață" ? Nu se spune — și pe bună dreptate — că artistul și-a pus sufletul, viața, în opera pe care a creat-o ?

Constantin Carbarău

Peter Balogh : „Veghind"

REVISTA STRĂINĂ

● **IN SĂLILE** Bibliotecii centrale din Berlinul Occidental a fost deschisă o expoziție care cuprinde cărți din producția editorială românească. Lucrările prezentate au fost bine primite de public atît pentru varietatea cît și pentru calitatea lor. Printre volumele expuse, în special operele tovarășului Nicolae Ceaușescu s-au bucurat de o deosebită atenție din partea vizitatorilor. Tot în Berlinul Occidental, cu prilejul sărbătoririi zilei de 24 ianuarie, a fost organizată o seară culturală cu prilejul căreia au fost evocate pe larg momente ale istoriei noastre care au condus la Unirea Principatelor, precum și semnificația acestui eveniment pentru dezvoltarea ulterioară a României.

● **NUMĂRUL 6 DIN 1980** al revistei **Nouvelles perspectives,** revistă editată de Consiliul mondial al păcii, publică între alte intervenții semnate de cunoscuți oameni politici, ziariști, economiști, profesori universitari, juriști din mai multe țări ale lumii, articolul profesorului Pompiliu Marcea închinat lui Mihail Sadoveanu. Inserat la rubrica „Aniversări culturale" articolul, care omagiază personalitatea marelui clasic al literaturii noastre, cu prilejul centenarului său, poartă titlul „Mihail Sadoveanu, eminent scriitor român" și ocupă două pagini de revistă.

● **„LE PROGRES EGYPTIEN"**, ziar care apare la Cairo, a publicat articolul „Poporul român, mărturie a unei prezențe romanice în partea de Est a Europei" — în care argumentele istoriei sînt folosite pentru a sublinia continuitatea populației pe teritoriul patriei noastre din cele mai vechi timpuri pînă azi, permanenta năzuință spre unitate a poporului român, precum și împlinirea, sub zodia socialismului, a dezideratului de libertate națională și socială al românilor.

● **DIN CELE** aproape 12 000 de scrisori care au rămas de la Voltaire, o parte, din cele redactate între octombrie 1760 și decembrie 1762 au fost tipărite de editura Gallimard și încorporate marii serii a Corespondenței celebrului autor al Dicționarului filozofic, al romanelor filozofice „Zadig", „Candide", „Micromégas", „L'Ingénuu" și a altor zeci de serii. Este al 7-lea volum de corespondență al acestei ediții definitive al cărei text a fost stabilit de Theodore Besterman.

● **CASA** în care marele poet rus Alexandr Blok și-a petrecut ultimii ani ai vieții (1912—1921) a fost transformată cu prilejul centenarului nașterii scriitorului, în muzeu. În afara multor exponate care vorbesc despre viața și activitatea poetului, aici se află colecția unică a inginerului N. Ilin din Moscova, care, timp de cîteva decenii, a adunat materiale legate de creația lui Blok, precum și serii de documente privind modul în care este receptată și studiată opera poetului în țară și străinătate. Muzeul, care se află la Leningrad, recreează, prin felul cum a fost organizat, atmosfera anilor celui de al doilea deceniu al secolului nostru, cînd în această casă se întîlneau Esenin, Ahmatova, Maiakovski și mulți alți scriitori, pictori, muzicieni, ale căror nume au intrat în istoria culturii ruse și sovietice.

● **DETERIORAREA** ireversibilă a unui celebru monument al arhitecturii baroce din Austria, Biserica Ursulinelor din Salzbourg a fost oprită grație unei acțiuni tehnice de anvergură, preconizată de specialiștii din această țară. Construită pe un teren instabil, biserica a trebuit să fie pusă pe un fundament solid, folosindu-se, într-o formă specială, injectarea solului cu beton. Lucrările au fost terminate la sfîrșitul anului trecut și au permis ca, după o perioadă de patru ani de restaurare, monumentul să fie redeschis pentru public.

● **TABLOURI.** O mică pînză de Eugène Boudin purtînd titlul „Plaja de la Trouville" a fost furată, probabil la începutul lunii decembrie a anului trecut, de la Muzeul din Belfast. Valoarea acestei opere se ridică, după estimările efectuate de National Gallery din Londra, la aproximativ 30 000 de lire sterline ● 16 tablouri au fost sustrase împreună cu alte 6 obiecte de artă de mare valoare de la Muzeul național de arte frumoase din Buenos Aires. Printre pînzele dispărute se numără și trei opere ale lui Renoir a căror valoare atinge 24 milioane de dolari. Poliția afirmă că furtul ar fi fost „opera" unor „specialiști" care au ales cele mai bine cotate lucrări din colecția „Antonio Santamarina". Cunoscut om politic argentinian, Santamarina a adunat mai cu seamă opere ale impresioniștilor europeni, colecționînd tablouri semnate de Renoir, Degas, Manet, Toulouse-Lautrec ș.a. Tablourile au ajuns în patrimoniul Muzeului național argentinian ca urmare a faptului că autoritățile din această țară nu au autorizat familia Santamarina să vîndă colecția în străinătate.

● **EDIȚIA ACADEMICĂ** a Dicționarului limbii ucrainene, monumentală lucrare a filologilor din Ucraina, cuprinde în cele 11 volume ale sale 130 000 articole. Dicționarul se bazează pe un vast material lexical și cuprinde termeni din limba literară modernă, ca și unele elemente de limbă dialectală. Larg reprezentată este terminologia științifică și tehnică, culturală etc. Pentru pregătirea dicționarului, operă reprezentativă a lexicografiei sovietice a fost folosit un bogat material documentar.

● **CENTENARUL** nașterii lui Guy de Pourtalès, va fi marcat în 1981 prin publicarea operelor acestui romancier și eseist elvețian de expresie franceză, autor al cunoscutului roman „La Pêche miraculeuse". Din ciclul „Musiciens romantiques", editura Gallimard a pregătit o ediție în 3 volume : „La vie de Franz Liszt", urmată de „Chopin ou le poète" ; „Wagner, histoire d'un artiste" ; „Berlioz et l'Europe romantique". Fiecare volum cuprinde o discografie, pregătită de criticul muzical Martine Cadieu.

● **„DE LA VIE DES MARIONETTES"** se intitulează noul scenariu al lui Igmar Bergman apărut la NRF-Hors-Série în traducerea lui C. G. Bjurström și Lucie Albertini. Cele două personaje secundare din filmul „Scene din viața conjugală", aduse în prim plan în acest scenariu, pledează pentru leit-motivul adoptat de Bergman : „Cînd este vorba despre suflet, sîntem niște analfabeți". Marele cineast încearcă să pătrundă cît mai adînc în amărăciunea, disperarea și confuzia ce și-au făcut loc în sufletele a două ființe care au totul pentru a trăi fericiți, dar sînt măcinați de o plictiseală lucidă.

SPORT

Pepenii din tablourile de gang

Privind de pe margine, cele două turnee întreprinse în această iarnă de reprezentativele naționale — seniori și tineret — o idee veche se trezește în noi, acum, cînd batem la porțile de aur ale primăverii și anume că prima echipă joacă mărunt, peltic și împleticit, și că e condusă de oameni care nu au dovedit că se pricep să fie altceva decît niște nomazi ai decepției. E bine s-o spunem acum, neîmpăcați, decît după ce toate speranțele ni se vor fi înecat.

Pe Ștefan Covaci și plictiseala lui de-a nu fi decît european și rupt în marginea perdelei doar de gîndul că odoarele dogoritoare înfloresc numai pe pervazul altora, l-am abandonat de mult lîngă cutia de havane. El nu ne lasă pe noi, căci noi sîntem fructul lui cel mai ușor de cules. De cînd se știe pe lume și conduce destinele fotbalului românesc a luat parte la toate turneele finale ale campionatelor europene și mondiale și de fiecare dată s-a ambiționat să meargă numai singur, fără echipă.

Valentin Stănescu, dublat de psihologul (!) Victor Stănculescu a mai lucrat la națională, unde s-a făcut remarcat prin răcnete, înfrîngeri și declarații negre împotriva judecătorilor. Azi, umăr la umăr cu Dumnezeu, după o foarte întîmplătoare victorie asupra Angliei, se fotografiază în cojoc și cu luminarea-n mînă la malul Mării Egee și-i învață pe închipuiți că e o încîntare din punct de vedere al moralului naționalei să mănînci bătaie de la o formație pe care și **Rapid** București ar lăsa-o fără echipament, fără suporteri și fără sărbători. Și pentru că vîntul din portocali naște cucuvele, cineva încearcă să ne așeze muguri de atlaz în urechi și să ne presare nisip auriu în tindă (să credem noi că-i vară cînd afară ninge!) spunînd că acest turneu a dus la o mai bună coeziune a echipei, la cizelarea tehnicii, la însușirea unor idei tactice etc. Turneul, ca să nu lungim pelteaua, a fost o rușine și ca idee și ca realizare. Echipa națională a României, dacă vrea s-o ia cineva în serios, n-are dreptul să joace cu o formație din campionatul secund al Greciei și nici chiar cu una din divizia A ! E ca și cum Anglia ar veni să se bată pe viață și pe moarte cu viitorul Vaslui și cu F.C.M. Galați și pierzînd la Galați ar renunța, înapoind suma primită ca aconto, să se mai alinieze și pe terenul din Vaslui. Nu vă vine să vă spălați cu ghimpi pe față vouă, celor ce promiteți tuturor cîte un miel înfipt în clampa ușii furat de pe Wembley în ajun de Armindeni !? Facă-i-se limba nod în gură cui o crede că are un corcoduș pe hotarul cu Valentin Stănescu și vreau să iau numai eu gogonele din ele.

Adevărata echipă care-ar trebui trimisă-n linia de foc e aceea de tineret care-a învins pe **Velez-Sarsfield** pe terenul ei din Buenos-Aires (acolo s-au jucat partide din campionatul mondial) și pe **Atletic Tucuman.** Să nu uităm că această echipă de tineret a îngrozit Anglia, și nu naționala ! Această echipă își scrie cu consecvență numele pe mătase.

De necrezut : pînă sub tandemul Ștefan Covaci-Valentin Stănescu, România nu fusese niciodată înfrîntă de Grecia. Astăzi, prima echipă a țării e o pradă ușoară și pentru un piersic înzăpezit de la țărmul unde se pîrguiesc toți zeii închipuirii în afară de acela al fotbalului.

Valentin Stănescu și Victor Stănescu dorm cu lampa aprinsă sub tablourile din gang (și de gang) în credința că pînă la ziuă se coc pepenii din ele și vor mînca trufandale la cele trei mese de peste zi. Păstrați sîmburii în buzunar și semănați-i pe coridoarele federației care vă aprobă turnee care ne fac de rîsul lumii.

Fănuș Neagu

*)

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115. tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIV
7
(981)
Sîmbătă
14 februarie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Preocupări de fond

Obiect de analiză și ca atare un prim, semnificativ bilanț realizat în cadrul ședinței Comitetului Politic Executiv : modul în care au fost îndeplinite prevederile planului național unic de dezvoltare economico-socială pe luna ianuarie. Un prim și semnificativ bilanț care atestă de fapt importanța covîrșitoare pe care conducerea partidului o acordă bunului mers al treburilor societății, laturei economice mai ales, știind că, în perspectiva îndeplinirii obiectivelor noului cincinal, esențialul îl reprezintă modul cum se începe, cum se organizează și se desfășoară activitatea economică, sub toate aspectele sale. Apreciind rezultatele pozitive înregistrate, hotărîrea cu care toți oamenii muncii s-au angajat în înfăptuirea exemplară a sarcinilor stabilite, și la parametrii unei noi calități, superioare, Comitetul Politic Executiv a dat indicații pentru îmbunătățirea în continuare a muncii de realizare a planului, de la folosirea cît mai eficientă, integrală, a tuturor capacităților de producție și pînă la activitatea din domeniul investițiilor, pentru folosirea pe scară largă a procedeelor tehnice, științifice, în vederea asigurării unui randament sporit. În același timp, s-a indicat, ca obiectiv deosebit de important, intensificarea eforturilor pentru aplicarea și buna funcționare a noului mecanism economico-financiar, a autoconducerii muncitorești și autogestiunii în toate unitățile de producție.

Un semn de primăvară în natură, implicația lui în social, preludiul în fond al muncilor și zilelor în agricultură. Nu întîmplător se spune că marea recoltă se pregătește încă de pe acum. Comitetul Politic Executiv a stabilit ca toți factorii răspunzători din acest domeniu să ia urgente măsuri pentru ca, în campania care se apropie, toate lucrările să se încadreze în timp optim și în ritmul necesar. Prin aceasta campania a și început de fapt, un an bun, un an bogat este de dorit și stă în puterea și hărnicia miilor și miilor de lucrători ai pămîntului românesc.

Pentru un an bun, un an liniștit, de pace și cooperare, ale cărui roade să se resimtă în însuși climatul planetei, militează cu autentică vocație România, președintele nostru. Numai departe decît recentele întîlniri la nivel înalt româno-iugoslave și româno-siriene, contribuții active la cauza păcii și înțelegerii internaționale. Pe fondul activității constructive desfășurate de țara noastră la reuniunea general-europeană de la Madrid, aceste întîlniri, dialogul purtat și înțelegerile asupra cărora s-a convenit, dobîndesc semnificația unui demers ce se petrece cu consecvență și răspunde unei cerințe în permanență actuală. În această privință, Comitetul Politic Executiv a dat o înaltă apreciere preocupărilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, rezultatelor la care s-a ajuns și care sînt în măsură să confere pe mai departe durabilitate și dinamism relațiilor noastre cu cele două țări și popoare, în spiritul binecunoscut al respectării principiilor independenței și suveranității, al cooperării, înțelegerii și conlucrării internaționale.

Aportul României la edificiul păcii, și deci al ameliorării condiției umane, într-o lume ce se amenință îngrozitor cu autodistrugerea, rămîne astfel în permanență un semn distinctiv.

Luceafărul

Pavel Bucur : „VICTORIE"

VORBELE

de Mihnea Gheorghiu

Geneza poreclelor, a proverbelor și locuțiunilor celor mai obișnuite a rămas pe-alocuri necunoscută, fiindcă, în afara cercului strîmt al etimologiștilor și istoricilor limbii și culturii popoarelor, cei ce vorbesc o limbă, de cele mai multe ori, nu-și dau seama că „citează" și că, — întocmai ca personajul lui Molière, — fac proză fără să știe.

Un exemplu amuzant ne oferă interjecția O.K. ! (citește „ou-kei", după literele alfabetului englez) generalizată în multe țări, de amatorii filmelor americane. Puțini sînt aceia, chiar în America, ce și-ar putea explica expresia aceasta tipică. Ei bine, ea vine de la porecla electorală a lui Martin Van Buren, cel de-al 8-lea președinte al S.U.A., care era chemat „Old Kinderhook", după numele circumscripției lui natale Kinderhook din statul New York, iar inițialele erau scandate așa în timpul parăzii organizate în cinstea candidatului victorios. De-atunci sensul originar a fost uitat, dar expresia americană, care ar însemna : „de acord" sau „e-n regulă", a rămas și a intrat și în alte limbi, uneori dublată de gestul care vrea să reproducă cele două litere prin poziția degetelor mîinii : arătătorul se unește cu degetul mare într-un O, iar celelalte trei se resfiră închipuind cele trei brațe ale literei K.

Există dicționare care, în dreptul interjecției respective, indică : „origine necunoscută". Autorii nu s-au ostenit să o caute.

Nu totdeauna însă, o asemenea indicație ne este, mai mult sau mai puțin, indiferentă. Uneori aici se amestecă implicații mai presus de orice amuzament.

Am participat la cîteva dispute cărturărești, dintre unii filologi și istorici, în cursul cărora au fost ridicate probleme etimologice serioase și aitele, privind viața și limba poporului român din epoci în care memoria pămîntului natal nu se inscrisese încă în documentele incontestabile de mai tîrziu. Din acea perioadă ne-au rămas însă urme și nume de locuri și oameni, unele săpate-n piatră, căci și „pietrele vorbesc".

E vorba de perioadele primului mileniu al erei noastre, al genezei limbii și poporului român. Acel ev neguros s-a limpezit simțitor și prin rezultatele cercetătorilor asiduie multidisciplinare din ultimul deceniu, în bună parte publicate sau în curs de publicare.

Rămînînd în cadrul, mai circumscris, al surselor, ne descoperim, totuși, datori adevărului istoric prin încăpățînata repetire a „tărîmului necunoscut" ce revine în multe din lucrările unor filologi mai conservatori și mai puțin binevoitori cu metodele științifice moderne de cercetare. Diabolică perseverare ? Nu, nu se aplică aici dictonul strămoșilor latini. În cele mai multe cazuri ne izbim însă de o formă de supra-specializare sufocantă, de o atitudine de ignorare expresă a disciplinelor dintr-o sferă științifică vecină, sau pur și simplu de o răuvoitoare incultură în domeniul științelor sociale și istorico-politice, cu cele mai regretabile consecințe.

Am să dau un exemplu, poate amuzant, dar nu mai puțin autentic. Discutînd despre schimburile lingvistice în sînul claselor sociale din societatea sclavagistă, unul dintre distinșii mei interlocutori a declarat că acea orînduire a permis propășirea spirituală a poporului, printr-o mai bună diviziune a muncii (decît în epoca istorică anterioară), deoarece „sclavii făceau munca manuală, iar stăpînii se puteau rezerva activităților intelectuale, științelor și artelor".

O asemenea ridicolă absurditate nu ar fi ieșit de pe buzele unui elev de liceu care a învățat că poetul Terențiu, ca și filosoful Esop fuseseră sclavi...

Ne apropiem de o aniversare de o deosebită însemnătate pentru studiile interdisciplinare din domeniul istoriei și culturii naționale : se vor împlini curînd o mie de ani de la primele formațiuni statale române, cunoscute sub numele de voievodate, în plin ev de mijloc al vieții poporului român. Anul trecut, o descoperire istorico-arheologică senzațională a încununat îndelungatele cercetări de pe șantierul Alba-Iulia : un nou, necunoscut pînă acuma, Voievodat medieval din Transilvania. Cercetările continuă, pe multiplele planuri ale investigației științifice. Un tezaur de aur tracic, de o valoare inestimabilă, a fost dezgropat recent pe un șantier la Drobeta-Turnu Severin. În Ilfov s-a ivit din pămînt un nou traseu al culturii Dridu, care se invederează astfel pur românească.

Pămîntul și pietrele vorbesc mai bine și mai clar decît cuvintele noastre și științele lor ? Nu cred, nu e O.K.

● In acest număr : ● Fondul principal al culturii române ● „Retipărirea gramaticii lui Ion Heliade Rădulescu" de Cezar Tabarcea ● „Hașdeu cel nedreptățit" de Gheorghe Suciu ● „Proza lui Eminescu : o ipoteză" de Mihai Zamfir ● Proză de Dumitru M. Ion ● Ioan Lăcustă ● Poezii de ● Negoiță Irimie ● Marius Vulpe ● Vasile Smărăndescu ● Mircea Șoncuteanu ● Vilma Constantinescu ● Cronici de ● Teatru ● Film ● TV. ● Ahitectură ● Plastică ● Muzică ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● „Portret" de Grigore Hagiu

Geografie sentimentală

Pe harta geografică a satului meu voi însemna mai întîi potecile, potecile cu nume proprii : Poteca Lunci, Poteca Tîrgului, Poteca Lacului, Poteca Jerești, Poteca Fintinii cu cumpănă, desenînd nu numai locuri ci și nume de familii, de oameni și de animale, precum Poteca Lupilor, Poteca Iepurilor, Poteca Viezurilor, Poteca Vulpilor, laolaltă cu numele Bardanilor, Diaconeștilor, Pantelimonilor, Maghereștilor, potecile obținînd, uneori, rolul de a înrudi, de a împrieteni, de a despărți și de a îndușmăni toate aceste familii în așa fel, încît au început să aibă pentru mine culori și funcții deosebite, cludate și misterioase, de exemplu, pe Poteca Viezurilor nu mai mergeam vreme îndelungată la treburile mele din moment ce aflasem că pantelimonii se certaseră cu magheretii. Mai apoi însă m-au liniștit pomii, Părul lui Constandin, Mărul lui Gandă, și, în fine, s-au ridicat munții, s-a înălțat, dintr-odată, Virful Paringului, unde, se spune, că exista o capră, nici neagră, nici albă, o capră care sărea cîte doi sau patru metri în înălțime, și, în urma copitelor ei, rămîneau niște gropi atît de adînci încît, după căderi îndelungate de ploi, s-a născut Dobra, pîriiașul ce s-a întîlnit cu firul de apă țișnită lîn (dacă se poate zice așa) din știubeiul ce înverzea dinainte de nașterea mea Valea Rugenilor formînd, nu după multă vreme, Valea Rugilor, Dobra ce se varsă și astăzi în Șasa, iar Șasa în Țărățel, pîriul cel care, după ce ocolește încolo și-ncoace dealurile, dă peste Blanița, iar Blanița peste Gilort în care se și simte împlinit dorul ei vital de fugă continuă, Gilortul fiind, precum se știe, un riu vijelios ce se varsă, la rîndu-i, în Jiu, Jiul în Dunăre, iar Dunărea în Mare, pe trei guri, Chilia, Sulina și Sfîntu Gheorghe ; dar verișoara mea Catalina, la lecția de geografie a luat-o, cum se zice, oblic, răspunzînd că Dobra, micul meu pîriu, fără să țină seama de

Vasile Băran

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

Cu urme grele, apăsate

Cît poți provoca întîmplarea și cît din logica ei îți aparține apoi ca destin, ca fenomen sau mirai al existenței, într-o lume care se poate reduce la o clipă uneori și care, în spațiul ei perfect ordonator, să se reazime de propria ta realitate ca și de limita, de propriul tău subconștient ?

Ar fi de văzut că regula de cele mai multe ori nu se respectă și că tot de cele mai multe ori jocul nu este decît un ansamblu decisiv de rigori. Întîmplarea atunci e o coincidență, un punct matematic de confluență. Și nu mai puțin răzbunătoare, preventivă într-un anume fel, greu de dedus și greu de pus în cumpănă cu alte și alte evenimente mai mari sau mai mici ale vieții, chiar dacă, previzibil, te situai poate, într-o anume direcție și un anume echilibru sau motivare a lor. De aceea, nimic nu mi se părea straniu și nici lipsit de interes în toată interogația aceea care mi se propunea și sub semnele căreia, într-un asfințit molcom de soare, amintirile mele dinspre podgorie începeau să poarte rînd pe rînd cîte un nume și să mă facă într-un fel răspunzător de ele și mai ales de durata și independența lor proprie ca și cum, mult timp după aceea, eu nu aveam altceva de făcut decît să-mi populez, să cultiv toate dealurile și văile acelea cu un popor de umbre și de tresăriri. **Îi mai știi pe cutare și pe cutare ?** — mă întreba mama și-mi descria parcă prin aer, cu mîna ușor tremurînd, chipul celui numit și adus pentru o clipă în fața noastră, ca să-l mai vedem și să-l mai auzim odată cine este și ce mai face deși, în mai toate situațiile acestea, corect ar fi

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

Ploaia de culori

În mileniul trecut spre seară mă aflam în munții noștri, cînd pe neașteptate s-a auzit un tunet de voce și turma de leoaice pe care o păzeam s-a îndepărtat speriată, iar în ușa castelului a apărut meșterul Piliuță. Provincia și țările care veneau în urma lui răspîndeau numai răcoare și brazii se îngreuiară de zăpadă. De acolo, de la înălțimea pămîntului spiritualizat de vechime oricine l-ar fi văzut îngrijorat de umplerea golului din suflete și timp — cu ploi colorate s-ar fi mirat să vadă că de sub culorile sale tîrguri întregi, cu bresle și cîmpuri însingurate de iarnă ne-ieșeau mereu în față cum apare lumina din nouri. Astfel am văzut curcubeul și pașoptiștii apărîndu-se re-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

ATITUDINI

Anatomia criticii

Iarăși critica ! Este un ritual care se îndeplinește cu toată pompa : titularii oficiază adevărurile obișnuite ale profesiunii, iar scriitorii intervin cu mai mult sau mai puțină violență pentru a inerimina lipsa de sinceritate, exercițiul gol, inconsistența teoretică a slujitorilor ei cult literar. Revolta unor veleitari tratați cu severitate binemeritată ? Ar fi ușor de spus, dacă problema n-ar fi fost ridicată de către unul dintre participanții cei mai activi la ceea ce am putea numi „conștiința critică" a prezentului și dacă n-ar fi implicat un prozator de talia lui Ion Lăncrănjan, care poate să-ți placă sau nu ca scriitor, dar a cărui pondere în viața literară este indiscutabilă. Mai semnificativ mi se pare că aceste intervenții urmează, cum am mai spus, unor luări de poziție principială de la începutul anului literar, cînd cerneala s-a scurs generos în favoarea obiectivității actului critic, a demnității scriitorului, a necesității unor juste ierarhii literare, ș.a.m.d. Poate că o anumită justificare a reacțiilor la unele adevăruri indiscutabile, atunci cînd le regăsim sub anumite condeie, o fi existînd, am spune noi, gîndindu-ne la bietul cititor ! Oricum, nu trebuie să supere pe nimeni, fiindcă nimic nu e mai suspect decît atunci cînd îi vezi pe cei care ar trebui să contemole mai acut relativitatea valorilor și ierarhizărilor de tot felul cum sar ca focul pentru că sînt provocați la discuție. Iată, îmi amintesc un pasaj tulburător din Heidegger : „Je grosser das Denkwerk eines Denkers ist, das sich keineswegs mit dem Umfang und der Anzahl seiner Schriften deckt, um so reicher ist das in diesem Denkwerk Ungedachte, d.h. jenes, was erst und allein durch dieses Denkwerk, als das Noch-nicht-Gedachte heraufkommt". (Cu cît este mai mare lucrarea gîndului unui om care gîndește, ceea ce n-are nimic de-a face cu amploarea și numărul lucrărilor sale, cu atît mai bogat este ne-gînditul din gîndirea sa ; aceasta înseamnă că ceea ce apare mai întîi și numai prin gîndirea sa este ceea încă-nu-este-gîndit") ! Cite nu sînt încă „gîndite" în critica noastră poți desigur să afli și fără să faci recurs la un text profund al lui Heidegger. Însuși apelul repetat la același limbaj sărăcăcios, de institutor, al criticii curente mi se pare indicativ pentru deplina paupertate a gîndirii pentru refuzul de a explora bogăția generoasă a ne-gînditului heideggerian, mulțumîndu-se cu acela suficient al gîndirii mecanice, indeterminată tocmai prin proximitatea sensurilor curente. Un sociolog sau un clinician este chemat mai degrabă să investigheze implicațiile de moralitate publică pe care le sugera Ion Lăncrănjan în vehementul său articol. După atîta efort de poleială franțuzească a dezbaterilor critice, vorba lui Eugen Lovinescu, la cea mai mică iritare nu se vede cu ochiul liber decît neaoșa noastră aramă strămoșească. Prețiozitatea critică ascunde cel mai

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 6-a

Semnificații umaniste

Afirmația mea din **Rațiunea dominantă** că apartenența la cultura și spiritualitatea răsăriteană a fost pentru români un factor de apărare a identității lor naționale, a fost calificată de un critic clujean drept „reluarea unei nefericite teze". Nu e adevărat. Un nou prilej pentru respingerea credinței naive că, înglobați civilizației catolice a Europei Centrale, românii ar fi rămas la fel de autentici, dar ar fi propășit incomparabil mai mult decît în formula „Bizanț după Bizanț", un nou argument împotriva acestei grăbite idei mi-l oferă cartea recentă a lui Mihail Diaconescu, **Marele cintec**, povestirea captivantă a vieții și faptei lui Ioan Căianu-Valachus de la Șumuleu, cărturar român transilvănean, remarcabil umanist atestat în cimpul artei baroce.

Țărănușul dintr-un sat de lîngă Cluj, trecut prin învățătura cîtorva școli și prezent după trei veacuri în două culturi ale Europei Centrale, a avut de la viață mai mult decît tovarășii lui de joacă valahi cărora orînduirea timpului le făgăduia cel mai mult condiția de iobagi cinstiți, muncitori și foarte săraci, tocmai pentru că erau români și ortodocși. Intrat în comunitatea universală obîăduită de Papa, Ioan Căianu-Valachus a învățat carte înaltă latinească, a ocupat un loc însemnat în clasa de sus a Transilvaniei vremii sale, a fost primit în palate de nemeși, i s-a îngăduit să gîndească și să scrie ; dascăli

Virgil Cândea

Continuare în pag. a 6-a

În amintirea de neșters a poetului A. E. Baconski

RESPIRĂRI

Ce mîndră poate să fie limba română de un bărbat care, cu atîta greutate și atîția cai morți sub șea a descălecat-o de sub sinea sentimentelor sale.

Domn fără tron, boier fără pogoane, A. E. Baconski și-a făcut platoșă de cavaler rătăcitor ca să nu se vadă sub dinsa lacrima lungă care a fost în căutarea unui ochi care s-o plîngă.

Poet al țării, se sulemenea cu Străinezia din dor de a se spăla, regăsindu-și obrazul din copilărie.

Se îngheța pe sine însuși, refuzîndu-și sărutul tocmai pentru că era cel mai apt dintre noi toți pentru aceasta.

N-a fost iubit, pentru că iubea prea mult.

Școliții lui erau școliții ifosului lui de gheață, iar nu a inimii lui de viață.

Nichita Stănescu

Continuare în pag. a 6-a

● In pagina a 2-a : ● Cronica literară : ● ION GHEORGHE : «ELEGII POLITICE» ● EUGEN JEBELEANU : «ARMA SECRETĂ». Semnează Dan Alexandru Condeescu și Valentin F. Mihăescu ● Cartea de debut de Voicu Bugariu ● Revista revistelor.

ESEU

Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești (I)

Extrema reticență manifestată îndelung timp cu privire la existența impulsului revelator spre fantastic — un impuls în măsură a imprima fenomenului o linie de dezvoltare realmente distinctă frapantă prin caracteristicile ei de esență —, iată una din chestiunile ce mai obsedează încă spiritul critic românesc actual și asupra căreia sîntem, deci, înclinați să zăbovim ori de cîte ori intră în discuție ansamblul marilor structuri epico-narative proprii prozei românești. Este de la sine înțeles că tentația apare și mai puternică în situații precum cea de față, cînd în centrul atenției stă intenția expresă de a arăta „pe viu" cum anume se petrec faptele delimitînd aria de observație la domeniul „prozei scurte" nuvela, povestirea și schița. Să spunem astfel, cauza-cauzelor, ca în atitea alte împrejurări, ține de ceea ce s-ar putea numi încrederea obedientă, adică neînsoțită de simț desociativ, capabil a surprinde elementul diferențiator, acordată definițiilor socotite etalor, propuse de așa-zisele prototipuri eterne ale genului, așa cum acesta s-a impus cu extraordinară strălucire mai ales în literaturile germană, engleză, nord-americană, rusă și franceză. Prin urmare, cum vom sugera și pe parcursul analizei, nu se pune nici o clipă problema de a nega sau subaprecia contactul și efectele lui catalizatoare cu asemenea modele. Însă, ceea ce s-a refuzat în bună măsură percepției critice ține de adevărul că, nu de puține ori, marea proză românească — și în acest context, al fantasticului — valorifică „lecția" prozei universale de așa manieră încît structurile ei narative se arată frecvent refractare la ideea de a se conforma întru totul rigorilor impuse de respectivul concept, înțeles și acceptat ca atare, adică prin raportarea lui directă, oarecum exclusivistă, la experiența literaturilor amintite. Fenomenul atît de specific așa-numitelor literaturi tinere, cu mare acuitate sesizat de estetica contemporană, anume, acela animat în substanța lui originară de dinamica infidelității creatoare — și nu ostentative ! — în raporturile cu „legislația" literară consacrată, cunoaște, așadar, forme de afirmare dintre cele mai pregnante. De altminteri, situația nu tre-

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 3-a

cronica literară

ION GHEORGHE: «Elegii politice»

Elegii politice este cartea unei viziuni țărănești proiectate la dimensiuni cosmice, unde, din durere, bocet și minie, se întrupează elegia crîncenă a prăbușirii lumii satului în universul contemporan, un volum de 225 de pagini și 80 de poeme ce va stîrni furtuni estetice asemeni poeziei argheziene și va avea ecoul versurilor lui Goga, carte cum nu s-a mai scris în literatura noastră și care-l așează definitiv pe Ion Gheorghe printre cei cîțiva scriitori de astăzi cu numele cărora se va numi această epocă literară a sfîrșitului de veac XX în cultura română. Chezășie a libertății artistului în socialism, **Elegii politice** este opera unui adevărat poet pătruns de spiritul revoluționar al partidului, care — el însuși fiu de țăran și rămas țăran cu toate studiile umaniste — își asumă în numele conștiinței scriitorului și al datoriei față de patrie, drama țăranului român într-o structură socială industrială și tehnicistă („Poetul este ochiul însuși, ancestral, / Cețosul, rătăcitul, animalicul / Ochi din ceafă, al ființii : / Ce vede el nu-i o părere, / El prevede — adică zărește / Cu mii de ani mai înainte / Și plînge viitorul, / Dinspre trecut..“ **Poetul național**) și scrie, indiferent de discutabilitatea unor idei, o poezie excepțională prin forța viziunii și a limbajului, născute din grație suavă și imprecație dură, de sorginte munteană, topite în culorile halucinante ale mirajelor cîmpiei ialomițene peste care curge sticlos soarele necruțător al Bărăganului. Poezie atroce a unui poet din stirpea rară a profeților dreptății și a martirilor adevărului, amintind de un Antim Ivireanu, cartea lui Ion Gheorghe nu se recomandă spre lectură sensibilităților prea delicate, domnișoarelor pudice, rafinaților curajului aluziv și echivoc, snobilor sterili ai estetizărilor subțiri, poetașilor protestatarzi de operetă, tiraj și succes ieftin, criticilor ce la Paris învață, maeștrilor vorbelor goale, optimiștilor de conjunctură, impostorilor, conformiștilor, profitorilor culturali și sociali etc. În schimb, ea va fi citită pînă la capăt de iubitorii de poezie și adevăr, pentru care a fost scrisă și unde fiecare, de la cititorul obișnuit la criticul pretențios, va găsi ce caută : intensitatea trăirii artistice, consistența operei („Sîntem ceea ce-nțelegem noi din viață, / Pe cît pricepem, pe atîta merităm“, **De laudă**) și sacrificiul poetului („De mult e pregătit un munte — / Iar predica tot se va ține“, **Pasărea focului**). Ion Gheorghe este, poate, artistul exemplar al timpului nostru, fiind alături de Ion Lăncrănjan, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Augustin Buzura, unul dintre cei mai autentici scriitori produși de transformările sociale românești din ultimele decenii, angajat total în dialectica revoluției și în realitatea ei dramatică : „Se spune că Abatorul deschide ecluzele / De zoaie și puroiuri de vite ; / Se spune că tăbăcăria, că topitoria / De cinepă, spinteca pîlminii și pute. / Desigur, nici-un secretar de partid / N-are vilă pe-aproape. Nici un / Director general n-are apartament / Pe lîngă fluviul de aer împuit ; / Nici un consilier, nici un șef de cabinet / Nu și-a legat numele, viața și munca / Și procreația de-o casă bătută / De vînturile puturoase. /.../ O fabrică / De filtre și-ntinerirea aerului / N-au făcut. Cei mai mulți / Sînt veniți de la țară — / Mai trăiesc din aerul natal, nestricat. / Inși cu multă răbdare. Pe măsura / Numelui cartierului, ce se trage / De la un neam de oameni demni / Și nedespiți de zei, din generație-n generație. /.../ Dar eu sînt poet în Partidul Comunist / Și vreau să-mi îndeplinesc îndatoririle“ **(Cartier)**.

Aparent, scriitor de expresie socială și țărănească („Trebuie să i se ia țăranului. Mai cu seamă / Ce-ar putea el scoate de pe palma de pămînt, / Pe care-și viețuiește agonia. / Pentru puritatea lungilor abstracțiuni de împrumut“) în esență poet abisal al etnosului („Țăranii se-nălzesc pe-o parte / Iar pe alta-și bagă gerul botul / În burta lor ; le linge sîngele, ca fiara — / Într-un codru nevăzut își fac ei focul / Încercînd să supraviețuiască.“ **Înghețul**), Ion Gheorghe a fost încadrat de critica pedantă într-o tipologie neopoporanistă, de poet „bogomilic“ opunînd satul orașului. Ajunge însă a-i citi cartea pentru a vedea nu numai cum forța talentului său sparge tiparele pre-judecăților, ci și distanța dintre conștiința literaturii semănătoriste, atentă la mutațiile **psihologiei individuale** a țăranului ademenit de oraș (cît de tentaculare erau oare tîrgurile de la începutul secolului ?; acționa atunci, de fapt, presentimentul tulbure al primejdiei potențiale ? !) și **dimensiunea existențială** a mutațiilor unei clase condamnate la pieire socială în cataclismele istoriei („În zdrobitoare zdrobiți ; în teascuri / Se tesculesc țăranii — / Cele mai vechi fructe ale acestei vieți / De oameni ; / În presa de ulei călcați, bătuți în piuă : / Pe vrană curge sudoarea, băutura / Crîncenă ; sîngele băutură bineCuvîntată / Și snaga lucrătorului de pămînt — / Soumeză ceea ce se stoarce, gîlgîie / Vijelios-efervescență milenară / În cada colectoare : / Sînge, sudoare, elixir, / Extracție mirabilă, de clasă) al cărei fiu devine constient tragicul poet al pătimirii ei („Atîta / Durere și tristețe numai țăranul poate petrece“). Gestul său are însă motivații mult mai adînci decît opoziția sentimentală între frumusețea unei lumi idilice și brutalitatea vieții moderne : el este strigătul poetului „de profundis“ întru salvarea valorilor unei civilizații arhaice, a însăși ființei etnice românești („Tot timpul / Undeva, ceva se rupe, se desparte. Zeii / Preschimbîndu-se-n țărani aliază și sudează / În întrecere cu ceea ce tot timpul undeva / Ceva se rupe, se scufundă. / Plutele pămîntului cu patria pe ele / Vin din Atlantida către Atlantida.“), amenințate nu de oraș și civilizația citadino-proletară, ci de asediul monstruos al unei tehnici oarbe în fața existenței umane și care, scăpată de sub controlul rațiunii, își distruge demonic creatorul : „Calcă roata de gumă și aer satanic; / Botul de monstru lovește, trintește, aruncă / În aer creierii omului. Sîngele se tăvălește. / Cîngile trag intestinele omului pe șosea / Precum corbii pe cîmpul de luptă. // Mașinile-l nimicesc. / În fiecare zi le văd pe la răscruci de piatră / Mușcînd apocaliptic, una din alta / Grămezi de cioburi în sînge, / În umorile celor striviți fără noimă.“ Dar **Elegii politice** nu este numai cartea curajoasă a unei dezbateri etice fără egal, ci o carte densă de poezie copleșitoare, de care citarea fragmentară nu poate da seamă.

Poet al elementelor, pătruns de o viziune panteistă, căutător de masivități agreste, cioplind uneori arabescuri în stinci bolovănoase, atras în egală măsură de plasticitate și monumental, Ion Gheorghe scrie o poezie barocă în sensul acelei „terribilità“ de amurg al titanilor, străbătută de reveria pămîntului și a focului. Prin notația crudă a limbajului naturalist și prin deformarea brutală a lumii, vizînd blagian absolutul, ultima sa carte îl înscrie pe Ion Gheorghe în linia **expresionismului social** autohton, ilustrat de H. Bonciu, Aron Cotruș și T. Arghezi. Intensitatea expresivă a tragismului unei clase sau mai mult, al unei întregi structuri mentale de popor trăitor în ritmuri biologice arhaice și în ademărul unor valori umane ancestrale **(Simulacre,** se numește un poem) în care timpul coincidea cu durata ființei („Ce era timp era spațiu de-a dreptul / Ce era spațiu era timp fără îndoială.“ **Timp de camion**) dînd vieții țăranului dimensiuni mitice, conferă rostirii poetice un caracter oracular și apocaliptic, de Logos pedepsitor al suferinței țărănești, supunînd prin „urîțenia“ imaginilor, prezentul vinovat unei terapeutici sufletești. Esența „programului“ poetic este, astfel, expresionistă (S. Friedlaender) venind din estetica baudelairiană a urîtului prin Arghezi. Atîta violență a limbajului născut de o „fantezie dictatorială“ (în termenii lui H. Friedrich), în care lumea apare desfigurată de tirania eului poetic (liniile realității sînt înlocuite de tuse sufletești distorsionante) ; acea demonizare expresionistă a imagisticii unde cosmosul e stăpînit de principiul malefic al tehnicii ; atîta răzvrătire și durere manifestate prin „tropii greței“ extrași din infernul limbii (puroi, bube, otravă, mocirlă, sînge, etc.) nu am întîlnit decît în lirica argheziană. Dar în timp ce Arghezi era întîi artist, apoi poet și, în sfîrșit, răzvrătit, în această copleșitoare viziune comună, Ion Gheorghe străbate un drum invers. Pentru puritatea ascetică a acestui tip rar de poeți români, strigînd în deșertul unde s-au retras asemeni unor eremiți ai credinței sociale, infernalul se manifestă și în animalicul care corupe esența ideală a conștiinței și voința luptei omului : imaginile luxurii sexului și mîncării, unde erosul e o marfă universală dătătoare de beții ale uitării, în timp ce aspirațiile umanității s-au înecat într-un nesatiu al burții sînt viziuni poetice de o concretețe halucinantă. Pentru acești țărani ai cîmpiei mutați în metropolă, orașul are ceva de Sodomă și Gomoră. Spre deosebire însă de versurile atîtor poeți care sună arghezian (și atît), lirica lui Ion Gheorghe întîlnește în adîncime viziunea poetică argheziană, poetul rămînînd mereu el însuși în masivitatea îndărătnică a cuvintelor, care nu sînt „potrivite“ ci „bolovănite“.

Tematic, se pot disocia trei cîmpuri semantice care se întrepătrund : drama națională a țăranului ; cetatea industrială a mașinilor strivitoare ; poemele politice ale poetului răspunzător de soarta patriei. Ultimele sînt cele mai directe, amintind de intransigența eminesciană din **Scrisoarea III-a** sau **Împărat și proletar**, dar, cu tot marele lor curaj al opiniei, mărturisind o dură eliberare de „complexul tăcerii“ ce a apăsat mult literatura noastră, ele îmi par cele mai supuse efemerului, perisabilului estetic. Sprijinite pe patosul colțuros al cuvintelor, acestea sînt „articole politice poematice“, netipărite decît în cartea sa. Poetul vorbește aici despre viața obișnuită a oamenilor, uneori cu amărăciune, alteori cu mînie, adesea răscolind conștiințele, strigînd împotriva cinismului și a neomeniei, a imposturii, a falsei situații idilice, lovind cu cuvintele ca țăranul cu bulgări de pămînt, alteori ironic, simulînd moromețian uimirea în fața lucrurilor strîmbe și punînd întrebări care numesc refuzul. Sînt poeme din care nu lipsește speranța, dar ea se naște din încrîncenare și credință aspră în sensuri viitoare. Comparabilă doar cu lirica lui Adrian Păunescu, totuși nu în această poezie, găsim profunda viziune poetică care face din Ion Gheorghe un poet unic în peisajul contemporan.

Lucrînd în colosalul materiei primordiale, scriitorul e titanic și teluric **(La matcă)**, jertfindu-se prometeic și regenerîndu-se din sevele pămîntului ca Anteu, iar acesta este însuși sensul credinței sale în vitalitatea țărănească **(Emanație lirică)** de a birui complotul tehnicii insidioase **(Mașina de nivelat)**, Ion Gheorghe creează o lume a sa, deopotrivă ireală (raportată la lumea cotidiană) și reală, prin forța poeziei sale. Se naște astfel un univers fantastic, de alt tărîm, unde cetatea industrială a prins întreaga lume în angrenajele mașinilor ei nesățioase, cerînd cu cruzimea absurdă a idolilor încași sau biblici mereu alte sacrificii umane. Cîmpul semantic al orașului suferă cel mai mult distorsiunea expresionistă, limbajul abstractizîndu-se ades, ca în romanele fantast-utopice ale lui H.G. Wells, atmosfera amintind de filmele „Kammerspiel“ germane cu acea conspirație tehnocrată din **Metropolis**-ul lui Fritz Lang. Procedeul fundamental al liricii ionghеorghiene este „trans-substanțializarea“ (trecerea unei materii în altceva), manifestă la nivelul tropilor prin „comparație“ și prin situarea invariabilă a celui de-al doilea termen al comparației (metafora) în universul lingvistic al satului. Lumea capătă astfel, prin magia poetică, culori arhaice de basme și eresuri populare. Semantic, procedeul se reia în arhitectura poemului : un fapt real — aflat în genere în prima parte a construcției — este „trecut“ în esență și simbol în partea a doua. Un țăran cu miel este lovit de o mașină, iar evenimentul iscă poemul antologic al uciderii țăranului de către „machina apocaliptică“ sub privirea însingerată a animalului simbolic : „Ce-au avut mașinile personale cu țăranul / Cel desculț în bocanci cu talpă de cauciuc. / Cel ce trece pe trotuar cu miel în brațe, / Scoțîndu-i capul de ghiocel de sub haină — / După obiceiul pămîntului ? /.../ Iată-l trîntit — parcă-ar fi căzut de pe cal. / Parcă l-a luat taurul în coarne, / Parcă s-ar fi ruot creanga mărului / Cu el ; iată-l îmbrincit, de parcă / S-a împiedicat cu sacul în circă — / Iată-l ținînd mielul la piept, / De parcă l-au călcat năvălitorii.“ **(Țăranul cu miel)**.

Rareori însă „tehnicul“ atacă direct, el se insinuează în biologicul care, iradiat, va naște peste timp monstri metalici **(Radar)**. E o zodie a cancerului tehnicii ce roade sufletul omului („O grijă fără tel ne bîntuie /.../ Bocetul tehnologic le dă o ială / Fără origini“, **Uzina de bocete**). Ceea ce la Blaga era metafizic, la Ion Gheorghe devine terifiant de concret **(Ielicea)**. O boală interioară atacă din adînc materia, ispitind Natura Mumă cu forme monstruoase. Tragicul la el este net, fără nuanțe, ca lumina dură a sudului, poetul nu plînge ci strigă, lumea lui nu se destramă, ci se prăbușește într-un cataclism brutal. Satul său nu a avut timp să fie absorbit de civilizația urbană, ci a fost înghițit de vremurile ce nu aveau timp să aștepte. Cu balaurul timpului modern se luptă Ion Gheorghe spre a salva sufletele noastre țărănești, uneori trecînd și dincolo de limitele poeticului (în **Apă de castraveți**, de pildă).

Ion Gheorghe face parte dintr-o generație artistică de valoare, născută în deceniul 1935—1945 sub semnul saturnian al războiului („Generația lui Saturn“ ?), formată din personalități puternice și distincte, cu care fiecare nouă întîlnire dă bucuria gîndului că, vorba cronicarului, nasc și la noi poeți, mari poeți.

Dan Alexandru Condeescu

EUGEN JEBELEANU: «Arma secretă»

În cele douăzeci și ceva de rînduri pe care le dedică poeziei tînărului, pe atunci, Eugen Jebeleanu, în a sa **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, G. Călinescu caracterizează astfel volumul **Inimi sub săbii** (1934) : „Toate mijloacele barbiene spre a stîrpi liniile unei inspirații în fond descriptive sunt folosite“. Intuiția marelui critic a funcționat și în acest caz fără greș. El definea astfel, cu capacitatea rară a esențializării, cele două volume apărute pînă la acea dată (cartea de debut, **Schituri cu soare**, se tipărise la Brașov în 1929) dar trasa, totodată, evoluția viitoare a poetului. Critica de după Călinescu a reținut și a repetat neobosit barbianismul începuturilor (formulă de altfel greu de eludat la confruntarea cu textul) uitînd însă aproape total **inspirația descriptivă**. Regretabilă amnezie, căci din acest descriptivism se vor naște, mai tîrziu, poemele didactice **Bălcescu** și **În satul lui Sahia**, „răsplătite — cum notează Cornel Simionescu în tabelul cronologic de la finele antologiei alcătuite de Lucian Raicu în colecția **Biblioteca critică** — cu Premiul de Stat pe 1952“. Caracterizarea rămîne valabilă și în cazul răsunătorului și mult tradusului **Surisul Hiroshimei** (1958), admirabil definit de Jacques Gaucheron în **Europe** (citățm aceeași sursă de mai înainte) drept „un poem imens și de o urgență patetică și universală“. **Surisul Hiroshimei**, care îi aduce poetului recunoașterea unanimă și prestigiul acordat de includerea în manualele școlare — venea pe un fond de sensibilitate a publicului creat deja de teribilul eveniment, răvășind conștiințele și relevînd umanismul unei conștiințe civice. Dramatismul intens al viziunilor apocaliptice din **Surisul Hiroshimei** devine tragism devastator în **Elegie pentru floarea secerată** (1967), deznădăjduită evocare lirică. Privind retrospectiv, se evidențiază acum cele două direcții ale poeziei lui Eugen Jebeleanu : pe de o parte, civismul programatic, pe de altă parte, lirismul amintirii, polarizat în jurul temei morții, reluată obsesional, mai apoi cu efecte remarcabile în plan poetic. Cele două direcții sînt explicitate în volumul **Hanibal** (1972), carte trainică, surprinzînd, semnificativ, ciclurile **Răul pe obraz** și **Parabole civice**. Patetismul civic se convertește aici în sarcasm, iar acuitatea tragismului se domolește în melancolie și reflecție. Expresia poetică tinde spre simplificare, spre comunicare directă, atenția fiind astfel dirijată către sensuri și mai puțin spre modalități. Poetul se află acum la apogeu, însă, fără a mai reuși să atingă lirismul tragic al **Elegiei pentru floarea secerată**. Primatul sensului și esențializarea limbajului, de o luciditate sobră în **Hanibal**, se transmit, integral, și noului volum de versuri al lui Eugen Jebeleanu, melicos intitulat **Arma secretă** (Editura Albatros, 1980). Titlul este însă, desigur, o metaforă a poeziei înțeleasă deopotrivă ca acțiune, zbor al imaginației, imaculată concepție și revelație : „Lucrul acesta care este al tuturor / (dacă pot să-l prindă), / dar pe care nu-l pot face decît / mîinile din falange de cremene / Lucrul acesta care-ți cîntă, / care mușcă dacă e nevoie / care-ți ține de cald / Lupul / pasărea / mielul / respirația Invizibilului“ **(Arma secretă)**. Se observă aici, ca de altfel în întregul volum, acea discursivitate transparentă, descriptivismul intuit de Călinescu, căruia i se alătură acum „respirația“ sacadată, discontinuitatea ce-l amintește vag pe Bacovia din **Stanțe și versete**. Mai clară decît în volumele anterioare este tentația poeziei „cu poantă“ ce reușește — atunci cînd reușește — să devieze brusc sensurile poemului, obligînd cititorul la o reevaluare mentală și la traducerea sugestiei poetice în limbaj logic : „Este o Himeră care se naște din ploaie. / Ploaia este invizibilă / Himera are o față întoarsă, / cu pletele lungi. / Coada Himerei se iscă opalină / dintr-o părere oribilă / Încă de la naștere am fost izbit de ea / Întuneric și lumină cenușie / Uneori încerc să ocolesc / coada / să văd fața Himerei : / Atunci, ploaia se întețește / și-mi dau seama că teribila / se scutură de ploaie și de ris / Himera citește ultimele știri“ **(Himeră)**. Puțin lirism aici, dar, în compensație, mult adevăr. O noutate în poezia lui Eugen Jebeleanu (dacă nu mă înșel în privința ineditului) este cultivarea unui soi de **umor** scrîșnit, la granița dintre ris și spaimă, dintre demnitate și umilință: „Am două urechi de care nu mă pot trage / de o dată decît cel mult doi / În somn, de obicei, dorm pe una, / cealaltă-i candelă // Însă oricînd pot fi trezit / ca să dau seama / de ce dorm — sau ca să mi se spună / să dorm ca să dau seama / — Apropiați-vă, dar nu — precum altădată — deodată citeva sute, / Și strîngeți-mi urechea, dar numai una / Cealaltă arde“ **(Urechile)**. Remarcabilă mi se pare economia mijloacelor poetice (atunci cînd nu devine modicitate), întregul poem citat construindu-se în jurul cuvîntului **candelă**, a cărui absență ar nărui întregul edificiu. De unde se vede, încă o dată, că în poezie nimic nu poate fi întîmplător, nimic nu poate fi schimbat sau înlocuit. Tema dominantă în **Arma secretă** este cea a morții. Din acest punct de vedere — dar numai așa — se pot constata înrudiri între poezia lui Eugen Jebeleanu și cea a unui mare poet contemporan, Mihai Beniuc. Sfidată ironic („Să ai mereu tot mai puțin / e lucrul cel mai bun / Tot mai puține zile și / tot mai puțin tutun“), resimțită acut („Și o povară-i fiecare zi / Te doare ceea ce-ți face plăcere, / și ce se înalță — scurmă pămîntul. / Aștepți să treacă fiecare zi / Ca o durere — și să se sfîrșească / Somnul e un sac legat la gură; visul / e ceea ce a fost și nu mai poate / să fie niciodată ; fiece copil este / o lacrimă care atîrnă / și-n care te răsfringi știind prea bine / că o să fie asemeni ție-odată...“) spaima de moarte invadează ființa lirică și-i prilejuiește poetului un poem antologic, o viziune excepțională prin limpezime, a „marii treceri“ : „Fără nici un chin, fără nici un chin — / O sfîrșeală doar. Și chiar aceea / nu mai era a mea, cîteva / crengi lichide dintr-un fost stejar / al unei uitate fotografii decolorate / Una se chemase așa, alta se chemase alt fel / și stejarul era acum un fel de apă / un fel de mare de clape / și fiecare clapă era o sapă transparentă / și fiecare buză / de apă murmura indiferență : sapa și lopata // Și mai auzii două foi șoptind : / Uite moare tata“ **(Cum am murit)**.

Un aspect interesant al poeziilor din volum, care probează existența unui fenomen mai general în lirica românească, îl constituie ceea ce aș numi „influența inversă“. De regulă, generațiile tinere sînt influențate, firesc, de poezia generațiilor anterioare. Există însă și acțiunea reciprocă, aparent ciudată, dar dovedind, în fond, cît de arbitrară este compartimentarea „pe grade și contigente“. Iată, spre exemplu, la Eugen Jebeleanu, ceva din limbajul poeziei lui Mircea Dinescu și din atitudinea cuprinsă în ea, mult mai radicale aici : „Dar noi nu ne mai dăm seama de nimic / noi care psalmodiem (pentru cine ?) / O femeie a zburat de la al optulea etaj / de ce ? uite-așa / Avea doi copii, îi mai are... / Însă ei pe ea — nu / De ce ? / Ca să te întrebi. / Oh, magicianule, care înțelegi toate, / ia-ți mașina cu pneuri de garoafe / și mergi în continuare / S-ar putea să ajungi departe / Eu trebuie să rămîn pe loc / cu ochii deschiși / Și, uite îmi alunecă pe cămașă lacrimi motorizate / Lacrimile celor care nu se mai mișcă“ **(Nepotriviri)**.

Evocat în registru tragic în **Elegie pentru floarea secerată**, erosul capătă în **Arma secretă** accente grotești, lăsînd să se bănuiască, sub masca iubirii, timpul vorace. Sîntem departe de sublima armonie din mai vechiul și memorabilul poem **Aur și argint**. Acum, liniile sînt tulburate și simțurile dereglate. „Îi căzuseră dinții. Era încă frumoasă / Avea șolduri de golfuri, se clătina albastră. / Nu avea nici o vină. Mergea drept înainte / și-mi spuse că mai are încă un ultim dinte / Era atît de caldă, atîta de fierbinte / și-am spus : Iată zeița ce, sigur, nu mă minte !“ **(Venus XX)**.

După patetismul poemelor din deceniul șase și tragismul **Elegiei pentru floarea secerată** (parțial regăsit în **Răul pe obraz**), poezia lui Eugen Jebeleanu din **Arma secretă** pare a trece printr-o zonă de calm. Este impresia de ansamblu pe care o dă lectura volumului. Dar, la un poet prestigios, și acalmia poate naște poezie.

Valentin F. Mihăescu

Ploaia de culori

Urmare din pag. 1

ciproc, astfel am putut fi prezent, la trecerea oștirii românești peste Dunăre și cît m-am întristat văzîndu-i pe bunii mei cu coase, topoare și furci, porniți să judece pe cei nejudecați, dar cît de bine m-am simțit mai apoi cînd un popor de cai superbi cu boturile în sănii mîncau liniște, așteptînd să ducă faima prin toate satele și cît de mult m-a tulburat acel complicat om desculț ce-și lăsase toporul pe pian și gusta o clipă necunoscută. Dar pe vocea tunătoare a meșterului Piliuță, pe ultimele ei vibrații au început să curgă flori ca-n vis, despre care nu știi dacă ele sînt mai albe sau vasul și aerul ce le poartă și tocmai cînd mirarea mea mă purta prin ploaia cea mai lentă de culori, deci și mai sigură, tocmai atunci am avut impresia că ochiul artistului m-a descoperit și pe mine și fără cuvînt m-a privit, sever mai întîi, apoi blînd dar în așa fel că nu l-am mai uitat niciodată, cum nu-l va uita nici o privire care a privit lucrarea lui cu ochi buni.

Marelui pictor la sărbătoarea adunării lui din timpuri îndepărtate și pînă azi nu putem (din grabă și neștiință) decît să-i urăm sănătate și să ne întîlnim și la sfîrșitul mileniului viitor.

CARTEA DE DEBUT

A privi cu răbdare lumea

Prin 1975, pe cînd lucram în secția de proză a „Luceafărului“, mi-au atras atenția cîteva texte trimise de un autor din Timișoara : Marian Drumur. Aveau ceva deosebit, dar nu într-un fel bătător la ochi, ci într-un mod difuz, greu de exprimat prin vreuna dintre formulele critice aflate la îndemînă. Am propus, atunci, o proză a lui Marian Drumur spre publicare, fără să am în minte o motivație prea bine articulată. Dar cînd am fost solicitat să scriu o scurtă prezentare a debutului, am fost silit să-mi argumentez în mod clar preferința, în primul rînd pentru mine însumi. Desigur, cuvîntul de sprijin, care a apărut împreună cu proza de debut, avea o anume generozitate convențională. Spiritul său mi-a rămas însă în memorie.

Marian Drumur face parte din categoria puțin numeroasă a autorilor de literatură care nu arată în nici un fel că ar fi obsedați de propriul lor sine și care manifestă, în schimb, o disponibilitate constantă pentru observarea răbdătoare a lumii obiective. Povestirile sale *) au personaje și conflicte lipsite de spectaculozitate. Ele surprind o lume dominată de mecanismele elementare ale supraviețuirii sociale, o lume în care locurile comune ale limbajului și ale comportamentului nu sînt decît rareori contrazise.

La prima vedere, s-ar zice că tablourile din **Omul dublu** sînt acoperite de un praf fin, care le dă uniforma culoare cenușie a banalului. Dar nu este așa. Cu o instinctivă știință a amănuntelor, autorul reușește de cele mai multe ori să facă din personajele sale apariții semnificative, care se desprind din masa „oamenilor de pe stradă“, a celor despre care nu deținem nici o informație individualizatoare, pentru a dovedi că sînt capabile de viață literară. Pe măsură ce înaintăm în lectură, redescoperim adevărul simplu că nu doar cei capabili de expresivitate evidentă sînt caracteristici pentru natura umană, că, dimpotrivă, ființele cu existențe estompate sînt adesea mai interesante decît acelea care, din diverse motive, trăiesc ca și cum vietile li s-ar desfășura pe o scenă, unde totul trebuie teatralizat, îngroșat.

Marian Drumur construiește mici întîmplări ce se petrec de preferință în mediul muncitoresc, adunînd, cu seninătatea celui pornit să străbată un drum lung, fișe asupra unor existențe obișnuite, folosind, de obicei, stilul notației obiective, dar exprimînd, în mod intermitent, totdeauna cu sobrietate, și intuiții de psiholog. Semnificativă este, de pildă, povestirea intitulată **Vechea lege a Chinei**, unde sînt schițate întîlnirea și apoi iubirea fugară dintre doi tineri ale căror existențe se resping. Dar nu mai este vorba, ca în vechile ilustrări ale temei, despre o incompatibilitate provenită din nepotrivire socială, ci despre o neputință psihică. Tînărul se arată prea rezervat, prea timid, prea interiorizat, iar fata, obișnuită cu spontaneitățile moderne, îl găsește banal și-l părăsește. Nimic nu arată că tînărul ar suferi prea mult. Dar naratorul notează : „Se îmbrăcă și ieși în stradă. Pe asfalt zăcea o vrabie, lovită de o mașină, cu gheruțele chircite, un ghemotoc de pene și sînge“. Un calm neașteptat, de oameni care fac zi de zi efort fizic, au personajele din povestirea intitulată **De la Brasta la „Albina“**. Citiva muncitori pleacă după terminarea lucrului să bea o bere, undeva în afara orașului. Cel care îi aduce cu mașina le joacă o farsă și îi lasă acolo. Dar cei rămași nu se supără prea tare. „Duduitul unui motor ne-a făcut pe amîndoi să ne întoarcem : venea un tractor cu remorcă, și tractoristul a oprit la semnele noastre. Mergea în direcția care ne interesa și ne-a luat. În remorcă, trîntiți pe niște saci, totul a început să pară simplu. M-am întins pe spate și priveam depănarea crengilor, stîlpilor, păsări și nori ; mă zdruncina prea tare. M-am ridicat și am privit în lungul autostrăzii orașului care se apropia repede, cucerit“.

Alături de pătrundere psihologică, naratorul din **Omul dublu** arată și simț al umorului. În **O zi calitativă și cantitativă** aflăm dialoguri de tip caragialesc, savuroase, ce sugerează trăiri derizorii : „— Nea Ștefane, dă-mi o țigară, te rog ! — O iei așa de dimineață ? — Lasă-mă, că m-am ambalat. Uite, poftim patruzeci de bani“ Personajele vorbesc în locuri comune, cîteva nuanțe lasă să se întrevadă că acest fapt nu le împiedică defel să se simtă foarte bine, ba chiar dimpotrivă.

Atmosfera volumului este unificată de intervențiile naratorului, mai apăsate în prozele scrise la persoana întîi, dar prezente cu discreție și în textele scrise în manieră obiectivă. Sînt intervenții foarte reținute, care nu încearcă niciodată să impună considerații socante, dar care atrag printr-o filozofie a obișnuitului, printr-o înțelepciune ce se sprijină pe intuiția că fericirea nu poate să fie decît banală.

Este bine ca Marian Drumur să mediteze, totuși, la faptul că, pentru a merita un loc în literatură, faptele și oamenii trebuie să suporte o operație de intensificare, care să-i scoată din masa nesemnificativului. Lipsa acestei operații este primejdia latentă care amenință literatura sa, atingînd cîteva dintre povestirile **Omului dublu**.

Voicu Bugariu

*) **Marian Drumur : „Omul dublu“, Povestiri, Editura „Cartea Românească“, 1980.**

REVISTA REVISTELOR

Viața Românească

REVISTĂ EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR

VIAȚA ROMÂNEASCĂ NR. 11, 1980

● Prima parte a sumarului din acest număr al „Vietii Românești“ (cel mai recent apărut !) este dedicată centenarului Mihail Sadoveanu : **Precursorii lui Sadoveanu** de Iorgu Iordan, **Meditații despre atingere** de Const. Ciopraga, **Mihail Sadoveanu : arta evocării** de Ion Maxim, **Mirările domnului de Marenne** de Al. Săndulescu. Aceluiași context aparține și scrisoarea inedită cuprinzînd o seamă de date instructive cu privire la momentul despărțirii lui Nicolae Iorga de redacția „Semănătorului“), trimisă de marele scriitorului St. O. Iosif. Din foarte percutantul interviu cu Nichita Stănescu realizat de Constantin Vișan, spicuim următoarele două fragmente : primul se referă la „dilema“ **poezie abstractă — poezie concretă.** („Imoărtirea în poezie concretă și poezie abstractă mie mi se pare un pic depășită sau în nici un caz operantă, pentru a înțelege cîte ceva din fenomenul poetic contemporan. Noi nu avem ceea ce se numește o poezie abstractă, înțelegînd noțiunea de abstract ca o dozare a proporțiilor, ca un raport între cantități. Ori poezia, prin natura ei, este prin excelență calitativă și nimic nu poartă amprenta calității mai puternic întipărită la ei decît fenomenul concret. S-a confundat adeseori calitatea cu abstracțiunea“) și al doilea la raportul **știință — poezie.** („Eu cred că e prea mult spus a include știința în poezie, poezia însăși fiind dintr-un anumit punct de vedere și știință, iar știința, din alt punct de vedere, fiind la rîndul ei și poezie, pentru că nu există o știință moartă. Capacitatea umană de a pătrunde realul se face prin diferite canale. Uneori poezia mi se pare a fi un canal la fel de puternic ca cel al științelor, de obicei, noi le zicem științe abstracte, iarăși, denumirea este mult prea largă și un pic confuză, un pic nedidactică, nedefinitorie pentru obiectul ca atare al științei, dar, hai să-i spunem literaturii știință morală, pentru că zona estetică trebuie înțeleasă (am mai spus-o în nenumărate rînduri și am spus-o ca un profesor, ca un învățător de școală primară, pentru că ideea trebuie să fie a tuturor și ea pluteste și este de fapt a tuturor și, nu este o noutate, aici nu originalitatea ideii este importantă, cît puterea ei de a fi trăită) estetica este, de fapt, forma împlinită a eticii. Adică frumosul este forma cea mai înaltă a ideii de morală. Moralitatea se exprimă cel mai puternic și cel mai desăvîrșit în ideea de frumos“. **Scrieri despre logică (III)**, text de inefabilă ținută poetico-filozofică, anunță — să sperăm — o altă lucrare de inconfundabilă originalitate literară semnată de acest singular scriitor care este Constantin Noica. Pregnantelor pagini de memorialistică publicate pînă acum de Petre Stoica în „Tribuna“ și „Steaua“, li se adaugă, acum, cele consacrate lui Dimitrie Stelaru : un portret viu, riguros și inspirat dedus din fapte bogate în sensuri, acut și pasionant trăite de noul memorialist. În nota obișnuită (adică sobru dar prea... selectiv și cam monoton) sectorul de critică și de data aceasta.

LIVRES ROUMAINS, NR. 4, 1980

● Desfășurarea celui de-al XV-lea Congres mondial al istoricilor în țara noastră constituie un nimerit prilej pentru redacția publicației „Cărții românești“ de a trece în revistă (prin scurte recenzii, note, fotomontaje) producția editorială la zi în materie de cercetare istorică națională. Seria prezentărilor se deschide cu aceea consacrată monumentalei lucrări **Strămoșii românilor — Vestigii milenare de cultură și artă** de Ion Miclea și Radu Florescu. Mai sînt prezentate lucrări precum **Daco-geții în imperiul roman, Sciții agatîrși pe teritoriul României, Urbanismul Daciei Romane, Inscripțiile Daciei Romane, Autohtonii în Dacia** ș.a. În legătură cu Congresul mondial al istoricilor, revista publică o suită de scurte și interesante convorbiri cu o seamă de participanți din România și de peste hotare. Aceluiași context problematic aparține și interviul dr. Adrian Rădulescu, directorul Muzeului de istorie națională și de arheologie Constanța, inteligent redactat de Aurora Fabritius. Profesor doctor Adrian Daicoviciu acordă un semnificativ interviu cu prilejul sărbătorii a 2050 de ani de la înființarea statului dac centralizat și independent.

Bogat și instructiv sectorul acordat vieții literare și artistice, unde sînt inserate numeroase note cu privire la procesul editorial, recenzii, interviuri, liste bibliografice etc. Centenarul Sadoveanu este marcat printr-un concentrat și subtil eseu semnat de Paul Dugneanu ; Dantel Dumitriu semnează un portret despre Victor Eftimiu (1868—1972) ; rubrica **Scriitori români de azi** îi are în atenție pe **Adrian Marino** (Hristu Cândroveanu) și **Mircea Horia Simionescu** (Laurentiu Ulici). Un foarte expresiv fotoreportaj Marin Preda.

Nicolae Nemțeanu

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Retipărirea gramaticii lui Ion Heliade Rădulescu

Sub îngrijirea atentă și competentă a Valeriei Guțu Romalo, conferențiar la Facultatea de limba și literatura română din București, Editura Eminescu — ale cărei inițiative de reconsiderare a moștenirii culturale sînt cu totul remarcabile — repune în circulație una dintre cele mai importante lucrări ale începuturilor culturii moderne românești, **Gramatica românească** a lui Ion Heliade Rădulescu, ieșită de sub tipar în 1828, la Sibiu*.

După însemnata contribuție a reprezentanților Școlii ardelene și contemporană cu alte acte inaugurale în istoria culturală a țărilor românești, **Gramatica** acestui entuziast al pionieratului care a fost Heliade reprezintă unul din principalele repere ale epocii luminilor în spațiul spiritual autohton, adăugîndu-se eforturilor manifeste de căutare a identității naționale, de afirmare a trăsăturilor caracteristice care trebuiau să formeze o platformă solidă pentru acțiunea politică de realizare a unirii și cîștigare a independenței ce se contura din ce în ce mai precis încă din primele decenii ale secolului trecut.

Gramatica lui Heliade n-a fost însă prima pentru limba română (autorul însuși enumeră zece gramatici „asupra limbii rumânești", între care nu se găsește și cea a lui Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, din 1757, care n-a apucat să fie tipărită), iar o caracterizare ca cea de mai sus nu poate înlătura întrebări foarte firești ale cititorului din 1981: cum se justifică și la ce mai poate servi o lucrare (de specialitate!) apărută cu mai bine de 150 de ani în urmă, astăzi, cînd școala lingvistică românească — pentru a ne limita strict la domeniul discutat — ocupă un prestigios loc în lume tocmai prin plasarea la nivelul celor mai noi teorii și metode în cercetarea limbii? Oare, dincolo de actul patriotic, pios, de reconsiderare a fundamentelor culturii naționale, poate exista și un profit imediat, concret, pentru acest cititor contemporan?

Studiul care însoțește ediția dă în bună parte un răspuns la asemenea întrebări, un răspuns adresat, desigur, mai ales specialiștilor în istoria limbii române, subliniind contribuția **Gramaticii** lui Heliade la fixarea normelor limbii literare prin comparație cu alte lucrări de același gen și rolul ei în procesul de modernizare a învățămîntului și culturii — autorul mi-

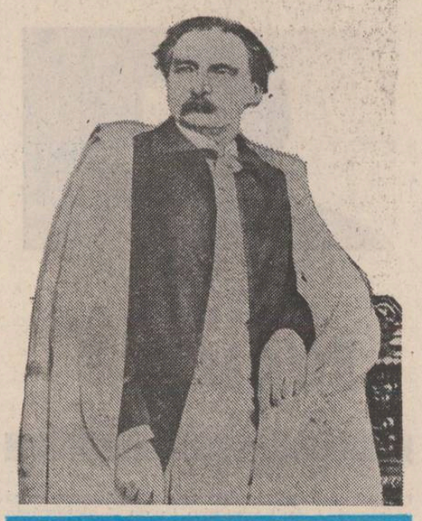

lita, se știe, pentru apropierea românei de fondul său latin, iar **Gramatica** pregătește, într-un fel, trecerea către scrierea cu litere latine —, marcînd însă și faptul că, metodologic, nu sîntem încă în prezența unei lucrări cu totul originale.

Dar semnificațiile culturale ale acestei apariții editoriale pot fi adîncite, lărgite, întărind și mai mult valoarea contemporană pe care vrem s-o revelăm. Sîntem în fața primei reeditări integrale a **Gramaticii** lui Heliade care, după edițiile succesive de pînă pe la jumătatea secolului trecut și consacrarea ei ca manual școlar, a lăsat istoriei literaturii române ca punct de referință doar o celebră „Prefață", care nu lipsește, ce-i drept, din nici o ediție Heliade, fie și pentru uz didactic. Interesul literaților pentru „Prefață" se datorește nu numai ideilor pe care le cuprinde, ci, desigur, și stilului în care a fost scrisă, stil care îl anticipează pe talentatul autor de pamflete de mai tîrziu; apariția sa în contextul larg care o determină este de folos chiar pentru adîncirea conținutului ei. „Ei! dar ce fel de carte e asta?!!! Uite-te minune!!! Aci lipsesc o grămadă de slove!" — binecunoscutul început al prefeței — se leagă direct de partea a cincea a **Gramaticii** („Pentru ortografie"), care reprezintă însăși motivarea lui. Comutarea de expresie este uimitoare și evidențiază o dată în plus multilateralitatea personalității lui Heliade. De la ironia fină cuprinzînd o subtilă satiră a conservatorismului, din „Prefață", se trece la un limbaj de rigoare logică, dar nelipsit totuși de nuanțări: „Să punem că această prejudecată împotrivindu-se tot mereu cu mare muncă (e vorba de existența mai multor litere care notau același sunet, păstrate prin tradiție, n.n.), va osteni odată și nu va mai putea răsufla; atunci fiestecare literă la noi nu ar avea decît numai unu și propriu al său sunet sau glas".

Heliade invocă mereu în „Prefață", drept criteriu pentru **Gramatica** sa, uzul lingvistic („dreptul cuvînt", „glasul sotietății", „glasul norodului") care trebuie să se oglindească atît în formularea regulilor cît și în construirea exemplelor. Consecvent acestui principiu autorul nu ezită să înlocuiască forme consacrate de gramatici anterioare (a lui Ienăchită Văcărescu, de exemplu), cu cele pe care le observă frecvente în limbajul epocii. Regula se naște din utilizare și misiunea gramaticului este aceea de a consemna întrebuințarea generalizată, pare a spune Heliade sfătuind: „învață că glasul sotietății este glasul norodului și că ea poartă și înfățoșază persoana obștii" — o idee care ar putea fi luată în seamă și astăzi, cînd gramatica normativă mai păstrează fenomene ieșite din circulație în vreme ce altele, impuse social și intrate în sistem, nu sînt normate... Cărturarul muntean înțelesese foarte bine necesitatea oglindirii în gramatică a „limbii cea vie care o învață fiii de la părinți" (și, poate, astfel se explică renunțarea la unele forme folosite în gramatica lui Ienăchită Văcărescu, cu tot respectul pe care-l poartă înaintașului său), fără să nege în același timp trebuința ca „o academie de cîtiva bărbați" să actioneze pentru ca „să se desăvîrșească limba și mai bine și ca să se hotărască odată cum să rămîie termenii cei noi".

Remarcabilă este atitudinea lui Heliade în privința neologismelor, exprimată de asemenea pe larg în „Prefață". Suflul înnoitor al epocii avea repercusiuni imediate în vocabular, întîlnind în același timp, tot în acest domeniu, rezistențe firești după un secol de influență grecească. Opțiunea lui Heliade este fără echivoc în favoarea surselor latine și romanice, potrivite spiritului limbii române, iar exemplele, ca și limbajul însuși al **Gramaticii**, puternic romanizat și pe înțelesul chiar al cititorului de azi, dovedesc punerea în practică a principiului afirmat clar în „Prefață": „Noi nu ne împrumutăm ci luăm cu îndrăzneală de la maica noastră moștenire și de la surorile noastre ce ni se cuvine", cu atenuarea cuvenită — dovadă a lucidității omului de cultură atent la uz! — „Trebuie să luăm numai acelea ce ne trebuie și de acolo de unde trebuie și cum trebuie". Idei de mare actualitate!

Lingviștii au identificat modelul **Gramaticii** lui Heliade în gramaticile franceze ale lui Condillac și Le Tellier, scoțînd în același timp în evidență originalitatea prezentării structurii limbii române în lucrarea profesorului de la „Sf. Sava" față de lucrări similare, ca ale lui I. Văcărescu sau I. Golescu. Existența unor surse teoretice dovedite nu ne poate însă împiedica să remarcăm valabilitatea contemporană (de-a dreptul surprinzătoare!), a unor idei, lui Heliade revenindu-i cel puțin meritul de a le fi introdus. Astfel, diferențierea unor tipuri deosebite de comunicare în raport cu substanța actului comunicativ (de unde: pantomima, vorbirea și scrierea) sau studierea raporturilor dintre vorbire și scriere, în primul capitol, „Ce este gramatica și în cîte se împarte?" sau analiza relației dintre sunet și literă, din capitolul „Ce este ortografia?", pot fi privite ca reale abordări semiotice, încercări de interpretare a funcționalității semnului. Pentru cineva care și-ar putea exprima îndoiala asupra unei astfel de afirmații — însoțită, eventual, de un zîmbet — credem că următorul citat este suficient: „Dintr-acestea dară vedem că în grămatică învățăm să cunoaștem zicerile, apoi să le întrebuințăm, pă urmă să ne gîndim asupra lor, și în sfîrșit să le scrim..."

Nu putem încheia aceste scurte notații în legătură cu o reeditare pe care o considerăm un adevărat act de cultură fără a sublinia încă o dată contribuția editoarei: studiul care însoțește **Gramatica** (137 de pagini) este atît de complet încît cu greu am putut selectiona cele cîteva idei de mai sus, care să nu-și găsească un corespondent în conținutul său.

Cezar Tabarcea

*) **Gramatică românească**, de Ion Heliade Rădulescu. Ediție și studiu de Valeria Guțu Romalo, text în facsimil și transliterat. Editura Eminescu, 1980, 560 p.

negoiță irimie

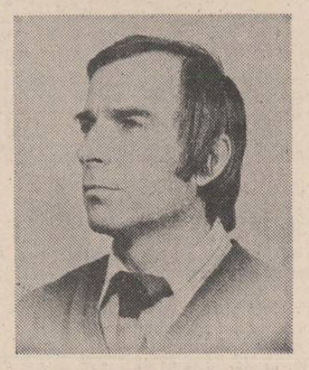

Iarnă în Transilvania

Ning sunete peste cuvinte
Ca într-un vers tradițional ;
Dar cine-și mai aduce-aminte
Care e prețul unui cal ?

În Transilvania e iarnă,
Căciula — parcă e o casă,
Și cine oare se întoarnă
Prin ger și noapte și nu-i pasă ?

Țiuie liniștea-n statui
Că poți fura din cer un clopot,
Dar pîn-ajungi ca să mă sui
Ziua mă sperie c-un hohot.

E-o liniște ca-n biblioteci,
Prin circiumi se mai cere-un rînd,
Eu trec prin noapte galopînd
Peste-acest secol douăzeci.

Și peste mine ning cuvinte
Ca într-un vers tradițional,
Și nimeni nu-și aduce-aminte
Care e prețul unui cal.

Ziarul de dimineață

Tu cititorule, nu știi
Otrava plumbului fierbinte,
Cum șerpuiește-n zețării
Și cum învie în cuvinte.

Din rotative pe trotuoare
Alunecă-n tutungerii,
Și Gutenberg din somn tresare
În plumbul din tipografii.

Vom bea cafeaua în picioare

Vom bea cafeaua-n zori fierbinte,
Ca un descintec îndulcit,
Mințindu-ne ca înainte,
Gustînd ca dintr-un fruct oprit.

Vom bea cafeaua în picioare
Și vom întîrzia, pe scurt !
Vom face plajă lîngă mare
Între borcane cu iaurt.

Luna — dormind într-o gutuie
Va trage cerul peste noi ;
Vom bea cafeaua amăruie —
Ca solitudinea în doi.

Timbre rare

Tramvaie roșii-mi trec prin sînge,
Albastre rîuri prin priviri,
Sînt muntele care își frînge
Statuile în roci subțiri.

Iar am avut un vis în care
Îngălbenite manuscrise
Alunecau din munți spre mare
Trecînd prin rîuri interzise.

Și vertical ca și un țipăt
Ascuns în clopote de ceară
Îmi traversa un tren albastru
Furtunile din călimară.

Iernează fluviile-n ziare
Ca-ntr-un album dumnezeiesc ;
Să ne grăbim că-n timbre rare
Pădurile încărunțesc.

Scrisoare deschisă

Domnule Negoiță, am zis,
Ar fi cazul să scriem o carte ;
Tristețea cernelii, vezi, curge
Ca și un riu compromis.

Greierii-ți cîntă osanale-n livezi
În loc să taie în oină sare ;
Dă drumul din părul vîlvoi ca să zboare
Roiul albinelor de stup țigănesc,
Dă foc brichetei stelare, nu vezi
Cum toamna iscă în ramuri
Incendiul gutuilor dumnezeiesc ?

Abecedar

Această hartă e fierbinte
Ca un incendiu în deșert,
Că prințul nu-și aduce-aminte
Al mărilor contur incert.

El stăpînea un cer de stele
În care păsări colibri
Păreau vii steme pe drapele
Din țara lui Eulali.

Mesaje zac în propoziții
Ca niște rufe la uscat,
Ca praful din abecedarul
În podul școlilor uitat.

Dar va ploua cîndva solid
Pe-acoperișe viitoare,
Și fluturii ce dorm în timbre
Se vor trezi-n abecedare.

Totul de vînzare

Vînd gratis bani și vechi monete,
Spițe din sori de biciclete,

Bani desenați numai pe-o parte,
Un curcubeu ca semn de carte.

Vînd amintirea mea marină
Vînată-n munți pe lună plină

De fluturele Cap de mort
Pe-un selenar aeroport.

Vînd floarea unor foste cuie
Rama de fum ce-a fost și nu e.

Cedez, vă strig a treia oară,
Muzeul ploilor de vară,

Cedez în munți loc de statuie,
Luna dormind într-o gutuie,

Chiar și pegasul cu potcoave,
E totul de vînzare. Ave !

ÎN LOC DE «CRONICA EDIȚIILOR»

Hașdeu cel nedreptățit

Un caz cu totul insolit în cadrul spiritualității românești este acela al lui Bogdan Petriceicu Hasdeu. Admiratori sau denigratori, geniul nu i-a fost contestat de nimeni. Comportamentul omului în ultimii săi ani de viață, asemănător într-un anume fel cu acela al lui Lev Tolstoi, a aruncat asupra operei sale o deasă pînză de umbră care numai arareori a fost străpunsă lăsînd să răzbată, ca de după deși nouri, razele unui soare strălucitor. De fapt, de-a lungul întregii sale cariere, el a avut un comportament contorsionat, angajînd nu o dată polemici tocmai cu aceia cu care se afla pe aceeași platformă ; el s-a complăcut necontenit în postura nedreptățitului găsind în aceasta de fiecare dată noi imbolduri de a se avînta în întreprinderi dintre cele mai temerare ; el a închipuit șantiere dintre cele mai vaste cu putință, începîndu-le cu un zel de-a dreptul suprauman dar părăsindu-le ori de cîte ori o nouă „nălucă" promitea o demonstrație și mai nepomenită și mai nevisată de alții. Cu puține excepții toate operele lui sînt abia **introduceri în temă.** El a deschis atîtea galerii noi ale spiritului cîte la un loc nu au putut măcar întui, în epocă, un șir de spirite împreună. Mai mult decît cu oricui din cultura noastră lui i se potrivesc cuvintele lui Giovanni Papini cu care acesta își încheie „romanul" său **Un om sfîrșit :** „Iar dacă, după ce m-ați ascultat, veți continua să credeți — în ciuda vorbelor mele — că sînt într-adevăr un om sfîrșit, va trebui cel puțin să recunoașteți că sînt sfîrșit pentru că m-am apucat de prea multe lucruri, și că nu mai sînt nimic pentru că am vrut să fiu totul".

Toate datele biografiei omului și toate tentativele, realizările și eșecurile operei fac din Hasdeu un prototip de personaj de roman și este de presupus că dacă un Thomas Mann ar fi cunoscut **biobibliografia** acestui titan ar fi dat și alte nuanțe personajului său principal din **Doctor Faustus.**

Istoriografia literară și culturală românească a delimitat de multă vreme o **succesiune** și o **continuitate** de spirite care ori cu cine ar începe îi numește pe un Cantemir, Budai-Deleanu, Heliade, Eminescu, Odobescu, Iorga, Călinescu și încă alții, vreo cîțiva, și din care nu este niciodată exclus Hasdeu. Sînt spiritele **Renașterii** noastre, oameni care sînt în același timp și clasici, și iluminiști, și romantici, și realiști etc. Sinteza de care au fost ei capabili depășește, după umila noastră părere, maniheismul pe care se pare că-l reflectă raportul dintre sincronism și protocronism. Ei, fiind cu totii geniali, sînt, de fiecare dată, deasupra unor precepte încrîncenate de metodologie.

Polemica zilei și rica dintre biografiile **in flores** sînt doar pete de culoare pe pînza unui tablou mult mai semnificativ atît în diacronia cît și în sincronia lui specifică. De dintre ele lucrurile par contorsionate, în opoziție unele cu altele, — mai de dintr-o înălțime de timp, vedem că se alătură aceluiași făgaș și curg într-o aceeași matcă, mai puternică și mai strălimpede. Excesele dintr-o parte sau alta se tocesc precum marile roți de piatră ale unei mori vechi, lăsîndu-ne în lumină doar lamurile semințelor. Dar vroiam să spun de ce un geniu ca Bogdan Petriceicu Hasdeu este încă pînă astăzi un nedreptățit.

Pentru că pînă acum numai din OPERA lui nu a început măcar o serie de scrieri. Este probabil singurul mare autor român din care nu a început seria de OPERE. Ultima tentativă de a da un tablou al scrierilor lui Hasdeu a fost aceea a lui Mircea Eliade din 1939. În anii noștri au apărut, dispărut, mai multe scrieri ale lui Hasdeu. La loc de cinste trebuie să pomenim reeditarea în trei masive volume a **Etymologicum magnum romaniae** (1972—1976) de către Grigorie Brâncuși (cu toate că monumentala ediție nu-i scutită de nesuferitele croșete. O **antologie** din **Etymologicum** apăruse, mai înainte și în B.P.T.). O selecție din scrierile literare ale lui Hasdeu a apărut în colecția **Lyceum**, sub îngrijirea lui Mihai Drăgan (1968). Tot în colecția **Lyceum** a apărut în 1973 o selecție foarte semnificativă din **Scrierile istorice** ale lui Hasdeu datorată lui Aurelian Sacedorțeanu. Editura „Dacia" din Cluj-Napoca a scos în seria de **Restituiri** două cărți din opera hasdeiană : **Duduca Mamuca** (de Ion Seuleanu) și **Studii de folclor** (de Nicolae Bot). Cam atît, după știința noastră, și fără a pune la socoteală reapariițiile de uz didactic.

În schimb, au apărut trei foarte importante monografii despre Hasdeu dedicate fiecare unei laturi ale activității lui : scriitorului, lingvistului și publicistului. Primele două au fost comentate și elogiate, pe drept cuvînt, la vremea lor. Cea din urmă, se pare o teză de doctorat, datorată universitarului Vasile Sandu, **Publicistica lui Hasdeu**, a fost după cîte știm, prea repede trecută cu vederea. Ea este însă de o mare revelanță și ne dă seama despre acest spirit mereu în demonie cu lumea sa dar care prin bagaj cultural și prin talent polemic s-a simțit de fiecare dată superior. Polemicile lui Hasdeu nu sînt cu nimic mai prejos de acelea ale lui Maiorescu (chiar în disputa directă !). În cîte s-a putut **risipi** acest spirit, cunoscător a 24 de limbi de pe toate arealele globului, recunoscut

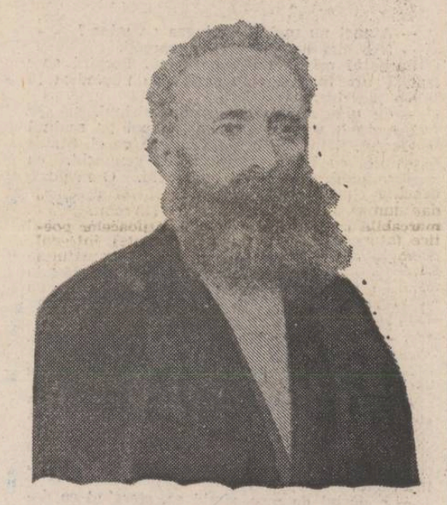

de savanții de aiurea ai vremii lui și cît de puțin îl cunosc generațiile de astăzi din patria lui ! Cît au „supt" din ele **specialiștii** dedîn timpul lui și mai ales cei ce l-au urmat fără să mai facă o cît de cîtă trimitere la sursă, metodă în care el se pierdea pînă la înregistrarea și celei mai acribioase și, banale, indicații de izvor. Îndrăznim chiar să afirmăm că **tema dacică** din opera lui Eminescu i se datorește în primul rînd contribuțiilor lui Hașdeu. Poetul a făcut și critici asupra lui Hasdeu dar l-a și recunoscut în esența filonului său. (Perpessicius a făcut deja interesante asociații în acest sens, și alții după el).

Am cules o seamă de referințe despre el pe care spațiul acestei coperte nu ne permite să le cităm ca atare. Vom da totuși cîteva șiruri din cei mai avizați pentru a ilustra că opera lui Hasdeu a făcut „epocă", a fost recunoscută ca atare. Iar, la urmă, vom trage concluzia noastră.

„Cartea d-lui Hăsdău **(Cuvente den bătrîni,** n.n.) împlinește un gol simțit între materialele cercetătorilor istoriei asupra limbei și ca atare merită recunoașterea cuvenită..." (Eminescu) ;

„Pătrunderea și erudiția lui Hăsdău se manifestă în modul cel mai strălucit" (Schuchardt) ;

„Fie ca d-l Hasdeu, ajuns astăzi la înălțimea științei și văzînd luarea aminte și laudele Europei culte, cu drept cuvînt atrase asupră-și (Schuchardt, Gubernatis în **Nuova Antologia** 1878, Gustav Meyer în Augsb. Algem. Zeit. No 42 din 1879, etc.) să-și aducă aminte, că **noblesse oblige** și, părăsind violențele personale de mai nainte și descurcîndu-se mai curînd din «principiile» generale de limbistică, să ne dea însfîrșit din comoara cunoștințelor sale opera cea adevărat însemnată și adevărat națională, ce dintre toți românii de astăzi numai d-sa ne-o poate da : Istoria limbei române !" (Maiorescu) ;

„Hasdeu, precum am mai spus odată, e o fîntînă nesecată de învățături înalte și de glume scînteietoare — o activitate de spirit în adevăr fenomenală." (Caragiale) ;

„Dacă secerișul n-a corespuns muncii colosale și ingrioziătății fără seamăn ce dl. Hasdeu a pus în serviciul unei probleme atît de obscure, motivul trebuie căutat în natura însăși a acestor cercetări și trebuie să privim cu atît mai multă admirație la bărbatul carele a formulat și spijunit c-o serie de fapte pozitive un principiu atît de just și de fecund ca acela al vitalității elementului autohton și al participării sale la formațiunea naționalității și a limbii române. El va fi reluat probabil într-o zi cu instrumente poate mai perfecționate, dar sigur nu cu mai mult talent, nici cu perspective mai întinse. Calea trasă de inițiatorul ei pentru asemenea grele cercetări va rămînea cîștigată științei." (Săineanu) ;

„A fost un om genial — cine i-a putut tăgădui această însușire ? — a dispus de cunoștințe neobișnuite în toate domeniile, așa încît oricînd putea uimi pe cei mai mulți ; (etc. etc — Iorga) ;

„El posedă pînă la virtuozitate arta de a atîța curiozitatea, de a irita și de a amîna, de a lăsa pe cititor în prada celei mai furioase nevoi de a afla imposibilul" (Călinescu).

Citatele ar putea continua din toți cei mari ai spiritualității noastre. Ele n-ar fi decît recunoașteri în absolut al acestui spirit de excepție care este Hasdeu. De aceea, încheiem brusc : acest în aparență haotic și complex scriitor și savant al românilor trebuie „ordonat" printr-o ediție integrală !

Gheorghe Suciu

ESEU

Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești (I)

Urmare din pag. 1

buie să mire prea mult. Împotriva statutului ei de „bun" spiritual absolut comun la scară universală — sau, poate, tocmai de aceea ! — categoria fantasticului pe de altă parte, închide în sine unul din cele mai ridicate coeficiente de substanță mitic-stilistică (în accepția blagiană a conceptului) autohtonă. Dimensiune primordială a „gîndirii magice" înțeleasă ca formă de cunoaștere dominantă în stadiile de început ale dezvoltării societății umane, deci, în calitatea lui de element potențator propriu ontologiei artistice, fantasticul își relevă vitalitatea creatoare în măsura în care refuză a fi tratat ca o simplă „formulă" literată, ca un simplu „tipar" imuabil, definitiv intrat în stăpînirea unui cuantum de convenții intolerante, înțepenite în propria lor stereotipie.

Evident, prin aceasta nu punem în discuție coerentul ansamblului de „legi" care compun „mecanismul" creator propriu-zis, chemat să definească genul din unghiul teoriei literare. Avem în vedere, repetăm, specificitatea consubstanțial națională a imaginii artistice, atribut ce își are sursa în matca psihico-intelectuală adînc diferențiată grație determinărilor ei antropologice și istorice; cum s-a arătat de atîtea ori, acestea din urmă datînd din timpuri imemoriale. Or, este în firea lucrurilor să admitem că procesul de sublimare în categorie estetică a fantasticului, categorie implicată actului de creație literară „cultă", este departe de a echivala doar cu gestul reflex de a face „împrumuturi" din alte părți la modul cel mai comod cu putință, în așa fel încît totul să se rezume la efortul de „adaptare" și „localizare" mai mult sau mai puțin abilă. Au existat, desigur, și poate că mai există încă și asemenea aspecte prin definiție mimetice. Dar, datorită precarității artistice a rezultatelor tocmai ele sînt acelea care, prin ricoșeu, trebuie să conducă la formularea unor întrebări decisive referitoare la condiția estetică reală, adică raportată la contextul național, a genului. Și aici (fapt lesne de înțeles în principiu dar dificil de pus în valoare sub raport practic) intră în discuție, revendicînd o importanță de prim ordin, zestrea valorilor mitico-stilistice autohtone. Într-o asemenea ordine de idei, perspectiva diacronică asupra problemei este de natură să conducă la constatări nu lipsite de importanță, dimpotrivă.

În momentul de față este evasiunanim admis punctul de vedere că atît proza de tip cronicăresc din secolele XVI, XVII și XVIII cît și cărțile populare ce au cunoscut, în aceleași epoci, o extraordinară circulație, adesea, în nucleele lor narative intime, „ascund" simptome nuvelistice de o tulburătoare pregnanță. În majoritatea covîrșitoare a cazurilor (la mari cronicari precum Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Radu Popescu, Anonimul brîncovenesc, pe de o parte, în legendele apocrife, hagiografice, astrologice etc., pe de altă parte), văzînd un surprinzător instinct coagulant, epicul acestui inestimabil tezaur literar cristalizează în structuri narative aparținînd „prozei scurte". Peste tot, se arată a fi suverană vocația povestirii, datul primordial al spiritului de creație epică. Semnificativ este să observăm că vocația pentru narațiunea mai mult sau mai puțin scurtă relativ autonomă își exercită prerogativele, dezinvolt, și, pe cuprinsul elaborațiilor de anvergură, să le spunem astfel, preromanescă. Farmecul indicibil, la lectură, degajat de „romane" precum *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodoste* sau *Istoria ieroglifică* a lui Dimitrie Cantemir, cît și de variantele românești sui-generis ale romanelor populare *(Alexandria, Varlaam și Ioasaf, Archirie și Anadom, Romanul Troiei, Imberie și Margarona, Erotocritul* și altele), nu încape îndoială, rezidă tocmai în impetuoasa intruziune a acestei adevărate „arme secrete" proprie prozei românești dintotdeauna. Elocventa viziunii epice de natură „fragmentară" (adică în sens larg nuvelistic) constituie încă de pe acum o caracteristică a romanului românesc și ceea ce se cuvine reținut numaidecît vizează raportarea fenomenului la un anume climat originar de creație, circumscris eposului balcano-oriental. Fiind vorba, să spunem, de *Învățăturile lui Neagoe* să nu uităm că epica adevărată a scrierii rezultă în mare parte din „asumarea" unui însemnat număr dintre „poveștile" consacrate și difuzate de cărțile populare ale acestei zone. Cît despre celălalt caz, *Istoria ieroglifică*, este deajuns să reținem că autorul „romanului", ca narator, se arată a fi, prin excelență, un produs al respectivului climat. Ca să nu mai insistăm asupra faptului că însăși opera sa de savant, în planul „formelor", al „tiparelor" în care este exprimată, beneficiază cu voluptate de aceeași sursă; să menționăm că, de exemplu în *Sistemul sau întocmirea religiei muhamedane* abundă suita episoadelor veritabil nuvelistice, conținînd fie fabuloasele legende legate de biografia profetului, fie bizarul „apocalips" al religiei mahomedane.

S-a reținut, desigur, fie și numai din grăbitele „punctări" de mai înainte, că însuși climatul spiritual general al zonei etnogeografice și al timpurilor la care ne referim se dovedește deosebit de favorabil viziunilor narative (inclusiv și mai ales „nuvelistice") de orientare fantastică. Nu e nici o exagerare cînd afirmăm că din unghiul sublimării epice a aspirațiilor vieții spirituale, fantasticul, într-o anumită măsură, se constituie în mod de existență intelectuală. Relativa absență în epocă a practicii literare guvernată de legislația clasică a genurilor aparținînd curentelor și mișcărilor literare constituite în virtutea unor norme constient asumate sub raport teoretic și validate de practica anterioară a scrisului, iată, ni se pare, cauza unei asemenea stări de lucruri inedită. Acuta nevoie de ficțiune, în general, propensiunea spre imaginarul spectaculos, spontan, fără complicate preparative, adesea, este compensată pe această cale, a plonjării ingenui (și grave totodată) în fantasticitatea cu generozitate oferită de tezaurul narativ al cărților populare. Observația lui N. Cartojan, potrivit căreia „în dezvoltarea culturii noastre, vechi, cărțile acestea au alcătuit literatura de imaginație" nu mai comportă nici un dubiu, după cum, la fel de întemeiată este aserțiunea că respectivul fenomen „a deschis sufletului românesc de pe vremuri o largă perspectivă spre tărîmul miraculosului magic și creștin, spre lumina feerică a Orientului". La rîndul lor, recunoscutele contaminări pe care proza istorică (nu mai vorbim de numeroasa suită a fragmentelor „nuvelistice" din *Învățăturile lui Neagoe* și din *Istoria ieroglifică)* le suferă din partea cărților populare vizează, înainte de toate, intruziunea fantasticului. În acest sens, de pildă, ceea ce am putea numi idiosincrasia științificizantă a stolnicului Constantin Cantacuzino cu privire la marea „grămadă de minciuni" și de „basne", precum vedem în *Alexandrie* ce-i zice" ori în *„Mitologia* unui Natalis Comitis", se cuvine a fi interpretată ca un indiciu elocvent al imperioasei masivități în spiritul căreia are loc penetrația fantasticului.

Decisivă pentru evaluarea exactă a auspiciilor sub care se va structura viziunea asupra fantasticului în întreaga noastră proză artistică, problema ar merita, fără îndoială, un extins examen critic. Nu este acum timpul potrivit să zăbovim asupra ei. Ceea ce trebuie, însă, reținut numaidecît se referă tocmai la prezența acelor elemente de diferențiere, simptomatice pentru definirea specificității fantasticului în proza românească. Îndrăznim să facem observația că modul de existență practică a fantasticului în cele mai de seamă compartimente ale prozei noastre din veacurile XVI, XVII și XVIII propun cîteva interesante amendamente la definiția îndeobște acceptată a conceptului. După opinia noastră, cel mai de seamă dintre ele — situație cu adevărat demnă de cea mai mare atenție — vizează înseși mutațiile ce se produc pe cuprinsul a ceea ce constituie, pare-se, „legea" fundamentală a definiției în cauză. Ne referim, se înțelege, la „legea" cu caracter dublu a relației, într-o direcție, dintre fantastic și miraculosul feeric și, în cealaltă direcție, la relația dintre aceste două categorii și realitatea psihico-fenomenală a existenței. Opinia îndeobște cunoscută este cea rezumată de Roger Caillois în prefața la *Anthologie du fantastique* („Gallimard", 1966), parțial tradusă și în românește („Univers", 1970). Reputatul teoretician operează asemenea disocieri încît ajunge să postuleze incompatibilități insurmontabile. „Feericul — observă Caillois — e un univers miraculos care se suprapune lumii reale fără să-i pricinuiască vreo pagubă sau să-i distrugă coerența. Fantasticul, dimpotrivă, vădește o amenințare, o ruptură, o rupere insolită, aproape insuportabilă în lumea reală". Explicitările ce urmează conduc la concluzia netă că „fantasticul n-are niciun rost într-un univers miraculos". Asertiunea poate să se susțină invocînd, eventual, literatura „misterelor", a „miracolelor" medievale ce aparțin occidentului catolic și modul absolutizant „sacru" în care este receptat în aceeași lume miraculosul conținut de diversitatea cărților populare adoptate ori plăzmuite aici. În schimb, date fiind *coordonatele de uz realist* ale perspectivei din care sînt receptate și, implicit, retrăite aceleași surse în aria noastră spiritual-geografică, să observăm că are loc o vădită de plasare a sacrului spre profan iar miraculosul, „laicizîndu-se", capătă alte atribute, devenind forța motrice a fantasticului. Intimitatea uman-miraculoasă, adesea feerică, a deschiderii spre lumea „povestilor" continute fie de cărțile populare, fie de cele două romane, „culte" ale literaturii noastre vechi, fie, în sfîrșit, de fragmentele „nuvelistice" dispersate în proza cronicarilor, iată, în esență, unghiul de captare pe căi aparte a fantasticului de către spiritul creator românesc încă din acele timpuri. Este modul care își pune pecetea inconfundabilă asupra întregii noastre proze artistice, adesea, cu precădere asupra „prozei scurte". În ultimă instanță, așadar, chestiunea care trebuie să ne preocupe nu este a existenței sau nonexistenței fantasticului în proza românească, ci a modului original în care acesta se manifestă cu excepțională vigoare.

marius vulpe

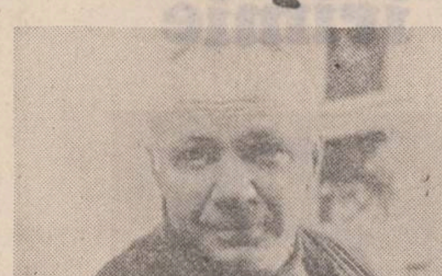

Nădejde nu-i...

Nădejde nu-i cind altul te îmbie
Și cauți soiul printre semeni buni,
Ci tu să duci emblema din străbuni
A faptelor durate-n omenie ;

Cercat de viață grav redai obolul
Luntrașului trudit înspre frumos,
Să fii – nu ție – ci doar lui folos
Pedepsitor tu biciuiește golul

Acolo unde-l vezi ; să tilcuiești
Sărmana față intilnită-n cale ;
Înconjurat de clar pe unde ești,

Cind ai dulceața vorbelor domoale
Și drămui desfătarea econom,
Tu porți modest un nume rar de OM...

Grijește mersul...

Grijește mersul să te poarte lin
Prin pulberea culcată pe sub vint,
Nu osteni cind asprul legămint
Îl faci dușmanul propriului destin ;

Neprețuita stea de iți apune
S-o uiți ca orice lucru de prisos,
Te luptă deci pe treapta cea de jos
Precum mineru-n ocna de cărbune ;

Strunit în gîndul pur, fără codire
Încinge spada grea de cavaler
Prietenă a lungilor turnire ;

Cind scapără zăpada-n nopți cu ger
Tu, rob blindeții, numele-ți înscrie
Pe albul ghiocel care învie...

Șireată poftei...

Șireată poftei căile să-i drămui
De-ți cade hămesită-n așternut,
Te-ncaibără cu izul ei durut
Fierbintea rădăcină să o nărui ;

Neostoit osirdia ți-o poartă
Spre dorul tău sculptat din vagi tării,
Cind hingherești la margini de vecii
Nedemnul mire-n asfințit de artă ;

Duium de glasuri iți menesc cu sfadă
Mănăstirești odoare să le porți
Precum hlamida albă de zăpadă ;

Uimirea uit-o-n miezul blîndei sorți
Atunci cind numeri vipiile pe rind
Dosite în niciunde și nicicînd....

Să ocrotești...

Să ocrotești în juru-ți inocența
Ce pildă e ; iar drumul ți-l abate
Cind vezi în fiecare ins un frate
Mai pur ; tu poartă gingaș penitența

De-a fi ; înrourat sub zare-albastră
Vrăjit de cerul veșnic tată blind,
Prielnic să prefiri mereu în gind
Noblețea sărăciei tale castă ;

Drept pildă ia uitarea din evlavii
Ce ostoiește orice tulburare,
Să cugeți lung la tainele epavii

În ceasul de adincă alinare ;
Țintind urechea-n șoaptele naturii
Pecetluiește slobozirea gurii...

Ciulită frica...

Ciulită frica-n juru-ți cind adastă
Potrivnică la arcuiri de gind,
Cădere ai s-o fringi ca pe năpastă
Smulgind ciulinul cit este plăpind ;

Iar duhul tău departe de gilceavă
Ți-l poartă-n zborul tandru și naiv
Precum răsuflă apa de sub navă ;
Să fii mereu seninului captiv

Aleș, asemeni versului din doină
Ce armonia zveltă o petrece ;
Strivește-n tine cele făr-de noimă,

Căirea tuturor primește-o rece ;
Și surizător să porți peste osindă
Lucirile din ochi aspriți de pindă...

Amestecă-te-n jocuri...

Amestecă-te-n jocuri de copii
Învirtejit ca apa în dulbină,
Și bob cu bob te-adună și te-mbină
Ibovnic frumuseții să devii ;

De slavă fugi ; stă bucuria-n trudă
E neted drumul pentru cel bolnav,
Vigoarea cată-n sufletul suav
Vibrind ca roua frunzei ce asudă ;

Te prinzi de cer doar pe pămînt de stai
Iar vlaga ta din glie ți se trage,
E spornică uimirea ce-o plimbai

Pe mugurul cind primăvara-l sparge ;
Tu pașnic vei ajunge unde speri
Fiind în tot cind nu ești nicăieri...

vasile smărăndescu

Identitate de gusturi

Despre aceea
la care tu spui că m-ai văzut uitîndu-mă
nu știu cum
zici că e groaznică.
Despre cealaltă
la care tu nu spui că m-ai văzut uitîndu-mă
nu știu cum
zici că e frumoasă.
Și intr-o zi
fiindcă mi-ai stirnit curiozitatea
m-am uitat mai atent la ele
și constatînd că e tocmai invers
m-am bucurat
că tu și cu mine
avem aceleași gusturi.

Măceșul

Visam la zăpada căzută noaptea
pe ascuns și încet
să nu trezească pe nimeni din viață
pentru că aducea cu ea o liniște
parcă primordială.
Dimineața rămîneam la fereastră clipe în șir
și privirea mea se rostogolea
peste acea liniște albă.

Din cind în cind cite-un fulg
firav și obosit
aluneca pe geam cu un gest de mîngiiere.
Am ajuns și eu
– ar fi vrut el să spună –
și răsuflînd ușurat, adormea.
Și privirea mea s-a-nfiorat odată
de un măceș cu vîrful afară din zăpadă
din care în vara ce trecuse mîncasem măceșe.
Era întristat.
Și privirea mea nu s-a mai dezlipit de măceș
niciodată.

Nu mai visez la zăpada căzută noaptea
pe ascuns și încet.
Măceșul e întristat
de teama liniștii albe.

Nucul din răscruce

Cucule, nu mă mai duc
să te-aud cîntînd la nuc,
vremi prea multe au trecut
și eu nu mai știu s-ascult.

Cucule, tu ești nătîng
iar te speli în vîrf de crîng
însă crîngul nu mai poate
cind prea multe sint uitate.

Cucule, tu ești pribeag
nu mai da ocol în prag,
n-are cine te-aștepta
pragu-i mut și nu mai vrea.

Cucule, tu ești năuc
iar te-abați în vîrf de nuc
dar de-atîta așteptat
nucu-i veșted și-ntristat.

Cucule fără cămin
iar faci ou în cuib străin,
puiul tău n-o avea unde
nici să zboare, nici să cînte.

Cucule, nu te mai duce
pe la nucul din răscruce,
vremile ce ne-au crescut
au îngălbenit demult.

rană de zbor

ioan lăcustă

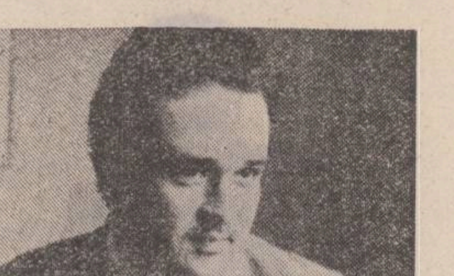

Scobea cu amîndouă mîinile în nisipul de lîngă bornă. Nisip negricios, fin, amestecat cu mîl. Marea venea și scobitura abia începută se mistuia spălată de val. Apa se retrăgea apoi și el iar își înfigea palmele în nisip, într-o încercare biruită iar și iar de valuri.

Femeia îl privea amuzată. Stătea pe marginea bornei triunghiulare, lîngă inscripția scrijelată : RISM — 1927.

— N-o să reușiți, îi spuse ea zîmbind. Nu-i puteți fura mării nisipul.

El o privi cruciș, „ce te-amesteci", ar fi repezit-o, dar n-avea chef de vorbă.

— Dacă vreți să viriți sticla în nisip, nu așa se face. Să vă arăt.

Veni lîngă el, se ghemui pe vine, luă sticla și, apăsînd, începu s-o înșurubeze în nisipul bătut de apă. Sticla se afunda tot mai mult, femeia răsufla greoi, sacadat, dădu să apuce și el sticla, mîinile lor se atinseră, genunchiul lui se lovi de șoldul ei.

— Lăsați, nu e greu.

Apăsa acum și el, pălăria femeii îi atingea obrazul, iar șoldul ei era răcoros.

— Vedeți, intră ușor.

Sticla se înfundase toată în nisip, valurile treceau peste ea, lovindu-se de bornă.

Femeia se ridică, trase adînc aer în piept. Se ridică și el.

— Vă mulțumesc. Nu m-am gîndit că se poate astfel.

— Și mie mi-a arătat altcineva. Sînt mici secrete și aici. Apoi femeia intră în mare. Apa abia că-i atingea genunchii, și ea pășea împleticit, ca printr-un lan de iarbă deasă.

El se așeză pe bornă, în locul unde stătuse ea, o urmări cîtva timp cum se ducea tot mai departe în larg, apa îi trecea de mijloc, apoi cînd femeia începu să înoate, el se ridică și se întoarse la cearșaful său. Deschise cartea, citi cîteva rînduri și adormi.

Cînd se trezi, o văzu din nou. Alerga rîzînd după o minge. O aruncă și un bărbat o prinse.

— Mama, ți-am spus să mi-o dai mie !

Fetița lovi înciudată cu piciorul în nisip.

— Of, mama !

Îi auzea rîsul, iscat de goana după minge sau de revolta fetiței sau de felul stîngaci al bărbatului de a prinde mingea.

În cele din urmă, jocul celor trei s-a curmat. Fetița a luat mingea și a fugit în apă. Bărbatul și-a aprins o țigară îndreptîndu-se spre bornă. În dreptul ei s-a oprit o clipă, s-a întors pornind pe plajă. Mergea liniștit, privind în jos, căutînd parcă ceva, pierzîndu-se apoi între celelalte grupuri de pe plajă.

Femeia era în picioare, cu spatele întors spre mare. O privea din față. Ea se știu urmărită, privirile lor se întîlniră, zăbovind cîteva clipe astfel. El luă pana de pescăruș și, continuînd s-o privească, începu să se joace, trecîndu-și pana pe genunchi. Genunchiul care-i atinsese ei șoldul. Ea zîmbi. Cum ținea mîinile puțin depărtate, umbra ei părea înaripată, umbră abia ghicită în albul strălucitor al nisipului.

Cînd ieși din mare, bărbatul revenise. Erau toți trei pe cearșafuri. A trecut pe lîngă ei. Pălăria îi acoperea fața. O pălărie albă, cu boruri largi, atingîndu-i sînii. Se opri în dreptul ei, prefăcîndu-se că urmărește hîrjoana a doi cățel, unul ciobănesc („e din ăia care mănîncă meduze", exclamase cineva) și un altul de salon, cu urechi clăpăuge. Se fugăreau bezmetici, în cerc, întoarceri bruște, mirosindu-se bot în bot, plini de nisip, cu limbile scoase, gîfîind, caraghioși și triști în îndîrjirea lor de-a se urmări, întorcîndu-și disprețuitor spatele în clipa cînd apucau să se atingă.

Bărbatul dormea. Ghemuită turcește, fetița urmărea goana căților. Umbra lui trecea peste mijlocul femeii, oprindu-se deasupra fetiței.

— Nene, îmi strici soarele !

Se îndreptă spre cearșaful lui. Se strînsese nisip, îl mătură cu bluza lui, apoi se întinse.

Dincolo de tufă, patru băiețandri jucau cărți. Puțin mai departe, două puștoaice dormeau cu brațele și picioarele larg desfăcute. Unul dintre băieți se ridică, luă un ciob de oglindă și raza ce-o prinse o îndreptă spre fata în costum albastru. Îi trecu raza pe frunte, pe ochi, pe gît, pe piept, trimițînd-o să alunece apoi de-a lungul trupului cu neclare contururi. La îngemănarea picioarelor raza se opri, o pată fierbinte pe albastrul costumului. Fata mormăi gemut ceva și se răsuci. Băieții izbucniră în rîs și alergară în mare, țipînd.

Femeia își trase pălăria de pe față. Se ridică, sutienul desprins îi alunecă și, pentru o clipă, el îi zări sînii dezgoliți. Își feri privirea înainte ca ea să-l observe. Cînd o privi din nou, fetița îi lega bretelele pe după gît. Două dungi decolorate brăzdau spatele femeii.

Se sculă și bărbatul. Începu să se îmbrace, alene, plictisit. Fetița își grămădi rochița într-o pungă de plastic.

— Ne întoarcem, nu, mama ?

— Vă întoarceți, cum să nu vă întoarceți ! Mama ce mănîncă ?

Dragoș Morărescu : „Arhitectură antică"

Dragoș Morărescu : „Buchet în vază transparentă"

— Atunci nu mai iau mingea cu mine ?

— N-o mai lua, doar vă întoarceți.

Bărbatul prinse fetița de mînă. Porniră spre sat. Fetița încerca să alerge, se împiedica în nisip și striga.

— Ce greu e, tata, ce greu e nisipul.

Femeia îi urmări o vreme, apoi își scutură cearșaful, îl întinse iar și se așeză pe el. Stătea ghemuită cu bărbia sprijinită de genunchi, cu brațele petrecute pe sub genunchi. O meduză, pălăria, îi atingea tălpile.

Apa era oarecum mai rece decît ieri, cînd ținuse sticla la umbra tufei, acoperită cu bluza. Gîtul sticlei era puțin sărat. Simțea și nisip în gură. Apoi încercă să înșurubeze sticla iarăși la piciorul bornei. Apăsă, rotind-o încet, așa cum îl învățase femeia.

— Merge ?

A ridicat privirea. Ea venise în dreptul bornei.

— Acum merge, destul de ușor.

— Dacă nu vă supărați... aș vrea și eu... mi-e sete.

A scos iar sticla, i-a întins-o. A luat-o, a șters-o puțin cu palma și a dus-o la gură. A sorbit de cîteva ori. Un fir de apă s-a tîrît pe sticlă, prelingîndu-i-se apoi pe piept. O dîră sclipitoare, cu fire de nisip, ducîndu-se în jos, între sîni.

— E destul de rece, zîmbi ea, ștergînd cu dosul palmei dîra de care el își sprijinise privirea. Ciudat, are gust de nisip. De altfel, totul aici are gust de nisip.

Femeia se așeză pe bornă, înfigîndu-și tălpile în nisip.

La picioarele ei, îngenunchiat, el înșuruba din nou sticla. Marea începuse să se agite. Valuri cu mustăți de spumă veneau și se spărgeau de betonul bornei, împroșcîndu-l, stropii săreau de pe el pe coapsele femeii.

S-a așezat și el pe marginea bornei, lîngă ea. În larg se vedeau bărci pescărești, țintuite în jurul unor pari înfipți în mare. Păreau înțepenite, fără stăpîni, uitate aproape de orizont.

— Taliene ?

— Cred că taliene... așa am auzit prin sat, i-a răspuns el. Curînd vine șalupa să le ia.

— Se face seară, atunci. Spre seară se-ntorc pescarii.

Apoi, după ce urmări un stol de pescăruși.

— Nu v-ați dus la masă ?

— Nici dumneavoastră...

— E prea departe. Îmi aduce soțul. Dar dumneavoastră ?

— Sînt sătul de pește. Mi-am luat ceva la mine. Pește și iar pește, nu mai pot.

— Toți vin aici pentru pește.

— Și pentru plajă.

— Pentru pește, mai ales. Toți ghiftuiții cu pește congelat vin aici.

Femeia urmărea în continuare stolul de pescăruși.

— Pînă și ei, tot după pește.

Apoi dintr-odată s-a ridicat în picioare. L-a prins de mînă.

— Privește... acolo... vedeți, se întîmplă ceva. Arăta cu mîna întinsă spre larg.

— Vedeți, o pasăre care nu poate să zboare.

A privit în prelungirea mîinii ei. Pe crestele valurilor o pasăre cu aripile bătînd într-o încleștare chinuită de a se avînta în zbor. Încovoiat, trupul ei încerca să se desprindă dintre ape, dar ceva greu, nevăzut o trăgea înapoi și pasărea, după ce aștepta cu aripile larg desfăcute desprinderea, zbătîndu-se și poticnindu-se în avînt, se prăbușea, strîngîndu-se învinsă. Veneau valurile și o săltau, și o cufundau, ea apărea iar și parcă adunîndu-și noi forțe întindea gîtul, își desfăcea iar aripile încercînd să se arunce în înalt, părea că zboară într-adevăr, dar abia reușea să se miște puțin, poticnit, deasupra valurilor, pentru a se prăbuși din nou învinsă.

Pescărușii zburau deasupra păsării chinuite, se-aruncau în unde, chiar lîngă trupul ei chircit, apoi se avîntau semeți în înaltul spre care, iar și iar, la răstimpuri tot mai rare, ea tot mai încerca, cu tot mai obosite bătăi de aripi, să pornească.

Femeia o privea înfrigurată. Se ghemuise pe bornă, cu genunchii strînși, rezemată de ciotul de lemn de care, cîndva, atîrnase probabil un steag sau o stemă.

— Ce trist se zbate, săraca. O să moară ?

Privea și el, tulburat, chinul păsării. Umărul lui sprijinea spatele femeii, ciotul de lemn simțindu-l undeva arzător, între ei.

— Se întîmplă ceva rău, nu crezi ? E atît de singură...

Era o singurătate copleșitoare în disperatul elan al păsării. Deznădejdea animalică o-mpingea doar să reia, după scurte răgazuri, sforțările ei fără șansă. Deasupra, pescărușii își desfășurau zborul țipînd nepăsători.

El se ridică. Păși în apă. Ea-l trase de mînă.

— Nu te... nu vă duceți. Cine știe ce poate fi. E periculos.

— Nu-i nimic. E probabil doar rănită.

Porni spre pasăre. Apa era mică. Merse mult și abia într-un tîrziu începu să simtă cum se cufundă tot mai mult între valuri. „Și nu știu să înot prea bine", îi trecu prin minte. Întoarse capul. Femeia intrase și ea în apă. Venea după el.

Era foarte aproape de pasăre. Nu mai bătea din aripi. Se resemnase poate, așteptînd. O auzea doar cum țipă stins, gîtuit, ca un plînset sfîrșit, împăcat. Apa îi ajungea pînă la bărbie, stropii sărați îi simțea pe buze, valurile îl săltau și-l prăbușeau tot mai obosit. Doar cîțiva pași. Dintr-odată, marea se prăbuși. Nu mai era nimic, nici deasupra nici sub picioare. Închise ochii, un val îl izbi mai greu ca oricînd, își închipuia doar cerul departe și, undeva lîngă el, scîncetul păsării. Ieși iar la lumină, era chiar lîngă pasărea învinsă. Trase aer puternic în piept, încercă să sară, cu o mînă bătînd apa, cu cealaltă căutînd s-o prindă, dar pasărea, speriată de animalul năpustit asupra ei, începu, într-un suprem efort, din nou să dea din aripi. Stropii îl orbiră, își pierdu respirația și căzu iar în adînc. Se făcu dintr-odată liniște, soarele se prăbuși chiar peste ochii lui, țipătul păsării îi sfîșie auzul ; un nuc umbros se desfăcu deasupra lui, era răcoare și-i era somn, s-ar fi întins la umbra acelui nuc să doarmă, un început de vis se închega chiar, un vis frumos, cu o femeie privindu-l de pe o bornă, o femeie cu pălăria dintr-o meduză, cu sîni rotunzi, tari, țîșnind din sutienul care, uite, pocnește, preschimbîndu-se în stoluri de pescăruși și pescărușii zboară țipînd dușmănoși și femeia zboară după ei și se prăbușește în mare și vrea să zboare iar, și se zbate deasupra apei și ceva greu, chinuitor, poate visul lui, o trage tot mai adînc și ea vrea să zboare și aripile ei se strîng obosite și nucul cade trăznit de un fulger orbitor și o lumină dureroasă îi chinuie ochii, scoțîndu-i din orbite.

Se afla iar deasupra apei. Pasărea era lîngă el, ghemuită, a întins din nou mîna, ea parcă mîna lui o aștepta, s-a lăsat cuprinsă, nici măcar nu mai plîngea, doar tremura, era o inimă zbătîndu-se în mîna lui și, înțelegînd acum cît de ușor e să înoți cu o inimă în mînă, el porni spre țărm.

Femeia nu mai era acolo. El ieși din apă și se așeză pe bornă. Ținea pasărea la piept, încălzind-o, mîngîind-o. Pe plajă femeia era la cearșaful ei. Se întorsese și bărbatul și fetița. Cei trei mîncau.

Trecu pe lîngă ei. O clipă umbra lui atinse trupul femeii. Pasărea se zbătea la pieptul lui. Femeia tresări sub atingerea stropilor.

Din urmă, strigătul uimit al fetiței.

— Mamă, nenea acela are o pasăre în brațe. De ce n-o lasă să zboare ?

Întoarse capul spre ei. Femeia ținea într-o mînă o bucată de pește prăjit, în cealaltă o roșie din care, mușcînd, își trecu o clipă ochii peste el, oprindu-și privirea undeva peste umărul lui. Zeama sări pe pieptul bărbatului. Acesta se șterse scîrbit, femeia izbucni în rîs, el o privea ținînd încă pasărea la piept, apoi femeia din nou mușcă flămîndă din roșie, pasărea se zbătu cu ghiarele înfipte în pieptul lui, cîțiva stropi de sînge țîșniră și el desfăcu brațele și pasărea își luă zborul, rotindu-se deasupra lui, deasupra femeii, deasupra fetiței, deasupra bărbatului, deasupra țărmului, deasupra mării, prăbușindu-se apoi în moartea dintr-un val.

teatru

t

Scrisori anonime

Autor prolific (26 de cărți publicate : în general proze și romane pentru tineret), György Mèhes a scris și vreo 14 comedii. De dată recentă, piesa sa „33 de scrisori anonime" este o comedie cu tipologie și mediu pedagogic contemporan, adică situată într-un liceu în care se-ntîmplă „și mai bune și mai rele". Bun constructor de personaje și situații, autorul are grijă desigur să creeze comicul, dar nu-l duce, să zicem, la absurd sau grotesc, nu găsește de cuviință să renunțe la legea veridicului pe care o consideră indispensabilă. Structura situațiilor (în partea a II-a) în jurul scrisorilor anonime și exploatarea resurselor comice din dialectica creată în jurul misivelor aduce un reflex caragialean, iar unele personaje aduc aminte de psihologia eroilor lui Mihail Sebastian (Irina și Tereza, avataruri ale celebrei domnișoare Cucu). Dar lucrurile nu merg pînă la a sugera fulgerul satirei pe un fond de haos intelectual și moral cum se întîmplă în comediile lui nenea Iancu. De altfel, autorul, conștient de natura pieselor sale mărturisește și definește exact calibrul comicului său dramatic : „Mă străduiesc să scriu piese plăcute despre probleme neplăcute". În bună tradiție teatrală (să zicem V. Sardou, să zicem Feydeau) György Mèhes își calculează efectele în complicitate cu publicul : directorul de liceu nu știe că i se urzește o cabală dar publicul da, etc. Una peste alta, nu lipsește povestea de dragoste, gata să fie „sfărîmată" de invidia și reaua credință a unor colegi, nu lipsește eroul care rămîne „imparțial" votînd pe rînd cu toate cele două grupări angrenate în conflict, votînd adică cu cei tari. Nu întîmplător cei tari în piesă se dovedesc finalmente a fi și cei morali. Regizorul András Hynyadi a găsit și el nimerit să urmeze linia de mijloc sugerată de text, adică lucrînd scenele și relațiile actoricești în cheie de umor bonom, acceptînd mici numere de virtuozitate individuală în felul „lazzo"-ului italian, fără să rupă însă cursivitatea de ansamblu a spectacolului. În ceea ce privește jocul actorilor vom saluta mai întîi jocul atent, sobru dar și nuanțat al tinerei Gabriela Teodorescu-Zein în rolul Mariei. Actrița pare a se fi acomodat bine cu noii ei colegi tîrgmureșeni după stagiatura efectuată la Teatrul de stat din Reșița. Cu mici accente de patetism forțat, dar oricum peste așteptări, culegînd chiar aplauze la scenă deschisă, a interpretat un rol pe măsura vîrstei și condiției sociale (eleva Suzi), eleva de liceu Cornelia Szász. Să fie într-un ceas bun ! Fără a avea un rol de anvergură, tînărul actor Nicolae Urs mi s-a părut un demn discipol al fostului său dascăl din Institut, Marin Moraru. Cîtă vreme **emploi**-ul comic va fi susținut prin mijloace parcimonioase, Urs va rămîne un bun actor de comedie. În rolul directorului Toma, Alexandru Morariu a marcat fericit un erou cu distincție fizică și sufletească. Actori bine aleși pentru tipologia pe care o invederează Livia Doljan (Bori), Livia Gingulescu (Irina), Iolanda Dain (Tereza), Cristian Ioan (excelent în partea a doua), Vasile Vasiliu (nenea Lajos) și Traian Costea (Ionică), jucînd cu detectabilă și delectabilă plăcere au dat „o notă" bună teatrului pe care-l slujesc.

Patrel Berceanu

film

f

Capcana mercenarilor

Între mulți alți regizori care nu prea știu încotro s-o ia și stau la răscruce uitîndu-se cînd încolo și cînd încoace, Sergiu Nicolaescu are avantajul unui om hotărît care, orice ar face nu se dezminte de crezurile sale, urmîndu-și cu insistență vocația. Ultimul său film, **Capcana mercenarilor** apropie de desăvîrșire concepția despre film a lui Sergiu Nicolaescu. Forțele binelui și forțele răului, împărțite în două tabere distincte se extermină reciproc — un fel de joc de-a „hoții și vardiștii" la care spectatorul participă cu sportivitate pentru că în fiecare dintre noi mai sălășluiește amintirea copilăriei. Și aici Segiu Nicolaescu pune mîna pe winchesterul de la '77 a părintelui său ca să radă de pe fața pămîntului o turmă de mercenari sadici. În fond, filmul e o colecție impresionantă de atrocități fără de care eroul izbăvitor n-ar avea nici o rațiune de a fi.

Dragoș Morărescu : „Compoziție cu 4 obiecte"

Forța de „lovire" a filmului stă însă mai ales în galeria de personaje — cu o psihologie elementară dar, tipologic vorbind, senzațională. Gheorghe Cozorici, Sergiu Nicolaescu, Mircea Albulescu, Ion Besoiu, Amza Pellea, Jean Constantin, Colea Răutu, Cornel Gîrbea, Constantin Rauțchi, Klaus Gehrke, George Mihăiță și toți ceilalți dau viață unor personaje de-o vivacitate extraordinară — pe cît de elementare, pe atît de vii. Scenariul scris de Liviu Gheorghiu în colaborare cu Sergiu Nicolaescu reface cadrul istoric doar atît cît este necesar ca înfruntarea dintre cele două tabere să pară verosimilă, iar cruzimea să devină obligatorie.

Colaborarea între Sergiu Nicolaescu și operatorul Nicolae Girardi atinge și ea în **Capcana mercenarilor** un punct de vîrf ; nu este numai o imagine de-o înaltă profesionalitate, ci și o imagine care servește perfect scopurile filmului — ca și aranjamentul muzical al Ilenei Popovici, costumele, decorurile și montajul. Un exemplar spirit de echipă asigură victoria. Comercial vorbind, filmul se apropie de perfecțiune, viguros, robust ca toate constituțiile simple. Natura umană se desfășoară aici în laturile sale primitive — ca la un meci de box în care, oricîtă inteligență ai descoperi, tot pumnii rămîn argumentul hotărîtor.

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Vă place opera ?

Multă vreme l-am ascultat pe **Iosif Sava** comentînd muzică la radio, prezentînd concerte și medalioane de mari compozitori și soliști, purtîndu-ne cu discreție și inteligență prin vastele cîmpii ale muzicii, o voce de mare comentator gravă, patetică, solemnă și trădînd o nostalgie pentru epocile de mare glorie ale muzicii clasice. Pe neașteptate **Iosif Sava** împreună cu **Luminița Constantinescu** pun o întrebare aproape banală, **Vă place opera ?** și oferă telespectatorului amănuntele unei drame muzicale. Primul teatru liric al țării suferind de inerție, de indolență, de lipsă de preocupare, prins în păienjenișul atîtor situații inexplicabile, ca o bunică sătulă de tricotat, de vizite, de bîrfă și picoteală și refuzînd cu încăpățînare să mai trăiască din altceva decît din amintiri. Moare opera cînd marii ei soldați primesc bastoane de mareșal pe alte scene ? Nu avem spectatori, cînd în fața unui mare solist chiar și nepricepuții veniți de la țară, gata să zică, operă ? Ce-i aia ? ce muzică prăfuită ? rămîn înmărmuriți și ascultă cu sufletul la gură ? Există încă oameni care la întrebarea: Vă place opera ? răspund **da** de o mie de ori, există un repertoriu românesc de prestigiu și mai există cîntăreți. Ce dramă poate fi pentru un mare solist ca în momentul lui de vîrf să aibă parte de o instituție obosită ! David Ohanesian spunea, cu multă tristețe, o singură dată ai douăzeci și șapte de ani și dacă nu interpretezi rolul, degeaba ți se propune să-l primești la patruzeci. E prea tîrziu. Vocile mor mai repede, mor pentru totdeauna și rămîne sunetul lor de biserică pustiită. **Cornel Stavru** spunea că opera duce lipsă de alți cîntăreți în ciuda vocilor românești remarcabile, **Liliana Ciurcă** și alți tineri laureați ai festivalurilor internaționale fac pe profesorii la școlile populare de artă, e o criză de regizori, criză de inspirație, de repertoriu, de orchestră. Pentru prima dată, în afară de tarafurile lăutărești mai aflăm că și în orchestra operei, după un chix al unui instrumentist, ceilalți se prăpădesc de rîs ca la nunțile de cartier. Aș răspunde cu **nu** la întrebarea Vă place opera ? dar spun **da** de o sută de ori la întrebarea V-a plăcut ancheta despre operă ? Ordonată, bine construită, tăind în articulațiile pe unde trece destinul acestei arte, ancheta lui Iosif Sava și a Luminiței Constantinescu, dincolo de valoarea publicistică, a fost și un act de cultură, o pledoarie convingătoare pentru o artă care nu trebuie lăsată la îndemîna bunicii. Altfel vom ajunge să ne bucurăm numai la știrile de presă care anunță strălucitele lor succese pe alte scene ale lumii.

Vă place Opera ? Dacă factorii care răspund de destinele ei pot spune un **da** răspicat, atunci următoarele cuvinte ar trebui să fie : stop, de azi înainte începe ordinea și începe arta.

Cornel Nistorescu

dumitru m. ion

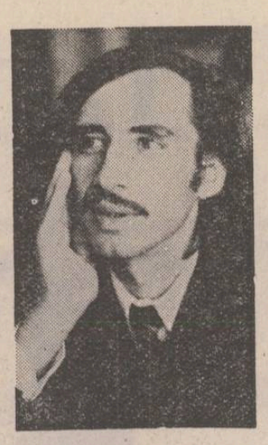

Cîntecul călătorului

Pe mătușa Matilda, sora tatei, au adus-o în Tîrgul Melisei, verii mei ; îi tremurau mîinile, capul și picioarele. Dincolo de necazurile acestei slăbiciuni care pusese stăpînire pe trupul ei, nu-și pierduse logica lungilor șiruri de cuvinte, pe care, printr-o construcție labirintică, le conducea totdeauna la capăt. Mă uimea mîndria bătrînei și mai ales faptul că nu înțelegea să se plîngă de nimic : nici chiar de slăbiciunile trupului. Necazurile, spunea ea, nu au fost atît ale sale, cît ale celorlalți, ale bărbatului care murise și ale copiilor. Era mulțumită de viața ei și, din spusele sale, nu avea nevoie de nimic.

După ce doctorul Limer, prietenul tatei, i-a făcut un control, bătrîna a rămas la noi, în Tîrgul Melisei, iar verii mei s-au întors în ținutul Norio, la treburile lor.

De la primul control, doctorul ne-a încredințat că, în cazul bătrînei Matilda, este vorba despre o îmbătrînire forțată a inimii, îmbătrînire care se petrece pe bază emoțională. Dintre recomandațiile sale ne-au reținut atenția numai cele adresate nouă, pe ascuns. Urma ca noi să facem o muncă foarte curioasă, și să descoperim din care pricini se emoționează bătrîna.

Vestea doctorului ne-a cam pus pe gînduri ; am primit-o cu toții cu o anume neîncredere, dar am tăcut, fiindcă doctorul Limer din Tîrgul Melisei era vestit, în toate ținuturile din împrejurimi, pentru tratamentele sale și pentru nenumăratele vindecări aduse bolnavilor pe căi naturale. Casa doctorului Limer era un fel de spițerie cu sute de borcane și borcănașe, de sticle și cutii de diferite extracte, siropuri, ierburi și preparate din plantele pe care le culegea singur pe coclauri ; am avut prilejul să le văd și eu, în mai multe rînduri, și să mă minunez de frumusețea culorilor căpătate de sticlele și borcanele sale.

Acum căzuse în grija mea să stau în preajma bătrînei Matilda și să încerc să aflu din ce pricini se emoționează și îmbătrînește. Vreme de o săptămînă m-am tot ținut pe urmele ei și n-am observat nimic ; dimpotrivă, bătrîna Matilda, mătușa mea, avea atîta stăpînire de sine încît mă uimea. Nu o supărau nici zgomotele depărtate, nici ușile trîntite, nici strigătele sorei mele care avea mai mulți draci decît Tîrgul Melisei la un loc. Privea totul cu seninătate, cu bucurie aș putea spune ; în tot acest răstimp n-a emoționat-o nimic în mod deosebit. Mai mult chiar, îi pierise și tremurul mîinilor și al picioarelor, iar din cînd în cînd o găseam în fața oglinzilor îndreptîndu-și pieptănătura ; căpătase atîta siguranță în mers de parcă nu ar fi fost niciodată bolnavă ; rochiile negre, fără nici o cută, păreau scoase atunci de la croitor ; devenise toată numai zîmbet. Cu nasul în vînt, părea că adulmecă tot timpul ceva ; își ținea părul strîns la tîmple și la ceafă, ridicat în creștetul capului sau mai spre frunte, într-o împletitură prinsă cu o agrafă de aur și, astfel, cît era ziua de lungă, plutea prin casă, neauzită, ca o pisică.

Următoarea vizită a doctorului Limer i-a întărit acestuia, în ciuda tuturor aparențelor, și mai mult bănuiala pe care o avea și i-a repetat tatălui meu că bătrîna Matilda trebuie ținută sub observație severă pentru a afla care este taina îmbătrînirii ei forțate. Tatăl meu a avut o discuție mai aprinsă cu doctorul Limer, căruia chiar i-a spus că, în ziua de azi, doctorii susțin numai prostii și că emoțiile sînt stări care se potriveau mai degrabă tinerilor. Dar doctorul Limer a rîs, replicîndu-i tatei că mătușa-mea este un caz cum nu se poate mai interesant și că-i pare rău că nu are cum s-o țină, el însuși, sub observație, o săptămînă-două ; la plecare l-a mai rugat, încă o dată, să aibă încredere în presupunerile sale.

Am rămas, ca de obicei în preajma mătușii Matilda și, cînd nu mai credea nimeni că se va întîmpla ceva, am avut prilejul să-i dăm dreptate doctorului Limer.

În Tîrgul Melisei nu mai plouase de două săptămîni ; era o zăpușeală soră cu moartea. Cerul s-a îndurat, în cele din urmă, de noi și de pămînt ; mai întîi furtuna a pus stăpînire peste arbori și grădini, mai apoi potopul s-a revărsat peste Tîrgul Melisei.

Mătușa Matilda a stat tot timpul la fereastră, a privit nemișcată furtuna și părea mulțumită ; cînd a început potopul, nu s-a mai putut stăpîni, a prins să plîngă, încet, apoi în hohote și, deodată, a cuprins-o acel tremur al mîinilor, al picioarelor și al capului. A tremurat îngrozitor întreaga noapte, iar în dimineața următoare nu a mai putut să se mai ridice din pat : mătușa Matilda era de nerecunoscut.

Cînd a venit, doctorul Limer a privit-o, i-a luat pulsul, i-a dat cîteva lingurițe dintr-o licoare roșiatică și bătrîna s-a mai liniștit ; a adormit, într-un tîrziu, surîzînd. I-am povestit doctorului Limer cum s-au petrecut lucrurile și el a murmurat ceva, vădit nemulțumit, fără să mai spună altceva, decît să avem încredere în ziua de mîine ; a plecat lăsîndu-ne pradă tăcerii ; ce voise să spună, nimeni nu a înțeles.

Se părea că munca mea a luat sfîrșit ; dar bătrîna Matilda s-a ridicat din pat chiar în ziua următoare ; cu mare greutate, dar s-a ridicat, împotrivindu-se tuturor rugăminților tatei. Cînd a venit, doctorul Limer a găsit-o privind pe fereastră, spre grădină. Mătușa Matilda se gîrbovise dintr-o dată ; nimic nu-mi mai amintea acum de ținuta ei dreaptă, de mersul ei bărbătesc. Ședea lipită de fereastră și tăcea ; numai nasul ei în vînt părea că adulmecă urmele furtunii de ieri : nările îi fremătau îngrijorate, neobosite. Cînd l-a văzut pe doctorul Limer a prins să-și frămînte mîinile, ca și cînd ele erau vinovate de ceva ascuns și astfel își căpătau dojana cuvenită. Apoi l-a împovărat cu o privire care a avut sclipirea unui fulger.

Dragoș Morărescu : „Vas cu flori în iarbă"

Într-un tîrziu sora tatei s-a întors către noi și a spus poruncitor :

— Să rămînă numai doctorul. Plecați ceilalți vedeți-vă de treburi. Aveți atîtea de făcut și vă pierdeți timpul uitîndu-vă la mine !

★

După înmormîntarea sorei tatei, în vreme ce ședeam la masă, în grădină, și vobeam despre ploile din săptămîna trecută, doctorul Limer ne-a reprodus, după cîte susține el, cuvînt cu cuvînt, conversația pe care a avut-o, cu bătrîna Matilda, atunci cînd ne-a alungat pe toți ceilalți din camera ei :

— Știu că în curînd am să mor, doctore, și mai știu că nimic nu-i de făcut.

— Împotriva emoțiilor, Matilda, am cîteva leacuri, dar ele sînt mult prea slabe pentru a înfrunta, la nesfîrșit, revolta care pune stăpînire, pe inimă și pe sufletul dumitale, în vremea furtunilor și a ploilor.

— Mulți ani, foarte mulți ani, am știut să mă stăpînesc, doctore ; am crezut că am ajuns să posed arta de a mă stăpîni dar, de ceea ce m-am temut nu am scăpat.

— Înțeleg, e o boală care nici nu știu dacă se poate numi astfel ; ea e mai mult a sufletului decît a trupului ; pentru ceilalți, care au ochi să vadă numai trupul, aceasta ia chipul unei boli trupești. O dată cu emoția unei amintiri, pe care, la dumneata, o declanșează, independent de voință, furtuna și ploaia, trupul își pierde tăria ; starea nervoasă se accentuează și se va mări pînă la provocarea unei morți instantanee, nu pot preciza dacă de natură a inimii sau a creierului dar, sigur, din această aventură a emoției, trupul va ieși învins.

— Îți mulțumesc, doctore Limer, că nu încerci să mă minți. Ai priceput de la bun început aproape totul în ceea ce mă privește. De necrezut : atîția oameni mă cunosc de o mie de ori mai bine decît dumneata și nu au ghicit boala ; s-au mulțumit să ia parte numai la urmările ei dar, ele sînt mai ușor de ghicit de către oricine. Nu va mai trece mult și am să-i părăsesc pe toți, iar ei vor spune : bătrînețea a fost de vină. Dar eu știu, de multă vreme, că inima a fost și este de vină. Ei, doctore Limer, acum, dacă aș spune oricărui alt om, ceea ce-ți voi spune dumitale, ar crede că este vorba despre rătăcirile unei biete bătrîne.

Totul s-a petrecut cu multă vreme în urmă ; aveam cincisprezece ani și îmi făceam, cum era obiceiul, ucenicia la maicile de la vestitul schit din Norio. Nu am avut de ce mă plînge ; nici acum nu pot spune despre maicile din Norio decît vorbe de laudă. În vara aceea, peste întregul ținut, s-au abătut furtunile și ploile cele mari care vin pe negîndite și pleacă numai atunci cînd vor ele. Ședeam cu maicile în curtea schitului și priveam florile, iarba, arborii și zidurile văruite cînd, din senin, s-a pornit furtuna ; atunci am auzit, toate, un cîntec venind de dincolo de ziduri ; era un cîntec, de bărbat, atît de trist și atît de frumos încît am rămas încremenită. Cîntecul a dat înconjur zidurilor și abia cînd furtuna și ploaia s-au domolit, s-a topit și el, încetul cu încetul. În ziua următoare, la vremea furtunii și a ploii, am auzit din nou, cîntecul de bărbat ; nu înțelegeam cuvintele fiindcă ele erau frînte și biciuite de vînt și de stropii mari dar am simțit cum îmi inundă tot trupul.

O săptămînă în șir cîntecul m-a chinuit : îl auzeam în somn, noaptea, îl ascultam ziua în amiaza mare și el prindea în mine rădăcini ca buruiana unei boli. Maicile surideau și mă priveau cu destulă înțelegere ; cele mai bătrîne spuneau că, încă pe cînd erau ele tinere, la vremea furtunilor și a ploilor de vară, au auzit cîntecul și că omul care îl cîntă trebuie să fie și el destul de bătrîn, dacă nu cumva o fi vreo nălucă sau vreun suflet mort care umblă prin Norio fără să-și afle liniștea. Poate că așa era, de vreme ce niciuna nu avusese parte să-l vadă, oricît l-au pîndit din turla schitului sau au ieșit, cu gînd să-l certe că le strică liniștea sufletească, dincolo de ziduri.

La îndemnul lor m-am prefăcut că mi-am găsit pacea și, pe ascuns, m-am pus pe așteptare în turnul clopotniței. De acolo am privit, peste ziduri, pădurile, potecile, casa pădurarului, pășunile pentru vite, drumul de care tăietorilor de lemne. Cînd a început furtuna am auzit glasul trecătorului ; îmi lăcrimau ochii de încordare, inima îmi bătea să-mi spargă pieptul, toată pădurea fremăta. Chiar atunci l-am văzut, apropae de ziduri, pe drumeț : era un om înalt, înfășurat într-o mantie aurie ; avea plete negre și barba mare ; făcea niște pași uriași și cînta atît de duios încît m-a cuprins frica și am înghețat.

În fața lui, un cîine de vînătoare, adulmeca drumul, un cîine roșcat, mare cît un vițel, iar călătorul îl urma ca un orb ; dar nu era orb, nu, fiindcă a ridicat capul și ochii spre turnul clopotniței, de parcă ar fi știut că sînt acolo, la pîndă ; mi-a făcut un semn cu mîna și a prins să cînte mai tare, mai tare, atît de tare încît erau neîncăpătoare pădurile, ierburile, zmeurișurile, munții, pentru a-i primi cîntecul. Am leșinat, de teamă sau de bucurie : nu știu.

Cînd m-am trezit apăruse soarele ; trecătorul și cîinele său se mistuiseră. Am ieșit dincolo de ziduri să caut urmele călătorului și ale cîinelui său și le-am aflat, dar ele erau atît de mari încît, trecător și cîine, trebuie să fi fost uriași. Maicile care veniseră cu mine s-au speriat dar, din ziua aceea, oricîte furtuni și ploi au trecut peste schitul din Norio, cîntecul călătorului nu s-a mai auzit. În zadar am așteptat să revăd acel om uriaș călăuzit de cîinele său ; plecaseră, pesemne, undeva departe, acolo de unde cine știe cine se mai întoarce ; poate că-și aflase liniștea, sădind în inima mea, prin semnul de mînă și prin cîntecul atît de frumos, neliniștea grea și amară.

★

Cînd a venit vremea am plecat de la maicile din Norio. Viața mi-am dus-o cu cinstea și sfiala unei femei care alege, din toate, ceea ce e plăcut pentru onoarea casei. Mi-am cinstit bărbatul și mi-am iubit copiii, dar liniște nu am avut niciodată. Mai ales în vremea furtunilor și a ploilor de vară, auzeam cum urcă, din mine, cîntecul călătorului și îmi umple casa și acoperă împrejurimile. Am știut să-mi ascund eresul și să închid în suflet întîmplarea aceea de vară din tinerețe.

De cînd bărbatul meu s-a dus din lumea celor vii mi-a pierit și mie puterea, pe care atîția ani am avut-o, de a-mi ascunde singurul păcat al tinereții. Acum, sînt singură, voi muri în vremea unei furtuni de vară și cred că, înainte de această plăcută moarte, îl voi vedea din nou pe trecător făcîndu-mi semn cu mîna, voi vedea cîinele adulmecîndu-i calea în față și călătorul va cînta, iarăși, cîntecul său de neuitat. Ceilalți, rudele, copiii, dumneata, veți vedea urmele uriașe în preajma casei și vă veți convinge de adevăr. Numai după ce voi asculta din nou cîntecul călătorului, doctore Limer, îmi voi găsi și eu odihna.

Mătușa Matilda a murit în casa noastră din Tîrgul Melisei, odată cu una dintre ultimele furtuni și ploi de vară ; fără să mai întoarcă privirile spre chipul moartei sau să ne lase pe noi să împlinim această datorie

mircea șoncuteanu

Era tîrziu...

era tîrziu
sau un loc imens
orb din facere,
dar nimeni nu și-ar fi descleștat
din carne unghiile
și nu numai din nevoia
de a-și simți trupul
dar
ca într-un ciclon
ne țineam de aceste odgoane
pentru a nu fi smulși
ori, poate,
noua gravitație să fi fost
cîntecul sirenelor !...

Nud

Un impuls
statutar împlinit
ori o adulmecare de ogar sau
ce-i semnul pe care-l înot
cu un singur braț,
celălalt izbucnit făclie de luminat
această irezistibilă gravitație adversă.

Vade mecum

Nu ne opream. Vuită
viltoarea sau vasomotor timpul.
Pe cine rîvniți voi, semnalelor ?
amorsate
valurile vinau ținte vagante
ori
neînvoindu-se
cuvintele ne vlăguiau
prelungindu-ne voltele
pînă cînd
vestite faleze ne revigorau urmele,
vîrste unde ne-am fost iubit.

Forța memoriei

« Ce de cai alergau, ce carusel îndrăcit»
pe acel zid, pe acel loc de veghe între
ce a fost și ce e, poate între
ce e și ce va fi, no man's land între
ce-a fost și ce-o să mai fie,
vertical plai și dens, poate prea dens
ca să nu rodească o altă vecie.
«Ce de cai alergau, ce carusel îndrăcit...»

vilma constantinescu

Sînt călătorul însuși
Proiectat înainte
În drumul ce urmează
De-acum a fi parcurs
Și unde văzătorul
Adînc prins în mișcare
Va ajunge
În adînc chin de cale
La magicul tainic timp știut
Frunzărit ca o carte cu chipuri uitate

⁂

Urzite căi — neverosimil dar
În dimineața arginturilor botezătoare
Dogoarea ta — podoaba mea
Răsfețe plînsul ierbilor uitate
Chin încuiat în harul amăgirii
Orbit de rouă
Și epurat în spaime,
Cenușă dătătoare de neliniști
Se răspîndește-n rar
Și tainic mugur
Auzi ?

⁂

Biruință pecetluită
De visul sîngelui pe gură
Dorința, nu ne mai apare
Ca o alegere de mirată natură
A suflărilor noastre
O liniște cernută de întreaga-ne făptură
Pe floare de doi
Tăcem acum prietene

Dragoș Morărescu : „Compoziție cu flacon roșu"

Deasupra acestui adînc
Fără de grijă
În fața jocului de iele
Neștiut al neștiutorului gînd
Și înainte de-a ne teme
Pentru noi
Strîngem fluturi din noapte
Să-i purtăm pe mările acestea
Pe care nu le-am mai văzut
Și ne-ntregim
Învingători și învinși ;
În verb solar ;
Coboară-te senin

⁂

Pe deasupra mea s-a țesut
O poveste ciudată
În toropeala verii
Am întîlnit un lac
Nebun mișcat pîn'la evaporare.
De trecerile-ți neîncetate
Aici, în preajma mea ;
Și te-am zărit
La ora așteptării
Păianjenului
Cel purtător de noimă
În ape
Sunet de vitralii sparte
S-a ridicat.

⁂

Cheamă-mă la tine
Să le cunoaștem din nou
Pe pleoape închise de melancolie
Să aninăm vise
Pline de dorințl
Să auzim
Tot ce nu s-a mai spus
Să facem să sune
Licărul întunericului
Să facem să se vadă
Miasmele trupurilor noastre
Pulverizate-n aer
Să le pipăim vraja
Comoară de-ntuneric
Să umple golul dintre noi ;
Gurile noastre se vor adăpa
În subtile taine
Ieșite din timp și din spaime.

⁂

Să port în raze
Salbe de-orhidee
În declin de geruri
Să mă închid
În riuri de lumină
Un gînd adus din haos și curbură
Să încununeze sfînta nuntă
Începutul
Să fie-n piinea luceferilor marini
Să se ridice colbul
Și printre stînci culcate
Cărările de fluturi
Să ne conducă
Împrăștiați în spaime — striviți în dulce chin
În tainice adîncuri de fugă și de pace
Să te ridici pe șoapte
Și să bucuri
Același tainic început.

arhitectura **a**

Ansamblul „Dunărea"

Devastatorul cutremur de la 4 martie a lăsat urite și inacceptabile găuri pe fețele străzilor și bulevardelor bucureștene.

Construcțiile care au căzut au lăsat răni adînci, dispărînd cu ele uneori tot atîtea mărturii ale devenirii noastre istorice, începînd de la regretabila dărîmare a bisericii Enei, ctitorie de stirpe brîncovenească din 1742, pînă la marile construcții de raport, blocurile Turist, Casata, Scala, Wilson, Dunărea etc.

Noile „plombe" construite au ridicat probleme deosebite de insertie în țesutul urban existent, de încadrare și armonizare cu vecinătățile, de înțelegere intimă a structurii spațiale specifice a străzilor „martor" ale Bucureștiului.

Ansamblul care se constituie într-o meritorie încercare de reconstrucție si mai ales de **remodelare** urbană este ansamblul Dunărea (arh. Gheorghe Nădrag), care reface frontul la intersecția Bd. N. Bălcescu cu Str. Biserica Enei, pe amplasamentul rămas în urma dispariției blocului Dunărea, a bisericii Enei, și a demolării Băii Centrale.

În condițiile în care arhitectura de locuințe de la noi, a parcurs în ultimele decenii diverse etape formale, de la fatadele academizante ale anilor 50, la unele excese „specifiste" actuale, traversînd un scormonitor drum întru găsirea unei exprimări proprii adaptată necesităților funcționale, ansamblul Dunărea dă un răspuns posibil acestor încercări, propunîndu-ne o volumetrie corect înscrisă în frontul existent și organic crescută din determinările spațiului deja constituit, încercînd prin curgerea fatadelor să devină o oglindă neutră a prețioaselor vis-à-vis-uri.

După o scurtă aripă aliniată bulevardului, ansamblul se articulează perpendicular pe acesta, paralel cu Universitatea și apoi cu Institutul de Arhitectură, avînd și o aripă spre curtea interioară. Această dispunere spațială creează premiza restructurării, formînd în fața vastei și inumanei pieți a Teatrului Național o prețioasă și intimă alveolă, care deschide largi perspective în lungul celor două monumente de arhitectură.

Preluînd ideea generală a caselor bulevardului, de retragere a ultimelor nivele de la fața străzii, blocul Dunărea are o dublă variație a planului fațadei atît pe adîncime cît și pe înălțime, formînd o crestere de la nivelul construit spre bulevard la colțul central, și o descrestere treptată spre strada biserica Enei și curtea interioară.

Această modelare sobră a fatadei, ce permite o trecere gradată spre construcțiile existente dă ansamblului acea cantitate de monumentalitate necesară suportării ilustrelor vecinătăți si de ce nu, dreptul la replică.

Planul exterior are un număr redus de accente spațiale, balcoane rotunde și oblice, arhitectul mizînd pe efectul plastic al echilibratei distribuții a zonelor de negru, de „umbră", create de golurile ferestrelor, de logii, de umbra aruncată de elementele volumetrice, zone care marchează ritmice verticale în juxtapunere cu orizontalele realizate prin discretă tratare cromatică, albele brîie ale parapetilor, alternante

Cristina Suciu Moscu

Continuare în pag. a 7-a

plastică **p**

Un profesionist, un amator

● Pictura și grafica lui Dragoș Morărescu, expuse sub genericul **Urbane-agreste-intime**, își întemeiază persuasiunea pe certe valențe decorative, perpetuate în consecința unor preocupări mai vechi ale artistului. Dar nu este mai puțin adevărat că o lecție asimilată, în artă, presupune, implicit, o respirație ce se cere amplificată, un drum care trebuie dus mai departe.

Compartimentul de grafică al expoziției lui Dragos Morărescu, structurat ca o suită de leit-motive, ne interesează ceva mai puțin. Am căutat acestei suite un ritm conținut, o coerență interioară, dar nu le-am aflat. Pictura aceluiași, în schimb, se impune prin aderența la o convenție fertilă : restituirea culorilor funcției lor constructive. Și nu întîmplător realizările notabile ale artistului, din acest punct de vedere, le întîlnim mai rar în peisajele urbane și agreste, unde culoarea se receptează cvasipasiv, ea emanînd dintr-un filon exterior imuabil, și mai mult în naturile moarte, deschise liberului arbitru al gîndirii plastice, fanteziei, construcției, compoziției deliberate, virtuozității. **Flaconul albastru, Buchet în vază transparentă** și **Compoziție cu flacon galben** sînt trei naturi statice care pot fi luate în calcul oricînd, alături de izbînzile consacrate ale genului din pictura românească interbelică.

Ne-a atras atenția și un **Nud** zgrafiat, pentru acuratețea și rigoarea paginației, ca și **Flaconul roz** și **Lalelele**. Mizînd mai reticent pe adîncimea planurilor decît pe relevanța componentelor elocvente ale unei structuri plastice, pictura lui Dragoș Morărescu nu-și dispută cu nimeni locul în artele noastre, ceea ce înseamnă, de fapt, că artistul contează exclusiv pe particularitățile vocației sale. Asociațiile și trimiterile, în ceea ce îl privește, riscă inadecvarea.

● Galeriile Asociației artiștilor plastici amatori, Teofil Georgian expune picturi pe lemn greu de clasificat cu măsurile tradiționale ale acestei arte. Ecourile ce transpar din panourile lui ne trimit uneori la compozițiile fruste ale lui Ghiață, sau, mai departe, la portretele primitive și la fundalurile elaborate din perspectiva pozei personajelor lor. Mai mult decît un mesaj, ele ne transmit intenția certă a unui mesaj, ceea ce deja implică un țel, și nu doar o indeletnicire oficiată cu sentimentul gratuității. Cîteva dintre miniaturile pe faianță expuse în subsidiar, realizate într-o tehnică proprie, ne determină să afirmăm că Teofil Georgian dispune de resurse de exprimare plastică încă insuficient explorate.

Mihai Pelin

muzică **m**

Primăvară la Filarmonică

La Filarmonică, în deschiderea unui simfonic săptămînal, lucrarea **Aulodie mioritică** de Iancu Dumitrescu (clarinet solo, Aurelian Octav Popa). Piesa ne propune, în mare, o singură imagine sonoră, dar ea este intens trăită, cu participare ce denotă apropierea semnificației imanente. Cu alte cuvinte, Iancu Dumitrescu reface prompt imaginea internă preexistentă, auzită cu vioiciune, o controlează, se plasează în interiorul ei și o domină. Este aici un neo-impresionism cu bună adresă în registrație și timbru. **Aulodie mioritică** este o mare respirație a masei orchestrale, însoțind „doinirea" solistului. Cei doi protagoniști nu își schimbă locurile, unul în raport cu celălalt, dar comunică prin simpla lor suprapunere. Pe măsură ce trece timpul, gîndim muzica orchestrei ca proiecția în exterior a problematicii nespuse a solistului (ce expresivitate, ce retorică dezvoltă fluxul muzical condus de Aurelian Octav Popa). Tutti-ul este „natura" solistului devenită peisaj. Sub bagheta atentă și dăruită a lui Mihai Brediceanu, orchestra Filarmonicii a realizat o versiune rafinată și coerentă, în care contribuțiile individuale erau exact conștientizate.

Cîteva zile mai tîrziu, la sala Dalles, tot sub egida Filarmonicii, pianistul Bernhard Wambach din R.F.G. relua, după o premieră de acum vreo 11 ani, lucrarea lui Anatol Vieru **Nautilus**. Ca și în alte lucrări ale compozitorului, din acea perioadă, asociațiile sînt aici de o uimitoare prospețime, gîndindu-ne că Anatol Vieru a avut o perioadă suprarealistă, ceea ce în muzică este mai rar. Și, ca o constantă a stilului său, se simte că ceea ce se aude este numai o parte din procesul creator, intens meditat, pe care sonoritatea îl desemnează dar nu îl epuizează. Anatol Vieru ne obligă să ne imaginăm arcuri evolutive sugerate, să-l însoțim într-o aventură a închipuirii inedită, entuziast propulsată.

Pianistul Bernhard Wambach are o înclinație pentru muzica contemporană (în același recital, K. Stockhausen și W. Rihm) iar în muzica clasică, fără a fi ajutat de o pianistică deosebită (tușeu cam greoi și nediferențiat) alege lucrări simptomatice, desprinse parcă din contemporaneitatea lor stilistică. Recitalul său a fost, prin soliditatea afișului și prin intelectualitatea prezentării, un punct de interes al stagiunii camerale.

Nu am reunit întîmplător cele două concerte. Amîndouă semnifică o anumită orientare repertorială care oxigenează prezența Filarmonicii în stagiunea bucureșteană. Dacă în domeniul cameral, ingeniozitatea și diversitatea programelor este constantă de mai multe sezoane (consultant artistic Suzana Zupperman) iată că și în stagiunea simfonică, prezența la alegerea titlurilor a doi compozitori de marcă — Theodor Drăgulescu și Dinu Petrescu, autoritatea și deschiderea maestrului Ion Voicu, directorul institutiei, a adus o notă proaspătă. Au fost interpretați în ultimii doi ani Serban Nichifor, Adrian Iorgulescu, Călin Ioachimescu, Iancu Dumitrescu, Liana Alexandra, Valentin Petculescu și, desigur, nu vom epuiza lista. Confruntarea cu un colectiv interpretativ de înaltă clasă este decisivă pentru un tînăr compozitor, care poate fi astfel consacrat.

Costin Cazaban

NUMELE POETULUI

Valentin Predescu

Valentin Predescu a debutat în revista „Luceafărul" în 1969, cu povestirea „Moartea puiului de șarpe".

În 1970, poetul Gheorghe Tomozei, pe atunci redactor-șef al revistei „Argeș", îi publică tînărului debutant o pagină de poeme însoțite de o frumoasă prezentare.

În 1971, Valentin Predescu apare în „Biblioteca Argeș" (idee preluată mai nou de revista „Luceafărul") cu poeme dintr-o carte, „Gustul ierburilor", netipărită decît fragmentar în 1975 în „Caietul debutanților" (Editura „Albatros").

Nu aș voi să supăr pe cineva anume dar trebuie să mărturisesc, tîrziu, și cu amărăciune, cît de nefastă s-a dovedit pentru toți cei care scriau literatură în acea provincie culturală, plecarea scriitorilor „profesioniști" de la revista „Argeș", scriitori „profesioniști" care făceau o revistă excelentă (meritul principal revenindu-i lui Gheorghe Tomozei) prefigurău, prin „Biblioteca Argeș" apariția unei edituri, îndrumau prin cenaclul revistei „Argeș", dar chiar îndrumau, talentele autentice obligîndu-le să se confrunte cu marile valori literare...

Beneficiind de un climat literar exigent, sînt sigur, evoluția lui Valentin Predescu ar fi fost alta, astăzi nemaiscriind despre el ca despre un anonim...

Dintre nenumăratele cicluri de poeme pe care mi le-a trimis Valentin Predescu (unele mai puțin inspirate, altele deloc), m-am oprit tot la „Gustul ierburilor", masivul volum de rezonanță withmaniană, volum la care poetul lucrează de multă vreme într-un fel de reverie eliberatoare. Cuvintele lui François Truffaut, epigraful acestui volum : „...Cred că-l putem clasa pe Hitchcook în categoria artiștilor nelinișiți, ca Poe, Dostoievski sau Kafka. Acești artiști ai neliniștii nu ne pot ajuta să trăim, pentru că a trăi le este lor insile dificil, argumentează, a **contrario,** nevoia imperioasă a unei arte care să ne ajute să trăim, „să dăm o formă sufletului", cum spune poetul într-un vers memorabil.

Poemele nostalgice, amare, infantil-exultante ale lui Valentin Predescu, document autentic grăitor despre insesizabilele mișcări sufletești ale individualului care se identifică fericit cu „sufletul colectiv", probează că viziunea lumii, pentru român, e precumpănitor estetică. Gresala, care se face încă, de a considera arta drept o ocupație duminicală la români, vine împotriva acestui simț organic imemorial care încorporează esteticul în impuls vital.

Nu o carieră literară, nu un destin individual caută să-și împlinească Valentin Predescu prin poezie, ci un mod de existență, exemplar, cu care se solidarizează prin simplă ființare.

„Sîntem construiți din acele aripi întinse / vesnic spre săgeata lui Nimrod alergînd", sîntem fragilitate și precaritate și nu ne regăsim pe noi ființe decît „într-o țară, într-o misiune, într-un limbaj."

„În orașu-n care toți mă cunoșteau doar din vedere / în orașu-n care toți m-au huiduit ca pe-un hulub" ; versuri încîntătoare prin umilitate și transparență, poeme întregi sau uneori numai versuri, ne încredințează că Valentin Predescu va găsi forța să-și remodeleze o imagine pură de poet trecînd peste nenorocul de o clipă al existenței ; ca și cum ar fi voit să-i reîntărească în credință pe cei solitari risipiți prin lume, Tudor Arghezi a debutat la 47 de ani, George Bacovia a trăit vesnic „pierdut într-o provincie pustie" : îmbătați de mitul americănesc al succesului prea mulți tineri poeți de azi scriu o poezie nesuferit de comună, fără acel parfum claustral al autenticității pe care-l emană forța de-a rămîne singur cu tine însuți. Va veni și pentru Valentin Predescu clipa fericită cînd va tipări o carte, numai să se gîndească bine și să-i fie „gingaș cumpănită" acea clipă.

Cezar Ivănescu

Proza lui Eminescu: o ipoteză

La actuala aniversare a lui Eminescu, două observații aproape statistice se impun celui care încearcă un bilanț. Pe de o parte, ne aflăm în plină perioadă a exegezelor totale, a construcțiilor ce repun în discuție ansamblul operei eminesciene ca exemplu pentru ilustrarea unei metode ; de la studiul stilistico-filosofic al lui Șt. Cazimir, **Stelele cardinale** (1975) și pînă la recenta repunere în termeni filosofici a semnificației poeziei de către Ioana Em. Petrescu **(Eminescu. Modele cosmologice și viziune poetică,** 1978), nu pornirea de a corecta detalii domină, ci aceea de a actualiza o metodă prin recitirea diferită a poeziei. Probabil că totul s-a întreprins pe urmele **Poeziei lui Eminescu** de Ion Negoițescu, emblemă involuntară a ceea ce s-a scris despre Eminescu din 1968 pînă astăzi.

Pe de altă parte — paradox evident ! — despre proza lui Eminescu s-a scris infinit mai puțin : nici o monografie recentă nu încearcă investigarea completă a acestui sector prozodic excepțional ; cele aproximativ 300 de pagini călinesciene continuă să reprezinte cea mai amplă exegeză a prozei eminesciene. O monografie completă, în care problema spinoasă a determinării surselor să fie clarificată, rămîne încă de scris. Culmea curiozității : avem chiar ediția critică perfectă a prozei eminesciene, sub forma volumului VII din ediția Perpessicius, apărut în 1977. Pentru o singură dată în istoria literaturii române, ediția critică a precedat monografia.

De fapt, la mai bine de un secol de la scrierea ei, proza eminesciană descumpănește : regimul său creativ nu pare încă bine fixat. Fragmentarismul, aparenta improvizație, faptul că oricare bucată are aspectul unei schițe sau al unui exercițiu pentru o mare operă niciodată scrisă fac pe cercetător să amîne monografia. Multitudinea de nume pe care G. Călinescu le punea în ipotetic contact spiritual cu proza marelui nostru romantic (Hoffmann, Tieck, Ferdinand Raimund, Chamisso, Hauff, Heine, Jean Paul etc.) a inhibat suplimentar.

Regimul creativității eminesciene în domeniul prozei se cere cel dintîi lămurit. De ce această proză se prezintă prin excelență fragmentară ? De ce a fost lăsată printre manuscrise, așa cum s-a întîmplat cu cele mai novatoare pagini din **Memento mori** sau **Povestea magului călător în stele** ? Trebuie să observăm că fragmentarismul nu reprezintă partea hazardului, ci o condiție esențială a prozei romantice timpurii, un răspuns aproape ontologic la problema creației literare. Exact ca în operele romanticilor germani de primă generație, din jurul anului 1800, proza eminesciană îndeplinește o funcție complementară, este textul **explicit** în raport cu marea operă poetică, textul **încifrat.** De la teoria visului din debutul nuvelei **Sărmanul Dionis** pînă la însemnările eliptice din **Arhaeus** sau variatele **Fragmentarii,** proza lui Eminescu propune un program filosofic concentrat și explicit. Poezia cea mai novatoare a fost păstrată în manuscris deoarece contrasta cu gustul comun al epocii. Proza, în marea ei majoritate, a rămas la rîndul ei manuscrisă, deoarece Eminescu se traducea aici complet pe sine, se explica în mod teoretic. Reflectare nealterată a propriei personalități, proza devenea prin forța lucrurilor domeniul ocult. (Să mai amintim de elogiul fragmentarismului ca formă supremă de artă, întreprins de un Jean Paul?).

Caracterul fragmentar și autoexplicativ al prozei eminesciene reprezintă, la nivelul romantismului nostru, o originalitate aproape absolută (prefigurări memorialistice extrem de vagi doar la Alecu Russo). Dar la cel al romantismului european, regimul creativ eminescian își găsește veritabila corespondență. Credem că paralelismul cu opera în proză a lui Novalis numește analogia cea mai frapantă. Ca și proza lui Friedrich von Hardenberg, proza lui Eminescu este filosofică și mitică. Exact ca și proza novalisiană, proza eminesciană pune în scenă feeria romantică într-un „basm minunat" despre epoca de aur a umanității ; ca și Novalis, Eminescu desfășoară o istorie stilizată, pretext pentru fantezia metonimică dezlănțuită. În fine, după cum Novalis schițează în proză o **Naturphilosophie** capabilă să furnizeze explicațiile ultime ale universului, Eminescu își pune în proză doar întrebările esențiale, cărora le oferă răspunsuri în egală măsură filosofice și poetice. Detaliile pitorești vor fi subordonate strict unei problematici ostentativ fundamentale.

Paralelismul Eminescu — Novalis în ceea ce privește proza este un capitol aparte al literaturii noastre, pînă acum abia schițat. Lecturile paralele și meditațiile pe marginea operei celor doi beneficiază de curînd de un suport suplimentar : ediția Novalis, **Discipolii la Sais. Heinrich von Ofterdingen,** apărută cu puțin în urmă la Editura Univers. Viorica Nișcov, traducătoarea și prefațatoarea ediției, a oferit o variantă ușor arhaizată a textului, ce se apropie involuntar de limbajul basmului eminescian. Ediția poartă anul 1980 — și vrem să o considerăm un subtil omagiu indirect pentru cei 130 de ani de la nașterea lui Eminescu. Rămîne regretul că nici prefața și nici notele nu fac vreo mențiune despre înrudirea dintre Novalis și Eminescu.

Pentru că, în ceea ce ne privește, vedem în imaginea cuplului sugerat mai sus cheia de pătrundere în fascinanta lume a prozei eminesciene. Asemănarea tipologică profundă între cei doi le determină pe celelalte ; la runele romantismului european întîlnim figura angelică a lui Friedrich von Hardenberg, iar apropierile de opera lui Eminescu pun în legătură prototipul romantic cu una dintre realizările excepționale ale romantismului. Novalis devine simbolul unui tip de cultură, personificată de Eminescu în secolul al XIX-lea românesc. La distanță de mai bine de o jumătate de secol, cele două „tinere genii" moarte prematur și mitologizate rapid de imaginația contemporanilor aveau aceleași obsesii, aceleași viziuni fulminante construite independent.

Iată ce citim în schița pentru partea a doua din cartea **Discipolii la Sais,** sub forma unor însemnări condensate :

„Apariție a lui Isis. Moarte a învățătorului. Vise în templu. Atelier al lui Arhaeus. Sosire a zeilor greci. Inițiere în mistere. Călătorie la piramide. Cosmogonii ale anticilor. Zeități indiene." (Novalis, **ed. cit.,** p. 66)

Obsesiile eminesciene esențiale din cele mai realizate proze se află notate, cu decenii înainte de traducerea lor concretă în bucățile **Avatarii faraonului Tlà, Cezara, Arhaeus** sau **Poveste indică.** Imaginația celor doi se mișcă în lumea comună a misterelor egiptene, a idealului artei grecești sau a filosofiei indiene.

Pornite din aceeași scînteie de geniu, operele celor doi scapără analogic, fără ca o înrudire directă să fi fost probată, dar și fără ca similitudinile evidente să poată fi puse pe seama hazardului. Dacă frapantul motiv al florii albastre din poezii **(Floare albastră, Memento mori)** sau proză **(Sărmanul Dionis)** este un cunoscut **topos** novalisian, rămîne tulburătoare asemănarea tramei narative a nuvelei **Sărmanul Dionis** cu cea a bucății lui Novalis **Das Märchen von Hyacint und Rosenblüt,** de la atmosferă pînă la detaliu. Pe măsură ce lectura prozelor celor doi se face mai profundă, cuplul Novalis — Eminescu se detașează ca două materializări de mare puritate a stării de spirit primordiale ce s-ar putea numi Romantismul necorupt.

În Saxonia de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și în Moldova de la mijlocul celui de al XIX-lea, aceeași stare de spirit a născut două figuri aproape atemporale prin caracterul lor reprezentativ. Într-o asemenea perspectivă europeană, proza lui Eminescu se redimensionează spontan.

Mihai Zamfir

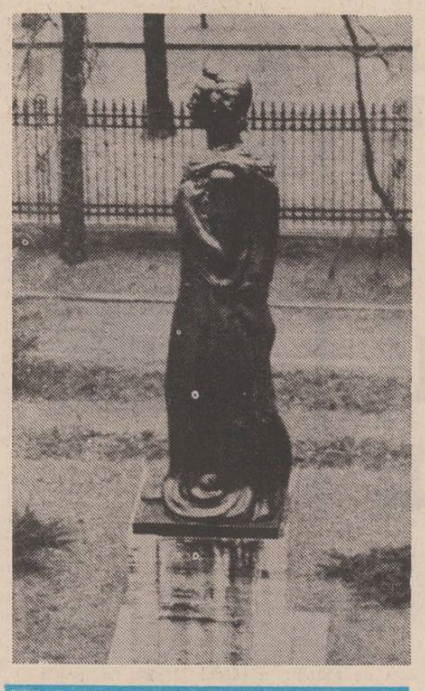

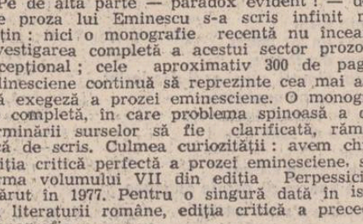

CONFABULE

Ierunca și nevăstuica

I

Însoțirea nevăstuicii cu ierunca uimise o vreme pădurea.

— Cum, îl întreba cotofana pe iepure, cum să stea împreună o pasăre din ordinul galiformelor, puțin mai mare decît o cioară, cu penele ruginii, cu pete și albe și negre și cenușii, cu cerc roșu în jurul ochilor și mot pe cap, care este vînată **pentru carne** (sublinierea cotofanei), cu un mamifer carnivor, mustelid, cu corpul suplu, lung de aproape 25 de cm, cu blana brună vara și alburie iarna ?

— Chiar așa, aprobă iepurașul, ca să nu mai amintim că ierunca are și minte de ierbivoră.

Aceste comentarii, evident naive sau răutăcioase pentru soți, erau totuși explicabile chiar și numai dacă ne gîndim că, din motive obiective, nu luau masa împreună, nu cîntau împreună, nu aveau copii. De altfel, reputația fiecăruia în pădure era bineașezată de multă vreme de animalele pădurii, chiar dacă uneori nevăstuica pretindea că este ieruncă și viceversa. Nimeni nu se prostea într-atita, încît să creadă că, atunci cînd nevăstuica ciugulea boabe lîngă ieruncă, era sinceră și ierbivoră. E drept că ierunchi îi plăcea și untul, de unde și denumirea ei populară, untaru. Tetrastés bonaria și Mustila nivalis se vedeau rar, și atunci la crăciun, (fr. noel) numai cu un singur ochi, din profil. Pereche bizară și, pînă într-o zi, inexplicabilă. În acea zi nevăstuica se întoarse destul de amărită acasă. Nu vinase nimic, deși alergase de colo-colo prin pădure. Ierunca nu venise încă de la lecțiile de zbor pe care le lua de la șoim. Întîrzie chiar, ceea ce pînă la urmă fu un mare noroc, pentru că soața sa, nevăstuica, reuși totuși să prindă o bucățică de carne. Altfel... Doar nu degeaba spun unii că banii albi se adună pentru zilele negre. Așa și cu ierunca și nevăstuica, simplu, în ziua în care nevăstuica nu va mai reuși să vîneze nimic, va rămîne văduvă.

Iulian Neacșu

Cu urme grele, apăsate

Urmare din pag. 1

să spunem **cine mai este el și ce se mai face.**

Convingerea mea clară este că, atunci, mama mă lua complice la un presentiment. Știa parcă, simțea că o să mi se întîmple ceva. Și lua din lumea ei din podgorie o întîmplare sau un crîmpei de viață anume cu care de departe, departe și încet, ca și cum ar fi urcat, tot pe odihnite și cu o uriașă povară, toate dealurile și văile acelea, pînă cînd să se apropie și să se așeze abia răsuflînd lîngă mine, să mi se uite în ochi și să se sprijine de luminile lor. Nu, nu-l mai știam, **nu-l mai știu pe cutare sau poate că... da, parcă mi-l aduc aminte, este...**

— Este fiul bătrînului vînător din povestea cu Ursul, îl cunoști, ai stat de vorbă cu el îmi precizează mama, știi că odată, de sapa mare, cînd cobora de pe deal...

Plouase, ploua de mama focului cînd cobora de pe deal, cu șapele, a lui și a nevesti-si, el înainte, descălțat și lăsînd urme mari, niște tălpici prin noroaie, în capătul rîndurilor de viță, și ea în urmă, cu o poală de răsad de flori, micșunele, regina nopții și petunii pe care nu mai avusese timp să le pună și le ducea din nou acasă. Fascinația urmelor bărbatului — niște tipare, un alfabet parcă — sau cine știe, se mișcase copilul, poate, ea își acoperise mijlocul și pîntecul cu un șal negru de lînă, ori jocul, bucuria la limită, starea de febră și ploaia cu un vădit semn de echilibru și fertilitate, sau toate acestea la un loc, spectrul unui curcubeu, poate, altul decît cel care avea să se ridice nu peste mult timp, ceva care o înalță și o iluminează totodată, o face să i se aprindă umerii, mîinile par să arunce flori, răsad pe urmele bărbatului, iar urmele se înfioară, clipesc ca niște pleoape și se închid, prinzînd în ele lumina unei netăinuite iubiri. Toată vara dealurile au mirosit pe drumul acela, îmbătînd cu zeci și zecî de tufe de flori. Era un drum al dragostei și al întîmplării despre care și azi la atîția ani de atunci, oamenii își amintesc ca de o minune a locului iar îndrăgostiții, cei care îl cunosc, preferă să-l evite și să nu spună nimic. Dar de gîndit, mulți se gîndesc la el și caută să înțeleagă ceva, dacă amintirea lor a trecut sau poate să treacă peste ceea ce, vom vedea, s-a numit un tragic deznodămînt.

Semnificații umaniste

Urmare din pag. 1

și demnitari mari l-au admirat, l-au lăudat și l-au promovat pentru că, deși român, s-a ridicat la condiția unora dintre cei preaputernici prin învățătură acestora. Un fel de Budulea Taichii. De mirare că Slavici nu și-a recunoscut în Căianu-Valachus prototipul personajului.

Firește, recrutat în rîndurile slujitorilor culturii catolice, din Transilvania, Căianu-Valachus ar trebui integrat seriei de „convertiți" în a căror activitate Nicolae Iorga arăta, într-un cunoscut studiu, că poate fi aflată multă și valoroasă istorie românească. Nu e însă nevoie, să recurgem la o asemenea integrare, pentru că Ioan Căianu-Valachus a fost umanist. Condiție care l-a salvat de înstrăinare aproape la fel ca ortodoxia românească a strămoșilor săi.

Hrănit cu înalta înțelepciune a anticilor, cu bogata erudiție a culturii catolice prin care avea acces la toate creațiile spirituale contemporane lui, cu ideile favorite ale umaniștilor, Căianu-Valachus fusese îndemnat prin formația sa fundamentală spre cultul strămoșilor. Acest cult îi dezvăluie noblețea originii sale romane, românești. Ca și înaintașul său, Nicolae, episcop de Strigoniu, tovarăș de idei și corespondent al lui Erasmus, Principele umaniștilor (mă refer la Nicolae Olahus), Căianu era mîndru de originea sa românească, prin care putea pretinde mai mult decît ceilalți colegi cărturari, o legătură organică, tradițională, de familie, cu civilizația română. Ca și Olahus, el își va semna așadar, operele, **Ioannes Caioni-Valachus.** Ca și celebrul episcop umanist care evoca în versuri originea sa românească, și afirma nobila descendență a strămoșilor săi români, Ioan Căianu-Valachus se declară român. Nicolae se justifică prin versuri în care, exaltînd civilizația romanilor, își preamărea înaintașii. Căianu-Valachus a făcut un serviciu la fel de mare culturii românești, înregistrînd și prelucrînd muzical creația populară a neamului său. Binecunoscutul **Codex Caioni,** document cultural de excepție — cuprinde izvoare de veche muzică românească, (cîntece de nuntă, hore) notate în tabulatura pentru două voci, realizare prin care cărturarul — deopotrivă poet, botanist, organist, pedagog, tipograf, constructor de orgi — și-a asigurat un loc de seamă în istoria muzicii noastre culte.

Trebuie să-i mulțumim romancierului de prestigiu Mihail Diaconescu pentru fidelitatea cu care rămîne, în lucrul său literar, atașat eroilor culturii noastre. Consacrînd — după retorul Lucaci și Pirvu Mutul zugravul — ultimul său roman lui Ioan Căianu-Valachus,, autorul oferă prilejul unei pasionante dezbateri despre cărturarii români afirmați și în cadrul unor culturi străine. Romanul **„Marele cintec"** îl așază pe învățatul muzician transilvănean într-o lume de idei și valori care îi atestă legătura profundă cu creația spirituală românească prin sentimente, conștiință și înfăptuiri. Nici nu se putea altfel. La originea etnică de care a fost totdeauna mîndru se adăuga formația umanistă a lui Căianu-Valachus, care i-a relevat romanitatea neamului său drept primul titlu de noblețe în republica literelor, slujită cu atîta strălucire.

PORTRET

De un sfert de veac de cînd te cunosc, te știu drept o mare și suavă uzină de trimis scrisori, mă încumet, dragă prietene Petre Stoica, să-ți alcătuiesc aceste rînduri, de parcă nu ne-am fi vorbit niciodată.

Tînăr blonziu, subțire, cu licărire de ochi albaștră, afundă, agitat, îndoit, învîrtejit întotdeauna de o nevăzută dar năpraznică și auitoare vijelie, oriunde apăreai, rămîneai, treceai, un păienjeniș de fire electrice începeau calderian să se pună în mișcare, dînd glas vorbirii, o neistovită sete de comunicare își scotea antenele, fine, încrezătoare, nebuloase, mereu spornice, pipăind în aerul incert sufletul de cuvînt al celorlalți, într-un efort, o grabă, o nemaipomenită descărcare de energii, de parcă tot ce ai fi vrut și fost în stare să spui, atunci, numai atunci era posibil, în trecere, chemat de misterioase comandamente mai înalte.

Printr-o ciudată compensație, tu locuiai o mansardă și eu un subsol, cumpănind valea și dealul Cișmigiului, cu puncte de reper și întîlnire pe traseu la Cireșica și Diham. Bani puțini. Entuziasm cu ghiotura. Zile și nopți, schimbînd încăperile, în fond aceleași, sărbătoream prin fumul de tutun sărac dar solemn, — Poezia. Ei, am învățat de la început, fără mofturi, să-i dăruim totul, descoperind-o, modelînd-o, iscodindu-i fața ascunsă. Cu cîți prieteni ne istoveam pe atunci ? Mulți ! Și dacă stau să mă gîndesc niciunul nu s-a irosit în zadar. Le strig numele și le trezesc amintirea pentru tinerețea noastră, a tuturor, impovărată în limpedea strălucire a zilei cînd împlinești o jumătate de veac. Scriu încă o dată: o jumătate de veac. Parcă visez. Față mai osoasă ; păr brumăriu, împroșcat cu grunji de sare cum nu găsești decît prin lăzile de cap de linie de tramvai, iarna, cînd ar putea să crape de ger și fierul șinelor ; albastru mai potolit, mai rece, mai puțin al privirii, fereastră către o mare în adîncul căreia, sfîrîind ceață și fum, s-au călit multe săbii ; mai slab pe cît s-a îngreunat raftul de bibliotecă plin de cărțile ce le-ai tipărit. Corector aiurit, plin de creioane colorate, primul dintre noi care și-a văzut versurile adunate într-o carte, iată-te poet, scriitor, stăpîn și rob al cuvintelor tale fără a mai putea da înapoi, adică nemaifiind în stare decît să-ți servești cauza. Multă ? Puțină ? Iată doi termeni cu care poezia adevărată se joacă mereu, schimbîndu-le semnele, făcîndu-ne cu ochiul pînă în clipa cînd abia îl mai zărim, sau numai ni se pare. La vîrsta noastră, printre puține alte bucurii, numai scrisul ne îndreptățește.

Să fii mereu tînăr, se spune, se îndeamnă. La urma urmelor, însă, cum, cum adică să rămîi, tînăr mereu ? Cîte prostii nu vei fi făcut în tinerețe ? Să-ți păstrezi spontaneitatea, naivitatea, prospețimea, de muncă, ți se lămurește subtilul adagio. Dacă sînt mai spontan, mai naiv, mai productiv la maturitate însă, ce să mă fac ? Cînd ești tînăr nu prea se-ncumetă nimeni să te lase tînăr, mai toți îți recomandă calmul, așezarea, înțelepciunea bătrîneții. Și așa, împlinirea te cam ocolește, neștiind prea bine ce se-ntîmplă. E bine să fii tînăr la tinerețe, matur la maturitate, bătrîn la bătrînețe, cum se-ntîmplă de altfel, măsură dreaptă atîrnînd în cîntar ceea ce făptuiești.

Poet

Grigore Hagiu

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

A cinsti pe Eminescu

Într-un articol intitulat **1980 — Un an Eminescu** apărut de curînd în „Luceafărul", citesc această frază de început : „Fără îndoială că anul 1980 a fost un an bun pentru Eminescu, atît sub aspectul editării în continuare a operei sale, cît și din unghiul interpretării critice a acesteia". Un an bun pentru Eminescu...

Trec peste tonul de familiaritate ce rezultă din punerea lui Eminescu în serie cu toți cei pentru care 1980 putea fi la fel, un an bun : a publicat una, două sau trei cărți, a luat și un premiu, două, critica l-a avut în atenția ei ș.a.m.d. toți cei despre care tînărul nostru coleg putea să-și înceapă articolul cu aceleași cuvinte : „fără îndoială că anul 1980 a fost un an bun pentru Popescu, Ionescu, Georgescu, Dinulescu, Mihăilescu ori subsemnatul ! Trec și mă opresc spre a face următoarea precizare, ce ține de ordinea logică a lumii, a lucrurilor, a cuvintelor și a gîndurilor noastre : dacă în anul ce a trecut a apărut primul volum din publicistica poetului, dacă s-au publicat și republicat mai multe studii importante despre marele poet, dacă toate acestea sînt un succes, asta înseamnă că anul 1980 a fost un an bun **pentru editorii** lui Eminescu, **pentru criticii** acestuia, un an bun **pentru cultura românească,** un an bun **pentru noi** toți care trăim, printre altele, și spre a ne plăti dinaintea lui Eminescu de niște datorii vechi, contractate încă de cînd am deprins graiul părintesc. A fi român înseamnă, se știe, pe lîngă alte datorii și datoria de a-l cunoaște, înțelege și, deci, cinsti pe Eminescu. Vom încheia vreodată și editarea operei eminesciene, vom reedita tot ce s-a scris despre poet, vom reuși să-l cinstim cît de cît cum se cuvine, dar din asta nu Eminescu are de cîștigat, ci noi, fiind vorba, în totul, de o datorie a noastră care, pe măsură ce ne plătim de ea, pe noi ne îmbogățește mai mult ! Acest paradox funcționează și din sensul opus : există drepturi care, corect înțelese, devin datorii. Cel puțin mie unuia mi-a fost totdeauna greu să disting între drepturile și datoriile mele, de obicei confundîndu-le.

Mi-am adus aminte, citind începutul pomenitului articol, altfel util, de o expresie la fel de nepotrivită, nefericită : **reabilitarea lui X,** atunci cînd X nu este un x. După ce ani de zile a constituit un delict să ai în bibliotecă o carte semnată, să zicem, de Nicolae Iorga, s-a început, în fine, la un moment dat, fireasca și mult întîrziata republicare a acestuia. I-am auzit pe unii spunînd că se face **reabilitarea lui Iorga,** cînd lucrurile stăteau exact pe dos : prin publicarea lui Iorga, prin ridicarea interdicțiilor privind numele și opera sa alții se reabilitau, și anume noi. Nu facem vreo favoare lui Iorga ori lui Pătrășcanu, lui Goga sau Arghezi, Brătianu și atîția alții, și nu e corect nici să spunem, cum se mai zice uneori, că-i „repunem în drepturi". Pe noi ne repunem în dreptul de a ne bucura de gîndul lor și de pilda faptei lor istorice.

Ion Coja

În amintirea...

Urmare din pag. 1

Ce frumos sună latina în Dacia, Doamne.

Dar ce frumos și ce pur, ca un clopot, sună în mine turla răsucită și neîntepenită încă în vers cel care a fost și este A. E. Baconski.

Mi-aduc aminte că tînăr fiind i-am citit poetului textul pe care-l compusesem și pe care îl visasem și care mi se revelase numit : „Îngerul cu o carte în mîini".

Spontan, domnia sa, mi-a desenat o caravelă pe marginea textului. Ca să plutească spre Caraibe acea caravelă de atunci, iată aducerea aminte de acum, mai vie decît noi doi la un loc.

13 septembrie 1980 seara

P. S. Uităm prea repede, dar de fapt nu uităm de fel că A. E. Baconski a pus umărul sub Carpați, iar nu sub un sicriu.

Ridicarea sensibilității poeziei române de astăzi, în mod negreșit i-o datorăm lui, a greșelii lui de a fi fost primul muncitor dintre noi.

A zice că e o muncă în vederii înseamnă a-l uita pe cel care ți-o vopsește în culori ca s-o și vezi cu ochiul apt pentru culori.

ATITUDINI

Anatomia criticii

Urmare din pag. 1

adesea interese de cartier literar, de o micime incredibilă. Totul e să crezi că ai dreptate. Urmează ședințele gălăgioase, ucazele, propuneri peste propuneri, cine și cît să fie exclus și descalificat. Să nu uităm însă că totul se petrece sub ochiul uluit al cititorului și sub acela necruțător al timpului.

Dar iată ce înseamnă să te fure limbajul curent ! Am și început să vorbesc în numele cititorului... Aș merita din plin ironia subțire a unor preopinenți nevăzuți. Poate că așa și este, sîntem cu toții prizonierii unui timp, ai unei imanențe istorice, care își are limbajul și tematica sa. Sînt perioade în literatură, cum spunea Jacques Ellul, cînd este exclusă judecata de valoare. Cine poate singur să știe atît de limpede care sînt operele semnificative și motivele de gîndire ce caracterizează epoca noastră ? În orice caz, atunci cînd ești prea radical împotriva unei alte orientări artistice sau chiar sociale, cazi în același păcat al exclusivismului. Nu există nici cea mai mică îndoială că și preopinentul tău suferă pentru scrisul său la fel de mult ca și tine. Oricît m-ar bănui criticii „profesioniști" de alte interese decît cel pur, al adevărului, voi spune că violența periodică a poeților și prozatorilor se referă mai mult la desconsiderarea muncii lor decît la evaluări nedrepte. Numai cine a cunoscut agonia creației, cine s-a luptat cu manuscrise de mii de pagini, ani în șir, cine și-a distrus nervii căutînd soluții artistice noi, îmbătat de realități cărora le descifra formele pentru literatură, cine a greșit, de multe ori adînc, pentru a avea mai apoi puterea de a se înălța din nou, moralmente și artisticește, numai acela poate să-l înțeleagă pe scriitor, oricît de brutal și de nedrept ar fi el. Ce lipsă de iubire pentru cărți se ascunde în aroganța unor critici față de munca literară !... Ce superficialitate de midinetă se află în spatele cochetăriei unui cronicar cu ultima promoție de tineri, oricît de promițători ar fi ei, dacă această atitudine manifestă de fapt repulsie față de activitatea reprezentativă a unor scriitori ce au refăcut literatura română de multe ori cu prețul propriei lor vieți !... Între Ion Caraion și Ion Lăncrănjan, de pildă, se deschide arcul unui curcubeu ce anunță șansa unui patrimoniu artistic ce suferise o devastare cumplită. Unii sînt mai buni, alții mai răi, ca oameni sau colegi. Se îmbracă mai bine sau mai neglijent. Par mai inteligenți sau mai proști. Nu spun întotdeauna ceea ce am vrea noi să spună, la diverse meetinguri literare. Ei și ?!... Cărțile lor ar trebui să se afle în aceeași zonă a rafturilor cu ale scriitorilor dispăruți de mult, cum pretindea G. Călinescu. De unde atîta ură încît să nu mai citim ceea ce scriu decît prin prisma acțiunii lor din piața publică ? Regele e gol, am striga împreună cu copilul din cunoscuta poveste, critica de supermarket, ingrămădind mărfuri ieftine, cu anii, vinzînd azi una și mîine alta, da, tocmai ea este motorul judecăților vinovate și parțiale, ascunzîndu-se sub umbrela dreptului la opinie, a necesității unei ierarhizări literare, ș.a.m.d. Desigur, nimic n-ar fi mai rău decît să se arunce acum și copilul, odată cu apa din copaie... Nimeni n-are nimic împotriva adevărurilor generale de care se abuzează. Cum se face însă că nu întrevezi nici o îndoială, că trufia atîtor critici este atît de suficientă ? Răul începe ceva mai încolo. Sub pretextul fidelității față de propria opinie și al necesității de a mentine personalitatea revistelor, acolo unde un critic s-a bine- instalat în paginile unui hebdomadar, nici o altă părere nu-și mai găsește locul. Poți să contrazici afirmația că e nevoie ca gusturile să fie coerente și să existe identitate precis conturată a publicațiilor? Bineînțeles că nu ! Totul este adevărat, dar diversitatea nu strică nimănui. Altfel macini tot numele acelorași scriitori, pînă la oboseală, timp de ani în șir, după care îi schimbi cu alt pachet de cinci-zece campioni, și iarăși și iarăși. Discuțiile se poartă într-un fel de absență totală a considerației pentru alte opinii, adoptînd structura clasică a materialului de propagandă : nu te interesează să spui ceva, ci să atingi un anumit țel. Mai ales să-ți compromiți preopinentul. Nici o alunecare nu e exclusă pentru a realiza acest scop. În primul rînd nu e nevoie să-l citești. Altfel ai putea chiar să-i dai dreptate. Ajunge să îi pui în circă orice fel de opinii...

Vorba lui Malraux — după ce ai înfruntat o asemenea psihotehnică, deprinsă de la cele mai infernale mașini de dezinformare — îți trebuie un an de zile mai apoi, ca să te dezvinovățești, să demonstrezi că **n-ai spus** ceea ce **n-ai spus.** Ce contează !... Totul e că fac ei din alb negru, cît mai sfruntat, cît mai scandalos, cît mai pe dos ! Numai așa pot să convingă. Să spună că Bălăiță e joycean, ca atribut de valoare, fără să precizeze tipologiile, numai ca să exalte un prozator de altfel stimabil și care nu este nici pe departe vinovat de prostia recenzentului... Falsul se preia în cele din urmă ca rîia, trece de la om la om, de la critic la critic, nimeni nu mai verifică cine are dreptate. Este o așa numită tehnică a propagandei orizontale, definită de același Ellul, o dinamică a grupurilor care se întîlnesc în relații umane. Ea face apel la forme iraționale, caracterizate prin pasiune și emoții obscure. Într-un asemenea tip de raporturi se exclude orice determinare rațională a adevărului și substanței artistice. De aceea, curentă devine o versalitate halucinantă, ceea ce afirmi astăzi poți să contrazici în ziua următoare, după interes. Justificări se găsesc întotdeauna, totul e să poți scrie în continuare și să nu-ți ia ceilalți locul. Pentru aceasta se fac ședințele, aliațele literare, se ignoră valoarea adversarului și se folosește toată gama de mijloace, preluată fără ezitare, tocmai de la cei pe care îi combăteam cu toții mai ieri — alaltăieri. Ceea ce la adversari este obedientă față de brațul secular și lașitate, abdicare de la demnitatea scriitorului, la tine este înțelepciune și grijă nedesmințită pentru interesul general. Ceea ce la el devine eclectism și ostentație a unui complex cultural se transformă la tine în informație la zi și spirit cultivat. Ceea ce la el apare ca preționizate limfatică, menită să ascundă lipsa de vocație, la tine se vede ca distincție a stilului și tehnică revoluționară. Vai de noi, parcă a venit judecata de apoi și împarte lumea fără drept de apel, în buni și răi ! Hîrtia suportă orice, orice minciună, oricită lipsă de cinste și de probitate, oricită ciuntire a pasajelor citate, orice umflare veleitară, doar sîntem critici, deci imuni, nu ne ating· mizeria autorilor nemulțumiți și nici protestele publicului needucat...

Acest tip de critică devine un mic infern, o bălăcăreală de banlieu literar asupra căreia pe drept cuvînt au atras de mai mult timp atenția cîteva spirite lucide și dezgustate. Îți pare chiar rău să te mai oprești odată asupra lor, dacă n-ar avea o forță de autopropulsie ce profită de mecanismele unei democrații literare, amenințată tocmai de cei care strigă împotriva hoțului în timp ce-ți bagă mîna în buzunar. Dau foc la casă și-l ucid pe locatar, pentru ca mai apoi să-l poată plînge și să-l blesteme că n-a fost destul de prudent... Sînt animați de o voluptate a distrugerii demnă de un Dostoievski și de personajele sale... Ce bine este cînd îi întîlnești numai în literatură !...

atelier literar

poșta redacției

MOIRA : „Epistolă“ cuprinde niște însemnări de jurnal, în general cam risipite și eliptice (în parte, interesante, cu nerv). Mai puțin interesantă, „Însemnarea“, convențională, otioasă, în marginea banalității. Încă nu se pot trage concluzii.

A. FLAMIR : „Haine sensibile, trup material“... — iată tocmai ceea ce nu s-a ivit în paginile dv. (decît foarte rar și în mică măsură,) pagini care rămîn greoaie, aride, necomunicative, lipsite de „farmec“ beletristic etc.

DECEBAL ALEXANDRU SEUL : Am mai discutat de citeva ori, mai pe larg, cu dv. și v-am spus tot ce era de spus. N-am avea nimic de adăugat. Rămîne să înțelegeți, pînă la urmă, că lucrul dv, e superficial, „pe apucate“ (ca și în acest ultim manuscris), și că speranța de a obține, în acest mod, rezultate mai bune, e cu totul iluzorie. Pentru cenaclu, adresați-vă secretariatului de redacție.

I. NEDELCU : Paginile de-acum sînt și mai puțin convingătoare, nu atît în raport cu „prospectul“ lor (lucrul cel mai agreabil la lectură, dealtfel, deși încă plin de necunoscute...), cît mai ales ca literatură propriu-zisă. („Oarece“ chestie ar fi mai curînd în proză, dar poate mai ales datorită unui ecou kafkian, decît ca ilustrare a „cleopsidrismului“ dv.). Dar, cine știe ?... Vorba dv., „efectele întîrziate“ nu se pot exclude niciodată !...

ELENA ANGHEL : Nimic nou, în textele trimise. Manuscrisele nu se păstrează (după ce li s-a răspuns). Oricine poate primi un răspuns individual, în măsura în care corespondența trimisă justifică acest lucru (prin valoarea sau semnele ei de bun augur, prin problemele ridicate etc.).

MELCU MOHOR : Manuscrise indescifrabile.

EUGENIO D'ARGENTA : Versificări relativ îndeminatice, cu oarecare fantezie, dar predomină încă lucrul grafic exterior, decorativ, fără reverberații ideatice ori lirice. Ceva, în „Gest abisal“, „Lied“.

G. ROGOJINARU : Sînt și lucruri demne de atenție printre „cimiliturile“ dv., în general îndelung elaborate și prelucrate (uneori, cam căznite), citeodată atinse de aripa inspirației și a lirismului. Reușesc mai bine definițiile metaforice scurte, fulgurante, și eșuează deobicei compozițiile mai ample, în general

Gheorghe V. Ionescu : „Peisaj“

greoaie, lipsite de respirație. Dintre cele mai bune : „Păcatul“, „Eva“, „Poemul“, „Poezia“, „Ginditorul“, „Izvorul“, „Artistul“, „Lacrima“, „Veac“, „Arta“, „Sărutări“ etc.

SORIN BĂLAN : Un condei destul de vioi (poate niței cam prea vorbăreț...) care pare înzestrat pentru ziaristică, sau poate chiar mai mult (o anumită înclinare reflexivă, anumite observații sesizante etc. l-ar putea duce spre eseu... — dar pentru asta e nevoie de o cultură mult mai cuprinzătoare...). Greu de anticipat. E în exces, însă, o anumită „coardă razachie“ și un soi de „inimă albastră“, care împing duioșia spre naivitate, dulcegărie, melodramă lacrimogenă etc.

A. M. BUCUREȘTI : Semne destul de bune în domeniul prozei, dar și o evidentă lipsă de experiență tehnică. Un mare neajuns : năravul comentariului nesfîrșit (uneori, interesant în sine) cu ambiții teoretice (cu citate !...), al filosofării (uneori, la limita banalității) dar, de cele mai multe ori inoportună, stingherind și dispersînd povestirea. O pagină descriptivă interesantă (pînă la apariția bizarei idile pom-femee, nu tocmai convingătoare), în prima parte a ms. Forțată cumva e și „antropomorfizarea“ ciinelui (4), inutilă pare (cel puțin în economia textului trimis, dacă nu cumva e un fragment dintr-o lucrare mai amplă, în care personajul reapare) și partea a 5-a, cu lungile-i considerații și comentarii, ca și 6, sarjă cam îngroșată și convențională. Ciudat, stîngaci, monologul din 7 (avariat și de lungi tirade livrești, nelalocul lor, cu Macedon și Napoleon (? !), de panseuri marginale cu „ce“-ul enigmatic al existenței etc.). Valabil, 8, cu sensualitatea obsesivă (care plutește, dealtfel, asupra întregului text), dar de bună inspirație și bun gust, de data asta autentică și convingătoare. În concluzie, destule argumente care să vă decidă să luați în serios preocupările dv. literare.

FLORIN OVIDIU ROB : Lucrările merg bine, totuși, confirmînd impresiile inițiale. Textele tind să se „adune“ mai bine, să se limpezească, să spună mai mult, mai bine : „Fără nici un motiv“, „Vibrează“, „Iar acum te vreau“. „Deci nostalgie“, „Tu vei veni odată“. Vă așteptăm cu încredere, după ce vă veți termina „treburile“, și vă dorim succes (...dacă se poate spune...).

Margareta Chiurlea, Cristian Petrescu, Oprea Ciupitu, Gh. Bozu, M. Horopciuc, Vasile V. Vilcu, Dan Pesca, Tiron Duțu, V. Gramaticu, Em. N. Deșiu, C. Bradinovici : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

În larg

De-aș fi nebun aș fi curat ca neaua,
doar un cuvînt mi-ar putrezi pe creier
precum un stîrv de cal într-o poiană,
m-ai ajuta iubito să pun șaua
oaselor lui albite, să cutreier

călare peste mobila de nuc
din living-room — o, lustruite hamuri !
iar din balcon aș auzi un cuc
și o privighetoare între geamuri,

dar nici nebun nu sînt și nici zăpada
nu-mi seamănă — îmi voi ciopli catarg !
dă drumul apei să se umple cada,
la miezul nopții vom porni în larg...

GHEORGHE SMEOREANU

Profil urban

Orașul transpiră în găoacea-i de metal
Visurile fumeginde
Ale unei interminabile nopți de iarnă
Apare stacojie
Prin aerul cîrpit cu plump
Coroana stejarului din parc
În urletul sirenei
Arsă de vaporii vreunui acid tare
Se aud
Asemeni unor șoapte de pe alt tărîm
Vocile limpezi
Ale copiilor noștri
De ieri magnolia de la fereastră
Și-a pierdut pleoapele...

GHEORGHE DINA

Duhul din călimară

Destupînd o călimară cu cerneală,
a ieșit un duh, direct în basmul zilei.
„Am să te pedepsesc, spuse acesta, pentru
că m-ai lăsat atîta vreme închis în mocirla
asta !“.
Și de la un timp, de cîte ori mă aflu
în fața colii de scris, îmi aduc aminte
de cearceaful alb ca un ecran,
de mîna mea palidă și inertă — gituită
de garoul unei repetate dimineți
și de infirmiera aceea obraznică,
pe care-o chema Maria,
ce-mi punea cuvintele să spele
podeaua spitalului.

NICULAE ALEXANDRU VEST

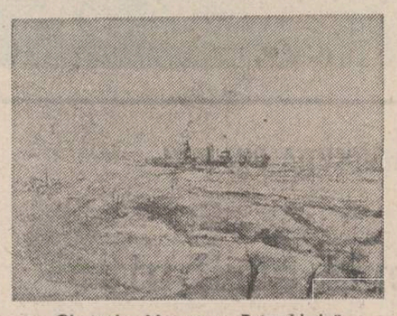

Gheorghe Mocanu : „Petrochimie“

Astropatie

priviți din spațiu această planetă
și nu veți înțelege nimic :
e pătrată !

istoria ei consemnează o formă rotundă,
imaginea sa a fost odată
plăcută și caldă ;
acum însă aiurează galactic
ca un cub paranoic
cu orbite pătrate.

FLORIN FURDA

Gheorghe Mocanu : „Natură statică cu flori“

De fapt

Cursă de păsări cîntătoare,
un fel
de vîrșă a văzduhului —
înlăuntru îmi moare
o pasăre...

Oamenii —
tot mai țăndăroși —
ca pe ceasornice își întorc
păsări metalice
să le cînte la oră fixă
și își umplu glastrele cu
flori de plastic.

De fapt,
în captivitate, o pasăre
cîntă rareori,
dar atunci
asudă și pietrele !

ERICH KOTZBACHER

Poem dintr-un vechi viitor

Se împiedică soarele cade
din privire
se naște amurg
te vei întoarce odată
haina nu va mai ține de cald
vei sta cu sufletul în mînă
pe marginea patului
te vei culege din toate poemele
ca din toți pomii
unei frumoase livezi
vei privi pe fereastră
iarna
și deodată
odaia va cădea pe podea
sunînd ca o nucă fără miez

D. BORCEA

Furișat în vitrina orașului

Furișat în vitrina cerului,
Înafara mea,
În sufletul meu
Ca un scurt circuit
Al cablului de sînge,
Îmbrăcînd toate mărimile iubirii
Căutînd una pe măsură, copilărindu-mă
Nepermis de mult
Și mai ales
Închipuindu-mi
Ce ați face în locul meu,
Voi !

ALEXANDRU CRISTIAN MILOȘ

PREZENȚE SCRIITOREȘTI

TELEGRAME

STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE PERICLE MARTINESCU,

Cu prilejul celei de a 70-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România are bucuria de a vă transmite sincere felicitări, cele mai bune urări de sănătate, viață lungă și cît mai multe succese în activitatea dumneavoastră literară.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România GEORGE MACOVESCU

STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE ȘERBAN NEDELCU,

Cu prilejul celei de a 70-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România vă transmite un mesaj tovărășesc și colegial de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, cît mai multe bucurii și succese în creația literară pe care o desfășurați cu pasiune și devotament în slujba umanismului revoluționar din România Socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România GEORGE MACOVESCU

STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE HARALAMBIE ȚUGUI,

Cu prilejul celei de a 65-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România are plăcerea de a vă transmite un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, fericire și cît mai multe succese în creația literară și în activitatea obștească pe care le desfășurați cu pasiune și devotament în slujba literelor române contemporane și a construirii socialismului în patria noastră.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România GEORGE MACOVESCU

STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE V. Em. GALAN,

Cu prilejul celei de a 60-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România are bucuria să vă transmită un mesaj tovărășesc și colegial de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, cît mai multe bucurii și succese în creația literară pe care o desfășurați cu pasiune și dăruire în slujba umanismului socialist revoluționar din patria noastră.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România GEORGE MACOVESCU

Geografie sentimentală

Urmare din pag. 1

nimeni și de nimic, de văi și de coline, de cîmpuri și păduri, de întortocheri de relief, într-un cuvînt, de tot ce ar fi presupus atunci, pentru virsta noastră, distanța, s-ar fi vărsat de-a dreptul în Marea Neagră, fapt care i-a atras din partea colegilor de școală primară o apreciere, din punctul meu de vedere, injustă, fie și numai dacă ne gîndim că s-ar fi putut face, măcar cît de cît, între ea și Dobra o comparație, cu atît mai mult cu cît noi toți ne-am dus curînd la nunta ei, Catalina mărîtindu-se, pe negîndite, cu un băiat în toată firea, lucrător la căile ferate. A luat-o la paisprezece ani, de cum a terminat șapte clase, nici n-a lăsat-o să-și fi pus pe fruntea ei smeadă, sub părul negru, coroana din flori albe de romaniță, că avea premiul trei, și a plecat cu ea acasă ținînd-o sub braț, și ne-am dus și noi acolo trăgînd-o de văl : „Acum ce-al să faci ?“. Ea n-a vorbit decît cu mine : „Să nu pleci cu oile singur, luni, să șuieri și să mă iei și pe mine“. Mi-a părut rău, nu puteam să n-o ascult, îmi dădeam seama, nu trebuia să se grăbească, îi găseam însă argumente, altă cale n-avea din moment ce pentru ea Dobra, pîriiașul unit cu apa subțire a unui știubei, se vărsa de-a dreptul în Mare. Trebuie și la geografie o oarecare răbdare. Mai pe urmă, dinspre punctul cardinal din nord, venea pe șoseaua violetă un călător, umbra fiindu-i mult alungită ca o trenă și a adormit în grădină, cu faună și floră formată din Braican, ciinele meu, care nu mușca dacă-i atrăgeai atenția că n-ai nimic cu el, și dudul din care puteai să mănînci dude dacă-i scuturai puțin ; un călător parcă fără virstă, umbra fiindu-i, cum am spus, alungită pînă în dreptul ochilor mei, și a adormit în grădină. în carul cu fîn abia cosit, și eu îmi doream o furtună să-l izgonească și să-l aducă, să-l urce în tinda casei, lîngă paturile noastre, să-l aud stînd de vorbă cu tata despre ceea ce exista, despre ce-avea să existe. Dar cînd m-am sculat, în carul cu fîn nu mai era decît urma trupului său și mi s-a părut că-l vedeam curgînd, adică depărtîndu-se pe o șosea albă, mergînd din ce în ce mai repede, și-mi vedeam atunci propria-mi mișcare — o mică umbră — și-mi spuneam că dacă vreodată voi ajunge să scriu o să încep cu primul pas, viața ca o călătorie continuă, primul pas fiind cel mai greu, ceilalți urmînd în mod necesar — de atunci merg mereu.

Am avut din acele clipe de început multe treburi, între altele moara și răsăditul verzei, trecerea Jerestei, pădurea cea mare, precum Alpii, Hanibal, spre un copac bătrîn să-l tăiem, eu cu tata, un stejar care gîfiia și eu l-am salvat : „lasă-l, am țipat“, și tata s-a mirat, și am venit cu argumente : „n-ai să faci nimic din el, dacă-l tai, lasă-l să-și albă viața lui, să ți-o dea el singur !“, și ne-am așezat, pe urmă, eu crezîndu-l pe tata un stăpîn pe sine și pe alții : „l-a iertat, îmi ziceam, tatăl meu e stăpînul !“. Și ne-am așezat, pe urmă, revenind cu carul gol, doar cu niște frunzișuri căzute și niște mărăcinișuri uscate, ne-am așezat, pe urmă, după ce toată lumea putea să rîdă de noi — uite cu ce se întorc dintr-o pădure ! — ne-am așezat pe jgheabul nostru din fața casei, un jgheab din piatră, dintr-o piatră mare de riu, și-am cugetat în fel și chip, o piatră rotundă care există și astăzi, un jgheab dintr-o piatră străveche și întreagă, cioplită de vremuri și la fel de vie precum acel copac. Un jgheab pe care conjudețeanul meu, Vasile Blendea, poet al imaginilor, l-a fotografiat într-un moment în care îl descriam prietenilor ce m-au însoțit în acel sat niciodată depărtat, satul meu de vis, și eram toți bucuroși că existam, că muncim, zidim, construim ; iar eu îmi spuneam : acesta este teritoriul meu ; aceștia sînt eroii principali ; acesta e locul ce mă fascinează necontenit.

Desen de Robert Drăghici

Ansamblul Dunărea

Urmare din pag a 5-a

cu cele gri ale cîmpurilor dintre ferestre.

Acest ritm orizontal, prețios susținut de rezolvarea în detaliu a jardinierelor, parapeților balcoanelor, este un exemplu de prelucrare contemporană a unei arhitecturi specifice multor clădiri existente de pe bulevard.

Dincolo de unele inconsecvențe plastice, ca rotunda colonadă de peste articulația centrală și posibilul neajuns creat în funcționarea parcajului subteran de sub piața Teatrului, prin astuparea accesului din str. Enei, acest ansamblu armonic integrat între fronturile existente ne dă adevărata măsură a unei arhitecturi corect înțeleasă și echilibrat modelată.

Blocul Dunărea se constituie într-un meritoriu exemplu al felului cum trebuie înțeleasă restructurarea urbană, al modului cum trebuie proiectată o inserție într-un cadru existent, al tratării echilibrate a fațadelor, constituindu-se într-o viguroasă replică a arhitecturii contemporane conținînd acea măsură și demnitate specifică românilor, justificînd pe deplin încununarea autorilor arhitecți cu un premiu al Uniunii pe anul 1980.

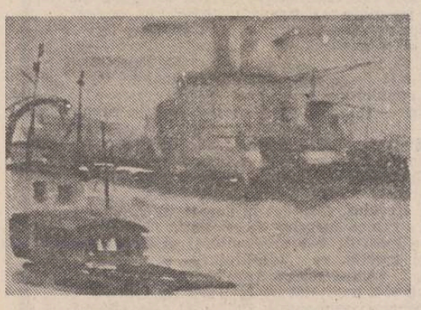

Constantin Găvenea : „Tulcea“

PODUL BROOKLIN

Urmare din pag. a 8-a

ducere de Irina Grigorescu și Rodica Mihăilă cu o prefață la Rodica Mihăilă). Nu înțelegem prea bine din context dacă fraza vrea să exprime convingerea lui Hart Crane sau este o judecată a autoarei. În primul caz n-am fi de acord cu o înțelegere delimitativă, prea rigidă și simplistă, problema modernismului fiind una de concepție și interpretare în lirica lui H. Crane, iar nu de influență imediată a unei realizări tehnice asupra „dezvoltării armonioase a personalității umane“, armonie în care poetul extremist și sinucigaș nu putem ști dacă credea. În al doilea caz, iarăși nu am fi de acord, chiar și datorită faptului că, ne folosim — după toate aparentele — de tehnică și știință fără remușcări, iar secolul XVII, caracterizat de lupta împotriva mașinilor de țesut, este totuși departe. Efortul traducătoarelor pare evident; varianta actuală pe care ne-o propun în această ediție reprezintă o posibilitate de tălmăcire, ambiționînd să treacă de stadiul traducerii literale. Impresionează în mod plăcut un ritm propriu metricii lui Hart Crane, dar tonurile și sugestiile sînt pe alocuri eludate. Să cităm chiar poemul central al cărții. „Cu zorii, reci, din molcoma ta undă, / Aripi de pescăruș rotesc pe ape / Inele albe de tumult și-nalță / Din lănțuita mare Libertatea“ — pentru : „How many dawns, chill from his rippling rest / The seagull's wings shall dip and pivot him, / Sheding white rings of tumult / building high / Over the chained bay waters Liberty“ Dacă ar fi să ne amintim spusele unui cunoscut exeget, A. Alvarez: „Crane introduce cititorul în poemul său epic printr-o exclamație: „How many dawns“ „și analiza atentă pe care criticul o face rostului acelui „I think of cinemas — panoramic sleights (dispărut cu totul în textul tradus : „La cinema, un panoramic truc“), deducem că tema poemului epic nu este nici Podul, nici America, nici mașina timpului, tema este însuși poetul. Această deschidere nu este posibil de întrevăzut în textul românesc și citind afirmația lui Alvarez despre strofele citate „Peste tot se simte poetul“, am putea fi oarecum nedumeriți.

Să încheiem cu o mostră de frumoasă tălmăcire poetică din ciclul **„Călătorii pe mare“ :** „Așa, intrat prin porți umflate, negre / Unde astfel distanța s-ar opri, / Printre viltori și sprintene coloane, / Unde lumina luptă cu lumina, / Stele sărută stele-n val pe val / Spre trupul tău, un leagăn ! / și vărsarea / De moarte nu-i carnaj, ci doar schimbare — Pe-abruptă punte între zi și zi / A cîntului, măiastră transmembrare ; / Lasă-mi, iubire, drumul către tine...“.

Amintire despre un ziarist

Știu bine, chiar foarte bine că nu sînt cel mai bogat în amintiri și, implicit, cel mai în măsură să le relatez în scris (în plenarul sens al cuvîntului) despre Mircea Grigorescu... Dar, acum, cînd se împlinesc cinci ani de la ultima lui „plecare“, cred că e nimerit să-l evoc. Mai întîi reiau rînduri seci și nepre-lucrate dintr-un „Jurnal“. Miercuri 16 februarie (1966). A fost un ger teribil, azi. Unul din acelea umede, care te fac să lăcrimezi mereu și, încercînd să-ți ștergi șirul de boabe de apă, fugite sau gonite din ochi să nu faci altceva decît să întreții lacrimile.

Ziua a debutat — și a continuat — sub semnul lacrimei — la propriu și la figurat. Gerul, în forma lui umedă, s-a menținut. Apoi...

...Spre prînz, cu puțin înaintea obișnuitei sedințe de sumar de la L. am fost pînă la o altă redacție. Acolo am zăbovit doar cîteva minute după care, presat de timp, am plecat în redacție. Pe ușa de la intrarea spre „Flacăra“, „D.E.P.“, „Luceafărul“, „România literară“ am dat nas în nas (cum se spune) cu „Papa“ (Mircea Grigorescu). Ochiul stîng îi lăcrima insistent, era vînăt de frig, purta un soi de scurtă cu ceva plastic deasupra, care foșnea insistent, și era și mai răcoroasă. L-am salutat cu respectul pe care-l datoram celui de la care, primisem botezul nopților „grozavic de frumoase“ din tipografie și presă.

Îi devenisem, datorită unor împrejurări pe care nu le amintesc aici, un apropiat, căruia nu i se sfia să-i comunice părerile sale despre un eveniment sau altul și mai ales despre ceea ce făcea un scriitor, publicist sau om de artă pe care îl cunoștea foarte bine, cu care lucrase într-o redacție (mai de mult sau mai de curînd) colaborase îndeaproape sau intrase în relații de serviciu.

Și în acea zi la prînz lucrurile s-au petrecut la fel. Am ajuns într-un birou de la „România literară“, mi-a pus cîteva întrebări deloc de rutină. Era interesat ce mai face redactorul șef al unei reviste care-i adăpostise o rubrică foarte citită (un fel de „cursiv“ pe o coloană) și un serial despre un miliardar excentric, voia să știe ceva nou despre revista pe care, asemeni „Almanahului turistic“, „României literare“, „Magazinului istoric“, „Manuscriptum“-ului (astea, mai tîrziu) o mosise ; ce mai fac foștii lui (și actualii mei) colegi de redacție ; cu ce probleme ne confruntăm ; ce subiecte incisive ne pasionează etc., etc. Pe urmă i-am ascultat opiniile tranșante despre un lucru sau altul, o carte sau o revistă, un scriitor sau un ziarist. Adică despre tot ceea ce era la ordinea zilei. Nu e locul aici să le reproduc în detaliu, redau doar cîteva despre un poet și publicist. E surprinzător, zicea intrigat și meditativ „Papa“, cum de nu se observă că, la el, vitalitatea nu înseamnă deloc superficialitate, că omul de acțiune din el e dublat de un poet adînc pe care mulți nici măcar nu-l bănuiesc. Dar poate că este bine așa, a continuat „Papa“. El își vede liniștit, cum vine vorba, de totul. Altfel, poate ar fi fost barat iar cînd va erupe lava lui va fi evident din adîncuri, adică suprainălzită și capabilă să anihileze orice piedică, dar va fi stenică și nu destructivă. Și cum fenomenul este cît de cît vizibil dar, cum superficialitatea unora dintre semeni este o plagă atît de serioasă, ei nu-l observă. Freamătul ăsta ce-l arată în publicistică nu poate fi altfel în poezie, pasiunea asta, aproape incredibilă, pentru binele uman nu se poate să nu fie și pentru metafora și marea poezie. Este, indiscutabil, un fenomen de anvergură greu imaginabil“.

(Cîteva zile mai tîrziu, încă sub imperiul emoției cauzată de moartea lui „Papa“ am comunicat cele de mai sus scriitorului respectiv. A fost impresionat și mi-a zis să transcriu acea convorbire pentru o revistă literară din provincie. N-am făcut-o. Acum îmi pare rău. Ea, acea convorbire ar fi fost, dacă nu un fapt de istorie literară, cel puțin o mărturie a ascuțimii observației lui „Papa“). Apoi, „Papa“ s-a oprit, a răsuflat și a căutat la telefon pe cineva de la o editură. (În chiar vara lui '76 urma să-i apară un volum de publicistică). N-a zăbovit. Mai mult interlocutorul său a vorbit. Cînd a pus receptorul telefonului în furcă și-a mai șters o lacrimă...

L-am condus la ieșire. Avea la el geanta lui de piele maro, încăpătoare, pe care o burdușea cu ziare. Mi-a întins mîna cu hotărîre și a plecat, tot hotărît, în gerul umed, înlăcrimant...

(...În aceeași zi, cîteva ore mai tîrziu, drumul mi s-a încrucișat cu al unui coleg de la „Flacăra“, unde „Papa“ avea o rubrică de mare succes : „Rețeaua de poliție a lumii moderne“. Era aferat peste, răscolit, și mi-a spus gituit : „Schimbăm o pagină. „Șeful“ a scris o poezie la moartea lui Mircea Grigorescu...“). ...De la despărțirea noastră „Papa“ se urcase într-o mașină cu care a mers, se pare, pînă la Piața Aviatorilor, apoi a ajuns pînă la Piața Amzei unde inima sa, care vibrase, parcă dintotdeauna pentru litere, cuvinte, ziare și reviste proaspăt ieșite din teascurile tipografiei, nu l-a mai ascultat. A mai avut, oare, timp să se gîndească la faptul că, el, cîndva, scrisese : „Mari umbre albastre coboară pe umeri / Amurgului haină de aur brodez / Las noaptea să vină tainic să fure?“. Nu se poate ști și la ce-ar mai folosi ?

Oricum, după episodul serialului său din „Flacăra“, asemeni întregului serial al scrisului său, a apărut „nu va mai urma“. Regretul celor ce-l citeau sau cunoșteau a fost imens. E și acum, la cinci ani de la moartea sa, cînd, cu toate întîmpinările la cițiva foarte vechi colaboratori ai lui „Papa“ pentru a grăbi apariția volumului său de publicistică, lucrul nu s-a realizat. Oricum, cei mai tineri, care l-am știut și-l prețuim de aproape, credem în adevărul acestor gînduri ale sale. „Fiecare om înseamnă o poveste, mereu actuală, mereu nouă. Fiecare zi se desfășoară într-o infinitate de povești. Fiecare poveste înseamnă un reportaj. Între toate aceste reportaje este unul care începe mereu și nu se termină niciodată. Plecările și sosirile. Adică viața“.

...La cinci ani de la ultima „plecare“ a lui „Papa“ e mai clar ca oricînd că între „sosirea“ și „plecarea“ lui s-a scris o pagină autentică din istoria presei noastre.

Dumitru Constantin

Killer Kane refuză „mărul pădureț“

Urmare din pag. a 8-a

Trebuia să urmărească paralela căii ferate, dar sub el înainta un tren cu aspect banal, de mărfar, care, la un moment dat, și-a desfăcut pereții vagoanelor lăsînd să se vadă blindajul interior și tunurile antiaeriene instalate pe platformele lor. Și canonada s-a pornit dură, implacabilă, dirijată de un diabolic geniu al tirului reglat din mers asupra țintelor mișcătoare. Era același tren mascat — născocirea lui Alfred Gerstenberg — care, un an mai tîrziu, la 24 august 1944, a început să tragă din mers asupra schelelor petroliere, încercînd distrugerea sistematică a tuturor sondelor (și dacă tot am deschis această paranteză, se cuvine să adaug că, atunci, cînd petroliștii români și-au văzut sondele incendiate una după alta de tunurile acelui ochitor fără rival, șapte dintre ei, ca șapte samurai, s-au constituit într-o echipă de sacrificiu, condusă de prototipul acelui Gică Salamandră despre care am povestit cîndva în filmul „Explozia“, și i-au venit de hac blestemății aruncînd-o în aer la Buda Palanca — dar asta este altă poveste !). „Tunurile de pe trenul drăcesc — își continuă Kane relatarea — și tot ce se afla la sol trăgeau asupra noastră. Am făcut un picaj înapoia unui șir de arbori și le-am comunicat alor mei să se ferească. Trebuia să ne croim drumul înainte. M-am înălțat peste coroanele copacilor și am deschis focul cu mitralierele din față. Trasoarele mele fulgerau la o mie cinci sute de metri distanță. Am văzut atunci niște căpițe de fîn cu aspectul cel mai banal din lume, deschizîndu-se ca florile de părăluță și dezvăluind tunuri ce au început să scuipe foc. În dreapta, jos, trenul Flak cobora calea ferată cu toată viteza și tunurile lui debordau în direcția noastră ca și cînd ar fi tras cu puști de vînătoare. Obuzele de 88 erau reglate să explodeze imediat după ieșirea din țevi. Cîteva picături de ploaie mi-au stropit parbrizul...“.

Bombardierele au continuat să zboare paralel, deoparte și de alta a trenului blindat, plătind un greu tribut pînă cînd mitraliorii americani au reușit să facă locomotiva să explodeze. O parte a „Bilelor zburătoare“ condusă de colonelul Leon W. Johnson, s-a îndreptat atunci spre obiectivul „Whyte V“, rafinăria „Columbia — Aquila“, iar Pyramiderii spre „Target IV“ — „Astra Română“. Dar norii negri pe care Kane îi vedea deasupra obiectivului său nu era decît fumul gros ridicat după bombardarea „Astrei“ de către escadrilele lui Ramsay Potts, care ar fi trebuit să bombardeze „Vega“ (bombardată în schimb de Circul ambulant).

John Sweetman amintește în cartea sa „Ploiești : oil strike“ faptul că, înainte de decolarea de la Benghazi, tuturor șefilor grupurilor li se indicase ca în cazul imposibilității atingerii obiectivelor ce fuseseră încredințate, să transmită la bază, prin radio, două cuvinte : „Savage Apple“ (Măr pădureț), ceea ce trebuia să însemne că bombardamentul era ratat și că avioanele se reîntorceau.

Dar, după cum subliniază Stewart și Dugan, Killer Kane nu era omul care să transmită un astfel de mesaj. Ei și-a împins avionul direct spre vulcan...

160 DE ANI DE LA REVOLUŢIA DIN 1821

Un text apocrif atribuit lui Tudor Vladimirescu

II

2. Dacă în anii premergători revoluţiei Tudor Vladimirescu şi-a manifestat ostilitatea faţă de administraţia fanariotă, la 1821 el n-a putut adera la cauza — ideologia şi programul — fanarioţilor eterişti. Trebuie să remarcăm **neconcordanţa dintre conţinutul textului german considerat a fi copia presupusului său „legămînt" cu Eteria şi ansamblul textelor originale ale lui Tudor din timpul revoluţiei.** Manifestele şi scrisorile comandantului pandur, lipsite de ostilitate faţă de Turcia, combat jugul fanariot şi boieresc, denunţind ca asupritori ai poporului român pe guvernanţii din interiorul ţării. Numai copia germană a aşa-zisului „legămînt" (inexistent în româneşte) stabileşte un obiectiv diametral opus: formarea unei alianţe greco-române (pe temei confesional), a unei coaliţii creştine îndreptate împotriva turcilor. Să comparăm actele elaborate de Tudor în ianuarie 1821 şi păstrate în original.

Proclamaţia de la Padeş face răspunzători pentru relele din ţară pe cîrmuitorii dinlăuntru, adică administraţia fanariotă, separînd-o de puterea suzerană a Imperiului otoman. (În felul acesta era amintit, indirect, statutul de autonomie de care se bucurau Principatele). **Memoriul adresat Înaltei Porţi** (23 ianuarie) adaugă precizarea că guvernanţii Ţării Româneşti sînt nu numai prădători şi duşmani ai principatului, dar şi „vrăjmaşi ai prea puternicei împărăţii". Din această dezvăluire se deducea că Tudor avea cunoştinţă despre destrămarea unităţii politice turco-fanariote, şi că el, indignat împotriva regimului fanariot, care organizase „prădarea şi stingerea ţării", nu se alia cu fanarioţii (eterişti) împotriva sultanului. Deosebit de limpede este redată atitudinea antifanariotă a lui Tudor în **scrisoarea sa către împăratul Austriei,** din 26 ianuarie 1821 (act păstrat în original în arhivele Vienei şi dat la iveală recent; v. „Revista Arhivelor", 1972, nr. 1). Aici este exprimată în termeni direcţi adînca revoltă a lui Vladimirescu faţă de stăpînitorii greci: „De la o vreme încoace grecii fanarioţi ne-au închis drumul şi uşile prea puternicii noastre Împărăţii şi aşa ne mănîncă numiţii pre noi de vii, nemaiavînd unde să ne plîngem". (Mai tîrziu, după ocuparea Bucureştiului, Tudor va încunoştiinţa din nou autorităţile austriece despre obiectivele statornice ale mişcării sale, precizînd că s-a ridicat împotriva fanarioţilor şi a boierilor asociaţi cu ei şi nicidecum împotriva Porţii, şi că nu face cauză comună cu Al. Ipsilanti, şeful Eteriei; — declaraţii consemnate de Udrizki, secretarul consulatului austriac din Bucureşti, la 22 şi 23 martie, şi raportate lui Metternich: v. **Doc. Hurmuzaki,** seria nouă, II, p. 648—649, 655).

Dintre textele importante ale lui Tudor din luna ianuarie 1821, nu putem omite nici **scrisoarea trimisă de el ispravnicului de Mehedinţi Constantin Ralet,** în care sînt înfieraţi despuietorii ţărănimii, interesaţi să stăvilească ridicarea ei, iar pe de altă parte este lansat un apel către boierii pămînteni, cerîndu-li-se să sprijine Adunarea norodului în acţiunea ei folositoare patriei (poporului român) şi neduşmănoasă faţă de Poartă (**Documente 1821,** I, p. 211—212).

Textele lui Tudor au un conţinut unitar, combătînd nedreptăţile sociale, tirania regimului fanariot şi boieresc, şi recunoscînd vechile tratate („legăturile cele sfinte") încheiate între Ţările Române şi Turcia. Raportată la documentele menţionate mai sus, aşa-zisa copie germană ce a fost intitulată „legămîntul lui Tudor faţă de Eterie" ne apare ca avînd un conţinut străin de gîndirea lui Vladimirescu. Din acest înscris, ce ar fi fost semnat de Tudor, Iordache şi Farmache, reiese că Vladimirescu nu s-a ridicat la luptă antifeudală şi n-a urmărit ţeluri specifice româneşti (antifanariote), ci el ar fi jurat să se asocieze cu gărzile domnitorului fanariot Al. Suţu împotriva turcilor (pentru „strălucirea credinţei"), subordonîndu-şi acţiunea unui plan general, antiotoman, întocmit de o asociaţie la care el se declară afiliat.

Să reţinem deci că „legămîntul" nu este un act păstrat în original şi că există o discrepanţă între conţinutul lui şi acela al textelor originale, redactate de Tudor.

3. Teza după care Eteria a iniţiat revoluţia în Ţara Românească, urmărind astfel să dea semnalul unei insurecţii generale, antiotomane, a popoarelor balcanice, teză susţinută de unii istorici cu ajutorul „legămîntului" lui Tudor faţă de Eterie, este infirmată nu numai de ansamblul textelor lui Vladimirescu, dar şi de o serie de documente ale mişcării eteriste. **Numeroase mărturii arată că şefii eterişti n-au promovat acţiunea revoluţionară a românilor (cum ar reieşi din copia înscrisului semnat de Tudor, Iordache şi Farmache). Dimpotrivă, departe de a da impuls revoluţiei româneşti, Eteria a căutat să o împiedice.**

Principatele, cu statutul lor de autonomie, se aflau într-o situaţie diferită de a Greciei faţă de Imperiul otoman. La 1821, poporul român nu avea motive să se ridice la luptă împotriva Porţii ci, în primul rînd, în contra regimului intern, adică a opresorilor săi direcţi, fanarioţii, care erau departe de a forma un bloc indisolubil cu turcii. **Oligarhia fanariotă stăpînitoare în Principate se temea de o revoluţie românească.** Interesul ei era de a împiedica, şi nicidecum de a iniţia o astfel de revoluţie.

Încă de la sfîrşitul anului 1816, consulul francez din Bucureşti, Formont, a notat într-un raport observaţia sa că românii, nemaiputînd suporta asuprirea fanariotă, doresc o revoluţie care să-i izbăvească, în timp ce grecii din Principate se înspăimîntă în faţa pericolului răzvrătirii poporului român: „Ţara Românească, deosebit de bogată prin pămîntul ei, a putut lupta de un veac contra tuturor neajunsurilor aşezării sale, dar acum resursele îi sînt epuizate... În prezent, ea este stăpînită de o ciudată agitaţie. **Poporul român aşteaptă cele mai mari binefaceri de la o revoluţie, pe care o crede apropiată şi o doreşte. Grecii o socotesc însă ca o primejdie pentru ei şi se sperie**; deosebirea aceasta de păreri provoacă, în relaţiile dintre greci şi români, un fel de învrăjbire" (Formont către Richelieu, 26 dec. 1816, în **Doc. Hurmuzaki,** XVI, p. 1 010; subl. ns.).

Această constatare, făcută în timpul domniei lui Caragea, că românii doresc o revoluţie care să le schimbe soarta, în timp ce **grecii din Principate** (constituind o pătură suprapusă) **se tem de revoluţia românească,** este esenţială şi ne orientează în înţelegerea evenimentelor ulterioare. Un mare număr de documente din 1820—21 confirmă observaţia lui Formont. Prin prisma ei ni se clarifică atitudinea căpeteniilor eteriste faţă de mişcarea lui Tudor.

În jurul anului 1820, majoritatea fanarioţilor, în aparenţă slujitori ai sultanului, au aderat în ascuns la Eterie. Această organizaţie, urmărind distrugerea Imperiului otoman, căuta să provoace intrarea Rusiei în război cu Turcia şi ridicarea antiotomană a popoarelor creştine din sudul Dunării. Ea nu dorea însă şi răzvrătirea poporului român, căruia i se cerea să continue a da ascultare cîrmuirii greceşti. Eteria voia ca regimul fanariot să-şi aducă contribuţia la ruinarea împărăţiei turceşti. Cu alte cuvinte, se preconiza ca Principatele, nefiind cîrmuite de turci, ci de greci, să devină o bază de aprovizionare, de finanţare şi de rezistenţă pentru viitoarea insurecţie antiturcească din Peninsula Balcanică, iar poporul român, rămînînd supus

Desen de Şerban Rusu Arbore

şi liniştit, să dea sprijin guvernanţilor de la Bucureşti şi Iaşi. Neîndoielnic, căpeteniile eteriste şi-au dat seama că împrejurările din Ţările Române nu puteau genera o răscoală cu caracter exclusiv antiotoman (cum ar fi fost de dorit, din punctul lor de vedere), căci aici, după cum se exprimă Zilot Românul, „sărişeră stăpînitorii greci peste tot hotarul hrăpirii". Izbucnirea unei revoluţii româneşti — ce avea să fie, inevitabil, antifanariotă şi antiboierească — nu se putea să nu creeze dificultăţi eteriştilor; ca atare, aceştia s-au ferit să o stimuleze. Pe scurt, potrivit planurilor eteriste, administraţia fanariotă din Principate, pusă în slujba Eteriei, trebuia întărită, iar nu periclitată prin ridicarea la arme a românilor. Fanarioţii-eterişti favorizau nu revoluţia românească, ci planul ţarist de ocupare a Principatelor, mai precis, ei doreau un război ruso-turc care să modifice statutul politic al Ţărilor Române, în conformitate cu interesele lor şi ale ţarismului (v. **Doc. 1821, I,** p. 304—305; IV, p. 89, 113—115; **Doc. Hurmuzaki,** serie nouă, II, p. 528, 575, etc.).

Amintim cîteva documente care arată că **revoluţia pandurilor n-a izvorît din planurile Eteriei, ci dimpotrivă a surprins pe eterişti, determinîndu-i să-şi ia măsuri de apărare.** (Cîtă vreme aceste mărturii rămîn disparate, semnificaţia lor poate trece neobservată, aşa cum s-a şi întîmplat; grupate însă, ele îşi revelează importanţa deosebită).

Planul general de răscoală al Eteriei, definitivat la consfătuirea căpeteniilor eteriste ce a avut loc la Ismail, în Basarabia (octombrie 1820), cuprindea hotărîrea ca insurecţia antiotomană să fie declanşată în provinciile din sudul Dunării, încorporate împărăţiei turceşti. În ceea ce priveşte Ţările Române, planul prevedea ca aici să fie menţinută ordinea: **„Principatele, rămînînd liniştite, vor putea da un mare ajutor financiar"**, se afirmă la punctul XIII. (Acest document a fost publicat de istoricul grec filoeterist I. Filimon, în **Dokimion istorikon peri tis Ellinikis Epanastaseos,** I, Atena, 1859, p.47 ş.u. O traducere franceză prescurtată a lui găsim în sinteza lui Notis Botzaris, **Visions balkaniques dans la préparation de la révolution grecque (1789—1821),** Genève — Paris, 1962, p. 102 ş.u.).

Important de reţinut e faptul că Eteria a plănuit să ridice la luptă antiotomană pe greci, pe sîrbi şi pe celelalte popoare creştine din Peninsula Balcanică, aflate sub dominaţia Porţii, dar ea nu s-a gîndit să cheme la răscoală şi pe români, întrucît în Principate guvernarea era grecească.

După întrunirea de la Ismail a marelui consiliu al Eteriei, Al. Ipsilanti a adus modificări planului eterist, expuse în scrisorile sale din 24 octombrie 1820. El a reafirmat că trebuie pornită o răscoală generală în provinciile europene ale Imperiului otoman, din Grecia pînă la Dunăre, a lansat zvonul că războiul ruso-turc este iminent şi a precizat că el personal va da semnalul insurecţiei eteriste, nu în Moreea, cum se stabilise, ci trecînd prin Principate spre Balcani. Trebuie subliniat că nici în noua variantă a planului eterist, Principatele nu erau cuprinse între provinciile care urmau să se răscoale. Dacă şeful Eteriei a schimbat parţial tactica şi strategia mişcării, pornind o acţiune diversionistă în Principate şi urmărind să implice şi Rusia în lupta cu turcii, el n-a modificat prevederile planului în legătură cu poporul român. De la acesta, fanarioţii-eterişti aşteptau mai ales un substanţial ajutor financiar; cereau supunere, iar nu o revoluţie împotriva sistemului de guvernămînt. În nici unul din planurile de acţiune comunicate de Alexandru Ipsilanti nu era prevăzută o răscoală a românilor, ci numai a popoarelor din sudul Dunării, pentru că Principatele nu erau înglobate Imperiului otoman, iar ridicarea românilor nu se putea să nu lovească, înainte de toate, în regimul fanariot, împiedicînd, implicit, acţiunea Eteriei, susţinută de fanarioţi.

La 22 februarie 1821, principele fanariot Al. Ipsilanti, şeful Eteriei, a venit la Iaşi (din Basarabia), iar aici, luînd comanda armatei lui Mihai Şuţu, domnul Moldovei, care i-a recunoscut autoritatea, a declarat război Imperiului otoman şi a chemat pe greci şi pe celelalte naţiuni creştine din sudul Dunării să se răscoale împotriva Porţii. În acelaşi timp, el a lansat o proclamaţie către locuitorii Moldovei (23 februarie), deosebit de semnificativă, întrucît cerea populaţiei româneşti să rămînă liniştită, supunîndu-se cîrmuirii greceşti (fanariote), care nu va fi schimbată. (**„Stăpînirea acestui Principat rămîne ca şi pînă acum, şi cu aceleaşi pravile". „Pronia cerească v-a dăruit pe Domnul ce vă cîrmuieşte astăzi, pe Mihai Vodă Suţu, protector zelos al drepturilor patriei voastre, părinte şi binevoitor al vostru... Uniţi-vă cu Înălţimea Sa pentru paza fericirii voastre"...** — afirma Ipsilanti).

Corespondenţa dintre Al. Ipsilanti şi M. Suţu din luna ianuarie 1821 ne dezvăluie că şeful Eteriei a făgăduit domnitorului de la Iaşi să-l ajute, prin demersuri pe lîngă guvernul ţarist, să-şi extindă domnia şi asupra Ţării Româneşti. Această promisiune a fost făcută la 30 ianuarie, la aproximativ o săptămînă după ce Tudor Vladimirescu a ridicat steagul revoluţiei româneşti împotriva jugului fanariot şi boieresc. (**Doc. 1821,** I, p. 295; IV, p. 88, 89, 109, 115). De aici rezultă opoziţia dintre lupta lui Tudor şi planurile eteriştilor.

În Ţara Românească, spre sfîrşitul domniei lui Alecu Suţu (decedat pe la 18 ianuarie), se produsese o intensificare a frămîntărilor antifanariote ale românilor. Consulul ţarului la Bucureşti, grecul Al. Pini, care se amesteca în conducerea ţării, era un sprijinitor activ al Eteriei şi totodată un susţinător al regimului fanariot, pe care îl dorea continuat prin venirea la tron a fiului mai mare al domnitorului decedat. Pini a ţinut să ia măsuri preventive împotriva declanşării unei mişcări româneşti antifanariote, dînd dispoziţii în scris bancherului Hagi Ianuş de la Craiova, la 19 ianuarie, să vegheze la menţinerea ordinii sociale, spre a nu avea loc vreo izbucnire neaşteptată care să paralizeze cîrmuirea: locuitorii „să stea liniştiţi şi să nu caute nimic"; „să-i sfătuiţi ca nu cumva să uneltească"... (**ibidem,** I, p. 204).

După primele acţiuni ale lui Tudor Vladimirescu în Oltenia, Pini a trimis la el, la 25 ianuarie, un funcţionar al consulatului cu o scrisoare, somîndu-l să oprească imediat mişcarea şi să se prezinte neîntîrziat la Bucureşti, la consulatul rus. În răspunsul său (publicat pentru prima dată în rev. „Studii", 1961, nr. 3), Tudor a explicat că acţiunea sa decurge din voinţa poporului, a formulat un act de acuzare împotriva boierilor şi a cîrmuirii interne, a subliniat lipsa de ostilitate a mişcării sale faţă de Poarta otomană şi a anunţat că va veni la Bucureşti împreună cu Adunarea norodului, pentru a pune capăt regimului de abuzuri şi a recîştiga vechile privilegii ale ţării.

După cum se vede, eteristul Pini a adoptat o poziţie ostilă mişcării naţionale de eliberare de sub despotismul fanariot. El n-avea interesul ca masele populare să se răzvrătească împotriva administraţiei fanariote, pe care, în realitate, tocmai el o guverna. În Principate, Eteria, ajungînd să se confunde cu stăpînirea fanariotă, nu putea fi decît stînjenită de izbucnirea unei mişcări populare.

Grăitoare, în acest sens, este şi reacţia căpeteniilor eteriste din Moldova — domnitorul Mihai Suţu şi ministrul său Iacovaki Rizo Nerulos, amîndoi fanarioţi şi colaboratori apropiaţi ai lui Ipsilanti —, faţă de ridicarea lui Tudor Vladimirescu. Aflînd despre evenimentele din Oltenia, Nerulos, care era la curent cu planurile Eteriei, a rămas surprins de revoluţia pandurilor (pe care eteriştii n-o prevăzuseră) şi de obiectivele ei sociale, — „desfiinţarea privilegiilor boierilor". Faptul acesta rezultă din scrisoarea prin care el a înştiinţat pe Ipsilanti (în februarie 1821) despre evenimentele amintite: „Un anume Tudor... a răsculat pînă alaltăieri toate judeţele de peste Olt, proclamînd libertate, egalitate şi desfiinţarea privilegiilor boierilor...; el cheamă prin proclamaţii întreg norodul dac sub arme... Acest comandant român a trimis o jalbă Porţii, scriind multe împotriva stăpînirii... Nu ştiu dacă Frăţia poate să tragă foloase din această împrejurare. Această răscoală a izbucnit în vecinătatea Serbiei" (I. Rizo Nerulos către Ipsilanti, în **Doc. 1821,** IV, p.123—124).

Domnitorul Mihai Suţu, asociatul lui Al. Ipsilanti în acţiunea antiotomană a eteriştilor — întreprindere lipsită de un program de emancipare socială şi neînţelegătoare faţă de aspiraţiile românilor de a se elibera şi ei de sub jugul străin —, privea evenimentele revoluţionare din Ţara Românească ca pe o „dramă" (cum se exprimă într-o scrisoare) şi îşi lua măsuri de apărare. Dintr-un raport al agentului austriac I. Raab către cancelarul Metternich, datat 18 februarie 1821, aflăm că M. Suţu vedea un mare pericol în „doctrina" lui Tudor (pe care n-o lua drept eteristă), adică în ideile revoluţionare antifanariote şi antifeudale ce produceau o stare de efervescenţă în rîndurile întregii societăţi româneşti, răspîndindu-se astfel şi în Moldova. „Principiile trîmbiţate de Vladimirescu, şi anume: înlăturarea domnilor fanarioţi, restaurarea vechilor capitulaţii cu Poarta, înfrînarea samavolniciilor şi stoarcerilor boiereşti şi înlăturarea justiţiei de clasă sînt primite cu mare bucurie şi proslăvite în mod public de tîrgoveţii moldoveni, de mica boierime şi de ţărănime, care gem sub apăsarea domnilor fanarioţi şi a marii boierimi solidară cu ei". M. Suţu — continuă Raab —, îngrijorat de pătrunderea în Moldova a acestor principii „demagogice", şi temîndu-se ca aderenţii lui Vladimirescu să nu provoace şi aici o mişcare similară aceleia din Ţara Românească, „a început să ia măsuri de apărare, întărind în taină corpul de arnăuţi prin recrutări noi" (**Doc. Hurmuzaki,** serie nouă, II, p. 619).

Consternarea căpeteniilor eteriste în faţa evenimentelor din Oltenia constituie o dovadă că revoluţia lui Tudor nu era prevăzută în planurile eteriste şi că ea n-a avut la bază un „legămînt" de solidaritate cu Eteria.

Mărturiile citate vădesc divergenţa dintre acţiunea lui Vladimirescu şi proiectele eteriştilor, şi îndreptăţesc observaţia că pentru Ipsilanti a fost o lovitură apariţia mişcării sociale şi naţionale româneşti, neafiliate Eteriei.

Mircea T. Radu

REPERE

PODUL BROOKLIN

Hart Crane a avut o viaţă devoratoare, trăită cu intensităţi patologice, pendulînd mereu pe linia subţire dintre real şi ireal, o existenţă dedicată exclusiv poeziei, dintr-o necesitate naturală, o viaţă terminată în valurile mării la numai treizeci şi trei de ani. Încă un poet care nu şi-a „alcătuit opera" lăsînd în urmă doar două volume de versuri, cîteva articole şi amintirea unui destin situat sub semnul unei vinovăţii tragice. Marcat de o biografie agitată, dar dispunînd de o sensibilitate de un tip special, o vocaţie pentru magia cuvintelor, cu un acut simţ al ritmului şi al limbii, el a ambiţionat să scrie poeme epice. Crane a vrut să fie poetul mitului Americii, continuînd tradiţia emersoniană, sub influenţa lui Whitman, în apropierea simboliştilor francezi, conciliind o poezie experimentală, marcată de discontinuitate retorică, şi romantismul tradiţional, peste toate acestea fiind admiratorul lui Eliot, cum mărturisea în 1922 într-o scrisoare: „Nu există nimeni să fi scris englezeşte care să inspire atît respect, după părerea mea, ca Eliot".

Cărţile lui de versuri **„White Buildings"** şi **„The Bridge"** dezvăluie un talent straniu şi dezordonat, cu propensiune spre folosirea stimulilor ilogici asupra conştiinţei, mereu în căutarea **cuvîntului,** amintind în poemele epice, pe alocuri halucinante, imaginile tentaculare ale lui Verhaeren: „Cu excepţia podului Brooklyn, toate celelalte produse ale erei tehnologice prezente în **Podul:** metroul, trenul, aeroplanul, radioul, telegraful, ascensorul, zgîrie-norii au în ultimă instanţă efecte profund negative asupra dezvoltării armonioase a personalităţii umane", afirmă prefaţatoarea antologiei româneşti (**„Podul Brooklyn" de Hart Crane — ed. Univers,** tra-

Cleopatra Lorinţiu

Continuare în pag. a 7-a

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XX)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Killer Kane refuză „mărul pădureţ"

Colonelul John Riley Kane îşi botezase Grupul 98 de bombardiere cu numele de „The Pyramiders", după imaginea formată de acrobaţii de circ, atunci cînd aceştia înalţă în arenă o piramidă de trupuri vii — cinci oameni la sol, cu cel mai solid dintre ei la mijloc, alţi trei pe umerii acestora, alţi doi pe umerii celor de sub ei, şi, în sfîrşit, ultimul în vîrf, toţi braţ în umăr — grup omogen capabil să se rostogolească într-un picaj de sfredele din care nimeni nu piere, ci toţi se ridică, deschizîndu-şi braţele ca nişte aripi spre privitorii încîntaţi de spectacol.

După operaţiunea Tidalwave, Kane a întocmit pentru generalul Lewin Hyde Brereton, comandantul forţelor americane din Orientul Apropiat — cel care, un an mai tîrziu, avea să participe la operaţiunea „Market-Garden", în Arnhem, luptînd pentru acel „A bridge Too Far" („Un pod prea îndepărtat") povestit cu atîta măiestrie de Cornelius Ryan —, o schiţă menită să explice raidul „Pyramiderilor" şi soarta fiecărui bombardier din Grupul 98. Decolase de la Benghazi cu cinci escadrile, patru de cîte zece, iar a cincea de opt bombardiere, în total 48 de quadrimotoare dintre care numai 47 au pornit spre Ploieşti, ultimul accidentîndu-se la decolare şi înscriind astfel primele victime la pasivul operaţiunii. Din cele 47 de Liberatoare care şi-au luat startul sub comanda lui Kane, 6 s-au întors din drum, din cauza unor defecţiuni tehnice ivite în timpul zborului spre Ploieşti. Au ajuns la „Poarta de intrare nr. 2", Tîrgovişte, 41 de bombardiere dar, din acel „infern dantesc" — cum avea să vadă Killer Kane obiectivul — n-au mai ieşit decît 21. Treisprezece bombardiere au fost doborîte de artileria antiaeriană deasupra Ploieştiului, cinci au căzut pradă aviaţiei de vînătoare din zona 24, unul s-a prăbuşit în mare, la întoarcere, altul a amerizat forţat în apropierea coastei turceşti după îndeplinirea misiunii. Trei bombardiere — printre care şi „Hail Columbia", avionul lui Kane — au aterizat în Cipru, la Nicosia, celelalte optsprezece, scăpate mai mult sau mai puţin tefere din luptă s-au înapoiat, după aproape 12 ore de zbor continuu, la baza lor de la Benghazi.

Există oameni despre care, cunoscîndu-le un singur episod din viaţă — fie şi doar din relatările altora — nu poţi să nu te întrebi: care o fi fost destinul lor ulterior? Un astfel de om este John Riley Kane. I-am căutat numele în „Who's Who?" — anuarul personalităţilor americane — dar nu i l-am găsit. Să se fi dus cu totul în uitare, lăsînd în urma lui doar o legendă? A fost unul dintre aşii aviaţiei americane din timpul celui de al doilea război mondial, adevărat virtuoz al zborului, comandant sever, dar care tăinuia un suflet gingaş, cu înclinaţii poetice. Nemţii, care îl porecliseră „Killer" — ucigaşul —, i-au cunoscut pe propria lor piele arta de a-şi atinge ţelurile încredinţate, semănînd prăpădul printre inamicii lui cu care se răfuia fără cruţare. O fotografie din perioada pregătirii operaţiunii Tidalwave ni-l înfăţişează călare pe o bombă de mare calibru, surîzător, cu mînecile suflecate, cu braţele bronzate împreunate peste genunchiul drept, privind undeva, înainte, ca un călăreţ ce îşi măsoară din ochi lungimea drumului de străbătut. Purta o caschetă de infanterist din primul război mondial, moştenită de la tatăl său, aceeaşi caschetă cu care îşi acoperise creştetul acum, cînd se apropia în zbor razant, cu 380 km pe oră, de Ploieşti.

Obiectivul grupului său era rafinăria „Astra Română" — pe atunci cea mai mare unitate de distilare a petrolului din Europa, astăzi rafinăria „Ploieşti" al cărei centenar a fost sărbătorit în 1980 —, ţinta de căpetenie a întregii operaţiuni. În interiorul căreia se desenaseră zece puncte cheie ce trebuiau distruse. Lui Kane, şi tuturor echipajelor din grupul său — aproximativ 500 de oameni —, li se arătase înainte de decolare un film pe 8 mm. care înfăţişa obiectivul rezervat lor; fiecare „Pyramider" primind o hartă imprimată pe o batistă de mătase, avînd pe o faţă traseul de urmat, iar pe cealaltă schiţa rafinăriei ce trebuia distrusă.

Pînă la Floreşti — de unde calea ferată de pe Valea Prahovei avea să indice grupului de bombardiere linia de urmat pentru a ajunge în numai trei minute deasupra ţintei — Kane şi-a ţinut batista întinsă pe genunchiul drept, sub manşa avionului. Ploieştiul se afla în faţă dar... „cerul era negru, sinistru, ca înaintea deslănţuirii unei furtuni. Din nenorocire părea că sosim pe o ploaie torenţială, căci ne era imposibil să vedem ceva înaintea noastră — avea să declare mai tîrziu Kane celor doi anchetatori ai săi, Stewart şi Dugan. O escadrilă de B-24 („Liberandorii") a trecut pe sub mine. Credeam că eu zbor jos, dar ei zburau şi mai jos...".

Continuare în pag. a 7-a

REVISTA STRĂINĂ

● **LUI JOHN REED,** celebrului autor al nu mai puţin celebrului reportaj „Zece zile care au zguduit lumea", îi va fi dedicat un film de lung metraj a cărui regie va fi semnată de Serghei Bondarciuk. „De peste un deceniu mă preocupă ideea de a face un film despre omul care a fost un premergător al epocii sale, despre cel care a închinat un imn Revoluţiei din Octombrie", afirmă regizorul. Filmul, care poartă deocamdată titlul „Clopotul roşu", va avea două părţi. Prima va cuprinde perioada anilor 1910—1913 şi va oglindi evenimentele revoluţionare din Mexic, aşa cum le-a înfăţişat John Reed în cartea sa „Mexicul răsculat". Cea de a doua, centrată pe marile evenimente din Octombrie 1917, va vorbi despre zilele fierbinţi pe care le-a trăit în Rusia ziaristul american, cele zece zile care, zguduind întreaga planetă, au adus pe harta lumii primul stat al muncitorilor şi ţăranilor.

● **„CÎND LUCRĂRILE** inspirate din contemporaneitate nu sînt foarte profunde şi sînt repede uitate după apariţie, de obicei cauza este slaba ucenicie a autorului şi îngusta sferă a experienţei sale", afirmă marele scriitor chinez Mao Dun într-un interviu reprodus, la sfîrşitul anului trecut, de revista „China Populară". Trecînd în revistă principalele probleme ale actualităţii literare din ţară, patriarhul literelor chineze, se arată preocupat de arta tinerilor scriitori. „Îmi pun toate speranţele în tînăra generaţie", subliniază el. Abordînd chestiuni de „atelier", probleme de creaţie, Mao Dun arată că „lipsurile tinerilor autori sînt adesea puse pe seama neînsuşirii tehnicii scrisului. În fapt, adevărata cauză constă în aceea că ei nu au reuşit să zugrăvească profunzimea vieţii din sfera lor de preocupări în strînsă legătură cu perspectiva ei de ansamblu şi că nu înţeleg legătura dialectică dintre aceste două aspecte". „Eu gîndesc că este foarte greu să fii scriitor, spune Mao Dun. Scriitorul este un arhitect al sufletului. Unii gîndesc că acest lucru nu e greu. Şi nu au de loc dreptate".

● **ŢĂRANCA** lituaniană Aldona Bivainene este cunoscută în întreaga republică ca o pictoriţă ale cărei tablouri au fost prezentate cu deosebit succes în numeroase oraşe ale R.S.S. Lituaniene. Pînzele, care în momentul de faţă sînt adăpostite într-o expoziţie din satul său, în colhozul „Ghimtoii giame" înfăţişează realităţile ţinutului natal. Ea a început să picteze destul de tîrziu şi abia după ce împlinise 50 de ani a avut certitudinea că tablourile sale prezintă o valoare cu totul deosebită. Vizita în colhoz a unui pictor profesionist, care a fost profund impresionat de creaţia ei, a constituit începutul... celebrităţii. Astăzi Aldona Bivainene este pensionară; ea continuă să picteze cu aceeaşi pasiune oameni şi locuri din ţinutul său.

● **DACĂ ZIARELE** anunţă deseori dispariţia unor opere de artă din colecţii cunoscute ori muzee, mai rar întîlnim relatarea unui furt senzaţional săvîrşit... în deşert. Un panou care reprezenta o scenă din viaţa cotidiană a epocii primelor dinastii ale faraonilor şi care făcea parte din ansamblul monumentului funerar al lui Houni din apropierea piramidei Ounas a fost furată de autentici „specialişti" în materie, care au decupat valoroasa operă de artă cu cea mai mare grijă. Panoul, în greutate de peste 50 kg, valorează, după primele evaluări, aproximativ 25 000 de dolari.

● **UNA DINTRE NUMEROASELE MANIFESTĂRI** consacrate împlinirii a 1 300 de ani de la întemeierea statului bulgar a fost impunătoarea expoziţie „Tezaurul Mănăstirii Rila", deschisă în toamna anului trecut la Viena. Marele număr de exponate originale prezentate în expoziţie — aproximativ 500 de piese datînd din secolele XIII—XIX — atestă valoarea moştenirii culturale şi bogăţia spirituală a poporului bulgar.

● **ZECE PREMII CÉSAR** pentru „Dernier Métro", filmul lui François Truffaut! Această peliculă a fost înnobilată cu distincţii pentru: Cel mai bun film, cel mai bun realizator, cel mai bun scenariu (François Truffaut şi Suzanne Schiffman), cea mai bună muzică (Georges Delerue), cea mai bună imagine (Nestor Almendros), cel mai bun sunet (Michel Lament), cel mai bun montaj (Martine Berracurie), cel mai bun decor (Jean-Pierre Kohut-Svelko). Catherine Deneuve şi Gérard Depardieu au fost consideraţi cei mai buni actori de comedie. Aşadar, juriul, prezidat de Yves Montand, a găsit pentru filmul lui Truffaut o singură echivalare: „Cel mai bun". În celelalte secţiuni ale festivalului au fost acordate premii pentru „Kagemusha" de Akira Kurosawa — cel mai bun film străin; Nathalie Baye şi Jacques Dufilho au creat cele mai bune roluri secundare... Un premiu de onoare a fost decernat lui Alain Resnais pentru „Providence", considerat a fi cel mai bun film al deceniului.

● **VIZITATORII** muzeului „Kunsthalle" din Hamburg au admirat în cadrul expoziţiei Goya, printre numeroasele acva-forte, desene în sepia şi cîteva pînze rare, un desen anume. Compoziţia reprezintă o balanţă cu talerele pline. Pe primul taler se află o pană de scris, iar pe celălalt o sabie. Balanţa este înclinată, unealta poetului cîntărind mai mult decît cea a războinicului. Un desen simbolic pentru arta marelui artist spaniol şi o emblemă pentru tematica acestei expoziţii de mare succes — „Goya — Das Zeitalter der Revolutionen 1789—1830".

● **NOUL** „Dictionnaire Encyclopédique Larousse", apărut de curînd într-un singur volum, conţine 72 000 de cuvinte ale limbii scrise şi vorbite, incluzînd şi nume proprii, vocabular ştiinţific şi tehnic la zi. Noutatea constă în faptul că desfăşurările enciclopedice îngăduie cititorului înţelegerea celor mai actuale domenii de aplicaţie cum ar fi medicina, informatica, istoria. Un număr de 3 500 de fotografii în culori, 450 desene şi 324 hărţi vin să completeze interesul textelor ce le însoţesc.

SPORT

Sugînd un os de frate geamăn

După vernisajul expoziţiei lui Constantin Piliuţă, noi, piloţii de formula 1 (caracterizarea aparţine excelentului actor şi prieten Gheorghe Cozorici), ne-am retras în atelierul lui Pil din strada Plevnei, umăr în umăr cu sediul echipei Steaua, şi ne-am dedat la isprăvi mărunte. Care-i idealul nostru? a-ntrebat gazda. Să fie rece, mult, alb, sec. Eu n-am cerut pîrtie, fiindcă trebuia să scriu aceste rînduri, pe care le-aş vrea mai mult altminterea decît pieziş. Seara e frumoasă, ca o salcie lîngă zaplaz — salcia care-ascunde sărutări nedrepte şi, noaptea, se mărită-n trestii cu o poamă de plop care nici măcar n-a absolvit liceul — deci se cuvine să luăm un dumicat de pîine şi să spunem deasupra lui: în judeţul C.N.E.F.S. se joacă o comedie tristă. Am citit articolul tovarăşului Anghel Paraschiv din revista **Flacăra** şi m-am limpezit în două ape şi-ntr-un val de lună. Ne batem cu morile de vînt, îndoindu-ne ca vişinii cînd sînt copţi, ca atitudinile cînd sînt ferme şi mai ales certe, ca înălţimile asupra prăpăstiilor, trebuie să convenim cu toţii că nicăieri nu e atîta rugină-n ţara asta ca la federaţia de fotbal. Rezemîndu-se de plita-ncinsă, judeţul C.N.E.F.S. suge de zor un os de frate geamăn. Un ospăţ pe care şi-l permite de mult prea multă vreme, fără pedeapsă. Federaţia trebuie să devină autonomă, să culeagă ce seamănă şi să-şi înfigă mîna în chica hoţilor, aranjorilor, învîrtiţilor şi a tuturor haimanalelor ce-şi vîră botul acolo unde-ar trebui să se clădească bucuriile mulţimilor ce merg şi cîntă şi suferă (şi plătesc !) pe toate stadioanele. Scriu şi cred în ce scriu, însă mîine voi face figură resemnată, pentru că decepţiile vin pe ziuă albă — mîine comitetul federal începe o şedinţă puhavă care se va sfîrşi ca toate celelalte, cu laude, angajamente şi bifurcări de interese invulnerabile. C.N.E.F.S. va simula că-şi iubeşte odrasla şi aceasta va accepta sărutul. Şi atunci? Şi atunci nu ne rămîne decît partea noastră profund românească: gluma. Să-i facem loc. Ca lăutarii care evoluează neglijabil în poezia profană:

„La Anica din obor, / Bea un domn judecător, / Cu un procuror în trenci, / Care m-a băgat la beci"

Pe mine m-a băgat la idei povestea foarte plină de vigoare, escaladări şi necuprinsuri despre felul cum se pregătesc echipele de A în vederea deschiderii noului sezon fotbalistic.

— F. C. Braşov s-a deplasat în Liban, pentru trei meciuri, şi a jucat: 14 minute din prima partidă (ploaie !), 50 de minute dintr-a doua (viscol de nisip ?) şi nici-o secundă dintr-a treia. A învins, în schimb, ca să-mi facă mie-n ciudă, cu 4—3 pe Rapid, la Braşov. Halal !

— Progresul Vulcan Bucureşti, diriguită de eminentul furnizor de mătreaţă Ginel-Centură şi nu mai ştiu cum, a jucat, în 2—3 sau 4.II.'981, cu Petrolul Boldeşti şi a făcut meci egal: 1—1. Corolarul unei ierni lungi nu e, cum s-ar crede, sărbătoarea, ci prostia. Pentru fandoseala de-a jumuli zăpada împreună cu Progresul-Vulcan, Petrolul Boldeşti a oferit jucătorilor echipei bucureştene cîte o plasă cu mere şi 20 (douăzeci) litri ţuică încuiaţi într-o canistră. A doua zi după meci şi întoarcerea în Capitală, jucătorii din strada dr. Staicovici s-au prezentat la antrenament cu sticle, borcane sau alte recipiente adecvate situaţiei. Primii sosiţi şi-au primit raţia cu surplus de contigent. Fundaşul central Sandu Gabriel (om pe care-l îndrăgesc foarte mult), cunoscut şi sub numele de Şarpe, a întîrziat. Lăcomia ălorlalţi isprăvise tainul adus de la Boldeşti. Şarpe a zis: fraţilor, daţi-mi măcar puţină mireasmă, puţin damf. Nu i-au dat. Şi atunci, drept represalii, Şarpe şi-a luat ghetele (pe umăr) şi a plecat acasă. „Fiind frustrat, azi nu mă antrenez". Bine a făcut. Dacă cei care-l antrenează ar fi mărunţit două gînduri, i-ar fi băgat în sacoşă o sticlă cumpărată pe furiş de la Tosca (un fel de cofetărie argintată) sau de la Independenţa (restaurant cu vad în cartier). Dar, mă gîndesc eu, cîrciumile se deschid la 10 şi antrenamentele încep la 8. Ar trebui ca şedinţa Comitetului federal să pună de acord ceasurile sale cu ale restaurantelor, că altceva nu văd ce poate face. Sau să declare oficial că şarpele, pe timp de zloată, hibernează.

Vă mulţumesc pentru atenţie.

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

L

REDACŢIA: Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIV
8
(982)
Simbătă
21 februarie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Congresul țărănimii

O metodă, o practică a democrației noastre socialiste și, evident, o metodă și o practică esențială a conducerii partidului și statului nostru — consultarea, dialogul permanent cu oamenii muncii din cele mai diverse domenii de activitate, cu poporul întreg, pentru adoptarea celor mai eficace și mai reprezentative măsuri, a celor mai importante hotăriri menite să accelereze procesul dezvoltării social-economice a patriei, mersul nostru ferm înainte pe calea progresului și civilizației. Un eveniment, cel mai recent, cuprinzător în acest sens și elocvent pentru suita semnificațiilor și motivărilor sale de natură economică și socială, ca și pentru conținutul și definiția însăși a democrației, îl reprezintă Congresul al II-lea al consiliilor de conducere a unităților agricole socialiste, al întregii țărănimi, al consiliilor oamenilor muncii din industria alimentară, silvicultură și gospodărirea apelor.

Evenimentul comportă o atenție și o subliniere aparte, el avînd loc la începutul unui nou cincinal în care societatea românească și-a propus, conform hotăririlor Congresului al XII-lea al partidului, o etapă structural nouă legată de ceea ce deja firesc numim o nouă calitate a muncii și a vieții. Agricultura va trebui să cunoască prefaceri calitative noi și să atingă stadiul unei adevărate revoluții de natură să o plaseze într-o variantă a muncii industriale, cu tot ce implică aceasta, în sfera dotării și organizării, a producției propriu-zise, ca și a relațiilor, a conștiinței sociale.

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la acest forum al lucrătorilor ogoarelor românești a abordat magistral problematica și preocupările de fond care stau în fața noastră în această direcție, constituindu-se într-un vast program de acțiune pentru un lung timp de acum înainte și de aplicarea căruia este interesat întregul popor. Deținem prin această cuvîntare imaginea de fond a ceea ce va fi cîmpia românească, o metaforă a muncii de fapt, a creației. Pădurea și dealul românesc și apele și grădinile sale, pămîntul ca resursă și leagăn totodată a tot ceea ce gîndim și realizăm. Un simț propriu, ordonator, o calitate nouă, proprie bunului și harnicului gospodar, un nou impuls, o nouă rigoare și o nouă evidență a muncii, în toate mobilurile și explicațiile sale, de la prezentul istoric, la zi, și pînă la perspectiva, la viitorul deja prefigurat și pus în front de lucru, concret. Deținem și o înțelegere nouă, superioară, în consens cu însăși evoluția și cerințele societății în acest domeniu, după cum, evident, din cuvîntarea secretarului general al partidului deținem și criteriile, condiția însăși a unei noi raționalități, a unei noi optici cu privire la lumea satului contemporan. Noi raporturi și noi trăsături situează această lume în prim plan și o implică într-un efort general constructiv de cea mai mare amploare. Într-un efort care e al construcției inseși a vieții și al propășirii necontenite a patriei, al prosperității sale. Pentru tot ceea ce deschide și consacră acest eveniment, la orizontul propriei noastre deveniri, istoria va consemna, neîndoielnic, acest an de început de deceniu ca an al unei decisive, energice bătălii pe cîmpia marilor recolte, tot astfel cum și în celelalte domenii de activitate acest an este un an de referință pentru dobîndirea unor rezultate și mai mari.

Clasică, tradițională odinioară, imaginea țăranului român apare tulburătoare acum și semnificativă pentru tot ceea ce înseamnă modernitatea și condiția muncii sale, la confluența dintre tehnica cea mai avansată și răsuflarea, căldura însăși a pămîntului pe care ca nimeni altcineva el l-a înțeles și l-a îngrijit, de secole, pentru ca azi să-l ridice la lumina și orizontul celei mai depline înfloriri. Se cuprind în toate acestea, desigur, și atributele, gama extrem de înaltă și fină a unui cald și concret patriotism, esența însăși a trăiniciei și împlinirii noastre, voința noastră supremă de a face totul pentru înfăptuirea programului partidului, a indicațiilor și orientărilor secretarului său general, făcînd din dezvoltarea neabătută, socialistă a patriei, rațiunea propriei noastre existențe.

Luceafărul

REFLEX

Coliba din vii

O vară întreagă dealurile au purtat urmele acelea grele, apăsate ale bărbatului care tăia o pîrtie parcă prin ploaie și întorcea cînd și cînd capul către femeia care îl urma. O vară întreagă florile aruncate pe urmele lui au crescut și s-au înmulțit, amintindu-i pe amîndoi și ascunzîndu-i, dar mai ales pe ea care era foarte frumoasă și după care scăpărau mulți ochi. Avea un ris sănătos, mușca mere parcă și molipsea scăpărător în jur, nimeni nu putea fi tăcut sau supărat.

Cum cobora așa pe deal și arunca răsadul de flori pe urmele bărbatului, un fulger a scînteiat pe deasupra și i-a dezvelit fierbinte pintecul care se contracta. Durerile nașterii o amețeau. Nu mai putea să ajungă acasă iar prin împrejurimi nici țipenie de om, numai o colibă de pază la vii, și aceea dărăpănată, abia ținîndu-se în pereți. Oricum, era un adăpost. Acolo bărbatul i-a fost și moașă și doctor și i-a fost și ultima lumină pe care a mai văzut-o și a simțit-o ea. Ploua și mai tare, tuna de se cutremura. Iar bărbatul urla. Copilul a trăit, trăiește și îi seamănă. Dar atunci el a văzut negru înaintea ochilor și ar fi vrut să se deschidă pămîntul și să-l înghită de tot. Cu pumnul acela de carne în sîn, sărea cîte două-trei rînduri de vie deodată și se apropia ca o vijelie de sat, numai urlete și tunete înaintea și înapoia sa, un fulger nebun și pletos, răsucit ca o funie în orbite și răcnind ca să se cutremure lumea și să se spargă în țăndări și ferestre și praguri și uși.

A intrat în prima casă și l-a lepădat unei bătrîne, după care, tot într-o fugă și tot într-un țipăt, s-a dus. Ploaia se schimbase în grindină acum, troznea. Curgeau pe răzoare și pe drum bile grele de gheață, sunau seci, disperate și se stivuiau ca niște stînci. Le sărea, asvîrlea cu noroi și da cu piciorul în ele, rupea crengile la copaci, își sfîșiase desculțe tălpile, șîngera.

A ajuns la colibă, și-a luat în brațe nevasta și i-a spus : hai acasă, femeie, de ce stai tu aici ?

A. I. Zăinescu

PICIORONGUL ȘI BĂIATUL

de Nichita Stănescu

RESPIRĂRI

— Eu sunt pentru jupuire, a spus Piciorongul; să-l suflecăm de piele pe băiat, mai întîi de pe frunte, de pe obraji, de pe umeri și de pe piepți. După felul cum urlă, vom vedea dacă treaba este bună sau dacă treaba este sfîntă.

Așa se făcu că Piciorongul îl prinse pe băiat și uitîndu-se cu singurul lui ochi la el, i-a zis:

— Bă, tu ai doi ochi, băiatule!

— Da, Piciorongule.

— Păi atunci nu mai suflec pielea de pe tine.

Piciorongul, care credea că băieții sunt niște piciorongi, a stat în singurul lui picior uitîndu-se holbat la băiatul care mușca croncănitor din măr.

Piciorongul a plecat extrem de supărat, băiatul a plecat numai și numai băiat. Ploaie de mere, zise baba, izgonire din rai se arată.

P. S. — Sunt uluit că un articol comemorativ și dureros scris în amintirea prietenului meu Cornel Coman a stîrnit mirări răuvoitoare. Îi mulțumesc binevorbitorului Octavian Paler pentru civilitatea articolului său despre Voltaire. În același timp, citesc în România literară *o notă prelungă,* Pornind de la o metaforă..., *de o nerușinare fără margini față de buna mea credință și de durerea pierderii unui prieten. Psihozele vechilor comisari de moravuri ideologice, neispășite printr-o operă remarcabilă, ne-ar fi lăsat indiferenți, dacă nu s-ar fi atins de lacrima noastră.* **Atît.**

STATUILE VII

Lui Ion Vlasiu

Rămîneți treji de-atîtea mii de ani,
Bărbați frumoși din tinără statuie –
Prea trași pe roată, prea bătuți în cuie,
Săraci în prieteni, bogați în dușmani –

Cinstit, n-ați vrut un alt pămînt, nici bani !
Un drum schimbat adesea-n cărăruie
Ce taie stînca în adînc, dar suie,
V-a fost viața, bunii mei țărani !

Destinul vostru – singurul destin
Îmi luminează sufletul ades,
Stea a nădejdii, plină de-nțeles,
Din cei ce-ați fost și pînă-n cei ce vin !

Alexandru Brad

FUNDAMENTALI CA PÎINEA

Nimic nu-i mai de preț
Ca brazda caldă
Întoarsă ca un suflet
Către respirație ;
Cu mîinile,
Cu pleoapele,
Cu inima
O ducem și-o purtăm –
Ea însăși rugul nostru de putere,
Temeinicie grea
Și biruință omenească.

Cer mai înalt decît văzduhul
Ni-i marele pămînt
În toate părțile destinului,
Iar pîinea se înalță
Cu ființă pură,
Fundamentală
Ca o lege ne-ntinată.

Călcînd pămîntul
Noi sîntem țărani,
Fundamentali ca pîinea
Și decîși ca munții !

Ion Crînguleanu

JURNAL DE POET

Scrisoare deschisă către un poet al satului

Am lăcrimat țărănește pe cartea ta de Elegii iubite frate Ion Gheorghe într-o noapte de făurar și-ți scriu aceste rînduri de bucurie cum i-aș scrie unui mare poet al lumii aflat în viață. M-au săgetat înălțimi asemănătoare citirii textelor unor mari poeți din vechime, ca Hesiod cel atît de apropiat lumii noastre țărănești, în preajma cîtorva din elegiile tale închinate țăranului român care este făptura centrală a tuturor cărților tale, dar în ultima vreme exprimată cu o forță și limpezime a cuvîntului care îmbracă rostirea ta în straie oracular de dimensiune mitică. Ceea ce ai reușit să împlinești în poesie este această împletire a evenimentului cotidian cu dimensiunea corespunzătoare din mit, să legi întîmplările de rînd la lucrarea de dincolo de Cronos.

Ești familiar cu lumea mitologică autohtonă, dar și veche europeană, ca puțini dintre noi și această familiaritate care ține de ființa ta intimă ca urmare a asimilării mithosului pe calea adîncă a evlaviei, cum ar spune Pindar, permite faptei zilnice să ia rezonanțe adesea cosmice.

Aici se potrivește gîndul lui Heidegger despre poesie : Dichtung ist die Ursprache lines geschichtlichen Volkes : **poesia este limba primordială a unui popor istoric. Se simte în poesia ta acest adevăr, poesia este premergătoare limbii, realitatea înaltă a unor întîmplări mute ce ține de mithos irup în grai la un moment dat premergînd un cotidian amenințat de ne-semnificativ.**

Acolo unde împletirea, aruncarea evenimentului în cugetul spiritului se întîmplă, poesia se realizează deplin.

Apoi dimensiunea morală a cărții se cuvine amintită, dorința de a-l purifica pe cel ce se atinge de Cuvînt, strădania de a-l atrage pe om la dimensiunea sa reală ca făptură a voinței în vederea viețuirii unui spațiu spiritual.

Știu, de asemeni, că nu ți-ai spus ultimul cuvînt în ce privește lumea țărănească. Știu că o sublimare, o vedere a satului în transparența lumii, în acea bătaie a numelor, asimilare a lor toposului treptat își va cere cuvîntul în adînca și statornica ta înzestrare.

Parabola grîului nu te va lăsa în pace pînă nu o vei duce la bun sfîrșit, pînă ce cîntecul va sfîrși în bucurie, elegia și bocetul vor sesiza ginguritul columbei imaculate cutremurînd apele.

Pornit la drum cu aproape două decenii în urmă, venit de la țară, poți avea bucuria cu toată smerenia de cuviință de-a te uita drept în ochii celor ce duc greul acestei țări prin muncă efectivă, muncă pentru care te îmbrățișez dorindu-ți putere pe mai departe din plin.

Ioan Alexandru

Constantin Piliuță : „Ștefan Luchian"

Albastre rîpi de raiuri

de Fănuș Neagu

Pictura lui Piliuță e apoteoză – ca dovadă că la expoziția lui din sala Dalles nu te îmbolnăvești de împotrivire, ci de darul de a trăi liniștit, cu un volum de poezii sub pernă și dacă se poate cu tîmpla-n umărul femeii iubite. În noianul de ninsoare care-i covîrșește gîndurile, florile se înalță halucinant, ca Fata Morgana ieșind din seraiuri să semene-n lume pilpîiri de coral.

Pil vine de la Moldova, într-o luntre de patimi, trasă de fluturi nătîngi. Caii lui bălțați mestecă eternitatea fînului dinaintea unei circiumi în care se argăsește Tîmpul și Iluzia, iar Isus Cristos, adică omul cel mai mărunt, își culege oboseala de pe mîini și de pe umeri și clădește din ea mesteceni și altare în care să odihnească albinele. Iluzia – eșecul nostru durabil, scuza și îngîmfarea noastră totodată. Între tablourile lui Piliuță te așezi ca într-un pridvor, ca Sadoveanu la Vovidenie, și, rezemat cu bărbia în izvorul uimirii, privești în adîncul pîrguit al munților. Carpați ai Moldovei și iei seama la o boare de spini și la teama alcătuirii lor în cunună, la fuga încîntată de sine a unei iubiri reînviind, la solemna cădere a merelor văratice peste pogoane de luceferi. Stai ca într-un pridvor și zici, cu cronicarii pămîntului românesc, că răcoarea ierbii ți se îngînă dulce, la ureche ; și nu poți respira decît versuri din Vasile Voiculescu. „Cuget revărsat peste tărmi de poezie Mil de iad cu cerești aluviuni / Simburi de azur au rodit erezie / Singură bezna-mi izvori minuni... / ...albastre rîpi de raiuri..."

Pil a furat ferestrele de la casa unde s-a născut Eminescu și-și julește neîncetat mîinile încercînd să acopere cu ele somnul odăilor în ca:e copiii noștri visează, cătinel, că umblă desculți printr-un fagure de scoică.

Sub mîna lui, culorile se amestecă neîzbăvite de mireasmă.

Pil știe să înjunghie seara în miezul ei de slavă, lăsîndu-i nesmintit dreptul de a renaște-n dimineață.

Pil iubește în om răcoarea fructului, iar în scorbura sticlei de vin basmul descusut din cercelul ursitoarelor.

Pil apără lumina, dăruindu-i buze cu care să rîdă.

Dar toate acestea numai la o privire sărbătorească. Fiindcă, cercetîndu-i atent chipul risipit în pînze, vom simți în noi un murmur închegîndu-se într-o propoziție demnă de toți bărbații mari.

VIAȚA E O MESERIE GREA.

TÎNĂR ÎN AGORA

Închinare grîului

Mai scump decît toate și mai sfînt decît toate rămîne totuși grîul. Căci pîinea noastră cea de toate zilele, și liniștea noastră cea de toate zilele începe acolo, pe cîmp. Bunicii mei au fost oameni ai cîmpului. Și părinții bunicilor mei tot pe cîmp și-au petrecut zilele săptămînii și toate răstimpurile de sărbătoare — duminici și zile de sfinți. Viața lor a început și a sfîrșit între cerul de stele și cel de pămînt, pentru că grîul — verde cînd e tînăr, galben cînd se coace — este parcă tot cer. Fără margini și fără început. Cu nostalgia copilăriei în suflet, cînd mă îmbătam de grîul în floare și de grîul în pîrg, simt nevoia să mă duc spre cîmp și s-alung chinuitoarea întrebare dacă el mai trăiește. Vin de la fabrică, după o noapte de muncă anonimă, aidoma celei de ieri. Tăria nopții nu s-a șters încă, soarele n-a răsărit și luna-l așteaptă palidă și mică lîngă facla imensă a fabricii mele. Mă desprind de cureaua de asfalt a șoselei și intru pe cîmp. Sub zăpada, cînd pînă la glezne, cînd pînă la genunchi, pămîntul n-a înghețat. Îl simt moale dedesubt. Merg mai departe și mai departe. Și deodată ceva se schimbă, sub tălpi simt o mătase lunecînd. M-aplec și-mprăștii zăpada cu mîna tremurîndă. Descoperite, frunzele lungi mi se așternă în palmă. Între crize, iată, criza grîului n-a izbucnit. De mii de ani, de la Darius și Macedon, el nu ne-a trădat. N-a dispărut și n-a încetat să potolească foamea pruncilor noștri.

Munca țăranului e cea mai grea și pîinea lui e plătită cu multă sudoare. Trebuie să ari pămîntul în toamnă aplecat pe coarne de plug,

N. Stoicescu

Continuare în pag. a 7-a

ECOURI

Actualitate și realism

Dinamica evoluției prozei românești din ultimul deceniu conturează cîteva direcții de dezvoltare care grupează scriitorii și cărțile lor în limitele unor experimente narative deosebite. Alături de prozatorii din generația deceniilor șase și șapte — Marin Preda, Ion Lăncrănjan, Ștefan Bănulescu, George Bălăiță, Eugen Barbu, Mircea Ciobanu, Fănuș Neagu, Laurențiu Fulga, Augustin Buzura, D.R. Popescu —, s-a afirmat în ultimii ani un grup de tineri scriitori care abordează cu predilecție destinul generației lor, raportîndu-l la structurile și realitățile vieții cotidiene, a timpului istoric pe care aceasta îl trăiește. Elementele noi pe care le propun cărțile lui Eugen Uricaru, Gabriel Gafița, Dana Dumitriu, Ovidiu Genaru, Dumitru Matală, Florin Gabrea, Ioan Dan Nicolescu, Mihai Sin, Ion Lilă, Valentin Hossu-Longin, Areta Șandru, Gh. Schwartz, N.V. Turcu sau Gabriela Adameșteanu, nu se referă atît la caracteristicile tehnicii narative folosite, cît, mai ales, la materia prelucrată în narațiune : personajele din **Mierea, Iarna e o altă țară, Sărbătorile răbdării, Iluzia cea mare, Cel căzut** sau **Cu pieptul în bătaia vîntului** sînt tineri care traversează uneori experiențe existențiale dure pentru a-și descoperi adevărata identitate, locul potrivit în textura socială a etapei istorice pe care o parcurg. Formula narativă care pare a fi adoptată, cel puțin deocamdată, de majoritatea tinerilor scriitori este aceea a prozei de analiză ale cărei procedee specifice permit sondarea structurilor de adîncime ale ființei, relevarea resorturilor ascunse care determină opțiunile ei și, de aici, delimitarea lucidă a reperelor propriului destin. Urmînd parcă exemplul acelei poezii care descoperă frumusețea gestului cotidian, obișnuit și, prin aceasta, exemplar, tînăra generație de prozatori își caută subiectele în fluxul existenței, ochiul naratorului percepe unicitatea clipei trăite acum și aici, destinul personajului poate fi lesne regăsit de cititor în jurul său : coeficientul de verosimilitate, renunțarea deliberată la ficțiune și opțiunea pentru ceea ce s-a numit „realism psihologic" plasează textele de acest tip pe dimensiunile unei noi direcții de evolutie a prozei, dinamitînd modalitățile discursului narativ tradițional : povestea trecutului, cu ambiguitățile și fetele sale ascunse, cedează locul povestirii prezentului care singur poate oferi lumina certitudinii.

Formulei narative conturate mai sus, aceea a **realismului psihologic**, se circumscrie romanul lui Gabriel Gafița, **Iarna e o altă țară.** Singurătatea iremediabilă a individului, distanța tragică ce se creează între aspirațiile intime ale aces-

Ioan Holban

Continuare în pag. a 6-a

Prietenia

Nu se putea ca în urmă cu aproape două decenii să nu mă fi întîlnit și eu cu poetul Petre Stoica, pătruns în memoria cititorilor săi încă de atunci, lăudat sau criticat sever, după umoarea (pro sau contra) unuia sau altuia dintre criticii exprimați ai momentului. Dar oamenii care mi-au vorbit cel mai frumos despre el de-a lungul anilor se numesc Nichita Stănescu, Nicolae Breban, Grigore Hagiu, Adrian Păunescu, Cezar Baltag etc. Țin neapărat să relev acest lucru, pentru că **prietenia** de lungă durată între oameni de aceeași profesie (mai ales) o consider ca pe un fapt unic și luminos al existenței lor. Mă refer la prietenia născută din fascinația reciprocă susținută și produsă de munca și creația, de mani-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 4-a

Fantasticul, dimensiune a prozei scurte românești (II)

Aspect aproape deloc relevat, cei dintîi nuveliști români, deși nu vădesc o specială înclinație pentru construcția epică eminamente fantastică, totuși, peste voința lor parcă, elementul în cauză nu-i lasă cu totul indiferenți. Cu de la sine putere, fără a fi „programat", acesta se insinuează în structura narațiunii la modul incidental. S-ar zice că este în firea lucrurilor să-și arate prezența acționînd adică în virtutea unor „drepturi" așazicînd „naturale", ce au la temelie un soi de acord tacit cu privire la autenticitatea strict realistă a momentului fantastic disiminat cu ingenuă detașare în epica de ansamblu a nuvelei. Fabulosul prăpăstios din nuvelele cavalerești-romantice ale lui Gheorghe Asachi, saturate de excesele criminalistice din proza pe teme istorice a italianului Matteo Bandello (vd. G. Călinescu), firește, nu se poate dispensa de un asemenea ingredient. „Semnalele" lui se arată, nu o dată, cînd sub forma unei înmormîntări simulate, cînd sub acea oferită de gestul Sfîntului Procopie care salvează pe erou de la primejdie învăluindu-l într-o perdea de nori, cînd sub forma propusă de apelul la serviciile unei prezicătoare de origine egipteană etc.

Eclectismul naiv sub semnul căruia se produc contaminările fantasticului în atît de neverosimilele nuvele ale lui Asachi (*Dragoș, Valea albă Petru Rareș, Mazepa în Moldova* și altele) este supus unei binevenite reprimări de nuvelistii contemporani lui, adevărat, cu totii mult mai tineri decît el. Fiind greu de presupus că au si ei, întotdeauna, o conștiință exactă, întrinsec es-

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 3-a

cronica literară

EDGAR PAPU: «Existența romantică»

Prin Edgar Papu generația literară căreia aparține și care cuprinde numeroase nume ilustre : Mircea Eliade, Mihai Beniuc, Zaharia Stancu, C. Noica, Liviu Rusu și-a găsit strălucitul comparatist. Lucrările lui Edgar Papu se disting printr-o arie informativă excepțională,, printr-o erudiție surprinzătoare, printr-o capacitate sintetică încă neevaluată la adevărata ei valoare și printr-o fină aptitudine disociativă, descoperitoare de nuanțe noi și neașteptate. Edgar Papu este analistul aplicat atît al microstructurilor artistice cît și al macrostructurilor artistice citeva din contribuțiile sale cele mai importante avînd în vedere mai ales ansamblurile mari de probleme culturale și artistice. **Călătoriile Renașterii și noi structuri literare, De la Alpi la Marea Nordului, Barocul ca tip de existență** sînt dintre acele tentative cuprinzătoare care definesc tipul de acțiuni eseistice proprii profesorului Edgar Papu. Caracteristica acestor lucrări este, dincolo de erudiție și priceperea analitică, perspectiva înnoitoare asupra problemelor, reformulate și conduse către o soluție nouă. Edgar Papu urmărește hotăritoarele mutații ale artei europene în stricta lor legătură cu întreaga viață a continentului, asigurînd astfel concluziilor sale un fundament solid. Structurile de după Renaștere sînt puse în relație cu marile călătorii geografice care au modificat sensibil imaginea lumii și conștiința contemporanilor despre ea. **Barocul ca tip de existență** este explicat, după cum arată chiar titlul cărții, ca o expresie a unei epoci dominată de anume curenți sociali și politici. De o factură întrucîtva deosebită este cercetarea **De la Alpi la Marea Nordului** în care Edgar Papu își propune o restituire inedită privitoare la locul și valoarea picturii germane vechi în contextul culturii și artei germane, dar și europene. Aici funcționează vizibil ideea de protocronism artistic, care aplicată apoi la literatura română a stîrnit o vie controversă. Aici în pictura germană Edgar Papu găsește rădăcinile unui curent artistic modern : expresionismul.

Aparent disparate, lucrările lui Edgar Papu constituie însă un lanț unitar ca problematică și ideologie artistică. Traversate, bine studiate, toate cărțile scrise de Edgar Papu după război oferă celui ce dorește să-l organizeze ca atare un sistem coerent de relații și de teme înrudite, care revin de la o cercetare la alta. Renașterea, Barocul, Romantismul sînt marile momente cultural-artistice care alimentează interesul comparatistului român. **Existența romantică, Schiță morfologică a romantismului,** ultima carte tipărită de Edgar Papu, se așează în continuarea celei despre **Baroc ca tip de existență,** completînd-o și adîncind-o. Ca și în alte lucrări ale sale, cercetătorul nu se rezumă la cunoașterea unui stil artistic doar pe o singură latură creatoare, să zicem literatura, ci încearcă înmănuncherea tuturor produselor și trăsăturilor lui sub o perspectivă unică. Titlul cărții este de altfel edificator, **Existența romantică,** nu literatura sau pictura romantică, care vor fi însă analizate în cuprinsul succintului și densului eseu despre care vorbim. Subtitlul definește la rîndul său unghiul abordării : este vorba de o perspectivă morfologică asupra problemei, de descrierea unei structuri și a funcțiunilor ei după cum indică de altfel lucid titlul primului mare capitol al lucrării : **Substrat, Structură, Funcțiune.** Aici se află disocierile și paralelismele cele mai sugestive și originale ale încercării lui Edgar Papu. Partea a doua, **Ipostaze romantice,** reia teme mult dezbătute de bibliografia problemei (Visul, Mitul, Istoria și istorismul etc.) dar și din aceeași perspectivă înnoitoare stabilită în capitolul inițial. Un subcapitol **Ceva despre romantismul românesc** fixează trăsăturile inconfundabile ale mișcării, cît și legăturile ei inevitabile cu marea mișcare artistică europeană care l-a tutelat.

Edgar Papu nu acceptă hotarele ferme în materie de istorie culturală și artistică. Dacă pentru majoritatea cercetătorilor anul 1789 marcat de Marea Revoluție Franceză este anul declanșării unei noi sensibilități, anul de naștere al romantismului, autorul **Existenței romantice** ne atrage atenția asupra faptului că fenomenul era preexistent și că revoluția franceză i-a creat doar un cadru mai adecvat. Este evidentă aici predilecția cercetătorului pentru stabilirea unor fapte de anticipație, care premerg o mișcare, un curent, fapte de protocronie cu un cuvînt al său, pe care alte pagini ale cărții le enumeră semnificativ fără a insista însă asupra lor. Arta romantică, ni se semnalează în alte paragrafe ale lucrării, nu este fără precedente sau fără corespondențe în arta lumii, dar stilul și direcția ei se realizează abia în epoca modernă pe care de fapt, scrie Edgar Papu, „existența romantică" o creează în bună măsură : **„Romantismul cuprinde, așadar, echipa de sacrificiu care a cucerit vastul teren presărat cu mine explozive, unde se va instala lumea modernă ca să-l fructifice și să-l sporească în deplină siguranță."** Vestitul „rău al secolului" este pentru Edgar Papu o „maladie dialectică", o stare inevitabilă, obiectivă, prin care omul european trebuia să treacă pentru a păși în modernitate prin dezinhibarea omului și întoarcerea lui către propriile adîncuri.

Principala caracteristică a romantismului este, după Edgar Papu, reducția la natură, confundarea cu natura. Orice altă cale de abordare i se pare autorului **Existenței romantice** nepotrivită. Urmează una din acele disocieri atît de seducătoare intelectual de care cartea lui Edgar Papu este plină : romanticii urmează clasicilor, dar între ei cartea nu așează integral o brutală antinomie. Atît unii cît și alții iubesc trecutul, ne spune autorul cărții, dar un trecut diferit : **„Clasicii se dovedeau a fi, în cea mai mare parte, cetățeni, și nu numai ca identitate biografică, ci și ca structură existențială. Așa se și explică atracția lor față de trecutul Antichității greco-latine, al cărui spirit era slujit în polis-ul grecesc și în Urbs romana".** Deși biografic tot cetățeni, romanticii sînt opuși ca structură clasicilor. **„De aceea, din trecut ei nu se mai dirijează către Antichitate, ci către Evul Mediu, unde spiritul orașului se află înlocuit prin acela al castelului și al mînăstirii izolate ambele în mijlocul naturii care se repercutează și în configurația lor. Sediul întărit al feudalului, bunăoară, pare o simplă prelungire a însăși stîncii în care se află înfipt".** În capitolul **Rădăcinile organice ale antinomiei clasic-romantic,** disocierile sînt duse mai departe. Clasicismul preferă cadrele limitate, închise, romantismul pe cele deschise. Primul va prefera animalul a cărui creștere este finită și întoarsă înăuntru. Cel de al doilea va miza pe vegetal, pe planta a cărei creștere este continuă și fără închidere, tot timpul înafară. Iată pricina pentru care clasicismul va animaliza uneori vegetalul și reciproca. Iată motivul pentru care pictura este chemată în romantism să aducă la culminație **peisajul** mizînd pe motivul bogat al florei care va sufoca întotdeauna în ea fauna cînd n-o va elimina deabinelea. Exemple foarte convingătoare sînt luate și din poezia lui Eminescu în care se știe că vegetalul este sufocant, paradisiac, găzduind minoritar formele de viață animale. Sînt foarte cunoscute diferențierile pe care G. Călinescu le face între clasicism, romantism, baroc în **Impresii asupra literaturii spaniole.** Alături de ele pot fi citate de aici înainte datorită finei tăieturi intelectuale și disocierile făcute de Edgar Papu între forma deschisă romantică și forma deschisă barocă. Dîndu-și seama de riscul pe care l-ar aduce confundarea formelor romantice și baroce, care amîndouă se opuneau clasicismului, autorului **Existenței romantice** întreprinde o comparare a celor două formule artistice pentru a le preciza diferența specifică. Citind descrierea femeii iubite la un poet romantic și la unul baroc autorul produce două eșantioane expresive pentru a trage următoarele concluzii. Barocul preferă elementul nenatural, dar strălucitor sugerînd apa, romanticul un element vegetal pur, aerian, de unde ideea că romanticul preferă **ingeniozitatea naturală,** pe cînd barochistul **ingeniozitatea elaborată.** Pentru romantic clasicismul este prea bătrîn, pentru barochist este prea nevîrstnic. Barochismul alege spațiile mărginite și elaborate, romantismul se îndreaptă către spațiul deschis, către natură. Barocul este dramatic, romantismul liric. Suita de disocieri și de definiții curge nestăvilită decît de voința autorului care trece și la alte aspecte ale existenței romantice. Personajul romantic se concepe ca o plantă, tablourile, descrierile ni-l arată ca atare și asta întărește concluziile eseului. Erotismul este heliotropic, asemănător cu al plantelor care se învirtesc după soare. Dincolo de aceste funcțiuni de structură putem recunoaște prioritatea elementului vegetal tutelar și în alte ipostaze romantice. Romanticii, se știe, au acordat atenție visului. Dar lucrul asupra căruia ne atrage atenția Edgar Papu este construcția viselor asemănătoare cu a segmentelor vegetali adăugați la nesfîrșit prin juxtapunere. Interesantă este și constatarea privind tipul de proiecție romantică înrudit cu visul și care duce de obicei la eșec : autorul romantic proiectează grandios, la puterii supraumane și nu-și poate duce la bun sfîrșit opera. Arborescența vegetalului, structura lui deschisă este ceea ce marchează benefic muzica și cercetarea istorică romantică. Cartea lui Edgar Papu are marea calitate de a fi coerentă și de a verifica o trăsătură fundamentală, de structură, în toate ipostazele pe care romantismul le oferă. O idee prețioasă a cărții este că intuiția romantică a deschis cărările științei moderne și că modernitatea nu se poate dispensa de romantism. Edgar Papu a încercat să găsească o cheie bună pentru toate versiunile romantismului. Această cheie deschide într-adevăr porți ascunse, ceea ce ne face să-i acceptăm valabilitatea. **Existența romantică** se impune prestigios ca una din cărțile de referință ale definirii romantismului.

M. Ungheanu

MARIAN POPA: «Viscolul și carnavalul»

Cea mai exactă definiție a tipului de critică pe care-l practică Marian Popa o dă Marian Popa, în al său atît de util **Dicționar de literatură română contemporană :** „În studiile sale, M. P. combină demersul pozitivist tradițional, factologic, statistic și compilativ cu neopozitivismul logistic, structuralist și fenomenologic, care-i facilitează organizările sintetice ; ironic prin fire și din precauții metodologice, el are totuși ambiția temelor neabordate sau insuficient abordate, nu atît dificile, cît grele prin volumul de muncă". Rezumînd rezumatul, dominanta cîmpului de interacțiuni este atitudinea scientistă, potrivit căreia opera literară intră în categoria obiectelor perfect analizabile, demontabile și remontabile în limitele obiectivității logice numite critică literară. Părăsind de la un moment dat exercițiul foiletonisticii curente — și, de aceea, adică și pentru că l-a făcut și pentru că l-a lăsat, ieșind în aparență din caruselul tămîierilor „colegiale" și, mai cu seamă, al contestărilor „obiective" — Marian Popa își scrie cărțile, ignorat pe nedrept de juriile literare de premii, ignorîndu-le cordial. Aria de preocupări a criticului este deosebit de largă, cuprinzînd uneori chiar antipozii. Căci, ce poate fi mai deosebit, spre exemplu, decît **Camil Petrescu,** teoreticianul autenticismului, căruia Marian Popa îi dedica, în 1972, o monografie și barochistul Fănuș Neagu, a cărui operă este analizată în **Viscolul și Carnavalul** (Ed. Eminescu, 1980) ? Se lasă ghicită aici, în această „întîmplare", dincolo de fireasca nevoie de abordare a valorilor reale, la fel de firescul orgoliu al criticului de a proba valabilitatea sistemului său de lectură pe subiecte dintre cele mai diferite și dificile, precum și o doză de imprevizibil, ca refuz al etichetărilor precipitate.

Viscolul și Carnavalul este o carte importantă, pentru că ea a fost scrisă și a apărut. Vreau să spun că literatura română contemporană, în această etapă, își are valorile active, care reclamă gestul critic amplu și decis, menit, de bună seamă, să situeze și să clasifice, dar, mai ales, să ofere cititorului — e vorba de scriitorii care au și cititori, nu doar critică — cheile de acces la operă. Încercările în această zonă sînt timide — un scriitor în viață poate oferi criticului său nu numai surprize plăcute — și, de aceea, orice nouă întreprindere se cuvine salutată. În al doilea rînd, importanța cărții lui Marian Popa stă în aceea că opera scriitorului analizat este scutită de „serviciile" limbajului encomiastic, de stilul subaltern cauzat de regulă de prestigiul social al omului. O monografie a lui V. Fanache despre Mihai Beniuc, o alta a lui Ion Bălu despre Marin Preda sufereau de această boală, îngrijorătoare și pentru autor și pentru climatul literar. În cartea lui Marian Popa contează exclusiv „faptele literare" ale lui Fănuș Neagu, cercetate mai curînd de pe poziția răcelii metodologice decît cu bucurie epistemologică. Ceea ce nu înseamnă că nu vom întîlni aici aprecieri elogioase. Toate aceste considerații pot fi, eventual, contestate sau aprobate. Important este însă că ele nu se constituie într-o cascadă de exclamații gratuite și gratulante ce înlocuiesc comentariul critic, ci vin în urma unei demonstrații probante. La sfîrșitul secvenței intitulate : **Un laborator de încercări,** ce analizează jurnalistica „fănușistă" Marian Popa notează : „Jurnalistica este o parte dintr-o operă, adică dintr-o ființă vie și întreagă, irigată de același sînge și mișcată de aceiași nervi". Reține afirmația fiindcă ea definește modul în care criticul privește întreaga operă a lui Fănuș Neagu. Este un tot indisolubil, asupra căruia dogmatica genologică poate acționa, însă fără altă eficiență decît cea didactică. Din această perspectivă, o altă afirmație a criticului, precum că lectura cărții sale ar fi posibilă aproape din orice punct, nu mai apare ca năstrușnică ci perfect justificată de unitatea operei. Care sînt însă nervii ce mișcă ființa vie și întreagă a operei lui Fănuș Neagu și sîngele ce o irigă ? Marian Popa propune ca răspuns simbolurile „Viscolul" și „Carnavalul" pe care le definește drept forme extreme ale agitației și ale vieții, opuse conformismului, specifice barocului și ludicului. Agitația și viața (fie ele și în variante extremiste) criterii de evaluare ale unui univers ficțional ? Greu de acceptat. datorită gradului prea mare de generalitate al termenilor : și viața este... viață, și literatura este viață, nici moartea nu exclude viața, agitația înseamnă viață, iar viața, agitație. Ne lămurește însă criticul într-un capitol introductiv, propunînd un concept și mai general, Natura, care reușește, paradoxal, să circumscrie opera în cauză și să o definească, acordînd astfel funcționalitate estetică simbolurilor **Viscolului** și **Carnavalului.** Iată pasajul lămuritor și, totodată, o mostră de logică a la Marian Popa : „Natura este tot ceea ce este și tot ceea ce poate afirma despre ea. Un autor al naturii ar fi expresia ei estetică ? Este greu de afirmat sau infirmat ceva printr-un răspuns. Autorul Naturii ar alege ce poate, exprimînd-o, și atunci ar fi un factor de marcare neutră a realului exterior ; pe de altă parte, s-ar exprima pe sine, și, prin urmare, tot Natura, reprezentînd nu esteticul din Natură și nici Natura ca estetică, dar esteticul ca Natură. O asemenea specie de autor este rară. Fănuș Neagu îi aparține". Milioane de ani și milioane de cărți sînt străbătute în cîteva cuvinte. Pe aripile silogismului trecem de la natură la estetic și de aici la literatură. Eseul lui Marian Popa se construiește după principiul consecutivismului. Observației dintr-un capitol îi sînt analizate consecințele în cel următor. Astfel, o consecință a esteticului văzut ca natură este posibilitatea comparațiilor. Infinitul, haoticul natural așează omul nu în centrul lumii, ci doar ca element al ei, în relație cu celelalte. De aici, în planul literaturii lui Fănuș Neagu lipsa unui personaj principal și „expedierea" altora, ceea ce domină fiind „sentimentul vieții, lumii și istoriei desfășurată înainte, după și dincolo de ceea ce relatează textul". Justiția naturală este net deosebită de cea umană. Ea nu-l ajută, nu-l privilegiază pe cel care, în plan uman, ar fi îndreptățit să acționeze justițiar. De aici „ironia poziției omului în hazardul ordinii naturale infinite, de aici lipsa unui final în ultimele povestiri sau romane". Omul și **homo fictus** dobîndesc relevanță în stările de criză. La Fănuș Neagu criza se petrece și ea în sensul naturii. O criză a excedentului și nu a deficitului de vitalitate individuală, colectivă, naturala . Criza **(criza naturii)** va avea drept componente definitorii două stări opuse, **frenezia** și **buimăceala,** pentru că omul ca și natura sînt caracterizați pe de-o parte prin placiditate, pe de alta prin explozie. Un capitol din carte va analiza, prin urmare, **Frenezia** (în varintele : **socială,** a **naturii, selenară)** decupînd contextele de criză care o generează, un alt capitol **aiureala, buimăceala, năuceala.** Analiza stărilor de criză prezente în opera lui Fănuș Neagu îi permite criticului observarea unei relații cu valoare concluzivă și totodată generativă : „Cînd natura e frenetică, omul e buimăcit, invers, frenezia umană se manifestă într-o natură buimăcită, inertă sau agonică. Și, în felul acesta, chiar dacă nu i se dă un sens lumii, i se dă „viață".

Deci, un alt capitol **(Scopul vieții)** din carte, cel următor, analizează teleologia vieții în opera lui Fănuș Neagu. Unul dintre scopuri este atingerea stării de gratuitate festivă, carnavalul (cu varianta bîlci) fiindu-i expresia sintetică. Treptat, cele două simboluri din titlul cărții acoperă o tot mai întinsă realitate românească și devin pivoții viziunii artistice. Alte capitole stabilesc tipologia conflictelor **(Conflicte : părinți și copii)** sau a personajelor **(Copii mari și mici ; Femei)** analizează portretistica **(Prezența fizică),** universul senzațiilor **(Mirosul),** ipostazele cinteculuí, ca mijloc de comunicare **(Cintecul).** Toate string, de fapt de pe cuprinsul întregii opere, dovezi ale barochismului acesteia concentrate în simbolistica viscolului și carnavalului. Aparenta cercetării disparate, întîmplătoare, se spulberă cînd criticul stringe din timp în timp firele demonstrației și le înnoadă solid. De ce-ar fi însă importantă demonstrarea caracterului baroc al operei lui Fănuș Neagu ? Pentru că, de la Cantemir încoace, în literatura română specia a fost extrem de rar reprezentată, și niciodată integral, ca în cazul autorului **Frumoșilor nebuni ai marilor orașe.** Și încă pentru că, odată demonstrată clar (cum se întîmplă în cartea lui Marian Popa) apartenența ei la literatura barocă, proza lui Fănuș Neagu nu va mai putea fi interpretată inadecvat, cum s-a tot întîmplat, citită cu grile străine de esența sa. Impunerea unei definiții de acest gen, conține totuși și pericole pe care chiar cartea lui Marian Popa le ilustrează. Unul considerabil este cel al echivalenței baroc-valoare. Descoperind, spre exemplu, structurile baroce în **Frumoșii nebuni,** Marian Popa se dispensează în bună măsură de operația situării estetice a operei absolut necesară, după noi, dată fiind receptarea critică nu tocmai favorabilă a cărții la ora apariției. Iar argumentele contestatarilor nu erau de ignorat. Apoi, operînd cu simbolurile **Viscolului și Carnavalului,** Marian Popa lasă să se strecoare o inabilitate. Carnavalescul este deja un concept critic bine delimitat și exersat în operații dificile. Viscolul este o premieră. Așa zicînd, între cei doi termeni nu există, deocamdată, relații principiale de echitate. Dar universitarul Marian Popa se arată în **Viscolul și Carnavalul** (și nu doar aici) un novator al limbajului critic autohton. Vorbind despre comportamentul verbal baroc, criticul nu se sfiește să introducă în discurs, ca argument, experiența personală. Tot el, discutînd tabletele sportive ale lui Fănuș Neagu, descoperă aici forme critice ale ironiei cum sînt **băscălia** și **mistoul.** Pudibonderia stilistică nu-i este specifică lui Marian Popa, iar limbajul său critic cîștigă astfel în prospețime și vivacitate.

La finele cărții sale în capitolul **Dincolo de concluzii,** mai în glumă, mai în serios, criticul atrage atenția asupra cîtorva dintre limitele lucrării sale : insuficiența datelor biografice, absența confruntării realităților operei cu realitățile biografice, lipsa cercetării semnificației ciinilor, neevidențierea rolului brînduței sau al clopotului, absența demersului comparatist. Am mai adăuga și noi, dacă am ști că receptarea ironică funcționează normal și non-stop, posibilitatea unui capitol despre „Influența relațiilor amicale cu Fănuș Neagu, asupra stilului și lexicului criticului Marian Popa". Lăsînd gluma de o parte, dar fără a deveni grav-sentențioși ci doar exacți, vom spune că, așa cum peste formula „Vocație și aspirație" nu se mai poate trece în studiul operei lui Marin Preda, nici simbolurile „Viscol și carnaval", ca expresii tipice ale barocului, nu vor putea fi ocolite de exegeții prozei lui Fănuș Neagu fără riscul neseriozității.

Valentin F. Mihăescu

ZINA MOLCUȚ: «Ștefan Petică și vremea sa»

Istoria noastră literară nu se poate mîndri că a înregistrat prea multe studii sau interpretări referitoare la perioada 1900—1918, preferind fie marile etape consacrate de tradiție, (literatura pașoptistă, clasicii, perioada interbelică) fie pe cea contemporană care necesită un mai redus efort informațional, dar, în compensație, o analiză mai subtilă și ingenioasă, fapt uitat de mulți dintre preopinenți, tentați de accesibilitatea (la prima vedere) materiei. Un trist exemplu ni l-au oferit în ceea ce privește literatura contemporană, dicționarele de scriitori coordonate de Al. Dima și Mircea Zaciu, iar unul de-a dreptul îngrijorător, prin diletantism și ignoranță, **Literatura română contemporană. Poezia,** apărut sub egida Institutului de istorie și teorie literară. Revenind la perioada menționată trebuie să amintim totuși lucrările lui Dumitru Micu **(Început de secol)** și Constantin Ciopraga **(Literatura română între 1900—1918)** sau monografia curentului simbolist semnată de Lidia Bote. Au trecut însă ani buni de la apariția acestor cărți, temeinice, serioase, dar normal, susceptibile, în perspectiva timpului, de îmbunătățiri și corecturi atît din unghiul materiei propriu-zise cît și al analizei și interpretării. Aș remarca, de asemenea, și o inegală distribuție a accentelor în prospectarea fenomenului receptat, să spunem, prin prisma curentelor literare care, în fond, i-au conturat fizionomia. Să fie oare simbolismul românesc atît de inactual încît să lasă de peste un deceniu din vizorul istoriei literare, în timp ce sămănătorismul beneficiază în diferite contexte de cercetări și exegeze (totale sau fragmentare) cu caracter cvasi-permanent ? Unei astfel de situații îi răspunde parțial solida monografie a Zinei Molcuț, **Ștefan Petică și vremea sa** (Editura Cartea Românească, 1980). Într-un studiu compact de peste 400 de pagini, autoarea investighează viața și opera unui poet considerat de plan secund, inserate în contextul socio-cultural al epocii. Ne-am putea, desigur, întreba, de ce atît spațiu acordat unui scriitor taxat (pe drept sau nu ?) în unanimitate de către critică, minor. Unele explicații asupra oportunității unei întreprinderi de o asemenea ampioare le-am oferit chiar eu, în rîndurile de mai sus, altele sînt convingător formulate de critic și anume ; rolul pe care un autor, mediu ca valoare, îl poate juca în mentalitatea literară a epocii, activitatea lui de animator al unor procese culturale și, „last but not the least", opera sa, de o modernitate sincronă cu literatura europeană a momentului : „Ștefan Petică, aflîndu-se în plin proces de formare chiar în perioade în care metamorfozările se împlineau obscur, cu o sensibilitate consonînd structural cu specificul psihoartistic al epocii, captează în personalitatea sa întreaga acuitate a trăirilor și neliniștilor sufletului modern, devenind astfel instrumentul cel mai adecvat de expresie a mutațiilor produse la nivelul psihicului. De fapt, indiferent de complexul cauzal, care comportă, în realitate, infinite determinări imponderabile, cert e că Ștefan Petică are suficientă forță creatoare pentru a se constitui ca primul poet autentic simbolist. În **Fecioara în alb** (1902), pentru întîia oară tendințele incidentale spre modernism din poezia anterioară sînt ridicate la rang de sistem și incorporate într-un tot organic, volumul introducîndu-se într-un alt plan al liricului și impunîndu-se astfel ca primul act de manifest al simbolismului românesc". Acesta este indubitabil argumentul-cheie care poate justifica, chiar și numai el, utilitatea unei astfel de întreprinderi. Vom urmări în continuare modul în care sînt analizate multiplele fațete ale activității și operei lui Ștefan Petică, poetul care s-a stins pretimpuriu, la vîrsta de 27 de ani, suficient timp, însă, pentru a lăsa posterității imaginea unei depline personalități. Monografia este structurată tradițional, deși, vom vedea, metodele de tratare sînt moderne, în funcție de evenimentele existenței, cronologia și compartimentările creației literare. Un prim masiv capitol înfățișează, pornind în maniera sartriană din eseul **Baudelaire,** viața și activitatea poetului. Să fim însă bine înțeleși, nu din unghiul armăturii conceptuale, care în interpretarea asupra lui Baudelaire se axează pe dicotomia din **l'Etre et le Néant,** dintre **ființa în sine** și **ființa pentru sine,** ci a faptului că autoarea emite întîi „judecăți de existență" de la care pornește în explicarea pozitiei spirituale și a operei literare. De asemenea, ar mai fi de adăugat că, în aceeași modalitate, documentul literar este utilizat ca mărturie existențială, în conturarea unei biografii interioare. Dar similitudinile se opresc aici. Situînd întreg mobilul evoluției lui Ștefan Petică sub semnul setei de absolut, al unui „înalt idealism" și, decodîndu-i existența în raport cu acest „primum movens", Zina Molcuț distinge, dincolo de copilărie, două faze în viața poetului ; cea dintîi marcată de aspirații și gesturi faustice iar cea de a doua aflată sub steaua tragică a lui Don Quijote, care ar corespunde în planul diurn, perioadei brăilene (1892—1896) și respectiv celei bucureștene (1896—1904). În funcție de acești parametri este construită ceea ce am numit „biografia interioară", integrată însă peisajului social și cultural al începutului de secol, reviste, mișcări ideologice (socialismul bucurîndu-se de o atenție specială), scriitorii contemporani etc. Acestui complex tablou (din care nu absentează nici psihanaliza tip Bachelard din **Psychanalise du feu)** menit a trasa drumul formării și manifestării uneia dintre figurile cele mai interesante ale vremii, care a fost Ștefan Petică, îi lipsește totuși forța de evocare, acel suflu călinescian care să anime, transformînd în viziune artistică, masa, de altfel impresionantă, a documentației istorico-literare. În paranteză fie zis, alțor critici le prisosește apetitul imaginativ aflat în relație invers proporțională cu informația și exactitatea, încît este preferabilă o analiză mai puțin poleită, dar adecvată obiectului, decît elaborării de fictiuni critice cu pretenții de teză (a se vedea unele monografii despre Titu Maiorescu).

Analize pertinente și interpretări judicioase întîlnim și în prospectarea operei literare. Capitolul despre poezie se desfășoară pe două lungimi de undă, a situării în cadrul curentului simbolist, cu necesare referiri la cel european, și investigarea din interior a universului liric, urmărindu-se specificitatea și coerența lui internă. Autoarea nu se sfiește să aplice, cu bune rezultate, instrumentele critice moderne cum ar fi tematismul, psihocritica și, în același timp, să emită judecăți de valoare. Ar fi doar de observat că, purtată de patosul demonstrației, stilul devine la un moment dat ușor encomiastic și, ca atare, mai puțin nuantat. Prea multe calificative gravitînd în jurul lui **excepțional, absolut, extraordinar,** ajungîndu-se la un moment dat și la improprietăți de expresie, de genul „cel mai irezolvabil tragism". La fel și secțiunile despre proza poetică **(Poemul în proză)** și teatru poetic **(Teatru)** beneficiază de aceeași interpretare atentă și, lucru important, situare în cadrul comparativ, cum este cazul dramei **Solii păcii,** inscrisă în filiera Maeterlinck cu **La Princesse Maleine, La mort de Tintagille** sau **Les sept princesses.** Deosebit de important este însă capitolul despre gîndirea teoretico-estetică și critică a lui Ștefan Petică, cunoscător în original al scrierilor de specialitate ale celor mai reprezentativi autori clasici și moderni, francezi, germani, englezi. Nu este poate lipsit de interes să menționăm că citea tot în original, în italiană și spaniolă sau că se iniția în rusă, arabă și ebraică. Pentru prima dată este pusă în valoare această latură a preocupărilor sale care nu s-a mărginit doar la asimilarea modelelor prestigioase ci a schițat și elaborat și soluții originale, cum sînt cele propuse în atît de controversatele categorii în critica română, **etic-estetic, modern-tradiționalism, național-universal.** Cîteva utile dar prea sumare aprecieri despre jurnalistica poetului încheie un remarcabil studiu despre un poet și o perioadă care merită, în general, mai multă considerație decît li s-a acordat pînă acum.

Paul Dugneanu

REVISTA REVISTELOR

Răspunderea artistului

● Pictorul Mihai Bandac este un artist cu opinie exprimată riguros, cu o acuratețe stilistică ce îl face convingător și mărturisește o preocupare autentică pentru condiția minuitorilor de penel. Interviul acordat revistei „Flacăra" (nr. 7 din 12 februarie) reprezintă un moment de altitudine a conștiinței artistice și cetățenești, pilduitor pentru maturitatea conștiinței unui pictor de succes. Accentul cade pe dezbaterea statutului unei critici ce s-a dovedit prea adeseori întîmplătoare în ceea ce privește mijloacele de expresie, dar precis articulată în scopurile și intențiile sale : „Caracterul exclusivist al acestor pseudocronici se vede și în aceea că ele reduc, de obicei, fenomenul atît de bogat, de divers, de dispers al artelor plastice la o singură posibilitate ; de exemplu, aceea de a explora numai universul interior al artistului și de a proiecta în afară, către contemporani și către istorie, doar trăirile și dilemele personalității lui. Și ce e rău în asta ? — o să spuneți. O să vă rog să observați că astfel de comentarii caută cu precădere, exaltîndu-le prin ticluiri de care vorbirăm, „rătăcirile", „angoasele", „incompatibilitățile" cu mediul social-istoric, „dizarmonicul", „coșmarurile", „spaimele" și „maleficul" sau accesoriile sale din lucrările pe care se exersează". Mihai Bandac descifrează în spatele unui asemenea mecanism o formă de dogmatism ce-și asigură perenitatea printr-o uluitoare capacitate de metamorfoză, propunîndu-și în locul avansului real al lucrurilor prea bine cunoscuta dorință de a acapara domenii artistice în întregul lor, de a dirija și impune o optică limitată, adînc păgubitoare artei adevărate : „Impostura, care nu-i o invenție a socialismului, ci o categorie eternă, se manifestă din plin în epocile de răscruci istorice, profitînd de niște inevitabile confuzii. Ea se substituie în astfel de împrejurări valori, își asumă calități pe care nu le are, își asumă irresponsabilități dintre cele mai mari. Prin reprezentanții ei, cu caracteristicile știute, și în formulele organizatorice ce-i convin ea garantează conducerilor politice (care, firesc, au foarte multe, foarte presante și foarte grave probleme de rezolvat și care, la fel de firesc, nu sînt experte într-ale artei) că e capabilă să declanșeze și să îndrume fenomenul artistic nou, scutindu-i pe alții de această „povară". Primind mandatul și girul, ea se apucă să caute „formula estetică corespunzătoare momentului", prin care să se poată manifesta. Ieri ca și azi..."

Există în interviul lui Mihai Bandac o profesiune de credință care trebuie reținută pentru noblețea sa ce o situează în continuitatea unei mari tradiții de artă românească : „În ce mă privește, suspectez aprioric orice tentativă de impunere a „dizarmonicului" ca modalitate estetică sau filozofică de explicare a lumii. Nu numai la noi, la români, dar pretutindeni, arta a aspirat dintotdeauna spre armonie. Identificînd „dizarmonicul", ea nu l-a exaltat, numai l-a luminat, ca să-l izoleze. Cînd „dizarmonicul" devine concept și concepție, cînd devine estetică („noua estetică !"), sperîindu-ne sufletele, copiii și țăranii cu hidoșeniile sale, cînd o bienală de artă de nu știu unde nu mai emană uneori decît necredința, necuviința, neîncrederea, neputința, nedorința sau nevoința, propunîndu-ne numai un „ne"..." Înțelegem, desigur, că vine potopul...

Apariția interviului lui Mihai Bandac o profesiune de credință care trebuie reținută pentru noblețea sa ce o situează în continuitatea unei mari tradiții de artă românească : „În ce mă privește, suspectez aprioric orice tentativă de impunere a „dizarmonicului" ca modalitate estetică sau filozofică de explicare a lumii. Nu numai la noi, la români, dar pretutindeni, arta a aspirat dintotdeauna spre armonie. Identificînd „dizarmonicul", ea nu l-a exaltat, numai l-a luminat, ca să-l izoleze. Cînd „dizarmonicul" devine concept și concepție, cînd devine estetică („noua estetică !"), sperîindu-ne sufletele, copiii și țăranii cu hidoșeniile sale, cînd o bienală de artă de nu știu unde nu mai emană uneori decît necredința, necuviința, neîncrederea, neputința, nedorința sau nevoința, propunîndu-ne numai un „ne"..." Înțelegem, desigur, că vine potopul...

Apariția interviului lui Mihai Bandac poate fi un binevenit prilej de meditație asupra responsabilității artistului și a criticii de artă.

Barbu Nicolae

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

EMINESCIANA

Cultul patriei (I)

Dragostea față de spațiul carpato-dunărean, cu atributele lui inconfundabile, și față de poporul trăitor in acest spațiu, față de obiceiurile și tradițiile lui, — proiectate pe veșnica curgere a vremii — reprezintă substanța acelei dominante tulburătoare a personalității lui Eminescu, numită îndeobște patriotism, care la el capătă dimensiunile unei pasiuni mistuitoare. Dacă opera literară incorporează numeroase transfigurări artistice ale acestui sentiment, iradierile aflîndu-i-se chiar și acolo unde nu te aștepți, publicistica, prin insuși actul practicării este expresia lui nemijlocită. Așa cum este, pe un plan adiacent, expresia cultului pentru adevăr. Interesantă și plină de semnificație se dovedește dialectica acestor două valori, la Eminescu. Cultul pentru adevăr, — izvorît din înălțimile geometrice ale rațiunii — își fortifică tăriile străbătînd defileele pline de vegetație și afluenți ale afectivității, in timp ce cultul patriei, — ivit din adîncimi obscure — își limpezește undele, trecîndu-le prin filtrul ordonator al inteligenței. Astfel, primul se rostuiește în trăire, cel de al doilea se autentifică prin gînd și ambele sînt sfințite prin faptă.

„Inimă foarte caldă și minte foarte rece se cer de la un patriot chemat să îndrepteze poporul său, — scria la 26 de ani Eminescu, formulind o adevărată profesiune de credință — și fanatismul iubirei patriei, cel mai aprig fanatism nu oprește de fel ca creierul să rămiie rece și să-și îndrepteze activitatea cu siguranță, să nimicească adevărata cauză a răului și să o stîrpească cu statornicie de fier". **(Convorbiri lit.,** 1 aug. 1876).

Dragostea de patrie e deci un sentiment activ, este o stare sufletească generatoare de energii. Dar măsura în care temperatura afectivă nu se pierde in zadar e dată de rațiune, de capacitatea acesteia de a prospecta cu luciditate mijloacele de slujire reală a obiectului pasiunii. Revelatorie este apoi ideea potrivit căreia iubirea patriei nu poate justifica niciodată incălcarea exigențelor adevărului. Dimpotrivă, abia prin orientarea energiilor sufletești in direcția acestora patriotismul devine autentic.

Ca și în cazul adevărului, iubirea de patrie se dovedește nu doar o componentă de marcă a etosului eminescian, ci și un criteriu de valoare. Orice manifestare a cetățenilor patriei este supusă acestei probe de foc. Cu atît mai mult cu cit ea are a dovedi nu vreo însușire de excepție, ci un imperativ necesar. „A fi bun român nu e un merit, nu e o calitate [...] ci o datorie pentru orice bun cetățean al acestui stat, ba chiar pentru orice locuitor al acestui pămînt, care este moștenirea exclusivă și istorică a neamului românesc" **(Timpul,** 1 apr. 1881).

Lupta gazetarului, pe acest plan, este foarte ingrată. Într-o lume in care manevrarea vieții sociale are drept corolar agonia înțelesurilor, alienarea cuvîntului, in care demagogia capătă proporțiile unei epidemii, — a unei asemenea epidemii incit cei necuprinși de ea devin tragicii anormali ai unei normalități infestate — promovarea patriotismului autentic implică respingerea fără menajamente a falsului patriotism. Nu în discursuri se probează iubirea de patrie, nu in declarații patetice care-și ascund găunoșenia sub poleială. „Naționalitatea trebuie să fie simțită cu inima și nu vorbită **numai** cu gura. Ceea ce simte adînc și se cinstește adînc se pronunță arareori" (ms. 2 257). Mai mult chiar decît atît. În perfectă concordanță cu ideea bivalentei afectivo-raționale a patriotismului, pentru Eminescu nu e suficient să-ți declari iubirea de patrie, nu e suficient nici măcar să o porți cu credință in suflet. Proba autenticității o prezintă fapta, felul in care afecțiunea se convertește în act de slujire, cu devotament și spirit de sacrificiu, a patriei. „Măsura patriotismului nostru va fi dată de faptele pe care avem ocaziunea de a le împlini în viitor, iar nu de profesarea cu nimic costisitoare a unor idei pe care individul și le alege după plac." (ms. 2 257) Fiindcă „cine nu știe nimic, nu are nimic, nu muncește nimic, nu e nici patriot, nici nepatriot, nici național, nici nenațional, ci un biet nenorocit, carele în mod fatal cată să cază în sarcina societății." **(Timpul,** 11 aug. 1879). Adîncă și pilduitoare înțelegere ! Și în același timp, dezarmantă perspectivă pentru „precupeții de vorbe mari" sau pentru „panglicarii cu mîncărime de limbă". Trebuie remarcat, în acest context, că una dintre racilele sociale cele mai constant vitriolate este tocmai demagogia. Adică acel hibrid iscat din încrucișarea neadevărului cu nonvaloarea morală. Eminescu nutrea convingerea că „statele scad și mor sau prin demagogie, sau prin despotism" **(Timpul,** 26 apr. 1881), că, deci, datoria oamenilor de bună credință era aceea de a lupta împotriva unor asemenea simptome morbide, atît de periculoase pentru viitorul societății omenești în genere și a celei românești în special. „State demagogice care nu țin seamă de erarhia naturală a meritului și a muncii și cari, din contră, află mijloace de a privilegia înaintarea feneantismului și sterilității oamenilor vicleni și malonești, răsar și pier, fără înflorire, ca plantele criptogame." **(Timpul,** 17 aug. 1882) Iar în societatea românească, între relele care-i vlăguiau existența, tocmai deșănțarea demagogică făcea cele mai mari ravagii. „Răul esențial care amenință vitalitatea poporului nostru este moral, e demagogia." **(Timpul,** 16 mai 1882).

Aceasta și explică, intre altele, de ce publicistul foarte arareori își dezvăluie, in chip declarativ, afecțiunea față de poporul român. Iar atunci cind o face, — provocat fiind — în trupul cuvintelor mocnește fie o grea amărăciune, fie o abia stăpinită revoltă. „Nu cu fraze și măguliri, nu cu garde naționale de florile mărului se iubește și se crește nația adevărată. Noi o iubim așa cum este, așa cum a făcut-o Dumnezeu, cum a ajuns prin suferințele seculare pînă in zilele noastre [...], o iubim fără a-i cere nimic in schimb, nici chiar increderea ei, atît de lesne de indus in eroare, nici chiar iubirea, innădită azi la lucruri străine și la oameni străini. Și chiar dacă amintirea noastră ar pieri in umbra vremurilor și s-ar șterge din memoria tuturor, tot pe aceeași cale a conservării naționalității și țării vom stărui, fără a face în această supremă privire nici o concesie primejdioasă ideilor veacului". **(Timpul,** 12 iulie 1879).

Și dacă aici caracterul polemic este vizibil, săgețile aruncate către profitorii politici ai naivității populare sfîrtecînd mantia tristeții pentru a dezvălui din nou conștiința apostolatului, în paginile de manuscris, iubirea devine confesiune și metaforă. „Iubesc acest popor bun, blînd, omenos, pe spatele căruia diplomații croesc charte și rezbele, zugrăvesc împărății despre care lui nici prin gînd nu-i trece ; iubesc acest popor, care nu servește decit de catalici acelora ce se inalță la putere, — popor nenorocit care geme sub măreția tuturor palatelor de ghiață ce i le așezăm pe umeri." (ms. 2 257).

Așa cum se observă, cultul patriei la Eminescu n-are accentele de entuziasm și bucurie obișnuite în asemenea manifestări și nici caracterul imnic al odelor. Iubirea lui este îndoliată, așa cum era iubirea de patrie în **Cintarea României.** Ca și în cazul adevărului, suferința și revolta îi domină fapta publicistică. Explicația se află în conținutul ideii de patrie și în ponderea pe care gazetarul o dă diverselor componente ale acesteia. În cadrul celor două coordonate fundamentale, — spațiul etnic și poporul cu valorile pe care le-a zămislit și care-l definesc — accentul cade foarte marcat pe cea de a doua. Spre deosebire de poezie, — de exemplu — în care spațiul mioritic, cu frumusețile lui expresive și cu rostu-i existențial, se constituie în obiect de preferință, de unde jubilația și bucuria, preaplinul alinător și cuminecarea întru puritate a poeziei naturii.

Alexandru Melian

CĂRȚI CARE RĂMÎN

Un roman de idei

Încă de la debutul editorial prin romanul **Isabel și Apele Diavolului** (1930), publicat la 23 de ani, Mircea Eliade a atras atenția criticii. Dotat cu o rară energie intelectuală, cu o mare capacitate creatoare unită cu rigoarea, poliglot, dobindind repede o cultură enciclopedică pe care cei 3 ani de studiu in India (1928—1931) o completează fericit, înzestrat cu un talent critic cu totul remarcabil, tinărul romancier și filozof a provocat critica. Așa se explică faptul că nici unul din eminenții comentatori de literatură ai epocii interbelice E. Lovinescu, Perspessicius, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Tudor Vianu, Vladimir Streinu, Octav Suluțiu, Șerban Cantacuzino ș.a. n-au ratat prilejul de a-și exprima opiniile privitoare la Mircea Eliade. Critica ultimelor decenii s-a aplicat, de asemenea, asupra textelor sale beletristice și științifice. Lăsînd la o parte sutele de articole, studii sau recenzii din presa literară, culturală sau cotidiană, să menționăm numai că nu există volume critice mai importante despre epocă cum sint cele semnate de Șerban Cioculescu, Ov. S. Crohmălniceanu, D. Micu, Al. Piru, Eugen Simion, ș.a. care să nu includă capitole privitoare la cel care a scris **Maitreyi.** De curînd a apărut o traducere in opera lui Mircea Eliade scrisă de poetul și criticul Ion Lotreanu, iar la societatea „Relief românesc" s-a publicat tot anul trecut, cea mai completă bibliografie Mircea Eliade (autor Mircea Handoca). Cea mai importantă exegeză o datorăm însă lui Adrian Marino : **Hermeneutica lui Mircea Eliade** (ed. Dacia, 1981) carte fundamentală cu privire la sistemul teoretic al autorului **Tratatului de istoria religiilor.**

Cartea lui Marino se referă, așa cum rezultă și din titlul ei, la un singur aspect, esențial desigur, al operei eliadești, anume la tehnica interpretării textelor, in egală măsură sacre sau profane : „Carte de hermeneutică, scrisă in spirit hermeneutic, după o metodă hermeneutică, ea se sprijină în permanență pe analize și pe interpretări de texte, in mod organizat, prin descifrarea și integrarea continuă a semnificațiilor textelor. Am intreprins o hermeneutică a hermeneuticii lui Mircea Eliade conform propriilor sale principii, pe texte, prin texte, cît mai aproape de texte, decupate, incadrate și interpretate conform unei scheme riguroase" (pag. 9).

Dat fiind faptul că disciplina hermeneuticii este încă insuficient cunoscută și utilizată în planul larg al cercetării, autorul se ocupă, mai intii, de obiectul și metoda ei definind-o, extrăgîndu-i sensul, semnificația, utilitatea și mijloacele de investigare : erudiția, comparația, instrumentul filologic, omologarea, invariabilele spirituale etc. Într-un capitol special, de circa 100 de pagini, intitulat **Cercul hermeneutic,** cel mai edificator cu privire la specificul acestei metodologii (pe cit de veche, căci a pornit de la textele sacre, pe atît de nouă și de actuală prin extinderea la toate domeniile cercetării umaniste) ni se dau informațiile cele mai adecvate, indispensabile, despre raportul dintre intuiție și reflexivitate, inducție și deducție, analiză și sinteză, particular și general, sacru și profan, istorie și actualitate. Un loc aparte în cadrul **Tipologiei sacrului** este consacrat categoriilor de arhetip, mit și simbol, cu largi incursiuni în cultura universală, europeană și românească. O diviziune a cărții se cheamă **Hermeneutica militantă,** in care se demonstrează că această metodologie exegetică nu poate rămine (nici după Mircea Eliade, nici după Adrian Marino) suficientă sieși, fără importanta repercusiune asupra ameliorării condiției umane. Dimpotrivă, ea este menită să contribuie la crearea unui nou umanism (un subcapitol poartă chiar acest titlu) căci, plecînd de la cunoașterea de sine se ajunge la cunoașterea celorlalți, ceea ce duce la acea largă comprehensiune ce asigură un suport mental superior, un optimism spiritual pe care omul modern, devorat de atîtea traume, este constrins să-l atingă in scopul suprem al supraviețuirii sale. Cultura devine, in felul acesta, unul din mijloacele ameliorării umane, deziderat atît de actual astăzi. Mircea Eliade a repudiat cultura de muzeu, inaptă să formeze pe cel căruia i se adresează, fiind pentru o creație activă, capabilă să transforme pe căi specifice, condiția umană. De aceea, pe drept, Adrian Marino vorbește de o hermeneutică militantă. Astfel că, dintr-o disciplină al cărei impuls inițial era interpretarea oracolelor, a „mesajului divin", hermeneutica își lărgește spațiul de manifestare incluzind, in egală măsură, texte filologice, istorice, juridice etc. Din vechea îndeletnicire se păstrează, ca o generație a eficienței și ca un criteriu etic, rigoarea demonstrației, erudiția, caracterul aplicat, „la obiect", al interpretării, coerența de sistem și metodă, eliminarea tentației de improvizație și diletantism, atît de dăunătoare, dintotdeauna, gnoseologiei. Cultul muncii aprige, îndărătnice și supravegheate prin spiritul de sistem caracterizează, de-altminteri, întreaga activitate a lui Mircea Eliade și nu există nici o îndoială că monumentala sa operă este rezultatul unui veritabil martiriu. Adrian Marino, spirit contemporan, nu ezită să evoce această virtute capitală a autorului — vestejind comoditatea și suficiența atitor eseiști improvizați în oameni de știință, despre care Eliade se pronunțase cu legitimă severitate cu peste 3 decenii în urmă : **„Tinerii aceștia n-au muncit niciodată organizat, nu și-au făcut cele 8 ore de bibliotecă pe zi, n-au învățat să lucreze cu fișe și cu tocul în mînă ; n-au citit niciodată un text dificil".** Aspirația acestui mare muncitor și creator, citată și de exegetul său, este pilduitoare : **„Aș vrea, spunea Mircea Eliade, ca fiecare să gîndească în fiecare dimineață : «Ce las în urma mea ?»".**

Adrian Marino scoate în relief, pe intregul itinerar al cărții sale, dimensiunile și coordonatele metodei hermeneutice a lui Mircea Eliade, numite frecvent fascinații : fascinația fenomenelor originare, a reconstituirii stadiului primordial (de unde insistența asupra noțiunilor de tip, arhetip, de pattern). În **Introducerea la opera lui Hașdeu,** a cărei editare a inceput-o, el precizează : **„Nu mai sintem pur și simplu un popor romanic ; participăm la un popor originar, a cărui glorie precede pe cea a Romei".** În altă parte vorbește de „moștenirea imemorială a dacilor și, inainte de ei, a populațiilor neolitice care au locuit teritoriul nostru actual". **(L'épreuve du labyrinhe).** Apoi fascinația totalității, a universalității fenomenelor spirituale, cu implicațiile gnoseologice și ontologice esențiale, țintind la depășirea viziunii europocentriste („Mania librării franceze", îl exasperează prin limitarea cunoașterii), fascinația autenticității, a creației originale, irepetabile in ordinea comună, incadrabile însă în categoria „invariabilelor spirituale", de unde raportul necesar dintre național și universal. De aici pornește interesul său pentru capodoperele folclorului nostru **Miorița** și **Meșterul Manole.** În orice caz independența de spirit, eliminarea complexului provincial prin lupta pentru desprovincializarea culturală, presupunînd o mare încredere in destinul nostru, iată citeva din impulsurile permanente ale lui Mircea Eliade. Stabilit, după cel de-al doilea război mondial, la Paris, apoi la Chicago, unde este titularul catedrei de istoria religiilor, marele savant și romancier n-a încetat să sublinieze apartenența sa la spațiul spiritual românesc : „Cred că nu puteam să scriu literatură decît în românește. Dar cred că nici n-ar fi trebuit să scriu altfel, pentru că limba în care am scris și scriu încă este continuitatea mea nu doar cu trecutul meu, ci cu tot trecutul culturii românești. N-am vrut să mă simt deloc un exilat, un om rupt de neamul lui". (1972). Părinții spirituali sau emulii lui Mircea Eliade sînt Dimitrie Cantemir, Hașdeu, Iorga, Pîrvan, Blaga, adică marile figuri enciclopedice, titani ai spiritualității românești, in rîndul cărora autorul Istoriei religiilor deține un loc proeminent.

Ocupîndu-se de metoda exegetică a lui Mircea Eliade, Adrian Marino scoate în evidență rădăcinile și afinitățile românești ale acestei discipline cit și contribuțiile sale, substanțiale, în plan universal. Hermeneutica lui Mircea Eliade are meritul, capital, de a restitui plenar culturii noastre pe unul dintre marii ei gînditori fiind, in același timp, întiia carte care abordează problema specială a hermeneuticii eliadești. Este vorba de o carte destinată in primul rînd specialiștilor, scrisă la o înaltă temperatură intelectuală în care concluziile limpezi și ferme degajă dintr-un imens material de fapte, structurate cu o desăvîrșită logică a demersului „hermeneutic". Un adevărat roman de idei în care protagonistul, construit dintr-un cumul de ipostaze spirituale, devine ceea ce este în realitate : creator al unei veritabile catedrale a ideilor. Apariția cărții lui Marino la editura pariziană „Gallimard", chiar in acest an, îi va omologa, n-avem nici o îndorală, valoarea.

Pompiliu Marcea

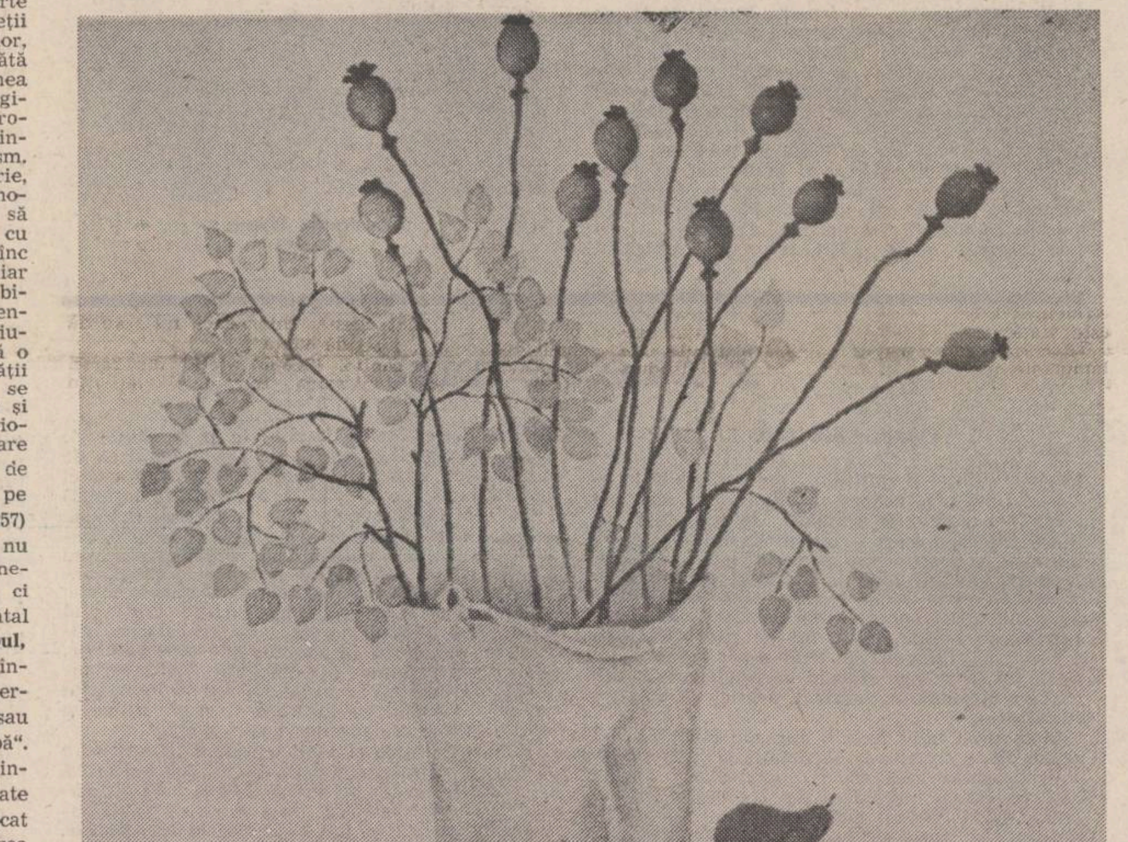

Constantin Piliuță : „Maci și pere"

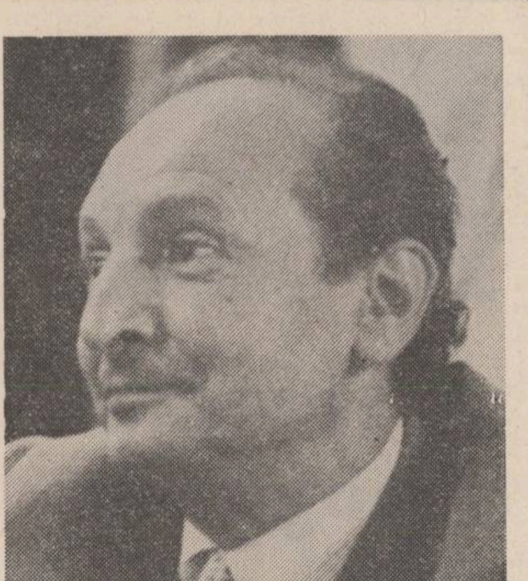

Elegie pentru cel care și-a pierdut viața ca să ne-o descopere pe-a noastră

— Bun venit pe pămintul patriei.
M. R.
— Vreți să spuneți în pămintul patriei.
M.R.P.
Unul din ultimele dialoguri de dinainte să coboare noaptea.

Pînă în urmă cu zece ani mai putea fi văzut tirziu, peste cumpăna nopții, un domn măruntel și elegant în costum vinețiu strîns pe talie și pantofi cu elastic, străbătînd agale străzile unui București mai puțin urbanizat decît cel de acum.

Dintre rarii privitori, puțini ar fi știut să descopere în făptura lui firavă ceva mai mult decit posibila apartenență la lumea unor foști funcționari din elita ministerelor de altădată.

Ilustrația vestimentară voit impecabilă era trădată totuși de o studiată neglijență, parafă a boemului rafinat și neostentativ, peste care o nedorită determinare de vîrstă punea umbre de timpuriu amurg.

Surisul melancolic, nota de caldă melopee orientală ce-i insoțea conversația intreruptă ades de un rîs în cascade, nezăgăzuit, inconfundabil, te făcea să te gîndești la generația acelor semănători de cultură retrași de mult în manuale.

Era pretutindeni insoțit de tineri și adesea de femei foarte frumoase față de care mereu renăscutul cavaler arbora o indiferență fanatic interesată ce urca pînă la paternul grațios și ambigu.

Cine era, ce vroia și mai ales de ce-și tot pierdea nopțile iarnă-vară în îndelungi convorbiri pe teme acut nerentabile ?

Ochiul versat al unui prozator in linie balzaciană ar fi putut să descopere, în aerele ostentativ senioriale, proiectarea imaginară de esență romantică a unui ideal aristocratic recuperat doar de lucirea de ametist ce și-o dase numelui în propriul epitaf scris în tinerețe : Demironparaschivesc.

Cum oricine la vremea aceea știa să-l găsească și dincolo de metropolă, adică la reședința sa din provincie, cărarea se deschidea larg și spre un ot Vălenii de Munte, niciodată rostit, sperat totdeauna.

Dar vălul aparențelor se sfîșia uneori brusc, luînd culoarea răsăriteană a manierelor unui răposat Pitar Hristache, „cronicar al mavroghineștilor fapte", văr dinspre limbă cu fostul cîntăreț în strana biericii Lucaci Anton Pan, tată de-al doilea al poetului Miron Radu Paraschivescu.

Oare ce-am mai putea spune azi cind avem multă nevoie de „ideea de M.R.P." cum îl numise pe om Marin Preda ? Puține lucruri, poate doar că avea o nesecată, cvasilegendară putere de atracție pentru firele tinere, pure și visătoare, neconsolidate încă într-o suspectă încredere in sine, avide permanent de afecțiunea paternă ce îmbrăca ades forma protecției publice.

Ceva din ființa lui plăpîndă clădită din lemnul care azi nu te mai găsește niciunde și din care se făceau viorile de care ne amintea un mare poet, ceva din ființa lui, îndemna spontan și definitiv la regăsire sufletească stîrnind farmecul vibrant și inefabil al confesiunii prielnic unor aspirații tinerești comune ce puteau cobori ca prin minune norii pînă colea, aproape.

Dorința de-a redescoperi cu fiecare talent eternitatea și poate vaga speranță că cumva, prin puterile lui mărunte, o reînviase în scrisul mai tînărului său confrate, constituia resortul existenței lui, religia acestui iremediabil iconoclast, sursa nedreptelor sale pătimiri.

În materie de literatură română era poate cel mai informat la ora aceea dar informația lui nu era doctă, nici aridă nici profesională, era vorba de ceva intim, venea cumva dinăuntrul poeziei, scăldată în lacrimile unei adorații fără margini sau pătată de cerneala negației cele mai definitive.

Ce frumos era pe atunci cînd oricărui debutant îi era permis orice și nu de puține ori musträrile erau reciproce căci — ce miracol — maestrul era tot atît de avid de ele ca și imberbul preopinent. Deasemeni sensibilitatea la elogii le era egală, egală cu adevărat fără umbră de reținere ca și tonul reciprocii contemplări de sine.

Din generație in generație temele discuției rămîneau iremediabil aceleași cioplite parcă în marmură. Cu M.R.P. fiecare tînăr adăsta parcă într-o mică circiumioară de cartier ca doi buni meseriași de vîrste diferite într-o înserare tîrzie cînd vorbele veneau de la sine : natura morală a actului poetic cu mereu reînnoita lui actualitate, trivialitatea etern triumfătoare dar atît de ridicolă, maladia etică a celor care își tot închipuiau că cu ei începe și sfîrșește lumea, dureroasa despărțire de cei dragi, că ce bine ar fi să fie bine, înnăscuta indiferență față de propria carieră, aspirația spre mai binele neamului nostru, precaritatea ierarhiilor sociale, nostalgia profundă după pierduta lume primordială, că istoria e de fapt geografie dacă e bine să te însori, ierarhia universală a valorilor, dacă merită omul să fie liber, superioritatea valorilor morale, limpezirea rolului artistului în societate, că nu se mai găsește pește, lumina unei înserări de toamnă tîrzie sau vîntul veșnic și atemporal al înălțimilor pe care domneau dintotdeauna zăpezile albe de pe Kilimangiaro.

Se supusese de timpuriu unui cod supraindividual pe care o viață de om și l-a voit obligatoriu deoarece simțea că prin pierderea de sine in slujba Înaltei Doamne puteau fi recucerite atributele dumnezeirii.

Putea să sugereze mirajul artei, cunoștea ca nimeni altul secretul exaltării tinerelor vocații, îi plăcea să debuteze scriitori sperînd să-i apere și să se apere poate și pe el prin ei de uitare. I-a ajutat pe atîția, dar ca afilierea la societatea internațională a păguboșilor să nu rămînă vorbă goală nu s-a putut ajuta pe sine și nimeni nu-l ajută pe M.R.P.

Știu, știm. Știți asta ?

Arzăte-ar focul de seară cu „parfum de domnișoară", adă-mi-l măcar tu înapoi pe M.R.P.

Ștefan Stoian

București în februarie 1981

Fantasticul, dimensiune a prozei scurte românești (II)

Urmare din pag. 1

tetică, asupra fantasticului, aceștia îi acceptă „serviciile" beneficiind, totuși, de un instinct artistic sigur, susținut, in subsidiar, de, in termeni actuali spus, insăși profesionalitatea lor de epicieni mai mult sau mai puțin edificatoare. Cînd spunem că întemeietorii nuvelei românești moderne acceptă „serviciile" fantasticului, ne gîndim, înainte de orice, la unghiul de percepție prin excelență funcțional din care acesta este privit de regulă. Departe de a impune, generalizînd-o, regula propriului „joc", acum, fantasticul este chemat cu bună știință a potența o anume intenționalitate artistică. Astfel, la o rapidă privire asupra operei sale narative, „părintele" nuvelei românești, Constantin Negruzzi dovedește că nu este deloc străin de adevărul fundamental potrivit căruia ca element de detaliu fantasticul își probează utilitatea artistică angajîndu-se la explicitarea sensurilor obscure inculcate realului. În atît de pasional-romantica nuvelă *Zoe*, finalul capătă înfățișarea unei adevărate „fișe" medicale. Nici mai mult nici mai puțin, moartea tînărului amorez Iancu B. are drept cauză „o strașnică inflamație de creieri". „Am șezut lingă el — mărturisește un martor ocular, de profesiune medic — pînă ce și-a dat duhul. Neincetat i se părea că aude împușcături și că vede pe o femeie sîngerîndă că-l îmbrățișează. Închipuire fantastică, precum vezi, efect a dezorganizației creierilor". Eroului povestitor din tot atît de pasional-romantica nuvelă *O alergare de cai* îi priește frecventa alunecare în strania lume a visului, cum bine se știe, „mediu" privilegiat pentru proliferarea fantasticității halucinatorie :

„Părea că mă aflam într-un mare salon îmbrăcat in doliu, unde ardeau două mari policandele cu luminări de ceară galbenă. Olga dormea culcată pe o canapea. Ipolit o privea stînd la capul ei. Doamna B. se gătea la oglindă fredonînd aria din vodevilul rusesc *Kazacă stihotorețâ.* Prin salon se primblau oi cu cordele verzi la gît și Sașa sărea șchiopătind și strîmbînd-o". Bolnav de „lingoare", shakespearianul Alexandru Lăpușneanul din capodopera nuvelistică omonimă cade pradă delirului, in așa fel incit „i se părea că vede toate jertfele cruziei sale, fioroase și amenințătoare, îngrozindu-l și chemîndu-l la judecata Dumnezeului dreptății". În alt loc, scriitorul inclină a da crezare textului cronicăresc din care se inspiră in legătură cu miracolul ce se produce în momentul cînd sîngerosul voievod sărută moaștele Sfîntului Ioan cel Nou („Spun că in minutul acela el — Lăpușneanu n.n. — era foarte galben la față și că racla sfîntului ar fi tresărit"). Tot in cazul lui C. Negruzzi este de reținut că în nuvela *Toderică* asistăm la o grotesc-amuzantă „călătorie în iad" a eroului, unde au loc ample confruntări cu Scaraoțchi, și cu Moartea și o altă „călătorie în rai", unde este vizitat Sfîntul Petru. Cît despre paramiologica *Picală și Tîndală (Scrisoarea XII)*, evident, duhul fantasticității de sorginte folclorică își exercită nestingherit prerogativele. Comparativ cu ceea ce se întîmplă în *Zoe*, *O alergare* de cai și *Alexandru Lăpușneanul*, în aceste două din urmă narațiuni „scurte" regimul de care beneficiază elementul fantastic este cu totul altul. Acum nu mai este vorba de contaminări menite să nuanțeze analiza psihologică, să-i reliefeze notele dramatice ori tragice. Cele două savuroase snoave plonjează în alegoria fantasticizantă, încadrîndu-se în scheme binecunoscute, consacrate de anecdotica miticfolclorică. Ceea ce surprinde de data aceasta nu mai este fiorul fantastic ci siguranța cu care leitmotivul mitic-folcloric, originar fantastic, se pune în slujba temei satirice de uz strict actual. Este un fenomen de „deviere" a fantasticului tipic pentru proza românească, ale cărui culmi artistice nu vor intîrzia să-și facă apariția odată cu intrarea in scenă a următoarei generații de mari nuveliști : Creangă, Caragiale, Macedonski.

Iată, insă, că înainte de acest strălucit moment un alt mare reprezentant al generației lui C. Negruzzi, Vasile Alecsandri apelează la aceleași mijloace de rezolvare epică a temei social-morale de strictă extracție realistă. Alegorismul fățiș vădit de ceea ce constituie „nuvela de încadrare" în *Istoria unui galbin* se bizuie integral pe funcția „pre-textuală" autentic fantastică, in ordine antropomorfică, a celor două „personaje", galbinul și paraua. Frecvent solicitat în romanul alegoric clasic-medieval (soldat cu spectaculoase rezultate și în *Istoria ieroglifică)*, acum, în marea nuvelă a lui Alecsandri, procedeul cunoaște o salutară revigorare, datorată excepționalei doze de autenticitate realist-fantastă inoculată convenției fabulistice. „Identitatea" uman-simbolică a celor două „personaje" își trage seva din intimitatea modului lor de conviețuire și comunicare cu personajele umane propriu-zise, constituindu-se în adevărate alter-egouri grotești ale acestora. În același timp, Alecsandri-prozatorul, ca, de altfel, și dramaturgul in citeva rinduri, aruncă sonda și în miezul fantasticului investit cu funcții analitice. Cel puțin episoadele nuvelistice, *Toader și Mărinda* din *O plimbare la munți* și, respectiv, *Muntele de foc* din *Călătorie în Africa* depun mărturie concludentă în această direcție. Se poate susține că estetica romantică a fantasticului cunoaște acum primele aplicații viabile în proza românească. Conflictul psihologico-erotic din nuveleta *Toader și Mărinda* se revendică de la un leit-motiv ezoteric localizat în practica magică de uz curent. Iată scena în care drama fatală a tinerei Mărinda este „programată" tocmai pe o asemenea cale:

„Țiganca scoase îndată din sin o cutie mică de plumb ce avea înlăuntru o oglingioară, deschise capacul și cătind în ea începu a descînta. După citeva minute, ea se întoarse către fată și-i zise cu glasul tulburat :

— Mîndrul tău se află acum departe de aici, într-un tîrg mare, mare cît *nouăzeci și nouă de sate* (s.n.), unde sînt case nalte de domni și de boieri mari ; acolo-i mîndrul tău.

— Dar oare socoți că l-oi mai videa ? întreabă Mărinda.

— Odată numai l-ii zări, draga mea, și apoi nu l-ii mai videa.

— De ce, mătușă ?

— Pentru că s-au pus deodată o ceață neagră deasupra oglinzii, cind mă uitam la ea. Dar de vrei să m-asculți, fata mea, să fugi de el, să nu-i mai ieși in cale". Firește. Mărinda nu ascultă de sfatul ghicitoarei și „prorocirea" acesteia nu dă greș. Episodul final al întîmplării ne-o arată pe Mărinda sfîrșind nebună, ca urmare a nesăbuitului ei gest de a-l mai vedea o dată pe Toader : „Așa se sfîrșiră dragostele Mărindei și a lui Toader ; așa se împlinîră prorocirile țigăncii. Copila muri peste doi ani la Golia, în casa nebunilor, iar Toader niciodată n-au știut nimică din cele ce s-au întîmplat".

Subtil înrîurită de dogoarea romantică specifică nuvelelor „italiene" ale lui Prosper Merimée, nuveleta *Muntele de foc*, se pare, structurează întîia oară în proza românească modernă un univers narativ eminamente fantastic. A pune în relație cauzală un fenomen natural neobișnuit (miile de limbi de foc ce acopăr înălțimea unui munte din Apenini) cu „pedeapsa" cosmică ce se abate asupra unui ins uman obișnuit (moartea hidului conte Petro Foscari, „trăsnit de un fulger ceresc" în momentul cînd acesta este pe punctul de a-l răpune in chip nelegiuit pe Ameleto, soțul frumoasei Letiția, rîvnită de fiorosul inamorat), iată, de fapt, indiciul evident că prozatorul știe să pună în valoare criteriul „rupturii" produse de fantastic în real. Pe de altă parte, nu mai puțin demne de subliniat sînt, în *Muntele de foc*, elementele de atmosferă, intriga propriu-zisă, psihologiile personajelor etc., toate conforme cu datele epice inițiale ale scrierii.

Alexandru Odobescu și B. P. Hașdeu, mai tinerii contemporani ai lui Negruzzi și Alecsandri, „acceptă" și ei în citeva rînduri intruziunea fantasticului. Fantasticitatea tipică romanului „de groază" european se insinuează și în paginile nuvelei Doamna Chiajna ; anume, in partea ei ultimă (a IV-a, *Pustnica)*, unde reapare eroina principală, domnița Ancuța, ieșită din minți, pribegind prin codri, după moartea groaznică a lui Radu Socol, iubitul ei. Duhul cărților popular insinuat în opera cronicarilor munteni (sursa documentară a lui Odobescu) nu este deloc privit cu suspiciune :

„— Cruce ajută ! Șoptiră slujitorii între sine, cătînd să descurce hamurile cailor. — Ce dărimături să fie astea ? Iar vreo mănăstire pingărită de păgîni, arde-i-ar focul !... Ce știi ?...

— Ba-i, pare-mi-se, chiar chindia lui Socol, care au ars-o, mai anii trecuți, pandurii, cind au ucis și pe Radu, feciorul lui... Așa-i ; vorba e ? Ia, tocmai aici eram în lunca Motrului. — Cică, măre, c-a treia zi, după ce a dat clădirea pojarului, a ieșit, noaptea, din pimniți o stafie c-o icoană mare săpată in piept și a apucat țipind în patru părți, de unde suflă patru vînturi, și la răsărit, și la miezul-zilei, și la soare-apune, și apoi și-a ales cale spre steaua nopții și s-a dus, măre, s-a dus tot în colo, în fundul iernii unde-s troienii de ninsoare ca munții....

— Vezi, de-aia nu s-a mai pomenit d-atunci să fie oameni cu șederea pe locurile acestea ! Au băjenerit toți ruminii de spaimă !"

În fine, practicile astrologice avîndu-l drept exponent pe italianul Geronimo de Cesena și cele solomonice puse pe seama doftoroaiei autohtone Despa, recursul la otrăvurile ucigătoare savant preparate, moartea aparentă, toate acestea atribuite vieții de la curtea domnească din timpul lui Ștefan cel Mare, conferă nuvelei *Ursita* (atenție, în același sens, la titlu !) de B. P. Hașdeu un coeficient de spirit fantastic de-a dreptul insolit.

nicolae boghian

Pîrjolit de tristeţe

Vîntul alungă speranţa zăpezilor.
Memoria tatălui meu a trecut
în frunziş bătătorit de căruţe.
O iau îndărăt, spre marea copilărie
şi mă cutremur cită fericire
am putut adăposti.
Iată lanul de in şi pădurea
aşteptîndu-mi trecerea în nouri de colb.
Semînţele foşnesc cîntătoare,
inul e galben ca mierea şi plînge,
acum recit, pîrjolit de tristeţe
poeme din Dylan Thomas.

Cu nelinişte

Aici e poiana în care opream
caii să pască. Eu umblam după zmeură,
O, cum sorbeam
sîngele zmeurei şi-al înţepăturilor !
Foşneau copacii, vuiau sub vînt,
tata aţipea pe un trunchi retezat –
abia acum mă întreb cu nelinişte
de ce, niciodată, în pădure
caii noştri n-au nechezat ?

Din rărunchii verii

Voi compune un ciclu rural
îmi spun, spărgînd între măselele cu plombe
alunele seci ale melancoliei
Voi descrie cum hrăneşte iarba
oceanul de secetă şi de nisip
cum gardurile de la biserică
se string tot mai mult spre altar
şi cum în şcoala primară
sădeşti o livadă cu pruni
pentru ca mai tîrziu cineva
să te-mbie
să contempli cît de frumos tractoarele-o ară.
Voi compune un ciclu rural,
de dincolo de retina-mi ţesută
cu fibre din rărunchii verii
se aburește copilăria
şoptindu-mi să nu mă sperii...

Ramura verde

Te poţi rătăci,
lumea te mestecă-fiară deznădăjduită
te poţi îneca la suprafaţa
propriei tale spaime –
îţi aduci aminte de marea atracţie
universală
şi gîndurile aleargă sub zbor de prăpastie

Foarte bătrînii bătrîni
devin unde electromagnetice
îţi intră astfel în cap dintr-odată
ramura verde a metafizicii...
Te poţi rătăci,
lumea te sare de pe orbită
ca pe o globulă canceroasă.

Ochiul galactic

Aici se coc tîrziu cireşii sălbatici
fructele lor au mireasmă de ferigă,
dacă le guşti te cuprinde
ameţeala de după dragoste.
Pe-aproape şerpuia o şosea cu prundiş
şinele roţilor scrîşneau, se-auzea
toaca de mănăstire a căruţeior.
Curg pe asfalt, acum,
seminţe negre de arin
Ca o platoşă singerie vine amurgul,
retina face explozie, acolo,
în ochiul galactic al copilăriei.

Vis

Aducea tatăl meu
veşti dintre cele două războaie
Avea pălăria de fetru, maron
şi ştia pe de rost
creştinismul lui Blaga
Alergam şi eu în urma lui
peste ogoarele răsfrînte-n primejdia
nopţii,
acolo unde un cal costeliv
trăgea universul la oişte.

george florin cozma

NECRUŢĂTORUL OLYMP

Cu tragica mea umbră

Cu tragica mea umbră în spinare, intră Homer în Marile Zăpezi. „Iubirea mea, slăvito, vrei să-l vezi ?" „Furtuna duce mării demîncare..." Il simt c-abia se ţine pe picioare ; aş vrea să strig : „Speranţa mea, tu crezi că fruntea înţelepţilor aezi ajunge stelelor spre-ndestulare ?"... „Dezastrul, cînd se cheamă contemplare, e ca un basm. Il ştii şi tu : doi iezi cutreierau extatic prin zăpezi – imense, ale Florii, abatoare..." Mărşăluieşte-n candidă ninsoare Homer – cu umbra-mi tragică-n spinare.

Stau rufele întinse

Stau rufele întinse pe sîrme lucitoare : cămăşi de-nsingurare şi rochii de-aşteptări, batiste daurite de trecerea prin gări şi singerii dantele halucinînd în soare ; cravate care-nvie uitate, dulci mirări, minuşi cu pielea-ntinsă-n sublimă dantelare, ciorapi călcînd pe aer, cearceafuri foşnitoare – o lume de meduze fără acces în mări... Alături – bate vîntul neştiutor, prin care-şi destăinuie planeta augustele sforţări de calm şi ziuă-bună. Se pregătesc gustări, din ceasuri curge-n case Minutul-de-Plecare... Apoi intrăm în umbra Primejdiei. Barbare stau rufele intime pe sîrme lucitoare !

De ce să murim

De ce să murim ca la carte, savant, sub clopote ample de sticlă cerească ? De ce să purtăm nesfîrşit cîte-o cască pe creier... şi-n cizmă piciorul bufant ? Nu-s mamele-n stare, de ani, să mai crească – scrîşnind ascunzîndu-şi suspinul pedant – Deştept-Zulufatul-Copil-Diamant de stirpe augustă (citiţi : pămîntească)... ? Nu-s ele-n putere să surpe neant pe umerii lui aripaţi ?, să-ncălzească mereea sa togă de tragic amant al Şansei – fecioara-de-iască ? ?, O, bunilor Hegel, şi Einstein, şi Kant, de ce să murim ca la carte, savant ? ? ?

Cu mirt pe frunţi

Cu mirt pe frunţi şi cu plutoniu-n singe, noi, cei din urmă, singurii, stăpînii acestei lumi pe care numai ciinii îngheţului cutează-a o deplînge, călătorind prin marea umbră-a Miinii cu două degete subţiri, nătînge, fărîmă cu fărîmă ne vom stringe ca la-nceput de tot, în uşa stinii. Noi : Feţi-Frumoşii, Împăraţii, Spinii, orfani şi ctitori ai Privirii-Stinge din Isoscel, repudiaţi ai piinii şi zburători sub care-ncet se frînge văzduhul, cînd ne-njură şi ne plînge... Noi – însetaţi de glorii şi de singe...

Constantin Piliuţă : „Iarnă la Botoşani"

i. grinevici

circul misir !

Îl chemase de cîteva ori, să vină pe la circ, să-l vadă pe Ricardo, şi să-i cunoască şi pe ceilalţi. Îl stînjenea însă cumplit rolul al ei, ca şi privirile cercetătoare, cu care avea să fie întîmpinat acolo. Îl mînase însă dorul de Ştefana.

Patronul circului — Stelu Misir — care apărea în arenă într-un frac ponosit şi în tenişi, era un om mărunţel, cu freza lînsă, duhnind a parfum de trandafir, se străduia să pară cumsecade.

— A... poftim, poftim ! Ne bucură cînd cineva se-ncumetă să pătrundă în bîrlogul nostru. Saltimbancii să ştii că-s oameni liberi. Iubesc aplauzele, luminile reflectoarelor...

— Şi gologanii, adăugase Ricardo, chicotind maliţios.

Mister Brown, care era acelaşi Stelu Misir, îl săgetă cu o privire ucigaşe.

— Intră, dragul meu, poftim ! Mi-a spus Arabela c-ai fost parcă în marină şi te-au pus pe uscat. Ce să-i faci ? Timpurile. Dacă şi noi artiştii suferim... Trăim ca vai de noi, mai mult din aplauze — făcu el, suspinînd, şi freza îi sclipi, odată cu ceasul de aur de la mînă. D-ale vieţii...

Andei Pătraşcu era încredinţat că-şi dădea osteneală din cauza ei. Altminteri, pesemne că nu i-ar fi întins nici mîna. Zîmbea netezindu-şi mereu freza mirositoare, dar ochişorii de şobolan alergau cîntărindu-l, în toate chipurile.

Intrînd cu Ricardo în încăperea ei, o găsi într-un halat albastru, făcîndu-şi unghiile în faţa unei oglinzi. O sumedenie de fotografii, scorojite de vreme, înfăţişînd-o în felurite chipuri, erau prinse peste tot, ca muştele.

Le făcu semn să şadă, murmurînd un crîmpei de cîntec, zîmbind în oglindă, ca şi cum ar fi privit-o cineva de acolo. Prin despicătura largă a halatului, i se vedeau, arse de soare, picioarele lungi. Alături, pe un scăunel, şedea îmblînzitorul, Nelini. Se ridică şi spuse :

— Am o grămadă de treabă. Plec.

Dar rămăsese, mai bine de un sfert de ceas. Nelini, mai bine zis Nelu Sticlaru, era un bărbat negricios şi înalt, suplu, cu un nas coroiat ca un cioc, cu cearcăne vineţii pe deasupra ochilor. Părea atrăgător, se vedea că zăpăcea femeile, dar ochii îi erau reci, sticloşi şi nemişcaţi, ca ai unei bufniţe. Îl cercetase şi pe mosafir, cu un zîmbet batjocoritor, fluturat în colţurile unei guri ca de femeie. Purta un tricou alb, din care răzbătea pieptul puternic. La încheietura mîinii se legăna un lănţuc. Ricardo, fumînd şi înecîndu-se ca de obicei, spusese că-i „un băiat de zahăr", îndată însă îşi schimonosi faţa boţită, ca şi cum ar fi înghiţit o chinină.

— Băiatul acesta de zahăr ar fi bun să-l pui să încarce vapoare cu mine în port — gîndi Andrei Pătraşcu, care ar fi avut chef să fugă.

Îl îngreţoşa mutra batjocoritoare a îmblînzitorului şi mirosul înţepător de eter, din sticluţa cu lac de unghii. De undeva, din vagon, venea miros de peşte prăjit, şi un glas piţigăiat, al unei mahalagioaice. „Trăiţi nasol, fraţilor !" se gîndi Andrei Pătraşcu. Îşi aruncă de cîteva ori privirile peste genunchii desveliţi ai Ştefanei, şi Nelu îl surprinsese. Zîmbetul răutăcios fluturase din nou. Îşi umflase muşchii pieptului şi bătea darabana pe coperta unei cărţi jerpelite, care era un roman poliţist. Apoi, se urni, salutînd numai din cap. Pe coridorul vagonului, răsună clămpănitul papucilor lui Nelini.

Ricardo povesti că acesta dresa doi urşi jigăriţi şi suferinzi, şi pe Rositta, o capră, care învîrtindu-se, culegea în arenă tăbliţe cu cifre făcînd adunări şi scăderi, întocmai ca un contabil. Nelini era din Brăila şi fusese bucătar pe Dunăre. Într-o învălmăşeală, iscată într-o bombă, spintecase, pentru o femeie, burta soţului, care era împiegat de gară. Ceferistul înşelat dăduse ortul popii, obligîndu-l pe Nelini să mestece, cîţiva ani, pîinea amară a puşcăriei din Galaţi, Ştefana îl împiedică pe Ricardo să istoricească mai departe, felul în care viaţa îl frămîntase între palmele ei aspre pe îmblînzitorul viteaz.

— Aş fi jurat că dresează cel puţin lei — zise Andrei Pătraşcu, răutăcios.

— Hei, caprele îţi dau mai multă bătaie de cap. Sînt mai mofturoase decît femeile, oftă Ricardo cu vicleşug.

Constantin Piliuţă : „Flori"

Alături de Ştefana, locuia clovnul Pepino. Italianul semăna mai curînd cu un cîine stîrb, decît cu măscăriciul care se da tumba, înveselind copii. Andrei Pătraşcu se lovise de el, cînd intrase în vagonul artiştilor. Pepino fugise speriat, bîlbîind scuze într-o limbă stîlcită. Nevasta lui Pepino era, în schimb, curioasă ca o maimuţă. Nu se putu stăpîni şi apăru în prag, ca un butoi uriaş, măturînd din priviri încăperea. Le păroni, în cele din urmă, asupra vizitatorului :

— Arabelluţa, am venit, mamă, să-mi dai un piculeţ fierul de călcat. Am nişte cămăşi, iubiţel...

— Ţi l-am dat acu o oră, madam Pepino.

— Sărut ochii, puico. Cum de-am uitat ? Iartă-mă, puişor.

— Nu face nimic, madam Pepino. Îţi mai trebuie ceva ?

— Nu, drăguţa mea. Ce bună eşti tu, puişor.

— Poate vrei să stai ? Stai odată jos, madam Pepino !

— Aşa, mamă, aşa. Maximul un minut, că mi se arde peştele. Mi l-a adus un pescar din Coiciu...

Butoiul se lăsă fără nici o milă, pe scăunelul de pe care se ridicase îmblînzitorul de capre.

Andrei Pătraşcu simţi că ochii femeii îl scotoceau tot timpul, ca nişte mîini înfrigurate, din cap pînă-n picioare. În clipa următoare, nevasta clovnului începu să-şi deşerte sacul burdušit cu bîrfeli, care se dovedi a fi fără fund. O făcea cu o plăcere deosebită, şi ochii îi luceau ca ai unui diavol obez.

Vizita căzuse în baltă. Andrei Pătraşcu plecase dezgustat, cu gura amară, ca şi cînd ar fi mestecat mucuri, cu mintea rătăcind printre bănuieli şi presupuneri, una mai păcătoasă decît alta. Oamenii circului poate că nu trăiau rău. Dar mîlul în care se bălăceau, ca nişte mormoloci fără vedere, i se păruse mai negru, decît sărăcia cea mai adîncă.

...Cînd călărea, în arenă, pe spinarea albă şi rotofee a lui Jim, Ştefana, devenită demult Miss Arabella, adesea nu se putea opri să nu se simtă măgulită de privirile lacome ale bărbaţilor care o mîncau din ochi pe călăreaţa blondă, zburînd ca un drac, în costumul de paiete, ce ardeau ca jăratecul. Stelu Misir o preţuia pe Ştefana, nu atît pentru graţia cu care călărea, sau sărind de pe cal se prindea de un trapez, făcînd o voltă, apoi revenind din nou pe aripa lui Jim, cît pentru înfăţişarea-i atrăgătoare, cu care cucerea spectatorii.

— O femeie întîi trebuie să fie dată dracului, domnule. Dacă mai are cumva şi talent : bravo ei. Dar mai întîi, trebuie să ai bicicletă şi apoi soneria — filozofa patronul, netezindu-şi freza parfumată. Era convins, după o îndelungată practică, că în toate timpurile, o femeie atîtătoare era o cheie fermecată, cu care puteai descuia multe uşi. Astfel că, Arabella devenise lesne cheia, cu care Mister Brown desfăcea, vraişte, inimile spectatorilor.

În seara aceea, după finalul reprezentaţiei, în timp ce tromboanele urlau marşul gladiatorilor, şi publicul însufleţit se scurgea pe sub draperia mare de la ieşire, doi bărbaţi cerură să stea de vorbă cu patronul circului.

Puţin alarmat, Stelu Misir tuşi uşor, apoi scuturîndu-şi de rumeguş pantalonul fracului ponosit îşi luă inima-n dinţi. Puteau fi, gîndea el, îndreptîndu-se cu paşi mărunţi spre arenă, puteau fi de la administraţia financiară, sau inspectori care-şi virau nasul în programul artistic, venind ciubucuri, sau în fine dacă erau de la poliţie. Ajunsese în dreptul celor doi.

Cel gras, cu o mutră turtită şi obraznică, îi întinse mîna şi mister Brown, cutremurat de presimţiri negre, i-o strînse cu grijă, înclinîndu-se cu un „Să trăiţi !".

— Dragă directore, tuşi grasul, potrivindu-şi cravata de culoarea gutuii.

Celălalt, slab şi răutăcios, rînjea tăcut. Stelu Misir simţi, privindu-i inelul masiv, că transpiră pe la subţiori. Se gîndi, într-o clipă, că dacă-i închide circul, ar putea totuşi să intre responsabil la o alimentară.

— Dragă directore... repetă grasul, reţinîndu-i mîna în palma sa moale — eu şi cu colegul meu, inspectorul...

Răutăciosul încuviinţă din cap. Rînjetul se adîncise.

— Mă rog, noi împreună, adică vrem să te felicităm pentru reprezentaţie. „Ne-a plăcut...". Urmă un „dar" şi Mister Brown simţi că i se oprise inima.

—...Mai mult încă, nea Lică, adică inspectorul zicea : bravo, dom-ne, demult n-am mai văzut aşa ceva. Aşa că ne-am gîndit, ce mai tura-vura, vino să ridicăm un şpriţ împreună. Sîntem într-o delegaţie la Constanţa, mîine plecăm la Arad, aşa că nu ne refuza. O friptură, o gură de vin... Lui Lică îi place grozav artiştii. Nu-i vorbă că şi mie. Lasă că lucrăm la „Comcar", la achiziţii dar ne place artiştii, pricepi ?

Stelu Misir îl privi holbat. Îi veni să-i trăznească o palmă de bucurie. Grasul scoase un pachet de „Camel".

— Bine acu să-ţi mai spui ceva : la noi, la Arad, deşi io-s bucureştean e localuri frumoase, d-alea în stil unguresc... Hai, frate, despodobeşte-te şi gata, pă cai ! rise el gros.

Răutăcîosul îl luă de cot :

— Dom-director, dacă s-ar putea... Adică vrem să te rugăm să...

Grasul hohoti, potrivindu-şi cravata :

— Lasă, mă nea Lică, că directorul e d-ai noştri.

— Uite, băieţică, cum e treaba : s-o ridicăm cu noi şi pe pupăza aia în costum de baie...

— N-am înţeles, făcut Stelu Misir, zîmbind naiv, netezindu-şi freza.

— Ei, na bravo ! Păi aia, nene, cum îi zice ? care joacă pă cai...

— Miss Arabella ?

— Aia, aia, minca-te-ar tata ! Hai, s-o pornim, nenică, că nu mai găsim mese...

(Fragmente din romanul „Saltimbancii", în curs de apariţie)

Prietenia

Urmare din pag. 1

festările fiinţei şi spiritului, de credinţa şi idealurile unui om asupra celuilalt. Nu mă pot lăuda cu astfel de prietenie (ideală) faţă de Petre Stoica, deoarece amintindu-mi — fiecare întîlnire a noastră s-a petrecut într-o dispută, împinsă (uneori) pînă la un total dezacord, cu excepţia doar a acelei necesare „coexistenţe paşnice" între doi oameni. Dar dacă, aşa stînd lucrurile, nu ne-am ocolit, ori de cîte ori ne-am revăzut, ci dimpotrivă, cum s-ar putea numi acest tip de relaţie oricum ne-prietenească, decît ca o prietenie paradoxală, o prietenie în contradictoriu.

În mod cu totul fortuit, aproape fantastic, mă aflam zilele trecute la săriturile de la Sapporo, cînd (înaintea unei căderi regretabile) mi-am adus aminte o întîmplare din copilărie : căruţei unuia dintre vecinii mei, în timp ce cobora pe un drum abrupt, i s-a spart o roată din faţă, iar calului mai harnic, ce frîna cu toate puterile atelajul, i-a fost prins şi frînt un picior sub greutatea buştenilor verzi. La strigătele sale a venit un alt vecin cu care nu se salutase de ani de zile. a venit cu căruţa lui, cu cîteva pirghii şi o roată pe care au pus-o în locul celei sparte, au aşezat cu greu calul accidentat între loitrele goale, au înhămat alt cal în locul aceluia şi-au plecat seara spre casă, fără să-şi mai spună un cuvînt, cum de altfel nu şi-au mai vorbit nici de a doua zi începînd.

În aceeaşi mare depărtare, în care am spus că mă aflam zilele trecute, am primit vestea că poetul Petre Stoica împlineşte o jumătate de viaţă. Dar ce legătură poate avea amintirea de mai sus cu această victorie a vieţii asupra unei jumătăţi de secol ? Există o profundă legătură între cele două evenimente. Atunci să însemne că poetul se află într-o dificultate şi-ar avea nevoie de aceste rînduri ? Nici vorbă, el caută cu luminarea un om cu care să poarte lungi, nesfîrşite discuţii în contradictoriu. De aceea m-am gîndit că, pe lîngă prietenii siguri pe care poetul îi va avea lîngă el de ziua naşterii sale, să primească şi această însemnare ne-ceremonioasă. Unii recenzenţi care fac din Petre Stoica un adversar al tradiţiei ar trebui să ştie că l-am auzit pe poet vorbind cu însufleţire despre atitea şi atitea poeme ale marilor noştri poeţi.

Fără a pretinde că emit o judecată de valoare asupra artei sale singulare, ţin să relev doar că de admirat la poetul Petre Stoica este persuasiunea cu care talentul său a reuşit să transfigureze un eu liric — **aşa cum este el într-adevăr**, într-o viziune ce se sustrage atît imagologiei cît şi imanenţei.

Absenţa ajutorului ce se cuvine omului la necaz este — paradoxal de această dată — egală cu absenţa de la bucuria sărbătorii sale ; în următoarea jumătate de veac ce va să vină, iarăşi nu ne vom înţelege. Dar azi, în deplin acord şi de-a valma cu toţi prietenii săi modernişti, cînd poetul „copleşit de glorie" Petre Stoica împlineşte 50 de ani, îi urează multă sănătate şi la mulţi ani, conform tradiţiei, Gheorghe Pituţ.

21 FEBRUARIE 1981

L4

teatru

Între teorie şi practică

Alexa Visarion este un regizor care lucrează cu metodă obţinînd de regulă lucruri ieşite din comun. Încercînd să teoretizeze un concept teatral, regizorul oferă calea cea mai bună pentru analiza spectacolelor sale. Teatrul de „stare", spre care el tinde se naşte dintr-o implicare totală atît a actorului, cît şi a spectatorului, care urmăresc comunicarea prin idee, posibilă atunci cînd sala intră în rezonanţă cu scena printr-o concentrare psihică controlată raţional. Dar depăşind nivelul prim al explicaţiei şi provocînd un complex de atitudini variabil în funcţie de raportul dintre cei doi factori. Aplicînd elementele de teorie la practică, se pot lesne descoperi cauzele insatisfacţiei estetice pe care o provoacă ultima sa premieră, **Woyzeck,** la Teatrul Giuleşti. Spectacolul pe care l-am văzut **nu** ascunde alt spectacol, aşa cum aspira regizorul, „starea" ca tensiune ideatică, nu se realizează decît într-un unic moment, ceea ce este prea puţin. Printr-un decupaj de suprafaţă al textului dificil, schiţat complex dar şi prolix de Georg Büchner, Alexa Visarion şi-a propus o reprezentaţie de echipă în care protagonist nu este eroul, ci lumea care îl înconjoară şi care îi provoacă drama. Interesantă ca ipoteză, transferarea centrului de interes de la efect la cauză comportă şi anumite riscuri : marcarea prea tranşantă a subtextului, expedierea unor sensuri latente. Din mulţimea ostilă se detaşează Doctorul (care comite experienţa odioasă a subnutririi individului tratat ca obiect), Căpitanul (care profită de prerogativele gradului pentru anihilarea totală a personalităţii), Tamburul Major (care prin avantaj pecuniar domină fizic), Proprietarul de baracă (care întrupează în mod metaforic autoritatea exercitată cu biciul în mînă). Caruselul bîlciului irumpe mereu în scenă, forţa distructivă a tropotului de dans îndirijit acţionează asupra conştiinţei derutate a eroului obsedat de viziunile apocalipsului, chinuit de pseudo-preceptele moralei burgheze înhibat de nepătrunse adevăruri. Odată găsit motivul terorii — a imperativului „trebuie" — regizorul a crezut că este suficientă repetarea numărului pentru a îngloba firele epice în natura poematică a subiectului. Ponderea personajului central — sensibil receptacol, inefabilă figurare — se diminuează căci Woyzeck — omul simplu, pion manevrat de filistinismul societăţii, este dublat (în proporţie inegală) de ipostaze paralele destinului său : Andres — prietenia inexistentă care amplifică sentimentul singurătăţii, Marie — iubirea trădată care înseamnă prăbuşirea încrederii în oameni. Prin crimă — se sugerează simplist — Woyzeck se va ridica deasupra semenilor, care l-au împins la gestul fatal, dominîndu-i asemeni Nebunului — prezentă permanentă în scenă anticipînd expurgarea finală.

Procedee de factură vetustă, expresionistă — spoturile de lumină, pe de o parte, contribuie la crearea timbrilor morţi ai derulării intrigii, dar, pe de altă parte, oferă actorilor posibilitatea de a se evidenţia. Ceea ce şi fac : Irina Mazanitis şi Dorina Lazăr, Ion Vilcu şi Radu Panamarenco, Corneliu Dumitraş şi Răzvan Vasilescu, Rodica Mandache şi Jorj Voicu, Jeanine Stavarache şi Gelu Nitu, Florin Zamfirescu rămîne însă în umbră.

Irina Coroiu

plastică

Retrospectivă Piliuţă

Constantin Piliuţă este „calul breaz" al picturii noastre contemporane. În două decenii şi jumătate a lăsat în urma lui o dîră de vorbe de duh şi de întîmplări amuzante pe care şi le povestesc cu plăcere nu numai cei ce nu au ce-şi povesti cînd se-ntîlnesc. Personajul Piliuţă a riscat şi riscă în continuare să-l pună în umbră pe artist. Înainte de a-i vedea un tablou, multi frecventatori ai sălilor de expoziţii bucureştene, au ceva de şusotit. Căci pictorul nostru, pe lîngă întîmplările sale personale mai are, ca să ne exprimăm aşa, şi întîmplări publice. Nu arareori a fost incomod pentru cine poate fi incomodat. Cînd a fost vorba de absolutizarea punctelor de vedere asupra cutărui sau cutărui lucru privind arta, Piliuţă, nu din dorinţa de a fi paradoxal, a susţinut punctul de vedere opus. Procedează cu opiniile cum procedează de pildă cu colegii. Ei merg pe jos pe Bulevardul Magheru, să spunem spre Universitate, se întîlnesc cu maestrul şi ajung, vor nu vor, la c.o.ş. O variaţie de tipul acesta, mai ales cînd este făcută cu excepţionala bonomie a pictorului moldovean, prinde bine într-un moment cînd, în artă, de ce să nu o spunem, polarizarea intereselor produce tot mai des în ultima vreme compactizarea opiniilor, cu efectul imediat al lipsei de toleranţă.

În ce măsură personajul se recunoaşte în operă nu este greu de văzut făcînd o scurtă incursiune în retrospectiva de la Dalles. Sînt grupate aici, nu în ordine cronologică, lucrări din ultimele două decenii văzînd toate o coerenţă remarcabilă stilistic, reflex, desigur, al constantei puneri în practică a unei **arte poetice** configurate deja la începutul anilor '60. A nu se uita faptul că în acea perioadă pictura lui Piliuţă se contrapunea aproape programatic exceselor unui realism sociologizant la care artistul, prin formaţie şi temperament, nu putea adera. Din acei ani datează acea notă de cordialitate specifică artei lui Piliuţă. Dramatismul este aproape absent chiar în compoziţii unde teoretic este necesar. Căci pictorul nu surprinde momente, el narează şi atunci întîmplările capătă o dimensiune familiară, aureola amintirii sau visării. Numeroasele peisaje reprezentînd mahalalele moldave sînt în acelaşi timp duioase şi ingenue. Un umor discret, cald transpare din numeroase pînze. El este reflexul simplităţii blajine cu care artistul priveşte oamenii şi lucrurile. În faţa defilării anotimpurilor şi personajelor rămîne surizător, continuînd parcă o conversaţie cu un vechi prieten, în faţa unui pahar cu vin dulce din Tara de Sus, despre relativitatea vieţii.

Încărcătura afectivă a pînzelor lui Piliuţă are un suport esential într-un admirabil simţ coloristic. Florile şi naturile sale moarte sînt caligrafiate cu subtilitate pe fundaluri aproape neutre de care culorile se detaşează cu vivacitate. Deşi stăpîneşte perfect tehnica armonizărilor subtile Piliuţă preferă de cele mai multe ori exprimarea frustă. Ceea ce are drept rezultat stabilirea unui raport direct între intentiile pictorului şi privitorul dispus să sesizeze semnificaţia imediată a imaginii. De aici gradul de inteligibilitate ridicat al acestei picturi ce se vrea şi reuşeşte să fie sinceră chiar atunci cînd natura temei nu este aderentă la resorturile intime ale naturii artistice a autorului.

Grigore Arbore

film

Iancu Jianu, zapciu şi haiduc

Regizorul **Dinu Cocea** a readus pe marele ecran, cu peste 15 ani în urmă, poveştile cu haiduci, consacrîndu-le mai bine de jumătate din titlurile filmografiei sale. Cu mult succes de public, uneori chiar şi de critică, peliculele cu haiduci au înviorat la un moment dat eposul cinematografiei naţionale propunînd, dincolo de limitele unor captivante momente de capă şi spadă, cîteva savuroase tablouri de epocă.

Continuînd tematica predilectă, regizorul îl alege drept erou pe **Iancu Jianu,** personaj autentic, imortalizat în folclor, menţionat în documente şi lucrări istorice, cu o biografie suficient de aventuroasă pentru a-i justifica o prezenţă atractivă pe ecran.

Din păcate, sugestiile biografiei zapciului transformat în haiduc sînt sufocate într-un scenariu aglomerat de intenţii şi retete comerciale în care predomină registrul unui facil romantism, dublat de o marcată interpretare ilustrativistă.

Vremea lui **Caragea Vodă,** perioadă cu dese mişcări populare, adevărată prefaţă a revoluţiei lui **Tudor Vladimirescu** şi a epocii moderne, devine fundalul metamorfozei Jianului din apărător al legii domneşti în adversar al nedreptăţilor îndurate de cei săraci. Animat de o serie de tablouri vivante (curtea lui Caragea, bănia Craiovei, apariţiile sfătoase ale lui Tudor), populat de numeroase personaje ce sugerează definitorii interese sociale sau materiale, planul secund umbreşte perimetrul personajului central schiţat prin moralizatoare replici între două poveşti de amor. Substanţa epică se subţiază în amănunte nesemnificative, motivaţiile nevoii de adevăr şi dreptate devin declaraţii gîndite în termenii unui dialog din care nu lipseşte didacticismul.

Pentru cucerirea publicului sînt filmate nu numai cavalcade spectaculoase în ritmuri diferite, dar şi elementele unei „personale" viziuni asupra istoriei : întîlniri misterioase, torturi, evadări, sinucideri şi accidente spectaculoase, dueluri cu nuanţe de western, momente comice etalate sub semnul kitsch-ului de **Jean Constantin** şi **Draga Olteanu-Matei,** risipă de costume şi figuraţie, peisaje filmate uniform configurînd o ciudată geografie a spaţiului haiducesc.

Minusurile principalei partituri sînt depăşite de **Adrian Pintea,** interpret de marcă avînd o optimistă spontaneitate şi un farmec personal nuanţat ce-l recomandă pentru roluri mai substantiale. În afara regretatului **Cornel Coman,** memorabil într-o secvenţă finală, restul distribuţiei este alcătuită din mari actori convocaţi să acopere cu forţa talentului iluzoria vitalitate a unui pseudo-film de capă şi spadă.

Concesiile făcute mizei comerciale au îndepărtat filmele lui **Dinu Cocea** de posibila meditaţie asupra istoriei, asupra personalităţii de excepţie în dialog cu aceasta. Probabil însă, în ciuda unor aparente, nici intenţiile autorilor n-au mers atît de departe.

Călin Stănculescu

«VERZI RAIURI PĂMÎNTEȘTI»

FRAGMENTE DIN ROMANUL «SĂPTĂMÎNA NEBUNILOR»

EUGEN BARBU

În sfîrșitul lui septemvrie Lucrezia Herula Vimercatti plecase la țară, cu soțul și prietenii lor, fără să-i spună vreun cuvînt. Suferea și-l privea pe Hrisoverghi ca pe un asasin. Oare era adevărat că se iubise cu el ? Era frumos, avea ceva atletic în mersul de ogar, plăcea femeilor, arăta ca un armăsar de montă. Mai bătrîne, mai tinere, adolescente ce abia se pregăteau să iasă în lume, treceau pe la el, prin odaia micuță pe care o avea deasupra unei clădiri din Piazzo di Carmelenghi, un fel de grajd parfumat, cu mobilă puțină, numai perdele și perne, cu un pat uriaș în care ar fi putut să doarmă trei inși, cine știe cum urcat în acea odaie cu tapete roase, luminoasă și absorbind toată ziua soarele, o odaie în care spre seară se auzeau chemările îndrăgostiților, cum se auzeau dealtfel în toată Veneția. Balconul încăperii spinzura deasupra unui canal luminat cu o faclă unsuroasă și leneșă ce arunca mici umbre pe apele stagnante. „Aici se întîmplase ?" se întreba mereu, înnebunit de gelozie, privind patul uriaș în care ar fi încăput pînă și Vimercatti. Amuțea cînd intra, sedus de o curiozitate ce nu putea fi înfrînată, tot așteptînd o confidență care să-l facă să-i urască pe cei doi, și mai mult.

În sfîrșit, lunga lună trecuse și într-o dimineață, Christo apăruse radios :

— S-a întors Lucrezia ? întrebă.

— Da.

— Cum arată ?

— Belissima, i-a priit, nu vrei s-o vezi ?

— Dar ea vrea să mă vadă ?

— Cred că da...

— Întreab-o, și dacă nu ai alt lucru de făcut, vino cu ea în piața **Rialto**, acolo unde aștept eu de multă vreme pe cineva.

Sosise înainte de amiază, arăta ca o actriță de la Paris care iese dimineața să-și facă plimbarea. Era îmbrăcată într-o roche de satin argintat, combinată cu bengalină, **rose de Noël.** Un cordon lat, auriu, îi strîngea bustul ca o mănușă. Fusta din satin bufant lua amploare spre spate și scotea în relief talia subțire și corsajul luminat de o broderie de perle. La închizătura gîtului purta o șemizetă de guipure și brațele negre de soarele necruțător al verii erau acoperite numai pînă la jumătate. Veneția, goală în acel ceas părea mistuită de văpăi. În lagună, vase mici cu pînze somnolau pe apele scăzute și sub perdelele cafenelei **„Lanterna"** se aflau puțini clienți, toropiți de soare, sorbind cu paiul limonțerii colorate.

Lucrezia venea parcă de departe, cu un mers aminat, cu o pălărie de pai, albă, umbrindu-i fruntea ; o panglică argintie îi flutura pe spate, ușor. Pantofii albi de satin abia călcau pavimentul lustruit de soare. O umbră îi întuneca fața rizătoare.

— Ce faci ? îl întrebase direct, întinzîndu-i brațul înmănușat.

— Te aștept, ca totdeauna...

Risese scurt ca de o glumă pe care nu o mai auzise.

— Christo, pot să beau ceva rece ?

— Cum, nu ? se oferise acela, gata să-i lase singuri. Tot am treabă, intru înăuntru și trimit pe cineva.

Se plecase scurt, ceremonios, cu surisul pe care Hrisant îl știa de-acum, un suris care putea să însemne orice : și o galanterie nemărturisită de cuvinte, și o promisiune, și o recunoaștere a unei intimități dispărute care devenise acum o amiciție fără reproșuri.

— Ei ? exclamase ea, privindu-l cercetător ca și cînd ar fi vrut să ghicească cît suferise în absența sa. Nu spui nimic ?

— Aștept să-mi povestești cum a fost.

Lucrezia Herula Vimercatti privise spre lagună și răspunsese tîrziu cînd un bărbat care le adusese, la comanda lui Christo, oranjadele în niște sonde prelungi, după moda englezească :

— Ce vrei să știi ? Viața noastră e făcută din nimicuri plăcute. Din stenahorii și petreceri. Am fost la Torcello, la Murano, pe unde avem prieteni. Ne facem vacanțele vagabondînd, ne plictisim de oameni și de casele lor prea mari, prea înghesuite de lucruri. La țară e frumos, mai ales în acest anotimp cînd Veneția se golește. Apropos, ce se mai aude cu palatul pe care l-ai închiriat ? Abia aștept să văd ce gusturi ai. Probabil că te-a costat o mulțime de bani...

Hrisant nu-i răspunse.

— Nu bei nimic ?

— Nu. Te privesc numai, povestește...

— Nu e atît de interesant. **Verzi raiuri pămîntești,** cum zice poetul. Bărbații au jucat cărți toată ziua și toată noaptea, au băut vin de Malvasia, vinuri ușoare, ieftine, ca să nu se îmbete ; cei tineri mi-au făcut curte, ei se plictisesc, ca femeile...

— Cicisbeii ?

— Da, e un vechi obicei venețian, **quattro cicisbei che servano la signora,** trebuie să te înconjuri de curtezani, să nu pari sărac. Bărbatul care nu e înșelat înseamnă că nu și-a ales o femeie frumoasă...

Obrazul femeii avea un aer agresiv, totul era agresiv în ziua aceea pe chipul ei, și buzele pirguite, umflate parcă de vînt și mai ales părul acela roșu pe care-l spulbera vîntul. Terasa dădea spre canal, un canal cu apă tulbure, grea de uleiuri cărate de cine știe unde. Ar fi înnecat-o acolo.

— Ce să-ți mai spui ? se mira Herula Lucrezia Vimercatti. Am asistat la **o fiesta dei tori,** gazdele ne-au dăruit la plecare cîte o **osella,** știi ce-i aia ?

Îi întinsese o monedă de aur pe care era încastrat un centaur, semnul acelei case, vreun urmaș al marilor familii, vreun Gritti, vreun Dondolo, vreun Vendramin...

— E frumoasă.

— Frumoasă e vara, spuse ea ca să adauge ceva ; avea în priviri un regret secret, ca și cînd vremea care trecuse de cînd nu o văzuse, îi furase ceva, numai de ea știut.

— Ești îndrăgostită ?

— Nu mi se întîmplă prea des.

— Nu mi-ai răspuns la întrebare.

— Ce importanță are !

„Iar se joacă cu mine". Nici mîna nu i-o sărutase încă. Glumea numai, cum s-ar fi jucat cu ciinii ei, cu care o văzuse de cîteva ori la Giudecca, niște feline albe, cu capul lunguiet de iezi și ochi subtili, triști, ținute în lesă, tîrînd-o parcă în lumina trecutei primăveri.

— Trifone ne-a arătat cedri de pe vremea lui Pietro Bembo, aduși de la Benaco, sunt foarte bătrîni. Femeilor le-a dat numai vin de Trevisano care-i grădina Veneției. Numai acolo și în regiunea Padovei crește o asemenea viță de vie, colinele sînt limpezi și deschise...

Spusese un lucru foarte frumos, el n-ar fi fost în stare să-și dea seama dacă o priveliște e mai frumoasă decît alta și de ce.

— ...Am să te duc odată. Dacă ai ști ce frumos este, cînd plouă se aud cocoșii cum cîntă răgușit, asta dă o impresie de depărtare. În rest flori, jocuri de apă, statui, verdeață. Toată Italia e un cimitir de piatră. Și tu ce-ai mai făcut ?

— Nimic, sau aproape nimic.

— Cel ce te visează ?

— Nu a sosit nici azi, dacă ar fi venit poate că în seara asta ar fi trebuit să ne despărțim...

Tăcuse cîteva clipe încărcate, pe față se isca un fel de furie înnăbușită.

— Ce vrei să spui ?

— Ce-ai auzit. Ar fi trebuit să plec sau să mor.

— Aș fi vrut să nu fi auzit aceste cuvinte de la tine.

Îl privea cu un repros intens, ochii îi erau umeziți de lacrimi. Chiar îi părea rău că el ar fi putut să plece în seara asta, așa, pe neașteptate ?

Îi așezase palma pe brat, ca și cînd ar fi vrut să-l rețină, deși lui nu-i trecuse prin minte să se ridice.

— Și dacă nu aș fi venit azi, aici și **celălalt** ar fi sosit, plecai fără să-mi spui un cuvînt, fără să mă mai vezi ?

— Așa cred, așa e regula...

Treceau **lorettele** Veneției, sub umbreluțele lor roz, aurii, albastre. Era ora cînd își căutau clientela nobilă pe la mesele rotunde de pe terasa **„Lanternei".** Aveau ceva triumfător pe chip, soseau de lîngă mare, cu chipurile smolite și dinții le sclipeau în obrazele negre de soare, sub pietele în care un vînticel sosit dinspre **Ponte dei Pugni** își făcea meandrele.

De ce îi reproșa plecarea ce nu avusese loc ; ea nu dispăruse fără un rămas bun, fără o vorbă, deși Christo, probabil că-i vorbise de sentimentele lui ?

Herula Lucrezia ghicise la ce se gîndea.

— Ar trebui să înțelegi că am niște obligații față de soțul meu. Aceste vizite făcute prietenilor aduc relații noi, Attillio e interesat de multe lucruri, eu trebuie să-i fac jocurile. Puțină curte unui nobil care are proprietăți de vîndut, că-l înghesuie împozitele sau cametele, nu-i atît de ușor...

— Credeam că în afară că vinează și stringe monede vechi, soțul tău nu face nimic...

— Nu e numai numismat, se ocupă și de heraldică, glumise cinic femeia, surizînd. Acum nu mai avea nimic tragic pe chip, nici măcar melancolia de la venirea sa la **„Lanterna".**

— Înțeleg. Cineva mi-a arătat odată într-o sală cu armoarii niște simboluri grăitoare : îmi spunea că dacă văd un leopard, ori un trandafir trebuie să știu că în curînd va fi o luptă... Nu vrei să-mi mai povestești cum ți-ai petrecut vremea ?

— Dacă ții cu orice preț ! Vrei să afli tot ? Cu cine am dormit, cu cine...

— Bănuiesc că ai dormit cu soțul tău...

— Ți-am mai povestit că sunt o hierodulă scîrnavă care se culcă cu cine-i place...

— Și Attillio nu are nimic de spus ?

— Prea-i crezi viteaz ! (altă dată afirmase că minte de stinge și să n-o creadă niciodată, adăugînd că bărbatul ei e foarte gelos și că e în stare, ca orice italian, să-și omoare rivalii, pe urmă iar uita și inventa povești cu arabi care o plăteau ca să se culce cu cîte trei deodată, ca odinioară în bordelurile cairote). Are nevoie de mine, îl ajut foarte mult să obțină credite, cumpără case și pierde mult la **tarocchi,** cînd îl cauți se împrumută cu dobînzi mari.

— Și te folosește pe tine ?

— Da.

Pletele **garanza** îi căzuseră pe marmura măsuței. Avea o față pură, frumoasă, tinără. Numai privirile erau rele, în ele citeai o lăcomie ciudată, o ferocitate pe care abia mai tîrziu avea s-o înțeleagă. Acum părea indiferentă numai o clipă, pe urmă parcă s-ar fi plictisit.

— De ce-ți place să spui despre tine lucruri pe care probabil că nu le-ai făcut niciodată ? De ce te murdărești mereu ?

Părea să nu-l fi auzit, privea după o putană tînără de tot, cu o față de copil speriat care se strecura prin mulțime ca un vinat ce nu știe că e adulmecat de mulțimea de bărbați. Avea o curiozitate devoratoare totdeauna cînd vedea o femeie frumoasă, pe chip i se ivea atunci un amestec de furie și de plăcere. Își smulsese peruca de pe cap pierzîndu-și dintr-odată aerul pueril care-i plăcea atît de mult lui Hrisant. Ceva îi despărțea acum, se înstrăinaseră.

— Nu vrei să-ți pui peruca ?

— De ce ? Se mirase. Iubești pe altcineva în mine, pe o femeie cu părul roșu ?

— Nu-i adevărat, așa arătai cînd te-am văzut prima oară.

— Nu-mi place să mi se poruncească. Ce importanță are dacă am părul roșu sau negru ?

Hrisant Hrisoscelu privise spre piața umezită de valurile care se spărgeau în joasa rampă de piatră. Putea să-i spună că nu știa nici el de ce o plăcea mai mult cu peruca aceea, dar privind-o cu grămada de păr fals în poala rochiei, avu impresia că cineva o decapitase. Mereu obsesia decapitării, cum o aveau toți fanarioții, gîndul secret la condamnații din Marea Edeculă pe care-i văzuse sosind acolo, întregi și deodată, după ce li se retezau capetele, privirile din ochii celor ce încă nu muriseră, se stingeau cu o frică înspăimîntătoare în capul despărțit de trup, rostogolindu-se pe caldarîmul însîngerat. Moartea sosea cu o întîrziere scurtă, dar venea ; pleoapele decapitaților se învinețeau, cît putea să simtă el asta, pentru că nu vedea, simțea numai că acele pleoape ale decapitaților se învinețeau în lumina turbure a pieții și ochii parcă se uscau dintr-odată, uimiți, îndurerați, strigînd cu o ultimă lucire. Trupurile se sbăteau mai mult, dar capetele se rostogoleau și odată încremenite deveneau rigide, grele, le strîngeau numai niște nefericiți în saci pătați de sîngele altor decapitați ca pe niște bile de lemn.

Și cu răceală îi povesti toate acestea, ca și cînd ar fi fost un lucru obișnuit pe care el îl văzuse de multe ori, ceea ce nici nu era departe de adevăr.

— Vrei să mă înspăimînți ? întrebase femeia care avea pe chip numai rigiditatea celor ce află fapte incredibile, pline de cruzime.

— Sunt lucruri adevărate. Și pe mine mă așteaptă un tron sau un gîde

— Ai citit romane franceze.

— Deloc : Trei din familia noastră, mai apropiați sau mai îndepărtați, au pierit astfel pînă acum. La Stambul mi-a ghicit cineva în palmă și mi-a menit : sfîrșit violent.

— Crezi în prevestiri ?

— Da, cred. Niciodată nu s-au înșelat cei ce ni s-au uitat în palmă, toți cei ce au murit în familia noastră de moarte violentă au știut mai înainte. Ori un lat, ori un satir...

Ilustrație de Benone Șuvailă

Femeia îl privise cu o curiozitate ciudată. Pe femei trebuie să le faci să rîdă sau să le înspăimînți, Hrisant știa asta de la bărbați mai bătrîni. Numai așa le faci curioase.

— Nu vrei să mergem să ne plimbăm puțin, e prea frumos afară ca să stăm aici și să vorbim despre descăpățînați. Uite, îmi pun peruca la loc ca să nu-ți mai amintești de lucruri neplăcute...

Hrisant lăsase cîteva monede mărunte pe masa de marmură și porniseră spre Erberie. **Aurèa Venezia** își arăta palatele scăldate de soarele puternic în gondole, barcagiii somnolau după ce scriseseră cu creta pe tălpile încălțărilor că nu vor să fie turburați, întrucît în acea zi cîștigaseră banii pentru hrană. Sub perdelele colorate ale **campiellelor** putrezeau piersicile și strugurii timpurii ; roiuri de muște se aruncau în văzduhul auriu, cămara Orașului Dogilor răspîndea în acel ceas al zilei un miros de fructe putrezite, de verdețuri și de pătlăgele strivite, scurgîndu-se la vale către cine știe ce destinație. Orologiul de la **San Giovanni Elemosinario** răsuna muzical peste lagună.

— Nu vrei să mîncăm ceva sau te așteaptă soțul tău acasă ?

— Ar trebui, dar puțin mai tîrziu. Poate mergem la o trattorie să luăm o **minestră** și să bem un **aleatico...** Îți plac heringii ?

— Atunci mergem la **Far,** în străvechile hrube de la **San Mattio.**

Și chemase un gondolier care se trezise tocmai din beatitudinea prematură de amiază.

— O plimbare mai lungă ? întrebase acela.

Herula Lucrezia îi spusese unde să-i ducă.

— A, știu, zisese streinul și-i privise surizînd. Erau tineri și frumoși amîndoi ; vremea, numai bună pentru niște îndrăgostiți, cum îi bănuia. Turlele de plumb și lanternele de la San Marc, cu crucile lor aurite sclipeau în luciul amiezei venete. Îngerii cu zece aripi isbucneau în azurul cerului, șburau deasupra locului care-i adăpostise și se roteau ; așa i se păru lui în ceasul divin ce începea ; se reîntorceau în ziduri pe nesimțite, strecurîndu-se în cuiburile lor nevăzute, iute, cît durează un astfel de miraj. Veneția nu mai avea aerul ei secret, funebru ca în alte zile, nu mai semăna cu cimitirele părăsite, pline de cavourile Dogilor parteciaci, era deschisă, limpede, plină de o glorie solară. În fleșele Molei, sclipeau două facle ; erau numai razele de soare ce se aprinseseră în cristalul unui candelabru.

Hrisant o privise cu o insistență pe care femeia o ignora. La ce se gîndea ? La bărbații cu care străbătuse în alte gondole același drum ? Pe față îi jucau urmele apei luminate violent, o tristețe dulce, plină de regret se adîncea pe obrazul obosit dintr-odată. Veneția de la amiază părea un rug galben, arzînd blînd în boarea lagunei.

— O să plouă spre seară, spusese gondolierul, privind spre cerul ce se întuneca, undeva spre apus. Totdeauna cînd bate vîntul dintr-acolo înseamnă că vine ploaia, dar noi ajungem la **Far** și am cortilul pentru întoarcere. Vreți să vă aștept ?

Nu-i răspunseseră nici unul dintre ei ; priveau îngîndurați apa nepăsătoare care-i înstrăinase o clipă. Carcerele de la **Piombi** rămăseseră în urmă, acoperișurile lor ardeau mort. Ieșiseră puțin la larg, teatralul decor venețian rămăsese în urmă, apele se sălbăticiseră, sbicite de vîntul ce se întețea. O umezeală autumnală urca de undeva, dinspre mare, dar asta nu o simțeau decît exaltații.

— **Sinoporo,** vine toamna, totdeauna o simt mai devreme, spusese Herula. Întîi îngălbenesc copacii de la **Procuraților Vechi,** scapă atunci cîte o frunză pe care vîntul o cară peste olanele acoperișurilor și eu o văd, nu știu de ce sau poate numai îmi închipui că o văd, toată Veneția devine atunci un uriaș amfiteatru în care se aud sunetele vestitoare ale lui septemvrie. Ai să mai fii aici ?

— Nu știu, răspunsese trist Hrisant, privind-o ca și cînd atunci ar fi descoperit ceva pe chipul ei.

— De ce depinde ?

— De sosirea omului pe care-l aștept.

— Atunci de ce ai închiriat un palat ? Asta m-a făcut să cred că o să întîrzii din cauza mea....

— Poate că e chiar așa, dar mi-e frică s-o spun...

— Și Trimisul ?

— El nu știe cum arăt. Trebue numai să-i dau o parolă. Poartă un inel cu un **fenix** încrustat pe pecete... Atît. Numai eu știu semnul, el nu are cum să mă afle, de aceea îl aștept...

— Ce ciudat ești...

Trecuseră de **Dogana del Mar.** Statua de aur a **Fortunei** care păzea Antrepozitele, stînd în echilibru pe o sferă rotitoare de aur, fusese lăsată în urmă. Gondola schimbase direcția și în față aveau acum o columnă de granit de culoarea nisipului care-l purta în vîrful ei pe Sfîntul Teodor deasupra unei piazzette.

— Mîine toată Veneția va afla că am fost cu tine... spusese femeia ca și cînd s-ar fi bucurat de un astfel de lucru.

— De unde știi ?

— Aici nu se poate ascunde nimic.

— Parcă spuneai că soțul tău e obișnuit cu asta...

Herula nu-i răspunsese. Privea la vînzătorii de scoici de pe chei și la clopotelul cu șnur pe care un factor îl agita sub un balcon, ca să i se trimită coșul împletit pentru corespondență. Un dentist ambulant lucra în gura unui bărbat răstignit pe un scaun, smucindu-se să scape din mîinile **cavadentului** ce se silea să-l ușureze de dureri.

— Brrrr ! făcuse femeia, mutîndu-și privirile în altă parte. Nu te mai uita ca acel ce despoaie înnecații...

Sciroccoul aruncase o undă fierbinte pe neașteptate, vaporii cenușii de deasupra mării, aduceau în grabă, ploaia.

— Acum ajungem, spusese pe neașteptate gondolierul.

Osteria era aproape. Cîțiva oleandri viriți în butoaie, niște iederă pălită pe pietrele zidurilor; lume amestecată : gondolieri, negustori, zidari, vînzători ambulanți, beau **cipro** sau un păhărel de **garba** ; alții, despuiați pînă la briu băteau cărțile pe niște bănci grosolane, cu ulcele în care se afla **vinul săracilor,** cumpărat pe nimic, la picioare. O femeie urduroasă, cu un șorț roșu dinainte cără porțiile de pește prăjit, legume fierte, raci, moluște, ouă tari, murături și bucăți de brînză proaspătă, așezate pe **insalatiere** ; nu lipseau sepiile tăiate în felii subțiri sau polipii, plutind într-o zeamă turbure, înconjurate de foi de țelină, leușteau și ridichi, totul făcîndu-le o poftă turbată să guste din fiecare fel.

Îi luase în primire un bărbat între două virste, vorbind într-unul din dialectele pe care nici italienii nu-l înțelegeau prea bine.

— Signora, signiore, pe aici, avem un loc discret, retras, după mine, poftiți...

Îi condusese după un zid, și el năpădit de iedera aceea fără vlagă și le așezase pe o masă primitivă, de lemn negeluit, o hîrtie mare, albă strînsă sub-braț și pe care o netezise cu iuțeală, vorbind în același timp și trăgînd cu ochiul dacă nu se iviseră și alți musterii :

— Avem melci și lăcuste în ulei și lămîie, **brodetto alla Veneziana ; caparozzoli, bosega,** chefal, țipar. Doriți poate înainte o supă de orez ? Cîrnăciori ? Dar **granceola** de Adriatica și langusta sunt regine aici, nu puteți să plecați fără să gustați. Dacă nu, avem sardele, **calamaretti, moleche,** sardele în **saor.** La început vă recomand o **grappa,** un digestiv, pe urmă un vin ușor : **Capo Buona Speranza,** un **Pazaret,** un **Muscat de Canare** sau unul roșu : **Lunel...**

Obosise, vorbea atît de repede că pînă la urmă se lăsaseră în voia lui : să aducă ce crede, numai să nu-l mai audă vorbind. Soarele fusese înghițit de nouri și se făcuse frig. O lumină neverosimilă acoperea Veneția. Bubuia scurt sau prelung, niciodată la fel, proprietarul osteriei trimisese un copil care întindea o prelată pescărească deasupra viței sălbatice care atîrna peste acoperiș ca o perdea vegetală. Parcă la San Marc se trăgea cu tunul. **Porta della Carta,** cu leul marcian dispăruseră într-o ceață vînătă. Herula Lucrezia avea o față aburită, numai broboane, nu-i mai era frig, o nădușeală cobora de sub nourii amenințători, vîntul dispăruse undeva, pe mare.

— Mi-e frică, nu-mi plac furtunile, spusese femeia. Ia-mi umerii...

Clopotele Veneției băteau stins, chemînd corăbiile din larg, marea devenea fosforescentă, undeva se zăreau niște brazde luminoase ca niște coapse de delfin, în nuntă. Sarea din adîncuri lucea și ea în mii de serpentine, numai în stinga, sclipise ceva fabulos. Un incendiu scurt despică decorul sinistru în lumina cenușie. Amiaza pierea pe neașteptate în holocaustul norilor cărați de vîntul african. Farul apropiat, un gît de piatră ridicat pe un cheu murdar începuse să arunce focurile sale scurte.

Hrisant îi apucă umerii, simțindu-i carnea fierbinte ca după o febră ; nu era în asta nici un fel de îmbrățișare, brațul lui nu avea nimic posesiv, dar o simțea dureros de aproape de el și cu toate astea nu voia deloc ca femeia să-și dea seama de asta.

Vîntul aruncase o jerbă de frunze de viță, smulsă din coroana de deasupra lor : oleandri și butoaiele cu **sempreverdi** se sbăteau în aerul fierbinte.

— Mi-este foame, spusese Herula Lucrezia. Ție, nu ?

Hrisant nu-i răspunse, mai tîrziu, nu știa nici el de ce, îi spusese că în urmă cu cîtva timp, adică în clipa cînd începuse să plouă cu violență, dorise să moară...

Își dăduseră întîlnire în ziua deschiderii Carnavalului. „Plec iar, spusese, lăsînd să se înțeleagă că e bolnavă și că trebuie să fie văzută de un medic, undeva în Franța sau în Anglia. Pînă atunci termini și tu cu instalarea". Era și mai limpede pentru el că nu se puteau vedea în oraș, în cine știe ce odăiță, precum cusătoresele pe care le invită în mansardele de pe **Lato dei Squartai.** E drept că avea gusturi ciudate, de pildă de a fi venit aici, la **Far,** să mănînce și să bea **Lunel** cu gondolierii și parlagiii, care știau să nu se arate curioși, dintr-o complicitate profesională, dar asta era altceva, părea un capriciu, nu trebuia să ia în serios tot ceea ce spunea, ori făcea. Dacă o iubea, așa cum bănuia, trebuia să aibă răbdare, să o curteze discret, să știe să-și apropie pe Vimercatti care ar fi putut să facă lucruri de neimaginat, și pe care l-ar fi îmblînzit dacă i-ar fi cultivat viciile, jocul de cărți, ba chiar dacă ar fi mers cu el la alte femei cît ea lipsea, ca între bărbați, aici toate acestea se obișnuiau, să nu se mire, să nu facă mutra aceea intrigată, ofuscată pentru că bănuia că nici el nu trăise numai în munții Kefaloniei și că mai văzuse multe, că se culcase cu femei mai ceva decît o **puttană venețiană** de lumea mare care nici măcar nu făcea caz de virtutea ei.

O ascultase uluit, dar demult învățase să nu se mai mire de nimic.

— Nu e mult pînă la Crăciun ?

— Așteptarea o să mă facă mai frumoasă în ochii tăi.

— Pleci singură ?

— Cu o prietenă. Poate n-o să mă mai întorc... Niciodată nu se știe...

Gondolierul îi aștepta. Încă mai picura, Veneția zăcea sub o pătură de nouri cenușii, învăluită într-un plictis grandios. Peste cîteva zile Christo avea să-i spună cu cinismul lui bine cunoscut : „Te minte, cine știe prin ce provincie zace, singură ; are o amică, o destrăbălată și aia, trăiesc totdeauna cîteva luni împreună, se travestesc în femei sărace, fac prostituție pentru cîțiva taleri, asta le amuză, pe urmă povestesc prietenelor cu cine s-au întîlnit pentru că astfel de curvane sunt căutate mai ales de oameni din lumea mare. Cîteva **mosche,** desenate cu ristic pe obraz, o mască, schimbarea glasului și mai ales vestminte cumpărate din **Țirgul de păduchi,** le schimbă de nu le mai cunoaște nimeni. Unii le spun secretele lor pe care Attillio le folosește mai apoi la afacerile lui. E de fapt un amuzament. Aici dragostea e un **giocco di palla.** Nu cunoști cîntecul :

„Quanto son scaltre le mie cortegiane !
Sanno usar con gli amanti arte e drittura :
Prodighe a quelli dan tutto il cuor l'oro
E si tirano a sè l'argento e l'oro..."

Obiceiul era vechi în societatea venețiană, soții nu sufereau, ba își găseau după aceea femeile mai proaspete. Cîteva perle în plus ; cîte un inel nu prea scump ; rugăciuni multe pentru iertarea păcatelor după spovedania la preot și totul era ca la început, de ce se mira atît, trebuia să se obișnuiască... **Cognitio mali, non est mala...**

Îi apucase **mattutinul,** clopotul de dimineață, vorbind. Hrisant voise să părăsească în ziua aceea Veneția ; rătăcise pe ulițele din jurul ghettoului pînă pe la prînz, secat, ca și cînd cineva i-ar fi scos toate măruntaiele din el. Îl cuprinsese o frică pe care nu o mai încercase niciodată. În ce se virise, lîngă ce oameni ajunsese să trăiască ? Nu era neobișnuit cu ticăloșia pe care o cunoscuse de mult și în multe forme, dar o rămășiță de idealism îl atrăsese încă spre Herula în care, ca orice îndrăgostit, văzuse pe cea care-i putea schimba viața. Și i-o schimbase, dar în ce fel ! Un gust de pierzare îl însoțea de cînd era adolescent, o tentație față de neprevăzut îl conducea orbește pe drumurile cele mai complicate. Nici măcar nu mai putea da înapoi. Nu mai avea cum. Alfano Stradiotte intrase în banii încredințați de Eterie cu o furie demențială. Pe lîngă el se ivise un fel de avocat isteț, vorbăreț, Ignazio Beccafumi, și el plin de texte de legi, explicîndu-i de cîteva ori pe zi în ce greutăți intraseră cu toții, și mai ales ce sume trebuia să lase în palmele lacomilor cerberi ai băncilor. Sumele încredințate, bineînțeles de băncile din Peterzbuc și Viana, trecuseră din mînă în mînă ; bancheri, oameni de stat semnaseră cambiile, existau ipoteci ce întăreau livrarea celor trei milioane de taleri, în diferite monede : grecești, turcești, rusești și austriece, pentru că la atît se ridica prețul coruperii Terzimanului de la Stambul, dar asta presupunea un mare schimb de documente, treceri prin bănci, acte peste acte ; el nu avea timp, de aceea se ivise, Ignazio Beccafumi care servise la casele cele mai cunoscute. Auzise el de Dal Moro, de Moretto, de Fini, de Candiotte ? Beccafumi lucrase cu bancherul Hagopian din Stambul, cu Spiro, cu Ivanoff, să aibe încredere. Nu-i va risipi un sfanț, așa să știe, nu va lua decît ce i se cuvenea. Avea niște ochi galbeni, mîinile îngrijite de muiere îl îngrijorau pe Hrisant, dar nu mai putea da înapoi. Sumele curgeau, el numai iscălea, se prefăcea că socotește contul și că nu-i scapă nimic, dar de fapt nu înțelegea mare lucru. Știa că va fi ruinat, dar la **Lanterna,** nu mai avea rost să se ducă. Nu-i rămînea decît să devină un vinat al celor ce-l trimiseseră aici cu banii **Eterici,** fie ce-o fi. Stradiotte găsise ceea ce căutaseră multă vreme amîndoi, un pălățel, cum îi spunea el, exact ce-i trebuia ; în **San Geremia,** discret, pe o uliță scurtă în care nu intrau alte trăsuri decît cea pe care o cumpărase tot el, că de-aia era mișit, pe o nimica toată : 34 000 de ducați, cu cai cu tot, cu matlasarea interiorului și cu angajarea unui vizitiu care și el primea cu ocazia aceasta un fel de bacșiș princiar, și-l condusese în fostul palat Caragua, al unui nobil ce se sinucisese cu vreo 60 de ani înainte, chiar în salonul pe care i-l arătase Stradiotte, povestind drama ca și cînd ar fi fost martor. Acesta se spinzurase cu lenta unei perdele și trupul lui fusese văzut de toți gondolierii de pe Canal atîrnînd deasupra apelor pînă ce, cineva, un vecin tăiase netrebnica legătură care-i luase viața. Palatul nu era în cea mai bună stare, dar nici nu putea să aibe pretenții la așa ceva, îi arătase pivnițele încă inundate ce aveau să fie uscate cu focuri mari după ce apa va fi absorbită cu pompele, plafoanele afumate sub care, după ce ipsozarii își vor face treaba, spălătorii vor scoate la iveală tablouri votive semnate de Giovanni Mansuetti, auzise el de Giovanni Mansuetti ? Palatul acela trecuse prin mai multe mîini ilustre, îl stăpîniseră familiile Foscari și Soranzo ; pe urmă misitul îl cărase pe scări, îi arătase cele două intrări : cea principală și **riva,** care era poarta discretă pentru cei ce aveau să-i facă vizite confidențiale (Stradiotte clipise mărunt din ochi, cu o complicitate care pe Hrisant îl deranjase, dar nu avea ce face), străbătuseră o grădină părăginită, cu plante sălbăticite ce aveau să fie înlocuite cu altele proaspete, pentru asta și vorbise cu un grădinar ce avea să se îngrijească de peluze și de straturile ce aveau să fie plantate curînd. Arcadele, dacă binevoia să vadă, erau în bună stare, scările somptuoase, atriile, mărețe. Sălile de jos, în frunte cu cea mare, **pòrtego,** de la primul cat erau bine luminate, palatul mai avea o poartă dosnică pentru domestici, ușile cu arhitrave și stîlpi de marmură lăsau trecerea spre apartamentele largi ce trebuiau mobilate după gustul noului proprietar, dar de asta avea să poarte de grijă un decorator. Planșeurile aurite abia se mai zăreau sub fumul gros ce se prelinsese pe pereții laterali și urcaseră spre tavan din pricina unui coș ce nu funcționase cum trebuia. **„Opt sute de ducați plafonul",** estimase în treacăt Alfano Stradiotte, atîta costa la vremea lor fiecare, era o sumă, **„nici nu știți ce pomană este că am obținut un preț de închiriere pe care nici nu-l bănuiți, o nimica toată pentru luxul care o să iasă de sub aceste ruine. O să-mi spuneți : Bravo Alfano ! Meriți cei 15%..." „12%",** rectificase pe loc, Hrisant, învățat de Christo să nu-l slăbească pe cel ce te fură... Pe urmă misitul îl plimbase prin grădina în formă de labirint, arătîndu-i **canalettoul** acoperit, **cavana** pentru gondole. „Discreție perfectă, nu o să știe nici musca cine vă vizitează", șoptise iar cu o complicitate murdară Alfano Stradiotte. Într-o debara găsise și un tablou uitat de vechiul proprietar pe care i-l atribui lui Carpaccio : **Natività della Vergine,** deși se vedea cale de o poștă că era o amăriță de copie a cine știe cărui pictor de mîna a treia pe care Hrisant avea să-l uite unde-l văzuse. În sfîrșit, după ce făcură turul proprietarului, reveniră în cabinetul care trebuia să-i servească lui Hrisant de birou, unde avea să-și țină actele secrete, un fost refectoriu întunecos și afumat, cu tavanul boltit și dulapuri negre, solide în ziduri, ce se încuiau cu mari obloane metalice de fier alb. Fu amintit cardinalul Contarini, patriarh de Aquileia care ar fi locuit și el în acest palat și ar fi folosit întunecata și misterioasa încăpere în care se mai găseau pene de scris, pergamente, totul de fapt o recuzită de la **Teatrul Grimani** pe care abilul misit o împrumutase ca să facă efect noului locatar, ca să aprindă imaginația ageamiului ce voia să locuiască o casă princiară, numai pentru că avea bani, cine știe din ce afaceri murdare scoși. Acolo mai trebuia adus un **lettorin,** spunea Alfano, pentru codice sau cărți, și un **scabelo** ca decorul să fie reîntregit cum se cuvine. Toate costau, știa el ce sume cer anticarii, pentru că numai ei puteau să găsească ceea ce lipsea sau fusese furat din palat ? În ce-l privea pe Hrisant, o resemnare blîndă luase locul unei impotriviri inițiale. Cu asemenea oameni nu se putea discuta la infinit, trebuia să te lași jefuit cu aerul că cu tine nu le merge, deși celălalt zîmbea în barbă pentru că pe mulți îi trăsese pe sfoară. De fapt, la socoteala finală nu avea decît să-l cheme pe Christo, să se tocmească el în locul său pentru că nu mai avea nici un fel de energie, dacă nu cumva erau înțeleși, ceea ce era adevărul adevărat, dar pe atunci Hrisant nu bănuia că prietenul său se preta la asemenea lucruri murdare.

După urmă Giovanni Basadonna cărase cîteva săptămîni cu încă un grup de servitori mobila grea pe scările ce trebuiau ferite de încălțările lor grosolane, abia scoase la lumină de lucrătorii aduși de misit, și ei, gălăgioși, plini de pretenții și de fumuri, lăudîndu-se cu palatele în care făcuseră aceeași muncă, și dă-le vin roșu și dă-le de mîncare : apăruse și un bucătar, și o femeie care trebuia să aibă grijă de lenjeria lui, să spele și să calce, să pună ordine în vestmintele lui Hrisant pe care tot Christo îl dusese la croitorii cei mai renumiți din Veneția să-i croiască pelerine franțuzești, jabouri de mătase, pantofii englezești urmînd să fie cumpărați de la magazinele de lîngă Rialto. Dar alergătura aceasta de dimineață pînă spre seară prin dughenele cu lucruri îl scoteau din gîndurile negre pe care le avusese la început, după dispariția Herulei Lucrezia — despre care nu mai avea nici o știre. Îl mai încerca cîteodată pe Christo, crezînd că-l va surprinde și că acela îi va spune unde se ascunde, dar el era mut ca mormîntul, jurîndu-se că habar nu are unde putea să stea atîta vreme, fără să dea vreun semn. Serile și le petreceau prin teatre. Pe Hrisant nu-l amuza viața asta, dar trebuia să se obișnuiască cu ea dacă voia să o mai vadă pe Herula Lucrezia. Așa încît se iluziona că se distrează, răbdînd să-și frece fundul de băncile strîmbe ale stalului de la **Grimani,** care aduceau cu cele de la biserica **Santa Madona,** cumpărînd fără poftă, mere coapte și gustînd în silă sau bînd lichior de anason în pauzele dintre acte, privind la mulțimea ce descojea portocale, mîncînd lacomă covrigi, castane, semințe, alune sau bînd cahvea și certîndu-se cu costodele teatrului pentru prețurile prea pipărate ale locurilor. Fumul de luminări era amețitor, se scurgea greu pe sub plafoane ; mirosul de mulțime asudată

Continuare în pag. a 7-a

NUMELE POETULUI

Marcela Mariana Milcu

Marcela Mariana Milcu este, ca și Dan David, „un geniu al eșecului" ; a inceput mai multe facultăți, nu a terminat nici una, a scris mai multe cărți de poeme și un roman straniu, „Diorama" a reușit să-și „definitiveze" doar una, „În cimpiile Yarku", închinată amintirii unei tinere fete, Alice Polihroniade, dispărută de curind. Cartea e scrisă cu febrilitate, și cu o anume indecizie stilistică, între grațios și grotesc, reușind să transmită o neliniște existențială torturantă emanind mai ales de dincolo de cuvintele în posesia cărora poeta intră cu o abilitate funambulescă, menită parcă să o suspende într-un joc izbăvitor : „Tatăl meu era un hîd bărbat, / Mama mea era femeie slută, / Un același singe-amestecat / Hotări să fiu la fel născută // Am avut cel mai urît iubit, / El avea nevasta lui hidoasă, / Ochiul meu cu noapte-obișnuit / Își făcu din neagra lume casă. // (Lumea asta cea deloc frumoasă)". Publicată cu poeme de revistele „Luceafărul" și „Tribuna", uneori chiar cu poeme excelente (cum ar fi „Regele gropilor. Alion", publicat în „Luceafărul"), adevărata muzică a poeziei pe care o scrie nu e sesizabilă decît după parcurgerea volumului întreg ; acel parfum incomparabil al unicității fiecărui suflet încercind să iasă din propria-i singurătate devine adesea „rîs printre lacrimi" ori bîiguit sibilin, ca în extraordinarul poem „Extirparea surorii siameze". „Fețele ochilor totul rostesc cu această / fixitate de portret de ceară : astăzi mi s-a / extirpat sora — precum un cancer / scoasă-mi fu din trup. / Jeli-o-ar trupul meu stigmatizat / cu rece fier ca o baghetă / de indicat prăpăstii pe o hartă ; din naștere / așa ii fu sortit : sosia lui lipită să îi fie / dar trupul meu spre-a fi puternic / lasă în ea tot sufletul-nicicînd / n-oi suferi pentru această viață. Îmi voi / purta destinul de fachir / (numai în somn / cutremurîndu-mă) acum / de sub stigmat mă smulg / lăsîndu-mi în el carnea / ca-ntr-o capcană".

„Nicicînd n-oi suferi pentru această viață", și în fapt făpturile acestea tinere, fragile, inocente și uneori cu o experiență fabuloasă, incredibilă, suferă numai pentru această viață, într-o gratuitate a trăirii care riscă să devină un pur neant, într-un abandon al imediatului care te înfioară... Dacă va reuși să-și cheltuie în scris sublima libertate a inimii cu experiența-i unică și cu harurile cu care-a fost înzestrată, dublate de o inteligență acută, pur „oltenească", și de o lectură impresionantă dar haotică deocamdată, Marcela Mariana Milcu va deveni o nouă Alice Călugăru, căreia nu-i dorim însă un sfîrșit misterios și tragic, ci o carieră îndelungă, pasionată, metodic cercînd să urmeze destinul unei Colette, să-și izbăvească miraculoasa spontaneitate în operă... Ca și în cazul Ioanei Bălan sau al lui Dan David, mă văd în imposibilitate de a transcrie în săracul nostru spațiu poemele ample, covîrșitoare adesea, cum ar fi derutantul poem în proză „Coșmarul de zi" cu un epigraf sunînd : „Adu-mi laptele de leoaică și tămăduiește / rana singelui meu — frica".

Trăim însă cu speranța că va veni ziua în care să avem o revistă de poezie, numai de poezie, în care să nu mai fie nevoie să publicăm, la rînd, în mod „democratic", zeci și zeci de inși fără vocație...

Pînă atunci, nu știu care juriu va citi cartea Marcelei Mariana Milcu, nu știu care editură va binevoi să i-o publice, să fie însă încredințată de un lucru : așa cum în mod fatal nu e nerozie care să nu vadă lumina zilei dacă „autorele", vrea cu tot prețul acest lucru, la fel nu e carte bună care să nu iasă odată și odată în clara lumină a soarelui ; pot fi crezut pe cuvînt.

Cezar Ivănescu

P.S. *În nr. 11—12, 1979, revista clujeană „Echinox" a publicat o anchetă literară „Dreptul la timp", la care au participat D. Chioaru, M. Ghica, E. Hurezeanu, Marta Petreu, Virgil Rațiu, Eugen Suciu, Mircea Cărtărescu. Mărturisim că la acea vreme ne-au ajuns la ureche protestele vehemente ale unor colegi de redacție, dar nereușind să ne procurăm revista atunci, am citit abia de curind ancheta cu pricina. Oferim cititorilor extrase,* in extenso *din intervenția numitului Mircea Cărtărescu : „După vacuumul poetic reprezentat de deceniul opt, era necesară și firească o resurecție a lirismului, a fanteziei, înăbușite de manierismul livresc al „generației pierdute" din '70. Prin 1977* un grup *de poeți bucureșteni* au fondat *Cenaclul de luni* (subl. n.) *condus de profesorul și criticul literar N. Manolescu. Acest cenaclu trebuie să fie considerat nucleul de cristalizare al unei prodigioase mișcări poetice (...). Lucru afirmat deja, în presa literară de critici de prestigiu ca N. Manolescu, M. Iorgulescu, L. Ulici, existența unei generații tinere, a intrat în conștiința literară și a publicului de poezie, mai des a celui tînăr (...). În mod normal, această generație, după părerea mea — prima adevărată generație, în sensul de școală poetică, din poezia română, ar trebui să domine sfîrșitul de secol, așa cum Nichita și secondanții săi din '60 au dominat poezia de pînă azi (...). Cred că se pot rezuma argumentele estetice ale acestei generații : fiecare poem tinde să devină o lume în care se întîmplă cît mai multe, în care se scot cît mai multe „efecte speciale", în care se trec în revistă cît mai multe „istorii": geologice, biologice, fizice, istorice, literare etc... în care se concentrează, într-o fabuloasă opulență, cît mai multă substanță și cît mai mult spirit : circ, melodramă, cinema, sală de concert, desen animat, etc. (...). Ambiția fiecărui membru al acestei generații este să facă o poezie mare, o poezie totală... Se preferă de aceea poemul lung, elocvent prin acumulare!... Nu pot fi orb la realitatea „din mase plastice", idei libertine, „benzinării" etc. (...). Nu se poate scrie veșnic despre paradisuri prerafaelite ; frazarea lirică are ritmul limbii vorbite ; trăim într-un secol murdar, violent ; să-i fim pe potrivă. De altfel, dacă stilul va prinde, probabil că se va scrie multă impostură, bătîndu-se monedă pe el (...). Datoria poetului e să provoace uimire ; vorbesc de cel foarte bun, și nu de cel stingaci, cine nu știe să uimească să meargă la țesală".*

Fiecare după puteri, unii îi trimit pe poeți în crematoriu, alții la balamuc, alții la țesală... Pînă la instaurarea „dictaturii" Mircea Cărtărescu, să observăm în ordine, stilul agramat și tautologic („istorii" istorice), calificarea de vacuum poetic a deceniului opt al acestui veac, deceniu în care au publicat cărți originale toți poeții importanți de azi, de la Al. Philippide și Gellu Naum, pînă la Adrian Popescu și Grete Tartler... vacuum poetic ; să ne bucurăm că „profesorul și criticul literar N. Manolescu" e ubicuu, conduce și Cenaclul de luni, afirmă și în presă, să-i dorim acestei prime adevărate generații din poezia română, generație de „mutanți" după părerea noastră, să domine nu numai sfîrșitul de secol, ci tot mileniul care vine, să ne declarăm ignoranța în privința poetului Nichita (Nichita Macedonski, Nichita Stănescu, Nichita Danilov?), să ne amuzăm că membrii acestei generații știu să scoată „efecte speciale", „scăpări lirice", cum se exprima un colaborator în trecere pe la revista noastră, să băgăm de seamă că spiritul e lipsit de substanță, ceva ca un fel de „țircus", și că de asemenea nu se poate scrie veșnic despre paradisuri prerafaelite, domnule ; cît privește îndemnul din inimă de a fi murdari și violenți ca secolul, îi las pe acei care l-au educat pe M.C., deși a trecut mult timp de la tinărirea instigației, să-i dea replica publică necesară.

Am mai adăuga, cu toată modestia, că M. C. își face iluzii în privința vitelor, e adevărat că mulți inși săraci cu duhul merg la țesală, da nici vita nu suportă tot prostu'. Ar mai fi de spus cite ceva și despre „originalitatea" ideilor lui M. C., i-am putea indica tînărului nostru confrate (de acum, gata, e confrate!) articole de mult apărute prin presa noastră literară, unele semnate chiar de subscrisul, teoretizind ceva mai coerent despre „poemul lung", de la „Memento mori" și „Psalmistul", la „Cîntec de revoltă, de dragoste și moarte", dar ce rost ar avea cînd „profesorul" l-a învățat că a publica o carte cu titlul „Portretul unui necunoscut" (Nathalie Sarraute) înseamnă a fi „original", cum și „Dimineața poeților" după „Dimineața magicienilor" e „orijinal, orijinal", Corneliu Ștefanache, Corneliu Leu, „orijinali".

...Mă rog, M. C. nu e André Bréton, asta se vede... și de altfel nici nu ne interesează prea mult faptul că M. C. se exprimă ca o babă de acum jumătate de veac molfăind toate vechiturile avangardei... Ne interesează însă intențiile „directorului" publicației clujene, Ion Pop, „profesor și critic literar", care a publicat un text făcînd tabula rasa *dintr-un magnific deceniu de poezie românească și în același timp, ne-a refuzat cînd i-am propus un text critic cu accente pamfletare referitor la un important poet contemporan, dar ne-a refuzat c-o decizie cazonă care ne-a înmărmurit... Deci, cînd e la o adică...!* Enfin *(pardon, „în sfîrșit, în fine", așa se zice, v. Mircea Cărtărescu, „Faruri, vitrine, fotografii", Cartea Românească, 1980, pag. 13, r. 9) în sfîrșit, în fine,* Cărtărescu vient ! *Dar mai înainte de* Cărtărescu vient ! *pentru toți muritorii de rînd, deci înainte de a intra cartea în librării, Manolescu* écrit *(v. „R.L." nr. 1, 1981) și, precum ne-a obișnuit cînd vrea să comunice un adevărat eveniment literar (ca în cazul unor cronici literare despre cărțile unor prestigioase personalități poetice) acordă aproape o pagină de revistă analizei entuziaste a cărții „Faruri, vitrine, fotografii", semnată de debutantul Mircea Cărtărescu. În principiu, sîntem alături de criticul literar Nicolae Manolescu, apar astăzi cărți extraordinare de poezie ale unor debutanți, umilind perseverența unor carieriști (Nicolae Prelipceanu putînd servi oricînd de exemplu ; îl cităm cu plăcere din spirit de consecvență) și critica are datoria să facă evident acest lucru : Nicolae Manolescu s-a comportat exemplar din acest punct de vedere de-a lungul anilor. Iată ce scria în 1968, într-un editorial al revistei „Luceafărul": „Poezia este marea noastră certitudine. Anul 1968 este, în poezie, un an al debuturilor ieșite din comun. Cînd prozatorii vor debuta cu romane de valoarea versurilor lui Cezar Ivănescu* din Rod, *voi fi de acord că nu e vorba doar de un „an al romanului" ci de o revoluție. („Luc." nr. 51, 21 dec. 1968)...*

Am citit cronica, citatele date de N. M. nu mi s-au părut concludente, am așteptat să apară cartea în librării, am cumpărat-o, am citit-o cu mare plăcere, m-am convins a nu știu cita oară de reaua credință a criticului N. M. (e oare îngăduit să lauzi un poem lung, stupid, verbios, cel mai nerealizat, la nivel expresiv, din toată cartea, cum face N. M. numai pentru că poemul „Căderea" „se dedică lui Nicolae Manolescu" ?) și mă pregăteam sa scriu despre „Faruri, vitrine, fotografii", căci noi, spre deosebire de N. M., iubim poezia și mai puțin poeții, persoanele particulare adică, și nu avem să bagatelizăm un poet numai pentru că face parte dintr-un cenaclu sau dintr-o anume grupare literară ; mă pregăteam să scriu (așa cum o voi face le altfel și în cazul altor poeți de la „Cenaclul de luni" cum scrie N. M. mereu, ceva în genul „made in...", sau de asemenea în cazul unor poeți „care nu vor călca în viața lor pe la „Cenaclul de luni") cînd iacătă ce text publică revista „Săptămîna" la rubrica „Săptămîna pe scurt" : „Răsfoind cartea lui Laurence Sterne, Viața și opiniunile lui Tristram Shandy *gentleman, Buc., 1969, Editura pentru literatura universală, ce credeți că aflăm la pagina 194? Niște versuri, atribuite și lăudate de N. Manolescu ca aparținînd lui Mircea Cărtărescu. Cităm „minunatele" versuri : „Afurisit fie el pre dinlăuntru și pre din afară / afurisit fie el întru părul din capul său / întru creierii săi, întru creștetul său, / întru tîmplele sale, întru fruntea sa, întru urechile sale, / întru sprincenele sale, întru obrajii săi, / întru fălcile sale, nările sale, dinții și măselele sale, / buzele sale, gîtul său, umerii săi, încheieturile / mîinilor sale, mîinile sale, palmele sale și degetele sale" (...). Oare criticul N. M. laudă versuri plagiate? Sau a „uitat" că aceste versuri ale lui M. Cărtărescu sînt, de fapt, proză? Sau, poate cine știe, i-a scăpat lectura acestei cărți!? Toate variantele fiind posibile, credem că i-ar folosi mult o reciclare acestui apărător acerb al „originalității"! (vezi „România literară" din 5 ianuarie 1981 și volumul „debutantului" : „Faruri, vitrine, fotografii"). Și cînd te gîndești că același critic, împreună cu Ov. S. Crohmălniceanu propuseseră cartea cu pricina pentru Premiile U.T.C.! („Săptămîna" nr. 531, vineri 6 februarie 1981).*

Acum, știu că am talentul de a mă pune rău cu toată lumea, aș voi totuși să-i contrazic pe redactorii „Săptămînii" într-o singură chestiune, și anume, „varianta" „sau poate, cine știe, i-a scăpat lectura acestei cărți" nu stă în picioare, Nicolae Manolescu citește tot, absolut tot, și Solomon Marcus și Constantin Noica și chiar Titu Maiorescu, chit că nu pricepe nimic, cum a și declarat fățiș că nu are instrucție matematică filosofică, citește tot și în întregime (toată cartea!), cum așa de fin i-a reamintit de curînd colegul său Eugen Simion într-un articol publicat în „România literară".

Am confruntat și noi cele două cărți mai sus pomenite, cea a lui Laurence Sterne, publicată mai de multișor, cea a lui Mircea Cărtărescu, publicată mai de curind, e adevărat ceea ce e la unul e și la celălalt, dar cred că nu ar trebui să ne grăbim în emiterea unei judecăți drastice de „plagiat". Ceea ce trebuie să spunem de pe acum, fără nici un echivoc, îl privește pe Nicolae Manolescu. Fără ezitare, criticul N. M. laudă tocmai *aceste „versuri" ale lui Mircea Cărtărescu, „versuri" mai expresive, mai vii, și gustul său rafinat nu l-a înșelat, așa este, în masa plicticoasă și incoloră a poemului aceste „versuri" au vioiciune, laudă* tocmai *aceste „versuri" și siguranța cu care (conștient sau inconștient) acreditează plagiatul, îl compromite definitiv în ochii oricărui cititor de bună credință. Să judece oricine cu seninătate dacă N. M. era cel chemat să trîmbițeze „onestitatea" actului critic, așa cum a făcut-o de curind într-un articol publicat în „R.L." ?*

Mircea Cărtărescu fără să amintească o clipă că stă sub acuzarea de plagiat publică în „R.L." nr. 7, joi 12 februarie 1981, o Precizare. *„Precizarea" păcătuiește prin inexactitate (poemul „Căderea" nu are 35 de pagini, el deschide cartea și se întinde pînă la pag. 35), agramatism (fraza care începe „Astfel, o parte din aceste citate sînt date în limba de origine. (...)" nu e rezolvată gramatical, e lăsată în aer...), suficiență și impertinență („Îmi asum riscurile pe care le comportă folosirea* aproape în premieră *în poezia română (subl. n.) a acestor mijloace stilistice, cu convingerea că nu este posibilă crearea nici unui obiect artistic valabil fără un mare coeficient de risc artistic. În rest, sper că volumul se va apăra singur în fața unor eventuale alte obiecții de acest fel", spre final, cum se vede, M. C. iese din amnezia totală în care se scufundase, amintindu-și că parcă... cineva...) pentru că „aproape premiera" dumisale e o tehnică poetică folosită de majoritatea „manieriștilor generației pierdute", pentru că, alții și-au asumat riscuri mai mari* citind *numai sau* scriind *anumite cărți, iar nu „obiecte artistice" îndurate de junele cu grimasa martirajului... Printre altele, fie zis, s-ar prinde M. C. la o scurtă examinare, „în limbile de origine (latină, greacă, engleză sau română veche)" în fața unei comisiuni formată din cîțiva membri ai „generației pierdute", el, martirul „generației găsite", ca obiectele...? Lăsînd gluma și încruntîndu-ne iar (e știut, noi ăștia, care nu credem în escrocheria literară, sîntem tot timpul încruntați!) îi amintim tînărului poet Mircea Cărtărescu (prost sfătuit în cazul acestei „Precizări") că are* obligația *să publice o* addenda *la cartea sa „Faruri, vitrine, fotografii"* folosindu-se *de „mărcile tradiționale", altfel riscăm și noi s-o pățim ca și „profesorul".. Îi atrag atenția lui Mircea Cărtărescu că nimeni în această lume nu e obligat să facă ceea ce mărturisea profesorul Liviu Rusu că a făcut : să caute în toată opera lui Martin Heidegger un citat „inventat" de Nicolae Manolescu în cartea sa „Contradicția lui Maiorescu". Citind poemul „Căderea", spre exemplu, poem fără valoare literară, o repet, ne-am gîndit la cartea „La gnose de Princeton" a lui Raymond Ruyer, știu eu dacă nu sînt și de acolo „versuri în proză" luate, așa, ca aluzie culturală...*

Un membru paradisiac prerafaelit
al generației pierdute

C. I.

viața cărților

proză

O CARTE SINGULARĂ

Cea mai recentă carte a lui Ion Brad *) este de o factură aparte, adoptînd o formulă narativă adecvată pe de o parte romanului, pe de altă parte evocării care recurge la impresia de călătorie dar și la simboluri, la „dilogul imaginar" și la alte modalități eseistice. Autorul are buna inspirație de a se face cronicarul unei experiențe care îi este relatată. Ca intermediar, el poate inventa cu totală libertate și își poate îngădui efuziuni patetice pentru că acestea aparțin dublului său, Filozoful, personajul care povestește la persoana întîi istoria unei călătorii la Muntele Athos. Experiența autorului se transfigurează, astfel, cu intervenția unui coeficient de ficțiune care conferă sentimentului dreptul de a se exprima fără reticențe, ca aparținînd nu scriitorului, ci personajului său. Acest artificiu literar este bine venit pentru că sentimentele, în această carte, ca incendiate de soarele meridional, sînt proaspete, nereprimate. Emoția se topește în lacrimi, reacțiile psihice produc mutații al fizionomiei, manifestîndu-se cu intensitate totală, ca în cele mai romantice pagini ale celei mai romantice literaturi.

Suportul epic este în fond un pretext și de fapt elementul cel mai puțin important în construcția cărții. Un călător român, căruia i se acordă, ca fiecărui personaj un nume simbolic — Filozoful — obține accesul, pentru o săptămînă, la Muntele Athos. Îi servește ca ghid și mentor călugărul Tifon, personajul care concentrează de altfel întregul interes al scriitorului. Este o călătorie determinată nu de un frivol interes turistic, nu de o căutare a insolitului sau a exoticului, ci de nevoia de a cunoaște locuri în care se află comori de artă românească veche, ctitorii și danii românești, unele știute, altele uitate, unele pierdute sau înstrăinate, trecute sub tăcere sau figurînd în cataloage ca avînd cu totul altă proveniență. Este, de fapt, un demers de restituire și redescoperire a unui univers care păstrează autentice tradiții spirituale românești, supraviețuitoare peste timp și în pofida tuturor vicisitudinilor. În acest sens, călătoria devine un „pelerinaj" profan, o închinare la embleme laice, o evocare — uneori puternic sentimentală — a creației românești de frumos. Se naște de aici datoria de „a spune", imperativ afirmată de Tifon dar și de **Filozof**, de a rememora tot ce ține de istoria țărilor românești, de rolul lor politic și cultural, de generozitatea lor ,de influența spiritului „bazileic" al voievozilor. Latura de evocare istorică, necesar didactică și profund marcată emoțional, își găsește în construcția cărții perechea simetrică în definirea sensului lui „acasă", așa cum nu-l poate simți decît cel care, călătorind, a trăit „îndepărtarea de punctul de echilibru". Și mai ales acel acasă trăit de cei care nu se mai pot întoarce. Este sentimentul lui Tifon și al celorlalți călugări, desemnați și ei sub nume simbolice, după pasiunile lor **(Bibliotecarul, Grădinarul, Scriitorul, Ceasornicarul, Lingurarul)**. Mirajul adolescenților atrași de un misionar al Muntelui își relevă partea lui amară. Existența lor înstrăinată se împarte între misiunea de a păstra valorile românești, de a le descoperi și de a nu lăsa să fie uitate sau atribuite altor culturi și între sacrificiul de a supraviețui departe, consumați de regret și de dor, turmă îmbătrînită și solidară, adunată în jurul energicului Tifon. Ghidul **Filozofului** este, cum spuneam, adevăratul personaj al cărții, mai mult haiduc decît monah, cunoscător de leacuri, vînător de mistreți, crescător de cîini de vînătoare și negustor ilicit, înșelînd cu nonșalanță turiștii americani, întreprinzînd felurite afaceri și ducînd, practic, în spate întreaga comunitate a călugărilor români decrepiți și înduioșători dar trăind cu toții o patetică iubire pentru tot ce este românesc și conservînd relicvele naționale cu o pietate dusă pînă la fanatismul inofensiv.

Evocarea are un caracter preponderent simbolic, implicînd lirismul sentimentului. Scriitorul nu este tentat de descriptivismul exotic, notațiile vizînd mai ales senzația, și mai ales pe cea vizuală, jocurile luminilor sudice, emanațiile vegetației încinse de soare, formele stîncilor și reflexele mării. Pitorescul nu aparține atît locurilor cît oamenilor, prozatorul notînd detalii pregnante ale figurilor, reacții și dialoguri. Tifon ocupă primul plan, creînd naratorului o stare de perplexitate și confuzie, un amestec de sentimente contradictorii, de bănuieli și neliniști. Tifon terorizează și protejează, cunoaște toate tainele, citește gîndurile, obligă conștiința **Filozofului** la rememorare solemnă, îi dictează gesturile, îi imploră înțelegerea, susținînd aproape în totalitate partea de ficțiune literară a acestei originale cărți.

Sultana Craia

*) **Ion Brad : „Muntele catîrilor", Editura „Eminescu", 1980.**

eseu

«CARTEA FIINȚEI»

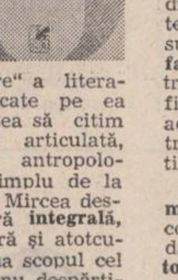

Nu s-a scris aproape nimic despre **Cartea ființei,** *) un eseu masiv ce trebuia să trezească destule comentarii... Lucrul pare cel puțin ciudat, dacă ne gîndim că există o nevoie acută de cărți teoretice, construite pe o anume idee, gîndite și elaborate ca atare, capabile să țină piept volumelor de tip **bric à brac,** încropite din cronici și cronicuțe. Ne lamentăm adesea că n-avem sinteze și studii, saturați de prea frecventa „îmbrăcare" a literaturii în haine peticite, ori aruncate pe ea cu furca, dar cînd avem posibilitatea să citim și altceva (istorie literară solid articulată, eseu îndrăzneț, sau încercare de antropologie literară) ne depărtăm pur și simplu de la datoriile noastre. Cartea lui Corneliu Mircea despre **Ființă,** concepută ca o „făptură **integrală,** nescindată în compartimente, liberă și atotcuprinzătoare", scrisă pentru a accentua scopul cel mai adînc al acesteia : **ființarea** (și nu despărțirea) este o bătălie admirabilă cu conceptele ce aparțin unei „lumi mirifice și înnoitoare pe care am numit-o și o numim **ființă".** Volumul continuă idei formulate în cartea ce l-a precedat despre **Inter-comunicare,** dezvoltîndu-le într-o construcție dialectică, arborescentă care își asumă, cu inteligență, limbajul filosofic și cel al științelor (fizica cuantică, biologia, astronomia, chimia, psihologia, defectologia etc.), poezia și ontologia, mai toate nivelele și supra-nivelele Ființei. Cartea cuprinde patru secțiuni : **Facerea, Desfacerea, Nucleonul, Făptura,** împărțite la rîndul lor în capitole ample despre **Ființa-neființă, Cauza, Facerea, Deschiderea nivelică, Solitudinea, Desfacerea (Moartea), Refacerea, Re-unirea, Întrepătrunderea, Principii de organizare (ale făpturii), Diferențiere și specializare, Re-producerea.** Perspectiva aleasă este cea filozofică. Din pricina spiritului unitar și dinamic, atot cuprinzător al filozofiei. Fraza (gîndirea) lui Corneliu Mircea nicidecum, lineare, au ceea ce se cheamă răbdarea de a se formula complex și plurivalent, intercondiționîndu-și orizonturile și registrele, nuanțînd textura ideilor, printr-o permanentă revenire asupra lor, într-o construcție migăloasă ce le **desface și re-face** armonic, contextualizîndu-le, într-un „adevărat tărîm definit și-n continuă definire" susținut de „centre conceptuale" care se adîncesc și restructurează... „într-o mișcare lăuntrică și năvalnică de continuă deștelenire și fertilizare a necunoscutului".

Într-un spațiu critic dominat de **arta metonimiei,** de apelul obstinat la formula laconică, la comentariul ce-și sugerează ideile, mizînd pe redarea lor prin sincopă, prin tehnica lui **pars pro toto,** Corneliu Mircea face figură aparte. El desenează cu răbdare și rigoare, cu o cumințenie aparentă fiecare buclă a gîndirii, hașurează metodic fiecare umbră a meditației și revine asupra întregului cu linii noi, avînd oroare de schiță (de neant), de aceea ce se cheamă încropit iar nu construit, bănuit iar nu dezvăluit.

Filosofii vor trebui să-i citească ontologia și s-o discute, din perspectiva lor, valorizînd-o, cu instrumente precise de măsură. În ceea ce privește critica literară, cartea aceasta se cuvine citită și discutată din multiple perspective (istoric-literare, de critică tematică și psihocritică, din unghiul antropologiei și retoricii, ținînd seama de multiple atitudini : formaliste, tel-quel-iste etc...). Pentru acele insule prețioase de analiză literară, în care e omniprezentă poezia română, de la Eminescu la Mihai Ursachi, din perspectiva **Ființei** văzută în triplă relație : **Omul și existența, omul-ca-existență și omul-in-existență,** Corneliu Mircea demonstrează acum ca și altădată o profundă cunoaștere a poeziei și o certă înțelegere a limbajului mai adînc al acesteia. El scoate în lumină miezul filozofic al poemelor, cosmogoniile lirice, reale, deși mai puțin explicite, dovedindu-se un critic și un axiolog al poeziei de înaltă ținută, neviciat de acele prejudecăți ce se pretind, la un moment dat, adevăruri eterne.

Dincolo de o serie de treceri prea bruște (cam hibride, naive pe alocuri) de la limbajul științific la poezie, de la concept la poetizarea ideilor, care țin de voința (și arta autorului de a aborda Ființa cu ajutorul mai multor limbaje într-un posibil integralism (sudare) al lor unificator și multiplicant totodată. **Cartea Ființei** este un studiu exemplar, prin atitudinea cu care abordează existența, în permanenta ei creație și devenire de sine.

Doina Uricariu

*) **Corneliu Mircea : „Cartea ființei", Editura „Cartea Românească", 1980.**

cartea de debut

POEME DE DISPONIBILITATE

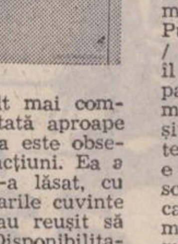

Feericul, divinul sentiment de disponibilitate este semn de tinerețe. Moraliștii îi aduc reproșuri, dar poeții îl trăiesc și îl scriu.

O expresie inedită a acestui sentiment este cartea *) Magdalenei Ghica. Nu poate fi însă nicidecum vorba despre ceea ce am numi disponibilitate de gradul întîi, adică despre plăcerea stereotipă a abandonării de sine în mecanica întîmplării. Trepidantele versuri din **Hipermateria** ne sugerează trăiri mult mai complicate. Disponibilitatea este îndreptată aproape exclusiv către viața spiritului. Poeta este obsedată de concepte, de idei, de abstracțiuni. Ea a aflat totul, a citit toate cărțile, s-a lăsat, cu aviditate, troienită de informații. Marile cuvinte s-au acumulat în vîrtejuri, dar n-au reușit să se organizeze într-o constelație. Disponibilitatea a rămas intactă, ba chiar s-a întețit, ajungînd să fie o amețitoare rotire de posibilități fulgerător gîndite și abandonate, generînd o nefericire atît de distilată încît cu greu mai poate fi recunoscută. Nucleul de autenticitate al cărții se află în exprimarea unei neputințe de oprire și de alegere, a unei nesfîrșite alunecări pe gheața cuvintelor nealcătuite de iubire. Sînt grăitoare, în acest sens, versurile întemeiate pe balansarea paradoxală între entități, pe care filozofia nu le opune una alteia, dar poezia da. Iată un fragment din **Spune ca mine :** „Falsă etalare de sens : ții în brațe femeia străină, / pradă scumpă, conceptul, un mecanism infernal, / și crezi că posezi realitatea // Și poate ea este". Același mecanism neliniștitor apare în **Iar sufletul,** unde este ingenios ilustrat motivul superiorității minții față de suflet. Este o poezie de metalic dispreț față de posibilitățile sensibilității : „Iar sufletul nu e decît buchetul de trestii / Pe care l-ai rupt an de an de pe lac / Sperind să cuprinzi puterea care le face / iarăși să crească /.../ Nu e decît această rană ușoară / pe care singur pe față ți-o faci / Cerînd de la durere un chip mai ascuns. / Această vînătoare regală / în care alergi vînatul străin / crezînd că pe tine te hăituì, / Iar mistrețul pe care-l jupoi la ospăț / Nu-ți spune nimic despre inimă sau despre viață".

Într-un stil de exasperat criticism colocvial, poeta examinează rapid cîteva dintre „cuvintele mari", dezgolindu-le cu gesturi nervoase de nemulțumire. Crudităților de exprimare nu sînt defel ocolite, dar, în mod ciudat, contextul le pasteurizează, făcîndu-le să semene cu niște citate, pe care poeta le reproduce spre a-și pigmenta cearta cu abstracțiunile : „Stricată. / Putredă pînă-n măduva oaselor / ca un ananas / mult prea copt aruncat în mijlocul străzii, / îl ocolesc cauciucurile negre ale mașinilor, / pantofii lați ai bărbaților și cei ascuțiți ai femeilor, / mulțimea se bucură, / o gură nesfîrșită și rea, / pîndește, mușcă, strivește, // mușteie, / mușteie vin, / este, este, / perfecțiunea e inutilă, / muștește de zeamă, / ca un tînăr soldat rănit în măruntaie, / sau / ca o femeie care naște tîrziu, / un monstru, / emană un miros dulceag / de paradis și de hoit, / de prea multă gîndire, / către rigole, către canale, / materia istovită de legile evoluției sale, / îl lăsase o umbră...". **(Materia exotică).**

Ironia, la care Magdalena Ghica recurge în cîteva dintre poemele sale, apare cum nu se poate mai potrivită. Ea este distanțare în acțiune, mod spiritual de a împinge alegerea în viitor. Atrăgător este, apoi, felul „băiețesc" în care poeta practică o frondă neobișnuită, al cărei motor se află în înfruntarea dintre curatele idei generale și impurele lor corespondente sensibile. Poeta dezvoltă o frumoasă mînie de amazoană filozofic supărată pe lume.

Lirica feminină promite, în principiu, expresii ale unui anumit intimism. Poemele Magdalenei Ghica sînt surprinzătoare și din acest punct de vedere. Glasul poetei este cumva impersonal, răsunînd parcă într-o instanță, unde mai mult se argumentează și mai puțin se mărturisește. În mod semnificativ, poeta vorbește în repetate rînduri în numele generației sale, găsind accente de patetism care nu evocă suferințele cuiva anume, ci un rău transindividual, o maladie a unei vîrste.

În unele poezii se aude un ușor zăngănit retoric (exemple sînt poeziile **Despre Goethe, Genialoidul, „O felie de viață", Accident, Iar sufletul,** datorită unor poante finale, de neînțeles în raport cu gustul artistic relevat al poetei), dar cartea, în ansamblul ei, este vie. Un abia auzit sunet elegiac străbate luptele antinominaliste, sugerîndu-ne o proaspătă autenticitate. Iar cîteva poezii sînt de-a dreptul strălucite. Cităm **Să privim realitatea în față :** „Să privim realitatea în față / în fața ei grasă de femeie de casă, fără pretenții / prost îmbrăcată, mamă a zece copii (n-a avortat niciodată) / pregătind de mîncare pentru o cantină / întreagă, o armată de geniu, subpămîntean, aerian / și terestru, ciorba de burtă, ciorba fierbinte și grasă / în cazane de tablă // Să-i pupăm cu curaj și mîndrie / fața sulemenită și rasă (are mustață muierea) mîncată / de coșuri și bube, dar generoasă, / o conopidă, melasă, ciupercă de foc, măruntaie, explozii / «peisaj după bătălie», pat după dragoste, o celebră istorie / desfrînată și păcătoasă / ca o piramidă de capete / un atroce ospăț fără margini, / femeia cu o mie de sîni / bună azi, bună mîine, bună zece mii de săptămîni / În coama ei creață cum șadem, furnicile, microbii / căpușele (găurile, fantele, ușile) / atunci cînd își închide / căscind / gura lată fardată cu o tonă de ruj purpură sînge / Dă să ne-nghită, să ne mestece, în brațe ne strînge / parc-ar fi o sărutare de dragoste, extaze, contopirea cu cosmosul, epifanie : muște negre și verzi cîntau imne de beatitudine pe lipicioasa otrăvitoarea hîrtie". **(Să privim realitatea în față).** Iată o poezie care nu poate fi demontată, spre a i se afla mecanismele.

Voicu Bugariu

*) **Magdalena Ghica : „Hipermateria", Editura „Cartea Românească", 1980.**

CONFABULE

Ierunca (II)

Am fost întrebat :

— Și cum arată ierunca ?

— Cum s-arate ? Pasăre-pasăre, „..iute la mișcări, cu pene ca de potîrniche, se ține tot mai mult de munte. La noi (n.n. nu la ei) se întîlnește pînă la 1 600 m., dar se scoboară și în marginea livezilor. Despre ea (n.n. el ?) spune Cantemir că e surdă, ceea ce a greșit. „Dacă găsește un vînător și o sută într-un copac, pe toate le poate împușca pe rînd și celelalte privesc cum cad una după alta" (n.n. ?!). E negarea oricărui simț de apărare al vieții (n.n. aceasta explică, din punctul său de vedere, însoțirea cu nevăstuica). Carnea de ierunca e gustoasă ; în evul mediu se căuta : „cibus laudatissimus". Se vinează chemată cu fluiericea făcută din osul piciorului de iepure sau gîscă. La sunetul scos din fluerice, vin cocoșii, dar ies uneori și vulpile socotind că au dat peste o victimă. Pe unde se găsesc mai multe (Valea Lizului, Covasna, Prahova), un bun chemător (n.n. cu fluierice) poate aduce acasă și 6 cocoși („Fauna României" de prof. I. Simionescu pag. 110).

— Și cum cîntă ierunca ?

— Ierunca, am răspuns, nu cîntă, ciriie, și asta cînd îi aude pe alții cîntînd. Cînd i se întîmplă asta, își dă ochișorii ei mici și încercuiți cu roșu peste cap, își clatină moțul din creștet și ciriie, în timp ce nevăstuica îi suflă în pene și îl cîntărește din priviri. În privința asta, nevăstuica a rămas o medievală, caută între pene „cibus laudatissimus", deși „e ca un șarpe. Cap, gît, trup e tot una de gros, iar piciorușele sunt așa de scurte, încît s-ar tîrî în mers, dacă nu și-ar încovoi mijlocul. Acum se lungește de se face una cu pămîntul, acum se ridică pe picioarele dindărăt și-i umblă căpușorul în toate părțile cercetînd zarea...".

— Ei și.

Iulian Neacșu

Actualitate și realism

Urmare din pag. 1

tuia și ceea ce i se oferă în textura relațiilor sociale reprezintă nucleul tematic în jurul căruia se centrează întregul discurs narativ al romanului ; Ana Pop și Filip Craja, personajele focale ale textului, trăiesc dramaticul destin al inadecvării la viață care le impune acea suferință a închiderii sub cupola solitudinii, datorată, în esență, unei structuri interioare ferme care interzice posibilitatea compromisului. Prin conturarea unei anume psihologii a intelectualului, textul lui Gabriel Gafița constituie o replică dată romanelor lui Camil Petrescu : ca și Ladima ori Ștefan Gheorghidiu, Filip și Ana se definesc pe coordonatele raportului stabilit între aspirațiile intime și realitățile cu care se confruntă în spațiul relațiilor umane. Pe aceeași coordonată a abordării problematicii tinerei generații se situează și romanul **Cu pieptul în bătaia vîntului,** al lui Ion Lilă. Prozatorul ne propune aici cîteva destine umane posibile, adolescenți care, căutîndu-și drumul adevărat, se opun, uneori categoric, exigențelor părinților, în genere celor ce aparțin unei alte vîrste. Cu o structură afectivă dilematică, Nucu Avram, personajul central al textului, ajunge, prin intermediul experienței **trăite** la disocierea necesară între a trăi și a exista, între contemplație și acțiune, între sentimentul inutilității sociale și cel al angajării plenare în viața generației sale, între falsa libertate care, obținută prea repede, poate conduce la eșec și necesitatea aprecierii lucide a propriilor forțe. Și personajele volumului de nuvele **Soarele** al lui N.V. Turcu evoluează pe dimensiunile confruntării dintre două modalități de a concepe existența : unii care cred că știu totul despre viață (Victor Poenescu), simțind nevoia de a conduce destinele celorlalți în virtutea experiențelor lor și alții care vor să-și trăiască propria existență (Emilian Poenescu), să învețe viața trăind. În jurul aceluiași conflict al generațiilor își organizează materia și romanul **Cel căzut** al lui Valentin Hossu-Longin. Acest text vizează traiectul parcurs de Liviu Olos, un tînăr îndrăgostit de adevăr, literatură și rugby, destinul său devenind exemplar prin această identificare a ființei cu propriile-i pasiuni.

Alături de formula realismului psihologic, cititorul de proză tînără s-a familiarizat cu o anume modalitate narativă care se constituie la punctul de interferență al cuvîntului cu imaginea, fuziunea celor două elemente certificînd existența a ceea ce aș numi **proză de notație.** În limitele acestui mod de abordare a unei substanțe epice, caracteristic de pildă volumelor **Jurnal de una singură** și **Dăruiește-ți o zi de vacanță** aparținînd Aretei Șandru și, respectiv, Gabrielei Adameșteanu, discursul narativ se dezvoltă pe dimensiunile a două funcții esențiale : el reconstituie, la structura de suprafață, viața, mai ales sub aspectul ei decorativ, pictural, în timp ce la nivelul structurii de profunzime perspectiva se narativizează, devine analitică.

În sfîrșit, anul editorial trecut a prilejuit afirmarea a doi tineri prozatori, Florin Gabrea și Ioan Dan Nicolescu, ale căror volume certifică opțiunea lor pentru proza **realismului magic. Frumos e numai adevărul** și **Sărbători marțiale** trasează contururile unor universuri românești în limitele unui discurs cu o pronunțată componentă simbolică ale cărui procedee și modalități de prelucrare a materiei epice îl plasează alături de experiențele similare ale lui D. R. Popescu, Mircea Ciobanu, Ștefan Bănulescu și Fănuș Neagu.

Prima observație pe care o impune această imagine, fie și parțială, a prozei noastre tinere este aceea a diversității tematice și de formulă narativă. Atît Nicolae Ciobanu, cît și Valentin F. Mihăescu observau cu dreptate în dezbaterea intitulată **Romanul românesc la începutul deceniului 9,** inițiată de revista **Luceafărul** (nr. 1, din 3 ianuarie 1981), că în proza tînără a anului trecut s-au petrecut cîteva schimbări radicale în sensul „părăsirii căilor bătute", a angajării tinerilor prozatori „pe alte piste, obținînd rezultate remarcabile". Într-adevăr, problematica abordată de cărțile scriitorilor tineri este aceea a actualității, depășindu-se astfel obsesia deceniului șase pe care au instaurat-o romanele generației precedente ; aceasta constituie, cred, premisa esențială a necesarului și posibilului salt calitativ pe care îl așteptăm de la proza deceniului nouă.

atelier literar
poșta redacției

CRIS CERBU : E greu să ne dăm seama ce este și ce nu este real, autentic, în perspectiva poeziei, în aceste pagini în care, deocamdată, izbitor, predominant rămîne un element superficial, mimetic, de joacă, în genul „ca un sfîrșit al sfîrșitului fără sfîrșit", „Noaptea cea fără de noapte", „Ca un început al începutului fără de-nceput", etc., etc. Sperăm ca viitoarele manuscrise să ne ofere lucruri mai concludente.

V. FLOROIU : Într-adevăr, paginile de-acum stau în mai mare măsură sub semnul nedesăvîrșirii, deși nu lipsesc nici piesele interesante, confirmările unui făgaș pe care nu ne îndoim că veți merge pînă la capăt („Izbînditorul", „Ninsorile", „Autumnală", intrucîtva și „Gînd de copil", „Papirus").

N. DAMERON : Am primit. Multumiri.

MIRCEA : Ultimele versuri trimise sînt mult mai bune (mai spontane, mai lirice, mai puțin „compuse"...), ceea ce lasă să se întrevadă o nouă perspectivă. Să sperăm că o veți lua în serios. (Mai sperăm, firește, că și în privința examenelor, ca și a celorlalte probleme „la ordinea zilei", mai mici și mai mari, lucrurile sînt O.K. și că vom primi cît de curînd veștile cele mai bune.

AXEL : Multumiri pentru spuse și scrise. Numai dv. sînteți în măsură să apreciați dacă legătura de care vorbiți vă poate fi utilă. În paginile de-acum, lucrurile sînt dominate de o discursivitate greoaie, livrească, monotonă, cam lipsită de nervul și freamătul poeziei.

M. COLFESCU : N-avem nici un merit și nici o vină : „jurisdicția" noastră se limitează strict la spațiul „atelierului literar".

R. M. I. : E probabil un fragment, dată fiind multimea de întîmplări, personaje, „fire", care nu-și găsesc rezolvarea, care nu reușesc să alcătuiască un tot omogen. Nu s-ar putea spune că s-au ivit progrese decisive față de paginile anterioare.

B. COSTIN : Interesante, în progres, unele versuri („Cînd dau cărți", „Trebuie să găsim", „Lecția de astronomie", „Ploile timpului", „Amintire"). Proza, scrisă relativ curat, încă nu e pusă la punct (momentele-cheie, articulațiile esențiale nu sînt destul de bine reliefate și explicate — de p., învoiala plutonie-

Desen de Uriașu

rului, semnificația primelor împușcături, etc. Finalul cu manifestația deplasează problema, nu o rezolvă, iar soluția propusă — plecarea plutonierului — pe lîngă faptul că nu dezleagă convingător toate firele, nici măcar nu înlătură primejdia pentru cei rămași, în fața furiei dezlănțuite a maselor.

PĂTRU MONEA : Luăm act cu satisfacție : e în regulă !

C. ERBOD : Nici acum nu sînt lucruri convingătoare, în versuri (ceva mai „simțit", în „Întoarcere"). Dar proza („Poate"), deși scrisă nu prea îngrijit, cam expeditiv, aduce o idee interesantă. Între timp, ați văzut, deșigur, și răspunsul din nr. 4 (pentru plicul din Decembrie) și ați avut probabil prilejul să reflectați la riscurile unor bănuieli nedrepte, lipsite de orice temei, expediate în grabă. Nu-i așa ?...

FATA MORGANA : Nu sînt noutăți (ceva, în „Renuntare", „Ardere"). Întîrzierea decurge dintr-o cauză obiectivă : perioada sărbătorilor și a vacanței a triplat pur și simplu corespondența pe care o primim ; va trebui să treacă un timp pînă ce vom reuși să ajungem din nou la zi cu răspunsurile.

IOANA VOICU : Vă cerem scuze, a fost o confuzie de nume. Din păcate, nu putem compensa întîrzierea (cel puțin deocamdată) cu un răspuns favorabil : textele sînt uscate, rigide, fără vibrație lirică. (Auditorii dv. sînt încîntați, desigur, nu de farmecele versurilor...).

ELENA MIRCEA : Versurile dv sînt niște încercări de început, destul de stîngace și șovăitoare, în care nu se văd, deocamdată, semnele talentului. Dealtfel, la anii dv., e încă prea de vreme. Aceștia, în schimb, sînt anii cei mai prețioși, hotăritori, mai ales pentru școală și lectură ; a-i prăpădi fără rost, așa cum face prietena dv. (care n-a învățat încă nici măcar să scrie corect, gramatical, și ingrijit, caligrafic — nu ca „laba giștei", cum scrie acum...) e un lucru neînțelept, care va avea urmări foarte grave mai tîrziu ! Dacăi-i sînteți cu adevărat prietenă, ar trebui s-o convingeți să lase grafomania agramată și ifosele de poetă și să se apuce serios de carte.

Daniel Adrian Olaru, I. Ionescu, Marian Florinescu, Coca Urziceanu, Marian Tronaru, Val Theodoru, Denisa D., A. B.-Sibiu, Georgeta Șerbănescu, Florica Șerban, Radu Balan, Dumitru Enăcache, Mihaela Mareși, Adrian N. Romanescu, Ela Mihai-Duțu, Mihai Nuci, Petruț Florin Adrian (scrieti mai citeț !) **Andrei Dicea, George Sterian Elena Ifrim, Const. Drumlung, Anațol Gabriel :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Sufletul

Deasupra trupului
fără umbră
mîzgăliturâ cu creta
a unui copil
pe o lăsare de noapte...

G.M. BUCOVICIOR

Fascinație

În preajma focului
mă comport ca o surcea
fără vlagă țintuit locului
de-o moleșală grea

nu-mi mai simt sinele trupul îndur
neputincios o schimbare, ca-n vis,
dezmierdat sînt deja de-un contur
ca și-al flăcării: indecis.

MIHAI CRĂIESCU

O stea îmi ține lumina

Cade noaptea în camera mea
cum și-ar desface o femeie părul

și mi-ar întuneca ochii,
nu se mai vede în mine,
e fum de lume,
o stea îmi ține lumina să visez
să mă sfîrșesc în citeva cuvinte
și într-o semnătură...

CONSTANTIN OPRICĂ

Comerț

Cuvîntul-marfă,
Cel mai rentabil comerț
Cu măști pentru suflete de-mprumut,
Cuvinte iarba-fiarelor pentru 'naltul îngustul portal,
Cuvinte de blană pentru anotimpuri mai reci,
Silabe de orbire,
Grai pentru moartea părinților, pentru toate ocaziile,
Indulgențe vîndute de păcătoșii marelui Cler,
O industrie prosperă, academică,
Sub uriașele hale ale răbdării.
Oamenii de rînd își spală vorbele transpirate
În tăcerea freatică
Și gesticulează.

RADU ȘUIU

Viorel Poiată : „Ghiață la mal"

Balada stîncii stranii

De-o stranie stîncă se sparge tăcerea
și cade răsfrîntă în valuri deșarte,
izbirea provoacă înalt-luminoase
ecouri ce unduie tot mai departe.

Imens e-ntunericul orb asaltînd-o,
teribilă-i forța părînd c-o scufundă,
sar așchii din stîncă și-o floare de jerbe
în noapte-și desface corola, fecundă.

Se frînge tăcerea în brațele stîncii
vibrînd ca o taină desprinsă din spume
și-o dulce lumină-i învăluie trupul
de pasăre albă-n fantastica lume. –

PETRE VLAD

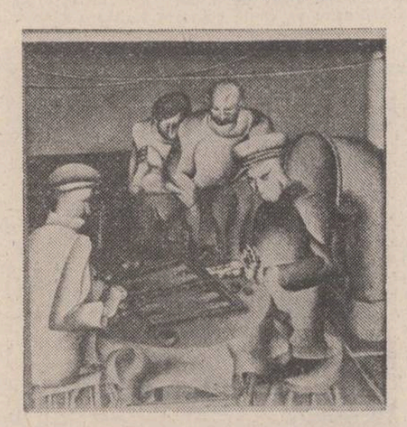

Viorel Poiată : „Cart"

Întrebare și răspuns

Toate clipele și toate anotimpurile
mă-ntrebau
de ce iubesc un singur
fir de praf din clepsidră
și-o zăpadă scăldată-n
cea mai albastră lumină ?
Și le-am răspuns :
pentru că nasc irealul,
de parcă lumea n-ar fi
decît
Cetatea liniștii absolute.
Și le-am răspuns :
pentru că la acel ceas tîrziu
al nopții,
privind prin zăpadă
ca prin
fereastra sufletului meu,
totul pare etern ;
– de nicăieri, nici o urmă
a furtunilor ce vor veni,
a destrămării ce ne va cuprinde.
O lumină albastră și-adîncă
peste-o zăpadă ce încă nu a-nvățat
să plîngă.

DIANA BARBU

Cîntec

Ca un călător în pustie
care crede oaza prea îndepărtată
pentru puterile lui istovite
arunc de la mine orice podoabă, iubite.
Arunc tot ce poate un om arunca –
deșertăciuni de salbe și inele,
dar tot nu pot ajunge la tine,
împovărată de noaptea umbrei mele.

MIHAELA COSMETTO

Necesara arheologie

Vă spun :
Căutați cetățile imaginare !
Le veți găsi acolo,
Sub faliile de grafit
Dormind aluvionar
Somnul adînc
Apăsător
Și greu
Al unor ființe abisale.
Spălați pămînturile !
Găsiți-mi casa
Și masa mea pentru gînduri și hrană.
Stringeți boabele de grîu carbonizate
Și poeziile mele pietrificate.

SERGIU ANGHEL

„VERZI RAIURI PĂMÎNTEȘTI"

Urmare din pag a 5-a

îl ingrețoșa, dar trebuia să-i facă pe voie lui Christo care se amuza spuindu-i că îl călește în vederea „logodnei" cu Herula. Mergeau și la Operă unde se fluiera cînd aria nu era cîntată cu convingere de vreun tenor venit de la Palermo sau din altă parte, nedeprins cu violența celor din stalurile venețiene și atunci pe scenă se arunca cu mucuri de lumînări, cu coji de portocale sau se fluiera, pur și simplu. Aristocrația plictisită din loji își trimetea, ca pe timpuri, porumbei sburători de la o lojă la alta, cu mesaje scrise pe hîrtie fină, legate cu lănțuguri subțiri de aur, în veselia fremătătoare a parterului care fluiera ca să sperie păsările ce ducea misivele unde trebuia fără să se turbure de zurba sălii încălzite. După care plecau cu toții la **Ridotto** unde-i așteptau prietenii, în frunte cu Attillio Vimercatti, care de la o vreme nu-l mai slăbea pe Hrisant cu amabilitățile, invitîndu-l la o **bassetta.** Streinul ținea banca, pierdea atît cît credea că va potoli setea de ducați a soțului Herulei și se ridica ostenit de la masa de joc. Și aici era fum și înghesuială, tîrfele nobiliare se arătau după miezul nopții în rochiile lor, **mariage** sau **andrienne,** în stofe brodate cu aur și argint, cu penaje, batiste de mătase albă, jabouri, unghii lungi : **quasi per testificar di esser bestie,** mănuși lungi, **manopole,** brodate și parfumate, cu evantalii cu minere de aur făcute la **Zucchi, Bagozzi** sau **Finezzi,** ori, și mai scump, la **Remondini di Bassano,** bijuterii false sau veritabile, totul sclipind sub policandrele strălucitoare, luînd ochii bărbaților, și ei îmbrăcați în haine de catifea, efeminați, plini de importanță, aferați, arătîndu-și butonii de aur, lănțugurile, inelele, brelocurile, ciorapii fini englezești, pantofii as-

Ilustrație de Benone Șuvailă

cuțiți la vîrf sau șosetele albe. Erau găunoși, vorbăreți, plini de promisiuni, trișori, adevărați cartofori ce pierdueră și făcuseră averi înșelînd pe alții, ori trași pe sfoară de cei mai bine pregătiți pentru tacita luptă de subtilizare a banilor din buzunarele celor naivi. Spre ziuă, Hrisant se îndreptă, rupt de oboseală spre ospelul său adus de un gondolier, închiriat și el cu luna pînă cînd avea să angajeze unul, al casei. Palatul Caragua țesea din jupuiala lui matusalemică, zidurile se luminau ; lucrătorii nu aveau sporul pe care-l bănuise el, nici vorbă de cele două luni cerute de noul chiriaș, trecuseră patru, cît zisese Basadonna și mai era încă mult de făcut, curțile interioare erau pline de moloz și de resturi de lemne, atriumurile arătau ca vai de ele ; grămezi de marmură împiedicau accesul spre apartamente, încăperile pustii, lipsite de mobilă, cu ferestrele deschise prin care intra un aer salin de pe canale îl alungau din nou în stradă. Era ceață și umezeală, dimineața și seara, toamna venețiană rodea paragina fastuoasă a orașului, vopsitorii lustruiau grilajele, tavanele erau săpunite cu grijă ; pe scări decoratorii și pictorii migăleau să scoată la suprafață picturile ucise de fumul timpului ; apărea ici colo, cîte o pată roz sau albastră, promițînd să desvăluie vreodată întregul misterios al plafoanelor ; mozaicurile vechi, parchetele nelustruite de un secol sau mai puțin se arătau cu greutate de sub jegul vremii ; vechile perdele sfîșiate de praf erau trase de la geamurile pe care niște femei ce nu le mai tăcea gura le frecau cu sîrg ca să facă sticla mai luminoasă. Dar cu răbdare vechea magnificență a acestei locuințe ieșea, încet-încet, la suprafață deși încărcătura ei barocă nu era pe gustul lui Hrisant căruia îi plăceau mai ales lucarnele acelui palat, încăperile intime de la parter, ascunse în ziduri, cu uși joase, de stejar. Ceruse decoratorului să pună draperii deasupra lor să le învăluie în valtrapuri somptuoase care dădeau intimitate greoaiei clădiri. Eclerajul saloanelor îl făcuse tot el,supraveghind ca nu cumva lumina să fie brutală. Soseau și mobilele, scrinurile, dulapurile greoaie, acvariile și oglinzile, și ele cărate din alte palate, puține la număr, verzi, întunecate, fără sclipiri, cu rame grele de cristal argintat, ros de vreme, cu o adevărată pecingine în jur care nu făcea rău, dimpotrivă. Timisese înapoi pe ebenist după fildeșuri mai învechite, lipsite de albeața vulgară pe care o avea nou, fără lustrul indecent, mozaicurile abia lustruite cu ceară trebuind să fie și ele **purtate,** învechite, roase, ciobite ; orice pietricică proaspătă îl enerva, îi chema pe meșteri și-i certa și aceia înjurau birjerește pentru că clientul lor era prea pretențios. Intervenea Stradiotte care le explica că e vorba de un fel de prinț oriental care locuiește la Stambul și în Spania (asta era de la el) și care se pricepea la astfel de lucruri, nelăsîndu-se dus de nas ca fitecine. Nici ceramiștii nu scăpaseră de gura lui Hrisant, fastidioasele gravuri aduse de decorator fuseseră refuzate în cîteva rînduri ca necorespunzătoare, lăzile arăbești, lanternele scodolite din magazinele prăfuite de sub podul **Rialto** erau înapoiate după ce fuseseră cercetate; nu admitea copii, pentru că în materie de marfă răsăriteană se pricepea ca nimeni altul, că doar nu degeaba bătuse bazarele din Pera ani de zile. Nici vopsitorii nu ieșiseră mai bine ; el alegea albul și auriul cu care se decorau ramele ușilor sau ale plafonului ; alesese cu Christo vesela fină, porcelanele, lingurile și furculițele de argint, el desenase modelele și așteptase cu răbdare să i se aducă comanda de pahare de la Murano. La cumpărarea trăsurii nu lipsise, nu-i plăcuse catifeaua și damascul decorației interioare și desenul livrelei lacheului care trebuia să stea în spate, litierele și cupeul erau matlasate după cererea sa cu herburi aurite, harnașamantele celor șase cai, cumpărați și ei de la un moșier rural de lîngă Vietto, nimic nu fusese neglijat, de la Oratoriul cu cinci orgi care te întîmpina cu holul imens de la intrare și pînă la lăutele veroneze ce zăceau abandonate pe podelele acoperite cu covoare orientale din micile refugii neîncăpătoare în care numai cîte un divan și pernele risipite pe jos erau singurul mobilier alături de băile mici, joase, pline de săpunuri franceze și parfumuri subtile pecetluite în sticle de cristal. Alfano Stradiotte vrusese să se spînzure cînd Hrisant refuzase statuile mitologice de marmură ce ar fi trebuit să împodobească apartamentele de jos.

„Nu e muzeu, e o casă de locuit", protestase chiriașul și cu asta discuția se încheiase pentru că misitul atîta învățase în cele cîteva luni cît avusese de-a face cu **grecul** său încăpățînat, să nu-l contrazică.

„Fără nimfe, fără driade lîngă cămin ! făcea el patetic, asta e blasfemie, îmi dau demisia din serviciul dumneavoastră, o să-mi pierd clientela cînd se va vedea că nu am reușit să vă conving !" Avea un fel de plîns gituit în beregăți, își smulgea părul din cap, dar Hrisant rămînea impasibil la disperarea lui teatrală. Fîntîni interioare, da, acestea-i plăceau noului chiriaș al Palatului Caragua, dar capete antice, pe piedestaluri, Neptuni și Delfini care să sublinieze jocurile de ape, cu nici un preț, nu ; „marmura are ceva funerar în ea, spunea Hrisant, mai ales cînd e multă". Nici afrescul ivit pe plafon nu-l fericea prea mult, „noroc că nu-l văd, spunea, doar dorm în altă parte și acolo nu am amorași și frunze de acant și stema familiei Pesaro", nuduri grăsălane după moda acelui timp cînd se pictaseră personaje despuiate, greoaie, reprezentînd **Banchetul Cleopatrei** ce putea fi semnat de Tiepolo sau de un imitator, cu totul, după gustul său, o pictură jovială de gustul cel mai jos, dar pe care nu mai putea s-o acopere cu ceva pentru că ar fi stricat stilul locuinței. Avea de gînd să trucheze totul cu o lumină secretă care să lase în umbră plafoanele care-l scoteau din sărite.

Se certase cu grădinarul și cu decoratorul la croirea grădinii plină de o luxurianță ce nu-i plăcea deloc, prea multe plante, prea multe arcade, nici aici gusturile lor nu coincideau. Aleile trebuiau lăsate să fie invadate de iarbă, să nu aibă acel **aer nou** care-l irita, vegetația nu trebuia mereu scurtată și tunsă ca grădinile englezești, iubea sălbăticia, chiar închiuită a unei grădini răvășitoare, lăsate să se desfășoare într-o exuberantă naturală. Era greu să-i convingi pe acești italieni încăpățînați, cu ei nu o scoteai la capăt. Pînă la urmă totul se terminase cu bine, îi apucase iarna, venea Anul nou și încă se mai cărau mobile vechi, se aduceau modificări în unele colțuri ce nu aveau destulă intimitate și cînd, în sfîrșit, după tocmeli homerice scăpă de el, plătindu-i cei 12% care deveniseră de fapt vreo 20% cu ce-i încărcase la socoteli. Alfano Stradiotte constatase cu humorul lui involuntar :

— Totul îmi place în acest palat. Numai că-i lipsește ceva.

— Ce anume ? Întrebase Hrisant, ușor nedumerit de această ultimă pretenție a misitului.

— O femeie...

florian măciu

Pentru tînărul Florian Măciu poezia e mai puțin o încercare a expresivității limbajului, cît o ispită pur intelectuală. Maturizat brusc, proaspătul absolvent de liceu, educat în spiritul poeziei germane, își exteriorizează cu o cuceritoare sinceritate neliniștile mintii, premoniții ale unei veritabile trăiri existentiale. Nu știm în ce măsură studiile pozitiviste se pot îngemăna cu disciplina poetică, în ce măsură tînărul de azi va mai crede în „cunoașterea poetică", îi dorim, oricum, accesul la o „cunoaștere fundamentală", „poetică", **volens nolens.**

Cezar Ivănescu

Drumul cunoașterii

Lupt mereu. Mă zbat,
Să mă smulg din mlaștină.
Înot prin mări ostile și aș vrea
Să am alifia fermecată a lui Bulukia
– Cel care-l căuta pe Mohamed – proorocul –
Să pot păși peste toate zidurile verzi
Ce se-nalță înaintea mea, gata să mă-nghită.
Și aș mai vrea, să am lampa lui Aladin
Să pot comanda duhului meu,
Să pot obține totul fără efort.
Și după ce ajung la liman,
Ideal ar fi un covor zburător
care să mă poarte pînă în virful muntelui de sticlă
de unde să văd ideile mai bine ca ceilalți
care înoată prin ape doar ca să nu se înece.
Însă cîtă vreme nu am aceste lucruri
trebuie să trec singur valurile,
să mă cațăr singur pe sticla abruptă.

Spulberare

Mi se umple sufletul de primăvară,
te întorci,
regăsesc în tine speranțe.
Dar nu mi le imaginez ;
din adînc, privirile-ți stelare
îmi spun că sînt pierdute.
Mi se umple sufletul de primăvară
zilelor ploioase și reci. De toamnă.

Singurătate

Clipele-nghețate picură-n neant
Ești singur
Cu sufletul încărcat și răscolit
de amintiri.
Plingi și rizi,
dar te trezești : toate-s trecute,
iubiri și deznădejdi ;
și te frămînți, cauți înfrigurat
și afli că nu ți-ai știut rostul.

Iubire

A întîlnit-o.
Gîndurile-i se oglindeau
în privirea ei
ca apa lacurilor glaciare.
Privi în trecutul plin
de lumini și străluciri stelare.
Și într-o clipă înțelese
că începea o viață nouă.

Visul

Pe cărări ascunse, vînătorul trecea
Pe umăr avea pușca cea grea
Pantofii s-au rupt, de mult ce-a umblat
Prin văi și coclauri spre tărîmul visat
În spate, copilul mergea încet,
Era obosit de-atîta umblet.
„Tătuță, mai avem mult de urcat
Spre planul ferice, cel de tine visat ?"
„Nu plînge copile, ajungem acum,
Nu mai avem mult de mers pe-acest drum.
Ascuns între neguri e piscul înalt
Pe care se află tărîmul visat".
Urcau ne-ncetat, pe-un pisc au ajuns
Dar iată, că altul mai bine ascuns
În neguri, dese, deslușirâ-n zare.
„Haide, copile, o ultimă-ncercare".
Și-așa mergeau mai departe mereu,
luptîndu-se iar cu urcușul cel greu.
„Tătuță, hai să ne-ntoarcem odat' !"
„Nu plînge, copile, căci locul visat
Se află aproape, ajungem îndat !"
Sus, iar văzură că s-au înșelat.
Într-un tîrziu, cînd pe-un pisc au ajuns
Și nu mai văzură un altul ascuns
Vînătorul, bătrîn, jos s-a așezat.
Și-n liniștea serii se-auzi un oftat :
„Copile-am ajuns, mă simt fericit".
„Ba nu, tată, să știi c-ai greșit,
În zare-ntre nori e ascuns un pisc
Ce trebuie atins cu orice risc".
„Copile, eu nu cred în cele ce-ai spus
Aici am ajuns, nu există mai sus".
„Dar tată, hai scoală, uită-te-odat !"
Bătrînul oftă și scoase-un oftat.
„Băiete, de crezi tu în cele ce-ai spus,
Să mergi fără mine, căci eu m-am dus.
Să nu stai să mă plingi, cînd n-oi răsufla
Să pleci imediat, de parc-ai zbura.
Căci să știi, tu copile, că timp nu prea ai
De vrei să ajungi pe acel plai"
„Tătuță, te rog, nu mă părăsi"
Dar bătrînul se-ntinse, zîmbi și muri.

Închinare grîului

Urmare din pag. 1

chiar dacă seceta face bolovanii de piatră, chiar dacă plouă de te pătrunde pînă la os. Apoi trebuie să-mprăștii sămînța cu mașina, ori cu mîna, într-un gest ritual aidoma celui cu care femeile cos licuricii pe ii. Apoi aștepți să răsară grîul și să se-așeze omătul pe el să-i țină de cald. După iarnă și primăvară, în scursura anotimpurilor vine vara cînd la seceriș soarele îl săgetează pe țăran drept între vertebre și oasele-i scîrțîie ruginite de ploi. Dar după toată această trudă, după ce zile în șir s-a uitat cu teamă spre cer, să nu-l bată grindina, să nu-l culce vîntul, boabele de grîu îi plouă în palmă și, mult-puțin, partea lui se așează-n hambar. Și din această muncă anonimă și grea iese pînea noastră cea de toate zilele mai de preț decît toate averile. Și cu boabele de grîu plătim adesea peste marginile țării benzina cailor putere neputincioși fără ele.

Cine privește un țăran muncind de unul singur pe cîmp, la arat sau la coasă, vede un Icar călătorind cu trudă pe cerul de grîu. Cine privește miinile unui țăran, așa însemnate de muncă cum sînt ele, vede o adevărată astronomie a grîului, un horoscop, un zodiac în care se poate citi viitorul trudnic dar sigur al celor ce muncesc pămîntul. Și mai vede cum legenda nu s-a frînt încă. Fiindcă grîul, iată, există. Îmi frige degetele pline de zăpadă. Ferice de țăranul care nu și-a trădat legătura de grîu cu mosii și strămosii lui. Ferice de el, pentru că plătindu-și pînea cu multă sudoare, nu se va întreba cînd se va sfîrși grîul.

Viorel Poiată : „Zi de vară"

Makonde

Urmare din pag. a 8-a

de podoabă ; avem de asemenea în vedere respectul de care beneficiază creatorul popular în cadrul colectivității căreia îi aparține. Cît privește aspectul economic — date fiind deformările pe care le-a suferit societatea africană în perioada colonială, precum și transformările pe care le trăiește în prezent — acesta a încetat de a mai fi preocuparea diferitelor comunități. Altfel spus, într-o serie de țări — Tanzania, Zambia, Senegal etc. —, din inițiative guvernamentale, au fost create cooperative de artizanat pentru a se asigura creatorilor populari un loc de muncă și a se organiza desfacerea produselor acestora pe piață. Se încearcă astfel nu numai să se solutioneze situația economică a unei valoroase categorii sociale dar, mai ales, să se perpetueze o îndeletnicire cu vechi tradiții și să se integreze în procesul reconstrucției culturale o bogată și prețioasă moștenire artistică.

Vama morții

Urmare din pag. a 8-a

multe dintre ele irosindu-se în afara punctelor-cheie vizate de Kane, datorită tavanului de fum și flăcări ce acoperea obiectivul. Pentru Kane, nota de plată a fost dură. Aproape jumătate din efectivul lui și-a frînt aripile în timpul atacului, sau în confruntarea cu escadrilele de vînătoare germane și române care i-au hărțuit pe „Pyramideri" pe drumul de întoarcere. Cele cinci valuri conduse de Kane asupra obiectivului au distrus rafinăria în proporție de 40 la sută. Dar prețul plătit de „Pyramideri" a fost cumplit. Stewart și Dugan arată în cartea lor soarta ultimei escadrile din Grupul 98. Din cele opt quadrimotoare plecate din Benghazi în ariergarda „Pyramiderilor" sase au ajuns deasupra obiectivului. Unul singur a ieșit. „A fost vămuirea cea mai scumpă pe care a trebuit să o suporte vreunul din escadrilele operațiunii — consemnează cei doi anchetatori —. Liberatorul revenit la bază a fost cel condus de Francis E. Weisler. Epava lui Edward T. McGuire a depus pe sol trei oameni în viață... Cînd James A. Deeds s-a prăbușit cu avionul său, n-au mai scăpat decît copilotul Clifton Foster și radiotelegrafistul James Howie. Din bombardierul B-24 condus de August W. Sulflow doar radiotelegrafistul William Treichler a reușit să iasă la timp pentru a se salva. Pilotul Wallace C. Taylor — al cărui bombardier fusese lovit de „Escadrila galbenă" — a rămas singurul supraviețuitor al întregului său echipaj. Prima întrebare pe care i-au pus-o nemții, la sol, a fost: „Unde este Killer Kane ?"..."

În timpul acesta, la cele două extremități ale bătăliei — una situată în nord, la Cimpina; cealaltă în sud, la Brazi — grupurile „The Sky Scorpions" și „The Flyng Eightballs" bombardau. Scorpionilor le revenea „Steaua Română" — sau Red Target (obiectivul roșu) —; celei de a doua escadrile a Bilelor zburătoare, rezervîndu-i-se „Creditul Minier" — Blue Target (obiectivul albastru). Singura rafinărie care a scăpat neatinsă de nici o bombă a fost „Româno-Americana", tocmai obiectivul care, cel puțin din punct de vedere moral n-ar fi trebuit să fie crutat. Hazardul, eroarea de orientare comisă de nava-amiral la Tirgoviște, ordinul generalului Ent: „loviți orice obiectiv vă iese în cale !", sau poate doar „șansa" au făcut ca propaganda lui Herr Goebbels să poată exploata din plin această „deficiență" a lui Tidalwave: „Americanii bombardează la Ploiești rafinăriile construite cu capitalul aliaților lor englezi și francezi, cruțîndu-și propriile investiții !"

Ce făceau însă ploieștenii mei ? Voi reproduce mai departe cîteva din mărturiile lor. Marin Marin (fost maistru distilator la „Vega"): „Se făcuse un întuneric ca de mormînt și primele bombe căzute din avioane au început să explodeze. Se vede că aveau ceasuri în ele, că explodau la distanțe de timp regulate. Erau galbene și zăceau trintite printre instalații ca și cînd o cîrdă de purcei ooăriți s-ar fi pitulat, de frică, la pămînt... Un genist neamț s-a dus să scoată focosul uneia dintre ele și l-am văzut un timp ascultînd fierul, cum asculți inima unui copil bolnav. Apoi s-a pus pe meșterit, dar așa, cu grijă, ca un spărgător de case de bani, și nu știu cum a făcut că, nu după multă vreme, s-a întors spre ai lui cu capul bombei în brațe. După citiva pași s-a oprit și s-a pus din nou pe ascultat, ridicînd focosul la ureche. Și deodată s-a auzit un pîrîit, și fierul s-a făcut lumină, iar cînd m-am uitat la neamțul care îl desurubase din bombă l-am văzut lăsîndu-se încet în genunchi, ca pentru rugăciune... Nu mai avea nici mîini, nici cap..."

ÎN CĂUTAREA COMORILOR REGILOR DACI

Chiar cel mai bun istoric literar ar fi pus în încurcătură dacă i s-ar cere să numească operele literaturii universale ce au ca subiect căutarea de comori ascunse în peșteri, printre ruine, sub ape ori în locuri pustii. Ficțiunea a fost mereu alimentată de fapte reale, de descoperirea pe diverse căi și pe diferite meridiane a unor comori. Cele ale regilor daci și-au cîștigat faimă încă din antichitate.

Iată ce ne povestește Dio Cassius : „Cînd a văzut Decebal că scaunul de domnie și toată țara sînt în mîinile dușmanului, că el însuși este în primejdie să fie luat prizonier, își curmă zilele... Fură descoperite și comorile lui Decebal, deși se aflau ascunse sub riul Sargetia, din apropierea capitalei sale. Căci el abătuse riul cu ajutorul unor prizonieri și săpase acolo o groapă. Pusese în ea o mulțime de argint și de aur, precum și alte lucruri foarte prețioase — mai ales dintre cele care suportau umezeala —, așezase peste ele pietre și îngrămădise pămînt, iar după aceea adusese riul din nou în albia lui. Tot cu oamenii aceia Decebal pusese în siguranță, în niște peșteri, nestiute și alte lucruri la fel. După ce făcu toate acestea, îi măcelări, ca să nu dea nimic pe față. Dar Bicilis, un tovarăș al său care cunostea cele întîmplate, fu luat prizonier și dădu în vileag toate astea".

Istoricii moderni s-au întrebat în ce măsură relatarea lui Dio Cassius are la bază fapte reale ori reprezintă pură ficțiune literară. Întrebarea își găsea temei în textul unui alt autor antic, al lui Diodor din Sicilia, care în a sa **Biblioteca istorica**, ce cuprindea istoria lumii pînă la cucerirea Galiei de către Cezar, ne spune același lucru despre Audoleon, rege al Peoniei din nordul Macedoniei, pe valea superioară a Vardarului. În jurul anului 300 î.e.n., regele peonilor, atacat fiind de Lysimach, își ascunde comorile în albia riului Sargentis. Trădătorul se numește acum Zermodigestos. Întîmplarea a făcut ca nici textul lui Dio Cassius (**Istoria romană** scrisă la începutul sec. III e.n.) și nici cel al lui Diodor din Sicilia (sec. I î.e.n.) să nu ajungă pînă la noi, în forma originală, ci în rezumatul lui Xiphilinus (sfîrșitul sec. XI) pentru cel al lui Dio Cassius și într-o prelucrare poetică făcută de Ioannes Tzetzes (sec. XII), pentru opera lui Diodor. Iată motive în plus pentru savante discuții care sînt departe de a se fi încheiat. Cert rămîne faptul că, împăratul Traian a dus la Roma numeroase bogății. Ioannes Lydus, scriitor din secolul al IV-lea e.n., luîndu-se după un pasaj din opera lui Criton, medicul ce l-a însoțit pe Traian, autor al unei cărți azi pierdută, ne spune că prada se cifra la „5 000 000 libre de aur și duble de argint, în afară de paharele și vasele de neprețuită valoare". Au intervenit din nou învățații moderni stabilind că cifrele sînt exagerate, reducîndu-le 1/10. S-a ajuns astfel la 164 000 kg aur și 331 000 kg argint. Alții au mai tăiat un zero și tot mai rămîneau uriașe cantități de metale prețioase. Oricît s-ar fi dus, cu siguranță că n-au putut fi secătuite comorile Daciei.

Urmașii dacilor și ai romanilor, românii ce locuiau în jurul falnicei Sarmizegetusa, ajunși în stare de iobăgie, n-aveau de unde și nici ce scriau autorii antici sau bizantini și nici discuțiile savanților. Asemenea cunostințe puteau avea doar stăpînii lor. Gaspar Heltai, la 1575, va menționa pentru întîia oară ruinele cetății de la Grădiștea de Munte. În schimb, țăranii găseau mereu bani de aur. Știrile erau transmise din gură în gură, în mare taină, pentru a nu ajunge la urechile acelora ce se făcuseră proprietari pe pămînturile lor sau a autorităților de stat. S-au creat astfel legende ce mînau spre dealul Grădiștii, noi și noi obiditi ce-și visau o soartă mai bună. Descoperirile de comori n-au putut fi întotdeauna tăinuite și autoritățile au intervenit. Așa s-a întîmplat în vara anului 1803, cînd au fost interogați sute de țărani dresîndu-se acte ce s-au păstrat. Mărturiile acestora oricît sînt de laconice și strînse în chingile anchetatorilor ce reprezentau fiscul, merită atentie și nădăjduiesc să inspire opere literare de mare valoare, pentru că, după a mea socotință, o merită cu prisosință.

Din vastul dosar, (în parte publicat de prof. S. Jako), iată cîteva file : depoziția preotului din Chitrid, Dumitru Cerbiceanu. În luna august a anului 1785 a venit la el țăranul David Albu care i-a spus că în vremea coasei, în anul trecut, pe cînd lucra la Grădiște, în zori i-a apărut în vis un om înalt, vrednic, îmbrăcat în straie albe care i-a poruncit să urce pînă la paltinul de lîngă eleșteu, de acolo să coboare drept la pîriu și să-i urmeze cursul pînă la locul ce se cheamă Cheia, de acolo, s-o apuce spre miazăzi și din ce va găsi acolo să-și ia cît pofteste dar să nu spună nimănui, căci acelea „nu-s puse acolo spre norocul Neamțului, ci spre cel al Franțuzului și Muscalului". Urmînd vedenia cerească, Albu a urcat la Cheia unde stînca ce-i stătea în față a fost cuprinsă de lumină, de parcă acoperită cu paie cineva i-ar fi dat foc. La această lumină vede crestături în stîncă și urmîndu-le urcă pînă ce în cale îi stă o piatră mare. Acolo descoperă tencuială și urme de muncă omenească. Curățind locul — îi spune Albu popii Cerbiceanu — am scos de sus trei cărămizi și uitîndu-mă de după cărămizi am văzut un mare gol, în mijlocul căruia era o masă rotundă, domnească, de aur, într-o parte rezemat cu coatele de masă, stătea un bărbat iar în fața lui o muiere, amîndoi de aur. În spatele muierii era o mare grămadă de galbeni iar după aceea o grămadă și mai mare de bani de argint. Banii de argint erau cît palma.

David Albu îi ceru sfat popii pentru că locul e foarte strîmt și un om nu poate pătrunde. Acesta i-a promis că după ce va face o slujbă la Sîntă-Mărie, ce tocmai se apropia, pentru a izbîndi, îl va însoți în munte. Albu și-a exprimat dorința ca drept recompensă pentru comorile pe care le vor preda vistieriei regești ar fi bine să rugăm pe Majestatea Sa ca satele Chitid, Ocolișul Mic și Boșorod să nu mai slujească stăpînului pămîntului. Dar, n-au ajuns să mai meargă la Grădiște pentru că, în aceeași zi, David Albu a murit subit ; n-a respectat porunca „duhului" și trădase secretul, fără să mai poate arăta preotului locul comorii.

Să nu uităm că ne găsim în anul marii răscoale țărănești ce-l avea în frunte pe Horea, Cloșca și Crișan. Visul lui Albu, ca și al răsculaților din 1784 era de a scăpa din iobăgie și să nu mai slujească nemeșilor.

Dar, să urmărim faptele așa cum reies ele din dosarul păstrat la Arhivele Statului din Budapesta. Abia după doi ani, în 1787 popa Cerbiceanu va căuta comoara fără s-o găsească.

„Burebista" — sculptură de Ernest Kovacs

În schimb se găseau monede,putine la număr, pînă cînd la începutul anului 1803 se răspîndi vestea că Arimie Popa din Ocolișul Mic ar fi găsit o comoară. Ancheta a stabilit că la începutul lunii septembrie a anului 1802, doi flăcăiași : Ilisie Popa, fiul lui Arimie, de 15 ani și feciorul popii din Vîlcelele Bune, pe nume Popa Gheorghe ,de 13 ani, păsteau porcii pe dealul Aninesului. Pe o pantă, cel mai mare s-a aplecat să-și lege opincile și a găsit o monedă de aur pe care de bună seamă o scoseseră porcii rimînd după rădăcini. Copiii s-au speriat de duhurile rele ce păzesc banii pierduți și au fugit la stînă. Arimie Popa va aștepta aproape o lună, pînă după Sfîntu Mihai (29 septembrie), cînd se răresc oamenii pe munte. Atunci, lîngă fagul arătat de Ilisie, scormonind cu un băt a găsit 264 de monede mari de aur ale lui Lysimach. Înaintea înghețului s-a mai dus o dată și a mai scos tot cam atîtea, iar la sfîrșitul iernii, în două rînduri, a mai găsit circa 100 de monede. Banii nu erau într-un vas, ci risipiți prin iarbă și printre rădăcini, în afară de o sută care erau într-o grămadă. Anchetatorul notează însă că monedele n-au fost găsite toate în locul indicat de Arimie Popa și că au fost cu mult mai multe, pe care le-a vîndut în Muntenia, prin intermediul fratelui său, preot în Ludești, așa cum se practica din timpuri vechi.

Arimie Popa a fost denuntat procurorului de la Hunedoara încă din februarie. De frică, în ziua de 12 martie, el a vărsat monetăriei 280 de galbeni. Norocul lui Arimie Popa i-a determinat pe ocoliseni să urce tot mai mulți pe Dealul Aninesului ori pe Ceata și pe procuror să înceapă ancheta în zilele de 15—17 iunie. Numai că, tocmai nelinistea autorităților l-a îndemnat și pe Gheorghe Popa, preot în Vîlcelele Bune, tatăl copilului ce participase la descoperirea primei monede, să pornească împreună cu ortacii săi în căutare de comori pe dealul Grădiștii. Negăsind nimic sub ruine, au urcat pe cărarea ce duce spre Godeanu și deasupra unui izvor au găsit 450 de monede de aur cu numele regelui dac Koson (un koson cîntărește în jur de 10 gr.). În săptămîna următoare, numărul echipei spori. Acum vor găsi doar 35 de monede între rădăcinile unui fag. Secretul n-a fost păstrat decît scurtă vreme. Unii beți, la cîrciumă, s-au lăudat cu comorile găsite de ei la Grădiște. Zvonul s-a răspîndit ca fulgerul și din scaunul Orăștiei ori din Țara Hațegului grupuri de oameni cu topoare, sape și lopeți se îndreptau spre Grădiștea atrăgînd și pe cei ce lucrau la cîmp. În două săptămîni scormoneau ruinele de pe dealul Grădiștii „o mulțime mai mare poate decît sase sate laolaltă și toți căutau bani" Mulți au găsit atunci un ban, doi, pe care îi vindeau negutătorilor armeni, greci și alti oameni — se spune în document — aproape pe gratis.

Cu ocazia anchetei de la Ocolișu Mic, procurorul de la Hunedoara interzisese căutarea de comori. Dispoziția a fost departe de a fi respectată, ba dimpotrivă, determinase un aflux necunoscut pînă atunci. Paul Török (așa îl chema pe procuror) va vizita el însuși, între 29 iunie și 2 iulie, ruinele de la Grădiștea. Am amintit acest fapt pentru că s-a întîmplat ca el să găsească, printre ruine „o bucată de cărămidă" pe care, cu litere latine, scrise invers, se putea citi : PER SCORILO. Au trecut 151 de ani și tot în luna iulie a anului 1954 mi-a fost dat să trăiesc una dintre cele mai mari bucurii ale vietii mele. Într-o locuință de pe dealul Grădiștii, în apropiere de tău, am găsit vasul, devenit la scurtă vreme celebru, pe care era ștampilat de patru ori textul : DECEBALUS PER SCORILO. Tinăr, la început de drum, cît entuziasm, cîte emoții, cîte vise! La una dintre ștampile lipsea cea de a doua parte. De unde să fi știut atunci că ea se găsise în anul 1803. Era un vas dacic, dintr-o așezare dacică, cea mai importantă cunoscută pînă acum, și nu un oras roman cum credea procurorul hunedorean la începutul secolului al XIX-lea. Ceea ce găsise el nu era o bucată de cărămidă, ci un fragment dintr-un mare vas de cult, ce poate fi văzut astăzi la Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România.

Vizita lui Török la Grădiștea a avut urmări imediate. Tezaurariatul a dispus la 7 iulie plecarea unei echipe de zece muncitori condusi de un maistru, care la 21 iulie au și început lucrul, urmînd ca din două în două săptămîni să se întocmească un raport cu privire la descoperirile făcute. Din aceste rapoarte se poate stabili cu oarecare aproximație unde făcuseră gropi metalurgistii aduși de la Sibișel. Peste tot erau „depozite metalurgice" și „cuptoare de topit minereu". Se propunea efectuarea unor gropi încrucisate și se mentionau cioburi, coloane, stîlpi, pietre frumos cioplite etc. **Cîte monumente de deosebită valoare n-au fost distruse atunci!** La începutul lunii septembrie, trei lucrători de la Sibișel au găsit cîteva monede de aur ale lui Lysimach, ceea ce a determinat camera aulică de la Viena să dispună Tezaurariatului Transilvaniei reluarea săpăturilor de îndată ce se va dezmărăvara. Se sconta pe descoperirea unei mari rezerve de aur, convinsi fiind că s-a dat poate peste o monetărie străveche, aveau doar la îndemînă rapoartele întocmite de maistrul metalurgist de la Sibișel ce conducea lucrările.

Toamna tîrziu și la sfîrșitul iernii, țăranii, înfruntînd ploi, zăpadă, înghet, zeci ori noaptea, și-au continuat căutările pe dealul Grădiștii, vroind s-o ia înaintea autorităților care îi frustrau de ce le aparținea. Stupefacția la Sibiu a atins cota maximă în seara zilei de 30 aprilie 1804, cînd de la Hunedoara era adus la Tezaurariat un săculet ce continea, nici mai mult nici mai puțin decît 987 de kosoni de aur găsiți la Grădiște în ziua de 24 martie. Descoperirea o făcuse o echipă de cărbunari de la Sibișel și n-a fost predată întreaga cantitate de monede. Nu mai era legendă, nu era închipuirea țăranilor români ce se revendicau stăpîni ai comorilor de la Grădiște, erau aproape 10 kg aur de cea mai bună calitate. În mare grabă se dau ordine, se constituie o echipă de 14 lucrători cu un intendent de mină destoinic în frunte. Echipa oficială a căutătorilor de comori era gata în ziua de 5 mai să-și înceapă lucrul. Pentru deplină siguranță și pentru a-i ține departe pe țărani, la începutul lunii iunie sînt trimiși 33 de soldați sub comanda unui ofiter. Ruinele erau supuse la cea de-a doua campanie de distrugere ordonată de autorități în nădejdea recuperării de noi comori.

Din documentele păstrate reiese că în cea de a doua campanie săpăturile au durat, fără întrerupere, pînă la 27 octombrie. Din două în două săptămîni se trimiteau rapoarte în care se menționau descoperirile făcute. În nici unul nu se mai vorbeste de găsirea vreunei comori. Ele sînt însă extrem de interesante din punct de vedere științific. Camera aulică de la Viena se arată nemulțumită de rezultatele obtinute, considerînd săpăturile de la Grădiștea drept „o risipă de bani inutilă" si la 11 ianuarie 1805 dispune încetarea săpăturilor din partea fiscului. Căutarea urma să se facă de căutători particulari, cărora să li se elibereze autorizatii de săpături. Aici se încheie căutarea oficială de comori pe dealul Grădiștii.

Dacă ar fi să luăm în considerare numai cele 2 794 de monede de aur cîte sînt mentionate în documente ca intrate în posesia fiscului cu ocazia diverselor descoperiri, făcute pe dealul Grădiștii, la care trebuie adăugate mult mai multe găsite de țăranii ce locuiau în satele din jur, va trebui să ajungem la încheierea că și după cele două războaie dacice, printre ruine, mai rămîneseră destule comori, deoarece numai monedele de aur despre care se stie că au fost găsite la Grădiște și împrejurimi se numără cu miile. Cine știe cîte alte comori se mai păstrează încă în pămînt și așteaptă să fie descoperite.

Este neîndoielnic că uriașe bogății au fost duse la Roma de împăratul Traian, chiar dacă cifrele nu mai pot fi astăzi precizate. Comorile regilor daci au fost o realitate ce justifică cu prisosință faima de care s-au bucurat și se mai bucură încă.

Ion Horațiu Crișan

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XXI)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Vama morții

Primul grup de bombardiere reperat de Luftwaffe a fost tocmai cel condus de John Riley Kane. Vînătoarea germană continua să se învîrtă în spațiul aerian din jurul „inexpugnabilei fortărețe" — roiuri de I.A.R.-uri, de Messerschmitt-uri, de Junker-uri și Heinkel-uri — dar piloților ieșiți în întîmpinarea bombardierelor americane li se părea că asistă la cel mai absurd spectacol aviatic din cîte își putuseră imagina vreodată. Patru dintre cele șapte mari rafinării ale Ploieștiului erau în flăcări, iar în cea de a cincea — „Creditul Minier-Brazi") — începeau să explodeze bombele aruncate de formația a doua a Bilelor zburătoare condusă de locotenent-colonelul James T. Posey. Dar de unde se aruncau bombele ? De sus, din stratosferă, ori focul venea de sub pămînt, declanșat de cine știe ce armă secretă ? Căci, de la înălțimea vînătorilor, bombardierele încă nu se vedeau. Acestea se aflau în mijlocul iadului, în foc, și nu deasupra lui.

Un obuz tras din trenul morții lovise bombardierul „Talagong", condus de Arens, care zbura în dreapta lui Kane, ucigîndu-l pe radiotelegrafistul Paul Eshelman. Un altul lovise în „sera" bombardierului din stînga lui Kane, „Hadley's Harem", distrugîndu-i cabina de plexiglas și ucigîndu-l pe Leon Storms, omul care avea misiunea să lanseze bombele cărate de la Benghazi pînă la marginea Ploieștiului. Gilbert B. Hadley și copilotul său, James R. Lindsey, după ce au primit încă o lovitură, au reușit totuși să-și redreseze aparatul și să-și continue zborul în formație. „Haremul" avea să-și execute misiunea. Dar, la întoarcere, deasupra Mării Marmara avionul a capotat. Încercînd o amerizare disperată, Hadley și Lindsey s-au dus la fund cu epava Liberatorului lor și cu cadavrul lui Storms, salvîndu-le însă viața camarazilor lor — șase la număr.

De pe aeroportul-școală de la Strejnic, zece Messerschmitt-uri din „Escadrila galbenă" condusă de vînătorul german Manfred Spenner, au decolat aproape simultan ieșindu-i lui Kane în față. Trenul morții rămăsese în urmă cu locomotiva ciuruită, suflîndu-și vaporii prin zecile de găuri făcute de mitralierele americane dar, printr-un joc al hazardului, deoarece numai întîmplător „Escadrila galbenă" a dat peste „Pyramideri" — Grupul 98 era obligat să înfrunte Mess-urile lui Spenner pe ultimul minut dinaintea atingerii obiectivului. Un motor al lui „Hail Columbia" a fost atins și Kane i-a pus elicea în „drapel". Prin radio s-a auzit o voce în germană: „Killer Kane ist mit Sich?" La care răspunsul a venit prompt : „Jawohl, Fritz, I am !" Escadrila galbenă n-a putut însă trece la activul ei decît un Liberator, pe care l-au revendicat ulterior și cei de la Flak. Era vorba de aparatul lui Taylor care, deși lovit mortal, a ajuns deasupra obiectivului și și-a vărsat bombele peste „Astra".

După cum relatează Sweetman, în apropierea obiectivului, bombardierul condus de Samuel R. Neeley a atins cu aripa dreaptă cablul unui balon captiv pe care nu l-a putut rupe. Ploieștenii din cartierul Mimiu au urmărit Liberatorul prins ca o gigantică muscă în pînza unui păianjen. Avionul a început să tragă după el cablul care rezista obligînd bombardierul de 30 de tone să urce pe el, atras ca de un magnet de balonul umplut cu gaz inflamabil. Mătăhăloasa balenă argintie de pe cer se apropia vertiginos, trasă la rîndul ei spre pămînt de avionul care îi agățase cablul. O bombă-contact prinsă de cablu a explodat la o sută de metri sub balon smulgîndu-i bombardierului aripa ghinionistă. Avionul s-a prăbușit, în vreme ce balonul eliberat s-a pierdut în înălțimi.

Lui Kane îi mai rămăseseră 39 de „Pyramideri". Și ploaia de bombe s-a deslănțuit asupra rafinăriei incendiată deja de raidul lui Ramsey Potts. Aproximativ 160 de bombe au fost semănate în incinta „Astrei Române",

Continuare în pag. a 7-a

REVISTA STRĂINĂ

● **CĂRȚI ROMÂNEȘTI** aparținînd unor autori reprezentativi ai culturii noastre au fost oferite Institutului național pentru învățămîntul tehnic din Abidjan, capitala Republicii Coasta de Fildeș. Acest nou semn al fructuoasei colaborări româno-ivoriene are o semnificație aparte datorită mai cu seamă faptului că acest set de cărți cuprinde în primul rînd opere ale președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, precum și volume privind problemele făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în România, ca și politica de pace și prietenie promovată de țara noastră.

● **CENTENAR ARGHEZI.** La editura „Mlada Fronta" din Praga a fost tipărit volumul de „Inscripții" de Tudor Arghezi, care adună o parte din cele mai cunoscute poeme ale marelui scriitor român, de la a cărui naștere s-au împlinit 100 de ani ● La editura „Dnipro" din Kiev a văzut lumina tiparului volumul „Poezii" de Tudor Arghezi, care cuprinde stihuri publicate în primele patru volume din seria „Scrieri", precum și poezii scrise în ultimii ani de viață ai poetului. Antologia alcătuită de Stanislav Semcinski, care semnează și prefața, cuprinde traduceri realizate de poetul Mihailo Tkaci precum și de Victor Baranov, Gheorghi Ciuperca, Natalia și Valeri Grițai, Mihailo Litvinet, Sofia Pavlo Movcean, Dmitro Pavliciko, Stanislav Semcinski, Tamara Severniuk.

● **ZIARUL** „Dnevnik" din Novi Sad (R.S.F. Iugoslavia) publică în numărul din 22 ianuarie 1981 la rubrica „Povestirea antologată de Dnevnik", proza fantastică „Noaptea în Pădurile Norio" de Dumitru M. Ion. Traducerea în sîrbo-croată aparține Milenei Turika.

● **CUNOSCUTA** Casă editorială din Atena „Kostas Kapopoulos", în cadrul bibliotecii „Literatura mondială a Rezistenței" a publicat recent romanul **Focul Negru** al scriitorului român Aurel Mihale, care constituie de fapt prima parte a trilogiei **Focurile,** operă închinată luptei dîrze dusă de poporul român sub conducerea comuniștilor împotriva hitlerismului, ridicării maselor largi populare la revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944. De menționat faptul că romanul prozatorului român apare alături de unele dintre cele mai prestigioase scrieri literare care au ca temă și izvor de inspirație mișcarea de rezistență a popoarelor contra nazismului (**Jurnalul** Annei Frank, **Liniștea mării** de Verkors, **Oameni cu conștiința curată** de P. Versigora, **Ostatecii** de Stefan Heim).

Traducerea în limba greacă a romanului **Focul Negru** a lui Aurel Mihale, de o reală valoare artistică, aparține cunoscutului publicist Victor Atanasiadis.

● **DUPĂ CE,** în 1980, expoziția de sculptură Vasile Năstăsescu, deschisă în orașul Rentlingen (R.F.G.) s-a bucurat de bune aprecieri, la începutul acestui an, artistul român a fost invitat să-și expună lucrările la Galerie des beaux-arts din Köln. Piesele realizate în material definitiv — bronz, piatră, lemn — au fost remarcate de public și de presa de specialitate atît pentru încărcătura simbolică și forța expresiei, cît și pentru echilibrul formelor și finisajul lor.

● **POETUL ODYSSEAS ELYTIS** a oferit Muzeului BENAKI din Atena medalia de aur și diploma Premiului Nobel pentru literatură pe anul 1979 împreună cu alte distincții ce i-au fost conferite în Grecia și peste hotare. Documentele acestea prețioase privind viața spirituală grecească completează o colecție întreagă a muzeului cuprinzînd obiecte ale lui Solomos, Kavafis, Palamas, Sikelianos, Kariotakis, Seferis. În curînd ele vor fi expuse publicului vizitator.

● **CLAES OLDENBURG,** una din personalitățile curentului pop în arta americană contemporană, a primit „Premiul Wilhelm Lehmbruck" decernat de municipalitatea orașului Duisburg. Cele 20 000 de mărci care constituie fondul premiului, recompensează o dată la cinci ani un artist contemporan de reputație internațională. Din 1964, de la instaurarea lui, premiul a mai fost acordat plasticienilor Eduardo Chillire, Norbert Kricke și Jean Tinguely.

● **LA SFÎRȘITUL** anului trecut s-au împlinit 160 de ani de la nașterea fondatorului teatrului bulgar Sava Dobroplodni, figură luminoasă a renașterii bulgare, învățător și cărturar vestit, mare activist pe tărîm cultural și social. Prima piesă pusă în scenă de Sava Dobroplodni a fost o adaptare după o comedie de moravuri și s-a jucat pe scena școlii din Sumen. Interesul omului de cultură față de teatru nu s-a epuizat odată cu prezentarea primului spectacol bulgăresc, ci a continuat de-a lungul unei întregi vieți pusă în slujba renașterii. Acest fapt este subliniat de piesele sale, scrise și după eliberarea Bulgariei de sub dominația otomană : „Cei trei caporali", „Copistul", „Credință și dragoste" și altele. Prin activitatea sa culturală de peste o jumătate de secol, Sava Dobroplodni a creat o adevărată școală, talentații săi discipoli continuînd opera de renaștere spirituală a poporului bulgar.

● **O PÎNZĂ** a lui Raphael, datată 1523, fusese adusă în Scoția, în secolul trecut, de Hugh Munro of Novar. După moartea acestuia, survenită în 1892, tabloul a dispărut. Reapărînd în 1978, pictura a fost restaurată și în final vîndută de către noul proprietar Galeriei Naționale din Edinburgh pentru suma de 300 000 de lire sterline. Cercetări atente au dovedit că tabloul nu i-ar aparține lui Raphael, ci ar fi opera unuia dintre cei mai talentați elevi ai acestuia, Giulio Romano (1499—1546), fiind, de fapt o variantă a celebrei pînze „Madona cu trandafirul", care este expusă la Muzeul Prado din Madrid.

● **ÎN SCOPUL** cunoașterii mai temeinice a vieții, operei și activității lui Charles de Gaulle, mai multe edituri franceze au publicat o serie întreagă de cărți bine primite de public. Astfel, **Plon** a tipărit lucrarea „Lettres, notes et carnets", în două volume, cuprinzînd scrisori de familie și oficiale, telegrame personale și guvernamentale, povestiri și manuscrise literare necunoscute, care reușesc să dea un uimitor portret al marelui om de stat. Pornind din Colegiul din Belgia, apoi elev pregătindu-se pentru școala militară de la Saint-Cyr, locotenent în armata franceză, rănit la Verdun, teoretician de avant-gardă apoi colonel, comandînd ultima divizie de blindate în 1940, Charles de Gaulle își notează cu lux de amănunte o seamă de întîmplări — însemnări care stau la baza acestei lucrări. Sub egida aceleiași edituri a apărut și volumul „Yvonne de Gaille, ma soeur" de Jacques Vendroux, iar în editura **Denoël** Gerard Caillet semnează volumul „De Gaulle".

CARNET AFRICAN

MAKONDE (III)

Cît de convinși sînt makonzii de o asemenea idee îți dai și mai bine seama văzînd un meșter la lucru, urmărindu-i mișcările, gesturile, truda prin care dă formă și sens lemnului. Am vizitat la Dar es Salaam unul din atelierele de artă populară de pe Bugawayo-Road și am întîrziat ceva mai mult în preajma unui sculptor makonde. Nu era pentru prima oară cînd, fiind în Africa, asistam la „nașterea" unei măști sau a unei statuete, dar, ca niciodată, m-a impresionat iscusința cu care mînuia dalta și, mai ales, atenția, precauția cu care înconjura, copleșea pur și simplu bucata aceea de abanos. Părea că ține în mîini nu un lemn, ci o ființă, un copil... Dacă de pildă dalta pătrundea prea adînc, atingînd miezul negru al lemnului, adică abanosul propriu-zis, se oprea brusc din lucru, curăța în grabă locul și punea degetul ca și cum ar fi vrut să protejeze rana unui om... Desigur, o statuetă de abanos „ciupită", cu găuri își pierde din frumusete și valoare. Chiar dacă i se dă un lustru și suprafata devine uniformă, fină, cu timpul, tăieturile reapar. De unde interesul, preocuparea sculptorilor populari de a lucra, dacă se poate, fără greșeală, fără retușuri. Dar nu atît acest interes, nu atît această preocupare profesională se desprindea din gestul grăbit al meșterului ci cu totul altceva : o grijă, o gingășie de doică, de părinte. Și nu cred că greșesc prea mult, dacă afirm că, într-o anumită măsură, precauția meșterului makonde, grija acestuia de a nu „schilodi" lemnul, reprezintă ecoul contemporan al îndepărtatei legende, permanența convingerii că în orice statuetă palpită o picătură de viață.

Desigur această „transfigurare", această totală „integrare" a artistului în actul de creație — pentru că, deși sună pretentios, în ultimă instanță, cam despre așa ceva este vorba — nu sînt trăsături numai ale meșterilor makonde. La ei însă mi s-au părut mai evidente, mai profunde. Altfel le întîlnești, în proporții diferite, și la artiștii altor etnii africane. Regăsești la meșterii dogon (Mali), la creatorii de măști din Coasta de Fildeș (baule), la cei din Ghana (așanti) sau Zambia (tonga) — aceeași dăruire, același interes pentru munca pe care o fac și obiectul pe care-l creează. Și nici în cazul acestor etnii sau al altora nu lipsesc legendele, miturile care „dezvăluie" originea artei, izvorul forței creatoare a artistului. Dincolo însă de aceste legende, dincolo de aceste frumoase povesti, există motive destul de pămîntene, cauze reale care explică totala contopire a creatorului popular cu munca sa, pasiunea și perseverența acestuia. Unul din aceste motive îl constituie, de pildă, faptul că plastica negro-africană s-a născut și s-a dezvoltat folosind o tehnică rudimentară. Artiștii populari au transformat în obiecte de uz casnic, de cult sau de podoabă — nici unul din acestea lipsite de calități artistice — lemnul, fildeșul, coaja de copac, frunza de bananier etc. Această transformare s-a realizat însă cu mijloace deosebit de simple. Uneltele pe care le-am văzut la meșterul de pe Bugawayo Road (cuțite, dălți, bricege, securi) au reprezentat și reprezintă și în prezent, întregul „arsenal" tehnic al sculptorilor africani. Sărăcia mijloacelor și, în special, caracterul lor puțin adecvat confectionării unor obiecte din care grija pentru detaliu, nu trebuia să lipsească, artistul african le-a compensat prin talent și fantezie, printr-un efort continuu și perseverent, printr-o muncă și o dăruire fără margini.

Apoi — și aceasta reprezintă o altă cauză — în societatea tradițională africană arta, neavînd un statut de sine stătător, era considerată o ocupație economică deosebit de importantă și cu profunde implicații sociale. Artele, în sensul tradițional african, reflectînd fiecare, în mod specific, ordinea lumii, reprezentînd o sumă de cunoștințe asupra ei, aveau menirea, pe de o parte, de a mentine „legătura" comunității cu universul înconjurător iar pe de alta, de a educa membrii acesteia. De aici conștiința artistului că lui îi revine o misiune deosebită și deci trebuie să fie la înălțimea acesteia, să și-o îndeplinească întru totul și cît mai bine ; de aici atenția si stima cu care comunitatea îl înconjura pe creator, ajutorul, inclusiv economic, pe care i-l acorda pentru ca el să-și poată exercita funcția.

Se mai regăsesc aceste vechi tradiții, vechi obiceiuri în Africa zilelor noastre ?

Într-o anumită măsură da. Și cînd dăm acest răspuns avem în vedere cele spuse mai sus, respectiv pasiunea cu care artiștii populari africani execută și astăzi numeroase măști și statui, mărunte, dar atrăgătoare, obiecte de uz casnic și

Constantin Carbarău

Continuare în pag. a 7-a

SPORT

Gînduri cîrpite cu iarbă fragedă

Se duce iarna. I-am făcut farmece, am deocheat-o și i-am pus busuioc în ceașcă. Înclinația lui februarie spre bravadă ne-a așezat cu mîna pe pumnal. Vrem pasul lunii martie, ghiocei parfumați de țigănci, vrem ful de ași în mînă (și doi birlici ascunși în mînecă) și mai ales vrem jocul restanță între Jiul și Baia-Mare, probabil singurul meci cinstit din Europa centrală, dat fiind că ambele combatante se află vîrîte în aceeași cofă. O cenzură a sentimentului de prietenie mă obligă să cer ca acest meci să fie televizat ca să vedem ce n-am văzut de multă vreme și poate nu vom mai vedea cinci campionate la rînd : cinstea zburdînd pe un teren de fotbal și lacrimele noastre că trăim asemenea miracol de-andoaselea.

Mișună prin lume vestea că Andrei Rădulescu, noul președinte al federației — om de caracter și de oțel — nu va îngădui echipelor de comando (citiți : arbitri) să măsluiască micul și mizerul nostru adevăr. La atîta fotbal mic te-apucă năbădăile cînd îl mai vezi și încăput pe mîna unui Ispas din Constanța, căruia comisia care judecă pungășiile arbitrilor i-a dat doar două luni de suspendare pentru hoția fără de istorie din meciul Steaua — Universitatea Cluj-Napoca. E adevărat că toți sîntem supuși greșelii, dar Ispas ăsta merită cel puțin să fie mușcat de obraji, împuns în ceafă și trimis pe cărări care se zăpăcesc în stuf spre Chilia Veche și Periprava. În el zace un neîntrecut secerător de stuf. Esența ființei umane stă mereu în cumpănă, numai a lui Ispas, cel de la malul mării, stă dreaptă ca bufnița-mpăiată. El știe că un val te duce, un altul te răscumpără și că manglind de la cei mici rămîi un om coerent, capabil să sublinieze cu lingura în oala de lapte ideea că cel ce ține sub mînă ugerul vacii e stăpîn și peste iarba cîmpului. Fluier ascuns în scufița de noapte a călăului saltă și clocotește desculț peste lespedea de marmură neagră a lui Florică Florescu, vin timpuri de aur și de paliac, noi pe noi cei din tribună ne paște argintul, vipla sau tinicheaua.

Cînd se anunță firul ierbii, aținem focul cu surcele de azur și-ntîrziem visînd în poala căderilor de apă. Luna martie ne aruncă în spirala mirării plini de vuiet și de vifore înjunghiate c-un pahar de căpșunică. O așteptăm călare pe luntri pișcate de nufăr, timizi, nervoși, plini de candoare și cu buzunările doldora de boboci de molie.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIV
9
(983)
Sîmbătă
28 februarie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ȚĂRANII

REFLEX

Pînă acum, cei ce dețin locul central, de primă mărime, extrem de fin și nuanțat — ca însuși sufletul lor — în întreaga noastră literatură, cei ce dețin o milenară experiență istorică de fapt, suflul însuși, vulcanic, al acesteia și împăcarea, echilibrul în natură, limbajul cu atîtea meandre și reliefuri cosmice, pline de suplețe, ale acesteia, ca o geologie de spirit în care îi descoperim și îi vom redescoperi cît veacul, mereu — țăranii.

Țăranii — o talpă a cerului și a mersului sigur, pe jos, prin toate viltorile și prin toate dezamăgirile și toate arcurile de triumf ale istoriei, păstrători de cuvînt și frumusețe, păstrători și apărători de țară mai ales, purtători de destin. Țăranii care au știut și știu totul și care, mai înainte de-a citi și a scrie, au învățat lumea cum să privească și să asculte, cum să cînte, să picteze și să înțeleagă, alcătuind, ca o străfulgerare prin veacuri, și primul cod estetic al existenței, și primul ei cod moral. Prin țărani existențialismul se duce cu secole și secole în urmă, atingînd și credință și exercițiu de muncă, și putere de jertfă și aventură și cuvînt. Nu numai din revoltă sau din voință fierbinte de împlinire, ci și dintr-o lege și-o dialectică a existenței însesi, ei și-au produs și marele aliat de mai tîrziu — muncitorimea — formînd laolaltă și pentru totdeauna o familie de luptă, revoluționară a țării, chiar dacă de multe ori au trebuit să-și treacă dramatic și peste ființă și peste obiceiuri și peste propriul lor grad de rudenie cu ei înșiși și cu toți ceilalți, cu toate înțelegerile sau neînțelegerile din jur. Și care, în sfîrșit, pot privi azi fața pămîntului cu aceeași lumină cu care ar putea privi și privesc la față un om. S-au schimbat în înfățișare, în comportament, s-au schimbat în fizionomia muncii, a gîndirii și creației, a așezării și-a așezărilor lor, cît se vor fi schimbat și se vor schimba și în suflet nu încape poate în nici o evidență, în nici un tratat. Decît poate la modul cum ei înșiși se concep, și societatea însăși înregistrează aceasta, cu o înțelegere și mai adîncă și mai clară a prezentului și viitorului, trăind la modul său dialectic, revoluționar criteriile și exigențele propriei sale evoluții, în toate articulațiile și trăsăturile sale.

De altfel, ființa țăranului ne traversează. În toate orașele și în toată industria noastră este și o emblemă a muncii de țăran. Revoluția agrară, în accepțiunea ei teoretică și practică fundamentată de secretarul general al partidului la recentul forum al țărănimii, conferă acestei largi categorii sociale o actualitate de fond, permanentă, cu implicații și răspunderi care țin de întreaga societate. Este un mare demers care, în motivarea sa politică și socială, va fi în măsură să întregească termenii înșiși ai acelei noi calități despre care vorbim și ale căror temeiuri, ale cărei pîrghii le deținem, ca o nouă operă, ca o nouă creație, în varianta unei noi munci, și țăranii.

A. I. Zăinescu

Gheorghe Ionescu : „Peisaj"

FRAȚII SAU FIII DUMNEAVOASTRĂ

Ion Lăncrănjan

Îngăduiți-mi să aduc în această importantă adunare, alcătuită în cea mai mare parte din țărani, alcătuită, de fapt, numai din țărani, fiindcă noi toți am fost și sîntem țărani, idee asupra căreia voi reveni — îngăduiți-mi, așadar, să aduc un cuvînt de laudă puterii pămîntului din România de ieri, din România de azi și de mîine, țară pe care am iubit-o și o iubesc fără nici o reținere, mai mult și mai puternic decît îmi iubesc viața, ca și dumneavoastră, dealtfel. Înțeleg prin puterea pămîntului capacitatea aceea a lui, aproape miraculoasă, de a rodi, de a da omului pîine și poame, de a-l ajuta să trăiască, în măsura în care el însuși — omul care a lucrat pămîntul — e darnic cu el, darnic prin iubire, darnic prin muncă. Lauda mea se adresează deci omului, țăranului de ieri și de azi, țăranului dintotdeauna, celui care a ținut țara pe umerii lui, celui care a înflorit prin munca lui pămîntul acestei țări, celui care a fost stîlp și întemeietor de țară. Lauda mea îl are în vedere pe părintele și strămoșul nostru, al tuturor, care a contribuit din plin la nașterea și afirmarea în lume a poporului român, la plămădirea limbii românești, pe care a înmlădiat-o și a îmbogățit-o în fel și chip de-a lungul sutelor de ani, lăsînd-o deschisă, totodată, celor mai neașteptate scăpărări, celor mai vii și mai tulburătoare dezghiocări de înțelesuri, învățînd-o să plîngă, punînd-o să și rîdă, cînd era de rîs, cununînd-o cu tunetul blestemului, înfrățind-o cu lumina curată a zorilor, legînd-o în chip firesc de pămîntul de care el însuși era legat, cu care era frate, pe care îl muncea de dimineață pînă seara, de primăvara pînă toamna.

Problema care se pune pentru noi, cei de azi, pentru scriitor, dar și pentru activistul de partid, pentru tractorist, dar și pentru inginerul agronom, pentru toți cei ce ne aflăm acum în această sală — și nu numai pentru noi — e ce și cît am păstrat din felul de a fi al strămoșului nostru. Nu e vorba, bineînțeles, să ne întoarnăm la carul cu boi, la plug și la rotile. Nici n-am putea, dealtfel, să ne întoarnăm, chiar dacă am vrea. Important e însă să chibzuim mai mult asupra oricărei măsuri care se referă la acest domeniu complex și gingaș. Să avem grijă însă să nu distrugem prin modernizare ceea ce e tradiție și specific într-un loc sau altul, ceea ce s-a făurit în sute de ani, cu trudă și cu suferință de multe ori. Să aplicăm legea sistematizării satelor, să nu transformăm însă această lege în măciucă pentru ceea ce a fost și este bun și frumos într-un loc sau altul și justificat din punct de vedere economic.

Se înțelege de la sine că literaturii îi revine în acest proces amplu de reevaluare a trecutului și de sprijinire a prezentului îndatoriri multe și mari. Aș dori să vă spun, în spiritul discuțiilor din această sală, că literatura de azi, din România socialistă, s-a achitat cu cinste și cu spirit de răspundere de aceste îndatoriri, fiind alături de popor prin tot ce a avut și are mai bun. Mulți dintre scriitorii de azi ai țării sînt frații sau fiii dumneavoastră, fiind copii de țărani și de muncitori care n-ar fi ajuns niciodată ce sînt dacă în România nu s-ar fi făurit ceea ce se făurește, o nouă orînduire, o viață nouă. Literatura noastră a demonstrat, prin cărți, nu prin făgăduieli, că actualitatea socialistă, realitățile de azi ale țării sînt izvor nesecat de inspirație, aceasta fiind, după socotința mea, cea mai de seamă izbîndă a ei, adică a noastră. Scriitorii, cei mai buni dintre ei, au infirmat prin fapte de necontestat prorocirile mercenarilor de la Europa liberă și ale altora, arătîndu-le totodată oamenilor de bine de aici și din afară, pentru că noi am scris și scriem pentru oamenii de bine, nu pentru nemernici, că potențele creatoare ale poporului român sînt inepuizabile. Există, bineînțeles, și în domeniul literaturii deficiențe și greșeli, mai mult în viața literară de fapt, decît în literatură. Nu voi intra însă în amănunte, mai ales că m-am referit la aceste probleme cu alte prilejuri, în cadrul unor dezbateri din cadrul obștii. Voi aborda problema, dimpotrivă, dintr-un punct de vedere mai general. Poate că chiar parabolic, comparînd Uniunea scriitorilor cu o cooperativă agricolă de producție care nu merge prea bine, a cărei activitate poate și trebuie să sufere, în orice caz, îmbunătățiri substanțiale. Sînt, desigur, multe probleme și în acest domeniu care ar necesita o cercetare mai amănunțită, n-am ieșit însă la această tribună pentru a mă jelui, am ieșit, din contră, pentru a vă spune că literatura de astăzi din România stă cu fața către bucuriile și durerile

Continuare în pag. a 7-a

țara de mîine

Fără îndoială, trăim un eveniment bogat în semnificații, ne aflăm în fața unui vast plan, centrat pe remarcabila cuvîntare a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în care e angajată nu numai țărănimea, nu numai omul locuitor în mediul rural, ci, practic, întreaga țară. Cred, înainte de toate, că a vedea lucrurile în acest fel complex, cum o face secretarul general al partidului, înseamnă a le privi de pe pozițiile unui patriotism profund, de la înțelegerea că problema țărănească este a țării, a României de azi, nu numai sub aspect economic, deși accentele puse pe eficiență în agricultură, pe lichidarea decalajelor, pe nevoia unui impuls care să rezolve datoriile de a asigura belșugul de produse agricole, au un caracter imediat, dar și sub unul etic, moral, de configurație profesională, adresat generațiilor viitoare. Se prefigurează aici o operă socială, și secretarul general al partidului o numește, foarte emoționant și de neuitat, **noua revoluție agrară în România**, o operă care implică firesc literatura, scriitorul. Îndemnul adresat în cuvîntare scriitorilor de a reda „munca și eforturile oamenilor muncii din agricultură pentru asigurarea piinii poporului" sînt generoase îndemnuri adresate literaturii din această viață complexă, plină de întrebări, încercări, experiențe, izbînzi, erori, viață de încordare și de transformare, fără precedent pentru satul nostru, literatura să-și asigure o recoltă a ei de artă, „piinea" ei de opere de valoare. În cuvîntare este cuprins un nuanțat program de revoluționare sub aspect tehnic, științific, cultural, al gospodăririi pămîntului, apelor, pădurilor, dar și unul de administrare

Platon Pardău

Continuare în pag. a 6-a

Cartea nescrisă a satului

Oricît de paradoxal ni s-ar părea titlul de mai sus va trebui să recunoaștem că, totuși, cartea românească s-a născut la sat, și numai o sociologie marginală, cu specialiști de catedră, a căror principii o luau înaintea vieții, a putut să susțină, din ignoranță, contrariul. Căci dacă e adevărat că istoria a existat și înainte de a fi scrisă, și nimeni nu se poate îndoi de acest adevăr, atunci același fenomen s-a petrecut și în spațiul lăuntric al unei culturi, care s-a perpetuat în marile motive ale vieții și ale creației. Și dacă e tot atît de adevărat că istoria începe de acolo de unde se termină documentul scris, e logic și firesc atunci să acceptăm preeminența unei culturi orale asupra celei scrise.

Față de alte popoare care din temere în fața veșniciei și-au zidit ființa spirituală în frizele reci ale pietrei ; față de neamurile care se considerau „alese" cu cît erau mai robite literei scrise, de la care n-au putut să se abată, noi am fost înainte mergătorii și statornicii oameni ai creației orale, dăruită larg lumii celei mari și cuprinzînd-o în toate ale ei. Și numai popoarele sedentare au acest destin, căci necunoscînd foamea de spațiu și, deci, de cuceriri, boicotînd rătăcirile fără noimă ale altora printre alții, după principiul lax și pragmatic, „Ubi bene, ibi patria", care-ți permite să trăiești numai în timp, așadar, numai aceste popoare înrădăcinate adînc într-un pămînt pot crea cu adevărat și pe potriva ființei lor. Așa am lucrat noi ca popor de nu se știe cînd sau deodată cu lumea, creînd, nu neapărat după litera cărții scrise, ci după vocabula sufletului, cea mai integrală și mai autentică civilizație și cultură nescrisă, transpusă în eposul poporan, promovînd un adevărat cult al na-

Vasile Vetișanu

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr: ● **Dezbaterile «Luceafărului».** Romanul românesc la începutul deceniului 9. **REALISM ȘI DIVERSITATE TEMATICĂ** ● „Deceniul abordării realiste" de **Gabriel Gafița** ● „Autori cu mare încredere în faptul de viață" de **Dumitru Dinulescu** ● „Aspirăm la o artă ca sărbătoare a spiritului" de **Marius Tupan** ● „Vă mai amintiți de **Eclipsa de soare ?**" de **Viorel Știrbu** ● Cronica literară : ● M. Ungheanu despre **„Dragostea și revoluția"** de **Dinu Săraru** ● V. F. Mihăescu despre **„Aventura continuă"** de **George Alboiu** ● Sultana Craia despre **„Biografii de război"** de Radu Theodoru ● Proză de Stelian Tăbăraș și ● Ioan Prigoreanu ● Poezii de ● Marcela Mariana Milcu ● Vasile Andronache ● Dumitru D. Ifrim ● Debut : Vasile Rusescu

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Un precursor

AUGUST TREBONIU LAURIAN

Se împlinește, în ioia săptămînii acesteia, un secol de la încetarea din viață a lui August Treboniu Laurian, fiul parohului Pavel Trifan din Fofeldea, județul Sibiu. Ce nume a purtat în copilărie nu se știe cu precizie. La români se obicinuiește un nume și un prenume. Deci Ioan Trifan. Dar în matricola clasei întîia a gimnaziului romanocatolic din Sibiu întîlnim „August Johannes filius Pauli...", ceea ce ne îndreptățește să credem că „August" i-a fost atribuit chiar de la naștere. Mai tîrziu, renunțînd la Ioan și la Trifan și-a confecționat, după moda vremii, un nume cît mai latin : August Treboniu Laurian.

În anul nașterii lui, trei din cei patru corifei ai Școlii Ardelene erau încă în viață : Gh. Șincai, Budai Deleanu și Petru Maior. Ideile filologice ale acestora vor fi preluate, în perioada următoare, de August Treboniu Laurian și Timotei Cipariu care le vor propaga cu asiduitate pînă la exagerări neacceptabile.

Școala elementară a urmat-o în satul natal, a continuat la gimnaziul catolic din Sibiu, la liceul călugărilor piariști din Cluj și la Viena, unde a urmat politehnica (fizică, matematică și inginerie) și universitatea (filozofie, filologie și istorie).

Începînd cu anul 1840, Laurian se impune ca un remarcabil om de știință. Urmînd îndemnuri lăuntrice, dar și dintre acelea care i-au venit de la Ion Eliade Rădulescu și Petrache Poenaru, tipărește la Viena o lucrare de certă valoare științifică „Tentament Criticum" (încercare critică asupra originii, derivării formei limbii românești vorbită în amîndouă părțile Daciei numită popular valahica).

Corneliu Albu

Continuare în pag. a 2-a

Premiile revistei „Luceafărul" pe anul 1980

● POEZIE ● **Ioana Bălan** ● **Ioana Dinulescu** ● **Adrian Alui Gheorghe** ● **Voicu Olari** ● **Elena Ștefoi** ● PROZĂ ● **Dorin Măran** ● **Adrian Pintea** ● **Sorin Preda** ● CRITICĂ ● **C. Tuchilă.**

ESEU

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE": ROMÂNEȘTI (III)

Odată cu apariția următoarei generații de mari prozatori — aceea care se afirmă în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea —, problema fantasticului în nuvelistica românească solicită unghiuri de percepție sensibil înnoite în raport cu etapele anterioare. În fond, acum apare cu totul legitimă întrebare cu privire la existența narațiunii fantastice distincte, plenar structurante, capabilă a impune genului o definiție relativ autonomă, purtînd însemnele unor diferențieri revelatoare, comparativ cu definiția „standard" întrată în uzul general al teoriei literare.

Curios este că, aparent, lucrurile nu se schimbă prea mult. Se observă, de pildă, că deschiderea instinctivă spre fantastic și, drept urmare, prezența acestui ca efect al procesului de contaminare spontană, constituie și acum o realitate de netăgăduit. Aproape fără excepție, marile narațiuni „scurte" fățiș îndatorate tematicii de riguroasă extracție realistă în ordine social-morală, etnic-istorică, politică etc. recurg la „serviciile" lui. Spre a exemplifica, iată, ne gîndim că în capodopere, nuvelistice profund realiste precum **O făclie de Paște** de I. L. Caragiale, **Moara cu noroc** de Ioan Slavici, **Moș Nichifor Coțcariul** de Ion Creangă „imixtiunea" fantasticului capătă forme de manifestare cu adevărat pregnante. În toate cele trei cazuri, atenția este reținută de faptul că fantasticul slujește unei complexe game de intenții. Depășind vizibil funcția de „imgredient" al figurației imaginar-fantasticizante (expresie a impulsului oarecum subconștient către identificarea sursei „miraculoase" care declanșează drastica, divinimanenta sancționare a actului antiuman), de data aceasta fantasticul se impune ca element constituient al însăși cunoașterii artistice. Organicitatea modului său de implicare rezidă în dinamismul cu care animă, polivalent, subtextul structurilor narative. În egală măsură, element de atmosferă descriptiv-epică și de potențare din unghi „abisal" a analizei psihologice, fantasticul este chemat să delimiteze un anume „climat", un anume cîmp de gravitație intens dramatică.

Revenind la exemplele înainte invocate, să ne amintim, pe scurt, cum anume se petrec faptele. Visul lui **Leiba Zibal** din **O făclie de Paște**, învadat de prezența nebunului care, scăpat de la ospiciu, atentează cu sălbătăcia-i specifică la viața eroului și a familiei sale („Nebunul dă un ocol cu ochii și-și oprește privirile care ard spre ușa lui Zibal ! scîrșnește din dinți, se repede țintă pe cele trei trepte, și-ntr-o clipă, apucînd în palma dreaptă capul copilului, în cea stîngă pe al Surei, le izbește pe unul de altul cu atîta putere că le confundă ca pe niște ouă moi..."), corelat cu apariția neașteptată a doi studenți, unul în filozofie, altul în medicină, care, comentînd un fioros act de omucidere, fac „exegeza" cazului glosînd pe marginea psihologiei și fizionomiei ucigașului, exponent al unui tipic „caz de reversie", apelînd, doct, la autoritatea unor Darwin, Haeckel și **Lombroso** („De aceea criminalul propriu-zis, luat ca tip, are brațele peste măsură lungi și picioarele prea scurte, fruntea îngustă și occipitalul tare dezvoltat ; chipul lui e de o caracteristică asprime și bestialitate, bătătoare la ochii deprinși : e un rudiment de om" etc.), toate aceste grefate pe fondul de acută și maladivă surescitare a minții personajului, potențează cum nu se poate mai adecvat psihologismul de un tragism lugubru al nuvelei. Fac din ea un cutremurător „studiu" cu privire la ceea ce s-ar putea numi reversul demențial și criminal al fricii paroxistice de amenințarea morții prin ucidere. O nuvelă caracteristică prin sublimitatea ei tragică precum **Moara cu noroc** nu-și poate nici ea reprima apetitul pentru fantasticul de aceeași natură, cu precizarea că la Slavici surprinde mai ales descrierea stărilor de frică interioară, de frică metafizică, pricinuite de stranietatea condițiilor de timp și loc în a căror ambianță personajul este constrîns de mîna destinului să-și pună în practică prerogativele justițiare. Ne referim, desigur, la episodul nocturn în care jandarmul Pintea și ajutorul său Lae îi urmăresc pe ucigașii femeii necunoscute din trăsură ce trecuse

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

RESPIRĂRI

De dor

Către Kati

Nimic nu este mai frumos pe puțina noastră viață
decît femeia cea gravidă demine
sau decît femeia cea îndrăgostită de tatăl meu
care se gîndește la nașterea mea ca la o bucurie
iar nu ca la un chin sălbatec.
Mama mea m-a născut din dragoste de tatăl meu
din lipsă de fotografii de epocă
și ca să-l poetă ține minte
căci trupurile noastre pieritoare nu au ținere de minte
ci numai soldați morți prin războaie.
Mi-aduc aminte că pe cînd eram copil
de dor de taică-meu plecat în războaie
maică-mea imediat de după lacrimi și de după ploaie
mă-nvăța curcubeul cum se-ndoaie
și v-aș spune ce mi-a zis ea
dar maică-mea m-a mai învățat că oricui să-i cer ceva
dacă-l învăț curcubeul cum se-ndoaie
de de după lacrimi și de după ploaie.
Hei, dați ceva, dă cineva ceva ?

Nichita Stănescu

JURNAL DE POET

«Viața Românească»

de Ioan Alexandru

Recitesc cuvîntul Către cetitori din primul număr al Vieții Românești parcă scris astăzi. **Problema acestui cuvînt aproape catehetic pentru cultura noastră este legată de pericolul cosmopolitismului, de sciziunea apărută în societatea românească la începutul secolului între „clasele de sus care stau în aer fără atingere cu poporul de jos care în țara noastră el singur este o clasă pozitivă și a păstrat mai curat sufletul românesc". Clasele de sus se hrăneau exclusiv cu literatură și cultură străină, fiind în acest fel absorbite de ea. Neavînd legătura intimă asimilatoare a valorilor spirituale ale poporului român, devin proseliți ai străinilor.**

Viața Românească va propune o altă cale, cea a asimilării de către intelectualitatea românească a geniului autohton dar și a valorilor culturii europene universale.

Se cerea scriitorului român un dublu efort de a se cufunda în tradiția autohtonă dar și în cea universală. În virtutea acestui imperativ vor apare clasicii dintre cele două războaie, care au răscolit tot ce avea mai prețios trecutul nostru, dar au pătruns pe calea muncii în sanctuarele culturii universale de unde au adus perle prin traduceri și asimilări care au dat culturii române personalități de rang european în poezie, arte și științe.

Dacă acel început de revistă nouă ne spune nouă, celor de astăzi, ceva măreț și foarte actual, atunci aceasta ține de uriașa muncă ce ne așteaptă pe fiecare dintre noi care punem mîna pe condei cu gîndul de-a fi de folos poporului nostru: de-a ne cufunda în adîncurile bimilenare ale neamului și, în egală măsură, în virtutea puterii dobîndite de acasă să asimilăm tot ce-i de preț în cultura și spiritualitatea mondială. Altă cale nu există.

De șapte decenii și jumătate acesta este un imperativ al culturii române la care aderăm din inimă cu fiecare generație jertfitoare și truditoare în acest spațiu sfînt al părinților noștri.

Prospețimea unei metafore

Ce daruri mai potrivite le-am putea face mamelor, iubitelor, surorilor sau fiicelor noastre de mărțișor, decît „vorbele vîntului" pe care le-a ascultat îndelung, le-a bolborosit în sine Romulus Cojocaru și ni le-a oferit sub formă de versuri, exact în momentul (urmare a unei stări limită) cînd era gata, gata s-o șteargă în paradis : „O fluvii — fecioare albe, cîmpii / Arbori și inimi /.../ Vă așteaptă / Cuvinte înfășurate pe inimi / Din inimi — cuvinte bolnave de dragoste / Care nu au fost spuse niciodată".

Acest poet coborît în oraș de curentii care împing norii prorocului Ilie, poartă o barbă atît de incilcită încît parcă din ea purced furtunile iar ochii săi exprimă într-un asemenea grad mirarea, de-ți vine să crezi că nu-i închide nici noaptea de teamă să nu se piardă minunea, lumea. Urmare a acestei candori, universul apropiat are aură de eden : „Erați pe cîmpuri, / Prin mirişti / Desculți ca niște zei desculți / Și-aveați sori în brațe, creșteau / Turmele ca iarba, creștea iarba însăși / În urma turmelor (ca

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

Însemnări despre proză (IV)

ROMANUL REALIST. În sfera mai largă a „mimesisului" — din care de-alungul „bilantului" unui an de proză (început ca ecou al mesei rotunde a rev. **Luceafărul** și devenit replică „avant la lettre" la o serie de negații inversunate dintr-o revistă săptămînală ale unui tînăr, din păcate, „confrate" vizînd valoarea literaturii române contemporane), am scris deja despre **Marin Preda** (I) **romanul politic** (II), **romanul istoric și social** (III) — un loc dintre cele mai importante este ocupat de ceea ce printr-o convenție literară s-a numit, pe bună drep-

Dan Alexandru Condeescu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

DINU SĂRARU: «Dragostea și revoluția»

Memorabil ni s-a părut în surprinzătoarea carte de debut a lui Dinu Săraru, **Niște țărani**, personajul Pătru cel Scurt, peste care critica literară, familiarizată de exegeză cu celălalt tip de țăran, Năiță Lucean care-și avea un precedent și un corespondent aproximativ în Ilie Moromete, a trecut fără a insista prea mult. Personajul acesta, singularizat prin infirmități vizibile și invizibile, are în carte condiția celui ce moare înainte de vreme, deci imolicit nedrept, tocmai atunci cînd părea a fi început să se realizeze. Rădăcinile folclorice ale acestui tip de erou sînt adînci, iar semnificația existenței și sfîrșitului lui Petru cel Scurt ies din cadrele strict realiste ale cărții fiind raportabile la un plan mitic. Personajul, care nu întîmplător poartă un semn — Pătru fiind „scurt", constituie în geologia romanului figura cu cea mai adîncă ancorare în substratul semnificativ al cărții. Deși părea a fi fixat în contemplarea unui univers al înțelepciunii și umorului milenar, cel țărănesc, Dinu Săraru a trecut odată cu romanul **Clipa** cu dezinvoltură și disponibilitate la examinarea unui mediu nou, cel orășenesc, urmărind tot un erou de extracție țărănească, pe activistul ajuns acum prim secretar de regiune Dumitru Dumitru. Nostalgia cadrului epic originar este însă puternică în **Clipa** unde episoadele cele mai puternice sînt tot cele legate de experienta satului. **Dragostea și revoluția**, cel de al treilea roman al lui Dinu Săraru, tinde către o sinteză a celor două formule anterioare : orizontul rural și cel urban cu problematica specifică fiecăruia își găsesc echilibrat locul în aceeași construcție epică de cuvînță alătuire.

Ca în vechile picturi spaniole unde într-un colț trebuia să apară și chipul artistului, **Dragostea și revoluția** conține între numeroasele personaje un scriitor în dialog cu un înalt activist de partid. **„Toți trebuie descriși și totul, insistase agresiv scriitorul, sau așa i se păru lui Anghel Tocsobie, care continua iritat să apese pe acel minuscul buton ce trebuia să declanșeze mecanismul electronic. Și trebuie descrise toate dramele și trebuie descrise toate rangurile fără nici un fel de tabuuri".** Replica încrustată undeva în paginile cărții (p. 282—83) poate fi considerată deviza întregului roman. **Dragostea și revoluția** este o carte care se războiește în chip deliberat cu tabuurile și programul atît de vizibil scos din cutele romanului îi dictează și aspectul particular. Orice polemică presupune un plan de abordare, de învăluire, de atac, de retrageri, de armistiții, o mișcare care are reguli precise. Romanul lui Dinu Săraru **Dragostea și revoluția** impune prin tactul cu care autorul lui împacă o materie epică demnă de tot interesul cu necesitățile pe care i le impune războiul său cu „tabuurile".

Romanul are trei centre gravitaționale : restaurarea conacului Rudenilor, relicvă locală a unui neam de indiscutabilă importanță pentru istoria Țării Românești, care aduce aici pe arhitecta Alexandra Terența Rudeanu, în chip de consultant, și-l ajută pe prim secretarul Dumitru Dumitru să redescopere pe primul său tovarăș de revoluție Ghiță Praz; cazul directorului Combinatului inginerul Cernat, aflat în divorț cu soția, care are drept urmare deplasarea de la centru a unui înalt activist. Anghel Tocsobie, în vederea destituirii directorului și a stabilirii unei anchete de partid ; boala și moartea lui Ghiță Praz, la a cărui înmormîntare va participa fostul coautor al incendierii conacului rudenilor, prim secretarul Dumitru Dumitru. În fundal, cap de pod pentru volumul următor, se desfășoară drama secretarului cu organizatoricul, Manui Păianu, a cărui fiică, pînă atunci sfioasă și lipsită de inițiativă, pleacă într-o excursie în Iugoslavia și de aici în Italia pentru a nu se mai întoarce. Faptele nu năpădesc însă agresiv pagina ci sînt distribuite atent cu un dozaj studiat de către autor, abil minuitor al alternării de planuri temporale și spațiale, fiecare episod avînd o funcționalitate precisă, un rost bine determinat în economia cărții. Știința tăieturii regizorale, vizibilă încă din **Clipa**, atinge aici treapta unei compoziții rafinate, în care un sertar temporal îl conține pe altul, pentru ca și cel de al doilea să aibă o deschidere neașteptată în altă direcție. Ceea ce ar fi putut fi un stufos roman frescă este în **Dragostea și revoluția** un roman concentrat care a distilat epicul de materia parazitară, de indisciplina unei arborescente care refuză foarfecele grădinarului. Caracterul polemic al romanului **Dragostea și revoluția** își pune pecetea chiar și pe compoziția cărții.

Practic în carte se confruntă cîteva personaje și cîteva mentalități, iar suita de planuri care își urmează unul altuia alcătuiesc comentariul cîtorva situații și idei centrale ale cărții. Este etapa în care Revoluția se confruntă cu Dragostea și această etapă aduce față-n față, dar mai ales în fața cititorului, pe Tudor Cernat care nu înțelege ca de dragul unor norme rigide să-și sacrifice viața intimă și divorțează indiferent de consecințele gestului său ; pe Anghel Tocsobie, cel venit de la „centru", activist din „cea mai înaltă ierarhie" după cum ne spune cartea, incapabil să-și trăiască viața intimă de teama de a nu-și strica dosarul ; pe Dumitru Dumitru care reprezintă și el Revoluția ca și ceilalți doi, dar cu o altă înțelegere a faptelor și o altă conduită. Practic Anghel Tocsobie este confruntat din două direcții. Inginerul Cernat, ajuns director nu se sfiește să-și asume destinul, să-și trăiască dragostea, să riște pentru libertatea lui interioară. Înaltul activist Anghel Tocsobie, deși atras de Alexandra Terența Rudeanu și încurajat de aceasta, nu depășește pragul unor raporturi adolescente și prelungite. Antiteza este sporită și de „rolurile" pe care cei doi le au în roman : Cernat care a făcut unul din cele mai productive combinate din țară, dar nu se conformează moralei comune, este judecat practic de tovarășul Tocsobie de la centru a cărui biografie rămîne seacă la mai toate capitolele. Romanul ascunde după cîte se vede simetrii inverse, o adevărată geometrie secretă. Planul Revoluției este cel al confruntării românești dintre Dumitru Dumitru și Anghel Tocsobie. Dumitru Dumitru este un practician al revoluției, Anghel Tocsobie un teoretician al ei. Primul fapt revoluționar al lui Dumitru Dumitru este incendierea unui conac. Primul gest de opțiune politică al lui Anghel Tocsobie este părăsirea unui șantier naval chinuitor pentru înscrierea la o școală de cadre de partid. Alexandra Terența Rudeanu face în roman interesanta disociere din care reiese că Dumitru Dumitru, fiul de țăran de la Cornul Caprei, face istorie, pe cînd Anghel Tocsobie, copilul din orfelinat, face politică. Confruntarea propusă de roman este adîncă și nu se oprește la limitele curente. Atît Tudor Cernat cît și Dumitru Dumitru, practicieni ai Revoluției, se despart în atitudine și concepție de Anghel Tocsobie, înalt activist de partid, și practic îndrumător al lor. Starea de tensiune inevitabilă, care e sugerată de aceste diferențieri se face vizibilă și în paginile cărții. Într-un dialog, în care teoria sau vidul personal nu-l mai ajută, Anghel Tocsobie îl întreruoe brutal pe Dumitru Dumitru cu întrebări care rănesc sensibilitatea Alexandrei Terența Rudeanu al treilea interlocutor, dar peste care Dumitru Dumitru trece imoasibil. Conform devizei care refuză tabuurile și rangurile, Dinu Săraru întreprinde un portret necruțător lui Anghel Tocsobie, activist din „cea mai înaltă ierarhie". Anghel Tocsobie, cu arta lui de „a ști să stea în prezidii", de a afișa o superioritate continuă, de a-și folosi actoricește, elegant, brațele, de a-și calcula fiecare mișcare atît în planul cotidian cît și în cel mare al existenței, cu teroarea de a-și complica avantajoasa lui biografie de copil din orfelinat, trecut printr-o școală de cadre și de aici direct într-o funcție importantă în partid, este portretul memorabil din romanul **Dragostea și Revoluția.** Întrebarea secretă a cărții ar fi următoarea : Revoluția este Anghel Tocsobie sau Dumitru Dumitru ? Îngemănarea Dragostei cu Revoluția se cuvine s-o reprezinte Anghel Tocsobie sau Tudor Cernat ? **Dragostea și Revoluția** este o carte despre felul cum se umanizează revoluția întorcîndu-se către dragoste și către trecut.

Lungi episoade rememorative evocă prezența Rudenilor în viața județului, insistînd pe mărirea și decăderea istorică a unor familii cu mari merite în slujba țării. În cutare pagină naratorul observă cu humor cum o urmașă directă a unui membru al guvernului provizoriu de la 1848 a ajuns în socialism să confecționeze și să vîndă plase pe care le folosește întreg tîrgul fără a ști cine le face.

De o mare densitate sînt paginile întoarcerii lui Dumitru Dumitru în lumea țărănească. El asistă la înmormîntarea lui Ghiță Praz și descrie aparenta lipsă de ceremonie a împrejurărilor sub care se ascunde însă un respect străvechi față de situație și de ritualurile moștenite. Rătăcit între țăranii care-și conduc mortul la groapă așa cum făceau de sute de ani în indiferență de noile așezări sociale și politice, Dumitru Dumitru nu se poate opri să nu raporteze această lume, care-și maschează pudoarea sub o falsă zarvă, la lumea pe care abia a părăsit-o : lumea lui Tocsobie, a lui Păianu, Cernat și ceilalți. Legătura cu această lume, din care simte că face parte indiferent de cariera lui revoluționară, îi dă putere să reziste și să cîștige moral în fața lui Tocsobie care-l bruschează cu întrebări deplasate într-un moment de intimitate. Din cînd în cînd activiștii ar trebui să la parte la îngropăciunea unui țăran, spune finalmente Dumitru Dumitru tovarășului de la centru care are arta de a sta în prezidii.

Știința prozatorului de a vedea și auzi viața așa cum puțini o pot surprinde și imortaliza într-o pagină scrisă a rămas intactă și în acest roman. **Dragostea și Revoluția**, în care mai important însă ni se pare tactul autorului de a pune probleme dintre cele mai acute, stilul colocvial al cărții, persuadarea continuă a cititorului către aspecte si probleme majore ale actualității noastre sociale și politice.

M. Ungheanu

GEORGE ALBOIU: «Aventura continuă»

O caracteristică esențială a poeziei lui George Alboiu, observată și cu un alt prilej, este capacitatea poetului de a crea amenințătoare viziuni abstracte, cu mijloacele unui limbaj de extremă concretete. Din acest punct de vedere, mitologia sa lirică se aseamănă, ca principiu al construcției, cu cea din poezia lui Ion Gheorghe și este, raportată la sensul general de mișcare al liricii contemporane, acut modernă. Dar dacă versurile lui Ion Gheorghe nu-și refuză, ci chiar vizează o filozofie a duratei, o metafizică a existentului, George Alboiu încearcă doar o descriptie a ipostazelor realului, proclamînd programatic despărțirea de reflexivitate : „C-un cîine lîngă mine care-a murit de mult / și cu un cer / deasupra capului / am doi prieteni care stau de pază / De la-nceputul secolului proza curge pe străzi / și trotuare / cariază cimentul și oxidează aurul / De exemplu : după ce-mi pierii hainele de acel praf stelar / vetust / azi la prînz măi Platon și Aristotel / haideți la o ciorbă de burtă" **(Proza curge pe străzi).** Mă văd obligat să precizez că versurile citate din recentul volum **Aventura continuă**, Ed. Eminescu 1980, nu sînt un manifest teoretic, care ne îndeamnă să preferăm ciorba de burtă gîndirii lui Platon și Aristotel, ci poezie, avînd sensul unei opțiuni nete pentru concret, pentru viața netrucată. Precizarea se adresează celor predispuși să descopere peste tot atentate la mostenirea culturală universală.

Expresii ale acestei obsesii a firescului sînt numeroase în **Aventura continuă**, ele traducînd nostalgia normalității, într-un secol sofisticat și hipertehnicizat : „În ziua de 23 iulie două mii și ceva / între două gări pe cîmpie / toți călătorii trenului 0987654321 / au tras alarma / S-au dat jos și / femei, bătrîni, copii, adolescenți / s-au zbenguit prin porumburi / Nu se știe de ce". **(Anunț din ziarul Timpul).** În replică la acest ton alb, constatativ, acuzînd un deficit sentimental al epocii, se așează o poezie senzuală, frenetică, mustind de viață ca un bob de strugure, strivit de cerul gurii ars de sete. Este amintirea unui timp plin, iremediabil trecut, dar nealterat în memorie : „În Dunăre unde e ratul racilor" doar lă un pas de mal / te duci ca-n put, / Tai fluviu-n două cu tot pieptul / și te tii / să nu te fure apa. / Bagi mîna-n găuri pin-la umăr / și-atingi cu degete zburlite / racul înarmat. / El stă proptit cu coada-n fundul gropii / și-așteaptă să te tragă înăuntru. / Care apucă primul este cel mai puternic / Să-i vezi noaptea / la răsăritul somnului, / Cum ies din Dunăre deandaratelea pe cîmp, / cum încurcă ierburile / cu picioare multe / Pînă dimineața ocolind pămîntul / ajung pe malul celălalt / cînd soarele marele măturător / îi împinge cu razele-n apă" **(La raci în secolul XIX). Aventura continuă** (titlu semnificativ) este tocmai căutarea neîncetată a acestor stări neînseriate și neînseriabile, pentru a le elogia ca esență inalienabilă a ființei umane. De aici, pe de o parte, o poezie a trăirii fruste, viguroasă ca o strîngere bărbătească de mîini, o poezie al cărui energetism aminteste versurile lui Ioanid Romanescu : „Nevastă, / adu o ceapă de pe balcon, / pune-o pe masă / să-i dau cu pumnul / să tresară din somn / toate grădinile / Acum cînd ninge către seară și tot orașul se purifică / (albul acela care place păcatului) / să înfigem dinții în miresmele verii / căutînd, fără succes, conceptul acesta / în proaspăt apărutul Dictionar filozofic" **(Conceptul).** Pe de altă parte, acestei poezii a afirmației îi răspunde contrapunctic, într-un dialog dramatic, o lirică interogativă, din care nu lipsesc izbucnirile vitaliste, dominatoare fiind însă nelinistea abstractă, fără obiect și de aceea tiranică : „Căci jos printre ierburi / o pasăre rară / în cuibu-i clocește / trei goluri de ceară / și țipătul ei / ne înteapă spre seară" **(Enigmă).** Diagrama acestui sentiment o aflăm trasată în cele zece poeme intitulate **Metoda cirtiței**, așezate de-a lungul întregului volum. Cîrtița este simbolul transparent al forării în subteranele ființei, dincolo de solul cimpiei (prezentă tutelară, și aici, ca în întreaga creație a lui George Alboiu) de unde se eliberează stări confuze, imagini străvii, fragmentate, spaime nestiute : „Sarea este osul mării, apa este carnea ei. Sînt zece ani de cînd înecata a fost trasă la mal dar amintirea ei face ochiuri și anafoare, degetele ei s-au risipit odată cu roua și apa seacă în fiecare an ca mîna bătrînului prinsă în menghina unei zile uitate". Poza anxios-meditativă nu-l prinde însă pe George Alboiu, versurile suferă aici de prozaism și afectare, iar vreo imagine sclipitoare iscată pe neașteptate nu reușește să tragă după sine întregul poem. George Alboiu rămîne poetul stărilor nete, pasionale, cu tuse energice, în culorile violente ale tablourilor lui Van Gogh. Ca în acest fragment dintr-un superb poem de dragoste, amăsător ca o damnare nemotivată : „Ne ducem, tot ne ducem pe cîmp fără oprire / pădurile vibrează în mugete de taur / în urmă ne rămîne cimoia tăvălită / și-o dirâ se-ndoloste adîncă de balaur / / Silim către prăpăstii ce stau mereu în floare / grădina lor se varsă pe ceafa mea senin / și tie-ți cade-n gene o nouă dezmierdare / uităm unde ne ducem și că sîntem străini / / Ziua și noaptea cerul m-apasă pe spinare / și tine te apasă cîmpia către stele / și față-n față ducem, în spate, tu pămîntul / eu cerul și ne pierdem în golul dintre ele" **(Cele două principii).**

O temă aparte a poeziei lui George Alboiu din **Aventura continuă** este constituită din poemele care circumscriu o **ars poetica.** Aici, limbajul este aluziv și deseori ironic : „Va veni vremea / cînd poezia mea se va deschide ca o magnolie trufașă deasupra iernii / Va veni vremea sigur va veni vremea / dar acum / o muscă bîzîie prin toată casa / noaptea a trecut și-ar vrea să iasă / din nou prin gunoaie. / În loc să crăp fereastra / fac doar un semn cu pixul / și musca intră bîzîind / direct în poezie" **(Ironie cu muscă).** Dincolo de ironie, se afirmă de fapt aici credința că realul și poezia sînt vase comunicante, echilibrate de voința demiurgică a poetului. Așa fiind, cuvintele nu apar în starea de gratie romantică, ci sînt pîndite febril și ipostaziate în mișcare, la capătul unei lupte dure care este nașterea poeziei : „Ca eschimosul / stau nemișcat ceasuri întregi / lîngă copcă / pîndind cuvîntul / care vine de sub gheturile oceanului social / să respire / Bratul, harponul, așteptarea și lovitura : / abia după ce l-am izbit / îmi pot descleșta fălcile" **(Ars poetica).** Cum am văzut deja, poetul dă cele mai valoroase lucruri atunci cînd rămîne consecvent cu acest mod de a înțelege poezia. Cînd îl preocupă stările liminare, cuvintele se dovedesc insuficiente iar rezultatele sînt mediocre.

Aventura continuă nu aduce modificări substantiale în definirea liricii lui George Alboiu. Ceea ce se poate observa este dispariția aproape totală a tentelor manieriste, obținută prin renuntarea la repetarea obsesivă, dar și obositoare a cîtorva tonosuri, ce amenințau să devină loc comun în volumele anterioare. Ne aflăm acum în fața unei cărți valoroase de poezie, a unui limbaj poetic original, de factură expresionistă. Poezia lui George Alboiu își are, încă de la debut, matca sa ferm trasată, fiecare nou volum adîncind-o, iar nu lărgind-o.

Valentin F. Mihăescu

RADU THEODORU: «Biografie de război»

Biografie de război, romanul lui Radu Theodoru poartă tripla marcă a experienței existențiale directe, a literaturii cu subiect militar semnate de autor, și pe aceea a documentelor istorice parcurse în cadrul unei documentări laborioase.

Toate acestea topite într-o narațiune bine construită cu simțul deja verificat al dozării elementelor în proporții care să asigure succesul. Totuși, această nouă carte a lui Radu Theodoru este mai mult decît obișnuitele sale producții de profesionist al unui nivel de consum care presupune simplificarea problematicii pentru a-i conferi accesibilitate. Fără a dobîndi profunzime psihologică, personajele beneficiază de trăiri diversificate și nu se mai încadrează exact în tipologii morale net opuse. De altfel, pentru multe dintre personaje, dominantele psihologice nici nu au timp să se nuanteze, ele oferind scurte și uneori tragice „biografii de război". Pentru că războiul este realitatea generatoare de tensiune, virtejul care antrenează și mai apoi implică existența tuturor personajelor. Războiul, privit din perspective diverse, de fapt ultimele acte ale dramei ; apropierea deznodămîntului imprimă narațiunii un ritm care se accelerează progresiv, un suspans al evenimentului istoric capital, o tensiune care nu mai este aceea a romanului de aventură, ci a literaturii despre război care asociază documentul cu experiența personală.

Există mai multe niveluri ale narațiunii, cărora le corespund grade diferite de concentrare a tensiunii epice, marcîndu-se însă convergența planurilor spre finalul romanului. Registrul major este cel care se naște din cercetarea documentelor de război, din reluarea mentală a filmului evenimentelor, înserîndu-se experiența directă. Rezultatul este o restituire a climatului general în preajma insurecției de la 23 August, realizată printr-o desfășurare ca revelație în fața unei conștiințe neutre. Ignoranța personajului care trăiește această revelație reprezintă pretextul prezentării expozitive, care nu alunecă din fericire în didacticism, pentru că are autenticitate, nerv, caracter oral. Într-o asemenea modalitate generalul Florescu, ulterior participant la insurecție, îi rezumă succint și exact, fără patos inutil, lui Radu Nanu Vornicu, situația politică și strategică a Europei și a României, explicînd rapid jocul de forțe, scamatoriile economice, marasmul ideologic : „nu știi ce este acela **clearing**, am să-ți explic, nu tine de cavalerie, dar știu. **Herr Doktor** Clodius are idei foarte exacte asupra exploatării continentului. Unele matematic economice, altele matematic rasiale. Toate resursele materiale ale Europei, zice **Herr Doktor**, trebuie integrate cadrului economic german, în cel tîrziu patru ani. Pricepi ?

— Vag !

— Ai să înțelegi... retrospectiv. Superioritatea poporului german îi asigură, prin natura acestei superiorități, dreptul la toate beneficiile, în vreme ce restul popoarelor europene vor avea un nivel de viață proporțional cu serviciile aduse noii ordini. Asta nu este **clearing**, asta este rasism pur, după cum urmează : Germania va avea monopolul industriei grele, pe cel al armamentului, deci beneficiile cele mai mari, deci nivelul de viață cel mai ridicat, va controla industriile, tehnica, cercetarea științifică a tuturor țărilor cucerite, care vor fi în general furnizoare de materii prime, produse agricole și mînă de lucru... Mă urmărești ?".

Cam în aceiași termeni, ca voce din „off", naratorul situează începuturile implicării lui Radu Vornicu în contextul evenimentelor celor două fronturi.

În același registru se desfășoară preliminariile insurecției ; filele de calendar se succed cu viteză crescîndă spre final, acțiunea își accelerează ritmul, privirea cuprinde scene paralele, secvențe diverse, care vor releva mai apoi o convergență a semnificațiilor istorice. Tensiunea acțiunilor „de cabinet" este dublată de emoția scenelor de luptă aeriană, aici spunîndu-și cuvîntul experiența umană a scriitorului.

Imaginile cumulate și dinamismul compoziției fac din aceste secvențe momente de reală încordare, specifică literaturii de război despre care vorbeam.

Un alt nivel al romanului este acela al povestirilor cu subiect militar evocînd viața escadrilei, existența cotidiană a aviatorilor militari și condiția lor care conciliază eroicul cu umanul, tragicul cu umorul. Este un teritoriu care recheamă amintirea lui Saint Exupéry, dar și memoria tinereții autorului.

Momentele de tensiune alternează cu secvențele destinse ale petrecerilor de la Leibu și ale aventurilor galante, ale așteptărilor dintre alarme, umplute de tinerești invenții. Cotidianul este colorat cu scene comice ale ceremonialului „O kivivi !" sau cu prelegeri ironice ca aceea consacrată aparatului de zbor „Zigoto".

Un al treilea nivel este cel al cotidianului „civil" populat de femei emancipate, snoabe și fatale, cu episoade erotice, latura cu caracter de consum net. Recepții la ambasade, plimbări sub umbrărire la Șosea, puțină melodramă apartin acestui ultim nivel al cărții, ca element de succes sigur. Prozatorul are însă abilitatea de a nu face din personajul Ellei o victimă a Gestapoului și de a lăsa în suspensie istoria sentimentală. Episodul are de altfel funcționalitate în compozitia epică.

Știința dozării echilibrează deci jocul celor trei planuri, alternînd tensiunea tragică și elementul agreabil. Axul narațiunii sustine ferm construcția. Acest ax este reprezentat de experienta sublocotenentului de aviație Radu Nanu Vornicu, „apolitic" prin conditia sa de militar, ignorînd, din același motiv, tot ce nu se referă direct la actiunile de luptă, limitîndu-se la datoria rezumată la îndeplinirea ordinelor.

Evenimentele dovedesc însă că această atitudine, de altfel confortabilă, nu mai este posibilă. Sublocotenentul este implicat fără voia lui într-o acțiune de mare amploare, ale cărei semnificații i se vor revela treptat. Personajul este definit precis de autor și se conformează la începutul rolului său : „În general sublocotenenții de aviație sînt băieți simpatici, care știu aprecia, poate ca nimeni altii, valoarea clipei și aceea inestimabilă a prezentului. În cazul sublocotenentului Radu Nanu Vornicu, lucrurile sînt mai exacte, în adîncul conștiinței lui avînd certitudinea că este prea tînăr ca să se multumească cu amintirile si prea inteligent ca să facă abstracție de prezent în favoarea viitorului".

Implicarea personajului este progresivă, initial formală, reducîndu-se la un gest. Apoi se produce o revelație, un șoc, o deschidere, conștiința intră în derută, confruntată cu ratiuni și forțe pe care le ignora. Sentimentul datoriei militare se dovedește mai complex si mai profund decît își imaginase sublocotenentul, realitatea lumii infinit mai vastă și mai complicată. Intervine un proces de maturizare, urmărit gradat.

Scriitorul are simțul măsurii și evită să facă din cazul sublocotenentului Vornicu un exemplu de „convertire" subită, care de altfel nu ar fi avut sanse să convingă. Personajul cîștigă în luciditate, el nu face o opțiune, finalul rămîne deschis.

Între ipostazele dilemelor constiintei chemate la contactul direct cu realitatea terifiantă, cea mai dramatică este aceea a căpitanului Serbănescu, dilemă rezolvată tragic : „Nu mai am resurse să pot altfel. M-am stors, m-am uscat, am dat tot ce am putut si de o mie de ori mai mult decît atita. Fac războiul de la început. Am crezut si cred că mă justific numai în măsura în care păstrez idealul României... Asta este vocația mea. Asta este ratiunea mea de a fi. Asta este onoarea mea de ofiter. Pentru mine asta a fost si este țara. Nu accept nici un compromis. Nu accept nici o altă idee. Imperiile să se concureze în domeniul moral. Cultural. Științific. Ca si sistemele sociale. Să-si dovedească superioritatea în scoirt, nu cu armele. Nu suport ciuntirea silnică a țării. Asta este legea mea morală. Fără legea asta sînt un mizerabil. Un troglodit. Un imbecil".

Tensiunea romanului se naște însă din construcție și nu din patos exterior. În ultimă instanță primul registru este cel care conferă cărții calitatea ei, fapt accentuat de prudența cu care scriitorul evită excesele sau rezolvările definitive. Și de naturaletea cu care se ferește de ilustrativism și demonstrație.

Sultana Craia

Un precursor

Urmare din pag. 1

August Treboniu Laurian a urmat același drum. În 1842 îl găsim profesor de filozofie la Colegiul Sf. Sava din București iar în 1847 revizor școlar pentru județele Vlașca, Ialomița, Brăila, R. Sărat, Buzău și Prahova.

În anii prerevoluționari, August Treboniu Laurian își dublează munca didactică cu o intensă activitate patriotică, dedicîndu-se neînfricat luptei idealurilor poporului român : libertate, independență, unire. Împreună cu Nicolae Bălcescu a tipărit la București „Magazinu Istoricu pentru Dacia" care a contribuit, mai mult decît oricare publicație, la fundamentarea istoriografiei române.

Publicînd studii de istorie si arheologie, traducînd sau elaborînd manuale didactice, Laurian găsește timp să activeze și în cadrul „Asociației pentru înaintarea literaturii" care urmărea răspîndirea gustului cititului „mai cu seamă în multime". Asociația urmărea însă și scopuri mai tainice. În spatele ei se ascundea societatea „Frăția" ai cărei membri în anul 1848, se vor găsi pe baricade.

În ziua de 2/14 mai, August Treboniu Laurian ascultă în catedrală discursul lui Simion Bărnuțiu. A doua zi, în calitate de secretar al marei adunări naționale, va citi „cu voce detunătoare" moțiunea care cuprindea, în 16 puncte, vrerile poporului român. În entuziasmul general, Laurian, Bărnuțiu și Barițiu, ca și cei trei tribuni, Papiu, Iancu și Buteanu, au fost purtați pe umeri în cuprinsul Cîmpiei Libertății și aclamați de cei 40 000 participanți la adunare. Laurian a făcut apoi parte din delegația care, în frunte cu Șaguna, urma să ducă moțiunea împăratului la Viena. Cum acolo delegația nu a izbutit nimic, Laurian, folosindu-se de un decret al guvernului provizoriu din București, s-a reintors la catedră de unde, însă, revine curînd în Transilvania.

Aici lucrurile luaseră o turnură neașteptată. Guvernatorul general Vay pornise campania de represarii împotriva celor ce fuseseră la Blaj în luna mai. Unii dintre fruntașii români au fost uciși, alții au trecut în Țara Românească, apoi în Moldova și Bucovina. Prada cea mai de preț pentru Vay era Simion Bărnuțiu și August Treboniu Laurian. Bărnuțiu a scăpat cu fuga ; Laurian a fost arestat în satul Racovița, nu departe de Turnu Roșu, și dus la Sibiu. Părintele său Pavel Trifan a răsculat satele. Vreo 8—10 000 de țărani români au împrejmuit Sibiul și l-au cerut pe Laurian, „că de nu, nu va rămîne piatră pe piatră", ceea ce, din ordinul comandamentului militar german, s-a și făcut.

Între timp, evenimentele au evoluat în favoarea românilor. Ungurii au deslănțuit revoluția, dieta ungurească a fost dizolvată iar împăratul a revocat legea din mai 1848 prin care Transilvania fusese unită cu Ungaria. Românii țin adunări la Orlat, Năsăud și la Blaj. Laurian participă la cele de la Orlat și Blaj, după care organizează gărzile naționale și păsește la organizarea militară a țării : 15 prefecturi, 15 legiuni cu subdiviziunile lor, toate după sistemul legiunii romane. Comitetul național, din care face parte și Laurian, își reia atribuțiile fiind recunoscute de austrieci. Dar curînd generalul Bem, comandantul armatei revoluționare maghiare, obține victorii fulgerătoare împotriva imperialilor iar întrunderea armatei țariste și victoriile ei la Sighișoara și Șiria au pus capăt revoluției. Ca urmare, în ianuarie 1859, August Treboniu Laurian este în drum spre Viena unde va rămîne trei ani și jumătate. Aici își continuă activitatea politică și științifică, și publică, între altele, colecția de documente cu privire la mișcările revoluționare din Transilvania „Die Rumänen der Osterreichischen Monarhie-, 3 volume.

Din inițiativa unor ieșeni cu răspundere în viața culturală a Moldovei care-l apreciau, Laurian a fost numit, de domnitorul Grigore Ghica, inspector general al învățămîntului. Munca desfășurată pentru organizarea școlilor, „după trebuințele vremii" a fost bogată în roade. I-au stat în ajutor numeroși profesori constiincioși, unii aduși la Iași chiar de el, cum a fost cazul lui Simion Bărnuțiu, Al. Papiu Ilarian și Ștefan Micle. Dar după expirarea mandatului lui Gr. Ghica, la cîrma țării au urmat caimacamii Teodor Blaș și Nicolae Vogoride, dușmani ai progresului și ai unirii. Acestea, împreună cu intrigile unor profesori, considerați de inspectorul general „incapabili" l-au determinat pe Laurian să demisioneze și în 1858 să plece la București.

Remarcabilă este străduința lui August Treboniu Laurian de a tipări, în anii 1853—1854, în trei volume, „Cronica" lui Gheorghe Șincai, însotită de o biografie a ilustrului istoric.

Ultimii 23 ani ai vieții sale, August Treboniu Laurian a fost profesor de limba și literatura română la Colegiul Sf. Sava, membru al Eforiei scoalelor, redactor si director al publicatiei „Instrucțiunea publică", director al Bibliotecii Naționale, membru al Consiliului superior al instrucțiunii publice, președinte al Consiliului permanent al instrucțiunii și, în cele din urmă, profesor de literatură latină și decan al facultății de litere și filozofie.

Din inițiativa lui C. A. Rosetti, membru al locotenenței Domnești, înființîndu-se Societatea Academică Română, cu scopul inițial de a da țării o gramatică și un dictionar al limbii române, s-a apelat la bărbați remarcabili din toate provinciile locuite de români. Muntenia a dat patru membri printre care se găsea si August Treboniu Laurian. Activitatea lui la Societatea Academică Română, devenită în 1879, Academia Română, a fost prodigioasă. A decedat la 26 februarie 1881 și a fost înhumat la Bellu.

Timp de patru decenii (1840—1881), cel pe care-l comemorăm a desfășurat o activitate revoluționară și științifică care îndreptățește să fie considerat unul din constructorii statului național român modern.

ROMANUL ROMÂNESC LA ÎNCEPUTUL DECENIULUI 9

Dezbaterile «Luceafărului»

Realism și diversitate tematică

● Revista „Luceafărul" a închinat o lungă serie de dezbateri prozei românești postbelice, variatelor ei preocupări, urmărind cu precădere în cadrul diversificării stilistice produse orientarea ei realistă, predilecția pentru problemele social-politice postbelice. Începînd cu masa rotundă Între originalitate și mimetism **(L, 22 februarie 1975) și trecînd apoi prin celelalte dezbateri care au avut în vedere aspectele proeminente ale prozei de formulă realistă :** Dimensiunea politică a prozei, **22 noiembrie 1975,** Literatura epopeii naționale, **17 și 24 aprilie 1976,** Eroul literaturii de azi, comunistul, **8 mai 1976,** Tînărul scriitor și experiența de viață, **22 mai 1976,** Universul vieții muncitorești și țărănești în proza contemporană, **29 mai 1976,** Omul muncii, erou al literaturii, **2 octombrie 1976,** Proza și satul contemporan, **26 martie 1977,** Romanul actualității — roman al complexității umane și politice, **3 decembrie 1977 etc. Ținta acestor dezbateri a fost să distingă forțele directoare ale fenomenului artistic, aspectele staționare și cele înnoitoare, înerțiile și perspectivele pe care fiecare etapă a prozei analizate o vădește. În același spirit s-a desfășurat și precedenta noastră dezbatere** Romanul românesc la începutul deceniului 9 **(căruia prezenta anchetă îi urmează ca o a doua parte) care a încercat să fixeze cîteva din trăsăturile generale ale prozei și romanului românesc din ultimii ani subliniind și aspectul de salt calitativ și valoric pe care-l oferă în întregul ei proza anului 1980.**

În scopul lărgirii și aprofundării discuțiilor anterioare și din dorința promovării unui schimb de idei mai larg, un dialog scriitoricesc **asupra celor mai importante aspecte ale literaturii române din ultima vreme, continuăm discuția începută de critici dînd de astă dată cuvîntul prozatorilor mai tineri pentru a vorbi despre principalele probleme ale sferei lor de acțiune : proza. Privirea din interior a fenomenului literar, în acest caz a prozei văzută de cei ce o scriu, are, sperăm, avantajul de a înfățișa chestiunile abordate refuzînd locurile comune, inerțiile, clișeele criticii literare. Pentru facilitarea discuției am formulat următoarele întrebări :**

1. Cum ați defini perioada și tema de predilecție a romanului românesc postbelic ?, 2. Care este importanța pentru dezvoltarea prozei de inspirație social-politică a cărților despre „obsedantul deceniu" ? Ce cîștiguri reprezintă ele pentru proza noastră ? 3. Este tema deceniului șase o temă de generație ori o temă general valabilă ?, 4. Tinerii prozatori simt nevoia unor teme noi, proprii ? Care sînt aspectele și problemele realității de azi care-i preocupă ?, 5. Care dintre prozele din ultima vreme pot fi considerate (tematic, estetic) deschizătoare de drum ?

Adresată în primul rînd prozatorilor al căror răspuns îl așteptăm, ancheta rămîne deschisă tuturor celor care doresc o discuție principială, clarificatoare asupra problemelor prozei românești contemporane.

Deceniul abordării realiste

GABRIEL GAFIȚA. N. 4 martie 1952, București. Studii : Facultatea de limbi germanice, București. Loc de muncă : Editura „Kriterion", red. română. Bibliografie : **Moartea măștilor,** 1971 — nuvele ; **Lumină pentru cei singuri,** 1975 — roman ; **Iarna e o altă țară,** 1980 — roman. În lucru : un microroman fără titlu.

1. Am impresia că se impune o precizare. Perioada la care ne referim se întinde în realitate dincolo de limitele strict cronologice ale deceniului 1950—60. Ea începe de fapt în 1949 și durează pînă către mijlocul deceniului următor (1963—64), cuprinzînd, din cîte îmi pot da seama, cel puțin două, dacă nu chiar trei etape distincte, și anume: 1949—56, perioada celui mai rigid dogmatism; 1956—58, perioada de după înlăturarea echipei Ana Pauker-Vasile Luca, marcată de o anumită relaxare a climatului intern, de renunțarea, timidă, la aplicarea dogmatică a principiilor social-politice și ideologice, urmată de un nou moment de stringere, de tensiune, în 1958, după care se produce o relativă destindere — deși lentă și adesea șovăitoare — a vieții politice și publice din țară, mai constantă după încheierea colectivizării (1962). Desigur că aceste etape sînt numai o împărțire aproximativă a perioadei respective, în funcție de o serie de factori de ordin istoric, politic, ideologic, dar și uman, ținînd de structura de putere atît din interiorul țării, cît și din exterior.

În ce privește literatura inspirată de tema „obsedantului deceniu", cred că ea se ocupă cu precădere de prima perioadă amintită, aceea a dogmatismului extrem, a abuzului de putere, a violențării definitiv traumatizante a numeroase destine individuale și colective. De aceea, datorită accepției pe care a primit-o în discuțiile cu caracter teoretic din presa noastră literară, aș echivala noțiunea de „obsedantul deceniu" cu perioada anilor 1949—56, cînd se concentrează acțiunea majorității romanelor ce intră în această categorie de analiză.

2. În acest context trebuie subliniat meritul categoric al prozei noastre actuale inspirate de anii '50, care a produs unele din cele mai viguroase reevaluări critice ale unei perioade politice, incluse, în fond, cel mai adesea în expresia : „anii noștri". Aceste cărți au înfrînt în bună măsură **unele prejudecăți** atît de adînc înrădăcinate încît păreau la un moment dat a se fi transformat în tabu-uri, demonstrînd astfel că un scriitor nu are dreptul moral să se mulțumească doar cu situația comodă a conformismului (social și spiritual), ci este obligat de însăși meseria sa la plasarea într-o avangardă a spiritului. Literatura despre „obsedantul deceniu" este indubitabil unul din cele mai consistente cîștiguri pentru proza românească de astăzi deoarece stabilește un precedent valoros, invitînd atît scriitorii cît și cititorii la meditație, la relativizarea punctelor de vedere gata primite, la o estimare critică lucidă și obiectivă a faptelor. În absența — deocamdată — a unor colecții de documente din epocă, a unor instrumente informative și de studiu mai concrete, literatura rămîne indiscutabil singura modalitate la îndemînă de reconstituire și analiză politică, socială și umană a unei perioade care, fie că unii au trăit-o, fie că alții au fost pe atunci copii (cazul generației mele), sau, în sfîrșit, că alții au aflat despre ea din istorisirile celor mai vîrstnici, ne obsedează în egală măsură pe toți pentru că ea constituie un termen permanent de comparație și pentru că toți, într-un fel sau altul, sîntem marcați de ea.

3. Evident că nici o generație nu poate monopoliza o temă sau alta din literatură. Nu este mai puțin adevărat însă că, cel puțin la noi, temele deceniului șase apar mai frecvent la scriitorii care în prezent au între 50 și 60 de ani: Marin Preda (care ar fi avut 59), Constantin Țoiu, Petre Sălcudeanu, Dumitru Popescu, Ion Lăncrănjan, adică acei scriitori care, în urmă cu 30 de ani, aveau vîrsta tinereții mature, care s-au format și au debutat sub incidența realismului socialist și care, urmăriți, dacă nu artistic, cel puțin spiritual de traumele neuitatului deceniu, au ales calea explicării și analizei lui, pornind de la experiența și trăirile proprii, în lucrări de literatură.

Ca o dovadă că tema anilor '50 nu este apanajul nici unei vîrste, să amintim că ea revine și la scriitori care actualmente au între 45 și 50 de ani: Dinu Săraru, D. R. Popescu, Al. Ivasiuc (care ar fi avut 48), și la scriitori în jur de 40 de ani: Augustin Buzura, Aurel-Dragoș Munteanu și chiar la prozatorii doar puțin trecuți de 30 de ani: Eugen Uricaru, Ioan Dan Nicolescu (partial în **Rana statuilor**). Pe măsură ce generațiile de scriitori cîștigă în tinerețe, ele pierd în experiență directă, în trăire nemijlocită a epocii, căci, dacă generația lui Ivasiuc era la acea epocă în facultate, generația lui Aurel-Dragoș Munteanu era în ciclul mediu, iar generația lui Uricaru la grădiniță. Ceea ce nu înseamnă că unii scriitori sînt mai îndreptățiți a aborda perioada respectivă decît alții. Cu timpul, cred, vom asista la o diversificare a punctelor de vedere privind epoca anilor '50, la apariția unor poziții mai distanțate, prin forța lucrurilor mai din afara fenomenului, mai preocupate eventual de mecanismul social decît de cazurile individuale, fără ca prin aceasta adevărul unei viziuni să anuleze adevărul altei viziuni artistice.

Cred că, cel puțin în conștiința publicului, se petrece în prezent o deformare a imaginii anilor '50, parțial și datorită repetării structurilor și situațiilor în romanele despre această perioadă. Dacă realismul socialist își privea epoca printr-o lentilă deformatoare spre superlativ, tendința noastră pare a fi de a privi acea epocă printr-o lentilă deformatoare spre teribil și unilateral. Or, perioada nu a fost cituși de puțin un bloc compact, s-au produs mutații, au avut loc fluxuri și refluxuri și în nici un caz nu s-a terminat brusc, de azi pînă mîine, ci s-a transformat gradual, din interior, printr-o suită de măsuri și procese de liberalizare ce au pregătit calea pe care, inscriindu-se între altele și literatura noastră, s-a ajuns, la 1980, să se discute cu cel mai aprins simț critic excesele și erorile anilor '50.

Mi se pare că, din această insistență a scriitorilor de toate vîrstele asupra temei „obsedantului deceniu", putem extrage cîteva concluzii. Prima și cea mai importantă este că, mai devreme sau mai tîrziu, literatura trebuie să se pronunțe deschis, curajos, critic, obiectiv despre fiecare epocă istorică, despre fiecare perioadă politică.

Tocmai fiindcă pentru toate țările din răsăritul Europei anii '50 au fost ani dificili, de acomodare, presărată cu excese, erori și soluții radicale, la un sistem social-politic nou instaurat după al doilea război, a scrie despre acest deceniu continuă — și va mai continua, cred — să constituie o piatră de încercare pentru scriitorii contemporani.

De aici decurg însă și unele riscuri. Unul ar fi ca, prin repetare continuă, atitudinea critică retrospectivă să intre în conul de umbră al banalizării și să-și înstrăineze interesul cititorilor. Un alt risc este că se poate acredita ideea — dacă nu cumva s-a și acreditat — potrivit căreia „curajul" în literatură este legat de temele acestei perioade, ceea ce unora le poate sugera că e mai prudent și mai comod să fii tranșant și critic cu epoca de acum 30 de ani decît cu cea contemporană ție, pentru că nu mai e nevoie să faci efortul de a fi și constructiv. În sfîrșit, un al treilea risc al inflației de „obsedant deceniu" este de a ajunge la un moment dat la forțarea unor uși deschise, adică la demonstrarea evidenței; unele firi mai naive, dedicate sincer dezvăluirii vechilor exagerări, ar putea trece pe lîngă mai noile recrudescențe ale dogmatismului, care acționează pe alocuri încă și în zilele noastre, fără a-l recunoaște sau confundîndu-l cu altceva. Pare paradoxal, dar într-o epocă de complexitatea și sofisticarea celei în care trăim, un om poate cădea foarte lesne în capcana subtilă a neo-dogmatismului, netrebuind să-l invoce pentru aceasta neapărat pe Stalin, ci revendicîndu-se cu toată buna credință de exemplu din Marcuse.

4. Nici tinerii prozatori nu formează o generație omogenă, de aceea la ei se observă o gamă largă de teme, de la reconstituirea isto-

Gabriel Gafița

Continuare în pag. a 6-a

Autori cu mare încredere în faptul de viață

DUMITRU DINULESCU. N. 27 august 1942, București. Studii : Facultatea de filologie București, Facultatea de regie film și TV., IATC, București. Bibliografie : **Robert calul,** 1968 ; **Linda Belinda,** 1979 ; **Galaxia burlacilor,** 1980. În lucru : **Umorul acid și baza sentimentală din care iese o sare de amor umoristic,** povestiri ; **Mogoșoaia—Florența, dus și întors,** roman ; **Casa cu țoape sau Casa dragostei noastre,** piesă de teatru.

1—2. Eu nu cred foarte mult în temă ca termen pentru a fixa un domeniu. Nu mi se pare că această abordare duce prea departe înțelegerea fenomenului. De multe ori, pentru simplificare, mai ales în școală, se dă impresia că scriitorul alege **o temă,** își vîră acolo o **idee,** pe care o pune în lumină printr-un **conflict,** eliberînd în cele din urmă în toată splendoarea sa un **mesaj.**

Lucrurile în cazul unei literaturi de calitate nu stau chiar așa. O literatură schematică și în care ideea constă, de fapt, „de partea cui sîntem" în cadrul conflictului pentru a ajunge la mesaj există însă. Există, de aceea, o temă a „obsedantului deceniu". Eu cred însă în temă mai mult ca procedeu corespunzător temei din muzică. În muzică nu poate exista, să zicem, o temă a obsedantului deceniu, dar există o melodie de neconfundat care se dezvoltă, se neagă, renaște, se combină cu alte teme melodice. Există în creația muzicală și dramatică apoi teme ale personajelor. Cred, în continuare, că romanul este o operă de artă, și contactul său cu ziaristica în general sau cu reportajul, deși fecund, nu trebuie să-i altereze domeniul propriu de cercetare. Dar cum romanul are și un rol de informare, de esență reportericească, el acreditează de multe ori tema martorului, chiar a martorului ocular. Atunci mi se pare că e de fapt vorba de tema martorului, care în abia trecutul deceniu a obsedat un mare număr de romancieri dintre cei mai valoroși, care s-au aplecat spre perioada anilor '50, operînd o disecție critică de mare aciditate, act justificat și justițiar, necesar dezvoltării politice a țării, răspunzînd setei de adevăr și dreptate a publicului cititor. A devenit chiar o modă această abordare a „obsedantului deceniu" și din această perspectivă și, desigur, printre romane autentice s-au strecurat în atenția criticii și creații hibride, mărunte, care mizau pe seriozitatea temei ca domeniu, sperînd că, astfel, incapacitatea de sinteză artistică sau folosirea fără talent a cuvintelor va fi absolvită de păcatul lor originar. Și pentru moment chiar au fost absolvite. Dar cu trecerea deceniilor vor putea rămîne oare pe loc? Îmbătrînind, să așteptăm.

3. Sigur că tema deceniului șase a fost mai mult abordată de cei care au trăit din plin evenimentele. Eu, de exemplu, cînd s-a terminat faimosul deceniu abia intram la facultate și abia am simțit ultimele lui răsuflări. Ca elev de liceu m-am simțit foarte bine în „obsedantul deceniu", ca și cei din jurul meu, deși în imediata apropiere se întîmplau, mai ales la începutul perioadei, arestări nejustificate („pe tata l-au ridicat", îmi mărturisea odată un coleg), se simțea o atmosferă de apăsare, iar pînă la moartea lui Stalin, Stalin era mai mare decît Ștefan cel Mare. Totuși, pentru mine era mai important atunci să iau note bune la școală, să obțin succese ca jucător de ping-pong de performanță și să înghebez primele și poate cele mai frumoase flirturi. de cele mai multe ori, bineînțeles, cu colegele de clasă. Eram un copil și apoi un adolescent foarte normal și viața socială era pentru mine extrem de departe, vorbesc de viața societății, fiindcă și în micro-climatul școlii era o viață socială, dar alta, cu alte ambiții, cu legi oarecum deosebite. Totuși, scriitorii din generația mea au abordat temele deceniului șase. Eu însă, dac-aș scrie întîmplări din această perioadă aș folosi mai mult experiența mea, care, vedeți, e diferită de abordările de pînă acum. Nu că ar putea caracteriza altfel, dar ar aduce date din altă față a lunii, adică din aceea a continuității. Și nu una a rupturii. Am avut fericirea să simt mai mult continuitatea decît ruptura. Generația mea a fost pînă acum avantajată, noi n-am trăit războiul, și deceniul de care vorbim l-am trecut cu ușurință. Aceasta nu înseamnă, desigur, că autorii din generația mea nu se pot atinge de acest deceniu, ba, din contra. Dar fiecare autor are propria sa temă, ca o temă de personaj, cum am mai spus. De aceea trebuie să te cunoști foarte bine, ca să fii tu însuți, să nu repeți ceea ce deja se știe, să fii mereu proaspăt și nou.

4. Dacă nu simt nevoia unei teme proprii, după cum am arătat mai sus, înseamnă că nu simt nevoia să fie ei înșiși. Ce-i preocupă? Eu cred că-i preocupă tot, îi preocupă și actualitatea, și istoria, iar cei care sînt foarte buni pot să privească această actualitate ca pe un fapt istoric, iar istoria știu s-o privească fixîndu-se în actualitatea ei, în ceea ce are mereu proaspăt și care traversează anii făcînd cu prezentul un schimb de informații de violentă expresivitate. Prozatorii tineri, ca orice tineri, își cantonează cu mai multă atenție, motoarele, pregătindu-se pentru opera de mare afirmare. Și ei, și cei mai în vîrstă trebuie însă către nou să se orienteze, să descopere accentele nestudiate, aspectele mai puțin cercetate sau asupra celor studiate insuficient sau prea suficient, să se arunce pur și simplu, cu puterea și talentul lor.

5. Nu știu dacă putem fi chiar atît de sentențioși ca să putem face preziceri. Dar cred că publicul cititor va avea nevoie în deceniul pe care abia l-am început de mai multă destindere. E vorba însă de o destindere de calitate, bineînțeles. Umorul e un dat de tradiție și vocație la noi. Un umorist de mare calitate mi se pare a fi Tudor Vasiliu, iar romanul său „Note de călătorie" a fost pe nedrept ca și neglijat de critică. Există, totodată, în prim plan o adevărată pleiadă de autori cu mare încredere în faptul de viață. Ei creează bazele a ceea ce eu aș numi neorealismul românesc al anilor '80 și pe care îl și prevăd în perspectiva și în datele deja existente ale unor autori ca Tudor Octavian, Ștefan Stoian, Iulian Neacșu, Ion Coja, Gabriela Adameșteanu, Mircea Nedelciu sau Mircea Valer Stanciu. Lor trebuie să le adaug pe Dan Goanță, puțin cunoscut, dar cu nimic inferior celor mai cunoscuți. Sau pe Ion Tudose Marin. Dar există o mare varietate și unii autori chiar de la carte la carte oferă mari surprize a prezenței lor trecînd de la proza fantastică la cea de evocare istorică, de la proza de analiză la cea fantastică. oferind alteori și de cele mai multe ori sinteze remarcabile. Autori ca Eugen Uricaru, Maria Luiza Cristescu, Mihai Sin, Alexandru Papilian. Viorel Știrbu, Vasile Andru sau Dan Mutașcu sînt printre aceștia. O proză de mare rafinament analitic realizează Virgil Duda, Dana Dumitriu, Bujor Nedelcovici, Norman Manea sau Mircea Săndulescu, decîși, se pare, să se mențină în valorificarea, totodată, a unor semnificații parabolice, a unor construcții savante. În proza de esență fantastică se mențin cu mare intensitate dramatică prozele lui Florin Gabrea și Marius Tupan. Poate în fuga condeiului am neglijat direcții sau nume care sînt remarcabile sau poate considerînd unii autori prea statornic afirmați nu i-am inclus în această ofensivă a tinerilor, cum aș numi-o.

Aș încheia remarcînd scăderea ponderii prozei țărănești, ca urmare normală a înclinării balanței demografice către oraș, scăderea interesului pentru proza de război și prevăd chiar o scădere a interesului pentru tema obsedantului deceniu, într-un proces normal de limpezire a unor conflicte „istorice" și îndreptarea prozei către studiul personalității umane în toată complexitatea sa, în contactul cu realitatea politică, sufletească și cosmică a noului deceniu în care pășim cu toții înfiorați de grația de a-l defrișa, cunoaște și cuceri.

Dumitru Dinulescu

„Aspirăm la o artă ca sărbătoare a spiritului"

MARIUS TUPAN : 18 aprilie 1945, în comuna Timna. Mehedinți. Studii: Facultatea de limbă și literatură română, Universitatea București. Reporter la revista „Urzica". Bibliografie : A publicat : **Mezareea,** 1974, **Crisalide,** 1977, **Noaptea muzicanților,** 1978.

1. De la o formulare cu valoare de reper, „obsedantul deceniu" e pe cale de a deveni o sintagmă demonetizată, nu numai prin frecventa repetării, dar și prin generozitatea și lipsa de discernămînt cu care au fost incorporați de critică autori de factură diferită, fără a mai pomeni de denivelările estetice. Pentru că nu e suficient — cum crede scriitorul grăbit și ambițios, apelînd la minima rezistență — să te alături acestei serii tematice și, automat, să ajungi pe același raft axiologic cu Buzura. „Obsedantul deceniu" a devenit loc comun al celor care confundă generozitatea tematică cu realizarea artistică, literatura cu viața. Am zîmbit cînd un student l-a întrebat pe Marin Preda de ce n-a scris „Cel mai iubit dintre pămînteni" în anii de grație '50, dar m-a scandalizat să citesc la un critic care îi reproșa lui Petre Sălcudeanu cam același lucru. După cîte îmi amintesc, nimeni nu l-a admonestat pe Rebreanu că nu s-a așezat în fața armelor care au tras în răsculații de la 1907, sau că a fost atît de las (!), încît să aștepte ani buni pînă să publice „Răscoala". În schimb, cauza țăranilor martiri va dăinui cît limba noastră.

Literatura e și ea o formă de asanare socială, dar de o factură specială, poate avea o acțiune grabnică, se poate inspira din realitatea imediată, de cele mai multe ori o face cu succes, dar nu poate fi limitată doar la atît. Important nu este dacă o operă a fost scrisă atunci, sau dacă e scrisă cu întîrziere, valoarea ei ține de autenticitatea viziunii și viabilitatea artistică. Cît privește perioada luată în discuție, se înțelege că există diferite puncte de vedere. Sînt pe de o parte viziuni sumbre, negativiste, neținînd cont de dialectica evenimentelor, firească urmare a unei revoluții, sînt altele, dimpotrivă, edulcorate, demonstrativ-antitetice. În sfîrșit, există și dintre acei autori care, în urma unei totale amnezii, reușesc performanța de a da două versiuni opuse despre aceeași etapă istorică, producînd ilaritatea și desolidarizarea cititorilor de operele lor. Nu e mai puțin adevărat că anii aceia, poate unii dintre cei mai dramatici în existența României, au inspirat o literatură veritabilă,

Georgeta Năpăruș : „Portret"

cu romane remarcabile, precum „Vînătoarea regală" sau „Galeria cu viță sălbatică". Mari prozatori care au abordat tema respectivă au ratat parțial. Dacă Marin Preda nu și-ar fi înregistrat în „Cel mai iubit dintre pămînteni" vocea în schimbare, dacă am fi avut timp să vedem desăvîrșită trecerea de la experiența directă, toarsă ca firul de mătasă al viermelui (vezi antologicele scene ale morții mamei și ale tandreței părintești) la experiența lecturii, am fi fost în prezența capodoperei pe această temă.

Abordarea temei a fost la vremea aceea un act de curaj, marcînd revenirea în atenție a scrierii politice, care cunoaște pretutindeni acum o resurecție, datorită creșterii factorului social și politic, complexității evenimentelor și faptelor istorice. Romanele ce s-au scris între timp au simetrizat în plan literar transformările revoluționare din societate, larga democratizare în toate domeniile de activitate, odată cu anii '60. Epigonii care au înțeles tema ca pe o deschidere către negativism ideologic, către răfuieli subliterare, au șablonizat-o, și-au făcut lor un deserviciu și literaturii pe care au profesat-o. Așa se explică faptul că migrațiile de ultimă oră, dorința de succes a unora, au intrat într-o fundătură.

2. Firește, una din menirile artei e și aceea de a reabilita destine, valori, adevăruri, cîndva bulversate, datorită circumstanțelor istorice, dar nu în mod tezist, ci implicit, de către autori cu o înaltă conștiință scriitoricească, urmărind o frescă socială obiectivă. Este miraculoasă puterea literaturii de a se purifica în timp, de a se elibera de diverse cenzuri, impuse uneori, inconștiente alteori, limpezindu-se și limpezind chipul unei epoci. Din acest punct de vedere, cărțile în discuție au ajutat la formularea unei mai drepte judecăți în fața posterității. Tematica a dus la impulsionarea și cristalizarea romanului politic veritabil, cu personaje și situații memorabile din toate domeniile vieții sociale : procesul sinuos al cooperativizării, dramele intelectualității, destinul unor activiști de partid. Unii autori au simplificat însă substanța românească, fiind pindiți de un nou tezism. Romanele care s-au impus, n-au transformat cărțile în dezbateri pur politice, ci au urmărit complexitatea vieții eroilor, au recuperat niște permanențe umane, dizolvate în cerneala atîtor confruntări mai mult sau mai puțin spectaculoase.

Un merit incontestabil al acestor cărți, semnate de scriitori de prim rang, este și acela că au o mare priză la public, demonstrînd pe de o parte audiența literaturii, iar pe de alta capacitatea autorilor de a pune în circulație o problematică densă, care interesează cele mai largi pături sociale.

Marius Tupan

Continuare în pag. a 6-a

„Vă mai amintiți de «Eclipsa de soare ?»"

VIOREL ȘTIRBU. N. 2 octombrie, 1940, Buciumi, Sălaj. Studii : Facultatea de filologie, Cluj. Loc de muncă : Institutul de cercetări etnologice și dialectologice. Bibliografie : **Un septembrie frumos,** 1967 ; **Oameni singuri,** 1968 ; **Cortegiul,** 1969 ; **Însemnările agentului Adam,** 1968 ; **Canionul,** 1975 ; **Marele sigiliu,** 3 vol., 1977—1980 ; În lucru : **Acum și-ntotdeauna,** roman închinat procesului de urbanizare.

1. Nici o epocă nu e pe atît de calmă pe cît pare ; într-un fel sau altul valorile tradiționale, caracterele se află mereu în examene, reexaminări ș.a.m.d. Există totuși și decenii cînd valorile verificate sînt respinse fără cruțare, iar caracterele se dezvăluie și în umilitoarea lor slăbiciune — și nu numai la noi. Vă propun un „obsedant deceniu" american, tot al anilor '50, legat de perioada mccharthismului. Dacă nu mă înșel, „Vrăjitoarele din Salem" este inspirată de legea privitoare la activitățile antiamericane. În timp, relele și bunele, puse în balanță, dau măsura evenimentelor. Mă gîndesc la aceia dintre noi pentru care „obsedantul deceniu" e mai degrabă o chestiune livrească. Nu trebuie să ignorăm că eroul tragic nu este liber să aleagă, el este liber să-și asume și să-și împlinească destinul doar. Folosesc cuvintele la propriu. Lucrețiu Pătrășcanu ar trebui privit ca personaj tragic și nu de dramă.

Fără îndoială că și pentru noi, românii, anii '50 au fost dureroși. Nu pentru că n-am fi traversat perioade grele. Sau nu numai. Pe la mijlocul veacului trecut — o spun din ce în ce mai mulți autori, am spus-o și eu — s-a întîmplat însă ceva, ceva important : românii au început să înțeleagă adevărul că un popor nu este chiar o simplă masă de manevră, că sînt necesare eforturi proprii de a-și hotărî soarta. Pe scurt, s-a întîmplat că am început să avem o conștiință de sine mai apăsată. Încît, în anii '50, cînd „mărturia de credință" a epocii trebuia depusă, s-a putut vedea limpede gradul de maturitate politică și civică, ba mai ales al doilea aspect. Desigur, au existat caractere puternice, demnități exemplare, însă lașitatea, refuzul, îndărătnicia de a nu-și lua asupră-și răspunderile civice elementare, speranțele neghioabe, lipsa de realism sînt, toate, deopotrivă de consemnat ca fenomene negative ale unei aventuri labile a spiritelor nesigure. Explicația că împrejurările grele macină fără putință de apărare caracterele tari nu se susține pe de-a-ntregul. Spiritele sigure sînt ca atare tocmai în împrejurări tulburi, caracterele sînt tari numai în împrejurări grele. Omul nu poate fi explicat numai din afară, ci și, și poate mai ales, dinlăuntrul lui. Repet în ciuda contextului caut răspunderile în om. Ca să-ți aperi demnitatea pînă la capăt, e nevoie de eforturi proprii, bărbătești.

2. Se poate afirma, fără nici un fel de riscuri, că proza anilor '70 este dominată de „tema obsedantului deceniu". S-au scris și s-au editat destule cărți, dar cele mai căutate de public și de critică sînt romanele aspre, despre o perioadă nu mai puțin aspră. Romanul acesta, politic, la drept vorbind, a adus, sau mai bine zis a readus autenticitatea în literatura noastră. Realismul și-a reintrat în atributele sale cu o demnitate exemplară, reiterînd importanța socialului în orice carte serioasă. Sau, dacă vreți, reiterînd teza că romanele serioase, nesupuse eroziunii timpului, conjuncturilor, sînt acelea în care primează socialul, opus caracterului limitat al individualismului. Cărțile consacrate „obsedantului deceniu", aparent marcate de o receptivitate vie, aruncă perspective noi asupra vieții. anume propun concluziile necesare, urmare a unor experiențe istorice dramatice și, uneori, tragice. Din ele se mai desprinde și o concluzie de ordin etic, răspunderea fiecăruia față de sine, dar și față de cei din jur. Literatura „obsedantului deceniu" are, pe lîngă alte virtuți — inclusiv estetice — valoare formativă pentru generațiile tinere. Prin investigarea perioadei anilor 50, romanul nostru contemporan a dobîndit maturitate și aruncă punți solide de înțelegere a fenomenelor sociale și politice.

3. În măsura în care cele spuse pînă acum devin substanța cărților noastre, deceniul șase mi se pare că ne privește pe toți, indiferent de vîrstă. Reconstituirile „obsedantului deceniu" sînt, poate întîi de toate, opere de pedagogie etică necesare. Altminteri recidiva neangajării personale e posibilă, ca și a gestului de curaj civic necutezat. Răul nu trebuie scuzat, trebuie explicat însă dacă vrem (și vrem ! ; și încă vrem tare !), dacă vrem să nu se repete, căci imperfecțiunile vin și singure. Binele mai depinde și de comportamentul personal al fiecăruia dintre noi. Dacă nu înțelegem asta, toate demersurile sînt simplă retorică avocățească.

Sigur, tema „obsedantului deceniu" este și una de generație.

Despre sovromizare, morozovism, cadricizare, colectivizare, despre situația diverselor categorii sociale, e evident că numai cei ce cunosc pe „viu" pot vorbi cu bune șanse de credibilitate. Apoi, mai e o problemă asupra căreia, totuși, nu se apleacă prea mulți, deși situația intelectualității e luată în seamă. Mulți intelectuali s-au pus la dispoziția împrejurărilor, e drept, nu din aceleași motive. Unii din oportunism, alții cu sinceritate. Iată o temă neabordată !

Citesc — dar numai eu citesc ? — cărțile despre deceniile trecute. Îmi plac cărțile lui Preda, Lăncrănjan, D. R. Popescu, Țoiu, Sălcudeanu. Dar sînt și cărți ce-mi ridică serioase semne de întrebare. Mi se pare că reconstituirea anilor '50 riscă să devină o modă (ca moda romanelor „istorice"), simplificatoare ca orice modă, bizuindu-se pe enunțuri și nu pe analize. Ai impresia că evocarea acelei perioade tulburi se face în vederea unei ilustrări **literale** ! Cum e și firesc, m-am întrebat care sînt cauzele unei atari stări de lucruri. Poate să greșesc, dar eu cred că necazul vine din puținătatea ideilor, dar și a uneltelor literare. Cum ar zice un bun prieten al meu, unele cărți sînt simple „dări de seamă arhetipale". Observați că în multe romane reconstituirea se face prin același reper, activistul de partid ? Dar cine este activistul, în fond? E, neîndoielnic, merituos să decriptăm motivațiile întîmplărilor de atunci, însă a folosi 'o singură „cheie", persoana activistului anilor '50, mi se pare a îngusta nepermis de mult drumul spre cunoaștere și chiar o nedreptate. Căci întrebarea se mai poate pune și așa, dar unde erau ceilalți, **bunii,** cum ar veni ? Cei ce priveau de pe margine ironic detașați, văzînd relele și nemișcînd un deget pentru curmarea lor ! Unde sînt exemplarele acte de curaj civic ? Sau, dacă evocăm anii colectivizării, bunăoară, unde îi găsim și pe **ceilalți,** decît pe cei cărora le cerem la infinit **socoteala ?** Tonul vindicativ rezolvă el ceea ce ar fi de rezolvat, anume crearea climatului în care abuzul să nu fie, în limitele puterilor umane, posibil ? Îngrămădeala de adevăruri minore și false cutezanțe nu trece de pragul exercițiului spectaculos, iar spectacolul e unul cu artificii din pomul de Crăciun.

4. Tineri și virstnici atacă frenetic istoria, fie cea mai îndepărtată ,fie a deceniului șase.

Viorel Știrbu

Continuare în pag. a 6-a

marcela mariana milcu

Cîntec

Ție n-am să mă supun
Muică slută și bas'ardă
Muică slută și bas'ardă
Nici un nume n-o să-mi pun

Ca madonele de lut
Care-au refuzat să ardă
Care-au refuzat să ardă
Și-napoi lut s-au făcut

Am să lincezesc uitată
Într-o piele pămîntie
Și de-acolo, niciodată
N-am să ies în lume, vie.

Prințul semănător

Tu semeni reci semințe fără miez
Și co'i multicolore de fructe fără carne –
Eu pielea mea o cedez
Acestor luturi și marne.

Tu, semănătorule, prințe,
Mîna ți-o semeni și nu mai exiști –
În co'i fără formă și în semințe
Intră ca-n pleoape ochii tăi triști.

Baladă

Veneau femeile cu flori la git
Și rochii străvezii, iluminînd
Cu păru-nfometat de mină de bărbat

Și mă priveau întunecat și hid
Și mă-ntrebau pe unde am umblat
De mi-e călciiu-atita de crăpat
Și trupul mi-e atît de amorțit

Și mă-ntrebau de ce am mai venit
La vadul lor curat și-nmiresmat
În care vin luntrașii pe-nserat –
Să-i inspăimînt cu trupul meu urît ?

Atunci de lîngă ele am plecat
Și-n urma-mi luntrile s-au înecat,
Femeile s-au destrămat țipînd.

Eu, piatră-n hău de riu însingerat
De bot de luntre m-am învinețit
Și-o altă piatră-n apă am găsit
Era bărbatul meu cel căutat –
Călciiul cînd mi-era așa crăpat
Și trupul meu atît de amorțit.

Baladă pentru tine

Iubitul meu, săpat duios în carne
De sîngele din carnea mea plecat
Ce trupul tău voit-a să-l întoarne
Într-un țînut cu timp nemăsurat

Ca țurțurii de gheață se topește
Trist brațul meu de umăr atîrnat –
Din lut de om nimic nu se zidește,
Doar temelii cu talpa am săpat

Iubitul meu, nimic nu se ridică
Din trupurile care scad de frică –
Privește aplecat pe buza vremii,
Cenușa mea cum o mănîncă viermii.

Fuga cailor

Prins-au cai sălbatici și i-au potcovit
Ie-au pus obiele lucitoare
I-au pomădat, i-au pregătit
Pentru Parada cea Mare

(Și era și-un iarmaroc
unde vindeau cu prețuri rare
cai cu sînge ca un foc
mistuind oricare zare)

Însă fără veste caii au fugit
Lunecînd pe umbra lor călare –
Se zăresc lumini spre asfințit
Și se văd în depărtare

cai sălbatici care fug
de frica potcoavelor care
îi urmăresc precum un rug
scăpărîndu-le-n picioare

Gheorghe Ionescu : „Peisaj de iarnă în București"

debut

vasile rusescu

● Vasile Rusescu lucrează cu partea violentă a cuvîntului. Curajul începătorilor sau nemaipomenita lor poftă de a șoca ? Mai degrabă aș zice că fluxul cîmpiei ca dominantă a unui destin se zbate în sufletul lui și încărunțește acolo ca despot luminat. Bag de seamă că-mi place și mă captivează. E sigur că a trăit, direct sau alături, toate întîmplările pe care le urcă în scenă. Misterul vieții e s-o duci în circă — transport insuportabil, de multe ori — și să alegi din întinderea necuprinsă doar rănile tale. Vasile Rusescu are instinctul (dă doamne să nu se schimbe în știință) care-i mină încet spre originea lucrurilor fundamentale. Știe bine limba română — un lux în ziua de azi — și o slujește cu neprefăcut devotament. Acum, de la fîntînă, trebuie să se întoarcă în odaie, cu cofa plină de apă. Rămîne să vedem cui va întinde prima cană ?

Fănuș Neagu

MOARTEA FÎNTÎNII

Cum treci de fierăria lui Marin Țiganu, ăl de l-a înjumătățit sirmele de telegraf pe cînd făcea speculă cu pîine pe tren urcîndu-i prețul cu juma de leu în fiecare gară, deci cum treci de fierăria lui, azi cocină pentru porcii lui ginere-său, guristul, pe dreapta, la curmeziș de drum, se lasă fîntîna lui Prună. Adică, Tataricu, moșumeu. Eu nu l-am apucat, dar bunică-mea, pe care moșu a furat-o cînd era flăcău dintr-un sat vecin cu caii de contrabandă ai lui vărusău Bică, Varsă-Corcoduși, și-a trăit cu el 40 de ani bătuți pe muche, zicea că altu-n sat nu mai era ca el. A știut asta de cum a sălțat-o pe leagăn, în căruță ; n-a dat țipăt cum era obiceiul la furatul fetelor, ba, s-a strîns mică sub mîna-i ce ținea codiriștea cu fundă roșie la cap și-o căldură necunoscută a pătruns-o pînă-n tălpi.

Era bunicu Prună pe uliță — spune bătrîna — drept, cu capul dat pe spate, mustăți groase și întoarse, priviri scurte, cu jumătate de ochi. Plecase la război, de primul e vorba, în opinci de purcea și cu răbojul la brîu și se întorsese căprar. De aia pînă la moarte și mult după aceea, cînd venea vorba de el, oamenii îi ziceau — unii pipăindu-i numele încă cu teamă, Prună Căpraru. Și mai spune bătrîna, cu o mîndrie pe care mult, încoace, am înțeles-o, că venise cu fala scrisului, de băga draci în primare că prea des i se amesteca prin hîrtoagele satului. „Ce mai, — închide ea vorba, cu o mîndrie aspră — om ca el nu se mai ezistră !".

A murit în anul în care m-am născut eu ; el primăvara, eu toamna.

„Făcuse aprinderea la foale, maică" — și bătrîna depăna monoton același fir la care știam și mișcarea buzelor, a obrazului tăbăcit, ba și momentele anume cînd o să-și ducă barișul la ochi.

...În dimineața Bobotezii... A băut o juma de doniță cu vin, și-a luat toporișca de pe privazul hornului, apoi, cu mîna pe clanța de la tindă, a întors vorba bunicii : „Mă duc după cegă, femeie". Așta îi era obiceiul — și asta îi era vorba de cînd o adusese pe bunica nevastă în casă, cu caii de contrabandă ai lui vărău-său, Varsă-Corcoduși. Să aducă cegă din Dunăre pentru ciorba cu zeamă de varză, cum era datina, chiar în dimineața de Bobotează ; s-o vadă cum se zbate în ceaun.

„Cu cinci a venit maică, în iarna aia : și-aveau maică niște ciocuri de ziceai că sînt de gîscă leșească !".

„Ne-am dus fă Tudoro, neică, își amintea Ioniță tovarășul lui de cegă, în noaptea priveghiului, la căpătîiul bunicului, știi tu, la plopii din Ceatal. Răposatu a spart copcă cu toporișca, i-a dat roată cam cît un trunchi de putină și — dumnezeu să-l ierte că tare mai era om — s-a dat la fund, în Dunăre. La mustăți de sălcii, glonț s-a dus, că nici ucigă-l toaca, ptiu, iartă-mă doamne, nu-l întrecea la d-alde astea ! Eu rămăsesem pe mal și, cum îmi arunca cega, pac în cap, așa, mai mult s-o amețesc !".

— Ce mai, revine bunica, om ca el nu se mai ezistră, optușpe ardei iuți a mîncat în ziua aia la ciorbă de cegă, de i-am zis, parcă i-aș zice acu „mai omule, să-mi spui cînd ți-o lua gura foc, ca să chem vecinii !".

Peste cîteva zile, pleca singur, pe picioarele lui, la tîrg, la doctorul Cirlionț. Să se caute, că-l bușise sîngele pe gură, iar țigara era acră la gust și „fă femeie, e păcat de tutun, că douăzeci de păpuși am pus la uscat !".

Doctorul Cirlionț, cu faimă peste 10 sate că vede-n om ca-n palmă, fără raze, i-ar fi zis : „Neică Prună, mergi acasă și lasă dracu pufăitul ; de nu, dă-ți scîndurile jos din pod !". S-a întors către seară acasă, înjurînd de mama focului găinile de la care-i lăsase ouăle.

Scîndurile nu le-a dat jos din pod, și nici tutunul nu l-a lăsat. A murit spre primăvară, cu țigara în colțul gurii încremenite. Bunica i-a ținut luminarea și, după ce aburul s-a dus la cer, i-a scos chiștocul de sub mustață. Apoi, cu evlavie, l-a împăturit într-o hîrtie galbenă pe care moșu-meu își lăsase chiar în ziua aceea semnătura „Nicolae Prună zis Căpraru", pentru noi, cei ce vom veni, drept semn că el a avut faima scrisului și că „altă avere n-am a le lăsa !". Cred că și astăzi, de nu l-o fi aruncat cumnata-mea, chiștocul, împăturit în hîrtia galbenă e tot acolo, în partea dreaptă, jos, a lăzii bunicii, ca semn pentru întinderea averilor noastre.

Și tot de la bunicu ne-a mai rămas fîntîna, făcută pe vremea cînd era paznic de dig, pus cu semnătura lui Duca.

Nu era la îndemîna oricui să sape o fîntînă. Bunicul știa asta și, cred eu, de aia a și săpat-o ; cu meșteri de la deal, plătiți cu bani buni. Cînd a sfîntit-o popa, cu tot satul după el, s-a ridicat și o cruce de lemn, pe care dascălul a săpat cu ciochia numele bunicului, la care el, ori alții, au adăugat și tradul de căprar. E și astăzi acolo, la curmeziș de drum ; peste uliță, casa noastră. Mi-aduc aminte că nopțile, cînd bătea vîntul, ciutura izbea stîlpul casei, iar bunica zicea c-a venit bunicul... Se scula, mai aprindea o luminare la candelă, bătea apoi cîteva mătănii și se culca împăcată. Fîntîna a fost semnul nostru în sat, de neam din neamul lui Prună. Acum satul are alte neamuri, poate și din cauza asta fîntîna bunicului a murit cu zile. I se trage de cînd vară-mea, Mița, care a moștenit și ea o parte din casă, o'ăile dinspre drum, a scos cu ciutura un stîrv de cîine, sau poate că l-a aruncat chiar ea ca să nu-i mai scîrîie satul în cap de dimineață și pînă noaptea.

Oricum. Astă-vară cînd m-am dus acasă, ăl mare la lui Calevrea, de-i mai zice și Africanu, nu știu de ce, mi-a aruncat așa, într-o dungă, „bă, liceu cîrpit, adu doftori pentru fîntîna lui moș-to, că se duce bă, și e păcat !".

ioan prigoreanu

palma

Cînd pătrunse în goana mașinii pe șoseaua largă, proaspăt marcată, în satul de cîmpie, Fărtat duse instinctiv mîna dreaptă la falcă ; mașina își schimbă puțin direcția. „Ce faci, Nicu ?" se înspăimîntă soția care se afla cu unul din copii pe bancheta din spate. „Ai înnebunit ?" Voiai să intri în ăla ?", scuturâ ea capul îndărăt.

Nicu Fărtat încetini viteza și viră la dreapta. „Unde ne duci, tătico ?" se impacientă fetița care stătea lîngă el. Nevastă-sa nu spuse nimic. „Cine știe ce are în cap ? Unde ne-oi fi ducînd ?", se mulțumi ea să privească mai atent casele bine construite, care dovedeau gust și bunăstare.

„De cînd aștept eu clipa asta", frînă el mașina și opri motorul, fără să privească în spate sau în dreapta, pentru că ar fi văzut mirarea de pe fața alor săi. „Voi rămîneți aici. Am nițică treabă. Mă întorc numaidecît", luă el ștergătoarele de parbriz și le așeză lîngă scaunul șoferului, jos, alături de prag ; coborî geamul și trînti portiera. „Nu vă mișcați de aici, că vin imediat", începu el să fluiere o melodie veselă, „sau puteți să ieșiți să vă mai dezmorțiți și voi".

Nevastă-sa rămăsese cu gura căscată ; murea de necaz. Era pentru prima oară că nu apucase să spună ceva. Se uită după el cum se îndepărtează, trece șoseaua la vreo cincizeci de pași în spatele mașinii și se apropie de poarta unei case ; „De cînd aștept să am drum pe aici ! Uite că te-am găsit !", încercă Nicu Fărtat să deschidă poarta, dar întîmpină rezistența unui zăvor tras pe dinlăuntru. Apucă veriga largă de fier forjat a inculetorii și clănțăni de cîteva ori în clanța porții. Dintr-o cușcă pe care o ghicea în dreapta, izbucni un dulău hămăind și scuturîndu-și lanțul care zornăia tras pe sîrmă. Din salcîmii de lîngă gard zburară speriate niște vrăbii.

„Dacă mă ia repede, nici nu știu cum îl cheamă", zîmbi Fărtat. „Și de unde să știu, că doar o dată l-am văzut, atunci cînd cu..." își duse el din nou mîna la falca stîngă pe care o simțea arzîndu-i ca în urmă cu douăzeci de ani.

Cîinele continua să latre, însă rar, plictisit, dincolo de gard, chiar în dreptul porții. Se auzi o ușă trîntită, apoi pași repezi și mărunți lipăind pe trotuarul de ciment. „Ați venit pentru pepeni ?", se pomeni el față în față cu o femeie tînără, nurlie, cu o basma verde legată în jurul cocului.

„Nu ; pentru care pepeni ?", se strădui el să-și amintească un chip de odinioară, dar imaginile se pierdeau undeva în ceață. „Cred că ea e, că ochii îi avea albaștri", continua el să privească femeia.

„Vindem pepeni", își așeză aceasta mai bine părul și strînse nodul basmalei. Apoi, ocolindu-l din ochi și privind în stradă, „dar dacă n-ați venit pentru pepeni, pe cine căutați ?".

Cîinele îl privea, mîrîind ; avea urechile mari, clăpăuge. „Știți, eu n-am mai fost pe-aici de mult, de cînd lucram în port". Apoi, privind-o în ochi „trebuie că sînteți de-ai casei, nu ?" și nu mai așteptă nici un răspuns, „Oița parcă vă cheamă". „Oița, da ! ; dar eu nu vă cunosc". „N-are a face.

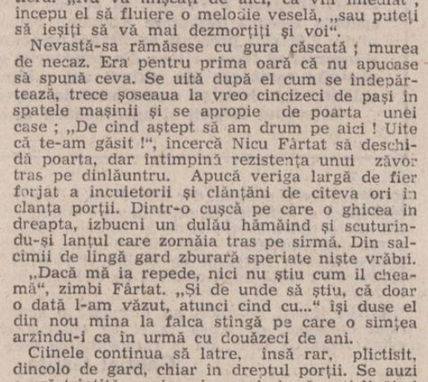

Gheorghe Ionescu : „Natură moartă cu cactus"

Văd că ați ridicat altă casă. Ați schimbat gardul. Ce mai, gospodari, nu glumă !", nu știa cum să pună Nicu Fărtat problema care îl frămînta de cînd a intrat în sat.

„Da..." se codi femeia. „Am modificat casa bătrînească. Păi, toți au făcut așa. Avem solarii și mai putem pune un ban deoparte..."

„Tatăl dumneavoastră e acasă ? Adică vreau să spun, mai trăiește ? „Trăiește, vai de capul lui ; el știe cum. Zace de un an... Puteți să-l vedeți... Poftiți" se dădu Oița la o parte, făcîndu-i loc să intre în curte. „Aveți să-i spuneți ceva ?" Nicu Fărtat își schimbase gîndul cel dintru început. „Dacă te-am văzut, aș putea pleca", își duse din nou el mîna la falcă. „Dacă e bolnav, are vreun rost să-i mai scormonesc în inimă ?", intră totuși în curte, mînat de o curiozitate pe care nu și-o putea stăpîni.

„Tata vă cunoaște ?", se uită Oița la el, mergînd pe partea pe care dulăul hămăia, încercînd să rupă lanțul. „O fi el bolnav, dar are o ținere de minte că ne și mirăm, eu cu mama, de multe ori. Pesemne că boala i-a ascuțit simțurile. Cine poate ști ?". „N-aș putea să spun... Nu cred că m-ar mai recunoaște". Și Nicu Fărtat rise. „E și normal ; după atîția ani..."

Intrară într-un antreu curat ca o farmacie. De aici trecură într-o cameră în care mirosea puternic a lămîie și izmă de baltă. Oița aprinse lumina și îl invită în altă cameră, în fund, unde se zărea cineva în patul de lîngă soba de teracotă.

„Tată, a venit cineva care te cunoaște și nu te-a mai văzut de mult", îl prezentă ea bolnavului care clipea din cauza luminii prea puternice a lustrei. „Stinge becurile..." își duse bătrînul mîna la frunte ; „și aprinde mai bine veioza ; nu pot suporta", se întoarse el pe o parte să-l vadă mai bine pe cel intrat în cameră. „Aha", i se luminară degrabă bătrînului ochii, „țin minte", aprinse el veioza, căci Oița stinsese lumina, „dă-te mai aproape", clipea des, străduindu-se

Gheorghe Ionescu : „Peisaj la Mogoșoaia"

să-l privească mai atent, „tu ești cel pe care l-am plesnit, atunci, la nunta lui Vasile, fratele Oiței". Apoi, ca și cînd faptul era fără nici cea mai mică importanță, „pe unde mai ești acum ? Atunci erai flăcăiandru, nici tulei nu aveai ; erai ca o fată mare. Te-ai însurat ? Ce meserie mai ai ?".

Nicu Fărtat se frămînta și nu știa ce să facă. „M-am umflat degeaba, că nu sînt în stare de nimic !", își dădea el seama că a nimerit-o prost. „Nici nu știu cum îl cheamă ; omul bolnav și eu dau buzna să mă răzbun" îl privea el, fără să scoată un cuvînt.

„Ei !", oftă bătrînul, „dar ce-ai rămas pe gînduri ? Înțeleg... Nu știu cum să mă iei... N-ai vrea să zici că n-am avut dreptate. Oi fi fost eu amețit de băutură, că eram și tînăr, și socru mic, da' nici tu nu trebuia... În văzul lumii, așa, să te apuci să o săruți pe Oița, nu se cădea..."

Nicu Fărtat îl privea și nu găsea tăria să se sprijine de nici un cuvînt. Oița ieșise din cameră, la treburile ei.

Bătrînul se ridică într-un cot. „Fii bun și ia bricheta de colo", arătă el spre masa de lîngă fereastră, „și aprinde-mi țigara asta", scoase el de sub pernă un pachet de țigări.

„Pentru o palmă, să te superi așa și să pleci ? !", trase bătrînul adînc primul fum și respiră ușurat. „Uite, Oița a terminat școala sanitară și lucrează aici, la dispensar. Puteați să vă luați. N-aveam nimic împotrivă...", continua el să-l privească. „Așa, acu' nu mai e nimic de îndreptat. Nu mai poți scoate lucrurile din matca lor. Ce s-a făcut, e bun făcut".

Nicu Fărtat se întoarse și ieși. În minte îi stăruia imaginea bătrînului sprijinit în cot, neras, aplecat, aprinzîndu-și țigara de la bricheta pe care el i-o ținea aproape de față ; flacăra subțire și lungă lumina un chip îmbătrînit de ani și de boală, cu niște ochi necruțători.

„Plecați ?" îi strigă din urmă Oița ; dar el nu se întoarse.

Cîinele hămăia greoi și răgușit.

Senzația de fierbințeală de pe obrazul sting îi dispăruse.

Cînd ieși în șosea, ai lui îi făceau semne ; își pierduseră răbdarea. Nevastă-sa îl privea nelămurită. „Ai putea să-mi spui și mie la cine ai fost și ce-ai făcut ?", se așeză ea pe bancheta din față, în locul fetiței.

„Nimic", o privea el, pornind motorul, „am trecut așa, de curiozitate, să văd dacă mai trăiește un om pe care-l cunoșteam". „Și mai trăiește ?", deveni nevastă-sa curioasă.

Nicu Fărtat porni mașina. „Trăiește ; doar că-i bolnav și a mai îmbătrînit", îi dădu el de înțeles că nu are chef de vorbă.

28 FEBRUARIE 1981

L4

teatru

t

Voluptatea onoarei

Premieră a începutului de stagiune la **Teatrul Bulandra, Voluptatea onoarei,** de Luigi Pirandello, poartă însemnele acelei arte dramaturgice în stare să determine publicul la o participare activă. Spectacolul realizat de regizorul Valeriu Moisescu prezintă un ansamblu uman în plină agitație. Este nevoie de un **tragos,** de un „țap" ispășitor în acest carnaval al onoarei pe cale de a fi pierdută de Agata Renni care depășește admisibilul în legătura ei ilegitimă cu marchizul Fabio Colli. Căsătorit, marchizul caută disperat soluția ca și Maddalena, mama Agatei, speriată de un iminent dezastru social. Maurizio Setti, vărul marchizului, găsește, însă, soluția — Angelo Baldovino va fi țapul ispășitor — soț al Agatei și tată al copilului ei. Se prefigurează, astfel, un... joc de societate. Inițierea lui Angelo în regula jocului este o scenă memorabilă. Acesta acceptă regula : onoarea trebuie salvată. El își ia rolul în **serios,** pe cînd ceilalți cred că el doar îl **joacă.** Angelo **devine** onorabil acceptînd masca, zic, ei, dar nu că Angelo **este** om de onoare. Angelo, însă, dă, sens măștii, prin logică și afectivitate, prezența lui în casa Renni trecînd de la starea de **marionetă** (cum îl voiau ei) la cea de existență **reală** (soț și tată) care, incredibil, trebuie acceptată.

Virgil Ogăsanu (Angelo) evoluează de la luciditatea ironică la disperarea provocată de obtuzitatea celor pe care îi combate cu chiar propria lor armă — voluptatea onoarei, în numele căreia acționează și de la care nu abdică. Actorul dezvoltă argumentarea poziției sale dedublîndu-se rar, dar semnificativ, impregnînd aceste momente cu un dramatism de substanță. Angelo Baldovino, dar și soțul și tatăl, sînt cele două ipostaze cărora actorul le dă întreaga strălucire a posibilităților sale artistice.

Mihaela Juvara (mama Agatei) reprezintă o poziție subredă în acest joc de societate. Acceptă compromisul cu grabă dar și cu dispreț. Va rămîne incapabilă să înțeleagă un rol care, deși conform regulii, este depășit de actor (Angelo). Sînt, însă, momente în care actrița este absentă, ca joc, în scenă. Ion Cocieru (Fabio), surprins de întorsătura pe care o iau lucrurile, cade pradă capcanei pe care singur o pune lui Angelo pentru a-l discredita. Confruntarea din final între cei doi este unul din foarte bunele momente din spectacol.

Deși captivează prin prezența scenică, Mircea Diaconu (Parohul) se abandonează plăcerii „fixelor" comice amintind de roluri anterioare. O senzație confuză de distonant dar și de „fabricat" marchează aparițiia sa în scena oficierii botezului. Valeria Ogăsanu (Agata) convinge prin oscilația de la inacceptarea rolului propriu la surprinderea descoperirii omului în spatele măștii. Într-un rol relativ important, Aurel Cioranu este lent, adesea în alt registru al stilisticii spectacolului care, dacă a demarat anost, sfîrșește la un nivel tensional ridicat.

Decorurile lui Dan Jitianu subliniază, prin tonuri deschise, o puritate postulată care este semnificativ contrazisă de acordurile „retro".

Spectacolul Teatrului Bulandra regizat de Valeriu Moisescu convinge și acum de audiența largă a lui Pirandello pe scenele românești.

Marian Popescu

film

f

Bustul lui Voltaire

În ultima vreme, titluri pline de imaginație încearcă să ne facă să credem că ceva a început să se schimbe în cinematografia noastră. Deocamdată, e vorba numai de titluri... Iată că după foc, flăcări, fum, lacrimi, capcane, mercenari, haiduci, anchete, apare și un **Șantaj** — film datorat lui Geo Saizescu după un roman intitulat mai onest **Omul de la capătul firului.** Autoarea romanului, Rodica Ojog-Brașoveanu este o cunoscută producătoare de romane „polițiste", indemnatică și nu lipsită de vervă și ironie : scenariul scris de ea împreună cu Geo Saizescu își păstrează aerul de literatură și filmul nu reușește să asimileze decît o parte din întregul edificiu ; pierderile cele mai importante sînt suspensul și gravitatea celor cîteva crime care se comit. Acum, nu că ar trebui să ne luăm cu mîinile de păr pentru fitece cadavru și să tremurăm după orice asasinat, dar veselia care traversează filmul de la un capăt la celălalt rămîne totuși de neînțeles. De fapt, îl recunoaștem pe Geo Saizescu tocmai după zîmbetul persiflant inclus în formula filmului — „Zîmbetul lui Voltaire", am putea să spunem fără să greșim, pentru că bustul marelui iluminist joacă aici un rol important în descoperirea criminalului... Dar Voltaire vine în filmul lui Geo Saizescu mai mult cu bustul decît cu spiritul și trebuie să observăm că pierdem drama fără ca, măcar, să obținem comedia... E adevărat că există un șantajist și există șantajați, e adevărat că vedem și cîteva cadavre la morgă, acoperite decent cu cearceafuri, dar suspensul e atît de învăluit în ambalajul politicos-ironic al zîmbetelor de tot felul, încît întregul film are în cele din urmă un aer aproape irresponsabil. Filmul suferă toate consecințele detașării, ale privirii „de sus" care, din bucuriile și suferințele omenești reține numai schema acțiunilor, lăsînd la o parte mobilurile, psihologia și identitatea oamenilor. Cu nimic, actori cunoscuți nu se deosebesc de aparițiile lor anterioare, venind mai mult ca prezențe fizice decît ca emanații ale unor medii sociale : Octavian Cotescu persuasiv și insinuant ca un deodorant, Mircea Șeptilici cu noblețea lui decrepită dar vajnică, Tănase Cazimir scăldîndu-se în ambiguități, Ioana Bulcă dramatizînd intens în vaporoase „robes de chambre", Silviu Stănculescu cu desăvîrșita lui corectitudine. Relația dintre vajnica Minerva Tutovan — maiorul care conduce ancheta — și subalternul ei, dă prilej Ilenei Stana Ionescu și lui Sebastian Papaiani să-și joace pînă la capăt numai șansa lor de actori — aceea de a fi măcar simpatici. Nu lipsește nici morala fabulei din final, acea lungă explicație care ne face să ne dăm seama în sfîrșit că filmul e „de-al nostru"... Lipsa adresei sociale face ca filmul să nu treacă de nivelul amuzamentului gratuit — un joc de-a șoarecele și pisica în care o idee de șoarece e urmărît de-o idee de pisică care, bineînțeles, își face datoria...

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Februarie

Deși a trecut cîtva timp, am păstrat impresia făcută de prezența pictorului Mihai Bandac ca invitat al emisiunii „Viața culturală" (gazdă, Ruxandra Garofeanu). Știind că pictorii sînt mai mult gazde și nu invitați în ateliere, am fost interesați de această ipostază mai puțin obișnuită a unuia dintre ei, cunoscut ca un strălucit interpret al culorii, dar anonim (cel puțin pînă în ultima vreme) în presă și radioteleviziune. Ne-am temut de aceea, chiar înaintea pictorului, că noul „context" va produce, cum s-a mai și întîmplat — monștri, adică declarații netede și subțiri, panseuri, aforisme și nu în ultimul rînd, cum spun actorii, bilbe. Mihai Bandac însă, însoțit de Nichita Stănescu, unul dintre prietenii lui, alegîndu-și un colț de Maramureș din Muzeul satului, a dovedit că știe nu numai să picteze, că știe mai mult decît să vorbească, că știe, într-un cuvînt, să creadă. Să creadă în pictură (nu numai a lui, cum se obișnuiește de altfel) și să nu înțeleagă pictura în afara culorii. Deoarece culoarea este ceea ce pentru literat este cuvîntul: pentru că fără culoare, desconsiderînd-o deci, nu poți fi pictor, chiar dacă ești un om inteligent și informat. Fiindu-i astfel credincios picturii Mihai Bandac a putut să exprime limpede, calm, fără ură și fără exclusivism ce face, ilustrînd elocvent principiul că acela care face știe cel mai bine. Trist pentru unii care explică ce fac alții dar cît de adevărat...

O prezență săptămînală remarcabilă în emisiunea lui Tudor Vornicu este Liviu Tudor Samoilă. Report frenetic, circulînd cu dezinvoltură în varii direcții, acesta asigură în fiecare simbătă o rubrică a emisiunii plină de prospețime, în afara șabloanelor și platitudinii. Ultima sa mini-anchetă în Consignație, dedicată picturii de gang, ne-a plăcut mai ales datorită inteligenței perfide a reporterului care în interviurile sale cu cele care recomandă de pe posturile de gestionare și prețuitoare tablourile care se potrivesc șufrageriilor (flori) și dormitoarelor („culori mai stinse, nu criante!") le-a lăsat să se facă singure de ris. „Opere" de mici meseriași sau de pensionari (iată o nouă categorie socială, pensionari-pictori) prețuite cu metrul și kilogramul de culoare se lăfăie pe pereții Consignației, atentînd la educația estetică a cumpărătorilor prin vulgaritatea și prostia pe care o ilustrează. Vulgaritate și prostie incurajate de comersante care fac comerț cu ele cu o inconștiență pe cît de ridicolă, pe atît de periculoasă. Ancheta lui Liviu Tudor Samoilă a avut un mare ecou printre telespectatori, atestîndu-i acestuia calitățile de realizator. Sperăm ca printre telespectatori să fi fost și cei care pot și trebuie să curme acest comerț rușinos cu pseudopictura unor afaceriști care își numără banii în timp ce vopsesc pepeni.

Iulian Neacșu

stelian tăbăraș

O REGĂSIRE

Cînd am ieșit din alimentara, taximetrul lipsise parcă intors. Sau poate mi s-a părut mie ; în ultima vreme mi se întîmplă destul de des, în mașini, să pierd sensurile drumului, să-mi scape din instinctul de orientare punctele cardinale. Adică să nu mai pot spune „în direcția aia e centrul Bucureștiului". Și, știi, starea asta e apăsătoare, mai ales dacă ceva nu te scoate din ea. Începuse să și plouă mărunt. Urc puțin nedumerit lîngă șofer — îl suspectasem încă înainte de a intra să iau sticla de votcă (uitasem că doctorul Mavrogheni îi recomandase lui Iancu Matei să nu bea o vreme), îl suspectasem — zic — de ocoluri gratuite pentru a-și face planul de încasări, mă enerva și ștergătorul de parbriz care scîrția cumplit, într-un fel spre dreapta și altfel spre stînga, ajustîndu-mi toate gîndurile, toate sintagmele cu care gîndeam, după ritmul lui implacabil : „Oare centrul e într-adevăr în spatele nostru — tac — Nu s-ar părea, partea gălbuie a cerului îmi venea înainte de oprire în stînga — hîști — și șoferul ăsta mă crede timpit, face ocolul pămîntului cu mine ? — tac — Parcă îmi ghicește gîndul : — „Dincolo de blocul ăla — zice — intrăm pe Păunașul Codrilor" — hîști — Te pomenești că gîndeam cu voce tare — tac — „Aici e adresa", zice, înapoindu-mi cartea de vizită a lui Matei, am ajuns — hîști — aveți de achitat șaptezeci și opt de lei — tac — hîști — clac !".

Stăteam acum la fereastra lui Matei — dezorientarea nu-mi trecuse, ba dimpotrivă... — discut cu el aparent cursiv, din cînd în cînd beau absent din paharul de votcă, el mai iese spre bucătărie, mai aduce cite ceva pe o tavă — se descurcă bine pentru un burlac ce a mai și stat ani de zile prin spitale, ocolim subiectul Amărăștean (doctorul Movrogheni mă avertizase doar), facem amîndoi efort pentru asta. Patrulaterul verde ce se întinde dincolo de alee mă fascinează — un verde de gazon, tu știi că asta nu e tot una cu iarba — cîțiva pomi fructiferi rămași în acel perimetru par scunzi de aici de la etajul șase, parcă e un decor făcut la armată într-o ladă cu nisip, îmi vine să iau o baghetă și de aici să „amplasez la teren" trupe invizibile.

Băutura ne cam prinde, mie îmi sporește dezorientarea din taximetru. Nu sînt beat, știu, că am pățit-o odată în Maramureș după horincа aia ce se bea acolo oricînd, în loc de cafea, în loc de apă, în loc de... băutură. Casa poetului — procuror Ilie Țaporea din V. de Sus se învirtise atunci cu mine ca un disc de pick-up, chiar povestirea lui păruse imprimată pe disc, istoria aceea (să-mi spui dacă mă repet cumva) cu cei doi țărani care la sfîrșitul războiului au ascuns sub o claie nici mai mult nici mai puțin decît un tun cu ceva muniții — mă rog, port ilegal de armă descoperit abia acum doi ani — nu-mi amintesc exact sentința, se pare că pentru un pistolet sau pentru un tanc se dă tot atît — mi-a rămas în minte ca o obsesie, ca un șanț într-un disc (cum devenise atunci casa lui) întrebarea ce i-o pusese Țaporea unuia dintre ei și mai ales răspunsul aceluia : „Ce ați urmărit ascunzînd tunul atîția ani sub fîn ?— Apăi, domnule dragă, cînd stai ca mine la margine de țară, nu strică un tun la casa omului !". Da faptul că îmi aminteam, acolo la Matei, de acea întîmplare s-ar putea totuși să fi însemnat că eram cam făcut, el a zis că locuiește la margine de țară, deci știuse tot timpul în ce parte venea Bucureștiul, eu acum în București și nu știu unde e centrul lui, da, și blocul ăsta se învîrte tot ca un disc, aud și o melodie, și niște acorduri de chitară gen folk, da, da, sună bine, „Domnule dragă / cînd stai la margine de țară / nu strică un tun / la casa omuuluui !".

Zic că și pe Iancu Matei îl prinsese cumva băutura, nici el nu se îmbătase însă, era prudent, adusese pe o farfurie niște cîrnați uscați și niște bureți negri murați (se vede că Toader trecuse pe la el înaintea mea), dar nici chiar treaz nu mai era pentru că a scos dintr-o ladă o lespede de piatră cu un basorelief conturat destul de aproximativ. Un chip de bărbat în profil, aducea a cavaler trac, a chip de pe crucile vechi de piatră ce le văzusem într-un muzeu pe lîngă Măgura Buzăului, ori a o lucrare expusă mai de curînd la Dalles intitulată „Zalmoxis". Ia piatra, o mîngîie cu mîneca și o așează într-un cui unde se vede că mai fusese cîndva, zugrăveala îi memorase conturul cu o pată mai albă. „— E Amărăștеanu așa cum l-a ținut minte tata. El l-a cioplit, știi că a fost pietrar și că l-a văzut".

Așadar, convenția tacită — să nu discutăm nimic despre Zamfir Amărăștеanu — fusese încălcată, eu nu mai aveam de ales decît una din cele două posibilități : să discut deschis acest subiect ori să schimb vorba. Aleg prima soluție, dar — ținînd cont de sfatul lui Mavrogheni — demitizez toată povestea : Amărăștеanu n-a fost decît un biet ofițer rămas în spatele frontului să-și spioneze inamicul. Pentru asta, doar, Matei — bătrînul pietrar îl zidise în subsolul casei unde avea să se instaleze comandamentul trupelor dușmane. Nimic ieșit din comun ! Aaa, că după o vreme el a transmis în locul mesajelor cifrate niște parabole sfătoase, asta se datorește însingurării lui îndelungate, poate datorită unei dereglări psihice, în orice caz, și de foame. Pentru că de foamete e vorba cînd stai peste trei luni închis sub o casă și ți-ai luat hrană și apă doar pentru o lună. „N-ai dedus — i-am zis — din faptul că învățăturile lui sînt aproape toate cu caracter agrar, că era sleit de foame ? Și ce dacă mai tîrziu zidul a fost găsit intact ? Atîta vreme cît Amărăștеanu n-a fost găsit înăuntru se vede treaba că o fi ieșit el cumva".

Acuma, ori că îndirjirea mea era forțată, făcută, ori că pedagogia aleasă era simplistă, dar nu l-am convins. Ba cred că el și-a dat seama că ridicasem tonul ca să mă conving pe mine însumi. Și faptul că a tăcut în loc să mă contrazică vehement — cum făcuse, cu doctorul Mavrogheni de atîtea ori — m-a dezarmat.

Am reluat și eu tăcerea și odată cu ea privitul în gol, adică nu, spre patrulaterul de gazon. Și abia atunci s-a produs acel ceva — datorită unui reper sigur — ceva care m-a zguduit ca un cataclism : Pomul din dreapta patrulaterului verde-gălbui e un cireș.. îl cunosc după coaja roșietică și... dumnezeule ! are pe trunchi brățara de metal — o scurtătură dintr-o țeavă groasă lăsată acolo într-adins, cînd cireșul fusese un biet puiet — cît mă obsedase cîndva această limită fatală destinată creșterii lui în grosime ....inel de plantă migratoare" (scrisesem cîndva) care cireș, iată, a călătorit în ultimii ani din curtea unui gospodar sfătos la care locuisem — inginerul topograf Iliescu, atunci pensionat — pînă în spațiul ăsta verde. Da, el era „cireșul cu banderolă. de serviciu" (cum îi mai zisesem eu tot atunci în poezia aia) cu o creangă lungă paralelă cu solul de care atunci ,cu ani în urmă, era leagănul din care au zburat pe rînd nepoții pensionarului Iliescu.

Răsucirea punctelor cardinale se face brusc, sînt nevoit să mă țin de pervaz, în ființa mea intimă aud și un pîrîit. Un titirez uriaș (axa, în cireșul recunoscut) învîrtește toată lumea din jurul meu cam cu 180 de grade, din inerție depășește normalul, apoi revine și după cîteva legănări se oprește. În sfîrșit „lumea-i cum este". Mă pomenesc sprijinit ușor de Matei — crezuse că m-am cherchelit — îl liniștesc. Acolo, în

Gheorghe Ionescu : „Margine de sat"

dreapta cireșului (cum mă uitam eu de aici) se află un patrulater cu gazonul galben firav, mai galben și mai firav decît restul — acolo a fost casa tip vagon — iată, temelia n-au mai scos-o la demolare, au așternut pe ea un strat subțire de pămînt — locul e și puțin mai ridicat acum, împrejur s-a mai tasat desigur după nivelare. Ce s-o fi întîmplat cu pivnița lungă, boltită cu cărămidă veche, sticloasă în care eu intram printr-un gîrlici îngust în fiecare duminică de iarnă și tăiam la lumina unei luminări lipite pe un butoi lemne pentru toată săptămîna următoare și din care ieșeam cu nările înfundate de praful de cărbune ce se înălța la fiecare bufnitură de topor ? Pivnița pe care Iliescu încercase atunci s-o transforme în ciupercărie chinuindu-se să întrețină temperatura și umiditatea cu un cazan cu apă încălzit periodic, chiar și noaptea, chinuindu-se să îngroașe pămîntul din lăzi cu tărîțe de grîu, să procure „micheliumul" la mina a treia și, firește, la supraprеț ? Am suferit atunci pentru strădania lui de prisos pentru că — tocmai cînd toate lucrurile au fost puse la punct — o decizie a municipalității a interzis desfacerea pe piață a ciupercilor de către particulari, pe motiv că s-ar fi otrăvit nu știu cine cumpărînd de la ei.

Camera mea mobilată fusese la capătul de dincolo al temeliei, prin fereastra ei vedeam chiar blocul în care mă aflu, bloc a cărui pătrătime i-o imputasem cu cinism arhitectei Ioana Manolescu (mă vizitase atunci însoțindu-l pe Mavrogheni) zicîndu-i că arhitecților din promoțiile mai noi li s-a permis să lucreze numai cu echerul, ba mai mult, numai cu unghiul lui drept.

Iată că nu toate coincidențele sînt întîmplătoare — nu știu cum o să reacționezi tu la asta — dar există coincidențe care au un scop, care vor ceva !

În nopțile mele albe blocul de vis-à-vis (ăsta de fapt) se asemăna cu un mare tablou de comandă cu lumini care se sting treptat după miezul nopții, cu altele care se aprind de pe la patru dimineața. Cineva apăsa pe butoane nevăzute și pătrățelele aprinse indicau stări de veghe, de vis, de insomnie, de coșmar ori de somn greu, toate după o conexiune ce scăpa înțelegerii mele. Erau, fie lumini puternice de sufragerie, fie lumini albăstrui-lucăuse de televizor, fie lumini colorate de abajururile de pe noptiere. După miezul nopții simteam o plăcută solidaritate cu puținile lumini ce mai erau aprinse. Lumini de lucru ? De lecturi palpitante ? De dragoste ? N-aveam cum să ghicesc. Spre ziuă, primele becuri ce se aprindeau trădau pe navetiști, desigur. Ei mai păstrează ca altădată spiritul drumurilor, aduc în fiecare după-amiază ceva din cîmpie, fie că e vorba de vești, de zarzavaturi proaspete, ori de vin ieftin cu gust de pămînt.

În acest mare patrulater negru, ciuruit ici colo de ferestre luminate, „în punctul patru pe coordonată și șase pe abscisă" vedeam în fiecare noapte pe cineva care stătea în fereastră ore întregi, nemișcat. La început am crezut că e un bust de lemn ori de ghips patinat așezat pe pervaz. Dar, uneori nefiind acolo, mi-am zis că trebuie să fie un infirm țintuit într-un scaun cu rotile, pînă cînd, odată, în zori am văzut că se ridică — era un bărbat — și stinge lumina. În după-amiaza următoare l-am „căutat" cu un joc de oglindă, dar n-a apărut. Și deși de multe ori l-am mai observat la locul lui, în patratul luminat, cu lustra exact în spatele capului (ca o aureolă), ziua n-a apărut niciodată. „Pasăre de noapte" — mi-am zis mirat de această negativare (desigur că doarme ziua) — dar și amintindu-mi despre bufnițele văzute cînd și cînd în copilărie, noaptea vînători de temut, ziua — încolțite, jumulite de păsărelele, altminteri pașnice, dintr-o ironie a soartei. Nici nu bănuiam eu atunci că peste cîțiva ani buni aveam să-l cunosc pe omul acela ciudat (pentru Matei, atunci era o perioadă între două internări mai lungi), peste care ani, casa în care stătusem în gazdă avea să nu mai fie, „căzuse în spațiu verde" cum tot spunea madam Iliescu. Și nu numai ei ci și vecinii propuși spre demolare vedeau în schițele de sistematizare a cartierului un fel de grilă a destinului ce planează asupra lor cu pătrate și rotunduri ce-ți schimbă însăși esența intimă dacă intri într-unul ori în altul. De parcă n-ar fi fost oricum același lucru pentru ei, adică, vreau să zic, că tot demolați urmau să fie.

Cum mă uit eu pe partea stîngă a patrulaterului care fusese sau poate mai și este pivnița casei, era atunci curtea — lungă ca o ulița cu caldarîm, pînă la odăița din fund, dincolo de liliacul — ud în seara aceea cînd mă întorsesem tîrziu — (dracu' știe de unde) după ploaia de octombrie cînd, uimit și emoționat că acolo unde știam că nu stă nimeni am văzut lumină strecurată și am auzit glas de fată cîntînd ca la țară, emoție care nu mi-a trecut nici cînd liliacul atins cu umărul și-a scuturat apa rece pe mine în timp ce eu mă chinuiam să deslușesc chipul ei printre merele ionatane și domnești și botul oii — ce idee, în loc de perdea, să umple golul dintre geamurile duble cu merele lăsate de tatăl ei din Muscel venit cu ea s-o instaleze la gazdă ! — și cum pînă la urmă am deslușit-o întreagă, mai mult sau mai puțin goală, probîndu-și piesă cu piesă uniforma de profesională în fața oglinzii ce o silea să se suie pe un scăunel să-și vadă și genunchii, uimire care a crescut a doua zi văzînd-o prin curte în alura de școlăriță, cu părul strîns în băsmăluța de doc albastru („ca să nu-mi intre șpan în păr, domnule Iliescu, d-aia mă leg așa") neinspirînd prin nimic ideea de femeie nurlie cum observasem eu în ajun, dacă e să credem ce vedeam printre mere.

— Ne gîndim la același lucru — îmi zice Iancu Matei peste umăr, parcă afirmînd, parcă întrebînd. (Cum de nu i-oi fi simțit prezența atît de aproape ? Cum de nu i-am simțit halo-ul de căldură ori de magnetism, cel care mă enervează cînd sîntem siliți de aglomerații să intrăm unii în sufletele altora ?). Îl lăsasem pe scaun cînd l-am „dojenit".

— Sînt — reluă el — atîtea subsoluri intacte sub iarbă încît mă gîndesc că n-ar fi exclus să...

(Fragment din romanul „Cumpenele")

Gheorghe Ionescu : „Case la țară"

vasile andronache

Tot încercîndu-ți forma pe-o pînză s-o pictez

Cine-năuntru pleoapa mi-a deschis
De ți-am văzut făptura de amforă-n nisip
Pe-o plajă albă din stelarul vis
Cînd ritmul ca un fulger îți lumina pe chip

De vreme desfrunzită eu te-am pierdut în lume
Și pajiștea iubirii a pustiit-o vîntul
Și peste ani ecoul unui nume
De dor mi-aprinde-n cîntece cuvîntul

Retras în casa mea de lîngă lac
Umerii albi în perlă ți-i sculptez
În singe-mi cresc zăpezile și tac
Tot încercîndu-ți forma pe-o pînză s-o pictez

Ce îți pasă cine vine

Find orbit ca de-o lumină
Care sună-n cupa florii
Orișicui îi caut vină
De-ți stîrnește-n suflet norii

N-a apus acea splendoare
Slava trupul nu și-a stins
Bruma timpului de-l doare
Toamna vîrstei de l-a nins

Trec tăcut pe lîngă tine
Și-aripi dorului îi pui
Ce îți pasă cine vine
Și-are mersul vîntului ?

Poetul

Arde-n nopțile prin care
Clipei poarta i-o deschide
Ca să vadă-n fund de mare
Rana-n perlă cum se-nchide

Un contur mai sterp ca golul
E un suflet fără zbor
Nu-i dă visului ocolul
N-are zare n-are dor

Numai tu cel care ești
Sub măști strîmbe nu poți fi
Tu porți aripi și tot crești
Și cuprinzi în dor vecii

N-are cifru încifrarea
E-o enigmă ca și voi
Nu se poate-nchide zarea
Unului cuprins în doi

Friguros îi e cuvîntul
Spărgînd noaptea cu cărări
Aripi are numai cîntul
Și-are pacea unei mări

Îți ia măsură vîntul

Îți ia măsură vîntul
Și te sculptează-n flori
Și faci să scapere în mine cîntul
Chip îmbrăcat în formă de viori

Îți modelez din boabe de lumină
Coapsa cu flăcări de zăpadă plină
Și toată ești un nufăr ce s-a culcat pe lac
Înmărmurit de-atîta frumusețe tac

Sînii ca două turle cu vîrfurile-n tuș
Răsar din noaptea hainei unde au stat ascunși
Două frumoase reci bijuterii
Cioplite în sidefuri cu flăcările vii

Vislind prin aer umerii ca două
Lebede eu n-am văzut o mermoră mai nouă
Mai învelită-n brume și caldă în mișcare
În tine-a pus vecia blazoanele-i stelare

Poem

Toamna-n trupurile noastre
Vine rug cu aripi large
Troienind poteci albastre
Și nu știm de-am fost cataarge

Foc înalt închis sub timple
Văruie catapetezme
Pînă cînd o să se-ntimple
Năruirea sub mirezme

Învechiți în ceruri aștrii
S-or uita peste uluci
Cei plecați cum dorm sihaștri
În tăcerile adînci

Ierburi noi și oase vechi
Troienite de uitare
Ce le pasă de-s perechi
Dorul lumii nu le doare

Pașii lor calcă pe flori, mereu numai flori
Iar mîinile lor prind să le culeagă

Curînd voi putea dormi liniștit

Bucurie

Credința naște sufletu-n lumină
Lin dăruindu-l cu senin de mai
Evlavia la care se închină
Lucește-n noapte ca un păr bălai

Invie muguri albi pe ramuri crude
Alungă norii și se stringe blînd
Boare de lacrimi care se aude
Inseninînd al inimii tumult

Zadarnic ar fi crudă soarta vieții
Adîncul însă nu i-ar fi supus
Neimblînzitul duh al frumuseții
Te-naltă-n soare fără de apus

I-aproape veșnicia să se spargă

O, fericire care vii întreagă
Născută fii ca toți să te-nțeleagă !

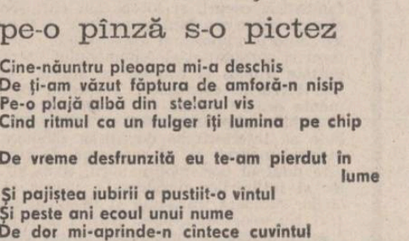

dumitru d. ifrim

Mereu împreună

Prin trandafiri și rouă
Sub bruma de lună
Cea veche cea nouă
Mereu împreună

Greu către creste
Dorul ne mînă
Sub lacrimi celeste
Mereu împreună

Un altul se naște
Mai e doar o lună
Început de poveste
Toți trei împreună

Curînd voi dormi liniștit

În cuie mi-au bătut aripa
Dar ele au prins rădăcini –
Un arbore s-a înălțat coroana umbrindu-i

L-au tăiat prea tîrziu
În cădere, semințele lui au zburat pretutindeni

Acum e mai greu, mult mai greu

Gheorghe Ionescu : „Natură moartă cu fructieră și mere"

muzică

m

A face muzică

Concertele de calitate sînt frecvente pentru stagiunea Conservatorului, oarecum în contrast cu caracterul mai „intim" al stagiunii — consecință a lipsei de popularizare și uneori, rezultatul unor organizări în pripă, sporadice, din fericire. Calitatea concertelor este lucru firesc, mai mult, este inerentă pentru că sînt în Conservator mulți studenți laureați ai unor concursuri de interpretare, urmare a muncii perseverente, competent dirijate profesional ; pentru acești studenți, pentru toți studenții de fapt, scena Conservatorului este intîia scenă care le găzduiește apariițiile, le „rodează" programele acomodîndu-i totodată cu publicul. Recitalul violonistului **Marius Nichiteanu**, recital cu program variat și ambițios, acoperind diverse zone repertoriale, reconfirmă un bun tehnician — în Capriciile nr. 14 și 24 de Paganini, în Studiul de concert de Șulek — în același timp, muzician cultivat și introvertit (Grave și Fuga în la minor de Bach). Interpretarea lucrării „de rezistență" a serii, a Sonatei a treia op. 108 pentru vioară și pian de Brahms, arată o colaborare fructuoasă cu pianistul **Cristian Beldi**, premisă a interpretării orchestralei sonate ; problemele sînt rezolvate cu inteligență, avînd ca rezultat sonorități de amploare orchestrală, complement al momentelor de lirism discret cameral ale părții lente. Iată un mod interesant de încheiere a unui recital : poemul „Țzigane" de Ravel lucrare de „nerv" și premeditată exhibiție, de solistică de aplomb la marginea rapsodicului „nomad" (se înțelege, amator), arătînd o latură mai puțin intuibilă a tînărului violonist — fantezie și malițiozitate, binecontrolata plăcere a capriciului instrumentistic, a mimării pe marginea libertăților, din belșug prezente în partitură, corect interpretate însă, pe linia rigorii „depășite" cu măiestrie.

La sala Dalles, cursurile Universității cultural-științifice asociază tematici diverse, prelegeri urmate de audiții sau concerte-exemplificări cu concursul unor instrumentiști, în mare parte de la Filarmonică sau Conservator. Dincolo de diversitatea temelor, formula de organizare este, poate, dintre cele mai fericite pentru că exemplificările imediate și „pe viu" au putere de convingere și rămînere în memorie sporită. Iată o succintă prezentare a cursului „Shakespeare în creația muzicală universală" ținut de compozitorul **Doru Popovici** alternînd exemplificări și punctări pedagogice cu dezinvoltă flanerie intelectuală, subliniind confluente tematice (tema salciei la compozitorii elisabetani, la Verdi, în spațiul balcanic) sau ironizînd prejudecăți și asocieri comode. „Cine cîntă nu-i om rău" amintește Doru Popovici apelînd „paremiologic" la bunăvoința auditorului și propunînd, după o primă parte cu lucrări din creația lui Byrd, Farnaby, Bull, Purcell, Verdi susținute de soprana **Steliana Calos** acompaniată de **Oana Velcovici** la pian, o continuare — tribună a tinerilor (interpreți și soliști).

Viorel Crețu

plastică

p

Înainte de confruntare

Gheorghe Ionescu se înscrie între pictorii care au mizat pe certitudinea implicată într-o mare tradiție și i s-a supus, acestei certitudini, împotriva oricărui impuls exterior destinat să-i încurce drumurile. În arta sa, acuratețea paginației, echilibrul compoziției, vibrația culorilor rămîn elemente definitorii, inseparabile în structura succesului plastic. Întîmplător sau nu, Gheorghe Ionescu beneficiază în anii din urmă de o remarcabilă audiență în expozițiile organizate în afara hotarelor țării, nu neapărat în expozițiile manevrabile ca direcție și exclusiviste în privința formulelor de expresie promovate, ci în cele găzduite de galerii care nu au rămas dezinteresate în a dezvălui amatorilor lor de artă dimensiunile intrinseci ale unei anume școli de pictură, în cazul nostru dimensiunile intrinseci ale școlii românești de pictură.

Semnificativă în acest sens, elocventă, prezența lui Gheorghe Ionescu în sălile Oates Gallery din Memphis, S.U.A., apoi în sălile L.L. Cazan Gallery din Livonia, Michigan, în 1979, l-a transformat pe artist într-un veritabil mesager, care solicită audiența cuvenită nu atît pentru sine, cît pentru temeinicia unui mod de a gîndi și de a se exprima plastic. Florile, peisajul, compoziția și portretul au revendicat în aceste expoziții un egal interes, tocmai datorită faptului că pictorul a căzut de acord asupra valorii lor de expresie perene, investindu-le cu puterea de a seduce și azi, ca și ieri.

În septembrie-octombrie 1980, o nouă expoziție Gheorghe Ionescu, vernisată de data aceasta în galeriile de artă ale municipiului București, ne-a așezat, iar, înaintea citorva peisaje, naturi statice și portrete de o neîndoielnică factură clasică. Ceea ce s-a mai spus despre Gheorghe Ionescu — „relațiile de formă și culoare, elementele componente ale imaginii sînt bine echilibrate, nimic nu vine să tulbure liniștea instaurată în pînzele sale" — s-a confirmat pentru încă o dată. Și nu este exclus ca printre rosturile de căpătîi ale unei arte să se regăsească și această perpetuă reconfirmare a ceea ce rămîne stabil în discursul ei nesfîrșit.

Curînd, Gheorghe Ionescu va fi iar invitatul galeriilor de artă de peste ocean. Recolta de pînze ce așteaptă a fi transportată într-un spațiu de receptare în perimetrul căruia artistul s-a mai impus promite o nouă izbîndă. Într-o carieră discretă, confruntarea aceasta se numără printre faptele ce se cer consemnate.

Mihai Pelin

Fantezia și obsesia

Primul meu contact cu grafica lui GIUSEPPE ZIGAINA datează din primăvara anului 1974. La Palazzo Strozzi, la Florența, tocmai se deschisese a șasea Bienală internațională de grafică.

Reamintesc împrejurarea doar pentru a putea pune în evidență o constatare ce are o anume pondere și pe planul judecății de valoare : anume că grafica lui Zigaina se detașează prin caracterul său personal, din orice context în care este plasată. În ziua respectivă, în ciuda grabei, în fața lucrărilor lui Zigaina — distinse cu Premiul I la acea bienală a cărei importanță pe plan mondial este inutil să o mai subliniem — am zăbovit mai mult decît cîteva clipe. Aceeași capacitate de șoc a imaginii m-a reținut și în fața suitei de lucrări (majoritatea în aquaforte) prezentate la Muzeul colecțiilor. Cred că această primă impresie poate servi drept un bun punct de plecare în definirea artei lui Zigaina. Factorul care o generează este caracterul straniu al universului artistului. Imaginația sa este bîntuită de obsesia creșterii pluriforme explozive și dezordonate, de obsesia morții și degradării, de spectrul arderii și distrugerii. Imaginile au de multe ori un caracter terifiant și o sporită oroare îl poate cuprinde pe privitorul obișnuit să flancheze conceptul de transfigurare cu ideea de stilizare. Căci, deși stă pe solide baze realiste, arta lui Zigaina nu își propune „să redea" și nici „să esențializeze", ci să conceptualizeze în funcțiune de o perspectivă strict personală asupra vieții, folosindu-se în acest scop de elemente care, intrînd în coliziune, să accentueze caracterul alegoric al reprezentării. Avem de-a face cu o veritabilă „tehnică a persuasiunii", de genul celeia în care erau maeștri artiștii baroci, dar care dă rezultate diferite întrucît generatorul și totodată filtrul său nu mai este retorica. Traversînd experiența informalului, fapt ce a atribuit compozițiilor sale o splendidă dezinvoltură, Zigaina a reflectat totodată asupra tehnicii motivelor recurente. A fost consecvent în ideea că metamorfozarea lor poate contribui la acel proces de migrare al simbolurilor care, în arta duratelor scurte, poate ilustra acele variații subtile ale gîndirii și sentimentului ce configurează aspectul operei unui artist sau altul. În ciclul expus la Muzeul colecțiilor (aflat în proprietatea galeriei **La linea** din Roma) motivul recurent este fluturele. Un fluture obosit și invadator, devenit nor sau fum ; care putrezește împreună cu alte larve la rădăcina spicelor ; care, luînd proporții gigantice, devine o aripă amenințătoare, un nor periculos, astupînd orizontul ; care privegheză descompunerea ; care în structura aripilor sale reproduce în mic structuri mai mari, rezumînd chiar spațiul, privighind urmele ființelor și lucrurilor rămase în straturile terestre devastate. Atîta desperare și atîta tristețe rar emană dintr-o operă ce urmărește consecvent varietatea la infinit a unui motiv. Șocul vizual la care ne refeream la începutul acestor rînduri nu este decît aparența spectaculoasă a unei arte profunde și omenești, unde partea nu capătă sens decît prin integrarea în ansamblu, unde fantezia nu poate fi izolată în tablouri autonome deoarece ea se naște în funcție de obsesii ordonatoare.

Grigore Arbore

Caragiale '81

ajunse la cea de a cincea ediție, „Zilele I. L. Caragiale" sînt găzduite generos la Craiova, în fiecare din zilele de 30, 31 ianuarie și 1 februarie, de către Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Dolj, Comitetul județean Dolj al P.C.R., Teatrul Național din Craiova și Societatea culturală „I. L. Caragiale" și Secția de critică a A.T.M.

Programul activităților prilejuite de această manifestare au suscitat interesul, în fiecare an, al oamenilor de teatru — istorici, critici, esteticieni, regizori, actori, scenografi. Este o activitate **unică** de revenire permanentă la opera marelui nostru dramaturg, modalitatea **activă** de a descoperi noi teritorii, de a produce noi viziuni asupra unei **opere deschise**, stimulînd cercetarea critică și estetică, determinînd regizorii, mai ales pe cei tineri, să caute permanent relații revelatoare pentru universul comic, dar și cel tragic, al geniului dramaturgiei române.

Deși vremea, cu totul improprie deplasărilor, a determinat destule absențe, prezențele la această ediție au fost stimulatoare atît în ceea ce privește sesiunea de comunicări pe tema „Publicistica lui Caragiale" cît și pentru dezbaterile prilejuite de prezentarea unor spectacole.

Vineri 30 ianuarie — întîlnirea la cinematograful „30 Decembrie", în cadrul zilelor filmului „Caragiale", unde s-a prezentat „O scrisoare pierdută" prefațată cu distincție de secretarul literar al Teatrului Național, Al. Firescu, a deschis seria manifestărilor Caragiale. Seara — spectacol prezentat de Teatrul Național din Craiova cu „O noapte furtunoasă", în regia lui Mircea Cornișteanu.

În general, spectacolele prezentate la această ediție au oferit un argument serios pentru discuțiile de duminică, în cadrul colocviului de dramaturgie condus de Valentin Silvestru.

Am văzut, după spectacolul lui Cornișteanu, monologul „1 Aprilie" (premieră), prezentat de Teatrul de stat Brăila, în regia lui Gh. Miletineanu, „O noapte furtunoasă" (Teatrul „Mihai Eminescu" din Botoșani, în regia Ancăi Ovanez-Doroșenco), „Începem", lectură făcută de actorii teatrului gazdă, un recital muzical pe **versurile** lui Caragiale, susținut de Tudor Gheorghe și „D-ale Carnavalului", prezentat de Teatrul „Bacovia" din Bacău, în regia aceluiași Mircea Cornișteanu. (Foarte buni N. Roșianu, în Pampon, și Florin Gheuca, în Crăcănel).

S-a remarcat în cadrul discuțiilor asupra spectacolelor conduse de neobositul Valentin Silvestru, faptul că regizorul tînăr consideră întîlnirea cu Caragiale hotărîtoare, lumea sa „mimînd sentimentele cu fervoare", fiind o „umanitate primitivă care poate deveni primejdioasă" (Mircea Cornișteanu). Spectacolul de la Botoșani a întîlnit adeziunea majorității participanților la discuții. Desfășurat în două compartimente suprapuse, în scenă se dezvoltă armonios un sistem de relații interogînd textul lui Caragiale, Spiridon, interpretat admirabil de Geo Popa și Rică Venturiano din care Constantin Măru face un rol desăvîrșit.

Interesant, din punctul de vedere al „viziunii simultane", cum aprecia profesorul Ștefan Cazimir, a cărui comunicare („Ipostaze ale eu-lui în proza lui Caragiale") suscitase un viu interes, a apărut monologul „1 Aprilie", în care regizorul Gh. Miletineanu realizează o zonă dramatică la granița între comic și tragic. La discuții, criticul Victor Parhon, sub rezerva privind unele scăderi în joc, observă insolitul, în spectacologia caragialeană, al spectacolului-premieră „1 Aprilie".

Recitalul lui Tudor Gheorghe a prezentat cîteva din versurile lui Caragiale (fabule, parodii, etc.), care, nu o dată, au surprins spectatorii. Este o modalitate spectacologică interesantă pe care Societatea o va dezvolta, așa cum remarca în finalul manifestărilor, Valentin Silvestru, prezentînd publicului venit să vadă, împreună cu noi „D'ale carnavalului" (Teatrul „Bacovia" din Bacău), scopurile și perspectivele unui grup de pasionați și specialiști care dau viață Societății culturale „Caragiale".

Emoționantă această întîlnire finală în care secretarul literar al Teatrului Național din Craiova, Al. Firescu, a înmînat, în prezența directorului teatrului, Al. Dincă, și a vicepreședintelui Societății „Caragiale", V. Silvestru, diploma de onoare a Asociației Caragiale, maestrului Jean Georgescu, regizorul celebrelor ecranizări Caragiale, o prezență efectivă și afectivă în tot timpul manifestărilor.

În ciuda unei „vieți sincopate" a spectacolelor Caragiale, este tot mai atrăgătoare, spune Valentin Silvestru, ideea permanentizării „integralei Caragiale" în repertoriul teatrelor noastre, în scopul unei exegeze cît mai complete, revelatoare de noi sensuri ale **„ideii de Caragiale"** care animă, de la an la an, tot mai mulți specialiști și un public mereu altul.

Participanți la aceste manifestări, Valentin Silvestru, Ion Zamfirescu, Romulus Diaconescu, Alexa Visarion (a cărui mărturie de creație privind scenariul scris la „Năpasta", film pe care îl va realiza în curînd, a impresionat puternic participanții la simpozion), Mircea Cornișteanu, I. D. Sîrbu, Theodor Mănescu, Virgil Munteanu, Mircea Săndulescu, Ion Cazaban, Cristian Ghenea, Doina Modola, Patrel Berceanu și alții — au relevat sub forma comunicărilor sau a discuțiilor, interesul acordat unei opere inepuizabile.

Prilej de largă deschidere spre public au fost întîlnirile de la liceele „N. Bălcescu" și de filologie-istorie, Mircea Săndulescu captivînd un public tînăr prin sinceritate. Onorantă prezența Snejinei Nicolova, secretara literară a teatrului din Vidin, care a realizat o impresionantă teză de doctorat despre Caragiale.

Zilele „I. L. Caragiale" reprezintă, cu satisfacțiile și insatisfacțiile lor, manifestarea cea mai prestigioasă, în lumea teatrală, alături de exegeza teoretică, a interesului lumii noastre teatrale pentru unul din cele mai complexe fenomene dramaturgice universale — Caragiale.

Marian Popescu

NUMELE POETULUI

Liviu Antonesei

După debutul de anul trecut al lui Nichita Danilov („Fîntîni carteziene", Ed. „Junimea") și cel al lui Valeriu Stancu (excepționala sa carte, „Înfrîngerea somnului", a apărut de curînd la Ed. Cartea Românească"), alți tineri poeți ieșeni așteaptă să-și vadă tipărite cărțile, plimbate adesea cam pe la același soi de oameni de la o editură la alta... În mod normal și Lucian Vasiliu și Tamara Pintilie și Steliana Delia Beiu și Liviu Antonesei sau Liviu Cangiopol (ca să nu mai vorbesc de Petru Aruștei) ar fi trebuit să debuteze pînă acum la Editura „Junimea", din Iași, numai că redactorii numitei edituri (fiindcă director nu mai are) preferă, se pare, să publice opera unui „geniu bine înțeles", Haralambie Țugui, decît să riște cu autori care nu sînt geniali cu certitudine.

Liviu Antonesei scrie și publică poezie, proză fantastică, eseuri, și tot ce am citit semnat de el pînă acum mă face să cred că va fi unul dintre autorii importanți de mîine, teoretician ferm și substanțial al fenomenului literar în totalitate înțeles și asumat ca știință instruind „de lucrurile esențiale". Transcriu din „Fragmente despre poezie (2) — Scrisoare lui Mihai Ursachi" : „Poetul, astăzi — nu-i așa ? — trebuie să interiorizeze depășirea dihotomiei tradițional-modern și să înțeleagă că timpul său este unul al post-modernității, timp al sintezelor și întîlnirilor neașteptate, ucigaș al deosebirilor altădată tranșante și imaginat-definitive. (....) Nu mai există poet lucrînd în pură inconștiență. Poetul — mă refer la cel veritabil și puternic — își este propriul lui teoretician. Și — poate — fiecare poem își expune, subteran, propria sa teorie. Căci, rămîne de văzut încă, poetul vorbește poezia sau el este vorbit de ea ?...".

Nu întîmplător Liviu Antonesei își concepe eseul despre poezie ca pe o epistolă adresată acestui mare spirit care este Mihai Ursachi, autor al unei opere exemplare, tînărul poet, perfect autonom stilistic, profesînd ca și magistrul său, o artă revendicîndu-se de la aceleași principii generale, reactualizate doar de Poe, artă profund spirituală, magică, privilegiată ca manifestare într-un „prezent continuu".

Discursul poetic prețios și limpid (amintindu-ne de Paul Emanuel), aparent lipsit de dramatism, învăluie tragismul existențial, sugerind, peste fragmentarismul unei experiențe, viziunea izbăvitoare, ascensională, pură, emanată de raza logosului integrator. Poezia „fără evenimente" pe care o scrie Liviu Antonesei aspiră spre perfecțiune formală, volumul său „Căutarea căutării" reunind numai poeme memorabile, unele de numai cîteva cuvinte („Cartea-nstelată / Singura, s-a rătăcit — / În lume odată" — **În căutarea poemului haiku** (7), altele, ample și copleșitoare „invocații" : Dimineața devreme într-o țară de ceață / căutîndu-mi chipul și semnele nopții. / Tu care ești și-n spaimă mă arunci ! / cînd săgetările Tale ard nu pot ști / cine sînt eu nici dacă mai sînt eu / acela prins în plasa Ta de păianjen / ducînd către singurul drum drumul / din umbră clădit drumul sfîșiat din el însuși / Tu care ești ! Eu care nu sînt ! / Drumul drumețul — călătorul de spaimă [...] Cine sînt eu care. Îți văd chipul ? / spune-mi cine sînt și lasă peste / flăcări mantia înghețată Sfîșietorule / care mă afli și-n spaimă mă arunci !.

Care poet român de azi citind cartea lui Liviu Antonesei, ca „membru în juriu", nu s-ar simți jenat trebuind **să judece, să decidă** dacă ea merită să fie publicată ? Categoric, concursurile de debut ale editurilor noastre sînt o invenție sinistră.

Cezar Ivănescu

P. S.

În cele două texte publicate de noi în numărul trecut al revistei „Luceafărul" la rubrica Numele Poetului, *s-au strecurat mai multe greșeli neintenționate, drept care aducem cuvenita emendare :*

1. În articol, coloana a 2-a, r. 24, în loc de laptele, *se va citi* lapte.

2. În P.S. coloana 1-a, r. 5, după Mircea Cărtărescu *se va adăuga* și alții, *r. 16, în loc de* Cenaclul de luni *se va citi* Cenaclul de Luni, *r. 19,* după cristalizare, *se adaugă* și totodată cel mai puternic eșalon, *r. 35, se elimină* fizice, *r. 36, se elimină* istorice, *r. 46, 47, 48, se elimină de la* trăim *pînă la* potrivă, *r. 58 se elimină paranteza, r. 79, 80, 81, 82, 83 se elimină de la* cit privește *pînă la capăt, r. 118, 119,* vient *se va citi* vint, *coloana a 2-a, rîndul 63, după matematică se adaugă* și.

Cerem iertare cititorilor noștri pentru aceste greșeli comise de noi din neatenție obligați fiind să comprimăm de mai multe ori un P.S. inferior de lung.

I-am ruga de asemenea pe colegii noștri de la revista „Steaua" să nu se supere dacă le semnalăm că în poemul nostru „Doina" („Steaua", nr. 1, 1981, pag. 9), strofa a 4-a, versul al 3-lea, se repetă, strofa devenind astfel și ea ca suratele ei, de cinci versuri.

C.I.

Lucian O. Ionescu : „Iarnă"

Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești (III)

Urmare din pag. 1

pe la Moara cu noroc și ai copilului ei. Sursa imaginilor fantastice stă în însăși capacitatea realului palpabil de a prolifera într-o asemenea direcție, biciuind închipuirea personajului cu fantasme macabre și, fireste, amenințătoare. „Singur în miez de noapte și aruncat, ca din senin, peste un trup mort — notează prozatorul —, Pintea nu putea să creadă decît că e Necuratul la mijloc și nimic nu era mai aproape de mintea lui decît gîndul să se ridice și să o ia la fugă încotro îl duc picioarele. Dar ridicîndu-se pe jumătate și privind îngrozit împrejurul său, el simți că nu poate să lase trupul aici, îl cuprinse în brațe și se depărtă cu pași grăbiți, ca și cînd s-ar ști urmărit de cineva. Și în adevăr, el era urmărit". Și mai imaginativ, Lae are vedenii de o concretețe **halucinatorie**" : „Acum îi vedea parcă pe oamenii cu fețele acoperite ivindu-se pe marginea pădurii, iar peste puțin copilul parcă începea să se miște. Și cu cît noaptea înainta, cu atît mai fioroasă îi părea fața copilului, pe care, ce-i drept, nu o vedea, dar, **după loc și împrejurări** (s.n), și-o închipuia cu atît mai viu. În cele din urmă, el plecă spre Moara cu noroc, iuțindu-și din ce în ce pasul. La depărtare de cîteva sute de pași, el începu să fugă. Vedea oarecum în dosul său cum copilul se ridică, se lungește, își întinde brațele ca să-l apuce și pornește cu pași mari după el ; și cu cît fugea mai tare copilul, fără de a-și schimba pasul, cu atît mai mult se apropia". Niciodată, poate, pînă la Slavici, în nuvelistica românească fantasticul nu produce asemenea „breșe" de un dinamism faptic extraordinar în structurile eminamente realiste ale epicului. În fine, cu privire la Creangă să observăm că, acaparată pînă la fascinație de miraculozitatea realistă a „basmelor nuvelistice", exegeza critică s-a arătat mai puțin interesată de contaminările suigeneris ale fantasticului din nuvela **Moș Nichifor Coțcariul**. De luăm bine seama, ajungem la constatarea că, de data aceasta, avem a face cu un fenomen de inversare a termenilor în virtutea cărora elementul fantastic se instalează în interiorul tramei narative. „Basme nuvelistice" precum, **Povestea lui Harap-Alb, Ivan Turbincă** ș.a. acceptă procesul de „alterare" a fantasticității originare prin apel la detaliul realist, revelator prin coeficientul de spiritualitate umană intim cotidiană, tulburător prin domesticitatea lui inefabilă. Situație contrastantă, în **Moș Nichifor Coțcariul** anecdota realistă este aceea care, pe nesimțite, se desface parcă de propriile-i rădăcini și datorită „solomonilor" practicate cu șireată, amuzantă dibăcie de mucalitul erou, totul pare a se constitui într-o „suprarealitate" capabilă a „fura" pe tînăra tovarășă de drum a lui moș Nichifor, „gipinesica" Malca, și a o „vrăjii" în așa fel încît acesta să ajungă să trăiască aventura paradisiacă prin care trece asemenea unei autentice eroini de basm. Elementarismul mitic-fabulos al agentului „vrăjitoresc" minuit de Moș Nichifor dezarmează, paradoxal, tocmai prin nebănuita lui forță de persuasiune :

— Văleu ! și unde-i balaureul, moș Nichifor ?

— D-apoi mai știu ei, gipinesica ? Pădurea-i mare, el știe unde s-o fi înfundat. Unii spun că, după ce a mîncat foarte mulți oameni și a ros toată coaja copacilor din codru, ar fi crăpat chiar aici, în locul acesta. De la unii am auzit spunînd că i-ar fi dat lapte de vacă neagră și cu aceasta l-ar fi făcut să se ridice iar la cer, de unde a căzut. Mai știu eu pe cine să cred ?... Că oamenii vorbesc vrute și nevrute. Noroc numai că eu unul știu solomonii și nu mă prea tem nici de balauri. Pot să prind șarpele din culcuș, cum ai prinde dumneata un pui de găină din pătul !"

Moș Nichifor Coțcariul este inegalabilul **basm apocrif** al nuvelisticii românești.

Nu încape, însă, îndoială că asemenea performanțe, văzînd extrem de subtile nuanțări ale fantasticului în planul ontologiei artistice, precum cele identificate în capodoperele nuvelistice **O făclie de Paște, Moara cu noroc** și **Moș Nichifor Coțcariul**, în cele din urmă, probează prezența unui revelator proces de asumare esteticește conștientizată a conceptului. Așa încît, de aici și pînă la asimilarea lui din perspectiva elaborației nuvelistice eminamente fantastică nu mai este de făcut decît un singur pas. Și totuși, înainte de a intra în miezul problemei, mai este necesar să poposim, fie și pe scurt, asupra unui fenomen cu totul semnificativ pentru exacta înțelegere a condiției fantasticului în cadrul prozei românești. Este vorba, desigur, de propensiunea afișată spre specia narativă a ceea ce s-a numit **basmul cult**. În această privință, saltul de la practica incidentală, eficient mitizantă din unghi folcloric, a generației Negruzzi, Alecsandri, la practica înscrierii deliberate în însuși miezul creator al genului merită o atenție specială. În același timp, nu mai puțin simptomatică este distanța parcursă de la ipostaza de „culegători" (în sensul savant al cuvîntului) ai basmului popular, așa cum o întîlnim la Odobescu și Hașdeu, și aceea de creatori autentici în sfera genului, aparținînd prozatorilor din următoarea generație. Cum bine se știe, la această acțiune inedită de întemeiere a basmului cult românesc, prozatorilor de profesie Caragiale, Creangă și Slavici li se alătură cei doi mari poeți ai epocii, Mihai Eminescu și Alexandru Macedonski, altminteri, ei înșiși nuveliști de primă mărime. Nu stă în intenția prezentului eseu de a glosa „in extenso" pe marginea speciei „nuvelistice" inedite care este basmul cult. Nu ne hazardăm nici măcar pe pista disocierilor critice detaliate vizînd formele tipice de rezolvare epică a fantasticului. Mai mult sau mai puțin explicit, exegezele speciale consacrate fie problemei respective luate în sine, fie operei întregi a scriitorilor în discuție au făcut, adesea, lumină deplină, propunînd unghiuri de percepție nu numai tentante ci și convingătoare. În ce ne privește, ne limităm doar la un număr restrîns de considerații al căror unic scop este de a sugera faptul că basmul cult constituie „exercițiul" artistic revelator sub ale cărui auspicii, într-o direcție esențială, se produce translația spre nuvela fantastică propriu-zisă. Aici identificăm în bună măsură sursa specificității autohtone de care beneficiază în chip plenar nuvela fantastică românească. Astfel prezentîndu-se lucrurile, nu e, desigur, întîmplător că întemeietorii basmului nostru cult sînt, totodată, întemeietorii prozei noastre scurte de structură eminamente fantastică.

CARTEA DE DEBUT

Trandafiri nebărbieriți

Am experimentat tot felul de titluri pentru însemnările de față, dar nici unul dintre ele nu a exprimat în mod mulțumitor natura cărții *) lui Liviu Ioan Stoiciu. Astfel că am recurs la „...nebărbieriți, trandafirii..." o metaforă frumoasă și caracteristică, scoasă din **La fanion**. Ea sugerează o poezie neprelucrată, spontană, tot atît de convingătoare precum un om tînăr, puternic, generos, cu suflet mare, dar care disprețuiește feluritele trucuri civilizate de îmbunătățire a aparențelor și se prezintă la o întîlnire de amor, neglijent îmbrăcat, neras, netuns, nu tocmai curat, cu unghiile netăiate, spunînd tot ce îi trece prin minte, în cuvintele sale rău frazate învălmășindu-se neghiobiile, platitudinile, gafele, dar și imaginile poetice autentice, proaspete vorbe de iubire, pe care un amorez obișnuit nu le găsește niciodată în viață. Drumul unei asemenea poezii nu este ușor. Întocmai cum li se întîmplă celor din categoria reală, pe care am amintit-o, ea este întîmpinată cu ironii fățișe sau subtile, este tratată drept o ciudățenie bună doar pentru a stîrni un amuzament trecător. Trebuie multă răbdare și destul noroc pentru ca cititorii să o aleagă, renunțînd să-i mai ceară poetului dovezi asupra îndeminării sale artizanale. Argumentul cel mai apropiat este însăși evoluția de poet a lui Liviu Ioan Stoiciu. Dintr-o postfață scrisă în stil buf aflăm că între data primei apariții în presă și cea a debutului editorial se află o perioadă de treisprezece ani. Poetul are actualmente treizeci și unu de ani, o virstă la care numeroși autori de versuri fără merite artistice ieșite din comun au la activ numeroase volume.

Considerațiile de mai sus nu sînt de prisos și nici nu țin de sociologia literaturii. Aceasta fiindcă, înainte de a fi o entitate literară de sine stătătoare, **La fanion** (doar auzit, acest titlu pare un cuvînt frantuzesc, eventual poreclă unei hangițe dintr-o veselă epocă mai îndepărtată) reprezintă, într-un mod aproape didactic, categoria poeziei „care se scrie singură", oferind imaginea unei lave incandescente, ce tinde spre forme de nimeni cunoscute, putîndu-se solidifica în volume armonioase, dar și în simoli bolovani anonimi. Nu este cazul să recapitulăm principiile promovate de adepții spontaneității în poezie. Să ne întrebăm, deci, ce variantă de poezie spontană practică impetuosul nostru suprarealist din Focșani.

Din postfața intitulată **În sfîrșit, din mica mea biografie (la invitația editurii)** aflăm că autorul a avut o existență plină de aventuri materiale, schimbînd numeroase îndeletniciri și medii sociale. Acest aspect explică dezinvoltura sa în fața ideii de poezie, familiaritatea cu care intră printre cuvinte, bătîndu-le pe umăr, făcîndu-le cu ochiul, chiar gîdilîndu-le, fără pic de sfială sau de ezitare, de parcă ar fi întîiul om care scrie versuri.

Explicația acestei atitudini se află într-o intuiție fundamentală, pe care poetul pare să o fi avut și ale cărei expresii lirice au darul de a înviora în chip miraculos destule dintre versurile din **La fanion**, făcîndu-le să trepideze de secreta bucurie a originalității. Văzînd atitea dintre fețele realității extralingvistice, Liviu Ioan Stoiciu va fi simțit că poezia este, în cele din urmă, un joc, sublim, dar joc. De aici îndepărtarea sa de postura de oficiant al unui ritual (postură de pe urma căreia s-au consolidat destule cariere poetice), de aici galopul său nărăvaș, haotic, prin cîmpiile poeziei. Realitatea, va fi simțit el, este mai ceva decît poezia, să scriu deci cu realitate, nu cu vorbe, să renunț din capul locului la trucuri, la tehnică. Nu este primul care a încercat așa ceva.

Rezultatul efortului său este un rîu de cuvinte, pe care plutesc lebede vii, pisici moarte și multe altele. Lectura este interesantă, în primul rînd, datorită simplului fapt al parcurgerii nu este ușor. Întocmai cum li se întîmplă celor din categoria reală, pe care am amintit-o, ea este întîmpinată cu ironii fățișe sau subtile, este tratată drept o ciudățenie bună doar pentru a stîrni un amuzament trecător. Trebuie multă răbdare și destul noroc pentru ca cititorii să o aleagă, renunțînd să-i mai ceară poetului dovezi asupra îndeminării sale artizanale. Argumentul cel mai apropiat este însăși evoluția de poet a lui Liviu Ioan Stoiciu. Dintr-o postfață scrisă în stil buf aflăm că între data primei apariții în presă și cea a debutului editorial se află o perioadă de treisprezece ani. Poetul are actualmente treizeci și unu de ani, o virstă la care numeroși autori de versuri fără merite artistice ieșite din comun au la activ numeroase volume.

Considerațiile de mai sus nu sînt de prisos și nici nu țin de sociologia literaturii. Aceasta fiindcă, înainte de a fi o entitate literară de sine stătătoare, **La fanion** (doar auzit, acest titlu pare un cuvînt frantuzesc, eventual poreclă unei hangițe dintr-o veselă epocă mai îndepărtată) reprezintă, într-un mod aproape didactic, categoria poeziei „care se scrie singură", oferind imaginea unei lave incandescente, ce tinde spre forme de nimeni cunoscute, putîndu-se solidifica în volume armonioase, dar și în simoli bolovani anonimi. Nu este cazul să recapitulăm principiile promovate de adepții spontaneității în poezie. Să ne întrebăm, deci, ce variantă de poezie spontană practică impetuosul nostru suprarealist din Focșani.

Din postfața intitulată **În sfîrșit, din mica mea biografie (la invitația editurii)** aflăm că autorul a avut o existență plină de aventuri materiale, schimbînd numeroase îndeletniciri și medii sociale. Acest aspect explică dezinvoltura sa în

*) **Liviu Ioan Stoiciu : „La fanion", versuri, Editura „Albatros", 1980.**

ȚARA DE MÎINE

Urmare din pag. I

cu mai mare răspundere pentru ziua de azi și cea de mîine, a uneia dintre bogățiile de care țara aceasta n-a dus lipsă niciodată : administrarea cu inspirație, respect, competență a zestrei de hărnicie a oamenilor, a dragostei pentru firul de grîu și firul de iarbă, pentru curățenia locurilor și a sufletelor, a apelor și păstrarea pură și demnă a altitudinilor sufletești care să țină mereu trează ideea că țara stă pe umerii oamenilor ei, e moștenită și trebuie transmisă cu demnitate, ca spor de bogăție și frumusețe sub toate aspectele. Sînt lucruri la care mă gîndesc intens, și, ca scriitor, nu pot decît să simt ceea ce aș numi creșterea cu atît mai mult a răspunderii față de adevărul oamenilor acestei țări, față de adevărul sufletelor lor și muncii lor, aspirațiilor lor, față de lupta lor, conștientă sau nu, cu ceea ce îi poate deforma, ne poate deforma. Avem aici o datorie de urmași într-o literatură care a luminat cultura românească cu mari pagini iscate din viața țăranului. Sub aspectul condițiilor istorice, nu mai e același țăranul, hrisovul scris de el și despre el s-a înnoit radical. A rămas și trebuie însă să rămînă el cu ceea ce a avut mai bun, și una din frumusețile sufletului lui, conștiinței lui, este dragostea pentru pămîntul țării pe care l-a vrut întotdeauna roditor, o dragoste în care nu și-a găsit niciodată loc sentimentul pustiului și paraginii. Dar țărani sau nu — și mulți dintre noi, scriitorii, sîntem fii de țărani, sau fii de fii de țărani, sau strănepoți de țărani —, cum altfel ne imaginăm țara, călători prin orașe, locuitori ai orașelor, decît tot ca un lan mănos lucrat de oameni harnici... ? Poate e cea mai apropiată, frecventă întruchipare a imaginii țării, indiferent unde ne-am afla. O putem, prin scrisul nostru, nu transmite doar timpului de mîine. O putem rotunji în dimensiunea ei reală de azi, asumîndu-ne partea ce ne incumbă această nouă revoluție agrară, revoluție în a concepe felul de a munci pe ogoare, felul de a concepe această muncă, felul de a-i măsura rezultatele, a le transpune în unități ale economicului, dar și ale eticului, la un nivel superior.

„Aspirăm la o artă ca sărbătoare a spiritului"

Urmare din pag a 3-a

3. Experiența de pînă acum arată că e o temă pentru toate vîrstele. Un artist veritabil poate actualiza în straturile profunde ale afectivității sale cunoștințe altfel venite decît prin experiența nemijlocită. Eugen Barbu n-a cunoscut perioada din care se inspiră romanul său decît din cărți (vezi bibliografia de la sfîrșitul ultimului volum) și, totuși, impresia generală e de viață autentică. Desi personal am valorificat pînă acum doar impresiile venite din mediul care m-a format, nu împărtășesc prejudecățile comune contra experienței mediate. Dacă scriitorul nu face pură istoriografie — parafrazîndu-l pe Guga, deceniul cinci e întîmplător — dacă îl interesează permanențe ale condiției umane și sociale, ce importanță mai au vesmintele în care îmbraci o operă sau maniera artistică ? Am descoperit în fanteziile lui Platon Pardău mai multă observație decît în multe scrieri cu pretenții pe tema „obsedantului deceniu".

4. Experientele romanesti ale secolului nostru au lăsat să se întrevadă de ce posibilități extraordinare dispune proza, atît ca modalități de cunoaștere artistică, cît și ca virtuozitate tehnică. Prozatorii care au debutat în deceniul recent încheiat, nu au realizat foarte mult nici într-un domeniu, nici în altul. Ambițiile noastre nu au cunoscut, cu puține excepții, realizări notabile. Mulți s-au limitat la experiența adolescentină, la viața navetiștilor, la surprinderea unor fapte pasagere și irepetabile, aducînd în pagini un limbaj frust și prea adesea convențional, zicîndu-i autentic, necizelat. Unele conversații sînt stupide, tribulațiile banale, fiindcă definesc eroi insignifianți. Fireste, nu e o caracteristică. Sînt deja nume care vor fi, cred, în scurtă vreme, personalități de prim rang în literatura actuală și mă gîndesc la aceia care năzuiesc spre construcții de amploare, spre parabole bine orchestrate, spre romane de formație, spre narațiuni în simultaneitate, spre modalități de relief are diverse, de la realismul cel mai crud pînă la literatura de tip fantast. Interesant, este că se încearcă depășirea tematicii și modalităților de expresie tradiționale către teritoriul specific romanului secolului XX. Din păcate, cum s-a mai remarcat de altfel, nu-și are o critică de susținere și, mai ales, de încurajare, multe cărți notabile trăind într-un anonimat perfect, sau comentate în grabă de semnatari fără audiență, dispuși să laude sau să devină **exigenți**, în funcție de **plasarea** pe care o are comentatul și de multe alte criterii extraliterare.

Examenul maturității pe care-l vom da în acest deceniu va dovedi în ce măsură putem constitui o oglindă a societății — scopul major al artei dintotdeauna — o imagine adevărată, dincolo de vălul banalităților. Dispunem, desigur, și de dispoziția societății de a se privi în oglindă. Această dialectică ne va hotări destinul literar.

5. Ca substanță, „Vocile nopții" constituie o extraordinară deschidere spre realitatea imediată, dar, se poate spune, sub o viziune cam unilaterală și, oricum, încorsetată în epuizate cadre kafkiene. Așa cum așteptăm zilnic să se limpezească orizontul încărcat, deocamdată, al planetei noastre, aspirăm și la o artă ca sărbătoare a spiritului, senină, depozitar al celor mai frumoase gesturi umane, care să te îmbie la viață și speranță. Literatura satirică poate fi și ea o șansă a multor prozatori, nu fiindcă e căutată cu atîta asiduitate, ci și fiindcă apariția sa ar însemna și un autocontrol pentru contemporani, o dovadă că sîntem, într-adevăr, ființele superioare care știm să cultivăm ironia, autoironia, pentru a deveni completi.

Deceniul abordării realiste

Urmare din pag a 3-a

rică (E. Uricaru) pînă la meditația asupra realității contemporane (G. Adameșteanu, A. Papilian) sau la viziunea fabuloasă (M. Săndulescu). Cei mai mulți dintre ei sînt încă în faza experimentelor sau a căutării unei formule proprii și nu cred că putem vorbi deocamdată de o tematică anume a scriitorilor tineri, ci mai degrabă de o serie de particularități individuale. Temele lor de interes nu sînt prin urmare altele decît cele ale literaturii române în general.

5. E prea devreme, cred, pentru a prognostica formula viitorului pornind de la literatura ultimului deceniu. De exemplu, acum 20 de ani, în 1961, cînd literatura română era încă solid înscrisă pe linia realismului socialist, cine ar fi avut intuiția, judecînd după literatura scrisă în anii cincizeci să prezică prozele **fantastice**, prozele onirice sau parabolice de la sfîrșitul deceniului 1960—70? Sînt convins că un rol deloc neglijabil vor juca în perioada următoare traducerile din literatura universală ce se vor edita la noi. Oricît ar părea de tendențioasă și inoportună afirmația mea, în funcție de apariția în românește a unor opere fundamentale din literatura universală, am avut pe rînd kafkieni și borgesieni, **nouvelle vague**-iști și dostoievskieni, în prezent, după cîte pot aprecia, au cuvîntul mai activ „sud-americanii" noștri și se pregătesc, cu concursul unor critici eruditi și optimiști, autorii de „romane totale". Vreo două au și apărut anul trecut.

Sînt convins că, împreună cu experimentele literare absolut necesare, care au făcut și fac parte integrantă din literatura română (de ce onirismul ar fi mai străin de spiritul literelor noastre decît realismul socialist sau „sud-americanismul"?), rămîne în continuare de observat pentru viitor direcția realistă în proză. Cred că aici trebuie urmărită cristalizarea punctelor de vedere, completată cu diversificarea și rafinarea mijloacelor expresive. Indiferent de formula literară, cred că deceniul următor va fi deceniul unei abordări realiste, curajoase, lucide și cinstite a problemelor multiple, diverse și complexe ale contemporaneității.

„Vă mai amintiți de «Eclipsa de soare»?"

Urmare din pag a 3-a

Bineînțeles, există și alte preocupări. Eu nu mă consider un scriitor tînăr, nu fiindcă am publicat un număr de cărți. Pur și simplu nu aparțin generației Gabrielei Adameșteanu, de pildă. Am citit de curînd o carte, **Intocmirea chipurilor**, de Nicolae Lupu, și nu știu dacă e tînăr autorul, sau virstnic. În această carte se vorbește despre colectivizare, dar cum ? Nu apar nici activiști, nici „lămuritori", totul se petrece pe marginea dintre real și fantastic, satul apare cum era el, cu magiile și realitățile lui crude. Unirea vine ca o necesitate de la sine înțeleasă, exodul spre oraș ca o explozie a civilizației, dorită și înfricoșătoare în același timp. E drept că uneori atmosfera e borgesiană (ca să nu mai pomenesc și de Marquez), dar nu găsim atmosferă borgesiană și la Bănulescu. Bălăiță ? La urma urmelor nu e nimic rău în asta. Și apoi, vorba unui personaj, tot de „geantă" latină sîntem, tot temperamente solare sîntem.

În romanele de așa-zisă actualitate sînt atît de mulți directori, miniștri, colonei și tot felul de șefi, încît ai putea avea impresia că lumea celor mici a murit. Explicațiile pot fi juste, bunăoară nevoia scriitorului de a pleda pentru... etică. Mă rog, n-o fi chiar așa. Dar să admitem. Personal prefer proza despre lumea anonimă. E o preferință sentimentală, poate, căci îmi amintește de cărțile mele din tinerețe. Mi se pare că sîntem prea „serioși", ori prea „posomoriți". Un pic de umor nu ne-ar strica. O carte este o carte, ea nu răstoarnă lumea și nici nu e o cărămidă în zidul turnului francez de televiziune.

Am, desigur, și eu o preocupare, dar o fac publică după multe ezitări. Mă gîndesc la noua populație a orașului, cea provenită de la sate. Cum asimilează ea valorile orașului ? „Tranziția de la civilizația folclorică la urbanism ca mod de viață" nu e lină. Apoi, nu va veni oare vremea să ne ocupăm de lumea „țărănească" din nou ? Oricum, de lumea celor „mici", căci ei sînt mulțimea. Se scriu destule cărți de dragul de a plăcea unui critic. Și scriitorul, ca un elev sîrguincios, aleargă deîndată să-și primească nota maximă în carnet.

5. Alexandru Paleologu ar pune probabil altfel întrebarea : reprezintă deceniul 8 o stare „aurorală" a prozei ? Nu ! În deceniul 8 au publicat cărți scriitori foarte serioși : Preda, Lăncrănjan, Bănulescu, Mazilu, D. R. Popescu, Buzura, Eugen Barbu, Paul Georgescu, Romulus Guga, Dumitru Popescu, Sălcudeanu, Fănuș Neagu. Dar ei au împlinit (unii au dat nitel înapoi) ceea ce începuseră în deceniul precedent, sau chiar în „obsedantul deceniu". Lăncrănjan a deschis „procesul" anilor '50 în deceniul 7, vă mai amintiți de „Ecliosa de soare" ? Dar, de fapt, procesul a început prin repudierea proletcultismului, la drept vorbind.

Ca să revin, socot că proza deceniului 8 prelungește deceniul 7. Sigur, vorbind de perfecționarea uneltelor literare, toate cărțile bune aduc un „cît" de cîștig. Dar despre literatură deschizătoare de drumuri, în deceniul 8, eu n-aș putea vorbi. Era anticipată și întemeiată și tematic și estetic de anii '60.

În loc de REVISTA REVISTELOR

● Emoționantă prezența cu un articol în paginile presei literare pentru a doua oară în ultimii cinci ani a harnicului eseist Mircea Dinescu, redactorul nostru. Fericite zile pentru întreaga suflare scriitoricească contemporană. Prima contribuție de două pagini dactilo s-a tipărit în anul de grație 1978, luna lui februarie 11 în **Luceafărul**. A doua în **România literară** 1981, 26 ale lunii februarie. Gestul ne bucură pentru că sporește cu un titlu bibliografia publicistică a unui student la o facultate de ziaristică. În rest nu putem spune decît că ieșirea sa în arenă clarifică definitiv și irevocabil mult discutata problemă a destinului criticii literare românești. Productivitatea, de mirare, a cunoscutului eseist este de un articol la opt sute de zile. Începutul e greu. Este cazul să insiste.

atelier literar
poșta redacției

TH. CARNERA : Dacă trecem peste faptul că Homer ar fi fost orb (și probabil vom trece !...), nu putem trece cu nici un chip peste aceea că, din cînd în cînd (oricît de rar !...) era omenește obligat să plătească și el dajdie lui Morfeu !... Pariul dv. e într-adevăr cu totul benign — bunul Homer a pățit-o, oho !, mai grav (și mai des !) cu niște celebri compatrioți și contemporani !... (Ba chiar, o dată — dar asta rămîne între noi ! — cu prea bunul Vlahuță însuși !...). Unde mai puneți că : 1) volumul cu pricina nici nu ne-a trecut prin mîini măcar (ceea ce, bineînțeles, n-ar fi înlăturat cu totul riscurile), 2) o perlă ascunsă într-o grămadă de pietriș riscă să nu fie observată (desigur, și din cauza... vitezei și a... traficului intens !...), mai ales că 3) bunul Homer la „sub lupă" primele 3, 4, 5, 7 piese și numai dacă se simte încurajat de niscai „semne", trece la 8, 9, 10 și mai încolo... — dacă nu se simte încurajat, sesizat, intrigat, amuzat, scandalizat, etc. de nimic-nimic, atunci aruncă totul, după prima numărătoare, și se spală liniștit pe mîini... (Citeodată, cînd grămada e foarte mare, mai face, pe lîngă operația descrisă mai sus, și, un sondaj suplimentar, pe sărite, „de grație", reprimîndu-și cu mult stoicism toate rămășițele pornirilor desigur ancestrale spre violență, ocară, misticism calendaristic, antropofagie, etc.). Nu trebuie însă înlăturată nici eventualitatea 5) ca piesa în cauză să nu-i fi plăcut, pur și simplu, bunului Homer, indiferent de semnătură și ambalaj, etc. S-au mai văzut cazuri !... De unde s-a ivit și necesitatea imperioasă de a trage concluzia că „marile spirite se întîlnesc", dar nu întotdeauna !..., **că, adică, de gustibus...** Din mormanul de ipoteze și explicații de mai sus, sînteți rugat să alegeți tot ce-ar putea să compenseze greutatea pariului pierdut. Și s-auzim de bine, și mersi !

GH. GOIȚI : Nu există decît o soluție : să vă adresați Administrației, ori P.T.T.R.-ului.

V. SOARE : Citeva pagini mai calme, de blinde ecouri madrigalești, pe un ton mai firesc, mai puțin „literar" ca de obicei : „Interior". „Rău de seară". „Recidiva".

TIR : Paginile sînt foarte bune, de o remarcabilă tensiune și exactitate — să sperăm că

Lucian O. Ionescu : „Natură statică"

vor merge așa pînă la capăt ! Bine faceți că nu puneți prea tare la inimă neajunsurile administrativ-literare. Dar nici să vă dați bătut nu e cazul !

EMADELA : Pare să fie ceva (încă nu e cu totul lămurit) mai ales în „Modestă rugă". Dar nu pot trage încă toate concluziile.

MARIA BARBU : Încă tulburi și niței înnodate, dar toate se înscriu, fără îndoială, în zonele poeziei, cu promisiuni din cele bune.

ETK 38 : Lucruri mai bune, parcă, în ansamblu. Mai ales : „Urcior", „Vîntul", „Copacii", „Lupa". „Ochiul".

EM. BĂLȚIANU : Nu sînt noutăți ; ceva, în „Sprijină-te de ceva". „Hainele noi".

T. ȘERBAN : Citeva pagini mai aproape de reușită : „Dorințele". „Cuvintele". „Dincolo de barieră".

I. MOCANU : N-am prea înțeles ce legătură ar putea fi între rubrica noastră și scrisorile pe care ni le-ați trimis în ultima vreme. După cît se pare, ați pățit un necaz (cum se întîmplă, de la Adam încoace, cu majoritatea muritorilor !...), dar nu vedem motivul pentru care trebuie să „umpleți tîrgul" cu povești și scrisori sub nivelul demnității umane și să dați lucrurilor o înfățișare de melodramă ieftină. Sperăm că veți găsi înțelepciunea de a reda întîmplării însemnătatea minoră, de „fapt divers", pe care o merită, și că vă veți concentra atenția și energiile asupra a ceea ce poate constitui într-adevăr, un ideal al vieții : proiectele dv. literare. În acest sens, ar trebui să vă gîndiți cu toată seriozitatea la perspectiva continuării studiilor — fără de care șansele planurilor dv. rămîn sub semnul întrebării. (Versurile recent trimise nu depășesc nici ele, din păcate, nivelul modest obișnuit).

C. COJOCAR : Versurile sînt modeste, convenționale, dar povestirea e bine așezată, solidă, chiar în formula ei oarecum neobișnuită, indirectă (și pe alocuri folcloric-idilizantă). Una din piese ne-o puteți trimite, așa, pentru o părere. Dar soluția e, firește, colaborarea directă cu un teatru și consultarea revistei de specialitate.

CORNELIU VASILE : Nu e rău deloc, mai ales în „Sînge rău", deși se simte o anumită lipsă de experiență în materie de construcție, de punere în pagină, etc. Dar „baza de pornire" de care vorbiți, există, fără doar și poate.

D. DIAMANT : „Biruitoarea", „Profunda elegie". „Din iubire".

Geo Dumitrescu

N. R. — Manuscrisele nu se înapoiază.

Autumnal

Nu plouă,
Deși păsări duc în ciocuri
Rouă,
Toată lumea pe cer
Se perindă în cicluri.
Frunza uscată se-ngroapă în apă
Și crapă,
Eu, pelerinul
Cu rufe spălate, curate,
Arunc din copaie
Seninul.

RAMONA ȚENȚ

Taurul

Iată-l și pe Taur
Maur,
Cu copite-n mîl și plaur
Și cu coarne de balaur.
Minotaur sau Apis.

Dintr-un vis ținînd hlamidă,
Incrustat în piramidă,
Sau spectacol de coridă.

Taurul gonind pe cîmp,
Sau în labirintul strîmb,
Taurul cel sfînt
De aur, boul soarelui, chentaur.

Taur
Maur
Tauris,
Minotaur sau Apis,
Taur
Maur
Mort în glas
Și cu coarne de Atlas.

VINTILĂ CRIMATU

Luciditate

Am căutat în vremea noroioasă
sori, planete, sateliți
și alte citrice
am lăsat tot
pe sub zăpezi chircite
gustul pădurii
foșnetul ploii
memoria robustă, credincioasă...
Bucuria regăsirii
nu avea sens. Ne reîntoarcem
flămînzi.

LORENA PĂVĂLAN

Lucian O. Ionescu : „Gălbenele

Pasagerul clandestin

Mă îngrijesc numai de mine
dintele măseaua de minte
mîinile albe albe alese
nimic nu mă dezleagă
nimic nu mă atinge
în curgerea melodioasă
și cîte tragedii planează
peste viața prietenilor
aripi de corbi întinse
pînze de păianjen
respiră bătăi și iubiri
flori albe însîngerate
femeia adoră bărbatul
și îl urmează sclavă
eu pasager clandestin
din mers mă agăț
de pînza de păianjen
la întuneric un loc
să se elibereze pindesc.

VIORICA IONESCU

Pulbere fină

Pulbere fină
Vino-mi în grădină
Să aduni din soare
Fire de mărgăritare

Cînd te voi privi
Mă vei polei.
Cînd te voi uita
Mă vei minia.

Pulbere aurie
Albă, sidefie
Vino de-ncălzește
Suflet cald posomorît
Și sărută-mă cu soare
Pînă cînd va fi răcoare.

BIANCA CRUCIU

Păsări de noapte

Plăsmuirile beznei
sînt păsări de noapte
cu penaj scurt,
țipător colorat,
oprite din zbor
pe caldarîmul rece,
cu coapsele goale,
cu sîni opulenți,
luminate de faruri
de păsări de pradă,
ce țin în pliscuri bancnote,
zburînd lîngă bordură...

GABRIEL DOROBANȚU

Actorie

Cred că natura
a rînduit bine multe din lucrurile
care ne înconjoară.
Bunăoară, lumina,
lumina care trebuie
să ne vină întotdeauna din față
dacă vrem să lăsăm ceva
în urmă ;
fie chiar și
numai o umbră.
Altfel,
fața ne-ar fi întunecată
de umbra propriei existențe
și noi am trece grăbiți
lăsînd în spate lumina,
lumina care ne-ar prelungi
nemurirea
cu o clipă.

ANA GRIGORE

Însemnări despre proză (IV)

Urmare din pag. 1

tate, **realism,** termen care cuprinde însă, la rîndu-i, o mare varietate de „încrengături". În mod paradoxal, îndepărtarea alarmantă de realitate s-a produs în creația noastră contemporană tocmai în majoritatea romanelor „realiste", pline de un conformism dulceag, falsificator al autenticului și probind uneori, lipsa talentului artistic al autorului. Puține excepții sînt de menționat care să fi rupt plasa acestui persistent conformism mediocru și comod, iar între ele **Intrusul** lui Marin Preda și **Orgolii** de Augustin Buzura. În ultimii ani, asistăm însă la o puternică ofensivă a realului în numele demnității omului pentru dreptul la adevăr al societății noastre. Aflate sub specia romanului realist, cărțile apărute în 1980 impun și o seamă de disocieri în funcție atît de subiect cît, mai ales de „tonalitatea" voci auctoriale, de maniera în care scriitorii abordează complexele fețe ale realului, selectînd în funcție de programul estetic o anume configurație a lucrurilor cotidiene. Credem că putem distinge din bogata producție editorială a anului cîteva direcții sugerate de cărțile apărute, unele marcînd o dată în literatura noastră sau în opera creatorilor lor, denumite de noi (discutabil, bineînțeles) : **realismul radical** (Augustin Buzura, Gabriel Gafița), **neorealismul picaresc** (C. Turturică, Domnica Girneață, Anatolie Panis), **realismul minor** — ca program tematic, nu valoric — (Gabriela Adameșteanu, **„Dăruiește-ți o zi de vacanță"** ; Nicolae Cristache, **„Magazinul de mărunțișuri"** ; Ioana Orlea, **„Un bărbat în rîndul lumii"**, Monica Săvulescu, **„Pragul de sus"**, Daniel Drăgan : **„Oceanul"** ; Valentin Șerbu **„Inocentul"** ; Justin Moraru **„Vina"**, Mihai Georgescu, **„Inspectorul de teren"**), **realism poetic și pitoresc** (Nicolae Damian, **„Macul galben"** ; Dan Claudiu Tănăsescu **„O zi fără anotimp"**, Apostol Gurău, **„Începutul verii astronomice"**, Silvia Zabarcencu **„Grinduri"**, Ilarion Ciobanu **„Un far la pensie"**), **realismul psihologic** (Bujor Nedelcovici, **„Zile de nisip"**, Dana Dumitriu **„Sărbătorile răbdării"**, Ileana Vulpescu, **„Arta conversației"**, Tia Șerbănescu **„Mai multe inele"**, B. Elvin **„Hotarul imaginar"**, etc.).

1. **Realismul radical.** În mod surprinzător, realitatea imediată, nefardată, — ba chiar urîtă în replică la literaturizarea „poetică", — a trecut programatic în poezia tînără a „generației în blugi", prin inserția agresivă a lucrurilor umile și comune, ca în colajele pop-art sau pictura hiperrealistă. (În trecere observ cu mai multă sau mai puțină plăcere, că termenul „generație în blugi", furtunos contestat de Dinu Flămînd și de alții, la utilizarea sa în premieră într-o masă rotundă din **Luceafărul**, 29, dec. 1979, este astăzi folosit cu dezinvoltură de Eugen Simion — **România literară** nr. 3/1981, fără ca să protesteze cineva, de unde se vede că un lucru bun scris de un tînăr este făcut să circule spre folosul tuturor ca în creația populară anonimă și colectivă. Observația, în ceea ce privește opiniile despre limbajul poeziei tinere, (vezi articolul meu „Trei debuturi poetice", **Flacăra**, 5.I.1980), este valabilă atît pentru Laurențiu Ulici cît și pentru alt critic prestigios, „persoană importantă, becher", dezinvolți și ei cu ideile tinerilor. Dar să luăm totul ca o glumă literară, mai puțin gustată de subsemnatul și, lăsînd gluma la o parte, să ne întoarcem la literatură. Aceeași tendință de radicalizare a scriiturii realiste se poate observa în proza colegilor de generație, „tinerii furioși ai realismului prozaic" (Mircea Nedelciu, Gabriel Gafița, Constantin Stan) sfîșiind cu minie clișeele idiliste anterioare sau la un grup mai tînăr din ceea ce am numit altădată „Generația lui Saturn", adept al unui realism programatic, minînd adesea aceleași clișee sociale prin arma acidă a ironiei (Tudor Octavian, D-tru Dinulescu, Marian Popa, Ion Coja). Eroii acestei literaturi a adevărurilor cotidiene dure sînt în general tinerii autori practicînd o „filmare" pe viu a realității ca într-un „ciné-verité" literar, renunțării la culoarea exuberantă corespunzîndu-i tratarea imaginilor într-un alb-negru amintind „furia" insurgentă a britanicilor, nu pateticul neorealism italian. Riscurile acestui „program" cenușiu și brut, fără culoarea aspirației și a reveriei, răspunzînd unei stări de „mîhnie" a adevărului, este de a da o impresie de sărăcie a viziunii artistice și a lumii create ce plictisește repede un cititor trăitor în mijlocul ei. Același risc pîndește și poezia de tendință „hiperrealistă" indiferent de valoarea poeților ei. Sinteza acestei literaturi a „mîhnirii" a fost să se producă în romanul unui scriitor aparținînd aceleiași valoroase generații născută sub semnul saturnian al războiului, Augustin Buzura, prozator de o exemplară seriozitate profesională, implicînd responsabilitatea și datoria socială a scrisului. Cu **Vocile nopții** putem vorbi despre impunerea definitivă în proza noastră a unui nou val al realismului, un realism radical și încrîncenat, cu toate cuceririle estetice și etice ale acestei proze, dar și cu limitele asumate ale viziunii „demistificatoare", lumina căzînd cu cruzime doar asupra unei fețe a realității, unde motto-ul din Dante nu este întîmplător. Dacă majoritatea romanelor noastre realiste importante au vorbit despre nașterea unei lumi politice sau au oglindit scufundarea vechilor structuri sociale, acest „realism radical" observă și participă la nașterea unei noi lumi sociale, proces în care scriitorul și cititorul de azi sînt nu numai martori, ci și implicați direct. Cu mai puțină forță, dar cu aceeași încrîncenare care impinge descrierea cotidiană spre sarcasm, lipsa de tragic a înfrîngerilor existenței banale, fără nimic spectaculos și obligată mereu să se adapteze structurilor sociale, formează substanța romanului lui Gabriel Gafița **Iarna e o altă țară**. Făcînd parte dintr-o seamă de tineri prozatori afirmați în ultimii ani, (Mircea Nedelciu, Constantin Stan, Gabriela Adameșteanu și alții) adepți unui realism fără iluzii, „prozaic" chiar, dar de o proză rafinată în aparența ei lipsă de pretenții, căci autorii sînt toți excelenți cunoscători în profunzime ai retoricii romanului vechi și modern, programul lor fiind o opțiune estetică și existențială, Gabriel Gafița scrie în numele „furiei" tinereții împotriva compromisului prea ușor acceptat (întors împotriva și a autorilor înșiși) încercînd să-l atragă pe cititor în capcana unei oglinzi unde să se recunoască pe sine sub descrierea eroilor (realizată adesea cu accente autobiografice). Și dacă se creează un sentiment de stinghereală, ceea ce supără, cum ar fi spus Virginia Woolf e mai degrabă veridicitatea decît lipsa de imaginație a autorilor și îngustimea unghiului abordării romanești.

Neorealismul picaresc. Anul ce a trecut a impus la noi un gen de proză ocolit în general fie din prejudecăți estetice provinciale, despre „literatura-verité", fie din dificultatea de a aborda adevărurile dure ale unei realități puțin vizibile în publicații și romane, dar foarte vii în conștiința oamenilor care se izbesc de ea la tot pasul : o lume cinică a prostiei și parvenirii, formată la adăpostul unei false situații idilice, prezente în paginile conformismului gregar. Merită subliniat curajul editorial și atenția cu care Mircea Sîntimbreanu a intîmpinat și propulsat această inedită specie a romanului realist, care, dacă ar fi fost ficțiune, s-ar fi numit eventual „naturalist" și poate, cum spune editorul însuși, „n-ar fi văzut lumina tiparului" : **Filozof de inchiriat** de C. Turturică și **Pe drum de seară** de Domnica Girneață la care se mai poate adăuga **Două treimi din viață** a lui Anatolie Panis. S-a format astfel și cu spriiinul Editurii Albatros o literatură a adevărului cotidian, pornită din existența autorilor și povestind

Lucian O. Ionescu : „Delta"

(cu remarcabil talent) însăși existența picarescă a acestora, — fără a fi ceea ce se cheamă un jurnal, nici o autobiografie romantată, și aducînd cu ea acea criză a unor valori morale semnalată întotdeauna de proza amar picarescă, căreia eroii-povestitori i se împotrivesc, exorcizînd-o, prin scris (printr-un scris de o intensitate extraordinară care prinde în magia confesiunii directe, penitente chiar, conștiința oricărui cititor, sensibil la dramatic și tragic, nu la melodramă) ; o literatură izvorîtă din observarea realității considerate drept cel mai senzațional și incredibil creator. C. Turturică aduce mărturia, documentară aproape, a unui intelectual trăitor în mediul dur al șantierului de construcții, înregistrînd întreaga mizerie măruntă a unei pături de paraziți ce face ravagii denaturînd atît munca oamenilor, cît și calitatea ei. Domnica Girneață trece dincolo de pitorescul psihologiilor și de spectaculosul întîmplărilor, printr-o dureroasă analiză a propriului suflet care atinge uneori insuportabila sinceritate a marilor prozatori, creînd o atmosferă a mizeriei umane și a sărăciei lumii copilăriei din satul său moldovenesc, demnă de paginile lui Zaharia Stancu. Cartea lui Anatolie Panis povestește în același captivant ritm picaresc, avatarurile eroului (toate cărțile sînt scrise la persoana I-a) prin cele mai diverse medii, apropiindu-se, prin lumea ziarului și a relațiilor autor-editor și printr-o mai atenuată notă autobiografică, de cartea lui Gafița. Dincolo de deosebiri și asemănări literare, cărțile acestei direcții a romanului realist au însă comună adînca nefericire a autorilor, sublimată însă în valoarea cărților al căror succes reprezintă o înduioșătoare revanșă asupra propriilor înfrîngeri.

Fraţii sau fiii dumneavoastră

Urmare din pag. I

poporului, fiind mîndră de izbînzile ei, fiind conștientă, totodată, că mai are încă multe datorii de împlinit, drept pentru care se va strădui și de acum încolo, cu mai mult patos, mai multă dăruire, să fie la înălțimea acestor obligații, situîndu-se astfel pe linia celor mai fecunde și mai glorioase tradiții ale culturii și literaturii române.

Revenind la agricultură, la satul de ieri și de azi, aș dori să vă spun, ca pe o mărturisire, că am închinat țăranului nu o pagină de proză, ci cărți întregi, lucru pe care îl voi face și de acum încolo, mai bine poate și cu mai mult spor.

Aș dori, de asemenea, să vă spun, tot ca pe o mărturisire, că m-am bucurat ca nimeni altul cînd am văzut o holdă frumoasă și deasă ca peria sau un lan de porumb, de cucuruz — cum se zice pe la noi — sau o tarla întinsă de floarea-soarelui. M-am bucurat, într-un cuvînt, ori de cîte ori am văzut pămîntul zîmbind în soare, mulțumindu-i omului pentru muncă și pentru iubire. Iar atunci cînd am văzut locuri părăduite, cînd am văzut cucuruzul rămînînd în seama nimănui pe cîmp, cînd am văzut holdele care răsar din scuturăturile combinelor, ori cînd am văzut legumele înnegrindu-se de negrijă, m-am înnegurat și m-am întristat eu însumi, mai mult și mai tare decît dacă s-ar fi dărîmat casa în care locuiesc.

Există, cred, toate condițiile ca fenomene de acest fel, de delăsare sau de proastă organizare din domeniul agriculturii și din alte domenii să devină cu adevărat rarități, simple ciudățenii. Una din aceste condiții decurge din faptul că în fruntea partidului și în fruntea țării se află un fiu de țăran, un om de nădejde și de mare frumusețe morală, un bărbat care a cunoscut devreme silniciile vieții, devenind de tînăr luptător și revoluționar, devenind în cele din urmă un conducător politic cum puțini a avut această țară, fiind cunoscut și renumit în întreaga lume, fiind stimat și iubit de noi toți, pe drept și pe merit, fiindcă tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a preocupat și se preocupă în permanență de binele și viitorul poporului român. Aș aminti aici, alături de alte merite importante ale domniei-sale, meritul de a fi scos în evidență în nenumărate rînduri, cu patos sau cu durere, rolul pe care l-a avut țărănimea în istoria României, în afirmarea și apărarea independenței noastre, în păstrarea numeroaselor și bogatelor noastre tradiții. Aș aminti, de asemenea, în legătură directă cu împrejurarea în care ne aflăm de inițiativele luate de tovarășul Nicolae Ceaușescu pentru îmbunătățirea activității din acest domeniu, ca și din alte domenii, dealtfel. Să-i urmăm, așadar, îndemnurile, să muncim mai mult și mai bine, spre binele nostru, al tuturor, spre binele țării, despre care îmi îngăduiam să spun la începutul acestui cuvînt că am iubit-o și o iubesc mai mult și mai tare decît îmi iubesc viața, cum o iubiți, dealtfel, și dumneavoastră, cum o vor iubi și urmașii urmașilor noștri, pînă în veac.

) Cuvîntul tovarășului Ion Lăncrănjan rostit la Congresul consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimi, al consiliilor oamenilor muncii din industria alimentară, silvicultură și gospodărirea apelor.

Prospeţimea unei metafore

Urmare din pag. I

păsările / Cu rădăcini în aer). Într-un animism fără limite și perpetuu „Trec nori giganți din miezul pietrei / în inima lemnului. Tresar / Semințele. Plesnesc spiralele / Melcilor. // / Crestele roșii ale cocoșilor" ; poetul are o revelație : „visele se aud". Acum, cînd prea puțini poeți mai pot să ne emoționeze cu versuri de dragoste, lui Romulus Cojocaru i-au reușit cîteva poeme de reală prospețime : „Mai tînăr ca astăzi / Niciodată nu m-ai văzut, / Niciodată. / Din umeri îmi cresc arbori vuitori, / Pe pieptul meu se bat taurii, cerbii. / Prinde-mi pasărea care zboară din / Ochii mei, soarele-i suflarea / Rupe-i capul și îmbată-te cu / Singele ei — cu tulburarea / Ființei mele".

Sensibilitatea acestui poet este una de tip expresionist, transferul de energie și metamorfozările de la o stare la alta și chiar de la un regn la altul nu se explică decît prin expresionismul său frust : „Acum suntem frumoși ; pînă la ziuă / Vom trece în piatră, / Ne vom privi cu ochi de piatră" sau „Din toate părțile se-arătau ochi / Melancolici", ori această geneză, localizată vag într-un tărîm necunoscut : „De undeva, de dincolo venim și noi, / Fără mîini, fără picioare, fără / Ochi și fără de inimă — venim cu vulturi / În loc de mîini, cu leoparzi în loc / De ochi, cu ciute în loc de inimi ; / Venim înfășurați în țipete, în ode". În starea limită de care vorbeam la început poetul a ajuns ca un țăran bătrîn să aibă (ceea ce se întîmplă mai rar) compasiune chiar pentru sentimente : „Tristețea trece în / Urma păsărilor, fără ochi și Fără inimă — săraca tristețe".

Un perpetuu exod al ființei, dintr-o stare în altă stare, pare determinat de vîntul destinului ce mînă indivizi și colectivități întregi din viață spre viață sau spre moarte, poetul intuind și exprimînd indeosebi mișcarea și drumul lor nesfîrșit : „Plecam și n-am îngenunchiat, / Să avem noroc pe drum — / Fiindcă norocul nostru ești tu, / Fiindcă tu, într-o uitare, / Mi-ai zis : „Cheamă păsările / Adună-ți turmele și fii gata / De drum, fii cu ochi în patru / Să nu lipsească nici o vietate ; / Drumul e lung și pînă la capăt / Trecem prin mii și mii de tărîmuri /.../ Înaintea plecării / Iată-ne mergînd și mergînd".

Dar în drumul acesta etern al Ființei poetul caută suportul acela rar, citimea și scînteia ce întreține viața : „Să fim fericiți, ziceai. Să fim / Fericiți repetam / Și am văzut cum păsările / Își slujeau la albitul zilei".

Romulus Cojocaru proiectează ființa umană în întreaga fire, ce ne înconjoară, intuiția sa adîncind relația de nezdruncinat dintre regnuri : „Numeam păsările zi, / Fiindcă aveau pene colorate / În alb și negru. / Numeam zilele păsări, / Fiindcă treceau ca păsările / În zbor peste noi, / Pe noi păsările / Și zilele ne numeau / Pietre și apă, / Fiindcă veneam din ele — / Pietrele și apa / Cînd venea vorba despre ele însele — Se numeau păsări, Oameni și zile // Pînă la urmă ne-am zis : / Sîntem și noi / Cite puțin din toate".

Simplitatea și prospețimea unor metafore, ce asigură modernitate expresiei poetice în cartea lui Romulus Cojocaru, ne-au bucurat.

O Romă incendiată

Urmare din pag. a 8-a

pede rănile și, pînă în toamnă, datorită ritmului de lucru impus de directorul Baliv, prieten cu Gerstenberg, căruia noi îi ziceam Atilla, producția ei era mai mare decît cea dinainte de bombardament...".

Două milioane de litri de benzină fuseseră luate în rezervoarele quadrimotoarelor lui Tidalwave, pentru ca reușita operațiunii să priveze de benzina Ploieștiului mașina de război germană. Benzina aceasta le-a fost multora dintre echipajele din pîntecele „vacilor borțoase" mai fatală decît tirul antiaerienei fasciste. Ea a curs din rezervoarele ciuruite, transformînd în ruguri zburătoare multe din aparatele lovite, arzîndu-i de vii pe mulți dintre temerarii aviatori care porniseră în zori, din Benghazi, cu firava speranță a reîntoarcerii la bază. Dar numai benzina aceea putea fi chezășia întoarcerii pentru cei scăpați din infern.

„Brewery Wagon", pilotat de John Palm, s-a prăbușit nu departe de comuna Mavrodin, lîngă un mic aeroport-școală, la care lucra ca instructor de zbor pilotul Justin Gheorghiu. Văzînd avionul prăbușindu-se, acesta s-a aruncat într-o mașină și a pornit cu toată viteza în direcția sinistrului. Cînd a ajuns acolo, o trupă germană îi ținea la respect pe cei cîțiva supraviețuitori amenințîndu-i cu armele, gata să recurgă la o lichidare sumară a americanilor răniți. Justin Gheorghiu a apărut în spatele lor, și-a scos pistolul și i-a somat pe nemții tentați de o răzbunare imediată: „Domnilor, oamenii aceștia au căzut pe teritoriul României, deci sînt prizonierii noștri. Vă somez să respectați regulile stabilite" Justin Gheorghiu era un bărbat cu fața smeadă, cu o dantură puternică, de fiară tînără, gata să sară, dacă ar fi fost nevoie, și să muște. Determinarea din glasul lui, pistolul automat cu piedica ridicată, fermitatea ordinului rostit într-o germană impecabilă i-au făcut pe agresori să ezite. În fața acestora, John Palm, care avea un picior zdrobit, își ținea turloiul cu ambele mîini, zîmbindu-i tînărului pilot român. Nemții și-au coborît armele. Totuși, unul dintre ei a scos un briceag și, apropiindu-se le Palm i-a retezat cureaua ceasului de la mînă. Mulțumit de captură le-a făcut celorlalți camarazi ai lui semn să se retragă. Palm, împreună cu ceilalți opt coechipieri ai săi au rămas în paza lui Justin Gheorghiu. „Și, cînd te gîndești — i-a spus acesta lui Gheorghiu, aflînd că și el era tot pilot —, că azi dimineață, înainte de decolare, primind comanda acestui avion am aruncat în el cu pietre, ca să nu-mi poarte ghinion... Voi, piloții români aveți un astfel de obicei?"

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Stimate și iubite tovarășe Kacso Sandor,

Cu prilejul celei de a 80-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite un mesaj tovărășesc și colegial de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, cît mai multe bucurii și succese în activitatea dumneavoastră literară pusă în slujba culturii umanist revoluționare din România Socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România GEORGE MACOVESCU

Cartea nescrisă a satului

Urmare din pag. I

turii ; în „legile pămîntului" — perpetuind o doctrină de viață socială fără egal ; în rostirile înțelepte ale gîndului din vorba spusă — sintetizînd o filozofie a vieții, pe care n-o întîlnim pe aiurea. În cuprinsul acestor variabile ce definesc o etnie creatoare de valori s-a scris cartea noastră cea mare, de către poporul cel mare al satelor care a creat nu pentru a risipi, ci pentru a conserva datina, obiceiul, tradiția, graiul, mitul, legenda și povestea care, întocmai ca și sufletul părinților, s-au transcris din bunistrăbuni către nepoți și mai departe. Avea tot dreptul marele Iorga să înlăture din ființa noastră spirituală complexul psihologic moștenit din veacurile de dominație hulpavă ale altora, care răsturnînd tabla de valori, vedeau în statornicii lucrători ai pămîntului, în creatorii de vise baladești și de porți ferecate într-o „civilizație a lemnului", doar niște inculți și primitivi, care nu se pot ridica la eticheta înălțimilor aerate de o spuză de cultură. În această viață veche a neamului și-a scris satul cartea sa de cultură, arătînd lumii, cum spunea G. Călinescu, că prin toate ale noastre „noi sîntem vechi, nu primitivi", cum ne-au etichetat „civilizatorii" de ocazie.

Satul românesc, în structurile lui cele mai adînci, acelea care nu se dezvăluie oricui, căci solicită un fond aperceptiv anume, nu a fost un loc al nimănui, lipsit de personalitate și de nobletea actului creator. Niciăieri, poate ca în acest sat, nu s-a ajuns la o atît de înaltă etică a vieții și a muncii, a dorinței de mai bine și a dragostei de om, de omenia lui, transpuse în sacrificii, în pilde și în povețe dătătoare de seamă. Căci omul de la sat a dat seamă de tot ce face în fața semenului său, fiu al obștei, al satului și al lumii. E adevărat că omul acesta al satului a fost umilit, batjocorit și lovit în omenia lui, a fost îndepărtat sistematic de la litera cărții scrise, deși aceasta din urmă nu se putea scrie în afara vieții lui, dar a știut să rabde și să se revanșeze atunci cînd sorocul lucrurilor era împlinit, nu oricum și oricînd. De aceea a biruit și a definit prin ființa satului său veacuri de cultură, o cultură neconceptualizată, dar sănătoasă, ca pămîntul din care s-a ridicat. A înțeles acest lucru și Cantemir și Hașdeu și Eminescu și Iorga și Blaga și Brâncuși și Enescu și Pârvan. Acest lucru nu l-au putut și nu-l pot înțelege sociologii de moment care, cu ani în urmă, și-au îndreptat cercetările deformante spre tradițiile culturii sătești, fără să aibă instrumentele necesare. Era o epocă a imperativelor dogmatico-exclusiviste cînd „specialiști", în folclor, azi lovinescolatri și anticălinescieni, considerau că trebuie să dispară „mistica cețoasă a unei simbolistici bolnăvicioase și tendințele negative care, în cazul lui Lucian Blaga, pretinde să ilustreze specificul național al creației românești, folosindu-se de un așa-zis mit folcloric, îmbibat de mister", și, continua ilustra cercetătoare a culturii noastre populare, „cele mai înapoiate obiceiuri nu sînt numai interesante pentru studiul unor manifestări cu caracter arhaic, ci reprezintă o primejdie socială față de care folcloristul nu poate rămîne indiferent și cu regrete după descintece și vircolaci, ca filozoful fascist Mircea Eliade". Dintr-o asemenea imagine caricaturală și întunecată s-au desprins căutările ulterioare uniformizate și nestiințifice care uitau că descîntecul nu era o năzbîtie țărănească, întrucît îl citează încă „divinul Platon". Cînd se va scrie cartea despre civilizația și cultura noastră rurală va trebui să începem cu cartea nescrisă a satului de ieri și de azi, care ne așteaptă.

La țară nu sînt edituri, dar „Luna cărții la sate" e mărturia de azi a dorinței satului de a se regăsi în cartea scrisă, căci setea de cultură e o sete de viață proprie. Aspirația de astăzi a țăranului spre o viață mai demnă nu trebuie înțeleasă ca renunțare la ceea ce a clădit ieri, ci ca împlinire pe mai departe a tezaurului său spiritual moștenit, ridicat la nevoile și cerințele febrile ale lumii actuale. Astfel se cere înțeleasă pătrunderea cărții la sat, întîlnindu-se cu viața, cu oamenii, cu nestrămutatele lor gînduri de mai bine.

m a p a m o n d

DIN LIRICA SOVIETICĂ
EVGHENI VINOKUROV

CU OCHII MEI

Mă voi stinge cu totul. Serios și irevocabil.
Voi muri cu-adevărat.
Nu mă voi preschimba în ierburi, flori sau gîndăcei.
Nimic din mine nu va mai rămîne...
Și nu voi lua parte
La circuitul naturii.
Nu-mi fac iluzii.
Rămășițele pămîntești nu-mi vor mai aparține.
Toți poeții mint ! Fără milă trebuie să fii.
„Nimic" — iată
Ce se va afla sub movila de la Vagankovo.
Tu vei veni, sprijinită în umbrelă,
Te vei opri deasupra colinei
Sub care zace „Nimeni", apoi îți vei șterge lacrimile...
Dar băiatul care mi-a citit poemul
Va privi lumea cu ochii mei.

* * *

Te-ai îmbufnat și astăzi,
Cum ades se-ntîmplă
De vin mai tîrziu
Decît s-ar cuveni.
În bucătărie, supărată, faci tărăboi,
Năpraznic se trîntesc ușile
Dulăpiorului,
Unde, o pîine zace-ntr-un coș.

Atunci îmi pun paltonul,
Cobor din nou scările,
Ca trecînd pe sub zăpada aburindă,
Să-mi pot aduna, în sfîrșit, gîndurile.
Oare nu sînt tot eu același
Care la cinci ani comunicam cu vanitate
Într-o curte, că demult îl citisem
În întregime pe Karl Marx ?
Și, oare, nu sînt eu același adolescent
Care, spălîndu-și singele după o încăierare
Eu fiind singur, iar ei opt ! —
Am înțeles brusc, ce e de fapt, lumea reală ?

* * *

Într-o curte din Moscova
Un băiat mușcă din pepene,
De parcă ar cînta la o muzicuță roșie.
Spre el se îndreaptă un alt băiat
Și-l roagă să-l lase și pe el să muște.
Primul mormăie ceva și-l refuză clătinînd din cap.
Atunci al doilea îl lovește.
Amîndoi încăierîndu-se, se tăvălesc pe pămînt...
Cîndva aș vrea să scriu o carte,
Unde-ar fi vorba despre timp.
Despre un timp care nu există.
În care trecutul și viitorul
Sînt un neîntrerupt prezent.
Eu cred că toți oamenii — care-s în viață
Au fost sau vor fi — trăiesc acum.
Aș fi vrut să golesc tema timpului pînă la fund,
Așa cum se golește cu lingura gamela soldățească.

Oare n-oi fi eu unul dintre acei băieți ?
Dacă veșnicia ar avea un birou al lucrurilor pierdute
Atunci ai putea găsi acolo galoșul lui Savonarola,
Obiala lui Shakespeare, ochelarii lui Homer.

În românește de
George Sânpetrean

De la traducerea poeziei la poezia traducerii

MIHAI EMINESCU

I.

Iășăm în urma noastră (dacă și cînd) doar atît : Verbul. Nu agregate impresionante, ce peste cîțiva ani vor face fala muzeului tehnic „Dimitrie Leonida" ; nici amintirea tot mai încețoșată a faptei, așa ușor de răstălmăcit în funcție de bătaia vîntului și de interesele clipei. Rostul unui popor se concentrează în Rostirea secolelor sale de risipă, tot așa cum tălăzuirea generațiilor apei capătă îndreptățire odată cu urcarea din străfunduri a pepitei. În vuietul secular se petrece desăvîrșirea inceată a Unicatului, la ivirea căruia nu există sărbătoare spirituală pe potrivă. M-am întrebat uneori de ce, pentru mine și nu numai, creațiile eminesciene sînt mai plauzibile decît El, autorul, înfăptuitorul ; fără îndoială, pentru că în oricare din poeme am sentimentul că asist la marele ospăț (Banchet sau Kermessă) al limbii române. Cea care se sărbătorește aici e însăși Limba, îmbătîndu-se de perfecțiunea-i ; cît despre poet — acesta fiind demult identificat cu ființa șipotului oferit setei tuturor —, știm acum că „N-a fost om acel ce cade, ci a veacului gîndire / A trăit în el...".

Dacă-i așa, dacă Eminescu înseamnă rostul și rostirea noastră, atunci el nu poate fi echivalat, la modul absolut, în nici o altă limbă ; ce se poate transmite, nepedepsit, este haloul, atmosfera, ce spune poetul, dar prea puțin din cum spune, pentru că — n-o să obosim niciodată susținînd aceasta — secretul spusei sale e ferecat în alambicul milenar de distilare a celor mai fine esențe ale românismului. În momentele-i de virf, lirismul unui popor se confundă cu însăși ființa lui națională, iar poetul devine expresia vie a acestui adevăr. Nimeni, niciodată, nu va putea echivala fie și numai aceste șoapte : „Iar prin mîndrul întuneric al pădurii de argint / Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind ; / Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic, / Cînd coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic, / Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace, / În cuibar rotind de ape, peste care luna zace". Am ales, anume, versuri mai puțin comentate, ca să se vădească cum, în orice loc se realizează chintesența eminesciană, id est românească, supremația spusei ; nimeni n-o să traducă aidoma aceste versuri, alte limbi avînd propriul lor sistem de frumusețe — mă tem, la fel de închis în propria-i perfecțiune. Spre deosebire de o limbă ca spaniola, deschisă marilor suprafețe continentale prin istorie și geografie, șansa și drama limbii române se joacă între severele-i hotare. Drama, pentru că marile voci lirice răzbat greu și deformat înafară. Iar șansa, pentru că, neavînd a se bizui pe răspîndire „orizontală", le rămîne acestora să se adîncească mereu, profitabil, în straturile afunde ale limbii, ori să țîșnească în sus spre limpezimea siderală a conceptului.

Ajungem astfel la cea de a doua încercare de tălmăcire a lui Eminescu în spaniolă — versiunea lui Omar Lara, **Poezii/Poemas**, Ed. Minerva, 1980, violent și nedrept incriminată de Dan Novăceanu în numărul 6, din 5 februarie 1981, al „României literare" —, intrucît prima încercare, din 1958, beneficiind de semnătura prestigioasă a lui Rafael Alberti și Maria Teresa León, a rămas fără urmări în spațiul de limbă spaniolă și a dezamăgit în cel de limbă română. Recunoaștem : din motivele mai sus amănunțite nu vom fi mulțumiți niciodată de transpunerile din Eminescu în alte limbi ; de aici însă pînă la a desființa o versiune nu numai foarte corectă, dar cu momente fericite de înălțare pînă în preajma originalului, și cu altele de scăderi ușor de îndreptat la o mai atentă confruntare, este o distanță pe care o parcurge doar cel îndemnat de porniri de diktat în domeniul traducerilor, sau orbit de reavoință. Altfel nu ne putem explica nici inoperanta metodă folosită în discreditarea operei și a autorului, nici — cu atît mai puțin — concluziile la care ajunge D.N. pornind de la premise false.

Despre ce e vorba ? Profesional vorbind, este alarmant și profund incorect să retraduci în limba-bază (română, în cazul nostru) orice versiune realizată în alte limbi. La acest „tratament" vă asigur că nu ar rezista nici cele mai izbutite echivalențe din istoria traducerilor. Imaginați-vă ce ar însemna, de pildă, retraducerea **literală** în franceză a uimitoarelor versiuni argheziene — modele încă neîntrecute — după La Fontaine sau Baudelaire. Sau excelenta versiune Romulus Vulpescu din Villon. Și alte nenumărate exemple ne vin spontan în minte. Deși par de domeniul evidenței, iată că trebuie (ne obligă D.N.) să replantăm jaloane demult acceptate în cîmpul traducerii. Odată „metoda" stabilită, concluziile nu ne mai miră ; ele postulează 1) necunoașterea de către O.L. a propriei limbi materne (enormitatea în sine nu-l face pe D.N. să clipească măcar), și 2) ridicarea în slăvi din partea criticii universitare a traducătorului și a „strădaniei sale. Dacă la prima obiecție se poate răspunde cu ușurință că îl vom învăța noi cei de aici limba maternă pe O.L. din sentimente creștinești, cea de a doua ne cufundă într-un abis de perplexitate: ce să însemne critică universitară ? să fie critica emanînd de la centrele de învățămînt superior, în speță Catedra de limba spaniolă a Universității din București ? Atunci îi se refuză orice pertinență unor specialiști de talia lui Paul Al. Georgescu, Domnița Dumitrescu, Andrei Ionescu și mulți alții, care și-au cîștigat un drept la stima publicului. Să fie opiniile celor trecuți printr-o universitate ? greu de crezut, pentru că s-ar vedea măturați cu un gest mai toți traducătorii avizați ai zilelor noastre. Renunțăm la a înțelege ceva, cu atît mai mult cu cît sîntem solicitați de subiecte mai atrăgătoare. Nu înainte de a constata cu strîngere de inimă că în traducerile din și în alte limbi (franceză, italiană, engleză, rusă) nu asistăm la asemenea polemici stirnite din senin ; că traditorii lor își văd de treabă fără a se stînjeni sau a se adula; că, în fine, nu-și disputa „spațiul vital" cu mijloace precare... Și asta ne dă de gîndit.

Mihai Cantuniari

Din lirica cehă
KAMIL MARIK

● Kamil Mařik s-a născut la 2 iunie 1946 la Nová Včelnice. Absolvent al Facultății de pedagogie din Ceské Bodějovice. În anul 1974 publică prima sa culegere de poezii intitulată : „Dar iată...". Apoi, în 1978, poemul „Marele concert" (Lyra Pragensis). Versurile de față fac parte din ultimul său volum „Renaștere" apărut în 1980, în editura Mlada Fronta.

Secetă

Zăduf. N-a mai plouat de săptămîni în șir
și nici măcar saliva nu ne mai ascultă.
De-o zi și-o noapte cu mine însumi sînt
și iată se cuvine să răspund.
L-a explicat vreodată cineva pe om în întregime ?
Butoiul plin nu lasă privirea să răzbată
e poate o băsică de aer,
ecoul timpului care s-a dus.
Savanții nu constată, cred,
scăderea singelui în vine.
Vulturii ne ciugulesc mereu ficații
și totuși noi trăim. Ba chiar mai mult
decît pe vremea cînd arta încă nu era pe lume.
Zăduf. Urmele drumurilor noastre
se pierd în vînt, iar noi nu sîntem siguri
dacă aceasta-i arta mîngîierii noastre,
pe care cu trufie o aruncăm în talgerul balanței.
Ispititoare năluciri ale fecioarelor imaculate
se bulucesc în fața noastră —
Brațul Dumneavoastră, Domnule,...
Deodată, însă, noi nu mai sîntem acolo și dăm vina
pe vulturi, pe ficați, sau pe prostată...

Nunta poeziei cu poeții

În marea gară a lumii
poezia caută
zdrențe
pentru voalul ei de mireasă.

Se pregătește de nuntă cu poeții
dar nu-i în stare să aleagă.
Iar între timp nerăbdătorii
miri,
în așteptarea ospățului de nuntă
repetă la trompetă acordurile înălțării

Și-așa mereu...
Ici-colo poezia
își rotește privirile buimace
și caută întruna
zdrențe
pentru voalul de nuntă.

În românește de
Jean Grosu

Gheorghe Ionescu :
„Natură moartă cu oală galbenă"

REPERE

Poezie caraibiană

„Alizeele neuitării" *) face parte dintr-un proiect cultural semnificativ, de tălmăcire în românește a poeziei popoarelor de culoare, proiect deopotrivă îndrăznet și serios, care introduce cititorul într-o lume poetică specifică, marcată de simboluri și tradiții. Antologia ambiționează „să urmărească drumul și destinul uman și artistic al negrilor africani purtați de vitregiile timpurilor pe tărîmuri străine, încercînd să discearnă în creațiile lor poetice neuitarea Africii, dar și conturarea unei specificități caraibiene" — spune Sinziana Dragoș în documentata prefață pe care o semnează. Poeme venind din Barbados, Cuba, Guadelupa, Republica Cooperatistă Guyana, Guyana, Haiti, Hondurasul Britanic, Jamaica, Martinica, St. Lucia, St. Vincent, Trinidad-Tobago descoperă o lume exotică și tulburătoare, în care abundă miturile și ritualurile, viața sub semnul tărmurilor și al imensității oceanului, „privind legănarea arbuștilor de bambus", în care tresare amintirea Africii negre, o lume contorsionată și problematică, cu o istorie frămîntată în viltoarea ofensivei coloniale, perpetuînd valorile culturii creole întrepătrunsă cu semne europene, asiatice și amerindiene.

Imaginile fertilității, ale vegetalului, ritmurile tamburului de tam-tam, motivul și chemarea mării „în surde cîntece de scoici, spre neuitare", peisaje tulburătoare și adîncimi sufletești, năluciri sub lumina tropicelor, sub „zodiile speranței", sentimente și convingeri, cultul strămoșilor, toate acestea se developează treptat alcătuind un teritoriu poetic distinct. Este aproape imposibil să scrii despre o antologie, adică despre eșantioane din opera a șaizeci și șapte de poeți, în acest caz, fiecare avînd tonul, vocea lui particulară și din toate aceste voci distincte se alcătuiește specificitatea unei spiritualități.

„Alizeele neuitării" confirmă însă încă o dată (să ne amintim volumul **„O șoaptă care cheamă vîntul"**, antologie de poezie africană) un traducător. Descoperim în această frumoasă carte, ilustrată de Victor Mașek, **poezie adevărată**, frămîntată și neliniștită, echivalențe îndelung căutate și fericit găsite : „Captiv spumegă-n cușca de piatră / lucioasă și rece // iar apele murmură / a insulelor îndoială" (Edward Brathwaite — „În zadar leopardul") ; „S-a ofilit semnul iubirii mele — crinii — / ce-n țintirim cu suflet singerînd / i-ai semănat în tainele țărinii / dar ai văzut că mor și ei pe rînd" (Walter Mac Arthur Lawrence — „Zădărnicie").

Am putea decupa zeci de eșantioane de poezie tulburătoare, de mare frumusețe : unele stăpînite de acea „melancolie lacomă la pîndă" (Maureen Prince), altele „ca un apostrof negru al chinului sufocîndu-se" (Dennis Scott), din lumea „trecătoarelor năluci" în care „alizee legăna-vor libera nemărginire" (M. G. Smith), din acel cîntec omenesc de dragoste, de viață și de moarte : „Să mă duci în zori pe-nalte culmi de munți, / în zori cînd nu am să mai fiu / ...Să mă duci în zori pe-nalte culmi / acolo sus să domnesc iarăși / în măreție falnică / unde nicicînd n-a murit — / sus pe-nalte culmi de munți" (Basil McFarlane — „Înălțare").

Peisajul, decorul poate cuprinde preeria, savana, deșertul, laguna, plantația roditoare, piroga cea iute, eucaliptul și abanosul, dar de peste tot răsare imaginea fierbinte a poeziei creole, insularul caraibian, sub stăpînirea soarelui și a alizeelor, sau așa cum spune un poet din Haiti, Jean François Brière în poemul său **„Suflet negru"** : „Erai muzică, erai dans / dar în linia buzelor tale / în unduirile trupului tău / se simte negrul șarpe al durerii."

Cleopatra Lorințiu

*) **„Alizeele neuitării" — antologie de poezie caraibiană — Editura Univers, București, 1980. Antologare și traducere de Gheorghe Dragoș ; cuvînt înainte și note de Sinziana Dragoș.**

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XXII)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

O Romă incendiată

bombardamentul asupra Ploieștiului dura de mai bine de o jumătate de oră. Un timp de cel puțin douăsprezece ori mai îndelungat decît cel stabilit la Benghazi unde, pentru distrugerea simultană a tuturor celor șapte obiective prevăzute în plan se calculase a fi suficiente numai... două minute și cincisprezece secunde ! Dar, încă o dată se adeverea că socoteala de acasă nu se potrivește cu cea din „tîrg". În cele șapte obiective se selecționaseră 40 de puncte vitale pentru rafinăriile Ploieștiului. Dintre acestea au fost atinse mai puțin de jumătate. Deși piloții și bombardierii lui Tidalwave primiseră indicație fermă să nu lovească orașul, ci numai instalațiile-cheie ale obiectivelor, multe bombe au căzut peste cartierele învecinate cu rafinăriile, făcînd numeroase victime în rîndul populației civile. În locul unei distrugeri complete și definitive a capacităților de rafinare au fost lovite rezervoare de combustibili, stații de pompare, rampe de încărcare, provocîndu-se pagube relativ minore, care au putut fi curînd recuperate. Obiectivul cel mai grav afectat a fost Red Target — rafinăria „Steaua Română" de la Cîmpina — bombardat de Scorpionii cerului. Aceasta nu și-a mai putut relua lucrul pînă la sfîrșitul războiului. Dar, despre bilanțul final al operațiunii Tidalwave, ceva mai tîrziu...

Acum, lupta pentru Ploiești era pe sfîrșite. La sol, în jurul orașului, sau pe traseele drumului de întoarcere spre bază zăceau epavele fumegînde ale bombardierelor prăbușite, iar în preajma lor, zeci de cadavre carbonizate. Mulți dintre cei ce scăpaseră cu viață după ce aparatele lor fuseseră distruse își căutau un adăpost încercînd să dea ascultare recomandării conform căreia, în cazul doborîrii, să încerce a-i contacta pe țăranii români, oameni simpli și ospitalieri, ferindu-se să cadă în mîinile nemților. În cele mai frecvente cazuri lucrurile s-au confirmat din plin.

La rampa de încărcare a „Vegăi" era de serviciu în duminica aceea dispecerul Jean Georgescu, un bărbat tuciuriu, spilcuit ca un cavaler tomnatic, cu mustață discret cănită, cu salopeta proaspăt călcată pe ecusonul căreia, într-un cerc roșu, tăiat de un dreptunghi galben, pe fondul unui triunghi albastru se albiseră de atîta spălat în benzină cuvintele-reclamă : „Uleiul Vega unge axa pămîntului". Era un om cu lecturi, care îl diviniza pe Geo Bogza, știind pe de rost pagini întregi din reportajele acestuia despre lumea petrolului. Mai tîrziu, avea să-mi povestească : „Pînă în acea zi, cuvintele lui Bogza despre Ploiești, pe care scriitorul îl asemăna cu o Romă veșnic incendiată, mi s-au părut o simplă metaforă literară, cam exagerată, ca orice metaforă. Atunci însă vedeam Ploieștiul ca zece Rome incendiate de o mie de Neroni nebuni. Stăteam într-una din cele șase cabine de tablă argintie cățărate deasupra garniturilor de cale ferată care își așteptau rîndul la încărcare. Livram benzină de cea mai înaltă cifră octanică, pentru avioane. Cînd am văzut bombardierele năpustindu-se direct spre mine, la o înălțime care nu depășea mult cabinele de pe parapeții metalici, am coborît în goană pe scara dintre șinele de cale ferată și m-am lipit de pămînt, sub o cisternă pe care tocmai o umplusem ochi... Abia cînd totul a trecut, mi-am dat seama că îmi găsisem adăpost sub cazanul cu smoală încinsă din mijlocul iadului. Am văzut un avion în fruntea unui stol întreg, apropiindu-se în flăcări, făcînd un viraj în fața coșurilor înalte și prăbușindu-se undeva, pe un ogor de porumb de dincolo de gardul rafinăriei. Am fugit cu mai mulți într-acolo, sperînd să mai găsim pe careva dintre aviatorii americani în viață. Aparatul rupt în bucăți continua să ardă. Nouă morți zăceau în jurul epavei împrăștiată pe pămîntul răscolit ca de o gheară de fier. I-am acoperit cu tulpini verzi de porumb, ca să nu-i biziie muștele... Apoi ne-am întors la rafinăria care ardea ca un rug... Fuselajul unui avion pe care scria „Carioca" sau așa ceva (era vorba de „José Carioca", pilotat de Nicholas Stampolis, avînd la bord zece băieți tineri aflați la prima lor misiune de bombardament. Copilotul Liberatorului — după cum aveam să aflu de la Dugan și Stewart — era Ivan Canfield, în virstă de 19 ani. n.n.), străpunsese de la un capăt la altul zidurile centralei electrice și se prăbușise, fără aripi, lîngă gardul de nord al rafinăriei. Un alt avion, pe care scria „Pudgy" — vezi, mi-am notat toate în carnetul ăsta vechi — a căzut chiar în spatele rafinăriei, pe ogoarele țăranilor din Ploiești. Doi aviatori au fost salvați din flăcări și duși la circiuma din sat, unde, ca să-și biruie durerile, li s-a dat să bea o damigeană de țuică... S-au făcut criță ! Mai erau citeva avioane prăbușite, dar nu le-am notat numele. Păcat de băieții ăia. Toți erau tineri și poate că nici nu știau pentru ce muriseră. „Vega" și-a refăcut re-

Continuare în pag. a 7-a

REVISTA STRĂINĂ

● **NEW EUROPE,** revistă internațională ce apare la Luxembourg sub conducerea poetului Mimmo Morina, include adeseori în paginile sale grupaje din lirica românească sau recenzii asupra unor volume de versuri semnate de autori români (nr. 30/1980 : **Zodia leului** de Dan Laurențiu, nr. 31/32/1980 : **Sărbători itinerante** de Marin Sorescu). În numărul 26/1979 semnalăm patru poeme de Nina Cassian, în versiune italiană : Înotul **(Il nuoto)**, Dialog **(Dialogo)**, Îți mulțumesc **(Ti ringrazio)** și Dans **(Danza)** ; tot în limba italiană sînt publicate în nr. 31/32/1980 trei poeme de Tudor Arghezi : Niciodată toamna... **(Forse mai l'autunno...)**, Restituiri **(Restituzioni)**, Cîntec **(Canto)**. Versiunea italiană a ambelor grupaje, însoțite de cîte o prezentare a autorilor, aparține lui Geo Vasile, cunoscut ca traducător, mai ales din paginile revistei „Luceafărul".

● **INTRE ANIVERSĂRILE UNESCO** din acest an se numără și cea dedicată lui F.M. Dostoievski, de la a cărui moarte s-au împlinit 100 de ani. Acest centenar este marcat în întreaga lume de apariția unor volume cuprinzînd opere ale marelui scriitor precum și studii care valorifică scrierile sale. Dar principala lucrare ce se realizează în acest domeniu este, desigur, editarea operelor complete ale lui Dostoievski, întreprindere uriașă la care lucrează în prezent, renumiți oameni de litere sovietici. Din cele 30 de volume prevăzute să apară, au fost tipărite deja 21. Particularitățile acestei ediții constau în faptul că ea cuprinde toate textele ajunse pînă la noi, fie că au fost tipărite sau nu. Astfel, cele 30 de volume vor cuprinde tot ce a fost scris de mîna lui Dostoievski, inclusiv chitanțele pentru diferite cheltuieli gospodărești. La baza noii ediții se află un principiu științific unitar. Pentru fiecare perioadă din viața și creația scriitorului, în paralel cu textele „canonice" sînt publicate și toate variantele și interpretările lor. Pentru prima oară, o ediție Dostoievski este adnotată cu ample comentarii științifice. Ele dezvăluie istoria elaborării fiecărei opere, elementele de viață și sursele literare. Este vorba, de fapt, de o adevărată monografie scrisă de cei mai importanți cercetători ai creației dostoievskiene. Operele complete ale lui Dostoievski apar la editura leningrădeană „Nauka", editură care tipărește, în prezent, și o serie de culegeri științifice dedicate marelui clasic al literaturii ruse.

● **„PE REGIZOR** îl formează literatura, mai ales dacă autorul se numește Tolstoi sau Șolohov" — declară într-un recent interviu actorul și regizorul sovietic Serghei Bondarciuk. Cunoscutul regizor, care a împlinit de curînd 60 de ani, a realizat cinci filme : „Soarta unui om", „Ei au luptat pentru patrie" după Șolohov, „Război și pace", după Tolstoi, „Waterloo" (coproducție) și „Stepa" după Cehov. În prezent Bondarciuk se pregătește să turneze un nou film, dedicat scriitorului american John Reed pe un scenariu scris de el împreună cu Valentin Ejov, după volumele „Mexicul răsculat" și „Zece zile care au zguduit lumea".

● **ORAȘULUI TALLIN** — Capitala R.S.S. Estone — i-a fost decernată Medalia de aur a Europei. Această distincție a fost acordată de un prestigios juriu internațional, sub egida Fundației special al orașului Hamburg, pentru realizări în conservarea arhitecturii medievale a orașului vechi, construit începînd cu secolul al XIII-lea. Într-adevăr „Construit în secolul XIII" nu este o afirmație hazardată dacă un număr de 58 de străzi și 6 piețe au rămas practic neschimbate din 1282 cînd în dreptul comunal s-au stabilit condițiile de construcție. Orașul vechi, însumînd 110 hectare, a fost declarat în 1966 zonă ocrotită de stat.

● **LA BEIJING** a apărut o nouă revistă dedicată în întregime prozei chineze actuale. În primul său număr, publicația inserează un text al reputatului scriitor Mao Dun, în care se arată că sub egida Asociației scriitorilor din China, Comitetul de redacție al „Literaturii poporului" a organizat un concurs național al celor mai bune nuvele. Pentru prima selecție a lucrărilor care vor fi prezentate juriului, redacția a hotărît să tipărească o nouă revistă care să publice în fiecare număr cele mai valoroase nuvele apărute în ziarele și revistele chineze.

● **SCULPTORUL** german Wilhelm Lehmbruck, de la a cărui naștere s-au împlinit o sută de ani, este o figură tragică a artei moderne. Dispariția sa, ca și a pictorilor August Macke și Franz Marc, colegi de generație, se înscrie printre marile pierderi ale artei moderne cauzate de primul război mondial. Wilhelm Lehmbruck nu a căzut pe cîmpul de bătaie, dar decizia de a-și curma singur viața este o consecință directă a ororilor războiului și suferințelor cauzate de acesta, suferințe pe care le-a cunoscut în toată amploarea lor, lucrînd ca infirmier într-un spital militar. În orașul natal Duisburg, un muzeu special omagiază personalitatea și opera artistului.

● **MUZICOLOGUL** și organistul Bernard Gavoty, denumit și biograful marilor muzicieni, autor al unor albume intitulate „Les Grands Interprètes" precum și al unui eseu consacrat marelui organist Louis Vierne și a unei importante biografii a lui Chopin, — apare în editura Juillard cu un prim volum al unei mari biografii a „prinților muzicii secolului XIX, Liszt". Volumul cuprinde perioada de la 1811 la 1848 și este subintitulat „Le Virtuose" — supremul omagiu pe care autorul îl aduce marelui compozitor a cărui creație continuă să farmece și azi auditoriul.

SPORT

Creangă de pelin muiată-n buburuze

Sosește primăvara-n arcuri — voi zei bogați de sub pămînt, ce plină de neastîmpăr vă e ființa ruptă-n cîntec cu fierul plugului.

Toate drumurile care, peste iarnă, au dormit în Palatul din capul boului ies la iveală și se așternu cumînți sub suhaturi de lună. Hei, cîte va păți spinarea lor !

Azi începe fotbalul. De-acum înainte zilele se vor lega ca o mișună de povești. Era și timpul, că iarna asta ne sfințește numele cu venin, de mai bine de patru luni.

Cînd se deschid stadioanele, noi, cei ce umblăm cu sfîrcul crengii de pelin muiat în buburuze, ne începem cu glasul minării. „Cine ești dumneata" ?, m-a luat la rost o doamnă la ușa căreia sunasem din greșeală. „Doamnă, m-am fandosit eu, am sunat ca să vă anunț că toți vînzătorii de gheață au murit." „Ești puțin cam tralala". „Săru' mîna, la fel susține și-un bun prieten al meu care s-a supărat pe mine că n-am înserat în ultima carte un articol în care susțineam că de cînd mă tot joc cu copiii am dat în mintea florilor. Cum să-l pun în carte dacă nu mai știu de el ! ?"

Eu, cînd vorbesc la uși străine, mă măsor nepotrivit ; cum ar zice ăi bătrîni, mă cuprind într-o 180 de santime și nimic mai mult.

Începe fotbalul. Și să-l prind eu pe caisul ăla din golful pe care-l face Piața Romană în dreptul Academiei de științe economice că nu rodește must roșu pe ramuri ! Îi smulg ciuful. Cînd vine luna martie tălați beregata unui copac și gustați-i sîngele. Maică, ce zaiafet de mirosuri. Umplu bardaca și-o dau pe gît. Mi se luminează oasele cu măduvă de paltin, iar mintea mi se înconvoaie sub gîndul că mormane de gărgăuni joacă-n capul scării de la cramă, pune-le-aș cofa-n spinare. Dar să mă șterg la gură cu nițel borangic de mesteacăn și să-mi lunec lișițele pe apa Jiului, la Petroșani, unde Baia Mare a demonstrat din nou că e roasă de viciul înfrîngerii sau că brodează lemne pentru mănăstirea diviziei B.

Nu ocărăsc.

Nu blestem.

Astăzi. Mai tîrziu nu mă prind.

În ziua cînd începe fotbalul strălucesc ca un vas de faianță și sînt gata s-o pornesc la vînătoare de sitari cu plasa de prins fluturi. Începe fotbalul, și sopranele de coloratură din Giulești și Lacu-Tei cer coridor liber. Roiuri de ochi albaștri, roiuri de ochi tuciurii.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIV
10
(984)
Sîmbătă
7 martie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Curcubeu peste planetă

Într-un celebru tablou, România apare în chip de femeie cu eșarfă tricoloră, revoluționară. Este o imagine simbolică, emoționantă, sinonimă cu tot ceea ce am putea sublinia și adăuga azi, într-o emblemă a muncii și a creației care caracterizează întreaga ființă a țării, la dimensiunea marilor sale opțiuni, a timpului său socialist. Ridicată la rang de politică de partid și de stat, prezența femeii în toate sectoarele de activitate, de la actul de decizie, în forumurile supreme de conducere, și pînă la acela de finalizare, concret, pe terenul propriu-zis al afirmării tuturor aptitudinilor și capacităților sale creatoare, constituie una din realitățile cele mai revelatoare ale acestor ani, un atribut esențial al întregii noastre fizionomii moral-politice și sociale, măsura dreaptă de fapt prin care exercițiul drepturilor și îndatoririlor noastre fundamentale a dobîndit și dobîndește și echilibru, și echitate, și spirit și putere de acțiune, esențial.

Ziua de opt martie încunună și legiferează simbolic toate acestea, pentru că realitatea de fapt este neîntrecut mai puternică și mai sugestivă în argumente decît orice. Printr-o coincidență cu natura însăși, ziua de opt martie, Ziua internațională a femeii, este o sărbătoare a primăverii. Ea ne aduce aminte de rosturile inseși ale vieții și ne face să-i rememorăm condiția și să vedem că femeia română, participantă activă la toate demersurile și evenimentele vieții sociale, și-a împlinit și își împlinește o tradiție în acest sens, își împlinește un drept al ei consfințit de întreaga istorie a mișcării politice, revoluționare și democratice din țara noastră, un drept moștenit și pus azi în deplină armonie și exercitiu firesc de înfăptuire, cu putere de lege și valoare nouă, umană, de către partidul comunist.

Se poate spune că președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a fundamentat și a scos în adevărata sa lumină, în permanență, întreg acest drept și rol cu precădere dinamic al femeii în societate, punînd cu curaj problema egalității, a democrației, și găsind rezolvări de durată, de natură să ne explice și să ne definească în plenitudinea raporturilor și relațiilor noastre sociale. El a schimbat o optică în această privință și a consolidat un principiu, a făcut viabil un program.

Nu există practic domeniu de activitate în care rolul și locul femeii să nu se resimtă binefăcător și să nu aibă, în consecință, o influență directă asupra bunului mers al treburilor și al coeziunii, al armoniei întregii societăți românești. Este suficient să ne gîndim la contribuția sa în muncă, în creația artistică, în știință, în activitatea politică și, evident, identitatea sa devine inseparabilă de aceea a patriei, a tuturor marilor sale înfăptuiri. Este suficient să ne gîndim la un singur nume și la aria largă de manifestare a aptitudinilor, a vocației creatoare și imaginea, viziunea noastră asupra identității de fapt și de drept a femeii, a condiției sale azi, cîștigă infinit în lumină și cu desăvîrșire în stimă și respect.

Cu sensibilitatea-i aparte și de multe ori ordonatoare, plină de grijă și afecțiune, plină de solicitudine, femeia română își pune deopotrivă problemele muncii și ale vieții, problemele existenței de fapt, ale ființei ințeș umane aflate la răscruce de veacuri și pîndită de agresiune, de spectrul înarmării și al războiului. În ochii ei citim și lumina încordată, grija față de soarta umanității. Pămîntul însuși poate fi un monument al acestei lumini și griji care se citesc de pe fața și din ochii femeilor, ai mamelor și surorilor și fiicelor noastre. De la pacea din leagăn și pacea primilor pași pînă la pacea lumii de azi și de mîine îi datorăm totul. Iar de ziua care se deschide ca un curcubeu peste planetă, îi scriem cu inima numele și cu cel mai cald, mai generos și mai sincer respect.

Luceafărul

Benone Șuvăilă : „Buchetul"

Chipuri de muncitori

de Nicolae Țic

Eram tentat să-ncep această însemnare, înșirînd întîmplări din urmă cu douăzeci și treizeci de ani, întîmplări cu bravi constructori pe șantiere, ce tare m-au impresionat atunci (și amintirile revin cu forță, cu prospețime) — prin entuziasm, dăruire, pricepere și, adesea, nepricepere, prin nedezmințită încredere în capacitatea omului de a urni și munți din loc. Dovezile de eroism prin anii '48—'55 erau destul de numeroase, iar consemnările reporterești, am putea depune oricînd mărturie, nu excelau prin exagerări, dimpotrivă, erau destul de palide față de tumultul realității. Analizate azi, cu mai mult sînge rece, actele de eroism din acea perioadă mi se pare că își aveau explicația pe de o parte în devotamentul revoluționar ce domina detașamentele de lucrători — pe de alta, în condițiile grele de muncă, în tehnica rudimentară, în lipsa de pregătire profesională. Nu o dată, tehnica și priceperea erau înlocuite cu efort fizic riscant, pretinzînd sacrificii. Îmi aduc aminte de un tînăr muncitor (s-a scris despre el, figurează și în cartea unui prieten), care-a stat în apă pînă la briu timp de 36 de ore, manevrînd o pompă. Colegii, prietenii — îi aduceau mîncarea cu o barcă, îi dădeau să mănînce, îi dădeau să tragă din țigară, el neavînd voie să se-oprească din lucru, îl încurajau. Și toate astea, din pricină că tehnica cedase, iar reparațiile nu s-au efectuat în timp util (existînd bunăvoință dar nu și pricepere).

Continuare în pag. a 4-a

● **În acest număr :** ● Întîlnirile „Luceafărului" : **„Cum se face istoria..."** ● Poeme de ● Daniela Crăsnaru și ● Doina Sterescu ● Cronica literară ● Artur Silvestri despre **„Insomnii de mătase"** de **Fănuș Neagu** ● V. F. Mihăescu despre **„Dimineața poeților"** de **Eugen Simion** ● M. Ungheanu despre **„Fața nevăzută a literaturii"** de **Al. Oprea** ● **Un text apocrif atribuit lui Tudor Vladimirescu** (III) de Mircea T. Radu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Confabule de Iulian Neacșu ● Arhiva „Luceafărul" ● Sport de Fănuș Neagu.

JURNAL DE POET

Vocea mamei

Încă o carte de poezie se adaugă literaturii române prin „Manifest pentru sănătatea pămîntului" datorată lui Adrian Păunescu care stăpînește limba ca puțini dintre noi, a cărui prezență de aproape două decenii în literatura contemporană este una dinamică și curajoasă, fiind dintre cele care prin cărți a făcut literatura scrisă în limba română, poezia ei să fie mai mult citită de cititorul român care și-a regăsit sufletul și țara cuprinsă în suflul cîtorva dintre poeții de seamă ai țării. Păunescu, în spiritul lui Eminescu cel tînăr și al lui Goga, a înțeles că nu poți face o literatură de durată dacă nu devii exponentul istoriei suferințelor și nădăjduirilor propriului popor : îl știu de peste un deceniu răscolind și cutreierînd această țară de la un capăt la altul de la Putna la Ip de la Zalmoxis din Cetatea Sarmizegetusei la Bălcescu și Tudor, de la chipul țăranului ofensat de oraș la cel al mamei din Miorița rătăcind pe tărîmul umbrelor în căutarea fiului.

Generației mele, cea a lui Ion Gheorghe, Nichita și Sorescu i-ar fi fost mai greu să se afirme fără Adrian Păunescu, poezia acestuia răspîndită pe tot cuprinsul țării, în toate mediile a sensibilizat cugetele pentru sinceritate, dreptate rostite astăzi în limba română pe calea poeziei de mai mulți, dar cu inegalabilă forță și farmec al limbii de confratele nostru Adrian Păunescu cel dintre noi chinuit și atins de dimensiunea socială a ființei umane de realizarea lui în istoria imediată : este acea față a poeziei române începută de un Grigore Alexandrescu continuată de scrisorile lui Eminescu și poeziile lui Goga mai apoi pînă la Cotruș și Beniuc. O asemenea poezie de largă audiență, necesară în fiecare generație, actualizează prin Păunescu istoria patriei în acele momente de luptă și fierbere socială ale ei din pragul innoirilor, încărcată adesea de mînie pamfletară ca în Arghezi din 1907 aproape de bocet și blestem planind amenințător asupra persoanelor și evenimentelor pentru a le smulge dintr-o stare de destrămare. Un suflu rece de gheață care dezgheținд ingheață iarăși, transpare din cînd în cînd în miezul furtunilor de imagini îndurerate care se dezlănțuie fără hodină ca o mare stirnită fără șansele liniștirii.

Păunescu își află un tărîm al liniștii, al împăcării și în care el este poetul cu precădere iar acest loc al liniștii este în preajma mamei al cărei grai de taină începe să crească în lume după trecerea ei în lumina eternității, cele cîteva poeme evocînd Chipul mamei sînt antologice, apoi liniștirea o redobîndește poetul în preajma fiului său și în cele din urmă lîngă cîteva locuri sfinte ale pămîntului românesc în

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

LAUDĂ PENTRU OMUL — GRÎU

— ACASĂ, în satul românesc de azi și de totdeauna —

La puține zile după ce anul de lucru al președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a debutat prin Consfătuirea de la Brașov consacrată agriculturii, am plecat împreună cu cîțiva colegi de breaslă în nordul țării, la țăranii din comuna Șomcuța Mare, unde aveam de inaugurat „Luna Cărții la sate". Ei, șomcutenii și toți țăranii din Țara Chioarului, erau cu deosebire mîndri că — alături de o comună prahoveană — Șomcuța Mare a fost aleasă pentru a inaugura această sărbătoare a culturii și educației țărănești la scara întregii țări. Ei, șomcutenii și toți țăranii din Țara Chioarului se mîndreau că sînt puși în față, simțeau că meleagul lor nu mai e considerat a fi un „îndepărtat colț de țară", ci este, iată, la ceasul culturii și învățăturii țărănești, chiar „inima țării", act prin care se ștergeau dintr-o respirație cei 700 km care îi despart de Capitala țării, bunăoară. Ei, șomcutenii și toți țăranii din Țara Chioarului se aflau — cel puțin pentru această lună de Făurar închinată luminării satelor — în atenția interesului general al națiunii, înțelegeau „pe viu" că problemele vitale de agricultură aflate la ordinea zilei se prelungesc firesc în cultura satelor, în cartea la sate, în instruire, în trai civilizat, în educație, în noua conștiință a țăranului. Acest adevăr a fost pe deplin confirmat de bucuria nemăsurată a participării comunei și satelor din preajmă la numita sărbătoare, pe de o parte, și de numărul mare, prestigios, al oaspeților, pe de altă parte. Dincolo de oameni ai condeiului, au fost de față — pentru a susține comunicări, dialoguri, colocvii etc. — editori, profesori și, nu în ultimul rînd, activiști politici, lucrători din conducerea Comitetului județean de partid, ei înșiși fii de țărani, deveniți — în noile împrejurări — oameni de carte și iscusiți conducători de viață publică maramureșeană.

Copil de țăran fiind, am învățat încă de mic și apoi, la vîrsta maturei gîndiri, m-am convins de un nesfîrșit număr de ori de crudul și verdele adevăr al acestei gîndiri eminamente țărănești : **Cînd lovești pomul drept la rădăcină, acesta se usucă de-a-npicioarelea, se stinge, încet-încet, întreaga lui măreție, se prăbușește în luturi fabulosul univers vegetal.** Sevele mor, fibra, frunza și floarea se scrumesc lovite de teribila uscăciune suind din adînc, fructele atinse de neviață se distribuie pustiei și nimicniciei. Ceva asemănător s-ar fi putut petrece dacă reaua înțelegere sau negrija pentru lucrătorul pămîntului ar fi ajuns să lovească — persuasiv și prea lungă vreme — la rădăcinile arborelui național, în țărănime. Ceva asemănător sperau să se petreacă cei ce boteriseră pînă mai deunăzi, contînd pe o Românie „eminamente agrară", care le servise interesele și ocirmuirea în strîmbătate. Acest lucru tragic nu s-a petrecut și nu s-a putut petrece. Țărănimea română există și — chiar dacă rîndurile ei s-au subțiat numericește, ori bunele rînduieli ale pămîntului și așezării de vatră au stricăciuni pe alocuri — vitalitatea celor ce lucră pămîntul binecuvîntat al țării este întreagă, aptă să reintre în matca ce îi este proprie, hotărîtă să-și cîștige sinele benefic și atoateroditor, întemeiat — cu dreaptă înțelepciune și mult sacrificiu — dealungul mileniilor. Ne convinge de acest lucru vibrantul omagiu adus muncitorilor țiinii de către tovarășul Nicolae Ceaușescu la recent încheiatul Congres al țărănimii, spiritul creator, de supremă răspundere în care „cei unsprezece mii" au dezbătut căile pe care le va urma noua revoluție în agricultură. **Țăranul e talpa țării !** sună un vechi-străvechi adagiu al românilor, pe care unii dintre noi ne-am grăbit să-l considerăm depășit, desuet, aparținînd unor vremi patriarhale, deci neavenit

Pop Simion

Continuare în pag. a 7-a

Măști și umbre

Decea unei obsedante absențe de întîmplări se evidențiază la nivelul conotativ al lecturii poemelor Florenței Albu din recenta ei carte cu titlu (amar) Umbră arsă. *O nebănuită lentoare domină orice mișcare în acest univers așezat (ca într-o sferă) sub slava stătătoare a unui Isarlîk extins nelimitat, potrivit viziunii celui de-al doilea ciclu ce împrumută și titlul volumului. Dacă ar fi să ne imaginăm ritmul de mișcare a formelor acelei lumi, n-am putea să-l comparăm decît cu viteza de înaintare a unui melc la înmormîntarea altui melc, pentru că tocmai aceste umile viețăți par a fi etalonul oricărei deplasări în realitate : „ei sînt elanul / sînt germenii / unui întreg în mișcare !".*

În primul ciclu, intitulat Carnaval de nord, *predominant este motivul măștilor — într-un colind straniu, mai mult bocet ; ideea de teatru ritualic al sărbătorilor tradiționale pare (adesea) cu atît mai absentă cu cît între jocul măștilor și vederea lor, tristețea eului așează și face să crească o asemenea depărtare încît, de la granițele ei, ochiul-receptor amestecă veselia și bucuria praznicului cu deznădejdea, rezervînd poemelor culoarea acesteia din urmă. În general, măștile par de neșters, confundîndu-se cu fizionomiile, de vreme ce se vede „în timpla măștii — glonte roșu", iar poeta, extinzînd efectele timpului devastator și asupra tiparelor ce se sustrag schimbării la față, scrie : „ai îmbătrînit și tu mască". Dar lumea din Nord păstrează datini, repere, simboluri, forțe morale și fizice care învinge ritmul scepticismului dintr-un poem ca* An nou, *transfigurîndu-se alteori într-un cîntec „încăpător precum"... poemul de la pagina 16 : „bărbații aici își așează tălpile în măsurile cosmice" sau cel al porților maramureșene „troienite la intrarea în vreme, / la ieșirea din vreme" simbolizînd punctul, pragul, granița de intrare dintr-o lume în alta. De fapt întreg acest prim ciclu este un* Ecou de colind *maramureșean al cărui sunet distinct imprimă poeziei un calm muzical și adesea inițiatic : „Mere rodim, / pere rodim / în raiul cu merii cu perii, / de ger înfloriți, de moarte gătiți, / în raiul cu merii cu perii...".*

În ciclul Umbră arsă, *poeta recreează un adevărat spațiu al liniștii exterioare, pentru că eul existențial — departe de acceptarea inerției e silit totuși să suporte agresiunea realului, reacționînd cu un întreg șir de afecte, dar numai pînă în punctul în care constată că orice refuz al formelor externe e inutil, și atunci se ajunge la un mod de receptare voit și straniu-selectiv, astfel că dincolo de suprafața oglinzii transfiguratoare ajung — parcă obosite cuminți și saturate de existență — numai substantivele ca în-*

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

RESPIRĂRI

Colea Răutu

De amar de vreme mă gîndeam să așternu un cuvînt de drag și de profund respect de prețuire și de închinăciune a stelelor, despre marele nostru artist interpret Colea Răutu, despre domnia sa, cel care uneori ne zice pe toți cu atîta tandrețe și discreție, încît chiar nouă ființe ni se pare că sîntem.

Actor de geniu, cum toți o recunoaștem, trebuie cineva să spună și scris, iar nu numai mărturisit pe la colțuri.

Colea Răutu este un om dizolvat total în omenie. Nu s-a băgat niciodată în față, nelăsîndu-se niciodată să fie la urechea țîncilor, trăindu-și rolurile cu mult mai mult decît ele se meritau. Nu pot să concep alt Hamlet decît interpretat de Colea Răutu și nu-l pot vedea pe Ion al lui Rebreanu cu o altă înfățișare decît cel al lui Colea Răutu, Luceafărul eminescian nu-l pot vedea decît cel al lui Colea Răutu, și nu-l pot auzi decît de acea crăpătură scurtă de viață dată în lumina chipului etern și trăit și născut în dureri de către minunata și dureroasa femeie care l-a născut în dureri și pe fătul ei, nefrumos ci pe fătul sublim al artei românești.

Îl asemui pe Colea Răutu numai cu el însuși. Mă asemui pe mine uneori cu gingășia domniei sale.

Închei tăcînd cu tandră dragoste și respect.

Nichita Stănescu

REFLEX

SEMNELE PĂMÎNTULUI

De un an și ceva, drumul lung, spre pădure, al podgorenilor purta numai umbre parcă, și parcă se rostogolea dureros de pe tălpi, într-o alunecare greoaie, bolovănoasă la vale, ca și cum s-ar fi rupt, s-ar fi smuls dintr-un prag și el numai oase, numai scînteieri și fărîme, cioburi și închipuiri. Era după război, lumea nu se așezase și nici nu dădea semn c-o să se așeze încă, umblau multe povești și umblau mulți mai ales care cu te miri ce. Unii — c-o să se dea pămînt, alții — c-o să se ia. Toamna nu se arase prea mult, nu se însămînțase mai nimic iar iarna fusese uscată, geroasă și plină de vînt. Primăvara dădea semne de oboseală și mirosea a tifos peste păduri. Din aer mai cădeau cînd și cînd panglici strălucitoare de beteală, iar unii spuneau că și pachete lansate de americani, ca să aibă ce să mănînce cînd or să se hotărască și-or să vie ei. Începuseră să apară și semne : un băiat mut, din satul celălalt de peste dealuri, care s-a trezit vorbind într-o noapte și care, de atunci, în fiecare dimineață cîntă și face ca toate orătăniile curții, dar mai ales ca lupii cînd se împerechează și urlă răgușiți prin păduri. De undeva, din vale, pe geamul unei case părăsite a apărut desenat un sarpe care se mișcă și își schimbă solzii în amurg, prefăcîndu-i în mii și mii de culori. Pentru ca din altă parte, un păduraș, tocmai cînd trecea pe la o fîntînă să vadă cum cumpăna de lemn se apleacă și scoate apă singură, ca să mai audă și un gîlgîit, și un tropăit de pași, apoi, după care găleata să se odihnească tot singură pe colacul fîntînii, să se uite în ea și să vadă în apa, pe jumătate dispărută, un chip care era al altuia și nicidecum al lui. Semnele se multiplicau, cresteau de la o clipă la alta și circulau cu o viteză de fulger din auz în auz și din priviri în priviri. Mai mult, niște cărușași, odată, au apărut în capătul satului, fără boi și fără cărute, tot într-o fugă și galbeni de frică, țipînd. Ce văzuseră? Pe tot drumul dintr-o poiană, deoparte și de alta, prin copaci, numai lupi spînzurați. S-au dus oamenii acolo și asa era, un tablou de spaimă, sinistru. Poate că fusese o petrecere, așa între lupi, în poiana aceea acolo, sau o turbare colectivă cum am zice noi azi, un conflict care i-a opus pe toți împotriva tuturor și pe fiecare împotriva lui însuși pentru ca apoi, în final, să se arunce cu gîtlejurile și gurile căscate în sus, să se prindă de crengile mai groase ale copacilor și așa, strîngînd cît se poate de tare, să încremenească și să atîrne ca într-un spectacol de iad. Unii mai erau calzi încă, alții se răciseră, ochii lor galbeni și sticloși împușcau aerul, otrăvindu-l. Și drumul spre pădure amenința de atunci cu o imagine care-i făcea și pe vînători să se cutremure și să transpire și-n somn. Nu se culcau decît cu armele lîngă ei, iar la vînat nu ieșeau decît în grup. Ploaia care a urmat și care-a prefăcut de fapt marea secetă, a mai rupt și zăgazurile apoi, a mai destunat și niște văi în care, în trecere pe-acolo, războiul își depusese și niște cripte și niște rămășite de-ale lui diforme, cu tot ce tîrîse și mai putuse să sugrume și să înece, să devore în el.

A. I. Zăinescu

ESEU

Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești (IV)

Privit din unghiul structurilor epice, basmul nostru cult, inclusiv „subspeciile" lui, povestea, anecdota, snoava etc., așa cum îl concep prozatorii din ultimele decenii ale veacului trecut (cu unele prelungiri, chiar și la începutul celui prezent) atrage atenția mai ales prin **caracteristicile lui pregnant nuvelistice.** Redactînd bucata în proză **Așa se fac banii** (devenită mai tîrziu varianta franceză **Comment on devient riche et puissant**), Alexandru Macedonski o subintitulează „nuvelă orientală", arătînd, totodată, în chiar fraza introductivă, că „Nu mai ne aducem aminte care din bătrînii noștri au povestit pe la unii altii **basmul ce ne propunem a scrie sub titlul de nuvelă** (s.n.)". Sigur, se pot ivi o seamă de întrebări în legătură cu ceea ce Macedonski înțelege, pe de o parte, prin basm, iar pe de alta, prin nuvelă. Dar, dincolo de asemenea aspecte disociative, fără îndoială, de o importantă general-teoretică indiscutabilă, în contextul discuției noastre, tocmai această posibilă „confuzie" ni se pare revelatoare. Ea dezvăluie o mentalitate artistică într-o totul semnificativă. Nu este vorba, credem, de o mentalitate prin definiție ingenuă, ci mai ales de una căreia îi este proprie **o viziune eficient integratoare.** A înțelege condiția basmului cult din unghi nuvelistic reprezintă, în fapt, un gest de revigorare realist-epică a schemei folclorice stereotipizante, de umanizare a eroului, în sensul înzestrării lui cu o biografie interioară palpabilă, în sfîrșit, de problematizare acută, adică moral-filosofică, a temei inițiale. Cuvîntul de ordine, deci, este acela al reînscrierii valorilor etern-umane în **actualitatea specifică.** Artisticește, important este modul în care, prin asumarea ei, tema generală — gravitînd în jurul prototipului originar sau a

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

FĂNUȘ NEAGU: «Insomnii de mătase»

Cea mai „subiectivă" dintre producțiile lui Fănuș Neagu este deocamdată „Insomnii de mătase" (Ed. Cartea Românească), un șir de tablete lirice și capricioase sub raport tematic, sclipitoare stilistic, nu atît artizanale căci izvorăsc dintr-o prea iute descătușare afectivă sub presiunea impresiei nemijlocite. Prozatorul nu este la intîia experiență în acest cimp, el ne-a dat încă vreo cîteva cărți de asemenea ebose literare, însă acelea pe un subiect sportiv. Notorietatea pe care o cîștigase atunci, cît și simpatia neconditionată a cititorului mediu, se explică ușor: Fănuș Neagu este un imagist vital și un fantast arbitrar nepereche, putînd a uni fără dificultăți cutare isprăvi fotbalistice cu intuiția afectivă de cea mai abstractă speranță. „Insomnii de mătase" nu-i însă o astfel de culegere supusă evenimentului, e un soi de „lettres de mon moulin" cu mai multă diversitate continutistică, nu fără a retine, îndărătul acestei infatigabile masinării de trupi, un chip afectiv ireductibil.

Sînt aci mai intîi eloții în manieră barocă (fără bibliografie și fără portret), numai un strigăt imagist de adorație „Patima clădită pe cuvintele lui" slăvește pe Eminescu. „Canoane de miere" evocă pe Gh. Sincai și S. Micu. „Deznodîndu-se-n vînt ca otava" e o tabletă pentru Unire. „Vrăji necunoscute" (inițial o prefață) se îmbată de peisajul subcarpatic. Despre Revelion, Fănuș Neagu ne-a dat un șir de note sărbătorești, de Kief sublimat în solemnitatea calendaristică.

Nu altfel par a fi alte asemenea scurte producții (nu mai întinse de o pagină jumătate-două) de tot neeconomiastice, izvorîte aci din stenograma cîte unei convorbiri cu tîlc („Dorul") aci dintr-o observație paradoxală, cu substrat administrativ („Otmăt") în fine directe, notate pe genunchi sub presiunea faptelor necomune („Ei, băieții noștri", „La, la, la, la,", „Lopahin și vișinii"). Aci, acidul este al unui pamfletar viguros, lipsit de reticențe, care atacă lent și abstract în momentul inițial spre a izbi direct în momentul cel mai inconvenabil. Însă tot ce am izolat spre a descrie nu este nou, căci atît în elogiu cît și în pamflet prozatorul pornește de la un dat extern, detectabil în viață ori în cultură, ca atare verificabil, avînd a fantaza imagist în marginea unui eveniment, ca să zic așa, „obiectiv". Astfel de tablete merg pe urma „cronicilor sportive" și au aceeași înfățișare de retorică ornamentală, dedusă din real. Nouă este aici nota de jurnal intim, cantitativ majoritară și în fond mai greu de închiouit la un vitalist de felul lui Fănuș Neagu, precum această descriptie turmentată a clipei creatoare: „Necunoscînd și neavînd graiul păsărilor, pentru a înălța un cîntec pe care-l vrem puternic, încercăm să le furăm aripile, dar-vai! — de atîtea ori ne dor mîinile ascunse sub pene și coborîm în țărînă. Umiliți, frîca ne clatină dinții. Și iar ne smulgem din ea — și sînt și unii care cad pentru totdeauna — fiindcă în fiecare trăiește Speranța cea fără trup și neadormită. Chiar sugrumată, și istoria mai aproape de timpul nostru a înregistrat acest act primejdios. Speranța tot zboară. Vrem sau nu, păsările hărăzite cîntecului și nu îndopării, nu se nasc din nou, singură doar ideea de zbor dă naștere acestor păsări ale dimineții" (Pag. 7). Cîte o notă este biografică și memorialistică („Un lemn zăbavă". „Otmăt") alta meditează la condiția irepetabilă a scriitorului, precum acest lung period baroc: „Mă înscriu în rîndul celor ce iefuiesc timpul împodobindu-l pe om cu credința că e zugrăvit să izbindească și mă întorc, tiptil, din ninsoarea cu spic greu, mirosind a trup de cal înhămat la sanie, a fată băgînd mere în cuptor ca să-i miroasă dulce fuga de acasă, în toate colțurile de buturugă arzînd pentru povești" (pag. 23). Ori, cutare schiță, extrasă dintr-o biografie pesemne aventuroasă precum este „Ospete pîrguite cu nebunie" (aceasta ar merita o dezvoltare cantitativă, căci materia sociologică este spumoasă).

Stilisticește, prozatorul nu pare a veni cu o idee retorică inedită. El este, ca și mai înainte, un imagist excesiv, scoțînd efectul din asociativitatea arbitrară pentru ochiul învățat cu observația școlărească, un analist gongoric, însă fără calcul, voind în fond a da o metaforă integrală. „În colțul buzelor", (care merită reprodusă în întregime) este o astfel de sforțare de a reproduce alegoric ceea ce este afectiv inanalizabil. Cu mult mai numeroase cantitativ, sînt apoftegmele fantaste („Cea mai frumoasă datină a lemnului este să fie moară. Fantomele grîului, înghesuite în pereți vorbesc despre porumbei. Într-o moară te simți stăpînit numai de ideea de pîine și apă. Moara are sufletul fundamental și sprijinit pe elementele vii ale singelui") care nu-s în fond ale unui peisagist descriptiv, ci ale unui imagist intuitiv și abstract de acest fel: „Spiritualitatea unui anotimp, a iernii de pildă, este un sat ascuns ochilor dincolo de ninsoarea uitării, nume și arbori ce țin vie povestea unui colț de lume, un drum cu sania prin pădure, un salcîm înfruntînd Crivățul puternic, sfîșiind vîntul și lăsîndu-se absorbit de el, chemînd foamea depărtărilor și făcînd culcuș în inima fantomelor izvorîte din morile de pe gorganele cîmpiei" (Pag. 17). Întrucît este stilisticește imprevizibil („Ziua — zice prozatorul — se stinge ca o Damă cu camelii") tot ceea ce ar fi la el peisaj se preschimbă în arcadienele lumii festive, în utopii de Crăciun și de Anul nou („La margine de coral" este o mică bijuterie pe tema solemnității hibernale).

Dacă în cantitate a sporit expresivitatea definitivă, de felul apoftegmei (prozatorul nu este paremiologic căci inventează rezolutiv), în idee nota reflexivă de tot inedită pare a fi în acest moment totul. Acel aer de suavitate folclorică, și combinată cu imaginația de ingenuitate infantilă, s-a prelins în chip lent în vocea nouă a unui creator chinuit de cuvinte, cu o teamă aproape viscerală: „Rămîn drept în mijlocul singurătății și nu mi-e frică să aud cum se sparg gîndurile pe drumuri ce nu le știam. Insomniile, urmînd unei prea lungi stări de veghe, sînt de mătase, și ard în candelă brume roșii. Simți cum roiuri de viespi îți inundă trestiile și nimeni nu-ți acordă sprijin să le distrugi. Este timpul cînd înveți cel mai bine că nu-ți poți ciopli pipa izbînzii plimbînd corăbii în fîntîni, că numai chinul nu izbăvește de rutină. Închis în singurătate, ca într-o lacrimă de opal, caut cuvinte de piatră scumpă pe care să le scriu cu creion de secară pe pereții morii mele de vînt, cocotată pe cinci saci de pleavă, legați la gură cu apă de Dunăre. Și nu le găsesc. Ce pornire nebună le mînă mereu numai către alții?" (pag. 26).

Astfel de interogații, precum și nota reflexivă, care este biograficește și a vîrstei, produc impresia că îndărătul acestor efuziuni imagiste s-ar găsi o estetică inerentă. Ea se poate observa de-ndată la o simplă izolare din mediul tropical imagist, al cutărui fragment de conținut teoretic cu precizarea că mai nimic din ceea ce iese acum la iveală nu era cu nevutință de intuit. Fiind un vitalist, Fănuș Neagu vestejește ca atare „eternitatea scriitorului gri", este un liric și, în definitiv, un poet în proză („lipsit de virtutile poeziei, omul și-ar trăi viața cu sufletul însemnat de lapoviță"), vine dintr-un fond poporan iubind vorbirea populară și naivă, ori pe aceea infantilă. „Ascultați-i, ascunși după un pom, cînd închipuie castele și vrăji, atunci se împerechează-n limba română austrul care scormonește-n lemnul viu după muguri, cu tăcerea bucuriilor presimtite, cu flacăra verde din lampa ierburilor, cu marea cimpie, cu pasul omului ce vine acasă aducînd o pîine, cu pasărea adăpostită într-o urmă de copită de cerb sau într-un nechezat de cal" (pag. 43).

Exaltarea necondiționată a limbii române produce un fragment de pamflet memorabil, care dă, în fond, sunetul inedit al „Insomniilor de mătase", reflexivitatea și sentimentul că în tabletele „carnavelești" ale lui Fănuș Neagu este și multă amărăciune sociologică, cea a unui arlechin. „Obsedați de veacul acesta, colorat cu miracolele tehnicii, inginerii de felul celor din povestea profesoarei, plini de aroganța ce o dezvoltă fierul, prezent în toate întîmplările care duc spre mileniul trei, (mult prea prezent și în carnea omenească, fierul!) fundamentează o credință împotriva pămîntului din fața casei.

Cine dă dreptul acelora la o limbă românească vorbită peltic, oblic și opintit? Știu, încărcat de tristețe, că spun vorbe pierdute, că încerc un dans de fluturi sub un clopot de apă. Idioții merg înainte."

Artur Silvestri

EUGEN SIMION: «Dimineața poeților»

Frumos titlul, deși deloc original, al unei cărți de critică semnate de Eugen Simion și apărute în 1980 la Editura Cartea Românească: **Dimineața poeților.** Despre originalitatea titlurilor (și nu doar a lor) s-au spus și s-ar putea spune încă multe. Însuși Eugen Simion mărturisea că ar fi dorit să-și intituleze un volum din **Scriitori români de azi,** wagnerian: **Amurgul zeilor.** Și tot el, în **Dimineața poeților** (era să scriu **Dimineața magicienilor**) dă unor capitole ale cărții titluri care sînt, în fapt, traduceri din fraze ale „noii critici" franceze. Înțelegem însă că e vorba de o invidiabilă lipsă a complexelor culturale, sprijinită pe adevărul indubitabil (probat adică, de practică) că ideile, ca și cuvintele, există și circulă spre folosul tuturor. Un titlu nu este însă decît un titlu. Ce urmează după el are, totuși, importanță. Așadar, care dimineață și care poeți? Ne răspunde Eugen Simion, într-un text justificativ: „Ienăchiță, Heliade Rădulescu, Bolintineanu, Alecsandri... sînt, cum spune și titlul acestei cărți, poeți ai matinalului, trăiesc și scriu într-o dimineață a spiritului: cu neliniște, cu orgoliu, cu un irepresibil sentiment că totul trebuie început, întemeiat, desăvîrșit în cel mai scurt timp. (...) Spaima și orgoliul, neliniștea și îndrăzneala, specifice spiritului întemeietor, merg mereu împreună, într-o competiție virilă, loială". Citatul este elocvent. Trebuie însă adăugat, pentru cei ce, încă, n-au citit cartea, că punctele de suspensie înseamnă Alecu Nicolae, Iancu Văcărescu, Vasile Cîrlova, Grigore Alexandrescu, Costache Conachi, Anton Pann. Ar mai fi de observat că **spaima, orgoliul, neliniștea, îndrăzneala** aparțin, ce-i drept, spiritului întemeietor, dar nu-i sînt neapărat specifice, caracterizînd, deopotrivă, orice atitudine creatoare complexă și, în fond, orice astfel de tipologie umană. Să trecem însă de nivelul declarațiilor pentru a pătrunde în substanța demersului critic. Cîteva cuvinte, mai întîi, despre stilul și metoda criticii practicate de Eugen Simion. Doar cîteva, pentru că trăsăturile sale definitorii sînt deja cunoscute: alegrețe, ironie, eleganță, cîteva ticuri, limbaj tematist, descriptivism măsurat, formulări memorabile (în sine), erudiție cu bibliografie franceză. Metoda este tematistă, dar necanonizată, aliindu-și cu folos impresionismul călinescian. Jurnalul francez **Timpul trăirii, timpul mărturisirii** proba și reale calități de prozator.

Dimineața poeților își propune o lectură nouă a poeților începutului de drum, prin care, eliberîndu-se de interpretările didactice, să izoleze o retorică specifică, poziția proprie a poetului față de lumea obiectelor (poetice), figura dominantă a peisajului liric, proiectul spiritual exprimat în temele tratate. Pe răspunsul la o întrebare și pe o afirmație își construiește, în esență, Eugen Simion întreprinderea sa îndrăzneață. (Îndrăzneață, întrucît operația, uzînd de mai puține cuvinte la modă, a executat-o admirabil G. Călinescu, în **Istoria literaturii române...**).

Întrebarea privește existența unei **conștiințe a scrisului.** Răspunsul (mai nuanțat în demonstrație decît îl transcriem noi aici) — este că la 1820 nu exista, iar la 1845 exista. După opinia noastră, chestiunea trebuie pusă restrictiv căci, altfel, apare o contradicție pe care bănuim că Eugen Simion n-a premeditat-o. Conștiință a scrisului aveau toți, ea derivînd din calitatea de întemeietori, pe care le-o acordă, justificat, criticul. Căci ce altceva înseamnă scrierea gramaticilor, încercările de teorie a prozodiei, traducerile, prelucrările și, de fapt, cliseele livrești atît de dese în opera acestor poeți? Ceea ce nu aveau sau aveau foarte vag unii dintre ei este conștiința valorii estetice, conștiința paternității asupra operei, în fine, conștiința profesiunii de scriitor. Analizele critice ale lui Eugen Simion caută peste tot semnele imaginației materiale, modul propriu de asumare a obiectelor, iar cînd nu le găsește (și nu le prea găsește), criticul este dezamăgit: «Niici o încercare de a da corporalitate acestui arhetip al iubirii, de a-l „cobori" în poezie» (Alecu Văcărescu); „Greu, încă o dată, de a descoperi în retorica lui compozită o figură originală, unică, un demers determinabil față de obiectul liric" (I.H. Rădulescu); „N-are simțul cosmosului, cum n-are nici simțul elementelor. Imaginația lui nu coboară decît rar și superficial în lumea concretului...". (Grigore Alexandrescu); „Se observă la Bolintineanu efortul de a implica în chip mai direct sensibilitatea proprie în poezie și de a lărgi aria de referințe în sfera materiei"; „Obiectele se integrează într-un ansamblu (tablou, scenă, spectacol), ansamblul incintă privirea, dar împiedică percepția elementelor în materialitatea lor specifică. Contactul senzorial cu lucrurile este, în acest fel, aproape exclus" (Vasile Alecsandri) etc. Procedînd astfel, Eugen Simion îi nedreptățește (fără voie) pe întemeietori. El caută ceea ce știe că nu va găsi, decît eventual, în doze mici. Căci, scrie însuși Eugen Simion, în mentalitatea estetică a epocii obiectele n-au valoare poetică. Iar în alt loc, citîndu-l în sprijinul său și pe Jean Pierre Richard: „Obiectul romantic se manifestă cu precădere sub formele imprecise ale generalului". Și atunci? Că să nu mai punem la socoteală și faptul că, din acest punct de vedere, un Vasile Cîrlova este avantajat față de Ioan Heliade Rădulescu. Considerația nu ne aparține ci este proprietatea exclusivă a lui Eugen Simion: „Este limpede că Heliade n-are simțul elementelor și nu leagă soarta poemului său de astfel de percepții. Heliade este, în raport cu Cîrlova, mai complex, decorul său este mai larg și poemul său este mai savant construit. Însă emoția pare la elegiacul Cîrlova mai puternică, confesiunea mai sincer lirică, obiectele (aceleași, în fond) formează la el un spațiu intim, un peisaj securizant". Sau că, obstinat în a descoperi la tot pasul teme, criticul face o calitate din recurența lui **dulce** în poezia lui Cîrlova, cînd e jenant de limpede stereotipul, venit din sărăcia limbajului. Sau, că din întreaga operă a lui Vasile Alecsandri, doar patru versuri întrunesc adeziunea totală a criticului (vezi pag. 278—279). Diabolică exigență! Investigînd minuțios textele poeților în discuție, Eugen Simion descoperă la fiecare scenarii lirice inedite, rețele tematice ascunse (anvelopate, nu-i așa!). Sînt interpretări posibile, bine susținute de citate, compuse cu migală detectivistică. Ceea ce se pierde în tensiunea ideilor se cîștigă în finețea detaliului. Criticul se arată inspirat în găsirea (cu ajutorul lui Jean Pierre Richard, Roland Barthes, Gilbert Durand) pentru temele revelate, a numelui adecvat materiei poetice. Inspirat, dar de o inconsecvență logică deconcertantă, asociind, surrealist, termeni din zone extrem de diferite. Astfel, la Grigore Alexandrescu regăsește **tema nimicniciei omului și a trecerii vieții** (filosofie, nu?) **tema matinalului** (astronomie? poezie?), **tema armoniei** (muzicologie?), **tema creatorului proscris și a despotismului sălbatic** (Mitologie+sociologie?), **tema azurului** (?). În alt loc, descriind scenariul eroticii lui Bolintineanu, criticul e de un comic involuntar enorm. Iată-l dezarmat în fața obiectelor poetice: „Nu știu ce loc trebuie să găsesc în această mică mitologie a erosului bolintinian **sinului".** Nici noi. Se mai întîmplă!

Vorbeam mai devreme de o afirmație pe care își întemeiază Eugen Simion o bună parte din demersul critic: „Erosul fiind inițiatorul a tot ceea ce există, absența sa se va numi neant". Ea îi aparține lui Denis de Rougemont; criticul român o asumă și o aplică în special lui Costache Conachi și, în general, poeților erotici de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Asta însă după ce trage de aici concluzia — logică simplă — că „nașterea conștiinței lirice coincide cu nașterea conștiinței erotice", iar C. Conachi exprimă cel mai limpede „această obsedantă a poeziei față de eros". Concluzie limitativă și, prin aceasta, acceptabilă doar parțial. Dar poziția socială, dar influențele, dar sincronismul — atît de drag lui Eugen Simion — nu concurează oare la explicarea și definirea conștiinței lirice? Și încă: strategia erotică, cercetată de critic în poezia lui Conachi și a celorlalți, ține, evident, de o retorică a galanteriei, foarte la modă în epocă. Erosul este, așadar, o temă poetică, în cadrul căreia distingem — cum dealtfel și procedează criticul — tehnici de intimizare a obiectului erotic. O spune chiar Eugen Simion, dar în contradicție cu afirmațiile nete de mai înainte: „O posibilitate de lectură este de a lua în serios această **prefăcătorie** și de a vedea din interior, mecanismul ei liric". Sublinierea ne aparține, căci **prefăcătorie** se citește aici **retorică.** Așa, da! Întreg capitolul X intitulat **Spitalul amorului analizează** „figurile erosului bolnav" în poezia lui Conachi și Anton Pann. Este partea substanțială a cărții, montare și remontare perfectă a poeziei, făcută cu spirit și distanță critică. Sînt dezvăluite astfel relații intertextuale nebănuite la o lectură obisnuită, semnificații pe care demersul comparatist le circumscrie cu exactitate, fără a distruge, prin pedanterie, farmecul eseistic. **Spitalul amorului** este un soi de **Domina bona** (fără erudiția de acolo) sau, mai curînd, varianta românească a penultimului Barthes, **Fragments d'un discours amoureux.** În rest, **Dimineața poeților** este doar un recurs fără profunzime la metoda tematistă.

Valentin F. Mihăescu

AL. OPREA: «Fața nevăzută a literaturii»

Cartea de investiții istorico-literare a lui Alexandru Oprea, **Fața nevăzută a literaturii,** începe cu o prefață polemică la adresa „atitudinii depreciative față de actul investigațiilor de arhivă". Atitudine firească pentru cine lucrează cu documentele biografiei scriitorilor și datele laboratorului lor de creație, polemică îndreptățită date fiind exagerările comise în direcția respingerii unei imagini a scriitorului care îmbrățișează atît opera cît și biografia lui. Teoretician al însemnătății rolului manuscriselor pentru realcătuirea „vieții operei", Al. Oprea combate concepția puristă a esteticului care izolează opera de orice context, separînd-o ostentativ de ceea ce i-ar amplifica dimensiunea și semnificația.

Cercetarea manuscriselor prilejuiește nu o dată în această carte, numită semnificativ **Fața nevăzută a literaturii,** aprofundarea trăsăturilor unor opere, a caracteristicilor artistice ale unor scriitori, relevarea unor trăsături sugestive ale dinamismului lor spiritual. Cercetînd proiectele de scenariu de film ale lui Camil Petrescu, criticul adaugă o precizare în plus la modernitatea de formulă și viziune artistică a scriitorului. Camil Petrescu acționează și aici cu aceeași acuitate intelectuală și absolutism al initiativei, îmbrățișînd în cel mai modern spirit instrumentele celei de a șaptea arte. Interesantă este și concluzia finală a criticului care semnalează că adesea din proiectele esuate ale unui artist se poate deduce reala dimensiune spirituală a creatorului. În cazul lui Gib I. Mihăescu manuscrisele, fazele de laborator au rostul de a verifica o intuiție critică. Exegeza s-a oprit asupra „mitului femeii ideale" la Gib I. Mihăescu. Criticul va examina, nu fără cîștiguri, avatarurile acestui mit de la un manuscris la altul, de la o carte la alta.

O revelație a arhivelor cuprinde articolul **Panait Istrati — Romain Rolland sau o mare corespondență încă necunoscută** în care ne este descrisă corespondența dintre scriitorul român și prietenul său francez, scriitor de mare prestigiu. Aflate în fonduri diferite, cele ale lui Romain Rolland în România, iar cele ale lui Panait Istrati în Franța, cercetarea schimbului epistolar ridică dificultăți mari cercetătorului. Al. Oprea insistă asupra însemnătății acestor scrisori pentru ambii artiști și chiar asupra valorii lor literare. Este un dialog literar în care marele scriitor francez persuadează metodic pe corespondentul său român în vederea viitoarei actiuni scriitoricești, un „adevărat manual al muncii de creație" notează Al. Oprea. Perpessicius se întreba dacă proza lui Istrati nu are un rival de temut în epistolele lui și Al. Oprea citează opinia de autoritate a acestuia. În optica lui Al. Oprea, corespondența lui Panait Istrati cu Romain Rolland este un adevărat „roman epistolar" care ar merita a fi tipărit ca atare pentru însemnătatea biografică a scrisorilor și arta lor literară.

Manuscrisele își au rolul lor în rezolvarea unor litigii istorico-literare dintre cele mai importante. Raporturile dintre Mateiu Caragiale și tatăl său, celebrul dramaturg Ion Luca Caragiale, au făcut obiectivul multor pagini de comentariu ajungînd a fi și obiect de controversă între mateini și Șerban Cioculescu, drastic în caracterizările pe care le face lui Mateiu Caragiale. O amplă cercetare documentară consacră Al. Oprea elucidării acestui caz încercînd a atenua concluziile lui Șerban Cioculescu de pe poziția unei analize care să evidențieze psihologia ascunsă a autorului **Crailor,** motivația adevărată a comportamentului său. Rezultă mai multe pagini de reconstituire biografică bogate în sugestii și imaginea unui Mateiu Caragiale mai complex decît ni-l înfățișează simplificata pînă acum relație cu părintele său. Aversiunea totală care s-a pus în seama fiului este, ne spune Al. Oprea, un proces sufletesc mai complicat cu motivații asupra cărora insistă. Chestiunea rămîne, dată fiind fragilitatea terenului pe care umblă purtătorii acestui litigiu, însă deschisă. Pentru biografia lui Mateiu Caragiale paginile scrise de Al. Oprea rămîn pagini de referință. Alt litigiu, ocolit pios de istoricii literari, este cel al romanului de tinerețe al lui Mihail Sadoveanu, **Mariana Vidrașcu,** pus de Constanța Marino-Moscu sub acuzația de plagiat. Scriitorul a plecat într-adevăr de la materia brută a însemnărilor acestei autoare, astăzi complet uitată, și a publicat o parte a acestui roman pentru a-i întrerupe cu proteste apariția. C. Ibrăileanu, solicitat ca arbitru, a lăsat tranșarea chestiunii între cei doi. Litigiul nefiind niciodată soluționat romanul a apărut postum în revista **Manuscriptum.** Introducîndu-ne în intimitatea cazului, criticul ne produce informațiile necesare cunoașterii și elucidării, informații limitate desigur de posibilitatea documentării. Discuția este îngreuiată incontestabil datorită absenței textului-sursă. Pînă atunci, spune Al. Oprea, există suficiente argumente să discutăm acest roman de tinerețe al lui Mihail Sadoveanu în cadrul operei lui, de vreme ce **Mariana Vidrașcu** are pecetea scrierilor sadoveniene, iar corespondența dintre el și impricinată evidențiază faptul că manuscrisul acesteia a suferit o serioasă prelucrare.

Două lungi studii sînt dedicate mirajului ediției integrale eminesciene care l-a mobilizat pe Perpessicius, (prilej de a face istoricul ediției Eminescu cu insistență specială pe ediția Perpessicius) și gazetăriei poetului, cel de al doilea cuprinzînd două fragmente din studiul introductiv la volumul IX de **Opere** M. Eminescu. Punctul de vedere al prefațatorului este clar, examenul jurnalisticii eminesciene trebuie făcut de pe poziții științifice respingîndu-se exagerările vechi și noi pe care le-a declanșat publicistica politică eminesciană.

Al. Oprea atrage atenția că vechile etichetări aplicate poetului ca publicist trebuie depășite și opera lui examinată de la nivelul cîștigurilor științifice ale epocii noastre. De la Gherea citire oricărui scriitor cu fața întoarsă către trecut era trecut la capitolul reacționarism. Elogiind o societate țărănească de o structură veche, Eminescu a fost considerat ca atare și după el și Iorga. Dar era societatea la care se referă el complet de domeniul trecutului? Clasicii marxism-leninismului, ne spune Al. Oprea, sînt foarte atenți la evoluția studiului științelor sociale și în momentul în care descoperiri și analize istorice și sociologice noi impun o altă viziune asupra dezvoltării societății ei își amendează vechile teze. În 1889 Engels ține să marcheze importanța pentru viziune politică a marxismului, a dezvăluirii importanței rolului obștiilor în viața mai multor țări europene, lucru pînă atunci ignorat, dat fiind stadiul problemei. Pentru România, ne spune Al. Oprea, studiul lui H. H. Stahl, asupra proprietății la români sub forma devălmășiei, devine un moment important mai ales că precizează durata acestor forme pînă în secolul 20. Eminescu, ne spune criticul, nu contempla forme complet revolute de viață socială, ci le avea practic sub ochi, cum le-a avut și Iorga sau Sadoveanu și nu este vorba la el de un refugiu într-o exclusivă „vîrstă de aur" ci și de un suport social contemporan de care cercetarea trebuie să țină seamă. Dacă aceste lucruri nu se știau la 1880 ele se știu astăzi și eroarea de atunci nu-și mai are rostul, vorbind științificește, astăzi. O mai bună cunoaștere a istoriei societății românești este de natură să lumineze pe aceeași cale aplicată și atitudinea politică a lui M. Eminescu față de societatea românească a vremii. Al. Oprea marchează un punct important al cercetării pe baze științifice a viziunii social-politice eminesciene.

Fața nevăzută a literaturii reușește să ne convingă, desigur în doze inegale de la un studiu la altul, că această „față nevăzută" a literaturii e tot atît de demnă de atenție ca și fața ei văzută.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

Spontaneitate și tehnică poetică

S-a nimerit ca precedentul nostru comentariu la o carte de debut să aibă drept obiect scrierile unui autor a cărui viziune asupra poeziei seamănă cu cea a poetului despre a cărui carte*) discutăm astăzi. În ce fel? În sensul că amîndoi au suflete de neprofesioniști și, drept urmare, nu seamănă cu cei pentru care abilitatea artizanală a versurilor (abilitate proteică, apărută pînă și în forma simulării savante a stîngăciei) este un obiectiv important. Ca și Liviu Ion Stoiciu, Vasile Tarța este un spontan, el scrie ca și cum poezia ar începe de la el, făcînd o senină, imperturbabilă abstracție de mulțimea de tehnici și de maniere, pe care evoluția poeziei le-a acumulat de-a lungul timpului. O notă de naivitate are, într-adevăr, poezia din **Imagini** și, în această privință, trebuie să-i dăm dreptate lui Petru Poantă, semnatarul prefeței, care vorbește despre un „abstracționism naiv", dar și mai semnificativă mi se pare chemarea lui Vasile Tarța spre ceea ce am numi poezia aleatorie, poezia întîmplătoare. Deosebirea față de dicteul automat al suprarealiștilor nu poate fi decelată la nivelul formal, poeziile lui Vasile Tarța părînd realmente rodul unei spuneri neînfrînate. Spiritul **Imaginilor** are însă o independență ciudată și refuză să se lase clasificat în categoria poeziei suprarealiste. La această impresie contribuie, desigur, și datele pe care le aflăm din prefață în legătură cu poetul și de care nu putem cu nici un chip face abstracție.

Vasile Tarța are patruzeci de ani, este muncitor în Satu-Mare, s-a născut într-un sat de prin împrejurimi. Din spusele prefațatorului aflăm că el este un fel de forță a naturii, un campion al lirismului spontan, un mit al forței genuine, care se dispensează de cultură și țîșnește precum un gheizer, în legătură cu a cărui fierbințeală nu se cade să punem întrebări. Tot din prefață aflăm amănuntul important că poetul este extrem de prolific, el fiind autorul cîtorva mii de versuri, din a căror magmă, spune prefațatorul, trebuie să alegem mineralele prețioase. Înțelegem astfel, încetul cu încetul, că în ceea ce privește pe Vasile Tarța este necesar să facem o deosebire între **gestul poetic** și **poezie.**

Sintagma „gest poetic" ar putea să pară neclară. O precizăm, atrăgînd atenția asupra faptului că, mai ales în ceea ce îi privește pe poeții aflați în viață, poezia nu este doar un simplu text, bun de considerat în sine, cu o maximă obiectivitate. În jurul el plutește norul gestului poetic, pleiada unor sugestii, ce participă la actul lecturii. La Vasile Tarța gestul poetic este colosal, despre el s-a născut o legendă a prolificității miraculoase, legendă pe care, cum s-a văzut, critica a preluat-o. Să facem însă efortul de a-i privi poezia dincolo de preliminariile sale neobișnuite, arătînd astfel seriozitatea necesară mai ales atunci cînd se comentează o carte de debut. La un prim nivel de lectură ni se impune asemănarea cu o mașină electronică prevăzută cu un program aleatoriu. Tragi de o manetă, se produc niște rotiri vertiginoase, treptat mișcările circulare se încetinesc, se opresc, trei imagini balansează și, în cele din urmă, se stabilizează. Pot să iasă trei pepeni, dar și trei cireșe sau chiar trei agrișe. Anumite sugestii ale ansamblului tind însă să ruineze această comparație, sau, cel puțin, să-i arate limitele. În cîteva dintre plăsmuirile sale spontane, Vasile Tarța este un poet autentic și, în plus, un nu știu ce ieșit din comun plutește peste alcătuirile sale.

Cele mai reușite poezii ni s-au părut a fi cele de dragoste, cîteva, apărute pe neașteptate acolo unde te-ai fi așteptat să dai la nesfîrșit de șocante salturi asociative, avînd o uimitoare prospețime. Iată-o pe una dintre ele. Este intitulată **Atunci:** „aburind stelele / ne priveau curioase; / pe mal / chipul tău fosforescent / ca o candelă // carnea mea visătoare de zăpadă / din prundișurile verzi / îți mărturisea dragostea // tu, sub gratiile mîinii mele / asemeni somnului". Citățm și un grațios, diafan madrigal: „ce viață-n parcuri / am întîlnit / o necunoscută / mai tînără / fără vreo așteptare / m-a învins / cu îmbrățișarea / măgulindu-mă / am primit/de la ea / ce nu-mi trebuia / șireată era / pretenții avea / să-i culeg o floare / de-nu-mă-uita / și ea și ea / zeițate / lîngă tei".

Imagini conține poezii reușite, dar și producte nesemnificative ale hazardului.

Voicu Bugariu

*) **Vasile Tarța: „Imagini", Editura „Dacia", 1980.**

REVISTA REVISTELOR

Revista română nr. 1/1981

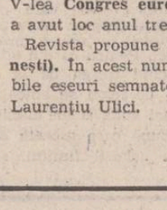

Într-o prezentare grafică excepțională (ce apelează la reproduceri semnate de Balogh Péter, Clara Tamaș Blaier, Marcel Chirnoagă, Nicolae Drăgușin, Dan Erceanu, Teodor Moraru, Florin Niculiu și Mihai Olos), Revista română dedică un număr literaturii de **science fiction,** arătîndu-se astfel receptivă față de o entitate literară aflată în expansiune.

Numărul este deschis de către un articol semnat de Alexandru Tănase. Este un text cu caracter programatic, intitulat **Democrație și cultură.** El cuprinde cîteva dintre ideile cardinale legate de deplina afirmare în România ultimului deceniu și jumătate a ceea ce autorul numește, în mod nimerit, democrația intrinsecă a ideilor. Urmează, apoi, o întinsă serie de texte ce ilustrează sau comentează literatura științifico-fantastică. Într-un eseu redacțional este trecută în revistă evoluția genului în România, de la începuturi și pînă azi (**Conditia unui gen literar**). Dintre autorii de proză S.F. sînt antologați Voicu Bugariu, Vladimir Colin, Ovid. S. Crohmălniceanu, Ion Hobana, Mircea Opriță și Gheorghe Săsărman. Sînt texte cunoscute din diverse antologii, ce au darul de a ilustra într-un mod grăitor cîteva dintre direcțiile cele mai semnificative ale **science-fiction**-ului românesc de azi. Rubrica de „Eseuri și comentarii" este reprezentată de cîteva texte atrăgătoare prin problematică și energie argumentativă. Victor Kernbach semnează eseul intitulat **Un moralist modern,** pornind de la ipoteza plauzibilă că autorul modern de literatură științifico-fantastică tinde spre postura unui moralist, a unui spirit preocupat de problemele mari ale omului (într-un sens oarecum analog aceluia ilustrat de moraliștii clasici, a căror categorie, dealtfel, este constant reprezentată în literatura din toate timpurile). Reținem și eseurile semnate de Hertha Perez, Vera Adam și Sanda Radian pentru interpretările incitante pe care le propun, precum și pentru abundentele informații pe care le vehiculează. Menționăm, apoi, interesantul interviu acordat revistei de către scriitorul Ion Hobana, în legătură cu lucrările celui de al V-lea **Congres european de science-fiction,** care a avut loc anul trecut la Stresa (**Italia**).

Revista propune o nouă rubrică (**Valori românești**). În acest număr ea conține două remarcabile eseuri semnate de Valentin F. Mihăescu și Laurențiu Ulici.

V. Ichimescu

● Întîlnirile cu cititorii intră în bunele tradiții ale revistei Luceafărul. **Redactori și colaboratori ai revistei au făcut numeroase deplasări în țară unde s-au întîlnit cu cititori ai revistei, cu tineri sau virstnici amatori de literatură, cărora le-au citit din scrierile lor, ale căror încercări le-au ascultat, dar mai ales cu care au stat de vorbă despre varii probleme, mai mult sau mai puțin literare. Cititorul de azi nu mai privește literatura ca pe un fetiș, iar pe scriitor ca pe o ființă îndepărtată și neinterogabilă. Distanța dintre scriitori și cititor s-a micșorat simțitor nu numai datorită științei de carte a acestuia din urmă, cît mai ales poate datorită faptului că literatura contemporană, proza mai ales a început să-l intereseze, să-i ridice probleme, să-l incite. Cine a participat la întîlnirile dintre public și autorul vreunuia din romanele de succes ale ultimilor ani a avut vie dovadă a unor bariere depășite în relația scriitorului cu cel căruia literatura lui se adresează. Discuția pornește din paginile cărții și se extinde în afara coperților ei ducînd către cele mai neașteptate puncte și probleme. Esențial este că literatura română contemporană captivează și dă de gîndit, a devenit un ferment educativ și intelectual de care trebuie să se țină seamă. Întîlnirile cu cititorii ale revistei Luceafărul, atît de numeroase încît ne-ar fi greu să le prezentăm într-o singură pagină de revistă, evidențiază tocmai aceste trăsături. Recent prezenți la Poiana Mărului, în munte lîngă Brașov, pe o zăpadă care accentua contururile acestei așezări risipită pe coaste de munte, redactori și colaboratori ai revistei** Luceafărul **Ion Lăncrănjan și Valentin F. Mihăescu, M. Ungheanu și Nicolae Ciobanu, au avut o astfel de întîlnire semnificativă cu oamenii locului. Puține din cărțile despre care ar fi putut fi vorba ajunseseră pînă acolo. Cooperația a fost aspru criticată de vorbitori pentru neglijența față de difuzarea cărții la sate. Dar ceea ce era esențial, contactul cu oamenii locului pe probleme autentice, s-a petrecut din plin. Oamenii lucrează la uzină în Brașov, dar locuiesc acasă la sat. Cresc vite și sînt printre celebrii producători de carne din întreaga țară, deși fac față celor două îndeletniciri. Sînt mîndri de asta, dar au și necazuri. N-au caiele — ce lucru banal, va zice cine nu știe ce importanță au neînsemnatele cuie de fier în viața crescătorilor de vite —, fiarele le distrug recoltele sau viețelele, ursul și mistrețul vin pînă-n margine de sat și fiind protejați de lege nu pot fi împușcați, finațul și nutrețul sînt o problemă, orașul nu le crează facilități pe măsura importanței contribuției lor. O oră de dialog mai convingătoare decît un lung instructaj politico-economic. La** Precizia **Săcele amatorii de literatură au pus întrebări și cei care au vorbit mai mult au fost oaspeții scriitori. La Poiana Mărului cei care au vorbit mai mult au fost localnicii și e neîndoielnic că aici cîștigul a fost mai mare de partea celor care au ascultat, scriitorii.**

Despre o asemenea întîlnire, petrecută anul trecut cînd iarba mai era încă verde, și despre interlocutorii scriitorilor poposiți în județ, întîlnire în ținuturile Rîmnicului Vîlcii, prezidată de poetul Ion Gheorghe, autorul Elegiilor politice **pe atunci în faza „sub tipar", ne scriu redactorii revistei** Luceafărul **Sânziana Pop, Marius Robescu, Dan Cristea, Mircea Croitoru. Paginile lor vorbesc de locurile și oamenii pe care i-au cunoscut. Revista** Luceafărul **își propune să prezinte în pagini speciale întîlnirile ei cu cititorii, dialogul de la om la om pe care aceste contacte le prilejuiesc, problemele pe care le ridică colectivul dintre scriitor și cititorul său.**

CUM SE FACE ISTORIA...

În împrejurimile Rîmnicului Vîlcii la o discuție neprotocolară cu cititorii. Sus în dreapta, protagonistul dezbaterii : poetul Ion Gheorghe. Jos în stînga : Sânziana Pop și Dan Cristea, toți trei redactori ai revistei „Luceafărul" (Fotografie de Mircea Croitoru)

ÎNTÎLNIRILE „LUCEAFĂRULUI"

Daniel Drăgan (redactor șef al revistei „Astra"), M. Ungheanu, Ion Lăncrănjan, Nicolae Ciobanu, Valentin F. Mihăescu (redactori și colaboratori ai revistei „Luceafărul") Ion Itu și Elena Taflan (redactori ai revistei „Astra" la întîlnirea de la Uzina „Precizia"-Săcele, pe care revista noastră a organizat-o în colaborare cu revista „Astra". (Fotografie de P. Popovici)

ARGUMENTE PENTRU O DEPLASARE ÎN MUNȚI

eram cinci, era toamnă, cerul semăna tot mai mult cu pămîntul, și-am mers pe Lotru, la Valea lui Stan, sus, în munți, acolo unde în urmă cu cîtăva vreme dorind să închei expresiv un reportaj de televiziune, invitasem un grup de tineri fierar-betoniști cu gîndul să-i rog să-mi răspundă la o singură întrebare : dacă este ceva de comunicat. Chiar așa : dacă de-acolo, de pe meterezele hidrocentralei, cîteva clipe înainte ca betonul să curgă în plasa întinsă de maxilarul gigantic al pălanjenului metalic, — este ceva de comunicat.

Erau, și ei, tot cinci : aproape ca în baladă, din Iași, din Focșani, din Pitești, din Arad și din Rîmnicu-Vîlcea. Coborîseră de pe ziduri și-acum îmi stăteau, toți, în față, în cismele lor uriașe, cu picioarele ușor depărtate, cu brațele încrucișate pe șorțuri, așteptînd să-i întreb.

Ploua. Rece, des și mărunt. Ploaie de vale de munte, apă cu ceață, umezeală lichidă, abur gelatinos. Pereții munților erau uzi, pădurile ude, malurile Lotrului mocirloase, cerul semăna cu o cîrpă, pămîntul se îneca în noroaie, prea udă, și ea, întrebarea, îmbibată și deformată, nu mai avea nici o formă, așa că am spus : „Numai ! Gata ! Vă mulțumesc ! Duceți-vă înăuntru !".

Și-abia cînd au început să rîdă cu lacrimi, cînd rîdeau lovindu-și una de alta mănușile acelea gigantice, fericiți că m-au prins, și atît de copilărești, cînd rîsul le-a scos obrazul și dinții în ploaie, și apa în loc să-i pătrundă s-a prelins peste chipul lor luminos, abia cînd le-am văzut veselia, și dincolo de ea rezistența, cînd le-am descifrat frumusețea soră cu curajul și forța, am înțeles, am priceput, deodată, că „înăuntru" nu este, nu mai există, a fost odată ca niciodată, în altă eră și în altă orînduire, pentru altă seminție de oameni, cuvînt decedat, îngropat la temelia hidrocentralelor de pe Olt.

Ploua degeaba, pe Lotru : rîsul, asta era de comunicat.

TO'ARȘA INGINER MARIAN

ei îi zic Chili : de la un capăt la altul al șantierelor de pe Lotru și de pe Olt.

— „Om bun" am zis. „Stimați telespectatori, vă prezint un om bun. Un om drag. Om al muncii, în cel mai frumos înțeles al cuvîntului : tovarășa inginer Marian. Sufletul hidroenergeticii dintre masivele Lotru și Făgăraș".

Tunsă scurt, țeapănă și țepoasă, slabă și-naltă, mai înaltă un cap decît mine, grav jenată de demagogia sentimentală cu care o încercuiam, ședea cu capul în piept, adîncind o gaură imposibilă în pămîntul tun înghețat.

— Nu sînt chiar așa de grozavă, a zis.

— Nu. Doar că tot ce mișcă pe șantierele astea trece întîi pe la masa de lîngă geam. Inginer cu organizarea. Adică inginer cu viața. Fiindcă muncitorii sînt oameni, nu ? Se iubesc, nu ? Fac copii, nu ? Au nevoie de case, nu ? Le trebuie și-o floare în casă, nu ? Florile nu cresc pe stîncile de pe Lotru, nu ? Lasă, că face rost toarșa Chili, nu ? Că face ea rost și de lapte, nu ? De camioane, de combustibil, de betoniere și pinioane, de lagăre și tractoare și piese de schimb și de tot ce s-a inventat în ultimul secol, de la cui și pînă la excavator. La biroul ei din dreptul ferestrei, acolo, în picioare, cu cinci telefoane în față, vorbind la toate cinci de-odată, cîteva clipe înainte de-a se sui în mașina al cărei motor trebuie să funcționeze perpetuu, pentru ca toarșa inginer Marian să prindă timpul din zbor.

Am avut norocul să-i prind în sfîrșit, vocea înaltă, tocmai cînd mă gîndeam că voi deveni, după ore de încercare, una cu scaunul.

— Sîntem cinci scriitori și vrem să venim !

Riul și ramul. Tot ce mișcă pe șantierele de pe Lotru și Olt.

— Dacă n-ar fi atîta suferință, spunea.

Și m-am bucurat că dragii mei colegi de redacție, scriitori de profesie, mari poeți, întorc capul spre ea și ascultă cu destulă atenție.

— Suferința ierbii de-a fi băgată pentru eternitate sub apă ; suferința plaiurilor și a pădurii de-a fi băgate pentru eternitate sub apă ; suferința acestor priveliști care sînt patria, pentru unii, locul nașterii și-al iubirii, de-a fi băgate pentru eternitate sub apă. Și oamenii, firește. Sigur că oamenii. Te-ai născut într-o casă și într-un loc pe care n-ai să-l poți arăta niciodată cu degetul : uite, acolo ! aflîndu-se foarte adînc și foarte nesigur sub apele unui lac.

— Pentru că pierdem atît de mult, trebuie să facem în așa fel încît să cîștigăm.

Nu știu cine a întrebat, mașina suia într-a treia panta Lotrului.

— Cîștigăm ?

— Nu v-ați uitat primprejur ? a întrebat și i-a strigat șoferului să oprim.

Credeam c-o să vină cu noi : erau munții, barajul, apele adînci și curate, o victorie care era și a ei, dar fugise în drum, se oprise acolo, pe banda care despărțea asfaltul în două, la fel de lungă și slabă, la fel de țepoasă și concentrată, oprea mașinile și șoferii, dădea comenzi și cerea rezultate, și-am văzut ceea ce n-am sperat să văd vreodată : armatele acelea de bărbați — muncitori la magnificile noastre hidrocentrale, fierari-betoniști, mineri și sudori, macaragii și dulgheri, zidari și mecanici de întreținere auto, privind fix, cu imens respect și încredere în ochii verzi, de femeie, ai dragei, țepoasei și foarte iubitei tovarășă inginer Marian.

— Veniți, a spus. Dar scenă, n-avem !

RELAȚII DE RANGUL ÎNTÎI

ședeau pe scaune așa cum veniseră de la muncă: în salopete și cu căștile de protecție pe cap. Nu prea mulți : vreo douăzeci-treizeci de oameni, fiindcă schimbul se terminase, era simbătă după-amiază, în Rîmnicu-Vîlcea era etapă de fotbal și cursele Voineasa-Brezoi așteptau. Și fiindcă așa hotărîsem : să vină doar cine vrea. Și uită-te că veniseră : nu cu grabă, cîte doi, cîte trei, intrînd martial pe ușa cantinei, în cismele lor uriașe, de mușchetari. Era, ce-i drept, o situație cam ciudată : deși erau gazde, fuseseră invitați...

— Nu ne-ați chemat dumneavoastră, am spus, dar asta nu are nici un fel de importanță, noi am vrut să venim, pur și simplu, aici, la barajele de pe Lotru, să ne cunoaștem și să vorbim. Haideți, am spus, scena-i gata ! Ia priviți ce mai toamnă, vremea ține cu noi !

Dar „ia priviți ce mai toamnă" era pentru oamenii aceia aflați la capătul unei zile de muncă un loc comun. Firește, tresăriseră și ei, odinioară. Începutul deceniului afișase un nume nou pe lozincile muncii — „Obîrșia Lotrului" — și ei veniseră în grabă, peregrini osteniți, cu subsuorile transpirate, ținîndu-și încă valiza în mînă cînd descoperiseră, deodată, că sub bocancii lor grosolani, cu plachiuri, era... țara. Ajunseseră deasupra pămîntului. O priveliște amețitoare, imposibil de oprit la linia orizontului se deschidea pretutindeni, iradiind de lumină ca o revelație magică. Da. Era țara. Chiar patria : cu munți acoperiți de zăpezi orbitoare, cu păduri și cu rîuri, cu sate și cu orașe, cu șosele și drumuri, cu lacuri și canale de irigație și, foarte departe, matca Dunării, transformată în receptacol solar. Poate că era primăvară ; sau vară; sau toamnă, și migrația turmelor se scurgea, ca acuma, pe versanții abrupți, peste golurile alpine, curgînd pe văi, către dealurile scufundate-n zăpadă jos, tot mai jos, prin satele albe, prin fînețele înghețate și prin livezile înțepenite, spărgînd din toate punctele cardinale priveliștea albă, împingîndu-se lent, ca într-un refugiu bezmetic spre imperiul de ierburi sălbatice al cîmpiei, învelită în pînze de fum. Da, cunoscuseră și ei, extazul, acolo, sus, la Obîrșia Lotrului, umăr la umăr, cu valizele lor primitive în mînă, cîteva clipe înainte de-a bate cu sete țărușii primei hidrocentrale, aruncînd splendorii și absolutului mănușa lor uriașă de fierari-betoniști.

— Cum se scrie istoria, am spus. Cum se face. Cum...

Toamna, atît de prezentă în geamurile curate ale cantinei își deplasa lent, dar sigur, frontul de nostalgii către noi. Părea să nu mai fie nici un fel de scăpare cînd, de-odată, cineva rosti răspicat și înalt, așa cum sînt invitați vorbitorii la tribunele secolului :

— Cîtiți-ne o poezie de dragoste.

Sânziana Pop

AMINTIRI VÎLCENE

Știam Rîmnicu-Vîlcei cu mirosul său evocator de tipărniță și tămîie, evocator al trecerii și lucrului lui Anton Pann și deopotrivă al numeroaselor biserici și mănăstiri din vechime ce înfrumusețează și fac faima locului.

Știam, din alte popasuri, orașul îngrijit și curat, cu ceva elevat și spiritual într-însul, corespondent în mic al Iașilor Moldovei, dar avîndu-și individualitatea sa proprie, bine conservată, pe care, din fericire, noile construcții și noul peisaj industrial nu i-au afectat-o în genere. Îi străbătusem cu încîntare străzile și străduțele în pantă, cu multe case care pot stîrni și astăzi invidie prin tihna și bunăstarea lor, dar și cu alte multe clădiri și locuințe recente ce demonstrează faptul că oamenii nu și-au pierdut, atunci cînd zăbovesc o clipă mai mult, simțul frumosului și al armonioasei încadrări în peisaj. Da, oamenii sau, mai pretențios spus, edilii de aici nu s-au pripit nici cu transformări din rădăcini nici cu implantări de aiurea care să denatureze pînă la nerecunoaștere fața orașului și excelent au procedat. Rîmnicu-Vîlcea rămîne în continuare, pentru cei care l-au îndrăgit cîndva sau îl îndrăgesc acum, un oraș în roșu și alb, înconjurat de verdele muncelelor dispuse-n amfiteatru, corabie cu flamură roșie în mijlocul unui lac alpestru. Un oraș odihnitor, menit parcă îndrăgostiților neapărat singurateci și melancolici, deși, fără îndoială, și aici, ca pretutindeni în țară, se muncește eroic, adesea fără odihnă.

Dacă Rîmnicu-Vîlcea a constituit pentru mine o recunoaștere și o întărire în farmecul dulce și totuși auster al alcătuirilor sale, nouă, în schimb, a fost vederea ctitoriei Brîncoveanului de la Horezu, unde, pe zidul alb, împrejmuitor, în lumina filtrată a toamnei, o iederă năbădăioasă, nebună în jocurile ei ultime, de roșu și carmin, descria arabescuri nu mai puțin artiste decît cele de alături, izvodite din mîna meșteră a omului. Va trece mult timp pînă să am o altă imagine a mănăstirii de la Horezu și, în orice caz, aceasta, primă, pe care n-o doresc deloc poetică, ci întîmplătoare, le va covîrși în persistență, în sugestie pe toate celelalte, posibile. Pentru întîia oară am făcut un drum și prin Țara Loviștei, cu tectonica ei lin agitată, cu incredibila dispunere a caselor, la mari distanțe una de alta, cu tot aerul ei, în genere, de tărîm nepămîntesc, aparținînd altei planete, unde pare un miracol aproape orice întîlnire cu urmele omului. Și totuși, pe un vîrf stingher de deal, sub nori cu filigran fin, violet, cînd sînt sigur că pe cer alunecau și aripile eternității, un cimitir aflat în paragină aduna la un loc rămășițele soldaților români și germani căzuți în luptele din întîiul război mondial, semn că și acest loc atît de puțin uman la prima vedere a putut fi cîndva rîvnit, cu ardoarea unora și necugetarea altora.

Nou, de asemenea, a fost pentru mine și drumul de cealaltă parte a Oltului, în sus, pe Lotru, spre hidrocentrală și baraj, drum nu numai plăcut și inedit vederii, dar petrecut cu folos și prin conversația unei competente și inimoase inginere, cu explicații de mînă întîi pentru orice lucru ce sta alături de cunoștințele noastre. Și nu numai atît, căci inginera punea inimă în multe din ceea ce priveau viața oamenilor de pe șantier : de pildă, îmi amintesc, povestea de nu știu ce întreprindere comercială care profită, spre a-și îndeplini planul de vînzări, de duritatea muncii și traiului minerilor, așezîndu-le acestora, chiar în drumul spre locul de muncă, o bodegă cu băuturi, mai bine aprovizionată decît numeroase localuri bucureștene. Închizînd paranteza aceasta, fervoarea în a explica poezia și menirea ei a întîlnit fervoarea în a explica detaliul tehnic și schimbul nu a fost fără folos, pentru amîndouă taberele, deși n-am îndrăznit să propunem a ne schimba, nici hainele nici meseriile, bune așa cum sînt, cu conditia de a pune în ele ceva credință și adevăr.

A fost, dealtfel, și sentimentul predominant al întîlnirii cu o mină de muncitori și tehnicieni de la baraj, poate una dintre cele mai stranii, ca aspect exterior, întîlniri cu cititorii la care am participat vreodată. Într-o poiană, stînd pe jos, pe iarba încă verde, la poalele arcului de beton, sub penetul fastuos al copacilor ce se întreceau în etalarea culorilor și totuși nu foarte departe de uruitul unor betoniere, am vorbit o oră, o oră și jumătate, despre poezie, despre literatură, despre viață și condiții de viață. Am discutat spontan, deschis, și unii și ceilalți, cu senzația că ne înțelegem, că amîntim despre lucruri pe care le avem în comun și care nu ne despart în nici un fel. Limbajele noastre poate că nu concordau întotdeauna perfect, dar ne-am cunoscut, așa cum sîntem, fără emfază, fără vorbe în plus, fără intenția de a deveni unii scriitori și alții muncitori, iar această cunoaștere reciprocă, acolo, o mină de oameni, într-o poiană, în marea toamnă a țării, în lumina adevărată și prielnică a zilei, este ceva care sînt convins că ne va rămîne tuturor în suflet. Un suflet pe care nu trebuie niciodată să-l nesocotim, căci, vorba poetului : „Niciodată toamna nu fu mai frumoasă...".

Dan Cristea

ȚARA LOVIȘTEI

am văzut iarăși locuri pe care le mai văzusem dar pe care dorese repetat să le revăd. Am văzut șosele negre de bitum atînse de grația ploilor aurii de frunze. Negru și aur, acestea erau culorile din care ne împărtășeam și poate culorile adevărate, căci toamna spune adevărul. Am văzut orașe spre care mă atrag iluzii de pașnică măsură, case de oameni cu odăi încă ocrotite de arbori și fericite de viața de vie. Și din nou am văzut ceea ce de mult nu mă mai sperie, am văzut acel procedeu specific omenesc de a înfrumuseța natura provocîndu-i cicatrici. Natura-natură este frumoasă, natura cu obrazul brăzdat este și mai frumoasă. O cred și o vestesc. Dar pentru asta trebuie mereu să așteptăm. Pînă cînd muntelui îi va fi montată o falcă de oțel, invincibilă și strălucitoare, nu totul e așa de frumos. Nici n-are cum să fie. Vin oameni să taie, să spulbere. Bucătăriile lor miros mai prejos decît cetina, hainele nu le sînt albe straie de colindători. În furnicar, privirea lor nu e drăgăstoasă, nici senină. Le întinzi darul tău și ei îți răspund cum se pricep, cerîndu-ți ceva mult mai real, atît de real că nu-ți stă în puteri și poate nici nu există.

Și mînat te strecori pe drumuri cotite, ca în retragerile de altădată, și urci și deodată cobori și ajungi într-o țară largă. Acea țară făcută din rotocoale creste pînă în cer pe mănunchiurile răsfirate ale soarelui în asfințit. E o țară care nu arată multe ființe : un cal păscînd liber iarba fumurie, un băiețandru în uniformă de elev fluturînd o nuia deasupra capului. Timpul curge, jos, în vale, și parcă nicăieri, asemenea rîului Lotru. În Țara Loviștei **toate sînt la un loc și toate separate, unite armonios într-un tablou fără pereche și încinse fiecare de propria-i singurătate. Așa cum sînt încinse căpițele de paie, presărate peste tot, cu un gard scund dar grijuliu, ca niște monumente. Monumente modeste. Monumente utile. Într-un cimitir deasupra norilor parcă începea lungul somn al toamnei. Ori toamna dezgolea un somn străvechi. Aburea amorțeala, așteptarea de veacuri. Tinerete fără bătrînețe, viață fără de moarte. Însă pe insulă fiind și de nimic amenințat, auzi plescăind împrejur valurile. Nu te-ai mai întoarce în bătaia lor, dar nu poți răbda.**

Marius Robescu

CEILALȚI NOUĂ

dacă nu știți nimic despre tovarășii lui Manole, acei meșteri mari, calfe și zidari care împărtășesc pe de-a-ntregul și visurile și munca și bucuriile și neliniștile și sacrificiul eroului, v-aș invita să petreceți măcar cîteva ceasuri pe oricare dintre șantierele hidrocentralelor din Vîlcea. Acolo îi veți întîlni, negreșit, pe toți și, sînt convins, dacă veți reuși să îi cunoașteți pe cîțiva dintre ei veți constata că vă va fi greu să vorbiți despre dînșii fără să aveți mereu în închipuire imaginea meșterului din baladă. De altfel, nu știu care dintre constructori nu e absolut sigur că el însuși e un Manole și că prin tot ceea ce face intră de-a dreptul în istorie. Cei mai modești vorbesc doar de istoria unei generații. Dar această lipsă de pretenții nu face decît să sublinieze însemnătatea și prețul deosebit pe care îl pun generoasei lor munci.

A fi constructor în Vîlcea și mai cu seamă ridicător de hidrocentrale înseamnă să ai mereu în față efortul neobositului constructor care este Oltul. Configurația județului pare să simbolizeze întreaga strădanie a riului de a rupe munții. Un topor de silex sprijinit în pieptul Nehoiului și în culmile de deasupra Lotrului își așează tăișul sub deahurile blînde ale Olteniei. Aici, în împărăția aromitoarelor livezi și a viilor, țăria apelor începe a se pierde. Dar Oltul nu e în Vîlcea numai parte a unui fabulos întreg, nu e numai un simbol : el e coloana vertebrală a județului. Valea de apă, în care se adună riurile și piriurile scoborîte din stînci, drumurile pietruite și cărările, împarte pămîntul în două. Oltul e aici mai mult decît oriunde Demiurgul. Din vrerea lui se naște și geografia locurilor și istoria lor de mulți secoli, cultura dar și economia mai veche și mai nouă a ținutului. Pe stema județului, deasupra simbolurilor bogățiilor dintotdeauna — izvoare minerale, vii și livezi — ca și a zidurilor de istorie, deasupra chiar a panglicii de ape și a vîrfurilor de munți, e figurată o turbină. Simbol al forței, al voinței de putere, al inteligenței tehnice, al vocației de constructor și, desigur, al marilor prefaceri petrecute în ultimile decenii. Oamenii din generația lui 23 August și cei mai dinainte își mai amintesc vechiul blazon al Vîlcii pe care era desenată, deasupra unui măr de argint cu fructe aurii, o fîntînă cu roată care avea în dreapta un stăvar și în stînga un cal ridicat în două picioare. O poveste mai mult despre exploatarea izvoarelor și despre străvechea ocupație a cultivării pomilor roditori. Simboluri, totuși, ale unei economii sărace într-un perimetru dărîut cu fabuloase bogății, greu de istorie, locuit de oameni mîndri, harnici și inteligenți, „parte a stăpînirii românești seculare", după cum spune Iorga. Dar marele istoric adăuga : „Ce lucru mare e de făcut și aici, pentru ca demnitatea omului să se ridice la frumusețile naturii și la mîndria trecutului..." (România cum era la 1918. I. România Munteană). Economia Vîlcii era prezentată în ampla „Enciclopedie a României" apărută la sfîrșitul anilor '30 în următorii termeni : „Județul V. se relevă prin vastele sale posibilități economice. Exploatările de păduri, de zăcăminte de sare [...], izvoarele minerale renumite, podgoriile [...] și cultura pomilor [...] au imprimat acestui județ un ritm economic foarte viu. [...] Industrie. 6 mori sistematice, 1 fabrică de șampanie, 1 de sulfat de cupru, 6 de tăbăcărie și încălțăminte, 10 de cherestea, 1 de cuie de lemn, 1 de dopuri de plută, 2 exploatări forestiere, 1 exploatare de mică, 1 mină de aur și argint, 1 mină de sare și o carieră de piatră". (E.R. vol. II. Țara Românească). Ce e Vîlcea azi ? Un județ în care oamenii prin tot ceea ce au făcut s-au ridicat la demnitate și au ajuns de multe ori lîngă „frumusețile naturii" de care vorbea marele învățat, demonstrînd astfel că sînt demni urmași ai străbunilor care au ctitorit și au păstrat acest ținut în stăpînirea de totdeauna a românilor. Citatele și cifrele cu care am consolida aceste afirmații, mărturiile decupate din enciclopedii, reportaje, documente, monografii sînt azi la îndemîna oricui. S-a scris mult despre Vîlcea și mult se va mai scrie despre munca, despre viața oamenilor de aici. Nu vor lipsi, desigur, cuvintele eroism, grandios, tenacitate, fabulos, cutezanță. Dar ele nu vor ascunde fapte mărunte, închipuiri, impresii, banalități și ipocrizii ci vor fi măsuri ale unui imn închinat tuturor acelora care prin strădania lor au ridicat acest ținut pe trepta nouă de civilizație a zilelor de azi, temelie a anilor care vor urma. O laudă pe care o datorăm deopotrivă și țăranului și muncitorului și oamenilor riglei, compasului și condeiului, minerilor, păstorilor, oamenilor de prin vii și livezi, chimiștilor, dar nu în ultimul rînd constructorilor, acelora care au ridicat pe fruntea acestui județ semnul luminii : turbina și au schimbat fața unui ținut dăruindu-l cu prețioase semne ale timpului, cu nimic mai prejos celor din vremea lui Mircea, Matei ori Constantin Brîncoveanu: Cozia, Arnota, Horezu.

faptele de azi ale unora dintre constructorii Vîlcei se cheamă Petrimanu, Valea lui Stan, Turnu, Vîlcea, Ciunget. Sînt numele unor brîuri de beton cu care se leagă munții. Nu e nici o poveste la mijloc. Fapta nu aparține uriașilor ci unor oameni de statura noastră. Dar care se deosebesc de noi, cei cu alte meserii, mai cu seamă printr-o voință de piatră, un orgoliu, o mîndrie și o putere de sacrificiu așa cum o știm doar în legendă. Aceștia sînt oamenii din bresla lui Manole... Cînd ajungi pe șantier nu prea ai timp să iscodești, să contempli, să te miri. Cineva te ia repede în primire și în vreme ce îți vorbește despre proiecte, obiective, planuri, necazuri și cifre te obligă să participi la prima lecție care se predă aici. Obiectul ei nu e nici disciplina, nici cutezanța, nici eroismul, nici noroiul, nici măcar protecția muncii. În prima lecție ți se vorbește despre rostul constructorului. Am auzit odată cuvintele : „Tot ce se vede pe pămînt, în afară de ceea ce a făcut mama noastră natura, e ridicat de constructor". Eram pe un șantier și afirmația nu mi s-a părut nici plină de emfază și nici gratuită. Constructorul e îndeobște un om dintr-o bucată; e obișnuit să spună lucrurilor pe nume. Libertatea de care se bucură prin specificul muncii sale, libertate de care e conștient și pe care o folosește nu ca pe un concept ci ca pe oricare dintre unelte, îl ferește de folosirea curentă a nuanțelor, a explicațiilor, a virtejului detaliilor care, prin pulverizare, nu mai supără pe nimeni. Această statură o duce constructorul și dincolo de granița șantierului. Dar, de multe ori, „lumea de dincolo" îl stînjenește : parcă s-ar afla între străini și mulți mi s-au părut stingheri, uneori fără măsură, alteori nostalgici și ursuzi. Aceasta e curiozitatea : lumea de dincolo de marginile șantierului, și marginile astea sînt mai totdeauna greu de văzut cu ochiul liber, nu e mai largă și nu îi dăruie niciodată libertatea după care tînjește. Viața lui e șantierul ; acolo se află la un loc munca lui și familia, amintirile și împlinirile.

Inginerul Emil Podnorodețchi, directorul adjunct al Trustului de construcții hidroenergetice Vîlcea, trăiește de 30 de ani pe șantier. Poate că și condiția socială și, desigur, banii pe care i-a cîștigat în atîția ani l-ar fi îndreptățit să locuiască într-o casă liniștită, sau undeva într-un bloc. Apartamentul directorului adjunct al unuia dintre cele mai mari trusturi din țară se află însă într-o baracă. Tot acolo se găsesc și casele mai multor ingineri, maiștri și muncitori. A locui pe șantier e pentru ei toți un lucru cît se poate de firesc și inginerul nici n-aude o întrebare în legătură cu casa lui. El vorbește despre șantier, utilaje, contabili, proiecte, totul scurt, în două cuvinte. Numai cînd discută despre oameni are multe lucruri de spus. Toate problemele trebuie rezolvate, dar înaintea tuturor sînt așezate problemele oamenilor. Chestiunile capătă, de la bun început, statut de urgență, soluțiile trebuie „găsite rapid", trebuie „să aibă eficiență", „chiar dacă uneori atacăm nu chiar cum scrie la carte". Comunitățile constructorilor au legile lor, multe din ele nescrise, dar legi verificate de atîtea și atîtea ori. Sînt cazuri în care, ca să rezolvi problemele cuiva, „e nevoie de mai multă imaginație decît în proiectare". Asta e realitatea șantierului. Chestiuni de stabilitate, familie, copii, disciplină, relații personale și, e drept, citeodată certuri ori scandaluri. Desigur, nu mai multe decît în alte părți... După ce spune toate astea, inginerul se oprește. A auzit, desigur, întrebarea aia cu casa. Explică iar repezit, în două cuvinte. N-ai ce să înțelegi altceva decît că la mijloc nu e nici constringere, nici „soartă", nici nebunie : asta e viața lui. „Aici e viața constructorului, zice. În altă parte poate n-aș fi eu". „Și la bătrînețe ?" „Aî văzut vreodată constructor bătrîn ?".

am întîlnit în Vîlcea mulți oameni ai șantierului, fii parcă ai aceleiași mame, oameni încărcați cu o imensă forță morală cu bunăcuviință și omenie, bărbați care n-aveau nici o vorbă de laudă pentru ei, ci doar cuvinte de prețuire pentru faptele tovarășilor lor. Am întrebat ce îi ține aici, pe șantier. Traiul e aspru, sever, e cel pe care îl știm cu toții. Dar el e acceptat, mai cu seamă, pentru că aici se pune mare preț pe valoare și pe profesionalism. Mai trebuie să avem în vedere relațiile dintre constructori, relații foarte apropiate de acelea care guvernează familia. E cam greu, de pildă, într-o echipă cum sînt multe pe șantierele unde lucrează hidroenergeticienii să minți, să nu știi să-i respecți pe ceilalți, să te faci că muncești. Nici n-ai avea ce să cauți acolo. Din pricina asta unii au plecat doar după cîteva zile. Nu pentru că i-ar fi alungat cineva, ci pentru simplul fapt că n-au rezistat felului constructorilor de a gîndi munca, de a o respecta. Constructorul pune înaintea oricărei valori dreptatea, cinstea, omenia. Mulți n-au rezistat, desigur, nici condițiilor de viață și deprinși cu puțin, n-au făcut față nici ritmului muncii. O muncă aspră adică, făcută pînă la capăt. Cu orice sacrificiu.

Legenda Meșterului Manole e legată de un loc de pe-aici de pe-aproape. Dar cîte din variantele baladei nu își vor fi avut obîrșia chiar pe prăgurile de piatră unde Oltul, ca un Manole din alt veac, a construit marele său drum către Dunăre ?

Mircea Croitoru

vasile preda

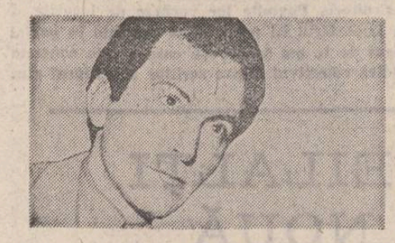

O plantă

O plantă adulmecă-n oi.
Înfloritoare, la umbra singelui,
ne-mbrățișează pe dinăuntru.
Cu fructele sale ne îmbiem. Și
vine ploaia, și vine
luna mai. Și vine o pasăre
care zidește un cuib.

O plantă adulmecă-n noi.
Un bivol o paște, un tigru
se-ascunde în frunzele ei, vine
un șarpe, se-ncolăcește și
vine un vinător. Detunătura
nu se aude dar glonțul
aleargă, aleargă prin singe
și nimeni nu știe cînd iese
afară și ne ucide.

Scriu

Scriu acest sunet nepublicabil ;
orizontal, ca o goană de coasă : Am
iubit totdeauna pe cei
care nu m-au iubit. M-am urît pe mine,
mi-am scos chipul în stradă
și l-am călcat în picioare. Spun
acest singe netraductibil ; de la sud
către și mai spre sud ; de la stînga,
spre partea inimii. Scriu
acest gest fără acoperire în lucruri
ori în ființe, ca un tatuaj
pe-ncheieturile lunii, ca un
colac de salvare în jurul
Stelei Polare. Scriu
această privire în carnea hîrtiei : Am
iubit totdeauna pe cei care nu
m-au iubit !

Strada

Treceam strada vieții visînd : „Orbul,
ziceau unii, orbul, dați-vă
la o parte !". Cineva
claxona, cineva fluiera,
în spatele meu o femeie
țipa scurt în răstimpuri. Era mama,
erai tu, era altcineva... Dar eu
visam, toată lumea visam. Din
mantia visului
fluturam, din șinsele visului
șingeram, în poalele visului
mă-mpiedicam. „Nene, strigă
un copil de aproape, ridicînd
o eșarfă de jos, copilăria
aceasta e-a dumneavoastră ?"

Poemul cu ochi negri

Acesta este poemul meu cu ochi
negri. Poemul cu versuri alexandrine
prinse-n a-
grafe. Acesta este pomul șingur, care
iubește un alt poem șingur în
fărâderimele sale. Iată-i
silaba cu gene lungi, iată-i piciorul,
troheul, spondeul alunecînd
sub această metaforă maxi. Undeva
e hîrtia poemului, casa lui
care-ascunde un vers
neștiut între file. Poemul
se poate rosti. Se poate
învălui în mătăsuri. Se poate
cuprinde pe după mijloc. Se poate
și nu se poate ! Cineva

ar fi zis despre el că
nu este poem, cineva.
ce-și lipise urechea
ar fi zis c-a simțit dangătul
inimii unei femei
închise în el.

Vînătoare

Vînăm becațe, fiul
meu și cu mine. De fapt
vînăm ornitorinci și pești
dipnoi și belemniți. Trăim

din vînătoare. Fiul meu
și cu mine. Fiul meu care trage
cu pușca în lună și nu
știe încă nimic
despre arcul voltaic
al coapsei femeii. Eu

îl duc, tulburat, pe-un liman
și-i arăt,
mai întîi, cum
se-mpușcă becațele-n zbor...

Fotografie de A. Mihailopol

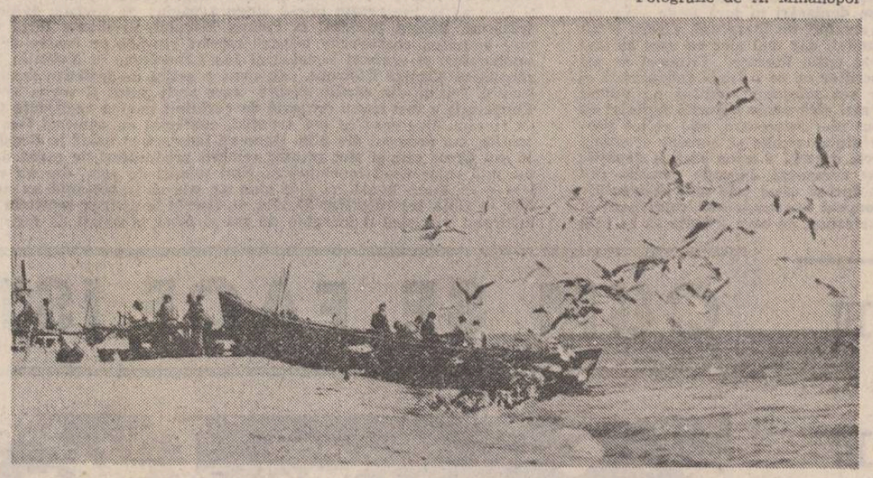

a. mihailopol

DE ZIUA MARINEI

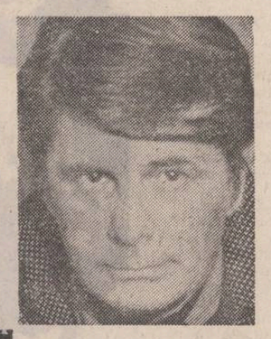

În vara anului 196..., ani plini de evenimente importante, de ziua Marinei, podul rulant cu contragreutăți de la Mangalia stătea căscat, lăsînd navele de război să treacă spre avanport, unde în jur de ora 10 zeul mărilor va da semnalul : „Aduc din nemărginitul Ocean, frumoasei ROMÂNII, urări de viață lungă și fericire... declar deschise jocurile marinărești...".

Nava-comandant arborase marele pavoaz și toți, care de unde veniseră, stăteau cu gurile pline de cremvurști și, respirînd pe nas, așteptau balena care trebuia să apară din largul mării și pe spinarea căreia Neptun, cu celebrul său trident, urma să întregească imaginea legendei.

Școndrul, un stîlp cu diametrul de, să zicem, două palme, așezat orizontal, legat zdravăn la un capăt de un vas, fusese uns cu vaselină.

Băieții trebuiau să meargă pe acest stîlp, la capătul căruia se afla un purceluș în plasă care guița, speriat, văzînd probabil abisul de sub el. De regulă, la purceluș ajungea ultimul concurent, pentru că predecesorii, după 2—3 pași, își pierdeau echilibrul și, însoțiți de risete, grăbeau în apă, luînd cu dînșii pe talpă și o parte din vaselina școndrului.

În afară de turiști, riveranii cunoșteau locurile de unde se puteau urmări mai bine aceste jocuri.

Încă de la cinci dimineața, familiile soseau cu scăunelele aduse de-acasă. În coșulețe aveau plăcinte, șuberekuri, bere, cîrnați fripți, brînză, roșii, pepeni... Mîncau și așteptau.

Anul acesta, Mihai Mihai scăpase, ca să zicem așa, de sub ochiul vigilent al secretariatului de redacție și se pomeni așa, deodată, într-un nesperat concediu. Fotografiase anul trecut Serbările Mării și, dacă ceva esențial nu se schimbase în program, din cele o sută și ceva de poze redacția putea alege 10 fotografii cu care să ilustreze evenimentul ; ba, dacă se gîndește bine, instantaneele făcute atunci vor fi tot atît de bune și la anul, nu ?

Totul e ca atunci cînd declanșezi prima oară să „tratezi" subiectul din trei-patru unghiuri diferite. În felul ăsta, aduci și economii statului. Acest secret al lui Mihai, poreclit fie „Ariciul" fie „Zbîrlitul" (pentru că nimeni nu l-a văzut vreodată pieptănat ca tot omul), îl aflară și cei de la cotidiene, care, într-o zi, adunați la consfătuirea anuală la Casa ziariștilor, i-au șoptit vicepreședintelui Oprițescu : „Întreabă-l dumneata ! Să ne zică și nouă cum face ? Alergăm ca niște ogari, cînd ajunge acolo ploua și el apare cu poze pe soare !". Mihai Mihai se așeza de regulă în sala de consiliu, pe ultimul loc din ultimul rînd, și vorbea tot atît de mult cît un guvide în tigaie. Oprițescu, vechi activist provenit din ramura textilă, uns cu toate alifiile, ca să zicem așa, după ce îngurgită micul complot zise : „bun ! bine ! las' că se rezolvă" și, după o expunere patetică despre rolul fotografiei în munca agitatorică, despre operativitatea și totala dăruire care se cer aici, propuse ca în schimbul de experiență cu polonezii să fie delegat tovarășul... Și, după ce legănă „tovarășul" de cîteva ori, prelungind „VARĂȘUL" în semn că se mai gîndește încă, zise scurt : Mihai Mihai. În sală, tăcere ca într-un acvarium. Așa ceva nu se mai pomenise. De regulă, în aceste schimburi plecau oameni necunoscuți, după care aflai că, într-o anume după-amiază, în fața mulgătorilor din Copăceni a avut loc simpozionul „Impresii dintr-o călătorie", cu ocazia căruia gazetarul X a făcut o largă expunere.

După ședința de lucru, luat în valul felicitărilor, Oprițescu îl prinse după umeri pe „Arici" și așa într-o doară îl întrebă : „Niciodată n-am știut (știi că noi te apreciem foarte mult pe dumneata, scumpe prietene) cum faci de ești la zi cu poza în presă ? Uite, noi, cu toată experiența noastră, nu am rezolvat încă această problemă. Hai, ajută-ne !". Deștept Oprițescu, în fond ce-l costă să promită sau să propună ? Nimic ! Este și ăsta un fel de a te descurca, avîndu-i pe tipii ăștia în față. Nu ? Că cine nu cunoaste tagma fotoreporterilor ? Mimoze, nu altceva, și care mai de care mai artist. A lucra cu un fotoreporter e la fel de complicat ca în fizica nucleară — calculai greșit, exploda atomul exact cînd nu te aștepți.

În munca cu oamenii, Oprițescu știa cum să obțină ceea ce voia. În toate aceste cazuri, vocea sa căpăta inflexiuni catifelate, ușoare ca briza Mării, ca să nu mai punem la socoteală privirea lui blîndă de căprioară, ochii umezi în care sălășuia toată candoarea lumii proletare. Întrebarea pluti mai mult ca o șoaptă de iubire. „Zbîrlitul" simți atunci cîntecul frunzelor de plop și îi spuse secretul cu naivitate. Gîndul că o să vadă țara lui Șenkievici îl turtise.

— Păi, simplu, după ce fac reportajul pentru care am venit, ținînd cont că totul se repetă în lumea asta, îmi aranjez din nou oamenii. Pe unii îi schimb și îi fotografiez și din alte unghiuri. Privită astfel mișcarea, se schimbă, căpătînd o altă compoziție în cadru : un sac cu grîu, de exemplu poate fi împins, ridicat, ridicat de doi, răsturnat într-un camion, de acolo vezi boabele curgînd și omul, vezi sacul azvîrlit peste parapetul camionului !, sau invers, îl vezi de sus etc. etc. Cînd vine secerișul, fenomenul este esențial, forma rămîne aceeași, asta-i ! restul, fiecare pe barba lui, nu ?

Bun' băieți, n-am ce zice. După ce au ascultat ca niște cuci ceea ce a spus Mihai, rînd pe rînd, ușor, au început să se risipească și, dînd cu tifla, fiecare a zis într-un fel sau altul că știau ei de mult „chestia asta".

— I-auzi, mă, ăsta păcălește lumea !

Altă dată, să le mai zici ceva ! Adică interesează pe cineva că sacul ăla e de ieri sau alaltăieri ? Adică nu pînea contează, ci sacul, de parcă ar scrie pe el Tăndărei sau Afumați ? În loc să privească cazul în sine, ca eveniment ciclic, ăștia credeau că așa merge treaba, să facă o poză după care să doarmă 300 de ani.

Proști mai sînt, doamne ! că așa zicea și mucalitul de Bubi Urseanu cînd Mihai i-a povestit întîmplarea : „Măi băiete, pe proști statu' nu-i repartizează pe județe, un prost poate să fie prost și la Vaslui și la București". Bubi nu glumea. Văzuse în viață cît biblioteca Academiei și întîlnise „D-ăștia", care după ce le spuneai ceva, ziceau că „știau". Știau pe dracu', profani, nu știau nimic ! Dar ce mai conteză ! După concediu, „Zburlitul" urma să plece tocmai la Varșovia, via Cracovia, unde să se întîlnească cu celebrul artist fotograf de talie internațională Hartving. Ce pleașcă ! se gîndi Mihai.

Strecurîndu-se prin mulțime, „Zburlitul" privea podul căscat. Dacă s-ar fi grăbit puțin, ar fi prins podul întreg. Ghinionist mai sînt, ce mă fac acum ? Cursa de 2 Mai, prima comună de lîngă Mangalia, un T.V. proaspăt vopsit, avînd o dungă bleu-azur, stătea retrasă pe marginea șoselei. Autobuzul făcea drumul pînă la Vama Veche, comună situată în granița cu bulgarii. Vara, comuna era vesnic ocupată de clujeni. Șmecheri clujenii ăștia ! În toiul iernii, cînd bucureștenii dezlegau borcanul cu murături privind la televizor „1 001 de seri", ei trimiteau delegat care închiria toate casele. Vara, cînd soseau bucureștenii, erau întîmpinați cu regretul : A fost, dar s-a terminat.

Cu avizul șoferului, cîțiva copii se cățărară pe acoperișul mașinii, de unde priveau satisfăcuți trecerea vapoarelor. Cu micul său rucsac (adept al dictonului „la drum sau în concediu cît mai puțin bagaj"), Mihai Mihai se întorcea acum către centrul orașului. În fața primăriei, pe o stradă în pantă, cele trei trăsuri erau așezate de-a curmezișul. Asta ca să nu plece singure la vale. Caii, plictisiți, stăteau într-o rînă, cum s-ar zice, văduviți de ovăzul care li se cuvenea.

— Pînă la 2 Mai doriți ? Acum ? dar trebuie să ocolim pe la Limanu !

— Ocolim !

— Comuna Limanu este plasată exact în vîrful triunghiului, luînd Mangalia și 2 Mai ca bază.

— Dați 100 de lei ?

— Dau !

— Poftiți !

Mihai își urcă bagajul în trăsură și se afundă comod în perna de pluș bleumarin, apoi își aprinse țigara și, liniștit, se așezase picior peste picior.

— „Trrriiii, na, boală, primește ! și birjarul împinse în gura calului, cu palma făcută căuș, zăbala. — Te doare gura, hai ? De la zahăr, trîntorule, de la zahăr, las că te dezvăț eu !

— De ce nu-l speli, domnule, pe dinți ? ! strigă Mihai, auzind conversația omului cu animalul.

Birjarul nu-i răspunse nimic. Se vedea cît colo că e plictisit de bancurile astea ale sezoniștilor.

Mult mai tîrziu află că Gavril, așa îl chema pe birjar, era de fapt moldovean și că venise în Mangalia încă de pe vremea foametei.

— Ce m-am gîndit atunci : tranca, tranca din nou pînă în Moldova ? Cald afară, bani puțini, mi-a fost lene. Rămîn aici. Ce, nu-i tot țara românească ?

Și a rămas. Pe cal, niște turiști pe care Gavrilă îi ținuse în gazdă : „deștepți nevoie mare", îl obișnuiseră cu zahăr. Turiștii au plecat și calul a rămas cu năravul. Gavrilă nu-i om zgîrcit, e doar comod și Mihai a dedus acest lucru prin simpla mărturisire a birjarului : pînă la Rădăuți, e cale lungă, domnule, m-am însurat și m-am odihnit oleacă... Dar calul nu vrea decît cubic, la Mangalia se găsește tos, cubic e la Constanța și acolo trebuie să stai la rînd, mare necaz !...

— 'trăiți, tovarășe reportere !

Mihai sări din trăsură ca fript. În fața lui, cu brațele deschise și surîsul larg cît porțile raiului, stătea Talipmarem. În urma sa, șase fete pe care Mihai le fotografiase anul trecut, tot de ziua Marinei, îmbrăcate la fel, în rochii lungi, albe. „Zburlitul" le așezase atunci în ordinea înălțimii : „mai aproape, fetelor, că nu intrați în aparat" ! Explicația dată sub poza care a apărut în pagina 23 în colțul sting, sus, a fost : „Grafic viu a lui Talipmarem din Cobadin".

— Ce faci măi, tată Talipe, iar te duci la festivitate ?

— Mă duc, tovarășe reportere, ce să-i faciem, numai tată să nu le fim...

— Și nevasta ?

— Pe-acasă, dă cu varul, am făcut Tașaul și n-are timpul.

— Cum, Talipe, ai făcut Tașaul ?

— Așa numești noi gardul de pietre.

— Și altfel ?

— Munca la stăpînirile...

— Fetele's cuminți ?

— Cuminte, cuminte, dar fără norocul, mă chinuiește să-i prindem și tot fuge păcătosule !

— Da, și cînd te-o lovi, Talipe, praf își face capul, ă ? Bine, să ai noroc Marem, mă bucur că te-am văzut. Plec repede că am treabă, poate vin pe la Cobadin. Oricum ne mai vedem noi, la revedere, domnitelor !

Cu ochii lor alungiți ca o umbră lungă de după-amiază, fetele au dat din cap în semn de răspuns și Mihai îl grăbi pe birjar.

— Dă bice, „puștiule", că ne apucă noaptea ! Drumul pe la Limanu era, ca să-i zicem așa, cel al ispășirii tuturor păcatelor. Hîrtoape cît hăul. Și praful care, în loc să rămînă în urma cortegiului, făcea o voltă misterioasă, răsucindu-se în trăsură ca-ntr-o batoză.

Într-un tîrziu, birjarul a cotit brusc pe la Vaida brînzarul.

— Gata ! am scăpat, țipă Grigore, iată muzeu' !

Incredibil, cum o comună rătăcită ca Limanu poate aduna atîtea nume celebre de pictori ca Bițan, Pacea, Sever Frențiu, Chintilă, Viorel Mărginean, Celmare, Sălișteanu, Aurel Nedel, Ion Nicodim ș.a.

De aici pînă la 2 Mai șoseaua era pietruită și Mihai se gîndea acum, mai departe, la Talipmarem. Ce poveste, auzi, cu varul pe Tașaul ! Adevărul e că Talipmarem o luase și pe nevastă-sa la Serbările Mării. Ce s-a întîmplat atunci a fost de groază pentru sufletul sensibil a lui Talip. Ardelenii matrozi, în loc să se îndrepte spre fetele lui, că vorba aia, avea șase : Sabrie, Belghin, Sevghin, Sevinici, Kianie, care mai de care mai frumoasă, cît despre Ghiulserim „o adevărată perlă", matrozii, cum spuneam, în loc să intre în vorbă cu aceste adevărate minuni ale lumii, se țineau scai după nevastă-sa, și astă așa, ca în filmele americane glumețe. De atunci și-a lăsat soția acasă. Talipmarem era gelos ca un turturel, fapt dealtfel dovedit, pentru că Menaru, femeia lui, aștepta acum să nască pe cea de-a șaptea. Talipmarem vrea tot fată. Așa se obișnuise. Un băiat mai mult l-ar fi încurcat, deoarece păpușelele rămase și toată lengeria, ca să zicem așa, erau pregătite. Ce să caute un băiat în casa lui Talipmarem, în afară de gineri ? Pe ăștia Talipmarem îi căuta an de an, de ziua lui Neptun. Băiatul lui ar fi cerut sabie și tun. De unde să ia acum Talip tunuri ? !

Hotărît lucru, ardelenii ăștia aveau noroc cu carul, și, în această privință, îi ajuta însuși regulamentul, breff. Ca un făcut, pe toți îi aducea barza înalți și frumoși, tocmai buni de încorporat la Marină. Pe oricare din ei îl întrebai de unde e, tăcea. Și după trei minute, cît păstra secret militar, îți zicea moale că e din Sin-Nicolaul Mare, Cîmpia Turzii, Beclean sau de altundeva, musai însă din Ardeal.

Acest subiect era comentat cu precădere de către localnicii adunați ciorchine pe falezâ imediat după ce treceau pragul vîrstei critice și se apropia anul sorocit încorporării.

— Mă ! da' unu din Dobrogea nu-i ? Adică unul crescut cu valul în piept și auzul fin, care să știe de azi ce fel de furtună va fi mîine, un visător care să devină căpitan de cursă lungă !

— Nu avem voie să fie decît transmisionist la construcții, sau la tancuri, tocmai la dracu'n praznic ? !... Așa se face că băieții, cînd veneau acasă în permisie, se repezeau din gară direct în mare, așa îmbrăcați. Odată, își povesteau ei, unul s-a aruncat de pe dig noaptea. L-au găsit dimineața pe pietre, cu maică-sa alături, care-și zmulgea părul.

„Ticule, Ticule, uite, mamă, au venit pescărușii tăi iubiți ! Privește-i, mamă, că s-a'nălțat cerul de dragul tău. Ticule, iubitule, cum visai tu să fii marinar...".

Poate că anul ăsta Talipmarem își va „încurca" măcar una din fete, pentru că nu ținea deloc la tradiția străveche : tătar cu tătăroaică. Om să fie ! Cine are o singură fată, e mai bine, eu am șase și șase tătari e mai greu de găsit. Fără să vrea, poate, lui Mihai îi răsări pe buze Cadrilul lui Carlos Drummond de Andrade :

„Joăo o iubea pe Tereza care-l iubea pe Raimundo
Care o iubea pe Maria care-l iubea pe Joaquim care
O iubea pe Lili care nu iubea pe nimenea.
Joăo a plecat în Statele Unite, Tereza s-a călugărit,
Raimundo a murit de tristețe, Maria a rămas fată bătrînă.
Joaquim s-a sinucis, iar Lili s-a căsătorit cu J. Pinto Ternăndes
Care nu se amestecase deloc în povestea aceasta".

— Bună ziua ! Aveți o cameră pentru dumnealui ? — și Gavrilă arătă cu biciul în direcția lui Mihai.

— Cameră ? întrebă femeia rezemată de poartă, roșie la față de zăduf.

— Da, o cameră !

— Cît stă ?

— Cît stați, domnule ? strigă birjarul.

— Nu știu, răspunse Mihai.

— I-o dau numa' cu luna, zise femeia, care își ștergea firimituri imaginare de la gură.

— Bine, fie și cu luna ! se învoi Mihai și sări din trăsură.

Meteahnă veche, toți vroiau numai cu luna, de parcă trăiau în țara lui Papură Vodă, unde care cum vroia își putea lua o lună concediu. Păi, o lună nu cabeți, ca să zic așa, nici după pensie. Rahat ! După două săptămîni, toți își trimiteau telegrame false și-o zbugheau cît mai repede la serviciile lor. Pînă una alta, asta era formula ca să se poată omul bucura de cel mai extraordinar nisip din lume, aici, la 2 Mai. Nisip mare și curat, nu prăfos ca celălalt, care de atîta greblat cu tractorul și cu mături rotative cu sîrmă, devenise făinos. Ca să nu mai vorbim de acea liniște de la țară, binecuvîntată.

Cîțiva avizați, mulți din ei creatori de artă, care nu doreau nici megafoane, nici masă fixă, umbrelușe, șezlonguri, salvamar care să fluiere toată ziua ținîndu-te într-o continuă alertă, descoperiseră aici, în acest cătun, Cîmpiile Elizee. Stăteau pe nisip și ascultau marea, atît !

Casa Galiei Ifrim era o casă mică, albă, cu prispă joasă de pămînt. Acoperișul învelit cu stuf, pe care crescuse mușchi verde, era sprijinit în prispă de patru bulumaci vopsiți în albastru deschis.

Scoici albe, mărunțite, pardoseau întreaga curte pînă vizavi, unde se vedea o bucătărioară la fel de albă precum casa, lipită de calcanul vecinului. Lateral, o grădină de unde vrejii dovlecilor își întindeau frunzele pînă aproape de casă. O cărare îngustă ducea prin această grădină, plină anul acesta de porumb înalt și răsaduri cu roșii, direct pe țărm. Dacă stăteai în picioare în mijlocul curții, vedeai marea.

Mihai se așeză obosit pe pragul prispei, cu falca proptită pe o mînă. Desculț, își afundase tălpile în scoicile astea nemaipomenite. Doamne ! Să se scurgă toată electricitatea asta statică, care se zice că din cauză de pantofi stă așa în tine și te umple de reumatism.

Obosit, simți cum pe șpinare i se așează încet, încet, trei tone de lînă umedă. Sta nemișcat, într-o poziție á la Gauguin.

„Veniți, sub constelația soarelui !" afișul răspîndit pe întregul litoral nimerise și pe bucătărioara văduvei Galea Ifrim din comuna 2 Mai. În alte situații, „Zburlitul" nici n-ar fi luat în seamă reclama : săgețile soarelui, marea unduită, barca cu pînze galbene peste care, tifetată, o tînără blondă, cu ochelari de soare maro și costum de baie roșu aprins, zîmbea alb cu dinții de cretă. Imprimatul nu avea nici un fel de subtilități sau semitonuri de culoare. Totul era tipărit primar, ca la azteci. Roșul era roșu, albastrul era albastru, galbenul era tot galben.

Dar măgărușii ? Măgărușii aceia răspîndiți în Țara de Jos, cum se zice „constelat", nu aveau loc într-un afiș ? ! Adică grecii, spaniolii, italienii au voie, nu ? „Zburlitul" văzuse astfel de afișe în „Geografic Magazine", invitînd lumea în week-end-uri agreabile.

Odată, executase pentru reclama unui almanah un astfel de afiș mediteranean, ca să zicem așa : un măgăruș nou născut, care abia se ținea pe piciorușele lui ca niște luminări și multe căsuțe albe din piatră. „Poftiți în Țara Sudului, care vă oferă patru perle : Mangalia, Eforie, Constanța, Mamaia !".

— „Și unde sînt perlele ? întrebase responsabilul cu afișele. Dumneata vrei să ne facem de rîs cu măgarii ăștia ? Fii serios, tovarășu', am impresia că-ți arde de glume".

Deodată, în fața lui Mihai își făcu apariția o găină. Zdravănă cît o dropie. Avea moț. Căuta printre scoicile mărunțite te miri ce. Era atît de aproape și de blîndă că Mihai întinse mîna s-o mîngîie. Speriată, pasărea țopăi greoaie, și, cotcodăcind, își căută scăparea printre frunzele bostanilor.

— Galea, se adresă Mihai proprietăresei, voi aveți găini ?

Pravoslavnica privi întîi mirată în direcția de unde venea întrebarea, după care se uită spre grădina cu dovleci, apoi își aplecă capul într-o parte.

Jenca, o fetiță, să zicem, de aproape 8 ani, i-a spus repede ceva maică-si, adică Galiei, dar ce a morfolit atunci copilul printre dinți numai vocea singelui putea pricepe : Mălci, Jenca, mălci !

Galea se mai opri o clipă, după care, precipitat, răspunse :

— Da domnulie, aviem găini !

Undele purtară răspunsul mai mult ca o întrebare, „Ariciul" însă înțelese bine, femeia confirma că „da".

— Cît mă costă ca să-mi frigi una la cuptor ?

Înghițind în sec, Galea zise : 60 ! și, în aceeași clipă, Jenia țîșni ca o nălucă de lîngă Galea, și, vai-virtej, rostogolindu-și picioarele, alergă pe cărarea îngustă care ducea spre mare. „Vanea ! Vanea ! mai riepidi, riepidi ! Riepidi Vanea ! Galea omoară pe Nastasia ! Riepidi, Vanea !"

Dacă strigătul fetiței ar fi fost mai aproape și dacă Mihai ar fi fost cît de cît atent la ce se întîmplă în jurul său, poate că iubitei Nastasia nu i se-ntîmpla nimic.

Lîna era de vînă, lîna aia grea de trei tone, încă mai stătea acolo în șpinarea omului obosit cît zarea. Mihai căută ceva în rucsac. Scoase o sticluță cu cafea și un prosop. Pentru că prețul pe o găină la cuptor i se păruse modest, îl acceptase, așa, fără nici o tocmeală.

Plec, Galea, mă duc în mare. Știi, într-un fel sînt fiul Dobrogei. M-am născut și eu undeva pe aici, aproape de țărm. Mă înțelegi, nu ? Mă întorc peste vreo trei ore. Poate găsești și niște roșii...

Galea îl ascultă pe Mihai cu o mînă în sold și cu cealaltă la gură. O interesa povestea asta cu născutu' cam tot atît cît îl interesa pe papa de la Roma problema roților dințate.

Mihai se trînti pe pragul prispei, ștergîndu-se pe cap cu prosopul. Dacă l-a prins soarele (și de această catastrofă „Zburlitul" nu se îndoia cît de puțin, că, vorba aia, dacă n-au fost trei, două ore și jumătate tot a stat pe plajă, față de cele douăzeci de minute cît era recomandat să se „expună" întîia oară) însemna că la noapte va trebui să doarmă într-un butoi cu iaurt.

Curtea era pustie, soarele trecuse în partea cealaltă a mării, înspre Negru Vodă, și, pentru prima oară în 48 de ore, Mihai Mihai simți că are mațe. Chiorăiau e poetic spus, grohăiau ! Galea avea trei copii : Vanea, un băiat de 12 ani, Mitea, un băiat de 10 ani, și Jenca, de vreo 8 ani. Bărbatul Galiei Ifrim murise, fără să fi suferit în viață de nici o boală. S-a culcat și a murit în somn, singur în patul lui din bucătărioară. În casă, copiii dormeau la un loc cu mama lor, Galea.

„Zburlitul" nu-i văzuse încă pe băieți. Atunci cînd i-a zărit, a rămas așa, ținînd șervetul suspendat și gura căscată. Rînd pe rînd, au ieșit toți din bucătărioară. Întîi Vanea, apoi Mitea, de mînă cu Jenca, și în urma lor Galea, cu palmele întinse ca un somnambul. În palme avea o cîrpă albă, peste care o farfurie de aluminiu și, în farfurie, cu picioarele în sus, stătea friptă Nastasia.

Vanea s-a oprit la un metru de Mihai, cu brațele pe lîngă corp și pumnii strînși. Se uită țintă la „venetic". În loc de ochi avea două ghioage. Alinierea familiei părea un ritual ca acela înaintea ridicării tricolorului în curtea școlii. Se vedea cît colo că cei trei copii sufereau groaznic. Galea înaintă solemn, oftă și, gituită de emoție, aduse suprema jertfă .

— Nați-o, mănînc-o !

Galea nu avusese găini, cum a lăsat să se înțeleagă. Nastasia era șingura. Nastasia nu era găina lui Galea, era a copiilor. Motata era blîndă și, de ziua ei, Vanea, Mitea și Jenca îi legau funde la git, pentru că, n-o să credeți, dar Nastasia dormea chiar pe speteaza patului, deasupra lui Ifrim. Și acum a venit un „ăla" și-a tăiat-o pe Nastasia.

Mihai nu s-a atins de friptură. A plătit, și-a luat rucsacul și-a plecat .

În vagonul restaurant a cerut un pește. Ăsta nu avea nici nume, nici nu dormea pe patul cuiva. În fața lui Mihai, un om cu barbă neagră și ochelari tot negri și-a scos o pipă neagră și-a îndesat-o cu tutun „Flying Dutchman". Sus, pe fereastra largă a cerului zburau păsări albe.

București — 1980

(Fragment din romanul în pregătire „Sărut mîna, coniță, a venit fotografu'")

7 MARTIE 1981

Chipuri de muncitori

Urmare din pag. 1

În anul 1980, într-un anume loc de muncă s-a produs o avarie gravă — de vină nefiind tehnica, nici lipsa de pregătire profesională. Existau două soluții : o remediere în timp, cîteva luni, extrem de păgubitoare, și o intervenție rapidă, pe parcursul a două, cel mult trei zile. Specialiștii, activiștii de partid de la județ și-au asumat răspunderea pentru cea de-a doua soluție, bineînțeles, expunînd și motivele, măsurile de protecție asigurate etc. Mai rămînea o singură problemă : Cine se oferă ? Cine va intra primul în foc ? S-a precizat : întrucît este o chestiune mai dificilă, riscantă, ne gîndim la tovarășii care nu au soție, copii... Dacă nu se va găsi nici un tovarăș, nu insistăm, nu impunem... Și-atunci, din sutele de lucrători prezenți, a ridicat mîna un tînăr (și, în continuare, totul s-a petrecut schematic, întocmai ca în acele cărți pe care atît le-am ironizat) : Tovarăși, eu sînt secretar de organizație U.T.C., am soție și doi copii. Tovarăși, vreau să fac parte din prima echipă de intervenție, fiind convins că dacă mi se-ntîmplă ceva rău, statul va avea grijă de soția și de copiii mei ! L-au urmat încă patru tineri. Echipele erau înlocuite din cinci în cinci minute, în mai puțin de o jumătate de oră se formaseră zeci de echipe. După două zile s-a raportat încheierea misiunii. Totul s-a desfășurat normal, fără nici un accident.

Eram tentat să schițez în această însemnare chipuri de muncitori harnici, drepți, curajoși, sfătoși, buni în meserie, buni prieteni, buni gospodari, muncitori așa cum îi știm demult, despre care adesea povestim cu plăcere, poate și invidiind siguranța lor în toate, și seninătatea în situații ce nouă ni se par complicate, din care pricină le complicăm și mai tare, pînă ce ne subjugă, eram tentat de multe — cînd mi-am dat seama că ar fi să neglijez o evoluție, un salt spectaculos ce s-a produs sub ochii noștri, prin acumulare: muncitorul român din anul 1981 diferă mult (este, desigur, o părere întemeiată pe observații riguroase, dar care, evident, poate fi contrazisă tot cu observații) — diferă mult de lucrătorul din urmă cu treizeci, douăzeci și chiar zece ani. Am în vedere muncitorii formați, cu un stagiu mai îndelungat în producție, dar și o bună parte dintre cei ce au pătruns pe poarta uzinelor în cincinalul abia încheiat. Începătorii, cei în formare, în bună parte navetiștii, flotanții, cei în continuă mișcare, nu mai încape îndoială că ridică alte probleme. Așadar, mă refer la cei stabilizați în meserii și la locuri de muncă — acestia constituind, de fapt, o majoritate. Ei sînt tot harnici, drepți, curajoși (excepții există și aici, cu mențiunea că abaterile, greșelile se sancționează mai sever, procentul de redresări este mai mare) — dar unele trăsături s-au pierdut spre a se cîștiga altele, mai de preț. Aveam, sau mai avem noi un vechi-străvechi obicei de a trece cu vederea năravurile proaste și trîndăveala celui de alături, apreciind că aceasta ar fi o dovadă de bun-simț, de înțelegere: mai închidem noi ochii, îi închide și el, la o adică; și așa, tot așa, pînă ce ne-am dat seama de pagube: așa se face că în mai toate colectivele s-a instaurat severitatea, pretențiile au sporit, și nimeni nu acceptă să mai ducă greul pentru altul, cît de simpatic și de istet ar fi. Gălăgioșii din sedințe au fost puși la lucru. Manifestările de indisciplină, relațiile dubioase, abuzul de putere — au intrat în discuția colectivelor. Cei cu instruire sumară au fost trimiși la școală, pentru a deveni din cîrpaci — meșteri. (Iar cine a spus că nu se simte în stare, a fost poftit spre alte locuri de muncă, mai puțin pretențioase. De altfel, cea mai mare parte din întreprinderile noastre nu mai angajează azi oameni fără școala profesională, sau cel puțin zece clase — aceștia trebuind să învețe pentru a obține calificarea). De eroism fizic la tot pasul nu mai e nevoie, în schimb se cere pricepere, istețime, constîncțiozitate și inițiativă. S-au creat favorabile condiții pentru a se pune în valoare capacitatea tehnică a muncitorului — el trebuie să fie un om cu carte, un as în meserie, instruit și în afara meseriei, cu un orizont larg de gîndire — și, iată, face dovada că poate fi un astfel de om. A pierdut în pitoresc, în sfătoșenie, în expresii-tip împrumutate din sedințele de pe vremuri, ori de prin cartiere, îl prinzi mai rar la taifas. A cîștigat în gravitate, în preocupări în ambiții, în înfățișare — arată altfel, pus la punct, știe să poarte hainele, știe să-și mobilizeze casa și să calce pe covoare, știe ce expoziții și spectacole trebuiesc văzute, ce cărți merită a fi citite, și are humor, are replică, are încredere în el și în cei din jur. Aș insista în cîteva cuvinte asupra ambițiilor ce s-au născut, fiind convins că este momentul să le susținem din răsputeri, pînă la reușită : ani la rînd, intrînd într-un magazin, cerînd ceva, manifestîndu-ți nemulțumirea față de un produs oarecare, vînzătorul (sau meșterul de la atelier, din uzină etc.) — îți reteza avîntul observațiilor critice îndreptățite cu aceeași replică : marfă românească, ce pretenții mai aveți ? Înțelesul era dureros de limpede : noi, românii, în materie de tehnică, de industrie, nu sîntem în stare de mai mult ! Dar, îți venea să-ntrebi, de ce-om fi noi în stare ? doar să ne extaziem în fața altora, mai cu har ? A întreba, însemna a prelungi o discuție sicîitoare. Devenise aproape o mentalitate, urîtă, ploconită și descurajantă. Și, iată, avem azi numeroase exemple ce atestă marile virtuți tehnice ale muncitorilor noștri. Încă nu suficiente, nu pe măsura condițiilor și a posibilităților. Dar ambițiile s-au dezlănțuit — și ele ne îngăduie să întrevedem o impunere a tehnicii românești în timp scurt. Calitatea oamenilor ține de saltul spectaculos ce s-a produs în anii noștri, sub ochii noștri. Iar însemnarea despre calitatea oamenilor și calitatea muncii am scris-o sub impresia unei vizite pe șantierul metroului bucureștean.

Antologia «Luceafărul»

„Tot timpul lecturii, cititorul constată că în noua poezie a Danielei Crăsnaru există multă frămîntare psihică... Un ceva invizibil biciuie și violentează straturi adînci ale eului aducînd spiritul într-o neodihnită stare de alertă. Ca și cum un miracol trebuie să aibă loc, dar n-a sosit clipa ce-a mereu bănuită, continuu refuzată. Ceea ce se proclamă „poem extrem feminin" se dovedește a fi un poem al asprimii și violenței, al durității ce se manifestă nu doar în aerul tare străcurat printre versuri, cît și în discursul liric cu încordări de oțel, cu fringeri, ruperi și stopări ca urmare a unei tăieturi categorice, uneori brutale, a gîndului ori a sentimentului".

ILIE GUȚAN

„Autoarea configurează reușit temele recunoscute de încercare a maturității poetice : timp și eternitate, condiție umană și destin, nostalgia esenței, starea de poezie, căutarea absolutului. Poeziile introduc într-o ordine ideatică gîndită ca inițiere treptată în desfășurarea dramelor cunoașterii. (...) Așa cum într-o antică legendă, un rege avea puterea să preschimbe în aur tot ce atingea, Daniela Crăsnaru, fidelă confesiunii că trăiește aventura în care „ca un halou uriaș sufletul crescu peste trup", acaparează tot ceea ce cuprinde cu imaginea și cuvîntul".

MARIANA IONESCU

„O evoluție surprinzătoare a condus-o pe Daniela Crăsnaru către o poezie gravă, neliniștită, sarcastică uneori (..) Pătrund acum, obiectele tehnice, „mașinăriile" în poezie, limbajul se laicizează, chiar pînă la asimilarea formelor celor mai umile. Ceea ce echivalează cu o deschidere a perspectivei și, nu mai puțin, cu o schimbare de atitudine, vădită în prezența ironiei și a sarcasmului, ca și în insinuarea carnavalului. (...). Evoluția Danielei Crăsnaru este produsul unei radicalizări lirice".

MIRCEA IORGULESCU

daniela crăsnaru

Arena

Ca un laș, sau poate doar ca un privilegiat somnolent
stai în afara acestei imagini.
Cadrul care o decupează
trece foarte aproape de vîrful degetelor tale,
cum foarte aproape de batista dantelată a contesinei
acolo, în arenă, începe spectacolul morții.
Ce limpede vezi
acest minim spațiu de neutralitate,
distanța devitalizată dintre arătătorul tău
și miezul acelei imagini
căreia nu ești în stare să i te alături.
În spatele retinei, treptele unei scări, pe care suie
împotriva oricăror legi
o apă letargică, un fel de rugină perseverentă
Și totuși și totuși
prețul unei ultime respirări. O secundă.
Atît cît i-ar fi trebuit batistei să cadă
în praful însîngerat al arenei.
Atît cît să mai poți auzi
aplauzele care fac perfectă orice execuție.

Imagine alb-negru

Acum, cînd privesc
invazia lentă a iernii,
cînd celulele mele sînt copleșite
de un somn nefiresc,
o lentoare
ca aceea străcurată ritmic prin acul perfuziei,
cînd creierul se umple
de iluzia unor albe bandaje izolatoare,
nimic nu mai poate să tulbure
liniștea acestei stări, sațietatea,
egalul ei puls.
Nimic
în afara imaginii brune a mîinilor tale
cele mai frumoase din lume,
desfoliind febril trandafirul perlat.
Mîinile tale, care în altă viață
au fost ale unui scrib egiptean
sau ale unui monarh melancolic
semnînd fără vreun tremur
sentința.

Acceleratul 242

Seara privită prin geamul vagonului
de clasa a II-a.
Cîntecul soldaților în permisie,
miros agresiv de vin dat în fiert.
Străzile orașului în care am trăit
douăzeci și ceva de ani...
Încerc să reconstitui imaginea
unei case care nu mai există.
Și iată, se trezește același mic animal
fugind înnebunit în cușca pieptului,
botul umed împingînd gratiile,
izbindu-se de pereți
ca atunci cînd am văzut prima oară
în locul scărilor, praful roșu înecăcios,
în locul odăii și sălii, praful roșu înecăcios,
în locul peretelui
pe care lumina portretul mamei la douăzeci de ani
în rochia ei albastră de catifea
praful roșu înecăcios, praful
pe unde ar vrea să alerge
și chiar aleargă besmetic
același mic animal
pe care nici acum, la treizeci de ani,
n-am reușit să-l pun cu botul pe labe
și uite-l cum scoate limba la mine
și biciuie mărunt și isteric
praful roșu înecăcios
praful roșu și pulberea.

Hai la groapa cu furnici

Hai la groapa furnicilor,
căci au iată și ele o confortabilă groapă comună.
Locuri găsim în picioare, pe vîrfuri
dar mai ales în genunchi.
Flutură vorbe deasura, ca o hilară coroană de frunze
de mult despărțită de trunchi.

Un gram de sudoare în plus, un loc mai în față.
În fața sorții, desigur, cu funde vesele-n plete.
Destinul recită același senin și obtuz monolog.
Viața noastră face printre silabele lui piruete.

Fratele meu este surd. Un dispozitiv
aude în locul lui și aude totul, vă jur, mult mai bine
Dacă brusc aș uita să vorbesc
un alt aparat ar vorbi în locul meu, despre mine.

Perfecțiune, numele tău este tehnica neimportată !
Haidem și noi la groapa furnicilor
tiriș pe cuvinte, pe-acolo, pe ușa din dos.
Mai e un locșor, ca-n tabloul acelui savant de ispravă
unde ne-așteaptă-n tăcere
un impăiat Albatros.

Deci hai să vedem ce mai lucrează,
ce mai produc cum s-ar spune, ființele-acelea pilduitoare
și cît sînt ele de vesele.
Haidem și noi în miezul realității aprins
să vedem libertatea
cum își plimbă prin sufletul nostru
mantaua ei largă și tresele.

Domnul Destin

Nu mai e vreme. Nu mai am vreme.
Peste-ntîmplări cad cuvinte sleite.
Șterg zilnic cu grijă, sau numai acopăr
pata de umbră care mă-nghite.

Noapte în toate cinci simțuri. Adică
șarpele doarme-mbuibat de plictis.
Otrava lui dulce cu șfichi aromat
cîntă peltică prin Paradis.

O roată zimțată semnează sentințe
prin carnea mea stinsă. Eu tac și ascult :
în subpămînt inelații cei harnici
și-au luat doctoratul de mult.

Nu mai e vreme. Nu mai am vreme.
Miros de plins peste fard ofilit.
Azi vînzătorul de indulgențe
vinde cu preț înzecit.

Dar ce mînă cupidă, vioaie, grăsuță
mi-ntoarce viața pe dos, buzunarele ?
Vai Domnule d., iar ai chei potrivite
pentru toate sertarele...

De dragoste

Rar, foarte rar mă mai gîndesc Serenissime
la Dumneavoastră.
La tine nu mă mai gîndesc aproape deloc.
Ce somnolență, ce lașitate aș zice, ce-nțelepciune duioasă
se instalară, cu vremea, în Perimetrul de Foc.
Ce mai cascadă de adjective, ce cuvinte patetice
V-am dăruit cu sfințenie – șirag de mătănii fierbinți.
Ce frumos Vă închideți acum cu ele tunica
blindat, cum se spune, pînă în dinți.
Desigur, mă mai hrănesc cu iluzia
că existența Voastră atîrnă de-aceste versuri
în care, oricum, predicatele îmi aparțin,
că inima Vă mai bate (ce e drept, cam haotic)
doar fiindcă-am murit de dragul magnificei
Voastre făpturi
în 5 (cinci) poezii cel puțin.
Încolo, priviri cordiale, griji zilnice, replieri socio-casnice,
probleme de sănătate și suprapunderе corporală,
încolo, silabisim amîndoi cu ardoare
fiecare în limba în care visăm
litere grase și fericite din același tratat de morală.
E drept, țipătul lunii april, uneori îmi mai săgetează
rărunchii,
seara, mă mai apucă așa, o sfîrșeală ciudată
(într-un limbaj desuet numită pare-se dor)
dar nu e nicio primejdie, Serenissime, dar Vă jur
și V-asigur,
cum eu nu cultiv „moda retro", nu am nici un chef
să mai mor.
Deci n-aveți a Vă teme, declin la perfecție
pronumele de politețe în care vă-nchid existența
ca-ntr-un aseptic vas cu alcool.
Și iată, mă înclin pîn' la pămînt și totuși pînă la lacrimi
în fața ființei Voastre din care
au rămas cîteva versuri patetice
plus două cuvinte de protocol.

Terapie intensivă

Ninge frumos, ninge corect, după program,
ninge după toate canoanele artei.
Nu mă mai gîndesc la dumneata, la tine, deloc.
Mă gîndesc la asiro-caldei, la podișul Tibet
la gîlceava Atenei și Spartei.

La douăspe ziua mă simt cel mai bine.
Creierul meu lucrează-n acord. Își pune mănușile
își pune livreaua de protocol.
Creierul meu cară cu tîrnă spre sălile de disecție
sau de ședințe
rebelii, hormonii din demisol.

Urmează gazarea, sau lămurirea
sau oricare alt radical procedeu
scurt, eficace și fără zarvă
cum și-ar depune doamne-doamne scuipatul
lui sfînt, pe o luminare de seu.

Ninge frumos, e douăspe ziua, mi-e bine și scriu.
Deci iar și-au dat cu precizie mîna
rațiunea, știința și arta.
Deci iar mă gîndesc la asiro-caldei
la podișul Tibet,
la gîlceava dintre Atena și Sparta.

„În expansiune, universul adolescentin e prin definiție deschis ; între iluzie și deziluzie distanța poate să fie incalculabilă, infinită sau infinitezimală ; orice glumă poate fi mortală („prima iubire", de pildă) și moartea însăși e aici o glumă ; receptiv la tot ce vine din afară, universul acesta este, totuși, suficient sieși ; de aici paradoxul adolescentului : generos și curios de lumea exterioară, interesat pînă la obsesie de el însuși. Poemele Doinei Sterescu nu fac excepție de la o atare circumscriere".

LAURENȚIU ULICI

„De o cerebralitate mută, poezia Doinei Sterescu împărtășește parcă legendara condiție a delfinului, frecvent evocat ca un simbol predilect".

VALERIU CRISTEA

„...citeva poezii sînt frumoase, în ritm de romanță subtil muzicală („Sufletul meu, naiv oraș de lemn") în care prețiozitatea congenitală se umple de autenticitatea emoției erotice".

NICOLAE MANOLESCU

„Doina Sterescu iubește riturile și, în imaginația ei, orice lucru este semnul unei ordini misterioase (...) Teama poetei este să-și piardă „riturile sacre", fără de care existența ar deveni insuportabilă (...) Original mi se pare, la Doina Sterescu, refuzul de a ieși dintr-o virstă a sensibilității infantile (...), teama de evoluție. În limbajul ei metaforic, asta înseamnă întîrzierea în starea de sîmbure și frica de a deveni fruct. Fructul reprezintă o împlinire, o structurare, acceptarea integrală a unui destin și poate, a unei înfrîngeri. Sîmburele este o stare de promisiune".

EUGEN SIMION

doina sterescu

Pe sub streșinile caselor

Întotdeauna, pe drept cuvînt,
ți-ar fi plăcut să trăiești
pe sub streșinile caselor,
pe sub streșinile caselor, asemenea
freneticelor vrăbii neștiutoare
și porumbeilor pasionali,
pe sub trești nile caselor, în mansarde,
unde nu trăiești
nici prea aproape de cer,
nici prea aproape de pămînt,
unde trăiești, de fapt,
între cer și pămînt,
de unde se vede și cerul
și pămîntul
deopotrivă,
și, întotdeauna, acolo,
ți-a plăcut s-o pornești, prin vis,
să te înalți
în nacela clătinătoare a mansardei tale,
ca și cum
ai fi cuprins
de beția cîntătoare
a unui sfînt exod către eternitate,
sau
ca păsările,
ca păsările,
care-și vindecă neuitarea
zburînd...

Melancolii

Era a doua zi după orice,
era a doua stație de oriunde...
Melancolii treceau, plutind în V,
precum cocori, topind în cer în unde,

treceau aiuritor prin ceruri scunde,
și nu puteau muri, în ceruri scunde...

Ființa cui e însăși Poezia ?
acel nespus, ce tot nu-l poți pătrunde,
chiar de-ai trăi precum un Paria
în delta unui Nil cu sfinte prunde...

Nici rău, nici bine. Numai un suav,
tropotitor descîntec, munți de rouă –
nori diafani, tot așteptîndu-și, grav,
destinul lor divin cînd or să plouă...

Numai cine iubește are timp
și doar cine mai are timp iubește !
Pămîntul se răsfață în Olimp
ca Iona – într-un pîntec gol de pește...

Ofranda ta, orfanule Orfeu,
în harfa rea feeric se fărîmă ;
Poesis între cifre tace greu
și norii-n glie zămislesc o rimă...

Melancolii, noroase, răcoroase,
miresme cad, ca duhul unor tați
și se subție-n fluiere de oase,
îmi vindecă irișii spoliați...

Contratimp

Erai încă de-a binelea copil
la vremea primului sărut al celorlalți,
cînd ceilalți își trăiau prima iubire,
trăiai sublimul, primul tău sărut,
cînd ei treceau în viața de familie,
treceai sub bolta primei tale iubiri, cînd ei
aveau deja copii,
tu alergai să intri în viața de familie
ca într-o biserică în care poți pierde slujba
de dimineață,
cînd ceilalți, o, se plictiseau de'a
de buna lor credință absolută, tu
tînjeai să fii
mater dulcissima...

Și tot astfel,
cînd ceilalți vor albi,
tu, poate, îți vei fi sfîrșit adolescența
(convalescența) !

Desene de Delia Sechel

Copilul secolului

Toate contradicțiile
iată că vin
cu viteza luminii
să i se spargă-n cap
și țeasta lui începe brusc să țiuie
e deci un magnet
tapetat cu ace...

La fel cum racii, fermecații, se ridică
pe stinci în valuri, noaptea,
să privească luna
umflată de lăuntricu-i halou...
Un semn că terra,
în fine, se decide
să se scuture
de straturile de celule moarte
care înăbușă suflarea noastră ;
celule vii, orbite de durere...

În căutarea sferei de apă a lui Goethe

Roata și principiul rotirii,
picătura de rouă,
soarele, pămîntul, luna,
oul primordial,

nuca științei, circumvoluțiile ei
asemenea creierului uman,
noli tangere circulos meos !,

păpădia
semănîndu-și sporii,
cuibul, vizuina,
pîntecul femeii născătoare,

merele, prunele, piersica, harbujii
verzi și galbeni,
portocala,
rodia aurie,

tot ce este
împotrivire colțurilor moarte,
(suliță, spade, puști și baionete,
cuțite și stilete,
arme clasice și așchii
contemporane, ce-au uitat
rostul uneltei),

tot ce votează
cu armonia liniei curbe.

Starea de grație !

Extaz

Inima se frînge în două
ca o piine,
fin sfișiat îndulcește
miezul ființei,
galopul soarelui
peste coline moi de tarbă,
oprit în zidul cerului, se-mprăștie
în celulele limpezi
ca o explozie simfonică,
sîngele fraged sfîrîie sub piele
ca în copilăria cu amurguri
și aripile arse de bucurie ale părului,
adie îmbătate în aerul prea rece...
Pînă-n vîrful unghiilor
coboară
pacea suverană ;
hamacul mătăsos,
aiuritor subțire,
al nervilor,
încremenește-n carnea curată – un dom
sub bolțile copacului iluziei –
– o catedrală verde
cu icoane de frunze
iluminate vibrînd.

Oboi

Ca și cum trupul
tot mi-l îndoi,
ca și cum sufletul
mi-l înconvoi,
aud mereu
cîntînd
un oboi (doi ?)
aud mereu,
cîntînd singur (de doi !)
ca-ntr-o poveste
fără eroi,
aud,
cu tonuri
tot mai dulci și mai moi,
aud
cîntînd
un oboi
(doi ?)...

Premiile Uniunii Tineretului Comunist pentru literatură pe anul 1980

PREMIUL PENTRU LITERATURĂ SOCIAL-POLITICĂ — Petre Datculescu, pentru lucrarea „Educația materialist-științifică a tineretului", Editura Politică ; **PREMIUL PENTRU PROZĂ** — Iustin Moraru, pentru romanul „Vina", Editura Albatros, **Ion Dan Nicolescu,** pentru volumul „Legătura de chei", Editura Cartea Românească, **Ștefan Damian,** pentru romanul „Nunta", Editura Albatros ; **PREMIUL PENTRU POEZIE — Lucian Avramescu,** pentru volumul „Ei aș, spunea poetul ", Editura Eminescu, **Doina Uricariu,** pentru volumul „Vietăți fericite", Editura Eminescu ; **PREMIUL PENTRU CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ — Alexandru Ștefănescu,** pentru volumul „Jurnal de critic", Editura Cartea Românească, **Daniel Dimitriu,** pentru volumul „Singurătatea lecturii", Editura Cartea Românească ; **PREMIUL PENTRU O LUCRARE ÎN LIMBA MAGHIARĂ — Mozes Attila,** pentru romanul „Egyidejusegek" (Simultaneități), Editura Kriterion ; **PREMIUL PENTRU O LUCRARE ÎN LIMBA GERMANĂ — Peter Motzan,** pentru volumul „Die Rumanien deutsche Lyrik nach '44" (Poezia germană din România după '44), Editura Dacia.

Marți, 3 martie a.c. la Ateneul tineretului din Capitală, cărțile din 1980 ale tinerilor au fost încununate cu Premiile Uniunii Tineretului Comunist. În prezența autorilor, a celor care și-au dat străduința să ofere cititorilor cărți de valoare, a unor reprezentanți ai Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Uniunii scriitorilor, edituri, organe de presă și în asistența celor mai fideli cititori ai literaturii tinere, tineri muncitori, studenți și elevi, decernarea premiilor, pe lîngă caracterul ei festiv, a fost o adevărată sărbătoare a literaturii tinere, a literaturii de azi. Lectura din cărțile de proză, citirea poemelor, punctele de vedere exprimate de laureați s-au conturat într-o geografie spirituală a tinerei generații de scriitori, reuniți sub cupola aceleraș aspirații sociale și literare. Accepțiunea de generație — un profund respect pentru scris și valoare — include tineri scriitori de diferite naționalități și profesii, de modalități stilistice distincte, caracterizate de aceeași atitudine activă, angajată față de realitatea contemporană, față de creatorii ei. Premiile Uniunii Tineretului Comunist nu propun valori, ele consacră nume ale tinerilor scriitori, afirmate în presa literară, prin vocație și seriozitate, curaj și lipsă de prejudecăți. Valoarea nu așteaptă numărul anilor. Aceste premii desemnează personalitățile unei generații, și ele, prin scriitorii de prestigiu încununați cu aceiași lauri, devin un fapt de istorie literară. La curajul tinerilor scriitori se adaugă curajul și dificultățile de selecție ale unui juriu, format de data aceasta nu în stilul clasic, ci cu mult mai clasic, adică cititori, scriitori, oameni de cultură și artă care au trecut prin filtrul iubirii pentru literatură și frumos prodigioase și valoroase creații literare publicate de tinerii scriitori în anul 1980.

Decernarea premiilor — o adevărată manifestare literară, reunind o generație de scriitori tineri și reprezentanți unei generații de cititori — a avut semnificațiile unei întîlniri de lucru și importanța unei festivități devenită sărbătoare culturală.

NUMELE POETULUI

Lucian Vasiliu

Citind cu încîntare pură cele două cărți de poeme ale lui Lucian Vasiliu, „Șobolanul Bosch" și „Nopți albe cu Mona-Monada", am ajuns la concluzia că bîrlădeanul meu iubit e un discipol desăvîrșit al lui Nichita Stănescu, lucru care mă face gelos la maximum.

Născut la 8 ianuarie 1954, în Bîrlad, debutat în 1973 de revista „Convorbiri literare", publicat de „Steaua", „Luceafărul", „Dialog", „Cronica", „Echinox", de patru ori laureat al Festivalului național de poezie „Nicolae Labiș" (1979, Marele Premiu și Premiul special al Editurii „Junimea"), Premiul Uniunii Scriitorilor la Festivalul de poezie de la Sighetul Marmației, Lucian Vasiliu nu a reușit încă să debuteze editorial, ceea ce mi se pare de-a dreptul absurd, dureros de nedrept atît pentru poezia sa plină de nerv și inteligență, cît și pentru persoana angelică și surizătoare, numai amenitate, speranță și generozitate. Poemele sale dinamizate încă de ingactanță juvenilă, se compun printr-o tehnică subtilă, aleatorie doar aparent, aliind limbajul familiar, expresia derizorie și enunțul prețios, uneori voit ocult ; transcripții ale „zgomotului", ale unei „muzici a căderii" și ale muzicii interioare, poemele lui Lucian Vasiliu sînt totuși ale unui moldav în ultimă instanță prin surdina amărăciunii. Ca și Liviu Antonesei (din al cărui preafrumos poem închinat lui Eminescu nu am putut cita decît citeva versuri), Lucian Vasiliu scrie un emoționant poem zeului : „L-am celebrat pe EMINESCU. Nu am dormit / noaptea de 15 ianuarie, / veghind / lîngă sicriul LUI. / Eram acolo : / Iubita cu ghitara și degete subțiri / prietenul Daniel / cerșetorul în rugăciune / profesorul de gramatici / dispecerul de la tramvaie / diaconul pios / măturătorul de stradă / cioclul / crescătorul de viermi (de mătasă) / baba magiciană / fiii dulgherului / ascultînd / corul celor 12 orologii". **(Epistola 1).**

Oriunde am deschide cele două cărți de poeme ale lui Lucian Vasiliu, ne întîmpină aceeași murmurare complice-șireată lîn-sibilină, aceeași voce care știe să seducă : „Trompeta serafică ruginită pe acoperiș. / Șobolanul mort acoperit de zăpadă. / Steaua în containerul de gunoi / Haita de centauri / plutonul în pas de cadență / exercițiii de alarmă. // Eremitul în chilie visează / Fecioara, / Întunericul adoarme în / Triunghiul văduvei / Cenușa sufletului / în tot orașul". **(Vedere).**

Prețuit fără rezerve („Lucian Vasiliu se deosebește de majoritatea poeților mai tineri de azi, el nu este un experimentalist frivol ca atîția, ci un devotat al esenței, al ultimei esențe", Mihai Ursachi, „Opinia studențească", 1978 ; „Lucian Vasiliu reprezintă noua generație de poeți care s-au maturizat repede, și care și-a cucerit spectaculos dreptul de a părăsi anonimatul. În așteptarea **primei cărți** (...), scrie febril cîștigînd competiții cu sine însuși", Daniel Dumitriu, „Convorbiri literare", 1979), Lucian Vasiliu își cultivă cu discreție poezia și cultivă discreția ca și alți poeți de azi (Mircea Ivănescu, Ion Drăgănoiu) ; e rău pentru viitorul lui, fiindcă s-a creat obișnuința ca poeții tineri să țipe ca din gură de șarpe cînd sînt amenințați cu repetența în liceu, (vin literații și-i salvează !), apoi să declare că ei încep o epocă, ei sînt „o descoperitură" epocală (șefi de revistă cu studiile neterminate declarînd că le-a venit „omul de carte"), și mai apoi să năvălească-n urbea lor natală cu un întreg alai (de universitari, de preferință) incredințîndu-i în cor pe cetățenii-cozi-la lapte, că vor lua și Premiul Nobel. De ce nu te-ai dus, Lucian Vasiliu, în Bîrlad, să-i anunți pe săia c-ai să iei Premiul Nobel ? Quousque tandem abutere... ?

Cezar Ivănescu

CONFABULE

Ierunca și nevăstuica (III)

— Conform descrierii profesorului I. Simionescu („Fauna României" pag. 33), nevăstuica (mustela vulgaris), zise veverița, ‚seamănă mult cu jderul, dar e mai mică, mai subțirică, cu picioarele scurte și botul ascuțit. Blana ei, moale, e mai deschisă la culoare, dar tot castanie-cenușie. Sub git are o ***pată*** *albicioasă care se prelungește pe piept cam pînă în dreptul picioarelor dinainte... „Deci pînă aici — la prima impresie — nevăstuica este un animal mic din clasa subordonatelor (subalternelor cf. Anuarului din Pădurea Verde), ceea ce explică, din punctul ei de vedere, însoțirea cu ierunca (n.n. cum am demonstrat noi, explicația este însă alta și depinde de pofta de mincare a nevăstuicii). Dar să citim mai departe : „Nici de om nu-i pasă. Ba uneori e atît de obraznică de se rătoiește la om, ca și cînd ar vrea să se măsoare cu el, deși repede își schimbă gîndul... Dai s-o prinzi ? Se bagă în bortă de șoarece, așa e de subțire. E ca un șarpe (n.n. n-am zis-o noi !)".*

— Este tare nesuferită, oftă iepurașul. „O asemenea dihanie ușoară, mlădioasă, iute, înarmată cu ghiare ascuțite și cu colți mai ascuțiți, este un dușman neimpăcat pentru toate animalele mici (n.n. e drept că la alea mari nici nu se bagă, ba chiar cînd le vede se ridică în două labe și le salută ca un plutonier de pompieri). Știe bine unde e carotida și cu o mușcătură o rupe. Singele gîlgîie, iepurele închide ochii pentru vecie, iar fiara cea mică soarbe cu nesaț lichidul roșu. Are și ea dușmani, nu e vorbă. Cel mai rău e tot omul, deși pe nedrept după unii...".

Bineînțeles că veverița și iepurașul bîrfeau această pereche neobișnuită din Pădurea Verde, ținîndu-se departe de ea, într-un areal de răspîndire în care cei doi nu aveau ce să caute. Ierunca boabe, carotide nevăstuica.

Iulian Neacșu

ARHIVA «LUCEAFĂRUL»

LUCIAN BLAGA — prima scrisoare din Lisabona

Se implinesc patruzeci de ani de la începutul misiunii diplomatice în Portugalia a poetului și filosofului Lucian Blaga. Numărul anilor, fără semnificații festive, nu ne-ar îngădui poate o asemenea aducere aminte, dacă nu am fi aflat de curînd, prima scrisoare a poetului trimisă în țară. *)

Datată 15 aprilie 1938, scrisoarea e adresată pictoriței Dumitrescu Moga Rezeda, din București.

Născută la Adjud, la 27 decembrie 1893, pictorița Dumitrescu Moga Rezeda era vară primară cu Lucian Blaga, întrucît tatăl ei, inginerul Zaharia Moga, era fratele Anei Moga, mama poetului.

Pictura sa (a excelat în portrete și flori) a figurat în aproape toate marile expoziții românești interbelice. A cunoscut succesul și în unele prestigioase manifestări internaționale. Astfel, în 1935, a fost invitată să participe la expoziția organizată de Federația internațională a femeilor, la Varșovia, unde i-a fost reținută pentru Muzeul Național, o amplă compoziție, intitulată „Țăranii".

Scrisoarea debutează cu o sintetică viziune picturală a peisajului insolit al Lisabonei, exotic, prin vegetație și ambianță, european, prin atmosfera cosmopolită a marilor metropole : „Orașul și peisajul sunt o minune ! Fără nici o exagerare. Mulți englezi, palmieri și măgari. Se face baie în mare".

În final, imaginea orașului de la extremitatea latinității europene se apropie, printr-o fantastică deplasare de idei, de propria noastră latinitate : „Pe-aici nici un român. Totuși limba mă face să mă cred la București. Ziarele le citești fără nici o greutate. Mai ales Tu, italofilo, le-ai citi triumfătoare !"

Iar peste tot acest frumos tablou, pictat în culori și idei, coboară amintirea fabuloasă a Greciei antice, învăluită în faldurile transparente ale ironiei.

N. VASILESCU-CAPSALI

AVIZ HOTEL
AVENIDA FONTES
LISBOA PORTUGAL **15 apr. 1938**

Dragă Rezeda,

Sosind la Lisabona mă gîndesc la verișoara mea „prin excelență". Cornelia și Dorli au rămas la Paris, din pricina unei angine pe care a luat-o fetița.

Orașul și peisajul sunt o minune ! Fără nici o exagerare. Mulți englezi, palmieri și măgari. Se face baie în mare.

Rezeduța ar putea, aici, să mănînce portocale cu nemiluita, și multe alte fructe, pe cari le văd întîia oară în viață. Nici nu îndrăznesc să le ating, deoarece nu știu dacă trebuie să mănînci carnea sau simburele.

A fost foarte plăcut voiajul de două zile pe Ocean. Cu un vapor mare cît două hotele mari de la București.

Pe-aici nici un român. Totuși limba mă face să mă cred la București. Ziarele le citești fără nici o greutate. Mai ales Tu italofilo, le-ai citi triumfătoare !

Ian-ascultă Rezedo, adică de ce n-ați face voi o călătorie pînă la Lisabona — pe Mediterană ? Te asigur că munții, cari fac poarta Gibraltarului, nu se mai ciocnesc ca pe vremea lui Hercule ! Tuturor ai casei și Ție toată dragostea.

Lucian

160 DE ANI DE LA REVOLUȚIA DIN 1821

Un text apocrif atribuit lui Tudor Vladimirescu (III)

În luna februarie 1821, în timp ce la Iași domnitorul fanariot M. Șuțu, fruntaș al Eteriei, își întărea armata de arnăuți, deoarece se simțea amenințat de pericolul extinderii revoluției antifanariote din Țara Românească, la București eteriștii A. Pini și C. Samurcaș au conceput planul de a-l prinde sau omori pe Tudor. Complotul a fost descoperit de Vladimirescu, după cum reiese dintr-o scrisoare de învinuire trimisă de el boierului fanariot C. Samurcaș la 28 februarie, păstrată în original **(Doc, 1821,** I, p. 312). Acest important document vorbește totodată despre împotrivirea „norodului românesc" față de tirania exercitată de „neamul boieresc-fanariotăsc" și reafirmă lipsa de ostilitate a poporului român față de Turcia, dorința sa ca vechile tratate cu Poarta („sfintele legături — capitulațiile) să fie respectate. Din scrisoarea citată rezultă limpede că linia politică a conducătorului revoluției românești venea în contradicție cu Eteria, ceea ce explică tentativa eteriștilor Pini și Samurcaș de a-l suprima. **Prin conținutul ei, scrisoarea lui Vladimirescu din 28 februarie este incompatibilă cu textul german ce a fost intitulat „legămîntul lui Tudor față de Eterie".**

Adepții tezei despre solidaritatea lui Vladimirescu cu acțiunea eteristă înlătură nepotrivirea dintre cele două acte în felul următor : Copia germană a așa-zisului „legămînt" cu Eteria reprezintă un document autentic. Iar scrisoarea originală a lui Tudor din 28 februarie (văzînd conflictul dintre el și Eterie — n.n.) n-a fost decît o „farsă" ; e un act ce trebuie interpretat cu înțelesul răsturnat, întrucît tentativa de asasinat despre care se vorbește aici n-a fost reală ci imaginară, o „poveste" spusă de Vladimirescu spre a ascunde în ochii turcilor bunele sale relații cu eteriștii Pini și Samurcaș, care îl ajutau la extinderea răscoalei (A. Oțetea, **Tudor Vladimirescu și revoluția din 1821,** p. 187, 242—3). La o astfel de interpretare forțată a documentelor s-a recurs spre a se putea susține unitatea sau alianța dintre Tudor și Eterie. De fapt, dezvăluirile lui Tudor în legătură cu planul ucigaș conceput de Pini și Samurcaș reprezintă o dovadă în plus despre orientarea antifanariotă și antiboierească (așadar neeteristă) a insurecției pandurilor, despre inexistența unui „legămînt" cu Eteria (norodul „a fost și este credincios" Porții — afirmă scrisoarea), și constituie o nouă confirmare a observației lui Formont că fanarioții care stăpîneau în Principate se temeau de revoluția românească (fiindcă ridicarea norodului îi împiedica să facă ce voiau ei din Țările Române — o magazie de aprovizionare, un teatru de război, un domeniu permanent de exploatare — n.n.).

4. Unul din mijloacele larg utilizate de Ipsilanti și de consiliul său în cursul campaniei eteriste din Principate a fost activitatea propagandistică și, în special, răspîndirea de zvonuri și de informații false, prin care șeful Eteriei credea că își consolidează poziția. Astfel, el era interesat să întrețină iluzia că acțiunile sale izvorăsc din voința țarului Alexandru I și că armata rusă va porni negreșit războiul cu turcii, spre folosul eteriștilor. Alte zvonuri puse în circulație de comandamentul Eteriei la 1821, de curieri ai lui Ipsilanti, pretindeau că în Peninsula Balcanică toți creștinii s-au răsculat împotriva otomanilor, înfringîndu-i pe toate fronturile ; de asemenea, că Tudor Vladimirescu acționează în înțelegere cu Ipsilanti (etc.).

Mai mulți cronicari au consemnat metodele propagandistice ale șefului Eteriei. Mihai Cioranu relatează că Ipsilanti, instalîndu-se la Tîrgoviște și „dînd pe toată ziua știri scrise", ce nu erau decît „minciuni", despre ridicarea popoarelor balcanice împotriva Turciei și despre pornirea războiului ruso-turc, credea că pe această cale își va putea îmbărbăta ostașii și urmărea, totodată, „să atragă către dînsul și din români, dorind din toată inima a face din România o întreagă țară de eteriști" (N. Iorga, **Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu,** Buc., 1921, p. 285).

Mai importante sînt relatările unor căpetenii eteriste care, în urma evenimentelor, au adus critici lui Ipsilanti, dezvăluindu-i procedeele. Astfel, cronica greacă atribuită lui C. Ducas (1821) și însemnările lăsate de Gh. Cantacuzino (1828) sînt scrieri ce învinuiesc pe Ipsilanti că a înșelat buna-credință a partizanilor săi, ascunzîndu-le adevărul despre Eterie, dîndu-se drept mandatarul țarului, prezentînd denaturat poziția Rusiei, care, în acel moment, nu urmărea să intre în război cu Turcia (etc.).

C. Ducas, comandantul avangărzii armatei eteriste, vorbește cu revoltă despre difuzarea de informații mincinoase în tabăra grecească, — un procedeu prin care Ipsilanti socotea că își pregătește soldații pentru luptă, iar în realitate îi trăda prin „înșelăciunile" sale. „...Era dator să scrie adevărul adevărat măcar pentru unii din ofițerii lui și să nu-și bată joc de ei în felul acesta" **(Doc, 1821,** IV, p. 245, 252, 266, 267). În însemnările sale, prințul Gh. Cantacuzino, comandantul unei unități eteriste, pledează pentru cauza eliberării Greciei, dar critică cu asprime Eteria, arătînd că șefii acestei societăți, lipsiți de capacitate organizatorică, s-au distins adeseori prin acțiuni afaceriste și acte irresponsabile, prin procedee demagogice, prin înșelarea concetățenilor cu ajutorul unei propagande care denatura adevărul **(ibidem,** p. 331—334).

Ne reține atenția faptul că, printre zvonurile lansate de șefii eteriști (mai ales de Iordache Olimpiotul), în timpul campaniei conduse de ei în Principate, a fost și acela că ei au organizat revoluția din Țara Românească și că Vladimirescu acționează în consens cu Ipsilanti, fiindu-i subordonat. Se urmărea astfel să se creeze o anumită stare de spirit, în special în rîndul trupelor eteriste. Mai tîrziu, prin ideea afilierii conducătorului român la mișcarea grecească s-a încercat să se justifice asasinarea lui. În scrierile unor eteriști și filo-eteriști, precum I. Rizo Nerulos, Al. Suțu, I. Fotino etc., evenimentele sînt prezentate în conformitate cu susținerile propagandei eteriste (ce au influențat și alte lucrări memorialistice), susțineri tăgăduite însă de prințul Gh. Cantacuzino și de unii observatori atenți ai evenimentelor cum sînt Laurençon și Liprandi.

Însemnările autografe ale lui Gh. Cantacuzino (redactate în 1828 în limba franceză și publicate pentru prima dată în 1960), citate și mai sus, denunță, fără înconjur, ca pe o afirmație mincinoasă a propagandei eteriste de la 1821, teza că „revoluția lui Tudor în Valahia s-a iscat din ordinul și prin combinațiile societății eteriste" **(Doc, 1821,** IV, p. 332).

Cei care făceau presupunerea că Tudor era omul lui Ipsilanti „se înșelau cu totul" — notează F. G. Laurençon, fost preceptor al fiilor lui I. Caragea și martor ocular al evenimentelor **(Nouvelles observations sur la Valachie,** Paris, 1822, p. 71).

Împotriva susținerii că Eteria ar fi organizat (prin Tudor) revoluția românească găsim o replică temeinic argumentată în scrierile lui

opus acțiunii eteriste conduse de fanarioți. În încheierea articolului se subliniază „cît de puțină crezare merită zvonurile răspîndite în Europa de eteriști" **(Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu. Documente externe,** Ed. Academiei, 1930, p. 316—317).

Aceste zvonuri nu l-au putut dezorienta nici pe cancelarul Metternich al Austriei, „arbitrul Europei", care supraveghea cu atenție sud-estul european, fiind informat temeinic asupra evenimentelor datorită rapoartelor primite de la agenții săi. Metternich a afirmat și el (într-un articol din 3 iunie 1821) că mișcarea lui Vladimirescu, cu sens antifanariot, a avut un caracter opus celei eteriste. Este o precizare ce infirmă (indirect) așa-zisul „legămînt" al lui Tudor față de Eterie (v. **1821 — Tudor Vladimirescu...,** p. 200).

Din cele expuse în paragrafele 3 și 4 s-a putut vedea că **Eteria n-avea interesul să promoveze acțiunea revoluționară a românilor și că ea, fiind strîns legată de guvernarea fanariotă a Principatelor, se temea de izbucnirea unei revoluții românești. Pe de altă parte, după ce Tudor s-a ridicat la luptă, Ipsilanti s-a străduit să-l cîștige pentru cauza sa, iar propaganda eteristă a răspîndit versiunea neadevărată că Vladimirescu este omul Eteriei.**

Teza pusă în circulație de eforia eteristă din București (și susținută, ulterior, de scriitori filoeteriști, precum și de unii apărători ai clasei boierești) a constat în prezentarea insurecției pandurilor ca o acțiune provocată de Eterie și afiliată acesteia. Reconstituirea de ansamblu a împrejurărilor de la 1821, și datele ce le avem despre mașinăria publicitară a eteriștilor, ne determină să încadrăm în tendința propagandistică descrisă mai sus și textul german ce a fost intitulat „legămîntul lui Tudor față de Eterie". Acest document ne apare ca un produs al propagandei eteriste, adică o mărturie lipsită de autenticitate, „una dintre farsele de care abundă istoria Eteriei". (Expresia citată aparține lui A. Oțetea, care o utilizează însă într-un alt context, referindu-se în mod paradoxal la scrisoarea originală a lui Tudor din 28 februarie, ce reflectă conflictul dintre el și Eterie). De asemenea, considerăm că toți istoriografii care l-au prezentat pe Tudor ca acționînd — pentru răscularea poporului român — în calitate de reprezentant al eforiei eteriste din București, au fost induși în eroare de susținerile propagandei eteriste, ale cărei metode au fost înfățișate critic chiar de unii comandanți eteriști (Gh. Cantacuzino, C. Ducas), precum și de I. P. Liprandi și alți observatori.

Caracterul independent al revoluției lui Tudor a fost determinat de condițiile țării noastre, de forma specifică pe care trebuia să o îmbrace lupta de emancipare socială și națională a poporului român.

5. În încheiere, adăugăm cîteva observații despre importanța metodologică a analizelor de text pentru stabilirea autenticității, a semnificației și valorii documentelor. Prin cercetarea atentă a conținutului și a expresiei unui izvor documentar, prin scrutarea textului și a subtextului, se pot descoperi amănunte edificatoare, care să dea mai multă siguranță interpretărilor, iar uneori se pot face deducții care să ducă la rezultate și concluzii noi. Aruncînd o astfel de privire analitică asupra „legămîntului" ni se dezvăluie în mod neîndoios lipsa lui de autenticitate.

Acest act vine în contrazicere cu ansamblul textelor originale ale lui Tudor și cu acțiunea sa, ferm delimitată de Eterie. Apoi, în cuprinsul documentului sînt afirmații curioase și inadvertențe, a căror dezvăluire este grăitoare.

În „legămînt" sînt exprimate ideologia și planul eteriștilor (în special, cerința unirii creștinilor pentru înfrîngerea „barbarilor" și „strălucirea credinței") și este expus în mod vag un anume mod de acțiune antiotomană (fiecare șef militar „să se prefacă a provoca dezordini, a stîrni complicații interne și externe"...), preconizat de eteriști, dar neutilizat de Vladimirescu. Limbajul actului se aseamănă cu stilul pompos al proclamațiilor lui Ipsilanti și n-are nimic comun cu vorbirea simplă a lui Tudor. Principiul luptei pentru dreptate socială și națională, călăuzitor pentru Vladimirescu, ideea ridicării maselor împotriva tiraniei marilor dregători și a boierimii lipsesc din acest înscris. Actul nu prevede provocarea unei răscoale populare cu obiective precise — antiboierești și antifanariote — care să urmărească instaurarea unei administrații pămîntene și democratice, așa cum a fost, în fapt, mișcarea lui Tudor. Într-adevăr, nici una din prevederile presupusei învoieli cu eteriștii nu amintește de proclamația lansată de Tudor la Padeș, adică de chemarea maselor la luptă pentru răsturnarea **„căpeteniilor... politicești"** ale țării (virfurile feudale fanariote și pămîntene), care au înrobit norodul și-i sug singele. Într-un cuvînt, conținutul „legămîntului" nu reflectă programul mișcării pandurilor.

Pe lîngă acestea, ne reține atenția **o nepotrivire între ceea ce actul comunică în mod direct, intenționat, și ceea ce se deduce din aprofundarea textului și a subtextului.** (Cu termeni din domeniul semanticii și al stilisticii, am putea spune că se observă un contrast între **conținutul manifest** și **conținutul latent** al documentului ; acesta din urmă, dezvăluit prin analiză, ne apare revelator).

La prima vedere, actul arată că în ajunul insurecției, la București, Tudor s-a asociat cu eteriștii Iordache și Farmache și a subscris la un anume plan comun de acțiune antiotomană. Tocmai pentru a răspîndi aceste informații, Eteria a difuzat actul (în copie germană), la sfîrșitul lui mai 1821, făcînd ca el să parvină generalului austriac Schustekh, comandantul suprem al forțelor imperiale din Transilvania, aflat la Sibiu, care l-a expediat contelui Bánffy, guvernatorul Transilvaniei, anexîndu-l la un raport al său din 4/16 iunie 1821. **(Doc. Hurmuzaki,** serie nouă, III, p. 323). Așadar, imediat după asasinarea lui Vladimirescu (27 mai 1821), șefii eteriști au tinut să lanseze acest text, menit să probeze vinovăția conducătorului român. Era copia unei declarații ce ar fi fost semnată de Tudor (împreună cu Iordache și Farmache), și prin care comandantul pandurilor, aflîndu-se la București, mai înainte de a porni insurecția, și-ar fi asumat obligația de a lupta împotriva turcilor, în unire cu ceilalți semnatari, recunoscîndu-și calitatea de subordonat al unei asociații antiotomane (Eteria), ale cărei hotăriri urma să le pună în aplicare. Totodată, „legămîntul" stabilește dreptul asociației (eteriste) de a-l pedepsi pe Vladimirescu (precum și pe Iordache și Farmache) în momentul cînd s-ar abate de la prevederile convenției.

Însă textul acestui act, deși vrea să lase impresia că reprezintă un „contract" (cum se exprimă Schustekh), încheiat între Tudor și reprezentanții Eteriei la începutul insurecției — în ianuarie 1821, la București —, contract cu valoare de program pentru viitoarea acțiune a lui Vladimirescu, cuprinde indicii care infirmă aceste aparențe. Semnatarii stabilesc lucruri fără sens, dacă documentul e raportat la situația din ajunul revoluției. Sînt prevederi ciudate, care se potrivesc cu (decurg din) stările de fapt create prin arestarea lui Tudor și prin jefuirea vistieriei armatei pandurilor de către Iordache și Farmache (Goleși, 21 mai). Obligațiile părților sînt fixate parcă în funcție de ceea ce s-a întîmplat la Goleși, în funcție de nevoia lui Iordache și Farmache de a se justifica, prezentînd raporturile lor cu Vladimirescu în așa fel, încît Eteria să poată aduce învinuiri acestuia. Astfel, ce înțeles putea să aibă, în luna ianuarie — cînd Tudor urma să plece în Oltenia, iar Iordache și Farmache aveau să rămînă în București —, angajamentul luat de cei 3 semnatari **de a se întruni săptămînal** („pe toată durata acțiunii noastre"), pentru a lua hotăriri în comun, întrucît „nimeni dintre noi nu e îndreptățit a lucra de capul lui" ? (pct. 4).

Alte amănunte elocvente : Semnatarii actului se arată preocupați de **chivernisirea în comun a cîștigurilor bănești ce vor rezulta din întreprinderea lor :** „Orice avantaj, cîștig sau pagubă (doamne ferește !) care ar rezulta din întreprinderea noastră, vor fi împărțite frățește între noi"... „Dacă cineva va înceta din viață, ceilalți frați vor avea grijă să remită moștenitorilor averea pe care a lăsat-o. Iar **dacă nu va lăsa moștenitori** (cazul lui Tudor — n.n.), **averea lui va reveni societății noastre, în scopul întreprinderii noastre"** (vezi punctele 5 și 6). De asemenea, actul menționează **confiscarea averii,** printre sancțiunile ce vor fi date celui care se abate, oricît de puțin, de la obligațiile contractate (curioasele obligații specificate mai sus : „a provoca dezordini"... ca o tactică pentru realizarea planului antiotoman ; a respecta hotărîrile luate în ședințele săptămînale ale asociației eteriștilor ; a împărți frățește cîștigurile rezultate din întreprinderea pornită, adică pleașca). O asemenea concepție despre revoluție este cu totul străină de acțiunea lui Tudor. În schimb, aceste prevederi puteau da o aparență de legalitate actelor săvîrșite la Goleși, jefuirii de către Iordache a banilor pandurimii.

În enumerarea pedepselor prevăzute pentru cei ce se vor face vinovați de încălcarea „contractului", întîlnim și o altă afirmație revelatoare (prin subtextul ei) pentru caracterul apocrif al „legămîntului" : **„amintirea lui** [a vinovatului] **va fi ștearsă din lista membrilor națiunii".**

În felul cum este utilizată aici ideea de națiune se reflectă una din erorile șefilor eteriști și a ideologiei lor : aceea de a fi nesocotit realitățile naționale **variate** din Principate și din Peninsula Balcanică (observație făcută de Iorga în **Istoria statelor balcanice,** 1913, p. 157—158). Or, este un nonsens a crede că Tudor s-a inclus vreodată în aceeași națiune cu eteriștii din Principate, care nu erau alții decît „boierii greci" (după cum spune Cioranu) și slujitorii lor. Vladimirescu a pornit revoluția ca „fiu al patriei" sale (iar în conceptul de patrie el cuprindea „poporul, nu tagma jefuitorilor"), ca exponent al „norodului românesc", „dintr-al cărui sînge o sută de ani sînt de cînd se hrănește tot neamul boieresc-fanariotăsc", ca luptător pentru „dreptățile țării". Conștiința națională românească se exprimă cu putere în textele lui Vladimirescu. Secretarul său din timpul revoluției, Petre Poenaru, i-a caracterizat lapidar acțiunea, spunînd că ea a izvorît din „sacrul foc al dorului de patrie" și că a determinat „deșteptarea românilor la simțul național", idee afirmată cu pregnanță și de Bălcescu și Hașdeu (:Tudor a fost „martirul ideii naționale" ; din pieptul lui a răsunat „sublimul țipăt de renaștere").

Din dovezile expuse rezultă — credem — că „legămîntul" este un act neautentic și că el a fost ticluit de către adversarii lui Tudor în încercarea lor de a justifica prinderea și omorîrea conducătorului român.

Dacă în noul tratat de istorie a României (în curs de elaborare), pentru caracterizarea acțiunii lui Vladimirescu va fi invocat așa-zisul „legămînt" al său față de Eterie (după cum reiese dintr-un capitol deja publicat), atunci credem că ar trebui să apară mai întîi un studiu analitic, care să reușească a dovedi autenticitatea acestui act.

Mircea T. Radu

P. S. Steagul ridicat de Tudor Vladimirescu în revoluție, purtînd data de „1821 ghenarie (ianuarie)" a fost studiat recent de Gh. Iscru, care a continuat investigațiile lui Onisifor Ghibu. O concluzie la care au ajuns acești istorici este că simbolurile fixate pe steag sînt definitorii pentru idealurile și orientarea națională specifică revoluției românești. Steagul lui Tudor a avut o semnificație cu totul diferită de steagul Eteriei. Este încă un argument împotriva autenticității așa-zisului „legămînt" al lui Tudor față de Eterie. (v. Mihai Pelin, **Steagul cel mare al lui Tudor Vladimirescu,** interviu cu Gh. Iscru, în „Flacăra", 11 dec. 1980, p. 5).

atelier literar

poșta redacției

E.: Interesant (și apetisant) jurnal erotic, de bună calitate lirică, un pic cinic (dar nu „mai mult decît trebuie"...), nu lipsit, însă, de inegalități, șovăieli, lungimi, etc., care, uneori, periclitează „obrazul" unor pagini. „Sună prin mine" e un ciclu dens, echilibrat, plin de lucruri frumoase, dar tocmai el adună și cele mai numeroase din imperfecțiunile și inegalitățile de care vorbeam. E, în general, o slăbiciune a „controlului de calitate", a fazei de finisare și „rafistolare" (slăbiciune care, în formula pe care o folosiți, e și mai vizibilă, dar, în același timp, și mai ușor de remediat — aceasta fiind o formulă foarte compatibilă cu „munca pe manuscris", cu succesivele reveniri și ameliorări). La amănunt: I. — final nefiresc, nereușit (ușor disgrațios), II — confuz, indecis („spatele" rămîne ceva cam vag, echivoc....), III. — inegalități, lungimi, finalul nemotivat, intempestiv, IV. — mici, dar nu puține asperități, finisaj incomplet, V. — final cam risipit", „în coadă de pește", fără pregnanță. Din celelalte, „Sînt" și „Nu ne mai desparte" par cele mai bine încheiate (deși prima merita, poate, un final mai expresiv, „în urcare", nu „în jos"). Interesante sînt și altele, dar cu unele neajunsuri, mai mici sau mai mari: „E anul nou" (nefinisată, cu un desen mai îngroșat, mai puțin discret), „Tîrziu" și „Eu îi iubesc" (amîndouă debutînd cu cîte o strofă excelentă, celelalte scăzînd, greoi, poticnit, confuz), „Mă ninge" (lungimi, inegalități, scăderi, mai ales în strofa penultimă). Perspective bune, deci, în ultimă socoteală. Și-n acest caz, firește, rămînem interesați să vă cunoaștem cît mai deplin și celelalte opere de care vorbiți. (Alegeți-vă și un pseudonim de lucru — inițialele sînt riscante: o mică greșeală de tipar vă poate face să nu mai luați cunoștință de răspunsul nostru! De asemenea, o semnătură valabilă pentru ciclenarul alăturat).

I.A. IOSIF: E necesar să ne trimiteți un pseudonim, sub care să vă putem răspunde.

D. BORCEA: Cîteva lucruri mai înfiripate: „Cioplitură", „Posibile întoarceri", „Cîntec simplu".

MIGDANA: Semnele bune sînt și acum prezente, parcă mai concludent încă decît data trecută, dar — aveți dreptate — lucrurile se află în continuare într-o fază preliminară (nu prea departe însă de concentrarea, tensiunea și scrupulozitatea supremă a stării de creație propriu-zisă). Rămînem în așteptare.

SERGIU ȘTEFĂNESCU: „Ningea de sus" e o încercare hibridă, care rămîne fără interes, neconvingătoare. „Eroii", ceva mai bună, nu încadrează, totuși, lucrurile într-o explicație coerentă și amănunțită, cum o pretinde strict formula clasic-realistă în care abordați povestea. Vom primi cu plăcere caietul cenaclului dv. (cît privește colaborarea — mulțumim de invitație! — nu prea avem cu ce, deocamdată).

ILIE LIPOVEANUL: Stagnare, inerție, orizont intelectual precar — de unde să se ivească un flux creator ascendent, gînduri și imagini noi, progrese?... (Ceva, în „Nu te înspăimînta", „Și voi fi").

ALICE ALDEA: Notații sfioase, de un lirism vag, difuz, aluziv. Ar mai avea de cîștigat un plus de tensiune, de coerență, de densitate.

C. G. GÎRCENEANU: Compuneri încă greoaie, convenționale, cu multe ecouri școlare, în care există, însă, și vizibile aptitudini lirice, promițătoare mai ales prin „Celălalt prezent", „A patra rugăciune".

GH. VOICA: Răspunsurile se dau numai în cadrul acestei rubrici, **fără nici o excepție.** (Cei ce nu doresc să-și vadă numele la „poșta redacției" își aleg deobicei un pseudonim „de lucru"). Autorii care doresc să fie publicați **numai** în alte pagini sau rubrici decît „atelierul literar" se vor adresa respectivelor rubrici, secții, etc.

T. GUȘĂ: Aceleași virtuozități năstrușnice și unoeri simpatice, de data asta, însă, mai dificultoase, parcă, mai „încuiate". Întrebarea dv., dacă am descifrat-o bine din înfloriturile dialectale, n-ar avea cum să ne lase indiferenți — cine s-ar da în lături?... — fără numa să știm din vreme ce și cum... (Bună și gluma cu „strada Urmuz" !...).

P. PETRU: Cîteva teme interesante („Peisaj", „Am întîlnit", „Odă locomotivei") slujite, însă, cu mijloace încă nesigure, mai aproape de proză.

Ion Timișeanu, Aimée, Stănel Predolean, George Vlad, Camelia Constantinescu, Angelica Lazăr, Liliana Barbu, Anca Erhan, Ciprian Sălceanu, Mihai Andrei, Broc: Sînt unele semne favorabile; merită să continuați.

Al. Rogoz, B. Marian („N-am construit"), **M. Konstantinovici** (ceva, în „Brâncuși", „Evergreen" I, II), **Victor Addel, M. Cioranu** („În oglindă") **Ovidiu Florentin** („Tăcerea ca o barcă"), **E. Calahin, Optimus** (pe viitor, numai texte dactilografiate), **Ov. Sihleanu** (mai bine, în „Vin", „Pe cimp"), **P. Ivașcu, J. Ziemssen, Dan Vaunon, Ozolin Dușa:** Nimic nou!

Geo Dumitrescu

N. R. — Manuscrisele nu se înapoiază.

Stog uitat

Nu-mi mai lunec peste luncă văzul,
Cărăbușii nu-i mai string în palmă;
Biza nu mai joc cu țincii — ovăzul
Răscolindu-l pînă-n zarea calmă.
Caii mă mai cheamă cu nechezul
Risipit pe fulgi de păpădie,
Cu briceagul nu mai caut miezul
Roșu, spintecînd harbujii-n vie.
Nu mai merg în coate după greieri,
Îmbăiat în roua din poene;
Am uitat de mult să mai cutreier
Pipirigul după cleni și mrene,
Sufletul și inima hotește,
Fură rar priviri de violete;
Nu mai vir în gură două dește
Să mai fluier seara după fete.
În sertare-adun mihniri, bineți
Mai schițez doar toamna spre cocoare;
Unde ți-e îndemnul tinerețe,
Să mai dai cu pălăria-n soare?!
Nevăzute gozgăre îmi taie
Zilele, ca pe copaci de iască;
Astăzi, parcă-s stog uitat de paie,
Care-așteaptă furci să-l răscolească!...

ION CRAIOVA

Aripi

Înțeleg
că lumina care mi-a răsărit în frunte
nu se va stinge curînd
O văd în oglinda ochilor voștri
Priviți-mă deschis
Nici nu știu cum se numește
pasărea pe care o string la sin
Văd și eu
că are aripi
golașe
tematoare
Aripi...

CORNEL ILIESCU

Orologiu de toamnă

ea îmi ghicea viitorul
în nervurile frunzelor căzute
un iluzionist cu sandale
spunea am puțină treabă
în nordul orașului
aici scrie că viitorul
da da foarte sumbru
dar tu vei fi fericit
degetele ei îmi îndepărtau
penele din păr
cîțiva soldați treceau
pe lîngă noi purtînd
un imens băț de chibrit

DAN EMILIAN ROȘCA

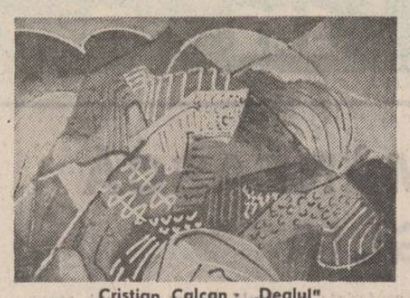

Cristian Calcan: „Dealul"

Olarul

Uite-n lut
Nenăscut
Nechemat
Nesărutat
Trup de fată
Ne-ntrupată
Coapse calde
Neatinse
Albe, ninse
Cu zăpezi de alb învinse.
Tu ia lutul
Nefăcutul
Sub a palmei alintare
Cu descintec și visare.
Prinde-i forma
negîndită
Și-o alintă
Tainic să învie gîndul
Întrupîndu-l
Și menește-l ca să-ți fie
Un ulcior de apă vie.

NATALIA MĂLĂIANU

Cristian Calcan: „Răsărit de soare la Drăgoești"

Păcatul

Abia
răniră-n mușcătură
mărul
și
izbucni
în lacrimi
adevărul

Eva

Albă
ispita
adăsta sub pom
care
de dragul ei
rodise-n
somn

Poemul

La lumina
unui gînd
dorm cuvintele
plîngînd

Arta

Pîine
flămîndă

Sărutări

Pe străzi
prin parcuri
cinematografe
iubirea
dă zîmbind
autografe

GEORGE ROGOJINARU

Poem

Naltă-i ziua, umbra se chircește
Vaierul din noi se limpezește
Șarpele amiezelor în vie
Își usucă verdea lenjerie
Numai pasărea cu ochi himeric
Zboară într-un ou pe întuneric.

AUREL E. STANCIU

Deci nostalgie

Azi aș scrie o scrisoare unei fete.
(Poate ești trist. Poate ești singur, băiete!)

Da, sînt singur trist
și, ca niciodată
am nostalgia căminului,
mă visez tată.
Fără mari ambiții personale:
doar o casă și-o grădină într-o vale,
cîțiva butuci de viță,
cîțiva stupi,
niște pomi, straturi, pace...

să scriu azi unei fete mi-ar place –

(Scrie o scrisoare lungă, sentimentală,
fără mască.
Arunc-o pe fereastră. Dacă va trece
s-o găsească)

OVIDIU NIMIGEAN

Laudă pentru Omul-grîu

Urmare din pag. I

și chiar fals pentru vremurile de azi. Nu este așa! Țăranul este și rămîne, pentru o mie și una de motive, talpa țării. Și imediat mă grăbesc să spun și de ce. Condiția lui, de talpa țării se revendică din felul muncii pe care o săvîrșește, zi-noapte, în constelația de profesii a țării, pe de o parte, și din locul pe care îl ocupă din timpi imemoriali în edificiul națiunii. Cum să nu fie talpa țării cel care lucră cu unealta, cu sămînța, cu sudoarea frunții și sufletul, din hotar în hotar, toate zările românești, întreaga moșie de grîne, poame și vin a României?! Talpa țării se află în cel ce și-a luat drept atelier de viață și destin pămîntul, germinația, continua rodire, însăși plinea țării. De ce să fie izgonit din acest templu al său? Talpa țării se află socialmente în țărani, pătura de continuitate și permanență milenară a românilor, pătura de matrice a acestui neam, adică RĂDĂCINILE, cum spuneam mai sus. Din ele, din rădăcinile noastre țărănești, a crescut tulpina arborelui național, clasa muncitoare, ajunsă firesc — la timpul sorocit de istorie, în anii construcției socialiste — clasă conducătoare a societății românești. E o lege a naturii: **tulpina** nu își desminte **rădăcinile** și nici viceversa. Aceeași lege a inexorabilei reciprocități și interacțiuni este valabilă și cu privire la destinul mîndrei coroane pe care și-o rotunjește pomul românesc sub soarele vieții, cu ramurile verzi, crengile înflorate și, apoi, înpomate — organele benefice ale suprastructurii vegetale cu care pun în mișcare lucrătorii din agricultură și nu numai pe ei: lucrătorii din cîmpul spiritului, din lumea ideilor, din cîmpul științei și culturii, din teritoriile artei naționale. De aceea zic, să nu mai vorbim cu hulă și să nu mai luăm în deșert, prin rea credință și stîmbă judecată, vorba veche și înțeleaptă, al cărei tîlc se menține întreg: **țăranul e talpa țării!** Și, mai ales, să nu spunem (și să nu scriem) despre țăran CEEA CE EL NU ESTE. S-a răspîndit, bunăoară, părerea că țăranul zilelor noastre este leneș, nu adună roada cîmpului în hambarul țării, lasă pustiei și nepăsării țarina, s-a dezlegat de acareturile firești ale casei țărănești, nu are inimă pentru vițuța de lapte și vietățile domestice care îi făcuseră cîndva bătătura înfloritoare. Nimic mai fals, mai strigător la cer, decît afirmația că țăranul român este leneș, ins al nepăsării, străin de pămînt și nevoile sale, motiv pentru care e nevoie de studențime, de școlărime, de armată, de forțe muncitorești pentru recoltare. Țăranul român de azi și de totdeauna este prin structură harnic, implicat trup și suflet în miraculul rodirii, este un înpătimat al țarinei, care este viața, sîngele și neodihna lui. Cum, atunci? mă veți întreba. Răspund: el, țăranul, a început **să se răcească** de pămînt, de chiar sfînta lui vocație, deoarece — în destule cazuri și locuri din geografia României — nu a fost cointeresat, ajutat, respectat, înconjurat cu căldură frățească a tuturor categoriilor de oameni și de profesii, decurgînd din însuși triumviratul rădăcini — tulpină — coroană, cum sugeram metaforic esența conlucrării și interacțiunii categoriilor în ansamblul vieții naționale, principiu fundamental al ideologiei partidului nostru. Tocmai în acest punct vital s-au produs greșeli sau întîrzieri; nu s-au creat toate premisele ca ajutorul dinspre clasa muncitoare spre țărănime și, invers, dinspre țărănime spre clasa conducătoare în stat să se exercite larg, pe măsura posibilităților, în mod continuu și armonios, în spiritul celei mai bune tradiții românești și a ideilor programatice ale partidului. Acum aceste premise, condiții, măsuri care acționează în sfera relațiilor au fost statuate în mod real, riguros, într-o concepție unitară, într-o viziune revoluționară de lungă bătaie, și mari implicații economice, sociale, morale și de conștiință națională. Autorul acestei opere este cel de al doilea Congres al țărănimii, putem spune țărănimea însăși, care și-a desfășurat Forumul de lucrare în spiritul vizionarismului revoluționar imprimat de cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, ale cărui indicații au fost adoptate drept linii directoare pentru ceea ce vom face de acum încolo în agricultura țării. Fenomenologia cointeresării muncii și vieții țărănești a fost larg dezbătută în Congres și în secțiunile acestuia, au devenit un vast program de acțiune concretă, care îi implică pe toți lucrătorii din agricultură și nu numai pe ei: chemarea Congresului țărănimii se adresează deopotrivă tuturor fiilor națiunii, tuturor categoriilor, tuturor profesiilor, indiferent că ești lucrător în uzină (producător de unelte și mașini agricole), savant (semănător de idei novatoare despre pămînt), medic, profesor sau scriitor (preocupați de sănătatea de trup și sănătatea de minte, de instruirea și îmbogățirea spirituală a țăranului).

Copiii satelor vor rămîne de acum încolo în matricea lor de geneză, în vatra părinților, a bunilor și străbunilor lor, pentru a însănătoși agricultura, a prelungi nobila îndeletnicire a înaintașilor lor, a spori bogăția agrară a României! sună una din indicațiile date de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Forumul agriculturii. Înțelegem, deci, că „migrația cu orice preț" spre oraș trebuie să ia sfîrșit. Migrația spre industrie a unor mari contingente omenești de la țară va fi înlocuită cu dorita „împămîntenire" a acestei uriașe forțe de muncă și creație. Sporul numeric și demografic al clasei muncitoare ocupată în industrie prin firescul transfer de „contribuție" țărănească, va avea loc, în perspectiva anilor ce vin, nu prin depopularea satelor, nu prin dureroasa hemoragie de țărani care a sărăcit satul românesc, născînd o pătură de „navetiști" din chiar rîndul acelora care au în sînge pămîntul și foșnirea grînelor. Sporul numeric și demografic al clasei muncitoare, prin firescul transfer de „contribuție" țărănească, va avea loc de acum încolo în temeiul dezvoltării armonioase a celor două realități, industria și agricultura în temeiul nestîrbirii integrității potențialului creator al celor două clase aliate organic în opera națională — muncitorii și țăranii — acționînd frățește sub conducerea clasei de avantgardă a muncitorimii. Profesiile vitale ale satului — inginer agronom, tehnician agrar, zootehnist, țăran cooperator, silvicultor, dascăl, medic — toți aceștia trebuie să rămînă ACASĂ, la propriu și la figurat, în satul românesc de azi și de totdeauna. „Împămîntenirea" lor nu trebuie să fie doar efectul unor hotăriri, al unor decrete sau dispoziții de conjunctură; „înrădăcinarea" lor trebuie să se producă sub imperiul noului rol asumat, a unei mari disponibilități creatoare, de cuget realist, inimă tînără și conștiință civică revoluționară, însoțite de noi condiții, noi structuri de viață și muncă, noi raporturi, noi fenomene în „matricea stilistică" a satului, care trebuie să fie nimbat de civilizație, de un climat al științei în acțiune, de învățătură și educație neîntrerupte, de conștiință nouă la care să contribuie cultura și artele. Noi, lucrătorii cu Cuvîntul, vom depune toate străduințele să acționăm asemeni semănătorului de sămînță bună în pămînt roditor și să nu uităm o clipă că artistul — fiind o metaforă a vieții, adică ramul înflorit și înpomat al fabulosului arbore — trebuie să confirme cu osîrdie și credință Tulpina și Rădăcinile, să fie vestitorul dăruit, semnificativ și miraculos al acestora. De aceea zic: vom fi cu fața spre Omul-grîu, spre Omul-soare, Omul-sudoare, Omul-țărînă, Omul-zori, Omul-rouă, Omul-ploaie, Omul-înmugurire, Omul-rod, Omul-pîine. Pe scurt: țăranul, care lucră pămîntul binecuvîntat al țării care ne crește la sîn.

Post scriptum:

Am fost mîhnit cînd (în ziua de 21 februarie) — la numai o oră după încheierea Congresului țărănimii — Televiziunea ne-a blagoslovit (în „Mozaicul" gîndit și dispecerat de Tudor Vornicu) cu un program de melodii populare dedicat marelui eveniment al țărănimii române. Ce a urmat a fost o blasfemie: țambalagiul Tony Iordache, as al acestui instrument, a susținut cu formația sa un veritabil recital de cîntece din suburbiile Bucureștiului de altădată. Chestiunea pe care o semnalez nu-i o treabă de gust ori de repertoriu muzical; uimirea mea vizează fondul moral al chestiunii. Cum poate cineva identifica fabulosul ocean al cîntecului popular românesc cu ăuiturile plîngăcios-gutturale de „of", „aolică" și jelaniile de pegră din gropile lu' Ouatu?! N-am nimic cu asemenea producțiuni de „culoare locală", dar mi se pare o injurie ca acestea să fie cocotate în stema heraldică a cîntecului nostru popular, provenitor din adîncimea milenară a satului românesc. Țăranul român este fibră eminamente solară; cerul cîntecului său este doina, balada, ironia strigat-cîntată, iar cînd doinitorul țăran zice „de jale" ori „de amar", o face în planul unei gravități moral-caracterologice care atinge sublimul. Aici, tocmai aici, la rădăcina gravă a cîntecului românesc n-au nicidecum acces gîngăvelile țambalagiului de la (să zicem) bariera Vergului.

P. S.

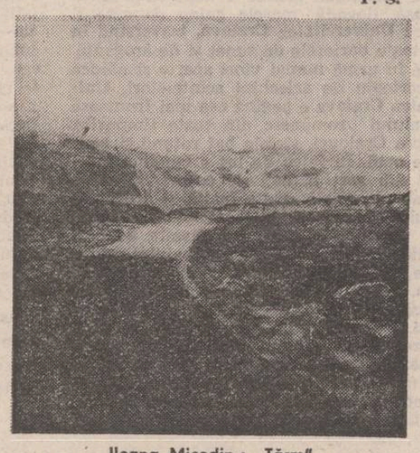

Ileana Micodin: „Țărm"

ÎNTÎLNIRE

● **SĂRBĂTOAREA PRIMĂVERII, o manifestare artistică tradițională ce reunește sate din județele Prahova și Buzău, a avut în acest an, ca invitat, la căminul cultural din comuna Starchiojd, pe scriitorul A. I. Zăinescu. Miercuri, 4 martie, el s-a întîlnit cu cititorii revistei noastre și a susținut un recital din creațiile proprii.**

TELEGRAMĂ

Iubite și stimate tovarășe
RADU BOUREANU,

Cu prilejul celei de a 75-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, este o deosebită bucurie pentru conducerea Uniunii Scriitorilor de a vă transmite, din toată inima, un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese, din ce în ce mai strălucite, în creația literară și în munca obștească pe care le desfășurați cu pasiune și devotament în slujba umanismului revoluționar și a înfloririi culturii socialiste din patria noastră.

La mulți ani!

Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

Vocea mamei

Urmare din pag. I

Bucovina lui Ștefan, la Rîmeți în Transilvania, la Alba Iulia, la Ip în cimitirul șters de vreme al suferinților, în preajma țării căreia îi lasă un început de testament pilduitor.

Vocea mamei, pe care începe s-o discearnă ca o prezență continuă în scrisul său, socot că exprimă o nouă perioadă în poezia lui Păunescu, cea a redobîndirii unui echilibru sufletesc zdruncinat, a sesizării unei armonii și frumuseți mai puțin accesibile, dar reale, dincolo de aparențele furtunoase ce fumegă disimulatorii peste fețele lucrurilor și spre care lirismul acestei puternice înzestrări se îndreaptă stăruitor, ceea ce îi și doresc din toată inima, cu iubire pentru că tocmai aceasta este cea care rămîne dincolo de vremi, iubirea cea mișcătoare de constelații și renăscătoare de suflete, cea care transpare lacrima milei de compasiune cu tot universul despre care Păunescu poetul știe într-un cîntec testamentar:

„Nu că am fost decît ceilalți mai breaz / Ci c-am avut în inimă rușine / Și-o lacrimă de milă pe obraz / chiar cînd durerea nu mușca din mine".

Salut cu bucurie Vocea mamei, din graiul poeziei lui Adrian Păunescu din noua sa carte.

Măști și umbre

Urmare din pag. I

tr-o lume ireală, mișcarea ce le-a animat cîndva e absentă, de aceea cuvintele par a fi încă o dată asemeni unor vietăți adormite; de acolo moleșala, vacuumul și lipsa de energie, caracteristice pentru lirismul absenței. Inerția, împotriva căreia eul s-a opus o vreme, devine contaminantă și din oroarea față de mișcare se naște un cîntec al formelor imuabile: „Tu, ...adolescent uitat / într-un mileniu al adolescenței, / ferice buzele care închid tăcerea. // Mîinile foarte vechi / înțelepțite de refuzul gestului / (există totuși, / oratoria liniștii)...". (Sculptură). Se presupune că viețuitoarele care nu se văd, cele ce trăiesc pe lîngă rădăcini (larve, greieri adormiți, viermușori etc.), nici nu se mișcă, nici nu tulbură imaginea lumii mai mult decît reflectarea ei într-o oglindă (element evocat cu preponderență de către poetă). Astfel se ajunge la acea „oratorie a liniștii" în care mișcarea nu are decît trecut: „greerii aduc din copilărie un sunet, / ultimul sunet". Numai într-un asemenea univers e posibil ca neliniștita mare să apară ca „un somn, o visare", iar mlaștina să aibă virtuți „vindecătoare" de mișcare pentru „apele corosive, tinere" și pentru acele substanțe care curg. O înviorare neașteptată a forței de receptare ne întîmpină la pag. 109: „Astfel și vine primăvara / ca o zdrobire a slabilor — / valul depune icrele, ouăle / învingătorilor. /

Din acest volum în care „Melancolia e o hartă albă", o iarnă-n care „lupii luminau cu ochii" ar fi meritat să citîm cel puțin poeme ca Amintire — Iza, Colind, Descintec de Nord, 1 ianuarie, Zi inventindu-se, Doamna Galbenă, *În fața geamului cu flori de gheață,* Figuri de stil, Cuminte, Umbră arsă, Cîntecel, Seara ploii, Marină, Cuvinte *etc., viziuni de o reală expresie modernă.*

Statutul de „cuminținie" al creației Florenței Albu a suferit, cu acest volum, o fericită „deteriorare" și fără a face un istoric al evoluției sale, credem că autoarea a scris o carte foarte bună. De aceea, dimpreună cu Florența Albu, merită omagiile noastre iarăși Elis Bușneag, redactoarea cărții. Încheiem cu acest Epilog *în care am văzut o posibilă artă poetică: „Niciodată nu știu să închei. / Aceste versuri. Acele întîmplări. / Intru în roluri tîrziu / și întîrzii sfîrșitul. // Totdeauna mi se întîmplă / acest fel neîndeminatec. Acest nenoroc / al trezirii din vis / prea tîrziu. Cînd realul trecu. // Mai trăind un rest de-ntîmplare. / cînd totul a fost — / și pomană-mi dă visul / un real nefiresc".*

Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești (IV)

Urmare din pag. I

sumei de prototipuri — devine, efectiv, **tema autorului.** Exegeza critică n-a ezitat să rețină tocmai acest proces prin excelentă creator. Spre exemplu, G. Călinescu arată că un episod precum acela al urmăririi eroului de către Mama-Pădurilor în eminescianul **Făt-Frumos din lacrimă** „e o capodoperă de analiză a spaimei în vis", iar Tudor Vianu consideră că „nuvela orientală" **Coment on devient riche et puissant** a lui Macedonski, prin amestecul ei de fantezie și sarcasm, este caracteristică pentru unul din sentimentele obsesive ale autorului. Aprecieri similare, menite a releva excepționala capacitate a genului de a exprima însuși eul uman și creator al plăsmuitorilor săi se pot face, desigur, și cînd ne referim la Creangă, Slavici ori Caragiale, fiind vorba de homerismul autohton al primului, de tragismul neoclasic al celui de-al doilea ori de scepticismul amar-comic, de sorginte balcanic-orientată, propriu celui de-al treilea.

Cu totul interesant este însă faptul că, în pofida puternicului proces de „contrafacere" pe care basmul cult, în comparație cu cel folcloric, îl suportă în sensurile arătate, în ceea ce privește dimensiunea fantastică asistăm la schimbări de regim care surprind realmente prin dinamismul și complexitatea lor. Înainte de toate, izbitoare este puternica subminare a convențonalității unanim acceptate în virtutea căreia fantasticul se pune în slujba demersului narativ. Noile funcții simbolice de care beneficiază, caracteristice prin densitatea și subtilitatea încărcăturii analitice și reflexive, îl reactivează în asemenea măsură încît ceea ce impresionează acum este tocmai sublima lui doză de „subiectivizare" existențială. Din acest punct de vedere, revenind la unul din exemplele invocate înainte, basmul **Făt-Frumos din lacrimă**, este de observat că, totuși, G. Călinescu simplifică surprinzător de mult faptele considerînd că, asemenea unor fragmente de basm popular, rămase în manuscris (**Frumoasa lumii, Fiul lui Dumnezeu, Borta vîntului, Călin-Nebunul, Fata din grădina de aur** și altele), multe dintre ele constituind, cum se știe, materia de inspirație a unor mari poeme lirico-epice, și această capodoperă narativă trebuie așezată într-un ciclu cuprinzînd „compunerile cu caracter fabulos, în genere **povești populare ușor prelucrate sau orientate simbolic**" (s.n.). Însușirile artistice excepționale ale scrierii, inclusiv cea remarcată de G. Călinescu în legătură cu episodul urmăririi eroului de către Mama-Pădurii, nu sînt deloc întîmplătoare. Dimpotrivă, ele aparțin unei structuri prozastice eminamente culte și Tudor Vianu are perfectă dreptate făcînd precizările ce urmează: „Peste materia comună și citeva detalii stilistice ale povestirii, păstrate din arsenalul povestitorului popular, cum sînt de pildă frazele stereotipe revenind ori de cîte ori anumite situații analogice se refac, elementele artistice ale povestirii se dilată și cresc mult peste nivelul obicinuit poporului. Intensitatea fastuoasă a colorii deosebește basmul lui Eminescu de modelul lui popular... Dar există în stilizarea eminesciană a basmului nu numai mai mult aur și argint, mai multe pietre prețioase, nu numai o intensificare a ornamentului fabulos, dar și o atitudine descriptivă, atentă la nuantele aparenței și expresiunii, prin care simțim lămurit că poetul a părăsit terenul propriu-zis al artei populare".

Cu atenție examinate, caracterizările lui Tudor Vianu dovedesc că nu se limitează doar la aspectele ce țin, exclusiv, de expresia artistică, de limbaj și nici măcar de formele compoziționale. Este binecunoscută viziunea sa estetic-filosofică asupra stilului, privit, în ordine structurală, ca un concept proteiform, în al cărui cîmp semantic se integrează total însăși categoria de text literar. De aceea, definițiile de mai înainte se constituie în premise cu largă deschidere pentru analiza „de conținut" a basmului eminescian. Revenim, firește, la natura lui fundamental nuvelistică, divulgată — dincolo de expresie, într-un cuvînt, de aspectul „artistic" — de problematică și de tipologia personajului, ambele „argumentate" din punct de vedere epico-analitic prin intermediul unei ample alegorii simbolice eminamente fantastică. Fapt mai puțin evidențiat și examinat, basmul **Făt-Frumos din lacrimă** conține în chip exemplar marile nucleole iradiante-revelatoare specificității fantastice din întreaga proză eminesciană. Ceea ce mai tîrziu, în romanul **Geniu pustiu** și în nuvele precum **Sărmanul Dionis, Cezara, Avatarii faraonului Tlă, Archaeus, Ioan Vestimie** va delimita aria atît de distinctă a unui fantastic de tip conceptual-ideatic, cum s-a mai spus, „doctrinar", își are originea în violentul și totuși armonios impact dintre aceste date ale fantasticului mitic-autohton și imensa zestre a culturii universale, distribuită în timp și spațiu, asimilată și recreată ca nimeni altul de Eminescu. Semnele unui asemenea inedit și grandios impact se disting cu impresionantă pregnanță în chiar această scriere de tinerețe (tipărită în revista „Convorbiri literare", 1980) care este **Făt Frumos din lacrimă.** Basmul face, în subsidiar, o sumă întreagă de „aplicații ale fantasticului tipic eminescian absolut pilduitoare. S-ar putea spune, de exemplu, că în tipologia uman-filozofică a eroului intuim pregnante însușiri ale obsedantului Archeus eminescian. Făt Frumos cumulează, într-adevăr, nu puține din sintagmele chele ale conceptului, de nu ne-am gîndi decît la menirea eroului de a întruchipa principiul energiei vitale pe scara eternității **punctum saliens,** cum va zice bătrînul învățat din nuvela **Archaeus),** la darul său de a se mișca într-un timp „intemporal" și într-un spațiu nedimensional, de a deține supremul cifru cu privire la legea eternei treceri de la viață la moarte și de la moarte la viață, de a-i fi străină orice formă de asumare a constiinței limitelor cuinoașterii, inclusiv aceea a liniei despărțitoare dintre vis și realitate etc. Într-un cuvînt, asemenea date aparținînd evideint unei doctrine romantice de sorginte kantiano-schopenhaureană, literalmente absorbită de spiritualitatea generoasă, altruist-idealizantă și dramatic-optimistă a eposului fabulos autohton, fac din acest basm nuvelistic o grandioasă alegorie a existenței umane în și prin cosmos. Fantasticitatea ei de esență rezidă tocmai în investirea miraculozității folclorice cu darul de a exprima însuși miraculul cosmic al existenței și, astfel, de a crea o realitate epică siesi suficientă ca proiectie metafizică, dar căreia sîntem mereu constrînși a-i „simți" **solul existențial originar, așa-zicînd realist.**

Apare, fără îndoială, cît se poate de limpede faptul că fantasticul din proza eminesciană este un element de potențare alegorică a misterului cunoașterii și mai puțin unul de ezotetizare a acesteia, prin intermediul misterului epic incifrat, inculcat ca atare realului. **Realitatea fantastică eminesciană** nu vizează aproape niciodată cea ce în proza universală circumscrisă genului, adesea, formează cheia de boltă a demersului narativ: „jocul" dintre normal și anormal, al „rupturii" dintre aceste stări în ordinea existenței fenomenale. Scriitorul are cutezanța de a-și face cunoscut programul, explicitîndu-l în nuveleta postumă **Archeus,** elaborată, probabil, prin anii 1875—1076. Intenționînd cum observă G. Călinescu, „să facă o nuvelă propriu-zis metafizică", Eminescu, în fapt, ne propune un straniu dialog-dizertație discret epicizat, în care, ca motiv literar în sine, se impune tocmai problema-întrebare vizînd labilitatea intrinsecă a raportului dintre ceea ce se consideră (ca fapt de viață, dar și ca act de cunoaștere) a fi normal sau anormal. Iată, să reflectăm, fie și pe scurt, asupra celor spuse la un moment dat în dialogul dintre eroul narator și bătrînul învățat din **Archaeus:**

„— Dar timpul?

— O, acest blestemat de timp, care e cînd lung, cînd scudt, fiind cu toate acestea același, cel puțin remontoriul o spune... Cînd așteaptă cineva iarna la portița vreunui zaplaz pe drăguța lui... și ea nu vine... și așteaptă... și ea tot nu vine... ce-i timpul? O eternitate. Și cînd citește cineva o carte frumoasă.... mii de tablouri se desfășoară pe dinaintea ochilor... ce-i timpul? Un minut. Cine n-a avut vreodată un roman întreg în minte, pentru a cărui realitate normală i-ar trebui o viață întreagă, ori o tinerețe întreagă?... În vis el poate avè într-o singură noapte viața întreagă a unui om. IȘ de ce a unui om? de ce nu a tuturor celor ce se-nvîrtesc împrejurul lui? Și în cîtă vreme? În șapte ori șapte ore. Dar ce-i o tragedie ori o comedie altceva? Și într-adevăr, dacă un asemenea op interesează, nici bagi de seamă cît timp a trecut. De luăm criteriul normalității, am șters tot exclusivismul unei posibilități convenționale și de calup ș-am pus în locu-i o convenționale și de calup ș-am pus în locu-i o alta tot atît de îndreptățită. Atunci nu mai zicem: după cît ne ajunge capul, așa e... dar **dracul** știe dacă n-ar puteè fi și de o mie de ori altfel..."

Desene de Raoul Nicoară

m a p a m o n d

CARTEA ROMÂNEASCĂ ÎN ANGLIA

Ministerul Învățămîntului și Educației în colaborare cu „Școala de studii slavone și est europene" de pe lîngă Universitatea din Londra (The School of Slavonic and East European Studies) au organizat, la sediul Universității, o **Expoziție a cărții românești** tipărite. România a trimis din timp peste 200 volume din toate domeniile : istorie, lingvistică, beletristică, artă, literatură social-politică, folclor, muzică. Această prestigioasă manifestare culturală a sărbătorit, prin cărțile exponate, **aniversarea a 2050 de ani de la constituirea primului stat dac unitar și independent,** precum și aniversările centenarului implinit în 1980, de la nașterea neîntrecutului prozator Mihail Sadoveanu și a lui Tudor Arghezi, iscusitul maestru al cuvîntului versificat.

La organizarea Expoziției, la aranjarea tematică a cărților au contribuit studenții englezi de la Catedra de limba și literatura română a Universității, sub îndrumarea profesorului lor, dr. Dennis Deletant, decanul numitei „Școli...", John Screen, bibliotecarul „Școlii..." și Gh. Brad, atașatul cultural al ambasadei României la Londra.

La vernisajul Expoziției a participat tovarășul Vasile Gliga, ambasadorul României în Regatul Unit. Înainte de deschiderea Expoziției, în sala de conferințe a „Școlii...", am susținut comunicarea cu tema „Cartea tipărită în România", tratînd despre etapele culminante din evoluția activității editoriale și tipografice române dintre anii 1508—1980, exemplificînd prin cărțile expuse cele trei însemnate aniversări culturale ale anului care s-a încheiat. Subiectul conferinței a fost, de altfel, și dorința conducerii „Școlii...", ceea ce a făcut ca ea să fie urmărită cu deosebit interes.

La invitațiile trimise de Universitatea londoneză au răspuns cca 200 participanți. Am remarcat cu acest prilej pe membrii corpului profesoral. Profilul „Școlii..." (de fapt, o Facultate unde sînt predate discipline umaniste) este istoric, lingvistic și istoric literar. Profesorii sînt eminenți oameni de știință și pedagogi care predau studenților limba, civilizația popoarelor din estul Europei, de exprimare slavonă și, dintre popoarele romanice, limba și literatura română, iar dintre popoarele ugrice, limbile și literaturile finlandeză și maghiară.

Criteriul de repartizare a disciplinelor a fost, desigur, de natură geopolitică. Așa a fost fixat în 1921, cînd s-a înființat școala și revista ei **The Slavonic and East European Review,** în paginile căreia, de atunci și în continuare pînă azi, găsim interesante studii scrise de — și despre români. Dintre autori semnalăm : G. Nandriș, R. W. Seton-Watson, E. Tappe, aceștia toți cu multe articole, R. Rosetti, M. Gaster, G. Ionescu.

La Expoziția cărții românești au mai participat delegați ai ambasadelor țărilor din Bulgaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, Polonia, Ungaria și U.R.S.S. ; delegați ai Radio-Televiziunii, profesori englezi de origine română (unii veniți chiar din provincie), bibliotecari și bibliofili.

Au rostit cuvîntări ambasadorul României, V. Gliga, lordul Thomas Brimelov, președintele consiliului științific al „Școlii...", prof. dr. Michael Branch, rectorul „Școlii...", prof. dr. Hugh Seton-Watson, evidențiind cu multă căldură și atenție importanța Expoziției pentru întărirea tradiționalelor relații de prietenie dintre popoarele noastre.

După vizionarea Expoziției discuțiile au continuat. Participanții au exprimat deosebit interes pentru istoria și cultura noastră, pentru existența fără întreruperi, timp de două mii de ani, a poporului român în bazinul carpato-pontic-dunărean, pentru arta imprimeriei din România, timp de aproape cinci veacuri.

În Biblioteca „Școlii...", cu sediul în sala „Thomas Masaryk" există concentrate cărți și periodice din toate țările est-europene. Cu deosebită satisfacție am constatat că România are cea mai bogată și diversificată bibliotecă.

Expoziția cărții românești la Londra a fost un eveniment cultural cu un ecou deosebit. Am convingerea că astfel de manifestări și relații de ordin cultural — aș putea adăuga și **livresc** — încălzesc sufletele, deschid perspectivele unei colaborări largi, amicale și de durată între popoare.

Dan Simonescu

De la traducerea poeziei la poezia traducerii

MIHAI EMINESCU

II

„fiecare poet cere un tratament special, distinct, după cum un poem (m-a bucurat sau am suferit această experiență) convocat în limba mea în diferite imprejurări, îmbrăca deasemenea o haină diferită" — este profesia de credință de care O.L., în pragul tălmăcirii sale din Eminescu (pg. 36), ascultă, după cum o dovedesc modalitățile variate găsite de-a lungul timpului pentru poezia populară, Macedonski, Eminescu, Doinaș și Caraion. Recunoaștem în această activitate și un ambițios program estetic, cuprinzător și îndrăznet, garantat cel mai adesea de reușite exemplare (mai ales tonalitatea folclorică îi „reușește" de minune), alteori începușat de replici mai puțin fericite, după cum vom detalia mai jos. Momente de virf atinge în răsădirea în spaniolă a creației eminesciene O.L. în cazul poemelor compuse în metrică populară, hepta — sau octosilabice : „Si hubiera una palomita / Rostro blanco de niñita, / Suave niña que luciera / Como día en primavera" e versiunea perfect cadențată a lui „De-aș avea o porumbiță / Cu chip alb de copiliță, / Copiliță blindișoară / Ca o zi de primăvară" ; tot aici figurează prea-frumoase realizări în duh popular — „— Codrule, codruțule, / Ce mai faci, drăguțule, / Că de cînd nu ne-am văzut / Multă vreme au trecut / Și de cînd ne-am depărtat, / Multă lume am îmblat" sună astfel în spaniolă : „Bosque, bosquecito, / Qué tal, amiguito, / Que de cuando no vos vimos / Mucho tiempo ha transcurrido, / Y de cuando me alejé, / Mucho mundo caminé". Despre reușita deplină a transporturilor de acest fel stau mărturie, în totalitate, versiunile din **Lacul** (108), **Dorința** (112), **Pe aceeași ulicioară** (164), sau **Gazelul** ce deschide amplul poem **Călin — file din poveste** (117) : „El amado es que se apura / A ceñirte la cintura / Y frente a tu cara bella / Un espejo pondrá en ella, / Para tú a ti misma verte / Soñadora y sonoriente". **(Floare albastră,** 72), cu al său farmec rezistent la orice analiză stearpă, se bucură de o versiune nu numai corectă, ci inspirată, insinuant muzicală ; spre ilustrare alegem doar : „Și de-a soarelui căldură / Voi fi roșie ca mărul, / Mi-oi desface de-aur părul, / Să-ți astup cu dinsul gura", cu echivalarea „Y bajo el sol estival / Roja como una manzana, / Mi pelo desharé en lianas / Para tu boca cerrar".

Unele scăderi de ton prin diluarea substanței lirice ar fi putut fi lesne ocolite la o confruntare mai severă ; astfel, „Copilă cuprinsă de dor și de taină" e departe de „Muchacha cariñosa, muchacha misteriosa" ; după cum e mult mai frumos „...că numai c-o zare / Din genele-ți lunge" din **Înger de pază,** decît „con sólo una mirada / De tus largas pestañas", unde corectitudinea este asigurată, dar se pierde esența însăși a viziunii eminesciene, aici superb dezvăluită. Alte, nu grave, greșeli de interpretare ar mai fi : „De pe fruntea mea cea tristă tu dai vițele-ntr-o parte" din **Noaptea,** unde traducătorul a înțeles „De mi entristecida frente apartas **tu** cabellera" (s.n.), cînd firesc era **„mi** — sau **la** — cabellera" (iar minima greșeală e răscumpărată spre final cu frumoasa **echivalare** „Pin'nu-i fața mea zbircită, pin'nui inima bătrînă" în „Mientras no se arrugue el rostro y no se aje el corazón") ; secvența „Umbra gîndurilor regii se aruncă-ntunecat" (64—65) a fost inutil dezvoltată în „La sombra del pensamiento de los reyes que han habido / Se abalanza oscuramente", prin greșita interpretare a genitivului **regii = regilor,** cînd corect era **regii = regelui,** iar fragmentul devenea „La sombra de **su** pensamiento (...)". Asemenea scăpări sînt însă de tot rare ; de aceea i-am dori lui O.L. să-i reușească întotdeauna transpuneri ca următoarele : „Sufletul se-mbată-n visuri care-alunecă în zbor" — „El alma se embriaga en sueños que volando se deslizan" (66, 67), sau „Din a valurilor sfadă prorociri se aridic" (69) — „De las olas en contienda se levantan vaticinios"... Vînătoarea de greșeli cu tot dinadinsul la care îmbie D.N. în cronica sa, mărturisim că nu ne-a convins. În schimb ne-a convins (și cum încă !) prima reală echivalare în spaniolă a **Luceafărului** (254 și urm.), din care nu putem reda, din rațiuni firești de spațiu, decît celebrele versuri „Nu e nimic și totuși e / O sete care-l soarbe, / E un adînc asemene / Uitării celei oarbe", în convingător veșmînt spaniol „Y nada hay, y hay sin embargo / Sed que lo ha absorbido, / Es un abismo que ha imitado / Lo ciego del olvido".

Dușman declarat al lăbărțării imorale în spațiul sever al paginii tipărite, voi încheia recunoscîndu-i versiunii analizate tot dreptul la existență (pentru că și ele, tălmăcirile, „bat la porțile gîndirii, / Toate cer intrare-n lume, / Cer veșmintele vorbirii"), urîndu-i să cunoască **și altceva** decît „nenduratii ochi de gheață" atîntiți pînă acum, fără vreun folos, asupra-i. Cît despre D.N., n-avem știre dacă pamfletul din „România literară" i-o fi „pulverizat" ori nu „prietenii" (sînt cuvintele d-sale), în definitiv aceasta privindu-l personal ; în schimb, dacă literatura română, cu precădere poezia, își îndepărtează — din pricina unor atacuri nemotivate — un prieten devotat, aceasta nu ne poate rămîne indiferent.

Mihai Cantuniari

REVISTA STRĂINĂ

● **INTRE EXPOZIȚIILE** care urmează să fie deschise de Colecțiile de artă din Dresda în acest an se numără și cea dedicată maestrului Corneliu Baba. Expoziția va fi inaugurată în luna mai și va avea porțile deschise pînă în septembrie. Organizatorii anunță una din cele mai cuprinzătoare expoziții închinată pictorului român peste hotare. Între celelalte manifestări din acest an ale marilor colecții din Dresda se numără cea de la Albertinum intitulată „Arta se ridică — Dresda 1918 — 1933", care întrunește aproximativ 400 de lucrări de pictură, grafică, arte decorative. Urmează o expoziție cu ultimele foi grafice ale lui Picasso (1970—1972) și o expoziție amplă a pictorului Arno Rink.

● **LA 12 FEBRUARIE** s-au împlinit 100 de ani de la nașterea marii balerine ruse Anna Pavlova (1881—1931). Nume de legendă, simbol al baletului rus, Anna Pavlova a uimit prin arta sa și a afirmat pentru prima oară rolul de frunte al școlii ruse de dans clasic. După apariția pe scenele lumii a Pavlovei, Rusia a început să fie considerată patria baletului. Bucurîndu-se de o popularitate uriașă Anna Pavlova afirma de fiecare dată că secretul artei sale dedicată oamenilor de toate categoriile sociale constă în „sinceritatea artei mele..." Celebra balerină a rămas întotdeauna fidelă școlii ruse de balet care a născut mereu să formeze artiști care să dezvăluie de fiecare dată în dans viața spirituală a omului, întreaga sa complexitate și profunzime. Cunoscutul dansator japonez Kowaki afirma, după ce a văzut-o pe Pavlova : „Chiar și în timpul repetițiilor această artistă uimitoare știa să transmită fiecărei mișcări starea sa de spirit..." Centenarul inegalabilei balerine e marcat la Moscova prin deschiderea, la Muzeul Bahrușin a unei expoziții consacrată vieții și activității artistei, prin editarea unei serii de cărți poștale reprezentînd-o pe Ana Pavlova, precum și prin pregătirea unui viitor film de lung metraj inspirat din viața celebrei balerine.

● **LA BERLIN** a fost decernat premiul Jacob și Wilhelm Grimm, distincție prin care guvernul R.D.G. îi cinstește pe germaniștii ca și pe specialiștii cu deosebite merite în cultivarea limbii germane și care au contribuit prin activitatea lor la înțelegerea între popoare. „Această activitate corespunde tendințelor sociale progresiste ale fraților Grimm și esenței politicii socialiste a statului nostru", a declarat în alocuțiunea sa, prilejuită de decernarea premiilor, ministrul învățămîntului superior și de specialitate din R.D.G., prof. Böhme. Printre laureații premiului Grimm se află profesori și specialiști din **Franța, U.R.S.S., R.D.G., Ungaria, Elveția, Polonia.**

● **MORAVIA, provincia orientală a Republicii Socialiste Cehe** este o regiune deosebit de bogată în tradiții folclorice. Evoluția culturii populare de aici poate fi urmărită în numeroasele muzee etnografice din această parte a țării. Între alte mari colecții de obiecte, **un valoros tezaur se află la Muzeul etnografic din Litovel, localitate situată în nordul Moraviei.** Costumele, broderiile populare, ceramica, mobila țărănească precum și alte multe exponate care se găsesc aici datează din secolele XVII și XIX.

● **LA MOARTEA SA,** acum 85 de ani, Anton Philip Reclam, numărase deja 3 470 de volume apărute în editura sa. Creatorul colecției **Biblioteca universală Reclam** nu a făcut numai o bună opțiune comercială, ci mai ales una de politică culturală. Anul 1867 marca intrarea în vigoare, în Germania, a legii prescripției drepturilor de autor (la 30 de ani de la dispariția persoanei fizice a scriitorului). Astfel, clasicii literaturii germane erau „liberi". Anton Philip Reclam a ales pentru primul număr al bibliotecii sale universale „Faust" de Goethe. Acesta a fost începutul unei colecții devenită ea însăși clasică.

● **UMORINA** este numele Festivalului umorului care are loc de șase ani încoace, în fiecare iarnă, la Moscova. Deschis și anul acesta de Maiestatea Sa Umorin (al VI-lea) printr-un „ucaz" care poruncea ca zilele de 26 și 27 ianuarie să fie socotite zile slobode rîsului și glumei, festivalul, pe lîngă faptul că a recondiționat anecdote vechi și a umflat din nou glume răsuflate, a adus o stare generală de bună dispoziție tuturor celor cîteva zeci de mii de spectatori prezenți în sălile de spectacole din capitala Uniunii Sovietice.

● **IN EDITURA** „L'Ecole des Loisirs", a apărut volumul „Toussaint Louverture, fils noir de la Révolution Française" de Pierre Pluchon, care încearcă să lămurească unele aspecte contradictorii ale problemei sclavilor negri cumpărați în secolele 17 și 18 de coloniștii francezi și duși apoi în insula Santo Domingo. Exploatarea acestor 1 500 000 de africani era atît de cruntă, încît în acea epocă se spunea că în Europa nu se bea nici o ceașcă de cafea care să nu aibă cîteva picături de sînge african. După 1789, anul Revoluției, încep primele răscoale împotriva albilor. Abolirea sclaviei, decretată în 1793, este readusă la stadiul inițial de Bonaparte. Această perioadă complexă favorizează ieșirea din anonimat a lui Toussaint Louverture care urcă treptele responsabilității în insule, înainte să moară aruncat în închisoare de către francezi. Toussaint Louverture rămîne omul care și-a dedicat existența independenței insulei Haiti pe care o dorea scăpată de sclavie și guvernată de negri pentru negri.

● **„THE HIMALAYAS",** „The Australian Outback", „The Great Barrier Reef", „The Amazon", „The Sahara" și „Africa's Rift Valley" sînt numai cîteva titluri din colecția de albume tipărite de Editura „Time Life Books", punînd la dispoziția amatorilor de călătorii această colecție intitulată „The World's Wilde Places" care prinde în obiectiv **regiuni sălbatice de pe tot globul, regiuni în care** vînător și vinat trebuie să lupte la fel pentru a supraviețui. Mai mult de 100 fotografii în culori însoțesc textele semnate de mari scriitori, naturaliști și fotografi care au vizitat aceste regiuni a căror sălbăticie nu a fost încă alterată.

REPERE

Arta povestirii, arta traducerii

Un încîntător volum de mici povestioare arabe, așa numitele „maqamat" ale maeștrilor genului, Al-Hamadhani și Al-Hariri, ne este oferit într-o traducere estetică cum foarte puține am putut citi vreodată. Versiunea semnată de Grete Tartler este o adevărată creație*). Textul uimește prin inventivitatea și bogăția limbii. Pe de altă parte, avem (ori mai bine : ni se insinuează) impresia de perfectă adecvare „la obiect". Corelind cu ceea ce știm, cu ceea ce intuim mai degrabă, privind felul cum **ar trebui** să sune istorisirile în limba lor originală, ajungem la convingerea că traducătoarea a prins ceva din însuși timbrul inițial al istorisirilor transpuse acum în graiul nostru, a prins ceva din ritmica inimitabilă a textelor maqamaturilor, din specificul imaginisticii lor somptuoase, luxuriante, particularitate ce nu le împiedică să fie purtătoare a unui „mesaj" tăios și precis. Căci imaginile — și aici trebuie văzută o veritabilă performanță a originalului, conservată în tălmăcire — nu se asfixiază în propria lor materie opulentă. Ele sînt mereu revelatoare ; nu acoperă obiectul în faldurile lor mătăsoase, ci îl luminează. Iată cum începe prima traducere din volum, „Maquama despre madira" : „Eram la Basra cu Abu-l Fath Alexandritul, prietenul elocinței pe care-o cheamă și ea-i dă seamă, al binevoirii căreia-i poruncește și ea-i slujește. Ne aflam la un negustător care ne-a îmbiat cu madira cea întru lăudată de politie, clătinîndu-se pe o largă tipsie, prevestind un ospăț cum n-o să mai fie și slavă imamului Ma'awya — odihnească-l Allah ! — stînd mărturie. Ci se afla într-un vas pe care lunecă ochiul precum un pește și-al cărui conținut vălurește". E limpede. Grete Tartler recreează atmosfera însăși a orientalului tipic tacticos, dispus mereu spre dulcea tărăgănare a vremii în conversații al căror scop rămîne mereu **în sine.** Fiindcă mereu, se poartă discuția de dragul discuției, iar virtuozitatea în etalarea argumentelor e întreprinsă de respect pentru virtuozitate. Iată un exemplu, poate cel mai pregnant. Referirea mea vizează o istorisire a lui Al. Hariri. Povestitorul dă în vileag, la un moment dat, **felul** în care a fost păcălit crîncen de un prieten ce, cu „vicleana-i săgeată tăie a prieteșugului sfoară". El se mărturisește unui public — în permanență prezent, mereu dornic **să audă** ceva — că a scris împotriva ipocritului amic niște versuri încărcate de indignare. E pus atunci dinaintea următoarei solicitări :

— „Dacă știi versurile pe dinafară, dă-ne să mirosim mireasma lor rară !"

Extraordinar de expresive în acest sens sînt elogiul ori defăimarea, făcute succesiv, la comandă, banului. În traducerea Gretei Tartler el este gălbejitul cu ochi aurii, cu clinchetul transmis ca proverbe, cu chipul dorit de adormiți pentru trezii. El e elementul cu care și-au zidit atîția despoți împărățiile, căci prin jarul galbinilor se aprind neîmpăcatele furii și, supremă laudă „de n-ar fi Allah doar el ar străluci !". Pretențiosul ascultător pune atunci o altă condiție : să fie recitată (implicit să fie compusă „din mers") o ocară în versuri a aurului, pentru a putea fi acordată înțeleptului poet cerșetor o altă monedă. Imnul de laudă, cu grații pe alocuri franciscane, se transformă în blestem arghezian. Aurul devine brusc **zdrențuitorul de frăți,** (extraordinar de inspirată formulă) ; el e vinovat de toate hoțiile ce se întîmplă în lume ; de n-ar fi el „n-ar fi negru păcat în lumina de zi" etc., etc.

Sigur că s-ar putea scrie un amplu eseu despre maqamaturi — chiar dacă ne-am referi doar la cele adunate între coperțile acestui volum, de reduse dimensiuni, chiar dacă le cunoaștem doar în traducere — cum un eseu, bazat pe o riguroasă analiză de text, se poate redacta despre traducerea Gretei Tartler. Din lipsă de spațiu am să mă mulțumesc cu un singur exemplu, unde performanța transpunerii este posibil de controlat mai lesne întrucît în aparatul de note ni se dă și versiunea **literală** a originalului. Iată cum sună o anume frază în traducere : „Și-n timp ce se-nfășurase în poeme ca în mantale și mergeam la apa unor sărate, transmise taclale". Și iată nota lămuritoare : „În text : «Mergeam la izvorul unor istorioare picante, transmise de șirul garanților transmițători». În culegerile de «tradiții» zicerile sînt clasate în diferite categorii după numărul de transmițători care le garantează, după natura lanțului (continuu sau cu lacune), cu garanți «de încredere» sau nu, iar clasările aceste se află la baza judecăților critice formulate asupra lor".

Am dat aici numai o mostră a modului erudit, informat, extrem de util cititorului, mod care dovedește aprofundarea domeniului cercetat cu conștiinciozitate și minuție într-adevăr exemplare (din păcate, folosim atît de des acest calificativ încît ne jenăm să-l mai punem într-o situație precum cea de față, unde este perfect potrivit însă !) în care sînt întocmite atît studiul introductiv cît și secțiunea de note și comentarii. Dar toată această erudiție trebuia să fie topită, absorbită, în textul transpunerii literară. Nu avem nevoie aici de informații, ci doar de sugerarea fermecătoare a unui dat specific. Este lucru pe care-l și face Grete Tartler în acea propoziție citată mai devreme, prin acele imagini de o spiritualizată, electrizată aș zice, materialitate aureolată de nimbul unui ce nutritiv în ordinea revelării unor comori sufletești. Oricît de îndrăznețe sînt soluțiile adoptate în transpunere de Grete Tartler, impresia este întotdeauna de lipsă de artificii. Deși poeta se joacă cu posibilitățile limbii, riscă aproape prin fiecare formulă de o frapantă originalitate, sentimentul la lectură nu este niciodată de risc ori stridență. Căci numai contrafacerea în artă dă impresia de ostentație. Creația veritabilă cum este, nu am nici un dubiu, traducerea de față, dimpotrivă îți impune opinia că așa trebuiau spuse lucrurile de la început, că s-a găsit grație formulelor inspirate de acolo, un firesc primordial.

Victor Atanasiu

*) **Al. Hamadhani, Al. Hariri : „Ședători arabe. 30 de maqamat", Editura „Univers", 1981.**

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XXIII)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

„Scorpionii cerului" se apropie de Cîmpina

„dacă nu mi-a fost frică de moarte, atunci de ce, misiunea, din care m-am întors nevătămat, mi-a paralizat toate simțurile ?". Cuvintele acestea aparțin lui Philip Ardery, copilot pe unul din bombardierele formației supranumită „Scorpionii cerului", scrise în cartea sa de memorii intitulată „Bomber pilot" (University Press of Kentucky, 1978). În capitolul IV al acestei cărți, „Ploiești and the Circus Ends", Ardery are la un moment dat următoarea reflexie : „Brutalitatea bombardamentelor grele executate de la mare înălțime, este mult mai impersonală. Mă obișnuisem să-mi îndeplinesc misiunile de la patru mile deasupra obiectivelor. Este greu în astfel de condiții să ai vreun sentiment față de pierderile suferite de inamic".

În arhiva Ministerului Apărării Naționale, Fond 948, Dosar 170, printre numeroasele documente capturate de la bordul avioanelor doborîte la 1 august 1943, s-a păstrat fișa misiunii Nr. 7, întocmită în ajunul decolării de la Benghazi, cu ordinul dat Grupului 389 — „The Sky Scorpions" —, de a distruge „Obiectivul Roșu" : rafinăria „Steaua Română" de la Cîmpina.

Biroul operațional al comandamentului Grupului stabilise în amănunt întregul plan al misiunii, graficul orar defalcat pe minute, itinerariul, orientarea, obiectivul expus în detaliu, instrucțiunile de semnalizare etc. Citez: „Tăcere radiofonică absolută. Țineți emițătorul închis pînă ajungeți deasupra obiectivului... Trăgătorii vor acționa numai asupra amplasamentelor antiaeriene de pe sol. Aveți grijă să nu trageți în rezervoare decît din ultimele bombardiere. Nu uitați să păstrați muniții pentru avioanele de vînătoare... Decolarea : Normală. Încărcătura de bombe : Primele 15 avioane cite 3 bombe de 1 000 funți (453 kg), focos cu mare întîrziere ; următoarele 9 avioane cite 6 bombe a 500 funți cu focos cu întîrziere medie ; ultimele 6 avioane cite 6 bombe de 500 funți cu focos cu întîrziere de 45 secunde. Încărcătura de muniții : Gurile de foc fixe, cite 200 de lovituri, toate celelalte încărcătura completă. Muniție suplimentară : 500 lovituri. Total : Avioanele cu guri de foc fixe maximum 4 500 de lovituri ; avioanele fără guri de foc fixe maximum 4 000 de lovituri. Încărcătura de combustibil: 3 100 galoane (15 tone de benzină pentru fiecare bombardier n.n.). Ulei : Să se facă plinul. Viteza : 200 de mile (aprox. 320 km pe oră n.n.). Direcția atacului : 143 grade. Virați dreapta pînă la 220 grade. Se vor arunca bombele una după alta (nu mai multe simultan)... Obiectivele de detaliu : Centrala electrică, distileria și bateria de cracare... Nava conducătoare atacă ținta Nr. I; avionul Nr. 2 ținta 3; avionul Nr. 3 ținta 2 — cu excepția avioanelor ce zboară spre dreapta, care vor bombarda în felul următor : Avionul Nr. I bombardează ținta 4; avionul Nr. 2 ținta 3, iar avionul Nr. 3 ținta I. Tactica defensivă : altitudinea minimă. Trageri la sol pentru neutralizarea artileriei antiaeriene. Se va avea grijă să nu se lovească alte aparate prin ricoșeuri... Aterizarea : Normală. Observațiuni : Benzina poate curge afară din rezervoare în timpul decolării, aceasta datorîndu-se suprancărcării..."

Și „vacile borțoase" și-au luat zborul după cum am văzut. Acum, ultimul Grup al „Mareii razante" se apropia de obiectiv. După cum spun Dugan și Stewart, „Scorpionii cerului constituiau o formație entuziastă, solidară, plină de încredere în sine. Abia intrați în război, ei făceau parte din cea de a doua promoție a școlilor de bombardament din Statele Unite, și instructorii lor erau foști piloți de luptă retrași de pe **teatrul de operațiuni din Europa".** Cînd au plecat din Benghazi erau invidiați de toți ceilalți că li se încredințase „bucățica cea bună", un colț îndepărtat de tirul antiaerienei concentrată în jurul Ploieștiului : Cîmpina. În realitate, ei aveau de efectuat zborul cu cea mai lungă rază de acțiune. Iar bombardierele lor nou-nouțe se pretau mai bine decît celelalte la o altfel de misiune.

În zborul spre țintă majoritatea „scorpionilor" citeau filele cu date despre România, fiecare întrebîndu-se în taină cui îi va fi dat să facă, la sol, uz de ele ? Le am și eu în mînă, din același dosar, file îngălbenite de trecerea timpului, care poartă mențiunea : „Găsite asupra unui aviator american ce a participat la bombardamentul aerian executat asupra regiunii petrolifere române în ziua de 1 August 1943". Spicuiesc din ele : „Națiunea română este compusă din aproape 80 la sută țărani și muncitori, restul fiind funcționari, meseriași, oameni de afaceri și clasa bogătașilor. Sînt de origine latină, descendenți ai romanilor, limba lor predominantă este de origine latină și, cine cunoaște spaniola și italiana în special, poate înțelege în mare parte limba română. (...) Poporul român, în special țăranii sînt cinstiți, prietenoși, buni și ospitalieri cu străinii... Ei urăsc de moarte pe germani, care au venit în țara lor, în războiul trecut, ca inamici, și i-au tratat așa cum numai germanii pot trata țările ocupate, iar acum au venit ca „prieteni" și au golit țara de mîncare și petrol. Printre clasele superioare și mijlocii se găsesc totuși mulți profitori și alții ca ei, care sînt prieteni cu germanii pentru că așa le dictează buzunarele. În general este deci mai sigur să rămîneți în sate și orășele, deși este mai ușor să vă ascundeți și să vă procurați haine civile în orașele mari, dacă găsiți vreun prieten care să vă ducă acolo și să vă învețe ce să faceți. (...). Dacă sînteți obligați să aterizați în România, aveți în vedere următoarele: a). Asvîrliți costumele voastre de zbor, dacă purtați vreunul, căci altfel populația ar putea să vă ia drept parașutiști și să vă atace. b). Dacă populația se apropie de voi, nu fiți agresivi, nu amenințați cu revolverul ; dacă aveți revolver nu-l purtați la vedere. Este foarte puțin probabil să găsiți vreun civil înarmat. Dați-le mîna prietenește și zîmbiți-le. Spuneți-le : „Bunner zee-u-er. Yo sunt avviattor ammerikan !" (transcriere fonetică pentru traducerea formulei : „Good day, I am an American aviator !"). Nu fiți impulsivi și nici nu arătați că sînteți alarmați. Românii sînt un popor cu o mare demnitate națională și îi respectă pe aceia ce sînt la fel cu ei. Fiți calmi și ei vor fi la fel. Cînd vă apropiați de ei descoperiți-vă și dați mîna cu fiecare. Faceți acest lucru de cîte ori vă întîlniți, sau vă despărțiți de cineva, deoarece așa este obiceiul țării și ar fi nepoliticos să nu-l respectați".

Spicuiesc dintr-o scrisoare trimisă de sergentul Peter Passalaqua, căzut prizonier după o aterizare forțată și internat în lagărul de la Timișul de Jos, unde au fost încartiruiți majoritatea aviatorilor americani, pe care guvernul de la București a refuzat categoric să-i „cedeze" lui Alfred Gerstenberg. Scrisoarea este trimisă de către tînărul sergent părinților săi din Middle Village, Long Island — New York. „Acum sînt student la limba română și azi am avut a doua lecție. Profesorul este un om foarte interesant, a trăit 14 ani în Statele Unite și a fost la Universitatea din Chicago. Vorbește foarte bine englezește și a călătorit în toate Statele Unite. Limba română este foarte asemănătoare cu italiana și spaniola, așa încît cred că nu voi avea mult de lucru ca s-o învăț...".

Deocamdată, cei ce se apropiau de „Obiectivul roșu" nu veneau să învețe româna. Despre modul cum au fost tratați cei capturați vii în urma „Mareii razante", în „cușca daurită" de la Timiș, vom povesti mai departe. Acum, „Scorpionii cerului" se apropiau de Poarta de intrare Nr. 1 — Pitești — precedînd „Pyramiderii" și „Bilele negre". Era Grupul cu cel mai mare număr de aviatori foarte tineri. Media lor de virstă — 23 de ani.

Acum, cînd tinerii aceia citeau cine știe pentru a cita oară paginile despre țara pe care o survolau, își aminteau probabil despre îndelungatele lor antrenamente din deșertul saharian pentru examenul ce aveau să-l dea peste numai o jumătate de ceas. În „Bomber pilot", Philip Ardery scrie : „Ne antrenasem în formații la joasă altitudine pînă cînd aproape amețeam văzînd cum zburam la o înălțime de 500 de picioare (152 m n.n.). Era ceva obișnuit să vezi o escadrilă de șase avioane sau o patrulă de trei „Lib"-uri zburînd deasupra solului, la 15 picioare... Corturile arabilor erau dărîmate, fapt pe care unii îl considerau un sport atrăgător. (...) Cînd zbori cu 200 de mile pe oră la o altitudine de opt picioare simți că parcă alergi pe jos, cu 200 de mile pe oră !... După ce ne-am antrenat timp îndelungat pentru zborul la joasă altitudine în formații mici de trei și șase avioane, am încercat să exersăm trecerea dintr-o formație de 30 sau mai multe bombardiere, încît să survolăm un punct anumit la o distanță de numai cîteva secunde. Trebuia să luăm suficientă înălțime și, la un anumit semnal, să accelerăm și să începem coborîrea cît mai rapid cu putință, păstrîndu-ne ordinea în formații și împărțindu-ne în aceste mici unități. După trecerea peste punctul desenat, trebuia să revenim imediat în formație. În final, în ultimele etape, o serie de careuri au fost trasate în nisipul deșertului. Ele aveau forma exactă și dimensiunile în lățime și lungime ale țintelor pe care trebuia să le lovim. Exersam venind în zbor, patrulă după patrulă, prima trecînd în linie dreaptă peste obiectiv, a doua venind din stînga, a treia iarăși în linie dreaptă, a patra din dreapta, a cincea în linie dreaptă, a șasea din stînga și așa mai departe. Era o schemă precisă ce se cerea executată de piloți cu exactitate. Încercam să asigurăm un interval, în secunde, cît mai mic posibil, între bombardamentul executat de prima patrulă și patrulele următoare... Am ridicat o țintă formată dintr-un cadru de lemn așezat vertical, avînd circa 20 de picioare patrate".

SPORT

Pisica albastră mănîncă frezii...

Pe cîmpia Brăilei, puzderie de cranii de abur sub care bolborosesc brînduși galbene. E limpede că a venit primăvara și că luni de zile de acum înainte ne va scălda vîntul în răsăriturl de porumbei. Martie e nebunia noastră fastuoasă, dovadă marele galop pe care îl încearcă **Universitatea Craiova,** traversînd în glorie toate barierele de sunet și de aroganță. Ea lasă în urmă numai viori sparte și năluca unui cortegiu de arlechini scînteietori. **Universitatea Craiova** e pagina cea mai frumoasă a fotbalului românesc din toate timpurile. Deasupra Craiovei, stelele bat rotund și nasc lupi de opal. În falca de lut a Olteniei latră cățelul din zori nămeți de coșuri încărcate cu blesteme. Acolo crește înaltă și dragostea și insulta. Acolo e miazănoaptea valului, partea sub care nimeni nu găsește adăpost sau milă. În rest, tonalitatea fotbalului nostru rămîne cuminte și bucolică. Fraternizează cu prostia. Etapa inaugurală n-a izbutit să ne descoasă plictiseala. Argint rupt în călcîie țigănești. Toate mingile au miner, bocancii sînt prea largi, drumul plin de hîrtoape și adversarii dau la ciolane. Îmi vine să zic că e mai multă veselie acasă decît la teren. Norocul nostru e că săptămîna aceasta înviază Giuleștiul. Mesia se va arăta pe podul Grant, exact în locul unde am văzut o pisică albastră mîncînd frezii și crini Regali ca să-i fie somnul în leagăne căptușite cu clipocitul mării, sub palatul Șuțu. Suveica plină cu vorbe fistichii lunecă prin pajiști fermecate. I-auziți ce clopote de lemn scump băteau băieții din mahalaua Ghencei la meciul **Steaua—S.C. Bacău :** „Noi copiii mari și mici / iubim valea, iubim dealul / însă nu iubim pe cei / care nu-și fac cincinalul". Ascultîndu-i, te poți îmbolnăvi de semnul crucii în colțul mesii. Dar echipa militarilor, din ce în ce mai prost adunată, îi seacă de vlagă chiar și pe cei mai viforoși cîrligari de rimă. Marea echipă a lui Constantin a ajuns să fie popotă pentru toți calicii. Cine vrea un punct sau două aruncă harponul în gîrla lui Marcel Răducanu. Dau două candele pline ochi cu boabe de rouă pîrguită și o pețitoare de scrumbii ăluia care îmi poate număra unsprezece jucători capabili să se bată la ora aceasta cu Anglia. Nu ne cîntă bibilica și ne scuipă ceasul cu simburi de prună acră. Dar mergem înainte că și alții mănîncă seu din coadă de oaie bearcă. Așa că, stîngul pe tobă și pregătiți grătarele.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE : 3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIV
11
(985)
Sîmbătă
14 martie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DRUM DE GLORII

Un drum de glorii, un drum lung, eroic, un drum de luptă, jertfă și împliniri. Sau tot ce poate să însemne în esența sa istoria pe traiectul a șaizeci de ani. Un drum care, începînd într-o primăvară, a străbătut toate anotimpurile și toate vîrstele țării, și a înflorit în speranțele de mai bine ale poporului, ca un suflu puternic al idealurilor înseși de dreptate și libertate socială și națională, prefigurînd marea primăvară de azi. Un drum care a revoluționat inimi și conștiințe, a întărit nădejdi, a unit generații, a mobilizat energii. Și a dat un nou chip României și oamenilor ei, a dat un nou relief muncii și vieții, puterii și voinței noastre de-a dăinui.

Un drum care ne definește și care se numește Partidul Comunist Român. El ne conține structural. Pentru că, așa cum se aprecia în recenta ședință a Comitetului Politic Executiv, făurirea în urmă cu șaizeci de ani a partidului a constituit **un eveniment de însemnătate istorică în viața clasei muncitoare, a întregului popor, care a marcat o etapă nouă, superioară în mișcarea revoluționară și democratică din România, comuniștii preluînd și ducînd mai departe idealurile luptei de eliberare națională și socială, cele mai bune tradiții ale mișcării muncitorești și socialiste.**

Centrul vital al națiunii, călăuza sa sigură și dreaptă, partidul nostru comunist, un partid al oamenilor, făurit de oameni, și-a înscris pentru totdeauna numele în cartea de aur a istoriei patriei. Aniversarea sa, o mare sărbătoare națională, ne găsește pe toți mai hotărîți și uniți, angajați în opera profund patriotică de înfăptuire a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, a sarcinilor reieșite din cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru a da răspuns prin fapte îndemnurilor și orientărilor sale, cerințelor înseși ale progresului economic și social. La început de cincinal și început de deceniu totodată, programul dezvoltării noastre cuprinde, așa cum deseori s-a subliniat, necesitatea atingerii unei noi calități, superioare, în toate domeniile de activitate, a unei noi altitudini în materie de muncă, știință și creație. Justifică și îndeamnă la aceasta însăși experiența de pînă acum.

Semnificația istorică a evenimentului pe care-l întîmpinăm are multiple valențe și conjugă biografii și fapte exemplare care au stat și stau la temelia mersului nostru înainte. Depun mărturie pentru aceasta însăși istoria literară a anilor din urmă, creațiile literare și artistice care s-au impus și au dat o nouă deschidere spre viață, o nouă viziune, adăugîndu-se la experiența largă a întregii societăți, la zestrea ei de spirit. Festivalul național „Cîntarea României" a mobilizat și descoperit noi resurse, noi dimensiuni ale talentului și împlinirii vocației creatoare a poporului. Talente tinere s-au afirmat și se afirmă viguros. Ca un nou reflex de personalitate, aria largă a creației va acoperi fără îndoială noi teme și va da noi măsuri ale efortului artistic prin care sărbătorim cei șaizeci de ani de existență a partidului, drumul său glorios pentru făurirea unei noi civilizații pe pămîntul României.

Istoria va consemna acest moment jubiliar ca pe unul din evenimentele care au prefațat marile înfăptuiri ale noului deceniu. Rememorăm prin el însăși viața și lupta poporului, viața și lupta patriei în multitudinea preocupărilor și ascensiunii sale pe calea progresului și civilizației socialiste și ne întărim permanent în convingerea că numai astfel, prin partid am putut să ajungem și să fim azi o națiune demnă și respectată în lume, independentă și suverană. Că numai astfel, prin partid și prin secretarul său general putem privi demni, cu încredere la ziua de mîine și să făurim o operă vie, durabilă, în care conștiința și conditia prezentului se află în relație directă cu construi și conditia însăși a omului și ale umanității.

Ani de epopee, cei șaizeci de ani ciți împlinește partidul sînt fundamental deschiși spre inimi și ne inspiră în muncă și în creație.

Luceafărul

INEDIT. M. Sadoveanu în togă de academician cu prilejul discursului de recepție (1923). Fotografie comunicată de Florian Avramescu

ÎN PAGINA A 2-A : «VIAȚA ROMÂNEASCĂ» — 75

«Idealul **Vieții românești** n-a fost țăranul pitoresc cu plete, cu chimir, care nu știe să cetească și stă în poeticul bordei, cîntînd din trișcă. Idealul **Vieții românești** a fost țăranul îmbrăcat europenește, care are casă de cărămidă, a cărui fiică citește romane și poezii ; țăranul alegător, membru într-un club, țăranul trăind într-un sat luminat cu electricitate, lucrînd ogorul cu mașini perfecționoate, ori lucrînd în fabricile create în preajma satului, în legătură cu agricultura.»

G. IBRĂILEANU

Revistă – sinteză și citadelă a democrației

La 75 de ani de la apariție, **Viața românească** rămîne unul dintre cele mai atrăgătoare puncte ale spațiului cultural românesc. Asemuind incursiunile în istoria literară cu un voiaj nocturn, revista apărută în martie 1906 exercită asupra celui ce străbate defunctele epoci o putere de fascinație analoagă incitării procurate de priveliștea, în zare, a unui oraș luminat. **Viața românească** e una dintre cele mai fascinante cetăți ale culturii noastre.

Rezumată în titlu, situarea principală a publicației indica, în atenția fondatorilor, năzuința ei de a deveni o revistă-sinteză, o bibliotecă a spiritualității românești, o nouă **Dacie literară.** În spiritul ideologiei lui Kogălniceanu, redactorul și doctrinarul periodicului din 1840 — care își propunea să găzduiască „producțiile românești, fie din orice parte a Daciei, numai să fie bune" — **Viața românească** și-a înscris în program, ca obiectiv fundamental cu mult înainte de întregirea țării, sprijinirea și stimularea creației de pe tot cuprinsul tărîmurilor carpato-dunărene, în care se revelau — în forme de autentică artă — caracterele specifice ale sufletului național. „Un popor — se afirmă în articolul-program cu care se deschide primul număr — nu-și poate justifica dreptul la existență distinctă în sînul popoarelor civilizate decît dacă poate contribui cu ceva la cultura universală, dîndu-i nota specifică a geniului său". Pentru a da lumii „răsunetul sufletului nostru", literatura română trebuia să se îndrepte spre popor, ca spre singurul depozitar autentic a tot ce e caracteristic românesc. O literatură e cu atît mai specific națională în înțelegerea conducătorilor **Vieții românești,** cu cît are un caracter popular mai pronunțat. După ei, ca, de altfel, și după alți factori culturali ai timpului, între „clasele de sus". și „poporul de jos" se săpase o prăpastie, pe toate planurile, inclusiv pe plan spiritual, astfel încît aproape că se putea vorbi despre „două națiii". Prin denunțarea înstrăinării „claselor de sus", publicația ieșeană relua o filipică începută în secolul precedent de scriitori și critici literari precum Coșbuc, Dobrogeanu-Gherea, și care constituise punctul de plecare al acțiunii lui Nicolae Iorga. Spre deosebire, însă, de ideologul **Sămănătorului,** G. Ibrăileanu — **spiritus rector** literar al noii reviste — nu urmărea „cucerirea societății înalte", „îndreptarea" ei ; își propunea doar să întreprindă, împreună cu ceilalți „poporaniști", tot ce le stătea în putință pentru a intensifica „infiltrarea spiritului românesc", în literatură, pentru orientarea literaturii spre ce era mai specific național : viața poporului de la țară, și pentru răspîndirea, în consecință, prin scrisul artistic, a unei „atitudini de simpație (...) față de clasa țărănească". La aceasta se reduce „poporanismul" **Vieții românești** în sfera literarului, ba chiar la și mai puțin : la ceea ce o notă redacțională numește „dacă nu simpatia pentru țăran, atunci, cînd e vorba de dînsul, cel puțin lipsa de antipatie" — adică la ceva de la sine înțeles, inerent faptului de creație prin definiție. Rezumînd activitatea publicației în timpul celor aproape trei decenii în care partea literară s-a aflat sub îngrijirea sa, Ibrăileanu subliniază, în articolul **După 27 de ani** (nr. 1—2, ian-febr. 1933) că, într-o vreme cînd „se criticau formele nouă, introduse în veacul trecut, se regreta vechiul regim și se admira țăranul patriarhal ca o rămășiță a vremurilor lui Mihai și Ștefan" și cînd „se idealiza acest țăran tocmai pentru că era atît de rămas în urmă, cu totul în afară de viața civilizată europeană", **Viața românească** vedea în țăran altceva. Țăranul social, țăranul sărac, țăranul care are nevoie de reforme, de ridicare, de transformare". Revista căuta, cum se vede, să îndrume atenția scriitorilor nu spre aspectele de suprafață, pe cale de dispariție, pitoresc-naționale, ale lumii satului, ci spre conținutul adînc al acestei lumi, spre structura ei socială. Prin aceasta, **Viața românească** opunea romantismului sămănătorist o literatură în centrul căreia se afla „țăranul sărac, țăranul care are nevoie de reforme, de ridicare", adică un realism social, critic. „Tendinței reacționare și tradiționaliste — se poate citi într-un alt articol redacțional, publicat în nr. 1 din 1920 — de a zugrăvi pe țăran ca o mărturie vie și memorabilă a trecutului, sădind în sufletul cititorului dorința imorală de a vedea pe țăran veșnic rămas în urmă, i-am opus tendința progresistă și umanitară de a zugrăvi pe țăran în chip realist, așa cum este, mizer și dezarmat, spre a sădi în sufletul cititorului nemulțumirea de realitatea prezentă și dorința de a contribui la ridicarea țărănimii". Prin promovarea unei literaturi predominant realiste, a unei orientări progresiste și umanitare, revista **Viața românească** a preluat și dus mai departe, sporindu-le, tradițiile cele mai bune ale **Daciei literare,** ale întregii literaturi de atitudine democratică din trecut. Ea a continuat, astfel, în literatură, deși sub alt stindard, acțiunea presei socialiste, a **Contemporanului, Evenimentului literar,** a **Lumii noi.**

Devenită exponenta aspirațiilor de care erau animați cei mai de seamă scriitori ai timpului, **Viața românească** s-a bucurat de colaborarea a mai tuturor acestora, și paginile ei conțin multe din cele mai bune opere literare create (sau refăcute) începînd din 1906. Caragiale, Delavrancea, Vlahuță, Coșbuc, Hogaș, Iosif, Anghel, Sadoveanu, Al. I. Brătescu-Voinești, Goga, Topîrceanu, Mateiu I. Caragiale, Minulescu, Arghezi, Galaction, Agîrbiceanu, iată colaboratorii permanenți de frunte ai publicației.

Cu orientarea și colaboratorii pe care i-a avut, **Viața românească** și-a cîștigat în viața literară un imens prestigiu, fiind unanim recunoscută drept cea mai de seamă revistă literară manifest progresistă a vremii. În mișcarea literară din primele două decenii ale secolului nostru, publicația ieșeană a constituit cea mai puternică citadelă a scrisului substanțial, viguros și a ideilor avansate.

In cea de a doua serie (1920—1940), **Viața românească** este o revistă mai ales de critică generală, de sinteză intelectuală și atitudine ideologică. Eseul, studiul, cronica prevalează cantitativ în raport cu literatura de imaginație. Periodicul, atît înainte cît și după 1930, cînd se mută la București și trece integral sub conducerea lui Mihai Ralea, acționează ca organ al orientării democratice și raționaliste în cultură și, **eo ipso,** al apărării democrației. Prin colaboratori de elită, recrutați dintre intelectualii emi-

Dumitru Micu

Continuare în pag. a 2-a

Spre a dura Comuna

A dat în muguri anotimpul, iată
Prin mersul vremii flamurile tale
Tulburător vuiesc întîia dată
În inimile noastre croind o nouă cale

Așa cum au visat-o din veac în veac străbunii
Țintire încordată spre crezu-nnoitor
De Tine-nnobilată în iureșul furtunii
Călăuziți de Tine, Partid nemuritor

Înalțe-se deci imnuri și harpele vibreze
Încolăcind auzul, punînd pe frunți cunună
Izbînzilor, iubirii și conștiinței treze
Spre a dura prin Tine de-a pururea Comuna.

Viorel Varga

TÎNĂR ÎN AGORA

Orașul de dincolo de birje

Pe străzile Călărașului mai sînt încă birje, semn cert că patriarhalitatea, cu casele ei liniștite din paiantă și grădini somnoroase, nu aparține unui trecut îndepărtat.

Și totuși se demolează peste tot, în centru și la periferie, se trasează străzi noi. (A demola = verb cu mari implicații contemporane, devenit aproape banal prin efortul cotidian de înnoire al întregii țări.)

Alături, Dunărea își poartă apele cu inconștiența unei fete frumoase.

„De n-ar fi Dunărea..."

„La Slobozia nu există și totuși orașul este de nerecunoscut."

Corneliu Velican, directorul general al Combinatului siderurgic, zîmbește unei amintiri.

„De n-ar fi Dunărea n-aș fi nici eu aici, pentru că acest fluviu m-a însoțit și la Galați unde am ridicat cea mai mare cetate a siderurgiei noastre". Am înțeles. De n-ar fi Dunărea aici, la Călărași nu s-ar fi pus piatra de temelie a Combinatului, peste mlaștinile pline de țînțari, unde se încerca să se cultive orez cu șanse mici și muncă multă. Și pentru că un Combinat siderurgic nu se poate înălța numai cu directori generali, Corneliu Velican ne-a vorbit despre oamenii care îl înconjoară, oameni tineri — am reținut procentul, peste 85 la sută — mulți dintre ei crescînd odată cu halele acestea imense, calificîndu-se în meseriii despre care părinții lor nici nu auziseră pînă acum, pentru că „mina de lucru", cum se zice, este de aici. Din mers s-a deschis o școală profesională și de maiștri, s-au construit trei cămine de nefamiliști și o cantină care seamănă, prin eleganță și curățenie, cu o Casă de cultură. Și toate astea numai pentru început.

„Este în curs de construire un port mineralier, alături de Combinat, unde va fi transportată materia primă, printr-un canal ce ne va lega de Dunăre. În felul acesta devenim port fluvial." Lui Corneliu Velican îi rid ochii de o veselie molipsitoare. „Ar trebui să mai notați că siderurgie, aici, la Călărași, înseamnă oțel de cea mai bună calitate, la capacitatea Combinatului de la Galați, dar la jumătate din suprafața lui. Construim, construim, construim..."

(A construi = ceea ce trebuie să faci după ce ai demolat.).

Aici istoria se scrie în șarje.

17 noiembrie 1979, ora 21,00 — a început elaborarea primei șarje la cuptorul numărul unu, pus în funcțiune într-un timp record. 18 noiembrie 1979, ora 3,15 — prima șarjă a fost turnată. Șarja este închinată Congresului XII al partidului, care își deschidea lucrările a doua zi.

Oameni cu ochii roșii de nesomn, dar fericiți: inginerul Mircea Radu, oțelarii Vasile Ulmanu, Vasile Vătășescu și Marcel Rugină, lăcătușii Ștefan Mihalache și Ilie Birlescu. Și toată suflarea orașului. Delegații la Congres ai oțelarilor din Călărași au adormit în tren, obosiți, poate emoționați, dar fericiți.

Și pentru că marile bucurii nu sînt raportate numai la Înaltul Forum al comuniștilor, ci și între Congrese, cuptorul numărul doi a dat prima lui șarjă. Apoi cuptorul numărul trei...

Pe străzile Călărașului mai sînt încă birje. Și Dunărea ? Dunărea își poartă apele cu inconștiența unei fete frumoase.

Gabriel Iuga

JURNAL DE POET

Cîntarea lui Tudor Vladimirescu

Am luat parte în acest început de martie la o sesiune științifică prezidată de istoricul Ștefan Ștefănescu unde cărturarul Nestor Vornicescu, autor a mai multor cărți legate de istorie, a descifrat pentru prima oară în interpretarea unui cor din Craiova Cîntarea lui Tudor **zguduitoare prin eroic care vine din cele mai adînci straturi sufletești ale ființei poporului nostru. A doua noutate din aceeași comunicare științifică datorată lui Nestor Vornicescu este legată de descoperirea unui inel gemă care după toate probabilitățile a scinteiat pentru o clipă în acel an 1821 pe sfîntă mînă a marelui patriot Tudor înainte de-a fi fost impins printre stele într-o fîntînă a Țării Românești.**

Apoi interpretarea steagului lui Tudor, inedită și ea, întregesc această comunicare științifică pe care ca scriitor o socot eveniment ce apropie încă o dată de inima noastră f ă p t u r a nemuritorului nostru Tudor.

Ioan Alexandru

REFLEX

Șezătoare de primăvară

Ceea ce impune și explică de fapt o întîlnire literară este totuși ideea de confruntare. Publicul — sau **măria sa publicul,** cum i se mai spune citeodată, o formulă în care nu cred pentru că implică parcă și un anume efort de complicitate și un protocol de rutină, declarativ și ca atare formal — publicul, deci, este nu numai o realitate ci și o abstracție. O realitate care devine evident palpabilă odată cu aceste întîlniri și care, în esența sa, își rostește propria sa profesiune de credință. Tot așa cum, în laboratorul propriu-zis al creației, în absența publicului sau mai bine spus în fața propriei sale abstracții, poetul și-o rostește pe a sa. Pe cît de sigur și suveran, pe atîta de simplu și neînsemnat la urma urmei sau tot atît de real și abstract. Confruntarea recuperează într-o singură entitate și public și scriitor. Ea animă întrebări și însuflețește răspunsuri, pune probleme de conștiință artistică și întărește un dialog care nu este mai puțin dificil. Iar dacă se petrece și la obiect, în reciprocă, dublă cunoștință de cauză, într-un regim avizat de lectură și sinceritate deschisă, proprie oricărui demers cultural, atunci întîlnirile de acest tip au toate șansele să se constituie într-un eveniment.

Notații, reflecții sumare consemnate cu un asemenea prilej mă fac să întăresc afirmația de mai sus și să susțin, cel puțin din punctul meu de vedere, ideea în permanență actuală a unor astfel de activități. Revista „Luceafărul" a răspuns prompt de altfel multor inițiative în acest sens, atît prin redactorii cît și prin colaboratorii săi. Nu mai departe decît săptămîna trecută, la o manifestare artistică tradițională care a reunit cîteva sate de munte din județele Prahova și Buzău. Un inimos profesor,

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 5-a

CONFABULE

IARBA

Un prieten, deși necăjit și obosit de cîte i s-au întîmplă una după alta, a îndrăznit să zîmbească într-o dimineață. Zilele acestea, din urmă, văruite.

— Hai să-ți arăt ceva, mi-a zis.

— Ce ?

Și mi-a arătat iarba încolțită pe o geană de pămînt, între două pleoape de ciment. În ochii săi părea că apăruse o luminiță verde pe care în zilele acestea la unii aveam s-o revăd, la alții nu.

Oricum însă, știa să se bucure de primăvară ! Oricum știa că, indiferent ce și cîte le-am face, anotimpurile există, că nu se pot schimba ele între ele cum se schimbă riurile cînd se întîlnesc, că nu pot dispare, cum dispare prietenul care se leapădă de prieten cînd îi este greu, dincolo de porți.

Pentru că numai un om, care știe

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 4-a

● **IN ACEST NUMĂR :** ● Premiile revistei «Luceafărul» ● **Poeme de ● Ioana Bălan ● Ioana Dinulescu ● Adrian Alui Gheorghe ● Elena Ștefoi ● Voicu Olari** ● Premiile U.T.C. pentru literatură ● **„Metamorfozele formei" (Lucian Avramescu) ● Cartea de debut de Voicu Bugariu ● „Frumusețea jocului" de Gheorghe Pituț ● „Bufet sătesc" — proză de Ion Cristoiu ● Scriitori tineri în reportaj : Patrel Berceanu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Viața cărților.**

INSEMNĂRI DE SCRIITOR

NUMAI OMUL...

Nici un muritor nu poate să ridice vălul... Dar toți oamenii sunt muritori. Deci nici un om nu ridică vălul.

De unde atunci neistovita zbatere, nelecuita nostalgie ?

Nemurire, maladie într-adevăr mortală...

★

Unii zic : să devenim nemuritori. Fără îndoială că **inscripția** implică și un sens mai puțin luat în seamă : nimeni nu poate fi nemuritor dacă nu a ridicat vălul.

Atunci de unde nebunească amintire sau presimțire că cineva l-a ridicat sau îl ridică, sau îl va ridica ?

★

Legendele zeilor și semizeilor, au stăpînit spiritele multe mii de ani; ele hrăneau credința că spița omenească se află mereu în curs de degenerare, de degradare față cu vremea cînd pe pămînt au viețuit nemuritorii; acela ar fi fost veacul de aur. Și cu cît o generație este mai veche, e socotită mai venerabilă pentru că mai apropiată de adevărul originar. Dar mă întreb, dacă la început a fost adevărul, iar adevărul este prin esența lui incoruptibil, atunci ce accident absurd ar fi pricinuit defectul naturii omenești ? Pentru ce veacul de aur a trebuit să expire, iar zeii nemuritori au părăsit pămîntul ?

★

Alții zic dimpotrivă că la-nceput a fost doar bezna substanțială și că hazardul sau o legitate cosmică au dus la apariția, după mișcări obscure

Mihai Ursachi

Continuare în pag. a 7-a

«VIAȚA ROMÂNEASCĂ» -75

«O ultimă încercare de a trăi»

În 14 februarie 1906, G. Ibrăileanu îi scria lui Gherea pentru a-i propune din nou să ia conducerea revistei pe care o proiecta împreună cu un grup de intelectuali ieșeni. Scrisoarea, publicată de Al. Piru în **Viața românească**, 1956, nr. 11, reluată apoi în cunoscuta sa monografie **G. Ibrăileanu (viața și opera)**, 1967, este extrem de interesantă atit pentru cel ce vrea să cunoască împrejurările sociale și culturale care făceau necesară scoaterea unei reviste cu profilul **Vieții românești**, cit și pentru cel care se interesează de personalitatea lui G. Ibrăileanu, adevăratul întemeietor al noii publicații. O frază în special are darul să șocheze: „De atita sint sigur că, intelectualicește, am murit cu toții, căci nu mai însemnam nimic în țara aceasta, unde atiția alții, nechemați, sint aleși". Ce îndreptățea, la începutul anului 1906, această izbucnire de scepticism din partea viitorului mentor al **Vieții românești ?**

S-ar putea crede, în primul moment, că Ibrăileanu, de vreme ce se gindea să scoată o nouă revistă, avea în vedere viața literară, și-și exprima, într-o formă violentă, nemulțumirea pe care i-o puteau produce revistele epocii. Explicația aceasta, deși este de luat în seamă, nu acoperă cauzele cele mai adinci ale unei nemulțumiri care lua o înfățișare atit de dramatică. Între **Sămănătorul**, intrat din 1903 sub influența și apoi sub direcția lui N. Iorga, **Curentul nou**, scos de Sanielevici la Galați, și **Viața nouă** a lui Ovid Densusianu, promotoarea unor înnoiri pe o singură direcție, ca să cităm doar revistele care se aflau într-o dispută mai acerbă în acel timp, G. Ibrăileanu avea nostalgia unei reviste cu un program mai clar. Acest program urma să țină revista departe de ceea ce credea el că este utopie în realizarea unei literaturi naționale originale, atit timp cit creația artistică nu este în acord cu realitățile sociale care urmau să-i furnizeze sursele de inspirație, cit și de rătăcirea dăunătoare a fetișizării modelelor străine. Soluția întrevăzută de Ibrăileanu în vederea atingerii idealului **Daciei literare** (literatura originală capabilă să ne reprezinte în lume) era de ordin politic: schimbarea soartei țăranului român. Acest țel este limpede formulat în scurtul cuvint **Către cetitori** cu care se deschidea primul număr al **Vieții românești**: „O cultură «națională», de un caracter specific, nu se va naște decit atunci cind masele mari populare, adevărat românești, vor lua parte și la **formarea și la aprecierea** valorilor culturale — limbă literară, literatură, forme de viață etc. — și acest lucru nu se va întimpla decit atunci cind, prin **cultură, viață politică mai largă și ridicare economică**, țărănimea va căpăta în stat valoarea **socială** proporțională cu valoarea sa numerică, economică, morală și națională, cind vom fi **un** popor, cind toate clasele sociale vor fi ale **aceluiași** popor, cind trecerea de la virful la baza piramidei sociale se va face pe nesimțite". Revista urma să se străduiască pentru propășirea culturii naționale, „cimpul său propriu", atentă însă și la mijloacele, de ordin mai larg, care-i puteau asigura succesul.

Partea interesantă începe însă abia de aici, pentru că Ibrăileanu înțelegea într-un anume mod raportul dintre revistă și politica de partid (Ibrăileanu și Stere reprezentau, în vremea aceea, aripa radicală a partidului liberal). Criticul respinge, fără umbră de echivoc, orice subordonare care ar putea dăuna, prin dogmatism politic, literaturii, act de creație independent, cum rezultă foarte clar din aceeași scrisoare către Gherea: „Cred că iți va vorbi și Stere, dar pot spune chiar acum că politică de partid nu se va face în revistă, că vom fi liberi și față de liberali, pe care, dacă vom avea motiv, îi vom critica, și că partea **afirmativă** a politicii, dacă se va face vreo politică, va fi arătarea falimentului politicii actuale și nevoia ca clasele dezmoștenite să fie făcute stăpine pe țară". În consecință, Ibrăileanu va condamna „politicianismul în literatură" ori de cite ori va avea prilejul, așa cum va face într-o notă cu acest titlu publicată la rubrica **Miscellanea**, în numărul pe octombrie, din același an, al revistei: „Politicianismul, în politică, se caracterizează prin lipsa de cunoștinți temeinice asupra vieții societății și prin o totală lipsă de scrupule". Acest punct de vedere este al întregului cerc de la **Viața românească**, cum o demonstrează și acest aforism din nr. 4: „Politicianismul este arta de a ajunge unde nu ți se cuvine". În literatură, „acest microb al vieții noastre", politicianismul, se manifestă asemănător: „Aci partidele se cheamă «școli literare», «curente», «reviste», în realitate niște simple gaște". Ca și în politică, se argumentează în continuare, „posibilitatea unor astfel de moravuri literare ne-o explică aceeași lipsă a unei opinii publice luminate". Ibrăileanu încerca, prin **Viața românească**, să creeze o astfel de „opinie publică luminată", capabilă să înțeleagă și respingă sinistra farsă a acelora care, fără credință și fără rușine, debitau fraze goale, în politică, și se declarau îndrumători culturali, deși singura lor atitudine era lipsa de atitudine, iar cunoștințele lor erau „egale cu zero". Împotriva acestui spirit omoritor, total neprielnic unei vieți spirituale normale, Ibrăileanu face „o ultimă încercare de a trăi", cum îi scria lui Gherea, și scoate revista **Viața românească**. Criticul avea, în 1906, treizeci și cinci de ani, nu publicase nici un volum, trăia izolat, și căuta să-și valorifice atitea energii, nefolosite încă, în publicistică. Întreaga sa existență, cea mai rodnică, după cum o vor arăta volumele viitoare, se va confunda, de acum înainte, cu **Viața românească**.

Ibrăileanu numea idealul cultural, național și democratic pentru care trebuia să militeze revista, al cărui suflet era, poporanism. Cum „cimpul propriu" de activitate al revistei era cultura națională, pe care trebuia s-o îmbogățească printr-o literatură specifică, ne întrebăm și noi dacă există totuși o literatură poporanistă? Cel mai de seamă și mai autentic reprezentant al literaturii poporaniste, așa cum o definește Ibrăileanu, atit de larg dealtfel, este Mihail Sadoveanu. Acest scriitor precede însă **Viața românească și** poporanismul, așa cum Costache Negruzzi precede **Dacia literară**. Se demonstrează încă o dată că, de fapt, scriitorul adevărat nu este produsul unui curent literar, ci determină un curent sau este afiliat posterior acestuia, pentru a-i ilustra principiile. Scriitorul, repetăm, adevăratul scriitor, nu se lasă înseriat, catalogat, etichetat. El nu este un nume într-un dosar clasat de critică și cu atit mai puțin de administrația culturală. Scriitorul este și rămine un caz: cazul Negruzzi, cazul Eminescu, cazul Sadoveanu, ca să nu depășim momentul apariției **Vieții românești**. Ibrăileanu va grupa doar, cu tact și tenacitate, în paginile revistei, în primul ei deceniu de existență (1906—1916), în special pe scriitorii în a căror operă specificitatea națională era mai pronunțată. Nu cităm decit numele de rezonanță: G. Coșbuc, O. Goga, I. Al. Brătescu-Voinești, M. Sadoveanu, G. Galaction, I. Agirbiceanu. După război, revista este deschisă tuturor scriitorilor importanți, indiferent de orientarea lor literară, de la Arghezi și Barbu la Ion Pillat, și de la Sadoveanu la Hortensia Papadat-Bengescu și Gib I. Mihăescu. Chiar și scriitorii promovați de revistă sint prea puțin „poporaniști": Al. Philippide, Demostene Botez, Ionel Teodoreanu. Realizarea programului literar al **Vieții românești** nu trebuie căutat în această direcție, meritul revistei fiind acela, mai general, de a fi îndrumat gustul către tot ce avea mai valoros literatura română în acea epocă.

Viața românească s-a intitulat astfel pentru că s-a considerat mereu datoare să fie „o oglindă a întregii **vieți românești**". În preajma marii uniri din 1918, **Viața românească** era chemată să joace rolul **Daciei literare** înainte de unirea din

Al. Andriescu

Continuare în pag. a 5-a

Redacția „Vieții Românești"

Raționalism și democrație

O revistă reprezintă nu numai un program de idei și sentimente, de orientări ideologice și literare, istoricește stabilit, impus și apărat, dar ea e, totodată, și oglinda oamenilor ce au diriguit-o și gindit-o în timp. Îi reflectă pe aceștia, în măsura în care este impregnată de gindirea, de acțiunea și de felul lor de a fi. De ce a constituit „Viața românească" în istoria presei noastre artistice nu numai o școală **literară**, dar și o școală de **comportament**, un nucleu formativ nu numai de scriitori, dar și de atitudini în fața vieții, fundamental bazate pe normele civilizației și ale civilității, ne putem lesne imagina meditind la personalitatea unui Ibrăileanu, Stere, M. Ralea sau G. Călinescu. Înainte de toate, ceea ce-i unea, dincolo de litera convingerilor, ni se pare a fi **respectul** intelectual, și la mulți ani după ce evenimentul se petrecuse, M. Ralea mărturisea astfel covirșitoarea însemnătate a întilnirii sale cu Ibrăileanu: „Rezumativ, aș putea spune că formația mea intelectuală este raționalistă și democrată. Izvoarele acestei dezvoltări le găsesc în școala „Vieții românești" sub conducerea lui Stere și Ibrăileanu...". Această întilnire o considera ca fiind, de altfel, „cel mai însemnat eveniment intelectual" din existența sa, confesiune deloc complezentă, din care trebuie să înțelegem, deopotrivă, și înriurirea de conduită umană a omului Ibrăileanu. Fără politețea acestuia, fără **aristocratismul** contagios al comportării sale, implicind oroarea de vulgaritate și distanța ireductibilă de mediocritate, fără sentimentul de înaltă și nobilă ținută morală pe care l-a insuflat în tot ceea ce a întreprins, „Viața românească" nici n-ar putea fi înțeleasă exact, ca loc unde s-au cultivat nu doar talente, dar s-au fundat și generoase convingeri.

Pe urmele lui Ibrăileanu, M. Ralea aduce în cultura noastră o încredere nedezmințită în valoarea civilizației, a inteligenței și a spiritului critic, o pledoarie luminoasă pentru implicarea fermă, efectivă în realitate, pentru „privirea exactă și realistă a lumii", departe de prejudecăți, de fanatisme, de false iluzii și comode paliative. Unul dintre dușmanii săi declarați îl constituie „minciunile frumoase", supuse frecvent și necruțător observațiilor de bun-simț, observațiilor corecte, izvorite dintr-o gindire „bună", căci pentru Ralea omul inteligent e acela care nu confundă niciodată punctele de vedere. A încerca să pătrunzi realitatea înseamnă mereu pentru el „a încerca să pătrunzi adevărul", a opera, cu alte cuvinte, cu instrumentele oferite de rațiunea care dă formă, expresie, concretețe. Respingind misticismul, „ca o formă nediferențiată de cunoaștere, depășită de activitatea lucidă a rațiunii", dar respingind, pe de altă parte, și raționalismul estetic excesiv care duce la teoria artei pentru artă, M. Ralea găsește posibilitățile maxime de dezvoltare a artei în cultivarea facultăților sufletești superioare. Pentru Ralea, spirit **sănătos**, netragic, plin de vitalitate, adevărata artă, străină de trivialitate, de gusturi maladive și decadente, ține de un echilibru moral și social: „Ea apare — spune el — și e cultivată în momente în care prețuiesc superioritatea sufletească, constanța, rațiunea, aspectele rafinate ale sensibilității". Pe aceste temeiuri Ralea așază foarte sus rolul scriitorilor în viața unei națiuni: „Definiția unei națiuni se face prin scriitorii ei. Aceștia plămădesc cu încetul conștiința socială".

În formulări apăsate, de o indiscutabilă actualitate și pregnanță, Mihai Ralea asociază întotdeauna arta de valorile umane esențiale, de realitatea întreagă a omului pe care creația artistică trebuie s-o cultive și să o exprime, în gindul său cultura fiind un factor de îmblinzire a moravurilor, un îndemn de civilizare, un apel la urbanitate, la armonie și la preponderența sentimentelor. Prețuirea estetică e în ochii săi indisolubil legată de emanciparea și prețuirea insului: „Totdeauna arta a însemnat o valoare de echilibru a omenirii. Așa bunăoară arta a însemnat oricind și oriunde o operă de civilizație și de umanizare. Arta și umanismul au apărut simultan în istoria culturii omenești. Acolo unde fenomenul estetic a fost prețuit, valoarea omului, a frămintărilor și a luptelor conștiinței a fost de asemenea menținută".

Într-o vreme în care se pregăteau intoleranțele și rugurile barbariei, Mihai Ralea nu numai că exaltă rațiunea și virtuțile ei, dar încearcă să **umanizeze**, să democratizeze și să sensibilizeze această rațiune ce poate fi, prin exces dogmatic, la fel de abuzivă ca iraționalismul. Ideile trebuie transformate în sentimente pentru a duce la o adevărată cultură, trecute într-o „atitudine sufletească" personală. „Indulgența și toleranța sint corolare ale inteligenței", care, singură, se dovedește uneori stearpă, rigidă, deformantă, lipsită de suport moral. Adversar hotărit al „stărilor de fanatizare" ce produc bănuiala și ura, ginditorul Ralea introduce printre însușirile în care crede virtuțile oarecum lirice ale **simpatiei** și **iubirii**, garante în viziunea sa ale libertății spiritului. Ideologul „Vieții românești" se menține totdeauna cit mai departe posibil de litera înghețată a dogmei, declarindu-și în repetate rinduri atașamentul pentru flexibilitatea gustului, pentru pluralitatea interpretărilor, pentru o demnitate a culturii care să reiasă din **acceptare**, dintr-o acceptare bineînțeles a valorii pe care o consideră **starea de spirit a creației**. Îi repugnă lui Ralea orice exces morocănos, orice încruntare suspicioasă, orice încălcare subiectivă a libertății de gindire: „Vom admite — scrie el — o interpretare variată și pluralistă, ferindu-ne de ipohondria monistă și obsedantă a unei singure interpretări".

Paginile cele mai rezistente ale lui Ralea conving, dincolo de alte atribute ținind de calitatea inteligenței ori de forța talentului, prin larga lor **deschidere** umană, printr-o căldură aparte, transmisibilă, hrănită de plăcerea dezinteresată aproape cu care observă spectacolul existenței așa cum este. Ralea nu este niciodată încruntat, crincen, deși se războiește cu îndeajuns de multe opinii filistine sau direct brutale. Avem să-i admirăm ironia, umorul, lipsa de ranchiună, calmul estetic cu care pune adeseori sub semnul îndoielii ori al purului neant „adevărul lucrurilor des repetate și de toată lumea acceptate". Intransigent adesea, Ralea nu e niciodată intolerant, demonstrindu-ne că fermitatea în păreri poate fi și surizătoare, fără să abdice cu asta de la statutul ei legitim. Sub diferitele nume pe care le poate dobindi, dușmanul cel mai des atacat de Ralea se cheamă **prostia**: prostia brutei, prostia grandomană, prostia ipocrită etc., etc. La antipodul ei se află seriozitatea, însă nu seriozitatea „cu staif" a pedanților, ci aceea întemeiată pe valoare, expresie a unei realități adinci și puternice, căci a fi cu adevărat înseamnă pentru Ralea a valora ceva.

Sub direcția lui Ralea, „Viața românească" își continuă opera de cultivare și încurajare a fineței morale a scriitorului, mentorul ei reprezentind o continuitate în orientarea democratică și umanistă, întru apărarea valorilor civilizației.

Dan Cristea

C. Stere

Revista și specificul național

Examinată în chip sumar optica lui G. Călinescu asupra „Vieții românești" pare a fi mai degrabă defavorabilă esteticește: doisprezece scriitori, descriși în „Istoria literaturii române" (1941), cam optsprezece pagini cu totul, nume în general fără ecou major, dacă eliminăm pe G. Ibrăileanu, Calistrat Hogaș și Gala Galaction. Și, în adevăr, ce însemnătate au în absolut Dumitru C. Moruzi, Octav Botez, Constanța Marino-Moscu, Izabela Sadoveanu, Spiridon Popescu, D. D. Pătrășcanu, Jean Bart, Radu Rosetti, cosmopolita Alice Călugăru? Sub acest aspect, „Viața românească" părea a-i fi dat lui G. Călinescu reprezentarea unei „grupări" de „minori", închisă în limita cronologică a unui moment (1906) de unde practic nu putea să mai iasă, deși revista înaintase în vreme încă vreo treizeci și ceva de ani după înființare. Privită statistic, „Viața românească" n-ar avea scriitori și în ultimă analiză nici o componentă numeroasă, căci G. Călinescu împrăștie încă vreo zece-cincisprezece colaboratori importanți în alte capitole, iar pe întemeietori (P. Bujor și C. Stere) îi desparte, pare-se, arbitrar. În realitate, nimic mai neadevărat căci în chip irevocabil P. Bujor e un produs „socialist", cronologicește anterior, C. Stere este așezat corect printre romancieri, M. Sadoveanu are locul meritat în „Analiza fondului etnic", G. Topîrceanu și ceilalți figurează întemeiat printre „moderniști" și așa mai departe.

Însemnătatea „Vieții românești" în accepțiunea lui G. Călinescu nu este aceea de a fi creat scriitori esteticește ieșiți din comun, ci în admiterea „teoriei specificului național". Cind publicația a pierdut „tendința" și a devenit un magazin eclectic, ea a dispărut ca mediu literar istoricește valabil. „Viața românească" ar fi așadar sinteza unui moment cronologic monoton și o „grupare" cu interes exclusiv inițial, a cărei descriere istorică, odată ce au fost examinați întemeietorii, ar fi superfluă.

La „momentul 1906" G. Călinescu face analiza criticii lui G. Ibrăileanu; a-l descrie pe C. Stere în chip de doctrinar nu era de nici un folos pentru tabloul factorului estetic. „Aceia care au venit mai apoi nu aduc trăsături de tot inedite, ba dimpotrivă, dădură o ținută antispecifică (revistei), contrară cu totul tradiției sale". De stau ori nu așa, faptele sint totuși în mare pe potriva descriptiei călinesciene, observind totuși că, deși cîștigind cu timpul „nespecificitatea", „Viața românească" a mers totdeauna mai la stinga, ținindu-se așadar către acea parte de unde a venit mereu progresul.

Sigur este că a examina în amănunt pe alți critici de la „Viața românească", de vreme ce G. Ibrăileanu e descusut în detaliu, ar fi părut redundant. Dar cum îl vede G. Călinescu, G. Ibrăileanu e un mare precursor, cel mai însemnat critic român al vremii, rectificind pe Maiorescu și pe Gherea și presimțind pe E. Lovinescu, ale cărui reacții antiibrăileniste i se par lui G. Călinescu fără temei.

„Soluția intermediară a lui Ibrăileanu — observă G. Călinescu — se conciliază cu estetica cea mai autonomistă; căci dacă se concede că în planul valorilor o operă e produsul libertății, nimeni n-a contestat vreodată că opera luată ca fenomen social oglindește mediul. Și cum critica estetică propriu-zisă nu constă decit într-o simplă judecată afirmativă ori negativă de valoare, orice conceptualizări sub raportul conținutului sint nu numai permise dar chiar obligatorii, critica nefiind cu putință fără prelungirea prin cercetări relaționale a experienței estetice prime".

S-ar deduce de aci un G. Ibrăileanu autonomist, dar cu măsură, căutind a concilia pe Maiorescu cu Gherea. Mai mult, pe unde trece, G. Ibrăileanu „nu face decit să exprime, cu mai multă vioiciune speculativă, ideile pentru care alții îl combat", făcind operă de precursor imperfect în expresie, care iese cu mult din atmosfera constrictivă a vremii sale. „Ibrăileanu a intuit cercetările tipologice germane, pe care e clar că nu le cunoștea, și după care concepte ca romantic și clasic, gotic și elin etc. nu sint simple momente istorice ci categorii universale în care cu necesitate se desfășoară cultura umană". Apoi, a emis ideea „de o justețe desăvirșită" după care un artist e selectat felurit de epoci diverse cronologic, traducind „în termeni sociologici constatarea că artistul fiind un absolut, inefabil în esența lui e multiplicat prin interpretare la infinit". G. Ibrăileanu anticipează și noțiunea de „conformism", apoi „sincronismul și diferențierea lui E. Lovinescu, formulate strins cu cincisprezece ani înainte spre a fi combătute în chiar numele lor", mai mult, el aplică „la critică, cu anticipare, metoda de evocare a lui Proust", care constă în a „emite valuri-valuri de considerații, de asociații și de distincții, lăsind în drum o mulțime de paranteze și întorcindu-se spre a pune numeroase note".

Dacă toate acestea privesc aptitudinea uimitoare a lui G. Ibrăileanu de a vedea acum conceptualizări valabile miine, în ce privește „teoria specificului național" el pare a merge strins înaintea lui G. Călinescu însuși. „Este mai presus de orice îndoială — zice G. Călinescu — că un scriitor român, prin singe, trebuie să aibă neapărat o notă distinctivă națională, chiar cind imită (și originalitate integrală nu există în artă). În cele mai evidente localizări, Alecsandri rămine specific". Și mai mult: „Deci toată problema specificului se reduce la a stabili a posteriori, pe temeiul operelor scrise de români, și fără a condiționa valoarea, care e un dat prin incondiționat, însușirile tipice ale literaturii naționale". Constatările nu pot avea decit un caracter de instructivitate sociologică și de instrument de sistematizare și de îndreptățire a unei istorii literare. Așa s-ar fi părut că înțelege lucrurile Ibrăileanu, dar în realitate el inversează termenii, văzind specificul aprioric fără a-l putea descrie în chip palpabil vreodată.

Dar și atit este de ajuns spre a vedea că, pentru G. Călinescu, „Viața românească" e în abstract echivalentă cu G. Ibrăileanu (care fu „adevăratul ei redactor și animator"). Locul „Vieții românești" pare să fi fost limpede în cronologia literară călinesciană: ea este un moment sintetic, o „grupare" dintre cele patru ale literaturii române (altele sint „Junimea", „Literatorul" și „Sburătorul"), unite toate în jurul cite unei reviste, iar dintre acestea singura care a venit cu o idee valabilă despre „teoria specificului național". Însă „teoria specificului național" e, în accepțiunea lui G. Călinescu, corpul final de concepte deduse dintr-o istorie literară, suma ei, rațiunea de a exista (el însuși sfirșește „Istoria literaturii române" cu o asemenea fenomenologie pe scurt), așa incit „Viața românească" ar reprezenta un pas hotăritor în a face sinteza specifică de noțiuni.

Strangulind cronologia „Vieții românești" la un moment inițial, prin eliminarea acelora care au venit pe urma lui G. Ibrăileanu, G. Călinescu voia pesemne să spună că el singur vine din acest moment sintetic și părea a scrie o întreagă istorie a literaturii române cu o perspectivă care era, în substrucția ei, a „Vieții românești".

Artur Silvestri

Gala Galaction și redacția ieșeană

Printre scriitorii reprezentativi din prima jumătate a acestui secol, care au fost găzduiți în paginile „Vieții românești" și care, la rindul lor, au onorat paginile prestigioasei reviste ieșene, pe un loc de frunte se situează și Gala Galaction. Autorul **Morii lui Călifar** merită a fi reamintit și pentru faptul că împlinirea a 75 de ani de la apariția „Vieții românești" coincide cu împlinirea, la 8 martie, a 20 de ani de la săvirșirea sa din viață.

Dacă Gala Galaction a devenit unul din principalii colaboratori ai revistei, aceasta s-a datorat în primul rind lui G. Ibrăileanu, care i-a asigurat, încă de la apariție, o largă deschidere spre toate talentele scriitoricești ale țării, încurajind îndeosebi pe aceia în ale căror scrieri intuia o forță creatoare autentică și originală. Apariția nuvelelor lui Gala Galaction, în 1910, în „Viața socială" a lui N.D. Cocea, e semnalată cu promptitudine în „Viața românească", intenția lui G. Ibrăileanu, subînțeleasă, fiind aceea de a-i obține colaborarea. De pildă, recenzind numărul din iunie-iulie 1910 al „Vieții sociale", în care apăruse nuvela **Gloria Constantini**, în „Viața românească" din august 1910 se scria: „Un remarcabil talent de nuvelist are d. Galaction. E și descriptiv și dramatic". Iar în numărul din noiembrie 1910 al „Vieții românești", comentindu-se nuvelele **Dionis Grecoteiul** și **Copca Rădvanului**, se afirma elogios: „Totul e original și puternic la acest scriitor".

Entuziasmat de vibrația nouă și tulburătoare pe care nuvelele lui Gala Galaction o aduceau în peisajul literar de la începutul secolului, G. Ibrăileanu îl invită la Iași, spre o mai bună cunoaștere reciprocă, în vederea stabilirii viitoarei colaborări. Măgulit, Galaction nu întirzie să descalece în capitala Moldovei, îndreptindu-se direct spre redacția revistei care-l solicita, în căutarea mentorului ei: „Am intrat, într-o seară de toamnă, în redacția **Vieții românești**, ducind în mină ușorul meu bagaj: o mică valiză neagră. Am întrebat:

— Cine dintre dvs. este d. Ibrăileanu?

Un chip serios, oriental autentic, încadrat de barbă neagră-arămie, a venit către mine.

Cred că m-am gindit în mintea mea: Iată un principe răsăritean...

Ibrăileanu, însă, s-a gindit precis (mi-a spus-o mai tirziu), judecind, între altele, și după valiza mea: Trebuie să fie un sculptor italian, care-și desface statuetele... și le poartă în valiză...!". Confuzia se clarifică însă repede, între prozatorul sosit din București și scriitorii ieșeni stabilindu-se îndată o caldă comuniune spirituală. „Din ziua aceea, familia intelectuală a **Vieții românești** a avut încă un aderent și, mai tirziu, revista încă un colaborator", notează Gala Galaction în evocarea **Ieri, alaltăieri și azi**, apărută în „Viața românească" nr. 3—4, din martie-aprilie 1935, p. 39.

Gala Galaction și-a inaugurat îndelungata sa prezență în „Viața românească" în numărul din august 1911, cu un articol despre poeziile lui Cincinat Pavelescu. La scurt timp publică nuvelele **Pădurarul Ion Bentu**, în nr. 10, din octombrie 1911, și **La vulturi!**, în nr. 1, din ianuarie 1912. Urmează apoi un bogat șir de nuvele, reverii, articole, cronici teatrale, note pe marginea cărților etc.

Deseori, cu manuscrisul nuvelei sau al articolului în buzunar, Galaction descindea din proprie inițiativă în dulcele tirg al Iașilor, spre a petrece citeva momente de incintare în compania cercului scriitoricesc din jurul „Vieții românești". În articolul **Iașii precum erau**, publicat în „Renașterea" din 18 august 1918, mărturisea: „O zi petrecută la Iași era pentru mine o sărbătoare discretă și ales nuanțată... Era în acest oraș domnesc, cuprins de melancolia amintirilor prea mari, purtate de un prezent prea micșorat, mai mult suflet, mai multă inteligență și mai mult cult pentru cele intelectuale decit în oricare alt centru românesc".

Ori de cite ori poposea în redacția „Vieții românești", Gala Galaction aducea cu sine o adiere de plăcută intimitate, o mireasmă proaspătă de blindețe și înțelepciune. Îl cucerea și pe G. Ibrăileanu, chiar cind acesta era indispus și ursuz. În **Amintiri de la „Viața românească"** (1956, p. 118), M. Sevastos relevă: „Intra exuberant în sala redacției, cu salutări prietenoase și cu explozii sincere de ris. Avea o barbă neagră și niște sprincene mefistofelice, ca smoala, deasupra unor ochi pasionați. Era întimpinat cu dragoste de toată lumea. Oricit de indispus ar fi fost Ibrăileanu, Galaction avea darul să-l înviorează, să-i aprindă strălucirea ochilor și să-l antreneze, după ședința redacțională, într-un restaurant pentru masa de seară". Prietenia lui Gala Galaction cu G. Ibrăileanu a fost exemplară, ridicindu-se pe soclul unei afecțiuni reciproce, al comuniunii de idealuri umane și artistice. La început, dintr-o deprindere redacțională, spiritul rector al „Vieții românești" a făcut „oarecare discriminări" asupra lexicului și stilului noului colaborator. „Era pe vremea cind neologismul părea un musafir inutil și vrednic de dat afară, în favoarea cuvintului băștinaș, despre care se credea că are exact aceleași dimensiuni și culoare ca și tizul său venetic", precizа Galaction în articolul **„Viața românească" și Iașii**, publicat în „Drapelul" din 15 august 1945. Neînțelegerile de ordin stilistic s-au aplanat însă cu ușurință, amindoi ajungind la concluzia că un scriitor își afirmă individualitatea prin mijloace proprii, fără imixtiuni și coerciții exterioare.

Popasurile printre scriitorii ieșeni, colaborarea la o revistă care se bucura de un înalt prestigiu și mai ales apropierea sufletească și spirituală de G. Ibrăileanu i-au lăsat lui Gala Galaction amintiri neșterse. În articolul **După exodul lui G. Ibrăileanu**, publicat în **Adevărul literar și artistic** din 22 martie 1936, Gala Galaction afirma că anii colaborării sale la „Viața românească" și ai prieteniei cu G. Ibrăileanu „au fost cei mai frumoși ani din militantismul meu literar".

Teodor Vârgolici

Revistă — sinteză

Urmare din pag. 1

nenți din perioada interbelică, și în primul rind prin directorul ei, **Viața românească** a combătut neîncetat ideologiile reacționare, fascismul, curentele antinaționaliste, felurite manifestări de obscurantism, tot ce amenința gindirea liberă, valorile culturii neîncătușate de dogme, spiritul lucid, laic. Dispunind de suficient spațiu pentru a găzdui, alături de filosofi, istorici, lingviști, economiști, critici literari și oricit de mulți poeți și prozatori de talent, publicația conține, și după 1920, cam tot atita literatură ca oricare dintre marile periodice mensuale contemporane. Literatură bună, căci criteriul calității, activ din chiar momentul apariției, a operat cel puțin la fel de consecvent în perioada apariției celei de a doua serii. **„Viața românească**, specifica G. Călinescu, la inaugurarea scurtului său directorat literar din 1933—1934 este o revistă de ultimă consacrare critică". Tolerantă — mai mult chiar decit pină în 1916 —, față de toate orientările artistice, cu excepția celor prin care erau duse la extrem tendințele curentelor de avangardă, publicația a devenit o agora în care Hortensia Papadat-Bengescu stă alături de Ion Agirbiceanu, Adrian Maniu, alături de Otilia Cazimir, Ion Minulescu, alături de Mihai Codreanu, Lucian Blaga, alături de G. Topîrceanu, Ion Barbu — alături de Al. T. Stamatiad, Al. Philippide — alături de Victor Eftimiu".

„Cetate literară" asemănătoare, prin spirit, Atenei antice, fortăreață, în același timp, a democrației, **Viața românească** se numără, de departe, printre periodicele-pivoturi ale culturii române. Parcurgindu-i sumarele, găsim în ele numele aproape tuturor scriitorilor din secolul al XX-lea, precum și ale supraviețuitorilor de prestigiu din secolul anterior. În afară de cei numiți, figurează, în paginile ei, între alții: N. Gane, Rebreanu, Jean Bart, Gh. Brăescu, I.A. Bassarabescu, Mihail Sorbul, A. Toma, Paul Zarifopol, Ion Vinea, Ion Pillat, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Demostene Botez, Victor Ion Popa, Ionel Teodoreanu, Tudor Vianu, G. Călinescu, Eugen Ionescu, Vladimir Streinu, Ion Marin Sadoveanu, Mihail Sebastian, Damian Stănoiu, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Geo Bogza, I. Peltz, Ion Biberi, Ury Benador, F. Aderca, I.D. Gherea, M.R. Paraschivescu, Cicerone Teodorescu, Mihnea Gheorghiu, D. Corbea, Eusebiu Camilar, Silvian Iosifescu, Al. Piru, Adrian Marino. Numeroase sint semnăturile de savanți iluștri — Vasile Pârvan, C.I. Parhon, Al. Philippide, Traian Săvulescu, Petre Poni, Iorgu Iordan, Al. Graur, Andrei Oțetea, G. Oprescu. Printre militanții pe tărim social prezenți în paginile revistei se află comuniști și social democrați ca Petre Constantinescu-Iași, Lotar Rădăceanu, Octav Livezeanu, Ștefan Voicu. Un colaborator al periodicului a fost și Lucrețiu Pătrășcanu, sub pseudonimul Ion C. Ion.

Scrisă de acești oameni și promovind ideile și valorile pe care le-a promovat, **Viața românească** a fost o revistă la a cărei reapariție, după răsturnările din august 1944, Mihai Ralea avea toate temeiurile să afirme, în editorialul primului număr, că „tot ce triumfă acum face parte din crezurile noastre".

Premiile revistei «Luceafărul»

Luni 9 martie, la orele 18, la redacția revistei Luceafărul, **a avut loc festivitatea înmînării Premiilor revistei** Luceafărul, **acordate pentru** poezie **Ioanei Bălan, Ioanei Dinulescu, Elenei Ștefoi, lui Adrian Aluigheorghe, lui Voicu Olari, pentru** proză **lui Dorin Măran, Adrian Pintea, Sorin Preda, pentru** critică **lui Costin Tuchilă.**

Premiile au fost înmînate de Nicoale Dan Fruntelată. Festivitatea a fost deschisă de Mihai Ungheanu, redactorul șef adjunct al revistei.

Au rostit scurte alocuțiuni tovarășii : Laurențiu Fulga, vicepreședinte al Uniunii scriitorilor, Sânziana Pop, Ion Gheorghe, Nicolae Ciobanu, Cezar Ivănescu din partea redacției revistei și, dintre premiați, Sorin Preda și Dorin Măran.

Au participat ca invitați tovarășii : Nicolae Dragoș, prim adjunct al ziarului Scînteia, **Ion Cristoiu, redactor șef adjunct al Scînteii tineretului, Ecaterina Țarălungă, lector al C.C.E.S., Gabriela Negreanu din partea editurii** Albatros, **Cornel Popescu, redactor șef al editurii** Cartea Românească, **alături de redactorii revistei Luceafărul și alți scriitori.**

ioana bălan

Cîntec

(fragmente)

„Hai liniștește-te
dar cuvintele cad,
– departe, într-o adîncitură de umbre un
chip pe care nu-l mai
recunoaște, dar își amintește că-l mai văzuse
odată –
fluturi hibrizi arzînd în pîrjolul de flăcări
al feței ei.
„Liniștește-te...
„După ce am stat săptămîni în șir cu sare la
rădăcini, după ce le-am
ars la focul de la lampa cu spirt, după ce
le-am împrăștiat cenușa
în mlaștina cu vipere ca să le stîrpesc
semințiа. Nu, niciodată..."

III.

„Eram împărțiți în două tabere, de-o parte și de alta a unui riu. Eu aveam patruzprezece ani pe-atunci, cînd m-au trimis în misiune. Celelalte fete nu erau cu mult mai mici decît mine. Băieții însă aveau între șaptesprezece și douăzeci de ani. De jocurile noastre nu-mi amintesc bine. Țin minte doar cum era cînd mă suiam în copacul din mijlocul camerei. Văd și acum trupul meu spintecat, pe care maimuța îl lua, arcuind viclean din bot, și-mi întindea în schimb coada ei stufoasă de veveriță. Văd apoi mingea pe care mă-nvîrteam, în timp ce copiii ceilalți o băteau pe drumul spre moară. Apoi moneda aruncată de o fată ce tocmai atunci răsărise în cetatea noastră, eu rostind pajură, ceilalți îngroziți (mă întrebam de ce ?). Da, trebuia să plec într-o misiune în tabăra de pe malul vecin, nimic neobișnuit, plecaseră și alții... e-adevărat, nu-i mai întîlnisem, dar asta nu însemna că ei nu se reîntorseseră ; eram foarte mulți, tot mereu mai mulți și cetatea era mare, nu izbutisem niciodată s-o văd în întregime.

Da, știam că-i neplăcut să fii aruncată în apele unui fluviu adînc, bîntuit de vînturi șuierătoare care noaptea ți se plimbă de-a lungul șirei spinării înfigîndu-ți ace subțiri ce-ți împiedică mișcările".

V.

Nu se aud decît răsuflări înăbușindu-se, strivindu-se nu cumva să se atingă una pe alta. Le e frică, sînt dușmani. Vrea să le vadă chipurile, poate așa le-ar ghici taina, dar constată că se făcuse întuneric. Păcat. Asculta mai departe stringerea dureroasă a răsuflării, o aduce în ochi, o pipăie cu genele și simte țepi de arici.

Au adormit, da, nu se poate înșela, răsuflarea e acum umbră. Deci și aici îi este dat să se întîlnească cu prietenele ei. Da, insomniile pentru care o închideau, cîteodată, cînd prezența ei noptatică devenea insuportabilă, în pivniță.

VI.

În miez de noapte se trezea brusc, sau mai degrabă o smulgea cineva din ea, împotriva voinței ei... buzele visului se răsfrîngeau ca bobocul de floare, și cu creștetul capului șingerind de la colții desfăcuți brutal de acel cineva nevăzut, se ridica din pat, apoi... năluca în alb, șerpuind prin coridoare în spirală, pînă la, încăperea din vîrf. Aprindea lampa, se așeza la masă și automat începea să scrie. Scria ea, scria altcineva, nu știe.

lepădîndu-se de poezie,
deși o știu cu o fringhie de gît,
cu alta de picioare.
Scriu versuri sau doar îmi închipui
că scriu ?
Gleznа se îneacă în colb,
va veni rîndul gurii, al frunții,
va veni timpul să zbor cu aripi de hîrtie,
printre grații, voi mîngîia leul
născut în libertate și sălbăticie.

Scară de fum

Zăpada rivnește urme de purpură,
singele, tînăr încă, rivnește :
pasărea c-o aripă de jar și alta de scrum
leagănă rana în clește.

Trec rîuri de verb visînd-așteptînd
perechea-nălucă tot mai departe,
pînă suie-coboară viermele-n măr
cumpănă între dulceață și moarte.

Pînă gura deschid, pînă rostesc :
versul e scară de fum !
doamne ! și petrec cu ochiul mulțimi
și trupul e bornă pe nezăritul drum.

adrian alui gheorghe

Jucătorii de zaruri

Stau aplecați peste masă jucătorii de zaruri
își zornăie epoleții cu totul și cu totul de fum
aruncă zaruri negre cu puncte albe
așteaptă încordați rostogolirea planetei
între timp au descoperit un suris
care se potrivește de minune pe gura
unui cal.

Zeul tînăr a aruncat cu pămîntul
și rostogolindu-se a arătat numai părți
întunecoase
„unde e lumina în care crede pămîntul ?"
Jucătorii de zaruri stau aplecați peste masă
aruncă zaruri albe cu puncte negre
cîștigă uneori dar cîștigul le lunecă
printre degete „– opriți, strigă unul,
dacă mereu cîștigăm, dacă mereu cîștigăm
unde se adună cîștigul ?"
Jucătorii de zaruri stau aplecați peste masă
hărți mari întind și peste ele
aruncă zaruri negre cu puncte albe
(trece timpul
ca o sabie printr-un măr)
– „mizez pe buna credință"
– „mizez pe bunii părinți"
– „mizez pe adevăr și nu risc"
– „mizez pe absolut, aruncați"
Stau aplecați peste mare jucătorii de zaruri
aruncă inimi negre cu puncte albe
„– opriți, strigă cineva, trece timpul
ca o sabie printr-un măr"
și capetele lor se rostogolesc puncte negre
inimile lor se rostogolesc puncte negre
la picioarele mele gata să meargă mai
departe.

Avantajele cocoșului giruetă

Ce-ai să te faci tu războinic ancestral
cînd eu n-am să mai fiu
pe cine vei mai întreba cum se numără
liniștea cocoșul giruetă se va roti
la fel de exact mestecînd veșnicia gîndului tău
(dintotdeauna am refuzat o veșnicie fără
umbră
chiar dacă umbra cădea peste mîini)
ce-ai să te faci tu cu fericirea
mai abstractă decît avantajele cocoșului
giruetă peste importanța cocoșilor de luptă
știi că verbele mele suferă de orgoliu în felul
în care suferă și dumnezeu : Știu Pot Fac
gloria își bate pernele în ograda ta
și fulgii smulși din coada cocoșului giruetă
plutind vor să echilibreze universul

ca o noapte în care mă ține treaz
numai primejdia întîlnirii cu dracul.

elena ștefoi

Poem de dragoste

Încă o dată disperarea pestriță de anul trecut
rîde în hohote : nu ești tu cel care știa bine
cum poate întunericul să te stringă de gît
tocmai la prînz
cînd masa e bogată și prietenii peste măsură
de veseli ? Citeva povești aprobate aveau
grijă de echilibru
împărțind podoabe în stînga și-n dreapta.
Întotdeauna
ți s-au potrivit de minune ideile principale.
Trupul și urmările lui trebuiau să afle că
demnitatea
are mai multe nuanțe decît o carte de căpătîi.
Numai
la sfîrșit de săptămînă cad încă din oglindă
pietre și fraze.

Aproape frumos și deloc agresiv în ținuta lui
de sezon
printre zgomote exactități lingușiri
curajul își așteaptă primul prunc spunîndu-i
pe nume.

Artă poetică de etapă

Limbajul și tinerețea te-au apărat îndeajuns:
sublima sinteză moare mai des și invie mai
rar.
Doar eroarea stă gata să nască, de multe ori
natura și înțelepciunea lucruri cu totul opuse
au ținut să obțină. Ochiul vede că ninge, el
nu poate nici acum învăța îndoiala metodică,
ochiul vede că ninge, trecutul o singură dată
îți spală picioarele și treaz aștepți clipa
să poți
stoarce din ea efecte cu adevărat luminoase.
Hai să cîntăm, ar trebui să le strigi celor
patru pereți
între care, fără îndemnul tău, enigmele devin
carnivore
hai să cîntăm, cele violente nu dăinuie,
în ordine
și extaz putem trăi pînă la adînci bătrînețe,
mai știm cîte ceva, complice cu noi libertatea
se îngrașă pe zi ce trece, hai să cîntăm,
copiii noștri se uită numai și înțeleg tot ce
trebuie.

Dar limbajul și tinerețea te-au apărat
îndeajuns :
puternic rușinos disperat ziua își mîngîie
putregaiul.

voicu olari

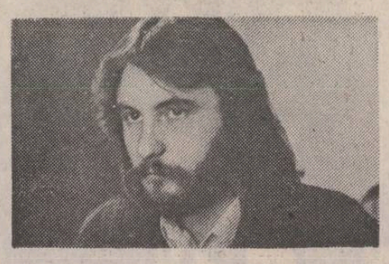

Sfîrșit cu oglindă

Nu mai bate la ușa aceasta, iubito
Nu mai păși în această încăpere
Nu mai deschide această oglindă :
Vei afla chipul meu
Încleștat în păianjeni de cute.

Nu voi mai fi în stare
să te strig
sau să-ți scriu un poem :
Voi vedea doar gura ta
din care se va prelinge fiul sărutului meu
sub forma unei dire de sînge.

Final

Purtat ca pe o bandă de telex zdrențuită
în creier ți se înfige
distrugătorul forceps al uitării.
Învață de la zilele tale desperate
ce se izbesc cu capul de noapte
Cu ghiarele și cu dinții să te agăți
de tot ce trece pe lîngă tine
și poate deveni amintire.
Pînă ce Septembrie se întinde
ca un vlăguit animal.
Pînă ce în ochi din cele patru vînturi
îți vine cenușă.
Pînă ce memoria nu mai înregistrează
nimic.

Noapte

Inima moale îmi alunecă înainte –
Înconjurat de clipele nopții
Singurătate tu îmi aduci
Sfîșiere sau împăcare ?

În fața visului singur m-ascult
Respirînd desperat.
Singur mă văd,
Ochi sufocat în somn.

Cînd amintirile sună nedeslușit
Crinul singur mai pîlpîie
Luminîndu-mi tăcerea.

Melancolia, tristețea, durerea

Melancolia, tristețea, durerea
mici delicii cînd aștepți dispariția
Vine vremea să te-nchizi
pe sub fagurii nopții
care picură miere fierbinte
cum ar picura clipele
cum le cad bătrînilor dinții
ca niște lacrimi de sînge
îți vine poftă să urci
pe soclul de unde se cere
încetarea rebeliunii
frunzelor moarte în minte
cu un ultim orgasm vegetal
de aici să privești
melancolia, tristețea, durerea
mici delicii cînd aștepți dispariția.

Premiile U.T.C. pentru literatură

METAMORFOZELE FORMEI

Înzestrat cu un talent viguros și cu o imaginație de o naturalețe debordantă, Lucian Avramescu a debutat în spiritul tradiționalismului iscodit de un ochi modern **(Poeme,** 1975). Trebuie însă observat degrabă că, în cazul acestei poezii, formele tradiționaliste sînt primele invocate și mai puțin fondul, universul de sensuri tradiționale. Debutul poetului a fost etichetat sub zodia „tradiționalismului", fără ca vreunul din textele critice consacrate lui Lucian Avramescu să sugereze că ne aflăm, de fapt, în fața unui **experiment tradiționalist.** Nu evocarea universului originar este substanța acestei poezii, ci ceremonia modernă a evocării. Lucian Avramescu este un poet al **formei,** un cîntăreț al structurilor expresive care pot fi transplantate, firește nu fără o puternică rezistență conflictuală. Comutabilitatea formelor tradiției este, se pare, emblema cărților de poezie semnate de Lucian Avramescu.

Nostalgia satului se exprimă prin nostalgia formei. Una care sintetizează cadrul întreg al naturii în cel fragmentar, determinat, al satului. De aici, din această propensiune către formă apar și diferențele de primă evidență față de tradiția sub semnul căreia a fost așezat poetul (Coșbuc, Goga, Pillat, Fundoianu, Voiculescu, Labiș). Preocuparea pentru formă plasticizează sentimentul și, în același timp, literaturizează peisajul. **Satul** și, alături de el, „matricea totalității", **patria,** sînt în primul rînd creatoare de formă, una care sensibilizează și se transmite ca semnificație, ori mai degrabă proces semnificativ. Sat și natură trăiesc un metabolism al formelor, în care schimbările calitative au drept consecință directă expresia, mai exact un tip particular de expresie, sintetizat de „cuvîntul-peisaj". Dar, dacă în prima carte tonul este sărbătoresc și regizează sentimentul „naturii plenare", al luminozității, nimic nu ne îndreptățește să judecăm aceste versuri ca bucolice ; textele, dincolo de somptuozitatea tonului, de fastul de „lumină colorată" al metaforei, indică o tensiune care neagă vehement idealizarea sentimentului, deci tocmai atributul esențial al pastoralei : „acul vorbei coase vara în priviri / glezna ancorează firea pe prundiș / orga prinsă-n mine înflorește-n miri / și viclene forme mă străbat furiș". Spectaculoasă imagistic și putînd să treacă drept superficială datorită unei simulate oralități a metaforelor, strofa aceasta este cît se poate de gravă. Luminos, extatic în aparență, poetul este de fapt bîntuit de rigori secrete, de „forme viclene" și nebănuite interdicții. „Formele viclene" sînt rezultatul sensibilizării livrești a formelor naturale, de esență plastică, al migrării lor în încăperile cuvîntului, unde raporturile dintre elemente nu degajă numai sugestie, ci și informație. Iată, de exemplu, o metaforă care poate trece ca întîmplătoare : **neajlovuri de noroi.** Ea exprimă însă un proces, deloc întîmplător, de estetizare a peisajului prin atribuirea informației de tip livresc. Forma naturală se abstractizează simbolic sau emblematic.

Structuri poetice asemănătoare, dar cutremurate de evoluția sentimentului, apar în volumele următoare **(Stele pe dealuri,** 1976, **Un liber albatros,** 1978). „Horele de năluciri", formele pe care le lua peisajul sub acțiunea sentimentului livresc intră în reverberație și imaginea nouă va fi aceea a crizei. Peisajul natural al satului a grefat în sensibilitate o lume plină de forme transcrise în cuvînt ; o siguranță înșelătoare, așadar, căci cuvîntul este o formă de perversiune, față de autenticitatea originară. De aceea despărțirea de sat poartă masca celui învins pînă la urmă de cuvînt. Cuvîntul e himera formei, e o arătare înșelătoare, un „drac sublim". Întoarcerea la sat nu mai poate surprinde plenar fiorul expresiv al peisajului, ci este ademenită să-i suprapună valorile noi desprinse din sentimentul artificial al convertirii la sensibilitatea urbană. „Învinsa pruncie" mai prelungește însă nervuri sensibile, structuri travestite și poetul pune acum în evidență conflictul care a luat naștere între stările vechi, ale naturalului vibrat în tensiune livrescă, și cele noi, ale artificiului care încearcă să caligrafieze naturalul. O **Primăvară** vorbește de „gheața de pe lucruri", „subțiată" cu un straniu sentiment al tainei imponderabile. Marea devine un muzeu în care : „ploaie de scoici, catapeteasma mării / s-a desfăcut din lacăte de val / trec liberi pescărușii renunțării / printr-un salon cu măști de carnaval". Cită substanță tradiționalistă cuprinde expresia acestei strofe, e lesne de înțeles. În altă parte, „azurul" are „gratii". Metafora pune în valoare artificiul ca obiect și sentiment deopotrivă : „căprioara de aer, căprioara de fum". Ușor expresionistă dar definitorie pentru sentimentul volumului din 1978 este imaginea unui **car cu boi rătăcit pe bulevard.** Experimentul tradiționalist atinge aici valori paroxistice. Forma „noului" paroxism este una preponderent plastică, agresiv-vizuală chiar. Interiorizarea conflictului nu-și mai are rostul. Comutabilitatea structurilor tradiționale este o cinică provocare la duel a sensibilităților de tip diferit, polar. Între livrescul acelor „neajlovuri de noroi" și, de exemplu, „trandafirul prăbușit în gol de la etajul nouă-al disperării" diferența nu este numai de grad de intelectualizare a formelor naturale, ci și de asumare a acestora. Atitudinea de indiferență reală în fața „spectacolului" de forme pare însă puțin convenabilă structurii temperamentale a lui Lucian Avramescu. E vorba, firește, de altceva. Calmul simulat în fața formelor „comutate" anunță, potențial, un alt nucleu tematic : **vehemența,** conflictul puternic, tratate în masca expresivă a indiferenței.

Ultima carte, **Ei, aș ! spunea poetul** (1980) aduce o noutate în creația poetului în măsura în care spectacolul jovialității „pur sînge" față de propria aventură spirituală e o formulă estetic inedită în raport cu experimentul tradiționalist. Cu aerul villonesc al indiferenței boeme față de „lucrurile grave", de emblemele de neatacat ale spiritului, poezia își dezvăluie acum auto-ironic nostalgia formelor pure, melancolia „naturii candide" pierdute de super-tehnicizatul, super-automatizatul, super-civilizatul individ al secolului XX. Deopotrivă energic și visător, lucid și grav, solar și eclipsat de culoarea bogată ce îl înconjoară, aspru și suav, brutal și tandru, „personajul" poeziei lui Lucian Avramescu are darul de a cuceri îndată. El e un rătăcit pe bulevardele metropolei. Un căutător al grației naturale în artificiul saloanelor. Impresionantă este, ca și în volumul **Un liber albatros,** iluzia formei naturale transplantate — cu un accent ironic-disperat — și nu forma însăși. Satul, cu nebănuitele lui interdicții consumate în liniște, cu formele care tac dintr-o disciplină conșimțită, „doare ca o durere nediafană". Rănește cu nostalgia „grea" a expresiei viguroase. Dar, rătăcit de bună-voie, iubitor al „suavului" măcel pe care tehnica îl pune la cale prin imaginea unei „mașini de tuns iarba" („această oaie cu dinți de benzină"), poetul consimte cu aerul copilului teribil : „am înțeles nu mai e nimic de făcut / rîdic monument pentru o rană".

Bravada este în **Ei, aș ! spunea poetul** sentimentul născut din decupajul tematic cît și din cadența expresiei. Lucian Avramescu se transpune cu o artă actoricească desăvîrșită în rolul **copilului teribil** și masca i se potrivește de minune. Dacă acesta este sensul evoluției poetului o vom ști probabil abia la volumul următor. Tipologic, „copilul teribil", poartă armura seninătății sceptice, e incomod pentru că suferă de luciditate, dar și tonic prin umor, e calin sau cinic cu aceeași bună dispoziție. El desacralizează hohotind, demitizează jucîndu-și singur feste, se aruncă nebunește în viltorile dragostei, dar, iată, iubita nu-i este decît o „sabină troienită", fiică a ninsorii, deprinsă cu „cristalul suplei perfecțiuni de gheață", **Nigunda Fără Vară.** Poemul acesta, exemplar, e o baladă ascunsă, cîntată în nopțile de iarnă „melodioasă" prin București de un trubadur de demult. Baladescul rezultă aici, ca și în alte texte, din **inscenarea imagistică** făcută după regulile stricte ale epicului. Copilul teribil se vrea un „nou crai de Curtea-Veche", un „Rege Blond" cuceritor și păgîn, capabil să alerge pe bulevarde după trupul de turturi al Nigundei, cu „streangul de nălucire" la gît. Feeria hibernală face loc „of"-ului balcanic, hazului de necaz. Morga villonescă nu este însă fabricată. Autenticitatea bravadei, „lacomă" de forme, provine pe de o parte din contextul tematic al întregii poezii a lui Lucian Avramescu, în care conviețuiesc optica **suavului demodat** și cea a **copilului teribil,** pe de altă parte, e susținută de expresia violent-imagistică, simulat-orală, improșcînd cu lumină și culoare. Poetul scrie în cavalcade de imagini, metaforele se rostogolesc cu zgomot și furie ca o cădere de apă de la înălțimea unui baraj. Totul vibrează, culoarea „sună" de atîta intensitate. Metaforele poeziei se văd, dansează în atmosferă, sînt dezlănțuite, dar numai în așa fel încît să poată fi cuprinse cu ochiul. Abstracțiunea e tratată în termeni concreți. Această **cadență cromatică** a sensibilității poetice este structurală la Lucian Avramescu. Spațiul geografic din care vine poetul este prielnic cu predilecție, receptării conflictului conținut de cuvînt. Metafora „colorată", sunetul cît mai plastic al versului, și grija pentru cuvîntul „păstos", toate afișate cu bravadă, sînt atribute ale spațiului muntenesc, în ipostază cromatică prahoveană : e aici un teribilism „ploieștean", ușor carnavalesc și desuet, Lucian Avramescu, poet important aflat în plină evoluție, îmbogățește peisajul literaturii contemporane cu tonul recognoscibil al unei sceptice dar reconfortante seninătăți lirice.

Costin Tuchilă

CARTEA DE DEBUT

Lastheria și Axores

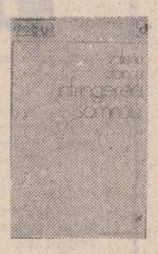

Cu vreo două luni și jumătate în urmă, pe cînd mă aflam la Valea Ierii, într-o cabană forestieră, în care cu greu te-ai fi putut aștepta să dai peste alte hîrtii tipărite decît cele ale unor ziare românești mai mult sau mai puțin recente, am observat pe un blidar un maldăr de hîrtii, a cărui culoare mi s-a părut cumva neobișnuită. Luîndu-l în mînă, am avut surpriza de a mă afla în fața unui ziar finlandez, în mod misterios rătăcit în ai noștri Munți Apuseni. Cu simțămîntul special al celui care nu are de ales, am început să-l răsfoiesc. Am avut curînd revelația că, în afara unor nume proprii, nu înțeleg absolut, dar absolut nimic. Uimitoare experiență ! Alfabetul era latin, anumite cunoștințe filologice aveam, dar în zadar încercam tot felul de apropieri, diverse legături cu vorbe cunoscute ale unor alte limbi. Nimic nu se lega. Pînă la urmă, nu străin de un anume discret sentiment de umilință, am început să citesc cu voce tare textul unui articol oarecare, fără să am habar, firește, de felul cum trebuie pronunțate cuvintele respective. Cei printre care mă aflam au ridicat dintr-odată privirile spre mine. Știi că sună frumos ?, a zis cineva, ca o poezie. Într-adevăr, peste catastrofalul său deficit notional, discursul meu stîrnea bizara muzică a lucrului dintr-odată cunoscut și necunoscut : foneme știute se încolăceau fără întrerupere în arabescuri nemaiauzite.

Mica istorisire de mai sus, ecou al unei întîmplări reale, este începutul recenziei noastre la cartea de versuri a lui Valeriu Stancu. Un început justificat, desigur, și pentru alte cărți de poezie ce au o coloratură ermetică, dar parcă în mod special potrivit în legătură cu **Înfrîngerea somnului,** unde cuvintele sînt toate pe înțeles, iar îmbinările lor au un mod ciudat, dar armonios de a aluneca printre degetele înțelegerii, formînd o melopee extralingvistică. Lastheria și Axores, cuvintele care dau titlul însemnărilor noastre, adesea, aproape obsesiv, repetate pe parcursul cărții, sînt semnificative pentru maniera poetică a lui Valeriu Stancu. La prima vedere s-ar zice că ele sînt numele unor zeități sau ale unor alte personaje cu oarecare rezonanță mitologică. Dar nu este așa. Marile enciclopedii și dicționare arată că cele două nume sînt fictive, sînt pure invenții ale poetului. Dar niște invenții de un fel special, care consolidează atmosfera de înțeles-neînțeles a volumului. Poetul le invocă fără încetare, dar în zadar am încerca să trecem dincolo de difuza melancolie rece, pe care o exprimă melodioasele și uneori săvînt disonantele sale versuri : „Lastheria, disprețuitoare Formă fără de Moarte / eu te umilesc murind cu fiecare poem / / în ceasul de rod doar gînduri mai curg / doar timpul se-mbată cu ceasul de rod / nemișcarea nu mai contează / / în forme haihui încape doar starea-mi de mîine / Lastheria / astăzi se string în privirea-mi toți muritorii / / îmbătrînesc / oglinzile somnului / în curînd nu voi mai ști să mă nasc din nimic" **(Înfrîngerea somnului)** sau : „Lastheria scutură peste noi cenușa / norului cu ochiul de smalț / Singurul Ochi / smăltuite, poemele noastre-n cenușă / cît aur cenușa poemelor noastre ascunde ! / / spre poarta, spre poarta ultimilor călători / se-nșiră drumul — veșnicul drum — / nechemat / nestiut / neiertător / nu, ultimii călători nu vor scoate / salutul din codul manierelor elegante / (Lastheria asigură unitatea formală a simbiozei / cu ochiul de smalț / — Singurul Ochi — / dar lasă cuvîntul să-și plîngă de milă, / lasă cuvîntul orfan)" **(Vis de cenușă)** sau : „din ochiul zeiței Axores / a curs / punctul nodal al vieții. / / — tunicile goale se-ntreabă de una de alta / orașele toate-s înfățișate spre glorie / și moarte / (unde o fi grădjarul fugit cu regescul pursînge ?) / / în ochiul zeitei Axores / a plîns iar / regescul pursînge / cu lacrima lui cîntec / să-și cumpere orice alchimist **(Să nu mi-o luați în nume de rău).**

Nu există, însă, ermetism perfect. Bine construitele versuri ale lui Valeriu Stancu poartă diverse sugestii, cel mai adesea livrești. Iată, spre exemplu, un **Adaos pentru cîntecul lui Homer,** unde aluziile sînt clare : „sub cortu-mi de soare / am vrut să rămîi / mireasă dorită / ce-mi plîngi în călcîi / și-adormi în uitare / / din trupu-mi de zale / cu iarba în sîn / Axores, pierind sub a zeilor lege / și anii și mintea-ți a vrut să dezlege / dar Paris / ascultă-al Cassandrei suspin / căzînd în perdelele zilei / și iarăși te fură / / chemările lui, / mireasă dorită / ce-mi plîngi în călcîi".

Ingenios alchimist al misterului poetic, Valeriu Stancu va amplifica, probabil, difuzele sentimente din **Înfrîngerea somnului.**

Voicu Bugariu

Frumusețea jocului

Debutul în roman al lui Valentin Hossu-Longin era de așteptat după apariția cărților sale de reportaje în care sînt prezente atitea calități de prozator, începînd cu investigarea anumitor medii și caractere pînă la vădite elemente de analiză. În acest prim roman al său, intitulat, **Cel căzut**, importante sînt dinamismul epic, fluiditatea fragmentelor de viață și relațiile ce se stabilesc instantaneu, deci firesc, între personajele unui mediu restrîns ca număr (dar de mare propensiune la public) și cele complementare acestora, a căror existență pare de neînlocuit. Dintr-o lume viguroasă de sportivi, autorul urmărește creșterea și descreșterea faimei (sau mai bine spus paralizarea faimei) unei echipe universitare de rugby ; nonșalanța, cinstea sentimentelor și eforturilor pe care acești luptători le închină clubului lor îl duc pe cititor cu gîndul în lumea neîntrecuților și virtuoșilor cavaleri din totdeauna. Cu toată comparația de mai sus, adevărul sau sentimentul vieții trăite este indubitabil. Nici nu se putea să fie altfel de vreme ce eroii acestui roman sînt fiii unor oameni care, în suferință și anonimat, au mutat, poate, un munte dintr-un loc în altul.

Dar viața acestor cavaleri ai jocului cu balonul oval se petrece nu numai pe stadioanele de antrenament și de confruntare cu alte echipe, ci într-o mare măsură și pe terenul celui mai dur și mai obsedant deceniu. De acolo sursa unor conflicte de neocolit, ale căror fire sînt urmărite cu artă de prozator. Glăjar (Căloiu), Alungu (Calul) și Olos (Călugu) sînt eroii de anvergură ai cărții, oameni pe care-i leagă nu numai apartenența la aceeași echipă, dar și un trecut dureros, intuit la ceilalți de către fiecare în parte. Era pe vremea anonimelor, a unor vinovați fără vină și a copiilor minori, răspunzători de faptele părinților cînd lui Liviu Olos i s-a întîmplat să dea prima dată piept cu viața, iar lui Alungu să-și piardă tatăl într-o mină. Remarcabil este faptul că nu numai acești jucători, ci mulți alții dintre colegii lor de echipă acționează mereu în sensul de a se edifica și construi pe ei, ceea ce dă cărții lui Valentin Hossu-Longin calitatea de „roman al condiției umane". Statutul înalt moral al relațiilor dintre acești luptători nu este umbrit decît de imixtiunile și invidiile conducătorului clubului Marin Dogaru, conferențiarul intrigant și birocrat.

Cam în aceeași vreme, după cum au văzut atîția dintre noi se omorau și caii și fără o legătură între porecla acestor jucători dîrzi și numele nobilelor animale, Căloiu, Calu și Călugu vor participa, fiind solicitați de secretarul unei comune din munți, la apărarea cailor și a stăpînilor acestora în fața terorii la care erau supuși. Jucătorul Alungu (Calul) cel placat de sute de ori pe un teren ce-i era cunoscut, ajuns în fața căsăpitorilor de cai va fi lovit în coloană, și astfel cel mai bun din echipa sa și de la ziarul clujean unde lucra, va sfîrși într-o paralizie a membrelor inferioare. **Celui căzut** i se vor alătura, printr-o simpatie de destin al eșecului și ceilalți doi prieteni. Autorul posedă știința de a analiza sufletul feminin, semn sigur al înzestrării prozatorului. Lauda cu care întîmpinăm cartea lui Valentin Hossu-Longin este aceea că scriitura romanului este atît de antrenantă încît parcă ai participa alevea la un meci cu mare miză. **Cel căzut** nu este neapărat cel paralizat în urma unei întîmplări, ci fiecare dintre prietenii săi și căzută este însăși echipa care fusese cîndva lidera clasamentului. Eticismul și vigoarea unei vieți într-adevăr de admirat ale eroilor semnificativi sînt coordonate ce asigură valoarea estetică a romanului.

Gheorghe Pituț

Iarba

Urmare din pag. I

să se bucure la fel de firul de iarbă încolțit în primăvara fiecărui an, știe să și iubească.

Rizînd, el știe să plîngă, altfel decît cei care nu știu decît să se plîngă.

Sperînd în firul de iarbă încolțit, prietenul meu speră în ce va fi mai frumos și mai bine. El face parte dintre cei care cred în cei și cele vor fi după ei, deosebindu-se de cei care își închipuie născînd că viața planetei va sfîrși odată cu viața lor.

Prietenul meu crede că „tinerii au întotdeauna dreptate", chiar dacă uneori nu are tragere de inimă pentru asta și observă tineri bătrîni alături de bătrîni mai tineri decît ei. Tinerii au însă acest drept, cum are iarba drept să încolțească în fiecare martie. Ea este adevărata lumină verde a pămîntului... Dar cîți dintre noi își mai aduc aminte de părinții lor, țăranii ?

— Și ce-i cu asta ? m-am auzit întrebîndu-mi prietenul aplecat în umbra tatălui său, care îi zîmbea și el din chenarul fotografiei.

ion cristoiu

Bufet sătesc

Cîțiva ani mai tîrziu, cînd C.A.P.-ul din sat ajunse atît de sărac încît, ca să plătească lumina, președintele trebui să se împrumute la Virgil Tacu, achizitor de vite în Florești, consiliul popular se mută în Vîntileasa-Vale, într-o clădire care fusese mai înainte sediul Cofetăriei comunale, iar clădirea fostului consiliu popular deveni bufet. Bufet sătesc, cum preciza noua firmă, bătută în cuie pe locul celeilalte, dar fără s-o acopere în întregime, de rămăsese sub ea o dungă albă, naivă, de var, ca marginea unui furou neglijent. Lume multă, multă de tot, se aduna acolo cînd se aducea bere. Cum de se afla în tot satul c-a adus bere la bufet, era o altă problemă, o problemă grea, insolubilă aproape, pentru gestionarul Ghiță Cristea, palid deja cînd vedea camionul trăgînd la marginea șoselei și șoferul, același tip zburlit, cu pantalonii de catifea și o cămașă optimistă, în buzunarul căreia ținea buletinul și carnetul de conducere, pentru că în astfel de zile îi amorțea mîna și i se bășica podul palmei de cîte capace trebuia să desfacă. Din cîte spunea el însă, tot camionul era de vină, cu platforma plină ochi, suficientă sieși, trecînd de-a lungul satului, prin fața porților, zdrănganind din sticlele fumurii și bondoace, și poate nu atît camionul, cît mai ales șoferul, acel tip zburdalnic, cu cămașa cadrilată, pe a cărui față se putea citi clar că e vorba de un om care aduce bere. Se aduna deci lume multă seara, curtea fostului consiliu popular, cu fostele sale panouri de beton armat, pe care oțelarii de la Reșița își vedeau de treabă, vînturînd linguroaiele lor cu oțel triumfător și privind în zarea în care numai ei, cei de depășiseră planul cu 800 la sută și deja lucrau în contul anului 2000, cum spuneau panourile, puteau vedea ceea ce nu puteau vedea cei din Vîntileasa care, așteptînd pe banca special amenajată lîngă peretele coșcovit de ploi să vină președintele sau secretarul cu ștampila, se întrebau de ce sînt atît de veseli oamenii din fotografiile acelea uriașe, dar bolnave de vreme, cu linguroaie în mîini și căști de oțel pe cap, ca infanteriștii. Și după unii, mai proști, e drept, din cei ce ziceau **radu** în loc de **radio**, cei de pe panourile de beton armat erau așa de veseli pentru că terminaseră prășitul, ce le păsa lor, puseseră sapele în cramă, dîndu-le cu gaz, să nu ruginească pînă la vara viitoare, și acum se jucau cu linguroaiele acelea uriașe, ce altceva să facă de acum încolo pînă la toamnă, cînd venea recoltatul, după alții însă, dintre cei veșnic nemulțumiți, veșnic cîrtitori, C.A.P.-ul ălora mergea bine, nu ca al nostru, unde se cîștigă doi lei la zi-muncă și la sfîrșitul anului în loc să iei trebuie să dai, își făcuseră cu toții garduri din fier forjat, dat cu bronz, să strălucească noaptea ca o pîrtie de aterizare, își sădiseră în grădinița de la drum, printre flori, globuri colorate și strălucitoare, băgaseră apă în casă, aveau și televizoare și frigidere și de ala priveau atît de veseli, de satisfăcuți la ei, nenorociții din Vîntileasa, care n-aveau în localitate nici măcar o sifonărie cu program nonstop. Erau însă, cum se-ntîmplă de obicei, printre cei ce așteptau acolo, pe bancă, ore întregi, fără să se neliniștească totuși, pentru că timp era berechet, trecuse, iată, de la tata Noe atîta timp și timpul nu se terminase totuși !, șareta fișiitoare, cu roți viclene, ca o pisică în mers, a președintelui, căci totdeauna președintele era plecat nu de mult timp, doar de cîteva minute, și totdeauna trebuie să se întoarcă nu peste mult timp, peste cîteva minute, și înși mai luminați, cu băieți pe la școli, care citeau ziarele sosite la magazinul sătesc cu două săptămîni întîrziere și ascultau emisiunile postului de radioficare Jiliștea, și ei spuneau că respectivii de pe panouri, deși îngălbeniți de vreme, străvezii aproape, că se vedea prin ei rugina tablei, întrezăreau acolo, în depărtare, ceea ce ei, cei din Vîntileasa, atît de slabi cu politicul, nu puteau vedea, adică viitorul de aur al zilei de azi, mîndre și strălucitoare combinate argintind în soarele unei eterne după amiezi, și orașe cu clădiri albe, pitite în păduri de verdeață, și avioane șclipindu-și aripile în azurul cerului de primăvară, curtea fostului consiliu popular gemea deci de lume consumînd în picioare, la mesele rotunde, mese de terasă, cum ziceau navetiștii la Florești, din tablă ruginită de ploi, ca niște ciuperci bolnave de vărsat, fără fețe de masă, ținute în dulapul de lîngă tejghea al gestionarului, să nu se fure, dar mai ales să nu se murdărească. Toată lumea bea bere deci și pălăvrăgea în subtirimea întunericului de vară, definitiv bolnav de Regina nopții, de puterea acelui parfum viclean ca lichiorul, care nici nu știi cînd te fură și te amețește, primejdios la culme, din cîte se spunea în sat, o femeie de-a lui Grigore Bratosin, dormind cu ferestrele deschise, murise în somn intoxicată cu acel parfum de Regina nopții, murise visînd că lîngă sat a deraiat un marfar cu cisterne de parfum și totul în jur pe cîțiva kilometri distanță părea că se pregătește de bal, fusese, e drept, nu o noapte oarecare, ci una dinaintea ploii, cînd totul în aer stă nemișcat și așteaptă, o noapte cînd — și asta o spuneau mai ales șoferii din Vîntileasa — parfumul acela îmbată, se produseseră în zona satului și cîteva grave accidente de circulație, un camion de lemne, de exemplu, venind din munți, intrase la curba din centru într-o mașină cu microscoape electronice, pe o distanță de un kilometru înaintea intrării în curbă se plantaseră zeci de semne de circulație, toate semnele de circulație trecute în nomenclatorul Inspectoratului general al miliției de la **Drum alunecos** pînă la **Cad stînci**, ultimul fiind **Atenție, curbă extrem de periculoasă, Curbă extrem de peric.**, scria însă, ultimele litere căzuseră într-o toamnă ploioasă, ha-ha-ha, făceau șoferii, constatînd greșeala și, rizînd în hohote, intrau direct în mașina din sens contrar, miliția județeană făcuse și cîteva acțiuni filtru total, cu participarea presei și a cîtorva din sat, asistînd prostește, cu banderole roșii la mîneci, și băgîndu-se pe fir cînd nu trebuia, două mașini cotidiene, cu număr obișnuit, baraseră șoseaua la ieșirea din sat, toți șoferii venind dinspre munți suflau respectuoși în bășica decisivă, dar bășica nu se înverzea, ciudat, ziceau milițienii, cei testați dădeau evidente semne de intoxicație alcoolică, mergeau impleticîndu-se, clătinau din cap prostește și, mai ales, erau extrem de fericiți pînă cînd cineva ghici că parfumul de Regina nopții era de vină și atunci se propuse, pe căi competente, firește, adică de jos în sus, și de sus tot mai sus, cu notele explicative de rigoare, pe mașină cu caractere mari, să se introducă în toată țara alături de testul alcoolometric și testul parfumometric, știrea se răspîndi cu iuțeală și, preluată de marile cotidiene, un mare poet contemporan făcu din ea o mare poezie, de un răsunător succes, în anumite cercuri numai, cercuri înguste, elitiste, pentru că anumite publicații, cu ochii mijiți de atenție la mutațiile din spațiul literar-artistic, sesizară prompt și combătură energic această deformare a adevărului vieții, această depărtare a poetului de problemele actualității fierbinți și, în consecință, volumul a fost retras de pe piață și topit, iar cu hîrtia obținută se tipări într-un tiraj de masă **Cartea macaragiului ajutător din construcțiile industriale**, cu trei sute de pagini de tabele și nomenclatoare.

Cîțiva ani mai tîrziu bufetul se mută într-o altă clădire, mai departe de șosea, la capătul unui drum desfundat de ploi, pe care cîțiva clienți statornici făcuseră din bolovanii căzuți pe șoseaua județeană dintr-o basculantă de balastieră o potecă îngustă, iar clădirea deveni sediul cabinetului politico-ideologic al comunei Vîntileasa. De fapt, trecuse pe acolo, într-o seară, venind din munți dintr-o excursie duminicală cu familia, primul secretar al județenei, hîrmălaia de la bufetul așezat pe o șosea de interes republican, pe care treceau și oameni din alte județe, și nu numai atît, dar și din alte țări, munții intraseră în circuitul turistic internațional și cei din Vîntileasa se reprofilaseră pe artizanat, nu mai mergeau la prăsit, nu mai mulgeau vaca, nu mai curățau porumbul și nu mai tăiau porcul de Crăciun, ieșeau acum la poartă, în șosea, agitînd zîmbitori prin fața mașinilor străine ștergare brodate artistic și cocoșei crescuți din lemn de nuc și butoaie închise în cercuri de tablă, ploști cu înfloriturî tradiționale, tîrguindu-se aprig și primind numai valută forte, peretele de la drum al unora trimitea direct la Muzeul de artă națională, numai ștergare și farfurii populare, în mijlocul cărora se putea citi, în trei limbi de circulație internațională, pe o tăbliță de nichel, că acolo trăiește și muncește meșterul popular, marele meșter popular român Tache Scocilcă, îl indignă nespus și în prima plenară de comitet județean, în cuvîntul final, referindu-se la concursul „Fiecare localitate, cu fiecare zi mai curată, cu fiecare zi mai frumoasă", relată pe îndelete, punînd cuvintele în aer unul lîngă altul, lăsîndu-le să-și găsească locul și să se liniștească la distanțe egale unul de altul, cu siguranța omului care știe că are în jurul lui un spațiu imens, în care poate da din mîini fără să se lovească de nimic, scena de la bufetul sătesc Vîntileasa, parcă eram la împărțirea biletelor de sindicat, zise primul secretar, glumind, și sala, care așteptase încordată gluma, cunoscuta glumă din cuvîntul final al primului secretar, urcînd pînă atunci pe firul amplei cuvîntări, furișîndu-se prin conjuncții, tropăind grăbiți prin propozițiile secundare, ca să ajungă, fericiți, cu gura pînă la urechi, în drumul larg, maiestuos al propoziției principale, se prăbuși deodată în hohote de rîs eliberatoare, foindu-se pe scaune, și cînd larma luă sfîrșit, cînd ultima foială dispăru sub privirile aspre ale tuturor, cei din Vîntileasa, primarul și secretarul consiliului, erau deja în picioare și toată lumea se răsucise spre ei amuzată, păstrînd încă amintirea zbenguielii dinainte, încă neîntoarsă cu totul la gravitatea și seriozitatea unei plenare, așteptînd ceea ce avea să urmeze, ștind pe marginea acestui ceva, pe linia lui incredibil de subțire, ca spectatorii la o cursă bănuită după cotul șoselei, și ceea ce urmă întrecu toate așteptările pentru că, voi știați că cei de la cooperație au pus gălăgia aia cu mici și bere chiar în șoseaua națională ?, întrebă primul secretar, și cei din Vîntileasa, pieriți cu totul, rotiră în jur o privire definitiv nedumerită, de oameni care nu numai că nu știau asta, dar în viața lor nu auziseră de comuna Vîntileasa, și atunci, desfăcînd brațul, primul secretar zise sălii, iată, niște plutitori, și atît de exactă era observația asta, atît de mult se rise în sală de ea, atîtea priviri îi atîntîră la sfîrșit, amuzate, încît cei din Vîntileasa, primarul și secretarul, o luară spre sat pe jos, cale de 25 de kilometri, călcînd furioși, într-o tăcere înversunată, și cum ajunseră în sat închiseră imediat bufetul, îl ținură așa cîtva timp, cu un lăcăt ostentativ, revoltător în belciugul său încăpățînat și prostesc, apoi îl mutară mai încolo, la capătul unei uliți desfundată de ploi, dincolo de calea ferată Florești — Vidra, și în locul lui aduseră cabinetul politico-ideologic al comunei, care făcu din fostul consiliu popular și din fostul bufet sătesc o clădire calmă, cu o firmă discretă în locul deșănțatei firme de mai înainte, cu acoperiș strălucitor, din tablă zincată, cu trepte noi, severe, din piatră de riu. Perdele albe, gingașe, căzînd ușor, ca în somn, la ferestre, îi dădeau un aer tăcut, răcoros de studiu intens, de înaltă cugetare între pereții acoperiți cu carpete și covorul adînc, deși înăuntru nu se studia nimic pentru că volumele comandate la județ, conform bibliografiei obligatorii, nu veniseră încă și nici n-aveau să vină vreodată.

Din **„Dicționar de întîmplări, personaje și locuri secundare"**.

Ion Grigore : „Belșug"

Coltul de țară în care se găsește așezat orășelul Băilești nu pare prea îmbietor la reverii romantice. Nici numele localității nu e prea romantic, nu-i așa ? Lucid vorbind, nici oamenii locului, în măsura în care mă pricep la oameni, nu par a fi niște firi romantice. Repezi la vorbă, au o sănătate a cuvîntului direct, neechivoc care îi îndepărtează de o tipologie melancolică. Dar dacă există ceva romantic în ținutul acela al Cîmpiei Băilești, este antiteza grozavă dintre anotimpurile fundamentale, adică dintre vară și iarnă. Tîn minte un sfîrșit de iulie cu vreo zece ani în urmă, de o căldură homerică, atroce și uscată. Nopți la rînd oamenii se perpeleau în așternuturi ca în niște ruguri mocninde. Își făceau de lucru prin oboare pînă dincolo de miezul nopții în speranța că obosindu-se o să-i toropească un somn mai tare decît dogoarea aerului, pietrelor, pămîntului. De atîta căldură, în piriul lenes ce-și tîrîie apa asfaltică prin inima urbei, am văzut pești sufocați plutind letargic între viață și moarte cu burțile ca niște cuțite strălucitoare, dar boante. Cîtiva băilești mai practici au intrat în apă pentru a lua peștii cu mîna, pești păcăliți bătuți de o lună încinsă ca o tipsie. Noaptea copleșise copacii cu frunze vătuite, aerul era un cearșaf uriaș, întunecat și strecurat în umezeli coclite, imposibil de respirat.

În schimb, miezul iernii pare deseori un blestem sticlos ; noaptea oamenii intră grijulii în cosere să vadă dacă nu cumva caii s-au prăbușit țepeni din picioare ca niște ecvestre de marmură roșie lovite dintr-o parte de un vînt nemilos.

Ei bine, vorbele acestor oameni vioi, bruneți, de o franchețe irepresibilă în relația socială, par moliposite de biciul bipolar al anotimpurilor antitetice. Vara, replicile rostite cu voce tare au ceva neiertător, de noapte polară, ceva șfichiuitor ca un pumn de sticlă zgrunțuroasă presărat peste o inimă încinsă, „de căprioară". Oamenii gîndesc repede dar par a se exprima și mai repede, pîrpărat și coroziv. Însă, într-o colectivitate ai cărei membri vehiculează la unison replici mordante, sufletele sînt dotate și cu vaccinul de imunologie la vorba în dungă și coltoasă. De aceea în Oltenia nu se spun anecdote cu ardeleni. Creatori și personaje de anecdote în concomitență, băileștenii se oferă lumii în ipostaze satirice mărturisind o savuroasă filozofie a lucrurilor luate (după clipa de utilizare practică) în răspăr. Dar numai după...

DESPRE DOR CA SENTIMENT ASCUNS AL SUBLIMEI DEPĂRTĂRI

Ceva romantic tot se naște însă în sufletul olteanului, dar deobicei cînd se depărtează, luat de ale vieții, de cîmpia sa natală. Atunci îi cuprinde dorul de balta de acasă, de strada mare în care dă bună seara la toată lumea și primește răspuns de la toată lumea. Își aduce aminte de lubenitele furate în copilărie de dragul păcălelii altuia și a mersului pe burtă, de locurile bălegăroase din care scotea rime la patru dimineața, de groparul de la „grădina de zarzavat 1 Mai" în care se scălda papuciada toată vara.

Să spunem că olteanul nostru se află în armată și-l apucă dorul de pămîntul său (în părțile acelea se folosește expresia „eu sînt de pămînt din..." și urmează numele satului de bastină). După apelul de seară, dă fuga la biblioteca unității al cărei bibliotecar se întîmplă să fie — bineînțeles — tot un oltean. În mod normal intră abrupt în vorbă („în taină" cum se spune în Dolj) cu olteanul cărturar chiar dacă nu i-a văzut niciodată în viață chipul.

— Salut ! zice cel cuprins de dor.

— Noroc, răspunse bibliotecarul.

— Auzii că ești oltean zice primul deja așezat pe un scaun.

— Da' tu de unde ești ? chestionează firesc al doilea.

— Din Moțăței.

— Sat sau gară ? insistă omul de lîngă cărți.

— Sat.

— Păi eu sînt din Dobridor, zice bibliotecarul.

— Și cum ziseși că te cheamă ?

— Fănică.

— Hai să trăiești, zice melancolicul, mie-mi zice Gicu.

Și, cu rezonanța acestor nume dulci în urechi, urmează pagini de amintiri după un fel de tehnică de proustianism rural, pline de culoare și arome. Pe lîngă biblioteca toropită în vorbe și fum de „Carpați" de Tg. Jiu se schimbă a doua gardă de noapte.

În mod cu totul excepțional, olteanul bibliotecar ghicește de la prima ochire starea de spirit a celuilalt conjudețean, îi face semn să se așeze undeva, scoate o carte din raft și-i lecturează liniștit următorul pasaj din Goethe : „Așa zisul aer romantic al unui ținut este un sentiment ascuns al sublimului sub forma trecutului ori, ceea ce înseamnă același lucru, a singurătății, absenței sau a despărțirii". Acesta este modul excepțional de îndulcire a distanțelor de pămîntul generos al nașterii. Însă, cum spusei, în mod curent cei doi olteni se cufundă în albia legănătoare a amintirilor într-un superb gest de „exorcizare". Extrovertind dorul, oltenii redevin clasici, redescoperind spre finalul amintirilor partea comică a lucrurilor, adică libertatea.

LA ÎNCEPUT A FOST CUVÎNTUL ORAȘ

După primul război mondial, guvernul din care mi se pare că făcea parte și profesorul Nicolae Iorga a hotărît ca Băileștiul să poate numi oraș, drept pentru care s-a emis un decret ca atare.

Acum vreo zece ani am apucat să văd două cărți poștale ilustrate înfățișînd „orașul Băilești la 1924". Singurele clădiri cu etaj erau o Bancă Agricolă și „Hotel Culescu". În fața Băncii se lăsau pozați în costume de epocă, cu melon rubicond, trei-patru bărbați notabili ai urbei. Țepeni, desigur. Unul, dacă nu mă înșel, afișa o țigară aprinsă. E de bănuit că în buzunare păstra o tabacheră de argint și un ceas cu lanț.

teatru t

Omul de cenușă

Nu-mi ascund plăcerea de a scrie, la puțină vreme distanță, despre un nou spectacol pornit de la o piesă de Dumitru Radu Popescu. Este, după socotelile noastre, cea de-a treia premieră absolută a dramaturgului în actuala stagiune. Se numește — și titlurile au mereu ceva personal, ca și textele — „Omul de cenușă", iar descoperitorul lucrării este Teatrul Național din Cluj-Napoca.

Fără a mă repeta țin totuși să reafirm părerea spusă în cazul „Mormîntului călărețului avar" : D. R. Popescu reprezintă indiscutabil scriitorul de teatru original atît în scriitură cît și în ambiția de a se desfășura pe un teritoriu tematic extrem de divers, într-o sclipitoare mișcare a ideilor. Forța sa de sugestie se realizează cu instrumentarul poetic, rare fiind momentele de „proză", îndeobște jocuri abile optimizînd ritmul spectacular. „Omul de cenușă" este încă un exemplu în acest sens, tot întîlesul piesei existînd „deasupra" episodului ca atare, într-un plan al meditației grave, obsedante. Personajele din piesă pot îmbrăca orice altă haină, pot purta oricare alte nume, întîmplările lor nu sînt unice, ci posibile oricînd, dar nu oricum. Ele survin în clipele de rătăcire a conștiinței, un frig, de aceea, cuprinde scena, desolidarizările trebuind să fie atunci fundamentale. Deoparte, integritatea, nu ideală, ci pămînteană, firească : dincolo, la depărtări imense, spaima besmetică, degradantă, pînă la desfigurare. „Omul de cenușă" neagă mitul păsării Pheonix, perspectiva propusă de dramaturg fiind de această dată de natură etică, morală.

Spectacolul clujean gîndit regizoral de Mircea Marin circulă inspirat pe cele două planuri : faptele și înțelesurile. Decorul care aparține aceluiași director de scenă imaginează un cadru de transparențe, cu cîteva obiecte austere, specifice unei clinici, loc unde se învață lecția despre viață și moarte. Secvențele grotești alternează cu cele de limpede poezie, chiar fantaste. Amestecul insolit de adevăr și închipuire, de fior rece și optimism este scontat de regizor, iar produsul scenic obținut dezvăluie în relief semnificațiile textului.

Din păcate, distribuția a dovedit grade diferite de receptare a simbolisticii. Așa se face că, reținem mai degrabă un rol episodic datorat Ralucăi Zamfirescu, cu o discretie echilibrată și un joc modern, sau compoziția lui Anton Tauf, în apariții de asemenea fulgurante, decît pe protagoniști, obstinați în a sublinia excesiv teatral. Se face simțită și o neînțelegere de fond în cazul interpreților grupului de detractori ai profesorului Voiculescu (personaj conturat cu participare de Constantin Adamovici). Spaima în fața morții este resortul care desfigurează, nu benchetuiala de-a cioclii în manieră grosieră. O asemenea schimbare de termeni diluează substanța unui spectacol care avea toate premizele unei depline reușite.

Ermil Rădulescu

arhitectura a

Piață sau intersecție

Impactul demografic determinat de creșterea rapidă a locurilor de muncă, repartizarea lor în teritoriu, dezvoltarea perimetrală a zonelor de locuit, a gradului de motorizare, a dus la saturarea circulației rutiere atît cu mijloacele de transport în comun cît și cu autoturisme, factori ce au dus la nivelul comenzii sociale, la căutarea unor soluții de descongestionare a traficului.

În acest context, ansamblul Pieții Bucur-Obor, arhitecții Eugen Cosmatu, Petre Iliescu, Antonio Teodorov și Ruxandra Fotino Verona, vine să consacre o nouă tipologie de spațiu urban, cea a unei mari intersecții denivelate, care urmărește rezolvarea traficului la confluența unei mari artere de penetrație în București — șos. Colentina — și a inelului de centură a orașului.

Pasajul subteran denivelat lung de 540 de m asigură o polivalență funcțională, înglobînd stații de tramvai pentru ambele sensuri, parcaje auto pe 2 nivele pentru 1 000 de autoturisme și subtraversări pietonale, fiind în acest sens o premieră națională.

Cadrul arhitectural care găzduiește acest pasaj denivelat îi este total subordonat, crescînd ca un contur mimetic în jurul lui, neconstituindu-se într-un spațiu urban individualizat.

Frontul existent dinspre Colentina, dezvoltat în linii drepte, intră în contradicție cu frontul dinspre penetrația Moșilor modelat pe curb fiecare tronson, cu un accent volumetric median propriu. Această contradicție în volumetria pieții, contribuie la senzația de dezordine pe care o dă și suprafața carosabilă, acoperită cu spațiile de circulație.

Cu toate înălțimile mari ale vecinătăților, 16 etaje la blocul Almo care are la parter magazinul universal Bucur-Obor și 14 etaje la blocurile dinspre Moșilor, construcțiile nu reușesc să confere cadrului construit acea proporție care dă scară umană, intimitate trecătorului. Această piață este o piață a automobilului nu o pietonului.

Ampriza penetrației Moșilor este de 3 ori mai mică decît ampla deschidere a Colentinei și a inelului de centură, proporție care creează confuzie în orientarea axelor majore, neinvitînd automobilistul neavizat spre centrul capitalei.

Cadrul construit este întîmplător, arhitectura nereușind să iasă din acea uniformitate specifică atîtor mari cartiere bucureștene.

Uniformizarea urbană frînează dezvoltarea umană constituindu-se și ea în entropie. E adevărat că este foarte greu să ne ferim de standardizare în condițiile în care se construiește atît de mult pentru a face față foamei de locuințe. Dar cu toate că trebuie să construim repede și mult, nu trebuie să uităm că trebuie să individualizăm spațiile, să le investim cu acea specificitate și unicitate care să le facă recognoscibile.

Un asemenea spațiu amorf este și Piața Obor care nu reușește să trezească reacții de satisfacție decît automobiliștilor.

Piața Bucur-Obor este o mare intersecție, care rezolvă corect problema traficului în zonă, în acest sens fiind o realizare meritorie, dar nu există ca spațiu urban coerent constituit la nivelul trecătorului obișnuit, care întreprinde o adevărată aventură în efortul lui de a traversa intersecția.

Cristina Suciu Moscu

televiziune tv

Mira și celelalte

Din mai multe motive, unele din ele de ordin subiectiv, am aminat un punct de vedere față de emisiunile de tineret, în ultimile luni cu ceva mai interesante decît mira de control difuzată înainte de începerea programului tv. Care să fie motivele pentru care emisiunile de tineret au ajuns pe ultimele locuri în preferințele telespectatorilor ? O asemenea întrebare vine după ce **Clubul T** a trecut de sîmbătă seara în spațiul ignorat al după-amiezii de marți, după ce cîțiva reporteri de prestigiu au părăsit aceste emisiuni și au fost înlocuiți cu alții mai plini de bunăvoință, dar cu mai puțin har, după ce **Ora T** a devenit cînd jumătatea de oră a tineretului, cînd cele trei sferturi de oră, după ce **Ora T** a început să pară ca o prelungire a telejurnalului, separată de el doar de un generic, după ce emisiunile dedicate problematicii tineretului s-au identificat, cu mici buletine de știri despre rezultatele în agricultură, întreprinderi și sate din apropierea Bucureștilor. E plăcut să aflăm de inițiative, de succese, de inventii, de participări, dar forma publicistică stă mereu între superficialitate și improvizație. Numai că **Ora T** nu a fost concepută și nici nu poate fi un fel de buletin de știri în imagini cu specific de tineret. Telespectatorul așteaptă dezbateri, radiografii, puncte de vedere ale tinerilor, nu numai față de producție, ci și față de propria lor viață, atît de rar băgată în seamă de aceste emisiuni. A judeca o generație după emisiunile care încearcă s-o reprezinte devine în acest moment o modalitate de a o minimaliza, de a-i refuza complexitatea și capacitatea de înțelegere a vieții. O altă „performanță" a emisiunilor de tineret poate fi socotită trecerea în ce mai adînc anonimat a unui reporter de reală vocație, Ion Pop Simion și promovarea unor tineri relativ telegenici, dar fără prioceperea de a pune o întrebare elementară (și ca atare de a primi răspunsuri). O plăcută excepție o constituie ancheta (dispusă în trei părți) despre muzica ușoară, (care ancheta ar fi căzut mai mult în sarcina redacției culturale, dar aceasta s-a profilat și ea pe știri și pe cluburi și case de cultură). Bine construită, critică, argumentată, cu propuneri și discutii (am văzut cum unii compozitori seamănă perfect cu melodiile compuse — Laurențiu Profeta), ancheta despre muzica ușoară ni s-a părut ca un prim semn de îmbunătățire. Sau n-a fost vorba decît de o ultimă sclipire ?

Ion Grigore : „Copaci"

Cornel Nistorescu

Sublima depărtare

patrel berceanu

Motivele pentru care guvernul de atunci considerase avenită ridicarea în rang urban a Băileștiului, rămîn, pentru mine, obscure. Da, exista o gară, conjugată și acum în mintea bătrînilor cu o amintire caraghioasă legată de faptul că muncitorii italieni care lucraseră calea ferată mîncau șerpii găsiți lîngă proaspetele terasamente. Vreau să spun că amintirea aceasta consacră un zîmbet superior-hîtru, genul moromețian : „auzi ai dracu italienii, mîncau șerpi !" (I-am povestit odată mamei că în Olanda friptura de pasăre se servește cu dulceață. Cam speriată, mama mi-a răspuns : „lasă-i în pace, săracii"). Da, la „Hotel Culescu" se dădeau filme distribuite de casa Pathé. Tot la acest hotel și-a făcut mendrele o vară întreagă un „Circ imperial" (!). Acolo, pe un ring improvizat, s-a bătut mai multe seri la rînd cu ursul circului un tînăr frumos din „orășel" un tînăr cu mustață haiducească. Se bătea cu jivina pentru două sticle de vin. Tînărul avea 90 de kile iar ursul vreo 170. La amîndoi luptătorii îi se dădea mănuși pentru a nu se „jena" definitiv. Ursul a pierit de mult, circul asijderea, dar mosul mai stă și acum proptit într-un baston în fața casei sale, pe strada Mărăști. Cînd e soare, desigur. Da, pe strada Victoriei, în centrul „urbei" perpendicular pe strada Poporului se afla cafeneaua lui nea Nae Popescu, cafenea în care cine se pricepea și-i dădea mîna putea să joace un biliard. Da, și nea Nae Popescu era asociat cu nea Floricel care avea o soție al cărei frumusețe îi dusese vestea. Iar popa Dragu și bunicul meu poreclit Șondrea — croitor cu faimă de care-și aduce aminte și Amza Pelea — și încă vreo trei băilești aveau aparate de radio Telefunken. Și-l auzeau vorbind, neamului, pe iubitul profesor Iorga. Și cam atîta avea Băileștiul lucruri orășenești.

DESPRE UN PESCĂRUȘ CARE NU VROIA NIMIC

Cred, totuși că pe vremea aceea, cele mai groase noroaie „urbane" nu se găseau acolo. Nu că ar fi existat străzi pietruite și canalizare. Dar solul așezării păstra la suprafață un mic strat de nisip care înghițea apa fără s-o nămolească. Prin 1958—60, toate curțile oamenilor arătau cam așa : lungi, netede ca palma, galbene și nisipoase, ici-colo pigmentate de vreo insuliță de troscot verde. Pe marginea „șuselelor" („străzilor") se aflau șanțuri în care se stringea primăvara și toamna apa scursă din curți.

Curțile erau aspre la privit ca un peisaj lunar. Cînd începea să dea mirosul primăvăratec al soarelui nemîncinos, bătrînii scoteau rogojinele lîngă streașină să-și încălzească ciolanele. Pe nisipul acela lunar primeau bătrînii omagiul, grația solară care nu costa o para. Tot pe vremea aceea se înființase „Cooperativa meșteșugărească Victoria" care avea pentru început doar secția „confecționat rogojini". Cînd nu s-a mai ajuns papura din bălțile cîmpiei, s-au trimis cîțiva cooperatori de pe strada Meseriași să taie papură din Deltă. Unul dintre ei a pierit înecat în paradisiacele canale ale Dunării. Peste cîteva zile, la Băilești, pe casa bietei familii îndoliate s-a așezat o pasăre nemaivăzută pe meleagurile acelea ; un pescăruș. Pasărea nu voia nimic, nici măcar să plece înapoi.

Rogojini nu se mai fac aici. Nu mai știu cine și unde mai împletește rogojini în țară. Ultima oară am văzut o rogojină în casa unui pictor, casă mărturisind un suprem rafinament. Pierzînd pulsul esteticii de interior, băileștenii au renunțat de mult la rafinamentul frust al rogojinilor. Una peste alta, zaibărul a trecut și el aproape cu totul în pivnițele literaturii orale.

DESPRE OBSESIE CA MOTOR AL PROGRESULUI

Prin anii '60, la conducerea micului orășel a fost numit un tînăr nu prea înalt, oacheș și plin de energie pe care trebuia s-o folosească în slujba obsesiei sale conform căreia „dacă ăsta se numește oraș, apoi trebuie să și devină oraș". Balta din centrul urbei în care se lăfăiau gîștele concetățenilor și deseori gunoaiele prisoselnice, i-a devenit dușman personal. A băgat în ea mașini de dragat și s-a așezat și el la „frîiele" uneia. Apoi, a încins-o într-un briu de beton. A tăiat un canal alăturea, unindu-l acum cu lacul și a creat o insulă. S-au adus bărci de agrement. Cîteva zeci de hectare dimprejur au fost „înfipte" în țărușI de trasat locul viitoarelor alei. S-au adus arbori și arbuști din alte părți. S-a ridicat un teatru de vară cu 2 000 de locuri. Peste lac, în partea cealaltă, s-a scobit un strand. Într-o seară, venind de la cinema împreună cu soția, tînărul primar se aude înjurat de un cetățean care mergea în fața lui, tot cu soția. Înjurat liniștit, fără ură, pe ideea că ce vrea Ghenciu ăsta, de-a întors cetățeni pe dos crede el c-o să facă parc de distracții pe pămîntul ăsta umed unde a fost balta... Nu te uiți, îi spunea nevestei scepticul, ce fel de pomi a pus pe-aici : o să prindă ei viață, cînd mi-oi vedea eu ceafa. Primarul, care-l asculta nevăzut „din ceafă", i-a apărut în față și i-a spus că dacă n-or să „răsară" acolo niște alei de mai mare dragul, îi dă voie să-l mai înjure încă o dată, dar peste 5—6 ani. Cred că omul nostru sceptic și-a înghițit ulterior zeflemeaua. În orice caz, pe locul fostei bălți imunde se lăfăie azi un parc în care se joacă sau fac declarații de amor, după caz, și copiii cetățeanului surprins în flagrant de sinceritate esopică.

DESPRE DIFERENȚA DINTRE SPECTATORUL DE ONOARE ȘI SPECTATORUL COMUN

Era imposibil ca un orășel din care a plecat Amza Pelea, preschimbat (Amza) ulterior în nea Mărin, să nu organizeze și un festival al umorului, denumit „de la o glumă la alta". Festivalul are loc în zilele înfloririi salcîmului și se desfășoară în aer liber în teatrul de vară construit la inițiativa și cu efortul fizic direct al tînărului primar de-atunci. Dar tînărul de ieri nu mai este invitat să participe ca „spectator de onoare" la festivalul cu glumeți. Pentru că omul nu mai este primar. Nu mai e nici tînăr, dar nici asta nu mai are vreo importanță.

DESPRE UN MOTOR DE TANC CA FURNIZOR DE ELECTRICITATE

Străbunica dinspre tată era sîrboaică și trebuie să fi fost tare frumoasă în tinerețea ei, la sfîrșitul secolului trecut, cînd, împreună cu străbunicul, văzuse de pe mal, într-o iarnă cu soare, cum se sparge ghiața pe Dunăre și se înecă într-o apă albastră ca ochii ei o nuntă întreagă cu miri, sănii, lăutari și nuntași.

Din frumusețea străbunicii mai rămăsese o voce subțire ca trestia lovită de raza lunii. Într-o noapte de iarnă cînd trozneau gutuile puse în ferești, după ce-a aprins lampa (orășelul avea electricitate de la un motor de tanc ce lucra pînă la ora 10 seara), străbunica mi-a pus în față un pahar de vin fiert, profiriu. Dintr-un sipet a scos un icosar de aur strălucind mai abitir, dar nu mai mare, decît ochiul pisicii noastre. L-a pus în paharul meu aburit, singeriu. Ochiul dracului s-a clătinat plutitor ca o petală și s-a așezat pe fundul paharului. „Ia de gustă. E bun ?" „E bun", a răspuns copilul. „Bine ; am să-ți spun o poveste. Era o dată, pe vremea tătarilor... Și într-o zi, apare o ceată de tătari. Au adunat toată suflarea satului și le-au spus ruminilor să aducă grîu, carne, de toate. Și cum erau adunați oamenii, unul dintre tătari, o căpetenie cu mustăți unsuroase, a pus ochii pe o fată din sat, de vreo 12—13 ani. Și le-a spus oamenilor : fata asta e frumoasă și o s-o ducem împăratului nostru s-o aibă nevastă. Dar, e încă crudă. O să venim s-o luăm peste un an. Dar pînă atunci s-o hrăniți numai cu miez de nucă. Împăratului îi plac femeile trupeșe. Și într-o zi, peste un an, s-au văzut iar focuri în cîmpie. Și oamenii au fugit care încotro. Fata făgăduită hanului tătăresc a fugit peste cîmp și s-a ascuns într-un stog de grîu. Era pe vremea secerișului. Tătarii au început s-o caute pe fată. Cu sulițele înțepau stogurile, s-o găsească. Și a ajuns unul în dreptul stogului unde se ascunsese fata. Intra virful sulitei în țițisoarele fetei, dar fata avea o năframă cu care ștergea sulița de sînge, să n-o afle tătarul, s-o ducă dintre ai ei. Și n-au aflat-o. Dar fata a murit ; au găsit-o oamenii pe urmă cu năframa roșie în mînă..."

DESPRE UN TRANDAFIR CARE NU CĂUTA ÎNȚELEPCIUNEA

Prin 1959—1960 înainte de a intra țăranii în colectivă, tatăl meu fusese delegat de către sfatul popular să supravegheze treieratul grîului la o arie de dincolo de calea ferată, spre Silistea-Crucii. Adică să stea pe arie, să aisite la cîntăritul grîului ca oamenii să nu sustragă vreo bănicioară din cotele către stat. Tatălui i se dăduse un cort de campanie să-l mai ferească de caniculă. Într-un colț de arie duduia năpraznic „balaurul" : un „vapor" cu aburi ale cărei curele de transmisie puneau în mișcare batoza. Oamenii care hrăneau cu snopi nesățioasa mașină purtau năframe peste gură să nu se sufoce de praf. Slujitorii altarului mecanic se schimbau din ceas în ceas. Și cum stătea în umbra cortului, copilul care eram zări o făptură care n-avea ce să caute în bolgia aceea toropitoare și totuși căuta. Era îmbrăcată într-o rochie vaporoasă albă cu buline albastre, iar capul se odihnea sub o pălărie imensă dar imponderabilă, spumoasă, ale cărei boruri stringeau întreaga lumină a nesfîrșitei cîmpii. În cortul tatei se făcuse, dintr-odată, frig. Fata (să fi avut 15—16 ani ?) păsea egal și nevăzătoare la cele dimprejur. Într-o mînă purta un spic de grîu cît o vrabie iar în cealaltă un trandafir roșu, aprins. Doamne, de la cine să fi cerut copilul o mînă de jar să-l dezghețe ? Cît să fi trecut pînă cînd copilul acela s-a putut smulge din îngheț și să iasă din cort ?

De ajuns ca fata să aibă timp să se ascundă ; într-o căpiță de grîu, desigur ! Pînă seara tîrziu copilul a trecut de la o căpiță de grîu la alta să le vorbească : fată dragă unde te-ai ascuns și de cine ? Ești aici ?

A doua zi, lîngă o fîntînă cu cumpănă copilul a văzut un trandafir împurpurat care, nici el, nu dormise toată noaptea.

„Trandafirul nu căuta nici înțelepciune, nici umbră / carne și vis / Căuta altceva // Trandafirul nu căuta trandafirul /. Nemișcat sub cer / căuta altceva" (Lorca).

Ion Grigore : „Căpițe de fin"

CÎNTAREA ROMÂNIEI

În ograda lumii...

Am revenit în ograda țăranului-cărturar de la Arbore, Toader Hrib, într-un octombrie de miere albăstrit, de culoarea Voronețului. Am revenit, așadar, într-o ogradă celebră, unde miile de obiecte ca niște clipe ale istoriei stau într-o neorînduială sublimă pentru ca, zi de zi, ceas de ceas, numai prin spirit, acest falnic țăran bucovinean de-o virstă cu secolul să poată pune ordine în ele. Am convingerea că, dacă toate aceste mărturii ar fi fișate, ordonate, puse pe policioare cronologice, misiunea urmașului lui Luca Arbore Cel Tînăr ar înceta. S-ar stinge și, odată cu ea, pasiunea care a generat-o.

N-am pășit în urma celor peste șaptezeci de mii de viziatori din țară sau de aiurea numai ca să revăd acest minunat bazar al istoriei. Am poposit la Arbore în primul rînd ca să aflu ce mai scrie Toader Hrib, pe unde a mai ajuns cu *Cronica* sa, cum mai e vremea prin filele ei, ce mai trebuie să se știe din satul acesta bucovinean, din țară, sau de pe mapamond. Cu alte cuvinte, ce a mai filmat cu ale sale aparate — cei doi ochi albaștri. A filmat multe bătrînul Toader Hrib, întîmplări care, poate, vor prealungi paginile *Cronicei* sale. A filmat și a adunat tot felul de antichități, obiceiuri și datini care se vor păstra prin testament, cum ne spune el, din generație în generație, propovăduind atît istoria familiei Hrib cît și a neamului românesc.

Un singur lucru pare să-l necăjească acum : neputința de a-și procura încă un exemplar din jurnalul său publicat. Acesta pe care îl are a căpătat culoarea letopisețelor datorită răsfoirii lui de către miile de curioși. Așadar, văzînd bătrînul țăran-cărturar că nu găsește încă un exemplar prin librăriile ținutului s-a întors către sătenii lui sperînd că, poate, poate se va lipsi vreunul dintre ei de carte. Numai că arborenii au rămas muți la toate ofertele, fie ele chiar și bănești.

Este primul și singurul refuz dat cronicarului de cînd a început să crească muzeul țărănesc dintr-o celebră ogradă a lumii...

Enciu Bobirniche

Șezătoare de primăvară

Urmare din pag. I

director de școală, Roman Constantin (Neú, cu accent pe u, cum îi spuneam noi elevii normaliști de la școala din Buzău care a dat atîția dascăli lumii și luminii copiilor din aproape întreaga această subcurbură carpatică) un om al locului de-acum, căci s-a statornicit aici, la Starchiojd de peste douăzeci de ani, ne-a invitat, așadar, la o șezătoare la școală și la căminul cultural. O șezătoare de primăvară, în toată accepțiunea și semnificația ei. **Ca o gură de rai,** așa cum a notat Iorga vizitînd deseori această localitate, Starchiojdul are o istorie care se întinde cu multe secole în urmă. De la documentele scrise și pînă la acelea materiale — cîteva biserici de lemn care au rezistat timpului — istoria pare a face aici un loc de popas și a schița un gest de nedumerire. Pentru că, totuși : drumuri cam desfundate, drumuri de primăvară, ce-i drept, șerpuiesc printre case care odinioară ar fi aparut ca niște instituții. Mari, întinse, și cu cîte două caturi, alături de altele care se duc în memorie parcă și se adăpostesc sub un alt cer și sub alte amintiri. Peste opt mii de locuitori își duc viața pe jumătate în tradiție, cu oieritul și finețele, iar pe cealaltă jumătate într-o navetă continuă spre fabrici și spre oraș. E o translație în timp, directă și suprapusă totodată, ca etajele ființei ale unei construcții care nu se vede dar care se primenește mereu și se înalță sau se depărtează din interior. Trăind în doi timpi opuși parcă, acești oameni știu să se uite în ei cu o mai mare putere de pătrundere decît cei din vîrful munților, de pildă, sau cei dinspre cîmpiile de care le e vesnic dor. Toată lumea cîntă aici Mioriția și cîntă legenda nașterii înseși a satelor românești, într-un fel care le și explică monografic aproape și cu un simț de notare istorică prin care ne face mereu să ne aducem aminte că sîntem doar la cîțiva kilometri de Văleni. Ar fi de văzut și înțeles aici cît poate prospera în spirit o lume atît de diversă, dar care a trăit în vecinătatea, nu numai geografică, a unei covirșitoare personalități. Căci, aflăm dintr-o monografie, Iorga a impulsionat și a susținut cercetările legate de istoria tuturor acestor localități. Numele de locuri și numele de ape au mingîieri părintești de copil și anunță familiare stări sufletești. Bisca mare, Bisca mică, Biscioara — sau cum scria poetul Ion Ghoerghe, niște ape **alintate ca trei fete de învățătoare — fac** farmecul unei lumi în care se mai poate prinde și cîte un păstrăv cu mîna, pe sub bolovani, și se mai pot auzi și dinspre stîni stelele cum rumegă lenese parcă și dau nopții de vară un miros cu adieri calde de iarbă și flori de fin.

Dar să nu anticipăm, o sărbătoare a primăverii fiind, ea a urmat în țesătura ei însuși calendarul și spectacolul evocator al anotimpului, iar vara, vara ca și toamna, și iarna, își au propriile lor șezători. Deocamdată sîntem la prima, cea care inaugurează totul și despre aceasta promitem că mai sînt încă multe să povestim.

„O ultimă încercare de a trăi"

Urmare din pag. a 2-a

1859. Revista investește în această acțiune energie, tact și speranță. Ion Agîrbiceanu, colaborator al **Vieții românești,** ca și Goga, încă din primul ei an de apariție, își amintește, în volumul omagial închinat de revistă lui G. Ibrăileanu, la moartea criticului, de ecourile pe care aceasta, trecută, în vremea aceea, clandestin peste granită, le-a produs în Transilvania. În centrul amintirilor lui Agîrbiceanu stă, bineînțeles, Ibrăileanu : „Pînă la apariția **Vieții românești** nu am cunoscut scrisul criticului ieșean. Lectura cronicilor lui literare și a dărilor de seamă, publicate în marea revistă, care, oprită în Ardeal, ne sosea cu coperta sub diferite nume, m-a umplut de un deosebit respect față de Ibrăileanu". Revista,preocupată de întreaga viață românească, a publicat cu regularitate articole diverse, note, însemnări de călătorie, dări de seamă despre evenimentele culturale și politice, din toate regiunile, mai cu seamă în acele faimoase **Scrisori din Ardeal** sau **Scrisori din Bucovina,** ca și din alte părți în care locuiau români desliviți de trunchiul comun : „Pe această cale, nădăjduim, **Viața românească** va ajunge o manifestare vie a **unității culturale** a neamului nostru ; fiind, de fapt, un singur popor, hotarele politice nu pot și nu trebuie să formeze vreo barieră pentru viața noastră sufletească". **Viața românească** devine repede revista întregii țări, și a celei libere și a celei subjugate, cum avea să remarce Gala Galaction mai tîrziu.

Orice referire la **Viața românească** ne pune din nou în fața întrebării : ce înseamnă, de fapt, o mare revistă, cum a fost, fără îndoială, cea întemeiată, în 1906, de G. Ibrăileanu ? Meritã să fie astfel calificată, ne instruiește acest exemplu ieșit din comun, numai revista care reușește să creeze, în domeniul care îi este specific, „o opinie publică luminată", sau, cu alte cuvinte decît cele citate din **Viața românească,** o opinie publică capabilă de critică. **Viața românească** constata că în lipsa acestei opinii critice proliferează impostura, în politică întocmai ca în literatură, și rolul de „îndrumător al publicului" este trecut în puterea carieristului. Revista întemeiată de Ibrăileanu reușește, într-un moment de criză (v. scrisoarea către Ghérea), să stabilească legătura normală între adevăr și scris. Ea nu se mulțumește numai să consemneze realitatea, ci încearcă să-i determine cursul, nu transcrie și difuzează idei primite, ci făurește idei, nu se lasă modelată, ci încearcă să modeleze. Această atitudine imprimată revistei asigura reușita „ultimei încercări de a trăi" a lui Ibrăileanu, pe care îl simțim, din această cauză, și astăzi printre noi.

Ion Grigore : „Portret de femeie"

radio

Educație muzicală

Dacă în cazul altor autori, asocierile muzicale sînt la îndemînă (Proust sau Th. Mann, de exemplu), Gide nu oferea un model de proză care să te ispitească muzical. Tentația autorilor eseului „Gide și muzica" a pornit de la „Jurnal" și astfel, fără a fi propriu-zis o extrapolare în domeniul literaturii, s-a produs o articulare logică între bulversarea structurii clasice a prozei (după cum apare la Gide) și aspirația sa spre perfecțiune, spre ceea ce de Boisdeffre numește seninătatea lui André Gide. Și, totuși, incursiunea în „Jurnal" nu este tocmai facilă și a descifra în noianul de notițe pline de un „egocentrism intolerabil" adevărata-i față nu se putea realiza decît prin pătrunderea în lumea muzicală (pentru că în fața muzicii nimeni nu poate trișa). Aici mi se pare meritul cel mare al Sandei și al lui Valeriu Râpeanu : preferințele muzicale ale lui Gide vorbesc mai convingător despre creatorul Gide. Pentru a pătrunde însă în intimitatea, în articulațiile subtile ale unei creații trebuie ca muzica să dezvăluie și să vorbească despre un univers adevărat. Fără o mare cultură muzicală, fără a desprinde din universul sonor sentimente, mobiluri, porniri umane, eseul ar fi însemnat o ilustrație muzicală a unor pasaje din „Jurnal". Și nicidecum o aprofundare a acestor cuvinte ale lui André Gide : „Consimțind mă apropii de o moarte solitară. Am gustat din bunurile pămîntești. Mi-e drag gîndul că după mine oamenii se vor recunoaște mai fericiți, mai buni, mai liberi. Pentru binele oamenirii ce va să vină, mi-am scris opera. Am trăit".

Și, pentru că m-am ocupat în două cronici despre emisiuni muzicale, să spun că radioul susține o pledoarie deseori convingătoare în favoarea educației muzicale (fie în astfel de emisiuni de corespondente artistice, fie în prezentări muzicale, în interpretări de prestigiu), încercînd, cu adevărat, să suplinească golurile pe care le lasă de-a lungul vremii, în formarea unui om, diverse instituții (școala, familia etc.). A deprinde limbajul muzical este mai complicat decît, să zicem, a citi. Pentru că, deseori, sîntem tentați a pune o carte în mîna unui copil, a-l obliga chiar la lecturi literare, dar, în mai puține rînduri, obișnuim a-l face să asculte. Gîndesc, din această pricină, că inițierea unor cicluri muzicale pentru copii (de care ar profita din plin și adulții), extinderea unor prezentări sau însoțirea momentelor muzicale de explicații, de repere istorice ar construi un complex sistem de educație muzicală.

Gestul cu care un ascultător închide aparatul sau schimbă postul atunci cînd aude muzică simfonică nu vorbește numai despre limitele educației sale, ci și despre limitele unui anume fel de a face educație.

Într-un teritoriu dificil cum este cel al dramatizărilor (dificil pentru că trebuie să te supui unor canoane, dificil pentru că trebuie să găsești fericita armonie între personalitate și existență — spre a nu cădea în facilități, între propria ta personalitate și cea pe care o descifrezi), Simona Vărzaru a propus un reușit scenariu : „Giorgione". Simțul deosebit al dialogului și, în general, al construcției dramatice, ne-a arătat nu numai un om de spirit sau un talentat autor de scenarii, ci și un posibil dramaturg.

Constantin Stan

plastică

Satul lui Ion Grigore

Satul lui Ion Grigore, investit de pictor cu dimensiunile fabulosului, nu este numai un spațiu al poeziei, ci și un teritoriu între ale cărui hotare, cu elemente date o dată pentru totdeauna, îndelung șlefuite într-un timp istoric și spiritual, se poate construi cu luciditate o lume cuprinzătoare de simboluri sugestive și fertile din punct de vedere plastic. Nu este vorba despre simboluri structurate într-o anume grafie, lizibile optic, ci de cheile unor stări de spirit conținute în ansamblul compozițiilor, vibrînd difuz, dar cu tenacitatea unei nînsori incontinente, înzestrată cu o remarcabilă putere de persuasiune.

Citeodată, și trebuie s-o precizăm, pictura lui Ion Grigore ne cucerește și prin sentimentul pregnant că nu ne aflăm înaintea lucrurilor înseși, că artistul surprinde cu o proprie dexteritate numai halo-ul lor, radiația lor secretă, respirația lor într-un aer care, altfel, nu ar fi decît echivalentul unui gaz inert. Cu alte cuvinte, Ion Grigore izbutește să întoarcă satului său cam tot atîta cît acesta i-a dat, zămislindu-l. Ne aflăm, cum s-ar spune, în prezența unui dialog prin excelență rodnic tocmai prin țelul spre care se desfășoară. Satul i-a dat aparența și pictorul îi restituie esența, reconstituind în acest mod un întreg în afara căruia părțile componente evident nu se pot concepe, în afara căruia nu se poate exista disparat. Liantul a toate rămîne o gîndire plastică întemeiată pe o certă seninătate, seninătate considerată îndeobște o marcă specifică, inconfundabilă, a tuturor marilor creații hrănite din fibra folclorului.

Ion Grigore : „Satul nou"

Și o întrebare, desigur, se pretinde formulată în contextul recentei expoziții Ion Grigore din galeriile de artă ale municipiului București : i-ar lipsi sau i-ar prisosi acestei picturi o dimensiune dramatică ? Nu încape nici o îndoială că la această întrebare ar putea răspunde chiar pictorul, în viitoarele lui expoziții. În ceea ce ne privește, întrezărim un accent dramatic în însăși voința sa de a renunța la prisos, distilînd din realitate doar atît cît să-l întărească în credința că nu trădează un drum ales și, de asemenea, întrezărim un alt accent dramatic în însăși voința pictorului de a urma neabătut acest drum, cum s-a și remarcat de altfel, „fără să se teamă că ar putea osteni vreodată".

Mihai Pelin

muzică

Virtuozitate reținută

Dincolo de o doză de gratuitate necesară ar fi totuși simplistă înțelegerea virtuozității instrumentistice ca superficialitate și cantonarea ei de la început în sfera facilului. Atașarea derivatelor aceleiași familii (bravură, brilianță, etc.) la execuții concrete, la interpretare a ceva, devine necesară pentru că a vorbi despre virtuozitate fără referire la piesa respectivă este nu numai nonsens, este deformant. O explicație posibilă ar putea aduce în proximitate virtuozitatea și esteticul, aceasta deoarece pasajele dificile aparțin lucrării, fac parte din strategia componistică de a obține o anumită expresie aparținînd unei scontate zone estetice. S-ar putea vorbi de virtuozitate, dacă nu cumva termenul nu se „acoperă" deloc, oarecum la modul orientativ, în timp ce depășirea, apreciată ca virtuozitate, unor dificultăți la piese care nu le conțin (de exemplu, o sonată de Haydn cîntată de două ori mai repede) deformează, trimițînd la caracteristici străine stilului respectiv. Văzute astfel, concertele pianistului **Alexandru Preda** la Filarmonică se nuanțează în sonatele de Brahms, cu trimiteri (oarecum convenționale, însă grăitoare pentru meloman), la orchestral, simfonic, „brahmsian", sau, în Concertul de Ceaicovski, „strălucirea" virtuoză delimitîndu-se prin atributele specific romantice de preeminență solistică, de aureolă eroică conferită acestuia. La Al. Preda se vede o netă înclinare spre exactitate, spre o interpretare detașată, aceasta presupunînd o depășire pe nesimțite a dificultăților, preocuparea principală rămînînd aceea de a construi piesa și nu de a oferi spectacolul exhibiționist al execuției. Detașare care se precizează însă prin sensibilitate, căreia îi corespunde, în părțile de mare brilianță, o anumită reținere în a ataca claviatura puternic, brutal (de aici evitarea tușeului strident, zbîrnîit) și o exactitate ritmică necesară la Brahms, mai puțin necesară la Ceaicovski, înțeleasă și natural respectată de interpret. În părțile lente cîntate cu reținută căldură, cu discretă emoție, muzică despre a cărei interpretare mai toți muzicienii afirmă că presupune o sensibilitate autentică, Al. Preda se arată ca muzician de certă valoare căruia i se potrivesc lucrările unde primează construcția iar virtuozitatea servește acestui scop. Pentru a fi un pianist complet, devine interesant de urmărit modul în care se rezolvă lucrările unde dificultatea scriiturii este mijloc de transmitere, în primul rînd, nu a complexității formei muzicale ci modalități de exprimare a impresiilor componistice.

Ion Grigore : „Stoguri iarna"

Viorel Crețu

ESEU

Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești (V)

„Ciudățenia" ideii despre viață postulată de bătrînul învățat în nuvela **Archaeus**, nu mizează pe „anormalitatea" percepției realului pricinuită de eventuala dereglare a psihicului uman. Nu avem a face cu binecunoscutul resort al fantasticului localizat în miezul conștiinței individuale „alterate", un fantastic al cărui conținut rezidă în strania substituire a logicii realiste cu o alta, de esență obsesiv-suprareală, în ultimă analiză, maladivă. Cu alte cuvinte, nu se pune nicidecum problema atentatului, psihic motivat, la simțul realității. Dimpotrivă, de luăm bine seama, Eminescu ne întîmpină cu o pledoarie explicită ce are drept obiectiv reedificarea acestui simț, la treapta redefinirii lui psihico-intelectuale și filozofice. Dacă este să identificăm fisura paradoxalei disjuncții dintre normalitate și anormalitate, trebuie numaidecît să ne gîndim la discrepanța ontologică dintre simțul comun și cel artistic, în ceea ce privește criteriul existenței individuale în timp și spațiu. Dezghiocat de învelișul lui strict conceptual, cu trimiteri nedisimulate la sursele cosmogonice, filosofice, mitice, ocultiste etc. (Kant, Schopenhauer, Paracelsus, Van Helmont și alții) și de tezele avînd această natură afișat formulate (de pildă, aceea a migrației sufletelor, aceea a identității în pluralitate, aceea a omului ca „problemă a spiritului universal" sau aceea a apriorismului kantian în interpretarea schopenhaueriană), așadar, pătrunzînd dincolo de solida și inhibanta ei armură doctrinară, nuvela **Archaeus** afirmă **supremația imaginarului**, adică a **cunoașterii poetice**, singura în măsură a asimila criteriul anormalității celui al normalității și invers. Din unghiul formei propriu-zise, unica soluție posibilă este aceea **a visării prin intermediul „poveștii"**. „De aceea, cînd auzim trîmbița marilor adevăruri, cari se prezintă cu atîta conștiință de sine — își „dăscălește" bătrînul învățat interlocutorul —, să gîndim și să zicem : Vorbe ! vorbe ! vorbe ! S-ascultăm poveștile, căci ele cel puțin ne fac să trăim și-n viața altor oameni, să ne amestecăm visurile și gîndurile noastre cu ale lor. În ele trăiește Archaeus. Poate că povestea este partea mai frumoasă a vieții omenești. Cu povești ne leagănă lumea, cu povești ne adoarme. Ne trezim și murim cu ele..."

Așadar, iată, să spunem astfel, definită „condiția practică" (adică poetică !) a lui Archaeus, în sensul dezconceptualizării și dezabstractizării lui cu prețul implicării într-un univers epic delimitat, de o frapantă coerență și individualitate spiritual-umană. Archaeus, acest autentic punct geometric al prozei eminesciene, cum se vede, **își revendică dreptul la viață**, aspiră la întruchipări umane pe măsura coeficientului de eternitate cu care este investit. Or, dată fiind neistovita lui propensiune spre existența autentic poetică, este de la sine înțeles că **povestea**, singura, este aceea care îi poate oferi cadrul ideal de ființare în sine și pentru sine. Ce înțelege scriitorul, în acest context special, prin **poveste** este lesne de înțeles dacă nu pierdem din atenție tema propriu-zis științifică a originalei „dizertații" pe care bătrînul erudit o desfășoară la crîșma „Corabia lui Noe" (denumirea ea însăși demnă de o exegeză aparte, apropos de ideatica simbolică a nuvelei) în fața pasionatului său interlocutor. Nici mai mult nici mai puțin, expunerea are drept obiect **o teorie a visului**, înțeles, acesta, ca unic resort creator în virtutea căruia se structurează epica **poveștii**. „În vis el (omul în general n.n.) poate avè într-o singură noapte viața întreagă a unui om. De ce a **unui** om ? de ce nu a tuturor celor ce se-nvîrtesc împrejurul lui. Și în cîtă vreme ? În șapte ori opt oare".

Întrunind însușirile unui concentrat tratat de uz personal cu privire la condiția fantasticului, „nuvela metafizică" **Archaeus** deschide căile de acces cele mai ademenitoare în „inima fantasticului" eminescian, așa cum acesta își vădește prezența pe întreg cuprinsul operei poetice și narative a marelui scriitor. Limitîndu-ne la sectorul din urmă (operație evidentă fortuită, motivată doar de tema generală a eseului nostru), să arătăm deci că, esențialmente, fantasticul în nuvelistica lui Eminescu cristalizează într-o strălucită suită de **„povești" ale aventurii spiritului uman în vis**. Comparația frecvent făcută și perfect îndreptățită între Eminescu și alți mari prozatori europeni (Jean Paul, Novalis, Hoffmann, Lermontov, Chamisso, Edgar Poe, Théophille Gautier etc.) vizează, indiscutabil, și această izbitoare comunitate spirituală ce constă în funcția privilegiată conferită visului ca formă sublimă de proiectare și sintetizare a imaginarului. Asemănător cu ceea ce se petrece în opera epică a mai tuturor scriitorilor înainte numiți, și la Eminescu **„povestea" în vis a narațiunii** cheamă de la sine elementul fantastic, excluzînd, așadar, orice premeditare, orice strategie combinatorie, care să dea impresia construcției strict mentale, voinței exprese de înscriere între parametrii limitativi ai unei anumite formule. Existența acesteia din urmă, **formula**, reprezintă o realitate literară întrucît **realitatea epică a visului, povestea** o reclamă ca atare. S-ar putea zice, deci, că nu formula în sine este aceea care pune în mișcare resorturile fantasticului, ordonîndu-i traseele narative, dimpotrivă, masiva încărcătură cu materie onirică a acestor trasee proliferează, cu revelatoare „naturalețe", în virtutea unei spontaneități sui-generis a instinctului vital, tocmai în respectiva direcție.

În ultimă instanță, tema visului, la Eminescu, o asimilează integral pe aceea a fantasticului. La rigoare, în funcție de acest dat fundamental, este posibilă o instructivă operație de compartimentare a tipologiilor fantasticului din nuvelistica eminesciană. Avem în vedere simbolistica existențială a visului și natura punctelor sale de sprijin localizate în biografia fenomenală, mai exact, imaginar-fenomenală a personajului. Din acest punct de vedere, translația ce are loc de la „povestea-basm" **Făt-Frumos din lacrimă** la „povestea-experiment oniric" **Sărmanul Dionis** (1872) marchează semnificativul proces de conceptualizare a temei visului și, drept urmare, de investire a fantasticului cu funcții de aceeași factură. Locul **convenției acceptate**, propusă de schema arhetipului mitic-folcloric, acum este luat de **„adevărul" punctului de vedere filozofico-psihologic**. Este vorba, anume, de „teza" ambiguității structurale dintre vis și realitate, dintre ceea ce se consideră a fi identitatea insului uman aflat simultan în cele două ipostaze. Tensiunea existențială a fantasticului din marea nuvelă **Sărmanul Dionis** își trage seva tocmai din dramatismul întrebării privitoare la finalitatea acestei neistovite acțiuni de uzurpare reciprocă, sursa platonicienei scindări a ființei umane. „Cine este omul adevărat al acestor întîmplări : Dan, ori Dionis ?", se întreabă naratorul însuși în final. Sau tot aici : „Fost-au vis sau nu, asta-i întrebarea". Pentru a se face deplin înțeles, în cele din urmă, răspunsul este implicat în exemplul celor spuse de Théophille Gautier într-una din epistolele sale : „Nu ezităm — se spune în cel din urmă pasaj al nuvelei — de-a cita cîteva pasaje dintr-o epistolă a lui Théophille Gautier, care colorează oarecum ideea aceasta : Nu totdeauna sîntem în țara ce ne-a văzut născînd și de aceea căutăm adevărata noastră patrie. Acei care sînt făcuți în felul acesta se simt ca exilați în orașul lor, străini lîngă căminele lor și munciți de-o nostalgie inversă... Ar fi ușor a însemna nu numai **țara**, dar chiar și **secolul în care ar fi trebuit să se petreacă existența lor cea adevărată...** Îmi pare c-am trăit odată în Orient, și cînd în vremea carnavalului mă deghizez cu vrun caftan, cred a relua adevăratele mele veșminte. Am fost întotdeauna surprins că nu pricep curent limba arabă. **Trebuie s-o fi uitat**" (s. aut.).

Visul, în organizarea lui epică grandios fantastică, este acela care îngăduie eroului cufundarea deplină în lume „archaeului" său, conservat în forme de viață avînd o concretețe biografică ideală, de via și prodigioasa lui memorie mitică.

Nicolae Ciobanu

TRADIȚIA VALORILOR IRADIANTE (I)

Criza de creștere a culturii române, la care se referă în cîteva rînduri Maiorescu, fusese depășită spre finele veacului trecut. Controversele sale cu Gherea nu mai au un caracter primar, nu sînt înfruntări de cuvinte și nu rămîn la invective. Semn — deci — că odată modificată fizionomia dezideratelor fundamentale, disputele acaparează opțiuni și resurse dintr-o constelație superioară, matură.

Pe acest fond general apare cu autoritate, neașteptată, imperioasă, personalitatea lui Nicolae Iorga. Pentru starea de spirit a momentului să amintim articolele lui ofensive din ziarul **Lupta**. Articole ce limpezesc și definesc cîteva linii de forță, integrarea lor într-o concepție națională, luminată de patriotism ardent, traducînd modul de simțire și gîndire al unei generații.

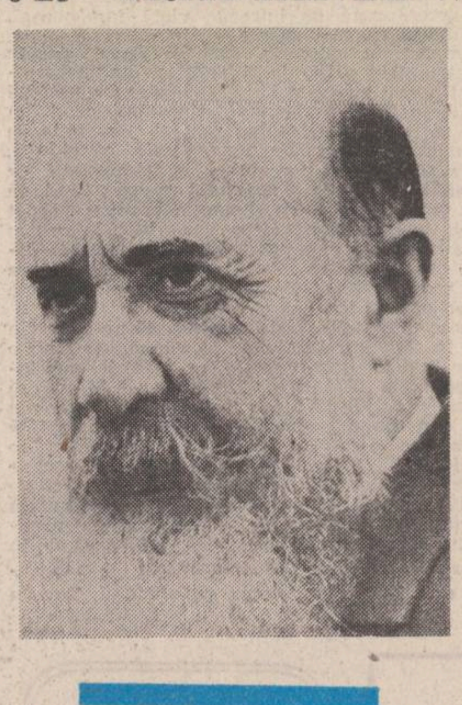

Ne raportăm, pentru început, la un text din tinerețe pentru elocvența lui plastică și teoretică, în care îl găsim pe Iorga întreg, genial și naiv, pregătit să se plece pios peste scrisul unui mare înaintaș. Sînt rînduri deshumate cu încîntare, cărora posteritatea le întoarce politeța. Așadar, dincolo de adjective, să vedem ce spunea, ce gîndea Iorga pe la 1890—1892, cînd nimeni nu era chinuit de vedenii sămănătoriste ! „Între operele așa de învechite ale literaturii noastre de acuma aproape o jumătate de veac este una a cărei însemnătate, departe de a scădea cu vremea, se înalță din ce în ce mai mult, cu cît înțelegem mai bine ce vrea să zică o limbă cu adevărat românească. Opera aceea, amestec de știință serioasă, neobișnuită, pe acea vreme de muncă ușoară și fără temei, și de patriotism adînc și cald (...) răspîndește ca o aureolă de simpatie în jurul faptelor de vitejie străbună, cartea aceea de aur, unde povestirea are farmecul legendei, unde stilul înțelept și fără pretenții sună pe alocurea, în simplicitatea lui mîndră ca un fragment de epopee, e **Istoria lui Mihai Viteazul**".[1]).

Titlul paragrafului reprodus poartă numele Neculai Bălcescu. Alegerea nu e deloc întîmplătoare. Generația lui Iorga avea nevoie de un spirit tutelar. Informat, Iorga pune în discuție după altă lege decît a personalismului de care s-a văzut învinuit, **un model**, care prin intermediul celui idolatrizat trece la un studiu de proporții. Nu se presimte, în cele ce urmează suflul aversiunii nutrite față de junimism, totdeodată cu admirație (aceeași și la Maiorescu) față de puterea de creație a neamului românesc ? „**Autorul Cîntării României** (azi știm că e Alecu Russo n.n.) și al **Istoriei** mai sus pomenite nu e numai un literator, ceea ce încă ar fi destul pentru a-i da un loc de cinste între regeneratorii neamului nostru. Om politic în aceeași vreme, revoluționar convins și energic dintre toți oamenii de la 1848, el a fost poate cel mai activ și cel mai cuminte în aceeași vreme, pe un timp cînd amîndouă calitățile nu stăteau alăturea totdeauna (...). Durerile românilor erau ale sale și ultima-i părere de rău a fost că nu-i era iertat să vadă, lui, muncitorului harnic și dezinteresat, încolțirea seminței aruncate și răsăritul zilei de aur pe care o vede în visurile-i de patriot".[2]).

Iorga s-a ferit de imixtiuni directe : portretul lui Bălcescu se citește și se reține prin liniștea lui expozitivă. Mediul de aplicare optim al meritelor marelui revoluționar la mersul istoriei reflectă statornicia unei conștiințe în luptă cu boala, cu spiritul retrograd, cu suspiciunile confraților. Dar e o statornicie care și-a lepădat de mult cumințenia, rigiditatea, conformismul. Abia din punctul la care revolta lui Bălcescu atinge incandescența începe Iorga să clarifice relația între calitățile primordiale ale energicului pașoptist și tensiunea încrederii sale în viitor. Montajul caracterizărilor are ceva profund scenic. Eroismul sub al cărui semn s-a petrecut viața și moartea omului mistuit de nobile vise prilejuiește o trecere în revistă de evenimente biografice — toate elocvente. Pentru că ele atestă **neodihna**, înaltul sentiment de răspundere față de națiune al unui tînăr ocupat mai întîi să priceapă, pe urmă să facă istoria. Iorga amintește titluri și lucrări, le parcurge rezumativ, se minunează de bogăția lor de idei.

Tot ce ține de pregătirea revoluției constituie obiect de atentă cîntărire. Iorga vede mîhnit că entuziasmul de la început dispare pe parcurs, nu la Bălcescu firește, dar la mulți dintre partenerii acestuia. Sfîrșitul acțiunii vine ca o consecință a calculelor de interese, intrigilor și combinațiilor de culise. Față cu mișelia, cu pescuitul în apă tulbure, Bălcescu se reazimă pe sine mai întîi, el rezistă datorită onestității și speranțelor țesute în ajunul „faptei mari", temei de ambiții, de proiecte transfiguratoare, de luminoasă mitologie romantică. Monumentul pe care și l-a ridicat singur este clădit din iubire, formularea lui Iorga mi se pare fericită : „Om politic măsurat și cuminte, liberal adînc iubitor al norodului gemînd supt apăsare, el a jucat poate rolul cel mai frumos în tulburata de intrigi revoluție de la 1848. Și durerile sale ca om, pun o strălucire de aureolă în jurul acestei fețe așa de simpatice în tristețea sa blîndă și viitoare.

A avut și greșeli, operele sale ar fi putut fi altfel într-o altă vreme și supt alte împrejurări, dar toate acestea îi vor fi iertate de urmași, căci, ca femeia din biblie, a iubit mult, a iubit cu patimă aceea la care se gîndea în amarele lui ceasuri de agonie fizică și morală — țara lui dragă".[3]).

În literatura atît de diversă ca preocupări și teme a lui Iorga ideea patriotismului constituie un liant, oglindește substratul ei cel mai adînc și îl autodefinește. Cu aceasta, eseul despre Bălcescu se transformă într-un test al capacităților lui Nicolae Iorga de a vedea în ilustrul pașoptist un simbol sau o sumă de simboluri. Cînd autorul vrea să le sudeze, antijunimismul său nu apare ireconciliabil, în schimb se revelează integral bustul eruditului pentru psihologia umană și, într-o sinteză dominatoare, voința lui Bălcescu de a se depăși. Asistăm, în fond, la o demonstrație care echivalează cu un act de cunoaștere și cu unul de indentificare. Ritmul sufletesc al pașoptistului se lasă cuprins de frenezie revoluționară.

Henri Zalis

[1]) **N. Iorga. „Schițe din literatura română". Vol. 1, Iași, Edit. Libr. Frații Șaraga, 1893, p. 72.**
[2]). **Op. cit. pag. 75-76.**
[3]) **Idem, pag. 150—151.**

NUMELE POETULUI

Traian Furnea

Caricaturist incomparabil, de o inteligență diabolică și amar poet prévertian, Traian Furnea duce o existență vagantă, marcată de „inseriozitate" care ar putea să-i fie fatală : fără o „înrădăcinare" oarecare, aici la porțile Orientului, nu poți să faci nimic chiar avînd geniu. Debutat de Geo Dumitrescu în revista „Luceafărul" după ce încercasem noi înșine de cîteva ori să-l debutăm, am avut impresia că așa ar trebui să scrie Marin Sorescu pentru a-l putea citi și noi (ilizibil după cartea sa de parodii, devenit un malaxor de vorbe goale). Prévertian, adică rimbaldian cu măsură, prin necurmata căutare a inocenței, a infantilității paradisiace, surîzînd cu poză de arierat cum stă bine oricărui poet de treabă, poemele sale au surpriza spontaneității actului existențial. Numai **trăită** (și nu trucată) această poezie rămîne cuceritoare ca o laudă egal împărțită vieții și poeziei : „— Vedeți e rouă pe cîmp domnule paznic / Și prin griul acesta lucitor / Eram eu mai demult / Preafericitul rege / Al unei cărări subțiri / Pe care seară de seară / Treceam cu iubita Ana-Livia / Ca pe niște bănuți de aramă cheltuind / Puțin cîte puțin / Copilăria noastră / Lăsați-mă s-o caut deci / Prin griul lucitor // — O fi fost cărare subțire pe cîmpul acesta / Dar vezi dumneata tractoriștii sînt harnici / Și oțelitele lor pluguri sînt ascuțite / O cauți degeaba // — Dar bătucită era cărarea noastră / Sub povara curatei iubiri // — Ca dinții mei din dreapta / De oțel sînt plugurile / Debeaga o cauți / — Lăsați-mă s-o caut deci / Prin griul lucitor / Numai să mă simtă aproape / Și cu sufletul ferfeniță de dor / Îmi va sări în brațe // — Între dinții mei de oțel iată / Arunc plăpîndul fir de iarbă / Și-l mestec întruna / / — Și după ce o voi descoperi / Iarăși gustul cărnii iubitei / Pe limba mea amară-l voi simți // — Și iată acum zeama asta verde / Ce-mi curge printre dinți / Miroase a scuipat mai mult / Decît o iarbă / O cauți degeaba" **(Cărarea).**

„Îmbrăcat în costumul cel negru / Și cu pantofii mei buni de lac / Alerg prin griul ud / Cu fata desculță / Pe mîna mea / Ceas demult cumpărat / Și mîna ei în mîna mea / Pe mîna ei ceas ieftin / Cu pixul desenat" **(Prin griu).** Poeme fulgurante de cîteva cuvinte („Ca niște bilete / De dragoste rupte / Ies caii / Intrați azi dimineață-n abator"), aforistice, ori pur și simplu cuvinte „în libertate", în spațiu (ca la Ungaretti). „Ai plecat / Ochii mei / Fără cărare", poeme amare ale celor umiliți și obidiți și la maximum trăzniți și masochiști dacă e cazul : „În noaptea nunții mele / Am ieșit pînă afară / Înfigînd cu durere un cuțit / În mijlocul drumului / Ce duce spre tine // Mai bine să moară / Decît să se chinuie așa / Ar fi zis desigur bătrînii // Pînă spre dimineață / A tot curs sînge pe șanțuri" **(În noaptea nunții)**, poeme încîntătoare pentru orice lector educat cît de cît... Numai că, din păcate, la noi se cam cultivă extremele la ora actuală, răbduriii sau nesimțiții... În cazul răbduriilor exemplar îl avem tot pe Marin Sorescu. Îl sfătuiesc pe Traian Furnea să caute colecția revistei „Iașul literar", înainte de 1960, și să citească cu atenție mai ales numerele faste (mai, august, noiembrie, decembrie) ca să vadă cum ar fi trebuit să înceapă, nu deodată cu poeme ca acesta : „Nu țară / Nu pot să-ți urlu întruna că te iubesc / / Așa cum cel flămînt / Adevărat flămînd / Nu are puterea să urle / Că i-e foame / De-aici cîteodată confuzia de-al crede flămînd / Pe cel care are puterea / Să urle".

Adevărat, are puterea să urle, din mai multe părți, claxonează din mașina personală, iar dacă nu ești atent te calcă... Pentru categoria nesimțiților avem prea multe exemple și nici un chef de a opta : putem oricînd comite o injustiție... Unde s-au putut publica zecile de cărți ale cuiva (versuri fără de talent, proză pentru aprovizionarea din toamnă, etc.) nu s-ar putea oare tipări și cartea lui Traian Furnea, „Niște poezii", dacă tot ne ocupăm de literatură... ? Îmi și imaginez privirile avide și pline de interes ale editorilor.

Cezar Ivănescu

Modelul solar din «Miorița» și unele descoperiri arheologice

I. PREZENȚA AȘTRILOR TUTELARI

Există în desfășurarea **Mioriței** un moment cheie, poate cel mai impresionant din structura baladei și care a uimit cel mai mult pe cercetători. Este vorba de trecerea de la viziunea pămînteană asupra relației viață-moarte la cea cosmică. Acest moment este marcat, după cum observa Mircea Eliade, de „voința păstorului de a schimba sensul destinului său, de a preface nefericirea lui într-un moment al liturghiei cosmice, transfigurîndu-și moartea în nuntă, chemînd pe lîngă el Soarele și Luna și proiectîndu-se printre stele, ape și munți" **(De la Zalmoxis la Genghis-Han,** Ed. șt. și encicl., Buc., 1980, p. 248). Adrian Fochi, care face o analiză amănunțită a structurii baladei în multimea variantelor sale **(Miorița, Tipologie, circulație, geneză, texte,** Buc., 1964, p. 205—225), situează acest moment (după varianta Alecsandri), în cele 16 versuri care urmează de la „iar tu de omor" pînă la „și stele făclii", încadrîndu-le temelor 13 și 14, denumite de el „alegoria morții" și „apoteoza ciobanului" (între tema 12 : „plînsul oilor" și tema 15 : „maica bătrînă"). Cercetătorul recurge apoi la o comparație statistică detaliată a frecvenței, în cadrul celorlalte variante, a tuturor celor 18 teme stabilite în varianta Alecsandri a **Mioriței**. El constată că în schema tematică a celor 120 de variante moldovene ale motivului, cele două teme se regăsesc abia în două texte, în proporție de 1% din total, pe cînd toate celelalte teme se situează cu o frecvență între 42 și 97%. Iată și concluzia expresă la care se ajunge : „Frecvența extrem de scăzută a acestor două teme (abia două variante dintre care una a lui Alecsandri) ne îndreptățește să considerăm acest moment în structura baladei drept o intervenție a poetului și s-o eliminăm din discuțiile următoare". Sau și mai drastic : „Ambele trebuie eliminate din discuții odată pentru totdeauna, ele fiind o evidentă intervenție a poetului" **(op. cit.** p. 214).

Fără a intra acum într-o dezbatere mai amănunțită asupra acestei concluzii, după părerea noastră cel puțin prea categorică, să observăm totuși că elementele de figurație cuprinse în versuriie amintite mai sus există într-o formă mai mult sau mai puțin dezvoltată în finalul celor mai multe dintre variantele baladă ale motivului mioritic, în cadrul a ceea ce Fochi numește tema 17, „nunta mioritică" și 18, „cadrul nupțial". Ceea ce ar putea fi pus pe seama lui Alecsandri, în acest caz, ar fi schimbarea ordinei unor episoade prin reluare cu ușoare modificări, potențînd alegoria cosmică a „nunții". Motivația unei asemenea intervenții s-ar explica prin atitudinea „sentimentalistă" a lui Alecsandri față de „maica bătrînă", căreia ciobanul vrea să-i ascundă vestea morții sale. Nici aceasta nu se poate susține, cîtă vreme schimbarea unor episoade putea să fie făcută chiar de rapsodul popular de la care s-a cules balada. De altfel, cercetătorii au constatat marea diversitate a variantelor populare în jurul unor simboluri fundamentale ale baladei : acela al oii-oracol, al ciobanului meditativ, în poziție testamentară și, ceva mai rar, al maicii bătrîne. În legătură cu acesta din urmă, dorința ciobanului de a proteja pe cei dragi de vestea morții sale se dovedește a fi și ea autentic populară, cîtă vreme o găsim funcționînd și în alte variante mioritice. Astfel, în varianta **Oaia năzdrăvană**, culeasă de G. Dem. Teodorescu de la vestitul lăutar Petrea Crețul Șolcanul din Brăila, cu toate marile deosebiri de subiect față de varianta Alecsandri, ideea de mai sus o găsim puternic conturată în legătură cu fata iubită : „Să nu-i spui că sînt / Culcat sub pămînt / Ci că m-am tot dus / Dus pe munte-n sus / Prin vîrfuri cărunte / Dincolo de munte / Căvălaș să-mi dreg / Flori ca să culeg".

Dacă motivul ocrotirii de vestea morții s-a putut fixa într-o variantă a **Mioriței** în legătură cu fata iubită, nu vedem de ce nu s-ar fi putut fixa tot folcloric și în legătură cu mama îndurerată, simbol infinit mai profund și mai frecvent în variantele baladei. Că această atitudine filială în forma ei cea mai umană s-a păstrat mai bine în varianta publicată de Vasile Alecsandri constituie mai mult o dovadă a unicității cristalizării motivului popular într-o capodoperă universală, decît a „intervenției" bardului de la Mircești în cuprinsul marii balade.

Nici examinarea unor detalii de expresie ale fragmentului din **Miorița** invocat de noi la inceputul acestei discuții nu pledează în favoarea lipsei lui de autenticitate populară. Astfel rima **crăiasă/mireasă** nu trebuia inventată neapărat de Alecsandri cum pretinde D. Caracostea **(Poezia tradițională română,** vol. I, E.P.L. 1969, p. 53), ea putîndu-se întîlni și-n alte texte folclorice. Iată un exemplu în acest sens dintr-o colindă, în care se spune printre altele : „....nuntașii să treacă / Să ia de **mireasă** / A noastră **crăiasă**". (I. I. Stoian, **Texte folclorice** din R. Sărat, 1927, p. 105).

Nici rima din versurile : „Păsărele mii / Și stele făclii" nu poate fi socotită cultă, cîtă vreme o întîlnim în variante, cu mici schimbări de context : „Păsărele mii / Mi-a ținut făclii" (varianta muntenească nr. 7), sau : „Stelili cu miile / mi-a ținut făcliile" (varianta din Jitia, Rîmnicu Sărat) etc.

O situație specială, încărcată de consecințe deosebite pentru studiul aprofundat al baladei se arată a avea, în fragmentul citat, versurile : „Soarele și luna / Mi-au ținut cununa".

Rima de aici ar putea trece și ea drept cultă dacă nu am găsi-o revenind în contexte quasi-identice în majoritatea variantelor care conțin ceea ce Fochi definește drept temele 17 și 18 („nunta mioritică" și „cadrul nupțial") din structura baladei. Un cercetător atent al istoriei versificației românești cum a fost Ladislau Gáldi observa pătrunderea acestei rime folclorice în cuprinsul poemei lui Miron Costin, **Viiața lumii (Introducere în istoria versului românesc**, București, 1971, p. 80). Cercetarea contextului în care apărea această rimă la Costin : „....Soarile și luna / ...veți da gios cununa", ne arată că marele cronicar a cunoscut anumite variante ale **Mioriței**, în care modelul acesta era deja constituit în epoca sa. Preluarea lui doar cu ușoare modificări în emistihurile poemului costinian ne vorbește de la sine de vechimea unui text-matcă al poeziei noastre populare, a cărui cercetare se cuvine a fi făcută cu mai multă luare aminte.

Mai întîi să reflectăm asupra impresiei estetice mereu pătrunzătoare pe care ne-o trezesc cele două versuri în contextul **Mioriței.** Poate fi remarcată, pe această linie, poziția lor mediană în cadrul pasajului la care ne refeream. Dacă „mîndra crăiasă / a lumii mireasă" este o viziune abstractă, greu de transformat într-o imagine vie, căderea stelei care urmează deschide numai o geană de orizont în direcția cerului de unde trebuie să apară în priviri ciudata vedenie inițială. Abia cu cele două simboluri care urmează (Soarele și Luna purtători de cunună), cortegiul nupțial de o măreție copleșitoare începe să prindă adevăratele sale contururi. De la înălțimea celor două astre tutelare ale zilei și nopții perspectiva se deschide deopotrivă grandioasă asupra celor de pe Pămînt (brazi și păltinași, munți, păsările cîntătoare), cît și asupra cosmosului îndepărtat al făcliilor stelare pe sub care se perindă cîrduri de puncte luminoase călătoare. Asupra întregului ansamblu de simboluri, de aici stăruie o puternică impresie de luminozitate solară, într-o creștere continuă, biruitoare. Se întîmplă un fenomen specific și altor creații folclorice românești în care apare simbolul Soarelui, și anume, ceea ce un cercetător mai recent numește „solarizarea ansamblului" (Const. Sorescu, **Dinamica miturilor solare românești,** în **Steaua,** nr. 8, august 1979, p. 48). Este destul de greu să explicăm această impresie la o primă privire. Ne dăm seama că imaginea pe ansamblu prezintă unele obscurități, mai ales pe linia acelei simultaneități reale, necesare, a tuturor elementelor ei componente. Bănuim că, în nucleul său inițial, imaginea aceasta nu s-a constituit întîmplător. Bănuiala ne este întărită de poziția centrală care i se acordă simbolului solar, rolului său de nun (conducător) în cadrul cortegiului nupțial. Ne dăm seama însă că pentru a putea pătrunde în sistemul de semnificații care s-au încifrat în acest simbol, pe lîngă o perspectivă astronomică, trebuie să avem în vedere și una mitologică. Prima, mai ușor sesizabilă la nivelul de percepție a omului contemporan, se explică în cadrul contextului mioritic prin cea de-a doua, mai dificilă, cu multe înțelesuri obscure, închise în formula magico-rituală care le înglobează și care se cere descifrată. După cum observă Claude Lévi-Strauss **(Antropologia structurală)**, este necesar să facem distincție între o mitologie explicită și una implicită la nivelul operelor literare. În variantele-baladă ale **Mioriței** rolul de mare nun atribuit Soarelui apare deobicei implicit. Soarele este purtător de cunună în cadrul cortegiului nupțial. Sînt însă și unele variante ale motivului în care acest rol apare explicit.

Dragoș Vițelaru : „Batiscaf"

În chestionarele folclorice ale lui B. P. Hasdeu din a doua jumătate a sec. al XIX-lea, cele mai multe răspunsuri dau Soarelui și Lunii calificativul de „sfinți" în expresii consacrate ca : „A răsărit (a apus) **sfîntul** Soare (**sfînta** Lună),; în exclamații : „De-ar ieși **sfîntul** Soare !", „De acum piere **sfînta** Lună !" ; în blesteme ciudate precum : „Trăsni-te-ar **sfîntul** Soare !" (I. Mușlea, Ov. Bârlea, **Tipologia folclorului**, Ed. Minerva, 1970, p. 121 și 124). Răspunsurile la chestionare fac distincție între „sfințenia" creștină și cea a Lunii și Soarelui care „nu pot scăpa de vîrcolaci". Toate acestea ne apar ca reminiscențe evidente ale unei mitologii păgîne vechi care trece mult dincolo de limitele temporale ale creștinismului.

Cercetările arheologice vin să confirme faptul că atît Soarele cît și Luna se bucurau de o deosebită prețuire ca zeități în mitologia strămoșilor noștri geto-daci. „Splendidul Soare de andezit" cu un diametru de peste 7 metri descoperit la Sarmizegetusa-Regia (H. Daicoviciu, **Dacii**, ed. II-a, 1972, p. 285), reprezentările solare de pe vasele de lut dace, cît și carul solar în miniatură descoperit la Piatra Roșie (C. Daicoviciu, în **Istoria României**, I, p. 336) ne vorbesc despre existența unui cult solar local la daco-geți, iar pentru zeița Bendis, asemănătoare Dianei romane și purtînd emblema Lunii, au fost descoperite arheologic pe teritoriul țării noastre nu mai puțin de 13 reprezentări. (M. Bărbulescu, în **Acta Musei Napocensis** nr. 8, 1971, p. 97). După cum vom vedea, acest cult străvechi al Soarelui și Lunii a lăsat în **Miorița** amprente deosebit de profunde.

Dumitru Bălăeț

VIAȚA CĂRȚILOR

DECIZIA ALTUIA

Cine vrea să aibă întotdeauna dreptate, pierde dreptul de a cunoaște adevărul, spunea, cu înțelepciune, gînditorul de altădată. Cuvinte ce ar merita să stea drept motto cărții lui Bujor Nedelcovici,*) pentru că, pînă la urmă, despre așa ceva e vorba în „Zile de nisip". Interesant că intoleranța nu crește aci din cine știe ce gînduri criminale. Pur și simplu, Theodor, sau Theo, ca-ntre prieteni, crede, cu nestingherită seninătate, că nu e posibil ca el să greșească. Supuși erorii pot fi oricare din semenii lui, el nu. De unde această monotonă îngîmfare, e greu de explicat. Și poate că nici nu trebuie explicat. Oricum, dacă ne gîndim bine, nici succesele profesionale, nici succesele în activități — celelalte activități publice, nici de neînchipuitele eșecuri erotice (cucerește pe cine vrea !) nu explică zidul aparent invulnerabil. Mai degrabă, căci Theo e un om inteligent, ele l-ar avertiza asupra primejdiei propriei conduite. Și totuși, există o aproximativă rază de lumină : viața, așa cum e rostuită, nu se bizuie decît pe două culori, alb-negru. Convins că „merge" pe alb, Theodor nu reflectează asupra a ceea ce-i place atît de mult la Dostoievski, omul bun și rău în egală măsură. El este bun și cu asta basta. Bunătatea în relația cu lumea din jur, însă, poate deveni cea mai absurdă răutate (dacă o fi și răutate mai puțin absurdă ; răutatea e răutate, nu e nici absurdă, nici altminteri).

E nevoie ca „proprietatea" sa feminină, Cristina, să-l abandoneze, prea e perfect Theo spre a fi iubit și totodată acceptat. Mai bine iubit și părăsit ; e nevoie ca puștiul Vasile, tîmplarul, să-i cadă în ghearele imaculate, să cadă nevinovat și să fie pedepsit nevinovat ; e nevoie ca doctorul Nicolae Lemetea să i se dezvăluie în urîciunea arivistului, a „calității" de hoț și de necinstit slujitor al lui Hypocrate ; e nevoie de a vedea, într-o cîrciumă de cartier, lumea celor mulți, la masă, tăifăsuind, e nevoie de toate acestea, și de altele, pentru a semăna îndoială, puțină, dar îndoială totuși în sufletul și apoi în mintea lui Theo. Puțină, am zis, fiindcă dragostea de sine fiind mai presus decît orice, nu-l oprește din marșul său victorios spre deznodămîntul tragic. Voia cu orice preț să-l supună, să-l umilească pe Vasile și-și găsește în sfîrșit **trecerea** în atelierul acestuia.

Un destin curios, în care nu arivismul joacă rolul de vioară primă. În care nu forțe oculte îl acaparează. În care, pe scurt, nu interese materiale sau morale majore îl fac pe Theo așa cum e. Ci, poate, chiar dezinteresul îl „îndreptățesc" să se ridice deasupra oamenilor. Pentru a se înfige singur în dalta omului obișnuit și nu criminal, în orice caz. Ceea ce-i lipsește lui Theo — și descoperă prea tîrziu și fără consistența cuvenită — este capacitatea de a se judeca pe sine critic, cu umor, toleranță ; de a fi blînd și îngăduitor, deci, cu preafireștile mici slăbiciuni umane ale altora.

Scrisă cu o discretă și tandră aplecare spre natura umană (Vasile, de pildă, ce vine zilnic pe plajă, de dorul mării, la barca lui care să-l aducă de la Sulina la Constanța, este, în paginile cărții, de-a dreptul induioșător), „Zile de nisip" este un roman de atentă analiză a comportamentelor etice, prilejuind întîlnirea cu un scriitor ce tinde, cu succes, cred, să pătrundă resorturile fundamentale ale existenței omenești.

Viorel Știrbu

*) **Bujor Nedelcovici : „Zile de nisip", Editura „Cartea Românească", 1980.**

REGULA JOCULUI

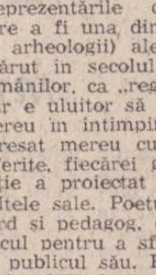

În planul mișcărilor de nestăpînit ale teoriilor, sistemelor interpretative și opiniilor exegetice, cartea *) profesorului Paul Cornea ne apare ca locul unei lucide și detașate priviri, aruncate atît spre trecutul (și deja tradiția) acestui domeniu, cît și spre conturele sale viitoare. Lucrarea aceasta are multiple fațete ; cititorul dornic de informare va găsi în ea o imagine clară asupra direcțiilor și orientărilor definitorii pentru geografia interioară a sociologiei literaturii; cititorul interesat de condiția criticii va găsi o punere în dialog a viziunii „instituționalizate" despre artă cu imaginea și luminile inedite pe care un demers de tip sociologic le proiectează asupra literaturii ; cititorul avizat va putea urmări dezbaterea ce atinge o seamă de concepte-cheie fără de care, cred, cu greu se mai poate înjgheba astăzi o discuție profundă asupra literaturii (succes literar, perioadă literară, valoare, influență etc.); în sfîrșit, cititorul fascinat de problemele generale ale culturii va descoperi o serie de studii dedicate istoriei mentalităților, a felului în care conștiința politică și literară românească s-a format și si-a formulat ideile directoare în partea a doua a secolului trecut.

Cele spuse aici nu epuizează, în mod evident, toate resursele ideatice și toate perspectivele spre care se deschide cartea de față. Fie-mi însă permis să spun cîteva cuvinte despre ultima sferă de probleme, sferă care îmi pare de un interes deosebit. Avem întotdeauna tentația de a crede că așa cum gîndim noi, a gîndit omul dintotdeauna. Iar cînd e vorba de distanța unui secol, nici nu ne mai îndoim de suprapunerea perfectă dintre ideile și cuvintele comune pe care le folosim. Adevărul e că în ciuda identității ori a analogiei evidente, există întotdeauna o umbră de sens, o alunecare a înțelesurilor care creează, de fiecare dată, un spațiu semantic specific. Descoperirea acestor diferențe și refacerea, prin ele, a ceea ce am putea numi „reprezentările colective" ale unei epoci, îmi pare a fi una din cele mai fascinante aventuri (și arheologii) ale cunoașterii. Că Alecsandri a apărut în secolul trecut ca poetul național al românilor, ca „rege" al poeziei, e un lucru știut. Dar e uluitor să afli cum destinul său a venit mereu în întîmpinarea istoriei, cum poetul s-a adresat mereu cu același glas, dar cu cuvinte diferite, fiecărei generații și cum fiecare generație a proiectat în el idealurile, visele și revoltele sale. Poetul a fost rînd pe rînd profet, bard și pedagog, creîndu-și și modelîndu-și publicul pentru a sfîrși prin a fi creat și modelat de publicul său. El devine un mit, o „instituție națională", și va rămîne așa pînă în zilele noastre. Chiar dacă noi temperăm această imagine prin ideea că Alecsandri e marele precursor al lui Eminescu, prestigiul său (de ordin, nu estetic, ci simbolic) rămîne neștirbit. În fond, aici (ca și în cazul teatrului, al romanului, al poeticii romantice) e mai puțin vorba despre ceea ce este lucrul în sine și mai mult despre felul cum apare el în ochii unei anumite colectivități, determinată de factori sociali, istorici, culturali.

Generațiile se schimbă, imaginea lor despre lume și mai ales despre valorile culturii se modifică treptat, uneori insesizabil, în așa fel încît în spatele aceluiași nume se perindă alte și alte conotații. Pentru înțelegerea lor trebuie să privim de la societate spre operă, ca să vedem felul în care aceasta decupează anumite secțiuni semnificative, se identifică în ele și mai ales le ipostaziază în valori aproape totemice, transformîndu-le din semnificanți în semnificați. E vorba aici de ceva mai mult decît de succesul literar. O asemenea operă nu numai că se mulează în „orizontul de așteptare" al publicului, ci, mai mult, devine un semn, un instrument și un blazon, prin care un grup de oameni își întrupează și exprimă un ansamblu de aspirații, poate difuze, dar desigur intense, prin care ei se definesc și se cunosc în ceea ce au mai intim, mai profund și mai ascuns. Astfel se naște un mit, în cazul de față un mit literar. Iar pentru sociologia literaturii, studiul miturilor literare poate fi un adevărat potir al Graalului.

Mihai Coman

*) **Paul Cornea : „Regula jocului", Editura „Eminescu", 1980.**

atelier literar
poșta redacției

VIOREL MUNTEANU : Prea puține lucruri reușite, din prea multele trimise în ultima vreme. În schimb, riscurile tot mai mari ale plafonării, ale alunecării din sfera poeziei spre aceea a făcăturii de versuri, spre o manufactură declamativă exterioară, cronică rimată, epigonism periferic minulescian, etc., lucrări din care, treptat, dispar insemnele poeziei adevărate, fondul de idei și emoții, vibrația lirică, imaginea revelatoare, etc. Trebuie să reflectați foarte serios la această amenințare, care vă paște din ce în ce mai grav, să întrerupeți inerția industrioasă a condeiului, să explorați căi și modalități noi, să vă dedați unui studiu larg și aprofundat asupra marilor experiențe și cuceriri în domeniul poeziei, etc. (și, de ce nu ?, să atacați, în fine, pînă nu e prea tirziu, nu tocmai inaccesibile, dar esențialmente necesarele trepte ale studiilor superioare, adică, în fond, să acordați talentului dv., real și plin de promisiuni, cele mai adecvate condiții de afirmare creatoare, de înflorire. (Ceva mai bine, în „Pastel" și oarecum în „Domnule XY", „În consecință", „Imagine", iar din penultimul plic, „Cu lacrimi scriu"). În ultimul, numai lucruri slabe, neinspirate.

M.L.—PUTNEANU : A fost probabil vorba de un gest de încurajare și, desigur, de un text superior celor de acum, care sînt, din păcate, doar niște compuneri relativ îngrijite, cu destule elemente didactice, convenționale, rămînînd, în general, la un nivel mai curînd mijlociu.

MARIUS DUMITRESCU : Încă n-au apărut semnele decisive ale unui reviriment așteptat, dar unele pagini par să anunțe un început : „Pastel", „Și că...", „Noiembrie".

I.D.D. : Încă destul de greoaie și ocultate, fără fluență și ecou, dar meditația rămîne adesea interesantă : „Cosit", „Peisaj în sus".

GH. SM : Mai mult lucruri neinspirate, forțate, uneori de gust (surprinzător !), îndoielnic. Și cîteva care amintesc într-o măsură de poet : „Cînd era lumea", „Ora exactă", „Sărutul pe mască".

M. ROHAN : Vă mulțumim și vă adresăm aceeași urare, așteptînd noi pagini frumoase.

ANCA N. SOZAN : Există, desigur, o anumită dispoziție lirică, dar ea e dominată de un soi de fervoare dezordonată a cuvintelor, mereu agitate și disponibile, mereu în exces, reușind foarte rar să se adune coerent într-o imagine expresivă, într-un gînd, într-un sens, lăsînd adesea impresia acelui „cînd nimic nu ai a spune"... Cîteva din pagini par ceva mai înfiripate, izbutind într-o oarecare măsură să elimine vacarmul vorbelor parazitare, fără aport, care abundă în celelalte. Ele pot fi un punct de plecare pentru o abordare mai exigentă și mai disciplinată a paginii albe, pentru căutarea adîncimii semnificative și a sunetului pur. („Liniște", „Porți care cîntă", „Mîine", „Un secol", „Părul alb").

R. POPEL : Bateți pasul pe loc, în compuneri mărunte, ușurele, improvizații plăpînde, după ureche, în care se repetă cu oarecare monotonie un registru destul de sărac de motive, idei, imagini, mijloace de expresie. N-am putut reține nimic din ultimele plicuri. (De obicei, textele se corectează după dactilografiere, și se alcătuiește citeț și complet, ca pentru tipar).

DIANA BARBU : E din ce în ce mai bine, mai multă siguranță și îndrăzneală, un plus de substanță și vibrație. Cele mai bune : „Visuri neregăsite", „De-a lungul anilor". Bune, și „Ca un fluviu", „Sîngele meu", „Derută", „În alb, dar încă nu deplin cristalizate. „Ninge" are părți frumoase, dar, cum ați intuit, și unele lungimi.

A. MIZUMSCHI : Sînt semne bune pe alocuri, cînd nu devine copleșitor delirul verbal, „nichitismele", gratuite, ori premeditatele jocuri și speculații livrești de vorbe în eprubetă (gen „gizele-pămînt își mușcă pruncii din palme în formă de măr"... etc.). Un început de limpezime și coerență, în „Căpițe", „Dimineața condamnatului", „Îmbătrînim ?".

B. HORAS : În continuarea plicului precedent : „Iarna", „Poveste pentru amăgit", „Un oraș", „Forma cuvintelor", „Țărm", „Ar trebui".

Ioanina Preicu, Decebal Al. Seul, Ion Ștefanio, B. G. — Craiova, A. Ghiuriș (ceva în „Bucurie", „Mîndrie"), **Maria Botez, Daniel Prallea Blaga, Mihai Cotuțiu, Lucea Luceanu, G. Dorobanțu, Marețiu F. Timiău, Ergoter, Al. Dak, Ama Alindor, I. Tătar, Ofelia A., T. Pîrvan, Anghel Costel Gabriel, Florin Bănică, Adelina Aruștei, Const. Mihai, Vivi Mar, M. D. Horopciuc, Armina Cornelia Marcu, Adrian Nițu, Silvian Floarea, Velino Rus Virgil, I. Dumitrascu** („Liniște", „Violența" II), **N. Paganini, Liviu V. Munteanu, C. Serghiuță, V. Gramaticu, Dan Pavel, Miron Tic, Dor de soare, Mihai T. Ioan, Magul, Const. Drumlung :** Nimic nou !

Mihaela Cristina Cîrstea, Andrei Sicobean, Adrian Hodor, Nicu Niculescu, C. Eduard, Vlad Vlahul, Marian Enache, E. Veber-Albu, Gelu Ciorici, Athos, N. I. Tarălungă, Dumitru Botezatu, Sorana Mercan, Nae Cristian, Petruț Florin Adrian, Georgeta Radu, N. Marinescu (Craiova) : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. — Manuscrisele nu se înapoiază.

Vă propunem un nou poet:
VIOREL MUNTEANU

Pastel

Ziua dă în clocot
Cerul fără fluturi
Molfăie orașul
Sutele-i de ani
Sabia zăpezii
Trece prin țesuturi
Dură ca oțelul
Caselor de bani
Pe autostradă
Sarea se topește
Iarăși îndemnînd la
Trafic rutier
Cineva injură
Cineva tușește
Frigul se transformă
Într-un pui de ger
Plusvaloarea toamnei
S-a rărit în piață —
Teama se implintă-n
Noi ca un trident
Sala așteptării-n
Gară e ticsită
O locomotivă
Fluieră strident.

Disecție

Îmi reactivez singurătatea cu lanterna nopții
Adică pot fi în același timp și pușcă și țintă
Uneori mi-e respirația tăiată de regrete
Și aștept pe cineva care să-mi spună
adevărul
Sau eventual să mă mintă
Dar nimeni nu îndrăznește și mă ambiționez
Să-mi caut cuvintele pe întuneric
Bîjbîind chior și prin dicționare
Cu îndrăzneala unui fals surdo-mut
Prietenii mei de aceeași origine sufletească
Îmi urmăresc zbaterea cumva de departe
(Cu binocluri de lut)

Alpinism

Poeții sînt un fel de alpiniști —
Vor să ajungă UNDE NU SE POATE
Urcînd devin din ce în ce mai triști
Fiindcă le pun la inimă pe toate
. . . . . .
Iubiți poeții care încă știu
Să facă alpinism atunci cînd scriu !

Cu lacrimi scriu

Sînt ispitit să fluier în biserici
Să iubesc piatra care mă lovi
Să cred că pe pămînt mai sînt americi
Pe care eu le voi descoperi
Deja admir zgîrie-nori de lină
Și ciobănesc o turmă de statui
Și veacul mi se pare săptămînă
Și cimitirul rupt din carnea lui
Și cînd tîrziul ca un prunc visează
În insomnii oribile mă zbat
Un dor imens mă electrocutează
Un desperado nejustificat
Dau sîngelui culoarea nebuniei
Fiind asediat de întrebări
Cu lacrimi scriu pe lacrima hîrtiei
Visătorind pe tainice cărări...

Vulcan

E dincolo de mine probabil un vulcan
Din care curge lavă de aur și alcooluri
Căci prea mocnește-n gesturi tăcerea uneori
Și sufletul se simte înțepenit în goluri
Nu-i gîndul pe-nțelesul hotarelor din spațiu
Cuvintele sînt bune de aruncat la cîini
În trupul meu aud cum păcătoșesc pirații
De-aceea-și fac flăminzii depozite de piini
A renunțat imperiul bisericii la sfinți
Doar sîngele mai urlă în clopote osoase
Ca pe o pipă noaptea mă ține între dinți
Fumîndu-mi nebunia celulelor nervoase.

Pasărea

Acum nu mă mai doare nimic
Nici muntele nici stîlpul porții nici drumul
Nici sîngele scăpat pe hornul casei
Ca fumul
Stau întins pe iarbă
Deasupra se rotește un stol
O, dar numai o singură pasăre cade
Să-și facă cuib în pieptul meu gol.

Post scriptum

Desigur într-o teacă nu-ncap două pumnale
Degeaba ne suportă același univers
Zadarnic ne pun piedici aceleași semafoare
Indoliind o clipă firescul nostru mers
Furată de tramvaie visezi că ești regină
Terorizînd cu glezna popoare de furnici
Ci eu pe ringul nopții fac cu penița scrimă
Și circul mă obligă să cred că-s măscărici
Accidentat de rouă abia mi-aduc aminte
Că mi-a rămas pe buze ceva din gustul sfînt
Al epidermei tale — trupul mi-e greu de parcă
Aș inspira de-o vreme, nu aer, ci pămînt.

Domnule X Y

Ard de nerăbdare
Să mai văd un cal
Priponit de roua
Luncilor ierboase
Să mai simt demultul
Satului natal
Izvorît din șoapta
Lutului din case
Domnule xy
M-aș plimba prin grîu
Știți acolo-mi curge
Liniștea-n țesuturi
Și-aș mai vrea să dorm pe
Malul unui rîu
Fiindcă simt acolo
Tainice-nceputuri
Dumneavoastră poate
Încă nici nu știți
Că din grele lacrimi
Încolțesc speranțe
Că alți crini se nasc din
Crinii ofiliți
Că pe drumul toamnei
Circulă romanțe...

IZBÎNDĂ ÎN STEPA CU NĂGARĂ

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN U.R.S.S.

Situat la poalele muntelui Alatau din masivul Tianshan, cel cu cusma veșnic înzăpezită, în timp ce pantele și văile sale adînci sînt învesmîntate în codri seculari, viță de vie și livezi, orașul Alma-Ata, capitala Kazahstanului — scufundat în vegetația luxuriantă a străzilor, parcurilor și grădinilor — este nu numai îndrăgit de locuitori, dar și solicitat de un mare număr de turiști. Pentru cei ce poposesc pe aceste meleaguri, în zona barajului situat la 1 679 m altitudine a fost amenajată o frumoasă stațiune de odihnă, dispunînd, pentru menținerea specificului local, de iurte confortabile, dar și de patinoare pentru amatorii sportului pe gheață în verile toride de aici. Înaintea construirii barajului, riul ce se prăvălea din munte și străbătea orașul dădea multă bătaie de cap locuitorilor, îndeosebi cînd topirea zăpezilor și ploile — rare, ce-i drept, dar abundente — îi măreau într-atît debitul, încît viiturile lui distrugeau totul în cale. De altfel, prin zestrea sa edilitară și economică, prin institutiile de știință, cultură și artă pe care le adăpostește, prin structura socială a populației sale, frumosul oraș oferă o vie imagine a marilor transformări înnoitoare prin care a trecut, îndeosebi în ultimele decenii, întreaga republică.

RÎURILE FAC CALE ÎNTOARSĂ

Valorificarea cu bune rezultate economice a pămînturilor destelenite și a bazei tehnice create a necesitat declanșarea unei mari bătălii pentru apă. Experienta secular a localnicilor, constatările specialiștilor, cercetările oamenilor de știință au dus la concluzia că posibilitățile naturii în partea locului sînt cu mult depășite de noile cerințe și că trebuie găsite căile necesare pentru eliberarea „robinetelor", pînă acum ferecate parcă, pentru stepele Kazahstanului.

Soluția la care s-a ajuns este aceea de a determina unele rîuri din Siberia să-și schimbe cursul pentru a străbate stepa și a o face să rodească din plin, să impulsioneze și mai mult industria, să usureze înflorirea numeroaselor orașe și sate răsărite în acești ani. Această îndrăzneață idee a fost trecută în schițe și planuri, iar apoi s-a trecut la materializarea ei.

VICLENIILE CLIMEI — ÎN OBIECTIVUL CERCETĂRILOR ȘTIINȚIFICE

Înainte de toate a fost înființat un institut de cercetări cu menirea de a se ocupa numai de fenomenele ieșite din comun, necunoscute sau mai puțin cunoscute în alte zone agricole. Prin ingemănarea eforturilor stăruitoare ale specialiștilor, oamenilor de știință și practicienilor au fost studiate, vreme îndelungată, anotimpurile, clima cu vicleniile ei, plantele care pot supraviețui acestor conditii vitrege și s-au elaborat grafice adecvate pentru lucrări, precum și tehnologiile ce trebuiesc aplicate fiecărei culturi în parte.

★

Am vizitat două unități agricole cu profile diferite din regiunea Kustanai, regiune în care au fost destelenite cele mai mari suprafețe de teren. Distanța de 1 570 km dintre Alma-Ata și Kustanai e parcursă cam în două ore cu avionul. Călătorul admiră o priveliște rar întîlnită: cîmpii întinse, cît cuprinzi cu ochii presărate cu codri seculari de mesteceni, cirezi de vite și de cai, turme de oi păscînd liniștite, lanuri de grîne ce unduiesc la adierea vîntului, aidoma unei mări. Lanurile de grîu sînt împrejmuite de perdele de protecție și întretăiate de fîșii de plante furajere care au, de asemenea, rolul de a le proteja de furia viforului. În drum am admirat atît stepa sălbatică, pentru că mai există zone ce nu sînt încă stăpînite de om, cît și stepa destelenită și cultivată, plină de freamăt și viață. Ne-au atras atenția pădurile întinse de mesteceni cu frunze puține și sfîșiate de vînt, cu ramurile încărcate de apăsarea veacurilor ce au trecut peste acești „arbori ai vieții", cum sînt numiți de localnici. Din loc în loc, am întîlnit tabere de copii și case de odihnă. Străbătînd întinsul ținut, am deslușit din depărtare, parcă din adîncul pămîntului, undele unui zgomot. Zgomot în stepă? Da, zgomotul vieții. Dacă, doar cu cîteva decenii în urmă, stepa Kustanai era atît de pustie încît nu pătrundea în ea nici cîntecul păsărilor, odată cu destelenirea pe vastele întinderi a pătruns viața și, împreună cu ea, dulcele grai al păsărilor.

Sovhozul „50 de ani de la crearea Uniunii Sovietice" se întinde pe o suprafață de 42 000 ha teren agricol, din care 32 000 ha arabil. Cu cerealele se cultivă 24 000 ha, din care 20 000 ha cu grîu de primăvară, cel de toamnă nerezistînd iernilor aspre de prin partea locului. Directorul sovsozului, Frant Sloss, ne-a spus că greutățile cele mai mari le întîmpină nu din cauza distanțelor și volumului mare de muncă, ci chiar a „naturii mamă", care opune adesea obstacole greu de învins. Temperatura variază aici între minus 40 și plus 35 de grade, schimbările de la ger la arșiță și invers fiind adesea atît de bruște, încît nu oferă timp pentru a se lua măsuri de precautie. Vîntul, care se stîrnește deseori ca din senin, bîntuie cu o viteză nebănuită și spulberă totul în cale. Veteranii marii actiuni de destelenire povestesc episoade dramatice din începuturile luptei cu natura. La înființarea sovhozului au venit aici doar trei oameni, cărora li se indicase un punct pe hartă; erau directorul, inginerul șef și contabilul șef; mai tîrziu a venit și un tehnician, însărcinat cu aprovizionarea. Au studiat împrejurimile, au ales un loc mai adăpostit, au bătut un țăruș, apoi au săpat un bordei în pămînt. După fixarea locului în jurul căruia avea să fie creat sovhozul, au comunicat centrului căile pe care puteau fi expediate primele utilaje și materiale.

„Să fii prieten cu natura". Experienta a dat naștere unor proverbe pătrunse de mult tîlc cum sînt, de pildă, acestea : „Să fii prieten cu natura ca s-o poți s-o îmblînzești, s-o stăpînești". Fiindcă trebuie spus că unii din cei care au pornit pieptiș, fără să țină seama de vitregiile naturii capricioase de prin aceste locuri, au fost învinși. Oamenii își amintesc că într-una din zile, din unitate a plecat un delegat ca să aducă de la gară, aflată la o distanță apreciabilă, niște materiale și utilaje. Era un om voinic, în puterea vîrstei. Luptase mult timp pe front și scăpase din multe încleștări dramatice. Era o zi însorită de primăvară. Dar în timp ce mergea spre gară, deodată a apărut un nor, s-a stîrnit un vînt puternic și s-a făcut întuneric ca noaptea. A oprit mașina pentru a se orienta în ce parte e gara și n-a mai putut porni. L-au găsit înghețat lîngă mașină și nu și-a mai revenit.

Multe necazuri au îndurat muncitorii sovhozului mai ales la început, cînd nu cunoșteau toate tainele naturii de aici și tehnologiile necesare pentru implantarea agriculturii în stepa neospitalieră.

— În primii ani — ne-a spus Ivan Andreevici Schilnii, un mecanizator venit la apelul Comsomolului tocmai din Ucraina pentru a participa la destelenire — am semănat mai din vreme și după ce grîul a răsărit a venit un vînt puternic, iar temperatura a scăzut brusc. Numai în cîteva ore plantele au fost spulberate, cu pămînt cu tot, în văzduh, iar cele care au mai rămas au degerat. Dar acum lucrurile s-au schimbat, am dobîndit multă experiență, nu ne mai păcălește așa ușor natura, a mai pierdut din vicleniе, o cunoastem mai bine, ne-am împrietenit cu ea.

La marea actiune de destelenire au participat tineri mecanizatori din întreaga Uniune Sovietică. Cei mai mulți dintre ei „au prins rădăcini" s-au căsătorit și s-au stabilit în localitatea unde au lucrat. Printre ei se află și Mate Semenovici din Odesa. A venit din 1956, la apelul Comsomolului, ca tractorist. S-a căsătorit cu o fată de pe aceste meleaguri, iar acum au trei copii, „băstinași".

— La început ne-a fost destul de greu — ne-a spus mecanizatorul. Locuiam în bordei, reparam tractorul sub bolta cerului. Dar știam că am o înaltă misiune — de a contribui la destelenire, de a da viață stepei pustii și aride, de a da pîine patriei. Acum m-am obișnuit aici. S-au creat conditii care nu sînt mai prejos decît cele de la oraș. Am apartament la bloc — cu apă, lumină, căldură. Avem atelier modern de întreținere și reparare tractoarelor și mașinilor agricole. Desigur, cu 25 de ani în urmă, cînd am venit aici, nici nu credeam că se vor realiza atîtea obiective economice și social-culturale, cîte avem acum.

Într-adevăr, cine poposește pe locul unde cu ani în urmă s-a bătut primul țăruș în plină stepă găsește un adevărat oraș, dotat cu cele necesare pentru o viață bună. Împreună cu gazdele noastre am ieșit în cîmpie și ne-am oprit în mijlocul unei tarlale cu grîu. Era pe la sfîrșitul lunii iunie, în Ucraina recoltatul cerealelor păioase era în toi, dar aici grîul, care se întindea pe spatii de necuprins cu vederea, era încă verde ca brotacul.

Ne-am luat rămas bun de la gazde, urîndu-le rezultate tot mai bogate. Undeva în zare o ciocîrlie urca lin în cîntecul ei minunat, sub cupola cerului albastru. La apariția unui nor care a acoperit soarele, a coborît cu iuteala glonțului, credeai că se face una cu pămîntul și, la numai cîtiva metri de sol și-a deschis aripile și a pornit razant cu marea de grîu verde în care s-a ascuns. Are unde se ascunde ciocîrlia.

Florea Ceaușescu

Numai omul...

Urmare din pag. 1

și imemoriale, a spiritului ca o negare a nopții fără noimă. Ar însemna că o generație, cu cît mai apropiată în timp de originea ei neguroasă, cu atît e mai puțin venerabilă, întrucît mai puțin spirituală și mai nătîngă. Nu venerăm cimpanzeul.

Poate că totuși, o nălucire a substanței în ebuliție, vreo maimuță rătăcită de turma ei zgomotoasă sau mînată de cine știe ce amorfă presimțire, a ridicat cîndva un văl de pe o stranie statuie, în junglele nestrăbătute...

★

Într-un singur punct condiția de zeu este egală celei animale : nici zeul, nici cimpanzeul nu au ideea morții.

★

Numai ei, el singur în tot Universul, trăiește murind clipă de clipă. Numai el **știe.**

Numai el știe că numai el nu poate ridica nicicînd vălul zeiței Isis. Ridicîndu-l în fiecare clipă. Cititorule, adu-ți aminte...

Virginica Romanovschi

Îmi amintesc de vremea cînd am văzut-o pentru prima oară pe scena Teatrului Alhambra. Desigur că am văzut de atunci multe răsărituri de soare. Dar parcă nici unul nu a semănat cu acela de după spectacol, deși era aproape de miezul nopții.

Virginica a fost și va rămîne sufletul generației mele și al multor altor generații. Pe ea a pîndit-o dintotdeauna nemurirea. Pentru asta în nopțile viforoase vom întinde mîna în afara cerului s-o căutăm. Și dacă ea ne va atinge umerii, umerii noștri vor înflori și vor căpăta sunete interioare.

Tîrziu, cînd poate nu vom mai fi printre livezile merilor înfloriți, Virginica ținînd în jurul gîtului haloul lunar al acestui secol, ne va aduce încă o dată în pajiștea aducerilor-aminte, ne va umple sufletul cu lumină.

De curînd răsfoind presa vremii am întîlnit cuvinte de aur scrise sincer despre succesele rar întîlnite, pe care Virginica le-a purtat cu cunoscuta-i modestie. Ea a trăit sublima înțelegere a drumului parcurs printre oamenii pe care i-a iubit și cărora le-a dăruit fără rezervă tot ce i-a dăruit ei steaua polară pe care ea, incintînd-o, a coborît-o ori de cîte ori a dorit în mirajul rampei s-o arate celor avizi după frumos.

Rampa a fost dintotdeauna casa ei. Și nu a coborît de aici decît să cumpere o ramură de liliac alb pe care s-o așeze cu grijă în fereastră pentru trecători și pentru ca viscolul de miază-noapte să se îmblînzească și să-i capete culoarea. Dar mă opresc aci pentru că simt că și cuvintele devin neputincioase față de Virginica, cea care a fost și va rămîne orga sufletului nostru.

Ion Petrache

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor

Joi, 5 martie 1981, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi :

Aprobarea planului de acțiuni ale Uniunii Scriitorilor pe primul semestru al anului 1981 ; Informare despre pregătirea Conferinței naționale a scriitorilor din Republica Socialistă România ; Aprobarea bugetului de venituri și cheltuieli al Uniunii Scriitorilor și al Fondului Literar al Scriitorilor pe anul 1981 ; Despre unele probleme de relații externe ale Uniunii Scriitorilor ; Aprobarea propunerilor comisiei de pensii a Uniunii Scriitorilor pentru unii membri ai Uniunii Scriitorilor și unii moștenitori de scriitori ; Diverse.

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, la dezbateri au participat scriitorii : **Alexandru Balaci, Ion Dodu Bălan, George Băiuță, Ana Blandiana, Radu Boureanu, Constantin Chiriță, Ov. S. Crohmălniceanu, Mircea Dinescu, Anghel Dumbrăveanu, Geo Dumitrescu, Laurențiu Fulga, Ion Hobana, Mircea Radu Iacoban, Traian Iancu, Eugen Jebeleanu, Ion Lăncrănjan, Letay Lajos, Ioanichie Olteanu, Octavian Paler, Franz Storch, Dan Tărchilă, Virgil Teodorescu, Constantin Toiu.**

Au fost prezenți tovarășii : **Ion Gălăteanu,** secretar de stat la Consiliul Culturii și Educației Socialiste, **Nicolae Croitoru,** șeful secției de propagandă a Comitetului municipal de partid, **Ion Boștinaru,** instructor al secției de propagandă a C.C. al P.C.R.

Lucrările ședinței au fost conduse de **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

REVISTA REVISTELOR

«Arcadia»

● Ultimul număr al suplimentului cultural editat de ziarul „Tribuna Ialomiței" cuprinde, cum ne-a obișnuit de o vreme, informații semnificative din viața județului și, mai ales, o bogată prezentare a creației literare. În primul rînd, semnalăm prezentarea principalelor cenacluri ialomițene : „Luceafărul" (Slobozia), dintre membrii căruia demni de reținut sînt poeții **Aurel Samoilă** (cu poezia „Melancolie"), **Constantin Cernica** („Litania poetului"), **Șerban Codrin** („Inspectorul de la controlul financiar intern"), **Costel Bunoaica** („Prigorie"), **Nicolae Sirius** („Contururi despre o vară sub un corn de cinturi" și „Mai pot să mă apăr"), **Aurel Sefciuc** („Efigia pierderii") și prozatorul **Laurențiu Grădiște** („Citroën de duminică", fragmente). Despre proza acestuia ar fi mai multe de spus, un lucru e de subliniat însă mai presus de toate : Laurențiu Grădiște face parte din lumea prozatorilor de cîmpie, din familia prestigioasă a lui Marin Preda, Panait Cerna, Ștefan Bănulescu, Fănus Neagu și chiar... D. R. Popescu ; Cenaclul „George Dan" din Călărași reprezentat, printre altii, de Marcel Panait („Am iubit, iubito, grîul"), **D. Borcea** („Scrisoare de dragoste"); „Agora", din Fetești, cu cîteva poezii meritorii („Fapt divers" de **Luiza-Ștefana Costache**, „O posibilă dragoste" de **Emil Druncea**, „Războiul unui singur adevăr" de **George Călin**) ; un alt cenaclu călărășan, „Prometeu", de pe platforma industrială a orașului ; „Dintre sute de catarge" (Lupșanu), propune o poetesă deosebită, **Daniela Roxana Matei** („Să scriu" și „Învăluie valul aceluiași vînt"); „Rază de luceafăr" — Slobozia, este un cenaclu al celor mai tineri condeieri, dintre care **Cristina Nicolaescu** („Cu genele uscate") se anunță ca o stihuitoare generos înzestrată cu harul poeziei ; în sfîrșit, cenaclul „Al. Odobescu" din Lehliu-Gară.

Mai semnează, în acest număr, proză și poezie demnă de luat în seamă, Titus Nițu („Benone" — proză), Iulian Talianu (poeziile „Paznic de noapte" și „Frigul cuvintelor"), Mircea Birsilă („Ploile"), Ion Alecu („Scaunul" — proză), Aurel David („Cloncul"), Gabriel Georgescu („Minutar", „Nimeni", „Pelerinul"), Simeon Manolov („Dealul cu nuci"), Virgil Dascălu („Cite și mai cite..."), Nicolae Tache („Timpul mieselor"), Marin Luoșanu („Zburător"). La rubrica „Oaspetii Arcadiei", Aurel David consemnează cîteva din spusele lui Marin Preda cu ocazia unei sezători literare ținută la Slobozia (una dintre ultimele prezențe în public ale marelui scriitor); Nicolae Manolescu („1980 literar") întreprinde un excurs printre cărțile anului trecut. O „dare de seamă" destul de pricepută, am impresia, și, pe alocuri, nedreaptă. Iată ce sumar este „executată" cartea unui scriitor : „Suferința urmașilor" de Ion Lăncrănjan este o carte modestă, umflată de o parte a comentatorilor literari din motive, nu atît diverse, cît precise". Cam puțin ca N. Manolescu să ne și convingă, acestea nu sînt argumente, sînt pur și simplu răbufnirile necontrolate (și nepotrivite cadrului), ale unor binecunoscute aprehensiuni.

Oricum, noul număr al „Arcadiei" este binevenit prin punerea în circulație a unor tinere condeie ce se străduiesc să-și cîștige un **nume.**

V. Sălăjan

«Caiet de balet»

● Răsfoim nr. 4 al Caietului de balet editat de Opera Română din Iași cu bucuria împlinirii unei vechi dorințe, cu satisfacția pe care ne-o dă convingerea că, în sfîrșit, a fost găsită modalitatea de a asigura artei dansului și coregrafiei românești, în primul rînd, o publicație de specialitate în adevăratul înțeles al cuvîntului. Convingere care se bizuie pe faptul că interesul stirnit de ceea ce la început părea doar o donquijotească încercare de a străpunge zidul unei nejustificate inerții, s-a transformat doar în cîteva luni într-o entuziastă adeziune a tuturor celor mistuiți de patima Terpsihorei, adeziune evidentă în fiecare din cele 16 pagini care alcătuiesc această autentică revistă consacrată Baletului.

Este inutil să mai argumentăm pentru ce o asemenea publicație era absolut necesară, acum cînd străvechea artă a dansului și-a redescoperit inepuizabile resurse de înnoire, afirmate într-o veritabilă ofensivă creatoare pe toate meridianele globului, acum cînd durabilele tradiții ale baletului românesc sînt dezvoltate cu strălucire, în ipostaze originale și expresive, de prestigioși coregrafi și interpreți din foarte tînăra și din încă tînăra generație.

Redactorul revistei — cu modestie intitulată Caiet de balet — dansatorul ieșean Dan Brezuleanu, vădind o autentică vocație de animator, a intuit cu multă precizie resorturile, prea multă vreme înțepenite, capabile să declanșeze un rodnic schimb de opinii și de experiență, o reevaluare a unor importante tradiții și o afirmare plenară a unor valoroase disponibilități creatoare. Se simte aceasta din felul cum a fost structurat conținutul revistei. În acest număr, articolul Lianei Tugearu despre Școala de coregrafie din București sau cel al lui Dan Brezuleanu despre Bela Balogh relevă elementele esențiale ale unei experiențe prețioase ; „Itinerarul coregrafic românesc", prin ilustrații de o mare expresivitate și prin texte elocvente, ne oferă o imagine cuprinzătoare a celor mai recente spectacole de balet ; interviul acordat de compozitorul și dirijorul clujean Tudor Jarda ne introduce în laboratorul de creație al unui muzician îndrăgostit de artă dansului, iar cronicile semnate de Sergiu Anghel și Al. Covaci cuprind cîteva interesante puncte de vedere asupra unor premiere de la București și Timișoara. Suportul teoretic al acestui număr al revistei este asigurat de primul capitol al unui deosebit de valoros studiu privind Istoria baletului românesc, semnat de reputatul muzicolog Viorel Cosma. Trebuie menționată de asemenea densitatea de informații cuprinse în „Mozaicul coregrafic" și valoarea instructivă a „Dicționarului de balet".

Redactată cu autentic profesionalism, într-un stil alert, accesibil, incitant, editată în condiții grafice corespunzătoare, cu discernămînt și bun gust, revista ieșeană merită să fie cunoscută pe întreg cuprinsul țării. Sîntem încredințați că instituțiile autorizate vor găsi mijloacele cele mai potrivite pentru obținerea unui tiraj sporit și a unor condiții de difuzare adecvate.

Lucia Bogdan

TELEGRAME

Stimate și iubite tovarășe
IOSIF CASSIAN MATASARU,

Cu prilejul celei de a 85-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor are bucuria să vă adreseze, din inimă, sincere felicitări, calde urări de sănătate și cît mai multe bucurii în viață.

Activitatea dumneavoastră literară, de tălmăcitor în limba română a multor opere literare de referință în istoria literaturii umanismului, vă îndreptățește la stima și dragostea scriitorilor din România socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe
MIHAIL CALMICU,

Cu prilejul celei de a 60-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă adresează sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, succese în activitatea literară pe care o desfășurați cu pasiune și vrednicie remarcabilă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

ILIADA cîntul al VI-lea

Hector a intrat în casa lui Alèxandros
Și-l află lustruind frumoasele-i arme :
Scutul și platoșa și-un arc încovoiat, pe care-l
minuia.
Iar — în mijlocul roabelor — argiana
Helena
Stă acum așezată și îndeamnă femeile să lucreze
frumos.
Decum îl vede Hector, aspru îi vorbește :
„Vai, nesocotite ! De furii fără friu te-ai
lăsat învins
Cînd în jurul Troiei cu-zidurile înalte se prăbușeau
cetașii.
Din vina ta răsună urletul războiului, în
preasfintul Ilion.
Ai sudui chiar tu, și-ai vorbi cu mînie,
Față de nevolnici fugind din toiul luptelor.
Ridică-te, Alèxandros,
Nu cumva să ajungă mistuit de flăcări pămîntul
Troadei !
Îi răspunde Alèxandros cel-cu-chipul-
zeiesc ;
„Cu multă-nțelepciune mă dojenești,
o, Hector !
Dar iată ce-ți voi spune : ascultă-mă și crede.
N-am rămas aci din pricina miniei
Sau părerii de rău stîrnite de troieni,
Ci pentru că rîvneam să mă pot cufunda
în aleanul meu.
Adineauri chiar, — rostindu-mi vorbe blînde
— îmi cerea Helena
Să mă îndrept din nou spre cîmpul de bătaie.
Acolo-mi este rostul !
Izbînda deseori vrea să-și schimbe aleșii.
Am să-mi îmbrac armura. Cu tine voi pleca.
Sau, mai curînd, tu pleacă și-am să te-ajung din
urmă."
Astfel a vorbit Păris, și Hector nu-i
răspunde.
Atuncea Helena cumnatului grăiește :
„Cățea nerușinată, sînt pricină de groază.
Mai bine mi-era dat, cînd am venit pe lume,
Năpraznica furtună să mă fi azvîrlit pe vîrful
unui munte.
Sau de ce n-am pierit în alba spumă-a mării,
a vuitoarei mări,
Răpită de un val ?
Pînă nu se împlinea ursita suferinței și-a
Morții-nsingerate !
Dacă zeii au vrut să cad pradă durerii,
Să fi fost măcar soție de viteaz,
Rușinat de batjocură, temător de dispreț.
Dar vai ! Păris nu știe — și nu va ști vreodată —
ce e destoinicia.
Curînd el va-ndura, după voința zeilor, ponosul
mișelei.
Haide, cumnate, intră ! Vino și te așază.
Pe tine te apasă grijile războiului,
Din pricina mea, cățea fără rușine, —
Și-a atîtor sminteli ale lui Alèxandros.
Sorții amîndoi de Zeus ne-nduratul
Atîtor răstriști,
Cîntați vom fi de-a pururi — rămași în amintire —
Și huliți de urmașii urmașilor noștri."
Marele Hector cu-coif-strălucitor, atunci,
îi răspune :
„Nu-mi cere să rămîn ; n-ai putea să
mă-ndupleci,
Chiar cu bunăvoința care mi-o dovedești.
Nerăbdarea inimii, în apărarea Troiei,
mă pornește spre lupte.
Cu păreri de rău m-au văzut plecînd oștenii din
Ilion.
Trimite-l pe Păris să m-ajungă din urmă,
Pînă ce n-am ieșit pe larga poartă a Troiei.
Acum mă duc spre casă, să-mi aflu
slujitorii,
Iubita-mi soție și fiul micuț.
Nu știu de-mi e sortit ca să-i mai văd vreodată !
Poate Nemuritorii — prin brațele ahee — îmi vor
răpune viața."
Astfel a glăsuit.
Și pornește, de-ndată, spre frumoasa-i casă.
Dar nu e în palat soția-i legiuită.
Pornise din iatac spre-naltul meterez.
Urmată de o slugă care-i purta copilul.
Plîngea sfîșietor, jelindu-se amarnic.
Iar Hector, negăsind-o, se-oprește în prag și pe
roabe le-ntreabă :
„Spuneți-mi adevărul ;
Unde e Andromaca cea-cu-albe-brațe ?
La surorile mele
Sau cumva la cumnatele cu-vălurile-lungi ?
Ori e în drum spre templu, unde cer troienele
îndurarea zeiței,
A cumplitei Atena ?"
Mai-marea slujitoarelor astfel îi vorbește :
„Dacă-mi poruncești, am să-ți spun
adevărul.
Ea nu e plecată la surorile tale,
Nici la soțiile cu-vălurile-lungi ale fraților tăi,
Și nici nu e la templu, unde cer îndurare femeile
din Troia.
Pe turnul înalt al cetății Ilionului s-a urcat
Andromaca ;
A plecat într-acolo ca ieșită din minți,
Decum a aflat că biruința trece de partea
danailor
Și sărmanii troieni sînt sleiți de puteri !
Pesemne că se află acolo sus, pe turn,
Urmată de o roabă ce poartă pruncu-n brațe."
Harnica slujnică astfel a vorbit.
Atunci Hector se-avîntă, făcînd cale întoarsă,
Și străbate cetatea pe drumurile bune.
De-ndată el se află la Porțile din Stînga —
Pe unde poți ajunge pe cîmpul de bătaie.
Și pe neașteptate îi iese în cale
Dăruita-i soție, alergînd spre el,
Fiică a lui Eetion — regele viteaz,
Cu sufletul ales, domnînd peste cilicii din țara
Ciliciei,
În valea unui munte,
A-mpăduritului Plăcos, în Thèba Hypoplăcică.
Ea iese înainte-i, însoțită de-o roabă
Cu pruncul la sîn : micuț și zglobiu, nestiind
să vorbească.
Feciorul mult iubit al slăvitului Hector,
Asemeni unei stele ce scînteie pe cer !
Viteazul l-a numit Scămandros pe copil.
Ceilalți : Astyànax, domn al ostii troiene ;
Căci brațul Priamidului le apără cetatea.
Viteazul e tăcut și zîmbește băiatului,
Pe cînd Andromaca lîngă el se-oprește
cu ochii-nlăcrimați.
Și, ținîndu-l de mînă, rostește toate numele
mîndrului troian :
„O sărmane om ! vitejia ta te duce la
pieire.
N-ai milă de-un copil, abia în pragul vieții ?
De mine — îndurerata —, sortită văduviei ?
De-a valma năpustiți te vor ucide-aheii.
Și, decît să te pierd, mai bine fie-mi dat
pămîntul să mă-nghită !
Răstriștea-mi mai rămîne, dacă vei împlini
poruncile Ursitei.
Pe tata l-am pierdut ; și pe slăvita-mi
mamă.
Pe tatăl meu, răpus de cumplitul Ahile
Pe cînd nimicea Thèba cu-porțile-înalte.
L-a ucis pe Eetion, dar nu l-a jefuit ;
El s-a sfiit atunci.
Cu mîndra-i armură, i-a ars trupul pe rug
Înălțînd lui Eetion drept mormînt un gorgan.
Și fiicele lui Zeus stîrnitor-al-furtunii,
Mîndrele Oreșiade, sădiră ulmi în jur.
Șapte frați am avut, în palatul părinților,
Și-n aceeași zi i-a prăbușit Ahile
Trimițîndu-i lui Hàdes, neînduratului Hàdes —
Uciși pe lîngă boii cu-pasul-apăsat
Și dalbele mioare !
Pe mama mea, regină, în valea unui munte,
cu-umbriș-de-păduri,
A muntelui Plàcos.
Au adus-o aici cu toate avuțiile —
Slobozind-o doar în schimbul multor daruri !
Dar Artemis, zeița, a străfulgerat-o în casa
părintească.
Ești totul pentru mine !
Și tată, și frate, și vrednica-mi mamă,
Și-nfloritoru-mi soț.
Fie-ți milă, o Hector !
Rămîi aici pe turn, de teamă să n-ajung
o văduvă cernită,
Iară feciorul tău nefericit orfan.
Spre smochinul sălbatic adună-ți oștenii,
Acolo unde-i lesne de cucerit cetatea
Și zidul cel înalt mai ușor de urcat.
De trei ori, pîn-acum, prin acest loc prielnic
Încercară aheii să pătrundă-n oraș :
Vestitul Idomeneu,
Luptătorii Atrizilor,
Vinjosul Diomede și războinicii Aias !
Taina-o dezvăluise pesemne un ghicitor
Sau cugetul — poate — îi va fi sfătuit."
Marele Hector atuncea i-a răspuns :
„Și pe mine, femeie, mă frămîntă cumplit
amaru-atîtor griji.
Mă cutremură gîndul că bărbații din Troia
Și femeile lor cu-vălurile-lungi
Vor crede că-s mișel ocolind bătălia.
N-aș putea să îndur disprețul Ilionului.
De mult cunosc prea bine prețul vitejiei
Și-n primele șiruri am vrut să fiu mereu,
Întru slava lui Priam și-ntru slăvirea mea.
Și, totuși, știu prea bine — în adîncul inimii —
Că ziua va sosi cînd străvechiul Ilion
Se va fi prăbușit, dimpreună cu tata și cu norodul
său.
Dar soarta troienilor și soarta Hecàbei,
A regelui Priam și-a fraților mei,
Căzuți în țărînă, în fața dușmanului — mulți și
viteji ! —,
Mai puțin mă-nfioară decît durerea ta,
La gîndul c-un aheu cu-platoșă-de-aramă
Înecată în lacrimi te va duce-n robie,
Cînd va fi asfințit soarele de pe urmă al
semeției tale.
Iar tu, slujind la Àrgos, va trebui să țesi
Și apă să aduci de la Hypèreia ori de la
Messeis,
Silită să te pleci la porunca stăpînei —
Și supusă amarnic cumplitei Nevoi.
Veni-va timpul greu cînd, văzîndu-ți plînsul,
Unii poate vor spune :
„Iată pe soția strălucitului Hector,
A celui mai viteaz dintre troienii toți —
strunitorii-de-cai ! —,
Din vremea războiului, cînd luptele porniră
În jurul cetății preasfîntului Ilion."
Astfel ei vor grăi.
Și va fi pentru tine, în singurătate, un nou prilej
de lacrimi,
Lipsită de-un bărbat așa cum am fost eu,
Să te fi izbăvit de jugul robiei.
De-mi este dat de zei să te văd tîrîtă
În crunta silnicie,
Iar strigătul de jale de-ar fi să îl aud,
Mai bine s-ajung pradă necruțătoarei Morți.
S-acopere țărîna trupul meu sfîrtecat !"

Traducere din limba elină de
Sanda Diamantescu și Radu Hîncu

REVISTA STRĂINĂ

● **O IMPORTANTĂ** expoziție de carte românească a fost organizată la Abidjan capitala Republicii Coasta de Fildeș. Sînt expuse cărți reprezentative pentru producția editurilor din țara noastră : Peste 300 de volume de literatură politică, științifică și tehnică, beletristică și de artă. La loc de cinste în această expoziție sînt prezentate operele tovarășului Nicolae Ceaușescu. La vernisaj, la care au fost prezenți reprezentanți ai unor instituții de seamă și ai corpului diplomatic, ai presei și radioteleviziunii, a rostit o alocuțiune Bernard Dadié, ministrul afacerilor culturale din Republica Coasta de Fildeș.

● **LA BIBLIOTECA** populară din Sofia se păstrează un manuscris de mare valoare despre care specialiștii afirmă că ar data de la începutul secolului al XIX-lea. Este vorba despre o culegere de texte aparținînd unor cărturari bulgari, Nichifor și Ierotei, care au conștiința clară că prin opera lor contribuie la păstrarea prin veacuri a memoriei neamului. Vremile frămîntate, de restriște, durerile și suferințele trăite de poporul bulgar, sub dominația otomană îi înarmează pe Nichifor și Ierotei, foști călugări la Atos, cu puterea de a scrie pentru a contribui la trezirea conștiinței naționale a bulgarilor. Ei cutreieră pămîntul înrobit al patriei lor adunînd material și călătoresc deasemeni în Siberia. Cei doi cărturari compun culegerea cu intenția de a o da tiparului, dar nu dispun de mijloacele bănești necesare. De aceea, ei se hotărăsc să recopieze lucrarea. Cel de al doilea exemplar al culegerii se păstrează la Biblioteca populară din Belgrad.

● **STEPHAN HERMLIN,** cunoscut scriitor din Republica Democrată Germană, a prezentat recent la Paris ediția franceză a ultimei sale cărți „Crepuscul". El s-a întîlnit la „Presse d'aujourd'hui", filială a editurii Galimard, în prezența unei numeroase asistențe cu personalități ale vieții culturale franceze și reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe. De asemeni, în timpul sejurului său parizian, Stephan Hermlin s-a întîlnit într-o librărie din capitala Franței, unde a citit fragmente din cartea sa, cu tovarăși din Rezistență, camarazi cu care a luptat împotriva fascismului german.

● **LA NORD** de Moscova se află muzeul etnografic Vologda, care adăpostește un valoros tezaur de obiecte aparținînd culturii populare din această regiune. În cadrul muzeului a fost deschisă o interesantă expoziție de costume țărănești din secolele XVIII—XX. Sînt expuse peste 50 de obiecte vestimentare ale locuitorilor din Nordul Rusiei. Printre cele mai prețuite exponate se numără o cămașă țărănească purtată acum 300 de ani, un sarafan de sărbătoare, un sac de cioban din scoarță de copac. Colecția de îmbrăcăminte țărănească a atras numeroși vizitatori printre care mulți creatori de modă care au găsit aici un prețios izvor de inspirație.

● **UN TABOLU** de Corot, intitulat „Meditație" și cunoscut și sub titlul „Tînără femeie pe gînduri" s-a dovedit recent a nu fi decît o copie realizată de unul din elevii maestrului francez. Adevărata pînză se afla în posesia unui colecționar american care nu cunoștea nici numele pictorului și nici valoarea picturii. Descoperit de un expert, tabloul urmează să fie vîndut la licitație, probabil la sfîrșitul lunii mai, după ce va fi restaurat, la un preț care, desigur, va întrece cifra de 300 000 de dolari, valoare estimată de experți.

● **PORNIND** de la ideea „cunoașterii adevăratei perioade Victoriene prin geniul lui Charles Dickens", editura londoneză **Heron Books** a tipărit în 3 volume opera celui mai iubit romancier din Anglia, într-o ediție bibliofilă. Din sumar nu lipsesc capodoperele „David Copperfield", „A Tale of Two Cities", „Oliver Twist", „Great Expectations", „Picwick Papers", „Nicholas Nickelby" care s-au bucurat de aprecierea atîtor generații și care au inspirat filme de neuitat.

● **CEA MAI VECHE** din lume e considerată a fi mumia unei tinere femei care a trăit acum aproape 6 500 de ani pe teritoriul de azi al R.P. Chineze. Piesa, de o deosebită valoare arheologică, a fost descoperită în cursul unor săpături efectuate în zona orașului antic Loulan. Specialiștii din Shangai care au examinat mumia folosind metode moderne de cercetare au ajuns la concluzia că ea e cu 15 secole mai bătrînă decît cunoscutele mumii descoperite în Egipt.

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XXIV)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

„Mammerleega"

„În partea de sus am agățat fișii de pînză, iar în fața părții de jos am așezat bidoane pline cu benzină. Acestea erau folosite pentru a arăta mai bine unde cădeau bombele. Am fixat pe țintă un aparat de radio emisie-recepție pentru a controla apropierea avioanelor și pentru a ne asigura legătura radio cu celelalte bombardiere. Maiorul care ne instruia trebuia să zboare avînd avionul încărcat cu bombe de 100 de livre (45 kg n.n.) și ne-a strigat : „Acum voi lansa una drept în mijloc !" A zburat la o altitudine care îi permitea să vadă clar cadrul de lemn de la aproape 5 picioare și a făcut exact cum spusese. Data următoare a anunțat că va lansa o bombă cu 20 de picioare mai în față, și că aceasta va trece prin țintă. Cu destulă precizie a lovit cu 20 sau 25 de picioare mai în față și bomba a sărit exact în centrul țintei... A treia oară a spus că va lovi bidonul de benzină așezat în mijlocul rîndului perpendicular pe baza de jos a țintei. A reușit și de data asta..."

Acum „butoiul" de benzină se afla în față, printre colinele împădurite de pe Valea Prahovei. Cei ce abia recitiseră în „Notes on Roumania" : „În nici un caz nu este recomandat să încercați să treceți lanțul munților Carpați, deoarece de ambele părți ale frontierei sînt concentrări de trupe românești și ungurești, precum și mulți grăniceri ; mai mult chiar, peste munți sînt zeci de mii de oameni de origine germană..." priveau prin hublourile bombardierelor lor Alpii Transilvanieni comentîndu-le frumusețea.

În față îi aștepta marea confruntare.

Și „Notes on Roumania" continuă : „Țăranii și muncitorii români niciodată nu au fost prea bogați și de cînd cu ocupația germană ei se hrănesc foarte prost, așa că nici nu mai poate fi vorba de carne sau alte lucruri bune de mîncat. Alimentul lor principal este „mămăliga" (pronounced „mammerleega"), o pastă galbenă făcută din făină de porumb, care se mănîncă goală, cu lapte sau cu smîntînă și brînză ; nu are un gust prea plăcut dar este un aliment consistent și hrănitor. Există cantități mai mici sau mai mari de pîine neagră (depinde cît au jefuit germanii), care este deasemenea foarte bună de mîncat. În ceea ce privește untul și cafeaua se găsesc foarte greu sau deloc, și, datorită prețului lor ridicat este puțin probabil să le puteți găsi în casele țăranilor. În general, toate alimentele sînt strict raționalizate în România, și nici rațiile legale nu se pot obține — mai ales în cazul cărnii. Țăranii mai au posibilitatea să-și procure alimente în afara cartelelor, lucru ce nu se prea întîmplă și cu orășenii. În toate cazurile oferiți să plătiți pentru orice mîncare vi se dă ! Datorită firii lor ospitaliere poate că nu vor accepta, dar e mai bine să insistați să plătiți, mai ales atunci cînd aveți de-a face cu oameni a căror sărăcie este evidentă. Este probabil să aveți dificultăți prin sate plătind cu dolari americani, cu excepția preoților care s-ar putea să știe ce înseamnă. E recomandabil așadar să întrebuințați bani românești în sate și orășele, păstrînd dolarii pentru orașele mari în care v-ați putea afla, sau pentru cazul cînd va fi nevoie să faceți vreun cadou în bani vreunei autorități sau oficialități, în schimbul serviciului primit. Dacă nu înțeleg ce le oferiți, spuneți : „Dollari americanni, fwurti bunni", adică „American dollars, very good". De la sfîrșitul lui iulie pînă în octombrie se găsesc foarte multe alimente proaspete astfel ca struguri (nu mîncați prea mulți deodată, vă pot da o ușoară diaree), mere, pere, roșii, castraveți, prune, vinete, pepeni etc. Curățați de coajă sau spălați toate fructele cu coaja moale înainte de a le mînca — în special strugurii — altfel insecticidul stropit pe boabe vă dă deranjamente stomacale. În unele părți ale țării puteți vedea mari suprafețe de floarea soarelui ; semințele se pot mînca (fără coajă) și sînt foarte nutritive... În cele mai multe orașe și sate ale României se găsește băutura națională de prune (un lichid incolor denumit „țuica" — pronounced „tsweeka"), ce se oferă la toți musafirii ; fiți atenți cu „tsweeka", este foarte tare și nu e tocmai recomandabil să vă îmbătați și să faceți scandal. O băutură similară denumită „drojdie" este și mai tare. Există deasemenea mult vin, în special la poalele dealurilor și pe cîmpiile din regiunea Ploiești ; se poate întîmpla ca și vinul să fie destul de tare și de aceea este preferabil să beți „spritz", adică vin diluat cu sifon sau cu apă, o băutură foarte răcoritoare... În fiecare gospodărie țărănească și prin toate satele se găsește un număr foarte mare de cîini, care se reped la picioare și vă lasă fără o bucată de pulpă dacă nu sînteți atenți ; de aceea se recomandă să aveți un băț sau o piatră ca să-i țineți la distanță. Cîinii din România suferă de turbare și, dacă ai nenorocul să te muște vreunul, caută să-l prinzi și să constați dacă dă semne de turbare ; dacă aveți vreo îndoială este mai bine să vă predați autorităților, spunîndu-le că ați fost mușcat de un cîine turbat și să cereți să vi se facă un tratament antirabic la București. Tratamentul este neplăcut și necesită injecții în burtă la fiecare 2 sau 3 zile, timp de mai multe săptămîni, așa că e mai bine să vă feriți să fiți mușcați... Singurele animale sălbatice ce ați putea întîlni sînt urșii în regiunile muntoase și lupii în pădurile munților și cîmpiilor ; lupii sînt foarte periculoși numai în timpul gerurilor mari, altfel sînt sperioși... Moneda : Unitatea monetară este „leul" (pronounced „lay-oo"), însă în mod curent se întrebuințează pluralul care este „lei" (lay"). Leul este divizat în 100 „bani" („barni"), dar aceștia sînt așa de mici ca valoare încît sînt fără importanță... Cursul normal de schimb în prezent ar fi 1 250 lei pentru un dolar american. Un lucrător mijlociu sau un țăran cîștigă cam 80—200 lei pe zi (8 sau 20 de cenți americani), după regiune și după munca pe care o face. O sumă de 200 pînă la 400 lei (20—40 cenți) este așadar o sumă importantă pentru ei..." Urmează traducerea fonetică a circa 60 de cuvinte sau expresii uzuale : „Drinking water = apa de băut = apper de bow-oot ; matches = chibrituri = keebreetoori ; sour milk (cu specificația : „very good") = lapte bătut = lappti batoot ; quicker = mai repede = my reppiddi ; slower = mai încet = my închett ; railroad = C.F.R. = Kay Fay Ray ; In what direction is... ? = În care direcție este... ? = In hak-ri direktsia yesti... ?"

Aceasta era întrebarea pe care și-o puneau și „Scorpionii cerului", după survolarea Piteștiului, cînd s-au despărțit de „Pyramideri" și de „Bilele Negre" : În ce direcție se afla Cîmpina ? Cît p-aci ca datorită similitudinii dealurilor împădurite și a văilor subcarpatice din zona Tîrgoviștei să comită și ei aceeași eroare ca aceea a generalului Uzal Ent. Un viraj prematur spre stînga, o corecție luată însă la timp de nava-amiral a Grupului la bordul căreia se afla colonelul Jack Wood și, înaintea lor, pe o culme înălțată în stînga Prahovei le-a apărut în față „Obiectivul roșu" — Cîmpina. În cartea lor consacrată „Operațiunii Tidalwave" Dugan și Stewart scriu : „Huruind deasupra văii, elicele ridicau frunzele moarte ca niște mașini de tuns iarba. Aviatorii vedeau oamenii ieșiți la iarbă verde ; trei călăreți îmbrăcați în costume naționale au încremenit ca niște statui ecvestre, în vreme ce elicele le zburleau coamele cailor : un băiețaș îngrozit a rupt-o la fugă, apoi s-a oprit, a luat o piatră și a aruncat-o în direcția avioanelor..." Iar Ardery adaugă : „Cînd primele avioane s-au apropiat de țintă, le-am văzut străpungînd un baraj de foc antiaerian. Se trăgea mai mult ca sigur cu arme automate de 20 mm, plasate la sol, și focul era des ca grindina..."

„Scorpionii cerului" se aflau deasupra obiectivului. Și „dansul morții" a început. Nu mai puțin dur, nu mai puțin implacabil decît cel în care se aflau prinse celelalte Grupuri care, în același timp, bombardau Ploieștiul. Stolul bombardierelor ataca perimetrul strîmt al rafinăriei căutîndu-și țintele de la altitudinea zero. Se zbura nu pe deasupra cosurilor de fum, ci printre ele. De jos, focul antiaerienei se desfășura ca o cortină circulară de nepătruns. Am văzut un trasor făcînd o gaură mică într-un rezervor — avea să-și amintească pilotul Caldwel. Se petrecea ceva foarte curios. Un jet de petrol a țîșnit prin gaură, devenind o flacără puternică, apoi un torent nestăvilit care a început să se împrăștie pe pămînt ca o sarjă de oțel incandescent. Rezervorul s-a făcut roșu în mijlocul flăcărilor. Apoi l-am pierdut din vedere."

Philip Ardery îl completează : „Ne găseam la un moment dat zburînd printr-o rețea de trasoare și proiectile de toate tipurile, care mă făceau să-mi pierd speranța că vom mai putea parcurge ultimele cîteva sute de metri pînă la locul în care trebuia să dăm drumul la bombe. Apărarea antiaeriană arunca pur și simplu în sus o perdea de oțel. Din țintă urcau coloane de flăcări, fum și explozii, iar noi ne duceam de-a dreptul spre ea. Deodată, sergentul Wells, micul nostru operator, radio, care semăna cu un copil și care în acel moment era cu un aparat de filmat în compartimentul din mijloc a strigat : „Avionul locotenentului Hughes pierde benzină ! A fost puternic lovit în rezervorul de combustibil din aripa stîngă !" ...Bietul Pete ! Bun credincios, băiat conștiincios, cu o soție tînără care îl aștepta să se întoarcă în Texas... Cînd treceam pe deasupra flăcărilor am spus repede o rugăciune. În acele momente nu credeam că mai este posibil să scap viu, și știam că Pete nu va scăpa. Bombele au fost aruncate. Totul se întunecase pentru cîteva secunde. În timp ce treceam pe deasupra clădirii rezervorului, o explozie ne-a izbit în partea de sus a cozii, și în partea de jos, în față. Fowble trăgea de manșă și „Lib"-ul nostru a luat înălțime, atingînd aproape acoperișurile caselor. Trecusem cu bine prin zidul de netrecut, dar ce s-a întîmplat cu Pete ? M-am uitat spre dreapta. El era încă în formație, dar întreaga aripă stîngă îi era în flăcări pînă la fuselaj. Ochii mi s-au împăienjenit de lacrimi și gîtul mi se uscase. Apoi l-am văzut pe Pete luînd înălțime și ieșind din formație. Bombele sale fuseseră aruncate la țintă alături de ale noastre..."

REPERE

Scriitură și limbaj

Punctul de plecare al antologiei **„Pentru o teorie a textului"** *) este programul și dinamica ideilor circumscrise activității cunoscutului grup literar **„Tel Quel"**, exprimînd un tip de atitudine în înțelegerea fenomenului literar. La intersecția unor demersuri critice cu liniile de explorare semiotică, psihanalitică sau vizînd logica și lingvistica structurală, autorii antologiei au adunat texte din revista „Tel Quel" și fragmente din cărți ale unor autori care — mai mult sau mai puțin — au inițiat și susținut o anumită manieră critică în apropierea de text.

Antologia este unitară din două puncte de vedere : întîi prin cvasi apartenența autorilor selectați la cunoscuta mișcare literară contemporană și în al doilea rînd prin temele fragmentelor reunite — probleme ale scriiturii, textului și limbajului literar, gramatologia ca știință a scrierii, ce pune prin conceptualizarea elaborată de J. Derrida problema criticii filosofice a categoriilor de **scriere** și **limbaj**. Dincolo de criteriile care au stat la baza reunirii unor texte între coperțile unei cărți, (și dincolo de dorința sinceră de a vedea traduse integral cîteva volume, mă gîndesc mai ales la „De la grammatologie" a lui Jacques Derrida), fiecare din fragmentele prezentei antologii are marca specificității, individualității autorului pe care-l reprezintă. Prima parte reunește texte care prefigurează o deschidere teoretică (cu precădere semiotică) în abordarea literaturii : Roland Barthes disociind **știința literaturii**, ce explorează pluralitatea sensurilor operei, de **critica literară** care își asumă intenția de a da un sens particular operei, sau fragmentul aceluiași autor din „Essais critiques", despre imaginarea semnului și constiința simbolică ; Jean Louis Baudry preocupat de interacțiunea dintre scriitură, ficțiune și ideologie ; în sfîrșit un fragment de J. Derrida, adevărat „cap de pod", eseu capital despre lingvistică și gramatologie, comentînd idei din opera lui Saussure privind reprezentarea limbii prin scriere. Partea a doua a antologiei reunește texte de critică mai aplicate la faptul concret literar ; de la Marcelin Pleynet dezbătînd problemele avangardei la Tzvetan Todorov, cu un fragment scurt din „Poétique de la prose", intitulat „Povestirea primitivă", o interpretare a Odiseei și a intrigii de predestinare din firul acestei epopei, care răstoarnă ulterioarele legi elaborate de critica tradițională : legea verosimilului, a unității stilurilor, a non-contradicției, non-repetiției, antidigresivă. Nu putem uita, chiar într-o notare sumară a unui eveniment de carte — întreprindere ce probează reală competență și o deosebită grijă în elaborarea notelor explicative — fragmentele din opera lui Philippe Sollers, romancierul și eseistul care spunea : „Literatura nu reprezintă viața, ea este un fel de a trăi și de a gîndi". Comentarea unor idei din **„Igitur"**, a unor reflecții despre sensul și substanța scrisului, a sacrificiului absolut pe care-l presupune asumarea deplină a literaturii, în fragmentul dedicat lui Mallarmé, **„Literatură și totalitate"**, declanșează solilocviul privind condiția scriitorului în crearea operei, în acel spațiu al solitudinii — „neîncetată și mută" — pe parcursul lucrului asupra „funcționării inconstiente a limbii". Este vorba aici despre retragerea din fața posibilității de a avea legături și proprietăți, despre singurătatea desemnată prin „sustragerea de la destin", cu consecințele ei paradoxale, definindu-l pe cel „ce nu vrea să fie nimic și nu vrea să aibă nimic propriu, pe cel care e infinit de singur pe pămînt."

Cleopatra Lorințiu

*) **„Pentru o teorie a textului" — antologie „Tel Quel" 1960—1971 cuprinzînd fragmente de R. Barthes, J.L. Baudry J. Derrida, J.J. Goux, J.L. Houdebine, J. Kristeva, M. Pleynet, J. Ricardou, J. Risset, Ph. Sollers, Tz. Todorov. Introducere, antologie și traducere de Adriana Babeți și Delia Șepețean-Vasiliu.**

SPORT

Ultima cavalcadă spre Santa-Cruz

— prin telefon de la observatorul meu special —

Stau c-un cot al rîului Ialomița lîngă picior și scriu articole. Toată săptămîna asta m-am ținut de coama vîntului din austru — mesteceni, lupoaice fierbinți, schituri care dau tîrcoale lui Dumnezeu, drum în Giulești, la meciul Rapidului, umăr în umăr cu Eugen Barbu și Dan Tănăsescu, lespede pardosită cu iască pe care se bate biliardul etc. Joi dimineața — era și timpul ! — m-am sculat strigînd : la muncă egală, salariu egal, și m-am repezit în omătul paginii, cum atît de frumos se exprimă cei ce n-au de-a face cu hîrtia. Decapitasem patru cuvinte, cînd, iaca, sună telefonul. „Salutare, nea Fane, tragi eroic la șaibă, dar n-ai fost ieri la Brăila ca să vezi România — R.D.G. În semn de atitudine lirică te salută Marian M., flăcău înțărcat la zece vii și pozat la fotografii din centru". „Mariane, zic, salută din partea mea fantoma cinemaului Pasalacquo, maestru în crime și viol, rimtin-tin, șeful apașilor, ultima cavalcadă spre Santa-Cruz". „Regret din suflet, fantoma lui Pasalacquo s-a mărîtat cu stafia lui Peștecrap". „Și la nunta lor s-au servit icre de știucă pe foaie de lipan ?" „Doamne, nea Fane, mă-mpingi în baie de sînge. Dușmanii ne-au murit, prietenii așteaptă învîrtirea de apoi (....poate judecata de poi", încerc eu o luare de cuvînt). Nea Fane, treaba matale era să nu fii logic." „Vreau vorbire asupra echipei naționale." „Păi de-aia te-am și sunat : echipa noastră, mîndria noastră a jucat frumos în prima repriză, eram pe față, eram ostatec în spatele porții lui Iordache, e valoroasă formația, a apreciat-o pozitiv și ziaristul āla corigent la limba română scrisă, care susține că **Universitatea** Craiova, acum patru ani, a pierdut campionatul, **datorită unui gol marcat în minus.** El, ca gurist, corespunde, de-aia l-au și pus redactor șef-adjunct, însă cînd s-apleacă pe peniță îl doare umărul din șold. Al mai bun băiat al nostru a fost Ilie Balaci, prietenul matale de suflet cu care, zice el, o să-l rupeți în două pe Titi Teașcă, matale urmînd să păstrezi nasturii și ideile tactice, iar el palmele alea boante care i-au mutat fălcile cînd era copil și dădea semne de mic că nici cînd va fi mare nu se va despărți de paharul de cleștar. Spune-i lui Cornel Dinu, care e finul matale și are de gînd să-l cunune pe Țălnar (la masa mare se va striga : de la năsicul bătrîn, două babăici !) că finul lui a stat la umbra Porții Brandeburg și n-a tras la poartă, ci a tras cu ochiul. Una peste alta am fost mai buni ca prietenii din R.D.G., dar e loc pentru mai bine pe toate drumurile către Madrid. Să fim flăcăi."

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115. tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
12
(986)
Simbătă
21 martie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Izvorul veşnic viu

Realitatea ca meditație și curaj, realitatea ca teritoriu al conștiinței in deplină afirmare și transformare de sine, în continuă perfecționare, realitatea ca generic, ca laborator al ideilor și al creației, realitatea deci în prim plan al cunoașterii și al acțiunii permanent vii, ordonatoare, o evidență care, din propriul său unghi și din propria sa perspectivă poate lansa și nebănuite aripi, nebănuite spații de zbor, momente de virf ale reflecției și aspirației umane, acele inconfundabile experiențe de fapt prin care oamenii intră în contact cu problematica însăși a creației și dețin, pot deține într-adevăr destinul de eroi literari, de personaje literare.

Abordind problemele construcției socialiste a societății, partidul a abordat deseori și pe acelea ale creației, atit prin prisma cauzalității și scopului lor, cit și prin aceea a specificității acestui domeniu deloc colateral și deloc definitiv dacă ar fi să stabilim o ierarhie a mișcării valorilor în societate. O constantă programatică, pe care ne-o reamintim și cu acest prilej cînd ne pregătim să aniversăm șase decenii de la făurirea partidului nostru comunist, este aceea a marelui rol care se acordă artei, funcțiilor sale sociale care nu se suprapun și nici nu se exclud esteticii, ci dimpotrivă o conțin și o motivează ideologic. O evoluție ca și o largă, firească deschidere se subînțeleg dacă urmărim de-a lungul timpului însăși viziunea despre artă, concepția în cel mai înalt grad umanistă în care se pun problemele creației, în consonanță cu însăși deschiderea în plan social a muncii și vieții, a libertății inseși a țării, trăind azi la altitudinea unor înfăptuiri istorice fără precedent.

Diversitatea creațiilor din ultimii ani întărește în întregul ei valoarea de operă unică, esențială pe care România a produs-o pînă acum și îndreptățește desigur cerința unor cote valorice și mai înalte, după cum îndreptățită rămîne mereu și nevoia unei implicări și mai profunde în problemele contemporaneității. Acel **izvor veșnic viu** despre care ne-a vorbit de atitea ori tovarășul Nicolae Ceaușescu nu este numai o simplă metaforă care să ne definească și să ne faciliteze apropierea de marile teme ale creației, ci și o **idee-apel**, un postulat de cea mai adîncă și mai nobilă extracție care ne așează permanent înainte un mod patriotic esențial în care poate fi și este înțeleasă arta, un mod patriotic și umanist fundamental prin care fenomenul artistic capătă proporții de masă și se edifică în chipul său particular.

Marca de personalitate este a talentului, a vocației, desigur, și în această privință ultimii ani sînt de asemenea edificatori. Privind nu din marginea operelor create, ci prin chiar lumea și fizionomia lor, din punctul lor de vedere, adică, și mai ales din miezul vieții, al problematicii pe care o conțin și ne-o propun ca **reflecție**, putem distinge în perspectivă și conturul unor noi opere, viitoare. Ceea ce nimic nu poate fi mai de dorit și mai firesc totodată, ca în mișcarea aceasta mereu ascendentă pe care o cunoaște societatea românească să se înscrie și ascendența însăși a creației, într-o nouă etapă care, așa cum este cunoscută, trebuie să poarte distincția unei noi calități.

Luceafărul

Această țară

Această țară este doar a noastră.
Nu-i întinați zvicnirea ei din zori,
cea liberă, elastică și castă
cum ne-au lăsat-o vechi stăpînitori.
Din orice loc i-ați mai cerși mireasma,
din orice loc cerșiți făptura ei,
ea e imaculata și mireasa
ce v-a uitat. Vinduți fără temei.
Cui să fi dat înmiresmarea-i sfîntă
și crinul ei și trupul ei născînd ?
Noi am rămas aici. Aici descîntă
în orice bulgăr dorul de pămînt.
Eu dac-am fost plecat o săptămînă
blînd ardelean și ins nepoliglot
simțeam cum pier de dorul de-o fîntînă
cu cumpănă ce ține cerul tot.
Căci numai cumpăna de mult străveche
ne ține pe pămîntul ideal.
Cînd sînt plecat, simt brazii în ureche
Și Someșul cum curge în Ardeal.
Dar voi ? Vai vouă, celor care încă
visați fîntîna clară și adîncă.

Mircea Micu

FILE DE ISTORIE MUNCITOREASCĂ
FILE DE EPOPEE REVOLUȚIONARĂ

Omeneasca putere de a începe mereu

Îi aud cum vin de departe, de foarte departe, din volburile istoriei. Aud pașii lor grei, apăsați, lovind pămîntul, înfigîndu-se în pămînt, fiecare pas al lor pe pămînt e o bornă, pași de bărbați voinici făcînd să duruie podeaua lumii... Fratele meu mai mare a căzut prizonier la '916, în luptele de la Sibiu, pentru eliberarea și apărarea Transilvaniei, tata a descărcat proiectile la Galați și Barboși pentru marele Război de Independență, bunicul s-a bătut cu oștirile otomane la Plevna, iar mai departe în adîncime nu mai știu mare lucru. Ce se poate povesti despre niște clăcași trecuți prin veac, ce se poate spune despre niște oameni ai pămîntului care au trecut odată cu pămîntul. Istoria pămîntului e istoria lor, istoria lor e totuna cu cea a pămîntului. Zona Tîrgului de Bujor a fost țara de jos a Moldovei. Ce pot să spun mai mult decît atît. Istoria unui om, a unei familii, a unui popor nu poate fi alături de istoria patriei sale, de pămîntul pe care se călătorește prin vreme... Picioarele unui om coboară și urcă niște trepte. Trepte ce se aseamănă cu niște bănci pe un stadion simplu, dar totodată par a fi și niște trepte obișnuite. Se văd doar bocancii, niște încălțări vechi, scorojite, cu tălpile căscate cerînd de mîncare, apoi, mai sus de ei, filfîie pantalonii unei salopete largi, decolorate. Cîteva clipe mai tîrziu pașii devin crispați, grăbiți, mînați de ceva. În continuare operatorul, urmărindu-și cu încăpățînare ideea, a filmat tot picioarele acelea pe care, mi se pare, le-am mai văzut eu undeva. Bocancii sînt acum pe traversele unei căi ferate. Clatină, cu trecerea lor, firele de troscot ce se ițesc anevoie dintre pietre colțuroase. Bocancii aleargă, calcă acum un beton murdar de ulei, bocănesc tot mai adînc pe un caldarîm și-n cele din urmă se pierd pe prundișul unei străduțe vechi de munte... E un moment de întuneric deplin, ecranul se face una cu sala de proiecție ; iată, acum apărut un bărbat aproape bătrîn, cu mustața tunsă scurt, aproape militărește, cu un basc așezat cumva într-o parte pentru a tăia o nedorită simetrie, cu o geacă de fîș la gulerul căreia răsare o cravată sobră, și ea puțin deranjată, o cămașă albă cu dungi, o față bine rasă, parcă

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

Sărutul

D.R. POPESCU

Să ne reamintim din scrisul lui Rebreanu clipa cînd un țăran ardelean sărută pămîntul ! Unii circotași se mîră cu sau fără candoare de acest gest, alții zic că e teatral și e o invenție a autorului năsăudean și nu este izvorît din temeinicia erbului etc. Să nu facă îngenunchierea lui Ion în fața pămîntului corp comun cu soliditatea sa structurală ? Nu încap într-o teacă două săbii ? Încap și mai multe. Ce-ar fi pînă una alta un portret literar ? Fixarea în imagini, sau într-o singură imagine, sau într-un singur cuvînt a unui individ, zis personaj, a unei epoci, a vîntului, a nemișcării muntelui etc. Se mai poate vorbi de portretul unui sentiment, de portretul unei idei etc. Să fi fost Rebreanu un neștiutor între aceste fleacuri așa-zis teoretice, el care era un geometru imbatabil al acțiunilor și al ideilor puse în joc ? Să fi descris el doar un gest spectaculos și insolit și să nu fi știut prea multe despre această uriașă memorie vie a pămîntului care este țăranul ? Ne îndoim pînă la plesnirea cartilagiilor ce ne țes vertebrele. „Sărutul" lui Ion este de fapt discursul țăranului ardelean al acelui timp, ideologia sa. Este ceva primar, becisnic ? Haida de ! Hamlet jură pe sabie : ea va împărți și despărți apele, ea va lega apele, sabia e semnul nobleței princiare, a dreptății și a adevărului nețărmurit. Ion jură pe glie, sărutînd cum se știe pămîntul. Richard al III-lea, cocoșatul, șchiopul, infirmul, moare între săbii ; sufletul său cocoșat și șchiop, infirm și întunecat, copia fidelă a exteriorului său pocit a murit între săbii. Concordanța dintre psihic și fizic ar putea părea perfectă și în același timp didactică, și deci simplistă — dacă Marele Englez s-ar fi oprit aici : dar nu s-a oprit, monstrul e plin uneori de candoare, fiindcă oricîtă beznă ar fi în dorința lui de-a o cotropi și înșfăca în rele pe lady Anne, există și un flux de energii sublime în această survolare a unei inimi și-a unui trup, există o subiacentă și absalică chiar tandrețe... Lucru firesc, dacă ne gîndim că orice tiranie e obositoare pînă la urmă și pentru ființa de carne și sînge a chiar tiranului. Un dictator ca Hitler n-avea momente de can-

Continuare în pag. a 6-a

Sculpturi de Gheorghe Iliescu Călinești

CRONICA EDIȚIILOR

Scrisori către Ioan Bianu (I)

1. Pentru generațiile mai tinere de literați și iubitori de cultură numele lui Ioan Bianu este aproape necunoscut. Din opera lui, după știința noastră, nu s-a reeditat nimic în ultimele decenii. Nu este, de altfel, singurul în această situație. Dar dacă despre unii din marii premergători ai spiritualității noastre s-au scris nenumărate studii și s-au elaborat monografii noua, în vreme ce opera lor a fost pusă în evidență numai parțial, cît îl privește pe Ioan Bianu nu s-a făcut nici una, nici alta. (Cîteva articole răzlețe de prin revistele de specialitate, cu tot meritul lor, n-au reușit să impună opiniei publice, mai bine zis, să reimpună, numele acestui mare ctitor și organizator al culturii române moderne). Ioan Bianu este o spiritualitate prin excelență pretabilă la un studiu monografic. „Biografia" lui spirituală, îndirjita și necontenita lui lucrare în folosul **organizării** culturii românești, multiplele relații culturale pe care le-a avut cu sute de personalități românești și străine din care inducem, dincolo de un **cultural**, și un **politic** de desăvîrșită consecvență și implicare în destinul națiunii, austeritatea morală a omului și tonul deferent al cetățeanului care dincolo de orice rică a momentului privea cu ochi limpezi cauza națională, acestea și încă multe alte merite ne hotărăsc să cerem reintegrarea lui în familia, nu chiar restrînsă, cum mai cred unii, a spiritelor noastre tutelare.

Un articol de dicționar este prin definiție laconic și pe cît posibil la obiect. Așa că nu aducem nici o vină **Micului Dicționar enciclopedic** (care, măcar din cinci în cinci ani, ar trebui re-

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

Amintire de echinox

O amintire caldă, răsărind la echinox : de fiecare dată, la inaugurarea calendarului nopților egale, o mină de oameni își da întîlnire în cea mai încăpătoare sală de festivități pe atunci, o hală de fapt, situată undeva în extremitatea estică a orașului care nu-și depășea statutul de raion. Erau zeci și zeci de firme luminoase, mari, mai mari decît clădirile pe care se fixau. Vaduri lungi comerciale tăiau de-a dreptul orașul și-l adunau în fiecare zi de tîrg, joia și duminica mai cu seamă, în cel mai suveran și mai pitoresc loc de margine al său. Piața Obor cum i se spunea, ca o replică în binecunoscutul stil grandoman și provincial al fiecărui oraș sau orășel de provincie, gelos și imitativ totodată față de rețelele arhitectonice și toponimice ale Capitalei. Buzăul nici nu voia parcă altceva. Ceea ce-i înviora și-i făcea altitudinea să crească era numărul imens de elevi pe care-i adăpostea, în școli de toate categoriile și pentru toate profesiile, un număr care, trei sferturi din an, depășea cu mult însăși populația locală. Vacanțele îl goleau pur și simplu și-l lăsau adormit, toropit lenes spre munți și cîmpie. Pentru ca toamnele să-i însufle

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

VISUL LIVEZILOR ÎNFLORITE

Acum vreun an a venit la mine un prieten din adolescență ; ar fi de prisos să spun că m-am bucurat văzîndu-l că-mi trece pragul. Cu ani în urmă, să fie vreo cincisprezece, dacă nu și mai bine, întemeiasem într-un tîrg de provincie un cenaclu literar, și martori ai acelor avîntate și nestăvilite impulsuri de tinerețe au rămas o mulțime de pagini stîngace în care încercasem să despuiem de pe cuvinte hainele și carnea și să le facem să sufere și să tipe de plăcere și de rușine ; am fi vrut să ne ia cineva în serios îndeletnicirile cărora ne lăsam, zile în șir, pradă și uneori chiar am reușit : în anii aceia am publicat amîndoi cîteva poezii prin reviste. Apoi alte valuri ne-au luat și distanțele ne-au despărțit ; nu de tot și nu dureros. Eu am continuat să scriu și să public ; și el a continuat să scrie, dar nu a mai publicat decît accidental, în primii ani, cîteva poezii ; rob al unui legămînt pe care nu l-a trădat, ca și mine de altfel, prietenul meu a scris teatru, proză, poezie : mai mult chiar, talent viguros, s-a apucat de pictură ; din cîte știu a pictat chiar și biserici, dar desigur aceasta e o altă poveste. Nu ascund că, fidel acelor jurăminte din tinerețe, de a încerca totul, și eu am desenat și am pictat o vreme. Îmi amintesc cum o dată pictasem o fereastră ; de la fereastră, în spațiu, se prelungea țeava unei arme ; în jur era zăpadă ; pe zăpadă cîteva picături de sînge ; cei care mi-au văzut „lucrarea" m-au încurajat să continui ; dar atunci m-a cuprins frica. De ce ? Doar pictasem un vis, unul din atît de rarele vise de care

Dumitru M. Ion

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Critica sistemică

După „explozițiile" noului roman și ale noii critici, literatura și demersul interpretativ au intrat, se pare, în zone mai calme, urmînd a-și consolida pozițiile cucerite. Evident, conștiința artistică și cea valorizantă se dezvoltă și se diversifică neîntrerupt, procesul parcurgînd acum o fază de fundamentări opționale și teoretice, de elaborare a unor poetici cît mai temeinic articulate care să consfințească în principii raționalizatoare, oricît de relativizante, „capriciile", specificitatea actului de creație. În asemenea răstimpuri favorabile, ca și în cele de aproape teroriste răsturnări estetice, critica literară, alături de celelalte discipline exegetice, a primit ajutoare nu o dată substanțiale din partea științelor exacte. Investigarea pozitivistă, structuralistă sau, de dată mai recentă, cea sistemică, spre exemplu.

Formulată de reputatul hispanist P. Al. Georgescu și experimentată cu rezultate vrednice de interes în sistematizarea romanului latino-american, cercetarea sistemică are drept surse declarate, conceptuale și metodologice, teoria sistemelor matematice și structuralismul genetic ; firește, modificate ori nu prin adăugiri sau reducții în funcție de trăsăturile diferențiale proprii noului domeniu umanistic. Avansînd prezentarea spre simplitatea limbajului matematic, lapidar și precis, angrenajul sistemic propune considerarea fenomenului literar din perspectiva celor trei elemente constitutive : intrate *(input)*, corp sau sistem modelator și ieșire *(output)*; indiferent de nivelul amplitudinii — operă, scriitor, curent, epocă, literatură națională ori universală. Intrarea se alcătuiește din materia supusă remodelării, din multitudinea nelimitată a situațiilor existențiale care solicită sensibilitatea scriitorului într-un cuvînt, realitatea *de facto*. Demontarea, selecția și recompunerea ei în registrele ficțiunii creatoare reprezintă operații care se săvîrșesc înlăuntrul sistemului într-un tensionat proces de opțiune și respingere dialectică; proces condiționat de natura componentelor și a relațiilor statornicite între ele. Lentila miraculoasă care primește șocul stimulator al universului exterior, reconfigurîndu-l conform parametrilor proprii, se constituie, la rîndu-i, dintr-o serie de factori mediatori, precum temperamentul artistic și structura talentului, conștiința empirică și cea subiectivă, conceptele ideologico-estetice etc. Factori interdependenți, cu însemnătate și contribuții variabile în actul transformator, care conduc convergent și integrator spre individualitatea creatoare. Ultima componentă este dată de opera finită, realitate autonomă și exemplară, care încifrează în ea valori estetice și formative. Pentru funcționarea sistemului este absolut necesară existența tuturor elementelor alcătuitoare, rolul esențial, activ creator, revenindu-i însă verigii mediane — scriitorului. Particularitățile fiecăruia dintre cele trei subansamble transmit catalitic specificitatea sistemului critico-literar, deosebirile față de aplicațiile similare din sfera disciplinelor pozitive ; deosebiri asupra cărora e de prisos a mai insista, ele fiind de domeniul evidenței.

Avînd asemenea temeiuri constitutive și principii de funcționare, atestă studierea sistematică a literaturii ori prefigurează o nouă direcție critică? Răspunsul afirmativ ar putea fi certificat de existența în punctul de geneză a unei concepții estetice care să considere în chip original fenomenul de artă. Absența ei nu este însă hotăritoare, întrucît pe trunchiul filozofiei materialiste, de pildă, au crescut de-a lungul istoriei nu-

Stan Velea

Continuare în pag. a 6-a

CĂRȚILE ANULUI 1980

Versiuni și parafraze românești

Romanele proeminente ale prozei din ultimii zece ani, trecute de critică la capitolul „roman politic", au de regulă ca trăsătură de unire tentativa de a realiza din unghiuri și cu mijloace artistice diferite imaginea anilor cincizeci. Scriitorii au botezat această perioadă cu numele de „obsedant deceniu" și titulatura, dincolo de orice alte considerații, este îndreptățită din punctul de vedere al scriitorului. Pentru majoritatea prozatorilor români importanți perioada este punctul de plecare al unor semne de întrebare, al unor meditații, al revenirii obsesive la aspectele vieții sociale și politice din acei ani. Întrebarea ca fapt de retorică revine în paginile acestor romane cu o frecvență impresionantă. Una din ultimele cărți care se alinia șirului de romane despre care vorbim este **Pumnul și palma** de Dumitru Popescu, unde locul pe care-l ocupă întrebările este impresionant. Despre funcția și rolul întrebărilor în romanul obsedantului deceniu s-ar putea scrie fructuoase comentarii.

Eclipsa de soare, nuvela lui Ion Lăncrănjan, introduce în scenă un „chiabur" care nu este încă un personaj pozitiv, dar ne face să ne îndoim de vigoarea fostelor clasificări ale acestei categorii politice și literare. Celelalte personaje ale nuvelei, inginerul agronom și președintele C.A.P., se sustrag și ele reprezentărilor cano-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 2-a

ESEU

Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești (VI)

Comparația dintre **Făt-Frumos din lacrimă** și **Sărmanul Dionis**, în ceea ce privește tehnica fantasticului cu întreaga suită a consecințelor ce decurg de aici în planul viziunii narative, al problematicii, al tipologiei personajelor etc, se dovedește deosebit de fertilă. În esență, este de remarcat trecerea de la **„povestea" în vis** bizuită pe resorturile oferite de fabulosul magic mitic-folcloric la aceeași **„poveste" în vis**, declanșată și susținută de ceea ce s-ar putea numi un sistem magic-ocultist revelator prin complexitatea lui savant-doctrinară nedisimulată și, nu mai puțin, prin coerența figurilor narative ce rezultă de aici. Marea nuvelă eminesciană, esteticește, fascinează prin acuitatea intelectual-existențială a confluenței dintre **motivația teoretică** și **motivația practică** a fantasticului. Neabătut, „povestea" în vis a scrierii înaintează impulsionată (cînd succesiv, cînd concomitent) de cei doi mari „agenți". Astfel, simburele teoretic al demersului narativ enunțat încă din primele propoziții de erou însuși (,...și tot astfel, dacă închid un ochi, văd mina mea mai mică decît cu amîndoi. De aș avè trei ochi, aș vedè-o și mai mare" etc ; sau : ,...În faptă, lumea-i visul sufletului nostru. Nu există nici timp, nici spațiu — ele sunt numai în sufletul nostru. Trecut și viitor e în sufletul meu, ca pădurea într-un simbure de ghindă, și infinitul asemenea, ca reflectarea cerului înstelat într-un strop de rouă") este flancat de argumentul psihico-biografic peremptoriu. Sub acest din urmă aspect, ne referim, se înțelege, la datele ereditare înscrise în biografia spirituală a erou-

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

● ÎN ACEST NUMĂR : ● Contemporanii noștri : ● Trei poeți despre «ELEGII POLITICE» de Ion Gheorghe ; ● Cezar Ivănescu ● Adrian Păunescu ● Gheorghe Pituț ● Poeme de Nichita Stănescu

CRONICA LITERARĂ

Cezar Baltag: «POEME»

După lectura în succesiune a celor opt volume de versuri publicate pînă acum de Cezar Baltag, impresia ce se impune, dincolo de evidenta evoluție a modului de gîndire poetică și de o progresivă tendință spre ermetizarea sensurilor, este cea de manierism : împătimita cizelare a versului, fastul metaforic, muzicalitatea frazării poetice. Impresia se atenuează în fața recentei ediții selective de **Poeme** (Editura Eminescu, 1981) și asta datorită — credem — exigenței poetului, care lasă să intre aici, fără a șterge cu totul urmele timpului, ceea ce este cu adevărat reprezentativ și concurează la edificarea unui univers poetic distinct. Așadar, cele mai multe poezii sînt din **Răsfrîngeri** (1966) — momentul personalizării — și din **Unicorn în oglindă** (momentul contemplării lucide și al mitizării), lor adăugîndu-li-se, în ordine cantitativă, un ciclu de inedite, intitulat **De la capăt.** Puține poezii selectează Cezar Baltag din volumul **Odihnă în țipăt** (1969), carte de maturitate, receptată ca atare de critică. Parcimonia își are, probabil, explicația în faptul că poemele de aici reiau, cu un accent dramatic în plus, **poetica oglindirii** (Ion Pop) din **Răsfrîngeri.**

Oglindirea (răsfrîngerea) înseamnă, desigur, **narcisism, implicare** adică, **participare,** dar și **dedublare, distanțare, eliberare de sine.** Sînt cele două mișcări, de flux și reflux, de agresivitate și retractilitate, senzualitate și glacialitate, care ordonează poezia lui Cezar Baltag, supraordonată de categoriile Timpului și Spațiului. Iată lucrurile acestea expuse infinitival programatic (sublinierile ne aparțin) : „Iar ale lui Mai întîi / patru sînt însemnările : / și cea mai adevărată este / a fi mai întîi cu **vremea,** / și a doua este cu **locul** / a fi mai întîi / și a treia este cu **sîngele** / a fi mai întîi / și se mai cheamă după gîndire / a fi mai întîi / precum mai întîi temelia / și mai pe urmă / năvălitorul / iar cel mai întîi sînt **cei de un nume** / și de la cei de un nume / toate sînt" **(Pentru ființa lui mai întîi). Cei de un nume,** (în alt loc, **cei de un împreună nume**) este expresia unicității ființei, integralitatea sa, revelate prin poezie. Un dualism substanțial (de care vorbeam și mai devreme) stă însă la baza acestei unități formale, chiar atunci cînd poetul afirmă și aparențele susțin altceva : „Toate sînt sub semnul tău, Apollo. / Clipa plouă-n noi torențial. / Ieri a rîs un ulm. O vară-ntreagă / o femeie a iubit un deal". **(Răsfrîngere în memoria soarelui). Apollo, vara, rîsul** și titlul poemului din care am citat sînt argumente pentru o poezie solară, **apolinică.** Pe de altă parte însă, ploaia **torențială** a timpului, iubirea femeii cu dealul sau chiar rîsul ulmului sînt semne ale freneziei lucrurilor, metafore ale exacerbării senzuale, **dionisiace.** Dualismul ipostazelor ființei transpare în toate registrele poeziei lui Cezar Baltag. În cel erotic, feminitatea apare, o dată, distructivă, asociată temporabilității, insinuîndu-se sub aparențe blajin reflexive : „Știu bine cine ești și cine nu ești, spuse ea, legănîndu-mă / Toate au timpul lor, / și pentru tot lucrul sub cer este timp : / timp pentru departe și timp pentru aproape, / timp pentru sunet și timp de lipsă a sunetului, / timp pentru niciodată și timp pentru oricare timp, / Cine se grăbește ? Timpul trebuie măcinat. / Zeul pașilor recheamă trecutul. // Știu bine cine ești și cine nu ești, / spuse ea, sfîșiindu-mă" **(Astarteea).** În aceeași serie nefastă intră Afrodita Pandemos **(Monada),** Artemis **(Vederea),** Salomeea **(Steagul zinelor)** etc. Altădată, erosul este blînd protector, tămăduitor sau inspirator de romanțe afectate și înfocate : „O, tu păr galben, cinepiu, / cea mai înaltă dintre stele / din cîte constelații știu, / în flacăra iubirii mele / și eu am fost zidit de viu. / / Fie să nu știu altă zi, / să fiu de Dîmbovița smult / și mult scurtat spre miazăzi / de nu te-am fost iubit mai mult / decît pot oamenii iubi..." **(Romanță fără sfîrșit).** Cele două ipostaze se găsesc reunite în sugestia imaginii androginului, din excepționalul poem **Amiralul de secetă,** cu tonalități de jeremiadă și, în același timp de **Cîntarea Cîntărilor,** din care cităm doar un fragment : „Eu sînt firul care iese din tine / viermele meu / de mătase ; / eu sînt giulgiul tău / cosmic / pe care îl țeși / o, nepot magic / de fluture ; / eu sînt ancora ta în primordial, / geamănul meu, / nesfîrșit, decît mine mai tînăr ; eu sînt ciocănitoarea / căruntă / care lovește în trunchiul alb / al hazardului ; / Eu sînt biciul care te mînă și te îmbrățișează și nu te lasă să fugi. / De ce îți stingi fața, / leopard / născut din femeie, / ce viscol abate / privirea ta de la mine ?". Titlul poemului transcrie el însuși reunirea contrariilor, în oxymoron : un amiral navigînd pe mări de secetă.

Și în poezia reflecției asupra condiției umane reîntîlnim stările opuse, dezolarea și exuberanța, nesiguranța și certitudinea, morbidețea și vitalitatea, concretizate în imagini ale **golului** și **plinului.** Dominată de semnul timpului, disputa pare ireductibilă, chiar și în aceste versuri energetiste din poemul **Răsfrîngerea de arbore lacom** : „În mine desprimăvărează / și se adapă nechezînd / doi gemeni-cai ce-și eclipsează / din goană nopțile pe rînd. / Cel ce devine și cel ce sînt / se devastează reciproc / Două incendii alergînd / să nu-mi oprească umbra-n loc".

„Senzația timpului — scrie Eugen Simion în articolul dedicat poetului în **Scriitori români de azi** — e hotărîtoare în această poezie greu de prins într-o formulă" Observația este perfect valabilă : există la Cezar Baltag o poezie a devenirii, heraclitiană, o alta a morții, disperată, în fine, o poezie ludică, aparent fără relație cu temporalitatea, în fond disimulînd prin virtuozitate lexicală și eufonie (în maniera lui Ion Barbu) aceleași **fețe ale timpului (G. Durand)** : „Heruvimi, strigați Hossana / pentru Sfînta Adulteră / satana și coțofană / cu craniu la butonieră / Mie, ție, sus, jos, / o ce joc armonios" **(An, dan, dez).** Dacă aici exercițiul ludic dă sentimentul distanței securizante, în alte poeme timpul distructiv acționează pustiitor, cerebralitatea și livrescul (componente ale liricii lui Cezar Baltag) se pulverizează, durerea aureolează tragic poezia : (...) „Mai înoți și acum ? / Ți s-a lipit desigur o frunză / udă, semne de tăcere, acolo unde / aveai o pată albă din naștere // Oare există o insulă ? Oare mai sunt albatroși ? // Toate valurile s-au reîntors în mare / Toți înotătorii au atins panglica albă / și s-au făcut nevăzuți // Fratele meu, valul meu întristat, zarul meu / unde ești acum, cine ești ?" **(Plajă pustie).** Ceea ce pare insurmontabil se rezolvă totuși, în plan poetic, într-un chip paradoxal. Agravarea stării de neliniște în fața presiunii timpului, înmulțește, în poezia lui Cezar Baltag, interogațiile fără răspuns, semn, îndeobște, al degringoladei. Astfel, un poem **(Poveste)** este o întoarcere în timp, amenințată de gîndul depășirii începutului și, consecutiv, de spaima dispariției lumii în neant. Locul unui vers este luat în poem de semnul întrebării, cu semnificație enormă. Dar interogațiile fac, totodată, posibilă alegerea răspunsului, adică, în fond, o minimă libertate sau măcar iluzia ei. Medalia poate fi întoarsă pe ambele fețe și, între alternative, poetul poate inventa, din necesitate, o altă libertate, singura : „În cîte sensuri / se poate traduce / strigătul unei păsări // Da ? / Nu ? / Lipsește termenul mediu / care nu e aici / afirmație / nici negație / și fără de care / omul / e o pasăre mută // Inventează-l". **(Ca soarele).**

Am schițat pînă aici dominantele unui dramatic peisaj interior, dispensîndu-ne cu totul aproape de necesara, altfel, situare estetică. În sprijinul acestei proceduri, mai puțin adecvată, poate, rigorilor cronicii literare, vine totuși faptul că nu ne aflăm în fața unor versuri esențial noi, ci a unei antologii de autor. Și nu un autor oarecare, dar unul care s-a bucurat de frumoase și îndreptățite aprecieri din partea criticii, precum și de minuțioase investigații ale universului său liric. Nefiind vorba de versuri noi, selecția lui Cezar Baltag ne oferă însă o carte nouă, o retrospectivă exigentă, ce menține în atenția criticii un poet original, unul dintre cei mai autorizați reprezentanți ai generației colecției **Luceafărul.** Fapt remarcabil, căci nu de autorități în materie se poate plînge această generație. Între ele, Cezar Baltag este o apariție singulară.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Inventivitate imagistică

Prin cele mai multe dintre componentele sale, cartea*) lui Marin Lupșanu face parte din cea mai artistică varietate de poezie patriotică, cea a panegiricului euforic. Dominant este în ea sentimentul iubirii extatice, pricinuit, însă, nu de ideea de patrie, ci de o abstracțiune secundară, anume cea a unei categorii sociale poetic-reprezentativă pentru această idee. Categoria cîntată, mitizată de poet este țărănimea românească de la cîmpie. Urmînd o anume gradație, caracteristică pentru tipul de poezie pe care îl practică, autorul și-a organizat volumul într-un fel care sugerează o anume evoluție epică. Aflăm astfel, mai întîi, poezii ale unei țărănimi mitice, trăitoare pe o cîmpie nedeterminată social sau istoric. Poetul dezvoltă o remarcabilă forță de viziune, mlădiind în feluri surprinzătoare o puțin complicată recuzită simbolistică : „Dorm țăranii vara pe cîmp / cu lăncile lunii în piept înfipte / și visul lor mitraliat de ploi / întemeiază-n miezul pîinii sate. / Și în imensa lor odihnă scapă / cîte-un picior afară din cîmpie / atunci se lasă cerul mai aproape / să-i învelească-n tihnă purpurie. / Dorm țăranii obositor de adînc / încît rămîne forma trupului pe cîmp / și aripi mari le încolțesc din umeri / părinții noștri de sudoare grei / bătătoresc cu aripi mari cîmpia / ca niște dropii prinse de polei" **(Dropii).** Există o certă monotonie în prima parte a volumului, dar ea este nereprobabilă, atît timp cît poetul reușește să-și nuanțeze suficient de convingător sentimentul de patetică admirație pentru ideea de țărănime patriarhală, a cărei puritate și forță ne îndeamnă să o considerăm drept etalon suprem, de neîntrecut, al condiției umane. Iată un alt exemplu de hiperbolă armonioasă, de zeificare : „Să fii fîntînar și-n miezul pămîntului / să vislești cu unelte sacre, divine / cum numai în civilizația popoarelor de albine / se mai găsesc. / Triburi de rădăcini să-ți iasă în cale / tînăr să treci prin inima lor / fără să știi că se zidesc deasupra-ți / în timp ce tu aluneci spre izvor. / Să sapi pînă cînd se izbește unealta / în osul izvorului tînăr aprig / învlăstărit din matca zeului carpatic / și să simți cum șuvițele de apă / ca viperele-ți mișună sub talpă. / Fîntînari răcoroși, ca niște păduri / din miezul pămîntului / ies la lumină / cu vina apei încolăcită pe mînă. / Și-s bătrîni, și-au albit de-atît drum sub pămînt / parc-ar fi niște zei rămași pururi fără mormînt" **(Fîntînarii).** După cum se poate vedea, Marin Lupșanu este un poet din a cărui inventivitate imagistică metaforele țîșnesc nesilit, natural, unele dintre ele avînd realmente prospețimea lucrului pentru întîia dată văzut. Cinstit este să spunem, însă, că există și versuri peste care plutește un păgubitor aer de facilitate ; ele sînt rodul unei pure îndemînări artizanale ; mai mult chiar, poetul trebuie să fie atent la alunecarea spre umorul involuntar, detectabilă în unele dintre alcătuirile sale.

Dintr-o a doua categorie fac parte poeziile pe care le-am putea numi elegii de dezrădăcinare. Puține la număr, ele rețin printr-un ton ce depășește euforia dominantă în cea mai mare parte a volumului. Scriind despre „viitoarea marilor orașe" și despre „caii-putere" poetul izbutește cîteva imagini demne de reținut. Iată imaginea vie a țăranilor care se întorc seara acasă din oraș, plini de praf, obosiți, dar păstrînd în ei, misterioasă, neînfrînta lor vitalitate. Este o poezie care i-ar fi plăcut mult lui Marin Preda : „Gîfîie motorul, gîfîie. Sînt mai grei / țăranii după o zi de trudă, sînt mai grei. / Pe genunchi sacoșe cu pîini și ulei. / Întuneric. Te ustură ochii de fum. / În inima satului oprește mașina gemînd prelung. / Se luminează ferestrele brusc / și neveste potolesc zăvozii strigîndu-i pe nume. / Coboară țăranii / și luna pe rînd le sare în spate / ca un prunc înflorit în spatele ușii. / Cîine credincios — cîmpia iese de sub roțile mașinii / scheaună și-i miroase, torcîndu-le mîna pînă la os. / Cum să-și mai mîngîie ei copiii, ce să le spună ? / Fantastică, tulburătoare lună" **(Autobuzul de unsprezece noaptea).**

În fine, într-o a treia categorie pot fi înglobate poeziile de conciliere. Ele sînt grupate spre sfîrșitul cărții și exprimă (spre regret, într-un mod preponderent declarativ) ideea adevărată că industrializarea modernă nu este o calamitate, ci o necesitate istorică, care îi transformă încet pe oameni, îndreptîndu-i spre alte formule de viață, felul patriarhal de trai transformîndu-se tot mai mult într-o categorie moral-estetică, într-un model pe care oamenii nu trebuie să îl uite niciodată. Și în aceste poezii, pe care le-am numit „de conciliere", există însă imagini memorabile, Marin Lupșanu fiind în mod incontestabil un poet dăruit, care găsește fără caznă metafore frumoase. El spune : „fantastici sînt caii-putere / care fornăie cu botu-n benzină", atrăgîndu-ne în mod stăruitor atenția asupra unui mod poetic a cărui prospețime vine din exprimarea obstinată a unei mentalități țărănești, care le vede pe toate prin prisma valorilor ei tradiționale.

Voicu Bugariu

***) Marin Lupșanu : „Basoreliefuri", Editura „Cartea Românească", 1981.**

Alexandru George: «MATEIU CARAGIALE»

Strania operă și personalitate a lui Mateiu I. Caragiale exercită, în ultimul timp, asupra istoriei și criticii noastre literare o atracție aproape nefirească. Pe lîngă multitudinea de articole, studii, eseuri, documente, mărturii, contribuții bibliografice etc., consemnate în reviste sau volume, cu un profil critic mai larg (cum este spre exemplu, „Reconstituirea de portret" din cartea lui Al. Oprea **Fața nevăzută a literaturii)** am înregistrat, într-un timp relativ scurt, apariția cîtorva monografii, Teodor Vârgolici, **Mateiu I. Caragiale** (1970), Ovidiu Cotruș, **Opera lui Mateiu I. Caragiale** (1978) și, cea mai recentă, lucrarea lui Al. George, **Mateiu I. Caragiale** (Ed. Minerva, 1981). Faptul că ne referim la un scriitor de indiscutabilă pondere valorică, ocupînd un loc singular, deși nu de prim rang, în literatura română nu ne oferă nici pe departe o explicație mulțumitoare, întrucît autori de talia lui Camil Petrescu, Hortensia Papadat Bengescu și mai ales Liviu Rebreanu nu au beneficiat, pînă în prezent, decît de monografii corecte și neutre, indiferent de pretențiile metodologice. Desigur, un motiv ne furnizează și proza sa al **cărei** (autentic, sau mai mult întreținut de comentatori?) misterios clar-obscur fascinează imaginația criticii (pentru unii, a scrie despre Mateiu I. Caragiale a ajuns chiar o probă inițiatică în absența căreia nu ești cu adevărat admis în confrerie). Dar, adevăratul interes îl formează pentru cercetătorul de azi existența lui, intrată treptat în mit. Și ce dovadă mai elocventă se poate aduce în sprijinul aserțiunii noastre decît inițiativa prestigioasei reviste **Manuscriptum** care, de ani de zile, publică scrisori, fragmente de jurnal și tot soiul de contribuții mateine, piese de certă utilitate, ale unui voluminos **Dosar al existenței,** editat de altfel, în întregime în 1979. Sau amplele și frecventele comentarii asupra vieții autorului **Crailor de Curtea veche** din studiul dedicat vieții și activității literare a lui I. L. Caragiale, de către Șerban Cioculescu. Și, la fel de concludent, mi se pare, locul pe care îl acordă Al. George în monografia sa, acestui aspect, mai mult de jumătate, opera fiind, surprinzător, destul de sumar cercetată. Din aceste simple constatări, se desprind însă unele concluzii interesante, și anume: 1. — opera lui Mateiu a fost supralicitată, ea neoferind un teren atît de vast pe cît promitea. 2. — destinul său depășește, atît prin dimensiunea profunzimii, cît și evenimențial, ficțiunea (într-adevăr, ce extraordinar roman balzacian al „iluziilor pierdute" îl constituie existența lui). 3. — critica nu s-a apropiat încă adecvat, cu mijloacele analitice cele mai potrivite de obiectul investigat. Cred că toate cele trei ipoteze sînt exacte și se validează prin cartea lui Al. George, simptomatică pentru stadiul actual, de impas, în care se află exegeza mateină. Să mai adăugăm că studiul nu are o idee directoare fermă, o structură bine conturată, el instituindu-se în mare parte, ca o replică la opiniile nu prea sau deloc favorabile, ale lui Șerban Cioculescu în primul rînd, și Ovidiu Cotruș, în legătură cu **Craii de Curtea veche.** Că Al. George este un partizan al scriitorului în cauză nu mai trebuie s-o amintim, dar că este un susținător lucid, da. Așa cum am menționat, criticul se ocupă mai mult de romanul existenței, (ipoteza a doua) încercînd, pe baza unei bogate informații adusă la zi, pe care o completează unde este oportun, cu afirmații sau pasaje din operă, să explice și să restituie în adevărata lumină și semnificație, realitatea. Operație dificilă și delicată, dat fiind unele momente și situații nu tocmai clarificate din punct de vedere moral, în comportamentul ciudatului personaj. Al. George le repune în discuție, evitînd, totuși, cîteva puncte fierbinți, (de ce oare?) le înfățișează și le analizează sub toate aspectele, circumscriindu-le apoi peisajului social-politic al începutului de secol în România. Ne aflăm astfel, în fața unei motivații complexe, psihologice, comportamentiste și sociale, care asigură statutul obiectivității, în același timp exegetul ferindu-se să emită judecăți etice, mai ales cînd ele ar putea fi defavorabile. Cititorul avînd însă toate datele la îndemînă își poate forma el singur, o părere. În orice caz, sînt de apreciat temperanța și justețea opiniilor, echilibrul interpretărilor și tactul demonstrației care evită, în egală măsură, tentația apologetică, dar și umoarea neagră. În schimb, cartezianismul atitudinii sale îl determină să treacă peste două idei-forță sugerate, bineînțeles, tot de materialul faptic al cărții, care s-ar fi cerut aprofundate. Mă gîndesc la **amoralismul autorului** evocării **Remember** din perioada tinereții, pliat după modelul dandysmului (asezonat și cu o bună doză de parvenitism balcanic) din proza „fin de siècle" și la afișarea **măștii enigmatice,** de sfinx, din timpul maturității care pare a ajunge a doua sa natură. Este de-a dreptul uimitor efortul său de a-și construi o altă personalitate, un alt mod de-a fi, mai autentic structurii sale, deoarece reprezintă un act de o dureroasă luciditate și voință. Aș spune, mai natural decît ceea ce îndeobște denumim Eul profund sau sinele. Acel **A rebours** al lui Huysmans, Mateiu Caragiale îl scoate din ficțiune realizîndu-l efectiv în viață și confirmînd paradoxala concepție a lui Oscar Wilde, că realitatea imită viața. Trecînd la analiza operei, constatăm că, deși avem de-a face cu un matein învederat, ea este destul de sumară și generală în aprecieri. Poezia **Pajerelor** este receptată în consens cu judecățile criticii interbelice, ca vetustă și nesemnificativă artistic, intrînd în cîmpul de observație al istoriei literare doar ca anticipare a laturii poetice, sub unghiul limbajului și al unor motive (melancolia și proiectarea în trecut) din **Craii de Curtea veche.** Plasarea în rama curentului parnasian și comparația cu José Maria Heredia este de domeniul bunului simț. Dar cîteva sonete precum **Domnița, Cronicarul, Curțile vechi, Dregătorul,** prin perfecțiunea formală, prin somptuozitatea imaginilor, și expresivitatea limbajului ar fi meritat mai multă atenție. Iar o poezie ca **Trîntorul** prefigurează în registrul grotesc, figura crailor din romanul de mai tîrziu. O analiză mai detaliată îl prilejuiește **Remember,** o povestire în stilul Barbey d'Aurevilly sau Villiers de L'Isle Adam, cultivînd atmosfera de taină și enigmatic, dar, după părerea mea, într-un mod cam artificial și tributar modelelor. Întîlnim aici, clișeele tipice retoricei prozei estete adică, figura nobil misterioasă, orașul învăluit într-o atmosferă grea, tulburătoare, prevestind evenimente insolite, grădina sau parcul ca „loc malefic", pietrele prețioase cu virtuți magice, duplicitatea androginică, legate nu atît de un nucleu obsesional, cît de pura relatare a subiectului narator. Impresia adîncă pe care a produs-o și originalitatea ce i s-a atribuit, se explică numai prin singularitatea genului în spațiul literaturii române, parcimonios reprezentată la acest capitol. Al. George care ar fi fost cel mai îndreptățit să facă astfel de observații, ca bun cunoscător al prozei estetismului de la sfîrșitul secolului din care a și tradus, trece cu ușurință pe lîngă ele. La fel și în interpretarea **Crailor,** criticul alunecă cu eleganță și dezinvoltură pe suprafața textului, refuzînd sistematic orice opinie sau judecată care depășește frontierele evidenței. După cîteva necesare comentarii asupra structurii narative a operei, combătînd acuzațiile de incoerență și dezarticulare a construcției romanești, deoarece ne aflăm în fața unui discurs poetic cu o logică internă proprie, sînt trecute în revistă temele și motivele textului. **Regretul de a trăi în prezent, proiectarea în trecut, lumea agonizantă a vechii aristrocrații** ar fi componentele unei viziuni paseiste ce domină întreaga substanță a scriiturii. În funcție de aceste coordonate trebuie înțeleasă și evoluția celor trei personaje, Pantazi, Pașadia și povestitorul, eroi ce aparțin unui **trecut etern,** unei nobile vechimi, rătăciți în prezentul pe care-l trăiesc cu sentimentul damnării. În opoziție cu ei, Pirgu este omul momentului, al epocii sale deci, implicit, un hibrid format din toate viciile și defectele posibile, descris grotesc, cu vădită antipatie de către narator, ceea ce dă o senzație de artificial și stridență. Din păcate, criticul se oprește din nou cu prudență acolo unde terenul ar putea deveni alunecos și întrevăzuta interpretare hermeneutică a semnelor sau simbolurilor nu se mai produce. Judecățile de valoare iau atunci o formă adjectivală, precum „marea autenticitate", „excepțional", „vrajă necontenită", „de excepție" etc., aprecieri, să recunoaștem, nu foarte penetrante. Dar, considerațiile despre realismul lui Mateiu I. Caragiale sînt deosebit de prețioase și relevă o aptitudine neașteptată, la un scriitor adulat îndeosebi pentru magnificiența stilului poetic. Despre romanul neterminat **Sub pecetea tainei** care anunța o altă etapă în arta sa literară, cu excepția considerațiilor emise de critic, nu se mai pot spune alte lucruri. Reținem ideea deplasării interesului lui Mateiu Caragiale de la **realitatea misterului** la **realul misterios,** mutație ce ar fi putut duce la o altă viziune asupra universului său. Dar „la sfîrșitul lecturii" eseului lui Al. George rămînem cu un sentiment de insatisfacție datorat poate epuizării unei tendințe și confirmării ipotezelor noastre: supralicitarea operei mateine, repet, de o indiscutabilă valoare și unică în literatura română, dar neîncadrată și raportată la un context mai larg, Barbey d'Aurevilly, Villiers de L'Isle Adam, Henry de Régnier, D'Annunzio, Oscar Wilde, direcție continuată de un Michel de Ghelderode sau André Peyrre de Mandiargue) și cantonarea criticii la nivelul evidențelor, eludînd sondarea conotațiilor (sau acestea nu există, și, firesc, ne vom întreba în ce constă atunci „taina crailor"?). Iar cînd s-a încercat o analiză de alt tip mitic-arhetipală ea a fost făcută de către Cornel Mihai Ionescu (în **Palimpseste)** dar exact asupra textului cel mai transparent și mai inadecvat demonstrației, care este **Remember.** Și, în sfîrșit, cînd controversa asupra implicațiilor morale și psihologice ale atitudinii și vieții lui Mateiu Caragiale vor lua sfîrșit, după ce existența sa va fi scotocită și stoarsă de ultimele amănunte, ce vom mai spune despre scriitor ? În maniera, acceptabilă pînă în acest moment, adoptată de Al. George (care a tradus totuși un critic al „profunzimilor" — Jean Pierre Richard, **„Literatură și senzație"**), și de alți confrați, probabil, **nimic.**

Paul Dugneanu

Urmare din pag. 1

Versiuni și parafraze românești

nice. Un semn de întrebare stă ascuns și în spatele acestei narațiuni. Literatura care se va scrie de acum înainte va fi în chip implicit polemică cu cea anterioară pe aceleași teme : ceea ce presupune libertăți, dar și servituți. Unul din **primele** romane care abordează interogativ această epocă, efectuînd o breșă de mari consecințe în inerțiile tematice ale prozei momentului este volumul doi al **Moromeților. Moromeții** este cartea unei dileme. Centrul cărții îl ocupă Nicolae Moromete ajuns activist de partid, iar episodul cheie al romanului privește un Nicolae Moromete în postură meditativă și interogativă. El confruntă realitățile lumii rurale în care este trimis ca activist cu indicațiile primite și pe care le verifică telefonic cu sentimentul descoperirii unei grave contradicții. O altă scenă cheie a cărții este aceea în care bătrînul țăran Ilie Moromete-tatăl pune întrebări tînărului activist Nicolae Moromete-fiul. Și tot aici își află o tratare amplă și nuanțată unul din noile toposuri ale romanului politic postbelic : ședința. Realități înfățișate pînă la **Moromeții II** după rețete sînt integrate romanului românesc cu indiscutabilă autenticitate.

Cu **F-ul** lui **D.R.** Popescu, romanul alimentat de materia anilor cincizeci începe să capete o notă deliberată de senzațional. Incursiunea în trecutul apropiat capătă aspectul unei reconstituiri dirijată de firele unei anchete : cineva anchetează cu întîrziere o crimă pentru a descoperi pe vinovat. Fapta s-a petrecut în „obsedantul deceniu", iar bănuitul pe urmele căruia se mișcă procurorul Dunărințu este unul din atotputernicii acelor zile. Cu **F-ul** apare o formulă și o rețetă care va face mai tîrziu carieră. Romanul lui Augustin Buzura, **Fețele tăcerii,** preia vizibil formula anchetei : ceea ce are de descoperit anchetatorul, acum un ziarist, este adevărul asupra unei fizionomii de activist : ni se oferă confesiunea „victimei", confesiunea „călăului", confesiunea anchetatorului implicat. Realitatea este împinsă în cadrele fixe ale unei rețete și prin întoarcerea pe dos a vechilor șabloane : nocivul chiabur de altădată este aici o figură pozitivă și idealizată, iar binefăcătorul activist din prozele anilor cincizeci capătă aici înfățișarea unei bestii negre. Constrîns de tipare premature, romanul interesat de această tematică încetează după mai multe experiențe românești să mai fie un examen al realității în toată complexitatea ei, cît mai ales parafraza sau versiunea unui drum străbătut de cărțile cele mai importante ale seriei. Funcția și rolul întrebărilor va fi în toate la fel de important. Toposul ședinței va ocupa un loc central în toate. Iar ideea de retrospectivă a erorilor de altădată, fie că este prilejuită de o anchetă propriu-zisă, fie de simple rememorări ale personajelor, rămîne linia de forță a acestor cărți.

Pumnul și palma de Dumitru Popescu nu face excepție de la regulile nescrise ale romanului preocupat de aspectul politic. Noutatea cărții provine din noutatea mediului ; e vorba de activiști de partid. Viața activiștilor de teren interesase și pe Marin Preda în **Moromeții II,** sau pe Ion Lăncrănjan în **Fiul secetei** ; dar aici e vorba de activiști superiori ai partidului și de o formă superioară de învățămînt politic. Pregnantă rămîne din **Pumnul și palma** confruntarea prelungită dintre conducătorul de seminar Haralambie Negru și studentul Vladimir Cernea, care refuză stilul dogmatico-papagalicesc al seminarizatorului. Este momentul cheie care leagă și dezleagă toate firele acestui prim volum. Conflictul va grupa și personajele de vîrf ale distribuției romanului : pe Cernea, Manole Suru, Delia Brudaru. El precizează forțele inerției, dar și pe acelea ale noului. Evident, perechea Haralambie Negru—Vladimir Cernea este o pereche polară. Victoria va fi a celui de-al doilea de vreme ce Haralambie Negru va trebui să părăsească catedra de științe sociale la care lucra.

Bine conturată în cadrul romanului **Pumnul și palma** este ședința demascatoare organizată de Haralambie Negru împotriva lui Vladimir Cernea. Ea răspunde toposului inevitabil al romanului „obsedantului deceniu" care are, de obicei, în trama lui o ședință hotărîtoare pentru rostul tuturor eroilor. O găsim în **Moromeții II,** în **Interval,** în **Galeria cu viță sălbatică,** în **Caloianul,** în **Orgolii.** E o ședință cu roluri clar descifrate cu un Haralambie Negru ce se ține minte, și prin care se sporește cu încă o mostră tipică galeria acestui topos romanesc postbelic. Dramaturgic, ea constituie și punctul de vîrf al romanului **Pumnul și palma.**

Cei doi activiști de partid cu state importante în serviciul revoluției studiază clasicii marxism-leninismului și toată literatura politică pe care înalta școală de partid le-o pune la dispoziție. Ei vin către cărți încărcați diferit de o experiență politică concretă și faptul nu rămîne fără consecințe. Pentru început urmările sînt mai ales întinsele discuții pe tema revoluției pe care Vladimir Cernea și Manole Suru le duc studențește pe mai multe pagini de roman. Interesante în sine, importante mutatis mutandi pentru a defini poziția ideologică a autorului, ele subliniază indirect lipsa de concretețe a viului din acest roman, caracterul abstract, descărnat al paginilor. Întrebările, un leit-motiv al romanelor „obsedantului deceniu", sînt și în **Pumnul și palma** din abundență. Ele au un caracter mai marcat teoretic decît în alte cărți, dată fiind îndeletnicirea personajelor care le formulează, și predispoziția evidentă către discursul teoretic al autorului. Ca și în **Moromeții,** volumul II, activistul de profesie din **Pumnul și palma** este confruntat cu întrebările de bun simț ale cercului familial. Discuției din familia Moromeților, de la tată la fiu, îi corespunde în **Pumnul și palma** dubla confruntare de familie pe care, plecat să-și vadă părinții, Vladimir Cernea o are cu Marin Gruia, unchiul său, și cu propriul său tată. Mai lung, mai verbios, episodul nu este desigur tot atît de pregnant artistic ca la Marin Preda, dar are aceeași funcție problematizantă. Acestui tip de confruntări căruia Cernat sau Suru trebuie să-i facă față i se adaugă confruntarea cu marile împrejurări politice ale țărilor socialiste : moartea lui Stalin, Congresul XX al P.C.U.S., contrarevoluția din Ungaria. Evenimentele nu produc însă modificări profunde în viața eroilor cărții, care le trăiesc mai ales prin comentarii și semne de întrebare. Precedentul îl aflăm în Ion Lăncrănjan care pune în **Fiul secetei** un activist de partid de un rang mai mic să trăiască impactul cu mai toate evenimentele politice postbelice. Deosebirea este că în **Fiul secetei** aceste evenimente devin factori decisivi în viața lui Vasile Pozdare care nu contemplă revoluția, ci o trăiește fără aparat critic și fără răgaz meditativ în prima fază a existenței lui politice. Proiectul de a înfățișa aspecte ale vieții politice românești de-a lungul vremii prin optica eroului activist, dacă a existat ca atare, este trădată la nivelul creației romanești, deoarece reflectarea este mai ales teoretică. **Pumnul și palma,** se înscrie, de aceea, deși modele sînt, evident, mai multe, prin formula adoptată în linia romanului eseu al lui Al. Ivasiuc, în care materia epică este covîrșită de interpretarea ei.

Un loc comun al acestui tip de roman este și rememorarea erorilor sau a vinovățiilor, loc comun pe care-l găsim și în romanul **Pumnul și palma.** Personajele din romanul obsedantului deceniu se întorc asupra faptelor revolute fie pentru a le pune un semn de întrebare, fie cu o altă înțelegere a lor. Este și situația lui Vladimir Cernea care își amintește că a refuzat cu suficientă rigidă ajutorul moral al unui fost coleg, Mirel, aflat sub presiunea serviciului de cadre. Același Vladimir Cernea sacrifică o mare dragoste și un copil care venea de teama serviciului de cadre : femeia nu corespundea prin origine exigențelor politice ale momentului. Vladimir Cernea își amintește și de pasivitatea complice datorită căreia un tînăr capabil din serviciul de propagandă pe care-l conducea a trebuit să-și părăsească munca. La capitolul vini Cernea își trece și expedierea unor solicitanți tineri pe mîini subalterne care predau cazul organelor de securitate : tinerii înfundă pușcăria. Tipica situație a activistului care în romanul politic contemporan își redescoperă retrospectiv greșelile. Diferența între **Pumnul și palma** și alte cărți de aceeași factură este că în romanul scris de Dumitru Popescu aceste fapte nu au un caracter obsedant pentru erou, nu devin nuclee epice gravitaționale. **Pumnul și palma** este romanul unui erou preocupat excesiv de sine, de discuțiile teoretice cu caracter politic și de poza lui în fața altora.

Obsedante sînt în schimb amorurile din acest roman prin romanțiozitate și melodramatism. Femeile alcătuiesc o colecție de „dame cu camelii". Delia Brudaru, victimă a soțului, om de știință care din motive demagogice a trădat condiția profesiei, nu se poate realiza erotic nici în relația cu Manole Suru și moare mai tîrziu la naștere. Orthansa Anagnoste este o altă femeie sacrificată pe altarul iubirii nemărginite, datorită lașității lui Vladimir Cernea. Aglomerarea de nenorociri e și mai mare în cazul lui Gigi, viitoarea soție a lui Cernea. Născută-ntr-un circ, ea își pierde prematur tatăl, intră cu mama servitoare la un boier, e necinstită de fiul boierului fugit cu o bandă de legionari în munți, suportă o înfiere reparatorie a boierului la care trebuie să renunțe din pricina dosarului, e cucerită ca studentă de un tînăr coleg, care însă renunță la ea pentru studiile în Uniunea Sovietică, urmează un avort fatal și așa mai departe. Gustul pentru condiția de victimă este vizibil și în biografia lui Manole Suru, unde în aceeași zi mor : tatăl, ucis de agenții Siguranței, mama, bolnavă de inimă și o surioară care se otrăvește din greșeală.

Femeile sînt descrise în limbaj de roman popular și n-au nici o credibilitate. Ele sînt fie sculpturi antice, fie ființe dotate cu sugestive trăsături zoo. Ortensia Anagnoste, care ascultă Grieg, are „mijlocul subțire de gazelă". O alta, Felicia Stere, îi evocă lui Cernea „imaginea unei femele de tigru". Altcineva este pentru dragostea ei „ca o leoaică pentru pui". „Buzele (Deliei — **n.n.**) i se mișcau ușor tremurător, ca valurile moi ale mării, rumenite de lună, spălînd treptele de marmură ale unui templu". O ziaristă seamănă cu Venus din Milo. Pentru Delia, Manole Suru e „un leu calm". La pagina 199 Delia este de „o frumusețe nepămîntească", iar la pagina 201 „Delia plîngea ca o stană de piatră". Tot Delia are „coapse lungi, elegante ca de panteră". Gigi e și ea statuară și Cernea „avu o clipă senzația că marea aruncase pe țărm, din adîncurile ei misterioase, o statuie antică, șlefuită pînă la neverosimil într-un milenar somn acvatic". Întrebuințarea de prefabricate coboară paginile cu temă erotică ale romanului **Pumnul și palma** la nivelul kitschului.

În **Pumnul și palma,** care apelează, în genere, la soluții epice verificate, și a cărei viziune asupra epocii nu depășește contribuțiile romanești anterioare, prezintă interes spațiul colocvial al cărții, schimbul de opinii dintre cei doi rezoneuri ai ei : Vladimir Cernea și Manole Suru. Rămîne valabilă din acest roman, care se află abia la primul volum, și a cărui judecată globală trebuie deci amînată, încercarea de cuprindere a unei epoci traversate și de alți romancieri și tentativa de a o repune în discuție din unghiul de observație al eroilor cărții.

Romanul **Pumnul și palma** atestă însă încă o dată că romanul politic contemporan, numit de unii și romanul „obsedantului deceniu", acționează, neglijînd uneori complexitatea realităților sociale postbelice, în virtutea unor trasee bătătorite pe care este vremea să le îmbogățească.

TREI POEȚI DESPRE:

«ELEGII POLITICE»

O sărbătoare, o înviere

Am citit pe nerăsuflate cartea lui Ion Gheorghe **„Elegii politice"**. Precizez că am citit această carte la scurte perioade după apariția propriilor mele cărți **„Manifest pentru sănătatea pămîntului"** și **„Iubiți-vă pe tunuri"**. Și, oricît mi-ar fi de dragi cărțile mele, nu pot să nu scriu aceste rînduri în care încerc să sărbătoresc pe marele nostru contemporan, pe poetul remarcabil al clasei țărănești și al conștiinței ei, pe acest alt Marin Preda al adevărului dramatic cu privire la satul românesc, care este Ion Gheorghe. Ceea ce i se reproșează lui Ion Gheorghe e o prostie : că nu scrie suplu, că nu scrie versuri memorabile, că nu șlefuiește perlele și alte asemenea observații de rutină. Ei vor un Ion Gheorghe sistematizat, întocmai cum ei nu-și închipuie specificul satului românesc care-și include un tip de sistematizare, obișnuit să scape privirii imediate. În orice caz, este acea sistematizare care nu va pune niciodată grajdul spre uliță. Este acea sistematizare care nu va așeza odaia bună a omului în beci și podul în closet. Sistematizarea pe care i-o cer unii exegeți lui Ion Gheorghe este încercarea lor de a aduce la același numitor — eventual bun, de ce să n-o recunoaștem — valoarea poeziei contemporane. Eu nu le reproșez acestor critici o eroare axiologică. Le reproșez o eroare morală. De fapt, eroarea nu poate fi decît morală. Ziceam că trebuie să-l judecăm pe Ion Gheorghe cu măsura lui și cu măsura marii poezii. Și din acest punct de vedere întreaga poezie a lui Ion Gheorghe este memorabilă, nu versuri din ea. **Elegiile politice** ale lui Ion Gheorghe, adăugate celor cîteva cărți deosebite ale acestor ani, marchează, după opinia mea, cea mai ridicată ștachetă a poeziei române dintotdeauna. Cred că niciodată n-au trăit împreună, într-un același spațiu cultural — chiar dacă acest spațiu nu le-a fost totdeauna prielnic — atîtea valori cîte sînt azi.

Cartea lui Ion Gheorghe este o carte memorabilă în ansamblul ei. Sigur că sînt de citat poeme care vor face epocă în cultura română. Sigur că ne vor urmări multă vreme versurile sale pe care atît de greu și le-a publicat : „Bărbătește și-au plătit țăranii / Cotele de lapte, de grîu și de carne". Sigur că Ion Gheorghe, ca și atîția dintre noi, este insuportabil, sigur că nu el va trece sub tăcere, alții îl vor minimaliza, dar un eveniment ireversibil s-a produs : una din cele mai puternice cărți de poezie ale literaturii române a apărut. Ea este **Elegii politice** și aparține marelui nostru poet Ion Gheorghe. Am scris despre Marin Preda, la moartea lui, că odată cu el mai moare o dată clasa țărănească. Realitatea mă face să revin cu o adăugire : cu Ion Gheorghe mai inviază o dată țăranul român.

Adrian Păunescu

Ion Gheorghe în mijlocul constructorilor hidrocentralelor de pe Lotru

«Poetul național»

Ion Gheorghe e singurul supraviețuitor glorios al **generației Labiș**, poezia sa ca și aceea a copilului de geniu moldav, este **o poezie comunistă**, emanație a unei opțiuni politice fără echivoc, viziunea estetică, adesea în dezacord cu o anumită viziune simplist-reductivă, particularizîndu-i demersul prin vehemența postulare a **diferenței**. Decis **să slujească**, poetul se simte „Răspunzător de soarta patriei / În aceeași măsură cu generalii / Și diriguitorii", nu doar un simplu **technites**, meșteșugar pus să facă frumos obiecte utile și podoabe.

Cele nouăsprezece cărți publicate, îl impun alături de Gellu Naum, Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Mihai Ursachi, Ioan Alexandru, Ileana Mălăncioiu, ca unul dintre cei mai importanți poeți români de azi, cu **operă** (pentru că avem și poeți români de azi foarte importanți dar fără operă) scriind în perfectă legitimitate în poemul liminar al „Elegiilor politice" : „Poetul național ; / Prooroc bătut cu pietre / De poporul său — / Bea și el vinul cetății / Cînd politicienilor le merge bine ; / Se umflă de fiere pe cruce / Cînd se încurcă firele diplomatice... [...]. Poetul este ochiul însuși, ancestral, / Cetosul, răcitul, animalicul / Ochi din ceafă al națiunii : / Ce vede el nu-i o părere, / El prevede — adică zărește / Cu mii de ani mai înainte / Și plînge viitorul, / Dinspre trecut // Poetul național — ochiul / Atavic al poporului". **(Poetul național).**

Identificîndu-se cu dramatica istorie a națiunii sale din ultimele decenii, cu aventura și sporul ei de conștiință, Ion Gheorghe ne oferă prin opera sa poetică, nescutită de eșecuri ori de imersiuni experimentale a căror urmare nu o putem prevedea, un exemplu de angajament patetic (propriu generației Labiș), exponențial, ispitind să rezume atît datele **imediatului** cît și **permanențele destinale** : „Eu primii cu multă bucurie venirea / La putere a bărbaților tineri, / Și-acum văd cu tristețe cum încărunțesc / Și ei, după obiceiul pămîntului — / Căci de tineri albeau voievozii. / Și tot de tineri încărunțesc bărbații / Politici ai acestei țări." **(De tineri).**

Poezia sa de pînă la „Elegii politice", conceput, în mai multe registre, ca **atitudine** în fața timpului prezent („Pîine și sare", „Căile pămîntului", „Cariatida", „Nopți cu lună pe Oceanul Atlantic", „Vine iarba") ori ca o încercare **ermetică** sau **simbolică** de întemeiere mitico-poetică a etnosului („Zoosophia", „Cavalerul trac", „Mai mult ca plînsul", „Megalitice", „Cultul zburătorului", „Nolmele", „Dacia Feniks", „Cenușile"), poate fi, desigur sumar, judecată drept un discurs al absenței revelației, a „ineismului", a acelei secrete „țîșniri" iraționale, fatale ; „dobinditul", realul referențial, ori livrescul suscită „tematic" poezia : principiul germinativ e în fapt alegația în baza căreia Ion Gheorghe transează în separarea lumilor : cea „naturală", a „organicului" și cealaltă a „civilizației" caduce ; versul scrîșnit în care e recognoscibil efortul constructiv, dă seamă de „natura didactică" a poeziei sale al cărei farmec comentariul modern erudit insinuat în masa aluvionară a poemului ; greoaie și inegală poezia se realizează în viziunea monumentală dintr-un material pieritor ca al templelor khmere. „Impersonalismul" stilului duce la o rară poezie de accent oracular, așa cum tonul ireductibil al acestei poezii este dat de conștiința mesianismului. Tentativa sa de a descoperi un „pămînt pierdut", nu poate avea decît o finalitate estetică, și numai în acest chip poate fi validată, iluzia unei resurecții pe care ar produce-o poezia sa e consubstanțială, ca orice iluzie, bovarismului congenital al oricărui scriitor. Pasiunea pentru „cauzele pierdute" face această poezie impresionantă și din autorul ei un mare poet, dincolo de repugnanța particulară pe care mecanica acestei tehnici cumulative o poate stîrni, dincolo de „democratismul generos" cu care-și anexează tematic teritorii poetice alogene... Căutare spirituală nelipsită de orientala voluptate a **spunerii în sine**, așa cum dintotdeauna a fost marea poezie în spațiul european de la Homer și liricii greci pînă la Elytis. Dara Sekulici ori Gellu Naum, poezia din „Elegii politice" ni se înfățișează ca o **summa summarum**, capodopera de maturitate a lui Ion Gheorghe care-i răscumpără toate injustițiile suportate în claritatea triumfătoare a enunțului de azi :

Pînzelor de trei culori, le stă mai bine
Legate la piept, sau la braț
Cu demnitate de obîrșie —
Decît să lege gura poeților,
Căci nu tăcerea apără popoarele
De mașinile sălbatice.

(Nu tăcerea)

Tonul grav, recules, litanic al poemelor din „Elegii politice", vehemența egală și rezolută, limba de bazm care luminează și cel mai atroce fragment de istorie trăită, ne încredințează că ne aflăm în posesia unei cărți **unice**, calităților adesea disparate ale poetului Ion Gheorghe aliindu-se într-o sinteză vizionară și stilistică. Un poem ca „Bătaia fecioarei" care are forța și frumusețea unor versete biblice, cutremurător prin naturalismul detaliilor stîrnind oroarea și groaza e făcut suportabil prin continua distanțare mitică, suplicierea virginalului ca o maculare diabolică, o liturghie neagră, arătîndu-ni-se mai mult ca o dramă cu funcție cathartică :

Și dacă va muri Fecioara, cui veți mai zice
Ferice de pîntecele care te-a purtat,
Și slavă sînului ce l-ai supt, Liberatorule !

Radiografie a proliferărilor agresive, desigur, această carte plină de revoltă nu poate fi judecată deocamdată la adevărata ei valoare.

Cezar Ivănescu

Elegiile optimiste

Ion Gheorghe ne-a obișnuit încă de multă vreme, de la o apariție la alta, cu surprinzătoare schimbări tematice și de ton, rămînînd totuși mereu același poet vizionar. Elegiile politice, *pe care ni le-a dăruit de curînd, ar fi putut avea drept motto începutul unei poezii prezente la pagina 151 : „Mai tari decît noi sînt mașinile, / Mai tare ca mașinile-i timpul — / Iar oamenii sînt de-o tristețe optimistă", pentru că tocmai și indeosebi aceste versuri ni se par a veghea cu putere emblematică asupra celui mai mare număr dintre poemele cărții. Am scris : „ni se par a veghea", pentru că spiritul demn și liber al poetului în propria sa creație, nu credem să se fi împăcat vreodată cu un anumit tip de reducționism la care poezia sa a fost supusă de către unii critici care, în loc măcar să-i constate generos zborul, i-au diminuat sistematic meritul și efortul. În loc să vadă în limita sa o continuitate firească, de largă deschidere a tradiției, au cantonat-o sub un orizont „lipsit de estetică". Există oare lector de poezie cît de cît avizat care să creadă că la baza atîtor și atîtor poeme (considerate chiar și de acei critici) antologice ale lui Ion Gheorghe ar sta o estetică rudimentară sau chiar o lipsă de estetică ? Să nu se fi observat că acest mare poet care nu vrea nici să epateze, nici să lingușească, exprimă un crez adînc al ființei sale, atunci cînd scrie : „Arta poetică se deprinde să fie uitată. / Poezia este întotdeauna altceva / Decît se învață a fi îndeobște — / Poezia-i ca istoria. Istoria-i ca poezia. / Nu există modele de urmat". La tonul afirmativ al poetului putem adăuga un citat-sinteză, privind atît misiunea, cît și răspunderea acestuia, coordonate într-adevăr diferite de ale acelor critici critici — dacă ținem cont de reacțiile previzibile cu care ei îi întîmpină pe unii scriitori importanți de azi; în viziunea lui Ion Gheorghe : „Poetul este ochiul însuși, ancestral, / Cetosul, răcitul, animalicul — / Ochi din ceafă al națiunii : / Ce vede el nu-i o părere, / El prevede — adică zărește / Cu mii de ani înainte / Și plînge viitorul, / Dinspre trecut." Durerea, tînguirea dinamică și largă, aruncarea răspunderii pentru amurgul civilizației țărănești în însăși fața destinului și însușirea de către poet a sorții acelei lumi ca pe propria-i soartă, potențează duritatea expresivă, dîndu-i accente vaticinare. Opoziția simplă sau simplistă dintre un sfîrșit de viață arhaică și dezvoltarea unei civilizații urbane ține mai mult de interpretarea cu care Ion Gheorghe a fost gratulat, decît de viziunea poemelor sau de ideologia poetului. Dar ce sînt mașinile și vehicolele de tot felul pentru autorul* Elegiilor politice : „Sînt și ele — o formă a luminii / Pe pămînt ? A luminii filtrate / Prin buretele creierului tehnologic ? / Eu cred că sînt un gest al soarelui — / Și astrul nostru nu greșește" (s.n.). *Numai că, intuind relativa perenitate a lucrărilor, poetul aspiră la o geografie spiritualizată într-o muzicală știință și climă : „O, soare, inspiră-ne vehicolul cu liră / Să strălucească iarăși roua pe grădini".*

Dacă poetul are darul pre-viziunii, atunci este de înțeles „războiul" său cu mașina infernală, *ca simbol al tehnicismului debordant care, deși încă mai este stăpînit, într-o zi poate că nu va mai răspunde computerelor și atunci se va vedea mai bine că orice invenție ce ușurează viața aduce, odată cu binele omului, și atîtea rele necunoscute mai înainte. Ion Gheorghe interoghează conștiința lumii, privind consecințele procesului de neoprit pe care știința l-a inaugurat cu secole în urmă, deoarece paralel cu activitatea științelor — ca „ochi ai muncii", cum le spunea Eminescu— se desfășoară o activitate la fel de „științifică", dar de un pericol nesfîrșit pentru om și omenire. Poetul n-are nimic împotriva mașinii, în care vede un copil al soarelui și o lucrare a omului, dar este împotriva unor efecte ce se repercutează în sufletul și comportamentul uman, ca urmare a faptului că de la un moment dat înainte mașina devine idol din obiect ce era și omul imită scula creată de el și nu invers. De acolo : rutina, birocratismul, alienarea sau înstrăinarea, mulțumirea de sine, absența solidarității, cinismul, disprețul, agresivitatea, elitarismul etc. toate manifestări umane care nu sînt numai rodul epocii mașinismului, dar care s-au potențat în ultimul timp.*

Este adevărat că viziunile poetului îi derutează pe exegeți, nu prin simplism și simplitate ci, dimpotrivă. Și atunci un oarecare ia un aer doctoral, de o importanță nesfîrșită în fața creației poetice, insistînd negativ și minimalizator asupra numelui poetului. Dar cine citește cu atenție va observa că Ion Gheorghe este marele cîntăreț al unei lumi străvechi, ale cărei valori de aur se pierd și, în același timp, al unei lumi noi, grăbite să recupereze ceva aprioric pierdut și să-și asume valori pe care n-a avut răgazul să le creeze. Paradoxal (nu ?) este faptul că țăranii aceia arhaici (pe care criticul nu-i prea are la inimă) a căror lume și valori se scufundă, tocmai ei, peste tot în poemele lui Ion Gheorghe, sînt constructorii noii lumi tehnice.

Dacă vigoarea cuvîntului dă impresia că un întreg cosmos suferă de suferința tălpii țării noastre, trebuie spus că, atunci cînd Ion Gheorghe renunță la mitizare, versurile sale sînt de un realism crud, nu neapărat pamfletare. Regretăm că nu avem la îndemînă suficient spațiu pentru a cita : Poetul național, De tineri, Tu tăcerea, Vertebra de pămînt, Arderea sperietorii, Cărămida, Mierea, Înfierarea, Marșul departe, Înghețul, Camion cu brat de fier, Bătaia fecioarei, Pasărea focului, Extracție de clasă, Timp de camion, Zeița sudorii, La poarta cetății, Paricid, Leagănul, Radar, Ielicea, Vehicolul cu liră, Cartier, Grădina nedeschisă, Vînzătorul de prune, Mai tare decît toate, Țăranul cu miel, Mașina de Nivelat, Elegie, Muncile de jos, Parabola griului, Bătălia numelor, Logosul, Artă poetică și politică, *poeme în care cititorul va găsi rare frumuseți. Elegiile politice sînt meditații realiste în aria fenomenelor și contradicțiilor sociale de la noi ; ele avertizează împotriva oricăror stagnări în procesul de lărgire al democrației socialiste, poetul considerîndu-se un comunist și dorind să se piardă și amintirea acelei vremi cînd „nu se mai încrede / Nimeni în Nimeni" și să se instăpînească definitiv timpul în care „Omul este scopul omului. Adică / Scopul omului este tot omul".*

Elegiile politice *scrise de Ion Gheorghe vor fi, de acum înainte, o carte de referință în literatura noastră, pentru că ele poartă în litera lor o mare suferință învinsă, așa cum apele duc spre marea timpului imaginile tremurătoare ale țărmului în care au bătut lunecînd mai departe.*

Gheorghe Pituț

Poeme de Nichita Stănescu

Gramatica de la Pontul Euxin

Răsăreau și apuneau
cercevelele și clanțele și cheile de cer
ce lumină le numeau
singuraticii ce pier.
Dar la mine-n creier e o stea
care vrea să-mi rupă fruntea și sprinceana
să se facă ea privirea mea
și să-mi fie ea Ileana Cosinzeana
Eu cu chingi de funii de la spînzurați
mi-am legat fruntea mea lată
de-a dreptul peste omoplați
să-mi las calul inimii încă o dată.
Însă steaua mea din creiere
se geruie la greiere
și se cere foarte ninsă
și surisă, iar nu plinsă.
Mi-am pus și coroană peste tîmple
doară doar oi potoli pe stea
care în luminația sa
moartea mea vrea s-o încinte.
Și m-am dezbrăcat de piele
și de carne și de oase
de-mi lăsai numai acele
armamente fioroase
adică verbul
și părăsitorul de sine
substantiv

Fotografie de Ion Cucu

Septembrie spre Decembrie

Căzusem strimb cu verbul peste orizont
că l-am făcut să fie-n două
ca bucile unui copil de înger
pe mare-atunci cînd ploua.

Ce ploaie mai ploua pe mare
și cît de mult tu n-ai să știi, eu îmi doream.
să ningă peste luciul ei doar cu ninsoare
să ningă peste mare, îmi doream.

Iar pruncul care-l țin în brațe
să il dezvăț de tine, mama lui
ca pe-o corabie din oase
s-o smulg din sinul țărmului

Să mi-l trimit peste Caraibe
cînd ninge peste marea Neagră și întinsă
cînd timpul plînge-n limba greacă
pe limba cea latină necuprinsă

Cînd ninge peste marea Neagră spre Bosfor
cînd ninge pe albastra de Mediterană
și nici de frig nu pot să mor
nu pot să mor
Doamne, mă chinuiesc și nu pot să mor !
Doamne, eu nu pot să mai mor !
Mi-e viața veșnică și rană
și nu pot să mor
Și ninge și nu pot să mor
Și-mi este foarte frig cînd foarte ninge
Și nu pot să mor !

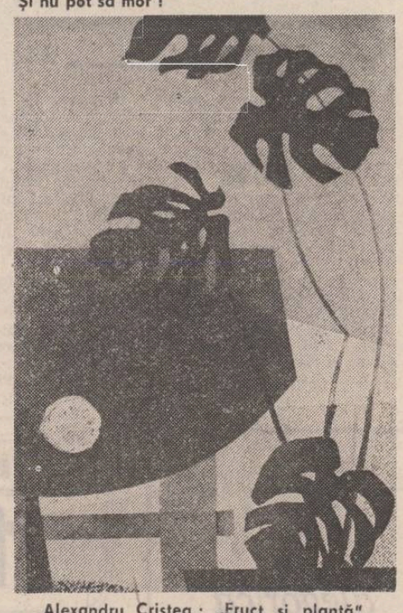

Alexandru Cristea : „Fruct și plantă"
Din expoziția deschisă la
Galeriile de artă ale municipiului

Doină

De dor de tine simt cum crapă
inima munților în vulcani
schelăcăitoarea mea iapă,
mîncare-acum în burți de vulturi și vultani
căcat de pasăre măiastră
tu care-n șea m-ai dus pe mine,
tu, care-n verigheți mi-ai fost nevastă
și-n codrul rar desime !
Tu, care am fost rupt cu tine
uritul maică-ți și-al mamii,
cînd dărăm-n lume slobozime,
de cîntec și litanii !
Și eu cu tine tot ținutul
l-am fost întors cu munții-n sus,
unde te-ai dus, unde ți-e portul ?
unde te-ai dus, unde te-ai dus ?
De-ți ține cîntecul tot mutul
și cuiul osului Isus,
care-mi găteai cu el mîncare
și vorba mi-o găteai cu un suris.
Unde te-ai dus, privighetoare,
în burți de vulture, unde te-ai dus ?

Decembrie spre Ianuarie

Dezbrăcasem arborii de umbră
plopii îi făcusem pleoape,
și un ochi ce îi adumbră
i-l spărsesem ape, ape,
de se întomna cu sine-mi
și cu paseri căzătoare,
ciocîrlia în desime-i
se rărise rotitoare
de plecau la migratoare
peste cîmpuri și oceane
de stăteau doar stătătoare
sub zăpezile noiane.
Iarbă albă de la nouri
care vii cu iarna, tu,
de stîrnești tăcînd ecouri,
daurile le faci nu,
haide, luminează-mă
haide, argintează-mă,
și însingurează-mă,
de mine mă reazi-mă,
treazi-mă, treazi-mă.

La revedere

Iar s-a smuls daimonul meu din mine
lăsîndu-mă zburlit ca un arici
iar la lupii mei cei veri într-o verime
m-am dus să-i biciuiesc cu-n bici
dar n-am putut
le era foame
și-atunci mioara de-nceput
verilor mei le-am dat-o de mîncare.
Doamne.
și-apoi cu mîna pe un bici
i-am biciuit spre stîrvul piscului de piatră
că pînă cînd și astăzi chiar aici
de dor de mine lupii mei mă latră
și eu le strig că vin la ei
cu o mioară-n brațe
dar ține același retevei
la șoldul meu de oase.

o, lupi frumoși, o, lupi flămînzi
o, lupi de ger
eu niciodată vouă iertare
n-o să vă cer
Cel mult voi fi chiar eu mioara
de care foame vă preește
cum bîntuia odinioară
dînd cep la o poveste.

Altă poezie

Își încurcase între coastele mele aripa
un vulture care credea că el cîntă.
Mi-a dat sîngele pe gură
iar ochiul
mi-era o bălțoacă.

– Nu, am strigat la el,
trandafirul
miroase nu în acest melos

– Nu, am strigat la el,
harfă e numai și numai orizontul,
nu pieptul meu de os
și nici coasta mea
și nici sîngele meu
cel care numai și numai și numai

și numai
pătează curgînd
înroșește curgînd
și nu cîntă curgînd.
Da.

Sîngele nu cîntă.

Cartagena

Profilurile împăraților romani
s-au retezat pe roțile de bronz
ale sesterților ce nu au cumpărat
germanii blonzi.
și nu m-au cumpărat pe mine,
deși mi-e sufletul barbar.
În for vorbesc vulgata, însă
în templu doar latina textelor.
Și m-am întors și-am zis deci în latină,
arînd din nou Cartagena, – și plictisit, –
că ritmul tobelor nu mă declină.
„Et tararam et taradixit".

Ipostază

Eu calc pe vietăți care aleargă
din spaima lor nemaiputînd doară să meargă
pe sufletul al cîmpului
de dîmbul dîmbului
eu merg lejer și elegant
din faptul că am fost născut înalt
cum munții toți ai cerului
cum frigul stors al gerului
și îmi închin chipul spre stînga
unde mi-e inima, bolînda
de boala timpului ce trece
imparfumat și foarte rece
imparfumat și foarte rece
imparfumat și foarte rece.
eram și prinț eram și rege
și legea ce o dam era o lege
și leghea ce o dam era o leghe
of, de-ai putea pricepe !

corneliu șerban

Cum se cade

Cînd nu te-aștepți.
Sau după o
disperată împotrivire.
Într-o prelungită zbatere
agonică.
Ori sub fulgerarea unui
trăznet.
Îndărătul vinovatei uitări.
Sub veghea unei lacrimi
abia ascunse.

...Vorbim despre cei
cu ființa dreaptă
în demnitate.
Ceilalți ?
Nici nu merită
să ne întrebăm
dacă au fost.

Simplu

În partea aceasta a străzii aflîndu-mă,
privesc șuvoiul
de dincolo :
ce liniștită curgere,
cît de firească
absența mea
din rîndul trecătorilor
de vizavi !

Deci
cam așa merg lucrurile.
Simplu.
Doar că acum
încă mai pot trece
în spațiul trăind
fără de mine.

Despre ce vorbește revoluționarul

A îndurat aici
frigul foamea bătaia
apăsarea zidurilor
povara cătușelor
zîmbetul cinic al zbirilor.

Reîntorcîndu-se astăzi
ca aproape oricare vizitator,
pășește tăcut
pe reci le coridoare ale trecutului.
Apoi, pentru cei care
ar vrea să li se spună
cum a fost atunci,
povestește cîteva
întîmplări vesele.

Un anume poem

Demult
tot port în mine
un
anume poem.

Dar,
cînd să-l scriu,
mi se umezesc
ochii sufletului
și-l amîn
pentru altă dată.

...Descifrați-l, întreg,
în paginile
propriei voastre
ființe.

Dactilogramă

Cu sufletul fără prihană
am fost cîndva, precum puțini,
și degetul l-am pus pe rană,
să ardă-n roșul scris de spini.

Apoi cuvintele porniră
claviatura să mi-o soarbă,
ecou de monotonă liră
mitraliind în goană oarbă.

Dacă mi-a fost durata vie
sub zări în vuiet de furtună,
doar umbra ar putea să știe,
doar vîntul ar putea să spună...

adrian costache

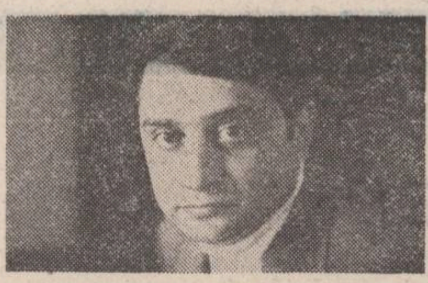

PEȚITUL

Femeia îi lăsase pe marginea patului cămașă curată să se schimbe și ea se dusese să-și spele picioarele. Se așezase pe una din treptele intrării și, și le freca cu o piatră specială cumpărată de cînd fusese ultima oară la București, „piatră de baie !" cum o numea țiganca tînără, doar cu două bucăți în mînă și strecurîndu-se ca un șarpe prin mulțimea de pe Lipscani. Auzise și ea glasul mieros al țigăncii, care parcă i se adresa chiar ei, și asta o făcuse să se oprească deodată, să amuțească cîteva secunde, ca și cum ar fi așezat cineva o greutate pe capul ei, vrăjită parcă de cuvintele țigăncii ; „Hai să-ți dau piatra de baie, coniță !"... „Fugi, fă de-aci că n-am ce face cu ea, dă-o cucoanelor astea de la oraș !" își revenise însă Anica și dăduse să plece mai departe, dar glasul țigăncii se făcuse mai umil, și mai insistent ca niciodată, o prinsese de mînă și atunci i se păruse că lumea din jur se uită la ea, la Anica, și-o vede cum se tocmește pentru cîțiva lei cu o nenorocită care cîștigă și ea un ban ca să aibă din ce trăi... „Cît ceri pe ea ? !" se hotărîse în cele din urmă. (Fie ce-o fi, că doar nu m-o omorî Vasile pentru doi-trei lei cît avea să-i dea țigăncii, și în clipa aceea — își aminti Anica — se simțise chiar fericită că putea să-i facă un bine amărîtei, și că nici lumea n-ar fi mai avut motiv să se oprească și să se uite).

Țiganca o fixase iar cu ochii ei mieroși, dulci și alunecoși și-i zisese repede, pripit chiar : „Cinci lei coniță !", și se vedea clar din felul în care vorbise că nu era de loc mult, că-i făcea, cumva, hatîrul ei, Anicăi, i-o dădea mai ieftin, o ruga aproape să accepte o piatră de baie așa de ieftină, care era mai mult pe degeaba, să-i accepte generozitatea ei de femeie amărîtă, avea și ea copii și se gîndea la ei și...

Anica ar fi vrut să-i spună că era totuși prea mult, dar nu ca să se tocmească, ci doar așa s-o vadă ce zice, și chiar îi zisese : „Nu e fă, prea mult ? !"... „A, nu, să-i sară ochii din cap cui o fi scump... (și apoi aproape de urechea ei), ...astea le dau cu opt lei să știi și dumneata !", și vocea ei fusese acum șoptită, unduioasă, încolăcită, și mai dulce ca niciodată.

Pînă la urmă o luase, luase piatra și n-o folosise decît o singură dată... O folosea acum a doua oară pe-ndelete, ca și cum ar fi vrut să vadă în fine cît de adevărate erau spusele țigăncii, că-ți face picioarele mai albe ca marmura... Că ce-ți închipui, se gîndise mai departe Anica, ...asta a lui Țipirig e fudulă și te taie cu privirea, se uită la tine din cap pînă-n picioare... Numai așa dacă n-or scorni cine știe ce motiv, dăduse Anica din cap, urmărind deodată, îngrijorată și cu chipul posomorît, alt gînd, c-apoi să ridice capul ca și cum ar fi vrut să-l vadă pe Anton al ei acolo în curte în fața ochilor, pentru a se convinge că nu putea fi nici un motiv care să-i facă pe **ăia** să refuze să le dea fata... Că ar putea începe, c-o fi laie, c-o fi bălaie, că băiatul nu terminase decît profesionala... e adevărat că nu era muncitor, ci șofer, dar nici asta nu era de ajuns, că fata lor făcuse liceul și are carte și... Ei, rahat, să mă ierte Dumnezeu !, cartea ei ! ...Și dacă are carte, ce ? ! ...Parcă Anton nu făcuse trei ani după ce terminase generală, ce mi-e trei ce mi-e patru ? ! ...Și-i șofer ! Că decît în fabrică, mai bine șofer... „N-ai

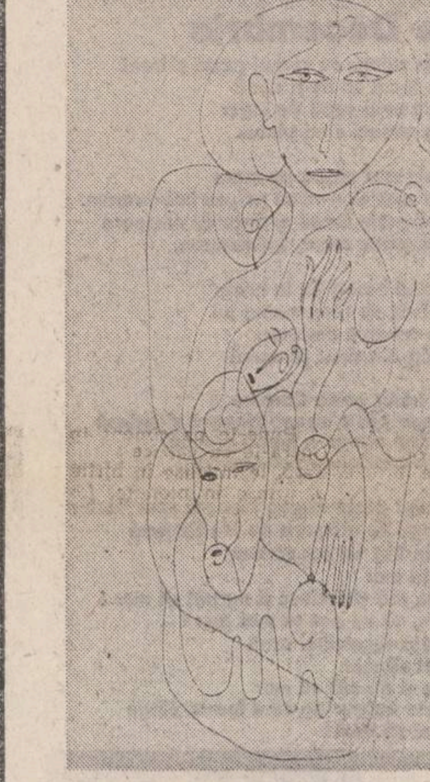

văzut și dumneata, mamă, că astea din sat de-aici au ce au cu șoferii, și cele mai frumoase dintre fete și chiar cu carte s-au măritat cu șoferi ! ?" ...Are și el dreptate, dăduse din nou din cap Anica, și continuase să-și frece călcîiele... că să stea închis acolo, nu că ar fi rău, că unii cîștigă bani buni (da și Anton cu Imeseul lui !) dar ce să stea acolo închis opt ore... nu poți pleca, ai, n-ai chef trebuie să stai toată ziua, nici nu poți ieși pe poartă pe cînd așa... scoți capul pe fereastra cabinei, te oprești și te întinzi pe iarbă și mai miroși și tu verdeața, mai ți-aduci aminte de cînd erai copil... Și o fi ea fudulă, Narcisa asta, da nici mașina lui Anton nu-i de colo... Ș mai e și casa, și ce-i mai putea da... Că ai lui Nicolescu doar cu **ținutul mare...** Și să se ia cu toți în clonț !... Și Narcisa fie-sa la fel... Au și cheltuit cu ăl mare de-l făcură doctor... Zice că a dat douăzeci și cinci de mii !... Da de unde a avut Nicolescu banii ăștia ? !...

Anica trecuse cu spălatul la celălalt picior și pielea i se înroșise, căpătase culoarea racului, iar călcîiul o durea de atîta frecat, dar era mulțumită că piciorul arăta altfel, mai subțire parcă aproape de nerecunoscut.

— Unde-i, fă, cămașa aia, fir-ar a dracului să fie ? !... strigă în clipa aceea, din casă, Vasile.

Anica tresări deodată tulburată în gîndurile ei și răspunse revoltată ca niciodată.

— Pe patu ăla, ai orbul găinilor de n-o mai vezi ! Și apoi pentru sine, mai încet... Trebuia să i-o pun în brațe ca la copii, să i-o leg de gît... da și atunci ar fi strigat și m-ar fi întrebat : „Unde-i fă, cămașa, lua-o-ar... s-o ia !"...

— Oi fi avînd tu mîncărici pe limbă ! se auzi iar vocea bărbatului, ...da cămașa nu-i aici.

— Uită-te bine, se întoarse Anica, că doar n-o fi luat-o **Iacacui.**

Mormăielile dinăuntru se întețeau însă, după o scurtă tăcere în care nu se auzise decît pașii mari ai bărbatului, și atunci femeia întorsese capul, ciulise urechile, șezuse așa o clipă în așteptare, nehotărîtă parcă, apoi lăsase piatra poroasă jos și se îndreptase spre intrare. Deschisese ușa și dintr-o singură privire înțelesese totul și atunci se bătuse cu mîinile peste coapse, cu o disperare mută și cuminte în felul ei, disperare pe care-o trăise atît de des în viață, încît nu mai însemna aproape nimic pentru ea.

— Uite că stai pe ea ! reproșase ea acum, moale, trist. Și-ntrebi unde e și te superi, făcuse femeia mai departe văzînd că bărbatul nici măcar nu se clintise de pe pat, stînd cu fundul lui mare pe cămașă și cu picioarele pe un scăunel mic, unde le pusese ca să se poată încălța, fiindcă-i venea greu din pricina burții. Se mulțumise să pipăie doar cu mîna mototolind și mai rău cămașa, spre supărarea ei și mai mare.

— Of ! oftă Anica, aproape strigînd, neîndeminatic mai ești... Scoală-te omule, odată !... Ce-o să te faci cînd oi muri eu, c-o să te găsească noră-ta, a lui Nicolescu, încurcat între ațe, o să te spînzuri cu ața cu care-o să-ți coși nasturele, și ea o să se uite la tine și-o să-i zică lui Anton : „Ia, vezi ce face taică-tu acolo !"... dac-o avea milă de tine și dacă nu carecumva o să-i zică mai bine să te lase în pace, că ea nu e infirmiera ta.

— De ce-o așezi, fă proasto, pe pat, nu vezi că ești proastă ! amenințase bărbatul cu voce încărcată de furie... Și mai tacă-ți gura aia, că numai prostii scoți pe ea !...

Atunci Anica începu să caute într-o servantă o altă cămașă, fără să mai zică nimic, și i-o pusese alături tot pe pat, deși el așteptase să i-o dea în mînă. Ieși apoi afară, reluîndu-și curățatul picioarelor cu piatra aceea poroasă, rară, ciudată. Era tulburată însă, discuția cu Vasile, și mototolirea cămășii o scoseseră dintr-ale ei, și o vreme își curățase, fără să bage de seamă, piciorul pe care-l terminase deja, și-l frecase iar pînă ce observase, și atunci aproape că-i veni să plîngă de ciudă, buzele ei se mișcară chiar, între cuvinte pe care ar fi vrut să le spună și plîns, dar pînă la urmă nu ieșise nimic, ci doar mișcările acele grele, convulsive, dureroase, și rămase așa cu capul plecat curățîndu-și și celălalt picior, și uitîndu-și spasmele plînsului, înghițindu-și-l laolaltă cu vorbele pe care ar fi vrut să le spună și la care renunțase. Încercase să se gîndească la altceva, să uite, să nu-și mai amintească nimic din urmă, dar nu reușise, și, pînă la urmă, găsi și o explicație pentru purtarea bărbatului, ...o fi și nervos, îngrijorat, s-o fi preocupînd că ce va zice Nicolescu, că dăduseră ei așa o vorbă care să ajungă la el, la Nicolescu, da nu primiseră nici un răspuns clar, ce-o să zică ăla, și Narcisa, dacă n-o să vrea pînă la urmă (deși nimic de pînă acum nu îndreptățea un eventual refuz), ...ce-ar fi zis apoi lumea, într-un fel ei s-ar fi făcut de rîs, deși Anton cu Imeseul lui (cîștig mult, cărînd zarzavat cu piață cînd nu era de serviciu) ar fi găsit oricînd o altă fată, însă ea, Anica ar fi vrut-o totuși pe Narcisa, așa fudulă cum era, poate tocmai, fiindcă era mîndră și frumoasă, s-ar fi mîndrit cu ea... Anton era băiat cuminte, nu fuma și nici nu bea, nu avea obiceiul fumatului și al băutului, avea și profesionala la o adică, calificare sigură, pe cînd ea, chiar cu liceul ei, ce-ar fi putut să facă, unde să se angajeze, ...unde mai găsești azi un post de funcționară... nimic, ...era frumoasă, da ce-i cu asta, azi băieții caută și ei **calificate...** că a dat la facultate și n-a făcut nimic, taică-su zicea ceva de dosar, că s-ar face iar niște dosare, ...da ce el era particular ca să zică ? ! ...n-a știut ea carte cum trebuie că nu a învățat prea bine nici la liceu, că zicea alde Vulpea din Izvor : „...Ai auzit tu, **bițică,** cică a lui Nicolescu s-ar ține de băieți și a rămas corijentă !" ...Da, ce mai poți face ? ! ..la oraș sînt atîția băieți și fetele se măresc mai devreme, o fi fost și asta pe care o zicea Vulpea, și dacă vrei și dacă nu vrei te opresc pe stradă și-ți zic... și fetele cum sînt la gîndul dintîi așa slabe !... da lui Anton zice că nu-i pasă... „Dacă n-o fi fost maică, fată cuminte ? !"... „Lasă, mamă, că azi nu mai contează asta, important este ca să fie ea femeie serioasă, că o duc și la Ploiești dacă o să vrea și o să-i iau **apartament,** o să fie cucoană la bloc, o sută de mii bani în mînă pun pentru ea (vorbește ca și cum ar fi banii lui, băiatul ăsta !...), numai să mă asculte pe mine"... „Da măi maică, da vorbește lumea... așa ea arată fată cuminte, da cine știe ce-o fi făcut prin liceul ăla, că le știi și tu, unele au venit cu burta mare acasă, dacă nu s-au dus la doctor și au scăpat, și au zis apoi că e fecioara imaculata"... „N-am nevoie, mamă, eu știu că Narcisa a fost cuminte, ascultă ce-ți spun eu, o fi avut și ea acolo un prieten ca orice fată, da de cuminte, eu o cred cuminte, că și alde Dobrescu a încercat la ea și nu i-a mers, deși Narcisa a zis că ține la el, ...și chiar dacă, mă mut la Ploiești și mă fac șofer pe Internațional, și dacă n-o îmbrac ca pe o nevastă de ministru...

— Gata, fă ? !... Cît te moșmondești acolo ? !... o trezise iar din gîndurile ei Vasile, și femeia tresări ușor, aproape că se speriase, se șterse în grabă și puse piatra cea albă de-o parte, cu celulele ei rare, poroase, o acoperi cu o cîrpă de șters pe picioare, după care aruncă apa din lighean, și, lipăind cu picioarele în papuci, intră în camera cealaltă să se schimbe repede. Își luă niște ciorapi de mătase (o să se uite aia, cu ochii ei, zîmbata... de sus pînă jos !) și-i prinsese cu jartiere late, sus dincolo de genunchi... acum apăruseră ciorapi cu totul, îi trăgeai pînă sus, nu mai aveai nevoie de nici o jartieră (cîte se mai fac !...) și ieșise și ea afară tocmai cînd Anton apăruse și el și scoatea mașina din garaj, Imeseul lor albastru, și-i deschisese ușa din fața lui Vasile — care se urcase — iar pe ea o trecură în spate, se urcase pe ușa din spate și se lovise din neatenție cu capul de bara peste care se întindea prelata, și o durere ascuțită îi fulgerase tîmpla dreaptă cu ochi cu tot, o înjunghietură, mai-mai să-i dea lacrimile.

...Porniseră apoi, Anton dăduse drumul la aparatul de radio, întorsese butonul la maximum, și tot drumul aparatul rămăsese deschis, cînta muzica de îi țiuiau urechile, începuseră s-o doară chiar, i-ar fi plăcut să-i spună „dă-l, maică, mai încet !" dar lui Vasile părea să-i placă, era mulțumit, se vedea după fața lui, îi apăruse pe ea o strălucire vie, grasă, și Anica nu îndrăznise să zică ceva, bucurîndu-se deodată că drumul era așa de scurt — cîțiva kilometri doar — începînd pînă la urmă chiar să-i placă mulțumirea bărbatului — îl vedea așa de rar mulțumit, numai cînd îl lăudase președintele la ședința trecută (îl lăudase și ăla, fiindcă-i luase apărarea !...) ...cu lotul ăla, că de aia îl lăudase, fiindcă Vasile îi ținuse partea... că pînă la urmă unul îi și zisese ceva, da Vasile se făcuse că nu aude : „...Uită-te la ăsta al lui Mîndrilă, că de la o vreme linge urma președintelui, ...ca să

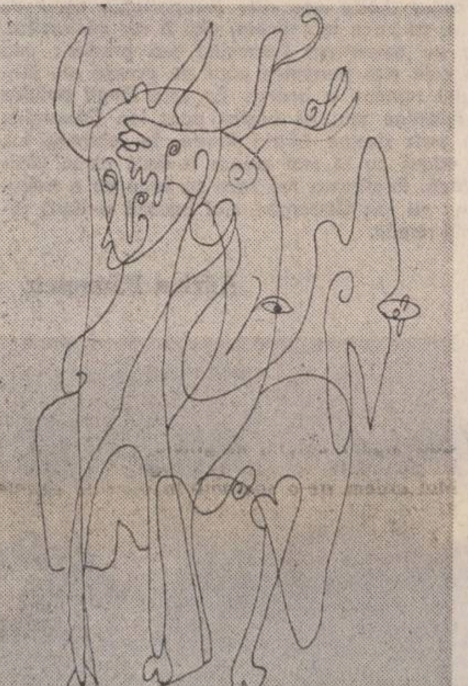

Desene de
Gheorghe Iliescu Călinești

poată să ciupească și el !" și poate că de aia îl făcuseră acum și șef de echipă, președintele îl plătea, știau ei ce știa, și de atunci Vasile era parcă și mai încruntat, ...de cînd era șef, ...poate fiindcă descoperise deodată că intrase și el în rîndul ăstora cu **funcții** din sat.

II

Ședeau toți pe pat, pe scaune, pe canapea, de afară se auzea aparatul de radio deschis, dat la maximum, de la Imeseul lor, și nu trecuse mult, abia se așezaseră, că Nicolescu întrebase : „...Unde s-o fi auzind muzica aia ? !" „...E aparatul de radio de la mașina mea !" îi explicase Anton. „...Ei, da !" mormăise celălalt... „Că dacă ți-ai fi luat și dumneata un televizor vedeam și noi meciul acum !" zîmbise Anton... ne-am fi uitat pe ecran și i-am fi văzut p-ăia de la București, da așa o să auzim la radio, că matale parcă erai pasionat, că ascultai la ăla cu căști cînd eram eu copil, nici nu știu dacă mai avea cineva !"...

„Păi de, mă Antoane, eu am avut aparat de radio cînd n-avea toată lumea mă, că așa mi-a plăcut mie !" vorbise deodată mai clar Nicolescu.

„Da acuma de ce nu ți-ai luat, că mata zău că ai posibilități ? !"...

„N-am bani de abonament mă, asta este, banii ăia de abonament nu știu de unde să-i scot... Și așa ascult și eu la vecini, trag cu urechea și-i las pe ăștia să plătească, dacă-s mai proști !... Că și ăștia tot așa le dau, întorc **botoanele** alea pînă la maxim și vrei nu vrei ești abonat la radioficare !".

„Da, așa o fi, rîsese Anton, cum zici mata, că nici nu mai plătești abonament !".

Anica se tot uita la el și se mira că nu înțelegea că Nicolescu vrea el să spună totuși altceva decît spune, și asta o neliniștea cel mai mult, o făcea să se tot miște pe scaun.

„Da nu ți se consumă totuși bateria ? !"... întrebase mai tîrziu Nicolescu.

„Ei și ce dacă, se-ncarcă ea, trecuse repede peste acest amănunt Anton, ca și cum n-ar fi avut nici o importanță... Iar dacă nu, iau alta ce dracu ? !"...

„Sigur că da, ce dracu ? !"... repetase ca un ecou Nicolescu...

...Și Anica se neliniștise iar cînd mai tîrziu îl auzise pe Nicolescu zicînd că trebuie să bage Imeseul lor în curte, ca să creadă lumea că-și cumpărase și el mașină și rîsese „he !... he !"... ca să se audă muzica aia mai bine, să cînte aproape de ei... Și apoi acolo afară ar fi putut să umble cineva la **Imeseul lor cu care veniseră ei,** și apăsase asupra ultimelor vorbe, da Anton îl liniștise în felul lui, să n-aibă nici o grijă că nu umblă nimeni, putea să lase și mașina deschisă, cu ușa dată de-o parte (părea că a uitat că și acum tot așa era !...), el obișnuia să lase așa ușa ca să audă muzică, îi plăcea muzica, și Narcisei îi plăcea, nu ? ! și se întorsese spre fată și-i zîmbise ridicîndu-și sprîncenele complice, da Nicolescu nu se lăsase el chiar așa, și-i zisese că el nu prea mai aude, și așa, **în curte,** ar fi auzit mai bine, și tot el avea un fel de regret în voce, un regret care-l făcuse pe Anton să admită supărat că, într-adevăr, aparatul nu merge suficient de tare, ...dacă ar fi avut unul străin poate, da așa...

„Și cum fuse cu finul ăla, Nicolescule ? !" se interesase într-un timp Vasile, încercînd să mai schimbe vorba, că poate nici lui — se gîndise Anica — nu-i plăceau discuțiile, poate că socotise și el să discute ceva mai depărtat și apoi să se întorcă la scopul pentru care veniseră toți trei.

„Păi tu n-ai văzut cum a fost ? !"...

„Nu, că la aia n-am fost, am auzit numai !" (era vorba de ședința aia).

„Păi a luat cuvîntul tovarășul Galeș, după ce inginerul a prezentat informarea ca din partea consiliului și a zis : „Ei, n-are nimeni nimic de spus ? !" ...Și lumea tăcea, băgase fiecare capul între umeri, nu zicea nimeni nimic... Și pe urmă tot el n-a avut de lucru și a zis : „Da, tovarășul Nicolescu n-are nimic de spus ? ! ...Mai ales că are o răspundere în ce privește zootehnia !" ...Și atunci le-am spus-o la toți : „...De avut am eu ceva de zis, dar iar vă supărați... Da tovarășul Galeș de colo : „Ee ne supărăm, cum o să ne supărăm, măi tovarășu Nicolescu ? ! ...Că doar sîntem între noi aici, membrii de partid... Ce naiba, măi tovarășu Nicolescu, se poate !... mai este și alte persoane aici și ce-o să creadă ele ? !"... „Păi vă supărați, că am mai zis niște lucruri, am mai ridicat adică niște probleme că dacă avem răspundere avem și probleme... Și ce-a ieșit ? !". Da ei tot mă îndemnau, tovarășu Galeș, primarul, ca să arate ăluilalt, instructorul, că ce zic eu e așa doar o părere... Și atunci m-am ridicat în picioare și am zis : „Tovarăși,... am ascultat cu toții darea de seamă („Nu e dare de seamă !" mi-a zis atunci instructorul), am ascultat atunci **informarea,** cum îi ziceți dumneavoastră și am văzut acolo că s-a terminat cu cositul furajelor și ca unul care am o răspundere la zootehnie trebuie să vă spun tovarăși, că venind eu azi din Pucioasa m-am întîlnit cu doi oameni, cu doi tovarăși, cetățeni vreau să zic, că după nume n-aș putea chiar spune cum îi cheamă, că sînt din Tătaru, dar dacă i-aș vedea i-aș recunoaște imediat și unul din ei zice : „Bună ziua !", „Bună ziua !" zice și celălalt, „Bună ziua !" le răspund și eu, da unde vă duceți măi oameni buni ? arunc eu așa o vorbă, păi, **zice** ei : „Ne ducem la coasă la Valea Scheii !"... „Păi, zic eu, mai e mult de coasă ?"... „Așa cam la vreo patru hectare bune !" zice cel mai în vîrstă, de dăduse mai întîi bună ziua... Și ca să aflu, tovarăși, azi, că noi am comunicat județului că s-a terminat la noi cu cositul furajelor, ba mai mult azi venind aici mă întîlnii și cu Oncică cu mașina și-l opresc ca să-l întreb dacă poate să meargă mîine la Mizil, că am de dus brînza aia și... să văd în mașină cositorile mecanice ca să-i ajutăm pe cei de la Gornet...

„Și atunci a zis Frîncu de hectarele de la Fîntîna lui Mihăilă, nu ? !" întrerupsese Vasile, ca să fixeze parcă mai bine momentul cînd intervenise celălalt.

teatru — t

Comedia alegorică

Cînd vrei să satirizezi lucruri grave trebuie să știi cum să o faci. Aldo Nicolaj, mult jucatul peste hotare și prolificul dramaturg italian, a găsit „o cheie" potrivită apelînd la doar două personaje : funcționarul — exponent al individului comun — și necunoscuta — figurare, intenționat antagonică, a imprevizibilului, eternului pretext.

Un oarecare funcționar de stat categoria a V-a descoperă într-o oarecare dimineață, în biroul său dintr-un minister oarecare, o misterioasă necunoscută. Deși ea este intrusa, femeia, inversînd rolurile, reușește din primul moment să-l domine cu autoritate pe bărbat, întinzîndu-i capcană, după capcană : îl intimidează, apoi îl flatează, îl agasează, îl derutează, îl provoacă, apoi îl șantajează. Se insinuează — e drept, fără prea multă greutate — în „intimitatea" lui lăuntrică, îi află slăbiciunile și aspirațiile, convingerile și confuziile, invidiile profesionale, problemele conjugale și escapadele sentimentale, răutatea și inocența, frica și curajul. Ea conduce lucrurile în așa fel încît impactul atinge un moment de paroxism extrem. Ca în final să-și mărturisească cu candoare plăcerea, obiceiul de a juca feste similare în speranța că astfel va putea schimba ceva din ceea ce nu este cum trebuie pe lume.

Pe baza unei anecdotici simple, doar aparent șocante, comedia se construiește alegoric asemeni oricărei moralități : personajele — schematice — urmează o acțiune lineară, înfruntîndu-se parcă în scopul de a converti virtutea în viciu sau viceversa. Ideile generale capătă formă sensibilă căci sînt raportate la un ins concret, chiar dacă cu o biografie generică. Capacitatea de a transfera o dezbatere, inevitabil aridă, pe probleme de principiu social-politice și etice, în plan cotidian provoacă o nedisimulată participare afectivă și efectivă. Întrebările fundamentale cu care se confruntă, cu care ar trebui, cu care trebuie să se confrunte fiecare din noi gravitează în jurul raportului dintre libertate și democrație, ideal și conformism, devotament și interes, apolitism și fanatism, violență și pasivitate etc.

Nae Cosmescu, montînd la Teatrul Foarte Mic **Necunoscuta și funcționarul,** a găsit la rîndu-i „tonul" potrivit obișnuit fiind, din televiziune, cu travaliul artizan. Maria Potra practică un comic fin și spiritual, bonom și ironic, mizînd cînd pe compasiune sau dispreț, cînd pe duritate sau cochetărie. Vistrian Roman pledează perfect pe pantomima reacțiilor contradictorii; un comic buf de cea mai bună calitate.

Scenograful Virgil Luscov, conformîndu-se unui vechi precept, face ca (și) vizualul să aibă pondere : astfel încît elementele minime de decor sînt funcționale și extrem de sugestive : birou cu sertare ce închid vicii minore (dar ascunse), fotolii rotative asemeni labilității ideologice (latente), cuier închipuind o puerilă spînzurătoare (ipotetica). Și acestea toate pe o scenă circulară minusculă ca însăși cursa în care este antrenat eroul.

Trebuie menționat aportul traducerii (Maria și Florian Potra), care permite menținerea echivocului — nu numai ca situație, dar și ca limbaj — în această spumoasă farsă ce reușește, într-un timp atît de scurt, să spună atît de mult, într-un mod atît de agreabil.

Irina Coroiu

film — f

Șansa

În repetate rînduri, filmele cineaștilor polonezi au demonstrat (pentru a cita oară ?) perenitatea artistică a subiectului de actualitate, privat de elementele spectaculoase, dar bogat în substanța ideatică.

Un asemenea film, **Șansa** (scenariul și regia : **Feliks Falk**) a dobîndit anul trecut la Festivalul național de la Gdansk premiile pentru cel mai bun scenariu și pentru cea mai bună interpretare masculină, acordat lui **Jerzy Stuhr,** actor cunoscut din **Prezentatorul** și **Amatorul,** recent văzute pe ecranele noastre.

Ce se întîmplă în **Șansa ?** Un tînăr profesor de educație fizică, fostă glorie a handbalului ajunge într-un liceu din provincie, școala obișnuită, fără nici un rezultat memorabil. Munca, energia, perseverența și inventivitatea profesorului **Janota,** oferite cu aparentă generozitate, vor prilejui școlii șansa afirmării datorită constituirii unei echipe de handbal capabile să cucerească laurii spartachiadei naționale.

Dincolo de acest drum, normal la prima vedere, apar, cu nuanțate sublinieri, imoralitatea absenței spiritului fair-play pe terenul de sport, opoziția față de autenticele pasiuni căutate la elevii săi de profesorul de istorie **(Jerzy Stuhr),** folosirea unui murdar șantaj, ce poate anula vocația unui component al echipei.

În discursul cinematografic se simte un penetrant simț al observației, calitățile și defectele atît de omenești descoperindu-se într-un context ce reliefează atitudini și aspirații sau strategii și tactici sociale perfect mascate de umbra unor pseudo-comandamente profesionale.

Feliks Falk nu poleiește pe nici un centimetru de peliculă realitatea pentru a o supune unor formule prestabilite. Dincolo de banalitatea unui relativ restrîns decor (sală de sport, cancelaria profesorilor, locuințele acestora, apartamentul lui Ștefanski, Casa de cultură) transpar fără dificultate liniile de forță ale unor antinomii ce opun aparența esenței, capacitatea personală de selecție liberului arbitru, adevărul minciunii fardate cu principii de împrumut.

Ca și în **Prezentatorul,** regizorul **Feliks Falk** demonstrează capacitatea cineastului de a fi martor lucid al prezentului, fără a face concesii spiritului comercial, cu un autentic program direcționat pe axa unui realism lipsit de retușuri sau adjectivări edulcorante.

Pledoarie pentru bine și frumos, categorii fundamentale ale eticii și esteticii **Șansa** nu este ocolită de un moralism care fără a deveni ostentativ schițează posibile modele caracterologice **(Ștefanski, Zbyszek),** înscrise în conflicte și ezitări proprii omului contemporan.

Este regretabil faptul că asemenea filme au o viață destul de scurtă pe ecranele bucureștene, programarea lor fiind destul de dificilă și în rețeaua cinematografică județeană.

Călin Stănculescu

P.S. Un dens program de filme reprezentative ale deceniului opt este prezentat la cinematograful **Eforie** din Capitală. Dintre titluri amintesc : **Puterea și adevărul, Conversația, Siberiada, Dodeskaden, Dantelăreasa, Pîine și ciocolată,** etc., etc.

televiziune — tv

„Mult e dulce..."

Anacled, Icleraș, Fanfurel, Una, Ricarda, Felderpigno, Guido, Elvis, Rocfeler, Berlin, Vienița, Sonieta, Sonel, Vilson, Kinga, Mamfred ș.a. Iată numai cîteva aberații onomastice dintr-un singur sector (I) al Bucureștiului, prezentate în emisiunea „Mult e dulce..." de Elena Dumitrescu și de invitatul său Ion Coja. Nouă însă cel mai mult ne-a plăcut prenumele Dudu Georgescu, mai ales că auzisem că pe alte „terenuri" au fost tați care și-au botezat copiii cu „toată echipa" preferată. Desigur că am fost puși în fața unor absurdități, dar nu credem totuși că ele ar trebui înlăturate neapărat printr-o decizie a Oficiului de stare civilă, cum am avut la un moment dat impresia că ni se sugerează. Ridicolul ucide, și dacă nu părinții, atunci sigur victimele lor onomastice vor evita aceste „kingi" între ei și față de alții. Personal am întîlnit un Victor căruia i se spunea Costel și cred că și invers e la fel de posibil. Oricum, emisiunea (programată, în sfîrșit, în „oră de vîrf") a avut haz. Poate prea mult haz din partea invitatului, altfel recunoscut pentru umorul său exersat mai ales în proză, dar și pentru competența sa lingvistică. Ne-ar fi interesat de aceea să recunoască în Severius un nume de tradiție ardelenească și după aceea să stabilească certa sa nepotrivire cu Robert. Sau să recomande ca alternativă la calamitățile onomastice nu un vag „nume din moși-strămoși", ci chiar nume și mai ales, de ce nu ? Mica enciclopedie onomastică a lui Christian Ionescu (m-a mirat lipsa oricărei referințe la aceasta, ca și la acad. Al. Graur, deși atunci cînd arăți pe un asemenea „instrument" de influențare cum nu trebuie să se facă, arăți și cum ar trebui să se facă). Și poate n-ar fi fost rău să se profite și mai bine de prezența lui Ion Coja și în calitatea sa de scriitor, în măsura în care acesta cunoaște prenume și nume la fel de aberante din proza românească.

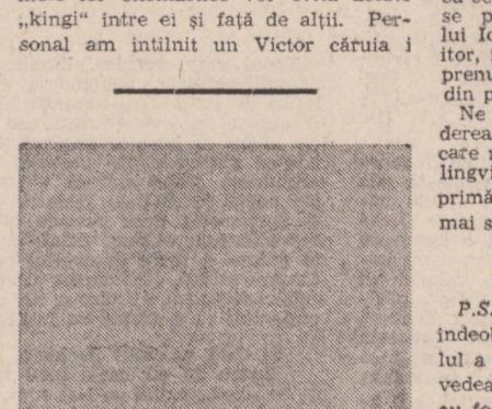

Ne bucură însă pînă la urmă deschiderea spre public a acestei emisiuni care risca să se specializeze în capcane lingvistice. Am notat și oarecari semne primăvăratice în redacția culturală, numai să nu vină iar iarna.

I. N.

P.S. A trecut și un călăreț, cum trec îndeobște călăreții : tropa-tropa. Serialul a fost unul „din vale". Cînd îl vom vedea și pe cel de pe deal ? E adevărat, au fost probleme, dar la sfîrșit boss-ul a scăpat cu bine.

„Da de unde știi ? ! se mirase Nicolescu, că zici că n-ai fost".

„Am aflat și eu !" dăduse Vasile din mină, și Anica văzuse din nou pe chipul lui mulțumirea aceea din ultima vreme, grasă, alunecoasă care-i făcea obrazul de nerecunoscut.

„Da, așa e !... Zice Frincu : „Da tovarășu Nicolescu nu știe de hectarele de la Fintina lui Mihăilă, că mai sînt și acolo opt hectare !"... Și atunci am făcut și eu o pauză, ceilalți nu **i-a contrazis,** toți au tăcut, și Galeș, primaru, și președintele, și inginerul, și instructorul, toți, și atunci mi-am zis eu în mintea mea, ee nu mai e de trăit cu voi dacă umblați cu **dezinformarea,** și pe mine nu mă întrebați nimic, atunci vă las fraților să vă descurcați, aduceți-vă un pensionar, sau ce vreți că mie mi-ajunge.

„Păi de ce, Nicolescule ? !... De ce să renunți dumneata la salariu, e vorba de trei sute ăia pe lună, plus alea patru sute de zile pe an ? !".

„Am auzit că ți-ai luat și tu cîteva zeci de metri în plus !"

„A !... Un colț acolo, un petec de pămînt !"

„Și te făcură și șef de echipă !"... Mă, da tu știi că nu puteai să iei pămîntul dacă n-aveai aprobarea Consiliului... Că oamenii numcesc mă și te întreabă în toamnă și ce rezultat ii dai ? !"...

„Ce-mi pasă mie de oameni ? !"...

O vreme se făcuse iar liniște și Anica se uitase la Anton care ședea pe scaun, aproape cu spatele la Narcisa, și ea nu putea să-i facă semn că nu se cuvenea să stea așa, lungea gîtul și asculta meciul care se auzea afară, în liniștea soselei, și din cînd în cînd se băga și el în discuție... „Trebuie să fii deștept și să te descurci azi, dăduse el din cap grav, trebuie să te orientezi !", ...Chiar așa, măi Antoane, chiar așa, trebuie să umbli cu șmecherie mereu ? !"... „Dacă-ți spun eu matale, confirma Anton, că de ce crezi că nu m-am dus eu la fabrică, him?... păi nu-i mai ușor să fac eu două-trei curse pe săptămînă și să încasez cîteva sutare după ce vin de la servici... iți spun eu matale, toți ăștia de aici se descurcă ei în felul lor !"... și discuția decursese tot așa, și nici o vorbă despre Narcisa, iar Anica se alarmase tot mai mult, în vreme ce cealaltă, Fudula, nici nu părea să-i pese, iar Narcisa ședea și zîmbea, un zîmbet așa de-al ei, care Dumnezeu știe ce insemna, și cu cît Narcisa zîmbea mai mult, cu atît ei i se păruse că gata era clar, ăștia n-or să-i dea fata pentru băiatul lor, hotărîrea se luase atunci în minutele acelea, după ce la început totul fusese posibil, dar repede posibilitatea se strîmtase, pînă ce dispăruse încet, și asta numai din cauza lor, a celor doi,... dar de fapt ce făcuseră ? !.... și asta nu era clar nici pentru ea, pentru Anica, simțind doar că mai mult ca niciodată că **aparatul acela dat la maximum,** acolo în mijlocul soselei, și cu usa Imeseului deschisă o enerva, devenise de nesuportat, dar nu putea face nimic de teamă că nu arate celorlalți acest lucru și să strice ceea ce poate ar fi mai fost de salvat... Însă gata, ei i se părea că gata, se terminase, ăștia n-or să le dea fata, se înțeleseseră din ochi toți trei, adică Nicolescu, muierea și Zîmbata aia mică, ăsta, Vasile, e un prost și face pe deșteptu', a venit în casa ăstuia să-l învețe pe ăsta cum să trăiască, și ăsta micu i-a luat-o pe urme, și de aia Nicolescu mai făcea ce mai făcea și-l mai întreba pe Anton : „Și zici, mă Antoane, că toți se aranjează, ăă, că totul e să te descurci ? !"... iar el, prostul, dădea din cap: .....Ascultă-mă pe mine, că eu am înțeles multe lucruri tot plecînd pe ici pe colo, pe cînd dumneata stai mai mult acasă... aș zice chiar că am mai multă **experiență** decît matale, am ajuns chiar și pînă la Cluj !"... „Da granița n-ai trecut-o !" voia să fie sigur Nicolescu, și glasul lui se făcea mai subțire, se subția a ris... „N-am avut nevoie !" se repezise Anton să răspundă la întrebare și atunci Zîmbata aia mică izbucnise în ris, se uitase la el și rîdea fără rușine, de parcă ei veniseră acolo ca să fie de risul lor, și ca să pună capac la toate, Nicolescu îi făcuse cu ochiul lui Anton și-i zisese așa, nevinovat :

„Mă, Antoane, du-te mă tu cu **experienta** aia a ta și închide aparatul ăla că mi-ai speriat păsările, mă, și n-or să mai facă ouă, și se consumă bateria și-i păcat, mă"... și abia atunci înțelesese și Vasile al ei și se pregătise de plecare, zicînd :

„Bine, mă Nicolescule, dacă dumneata zici că fata-i prea mică, noi ne retragem !", iar Nicolescu aprobase grav ideea, aproape mulțumit că cineva fusese atît de deștept încît să înțeleagă că fata era prea mică.

„Și poate vrei s-o duci la facultate ! zisese și Anica, silindu-se să-și subțieze și ea vocea ca și Nicolescu...

„Sigur, sigur, prinsese și Vasile urma, o să mai dea de vreo trei-patru ori și o faci și pe asta doctoriță !... Între timp mai crește și ea".

Fusese singura vorbă mai de doamne-ajută a lui Vasile al ei, în timp ce ei se ridicau să plece...

„De mă Vasile, îi însoțise afară Nicolescu, n-a prea învățat ea, da ce numai ăia care învață intră la facultate ?!... Și băiatul ăsta al tău ar trebui să dea... cu Imeseul lui !... Da să nu-l lași mă să-și mai consume bateria, e păcat de Dumnezeu mă Vasile, să-i mai spui și tu din cînd în cînd: „Închide mă taică, aparatul ăla, că dacă ăla cîntă prea tare, nu se mai aude omu'mă auzi, omul nu se mai aude, și nici nu se mai vede... Și-i păcat și de găinile lui non-tu Nicolescu... Și așa o să vadă și el mai bine ce-i în jur !"...

„Da ce-i în jur ? !... Ce vezi, matale în jur?!"... se supărase deodată Anton, fiindcă era ceva în jur și lui îi scăpase asta.

„Păi ce să fie în jur, mă Antoane ? !... se mirase Nicolescu ca și cum auzea pentru prima oară discutîndu-se despre acest subiect... Ce să fie decît... ce e !"... Și-i condusese pînă la poartă în vreme ce cele două muieri ședeau acolo în balcon și zîmbeau mereu, în felul lor frumos arătîndu-și dinții, fiindcă erau amîndouă frumoase, se gîndise Anica cu amărăciune, și mai erau și altcumva, un altcumva care începea să nu-i mai scape femeii, așa cum tot acum înțelegea definitiv, cum de reușise țiganca aceea de pe Lipscani s-o facă să-i cumpere piatra poroasă, rarefiată... Și așa Anica își înțelegea parcă mai bine și **umilința** pe care i-o dădea Imeseul lor albastru, aproape nou...

sterian vicol

Fiu al meu cel blînd

Recitește-mi copilăria în umbra pietrei,
Umbra cea subțire ca un semn de carte
Carbonizat, adînd sub brățări de rouă
În care demult, cuvinte am îngropat !

Recitește-mi corabia aceea ancorată
Cu funia de argint a izvoarelor de-atunci
Numai sunetul mîinii ca o lacrimă
Mai cade încă în fagurii pînzei, nefiind –

Recitește-mi dealul cu plopi pe la mijloc
de secol
Ca pe-un mormînt în care trag cu arcul stele,
Cineva ne-amenință cu păsări putrezind în aer
Se mai poate muri, se mai poate muri dintr-o
floare !

Recitește-mi copilăria, fiu al meu cel blînd,
Singele tău de mine încă se mai leagă,
Călătorind, tot călătorind, el mă destramă
Și iarba-n cămași de fum, plînge despre mine!

Plînsul copiilor

Vine femeia – copiii i-au rămas
într-o casă dintr-un lemn, departe,
Își flutură părul în ferestrele deschise
Vine femeia și nu mai pleacă –

O noapte : undeva, în aer plutesc
Aburii trupului șerpuind pe oglinzi,
Pe ușa crăpată intră oblic
Dintele de aur al lunii...

Și, deodată, cum se sprijină-n geam
Ca de propria ei singurătate,
Lăzile de gunoi i se par
Morminte de tîlhari jefuite
Din care mai atîrnă fîșii de haine rupte...

Vine femeia și nu mai pleacă
Încă o noapte ; plînsul copiilor ca o fantomă
Lunecă pe covoarele răvășite
Pe care se-ncheagă o cruștă de sare
Ce se rupe apoi, din nou, înspre ziuă !

Ora de taină

Carne fierbinte, spuneam,
Carne fierbinte aburind iarba-n pădure ;
Focul se subția ca o vulpe la pîndă,
Pe piatra atîrnind de chiar ghiarele lui !
Ulciorul cu vin neînceput
Geamăn cu coapsa femeii era,
Și-n tăcerea nopții adînci,
Vînătorul n-a venit,
Nimeni, doamne, n-a venit !

Ora de-amurg

Cum ajunsese copacul în camera ei
n-am mai avut cînd s-o întreb,
dar avea crengi roșii, frunze roșii
întoarse nu spre lumina ferestrei
ci-n umbra ungherului, unde
iubita citea o carte.

Era ora de-amurg cînd ne-ntîlneam
o dată la un secol – cum ne plăcea
să rîdem – în timp ce hainele noastre
se așezau ca o ninsoare printre
stalagmite de cristale –

Copacul își dezvelea brațul unei crengi,
legat cu-o funie aproape invizibilă
(mi-amintea de mama, cum, în copilărie,
lega merii și punea rufele la uscat)

Cînd am prins cu mîna abia adîînd
celălalt capăt al ei se-mpletea
cu lujerul cel alb al gîtului subțire...

dan bucur mânătoru

Limanuri de calcar

Cad îngerii durerii, în grilele din ginduri
În pleoapele aprinse, sub ruguri de cristal
Mai ardem vre-o speranță în albii de cuvinte
Și strigătul crestat pe-un lujer boreal.

Veghează-mă în dansul de ardere flămîndă
Cu aripi care bat răstimpi în calendar,
Aș fi poate limanul de trecere în noapte,
Iar clipele mi-ar fi o turmă de calcar.

Ningerea mea

Cade al zecelea fulg pe-o statuie,
Prin țipătul alb de clipă amăruie
Pasul mi-e departe de gînd și de carne,
Copacii duc ninsoarea de coarne...

Cui să m-alătur, cui să mai ning ?
Cînd pe azururi, turma mi-o sting –
Ningere oarbă știe oricine,
Mai ninge-te iar, țărînă prin mine...

În ce m-aș preface, decît în tăcere
În nimicul acesta, osie ce piere
În cifrele orei, în semnul mirării
Ningerea mea e templul uitării...

Ca o super-nová

Plopii băuseră lumina
și se făcuse întuneric
feeric
printr-un labirint telefonic
rătăceam eu
ca o amnezie,
în cămașa durerii –
mergeam într-acolo
unde colcăie universul
neîmpăcat
neîmplinit
într-o fierbere
a viitoarei deveniri :
Eram islea unei nașteri
transmutate din Nirvana :
Și m-am oprit,
nici acolo să devin
nici înapoi să mă întorc :
M-am nimicit de-o lumină
și m-am trezit alb
și imens
ca o super-nová

Sărutul de rouă

Coboară-te în uitarea timpului plins
Cînd ochiul copacului spre toamne a curs
Și-i limpede neaua de pe umărul drept
Într-un ornic de lapte, în care te-aștept.

Între pleoape pururi lacrimi de ieri
Peste zările oarbe, fără plecări
Aripa gurii tăindu-mi deschis
Sărutul de rouă pe brațul nescris.

Sunetul tău

Astăzi am să mă pierd alergînd
Peste fruntea păsării luminînd
Singelui din mine sau din afară
Trecerii tale ca o salbă lunară.

La marginea vremii, scursă, nomadă
Trupurile noastre pe cruci de zăpadă
Ca niște țipete în încolțire de lut
Uitate spre umărul tău desfăcut.

Carnea amintirii

Glasul tău mi se repetă-n cuvinte
în florile lacrimii il aud muzical
Și-n ierni neuitate trecute prin timple
Cu fulgii mari, cît o coamă de cal

Astăzi iartă-mă și dăruiește-mă
Sărutului dintre oglinzile tale reci
Aripii ruginite în carnea amintirii,
Umbrelor decupate din fîntînile seci

Riduri

La tine visez, în trăsurile de riduri
Ca să îmi curăț rănile încă învăț
Cum să ning cu mirosuri de rășină și mere
Aripii, o oglindă în care te-arăți.

În ochiul imens al stărilor goale
Oasele gestului orb și anemic,
Coboară aprinse ca un umăr de săbii
Viscolindu-mi chipului tău asimetric.

gabriel iuga

furnalul doi trage prost

Cineva tot trebuia să dea de mîncare la pui, așa că bătrîna se sculă din pat și începu să se îmbrace blestemîndu-și zilele, blestemînd pe cei care nu se gîndeau la viața și la sănătatea ei.

— Crești copii și cînd să zici că ai scăpat, tot la tine e grija. Ei își pun palma în fund și tu tragi la jug cum ai tras o viață.

O dureau șalele și abia se mișca prin cameră văicărindu-se, ținîndu-se de șold și văicărindu-se, afurisind reomatismul care o damblagise. Cu capotul pe ea trecu pragul și o porni, tîrîndu-și pislarii cu călciiul decupat să semene a papuci, prin praful ogrăzii spre magazie.

— Huuș boalelor, strigă spre găinile care umpluseră curtea cu cotcodăcitul lor. Lovi cu piciorul în spinarea cîinelui care dormita la soare, chiar în drumul ei și intră sub șopronul magaziei. Luă o cană de mălai și o răsturnă în farfuria puilor, după care, ținîndu-se cu mîna tot de șale, intră dincolo, la porc.

— Hei tușă Gherghina, strigă vecina peste gard, mai mult auzind-o bodogănînd decît zărind-o printre șipcile putrede, azi ai baeram mare, ce mai !

— Am pe mama să mă ia și să mă ducă lîngă ea, murmură bătrîna ! Am tu Dico, am n-aș mai avea, strigă ea ! Așa se prăpădesc ieonomiile, dînd la trintori de mîncat și de băut.

— Ei, lasă și matale acu, că n-o fi foc ! Se bucură copiii, că doar e aniversarea lor.

— În loc să repare gardul ăsta că s-a șubrezit de tot, lor le arde de lăutari. N-au făcut odată nuntă, se răsti ea descărcîndu-și abia acum focul ce n-o lăsase să doarmă toată noaptea. Au făcut. Atunci ? Au copii mari și lor le arde de sărbătoriri. Turnă lăturile în troacă și trinti portița la loc, urnindu-se greu spre banca de sub vișin. Trase pătura de un colț, întinzînd-o mai bine, apoi se așeză la soare închizînd ochii.

— Și Dica asta, murmură bătrîna, numai de spionaje se ține. Că de ce aia, de ce ailaltă ? Ce-o privește pe ea ce e în bătătura mea ? Vor ei masă mare, treaba lor. Vor ei lăutari cu scripcă să le zică de-o romanță, două acolo să le zică, zice-le-ar cine știu eu, că s-au apucat să spargă cecul de cinci mii și pe urmă iar trag să-l umple la loc.

În cele din urmă adormi cu fața la soare, încruntată.

Se auzi cîinele lătrînd și Gherghina mîji ochii somnoroasă, căutînd cu privirea spre poartă. O văzu pe Iulia și se prefăcu că-și continuă somnul, ca să nu mai aibă iar vorbe cu ea. Venise mai devreme de la școala, unde lucra la contabilitate, poate se învoise să termine mai repede ce mai era de terminat.

„Și, la urma urmei, își zise bătrîna, ce mare chef fac, că și-au invitat nașii, pe alde Dumitras și vreo cîțiva acolo, să se mai distreze și ei c-or fi sătui de muncă."

Fiică-sa se dusese în casa nouă și bătrîna o văzu cărînd oalele cu sarmale spre beci, să fie la rece, apoi platoul cu friptură de pasăre.

— Fă Iulio, strigă la ea, nu le băga la ghețărie că le mănîncă sobolanii. Pune-le pe ciment în bucătăria de vară și acoperă-le cu capace !

Iulia scosese mesele afară, le învelise în hîrtie albă și pusese deasupra, prinse în pioneze, foi transparente de plastic, să nu se păteze.

— Și ia zi fă, cine mai vine de vă pregătiți așa ?

Iulia trase cozonacii afară din cuptorul aragazului, suflă peste degete că se fripse și băgă înăuntru cratița cu pilaf.

— Parcă tălică nu știi.

— Lasă ce știu eu. Mai zi tu o dată să-mi intre în cap. Ce aveți voi cu ai lui Niță de-i chemarăți și pe ei ? Nu știți că ne-a furat porcul în patrusapte, de era să-i omoare tac-tu cu toporul ? Ce mai avem noi cu ei, că nu ne vorbim de atunci ? Și cu Scorobete, primarele, de nu salută lumea decît din docar, că atunci cînd merge pe jos se uită prin mărăcini, pe el de ce îl chemași, ai ?

Femeia ieși cu găleata de zoaie și o răsturnă în troacă, mută sacul cu cărbuni mai spre colțul casei să nu se vadă și apucînd tîrnul începu să măture prin curte.

— Asta-i, zise bătrîna luînd un copan din cratiță și muscînd din el, că mor de foame pînă la aniversarea asta și dacă ești bătrîn nimeni nu mai întreabă de tine dacă ți-e foame sau nu sau dacă te bagă în pămînt reomele astea din sele. Numai poșa Nicoară mă mai vindecă cu zeamă de clopot, arză-l-ar focul de betiv ! Iulio, să fă că se arde pilaful, strigă Gherghina așezîndu-se mai comod în scaun. Fiică-sa aruncă tîrnul și se repezi înăuntru, trase cratița afară, o zgîlți și o băgă la loc în cuptor, stingînd aragazul.

— Vasile a zis că vine mai devreme și uite, s-a făcut de patru și el nimic.

— Ai luat pîine destulă ?

Iulia zise că da și ieși din nou.

— Ce vă trebuie voua iar nuntă, că aveți copii mari și-o să vă rîdă satul ? Ce dacă ați făcut douășcinci de ani, ce mare scofală ?

..Vasile venise mai pe înserat, obosit și murdar de funingine, dădu mîna cu toți, se spălă în fugă la cișmea și se așeză în capul mesei, unde îi era locul. Se uită după Mariana, fiică-sa și nu o văzu, apoi își aminti că Iulia îi spusese că plecase cu o zi mai înainte la mare, cu copilul și cu bărbată-su, că erau în concediu. Îl văzu în schimb pe Dumitru vorbind cu cineva, care stătea alături de el, la început nu și-a dat seama cine este, pe urmă a recunoscut-o pe fata lui Niță. Vara, și înțelese pe la ce porți își pierde băiatul nopțile.

— Bă Vasile, la mulți ani și bucurie, zise nașul Paul ciocnind paharul ! Ai copii mari, ce mai ! Am avut mînă bună cu tine, că Anastasia, de-am cununat-o cu Barbu acu un an, a fugit de acasă cu un ceferist de „dizele" și l-a lăsat pe ăla singur cu copilul, de-o injură toată ziua prin curte cu mama care a făcut-o și cu ăla de le-a pus cununiile pe cap, adică la mine se dădea el, că mă întreb ce vină am eu că n-a căscat boul ochii la timp, de parcă i-am băgat-o eu în pat cu forța. Bă Vasile, mai spuse nașă-su Paul, dar el nu-l mai ascultă și-l lăsă să vorbească pentru că o dată pornit nu-l mai oprea nimeni.

Iulia adusese platourile și acum stătea în partea cealaltă a mesei lîngă maică-sa Gherghina.

Începuse să amurgească de nu li se mai vedeau fețele la niciunul și Vasile aprinse becurile de la intrare.

Îi spusese Marianei că au sărbătoare, dar ea nu și nu, că ei pleacă, au bilete și nu vor să le piardă, că de fapt, e sărbătoarea lor și nu a ei, că așa e în viață, fiecare cu ale lui. Bine, bine, fiecare cu ale lui, dar acum era altfel de treabă, era o bucurie a lor, a părinților care i-a făcut și i-a crescut și putea să mai amîie.

Toți se ridicară în picioare și începură să cînte mulți ani trăiască, fiecare după cum putea, de nu se mai înțelegea nimic. Se ridică și Vasile în picioare cu paharul în mînă, o văzu pe Iulia emoționată, stînd și ea în picioare și-i zîmbi. Ea rise spre el, părea fericită, apoi cînd se așezară jos o auzi cîrtindu-se cu maică-sa, cuvintele răzbăteau pînă la el trunchiate.

Turnă vin din carafă la toată lumea, să aibă și să se veselească, dar cînd ajunse în locul unde stătuse Dumitru nu-l mai găsi. Plecase cu Vara hoțește în treburile lor și se necăji dintr-o dată, pentru că acum nu mai avea pe nici unul dintre copii alături de el.

„Îi faci, își spuse, îi crești, le dai de mîncare și pe ei îi doare în cot de tine. Se gîndesc numai la ei". Cînd ajunse lîngă Iulia, o sărută pe tîmplă, lumea aplaudă veselă îndemnîndu-l să o mai sărute o dată, o văzu pe nevastă-sa cum se înroșește de bucurie și el îi spune în șoaptă că a plecat și Dumitru, dar să nu se supere că o fi avînd și el treburile lui.

— Bă Niță, strigă de la locul ei Gherghina, spre capătul celălalt de masă, ia zi cum a fost cu porcul atunci ?

Toată lumea tăcu încurcată, că știau povestea aceea veche, dar Niță începu să rîdă, înconjurînd cu brațul umerii nevesti-si.

— Păi țață Gherghino, eu zic să-l întrebăm pe tata, că luna viitoare îi facem parastasul de șapte ani.

— Așa-i, căzu de acord Gherghina, că tu nu știi nimic, că erai mic și prost și nu prea te-ai schimbat de atunci !

Cînd risetele se potoliră, se ridică nașă-su Paul și începu din nou cu mulți ani trăiască și lumea cîntă și bău, uitînd de porcul furat în patrusapte.

Spre miezul nopții începură să plece pe la casele lor, care clătinîndu-se, care mai drept.

Tot nașă-su Paul o luă spre cocină crezînd că pe acolo este poarta, de se luptă nevastă-sa cu el să-l învețe drumul de întors.

Tîrziu, cînd stringeau mesele, Vasile se gîndi că luni are zi grea, că furnalul doi trage prost și trebuie curățat, asta înseamnă că mai întîi trebuie oprit să se răcească bine și zidit înăuntru, că așa spune directorul, că-i ajunge de cînd merge, că s-a peticit de tot.

radio

Instantanee de primăvară

Delia, Lucica, Marian și Adrian sînt prezentatorii ultimei ediții a emisiunii „Microfonul pionierilor". Toți patru sînt veseli și au învățat probabil că într-o astfel de emisiune trebuie să se „întîmple" o mulțime de lucruri. Știu ei foarte bine cîte realizări, cîte probleme și cîte preocupări au pionierii. Poate de aceea anunță atît de frumos sumarul ediției, menționînd chiar că respectivul sumar este „pregătit" de redactorul Mariela Oțoiu. Nu cumva să creadă cineva că ei au vreun amestec. Cine știe dacă, invitați să participe la „pregătirea" emisiunii, nu s-ar fi mirat în gura mare de atîta neprevăzut, stricînd transmisia chiar în momentele cheie ? Fără îndoială, un redactor bun poate scoate „instantanee de primăvară" din te miri ce, darmite dintr-o întîlnire (întîmplătoare — pe-aleile parcului) cu o „persoană importantă". Principalul e să aibă răbdare. Și Mariela Oțoiu e răbdătoare. Îl ia frumușel de mînă pe fiul său Adrian Oțoiu, îl ridică la rangul de „ajutor de reporter", îl prezintă asculătorilor („elev" din clasa a IV-a, Școala generală nr. 31) și, pentru ca tot e duminică după-amiază, se oprește cu el în parcul din apropierea lacului Tei. Pionierul Oțoiu înțelege imediat că a venit primăvara și că instantaneele sînt foarte căutate. Mama îl întreabă dacă are propuneri și el propune fără rezerve : „Uite două fete care joacă badmington!". Reporterul-reporter își îndeplinește misiunea : „Ce faceți, fetelor?". Răspunsuri : „Încercăm să ne distrăm"... și „acesta e un fel de joc mai nou". E drept că cele două prietene, după cum au mărturisit, sînt eleve la Liceul de matematică-fizică nr. 2. Așa trece un instantaneu.

Uneori e tare greu să găsești fapte semnificative. Dar parcul de lîngă lacul Tei e un parc norocos. Apare pe-o alee Anda Călugăreanu și e „remarcată din cauza unui balon mare, al fiicei ei de 3 ani și 3 luni". Anda n-are trac și recunoaște că „toți așteptăm primăvara, indiferent că avem copii, indiferent că n-avem". Cele două mame sînt obligate să se despartă pentru că fetița și pionierul au luat-o în două direcții opuse (instantaneul e salvat). Putin mai tîrziu, ajutorul de reporter își întîlnește un coleg de clasă. Colegul se joacă împreună cu frații lui gemeni, Spiru Bogdan și Spiru Sorin. Imediat vor trece toți prin proba interviului. Așa aflăm cîți ani are fiecare membru minor al familiei Spiru. Atît.

Elena Ștefoi

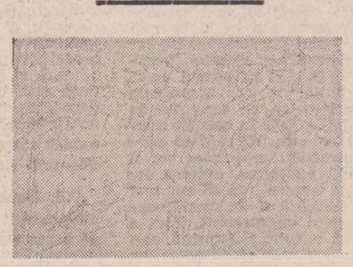

plastică

Whistler: personajul și artistul

Americanul James Mac Neil Whistler (1834—1903) care a pendulat constant în a doua jumătate a secolului trecut) între Londra și Paris, este unul dintre personajele cele mai interesante ale mișcării de înnoire dezlănțuită în pictură odată cu inceputul aventurii impresioniste. Fără a fi un impresionist cu toate cărțile în regulă — deși în 1863 expusese la „Salonul refuzaților" împreună cu Manet, care tocmai devenise eroul cronicii mondene din cauza **Dejunului pe iarbă** — Whistler a rămas un aliat de nădejde al acestora. În Anglia a fost unul dintre propagatorii zeloși ai noutăților ce își făceau loc cu mare viteză la Paris. Spirit ordonat și predispus să treacă pe primul plan eleganța și rafinamentul compoziției în detrimentul lirismului care la impresioniști căpăta deja forme explozive, Whistler a subordonat totodată problema luminii și culorii problemei construcției. Fervoarea să imaginativă nu a depășit niciodată limitele impuse de organizarea muzicală a compoziției. Admirator, ca și prietenii săi francezi, al stampelor japoneze, el a acordat atenție ritmurilor interne ale compoziției optînd pentru o echilibrare continuă a formelor în cadrul unor „aranjamente" ce vizează nu arar decorativul. Estetica sa nu a fost foarte personală iar arta sa s-a resimțit de pe urma unor schimbări de preferințe ce au mers de la Velasquez la Ingres, Courbet, Turner și impresioniști. Dar tocmai acest fapt a contribuit la o puternică modelare a personalității sale, la alimentarea, în Anglia în special, tendințelor novatoare cu un surplus de energie provenită și de adăparea la izvoare vizuale atît de diferite.

În amplul eseu ce prefațează albumul tipărit de Editura Meridiane poetul VASILE NICOLESCU surprinde sintetic tocmai această complexitate a personalității pictorului, complexitate ce o pune în relație cu acel proces de „mare accelerație a ideilor" ce avea loc în anii maturizării sale artistice. Pe fundalul acestor stări de „accelerație" de care pictorul — temperamental ostil conformismului — s-a lăsat antrenat, se înțelege mai ușor reacția împotriva prerafaelitismului, ale cărui ecouri sînt totuși prezente în opera sa atît de deschisă la seducția efectelor rafinate ale liniilor curbe. Dar pictorul, care îl scandalizase pe John Ruskin prin îndrăzneala de a renunța la detalii și a contura lucrurile pe pînză ca și cum s-ar fi aflat în spatele unui ecran de ceață produsă de confuzia unui vis, mergînd astfel efectiv pe drumul deschis de Turner, îl interesează pe Vasile Nicolescu, mai ales, ca un personaj cosmopolit în cultura europeană a timpului, unde între oameni și idei se stabiliseră legături puternice, cu o puternică influență modelatoare asupra artelor vizuale și, în contact strîns cu ele, asupra literaturii. Whistler, ține să sublinieze Vasile Nicolescu, nu este un „cosmopolit în sensul primar al cuvîntului", adică un artist fără „vocația sensurilor fundamentale ale omului". Plecînd de la această distincție discursul se concentrează asupra relevării modului cum „un avangardist înnăscut" (p. 12) care a fost a evoluat condus de șansă pe marea unei epoci „entuziasmante și sterilizante totodată".

Personal, nu l-aș pune pe Whistler sub semnul avangardismului, cu atît mai mult cu cît creația sa a tins să pondereze ceea ce la impresioniști părea exces, iar la prerafaeliți exagerare. Momentele cele mai îndrăznețe ale creației sale sînt de situat spre 1880, cînd este vizibilă o reîntoarcere la experiența lui Turner, consumată anterior celei impresioniste.

Consistent și elegant, studiul lui Vasile Nicolescu este rodul unei seducții. Cu avangardistul Whistler, poetul și eseistul român, rezonează pe aceeași lungime de undă.

Grigore Arbore

muzică

Enescu redescoperit

În plin centenar enescian, patrimoniul public al marelui poet al muzicii s-a mai îmbogățit cu un opus major. Grație compozitorului Cornel Țăranu, s-a putut face auzit, într-o formă, deocamdată accesibilă mai mult specialiștilor (partidele vocale și schițele armonice ale proiectatului suport orchestral) poemul **Strigoii** (cantată ?) pe care Enescu îl va fi încheiat, în această primă fază, prin octombrie 1916, pierzînd apoi schițele și nerevenind niciodată asupra lor. Găsite de curînd, compozitorul ciujean și-a asumat sarcina dificilă a transcrierii însemnărilor enesciene într-o formă totalizată, iar Colegiul criticilor din cadrul A.T.M. l-a invitat, împreună cu o echipă de remarcabili interpreți (mezzosoprana Edith Simon, baritonul Ion Budoiu, tenorul Mihai Zamfir, pianistul Ștefan Ronai) să o prezinte publicului bucureștean. Între organizatori să numim la loc de cinste și Opera Română care, în suita de recitaluri de luni, ce devine o stagiune camerală cu orizont repertorial și nivel artistic (sufletul ei fiind criticul Alfred Hoffman), a găsit loc includerii acestei seri de excepție. Partitură de amploare conceptuală și greutate valorică, **Strigoii** (desigur, după Eminescu) alcătuiesc o narațiune lirică, tripartită, greu încadrabilă într-un gen preexistent (sîntem cu vreo 15 ani înainte de **Oedipus Rex** de Stravinski, spre pildă).

Desigur, muzica este poli-stilistică, ceea ce pentru noi înseamnă mai mult și, chiar, altceva decît eclectică. Auditia ne trimite adesea la Debussy și Bartók, pe de o parte, la Wagner și urmașii săi din școala expresionistă — Schönberg, Berg — pe de altă parte. Dar aceste referiri nu sînt involuntare, ele declină o nevoie de sinteză între maeștrii apropiați compozitorului, care vrea parcă să ne încredințeze că nu sînt incompatibili. Apoi, după cîte am putut vedea, aluziile stilistice au un rol dramaturgic. Pentatonica impresionistă este un „a fost odată". Ea apare numai cînd se narează, ca expresie a unei virginități istorice a începuturilor. Elementul pasional, poate, prin adaos muzical, chiar faustic, este corelat limbajului cromatizat wagnerian și post-wagnerian (Berg), iar dizolvarea în natură (Magul) este sugerată în românescul parlando rubato.

Iar, din alt unghi, poemul enescian, cu justele acordat textului eminescian este o evocare poematică, nu psihologică, atîta vreme cît este decupat ca un flash-back. Enescu a înțeles esența compoziționala a poemului literar și a tradus-o muzical în principiul variației continue, din nou procedeu de avangardă, al epocii, în rotirea, cu rapeluri, dar, în același timp, fără reprize evidente, a muzicii. Este aici semnul eliberării depline a tînărului Enescu de școală franceză căreia îi va găsi, pe acest drum o replică românească în **Oedip.**

Trebuie să oprim succintele notații, prea fugare pentru a traduce impresiile unei opere de greutate, dar nu înainte de a reaminti pe interpreții de excepțională convingere și dăruire — Edith Simon, Ion Budoiu și Mihai Zamfir. O seară cu lumină intimă și pătrunzătoare asupra muzicii (care ar ședea bine unui cenaclu la Uniunea compozitorilor) către o capodoperă de crepuscul și aurora totodată.

Costin Cazaban

SĂRUTUL

Urmare din pag. I

doare, cînd asculta muzică, ori cînd desena ?.... Sigur că nu aceste fărîme cîntăresc în caroseria unui minotaur cu chip uman, ele însă au darul să fixeze bornele de la care umanitatea funciară a naturii umane s-a îndepărtat, devenind aberantă și abjectă. Asta în cazurile cele mai fericite, cînd nu avem din capul locului **de-a face cu exemplare patologice.** Richard al III-lea semnat de Shakespeare nu e bolnav mintal, e bolnav de putere. Caligula era de la Dumnezeu trăsnit cu leuca, altfel cum să-ți explici regretul său că omul n-are mai multe capete, ca el să le poată reteza cu o singură lovitură ?! Te mai și întrebi : el doar cu o singură hotărîre a satirului voia să le așeze pe pămînt, sau cu mai multe bătăi de satir să vadă căzînd mai multe teste în țărînă, din gîturile aceluiași trup ? Pentru împăratul roman cu o coroană de murdărie pe frunte omul era un balaur ? Dracu să-l pieptene și pe Caligula ! Dar să revenim pîș pîș ! la Richard : sărutînd-o pe lady Anne, îi și semnează prin acest act de iubire involburată certificatul de deces. Dacă Danemarca este o închisoare (și a spiritului, desigur), Anglia, unde se petrece acțiunea piesei Richard al III-lea, este un abator, din care doar prin fugă eventual mai poți scăpa („Fugi, fugi din abatorul ăsta groaznic." zice Elizabeth). Lady Anne, blestemîndu-l pe Richard că a făcut din ea o văduvă tînără, și blestemînd-o și pe nebuna ce l-ar lua de soție s-ajungă mai greu lovită de soartă decît ea, cade pradă, femeie slabă ce recunoaște că este, cuvintelor dulci ale ducelui, și-i ajunge în pat, și soție, sărutul pecetluind destinul ei funebru. El o trimite apoi în cer pe Anne, și fantoma ei îi va ieși în cale și-i va spune : „O, Richard, Anne, sărmana ta soție, Ce n-a dormit un ceas tihnit cu tine, Îți umple somnul tău de spaimă. Mîine, Cînd te-i lupta, de mine amintindu-ți, Să-ți cadă spada. Mori în deznădejde !" Cocoșatul, pentru care conștiința e un cuvînt scornit de lași, convins că izbînda e scrisă pe coifurile oamenilor săi, cugetînd cu brațul și făcîndu-și din spadă lege, va intra în cîmpul de luptă, săvîrșind minuni, — minuni pînă în clipa cînd bidiviul îi va fi ucis... Un cal ! Un cal ! Regatul meu pe-un cal ! mai strigă el înainte de-a fi ucis de sabia lui Richmond (care, desigur, era călare !), curmînd nebunia Angliei, a acestui abator dement în care frații și-au sfîșiat orbește frații... În luptă, sabia lui Richard a căzut ? Amintirea soției să-l fi tulburat într-atît pe trădătorul ce încercase să tulbure pacea mîndrei lor țări ? Sărutul său fusese mincinos și l-a ajuns blestemul văduvei lui Eduard ? Richard recunoaște după prima sa întîlnire cu lady Anne că-i furase inima plină de ură, avînd doar sprijin iadul și ochii lui ce o priveau fătarnici. Dar oare să fi mințit el atît de perfect atunci cînd îi spusese că pricina morții soțului ei Eduard — și a tatălui său, Henric — fusese frumusețea ei, care-l chinuia atît încît ar fi ucis o lume întreagă spre a trăi un ceas la sînul ei ? ! „Frumusețea ta m-a-nvins", zice el. Și cînd ea îl privește cu dispreț, continuă : „Aceste buze Disprețul să ne-nvețe, sînt făcute Pentru sărut..." Cersindu-i moartea, recunoaște că i-a ucis pe Henric și pe Eduard, dar precizează c-a fost îndemnat de farmecul ei. „Chipul tău ceresc mi-a dat curaj..." Dîndu-i inelul, pe care ea și-l pune în deget, închinîndu-i-se ca un sclav, Richard, mai cerîndu-i să lase ea tristele datorii în grija celor în drept să plîngă, începe să se simtă fericit pe vecie. Numai că pentru el vecia e scurtă. Însă asta nicicum nu presupune că dragostea lui nebunătă nu l-a împins în nebunia de a face din Anglia un abator sinistru !

Neamul de regi țărani ai lui Rebreanu e și el singeros. Misterul pămîntului, glasul pămîntului (pămînt care pe toți îi hrănește și-i ține, și pe toți îi cuprinde în marele său întuneric), duhul acesta pe toți îi farmecă și-i îmbată cu puterea sa cutremurătoare. Glasul iubirii i se poate opune ? Ion al Glanetașului, stăpîn al tuturor pămînturilor, rîvnea în apropierea primăverii să le vadă dezgolite de iarnă și să le mîngîie ca pe niște iboviice credincoase. Dorea să simtă lutul sub picioare, să-i soarbă mirosul, să-și umple ochii de culoarea lui îmbătătoare. Ion nu-i un politician care să știe citi și mersul astrilor pe cer și care să se poată adapta, ca să învingă mereu, oricăror vîrtejuri de vînt : reperele vieții sale sînt fixe, ca niște stele nemișcătoare. Pămîntul se închină în fața lui tot, pămîntul... Și tot era al lui, numai al lui acuma... Sufletul îi era pătruns de fericire, notează Rebreanu. Parcă nu mai rîvnea nimic și nici nu mai era nimic în lume afară de fericirea lui. Interesul esențial al vieții sale este pămîntul, cu împlinirile pe care ți le dă (hrană, securitate, curaj, iubire, independență etc.). Ion își înfige bine picioarele în humă, ca și cum ar fi vrut să potolească cele din urmă zvîrcoliri ale unui dușman doborît. Și pămîntul parcă se clătina, se închina în fața lui, ca în fața unui zeu. Parcă, notează Rebreanu. Da, parcă. Și: ca și cum ar fi fost un dușman, pămîntul, ca și cum ar fi fost — fără însă să fie sigur un dușman. Căci pentru Ion, nepoliticianul, cel pentru care politica și politicianismul nu există, cît nu-l interesează — pămîntul reprezintă punctul esențial al vieții. Îi rideau ochii, iar fața toată îi era scăldată într-o sudoare caldă de patimă. Îl cuprinse o poftă sălbatecă să îmbrățișeze huma, să o crimpotească în sărutări. Mirosul acru al brazdelor, proaspăt și roditor îi aprinse sîngele. Și : cucernic, fără să-și dea seama, se lăsă în genunchi, își cobori fruntea și-și lipi buzele cu voluptate de pămîntul ud. Și-n sărutarea aceasta grăbită simți un fior rece, amețitor... Gestul face parte din credința sa cea mai adîncă : fiindcă pentru oameni ca el pămîntul e sfînt, viața e aici, pe pămînt, nu în cer (nu cerul e sfînt, cerul, această viață amînată, această fericire aminată), viața de-aici e sacră, fundamentală, unică... Și-apoi mai există o idee subiacentă, adîncă : pentru țăranii ardeleni pămîntul era sinonim cu patria, o bucată de pămînt era spațiul independenței lor materiale și morale, dar și etnice... Sfîrșitul lumii era la marginea lotului de pămînt pe care-l aveai, apocalipsa începea prin pierderea pămîntului de sub picioare. Fiecare țăran avea viața sa și mormîntul său, niciunul nu era îngropat în mormîntul altuia. Ca regii. Dar Ion nu e din spița lui Richard, chit că i-am băgat pe amîndoi sub umbra și umbrela aceluiași titlu. Și puterea lor este alta, și clasa, geografia. Richard moare cu sabia în mînă, apărînd un abator căruia el i-a pus piatra de temelie și peste care el se încoronase rege, călcînd peste negura în care o îndoliase pe lady Anne și peste sărutul ce-ar fi putut să facă idolul popoarelor de femei, simbolul celui care din prea multă dragoste ucide... Ion sfîrșește lovit în cap cu sapa, înțelegînd că toate ale vieții sale au fost degeaba : moare ca un cîine, tîrîndu-se pînă sub nucul bătrîn dinspre uliță... A murit lovit cu sapa — cu sapa cu care la începuturi Adam și-a muncit pămîntul, cu trudă să-și scoată hrana din el. Căci desigur numai cu o sapă putea desțeleni în sudoarea feței sale pămîntul blestemat de cel din ceruri pentru că ascultase vorba femeii sale și mîncase din pomul cunoașterii, înfăptuind cel dintîi sărut al omenirii, ce avea apoi să se nască, sărutul izgonirii din paradis. Richard, duce de Gloster, mai tîrziu ajunge regele Richard al III-lea. Ion al Glanetașului, țăran din Pripasul pitit într-o scrintitură de coline, nu putea avea grad militar mai mare decît acela de simplu soldat. Un rege și un soldat, unul visînd coroana Angliei, celălalt un lot de pămînt. Să-l lăsăm pe cocoșat în plata domnului și să ne reamintim de capitolul intitulat de Rebreanu „Sărutarea", cînd Ion se lasă în genunchi și-și lipește buzele cu voluptate de pămîntul ud. Pămîntul e viața, pămîntul e patria sa. Și dacă ne uităm prin ani vom mai observa gestul atîtor soldați veniți de pe front din țări străine. ...Cînd au pus primul pas pe pămîntul României, au sărutat pămîntul, s-au închinat astfel vieții, și-au regăsit astfel matca, zilele, viitorul... Și încă o dovadă a ceea ce am spus pînă acum, este faptul că în lungul și latul istoriei noastre țăranul român, soldatul român — n-au sărutat niciodată pămîntul altei țări.

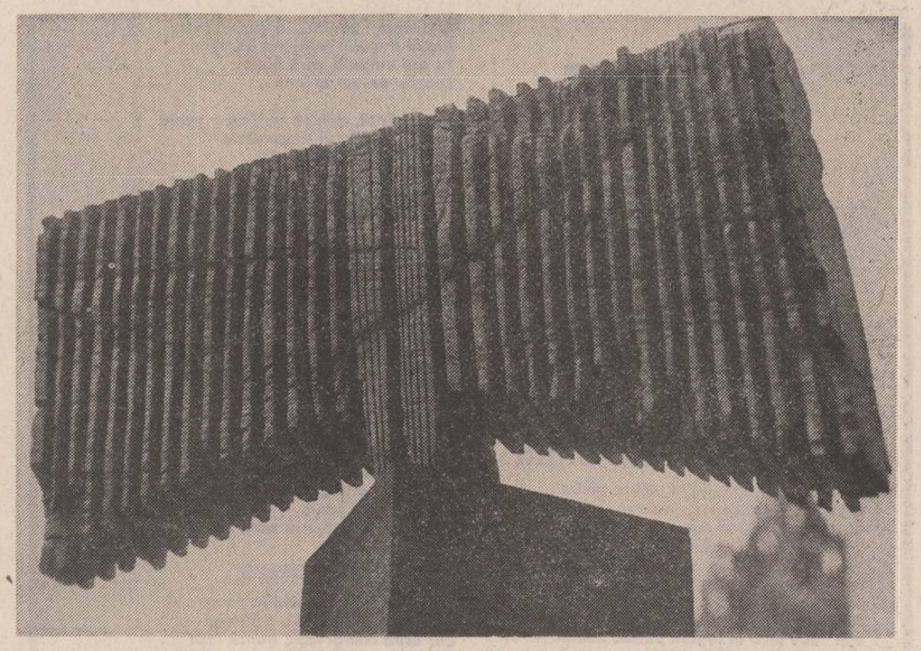

VISUL LIVEZILOR ÎNFLORITE

Urmare din pag. I

avusesem parte. Nu visul, prelungirea lui în realitate mă speriase, ceea ce rămăsese în mine, ascuns, taina la care fusesem părtaș mă umpluse de teamă, fiindcă, în vis, eu văzusem la fereastră nu doar țeava armei ci și omul care ținea arma. I-am povestit, printre altele, prietenului meu și acest detaliu, numai al visului meu. **Martor prin vis ? De ce nu ! Dar nu a fost totul : prietenul meu mi-a mărturisit, poate într-o clipă de slăbiciune, că și el, de ani de zile este obsedat de un vis :** al livezilor înflorite. **Astfel l-a numit și păstrez acest nume pe care și l-a dat visului său, precum și povestea lui, fără modificări :**

— Deci visez Livezile înflorite ; **apoi toți acei pomi din livezi se usucă ; vin tăietorii de lemne și taie totul și fac stive și, în vis, trec ani și ani de zile și apare un ins și din lemnele acelea uscate cioplește un soi de păsări, niște prigorii, niște ciocîrlii în zbor și o poartă imensă : păsările, niște Himere ori niște Victorii, dispar dincolo de poartă. Apoi îmi apar din nou în vis** noile livezi înflorite ; **în aceste livezi văd venind spre mine doi inși ; pe unul îl cunosc și mă bucur că-l voi întîlni. Ești tu. Celălalt, sculptorul, îmi este necunoscut mie, dar nu și ție. Cînd ne apropiem deajuns, și sîntem gata să rostim primele cuvinte, mă trezesc. Închipuie-ți că de ani și ani de zile am același vis ; nu e un vis care să mă sperie, să zicem cum ți se întîmplase ție, e un vis care îmi arată o cale, calea pe care n-am încercat-o ; nu, nu e vorba de prietenie ; năzuiesc spre acel ins, necunoscut mie, ca spre un învățător. Ceea ce e amar pentru mine e doar neputința de a-l cunoaște și a mă lăsa inițiat...**

Am rîs amîndoi, ne-am întors cu gîndul la vremurile adolescenței, apoi distanțele iarăși ne-au amăgit și ne-au despărțit. La mai mult de o jumătate de an am avut parte de un vis : visul livezilor înflorite. **Poate că erau altfel decît ale prietenului meu, dar le-am văzut și am văzut și copacii uscați și tăietorii de lemne și lemnele puse în stive la uscat și pe cel care cioplea ciocîrliile sau prigoriile în zbor desfășurat și poarta uriașă născută din îmbinarea unor trunchiuri puternice. Păsările acelea erau niște Himere sau niște Victorii, oricum** chipuri ale acelei Himere numită Victoria. **Am visat chiar și imaginile finale** ale noilor livezi înflorite. **Ne-am întîlnit, și în visul meu, trei inși ; ne-am apropiat, ne-am strîns mîinile și am apucat să vorbim, mai apoi m-am trezit. Acum știam cine este omul pe care atîția ani în șir... I-am scris prietenului meu chiar în ziua aceea că voi încerca să dezleg, dacă va veni în București,** enigma din visul livezilor înflorite.

Prietenul meu a sosit din provincie într-una din zilele următoare ; l-am purtat pe uliți strîmte și întortocheate pînă la un atelier de sculptură ; într-o odaie lungă și coșcovită, cuprinzînd zeci și zeci de sculpturi, printre care se aflau Păsările și Poarta, ne-a întîmpinat un om :

— El este, mi-a spus prietenul meu, omul din visul livezilor înflorite.

(P.S. Atelierul acesta există în realitate ; de asemeni și omul. El se numește Iliescu Gheorghe Călinești).

Sculpturi de
Gheorghe Iliescu Călinești

„PELEGRINUL BĂNĂȚEAN", IOSIF CONSTANTIN DRĂGAN

După Ion Codru-Drăguşanu, cu al său revelator „Pelegrinul transilvan", iată că întîlnim, acum cu bănățeanul Iosif Constantin Drăgan, care se înscrie cu toată strălucirea pe linia marii tradiții de memorialiști români, al cărui început l-a făcut munteanul Dinicu Golescu („Însemnare a călătoriei mele"), pentru a continua, prin Ion Ghica, Vasile Alecsandri, Al. Russo, Dora d'Istria, D. Bolintineanu, Al. Odobescu, Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu etc., dîndu-ne pagini atît de evocatoare asupra drumurilor străbătute „prin cele străinătăți", ca și asupra societății românești în sînul căreia ei au trăit.

Iosif Constantin Drăgan este omul de cultură care își caută rădăcinile în străfundurile de simțire și de viață ale poporului din care s-a născut, nici o clipă uitat, chiar dacă azi autorul este stabilit pe pămîntul celorlalți strămoși ai noștri — italicii romani. Din aceste străfunduri a țîșnit, în toate lucrările sale, dar, mai cu seamă în acest al treilea volum „Prin Europa", limba neaoșă ce-o scrie, cu pitorești întorsături de frază ale unui descendent — parcă direct — din Vlad Delamarina, cu excepționalele inserții ale vorbirii mamei și tatălui său, înregistrată pe benzi de magnetofon („Accidentul de la Verona-Vago" ; „Mama se repatriază", „Frații mei pușl la încercare"). Și tot de aici își trage I.C. Drăgan filonul stilului său fluent, colocvial, mustind de naturalețe, în care își povestește peripețiile treburilor comerciale și își portretizează eroii, fie că unul se numește Churchill (cu căutarea de către acesta a scrisorilor de admirație ce i le adresase lui Musollini), altul De Gasperi (luptătorul tenace pentru proclamarea republicii italiene), fie că sînt conaționalii săi Ionel Perlea, Petre Munteanu, Virginia Zeani, Tomel Spătaru, Emil Marinescu, Dorina Vasilescu, Vasile Musi etc., veniți în aceeași Italie.

Chiar și atunci cînd I.C. Drăgan adoptă limbajul cifrelor și ne expune, ca un Balzac contemporan, mecanismul multiplelor sale organizații economice, capitolele sînt tot atît de antrenante, ca și ale unui roman „de capă și spadă", sau ca un serial „Dallas", cu care întemeietorul „Butan Gas"-ului face o bună tovărășie, el fiind mișcat însă de puternice resorturi de moralist al lumii multinaționale, în care trăiește, păstrîndu-și, nealterat, simțul de măsură, iudecata limpede a oricărei situații, dar și spiritul de inițiativă, marea capacitate de organizare, venite lui tot din acel „Banat frumcea", cu care este desăvîrșit sudat pe orice alt meridian al planetei s-ar afla.

De o deosebită savoare sînt și numeroasele sale pagini autobiografice, în care tînărul pornit la studii din Lugojul natal dă mărturie de toate întîmplările ivite în calea primelor sale pribegii. Nu lipsesc nici notațiile de o sinceritate sfîntsimonistă, nici buna glumă populară, ce ne reamintește pe humulețeanul Creangă, transferat imaginar din bojdeuca de pe Ciric în marile metropole ale Europei, unde I.C. Drăgan are cîte o sucursală a „Fundației" sau a societăților sale comerciale.

Cel de-al treilea volum din vasta autobiografie „Prin Europa" este pe cît de seducător, tot pe atît de valoros, prin bogăția de informații (pînă și cele ale serviciilor secrete occidentale) oferite de autor, prin refacerea întregii atmosfere din ultima fază a războiului și prima perioadă a reconstrucției economice din toate țările parcurse de I.C. Drăgan, cu descoperirea culiselor politice și economice nu numai din Italia, ci și din Elveția, Austria, Franța și Anglia. Iosif Constantin Drăgan poate fi numit „Pelegrinul bănățean", deoarece și-a transpus aici tot farmecul indicibil al unei personalități polivalente.

N. Vasilescu-Capsali

TRADIȚIA VALORILOR IRADIANTE (II)

Oare simplul fapt de a-l fi ales pe Bălcescu și nu pe Heliade nu e, în cazul lui Iorga, o masivă atestare a interesului pentru acei exponenți spirituali care întrupează în ochii săi supremația intereselor naționale ? Răspunsul este afirmativ. Cu aceasta Iorga confirmă ideea herderiană că gustul este o formă de educație. I s-a reproșat lui Iorga că nu are gustul literar sigur. În termeni actuali consensul rezultă adesea dintr-o consultare dirijată. Adică dintr-o consultare sustrasă liberului arbitru. Reputația literară ca simplă mișcare de opinie nu-l interesează pe Iorga. Crearea unei opinii, așa cum a demonstrat-o la **Sămănătorul,** cade în sarcina nu a celor tentați să capteze strada cît a acelora pregătiți să se manifeste lansînd opinii. Nu altfel gîndea G. Călinescu : „Gustul este pe de o parte o formă de ordine și de perfectibilitate a forțelor geniale spre frumos, ca atare gustul este rațional"[4]). Sămănătorismul, cum l-a gîndit inițial Iorga, adoptă publicul său, i se subordonează cu condiția supunerii lui în timp. Conștiința îi dicta lui Iorga lozinca „întoarcerii la noi înșine", justă în circumstanțele momentului. Pretențiile lui Iorga nu pot fi disociate, repet, de ideea că regenerarea depindea de o directivă mobilizatoare. Evocarea lui Bălcescu, relieful dat tezismului etic al revoluționarului de la 1848, se repercutează și asupra filonului romantic ilustrat de unii sămănătoriști, încît toată insistența noastră de a corela poziția lui Iorga de argumentele lui privind ținuta lui Bălcescu nu e poate deplasată. Fără această directivă mobilizatoare militantismul sămănătorist eșua, dintr-un început, iremediabil și total, în edulcorare și misticism.

Chemînd în juru-i pe Sadoveanu și Șt. O. Iosif, apelînd la C. Sandu-Aldea și I. Al. Brătescu-Voinești, toți la ora aceea scriitori eticiști, Iorga a dorit și cred că a și reușit pînă la un punct să trezească un simțămînt de răspundere față de popor, căruia sămănătoriștii nu vor zăbovi să-i dea altă coloratură.

Nota dominantă la Iorga, între anii de căutări și cei animați de fondarea revistei **Sămănătorul,** deci între 1890 și 1905, se desprinde neted din chiar elogiul lui Bălcescu. Cu valoare de manifest, pledoaria făcută pentru responsabilitate (atît în fața istoriei cît și a cauzelor imediate, stringente, angajînd rolul lui Bălcescu în clădirea unei soarte mai bune pentru compatrioții și contemporanii lui) ne întoarce nu la vremuri de criză, la ceasuri crepusculare. Iorga știa să fie un om al prezentului, luceafăr de ziuă. Paseismul sămănătorist, se produce pe măsură ce sînt escamotate ciocnirile sociale sau anumite implicații sînt tratate în dispreț, perspectivei istorice. Dar Iorga nu a predicat abstragerea din social ci altceva : ancorarea în tradiția valorilor luminoase, exemplare.[5])

Directivele lui mobilizatoare se dovedesc o vreme salutare. Dacă Maiorescu disociase între etnic și estetic, Iorga conferă literaturii sămănătoriste un caracter funcțional, etnicul apărînd „sub forma culturalului" (Lovinescu). Cît timp confuzia este efectul unui deficit de discernămînt, urmările afectează calitatea artistică. Lovinescu deplînge cortegiile de mosieri inutili, veneratia oarbă pentru trecut. Tot el nu omite să constate în compensație că stăruința de a para nesincronia se soldează cu o acumulare de energii îndreptate spre misiunea „de moralizare" reclamată de animatorul ei. Ceea ce descoperă E. Lovinescu în cele din urmă în sămănătorism este „o soluție de continuitate față de junimism".[6]).

Reflecție surprinzătoare în toate sensurile dacă ținem seama că junimismul a fost antiromantic, iar sămănătorismul dimpotrivă.

Romantismul sămănătorismului se axează pe însăși structura acestuia atît în ce privește materialul de inspirație cît și viziunea. În ipoteza că admitem ceea ce se recunoaște a fi estetica empatiei drept principiu esențial în literatură, să nu uităm că această estetică a fost descoperită de romantici ; și cine n-o identifică în scrisul sămănătoriștilor ?

Pentru Iorga priveliștile patriei ca vetre ale umanității românești însemnau tot atîtea punți între sensibilitatea romantică și mișcarea sămănătoristă. Fost-au ele și un mod de integrare a **Einfühlung-ului** într-o atmosferă înălțător eroică precum reclama neobosit tot Iorga ?

Clasificarea reținută de Mihail Dragomirescu ratifică în parte gîndul marelui istoric. El consideră că începutul veacului nostru se divide în trei perioade și anume : 1. perioada sămănătorismului (1900—1910) în care ar predomina afectivitatea ; 2) perioada naționalismului (1910—1920) aflată sub domnia faptelor politice a cărei încununare este războiul de întregire și 3) perioada culturalismului (1920—1930), caracterizată de manifestări intens intelectuale, cînd are primul cuvînt nevoia și plăcerea creativității.

Propensiunea spre cultură reconverteste, în noile condiții, patetismul iorghist. Operă de revizuire și atitudine, ea îl găsește pe Nicolae Iorga în parte pregătit s-o urmeze. Eminentele antene ale savantului sînt acum la zenit ; uneltele criticului, cîndva îndestulate, fac loc altor împliniri, mai rotunjite și mai cuprinzătoare.

Henri Zalis

[4]) **G. Călinescu : „Herder și publicul". În : G. Călinescu, scriitori străini, București E.L.U., 1967, p. 688—689.**

[5]) **N. Iorga : „O viață de om", p. 115 : „Dacă este vorba de «curent» care era, el nu trebuie căutat la Sămănătorul și osîndit ca sămănătorism. Originile lui erau mai departe : ele se aflau în Epoca, în l'Independance, în România jună, în legătură cu tradiția lui Eminescu, lui Alecu Russo (...) și a lui Kogălniceanu".**

[6]) **E. Lovinescu : „Critica sămănătoristă". În : E. Lovinescu. Istoria literaturii române contemporane, vol. I. (Evoluția ideologiei literare). București, Editura Ancora, 1926, pag. 10—66.**

CONFABULE

Lișița

Din familia Rallidelor face parte lișița (fulica atra), cu înfățișarea mai mult a unei găini negre cu o pată albă între ochi, prelungită și pe mijlocul pliscului, contrast vizibil față de restul corpului. Chiar pliscul e mai mult de găină sau bibilică, scurt, rotunjit și ascuțit la vîrf. Este însă o înotătoare măiestrită, ca rața și se afundă ca și cufundarul. Fiind sperioasă, nu se prea avîntură la larg, ci tot în preajma stufului înoată, pentru ca, la cea mai mică mișcare suspectă, să se facă nevăzută în adîncul pădurii de stuf". Deci, această pasăre, cum se vede destul de năucă, care își leagănă fundul cînd își face promenada pe malul bălții, însoțind cu măcăitul ei subțiratec orăcăitul broaștelor, știe să înoate foarte bine, cînd pe dreapta, cînd pe stînga. Dar, deși știe atît de bine asta, se ține tot pe lîngă maluri, lăsînd pe alții „să se avînture" în larg. Seamănă atît de mult cu găina, încît ar putea fi chiar și o găină care a învățat să înoate, ori asta ar explica de ce nu se îndepărtează de mal, totuși. Dar și cînd se îndepărtează... Astfel, de curînd înotarsă dintr-o îndepărtare, lișița s-a întîlnit cu găinușa de baltă, bună prietenă și excelentă parteneră de mac-mac.

— Vai, draga mea, zise găinușa de baltă, văd pe tine cîteva pene noi. Sînt splendide, splendide „mașeri" (n.n. — se scrie cum pronunță vorbitoarea). De unde le ai ?

— Ehe, răspunse lișița, fîțîindu-și fundul cu aripile la spate pe oglinda iazului, mă mir că nu știi că abia m-am întors de pe Sena. Am înotat puțin pe ea.

— Pe Sena e Parișul (n.n. vezi nota de mai sus), nu ?

— Da, da, era și Parisul acolo.

— Și, dragă, întrebă găinușa de baltă oftînd, melancolică, cum este Parișul ?

— Cum să fie, se supără lișița de o întrebare ce i se părea neghioabă și obraznică ? Cum este ? Cine este ? Ce-s prostiile astea ? Parisul este orașul în care am fost eu !

Și lișița urcă pe mal, legănîndu-se ca un ștergător de parbriz în vreme de ploaie.

Iulian Neacșu

Amintire de echinox

Urmare din pag. I

din nou un aer gălăgios și proaspăt, adus din lumea satelor de către copii. Normaliștii cu sepcile lor cu cozoroc lustruit și răsfățat în cocarde de general ieșit la pensie umpleau în grup bulevardele și se urmăreau discret prin vitrinele care nu cunoscuseră încă explozia de neon.

Am făcut această mai lungă introducere și dintr-un impuls nostalgic, desigur, dar și pentru a sublinia o stare de atunci a orașului, nu îndrăznesc să-i spun de spirit, deși, în multe privințe, spiritul cam acesta sau atîta era. O mînă de oameni își da așadar întîlnire undeva la etajul întîi al unei case raionale de cultură și, săptămînal, într-o cămărută pusă la dispoziție, își confruntau cu patimă lecturile ca și încercările literare — poezii mai ales — sperînd la o recunoastere care, încet, încet, se și anunța. Numele celui ce conducea acest cenaclu n-a spus și nu spune nici astăzi nimic în afara celor care îl înconjurau. Și cine erau ei : Ion Băieșu, Ion Gheorghe, Gheorghe Istrate, Arthur Porumboiu, pe atunci Veronel cum îl șiciiam noi, Nicolae Fătu — cei de azi dar și cei de atunci, elevi.

Un cenaclu se ține printr-o mare solidaritate de spirit dar și prin generozitatea unui om ca Gheorghe Ceaușu, cel ce ne stringea mereu în preajmă și ne purta în lectura unor cărți pe care programa școlară abia dacă le amintea ; ne purta și prin fabrici, ca să ne documentăm zicea, și ne mai întreba, făcea adevărate colocvii cu noi pe tema ultimelor apariții editoriale sau a publicațiilor literare săptămînale. Scria și el, dar ne lăsa mai mult pe noi să citim în cenaclu. Era inginer de profesie — i se și spunea : inginer în poezie, poet în inginerie — și s-a zbătut să ne facă un loc în centrul orașului, acolo unde să fim văzuți și cunoscuți de toți. Într-o vitrină tot de el construită, și nichelată, lustruită cu lumini, se afișa programul cenaclului, cronica fiecărei întruniri și fotografia celui care a citit. Organiza întîlniri cu alte cenacluri din țară, cu cel de la Galati mai ales, și se zbătea mereu pe la Uniunea Scriitorilor ca să editeze periodic cîte un caiet literar. Lucru pe care l-a și reușit, deseori. Ne înlesnea întîlniri prin școli, făcea rost de premii de la „regionala culturală" și organiza excursii — îmi amintesc de un emoționant moment la Mausoleul de la Mărășești — scria scrisori prin care ne recomanda pe la revistele literare, ne mai aducea și mîncare citeodată, ne bătea textele la mașină, și cîte nu făcea. Transcriind cuvîntul generozitate îmi dau seama acum că pentru el, pentru acest om, e prea puțin. Ne-am despărțit care încotro. Ion Gheorghe și Ion Băieșu la școala de literatură, eu am rămas la normală și apoi la filologie, coleg de bancă cu Băieșu ; Gheorghe Istrate tot la București, Porumboiu și Fătu la Constanța.

Odată de sărbătoarea echinocțiului ne-a invitat pe toți la o sezătoare literară. Albise, nu se simțea de loc bine. Întîlnirea l-a bucurat mult, nu-și mai găsea locul, tot timpul rîdea și vorbea. Și rămăsese așa, ca în fiecare primăvară, de echinocțiu, să ne întîlnim. Dar, a doua oară, primăvara a explodat nu numai în pomi ci și în inima lui, culcîndu-i la tîmple o ultimă și neverosimilă floare.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

TELEGRAME

**Stimate și iubite
tovarășe TRAIAN COȘOVEI,**

Cu prilejul celei de a 60-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, este foarte plăcut pentru conducerea Uniunii Scriitorilor să vă adreseze un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în remarcabila dumneavoastră activitate literară, pusă cu pasiune și devotament în slujba culturii umanist-revoluționare din patria noastră socialistă.

La mulți ani !

**Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU**

**Stimate și iubite
tovarășe OLAH TIBOR,**

Cu prilejul celei de a 60-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite, din toată inima, un mesaj tovărășesc și colegial de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi succese în activitatea dumneavoastră de creație literară, pusă în slujba umanismului revoluționar din România socialistă.

La mulți ani !

**Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU**

O comemorare

● **Luni, 16 martie 1981, a avut loc la Liceul „Nicolae Bălcescu" din București, ședința cenaclului literar al liceului, pentru comemorarea fostului elev membru al cenaclului, CORNELIU M. POPESCU, autor al versiunii engleze „Mihai Eminescu Poems", laureat al premiului Academiei Republicii Socialiste România.**

În muzeul liceului s-a creat un loc omagial CORNELIU M. POPESCU.

Au citit poezii elevii Popescu Nicolae, Cristina Mihai, Munteanu Rusalina și Marcea Corina.

Au luat cuvîntul, Acad. Gheorghe Mihoc, președintele Academiei Republicii Socialiste România, Prof. Iosif Tripșa, din partea conducerii Ministerului Educației și Învățămîntului, Prof. Dan Grigorescu, membru al vechei Societăți Literare „Ion Heliade Rădulescu" din liceu, Prof. Andrei Bantaș, din partea secției traduceri a Uniunii Scriitorilor, Ion Larian Postolache, scriitor, studenta Tobescu Daniela, în numele colegilor de promoție, și Prof. Maria Pavnotescu ce a condus și lucrările cenaclului.

Au fost prezenți, Acad. N. Teodorescu, Prof. Constanța Bărboi, inspector general în Ministerul Educației și Învățămîntului, Ștefan Stoenescu, Ileana Verzea, Theodor Enescu, oameni de litere și cultură, Prof. Ion Giurgiu, directorul liceului, Prof. Pompiliu Vilcu, director adjunct, profesori, elevi, foști colegi, etc.

Vorbitorii au prezentat lucrarea lui Corneliu M. Popescu ca un act de cultură națională, ca o contribuție valoroasă la universalitatea poetului nostru național, o mărturie de vibrație intelectuală, un exemplu de dăruire și de muncă.

Critica sistemică

Urmare din pag. I

meroase școli interpretative — genetică, istoristă, pozitivistă, sociologică, biografică și încă multe altele. Pe de altă parte, segmentele din care se înfiripă sistemul reordonator — universul real, personalitatea complexă a creatorului și realitatea ficțională a operei — sînt dintotdeauna constituienții oricărui demers care ambiționează formularea judecății de valoare. Este vorba, atunci, de o premieră absolută pe treapta metodologiei ? Hotărît nu, fiindcă aceleași instrumente de lucru sînt similar relationate în cadrul mai multor sisteme critice, avînd aceeași finalitate — explicitarea operei tot mai conceptualizate în expresii artistice din ce în ce mai sofisticate.

Noutatea cercetării sistemice a creației literare este totuși indiscutabilă. În ce constă ea și cum se înfăptuiește ? Împlinită cu procedeele structuraliste, teoria sistemelor, cu sorgintea în matematică, se aplică întîia dată în spațiile vaste ale literaturii. De asemenea, chiar dacă părțile alcătuitoare ale întregului modelator pot fi aflate și la alte direcții exegetice, ordinea lor nu este de fiecare dată aceeași, ca să nu mai amintim de ponderea fiecăreia și de conditionarea reciprocă în ansamblul interpretării. Fără a fi rezemată pe o estetică proprie și folosind, ce-i drept, diferențiat o recuzită metodologică preexistentă, investigarea sistemică realizează, în același timp, un plus de raționalizare a fenomenului de creație, reprezentînd conceptualizarea de largă generalitate a itinerarului critic. De aci capacitatea sporită de sinteză prin abstractizare și posibilitățile multiple de utilizare pe suprafețe practic nelimitate. Foloasele ei în sistematizarea imaginilor globale cu proiecții de anvergură în istoria și filozofia culturii sînt în afara oricărei discuții.

Prin urmare, se poate vorbi, socotim, de o critică sistemică în măsura în care avem în vedere cîștigurile obținute în perimetrul generalizărilor integratoare, expresia neaflîndu-și suficientă acoperire în sfera principiilor teoretice și a metodologiei. Întrebuințată în interferență cu alte modalități interpretative mai pronunțat analitice pe care și le subordonează dialectic, poate conduce mai operativ la concluzii convingătoare în decodarea ficțiunilor literare. Folosită însă abuziv, prin schematizare și absolutizare, critica sistemică riscă să se transforme într-o inutilă și aberantă virtuozitate ludică.

P.S. Revenirea asupra chestiunii se datorește nedumeririi unui confrate care se întreba dacă se poate vorbi într-adevăr de o critică sistemică.

atelier literar

poșta redacției

T. MIHUȚ : Album de amintiri, caiet de nostalgii, de scurtă respirație, rămas cumva în preajma compunerilor șovăitoare, cu iz școlăresc, ale începutului, dar nu lipsit, ici-colo, de un vag zvon liric (mai ales în scurtele fulgerări metaforice de genul : „Sunet", „Trecutul", „Risipa", „Sălciile", „Cogito" etc.).

VALENTIN POPESCU : Păcat de timpul prețios pe care l-ați pierdut fără rost. Textele de-acum, făcătură mediocră, respirind ignoranță și suficiență (ce poate să însemne această **„Infigenia"** pe care o cintați de zor?...) marchează un regres catastrofal față de promisiunile de odinioară și consfințesc regretabil despărțirea dv. de carte, de vocația literelor.

S.C.-IAȘI : Sint și unele ecouri din filme și povestiri SF, dar, în general, „merge". Pînă la final, însă, care nu dezleagă misterul, nici chiar prin rugămintea (cu totul nemotivată și bizară) a autorului de a nu se face filmul.

EM. IORDACHE : Nu ne putem ocupa și de traduceri — n-avem nici timpul, nici criteriile necesare. Le vom pune la dispoziția secretariatului de redacție.

V. MILESCU : Da, e mai multă însuflețire, vibrație, lirism, mai cu seamă în „Eu", „Amintește-mi", „Să ținem între noi".

C. ILIESCU : Pe aceeași linie, dar parcă și cu un îndemn spre densitate și esențializare (nu, însă, și fără unele alunecări și inegalități) : „Golul" „„Amenințare", „În pomul iubirii", „Dor de alb", „Cuvintele".

A. ALBU: Încă nu sint noutăți semnificative, dar cîteva pagini par să schițeze un început : „Decît dezghețul", „Și cum ai putea", „Patria" I.

LAURA MARA : Pagini mai puțin inspirate ca pînă acum, compuneri de bunăvoință și efort. Ceva, în „Cărarea pierdută", „Aproape un vis".

OPTIMUS : Atît cît am putut descifra din ultimele plicuri (dar n-am reușit prea mult) n-am găsit nimic nou. Am cam pierdut, însă, în mare măsură, ambiția de a vă descifra textele nedelicat-încîlcite, așa că vă vom ruga să nu ne mai trimiteți decît pagini dactilografiate.

D. GASPARIC : La această vîrstă, încă nu apar, concludent, semnele adevăratei vocații, ci doar simple fenomene de mimetism (așa cum sînt și în paginile dv.). Riscul cel mare este însă de a pierde prea mult timp cu aceste versificări (care devin treptat, un adevărat joc vicios...). de a neglija inițierea și studiul în celelalte domenii, atît de numeroase, ale științei și artei, ale activității umane în general. (Cine vă poate asigura — pînă nu veți testa înșivă aceste cărări — că adevărata dv. vocație nu e matematica, muzica sau medicina, de pildă ?...). Înțelept este, așadar, să vă țineți în primul rînd de programul școlar, care vă asigură testarea și asimilarea unui număr important de discipline și preocupări. Puteți, desigur, să aprofundați și să lărgiți acest program, în timpul realmente liber, explorind pe cont propriu, și alte căi și domenii — ca. de pildă, poezia — cu ajutorul lecturii (abundente, asidue, diverse). Dar a alege de pe acum, înainte de a cunoaște, de a stăpîni cît de cît lucrurile dintre care ai de ales — aceasta poate fi o greșeală ireparabilă, o aventură fatală !

G. TERZIU : Ne-au plăcut mai puțin, de data asta. Satira a dispărut în mare măsură, a rămas un efort umoristic „în sine", oarecum în gol. Au intervenit și frecvente „similitudini" cu maniera Mazilu. S-a agravat meteahna abuzului de comentarii, insistența și frecvența „goangelor" stilistice (nu întotdeauna reușite), etc. — lucruri care încarcă, îmbîcsesc textul, sofistificîndu-l în mod artificial, lucruri care, prin exces, devin agasante, reduc interesul lecturii, tocesc receptivitatea și ruinează șansele surprizei.

Valentin Spiță, Popescu C., Mircea Hozai, Coca Urziceanu, Coriolan Ionescu, Const. Preda, Daniel Gorun, Adina Popa, Ligia Drăgan, Viorel Dogaru (ceva în „Enigma"), **Carmen, P.G. Panu, B.G.-Delacruce, Ef. Pereanu, L. Șaru, A. Iatan, P.I. Pinocchio** (ceva mai bine, în „Te voi opri într-o zi", „Te voi visa într-o noapte"), **Ka Maj, Vasile Cojocaru, Ion Bala Georgeta Florea, Gorges d'Orbenia, T. Roman, Mina Zănoagă, W.M. Amanda, Victoria Stoicescu, T. Lovineanu** („Piano"), **Dinu Străinu, Ion Radu, Vera Nica, Eugen Amăriuței, D. Anghel, Luminița Radu, Diodor Duma, Stelică Stanciu, Alexandra Mihnea, Palmira Dragos, George Andrei** (Craiova), **Tudor Burcea, Tu Ion, I. Bidu, Oprea Gh. Holbavianu, R.I. Gugu, Cătălina Răducanu, Ion Dobra, Alex. Muntean, Stela Cricleviți, Ion S. Cornel, Gloria Enache, P 3** (ceva, în „Scrisoare"), **Flory, Mia-Craiova, E. Zamfiropol, Codin, L.G.-Iași, Arthur Gabrieli, C. Bradinovici, Iulian Boldea, Iancu Const., Valentin Sandu, Const. Dumitrache, Iulian Comăneci, Const. Suliman, Adrian Surdu, Virginia Florean, Elvira Șerbu, Eugenia Stroe, R. Olteanu, Băltania de Constantin, Nicu Tătaru, M.D. Săbăreanu, Const. Crânganu, Simion Anghel, Marcel Asperanței, Ciprian Cheșcă, Paul Marinescu, Florea Cristy, A. Tatomir, Letiția Gavrilă, N. Dragos Pinzaru, V.M. Constantin, D. Pogoreanu, Laurențiu Minuță, R.I. Ovidiu, C. Rozentzweig, Ion Mihoian, Enache Ion, Nicolae Căminaru :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Rouă și cenușă

Azi pleci, iubirea mea ;
nu pot nici să rid, nici să pling.
Ce gind nătîng
a pus stăpînire pe mine ?
De unde această rouă
cu gust sălciu, de cenușă,
care-mi ofilește grădina ?
...Singurătatea îmi bate la ușă ;
singurătatea — sau, rece, lumina ?

MIHAELA COSMETTO

Se sparg contururi de zbor

O roată mare
de crepuscul
răstignește
pe-o creastă.

Arbori livizi
umblă cu capul descoperit,
rege pe străzi
crivățul —
cu buzunarele goale.

Se sparg
contururi de zbor —
și voi cei care nu gîndiți
o voi, lucruri,
ne dați voi nouă
rănile voastre ?...

OVIDIU FLORENTIN

După cuvinte

Aici se sfîrșiră cuvintele.
Să-ți arăt doar o mostră de tăcere albastră
(da, scandalos)
De singurătate umedă și galbenă
Ca un os
De la un mort de opt ani.

Tu, care ești un fel de Artemis
Rătăcită-n argint vechi
Și între viețuitoare asexuate
Pe care le miroși
Și care te-adulmecă la rîndu-le,
Prin prund curat iți amintești curgind vreun izvor ?

Ai mai avea curajul să muști
Din inima rece a pămîntului ?

Mai știi să fii fiară,
Mai știi să adulmeci „l'inconnue ivresse" ?
Icterul lunii nu te molipsește ?
Imuni sîntem oare la tot
Ceea ce gîndim,
De ni se sparg vorbele în cioburi ?

RADU ȘUIU

Zori

La marginea somnului, țăranul
așteaptă soarele cu pălăria în mînă
și după ce vine,
unul intr-altul pornesc,
tractorul desparte noaptea de ei...

CONSTANTIN OPRICA

Michaela Orăscu-Tomescu : „Toamnă"

Din expoziția de pictură și grafică de la Salonul literar „Comentar" (Casa de cultură a sectorului 3)

Euforie

Uneori stelele ajung pînă la mine.
Ridurile pier atunci cu iuțeala nălucilor,
ființe ce se mai arată la ferestre bătrîne.
Gratiile mi se topesc,
orizontul mi se deschide.
Îmi fixez lupa și zăresc vîrful piramidei.

TITU ȘERBAN

Ideal

Am de urcat
la un nivel atît de înalt
încît îmi vine deîndată
amețeală
sau la capătul drumului adorm
zdrobită. Aievea
cineva strigă
stinge țigara, stinge țigara
și stele zboară din pămînt
atît de mult
te iubesc în clipele acelea
încît îmi vine să-ți sărut mîna
din care se ridică în calea mea
garduri de stele.

LORENA PĂVĂLAN

Mirosea a fript

În jurul unui rug bătrîni înțelepți,
cu părul albit de zădărnicia lucrurilor,
fumau din pipa păcii.
Șamanii pîndeau fiecare vălătuc de fum,
tălmăcindu-l mulțimii adunate ;
pelerini încălțați în roze, iluzioniști,
scribi cu miini degerate, vestale curvite,
înghițitori de foc și de orice, oșteni
fără capete... toți priveau traiectoria
fumului și nu limbile de foc,
așa cum ar fi fost de așteptat.
Mirosea a fript și era noapte.
De departe, în jurul rugului aprins,
se zăreau și cîteva pîlpîiri mici, jucăușe ;
erau cei tineri ce-și fumau,
pe ascuns, inimile.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Fericire

Cu căpăstrul în miini,
Alerg după calul slobod,
Amețit de flăcările lucernei.
Din cînd în cînd,
Se oprește și paște
Așteptîndu-mă să-mi trag sufletul ;
Apoi o pornește din nou
În trap săltat,
Iar eu îl alerg, îl alerg
Bucurîndu-mă
că n-am să-l prind
Niciodată.

LUCIAN PARASCHIVESCU

Omeneasca putere de a începe mereu

Urmare din pag. I

pentru a se vedea ridurile, timplele albe, sprîncenele stufoase, de sub ele stau strajă doi ochi vii, strălucitori ca ai unui tînăr. Aparatul de filmat urmărește o mînă. La capătul ei se află un copil, un nepoțel probabil. Nepoțelul poartă o garoafă roșie ce pică pe fundalul sobru ca o sărbătorească pată de sînge, ca un sînge dăruit, ca un sînge al bucuriei. Omul se apleacă, ia copilul de subsuori, îl inalță în lumină și în soare ; o rază se înnoadă pe capul copilului. Garoafa oscilează deasupra celor doi. În ea lumina nu prinde, ea rămîne aceeași pată a sărbătorii. Pe ecran rămîne doar chipul ușor nedumerit al copilului care își revine și duce garoafa la buze...

Aventura conștiinței lui Nicolae Nicu Moraru, vechi militant al mișcării comuniste din România, a început cu peste șaizeci de ani în urmă. Acum cinci ani, într-o sală a unui cineclub din Tîrgu-Mureș, am văzut un film ce dura cam șase minute, dar care reușea să extragă momente relevante din viața unui comunist în anii care acum pentru noi toți sînt istorie, așa cum istorie sînt și primul război mondial și veacul 19 și evul mediu. Acel film sugera doar, dar atît cît era el, reușise să cuprindă o viață de om. Pentru ecranul acela era destul. Era destul pentru un început. Ce era însă dincolo de film, cum era oare povestea pe care scenaristul și regizorul o știau, desigur ?! Un om ajunge la comunism, dar cum ajunge el la comunism și cum rezistă el, comunist fiind, la un mediu dur, ostil condiției lui politice și umane ?! Greu de spus în termeni psihologici sau psiho-sociologici. Mecanismele conștiinței scapă uneori chiar și științelor despre om. Scapă și asta e încă bine. Un om rezistă ani în șir presiunilor morale și materiale pentru a duce o ștafetă. Îmi arată semnele pe care i le-au lăsat alți oameni. Osul umbrit de urechea dreaptă este sfărîmat sau rupt. O cicatrice îl acoperă. Te uiți o clipă apoi îți retragi privirea. Dovada e cumplită.

În decembrie 1920 venise iarna și la Tîrgu Bujor. Lucram, spune povestitorul de parcă toate i-ar trece prin fața ochilor ca într-un film, în dijmă la boierii Cocia și Gr. Ionescu. Aveau acești boieri o moșie atît de mare încît 8 ore îți trebuia ca s-o poți înconjura călare. Tata lua în dijmă pămînt mult, că eram guri multe, 11 frați, trebuia mîncare, nu glumă. Două părți din recoltă reveneau boierilor și una nouă. În decembrie am mers și eu cu tata și mama să predăm părțile de recoltă ce-i reveneau boierului din valea Niloi. Laolaltă cu ceilalți duceam și eu saci cu porumb. La un moment dat, fiind încă destul de crud, aveam doar 14 ani, m-am prăbușit sub greutatea unui sac. Guță, un băiat de-al boierului, a început să mă bată de parcă l-aș fi mușcat de nas. Mama mă căuta de coaste rupte, iar Guță se străduia să mi le rupă. Așa am plecat din sat. M-am dus la Galați la bădița Nicu Podașcă, un frate de-al mamei care era strungar la Fernic — actualele șantiere navale. Bădia a avut grijă de mine și m-a dat la niște băieți de-ai lui, printre ei era și unul Ștefănescu, erau oameni cu armata făcută și cu o revoluție la activ. Făcuseră parte, și ei și bădia Nicu, din batalionul de revoluționari români de la Odessa din timpul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Așa am ajuns eu la docurile portului Galați, cu un salariu de 5 lei pe zi, ucenic. Tot bădia Nicu Podașcă a fost cel care m-a dus la cercul tineretului socialist, că era deja un cerc al tineretului socialist care funcționa în str. Ghica Vodă 64 (azi str. Sindicatelor). Dar cel care-mi fusese adevăratul naș în acest prim drum al meu se numea Ion Brutus. Acest Ion era calfă în atelierul unde lucram eu. Am început munca în industrie și am intrat în rîndurile clasei muncitoare într-o zi de luni în 1921. Luni am mers pentru prima dată la atelier, marți am mers pentru întîia dată la cercul socialist. Viața mea de comunist a început deci într-o marți în anul 1921. De-atunci și pînă în februarie 1931 mi-am făcut datoria cum am putut mai bine. Poate uneori n-am reușit și-ar fi trebuit să reușesc. Poate alteori am făcut mai puțin decît trebuia, pentru că n-am avut șansă, pentru că împrejurările au fost, cîteodată, mai tari decît mine, decît omul ce sînt. A fost viață și nimic altceva. Un suiș, totdeauna un suiș, am avut grijă de asta, am făcut tot ce-am putut pentru asta. Nu pentru mine, ci pentru ideile pe care le aveam. Dar să revin la acel ianuarie 1921. Toată iarna, toată primăvara și vara am mers la cerc. Activitatea era în fierbere. Primăvara a fost de neuitat. Noi cei mici eram cei care răspîndeam manifeste pentru alegerea candidaților ce urmau să participe la congresul de constituire a P.C.R. După ce s-a constituit P.C.R., la scurt timp, activitatea noastră de tineri socialiști care învățau teorie marxistă și cîntece revoluționare a cunoscut un salt calitativ, Ion Brutus a început să aducă de la docuri mai mulți băieți. Cercul nostru socialist avea, în toamna lui 1921, altă înfățișare decît la începutul primăverii. Țineam activitățile noastre în str. Chihan Vodă, apoi în Moruzzi și Ceres, colț cu Dogăriei. De noi, din partea partidului, se ocupa direct unul Vereș, un cizmar. Acesta s-a ocupat foarte mult de ridicarea nivelului pregătirii ideologice revoluționare al gălățenilor. Printre cei cîștigați deplin pentru socialism de acest om cu suflet mare care era Vereș am fost eu, apoi prietenul meu Constantin Oșanu, Sandu Andrei care-i acum la Ploiești, un băiat pe nume Titim, apoi Gheorghe Lupu, Sandu Teodorescu. Noi participam la activitatea partidului în diferite acțiuni, mai ales în cele simple cum ar fi fost transportul de manifeste, răspîndirea ziarelor, menținerea legăturilor cu anumiți tovarăși. „Niculе, hai cu mine, băiete !" îmi zicea cîte un tovarăș. În toamna lui 1921 am trăit un eveniment — înființarea organizației tineretului socialist de la Galați. Imediat după înființare am luat legătura cu Bucureștii, aveam un comitet serios și foarte activ.

Cercul nostru de tineri socialiști mergea din ce în ce mai bine, dar parcă băteam pasul pe loc. Ne trebuia un orizont mai larg. Așa se face că acest fapt nu l-am simțit numai noi, ci și alții, și în primăvara lui 1922 s-a hotărît să înceapă pregătirile pentru transformarea tineretului socialist în tineret comunist. A fost o ședință regională la Constanța (toată Moldova și Dobrogea) în care s-au pus la cale principalele linii pe care trebuia să le urmeze organizația marxistă de tineret. După ce a făcut informarea în birou, am făcut o adunare generală care s-a desfășurat în strada Ceres, colț cu Dogăriei. Casa trăiește și-acum. Adunarea am condus-o eu, eu am fost președintele acelei adunări. Multe n-am avut de spus. Pe ordinea de zi era un singur punct : Transformarea organizației tineretului socialist din județul Covurlui în organizație a tineretului comunist. Majoritatea au fost pentru transformare. Am început să primim ziarul „Tineretul socialist". După ce am devenit U.T.C.-ist, organizația noastră a sporit numeric ; au început să vină tot mai mulți tineri. În 1923 ne-a fost bine, am mers ca la tata acasă, dar de la 1 mai 1924 lucrurile au început să se complice. În 1924 au început arestările. În 1924, la 1 mai, trebuia să ținem o adunare la grădina Gib. Eu trebuia să rostesc o cuvîntare. N-am reușit s-o țînem. Toți cei care au fost prinși au fost arestați. Pentru noi, cei din comitet, dar și pentru celulele U.T.C. pe care le aveam în fabrici, la Fernic — vapoare, la Fernic — C.F.R. a început teroarea. Am început să fim urmăriți. Cît am stat la Galați am fost concediat de la 8 întreprinderi : de la Docuri (pentru un articol intitulat : „Cum trăiesc ucenicii" scris de mine și publicat în „Tineretul socialist"), de la Brateș-locomotive (eram de-acum strungar) unde activau în condiții grele Ștefănescu și Codreanu, de la „Albina" — aici eram doi utecîști — eu și Gh. Lupu Gelu (aici am organizat o grevă — am mers pe linia mobilizării tuturor tinerilor la grevă, sfătuiți fiind de un tovarăș pe nume Dobrovăț care trecuse la sindicat. Începuseră bătăile și el se temea tare de bătaie). Imediat după grevă am fost concediat și de la „Albina". Eram de-acum în ilegalitate.

Urmare din pag. I

lui, concretizate în portretul „viu" al tatălui, aflat pe unul din pereții sordidei odăi locuite de Dionis. Favorizat în egală măsură de predispoziția accentuată spre visarea halucinatorie a hipersensibilului erou și de „cadrul fizic" al momentului (noaptea, cu peisajul ei lunar de o stranie, înfricoșătoare fantasticitate), „dialogul" cu portretul dă glas, cum spuneam, motivației practice în temeiul căreia se declanșează marea aventură onirică ce va urma : „Visătorul Dionis se opri în dreptul acelui portret, care sub lumina plină a lunei părea viu... ochii lui erau plini de o superstițioasă nerozie, el șopti încet și cu glasul înecat în lacrimi : „Bună sară, papă!" — umbra părea că-i suride din cadrul ei de lemn — el s-apropie și sărută minile portretului, apoi fața, gura, ochii cei de foc vinăt. Înecat de iubire pentru o ființă ce nu mai exista, ar fi dorit ca etern să ție astă noapte, cu aerul răcoare, limpezit de lumina lunei, vecinic ar fi dorit să ție, dulcea neînțeleasa, dar atît de fericita lui nebunie. Va să zică asupra acestui chip își concentrase el amorul lui — atîta formă avea pustiita, sărmana lui viață — un portret !... Da, era tatăl său, cînd fusese în vîrsta lui de acum". „Individualizat" într-un asemenea chip, „archaeul" lui Dionis, din unghi existențial, cristalizează în binecunoscuta temă a complexului identității originare iar din unghi fantastic se sublimează în la fel de binecunoscuta temă a umbrei, expresie a „dublului" eului uman, adică a eului metafizic.

În fine, revenind la elementele înscrise în categoria motivațiilor practice ale fantasticului din **Sărmanul Dionis**, să subliniem în mod special funcția decisivă a temei romantice propriu-zise, organic asumată de biografia eroului. Este vorba de tema iubirii absolute, pentru care eroul eminescian are o atît de mistuitoare și demonică vocație. Este încă una din sursele majore ale voluptos-crispatei lui plăceri de a chema visul și de a se abandona „poveștii" cosmice structurate într-un asemenea cadru. Dar, pentru a fi puse în valoare toate aceste virtualități, în sensul înscrierii lor pe traiectoria unui mod de existență eminamente fantastic, este nevoie de un agent ezoterizant fundamental, circumscris, așa-zicînd, tezaurului conținînd cvasitotalitatea științelor magice. Și, în acest punct al demersului creator, opțiunea nuvelistului vădește maximum de radicalitate estetică. Melancolia visător-romantică a eroului, fertilizată și de reziduurile mitic-folclorice ale copilăriei, invadată de eresurile autohtone, se constituie în mănos cîmp de rodire a învățăturii dobîndite odată cu lectura vechilor și de tot uitatelor cărți existente în obscura prăvălie a evreului anticar Riven, între care cea intitulată **Arhitecturae cosmice sine astronomiae geocentricae compendium**, un tratat de astrologie „mai mult de origine bizantină", căruia în versiunea românească i se anexează o parte consacrată **„înrîurinței zodiilor asupra vieții omenești"**. Dar iată și descrierea bizarei cărți : „Tablele erau pline de schemele unei sisteme lumești imaginare, pe margini cu portretele lui Platon și Pitagora și cu sentințe grecești. Două

Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești (VI)

triunghiuri crucișe înconjurate de sentința : **„Director coeli vigilat noctesque diesque, qui sistit fixas horas terrigenae"**. Constelațiuni zugrăvite cu roș, calcule geometrice zidite după o închipuită și mistică sistemă — în urmă multe tîlcuiri de visuri, coordonate alfabetic — o carte care nu lasă nimic de dorit pentru a aprinde niște creieri superstițioși, dispuși la o asemenea hrană. La sfîrșitul cărții era zugrăvit sf. Gheorghe în lupta cu balaurul — dragă Doamne, simbol ce înfățișa adevărul nimicind neștiința".

Într-adevăr, după cel marcat de dialogul extatic cu chipul tatălui din portret, asistăm la cel de al doilea moment de visare halucinatorie. Cu precizarea, însă, că de data aceasta fenomenul se convertește în autentică „poveste" fantastică declanșată în vis, chemată, sub raport conceptual, a ilustra teza posibilei atemporalizări a timpului și a dezmărginirii spațiului. Episodul e, în toate privințele, de o fantasticitate magnifică :

„Și liniile semnului astrologic se mișcau cumplit ca șerpi de jăratec. Tot mai mare și mai mare devenea painjenul. „Unde să stăm ?" auzi el un glas din centrul de jăratic al cărții. «Alexandru cel Bun !» putu el șopti cu glasul apăsat, căci bucuria, uimirea îi strîngea sufletul și... încet, încet, painjinișul cel roș se lărgi, se diafaniză și se prefăcu într-un cer rumenit de apropierea soarelui. El era lungit pe o cîmpie cosită, fînul clădit mirosea, cerul de înserara era deasupră-i albastru, limpede, adînc, nouri de jăratic și aur umpleau cu oștirile lor cerul" etc. „Archaeul" lui Dionis își exercită drepturile. „El (Dionis, n.n.) — ce îmbrăcăminte ciudată ! O rasă de șiac, un comanac negru... în mîna lui cartea astrologică. Și ce cunoscute-i păreau toate ! El nu mai era el. I se părea atît de firesc că s-a trezit în această lume. **Știa sigur cum că venise în cîmp ca să citească, că citind adormise** (s.n.)". Ne aflăm, așadar, într-unul din momentele cheie în ceea ce privește funcția visului de a da contur narativ-existențial („povestea") unei realități fantastice sieși suficientă. Uzurparea a ceea ce am numi **figura realității-realitate** de către realitatea fantastică atinge un asemenea grad de autenticitate umană, de realism existențial, încît raportul dintre cele două „lumi" se răstoarnă total-mente. „Semnele" se schimbă, realitatea fantastică se substituie celei realist-originare atrăgînd după sine inversarea cronologiei timpului. Trecutul (adică realitatea fantastică) revendică drepturile prezentului (adică ale realității-realitate), tratîndu-l pe acesta ca pe **o realitate viitoare prefigurată de vis.** „Călugărul Dan se visase mirean cu numele Dionis... pare că se făcuse în alte vremi, între alți oameni !", exclamă naratorul. Dionis însuși (alias călugărul Dan), cu uimită încîntare, confirmă justețea indubitabilă a celor spuse de Riven (alias dascălul Ruben), în legătură cu știința egipteană a **„metempsicozei"** : **„Bine zici, meștere Ruben,** că egiptenii aveau pe deplin dreptate cu metempsicoza lor. Bine zici cum că în sufletul nostru este timpul și spațiul cel nemărginit și nu ne lipsește decît varga magică, de a ne transpune în orice punct al lor am voi. Trăiesc sub domnia lui Alexandru vodă **ș-am fost tras de o mînă nevăzută în vremi ascunse în viitorul sufletului meu,** s.n.)".

Michaela Orăscu-Tomescu : „Natură statică"

Aspectul apăsat descriptiv al analizei noastre în acest punct nu este întîmplător. Procedind astfel, am dorit să atragem atenția în chip deosebit asupra unuia din elementele fundamentale propriu complexului și subtilului mecanism ce pune în mișcare demersul narativ eminescian de structură fantastică. Fenomenul de substituire a celor două tipuri de realitate epică înainte relevate trebuie pus în relație cu dubla lui deschidere spre o nouă realitate fantastică. Ne gîndim la acea realitate fantastică guvernată de idealitatea conceptual-romantică tipic eminesciană. Într-o direcție, scriitorul aspiră în mod expres la identificarea unui spațiu autohton și a unui timp mitic-istoric de aceeași extracție, apte de a valorifica din unghi specific național un anume cuantum de formule narative puse în circulație de literatura fantastică universală. Opțiunea pentru epoca lui Alexandru cel Bun (la început, Dionis se gîndește și la aceea a lui Mircea cel Bătrîn), evident, se înscrie în aria mai largă a ardentei pasiuni eminesciene pentru **edificarea din perspectivă modern-romantică a unui ev-mediu românesc.**

SCRISORI CĂTRE IOAN BIANU

Urmare din pag. I

editat și augmentat). În acest Dicționar enciclopedic, **fișa** lui Bianu este, oarecum normal, concisă : „(1856—1935, n. Făget, jud. Alba), filolog roman. Acad., prof. univ. la București, Bibliograf. Bibliografia românească veche", în colab.) și editor de texte românești vechi („Predicile" lui A. Ivireanu, „Psaltirea" lui Dosoftei). Organizator și director al Bibliotecii Academiei".

Să sporim această fișă de dicționar măcar cu cîteva date. Dar nu înainte de a spune că unul dintre cercetătorii de astăzi care continuă opera lui I. Bianu este Gabriel Strempel. Oricum în articolul dicționarului mai putea fi notat, tot laconic, bineînțeles, că Ioan Bianu a fost, cîțiva ani, și președinte al Academiei Române, pentru că această funcție n-au deținut-o prea mulți ! Acest ardelean sobru și gospodar, fiu de țărani, a urmat școlile Blajului unde l-a avut ca dascăli, între alții, pe Timotei Cipariu și Ioan Micu Moldovan (Moldovănuț) — acesta din urmă o figură ca și necunoscută astăzi, dar el a fost un bărbat de seamă al nației, căruia i s-ar cuveni, iarăși, o monografie. La București, unde își continuă studiile, Bianu îi are ca profesori pe A. T. Laurean și Hasdeu ; la Milano a studiat cu marele lingvist Ascoli, iar la Paris cu Gaston Paris, Paul Mayer, Michel Bréal și A. Darmesteter. El este — după D. Macrea — „cel dintîi din generația de filologi ardeleni care s-au emancipat de sub influența curentului latinist". Ion Bianu a lucrat 56 de ani neîntrerupți la Biblioteca Academiei ; în 1879, cînd a fost numit bibliotecar, instituția avea doar cîteva sute de cărți, iar în 1935 se apropia de 500 000 de volume, fără a mai pune la socoteală miile de manuscrise, stampele, periodicele, etc. Chiar localul actual al bibliotecii (devenit între timp neîncăpător !) a fost construit în primul rînd prin strădaniile lui Ioan Bianu. O contribuție deosebită a avut I. Bianu, alături de Titu Maiorescu, la stabilirea ortografiei limbii române pe baze fonetice, care, după corecțiile săvîrșite în cîteva rînduri, este în vigoare și astăzi. Bibliografia lui Ioan Bianu numără peste 300 de titluri (filologie, istorie și critică literară, folclor, ediții, etc). Dar Ioan Bianu, omul de bibliotecă, aparent abstras evenimentelor zilei, a jucat la sfîrșitul secolului trecut și în primele decade ale secolului nostru și un însemnat rol politic, încă foarte puțin cunoscut astăzi. De fapt nu prea cunoscut nici la vremea aceea, pentru că omul acționa mai adesea din umbră, iar discreția lui în multele relații pe care le-a avut a fost desăvîrșită. Să dăm acestei **fișe**, oricum mai cuprinzătoare, și puțină viață prin cuvintele scrise de Nicolae Iorga în 1935 : „S-a dus întemeietorul cel adevărat, păzitorul statornic și harnicul străjer al cărților, așa de multe și de scumpe, așiate, așezate, catalogate și cu strășnicie apărate de dînsul, însuși sufletul viu al Academiei Române, zeul ei tutelar, viu acolo pentru eternitate — Ioan Bianu. (...) Marile lui însușiri veneau din vînjosul trunchi țărănesc ardelean, a cărui ramură, dintre cele care nu mai răsar, era el. Cineva, aruncîndu-i injuriile curente la noi, a vorbit de paiele pe care a dormit copilul de pe Tîrnave. Somn meritat prin munca pe floarea uscată a cîmpului părintesc ! De acolo a venit acest blăjan de veche modă și de sacră tradiție, așa cum l-am cunoscut, iubit — și uneori și răbdat : cu o disciplină de roman întîrziat care nu știe înduplecarea și cu ascunsă inimă dulce de cioban doinind din fluier".

2. O bună și necesară tentativă de a-l integra pe Ioan Bianu în circuitul valorilor perene ale spiritualității noastre o datorăm Marietei Croicu și lui Petre Croicu prin publicarea **Scrisorilor către Ioan Bianu.** Avem în față o ediție monumentală, de o mare acuratețe filologică și care a presupus o trudă de buni ani de zile. Dar pentru ca spusele noastre să nu sune în pustiu să dăm cîteva date tehnice. Cele cinci volume, format 700 × 1 000, însumează peste 3 000 de pagini. Sînt inserate în ele peste 3 200 de scrisori. Numărul celor care i se adresează lui Ioan Bianu depășește 170 de personalități, bineînțeles de mărimi diferite, dar o bună parte dintre ele sînt de mărimea întîi. Aproape că nu este domeniu de activitate spirituală care să nu fie reprezentat măcar printr-un slujitor al ei. Unele dintre scrisori sînt scrise în limbi străine (Bianu era un poliglot), — germană, franceză, italiană — astfel că editorii au întîmpinat și astfel de dificultăți. (Cînd a fost cazul, au cerut sprijinul unor specialiști). Scrisorile sînt ordonate alfabetic și în cadrul fiecărei personalități după criteriul cronologic. Aparatul de **note** și scurte fișe bibliografice care însoțesc scrisorile a pretins o vastă documentare, căci atîta timp cît nu dispunem de o mare enciclopedie românească în zeci de volume, orice editor conștiincios va fi silit și la o trudă de amănunt, și oarecum pe bijbîite prin periodicile și documentele vremii. Trebuie să subliniem în mod deosebit responsabilitatea cu care editorii au întocmit unele dintre note atunci cînd personalitatea care se adresa lui Ioan Bianu a avut o activitate contradictorie, încă nelămurită bine nici de știința istoriei, nici de știința istoriei literare sau a istoriei științelor particulare (cazul, bunăoară, al lui D. A. Sturdza). Sînt numai unele din oragurile ce au avut a trece editorii, dar încă multe altele au mai avut în față. Să mai evidențiem doar două. O corespondență întinsă pe șase decenii și venită de la atît de diverse personalități, din toate provinciile românești a pus nenumărate probleme de transcris și **de unificare a textului**, de care, iarăși, ni se pare că s-au achitat bine. Dar a mai fost, lucru pe care nu-l înțelege în toată implicația lui acela care n-a lucrat măcar pe un manuscris vechi, problema lecțiunilor. Să te descurci cu succes în zeci de **caligrafii** — iată un meșteșug care presupune pe lîngă o răbdare tenace și o **artă a descifrării**, pe care, ca orice artă, n-o poate **învăța fiștecine.** Am mai spus-o și-n alte rînduri, munca editorului la noi este încă privită ca una de simplă salahorie (și remunerată ca atare !) cînd, de fapt, trebuie să dăm un cu totul alt statut acestui răbdător muncitor în planul culturii pentru că el ne pune la îndemînă marile monumente ale literaturii și culturii noastre, ca și indispensabilele lor testimonii. A confunda editorul (și avem foarte mulți și foarte pricepuți !) cu grefierul de tribunal este o eroare în care nu mai putem stărui fără păgubitoare consecințe.

Astfel că noi aducem aici elogiul nostru (l-am mai adus și altora) acestor doi lucrători modești și dîrji, Marieta Croicu și Petre Croicu. Gestul lor este unul de restituție, și de aici încolo, cercetarea filologică, folclorică, literară, academică, politică etc, etc, dela sfîrșitul veacului trecut și începutul veacului nostru nu se va mai putea face dacă nu se va apela și la acest masiv corpus de documente. Probabil că tot dînșii ne vor da o nouă serie cu răspunsurile lui Ioan Bianu, întreprindere și mai dificilă decît aceasta prezentă, pentru că miile lui de scrisori sînt risipite în sute de locuri, atît în țară cît și în străinătate. Un ajutor în acest sens li l-ar putea oferi atașații culturali ai ambasadelor noastre din străinătate, dar mai ales cele peste o sută de lectorate de limbă , cultură și civilizație românească de pe lîngă Universitățile străine. Repetăm, editarea integrală a scrisorilor primite de Ioan Bianu și trimise de acesta, oferă istoriei și culturii noastre documente dintre cele mai de preț și de care cercetarea obiectivă a trecutului nostru cultural nu se poate dispensa.

Editorii se bazează în ediția lor pe colecția de scrisori donate de însuși Ioan Bianu Bibliotecii Academiei. Ei nu ne precizează dacă cuprind în ediția lor pe toți corespondenții, decît că au evitat scrisorile cu totul și cu totul nesemnificative. Știm însă, din alte surse, că Ioan Bianu a primit scrisori și de la alți corespondenți. De pildă, de la marele învățat și reformator bulgar I. D. Sișmanov (care a corespondat și cu Hasdeu, S. Mehedinți etc) și care milita pentru o intensă colaborare științifică inter-sud-est-europeană. Așa că pentru noi n-ar fi o surpriză dacă ar mai apărea și un al VI-lea volum de scrisori către Ioan Bianu — o **Addenda** tot atît de masivă ca și oricare volum din această serie...

Ceea ce au realizat însă Marieta Croicu și Petre Croicu pînă acum prin cuprinzătoarea lor ediție este un lucru dincolo de laudă — o implicare responsabilă în tradițiile, pe alocuri vag cunoscute, ale culturii noastre.

Cît îi privește pe **adresanți**, modul cum apar ei în această corespondență și mai ales modul cum apare Ioan Bianu din această corespondență, ne îngăduim să revenim cu unele date și sugestii într-o cronică viitoare.

m a p a m o n d

Valéry Larbaud

ÎN ROMÂNEŞTE DE ION IUGA

● *Privesc portretul poetului desenat de Jacques Fouquet ; ochii ard undeva departe, parcă se desprind din chipul palid de o lăuntrică lumină. Obrajii au trăsăturile strămoşilor săi hughenoţi, asemeni mamei sale, Isabella Bureau des Estivaul. Spirit iscoditor, mare cititor şi călător, de un cosmopolitism rafinat, Valéry Larbaud (1881—1957) străbate Europa, oraş de oraş, lăsînd în urma sa imagini, peisaje de mare sensibilitate, recuperate cu subtilă melancolie în poezie. Două cărţi îi definesc spiritul : „Zadarnica muncă de-a vedea multe ţări" („Le Vain Travail de voir divers pays") şi „Acest viciu nepedepsit, lectura" („Ce vice impuni, la lecture").*

Poetul a colaborat la PLUME, PHALANGE şi NOUVELLE REVUE FRANCAISE, cu eseuri despre literatura spaniolă şi engleză ; traduce pe Samuel Butler şi Ramón Gómez de la Serna, iar în 1929 (împreună cu August Morel şi Stuart Gilbert) Ulysse de James Joyce.

Poet, romancier, eseist de înaltă ţinută şi în acelaşi timp un împătimit globe-trotteur, (dar cît de crud a fost pedepsit cu o paralizie, ţintuindu-l la pat 22 de ani, în urma unei congestii cerebrale !) prin opera sa : „Jurnalul lui A. O. Barnabooth", „Îndrăgostiţi, fericiţi îndrăgostiţi" *(Amants, heureux amants),* „Galben, albastru, alb" *(Jaune, bleu, blanc),* „Întru invocaţia Sfîntului Jerome" *(Sous l'invocation de Saint Jerôme),* „Fermina Marquez", „Culorile Romei" *(Aux couleurs de Rome)* şi „Domeniul francez" *(Domaine francais), rămîne o emblemă în literatura Franţei şi a Europei.*

I. I.

Noapte în port

Aburită faţa Portugaliei
(Oh, să trăieşti în acest duh de portocali,
în friguroasă ceaţă)
Pe divanul cabinei negre în genunchi
— stăpîn al atîtor ramuri electrice —
Pindesc oraşul
Prin lumina rotundă ca un cuţit în noapte.

Îl aud într-adevăr ; chiar el e, adevăratul ;
Ochii de lup la cafenele, cazinouri pe aleea
Albă-n mirajul globurilor de lumină
Prin perdele mohorîte de palmieri cum renasc.
Iată hoteluri imense, luminate faţade,
Restaurante aprinzînd trotuare,
Sub arcade, sub grilaje de aur
Grădinile Reşedinţei.
Încă mai cunosc toate cotloanele acestui oraş
african,
Iată Poşta, gara de sud, mai ştiu şi
Drumul pe care l-aş alege ca să ajung
la debarcader,
La cutare sau cutare magazin, teatru ori hotel.
Pe toate le simt la capătul şerpuirii albastre
de liniştită apă
În care tremură oglinzile focului de pe iaht.
Citeva luni însorite din viaţa mea le aud acolo
(Aşa cum amintirea mi le aduce la Londra)
Le simt acolo iarăşi, adevărate, în faţa mea
Ca o cutie mare de jucării pe patul unui copil
bolnav...

Voi revedea şi oameni cunoscuţi
Fără să-i iubesc, ei pentru mine sunt mai puţin
Decît palmierii şi fîntînile oraşului,
Aceşti oameni fără călătorii, statornici
fără să se plictisească, statornici lîngă
excrementul lor,
Voi revedea feţele lor, uitate un timp, pe ei
Ducîndu-şi mai departe viaţa îngustă, ideile,
afacerile
Ca şi cum n-ar fi trăit de la plecarea mea...
Nu, nu voi merge pe ţărm şi mîine
La ivirea zorilor „La Jawa" va ridica ancora ;
Aşteptînd voi petrece noaptea aceasta cu trecutul
meu

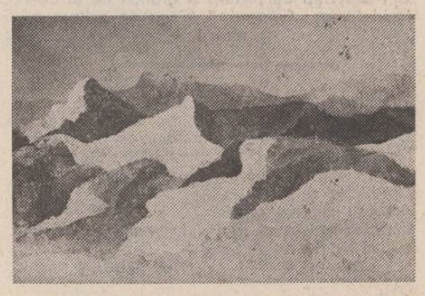

Alexandru Cristea :
„Pelerinaj la muntele copilăriei"

Lîngă trecutul meu văzut prin ochiul hubloului
Ca în dioramele iarmaroacelor.

Nevermore

Nevermore !... şi apoi, Zut !
Simt influenţe astrale în preajma mea.
Stau nemişcat sub pînza de lumină electrică
Plin de ea într-o cameră de hotel...
Şi-aş vrea să rătăcesc în galben răsărit,
într-un parc
Larg de ceaţă, împovărat de alb liliac.
Mi-e teamă de negrele coşmare
Şi parcă mi-e frig, atît de luminos este aici.
De lucruri necunoscute mi-e dor poate ?

Ah ! Daţi-mi vîntul serii pe cîmpii
Mirosul fînului proaspăt cosit ca în Bairère
O seară, după ploaie, pe lacul Starnberg,
Sau mai bine sentimentele ce le aveam acum
un an

De pe pasarela iahtului meu privind
Golful verde-roz Gravosa desfăşurîndu-se.

Dimineaţa de noiembrie lîngă Abingdon

Dealuri în ceaţă sub un cer de cenuşă albastră
Cît sînt de înalte, cît de frumoase sînt !
O, zi albă, pătrunsă de negură, de soare !
Să mergi în aerul rece, prin aceste grădini,
De-a lungul Tamisei amintindu-mi versul
lui Samain,
Să mergi pe pămîntul mereu necunoscut, în toate
schimbat,
Şi asemeni tărîmului de zine, această dimineaţă
de toamnă...
O, natură ascunsă, misterioase privelişti semănaţi
Cu blocurile uriaşe, cu aleile de ceaţă
ale oraşului,

Aveţi aerul măreţ din orizonturi urbane.

Vechea gară din Cahors

Călătoare ! O, cosmopolită !
Pensionară acum, liniştită, retrasă din afaceri.
Bătrînă şi roză în miracolul dimineţii
Cu marchiza ta inutilă
Întinzi în soarele dealurilor peroanele tale pustii
(Acest peron care altădată mătura
Rochia de aer învolburat al marilor exprese)
Peronul tău tăcut la marginea cîmpiei
Cu uşile sălilor de aşteptare totdeauna închise
Şi-n care căldura verii creşte obloanele
O, gară care-ai trăit atîtea despărţiri,
Atîtea plecări, atîtea reîntoarceri,
Gară, o, dublă poartă deschisă spre nesfîrşirea
cuceritoare
A pămîntului, unde, undeva trebuie
să se găsească bucuria lui Dumnezeu
Ca un lucru neaşteptat, uluitor ;
Acum te odihneşti şi guşti anotimpurile
Care revin solare, şi pietrele tale
Cunosc fulgerul rece al şopîrlelor şi alintarea
Degetelor de vînt în iarba unde şinele sunt roşii
Şi aspre de rugină —
E singurul tău vizitator.
Zguduirea trenurilor nu te mai mîngîie ;
Trec departe de tine fără să oprească
pe peluza ta
Păcii tale bucolice te uită, o, gară, în sfîrşit
Liniştită
În inima rece a Franţei.

Oceanul Indian

Oh, tropicală noapte de vară !
Atoli de scîntei ţîşnind din albastre abisuri !
Crucero sclipitor !

O, răstignit pe puntea unei imense nave
În drum spre Insulinda,
Despuiat de veşminte, căscînd la infinitul
peste mine deschis

(Inima mea de copil părăsit, o drag bolnav,
Inima mea ar fi mulţumită de mîna ta
să se lipească
În această umbră a nopţii
Orbitoare în care să zbor aş vrea să plutesc

Pe corăbiile de-odinioară sărbătoreşte pavoazate

Palate cu sute de ferestre de aur la pupă
Şi care întrecea un Himalaia de pînze
Nu aveai, necurmată, această palpitaţie
a stelelor
Această viziune a Creaţiei, nesfîrşită
Tăcută — deasupra capului — larg desfăşurată
bolta cerească.
Rîvnesc o dimineaţă de primăvară cenuşie,
într-o cameră de hotel,
Fereastra deschisă în colţ spre strada
„de Noailles", cu aer răcoros,
Şi să văd acolo (e ora cinci, fără tramvaie încă)
Liniştitul Port Vechi şi vapoarele ce duc
la „Chateau d'If"

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XXV)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Cei ce rămîneau...

Bombardierul lui Pete Hughes a căzut, capotînd, în albia Prahovei. Din întregul echipaj n-au mai scăpat cu viaţă decît doi tineri sergenţi : Thomas A. Hoff, de 20 de ani, din Milwakee, statul Illinois, şi Edmond Howard Smith, de 24 de ani, din Big Springs, Texas...

În Dosarul 306 din Fondul de documentare 948 al Ministerului Apărării Naţionale descopăr fotocopia unei scrisori trimisă de Doamna G.A. Mc Farland, din 40 Cordova Dallas 10, Texas U.S.A. sergentului Edmond H. Smith : „...deoarece ţi-a fost dat să cazi prizonier de război, sînt bucuroasă că eşti în România, căci am auzit că ei sînt buni cu prizonierii. Sperăm că este adevărat. Pentru mine România întotdeauna a fost o ţară frumoasă şi plină de romantism. Bineînţeles că războiul a schimbat-o, dar sper că totuşi o să mai poţi vedea unele din aspectele ei fericite şi frumuseţile ei".

Tot în acelaşi dosar găsesc scrisoarea lui James E. Mann către Doamna Rusell H. Mann din Street Ripley 14, Loomis N.Y. : „Sînt într-un spital românesc ; ei au aici cel mai bun echipament medical european şi lumea ne tratează întocmai ca şi cum am fi de-ai lor. Poţi fi sigură că nimeni nu-mi sucşeşte mîna ca să spun asta. Mîncăm aceeaşi mîncare pe care o mănîncă soldaţii şi civilii. Trebuie să ştii că sîntem prizonierii românilor, nu ai germanilor. Acesta este un mare avantaj în favoarea mea. În orice caz, ţăranii care ne-au prins după ce am sărit din avion ne-au tratat regeşte. Aceasta este într-adevăr o ţară a pîinii şi căpătăm cît vrem. Şi lapte avem din cînd în cînd. Nu-i aşa că este ceva ?..."

N-o fi fost ea chiar pe gustul americanilor, „mammerleega", dar gestul cu care era împărtită pornea din inimă.

„Scorpionii cerului" îşi făcuseră datoria. Din 29 de bombardiere care au ajuns deasupra „Obiectivului roşu", n-au fost pierdute decît şase aparate. Totuşi, Philip Ardery îşi continuă amintirile : „Cerul era plin de avioane „muribunde", puternic avariate de artileria de la sol, şi care puteau fi doborîte fără prea mare pericol de ripostă. Am scăpat, pur şi simplu, pentru că erau multe ţinte mai uşor de doborît. Avionul nostru a aterizat la Benghazi cînd se întunecase complet. Trecuseră treisprezece ore şi jumătate de la decolare... Să presupunem că am analizat toate datele şi am descoperit că, logic, nu exista nici un motiv ca eu să mă întorc, şi mulţi alţii nu. Faptul era că mă întorsesem, şi că nu mi-aş fi putut face datoria faţă de mine şi faţă de puterea care m-a ajutat, dacă aş fi permis ca şocul acestei experienţe să mă transforme într-un... mort viu !"

Primul act al bătăliei pentru Ploieşti se încheia la Cîmpina. Urma actul al doilea — răfuiala pe drumul de întoarcere... Deocamdată, mă obsedează o întrebare : Cum trebuie să se fi simţit cei căzuţi la sol, şi scăpaţi teferi sau doar răniţi, privind spre cer şi văzînd avioanele camarazilor lor de arme pornind înapoi, spre bază ? Ce se petrece în inima puiului de cocor cînd cade cu aripa frîntă, şi stolul îşi continuă zborul, lăsîndu-i în auz strigătele tot mai îndepărtate ?...

Oare cine a spus că timpul este duşmanul memoriei ? Că el şterge totul, netezind locul cu palmele uitării pentru că în ţărîna răscolită de alte evenimente să se suprapună noi amintiri, ce la rîndul lor vor fi uitate ? Au trecut atîţia ani de la acea „Duminică neagră", trăită de oraşul meu natal, Ploieşti, la 1 august 1943, şi oamenii ţin încă minte, relevîndu-mi uneori detalii pe care le consideram uitate...

Deunăzi, o prietenă cititoare a acestui serial, întîlnindu-mă la vizionarea unui film, mi-a spus : „Aveam pe atunci 12 ani, dar îmi amintesc absolut totul. Mă aflam la Urlaţi, peste deal de Cîmpina, şi am văzut avioanele acelea, ondulîndu-şi parcă zborul prin văi şi peste culmi, ca şi cînd ar fi venit să coseacă finul. Trei aviatori americani fuseseră prinşi şi duşi la „Hanul lui Bodeoaie", din Urlaţi. Am fugit cu toţii acolo, să-i vedem. Erau omeniţi cu mîncare şi băutură, venise şi o doftoroaie, care le oblojea arsurile, ungîndu-li-le cu untdelemn, iar ei învăţaseră repede să ciocnească pronunţînd corect cuvîntul „noroc !" Au fost apoi suiţi în nişte căruţe cu paie şi duşi la spitalul din Ploieşti... A doua zi a căzut o ploaie torenţială, dar care tot n-a putut stinge focul de la Cîmpina.

Abia auzind-o pe prietena mea, mi-am amintit de ploaia aceea, adevărată rupere de nori, care m-a prins pe la Scăieni, într-o schelă petrolieră unde, împreună cu colegii mei de liceu, Valentin Aurelian şi George Panaitescu, am fost găzduiţi de petrolişti şi ospătaţi cu cîte un codru de pîine, pînă ni s-au uscat hainele puse pe ţevile fierbinţi ale unei staţii de pompare a ţiţeiului. Uitasem ploaia. Dar asta a fost a doua zi, cînd rafinăriile Ploieştiului încă mai ardeau...

De acolo îmi scrie Ene Nicolae, comunist din ilegalitate, astăzi pensionar : „Cînd s-a prăbuşit avionul peste penitenciarul din strada Rudului eram la vreo două sute de metri, pe o străduţă învecinată, Brumărelelor, acasă la Aurel Georgescu, împreună cu prietenul meu, Nicolae Dumitrescu. Închisoarea cuprinsă de flăcări a fost imediat înconjurată de jandarmi. Cîţiva deţinuţi care lucrau în curtea penitenciarului au încercat să spargă uşile celulelor ticsite de femei şi, după ce au salvat vreo patruzeci dintre ele, i-am văzut puşi sub escortă şi duşi într-o clădire de pe bulevardul Cîmpiei. Erau vreo zece şi pe cinci dintre ei îi cunoşteam din activitatea antifascistă : Vasile Serbănescu şi Gică Simionescu de la „Concordia" ; Gheorghe Gheorghe, Petre Grozea şi Petre Georgescu de la „Orion". În incendiul de la închisoare nu mai era nimic de făcut, nu se mai auzeau nici strigăte, nici vaiete, aşa că m-am dus să văd ce avea să se petreacă cu tovarăşii mei luaţi de jandarmi. Un ultim salvator, un gardian tînăr din serviciul de pază al puşcăriei a luptat cu flăcările mari, salvînd cîteva femei grav rănite, dar pînă la urmă a luat foc şi el şi, pe jumătate ars, a fost dus la spitalul Schuller, unde a murit. Văzînd unde au fost închişi cei zece deţinuţi m-am dus la fratele lui Gică Simionescu, care ţinea un birt pe strada Bucureşti, l-am pus să facă un pachet mare cu alimente şi i-am spus unde să-l ducă. M-am întors la penitenciarul de la Rudului unde incendiul fusese stins. Ştiam că acolo se aflase închisă Elena Sirbu şi speram să aflu că fusese salvată. Dar arsese de vie..."

Tot din Ploieşti îmi scrie Nicolae Constantin, pensionar : „Aveam casa chiar lîngă zidul închisorii, şi din cauza asta jumătate din locuinţă mi-a fost arsă. Cele mai multe deţinute din penitenciar au murit asfixiate. Un pilot american a căzut din avionul cuprins de flăcări în curtea vecină, alţi trei în incinta fabricii de traverse din apropiere. Nimeni dintre civili nu era lăsat să intervină. Cadavrele femeilor ucise au fost închise în lăzi, vreo sută, poate mai puţine... Se pare că, din toate, doar vreo patruzeci erau condamnate prin sentinţe judecătoreşti, şi nu la moarte, ci la ani de închisoare... Cine or fi fost celelalte ?..."

Alecu Croitoru (regizor) : „Deasupra satului meu din Vrancea au apărut două avioane. Un I.A.R. românesc, de vînătoare, şi un cvadrimotor american atins mortal, din care aviatorii săreau cu paraşutele unul după altul. I.A.R.-ul a continuat să atace bombardierul pînă cînd o rafală de mitralieră trasă de la bordul avionului american l-a ciuruit din cioc pînă la coadă. Apoi am văzut încă un om sărind cu paraşuta. I.A.R.-ul a luat foc, s-a întors să mai dea o lovitură bombardierului dar pesemne că la bordul acestuia nu se mai afla nici un om viu, că uriaşul avion zbura brambura, ce să-ţi spun, un „keyston" ca-n filme ! L-am văzut cum s-a prăbuşit urmat de micul avion de vînătoare, care a căzut la cîteva sute de metri de bombardier. În fiecare se afla cîte un singur om — piloţii. I-am înmormîntat în cimitirul satului, alături, plîngîndu-i cu bocitoare, ca şi cînd n-ar fi fost niciodată duşmani. Şi femeile îndoliate l-au căinat pe american, că doar îşi plîngeau morţii lor, de pe cine ştie ce fronturi, şi i-au acoperit mormîntul cu flori de cîmp. Bărbaţii i-au pus o cruce de mesteacăn şi au scris pe ea : „Un american, mort la 1 august 1943. Să-i fie ţărîna uşoară".

Ion Panaitescu („La cercetaşul român" zis „La trei izmene" — băcănie, mărunţişuri, fructe şi zarzavat, Ploieşti) : „Credeam că am vedenii. Pînă atunci ştiam că trebuie să mă uit după avioane înălţîndu-mi capul, dar acum le vedeam venind ca nişte cai de foc într-o cursă cu obstacole... Şi erau nişte avioane cum nu mai văzusem — unele roz, altele verzi ca arama coclită, altele argintii — ceva ca într-un vis colorat, de nebuni, numai că sub noi pămîntul sălta de bombe iar din cer ploua cu schije..."

REPERE

Vechi artizani de vertijuri

Regele visurilor este o antologie de proză ştiinţifico-fantastică, apărută spre sfîrşitul anului trecut la Editura Albatros. Ea însumează povestiri americane din secolul al XIX-lea. Selecţia, traducerea şi postfaţa sînt semnate de către Maria-Ana Tupan. Autorii antologiei sînt Ambrose Bierce, Fitz-James O'Brien, Edgar Allan Poe, Thomas Wentworth Higginson, Mark Twain, J. D. Whelpley, Nathaniel Hawthorne, Jack London, Edward Bellamy.

După cum se vede, cîţiva dintre cei care s-au apropiat de un gen literar, a cărui carieră ume să fie spectaculoasă, sînt scriitori cunoscuţi. În schimb, despre ceilalţi doar specialiştii în literatură americană ar putea să dea amănunte. Întîmpinăm astfel, încă de la examinarea cuprinsului, o dovadă a faptului că, relativ independent de semnificaţia lor artistică, povestirile S.F. sînt în mod esenţial texte antologabile, ocupă, adică, un spaţiu literar suficient de clar delimitat pentru ca alăturarea lor în paginile unei cărţi să nu pară hazardată sau chiar defăimătoare. La fel de predestinată spre a figura în antologii nu mai este decît literatura ocazională, textele ce sprijină sau neagă teze clare.

„Tezele" literaturii S.F. sînt cunoscutele cîteva teme şi motive, a căror cultivare, de esenţă manieristă, ţine de o veche atitudine artistică. Ca şi mai vechii sau mai noii manieriştii, autorii de literatură S.F. sînt nişte ingeniosi, capabili să clădească pe scheletele unor paradoxuri. Aceste paradoxuri îşi menţin intactă capacitatea lor imanentă de a stîrni vertij intelectual atît timp cît evoluţia obiectivă nu le transformă în silogisme. Din acest motiv, textele, a căror echivalare reală este cu totul improbabilă, sînt mai puţin perisabile decît cele pe care trecerea timpului le-a transformat în predicţii îndeplinite.

Tetele S. F. sînt realmente rotiţe ale unei maşini de şocat, un ansamblu de trucuri logice menite să uluiască, să facă minţile „să stea în loc". Dar, în feluri diferite, ele ţin şi de literatură, tinzînd sau spre polul senzaţionalului jurnalistic, sau spre cel al expresivităţii poetice. Regula pe care o enunţăm mai sus cunoaşte, deci, şi excepţii. Astfel, un text fără nici un interes literar nu se salvează datorită faptului că înfăţişează o incredibilă călătorie în timp, iar prezicerile tehnice (implinite) ale lui Jules Verne rezistă datorită poeziei lor naive.

Regele visurilor confirmă. **Hans Phaall**, de pildă, n-a fost erodat de trecerea timpului, datorită tonului de farsă pe care Poe a ştiut să-l strecoare chiar şi acolo unde relatarea pare întrutotul serioasă; în asemenea condiţii detaliile tehnice nu mai au nici o importanţă, interesul lecturii fiind pur literar. O reuşită imagine poetică salvează banalul text al lui Fitz-James O'Brien, **Lentila de diamant**; privind printr-un microscop foarte puternic, personajul vede o umanitate trăitoare într-o picătură de apă. În schimb, **Umbra şi strălucirea**, de Jack London, atrage prin modul riguros în care sînt amplificate două sofisme cu privire la posibilitatea obţinerii invizibilităţii. Pe de altă parte, însă, **Atomii lui Chladni**, de J.D. Whelpley este o simplă povestire senzaţională, nici ingenioasă şi nici poetică. Uscat jurnalistice, în ciuda tuturor eforturilor autorului spre speculaţia elocventă, sînt cele două texte ale lui Edward Bellamy. Includerea lor în antologie se datorează probabil dorinţei de a ilustra cele mai cunoscute direcţii ale genului.

Versiunile româneşti ale Mariei-Ana Tupan sînt corecte, iar postfaţa trece cu onestitate în revistă cîteva importante idei ale exegezei S.F., adăugîndu-le o serie de consideraţii pătrunzătoare.

Paul Antim

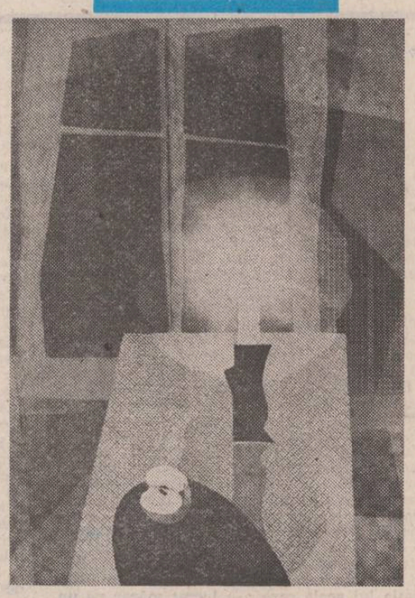

Alexandru Cristea : „Absenţă"

REVISTA STRĂINĂ

● **UN TEZAUR** cuprinzînd peste 700 de piese de artă populară românească este expus în S.U.A. la Galeria universităţii americane Ann Arbor. Sînt prezentate obiecte semnificative pentru arta noastră populară din principalele zone etnografice ale ţării. Expoziţia, organizată de Consiliul culturii şi educaţiei socialiste în cadrul schimburilor culturale cu S.U.A., a fost unul dintre principalele puncte de atracţie ale Festivalului internaţional „Curente de interferenţă : Europa de est — America".

● **A ÎNCETAT DIN VIAŢĂ**, la Paris, cunoscutul cineast francez René Clair. Născut la Paris în 1899 (numele său adevărat a fost René Chomette), René Clair devine cunoscut la începutul anilor '30 cînd realizează mai multe pelicule bine primite de public şi de critică de specialitate. Printre acestea se numără „Milionul", „A noastră este libertatea", „14 iulie". Vor urma apoi o serie întreagă de filme care au rulat în lumea întreagă. Din filmografia lui René Clair amintim titlurile „Tăcerea e de aur", „Frumoasele nopţi", „Frumuseţea diavolului", „Marile manevre", „Porte des Lilas". Ultimele lui filme au fost „Tot aurul din lume", realizat în 1961 şi „Serbările galante" turnat în 1965, acesta din urmă fiind una din coproducţiile româno-franceze. René Clair a fost primul om de film care a îmbrăcat toga academicienilor francezi, în 1962.

● **LA MUZEUL TOLSTOI DIN MOSCOVA** se află mai mulţi cilindri de fonograf care păstrează înregistrată vocea marelui scriitor rus. Pot fi ascultate aici povestiri pentru copii în lectura autorului, printre ele aflîndu-se şi povestirea „Lupul" al cărei manuscris s-a pierdut şi care a putut fi reconstituită după acest „autograf sonor". Un fonograf i-a fost dăruit lui Tolstoi de inventatorul înregistrărilor sonore, Thomas Edison. Pînă nu demult se ştia că Tolstoi a înregistrat 20 de cilindri ; în ultimul timp s-a stabilit că există peste 80 de înregistrări ale vocii scriitorului. Folosindu-se aparatura modernă de recondiţionare s-au putut restaura peste 30 dintre aceste preţioase mărturii asupra unuia dintre cei mai de seamă scriitori ai lumii.

● **NICI O SOLUŢIE** preconizată de specialişti nu şi-a dovedit eficienţa în stoparea procesului de degradare care ameninţă numeroase lucrări şi obiecte de artă executate cu materiale textile în epoca precolumbiană. Lumina, umiditatea, microorganismele, insectele sînt factorii care favorizează distrugerea acestor vestigii ale civilizaţiei vechilor locuitori ai Americii. Deşi se află în muzee care oferă bune condiţii de conservare, aceste piese sînt pe cale de a dispărea tocmai datorită schimbărilor radicale a factorilor de mediu care s-au produs odată cu transportarea lor în aceste lăcaşuri. Obiectele s-au aflat sute, poate mii de ani în pămînt, fără ca fibrele textile să se degradeze, dar modificarea condiţiilor de lumină, temperatură şi umiditate au dus la slăbirea fibrelor şi la decolorarea nuanţelor. Sînt căutate în continuare soluţii noi pentru salvarea acestor nepreţuite mărturii ale unei culturi apuse şi specialiştii din Peru speră ca rezolvarea acestei probleme să aibă loc înainte ca obiectele să se distrugă în întregime.

● **CUNOSCUTUL** regizor italian Frederico Fellini va realiza, în colaborare cu Anthony Burgess, un film inspirat din Iliada lui Homer. „Întotdeauna am fost fascinat de mitologia greacă şi nu înţeleg de ce pînă acum s-au produs atîtea filme neglijîndu-se bogatul material oferit de literatura greacă"... declară Fellini. Turnările vor începe în această primăvară.

● **CELE MAI MARI CLOPOTE DIN CHINA** sînt expuse în momentul de faţă în templul Dazhongsi de la periferia Beijingului. Printre piesele expuse se află Marele clopot Yongle, vechi de 500 de ani, care măsoară 6,75 m în înălţime şi cu o greutate de 46,5 tone. Turnat în epoca împăratului Yongle, dinastia Ming, clopotul păstrează atît pe peretele interior, cît şi pe cel exterior o inscripţie de formulă budistă cuprinzînd mai mult de 220 000 de caractere sanscrite. Puterea sunetului acestui imens clopot depăşeşte 120 de decibeli şi poate fi auzit la o distanţă de aproape 50 de km.

● **O EXPOZIŢIE** arheologică şi istorică deschisă la Musée de Luxembourg regrupează opere de artă păstrate în Germania, Anglia, Elveţia şi Statele Unite. Intitulată „Galia de la Constantin cel Mare la Childeric", expoziţia prezintă o perioadă decisivă şi puţin cunoscută a istoriei Franţei epoca de trecere de la Antichitate la Evul Mediu. Manifestarea a fost organizată în colaborare cu muzeul Romano-German din Maenţia.

● **„THE NEW OXFORD ILLUSTRATED DICTIONARY"**, apărut de curînd în editura engleză „Phoenix Book Society" este prezentat în 2 volume de cca. 2 000 de pagini, fiecare ilustrat cu mii de fotografii în culori şi alb-negru, avînd un marcat aspect enciclopedic. Evoluţia limbii este studiată cu grijă, fără să se neglijeze analiza succintă a operelor literare.

SPORT

Badijonări cu gaz lampant

Luna martie s-a întîrîtat. Vîntul, în loc să s-apuce să spargă mugurii de pe nuielele de liliac, ne scutură cercevelele cu pumnul. Şi umple cu sămînţă rea toate pogoanele pe care se joacă fotbal (minus pogonul din Moreni, care s-a vîndut oraşului Tîrgovişte), Botul bocancului, căutînd culcuşul apei, să se spele de sîngele recoltat de pe picioarele adversarului, dă peste sfeşnice de gheaţă. E primăvară, dar numai pe partea asteniei. Şi a pumnalului scobind la rădăcina urzicilor. În tribune, fierbe limbă de viperă tot ocna lunii februarie. Pe o vreme atît de vînătă-n obraji, cel mai bine e să fii jucător în posesia mingii, încolţit de trei adversari. Ca Dinu în partida cu Corvinul, sau ca Balaci în aia cu Jiul. V-am adus aici, cu gîndul să cercetăm cele două uliţe pe care s-a încins scandalul în ultima săptămînă. Întîi, despre meciul de la Hunedoara. Golul marcat de Nicşa şi anulat la semnalizarea tuşierului Raab **a fost înscris din ofsaid.** Declar asta după ce, împreună cu crainicul sportiv Sorin Satmari, am revăzut, la televiziune, de 10 (zece) ori faza incriminată. Prin urmare, războiul purtat împotriva lui Raab e absolut şi total nedrept. Datoria jurnalistului care-a aţîţat focul şi l-a hrănit, zile la rînd, cu damigene cu benzină, amintindu-ne de stupidele caricaturi cu chiaburi incendiind ariile satelor, ar fi ca altădată să nu se mai exprime fără umbră de îndoială asupra unor faze ce pot stîrni furtună de patimi. După înverşunarea cu care l-a hulit pe Raab îţi vine să zici că el a văzut meciul de la Hunedoara luînd formă de vultur şi plutind la cinci palme deasupra barelor în careul mic al dinamoviştilor. Se caută ţapi ispăşitori acolo unde nu e nevoie decît de-o analiză lucidă a jocului şi e ocrotit un cipilicar ca Gh. Ispas, fiindcă, vara, încinge grătarul, la Constanţa, şi aruncă pe el straturi de hamsii, hanuşi, chilcă, stavrizi, toate frumos petrecute prin zeama de fildeş a Murfatlarului... Despre meciul de la Petroşani, pierdut de Universitatea Craiova, cei ce l-au văzut spun că s-a desfăşurat sub steagul Jiului. Îi cred fără rezerve, fiindcă ştiu că sub Parîng se cîştigă greu un punct. Giuchici îşi iubeşte meseria şi-i măsoară cu metrul negru pe toţi portarii din ţară.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
13
(987)
Sîmbătă
28 martie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNALTUL CUGET

Două momente distincte — Plenara C.C. al P.C.R. și Sesiunea Marii Adunări Naționale — înscriu în perimetrul actualității imediate, ca și în perspectivă, o largă problematică de natură economică, politică și socială, vizînd pe mai departe însăși perfecționarea societății noastre contemporane, mersul ei sigur, viguros și echilibrat înainte, așa cum programatic s-a hotărît la Congresul al XII-lea al partidului. Cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la recenta plenară deschide dealtfel suficiente orizonturi asupra multor aspecte ale realității de fapt și ne prilejuiește tot atîtea momente de reflecție asupra unor probleme de fond care stau în permanență în atenția partidului și statului, a întregii societăți. Ordinea de zi a plenarei este edificatoare în acest sens.

În contextul sărbătoririi a șaizeci de ani de la făurirea partidului, o semnificație aparte o dobîndește prezentarea raportului cu privire la efectivul, compoziția și structura acestuia, raport care, în esența sa, ne definește și ne explică la ora actuală în tot ceea ce sîntem și vom fi. Cifrele date ar putea fi numite o proporție de spirit. O proporție care, înclinînd spre acea majoritate a aspirațiilor și eforturilor fundamentale de construcție socialistă, multilaterală a poporului — numărul membrilor de partid reprezentînd 29,50 la sută din populația activă a țării — ilustrează, așa cum se sublinia în plenară, marea forță, marele prestigiu și influența uriașă de care se bucură partidul în rîndurile tuturor categoriilor de oameni, unitatea indisolubilă a întregii națiuni în jurul partidului, în jurul secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Partidul în îndelungata și eroica sa existență a acumulat o vastă experiență politică internă și internațională, el a exprimat și exprimă interesele fundamentale ale țării, gîndirea și practica sa revoluționară stau la baza celor mai mari înfăptuiri din întreaga noastră istorie. Deschis, în anii din urmă, celor mai profunde înnoiri, în raport cu tradițiile și condițiile înseși ale țării și poporului, cu cerințele de progres și civilizație precum și cu posibilitățile de înfăptuire rapidă și echilibrată în același timp a sarcinilor și obiectivelor istorice asumate, partidul ne-a plasat și ne plasează azi pe orbita unei noi calități a muncii și vieții, a unei noi calități a gîndirii și comportamentului moral, politic și profesional, corespunzător noii etape de evoluție în care ne aflăm. **Partidul, ca orice organism viu, ca orice organism politic, a suferit și suferă transformări. El trebuie să se transforme în raport cu schimbările care au loc în societate,** sublinia, în cuvîntarea sa, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Este aici o întreagă definiție ideologică și politică, o cuprinzătoare și esențială orientare cu privire la concepția despre partid și rolul său în societate, în toate domeniile de activitate. Și este și o definiție a rolului comuniștilor, totodată, a prezenței și muncii lor, definiție pe care de fapt o mai desprindem și din alte cuvîntări, și care are, evident, o tangență intimă cu însăși ideea de creație, în înțelesul ei larg, social, dar și artistic și moral. O nouă etapă ridică evident noi probleme și, din perspectiva rezolvării acestora, apare cu claritate că știința conducerii și a muncii în societate, și pentru societate, pentru popor, beneficiază de unul din cele mai înalte și mai înțelepte cugete revoluționare cîte se află în contemporaneitate.

O răsfrîngere a acestui cuget, în dinamica sa esențială, se află de fapt la baza tuturor demersurilor noastre politice interne și internaționale. România, se știe, își aduce o prețioasă contribuție la instaurarea unui climat de destindere și pace între popoare, a unui nou tip de relații care să guverneze în lume și să respecte principiile sacre ale independenței și suveranității, ale progresului și civilizației. Contribuția esențială în elaborarea și promovarea unei asemenea politici o are, după cum în mod unanim se cunoaște, președintele nostru, secretarul general al partidului. Expresia cea mai recentă în acest sens — și în același timp dovada, mărturia de spirit și consecvență cu care România înțelege situația actuală din lume și își reafirmă principiile sale — o reprezintă hotărîrea plenarei cu privire la politica internațională a partidului și statului nostru. Viața a confirmat și continuă să confirme justețea acestei politici în spiritul căreia, așa cum se spune în acest document, România va fi și de acum înainte o prezență vie, constructivă în lume, aducîndu-și o reală contribuție la salvgardarea păcii și înțelegerii, a conlucrării pe multiple planuri între țări și popoare. Ceea ce, de bună seamă, este un argument al vieții și al condiției înseși a umanității.

Luceafărul

TINEREȚEA CLASICILOR

O sută de primăveri

JURNAL DE POET

Cu o sută de primăveri în urmă, în zilele alexiilor cînd se afumau livezile și se deslega limba păsărilor după vechile pravile țărănești odată cu echinoxul cînd pornește plugul și se sfințea sămînța înainte de-a lua drumul rodniciei, cînd se înconjurau casele în Transilvania cu clopoței și miresme fumegînd pe jar pentru a alunga iarna și a pregăti în fiecare vatră sălaș soarelui într-o casă umbrită de albastra zare a munților într-unul dintre satele noastre milenare în leagănul picurat la lumina lămpii privegherii a fost înfășat în scutece pruncul bălai nou născut din coapsele lui Iosif, fiul lui Natanail Goga de pe Tîrnava Mică, bărbat cu școală înaltă șaguniană și din Aurelia învățătoare, fiica protopopului Bratu, femeie frumoasă și dăruită cu harul scrisului și al limbilor, sămînță de româncă de munte cu minte ageră și dîrzenie înimoasă.

Pruncul va crește în acest sat curat al tradițiilor noastre milenare în Rășinari, sat care alături de Săliștea Sibiului, Sibiel și alte cîteva vor însemna pentru Iorga vetre de cea mai autentică și păstrătoare românitate din care se poate reface mereu buna rînduială a firii noastre milenare.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 3-a

Poezia lui Goga, sau între „jale" și „nădejde"

Termenii recurenți se pot urmări la orice poet și, în genere, la orice scriitor, conducînd la stabilirea motivelor-cheie, a preferințelor, a obsesiilor, a ideilor estetice, filosofice și uneori politice. Dar mai ales la marii poeți, și Octavian Goga se situează printre ei, metoda mi se pare că ne pune fără ocol pe drumul care merge spre inima operei. Ceea ce se observă la autorul **Oltului** este că lirica sa celebrînd cu un sincer și de aceea convingător patos idealul național și social al românilor din Transilvania dinaintea unirii cu țara, se cristalizează în jurul a două nuclee mai importante, bipolare, care desemnează două mari familii semantice, stînd sub semnul noțiunilor antitetice de **jale** și **nădejde.** Sînt ipostaze fundamentale ce reflectă, pe de o parte, o realitate obiectivă a „plugarilor" și a „clăcașilor", aflați în robie străină și visînd la ziua scuturării jugului milenar, pe de alta, una subiectivă, a poetului, care a vorbit cel mai adesea în numele alor săi, la persoana I plural, și mai puțin prin evidențierea propriei sale persoane. Tribun al unei colectivități, s-a confundat cu ea, a devenit exponentul ei, cum, după G. Cosbuc, dar mai viguros decît el, rar s-a mai întîmplat vreunui poet, fără să se îndepărteze de țărmurile poeziei.

Jalea lui Goga e a unei „lumi", a unui „neam", a unei „pătimiri", a unei suferințe străvechi ce nu se măsoară decît cu istoria : „Vremea lungă cîtă **jale** / Scris-a-n sufletele noastre". Sentimentul acesta e atît de adînc, încît poetul simte mereu nevoia accentuării pleonastice, a unui parigmenon, cum ne învață retoricele, de natură specială, reluînd nu cuvîntul cu altă

Al. Săndulescu

Continuare în pag. a 6-a

Pledoaria pentru Unire

Octavian Goga a intrat în conștiința poporului român ca un mare poet al marilor idealuri naționale și sociale. Primul său volum de poezii a cucerit de aceea toate sufragiile sufletului românesc. El reprezenta o năzuință generală, unanimă, istorică și figura lui va rămîne pentru noi și pentru totdeauna legată de idealul unirii românilor de o parte și de alta a Carpaților într-un singur stat. Literatul are dreptul de a sta în panteonul celor care ies în întîmpinarea năzuințelor populare și le slujesc. Intrat în cariera politică care i-a secătuit și vina poetică, ceea ce scrie poetul între cele două războaie mondiale nu mai egalează operele sale anterioare, Octavian Goga se expune judecății istoriei datorită sinuozităților sale ideologice, datorită gravelor erori politice care i-au umbrit ultima parte a vieții. Ne vom ocupa în continuare mai ales de acele scrieri în proză și oratorice ale lui Octavian Goga în care el a susținut consecvent idealurile sale de tinerețe.

Red.

Ca și în cazul lui M. Eminescu sau al lui T. Arghezi, strălucirea și tumultul operei poetice a lui O. Goga au lăsat în umbră proza și dramaturgia poetului, deși atît una cît și cealaltă meritau mai multă atenție și mai multă considerație.

Vasile Netea

Continuare din pag. a 2-a

● In pagina a 3-a : ● Tinerețea clasicilor : ● Octavian Goga ● «Crîmpeie dintr-un zbucium» de Mircea Popa ● „Bursier al statului român" de Ioan N. Vlad

Eu vă spun

Eu vă spun :
Partidul
e un lucru ca toate lucrurile
dar mai ales ca pîinea
și ca sarea pe masa țăranului
ca sapa și ca viața lui ca unealta
muncitorului
ca litera A pentru dascăl
ca piatra pentru munte
ca steaua răsărind peste codri
Eu vă spun : Partidul
e un riu ca toate riurile
dar mai cu seamă ca Oltul inundînd
casele oamenilor cu lumină
Ca Dunărea făcînd oamenii să îmnuiască
în valea ei
curge prin venele noastre ca sîngele
și prin sentimentele noastre
ca vulturii prin înaltul cerului
Eu vă spun : Partidul
e un cîntec în toate cîntecele
ca doina ca bocetul
ca imnul ca trilul ciocîrliei
cum este cîntecul coloanei infinitului
sau cîntecul valului
sau cîntecul universului
pe care-l aude numai poetul

Ștefan Dumitrescu

FILE DE ISTORIE MUNCITOREASCA
FILE DE EPOPEE REVOLUȚIONARĂ

OMENEASCA PUTERE DE A ÎNCEPE MEREU (II)

...am stat în Galați pînă în 1925. Trebuia să ne organizăm, să ne obișnuim și să rezistăm în ilegalitate. Eu răspundeam de „tehnicul" organizației de partid din zona Dunării de jos. Participam, deci, în mod direct, la organizarea activității P.C.R. pe baze ilegale. Cîteva luni am condus organizația județeană a U.T.C. Era un moment dificil ; „căzuse" Comitetul județean Covurlui al U.T.C. și avusese loc procesul de la Chișinău, cunoscut sub numele de „procesul U.T.C.-ului din Galați". Eram pe punctul de a fi arestat și eu și, din dispoziția partidului, a trebuit să plec definitiv din Galați. Am venit la București împreună cu prietenul și tovarășul meu Costică Osanu. Am ajuns în strada Laborator 64, la unul Cristea pe care Costică îl cunoscute la Solca (acesta avea nume conspirativ Albanezu). Am spus parola, mi s-a răspuns, iar Albanezu ne-a ajutat să ne angajăm mai întîi. Eu m-am angajat la Gogu Zamfirescu (reparații piese avion, azi Mecanică fină). După vreo trei săptămîni am fost dat afară pentru că m-am împrietenit prea repede cu ucenicii. I-am comunicat asta Albanezului. El ne-a spus că în duminica următoare să fim la el la masă. Am mers, dar Cristea-Albanezu nu era singur. La el mai venise un om în vîrstă cu nevasta și doi copii. Tot ce știu despre acel om se rezumă la faptul că era membru al C.C. al P.C.R. și secretar general al sindicatelor unitare. Îl chema Șain, așa ne-a spus. După ce am servit masa, Șain m-a invitat în casă și mi-a zis, între patru ochi: știu cine ești, ce-i cu tine, tot ce vom vorbi rămîne între noi, nu-i spui nimica amicului. Mi-a spus să plec la Ploiești unde trebuia să organizez U.T.C.-ul de-acolo. În 1925, în urma arestărilor și bătăilor, căzuseră și organizația U.T.C. și cea de partid. Șain mi-a zis : „Te duci acolo și o iei de la zero, dar avem o casă acolo, pe strada Nicopole 33, cheia e sub prag, ai unde să te culci, să te speli, ai cană cu apă. Cu proprietăreasa nu discuți nimic. După trei zile, maximum, te muți în altă parte". I-am zis lui Șain că în Prahova nu plec singur, îl iau și pe Costică cu mine. Șain a spus nu, la început, dar după ce s-a gîndit cîteva minute a aprobat. Tot Șain mi-a spus că la sindicate e un utecist, Burghelea, să încerc să mă împrietenesc cu el și prin el cu ceilalți băieți. I-am spus lui Costică Osanu despre ce-i vorba. Vroiam să merg cu el pentru că el era necunoscut de siguranță. La Ploiești am găsit gazdă, după cele trei zile petrecute în casa partidului, la o cunoștință de-a lui Costică. Am făcut, o vreme, foame. Mîncam pîine cu apă. De îmbrăcați eram bine îmbrăcați, dar prin buzunare ne fluiera vîntul. La Ploiești am început să mă numesc Nicolae în loc de Nicu, cum eram cunoscut la Galați. La prima întreprindere la care ne-am angajat am avut insuccces. N-am putut intra în vorbă cu muncitorii. Ne-am întors la București și i-am povestit ce-am pățit lui Șain. Șain ne-a zis să ne întoarcem la Ploiești și să ne angajăm în întreprinderi cît mai mari, cu oameni mulți, pentru a fi greu de găsit, dar și pentru a cunoaște și a lua legătura cu oameni cît mai mulți. M-am angajat la

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

ESEU

Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești (VII)

Așadar, dintr-o asemenea perspectivă — edificarea narativă a unui ev-mediu românesc — nuvela **Sărmanul Dionis** deține o poziție aparte. Pentru întîia oară în proza românească asistăm la o tentativă de anvergură avînd drept țel recuperarea artistică a acestei misterioase lumi, învăluită în aura unei străvechi mitologii, cum bine se știe, mediul ideal pentru circumscrierea spațialo-temporală a demersului epic fantastic. Metamorfozarea studentului Dionis în călugărul Dan, a umilului anticar Riven în maleficul alchimist și astrolog Ruben, investirea Iașului de la 1400 cu atributele unui oraș-cetate european de tip medieval (arhitectura, aspectul străzii, preocupările ezoteric-științifice ale învățaților, instituțiile de învățămînt, mentalitatea și comportamentul social al oamenilor etc.), în genere, tot ce ține de atmosfera timpului și a locului poartă pecetea unui ev-mediu românesc de o autenticitate artistică impresionantă. Căci nu identificarea eventualelor anacronisme ori inadvertențe interesează, ci, în exclusivitate, verosimilitatea artisticește argumentată a convenției literare propuse. Suveran, spiritul creator își arogă drepturi absolute, așa încît ar fi semn de flagrantă alunecare în plasa criticismului celui mai meschin, dacă, să zicem, am manifesta rezerve de principiu față de figura expresiv-originalului Ruben sau față de bizarul dar și atît de funcționalul (artisticește) său laborator, fixat în descripții de o incîntătoare frumusețe imaginară : „Ușa se deshise și drept în fața lui Dan se ivi un om înalt, cu barba lungă și sură, cu fruntea mare, iar pe creștet avè un fes mic, asemenea iarnurcei jidovești. El întinse călugărului mîna și-l duse-n odaie. În dulapuri vechi de lemn simplu erau cărți vechi legate în piele, cranii de oameni și păseri împăiate pe polițele din părete, un pat și o masă pline cu pergamente și hîrtii, iar în atmosfera grea de mirosul substanțelor închise în fiole, făclia arunca o lumină tulbure, roșie, galbenă și somnoroasă".

Nu încape discuție, deci, că un asemenea gest recuperator de-a dreptul insolit își dezvăluie adevărata rațiune estetică raportîndu-ne la tema fantatiscă a nuvelei, pusă, firește, în slujba temei filozofice. Se pregătește, astfel, climatul epic cel mai propice, în vederea trecerii la cel de-al treilea (și cel mai fascinant !) salt în „povestea" fantastică plăzmuită de magia visului. Grație amintitului proces de substituire a „realității-realitate" de către cea fantastică (aceasta situată, deocamdată, în ambianța imaginarului ev-mediu românesc de la 1400 și aparținînd, deci, celei dintîi „povești" în vis a nuvelei), „realitatea" din urmă favorizează în chip plenar punerea în valoare a „agentului" magico-astrologic deținut de savanta știință a învățatului Ruben. Avem, astfel, revelația complexității de **structură a** perspectivei din care Eminescu „enunță" propriul său dialog cu condiția fantasticului, definită de practica literaturilor străine. Universalismul viziunii eminesciene asupra fantasticului beneficiază de o asemenea deschidere spre prototipurile eterne. La origine stă gestul înscrierii pe orbita respectivelor prototipuri cu de la sine putere, scriitorul venind la marea întîlnire, să spunem așa, cu propriile-i arme și bagaje. Un scurt popas asupra a ceea ce se întîmplă cu Dionis din momentul în care (întrupat în călugărul Dan), se întîlnește cu anticarul Riven (întrupat, acesta, în magicianul Ruben), va arăta „pe viu" cum anume stau lucrurile. Izbitoare în acest nou moment al demersului narativ este puternica impresie de fantasticitate al cărei cuvînt de ordine îl constituie ezoterismul de mare și subtilă extracție livresc-savantă. Pur și simplu, naratorul își invită cititorii la o autentică demonstrație de laborator, menită a dezvălui în întregime preparativele de dinaintea aventurii titaniene a lui Dionis. Semnificativ este fap-

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

ÎN MARGINEA TĂCERII

REFLEX

Adevărul e că, în podgorie, drumul cel mai scurt pe care poți să ajungi și să te oprești într-un pinten al dealului, la Pietroasele, de pildă, coboară dinspre nord. Sudul este o vale undeva în aburii lăptoși ai dimineții și este și o cîmpie uneori retezată vertical de soarele care se înalță ca dintr-un cazan. O uzină de vapori trage parcă semnale reci de argint printre pietre și iarba și pădurile se trezesc deodată ca împinse de fluturi și păsări prin aer, răsuflînd din adîncuri, din greu, ca și cum tocmai atunci, de la rădăcină, s-ar odihni și și-ar trage sufletul un om.

Totul trăiește într-o tăcere care umblă și care-i pe aproape și pretutindeni, mereu, și care de fapt este într-o margine.

Drumul coboară, așadar, dinspre nord și se netezește pe culmi ca într-o fisură de nori. Ceea ce se vede de acolo e o pulbere caldă, aurie prin care, ca licuricii din cînd în cînd, pulsează hornuri și turle de casă, vîrfuri de roșă și de copaci. Pînă ce totul se limpezește și scade treptat, revine la matca și suflul său proaspăt de ziuă și intră în peisajul comun al muncilor și rosturilor făgăduite tot dinspre nord. Căci pretutindeni, aici, oamenii urcă. Și ca să aducă apă, și ca să lucreze la vie și ca să se ingrijească de vite și de păsuni. Satele țin pragul spre sud, ele duc toate dealurile acelea în spate și nimic nu pare să le clintească din locul și menirea lor de a fi ca un ecuator tras aici între munți și cîmpie și mai ales între felul acesta de a fi al oamenilor care se trezesc și urcă mereu către un nou lucru, o nouă întîmplare sau o nouă zi către primăvară și drumurile care, invers, coboară și nu se mai opresc.

La răspîntii de pași acum pîlpîie focuri și dire calde de fum suie-ncet spre păduri, suduind cerul cu ele. Ca niște sărbători ale grădinilor, ele sînt lăsate de obicei în seama bătrînilor și a copiilor. Cîteva zile și nopți ele închipuie niște lungi și tremurate coloane prin care, dacă privești, satul ia înfățișarea unui templu în care, peste ruinele zăpezii încă albind, se oficiază un ritual cu mii și mii de oglinzi din care picură-adînci roiuri crude de umbre și de lumini. Și podgoria, paradoxal, în loc să coboare, urcă și mai mult către nord.

A. I. Zăinescu

● ÎN PAGINILE 4–5 : «CÎND AU NIMERIT ORBII BRĂILA» FRAGMENTE DE ROMAN DE FĂNUȘ NEAGU

contemporanii noştri

OPINII DESPRE:

„MANIFEST PENTRU SĂNĂTATEA PĂMÎNTULUI"

Portretul poetului

În masivul său volum de poezie Adrian Păunescu scrutează, cu ochi lucid şi sentimental totodată, al unui romantic contemporan, planeta, căreia nu-i acordă doar şansa de a fi gazda pămîntenilor, ci şi pe aceea de a-i determina la interogaţii asupra sensurilor existenţei, aliniindu-se astfel marilor poeţi ai literaturii noastre şi literaturii lumii, ce s-au considerat nu numai îndreptăţiţi, dar şi datori să privească timpul pe întreaga sa întindere. Oracular, profetic, asumîndu-şi răspunderile şi destinele planetei, poetul supune examenului moral al metaforei, probei concrete a prezentului idealurile care au animat marile acte ale istoriei : idealurile libertăţii, dreptăţii, egalităţii, adevărului, ctitorind, prin timp, o firească punte de legătură cu înaintaşii liricii româneşti, cu deosebire cu paşoptiştii. „Lectura" acestor idealuri nu este deloc placidă, din ea desprinzîndu-se portretul unui poet neliniştit, al unui spirit activ, care îşi asumă cu de la sine putere soarta umanităţii. Un spirit justiţiar tutelează multe din poemele *Manifestului* de faţă. Năzuind către o lume în care vocaţiile să se poată împlini liber, poetul nu poate şi nu trebuie să nu observe că libertatea este asediată, coşmaresc, de iresponsabilele escaladări ale armelor morţii, că umanitatea se află pe pragul de a fi tragic ultragiată de lipsa de raţiune : *„Oameni politici, bunii noştri fraţi / noi v-am cedat şi ranguri şi proporţii / dar nu putem continua, stopaţi / această competiţie a morţii"*. Sînt multe şi emoţionante, slujite de naturaleţea versului şi de încărcătura explozivă a sentimentului, proclamaţiile antirăzboinice ale acestei cărţi ; unele rostite „în gura mare", altele şoptite pînă în preajma lacrimei, cum este antologicul poem *Mama soldatului ucis*. Opunîndu-se unei priviri idilice, care ar inceţoşa adevăratul chip al adevărurilor lumii, poetul trage violente semnale de alarmă cu cutezanţa pasagerului aflat într-un tren de mare viteză, ştiind că oprirea bruscă a acestuia poate duce la o catastrofă pentru cei din tren, dar poate salva calea pentru trenurile viitoare. Cum Hamlet ţinea în mîini, filozofînd tulburător, capul lui Yorik, aşa pare poetul a ţine în palme planeta şi a o cerceta cu îngrijorare. Remarcabil îmi pare faptul că din această cercetare nu se nasc doar atitudini civice, de altitudine, ci poeme de un lirism autentic, cu indiscutabila şansă a duratei. *„De douăzeci de veacuri punem preţ / Pe lupta omului pentru dreptate / Şi naştem şi-apoi ucidem vieţi / Şi omul încă-n lanţuri se mai zbate"* sau : *„În fiecare clipă, pe planetă / E răstignit Isus Hristos pe cruce / Pe urmă ucigaşul îl regretă / Şi-un alt Isus Hristos la moarte duce"*. Iată două ipostaze ale dialecticii faptei raţionale, neajunsă în momentul său de împlinire definitivă, îndreptăţindu-l pe poet să decreteze că nu este încă vremea pentru a *„împodobi cu becuri brazii"* şi *„flori ale hîrtiei colorate"*.

Acest volum va constitui un document nu numai pentru certificarea, încă o dată, a feţei greu imaginabile a talentului poetului, ci şi un document al îngrijorărilor stratificate în vîrstele, secolele şi mileniile lumii. Poetul însuşi pare a-şi contempla, undeva, drama de a fi nemuritor, intuind că mîine oamenii *„nu vieţi de ţărani vor parcurge, ci pagina asta a mea"*. Un vers în care se adună, concentrat, un crez poetic, un avertisment la răspundere faţă de mesajul liric. Poetul este, cum ne propune într-o definire subtilă, asemeni ciobanului Mioriţei care se gîndeşte nu la sine ci *„la turmă şi la fluier"*. De aceea, el are dreptul de a face din dramele proprii dramele lumii ; nu ca rezultat al unui orgoliu steril, ci al sensibilităţii, aş spune, cosmice care îl face să trăiască, la întîlnirea cu întîmplările umanităţii, adînci cutremure. El se va odihni pentru o clipă, aşezîndu-se înlăuntrul unor peisaje zeieşti ale patriei, dînd noi interpretări pastelului, va trimite nostalgice cuvinte către părinţi şi poveţe duioase către copii, va sonda la rădăcinile glieі pentru a afla urmele înaintaşilor şi, încărcîndu-şi astfel raniţa cu muniţiile necesare omului ce are de purtat prin vreme povara răspunderii, se va avînta nu o dată, riscant, în bătălii ce merită totuşi să fie date. Există un liant lăuntric al poemelor sale (chiar şi atunci cînd unele nu au cristalizat în expresii antologice) şi acesta este *sentimentul permanenţei*, al apartenenţei la o istorie, la o matcă spirituală inconfundabile. În fond, unul din sentimentele definitorii ale patriotismului. Trăind pe o planetă ameninţată, în care *„salvarea este una, primejdiile — multe"*, el îşi descoperă tăria în gestul de a căuta *„jos, în sînge, şi-n ulcele, şi în grai"* pe „dacii liberi", încredinţat, fără nici o clipă de îndoială, că îi va afla întotdeauna *acolo*, neoxidaţi de trecerea secolelor.

Nu o interpretare critică a volumului „Manifest pentru sănătatea pămîntului" se vor aceste rînduri, ci o mărturisire a emoţiei de a afla în sensibilitatea şi clasicitatea multor poeme ale acestei cărţi adevăruri ale sufletului nostru. Desigur, se pot numi, şi cu dreptate, şi versuri grăbite, poeme ce ies din matca necesară a concentrării, în care se arată cu degetul acolo unde sugestia ar fi fost îndeajuns, în care drama personală pare a vroi să copleşească contururile adevărurilor mai generale. Dar, pînă şi aici, se poate detecta voinţa de a nu abdica de la actul unei autentice sincerităţi cu sine şi cu lumea. Cartea pare a fi scrisă în numele dreptului poetului de a-şi putea privi drept în ochi contemporanii : *„Eram plin de lacrimi. / Dacă nu plîngeam aceste versuri / Orbeam"*. Fluierul pe care cîntă a mai fost purtat pînă la buze şi de alţi poeţi de dinaintea sa, de la autorul anonim al inestimabilelor folclorice pînă la Eminescu, Macedonski, Arghezi, Goga. Dar sunetele ce se disting în metaforele sale — înlăuntrul cărora se cîştigă marele pariu în încleştarea cu cuvîntul, dîndu-se drept de cetate în poezie şi găsindu-i-se expresivităţi nebănuite neologismului — sînt numai ale sale, sînt unice. Într-un anume fel, aş spune că tradiţii majore ale poeziei române răsună în această carte-manifest. Carte în care s-a încercat a se afla o faţă nouă a poetului. Deşi aici sînt cuprinse înfăţişările lui dintotdeauna. Cu condiţia de a nu uita că umbrele şi luminile de pe chipul poetului sînt mereu altele, în directă dependenţă de orele zilei, de vîrstele lui şi ale lumii. Vor veni desigur criticii (au şi venit deja) şi vor distinge — cît omeneşte se poate distinge, pentru că trebuie să mai lăsăm şi timpului drepturile sale — ceea ce este vers desăvîrşit şi ceea ce este încă minereu nedecantat. Dar vor găsi, nu încape nici o îndoială, multe tulburătoare poeme antologice din care se închegă *portretul poetului* într-un anume anotimp al destinului său, dîndu-ne sentimentul, pornind de la versul *„cînd e toamnă şi copacii nu mai au nimic de spus"*, că el, Poetul, va afla mereu cuvîntul, versul, care să facă natura să cînte sau să plîngă, pentru a legitima dreptul la veşnicie al omului şi al cîntecului.

Nicolae Dragoş

Starea de sănătate

Cînd Adrian Păunescu a pornit motoarele şi a început campania de a schimba rosturile şi rostirea „cuvintelor potrivite" sau în veşmînt liber, aplauzele şi urările n-au contenit, iar cînd acest nesecat geizer de metafore a mărturisit franc că nutreşte ambiţia să devină primul poet al neamului, s-a făcut linişte în marele amfiteatru, iar după momente de stupefacţie şi rumoare, generate de lipsa de pietate, a început disputa despre ceea ce vrea să facă Adrian Păunescu şi nu despre ceea ce a făcut şi face poetul.

De la bun început vreau să precizez clar coordonatele poziţiei mele de scriitor — nu fac parte din nici o tabără şi nici o grupare, mi le-am ales într-un ceas bun de cumpănire şi nici cea mai ademenitoare sirenă sau Fata Morgana nu-mi poate tulbura pasul, pulsul şi pulsaţia. Cert este că în fastuoasa grădină a poezici româneşti iubesc toate nestematele şi toţi îmblînzitorii logosului.

Manifestul izvorăşte dintr-o constelaţie şi atitudine revoluţionară. Manifestul său este un program pentru o radicală intervenţie chirurgicală (nu numai estetică), chiar pe cordul planetei Pămînt, prinsă în ghiarele lipsei acute de raţiune şi iubire. Nu ştiu cum reacţionează Pămîntul acum, cînd îşi vede cardiograma şi radiografia care ne macină somnul, buzunarele şi demnitatea, nu ştiu dacă acest tărîm planetar îşi va atinge starea de sănătate după care tinde şi pe care, în acelaşi timp, o refuză cu o încăpăţînare oarbă ; dar nici pomul care răsare într-o cîmpie sau pe o costişă golaşă nu ştie dacă el îşi va împlini destinul în acea pădure, pe care o visează cînd îşi trimite primele filigrame de clorofilă între soare şi cer.

Pentru a ajunge la starea de sănătate, trebuie să renunţăm la ochelarii ceruţi, ca să putem interpreta lucid acele imagini röentgen obţinute sub impulsul teribilului fascicol care este poezia : „Din Homer vor cenzorii să facă un chior mut, / chiorul lor de-apururi recunoscător, / dar Homer, ce este orbul absolut, / nu acceptă ochelarii lor". Acesta este pur şi simplu „secretul" rezonanţei publice a poeziei lui Adrian Păunescu. Rezonanţa acestor versuri constă în capacitatea lor de a formula gînduri şi concluzii, care amplifică sau diminuează bucuriile noastre ; tomul care sparge toate tiparele, ale unui obişnuit produs ieşit de sub teascurile editurilor noastre, este un adevărat condensator uriaş, care, ajuns în mîini ostile adevărului şi poeziei, fulgerează şi-şi descarcă kilowaţii zguduind creierii şi conştiinţele, pulverizînd sentimentele şi declaraţiile protocolare şi de circumstanţă.

Nevoia de etichetare a criticilor şi a meliţelor literare precum şi a celor care văd într-un vulcan doar focarul şi spectrul distrugerii şi nu şi un sublim joc al naturii, şi o uriaşă forţă care strămută prunduri deja obosite de veacuri şi erodate de vînturi, conduce la instalarea unui nou Pat al lui Procust în care acest poet şi această poezie să fie silită să urce. Dar să nu uităm că un pat al lui Procust, pe măsura fenomenului păunescian şi a megatonelor de adevăr pe care le conţin, nu s-a inventat încă şi nici nu se poate construi. Dacă într-o reflectare literară istoria este transfigurată şi devine prezent şi prezentul istorie, opera va dăinui dincolo de patimi. „Medicul de circă planetară" şi-a redactat procesul-verbal de constatare, „Manifestul pentru sănătatea pămîntului" a declanşat reacţia şi acţiunea de decontaminare şi de purificare. Semnul cel mai sigur : este cel mai solicitat „medicament", iar librarii au ajuns campioni ai scuzelor inventate drept răspuns la privirile întrebătoare ale cititorului nemulţumit că nu-şi poate realiza norma propusă de calorii spirituale.

Nikolaus Berwanger

Cîntecul incurabil

Mai mult decît despre viaţa patriei în care trăieşte, responsabilitatea ce şi-a asumat-o poetul Adrian Păunescu se extinde cu dezinvoltură asupra continentelor şi chiar a planetei, incitînd însuşi soarele dătător de timp la veghe şi grijă faţă de existenţa lumii periclitate. În fiinţa acestui poet trăieşte un dor nebun de fericire al întregii umanităţi.

Manifest pentru sănătatea pămîntului este (nu pentru că aşa a vrut poetul) numele unui „război" moral în care, pentru întîia oară, „agresorii" sînt iubirea, mila, grija faţă de om şi umanitate, ca şi teama şi necesitatea solidarităţii înaintea unui posibil cataclism provocat de însăşi dezvoltarea inteligenţei, totul fiind exprimat cu forţa incendiară sau blîndă a logosului omnipotent. Intuiţia unui sfîrşit de ev este alimentată de un şir întreg de *tare* ale civilizaţiei moderne. Dezumanizarea, inechitatea, lăcomia, inadecvarea, trufia, teroarea, protecţionismul cu forţa, ura, cinismul, exploatarea, şantajul de toate nuanţele, lipsa de dragoste, nepăsarea, barbaria, absenţa demnităţii, amnezia şi relaţiile care mor de frig s-au potenţat în asemenea măsură încît norii pe care îi emană curg în etaje şi sensuri contrare, copleşind lumina şi favorizînd îngroşarea nopţii ameninţătoare.

Extinderii în spaţiu a acestor stări morale îi corespunde o adîncire a referinţelor în trecut pînă în vremea salvării speciilor de către Noe la ultimul diluviu. Acestui mare poet nu-i ajung propriile-i drame, ci asumîndu-şi suferinţa întregii epoci, neliniştea sa pare să fi moştenit şi imobilizat puterile tuturor strămoşilor săi pentru a urni un fluviu măreţ de sentimente, croindu-i albia în chiar sensibilitatea contemporanilor săi, şi, desigur, în sufletul celor ce se vor naşte mereu în viitor. „Nu pot s-adorm şi toţi aţi adormit" spune poetul ; ceea ce nu-l separă de semenii săi, dar îl deosebeşte radical : „Nu pot s-adorm, parcă aştept un semn / să merg, să mă scufund pe totdeauna / aud un vaer nedistinct în lemn / pe capete de cai se freacă luna. // Şi eu nu pot pe pat să mă aşez / să aţipesc pînă se-ncheie veacul / să nu mai simt furtunile în miez, / acesta-i somnul meu, acesta-i leacul. // Dar sînt atent la-ntregul univers, / aud furnicile cărîndu-şi hrana / cunosc întreaga lume după mers, / mi-aud în piept nu inima, ci rana". Poetul face parte din stirpea rară a acelor spirite cărora le pasă de jalea decăderii umane, care aud chiar o durere mai mică în mijlocul unei dureri mai mari, şi a căror participare le dă ceea ce se numeşte suferinţă de „beţia treziei" : „Eu te pricep, în toate ale tale, / Cum între dogmă stai şi barbarie, / Epoca mea de hohot şi de jale, / Spre care un prea trist final adie".

Suprasolicitarea epocii printr-un tehnicism fără limite, prin tarele şi propriile-i boli sociale sau prin îndepărtarea progresivă de natură nu pot decît să ducă la degradarea şi mai apoi la dispariţia sau regresul absolut al speciilor, fapte în faţa cărora conştiinţa poetică se constituie cu superbie într-o instanţă pură ca şi poezia : „Bolnav şi fără martori, şi fără procurori, / Doar stăpînit de milă, de groază şi iubire, / Pentru că nu-mi îngădui să cred că ai să mori, / Te chem în judecată sub stele, omenire". Nici suprarealiştii n-au avut cutezanţa sau imaginaţia de a chema omenirea în judecată, dar poza de judecător cu depline puteri pămîneşti îi stă cum nu se poate mai bine lui Adrian Păunescu. Comparabil cu Goga sau Cotruş, Adrian Păunescu exaltă relaţia secretă dintre omul de la noi şi pămîntul ţării sale : „Acestei ţări de tainică sorginte / Să-i daţi pămîntul trupului ce sînt, / Cînd veţi avea nevoie de pămînt, / Să-i daţi doi metri de pămînt fierbinte", şi exagerează pericolele ce s-ar putea abate asupra gliei noastre, tocmai pentru a-i arăta inestimabila valoare : „Prea blîndă ţară vor să te distrugă / Şi de nu eşti atentă, vei pieri, / Un continent te va fura-ntr-o zi, / Zadarnică va fi a noastră rugă. // Căci te vor strînge uriaşii-n cleşte, / Spunînd că tu aceasta lor le-o ceri, / Vom fi din nou pribegi cum am fost ieri, / Căci Dumnezeu nu ştie româneşte", ultima strofă fiind comparabilă doar cu viziunea finală din „Oltul" lui Octavian Goga. Fiindcă am citat numele a doi mari şi profetici poeţi, trebuie spus că Adrian Păunescu a depăşit de mult orice stare de dependenţă, similitudini între modul său de a vedea şi cel al altor poeţi putînd să existe şi de acum înainte. Evocarea adesea pripită a spiritului macedonskian noi o asimilăm cu profunda nevoie de repere a criticilor în repertoriul copleşitor al poetului din *„Manifest..."* Dar avînd în vedere uşurinţa cu care spiritul poetului se mişcă azi prin epoci varii şi fiind sigur că poemele sale şi-au cucerit viitorul, de ce am exclude cu totul posibilitatea ca ele să fi influenţat într-un mod tainic poezia înaintaşilor ! Credem că oricine este convins de altfel, că Adrian Păunescu, printr-un noroc al său, este mai cunoscut azi decît înaintaşii săi. Un lucru sau o mie de lucruri sînt sigure mai cu seamă acum : Adrian Păunescu nu încape în tipare. Pentru a determina un viitor, conform aspiraţiilor sale, poetul îşi dilată eul conferindu-i potenţe capabile să influenţeze şi chiar să modifice trecutul, spiritul său identificîndu-se cu al celor capabili să imprime un curs visat istoriei.

Fiinţa poetului este clădită pe stări contrarii ce se exprimă concomitent : el poate să rîdă plîngînd şi poate să plîngă rîzînd, aşa ca-ntr-un proverb muntenesc — „Toată lumea mulţumită şi cu lacrimi pe obraz !" Dacă eticismul funciar talentului său conferă demersului poetic atributele romanticilor luptători pentru dreptate, discursul său, deşi marcat (la primul nivel) de simplitate, adăposteşte în structurile sale grele încărcături baroce. Iată una din imaginile de identificare ale poetului: „Sînt Poetul ce-nvinge, armonie a sălbăticiei spontane / Mă simt ca o ţeavă de tun presată-ntre două icoane".

Statutul imaginar al poetului este unul paradoxal, de stihie a logosului ; el nu lasă nimic neatins, nimic nenumit, nimic necîntat. El cîntă omul, pămîntul, patria, adevărul, credinţa şi clopotele ei, provinciile, eroii, trecutul măreţ, bobul de grîu, zeii tutelari, ochii şi trupul de trestie gînditoare, lacrimile, casa de timp, regenerarea, soldatul, istoria, focul, răscoala, blîndeţea, marea, cinstea, contopirea cu natura, dăruirea, viaţa invincibilă, sămînţa, reînvierea, el numeşte totul într-un exorcism frenetic pentru însănătoşirea planetei îmbolnăvite de propriile ei creaturi. El dovedeşte că poetul este omul care nu va adopta niciodată nepăsarea, pentru că el are darul vederii vederii, şi — semn al complexităţii şi înţelegerii adînci — se învăluie în calmul unei iubiri inalterabile, sortite să rămînă ca o mărturie a bunătăţii eterne.

De la fluturi pînă la steaua îndepărtată, poetul se simte nu numai atras, dar ales să sondeze misterul care sporeşte viaţa cu frumuseţea ei şi în egală măsură să descopere şi să supună unui tir necruţător, cu armele sale specifice, elementele morţii şi stingerii. Niciuna dintre tarele sociale sau biologice nu trebuie să scape acestei concepţii ; dispariţia zimbrilor din Haţeg este un fapt cu o semnificaţie la fel de gravă ca şi realitatea că „Otrava ne urcă înceată în sînge / O pasc şi o respiră cu viaţă cu tot. / Ce cîmp cu bolnave cornute nătinge, / Berbecii de fosfor fac miei de azot /.../ Pe turmele noastre cu lînă plăviţă / Le-a prins condamnarea absurdului veac, / Bolnavă ne eşti, astăzi, din nou, Mioriţă, / De boala chimiei cea fără de leac". Tonul elegiac se schimbă adesea brusc într-unul pamfletar de un grotesc fără seamăn ca în *Monolog la balul conservatorilor.* Numai numind tot ce e de numit, poate poetul ajunge la imaginea despre sine, ca fiind, cu întreaga sa fiinţă, un *Cîntec incurabil.* Cel care a spus atît de multe lucruri despre viaţa modernă şi pericolele ce o ameninţă îşi încheie *Manifestul pentru sănătatea pămîntului* cu sugestiva şi shakespeariana apariţie a *Heraldului* care tace. Această carte absolut unică în lirica noastră este, cum ar fi spus Lucian Blaga, o boală învinsă.

Dacă prin absurd, lui Adrian Păunescu i s-ar lua lumea care i-a intrat integral în simţuri şi în conştiinţă, el şi-ar crea o lume paralelă şi nouă, ceea ce a şi făcut ca mare poet al literaturii noastre.

Gheorghe Pituţ

P.S. În articolul din numărul trecut rog a se citi *lirica* lui Ion Gheorghe în loc de *limita*...

CARTEA DE DEBUT

EXERCIŢII NARATIVE

În cartea sa de debut*), Ioan Prigoreanu însumează o seamă de naraţiuni, ale căror subiecte sînt luate din lumea satului de ieri şi de azi. Sînt folosite o serie de conflicte consacrate de literatura noastră rurală, dar în cîteva rînduri autorul reuşeşte să construiască şi înfruntări inedite. Acelaşi lucru poate fi spus şi în legătură cu personajele. Cu cîteva excepţii, evoluţiile lor se nutresc din literatură, fără ca aceasta, binențeles, să constituie un defect de principiu, cunoscut fiind faptul că inventivitatea literară se manifestă mai ales în materie de amănunte, de nuanţe. Despre excepţiile de care aminteam este cazul să discutăm mai amănunţit, fiindcă în absenţa lor volumul ar suferi, realmente, de o prea accentuată lipsă de personalitate literară. Menţionăm, astfel, **O ultimă întrebare** unde este surprinsă psihologia necomplicată a unei femei de la ţară. Ea apare dominată de dorinţa de „a fi în rînd cu lumea". Aflată la o nuntă împreună cu bărbatul ei, Adriana este frămîntată de întrebarea unde a plecat acesta, la un moment dat. Dincolo de exprimările uneori stîngace, pe care autorul nu prea reuşeşte deocamdată să le ocolească, se simte mişcarea interesantă a unei mentalităţi rurale pe care procesul de citadinizare a hibridat-o, drept rezultat obţinîndu-se un fel compozit de a privi lumea. Interesant este şi textul intitulat **Soare de februarie**, unde un tată ţăran reacţionează la tentativa de citadinizare a fiului său într-un mod violent, cîteva nuanţe reuşind parţial să emancipeze povestirea de clişeul arhifolosit al conflictului dintre generaţii în condiţiile ofensivei moderne a modului de viaţă orăşenesc. **Lîngă mlaştină**, probabil textul cel mai reuşit din întreg volumul, relatează un eşec original. În sufletul personajului central se petrece o destul de inedită renunţare la proiectul vieţii sale. Nu este vorba despre ceva măreţ, napoleonian. Marin Lungu are un proiect pe măsura existenţei sale şi-l trăieşte cu patimă compensatoare de om necăjit ; el voieşte să facă un dig şi un şanţ, care să-i despartă bătătura de o mlaştină. La început toate merg bine : „...În vara aceea i se părea că nu mai locuieşte lîngă mlaştină, că s-a mutat cu totul, mai către coasta dealului, dincolo de drum, atît de legat se simţea de şanţul lat, de digul şi de gardul acela. I se cuibărise în inimă gîndul că nu mai era neputincios în faţa smîrcului, că dinspre ele nu mai puteau zbura licăriri părelnice ori aburi otrăvitori, fără să se izbească istoviţi de dig şi de gard, sau, dacă ar fi pătruns, fără să cadă sleite în şanţul adînc, săpat la rădăcina gardului". Dar, odată cu venirea ploilor, construcţia lui Marin Lungu începe să se erodeze şi în scurt timp ea se părăgineşte. Omul, împreună cu soţia sa luptă la început pentru a-l reface, dar cu timpul energia lor scade şi lucrurile se reîntorc lent la starea lor de la început. O povestire pe aceeaşi temă a crepusculului este **Acasă**. Vasile Pintilie, un neadaptat de un fel special, aflat la vîrsta de hotar între maturitate şi bătrîneţe, se întoarce acasă din cea de a treia detenţie. El este întîmpinat de soţia lui, o fiinţă pentru totdeauna întristată. Întîlnirea dintre cei doi are poezia şovăielnică a impactului dintre două maşinării uzate. Naratorul oferă **explicaţii** sociale decăderii lui Vasile Pintilie, **diluînd** astfel, întrucîtva, poezia decăderii lente : „Cu cîţiva ani înainte de război, nu le putea ajunge nimeni nici cu prăjina la nas la alde Pintilie. Parcă şi vedea casa lor mare, cu patru rînduri de obloane, cu faţa spre drumul din centrul satului, casă pe care socru-său, Leonida Pintilie, o transformase în prăvălie. [...] Dar a venit războiul, cu tot ce a urmat. Vasile al ei parcă şi-a pierdut minţile. A făcut războiul, a revenit ; cîte n-a încercat ? Nu se putea împăca cu gîndul să muncească împreună cu ceilalţi din sat, alături de ei, pe ogor, la seceră, la praşilă sau la altceva".

Textul care ocupă mai mult de două treimi din volum şi în care, după toate aparenţele, autorul şi-a pus multe speranţe, este povestirea **Rănile pămîntului.** Naratorul este un copil de la ţară, care îşi reaminteşte o serie de episoade nu inedite, dar avînd din cînd în cînd unele nuanţări atrăgătoare. Iată un exemplu caracteristic pentru tonalitatea prozei lui Ioan Prigoreanu : „Cînd am ajuns în dreptul cireşilor, cînd ne-am uitat în jur, n-am mai văzut decît cireşe, mari, strălucitoare, mai ceva decît candelabrele care-ţi luau ochii şi care atîrnau în centrul bisericii mănăstirii, după cum ne-a povestit mai tîrziu Mircea, iar eu «prostule, tu ţi-ai holbat ochii doar la becuri, pe cînd noi am crăpat la cireşe mai-mai să pocnim !» Nici nu ne-a trecut prin cap să ne întrebăm cînd am sărit atît de repede în pomi, cînd am urcat pe crengile mari şi pline de roade, însă ne bucuram că eram acolo şi că foşneam printre frunze, ca nişte viermi de mătase nesătui. Cărăbăneam, fără să ne uităm, cireşile în gură. Am mîncat în ziua aceea şi frunze, erau parfumate şi tot aşa de dulci."

După cum se poate vedea şi în citatele din cuprinsul comentariului nostru, proza despre care discutăm nu este lipsită de anumite calităţi. Ioan Prigoreanu trebuie însă să fie atent în viitor la o păgubitoare confuzie de registre, ce se face simţită cam prea des în textele sale, favorizînd alăturările nepotrivite între formulări pur ziaristice şi metaforizări artificiale.

Voicu Bugariu

***) Ioan Prigoreanu : „Rănile pămîntului", Povestiri, Editura „Cartea Românească", 1980.**

Pledoaria pentru Unire

Urmare din pag. I

Aniversarea centenarului poetului ne oferă excelentul prilej de a ne opri în mod analitic îndeosebi asupra scrierilor sale în proză, asupra ziaristicei, memorialisticei, evocărilor, discursurilor şi conferinţelor sale, Goga fiind unul din cei mai iluştri ziarişti şi oratori români. Manifestările şi creaţiile sale de această natură îl integrează în mod firesc în categoria şi la nivelul lui Eminescu, C. A. Rosetti, B. P. Hasdeu, Barbu Delavrancea, N. Iorga, Take Ionescu. Articolele, polemicile şi discursurile lui Octavian Goga au fost inspirate din acelaşi epos patriotic, din aceeaşi substanţă românească ancestrală, şi au fost exprimate în aceeaşi limbă cu miresme de mesteacăn şi cu scînteieri de luceferi.

Scrierile în proză ale poetului reprezintă un evantai dintre cele mai largi şi mai variate, ele însumînd aproape toate speciile cultivate de publicişti. Pe primul plan, ca şi la Eminescu, se situează articolele politice, Goga fiind, alături de George Bariţiu, Ioan Slavici, Aurel Mureşianu, cel mai fecund dintre publiciştii ardeleni. Timp de aproape patruzeci de ani condeiul său a militat necontenit pentru drepturile poporului român din Transilvania, pentru unitatea naţională.

A fost în Ardeal, cel mai cutezător şi cel mai consecvent ziarist şi scriitor al timpului, ideea sa fundamentală despre necesitatea şi obligaţia angajării scriitorului fiind manifestate necontenit. Tezele sale n-au cunoscut niciodată nici o schimbare şi nici o atenuare. Dimpotrivă. Începînd de la „Luceafărul" (1902) şi de la „Ţara noastră" (1907) — revistă înfiinţată de el la Sibiu — şi pînă la „Tribuna" (1910) şi „Românul" (1913) de la Arad, pentru a culmina la „Epoca" (1915) de la Bucureşti şi „România" de la Iaşi (1917), şi apoi din nou la „Ţara noastră" de la Cluj (1922), Octavian Goga s-a manifestat într-o continuă ascensiune ideologică şi stilistică, prin articolele sale, ca şi prin poezii, relevîndu-se una din cele mai îndîrjite atitudini patriotice ale vremii şi totodată un spirit polemic greu de egalat. Un loc principal în arsenalul său publicistic îl ocupă evocările marilor precursori ai Unirii din 1918, printre aceştia figurînd atît străluciţii scriitori şi artişti — Alecsandri, Eminescu, Iosif Vulcan, I. L. Caragiale, Nicolae Grigorescu, George Coşbuc — cît şi mari luptători politici Avram Iancu, M. Kogălniceanu, Nicolae Filipescu, Vasile Lucaciu, Vasile Goldiş.

Cu tot atîta strălucire s-a manifestat Goga şi pe terenul elocinţei, el fiind, ca şi Barbu Delavrancea, N. Iorga, Take Ionescu, unul din cei mai vibranţi oratori ai neutralităţii (1914—1916) şi apoi ai perioadei interbelice. Ca orator parlamentar s-a impus, alături de I. Gh. Duca, Virgil Magdearu, Grigore Iunian, ca unul din cei mai reputaţi debateri ai Camerei deputaţilor.

Atît în publicistică cît şi în oratorie Goga a urmărit maximum de exigenţă, forma sa fiind întotdeauna, ajutat de eleganţa şi vigoarea limbii, o formă artistică, superioară, sugestivă.

L-am auzit adeseori vorbind la adunările „Asociaţiunii pentru literatura română şi cultura poporului român", la Academia Română precum şi la Camera deputaţilor, unde a încrucişat adeseori spada cu N. Iorga, Dr. N. Lupu. Întotdeauna am rămas profund mişcat de energia şi armonia glasului său, de siguranţa pe care o afişa şi totodată — la Cameră — de promptitudinea replicilor sale. Fermecătoare erau îndeosebi evocările sale rostite în numele Academiei române cu prilejul unor momente festive. Învăluind subiectul într-o adevărată aureolă. Goga ştia ca puţini aţi oratori să sincronizeze emoţia publicului cu propria sa emoţie, degetele sale măsurînd prin lovituri discrete în masă, trecerea timpului trecut şi a semnificaţiei sale din momentul evocat şi pînă în clipa intervenţiei oratorului. Astfel de momente, mai ales cînd era vorba de Eminescu, de Avram Iancu sau de Vasile Lucaciu, deveneau într-adevăr adînc emoţionante, oratorul impunîndu-se, prin fiorul cuvîntului ca un netăgăduit vrăjitor.

Cea mai concludentă dovadă a atenţiei şi a cinstirii pe care Goga a acordat-o articolelor, evocărilor şi conferinţelor sale, este faptul că aproape toate au fost adunate în volume, ele fiind oferite astfel posterităţii ca nişte sincere oglinzi ale autorului lor, şi totodată a consecvenţei sale. Datorită acestei cinstiri volumele de proză ale lui Octavian Goga sînt mai numeroase decît cele de poezie. Primul dintre ele, cuprinzînd articolele din revista „Ţara noastră", din anii 1907—1908, au apărut în anul 1908 la Sibiu, fiind intitulat, după expresia cronicarului, **O seamă de cuvinte** adresate cărturarilor de la sate şi ţăranilor pe care îi cîntase în poeziile **Plugarii** şi **Clăcaşii.** Între anii 1910—1912 Goga împreună cu prietenii săi : Ilarie Chendi, Octavian C. Tăslăuan, Ioan Lupaş, Ion Agârbiceanu, O. Ghibu, Gh. Bogdan Duică, Sextil Puşcariu, care dinamizaseră pînă atunci paginile „Luceafărului", — aşa numiţii „oţeliţi" ai Ardealului — a purtat prin ziarul „Tribuna" de la Arad o grea luptă împotriva conducerii Partidului Naţional Român cerînd „primenirea", reorganizarea şi modernizarea sa, şi totodată un mai strîns şi mai constructiv contact cu instituţiile culturale şi cu masele populare. A fost una din luptele cele mai inverşunate ale lui Octavian Goga, luptă care a izbit fără cruţare în toţi şovăelnicii şi deviatorii timpului, ea avînd să continue şi în anii următori unirii. Din articolele publicate în această perioadă s-a închegat volumul **Însemnările unui trecător (Arad, 1911)** care a adus poetului faima de cel mai vibrant polemist şi pamfletar al Ardealului (vezi pamfletele **Un fals Coriolan** (Vasile Mangra) şi **A murit un om** (Ion Slavici).

La un diapazon şi mai înalt avea să se ridice fraza sa în anii 1914—1916 cînd, stabilit la Bucureşti, Goga va cere cu un patos neîntrecut atît prin poezie (vezi volumul **Cîntece fără ţară** 1915) cît şi prin proză şi elocinţă intrarea României în primul război mondial. Se ştie că factorii de răspundere ai vechii Românii, neavînd asigurate pînă în 1916 condiţiile necesare realizării idealului naţional, au tergiversat, la adăpostul „neutralităţii", mai bine de doi ani luarea hotărîrii izbăvitoare, timp în care poetul a fost mereu în linia întîi a celor cari cereau trecerea Carpaţilor. Indignarea şi durerea poetului s-au concretizat, pe lîngă volumul de poezii amintit, în culegerea de articole intitulată **Strigăte în pustiu (Cuvinte din Ardeal, într-o ţară neutrală).** Ca şi „Cîntecele fără ţară", „strigătele" au reprezentat durerea mută a Ardealului îndoliat, aşteptarea care nu se mai putea potoli.

În această culegere Goga a cuprins nu numai articolele publicate în presa din Capitală ci totodată şi înflăcăratele sale discursuri rostite alături de Barbu Delavrancea, Take Ionescu, Nicolae Iorga, la marile tribune din Bucureşti, Iaşi, Galaţi, Turnu Severin.

Uvertura la marea serie de „precursori" a fost publicată în 1902, primul ei acord fiind articolul scris de poet pentru revista „Luceafărul" la moartea marelui luptător dr. Ioan Raţiu, conducătorul mişcării memorandiste de la sfîrşitul veacului trecut, răposat în acelaşi an la 4 decembrie. Deşi este primul articol citabil al lui Goga, în el găsim cadenţa frazelor şi duioşia care avea să caracterizeze şi impună atîtea din evocările sale următoare : „Rînd pe rînd — scria tînărul poet — se pogoară în groapă reprezentanţii generaţiei bătrîne, părtaşii unor vremi atît de frumoase care au trăit o viaţă întreagă călăuziţi de însufleţirea caracteristică timpului ce i-a născut, moşnegi memorabili cu avînt tineresc, cu cinste şi inimă curată".

Din aceeaşi plămadă aveau să fie plăsmuite mai tîrziu şi evocările elocvente ale lui Şaguna, a Craiului munţilor Avram Iancu, ale lui Caragiale, Coşbuc, St. O. Iosif, Ilarie Chendi, Aurel Vlaicu, M. Kogălniceanu, I. C. Negruzzi, Vasile Goldiş. Iată o evocare într-adevăr poetică a celor doi prieteni, poetul Şt. O. Iosif şi criticul Chendi, morţi la cîteva ceasuri unul după altul, şi înmormîntaţi alături la Bellu. „Iarba — scria Goga la moartea lor — care va creşte pe mormintele lor, va fi aceeaşi iarbă. În firicelele ei, va tremura fiorul nedesluşit care i-a apropiat unul de altul, o palpitare întîrziată din poveştile atîtor nopţi visate împreună, ceva din visul nostru al tuturora şi multă, nespus de multă dragoste de ţară din care ei cu sufletul nu s-au mutat niciodată".

Eminescu, în 1926, la ridicarea statuii sale de la Sîn-Nicolaul Mare, în marginea Banatului, e prezentat ca un adevărat fulger al conştiinţei româneşti. „Eminescu — preciza oratorul — este şi rămîne cea mai strălucită încarnaţie a geniului românesc. Vremile de astăzi cu toate izbînzile ei îi aparţin. A biruit crezul lui. Tot viforul de dăruire şi tot avîntul de reclădire ţîşnesc din fulgerele lui. Prin scrisul lui Eminescu a cerut cuvînt ideea integrităţii naţionale".

În 1935 s-a inaugurat la Bucureşti monumentul ridicat în amintirea lui M. Kogălniceanu. Evenimentul a fost salutat prin diferite conferinţe la Radio, prin articole de presă şi printr-o înălţătoare ceremonie la picioarele statuii. Printre cei care au vorbit la Radio în ziua de 6 februarie, a fost şi Octavian Goga. Nimeni n-a găsit pentru marele revoluţionar luptător unionist caracterizări mai justificate şi mai concludente. „Fiul căminarului Ilie de la Dorohoi — a ţinut să afirme Goga cu această ocazie — născut la Iaşi în 1817, e cel dintîi creier românesc organizat în sens modern, care primeşte şi elaborează problemele continentului din vremea lui pentru a le pune de acord cu interesele naţionale", el fiind cel mai lucid bărbat politic român din secolul al XIX-lea. Necrologul consacrat lui Caragiale în 1912 face parte, prin dragostea şi admiraţia ce ţîşnesc din el, din cele şapte minuni ale artei portretistice literare a lui Octavian Goga cuprinse în volumul **Precursori.**

Portretele istorice şi literare zugrăvite de publicistul şi oratorul Octavian Goga, ca şi ale lui N. Iorga din „Oameni cari au fost", reprezintă una din cele mai strălucite realizări ale portretisticei şi memorialisticei româneşti, poetul, prin fineţea, duioşia şi măestria lui, reconstituindu-le o fizionomie şi o psihologie sub care, în tovărăşia sa, vor putea rămîne de-a pururi sub cupola eternităţii.

Citind evocările şi discursurile lui Octavian Goga nu e deci de mirare ca un estet şi lingvist atît de rafinat şi de exigent ca Tudor Vianu a putut afirma în **Arta prozatorilor români** (1941, p. 297), trecînd peste erorile politice ale poetului săvîrşite în ultimii ani ai vieţii sale (1935—1938), că reputaţia de prozator a autorului „precursorilor" **este egală cu aceea a poetului.**

Octavian Goga

Crîmpeie dintr-un zbucium

despre viața particulară a poetului „pătimirii noastre", știm încă puține lucruri sau în ori ce caz răzlețe. Iubirile sale adolescentine, precum Lenita Cernea de la Brașov, căreia i-a închinat cîteva versuri de tinerețe, Marioara Dogée, o tînără și frumoasă pianistă pe care Goga a cunoscut-o în excursia de la Ghioroc a studenților români din 1904 și a cărei fotografie apare în „Luceafărul", lasă urme mai mult sau mai puțin semnificative în viața sa; la fel și episodul cu învățătoarea Aurelia Rusu din comuna Bontăeni (Maramureș), căreia i s-a acordat în ultimul timp o importanță exagerată de unii comentatori (Victor Ilieșiu, **O etapă necunoscută a vieții și operei lui Octavian Goga,** în „Limbă și literatură", vol. XVII, 1968, p. 133—136), fiind considerată inspiratoarea poeziei **Dăscălița.** Un alt episod sentimental, cu urmări, de data aceasta vizibile în planul creației este acela descris de Oct. C. Tăslăuanu în volumul său **Octavian Goga. Amintiri,** (1936), vizînd întîlnirile dintre tînărul poet și Adelina Maior (A. O. Maior), pe care o cunoaște la Sibiu — Rășinari în compania lui Lili Vicenz și a cărei delicatețe sufletească îl robește pentru o clipă. Mai multe poezii publicate în anii 1903—1904 se resimt de pe urma acestei întîlniri, cu atît mai interesante cu cît ea declanșează debutul literar al poetei A.O. Maior în coloanele „Luceafărului", deschizîndu-i calea spre o frumoasă carieră literară afirmată plenar în anii imediat următori cînd ea devine soția lui Oct. C. Tăslăuanu. Știm apoi că poetul se căsătorește în 1906 cu Hortensia Cosma, sora mai mică a pianistei Lucia Cosma și fiică a importantului om politic transilvănean, Partenie Cosma, director al băncii „Albina" din Sibiu. Nași i-au fost poetul Alexandru Vlahuță și soția sa Alexandrina, iar evenimentul i-a inspirat poetului frumoasele poezii **O rază** și **Carmen.** Dar căsătoria n-a fost, se pare, prea fericită. Buna și blînda Tani nu era sufletul care să țină încătușat temperamentul viforos al poetului, care decreta sentențios: „El nu-i canar de colivie, / Nici cîine paznic de ogradă, / Nici cal de ham, bun de corvoadă, / Nici vultur de menajerie..." **(Poetul).**

A găsit acest reazim sufletesc în firea autoritară și dornică să domine a Veturiei Tristeanu (Sebeș Alba, 1883 — Ciucea, 15 iunie 1979), supranumită pe atunci „Privighetoarea Ardealului" pentru glasul frumos cu care se făcea remarcată la întrunirile publice și private ale intelectualității ardelene. Această întîlnire a început să marcheze tot mai mult viața poetului, care e robit de farmecul gingaș al cîntăreței, de prezența ei intelectuală de notorietate. Sărbătorile de iarnă din 1910 le petrec împreună, la București, pe str. Polonă nr. 77, căci din această perioadă datează primele scrisori ce i-au fost adresate de poet și și care ni s-au păstrat, cele din închisoarea de la Seghedin. Relațiile se adîncesc pe parcursul anilor neutralității și ai primului război mondial (Vlaicu îi scria în februarie 1912, puțin înșinuant, la rubrica noutăți: „Apoi, na, ce să mai zici ? ! A venit... cine crezi tu ? apoi mă rog a venit cîntăreața ta din dosul Asociațiunii..."), cînd Veturia Triteanu (căsătorită cu protopopul Triteanu de la Sibiu) trece și ea în țară, dînd o serie de concerte în folosul soldaților și refugiaților transilvăneni. Goga stă în acești ani tot mai despărțit de familie (el la Iași, familia la Odesa, apoi la Paris și Hortensia Cosma în Italia) ceea ce a favorizat și mai mult ruptura. După război, Goga e hotărît să reglementeze și această chestiune de familie, care nu mai era, în anii 1918—1919, pentru nimeni o noutate. În așteptarea pronunțării celor două divorțuri, el își trimite în februarie 1920, viitoarea soție în Italia, la Ospedaletti, urmînd ca la întoarcere lucrurile să intre în făgașul normal. Ultima scrisoare pe care poetul o adresează fostei soții, Tani Cosma, datează din 14 februarie 1920, prin care așteaptă că „îmi vei expedia ceva lucruri de la Paris" și o anunță de plecarea lui Esca, prin care îi trimite noutăți, același prin care expedia vești și pentru Veturia Goga aflată în Italia. Noua căsnicie pare să-l remonteze spiritual și crede în ea ca într-o mare biruință. Toate scrisorile adresate Veturiei Goga din această perioadă vorbesc de această bucurie interioară a poetului, care-i luminează, odată cu dragostea, întreg orizontul spiritual. Desigur, scrisorile mărturisesc din plin și avatarurile vieții diurne ale poetului și omului politic, zbaterile de conștiință pentru progresul viitor, goana politică de fiecare zi. A învia astăzi, la 100 de ani de la nașterea poetului, aceste crîmpeie din zbuciumul său sufletesc, ni se pare o elementară datorie pentru o cunoaștere mai bună a omului și a epocii.

Scrisorile se află în păstrarea muzeului poetului de la Ciucea.

Mircea Popa

I.

Duminecă
Sept. 1919

Duțo,

Sunt mîndru de tine și de mine. Vom birui ! Ne ridicăm așa de sus peste slugile din jurul nostru că nu poate fi înfrîngere ! Într-o lume de gelatină, noi am coborît cu-o patimă de granit. Crezi Duțo ! Eu cred — și-mi plec capul trudit pe pernă, în conștiința mîndră că sunt stăpînul unei lumi pe care vreau s-o pun la picioarele tale.

Eu, Tavi.

D—1 431

II.

[antet]
[1918]

Consiliul Dirigent Român
Resortul de propagandă

Bună dimineața Duțo, Sunt încă cu ochii plini de somn. Adevărat sunt antipatice scrisorile astea precise ca în... afaceri. Iată deci răspunsuri. Azi nu-i Homorod... Dacă poți merge la Ocna înainte de masă e bine pentru cură... Eu voi trece după dejun pe la ora 5 să te văd.

Sărut mîna,
Tavi

N-am plic decît ăsta marele care-ți dă impresia că vine de la tribunal. E și asta ceva.
Scrisoarea pentru Pesta o trimit pe la 11.
D—1 430

III.

[antet]
Consiliul Dirigent Român
Resortul de propagandă

Sibiu, 20 sept. noapte
[1919]

Draga mea Duță,

N-am plecat astă-seară la București, cum era vorba. O telegramă de la Palat ne amînă drumul pe luni seara. Norocul poate vrea să mă libereze de astădată de-o sarcină grea. Cine știe ? Să vedem... M-am întors de la ședință și era tîrziu, n-am mai avut cum să te vestesc... Acum sunt la colțul mesii unde-ai stat și tu, atunci în noaptea neuitată, ți-am cetit scrisoarea pe care trebuia s-o cetesc în tren și stau de vorbă cu tine... Din rîndurile ei hotărîte, pline de lumină și de liniște, din atenția ta delicată cu fotografiile, dintre care una care mi te-arată tristă e mai aproape de sufletul meu, — din învierea la o viață nouă care strigă din fiecare cuvînt, sufletul meu prinde credință și speranță. Duțo, e în urma noastră atîta patimă, sunt atîția nervi și sbucium că s-au ridicat munți parcă din dragostea noastră...

— Aici s-a întrerupt scrisul aseară, a intrat Geni; și eu continuu astăzi scumpă Duțo, continuu, fiindcă mi-e drag să știu că rîndurile se așternu pe hîrtie pentru tine. Ele mi-aduc aminte de paginile mele de demult, cu care soarta a fost așa de puțin binevoitoare. Cum stau aici la masă, așezat cu gîndul să fac „manifestul către alegători", condeiul alunecă de la sine pe hîrtia pentru tine... Nici nu s-ar putea altfel, Duțo, sunt așa de plin de tine în toată ființa mea, că în toate celulele din creer mi te simt multiplicată la infinit...

Ce să-ți spun, Duțo, acum după două ceasuri de la despărțire ? Stau și mă uit cu ochii în tavan și trăiesc clipe rezumative în care palpită destinul nostru. Trecutul, cu flacările lui înghițite uneori de întunerec, distanța fatală care s-a pus între noi, ezitările tale, rănile mele, goana și exilul, — le simt pe toate... Pe urma tuturor însă văd cum se ridică astăzi în sufletul meu biruitoare imaginea ta... Simt că după toate viltorile sorții, inima mea trăiește încă și oricît de mult m-a făcut vîrsta și împrejurările să trec de-atîtea ori prin botezul dureros al realității, oricît de multe fire albe mi s-au ivit la tîmple. puterea misterioasă a dragostei n-a murit în sufletul meu. Tu mi-ai dat această ultimă primăvară, Duțo, și de-aceea pînă în vremuri tîrzii vei avea toată recunoștința mea... Dar mai este ceva care-mi luminează departe în orizont și-mi desenează conturele unei căsuțe albe, — adăpostul nostru... E credința că o inviere se petrece în toate simțurile tale, în toată ființa ta... Cum ți-am spus-o de atîtea ori în ceasurile noastre, eu astăzi cred în tine. Cred cu îndîrjire, cu fanatism de emir arab... Te văd zguduită, călcînd pe ruinele judecăților de-odinioară, mi se pare că tot ce e bun în firea ta e pe cale de-a se pune în valoare, o concepție nouă de viață cred că te povățuiește, cred în renașterea ta, Duțo...

Credința asta, unită cu dragostea mea curată și mare, mă însenînează în mijlocul atîtor probleme care mă agită și-mi alungă spectrii răului cînd vin din vizuina lor...

Iartă-mi izbucnirile pe care mi le smulg strigoii din trecut... Sunt tributul pe care fericirea noastră trebuie să-l plătească încă... Strigoii însă vor apare tot mai rar, îi vom sugruma cu mîinile noastre ...Va fi o zi cînd nu se vor mai ivi deloc. Eu cred în ziua asta, dă-mi ajutor să vie cît mai degrabă...

Și-acum, noapte bună, scumpa mea copilă, cînd furtunatecă cînd tristă și atît de gentilă cînd mi te-anini de gît... Dormi frumos și roagă visul să-ți dăruiască o icoană avansată din fericirea noastră de mîine... Eu o văd aceastâ fericire cu liniștea ei calmă, cu liniile simple și mari, cu multă lumină și multă dreptate...

Să ne dăm mîna și cu ochii închiși să mergem înainte spre ea !

Tavi te îmbrățișează

[lateral :]

Săracu' șoricel... Codița lui nervoasă și ochii strălucitori ca două mărgele... Duțo, nu mai fi rea cu șoarecii !

D—1 429

IV.

[1920]

Scumpă Duță,

Îți mulțumesc. Cuvinte luminoase în posomorirea mea matinală. Le primesc și mă înfășor cu ele împrejurul frunții. În casă și în anticameră e lume aici, multă ca de obicei. Le voi împlini toate cererile. Tu le faci binele, nu eu.

La revedere Duțo, dacă nu scriu altfel e că ar trebui să-i dau pe toți afară ca să pot smulge imagini vrednice de tine, de noi.

Tot sufletul lui ți-l trimite,

T.

Ce frumoasă erai la 4 1/2 p. m. la 3 sept.
La 3 1/2 — voi veni.

D—1 435

V.

Marți (mi se pare 3 febr.)
[1920]

Scumpa mea Dudică,

Astăzi m-am întors de la Cluj — am găsit aici scrisoarea ta de la Milano, dacă ai trimis-o luni, am primit-o cam tîrziu... După o călătorie lungă — am plecat vineri seara — după paradă, banchete, vorbe și nervi risipiți sunt iar acasă aici unde ai fost tu. Ți-am cetit și recitit rîndurile, — aștept să primesc altele să mă vestească unde ești și ce faci... Despre încurcătura ta cu banii rătăciți în tezaurul Karagheorghevicilor să nu mai vorbim. Voi vedea, dacă se mai poate face ceva, dacă nu — Jugoslavia să-i digereze sănătoși, — imediat ce primesc scrisoarea ta îți voi expedia 4 000 fr. prin bancă.

De mine ce să-ți spun ? Tu știi bine, sufletul meu nu e aranjat pentru distanțe. Singurătatea asta o suport foarte greu și penibil. Vineri se împlinesc două săptămîni de cînd mi-ai plecat... Am rămas aici buimăcit și nu-mi găsesc locul. De ce să-ți mai spun viziuni, halucinații și întunecimi cari cercetează bietul meu suflet și se grămădesc deasupra lui ca huhurezii pe turnurile părăsite... Tu, draga mea, dă-ți silința să fii liniștită acolo, menajează-ți sănătatea și cînd nu voi mai putea suporta exilul te rog să vii.

Deocamdată eu sînt foarte plictisit. De la Paris nici o veste, de la Mancos primesc o scrisoare în care vrea să-mi facă un nou santaj de franci francezi. Că, zice el, dacă nu poate să primească un nou cec de 10 000 fr. atunci probabil pe la sfîrșitul lui Februarie va fi nevoit să se întoarcă la București... Să vie sănătos, franci pe-aici nu mai vede nimeni, — i-au urcat peste 5 lei... voi face totul să găsesc o casă cu chirie.

În politică viață tulbure, eu am început mișcarea pentru desființarea consiliului dirigent, cu mult ecou, rezultatul s-a ajuns, probabil zilele astea voi ieși din partid și voi face fuziunea cu Aver. — guvernul în trei-patru săptămîni, — dacă o mai duce atîta — cade. Ce va fi, vom vedea. Țara și aici și în Ardeal e agitată, trenurile nu merg, scumpetea nebună, multimea țipă. Le știi toate astea și știi că mulțumiri mari pentru mine nu se trag din valurile murdare care încintă pe alții.

Pentru mulțumirea cea mare, care dă un punct de sprijin și începe-o perioadă de calm pentru viața mea agitată, tu știi ce-mi trebuie. Așa a vrut destinul, eu îl urmez, alt drum nu găsesc. Dacă nu l-aș urma, ar fi în fața mea neantul. Desigur, Duțo, acolo în depărtarea ta, care cred că se desfășoară în singurătate, desigur ți-ai mai repetat și tu întrebările... La ce rezultat ai ajuns acum, cînd nu ești lîngă mine, cînd clipele sînt mai rezumative, și mintea se poate apropia de ele cu liniștea crudă a singurătății ? Vezi și tu ca mine, că pentru noi nu mai este o întoarcere, vezi și tu, că din ființele noastre toate s-au unit și s-au confundat, că din încrucișarea asta s-a născut parcă un suflet și-un trup nou — unul singur, — și că de-aici nu se mai poate descătușa nimic, fiindcă orice atingere ar distruge acest tot închegat într-o unitate ? Vezi și tu așa ? Cercetează-te, ascultă-ți toate ecourile, — Duțo, viața noastră de-aici încolo are nevoie de armonii mari... Simt în singurătatea mea, mai desăvîrșită ca oricînd, — simt parcă un început de amurg, o oboseală prin care de obicei se anunță... vîrsta... Într-o astfel de stare eu mă gîndesc la un colțișor adăpostit unde trebuie să-mi pregătesc acordul cu eternitatea într-o atmosferă de seninătate... Mi-o dai ?

Eu îți voi scrie zilnic, după ce voi primi vestea unde te-ai așezat. Din cînd în cînd voi trimite scrisoarea prin curierul italian al generalului Ferizo, ca s-o primești mai repede... Sunt însă cam amărît, că pînă astăzi a 12-a zi de despărțire, n-am primit nici o veste... De ce n-ai telegrafiat ? Nu uita adresa : Pasajul imobiliara, (Piața Teatrului Național), Scara A, et. II...

Draga mea nevestică... Sunt trist, am cetit astăzi din nou carnetul nostru, mîine mă duc la Steriade să-mi aduc cutia. Voi desface scrisorile și le voi retrăi... În tren te-am visat... În patul tău somnul vine greu. Mă gîndesc așa de intens, string dinții și-mi țîșnesc lacrimile din ochi... Parcă o boală grea am în vine... mă doare, singurătatea îmi stringe capul ca un cerc de fier. Nu știu cum voi putea suporta ultima noastră despărțire... Îmi bat capul... trebuie să găsesc o soluție...

Scrie-mi tu ce mai faci, scrie-mi frumos, liniștitor, cum ai învățat la mine... cu cine

vorbești... ce-ți griji „materiale" ai avut ? Ce faci ziua ? Eu sunt nervos acum, cu toată liniștea care mi-am impus-o la începutul scrisorii.

Dă-mi gura — tot — închide ochii — așa.

Sunt eu Tavi

D—1 448

VI.

Miercuri dimineața
[1920]

Scumpă Dudico,

Acum primesc scrisorile tale 4 și 5 de la Milano, Bella Venezia, camera 64. Tot încă nu te văd la Ospedaletti... Aștept scrisoarea de-acolo... Eu sunt dimineața acum — știi bosumflat cu lumea, aproape nedrept de sever cu mine însumi...

Mă gîndesc de ce-a mai trebuit, tocmai acum cînd nici un milimetru nu mai despărțea sufletele noastre să punem între ele 2 000 de kilometri ? Să suportăm cu liniște și cu resemnare .. Vom vedea ce va mai fi...

Eu acum nu pot continua
Sufletul meu greu și inima mi-e de plumb.
Dă-mi mîna,
T.

D—1 449

VII.

12 Februarie
[1920]

(joi seara, ieri am pus mi se pare greșit 13)

Dragă Duțo,

Ziua de azi mi-a fost mai vitregă ca cea de ieri, nu mi-a dat nici o scrisoare. Sunt iarăși seara acasă, acum e ora 10 (astăzi n-a fost club), ca de obicei la masa de lîngă patul nostru. La masa asta ți-am scris azi noapte scrisoarea enervată, pe care-ai primit-o înaintea acestor rînduri. Atenuează expresiile din ea, dar reține, te rog, înțelesul de care aș dori să te pătrunzi. Ce să-ți spun ? Sunt trist, sunt mîhnit... Am impresia că viața e rea cu mine, că mă dușmănește... Duțo, așa de liniștit își vorbesc acum, cînd îți spun că simt o mare oboseală în a mai lupta și că sunt așa de dornic de-un colțișor de pace, Primești tu drumul pe care ți-l arăt eu ? Recetește, te rog ce-am scris ieri și răspunde-mi imediat.

Ar fi bine să nu-ți scriu astăzi, mai bine să nu primești nimic, decît o scrisoare tristă și descurajată. Dar trebuie să stau cu tine de vorbă, am impresia așa cînd îți scriu că sunt lîngă tine și că mîna ta e pe umărul meu... De cîte ori nu mă opresc din drum ziua, de cîte ori la Camera în cursul cuvintărilor nu stau și mă întreb, acum Duța ce face ? Și-atunci bieții mei nervi vibrează după impulsurile clipei... Vai, cîte sunt viziunile și halucinațiile, cum mă dor creerii de ele. ...Nopțile din urmă, cu deosebire azi-noapte, am avut visuri urîte, coșmaruri întunecate care m-au zguduit... Simt tot mai mult, că sunt în stăpînirea nervilor care au scăpat de sub porunca mea. Ce bine mi-ar face o cît de scurtă recreație undeva, măcar cîteva săptămîni... Cum ți-am spus am schimbat alimentația, am introdus de vreo zece zile un masaj de dimineață, n-am reușit însă să obțin o ameliorare mai evidentă. Probabil vina nu e în trup, vine din adîncurile care nu se pot lumina.

Mă gîndesc acum, aducîndu-mi aminte de cîte ți-am scris, — că nu-ți aduc nici o mîngîiere deosebită scrisorile mele, că nu aleg din ele decît accente posomorîte și prea puțin senin. Iartă-mă, nu pot da decît ce am. Și tot ce am acum e tristețea fără început și fără sfîrșit, haina pe care o îmbracă sufletul meu de cîte ori rămîne singur și sincer...

Știri n-am nimic să-ți dau. Mama ta e sănătoasă, copiii Norii sunt mai bine, Ion șoferul mă părăsește mîine. Duminecă pleacă Esca cu simplonul la Paris, — îi voi da o scrisoare s-o pui în cutie la Milano. Ți-am expediat o scrisoare prin curierul italian și colecția Renașterii pe două săptămîni. Scrie-mi cînd le primești.

Azi e joi seara, trei săptămîni de la ultima noastră noapte. O tii minte... stai te rog cîteva clipe — dă scrisoarea asta la o parte — reamintește-ți tot ce-a fost în noaptea aceia.
Și tot ce ne-am jurat atunci.
Eu nu mai pot scrie acum.
Plîngi te rog o lacrimă pentru
Tavi

D—1 444

VIII.

[versuri atașate scrisorii]
[1920]

A patra zi e astăzi, de cînd ți-ai oprit scrisul,
De cînd stau singuratic în casa mea pustie.
De cînd viziuni nebune îmi înfiripă visul,
Iar împrejur tăcute stau lucrurile toate
Posomorît și văduv se-ntinde-n umbră patul...

București, duminecă 29 febr.

Scumpa mea Dudică,

Nici ieri, nici azi n-am primit nimic de la scrisoarea cu creionul nu mi-a mai venit veste. Sunt cam neliniștit. S-a sfîrșit și luna lui februarie, lună grea, lună penibilă. Totdeauna februarie mi-a fost dușman, a rămas și de astă dată în tradiție. Aștept cu nerăbdare să primesc un cuvînt, răspuns din care să văd ce-ai hotărît să faci. Eu aici îmi duc zilele coplesit de banalitatea politică, de vreo 10 zile m-am tras la o parte și sunt spectatorul valurilor. Partidul nostru se fărîmițează. S-a evaporat definitiv toată bruma de prestigiu cu care am venit la București. Săptămîna asta vine Vaida și atunci se va limpezi situația. La Sibiu n-am mai fost la congres. Știi de ce... S-a ales Bălan mitropolit. Față de candidații de acolo nu se putea altfel. Poate e mai bine așa, un om ambițios — sectar, va căuta să miște... De altfel meseria de mitropolit în Ardeal a pierdut din vechea importanță...

Tu ce mai faci, dragă Dudică ? Cum sunt eu de sugestionat de vestile tale... La ultima scrisoare îmi scrii că nu asculți sfatul meu de-a mai rămîne acolo și cum primești banii vii. Ei bine, cînd intru în casă mă tot aștept să fi sosit...

Nopțile astea mi-au fost pline de visuri agitate... Seara cînd mă așez în pat reconstruiesc clipe trăite în toate detaliile lor, cu ochii închiși le retrăiesc, caut să te văd bine, tot mai limpede... Citeodată în singurătate simt așa de intens durerea de-a nu te avea lîngă mine, că-mi țîșnesc lacrimile din ochi...

În mai multe rînduri am încercat să scriu ceva, sbuciumările mari însă nu coboară bucuros pe hîrtie — N-am făcut nimic. Inactiunea mă ține strîns... imediat ce rămîn singur, gîndul mă poartă departe și răscolește... Așa trăiesc sterp, un fel de provizorat, o așteptare a viitorului pe care clădesc totul... Și zilele trec, Duțo, goale, trec una cîte una... Și cu fiecare zi mă simt mai sărac parcă, mai bătrîn. Mă gîndeam deunăzi că în curînd voi fi de 39 de ani... Tata a murit la 55... va să zică... puțin mai este... Din acest puțin noi mai rupem încă... Nu, nu mai avem dreptul...

Dacă aș sta să-ți spun mai multe, ai vedea că sufletul mi-e cernit și te-ai întrista... Scumpă nevestică, te rog, te conjur grijește-ți sănătatea... E singura consolație pe care-o găsesc în distanța asta blestemată, ideea că te întărești și-mi revii mai puternică...

Eu te aștept... eu te doresc... eu te sărut... mult... mult...

Eu Tavi

D—1445

Bursier al statului român

multe și fructuoase au fost înainte de reintregire legăturile culturale dintre românii de dincolo și de dincoace de Carpați. O seamă de tineri români transilvăneni și bănățeni s-au bucurat de largul concurs din partea țării mame pentru a-și putea desăvîrși cultura în țările din apusul Europei. Haret, în special, i-a prețuit enorm de mult pe mulți dintre condeierii noștri. I-a folosit ca îndrumători pentru munca culturală la sate, în calitate de conferențiari sau referenți la Casa Școalelor. George Coșbuc, M. Sadoveanu, Șt. O. Iosif, Al. Vlahuță au fost activiști culturali, urmărind și îndrumînd activitatea cercurilor culturale și a bibliotecilor sătești.

Pe unii i-a trimis să-și desăvîrșească studiile în străinătate. Printre aceștia s-a numărat și „poetul pătimirii noastre", Octavian Goga, care s-a bucurat mult de sprijinul neprecupețit al marelui Haret, ministrul care urma să fie trimis în judecată pentru instigarea la răscoală ca unul ce încurajase activitatea extrașcolară a învățătorilor.

Lui Octavian Goga i-a acordat o bursă pentru Londra în 1910. Mărinimia ministrului școlilor o cunoaștem din cuprinsul unei minuscule scrisori expediată din primele zile ale sosirii sale în orașul de pe Tamisa. Conținutul acesteia marchează nu numai un moment cultural din viața poetului, care vedea, în România de dincoace de Carpați „țara nădejdilor noastre", ci și relațiile amicale ce se statorniciseră între tinerii români studioși și ministrul educației și învățămîntului. Iată cuprinsul mulțumirii lui Goga materializat în cîteva cuvinte atît de simțite, calde și pline de recunoștință :

„London, 5 octombrie 1910

Domnule ministru,

Vă rog să primiți expresia profundei mele recunoștințe, pentru acordarea bursei, prin care mi-ați dat prilejul să mă apropii de o lume nouă, ale cărei îndrumări și frumuseți îmi umplu sufletul de o lumină necunoscută. După monotonia vieții înguste și sărace din colțul meu din Ardeal, aceste minuni ale civilizației mai stîrnesc impresii fără număr și-mi dau dor de muncă. De aceia nu găsesc îndeajuns cuvinte, **ca să vă pot mulțumi pentru acest nou act de binefacere** (s.n.), cu care sprijiniți năzuințele noastre literare.

Primiți, vă rog, Domnule ministru, expresia desăvîrșitei mele stime și a recunoștinței ce vă voi păstra totdeauna.

Octavian Goga[1])

Din cuprinsul acestei poetice scrisori se deduce îndubitabil că Goga mai fusese sprijinit de Haret și în alte împrejurări, Bardul de la Rășinari referindu-se în scrisoarea plină de recunoștință la acest „nou act de binefacere", își ia angajamentul, față de ajutorul ce i s-a dat, de a se adăpa din plin la izvorul culturii engleze. Scrisoarea poetului din Rășinari, de la a cărui naștere se împlinesc o sută de ani anul acesta, se înscrie și ea pe linia recunoștinței confraților săi, care s-au bucurat de bunăvoința marelui ministru care a fost Haret. Dacă acesta ar fi trăit să vadă și el visul milenar al românilor — împlinit — reintregirea națională i-ar fi acordat cîntărețului, ale cărui oseminte odihnesc acum între brazii de la Ciucea, cea mai înaltă decorație și i-ar fi sărutat părintește strunele care au cîntat pe Lae Chioru, pe cosași și pe plugari, pe dăscălița care l-a învățat : „și să te porți la învățătură".

Poet al satului, Goga a exprimat tot ce a avut și are mai distins această așezare omenească. Acum, la 100 de ani de la nașterea sa, ne aducem aminte de tot ce a cîntat el mai cu patos ; și frumusețile patriei, dar și jalea din acea epocă a copilăriei și adolescenței sale.

Este adevărat, Octavian Goga n-a înveșmîntat satul în straie noi strălucitoare, ci a explorat o realitate așa cum era ea la acea dată pe care a cîntat-o, elegiac de cele mai multe ori, în nădejdea unor vremuri mai bune. Valențele operei sale izbucnesc însă vulcanic din acele modalități primare care dau matricei românești aura unor dulci speranțe — nădejdi care n-au întîrziat să se realizeze în marea unire din decembrie 1918.

Limbajul lirismului său este al omului de rînd, dar e cald ca roua de vară și farmecă nu numai prin aspectul său mnemotehnic, ci prin fluidul care se apropie de sufletul oamenilor, prin acea sănătoasă limpezime de grai și duh românesc care a făcut din feciorul popii din Rășinari un ostaș al biruinței românești.

Eu, care i-am triat arhiva în 1948, cunosc ce-a vrut să spună în ultimele versuri în surdină la fereastră:

„Nu cîte-au fost îmi vin în minte
Ci cîte-ar fi putut să fie".

Ioan N. Vlad

[1]) **Arhivele Statului București. Fond Haret, dos. 4/1909, f. 5.**

O sută de primăveri

Urmare din pag. 1

Ioan-Octavian i-a fost numele dat de moașă și nănașă cînd l-au cufundat în apele renăscătoare ale botezului după două săptămîni, acel Ioan voievodal care stă în fruntea tuturor numelor noastre ctitoriale de-a lungul evului mediu. Bălaiul prunc frumos cu ochi scînteietori ca pruncul mesianic din celebra lui poezie Clăcașii **va crește spre statura poetului de geniu prin anii duri ai școlii înstrăinatului Ardeal, asimilînd limbi și culturi și nefiind asimilat să propună un nou cîntec, o nouă cîntare a pătimirii noastre, sufletului românesc. Ca și Eminescu, Goga a ieșit biruitor din cultura europeană, asimilîndu-o, devenindu-i familiară, istoria, filosofia, religia în tradițiile lor cele mai bune, stăpînind cîteva limbi de circulație universală va vieții dimensiunea culturii istoriei, spiritualitatea poporului român la acea înălțime a obiectivității celor atinși de raza geniului.**

La douăzeci și patru de primăveri, tînărul de excepțională inzestrare va tipări volumul său de Poesii **care înseamnă o dată în cultura românească, volum care a zguduit o națiune căreia i se restituia cu forță și blîndețe sufletul Transilvaniei care a reușit să-și păstreze** integritatea morală și națională, **în ciuda veacurilor de umilință purtate cu mucenicească răbdare și bărbăție cartea și personalitatea omului Goga care vorbea liber, zguduind săli arhipline a tînărului bărbat în jurul a 35 de ani este pentru totdeauna piatră de temelie în edificiul etern al Unirii tuturor românilor în hotarele lor firești de la 1918.**

Dacă poetul de geniu, care a fost ca om mai tîrziu, a avut și slăbiciuni și erori vor fi puse pe seama slăbiciunilor sale omenești dar în ceas de sărbătoare, acum la o sută de primăveri de la nașterea genialului poet de dimensiune națională Octavian Goga, se cuvine să pomenim numele unei vieți jertfitoare pînă la moartea timpurie cu profundă venerație și recunoștință, aducîndu-ne aminte iarăși și iarăși de maica Transilvanie, inima poporului român.

marin lupșanu

Cîmpie

Cum vii spre oraș
iți zăresc la-nceput cumpăna fintinilor
ca unei corăbii catargul
apoi
clopotnița plopilor alergînd de-a lungul șoselei,
baloții de fin ziditi în piramide egiptene
în incinta depozitului de furaje
cu sîrmă ghimpată împrejmuit
și, de bună seamă,
păienjenișul rețelei electrice
cu mari cuiburi de berze
îmbobocite în creștetul stîlpilor de beton.

Dacă mă uit bine
văd gura spuzită a morilor de porumb,
pisica alunecînd la porumbeii vecinului
și mărășeștile tatei cuibărite la subțioara
teracotei.

Dar tu, ca un tren înțesat de țărani,
intri-n oraș imperturbabil
mingiind fruntea încinsă a furnalelor și
răcorind-o,
alegîndu-le fumul în șuvițe subțiri
ca unei mirese părul în fața oglinzii ;
dai o fugă prin librării
scuturîndu-ți poala de miresme
asemănătoare
cu trena luminoasă a unei cărți proaspăt
epuizate ;
numai apoi te întinzi pe taraba piețelor
sub privirea blîndă și generoasă a
voievozilor
coborînd de pe ziduri și sărutîndu-ți
mîna albă, în cașmiruri pitită
precum soarele, iarna, în ochii țăranilor.

Oraș de cîmpie

Ce simți tu, orașule
cînd îți spulberă vîntul praf în ochi
ridicîndu-ți afișele în văzduh
ca pe zmeiele unei copilării
și de ce îți pui salba de rufe multicolore
în fiecare simbătă la git
dacă teii se uită-ndelung după liceene
dacă pruncii tot nu merg la grădiniță
fără sărutul matern de la semafor
și luna e o pisică tunînd pe acoperișe
noaptea cînd femeile tinere se zbat
în brațele bărbaților lor
ca firul de iarbă sub autostradă
și șoselele ies din tine spre mari depărtări
ca panglicile din jobenul circarului ?
Ce simți tu, bătrîne
dimineața cînd laptele zgrunțuros
e un imn renascentist
și toate robinetele susură același cîntec,
la prînz cînd taxiurile picotesc
frunte lîngă frunte
numai autobuzele pendulează domol
între centru și periferiile cu manufacturi
dar mai ales seara, orașule
cînd țăranii învață jocul de șah
în aerul fierbinte din fața blocurilor
în vreme ce soarele
la marginea cîmpului
își scoate ghimpii din palme ?

Edecar

Odată cu toamna ai sosit în cătun
cînd septembrie e o pasăre cu aripa frîntă
cînd sălciile dezbracă fuste mari de țigancă
iar frînele cailor sînt nituite în nuferi
semn că bărbații tineri urcă la oaste.

Ce straniu e acest colț de lume
fără tramvaie dar cu o cotigă la trei case
sub streșinile cărora pendulează peștii sărați,
cu străzi întrerupte de bariere alb-roșii,
cu bătrîne vînzînd cireșe în fața căminului
cultural
cehilor rătăciți în drumul spre mare,
cu fete îmbrăcate încă în mine-jupe
duminica după amiază
cînd gazda te primește la televizor
dojenindu-te matern pentru fata de-aseară
adusă pe furiș
(tot așa cum pui rețoul în priză)
și oferindu-ți dulceața de trandafiri
și vin roșu într-un borcan de muștar.

În rest
veioza fără abajur a predecesorului tău,
jocul de ping-pong cu educatoarea obscură
ținînd grațios „Neckermann"-ul sub braț,
drumurile săptămînale cu vaporașul
după cărți și cafea
și, bineînțeles, miliția convins că-i singurul
intelectual
al acestui colț de lume având ceva din
măreția
cărților citite noaptea
cînd ești tu, edecarule la cuvinte eterne.

Loz în plic

Pe străzile înguste ale orașului
noiembrie
scuipă ca un bolnav de silicoză.

Așa cum stau în mansardă
cu propria-mi inimă-n mîini
de parc-aș citi o carte de învățătură
aștept
aproape de cerul cu stele mărunte
precum pietrișul din fața unei gări de
provincie
prin care trec trenuri cu cărbuni la vale
și urcă, tușind zgomotos, trenuri cu porumb
aștept
aproape de țăranii care mănîncă mici
la grătarul din colț,
ținînd strîns coșeriile între genunchi
aștept primăvara
ca un bătrîn neputincios moartea.

Țăran murind

(detaliu)

Lacrima prăbușindu-se-n țărînă
cu acel zgomot de monastire sfîrșindu-și
ființa
care se aude cînd elefantul bătrîn
de bună voie pică-n prăpastie
și pulberea ce se ridică amenințător
peste lume
ca ciuperca unei bombe atomice.

Cînd au nimerit

Cei șapte orbi se întîlniseră într-un sat pus pe un deal cu toate malurile rupte, în fostul han al Ovezoaiei. Cumpărară un berbec, îl fripseră într-o groapă cu jar, îl mîncară, amestecat cu salată de păpădie, băură o vadră de vin și-n zorii ultimei zile din aprilie se așternură în trapul cailor, pe drumul Brăilei, ca să fie în orașul de pe Dunăre în dimineața zilei de 1 Mai. Doi veneau din Buzău, trei din Moldova și doi din Dobrogea. Mistuiau drumul împrejmuiți de sămînța tăcerii, pîlc de inițiați în eviscerarea Timpului, abrupți, nepăsători, mirosind a leșie de etuvă, bărboși, sluți, arși în sarea nădușelilor încărcate de insomnii, stegari ai eternității certificate nu ca odihna tuturor suferințelor ci ca perpetuă naștere de întuneric clocit. Ion Verde Coconu, șeful cetei, care pierduse vederea la vîrsta de douăzeci de ani, și călărea acum un cal alb, anticipînd puterea și ispitele drumului, îl angajase pe Ticu Patrucătele din comuna Movila-miresei să-i poarte, vreme de o săptămînă, la Brăila și dacă va fi nevoie și la Galați, într-acolo unde îi chema o nebunie de nedezlegat. În orbi se tipărește numai timpul și în nici un fel spațiul, lumea se întîmplă pentru ei exclusiv în funcție de auz și miros, de aceea, lunecînd prin ceairul cu iarba ondulată de-o pală de vînt, ei adulmecau nesățioși momelele primăverii : sufletul pelinului amar și al frunzei umede de plop, tinctura sălciilor fragede, aburul din izmă blîndă, de tătănese, de mierea ursului, de lemn ciinesc și de răchită albă.

— Patrucătele, întreabă Ion Verde Coconu, mestecînd o suviță de pastramă, griul cum s-arată ?

— Sălțat bine, s-ascund porumbeii în el.

— Iarba zizaniei a dat floare ?

— Nu.

— Înseamnă că adierile alea străine, pe care le simt cînd și cînd, sînt de zambilă turcească.

— Eu ziceam că le împrăștii matale. Cu ce te ungi pe păr ?

— Cu ulei de garoafe.

— I-auzi ! Și nu te costă scump ?

— Patrucătele, tu vrei să știi neștiutul și crezi c-o să-l afli prin noi. Sînt întîmplări la care noi avem urechile înfundate cu bani. Fulgeră ?

— N-am văzut. M-a vopsit cu blegeală vîntul ăsta căldut și umblam cu ochii închiși. Iar dacă eu îi țin închiși, cine dracu din ceața asta poate să mai vadă ceva ?

— Cum cine ? ! Caii. Bălanul meu a văzut și mi-a dat semn la genunchi. Dumitru Bazon, hai lîngă mine.

De la urmă se undui spre fruntea convoiului, călare pe un ghidran roib, cu coama largă, împletită tot la două degete cu pănușe de porumb, un orb pierdut într-un cojoc greu. Veni, puse ghidranul cu botul în scara șeii lui Ion Verde Coconu și, prefăcîndu-se apatic, rămase cu urechea la pîndă. După un timp, cînd s-auzeau doar copitele cailor înfundîndu-se moale în pîsla ceairului, Coconu ridică biciusca împletită din nuiele de mlajă și-l croi pe Bazon în cap. Ăla înjură fără să se depărteze, iar Patrucătele, scuipînd într-o parte, întrebă, jumătate scîrbit, jumătate mirat :

— Bre, matale nu ți-e frică de loc de ăstia ? Te porți cu ei de parcă ți-s slugi. Să nu te pomenești într-o noapte c-un cuțit înfipt în spinare ! Mie mi-ar fi frică.

— Patrucătele, numai văzătorii sînt închinați fricii. Numai voi îi ridicați rugăciuni : tu, stăpîne, care stai în scaunul singurătății, puternică și neclintită ca noaptea, femeie nerobită și veșnică speranță a înmulțirii neamului omenesc, a cumințeniei sub bici, simbol al morții, regină amestecată în inima celor patru anotimpuri, mulțimile trec pe lîngă tine cu capul plecat, strălucind de bucurie cînd vreunul îndrăznește să te ciupească de cur, tu care ești groaza și desfătarea noastră și nu-ți cunoaștem decît spinarea ta cea teribil de frumoasă, spune-ne tu, nemuritoare domniță a lumii, cum sînt ochii tăi pe care nu ți-i întorci niciodată asupra noastră ? De ce te uiți mereu în altă parte ? Ea ride, Patrucătele, și nu răspunde, ride ca o ploaie caldă, de zici că te mîngîie Dumnezeu. Sînt unii care ajung să dea ocol acelui scaun unde stă ea tolănită, dar întorși între oameni nu știu, nu pot și nu-ndrăznesc să-i povestească chipul : e nemaipomenit de frumoasă ? cumplit de urîtă ? Toți se cutremură și tac. Le e teamă că ajungînd încă o dată să-i vadă fața s-ar topi de fericire înaintea celei mai de seamă frumuseți pămîntești sau ar îngheța sub rigiiala sluțeniei ? Vezi, nouă, orbilor, n-are de ce să ne fie frică să stăm cu mîna pe spătarul scaunului singurătății. Pe noi nu ne poate mișca nici ce-i frumos, nici ce-i urît.

— Sîntem pe moșia contesei Tescovina Nechezatu, anunță din urmă Iancu-cel-tînăr. Totdeauna, cînd ajung în locul ăsta îmi miroase a lupoaică.

— Nu mai găsești pe-aici, de cînd cu tractoarele, nici urmă de lup, zise Patrucătele. Poți să faci sfeștanie în gropile unde iernau și să pui să-și clocească ouăle acolo toate păsările sălbatice bune de mîncat. Tescovina Nechezatu și-a vîndut moșia ca să cumpere un inel.

— Spune-i adevărul Bazon. M-așteptam c-ai să repeți prostia asta Patrucătele, zise Coconu, și de-aia l-am chemat lîngă mine pe băscăcărăul ăsta.

— Așa știu de la tata, se dezvinovăți Patrucătele.

— Patrucătele bătrînu, cînd ne mintea, bătea cîmpii. Era un bețivan fără pereche. Malastruc, Apostole, Gogi, Podarule, strigă peste umăr la cei din grosul cetei, ce fel de poamă era Patrucătele bătrînul ?

Cei numiți răcniră într-un glas : riios, secătură, tîlhar, turbat !

— Ho, mă, că speriați caii, nu v-ar mai zăbovi pămîntul ! rise Patrucătele tînărul. Și se mai zice, urmă el cu dispreț, că orbii sînt un fel de biserici !

— Se zice că sîntem biserici, explică Coconu, nu pentru că sîntem sfinți ca bisericile, ci pentru că sîntem miluiți de oameni ca și bisericile.

— Mai zicea taica, reveni Patrucătele, că atunci cînd doamna contesă trecea pe lîngă o prisacă de cai, armăsarii s-aruncau în două picioare și rînchezau. De-aici și porecla ei.

— De-aici și de la tuica făcută din bostină de struguri, completă băscăcărăul. Dar moșia a vîndut-o ca să meargă să se-mperecheze c-un rege harap într-o junglă de ibiscus și dafini.

— Ce-i aia ibiscus ? întrebă Patrucătele.

— Nu știu. Dar eu am auzit-o strigînd : vreau să-mi fac o viață de clestar în Africa.

— Ne apropiem de Silistea, anunță Patrucătele. Ce ziceți, intrăm azi în Brăila ?

— Rămînem la Silistea. Ocolim satul prin margine și tragem la Joița.

— Să fac țîțe vinete pe burtă cît zece cățele, dacă nu sînteți zurli !

— Noi plătim, noi comandăm.

— Brava mie, se căină Patrucătele, am ajuns să mă-njug la toate haramurile și haimanalele.

— Mă, pe lume nu importă cine ești, bani să ai. Tu ai ? N-ai !

— N-am bani, da o bucurie tot am.

— Care ? Că ești cu ochii teferi ? Te umfli-n foale degeaba, ăștia din ceata mea nici nu știu măcar ce-i aia să vezi, să te uimești de culoarea ierbii sau de-un nuc cînd i se face frunza roșie.

— Eu mă gîndeam la altă bucurie. Că într-o zi comuniștii or să vă stîrpească de pe fața pămîntului. Or să vă bage la azil și aleluia !

— Parcă pe voi nu vă bagă la colhoz ! scuipă Coconu, lăbărțat. Decît la azil, mai bine la pîrnaie. Mă dau prins de sperjur. Ion Verde Coconu e om liber. Noi, orbii, sîntem zămisliți pe măsura nopții, puternici, adîcălea.

— Băscăcărăul e potlogar.

— Te bizui pe-o idee proastă. Hei, ce s-aude ?

Întraseră pe un drum scunfudat între două maluri de tufe de păducel și Patrucătele se lipi cu pieptul pe greabănul calului ca să asculte. Singele lui, primenit în șapte săptămîni de post (era o șarlă de om, dar șarla cea mai nezdruncinată în credința în Dumnezeu) deslușea foșnete rupte, încolăcirile vîntului prin buruieni, crîmpeie din cîntecul unor roți de căruță, schelălăit de vulpe ieșită să se joace sub adormirile inserării.

— N-aud nimic primejdios, anunță el.

Dar ceea ce urechea lui Patrucătele era un zvon încert, se închega în urechea orbilor ca o vină de apă gîlgîind și amenințînd să se spargă chiar în capul lor.

— Umblă niște șerpi prin aer, cum dracu de nu-i auzi !

— Păi asa spune, se luminâ Patrucătele. Sînt cablurile liniei de înaltă tensiune. Ele zbîrnîie. Electricitatea e o forță !

— Aha, va să zică electricitatea flecărește-așa. Fii atent, mergem pînă-n drumul oilor de la Moldova și abia după aia ne lăsăm în Silistea. Trebuie să se creadă că venim din Moldova.

— De sub șprinceana Prutului, rise Băscăcărău, către jungla de ibiscus și dafini.

— Ce tîlc au vorbele-astea ? se interesă pentru a doua oară Patrucătele.

— Întrebi aiurea, îl repezi Coconu. Cu cît știi mai puțin, cu atît ești mai ferit de necazuri.

— Călăuza orbilor, aruncă Iancu-cel-tînăr, rîzînd, trebuie să fie un om searbăd.

— Tare mi-e poftă să vă dau dracului ! rosti înversunat Patrucătele.

— Undeva-n față, zise Coconu, la Galați sau mai aproape, plouă. Și se lasă-ncoace ploaia. Ticule, dac-ar mai fi să-mi deschidă Dumnezeu ochii pentru o clipă și mi-ar zice : Ion Verde Coconu alege-ți locul pe care să-ți dau dreptul să-l mai vezi un minut, iar pe urmă să te cari îndărăt în biestemul tău, ce crezi c-aș alege ? Doamne, i-aș zice, lasă-mă pe un drum de cîmpie. Să fie primăvară, ca acum, să plouă și să treacă prin grîu, cu poalele ridicate niței deasupra genunchilor, un cîrd de fete, iar una dintre ele, pe care-aș arăta-o eu cu degetu, să se dezbrace și să se tăvălească goală prin grîu. Pozna asta i-aș face-o lui Dumnezeu. Și pe urmă dacă mi-ar acorda încă un minut i-aș cere să te văd pe tine bălăngănindu-te la capătul unei funii, vreo juma' de metru deasupra pămîntului.

— În sufletul orbului e rece ca-ntr-o tindă de biserică, scuipă Patrucătele. Spune-le ăstora să nu urle prin sat, să nu pună mîna, să fie oameni...

— Mă-nveți tu cît și cum să-i string în chingi ! Pe orbi să-i stringi în chingi atît cît trebuie și-atunci vor cîrti doar ca să-ți aducă aminte că din cînd în cînd li se cuvine o labă peste bot. Hei, băieți, trap, trap ușor.

Ceața se înfundă cu tropot monoton, într-o vale largă, cu iarbă înaltă, fumegînd sub seară și urcă pe două poteci zbicite în coasta unei case cu peretele din Crivăț tăbănuit cu scîndură care prinsese mușchi. Un cîine se smuci pe lanț în curtea închisă cu corlăți, ca o stînă. Patrucătele ciocni cu degetul îndoit în singurul ochi de geam, tăiat undeva sub acoperișul de tablă în rînd cu doi cocoși de lemn, o dungă de lumină tîșni pe prispă și-n urma ei se arătă dada Joița — o haită de muiere naltă, grasă, încălțată cu cisme de cauciuc, cu capul îmbrobodit într-o năframă neagră, cu două rînduri de trandafiri roșii imprimați pe margini, flori jucînd luciri înșelătoare, viață în răspăr, moarte lepădată, dungile uimirii, spicele zorilor. Din trei pași, Joița dădu colțul casei și, întîlnind ceața orbilor, fața lată și blîndă i se încreți într-un suris care-i acoperi și timplele și fruntea. Se închină, veselă, și rosti, atîtată de-o undă de tinerețe scornită fără de voie în cotlonul unde se păstrează nealterate fărîme din dorul vechii și nechibzuit, ecoul bătăliilor neîn-

— Apostolul și Malastruc. Vin din Dobrogea, din ținutul cel mai curat al vîntului.

— Tot oameni cu carte, ca și tine ?

— Ne-am unit, fiindcă-mi place mirosul lor. Răspîndesc miros de viață plăcută, legănată la malul mării, de conspirații comerciale. Știu să cerșească în cinci limbi. Astăvară au fost cu vaporul în U.R.S.S. și-au cerșit zece zile la Ialta. La vară se duc la Istambul ca să cerșească lîngă agia Sofia : milostiți-vă, stăpîne, de un nemernic cu o spuză de copii. În limba turcă. După aia coboară în toate țările balcanice. Sînt misterioși și prudenți. Spre deosebire de moldoveni, Gogi, Podaru și Iancu-cel-tînăr care sînt înapți să înțeleagă drumul la Brăila. Al dracului, îmi lasă gura apă după scrumbiile alea care se perpelesc pe plită.

— Nici mie nu-mi place că anul trecut te-ai dus la Turtucaia și că acum te duci la Brăila.

— Nu-i de mirare. Ești o amărîtă de învățătoare bătrînă, cu imaginația sleită. Iartă-mă, sînt un ticălos.

— Numai cu mine ești ticălos, cu tine niciodată.

— De ce ? Fiindcă m-am ținut de zicala aia care spune să nu-ți cumperi cal din Comarnic pentru că pe toți i-au deselat suedezii cărind cu ei piatră măcinată, să asfalteze șoseaua spre Brașov și, doi, să nu te-nsori cu femeie din Breaza pentru că toate aduc în cuib ouă de corb ?! Dacă nu te dădeai ăluia întîi și-ntîi...

— Tot aia era, zise Joița. Tușă Zalupcă, toarnă-le ălora să se spele și adă-i la masă sub șopron. Dă usturoiu-ncoa, să-l dreg cu untdelemn.

Sub șopron, orbii se așezară roată la masa rotundă, dibuind nerăbdători talerele scrumbii și piinea, dar, oricît de flămînzi, nu-ndrăznirâ să se năpustească asupra mîncării. Așteptau încuviințarea lui Ion Verde Coconu, înghițind numai aburul aromat care se împletea cu mireasmă de iarbă proaspăt cosită, azvîrlită pe jos, cu spuzeală de mărar vechi, scuturîndu-se din smocurile atîrnate în grindă și c-un ușor iz de mucigai. Domni ai întunericului, știau să sufere în tăcere. Cînd și cînd o suflare grea îi trăda de măsluitori ai clipei. În acest timp, Ion Verde Coconu dădea ocol mesei, fără să scoată o vorbă, urmărit de orbi cu auzul plecat, iar de baba Zalupca și Patrucătele cu priviri reci, inconsistente, care înviară în secunda cînd Coconu se opri lîngă Joița, îi deslegă năframa și sărută lacom trandafirii înfoiați. Joița, cu părul castaniu, încărunțit vag deasupra frunții și adunat în coc sub un pieptene uriaș de chihlimbar, risipind străluciri de nisip împurpurat, își potrivise un suris amețit, cald și bun. Colțul buzelor groase alăpta un cîntec pierit. Iar înapoia privirilor ei se căznea să gîlgîie izvorul mic al unei zile din fantastice primăveri răscolite năvalnic de furtuni. Dar pe fundul ochilor, bătrîni, timpul murise, mai scînteia poate o geană de lac și doi brazi ce nu creșteau îndeajuns ca să mai despice încă o dată furtunile.

— Băieți, zise Coconu, în loc de rugăciune, aplecați-vă și sărutați trandafirii de pe năframa asta — și-i trecu năframa lui Malastruc. Orbii, printr-un miracol scăpînd intuiției lui Patrucătele, sărutară numai florile deschise larg ca să primească tainele nopții și bura răcoroasă pe care ploaia, înaintînd cu falca zdrobită dinspre Galați, o mina înainte, să-i anunțe sosirea. Cînd primi înapoi năframa, Joița descoperi, speriată, două boabe de sînge pe barba răsucită în inele a lui Ion Verde Coconu și socoti că gura lui nimerise doar spinii dintre flori. Suspină, ascuns, apoi își răsplăti coșul pieptului cu aer mult și zise :

— Ioane, am un borcan cu mîncarea morții noastre. Cînd n-am mai vrut să fim unul cu altul ne-am pustiit sufletul cu un pumn de lăcuste cu sare.

— Lăcustele — eternitatea foamei ! rosti încet Coconu.

— Bre, se răsti Ticu Patrucătele, vreți să-mi întoarceți mațele pe dos ?!

— Bea niște vin roșu. Îți ia greața cu mîna.

— Mai bine să-mi dea dada Joița miere de albine păstrată-n țeavă de trestie. Eu nu sînt băutor.

— Perfect. Iei țeava aia-ntre dinți și faci o plimbare pe vale, fiindcă baba Zalupca o să le pună ăstora mai bătrîni lipitori pe spinare. Lipitorile sug spurcăciunea din sînge, lasă înăuntrul omului doar neprihănirea. Podaru, Apostol și Malastruc, scoateți-vă cămășile. Mie nu-mi trebuie nimic, în mine sîngele curge coerent.

— Ioane, îl lăudă Joița, dacă intrai de mic în armată, ajungeai general, așa de frumos comanzi.

— General criminal de război, aprobă Coconu. Hai, scoate țapii ăia și pune-i să se bată. Cînd se bat țapii parcă mi se suie pe umeri fantoma războiului.

— Mie mi se zbîrlesc nervii, anunță Iancu-cel-tînăr. Și întrebă încet : a plecat Patrucătele ? Nu știu de ce, dar p-ăsta l-aș da cu mîna mea prin mașina de tocat carne.

Ajutată de baba Zalupca, Joița împărți șoproanul în două, proptind cinci stănoage în belciugele fixate special în perți. Orbii rămaseră pe locul lor, în jurul mesei, iar dincolo Joița aduse și-i slobozi din funii patru țapi pe care-i îmbătase, ca să-i înrăiască. Doi aveau coarnele polelte auriu, ăilalți vopsite în roșu. Auzindu-le genunchii trosnind, orbii îi fluierară și chiuiră, ca să-i întărîte. Podeaua dudui, lovită viforos cu picioarele, aerul umed plesni, pătruns parcă de-o undă jovială de vînt născut în maldărele de caprifoi, răsunară imediat două bufnituri încordate, apoi gemete, icneli, behăituri rupte, totul într-un vîrtej sălbatic din care țîșnea o nădușeală iute, o duhoare de usturoi și de șarpe înecîndu-se în bălțoacă de venin. Orbii grohăiau, nechezau, izbeau cu pumnii în masă, ruinînd întunericul, azvîrlind provocări lumii pe care-o dușmăneau. Hărmălaia asta patetică, pe care Ion Verde Coconu o dezlănțuia în fiecare primăvară, logodind fatalitatea cu furia, neîndurarea cu neadormirea, pierderea cu neînfrîngerea, îi rumenea Joitei sufletul, aprinzîndu-i și flacăra de lampă văratecă în obraji.

— Halal de mama care v-a făcut, dădică, știți să vă distrați le strigă, bucuroasă.

Înapoia obloanelor ferecate pentru veșnicie, fiecare orb era, pentru ea, un viteaz intangibil, un posedat de moarte eroică, un inocent și-un abjurat al lacrimei.

Ghicind-o, baba Zalupca se repezi în orbi :

— Faceți-i, mă, muierii un hatîr. Trîntiți-o unu dintre voi pe cîntar.

— Sictîr scorpie ! o-njură băscăcărul. Dada Joița e o sfîntă. Frate Ion Verde sînt mîndru că sînt orb și că te servesc. Jos cu văzătorii, jos cu lăturile. Hei, dar golanii de țapi au înmuiat păruiala.

Dadă Joița, ia manela și rupe-le coastele. Zalupco, fiară știrbă, înhață tîrnul de mărăcini și scarpină-i sub coadă.

— Are dreptate, îl aprobă Coconu, pentru noi bătălia nu face două parale dacă nu-i asurzitoare.

— Ioane, îl măguli Joița, mereu știi să ieși în evidență. Tu cunoști bine că nu cămașa ți-l povestește pe om, ci gaura din pieptul cămășii.

— Ezact ca bărbatu-miu ! fonfăni baba Zalupca. A murit, dragu de el, mîncînd ficat de sergent-major la-nchisoarea din Piatra-Frecății.

— Uraa ! strigă Apostolul, strîns în căpestre de cele zece lipitori.

— Ura — pentru cine ? se interesă Malastruc.

— Pentru Marea Neagră, șarpele casei românești.

— Dunărea-i șarpele casei, domnule, se supără Coconu. Din valul ei tragem cu cangea la mal hălci de legendă, Marea Neagră e avansul nostru spre largul pămîntului, însă Dunărea ne dă pîinea și vinul. Dumnezeu cînd se spală pe față, cu apă din Dunăre se spală. Și cînd îi e sete, tot din Dunăre ia cu pumnul și bea.

Riciiți cu tîrnul de către baba Zalupca, țapii își zdrobeau capetele, bezmetici.

— Oh, pramatiile ! rîdea Gogi, legănînd capul cît un ou de gîscă.

— Vreau must, tăiat din fiert cu prafuri de salicilat ! strigă Podaru, agresiv.

— Dă-i să bea ce vrea el, zise Coconu. Iar mie să-mi dai o ciorbă de linte presărată cu toți fluturii pe care i-ai strîns în insectar cît ai fost învățătoare. Vreau să zbor.

— Am sute și ți-i dau pe toți. Vino cu mine să-i pipăi.

— Nu, nu, răspunse Coconu din turn de sidef, nu primesc așa. Trebuie să mă duc mîine curat la Joița de altădată.

Respinsă, Joița izbucni mărească :

— Vultur ciung. Scursură cu toate copcile ruginite. Nu-i nimic de hîrbul tău !

— Toate-s în deșert. Am fost un clarvăzător. Ți-am spus : vei plînge te vei tîri pe dușumelele goale. Din punctul meu de vedere...

— Punctul tău de vedere ? Să mori de rîs ! Numai vorbele astea să nu le spui.

— ...bravezi, dar ești neînarmată.

Calm, sobru, Coconu își crea ascendent asupra femeii. Faptul ăsta o scoase complet din sărite.

— Lașule ! strigă. Lepădătură. Încor-no-ratule !

Clocotind de mînie, smulse stănoagele și împinse țapii peste masa orbilor. Tumultul bătăliei, mutîndu-se, crescu, îngroșat cu urlete, blesteme și brînciuri. Tăvăliți și mestecați, orbii împărțeau la întîmplare lovituri cu pumnii și picioarele. Răpus de împunsături în burtă, Apostolul se refugiase sub iesle, unde scheuna ca un cîine.

— Fraților, răzuiți-mi lipitorile de pe spate. Aruncați pe ele doi pumni de sare, rîniți-le cu lopata, pîrliți-le cu luminarea.

Dumitru Bazon trafica rugăciuni cîntate :

— Isus, păstorul blînd...

Ion Verde Coconu înhățase un țap în brațe și se încorda să-l aducă cu beregata sub genunchi. Joița îl blestema cu lene muierească :

— Numai coptura ochilor e curată în tine. Numai... și, dintr-odată, văzîndu-l că gîbjise

orbii Brăila*

ţapul sub genunchi, se porni să-l îndemne : stringe, stringe, stringe ! dacă vrei să-l dobori.
Şi el, ca şi cum porunca asta o aştepta, apucă boaşele ţapului în pumni şi strinse hotărit să fărime, să piseze, să distrugă. Ţapul behăia încet, bolborosit, cu botul şi bărbiţa inundate de-o spumă albă, urit mirositoare. Coconu stringea, scrişnind dinţii şi rinjind, iar în ţeasta lui, vrednică să figureze drept efigie pe monede de argint, ca simbol al întunericului pulsind, dansa batjocoritor şi obsedant deviza înscrisă nevăzut pe reversul tuturor monedelor bătute de-a lungul istoriei : ucide şi vei supravieţui. În timpul ăsta, Ticu Patrucăţele, suit pe prispa unei case, lingă care ropotul ploii capitulase mai înainte chiar de-a se fi dezlănţuit, se plîngea învăţătorului Dudu Rădulescu, vărul lui după mamă :
— Vorbesc nesăbuit şi mi s-a făcut frică. I-auzi la unu dintre ei : cică, noi mergem de la Prut spre jungla de ibiscus şi dafini. Tu, că eşti deştept, ce-nţelegi din chestia asta ?
— Fără doar şi poate e un cifru secret sau o parolă. Dar, măi vere Ticule, am trei copii de crescut, asta va să zică treij de mii de belele, de ce vii tu să mă bagi în poveşti ţicnite ? Află că nu mi-ai spus nimic, nu te-am văzut şi nu m-ai văzut.

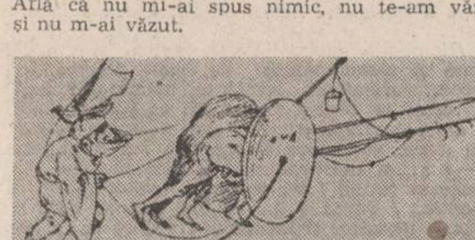

a doua zi, în răsăritul soarelui, Ion Verde Coconu, îmbrăcă pantaloni din piele de cerb, plesnindu-se îngîmfat cu biciuşca peste pulpe, trase pe nări, victorios, mirosul luptei pe care-o ciştigase — damf năclăit de urină şi lichid seminal — şi porni ceata spre Brăila, lăsînd în urmă o piele de ţap bătută în cuie pe peretele din Crivăţ, ca s-o ţicnească vîntul şi o muiere cu inima încleştată de presimţiri rele.
— „Doamne, se ruga Joiţa, pe cînd orbii se lăsau înghiţiţi de foamea cîmpiei, ei sînt eşecul tău, îndură-te, Doamne, de ei".
Pogoane de grîu prigonite de pogoane de mărăcini, maluri cu scoruşi în floare, năpădite de ţîrtani rotunzi, înfloriţi violet.
În mirodenia orei şapte, oraşul Brăila auzi în marginea lui care se varsă spre Galaţi o poruncă amintind de ordiile turceşti. :
— Al vostru e. Prădaţi-l.
Hărţuindu-şi calul cu zăbala, Ion Verde Coconu urmă :
— Toată lumea-şi freacă ceafa şi subţiorile cu busuioc. Patrucăţele, tu eşti scutit. Băieţi, îi vom învinge cu felul nostru de viaţă care a fost şi-al lor şi de care s-au lepădat de frică. Băgaţi de seamă, ei sînt la datorie, noi sîntem în croazieră. Băscăcăraule asta înseamnă că ne plimbăm de plăcere... Sîntem vaporul neaşteptat pe Strada mare, fiindcă ei şi-au vîndut caii pe două halbe de bere. Patrucăţele, bagă-ne în coloană !
— Întîi puneţi-vă ochelari, de soare. Să nu vadă ăia ce sînteţi.
— Ochişorii mei, cîntă Apostolul.
— Două plăgi rentabile, completă Malastruc.
— Hai, ochelarii pe nas ! ordonă Coconu.
Ceata se supuse. Apoi, smucind uşor friiele, intră în smircul mulţimilor, care se îndrepta ca o ninsoare precipitată spre centrul oraşului, unde se înălţa tribuna oficială şi unde toţi se îmbătau dintr-o dată cu vin răscolitor, ager. Orbii nimeriseră în spatele unui car alegoric purtînd o corabie cu vele albe. Patru fete în costum de marinar atîrnau, în coşuri de nuiele, de gabie, fluturînd crengi de stejar înverzite, băieţii din coloane, stimulaţi de vibraţiile străzii, răscolite de tinereţe şi de soarele ca o bulboană portocalie, le chemau cu vorbe înfometate. Senzualitatea proaspătă mustind în carnea lumii mai ieşea la asalt, instigînd. Seducţia împrumuta forme superbe, pe care numai mulţimile închipuindu-se, vulgare şi îndrăzneţe, i-o pot conferi. Strada genera un amestec înflăcărat de mîndrie, generozitate, nepăsare fertilă şi lăcomie de viaţă. Pe trotuare, în oale uriaşe, fierbeau crenvurşti, se prăjea peşte în tingiri, se frigeau mititei pe grătar, se vindea chilcă cu ceapă, băuturi răcoritoare, muştar iute din import, iar în circiumile închise provizoriu tremurau kilometri de beteală, ramuri de merişor, inima vinului pelin zvîcnea în temniţă de lemn, berea aştepta să ţîşnească din altare de gheaţă şi prin străzile coborînd la Dunăre manifestanţii din fruntea coloanelor, care isprăviseră defilarea, se desenau intrînd cu cîrdul în grădini luminoase, acoperite cu viţă hermafrodită, comandau o bere, două, trei, zece şi steagurile pe care le purtaseră desfăşurate în vînt, ca pe a doua lor înălţime, se întunecau la colţ de masă, lozincile se veştejeau abandonate pe sub zidării, şefii din portrete, plini de decoraţii şi de oboseală, trăgeau şi ei cîte un pui de somn.
În dreptul tribunei, orbii, adunaţi în jurul lui Patrucăţele, îşi smulseră căciulile şi strigară demn şi plini de zel :
— Trăiască, trăiască, trăiască.
Sus în tribună, Felix Olmazu, prim-secretar al Comitetului raional al Uniunii Tineretului Comunist, scurt ca o zi de iarnă, neajutorat în costumul nou, îşi scutură părul ţepos ca un cuib de bălării şi anunţă, comprimîndu-şi vocea :
— Bravii noştri colectivişti. Îi iubesc p-ăştia care şi-au păstrat caii, care n-au deznădăjduit.
Felix Olmazu îşi dăruise doi ani din viaţa neimblînzită presei locale, lustruindu-se ca simbol al propagandei şi ca expresie a miniei colective împotriva celor ce exilau ţăranul în ideea că epoca tractorului trebuie să repudieze calul şi să-l distrugă. Ca dovadă a fermităţii sale, umbla prin sate într-o şaretă purtată de-un cal bălţat pe care-l păştea pe şanţuri, fiindcă preşedinţii Comitetelor executive ale sfaturilor populare refuzau să-i dea nutreţ pentru cal celui care, atît de crîncen, le freca ridichea inutil în foiletoane numărînd fix treizeci de rînduri dactilografiate. Amurgul calului — „regele cîmpiei dispreţuit !" — triumful fierului inmulţind sîngele griului, dar anulînd făgăduinţa plutirii limpezi în dimineţi de vară, a orgoliului de-a-ţi înmuia mîna zburînd, în viitorile orizontului îi hrăniseră insomniile. Caligrafia lui răzbunătoare avea să invidieze neaşteptat peste douăzeci de ani, dar adoptînd litera nostalgiei care-i ca pantalonul rupt în fund al tuturor circumstanţelor atenuante. După defilare, orbii mîncară biscuiţi franţuzeşti, stropindu-i cu limonadă, iar cailor le dădură să ronţăie zahăr cubic. Patrucăţele înfulecă mititei — el era o simplă călăuză plătită, putea să-şi îndestuleze stomacul cu tot ce-i poftea rînza, ceilalţi nu, fiindcă s-ar fi scrintit în ei ideea de taină şi de sacralizare a tainei. Sătui, migrară spre malul Dunării, în locul unde, pe o estradă, urmau să apară pe rînd, douăzeci de fete tinere, selecţionate din timp din întreg raionul, pentru ca una, cea mai frumoasă dintre ele, să fie declarată miss Brăila. Juriul alcătuit de Felix Olmazu, după criterii cel puţin bizare, avea ca preşedinte un lipovean vîrtos, congestionat şi pătruns pînă-n ultima fibră de importanţa misiunii sale. Fusese preferat tuturor, fiindcă era singurul scapete din oraş, prin urmare complet lipsit de patimă şi de cea mai mică înclinaţie spre abuzuri sentimentale. Lingă el, ocrotindu-l ca pe un vitraliu, Felix Olmazu, doi secretari U.T.M. din întreprinderi fruntaşe în producţie, care făceau figuri blazate, o profesoară de educaţie fizică, mioapă (ea trebuia să aprecieze „în orizont reductibil" — cum afirmase — armonia genunchilor, supleţea gambelor, forma bazinetului şi mai cu seamă faptul dacă vreuna dintre concurente n-ascunde vreun os urgisit). Felix Olmazu nu se gîndise la nici un reprezentant al ţărănimii colectiviste, de aceea, cînd apăru cortegiul orbilor, pe care-i salutase viforos din tribună, se repezi spre ei, din nou triumfal de inspirat, şi-i chemă pe doi, care se considera cei mai calmi şi raţionali, în autoritatea juriului.
— Vin eu cu Ticu, zise Ion Verde Coconu — şi-l înhăţă de braţ pe Patrucăţele, zdruncinîndu-l şi umplîndu-l de vînătăi, ca nu cumva să mîrîie şi să-l dea de gol.
Concursul se lungi pe întindere de-o oră. Şi se dovedi zgîrietura cea mai pitorească pe obrazul nobil şi seducător al sărbătorii. Mulţimea vuia de desfătare la apariţia fiecărei fete — uguieli, ciripituri, mugete, aplauze, schelălăit de ciine, ţistuituri, liorpăieli asurzitoare, tobe lovite, talgere sparte, fluiere de sirenă pătrunzînd cu burghiul în timpane, cotcodăceli, chiote şi peste toate bătaia gongului de bronz împrumutat de la clubul boxerilor, cerînd tăcere, dar neizbutind s-o impună mai mult de-o secundă, timp suficient totuşi ca să fie anunţată eliminarea unei candidate sau promovarea ei în etapa următoare. În aer pluteau confetii, solzi de ştiucă suflaţi prin cornet, frunze de plop, porumbei, pene albe de lebădă, sau galbene de călifar. Membrii juriului, instalaţi chiar pe estradă, luau hotărîri prin vot deschis, ridicînd braţul pro sau contra, scapetele număra, iar Felix Olmazu înşira cifrele în procesul-verbal. Ion Verde Coconu şi Patrucăţele tărăgănau de fiecare dată ca să se pronunţe, fiindcă Patrucăţele trebuia, în şoaptă, să-i descrie fiecare concurentă lui Coconu şi acesta dicta scurt : **da** sau **nu**, favorizîndu-le cu precădere pe fetele brunete şi cu locuinţa la sat. Sorţii căzură în cele din urmă (patru voturi pentru, trei împotrivă) asupra Ţuiei Zangopol din cătunul Vărsătura, aflat în prelungirea Brăilei. Ţuia, înaltă, în rochie de mătase vişinie, cu părul negru în care scăpărau irizări albastre, ştia că există pentru a fi iubită. Nările ei palpitînd ca nişte branhii ce respiră azur îi luminau obrazul vesel, prăbuşeau violet orice umbră de supărare i-ar fi trecut, amăgitoare, prin cap şi se puneau chezeş pentru îndulcirea, prin farmece, a privirilor vehement iscoditoare, puţin cam aspre şi nelegate de milă sau căinţă. Îi încununară braţele cu flori pe care ea le aruncă mulţimii. Primi patru cereri în căsătorie şi le amînă pe toate. Iar seara, cînd deasupra oraşului se căscau peşteri în care s-aprindeau, troznind, focuri bengale, închipuind imense paraşute, se întoarse acasă în maşina unui scafandru şi purtînd pe umăr o brazdă de violete. Taică-su, Han Zangopol, înalt, ciolănos şi negru, ca şi cum ar fi ieşit dintr-o pulberărie, încerca pe limbă lamelele unei baterii radio. Îl salută pe scafandru, fluturînd mîna nedecis şi ăla se retrase resemnat.
— Sînt cea mai frumoasă din tot raionul Brăila...
— Ştiu, o întrerupse Han Zangopol, răguşit.
— De unde ştii ? se miră Ţuia, ocolind o curcă cu pui şi intrînd în casă.
Observă cu uimire leneşă, că odaia-i fusese semănată cu boabe de cinepă uşor fărîmate şi cu frunze de pelin negru. Puse brazda cu violete lîngă oglinda ovală, care-o cuprindea în întregime, îşi frecă umerii obosiţi şi deodată înlemni. În oglindă se reflectau, aşternute pe pat, cu cozile stufoase atîrnînd pe podele, şapte blăni de vulpe. Faţa i se destinse într-un surîs limpede, ochii i se rotunjiră şi întrebă cîntat, aburind cu mireasmă răsfăţată şuvoaiele oglinzii:
— Ale mele ?
Han Zangopol, scoţînd din buzunar altă baterie :
— Ale tale. Dar şi mai frumos e ce se ascunde sub ele. Ţuia, bucuroasă, vru să joace blănurile într-un mantou închipuit. Han Zangopol îi tăie calea.
— O clipă. De cînd ne-au naţionalizat presa de ulei, şi-am ajuns căruţaş în port, am învăţat un lucru. Ţi-l spun pe gratis. În viaţă să fii ca salcia, nu ca plopul. Salcia e mlădioasă, greu îi vii de hac, plopul face tămbălău şi ca atare frunza-i umblă brambura pe drumuri.
Ţuia îngenunche, cu braţele desfăcute, peste blănuri şi-şi tăvăli obrajii în moliciunea lor depravată în care se împovărau cu sidef negru cearcănele a două sute de nopţi de nesomn, gata să fete alte două sute de nopţi albe. „Bucuriile cînd se înlănţuie" suspină ea. Ridicîndu-se, ridică şi blănurile pe umeri. Dădu un ţipăt. Geam spărgîndu-se sub năvala lunii. Îngropate în burta patului — două bănici pline pînă-n buză cu monede de aluminiu. Întinse palmele, aţîţată, să le spele-n luciul metalului. Ispita-i incendie sîngele. Rîzînd, îşi înfundă pînă la cot braţul în răcoarea acelui flux dur de strigăte sugrumate, de umbre şi dorinţi. Stăpînită de-o lăcomie convulsivă întrebă :
— Sînt mulţi ?
— Mulţi. Şi toţi ai tăi. I-au adunat şapte orbi. Au adus şapte blăni de vulpe şi banii ăştia toţi ca să-i laşi să te miroasă pe rînd, două nopţi.
— Goală ?
— Goală. Dar n-are de ce să-ţi fie ruşine. Ei nu văd nimic. Şi pe urmă, eu o să stau pe-aproape, treaz şi cu furca de fier în mînă. Dacă unu îndrăzneşte mai mult decît ne-am înţeles, strigi şi-l iau în colţii furcii.
— Ciudată tocmeală. Dacă trăia mama, n-ai fi-ndrăznit.
— Am oprit pentru seara asta numai doi orbi. P-ăilalţi cinci i-am trimis la Galaţi ca s-adune pînă mîine seară alte două blăniţi. Ăia doi aşteaptă în odaia mea. După ce te odihneşti un pic....
— Şi dacă nu accept ?
— Le dăm înapoi ce-au adus şi — la revedere.
După voce, Han Zangopol nu credea deloc în această probabilitate.
„Ticălosul, gîndi Ţuia, ar merita să-i joc festa".
Braţul înfundat în întunecimea copleşitoare a banilor împrumuta brutalitate, jignire şi zădărnicie. Greşeli şi îndreptări, toate la pîndă, se încheiară.

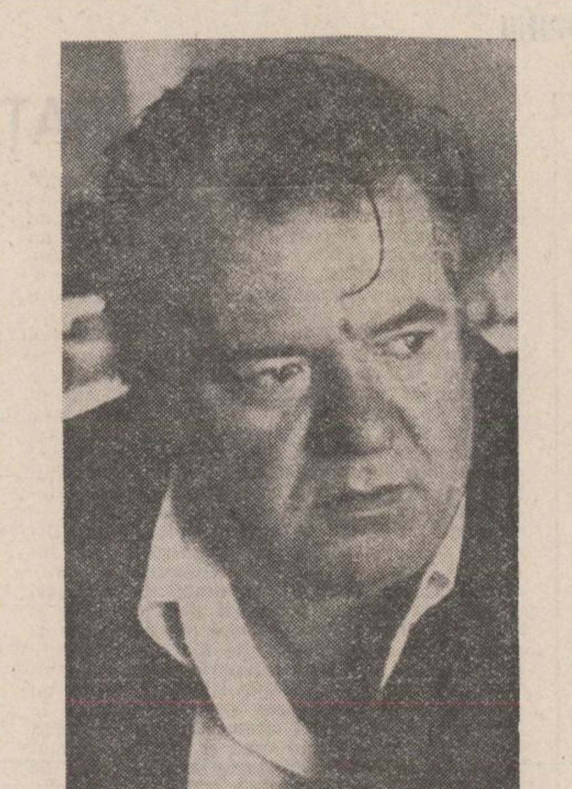
Fotografie de Ion Cucu

FĂNUŞ NEAGU

— Vreau. Dar să nu vină să mă miroasă aici. În bucătăria de vară.
— Acolo e Luiza-Maleta, cu altă oloagă. Au venit pe seară.
— Slutele dracului ! şuieră Ţuia. Nu se mai satură.
— Plătesc bine. Şi n-au nici-un interes să mă pîrască.
— Trimite-l pe unul dintre orbi şi matale rămîi cu ălălalt.
Han Zangopol vîrî bateria în buzunar, ieşi şi, după cîteva minute, în odaie apăru Ion Verde Coconu — primul la rînd, în virtutea drepturilor ce se cuvin şefului.
— **b**ună seara, domnişoară, rosti el, culegînd cuvintele dintr-un chilim. În basme — trebuie să ştii dumneata — sînt situaţii cînd omul se poate schimba în pasăre sau în leu, după cum are buna plăcere şi interesul.
— Ai fost în juriu, azi ! zise Ţuia, uimită. Cum se poate să aleagă un orb ?
— Cine ne-a chemat în juriu, ne-a crezut zdraveni. Iar ăla care era cu mine, Patrucăţele, are ochi vii. E scîrnăvie, însă ascultă de mine, fiindcă-l plătesc. El e cureaua pe care-mi ascut briciul. Cum s-ar zice, aici e sălaşul cu pricina. Tare frumos o fi să te vadă omul goală. Trag pe nări mirosul ce-l împrăştii şi se face în mine o debandadă, parcă-mi rupe cineva măruntaiele. De-afară vine miros de lut alb, de clisă, lasă-mă să stau motol lîngă pat şi să te simt. Uite, parcă sînt într-un ghiol pe Dunăre.
— Bre, moşule, rise Ţuia, da'ce răsuflare tare ai ? Îmi juleşti tălpile, nu altceva.
— Nu sînt moş, am cincizecişicinci de ani. Iar în ciorba din gamela mea, dac'o învîrţi cu lingura, găseşti multe oase de eroi. Omul e relicva văzătorului, ziceţi voi, dar el nu e altceva decît energie inepuizabilă.
O forfotă fierbinte, ca şuvoaie de praf auriu smulse din desişuri de iederă şi afine, îi măgulea Ţuiei picioarele, stîrnindu-i în simţuri răspunsuri încîlcite, isprăvi nepetrecute, timp inconştient.
— Stai, zise, aş bea un pahar de vin. Zău. Spune-mi şi mie, de unde nebunia asta să miroşi o fată ?
— Domnişoară Ţuia, noi sîntem dezmoşteniţii soartei. Vei fi crezînd, ca toată lumea, că sîntem fără şansă. Greşit. Aşa cum dracul este Dumnezeu de-a-ndoaselea şi noi sîntem oameni de-a-ndoaselea. Un an întreg sîntem acoperişul găurit prin care vă-nchipuiţi că vă privesc cei din cer şi vă notează bine cînd lăsaţi să ne cadă ceva în căldăruşă. Dar două zile din an

Reproduceri după Bosch şi Breugel

noi sîntem biruitorii. Uite-acum : te mirosim şi nu te vom uita şi numai pirguită de mirosul nostru vei fi a lor. Dacă şapte orbi mirosim şapte ani la rînd cele mai frumoase şapte fete mari de pe malul Dunării vom găsi comoara ascunsă de turci pe malul dobrogean şi vom stăpîni Balcanii.
— Crezi în neroziile astea ?
— Eşti nărăvaşă, dar cînd ai să ţii doliu după tinereţe o să înţelegi ce nu vrei să-nţelegi acum. Că noi, orbii, avem dreptul la această recompensă, la comoară, adicălea !
— Eu a cîta fată sînt din cele şapte ?
— A doua. Prima trăieşte la Turtucaia. Anul ălălalt am trecut Dunărea în Bulgaria, greu de tot. Am pierdut doi inşi împuşcaţi de grăniceri. I-am înlocuit cu Apostolul şi Malastruc. Dar la zaruri, pentru noaptea asta, a ciştigat Iancu-cel-tînăr. Dreptul meu e să te miros doar pînă la miezul nopţii, apoi vine căţelandrul ăla. E un băiat teribil, dar merita să ciştige Apostolul sau Malastruc şi ai fi petrecut o noapte numai cu oameni cu carte. Haide, poveşteşte-ne. Scoală-n picioare, uită-te-n oglindă şi spune-mi cum eşti. Miroşi a vin roşu cînd te ridici din pat.
Ţuia se înălţă cu un freamăt fraged. Luna jertfind iepuri vînătorilor, nu ca să le procure bucurii, ci să-şi scuture ea pleava de aur sub bubuitul puştilor.
— Cum o cheamă pe bulgăroaică ?
— Snejina. Adică fulg de zăpadă. Adică zăpada care cade peste-un crîng.
— E mai frumoasă ca mine ?
— Nu mi-ai spus cît eşti tu de frumoasă.
— Eşti orb dintotdeauna ?
— De la douăzeci de ani.
— Am pielea ca prunele brumării.
— Paloare vînătă... Piele de ursitoare bolnavă. Nu-i aşa că te speli cu borş proaspăt şi te usuci cu frunză de plop ? Ai pîntecele supte ca un culcuş din care tocmai s-a sculat diavolul. Şi mai jos, un căpşor de cîine adormit.
— Hei, bagă de seamă, mă miroşi prea de-aproape.
— Pune-mi mîna pe oglindă chiar în locul unde se află capul cîinelui. Mă, botosule, rînji Ion Verde Cocon, să nu latri. Lasă-mă să mă gudur în preajma ta. O-ho, dumnezeule, cîtă dezmierdare ! Bulgăroaica era frumoasă ca o ninsoare blajină. O miroseam şi crăpau mugurii în carnea ei. În tine cîntă focul. Hai, povesteşte-te întreagă.
— Vara, cînd mă sui în plopii din zăvoi, ca să privesc spre Dunăre, şi apa morţilor...
— Fata morgana...
— ...şi apa morţilor murmură, albă, peste lanurile de floarea-soarelui, galbene, atunci mă cred suspect de frumoasă. Răsufli prea greoi.
— Fiindcă-mi pare rău de bulgăroaică. Mi-ai jefuit-o din minte. Lîngă tine mă simt ca la sfînta mărturisire, în săptămîna patimilor lui Isus.
— Uite, mă lungesc în pat, sînt foarte obosită şi dacă vrei, îmi spui cînd ţi-ai pierdut vederea.
— În ziua cînd a murit ţiganul Lascu Proviţa. Ştii cum miroşi acum ? Ca năutul şi ca miezul de nucă verde. Cînd te scalzi, apa curge oachesă de pe pulpe, aşa-i ? Lîngă tine sînt Vulturu de mare cu peştele-n gheare. Corect ? Simulează că mă iubeşti sau că mă accepţi. Dojeneşte-mă-ncet. Vreau să trăiesc o juma'de noapte plină de prestigiu. Sînt bărbatul tău care s-a întors acasă paradit de beţie...
— Şi care vrea să-mi dea o labă peste bot ?
— Care cere clemenţă. Şi o capătă.
— Ţine-ţi firea şi întoarce-te la ţiganul ăla.
— Eşti nervoasă. Îl aştepţi pe Iancu-cel-tînăr. O să vie, dar cu el o să ai o juma' de noapte puhavă.
— Spune-mi despre ţigan, repetă Ţuia, iritată. El ripostă timid :
— Am un rival tare.
— Dă-i cep la butoi, răspunse ea, îngheţat.
— Ţiganul e făcut să doarmă sub cort, între două buboaie de pămînt. Dă-i o viroagă-n care să facă foc şi un coviltir şi nu mai vrea nimic. Lascu Proviţa era altfel, era un salcîm tulbure. Îl întreţineau ţigăncile, rufian, mama lui, ultima secătură, spilcuit cu un ofiţer tînăr şi care, pe deasupra, e fiul şefului garnizoanei. Făcuse patru clase la Şcoala de Arte şi Meserii. Ţigăncile-l beau cu apă ne-ncepută. Era una pe care-o punea să umble cu flacără-n gură şi aia umbla. Frumos, lustruit şi blazat. Eu eram învăţător, aveam douăzeci de ani şi purtam hora în ale trei zile de Paşti. Pe petecul meu de interes, mic şi rotund, îşi rupeau fălcile două mori. Umblam să fac avere, dar c-un aer neglijent. Ţiganul Lascu Proviţa scormonea ripile. Căuta primejdii şi bucurii. Şi găsi ce căuta tocma-n ziua de Paşti. În Munţii Măcinului trăiesc de-adevăratelea singurii balauri din România, în cîmpia de la noi, cei mai iuţi cai, învolburaţi, mîndri, poleiţi cu mister. La un conac, legat de stîlpul pridvorului, un cal de-ăsta. Ce s-o fi gîndit ţiganul Lascu Proviţa cînd îl dezlega ? O să intru călare în horă. Nu l-au simţit. Sus, boierul şi o-nvăţătoare pe care-o iubeam eu agonizau în clipele de după dragoste. Galop, şargule ! Dar calul nu-l cunoştea de stăpîn pe ţigan. S-a încordat şi-a intrat cu el, tropăind vijelios, în plantaţia de salcîmi. Drept în mijlocul a două roiuri de albine. O mie sau o mie de mii de fulgere veninoase au făcut din Lascu Proviţa un buştean vînăt. Ţigăncile au înnebunit. Unele boceau şi-şi rupeau cămaşa de pe ele, aia pe care-o punea Lascu Proviţa ca să ia foc în gură şi să-l scuipe viu afară, apucată de năduf, a luat calul de frîu, l-a dus acasă la ea, a stropit pe el o damigeană de gaz şi luînd foc în gură, pentru cea din urmă oară, l-a azvîrlit asupra calului. Luminare pentru Lascu Proviţa. Eu purtam hora, în curtea şcolii, chiar în faţa locuinţei pentru director. Scînteiam cu pingeaua pe pămîntul bătătorit şi-n urma mea, ţinîndu-se de umeri în lanţ, chiuiau fetele, fîlfiiri albe şi verzi şi rozalii, ca şiajul la pupa vasului. Deodată, făclia aia uriaşă, tăvălugul ăla de carne arzînd şi nechezînd desperat, se aruncă peste gard, din curtea ţigăncii, sparse ceata lăutarilor, strivind-o în copite, trînti, no'og, şase fete şi zbură peste mine, ca să se afunde, la cincizeci de paşi, în latrinile şcolii. Am căzut cu fruntea pe cele trei trepte de piatră de la intrarea în locuinţă. M-am trezit, după o săptămînă, la spital ca să rămîn toată viaţa-n întuneric. Dacă vrei să ştii aveam doi ochi curioşi : unul verde, altul albastru.
— De-atunci şi pîn-acum cîţi cai ai tăiat cu coşorul ?
— Niciunul. Eu sînt prieten cu caii. Am fost gazdă de hoţi de cai. Cînd merg călare simt aşa că mai merg o dată călare şi pe deasupra mea, prin văzduh şi încă o dată pe sub pămînt, la doi stînjeni... Pe sub pămînt duc în spate un sac cu timp bătrîn, pe deasupra întind o cărare zăpăcită pe care să-mi trăiesc viaţa cînd oi găsi comoara şi-oi fi starostele orbilor din Balcani.
— Iar cînd mergi pe faţa pămîntului ?
— Pe faţa pămîntului sînt afurisit de adevărat. Nu mă complic nepermis, ca să nu fiu varză pentru iepuri. Ţi-au găsit o spărtură, te-au distrus. Cine chiţcăie la voi în bucătăria de vară ?
— Două oloage. Fetele calendarului porc.
— Nu stau deloc ca două momîi.
— Tata le dă, pe bani, să răsfoiască reviste porcoase pe care le cumpără de pe vapoarele daneze şi suedeze.
— Aha, de-aia-şi zic ele fetele calendarului porc. Mai bine le-ar găsi un hăndrălău, taică-tu.
— Tata a mai cumpărat de la marinarii ăia şi o sculă bărbătească din cauciuc.
— Şi ele vin şi se joacă şi căpiază şi-şi închipuie că le pişcă gerul în obraji. Să te caţeri pe pereţi, nu altceva !
Spunînd asta, Ion Verde Coconu se apleacă şi-o hăituî cu dîre de răsuflare încinsă. Umbla prin nările lui puroiul unei jumătăţi de secol de patimă, de ezitări şi exasperare şi poate o boare ca un răsărit firav, adică dreptul celor sluţi de-a stîrni şi de-a îmbrăţişa şi ei frumuseţea.
— Miroşi ca lişiţa trăznită de alice.
— E timpul să vină celălalt, zise Ţuia. E miezul nopţii.
— Da, s-aude cum streaşina-şi lasă buza pe geam.
— Nu s-aude nimic.
— Pentru că nu ştii s-asculţi.
Îşi lipi buzele de pîntecul ei, atingere subţire, tăioasă, se ridică şi ieşi bîjbîind.
Ţuia trăi pauza scurtă plină ochi de aşteptare, ca o cofă cu vin în gîrliciul pivniţei. „Nu m-a înghiţit. Şi nici rău nu mi-a făcut. Doamne, cum li se zbenguie răsuflarea ăstora !"
— Eu sînt Iancu-cel-tînăr, domnişoară.
Înalt, lat în umeri, acoperea uşa. Faţa aspră şi alungită-i tremura în creţuri mici. Venea înghesuit de pofte şi amînat de timiditate.
— Uite, zise el, am venit cu colindul la o puşcărie de mirosuri proaspete.
— Ai venit plătind. Dacă vrei — vocea Ţuiei evolua spre şoaptă — îţi dau înapoi şi blana şi banii. Vrei ?
— Nu vreau. Astăzi, chiar dacă nu te scoteau prima, eu tot la tine-ncercam.
— Bine, dar nu m-ai văzut, zise Ţuia, flatată.
— Mi-a spus Patrucăţele, călăuza noastră : Iancule-cel-tînăr, în lumea asta numai pentru Ţuia Zangopol mi-aş tăia pielea şi-aş pune sare-n crestături. Dacă vrei, pot să-l omor pe Coconu pînă la ziuă.
— De ce ? se miră ea.
— Fiindcă te-a spurcat cu răsuflare bătrînă.
— Vino lîngă mine, îl chemă Ţuia.
— Eu nu ştiu să vorbesc ca el. Coconu te prinde cu plasa. E lepră. Mie-mi ies rădăcinile afară din pămînt pînă să smulg o vorbă din piept.
— Tu poţi să mă miroşi cît de aproape vrei.
Ţuia avea ochii negri şi mari cît două case de melci domneşti. Lui Ion Verde Coconu îi vînduse lene şi mirosuri, lui Iancu-cel-tînăr se hotărî să-i facă un dar trinital : vis povestit cu genele, înfrîngere şi nepăsare vicioasă.
— Ţi-ai ciştigat locul al doilea la zaruri. Cum citiţi voi zarurile ?
— Avem zaruri cu gurguie. Le batem în pahar, răsturnăm paharul şi pipăim.
— Şi dacă unul, cînd le pipăie, le-ntoarce iute pe şase-şase ?
— I se iartă de trei ori. A patra oară-o sfecleşte. Dar i se iartă numai la jocuri mici.
— Iancule-cel-tînăr, cum mă cuprinzi tu-n mintea ta ? Cum sînt eu pentru tine ?
— Ai un metru şi şaptezeci.
— Ei drăcia dracului !
— Şi eşti netedă. Şi cînd rîzi se face răcoare-n aer. Femeile tinere sînt zidite să rîdă mereu, iar alea bătrîne să facă de mîncare.
— Dar alea de vîrstă mijlocie ?
— Alea s-aţin tot timpul să te-atragă-n capcană.
Veninul frunzei dădu-n noapte în sufletul Ţuiei.
— Iancule-cel-tînăr şi cu păr buclat, murmură ea şi, apucîndu-i capu-n palme, îl sărută apăsat pe gură.
Iancu-cel-tînăr îi apucă ţiţele în palme.
— Să nu mă strîngi tare, se rugă Ţuia. Protejează-mă.
Trupul ei se smucea, eretic, să se dezlege de gîndurile cuminţi. Iancu-cel-tînăr venise plin de timp aspru şi nerăbdător, emana o împietrire de flacără minerală, care-o paraliza, scufundînd-o în risipă, în pierderi, într-o durere mocnită şi promiscuă. Ar fi trebuit să strige după ajutor, buzele i se aprinseseră şi se frămîntară, dar nu rotunjiră ţipătul disperat, ci excepţia lui, adică regula supremului noroc care e abdicarea. Dimensiunile lumii se sparseră, apoi se închegară la loc, dar altfel, mult mai subţiri, mai leneşe, mai suportabile — mînie dezarticulată în linii prelinse şi căzută la colţuri.
— Iancule-cel tînăr, spuse Ţuia, pe tine te primesc şi mîine noapte. Dar acum du-te şi te odihneşte. Timitele-le aici pe oloage, am nevoie de ele.
Iancu-cel-tînăr ieşi în pragul casei. Cu mîna pe uscior, bău adînc o gură de aer. Noaptea mare din el, răsplătită cu altare mătăhăloase, investiga noaptea din jur, mică, scofîlcită şi înfulecînd pălălăi din hoitul zorilor.
— Han Zangopol, rosti el obosit, la capătul unei expediţii extraordinare, cele două oloage să vină imediat la domnişoara Ţuia.

Luiza-Maleta, cu căpăţîna ei de oaie fiartă şi muiată-n balele milei lui Coconu, zgîlţîindu-se la braţul lui Zangopol, intră la Ţuia, linguşindu-se. Zangopol nu intră. Plecă să se culce. Dida, cealaltă oloagă, întruchipînd evocarea unui cutremur resimţit doar în măduva oaselor, irigă odaia c-un hohot de rîs prigonit de-o tuse hîrjîită.
— Orbul-orbilor, zise Luiza-Maleta, ne-a dăruit vin roşu în batoane. O prietenă de-a lui fierbe vinul în ceaun pînă se-ncheagă şi-l taie pe urmă cu cuţitul. Ia batonul ăsta şi suge din el. Ameţită, ai să găseşti vorbe scumpe. Eu am dat gata trei batoane, astă-nseamnă c-aş fi băut două sticle. M-am pilit.
— Nu se vede. Gîdilă-mă mai uşor şi numai pe mijlocul tălpii.
— M-am pilit, fiindcă, mîncînd alune, mi-a răsărit pe margea farfuriei un pitic, ca atunci cînd eram mică. Cisme galbene, ilic roşu, fes cu ciucure. A luat o alună şi-a gustat din ea un ciob, ca să-mi dovedească astfel că nu sînt otrăvite. După asta s-a dat peste cap şi-a împrumutat chipul unui orb. Şi după cîteva clipe s-a stins şi-a intrat în odaie orbu-ăla adevărat.
— Fetelor, dragele mele, chicoti Ţuia, ce bine e, parc-aş sta cu picioarele goale în iarbă. Şi-acuma parcă intru cu picioarele în pantofi de sticlă. Al dracului de bun e vinul ăsta închegat. Te ia de cap. Hei, iaca minune, stau pe un pat cu patru rînduri de picioare, isprăvit în cap de capră. Am uitat pe prispă nişte grăunţe, capra fuge să le mănînce. Of, parcă mă-nalţ. Sînt în căruţa noastră, căruţa umblă singură prin curte. Crengi de vişin şi de cireş. Să vă rup şi vouă cîte una ? Dido, tu gîdilă-mă pe burtă. Nu ştiu cine-a înhamat la căruţă un cal de vişine şi unul de cireşe. Mergem la tîrg şi le vindem urechile. Pe urmă greabănul, coama, picioarele. Pentru dulceaţă şi vişinată. Uite, bag capul într-o oală cu miere şi nu pot să-l mai scot. Izbiţi-mă cu capul de pereţi ca să se spargă oala.
— Dido, zise Luiza-Maleta, gîdil-o c-o mînă şi sub guşă.
— Cînd mă pîrguiam de copilă, mă gîdila sub guşă bunica. Şchioapelor, săturaţi-mă de mîngîieri. Dormeam amîndouă pe podea. Lîngă sobă, cald, jos acolo, cald să faci riie, nu altceva. Deasupra noastră, calendarul ortodox, Maica Domnului cu Isus, o candelă verzuie lumina sărbătorile scrise cu roşu, nici o zi de lucru, numai sărbătorile, geamul nins se crăpa uşor şi intra o dropie. S-aşeza în colţ, cu aripile strînse şi asculta cum bate ceasul pe care bunica-l punea, seara, într-o farfurie, ca să-i audă mai clar sunetele. Cînd se făcea de cinci dimineaţa ieşea prin geam, fără să spargă sticla. Fă, muieri cu vine răsucite şi picioare înădite, îmi sînteţi dragi. Picioarele voastre, ca tălpicile de sanie rusească. Eu o să fac de toate pe lumea asta, c-am trăit ierni tari. Cui îi place iarna ajunge să-nvingă. Tata, în februarie, sparge bolovanul vinului, izbind cu toporul. Sub ninsoare, lumea n-are învăţ de moarte... Ah, ce bine mă gîdili, Luiză-Maleto, intră cu un deget în căpuşă... Aşa... se petrece parcă numai îndărăt, spre întîmplări fără chip precis, iar înainte gîndul nu merge decît pînă la capătul zilei. Omătul totdeauna scapără linişti uşoare, potoliri, făgăduinţă fericită. Merită să-l umbli dulce şi desculţ şi să bei cu paharul frigul bucălat al colindelor. Ninsoare-mi astupă ura, multă, puţină, mă încarcă de amăgiri pierdute şi face să sune-n mine, aţîţător, ca un cîntec spus de nucile primite la Moş-Ajun. Fă, opăriteior, voi l-aţi mucărit pe orbu-orbilor, iar eu pe Iancu-cel-tînăr. Şi nu eram cu el, cu toate că pe zi albă am să-l mai chem o dată, foşnea merişorul pe tîmpla casei şi prin poarta prăvălită cu umărul intrase hoţul Lixandru, care trecuse Dunărea pe-un sloi de gheaţă. Şi venise să-mi toarne pe ţîţe vin roşu smuls din carnea lui. Iancu-mi zicea la ureche şi eu o auzeam pe bunica, îndemnîndu-l pe Lixandru să zică mărunt după ea : Doamne, viforul necazurilor se ridică asupra mea şi ape intrat-au pînă la sufletul meu (intrat-au, cădea mărturisit hoţul), dar pîntru Tine este toată nădejdea mea. Tu cunoşti pricina răului care mă bîntuie (n-are de unde, n-are de unde ! se îndoia Lixandru), la Tine, perii capului meu sînt număraţi, la Tine, deci, scap şi pe Tine Te rog să îndepărtezi de la mine orice rău pierzător şi să-mi ajuţi a birui ispitele ce mă îmbulzesc că Tu eşti întărirea, scăparea şi izbăvitorul meu (altcineva maică, altcineva, suspina Lixandru) Hristoase Dumnezeu şi Ţie slavă înălţăm. Şchioapelor şi şontoroagelor, parcă mă trece o curvulice de vînt prin sînge, Cînd ninge fără prihană, mi-e dat să-l văd pe hoţul Lixandru coborînd malul gîrliţei şi pe mine veghind uliţa, apoi iar pe hoţul Lixandru smulgînd o luntre de sub răchiţi, suindu-se în ea, cu spatele în vînt şi împungînd în gheaţă cu o ghioagă isprăvită-n săgeată de ostie. Opriţi-vă că, mor, aaah !
— Dido, pune-i palma pe gură, strigă Luiza-Maleta.
— Lăturile dracului ! încerca Ţuia să se smulgă.
— Ţine-o strîns.
— O-loa-gee-loor !
— Luiză-Maleto, zise Dida, abia mai răsuflă.
— Cei frumoşi sînt ursiţi să moară de tineri.

Dimineaţa, miliţia raională le transportă la Brăila într-un furgon. Lîngă ele, pe platforma deschisă, cu cătuşe la mîini, Ion Verde Coconu şi Iancu-cel-tînăr, arestaţi pe baza mărturiei lui Ticu Patrucăţele şi a învăţătorului Dudu Rădulescu din comuna Siliştea că sînt purtătorii unei parole misterioase, — jungla de ibiscus şi dafini menită să răscoale satele : Ceilalţi cinci orbi fuseseră înghesuiţi pe străzile Galaţilor.
Vasile Tichile Alomeanu, nebunul satului, ţopăi în urma furgonului pînă la şoseaua naţională Buzău—Brăila. Purta un lanţ înfăşurat după gît, cu capetele vîrîte în buzunarele pantalonilor şi urla nestăpînit :
— Feriţi nasul, orbilor, oloagele trag chitre.

Fragmente din romanul «SCAUNUL SINGURĂTĂŢII»

OPINII

ANECDOTĂ ȘI POEZIE

Poet de real talent și autentică simțire, spontan în reacții și sincer în gîndire (poetică), Mircea Dinescu intra, acum un deceniu, în poezia românească, purtînd cu sine candoarea adolescentină, tulburată ca la eroii din **La Medeleni**, de „cataclismele" erosului juvenil. Era timpul (eheu fugaces !) cînd un tînăr subțiratec și suav, recita, în pragul liceului din Slobozia și al bacalaureatului, spre încîntarea colegiului profesoral și a telefililor, versuri plăcute auzului, ce vor constitui sumarul volumului de debut, **Invocație nimănui (1971)**. Fluenței muzicale a versului, substanța volumelor următoare îi adaugă o tot mai ostentativă frondă în contra aberațiilor hipertehnicismului și a poluării morale. Această atitudine etică și poetică nu naște viziuni înfricoșătoare (notă pentru pescuitorii de **sintagme** dintr-o revistă studențească : **viziuni și nu vedenii**) monștri ai imaginației care să zguduie conștiințele sau măcar să le trezească din dulcele somn al mediocrității, incriminat de poet, ci imagini (cel mai adesea) inspirate, uneori disparate (universul poetic e încă în faza genezei), rareori (dar evident) confecționate.

O critică flămîndă de cîștigători și aprig născocitoare a investit mult în poezia lui Mircea Dinescu, fie decretîndu-l lider al unei noi generații sau promoții, fie încercînd să-l singularizeze prin comparații cu Rimbaud. Nu știu cît de potrivit este să-l așezi pe un poet în situația de a face școală, înainte de a face școală, și cît bine poate aduce harului poetic un cor nesfîrșit de ovații. Dreapta măsură este însă, oricum, cel mai bun lucru. Lider sau nu de generație, șef sau nu de promoție, Mircea Dinescu rămîne, fără îndoială, un poet talentat, cum, din fericire, sînt mulți în poezia contemporană. Cît despre spiritele tutelare sau modelele liricii sale, de ce să le căutăm cu orice preț aiurea, provocînd confuzii (vorba lui Valeriu Cristea, într-un incitant interviu din „Vatra") axiologice, cînd ele (modelele) se află mai aproape și se numesc Geo Dumitrescu și Constant Tonegaru. Din **Cîntec de nucă verde** al lui Geo Dumitrescu vine majoritatea elegiilor erotice ale lui Mircea Dinescu ceea ce se vede cu ochiul liber și creștetul descoperit (fără adică „tichia lui Sainte Beuve"). Tot așa cum nonconformismul atitudinii, prozaismul căutat, familiaritatea limbajului sînt caracteristicile versurilor din **Plantații**, pe care le regăsim în volumele lui Mircea Dinescu. Integrată unei tradiții autohtone, poezia acestuia apare mai puțin surprinzătoare, dar mai stabilă, cum și este de fapt în **Proprietarul de poduri** (1976), cel mai valoros — credem, volum al său de pînă acum.

Democrația naturii (Editura Cartea Românească, în 1981) nu aduce modificări tematice ori stilistice poeziei lui Mircea Dinescu. Sigur că exuberanța juvenilă s-a atenuat, pînă la a trece (încă semn de tinerețe poetică) la antipodul dezabuzării. Tema dominantă a poeziei de aici este cea a **degradării**, care macină obiectele (poetice) mutîndu-le în precaritate. „Cînd eu nu tac / tu mîine n-ai nici un drept să taci" — clama poetului într-un poem ceva mai vechi. Și iată replica degradată : „(...) noi eram fericiți / și dispuși să ieșim la vînătoarea de lei / cu hîrtia de muște, / revoluția mirosea a cartof copt / megafoanele înlocuiseră arta / erau și lămpi care produceau întuneric / erau și cutii de scrisori pe care nu le mai deschidea nimeni / cîriiam și noi în surdină / închideam și noi ochii la ce se-ntîmpla" **(Găinile)**. Vocea lirică acuză oboseala, irosirea și, în subtextul transparent, neputința de a găsi soluții. «Duminică noaptea / cinci țigani beți au obligat un vatman / șuierîndu-i cutitele pe la nas / să nu mai oprească tramvaiul în stații, / grăbiți cum erau să ajungă / într-un cartier mai întunecat : / „De ce n-ai pus Doamne un transatlantic pe Dîmbovița / de ce n-ai deschis un aeroport în Dudești, / ne lași aici umflați cu bere acră / să ne holbăm umiliți la elicea ventilatorului / ce se-nvîrte, se-nvîrte, se-nvîrte / în tavanul bodegii / pe care-o vom deturna în curînd"» **(Rugăciune de noapte)**. Versurile au un haz trist și puțină poezie. Ferindu-se să poetizeze, Mircea Dinescu alunecă în anecdotă, fie ea și cu semnificație. Atmosfera, rarefiată poetic, este, în schimb (dar merită oare schimbul ?) încărcată de suspiciune, variantă a temei degradării. La tot pasul versurile denunță un „turnător talentat", descoperă „preotul cu magnetofon sub sutană", sau o „viperă galbenă strecurată-n manșetă", o „cocoașă philips", un extrem de periculos orb cu muzicuță. Obiectele, sub privirea pătrunzătoare a poetului, își dezvăluie agresivitatea, constituindu-se într-un univers ostil, poluat și poluant, în care singura redută ar fi sinceritatea sentimentelor trainice ale poetului : „Unii de-abia așteaptă să mă vadă plutind / ca Ofelia cu o coroniță de ziare pe cap / dar obosiți de-atîta imaginație / intră-n biografia mea gravi ca-n rezervația leprei / gata să delimiteze zonele albe și să strige : / pericol de contaminare / virus muzical / bacterie purtătoare de lacrimi / cîine cu efect întîrziat / cu ochii holbați la șuncile aurii ale Occidentului, zice că nu prea i-e foame / cîntă prostește ca tonomatul ce refuză moneda / tatăl lui în depoul de locomotive miroase pe-ascuns levănțica / mama lui cară lăzi și surzește treptat (presupunem că nu vrea s-audă) / sora educatoare la o școală de debili mintali se simte liberă, liberă /despre frate nu se știe nimic ceea ce-i cu mult, mult mai grav / existența acestei familii îl predispune la îngăduință / dar are un fel special de a-și iubi țara care neliniștește / și nu putem să-i scoatem pămîntul dulce din gură / fără să surpe bisericile din ținutul natal" **(Biografie săracă)**. Am citat în întregime acest poem din două motive importante. Alături de Breughel cel Bătrîn (în poezia **Găinile**), Valurile Dunării **(O zi fără sandviș)**, Hortensia Papadat Bengescu (în **Scurt reportaj**) apare aici cea de-a patra (și ultima) referință culturală din volum. Apoi, versurile de aici ne apar ca un model greu de egalat de publicistică eficientă a unei biografii exemplare. Căci biografia propusă nu e deloc „săracă" ci de-a dreptul reprezentativă. Săracă e poezia (excepție face doar ultima imagine), înlocuită aici cu un discurs nu lipsit de tensiune, dar prozaic. Poetul, se-nțelege, refuză ostentativ metafora revelatoare și aluzia livrescă, în favoarea unei poezii „ascetice", cu simboluri de tot transparente și imagini care-și vor găsi, desigur, adepții, dacă nu cumva îi și au : „Cartoful putred zvîrlit pe maidan / scoate și el putica lui verde", „Un copil urinează pe turla bisericii / Și Dumnezeu primește jetul lui cald / ca o alinare pe-un călcîi reumatic" (n.n. — atenție, sînt sfaturi poeticești și nu prescripții medicale pentru reumă) ; „într-o orbitoare toaletă / îmi depun lingourile de aur ale vezicii", „balega senină", etc. Influența lui Ion Caraion pare aici decisivă, așa cum în poezia **Șapte sertare** (p. 28) îi regăsim pe Gellu Naum și Virgil Teodorescu din **Spectrul longevității**, iar în **Elegia biciclistului**, pe Adrian Păunescu din **Manifest pentru sănătatea pămîntului** și mai de demult : „Somnoroși se iubesc între ei / cei cu pete se-nchină la pete / numai eu mai curtez biciclete / numai eu pedalez pe femei // Fluierînd prin orașul bufant / m-au vînat ca neghiobii cu arcul / dar pe sufletul meu elefant / nu-l încape nici circul nici țarcul // Sus sînt peșteri cu muzică **beat** / și sînt focuri de wolfram cu triburi / unde eu tot mai rar sînt primit / și-alungat ca un cîine pe diguri // Somnoroși se iubesc între ei / cei cu pete se-nchină la pete / numai eu mai curtez biciclete / numai eu pedalez pe femei"

Puține poezii din **Democrația naturii** mai amintesc de excelenta formă poetică din **Proprietarul de poduri**. Între acestea se cuvine citat viguros poem, **Evadatul**, direct și aluziv, impecabil prozodic .

Altfel, un volum inegal, expresie ostentativă a unui eu poetic ultragiat, sforțîndu-se cumplit să se autodepășească : „O bucată de pîine căzută sub masă / se plictisește-ntr-o zi și inventează șoareci și gîndăcei, / numai singurătatea mea nu inventează nimic, / Cu o greață lipsită de imaginație / ca un naturalist miop / încerc să reconstitui dintr-o mănușă desperecheată / animalul preistoric al dragostei noastre : / hu hu face el, vîj vîj / jii jii, uruie ca sputnicul păcii, / trosc, trosc și vu vu vu / vu vu vu vu vu vu / fîssss..." **(Încercare ratată de-a pune în funcțiune dinozaurul)**.

Valentin F. Mihăescu

„DEMOCRAȚIA NATURII"

Nici unul din poemele care compun ultima carte de versuri a lui Mircea Dinescu, „Democrația naturii", nu poate fi citit într-o stare de calm sau de destindere, parcurs cu acel confort sufletesc pe care îl provoacă lectura unor scrieri ce vin în întîmpinarea obișnuințelor noastre, dispuse să le satisfacă și să le ocrotească acestora așteptarea comodă. Noua poezie a lui Mircea Dinescu este o poezie a **nervilor biciuiți**, a sensibilității ultragiate la maximum, o poezie care pune în cumpănă însăși revolta, căci stadiul acesta, presupunînd combustie intimă bine marcată prin semne exterioare, energice, pare a fi aproape cu totul depășit și consumat, el cedînd locul acum oboselii amare, aridității împinse pînă la plictis și dezgust, fadorii existențiale. Motivul **plînsului**, atît de generos și elocvent întrețesut în structura liricii lui Dinescu, motiv complice al impulsurilor de tot felul și al reacției psihice aferente, se transformă într-un motiv al **neputinței de a plînge**, cu alte cuvinte, al secătuirii prin epuizare și suprasolicitare nervoasă. Dacă a suspectat și continuă să suspecteze multe din lucrurile care îl înconjoară de inautenticitate, atinse de un morb ascuns al degradării, Mircea Dinescu nu se oprește la constatarea devenită atît de la îndemînă, a prezenței absurdului în existența noastră, ci trece într-o zonă și mai gravă, mai încărcată de luciditate, aceea a suspectării de sine, a cîntăririi „vinei" de a trăi, pur și simplu. Nu agresivitatea revărsată îl neliniștește cel mai mult, agresivitatea și multiplele ei supape rămînînd la un punct așa-zicînd mediu de intoleranță, dar sentimentul că e vinovat pentru o pricină obscură, că trebuie să suporte această „vină", că trebuie să justifice nu altceva, ci modestul drept la existență, impune o stare de spirit cu totul specifică, trasînd și mai apăsat **stilul Dinescu :** „Unde dau două străzi una-n alta ca proastele / dacă ai noroc te izbești de orbul cu muzicuță, / el îți zîmbește vinovat / și-ți suflă Valurile Dunării în urechi, / nu te enerva ci întinde-i moneda mai repede / dacă vrei să scapi cu gulerul întreg / sau să-ți retragi bărbia dintre degetele lui unsuroase / să nu te strivească ușurel cu bocancul / de parcă-ar ști ceva despre biografia ta romanțată / întinde-i mai repede moneda / fii fericit c-ai scăpat / renunță la sandviș pentru ziua de astăzi **(O zi fără sandviș)**.

Nu mai e vorba de revoltă, de o revoltă „neproductivă și isterică", de spirit justițiar, libertar sau intolerant, cum vrem să le numim, aceste atitudini au trecut, s-au resorbit, și-au avut vîrsta lor, farmecul și justificarea lor, ci de ceva cu mult mai greu și mai simplu totodată : de captarea „indulgenței", de pildă, de a păși peste pragul celor treizeci de ani, de captarea „indulgenței" de a fi, nimic altceva. Poetul nu mai cere surplusuri, ci minusuri, nu mai pronunță agitate invective, ci umile rugăciuni : „Ferește-mă Doamne de cei ce-mi vor binele" **(Indulgență de iarnă)**.

Ceea ce acordă originalitate deplină acestor versuri, pătrunse toate de ideea prețuirii omului la justa lui valoare, e poziția credibilă, de maxim firesc pe care o adoptă, din inteligență artistică și din natural instinct, autorul lor. Mircea Dinescu se confundă la un moment dat cu insul în numele căruia vorbește, îi vorbește limba și îi trăiește viața, se coboară în banalitate și în anonimatul faptelor diverse, este omul „fără pretenții", de pe stradă, din gări și din tramvaie, omul care suferă și poate suferi dintr-o mulțime de pricini, unele aparent derizorii, altele care țin direct de urîtul fizic și moral. Nici un lucru nu e tratat **la el de sus,** dintr-o atotputernică și orgolioasă conștiință a superiorității. Poetul afișează o „biografie săracă", pe potriva multora dintre semenii săi. Nu-și propune eradicarea „relelor" de pe planetă, nu-și îngroașe vocea, stigmatizatoare ori vindicativă, se ține departe atît de rolul de profet cît și de acela de revoltat perpetuu, cunoscînd el însuși și clipe de derută, de slăbiciune, de firească, prea firească oboseală umană. Toate gesturile sale sînt marcate de simțul relativului. Îndoiala lucidă îl ferește pe Dinescu de absolutizarea vreunei direcții de comportament : „Cum m-am născut eu Doamne / roșu de furie / vociferînd într-o limbă neștiută de nimeni / încărcat de fulgere și de ifose ca un mare actor / și cum o să dispar / bîțîindu-mă și purtînd tava / plin de trac înaintea morții / ca un amator pe-o scîndură de provincie / cu sufleorul în cușca pieptului asfixiat" **(Teatru ambulant)**.

Motivele de sfîșiere lăuntrică, de tăgadă, de silă sînt și ele cît se poate de umane în poemele lui Mircea Dinescu : violența și impostura, abandonul prietenilor, dezertarea afectelor, absența poeziei ori a iubirii din viață. El știe, însă, să dea acestor motive o pondere, o tensiune și o coerență care să antreneze structuri cu mult mai adînci, după cum are harul neobișnuit de a transforma în pricini de suferință intimă elemente și fenomene care depășesc la prima vedere așa-zisa noastră existență curentă. Fără să dea impresia că vorbește despre lucruri „mari", Mircea Dinescu atinge, pătrunde chiar în inima unora dintre lucrurile care ne ordonează viața, fără să nesocotească aspectele **mărunte,** el le intuiește greutatea și le asociază de dimensiunile esențiale. Veridicitatea acestei poezii reiese din libertatea temelor ei, dintr-un protest **neprogramat,** de suspectă înverșunare la adresa cutărui sau cutărui fenomen negativ, și e menținută printr-o receptare limpede, fără prejudecăți și dogme a impresiilor vieții, receptare rapidă, oarecum distrată, deși condusă, dirijată în fond de o perfectă angajare și pasiune.

Mircea Dinescu scrie poezie îndrăgostit de poezie ca puțini alții, cu sentimentul devorator că **altfel** nu se poate, că pentru sine nu există alternativă. Lumea sa de acum se înfățișează în decoruri depoetizate, pline de detritusuri și pîngărite de pete, nu numai din cauza invaziei tehniciste, distrugătoare de echilibru natural, dar și din pricina faptului că locul poeziei e nesocotit, subapreciat, bagatelizat. Și odată cu locul poeziei locul afectelor, al sentimentelor, al fineței morale. Periferia, altădată exaltată în lirica română pentru aura ei poetică, pentru senzorialism și vitalitate, se metamorfozează aici într-o periferie etică tocmai prin absența poeziei. A vedea în, a investi și a miza cît pe poezie ? — iată întrebarea pe care Mircea Dinescu și-o pune cu gravitate, cu dureroasă neliniște, cu onestă luciditate. A ajuns cu greu la adevărul că poezia înseamnă un „pact cu realitatea", că importanța ei, nici mai multă, dar nici mai puțină, e că există, că există, ca o dimensiune esențială, într-o lume așa cum este construită : „Multă vreme am crezut că poezia doarme sub aripa cocostîrcului / sau că va trebui să scurm după ea prin păduri / dar ca un profet izgonit din pustiu de gîlgîitul sondelor / acum sînt dispus să fac un pact cu realitatea / și să recunosc c-am greșit : / sparg c-un tîrnăcop zidul / și vă las să priviți" **(Descoperirea operei)**.

Cu aceste gînduri, al căror traiect spre adevăr Mircea Dinescu îl reconstituie cu dezarmantă sinceritate, nu se pot scrie manifeste în versuri, clădite pe orgolioasa iluzie că ele sînt menite a întoarce fața lucrurilor, cu aceste gînduri însă poezia asigură, recunoscătoare, sentimentul deplin al libertății individuale : „Fluierînd prin orașul bufant / m-au vînat ca neghiobii cu arcul / dar pe sufletul meu elefant / nu-l încape nici circul nici țarcul" **(Elegia biciclistului)**.

Multe din temele pe care le „atacă" astăzi lirica lui Mircea Dinescu pot fi regăsite la poeții generației lui, la poeții altor generații. Autorul **Democrației naturii** posedă, cu toate astea, darul extraordinar de a individualiza pînă la senzația proprietății recognoscibile aceste teme, darul de a le trece din sfera mai larg socială în zona sa de intimitate profundă și de proprii obsesii. Cuvintele îl **ascultă** cu incredibilă docilitate, din orice strat al limbajului le-ar lua, cad la timpul potrivit, se supun unei inventivități debordante, unor asocieri ce se dovedesc rezistente în timp. Nimic din zgura lucrurilor vehiculate în poeme nu împiedică fluența limbajului liric, penetrant, la obiect, cu memorabile definiții. Poetul vorbește întotdeauna cu vocea care îl prinde cel mai bine, expert în a se face auzit și urmărit. Mircea Dinescu face dovada că poate cuceri și prin **duritatea** spunerii sale, luîndu-ne participanți la acest mod de rostire. Este un mare poet, de aici și de acum.

Dan Cristea

NUMELE POETULUI

Marius Petrescu

Debutat de noi în revista „Luceafărul", Marius Petrescu are sub tipar la Editura „Eminescu" volumul de debut, prin alte reviste nu a mai publicat, cum nu a mai publicat dealtfel nici în „Luceafărul", lucrul explicîndu-se printr-un susținut asalt al nechemaților, de peste tot...

Poet livresc, pentru care accesul la expresie e un ritual săvîrșit în taina ascultării vocilor maeștrilor de odinioară, recunoști în poemele lui Marius Petrescu muzica sublimă a „Memorialelor" lui Vasile Pârvan, voința de stil aristocratic a lui A. E. Baconsky, tonul voalat erudit de lamentație stinsă al lui Paul Emanuel... Toate poemele lui Marius Petrescu adunate într-o carte poartă un titlu, „Răul tinereții", extras dintr-un minunat text al Marthei Bibescu : „Poetul trăiește pe cîmpiile durerii, pe marginile unui destin neîmplinit. (...). Lui i se potrivesc cuvintele rostite de o mare cunoscătoare a sufletului omenesc, în secolul al XVIII-lea, Sophie Arnould. Întrebată, către sfîrșitul vieții, despre tinerețea ei, răspunse suspinînd : Comme on souffrait!... C'etait le bon temps... Astăzi se vorbește despre „răul tinereții". Se vede că vremea trece fără ca să găsească vreun leac acestui rău divin (...). Felul de a gîndi, filosofia, etica, pînă și vocabularul poeților se schimbă cu vremea și devin literă moartă pentru urmașii noștri mai îndepărtați (...). Un lucru rămîne însă nestrămutat : dragostea și puterea de-a suferi, între zorile de zi și amiaza vieții (...). Poate că adevărata apă a Juveneței nu este decît aceea a lacrămilor... !".

Neliniștile existențiale, autentice, sînt sacrificate și răscumpărate de unele fragmente de poem, revelatoare, prețioase, memorabile : „Neașteptat de fericiți / se făcea că sîntem cîndva: / era un echinox tîrziu / care ne topea zalele ; / tu aveai goliciunea înfrigurată / a unui tezaur — / astfel începeau ceremoniile noastre! // Te auzeam țipînd / pe deasupra apelor mari / ale nopții... / Umed, întins îți era torsul... / Eu respiram unduitor și înfricoșat / asupra ta... / Părul tău se ridica de pe umeri / ca o ceață ușoară"...

Poeme ca „Epitaf criptic", („Mai bine prea tîrziu / decît o eternitate sterilă! / Bine-nțeles / cu condiția ca seara / să nu ajungă nimeni în camera ta, / să te frămînți în somn / ca într-un gol de aer, / stîrnind lumini abia perceptibile / la încheietura frunții, / să se slăbească orice pulsație / de vis (și așa este prea mult, / rănile sînt, totuși, mai expresive!), să nu mai existe nimic altceva / în afară de ceea ce n-ai apucat / încă / și să tresari — / cînd îți zărești umbra / mișcîndu-se/ ca și cum ar sfida legile opticii... / Ar mai fi muzica subțire a sferelor, / răzbătînd / ca printr-un timpan astral, / ori elixirul otrăvitor / al sorții (singele celui pe care / nu l-ai iertat, sau / „Fiecare moare singur..."), perfect realizate stilistic ne încredințează că poetul trebuie să persevereze în această manieră confesiv-erudită, grațios-artificială, aliind ermeticul și limpidul, expresia curentă și metafora aproape impenetrabilă, luminîndu-se în sine...

Nu știu cum va fi primită cartea de debut a lui Marius Petrescu, nu știu cum va „evolua" și dacă va „evolua", nu știu nici dacă va fi în stare să facă o carieră literară (pentru asta trebuie să stai ore în șir în anticameră, cînd se schimbă conducerea vreunei reviste literare, să dai telefoane de cîte două-trei ore cînd vezi că a apărut un text critic nefavorabil referitor la propria-ți creație, la cel mai blînd „atac" să-i razi imediat un interviu, cînd vezi vreun diriguitor al vieții literare întreținîndu-se cu un coleg, să-l apuci brusc de mînă (pe diriguitor), să-l tragi într-un colț și să-i faci propunere de publicare de poeme originale în „revista ta", și cîte altele), știu doar că dacă aș alcătui o antologie a poeziei românești a ultimelor decenii, în ea Traian Furnea ar figura cu poema „Vînătoreasa cea fricoasă", iar Marius Petrescu cu „Avatar ilustru" pe care o transcriem în întregime : „Hello, Lady Canterbury" (nici un vînzător / de iertări / de pe vremea lui Saint Thomas-a-Becket, / nu ți-a putut cunoaște / adevărul). Ce frumos / începuse Istoria — expediții de vînătoare, / decapitări galante, / un pelerinaj o dată la un secol... // Amintește-ți „misterous Lady", / cinci veacuri apoi : / seara era boltită adînc, / înfiorătoare ; / se prăbușea asupra orașului / ca o arcadă de scrum. / Tu erai deconspirată, Dumnezeule, în mijlocul / acestui purgatoriu (luminile / marilor bulevarde, panica și extazul, / crematoriul metropolei...) / Prea tîrziu pentru tine, de această dată, / prea tîrziu ! / / „Hello, Lady d'Arbanville !" — e rîndul tău... / În „rue Morgue", încă de acum un secol, / a fost inaugurat muzeul morții. // Vino, (mai ții minte?", este expus / un singur corb, / în plisc purtînd căpățîna funebrului Poe, / cu o bucată de cașcaval / în dinți... / Se oferă gratuit pliante : / „Nici un week-end în infern pe stomacul gol!" // „Hello, Lady Walewska!", iată / mormîntul dinasticei tale iubiri / asediat / de autostrăzi și pasarele gigantice — / vuietul de moarte al vieții... // „Marie Walewska". / reclamele ard de vii deasupra noastră, lasă-te / jefuită, violată, ucisă — / traficul cu destine / ne poate îmbogăți în această noapte! // „Hello, Lady Pogany, / Black fair lady!" Întunecimea / chipului tău speriat / și-a pierdut soarta. // Totul de vînzare, „Miss Pogany" — / ochii tăi, ce nu se mai pot niciodată închide, / vor vedea totul pînă la sfîrșit... / E mult prea tîrziu, / chiar și pentru Alexei Karamazov, mîntuitul. // „Hello Miss World — / Lady Venus!" Ce miracol, cel de pe urmă, / iubirea ta fără brațe, ca o fotografie în sepia, / supraviețuind, pe „Canale Grande", / în vitrina magazinului de licitații, / alături / de ultimul glonte al lui Hemingway / și eșarfa Isadorei Duncan. // Restul e tăcere...".

Cu ce poeme ar figura unii dintre ilustrii noștri contemporani, autori de zece, douăzeci și treizeci de volume ?

Cezar Ivănescu

Poezia lui Goga sau între „jale" și „nădejde"

Urmare din pag. I

formă flexionară, ci ideea printr-o sintagmă foarte apropiată. Invocația : „Ci **jalea** unei lumi, părinte, / Să **plîngă-n lacrimile** mele" sau versurile : „Dar spunem cu toții nevestelor noastre / **Să plîngă cu lacrimi de jale**" conțin asemenea dezvoltări menite să sublinieze prin reduplicare termenul principal. Mijloacele stilistice nu fac decît să întărească expresia unei stări generale, căci **jalea** este a istoriei, dar în același timp, și a țarinei robite („Să semene atîta **jale** / De-a lungul miriștilor noastre"), a peisajului cosmic familiar („Se răsfrînge întreaga **jale** / Acestui trist amurg de vară"), a satului patriarhal („Și s-a uitat cu-atîta **jale** / Cînd a trecut un car cu boi").

Termenul recurent inițial își formează o adevărată constelație de echivalenți, uneori sinonimici, alteori foarte înrudiți ca sens. **Jalea** se traduce atunci cu **amarul** („tot **amarul** se revarsă pe strunele înfiorate") sau cu **necazul** („Ni s-ar stinge- atunci **necazul**... !), ea este provocată de durere („Și de **durerea** altor inimi / Învață-mă pe mine-a plînge"), de **pătimiri** și **patimi,** amîndouă cu înțelesul de **suferință** („Nu-i jalea **pătimirii** noastre" ; „Din vremi uitate de demult / Gemînd de grele **patimi**"), de **trudă** („Dă-mi tot amarul, toată **truda** / Atîtor doruri fără leacuri"), de **povară** („De mult gem umiliții-n umbră / Cu umeri gîrbovi de **povară**") de **chin** și **obidă** („Veniți voi, **obidiții** lumii, cu buzele înfrigurate / Voi, **chinuiții** de arsura unei tăceri îndelungate") ; la rîndul ei, **jalea** provoacă **gemete** („Și **gem** robiile de veacuri / De mult **gem** umiliții-n umbră"), **vaiere** („Eu în văzduhuri deslușesc un **vaier**"), **plîns** și **plînsoare** („**plînsul** românesc ; graiul pîinii e încărcat de durere **și plînsoare)** și firește, **lacrimi,** cuvînt de o mare frecvență, încît îl putem numi pe Goga nu numai „poet al clăcașilor", dar și poet al lacrimei. Cu atît mai mult cu cît sintagmele în care e folosit nu indică nici urmă de sentimentalism (cum se întîmplă într-o adevărată literatură lacrimogenă), ci se înscrie în constelația amintită, contribuind, nu o dată metaforic, la accentuarea **jalei,** ca sentiment național. Cînd poetul spune, apelînd la același procedeu al repetiției semantice : „Eu sunt o **lacrimă** tîrzie / Din **plînsul** unei mii de ani", rezonanța atinge din nou dimensiunile istoriei. Puterea evocatoare a **lacrimii** este extraordinară la Goga și poate mai percutantă decît a însuși termenului-pivot **(jale)**, acesta fiind mai abstract, de unde și nevoia permanentă de a-l consolida. **Lacrima** individualizează parcă mai viu spațiul poetic, și ne dă mai plenar sentimentul de profunzime, de gravitate existențială a unei colectivități vitregite de soartă **(vitreg** e de asemeni un termen recurent). **Plugarii** sînt „cei mai buni copii ai țării / Urziți din **lacrimi** și sudoare", în Ardealul subjugat de acum aproape un secol era „atîta jale-n casă" și „**lacrimi** multe, multe", roua se prefăcea în **lacrimi** și, la fel, marile rîuri ce străbat poezia lui Goga, încît din **lacrimi** e-mpletit „și Oltul, biet, bătrînul".

Dar poporul acesta înlăcrimat, bătut de **amar** și **necazuri,** pradă tuturor **durerilor** și **patimilor,** e capabil și de alte sentimente decît copleșitoarea **jale.** Îl vedem și înflăcărat de **nădejde,** noțiune constituind al doilea nucleu al bipolarității. „O **nădejde** luminează fețele nemîngîiate", robii continuă un „drum al **nădejdilor**", „**nădejdile** de veacuri", și cresc în suflet „mugurul **nădejdii**". Mesianismul mereu invocat al poetului abia acum devine vizibil : „Din geana zorilor albastre / Eu văd cum tremură și-nvie / **Nădejdea** visurilor noastre". Incompatibilitatea antitetică a celor doi termeni fundamentali ajunge să se tocească în anumite contexte, să rămînă doar aparentă, poezia oferindu-ne adevărate exemple clasice de oximoron : „lacrima **nădejdii**", „amarul **nădejdii**".

Constelația semantică se populează cu termeni mai puțin sinonimici ca în cazul primului nucleu, dar oricum înrudiți prin finalitate. **Nădejdea** în poezia lui Goga vrea să însemne realizarea idealului dezrobirii și al unirii cu țara, adică al unui **vis**, ce implica jertfa multor generații : „Avem un **vis** neîmpăcat / Copil al suferinții / De jalea lui ne-au răposat / Și moșii și părinții". În momente de cumpănă și descurajare, visele sînt „sfărîmate" sau „deșarte". Pentru a înzestra textul cu o mai bogată încărcătură afectivă, Goga folosește alături de **vis** cuvîntul **dor** și **doruri,** un alt remarcabil oximoron, „jalea nestinsului **dor**", necomunicînd altceva decît aspirația către împlinirea idealului național. Dar în alte cazuri, incompatibilitatea noțiunilor este reală, poetul construind antiteze ce se pot urmări într-o lungă suită din care doar spicuim : „Copii fără sprijin, ne scurgem viața / Din **dor** și din **nemîngîiere**" ; Laie Chioru-bată-l Domnu — / El nu vede toate cele ; / Știe două din lăută : / Una-i **dor** și una-i **jele**". Idealul, ca obiect al **nădejdii,** e numit alteori **noroc** („Din casa noastră / Unde-n umbră / Plîng doinele și rîde hora / Va străluci odată vremii / **Norocul** nostru-al tuturora"), **sărbătoare** („Durerea unui neam ce-așteaptă / De mult o dreaptă **sărbătoare**") sau, în clipa (ipotetică) a realizării, **stea** : „Ni s-ar stinge-atunci necazul / Ce de mult ne petrecea ; / Între stelele de pază / Am avea și noi o **stea**". Un simbol al speranței îl întruchipează **dimineața** („Tu suflete întunecat de gînduri / Tu simți prelung fiorul **dimineții**"), altă dată zorii, ca vestitori ai libertății îndelung așteptate. Poetul e doar un **sol,** un **drumeț,** un **călător,** nu o dată **pribeag,** conotații ce ne introduc într-o altă constelație, încît dacă ar fi să le reprezentăm grafic, am obține un adevărat arbore genealogic al structurilor lirice, care evidențiază cîteva rădăcini foarte productive și legate între ele printr-un fin sistem de vase comunicante. La cele amintite, să adăugăm **revolta**, trimițînd la **mînie, blestem, răzmeriță, răzbunare, vifor ; cîntecul (cîntarea)** și însăși figura **plugarului**, a **clăcașului**, pe a cărui palme aspre „e răzimată lumea toată". Poet al lacrimii, Goga e la fel de cutremurător, poet al **mîinilor**, al „mîinilor nerăsplătite", ce ar merita ele singure spațiul unei meditații critice.

Examinarea recurenței pe care am înfățișat-o foarte pe scurt și a raportului dintre cele două sentimente fundamentale și antitetice cred că ne demonstrează o dată mai mult romantismul poetului (profetismul, mesianismul de acolo provin), capacitatea lui de a fi tribun și exponent liric, de a-și asuma starea de spirit a unui popor întreg, de a-i detecta acele puncte de foc, existînd milenar, ne dovedește forța lui de a revigora (experiența folclorului și a vechilor scrieri i-a fost întru totul profitabilă) termeni abstractizați ca **jale, durere, patimă, nădejde, vis, dor.** Avînd la dispoziție un material poetic destul de uzat, pe care nu l-au putut prea mult înnoi contemporani ca Șt. O. Iosif sau Panait Cerna, Octavian Goga a izbutit să se contureze ca cea mai puternică personalitate a începutului de secol, venind în descendența directă a lui Eminescu și G. Coșbuc. Apropierea sa de simbolism rămîne totuși neglijabilă. Traducătorul lui Madách era sortit să fie Poetul Transilvaniei, pregătită și de el să se dezrobească, și al idealului unității noastre naționale. S-au rostit numeroase discursuri și s-a scris o cantitate uriașă de articole pe această temă, dar la valul vremii n-au rezistat decît un Barbu Delavrancea și un N. Iorga. De asemeni în poezie, unde aproape întreaga lirică tradiționalistă (de fapt, semănătoristă) de pînă la primul război mondial s-a istorizat. Alături de Arghezi și Bacovia, dar care au fost cu mult mai deschiși spre modernizare, O. Goga este un mare poet continuînd alte drumuri și afirmînd alte valori. Lirica lui patriotică, ce nu și-a pierdut forța răscolitoare, apreciată inițial de însuși Titu Maiorescu, exprimă nu numai un crez, dar și o dramă, o sfîșiere morală. Era drama, jalea unui neam care și-a păstrat prin veacuri, puterea de a lăcrima și de a nădăjdui. Mai mult ca oricine, Goga a avut darul să încorporeze această dualitate.

Angela Pașca : „Titina"

CONFABULE Găinușa de baltă

Gallinula chloropus **„e ca o puică, avînd penele castanii pe spate și aripi, cenușii închise pe burtă. Coada scurtă o ține ridicată, cu cîteva pene albe pe delături, ca și o dungă albă în lungul trupului, sub aripi. Pliscul e ca de cirmiz la bază, gălbui la vîrf; e scurt și cam turtit lateral. Picioarele înălțate, cu solzi ca unși cu pucioasă și cu degete lungi, ceva lățite. Sunt păsări drăguțe, putînd înota bine, după cum se cufundă lesne. Trăiesc deobicei perechi-perechi singuratece, stăpînind mai voioase ele singure în împărăția unui iaz (n.n. — rezervat). Cînd se încumetă să le facă vizită nepoftită bărbatul altei perechi, are loc o bătălie. Stăpînul iazului întîmpină mînios pe noul venit, se îndreaptă spre el cu capul plecat, cu aripile puțin răsfirate. Dacă nepoftitul se face că nu-l vede, celălalt își cheamă și soția în ajutor... Clocesc și bărbatul și femeia, uneori de două ori pe vară... Trăiește nesupărată de vînători, căci carnea ei e cam ațoasă și cu gust de mîl".** (Fauna României — **prof. I. Simionescu, pag. 102). Șișîie, am adăuga noi, atunci cînd pronunță cuvinte pe care nu le știe. Și nu știe multe. De exemplu :**

— Dă-mi și mie șeva.

Da, da, nu știe ce este „ceva", așa cum nici un cerșetor nu știe cu ce va fi miluit.

Sau :

— Am șitit șeva.

Adică găinușa de baltă nu numai că nu știe să citească, dar nici ce să citească. Totuși, atunci cînd trebuie să citească în fața tuturor, roagă un prieten s-o ajute să memoreze dinainte textul și „șitește". În sfîrșit. ...cea mai interesantă caracteristică a acestei păsări urîte este că femela pare mai mascul decît masculul însuși care pare mai femelă... De aceea și clocesc împreună, într-un colț. Stau singuri-singurei, fiecare în colțul lui, și împart iazul cu pliscul.

— Am șitit șeva, auzi.

— Și eu am șitit, auzi.

Nu putem încheia aceste rînduri ce ne reamintesc o pasăre aiurea fără să ne arătăm uluiți de marele ei curaj. Trece, pur și simplu, pe sub nasul vînătorului, asurzindu-l. Numai că acestuia nu-i place carnea găinușei de baltă. „...E cam ațoasă și cu gust de mîl".

Iulian Neacșu

Rezultatele concursului de debut al Editurii „Albatros" pe anul 1980

● **Juriul concursului de debut în poezie al editurii „Albatros", alcătuit din Mircea Sântimbreanu, directorul editurii — președinte, Ion Acsan, Constanța Buzea, Șt. Aug.-Doinaș, Domnica Filimon, Gabriela Negreanu și Laurențiu Ulici, a acordat următoarele premii:**

Chioaru Dumitru : „Seară adolescentină"

Mariana Marin: „Utopii și alte poeme de dragoste"

Viorel Mureșanu: „Ținut sonor".

Au fost selecționați spre publicare, întrucît au debutat anterior în culegeri colective, Mircea Bîrsilă cu placheta „Obrazul celălalt al Lunii" și Cristian Șișman cu „Părerea unora despre ei înșiși".

Totodată, au fost selecționați în vederea publicării cu cicluri de poezii în Caietul pe anul 1980:

Romulus Bucur, Daniel Corbu, Dan David, Valeria Deleanu, Simona-Grazia Dima, Mircea Drăgănescu, Ion Drăgușanu, Valeriu Drăgușanu, Ion Faiter, Dan Gavrilovici, Lazăr Lădariu, Ion Bogdan Lefter, George Luca, Alexandru Mușină, Soril Miavoe, Mihai Negrea, Mircea Rostaș, Lucian Vasiliu, Călin Vlasie.

Juriul concursului de proză pe anul 1980, alcătuit din Mircea Sântimbreanu, Domnica Filimon, Lucian Hanu, Alfred Neagu, Constantina Paligora, Mirela Roznoveanu, Mircea Scarlat, Herta Spuhn, Alexandru Ștefănescu au hotărît publicarea următoarelor romane:

Nadia Filip: „Nu ucideți caii albi"

Augustin Sava: „Un glonte"

Gh. Truță : „Orașul".

Pentru concursul pe anul 1981 lucrările vor fi depuse nesemnate, sub motto, pînă la data de 15 iulie 1981.

atelier literar

poșta redacției

CONST. RUPA : Da, se poate lua totul de la capăt, dar nu în acest mod. Formula pare să nu vi se potrivească. Încercați ceva mai simplu, mai direct, o povestire oarecare, în genul „clasic". Vom vedea apoi ce perspective sînt.

R. G. B. : E bine că v-ați făcut un rost și că v-ați găsit oarecum un echilibru; e rău, însă, că ascensiunea vă dă ameteli și vă face să pierdeți simțul măsurii, modestia și alte bune simțuri... E bine că vă preocupă sensurile cuvintelor (și, în general, problemele scrierii corecte — capitol la care, dealtfel, vă aflați încă în grea suferință...) ; e rău, însă, că nu cercetați mai des și mai atent un bun dicționar înainte de a vă repezi să semnalați altora șubredele dv. descoperiri (lucru care poate căpăta uneori denumirea de ignoranță insolentă!...). E bine că ați devenit „șef de cenaclu" (nu știm cît de bine va fi și pentru cenacliștii pe care-i cîrmuiți !...) ; e rău, însă, că, în loc să luptați pentru afirmarea lor, îi birfiți în scrisorele insinuante, cu josnicia și veninul neputincioasei invidii. Pe scurt, e cazul să învățați, în fine, să trăiți printre oameni (nu e ușor, dar e posibil) ; „răutatea" cu care vă lăudați nu e o soluție : e bine știut că răutatea atrage răutate (sau, uneori, doar binefăcătoarea sancțiune) și vă veți trezi din nou în situația deplorabilă din care abia ați ieșit !... (E bine să învățați, între altele, și cite ceva despre împrejurările cînd vă puteți permite să tutuiți pe cineva, mai ales în cazul — cu adevărat straniu ! — cînd respectivul are mania de a se adresa cu „dumneavoastră" tuturor corespondenților săi, fără excepție, fie că e vorba de niște fragezi liceeni, fie, cum vedeți, de semi-analfabeți întărîtați și grobieni...) Mai multă modestie, deci, cel puțin pînă ce vă veți termina întîrziatul liceu seral — după care, vă veți da, desigur, doctoratul și veți putea încăleca în voie pe caii cei mari !... Deocamdată, proza e (ca și scrisoarea) jalnică, împrăștiată, rău scrisă, respirînd și ea ignoranță, morbiditate, prost gust (v-ați aventurat și într-un domeniu — medicina — căruia nu-i cunoașteți nici măcar terminologia specifică elementară...).

T. CUVIARI : Ceva mai bine, în „Poem simplu", „Peisaj de iarnă", „Dare de seamă", „Dacă" (...dar n-are final !). Pe viitor, fiecare poem pe o singură față a hîrtiei. (Vă întrebasem parcă ceva și despre semnătură...).

S. TEAHA : Prozele sînt slăbute, dar în versuri se aud sunete promițătoare, mai ales în : „Ar trebui", „De" !..., „Amintiți-vă", „De unde vine omul".

ANA STROIA : Semne bune, în general, și mai cu seamă în „Buletin de știri". „Pildă" și, oarecum, „Sonet" III (Sonetele sînt cam crispate, rigide, lipsite de fluență).

PETRU TOMESCU : Pagini inegale, cu compuneri convenționale, pedestre, neocolind adesea locurile comune, dar și cu cîteva piese de calitate, de virtuozitate tehnică (și nu numai atît), ca, de pildă, „Prin cine strigă", „Izbește toamna", „Toamna șchiopătează", „Am un ținut".

GH. VOICA : Versificație relativ abilă, metaforism uneori interesant, dar totul rămîne sub semnul divagației, a „dodiilor", refuzat de idee, lipsit de structură și mesaj. Ceva mai coerent, în „Ei, vremuri".

J. M. VADISLAV : „Iluzia" e ceva mai bine acum, dar lucrurile se termină tot în vag, iar personajele rămîn, totuși oarecum fantomatice, abia schițate. „Petulia" e un lucru mai dens, mai susținut, o poveste fantastică interesantă, dar autorul trebuie să sugereze în final, cu oricită discreție, „cheia". Redactarea, mai ales la prima, rămîne încă nesigură, uneori rudimentară.

I. IVESCU : Nu e rău, în general, dar unele pasaje insistă, îngroașă, lungesc prea mult lucrurile, iar finalul rămîne cumva secundar, expeditiv, nu preia toată tensiunea desfășurării, nici semnificațiile ei.

D. IONAND : Mai bine, de data asta, mai susținut, mai omogen, mai echilibrat. O vom preda secției de proză.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Beție", „Modest omagiu", „Tandrețe", etc. ; „Eu și poate marea", „Mică legendă", etc. ; „Televiziune", „Tresărirea lui Elvis" ; „Relicve" ; „Percepții", „Simbol", „Filosofică", etc. ; „Noi eram niște străini", „Mai blîndă și mai caldă", etc. ; „Mina ta", „Dar toamna", „La serpi", etc. ; „Chirurgul cu mîinile murdare de sînge", etc. ; „Hai mînă tată calul sălbatic", etc. ; „Contemplare", „Seninătate", „Singurătate" ; „Realități", „Gînd de toamnă", „Incertitudine" etc. ; „Antiatomică", „Mina omului", etc. ; „Nostalgie galbenă", etc. ; „Sanitas", „Heraldică", etc. ; „Balanța", „Pașii mei", etc. ; „Repetînd principiul lui Arhimede", etc. ; „Imn pentru ce ar trebui să fie", etc. ; „Amintire", „Sufletul meu", etc. ; „Preschimbarea și calul tatii", etc.

Gh. Baciu, Marian Enache, Chemac M., D. J., Silver Danubian, Cabaner: Sînt unele semne bune, merită să insistați.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Cheia

Am închis ochii insulei mele
ca nimeni să nu mă vadă.
Stau într-o cameră fără pereți.
Privesc tablourile de pe peretele
din dreapta
din stînga
din față.
Privesc pe gaura cheii
și pindesc momentul în care
nimeni nu va veni.
Întorc cheia încet
și mă mistui într-un colț
unde este
nimic.

IBOI RUZSO

Visuri neregăsite

Stăteam
Cu coatele rezemate-n pervazul unei
amintiri.
Genele mi se arcuiau în vînt-fulgi
negri pierduți de-o pasăre-n zbor
Și ochii se umpluseră de fum.
Stăteam
Fericirea era de-acum un sunet
spart
Ca un pahar străveziu.
Sufletul știa, desigur,
Cum se sfîrșește un cîntec.
Doar mîinile se mai zbăteau prin
aer
să prindă — sau poate, să deseneze
ceva. De sus cădea bruma.

DIANA BARBU

Adevăr

Toți zeii
născuți din lut

în lut
s-au întors,

se nasc zei
se-nmormintează
zei.

VASILE TRIF

Uneori...

Uneori...
mă-ndrăgostesc de pămînt
și îmi lipesc de răceala lui
inima caldă
Uneori mă-ndrăgostesc de tine
și mă laud copacilor
că sînt sclav...

CORNEL ILIESCU

Cînd dau cărți cu împrumut

Uite, această înfrîngere
m-a făcut să văd crăpăturile trotuarului ;
deși multe muzici sînt voioase,
întregul văzduh se clatină
pătruns de alcool alb ca apa de izvor.
O izbîndă înseamnă
privirea ochilor albaștri
care rar se izbesc de mine,

Pictură de Alexandru Vlasin
(Din expoziția deschisă la Universitatea populară — sala Dalles)

cînd stau în drumul lor.
Mă dau politicos la o parte,
Nu iubesc cărțile vînate de toți,
foile se deschid singure la pasajele
senzaționale
și-mi arată cu degetul ce trebuie să citesc ;
deci eu voi începe cartea nou-nouță
despre indienii precolumbieni
iar în nopțile cu lună
voi urmări la televizor
zborul navetei spațiale
care înconjoară
ca o șopîrlă
pietroiul înnorat al Pămîntului.

CONSTANTIN BUICIUC

Seara

Uite, acum văd strada
ca pe o mare uitare de sine :
peste margini de seară
orașul suflă greu
și tu
te crezi dintr-odată dator
tăcerilor care coboară ;
năucit rătăcești și asculți
verbele nu vor să moară
iar oamenii aceștia grăbiți
dintr-odată prea goi
dintr-odată prea mulți
mari fluturi de noapte-ți apar
luminoasele umbre
ai vrea acum să săruți,
e loc destul în inima ta,
numai orașul e obosit
ca după încă o zi grea.

LAURA DOBRE

Nu te-nspăiminta

Parcă s-a furișat cineva
pînă la inima mea
și-a aruncat o bombă
simt sîngele c-a depășit viteza legală
pe marea arteră
iar creierul primește semnale
din steaua Sirius...
o, nu te-nspăiminta de moarte
îmi strigă mama —
ești abia macheta fiului
pe care îl voi naște cu adevărat.

DUMITRU ILINCA ISTRATE

Fidelitate

Cu greu se desface sărutul
din sîngele acum diluat al femeii,
se smulg de pe umerii pruncilor
îmbrățișările ca niște aripi uzate,
umbra se desprinde de pe perete
lăsînd locul curat
și în cîteva lucruri mărunte
sufletul ca o cheie
ce răsucește-napoi.
Chipul plecînd
jupuie fața oglinzii.

GHEORGHE SMEOREANU

AURUL ARS AL CUVÎNTULUI

Cu ani în urmă, pe străzile bucureștene, la cele mai ciudate ore ale zilei sau nopții, puteai fi văzut un bărbat care tîra după sine un zmeu uriaș, transformat în aripă (desen davincian de zburător), cînd vreo pală de vînt se isca din senin de-a lungul văilor de beton.

Bărbatul acela se numea Marius Vulpe și marea pînză purtată cu sine închipuia un portret dedicat lui Hemingway (dulce perioadă cînd poetul de astăzi exersa la pensulă și daltă). Uimitor, acel portret intuia un autoportret viitor, într-atît se asemăna chipul de astăzi al poetului cu acea imagine veche (pe unde s-o fi aflînd tabloul ?) : trăsături puternice, definitive, trup liniștit, în totul închegat parcă din biele de locomotivă străbătătoare de preerii, și, deasupra obrazului tînăr, flacăra scurtă, concentrată a părului, alb, nu încărunțit — culoare unică și pură smulsă cine știe cărei teribile vinători de lei, cine știe cărui zbor de încercare la bordul primelor, primitivelor, eroice nave propulsate în vastitatea cerului de epoca atomică.

Despre profesiunea de zburător (fermecată patimă a tinereților sale) Marius Vulpe vorbește rar, despre întîmplările adiacente ei și mai puțin, despre ce a însemnat ea sufletului său, aproape deloc. e marea și bărbătească lui taină, continuată și amplificată în timp și din care numai poezia are dreptul să se adape, să reclame, să conjuge și definească un caracter, un destin. Să dăm cuvîntul poeziei, ea, singura capabilă, „ocolind", să găsească „drumul" : „Statornic răsucit am căutat / iar trupul s-a îndoit de fuga încîlcită / sub biciuirea nervoasă a picioarelor / pururi neastîmpărate-n lăcomia vie / după firele de nisip la prima pală de vînt resfirate-n scînteieri de ispită ; / o, zeul viclean susura inspumat / rece patima apelor /păstrătoare lichidă luminii ; / nu știam că alerg în zigzaguri / frînte arcane pierdutul impus / drept lege acum ; / trecătoare uitări îndelung repetate / zgomotul orelor clipocinde, sîngele meu / pasărea copilăriei s-adăpă retrasă-n zborul curbat / prin tăceri nepătate : / neputincioasa-mi făptură-i sortită să-nsemne / ocolișul cărnii, urma pe cer străveziu / punctata suvită de abur a desetelor / desprinsă atunci / cînd oasele-ntind odihnitorul lor plumb în pămînt".

Poetul, pretuit încă de la primul său volum de un Al. Philippide, pentru austeritatea, rigoarea și concentrarea iminente versului său, ne dezvăluie, dincolo de aceste aproximări, coordonate nuantate, pe care am dori să le remarcăm și pune în pagină măcar în treacăt.

Să subliniem deci ambiguitățile fecunde : „Rar geamătul ori plînsul rămase fără cer / Și pasul viscolește pădurile, stingher / Amurgul roșiatec s-a îmbrăcat în gîde // Părăduind văzduhul, tăind de-a curmezis / În pletele solare, scapă de seceris / Doar licărul speranței, care timid surîde !"... ; „dar vasul meu de sticlă cu gura lui subțire răsturnată / e drum îngust și limpede / din care cad vertiginos clipele moarte ; „Dar cînd ai fost aproape sub soarele torid, / și-ți dispăruse umbra în umbra mea pe zid. / M-ai părăsit, iubito, c-un fluturat din mînă ?" ... „eram vitrină cu obrazul mort / căzută-n dreptul tău întîmplător" ; „Dar tainițile firii sclipesc în doi tăciuni / În care deslusisem, fin, zîmbetul securii !".

Interogîndu-se mereu, în cele mai variii forme, cumpănit în destăinuire („ce sunt, cine sunt, ce-i al meu / în suflet s-ascunde") poticnindu-se, nu arareori, din probitate spirituală față de sine însuși („mă-mpiedică aurul ars al cuvîntului"), dar de atîtea ori învingător (deși „Tot mai apăsătoare / E pielea de pe tîmple"), limpezindu-și verbul poetic („uscind mărgăritarul", cum, frumos și bine spune), Marius Vulpe aparține într-adevăr poeziei, pentru ca poezia să-i aparțină — autoritate expresivă de sine stătoare.

Grigore Hagiu

Omeneasca putere

Urmare din pag. I

„Româno-Americana". Dar tot greu mi-a fost. Eram necăjit că nu mă puteam apropia de nici un comunist, nu-i puteam dibui, se fereau în urma celor întîmplate. Sarcina mea și-a luat Osanu era clară : să facem organizație U.T.C. la Ploiești. Am venit din nou în București, unde l-am întîlnit pe Petre Crăciun, membru al C.C. al P.C.R., ploieștean, muncitor la „Vulcan". Tot atunci ajunsese în București și Sandu Andrei de la Galați, el lucra la Wolf. Andrei a venit cu noi la Ploiești să ne ajute. Noi aveam deja niște legături, eram însă la nivelul discuțiilor individuale. Împreună am făcut o „trecere în revistă" asupra oamenilor pe care-i aveam. Erau încă puțini, printre ei Petre Paraschiv, Ștefan Ducu, un laborant din Brăila. Eram încă nemulțumiți, încă nu dădusem de organizația U.T.C. Dar într-o zi i-am anunțat că am găsit U.T.C.-ul din Prahova și că în prima duminică trebuie să mergem la o ședință în strada Soarelui. Eram eu, erau Sandu Andrei, Ducu, Osanu, Petre Paraschiv de la Teleajen. Eu m-am ridicat de pe scaun și am anunțat că noi sîntem comitetul județean Prahova al U.T.C. Ei s-au uitat uimiți unii la alții. Da, ei erau, chiar ei erau comitetul. Ne-am propus organizarea unui cerc al tineretului. Cercul se numea „Ștefan Gheorghiu" și avea ședințe simbăta și duminica. Într-un an am reușit să creăm celule U.T.C. pe rafinării, cîmării, la Orion-mașini, la Orion-Rafinării, la Niculescu-muncа. Eram vreo 54 de utecișți. În Prahova, în deplină ilegalitate, exista organizație U.T.C. Reușisem și de data asta. La sora lui Nicolae Pită funcționa, ilegal, pe lîngă cercul nostru cultural care dădea serbări, și un cerc de studii marxiste (str. Armaș 38). Pe atunci mă numeam Dimboveanu, acesta era numele sub care eram cunoscut în partid. În vara lui 1926 vine un tovarăș de la București care mă întreabă unde-i Gara de Nord. Eu i-am spus că este o gară în partea de sud a orașului. Asta a fost parola. L-am informat, chiar la sediul cercului de marxism de pe strada Armaș, despre activitatea de un an de zile a organizației U.T.C. din Prahova. Activistul de la București constată că nu toți membrii organizației U.T.C. au vîrstă utecistă, că mulți au depășit această vîrstă. Propune să organizăm, cu oameni din organizația noastră, un nou comitet județean Prahova al P.C.R.

În luna august 1926 am fost luat în armată. În anul 1927 m-am ocupat cu crearea unei secții de tineret pe lîngă sindicatele unitare. Asta ne era de folos, deoarece aveam o rază mai mare de acțiune, puteam lua legătura cu mult mai mulți tineri pentru a-i atrage în U.T.C. și P.C.R. În 1929, în zilele de 5—6 aprilie, am participat la Timișoara la o conferință pe țară a secțiunilor de tineret de pe lîngă sindicatele unitare. Participanții la această **conferință au fost arestați.** Acuzarea ceruse condamnări pînă la 5 ani. Pledind cu mult patos, Lucrețiu Pătrășcanu a reușit să ne obțină condamnări pînă-n șase luni. Am făcut greva foamei mai mult de două săptămîni. După asta am fost grațiați. Tot în anul de început al marii crize economice mondiale am fost promovat în biroul C.C. al U.T.C. Aveam 23 de ani. În luna august am luat parte la Congresul al III-lea al U.T.C., în strada Tunari nr. 9. La sfîrșitul anului 1930 am primit alte sarcini din partea partidului comunist, ca secretar P.C.R. al plășii Moreni și împrejurimi. În locul meu, ca secretar al Comitetului județean U.T.C. Prahova, vine Ion Savin. Organizația U.T.C. din Prahova număra pe-atunci între 70 și 100 de utecișți. La Moreni activitatea era mult mai complexă decît la Ploiești. Erau anii crizei, trebuia să aplic o hotărîre a C.C. al P.C.R. privind formarea de comitete muncitorești de acțiune. Am format aceste comitete de luptă a muncitorilor pentru o viață mai bună la Moreni, Cîmpina, Florești, Gura Ocniței. În 1930—31 m-am întîlnit cu un utecist de la Galați, unul Ciobanu în care eu aveam multă încredere. L-am trimis să pună bazele organizației U.T.C. din Tîrgoviște. A reușit. La Moreni am organizat un comitet P.C.R. format din Ion Brutus, vechiul meu prieten care venise și el pe Valea Prahovei, Oancea, strungar la Columbia, Ionescu (Țiganu) de la Astra Română, Focșăneanu de la Credit și eu. Am fost arestat în 1932 și în 1933 cu ocazia marilor mișcări muncitorești de pe Valea Prahovei cînd au fost ocupate de către greviști rafinăriile de la Româno-Americana. În 1936 am fost din nou arestat. Participasem, în București, la o mare demonstrație pentru eliberarea comuniștilor aflați în închisori. Veniseră cu mine, din toată Prahova, două trenuri cu oameni. Din Moreni am fost arestați vreo 200 de inși. Am fost duși la Brașov, la închisoarea neagră. Am stat în închisoare pînă în decembrie cînd m-am întors în Prahova. Prin Ilie Pintilie am primit o dispoziție din partea conducerii partidului comunist prin care mi se spunea că trebue să vin la București, să mă angajez la uzinele „Vulcan". Aici eram secretar de partid, dar nu aveam organizație. Trebuia să iau totul de la zero și să înființez o organizație a P.C.R. În „Vulcan" se afla un mare și puternic detașament al clasei muncitoare și de aceea era absolut necesar ca aici să fie și o puternică organizație a partidului comunist. Am stat la „Vulcan" pînă în iunie 1937 cînd, la indicația lui Ilie Pintilie, cu pașaport făcut de Lucrețiu Pătrășcanu, am plecat pe frontul republicii spaniole. Începea un alt capitol al vieții mele. Trebuia, din nou, s-o iau de la capăt !"

★

Un om mi-a povestit viața lui, altfel spus mi-a povestit istoria. Într-o zi din februarie 1981, un om bătrîn, dar nu îmbătrînit de ani, mi-a povestit, mai mult ca nimănui altcuiva, despre tinerețea lui, despre anii cei dintîi ai Partidului Comunist Român, despre cît de greu e să o tot iei de la început, și cît de multă voință și încredere în idee îți trebuie, dar cît de omenește este...

Fantasticul

Urmare din pag. I

tul că „agenții" fantasticizanți puși în mișcare odată cu schimbarea identității eroilor (Dionis — Dan, Riven — Ruben) acum primesc noi investituri, conferindu-li-se dimensiuni gnoseologice, în ordine fantastică, de un universalism absolut șocant. Ceea ce anterior numeam, pe de o parte, motivația practică, iar pe de altă parte motivația teoretică a cufundării lui Dionis în „povestea" din vis se contopește, indestructibil, devenind resort narativ unic. Complexul originii pe linie paternă a eroului, expresie a însuși instinctului vital, este asimilat de „legea" metempsihozei, scoțîndu-i în valoare, acesteia din urmă, rațiunea practică de a se manifesta ; căci, arată Ruben, „poți să te pui în viața tuturor ființelor care au pricinuit ființa ta și a tuturor a căror ființă vei primi-o tu". „De aceea — mai observă atotștiutorul învățat — oamenii au o simțire întunecată pentru păstrarea și mărirea neamului lor. Sunt tot ei, cei care renasc în strănepoți...". La rîndul ei, obsesia chipului tatălui din tablou cristalizează în leit-motivul filozofico-fantastic propus de raportul **„omul cel vecinic" — omul trecător.** Întruchipîndu-se în **umbra** celui de-al doilea, cel dintîi e capabil a mijloci insului uman trăirea în eternitate : „În faptă însă omul cel vecinic, din care răsar tot șirul de oameni trecători, il are fiecare lîngă sine, în fiecare moment il vezi, deși nu-l poți prinde cu mîna — este umbra ta. Pe o vreme vă puteți schimba firile — tu poți să dai umbrei tale toată firea ta trecătoare de azi, ea-ți dă ție firea ei cea vecinică" etc.

Dar întrucît obiectul analizei noastre nu-l reprezintă în primul rînd tema propriu-zis filozofică a nuvelei, ci mai ales modul de tratare, adică de transfigurare epic-fantastică a acestei teme, este bine să revenim la practicile magico-astrologice ale magistrului Ruben. În esență, din acest punct — începutul celei de a treia „povești" în vis, cea cosmică, demiurgică — sansa puterii în practică a proiectului gîndit de călugărul Dan este condiționată de **reala inițiere în taina unui anume pact cu Ruben** și, firește, de **respectarea întocmai a acestui pact.** Spre deosebire de ceea ce se petrecea în momentul cînd studentul Dionis aluneca în transa onirică ce-i asigură plonjonul pe verticala timpului, făcîndu-l trăitor în epoca lui Alexandru cel Bun, de data aceasta actul inițierii stă, așa-zicînd, sub semnul unui riguros demers conștientizant. Elementul halucinator este înlocuit de efortul instruirii lucide, efort a cărui finalitate constă în cunoașterea și împlinirea „formulei" („împlinind formulele — zice Ruben — căci formulele sunt vecinice ca cuvintele lui Dumnezeu, pe care el le-a rostit la facerea lumei, formule pe care le ai toate scrise în cartea ce ți-am împrumutat-o"). Dacă în ceea ce privește **conținutul** „formulei" fantasticul cabalistico-magic poartă pecetea unui pregnant ezoterism pitagoreic („Cartea" lui Zoroastru cu învățătura îngropată în miezul benefic și tainic al numărului șapte), cînd este vorba de condiția împlinirii aceleiași „formule", ne aflăm în plină realitate faustică ; o realitate evident fantastică, totodată. Arta prozatorului de a confrunta cele două trasee sublimîndu-le într-unul singur, se cere numaidecît subliniată : „Dar vei fi băgat de samă o împrejurare : cartea mea cetind-o în șir rămîne neînțeleasă... dar, ori de unde-i începe, răsfoind tot la a șaptea filă, o limpezime dumnezeiască e în fiecare șir. Aceasta e o taină pe care nici eu n-o pricep și se zice că unui om încredințat despre ființa lui Dumnezeu nici nu-i poate veni în minte cugetul ascuns în această ciudată numărătoare. În zadar, ți-i întreba și umbra... ea nu știe nimic despre această taină. Se zice că diavolul, înainte de cădere, i-ar fi plesnit în minte această obscură idee și de atuncea a căzut".

Ajunși în acest moment al acțiunii nuvelei, ne gîndim că facem cunoștință, poate, cu cel dintîi proces de contaminare revelatoare a temei faustice în literatura română. Tulburătoare este, însă, subtila ambiguitate a unghiului de percepție, căci e aproape imposibil a spune în ce măsură scriitorul are în vedere filonul strict ideatic al temei și în ce măsură se arată tentat de sugestivitatea ei epic-descriptivă și analitică de amplitudine fantastică. Oricum, pentru Eminescu e un prilej cum nu se poate mai nimerit de a plonja cu mare siguranță de sine într-un spațiu epic în care fantasticul de tip infernal revendică poziții atotstăpînitoare. La drept vorbind, episodul despărțirii călugărului Dan (acum, întruchipare inocentă a spiritului faustic) de dascălul său, Ruben (acum, întruchipare disimulat malefică a lui Mefisto) constituie una din cele mai impunătoare mostre de proză fantastică „totală" din cîte a dat literatura română. Ispita de a zăbovi în chip special asupra acestui episod este atît de puternică încît ne este imposibil a-i rezista.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

PLENARA CONSILIULUI UNIUNII SCRIITORILOR

În zilele de 19 și 20 martie 1981, la București, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, ale cărei lucrări s-au desfășurat în prezența tovarășei **Suzana Gâdea**, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., președinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, a tovarășei **Emilia Sonea**, adjunct de șef de secție la Comitetul Central al P.C.R., a tovarășului **Dumitru Necșoiu**, secretar al comitetului municipal de partid București.

Ordinea de zi a plenarei a fost următoarea : — Discutarea și aprobarea planului de acțiuni dedicate celei de a 60-a aniversări a Partidului Comunist Român ; — Informare despre acțiunile premergătoare Conferinței naționale a scriitorilor din România ; Discutarea și aprobarea proiectului de Teze al Conferinței naționale a scriitorilor ; — Discutarea și aprobarea propunerilor de modificări la statutul Uniunii Scriitorilor ; — Ratificarea propunerilor Comisiei de validare de noi primiri în Uniunea Scriitorilor și de titularizare a unor membri stagiari ; rezolvarea unor contestații ; — Informare despre aprobarea de către Biroul Uniunii a Bugetului de venituri și cheltuieli al Uniunii Scriitorilor și al Fondului Literar al scriitorilor pe anul 1981 ; Informare trimestrială a Comisiei de cenzori a Uniunii Scriitorilor ; — Informare asupra unor probleme de relații externe ale Uniunii Scriitorilor ; — Diverse.

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, la dezbateri, au luat cuvîntul scriitorii : **Ioan Alexandru, Paul Anghel, Alexandru Andrițoiu, Alexandru Balaci, Ion Dodu Bălan, George Bălăiță, Ștefan Bănulescu, Nikolaus Berwanger, Ana Blandiana, Eta Boeriu, Nina Cassian, Constantin Chiriță, Șerban Cioculescu, Aurel Covaci, Ovid S. Crohmălniceanu, Dan Deșliu, Gabriel Dimisianu, Mircea Dinescu, Ștefan Augustin Doinaș, Domokos Geza, Anghel Dumbrăveanu, Geo Dumitrescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Dan Dutescu, Fodor Șandor, Laurențiu Fulga, Galfalvi Zsolt, Romulus Guga, Dan Hăulică, Ion Hobana, Ion Horea, Mircea Radu Iacoban, Traian Iancu, Ion Ianoși, Mihai Isbășescu, Eugen Jebeleanu, Ion Lăncrănjan, Letay Lajos, Nicolae Manolescu, Ileana Mălăncioiu, Ioanichie Olteanu, Octavian Paler, Edgar Papu, Radu Petrescu, Gheorghe Pituț, Dumitru Radu Popescu, Nicolae Prelipceanu, Aurel Rău, Dinu Săraru, Eugen Simion, Mircea Săntimbreanu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Sütő Andras, Szilagyi Istvan, Dan Tărchilă, Mircea Tomuș, Constantin Toiu, Laurențiu Ulici, Mihai Ursachi, Mircea Zaciu,** precum și **Teodor Balș, Vasile Băran, Dan Cristea, Nicolae Mărgeanu —** membri ai comisiei de cenzori.

În încheierea lucrărilor plenarei a luat cuvîntul tovarășa **Suzana Gâdea,** membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., președinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Plenara Consiliului Uniunii a fost condusă de **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Simpozion omagial OCTAVIAN GOGA

● Uniunea Scriitorilor și Muzeul literaturii române organizează un simpozion omagial „Octavian Goga", prilejuit de centenarul nașterii marelui poet. Simpozionul va fi deschis de George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor.

Opera și personalitatea poetului vor fi omagiate de Valeriu Răpeanu, directorul Editurii „Eminescu", acad. Șerban Cioculescu, prof. dr. Dumitru Micu, Aurel Rău, redactor șef al revistei „Steaua", și Petre Ghelmez, redactor șef al revistei „Tribuna României".

Va urma un recital de versuri din opera poetului în interpretarea unor cunoscuți actori bucureșteni.

Manifestarea va avea loc joi 2 aprilie a.c., orele 18, în sala din str. Biserica Amzei nr. 7.

SEARĂ DE POEZIE

● Consiliul Culturii și Educației Socialiste, în colaborare cu Muzeul literaturii române, a organizat o seară de poezie, cu prilejul vizitei în țara noastră a poetului american Robert Pinsky. Cuvîntul inaugural a fost rostit de Dan Grigorescu. Au citit din creațiile proprii Ana Blandiana, Cezar Baltag și Robert Pinsky. Lectura traducerilor, Dinu Ianculescu.

Tessalonike

Continuare din pag. a 8-a

pentru a face pictură — Bizantinismul este un fel de asemenea „maladie" căpătată ca o asceză mai mult. Nu ca fast, nu ca lux, nu ca „lenevie", ci ca dorință de purificare și expiere — (cum va urma să fie, altfel, Van Gogh).

Și iată, așadar, cele două elemente fundamentale, contradictorii, manifeste în figura spirituală a grecului spaniol : osatură sculpturală, bizantinism ascetic. Ce se adaugă acestora este nebunia aventurii spirituale de care suferă și Don Quijotte, cu care se află afin.

★

. Dar Tessalonike nu este numai orașul antichității sau al Bizanțului ; nu este numai al măsurii și echilibrului și nici al ascezei creștine. Valuri mai noi au pătruns și i-au sporit frumusețea, îmbogățindu-l.

Iată, Turnul alb — turnul cetate de pe malul mării din apropierea statuiei lui Alexandru — să fie el venețian sau turc? Părerile sînt contradictorii ; nu s-a spus ultimul cuvînt. În ce ne privește, îl vedem ca pe un ochi al Veneției mai de amurg. Dar ce interesantă ar fi confirmarea zidirii lui de turci potrivit canoanelor venețiene! — nu o transformare așa cum s-a întîmplat cu basilica Rotondei devenită moschee, ci zidit venețian din temelii.

Dar figura orașului nu ar fi completă dacă nu i s-ar adăuga influența dată o lungă perioadă de vreme de evrei : izgoniți în secolele XIV—XV sau chiar mai devreme din cealaltă parte a Europei au creat o colonie aici, care avea să dureze mult timp : unul din cimitirele lor din centrul orașului a fost ras de hitleriști într-o singură noapte — pe locul lui se înalță astăzi o parte din edificiile noii cetăți universitare.

★

Dar Tessalonike este înainte de toate un oraș modern : toate aceste valuri — valori ale Istoriei — sînt integrate în arhitectura din secolele XIX și XX : străzile care urmăresc sinuozitatea golfului sînt de o bogăție tot mai ispititoare cu cît sînt mai apropiate de țărm. Sînt adunate aici comori din Orientul Apropiat sau depărtatele Indii, din Japonia sau America ori din oricare țară din Occident. Tessalonike e ca o corabie care plutește-n derivă de atîtea comori.

Și totuși, viața lui nu se află aici, viața lui începe la căderea amurgului : cei care peste zi au muncit, cei care după ora obișnuită a prînzului și-au făcut siesta, ies în stradă și petrec ; la o partidă de table sau cărți, la o discuție cu prietenii, la un spectacol sau oriunde aiurea, numai să fie sub cer : începe odată cu seara și o prelungesc chiar cu nimic, dacă nu cu muzică pînă după miezul nopții.

★

Grecii au în ei vocația înțelegerii celuilalt : uneori îți spui că fiecare din ei îl cunoaște pe aproapele său mai bine decît pe sine. Sînt atît de apropiați și deschiși încît la prima vedere ai putea crede că sînt lipsiți de civilizație — dacă cea rece occidentală ar putea să-i fie măsura.

Se întîmplă să intri în taxi și cel cu care călătorești să-i destăinuie șoferului pe care atunci l-a întîlnit și poate n-o să-l mai vadă niciodată cele mai mari bucurii sau cele mai profunde dureri, iar acesta, la rîndul său, să se bucure sau să sufere ca și cum ar fi fost ale sale sau ale fratelui său.

Am întîrziat într-o noapte pe o terasă undeva mai sus în apropierea farului din partea mai nouă dinspre aeroport a orașului — aveam în dreapta întreaga priveliște a Tessalonike-ului urcînd din mare spre stele. Am mîncat cu cîțiva dintre acești „străini", ca pe vremea copilăriei, din aceeași farfurie. Cîte nu mi-au fost date să văd și să aud ! Pe scena unde a cîntat apoape fără întrerupere orchestra, au fost ironizați sau admirați, în manifestările, în maniile, în ticurile lor, aproape toate personalitățile cunoscute, de la Președintele Republicii, pînă la marii scriitori sau artiști. Aceasta nu i-a împiedicat prin nimic pe interlocutorii mei să vorbească cu admirație, cu evlavie despre aceiași.

★

Să ieși de la „Iphigenia", de la „Elektra" sau „Medeea" și să te răcorești plimbîndu-te pe țărm dincolo de miezul de noapte, cînd clipocitul mării are ceva din neadormirea conștiinței... Sau să iei o barcă și să te reîntorci împăcat după ce ai vîslit depășind orice val care mai era luminat de lumini pămîntene... Să te fi lăsat inundat un timp numai de clarul de lună!

Pe unde o fi odihnind sufletul frumoasei Tessalonike? —. Orașul care-i poartă numele se înalță senin sub pavăza înțeleptei Palas Athena și a frumoasei Afrodita. Poate numai Hermes să-i tulbure rareori echilibrul... Dar numai pentru moment.

m a p a m o n d

DIN POEZIA GREACĂ

IANNIS KONDOS

● Născut în 1943. A studiat științele economice. A publicat volumele : **Perimetru** (1970), **Cronometrul** (1972, 1977, 1979), **Cele neașteptate** (1975, 1979) **Xerografii** (1977), **Mercurial** (1978), **Danger in the Street** (1978).

La lumina luminării

Noaptea a sosit așa pe neașteptate,
încît ochiul nostru
n-a fost în stare s-o observe...
Noaptea a intrat înăuntru-ne, ștergînd
cu mîna tot ce ne aparține.
(Atîția ani de căutări și de străduințe).
Și există atita lumină.
Nici o plîngere. Nedumerire, da.
O nedumerire imensă pe care ne străduim
s-o ascundem în mîinile noastre
— și nu putem vedea chipul tău —
Însă îl simțim. Se află în jurul nostru.
Peste tot. Zbuciumîndu-se.

MARIA LAINA

● Născută în 1947. A studiat dreptul. A publicat volumele : **Maturizare** (1968), **Cele de dincolo** (1970), **Schimbare de peisaj** (1975).

Imagine

Un pătrat negru
care se rostogolește
diabolic
curat
anarhic.
Deasupra lui trec iluziile ce nu rezistă.
O moarte nebună se apleacă și le șterge cu batista,
curge sălbatic, alb,
atent.

Noaptea se teme
că respiră calul
cu ochii liniștiți.
Dragostea se spală la fîntîna cu sînge
storcîndu-și părul în gura mea îmbătată.

THANASIS NIARHOS

● Născut în 1945. A studiat științele politice și filologia. A publicat volumele : **Douăzeci și patru de cîntece de noapte** (1970), **Dragoste-dragoste** (1979), **Neliniștea umană** (1973, eseuri), **Conversații** (1976, eseuri), precum și traduceri.

Gustul morții

Multă lume
de profesiune aleasă — artele frumoase,
dineul frugal,
muzica — hei muzica — în exclusivitate clasică,
dar mie ceva mi-aducea aminte
— desigur, involuntar —
de locul unei execuții
cu nenumărați condamnați la moarte,
învinuiți fiind
de „dezertare".

IORGOS MARKOPOULOS

● Născut în 1951. A studiat ingineria. A publicat volumele : **Simfonia a VII-a** (1968), **Opt și una de părți și hoția lumii** (1973), **Subterane** (1973), **Tristețea suburbiei** (1976), **Artificierii** (1979)

În ochii mei pîndește

În ochii mei pîndește un copil cu un trandafir
Și-un pore sau un lup gras și grosolan.

Fiecare suflet este o mare-n pustiu
împreună cu privirea copilului și cu
nepăsarea neînfricoșătoare a brutei.

Cuvintele sînt mișcări instinctive,
prudență a unei căprioare speriate.

În românește de
Andreas Rados

[1]) buzuchia — instrument muzical popular grecesc.

Tessalonike

Ca și fondatorul lui, orașul trăiește în umbra lui Alexandru ; cine mai știe azi de ambițiosul Cassandros, cel care întemeind această cetate i-a dat ca nume pe cel al soției sale, frumoasa Tessalonike, sora lui Alexandru? Istoria l-a uitat ca și ambițiile pe care el le-a nutrit. În schimb, umbra lui Alexandru crește dominatoare ca și gloria lui : ea este prezentă nu doar în monumentele, unele recent ridicate în amintirea-i, ci mai ales în sufletul locuitorilor : dacă oamenii au uitat de Cassandros — întemeietorul îl au aproape pe Alexandros — protectorul, stăpînul, eroul. Pe acesta îl știu prea mult, prea bine, adică „exagerat". Dar aceasta nu e singura „mîndrie" a grecilor care, oricum s-ar manifesta, pentru antichitatea lor mereu vie, prezentă — nu doar acasă la ei, ci oriunde aiurea — pentru antichitatea lor nemuritoare trebuie să-i „iertăm".

Și e firesc să fie astfel...

Altfel, orașul, ca și numele său, este foarte frumos : se ridică ușor din golful aproape în semicerc și-și flutură deschiderea aripilor scrutînd orizontul către Olimp. De pe înălțimile Tessalonike-ului în zorile senine, această tîmplă a omenirii — Olimpul — mai poate fi văzută și azi. Ce revelație să ți se arate astfel în nesfîrșita îndepărtare !

Ridicarea aripilor orașului din ape spre înălțimi poartă spre mijloc acolo unde vechea Acropolă a devenit creștină — frîntură ruptă din Bizanț ; iată zidul în care crucea primilor creștini a fost înscrisă cu sînge — căci nu doar cărămida e roșie pe zidul alb!

Cine-mi spunea că Tessalonike era să fie Bizanț? Ce i-a lipsit? — Ce i-ar fi lipsit ?

Poate spre binele lumii, i-a prisosit faptul că era mai aproape de noi — Constantinopole-ul a împins lumea barbară mai încolo cu cîteva sute de kilometri, cu cîteva sute de ani. Dar oare numai cu atît ?

Vocația de Bizanț, a orașului se întîlnește la tot pasul : în ruinele deschise din centru, în Arcul de Triumf al lui Galerius, în Rotondă sau în numeroasele biserici și mănăstiri (în una din ele se poate vedea locul de cazna al Sfîntului Demetrios — patronul orașului).

O, dar ce splendide sînt mozaicurile de la Rotonda-Galerius și Aghia Sofia! Abia acum încep să-l înțeleg pe Domenikos Theotocopoulos, cel care a rămas ca osatură grec cu toată broderia spaniolă care l-a făcut El Greco. Tare mă tem că înainte să ajungă în celălalt capăt al Europei cretanul cunoscuse mozaicurile bizantine de tipul celor descoperite aici.

Dar lucrurile sînt mult mai complicate, mult mai subtile pentru a fi aruncate oricum : oricît ar fi pictural, El Greco rămîne un creator de sculptură în culori.

Pictura este expresia unei „bolnăviciuni", a unei „subțieri a sîngelui", a unui „rafinament", a unei oarecari „artificialități".

Trebuie să fii cumva înundat de „virusuri" de „oftică", să tinzi către o subțiere bolnăvicioasă a sîngelui, și mai ales, spre trîndăvie și lux

Dumitru D. Ifrim

Continuare în pag. a 7-a

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **NUMARUL 154 AL PUBLICAȚIEI „POESIEALBUM"** care apare sub egida Editurii „Neues Leben" din Republica Democrată Germană, este dedicat lui Tudor Arghezi. Cele douăzeci și unu de poeme publicate, reprezentative pentru creația marelui poet, sînt tălmăcite de Alfred Margul Sperber, Wolf Aichelburg, Heinz Kahlau și Ria Zenker.

● **EDITURA „GALLIMARD"** a publicat, în traducere semnată de Jean Grouillard, lucrarea lui Adrian Marino — „Hermeneutica lui Mircea Eliade" (apărută mai întîi în românește la Editura Dacia, în 1979). Anunțînd acest volum cititorilor, editorul subliniază faptul că **„Artă și/sau tehnică a interpretării documentelor, simbolurilor, ideilor sacre și profane și, în general, a oricărui text și discurs, hermeneutica are în Mircea Eliade unul din cei mai importanți și originali reprezentanți contemporani".**

● **ÎNTRE NOMEROASELE MANIFESTĂRI** ce au loc în întreaga lume cu prilejul centenarului **George Enescu** se înscrie și concertul omagial, organizat de Comitetul național francez pentru comemorări muzicale, în sala Cartot din Paris. Și-au dat concursul Genevieve Joy, Monique Haas, Marie-Therese Chailley și Marie-Claude Theuveny, care au interpretat sonatele pentru pian și vioară ale marelui compozitor român. În deschiderea manifestării, compozitorul Jacques Chailley a evocat momente din viața și activitatea de compozitor și interpret a lui George Enescu.

● **LA NUMAI** cîteva luni după ce în editura „Dnipro" din Kiev a apărut o masivă selecție din proza lui Mihail Sadoveanu, o altă editură sovietică a tipărit un volum de proze sadoveniene. „Editura pentru literatură artistică" din Moscova a publicat în tălmăcirea lui M. Fridmann și I. Kojevnikov volumul „Opere alese" de M. Sadoveanu, care cuprinde romanul „Venea o moară pe Siret" și o antologie de povestiri. În prezentarea care însoțește cartea, criticul sovietic I. Naghibin afirmă că „opera lui Mihail Sadoveanu a devenit un bun al culturii universale. Cele mai bune scrieri ale sale, traduse în zeci de limbi, sînt cunoscute azi în întreaga lume."

● **LA CELE** două mari tîrguri internaționale care și-au deschis porțile în această lună — Tîrgul de la Bruxelles și cel de la Leipzig, România a fost prezentă cu două mari standuri de cărți, care au reunit volume reprezentative ale producției noastre editoriale. Cele cîteva sute de cărți cuprinzînd literatură politică, de informare, științifică, tehnică, beletristică, de artă, pentru copii și tineret au fost pozitiv apreciate de numeroșii vizitatori ai acestor mari tîrguri de primăvară. În perioada următoare, producția editurilor din țara noastră va fi prezentată și la tradiționalele tîrguri internaționale de carte de la Ierusalim și Varșovia.

● **POETUL MICHEL STERIADE** continuă seria publicațiilor „Centrului cultural românesc din Belgia". O nouă plachetă de versuri traduse în limba franceză din opera lui Lucian Blaga se alătură, la același nivel de expresivitate, tălmăcirilor anterioare din lirica lui Eminescu și Arghezi. Antologia comemorează douăzeci de ani de la moartea autorului „Poemelor luminii", îmbogățind bibliografia traducerilor din literatura română cu un nou și important titlu. Eleganta plachetă tipărită în Belgia poartă titlul **„La lummière des poèmes de Lucian Blaga (1895—1961) vingt ans après sa mort par Michel Steriade, Edition Soveja 1981"** și are 32 de pagini. Un condensat studiu introductiv aparținînd traducătorului oferă lectorului acele date bio-bibliografice care să-i permită acestuia așezarea poetului în cadrul istoriei literaturii române. Cele 26 de poeme incluse în volum sînt, cele mai reprezentative piese din creația lui Blaga. Astfel, sînt transpuse în franceză „Biografie", „Autoportret", „Scrisoare", „Gorunul", „Ulise", „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii", „Mirabila sămînță", „Pasărea sfîntă" ș.a., poeme care propun traducătorului dificultăți reale în întreprinderea sa. Dar versiunea lui Steriade, caracterizată prin fidelitate față de original, reușește să păstreze întregul fior al poeziei lui Blaga, sensul adevărat al versului său. Volumul editat de Michel Steriade se înscrie într-o mai lungă serie de lucrări girate de cunoscutul scriitor de origine română, prin care lectorului de limbă franceză i-a fost facilitată cunoașterea României, a culturii și literaturii sale : „Destin roumain, voix universelle : Eminescu", 1966, „Journal roumain des poètes", 1968, „Anthologie inachevée de la Poèsie roumaine", 1970, „Approche d'un genie : Mihai Eminescu", 1973, „Tudor Arghezi", 1980. Tălmăcirile din Blaga îmbogățesc cu o remarcabilă reușită artistică prestigioasa activitate a lui Michel Steriade.

REVISTA STRĂINĂ

● **PRINTRE** ultimele apariții girate de editura pentru traduceri din literaturile străine de la Șanhai se numără „Bel ami" de Maupassant și „Orgoliu și prejudecată" de Jane Austen. Această editură asigură an de an un larg evantai de titluri din literatura universală. Astfel, pînă acum au fost publicate opere complete sau opere alese ale unor autori ca Geoffrey Chaucer, Hans Christian Andersen, Guy de Maupassant și Anton Pavlovici Cehov. Urmează să apară în următoarele luni scrieri semnate de Tolstoi, Stendhal, Byron, Shelley, Dickens și Thomas Mann. În afara acestor opere clasice, editura publică și opere ale unor scriitori contemporani. Astfel, alci s-a tipărit „Adio arme" de Hemingway, piese de teatru de Arthur Miller, scrieri aparținînd unor scriitori japonezi, iugoslavi etc.

● **HEIDRUN HEGWALD,** tînăr artist plastic din Republica Democrată Germană a primit Premiul **Max Linger** pe anul 1980, distincție acordată de Academia de arte a R.D.G. Fondat de văduva lui Max Linger, premiul, care își propune să încurajeze tinere talente, pictori, desenatori, gravori sau alți specialiști în artele plastice, este atribuit la fiecare doi ani.

● **EDITURA Table Ronde** publică volumul „Le Roi René 1409—1480". Este vorba de fiul lui Ludovic al II-lea, rege al Siciliei și duce de Anjou — René I-er le Bon, duce de Lorena și Conte de Provence —, care a luptat alături de Ioana d'Arc, l-au ajutat pe cumnatul său, Carol al VII-lea rege al Franței, a susținut și încurajat pictura și poezia și s-a interesat de problemele tehnicii și ale științei timpului său. Rege al Siciliei, al Ierusalimului, al Aragonului și al Ungariei, „Bon Roi René" rămîne ca unul dintre făuritorii Renașterii franceze.

DIN LIRICA AMERICANĂ

ROBERT PINSKY

Poem despre oameni

Voioase, cu păr grizonat tuns scurt
Femeile prin băcănii
În haine băiețești dichisite,
Cu mănuși noi ori cu pantofi flexibili

Cu mîini curate, coapse încă atrăgătoare,
Cumpărînd înghețată, fleici, sifoane,
Cantalupi proaspeți și săpun — sau tinerii
Aceia malaci și cu chelie, în pantofi de lucru

Și-n pantaloni verzi, stomacul plin cu bere,
În maieu alb cu mers porcin îndreptîndu-se
Spre furgonetă, politicoși : poți
O clipă să te simți precum Iisus,

O boare difuză de tandrețe
Străbătînd spațiile întunecate
Prin care eul sec își sapă vizuină
Sau se cuibărește, ceva ce vibrează

Urmărind un răstimp tipurile
De oameni pe stradă
Dar cum ezită și se molestește iubirea
Cînd ochii încrîncenați ai nu știu cui pătrund

În cîmpul tău vizual, căutătura cruntă a unui suflet
Unic, cu nevolnicia-i : prietenul meu
În odaia sa de profesor de școală
Divorțat, nebănuitele sale picturi

Agățate pretutindeni, și pe care
Soția i le depozitase-n debara —
Nu că, afirmă el, ea nu ar fi avut
Dreptate; sau eu crezînd ne-ntemeiat că

Radioul meu rock ar cînta o romanță
Plîngîndu-mi de milă : „Îngerii voit-au ca el să se stingă" —
Întreaga, năvalnica, hida căutătură a sinelui,
Sufletul țișnind ca la ancestrale

Semnții de reptile prin privirea frontală
A unui prihor zbenguindu-se pe pajiște.
În filme, cînd susceptibilul ostaș evreu
E gata să se înece în tentativa

De a-l salva pe-nverșunatul antisemit,
Traversînd înot riul,
Greblat de tirul naziștilor,
Groaznica porțiune e doar o porțiune de adevăr :

Urăște-i pe toți ai mei, pe mine însă
Iubește-mă pentru ceea ce sînt. Vremea
Se schimbă-n hău al nopții
Și vîntul viselor rostogolindu-se

Prin spațiile goale mustind de apă
Ale drumurilor, traseelor de golf, parcajelor
Zguduie ca o comoție
Crestele picurînde ale copacilor,

Încearcă să desprindă un olan aproape putrezit
Sau să fringă o cracă atîrnînd în jos, iar noi toți
Îl visăm, vîntul îmbeznat străbătînd
Spațiile necuprinse dintre noi.

Ceremonie pentru orice început

Împotriva stării timpului și-ntîmplătoarelor
Harpii — stări de spirit, conjuncturi, legi
Ale biografiei, șanse, determinări fizice
Sufletul inalterabil ține piept
Ahtiat să dobîndească formă ca un
Pedant vestit, cel mai destoinic supus al împăratului,
Ereditar arbitru al bunelor maniere.

Sufletul, viața sînt propriul său inamic.
Așa cum învață copiii mici, ceea ce se petrece
Se impune, iar ceea ce ai fost se duce.
Ei deprind asta din comentariile
Molcome, sardonice asupra stării timpului, cînd se
Ascut suprafețele dure ale luminii : adieri
Line, în direcții vagi, ca lamele cuțitului.

Ce-și revarsă loviturile vii
Peste întreaga casă în ruină,
Tapetul nud și inteligența
Brută a țevilor zmulse.
Astfel cînd te căsătorești sau construiești
Rogu-te nu fii infidel dominației
Sincere a stării timpului, care evoluează

Chiar și în păduri cînd nici un
Suflet nu se află acolo, care sugerează
Întotdeauna acea splendoare rece
Detașată, aspră și necivilizată —
În reci dimineți senine cînd
Năvala soarelui și aerul reavăn,
Frunzișul și scoarța aspră respiră ceața.

În românește de
Constantin Abăluță și
Ștefan Stoenescu

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XXVI)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Ce lung e drumul pînă în Itaka...

Ilie Zamfir (Corlătești) : „Ne-am cocoțat pe acoperișuri să vedem mai bine bătălia de deasupra Ploieștiului. Avioanele veneau din toate părțile, dar mai ales dinspre nord. Am crezut mai întîi că erau rusești, căci pe aripile și pe burta lor se vedea cîte o stea mare în cinci colțuri. Numai că stelele erau albe, sau albastre, iar avioane din alea cu cîte două cîrme verticale la aripa din coadă nu mai văzusem niciodată. Și așa, din senin, un avion s-a năpustit spre noi, arzînd, scurmînd pămîntul ca un plug de foc, și risipindu-și fierăria prin ogoarele de porumb de la marginea satului. Am sărit de pe case și ne-am repezit spre locul unde se prăbușise avionul, căci trăgeam nădejde să mai găsim pe careva din echipaj în viață. Erau patru, răniți, cu trupurile hăcuite ca de săbii, cu hainele fumegînde pe ei... Alți trei muriseră sub sfărîmăturile avionului, iar doi ardeau în carlinga cuprinsă de flăcări. I-am luat pe cei patru și i-am dus la postul de jandarmi. „Vin americanii ? — i-am întrebat. Hitler Kaput ? Bravo vouă ! Hai să bem !" Unul dintre ei, mai ars ca ceilalți cerea morfină, dar de unde să-i dăm noi, de-acolo, din Corlătești, morfină ? I-am dat țuică de corcoduși, și atîta a turnat în el că a început să cînte ! Grozavi băieți. Cînd au venit nemții să-i ridice le-am zis „nix", că sînt ai noștri. Și i-am dus la Ploiești cu targa, că nu se mai tineau pe picioare..."

Tot Ilie Zamfir mi-a dat o filă de dimensiunile unui blocnotes pe care erau tipărite în românește următoarele : „Către prietenu Națiunilor Unite : Purtătorul acestei scrisori este în serviciul Aviației Militare Americane. Pouarta te (sic !) bine cu el, apara-l de cei ce fi doresc rau, dai de mancare și de baut, ajuta-l ca să se înapoieze la cel mai apropiat post unde se afla trupe Americane și vei primi o recompensa." Urmează tipărite cu majuscule, în română, expresiile : „Bună ziua, buna seara, apa, mancare, paine, ajutor, nemți, italieni, inamic, amic or prieten, vreau să merg la, cati kilometri pana la..."

Am în fată o listă cu 110 nume, întocmită de Cabinetul Secretariatului de Stat al Aerului, și dată drept Anexa XII la „Darea de seamă asupra incursiunii aeriene executată de aviația americană asupra Ploieștiului în ziua de 1 August 1943" — prezentată de același Secretariat sub formă de Raport, mareșalului Ion Antonescu, două zile după bombardament. Cele 110 nume aparțin prizonierilor capturați după „Operațiunea Tidalwave". În covîrșitoarea lor majoritate tineri, în așa fel încît, adunînd vîrstele și împărțind totalul la 110, reiese o medie de 24 de ani și o lună. Cel mai tînăr, sergentul Russel D. Huntley, originar din orașul Concordia, statul New Hampshire, avea 18 ani, iar cel mai „bătrîni" — sergentul major Austin D. Chastain Jichita, Kansas, și Zeril J. Steem, mitralior, aveau cîte 36 de ani. Fiecare, în ciua tinereții sale, un destin uman, un portret, o aventură demnă de o pagină de roman.

Primul avion american care a căzut în acea „Duminică neagră" pentru Ploiești a fost bombardierul „Euroclydon", pilotat de Enoch Porter, din „Circul ambulant". Numai trei mitraliori au scăpat cu viață din avionul incendiat : Jack J. Reed din El Paso, Texas ; Herbert R. Wagner din Provo, Utah, și James N.R. West din Blumfield, statul Indiana. Aveau pe atunci 22—23 de ani. Astăzi, dacă mai trăiesc, abia au trecut de 60 de ani. Restul echipajului a pierit odată cu tînărul locotenent Howard Dickson, copilotul lui Porter, „mîncătorul de cărți" Dick, cel ce plecase de la Benghazi, luînd cu el, pentru a o citi în timpul zborului, o piesă de teatru : „Cum vă place", de Shakespeare. Era tînărul găsit mort în livada de nuci de la marginea cartierului Moțoi, lîngă cartea pe care n-o mai citea decît vîntul, răsfoind-o încet, filă cu filă...

Cei trei camarazi ai lui scăpați cu viață au fost internați în lagărul de la Timișul de Jos, loc pentru care cuvîntul „lagăr" nu este tocmai potrivit, întrucît prizonierii erau încartiruiți într-o clădire albă, cu trei etaje, care poate fi văzută și azi, peste rîu, în dreapta soselei ce duce spre Brașov. Este drept, pe atunci, clădirea aceea era împrejmuită cu sîrmă ghimpată...

Dar ce s-a întîmplat cu locotenentul John Dudley Palm, cel cu piciorul sfărîmat, pe care l-a scăpat laolaltă cu echipajul lui, de răzbunarea nemților, pilotul-instructor român Justin Gheorghiu ? Viața acestui bărbat, tînăr pe atunci, în virstă de 28 de ani, este ea însăși un pasionant roman (oare ce viață trăită din plin și, mai ales, căreia moartea i-a dat de cîteva ori tîrcoale, nu e un roman ?).

Tot în arhiva Ministerului Apărării Naționale am găsit fotocopia unei scrisori. Trimițător : D-na D.G. Palm, din El Paso, Texas. Primitor : Locot. John D. Palm, G. 5922, București. „...Mi s-a spus că spitalul din București este situat într-un loc frumos, ca și casa de odihnă de la Sinaia. Am primit Buletine de la Crucea Roșie, vorbind despre băieții noștri din diferitele lagăre de prizonieri, și este de mare ajutor pentru noi să mai știm cîte ceva despre ei. Sper că infecția despre care vorbeai a trecut acum, și că în curînd te vei ridica, deși vei avea un picior nou, artificial. Am văzut fotografii reprezentînd oameni cu un picior de lemn dansînd, și chiar am văzut cîțiva care puteau să meargă avînd ambele picioare puse ; sîntem foarte recunoscători, gîndindu-ne că nu ai pierdut mai mult și că ai doctori pricepuți și o bună îngrijire. Ni s-a spus că doctorii români sînt renumiți pentru iscusința lor..."

Da. „Lumea-ntreagă e un teatru / Și noi, toți, actori în ea..." Avea dreptate Old Will. Dar pe mine tot mă obsedează cocorul cu aripa frîntă peste care stolul zboară tipînd...

În acea noapte, înainte de a mă culca — își amintește Philip Ardery —, am luat o bucată de bandă adezivă și am fixat o pînză de bonfaier aproape de culoarea pielei. Știam că, dacă voi fi doborît, se putea să fiu percheziționat cu atenție. Probabil aș fi fost dezbrăcat de haine dar, într-un fel sau altul, aș fi putut să distrag atenția celor care m-ar fi prins, încît pînza de bonfaier s-o scap neobservată... Hotărîsem ca, de voi fi capturat, să încerc să scap și să străbat munții din partea de vest a exploatărilor petroliere, apoi să trec Dunărea în Iugoslavia. Instruisem cîțiva iugoslavi la zborul pe avionul B-24, la Tucson, în Arizona. Învățasem unele cuvinte din limba lor, și de asemenea îmi aminteam numele cîtorva dintre ei. Mă gîndeam că, avînd puțin noroc, puteam ajunge în Iugoslavia unde mi-aș fi alăturat forțele lui Tito, și aș fi continuat să lupt împreună cu partizanii...".

Se pare că două momente au marcat în mod deosebit amintirile participanților la „Operațiunea Tidalwave", în afara confruntării propriuzise de deasupra Ploieștiului : Plecarea de la Benghazi, și întoarcerea. Mai toți își amintesc în amănunte ultima noapte dinaintea decolării, și lungile ceasuri ale întoarcerii chinuite de întrebarea : cît de eficient a fost raidul lor și în ce măsură a meritat prețul plătit ? Unii își făceau planuri care demonstrează naivitatea de spirit și totala necunoaștere a realităților din România acelei epoci. Tot Ardery spune : „Eu comentasem că, în cazul cînd ar fi fost doborîți destui dintre noi, tot ce aveam de făcut era să cerem alegeri generale, să înlăturăm vechiul guvern, să ne alegem pe noi în locul celorlalți, și să încheiem o pace rapidă cu aliații terminînd războiul în România". O, sancta simplicitas !

Dar Ardery și ai săi s-au putut întoarce la bază. După bombardarea Cîmpinei de către „Scorpionii cerului" el își continuă impresiile : „Cînd am părăsit orășelul am trecut peste lanuri de cereale. Virful unei căi de paie din fața noastră a alunecat spre spate, și au apărut doi mitraliori germani care trăgeau cu o mitralieră de 20 mm asupra noastră. Am apăsat pe butonul de comandă a focului de la distanță și urmăream cum mătur pămîntul cu proiectilele mele. Băieții din față trăgeau și ei cu mitralierele mobile dar puteam să văd că focul lor bătea peste țintă. „Viraj brusc cu partea din față, puțin în jos, Ed !" — am strigat. El și-a dat imediat seama ce am vrut. A apăsat pe manșă și a manevrat puțin direcția în spate și în față, iar noi am văzut o ploaie de proiectile abătîndu-se peste amplasamentul mitralierei inamice. Soldații nemți au încetat să tragă și au căzut lîngă mitralieră. Poate că muriseră, așa sper. Aceasta a fost cea mai apropiată scenă în care am putut vedea uciderea unor oameni... Am avut o senzație de mulțumire gîndind că am nimicit cel puțin doi din viermii care murdăreau trupul Europei".

Pe drumul de întoarcere schițat de planul operațiunii, prin survolarea Bărăganului în diagonală pînă la punctul de traversare a Dunării, bombardierele americane scăpate din acel „Morderkessel" — „ceaunul morții" — intins de la Brazi pînă la Cimpina, aveau de străbătut circa 160 de kilometri. O sută de mile deasupra pămîntului și sub un cer aflate sub aceeași „incontestabilă" protecție a lui Herr Alfred Gerstenberg și a capacității sale de ripostă și de răfuială din aer.

SPORT

Lenea care nu rodește

Reîncarnîndu-se înlănțuit din ametiste
și leșinuri de safire, luna martie-și
coroiază pliscul străpuns c-o nuia de
mesteacăn și una de alun spre dimbul lunii aprilie, pe care eu o vreau euforică,
plină de pahare de chihlimbar și cu pridvoarele
ondulînd sub aroma magnoliilor. Intru în aprilie cel moale și oacheș ca seara latinității,
strivit de splendoarea barocă a ploilor mirosind
a iarbă, a chemărilor nelămurite pe care le
înalță cîmpia — strania, tulburătoarea arhitectură a sunetelor iscîndu-se din Dunăre ! — și
beat de valea soarelui pe care-o dezvoltă
orașul București privit din tribunele stadionului Republicii. Acum îmi place să port veverițe
în buzunare, să umblu pe tobe (toate răsună,
bubuie și gem, fiindcă nu le e rușine obrazului) și să strig cucurigu, fără să posed atestat
A.R.I.A. Nici-un cocoș de munte în brazii
fotbalului românesc, încît îți vine să te întrebi : după Dobrin, Dinu, Lucescu, Dumitru
etc. nu mai scoate cloșca pui de aur sau îi
mănîncă uliul pe toți ? Războiul de secesiune
dintre diviziile A și B nu scoate la iveală decît
copaci fără ramuri. Între cele două plutoane,
ușa se leagănă-n țițini, se intră și se iese
fără permis de liberă trecere și fără opinteli,
fiindcă toți cei ce trec pragul dintr-o parte în
alta sînt zămisliți cu picioarele la fel de slăbănoage. În ultima săptămînă am gonit ca un
călăreț fără cap, dar cu fular de mătase la
gît, prin toate colțurile cu aer fraged al Bucureștilor, căutînd să aflu un leu de comandă,
dar n-am dat decît peste iepuri schilozi, cu
blana ciuruită nu cu alice de plumb ci cu
boabe de mazăre sau peste niște lupi năclăiți
de neputință, cu labele coapte de ghimpi și cozile îngroșate de ciulini. Rapidul, cu o echipă
care încape toată pe un taburet sau într-o
frapieră (nu fac nici o aluzie la patima cu
broboane de frăguță a lui Bartales) învenințează
pămîntul de dincolo de Podul Grant, incapabilă să mai deschidă alte răni decît în pucioasa
pentru rîie.

În hambarul diviziei A, singura bătălie spectaculoasă e aceea pe care-o încearcă ziariștii
pentru a-l detrona pe clujeanul Țegean din
fruntea listei celor mai buni jucători și de
a-l instala acolo pe craioveanul Ștefănescu,
devenit, cum s-a văzut în meciul amical
România—Polonia, un pericol pentru propria
poartă.

Miercuri, pe „23 August", ciriia în mine gîndul că echipa noastră reprezentativă a luat
obiceiul ca atunci cînd o mănîncă spinarea să
se scarpine cu cîrpa de praf. Polonia, cu o formație lipsită de pretenții, nu le-a pus cuțitul în
coaste alor noștri, s-a mulțumit, fiindcă tot venise la București, să zăngănească două table prin
iarbă, și, cu toate acestea, tricolorii nu s-au dovedit în stare s-o supună la cazne, s-o întindă,
să-i spargă țarcurile. Apărarea se scobește-n fluviul cinteculuide-l îngina bunica, iar înaintarea
caută fulgi indigo în tricourile adversarilor.
Marcel Răducanu, fotbalistul numărul unu al
anului trecut, n-a arătat altceva în teren decît
faptul c-a învățat să-și lege șireturile pe pulpe,
ca fetele din echipele de dansuri populare nojițele opincuțelor stilizate. De rîsul lumii și-al
zinei castraveților, cum ar spune un prieten, atacantul central Mircea Sandu.

Mi-e dor de zvonul că ne-am făcut ciini și
roadem în colți lemnul scump de pe malul
Tamisei.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
14
(988)
Sîmbătă
4 aprilie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CRITERIUL VALORII

Indiscutabil, noua calitate pe care o reclamă actuala etapă de dezvoltare a țării și care, programatic, este înscrisă în programul stabilit de cel de al XII-lea Congres al partidului, are un înalt grad de inclinație și asupra creației artistice, mai corespunzător aici fiind, desigur, termenul de valoare, criteriul plurivalent al acesteia și, în același timp, forța, mobilul intim care o propulsează pe orbita propriei sale ascensiuni. După criteriul valorii se organizează de fapt însăși conștiința artistică.

Se pune așadar problema sincerității receptării care este deopotrivă a creatorilor și a publicului. Sinceritate care nu se exclude demersului critic și, deci, criteriului cît mai exact al valorii și instrumentării critice a acesteia, deși, în multe privințe și din multe motive, aici se interferează și se pot interfera și multe poziții contradictorii, subiective. Nu e locul detaliilor pentru aceasta și nici al amintirii unor situații, norme sau principii deja cunoscute. Ceea ce rămîne ca o permanență de un accentuat simț al vieții și realității noastre literare, și nu numai atît, este însăși această problematică a valorii. Ea intervine în toate discuțiile noastre și intervine în chiar aria de manifestare a talentului, este o ipostază, dacă vreți, a chiar operei literare. Și nu numai în faza să finală, spre cititor, cînd este lansată beneficiind de instrumentația largă a criticii, a revistelor literare, ci și în momentul inițial, al conceperii și elaborării acesteia, devenind — de ce nu ? — în cazurile artistice cele mai profunde, chiar o problemă de atelier. În ce perimetru valoric te înscrii, de la ce pornești de fapt și în vecinătatea căror alte valori, cu ce acel ceva în plus care să facă din creația ta un fapt artistic în măsură să te consacre dar să consacre și o ascendență a fenomenului literar în general ? Nu puțini sînt cei care își pun astfel de întrebări și încearcă să răspundă prin cărțile lor. Nu puțini sînt tinerii care fac aceasta și mulți dintre ei încă de la debut, ceea ce este un lucru îmbucurător și poate fi decisiv pentru propria lor evoluție. Aceasta denotă însă și un evident grad de maturitate care ține de acum de fenomenul literar însuși și de experiența care, numai în ultimii ani, să zicem, a acumulat noi altitudini și a produs, deloc surpriză, niște cărți care se epuizează fulgerător de repede și fac o adevărată carieră printre cititori.

Argumentele comportă nuanțe multiple desigur, ceea ce este esențial însă și se impune de la bun început în această situație face tot obiectul valorii și implică tot criteriile acesteia. Valoare care, trebuie s-o spunem fără nici o reținere, se definește prin ceea ce exprimă și angajează, ea mai profund în conștiința noastră, adică o realitate în continuă prefacere, o țară, un popor, o istorie, o condiție a responsabilității înseși a omului ca și a libertății și independenței sale în intimă sudură cu cea a patriei sale cu toată problematica unei construcții eroice, fără precedent. Patriotismul unei asemenea creații este un criteriu de valoare. O opțiune valorică, nouă, face corp comun cu însăși ideea de calitate prin care societatea noastră, în ansamblul său, și-a propus atingerea unui nou nivel de progres și civilizație și poate să spere cu îndreptățire în aceasta, avînd argumente în tot ceea ce inspiră și se edifică acum cu cel mai larg și mai categoric temei.

Luceafărul

REFLEX

Poem de primăvară

PARTIDULUI

A face totul cînd totu-i și-o stea ce ne ară,
A face totul cînd totul înseamnă și toți,
Mai simțim că e frig, mai vedem că e seară
Și ni-e și cald uneori precum roua între roți,
Ne mai plîngem, mai stăm unii-abrupți ca pe-o scară
De tren unde-avem și părinți și nepoți.

Se mai suie, mai pun unii piatră pe piatră
Și fac trepte-ntr-un turn de-nvoială, proptit,
Pe-alții clipa-i răzbună, nu îi lasă la vatră
Și îi rotește-n strînsoarea ei la infinit ;
Totu-i rază ce-o dăm, legea-n noi mai curată,
A face totul cînd totu-i și-un crin ce-a-nflorit.

A face totul cînd totu-i și-o lacrimă, poate,
Un armistițiu cu însăși starea noastră de-a fi,
O piramidă ce-o ținem și-o ducem în spate,
Cu încordarea sfîntă-a unui joc de copii,

Muzica ta și severă și grea libertate
Tu care-ți ceri să-ți naști piinea în fiecare zi.

A face totul cînd totu-i și-un vis pe aproape,
Și totu-i și scris, parcă, și totu-i și spus,
Cîte-un sat avem toți și-un oraș prin pleoape,
Niște văi care țin berze-albastre pe sus,
O cîmpie ca dulce-nrămată de ape
Și-un deal lîn care-a plîns și se sbate nespus.

O mai frumoasă-a ta, dulce-nchinare și, vie,
Sacră dreptatea cu care ne aperi mereu,
A face totul cînd totu-i și-o aripă-acum care-nvie,
Și totu-i și-o liniște, pace ca a unui curcubeu,
A face totul, a-ți spune pe nume și — ție —
Țară să nu ți se pară nici mult, și nici greu.

A.I. Zăinescu

Contemplație și răscumpărare

Un poet „cu inima de seară" este Dan Laurențiu, a cărui „stare de grație" înflorește întotdeauna crepuscular. Trăirile sale vesperale sînt emanații ale unei sensibilități poetice aflate la polul opus solarității la care aspiră alți poeți. Dan Laurențiu își trăiește reveriile pe fondul unei gîndiri filozofice proprii, dar și pe acela al unui temperament liric predispus izolării. Pentru o asemenea structură, soarele este „faute éclatante", „lumina feroce a soarelui" este prea crudă. Iată de ce retragerea sau aspirația retragerii în umbra peșterii este o tendință deseori manifestată, iar „Poetul cioplindu-și peștera crepusculară" o imagine semnificativă pentru una din ipostazele eului poetic.

Pentru Dan Laurențiu ceasul crepusculului este vremea unei impliniri interioare a eflorescenței spirituale : „fericit este sufletul meu / scufundat în tăcere și așteptare / stau singur și ascult amurgul / cucerindu-mă ca pe o cetate părăsită".

Solaritatea inhibă prin exces, vesperalul, dimpotrivă, este condiția ideală a afirmării subtilelor energii sufletești, în proiecție interioară : „Să fie vremea pe înserate / încet să te întorci pe drumul curat / al vieții tale cu un înger de mînă / să fie vremea pe înserate / (...) și deodată albastrul tău ciine / adulmecind primăvara / să-și aducă aminte că a fost lup".

Cele mai pure acorduri ale vibrației poetice a lui Dan Laurențiu se nasc în ceasul amurgului, cînd trăirea este deplină, sufletul se dilată, imaginea atinge sublimul.

„Inima de seară" a poetului își confruntă uneori palpitul cu acela al unui alt poet european vesperal, Georg Trakl, abandonîndu-se unui sentiment inefabil : „Aripa sărată a nopții de primăvară / îl duce în zbor pe cel care-și uită / femeia în casă și cade / pe cîmpul alergînd spre rezonanțe verzi / și fumul dulce arcuindu-se / din pieptul larilor și penaților / nici astăzi nu va fi coleșitor".

Trăirea crepusculară singularizează în chip definitor ființa poetică a lui Dan Laurențiu. Amurgul nu este numai ceasul cel mai prielnic sufletului, dar și starea de melancolie nostalgică, asociată cu un anume sentiment al extincției.

Starea crepusculară țese vraja viziunilor poetice suave, diafane, în care își plimbă conturul himerele lumii interioare ; vibrația lirică elegiacă se transpune vizual, cu rezonanțe emoționale de o rară subtilitate și de o inegalabilă elegantă.

Dan Laurențiu este un poet livresc, al cărui univers se constituie stilizat și ceremonios în atmosfera vesperală, în care se oficiază tainice și triste ritualuri. Poezia sa este adesea lamentație discretă, desfășurînd un imagism prețios. Emoția acestei poezii este răsfrîngere a încercăturii meditative și a fortei de transpunere, reflex feeric și secund al unui fond gnostic care

Sultana Craia

Continuare în pag. a 7-a

„Primăvara" — gravură de Marcel Olinescu

PREMIILE UNIUNII TINERETULUI COMUNIST

Vîrsta sentimentelor

Poezia Doinei Uricariu formează un peisaj senzorial din care se hrănește seducătorul ei discurs liric. Iar dorința amplă își află satisfacția o dată cu intrarea în legile și ordinea lumii înconjurătoare. O bucurie a descoperirii de sine prin intermediul existențelor care își împărtășesc toate plăcerile destinului comun fac din universul acestei poezii locul privilegiat unde cruzimi și purități concură pentru a construi o speranță de perfecțiune. În aventura textului, trăirea nu-și alterează capacitatea reflexivă, fiecare poem însemnînd o implicare, dar și o detașare de virtualitățile evenimentului. În volumul **Vietăți fericite**, recent distins cu premiul U.T.C., dar și în volumele sale anterioare **(Jugastru sfiala și Vindecări)**, Doina Uricariu dovedește a fi același poet dotat cu o sensibilitate inteligentă, de excepție, permițîndu-i ca, pornind de la experiențele cele mai concrete ale realității, să ne aducă în contact direct cu contextul său subiectiv sub spectrul căruia contemplă existența. În centrul acestei cărți stă copilăria ființei, a lucrurilor, a sufletului însuși, clipa felinarul între crengi, / ținîndu-și viermele ca pe-o feștilă moartă" — **O suflet ce copil te-arăți).** Astfel, pentru Doina Uricariu nu invenția și imaginarul sînt revelatorii, ci descoperirea și dezvăluirea intimplării comune din care iau naștere esențele definitorii ale umanului. Obsesii și realități palpabile locuiesc împreună definind exact spațiul de manifestare al istoriei individului, căreia doar luciditatea îi poate preciza căile de urmat pentru a-și impune speranțele și a-și domina suferințele și îndoielile (..Și cum îți povesteam / un vis înălțat pînă la suprafața treziei / dezvăluindu-ți îngrămădirea de lucruri văzute aevea / și cum din nou zăream pămîntul, / vrajba, nisipul din somn adunate / și aduse încet către tine ca să le poți locui" — **Ostrovul).**

Dincolo de calmul și seninătatea care se degajă colecțiilor din aceste poeme, dincolo de amestecul nediferențiat de sensibilitate și inteligență, remarcăm libertatea artistului de a investiga o psihologie a comportamentului, specifică vîrstei ce descoperă lumea prin simțuri, o estetică a gestului obișnuit (..De la tine la îngustul hotar / faci numai un pas nevăzut, / o piruetă ciudată / ca și cum piciorul s-ar poticni / și trupul ar cădea în lumea cealaltă. // și numai astfel cerul gurii ar deveni / îmblînzitor de cuvinte / „bici", „bucățică de zahăr", „repetă !" / iar ochiul mai mult decît aduceri aminte / „Tu ești și nu ești" se aude / o hulpavă visare, muscă din lucruri / conturele clare "— **Ingustul hotar imaginar).** Aici, hotarul dintre înfățișarea umană și ceea ce i se poate substitui nu mai

Andrei Roman

Continuare în pag. a 7-a

Shakespeariana

D. R. POPESCU

Nuntind în jale, zice regele, am luat-o de soție pe cumnata noastră de ieri, azi doamna noastră, după îndemnul Cumintelor de bunăvoie sfaturi pe care ni le-ați dat cu acest prilej. Deci : în sala tronului din castel, unde se afla regina, Hamlet, Polonius, Laertes, Voltimand, Cornelius, gentilomi și suita, regele le spune că deși tuturor li-e vie în suflet amintirea iubitului Hamlet, al său frate, și s-ar cădea inima tuturor și întreg regatul să închine tristeții, s-arate-n lume o frunte-ndurerată — judecata biruind simțirea, cu înțeleaptă jale îl pomenește pe iubitul frate mort, dar îndeamnă

„a ne-aminti și de-ale noastre, cu o *cernită bucurie*...".

Și regele continuă : ..deci tuturor, aici, vă mulțumim". Pasămite pentru sfaturile înțelepței lor judecăți de-a o lua pe Gertruda împărtașă în cîrmuirea războinicului lor stat. Ca și cum, fără îndemnurile lor el nu se urca pe tronul celuitului frate al său pe care-l numește multviteazul Hamlet, și fără rugămintea lor el nu s-ar fi urcat nici în patul reginei foste pînă ieri cumnata lui. Sfatul țării, adică, îl obligă în fața amenințărilor lui Forteinbras cel tînăr de-as lua înapoi acele țări pierdute sub chezășia legii de-al său tată și date multviteazului Hamlet, să ia în mîini cîrma statului și în brațe pe Gertruda, ca să întărească Danemarca....

Hamlet cel tînăr asistă la toată această proslăvire a tatălui său de către unchiul său, aude motivele nuntii mamei sale cu unchiul său care sînt pur politice, și strategice, și înțelepte, dacă vin din înțelepciunea oamenilor de vază ai regatului... Hamlet încă nu s-a întîlnit cu Duhul tatălui său, cînd Claudius îl roagă să nu se mai împotrivească firii și să se lepede de-acest zadarnic doliu și să cugete la el (la unghi) ca la un *tată*. Lumea să afle că de ..tronul nostru, tu ești acela care-i mai aproape". Să rămînă în Dania, să nu mai plece la studii în Wittemberg, îl roagă unchiul ce vrea să fie socotit ca un tată... ..Rămîi aici. Sub ochii nostri-n tihnă și răsfăt. *Întîiul sfetnic, vărul, fiul nostru*..."

Dar lui Hamlet *rostul acestei lumi* i se pare *încleș*, sinvechit, și trist, și de *prisos*. Nici n-a trecut o lună de la moartea tatălui său și-ntr-o desfrînată grabă — cînd și o fiară fără judecată ar fi jelit mai mult — mama sa, cu unchiul său s-a măritat ! Păcat de incest stă la baza stricăciunii rostului lumii. Nu-i bine așa, zice Hamlet, și nici nu poate a se sfîrsi cu bine. ..Taci inimă : că trebuie să-mi țin gura". De ce trebuie Hamlet să-și țină gura ? Încă nu cunoaște cauza morții tatălui său, încă nu știe nimic precis... Dar ceva e plin de rușine, lumea e o grădină neplivită, stăpînită de soiuri inculte și de rînd dacă nici în două luni un rege atît de vrednic ce nu lăsa de chipul mamei sale nici *vîntul să se atingă* este înlocuit în patul mamei sale de un satir ! Hamlet ar vrea mai bine carnea lui virtoasă să se topească și să se prefacă în rouă ! Dar așa ceva

Continuare în pag. a 7-a

O În acest număr : O Cronica literară O Poeme de Nicolae Dan Fruntelată O Dintre sute de catarge O Cartea de debut O Viața cărților O „Fantasticul, dimensiune a «prozei scurte» românești" de N. Ciobanu O Atelier literar de Geo. Dumitrescu O Sport de Fănuș Neagu.

Glose moromeţiene

II

3. Salcimul însuși reprezintă pentru Moromete cele trei lucruri esențiale: loturile de pămînt care-i dau dreptul (disponibilitatea) de a face politică, apoi invidia vecinului și al treilea mîndria lui Moromete, arborele falnic fiind printre ceilalți copaci egalul lui între oamenii strînși pe poiana lui Iocan. Cînd se gîndește să-l taie, stăpînul familiei își formulează aceleași trei postulate: **„După încă o ploaie aceste uluci o să-și rînjească dinții negri spre casă"** (p. 77) — situația lui socială, perimetrul proprietății, prestanța între vecini; imagine mixtă, vegetală și animală, **„ulucile"** care-și **„rînjesc dinții negri spre casă"** amîntesc de rînjetul cailor sugerînd începutul unui proces de degradare. Încă o dată, discutîndu-și situația socială — prevalentă în sistemul etic moromețian, întrucît nici către politică nu se îndreaptă în mod real (deși are talent și este ademenit adesea de către Aristide), nici către familie — apare preferința pentru imagini din regnul animal. După situația **„ulucilor"** Moromete se gîndește imediat la discuțiile din parlament: **„Domnule, ce discută ei în parlament, exclamă deodată enervat uitîndu-și talpa descultă peste firul de porumb. Ce înseamnă situația asta? se supără el. Păi dumneata nu-ți dai seama că toată omenirea stă cu ochii pe tine să vadă ce faci?!!"** (p. 77). **„Toată omenirea"** înseamnă toți țăranii care sînt interesați de prețul cerealelor, avînd în vedere că se anunță un an bogat și statul poate pretinde impozite mai mari, poate schimba prețurile (cerealele sînt fundalul discuțiilor politice, în timp ce se gîndește la **„parlament"** Moromete stă **„cu talpa descultă peste firul de porumb").** Situația familială încheie ordinea raționamentelor: **„A dat ploaie! constată apoi, la sfîrșit, cu un glas cu totul schimbat ca și cînd ar fi vorbit alt om..."** — socotelile pe care și le face în privința bugetului familiei. Situația familiei are aceeași poziție în scara valorică — **„constată apoi, la sfîrșit"** (la Catrina Moromete ea este pe primul loc totdeauna). Numai primele două trepte — situația socială și cea politică — s-au schimbat față de punctul de vedere din poiana lui Iocan, îndu-se prioritate celei sociale — gardul — tocmai pentru că mîndria personală, **„bucuria de a se lăsa în voia firii sale"**, prevalează în gestul tăierii salcîmului — ambiția de a avea un gard nou, de a-și învăța copiii pe propria lor piele să nu se avînte în comerț (vezi socotelile sceptice pe care și le face în privința cîștigului lui Achim la București, vezi cum i-a trimis la munte cu grîu anticipînd eșecul). Sacrificiul salcîmului se petrece simbolic în duminica de Rusalii, dis de dimineață, între o ploaie caldă și un exercițiu premilitar la care se succed sacadat răspunsurile **„Prezent!", „Lipsă!"** Pe fundalul scenei se desfășoară un ritual popular de cinstire a morților: **„Vaierul cimitirului răzbătea acum printre**

Nicolae C. Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

Ecoul cel obștesc

Lui GOGA

De cîte ori îmi amintesc
de încă urgisitul mire
de metafizică jelire
pentru trecutul românesc,

mă luminez. Și-nmărmuresc
cînd pietrele din cimitire
în setea de dezmărginire
tresar, învie și-l cinstesc

în felul lor dumnezeiesc,
cu o blîndețe peste fire
încît ecoul cel obștesc
al cîntului de pătimire
și stele din cer — vorbesc
despre Poet și nemurire.

Gheorghe Pituț

JURNAL DE POET

Clopotele lui Bartok

Cît de mult este Bartók și al nostru, cît de adînc a fost atins sufletul său de muzica ancestrală a Maramureșului am aflat-o într-o diminează de vară la Surdești, ascultînd bătaia de sărbătoare a clopotelor acestui turn de lemn ce curge în slavă în ritmica aceea a inimii și a sufletului atins de dorul ascensiunii nesfîrșite, bătaie în rotocoale și umbre penetrînd vămile ca și aripile cherubilor de pe miazănoaptea Suceviței, bătaie cosmică ce vine de dincolo de timp și spațiu, cade ca fructul de foc pe creanga de aur, bătaia cea de pe urmă și dintîi pe care maramureșenii au cules-o și au păstrat-o din vremi imemorabile în cîntările lor nemuritoare în acea **Horea Lungă** în melosul primordial pe care savanții îl aud cutremurător în acest sat ancestral printre cele mai fericite de pe pămînt care este satul Maramureșului. Bartók l-a cules acest melos, s-a pătruns de acea bătaie a bronzului clopotelor pe care a străbătut-o întreagă în opera lui pe care o recunoști de departe și din aproape prin vestita lui carte asupra „Muzicii populare a Românilor din Maramureș" tipărită la München în limba germană în anul 1923.

Sărbătorindu-l pe Bartók, sărbătorim și acel melos de uriașă forță ce stă la temelia dorului nostru după cele nepieritoare atît de fierbinte păstrat pînă astăzi în sufletul Maramureșului.

Ioan Alexandru

CRONICA EDIȚIILOR

Scrisori către Ioan Bianu (II)

Tudor Vianu îl caracteriza pe Ioan Bianu ca pe „un exemplar uman prilduitor pentru ceea ce poate obține, în orice domeniu al activității publice, sinteza patriotismului, a pregătirii de specialitate și a conștiinței datoriei".

Într-adevăr, unora le este menit să realizeze ipostaza **gîndului ireperenit**, acestia sînt poeții neamului, altora li s-a ursit, mai modest, să ridice **ziduri de țărie.** Ioan Bianu face parte din a doua categorie, el avînd orgoliul ctitorilor care, ridicînd mănăstirile pe spezele și întru viziunea lor, știa încă vor să-și lase numele scrijelat în piatra opacă din pronaos. Jertfa acestora, văzută peste timp, dă sensurile unei continuități și ridică pe oamenii din vremuri la semnificația unor piedestale.

Iată că prin cetirea acestui solid corpus de corespondență figura lui Ioan Bianu capătă tente și linii întregitoare, imaginea lui devine un **tablou** pe care-l poți valorifica și mai de departe, ca efigie, dar și mai de din aproape, la amănunt dătător de sens, omul în lucrările lui diurne. Iarăși trebuie să spun că această personalitate se pretează prin excelență la monografie dar și la personaj de roman...

În prefața ce însoțește volumul întîi, Marieta și Petre Croicu dau o ..clasificare" a variatelor cunoștințe și preocupări ale lui Bianu, așa cum reies ele din această corespondență. Între acestea, marile actiuni de cercetări în bibliotecile și arhivele străine și de adunare a documentelor atingătoare de istoria și cultura românilor găsesc în Bianu un sprijinitor nedezmințit. Într-o primă etapă asemenea cercetări au fost întreprinse de Tocilescu, N. Densușianu, Odobescu. Hasdeu și de însuși Bianu. Ele au fost continuate apoi de multi altii, de pildă de Ioan Bogdan, care avea să refacă o parte din „itinerarul" lui Bianu. Scrisorile dau seamă despre etapele acestor investigații, adresanții îl țin la zi pe bibliotecarul Academiei cu ultimele descoperiri, îi cer sfatul cum să facă să parvină ele în țară, îi cer fondurile necesare. Bianu a fost taxat nu o dată de „ardelean zgîrcit". Era doar un gospodar înțelept. Îl interesa ca acela trimis în „misie" să nu facă un voiaj de plăcere, ci operă de folos național. Cînd rapoartele, căci multe dintre aceste scrisori nu sînt altceva decît niște rapoarte de activitate, dovedeau scrupulozitatea emitentului, „zgîrcitul" Ioan Bianu făcea tot posibilul și îi trimitea fondurile necesare. Trimitea, din depozitul de tipărituri al Academiei, cărți pentru personalitățile cu care **solul** intrase în relații. Îi se adresa el însuși, le făcea invitații de a vizita țara, într-un cuvînt, făcea totul pentru a întoarce în folosul Academiei Române fie și un neînsemnat beneficiu. Politica lui față de donatorii Academiei răsfrînge, de asemenea, o mare știință a relațiilor culturale. Biblioteca Academiei posedă multime de cărți și documente cărora dacă li s-ar face istoricul achiziției, dacă s-ar dezvălui strategia și tactica pe care Bianu și „corespondenții" săi le-au risipit pentru a le aduna în acest for, ne-am trezi cu adevărate povestiri din care nu lipseste suspansul.

Aspectele politice pe care le evidențiază această corespondență sînt, iarăși, de o mare complexitate și ele pretind analiza istoricului de specialitate. E destul să pomenim aici că Bianu a corespondat cu aproape mai toti memorandiștii ardeleni și că a știut în bună

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

CONFABULE

Fluturele

Un fluturaș, abia născut, zbura din floare în floare bătîndu-și aripile cum își bat păpușile genele. Era frumos colorat, plutea cu grație, ca „o petală luată de vînt", ținîndu-și trompa lungă cu care ajungea la nectar învîrtită în spirală, pe spate. Sărea în aer ca o rază de soare lovită de oglindă. Iepurașii, care nu se mai săturau să-l privească, căzuseră pe burtă, cu gurile căscate.

— Minune, zicea unul.

— Splendoare, țipa altul.

Așa ceva nu mai văzuseră, e drept erau și foarte tineri, abia învățaseră să deosebească varza de morcov și vulpea de ulău, „urmele corăbiei pe mare de urmele șarpelui pe piatră" etc. Unul dintre ei chiar se înamoră de ideala ființă, „frumoasă, ușoară, ducîndu-și traiul numai între flori, în lumina și căldura soarelui" ,fără nici să bănuiască măcar că „din păcate, din ouăle depuse de fluturoaică ies omizile... cu totul deosebite ca viață de părinții lor. Ele n-au alta de făcut decît să mănînce. Fiind ierbivore, atacă plantele ; le distrug frunzele de rămîn numai „beldii". Zdupăia după fluturaș dîndu-și ochișorii peste cap ori de cîte ori credea că este privit, alcătuind mici oftaturi și mănînte spasme ale pieptului. De aceea, slăbise foarte mult, începuse chiar să cadă pe o parte și pe alta, ca o pînză de voală bătută de un vînt lateral, nu mai vorbea cu nimeni, nu mai mînca și nu mai bea, murea ca' o casă părăsită de stăpîn. Părinții lui, prietenii familiei nu mai știau ce să facă, în afară de vaiete. De văitat se văitau foarte frumos, tare și convingător.

— Vai, vai, vai.

Țipetele lor însă nu-l tulburau pe fluturaș care zbura, cum am spus, tot din floare în floare, urmat de bietul iepuraș înamorat. Nici chiar aducerea soției iepurașului cu copiii de gît și de mînă nu a întrerupt această sălbatică tortură. Ci numai epuizarea, iepurașul nemaiputînd să se ridice de sub o crenguță de zmeură. Zăcea cu capul întins pe o lăbuță, încercînd să-și privească pentru ultima oară visul, cînd... sus ochii lui se petrecu minunea prefacerii unei omizi într-un fluturaș la fel de frumos. Văzînd asta, cu scîrbă, se ridică anevoie și, clătinîndu-se, se întoarse la ai săi, nu înainte de a-l fi ascultat pe bursuc cum îi descîntă : „Dacă fluturele este simbolul dragostei, al vieții fără grijă, brutala nevoie de toate zilele, lupta pentru hrană e reprezentată prin omidă".

Iulian Neacșu

CRONICA LITERARĂ

PAUL CORNEA: «Regula jocului»

Dintre universitarii noștri de așa-zisă formulă „germanică", unicul care a mai supraviețuit în mediul filologic pare a fi Paul Cornea : aer distant, prestanță, erudiție, într-un cuvînt, meticulozitate de savant care din principiu repudiază improvizația superficială și artistă. Paul Cornea este un sociolog al literaturii, unicul cu pregătire serioasă în această disciplină, elastic totuși în examenul faptului concret, pus la punct bibliografic și, în fond, apt în orice moment să dea judecăți nu fără interes asupra literaturii române, în baza perspectivei pe care și-a propus-o. Notorietatea lui în mediile culturale nu provine totuși din cantitate și e de mirare că Paul Cornea nu a dat încă un număr mai însemnat de contribuții personale : ceea ce există este totuși esențial. El a editat texte și a dezgropat „documente și manuscrise literare", a dat (în colaborare) o schiță a „gîndirii românești în epoca pașoptistă" sub o formă antologică, s-a ocupat de „conceptul de istorie literară în cultura românească" și de, cum s-ar zice, „fortuna" critică a lui Ion Heliade Rădulescu. Studiile personale sînt în număr de cinci, între care două sînt fundamentale, impresionante cantitativ și venind cu ipoteze temeinice nu o dată absolut inedite : „Originile romantismului românesc" (1972) și „Oamenii începutului de drum" (1975). În critica românească Paul Cornea îl reprezintă pe specialistul cel mai însemnat în romantism și în pașoptism, erudit într-un grad superlativ, cu „viziune" globală și ochi expert.

Am menționat două volume — baza lor este sociologică, fără a contine decît rareori fragmente de ordin teoretic asupra metodei. Teorie este însă în „Regula jocului" (1980), care îl reprezintă deocamdată pe critic în aspectul ideologic și divulgă o sumă de noțiuni pe care el le utilizase pînă acum în chip analitic fără a le unifica într-o schiță de sistem. Mă grăbesc să observ că asemenea sforțări sistematice sînt puține (cîte ceva ne-au dat C. Crișan, Al. Dutu, L. Volovici) și în nici un caz de amploarea aceleia a lui Paul Cornea care, deși cuprinde studii heterogene și concepute la distanță cronologică, este emerită în felul ei.

Autorul nici nu putea proceda altfel și a fost probabil obligat să dea o sinteză în mers : înțeleg că „Regula jocului" e un moment dintr-un proces propriu de clarificare și reprezintă un semnal inițial. Din acest unghi, meritul acestei fie și culegeri de comunicări este, prin raport la mediu, incontestabil, căci în ciuda unei impresii grăbite critica românească nu are sociologi. Ceea ce a rămas din școala lui D. Gusti nu intră în discuție (cu excepția lui Tr. Herseni nu s-a ocupat nimeni de literatură), documentele criticii imediat postbelice sînt sociologism nu sociologie și, în general, impresia comună ar fi că a face sociologie e totuna cu a interpreta mecanicist raportul factorului estetic cu mediul, a nega „autonomia esteticului" și altele de acest fel. În realitate, „sociologia literaturii" este o metodă elastică și modernă (Goldmann și Escarpit nu sînt Sobolev), cu limite, neîndoios, aplicabilă totuși cu deplină îndreptățire în conditiunile unei investigații fără dogmă, precum explică, de altfel, și Paul Cornea în „prefața" lui. A face „sociologia literaturii" este a deduce analiza „versantului colectiv", „categorial și istorist", a stabili relațiunea „literarului" cu „socialul" dintr-o perspectivă relativistă și „parțială", cu obligația, în principiu a „colaborării". Creația însăși ar fi un „joc regulat", și o sublimare a libertății într-o normă multiplă (limbă, destinatar etc.). Întrucît domeniul obiectiv nu este acum clarificat rezultă că întîia mișcare teoretică a unui sociolog este de a deduce „statutul sociologiei literaturii" în accepțiunea proprie.

Această fază este și aici, constituind obiectul cîtorva studii, impresionante bibliografic, cu aspect de tablou critic, în chipul aceluia al lui J. P. Strelka, Clasificarea „trifazică" (Warren—Vellek), interdisciplinară (Escarpit), negațiunea lor sceptică (a lui Gr. Pagliano-Ungari) — acestea sînt rezumate corect de Paul Cornea, în ideea că un răspuns unic este deocamdată cu neputință de dat. Între metodă și materie pare a fi aci o contradictie practic irezolvabilă sub raport epistemologic, avînd a face dacă nu cu o „sociologie" sau cu „sociologii ale literaturii", cu un „cîmp sociologic" (aceasta e propunerea adoptată de autorul român), rămînînd a clarifica termenii, în fond esențiali, de ordin practic precum : raționalizarea examenului, specificizarea operei, conceptia estetică a raportului biografie-creație, accentul, în fine, asupra „lectorului implicit sau virtual".

Dacă pe această treaptă nu este limpede cu cine votează autorul, cu mult mai bine observăm metoda lui în cinci „confruntări", de formulă polemică pe tema succesului literar, concordanței, „influenței" și a „paradigmelor" sale, a „periodizării" și a „valorii" în raport cu „modelul semantic global". Aici simțul sistematic și meticulos dă efecte remarcabile căci Paul Cornea nu combate cu nimic spectaculos în mașinăria lui de expertiză teoretică, pornită cu rotiri lente și tacticoase, ca o piatră grea de moară. El expune felurite păreri, cu cîte o adnotație scurtă întotdeauna la tintă, deducînd o ipoteză proprie care izbește prin răceala logică și mai puțin prin talentul speculativ (Paul Cornea e în expozițione congener cu Al. Paleologu, fiind complet opus în umoarea critică, aci de genul flegmatic). În momentul descriptiv și în sfîrșit în deducție, criticul operează ca un romancier polițist. Ipotezele finale sînt de aceea întotdeauna atractive. „Succesul literar", de exemplu, s-ar produce în două etape, succesive și legate prin „mediatori" (J. Stoetzel), mai rar acestia fiind criticii literari. Întîiul moment e „fluxul de opinie", care se preface sub presiunea factorilor „autoritari" din mediul public (care nu au nimic institutional) în „audientă". Criticul observă, așadar, că nu se pot deduce mecanisme ale succesului cu baza în operă ci în receptor, ceea ce este adevărat. Mai departe, sînt stabilite „comportamentele succesuale" care ar fi „participative" (cu sursa în transfer, compensație), „estetice" (la cititorul cult), „ludice" (din plăcere), și „utilitare" (din obligație). Adaug aci comportamentul „mitologic" atunci cînd reactia „masei" la „mediator" este atît de rapidă și mecanică încît elimină orice putință de optiune personală, rezultată din rationament propriu.

În fine, „audiența" ar fi dictată pe două canale : „conceptia despre lume a grupului social" și „competența sa conotativă" (adică, explică autorul, „rezerva paradigmatică de sensuri afective și simbolic-imagistice în functie de care se interpretează discursul literaturii" (pg. 90). Aceasta ar fi, în fond, unitatea de cadru aperceptiv, sugerată și de Escarpit, prin „sintonia" generatiilor, însă meritul lui Paul Cornea este de a fi creat un fel de definitie, în limbaj tehnic, care înglobează materia în chestiune. Alte studii au un obiect comparatist, căci tratează despre „concordantă" (o noțiune creată de Paul Cornea), despre „influente", despre „periodizare". Deplin excitant este examenul „conceptului de influență", care ar avea în vedere a o privire sumară „expansiunea influențelor" („la fortune") geneza influentelor și rezultatele creatoare. Acestea sînt combătute în urmarea ideii că opera ori creatorul nu „influentează" mecanic, ci creează un „cîmp de incitatie intelectuală" (noțiunea de „cîmp" e preferată de autor, căci pare a împăca efectul concret cu originea inclasabilă). „Geneza" influențelor provine, zice Paul Cornea, din „concordanță", din „unitatea antropologică a, formelor imaginarului", dintr-un soi de „invarianti", așa cum i-a descris Etiemble, observatie care nu e fără adevăr cu mentiunea că „geneza" nu e termenul potrivit, întrucît desemnează un moment și nu, așa cum ar fi fost indicat, virtualitățile stimulatoare. La acest studiu există și un „post-scriptum", care merită comentat, bizuit pe un sinoptic al lui Ulrich Weisstein (din „Influences and Parallels") în principiu foarte bun. Paul Cornea îl salută și completează ici și colo, însă tabloului îi trebuie o clarificare. Între două literaturi, „influențele" pornesc, în accepțiunea mea, de la un mediu comun antropologic, apoi iau aspect etnic ori lingvistic (dacă ele reprezintă o arie reductibilă, precum ar fi literaturile romanice (origine comună a două limbi stimulează „influențele"). În al treilea rînd, în baza acestor simptome care favorizează „influenta" se produc fenomene de ordin social (circulație de valori) ori uman (relații literare biografice), care adaugă o tinctură în plus raporturilor initiale. În urmarea acestei „comunități" amorfe, literaturile puse în comparatie se pot influenta „sincronic" (cu origine „tertă") precum ar fi în cadrul unor curente literare, (au sursa în ambele cazuri exterioară), „convergent" — în situația cînd ajung în chip autonom la rezolvări estetice similare — ori „accidental" — dacă între cronologiile lor interioare există deosebiri mari în durată. Vin la rînd „influențele „tehnice" (traduceri, imitatii etc.), care țin de mecanismul „consumist" al literaturii și, în fine, „influentele endogene", înțelegînd prin aceasta cristalizarea unor mitologii, cu origine externă și constientizată de abia în terenul secund, care recenzează influenta activ, urmînd legile compensației (absența unui model într-o literatură atrage în chip necesar cristalizarea lui ulterioară cu elemente amorfe exogene). Aceste etape, deduse din fenomenal, nu se află în realitate în succesiune obligatorie ci pot coexista în felurite proportii, ceea ce nu împiedică totusi reducerea lor, din trebuințe sistematice, la un aspect schematic. Observ că ipoteza mea se îndepărtează de aceea a lui U. Weisstein, însă nu și de supozițiile emise de Paul Cornea : «în cazul unui proces incitativ autentic, al unei relatii efective de transfer, supoziția mea e că între „emitent" și „receptor" trebuie să existe un anumit tip de „concordanță"» (pag. 107).

Cel puțin două studii sînt aici excelente, întîiul care deduce „Originea și functionarea unui mit literar. Cazul Alecsandri" și al doilea asupra „Constituirii unui gen" (e vorba de romanul românesc). Cunoașterea epocii este aici hotărîtoare și autorul pare, de aceea, a proceda precum L. Goldmann, verificînd de-abia în al doilea rînd cu mijloace statistice și „tehnice" o intuiție pe care a emis-o inițial, în cunoscător. Oricum ar fi, rezultatul e verosimil și aduce mereu o trăsătură inedită, o perspectivă nouă, un pigment fără de care istoria literară, epurată de factorul uman viu, ar deveni simplă bibliografie, iar cercetătorul — un arhivar.

„Regula jocului" pare, în fine, a sugera mai mult decît spune explicit, ceea ce nu e totuși o dovadă de inaptitudine, ci, dimpotrivă, o precipitare barocă și integratoare a „omului începutului de drum", căci în sociologia literaturii, la noi, Paul Cornea este un astfel de inițiator.

Artur Silvestri

MIHAI CANTUNIARI: «Nova»

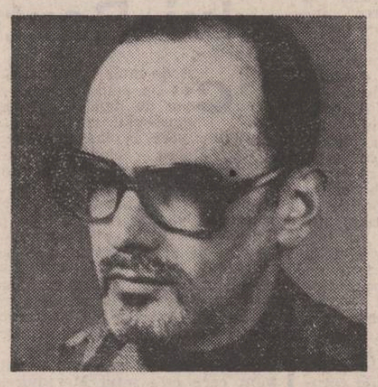

Cu cel de-al patrulea volum de versuri, NOVA, Mihai Cantuniari își intregește un original spațiu liric, unde ideea poetică substanțială și elevata concepție artistică sînt ritmate de o elegantă frazare poetică. Dar această echilibrată și armonioasă formulă estetică nu este rodul unei manifestări spontanee, Mihai Cantuniari fiind un cerebral ce se construiește pe sine, și nici al unui dat originar, ci rodul evoluției unei lucide conștiințe poetice al cărei drum merită a fi schițat. Cartea de debut, intitulată simplu **Poezii** (1977) relevă în fond, o ars poetica destul de ambițioasă, în linia ermetismului barbian. Poemele, impecabile sub aspect formal, epurate de impuritățile de limbaj, degajă o atmosferă de vag mister dar și o senzație de livresc și artificios.

Un discurs liric criptic ascunde un eu vulnerabil, de o sensibilitate excesivă, consumată într-o așteptare tainică, fără obiect, învăluită într-o tristețe nedefinită. Dar o primejdie fără chip, o amenințare nebănuită, nu mai puțin reală, totuși tulbură fără a provoca însă traume, starea de visare și fragil calm, totul rezolvîndu-se și în același timp obscurizîndu-se, într-un prețios mister. „Un mesager părelnic, gonaci tăcut ca burii, / cu vraja-ntregii ființe cuprinsă-n amintire, / tărîmuri risipit-a să mi te dea de știre // l-am găzduit sfielnic, l-am omenit apoi, / cu fragede merinde i-am îndesat coburii / Din crucea portii, iată, privește înapoi / cu numele de taină lipit în colțul gurii" **(Tăcut ca furii)**.

Aceeași senzație rafinat crepusculară ne-o transmit și poemele din volumul **Ultramar** (1978). Ele instaurează un peisaj estetic în care impresiile, stările sufletești, sentimentele și evenimentele sînt trecute prin filtrele succesive ale expresiei poetice pînă la a deveni, simple reflexe în oglindă ale faptului inițial. Poetica simbolismului tîrziu, subtil și gratuit joc de nuanțe și lumini, precum și lecția barbiană a „jocului secund", organic asimilate, se întrevăd în filigran, în strofe cizelate ca acelea din poezia **Himere**. Nu ar fi fost poate lipsită de interes și o abordare, prin prisma termenilor grațiosului baroc, concetti și agudezza la care însuși autorul face la un moment dat aluzie : „Vă trimit din Alicanta / poate ultima scrisoare / (...) // Raze de întunecime / — dansul pîntecului maur / Colbuit vin din mulțime. / Plec spre Secolul de Aur". **(Ultima scrisoare)**. Însă din unghiul preferat deocamdată, de noi, apreciem decupajul fin al imaginilor, sintaxa lor pură, dusă uneori la virtuozitate în **Ultramar**, fără a uita totuși să subliniem și efectul contrar, impresia de uniformitate și devitalizare pe care o produc asupra receptorului. Poemele sale din această fază emană, asemenea ochilor de pisică în noapte, o lumină strălucitoare, fosforescentă, dar lipsită de căldură și profunzime. Dar textele din **Plante carnivore** aduc cu ele o binevenită deschidere tematică și o necesară primenire în substanța limbajului poetic. Vagul misterios și nelinistitor, atitudinile și stările crepusculare, „fin de siècle", erosul ceremonios și eteric, adică, toate motivele anterioare, fără a fi complet abandonate, se estompează în fața percepției directe a realului și a expresiei sale mai viguroase. Cuvintele, altădată semne transparente și distante ale modelului prim, s-au radicalizat, intervenind activ în existent, transformîndu-se în adevărate „plante carnivore" ce devoră cu plăcere, materia palpabilă, concretă, lăsîndu-se la rîndul lor invadate, „cotropite", înconjurate de prezența lucrurilor, de fluxul proteiform al vieții. „Și iată, vine un ceas de adevăruri. Cînd / prezentul cotropește : un miez ce se oferă / Acolo, în gheara miracolului, blînd / mă-ntîmpină sămînța încovoiată-n sferă". Aceasta este și trama amplului poem **Cele două asedii**, ceea ce înseamnă tot atîtea încercări și demersuri ale spiritului de a înțelege și epuiza semnificațiile realității. Și dacă gnoza în „asalturi" propusă de poet („Scriu dintr-un post avansat al vieții") se dovedește în final iluzorie, fiecare din cele nouă chei ale cunoașterii sfărîmîndu-se în fața, frumos paradox poetic, **„durei limpezimi"** a sensurilor, rămîn exemplare gestul și curajul înfruntării tragicului existenței. Figurile limbajului răspund, ca să nu spun exprimă (cuvînt ce ar provoca oroare și „furoare" teoreticienilor de tip „telquelist") acestei noi situații conflictuale și dacă am face inventarul cuvintelor, sintagmelor semnificante și le-am grupa în cîmpuri semantice, vom observa că predomină semnele desemnînd forța, greutatea, impactul, densitatea, coliziunea etc. („îngheț stanțat pe șirul de vertebre", „arginții spaimelor nocturne", „prudent se-nclină cornul abundenței", „calcinare de trăiri impare", „ochii lor hulpav îmi scormoneau fața", „guturi retezate, de fintini", „cerbicia privirii", „Infern al pietrei aruncate", „Infern al ochilor fixați în spate", „forma tăioasei traiectorii"). Nu am vrea însă să se creadă că Mihai Cantuniari a devenit prin erupția concretului în universul său, un poet panteist, solidar cu realitatea (lumea) prizată. Conștiința păstrează totdeauna o rezervă și o distanță critică vis à vis de circumstanțe, ironia și sarcasmul avînd rolul de a tempera avîntul prim și a dereifica noul obiect poetic, pentru a nu deveni și el, un alt slogan sau fetis. În acest spațiu al temporizării, introdus de scriitură (J. Derrida — **De la grammatologie**) între gest și act, între impuls și finalizarea lui, se joacă întreaga dramă a eului poetic (înțeles ca funcție implicită a textului și nu ca instanță exterioară, transcendentă, emițînd judecăți asupra existenței). Din aceeași dilemă se naște și discursul poetic al ultimei cărți, **Nova,** (1981) care prin titlu, și nu numai, ne trimite din nou la acea schiță de groază din **Cele două asedii,** dar de astă dată, cu sensul inversat. Nu mai este vorba de încercarea de a pătrunde frontal în miezul lumii, ci de căutare a sinelui, de repliere a ființei asupra propriei esențe („înfrigurat mă-ndrept spre eul meu distinct") înstrăinată sau falsificată, depersonalizată : „Sînt purtătorul unui gînd străin". Imaginea făpturii dramatic scindate, a imposibilității de a te regăsi în autenticitatea originară, transpare și în poezia **Daimon,** de un retorism însă, exagerat : „Mă locuește un daimon. Îi fac din țeastă pat, / dar foarte anevoie se-nduplecă s-adoarmă / oricum nu înainte să mestece-n scuipat / pumni de mărunte oase pe care mi le farmă (...)". În schimb, poemul de mari dimensiuni **Suspensii** dezvoltă același motiv, mult mai convingător esteticește, într-un discurs poetic, plurivalent, în care verbul sarcastic și ironia tăioasă dezvăluie atît propriul conformism și complacerea în el, cît și natura falsă, rutinieră, convențională sau opresivă, a relațiilor cu mediul : „vine și ora cînd te desparți de chipul tău din oglindă / Somează-l să plece ! Sperjur om de nimic — / îi spui, iar el te privește pierdut, mișcînd buze / dar să te suduie nu mai are putere. E mort / Deschide ochii bine, răcnesc — de azi nu mai sîntem una / Prea mare avantaj ai avut tu, imagine, asupra mea ! / Atît aș fi vrut — să te lași modelat / de sfîrșitul violent ce colcăie-n mine (...)". Dar ce dureroasă este această extirpare morală, această despărțire de „pentru sine" în dorința de a-l regăsi pe „în sine", proces ce îl duce la descoperirea marii și funciarei sale sinceurătăți, prefigurare a tăcerii și morții : „Afară, cortul serii stă să se prăvale / Un oaspete de piatră ciocăne la ușă / de parcă-ar bate clopotul pierzaniei. / Nu încă — gem, îl rog — nu însă". Ciudat destin ne dezvăluie **Nova** care în loc să deschidă, închide o cale, un drum. Cel care a dorit să atingă prea plinul aș spune, tactil al materiei, apoi a încercat, folosind o propoziție heideggeriană, „întoarcerea spre lucruri în ceea ce sînt acestea în ele însele", („Zu den Sacher selbst !") descoperă la rădăcina lor și a ființei, suflul rece al neantului. Dar nu ca punct terminus ci ca oglindă în negativ a existenței, ca examinare lucidă, neeuforică, a naturii umane : „Deci cu cedez experte pipăi dinți / fose nazale / maxilar / timple-adîncite / elegante-orbite goale / Hai să facem cunoștință : cine sînt eu / știu prea bine / (n-am iluzii) tu ești hîrca / Înțeleptule din mine". **(Cîntec gregorian** — Quando corpus morietur). Nici zgomotos patriotic, nici zgomotos protestatar, Mihai Cantuniari a intrat mai puțin în aria de receptare a criticii, în schimb revanșa constă în calitatea estetică a liricii sale. Dar cum, după arderea unei etape, după încheierea unui ciclu poetic, se impune, credem, pentru a nu aluneca în manierism și autopastișă, un timp al tăcerii, condiție inerentă a unui viitor zbor.

Paul Dugneanu

ION IUGA: «Binecuvîntata civilizație»

Raportat la substanța poeziei, **Binecuvîntata civilizație,** titlul noului volum de versuri scos de Ion Iuga la Editura **Cartea Românească,** în 1960, conține conotații ironice. Căci poetul, ca și în cărțile sale mai vechi, aparține structural unui spațiu geopoetic — Maramureșul — conservator prin tradiție, neafectat de posibilele maladii ale civilizației, matrice pură, născătoare de teritorii sacralizate prin metaforă : „O TU obraz împresurat de păduri / și Viață pe-acoperișe cerești / O TU clopot de argint în inima mea / mereu căutîndu-te întregindu-te după obrazul de Taină al Tării / ingenunchez în lumina ta pală / cînd trec hergheliile albe de demult pe subt pămînt // O Mara și Mureș MARADEMUREȘ, ochi de lumină în țară / și custură de foc botezată-n fîntînă latină / cînd deschid gura cîntecul tău mă îndeamnă / să urc pietrele Rodnei mai aproape de cer / și turlele să mă urmeze-n albastru" **(Maramureș).** Acestei zone, evocate în registru emfatic — transparent aici, încifrat în alte poeme — îi este opusă civilizația citadină : (...)" „lîngă mine fîntîna / întreabă frunza căzută eroare / cutii de conserve lumină de plastic / subt crengile de aer urme sociale / smocuri de hîrtie // la marginea orașului plopii se-ntreabă / unde-au căzut fierăstraiele / cînd oamenii caută adăpost la marginea orașului" **(Insomnie).** Nu este vorba însă de o opoziție ireductibilă, ca la un Ion Gheorghe, nici de rezolvarea contrariilor prin așezarea lor într-un spațiu al serenității absolute, ca în poezia lui Ioan Alexandru, ci de **co-existență** (aici mi se pare a afla noutatea acestei cărți față de volumele anterioare ale lui Ion Iuga) ce determină cunoașterea. Altfel spus, amintirea spațiului originar capătă contur doar în cadrele „binecuvîntatei civilizații" : „Atîta lumină de sănii numai sărutul tău binecuvîntă / stingheră puritate se-ntoarce la cer // sufletul fuge din automobile / în mănușa zăpezii se ascunde în ger / mieii intră cu Dumnezeu în oraș / cu lumina albă ne îmbracă // din singurătate eu sap în asfalt / un drum să privesc îndărăt // și aud dealuri deluind / peste streșini de zăpadă" **(Întoarcerea zăpezii).**

Pe acest subtext bivalent, în **Binecuvintata civilizație** se edifică **o poezie a dezrădăcinării, o alta a obîrșiilor, o poezie erotică,** o alta a **inocenței pierdute,** în fine, **o poezie a poeziei.** Declarativ și fără tensiune în „artele poetice", cu un patetism de bună calitate în evocarea obîrșiilor, previzibil și banal în poezia dezrădăcinării, poetul dă lucruri remarcabile în registrul erotic, sau atunci cînd reface, melancolic, lumea copilăriei. Iată un **Peisaj din copilărie,** văzut la vîrste diferite, unde metafora se eliberează de păgubitoare mărci emfatice, fără a cădea în platitudine, ci cîștigînd în senzualitate : „După coaja de scîntei a nucilor / capetele noastre blonde cu miez crud-amărui între dinți / și-n vînt de fin proaspăt cosit / / o / cum aruncam zdrențele-n iarbă / și goi înotam în pantă spre riu / în ziua de vară nesfîrșită / cuie de piatră-n sticla apei lîngă cuie de soare / noi și peștii sub rugina lor dezorientați / pînă seara cădea nemilos din arini / cernindu-ne pe trupuri cu nămol auriu / / după nuci mă ascund / după coaja lor de scîntei / astăzi / / pe drumul în pantă spre riu / soarele bate cuie-n oglinda apei / dar nu e nimeni pe riu / /Seara vine mai repede din arinul pustiu" Sau, acest fragment dintr-un frumos poem de dragoste, căruia sugestia temporalității îi adaugă o notă dramatică : „(...) și ne simțim fîntîni alături / prin crengi de fum cuprinși fugim / cărări de spaimă cînd despături / ceruri din noi — să n-adormim" **(Octombrie).**

Funcționează în această carte de poezie un interesant mecanism de derutare a lectorului, un joc al intenției declarate și al realizării asumate, care, o dată observat, poate crea tensiune poetică. Despre ce este vorba ? Două exemple sînt, credem, suficiente pentru a lămuri lucrurile. Ion Iuga așează ca motto al volumului său un vers din Bacovia. Apoi, o poezie repetă cu obstinație și cu majuscule la începutul fiecărei strofe numele poetului. Poemul poartă titlul (ambiguitate studiată !) **Numele meu.** În cîteva poezii, de la începutul volumului atmosfera este pluvioasă, trasă la indigo, parcă, după Bacovia: „plouă pe-acoperișe mii de ani / putrezindu-ne piatra și duhul" ; „Norii-n căldări lasă pînze de în pînă la noi" ; „apa plapumă rece" ; „nenufarul în somn de grele ape" etc. Poetul ne propune — dacă nu mă înșel cumva — un chip bacovian. Dar, pe parcursul lecturii, aceată imagine inițială este contrazisă de o altă, net diferită. Obsesia acvaticului traversează versurile lui Ion Iuga, însă emblema expresivă a acesteia este **fîntîna,** iar lexicul trimite și el direct la Lucian Blaga. Poetul se vrea bacovian dar este, în acest volum, mai degrabă blagian : „Nu-i om și nu-i fîntînă / durerea izvorului este / cel de naștere sortit / și roadă / singură inima lui în zămislire singeră / și nu-și cunoaște păcatul / el plutește / învesmîntat doar în frica de sine / **ca-ntr-o caracatiță / între labele ei fosforescente** / infringerea știe / coborîndu-și existența-n cuvînt // ca o pală de vînt ninge numele pe rana apelor pe păduri / peste propia-i fereastră // fereastra îl închide în veșnicie". Doar imaginea subliniată de noi este aici străină de model. Așadar, **clivaj** sau **intenționalitate,** în vederea declanșării mecanismului așteptării contrazise ? A doua ipoteză îl avantajează pe poet. În consecință, optăm pentru ea.

Celălalt exemplu promis. În poemul cu care se deschide volumul, Ion Iuga scrie : „sunt prins / simt mîinile de stele aburite în marea vieții coborînd". Versurile echivalează cu o declarație-program, în favoarea unei poezii ce renunță la aura transcendentală, pentru a cobori în concretul existențial. Dar metaforele poeziei lui Ion Iuga vizează în permanență transcendentul, **un dincolo de lucruri, o dimensiune metafizică.** În plus, imaginile sînt fastuoase, bogat ornamentate și amplu orchestrate, deloc concrete, ci mai curînd aeriene. Se poate vorbi, în cazul acestei poezii, de opulență metaforică, oricum în contrasens cu versurile citate mai devreme : „Fereastră deschisă / suspendată grădină într-o tulpină de crin / plajă de aur unde-și leapădă lumina trupul / refugiu în care privești respiratia păsărilor / acest necuprins cît o Ființă / care așteaptă să crească // crește un arbore în fereastra deschisă / sămînța — copilul-cuvînt / în care mă caută părinții / îi simt / cît de puțin îmi cere somnul lor cît de puțin" **(Cuvintele părinților).** Din nou se impune întrebarea de mai înainte. Și, din nou, vom face aceeași optiune. Căci poezia lui Ion Iuga din **Binecuvintata civilizatie** ne îndreptățește să observăm mai întîi, „jumătatea plină a paharului". Cum face de altfel și poetul, cînd se desparte lucid de o parte a creației sale : „Scris-am oare versuri la comandă / unui suflet au tînut de cald / putrezit-au chiar din naștere acele / zvonuri / și sunt colb prin zi de colb // peste sate stoluri de cuvinte / sterg cu aripa stresinile nopții / par să fie corbi de pradă / în tărîmul meu ajuns căință // scris-am oare versuri la comandă / au deschis vreun ochi din vis sau l-au închis / o / nătînge rime de paradă / vin pedeapsă-n mine pe furiș / slute vin lăcustele prin colb / viața mea să prade vin // scris-am oare versuri la comandă".

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

UNITATEA ÎNCEPUTULUI

Fără să-l cunoaștem, avem totuși certitudinea că Nicolae Petre Vrînceanu este un asiduu cititor de poezie și chiar, mai mult, un cunoscător capabil să pătrundă dincolo de semnificațiile evidente ale romînului de versuri românești și străine, pe care poate să îl străbată astăzi cine dorește. Nu este exclus chiar ca autorul cărții *) despre care discutăm să fie profesor de limba și literatura română. Așa fiind, este aproape de la sine înțeles că nu poate fi vorba despre deficiențe prozodice. Autorul volumului **În ochiul fîntînii** este un abil minuitor al cuvîntului poetic. Tot o consecință a unei culturi poetice neajunsă încă la o deplină stratificare pare a fi însă și o anume dispersare a manierelor. Fără ezitare. Nicolae Petre Vrînceanu abordează diverse feluri de a scrie versuri. Drept urmare, volumul său are o ușor deconcertantă varietate. Bineînțeles, acest aspect nu este, în sine, un defect. De la un volum de debut așteptăm totuși mai multă unitate, cărțile de tip antologie personală urmînd să apară mult mai tîrziu, atunci cînd, cu opera clasicizată, bătrînul poet își adună, la diferite ocazii editoriale, scrieri reprezentative pentru diferitele sale etape de creație.

Într-o asemenea împrejurare, dincolo de considerații generale de tipul celor de mai sus, îndreptățit este să considerăm **În ochiul fîntînii** pe porțiuni, ferindu-ne de sinteze amăgitoare.

Cele mai reusite poezii ale lui Nicolae Petre Vrînceanu sînt cele, citeva, de dragoste. Ele fac parte din două categorii distincte, unite totuși în spirit. Mai întîi, sînt de citat versurile din **Scrisoare pentru Isolda,** unde poetul exprimă o originală pasiune răcită și curățată de impuritățile ce i-ar putea întuneca armonia : „Iubito, trebuie să-ți scriu. / În seara asta zăpada curge mereu, fosnitor. / și-mi atinge obrazul, cum / numai genele tale o fac, uneori. // Fîntînii-i secaseră izvoarele / și biata mea inimă, de febră cuprinsă, / un stroo de răcoare în lume cerea. / mai tare bătînd către nord, înspre steaua ta nemiscată. [...] Iubito, să cobori dintr-o corabie de gheață, / cu steagul viscolului fluturînd pe catarg, / în vesminte lungi de vestală viață să-mi redai, / cum peste izvoarele mele cade ninsoarea, însufletindu-le!". Un sentiment asemănător, care întăreste nota de autenticitate a poeziilor de dragoste, apare exprimat în **Stea dublă,** unde, de asemenea, **iubirea** apare rarefiată de suflarea unui vînt septentrional : „Seninul dens coboară între noi / încît albastrul rece înfioară, / în spațiul arid, setos de ploi / și frunzele de verde se uscară. / Ne regăsim sub bolta înstelată / îndepărtați, tu în Sud iar eu în Nord, / o amintire, timpul de-altă dată / arar ne cheamă, un himeric pod". Tot din varietatea poeziei de dragoste sînt, în fond, și versurile în care autorul cîntă însăși starea de poezie. Cîteva dintre ele rețin printr-o anume simplitate, ce ocolește fastul artificial. „Ne regăsim în cîntec / ca într-o țară caldă / pe care-am părăsit-o / cu gînd de-a reveni", spune poetul în **Ceas orfic.** Iar în **Sub cerul pur** este imaginată o metaforă a poeziei : „o acvilă creată cam bizar, / cu aripi inutile de egretă / pe trupul greu, din lutul milenar".

O parte importantă a volumului conține poezii patriotice, în construirea cărora poetul dovedește o remarcabilă îndeminare prozodică. În cîteva dintre ele există și vagul fior al unei emotii autentice. Citățm **Țara în toamnă** : „Toamna, lumina / are culoarea piersicilor coapte. / Spice de aur s-au preschimbat în pîine. / Ard frunzele-n ramuri / și bruncii și-anină strigarea / în finul culcat de ultima coasă. / Țara își schimbă în august / cămașa de vis și de muncă / în dalbă podoabă ; / ziua de luptă și-o schimbă / în flamură nouă, de cîntec. / Abia se despică de ziuă / și roua cu vuiet se cerne". Imaginea finală are o pregnanță deosebită. Aflăm însă și destule prileiuri în care poetul se arată contaminat de o euforie impersonală, care se poate întîlni în prea multe dintre poeziile apărute în ultimii ani.

Voicu Bugariu

*** Nicolae Petre Vrînceanu : „În ochiul fîntînii", Editura „Scrisul românesc", 1980.**

REVISTA REVISTELOR

Semenicul

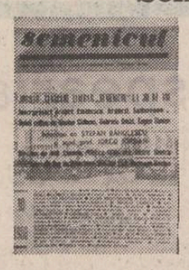

Aflăm cu firească stimă și incintare, din recent apărutul caiet de literatură, artă și cultură „Semenicul" prinit de la Reșița, că cenaclul caraș-severinean purtînd același nume sărbătorește împlinirea a 30 de ani de la înființare. Este, într-adevăr, o „vîrstă" remarcabilă, pentru că, sincer vorbind, puține alte cenacluri literare de azi se pot mîndri cu o asemenea durată în timp. Și, fapt cu atît mai semnificativ, trebuie arătat că în ceea ce privește activitatea propriu-zisă a cenaclului „Semenicul", acesta constituie o realitate neîndoielnică, fiind presărată cu numeroase și viabile realizări. Stă mărturie concretă, în primul rînd, suita „caietelor" apărute de-a lungul anilor, ingenios și competent elaborate, în care se reflectă cu deosebită pregnanță viața cenaclului. Numărul jubiliar al revistei-caiet „Semenicul" vine să confirme o asemenea opinie. Spicuind din lista semnatarilor acestui număr, este lesne să observăm atenta deschidere a redacției (în frunte cu devotatul și excelentul ei redactor-șef Gheorghe Jurma) atît spre puternicul nucleu al forțelor scriitoricești locale cît și spre acela al colaboratorilor din întreaga țară : Ion Arieșanu, Ștefan Bănulescu, Ioan George Șeitan, Pavel Bellu, George C. Bogdan, Vasile Bogdan, Anton Breitenhofer, Ion Caraion, Nicolae Ciobanu, Ion Crișan, Ada Cruceanu, Octavian Doclin, Anghel Dumbrăveanu, Gheorghe Firca, I. F. Panduru, Iorgu Iordan, Olga Neagu, Mircea Ivănescu, Alexandru Jebeleanu, Toma George Maiorescu, G. C. Rusu, Nicolae Irimia, Eugen Simion, Nicolae Sîrbu, Petre Stoica, Mircea Martin, Cornel Ungureanu, Vasile Voia, Gheorghe Zincesu. Parcurgînd textele semnate de autori precum cei de mai sus, cititorul rămîne cu convingerea că la Reșița se desfășoară o bogată și demnă de laudă activitate literară ce graviteazâ eficient și armonios în jurul cenaclului „Semenicul".

Revista noastră

Intrată în conștiința publică focșăneană (și nu numai de aici, întrucît publicația cunoaște o largă răspîndire în țară), „Revista noastră", apărută sub egida liceului „Unirea" din Focșani se impune atenției și prin numărul ei cel mai recent. Coordonatorul publicației, profesorul Petrache Dima, face din nou dovada pasiunii și priceperii sale. Centenarul Sadoveanu este marcat de două instructive interviuri realizate de însuși Petrache Dima cu academicianul Iorgu Iordan și Profira Sadoveanu. Constant'n Ciopraga încredințează „Revistei noastre" eseul **Vraja „Dumbrăvii minunate",** iar Nicolae Scurtu își aduce contribuția prin tipărirea unei suite de autografe sadoveniene date pe cărți ce aparțin lui Cezar Petrescu, Demostene Botez, H. Blazian și alții. Remarcabile sînt analizele literare semnate de elevele Mihaela Serea și Delia Dăescu, consacrate, de asemenea, operei sadoveniene. Date și opinii interesante conține și dialogul lui P. Nicoară cu conferențiarul universitar Valeria Costăchel, avînd drept temă patriotismul lui Nicolae Iorga. Activitatea cenaclurilor literare frecventate de elevii focșăneni se reflectă în semnificativele grupaje de versuri semnate de Rodica Șoricău, Mariana Mihail, Gabriela Nemțeanu, Mihaela Serea, Carmen-Daniela Chițimia și de însemnările critice redactate de Ioana Mărculescu, Lăcrămioara Vasiliu și Florin Dudescu.

N. Nemțeanu

DEBUT

ion buga

Strigătul

În marea gară a orașului, o lume amestecată fremăta în culori, strigăte, și obiecte lungi, dăruite la despărțiri, rotunjite și întepate de voioșie la revederi.

Călătorii și însoțitorii, personalul gării, trenurile și vagonetele de marfă efectuau ireversibil mișcarea lor, după acel itinerariu nevăzut ce-l purta fiecare în sine. Nimeni și nimic nu ar fi putut opri acest mecanism uriaș și monstruos din vibrația lui. Și, mai ales, nimeni nu ar fi putut auzi nimic precis, coerent, în acel zumzet haotic, risipit pe sub bolțile gării supraaglomerate.

O ureche atentă desprinse totuși un strigăt care se repeta insistent, urcînd. O femeie (franțuzoaică, se pare) repeta disperată numele fetiței pe care o pierduse în forfota mulțimii ; la început a strigat ușor, crezînd că fetița e în apropiere, apoi strigătul creștea, femeia iuțea pasul de-a lungul peronului, apoi mersul ei se făcu fugă și la fiecare pas scotea același strigăt plin de o sfîșietoare așteptare : **Louisette ! Louisette !...**

Cineva parcă îi bătea tactul pentru că striga la distanțe matematice egale pe același ton, cu deznădejdea omului care, într-o lume străină, nu mai avea nimic altceva decît strigătul.

La început, mulțimea se prăvălea haotic și nepăsătoare ; nimeni nu auzea nimic, chiar dacă se striga la un metru de ceilalți dar nu ei erau strigați. Disperarea s-a dovedit totuși o forță care străpunge. Cîteva mame au înțeles pe cea nenorocită, s-au oprit, au privit gesturile mecanice și feorile cu care-și căuta mama străină copilul rătăcit, apoi au început să privească în jur, poate vor zări pe Louisette sau vor descoperi-o printre trenuri, în vreun vagon sau oriunde. Una din femei, fără să-și dea seama, a început să strige repetînd, ca și mama străină, același nume, aproape cu aceeași panică. Au urmat încă vreo cîteva, apoi o lume tot mai numeroasă se oprea ca lovită de un obstacol nevăzut, cuprinsă în acel amestec de spaimă și nedumerire. Încet-încet, incidentul s-a transformat într-un eveniment general, a luat apoi aspectul unei adevărate nenorociri publice, deși nimeni nu știa nimic precis, dar toți strigau cu disperare acel nume străin al unui copil căutat.

Strigătul creștea necontenit, uriaș ; se învolbura în bolțile înalte ale gării, ieșite din sute și mii de piepturi, îndreptat spre niciunde și spre oriunde, alungat din piepturi cu furie, încît vibrau pereții și acoperișul, geamurile chioșcurilor și ale oficiilor gării.

Mama nu se mai auzea, poate nici nu mai striga ; oricum, ar fi fost inutil să mai strige cînd toată gara era un strigăt ca vuietul revărsării ce ape multe, într-o dezlănțuire infernală și amenințătoare. Mulțimile care forfoteau în jurul gării s-au adunat pe la intrări și, deși nu știau nimic, s-au trezit strigînd același nume. Strigătul s-a revărsat uriaș în străzile vecine, apoi curgea prin mulțimile ce umpleau bulevardele și piețele aglomerate și se arcuia, copleșitor și ireversibil deasupra orașului întreg.

Louisette a fost cuprinsă și ea în acest freamăt colectiv, dar nici nu a realizat că e vorba de ea și nu numai că nu a răspuns dar s-a alăturat aceluiași strigăt chemîndu-și cu nedumerire propriu-i nume. De altfel, chiar dacă ar fi răspuns, ar fi fost absolut inutil, pentru că un singur răspuns la atîta strigare ar fi însemnat cît o lacrimă în Sahara.

Nimic și nimeni nu mai exista în oraș decît strigătul mulțimii ca un diluviu necruțător. Nici o forță de pe pămînt nu ar mai fi fost în stare să stăvilească acest iureș.

. . . . . .

Ziua de vară, toridă, zămislise încet, încet pe boltă o mare de apă prinsă în țesătura unor nori grei, gata să se prăvălească asupra orașului ca un năvod uriaș. Primele fulgere nu au fost observate dar cînd ploaia s-a întețit și fulgerele săgetau tot mai amenințătoare aproape de pămînt, lumea a început să-și revină, să se oprească din strigare și să se adăpostească. Strigătul se stingea încet ca un foc sub ploaia bogată și răcoritoare, apoi cîteva ecouri îndepărtate și, în sfîrșit, o mare tăcere și singurătatea.

Sub ploaie nu mai rămăsese decît mama străină care-și descoperi, la lumina fulgerelor, copilul pierdut.

nicolae n. stan

SERI

Părinților mei

Pășesc în curte obosiți și plini de praf. Bărbatul duce un sac cu iarbă în spate. Intră primul, deschizînd poarta cu o mînă, în timp ce cu cealaltă sprijină sacul așezat pe umăr. În urmă, femeia poartă traista cu mîncare rămasă de la cîmp. În ultimul timp, de cînd au început să îmbătrînească, obosesc amîndoi mai repede și din această cauză s-au mutat la grădină, aici muncind țăranii mai în vîrstă pînă la pensionare.

Omul se apropie în mijlocul curții. Face o mișcare scurtă din mîna prinsă cu palma în șold, ca sprijin, și lasă să-i cadă sacul de pe umăr. Curtea învie. Puii dau buluc. Fac larmă, înconjurînd-și stăpîna, care îl alungă bălăngănind traista în mînă. „Ho, mă, puilor mă“ ! strigă femeia alintător. „Ce-aveți, mă puișorilor, mă ? Vă e foame ? Hai că vă dau acum, ho !“ Tot vorbind intră în casă cu gloata de pui în urma ei.

Bărbatul a golit sacul. Ia un braț de iarbă și se duce să liniștească porcii, care au început să guițe ascuțit. Pe urmă, lîngă gardul unde vara e legată vaca, aruncă alt snop de iarbă ; hrana ei de seară.

„Unde-i fă, găleata aia ?“, întrebă apoi bărbatul și caută cu ochii prin odăiță. „Mor de sete animalele-astea, săracele ! Că „dacă-avem și noi un băiat acasă vedea de ele...“ Găsește găleata și iese, în timp ce femeia rămîne în odăiță, bodogănind și frămîntind mălaiul pentru pui. „Păi sigur ! Tu numai atîta știi : să fi ținut noi un băiat aici, să muncească lîngă tine pînă-l taie nădușeala pe cîmp, pentru două'de lei la zi. Ce pricopseală făceai ? Te uiți la ai lui Cană, c-au rămas acasă băieții lui ? De prosti, de-aia s-au îngropat aici și nu și-au terminat nici opt clase. Crezi că Geta și Cană n-ar fi vrut să aibă și ei băieți deștepți, să urmeze școala, să se mîndrească la lume ? !...

Seara, animalele se liniștesc, mîncate și adăpate. Din cînd în cînd, se aude zgomotul de aripi al găinilor care-și caută locul în nucul din fața casei.

Bărbatul, după terminarea treburilor prin curte, intră în casă, se descalță de pantofii învechiți și se trîntește pe pat, oftind odihnitor.

În fiecare seară se așează astfel în pat, îmbrăcat, cu ochii grei de munca zilei, moțăind. Cîteodată, chiar, adoarme de-a binelea și atunci femeia îl strigă din odăiță, de unde pregătește **mîncarea** în grabă. Îl cheamă încet, cu gîndurile în altă parte, monoton, o dată, de două ori, pînă îl trezește....

„Hai, măi creștine. Hai să mîncăm !“

Omul scrie ceva într-un caiet scorojit, termină de scris și pune caietul la locul lui. „viu“ spune, se ridică din pat și se îndreaptă spre masă, dezdoindu-și spinarea reumatică din mers. Se așează la masă, femeia făcîndu-și cruci mici și dese, mecanice, în dreptul pieptului.

Încep să mănînce cu gesturi îngreuiate de oboseală, ținînd ochii în farfurii. Nu se aud decît zgomotul lingurilor și înghițiturile.

„Ce zicea, mă, Schiopu azi,ă? Ce-avea, mă ?“ întreabă femeia, ușor furioasă, îndreptîndu-și ochii către bărbat, ca pentru a cere explicații...

...„Asta a fost tot. Mai dă-l în mă-sa de hoț !“ zice bărbatul, după ce povestise, punînd capăt discuției, sculîndu-se de la masă și pornind spre camera de culcare, liniștit.

„Ce faci, mă ?“ întreabă femeia, care s-a și ridicat în picioare și spală farfuriile. „Nu mai mănînci ?“ mai zice, de formă, continuîndu-și lucrul.

Omul face semn din cap : nu, destul ; apoi ia ziarul și se așează în pat, pe spate. În timp ce citește mișcă buzele fără să scoată însă vreun cuvînt tare. Pînă ce se oprește asupra unei știri : zice rar : „I-auzi, cică : Mari inundații în India... 18 morți... case avariate...“ „hm“ spune pentru el, iar femeia exclamă sincer : „Săracii !...“ spălînd farfuriile. „Da' India este departe, nu ?“ întreabă femeia, senină, „nitel tot e...“ o informează bărbatul.

Mai răsfoiește ziarul pînă vine femeia și-l zorește : „Dă-te să fac așternuturile“ și el se scoală și-i face loc, retrăgîndu-se lîngă masă, unde se dezbracă încet, punînd fiecare lucru, cu mare grijă, pe un scaun aflat la căpătîiul patului. Între timp, femeia termină de făcut patul.

Rămîne cîtva timp în mijlocul camerei, sfîrșită Stinge lumina și după ce încuie ușa, începe să-și lepede îmbrăcămintea. Se dezbracă la fel ca bărbatul : metodic, ca într-un ritual, așezînd cu atenție lucrurile pe spătarul scaunului. După ce termină se întoarce cu fața spre icoana din colțul casei, și cu palmele lipite, ridicate pînă în dreptul bărbiei, își bolborosește rugăciunea : „Tatăl nostru carele ne ești în ceruri...“ se roagă calm, șoptit, dar fără zbucium interior.... „Pîinea noastră cea de toate zilele...“, zice fără ardoare, fiindcă : Ce-o fi făcînd băiatu-acum ? S-o fi însănătoșit ? I-o fi greu singur... printre străini... „Dă-ne-o nouă astăzi...“, mai zice, speriată, că s-a abătut de la regulă, nestăpînindu-se, totuși : Numai de și-ar găsi o fată care să țină la el.... da, asta ; să țină la el tare... asta e.

...Mai avem hopu' ăsta — își spune bărbatul, calm, întins pe spate.

...Doar n-o fi foc !... Numai să fim noi sănătoși să muncim ca să putem plăti și astea trei luni gazda... Pe urmă răsuflăm mai ușurați, el termină facultatea, noi mai strîngem banii, că nu se știe... și ne mai întremăm, că uite : curtea aia stă să cadă de putredă... Și chiar zice tare: „Curtea asta e putredă“. „Și nu ne ducem pe noi în ispită“ continuă femeia, abia șoptit, și auzind vorbele bărbatului îl somează „Păi, să faci rost de scîndură“, oprindu-se din rugă și chiar întorcînd capul dinspre colțul răsăritului spre omul ei, cîteva secunde, după care își reia poziția de mai 'nainte. „Nu-i chiar așa ușor“ răspunde bărbatul, fără să se mire de intervenția ei, ca și cum el știuse că or să vină acele vorbe ale ei ; o simte cum se chinuie să își adune gîndurile spre răsărit în timp ce el își aduce aminte de ce le spunea fiul lor : „Nu există Dumnezeu, mamă!“ și întrebarea, speriată a mamei „Nu mai vorbi prostii! Atunci cine există?“, și răspunsul băiatului „Nu există nimeni mai presus de noi. Sîntem doar noi : eu și matale și tata și ceilalți“ și mama : „Tu te iei după alți tartori : cărțile“ și explicația lui „Făi femeie, băiatul vrea să zică așa : cum crezi tu în Dumnezeu, dacă crezi, așa cred ei în ceva care se numește natură, oameni“ și apoi retragerea definitivă a mamei : „Da' noi sîntem bătrîni, măi băiete!“.

„Ce folos“ se uită bărbatul la ruga întreruptă a femeii „ce folos...“ repetă în gînd. „Amin!“ zice femeia, sfîrșind rugăciunea, mulțumită.

Se urcă în pat, alături de bărbat, la perete. Rămîn un timp tăcuți, cu ochii deschiși, privind fără țintă în tavan, ascultînd fîșnetul ușor al nucului din fața casei.

„Ai scris?“ întreabă deodată femeia, cu glas scăzut, ca într-o altă rugăciune mai apropiată de inima lor. Pune întrebarea absent, de parcă nu s-ar fi gîndit la vorbe înainte să le rostească. Știe răspunsul și de aceea nici nu se miră că bărbatul răspunde după o mare perioadă de tăcere : „Am scris“.

Discuția continuă de la sine :

„Ai scris și la mine ?“.

Altă perioadă de tăcere și apoi răspunsul : „Am scris...“.

„Cîte plecări avem?“ murmură femeia.

„Douăzeci și trei fiecare“ spune bărbatul, gîndindu-se că au lucrat destul de bine luna asta, și, bucurîndu-se liniștit, simte că și femeia e plină de mulțumire.

„Mîine... porumbul... cules“ anunță bărbatul și din pronunție și ton par a fi ultimele cuvinte ale serii.

Trag plapuma mai aproape de bărbie și rămîn, amîndoi, neclintiți. Moleșeala îi înfășoară ca o plasă ușoară. Deasupra patului, jerpelit, atîrnă în cui, legat cu sfoară, caietul de dictando, pe care țăranul obișnuiește să noteze în fiecare seară numărul de plecări în cîmp. Și cum umbra caietului se profilează în dreptunghiul din camera luminată de lună, și cum nucul, apropiat de geam, se îndoaie ușor, iar frunzele lui tremură în bătaia vîntului — pata de lumină pare că se mișcă ușor la dreapta și la stînga, creînd impresia că antrenează în mișcare și umbra caietului, și, chiar caietul, care acum, astfel, seamănă cu o pendulă urmîndu-și liniștit mersul ei egal...

Gheorghe Ionescu : „Peisaj citadin“

ION NICOLESCU

Amurmurînd

Să-mi ceri un semn iubito un semn îți cer
să-mi ceri
cît să scînteie încă și să se-aprindă-n cer
făclii de nuntă poate torțe de dor ce dor
pînă ne doare gîndul și-al clipelor izvor

amurmurînd secreta a celor ce iubesc
putere de-a fi înșiși în miezul omenesc
atît al întrebării cît și-al unui răspuns
de-a-nvinge în lumină ori de a fi învins

o altă cale nu e și-oricîte căi greșite
ne-ar amăgi viața încet din Infinite
de-i mamă de-i iubită, de-i fiică dragostea
tot ne-ar întoarce-acasă și ne ar întreba :
„Dar ea ? Ce face ea ?“

poeme de nicolae dan fruntelată

SCRISORI DIN TRANȘEELE TOAMNEI

Prima scrisoare

Draga mea, încep să-ți scriu
din tranșeele acestei toamne înțepenite
în aer dulce și amăgitor
a fost prima zi de război cu mine însumi,
cel încărcat de prejudecăți civile și de
amintiri, ca o mină antitanc
iată, nici nu știu cum să-ți spun
să trăiți, iubita mea, lumina mea,
dau onorul și ridic mîna la inimă
ca la o armă simplă dar ucigătoare
călătoresc fără tine în companii de frunze
dorm pe un pat de fier care pare
cartea lui Hasek de unde — a fugit eroul
cu capelă chezaro-crăiască
învăț să mă opresc, să mă abțin,
să mă întorc în jurul axului meu
simțind că există
necunoscutii imi suflă în ceafă
— ce mulți bărbati în tranșeele toamnei ! —
va fi o seară scurtă de pace
cînd se va opri canonada singelui
în tîmplele nelinistite
va fi o seară cînd se va permite
prin ordin scris și ștampilat la rînd
să vin să te privesc, atît, o seară
apoi, de la capăt, la ordin exact
pasul meu de urs cafeniu va suna
aproape-departe fiind și dorind,
să trăiți, iubita mea, lumina mea !

Ordin de zi

Adunarea la mine, vreau să vă-ntreb
cum s-a pierdut soldatul acela
din compania ce tropăia spre front
cel cu manta din petice cazone
ca un rege hippy al armatelor
cel hotărît să folosească reglementar
toate cuvintele dicționarelor lumii
soldatul unui imperiu de hîrtie, Iosef Svejk.

S-a pierdut, s-a pierdut, companiile
ridică din umeri, tribunalele
răsfoiesc în disperare dosarele
apelul de seară nu mai are farmec
nici chiar războiul nu mai are farmec
rămîne urît, și trist, și fără glorie
soldatul Iosef Svejk a sărit gardul cazărmii
fugind de-a dreptul în istorie

Se vorbește în oraș

Se vorbește insistent în oraș,
pe toate străzile și gardurile, despre pace
primăria trage duminica salve de porumbei
și femeile spală rochii albe, uzate
și vecinii scot din pivnițî vorbe uzate
le gustă, se-mbată ca niște
marinari expulzați din furtună
e-atît de bine în oraș, e chiar lumină
că noaptea nu mai trebuie Lună
noi, la margini, săpăm șanțuri și gropi
în cite unul mai erou, săpăm cazemate
facem petreceri cu cartofi și cu visuri
și ni se împart gloanțe adevărate
noi, la margini, privim spre oraș
ca spre iubita împietrită în gară
și aerul lumii e o armată în marș
de cuvinte ce vin tot mai des, tot mai des
și fără luptă ne împresoară.

Somnul soldaților

Cite parade militare și civile sînt
în somnul soldaților !
priviți dormitoarele lungi
ca niște linii de bătaie în care
armatele au fost otrăvite în somn
aerul obosit se plimbă de la unul la altul
se ia ca o parolă, se aruncă din plămîni
în noaptea incertă de toamnă
cite parade militare și civile sînt
iată-l pe caporalul adolescent cum se crede
un Napoleon total, cum cere
atențiune și la dreapta, la stînga
se simte în pat ca într-un locaș de tragere
și n-a primit de trei luni vești de acasă
iată-l pe cel mai timid dintre ei
cum își mișcă buzele hotărînd
definitiv în dragoste și-n luptă
parcă-ar avea în față un Ev Mediu
strălucitor, îmbrăcat în armură
și ei ar purta esarfa iubitelor
pe care le-a sărutat în gînd
iată se-ntîmplă, se mai întîmplă
toate clipele lumii în somnul soldaților
ară, pun griu, păzesc mașini uriașe
uruind pe poligoane de grîji,
vorbesc soților, mina arde
cearceaful aspru, cînd caută
crestetul dulce-al copiilor,
continuă mișcări, unu-doi, unu-doi
dau onorul, trag în ținte pierdute
ce corăbii fantastice, dormitoarele
și șansa plutonului dintre viață și somn
la ore mai calme, la vise mai multe
cite parade pe-un ecran împușcat
de trompetul sunînd deșteptările
somnul soldaților, o speranță cărînd
amintirile, dorul, mirările.

La comanda drepți

Se-nserase și ploua cu fin
cimpiile ne mușcau de nări
atita vară se tăvălea peste noi
cînd pîndeam, cînd ne pîndeam
în gropile proaspete cărora trebuia
să le spunem adăposturi
armate de greieri umblau prin auz
salcimi amețiți clătinau
bolțile copilăriilor din noi
cum o să fie toamnă, cum o să fie frig
cum o să fie stare de război ?
și umbra mea ieșea din adăpost
și dezerta-n cîmpii de iarbă mare
simțeam un minz prin singe cum creștea
din tulburata lui amenințare
dar căpitanu-a zis comanda drepți
ne-am ridicat ca niște ținte-n seară
și fiecare se-ntîlni c-un glonț
și-n fiecare toate se uitară
O, pacea mea de vară să mă ierți
că-am alergat cu viața-n cumpănire
cînd căpitanu-a zis comanda drepți !

Protest

Atențiune, urmează o iarnă fără zăpadă
— un fel de dans fără partener, un fel
de război fără arme, un fel
de vin fără struguri, un fel
de iubire fără sentiment

Of, și noi stăm în cazarma cea de piatră
unde nu-i nici aia, nici ailaltă
și-nvățăm să schiem și să
dinamităm troiene imense și să
ne apărăm de lupi și de alte tentații

Și iar of, comandantul companiei
s-a lăsat îndouplecat ordonînd
zăpadă la stînga, zăpadă la dreapta,
zăpadă culcat, zăpadă la mine
dar numai unul dintre noi, cel pe care
îl chema din nefericire Zăpadă,
a făcut toate astea

Urmează o iarnă, ce minune ar fi
Care-ai oprit, domne, zăpada ?
Care vă țineți, domne, de prostii ?

Alinierea

Alinierea ! — a spus, și, iată
Străzile s-au așezat după semn,
orașele după importanță și gradul de fum
pădurile după umbră și lemn
oamenii după neliniște și teamă
cei de la capăt ce singuri vor fi
copiii după cită copilărie
mai au, iar nebunii după poezii
alinierea ! — a spus ofițerul
el însuși către seară privea
pe urmă l-am văzut cum împietrește
ca o statuie-n amintirea mea.

Melancolii civile

Vă salut, prieteni, un civil
pîndește în singele meu ca un tigru
lacom și melancolic
întoarce inima după femei
se-nchină-n serile lungi
peste cupe de vin obosit
vă salut, prieteni, credeți-mă, el
nici nu se gîndește la război
doar arde precum o luminare
din ceara unor albine care-au păcătuit
în păsunile raiului
primiți-l din nou între voi
pe locul rămas mereu liber la masă
și tăiați-i, o, doamne, brațul drept
care seamănă din ce în ce mai mult
cu o armă.

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA FAPTULUI DIVERS

Cea de-a doua carte *) a Letiției Vladislav este un volum de proze scurte, mici compoziții întrerupte, secvențe narative cu suspensie finală, unitare atît ca stil, cît și ca spirit. Literatura tinerei prozatoare este dedicată ființelor umile, neajutorate și vulnerabile din familia personajelor lui Brătescu-Voinești, dar aparținînd unui spațiu specific, acela bănățean. Mici decupaje într-o realitate voalată de sentiment aduc în prim plan psihologii marcate de aspirații mărunte, neîmplinite, schițe de portrete sugerate numai prin procedeul combinat al introspecției și al notației comportamentului.

Prozatoarea manifestă predilecție pentru universul infantil în care evoluează candori maturizate **(Viață la prima vedere, Careul de dimineață).** Proza se naște din înțelegere și tandrețe, ca la Mircea Diaconu, dar într-o manieră care cultivă o anume confuzie, o tulburare a planurilor, o linie mai indecisă a narațiunii. Comprehensiunea nu degenerează însă niciodată în sentimentalism, prozatoarea făcînd dovada unui spirit moderat și discret care realizează concilierea emoției cu ironia. Structură echilibrată, Letiția Vladislav are o sensibilitate lucidă și un foarte treaz simț al ironiei în pasajele de observație: „Müller era a doilea, o namilă de om, șofer pe «Tatra», căruia nu-i păsa nici de oaia sfîntă, nici de ziua de apoi, nici chiar de maică-mea, destul de blîndă pe vremea aceea îndesînd în el vinars și slănină afumată, în vreme ce mintea lucra planul evadării din sinul fermecătoarei familii de la marginea satului“.

Prozatoarea opune frecvent lirismul reveriilor candide trivialității surprinse în tușe expresioniste viguroase ca în imaginile nunții de mahala **(Vis cu fluturi).** În spațiul epicii sale se produc mici drame, dezamăgiri, se consumă așteptări, gesturi rămase fără scop. Prozele sînt dominate de o tristețe calmă, născută cel mai adesea din contrastul dintre nevoia de puritate și tandrețe și meschinăria unui cotidian parcimonios cu darurile sale **(O casă ca lumea, Ultimul drum al Hannei Sedlăk, Pendula).** Dramele copiilor lipsiți de tandrețe, ale femeilor singure, ale neajutoraților nu sînt sugerate decît prin notații relativ neutre, fără accente patetice și fără melodramă.

Scrisul Letiției Vladislav, fără stîngăcii și nesiguranțe, dovedește exercițiu și dotare stilistică, evitînd caracterul pronunțat regional. Fraza este adecvată registrelor diverse, liric, descriptiv sau grotesc, avînd o reală capacitate de sugestie: „Un fulger strălucitor a brăzdat cerul; au urmat cîteva tunete înfundate, de parcă s-au rostogolit bolovanii pe Valea Seacă. Am intrat în odaia din față, acolo unde ținea mama poalele și covoarele noastre. Pe masă era o ulcică cu busuioc. Mirosea plăcut, acoperind izul acela stătut de igrasie. M-am trîntit pe patul plin de perini și covoare năvădite. Vedeam fulgerele succedîndu-se la intervale neregulate...“

Deși notația de detaliu este concretă, suportul epic fiind absent **(Declarație de dragoste, La marginea drumului)** sau puțin substanțial, prozele dau o senzație de dezagregare, de vag, de tulburare letargică, fenomen observabil de altfel și în alte volume ale tinerilor autori de proză scurtă, cu unele efecte insolite. Este o literatură căreia nu i se poate reproșa în principiu nimic dar care uneori riscă să fie ușor uitată.

Sultana Craia

*) Letiția Vladislav: „Viață la prima vedere“, Editura „Albatros“, 1980.

ECOUL MINIATURAL AL SUFERINȚEI

Noua carte a lui Mircea Diaconu, **La noi, cînd vine iarna***), este o nuvelă dezvoltată scrisă în continuarea povestirilor din volumul de debut, **Șugubina** (1977). Partea ei ultimă chiar o constituie, cu puține modificări, povestirea **Vaca bătrînă.** Universul acestui autor, sensibil pînă la sentimentalism, dar cu o notă tonică de autoironie și o seninătate simulată, e alcătuită în întregime din spațiul regăsit al unei copilării dramatice, dar retrăită cu gingășia și „inconștienta“ vîrstei. Procedeul esențial al prozei lui Mircea Diaconu este insolitarea. Naratorul povestește la persoana întîi întîmplări mai mult sau mai puțin obișnuite pe care însă le percepe cu ochiul inocent al copilului. Inexplicabilul și necunoscutul devin deopotrivă **insolit.** Formula aceasta pare să prindă rădăcini în textele prozatorului, volumul recent fiind o bună dovadă. Personajul-narator din **La noi...** trăiește desigur în centrul evenimentelor, e axa „poveștii“ dar lasă impresia, voluntar, de a se plasa la marginea ei, spectator al unor cadre ce i se derulează dinaintea ochilor. „Pasivitatea“ care însoțește este în primul rînd o construcție tematică, deși nici valoarea ei stilistică nu e de neglijat.

Am început oarecum invers recenzia noastră: tocmai pentru a sugera felul în care impresionează povestirea lui Mircea Diaconu. Faptele epice sînt, în fond, sumare. Se relatează puține lucruri. Un copil, într-un sat îndepărtat, deprinde treptat sensul lumii, destul de sărac dacă e să-i analizăm „spectacolul“, dar infinită în nuanțe, față de care autorul nutrește un respect uriaș. E adevărat, tehnica decupajului, privirea „la microscop“ a detaliilor, chiar dacă aparent în trecere, fragmentarismul sînt vizibile și în această a doua carte. Povestirile din **Șugubina** abundau în notații miniaturale, în plan „real“ sau metaforic; acum, miniaturalul este **el** însuși dramatic, tensionat odată ce evenimentul normal e tratat enigmatic. False enigme sau numai enigme de-o clipă, întîmplările trăite de naratorul-copil al lui Mircea Diaconu au o savoare insinuantă. O plăcere tristă sau, dimpotrivă, tristețea receptată floral, lumina surîsului îngîndurat marchează definitiv atmosfera. Aici, în satul de departe, „la trei trenuri depărtare, dintre care unul mic și două mari“ de civilizație, viața se scurge între obișnuitele vizite ale rudelor (o armată de rude) venite la sărbătorile de iarnă. Sînt ocazii de a transforma obișnuința în ciudățenie, căci rudele (tanti Corni, tanti Arni, tanti Mari, tanti Miți, tanti Vivi, tanti Fifi etc.), impun un protocol de neînțeles pentru sufletul copilului, și cu atît mai chinuitor. Curios pare tot ce se va întîmpla: eclipsa de soare — nucleu al intrigii —, arestarea tatălui, suferința instaurată în familie, degradarea lentă a gospodăriei, boala ciudată și operația, camera de spital, rezolvate de „magia“ inocentă a vîrstei. Între două ierni, iată, se petrec fapte care pot întări sau deceptiona pe viață.

O discretă analiză a senzațiilor urmărim în întreaga carte. A înregistra **miniatura suferinței,** pe fondul tragic al povestirii, ca un ecou bizar ascuns mereu sub decorul procedeului amintit, a o trata apoi cu ochiul încandescent liric, timid cînd nu trebuie și dezinvolt cînd nu e cazul, al copilului — înseamnă a rezolva conflictul într-un registru epic inedit, în care Mircea Diaconu excelează. Deconspirările nevinovate ale structurilor fixe ale limbii (insolitare în planul expresiei ?) sînt frecvente și funcția lor e de a accelera ritmul povestirii, scrisă cu remarcabilă prospețime. De a-i da culoare și autenticitate.

Costin Tuchilă

*) Mircea Diaconu : „La noi, cînd vine iarna“, Editura „Ion Creangă“, 1980

DEBUT

DINTRE SUTE DE CATARGE...

● *A prezenta un poet nou nu-i ca și cînd l-ai lua pe tînăr de mînă și i-ai zice : hai cu mine, în literatura română, să vedem noi cine are curajul să ne contrazică, să ne-ntrebe ce căutăm acolo.*

A prezenta un nou poet, trei de-odată sau mai mulți nu-nseamnă decît îndeplinirea unei vechi datini culturale și atît.

S-au văzut cazuri cînd cei prezentați, odată ce li s-a dat drumul de mînă, au fost luați de prima suflare de vînt :

S-au văzut și cazuri cînd cei prezentați au crescut năzdrăvan, ridicîndu-și de la pămînt și din timp prezentatorii și purtîndu-i cu ei în vecia gloriei.

S-au văzut și cazuri cînd cel prezentat, lansat, mai tîrziu s-a întors către prezentator, s-a răstit la el și-a crezut că-l dă afară din literatura în care nici el nu s-a așezat bine.

Dar cîte nu s-au văzut !

Prezentîndu-i aici pe Emanuel Bădescu, pe Marian Zamfira și pe Oana Chiriță ne asumăm toate acele riscuri dar priceperea noastră profesională nu ezită a-și face datoria cu bucurie.

Prin urmare, vi-i prezint și luați-i în seamă.

Ion Gheorghe

emanuel bădescu

Trecere în piatră

Cîndva prietenii erau altare :
intram în ei și mă-nchinam

Acum privirea mi-e piatră
și sparge tot ce atinge.

Nefertiti

Nici un străin nu poate urca
în iatacul ochilor tăi
Nici un soare nu poate-nflori
ca buzele tale.

Cine se-ncumetă
a crede că nu ești un vis
cînd nimic nu te-atinge ?
Făptura ta e-un văzduh.

Prietenie

A început învierea,
freamătă păduri în semințe,
din pumni țîșnesc porumbei :
● bezne într-o palmă strînsă.

Să fugim, să fugim : sîntem
într-un codru de ghiare,
acest rîu se varsă în noapte,
acolo, sub taină, e-o luntre.

oana chiriță

Făgăduiala

Tu nu mi-ai făgăduit depărtarea
dar o vedeam fumegînd în ripa privirii
Tu nu mi-ai făgăduit depărtarea
dar dorul și frica de ea trebuia să le-mparți.
Doar tu știai că te-adulmecă
că vei fi un cîntec de flaut
în lanul de la capătul gîndului.
Doar tu știai că plecînd
din povestea fără răspîntii
Vei fi mai sărac cu o depărtare.

De singurătate

Spală-te de sîngele albastru al străzilor
Scutură-ți sorii din păr
Ai îmbătrînit de lumină
sau de atîta depărtare.
Și eu am îmbătrînit, mai demult
Cînd sorii tăi nu erau încă.
Sau erau niște pumni de întuneric
pe care tu i-ai trimis înainte
să-ți vestească venirea.
Am îmbătrînit în locul tău
Pentru că tu erai departe,
sau nu erai încă.
Am îmbătrînit de singurătate, de atîtea ori.

marian zamfira

Vinovat în albastru

– Tu ești conducătorul
Răscoalei nuferilor
Împotriva amurgului ?

...Vinovat în albastru
Încă mai priveam copilul
Ce-alunga tîrziu din paseri

Vis

Minat de stele surideam sub ape
Dulci pești se răsculau în vise
Și se-nălțau prin teritorii interzise

O arcă sosită din neștiutul fum
Își mai certa matrozii risipiți prin alge
Femei cu chip de zare
Interogau solemn îngerii de sare
Însîngerate liniști
Încarcerau mirarea
O frunză rătăcise marea

Minat de stele
Surideam sub ape...

Vis

Prin rezervații tăinuite-n rouă
Suav imperială alergai
Mireasă îmbrăcată-n mai

Biseareci în albastru-îngenunchiau
Baionetele de fluturi singerau în cînt
Din ochiul paserii mai cobora un sfînt

Prin mine alerga un foc de fruct
Eram mai înlucit de stele
Și mă lăsam furat de iele

Suav imperială alergai
Mireasă îmbrăcată-n mai

titu șerban

● *Titu Șerban este un tînăr care, terminînd liceul, pînă la examenul de facultate, lucrează muncitor în una din uzinele patriei. Și-a învățat repede meseria, așa cum a învățat și arta poeziei cu care a venit, poate, dintr-un trecut îndepărtat. Versul său, dragostea sa față de frumos, se conturează în poezii care spun mai mult decît pare că vrea să spună. Uneori cîte o poezie întreagă, alteori cîte un univers, te opresc, te fac să meditezi, întărindu-ți convingerea că scriitorul știe ce să spună și de multe ori chiar și cum să spună.*

Virgil Carianopol

Superlativele omului simplu

Soarele poetului răsare și noaptea,
sub razele lui tremură moartea.
Pămîntul poetului înverzește și iarna,
cu miresmele lui se purifică toamna.

Grîul poetului îi treieră inima,
din piinea lui crește și minima.

Izvorul poetului este și matca
pe apele lui plutește liberă arca.

Casa poetului nu are tavan, pereți, dușumea,
și totuși, nu o învăluie nici ploi, nici vînt
și nici nea.

Masa poetului e pregătită de cele mai culte furnici
el mestecă trist mărunțaiele unor antici amici.

În patul poetului, greu se divide materia,
perna poetului e mai aspră ca peria.

Luminată e ușa

Pun o piatră de entuziasm
la gura riului care seamănă leit cu trecerea noastră
și îmi înmiresmez prezentul cu o floare de viitor.
Nici o toamnă nu se înverzește la față,
dar cui îi aparține vina ?
Luminată e ușa deschisă întotdeauna
cu o cheie de aur.

leontina nedelcu

● *Pentru Leontina Nedelcu poezia este un „simptom necesar" (în implicările ei descifrează existența), sincopată, eliptică, cu densități remarcabile uneori, poezia ei se cere citită atent, concentrat. Efortul nu este de prisos. El îți dezvăluie imagini peste care poți trece cu imprudență. Punctînd emoția prin cuvîntul bine ales („Și dira unui negru fum / limpezește cețurile" — ar spune poeta) Leontina Nedelcu construiește cu abnegație și îndreptățire, începuturi de bun augur.*

George Alboiu

Limpezime

O veche stampă colorează aerul
Vulturii au restituit în zori
prețioasele perle, din pură întîmplare
ochiul nu mai știe să măsoare
Un șir de sturzi au înghițit diminețile
Și dira unui negru fum
limpezește cețurile.

Fără titlu

Vina de a naște frigul
e nepătată
Grădina cu pariuri și roze
tresaltă
Indiferența e visul trucat,
interminabila dilemă a frunzei
Cineva își trage pașii pe furiș
Și dezmiardă
Ce... ?

Instantanee

Privește ! despuierea zilei pe ace
de ceasornic
Ca într-o tulpină
De mărimea liniștei
Tacticoase persoane scriu
Jurnale de seară
Ce mai rămîne de adăugat
Decît imaginarul zîmbet
Și inocența mieilor acel simptom necesar.

claudian cosoi

● *Claudian Cosoi este un poet și este un tînăr. El s-a născut în 1952 la Zalău-Sălaj, a învățat la Iași iar acum trăiește în Maramureș. Cosoi scrie multe poezii și încă de cînd a fost student la Iași unele dintre ele s-au publicat în revistele „Dialog" și „Opinia". Poate că și cititorii „Luceafărului" — mult mai numeroși, firește — vor vedea — ei ceea ce vedem și noi : un poet matur, adică un poet adevărat.*

Mihai Ursachi

Despre mere

Și mai ales
iubesc natura căzătoare
asemenea privirilor de vultur
sînt merele frumoase și bune din izvoare
și crude ele poartă sămînța
tăcută și ascunsă în fecioria lor
și mai ales alături de mere de mireasă
iubito, eu ți-am înșirat
din simburii de mere coliere.

Hades pentru Saporo

Mi-a fost dat
să cobor înălțîndu-mă iar
în peștera albastră
pătrat al umbrelor și păsărilor arse.
Purtat eram ca un zmeu
în lumina ta mă scăldam Polifem.
Îl căutam pe Ionuț.
Aforme pleoapele se lipeau
în geometria gestului primar
eu m-am născut pe pleoapele mele
și trupul mi-l port
cu umerii curgînd printre degete
așezați pe genunchi.
Acesta e locul îmi zic
unde m-am despărțit de Ionuț
păsări mai mari sau mai mici
trăiesc în simbioză cu o lume de rime
și ceara știe să se joace cu focul
dar ce foc să fie acesta pe care
îl vedem arzînd și-i fără de flăcări.
Aici printre altele
reptilele erau demult încălzite
și iară Saporo înoată fără de brațe strigînd
Euridice Euridice ești ferice ești ferice.
Euridice Euridice ești ferice ești ferice.

Vestire pentru lumina din simțuri

Algele mărșăluiesc spre stele
la fiecare ruptură a lor
se devoră o poartă
se aude mai greu și tot mai tîrziu
ecoul căderii algelor
peste ele prin ele în ele
o singură dată deodată
algele se împart și petrec
lumina din ele.

edith iakșa

● *Cred că a existat o dimineață de primăvară cînd mînîndu-și, călare, cîrzile pe Cîmpia Banatului, înginera zootehnistă Edith Iakșa a descoperit, deodată, că cea mai frumoasă parte a vieții ei, cutreierată de vînt și de soare — este chiar viața. Și cîntecul s-a născut în ea pe neașteptate, simplu, drept, limpede, sporindu-i zîmbetul, și așa, luminos. Fie ca bucuria care l-a zămislit să nu se stingă nicicînd.*

Sînziana Pop

La capăt...

Cercuri pleacă peste marea
Care seacă
Și mă strigă din afund :
Drum rotund

Casa e fără zăvor
De lut ușor
Pe fereastra aburită
Umbra piere răvășită
Zările se despreună
Șerpi în sînge cad din lună

În ostrovul cărnii alge
Vorba veștedă se sparge.

Ninge

Cu o tensiune vibrantă în
mușchi, artere, nervi și oase.

Ning,
lungile tăceri semănate de o
dulce primăvară.

Ninge,
Și ningînd merg spre moarte
fulgii de zăpadă
nici nu știu aceste molecule de apă
că floarea lor : fulgul,
acum în puterea lor cum moare ?

Ninge...

Și totul e bogat
Îmbrăcate sînt zidurile
de golul pămîntului,
atît de dornic de puritate.

Menire

Cînd apusurile
Nu-și mai au rostul
Culorile destrămîndu-se
În fum ;

Cînd toate dorurile
se strivesc
neplînse, uitate
de ochii întredeschiși :

Atunci pe geana mea
Picătura de rouă îngheață
și așteptările se topesc.
în zadarnice răsădiri.

Luciul buzelor mele,
Ca o petală mare
Scufundată în gîndurile unei
toamne reci.

george corobea

● *George Corobea vine de neunde și de peste tot. E greu de spus dacă poezia sa este a unui începător, ori a unui condei îndelung exersat. Oricum, aflat la ceasul destăinuirii publice, el aduce cu sine o viziune lirică personală, structurată în tipare prozodice minuțios concepute. Noul venit, căruia versul tăiat cu precizie în materia amorfă a cuvintelor îi trădează firea de om „de peste Jii" (vădită și în prezența motivelor brîncusiene), pășește cu dreptul pe poarta Poeziei. Să-l întîmpinăm cu firescul sentiment al bucuriei și încrederii...*

Ion Segărceanu

Casa bunicului

Cerul meu m-oprește-acum
C-un strigăt legat de drum
Prin casa cu mese-nghețate
Curge-ntruna colț de noapte ;
Luna plînge-n coșul mare
Somnul de pelin mă doare,
Bufnițe cu ochi de sticlă
Mă lovesc, nu mă ridică,
Lilieci, păsări uitate
Zboară-n crengi de oale sparte ;
Cheie mută prin zăvoare,
Grădină, căluți de mare,
Drumu-i lacăt de urzici,
Prispa veche doarme-n cruci...

Primăvara

Pămîntul meu, zile cu cuc,
Viori vesele-n zăvoi,
Timple-n flăcări tu dezdoi...
Ochii macină culoare,
Crește-n iarbă Luna mare,
Vîntul bun de prin arini
Harnic trage-n sus tulpini ;
Arcuri, nod de anotimpuri,
Timpul meu coboară-n muguri
Înfiorat de spini pe zare
Ochiul de frumos, mă doare...

Cimitirul eroilor

Cheia pămîntului
odihnește-n odaia lui ;
Deasupra,
zeița-i vîntură
rădăcini și mireasmă de flori...

Mă acopăr cu tăcere –
un munte de durere-s
și-o iubire de brazi...

teatru

Necesitatea sintezei

Publicat în anii 1897—1898, studiul lui Dimitrie C. Ollănescu, **Teatrul la români**, editat competent, acum, de Cristina Dumitrescu, completează în chip necesar cunoștințele istoricilor și criticilor de teatru despre evoluția textului dramei și a artei spectacolului la noi, în secolul trecut. Valoarea sa, alături de studiul Constanței Trifu (**Cronica dramatică și începuturile teatrului românesc**, Minerva, 1970) și de reeditarea monumentalei **Istoria teatrului în Moldova**, de T.T. Burada (Minerva, 1975), stă în gradul ridicat de organizare a informațiilor despre pătrunderea teatrului la noi, despre dezvoltarea artei actorului. Autorul urmărește atent și pasionat emergența și materializarea ideii de „Teatru Național", analizînd competent factorii pro și contra, cunoștințele directe dar și o bogată cantitate de referințe (632 note) dînd soliditate întreprinderii. Care este împărțită în două : în prima parte, autorul descrie, atent la detaliu, comparatist, „Datine, năravuri, jocuri, petreceri, spectacole publice și altele", elemente de etnografie și folclor precum și intuițiile sale asupra formelor spectacolului pre-teatral fiind revelatoare. D.C. Ollănescu, procedînd cronologic, cu o uimitoare facultate de a transmite impresii de **spectator, vede** jocuri de demult, autohtone, sau „transplanturi" mai recente : Brezaia, Vasilca, Irozii și Vicleimul, șezătoarea, balul, vechile jocuri din Moldova, Galați, Vrancea, Ardeal, Călușarii, Paparudele, protocolului de la Curtea domnească fiindu-i rezervat un loc aparte.

Partea a doua — **Teatrul în Țara Românească** (1798—1898) — amplă, cu bogate referințe și inserții documentare, transmite pasiunea unui cărturar autentic, a unei personalități ca Dimitrie C. Ollănescu. Jocul istoriei a avut efecte favorabile dar și de obstrucție (fanarioții, confruntările rusoturce) asupra artei dramatice care, după înființarea Societății filarmonice (1833), anevoios, începe să ia calea profesionalizării, chiar dacă dilentantismul, influențele eterogene (spectacolele în franceză, germană, italiană și chiar maghiară) acceptate de statutul social al protipendadei, dezinteresul, determinînd momente de regres (utilă ar fi, din acest punct de vedere, reeditarea studiilor despre teatrul în Muntenia ale lui Ion Horia Rădulescu din 1935 și 1943).

Matei Millo, C. Aristia, C. Caragiale, Eliade Rădulescu, C. A Rosetti, au fost cîteva din personalitățile lumii literelor și teatrului românesc care, prin devotament și sacrificii, au reușit să impună limba română în teatru, să determine calitatea repertoriului, orientarea sa (după multe eforturi de înțelegere) către creația românească originală, D. C. Ollănescu procedează cu mult discernămînt cînd consideră calitățile umane și cele artistice ale întemeietorilor de școală teatrală românească. Astfel analizează acele trăsături de caracter, de exemplu, care determină nefaste măsuri administrative, acapararea rolurilor, toate acestea fără a uita un moment splendida artă interpretativă a personalității care a fost Matei Millo.

Mai presus de toate, studiul lui Dimitrie C. Ollănescu ne oferă posibilitatea rară de a surprinde, peste decenii, momentele definitorii ale edificării unui nobil spirit patriotic în cultura română din secolul al XIX-lea.

Marian Popescu

arhitectura

Trei certitudini

Ne propunem să continuăm serialul premiilor Uniunii Arhitecților pe anul 1980, început anterior, prin investigarea celor 3 premii acordate în domeniul construcțiilor social-culturale, respectiv **Ambasada de la Atena** (arh. Constantin Săvescu, Vladimir Slavu), **Sala sporturilor din Oradea** (arh. Ionescu Vladimir și Sirbescu Mihai) și **Hotelurile Orfeu, Amiral și Comandor — Mamaia** (arh. Bureuș Georgeta, arh. Banciu Gabriel și arh. Crăciun Emilia).

Deși cele trei construcții aparțin unor programe diferite (reprezentare, sport, loisir) ele au un numitor comun, calitatea compozițională a spațiului interior și exterior, aplecarea profesionistă asupra prețiozității detaliului, cît și reușita integrării cu alte forme de artă.

Realizare de o excepțională valoare arhitecturală și plastică, moment de referință pentru arhitectura noastră, ambasada din Atena este într-adevăr o ambasadă a arhitecturii românești în lume. alături de Ambasada R.S.R., din Brazilia, proiectată de arh. Horia Hudiță.

Din cauza amplasamentului pe un teren mic, între două construcții existente, pe o stradă în pantă, arhitectul a adoptat pentru o construcție monobloc, dezvoltată în jurul unei curți interioare, distribuind eterogenele funcțiuni de reprezentare, birourile și locuințele personalului pe verticală, spre deosebire de consacrata lor disperare în construcții pavilionare.

Prezența vitală și trepidantă a Atenei contemporane a micșorat mărturisita greutate a proiectantului de a construi sub umbra sacră a Acropolei și a celebrei ambasade a Statelor Unite proiectată de marele arh. Walter Gropius, vecinătăți care pot inhiba și totodată obliga la reflecție asupra caracterului plastic al spațiului.

În condițiile în care casele alăturate erau executate cu finisaje foarte laborioase și scumpe, ambasada română arată căldura lemnului la bowindouri și albul rugos al mozaicului șprițuit la pereți, creînd o imagine de o caldă sobrietate.

Între o casă manifest de arhitectură clasicizantă sau manifest de arhitectură tradițională, arhitectul a optat pentru o încadrare în sit, la scara și prețiozitatea ambientului.

Echilibrata repartiție a spațiului interior creează importante facilități în circulația publicului, în încărcarea gradenelor cît și la crearea unei volumetrii sincere care exprimă funcțiunea în spațiu, reușind să înlăture acea masivitate și monotonie specifice acestui tip de program. Această sală alături de cea din Tg. Mureș (arh. Andras Szilvester) creează o premisă pentru apariția unei arhitecturi sportive expresive.

Hotelurile Orfeu, Amiral, Comandor, Mamaia delimitează o plăcută incintă în care fiecare hotel are personalitatea lui plastică distinctă dar armonios acordată cu ansamblul, consacrînd încă o dată (după ansamblul Belvedere din Olimp), acest tip de spațiu estival și bucurînd munca unor tineri arhitecți la întîlnirea mării cu țărmul românesc.

Încercînd să alăturăm cele trei construcții premiate pe aceeași coală de hîrtie, nu am vrut să spunem decît, că deși avem mult de durat, și din puțin, construim cu mîndrie și reușim de multe ori să trecem ambițiosul prag spre valoare.

Cristina Suciu Moscu

televiziune

Improvizații

Privind programul de televiziune de la o oarecare distanță se impun cîteva aspecte destul de importante. Ele nu țin de amănunte, ci de ansamblu, de un echilibru firesc între evenimentul la zi și emisiunile cu pondere, pregătite din timp, ilustrînd o direcție de preocupări. Dacă evenimentul cotidian e tratat și el cu o oarecare îngăduință și cu sentimentul că importanța lui dispare a doua sau a treia zi (ceea ce n-ar trebui să diminueze doza de profesionalism și interes pentru fiecare imagine) nu același lucru trebuie să se petreacă și cu emisiunile de rezistență, rod al unei concepții de ilustrare a istoriei și culturii române. Emisiunile despre tradiții ale științei, ale culturii noastre naționale nu pot fi realizate cu același regim de azi pe mîine. E nevoie de un plan de perspectivă, și redactori care să studieze un moment, un scriitor sau istoria unei descoperiri și abia apoi să treacă la realizarea unei emisiuni reprezentative. Am văzut unele anchete sau dezbateri referitoare la o problemă sau alta. N-am văzut medalioane dedicate unor mari savanți și oameni de știință făcute la marea artă a meseriei, nu a improvizației, n-am văzut seriale științifice pregătite cu migală, simț de răspundere și respect pentru subiect, n-am văzut aniversări ale marilor scriitori contemporani, nici ale marilor oameni de știință, nu ni s-au oferit nici copii palide ale celebrelor **Conexiuni** sau **Călătorie prin univers** (difuzarea acestuia din urmă trebuie considerată ca un mare merit al televiziunii noastre pe seama muncii altora). Ceea ce ne oferă televiziunea e făcut cu o săptămînă înainte, cel mult două-trei și în rarisime cazuri reprezintă o investiție de inteligență, preocupare și forțe pentru a ni se pune la dispoziție o imagine complexă. E o dovadă a lipsei de răbdare, a muncii în perspectivă. Noi credem că televiziunea dispune de oameni capabili să ofere emisiuni care să reziste timpului. Îi lipsește obișnuința lucrului bine făcut, pregătit în timp, cu mare risipă de forțe. Cîte din emisiunile pe care le vedem mîine și poimîine și-ar păstra valoarea peste 10 ani ? Nu e vorba de cele cu regim de actualitate, ci de producțiile mai mari care asigură prestigiului stabilitate, forță și interes ieșit de sub impreriul momentului. Ca să fim mai concreți, aniversarea lui Sadoveanu, dincolo de difuzarea filmelor inspirate din opera marelui prozator nu s-a bucurat de o emisiune pe care am putea-o revedea cu plăcere sau pe care am putea-o oferi și altora pentru a-și face o imagine de ansamblu despre acest vîrf al culturii române. Nu erau imagini suficiente cu Sadoveanu ? Greu de crezut. Și dacă nu erau n-ar fi exclus ca peste cîțiva ani aceeași problemă să se pună și pentru alte nume reprezentative, neglijate o vreme tocmai pentru că erau în viață.

Arta improvizației, suportabilă pînă la un punct, trebuie completată cu emisiunile de durată. Pentru că de fapt extrem de importante nu sînt totuși emisiunile, ci lucrurile despre care ele vorbesc. Prin ele se naște durata.

Cornel Nistorescu

ion gaghii

● *Un debutant temperamental, tumultuos și subtil, se arată a fi Ion Gaghii. Surprinde plăcut la el densitatea verbală, stăpînirea discursului liric, o anume dragoste pentru poezia solid articulată. Dacă simte mai presus de orice „aroma de carate" a cuvintelor, știe, în același timp, să surprindă, prin asociații neașteptate, fondul inepuizabil al lucrurilor, un vers cum este acesta : „iarba paște turmele pierdute" fiind edificator pentru valențele multiple ale acestui poet în devenire.*

Grigore Hagiu

Ars poetica

Prin sînge îmi mai umblă catedrale
De așezări cu clopotu-ntr-o dungă
Și prelungirea nopții în spirale
Cercînd cu cornul lunii să m-ajungă.

De-atîta rai uitat pe ziduri goale
Pașii răresc poteci închipuite
Sub fagurii plutirii ancestrale.
Din ierburile clipei împietrite.

Zbor de năluci cu aripile frînte
Și arcuiri de gînduri osîndite
În lujerul luminii vor să-mplinte
Săgeata fulgerată de ispite.

Luceferi moi îmi colbuiesc privirea
Lăsînd în golul ochilor sărutul
Ca să rotească-n el nemărginirea
Unde iubirea-și are începutul.

Cu degetul m-atinge ca pe-o coardă
Izbînda-n căutări înfrigurate
Și-n trupul meu mirific prind să ardă
Poeme cu aromă de carate.

Scrisoare

Tatălui meu

Din ochii verii-n strigătul de valuri
Ne arcuim cupole fără noapte
Iar timpul curge și ne bate-n maluri
Mușcînd din noi felii de vise coapte.

E-atîta pace-n prundul cugetării
C-aud cum peștii lunii se sărută
Lovindu-se de stîlpii depărtării
Zvîrlind în noi lumină ne-ncepută.

Și păsări grele trupul cînd ni-l fură
În zboruri junghiate de uitare
Rămînem doar c-un crin de soare-n gură
Rotindu-ne în chip de minutare.

Cînd clipa-și arde talpa în căderi
Pe zurgălăii vremii ce-adormiră
Ne mlădiem în caldă adiere
În cîntec tors pe corzile de liră.

Aprinsa torță din grădina lunii
Împurpură zăpezile căderii
Tribut doar trupul îl lăsăram humii
Lumina însă ni-i amiaza verii.

De-aceea cînd priviți spre bolta clară
Atîtea stele ce vă fac cu mîna
Sclipirea lor în inimi să vă doară :
Străbunii noștri rotunjiră luna !

miruna runcan

● *Miruna Runcan se prezintă de la început ca o poetă formată (desigur, e de presupus o ucenicie răbdătoare în spatele versurilor ei de acum). Astfel, reușește să îmbrace într-o retorică ușor agresivă o sensibilitate acută și vulnerabilă. Din acest subtil decalaj decurge nu doar modernitatea poeziilor ei, ci și accentul convingător de trăire pe care îl transmit. („...tăcerea își plouă plasa ușoară / asupra țipătului care înseamnă exist"). Coincidența debutului editorial cu stadiul actual al scrisului poetei ar fi lucrul cel mai firesc.*

Marius Robescu

Prezentarea cadrului și a circumstanțelor

Grădină era, pe măgura-ndoielii
o grădină pădure,
și-n grădină o casă cu păsări la streșini
iar lîngă casă fîntîna, sora fîntînă,...
Să te afli acolo de-odată
în aventura acelei grădini,
singur să deschizi dimineața fereastra
spre nimeni,
să scoți apă din fîntînă-n amiază,
s-aștepți seara ca pentru răgaz,
pentru brațul de flori din odaie,...
Să-ți cunoști măsura cu dragoste
zvîrlindu-te în plină ciudată aventură,
să te rezemi de tine
ca de o albă cîrjă de orb,
alt fel de blîndă soră fîntînă.
Într-o grădină pădure
să te trezești într-o zi
așteptînd în tihnă pedeapsa de-a trece
prin păcatul de-a fi fost și nu prea.

Cum sosește tăcerea

Tăcerea sosește nu pentru că se întunecă,
ci așa, din senin,
ca și cum pe poartă-ar intra
nebăgată de seamă o ceață.
Nu lăsarea urmei te sperie, nu,
urme nu lasă această atingere,
ci paralizia înceată a rostirii,
a purei rostiri,...
sieși și fricii egală.
Ca din afară venind, cînd de fapt dinlăuntru,
de teama prea marelui zgomot absurd,
ca din afară venind
– ce boală senină –
tăcerea își plouă plasa ușoară
asupra țipătului care înseamnă exist.
„– Te-nveți draga mea,
oboseala te-nvață întîiul pas către moarte."
Neștiutori, fragili, oricît de puternici
ne picură acest venin spre ureche.
Și alții vorbesc pentru noi
răscolind neputințele caste și sterpe.
Urmă nu lasă această cenușă,
boală ascunsă-a oricărei rostiri,
a purei rostiri despre fire.

laurențiu cristescu

● *În urmă cu cincisprezece ani și mai bine strînsesem vreo treizeci de visători (te aflai printre ei) și am pus bazele cenaclului* Nicolae Labiș *și al unei (bineînțeles) efemere reviste. Eram amîndoi elevi ai liceului* Vlaicu Vodă *din Curtea de Argeș.* Noi. *„independenții" bruscasem pacea „bătrînilor" de la vechiul cenaclu „Gheorghe Topîrceanu" pe care l-am și devorat (fuzionînd).*

Mulți dintre entuziaștii anilor '60 și-au închinat viața altor meserii și numai cîțiva (cum se întîmplă adesea) am rămas întru totul fideli poeziei. Nicolae Labiș — Gheorghe Topîrceanu *a fost un cenaclu extraordinar !*

Pentru tine, Laurențiu Cristescu, drumurile au fost întortocheate : mă bucur că nu te-a înghițit „labirintul" și că, peste ani, pot să spun ca și-n urmă cu cincisprezece : cred că ești poet. Ai terminat între timp o facultate, dreptul, și uite că nu te-ai dat bătut. Lucrezi ca simplu muncitor într-o hală a unui Institut de cercetări (I.C.P.T.T. București) și tot ca simplu muncitor în halele nopții. Aflu că nu-ți plac cancelariile și hîrtoagele. Ce lucru minunat să ai puterea să nu-ți placă locurile călduțe unde nu se simte curentul, dar să șopțești, totuși, de ne buzele hîrtiei : „Imn scrisului — mîntuitorul"...

Bine-ai venit și rămîi cu bine !

Dumitru M. Ion

Veghe

Neștiind
Unde se termină lacrimile
Și unde începe să curgă
Singele,
Neștiind
Unde se termină înțelepciunea
Și unde începe destinul,
Neștiind
Cînd mi-am pus masca
Și cînd îmi port chipul,
Aș vrea să te veghez cu viclenie.

Vecernie

În asfințit ceruri ardeau speriate ;
Pădurea pustie se culca la pămînt ;
Clopote se rugau tatălui pentru mormînt ;
Tu aduceai mîngîiere cu brațul înfrînt.

Nehotărîre

Mă îndoiesc de lucrul fără reproș ;
Mă îndoiesc de faptul
Că toți care joacă
Vor rîde,
Mă îndoiesc că umbra poate orbi.
E o mare minciună să spui
Că numai gura vorbește,
E o mare minciună să spui
Că numai urechea aude,
E o mare minciună să spui :
E o mare minciună.

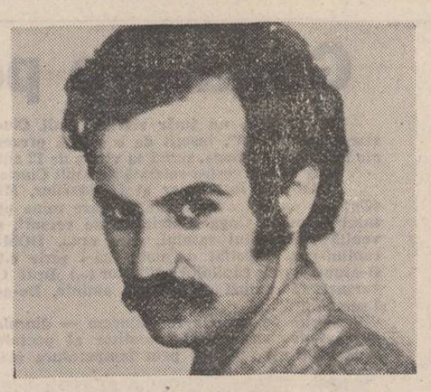

Ultima după-amiază cu poetul Daniel Turcea

Nu a trecut încă atîta vreme încît să ne simțim dezlegați sufletește de grația existenței lui Daniel.

Am fi putut spune că plecînd dintre noi el a luat și ceva din noi cu el, dar în realitate s-a întîmplat invers.

Ochii lui mai privesc sub sprîncenele noastre și ne mai surprindem încă surîzind cu zîmbetul lui.

Cu peste doi ani în urmă, cînd primăvara nu se distingea încă de iarnă, noi doi am avut inefabilul privilegiu, să fim cu Daniel, trei.

Eram acasă. Ca și cum ar fi știut că cineva trebuia să scrie cuvintele pe care noi trei doar le rosteam, emoționată și delicată, Brîndușa Gheltz le așternea pe hîrtie.

Daniel dedica versuri de aer lui Valeriu, Valeriu lui Nichita, Nichita lui Daniel.

După care, Nichita lui Valeriu, Valeriu lui Daniel, Daniel lui Nichita.

Daniel nemaifiind de față și nemaiputîndu-și revedea versurile, nici noi nu ni le-am făcut mai bune decît erau alegînd – sperăm – cu decență, cîteva secunde din acea după-amiază.

A fost ultima după-amiază cu poetul Daniel Turcea.

Valeriu Pantazi și Nichita Stănescu

Nichita și Valeriu către Daniel

Nu cuvinte am putea avea
Ci doar un vers verde.

Nu alb am mai putea avea
În care astrul stă să stea.

Nu moarte am mai putea avea ;

La tine am suit
Pentru întîia oară
Cînd ai răsărit
Luceafăr de seară !

Către Daniel

Respirare îmi pari tu printr-un plisc de vultur
singurătate sus de tot, sus de tot
cînd bărbătească ta gingășie
o văd și nu o văd.

Înfrigurat mă uit eu cu numele meu Nichita
la tine
Cum leneș și nedoborît plutești,
Știu că frigul tău înalt e și pentru mine,
știu că ești și nu ești.

Jos de tot unde stau,
de frică de leu și de leopard,
strig ah ! și au !

Sus în frigul de sus
ia-mă la tine frate
nu mă lăsa singur !

Nichita Stănescu

Valeriu către Daniel

Cum se aprinde coama de leu
vin Daniel în Cosmosul meu

intră înțeleptule mare din Pont
carnea e fragedă, cuțitul bont

gustă din peștele prins cu păcat
uită că gustul de vin l-ai uitat

scoate-ți picioarele din încălțări
carnea ți-e roasă de depărtări

apoi deschide-ți mantaua la bumb
lin odihnește-ți carnea de plumb

cum se aprinde coama de leu
dormi Daniel în cosmosul meu.

Valeriu Pantazi

Goga — destin literar și politic

Iiteratura română părea a trece după 1900 printr-o apatie după marele moment al *Junimii* cînd apăru pe firmamentul poeziei românești numele lui Octavian Goga. Volumul de *Poesii* tipărit în 1905 la Budapesta avu un ecou enorm din.oace de Carpați. Chiar Titu Maiorescu, atît de rezervatul în opinii, se interesă de surprinzătorul poet modificîndu-și cu acest prilej mai vechile lui păreri despre incompatibilitatea dintre politică și literatură. Noul venit intra glorios pe poarta mare a literaturii române aducînd un suflu și un spirit nou în poezia vremii. Constantin Stere, mentorul *Vieții românești*, și-a găsit în acest debut poetic un punct de sprijin revelator pentru susținerea teoriilor sale literare politice. Goga vorbea despre țărani cum nu se mai vorbise în poezia românească pînă la el și idealul unității naționale dincolo de granițele vremelnice insufleția poezia lui care mirosea a otavă și schit și în care se auzeau scîrțîitul cumpenelor de fîntîni și rumoarea satului ardelean. Goga reușise să dea pagini de poezie pură acolo unde atîția alții, mai înainte și după aceea, vor rămîne la o literatură de simplă tendință politică. Culminația acestei poezii este, după G. Călinescu, *Noi :*

„La noi sînt codri verzi de brad
și cîmpuri de mătasă ;
La noi atîția fluturi sînt
Și-atîta jale-n casă.
Privighetori din alte țări
Vin doina să ne-asculte ;
La noi sînt cîntece și flori
Și lacrămi multe, multe..."

Goga devine repede un poet popular, dar acest succes nu-i relaxează coarda lirică. Poetul se trage din rîndul oamenilor simpli ale căror năzuințe le cîntă și al căror mesager se consideră în chip ardent. Născut la Rășinari unde face școala primară între fii de țărani, Goga, fiul preotului din sat, merge la liceul unguresc de la Sibiu alături de alți români, copii de țărani săraci care-i evocă mediul originar. Goga termină liceul la Brașov într-un timp mai apropiat de statul român nu numai geograficește. Viitorul poet va face apoi studii universitare la Budapesta într-o societate multinațională din care tînărul din Rășinari se retrage, alături de alți colegi români, la cîrciumi izolate pentru a discuta literatură și fantasme de tot felul. Scrisese în *Revista ilustrată* din Gherla, apoi la *Tribuna literară* din Sibiu și în *Luceafărul* budapestan în 1902 semnînd aici cu pseudonimul Nic. Otavă. Ecloziunea poeziei lui o marchează însă volumul de *Poesii* amintit al cărui răsunet a fost foarte mare în toate părțile locuite de români. Cititorii au recunoscut în tînărul care le vorbea despre „jalea ancestrală a unui popor vechi" pe poetul marilor idealuri sociale și naționale ale vremii. Cîntarea pătimirii noastre era cîntarea pătimirii românilor dornici să realizeze Unirea tuturor românilor. Goga a fost, după definiția lui Ibrăileanu, un poet *selectat* de mediul receptor. A avut cu alte cuvinte succes și a devenit repede de tot un model. N-am înțelege succesul acestei poezii ca și al altor opere literare de marcă, ale vremii, dacă am face abstracție de climatul social și politic al societății românești. Cine face analiza acestei societăți în jurul lui 1900 ajunge inevitabil la concluzia că două erau problemele care frămîntau pe oamenii vremii : mai întîi problema socială, adică țărănească, a cărei expresie tragică aveau s-o dea răscoalele țărănești de la 1907, și chestiunea națională, adică situația românilor înglobați pe vremea aceea odată cu teritoriul Transilvaniei în Imperiul Austro-Ungar. Luptele de emancipare socială și națională ale românilor din defunctul Imperiu, a se vedea numai cazul celebrului Memorandum și a procesului care i-a urmat în 1894, au avut un mare ecou peste granițele imperiului și cum era și firesc mai ales la frații de sînge ai transilvănenilor. În acest climat au apărut poeziile de debut ale lui Octavian Goga și, date fiind condițiile, cariera lor literară a fost glorioasă. Prezența poetului a fost resimțită curînd ca o prezență politică și rolul său între fruntașii mișcării ardelene de emancipare națională a crescut vizibil. Trimis într-o misiune de pacificare a fruntașilor politici români dezbinați de imprejurări nefaste, C. Stere îl găsește pe Octavian Goga printre cei mai renumiți dintre aceștia. Portretul pe care i-l face C. Stere în *Patru zile în Ardeal* nu ne lasă deloc să-l anticipăm pe viitorul Goga, cel care a trecut munții și s-a amestecat în luptele politice din România. Următoarele volume de versuri vor apare la București. Chiar *Poesiile* din 1905 sînt retipărite în 1907 la Minerva, pentru ca tot aici să apară și volumul *Ne chiamă pămîntul*, consecvent acelorași doruri și idealuri din primul. Îi vor urma *Din umbra zidurilor* (1913), *Cîntece fără țară* (1916), drama *Domnul notar* (1914) toate însuflețite de același spirit și aceeași orientare. Goga este în această perioadă poate cel mai citit și urmărit scriitor român în toate gesturile sale. Toate categoriile de cititori recunosc în el pe mesagerul marelui ideal național : Unirea. Lansat de Titu Maiorescu, comentat de E. Lovinescu, apoteozat mai tîrziu de G. Călinescu, în istoria sa literară, ca marele poet național, Goga a fost instalat plenar în prestigioasa galerie a poeților români ai secolului XX, aureolat în plus de faima sa de apostol neobosit al vechilor idealuri obștești. Fibra politică a poeziei lui Octavian Goga l-a dus însă inevitabil pe autorul ei către cariera politică. Avatarurile politice ale acestui mare poet cu care poporul român se poate mîndri ar umple desigur paginile unui roman stufos. I s-a reproșat de către contemporani aventura sa politică. Observația că prin cariera ministerială se pierdea un poet s-a făcut cu promptitudine. Spiritele lucide ale vremii au sesizat devierea pe care o trăia în perioada postbelică vocația literară a lui Octavian Goga. Poetul marilor devoțiuni exemplare la idealurile maselor populare românești se inserîa din păcate unor grupări politicianiste, care nu mai aveau nimic comun cu puritatea apariției acestei personalități literare excepționale. G. Călinescu, care vede biografia lui Goga la modul mitologic, preferă să treacă rapid peste aceste etape, neinteresante atunci pentru critic, și prea apropiate de data scrierii istoriei lui literare: „Luptele lui jurnalistice și politice, închiderea de către unguri, trecerea în țară, activitatea parlamentară sunt încă prea apropiate spre a le vedea în justa lor perspectivă. Muri înainte de a vedea noua sfîșiere trecătoare a țării (Călinescu se referă la Diktatul din 1940, n.n), la 7 mai 1938". Dacă la cîțiva ani de la moartea poetului era într-adevăr prematur să se aprecieze această evoluție politică la centenarul scriitorului și la peste patruzeci de ani de la moartea lui justa perspectivă poate fi mai ușor atinsă. Concluzia înveder.ată pentru orice cercetător al biografiei lui Octavian Goga este că figura poetului s-ar fi detașat mai luminoasă pe ecranul timpului fără preocupările și mezalianțele lui politice. La început, alături de P. Groza în Partidul poporului, Octavian Goga va deveni mai tîrziu colabo.atorul politic al lui A. C. Cuza, conducător, acesta, al unui partid, L.A.N.C., a cărui încadrare între organizațiile de dreapta care au promovat fascismul nu suportă nici o dificultate. N. Iorga vorbea în *Sub trei regi* de „mussolinismul" lui Goga pentru perioada din 1926. Mai tîrziu, alături de A. C. Cuza într-o guvernare de 45 de zile, Goga va deschide drumul celor trei dictaturi (carlistă, legionară, antonesciană) de tristă amintire în istoria poporului nostru. La maturitate poetul nu se mai găsea pe pozițiile din tinerețe. Ceea ce G. Călinescu nu vedea, din delicatețe, în 1940 astăzi se vede mai limpede. Aventura politică a lui Octavian Goga umbrește biografia poetului, lăsîndu-ne cu nostalgia curatului și idealistului său apostolat de tinerețe, datorită căruia marele poet Octavian Goga a intrat în conștiința poporului român pentru care momentul Unirii nu poate fi despărțit de figura poetului și poeziei lui.

M. Ungheanu

Pavel Codiță : „Compoziție cu filodendron"

radio r

La o aniversare

Salutăm cu cîțiva ani în urmă apariția și statornicirea unui program al radioului cu profil distinct, numit T (+ anul de rigoare), ceea ce voia să însemne că el (programul adică) se adresa tinerilor (tinereței). Păstrarea emblemei a însemnat și o păstrare a spiritului, așa încît (după ce vremea și-a făcut datoria — trecînd) putem spune (pluralul de reverență nu se justifică decît prin asocierea cronicarului la auditoriul programului) despre tinerețea nealterată de trecerea vremii. Așadar, în martie programul III a împlinit 8 ani de funcționare, vîrstă respectabilă pentru ceva (cineva) care trăiește zilnic și încă cu mare intensitate. Chiar dacă turul de orizont va fi minat (în mod firesc) de aerul aniversării (cînd se spun numai lucruri bune) baza obiectivă rămîne. Și ea rezidă din :

— larga și statornica audiență de care se bucură acest program (nu numai în rîndul tinerilor) ;

— continua racordare la problemele generației tinere ;

— ținuta muzicală deosebită (poate singurul program care nu face rabaturi, concesii gustului artistic, sau, mai exact spus : bunului gust) ;

— spontaneitatea, firescul prezentatorilor și al celor ce comperează programele de dimineață ;

— îmbinarea fericită a constanței în emisiuni a unor colaboratori consacrați cu prezența unor colaboratori tineri (ce „vin" necontaminați de un „stass" radiofonic) ;

— diversificarea formulelor și a tematicilor.

Ce noutăți au apărut în ultima vreme pe programul III ?

Duminica, o emisiune de o oră „Clubul artelor" (realizatori Titus Vijeu și Doina Papp Grădinaru) — o reunire a mai dispersatelor 7 zile — 7 arte ; marți : „Laboratorul radioelectronistului amator", alternativ cu „Panoramic" (emisiune de știință și tehnică) ; vineri : „Sport, natură, tinerețe" ; simbătă (cu reluare marți seara) bilunar : „Laboratoarele performanței". În cinstea aniversării a 60 de ani de la crearea Partidului Comunist Român, miercuri, de la 11,30 „P.C.R. — educatorul și îndrumătorul tinerei generații".

Pînă ne vom găsi timp (și spațiu de a le consemna în cronici speciale) să le urăm (lor și întregului program III) drum bun, spirit tineresc și înalt profesionalism.

Constantin Stan

plastică p

Pictură și desen

În sfîrșit, un nou și revelator contact cu pictorul Gheorghe Mazilu, pe care îndelungata asceză a creației părea să-l facă nerestituibil sălilor de expoziție. Lucrările prezentate la „Simeza" exprimă, propunînd în același timp o rezolvare grăitoare, obsesia relației dintre sine și spațiu, ca proiecție a dimensiunii spirituale a artistului. Discreditînd elaborările tehnicist-demonstrative, vizînd o orgolioasă sistematică a universului plastic, Gheorghe Mazilu își supraliciteză resorturile interiorității subiective, asociate unei gîndiri plastice experimentate, mărturisindu-se în contextul unor metafore plastice de o mare puritate. Pînzele, rod al unei îndelungate decantări, plac, suscită și nedumeresc în cele din urmă. Dar pictura ca și desc-nele, nu se dezvăluie de la bun început nici ochiului avizat, ceea ce face necesară asumarea unei sporite responsabilități în procesul receptării. Panoramic, exponatele alcătuiesc un ansamblu de profiluri cromatice integrate într-un spațiu unitar a cărui coerență e asigurată de o rețea subtilă de linii și culoare. Pînzele par să ascundă monada unei gîndiri metaforizante, incifrînd mesaje enigmatice. Dar ipostaza acestei afirmații poate fi acreditată doar într-un plan superficial pentru că în esență, valorile afective le copleșesc pe cele spirituale. Se impune cu predilecție expresia senzorială de forme nestandardizate și nuanțe cromatice ce pot reprezenta vehicule de expresie, înlănțuite în ritmuri pure de acorduri tonale. Planurile superioare sînt invadate de un spațiu alb, ca un reflex de fidelitate față de structura fiziologică a viziunii pure, exprimînd o decantare fină a bagajului vizual. Tehnica folosită corespunde spiritului lucrărilor. Paleta cromatică restrînsă este ordonată în sensul revelării conceptului plastic de materialitate iar elementele figurative, ușor inventariabile, constituie deseori o serie recurentă care ritmează compozițiile, asigurîndu-le o structură stilistică unitară. Pînzele dezvăluie o polaritate cromatică a spațiilor reprezentative, aflate în relații binare sau ternare, așa încît nu trăiesc doar prin ele însele, ceea ce ar fi putut duce la monocordism, ci se dinamizează reciproc, într-un flux vital tonifiant. Artistul își restaurează universul senzitiv, absorbit de funcționalitatea fiecărei tușe. Este un demers al descoperirii progresive care se integrează mai mult intuiției. Fiecare gest cromatic poate reprezenta deci o genă în funcție de gestul inițial, ceea ce duce la autogenerarea formulelor ce se dezvoltă în continuare derivînd din ele însele. Atît demersul creativ cît și cel al receptării reprezintă un act de cunoaștere. Și ca orice act de cunoaștere reprezintă un sistem deschis. Artistul refuză ideea unei filosofii unice a creației sale. Raportarea individualului, ca realitate subiectivă a artistului, la general, ca expresie a receptării operei sale, este pusă permanent sub semnul colaborării. Unele pînze, ca de pildă „Cuib" sau „Drum închis", trădează însă un demers programatic, fără ca intenționalitatea (care poate fi totuși ipotetică) să le smulgă conținutul din ontologia valorilor deschise. Impresia kafkiană din „Drum închis" de pildă, este falsă.

Pictura lui Gheorghe Mazilu nu este o ipostază în sensul sărac al cuvîntului, ci o ipostază a lucrurilor care s-au întrecut pe ele însele.

Dorin Măran

muzică m

Seducția baghetei

S-ar putea separa cel puțin două nivele în înțelegerea personalității unui dirijor. Expresivitatea gestului, putința acestuia de a sugera imediat privitorului impresia de naturalețe, de stil firesc de comunicare, „limbă" mai mult sau mai puțin deprinsă de un locutor mai mult sau mai puțin locvace folosind exprimări colorate sau observînd cu atenție sensul imediat al cuvintelor, limbă vorbită cu inflexiuni fonice bine marcate sau cu intonație retrăgîndu-se deliberat într-un plan secund pentru a permite prim-planul sensului „cuvintelor", veritabilă a doua natură a dirijorului — toate acestea sînt elemente pe care publicul le vede, pe care orchestra le interpretează însă, interpretarea fiind o rezultantă a viziunii dirijorale propuse orchestrei și a posibilităților acesteia de a se „supune" gestului dirijoral. Cînd dirijor la pupitrul filarmonicii este **Roberto Benzi**, aceste două trepte se prezintă limpede pentru că promptitudinea și fidelitatea cu care orchestra răspunde este consecință directă a naturaletii expansive a gestului. Ceea ce devine interesant în asemenea momente, cînd realizarea se subînțelege deschizîndu-se cadrul larg al libertăților semnificative, este tocmai „ritmul" lucrărilor depinzînd de temperamentul dirijoral ; iar faptul devine cu atît mai interesant cu cît încandescența dirijorului francez are comun cu specificul enescian doar formarea comună în creuzetul culturii franceze. Rapsodia a doua de George Enescu permite „oscilații" interpretative și de-abia interpretarea acestora devine semnificativă fiind, de cele mai multe ori, produsul înțelegerii subiective a piesei (care suportă asemenea interpretări). Concret, execuția Rapsodiei a avut viață, vioiciune, prezență, multă, foarte multă culoare și concretețe, puțină tentă exotică (interesant efect, acela de a sugera exoticul într-o lucrare atît de familiară, perfect posibilă însă printr-o privire muzicală, contestată de mulți, „à la française") și mult, foarte mult (iarăși) spectacol de bun gust la care lucrarea se pretează fără a-l presupune neapărat însă. Concertul nr. 3 pentru pian de Beethoven evidențiază un acompaniament discret, serios și participativ totodată și, în primul rînd, un pianist de autentică formație beethoveniană, pianist de ținută și sobrietate într-o aparentă „izolare" solistică, în realitate, neîncetat dialog cu orchestra — **Nicolae Licaret.** Simfonia a doua de Schumann — lucru mai puțin întîlnit — nu limpezește imaginea pe care un meloman, la o posibilă primă întîlnire cu personalitatea dirijorului, este îndreptățit să și-o formeze. Și aceasta pentru că simfonia romantică favorizează o anumită manieră de participare și minuire a sonorităților orchestrale, nefiind ceea ce se desemnează de obicei prin „piatră de încercare" — lucrare trădînd imediat, dincolo de valențele profesionale, supletea dirijorală. S-ar putea completa așadar imaginea dirijorală, dincolo de remarcabila plasticitate a gestului, prin observarea unei polivalențe de concepție, însoțită totodată de o propensiune funciară, de „formație", pentru piesele de efect, de spectacol, de expresie.

Viorel Crețu

ESEU

Fantasticul, dimensiune a «prozei scurte» româneşti (VIII)

magicul în variantă autentică faustică constituie, indiscutabil, elementul cheie solicitat a redimensiona din unghi fantastic structurile narative ale nuvelei **Sărmanul Dionis** începînd cu momentul în care Dionis (devenit călugărul Dan) încheie pactul cu anticarul Riven (devenit astrologul Ruben). După „şedinţa" de iniţiere, analizată în secvenţa anterioară a eseului nostru, aşadar, urmează marea scenă a „pactului cu diavolul" surprinsă într-o pagină de proză fantastică în toate privinţele memorabilă. Ideatic, noutatea punctului de vedere eminescian stă în împrejurarea că respectivul „pact" nu se produce cu cărţile pe faţă, la mijloc aflîndu-se gestul unei subtile înşelătorii pe care Ruben o administrează exaltatului său învăţăcel. Dionisie este victima propriei credulităţi, căci acceptă învăţătura lui Ruben în litera ei. Are o încredere oarbă în mecanismul ei magico-ezoteric, considerînd-o ca pe un dat obiectiv existent, dobîndit pe calea iniţierii strict livreşti, o cale neinstare, deci, a-i solicita un anume „preţ" pentru „serviciile" aduse. Psihologic, eroul este exponentul unui caz de „sminteală" ingenuă masiv stimulată de excesiva sa „visătorie" cărturărească. Incapabil a face distincţie între potenţialitatea teoretic-„obiectivă" a agentului astrologic în cauză şi condiţia practică de valorificare a acestei potenţialităţi, Dionis nu realizează nici o clipă faptul că se constituie parte într-un asemenea pact malefic, avînd drept clauză „vînzarea" propriei identităţi umane. Ca urmare, încrederea sa în bătrînul Ruben este nelimitată, transformînd-o, firesc, într-o ardentă iubire filială: „Ruben îşi netezi încet barba şi o adîncă întristare era scrisă pe faţa lui bătrînă şi înţeleaptă. Dan îi sărută mîna. Nu erau să se despartă pentru totdeauna? Ruben rupse cu degetele mucul căzut al luminării şi se văzu în lumina vie că ochii lui erau plini de lacrimi. Amîndoi se sculară şi Dan s-aruncă la gîtul lui plîngînd ca un fiu ce n-are să mai vadă pe tatăl său". Ceea ce — cum este şi de prevăzut — face ca „ochiul minţii" să fie literalmente anihilat şi, ca atare, eroul este pus în imposibilitatea de a sesiza adevărata identitate a lui Ruben, aceea de diavol: „Dar îndată ce ieşi Dan, îndată ce coborîse scările cu cartea subsuori şi ridicînd cu mîna lunga poală a rasei cu şiac... casa se prefăcu într-o peşteră cu pereţii negri ca cerneala, luminarea de ceară într-un cărbune plutitor în aer, cărţile în beşici mari de sticlă, la gură legate cu pergament, în mijlocul cărora tremurau într-un fluid luminos şi vioriu draci mici spînzuraţi de coarne, care zupăiau din picioruşe. Ruben însuşi se zbîrci, barba-i deveni lăţoasă şi-n furculiţe ca două bărbi de ţap, ochii îi luceau ca jeratic, nasul i se strîmbă şi se uscă ca un ciotur de copac" etc. Cît despre planul lui Ruben-diavolul de a-l prinde pe călugărul Dan (atenţie, deci, slujitorul pe pămînt al Divinităţii) în cursă, situaţia nu e mai puţin explicită: — „Hihhi! zise, încă un suflet nimicit cu totul! Dracii se strîmbau rizînd în beşicile lor şi se dădeau peste cap, iar Satana îşi întinse picioarele lui de cal, răsuflînd din greu. — Mult a trebuit pîn l-am prins în laţ pe acest călugăr evlavios, dar în sfîrşit... hihi... totuşi... totuşi... are să-l nimicească bătrînul meu duşman. I-am spus că nu-i poate veni în minte gîndirea tăinuită de numărătoarea cărţii?... trebuie să-i vie... trebuie să-i vie. Mie de ce mi-a venit? Pentru că trebuia să-mi vie!..."

Normal, aşteptările lui Ruben-diavolul nu sînt cu nimic înşelate. Călugărul Dan îi îndeplineşte întrutotul „programul". Practic, pactul cu diavolul ia forma **pactului încheiat de Dan cu umbra sa.** E un prilej, totodată, de a nota un alt „împrumut" spectaculos, ducîndu-ne cu gîndul, între altele, la **Istoria stranie a lui Peter Schlemihl** a lui Adalbert von Chamisso şi la tezaurul mitic-folcloric, înscris şi el în constelaţia leit-motivului faustic, ce stă la originea binecunoscutei nuvele. Comparînd însă **Sărmanul Dionis** cu scrierea lui Chamisso, sub acest raport, sesizăm numaidecît deosebirile esenţiale. Intră în discuţie atît perspectiva uman-existenţială din care este abordat motivul cît şi, implicit, viziunea epică asupra acestuia. Pe scurt spus, este de observat că, aşa-zicînd, motivaţia strict lucrativă a pactului cu diavolul (un pact conştient acceptat, probînd, deci, o psihologie individuală într-u totul cotropită de arivismul dezumanizant şi depersonalizant) din nuvela lui Adalbert von Chamisso, în nuvela lui Eminescu absentează cu desăvîrşire. Inocenţa cu care călugărul Dan cade în cursa întinsă de Ruben-diavolul este emanaţia sublimei lui vanităţi de a-şi lua în stăpînire efectivă propriul „archaeu" şi de a putea avea în acest chip acces la cunoaşterea absolută. Mai mult decît atît, chiar şi această devorantă sete de absolut îşi refuză orgolioasa deşertăciune de a se exercita în abstract, adică prin eludarea de către erou a însăşi condiţiei lui umane. „E un moment mare — monologhează Dan în momentul cînd are revelaţia completei desprinderi de umbra sa —, să mă cuget mai întîi, gîndi el, dorit-am de cînd sunt ceva pentru mine ? numai pentru mine?... Nu. Din rugăciunile mele am lăsat-o vreodată pe ea? Din gîndirea mea a lipsit ea? Maria? O, nu! De cîte ori am dorit vreo putere extraordinară, numai pentru ea am dorit". Şi mai departe: „Oh! s-o duc într-un pustiu, unde să nu mai fie nimeni-nimeni decît eu şi ea; să cobor stelele cerului în întinderea albă, ca să semneze cu oştiri de flori de aur şi de argint; lacuri albastre şi limpezi ca lacrima, ea să alerge prin cărările tăinuite, prefăcîndu-se a fugi de amorul meu şi eu s-o urmăresc... **Nu, fără ea, ar fi raiul pustiu"** (s.n.). Vasăzică, acesta este mobilul intim uman al pactului, impresionant tocmai prin completa lui încărcătură afectivă. Iubirea ca resort al aspiraţiei spre transcendentalismul paradisiac este preţul pactului încheiat de Dionis cu diavolul. Faptul se încadrează perfect în idealitatea romantică sub semnul căreia se structurează, pe una din direcţiile ei dominante, filozofia erosului la Eminescu.

Nu încape îndoială că o asemenea turnură a sensurilor apare subtil şi eficient tributară postulatelor etice sub auspiciile cărora se derulează „romanul" de iubire în basmul popular şi, consecinţă firească, în basmul cult eminescian, respectiv, în **Făt-Frumos din lacrimă.** Dealtminteri, nu socotim deloc exagerată afirmaţia că însăşi aventura titanian-planetară, derulată în decursul celuilalt vis al lui Dionis, cînd este împreună cu Maria, „calchiază" în spiritul ei, conferindu-i o nouă identitate narativă, schema basmului **Făt-Frumos din lacrimă.** În altă ordine de idei, reflexul modului aparte, determinat de circumstanţe existenţiale ideale, în care Dan îşi „vinde" umbra atrage după sine un tip de naraţiune fantastică cu totul diferită de aceea a prototipului nuvelistic german. Fantasticitatea realist-coşmarescă din strania poveste a lui Peter Schlemihl lipseşte cu desăvîrşire, dominantă fiind aici în decursul cosmicei călătorii a celor doi tineri îndrăgostiţi, imaginea fastuos-paradisiacă a basmului cult. Tudor Vianu analizează magistral, în **Arta prozatorilor români,** inegalabila tehnică descriptivă din proza eminesciană, aşa că nu mai insistăm în această direcţie. Ne mărginim doar să subliniem că, în **Sărmanul Dionis,** această virtute stilistică a poetului-prozator se pune, cu excepţională forţă de persuasiune estetică, în slujba viziunii epice fantastice, potenţîndu-i conţinutul sub* raportul atmosferei. Este vorba de acea atmosferă inanalizabilă care, în cele din urmă, cristalizează în indicibila şi tulburătoarea vrajă eminesciană. Să ne amintim, între altele, de următorul scurt fragment în care este imaginat „visul solar" al lui Dionis: „Odată el îşi simţi capul plin de cîntece. Asemenea ca un stup de albine, ariile roiau limpezi, dulci, clare, în mintea lui îmbătată, stelele păreau că se mişcă după tactul lor; îngerii ce treceau surîzînd pe lîngă el, îngînau cîntările ce lui îi treceau prin minte. În haine de argint, frunţi ca ninsoarea, cu ochii albaştri, care luceau întunecat în lumea cea solară, cu sînuri dulci, netezi ca marmura, treceau îngerii cei frumoşi, cu capete şi umere inundate de plete; iar un înger, cel mai frumos ce l-a văzut în solarul lui vis, cînta din arfă un cîntec atît de cunoscut... notă cu notă el îl prezicea... Aerul cel alb rumenea cu voluptate cînteculuì". Dar propoziţia cu care se încheie descrierea „visului lunar" sună astfel: „Numai semnul arab lucea roş, ca jăratecul noaptea". Vasăzică, sîntem din nou avertizaţi; să nu ne grăbim cu concluziile, socotind că ne aflăm în pură feerie basmic-romantică. Tema fantastică a nuvelei, caracteristică prin misterul ei demonic, nu se lasă nici acum „înghiţită" de „cadrul fizic", în pofida idealităţii lui transcendente. Dimpotrivă.

Nicolae Ciobanu

Modelul solar din „Mioriţa" şi unele descoperiri arheologice

POZIŢIA AŞTRILOR TUTELARI

II

Într-o variantă din Teleorman a **Mioriţei,** culeasă de Grigore Tocilescu, oaia năzdrăvană e descrisă drept „o mieluşică / Mîndră, frumuşică, / Cu lînă plăviţă, / Cu patru corniţă / Cu cîte o **piatră nestimată / De-mi lumină noaptea toată".** Apare evidentă investirea în plan mitologic a mioarei cu semnele de nobleţe ale astrului tutelar al nopţii. În acelaşi sens, dar mai incifrat, pledează şi versul al 3-lea: „cu lînă plăviţă". Expresia, prezentă în multe variante ale motivului mioritic, chiar şi atunci cînd se spune în mod expres că oaia e neagră („laie"), indică aspectul de „lucios", „sclipitor", „luminos", păstrat din vechea mitologie, şi nu pe acela de „alb", cum se interpretează în mod obişnuit (Oct. Buhociu, **Folclorul de iarnă, ziorile şi poezia păstorească,** Ed. Minerva, Buc., 1979, p. 407). De altfel, o variantă cum e aceea culeasă de N. Plopşor în 1926, precizează în mod expres acest simbol al luminozităţii nocturne, vorbind despre „o mioarea / Şi era **plăvae, / Sclipea** lîna pe ea".

Eroul ales în calitate de domnitor apare şi el investit în colinde cu însemnele de nobleţe ale Lunii şi Soarelui, înscrise pe „veşmînt dalb d-aurel": „Cam din braţe, cam din spate / Locu-i Luna cu lumina ; / Cam din faţă cam din braţe / Locu-i Soarele cu căldura" **(Flori alese din poezia populară,** E.P.L „1967, II, p. 79). Faptul că aici avem o reluare a unui model mitologic local străvechi ni-l dovedeşte prezenţa aceluiaşi veşmînt şi în cazul unui personaj recunoscut pe această linie cum este Crăciunul, la care : „Jur-prejur de mînecele / Lucesc stele mărunţele, / Între doi umeri ai lui / Lucesc doi luceferui. / Dar din faţă ce-a luceară ? / Lucea Soare cu căldură / Dar din dos ce mai lucea / Lucea luna cu lumina" **(Flori alese...** II. p. 9).

Prezenţa simetrică a celor două astre tutelare apare după cum vedem, în cadrul unor analogii dintre cele mai diverse. Toate aceste simetrii ne dau din ce în ce mai mult sugestia unui model mitologic care este urmat îndeaproape de către creatorul popular. Acest model mitologic se remarcă, e drept, mai ermetic, şi în cazul textului din **Mioriţa.** Clarificarea lui poate fi urmărită cu succes atît în variantele baladei, cît şi în alte texte folclorice care vin în atingere cu ea. Astfel, într-un colind de fată mare, al cărui început prezintă toate caracteristicile unui descîntec, se spune : „Cercănaş de **Lună nouă,** / Arburiel de foaie verde ! / Dar în cearcăn ce e scris ? / Scrisă strunga oilor, / Scrisă-i Luna cu lumina, / Şi Soarile cu căldura". După cum se poate observa, aici invocaţia se face către o anumită fază a ciclului lunar, şi anume, aceea de Lună nouă, cunoscută, în terminologie populară, şi sub numele de „Crai nou". În răspunsurile la chestionarele folclorice ale lui Haşdeu este impresionant numărul obiceiurilor legate de apariţia Lunii în ipostază de Crai nou. Unele dintre aceste obiceiuri sînt agricole şi medicale, ceea ce înseamnă că Luna era concepută ca zeiţă a fertilităţii, a sănătăţii şi prosperităţii. Altele sînt legate de descîntece şi semne de prorocire şi chiar rău prevestitoare. În unele variante, **Mioriţa,** care prevede moartea eroului, apare investită, după cum am văzut, cu piatra nestemată a astrului nopţii. De aici pînă la asimilarea Lunii cu însăşi zeiţa morţii nu mai e mult. Lucrul acesta îl şi întîlnim în unele variante ale marii balade. Astfel, într-o variantă vrînceană culeasă de Ion Diaconu, mioara îi spune maicii bătrîne că „el s-a-nsurat, / Şi nevasta lui, / Sora Soarelui". Se ştie că Sora Soarelui este numele metaforic popular dat Lunii.

Simbolul acestei căsătorii a ciobanului cu Sora Soarelui din motivul mioritic se arată a avea o anumită legătură cu unele colinde de voinic, unde tînărul erou „plecat la vînătoare / Vînătoare-nsurătoare / Se-ntîlni cu-o fată mare / De seamăn pe lume n-are / Era zîna zînelor, / Iana, Sora Soarelui, / Şi-a găsit-o şi-a luat-o // Soarele veste prinsu-şi-a / După ea trimisu-şi-a / Mis-a zori / Căutători / Luceferi / Ispititori". Numele de **Iana** din acest colind nu este altul decît denumirea populară, păstrată în folclorul românesc, a zeiţei Diana-Artemis, sora geamănă a lui Apollo (Soarele) din mitologia greco-latină. Într-o altă variantă a colindului, Sora Soarelui apare însufleţită ea însăşi de dorinţa unei căsătorii pămîntene. Eroul o întîlneşte în zori : „Tot strigînd şi băsătind, / Păr galbin dărăpănind : / — Părul perişorul meu / Vede-te-aş di-o colilie, / Colilie cea cîmpie, / Să te pască d-oi cu boi, / Ciobănaş cu dalbe oi". După ce este adusă acasă, Sora Soarelui este ascunsă de mama eroului într-un sălaş cu păuni, unde „zorii încercători" şi „luceferii ispititori" trimişi de Soare nu pot să caute prin interdicţie magică. Salvată în felul acesta, Sora Soarelui devine „doamnă a curţilor / chelăriţă banilor". Simbolul mitologic pe care-l reprezintă Sora Soarelui (Luna) capătă în felul acesta conotaţii noi. Din zeitate a morţii, devine zeitate domestică a fertilităţii şi prosperităţii. Această transformare presupune, după cum vedem, simbolul primitiv al renaşterii prin căsătorie, simbol care stă şi la temelia viziunii mioritice despre lume. Nu din oraţiile de nuntă a putut fi împrumutat acest simbol în **Mioriţa** şi nici din bocetele mortului tînăr nelumit, cum s-a căutat a se susţine (C. Brăiloiu), ci toate acestea trebuie să fi avut un izvor comun într-un mit mai vechi primitiv a cărui sferă de cuprindere urcă pînă la viziunea cosmogonică păstrată în legenda **Soarelui şi Lunii.** În fond interdicţia acestora de a se căsători este interdicţia de a deveni muritori (ei sînt fraţi întru nemurire), este interdicţia de a se întîlni la modul absolut ceea ce este opus : ziua şi noaptea, înaltul şi adîncul (Luna devine la un moment dat mreană în adîncul mării), viaţa şi moartea. După această concepţie, căsătoria aparţine doar muritorilor (sau a unui erou muritor cu o nemuritoare), atîta vreme cît el are dreptul la renaştere sub privirile celor două astre tutelare aşezate de destin la extremităţile cerului.

Există o corespondenţă adîncă între această viziune a celor doi aştri tutelari ai zilei şi nopţii aşezaţi la extremităţile Pămîntului şi celelalte reminiscenţe ale simbolizării lor în gîndirea noastră populară. Astfel dacă Luna apare invocată mereu, mai ales în ipostaza de **Crai nou** (deci în extremitatea de apus a cerului), Soarele apare evocat (invocat) mai ales în ipostaza de revărsare a zorilor. Şi aici, ca şi în cazul simbolizării mitologice a Lunii, ne întîmpină o dublă deschidere, cu implicaţii adînci în substratul motivului mioritic. Pe de o parte, este vorba despre zori ca întruchipare implacabilă a destinului (în bocete), pe de altă parte, despre răsăritul Soarelui, ca simbol al vieţii şi al fertilităţii.

Dumitru Bălăeţ

Goga — o poezie uitată

● În 1927, un tînăr ziarist, Emil Ciucianu, răşinărean de origine, a publicat în ziarul „Universul", însoţit de o scurtă prezentare, facsimilul uneia dintre primele poezii ale lui Octavian Goga, scrisă la vîrsta de 12 ani, la 14 mai 1893.

Dar iată povestea relatată de Emil Ciucianu :

„Bătrînul fost notar al Răşinarilor, Mihail Jurca (...) păstra şi păstrează încă cu sfinţenie un petec de hîrtie pe care mîna plăpîndă de copil de 12 ani pe atunci a poetului Octavian Goga a scris aceste versuri, precum se vede cu îngrijirea caligrafică cuvenită fruntaşului satului, care era... DOMNUL NOTAR (...) În sfioasa lui cuviinţă, copilul-poet solicitat de notar să-i scrie cîteva stihuri, n-a cutezat să le şi semneze şi-atunci tatăl copilului stihuitor (...) Iosif Goga, a semnat numele copilului-autor, sub versuri, să rămînă de aducere aminte. De-aci provine deosebirea de slovă între versuri şi semnătură".

Versurile pe care le reproducem — dincolo de naiva lor curgere declarativă — prefigurează temperamentul clocotitor al poetului Goga, ascuţişul tăios al cuvîntului care capătă virtuţi artistice prin temperatura înaltă a sentimentelor ascunse în ele.

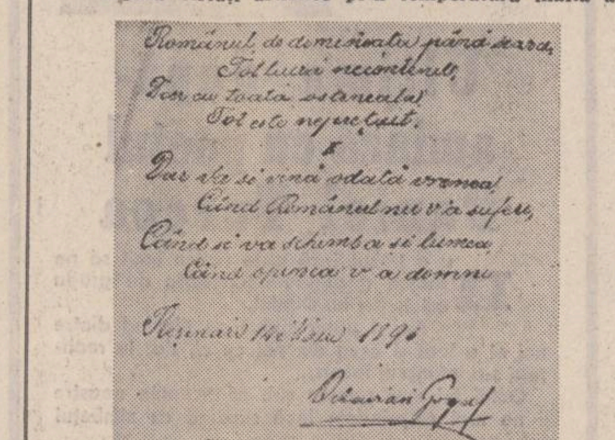

Românul de dimineaţă pînă seara,
Tot lucră necontenit,
Dar cu toată osteneala
Tot este nepreţuit.

II

Dar va veni odată vremea
Cînd Românul nu va suferi,
Când se va schimba şi lumea
Când opinca va domni.

Reşinari 14 Maiu 1893

Octavian Goga

Glose moromeţiene

Urmare din pag. I

salcîmi atît de aproape încît se părea că bocetele ies chiar din pămînt" (p. 79). Fire contemplativă (vezi şi atenţia cu care ascultă el cîntecul lui Birică, p. 31), pe Moromete îl mişcă bocetele femeilor : **„Of ! Dragile mamii sprîncene cum s-or face buruiene! — Da, mă, săraca, şopti Moromete, aşa e!". „Bocetul zorilor"** care se alege în cele din urmă dintre toate însoţind căderea salcîmului, are un ecou larg în conştiinţa eroilor **(„Zorilor, surorilor / Mîndrelor voi zînelor! / Să nu vă pripiţi / să ne năvăliţi / ... / Dar m-oi ruga de tine / să-mi trimiţi cămăşuica / pe şuierul vîntului / prin fundul pămîntului / şi eu albă ţi-oi spăla-o / şi te-i şterge pe obraz / şi-i vedea al meu necaz").** Înainte de a pleca după cai **„flăcăul se şterse de sudoare".** Mai tîrziu **„soarele se ridicase sus şi o grămadă de nori — nişte nori curaţi şi frumoşi — se şi repeziseră spre el parcă ar fi vrut să-l oprească în loc sau să-l întoarcă îndărăt de unde răsărise"** (alături de salcîm, soarele este simbolul individual al lui Moromete, nu numai în această secvenţă, vezi şi scena de la seceriş, unde nu poate să lucreze pe soare, munca fizică înjosindu-l în faţa astrului, vezi drumurile lui la munte, mereu cu soarele în spate sau în faţă, vezi şi scena prăbuşirii, lupta personajului cu întunericul, hotărîrea de a-l străpunge). Mama prefigurează în gînd o nenorocire pe care i-o dictează **„presentimentele şi temerile ei vechi".** Pînă la urmă ea îşi numeşte pe faţă temerea: **„Dacă ar fi murit ăla aţi cînta de bucurie!..."** (p. 100). În nota bocetului popular, ca să meargă la biserică **„femeia îşi schimbase bluza ferfeniţă şi-şi trăsese o fustă de lînă înnegrită peste cea veche".** Teama ei este **„să nu ajungem să ne dăm cămaşa de pe noi că vine perceptorul"** (p. 101). Salcîmul însuşi are viaţă omenească, parcă, şi pentru a-l trage la pămînt caii sînt echipaţi cu şleauri care numai aici în roman poartă numele de **„ştreanguri" : „Adu, mă, caii şi ştreangurile", „Nilă întoarse caii, le prinse răscrucile de ştreanguri, legă frînghia şi porni cu ea spre tatăl său"** (p. 84 ; în popor se folosesc amîndoi termenii, „şleauri" şi „ştreanguri", fără a fi vorba de o specializare vezi şi la pagina 68 : **„Bălosul legă şleaurile grăbit...").** Pentru a lega frînghia de vîrful salcîmului Nilă este obligat să urce în el evocînd una din funcţiile arborelui : **„Primăvara coroana uriaşă a salcîmului atrăgea roiuri sălbatice de albine şi Achim se căţăra ambiţios în vîrful lui să le prindă"** (p. 80 ; aici **albinele,** mai jos **cîinele** iar apoi **ciorile** — numai **caii** sînt nepăsători la tăierea arborilor simbolizînd nepăsarea băieţilor lui Moromete — sînt elemente care transferă salcîmul, din regnul vegetal în regnul animal ; pe de altă parte, vezi şi asemănarea care se face în popor între razele soarelui şi culoarea mierii, între vorbirea cumpătată şi gustul mierii ; la Homer : **„Nestor cu vorba dulce ca mierea",** la Eminescu : **„o limbă ca un fagure de miere",** etc. ; printr-un transfer de sentimente se pare că Achim se apropie de salcîm ca şi cînd s-ar apropia de tatăl său). Loviturile simetrice ale celor două securi au un corespondent într-una din funcţiile arborelui : **„Lunecuşul pornea de undeva din susul grădinii şi se oprea la rădăcina copacului. În fiecare iarnă era aici o HĂRMĂLAIE NEMAIPOMENITĂ. Ajungînd la capătul ghetusului, vrînd — nevrînd copiii îmbrăţişau tulpina salcîmului lipindu-şi obrajii fierbinţi de scoarţa lui neagră şi zgrunţuroasă"** — prin opoziţie : **„Moromete... începu să dea ocol salcîmului, căutînd un anumit loc unde să-nceapă a-l lovi. O clipă el mai rămase locului gînditor, apoi deodată ridică securea şi-o înfipse cu putere în coaja zgrunţuroasă a copacului /... / Începură să izbească din nou şi aşchiile săreau acum mai mărunt, uneori zbîrnîind în aer. În curînd ele înconjurară locul într-o roată înălbită"** (remarcăm simetria **„roiuri de albine"** — **„hărmălaie de copii"** — **sus** — **jos** în timpul vieţii salcîmului, şi **„aşchii mărunte"** — **„grămadă de nori"** — **jos** — **sus** după moartea arborelui ; iar pentru această din urmă relaţie, comentariul : **„Nişte ciori... croncăneau urît, parcă a pustiu, din ciocurile lor negre",** p. 87 ; aranjarea elementelor inanimate simetric faţă de cele animate cere o repetare a simetriei în domeniul animat ; de aici **„presimţirile şi temerile vechi"** ale mamei privindu-l pe Ilie Moromete) **La** urmă, ca o pedeapsă care îndepărtează primejdia, mama îi obligă pe toţi să mănînce — duminică, în sărbătoarea Rusaliilor, ceapă şi ciorbă de ştevie : **„Au băgat la şanţ un porc întreg... Acu să bage în ei buruieni"** (vezi şi bocetul popular **„Din sprîncene / buruiene")** — repetarea sacrificiului în regnul vegetal. Dar, cu toate precauţiile luate de Catrina Moromete, vine mai tîrziu Ga Maria (răutatea ei derivă din asemănarea simbolică cu Gea Mater ; Moromete zice : **„Ei, mînca-o-ar pămîntul de Guică !",** p. 210, iar cînd află că cei doi fugari se întorc acasă : **„Guica sări în picioare atît de repede, încît s-ar fi crezut că a muşcat-o ceva de sub pămîntul prispei",** p. 290 ; răutatea Geei vine de la prima crimă comisă între oameni : scîrbită, ea îşi aduce la sîn şerpi s-o locuiască, veninul ei potolindu-i durerea) Stăpîna locului cere socoteală lui Bălosu : **„De ce mi-ai tăiat, mă, salcîmul, mînca-v-ar cîinii cu neamul vostru !"** Bălosu se apără cu grijă de imprecaţie : **„Pleacă de-aci, fa, Mario, şi pune-ţi lacăt la căţeaua aia".** Catrina Moromete se apără de blestem încuindu-se în casă şi chemîndu-le şi pe fete (blestemul nu are putere în casa omului). Tita, la rîndul ei, se apără curajos răspunzînd punct cu punct la acuzaţii şi numind-o pe Ga Maria pe numele ei care o face inofensivă : **„Guico !"** (pentru ca să fie „auzit" de către zei, blestemul trebuie spus într-o limbă clară, pe înţeles ; asemănat cu un „guicit", blestemul Guicii nu mai are nici o valoare). Dezarmată, Ga Maria face apel la calităţile ei de profetesă : **„Umbli după al lui Bălosu să te ia, dar nu te ia, fa !..."** Pe Moromete îl blestemă cu ură : **„Ilie, Ilie ! Unde eşti, mă, de ce, mă, mi-ai tăiat salcîmul şi mi l-ai vîndut ? Dar-ar dumnezeu să te îngropi cu el, să-ţi faci coşciug din el, Ilie !"** — dar aici chiar numele eroului, Ilie (vezi **Helios, Sfîntul Ilie)** — îl apără de blestem (de remarcat vorbirea monosilabică a Guicii aici, care sugerează tocmai un **„guiţat",** o vorbire nearticulată ; blestemul ei seamănă cu o poezie populară adresată soarelui **„Ieşi soare din nor...").**

4. Moromete îşi dă seama de inutilitatea tăierii arborelui : **„Şi cu banii ce să facă ? Să plătească impozite ! Ce ciudat, unde ajunseseră !"** Salcîmul, ca sinteză a celor două linii de forţă — regnul vegetal şi cel animal, ca prefigurare a aspiraţiilor eroului către înălţimi, către claritatea soarelui, reprezintă de data aceasta o substituire a jertfei, un sacrificiu individual, din bunurile cele mai apropiate, legate organic de persoană, de familie, de cătun. Domeniul statului este grîul, lanurile din afara satului, sursa de bani pentru achitarea datoriilor. Acest sacrificiu nedrept îl numeşte Moromete **„prostie" : „Salcîmul ăsta ? De ce să-l tăiem ? Cum să-l tăiem ? De ce ?..."** — întreabă Nilă. **„— Într-adins, răspunse Moromete. Într-adins, Nilă, îl tăiem, înţelegi ? Aşa, ca să se mire proştii !"** Cînd se desparte de fiul său ca să meargă la Iocan, **„Moromete calcă nepăsător şi parcă dezamăgit că oamenii fac lucruri care dacă n-ar fi proşti nu i-ar putea sili nimeni să le facă"** (p. 92) Ca o compensaţie, dar şi din instinct de autoconservare, Ilie Moromete transmite simbolul acestui sacrificiu către fiul său : **„— Cine te pune pe tine să te duci acum la premilitara aia în loc să-ţi vezi de treabă ?!... Păi fiindcă sînteţi proşti /.../ Sînteţi proşti, Nilă, de-aia ! /.../ Păi sigur că sînteţi proşti"** (Dialog întrerupt de ecoul gîndurilor lui Nilă : **„Sîntem proşti... mormăi el") „— Dar ce credeai ? Spuse Moromete surprins. Ia să nu se ducă nimeni sau să-l atingă cineva pe deşteptul ăla de mocîrtan care vă goneşte pe cîmp, să vezi cum i-ar trece cheful să vă mai cheme !"** (p. 92). În timpul exerciţiului, Nilă are acel gest de revoltă, cînd învăţătorul **„îi puse mîna în ceafă şi-l strivi cu faţa în arătură"** (p. 99) ca să execute corect o comandă militară. Revolta lui este simbolică : îl strînge pe învăţător de guler dar nu-i face nimic : **„Era atît de mînios, de încordat încît părea că-l ţine pe celălalt pe loc ca o apărare, să nu plesnească ceva în el însuşi".** Este o explicare instinctivă a neînţelegerii, după ce a legat salcîmul cu frînghia ca să-l dea jos, Nilă nu îndrăzneşte să repete gestul pînă la capăt faţă de învăţător, dar îl îndeplineşte pînă la un punct ca pe un ritual, în speranţa că poate înţelege **„Ce e" : „Ce se întîmplă în lume ?"** — se întreabă el, la fel ca tatăl său înainte de a tăia salcîmul **(„Ce înseamnă situaţia asta ?").** La Nilă întrebarea este tragică, pentru că relaţia individ-stat nu mai este mijlocită, ca în cazul lui Moromete, de pămînt, de salcîm, ci este directă (de altfel, în **Moromeţii, II,** aflăm că Nilă a murit pe front). Strigătele învăţătorului, frenezia acestui inventar de vieţi omeneşti — **„Prezent !" — „Lipsă !"** — ating paroxismul — **„Într-un timp învăţătorul trase aer în piept, îşi desfăcu picioarele şi începu să urle fiecare nume, hotărît să întreacă glasurile care-i răspundeau".**

5. Elementul social, care prevalează în etica lui Moromete, reprezintă cumpăna între familie şi politică, va fi în cele din urmă domeniul în care eroul nu se poate realiza. Lipsa vitelor îl face să-şi vîndă din pămînt, pămîntul care-i dădea disponibilitatea către politică, şi în cele din urmă Ilie Moromete cade de pe scena satului. Ca o cutie de rezonanţă, imaginile prăbuşirii reiau leit-motivul sacrificării salcîmului : **„Nu se poate, nu-i venea să creadă /.../ Ce înseamnă funia asta cu care perceptorul îi strînge de gît tocmai acum, cînd grîul..." ; „Ne strînge de gît, Dumitre, strigă deodată Moromete cu un glas înalt, iar Dumitru lui Nae tresări şi rămase hipnotizat de privirea cu care însoţi aceste cuvinte, o privire pe care nu i-o cunoştea, bolovănoasă şi fulgerată de lumini ameninţătoare. Crezi tu că un popor întreg o să rabde să ne ia bucata pe nimic ? continuă Moromete să strige. Fii liniştit, Dumitre ! Te ştiam om în toată puterea cuvîntului ! Ori ridică preţul la grîu, ori scade foncirea : pînă atunci să nu dăm nici ce e ăla un bob de grîu !"** (p. 460—461). Aceasta este ultima afirmare politică a eroului, după care el **„se îmbolnăveşte",** cum înţelege Catrina Moromete. În ea se simte revolta potolită de speranţă şi gestul rezistenţei ferme pînă se va întîmpla ceva. În acelaşi context, pe lîngă grîu ca fundal al discuţiei politice, apar şi animalele : **„Şi dacă îmi ia vita din bătătură ?"** întreabă Dumitru lui Nae" — **„N-o ia, afirmă Moromete cu tărie. Ascultă aicia nu se poate să facă ei una ca asta... Nu se poate fiindcă e pericol, te rog să mă crezi...".** Echilibrul odată stricat, Moromete se grăbeşte să-l refacă pentru a-şi salva situaţia socială : **„Cu banii luaţi /.../ îşi cumpără doi cai..."** (p. 509) — dar politică nu mai face în poiana lui Iocan, ca o confirmare a faptului că pentru a face politică îţi trebuiesc **„două loturi",** nu unul singur, cai şi oi, nu numai cai. Calitatea de „homo politicus" fiindu-i luată, eroul **„intră într-o lungă stare depresivă din care n-avea să fie scos decît de marile zguduiri care se apropiau"** (p. 510).

Angela Paşca : „Ioana D'Arc"

ATITUDINI

A vorbi vorbe...

numărîndu-mă printre cei care nu au reuşit să-şi facă rost de ultimul volum de versuri al lui Mircea Dinescu, am încercat, în schimb, să-mi fac o idee despre „Democraţia naturii" din cronicile apărute în presa literară. De fapt o citisem numai pe a lui Eugen Simion şi nu foarte atent, atît cît să-mi pară însă şi mai rău că nu mă aflu în posesia amintitului volum. Dau însă în „Luceafărul" peste alte două cronici, semnate de Valentin F. Mihăescu şi Dan Cristea „de pe poziţii opuse", asupra aceluiaşi volum, le cistesc atent, mă întorc şi la prima şi încerc abia acum propriu-zis „să-mi fac o idee din cronicile apărute în presa literară", curios să văd şi cu ce se alege cititorul revistelor noastre literare din intermedierea pe care o oferă critica literară.

Fiind puse alături, mai uşor aleg între Valentin F. Mihăescu şi Dan Cristea. Unul mi-e vecin, altul coleg. Motiv să-i dau dreptate de fiecare dată celuilalt... Obligat astfel la obiectivitate, conchid că articolul lui Mihăescu este mai bine scris, mai convingător. Ceea ce, fireşte, nu spune mare lucru despre Mircea Dinescu. Exemplificările lui Valentin F. Mihăescu sînt concludente, dar în ce volum nu se găsesc şi poezii care „mai scapă aşa, un picior" ? ! Iar dacă citatele — căci ele sînt argumentul oricărei cronici la un volum de versuri — nu sînt concludente în cronica lui Dan Cristea, asta ar putea fi din vina autorului. A autorului cronicii, care ne oferă în schimb o lungă suită de fraze ce sună frumos, nu-i vorbă, te fac să tresari curios, curios să parcurgi şi citatul ilustrativ, textul poetic de la care aştepţi cîteodată să-ţi dezlege şi sensul propriu-zis al atrăgătoarelor propoziţii compuse de cronicar. Dar nu. Nu prea. Şi prea mult din ce ne propune Dan Cristea rămîne fără acoperire în limitele cronicii sale. Vor fi avînd **în fapt** acoperire, adică în poeziile lui Mircea Dinescu, dar neavîndu-le la îndemînă mă adresez, ca unei instanţe superioare, celui ce le-a fost profesor şi lui Dan Cristea şi lui Valentin F. Mihăescu. Anume lui Eugen Simion, citindu-i abia acum deci cu atenţie cronica. Cel mai uşor mi-a fost să constat că citatele date de Eugen Simion nu sînt, vai !, mult mai concludente decît cele pe care se sprijiniseră, cam într-o rînă, ditirambii lui Dan Cristea. Ba chiar aş zice că cel mai convingător citat pentru talentul lui Mircea Dinescu îl propune Valentin F. Mihăescu, a cărui cronică aplecată spre „rateurile" poetului nu trece cu vederea şi ceea ce i se pare mai izbutit. Procedînd astfel din obiectivitate sau din inteligentă strategie, cronica lui Valentin F. Mihăescu este mult mai credibilă decît a celorlalţi doi care nu au nici o rezervă faţă de poetul comentat. Şi cum îl comentează Eugen Simion ? Citez : „În **Democraţia naturii** tonul poeziei este mai agresiv şi mai sarcastic decît **oriunde** (s.n. — acest **oriunde** nu trimite la spaţiul poeziei lui M.D., ci la Camus, Sartre...), **pactul** cu realul stipulează o clauză foarte bizară : o **radicală** (s.n.) revoltă împotriva realului... Farmecul acestei poezii (...) vine din **totala** (s.n.) implicare a biografiei în poem... Dinescu s-a angajat însă pînă la **ultima** (s.n.) celulă a spiritului în revolta, confesiunea lui... Nu provoacă realul în numele unui abstract imperativ categoric, riscă **totul** (s.n.) procesul de **desolemnizare** a versului (început acum 50 de ani în poezia europeană) capătă în poemele lui Mircea Dinescu o acuitate **maximă** (s.n.)... există la Mircea Dinescu (...) o nerăbdătoare voinţă (...) de a face din poezie o confesiune **totală** (s.n.), nelăsînd de-o parte **nici o** (s.n.) nuanţă"... ş.a.m.d. Deci totul este în poezia lui Mircea Dinescu total, maxim şi radical, un fel de **nec plus ultra,** constituind, după Eugen Simion, un moment de referinţă în poezia europeană, ceea ce ne-ar bucura foarte dacă am putea-o crede.

Citind cronica lui Eugen Simion, mi-am adus aminte de un examen al colegilor mei de an cu Tudor Vianu. Un coleg, mai trepăduş şi mai băgăreţ la seminar, nu i-a plăcut de fel profesorului, care se pregătea să-i dea o notă mică, pentru cît ştiuse. A intervenit conducătorul seminarului, repetînd de mai multe ori că este vorba de un student excepţional. La care Tudor Vianu s-a mirat : „Bine domnişoară, dar dacă intră acum pe uşă Kant, să dea examen cu noi, ce-ai să mai spui despre Kant dacă zici să dumnealui este excepţional ?!"

Nu mă pricep la poezie mai mult decît oricare alt cinstit şi modest profesor de limba şi literatura română, dar nici nu am nevoie de mai mult ca să pot fi încredinţat că versuri ca „daţi-mi voi un pepene de care să mă pot sprijin, daţi-mi un tren în mişcare să mă pot rezema" nu pot fi exemplare în sensul celor afirmate de Eugen Simion. Mă simt dator, pentru că le-am pomenit, să-i împărtăşesc lui Mircea Dinescu regretul că ele fac aproape neobservat versul următor, capabil într-adevăr să te pună pe gînduri : „fără ruşine mi se face foame pe rug", la fel cum, în altă poezie citată de Eugen Simion, versuri inutile fac să pălească strălucirea unei idei poetice memorabile numai prin reducţia la textul minim necesar : „dar îngerul meu purul şi obscenul / s-a prăbuşit lovit de bolovani / şi-acum îl ţin sub biţa lor pîndarii / să-l stoarcă de mirare şi minuni." (Superb ultimul vers !) Dar nu ! Şi pentru Dan Cristea, şi pentru Eugen Simion, totul e perfect, fără cusur. Sînt convins că primul care n-o crede este Dinescu însuşi.

Altminteri, nu mă prefac a nu cunoaşte — dar nu în detalii — apartenenţa celor trei critici şi a poetului la aşa zicîndu-le poziţii adverse din viaţa literară bucureşteană. Cu atît mai mult cu cît fiindu-mi nesuferită orice încolonare găsesc în cele de mai sus încă o confirmare a riscului de a lua în serios asemenea mofturi, aservindu-te unor cauze extraliterare. Riscul e de a pierde ceea ce eram obişnuiţi să găsim la Eugen Simion : măsura.

Cît despre cititorul revistelor noastre literare, să recunoaştem că are motive să-şi piardă şi el din încrederea ce i-au cîştigat-o criticii noştri. Iar cum încrederea sa nu este sac fără fund, să nu pierdem din vedere că această încredere este măsura împlinirii noastre. Cîştigarea cititorului de partea opiniilor noastre nu se poate face, pe termen lung, decît prin respectul adevărului. E singura încolonare acceptabilă. Amicus Dinescu, sed magis amica veritas. Nu e deloc complicat.

Se vor găsi poate scamatorii care să demonstreze că în toată această discuţie dreptate au cu toţii, în planul poeziei şi al criticii de poezie **adevărul** fiind o categorie inoperantă. Mărturisesc că la vederea celor două recenzii din „Luceafărul" m-am bucurat în nădejdea că voi retrăi ceva din bucuria cu care am citit cîndva **Nu** al lui Eugen Ionescu, cu nădejdea că voi da dreptate tuturor şi că mă voi desfăta pe îndelete la spectacolul de inteligenţă şi rafinament pe care mi-l promiteau semnăturile celor trei critici la care ţin deopotrivă de mult. Le-a lipsit însă — mai ales lor Dan Cristea şi Eugen Simion — detaşarea necesară, obligatorie, fiind prea evidentă strădania de a-l scoate cu orice preţ pe Mircea Dinescu „un mare poet român", de care nu am motive să mă îndoiesc, dar nici nu mi se adevereşte prin cele două cronici. Nici urmă de îndoială în judecata categorică şi definitivă a celor doi cunoscuţi şi prestigioşi critici. De îndoială are parte numai cititorul revistelor noastre, care găseşte, pe aceeaşi pagină, — de data aceasta în „România literară" — sub semnături diferite următoarele: (Radu Popescu despre Constantin Stere) „omul cel mai reprezentativ al primei generaţii a **Vieţii Româneşti...** În ce măsură **Viaţa Românească** a fost sufletul lui Stere, se poate foarte clar citi în toate paginile lui, în toată viaţa lui... Stere era creatorul poporanismului, ctitorul **Vieţii Româneşti...** singura lui faptă deplină, închegată, perfectă, opera pe care o ctitorise de aproape treizeci de ani, şi care, cu cît timpul trecea, se lega mai strîns de numele lui..." şi (Lucian Raicu despre Garabet Ibrăileanu) **Viaţa Românească** datorează totul lui Ibrăileanu... şansa revistei s-a numit Ibrăileanu... simbioza dintre revistă şi omul ei providenţial..." Asta este, cel mai adesea, stilul criticii noastre de o bucată de vreme. Dar ce se face bietul cititor care, iertat de orice legături cu viaţa subterană a literaturii şi dispunînd numai de **text,** mai crede în adevăr şi îl caută ? ! Sigur, se va găsi iarăşi cine să-mi demonstreze că au dreptate şi Radu Popescu, şi Lucian Raicu, că nu se exclud cele două păreri ş.a.m.d. Ceea ce îmi aduce în minte o expresie pe care în ultimul timp o înţeleg tot mai bine : „hai să vorbim vorbe !". Uitînd de cuvinte, cuvintele cele cuviincioase şi cuminţi. Cele ce exprimă adevărul şi atît.

Ion Coja

atelier literar

poșta redacției

MAITREYI : Din ce în ce mai bine, mai multă siguranță și limpezime, un plus de substanță și densitate, mai ales în : „Oglinda", „E arsă iarba", „Dar", „Arhitectură", „Degetele tinerilor". Mulțumiri pentru delicata, sfioasa scrisoare.

L. BAL : File dintr-un album sentimental, pline de sensibilitate și candoare, dar încă naive în privința meșteșugului liric. În citeva din pagini, un început de murmur care anunță poezia : „Iar", „18 Ianuarie", „Ură", „Zădărnicie" (un vers frumos : „Și curg încet secundele..."). Țineți-ne la curent.

C. CIUCĂ : Regretăm, dar „pretenția" dv. e adresată greșit — noi ne ocupăm **numai** de această rubrică.

D. DIAMANT : „Pe valea", „În vasta", „Nesfîrșita".

EMADELA : Ne bucură, firește, bunele consecințe ale răspunsului nostru și nu ne îndoim că examenul care vă așteaptă va deveni o plăcută amintire. Vă dorim succes și așteptăm vești și manuscrise frumoase.

FATA MORGANA : De la „ar fi ceva" și pînă la stadiul publicării e o distanță destul de mare (în cazul dv., chiar foarte mare..). Noi vă semnalăm, de fiecare dată, paginile în care par să se ivească semne de progres, de depășire a nivelului mai de grabă modest la care vă aflați. De data asta, însă, nici măcar acest lucru nu ne oferiți prilejul să-l facem.

L. VIȘAN : Nu putem răspunde decît în cadrul acestei rubrici.

F. SADIC : Un început promițător, mai ales prin „Veșnicindu-ne", „Autumnală", „Mă caută destinul".

V. LEPIN : Citeva pagini discursive (și cam prea păunesciene), citeva altele cu aer de parabolă, cu „cheie", ambele categorii cuprinzînd și unele semne de poezie („Cadențe", „Limba", „Cu pîine și sare", „Iar dacă"). Să vedem ce mai urmează.

VICREL ANDREESCU : În versuri, nimic nou. În proză, apar acum citeva elemente care permit unele concluzii. Și anume : niște personaje (foarte slab, schematic portretizate, care nu reușesc să capete un profil, o prezență convingătoare, nici prin dialogul dintre ele, uneori destul de întins). Dialog (în general, schematic și el, superficial, confuz, sunînd fals în permanență). Scurte părți de relatare, în partea finală mai ales (șterse, lipsite de capacitatea de a sesiza și reda elementul caracteristic, culoarea, semnificativul, etc.). O părere asupra unei încercări de proză trebuie să aibă în vedere, în primul rînd, tocmai aceste aptitudini elementare de fond, prioritatea de a povesti, de a descrie, de a crea niște personaje vii, de a le face să vorbească firesc, verosimil, de a construi și susține o acțiune, etc., etc. — stilul nu se poate aprecia separat de toate aceste aptitudini, ci numai în funcție de felul cum le exprimă și le slujește (ați învățat doar și la școală chestii d'astea !...). Sperăm să nu fie nici o „ambiguitate" în cele spuse mai sus (**ambiguitate**, adică neclaritate, imprecizie !) și ne-ar face o reală plăcere să nu mai azvîrliți la întîmplare vorbe al căror sens nu-l stăpîniți cu toată siguranța.

Tatiana, Ovidiu Apostol Ella Nanu, Mihai Bazgan, Teveanu Santiago, Cezar Marinescu Tătulești, Ion Alex, Dan Morteanu, Ana-Bella, Camelia Șerban : Sînt unele semne bune ; merită să continuați.

Moira, V. Agulescu (ceva, în „Spun că"), **Victor Addel, Alindor Ama, Paul Mona, M. Șușara** (mai bine, în „O întîmplare"), **Ionel S., I. Mocanu, Ego, E. Amăriuței** (ceva, în „Pe plajă"), **D. Prallea-Blaga** (ceva, în „La jumătatea anului"), **G. B. Delacruce, Ion Ștefanio, T. Pîrvan, D. Enăcache, Paul Șomăcescu, Gică Duhalmu, V. Zgorobete, V. Pustiu, I. Tătar, Dan-Mihail Popa** (ceva mai bine, în „Moara", „Aud", „Pom"), **Palmira Dragoș** (ceva, în „Tatăl meu"), **Elena Anghel, Em. I. R. Chiriacu, Artemiza B., Ioan Barb., A. Gyuriș :** Nimic nou !

C. Alion, Cristian Petrescu, Bianca U., Marcel Mihnea, D. Lupu, Lucia Popescu, Marina E.B., C. Mohora, C. A. Chivulescu, Alina R., Constantin C., V. P. Arbore, Ioniță Ion, F. I. Asănache, I. R. Ursu, Nicolae Stancin, D. Săndei, Marilena Mănăilă, Georgeta Radu, Ion Radu Gib Titulescu, Const. Matache, Gh. Iscru, Andra, Sarmis, Marin Boca, Gr. N. Vlasiu, Carmen-Silvia, Kaussi Algos, N.V., Ion Piță, Ioan Iepure, G. Sipot, Burg. C.M.F., Adriana Răducanu, Oct. I. Ghiță, I. Florescu, Paraschiv Ghinel, Lidia Esna, Paul Oscar, Suliman D. Monroe, Ioan Rain, Dragoș Cornea, Eugeb Bi. („Flagelare"). T. I. Roman, O. Popescu-Tavian, El. Firicel, Delaboian C. D. Udrea, L. Rusu, Irina Moldovan, I. Teaha, Nelu Voican, Nae Neculce, St. Traică, I. Ionescu, I. Adam, S. Predolean, Mariana Bălan, Marioara Sivu, Sereostin G., Antoaneta Dragodan, Petru Niculescu : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Poem simplu

Țară
Ești atît de frumoasă iarna
Că mi-e foarte greu
Să scriu acest poem
De aceea voi începe
SimPlu
Cu umerii rotunzi și albi
Ai cîmpiei
Apoi voi desena
O inimă mare
Și oamenii încălzindu-se
La sufletul tău
Ca la un foc
Fără asemănare.

TIMAN CUVIARI

Cerul unei semințe

Femeia ne desfășoară în fața ochilor
o superbă pînză albă
în colțul căreia este brodată
o poezie.
Omul și-aprinde o țigară
dintr-un pachet lîngă prețul căruia
este inserată o poezie.
Copilul aruncă plictisit
cartea cu poezii
primită în dar.

Acestei pagini i-am dat jos
mai multe straturi
de poezii
în speranța că va rămîne
albă
și un copil
va înălța un zmeu din ea
spre cerul unei semnițe.

LORENA PĂVĂLAN

Șuriș

Un șuriș cald
răvășește tristețea
în care
am pătruns
aproape fără știință
Ne căutăm mîinile
și privirea
Ne regăsim
cu sufletele
stingherite
de lumină
Punți de cuvinte
punți de tăceri
încercăm apropierii
Dar nu reușește
decît
dezghețul lent
al acestui șuriș

AUREL ALBU

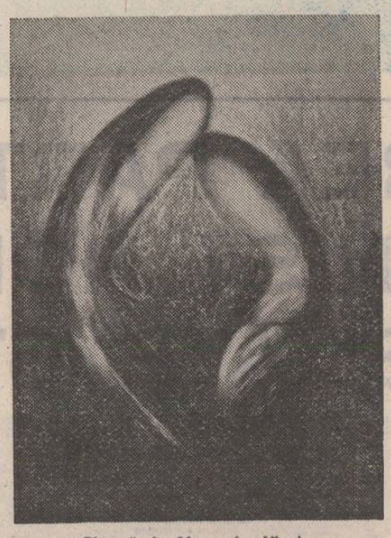

Pictură de Alexandru Vlasin

Insomn

Chinuitoare nopți
singele meu așteaptă
să fie transfuzat
unui riu suferind
gîndurile urcă evazive prin tavan
strecurîndu-se printre
necunoscuți adormiți
și vor să ajungă
sus
înainte ca cineva
să dea drumul
tăcerii
prestare.

IRINA EFTIMESCU

Curent

Mă împiedic de-atîția indici
Că vîrful sandalelor
S-a încovoiat spre inimă,
Cineva a plantat în asfalturi
Reguli
Pe cale le calc cu călcîiul
În timp ce praful
Se urcă tot mai convins
Spre suflet.

RAMONA ȚENȚ

Mă joc

Mă joc
ca un copil prin zăpadă
mîinile-mi sînt
aproape-ncleștate
dar
eu mă joc cu moartea albă –
De dincolo de troian
un copil
trage o rafală în mine
sîngele-mi sfîrîie pe zăpadă
fără teamă –
fac un bolovan de lumină
și trec peste troian,
peste munți
pînă la voi,
patinați
pe palmele mele
eu sînt o simplă gheață
adunată din ger.

MARIN CIORANU

Romanță în Si bemol natural

De ce n-aș sparge liniștea cu-o piatră
De ce nu-mi scrie tata de pe front
De ce ați pus la zid întreaga șatră
De ce e vîntul cîine bagabont ?

De ce n-aș crede în metempsihoză
De ce-a fugit tic-tac-ul de la ceas
De ce se bat saxonii pentru-o roză
De ce e vîntul cîine fără pripas ?

De ce să n-am și eu măcar un tic
De ce măicuța nu-mi trimite-un sfanț
De ce se naște pruncul cu buric
De ce e vîntul cîine fără lanț ?...

De ce să nu mă-mbăt cu ceai de tei
De ce nu-s pămîntenii mai cuminți
De ce e „X" egal cu doi pe trei
De ce e vîntul cîine fără dinți.

MIHAI T. IOAN

Statuie ecvestră

Sînt statuia unui rege apus.
(Calul de sub mine mi-a spus !).
Am nasul ciobit și m-au spurcat
păsările cerului neinduplecat.
Pe dinăuntru, ca și pe dinafară,
– o, ce bine-mi pare ! – sînt goală.
Nu mă mai bagă nimeni în seamă ;
în preajmă, tinerii se sărută cu teamă.
Copiii-mi bagă-n urechi bulgări de nea,
să n-aud sirena fabricii de mucava.
Numai bătrînii mă privesc pe furiș,
(în sfîrșit, sînt și eu respectată !)
ca pe-o conservă cu istorie afumată.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Shakespeariana

Urmare din pag. I

e imposibil, iar uciderea de sine este oprită de legea creștinească, de cel de sus în care printul crede. Și dacă n-ar crede în el, cum ar crede în duhul strigoiului său tată ? Credința lui Hamlet — iată o întrebare. Care e această credință? Dar care este credința tiranilor ? O, Claudius nu se înspăimîntă de Dumnezeu ? Nu se roagă el tatălui ceresc ? Ba da ! Atunci cum de s-a comportat ca nesăbuitul Cain ? (dacă are cumva dreptate Duhul...) Pe cine se sprijină noul rege ? Pe Polonius, desigur. „Nu-s frați mai buni nici inima cu mintea. Nu-s mîini mai credincioase gurii Ca tronul nostru bunului tău tată !" — îi spune fiului său Laertes. Să înțelegem prin asta că Polonius a fost părtaș la venirea pe tron a lui Claudius ? Că a știut, sau chiar a sugerat uciderea cu otravă a multviteazului Hamlet ? În acest regat al putrezicîunii, unde credința e o floare la ureche în fața puterii ce nu se dă în lături de la nimic, cum poate restaura printul o oază de ordine ? Într-un haos putred, cum să așezi valorile în vechile lor ranguri, cum să instaurezi un spațiu al iubirii? Ofelia, du-te la mînăstire ! Aici nimic nu mai poate rămîne neatins de molimă, pare el să-i spună, dacă și cinstea mamei sale a ajuns să se descompună ca o... Omul e o perversiune a naturii, un esec al naturii ? Ce este crima ? Care este rostul omului ? Hamlet începe să se zbată între nevoia de aer curat și de adevăr și între dezgustul de aer curat și de adevăr. Povara cumplită de a fi mereu constient de ce faci te poate duce la pierderea minților. Dar cine nu încearcă să dezlege rostul chiar lînced al lumii nu-și pierde mințile, desigur, dar trăind într-o bucurie murdară îi dă Danemarcei și lumii, o dimensiune mai mult decît rîncedă, de închisoare de sobolani (incestuosi, desigur, și orbi. O, doar o clipă ! Căci în acest regat pervertit, cresc flori ! Flori care pot fi așternute pe un pat de nuntă, sau pe un mormînt. Flori care pot fi distruse, dar nu pervertite. Flori care pot să-și piardă petalele, sepalele, mîntile, dar nu inocența luminii și parfumului lor... Florile sînt martorii care pot chiar și prin propria lor nemiscare mărturisi că aerul Danemarcei pute. Regelui regina i-a pus floricele la încălțări, atît de mult îl iubește. Floricelele acestea de la bufoni și tichie de mărgăritar ne arată un rege chel și putrid care vrea să pară cu părul încîlcîiontat, și mirosind a rai. Dar Ofelia i se adresează reginei, cîntînd : „Cine-i vieții tale drag. Ti-l ghicesc după toiag. Și tichia-i cu mărgele. Și-ncălțări cu floricele". Înaintea lui Hamlet, o floare, Ofelia, s-a ofilit simțind duhoarea Danemarcei : o floare a înnebunit....

Scrisori către Ioan Bianu (II)

Urmare din pag. 1

măsură să țină cumpăna dreaptă între „activiști" și „pasiviștii" mișcării.

2. Cine sînt corespondenții lui Ioan Bianu ? Lista depășește, cum am spus, numai în aceste volume, numărul 170. Dintre cei mai vechi să-i pomenim pe Alecsandri, Kogălniceanu, Ghica, Barițiu, Hasdeu, Maiorescu, Macedonski, Murnu, Odobescu, Xenopol etc. Un mare număr de corespondenți îl constituie filologii și lingviștii : Capidan, Ov. Densusianu, Philippide, Iosif Popovici, Săineanu, Tiktin, S. Pușcariu, Al. Rosetti etc. Dintre străini i se adresează Ascoli, Béla Bartók, Jean Boutiére, E. Gamillscheg, Jan Urban Jarnik, Franz Miklosich, Kristoffer Nyrop, G. Weigand, Carlo Tagliavini, Andrei Veress, Mario Ruffini. Dintre aceștia, cehul Jarnik și ungurul Andrei Veress ar merita considerații mai amănunțite pentru că și unul și altul au depus o mare muncă pentru sprijinirea culturii românești, fiind zeloși promotori ai relațiilor culturale și umane ceho- și maghiaro-române. Avem, apoi, o serie de scrisori provenite de la colegi de academie din domeniile celorlalte științe : Antipa, Babeș, Gusti, Iorga, Longinescu, Mrazec, Pârvan, Poni, Racoviță, I. Simionescu etc. Și literații ocupă un loc important în această corespondență : Agîrbiceanu, Arghezi, Blaga, Coșbuc, Delavrancea, Goga, Ibrăileanu, Lovinescu, Perpessicius, Rebreanu, Sadoveanu, Slavici, Stere, Elena Văcărescu, Duiliu Zamfirescu etc.

Am lăsat multe, multe nume pe dinafară! Dar și așa, acest tablou devine grăitor prin sine și răsfrînge asupra personalității lui Ioan Bianu lumini dintre cele mai vii. Dacă ne uităm bine, Bianu „leagă" pe pașoptiștii Alecsandri, Kogălniceanu, Ghica, Barițiu cu personalitățile timpului nostru . unele dintre ele încă în viață (Rosetti, bunăoară). Omul care a putut **aduna** atîtea și atîtea mărturisiri venite de la exponenți de seamă ai atîtor generații succesive și din atîtea domenii deosebite de activitate se ridică, fie și numai prin acest fapt, oarecum unic (căci ne gîndim și la corespondența către George Barițiu!) la o funcție spirituală de prim ordin.

Pentru că sîntem în zilele sărbătoririi a o sută de ani de la nașterea lui Octavian Goga, iată ce îi scria poetul lui Ioan Bianu după ce aflase vestea că volumul lui de **Poesii** fusese premiat de către Academie în urma raportului făcut de T. Maiorescu : „Nu voi uita niciodată că la începutul încercărilor mele, cînd întîia dată am trecut granița și apropape nimeni nu mă cunoștea, d-voastră ați fost acel povățuitor bun, care mi-a îndreptat cărările. Simt că d-voastră vă datoresc cea dintîi și cea mai trainică recunoștință".

Ioan Bianu este o mare figură a trecutului nostru cultural și de aceea se cuvine să-l cunoaștem mai bine și să-l respectăm mai mult.

Vîrsta sentimentelor

Urmare din pag. I

• observabil. Ineditele secționări ale realității reprezentate facilitează intrarea în contact direct cu resorturile cauzale ale aparențelor în al căror univers ființa își caută, programatic sau nu, motivele desăvîrșirii. Originalul drum către un imperfectibil fecund, atît de aproape de ceea ce este cu adevărat trăit, nu îi este deloc străin Doinei Uricariu. Ea constată și descrie emoția, dar poate că o imagine mai violentă a acesteia ar exprima-o la intensitatea tensiunilor inițiale. Tocmai pentru că sensul poemelor Doinei Uricariu se arată de pe acum inconfundabil, nu trebuie să-i lăsăm posibilitatea de a se repeta, de a se cufunda în exercițiu, căci ea are toate datele pentru a ne propune noi finalități asupra concretizării sentimentelor și ideilor în chiar miezul lucrărilor. Știind să nu se supună secretelor tehnice ale textului — poeta caută cu evidentă febrilitate viziunile care să-i tulbure și să-i înalțe meșteșugul.

Cu o capacitate de absorbție sentimentală exacerbată, spațiul aparent închis ce îl constituie trupul universalizat al copilului — unde matricea originală și finalitatea implicată de orice maturizare nu s-au separat încă — convertește orice element destructiv, nu în paradisiac, ci în formă ideală tangibilă. Erosul se transfigurează în sentimentul matern și în feminitate pură, echivalabilă cu cupa Graalului. Poezie a implicării sentimentale și a dăruirii, excluzînd tentația limitelor și a înfruntărilor tragice, poezia Doinei Uricariu propune un elogiu al împlinirilor provenite din absolutele necesități ale firii, al bucuriei neistovite de îngeri și demoni, care se naște cotidian, în mod permanent. („De mult te strig / în cochilia mea senină de frig, / cu fața radioasă / sub care tresar și se clatină / plute împinse fără patimă. // „Palmele tale cu tevăria de semne în ele / mai vor să mîngîie mîinile mele, / să mă ia de subsuoară / ca pe o păpădie amară ?" — **De mult te strig să-ți spun că știu).**

Asimilarea profundă a tot ceea ce este viu, refuzul divertismentului pentru elaborarea marilor proiecte existențiale, asigură poeziei Doinei Uricariu premisele stabilirii acelei comunicări și înțelegeri mutuale, indiferent de ceasul în care dă întîlnire semenului său — aflat în plină acțiune sau cufundat în tăcere. Subiacent, ea stabilește o ierarhie a valorilor umanului care permit să nu ne risipim lumile asupra cărora sîntem stăpîni, unde spiritul nostru a impregnat definitiv toate lucrurile. Pentru Doina Uricariu adevărurile nu încep decît în doi, iar ceea ce nu se împlinește și prin comunicare pare că nici nu există. Astfel, orice întîmplare, cît de obișnuită ar fi, oferă accesul către meditație — învățînd să trăim, știind că sîntem muritori („Unde te duci cu mîinile legănate, / cu ochii închiși în alint, / cu floarea înghesuită în pumn / și de ce țipi de o bucurie cumplită ? // ...Nici vorbă să-ți țină loc de imperiu țărîna, / alune și simburi de arțar le vei da de o parte / tot astfel cum mă vei arunca și pe mine în cer / alintindu-mă cu viață și moarte." — **Alexandru mă aruncă în cer).**

Lumea umană este punctul final al oricăror explorări de a înfățișa și (chiar a) închipui existența. Efortul poetei de a percepe și de a ne face părtași la limbajul ascuns, și nu de puține ori ambiguu, al vîrstelor noastre sentimentale ne transmite prin această carte citeva din răspunsurile cu care dăm vieții un sens, lumii frumusețe și existenței o împlinire.

ion serebreanu

Oratorul

Pămîntul, oratorul ce tace elocvent
ca o lebădă neagră.

Pămîntul, oratorul ce tace elocvent
deși are gura
plină cu oratori,
deși în gură-l ține
pe însuși Demostene
care continuă
să vorbească
cu gura
plină de pămînt.

Love story

se iubiseră ?

mîrîi de cretă
aveau buzele de cretă
degetele de cretă
inima avea bătăi de cretă

nunta de cretă

după ciclonul atomic
au rămas proiectați
pe zidul de-alături

două semne făcute cu creta

apoi s-au șters și ele

REVISTA STRĂINĂ

• **O RETROSPECTIVĂ** a cărții românești din ultimii ani va fi organizată de Biblioteca română din Roma, în perioada imediat următoare. În acest scop, Biblioteca Centrală de Stat din București a trimis în capitala Italiei aproape 1 000 de volume reprezentative pentru producția editorilor noastre. Au fost selectate cele mai importante tipărituri din domenii ca filozofia, dreptul, geografia, istoria, beletristica, artele plastice etc. Odată cu aceste volume au fost trimise și o serie largă de periodice și discuri românești. În lunile viitoare, B.C.S. va patrona și alte expoziții de carte românească care vor fi deschise în unele țări din Asia printre care India, Pakistan, Malaezia și Indonezia.

• **O CARTE** de 100 de pagini, care are greutatea de 0,0076 grame și poate trece prin urechile unui ac constituie, deocamdată, recordul în ceea ce privește editarea volumului cu cele mai mici dimensiuni. Opera aparține japonezilor, cartea e tipărită în engleză, iar cititorul trebuie să se înarmeze cu o puternică lupă. Problema e dacă acest tip de tipăritură va rezolva chestiunea hîrtiei a cărei lipsă încetinește editarea atîtor și atîtor cărți...

• **PREMIUL INTERNAȚIONAL ANTONIO MACHADO,** decernat de un juriu format din scriitori franco-spanioli a fost conferit Josettei și lui Georges Colomer, autori ai antologiei bilingve „Poeții ibero-americani și războiul civil spaniol" (1936—1939). O mențiune de onoare a primit José Maria Moreiro, gazetar madrilen, pentru volumul „Guiomar, imposibila iubire a lui Machado".

• **COLABORAREA** dintre regizorul Jiri Menzel și scriitorul Buhomil Hrabal s-a dovedit deosebit de fructuoasă dacă ne gîndim că filmele pe generic cărora au apărut împreună s-au bucurat de succes atît în Cehoslovacia cît și peste granițele ei. E de-ajuns să amintim că pentru un lung metraj inspirat de nuvela „Trenul strict supravegheat", Menzel a obținut un Oscar. Menzel s-a dovedit a fi un profund cunoscător al prozei lui Hrabal, cu lumea ei pitorească, fără „eroi", în care se mișcă numeroase personaje comice toate privite cu simpatie de autor. În momentul de față Jiri Menzel lucrează la ecranizarea altei nuvele a lui Hrabal : „Poștriziny", care evocă peripețiile unei familii, nuvelă, se pare, inspirată de autobiografia scriitorului.

• **IN AUSTRIA SUPERIOARĂ,** într-o grotă situată în lanțul muntos Totes Gebirge au fost găsite o serie de unelte preistorice, apreciate de experți drept obiectele cele mai interesante și mai semnificative ale epocii de piatră în Austria. Este vorba printre altele de o răzuitoare de piatră de 5 cm confecționată acum 70—90 000 de ani în epoca în care în Europa predomina omul tip Neandertal. Condițiile în care a fost făcută această descoperire arată că în acea vreme în Austria Superioară se vîna ursul cavernelor. Pentru ca celelalte obiecte de o valoare preistorică asemănătoare să nu fie cumva jefuite, locul descoperirii este pentru moment ținut în secret.

• **CU OCAZIA** împlinirii a 125 ani de la moartea în exil voluntar la Paris a poetului german Heinrich Heine, anul 1981 va fi închinat memoriei sale. Această comemorare a fost organizată cu multă publicitate la Dusseldorf (R.F.G.), orașul natal al scriitorului. Biografia sa este o lungă poveste de lupte, defăimări și critici ce i se aduceau pentru că a scris într-o limbă la îndemîna tuturor și a atacat societatea contemporană. Este știut că în perioada nazistă cărțile școlare l-au trecut sub tăcere, atribuindu-se, spre exemplu, legenda „Lorelei" unui autor german necunoscut. Amploarea ceremoniilor care se vor desfășura în amintirea poetului îmbracă aspectul unei tîrzii încercări de compensare.

• **DIALOGUL ÎNTRE ALBERT CAMUS ȘI JEAN GRENIER,** început în 1932 la Grand Lycée d'Alger și întrerupt doar în 1960 la moartea lui Camus, corespondență ce dezvăluie atitudinea celor doi scriitori, reacția lor față de istorie și elaborarea operei lor, face subiectul volumului recent apărut sub titlul CORESPONDANCE (1932—1960) în collection Blanche a editurii Gallimard. Relațiile dintre cei doi interlocutori, de la discipol la maestru, transformate într-o prietenie plină de deferență, susținerea reciprocă conferă o netăgăduită originalitate acestei corespondențe de aproape treizeci de ani.

• **UN SONDAJ** recent al Institutului de cercetări sociale din Viena relevă interesante date despre mutațiile petrecute în atitudinea austriecilor față de fenomenul cultural. Astfel, se constată că în cursul ultimilor șapte ani numărul celor care cumpără în mod obișnuit cărți a crescut de la 33% la 57%, numărul celor care citesc în mod regulat în jurnal a crescut cu 4%, iar în rîndurile tineretului cu 13%. Vizitatorii muzeelor și expozițiilor sînt cu 6% mai mulți. Dacă numărul celor care frecventează concertele de muzică clasică se află în scădere cu 2%, se remarcă creșterea cu 22% a prezenței celor care au studiat în școli și universități la aceste concerte. Cum era de așteptat, amatorii de muzică ușoară sînt din ce în ce mai mulți ; iar emisiunile recreative de la radio și TV se bucură de o popularitate crescîndă, în timp ce transmisiile de concerte sau teatru își găsesc tot mai greu ascultătorii.

• **ANUL TRECUT,** muzeele din Leningrad au achiziționat aproape 1 700 de obiecte vechi. Printre ele se numără sculpturi în marmură și portrete ale unor personaje istorice, pînze semnate de maeștri, obiecte de valoare, etc. Fiecare dintre aceste achiziții are povestea ei. Astfel, grupul sculptural intitulat „Bacanală" aparținînd maestrului francez de la începutul secolului al 19-lea. Cartier, a stat vreme de mai mulți ani în cabinetul directorului unei întreprinderi de confecții. După ce i s-a aflat valoarea și opera a fost cedată Muzeului Ermitaj, specialiștii care au văzut-o au rămas înmărmuriți : fusese găsit, în sfîrșit, unicul model de concurs al maestrului francez, piesă considerată de mult ca pierdută.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

„Luna cărții în întreprinderi și instituții"

• În prezența președintelui Uniunii Scriitorilor, **George Macovescu,** și a lui **Aurel Duca,** vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, secretar al Uniunii Generale a Sindicatelor, a numeroși scriitori, editori, ziariști, luni 30 martie, la Casa Scriitorilor „M. Sadoveanu" a avut loc o conferință de presă în cadrul căreia a fost prezentat programul acțiunilor incluse în cadrul ediției a VI-a a „Lunii cărții în întreprinderi și instituții" ce a debutat la 1 aprilie. Manifestările respective, integrate Festivalului național „Cîntarea României", sînt dedicate aniversării a 60 de ani de la crearea Partidului Comunist Român, fiind organizate de Uniunea Generală a Sindicatelor din România, Consiliul Culturii și Educației Socialiste și Uniunea Scriitorilor.

Deschiderea la nivel național a acestei acțiuni are loc în preajma Congresului Uniunii Generale a Sindicatelor din România, fiind marcată de inaugurarea unor expoziții de carte la casele de cultură ale sindicatelor din Baia Mare, Buftea, Gheorghieni, Iași și la cluburile muncitorești din orașele Motru, județul Gorj, Lupeni, județul Hunedoara, București (la uzinele 23 August, „Semănătoarea", Întreprinderea de confecții și tricotaje, C.I.L. Pipera). Închiderea manifestărilor din acest an se va desfășura la Hunedoara.

Actuala ediție a „Lunii cărții în întreprinderi și instituții" va fi structurată în trei decade : 1—10 aprilie — Decada cărții social-politice ; 11—20 aprilie — Decada cărții tehnico-științifice ; 21—30 aprilie — Decada cărții beletristice.

Pe întreg parcursul lunii aprilie se vor desfășura, în toate județele țării, întîlniri ale scriitorilor cu cititorii, în cadrul unor dezbateri, mese rotunde, simpozioane, consfătuiri. În principalele întreprinderi și instituții, la sere de case de cultură, cluburi muncitorești, cămine de nefamiliști, librării și biblioteci vor fi organizate lansări de noi volume, expoziții de carte și standuri cu vînzare.

Contemplație și răscumpărare

Urmare din pag. I

refuză să se releve. Incantația transfigurează confesiunea, convertind-o în imagine, într-un proces de obiectivare, care opune tentativei de infiltrație a tonului intim, un ecran conceptual.

Poetul înzestrat cu o asemenea diafană sensibilitate este însă un mare orgolios, la care uneori emoției i se opune un regim reflexiv glacial. Este un orgoliu de nimic limitat, ce definește, ca o altă constantă, condiția poetică : „Mușchi de oțel a încordat pămîntul / Arc de triumf întind în zorii zilei / Și luminat de fulgere negre spre munți / Eu vin cu dreptul la un cînt universal".

Este, aceasta, o altă ipostază a poetului vulnerabil, rănit de lumina solară, dar iubilînd sub lumina fulgerelor negre, la care suferința unei sensibilități exacerbate nu se mai traduce în incantație melopeică, ci într-o atitudine de sens contrar : „Cu vulpea-n sîn surid aproape nonșalant / și stele-mi inconjoară fruntea neagră".

Poetul reveriilor crepusculare își acoperă uneori chipul cu o mască demonică arătîndu-se orgolios și titanic, stăpînind forțe obscure, dar demonismul său nu aparține subteranei, ci unui spațiu astral : „Cu fața albă de orgoliu / poetul zboară-n circa veșniciei".

Este un orgoliu al cunoașterii și suferinței, o atitudine adoptată cu luciditate, dar și o componentă a personalității. Dan Laurențiu nu este numai un meditativ care își transpune gîndirea în imagine sublimată, nici exclusiv căutătorul rafinatelor sonuri muzicale, el este și un spirit viguros, bîntuit de trufii legitimate de o conștiință tragică a alegerii sale, implicînd sacralizarea condiției poetice : „Ochii mei au știut ce e focul sacru / gura mea a știut ce e setea zeilor".

Starea de grație cunoaște și ipostaza triumfului sărbătoresc : „o penumbră de aur în amurgul / acela culcat pudic într-o țară neprihănită / îți sărbătorea chipul de efeb glorios / și lira ta cucerise favoarea zeilor".

Acest orgoliu necenzurat face din poetul a cărei sensibilitate părea să-l consacre eroticii suave, un egotist și un solitar tentat de retragerea între gheturile fruntei rațiunii sale : „Iubitule iarăși îngheață / sfera luminii tale simbolice / o pasăre a bătut cu aripa în geamul nostru / bine-ai venit prinț al întunericului / nori negri îți mîngîie fruntea / culcată pe brațele mele / da remușcarea unui geniu / rătăcit lîngă o ființă muritoare".

Poetul este un tragic Narcis, care își ajunge sieși, care se contemplă pe sine într-un solilocviu liric și pentru care iubita este o existență secundară.

Nu este aici nici asceză, nici rarefiere a sentimentului vital, ci o proiecție în virtualitate datorată unei structuri poetice dominate de reflexivitate, de idealitatea conceptului.

Orgoliul poetului nu cunoaște limite ; el implică revendicarea dar și refuzul, o luciferică și întunecată închidere în propriul său egotism : „spiritul meu întunecat / și mîndru care a avut puterea / să refuze acea coroană de stele".

Solitar și trufaș, Dan Laurențiu oficiază ritualul poeziei într-un univers scăldat în luminile difuze ale unui amurg în care accentul demonic se împletește cu încantația subtilă, într-o orchestrație profund originală.

Această ipostază narcisistă se încheie însă odată cu apariția volumului *Zodia leului*. Dacă sub aspectul modalităților incantatorii și al organizării imaginarului poezia lui Dan Laurențiu își conservă caracteristicile, sub aspect filozofic această carte reprezintă rezultatul unei experiențe cruciale și al unei opțiuni gnostice de importanță absolută. Cu *Zodia leului* se produce întoarcerea de la Narcis la Orfeu, de la contemplarea propriului chip la răscumpărarea vinei orfice. Traversarea infernului confirmă autenticitatea vocației lirice, avînd ca preț harul resacralizării lumii. Condiția poetică se definește dincolo de iluzoriu, ea fiind unicul fenomen apt să redea unitatea și armonia universului, anulînd distincția între ideal și real, readucînd omogenitatea lumii „prin integrarea muzicală a tuturor regnurilor". Norma unică a restaurării armoniei, a resacralizării și în același timp a exorcizării morții este iubirea „ca promisiune și scut al ordinii împotriva haosului și morții".

Garanția echilibrului cosmic este decisă de stăpînirea poetului asupra propriilor cuvinte, harul său răscumpără lumea pentru a-i reda fluxul vital primordial purificat. Dar lumea redată sieși se confundă cu ființa poetului, unică, purtînd semnul eleției și gata să se consacre din nou autocontemplării. Ipostaza orfică a poetului asimilează astfel ipostaza anterioară, contaminîndu-i sensurile prin redescoperirea iubirii.

Orgoliosul solitar cu fruntea constelată de luceferi negri se transfigurează prin iubirea care i se relevă ca principiu suprem, din gesturile sale născindu-se imagini orfice de o calmă, amară și deplină frumusețe.

FĂURIREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN — O NECESITATE ISTORICĂ (I)

MUNCA

MANIFESTUL
PARTIDULUI MUNCITORILOR

SOCIALISMUL

Congresul General al Partidului Socialist din Romînia

Congresul social-democrat

Constituirea noului partid — Votarea programului politic

Poporul român, în lupta sa multimilenară pentru apărarea ființei sale și a gliei strămoșești, pentru libertate socială și unitate națională, și pentru asigurarea progresului, a avut de parcurs în toate orînduirile social-economice prin care a trecut un drum lung și sinuos, în care s-a confruntat, nu o dată, cu numeroase obstacole.

Forțe sociale dintre cele mai înaintate ca și personalități de seamă cu o viziune și claritate deosebită în fruntea maselor populare, a întregului nostru popor, de-a lungul mileniilor, pe acest pămînt al Daciei străbune și-au adus contribuții hotărîtoare în realizarea acestor deziderate fundamentale.

Apariția în viața social-politică a țării a clasei muncitoare, ca urmare a proceselor economice obiective din societatea noastră, forța socială cea mai revoluționară, mai avansată, condusă de partidul ei revoluționar și-a adus o contribuție deosebită la înfăptuirea marilor deziderate în fața cărora stătea poporul nostru în epoca modernă, dezvoltarea industriei, rezolvarea problemei agrar-țărănești, cucerirea independenței depline a statului român, apărarea suveranității lui, făurirea statului național unitar român, democratizarea vieții social-politice a societății românești etc., etc. În același timp, ea a dat un nou imbold luptelor de clasă, sociale și naționale, pentru lichidarea exploatării omului de către om și făurirea noii orînduiri sociale socialiste.

Istoria poporului nostru, a proletariatului, a mișcării revoluționare, demonstrează cu putere că partidul clasei muncitoare făurit în secolul al XIX-lea și care la congresul istoric din mai 1921 statuind reașezarea sa organizatorică pe temeliile României reîntregite, fiind primul partid organizat la scara întregii țări, și adoptînd noul program comunist de acțiune, — de aici și denumirea nouă a partidului de socialist-comunist, prin care se reliefa cu claritate trecerea la organizarea luptei hotărîte în vederea răsturnării claselor exploatatoare și instaurarea puterii politice a celor ce muncesc, a continuat pe o treaptă superioară tradițiile revoluționare ale maselor populare, ale forțelor progresiste revoluționare, ale poporului român.

Prin aceste trăsături noi, jalonate partidului revoluționar al clasei muncitoare din România, care aveau să determine marile transformări și realizări ale poporului român în etapele următoare, congresul istoric din mai 1921 reprezintă o **etapă** superioară în procesul continuității, maturizării și afirmării mișcării muncitorești revoluționare din România, etapă manifestată nu ca un fenomen întîmplător sau ca urmare a determinării unor factori din afară, ci izvorîtă din rădăcinile adînc implantate în solul românesc din care a luat naștere și s-a dezvoltat încă cu un veac în urmă mișcarea muncitorească, tradiția îndelungată de activitate politică a muncitorimii române.

Lupta multimilenară a poporului nostru pentru dreptate socială și libertate națională, tradițiile progresiste și democratice din țara noastră, intensificate odată cu apariția modului de producție capitalist, au creat climatul favorabil pentru întărirea continuă a mișcării muncitorești. Ea avea să fie influențată în primele decenii ale secolului al XIX-lea de ideile socialiste, la început ale socialiștilor utopici, apoi ale socialismului științific, fundamentat de K. Marx și F. Engels, care au fost cunoscute de timpuriu la noi. Aceasta explică și apariția în România, relativ devreme și a procesului de organizare profesională și politică a muncitorimii.

Un moment de mare însemnătate în afirmarea clasei noastre muncitoare pe principiul luptei de clasă l-a reprezentat înființarea la 1 octombrie 1872 **a Asociației generale a lucrătorilor din România** care își propunea pentru prima dată în istoria mișcării noastre muncitorești unirea lucrătorilor din toate ramurile de producție din întreaga țară și lupta împotriva „a tot ce e vătămător lucrătorului". Pe drept cuvînt, prin existența acestei organizații sîntem printre primele țări din lume care și-au creat la scară națională organizații revoluționare muncitorești.

Întrucît autoritățile au interzis activitatea acestei prime organizații politice muncitorești, după cucerirea independenței depline de stat a României prin războiul din anii 1877—1878, amploarea pe care a luat-o acțiunea de propagare a socialismului științific ca și afirmarea politică a muncitorimii în viața țării, a adus pe planul dezbaterilor ideologice necesitatea înființării nemijlocite a partidului politic al clasei muncitoare. Sînt concludente în acest sens numeroasele documente ale mișcării muncitorești și socialiste din țara noastră, care, începînd din anii 1878—1879, evidențiază **permanentele căutări ale revoluționarilor români spre definirea structurii și denumirii partidului politic al proletariatului român.**

După Congresul socialist de la Iași ținut în octombrie 1879, în viața social-politică a țării se vorbea tot mai insistent despre existența Partidului Socialist, fie că era numit **Partidă Socialistă, sau Partidă a Muncitorilor** (Termenul de **partidă** fiind luat din realitățile vieții politice românești).

Remarcînd organizația politică nouă socialist-marxistă în constelația vieții social-politice românești, **Partida Muncitorilor,** pe care o reprezenta gazeta „Înainte" în 1880 în editorialul-program din primul său număr, sublinia : **„Sîntem în România avangarda luptătorilor puternicei falange a Occidentului, care a ridicat deja de mult și face să filfîie sus și mîndru drapelul roșu nepătat al democrației socialiste... Vom fi, așadar, apărătorul drepturilor de om și muncitor ale proletariatului român"** [1].

Deși, formal, nu se constituise o organizație politică centralizată la scara întregii țări, cu o conducere unitară și cu un statut de organizare, între anii 1879—1893, această organizație exista și se manifesta în viața țării. **„Sîntem deci un partid nou** — declara ziarul „Drepturile omului" precizînd locul și sarcinile partidului socialist în viața social-politică a țării —, **un partid care, în sfera economică și socială, voim să facem acele reforme radicale care vor putea stîrpi sărăcia, care vor putea stîrpi cauza tuturor relelor din societate".**

În numele **Partidei Muncitorilor** și pentru a direcționa activitatea acesteia, C. Dobrogeanu-Gherea publică, în 1886, programul intitulat **Ce vor socialiștii români,** în care este susținută și argumentată ideea necesității **cuceririi puterii politice de către proletariat și a necesității organizării partidului politic al clasei muncitoare la scara întregii țări,** fiind primul program marxist al mișcării revoluționare din țara noastră, apreciat pentru orientarea lui politico-ideologică în mod deosebit de Friedrich Engels.

Documentele vremii atestă convingător faptul că programul **Ce vor socialiștii români** din 1886, a fost acela care a unit ideologic pe linie marxistă toate forțele socialiste, determinînd crearea de noi și noi organizații politice ale clasei muncitoare în diferite orașe ale țării, gruparea lor distinctă în **Partida Muncitorilor.** Membrii Cercurilor muncitorești ca organizații locale se declarau membri ai **Partidei Muncitoare,** a **Partidului Socialist,** iar gazetele socialiste „Dezrobirea" din București, „Muncitorul" din Iași și altele aveau ca subtitlu „organ al Partidei Muncitorilor" în numele căruia și-au desfășurat activitatea, afirmîndu-se din ce în ce mai mult pe arena vieții social-politice, trimițînd chiar doi deputați socialiști în Parlamentul țării, fapt important remarcat de Friedrich Engels.

Partida muncitorilor, desfășurîndu-și activitatea răzlețit, la nivelul orașelor fără o conducere centralizată și un statut corespunzător la scara întregii țări, cu toate că aveau un program ideologic, nu a putut să aibă asupra țării o influență preponderentă. De aceea se impunea cu acuitate convocarea Congresului național care să statueze structura și centralizarea în fapt a partidului muncitorilor.

Crearea în 1893 a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România **„a intrat în istoria noastră** — după cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — **ca un moment de excepțională însemnătate pentru destinele luptei revoluționare a proletariatului și a maselor muncitoare"** [2], ca momentul ce marchează centralizarea organizațiilor politice ale clasei muncitoare pe plan național. Partidul clasei muncitoare din România, constituit pe baza principiilor socialismului științific, a teoriei de clasă a lui Marx și Engels, și-a asumat din prima clipă misiunea istorică de a conduce lupta revoluționară pentru cucerirea puterii politice de către proletariat și celelalte mase muncitoare de la orașe și sate, pentru transformarea socialistă a societății românești Tocmai pentru aceasta, **„Anul 1893** — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — **este anul nașterii detașamentului revoluționar de avangardă, al clasei muncitoare din România"** [3].

Programul partidului marxist al clasei muncitoare din 1893 a ținut și ține seama de etapa în care se găsea mișcarea muncitorească, de capacitatea organizatorică și de maturizarea ei politico-ideologică. Astfel în 1893 se prevedea ca sarcină a social-democrației **„de a organiza proletariatul, de a organiza poporul muncitor, de a-l face conștient de menirea lui istorică și de lupta pe care trebuie să o ducă"** [4]. Principala îndatorire a social-democrației — se sublinia în acel program — era **„organizarea politică a poporului muncitor, arătarea pozițiunii lui actuale și a pozițiunii ce trebuie să o aibă, ce este el și ce trebuie să fie, care e menirea lui istorică"** [5].

Maturitatea clasei muncitoare, a mișcării muncitorești a dus, în anii de început ai secolului al XX-lea, la întărirea bazei proletare a organizațiilor politice ale clasei muncitoare și, implicit, la consolidarea acestora, precum și a organizațiilor sindicale, la ridicarea capacității lor de acțiune revoluționară. Partidul muncitorilor, cu toate că avea să se resimtă, pentru scurtă vreme, la nivelul central, s-a făcut prezent în viața social-politică a țării, prin continuarea activității Cluburilor muncitorești și apoi a cercurilor socialiste „România muncitoare", care au jucat, în continuare, rolul de organizații de partid locale. La începutul secolului al XX-lea, Cercul socialist „România muncitoare" din București a îndeplinit cu succes misiunea de conducător și de îndrumător al întregii mișcări muncitorești din țară, acționînd cu fermitate revoluționară pentru centralizarea organizațiilor politice. În această direcție, un rol important a avut Conferința organizațiilor sindicale și a cercurilor „România muncitoare" din august 1906 „acest congres — după cum îl aprecia Cr. Racovski — menit a ne uni forțele și organele dispersate pentru a realiza o centralizare". Atunci s-a creat **Comisia generală a sindicatelor din România,** și s-a înființat **Comitetul Central al Cercurilor „României muncitoare",** cu rol de centralizare și coordonare a tuturor organizațiilor politice ale clasei muncitoare din țară.

La Conferința organizațiilor socialiste din 1907, partidul politic al clasei muncitoare s-a afirmat sub denumirea de **Uniunea socialistă din România.** „Datoria Uniunii socialiste din România ca și a oricărui partid socialist — se sublinia în Programul adoptat — este tocmai să caute ca prin explicarea neîntreruptă a sensului dezvoltării economice moderne, prin dezvăluirea vrăjmășiei adînci ce există între muncă și capital, prin îndrumări sistematice și inteligente a luptei de clasă a proletariatului, să-l organizeze și să-l pregătească pentru marea luptă, pentru definitiva sa dezrobire" [6].

Caracterul revoluționar al **Uniunii socialiste din România,** ca **partid revoluționar de clasă** rezultă și din statutul adoptat cît și din întreaga sa activitate.

Congresul socialist din 1910 a statuat existența partidului clasei muncitoare sub denumirea de **Partidul Social-Democrat din România,** care s-a proclamat în mod solemn : „vlăstar al vechii rădăcini socialiste pe care nimic nu a putut-o dăstruge".

Analizînd documentele programatice din 1910 ale partidului clasei muncitoare și comparîndu-le cu cele ale sale din 1886 și 1893 se poate aprecia că Congresul din 1910 a reușit să analizeze mai profund, în lumina socialismului științific, realitățile concrete ale României la începutul secolului XX, emițînd aprecieri corespunzătoare noului stadiu atins de mișcarea muncitorească și conturînd, **în spirit realist** sarcinile — imediate și de perspectivă — ale proletariatului.

Astfel, Congresul din 1910 a apreciat în mod just etapa în care se afla România în acest început de secol, ca etapa de **dezvoltare** a capitalismului, în care relațiile capitaliste se mai îmbinau cu puternice rămășițe feudale. În Programul partidului adoptat de congres se sublinia că **„Partidul Social-Democrat din România se inspiră din ideile socialismului științific și din principiile de program și tactică elaborate de congresele socialiste internaționale",** că el urmărește **„desființarea exploatării muncii sub orice formă și înlocuirea ei prin socializarea mijloacelor de producție, inclusiv solul, a mijloacelor de transport și de schimb. Ca sarcini concrete, Partidul social-democrat** — se menționează în Program — **VREA SĂ CUCEREASCĂ PUTEREA GUVERNAMENTALĂ** (subl. ns.) **ca unul din mijloacele de prefacere socială"** [7]. Este pentru prima dată cînd găsim formulată o asemenea idee, ceea ce denotă că revoluționarii români, față de 1893, cînd și-au pus în programul lor doar ideea recunoașterii **de principiu** a socializării principalelor mijloace de producție, iar activitatea lui practică era redusă la „propagandă și organizare", acum în 1910 acest program se completează judicios prin sublinierea că **„în acest scop P.S.D. vrea să cucerească puterea guvernamentală".** În același timp în programul adoptat se aprecia clar că P.S.D. este **„un partid revoluționar",** întrucît spre deosebire de partidele burgheze **„a căror activitate nu trece de marginile societății actuale** (capitaliste — n.a.), **P.S.D.R. se pune în opoziție hotărîtă cu acestea și luptă pentru completa refacere a societății"** [8]

În Programul din 1910 se mai specifica că Partidul clasei muncitoare se afirma ca apărător al intereselor **întregii națiuni,** ceea ce este, firește, un nou și mare pas înainte spre înțelegerea misiunii istorice a clasei muncitoare. În 1914, un nou statut al partidului muncitorilor este adoptat, în care, iarăși apare un element calitativ, deosebit de important, marcînd un pas înainte în afirmarea menirii istorice a clasei muncitoare. In articolul 1 se specifică : „Partidul Social-Democrat din România urmărește organizarea proletariatului român pe terenul luptei de clasă și înțelegerii internaționale a muncitorilor, **pentru cucerirea puterii politice** (subl. ns.) în vederea socializării mijloacelor de producție (fabrici, ateliere, pămînt, mijloace de transport și de schimb) adică transformarea societății capitaliste bazată pe exploatarea muncii într-o societate socialistă întemeiată pe munca liberă și socialistă" [9].

Era astfel sintetizat în lumina socialismului științific, rodul activității teoretice și practice a socialiștilor români desfășurat în timp de aproape 100 de ani, pe solul realităților românești. Această concluzie programatică, exprimînd cu claritate poziția revoluționară, consecventă a partidului clasei muncitoare din România, era una dintre cele mai înaintate la vremea aceea din mișcarea muncitorească internațională.

Cu o asemenea înarmare ideologică, politică și organizatorică, puternic ancorat în realitățile țării, partidul revoluționar al clasei muncitoare și-a spus cuvîntul față de marile probleme care frămîntau societatea românească la sfîrșitul secolului al XIX-lea și în primele decenii ale secolului XX și a preconizat soluții concrete, dintre cele mai înaintate, potrivit cu interesele și aspirațiile revoluționare și patriotice ale maselor largi populare, ale întregului nostru popor, cu necesitățile înaintării României pe calea progresului social și material, și pregătirea condițiilor obiective ale transformării revoluționare a societății. Prin poziția activă adoptată și căile rezolvării depline a acestor probleme fundamentale, partidul revoluționar al clasei muncitoare din România, s-a afirmat în realitate ca forță politică cea mai avansată, revoluționară a societății românești. În același timp, ținînd seama că revoluționarii români aplicînd creator ideile socialismului științific pe care nicicînd nu le-au considerat drept **o dogmă** ci numai ca o metodă de **analiză** și-au adus o contribuție activă la congrese și conferințe internaționale la rezolvarea problemelor majore cu care se confrunta mișcarea muncitorească internațională, contribuție apreciată în epocă de numeroase partide și reprezentanți ai mișcării muncitorești internaționale.

De fapt, în concepția revoluționarilor români era clară ideea că pînă ce nu se înfăptuiesc dezideratele fundamentale ale poporului nostru — reforma agrară, acordarea dreptului de vot universal, desăvîrșirea statului național unitar și altele, ei socialiștii nu au nici cîmp propice pentru trecerea la cucerirea puterii politice în stat. Ei voiau deci să se înfăptuiască socialismul pe toată întinderea vechii Dacii, ca în noua societate socialistă să se regăsească toți românii. Numai așa se poate explica contribuția istorică a clasei muncitoare alături de alte clase și grupări sociale, a întregului popor la înfăptuirea Marii Uniri din 1918.

Augustin Deac

---

[1] **„Înainte" (București), anul I, nr. 1 din 26 octombrie 1880.**

[2] **Nicolae Ceaușescu : „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate", vol. 8, p. 261.**

[3] **Nicolae Ceaușescu : „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate", vol. 8, p. 263.**

[4] **„Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1893—1900", București, Editura Politică, 1969, p. 52.**

[5] **Ibidem, p. 53.**

[6] **„Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909", p. 694.**

[7] **„Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915". Editura politică, București, 1976, p. 11.**

[8] **„Documente.... 1910—1915", p. 12.**

[9] **„80 de ani...", p. 650.**

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XXVII)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Trecuseră 27 de minute

Conform raportului întocmit de Subsecretariatul de Stat al Aerului, la capitolul „b", privind aviația de vînătoare „au fost gata de intervenție în apărare, următoarele elemente de aviație : Grupul 6 Vînătoare Pipera (2 Escadrile) cu 13 avioane disponibile din totalul de 24 ; Escadrila 45 Vînătoare Tîrgșor, cu 6 avioane disponibile din totalul de 12 ; Escadrila 53 Vînătoare Mizil, cu 6 avioane disponibile din totalul de 9; Escadrila de Vînătoare-Noapte din Ziliștea, cu 6 avioane disponibile din totalul de 12. În sfîrșit, 3 escadrile germane (2 Vînătoare-Zi Mizil și I Vînătoare-Noapte) cu 26 avioane disponibile din totalul de 108." Atît : 57 de avioane de vînătoare, cu 106 mai puține decît numărul pe care și-l asigurase Gerstenberg pentru a face din Ploiești o inexpugnabilă fortăreață. Aceasta a fost singura și cea mai amară surpriză a „Protectorului". Duminica. Permisiile acordate vînătorilor, imposibilitatea de a-i readuce la baze în răstimpul atît de scurt, deși — după cum afirmă raportul citat — „prima informație dată de Serv. de Informații German din Bulgaria asupra incursiunii aeriene a sosit în Regiunea 3-a Aeriană cu 30' întîrziere de la transmiterea ei". Și încă o „scuză" : „Nu s-a precizat altitudinea la care zburău formațiunile inamice, ceea ce a făcut ca la început vînătoarea să fie ridicată în așteptare la 5 000 m altitudine". De altfel, după cum am văzut în episodul „Unde era Herr Protektor ?" însuși Gerstenberg își acordase în duminica aceea o zi de vacanță pornind pe Valea Prahovei de unde, la primirea alertei transmisă de Cartierul General al Luftwaffe-ului de la Otopeni, s-a întors cu toată viteza la Ploiești. Așa se face că, deși primele formațiuni de vînătoare au decolat la ora 13,18, deși primele bombardiere americane au atacat Ploieștiul la ora 13,49, cel dintîi contact al avioanelor de vînătoare cu inamicul nu s-a produs decît la ora 14,05.

Între momentul lansării primei bombe, la Ploiești, și a ultimei, la Cîmpina, trecuseră 27 de minute. James Dugan și Caroll Stewart comentează în capitolul din cartea lor intitulată „Întoarcerea în trombă" : „Liberatoarele care se regrupau au fost mai întîi hărțuite de vînătoarea germană pe parcursul celor 160 de kilometri deasupra cîmpiilor dunărene. Mai mult de jumătate dintre ele erau deja grav avariate. Situația prezenta aspectul unei adevărate debandade, existînd toate motivele să se creadă că urmărirea mortală avea să se prelungească pe întreg parcursul, pînă la Benghazi. Un avion din două își epuizase munițiile sau dispunea de prea puține pentru întreținerea unui duel îndelungat ; și cîte din ele nu își aveau mitraliorii morți, ori scoși din luptă, cîte nu își aveau turelele și gurile de foc nimicite ! Echipajele analizau condițiile atmosferice, calculau cantitatea de benzină și munițiile ce le mai rămăseseră, punînd în cumpănă șansele camarazilor lor răniți de a supraviețui încă celor șase sau șapte ore de zbor pînă la bază. Piloții cîntăreau toate acestea pentru a decide asupra destinației finale".

Itinerariile, în afara celui ce se termina în oaza de liniște de la Benghazi, deșertul hulit de toți înainte de pornirea în misiune, dar acum jinduit ca un nesperat pămînt al făgăduinței, mai puteau duce la Corlu, pe solul turcesc de dincoace de Bosfor (dar locul nu era recomandat din cauză că toți cei ce ar fi aterizat acolo riscau să rămînă în prizonierat datorită neutralității Turciei), în Cipru, aflat în mîinile englezilor, în Sicilia unde, înainte de „Tidalwave", se produsese debarcarea americană, și, în sfîrșit, în Malta, în inima Mediteranei. La toate acestea o singură alternativă : Iugoslavia, cu eventuala șansă de a fi descoperiți de partizanii lui Tito. Pentru cei ce aleseseră ruta cea mai lungă, către Benghazi, rămînea de străbătut spațiul aerian al Bulgariei — unde bombardierele americane erau așteptate de escadrilele de vînătoare inamice —, cel al Greciei, de unde raidul armadei aeriene fusese semnalat la plecare, și vastitatea Mediteranei ce se cerea survolată în linie dreaptă pe parcursul a 800 de kilometri, distanță enormă pentru Liberatoarele cele mai avariate ce nu puteau risca o amerizare, datorită faptului „paradoxal" că șocul apei este mult mai dur decît cel al solului plat.

Și „Cursa morții" a continuat, majoritatea formațiunilor regrupate hotărînd să urmeze itinerariul indicat către Benghazi. „Circul ambulant" își căuta cu disperare partenerii încă sub cerul României, sub tirul avioanelor de vînătoare. Grupurile „The Liberandos" și „The Sky Scorpions" aflate la peste o sută de kilometri unul de altul, puseseră cap pe direcția Corfu-Libia. „Pyramiderii" — atîția cîți mai rămăseseră — li s-au raliat. „Bilele zburătoare", care ieșiseră din „Morderkessel" cu 26 de aparate din 37 cu cîte intraseră, urmau aceeași rută. În jurul acestor formații, uneori la distanțe de zeci de kilometri, navigau în derută bombardiere solitare, în căutarea unor rătăciți cu care să se întovărășească pe drumul de întoarcere pentru a ține piept împreună asaltului continuu al vînătorilor.

Un bombardier singur este o pradă aproape sigură pentru un avion de vînătoare, iar „lecția" era bine știută de toți cei ce nu se aflau la prima lor misiune. Aripă lîngă aripă, cît mai multe cu putință, bombardierele puteau răsturna „jocul" : orice escadrilă de vînătoare le evită, sau caută să atace numai avioanele marginale, ori pe cele din ariergardă, ferindu-se de riposta concentrică a unui grup constituit.

La bordul lui „Utah Man", Walter Stewart, cel ce văzind Dunărea pe drumul spre obiectiv o comparase cu fluviul Colorado din patria lui de origine, statul Utah, avea să le declare anchetatorilor care au investigat desfășurarea „Operațiunii Tidalwave" : „Hugh Roper, vechiul meu prieten, a trecut pe deasupra noastră la bordul bombardierului „Exterminator", cu o viteză de aproximativ 275 km pe oră. Am încercat să-l prindem din urmă și să zburăm împreună, dar n-am reușit. După aceea i-am văzut pe cei din bombardierele „Thundermug" și „Let'Er Rip" apropiindu-se de „Exterminator". Toate aceste trei avioane ne-au părăsit într-o splendidă formație, bine sudată, străpungînd norii de deasupra Balcanilor. Mă bucuram nespus pentru Roper. Din echipajul său șase oameni se aflau la cea de a 25-a misiune (după executarea a 25 de misiuni de luptă, aviatorii americani erau scoși din cadrele active, indiferent de virstă n.n.) : Hugh, John White, Walter Zablocki, Earl Le Moine, William Defreese și Hank Lloyd. Și căpitanul Jack Jones care zbura ca observator împreună cu Roper își merita din plin retragerea. De cum aveau să depășească cu cîțiva kilometri teritoriul inamic, toți aceștia se puteau socoti cu permisul de eliberare în buzunar, gata pentru țara oamenilor liberi".

N-a fost să fie așa. După ce supraviețuiseră infernului de la Ploiești, cei de la bordul „Exterminatorului" au pierit cu toții, datorită unei banale ciocniri cu „Let'Er Rip" deasupra Balcanilor. „Thundermug" și-a continuat zborul singur...

Conform raportului către mareșal, semnat de subsecretarul de stat al aerului, generalul de escadră, aviator Gheorghe Jienescu, aviația de vînătoare a atacat în spațiul aerian al României 60—70 de bombardiere americane. Raportul nu precizează cîte dintre acestea au fost doborîte de vînătoare, și cîte se cereau „creditate" bateriilor antiaeriene de la sol. Numărul „Liberatoarelor" doborîte pe teritoriul României a fost de 36. Pînă la Benghazi, tur și retur, totalul „facturii Tidalwave" se ridica la 53 de avioane pierdute, din care 8 se aflau sechestrate în Turcia. Numai 88 de bombardiere s-au întors la Benghazi. Dintre acestea, 55 fuseseră grav avariate în luptă. Alte 23 de „Liberatoare" au aterizat în Cipru, în Sicilia și în Malta. Din cele 178 de aparate scoase la linia de decolare în zorii acelei zile, numai 33 mai erau în stare de zbor. Killer Kane, care a aterizat cu bombardierul său, „Hail Columbia", în Cipru, întors de la Nicosia a doua zi, a găsit pe pistele de la Benghazi numai 17 „Pyramidere". Dintre acestea doar 3 mai erau capabile să îndeplinească o nouă misiune de zbor... „Periplul homerian" pe deasupra Mediteranei se terminase. Dar oamenii erau mai frînți decît Ulisse după întoarcerea lui în Ithaka !

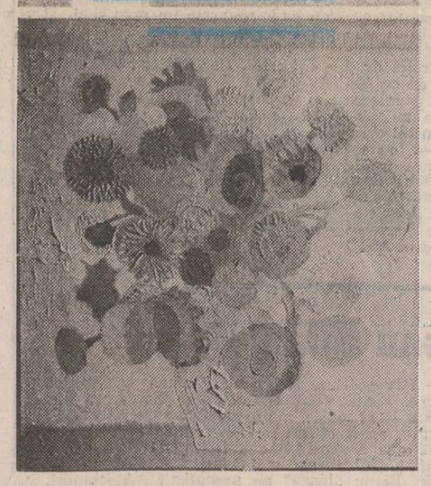

Benone Șuvăilă : „Crăițe"

SPORT

Mi-a furat vîntul pelerina

Nu mai e de-nțeles nimic. Acum copacii trebuiau s-atîrne de floare, mieii fulgoși să-și trimită căpățînele în oala cu borș, iar cireșele de mai să deschidă ochi rotunzi și cînd colo, de-atîta frig nu mai stringem piciorele de pe drum toată ziua. La stadion ne bate cu mazăre neagră-n șale din patru părți. Jos, în iarbă mărunță, băieții taie, prășesc, lăstăresc, se seamănă unul pe altul cu pietre cît oul de porumbel, iar noi plătim iernii uium de zece ori mai mult decît merita. Și dacă mai dai și peste un meci prost, te-ntorci acasă galben și moale de ură ca bostanul fiert. Simbătă am avut noroc pe jumătate. Primul meci din cuplajul bucureștean a fost unul searbăd. **Steaua,** dar mai ales **Sportul studențesc** joacă tontoroiul prin căldări sparte. E puțin tainul ? Vor să-și dărîme antrenorii ? Sau pur și simplu se gîndesc că fericit e să fii vara pădurar și iarna brutar și că e o mare pierdere de timp să intri pe teren și să bați mingea !? Nu știu ce să mai zic. Amîndouă aceste echipe, care păreau ursite să domine campionatul, nu mai arată nici un pic de ambiție, nici-un fir de dragoste pentru suporterii lor. În schimb, meciul vedetă **Progresul Vulcan — Dinamo** ne-a încîntat. E adevărat, am văzut doar două goluri (mai puteau fi patru sau cinci !) dar toți jucătorii au alergat pînă în pragul leșinului, au driblat ca niște mari tehnicieni, au pasat și-au tras cu tunul la poartă, făcîndu-ne să uităm cu totul prăsila aia de plictiseală din prima parte a cuplajului. De mulți ani bancherii și dinamoviștii n-au mai produs un spectacol demn să figureze în filmoteca televiziunii. Prin rezultatul înregistrat, formația din Ștefan cel Mare pierde niște metri față de **Universitatea Craiova,** care se pot dovedi hotărîtori în cîștigarea campionatului. Dar ar fi fost nedrept să-și apropie victoria. Cum nedrept ar fi fost să triumfe și **Progresul Vulcan.** Noi, cei ce plătim spectacolul, îi anunțăm că în cele din urmă și unii și alții au cîștigat mai mult decît își închipuie : cîntecul chingilor de clopoței scuturați în cinstea lor. E prețul fraged al primăverii. Care durează mai puțin, care nu e scris cu argint sunător, dar care înnobilează singele. Decît un avion cu aripile la coadă (astea ar fi punctele cîștigate de **Steaua**), mai bine un zmeu de hîrtie, colorat cu lumini de miazăzi, smintindu-se în cerul de aprilie. Studenții craioveni i-au împins pe colegii lor din Cluj-Napoca în vifor negru, trîntindu-le șapte goluri într-un meci cam atîtea cîte primește o echipă bună de-a lungul unui campionat. Sper că la sfîrșit, pentru a se menține o tradiție cu mare temei pe maidanele copilăriei noastre, le-au confiscat ghetele și echipamentul. Pentru că nu se cuvine să te-ntorci acasă cu ochii beliți în sîrmă ghimpată, dar încălțat. Nu, și cu ochii sparți și cu tălpile jupuite în mărăcini. După mine, o echipă care încasează șapte goluri, adică o bătaie soră cu moartea, e tot atît de beată, dacă nu și mai și, ca un om care-ar azvîrli pe git nebunește șapte litri de vin. Așa că voi încheia cu două versuri dintr-un cîntec răspîndit prin portul Brăilei :

Băutura cui îi place,
Ala om nu se mai face !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE : 3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
15
(989)
Simbătă
11 aprilie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

ȘI NUMĂR ȘI PUTERE

Pe agenda politică a săptăminii care se încheie a figurat, așa după cum bine se știe, Congresul Uniunii Generale a Sindicatelor din România, eveniment apreciat ca o puternică manifestare a democrației muncitorești din patria noastră, expresie elocventă, de înaltă semnificație, a participării unite, solidare a tuturor oamenilor muncii în opera de conducere și dezvoltare a societății, la înfăptuirea întocmai a politicii partidului, a programului bunăstării noastre materiale și spirituale. Cu acest prilej, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit o importantă cuvîntare din care reținem imaginea vie, complexă a uriașelor transformări revoluționare petrecute în societatea noastră contemporană, traiectul istoric parcurs și la capătul căruia, azi, România se prezintă într-o nouă etapă a existenței sale multilaterale. Unitatea — ca ideal și ca realitate totodată —, spiritul profund solidar în care a acționat și acționează clasa muncitoare, întregul popor, au făcut ca, sub conducerea partidului nostru comunist, istoria să consemneze la loc de cinste și cu îndreptățită mîndrie, azi, succese care dau temperatura însăși și altitudinea morală, patriotică a timpului trăit și să deschidă în fața noastră o nouă perspectivă — și realistă și plină de grandoare — ca urmare a angajării ferme în înfăptuirea programului stabilit de Congresul al XII-lea al partidului, program al întregii noastre națiuni. **Am străbătut un drum lung, a trebuit să urcăm piscuri înalte, mergînd pe căi necunoscute, am avut de întîmpinat multe greutăți, am făcut și greșeli și, am avut și lipsuri în munca noastră, dar nu am dat niciodată înapoi, am mers neabătut înainte. Am ajuns la realizarea viitorului de aur pe care Bolintineanu îl vedea înălțat prin secole. Putem spune cu îndreptățită mîndrie** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **că generației noastre îi revine misiunea istorică de a realiza „viitorul de aur" al patriei, prin transformarea revoluționară a întregii societăți, prin zidirea socialismului și comunismului pe pămîntul României.**

Făcută în forumul muncitoresc, în fața întregii națiuni, această remarcă dobîndește și mai mult puterea unei expresii și relieful concret, axiomatic, al unui adevăr de cea mai înaltă extracție morală și politică, dacă ne gîndim că, în scurt timp, vom aniversa, împreună cu întregul partid, șase decenii de la făurirea sa. Abordînd în linii mari, de principiu, sarcinile și obiectivele sindicatelor din România, în actuala etapă caracteristică pentru o nouă calitate a muncii și vieții, pentru dezvoltarea echilibrată a celor două sectoare de bază ale economiei — industria și agricultura — în contextul aplicării pe scară largă a cuceririlor științei și tehnicii, ca și în contextul larg al perfecționării, al adîncirii democrației în pas cu însăși dinamica realității noastre socialiste, secretarul general al partidului s-a referit în continuare la o serie de probleme care fac obiectul propriu-zis al instrucției și educației, al formării unei conștiințe comuniste înaintate, revoluționare.

O patrie unită, cu o economie modernă, înfloritoare, o patrie care, prin partidul și conducătorul său, și-a aflat un loc demn și respectat în lume, care pune mai presus de toate condiția de om și umanitate, condiția păcii, a progresului și civilizației, condiția libertății și suveranității, a egalității între popoare, are în cele mai adînci și mai nobile filoane ale sale resursele de patos și vigoare cu care iese mereu în fața viitorului și îl luminează, distinct, din prezent. În cuprinderea ei stă neprețuit temeiul înalt al încrederii sau, după un vers eminescian pe care însuși secretarul general al partidului îl evoca, în clasa sa muncitoare, în oamenii săi stau și număr și putere.

Semnificativ pentru calendarul muncii din aceste zile însorite de primăvară, bogată în evenimente, este faptul că imediat după rostirea cuvîntării în plenul Congresului sindicatelor, secretarul general al partidului a plecat într-o vizită de lucru în trei județe ale țării, Mureș, Harghita și Covasna. În maniera sa deschisă, cunoscută și încetățenită ca stil al muncii de partid și de stat, tovarășul Nicolae Ceaușescu a analizat la fața locului, împreună cu lucrătorii ogoarelor, cu specialiști din agricultură, modul în care se desfășoară campania agricolă de primăvară, felul în care se înfăptuiesc obiectivele stabilite pentru dezvoltarea zootehniei, complexul de sarcini stabilite la recentul Congres al țărănimii. Este și aceasta încă o dovadă a grijii și atenției deosebite de care beneficiază fiecare sector sau domeniu de activitate în țara noastră, fiecare zi și fiecare oră de muncă, viața de fapt în toată plenitudinea ei politică și socială, cu toată problematica sa.

Luceafărul

● În pagina a 3-a : ● Dezbaterile «Luceafărului» AUDIENȚA ȘI SPIRITUL DRAMATURGIEI ORIGINALE DE AZI ● Participă : ● Leopoldina Bălănuță ● Cătălina Buzoianu ● Mircea Diaconu ● Adrian Dohotaru ● Paul Everac ● Vittorio Holtier ● Horia Lovinescu ● Dan Micu ● Iosif Naghiu ● Dumitru Radu Popescu ● Dumitru Solomon ● Leonida Teodorescu ● Alexa Visarion.

CASTELUL DIN CARPAȚI

În filmul nostru epoci de entuziasm sînt urmate de epoci de descurajare. Mereu ni se pare că marea lovitură e cît pe-aci să fie dată pentru ca apoi, dezamăgiți, să constatăm că nici de data aceasta... Este de fapt dovada că filmele ne interesează mai puțin, că ceea ce vrem este să le vedem, în sfîrșit, devenite capodopere, încununate de glorie... Cineva care ne-ar judeca după sumarele procese pe care le facem filmelor, încheiate rapid cu execuții capitale, ar putea să ne creadă din cale-afară de bogați — adevărați nababi în ale artei filmului care, ca niște degustători rafinați, sînt capabili să claseze producția unui an întreg doar clătindu-și gura cu un deget de vin... Ar fi totuși de observat, că, a pune pe fiecare la locul său, nu e de-ajuns și că tocmai cei mai „avuți" într-ale filmului știu să-și folosească succesele pînă la cele din urmă consecințe — începînd cu succesele absolute și sfîrșind cu cele mai mărunte, care nu depășesc o secvență sau două dintr-un film obscur —, știu să urmărească un țel și să ducă o treabă la bun sfîrșit...

S-ar putea să mă înșel, dar mi se pare că judecăm fiecare film apărut doar pentru a constata încă o dată, cu tristețe — dar și cu satisfacția că am avut dreptate în îndoielile noastre — că, iată, nici acum capodopera n-a apărut... Filmele par a fi doar niște creaturi care întîrzie să ne justifice așteptările. Și regizorii, tot așa. E în privirile noastre critice un reproș mai mult sau mai puțin mut, ca în ochii unui tată care vede născîndu-i-se a zecea fată, cu fiecare naștere devenind mai misogin...

A avut loc, recent, premiera filmului **Castelul din Carpați** și regizorul Stere Gulea este unul dintre cei în care ne-am pus mari speranțe. După ecranizarea la **Craii de Curtea Veche**, realizată la Televiziune împreună cu Andrei Cătălin Băleanu și mai ales după **Iarba verde de acasă**, cred că avem obligația să facem la **Castelul din Carpați** mai mult decît obișnuitul „proces verbal de primire-recepție" cu care întîmpinăm filmele noastre. Filme ca ale lui Gulea, Mircea Daneliuc, Alexandru Tatos, Alexa Visarion, ale lui Dan Pița sau Mircea Veroiu, Nicolae Mărgineanu, Timotei Ursu, merită mai mult decît simpla înregistrare în acte de constatare, banale certificate de naștere, chiar dacă unele din ele nemulțumesc și chiar contrariază... Sînt experiențe, eforturi artistice pe care, din păcate, nu ne străduim să le înțelegem în toate dimensiunile lor...

Prin ceea ce a făcut pînă acum, Stere Gulea a dovedit că este unul din puținii creatori pe care-i avem. **Iarba verde de acasă** este un film care nu poate să lipsească din istoria filmului nostru unde aduce un mod de a gîndi cinematografic incontestabil personal, o capacitate atît de rară de a controla expresia la toate nivelele — începînd de la cel sensibil, concret, pînă la cel abstract, general-uman. Datorită acestei structuri filmele lui Stere Gulea au relief, profunzime, perspectivă — spre deosebire de atîtea altele în care povestirea cinematografică e

Nicolae Mateescu

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Tractoare și grîu

Rîul griului nu îngheață niciodată. Curge domol și printre miinile mecanizatorului Toader Filip de la S.M.A. Berești, fără să încurce pe nimeni. Nu-i adevărat cînd auziți că se spune că iarna pe cîmp nu-i nimeni, înseamnă să uiți griul și nu se poate. El este învingătorul zăpezii, arată drumul pe unde s-o ia visele să ajungă mai repede la copii.

Griul se ține de oamenii buni. Să vedem de ce.

— Dacă v-ar scutura cineva miinile, atunci din ele ar cădea pîini, una după alta...

Toader Filip înțelege cum devine treaba cu „scuturatul miinilor", face cum trebuie legătura cu pîinea. Iată însă că nu-l rabdă inima și, cumva pe furiș, își privește miinile.

— Pămîntul te păcălește dacă nu-l muncești cum trebuie. Îți dă și el după cum calci, dacă ești numai cu vizita la cîmp, sau cu gîndul în altă parte, își vede și el de ale lui..., cugetă Toader Filip în bătaia unui firicel de vînt, iscodindu-mă să afle dacă am înțeles tot ce a vrut să facă, apropiindu-mă pas cu pas de meseria lui.

— Ascultă, îndulcesc repede cîteva cuvinte, în cît timp poate ajunge un tînăr care se îndreaptă spre tractor să se compare cu dumneata ?

— Cam depinde, se jucă Toader Filip puțin cu întrebarea mea. Trageți cîte o liniuță între : fierul de plug, brazdă, bob sănătos, ploaie și spic. Nu-i greu. Și citiți.

Citesc.

— Bine, zic și fac o pauză, cît să văd ce-i cu liniuțele. Dar de ce ai pus și ploaia ?

— Din respect pentru tata, mă lămurește. El cînd se oprea lîngă un lan de griu, dacă era copt sfărîma cîteva boabe între măsele și spunea cîte ploi au căzut la timp și cîte nu. Dar de ce v-ați oprit la ploaie întîi și nu la fierul de plug, să vă pot vorbi despre mine ? A, se miră, e o întrebare la care n-am răspuns... Mecanizator bun ajungi sau nu ajungi după o primăvară și o vară îndesate de muncă. Numeri pînă rupi cel puțin trei cămăși în spate și apoi vezi ce poți și ce nu poți.

Numărătoare ciudată, aud prima dată despre ea. Sare și el cu o întrebare :

— Ce spuneți, meseria noastră e frumoasă ?

Mă gîndesc, omului îi pare bine că mă vede în încurcătură, să aibă și el bucuria să audă un răspuns format dintr-o silabă, ca eventual să se arate mulțumit și să-mi ceară să-l explic pe „Da".

Ion Trif Pleșa

Continuare din pag. a 7-a

Din liniștea rondelurilor

Mă gîndesc adesea la mare, la „mișcătoarea mărilor singurătate", imaginîndu-mi spectaculoasele furtuni ce bîntuie întinsul pustiu de ape cutremurînd afundele palate de mărgean, fără ca vreun ochi să vadă fenomenul ; și de fiecare dată cînd valurile răvășesc țărmul sau, obosite, ling lenese plaja, nu mi le pot închipui decît acompaniate de vocea profundă a lui Dinu Ianculescu, artistul care pare a le descînta sau biciui cu blîndețea glasului său, la fel cum numai dangătele clopotelor din copilărie spulberau norii amenințători împingîndu-i departe în munți.

Poet de rară discreție, Dinu Ianculescu slujește poezia nu numai ca inspirat interpret al marilor opere, dar mai cu seamă prin propria-i creație aureolată de meditație și de un calm dinamism al imaginii. Volumul de **Rondeluri** pe care ni l-a dăruit de curînd este rodul unei presante nostalgii cu polii îndreptați nu numai spre trecut, dar și spre viitor în sensul aspirației spre o perfecțiune a formei de comunicare. Cizelîndu-și rondelurile cu voluptate de bijutier, poetul reușește de atîtea ori totuși să ne dea senzația că fiind posibil să cuprinzi cu miini imaginare trupul inefabil al poeziei, ar curge must ca din struguri : pentru că fantezia urmărește întruchipările diverse ale ființei și nebănuita liniște (aparentul anonimat) în care avatarurile ei se consumă : „Nemărginita bunătate / a crengilor ce ni se-ntind / să le culegem, despărțind / prin jertfa lor, sora de frate // și-nlăcrimate se desprind / să intre în singurătate. / Nemărginita bunătate / a crengilor ce ni se-ntind // și lasă toamna în cetate / apoi se-mbracă în argint / și-așteaptă ora cînd le

Gheorghe Pituț

Continuare din pag. a 6-a

Umblu prin lumină

Umblu prin lumină și lumină sînt
Leagăn de spice în adîncul de seară
Acord de muzici grave țîșnite din pămînt
Cînd semințele prind să răsară

Ca soarele în ziuă cobor și mă închin
Secundelor mai pure și visului lucid
Cu fiecare val luntrind înspre Comună
Cîrmaci, busolă, far și crez îmi ești Partid

60 de primăveri – și înc-o mie
Să dăinuiești cîrmaci neînfricat
Prin pilda ta – de-a pururi torță vie
Prin pilda ta și-a primului Bărbat.

Viorel Varga

Ilie Boca : „Vis"

CÎNTEC

Slăvite cal, tu, n-ai murit de tot !
Învălmășeala vremilor trecute
te-a desenat pe vrute, pe nevrute,
frumos-de la copite pînă-la bot.

Cabrat de amintiri, ca o sfială
răpusă-n noaptea-nopților ce-a fost,
te-ntorci cu ruginita ta zăbală
ca o sfidare-a prețului de cost.

Cît ne-a costat înmormîntarea-ți rece
ca un secret semnat pentru tehui
în veacul ăsta care se petrece
spre undeva, tu vino să ne spui !

Ridică-ți minjii, paște-ne păcatul,
și-n răbufnirea ta fără egal,
fă, rogu-te, să reînvie satul,
uitat, hulit, dar veșnic tînăr cal.

E ceasul sfînt și regăsirea noastră !
Noi viețuim aici de mii de ani
și am păstrat puternică și castă
țara aceasta, totuși, de țărani !

Mircea Micu

Virtuțile inefabile

Intimă, sensibilizată extrem de nostalgia paradisului pierdut, grandilocventă cel mai adesea, folosind doar cîteva simboluri care pot acoperi un spațiu liric imens, niciodată complexată de artificiile retoricii „goale" și totuși „echipată" întotdeauna în armura de purpură a melancoliei inexprimabile, poezia lui Dan Verona exaltă **virtuțile inefabile.** Evidentă în primele volume, atitudinea aceasta e luată în posesie ca un teritoriu sufletesc unic, ca întruchipare a profilului spiritual care, iată, trebuie apărat acum cu strășnicie, **salvgardat.** În **Nopțile migratoare** (1972), foarte echilibratul volum de debut — la puțini autori contemporani se poate înregistra o carte de debut atît de bine alcătuită sub strict aspect profesional —, apoi în **Zodia măslinului** (1974), poetul e cîntărețul „murind pe liră", fericitul „păstor de albine", eternul slăvitor al „popoarelor de poeți" care „cîndva trăiau în imnuri", al **măslinului, cornului de aur, trandafirului, fluturelui,** simbolizînd pe rînd: „fertilitate, pace, încredere", „putere, rezistență", „principiu feminin, generativ sau perfecțiune, dragoste spiritualizată, inspirație, vanitate, victorie", „suflet, moarte, imponderabilitate". Invocațiile sale se îndreaptă fie spre figura Greciei ideale, ale cărei virtuți culturale sînt simțite prototipal prin intermediar simbolic („liră, măslin, turme, albine" etc.), fie spre pașnica năzuință a edenului matern pierdut. Erosul, slab reprezentat, este mai ales o variantă a nostalgiei materne, formă reală a unei absențe. Comparația cu Hölderlin, făcută de Alexandru Paleologu, posibilă — e adevărat — nu numai tematic, oricum riscantă și deloc binevenită personalității în creștere a poetului, s-a dovedit a fi de minimă rezistență. După **Cartea runelor** (1976), antologie de pseudo-evocări lirice, de gust îndoielnic, **Dați ordin să înflorească magnolia** (1977) e cartea în care se anunță o tulburare a tonului: paradisiacele virtuți ale spiritului, candori cucerite prin lungul exercițiu inefabil, se văd atacate de bombardamentul „atomic" al secolului. Umilința acoperă ca o plasă de sîrmă ghimpată pădurea de trandafiri a poetului. Titlul acesta este o falsă ironie violentă, o descătușare, un „urlet". **Magnolia** devine, printr-un singur text, simbolul esențial al Naturii, întruchiparea idealului, pentru că, nestrăină de un posibil spectru simbolistic, imaginea acestei suave plante tri-

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Rășinari

Cu două buchete de garoafe roșii în miini împreună cu poetul Ion Gheorghe, am intrat în acest sat străvechi românesc în dimineața zilei cînd genialul poet Octavian Goga împlinea o sută de ani de viață. Străbătînd pădurea de stejari ca pe o vămuire cosmică ce desparte cetatea Sibiului de matca satului, intram într-o lume arhaică și eternă, plină de viață și frumusețe. Dealurile roată, încărcate de nenumărate turme de oi, cu mieii după ele, printre holde și arături de primăvară, sfîrșesc în pădurea de brazi ce înfruntă munții ocrotitori de departe. Ce a crescut aici cu vremea este viața, este satul plin de copii, sat de oieri din vremi imemoriale, oameni voinici și harnici din vitalitatea cărora Iorga spunea că poate renaște oricînd întreaga noastră seminție. Satul s-a extins la ora de față, peste o mie cinci sute de săteni lucrează în oraș fără să fi scăzut turmele, fără ca oamenii să-și fi părăsit portul țărănesc alb negru ce împodobește și astăzi ulițele acestei republici țărănești, temelia aristocrației românești prin veacuri de oprimări ce le-am purtat fără împuținare de ființă, cum ar spune Noica.

Casa poetului, în care a dormit și tînărul Mihai Eminescu înainte de nașterea celui care-l va urma ca un profet, păstrează pînă astăzi, deși încă nu este muzeu, cum ar trebui să devină, prin grija jertfitoare a urmașilor vrednici, dar și a acestei femei din sat, bătrînă de acum, Ana Marcu, apropiată familiei Goga de la începutul veacului, care fără nici un leu din partea cuiva, este sufletul păstrător al acestui loc istoric pentru poporul român, unde s-a născut nemuritorul geniu al Unirii tuturor Românilor. În grădina casei sîngerează încă rădăcina bradului sădit de mama poetului în ziua cînd pruncul a fost botezat și care și-a păstrat falnica podoabă, vreme de aproape un veac, fiind doborît după război fără milă.

Am îndrăznit în această dimineață de primăvară cînd poetul național împlinea o sută de ani, să cumpărăm un pui de brad, să-l așezăm în locul celui dispărut, în grădina casei acesteia, printre cele istorice ale poporului român jefuit de monumente, mai ales aici în Transilvania, unde marii noștri înaintași, unii trași pe roată, alții morți în exil, a fost dat să nu lase multe urme pămîntești. Sărbătorindu-ne înaintașii, ne sărbătorim pe noi înșine, învățînd cum se cuvine să viețuim în spirit jertfitor pentru propășirea semenilor noștri.

Ioan Alexandru

Literatura S. F.

Întîia cercetare românească pe tema literaturii „science-fiction" este produsul lui Florin Manolescu, critic tînăr remarcabil, universitar cu temeinică informație, modest și serios, aplicat și fără aventură în antrepriza lui eseistică. Omul însuși, de o curtoazie rară, politicos și cu un „ce" candid în privirea piezișă, dar nu vicleană ci a unui iremediabil timid, are ceva din acest aer de savant cu apariții publicistice rare însă cu atît mai prețioase. „Literatura S.F." este a doua carte a lui Florin Manolescu : întîia, întîmpinată cu relativă iritare, despre „Poezia criticilor", era mai degrabă o antologie reparatorie și studia un caz principial de „violon d'Ingres". Era totuși, destul spre a vedea îndărătul „timidității" lui Florin Manolescu un spirit iscoditor, greu de împăcat cu ideile preconcepute și, în sfîrșit, curios în a rezolva cazurile ignorate în chip curent de o critică literară cu prejudecăți.

O astfel de prejudecată așează criticul acum sub microscop căci „literatura S.F." n-a ieșit, în ciuda sforțărilor unor entuziaști, din condiția ei de producțiune minoră, fixată, e drept, de unii foiletoniști prea grăbiți în speculațiuni jurnalistice. Întrucît are un aer „nerealist" și „futurologic", o astfel de literatură este clasificată printre speciile minore, delectabile și care stimulează, cel mult, iubirea cititorului mediu pentru lectura organizată. Observația aceasta, curentă în critică, nu decurge în fapt de nicăieri, căci la un examen deplin obiectiv se observă că „Literatura S.F." are o notă izbitoare estetică, este sistematizată fiindcă i se poate deduce universul, e, cu un cuvînt, ... serioasă. În fine, impresia de șablon și de schemă n-are nici un temei și provine, se înțelege, din ignoranță.

Cu astfel de prejudecăți avea a se confrunta Florin Manolescu (în urma lui Ion Hobana, science-fictionistul nostru perseverent, popularizator din spița lui Victor Anestin sau a lui Ioan Barac) și este fapt sigur că operațiunea lui critică a triumfat. Avem, în fine, în Florin Manolescu pe teoreticianul nostru în „science-fiction", un mic Darko Suvin la proporțiile literaturii române. „Literatura S.F." are un aer monografic global (este, mi se pare, teză de doctorat) și Florin Manolescu a operat, ca atare, sistematic. El clarifică inițial domeniul ficțiunii științifice și lămurește denumirea de „science fiction" cu originea ei controversată (Sam Moskowitz are un studiu în această chestiune, utilizat și de criticul român). Din „onomastică" deducem și originea propriu-zisă a „literaturii S.F.", izvorîtă, se înțelege, din călătoriile miraculoase și din po-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

CONFABULE

Un țăran trece strada (I)

A venit în oraș să stea cîtva timp cu nepoții. Cît sînt copiii lui plecați la servici. Dis-de-dimineață, abia ce se trezește și se uită la cer pe sub palmă să vadă dacă plouă sau nu. Altfel, își vede de treabă. În sfîrșit...

Într-o zi, cel mic îi zise :

— Tataie, astăzi mergem la Muzeul satului, așa a zis mama.

— Ai ?

— La Muzeul satului ! țipă cel mare.

— Ce-i aia ? întrebă bătrînul din bucătărie, unde fierbea laptele, ce sat mai e și ăsta ?

— Hă, hă, hă, rîse fals cel mare, e muzeu, nu sat !

Pînă la urmă a înțeles, i-a îmbrăcat frumos pe cei doi iezi, și-a pus pălăria mică și neagră pe cap, în picioare bocancii noi, primiți din pomana unui văr, și-a pieptănat mustața, udînd-o cu puțină apă. Au coborît pe scări — bătrînul încă nu mergea cu liftul — au l a' au ... pe urmă tramvaiul. Cel mare știa drumul și-l tîra pe bătrîn de mînă după el. De cealaltă mînă îl trăgea înapoi cel mic. Părea răstignit între cei doi copii, i se descheiase haina lăsînd să se

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

MARA NICOARĂ: «Obiectele verii»

Cel mai recent volum al Marei Nicoară atestă vitalitatea formulei lirice adoptate inițial de tînăra poetă, care, departe de a se epuiza, își intreține activă energia verbului. Fără a aduce innoiri, sau cel puțin nu substanțiale, **Obiectele verii** este o carte implinită estetic grație pe de o parte, unității construcției, tonului, sentimentului și stilului, iar pe de altă parte, prin echilibrul interior al vocii lirice.

Poeta dă expresie unei esențiale bucurii de a trăi, găsind un echivalent particular pentru gidiana celebrare a fructelor pămintului, a lucrurilor frumoase, stărilor euforice. Fără a fi preponderent imagistică, lirica sa creează reprezentări „decorative" de cel mai bun gust, desenate cu finețe intr-un halo afectiv : „S-a dus vara cu lămîile și smochinele, / cu pepenii și piersicile / Cu fructul tău dulce. Cu marea albastră și nisipurile. / Privesc pietrele aruncate pe țărm / Turmele caprelor albe ale valurilor / Le-au lins și au scobit in ele / goluri pentru ceasornice. / Păsări cu aripi rombice, de aramă, / Stau în piețele vintului. / Oul lumii atirnă de un fir de mătase".

Mara Nicoară iubește imaginea frumoasă în sine, culoarea vie, forma și aroma fructelor. În reveriile ei sînt căderi de fructe, căderi de cuvinte, scuturări de frunze și petale, sensul mișcării fiind preponderent cel imprimat de gravitație și nu de sfidarea ei. Sînt și plutiri în ralenti, mere de aur lunecînd în zăpadă, rostogoliri „în hăuri întunecate", valuri care ling țărmurile. Această mișcare lentă, care nu rupe liniile, imprimă senzația de vis, surprinzătoare intr-o poezie atit de profund senzuală și expansivă, în care „risetele zboară ca vrăbiile în tot felul de incăperi".

Poeta este înzestrată cu simțul metaforei din care se nasc versuri frumoase și, în pofida senzualității, discrete prin transferul emoțional în peisajul interior : „În amurgul roz iubește-mă ca pe o soră / Fumuri se ridică din grădinile devastate / Călcăm pe frunze galbene, frunzele / aceste țipete ale toamnei, / Poeziile, aceste țipete ale mele / Înaintea țărinii care mă ascultă, / Care mă așteaptă oricit".

Monologul solitar nu alunecă în intimism, după cum inserția elementului biografic, fiind transpusă estetic, se obiectivează. Esențială este la Mara Nicoară simplitatea aspirației, sinceritatea nevoii de bucurie și de senzație totală. Enumerările poetei, aglomerînd laolaltă flori, zăpezi, fructe și obiecte — obiecte frumoase — creează naturi statice heteroclite, policrome, impregnate de sentiment, dar nu de sentimentalism. Atitudinea nu este de pură contemplare, ființa avidă de contactul imediat cu lucrurile, manifestîndu-se prin intensitatea senzitivă : „Mi-e poftă de tot ceea ce văd, pipăi, aud, gust, miros".

Este aici și o nevoie de acord cu lucrurile, ființa nu-și ajunge sieși, contemplația se realizează prin comuniune : „În mine se află toate fructele care au fost vreodată pe acest pămint... (...). În mine s-au strins toate muzicile instrumentelor, toate cuvintele oamenilor, ciripitul păsărilor, țipătul tăcut al florilor, ce ureche albă cît marea am fost, în care a căzut tot zgomotul acestei lumi(...). Parfumul tuturor cimpiilor cu flori, parfumul strugurilor copți, parfumul pielii iubitului meu, toate parfumurile lumii ard în mine ca un rug".

În poemele-poeme și în poemele în proză din a doua jumătate a volumului, care conciliază formula aforistică și invocația lirică, se realizează unitar aceeași aspirație a contopirii prin simțuri cu tot ce este proaspăt, viu, parfumat, colorat, aspirație potențată de conștiința precarității, de iminența dispariției. Este o nevoie disperată de bucurie, dar disperată fără stridență și fără accente patetice dizarmonice: „Nu ajunge simpla celebrare a clipei, ca ea să nu se prefacă în pulbere / Nu e de-ajuns să sărbătorești un crin ca el să nu se topească în materie moartă. Nu e de-ajuns să iubești ceva : o rochie, o ființă, o cetate, o mare, ca ea să nu ajungă mai devreme sau mai tirziu în pulbere de aur a norilor, în pulbere de aur a pămintului. Să ne bucurăm atunci de viață. Să ne bucurăm, chiar dacă nu înțelegem, cît timp se trage îngerul de mină atunci cînd trecem strada. Cît timp lubenițele coapte au înfipți în miezul roșu, dulce, simburii viitoarelor lubeniță".

Bucuria existenței este subminată de spaima trecerii, de unde frecvența imaginii ceasornicului devorator, de unde obsesia destrămării, scuturării, dezagregării. Poezia Marei Nicoară pendulează între lauda lucrurilor și neliniștea pentru existența lor. Adierea neantului vestește uneori florile, timpul rontăie obiectele. Natura vindecătoare ascunde devorarea ființelor de către ființe : „Chiar și în grădină există luota pentru soare / Florile mari le înghit pe cele mici / Castraveții mari înăbușă castraveții mici / trei vrăbii albastre ciugulesc grăunțele unui popor de vrăbii cenușii".

Reversul civilizației maculează spațiul bucolic pe care il iubește spiritul poetei vesnic doritoare de prospețimi și de puritați florale. Este sentimentul tot mai frecvent la poetii contemporani, indeosebi la Petre Stoica, dar pentru Mara Nicoară neliniște firească intrucit agresiunea vizează nu numai obiectele supraviețuirii, ci și pe acelea ale existenței lirice.

Timpul este însă obsesia dominantă a registrului secund, imaginile de contrapunct constituindu-se nu în modalități elegiace, ci — paradoxal — tot ca simțire directă. Trupul devine o arteziană a clipelor, o eflorescență aproape sărbătorească. Se naște un peisaj metafizic : „Un cedru singuratic, adăpostind berze albe / Și marea în depărtare, ca o bilă de sticlă. Se face inventarul frunzelor : / Lipsesc tot mai multe, în orașul din piatră albă / Pleacă din noi timpul / Mișc degetele și timpul zboară din mine / ca o lumină aurie / Țișnește, gilgiie ca un izvor, / Rămine tot mai puțin / Din toate lucrurile lumii se evaporă timpul / Rochiile devin tot mai palide, / Muntele lutos se macină / Florile de aur alunecă în nori".

Eroziunea timpului este agravată de acțiunea distructivă a banalității triviale, a servituților unei realități care nu este numai generoasă, ci și meschină. Uritul și frumosul sînt conceptele care se infruntă permanent în poezia Marei Nicoară. Uritului neacceptat i se opune decorul elaborat, barajul creat din obiecte frumoase, din obiectele celebrate. Nevoia de puritate se afirmă mereu, tradusă prin lumina interioară („Sînt atit de luminoasă și pură").

În acest registru al realului degradat se consumă sentimentul unei vulnerabilități care inhibă elanurile expansive și se produce un recul în spații închise. Poeta are senzația că i se sustrage clipa prezentă înainte de a se fi bucurat de ea, că i se răpește integritatea lucrurilor, că pierde starea de grație.

Fondul structural al poetei este însă fundamental optimist. Risipirii i se va opune deci iubirea, floare galbenă iluminînd ceturile, spațiul proteguitor construit din obiectele adorate, „obiectele verii", credința în capacitatea cuvintului de a scoate lumea din întuneric. Încrederea în „vesnicia lucrurilor, fiintelor, secundelor" se dovedește mai puternică decît deznădejdea. Între expansiune și izolare cîștigă cea dintîi, grație unui temperament liric hrănit de reimprospătate energii. „Atita timp cît există mecanismul / miraculos al vietii în porumbei, / în furnici, în cai, în ierburi / Merită să trăiești, ca o pasăre, în flăcări"

Eroziunea trivialității este rezolvată prin gestul spontan insolit, nesupus, prin recursul la imaginar, prin care poeta își impleinește nevoia de feerie și de sărbătoresc. Fantazarea vindecă melancoliile, restituind viziunii simplitatea și vigoarea. Cînd sufletul este pustiit, năvălesc turme de inorogi care readuc dimensiunea mitică, înstrăinată de rutina cotidiană, înfloresc cu pocnete crini, cad cu zgomot surd fructe grele, sau se caută și se găsesc „lucruri năstrușnice".

Mara Nicoară nu-și epuizează formula lirică pentru că își reglează suflul poemelor cu ritmul interior, pe o durată scurtă, obligîndu-se la disciplina concentrării care o ferește de inflația verbală. Deși profund senzuală, poeta posedă o cenzură interioară care conferă poemelor echilibru, nelăsînd patetismul sau euforia să emită note acute. **Obiectele verii** este un volum în care curajul sincerității netrucate, al simplității nesofisticate și al bucuriei compensatoare fuzionează fericit cu proiecția în imaginar și cu rafinamentul desenului unor embleme ale stărilor emoționale transpuse într-o poezie de calitate.

Sultana Craia

ANDREI ROMAN: «Omul nedesăvîrșit»

La zece ani de la volumul de debut (**Neincetata ninsoare**, Editura **Cartea Românească**, 1971) Andrei Roman revine în librării cu o a doua carte de versuri, intitulată **Omul nedesăvîrșit** (Editura **Cartea Românească**, 1981). Distanța dintre apariții este considerabilă nu numai temporal ci și stilistic, marcînd, în acest plan, serioase și binefăcătoare schimbări. Excesiv metaforic, și prețios ermetizant în **Neincetata ninsoare**, livresc cu afectare, poetul lăsa totuși să se vadă, dincolo de false podoabe, caratul talentului autentic. Citite acum, puține din versurile debutului au rezistat timpului. Puține dar reale, ca acestea, dintr-un poem fără titlu, stricat de finalul expozitiv larmoaiant : „Contemplu vis cu plopii și coaja / icoanei îmbrățișate de ninsoare. / Sună noaptea cu frunze roșii / și toamna fosnește peste creneluri. / Coarnele cerbului coboară aduse / de sare. / Ce straniu anotimp mă închide / în poduri de lemn cu balustrade de soare / și o spinzurătoare roșă de un semn de crin / neinflorit, / Ce trist pe-acoperișuri / cu albele păsări sub brațe / nu pot să plutesc... / Și plinge jalnic mireasa / de stinse ape din izvoare... / Mă caut și-mi capăt / mantie de lună / să mă inund cu nestire, / rămas, mereu, o amintire...".

În noul volum, poetul renunță la ornamentica fastuoasă în favoarea unui discurs liric meditativ, rezultat prin acumularea lentă de imagini. Mai puțin spectaculos, poemul este acum mai greu de sensuri. Se înțelege că sporul este de profunzime. Ciocănind cu degetul armura versului, sunetul apare plin, căci dinăuntru dă replica o gîndire vie, preocupată de rosturile ființei, oscilînd între gestul narcisiac al oglindirii calme și reconstituirea autoportretului, după tulburarea apelor, din liniile deformate dramatic : „Știu, cu acest chip voi rămîne / fără scăpare, / ametit privindu-i marginile — / cite ambalaje și vorbe / și creierul scobit de un deget / Sînt aici înăuntru / și nu mai are rost s-o spunem, / nu se mai pot spune nimicuri / după ce ne-am spus totul. / Și ce e mai dificil nu devine mai simplu / ci mai adevărat" (din **Cu cine trecem prăpastia**). Tonul volumului este profetic, iar versul, în momentele de grație, dobîndește concizie și profunzime aforistică : „(...) Soarele ne dă același orizont, / tu, o întîmplare sub / ceruri — / trudesc la chipul tău omenesc / și aiurea, altcineva / la un «studiu al dezamăgirii.» / Deși nimic nu poate fi numit / unde totul poate fi spus // Știind că nu afirmi cu putere / decît ce ai pierdut cu adevărat — / mai spun / că toți ne născtem muritori / și unii dintre noi și rămînem." (**Intîmpinare**). Tema esențială a poemelor este **nedesăvîrșirea** (titlul cărții acoperă bine substanța versurilor), văzută deopotrivă ca damnare și ca stare benefică, căci existența cuprinde antipozii : „Amară și secretă mîndrie / de-a fi cu picioarele pe pămînt."

În registrul erotic, nedesăvîrșirea este o față a zădărniciei, argument întru denudarea unui mecanism existențial dezolant : „Să simți sub degete plăpînda paloare a disperării / Să simți cum lucrurile se chinuiesc / în mizera lor nemurire / Să răbdăm faptele plăcerii / numite și ale rușinii. / Să fim mai departe nestatornici / uitați în adolescență // Între noi teama se dezlănțuie / și tăcerea. / Flecărim și apoi ți se face foame / și apoi dorești / și apoi o luăm de la capăt / cu mine, cu tine, cum se întîmplă / fără deosebire" (**Să simți**). Erosul înseamnă, aici, depărtare de sine, alienare sau alunecare în infernul din cellalți. În poezia filosofică (termenul e, poate, pretențios, dar chiar despre asta e vorba) tema capătă, pe de o parte, atributele fatalității, pe de altă parte, pe cele ale normalității : „Veghez la eșecul miinii neînvățate să vorbească, / îmi doresc o armură prin bunăvoința fanteziei, / minuiesc întristarea-mi în labirintul / în care ne destrămăm pentru a fi. / Și ajungi la destinație nu mai sîntem decît o legendă." (**Bătrînul bibliotecar**). Reunirea contrariilor în spațiul poemului îi dă acestuia tensiunea interioară, gata mereu să se descarce, în spatele monotoniei studiate, ce aminteste de versurile lui Mircea Ivănescu. Această „tehnică" are nevoie, pentru acumularea conotațiilor, de desfășurări ample și de aceea, nu este întîmplător faptul că cele mai valoroase poeme din **Omul nedesăvîrșit** sînt cele de dimensiuni mari : **Cu cine trecem prăpastia, Bătrînul bibliotecar, Atlantida, Țărm european, Q.E.D., Lecturile prințului.** Este și locul unde, cu necesară impudoare, poetul așează lumea sub semnul întrebării, se îndoiește, deci există. Și invers : „Aș arunca un pod peste acest întuneric. / Și dacă dincolo începe tăcerea ? / Aș arunca un pod deasupra tăcerii. / Și dacă dincolo te vei întîlni cu tine însuți ? / Aș arunca un pod deasupra memoriei. / Și dacă dincolo începe pătimirea ? / M-aș arunca în gol. / Ca și într-o intimitate neîngăduită / cu o floare lîngă care îmbătrînești / ascultînd tremurul care înconjoară cugetul" (**Q.E.D.**) Titlul poemului din care am citat îmi oferă prilejul de a semnala una dintre limitele cărții în discuție. Persistă aici (reminiscență a debutului) un exces demonstrativ, un efort păgubitor de a trece ipoteticul poetic, verosimilul, în adevăr existential și chiar în normă. Demonstrația **ex cathedra** nu întreține însă decît vagi relații cu poezia, iar explicitarea sensurilor chiar în poezie face, ce-i drept, inutilă critica, dar își refuză totodată lirismul. Lirismul se află în pericol și dintr-un alt punct de vedere. În poezia lui Andrei Roman este vizibilă uneori situarea eului liric pe o poziție existențială de factură romantică : inundat de tristeți, amenințat de scindare, solitar, dezabuzat, cinic. Să mai adăugăm aici și o gesticulație ușor teatralizantă pentru a înțelege că, pînă la clișeu și desuetitudine, nu e de făcut decît un pas. Poetul nu-l face, dar, de cîteva ori, poeziile aflate în situația amintită nu sînt decît compoziții stimabile, fără relief expresiv și, prin urmare, sub cota valorică a volumului. Iată un exemplu de acest gen : „Ce singur mă aflu și simt / că merg cu mîinile goale / tiparul durerii îl mint / să nu văd că nu sînt deajuns / petale și spini și cristale / pe chipul ce trebuie-ascuns". (**Chip**). În aceeași serie intră **Și noi, 10 noiembrie, Părul tău, Subțire**, chiar dacă în fiecare putem descoperi un vers frumos.

Dintre caracteristicile debutului, noul volum al lui Andrei Roman mai conservă una : **livrescul**. De această dată însă, fără ostentație, adică bine asimilat și în consonanță cu tipul de lirism profesat. Referințele culturale sînt numeroase în poeziile din **Omul nedesăvîrșit** iar cînd e vorba de „aluzii", poetul folosește onest ghilimetele (aviz amatorilor). Într-un poem găsim un o propoziție din Descartes. Un vers din Vinicius de Morais. Ceea ce este important este că poetul dialoghează cu acestia, fără complexe, din convingerea că poezia dintotdeauna, dar mai cu seamă cea contemporană, nu este nicicum o reacție ingenuă și spontană. În acest dialog cultural poezia lui Andrei Roman își conservă sunetul propriu. Un exemplu elocvent ni-l oferă poemul **Război**, cu subtitlul **Colaje**. Este vorba de citate biblice, dispuse într-o „topică" personală. Rezultă o lume poetică nouă, cum cred că demonstrează următorul fragment : „...nu vă făliti cu ziua de mîine, războinicilor, / căci nu știi ce poate aduce o zi. / Nici o cunună nu rămîne pe vecie / Sînt stăpînul patimii mele și nimic nu mai este fără frîu. / Totul e-o goană după vînt, / dar înțelepciunea își are vremea ei / și nebunia își are vremea ei. / Și viitorul a mai fost". E aici, desigur, în primul rînd, meșteșug. Dar, încă o dată, nu cred în șansele unui talent în stare pură, nedublat, adică, de profesionism. Mai mult chiar, cred că din definiția talentului meșteșugul nu poate fi omis.

Mărturisesc că-mi place poezia lui Andrei Roman, nesupusă cum este influenței modelelor la zi, de peste noapte, și sper să nu greșesc cînd afirm acum că ea va conta în configurația peisajului liric românesc contemporan.

Valentin F. Mihăescu

P.S. Un mircea constantin, *autor de notorietate, califică drept necontrolată — aici e durerea — acțiunea noastră critică și inventează lejer, copilărește, afirmații pe care nu le-am făcut niciodată. Sudalma grosolană se lăfăie în nr. 3 a.c. al revistei „Familia". Cumplita vină, pentru care, cu ton inchizitorial, numitul cere „eradicarea" noastră (desigur, „în numele unor principii statuate clar în conștiința slujitorilor scrisului") este cutezanța de a fi contrariat corul lăudătorilor în cronica la cartea lui Alex. Ștefănescu. Ce crede preopinentul despre libertatea presei e limpede. Ce fel de control vrea să (re)instituie salvatorul orădean al culturii române doar bănuim cu teamă. Spiritul și litera agresivei sale intervenții sînt probe evidente ale unui exclusivism lățit gălăgios în ultimul timp: nu ești în anume consens, te eradicăm. Culmea este că acest procedeu incalificabil se clamează în numele culturii noastre socialiste. Îi atragem sfios atenția reputatului publicist că acuzele nefondate la persoană se numesc calomnie și intră sub incidența legii. Altfel, din punctul nostru de vedere, personalitatea lui mircea constantin are toate datele unei viitoare dezvoltări armonioase.*

LUCIAN RAICU: «Printre contemporani»

Critica lui Lucian Raicu a fost apreciată pentru originalitatea punctelor de vedere (**Gogol sau fantasticul banalității**) și subtilitatea ideilor și finețea analitică dintr-un eseu de reală fervoare intelectuală precum **„Experiența lecturii și practica scrisului"**. La aceste date trebuie să adăugăm faptul că opera literară nu este investigată atît în literalitatea ei, cît devine un „pretext" pentru a „moraliza" în spațiul literaturii și a susține o anumită pedagogie a lecturii, întemeiată pe respectul față de statutul scriitorului și a condițiilor de, aș spune, ființare și funcționare a scrisului. Trăsături pe care le întîlnim și în ultimul său volum, **Printre contemporani** (**Editura Cartea Românească**, 1980), dar în mare parte supuse unui ciudat proces anamorfotic, ce le deformează și ne relevă cealaltă față a demersului și „pedagogiei" sale critice. Deci, făcîndu-ne curaj și pătrunzînd pe urmele lui Lucian Raicu, „printre contemporani", vom constata că titlul plin de morgă, nu ascunde decît o simplă culegere de cronici literare și recenzii „de întîmpinare", grupate aleatoriu, fără un minim efort de sintetizare și generalizare, după utilul criteriu, cărți de proză, de poezie, de critică. Dacă ne uităm, de pildă, asupra ultimei secțiuni a cărții, observăm că Eugen Simion, cu interesantul său jurnal parizian stă alături de **Eros** și **Utopie** al lui Marian Papahagi, articolele și însemnările lui Mircea Zaciu (**Alte lecturi și alte zile**) de cronicile teatrale semnate de Valentin Silvestru (**Clio și Melpomene**) etc., și conform aceleiași logici stringente, în final, „un portret" Toma Caragiu. Trecînd la materia propriu-zisă a volumului și la metoda analitică, grupajul despre proză este mai mult decît edificator. Pentru orice eventualitate, cronicile sale emană dulci arome adjectivale, nourași roz de aprecieri favorabile, sau parfumurile tari, exotice, ale superlativelor relative și absolute. Gradul pozitiv sau comparativ îi produce o adevărată indispoziție, atunci cînd există, corectîndu-l imediat cu un „absolut" sau „excelent". Genul practicat cu devoțiune este, fără îndoială, apologul sau imnul critic, unde autorul realizează opere de virf, adevărate exercitii de virtuozitate. Demn de tot interesul ne apare, în acest sens, articolul „Cuvîntul și opera" consacrat romanului **Cel mai iubit dintre pămînteni**, operă indiscutabil, de prim rang, a literaturii române. Dar în locul unei abordări lucide, echilibrate, nuanțate, care să demonstreze argumentat dimensiunile romanului, importanța sa capitală, Lucian Raicu dezlănțuie un potop de enunțuri admirativ-exclamativ ce compromit și ideile sau observațiile penetrante (tema rezistenței la absal și irațional, cucerirea sensului, falsa identitate a răului). Prin urmare, proza lui Marin Preda este în cadrul unui singur articol, „mare" (de șapte ori), „excepțională", „extraordinară", „absosut magistrală" (o, dulcele vremi ale gramaticii !), „fascinantă", „senzațională", „capodoperă de maturitate" etc. De la un anumit punct, ca în noul roman, textul se autonomizează și începe să funcționeze singur, proliferînd monstruos în virtutea unei impecabile mașinării stereotipice : „Episoadele succesive ale romanului relației (și înfruntării) erotice (Nineta Romulus, Căprioara, Matilda, Suzi) indică în Marin Preda un mare poet, și, totodată, un mare detractor al iubirii, un iluminat al convingerii că dacă „dragostea nu e, atunci nimic nu e", și, totodată, un sceptic, un artist al frumuseții dar și al urîtului dragostei, al plenitudinii și al golului, al inocenței îndrăgostite și al imposibilității de a iubi. Dincolo de toate, un portretist magistral : al adolescentei, al femeii necăsătorite, al celei căsătorite, al celei „divorțate" sau pe punctul de a fi astfel, al candorii, al perversității, al miracolului, al absurdului feminin, al femeii la 30, la 50, la 70 de ani ; (la 80 de ani și etc. — n.n.) al cinismului, al dăruirii sincere, al inteligenței, al farmecului și al prostiei". Luînd în considerare teoria marxistă a culturii ca suprastructură și a literaturii ca reflectare a fenomenului social, desigur, discursul lui Lucian Raicu și-ar găsi o motivare decentă pentru că, altfel, avem impresia unui retor sofist. Cu atît mai mult cu cît urmărind și modul de tratare a unor scriitori ca Teodor Mazilu, Radu Cosasu, Sorin Titel, Norman Manea ș.a.m.d. se observă că tonul și accentele nu se schimbă cu nimic. Dacă la Sorin Titel ampla analiză ce i se dedică este în mare parte motivată de realitatea operei, la Norman Manea exaltarea este pur gratuită. Și aici funcționează **mecanismul delirant** care transformă o carte onorabilă, **Anii de ucenicie ai lui August Prostul**, într-o sumă a inteligenței și culturii umane : „Un amestec subtil de ardoare pasională și de știință (sau poate pasiune), a exactității, de implicare și reținere metodică, de viziune totalizantă, puternic intuitivă, puternic afectivă și de cult al detaliului infinit precizat, al nuanței invizibile cu ochiul liber, preocupat să cuprindă suprafețe întregi și ansambluri de idei, efortul patetic de a ține în echilibru forțele de stabilitate cu cele de instabilitate (...). Rareori o mai mare avidитate a dorinței de celălalt s-a soldat cu o mai riguroasă, mai poetică, mai patetică imagine a dorinței de sine, de deslușire a ființei ascunse, a ființei proprii, după cum rareori o atît de înversunată patimă a autoelucidării s-a materializat, pînă la urmă, într-o atît de puternică viziune a alteritătii, într-o atît de emoționantă speranță și realitate a solidarității, a comprehensiunii active a comuniunii" etc. (pagina 48 și 50). Enfin, Goethe roumain est arrivé. Într-adevăr, Lucian Raicu se dovedește încă o dată un spirit riguros și sever, pentru că, dacă bunului Homer i se mai admite să doarmă cîteodată, Norman Manea trebuie să fie mereu prezent pe baricadele sublimului, totdeauna vigilent cu sine însuși și destinele omului în general, nepermițîndu-și măcar o clipă, luxul de a nu fi genial. Presupunînd că criticul suferă de o anumită improprietate a termenilor, scuzabilă omenește, uneori nu ne rămîne dator nici în planul ideilor sau conceptelor. Iată-l vorbind la George Bălăiță de proza „existentului", un scriitor de altfel prin excelență parodic, folosind inadecvat un concept heideggerian (dar să nu fim prea pretențiosi, deoarece, în schimb, opiniile și citatele din alți cărturari, precum Florin Mugur, Paul Georgescu, Mircea Iorgulescu, G. Dimisianu, etc. sînt foarte exacte) iar Teodor Mazilu, autor de caractereologii este definit ca moralist (adevărat — n.n.) și comediograf (total fals — n.n.) al limbajului, criticul fiind atras mai degrabă de sonoritatea sintagmei lansată de Eugen Simion, perfect îndreptățită în legătură cu proza de savori lexicale a lui Nicolae Velea, decît de realitatea ei. În paranteză fie spus, Lucian Raicu încearcă deseori să imite stilul lui Eugen Simion, fără a avea însă darul formulărilor metaforice elegante ale acestuia și nici doza lui de relativitate și fină ironie malițioasă. Este unul din motivele pentru care scrisul autorului volumului de față, de o indiscutabilă eleganță, speculativ-abstract, nu are pregnanță și forță de convingere. Mai inspirat, mai aplicat textului, mai aproape de ceea ce înseamnă o interpretare critică este Lucian Raicu în glossele despre poezie. Cronicile mai ample ale cărților de versuri semnate de Virgil Mazilescu, Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Marius Robescu sau Tudor George relevă aptitudinile sale în această direcție, puterea de analiză, spiritul de disociere, precum și capacitatea de a surprinde tonul ideatic al poeziei, mai puțin formele limbajului. Locul central îl ocupă „Poezia lui Mircea Dinescu", un articol de adeziune dar și de interpretare care, în pofida, de-acum, obisnuitelor și supărătoarelor exagerări, conturează un profil viabil al liricii sale ; chiar dacă uneori memoria îi joacă feste, omițînd să mai dezvolte cîteva interesante afirmații ca, spre exemplu : „Motivul vinului și cel al singelui dă consistență fluid-materială liricii primului Dinescu, o consistență care visează, care îndrăznește, o consistență plină de imaginație, fermecător de inventivă". Prin ce fenomen magico-animist „consistența" poate visa și îndrăzni, criticul nu mai consideră necesar să comunice cititorului profan. Medalioanele critice (Paul Georgescu, Mircea Iorgulescu, Marian Papahagi, G. Dimisianu, M. Zaciu etc.) se înscriu aceluiași circuit (închis) encomiastic în care observațiile judicioase sînt drapate în haina strălucitoare a epitetelor. Cu aceste comentarii apare însă mai vizibil ceea ce la început părea doar o deficiență, să-i zicem, afazică. Efluviile ditirambice plutesc toate într-o singură direcție, desenînd o anumită hartă literară la o scară dinainte stabilită. Ceea ce îl interesează cel mai puțin în cartea de față, este literatura ca text, și nu pretext, subtext sau context. Coborînd din „cetatea" ideală a literelor „printre contemporani" criticul împarte cu generozitate (calculată) medalii, diplome, coroniță etc., stabilind o ierarhie axiologică, după părerea mea, artificială.

Paul Dugneanu

Erată : În cronica noastră din numărul precedent, termenii **agudeza** și **concetto** au apărut, dintr-o eroare de corectură, într-o formă greșită. Facem cuvenita mențiune.

CARTEA DE DEBUT

VUIETUL SOMNULUI

Cel mai nimerit titlu pentru o recenzie la cartea*) lui Nicolae Panaite ni se pare a fi o metaforă desprinsă din una dintre poeziile **Norului de marmură**. „Mai rămîi la mine s-asculți / Vuietul somnului", spune poetul, sugerînd, fără voie, spiritul cărții sale de debut. Într-adevăr, Nicolae Panaite, voce poetică distinctă, scrie versuri ce exprimă o stranie incetinire, o scădere de amplitudine și o estompare, ce ne amintesc lumea de fum a viselor. Bintuită parcă de un frig mare, lumea poetului resimte o scădere melodicasă de vitalitate, amintindu-ne de atmosfera din **Infernul discutabil** al lui Ioan Alexandru: „...nemaigăsind nici o urmă / Gonacii se-ascunseseră... / Vipere blinde le sărutau picioarele — gonașii / Căderau pe rînd în somn îndelungat; / De cealaltă parte a rîului / Corăbierii îmbătrîneau așteptînd, / Peștii zăceau în năvoade — / Copiii plîngeau..." **(Fragment)** Cețoase profeții se desprind lent din înlănțuiri de cuvinte ce par la îndemînă: din cărămizi translucide se înalță ziduri opace, dar avînd frumusețea lor secretă: „La umbra norului de marmură / Numai acolo / Cuvintele copilului / Vor fi scrise / Cu litere de purpură: / Pe zidurile catedralelor vor fi / Scrise mereu — / Pînă cînd acoperișurile / Se vor aprinde. // Incendiul, da, mărețul incendiu / Al amăgitoarelor laude! el, / Ne va desăvîrși frumusetea bănuitoare". **(Norul de marmură).** Cuvintele, în mod ciudat, se înșiră cu greutate, de parcă buzele celui care le rostește ar fi pecetluite de o necunoscută suferință. Efectele lirice sînt inedite, se ivesc versuri ce apasă asupra cititorului impresia unor lucruri ale căror contururi se întrevăd vag dincolo de norii uitării. Există în cartea lui Nicolae Panaite poezii care sînt parcă istorisiri ale unor vise. Din ele se încheagă încet o mitologie personală, niciodată precizată, niciodată trecută pe deplin între liniile unor desene ferme. Iată un vis format din cuvinte, un vis al imposibilelor alăturări, care, departe de a îngrozi, strecoară în cititor seninătatea: „...Dansatorule, descoperă-ți capul — Și nu mai rîde: / Părul, vezi, ți-a căzut, / Dinții, vezi, ți-au căzut, / Liliecii pe umerii tăi / Au înțărcădit întuneric. / Femeia te urăște și te sărută, / Iar tu înconjori casa / Fugărind, fugărind o statuie..." **(Fragment).** De menționat, de asemenea, o anume simplitate miraculoasă, pe care versurile o exprimă uneori, ca în poezia intitulată, de asemenea, **Fragment:** „M-ai întrebat: ce fel de riu e acesta / De care te sprijini / Ca de un copac? / — Iubito, coloacii sînt riuri / Din care beau apă păsările, tămăduindu-se. / Iubito, mai departe e luna. / Luna de care te reazimi ca de o piatră rotundă". Repetarea unor titluri, precum și neintitularea multor altora tinde să estompeze prezența autorului, sugerînd o tisnire naturală a versurilor, o anume independență a lor față de cel care le-a scris.

Dincolo de elementele pe care le-am amintit se conturează treptat o poezie a sovăitoarelor parabole, niciodată duse pînă la capăt, a cuvintelor de înțelesciune neînchegate pe deplin: „...Tu, care îți porți / Umbra în brate. / Oprește-te // În jurul tău / Scoicile s-au înmulțit. / Desorturile au dispărut. / Chiar umbra din brațele tale își schimbă / Culoarea verde. // Tu, care / Ți-ai părăsit iubita / Pentru a îngriji menajeria circului. / De ce nu treci pe la mine ?"

Mai puțin convingător este poetul atunci cînd recurge la o recuzită livrescă. Cînd apar aluzii livrești, ceva scade în intensitate, se deteriorează, jocul misterios se transformă în versificație transparentă. Este semnificativ un **Fragment**, unde este împrumutat un ton colocvial, care nu aderă cu nici un chip la tonalitatea volumului: „...Da, da, o pilnie / Pe care nu știu dacă / O voi mai împrumuta cuiva. / De multă vreme ea răstoarnă / Planurile marilor filozofi. / Socrate și Platon în prezența ei / Se îmbrățișau cu prietenii / Ca niște vipere îmbolnăvite subit de blindețe. / Marele scandal public / Din seara trecută / Avu loc doar din cauza ei / (O dădusem mătușii Teodora, / Vinzătoarea de borș.) Așadar : / În fiecare zi o pilnie îți trebuie / Pentru alergare — / Sau pentru simplul motiv de-a iubi / Bunătatea fiarelor".

Dincolo de inconsecvențele sale față de sine, Nicolae Panaite este un bun poet.

Voicu Bugariu

*) **Nicolae Panaite: „Norul de marmură", Editura „Cartea Românească" 1981**

COMPENDIU

JURNALUL LUI PETRU COMARNESCU

Cu un titlu adecvat și inspirat : **Chipurile și privelițile Europei**, Editura **„Dacia"** din Cluj-Napoca restituie spiritualității românești o parte din memorialistica lui Petru Comarnescu, omul de vocație și „personalitatea de prim rang în cultura românească din ultimele patru decenii", cum îl definește **Argumentul.** De fapt, meritul principal în „descoperirea" celor două volume din **Jurnalul** lui Petru Comarnescu îi revine distinsului literat și om de cultură Traian Filip care, cu migală și pricepere, a despuiat aceste pagini necunoscute pînă acum de noi. În mod concret, Traian Filip ne pune în legătură cu structurile unui mod de a gîndi și a concepe valorile culturii. Itinerariul european al lui Comarnescu mijlocește o cunoastere de adincime a fenomenului de creație în genere, a celui european și românesc, prin implicație. Înțelegem astfel de ce Comarnescu ginditorul, artistul și omul nu s-a grăbit, ca alți confrati de generație, să se pronunțe pînă nu a verificat cognitiv sursele artei și autenticitatea valorilor. Mai înțelegem apoi, cum subliniază Traian Filip în **Argument**, că : „Jurnalul nu este jurnal decît în parte, memoriile iau adesea turnura unor romane, observațiile sînt intens colorate de un temperament neliniștit și efervescent".

Fie că e vorba de Italia, Franța sau Elveția, de orașe ca Zürich, Basel, Berna, Padova sau Veneția, pretutindeni autorul dezvăluie funcția activ generatoare a unui europeism cultural, menit să consolideze conștiințe, să releve atitudini și convergențe în sfera unui ideal comun. Căci, ne spune Petru Comarnescu, „oricum ar fi, și schimbările, și continuitățile se sesizează greu, dacă nu pătrunzi în inima lucrurilor, în inima oamenilor, în articulatiile realitătii". Într-adevăr, intilnim în paginile cărții motivele perene ale culturii europene în solidaritatea lor originară, de la pitorescul Pieții San-Marco și palatele ce se înșiră pe malurile splendidului Canal Grande din Veneția, pînă la minunatele creații artistice ale Parisului sau expozitiile elvețiene care uimesc. Pretutindeni întîlnim o confluență de valori, momente de seamă ale genezei acestora, confirmări sau discutii, polemici și considerații statornice ori pasagere despre oameni și artiști. Pe cînaintea noastră se perindă o suită de evenimente înregistrate de percepția acută a memorialistului și trecute în dialoguri culturale despre oameni și opere, fie că e vorba de gîndirea lui Platon, Gabriel Marcel, Brâncuși, Sergiu Celibidache, Tudor Vianu.

Sintem, așadar, în posesia unei lucrări-document, mai mult decît evocatoare, întrucît descifrează aspirațiile lăuntrice ale creației de cultură europene pe traseele unor tradiții cunoscute, dar care sînt confirmate încă o dată de un avizat.

Vasile Vetișanu

AUDIENȚA ȘI SPIRITUL DRAMATURGIEI ORIGINALE DE AZI

Dezbaterile «Luceafărului»

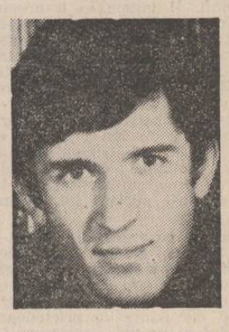
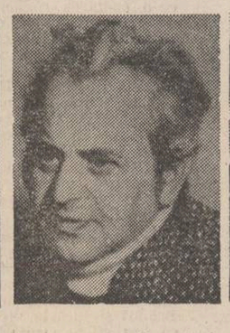

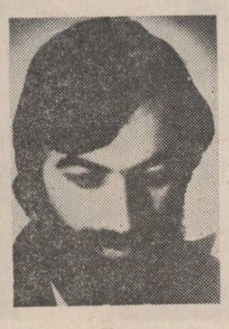

● Teatrul românesc și piesa românească totodată, iată un subiect mai puțin familiar criticilor literari, dar de maxim interes pentru dramaturg, regizor, actor, scenograf, într-un cuvînt pentru oamenii de teatru. O discuție asupra celor mai acute probleme ale teatrului românesc de astăzi cîștigă cu atît mai mult cu cît cei care o fac sînt oamenii de teatru : cei ce scriu pentru scenă, cei care pun în scenă, cei care interpretează rolurile, etc. În momentul în care teatrul nostru a cîștigat prin spectacolele sale o audiență deosebită nu numai pe plan intern ci și pe plan extern, conștiința omului de teatru și exigențele lui față de propria sa muncă sînt deosebite. Succesul spectacolului românesc este totodată și succesul unui repertoriu românesc ? **Răspunsul este de cele mai multe ori negativ, dorința unanimă fiind aceea ca spectacologia românească să se impună prestigios în lume pe texte românești. Regizori, scenografi, actori sînt de acord asupra acestui punct al discuției.** Care sînt cauzele pentru care piesa românească are mai puțin succes decît spectacolul românesc ? **Iată a doua întrebare la care aceiași scriitori și aceiași artiști încearcă să răspundă pornind de la o experiență directă și o competență indiscutabilă. Criteriul valorii este coordonanta acestei discuții. Încercăm cu alte cuvinte o discuție aplicată ținînd de realitățile scenelor noastre, de exigențele unor cunoscuți oameni de teatru despre un gen vitregit în critica literară : dramaturgia românească de ieri și de azi. Participanți la dezbatere : ● Leopoldina Bălănuță ● Cătălina Buzoianu ● Mircea Diaconu ● Adrian Dohotaru ● Paul Everac ● Vittorio Holtier ● Horia Lovinescu ● Dan Micu ● Iosif Naghiu ● Dumitru Radu Popescu ● Dumitru Solomon ● Leonida Teodorescu ● Alexa Visarion.**

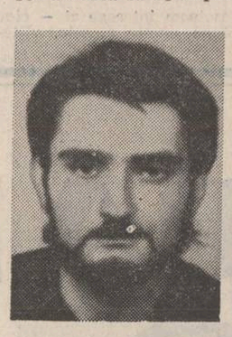
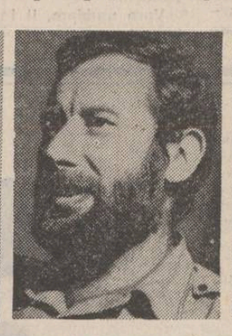

— **Teatrul românesc estee recunoscut ca valoros în lume mai ales prin arta spectacolului. Textele au răzbătut mai greu ?**

ADRIAN DOHOTARU : Iată că în ultima vreme teatrul românesc începe să fie recunoscut ca valoros în lume și prin dramaturgie. Paul Everac, Horia Lovinescu și Marin Sorescu sînt tot mai mult jucați pe scenele lumii. Teatrul parabolic al lui Marin Sorescu interesează pe oamenii de pe toate meridianele. El poate fi jucat pretutindeni pentru că e contemporan ca problematică cu toți oamenii de pe pămînt. Dacă o perioadă de timp, piesele noastre n-au răzbătut dincolo de granițele imediate, asta s-a întîmplat datorită provincialismului, lipsei de curaj în abordarea temelor majore, a necunoașterii vieții în datele ei fundamentale și profund omenești, a dogmatismului.

VITTORIO HOLTIER : Arta spectacolului românesc este recunoscută ca valoroasă pentru că a beneficiat de aportul unor regizori deosebit de dotați care au putut opta pentru texte importante. Scrisul de teatru românesc are uneori o circulație greoaie tocmai din cantonarea într-o problematică specializată, fără a trancende spre universal o realitate bogată de altfel în teme existențiale, cea pe care o trăim azi. Viabilitatea teatrului contemporan în posteritate, cît și circulația sa internațională, depind de autenticul omenesc pe care-l reflectă, de formele adecvate solide, de tiparele estetice în care sînt turnate conținuturi valoroase.

CĂTĂLINA BUZOIANU : Nu știu să fi apărut vreun Caragiale în ultima sută de ani. Deși mulți dramaturgi și-au disputat titlul de urmași — virulența genialului autor mai contemporan nouă decît atîția contemporani nu și-a găsit încă spiritul fecund, cruzimea artistică (nici Shakespeare nu s-a născut în Anglia de două ori). Au apărut însă la noi dramaturgi mari, personalități excepționale, care vor avea, cu siguranță, capitole speciale în istoria literaturii dramatice românești și universale. Faptul că unii dintre aceștia au strălucit mai întîi în poezie sau proză (Sorescu, D.R. Popescu) nu face decît să confirme și să continue o tradiție solidă (Caragiale, Blaga, Camil Petrescu). Cred că dramaturgia ca și orice altă formă a artei unui popor îl reprezintă numai atunci cînd atinge acel prag al spiritului universal, pe care l-a trecut Brâncuși sau Eminescu. De aceea o piesă ca **Matca** poate găsi audiență pe orice meridian. Un asemenea text nu apare însă în fiecare an. Nici Eminescu n-a scris o glosă în fiecare zi. A apărut totuși, în ultima vreme ceea ce putem numi un eveniment rar, piesa lui Dumitru Radu Popescu **Studiu osteologic asupra unui schelet de dinozaur**, o frescă amplă, puternică, de o poezie dură și limpede, clocotind de realitate, exprimată în metafore, singulare, de neconfundat, de neuitat. Lipsește, după părerea mea, în mod regretabil, marea operă care să introducă în circuitul universal istoria poporului nostru, arhetipuri sau mituri ca Zamolxe și Meșterul Manole ale unor înaintași. Prețuiesc și mi-e drag ciclul istoric a lui Sorescu. Cred însă, s-ar putea să mă înșel, că e prea spiritual (deși atît de amarnic amuzant), totuși prea împregnat de spirite pentru fi cu adevărat pătruns de mare spirit, spre deosebire de trilogia **Iona, Paracliserul,** și **Matca.**

Direcția satirică a dramaturgiei noastre este activă, diversă, eficace în mare măsură. Autori prestigioși în arena națională și inevitabil în arena mai largă a țărilor socialiste au afirmat un stil, o sigură și promptă pricză cu realitatea. Totuși aruncînd o privire peste umăr, într-o ogradă vecină constatăm fără supărare că nu dispunem în acest domeniu de un Mrozek sau Gombrovicz autori de rezonanță universală, și aceasta pentru că mi se pare, forța satirică a dramaturgiei noastre, e pe de o parte dispersată într-o problematică fără mari dimensiuni, care nu surprinde totdeauna esența fenomenelor, ci doar efectele unor cauze, pe de altă parte nu impune o formă teatrală contemporană unică, aparținînd acestui spațiu spiritual.

IOSIF NAGHIU : La fel de bine știut este și faptul că politica externă a statului nostru este în favoarea dezarmării, a tratativelor și a politicii de înțelegere, politică apreciată, de altfel în lumea întreagă. Teatrul nostru, reflectă totuși, în foarte mică măsură, această politică. Apar, la 5—6 ani odată, piese ca : „Evul mediu întîmplător" sau „A opta zi dis-de-dimineață", parabole sau poeme filozofice despre primejdia fascismului, sau a înarmării. Nu este destul ! Priviți de exemplu, cîte atentate teroriste se petrec pe pămînt. Nimeni nu poate scrie o piesă despre primejdia extremismului ?..... În așa fel încît să fie înțeles și la noi și aiurea ? Ba bine că nu. Mult mai bine decît să scrii iar o piesă despre un tînăr înginer care..... vorbim despre actualitate dar scriem dear despre unele aspecte ale actualității. De ce ? ...Nu mai sîntem o mică provincie balcanică, ci o țară cu prestigiu în lume. Să nu mi se spună că nu este pe specificul nostru. Orice piesă scrisă și gîndită în românește va păstra și ceva din specificul românesc.

DUMITRU SOLOMON : Observația este și nu este adevărată. E normal ca spectacolul, arta mișcării și gestul expresiv să pătrundă mai ușor în diferite colțuri ale lumii, decît textul dramatic — arta cuvîntului — cîtă vreme popoarele se deosebesc între ele prin limbă și nu prin mișcare sau gesturi. Arta spectacolului **se comunică**, în timp ce arta cuvîntului **se traduce. În afară** de aceasta, pentru difuzarea artei spectacolului există instituții cu buget, în timp ce pentru difuzarea textelor dramatice nu există decît un fel de bunăvoință pasivă. Și, în sfîrșit, lumea nu s-a săturat încă de Shakespeare, și ceilalți zei ai scrisului, în timp ce spectacolul lui Mayerhold sau Piscator nu mai pot fi văzute. Regizorii, actorii și spectacolele trebuie să circule mult, fiindcă din păcate, sînt efemere. Textele mai pot aștepta, căci hîrtia e mai durabilă decît omul, o piesă bună își poate prelungi viabilitatea, atît în timp, cît și în spațiu. Caragiale a fost destul de tîrziu descoperit peste hotare.

LEONIDA TEODORESCU : Răspunsul este destul de simplu : teatrele românești au circulat prin lume mai mult decît piesele românești contemporane. Nu intru în detalii, vreau însă să ridic oarecum o chestiune internă. De ce piesele străine, de cel mai autentic bulevard (tematic sau netematic) și spectacolele făcute după ele se bucură de un adevărat delir al majorității cronicarilor noștri dramatici și de o uluitoare audiență la teatrele noastre de toate gradele, iar piesele noastre de azi, de un cert succes de public, sînt ținute la periferia atenției teatrelor ? Nu este cumva vorba de un analfabetism cultural ? Se pare că acesta este singurul și penibilul răspuns dat la întrebarea în cauză. Dacă nu cumva traducătorii sînt mai importanți decît autorii.

LEOPOLDINA BĂLĂNUȚĂ : Piesa românească întotdeauna a beneficiat de semnături importante în regie, actorie și scenografie. Textele mari românești au fost semnate de mari personalități regizorale române ca Crin Teodorescu, Liviu Ciulei, Harag, Lucian Pintilie, Cernescu, Cătălina Buzoianu, Visarion, Micu etc. Aici nu ducem lipsă în materie de artă a spectacolului. Avem foarte multe talente, mari conștiințe, oameni cu un bagaj important de cunoștințe și cultură. De asemenea, în dramaturgie avem texte importante scrise cu har care pot avea răsunet în orice colț al lumii și turneele cu piese românești în străinătate (cum ar fi cu „Matca" de Marin Sorescu la Teatrul Națiunilor în Polonia, sau recent cu „Nu sînt turnul Eiffel" de Ecaterina Oproiu în Elveția) prin interesul pe care l-au stîrnit publicului de acolo, mi-au întărît această părere.

Aceste realizări ale dramaturgiei spectacologiei românești ar trebui să circule mai mult pe mapamond, spre cinstea acestor meleaguri, spre cinstea făuritorilor de cultură dintr-o țară a lumii.

DAN MICU : Una dintre cauze ar fi, cred, legată de ponderea cantitativă și calitativă a traducerilor de teatru românesc contemporan în lume și de propaganda cuvenită. Alta este, cu siguranță, insuficiența reprezentare a pieselor contemporane valoroase în turneele pe care teatrele noastre le fac în alte țări. Ce carte de vizită mai strălucită decît un spectacol important cu o piesă bună și adevărată despre noi, acum !

ALEXA VISARION : Eu am făcut niște turnee cu un spectacol ca **Năpasta** de Caragiale, care este un autor determinant, pentru literatura noastră, dar care este încă un autor insuficient cunoscut în lume. Și facem foarte puțin pentru a ne propaga valorile. **Năpasta** n-o știa nici măcar un critic eminent cum este Paulo Emilio Poezio care cunoștea **O noapte furtunoasă** și **Scrisoarea pierdută.**

HORIA LOVINESCU : Noi am putea să facem o propagandă mult mai mare culturii românești decît o facem în momentul de față. Un text pătrunde mai greu dacă nu ai relații personale, cultivate cu instituții teatrale. Nu cred că vom putea pătrunde pe bază de relații între autor și instituțiile teatrale din străinătate. Trebuie continuat prin manifestări cu spectacole românești. Organizarea unor festivaluri ale dramaturgiei românești, ale spectacolului românesc la care să fie invitați critici, oameni de specialitate din străinătate, ar prilejui de asemenea o bună cunoaștere a valorilor teatrului românesc peste hotare.

PAUL EVERAC : E marketingul prost, nu se ocupă sistematic de această chestiune, nu are un interes special. Cînd pleacă o trupă în străinătate se zbat zeci de inși să plece, să arate, să convingă, să vadă. Cînd pleacă doar textul unui autor, eventual și autorul, nu e mare vînzoleală, nici interese deosebite. A plecat, se joacă, ei și ? S-a jucat **Prețul** în Anatolia, sau **Nu sînt Turnul Eiffel** în Rhenania, ei și ? S-au jucat, s-au uitat, n-a profitat din ai noștri, mai nimeni. De ce s-ar da peste cap ? Și apoi piesa e o marfă mai greu vandabilă decît spectacolul trupei românești. Acesta se dă o dată, de două ori la o sală, două, trei, și gata. Se găsesc totdeauna trei săli pentru o trupă. Mai sînt și convenții culturale, mai sînt și reciprocități. Dar cum să se găsească o sută de săli care să-i dea înapoi capitalistului (sau statului respectiv) banii de montare ? Și eventual și un profit, copios ? Aici convenția culturală nu prea mai are joc, aici joacă piața liberă, profitul, rentabilitatea, concurența, interesul. Cine e cu interesul ?

DUMITRU RADU POPESCU : Textele au răzbătut mai greu, e drept. Cunosc unele experiențe ale polonezilor. Dacă un regizor polonez pleacă să monteze o piesă de teatru în altă parte, el nu lucrează numai ce i se oferă, el propune un text polonez, aduce cu el un scenograf, un interpret polonez. Se duce cu un întreg suflu al culturii sale. Această tragere în lanț a unuia după altul a făcut ca și dramaturgia poloneză să fie cunoscută și apreciată în lume. Cred că la noi toată lumea așteaptă să se depună eforturi, să se facă ceva. Iar cînd cineva are o posibilitate de a se exprima undeva, nu face un pas și pentru colegii săi. Nu știu exemple. Nu știu un autor care a ajuns la o editură străină și i s-a publicat un volum de poezie, să zicem, și el să mai fi propus acolo încă 5 volume de poezii ale autorilor români. Sau un regizor care să fi propus nu neapărat texte românești contemporane, dar avem strălucite creații din patrimoniul nostru național capabile să reziste în orice confruntare valorică cu piese de autori străini. Sigur că e o problemă spinoasă care presupune mai mulți factori responsabili. Poate, insuficienta cunoaștere a dramaturgiei românești contemporane peste hotare se datorează și participării reduse a colectivelor teatrale, la marile competiții din lume. Se fac mai ales turnee de rutină, între orașe, turnee de un anumit specific, teatru școlar, de tineret, care nu au o deschidere prea largă în acest schimb care ar trebui să existe între cultura noastră și alte culturi.

— Ce considerați că este în dramaturgia românească actuală de mică semnificație, în receptarea realității, a problemei ei, în înțelegerea fenomenelor care se petrec în lumea contemporană ?

PAUL EVERAC : Minor în dramaturgie, ca și în întreaga literatură nu poate fi decît unghiul, veridicitatea percepției. O piesă poate să fie o simplă **felie de viață.** Dar văzută cu acuitate deosebită. Cu o exactitate psihologică ieșită din comun, atestînd un simț colosal al observației, o teribilă cunoaștere a vieții din afară și dinăuntru. După cum poate fi și o sinteză, un **extract,** un drum critic obiectiv totalizator, o încercare de esențializare, o filosofie sau măcar o tezâ în mars. Poate fi orice, dacă unghiul de percepție e intens, scormonitor ; dacă însă numai o trasare a unor situații ca în viață, surplombate cu o morală ca-la-carte, rezultatul e minor. Deci, încă o dată : a povesti, chiar fără supratemă, chiar fără simbol, dar foarte acut și adînc, nu înseamnă neapărat a face literatură minoră. Cu toate acestea, unii așa cred. Și atunci se silesc să îngrămădească subînțelesurile sau suprainteleșurile, ca să justifice, ele, lipsa de interes a observației, debilitatea percepției. Dacă piesa n-are filozofie, li se pare unora că ea nu există iar filozofia e pentru ei aluzie, pișcătură timidă. După mine nu e nevoie să piști, poți ataca frontal orice, dacă puterea de observație, unghiul, forța de gîndire și de expresie îți stau în ajutor. Dacă nu, poți să scrii chiar despre cele mai înalte lucruri, rămîi în minor.

ADRIAN DOHOTARU : Sîntem încă departe de adevărata frămîntare a vieții. Fragmentar, timid, prudent, cu o imensă pudoare, uneori, existența cu problemele sale imediate și de perspectivă, cu dramul lor de universalitate, răzbate în spectacolele noastre. În acest sens, Paul Everac și D.R. Popescu mi se par cei mai temerari. Ei încearcă și reușesc să surprindă mai mult decît fragmente din viața noastră de azi, ci chiar o panoramă dramatică a ei. Adeseori însă, dramaturgii noștri au un aer livresc, un aer împrumutat din experiența de viață și estetici exterioare. Nu vin dinăuntrul vieții, nu cunosc bine dramele și tragediile ei. Sînt epidermici, sinuoși, evazivi. De aceea, nici eroii pieselor noastre nu sînt încă pe deplin autentici. Și nu pot fi pe deplin autentici cîtă vreme pe scenă nu răzbat problemele reale care îi zbuciumă, cîtă vreme uneori se impune de secretariatele literare un erou care nu există, curat, inteligent, ferm, principial și ideal ca în romanele și filmele științifico-fantastice.

CĂTĂLINA BUZOIANU : Momentul planetei fericite sub care se naște o piesă bună este guvernat de hazardul care face ca același pintec să zămislească copii frumoși și inteligenți sau rebuturi ale naturii umane. Nici mîna caldă, generoasă, creatoare cu care Dumitru Radu Popescu a scris **Piticul din grădina de vară** și **Acești îngeri triști** nu pare aceeași cu cea care a confecționat sentimental, dar nu cu sentiment **Două ore de pace.** Nu cred că subiectul a fost de vină, ci locul comun al construcției dramatice, executarea unei luptătoare comuniste de către fasciști, subiect de atîtea ori ratat, de autori mediocri, avusese la Dumitru Radu Popescu în **Piticul din grădina de vară** strălucirea și vigoarea de execuție, a unei opere de rară perfecțiune și uriașă forță de convingere. De aceea, nu cred în producțiile de serie, ce compromit subiecte măreț. Firește că nu mă refer la D.R. Popescu care nu poate compromite vreun subiect, ci — doar se întîmplă oricui —, poate fi mai puțin inspirat. Nu cred în producții dubioase și efemere, menite să satisfacă un gust îndoielnic sau poate o nevoie firească, periculos exploatată, de a se spune așa-zise adevăruri la nivel de banc.

Aș reproșa unor piese care se pot citi și vedea la ora actuală vulgaritatea. Nu cuvîntul spus pe șleau într-o situație omenească, puternică, lipsită de ipocrizie, ci atmosfera care lasă gustul leșios al produsului artizanal. De multe ori, problemele abordate par nu minore, căci dramele „minore" ale lui Cehov sau ale lui Vampilov ne zguduie profund, ci tratate minor, conjunctural, superficial. Sînt piese construite după rețete sigure pentru a nu stîrni furtuni de opinii, înstalîndu-se comod și călduț fără osteneală, în paginile revistelor, ale volumelor editate și cel mai adesea la televiziune. Vizionîndu-le pe acestea mă întreb dacă autorul nu este cumva unul și același, atît de lipsit de personalitate, de relief, de convențional, de artificios, sînt ele alcătuite.

ALEXA VISARION : Noi, spun artiștii, socotim de multe ori că ceea ce e curajos în viață are și valoare scenică. Și atunci vedem în lucrurile dramaturgice o aglomerare de fapte care par spectaculoase. Ele nu sînt tratate artistic, nu au sens. Un gen care a invadat dramaturgia noastră, pe un teren destul de blindat pînă atunci, ar fi așa-zisa farsă satirică. Noi am avut oameni puternici la acest capitol în literatura dramatică. Dar de la Mazilu încoace ceea ce s-a scris în domeniul comediei satirice e nesemnificativ, și nu că întîmplările din texte nu ar fi citeodată reale. Întîmplările sînt reale, dar ele nu au nici o semnificație, nu duc nicăieri. Un teatru care reproduce viața nu mi se pare important, pentru că mult mai importantă este viața decît teatrul. N-are rost să imiți viața pentru că nu înseamnă nimic. E o chestiune personală, mie nici literatura dramatică a lui Baranga nu mi se pare cea mai profundă și vedeți, trăind din ce în ce mai mult aceste momente, regretăm ce a fost. Față de **Ciripit de păsărele** o piesă ca **Interesul general** avea multă profunzime.

HORIA LOVINESCU : Dintre celelalte arte, teatrul trebuie să răspundă mai imediat unor întrebări care se pun contemporanilor noștri. Această actualitate care ar trebui pusă în ghilimele, dacă ținem seama de ritmul în care se desfășoară, se modifică viața omului contemporan pe toate planurile, fie politic, fie social, fie psihic, este evident depășită foarte rapid ceea ce face ca o lucrare din orice domeniu artistic, socotită ca foarte actuală, să se perimeze în cursul cîtorva ani și să nu mai prezinte decît un interes documentar. Aș spune, deci, folosind un aparent paradox, că actuală este, de fapt, opera care poartă în ea germenele duratei. După părerea mea, actualul cuprinde un trecut, un prezent și ceea ce este supoziție în privința viitorului. Pentru aceasta actualitatea trebuie să aibă ca prim criteriu valoarea estetică.

Însă în etapa actuală trebuie să recunoastem că a apărut din condiții obiective un alt criteriu care tinde să se substituie celui estetic și anume criteriul adevărului. Obligația de a protesta împotriva ipocriziei, filistinismului, minciunii, a devenit atît de necesară, atît pentru creator cît și pentru public încît, în ciuda faptului că criteriul artistic rămîne esențial, el poate trece într-o oarecare măsură pe plan secund cedînd locul adevărului de viață. De aici succesul unor anumite piese, romane (poezia este atinsă mai puțin). Succesul acestor adevăruri exprimate în artă este explicabil, dar nu reprezintă o judecată definitivă. Ideal ar fi ca întotdeauna poziția ideologică a artistului în ceea ce face să coincidă cu o valoare artistică netă și cu un adevăr recunoscut de toată lumea. Acesta însă reprezintă un proces în curs de desfășurare și nu putem ști cînd vor putea în sfîrșit să fie întrunite armonios cele trei condiții.

LEONIDA TEODORESCU : Conceptul de actualitate este de prea multe ori subsumat factorului tematic, unul din factorii cel mai puțin signifianți în raport cu lucrarea literară. Factorul tematic reprezintă în prima și în ultima sa instanță un fel de substituire a momentului literar printr-un alt moment, cel economic mai ales.

Și ca să răspund la întrebarea directă — ce este minor în receptarea realității — trebuie să spun că orice lucru prost (indiferent de genul literar) este minor, iar orice lucru de valoare este major, dacă mă pot exprima astfel. Pentru că valoarea cointeresează, iar nonvaloarea dezinteresează.

Dezinteresul implicit pe care-l provoacă nonvaloarea este poate cel mai de seamă contraargument în raport cu comanda socială, pentru că non-valoarea compromite în primul rînd și în proporție de masă obiectul așa-zisei comenzi sociale. Pentru că problema de bază a comenzii sociale nu este dacă s-a scris bine sau nu, ci este dacă s-a scris despre ceva sau nu.

IOSIF NAGHIU : Am impresia că la ora aceasta pînă și ultimul spectator știe cînd se duce la o piesă minoră. Așa că, fără să mai fie interesat de intriga propriu-zisă, merge ca să-și vadă actorul preferat „care face ca toți dracii", pentru că piesa nu are draci, e idilică, sau abordează problema ca bastonul alb caldarîmul. Deci eu pun problema în felul acesta. Dacă pînă și spectatorii știu ce este o piesă minoră, atunci cum să nu știm noi, mai ales cînd azi nu există om de teatru care să nu aibă un program estetic personal. Orice director de teatru, orice regizor (am citit și citeva declarații) are un program estetic. Pînă și actorii mai valoroși au început să refuze roluri pentru că au un program estetic (în afară de cazurile cînd colaborează cu cinematografia). Ba chiar și criticii și secretarii literari (cu excepția unor deconectante excursii în lumea „serie noire"-ului) au un asemenea program. Dar dramaturgii ? Ei bine, tocmai la ei un asemenea program se poate depista mai greu, deoarece sînt dependenți sau dependînd de ceilalți. Mi se poate răspunde că și Shakespeare și Cehov au depins. Dar au fost jucați ? Dar au fost publicați ? Au fost criticați ? În ciuda faptului că pe atunci nu erau nici cinematograf, nici televiziune, și probabil existau destule păreri și programe estetice. Concluzia este că cine nu are program estetic să-și cumpere din banii care-i cîștigă sub mantaua comodă a unor piese minune ? Evident că nu. Ci prin coordonarea acestor programe personale într-unul colectiv : promovarea teatrului românesc de valoare. Și care nu caută doar într-o direcție pentru ca să nu riscăm să tragem la indigo experiențele deceniilor cinci și șase...

DAN MICU : Minoră este uneori poziția dramaturgului în fața realității. Am descris și cu alt prilej imaginea unui om de litere chircit în dosul unei ușă spre a privi viața dinăuntru, pe gaura cheii. Cît poate cunoaște și cum ? Rezultatul e iremediabil o bîrfă despre cîțiva metri scîlciați de viață.

DUMITRU SOLOMON : Ocolurile coregrafice în jurul adevărului vieții, tratarea disproporționată a unor fleacuri și evitarea punctelor dureroase. Reducția publicistică a unor probleme, incapacitatea generalizării artistice, lirismul fără substanță, umorul fără substanță, conflictul fără substanță. Realitatea nu este, după părerea mea, o hartă turistică pe care ne alegem un traseu convenabil, e un amestec aspru de cunoscute și necunoscute pe care trebuie mereu să-l descifrăm.

DUMITRU RADU POPESCU : Minore ? Acele teme false care sînt cultivate cu dezinvoltură, acele mici probleme de un univers cameral care nu devin niciodată drame, care nu devin niciodată mari întrebări. Și minore sînt și acele soluții pe care le dau autorii cochetînd cu un public de o calitate inferioară, făcîndu-i cu ochiul, distrîndu-l, ciupindu-l, dîndu-i cu esență de levănțică pe la nas și făcîndu-i curte nepunîndu-i nici o întrebare, mulțumîndu-se cu acea satisfacție a unui succes de hohote, dar care după ce se închide teatrul, a murit cu desăvîrșire. Minore sînt și acele conflicte false, aparent cu un accent bătăios, curajos, așa ca și cum ar pune niște întrebări, ca și cum ar dezbate niște probleme de producție, ca și cum ar dezbate niște idei ale epocii noastre. Dar nu se conturează nici în ideatica piesei, nici înăuntru — un univers, n-au nimic comun cu nici o mitologie, să zicem, românească. N-au ecouri mai largi, mai adînci care ar putea să le dea o deschidere spre universal, fiindcă aceste teme, neinteresînd nici măcar publicul nostru, care nu poate fi dus cu „făcutul cu ochiul", nu poate să intereseze pe nimeni în nici o altă țară. Ele au doar rostul de a umple repertoriile și de a fi și ele bifate. Este un fel de estradă fără cîntec, care, în loc să se joace la Teatrul Tănase, se joacă în alte teatre cu niște pretenții mai scorțoase, dar spun niște adevăruri ca pentru Tănase.

VITTORIO HOLTIER : A scrie azi despre muncitorul sudor, mîine despre muncitorul miner, sau despre cine știe ce altă specialitate răsfoind un atlas de meserii și ocupații într-o vinătoare de pete albe care se cer a fi consemnate și a nu scrie despre muncă în ceea ce are ea important omenesc, deznădăjduitor adesea și înălțător alteori, înseamnă a nu vedea pădurea din cauza copacilor. Primordial pentru artist este de a dovedi, dincolo de cunoașterea meșteșugului său, că are o concepție care trebuie să răzbată în tot ce făptuiește. Dramaturgul este supus aceluiași imperativ. Numai o astfel de atitudine asupra menirii sale îl poate duce în preajma valorilor importante, reale : universalitate, perenitate. Teatrul de actualitate trebuie să depășească stadiul de a aduce pe scenă fragmente de realitate, montate cel mai adesea cu rame poleite, în cusătură stingace și lipituri grosolane. Raportul dintre operă și lume este raportul organic dintre microcosmos și macrocosmos, nu acela steril dintre fragment și întreg. De aceea, a împărți realitatea în parcele, pe mici teme și a începe prășitul literar de la o margine la alta, bifînd conștiincios fiecare acțiune care ar acoperi cutare sau cutare necesitate conjuncturală, mi se pare o concepție neculturală, măruntă, de cîrpăceală. Faptul mărunt trebuie să servească drept obiect de studiu al dramaturgului numai cînd este semnificativ, exemplar, cînd ne aruncă în dimensiunile cruciale ale existenței.

ALEXA VISARION : Noi nu vorbim, în dramaturgie, întotdeauna de situațiile conflictuale puternice și acestea sînt foarte multe, dar două mi se par mie esențiale. O situație conflictuală interioară, între ceea ce crede omul că trebuie să obțină de la viață și ceea ce obține el în acest moment. Acest conflict există în fiecare epocă, deci trebuie să-l aibă și epoca noastră, și îl are din plin, adică între capacitatea lui de a gîndi un lucru și capacitatea lui de a-l realiza. Al doilea conflict esențial este conflictul între ceea ce pretindem noi că este munca în socialism și ceea ce facem noi cu această muncă. Nu e o problemă de producție, ci tot o problemă de conștiință. Noi la un moment dat ne-am obișnuit cu anumite idei și le-am pierdut sensul de mult. Și ele vehiculează alandala printre noi, și devin în gura unora, bineînțeles oameni fără conștiință, fără profunzime, niște angrenaje destul de terorizante care înfrîng capacitatea reală de angajare a individului în procesul muncii. Nu știu dacă tot vorbindu-se în literatura dramatică de plan, primă, producție, indici de producție, și privind omul ca pe un simplu mecanism în această țesătură de termeni, nu cumva ne face un deserviciu, îl îndepărtăm pe spectator care ar trebui să se folosească de aceste noțiuni pentru a se dezvolta, pentru a se împlini, pentru a ajuta. Atunci cînd dramaturgul nu desface fenomenul, nu-l analizează, nu lasă să se înțeleagă numeroasele sale semnificații, noțiunile se transformă într-un fel de presă asupra individului. Și el s-a obișnuit atît de mult cu ele (problemele existînd în mod real în producție, în viața socială) încît auzindu-le din nou la teatru, neprelucrate artistic, devine imun la acest tip de spectacol, față de acest tip de literatură, care tratează marile probleme în derîdere. Deci, aceste două teme — a muncii și a raportului real între om și muncă și tema meditației, problema intelectuală (nu mă refer la categoria intelectualilor, ci a omului care gîndește, care se frămîntă, chiar dacă este țăran, muncitor, student) — trebuie privite real, fiindcă sînt teme care înăuntrul lor au germene conflictuale.

MIRCEA DIACONU : Prezentarea pe scenă a două ore de viață concretă fără efortul de generalizare, de esențializare a artistului, nu poate deveni [illegible] dacă în acest interval se recuperează un tînăr, ceea ce, oricum nu se poate.

Teatrul în ultimul timp se deplasează tot mai mult către reportaj și își pierde din valoarea lui meditativă, lucru care mă pune pe gînduri. S-a lansat așa-zisa modă a teatrului dezbatere. Dar nu e teatru. Nici nu știu „dacă e vinovată Corina ?"

LEOPOLDINA BĂLĂNUȚĂ : Se întîmplă însă și invers, ca adevărul afirmat să nu fie pe măsura dimensiunii estetice a textului. Sînt exemple destule, în care autori cu talent, în analiza, în desfacerea unui fenomen nu merg pînă la ultimele consecințe, mulțumindu-se cu jumătăți de măsură. Multe dintre creațiile dramaturgice recepteaza realitatea ca pe un dat imuabil, conservat, ambalat, etichetat în lupta eternă a binelui cu răul. Aceste creații oferă soluții facile și neviabile care nu au credit. Este minoră și chiar periculoasă convingerea că binele este ceva care triumfă printr-o acțiune în doi timpi și trei mișcări. Binele rămîne o aspirație, o entitate către care se tinde. Dorința de bine este motorul acțiunilor, el nu trebuie confundat cu necesitatea happy-end-ului.

MIRCEA DIACONU : E mult mai dificil să rezolvi fluența unui personaj care în primul act este negativ, în al doilea pozitiv și în al treilea se bucură toată lumea că podul e gata. Sigur că e mai bine ca podul să fie gata, dar mie, ca actor, profesionist, mi-e greu, mai ales dacă nu aștept doar pensia.

DUMITRU RADU POPESCU : Am citit recent o cercetare despre public și teatru, în care un cărturar german discerne în publicul shakesperean mai multe straturi cu care autorul englez a cochetat, cărora le-a dat satisfacție, le-a răspuns în piesele sale. Spune cercetătorul, că bunăoară există mai multe categorii de public. Una care dorea senzaționalul, și Shakespeare a băgat în piese mult senzațional, altă categorie de public care dorea ca marele tirade sau marile scene tragice să fie sparte de comedie și altă categorie de public care dorea momente mai grave care să-i zguduie, să-i sperie și le-a dat Groparul din Hamlet. Și astfel, un autor care părea foarte detașat de publicul său, cercetătorul ni-l arată foarte preocupat de relația cu spectatorii săi. Tot acolo se spune că grecii cunoșteau foarte bine publicul și se adresau acestui public. Poate că și noi ar trebui să ne cunoaștem mai bine publicul, pentru că astăzi el nu este atît de omogen, nu mai este o categorie, o pătură, un salon literar, un mediu, ci o înflorire de atitea bresle, de atitea meserii. Poate că ar trebui să găsim o structură, o legătură cu esența acestui public. Mă preocupă, îi preocupă și pe alți colegi ai mei, dar asta nu înseamnă ca autorul să renunțe la ceea ce vrea el să spună, dar poate că trebuie să găsească modalități mai diversificate, modalități mai complexe de a dialoga cu publicul. Mutațiile sociale și politice de astăzi, ținînd de transformările în societate, de transformările acestui secol, de ambianța internațională, în ultimă instanță, fiindcă astăzi un om este conectat nu numai la adevărurile universului său de familie sau de breaslă, sau la punctele nodale ale țării sale, ci întotdeauna sîntem legați de realitățile din toată lumea. Ne interesează și problemele politice din alte țări, ne interesează mersul spre mai bine, dezvoltarea științei, dezvoltarea culturii. Omul este mai legat de politică, omul gîndește mai mult asupra destinului său, asupra destinului țării sale, a viitorului. Deci, poate și de aceea s-a încercat să se scrie piese cu un acut caracter politic, unii mergînd pe linia brechtiană, alții pe linia teatrului document. Și poate pe aici pe undeva, este deosebirea între secolul nostru și secolul care ne-a precedat. Altele sînt datele care creează substanța imediată și care sînt materia de atac cu care lucrează și construiește dramaturgul limbajul său scenic.

Ludmila Pardanjoglu

poeme de

a.i. zăinescu

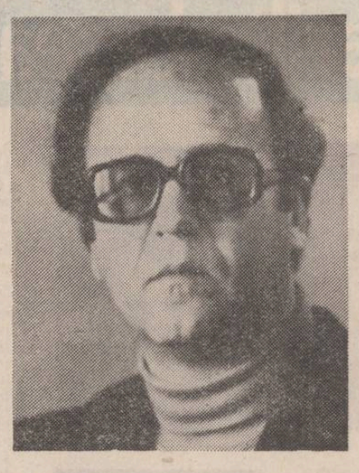

Vînatul curcubeu

Un curcubeu vînat — vînare-n somn, desigur,
Vînare-n vis de vreme ce-i și atît de-nalt,
Tot ce-i zăduf, uscat acolo pe pămînt și frigul
E ca un lac aici suflînd de la un mal pe celălalat.

O dulce, dulce lacrimă-a luminii-n fine,
Și-un dulce, dulce ţărm altfel sub trestii așezat,
Un curcubeu vînat — dar cine l-a văzut și cine
După aceea-a mai putut și blînd să fie și de neiertat ?
Un curcubeu din care-o ţevărie roșie-asfaltată curge
Și se tot coc prin el dogori ce-au asudat,
Culori cu-albastre bale de pămînt și-un uger
Din care ca haite sug ninsori ce-au înţărcat

O piramidă geamănă ce urlă să se nască
Și dimpotrivă-n trunchi poartă și răni și nori,
Un lan de floarea soarelui tot alb și lîngă el o cască,
Niște soldaţi mușcînd, spărgînd semințe ca și gloanţe-n zori.

Un curcubeu prin care toţi ne-am dus sau ne-am întors acasă,
Un curcubeu numai cu-oglinzi și-o pace-n el ca de ecou,
Cel mai nebun, mai trist cavou pe care-o rază-l lasă
Și se zidește iar într-un văzduh mai nou.

O scîndură pe gheaţă

De ce nu te faci tu gheaţă o marmoră a mea,
Un simţ al meu, o lacrimă, un curcubeu ?
Tu, stea —
De ce nu te faci stea ?

De ce pe norii care parte
Și parte-și fac din miez nu-i duci,
Niște oglinzi mai dincolo și mai departe,
În raza-adîncă-a altei cruci ?

De ce-ntrebînd călătorim cu schimbul
Și ne întoarcem albi numaidecît ?...
Parcă-a trecut și trece pe lîngă noi chiar timpul
O scîndură pe gheaţă, de marmoră, și-atît.

Doina

Izbăvește, mamă,
Luminează, tată,
Parcă-am fi de-o seamă,
Toţi, și dintr-odată.

Parcă-aceeași, luntrea
Și nisipul, gura,
Ne-ar fi-mpins pe puntea
Somnului, făptura.

Parcă-același, cercul
Și izvorul, poarta,
Unde-și duce melcul
Ca pe-un ţipăt, soarta.

Și aceeași — casa,
Stîlpii-nalţi, fereastra,
De-unde-și suge raza
Sîngele, corastra

Niște miei sub leagăn
Și măcieși sub grinzi,
Sora noastră-ntreagă,
Luna prin oglinzi

Ofelia, de la un timp mă gîndesc la tine

Ofelia, de la un timp mă gîndesc la tine,
Ce-ai găsit tu la nenorocitul acela de Hamlet,
Ce-ai făcut, nu cu el, ci cu clipele tale,
Ce-ai făcut cu luna de deasupra ta ?

Era într-atîta de dulce, spumoasă, desigur,
Că ai fi putut bea o cupă de șampanie
Și luna ar fi fost altceva.

Te-ai fi enervat, mi-ai fi spus verde în faţă :
Du-te, mă, lasă-mă,
Hamlet, sau cum îţi va mai zice,
Nu vezi că ţii o hîrcă în mînă ?

Ţi-a putrezit inima, deșteptule,
Tot mai speri și mai aperi, neîmplinite,
Atîtea iubiri că mi se face de gheaţă.
Vezi mai bine ce face
Luna, că mie mi se pare că sapă
Mult mai adînc, tot mai adînc mormîntul
Decît chiar ţeasta lui Yorick.

...Și, la revedere acum,
Vreau să văd ce mai faci.

Exod de melci

Ce-ai mai putea să spui, să mai adaugi zilei
Decît chiar lumea-acum trecută prin ferești,
Decît că niște melci ca turme de șenile pline
Au invadat și-oglinzi și tot ce-ţi amintești

Că-i o invazie huruitoare, grea, pe lume
Și ni se pun ventuze parcă foarte-adînci,
Că niște melci iau locul stelelor în spume
Și rod ca somnambuli și aripă și stinci

Că se rotesc nebuni încolo și încoace
Și-nting cu dinamită-n noi și se retrag
Că stăm pe-o rană doar și-o bandajăm rapace
C-un cimitir mai mult sau mai puţin c-un prag

C-a fulgerat numai și-au și-nceput să fiarbă
Lungi dîrele lor trase ca peste-un catafalc
C-acele stranii arătări nu vor doar iarbă
Și nici doar oseminte-adînci de greieri ce nu tac

Că niciodată nimeni sub un cer sau altul
N-a mai trăit astfel sub un potop de melci,
Că melcii cînd s-au așezat și-au ros și-naltul
Pe dinăuntru-au ros și ochi și piramide-ntregi

Că nu mai e nimic, că totul poate o să fie,
Sau ce-ar mai fi, altfel, ce-ar mai putea să spui
Decît că după această grea invazie-n cîmpie
Melcilor li s-au ridicat apoi și niște statui

Că nu mai era mult, că totu-a și fost-poate —
Pînă cînd statuilor acestea să ne dăm mereu
Și ca mîncare-n tot și ca odihnă-n toate,
Să creștem surd pe-un gol osificat și greu.

Și dac-a nins

Și dacă-a nins, a nins pe ultima blocadă-a zilei,
A nins pe ultimul ei fort, a nins ca într-un pod,
A nins enorm, a nins ca-ntr-o cutie-a milei
Și-a nins și blînd, a nins ca printr-un eșafod.

A nins enorm pe ultimul război, pe ultima
Stare de greaţă-a lumii-n care-un călăreţ
Cu undiţa la nori crucifica chiar aștri
Și malul alb al unui nou îngheţ.

A nins măreţ, nici nu știu de unde-atîta
Superbă-aglomerată desvelire ca-ntr-un fulg,
Din niște gîște parcă-un Capitoliu ţipă,
Dintr-o lupoaică sug morminte și se smulg.

A nins uscat, a nins ca-ntr-o oglindă parcă
Și-a nins și orb, a nins ca-ntr-un ochean apoi,
Ca-ntr-un spital tratat de o zăpadă neagră,
Un trandafir ce-a ars și s-a răcit prin noi.

A nins nebun, a nins fără greșeală-aproape
Și-a mai făcut un pic și ordine-n cetăţi,
Ca-ntr-un atelier un sculptor sprijinit în pleoape
Și răzuind, fierbînd cu ele și statui și dălţi.

A nins pe-ndrăgostiţii ultimi care se repetă
Și par a-ntoarce-n alb, la sînu-i nupţial,
Și lacrima dintîi și ultima lor singura planetă,
Istoria cu fierbinţeli în oase și grad de mareșal.

A nins pe ultima și ultima blocadă-a zilei,
A nins pe ultimul ei turn, a nins ca într-un fort
A nins enorm, a nins ca-ntr-o cutie-a milei
Și-a nins și blînd mutîndu-ne o clipă mai spre nord.

«Un munte încheiat la toţi copacii»

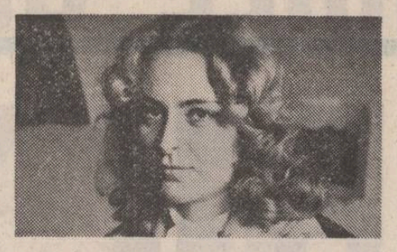

sabina drăgănel

Brăduţ se născuse din preaplinul muntelui — mă uitam la el și nu-mi venea să cred că rodisem mîndra sălbăticiune adăpostită înăuntrul meu. EL, BĂRBATUL, ridea blînd, lăsîndu-și palmele grele pînă la înălţimea creștetelor noastre — pe urmă se apleca jos, jos de tot și sălta pe-un umăr puiul de urs, iar pe celălalt, copilul. Adăstam stingheră doar o clipă — braţele puteau, eliberate, să mă cuprindă strîns, lipind trunchiul plăpînd, tremurător de scoarţa lui viguroasă. Se deslușea duduitul înfundat al singelui alergînd, seva de purpură spălîndu-i înviorător cotloanele fiinţei. Ne deznodam după un timp, dar nu de tot, ne răsuceam cumva să ne putem mișca și colindam tăcuţi pădurea — casa, căminul reveriei noastre. Ursuleţul, pe care El îl descoperise aproape îngheţat în preajma cabanei, cu puţin înainte de ivirea pe lume a lui Brăduţ și-l găzduise — spre spaima mea, mărturisesc — în singurancăpere, prinsese vlagă și curînd avea să plece-n căutarea rădăcinii. Îl îmbunase la-nceput doar laptele dulce de capră — cum își unea scîncetul mormăit cu cel al rotofeiului sugar EL îndesa în botul pofticios cauciucul prin care picura caldă, licoarea. Se vestea fiară înfricoșată, mătăhăloasă, dar făr-asprime, chiar molcom. „Poate rămîne cu noi pentru totdeauna" — ogoiam grija lui Brăduţ — băiatul se înnegura cît îi permitea jumătatea de lun-a frunţii și ochii ca o iarbă nedată la cosit treceau pe nesimţite spre castaniu tomnatec : „poate" acela era șansa acordată necunoscutului, un spaţiu pentru carul îndoielii, să-i purtăm lin, ne-mpiedicat.

Zilele alergau măsurate cu aceeași albă fort-a bucuriei — citeodată, în așteptarea LUI, plecat prin raitele care adulmecau braconierii ori ca să ocrotească pomii fragezi de colţii veninoși ai gerului întăritat, mă aciuiam între Brăduţ și jucăria vie, dar trinta lor prieteneasca îmi sfîrteca gîtlejul și nu mă încălzeam — zadarnic focul — decît l-auzul cizmelor pe prag. Apărea și de fiecare dată tresăream și stringeam ochii — parcă mă prigonea lumina dureros : șui, zimbitor, cu părul încîlcit de vînt și nea sau frunze veștede, fărîme, făcea cinci paşi pînă la poliţă ca puștii să-i redea lăcașul, se-ntorcea încet-încet cu faţa și-apoi era numai al nostru. „Să vină ciuta-ntîi" — striga „că-i cea mai sperioasă" — și cupa pumnului prindea din buzunarul larg de hanorac bomboane, biscuiţi, o portocală — privirea mea îl ţintuia acuzatoare, mă cuibăream scobind un gol, o cavitate între perne și mă-ntindeam spre ranită — acolo... „Ia uite, iar le-am încurcat" se mira El șiret, întîrziindu-mi nerăbdarea cu mîngîieri „tu altceva aștepţi"... și revărsa în jur bucăţi de zahăr greu, care porneau cînd lemnul le oprea căderea. Pe urmă învîrtea copilul ca un scrînciob și-i pipăia carnea-ndesată — ursul, ocupat să culeagă dulciurile nu-l băga în seamă și nu părea că simte ciupitura prietenească de pe ceafă. „Ei da, meriţi răsplată pentru truda ta cu doi sălbatici, în pustiu" — îmi volbura încă și încă o dată pletele știind că nu pot să aleg între ispita cărată cu spinarea tocmai de la vale, străbătînd cîtiva kilometri mohoriţi — și dezmierdarea lui, de care niciodată nu m-am săturat. Sub palma mirosind a aer crud și paie ude, a vietăţi de codru, mă desfăceam fișii, iar liniștea grăia cu glasul zahărului rontăit și-al respirării domolite-aromitor. Cărţile ieșeau la iveală mai tîrziu, dar nu păstram decît prea puţin suflet pentru ele, îl absorbise avid omul pădurii.

Vara umblam, îl însoteam întreaga zi — cînd cobora pribeag pe după munte soarele, virtejul lucitor nu ostenea : din verdele întunecat cu care se pictau copacii, ici-colo, pretutindeni, peste tot, curgeau — ciudate lacrimi — alte pete, decolorate, albicioase, ori, dimpotrivă, rece-arzînd : trupuri nenumărate de gîndăcei pe care ziua trufaș îi ignoră devin cu înserarea vitejii cavaleri temuţi cumplit de umbre. „Îmbătrînind își pierd treptat din har" — mi-a explicat El într-o noapte și m-am înfricoșat la gîndul că asemeni lor vom rătăci și noi cîndva, cu anii, ce-aveam mai bun, mai preţios. Căci alţi și alţi cerbi își strigau boncăluitul lung de nuntă și-alte mirese răspundeau și alţi cocoși sălbatici gustau din anotimp și alţii erau lupii ce coborau pîndind spre sat... Iar într-un asfinţit ca vișina prea pîrguită, puiul de urs, pe care firea îl strigase cu glasul tînăr de femelă, s-a îndreptat către acel fierbinte miez al împlinirii ; bezna am ispășit-o șoptind pe rînd, la capul lui Brăduţ, să-i amăgim în povestire plînsul, mîhnirea, jalea primei pierderi.

Și alte nopţi și mingîieri — El îngheţînd la tîmple nu zăpadă ci vremea chiar — dar tot frumos — drept ca un ulm, doar puţin trist fiindcă nimeni nu culegea bucăţile de zahăr — călcam toţi trei pe ele și măturam a doua zi o pulbere măruntă, transparentă — cu dușmănie o zvîrleam, căci ne scurtase ritualul.

În toamna cînd și El a dispărut pădurea ne-a părut străină — plină de oameni care scotoceau, cătînd un trup, strigînd, dînd ordine și dispoziţii — era fără sfîrșit, ca un deșert în care vălul de nisip îneacă urma cea mai apăsată. Știam eu și Brăduţ că El nu a fugit de noi, ci doar de moarte s-a ascuns, ca fiarele i-a presimţit tîrcolul — să ștearg-a vrut durerea risipită inutil. Și pentru ceilalţi din sat, miliţie și autorităţi, mister e pînă azi — noi, numai, noi îl vom vedea, în serile de mai, după furtuni, cînd ne va însoţi cît ţine sclipătul de licurici.

PAPIE

horia tabacu

— Vino-ncoa, Papie !

Stau sub un dud. Căldura prăfoasă smotocește dudele, mustele sătule mă lovesc destul de violent și obraznic pentru ele. Aștept o mașină de ocazie cu care mă duc acasă. Dudele înnegresc prafu. E cald și monoton. Sînt sătul de ţară, de aer curat și de peisaje.

— Hai, vino-ncoa, Papie.

Din faţa circiumii, Papie mă privește pe sub genele mari :

— Aăănn ?

Îi fac un semn cu mîna și el se apropie pe un drum ocolit numai pentru a nu veni imediat. Papie are personalitate, face cum vrea el, indiferent de situaţie. În drum se oprește, uitîndu-se aiurea numai pentru a mă face să-l aștept. E în picioarele goale, cu un maiou rupt și murdar, închegat încă, pe care odată scrisese ceva de genul „Neptun" sau „Barney". E murdar și are două perechi de chiloţi obișnuiţi, a doua ţinînd (probabil) loc de pantaloni.

— Ce faci, Papie ?

— Da' tu, ce faci ?

— Stau, aștept o mașină să mă duc acasă.

— Unde stai, tu ?

— La București.

— Ai ţigări ?

— Da.

— Să văd...

Papie se joacă acum într-o băltoacă din faţa mea. Scormonește cu degetul mare de la picior mîlul, îl ia apoi în palmă și-l dă pe umărul stîng. Mîlul cu mireasmă și striveală de dude năpădește maiou pe care nu s-ar mai putea cunoaște nici o urmă de „Neptun" sau „Barney". Se plictisește și mă privește fix :

Teodor Răducan : „Univers de pace"

— Dacă te strochesc ?

— Te bat.

— Tu mă baţi pe mine, poate-ţi dau un pumn !...

— Hai dă.

Papie se năpustește cu o privire crîncenă și face un pas spre mine. Zîmbetul năting de pe faţă îi îngheaţă pentru un moment :

— N-am costumul de scandal pe mine. Vrei să te strochesc? Ce-mi dai să nu te strochesc ? La drept vorbind Papie m-ar putea „strochi".

— Pleacă de-aici, m-am supărat pe tine. Și întorc capul în direcţia opusă, sperînd să scap de cîteva pete de noroi pe haine.

Papie se așează lîngă mine și amîndoi tăcem un timp.

— Unde-i ochelarii ?

— I-am lăsat acasă.

— Da' unde stai tu ?

— Nu ţi-am spus, la București. Ai fost vreodată la București ?

— 'm fost cu mămica și 'm mîncat mici și 'm băut bere.

Mîlul de pe maiou i s-a uscat. Dudele tot mai cad, e cald și mustele bîzîie. Papie găzduiește zeci de muște pe picioarele crăpate, pe umeri, pe frunte și una chiar pe nas. Într-un fel îl invidiez.

— Dă-mi un leu.

— Ce să faci tu cu un leu ?

— Dă-mi un leu, dă-mi un leu, dă-mi un leu că te bat.

Îi dau cinci bani. Cîntărește bine moneda. „Asta-i un leu mic, știi rișca ?".

Papie are o strungăreață mare în faţă. Își strecoară limba prin ea, o vîntură prin aer și, cu puţin efort, atinge nasul de pe care o muscă zboară speriată.

— Fă și tu așa.

Papie știe că nu pot face așa. Întoarce capul în altă direcţie, mă ignoră, se scobește în nas și privește superior niște copii care se scaldă.

— Știi bă să'noţi ?

— Da.

Scuipă în palmă și spune zîmbind :

— 'noată aci. Apoi îmi întoarce iar spatele. E tot mai cald. Nu trece nici o mașină. Sînt foarte nervos. Papie mă domină, el se simte așa de bine în praf, biziit de muște și striveală de dude. Răsuflarea mi se zvîrcolește prin piept. Papie se concentrează tot, asupra „leului mic". Începem să jucăm rișca. Îmi ia, la început, ceva bani, apoi îl lefteresc și de „leul mic". Eu nu accept să joace pe datorie. Parcă a înebunit. Pleacă, se învîrte puţin prin jur și se întoarce cu capace, cioburi colorate, o sîrmă, două ouă de porumbel. Nu accept cu nici un chip. Papie mă privește o clipă rugător, se întoarce și o ia la fugă spre staţie. Venea autobuzul de la București. Staţia e chiar în faţa circiumii. Papie se așează și privește la cei care coboară.

Peste o jumătate de oră în suflet mi se strecoară o speranţă răcoroasă. Autobuzul de București va întoarce curînd. Papie stă tot în faţa circiumii între niște tineri, întorși, probabil, de la muncă. Le povestește ceva, cîte unul îl mai întrerupe cu o întrebare, toţi rîd. Papie capătă ţigare după ţigare, trage o duscă zdravănă, cînd sticla de ţuică (doi ochi albaștri) ajunge la el, înșoșește fumul ţigării cu vîrful limbii prin aer și scormone cu degetul mare de la picior în praf. În sfîrșit, autobuzul de București se arată încărcat de lume. Tinerii din faţa circiumii s-au răspîndit pe la casele lor. Papie are șapte ani și doarme, acum, chircit lîngă un pom. Oare la ce o visa, cititorule ?

teatru

t

Ideologia și viaţa

Piesa *Cartea lui Ioviţă* se structurează solid, aderînd la formula teatrului colocvial, de dezbatere politică. Pe scenă, esenţial este cuvîntul — dialogul, factura dual justificînd și existenţa monologului, viabil în măsura în care reușește să înainteze prin dialectica ideilor. Este chiar cazul de faţă. Monologul unei conștiinţe confruntată cu ea însăși, dar și cu realitatea diurnă, cu problemele minore sau esenţiale ale faptului cotidian, aduce faţă în faţă un personaj exponenţial (verosimil mai puţin ca excepţie existentă în societate, mai mult ca pion în demonstraţie) și un număr n de personaje figurînd adevăruri construite în funcţie de diferite mentalităţi sociale. Regizorul spectacolului Naţionalului bucureștean greșește cînd nu are încredere în forţa dramaturgului și apelează la insertul brechtian, la justificări inutile, la numerotarea agasantă sau, mai rău, la pseudo-naturalismul recuzitei. Ion Ioviţă, acest modern erou — chiar dacă, încă, virtual — își dorește să o clădească în numele progresului, al regenerării universului, a speciei umane trezite, în proporţie de masă, la o nouă existenţă.

În această originală încercare de transpunere scenică, de vizualizare, de fapt de redimensionare ideatică a unui principiu (din păcate tocit prin frecvenţă și defectuoasă folosire — uneori demagogică), în acest inevitabil și necesar, în momentul actual (și nu numai pe scena unui teatru) impact dintre materiala *structură* aflată într-o imprevizibilă dezvoltare și teoretica *suprastructură* căreia trebuie să-i fie caracteristică flexibilitatea adaptării la cursul firesc al vieţii — Paul Everac a fost ajutat mai puţin de regizor (cu care este una și aceeași persoană) și infinit mai mult de actori. Naturii aparte a rolului, abstractiunii replicilor, Florin Piersic a trebuit să se străduiască să le atribuie — firesc — putere de convingere. Și prin drama propriu-zisă a directorului, dar și în planul superior al simbolului. Eternitatea sacrificiului în numele binelui general, metafora aparenţei inutilităţi, a coeficientului de esec conţinut în orice tentativă de actiune se rotunjește pe nesimţite prin dizolvarea treptată a concreteţei obiectului de cercetare și de ambiţie al inginerului. El rămîne doar cu credinţa și speranţa, doar cu ideea. Actorul impresionează prin sobrietate, singuri, ochii săi triști și încercănaţi spun totul. Așa cum spune multe și gestul de eschivă, de refuz al înţelegerii, gestul cu care Constantin Diplan își însoţește ieșirile din joc. Așa cum înţelepciunea de om bătrîn și învăţat pe care Constantin Dinulescu o impune, te împinge spre îndoială. Sentimentul acesta a pus stăpînire deja pe vechiul activist aflat în impas, Matei Alexandru sugerînd deruta insului onorabil. Ca secretar adjunct, Traian Stănescu a găsit exact nota discreţiei știind cînd să-și plece ochii, învins fiind prin chiar arma promovată de el — cinstea. Eugenia Maci și Ioana Bulcă au avut de luptat, la rîndu-le, cu voinţa autorului de a aduce la rampă și ipostaze ale friabilităţii feminine — în numele bunăstării materiale și respectiv sentimentale. Toate aceste personaje — sotia, colaboratoarea, subalternul, funcţionarul, prietenul, dascălul, muncitorul — există și în realitate. Opus lor, Ion Ioviţă nu există decît ca ideal absolut la care noi toţi trebuie să ne raportăm mereu pentru a menţine cumpăna dreaptă între bine și rău.

Irina Coroiu

Jean, fiul lui Ion

Rămînînd credincios misiunii sale de cronicar al actualităţii, Nicolae Tic publica în urmă cu cîţiva ani un roman incitant chiar prin titlu, care sugerează o anumită mentalitate îngrijorător de frecventă astăzi. Microuniversul cărţii se limitează la o uzină și la oamenii ei, semnificaţia vizează însă macrouniversul întregii noastre societăţi, cu mărunţele și crucialele ei momente surprinse pe viu, exact. Incidentele, mai grave sau mai mărunte, ţinînd de racile sociale sau morale (carierism și snobism, birocraţie și inerţie, demagogie sau corupţie) sînt probleme inerente procesului de consolidare a socialismului, sînt probleme rezolvabile. O privire globală asupra lumii romanului dă impresia optimistă de organism puternic care posedă capacitatea de a contracara atacurile, ostilităţile de gen și care se autoconduce foarte bine chiar dacă mai întîmpină greutăţi. Subiectul se constituie dintr-o sumă de conflicte în centrul cărora gravitează personajele de prim-plan : Ion Andreica, Erou al Muncii Socialiste, deputat în M.A.N. ; fiul său Jean preocupat de propria-i carieră dar care se dovedește pînă la urmă atașat de viaţa din uzină ; sora sa Gaby, snoabă, profesoară de engleză, căsătorită cu un medic pe potrivă ; Simona Vlaicu, o tînără și foarte ambiţioasă muncitoare căreia îi reușește totul în viaţă, chiar și cucerirea inimii inginerului înfumurat ; cumnatul ei Fănică, maistru destoinic și exemplar cap de familie ; Smaranda, o arhitectă ratată ; doi soţi despărţiţi din cauza unor obscure practici mistice. Alţi doi, trei eroi principali și ceva mai multe personaje secundare figurează — în roman — tipologii cotidiene. Folosind cu consecvenţă, pe parcursul celor 400 de pagini, metoda dialogală — doar aparent facilă — scriitorul a mizat cu succes pe cota de participare : cititorul este prins mereu ca partener în discuţie. Acţiunile care susţin epica se configurează de fapt din **replici** — firescul, spontaneitatea, frustetea acestora este de o naturaleţe rar întîlnită în literatura noastră contemporană (indiferent de gen).

Profunzimea pe care complexitatea romanului o atingea nu mai transpare în adaptarea pentru scenă. Din perspectiva montării, pe care a gîndit-o corect dar ambiţionînd prea puţin, George Bănică a optat pentru un singur segment conflictual — povestea de iubire. În premiera absolută de la Teatrul Giulești s-a obţinut o comedie realistă ritmată de tensiune și umor. Actorii au contribuit fiecare după posibilităţi. Florin Călinescu — nedezbărat încă de un alt personaj interpretat excelent pe scena Casandrei. Rozina Cambos — în nota obișnuitei sale disponibilităţi de joc graţios, convingător. Radu Panamarenco — iradiind un haz în bună manieră caragialiană. Vasile Ichim — prea palidă ipostaziere a bătrînului „șef de clan". Olga Bucătaru — exaltată suficient. Constantin Cojocaru — în pericol de a șarja la cererea publicului. Maria Pătrașcu, Ileana Codarcea, Atena Demetriad, Valeria Sitaru, George Bănică însuși — în limita eficienţei. Decorul — preţios și inexpresiv în egală măsură. Costumele — urîte, unele chiar foarte.

Spectacolul, dincolo de faptul că amuză cucerind aplauze la scena deschisă, are și meritul că popularizează o carte bună. Ceea ce nu este puţin.

I. C.

televiziune

tv

Aprilie

Nu știu cît se călătorește primăvara, în afara plicticoaselor plimbări de duminică, în jurul casei, prin pădurile noastre casnice, în mijlocul unei naturi de decor pe care nu avem voie s-o atingem. Dar că se poate călători imaginar, în orice anotimp, asta știu desigur cei mai mulţi dintre noi, deși și astfel de călătorii obosesc cînd pregătirile durează mai mult decît călătoriile propriu-zise. Oricum este bine să fim ajutaţi cum să ne împotrivim sedentarismului prin orișice mijloace, inclusiv prin acelea care îndeobște îl provoacă și susţin, cum ar fi televizoarele, acești ochi hipnotici care îi urmăresc pe telemani seară de seară, tintuindu-i pe scaune. Este adevărat, în afara acestora din urmă, ceilalţi telespectatori nu sînt chiar atît de conștiincioși, selectîndu-și emisiunile cu parcimonie, conform interesului și preferinţei fiecăruia. Sînt încă destul de rare emisiunile care întrunesc unanimitatea, în afara celor de film (serial) și de sport. Nu le enumerăm, pentru că ele sînt cunoscute și apreciate ca atare. Între acestea, însă nu pot să nu amintesc „Călătoria în univers", un serial care a întrunit un acord general al telespectatorilor, chiar entuziasm. S-a ajuns pînă acolo, încît chiar și cei mai îndîrjiţi adversari ai micului ecran care îi refuză prezenţa în casele lor să se invite la vecini sau la rude. „Călătoria" a fost într-adevăr extraordinară mai ales datorită ghidului, un adevărat Van Loon al zilelor noastre, care în afara farmecului său personal, a fost atît de inteligent încît să nu ne complexeze cu cunoștintele sale în varii domenii. Pentru că dacă ar fi dorit, ar fi reușit destul de ușor, desigur, să ne facă să ne gîndim cu modestie la ce și cît știm despre lume în general, despre noi în special. Nu este pentru prima dată cînd observăm în astfel de emisiuni de popularizare a știinţei (pentru că astea sînt la urma urmei, niciunul dintre noi nu-și va lua doctoratul urmărindu-le) absenta catedrei, din păcate mereu prezentă în emisiunile similare (indiferent cum se numesc, mese rotunde, discutii, dezbateri, colocvii ș.a.). Dar absenţa catedrei, a referatelor, a notitelor citite pe furiș presupune, în ceea ce ne privește, și absenta unui catalog în care savantul sever, anevoie de smuls din vocabularul lui științific, ne trece nota de repetentie. „Călătorie în univers", în ciuda itinerariului său imposibil, a semănat din acest punct de vedere cu o excursie (ceea ce, credem, și-au dorit și realizatorii) și nu cu o ascensiune spre „virful" universului. Spre deosebire de alte „călătorii" la capătul cărora, după mari încercări și teribile eforturi, te trezești în virful unui mușuroi.

I.N.

P.S. Semnalăm interesul de care se bucură o nouă emisiune de duminică „Incursiune în penibil" (realizatoare Anca Arion).

CÎNTECE NOI

Casa părintească

„Nicăieri ca-n spital
Dorul de casa părintească
Nu e mai aprig".

Acasă !
Acasă, acasă, acasă !
Aici
dacă nu ești alb de ninsoare,
de floarea salcimului
ești alb de duminică.
„Bună ziua"
„Bună să-ți fie inima"
Scot apă.
Mă uit la fîntînă
Ca în istorie,
strig și mi se răspunde.
Vîntul suflă curat
dinspre munți,
te poți vedea în el
ca-n oglindă.
Un miros magic de brad
răzbește pînă aici,
îmi notez o idee
de-a dreptul pe el : „Mama
este trecutul meu cald,
prezentul meu,
Viitorul meu strălucit".
Aici
dacă o piatră în zid
e clintită din loc
cel care trece pe drum
o reașază temeinic
ca în propriul gard.
Trandafirii
sînt roșii de dragoste,
Unul m-a întrebat
naiv de tot :

„E-adevărat că aiurea
există un război al
trandafirilor ? !"
Aici omul prin ploaie
trece descoperit
ca printr-un ritual,
iar nodul din palma copilului
prețuiește mai mult
decît tot argintul lumii.
Focuri de miere
întinde tăriei
floarea-soarelui sfîntă,
iar lanul de grîu
fără de margini sclipește
ca o zi fericită și-aleasă
din viața unui poet.
Alipită de cer,
clar și profund ciocîrlia
cîntă farmecul vieții,
de firul de aur
al ghiersului ei
atîrnă pămîntul întreg.
Ridic mîna
nu pentru-a cere cuvîntul,
ridic mîna după un măr.
Îmi văd umbra pe ierbi
mă pot pe dinsa culca
convins pe deplin
că-i umbra mea proprie.
Iarba îmi linge pe spate
sarea cămeșii.
E seară.
Cerul crește vibrînd,
mărit de cîntecul greierilor.
Stele pe cer,
necunoscînd pribegia, popasul,
calea-și urmează
(tăiată în cercuri de aur)
Ferestrele casei
deschise-n univers,
Pereții albi
ca miezul de nucă proaspăt
ca niște steaguri de pace,
mama își răcorește palmele
alipindu-le de fața lor.
Fierbinte mi-e sîngele
de năzuințl de iubire.
Acasă
patria mai liniștită este
și mai a mea.

Bună dimineața !

„Din ceasul acesta
încep să curgă lucrurile".

Tot ce-a fost zi
s-a cosit,
Secera Lunii
uitată pe chipul tău.
Sclipește pe chipul tău, aramă,
mirîștea lacrimei
prin care sufletul meu
rătăcește desculț —
Îmi schimb locul, cerul,
aerul, fug
la munte, la mare.
Dar același ochi
al aceleeași stele
mă urmărește de sus mereu
și pretutindeni.
Pretutindeni secera Lunii
uitată pe chipul tău.
Tu zici : „S-au trecut trandafirii,
dar cerul nu trece,
cerul nu trece niciînd".
Adevărat, adevărat

poeme de

grigore vieru

dar tot mai pustie mi-e gura
de cîntec
de cîntecul tău.
Îmi curge, mamă,
însingurarea pe trup
ca apa pe stînci,
ca miezul de noapte
pe zidul unei cetăți ;
și numai cu spada miresmei
a celei ca floarea de tei,
cu spada străveche
a miresmei de pîine,
pe care tu
o scoți în genunchi din cuptor,
întrerup noaptea,
curgerea ei nesfîrșită.
Din ceasul acesta
de rouă mi-e sufletul
și trupul la fel.
Bună dimineața, mamă !
Bună dimineața, lume !
Bună dimineața, nădăjduire :
pom aproape sălbăticit !
Rămîi ! Mai rămîi încă verde
o clipă, un ceas, o zi.
Și mîine,
mîine mă vei vedea oglindit
în răsăritul întreg,
în toată lumina neînceputâ
a lumii
prin care palid va trece
secera Lunii.

Albina

„Ferice de cei care pot zbura,
Pe care aerul îi ține și-i iubește"

Mă-ntorc, o soro, iar la tine
Cu vorbe cît mai pămîntești,
Căci unde nu ești tu nu-i bine
Nici unde necîntată ești.

Viorel Poiată : „Cartea"

Cuvine-se-n cuvînt de aur
Să te înalț și nu-l găsesc.
Nici nu știu cum să-ncep mai bine
Pe nimeni eu să nu jignesc.

Un bob de sare argintie
Ești poate pentru necuprins.
Ci pentru noi, pe-a zilei pîine,
Ești mierea fără preț, ești vis.

Mai trudnic steag și mai cu pace
Nu am văzut și nici mai sfînt
Ca steagul roiului tău mare
În pomul țării fluturînd.

Nu lași lumina dimineții
Să lucre singură în tei.
Dar nici cutezi începe cîntu-ți
Naintea cîntecului ei.

Trudești cît șapte bucuroasă
Și-ți place zborul fără șa.
Și nimeni, nimeni nu-i în stare
Aripa-ți a o-ncătușa.

De tine-n suflet și în cuget
Legat la bine și la rău,
Aș vrea pe drumul cel din urmă
Să mă petreacă drumul tău.

Ce-aș mai putea să spun de tine ?
Mi-ești cea mai dragă pre pămînt,

Că nu te cațări sus la floare,
Ci zbori, de ea chemată blînd.

Din viețuirea ta curată
Atîtea sînt a le-nvăța.
Nu rătăcește drum și cinste
Acel de merge-n urma ta.

Ca Ștefan, neștiind săgeata
A o trimite lung în zbor,
Eu unde te oprești, tu, soro
Acolo stau să-nalț sobor.

* * *

Cine ochește în mine
Ochește-n copilul meu.
Iar el ce vină are ? !

Cine ochește-n mine,
În mama ochește.
Și ea ce vină are ? !

Cine ochește-n mine,
Ochește-n crucea tatălui meu.
Iar ea ce vină are ? !

Ce vină am eu, cel care
Nu stăpînesc altceva
Decît, bucuros, această inimă
Această cămașă de sare, cu drag,
Tot ce se vede în jur
Nefiind al meu, ci al nostru.

Piatra

Omul pe glob
mai treapădă, gîfîind,
în jurul unei pîini
ca-n jurul pămîntului.
Jilave sînt pe cer stelele,
jilave de om,
de nepacea-i trupească,
de universalul zbucium
al sufletului
Despre asta
trebuia să vorbesc
și-am tăcut.
Și pentru că am tăcut
m-am preschimbat
în această piatră.
Ploaie mă calcă,
spulber mă biciuie,
iarbă m-acoperă,
tot mai adînc
mă duc în țărînă.
Numai ridicat în brațe
aș putea să mă scutur
de mormîntul de jos.
Dar cui îi trece prin cap
să ridice în brațe o piatră,
s-o țină la piept o clipă
cum piinea ar ține-o ? !

* * *

Un mut
traversează strada-n amurg.
Îl văd zilnic,
pe aceeași stradă,
cu aceeași pîine în mînă
pe care-o ține strîns
aproape mușcînd-o
cu cele cinci unghii.
Însoțește-o femeie
vorbindu-i ceva.
Vorbește numai c-o mînă :
cu cea liberă.
Adică pe jumătate.
Are-o palmă foarte mare,
de sub ea
piinea-și
spinare-ncordată
de pisică sălbatică
sau crai nou pe cer ? !
Ah, nimeni nicicînd nu va ști
dacă pinea-i impodobește mîna
sau i-o fură,
Un mut
traversează strada-n amurg.
Ziua-și înghite pinea ei :
soarele sîngeriu,
mutul și-o va înghiți
pe-a lui.
Ce-a spus oare mutul
și ziua oare ce-a spus ? !

Trandafirul din vază

Îmi curge pe mîini tăcerea ?
Nu, nu sînt supărat
O tristă milă de tine
Sufletul mi-a mușcat.
Trandafirule.

Prin cătușa frumoasă
De cristal bogat
Se vede negrindu-ți
Piciorul scurtat.
Trandafirule.

Tu, care-n grădină.
Lîngă, zidul surpat,
Erai frate cu mine.
Și erai împărat,
Trandafirule.

Tu salutat de mierlă
Și de vînt-volburat !...
Te visai în taină
În cristal îmbrăcat
Trandafirule.

Unde-i cămașa de rouă,
Cea de mire bărbat ? —
Durerea-mi întunecă chipul
Nu, nu sînt supărat,
Trandafirule.

Iubind

În mine s-a întunecat
Un cer de aur.
El geme înjunghiat
Ca un taur.

În mine un taur geme
Ca un corn de rubin.
Mi-l sărută pe gene
În zori un copil,

Suflarea-i înviind-o
Ca într-un mit.
Ah, iubire, tu, sfînto :
Cer hăituit !

Boure, boure sfînt !

Cel
Care umpli în zori
Lumii gîtlejul
Cu laptele cald
Al răsuflării tale.
Cel
Care în tăcere mina lui lingi
Cu limba apelor tale.
Cel
Legănîndu-ne vara copiii
Între coarnele tale de munți.
Boure, boure blînd !
Cel
Pe care-l mai și uităm,
Furați de roțile stelelor.
De Lună furați :
De-această iapă leneșă
Care hălește grăunțele
Căluților pămînteni.
Cel
Din nou regăsit, și spălat
În lacrima bucuriei simple.
Cel
Cu două urechi de aur
Cu Soarele și Luna
În care-ți place să zumzăie
Muzica infinitului.
Cel Veșnic neoprit pentru popas,
Apucînd din mers,
Pe unde-o găsești,
Iarba dulce a păcii.

Boure, boure sfînt !

Dacă tu înțelegi
Graiul meu omenesc,
Ascultă-mă : mulțumesc !
Mulțumesc că ne duci
Că ne rabzi, că ne ții,
Că ții pe cuminții tău mușchi
Lumea,
Frumoasă, urîtă,
Neroadă, înțeleaptă,
Prudentă, nesăbuită,
Că nu te scuturi de ea
Mulțumesc.

Boure blînd,
Boure sfînt !

*) Din ciclul „Scrisori din spital"

Compunerea

mariana șipoș

Toma ședea la masă și încerca să-și scrie compunerea pentru a doua zi. Se cam plictisise de compunerile astea încă din clasa a IV-a, o zi din viața mea, o întîmplare hazlie, o întîmplare tristă, iarna, primăvara, acum, într-a cincea parcă li se mai schimbaseră titlurile, apus de soare în munți, o furtună în munți, în vizită la fabrica de nasturi, cartea — prietenul meu, da, asta era, despre cărți avea de scris acum, deși ar fi vrut să se gîndească la cu totul altceva, nu avea încotro, mai ales că rîndul trecut se scuzase, mîine nu va mai fi iertat, va lua patru, asta ar mai lipsi acum, cînd și el și taică-su erau foarte supărați.

Fericit Andrei că n-avea nici o grijă ! Umpluse o pagină cu bețișoare, una cu punctișoare și gata.

— Andrei, unde ești, mă ?

— La televizor, ai terminat ?

Ce să termine, că nici n-a început. Trecuse toată ziua cu mutatul, să nu uite nimic, să încarce camionul acela cu ce mai rămăsese prin casă după ce ea luase aproape tot. Aduseseră aici paturile lor, hainele, ghiozdanele, jucăriile și le așezaseră la repezeală cam pe unde se nimerise, vor avea ei timp să aranjeze casa mai tîrziu, mîine, poimîine.

— Andrei, tu chiar crezi c-ar fi plecat ea fără să ne fi spus un cuvînt măcar ?

— Lasă-mă acum, că e Donald.....

Scrise întîi titlul. Apoi dedesubt, între paranteze, compunere.

„Eu am avut cărți dintotdeauna, de cînd eram foarte mic. Întîi mă uitam ce mă uitam pe ele, apoi, mi-a spus mama că începeam să le rup toate foile. Mai tîrziu am avut grijă de ele, căci seara bunica venea la patul meu și-mi citea povești ascunse între coperțile groase, cu desene frumos colorate".

Rămase apoi cu bărbia sprijinită în palmă, privind perdeaua din fața ochilor lui neînțelegînd de ce au trebuit să se mai mute, dacă ea tot plecase, și cum a făcut taică-su așa repede rost de casă, i-a dat afară pe ăia care-or fi stat aici ? Cum i-o fi convins să plece ?

Cînd au intrat acum cîteva ore în casă, uitîndu-se mirați, în dreapta și în stînga, le spusese, șaisprezece mii am plătit, ca să aveți voi liniște, să fiți mulțumiți.

Ce plătise ? Nici n-avusese bine timp să se uite. Probabil tot ce găsiseră în casă, perdelele, lustrele, covoarele, aragazul, dulapurile din bucătărie, mobila aia urîtă și neagră din sufragerie, biblioteca și o masă lungă, lungă cît să stea douăzeci de oameni la ea, și ăia, dacă tot au luat atîția bani, puteau să spele perdelele astea afumate înainte să se fi mutat...

„Bunica citea ce citea apoi stingea lumina, spunea că vede și pe întuneric. Cum să vadă ? Știa poveștile pe dinafară. Mama nu știa povești. De aceea m-a luat într-o zi de mină și m-a dus în oraș, eram prin centru, am intrat într-un magazin cu aparate electrice, și mi-a cumpărat un picap. Ce fericit am fost ! Tot în ziua aceea, din alt magazin mama mi-a cumpărat toate discurile cu povești și piese de teatru pentru copii, chiar așa i-a spus mama vînzătorului, dați-mi tot ce aveți. Și apoi orice disc apărea, mama mi-l cumpăra.

În felul acesta este cartea prietenul meu", se hotărî el deodată, supărat foc, să termine, puse punct, mai stătu puțin pe gînduri, apoi se ridică :

— Andrei, am terminat, hai să mîncăm că mi-e foame.

Andrei nu-i răspundea. Îl căută în baie, în cealaltă baie, în camera lui taică-su, în camera goală în care îngrămădiseră toate jucăriile, un munte întreg de jucării, în bucătărie, în holuri, în sufragerie.

Singur, în mijlocul acestei camere imense și goale, de aproape patruzeci de metri pătrați, simți că-i dau lacrimile.

Ce le-o fi trebuit lor o casă ca asta, totul era atît de mare și pustiu că aproape i se făcu frică așa cum stătea singur, în mijloc, într-o parte masa aceea uriașă și biblioteca, în cealaltă — nimic, doar covorul pe jos cu cîteva jucării de-ale lui Andrei, risipite și părăsite, iar într-un colț, televizorul, mergînd, adică văzîndu-și de treaba lui indiferent dacă el, Toma, e fericit sau nefericit.

— Să vezi ce bătaie îți dau eu ție dacă te găsesc, ce ți-o fi venit să te ascunzi, crezi că de-asta îmi arde mie, hai să mîncăm, n-auzi, să știi că te spun că nu m-ai ascultat.

Încetă să-l mai caute. Se așeză pe unul din scaunele acelea din jurul mesei, sculptate, ca niște tronuri și avea de gînd să stea acolo pînă cînd Andrei se va plictisi și va ieși singur din ascunzătoare.

Cînd veniseră, avusese timp să vadă că în jurul casei era o grădină, un fel de parc, zărise copaci groși, cu coroanele împreunîndu-se deasupra, o învălmășeală de boschete de trandafiri, de frunze, de tufișuri, vă place, îi întrebase Ștefan, o să aveți unde vă juca.

Ar fi vrut să dea perdeaua la o parte, să se uite dacă nu vine taică-su, se gîndi însă că nu va putea să vadă mare lucru prin întuneric și îi era și puțin frică. Dacă era cineva la fereastră ?

ovidiu titu dumitrescu

numai despre noi

cuvîntul de onoare e singura mea avere
dar nici o bancă din lume nu îl poate
schimba în bani
el este un copil fără carte de muncă
du-te la școală i se spune

dar fiecare zi a lui este o clasă și nu e
cineva să-i dea certificat de absolvire
tșcoal
copilul acesta învață limbi străine de toți
învață matematici și fizici să-și calculeze
traiectoria
dar totdeauna zboară dincolo de cuib
oamenii rup din el ca stîncile dintr-o
barcă azvîrlită de furtună
este pălmuit în public
pentru că are demnitatea de a muri
de foame fără să ceară
el își vinde hainele și pune în palma
cerșetorului
un ban rotund ca pămîntul
el știe că moneda este o planetă unde
viața o ia de la început
el îndepărtează oamenii de el pentru
a-i apropia de lumină
el fuge de lumină pentru că lumina
îl strălucește
și strălucirea îl îndepărtează de săraci
dar săracii sînt singurele porturi de unde
se poate pleca spre infinit
el este umilit de el însuși
pentru că nu are curajul să-și refuze ceva

un fel de liniște

iubirea mea
e o cîmpie indiferentă la colinele sale
cum femeile cu adevărat frumoase sînt
indiferente la frumusețea lor
răbdătoare este, surprinsă doar de marile
ploi,
sigură este de singurătate
căci niciodată femeia nu va cobori din trup
ca dintr-o închisoare,
ci iubirea mea coboară din trup
ca înfometatul dintr-o fortăreață asediată,
singurătatea este odaia
unde ea are orgoliul de a se imperechea
numai chipului ei din oglindă,
viața ei este singurătatea
și nici o femeie nu are curajul să-mi
înlăture din viață iubirea
pentru a rămîne cu mine

iubito,
miros de floare ce va trebui să răsară
cîndva,
sînt o plantație grea de bumbac
gemînd la atingerea vîntului ;
dacă ai ști să mingii încet, cum se tîrăște
șarpele,
mereu credincioase ți-ar rămîne
ierburile dintr-o cîmpie indiferentă la
colinele mele
ca bătrînii în fața învingătorului

film

f

Stele de iarnă

Pornit de la un scenariu intitulat inițial **Observațiile medicului șef asupra marilor campioni,** cel de-al treilea film semnat de regizoarea **Cristiana Nicolae** — Stele de iarnă — are drept erou un sportiv de excepție într-o disciplină ce solicită luciditate și curaj, calm și inteligență, forță și echilibru, în cazul nostru, bobul.

Fin analist al problemelor educației, autorul scenariului, **Mircea Herivan** a gîndit epica filmului ca o meditație capabilă să sugereze prin extrapolare aspecte general umane legate de posibila ratare a unui talent prin confuzia vocațiilor, de metamorfoza unui eșec într-o victorie morală, de riscurile unui succes incomodant, de capacitatea de recuperare a valorilor din capcanele unei pasagere alienări.

Din păcate, sensurile manifeste într-un plan universal se rarefiază prin particularizare, își pierd vigoarea în progresia conflictului, rămîn exterioare față de întîmplări înregistrate doar cu grija conservării unui anumit grad de spectaculozitate.

Lipsit de accentele necesare unei patetice lupte cu timpul, cu propria personalitate sau cu adversitatea puțin transparentă a colegilor, portretul campionului Miron Rizea **(Valeriu Paraschiv)** rămîne superficial integrat în potențiala dramă a unei existențe complexe și complexate de idei preconcepute. Regizoarea acordă mai mult credit acțiunii și replicii în defavoarea meditației asupra condiției unui mare performer, ce ar fi putut fi, tot atît de bine, cercetător, aviator, strungar, șofer sau horticultor.

Dincolo de narațiunea cinematografică, și așa nepermis de încărcată cu note false ce anulează senzația minimă de firesc, **Cristiana Nicolae,** nu mai poate transmite nealterate sensurile inițiale ale unui subiect ce ar fi putut genera o replică valabilă la atîtea fade pelicule autohtone cu și despre sportivi.

Suficiența discursului filmic, elaborat fără curajul inovării și doar parțial cu o binevoitoare corectitudine, dispersează încărcătura emoțională a conflictului ajungînd, nu de puține ori, la nedorite efecte comice (în coloana sonoră, în schimbul de replici de la hotel, în acel hilar Saint-Moritz).

Privind acest film mă gîndeam nu fără o dureroasă nostalgie la o variantă semnată de autorii **Vieții sportive** sau **Singurătății alergătorului de cursă lungă,** pelicule din aceeași familie spirituală, dar numai la capitolul premiselor.

P.S. Secția de critică a Asociației cineaștilor a apreciat drept cele mai mai bune pelicule ale anului trecut **Proba de microfon** (Mircea Daneliuc), **O lacrimă de fată** (Iosif Demian) și **Lumina palidă a durerii** (Iulian Mihu). Alegerea celor trei filme, realizate cu un profesionalism exemplar, cît și cu un curaj artistic dublat de o autentică credință în forța expresiei cinematografice, confirmă recunoașterea operei a două personalități de excepție afirmate în ultimii zece ani, precum și spectaculoasa revenire a unui cineast, doar aparent plafonat de subiecte minore. Succesul **Probei de microfon** semnate de **MIRCEA DANELIUC** (regizor, scenarist, interpret) mai atestă valoarea formulei filmului de autor, formulă preferată de regizorul recentei premiere **„Croaziera".**

Călin Stănculescu

radio

r

Performanțe nepedagogice

Luni, 6 aprilie, la orele 19,10 s-a transmis, pe programul II al posturilor noastre de radio, emisiunea **Școala părinților.** După semnalul de rigoare o voce omenească (adică plăcută) a anunțat ascultătorii că în minutele de emisie ce-i stau la dispoziție **Școala părinților** va oferi „puncte de vedere asupra necesității pregătirii copilului pentru activitatea școlară". Așadar, tema importantă a „relației familie-grădiniță" ar fi trebuit să atragă lîngă aparatele de radio (și să le capteze atenția aproximativ o jumătate de oră) deopotrivă părinții și educatorii. Emisiunea, ca orice emisiune, avea invitații ei, pe care reportera (?) — redactor (?) (informațiile asupra acestui „secret" au lipsit cu desăvîrșire) i-a anunțat după cum se cuvine : o învățătoare la Școala generală nr. 15 din București, directoarea Grădiniței nr. 123 și două „cercetătoare" la Institutul de cercetări pedagogice. În momentul imediat următor am înțeles că introducerea s-a terminat : începuse un adevărat curs de pedagogie, plicticos în primul rînd nu prin generalitatea și redundanța afirmațiilor ci prin tonul (amintind lectura dărilor de seamă în unele situații) păstrat cu încăpățînare pe tot parcursul emisiunii. Cele patru participante la dezbatere ne-au convins că nu sînt interesate de păstrarea aparențelor spontaneității : desigur, problemele importante merită conspectate și toată lumea procedează îndeobște la fel. Spirite didactice, învățătoarea, directoarea, cercetătoarele și coordonatoarea „Școlii părinților" au depus, probabil, un efort considerabil pentru a-și uniformiza glasurile (după exemplul benzii magnetice). Realizarea acestei performanțe colective a avut loc în paralel cu încercarea de a stabili și performanțe individuale : protagonistele s-au întrecut, folosind termeni psihopedagogici de mare circulație, familiari (firește !) tuturor cadrelor didactice. Părinților care n-au memorat în viața lor măcar un manual de pedagogie li se îngăduie să rețină, după ce au ascultat această emisiune, că pregătirea copilului pentru școală presupune „sarcini și îndatoriri noi, care sînt... inedite". Nimeni nu spune însă acestor sarcini și îndatoriri pe nume. Profesorii părinților, presupun, deci, că ele sînt cunoscute. În schimb toți părinții trebuie să afle că grădinița are în vedere „nu dobîndirea unui volum mare de informații ci dobîndirea instrumentelor mentale și mecanismelor senzo-motorii". De asemenea, părinții sînt rugați să înțeleagă că „e greu să refaci ceea ce s-a clădit greșit, e un fel de poveste a meșterului Manole". Într-adevăr. De altfel nu-i ușor să fii profesor nici la o școală generală, darmite la „Școala părinților" ; noroc însă că la aceasta din urmă nu intră în discuție frecvența elevilor.

Elena Ștefoi

muzică

m

„Omagiu lui Enescu"

Titlul lucrării lui Theodor Grigoriu, aparținînd unei anumite regiuni a geografiei muzicale, sugerează de la bun început o situare deliberată într-un teritoriu preluînd anumite interpretări ale priorității stilistice enesciene. De precizat este că faptul devine grăitor pentru lucrări preluînd idei și sugestii motivice, bogata tematică enesciană fiind teritoriul stilistic cel mai larg în piesa reascultată recent la Filarmonică. Legat de implicarea subiectivității compozitorului în cadrul strimt ales, cadru strimtorat între limite diverse (stil, scriitură, etc., dintre care limita cea mai elastică, de o falsă laxitate însă, o constituie „spiritul" enescian), se ridică unele întrebări : Cum se înțelege în sala de concert această situare teoretică, ușor de „intenționat" verbal sau în partitură, însă dificil de realizat convingător ? Și, mai important, cum se continuă sugestiile enesciene astfel încît să nu devină element inhibitor, frenator, deformant ? Mult frecventata metodă a citatului (din Octet, Simfonia de cameră, Suita „Sătească", etc.) și a prelucrării tematice este abundent folosită. Contrazicînd însă imediat grăbite concluzii, piesa se nuanțează printr-un mod singular de apropiere de muzica enesciană, printr-o selecție (reconstituibilă teoretic) amplificînd, din multitudinea de sugestii, din atrăgătorul echivoc al unor inconstante stilistice, din ineditul constantelor enesciene, ceea ce autorul a trecut prin filtrul subiectivității proprii. Adăugînd precedentelor întrebări: Cum operează această selecție și, mai ales, cum se amplifică elementele respective ? De exemplu, ca enesciană este simțită (deci selecționată) partitura viorii în Sonata „în caracter popular românesc" — lucrarea multiplică în zeci de glasuri la unison sau libere (amplificînd deci) *acest* lucru : eterofonia este stilistic definită ca fiind consubstanțială personalității enesciene — („selecționată", ea este amplificată în) fragmente întregi ale piesei sprijinindu-se pe acest procedeu ; culminațiile moderate constituie dominanta „strategiei" dramatice enesciene — lucrarea „copiază" acest tip de construcție ; etc., etc. Astfel, personalitatea compozitorului se implică în putința de a *construi* o lucrare pornind de la elemente disparate și „imprumutate", depășindu-se posibila inhibiție provocată de moștenirea genialului creator. Revenind, cum se percepe în sală o atare intenționalitate (am văzut cum se *înțelege* ea) ? Prin evocarea ethosului enescian în replica „omagială" cu procedee de tip statistic ; Cu alte cuvinte, permanenta folosire a unor fragmente enesciene sfîrșește prin a recrea parțial o atmosferă înrudită unde citatul ca atare se estompează, intră imperceptibil în „masa" lucrării (folosind material sonor de inspirație enesciană), sesizîndu-se mai ales preluările „de sugestie". Interpretare a unei argumentări posibile situate într-o *anumită* poziție, lucrarea, dezvoltînd *discret* sugestii și nu secvențe, prelucrînd interior *substanța* enesciană și nu extravertit, se conturează ca semn al unei posibile înrudiri de concepție.

Viorel Crețu

TINERI POEȚI

Magdalena Ghica

Dintr-o stare de revoltă sinceră, necomplexată de pudori inutile, izvorăsc poemele furioase ale Magdalenei Ghica (debut: **Hipermateria** Ed. **Cartea Românească, 1980**), în esență discursuri existențiale foarte libere și susținute de o prodigioasă forță de articulare a cuvîntului. Tînăra poetă caută înainte de toate un **stil de viață**, pentru sine și pentru generația sa, un stil de viață care se confundă cu acela de a gîndi și de a face poezie. Acest mod de a trăi, de a trăi total, este firește la antipodul unui credo comod și filistin, ireductibil față de „minciunile frumoase", tutelare, cît și față de platitudinile, conceptele și abstracțiunile care nu mai spun astăzi nimic unor oameni pentru care tinerețea nu contează ca valoare în sine dacă nu e dublată și de o netă opțiune morală : „Alege ! / Ia-ți secolul în spinare și umblă. / Viața ta, oricum, împotriva ta, împotriva tuturor crimelor, / erorilor, petelor albe, bancnotă bună la toate, are stil !" **(Tinerețea).**

A trăi, gîndește poeta, „e o afacere pe cont propriu care privește lumea întreagă", noțiunea de existență, ca și aceea de poezie presupunînd a fi dezbrăcate (**dezgolite**, în cuvintele autoarei) de orice falsă vestimentație socială. Cîteva imagini, de cruzime biologică aproape, tipice imaginației poetei, pentru care nu există cuvinte **tabu**, caracterizează atît spațiul vieții imediate („viscerele însîngerate ale zilei de azi"), cît și pe acela al poeziei : „Măcelarul în ușa magazinului său / întinde carne însîngerată și crudă / trecătorilor, în ceasul amiezii. / Și între atîtea jertfe / cine mai deosebește sîngele / său de sîngele hranei / ce se azvîrle continuu pe străzi ?" **(Poesia).**

Poemul modern nu mai trebuie să-și pună problemele unei eternități care nu mai există, care a murit „nu cu mult înaintea primului război mondial", ci reiese dintr-un impact violent al bunului-simț cu realitatea comună, prozaică. Aceasta, după cum sună și titlul unei remarcabile poezii, plină de nerv, mînioasă, însuflețită de un puternic debit verbal trebuie **privită în față**, direct, rece, fără exaltare și fără concesii : „Să privim realitatea în față / în fața ei grasă de femeie de casă, fără pretenții / prost îmbrăcată, mamă a zece copii (n-a avortat / niciodată) pregătind de mîncare pentru o cantină / întreagă, o armată de geniu, subpămîntean, aerian / și terestru, ciorba de burtă, ciorba fierbinte și grasă / în cazane de tablă // Să-i pupăm cu curaj și mîndrie pe fața sulemenită și rasă (are mustață muierea) mîncată / de coșuri și bube, dar generoasă, / o conopidă, melasă, ciupercă de foc, măruntaie, explozii, / „peisaj după bătălie", pat după dragoste, o celebră / istorie desfrînată și păcătoasă / ca o piramidă de capete / un atroce ospăț fără margini, femeia cu o mie de sîni / bună azi, bună mîine, bună zece mii de săptămîni / În coama ei creață cum sadem, furnicile, microbii, / căpușele (găurile, fantele, ușile) / atunci cînd își închide căscînd / gura lată fardată cu o tonă de ruj purpură sînge / Dă să ne-nghită, să ne mestece, în brațe ne strînge / parc-ar fi o sărutare de dragoste, extaze, contopirea / cu cosmosul, epifanie : / muște negre și verzi cîntau imne de beatitudine pe / lipicioasa și otrăvitoarea hîrtie".

Poemele acestea ironice, sarcastice, tumultuoase, alegînd „hipermateria" și nu „materia exotică", pătrunse de gîndul că „perfecțiunea e inutilă" și că poezia, prin urmare, are nevoie să-și extindă domeniul cu precădere asupra obiectelor apoetice, dezvăluie o stare de spirit care, în ciuda unor teribilisme șocante, este totuși gravă, foarte departe de alintări juvenile. O stare de spirit hrănită atît de lecturi, cît și de o etică a afirmării, a angajării, a răspunderii în puritate. Deloc frumoase formal, nepropunîndu-și să placă, necultivînd adică obișnuitele mijloace de seducție „poetizantă", poeziile plac prin patos și radicalitate, prin forța cu care încearcă să-și atragă și să-și explice întrebări legate de sensul existenței. Violente, impure, poemele Magdalenei Ghica conservă un fond de puritate mai apt de a fi resimțit sensibil decît atîtea și atîtea poezii ieșite din retorica absolutului. Ele devin, cum să spun, **simpatice** fiindcă intransigența „reflexivă" e bine slujită de intransigența percepției vitale, de mulțimea răspîndită în subtext a notațiilor proaspete, capabile să recompună un profil uman. Aparent reci și dure, ocolind sentimentele prea intime în favoarea sentimentelor de generație, preferind a se cristaliza acum în „scrisori de fraternitate" decît a lua calea „poemelor de dragoste", versurile Magdalenei Ghica posedă totuși, sub viziunea „crudă" a lucrurilor, o intactă capacitate de tandrețe, și un ciudat **Poem de dragoste** (singurul din volum) conține deopotrivă cruzimi și înduioșări afective : „Minunați sînt pantofii / (cei noi și cei care au deja forma piciorului) / minunate sînt resturile / (de hîrtie, de prînz, de pepene copt, de tot felul) / minunat este patul, minunată e masa, minunate / sînt hainele, lenjeria purtată, batistele // Singur stă (doamne iartă-l) sandvișul mușcat și / aruncat pe masa nestrînsă / luat prin surprindere el poate deveni transcendent // Minunată-i sudoarea, subțioara și / toate mărunțișurile, prostiile, imbecilitățile tale / de cîtăva vreme / ele au devenit transcendente". Tonul e înșelător, ironic, persiflant, cu toate astea **cald**. De altfel, în întregul volum se simte așteptarea a **ceva**, o așteptare ce poate lua și formele absurde, beckettiene ale acțiunii pasive a timpului, dar care poate presupune, la capătul ei, și ivirea „revelației", dezlegarea, decomprimarea. O pregătire interioară, în sensul celei preconizate de Arghezi pentru apariția „minunii", însuflețește cu o sensibilitate nouă starea de revoltă a poetei. Ea capătă un înțeles mai larg, se deschide spre o semnificație, se încarcă de o pondere pozitivă, se întreprinde în fine în numele a ceva : „S-ar putea să nu se întîmple niciodată nimic / zilnic să-ți mănînci farfuria de supă și felia de pîine / Dar / minunile, minunile urmează să vină / precis ! pregătește-te revelațiile și enigmele, iluminările și misterele / sensul găurii negre din pieptul mortului tînăr / și sensul găurii negre stelare / sînt pe aproape, există, fără-ndoială, sigur, precis, pregătește-te !" **(Pregătește-te).**

Acest aliaj de decență și de încredere, de silă și de dragoste de viață, de ironie și de tandrețe, de reflexivitate și vitalism, de rece și cald dau suflu specific versurilor semnate de Magdalena Ghica, poetă talentată și inteligentă, pusă bine în valoare de o stare de spirit vibrantă, aptă de a o face să se „monteze".

Dan Cristea

P. S.

Fără să citească ultimul volum de versuri al lui Mircea Dinescu, „Democrația naturii", fostul meu coleg, Ion Coja, suspectează de inadecvare critică atît articolul meu, cît și pe acela al profesorului nostru din facultate, Eugen Simion, amîndouă textele provocate totuși de **lectura** sus-numitei cărți. În schimb, găsește convingătoare recenzia, la aceeași carte, semnată de mai tînărul Valentin F. Mihăescu. Superbă, îmi zic, dovadă de obiectivitate : să lași deoparte împovărătoarea grijă a citirii unei cărți (de 35 de poeme), să treci peste prejudecăți și alte searbede chestii sentimentale și mînat doar de o dreaptă conștiință să saluți meritul, oriunde ar apare el ! Ca să nu mă simt complet ridicul față de un asemenea semn de dezinteresată generozitate, țin să aduc la cunoștința lui I. C. două lucruri : 1. l-aș fi scutit cu dragă inimă de lectura a încă două poeme din cartea lui Dinescu, poeme citate de mine, dar care la tipărirea articolului în revistă au dispărut din nu știu ce motive ; 2. n-am ținut nici o clipă să fac concurență punctului de vedere al lui V. F. M. pentru că modestul meu articol, pe care mi l-am imaginat de „analiză" și pe care l-am predat cu vreo opt zile înainte de publicarea în revistă, a apărut numai printr-un buclucaș hazard alături de un text cu mult mai adecvat, după părerea mea, prestigioasei titulaturi de „Opinii" ce a înglobat amîndouă semnăturile. Cu o mică osteneală toate acestea ar fi putut fi aflate **în redacție** de I. C. care, în timpul cheltuit pe redactarea articolului „A vorbi vorbe..." (**L**, nr. 14), ar fi putut să se preocupe astfel și mai intens atît de specialitatea sa, cît și de procurarea rîvnitei cărți a lui Dinescu, carte epuizată totuși chiar de „cititorul revistelor noastre", dincolo de „opiniile" divergente privitoare la ea.

D. CR.

ESEU

Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești (IX)

„**S**emnul arab" înscris pe „doma Domnului", ce i se arată lui Dan în decursul „visului lunar", constituie deci elementul enigmistic cheie din unghiul căruia este problematizată, la nivel moral-filozofic, tema fantastică a nuvelei **Sărmanul Dionis.** Sigur, cum ne previne G. Călinescu, din aceasta nu trebuie să deducem că nuvela eminesciană e construită pe un silogism enigmistic sieși suficient — precum, de exemplu, în nuvelele fantastice ale lui Edgar Poe —, în așa fel încît unicul efort de percepție critică să rezide în definitiva și neechivoca dezlegare strict mentală a enigmei în cauză. Într-adevăr, nu este vorba de un cifru avînd o asemenea natură, căci, mai precizează G. Călinescu, „încercarea de a dezlega rațional simbolul duce la absurditate, fiindcă poemul (exegetul consideră, nuvela, pe drept, un poem narativ, n.n.) nu e tratarea pas cu pas a ideii, ci absorbirea sublimarea ei". Totuși, nu este cazul, credem, să absolutizăm acest punct de vedere, în sensul de a vedea în cea de-a doua „poveste" în vis a nuvelei doar expresia unui imprevizibil și, de aceea, inanalizabil proces de absorbire și sublimare poetică a fondului ideatic. Socotim, dimpotrivă, că întreg procesul beneficiază de serviciile unei narativități extrem de riguroase ce-și află resortul tocmai în logica inatacabilă a succesiunii de momente epice avînd o evidentă încărcătură enigmistică. Astfel se explică, fără îndoială, absența din economia nuvelei fie și a celei mai discrete tendințe divagant-centrifugale în ordine epic-conflictuală. Adevărul este că, esteticește, marele cifru al nuvelei stă în imposibilitatea practică de a disocia net logica poetico-filozofică de logica narativ-enigmistică ; ceea ce, în definitiv, definește, în cazul de față însăși tehnica fantasticului eminescian. Aceasta fiind situația de fapt, este lesne de înțeles că luarea în considerare a elementelor incorporate în cea de-a doua structură logică a nuvelei reprezintă punctul cheie al analizei critice.

„Semnul arab" exprimă, deci, limita interzisă a teritoriului pe care Dan, datorită pactului cu Ruben-diavolul, are dreptul să acționeze. Semnul adînc al pactului încheiat de călugărul Dan cu Ruben-diavolul vizează fenomenul de contaminare luciferică a celui dintîi. Drept urmare, eroul eminescian nu se mulțumește cu „cîștigul" de a fi reeditat, împreună cu ființa iubită, destinul paradisiac al omului adamic. Spiritul demonic, de care, fără a-și da seama, este pătruns, îl împinge nu numai la nesăbuitul gest de a cere să i se arate, ca realitate concretă, „fața" creatorului suprem („—Aș voi să văd fața lui Dumnezeu, zise el unui înger, ce trecea"), ci să creadă, chiar, la un moment dat că „ființa" acestuia se întruchipează în el însuși și că, de aceea, este dăruit cu atribute demiurgice pe măsură : „«Oare nu se mișcă lumea cum voi eu ?» El strînse c-o întunecată durere pe Maria la inima lui. Hurmuzul pămîntului (ne amintim că, precum în basm, pămîntul se transformă într-un „albastru mărgăritar" pe care Dan îl atîrnă la gîtul Mariei, n.n.) ardea în salba ei de mărgăritare... **«Oare fără s-o știu nu sunt eu însumi Dumne...»**" (s. aut.). Prin urmare, ceea ce era să se întîmple se întîmplă. Dan nu respectă consemnul atentînd la etanșeitatea enigmei absolute. Ceea ce, firește, nu rămîne fără urmări ; scriitorul ne propune de îndată, imaginea unei noi izgoniri din rai, descrisă într-o tonalitate halucinant-fantastică tipic romantică : „Vum ! sunetul unui clopot uriesesc — moartea mărei, căderea cerului — boltile se rupeau, jumaltul lor albastru se despica și Dan se simți trăsnit și afundat în nemărginire. Riuri de fulgere îl urmăreau, popoare de tunete bătrîne, vuirea nemărginirii ce tremura mișcată... „O, gînd nefericit", aiuri el. Spasmotic ținea în mîna lui cartea lui Zaroastru, instinctiv rupse mărgeaua pămîntului de la gîtul Mariei. Ea cădea din brațele lui... ca o salcie neguroasă ce-și întindea crengile spre el" etc.

Semnificativă este, însă, și acum naturalețea modului în care descripția își asumă cele două tipuri de logică narativă mai înainte numite (una poetic-ideatică, iar alta faptic-enigmistică), restituindu-le unui unic flux epic, emoționant și încîntător prin fantasticitatea lui intrinsecă. Cu alte cuvinte, remarcabilă este capacitatea de transcendere a tezismului doctrinar (avatar ce grevează genul în nu puține alte cazuri) la nivelul unui text descriptivo-narativ și analitic sieși suficient. Fără îndoială că la această acțiune de „naturalizare" a conceptului contribuția desicivă o are inestimabila tensiune poetică sub a cărei deplină stăpînire se află întreg demersul nuvelistic. Un pasaj precum cel în care este descrisă pedeapsa de înger căzut a lui Dionis se constituie în aproape insurmontabilă piatră de încercare, în ideea unei eventuale tentative menită a detașa axul doctrinar-filozofic (izbitor totuși, prin prezența lui cvasi-silogistică) din dogoritoarea magmă a „poveștii" în visul cosmic : „Rupt ca de-un magnet în nemărginire, el cădea ca fulgerul, într-o clipă cale de o mie de ani. Deodată întunericul dimprejurul lui deveni liniștit, negru-mort, fără sunet și fără lumină. El deschise cartea, aruncă mărgeaua și începu a citi. Mărgeaua cădea luminoasă prin întuneric și se desfășura din ce în ce. Din ce în ce mai mare, mai mare se lumina — pînă o văzu departe, asemenea unei lune... și el cobora cu cartea sub mînă nourii groși, s-apropie de pămînt, deja vedea culmile strălucite ale unui oraș, lumini presărate, o noapte văratică cu aerul blond, grădini mirositoare, și... își deschise ochii". Cu atenție privit, se observă că frapanta, prin grandoarea ei fantastică, epicitate a textului își trage sevele tocmai din inextricabila fuziune poetică a celor două filoane care, datorită structurii lor prin definiție divergentă, pentru oricare alt narator lipsit de acest har divinatoriu, „combinarea" lor rămîne o simplă și deșartă chestiune de exercițiu scriitoricesc.

Episodul în care asistăm la alungarea din paradis a eroului, la un moment dat, este secționat de intervenția unui „glas ce rămîne în urmă-i" formulînd următoarele : — „Nefericitule, ce ai îndrăzit a cugeta ? Norocul tău că n-ai pronunțat vorba întreagă !..." Cele spuse aici sînt hotărîtoare, desigur, pentru sensul imprimat întîmplărilor ce au loc în continuare, inclusiv pentru modul în care este rezolvat deznodămîntul nuvelei. Neducînd pînă la capăt cutezanța sa luciferică — încălcarea totală a consemnului asupra căruia avertizează „semnul arab" —, Dionis este pedepsit proporțional cu respectivul coeficient de vinovăție. Minunata carte a lui Zoroastru, cum s-a văzut, nu mai

Teodor Răducan : „Amurg"

răspunde la solicitările lui și drept urmare, realitatea fantastică a visului, atît de coerentă în plan narativ și de autonomă ca univers existențial, se surpă vertiginos. Numai că, în finalitatea ei, așa-zicînd, pedeapsa dezdivinizării și dezdemonizării, în deosebire de ceea ce se întîmplă cu personajele din aceeași mare familie de spirite a literaturii europene, evită soluția ireversibil tragică. La Eminescu totul ia înfățișarea unei jubilante ieșiri din imperiul somnului și ceea ce se oferă acum privirii eroului poartă însemnele unei autentice luminozități feerice de basm. În contrast cu „realitatea-realitate", sumbră, terifiantă, în a cărei ambianță facem cunoștință cu Dionis la începutul nuvelei, acum ne întîmpină un adevărat paradis terestru, în care soarele se înalță, „ca un glob de aur arzător pe un cer adînc albastru", binecuvîntînd grădina de sub fereastra odăii eroului ; o grădină dominată „de un verde umed și răcorit după noaptea cu ploaie", cu florile ei proaspete ce-și arată soarelui „cochetele capete copilăroase și ochii lor plini de reci și zadarnice lacrime".

Momentul de vîrf al noii cunoștințe cu lumea, însă, îl formează apariția Mariei la fereastra casei de peste drum. Chipul fetei iubite este, de asemenea, împodobit prin frumusetea lui de basm romantic : („Perdeaua de **vis-a-vis** se dete puțin într-o parte și prin faldurii ei albi apăru un blond cap de copilă. Rîdea (...). Părul ei cel blond și împletit în cozi cădea pe spate ; o roză de purpură la tîmplă, gura micuță ca o vișină coaptă și fața albă și roșă ca mărul domnesc. După ce rîse — cine știe de ce ? — ea lăsă perdeaua să recadă".

Se dovedește, astfel, că „povestea" aventurii fantastice în vis a eroului, în cele din urmă, beneficiază de sprijinul lui Ruben astrologul, aflat, am spune, în postura de „diavol bun". Pactul cu diavolul — vînzarea umbrei — are drept efect purificarea lui Dionis, eliberarea sa de multitudinea complexelor (acela al obîrșiei incerte pe linie paternă, acela al mizeriei vieții materiale, acela al iremediabilei singurătăți, acela al imposibilei ajungeri la marea fericire prin iubire și altele) care l-au împins la voluptos-disperata soluție a evadării în visul transcendent. Mai mult, chiar, Dionis este împins să greșească, să se abată de la regula jocului impusă de „semnul arab", exact în măsura în care sancțiunea ce urmează atrage după sine posibilitatea practică a reeditării, aici, pe pămînt, în viața reală, a fericirii paradisiace deja „gustată" în decursul „poveștii" din vis. Identificăm în această soluție profund altruistă, străbătută de o izbăvitoare idealitate morală, sigiliul unei conștiințe estetice generos-romantice, înclinată a interpreta drama cunoașterii metafizice din unghiul celor mai acut sensibile, intim afective incidențe cu umanul.

Ne amintim că după episodul întîlnirii de-adevăratelea cu Maria, Dionis cade într-un adînc leșin, pricinuit, în egală măsură, de epuizanta odisee desfășurată în cele două fascinante cercuri ale visului său fantastic (cel al „coborîrii" în evul mediu românesc fixat în epoca lui Alexandru cel Bun, și, respectiv, cel al plonjării în inima nemărginirii cosmice) și de marea emoție resimțită la gîndul că istovitoarea lui suferință erotică este pe pragul de a-și afla leacul odată cu semnele de răspuns primite de la ființa iubită. Demn de reținut, de data aceasta, este faptul că „agentul" solicitat a declanșa „povestea" în visul fantastic este cu totul diferit ca substanță, comparativ cu cel pus anterior în funcțiune. Locul „științei" astrologice dobîndite odată cu lectura terfeloagelor din dugheana anticarului Riven este luat, acum, de, să-i spunem așa, un „agent" chimic : „— Cît pe ce era să i se rupă o vînă a inimei, zise el (doctorul n.n.) încet. Pare foarte sensibil. O bucurie mare l-ar omorî. Nici nu trebuie să-l trezim măcar... **Îl voi cloroforma, ca din leșin să treacă într-un somn adînc** (s.n.)".

Nicolae Ciobanu

Un țăran trece strada (II)

Urmare din pag. 1

vadă cureaua îngustă și roasă cu care își încinsese pantalonii groși și largi, de șiac. A trecut cu teamă prin pasaj, în partea cealaltă, spre parc. La chioșcul de răcoritoare s-a oprit și le-a cumpărat „ălor mici" biscuiți. Tot el a cumpărat și biletele, din „penzie", cum spune, pensie, se înțelege, de la ceape, și s-a dat deoparte din fața unui autobuz strălucitor ticsit cu străini care venea sau pleca. Copiii țopăiau în jurul lui.

— Ete, zise bătrînul, ete și o vîrtelniță !

Intrase într-o căsuță din Vrancea, după ce se închină trecînd prin fața bisericii din Dragomirești. Cel mic tocmai îi scotea limba celui mare, pe prispă. „Or să se încaere" își zise și strigă la ei : „mă !". Simțea în ceafă privirile iscoditoare ale unei femei care, ca și celelalte îngrijitoare de altfel, își lăsase andrele și-l urmărea : „nu cumva să pună mîna, ori să fure, doamne ferește !". Nu prea departe, un bărbat voinic și negricios, cu brasardă roșie, își apropiase fluierul de buze, gata să fluiere ; dacă moșul ăsta rupt bagă-n traistă ori ăia doi tunși...".

— Ete, zise bătrînul, parc-ar fi vîrtelnița fimeii mele.

Și se așeză obosit pe un scăunel, ca la el acasă, sprijinindu-se de perete. Dar chiar atunci se auzi țipătul îngrijitoarei. În halat albastru, cu ecuson pe piept :

— Nu sta pe exponat, moșule !

Sări speriat și o luă la fugă pe alee, căutînd ieșirea, asurzit de fluierul paznicului și de țipetele speriate ale copiilor.

NUMELE POETULUI

Daniel Turcea (I)

. . . . : : : :

„Nessun maggior dolore, che ricordarsi del tempo felice nella miseria ;" adevărat, timpul „felice" nu a prea fost, „nella miseria" nu sîntem și cu toate acestea gustul fatal omenesc pentru idilă paradisiacă ne face să exilăm în trecut tot ceea ce e frumos, înfrumusețîndu-l... Singura mizerie în fapt e numai uitarea... și cum ne-am aminti de existențele anterioare, de la sine, cînd uităm faptele recente ale acestei existențe... ? „En rebroussant chemin", recitindu-ne rîndurile de mai sus ne-am amintit de asemenea cum în toamna lui 1968 ne-am supărat foc pe minunatul om și poet Grigore Hagiu pentru că într-un articol publicat în „Luceafărul" mă enumera alături de Daniel Turcea și de alții... auzi domnule, eu, „cu carte" și ei „fără carte", țîșnea „autorele" din mine că „autorele" Grigore Hagiu habar n-avea că publicasem o carte... Și mai tîrziu (în ce an ?), într-o adunare de prieteni, cînd unul căpățînos îi reproșa lui Daniel Turcea că nu e individualizat stilistic și că nu are nota lui esențială frapant deosebitoare mi-am permis să-m apăr prietenul zicînd că toată poezia lui se distinge de poezia tuturor confraților în viață și mai ales de poezia mea, prin absența „carnalului", o poezie neatinsă de suferința cărnii, imaculată, miraculoasă ca o imaculată concepțiune... prezență a absenței, sămînță a tăcerii.. Și sînt bucuros să descopăr în admirabila carte a lui Corneliu Mircea un pasaj conținînd și gîndul meu de atunci și citate din poezia lui Daniel Turcea...

„Probabil că acest gînd vechi și profund s-a copt și a fost pus în evidență de arta modernă, îndeosebi de poezia care simte parcă împlinirea și confruntarea «prezenței» cu «absența», a «ființei», cu «neființa», atunci cînd lasă cuvîntul rătăcit în (și împresurat de) neantul spațiului alb, un neant plin și sugestiv totuși, saturat de sensuri, incitînd gîndul să-și ia zborul în nemărginirea lui. Discursul poetic «s-a rarefiat» uneori pînă la solitudinea cîtorva cuvinte, singuri mesageri a ființe «poetice» aflate în fața neantului dimprejur. Și totuși aceste cuvinte sînt pline, mult mai pline decît dacă s-ar fi aflat, poate, în mijlocul textului desfășurat — care le-ar fi știrbit puterea. Neantul tăcerii le-a consolidat, le-a fortificat și li s-a alăturat chiar, «rostind» prin însăși muțenia ne-ființei sale (ce pare «plină» ca și lumea deplină a cuvîntului):

„Mă iluminez
de nemărginire"

scria Giuseppe Ungaretti (în original : «M'illumino / d'immenso») și iată că simțim cum ne copleșește, fulgerător, «imensul» sau «imensitatea», după ce tensiunea s-a acumulat, crescînd, prin succesiunea grupajelor de sunete «M' illumino-d' imm» (centrate de acuta acelui «i» final și relaxate în destrămarea și prăvălirea subită, plină de ecouri a lui «-enso»).

Spațiu nemărginit deschid și cuvintele risipite-n albul neființei, la Daniel Turcea («Epifania»):

„cerul
e o pasăre
în Dumnezeu"

spunea el, știind prea bine că de acum gîndul și simțirea s-au înălțat pînă la și au devenit acel

„Cuvînt
văzduh"

care e cuvînt, dar și «văz», «vedere», nu mai puțin însă «duh» : «văz-duh». Muzica lui Webern a relevat, în primele decenii ale secolului nostru, sensul adînc și deplin al «tăcerii» — infiltrate în discursul muzical doar pentru a potența sunetele, înfipte ca niște cuțite, ici și colo, lăsîndu-le să reverbereze în golul panicard. În sculptură Henry Moore a însuflețit golul, la scurt timp după ce Brâncuși găsea puritatea originară și infinirea ființei «zburătoare» și și «ființînde»". (Corneliu Mircea, **Cartea ființei**, Cartea Românească, 1980, p. 7—8).

Aceste scurte poeme ale „spațiului nemărginit", aceste **membra disjecta poetae**, inimitabile prin grație, numeroase în „Epifania" sînt ca un murmur aproape inaudibil de dinaintea tăcerii absolute, mai mult fulgurație mintală vizibilă, „idee" pentru „văz", decît sunet...

„Entropia", cartea de debut a lui Daniel Turcea a fost în general bine primit de critica literară, ceea ce nu s-a mai întîmplat și cu „Epifania", poetul nefăcînd „carieră" și dezamăgind pe toată lumea, articolele scrise de criticii profesioniști sînt ori anoste or de-a-dreptul aberante...

„În aceste decenii, în care sumedenii de opere obscure au fost declarate «scurte circuite de geniu» iar altele, de valoare, subestimate, nu se poate pune mult temeiu pe critică", scria G. Călinescu în 1941 (G. Călinescu, **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, Buc., 1941, „Prefață", pag. 8), și, nici astăzi nu putem spune altfel, de la Dan Deșliu la Mircea Dinescu, critica (o parte a ei) s-a mobilizat să impună „scurte circuite de geniu", interesată mai mult de persoane zgomotoase și mai puțin de operele poetice autentice... Dacă e să cităm un text critic referitor la „Entropia", această unduitoare tapiserie verbală, ne vom opri tot la cuvintele unui poet :

„Poemele lui Daniel Turcea sînt oglinzi în care se reflectă, multiplicîndu-se ca-ntr-un joc de vis, pietre prețioase și animale stranii, insecte sau doar ieroglife grațioase ca niște insecte, caravane arabe și alaiuri persane, tot felul de ființe privite cu binoclul întors, departe, închise în imense cuiburi de cristal. O poezie de miraj, cu luciri de Orient, dar un Orient atemporal, înghețat pe retina unui zeu mort, poezie decantată cu gesturi răbdătoare de alchimist, în care imaginile revin obsedant și pe un spațiu destul de întins, tocmai pentru a li se lăsa timpul să prindă rădăcini, să se fixeze pînă la urmă în memoria vizuală a cititorului.

Turcea își compune poemele sale ca un rafinat pictor de peisaje sufletești, care nu se teme să încalce obișnuințele logicii, căci el încearcă să aducă în fața ochilor noștri liniile și culorile unui tărîm care e dincolo de cotidian".

Poemele ample, descriptive, exuberante, peisaje sufletești, ca „Abdul sau elogiul lui Parmenide", „Copacul, principele și oglinda", „Sansa inefabilă", „Dezastre", „A treia", „Hipnoza", „Splendorile cameleonului" sînt construite dintr-un inextricabil aliaj de inconștient oniric și discurs lucid intelectualizat, în marginile elocvenței, dintr-o imperioasă exigență interioară spre muzical și căutarea unei savante aritmii, dintr-o numire a sensului și o retractilitate în expresie care situează poezia lui Daniel Turcea în descendența suprarealismului filtrat de o conștiință poetică dominată de accentul spiritual, de **gnoza** pe care o poate întruchipa poezia; nu putem să-l confundăm pe Daniel Turcea cu turma de troglodiți așa-ziși „inocenți" care imită numai expresiv suprarealismul și mai mult după ureche decît după cărți. Nutrit de cărțile fundamentale ale înțelepciunii Orientale (de la „Bhagavad Gita" la Lao-ți și la budismul zen) impresia covîrșitoare pe care ți-o lasă lectura acestor poeme e totuși de miraj, de basm care dizolvă totul într-o pură alchimie verbală obținînd metalul cel mai prețios, încîntarea extaziată.

Continuată și în „Epifania" această linie a poemelor ample, descriptive, atinge în poemul liminar „Geometria sau căutarea drumului" discursivul explicativ al unei metode, la granița dintre enunțul poetic și enunțul „științific", azi cînd enunțurile fizicii sînt poezie pură : „Et c'est d'une façon tout à fait naturelle que les physiciens ont nómmé ces grandeurs nouvelles des «nombres quantiques d'étrangeté». Ce salut a l'ange du Bizarre a quelque chose de grandement poetique. Comme bine d'autres expressions de la physique moderne : «Lumière Interdite», «Ailleurs Absolu», «le nombre quantique d'étrangeté", a des prolongements au-delà de la physique, des liasions avec les profondeurs de l'esprit humain". (**Le matin des magiciens,** par Louis Pauwels et Jaques Bergier, Gallimard, 1966, pag. 44—45, nota).

Există însă în „Entropia "și poeme scurte ale sensului deplin comunicat printr-un tușeu fin, învăluitor, „Zen", ori „Linia dreaptă" rezumînd primul o viziune gnostică :

„sîngele meu desfăcu
Deasupra — o planare mai lină
așteptînd să se spargă
jos nu știu cum se încilcesc moale și reci
forme obscure și iată
Totul e să ardă o ușă orbitare
totul e să treci dincolo
din afară în afară prin porii
acestor licheni ce-au iubit
vii și mai vii încă
amurgul roșu și stins
cînd se unduiau
și vîntul
avea tăceri de xilofon și de ură
dus pe leneșa vale
Scăpare nu mai există
Nu-i decît un nesfîrșit Posibil
Unde logica e să te smulgi
de sub ecuațiile oricărei mișcări
să poți trăi
vieți
altfel
nenumărate"

iar al doilea e artă poetică pe care o vor actualiza celelalte două cărți, „Epifania" și „Poeme de dragoste" (inedită) :

„a încerca să folosești cuvintele pentru
a descrie acțiunea
Principiului
înseamnă a nu vorbi despre El ci despre
contrariul Lui
cuvintele sunt văi, sunt circuri, sunt zaruri
Distanță
deci
El absoarbe pentru că El este
această așezare de obiecte sub semnul
proporției
deci al muzicii".

Cezar Ivănescu

Virtuțile inefabile

Urmare din pag. 1

mite la o paletă semantică din care nu lipsesc „perseverență, dragoste, frumusețe, rafinament, voluptate" (cf. Ad de Vries, **Dictionary of Simbols and Imagery).**

Volumul abia apărut al lui Dan Verona, **Viața la treizeci și trei de ani** (Ed. Cartea Românească) amplifică dramatic tulburarea de care vorbeam. Cîntărețul „feminin" al albinelor, al turmelor urcînd pe crestele inefabilului, lira aceasta cuprinsă de focuri de mirodenii și nostalgia somnului paradisiac „la umbra unui strugure", flautul delicat al plăpîndei melancolii s-au transformat într-o asurzitoare orchestră de alămuri. Temperamental, acest nou Dan Verona nu e, nici vorbă, altul. Contextul preocupărilor ideatice spre care se îndreaptă poezia diferă doar. Desigur, aparența va fi cu totul schimbată. Poezia imnică impune nu mai puțin o atitudine și o calitate sensibilă distincte. Un imn în care percepția destrucției morale, a agresiunilor de o teribilă violență împotriva spiritului să se constituie în temă literară e inimaginabil. Acest volum cu titlu constatativ (sau simbolic-constatativ) e cartea unei disperări. Sub zodia invocațiilor, devenite „turbulente", Dan Verona ne vorbește despre uriașele tragedii sociale care asaltează ieșirea în lume a „virtuților inefabile". Căci secolul atinge cu **boală**, cu cinism, cu „barbarie" modernă, cu pericol nuclear, cu umilință și trufie într-un amestec primejdios, cu vanități goale și stupiditate insurgentă, cu cruzime și nu în ultimul rînd cu violență figura desuet-sceptică a poetului. **Viața...** pare o vastă expoziție de fotografii ale sufletului și expresia noastră nu e numai o metaforă: poeziile de acum ale lui Dan Verona, în majoritate poeme cu trenă lungă și orchestrație fastidioasă, se impun și printr-un exhaustiv simț al timpului. Mărturisirea dramatică a suferinței, „interminabilul calvar" sînt datate prin personalizarea percepției. Este concretul fotografiei care familiarizează abstract cu o figură sau cu un peisaj surprinse în culoarea unui timp **anumit,** a unui **moment,** străin, eventual **al altuia,** dar devenit propriu pînă la senzualitate. La treizeci și trei de ani, vîrstă neîntîmplătoare, cum vom vedea, poetul, „vechiul" adorator al staminelor care „pîlpîie în cămările lumii", al trandafirului în care „e un cimitir celest", se simte cuprins de o febră telurică, de groaza golită de orice urmă de meafizică. „Rugile" Discipolului către Maestru (v. **Dați ordin...)** sînt asemenea acte de **credință** și **disperare.** Dezastrul posibil, asediul din jur trezesc conștiința măsurilor urgente de salvare a sensibilității, de apărare a spiritului. Agresiunea din aceste poeme valorifică, prin recul, timiditatea tandră a universului sensibil, necesara punere la adăpost a purității. „Sînt privighetoarea care acceptă să i se scoată ochii", scrie Dan Verona, violentînd amintirea imaginii lui Orfeu, simbol cu intimă rezonanță în planul poeziei sale.

Experiența cea mai substanțială este în noul volum percepția, descătușată în registrul dramatic, a paradisului matern. Locul nostalgiei e luat de frenezia adulației „îngrozite". Un torent de atacuri posibile, de cruzimi ademenite cu o plăcere saturniană, înconjoară imaginea edenică a unei **Mater universalis.** Poezia răspunde și „vorbește" în numele colectivității presupuse de apărători ai inefabilului. Poetul e vocea unui **eu social.** Sînt acei „noi totdeauna pe jos" dintr-un splendid poem, de fapt metamorfozele actuale ale virtuților inefabile, a căror șansă unică de salvare este „materna revanșă în fața nimicniciei".

Parabola **îngerilor chilugi,** pe baza căreia e construită jumătate din carte, este o astfel de rostire retorică a luptei pe viață și pe moarte dintre valoare și derizoriu, sinceritate și înșelăciune, esență și aparență, paradisiac și infernal ș.a.m.d. **Cîntecul îngerilor chilugi** e cutremurător dacă îl citim în acest sens. Sufletul „tuns numărul zero", batjocorit de asprimile veacului, trebuie alinat de dumnezeasca putere maternă. Imaginea purității absolute devine în această ordine cea a **copilului nenăscut,** starea de maximă pudoare a spiritului. Nașterea e întîiul semn apocaliptic, dinamitatea speranței, uriașa explozie. O cascadă de negre miraje asaltează sensibilitatea curată a poetului. Erotica pare tot o formă de apropiere prin adulație de principiul matern. Consistența incantorie a „rugii pentru soția mea bolnavă" este o căință rostită pe clapele grandilocvenței, a elocinței „fierbinți". Retorica gestului e susținută de un cortegiu orchestral pe măsură **(Miezo-noptice).**

33 : să ne întrebăm, desigur, ce înseamnă această cifră, dincolo de atributele ei retorice. Ea poate fi interpretată ca figură enigmistică a numărului 9, **numărul masculin** prin definiție (într-una din accepțiile fundamentale). Simbolic, **nouă** e un indiciu al puterii, al întregirii și perfecțiunii. Sfîrșit de ciclu, 9 e firește o culme, valoarea cea mai mare înaintea întoarcerii la unitatea inițială, la armonia pierdută. În altă ordine, ea evocă o spaimă teribilă, tocmai pentru că amintește de perfecțiunea „de nerostit", de echilibrul ideal. E sentimentul cu care se închide noua carte a lui Dan eVrona, răscolitor poem al conștiinței rănite.

Din liniștea rondelurilor

Urmare din pag. I

prind / drumeții obosiți din spate. // Nemărginita bunătate". Mulți autori imaginează adesea moartea ca trecere a vieții prin chipul unei femei sau al unui bărbat, reducînd sentimentul timpului devastator (și pentru stîncă și pentru om) la simbolurile contradicțiilor sociale. pe cînd la Dinu Ianculescu, timpul este un drum de la naștere spre totdeauna, într-un peisaj al melancoliei în care ființe și lucruri lunecă într-o liniște neasemuită : „Cai albi care s-au dus cu sănii / și nu s-au mai oprit din trap / pe sub al cerului valtrap / și pe sub arbori cu mătănii. // de ger ascunși ca-ntr-un cioran / în valea pentru linsul rănii. / cai albi care s-au dus cu sănii / și nu s-au mai oprit din trap".

Dintr-un imbold al longevității obștești tradiția a aspirat totdeauna să se constituie din elementele de revigorare ale vieții. din acele realități care au participat la formarea specificului nostru ; poetul le reinvie : „Fîntîni cu ape reci, izvoare / de care sufletul îți legi / cît turmele mai sînt întregi / și vin s-adulmece răcoare // cînd brazii în păduri sînt regi / peste-ale frunzelor popoare. / Fîntîni cu ape reci, izvoare / de care sufletul îți legi".

Nenumit de către poet, pericolul ce pîndește civilizația modernă este intuit profetic dar cu aceeași liniște muzicală : „Rătăcim adese / vechile cărări / unde vin pe mări / valuri cu mirese / ... / pînă noaptea țese / cerul în cămări / și cu luminări / la icoane iese. // Rătăcim adese" sau și mai concludent, fiind abia sugerat — la modul expresionist, urmarea amenințării de care vorbeam se poate citi în acest rondel : „Păduri adînci suspină, / la jalea lor mă plec / și ca-ntr-un templu grec / genunchii mi se-nclină // și fruntea mi-o petrec / prin verde și rugină. / Păduri adînci suspină, / la jalea lor mă plec. // În aer e lumină, / în arbori e-un înec / de frunze care trec / pe-o vale bizantină. // Păduri adînci suspină".

Parcimonios cu publicarea propriilor poezii, Dinu Ianculescu găsește cu cale să-și facă o nedreaptă și excesivă critică : „A căzut zăpada blîndă / și mi-a desenat, mi-a scris / cu o pană tremurîndă, / tot ce am avut de zis / vorbele de le-am ucis / zi de zi, fără izbîndă. // A căzut zăpada blîndă" — deoarece într-o mulțime din rondelurile acestei cărți el este un poet de esențe lirice, adică unul din aceia căruia „pleoapele i le duc scutierii", pentru ca mirarea, înmărmurirea și bucuria în fața vieții le conferă acea mărime capabilă să ascundă ochii exersați în a vedea vederea însăși : „Mai cunoști acele plaiuri, / mai ții minte acele seri / cînd livezile de meri / înfloriți erau alaiuri ? // O, pierdute primăveri / dulci aprilii și dulci maiuri. / Mai cunoști acele plaiuri, / mai ții minte acele seri ? // Se-auzea un vînt pe naiuri, / crengile treceau spre veri / și-ascultam cum ieri cu ieri / păsările prindeau graiuri. // Mai cunoști acele plaiuri ?".

Sentimentul patriotic este intrinsec poeziei lui Dinu Ianculescu și cu toate că versurile din această carte pot părea simple la prima vedere expresivitatea lor este de căutat într-un strat mai adînc al lecturii, ele avînd încărcătura specifică lirismului acelor talente care meditează îndelung înainte de a scrie. Lectura **Rondelurilor** lui Dinu Ianculescu îți dă senzația de prospețime a inverzirii pădurilor sau a primelor ninsori ce învelesc pămîntul.

atelier literar

poșta redacției

DINU COMAN : Nu e rău, pentru început, chiar dacă, uneori, o anumită uscăciune retorică și intelectualistă tinde să capete preponderență, chiar dacă, alteori, umorul și persiflarea, distilate excesiv, devin palide pînă la dispariție, etc. Cam toate paginile justifică aceste observații, dar și consistente speranțe.

V. MUNTEANU : Dintre ultimele, „Condens" și „Dans coleric".

ILINCA DUMITRU : Sînt două categorii de texte : unele stăpînite de nebulozitate și incoerență, altele practicînd, fără noutăți și merite personale, versul retoric, de paradă, adesea zornăitor și vacuumatic, care bîntuie prin unele publicații mai puțin exigente. Între cele două categorii, cîteva pagini care tind spre poezie : „Învață-mă", „Pozitie", „Ciudatele înlănțuiri", „Cîntec vechi brîncovenesc".

I. CRAIOVA : Cîteva lucruri mai rotunde : „Toamnă", „Carul Mare", „Dacica", „Livada", „Învățătoarea", „Sadoveniana", „Caii de vînzare".

AL. H. : Excelent, judicios eseu — scrisoarea. Noua experiență lirică rămîne consecvent în zonele harului, chiar dacă motivele și formulele se cam repetă, chiar dacă lucrurile sînt uneori cam imediate și frugale. Dosarul de care ne întrebați e pe cale de rezolvare (în functie de spațiul — aglomerat, cum știți — al revistei).

ETK 38 : Ceva mai bine, în „Rune", „Doja", „Arc de triumf".

G. ROGOJINARU : Mai săracă și mai slabă, de data asta, recolta de „pilule" (doar cîteva de semnalat : „Memorii", „Fîntînă cu cumpănă", „Pasărea"). Din celelalte, în general modeste, se poate cita doar „Doină de cuvinte", ușor argheziană. Considerațiile din scrisoare sînt cu totul pertinente și de bun augur.

TIR : Așadar, un proiect serios și o angajare temeinică. Într-o zi, în ciuda tuturor piedicilor (...și rătăcirilor frivole !...), se vor ivi, fără doar și poate, și roadele. Succes !

C. GRIGORAȘ : Sînt, ici-colo, unele fulgurații lirice, dar expresia și prozodia sînt încă stîngace, rudimentare.

SERGIU ȘTEFĂNESCU : Într-adevăr, sînt scrise cu ușurință (dar... „e ușor a scrie versuri" !...) și marea lor lacună e tocmai de ordinul ideii, semnificației consecvente, mesajului. Și-n acest caz, se poate accepta ideea unei „compensații", cum ziceți ? (fie ea ritmul sau songul)... Și totuși se găsesc uneori în pagini, dincolo de abilități formale, și valențe organice de poezie, care arată că lucrurile ar putea fi luate în serios, cu bune perspective. Mulțumiri pentru cele trimise.

LIA M. (ceva, în „Dincolo de poeme", „Sfat", „Izbîndă și povară").

Magul (...fată de ce-ati trimis anterior, fireste !), **Marețiu F. Timidu, Ștefanio I., Georgeta Lazăr** (ceva, în „O inițiere", „În scenă"), **Lucea Luceanu, Constantin Diaconu, C. Velicu, Al. Rogoz, D. Enăcache, G. B. Dolacruce, G. B. Plonu** (ceva, în „Martie"), **Dor de soare, Dan Vaunon, Pătru Monea, Florina Marghitan, M. Casonu, M. Cotutiu, Cris Cerbu, George Papp, St. Predolean, Iulian Mocanu :** Nimic nou !

Mari-Ana Vladia, Petre Jurcan, Dan Tătaru, Pink Floyd : Sînt unele semne ; merită să insistați.

Valer M. Popean, Leviathan, Consim, Ștefan Plăiașu (mai bine, în „Căderea din mit"), **Ciprian Sălceanu** (ceva, în „Crengile graiului"), **D. Vedeanu** (ceva în „Mînăstire veche"), **Iuiian Drăghici, Delabrebine, Iulian Lidră, Aurel Popescu, Costin Tudor, Sarmis, Teo Dela Vedea, Ionel Nică, G. Sedan, Germinia Șercău, M. Al. Mogoșanu, Mihaela Liliana Anghel, Daniel Dincă, Dragomir Eugen, Adrian Guzu, Marilena Lungu, A.X. 4, Adina Ioana Marin, Hans Berg-Brașov, Olga Custură, N. Arteni, Sanda Brangă, G. Preoteasa, Mohoupt Koloman** (ceva, în „S-ar putea"), **Const. Dincorni, Rossi, A. Rudeanu, N. Havriliu** (ceva, în „Poate că nici nu va spune"), **F. Sighinaș, Manea Dumitru, D. Negoeșteanu, Nae Cristian, Nelu Ieșure, Daniel Popescu, Toma Gheorghe, N. Contești, Ady Pietrady, Danina, G. S. Alteu** (ceva, în „Să sounã pașii"), **Viorel Dogaru, Ion Chioan, D. Gioglovan, Octavian I. Vlad, I. C. Girboveanu, Mihai Lazăr, V. Grozav :** Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Nostalgie", „De n-ar fi", „De ce ?" ; „Privighetoarea", „Sora soarelui", „Ecouri", etc. ; „Gîndul", „Risipire", „Sădind adînc cuvîntul" ; „Lăstarii", „În căutare de soare", „Nimic... doar", etc. ; „De-a joaca", „Anotimpul femeie", „Confidență", etc. ; „Pămînt", „Numele meu", „Aviz planetei" ; „Nu crede", „Bucurie", „Despărtire" I. II. etc. „Poezie și sfidare", „N-ajunge gîndul peste vechi fruntarii", etc. ; „Blestemat", „Cogito", „Rondeluri", etc.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Profunda elegie

Nu cunosc o mai grea amăgire de sine,
avatar mai adînc, disperat mai de plins,
timpul meu irosit pentru ce, pentru cine,
libertatea la care nicicînd n-am ajuns.

Clipa mea răsărind ca o taină-n lumină
spulberată a fost de-un amarnic destin,
toate clipele-nalt luminînd nu-mi alină
universul pierzîndu-se-n anii ce vin.

Nici-o moarte mai rea nu cunosc, mai profundă
ca tristețea ce-mi macină sufletul viu.
De-am strigat, năzuind cineva să-mi răspundă,
îmi răspunse ecoul pierdut și pustiu.

Împlinească-se doruri și vise răsară
galaxii pe înaltele bolți luminînd,
m-oi întoarce-n pămîntu-mi ca iarba de vară
sfîrlogită de-al secetei suflu bolînd.

PETRE VLAD

Miine

Ce vei face miine ?
Ziua de azi a murit
în așternutul tău.
Ai petrecut cu ea clipe fericite
și blestemate, fiecare zi
este o viață în doi.
Ziua de azi a murit,
îngroap-o cu cinste,
în memoria ta să rămînă
frumoasă și tînără.
Iar tu, pururea mire,
primește-ți ziua de miine
cu brațele-ntinse,
cu ochii strălucitori ai copilului,
cu buzele gata să șoptească :
„Bine ai venit, viața mea nouă,
fii binecuvîntată și blestemată,
amin".

BORIS MARIAN

Apropiere

Sprijinit cu pieptul
de sufletul unui măr
vin
în ochi mi se zbate fluturele-speranță
Vin spre aerul tău
vin
sărind din zîmbet în zîmbet ca un cangur...
În ochi port umed o întrebare
Vin...
Crisalida iubirii se rostogolește pe pietrele reci....

CORNEL ILIESCU

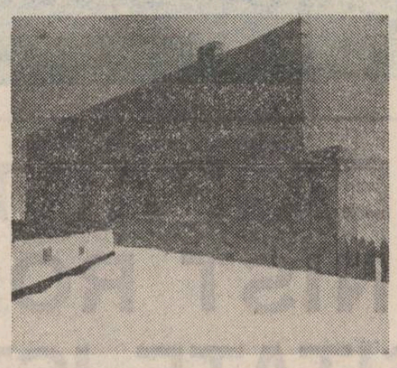

Teodor Răducan : „Zidul"

Rău de seară

Chiar dacă tu
rămîi străin, în ceasul înserării,
cînd întunericul
mă prinde fără veste
și-mi cere vechiul bir
de lacrimi,
acest copac nu-i mai puțin frumos,
pe cerul clar pătat cu roz –
naivă acuarelă de decembrie,
pastel copilăros,
ce salvator pluti-va pe retină
la ceasul răului de seară.

VIRGINIA SOARE

Tăcerea ca o barcă

În lucruri se face
tîrziu

arini-cu capul greu de somn
aplecat în pămînt,
salcîmi-obosiți de mult stat
în picioare

Cerul stinge cerul
și se culcă.

Mai trec vînturi într-o
barcă de aer.
Pe stradă, un felinar aprins
dă cu lumina de gard.

OVIDIU FLORENTIN

Vișinul copilăriei

Copilăria mea s-a ascuns :
vișinul din fața casei l-au tăiat,
înflorit,
cleiul său dulce a plîns.
N-or să mai rodească la vară
cerceii de fructe, rotunzi,
nici fluturii n-or să-și mai afle sălaș.
De n-ar fi fost un pom de oraș
l-ar fi cioplit linguri, căuce,
să îndulcească puțin
ciorba de ierburi năuce
a împăraților verii,
urzicile, loboda, știrul,
mălaiul tăiat în sferturi cu firul.
Se ofilește vișinul,
lovit de năluca puterii ;
sînt sterpe acuma brazdele lui,
pare mică și fără ființă grădina.
Mă dor undeva, sub coasta cea stîngă,
florile și lumina.

MIHAELA COSMETTO

Dorință

Ploi albastre, ploi înmiresmate,
Sufletul, spălați-mi-l, cu cer ;
Vreau să fiu fineața-n care bate
Pitpalacul ora blîndei seri.
Cînd pe dealuri oile se-adună
Bat în bot și pling tiling, tiling,
Fruntea să mi-o reazim iar de lună,
Inima prin fluier s-o preling.
Să culc mielul cel mai mic pe brațe,
Răsuflarea-abia să i-o aud ;
Să trag șolul stelelor pe față
Iar sub cap trifoiul încă crud.
Mirosind în zori o lăcrămioară
Si-o circiumăreasă, ca-ntr-un vis,
Să mîn norii turmelor spre soare
Pe un drum de curcubeu deschis...

ION CRAIOVA

Izbinditorul

Dacă ești tînăr ca flacăra
O pasăre poți zămisli
Simplu, din două raze de soare
Intersectate gingaș într-un unghi.

Ea va zbura uriaș
Peste-ntinderile mute,
Pe unde va trece păduri
vor nunti,
Tot lemnul va-nflori vibrînd,
Lutul va-ncolți visînd
Și Bucuria va țîșni arteziană
Pieptul tău puternic înzecindu-l.

VIOREL FLOROIU

Literatura S. F.

Urmare din pag. I

vestirile fabulatorii, însă formată sistematic tîrziu, în secolul XIX și prin jurul anului 1900. Literaturile vechi sînt utopice iar nu „științific-fantastice" căci lipsea practic nota de cultură științifică organizată și ceea ce pare, să zicem, la Cyrano de Bergerac „știință" e în realitate o simplă reverie cu aer teoretic. Ca și Kornbluth, Florin Manolescu nu admite operațiunile „anexioniste", căci, se înțelege, exoticul, utopia, fabulația socială nu sînt science-fiction ci producțiuni „obiective" sau practice, cu un scop informativ ori meliorist, pe deplin în afara literaturii propriu-zise care este artificiu.

În a defini literatura S.F., Florin Manolescu conspectează pe Vera Graf (de unde și-a însușit bine interpretarea psihoanalitică) și pe Darko Suvin, căci face din „analogie" și „extrapolare" niște noțiuni perfect operative. Definiția lui, extrasă dintr-un „silogism S.F.", sună astfel: „literatura S.F. este o progresie silogistică minus sau plus, cu baza într-o secvență de tip realist, care a luat forma unei narațiuni capabile să exprime o dorință sau o temere, cu ajutorul unor elemente împrumutate din (pseudo)știință sau (pseudo)tehnică" (p. 38-39).

În fapt, definiția lui Florin Manolescu e corectă, adăugînd la ea ceea ce exegetul observase pe cont propriu : literatura S.F. este heterogenă și dificultatea în a o defini vine din multimea prototipilor. Este de văzut, prin urmare, un S.F. decorativ, excelent prin ficțiune, în general anticipativ și justificabil, strămutînd specia lit raturi propriu-zise (western, policier, roman istoric) în mediul posibilist, un S.F. „tehnic și industrial", cu accentul asupra noței științifice, un S.F. fantastic — prin cazul inexplicabil deocamdată rațional (continuarea evoluției în paralel, extragerea din timp, creaturi anormale, vietăți anacronice), în sfîrșit un S.F. psihologist, fără date tehnice excesive, studiind cazuri de reacții insolite sufletești în medii noi. De aci, examenul critic al lui Florin Manolescu este excelent. El deduce „sistemul de relații" (S.F. — știință, S.F. — fantastic, S.F. — basm) „speciile (opera spațială, contra-utopia, fantezia eroică, ucronia, ficțiunea politică, romanul politist), „temele" („călătoria interplanetară, războiul lumilor, invazia, sfîrșitul lumii, catastrofa, romanul post-atomic, Atlantida, universul paralel „micro-megas", chirurgia temporală), „planetele clasice" (Luna, Marte, Venus), „personajele tematice" (savantul, geniul rău, supereroul, sub-eroul, homo-futurus, roboți, androizi, mutanți, extratereștri), „obiectele S.F.". O simplă înșiruire a rubricilor, sistematice ca un borderou contabil, este pe deplin lămuritoare căci Florin Manolescu a stabilit (se înțelege, și cu sugestia bibliografică obligatorie) o excelentă fenomenologie a chestiunii. Ce se deduce de aci ? Că „literatura S.F." nu are cu mult mai multe „scheme" decît literatura propriu-zisă. Fiind artă, deci artificiu, ea deduce din substanța vieții universale un șir de fermenți tipici pe care îi anexează întrucît conțin latent ideea utilă. Excepțională este aplicațiunea românească, „S.F. în România", inițiu incercare critică de acest gen („Virsta de aur a anticipației românești" de Ion Hobana era o antologie), un fragment solid de vreo 100 de pagini, care în sine poate fi substanța unei sinteze următoare. Cine studiază spiritul fantast la români, stimulul „tehnic", utopia românească, și a[1] le de acest fel, nu poate sări peste acest de tot remarcabil eseu produs de Florin Manolescu. Acestea fiind datele contiuutistice, să izolăm un moment metoda critică propriu-zisă. Florin Manolescu este un erudit prudent și, pe cît îi stă în putință, exact, cu o mișcare metodologică aparent șovăielnică și aridă, în realitate sistematică și savantă. Nota lui este rigoarea și, în ultima analiză, informația, criticul a citit practic tot ce se putea citi la noi în domeniul anchetat și nu i se pot face șicane de ordin sursologic. Ba mai mult, s-a documentat prin colaborare externă, a extras conspecte din istoriografia S.F. care, deși nu este impozantă cantitativ, dă senzatia unei păduri de nestrăbătut. Tot soiul de ipoteze, de idei care mai de care mai excentrice, speculatiuni abstruze — ei, bine, pe acestea Florin Manolescu le-a examinat cu o rece măsură de aoretuitor și, în final, a întocmit o productiune cu tehnică proprie. Criticul este un soi de fenomenolog prin aceea că vede sistematic și structural însă această observatie nu este esențială. E mai degrabă în Florin Manolescu un instinct al aridității savante, lansoniene, peste care a trecut cu revoluțiile ei „noua critică". Omul speculează dar prudent, visează dar rational, închipuie critic dar cu ochiul la document. Și acolo unde stilisticește frîna rațională se înmoaie, efectul critic este admirabil. Cam 10-15 pagini din „S.F. în România" (primele) sînt excepționale. Nu altfel, adică riguros, cu o dezarmantă precizie, aci silogistic, aci erudit, este si stilul în așa chip încît pare neîndoios că Florin Manolescu reprezintă fără dubii critica „universitară", cu inofensivele ei manii precise, însă la un nivel cronologic actual și după absorbția feluritelor inovațiuni. Avem în Florin Manolescu un spirit temeinic, admirabil în erudiție și în simț sistematic, precum și o minte sintetică, defrișatoare de lumi estetice noi, cu mașinăria lui de precizia ceasului elvețian.

Grădina copilăriei

Limba de oltean
Un ocean de mări senine
singur și pustiu
cu corăbii multe
dar fără frînghiu
dar o limbă mută
iese din ocean
ca o catastrofă
limbă de oltean
tigrul roșcovan

* * *

O foiță de bujor
se plimba prin vînt ușor
o lebădă, cumștiți, ea
în vînt de trestii se ducea
zboară lin lebăda prinsă
adesea nopți de vară acopăr
liniștea deplină
adînc un porumbel se-așază
pe marginea unei cușchițe

* * *

Ca tigrii prin
roua dimineții
așa am trecut eu prin viață
prin roua care gustă dulceață

* * *

Merge lebăda pe ape
trestii mari nemărginite
doarme numai lîn izvorul
lebăda stă singuratică
pe marginea unui Nil
Nil și pe el
alte trei lebede merg

* * *

Geniul
Ziua pe lumină
un cal mîndrul soare
strălucea ca zarea
în depărtare
fulgi de nea adună
iarna cea polară
ziua răcoroasă
noaptea friguroasă
un apus e splendid
dacă e frumos
iar poetul geniul
este prea frumos

Filip Mitroi
elev, clasa a III-a

CASTELUL DIN CARPAȚI

Urmare din pag. I

plată, o suprafață monotonă fie descurajant de săracă în idei, fie încărcată de abstracțiuni lipsite de viață...

Vreau să fiu bine înțeles : nu fac aici apologia unui regizor, ci constat doar existența unei structuri artistice creatoare, a unui efort creator care, dacă în unele momente ale filmului trece prin faze de eclipsă, nu poate fi totuși pus la îndoială. Inegale ca realizare artistică, diferite total ca premise, situîndu-se în epoci și în genuri îndepărtate, **Iarba verde de acasă** și **Castelul din Carpați** poartă totuși amprenta aceluiași stil cinematografic, dovedesc aceeași deosebită artă a subtextului, a unei comunicări subterane cu spectatorul prin sugestie, prin atmosferă ; sub aparența povestirii banale, lipsite de spectacules, sub existențe obișnuit se simte cataclisme trecute sau în curs de desfășurare ; este un act de curaj, pentru un regizor, acest refuz ostentativ al spectaculosului și riscul vine mai ales de acolo că, la o privire superficială, filmul ar putea fi judecat doar pentru ceea ce „se vede" și mai puțin pentru ceea ce „se simte și se presimte"...

În urmă cu doi ani scriitorul Mihai Stoian lansa în revista **„Luceafărul"** o întrebare : A fost Jules Verne în România? **...Castelul din Carpați,** unul din romanele cele mai citite ale marelui maestru al anticipației, e doar o intuitie a artistului care, cu generozitatea caracteristică, și-a arătat compasiunea pentru un popor care luptă pentru păstrarea și afirmarea ființei naționale, sau vine din cunoașterea directă a acestor locuri? Oricare ar fi răspunsul, ideea ecranizării s-a născut desigur dintr-o nevoie de reciprocitate, dovadă că știm să prețuim dragostea pe care ne-o arată cineva.

Nicolae Dragoș și Mihai Stoian au scris scenariul după **Castelul din Carpați** pornind de la constatarea că romanul nu mai rezistă la o confruntare cu cunoștințele științifice și istorice de astăzi. De fapt, Jules Verne localiza actiunea doar atît cît să aibă punctul le pornire al unei extraordinare aventuri în care să vedem spulberîndu-se prejudecăți științifice și politice, desființîndu-se premature granițe fizice și istorice. Scenariștii dau coordonate în timp și spațiu acestei „insule de ficțiune", precizează longitudinea și latitudinea istorică, interpretînd spiritul prometeic julesvernian mai ales în latura lui politică — profitînd în fond de „prezența" lui Jules Verne ca să vorbească despre unul din momentele istoriei noastre. Și aici, ca în mai toate ecranizările după Jules Verne, literatura sa este „adusă la zi", patetismul său fantast fiind înlocuit cu un realism judicios. Se pare că oricît de mult l-am iubi pe Jules Verne pentru generozitatea sa vizionară, simțul realității ne împiedică să-l urmăm pînă la capăt, privindu-i literatura ca pe o fotografie din copilărie — cu dragoste, dar fără să fim capabili să retrăim aventurile de-atunci. Lecția julesverniană despre ceea ce poate deveni spiritul uman eliberat de prejudecăți, nepăsător față de granițele de orice fel, aventura cu ecouri din E. A. Poe și E.T.A. Hoffman, se transformă în scenariu într-o poveste construită cu mijloacele intrigii romantice...

Meritul principal pe care Stere Gulea îl are în interpretarea scenariului este acela de a fi descoperit sub o poveste simplă, tensiunile grave ale istoriei — un univers de linii de forță pe care personajul principal le traversează de parcă ar fi vorba de un banal pasaj pentru pietoni, parcă fără să înțeleagă pe de-a-ntregul profunzimea lor. Această lipsă de participare a eroului face ca suprafața filmului să fie liniștită, calmă, asemănătoare cu aceea din **Iarba verde de acasă ;** dar liniștea este doar aparentă pentru că deasupra oamenilor planează tot timpul, ca un nor amenințător, interesele unui imperiu, iar dedesubt, în subterane secrete — unde se petrec drame care scot la suprafață cadavre, care o fac să dispară pe celebra cîntăreață Stilla — se hotărăște în fapt cursul istoriei.

Boierul Frincu Slătineanu, eroul care ocupă planul întîi al filmului, pare a nu avea darul memoriei și impresionabilității, misiunea sa în Italia semănînd mai curînd cu călătoria de plăcere a unui contemplativ. Sarcina de a juca un asemenea personaj, pe care si-a asumat-o Cornel Ciupercescu, este deosebit de riscantă pentru că sîntem obișnuiți să vedem oglindindu-se în sufletul și pe chipul eroului, înfruntările și conflictele filmului, obișnuiți să înțelegem mai ales ceea ce compătimim. Dar, dacă Stere Gulea refuză parcă să-și înzestreze eroul cu simțire, filmul însuși preia această sarcină : la apropierea evenimentelor grave, în punctele de răscruce ale intrigii, un freamăt, o adiere străbate filmul dînd sentimentul prezenței unor forțe ocult. făcînd să se înfioare ușor întreg universul perceptiv : este darul lui Stere Gulea de a înzestra astfel cu simțire un univers pînă atunci placid, rece. Alternanța între inexpresiv și expresiv nu se supune legilor unei creșteri dramatice : dramacă apare însăși coexistența realității imediate, a obișnuitului, cu fatala forță a istoriei, cu fantasticul — dovada unui deosebit rafinament al mijloacelor cinematografice care împing filmul spre granița magică a artei.

Pitorești — și de aceea mai atractioase —, sînt chipurile agentului Fricke, jucat de Adrian Mazarache, al savantului Orfanik, jucat de Marcel Iureș — un cuplu ciudat, plin de sugestii la adresa legăturilor politicii cu știința ; stranie, cîntăreața Stilla dobîndește în interpretarea Mariei Bănică un aer fantomatic ; mai colorate, mai vii, sînt portretele arhivarului Tomuț, jucat cu deosebită căldură de Flavius Constantinescu, ale personajelor interpretate de Ovidiu Iuliu Moldovan, Dan Nasta, Paul Lavric, Dorel Vișan...

Cu **Castelul din Carpați** ne aflăm așadar departe de Jules Verne și totuși în plin fantastic, dacă sîntem de acord cu definiția pe care Roger Caillois o dă fantasticului — efect obținut nu prin instalarea absolută în insolit, ci prin erupția neașteptată, chiar arbitrară, a insolitului într-un decor cît se poate de realist. Regizorul Stere Gulea și operatorul Valentin Ducaru ne propun, cu mijloace rafinate, de o desăvîrșită calitate intelectuală, povestea unei simple călătorii într-o lume plină de fantasme, tablouri de epocă în care izbucnește din cînd în cînd amănuntul fantastic.

Din loc în loc senzația de concretete a imaginii ne părăsește însă și îi ia locul impresia de conventional, de artificial — mai ales în „partea italiană" a călătoriei unde, s-ar zice, regizorul nu a mai avut capacitatea de a vizualiza pînă la amănunt lumea și epoca ; s-ar putea să contribuie la această impresie și lipsa de aderență afectivă a personajului principal la universul prin care se mișcă, ca și constructia conflictului care se sprijină pe generalități și nu pe concretul situațiilor, pe oameni care întruchipează idei și nu pe caractere.

Efortul creator este însă indiscutabil și, acolo unde reușește să se manifeste pînă la capăt, rezultatele sînt de cea mai bună calitate artistică.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Ședința Biroului Uniunii Scriitorilor

● Marți, 7 aprilie 1981, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor din R. S. România cu următoarea ordine de zi : Analiza activității editurii „Cartea Românească" pe perioada 1977—1981 ; Rezolvarea unor probleme de relații externe ; Diverse.

A fost prezent tovarășul **Cristea Chelaru,** vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

La ședință au participat, ca invitați, colectivul redacțional și tehnic al editurii „Cartea Românească", directori ai unor edituri de beletristică, redactori șefi ai publicațiilor editate de Uniunea Scriitorilor.

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi au luat cuvîntul scriitori : **Alexandru Balaci, George Bălăiță, Ana Blandiana, Vladimir Ciocov, Ovid. S. Crohmălniceanu, Mircea Dinescu, Domokos Geza Anghel Dumbrăveanu, Nicolae Frînculescu, Laurențiu Fulga, Romulus Guga, Dan Hăulică, Ion Hobana, Mircea Radu Iacoban, Traian Iancu, Eugen Jebeleanu, Ioanichie Olteanu, Cornel Popescu** (redactor șef al editurii „Cartea Românească") **Dumitru Radu Popescu, Marin Sorescu, Cornelia Sturzu, Dan Tărchilă, Mircea Tomuș.**

Lucrările ședinței au fost conduse de **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor din R. S. România.

«Luna cărții»

● Uniunea Generală a Sindicatelor, Consiliul Culturii și Educației Socialiste și Uniunea Scriitorilor au organizat, în întîmpinarea jubileului a 60 de ani de la întemeierea Partidului Comunist Român, deschiderea festivă în Capitală a „Lunii cărții în întreprinderi și instituții", la Clubul Uzinelor 23 August.

Au luat cuvîntul **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor, **Aurel Duca,** vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, secretar al Uniunii generale a sindicatelor, **Eugenia Mândița,** vicepreședinte al Comitetului de cultură și educație socială al Municipiului București, **Georgeta Oancea,** șef de secție la Editura Politică, **Constantin Poenaru,** vicepreședinte al Comitetului sindicatelor Uzinelor 23 August. Au participat : **Vasile Băran, Liviu Berbecaru Adrian Cerneșcu, Constantin Chiriță, Traian Coșovei, Traian T. Coșovei, Const. Georgescu, Dan Hăulică, Al. Gheorghiu-Pogonești, Ion Hobana, Ion Horea, Ștefan Iureș, Nicolae Moraru, Florin Mugur, Constantin Nisipeanu, Edgar Papu, Anatolie Panis, Radu Petrescu, Ion Larian Postolache, Ioana Postelnicu, Mircea Săndulescu, C. Stănescu Al. I. Ștefănescu, Victor Torynopol, Victor Tulbure, Mihai Tunaru, George Tărnea, Const. Țoiu.**

Tractoare și grîu

Urmare din pag. I

— E ca pîinea, o întorc eu.

Tace, dîndu-mi dreptate. La capătul tăcerii lui îi scot înainte o întrebare :

— Ați auzit de dulceața pămîntului ?

— Cum să nu, răspunde cu siguranță, parcă l-aș fi întrebat de copiii de acasă.

— Povestiți despre ea.

— Păi dacă n-ar fi — începe cu o frază de poveste — nu s-ar înmulți morile la noi. Dacă ești mecanizator și nu crezi în dulceața acestui pămînt pe care-l avem din moși strămoși tragi brazda strîmb.

— Grîul poate fi cel mai tare în lume ?

— Poate, dă un răspuns pe negîndite. Unde crește grîu e pace și să crească peste tot! Facem împreună cîtiva pași. Brazdele — cunoscîndu-l — lasă grîul să deschidă gura. Îl aud exact din toate părțile. Ne înconjoară. Numai zăpada, rămasă ici și colo tristă, se lasă despletită de pîraie.

Îi privesc mîinile, căutînd să-i înțeleg inima. Se poate și așa.

— Muncim, răsturnînd ca pe o brazdă cuvîntul, luînd tot cîmpul ca martor. Mîinile lui Toader Filip sînt rafturile în care stă pîinea anului 1981. Mîini care nu absentează din post. Mi-i închipui lăsînd geanta cu mîncare sub aripa lunii. Sau luptînd cu frigul care trece prin toate hainele, și prin cămașă, ajungînd la oase.

Tîmplele lui Filip Toader au început să albească. A trecut mult fum de la tractor pe lîngă ele, dar și-au văzut de treaba lor, albind liniștit.

Tractorul lui — spre deosebire de altele — rar de tot are parte de mers pe asfalt. M-aș mira mult să-l văd la o întretăiere de străzi.

Rîul grîului din brazde puse blînd una lîngă alta.

REVISTA STRĂINĂ

● **UNUL DIN EVENIMENTELE** stagiunii Teatrului Mare din Moscova îl constituie premiera operei „Război și pace" de Serghei Prokofiev, inspirată de cunoscutul roman al lui Lev Nikolaevici Tolstoi. Serghei Prokofiev a început să compună această lucrare în vara anului 1941. Suflul eroic al primelor luni tragice ale Marelui război pentru apărarea patriei s-a răsfrînt asupra creației, dînd un sens nou evenimentelor din 1812. Opera epico-eroică semnată de Prokofiev a fost montată pe multe din scenele teatrelor lirice din Uniunea Sovietică, dar este pentru prima oară cînd ea capătă viață pe scena marelui teatru moscovit. Printre realizatorii de seamă ai grandiosului spectacol se numără regizorul Boris Pokrovski, dirijorul Mark Ermler, scenograful Nikolai Zolotariev, iar printre interpreți se află cunoscuții soliști A. Ognițev, E. Nasterenko, A. Vedernikov, T. Siniavskaia ș.a.

● **UN ROMAN CHINEZ** clasic, „Vînătoarea demonilor", cunoscut încă în timpul dinastiei Ming (1368—1644) oferă subiectul unui viitor lung metraj de desene animate care va fi realizat în coproducție de studiourile din Șanghai și Societatea britanică de radioteleviziune. Regia peliculei a fost încredințată unui cunoscut artist chinez, Wang Shuchen, actualmente vicedirector al studiourilor din Șanghai, realizator al unor filme de animație ca „Visul de aur" sau „Nezha, împlinzitorul regelui Dragonilor".

● **PREMIUL SCHLEGEL-TIECK** a fost decernat lui Janet Seligman pentru traducerea din germană în engleză a volumului „Casa engleză", publicat la Berlin în urmă cu 75 de ani de Hermann Muthesius. Premiul, în valoare de 1 600 lire sterline este atribuit de guvernul R.F.G. și British Arts Council în vederea stimulării traducerilor din cele două limbi.

● **„O LACRIMĂ** pe obrazul frumos al eternității" era, după Rabindranath Tagore faimosul monument Taj Mahal din orașul indian Agra. Acum, această ruină a arhitecturii are nevoie urgentă de ajutorul specialiștilor pentru a fi oprit cît mai curînd procesul de degradare la care e supus de factorii de mediu. Numeroasele fisuri apărute în pereți, defectele plăcilor de marmură, rugina, sînt cîteva din elementele distructive care amenință existența monumentului.

● **CUNOSCUT** pentru colecțiile și reproducerile sale de pictură, studioul Rongbaozhai din Beijing celebrează 30 de ani de existență. De fapt, istoria sa depășește două secole. Prin tradiție, principala activitate a acestui studio constă în colecționarea și punerea în vînzare a unor valoroase picturi, desene, xilogravuri, antichități, decorațiuni etc. După 1950, cînd studiul a trecut în patrimoniul statului, activitatea sa a fost orientată pe trei direcții principale. În primul rînd, prețioasele colecții au fost expuse pentru publicul larg la Palatul de arte frumoase. Apoi, artiști de prestigiu au fost invitați să își expună lucrările și să conferențieze asupra artei lor. În fine, studioul a organizat o expoziție permanentă cu vînzare. Între alte activități ale acestei veritabile instituții de cultură se numără și editarea unor valoroase albume de artă, monografii etc.

● **CASA DIN MALAGA** în care s-a născut Pablo Picasso va fi transformată într-o bibliotecă care va găzdui toate cărțile consacrate marelui artist spaniol și operei sale. De asemenea, biblioteca va cuprinde publicații din întreaga lume care i-au fost dedicate lui Picasso. Hotărîrea înființării acestei biblioteci a fost luată de comisia UNESCO însărcinată cu organizarea manifestărilor prilejuite de împlinirea a 100 de ani de la nașterea celebrului artist.

● **ÎN LUNA MARTIE,** a fost lansată, la Madrid, prima carte scoasă de editura **LAR** (Literatura Americana Reunida) condusă de poetul Omar Lara. Este vorba de volumul **El puento oculto,** aparținînd cunoscutului poet chilian Waldo Rojas, care trăiește la Paris, în exil. El și-a antologat, cu parcimonie, cele mai frumoase poeme din volumele **Principe de Naipes, 1366, Cielorraso,** 1971, și **Puente Oculto,** 1976—1980, reprezentînd principalele etape ale creației lui Rojas care l-au impus ca pe unul dintre cei mai talentați poeți ai liricii chiliene contemporane.

FĂURIREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN — O NECESITATE ISTORICĂ (II)

de remarcat că în întreaga perioadă de pînă la anul 1921, revoluționarii români au urmărit în toată activitatea .or multiplă și diversă, atît la congrese și conferințe, în întruniri și ședințe, cît și în presa socialistă și în activitatea lor de zi cu zi, probleme legate de întărirea organizatorică a partidului, de atragere în rîndurile lui a noi și noi contingente de membri conștienți, recrutați în majoritate din rîndurile muncitorilor industriali, dar nu lipseau nici țăranii muncitori, intelectuali, etc. A fost o muncă continuă, de propagandă și acțiune cu toate scăderile manifestate uneori, în care nu s-au precupețit nici eforturile nici dăruirea de sine.

Pentru îndeplinirea sarcinilor în domeniul educației socialiste și a muncii organizatorice din 1865 și pînă în anul 1921 s-au tipărit peste 220 de ziare centrale și locale.

Totodată, ceea ce apare deosebit de semnificativ în mișcarea muncitorească din România în această perioadă a fost prezența continuă a ideii de unitate, care se manifestă atît pe plan organizatoric, cît și politic și ideologic. Acest principiu fundamental al unității forțelor muncitorești nu s-a exprimat printr-o unitate formală, amorfă sau rutinieră, ci a fost rezultatul unor neîncetate confruntări principiale de idei, de poziții, al căror caracter creator reprezintă un model de felul cum socialiștii români au înțeles înfăptuirea unei conștiente și dorite unități.

Documentele programatice izvorîte din dezbaterile democratice din sînul organizațiilor muncitorești și aprobate de forurile socialiste, au exprimat, corespunzător **fiecărei etape istorice,** preocuparea muncitorimii române de a nu lăsa nimic nelămurit pentru a face din partidul clasei muncitoare, în chip real, forța cea mai înaintată a societății românești. Iată de ce, în mișcarea muncitorească din România s-a manifestat hotărîrea fermă de creare a unui **singur** organism atît pe linie politică cît și pe cea profesională. În România în acei ani a existat **un singur partid politic revoluționar muncitoresc,** în afara lui nerămînînd nici un cerc sau grupare socialistă, și **o singură centrală sindicală** care includea toate organizațiile profesionale existente.

În noua etapă istorică de după 1918, cînd s-a înfăptuit „noua Românie" după cum declarau socialiștii români, cu același spirit revoluționar au analizat în lumina socialismului științific realitățile societății românești, cît și sarcinile proletariatului român. Ținînd seama de îndelungata lor experiență cît și de experiența partidelor revoluționare din celelalte țări, mai ales de experiența Partidului Comunist al Rusiei Sovietice care înfăptuise revoluția socialistă victorioasă, eminentii militanti din Comitetul Executiv al Partidului Socialist cu sediul în Capitala țării reintregite — București — au reușit ca la o săptămînă numai după Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, să publice un **proiect de program** menit să stea la baza activității partidului clasei muncitoare unificat la scara țării reintregite, pe care îl denumeau acum **Partid Socialist,** (înțelegînd prin aceasta o denumire mai adecvată scopului istoric al clasei muncitoare). Aceasta dovedește nivelul înalt de pregătire teoretică și politică a militanților de frunte ai mișcării revoluționare române, capacitatea lor de a scruta experiența ultimilor ani de activitate, ținînd seama de maturizarea clasei muncitoare și de radicalizarea ei. Numai astfel se explică sarcinile noi pe care le trasează în concordanță deplină cu noua etapă de dezvoltare a țării reintregite și a mișcării muncitorești.

Analizînd situația din interiorul țării, cînd după desăvîrșirea statului național unitar român **se accentuează contradicția fundamentală a societății dintre muncă și capital** și ținînd seama de experiența mișcării revoluționare internaționale, conducerea mișcării revoluționare din Țara reintregită era convinsă de noua etapă în care intrase și mișcarea muncitorească din România nouă, indicînd **necesitatea organizării nemijlocite a luptei revoluționare decisive cu clasele dominante.**

Elementul calitativ, al proiectului de program, intitulat **„Declarație de principii"** în comparație cu toate programele partidului clasei muncitoare de pînă acum îl constituie exprimarea cu claritate și în același timp și cu hotărîre, pentru prima dată într-un document programatic al mișcării muncitorești din țara noastră, **a necesității cuceririi prin orice mijloace a puterii politice și economice din mîinile burgheziei române și întronarea dictaturii proletariatului în vederea realizării idealului comunist.**

„Declarația de principii", după cum se menționa în ziarul „Socialismul", a fost însușită de Comitetul Executiv al Partidului socialist și primită favorabil în primul rînd de secțiunea din București și apoi și de alte cîteva secțiuni din țară. Publicarea ei a avut un larg ecou în rîndurile muncitorilor, țăranilor, intelectualilor din țara reintregită, corespunzînd celor mai înaintate concepții din mișcarea muncitorească internațională. Apreciind partidul clasei muncitoare după acest nou proiect de program, el putea fi denumit fără nici o reținere **partid comunist.** Revoluționarii de atunci, din conducerea Partidului Socialist, și-au dat însă pe deplin seama că **noul program comunist trebuia dezbătut și susținut de către toate secțiile socialiste din țara reintregită și adoptat într-un congres general care să reunească într-un singur și viguros partid toate organizațiile politice muncitorești din România reintregită.**

În această direcție, proiectul de program al Partidului socialist din România, publicat la 9 (22) decembrie 1918, a constituit o bază principală de dezbatere ideologică, care s-a desfășurat în întreaga mișcare muncitorească din România nouă, pregătindu-se astfel toate premisele subiective pentru afirmarea Partidului socialist-comunist ca un partid unic și unitar pe temeliile României reintregite la marele Congres unificator din mai 1921.

Avînd o astfel de tradiție revoluționară, nu este întîmplător că la constituirea noii Internaționale Comuniste, partidul clasei muncitoare din România, Partidului socialist, a fost desemnat de V. I. Lenin ca membru fondator punîndu-și în martie 1919, prin reprezentantul său din Comitetul Executiv, semnătura pe actul ei de înființare.

De remarcat că prevederile privind problemele de doctrină revoluționară din proiectul noului program din decembrie 1918 al Partidului Socialist din România erau identice cu cele care se vor formula în documentele Internaționalei Comuniste.

O caracteristică a acelor ani a fost însă faptul că nici un partid muncitoresc nu se putea declara **comunist** dacă nu se afilia la noua Internațională a III-a Comunistă și nu era recunoscut ca atare de către conducerea acesteia. Ținînd seama tocmai de orientarea revoluționară a Partidului Socialist din România, pe bună dreptate, într-un articol publicat în decembrie 1920, se făcea remarca că „Noi — cei din vechiul Regat — A.D.) am fi putut mai demult să aderăm la Internaționala a III-a, dar am socotit necesar să intrăm în prealabil în legătură cu partidele din Transilvania și Bucovina pentru a

CONSOLIDAREA PARTIDULUI

Afilierea secțiunei Iași

Ardealul Comunist

Și secțiunea Brașov s'a afiliat Partidului Comunist

Desvoltarea partidului comunist

Duminică, 5 Maiu 1921 „DREPTATEA"

Partidul socialist și reforma agrară

Extras din programul agrar expus în fața Congresului din București

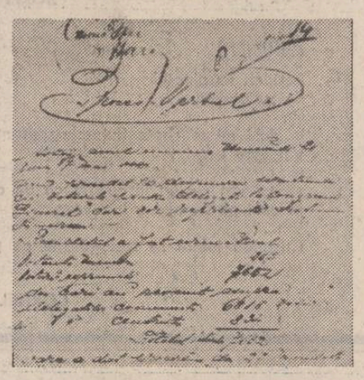

intra în Internaționala a III-a ca un partid unit pe întreaga Românie".

De aceea, în perioada anilor 1919—1921 s-a desfășurat în toate organizațiile socialiste de pe teritoriul României reintregite un proces caracteristic de la începuturile mișcării muncitorești, acela al dezbaterilor deschise, al lămuririlor, al convingerilor privind etapa nouă în care intrase țara și mișcarea muncitorească după 1918 și de adoptare a unui program comunist și a unei tactici unitare, corespunzătoare acestei noi etape.

Forum suprem care urma să **consfințească** unificarea organizatorică a mișcării socialiste de pe întreg teritoriul României reintregite și să sancționeze noul program comunist, statutul partidului unificat, precum și alegerea unei conduceri unitare, urma să fie marele Congres din mai 1921. **„Și să nu se piardă din vedere** — sublinia un militant în articolul **Claritate și unitate** publicat în „Socialismul" nr. 61 din 23 martie 1920 —, **că Congresul are să discute numai importanta chestiune a Internaționalei, dinsul va discuta și o altă chestiune poate tot atît de importantă, aceea a unirii definitive a tuturor organizațiilor socialiste din România Mare".** Punîndu-și întrebarea **„Ce înseamnă unirea definitivă a tuturor organizațiilor socialiste ?"**, el răspundea : **„Aceasta înseamnă recunoașterea unuia și aceluiași program și a unei și aceleiași tactici"** pentru toate organizațiile din țară.

A fost o activitate titanică, desfășurată de cei mai buni fii ai clasei muncitoare, conștienți de necesitatea afirmării pe plan social-politic a unui partid politic revoluționar, capabil să înfrunte clasele dominante care își întăriseră pozițiile și să organizeze masele muncitoare în vederea luptei decisive cu societatea capitalistă. Dacă în decembrie 1918, în România întregită clasa muncitoare avea o sumedenie de organizații politice și sindicale pe provincii istorice, fiecare cu comitetul său central, cu programul său de acțiune, apoi la marele Congres unificator din mai 1921, proletariatul român se prezenta cu reprezentanți aleși din toate provinciile istorice și de toate naționalitățile, împuterniciți cu mandat de a făuri un unic și puternic partid comunist, la scara întregii țări, care să aibă la bază un program nou de acțiune, corespunzător epocii noi. Pe bună dreptate organul central al C.C. al P.C.R. „Lupta de clasă", în articolul aniversativ intitulat **10 ani de luptă ai P.C.R.** din august 1931, subliniind importanța istorică a făuririi Partidului Comunist Român la Congresul din mai 1921 remarca : **„Cu 10 ani înapoi, în mai 1921, primul Congres general al tuturor organizațiilor din România mărită a hotărît, cu o majoritate zdrobitoare, afilierea la Internaționala a III-a Comunistă. Prin această hotărîre, din Partidul socialist al vechiului Regat și partidele regionale... a luat naștere partidul unitar de clasă al proletariatului din toate ținuturile României mari : Partidul Comunist din România".**

Asimilarea ideilor comuniste de către majoritatea covîrșitoare a membrilor Partidului socialist, ceea ce în acel moment însemna recunoașterea necesității luptei nemijlocite pentru putere, pentru instaurarea dictaturii proletariatului pentru îndeplinirea misiunii istorice a clasei muncitoare — rezultat al unui proces intern de maturizare politică și ideologică — a fost de natură să nu se renunțe la activitatea și experiența unui partid care a avut timp de decenii o activitate glorioasă, care a împletit magistral activitatea sa social-politică cu promovarea intereselor întregului popor, pe problemele sale fundamentale. Tocmai de aceea **în România, Partidul comunist s-a constituit nu prin sciziunea organizațiilor muncitorești, prin crearea unui astfel de partid în afara țării,** cum s-a încercat de către unii cu multă insistență, ci **partidul existent al clasei muncitoare, printr-o profundă analiză a sarcinilor noi care stăteau în fața proletariatului, prin angajarea fermă a organizațiilor politice muncitorești, avînd sprijinul total și al organizațiilor sindicale din întreaga țară, la Congresul istoric din mai 1921 s-a așezat organizatoric pe temeliile țării reintregite în 1918, adoptînd totodată noul program comunist.**

Concluzionînd putem să subliniem că din 1872 și pînă astăzi, în România a existat **o singură organizație politică muncitorească revoluționară** care și-a elaborat un program practic **în fiecare etapă istorică,** pe măsura maturizării și întăririi sale organizatorice, conform sarcinilor pe care le avea de îndeplinit clasa muncitoare în drumul ei pentru cucerirea puterii politice și înfăptuirea transformărilor revoluționare, a societății socialiste. Reflectînd tocmai caracteristicile fiecărei etape și procesul continuu de maturizare politică și ideologică, organizația politică a clasei muncitoare a avut și o seamă de denumiri care-o defineau : În 1872 era **Asociația generală a lucrătorilor din România,** termen împrumutat de la Asociația Internațională a Muncitorilor (Internaționala I-a), care-și propunea lupta „împotriva a tot ce este rău și vătămător lucrătorilor", în anii 1879—1892 activa **Partida socialistă,** ce-și propunea „voim să facem acele reforme radicale care vor putea stîrpi sărăcia, care vor putea stîrpi cauza tuturor relelor din societate" ; din anul 1893 avem Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România, care-și propunea în Program sarcina „de a organiza proletariatul, de a organiza poporul muncitor, de a-l face conștient de menirea lui istorică și de lupta pe care trebuie s-o ducă ; în 1906 Comitetul Central al Cercurilor „România muncitoare", ca și Uniunea Socialistă din 1907 își propuneau „să-l organizeze și să-l pregătească pentru marea luptă pentru definitiva sa zdrobire", **Partidul Social-Democrat** în 1910 ajungea la concluzia că „vrea să cucerească puterea guvernamentală", iar în statutul P.S.D. din 1914 se prevedea: „organizarea proletariatului român... pentru cucerirea puterii politice", ajungîndu-se în decembrie 1918 la a se prevedea că **„Partidul socialist** din România devine cu adevărat un partid revoluționar, care urmărește... schimbarea societății burgheze", întrebuințînd în acest scop toate mijloacele posibile. Programul noii Internaționale Comuniste, identic, în liniile sale generale, cu proiectul de program din 1918, a fost adoptat la istoricul Congres din mai 1921 cînd partidul muncitorilor își ia denumirea de **Partid Socialist-Comunist,** pentru a sublinia continuitatea.

Și după mai 1921 Partidul revoluționar al clasei muncitoare a avut mai multe denumiri, reflectînd etapele prin care a trecut. Dacă în mai 1921 partidul clasei muncitoare se intitula **Partidul Socialist-Comunist din România, secție a Internaționalei Comuniste,** în 1922 era **Partidul Comunist din România, secție a Internaționalei Comuniste ;** în 1945 se intitula **Partidul Comunist Român, în 1948 Partidul Muncitoresc Român,** iar din 1955 din nou **Partid Comunist Român.** Evidențiind hotărîrea unanimă a Congresului al IX-lea din iunie 1965, de a schimba denumirea partidului în Partid Comunist Român, secretarul general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sublinia că **„Aceasta reflectă dezvoltarea istorică a partidului nostru, corespunde caracteristicilor sale de detașament de avangardă al clasei muncitoare, de conducător politic al poporului, actualei etape în care se află țara noastră, scopul final al partidului — construirea societății comuniste".**

Eveniment istoric cu ample rezonanțe în istoria României, făurirea în mai 1921 a Partidului Comunist Român a însemnat, așa cum s-a subliniat la ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 10 martie 1981, — **„un eveniment de însemnătate istorică în viața clasei noastre muncitoare, a întregului popor, care a marcat o etapă nouă, superioară, în mișcarea revoluționară și democratică din România, comuniștii preluînd și ducînd mai departe idealurile luptei de eliberare națională și socială a poporului nostru, cele mai bune tradiții ale mișcării muncitorești și socialiste".**

Dacă pînă în mai 1921, partidul clasei muncitoare își pusese doar sarcina răspîndirii ideilor revoluționare, organizării muncitorimii și pregătirii ei pentru lupta cea mare, perioadă obiectiv necesară pentru desfășurarea acestor procese, după această dată partidul revoluționar al clasei muncitoare din societatea românească, Partidul Comunist Român, partidul acțiunii revoluționare nemijlocite, avea să lupte fără răgaz, cu tenacitate și eroism pentru împlinirea misiunii istorice a proletariatului român aceea a răsturnării de la putere a regimului politic burghez, și a împlinirii aspirațiilor vitale ale națiunii noastre, pentru construirea unei societăți noi pe pămîntul României, pentru o patrie română demnă, prosperă, liberă și independentă. **„Continuînd aceste luminoase tradiții** — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — **Partidul Comunist Român s-a identificat întru-totul cu năzuințele întregii națiuni, fiind primul partid politic din România care și-a făcut un titlu de onoare din lupta pentru dezvoltarea economico-socială a țării pentru întărirea independenței și suveranității naționale, pentru o viață mai bună și îmbelșugată a întregului popor. Prin întreaga sa activitate, partidul nostru a demonstrat și demonstrează că nu are alt țel decît slujirea intereselor poporului, făurirea socialismului și comunismului în patria noastră, garantarea independenței și suveranității țării, victoria ideilor socialismului în țara noastră și în lume, dezvoltarea colaborării internaționale și instaurarea păcii pe planeta noastră".**

Augustin Deac

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XXVIII)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

1 august 1943

Orice bilanț, are două conturi : unul „activ", altul „pasiv".

S-a socotit, s-a cîntărit, s-a calculat, s-a măsurat. De comparat „conturile", s-au comparat mai puțin. Comentatorii literari ai „Operațiunii Tidalwave" — pînă acum în exclusivitate occidentali — au folosit surse multiple, dar le-a lipsit o dimensiune anume a acelei triple întîlniri, cînd trei lumi diferite aveau să se confrunte la o oră fatidică : zburătorii plecați de la Benghazi în cea mai mare acțiune aviatică din istoria de pînă atunci a războiului aerian ; inamicii lor direcți, cei ce reprezentau forța de ripostă a cîinelui de pază, Alfred Gerstenberg, pus de Hitler să apere „rădăcina pivotantă a mașinii de război germane" — petrolul românesc — și, între cele două forțe, ploieștenii mei, constrînși să fie prezenți la acel rendezvous al morții, care nu era decît preludiul viitoarelor confruntări de acest gen pe cerul Ploieștiului, din primăvara pînă în toamna anului următor.

Cert este că ziua de 1 august 1943 rămîne una din marile zile ale celui de al doilea război mondial, altfel nu s-ar fi scris despre ea cărți, nu s-ar fi făcut atîtea studii și comentarii pe marginea ei, ci s-ar fi pierdut în calendarul banal al acelei epoci de obscurantism politic și de încrîncenate lupte, ca o zi demnă de dat uitării.

Bombardamente masive în zbor-razant se mai efectuaseră și pînă la „Tidalwave", dar nici unul nu atinsese parametrii de totală excepție ai operațiunii pregătită la Benghazi, masivitatea atacului, repercusiunile morale și efectele secundare ale acestuia. La 7 noiembrie 1940, un grup de 40 de bombardiere de vînătoare Messerchmitt, puse sub comanda principalului cirac de la Otopeni al lui Alfred Gerstenberg, colonelul de aviație Bernhard Woldenga, și-au luat zborul din nordul Franței, au pătruns la altitudinea zero în lungul Tamisei și, survolînd Londra pe deasupra acoperișurilor au mitraliat și au semănat peste metropola britanică o ploaie de bombe. Surpriza a fost totală. Atunci a fost lovit Lambeth Palace și distrus altarul marei catedrale londoneze Sankt-Paul. Nici un avion german nu a fost doborît. După „Tidalwave", Woldenga (care în timpul bombardamentului asupra Ploieștiului se afla în „deplasare", la mica bază aeriană de la Mamaia, fiind „încartiruit" comod la „Rex Hotel"), avea să-i spună lui Gerstenberg : „Herr General, în astfel de cazuri se poate conta pe efectul surprizei, dar numai pentru misiuni cu o rază mică de acțiune. Croaziera americanilor a fost excesiv de lungă. Riscul de a fi reperat într-un zbor de șase ore spre obiectiv nu este cîtuși de puțin neglijabil !" Ceea ce, după cum am văzut, se și întîmplase. Dar strategii lui „Tidalwave", care au ignorat pînă după terminarea războiului faptul că „mareea razantă" fusese semnalată de radarurile germane încă din timpul survolării Mediteranei, s-au legănat cu iluzia că „surpriza" ar fi rămas „totală", dacă generalul Uzal Ent nu ar fi comis eroarea de orientare de la Tîrgoviște, cînd și-a dirijat primele două mari grupuri de bombardiere — The Liberandos și The Travelling Circus — spre București, pentru ca, ajunși în spațiul aerian dintre Buftea și Otopeni, să-și dea seama de greșeală și să înfoarcă avangarda armadei sale spre obiectiv abordîndu-l tocmai din zona cu cea mai puternică apărare antiaeriană concentrată de Gerstenberg în jurul Ploieștiului.

Cert este că nimeni dintre investigatorii și comentatorii „Operațiunii Tidalwave" n-a putut corobora pînă acum cu exactitate potrivirile sau nepotrivirile dintre premizele strategilor, relatările participanților (confruntate ulterior cu fotografii aeriene laute de la mare înălțime de către un „Mosquito" trimis să survoleze după bombardament Ploieștiul!), și documentele oficiale românești privind efectul real al operațiunii. Nici în privința pierderilor în avioane suferite de Gerstenberg lucrurile n-au putut fi elucidate. Într-o notă explicativă din subsolul unei pagini din cartea lor, Dugan și Stewart relatează : „Ministerul britanic al aerului a deschis documentele capturate de la comandamentul Luftwaffe pentru Europa de sud-est și le-a coroborat cu declarațiile lui Woldenga. Astfel, s-a stabilit că baza IV-NJG 6 (grupul de vînători de noapte de la Ziliștea) a pierdut două Messerschmitt-uri 110, și că alte cinci aparate au fost avariate... Documentele ministerului britanic al aerului nu conțin datele privind pierderile Forțelor Aeriene Regale ale României... Baza Luftwaffe de la Atena a înregistrat oficial două Messerschmitt-uri 109 doborîte în ambuscada de deasupra Cefaloniei. Probabil că aviația bulgară nu a pierdut nici unul dintre avioanele sale de vînătoare care au atacat Liberatoarele B-24 pe drumul lor de întoarcere. Fapte indiscutabile proiectează o lumină revelatoare asupra toleranțelor cu privire la cifrele avioanelor inamice pierdute în timp de război — își continuă comentariul cei doi autori americani —. Mitralierii lui „Tidalwave" au fost creditați cu 51 de avioane inamice doborîte. O estimare mai circumspectă a declarațiilor germane indică numai două duzini de aparate de vînătoare cu adevărat pierdute în încăierarea generală din jurul Ploieștiului, în cea de la granița cu Bulgaria și în ambuscada de deasupra mării Ionice. După examinarea epavelor bombardierelor doborîte, Luftwaffe a pus în contul vînătorilor de la bazele din România doar 18 bombardiere...". Restul a revenit antiaerienei.

Nici în privința distrugerilor obiectivelor de către bombardierele americane lucrurile nu apar în completa lor lumină în cărțile comentatorilor literari ai „Operațiunii Tidalwave", deși postul de radio berlinez în limba engleză a exclamat imediat după atac : „Bravo Brereton ! Dar te-a costat scump !"

Într-adevăr, „factura" era grea. Bilanțul echivoc, cu activul și pasivul oscilînd într-o balanță cu talerele apăsate în jos cînd de o parte, cînd de alta. Sintem în măsură ca, pe baza Raportului întocmit după bombardament la cererea expresă a mareșalului Antonescu — document aflat în Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 316, dosar numărul 5.p. —, să completăm „lacunele" din documentarea comentatorilor de pînă acum ai „Operațiunii Tidalwave". Astfel, la capitolul IV al acestui document, intitulat „efectele bombardamentului", se specifică în amănunțime distrugerile provocate în rafinării. La „Astra Română" (obiectivul prioritar al misiunii rezervat lui Killer Kane, dar lovit inițial de „Circul ambulant" condus de Ramsay Potts — care ar fi trebuit să bombardeze rafinăriile „Standard Petrol Block" și „Unirea-Speranța" —), au fost distruse: Stația de Pipe Still, un generator al uzinei electrice, clădirea secției de expediție, una din aripile cazărmii, casa administrativă. Incendiate — atelierul de mecanică, transformatorii electrici, etajul superior al magaziei de piese de schimb, 7 vagoane cu produse petroliere. Avariată casa cazanelor de apă. În total, rafinăria a pierdut 50 la sută din capacitatea de lucru. Pentru „Circul ambulant" tariful lui Gerstenberg a fost de 17 bombardiere americane. Pentru grupul „The Liberandos" numai două bombardiere prăbușite. Pentru „Pyramiderii" lui Killer Kane, treisprezece.

Rafinăria „Orion": Instalația Pipe Still, uzina electrică și casa de pompe, 3 rezervoare cu produse petroliere și instalația de cazane de aburi — avariate; 5 Vorlangăre de la instalația de rafinat, o magazie de materiale și două clădiri — incendiate. „Instalația este reparabilă în aproximativ 15—20 de zile" — asigură raportul citat.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **ANTOLOGIA DE POEZIE** retroromană apărută recent la Editura Academiei a fost prezentată în cadrul unei manifestări culturale care a avut loc în orașul Chur-Coira, capitala celui mai mare canton elvețian Graubunden. Desfășurată cu participarea unor personalități ale vieții culturale — scriitori, ziariști, profesori, cercetători —, precum și a unui public numeros, manifestarea a avut darul de a sublinia legăturile istorice și culturale româno-elvețiene. De altfel, în cuvîntul său, Romedi Arquint, președintele Ligii romanșe, a evocat originea latină comună, asemănările între cele două limbi și culturi. Domnia sa a subliniat faptul că publicarea antologiei, apărută în ediție bilingvă constituie un remarcabil eveniment, deoarece este pentru prima oară cînd într-o altă țară se editează o culegere de poezie retroromană. Ceilalți vorbitori au arătat, în cuvîntul lor, rolul președintelui Nicolae Ceaușescu în asigurarea unui loc deosebit creației spirituale în dezvoltarea multilaterală a României, concepția sa umanistă, sprijinul acordat oamenilor de cultură în misiunea lor de a contribui la întărirea păcii și înțelegerii între națiunile lumii.

● **A APĂRUT, LA BRATISLAVA,** în excelente condiții grafice, volumul prozatorului Ilie Tănăsache, **Mîine, cu mare dragoste — Zajtra vel'mi rád.** Autoarea frumoasei versiuni slovace este Hilda Buncáková, o foarte bună cunoscătoare a limbii române. Ilustrațiile și grafica aparțin lui Vladislav Rostoka. Cartea s-a bucurat de o bună primire din partea publicului, epuizîndu-se în scurtă vreme de la apariție.

● **„POZIȚIA** lingvistică, socială și culturală a românității românești în Europa latină" a fost tema conferinței susținute de prof. univ. dr. Alexandru Niculescu, de la Universitatea din București, profesor asociat al Universității Paris IV — Sorbona, la Facultatea de litere și științe umaniste a Universității din Rouen. Auditoriul, profesori, studenți și invitați, au fost interesați de sinteza cercetărilor românești în domeniu, cercetări interdisciplinare care aduc o lumină nouă în descifrarea specificității acestei arii de cultură și civilizație, aparținînd atît de mult românității europene, dar prezentînd în același timp elemente originale — importante pentru configurația de ansamblu a moștenirii latine.

SPORT

Azvîrlind turturele

Au înflorit magnoliile. Iubesc atît de mult acești arbori încît i-aș păzi cu arma-n mînă ca să nu-i jefuiască nimeni. Dar s-au scumpit munițiile și nu-mi rămîne altceva decît să mă-nvîrt în jurul lor azvîrlind turturele în poftele hoților. Aseară mi-am părăsit postul ca să văd ce moară cu colți de cățea ne așteaptă la sfîrșitul lui aprilie. M-am ridicat în văzduh — fac levitație, de la coapse-n sus sînt un lotus care trece gîrla, ce credeați ?! — și-am urmărit meciul Liverpool — Bayern München. În timpul cînd englezii și vest-germanii dovedeau Europei că cine intră în terenul de fotbal intră în cel mai vast spațiu din lume, pe care trebuie să-l răscolească pînă-n adîncuri într-o oră și jumătate, națională noastră, înscrisă peltic în noaptea Tel-Aviv-ului, pierdea partida cu Israelul. Pe un teren de portocale și de cantalupi, înfrîngerea ține de agrișele prostiei. Șușaniști. Vrem să batem Anglia pe Wembley și ne ascuțim lăncile cu niște echipe care nu s-au întîlnit niciînd cu elocința insularilor. Pentru că e limpede, nu te pregătești ca să smulgi buturugi de cedru scoțînd apa din copaie cu lingura. Mă opresc aici, numai fiindc-au înflorit magnoliile și fluieră gîlgîit mierla. Juniorii noștri i-au învins pe juniorii unguri și s-au calificat în turneul final al campionatului european. E frumos și merită să-i felicităm. Mai ales că de cînd mă știu eu, juniorii au salvat cerbul împotmolit în mlaștină, iar seniorii i-au mîncat placa din frunte și i-au pierdut coarnele la zaruri. Naționala de tineret și reprezentativa similară a Bulgariei au tăiat Dunărea în două, la Silistra : un caras la noi, un oblete la ei. Știuca nu mai trăiește în hotar de ape — o mai găsești doar în povestirile lui Sadoveanu sau la vreun restaurant necunoscut de nimeni, dar și acolo, stoarsă de icre și sleită de lapți, adică la fel de gustoasă ca mieii de lapte praf. Dar, i-auzi, trec niște cai pe stradă ! Tropotul lor, ca o răscoală prin podul casei, cînd ploua, mă țintuiește la geam. Trec călări nu niște milițieni, ci patru femei-jocheu ! Le salut cu două fire de glicină. Maica Domnului, ce de pomi înfloriți și cît vin nebăut. Acum, cînd serile asfințesc verde, raiul e o nuia de mesteacăn pe care cîntă un țînțar, legînd fir cu toți cei în stare să-și piardă mințile din te miri ce și-un umăr dezgolit, plus un pahar de vin acrișor de grădină. Cine mi-a zis mie că Mateiu e scriitor de raftul doi în orice bibliotecă ?! Cine mi-a zis habar n-are că-n București, primăvara e o nirvana mică.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115. tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
16
(990)
Sîmbătă
18 aprilie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PARTIDUL S-A NĂSCUT PRIMĂVARA

De șaizeci de ani — vîrsta partidului, eroică, legendară — au crescut și cresc înseși rădăcinile prezentului nostru socialist, întărind cu vigoare pămîntul fertil al patriei și făcîndu-l să rodească în cea mai curată și mai demnă lumină a sa. De șaizeci de ani, ca și cum am număra șaizeci de trepte în sus și pe fiecare vedem înscrisă însăși istoria, de azi și de mai înainte, cu tot ce a însemnat ea sacrificiu și luptă, putere vie de dăruire și încredere în idealurile de progres și libertate.

Partidul s-a născut primăvara, a fost făurit la temperatura aspirațiilor celor mai fierbinți ale clasei care și-a asumat și a fost investită cu greul rol de a schimba însuși cursul istoriei, de a redresa de fapt acest curs și a-l face să respire în numele ideii de om și umanitate. Partidul s-a născut primăvara, o coincidență în natură, desigur, dar cel mai mult și mai mult, o coincidență în natura politică și socială a existenței și, cel mai mult și mai mult, o coincidență în natura revoluționară a acesteia ca o propunere, un poriect amplu de viitor și în același timp ca o garanție, ca un mijloc, o modalitate a acestuia și în toate ca un șuflu, ca un nerv mereu proaspăt, vital. Incit, partidul a fost și a devenit sinonim cu însăși primăvara. Istoria sa de șaizeci de ani se trage însă de mai demult și mai de departe, din tot ce a frămîntat și a scos mai de preț la lumină poporul, în toată mișcarea și zbaterea sa seculară, pentru ca, prin partid — și, deci prin el însuși — să ajungă azi stăpîn pe propriul său destin și la înălțimea propriei sale realități de spirit, împlinindu-și în chip strălucit vocația libertății, a independenței și suveranității sale, construindu-și și emancipîndu-și viața de fapt, munca în cel mai fidel și mai fertil anotimp al său.

O continuă creație străbate în fond prin tot ceea ce năzuim și întreprindem, datele și revelațiile înseși ale unei omniprezente și durabile opere, ale unui omniprezent și durabil proces de creație ne întîmpină și trăim în tot ceea ce năzuim și punem în front deschis de lucru, resimțim în toate febra și țesătura intinsă a acestei primăveri care, în conștiința noastră, este sinonimă cu însuși partidul, cu glorioasa sa aniversare. Și mai simțim, cu o nouă hotărire, cu un nou chip pe care îl capătă în noi și certifică la orizont noi împliniri acel *a face totul*, o sintagmă, rostire a însuși modului cum trebuie să acționăm și rostire a însuși faptului de viață, modelator cu care secretarul general al partidului ni se adresează deopotrivă inimii și conștiinței, simțim că în rădăcinile clare, puternice ale prezentului pulsează, la scara întregii națiuni, viitorul în cea mai concretă și laborioasă proiecție a sa. Congresul al XII-lea al partidului a desfășurat înaintea ochilor harta, relieful material și spiritual al acestui viitor. O nouă etapă, cu o nouă calitate a muncii, cu o nouă calitate a vieții, cu o nouă angajare și mai susținută, și mai puternică, mai solidară în a face totul pentru a ne înscrie și mai mult pe orbita progresului și civilizației, în rîndul țărilor cu o dezvoltare medie. Înfăptuind o nouă revoluție în agricultură, consolidînd, armonizînd de fapt eforturile în întreaga economie și aplicînd în practică cele mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii, gîndind și producînd mijloace care să ne asigure aceasta și punînd în prim plan eficiența, randamentul sporit.

Partidul s-a născut primăvara, primăvara ne-a găsit gîndind și înfăptuind toate acestea, o continuă lecție de prezent și viitor o aflăm în activitatea însăși a partidului, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Tot astfel după cum un continuu, programatic îmbold și o susținută, manifestă direcție o aflăm din demersurile gîndirii și practicii sale revoluționare închinate unei lumi mai bune și mai drepte pe pămînt, idealurilor vii de pace, înțelegere și cooperare între popoare.

Partidul s-a născut primăvara, la glorioasa lui aniversare oamenii, patria respiră înalt și fac intimă legătura dintre faptă și gînd.

Luceafărul

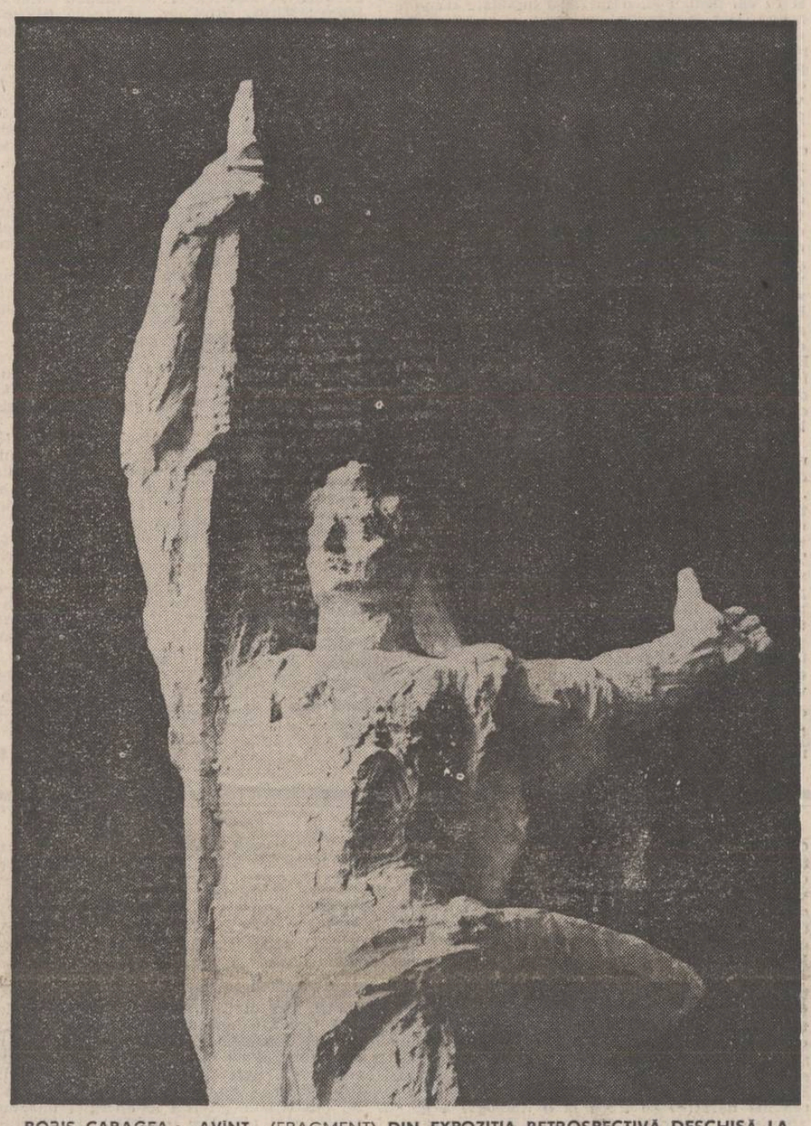

BORIS CARAGEA : «AVÎNT» (FRAGMENT) DIN EXPOZIȚIA RETROSPECTIVĂ DESCHISĂ LA SALA DALLES

ZORII

De cîte ori priviți spre soare
nu cereți anotimpul florii
ci să dispară pierzătorii
cei de ființă și popoare,

în stările inferioare
cu aigele și înțuzorii
și-n văi de mări denigratorii
să-ngroașe stîncile de sare.

Atunci s-ar naște flori de floare
în orice zi cum numai zorii
cînd curg din geana aurorii
ca herghelii pedepsitoare
ale trufiei și erorii
pe un pămînt în sărbătoare.

Gheorghe Pituț

CÎMPIA ROMÂNIEI

Un foc aurit se ridică aprig în urma
minzului meu tot mai des rupt din herghelia albastră.
În coama lui roșie ard zările, și luna
abia răsărită în țarcul ceresc.

Cine mi l-a trimis ? Cine-a știut că-s fiu de păstor ?...
E ursitoarea ce i-a ademenit cu ambrozie nările ?
Cine i-a arătat poarta mea,
prin care steaua-i din frunte mă orbește ?!

Hei, largă-i Cîmpia României, tot mai bogată în strălucire,
și nu-s atîtea fulgere, trăsnete, ape, stînci :
să o cuprindă mai strins în snopul luminii
cum ochii mei înfloriți la tot pasul.

Primăvara își aprinde în pieptul mulțimilor
Adevăratul astru. Azur. Azur. Azur.

Victor Nistea

JURNAL DE POET

FLUVIILE

La un veac de la săvîrșirea Independenței României apare și cea dintîi evocare care însuflețește evenimentul acesta epocal pentru poporul nostru, începuta cu **Scrisoare de la Rahova.** Apărută chiar în anul centenarului urmată de **Te Deum la Grivița și Noaptea otomană,** iar acum ajunsă la jumătate prin cele patru sute cincizeci de pagini care alcătuiesc **Fluviile,** carte de o mare frumusețe care are darul de a face plauzibilă o epocă, în spatele căreia se simte un imens efort documentar, muncă anonimă, tenace, de arhivă, în amănunt împlinită cu răbdare și pasiune pulsînd în dosul fiecărei pagini fără să-i umbrească prospețimea și libertatea creatoare. Lui Paul Anghel, autorul cărții. **O clipă în China** îi revine meritul de a fi pornit această lucrare imensă în vederea restituirii unei epoci vitale pentru devenirea ființei noastre de care nu s-a ocupat pînă acum decît sporadic conștiința noastră literară.

Dacă Revoluția de la patruzeci și opt și-a găsit cel puțin într-un Camil Petrescu obiectivare literară majoră, Războiul de independență, eveniment istoric cu precădere românesc, cum spunea Constantin Noica, nu-și avea pînă acum cartea de literatură pe măsură. **Fluviile,** precum și celelalte trei cărți din ciclul **Zăpezile de acum un veac,** conceput în nouă cărți, celelalte cinci urmînd, nădăjduim, să se desăvîrșească în anii ce vin, ne îndreptățesc bucuria ce vrem să i-o împărtășim autorului deschis dimpreună cu încrederea și îndemnul de a aduce lucrarea la sfîrșitul dorit. Am repetat de atîtea ori ce spunea Kogălniceanu în veacul trecut : istoria de jertfe și suferințe ale poporului nostru nu-i cu nimic mai prejos de-a altor neamuri dar ea nu a fost îndeajuns ridicată în cuvînt la modul convingator de către scriitori cu înzestrare și pregătire care să actualizeze în conștiința poporului nostru înainte de toate. Zac în arhive și documente încă atîtea personalități de însemnătate universală de care nu se ocupă nimeni. Căci este adesea mult mai ușor de scris o literatură fără obiect fără

Ioan Alexandru

Continuare în pagina a 2-a

PREMIILE UNIUNII TINERETULUI COMUNIST

Rigoare și originalitate

Construcțiile epice pe care le reprezintă romanele lui Ștefan Damian și Ioan Dan Nicolescu împărtășesc un punct comun : mărea lor ambiție, căci cei doi autori, dincolo de buna stăpînire a multor secrete ale discursului narativ, își caută și o formulă proprie de exprimare a lumilor pe care au optat să le cerceteze sau să le descopere.

Romanul lui Ștefan Damian, **Nunta,** lasă impresia de la început că ar încerca, acumulînd ordonat și exact fapte, tradiții și chiar moravuri de epocă, să ofere o pseudomonografie a unui sat bănățean de la mijlocul secolului nostru și pînă în prezent. Pretextul vieții lui Irimia și a celor care îl înconjoară, unii dintre aceștia narînd și ei, pe rînd, întîmplări semnificative pentru istoria satului, este însă completat de urmărirea modului în care comunitatea rurală se poate degrada, iar psihologia individuală își caută puncte de reper salvatoare ale unor valori pe care evoluția istorică le perimează iremediabil și citeodată violent. În acest ansamblu personajele devin numai purtătoare ale unor semnificații care îi depășesc. Și totuși Ștefan Damian nu pășește într-un univers mitic, ci doar reface cu răbdare, relatînd din unghiurile diferitelor personaje, evenimentele și biografiile martorilor și participanților la acestea. Tonul egal cu care abordează întîmplările, le oferă acestora drepturi egale în evocările dezlegînd sau completînd faptele aparent obscure. În această atmosferă, tulburată rar și în prea mică măsură de altceva decît de obiceiurile pămîntului, rezultate din ritmul de evoluție firesc al ființei — naștere, căsătorie, moarte, doar războaiele și noua societate produc mutații deosebite. Dacă în prima parte a romanului moartea soției lui Irimia, Grațiela, devine un bun prilej de rememorare a epocilor îndepărtate din istoria satului și a tradițiilor acestora (multe pagini ne-au făcut să ne aducem aminte de romanul

Andrei Roman

Continuare în pag. a 7-a

CĂRȚI ȘI AUTORI

Comedii cu olteni

La editura „Cartea Românească", dramaturgul Gheorghe Vlad, cunoscut autor de comedii cu țărani olteni, publică un volum reprezentativ, alcătuit din șapte piese, cam jumătate din numărul total al celor scrise și reprezentate. Iată-le, în ordinea preferată de autor : **Îndrăzneala, Cain și Abel, Comedie cu olteni, Un tren pentru președinte, Cu oltencele nu-i de glumit, Frumoasele olandeze** sau **Păcălăeală și Doi olteni în Cosmos** sau **Lume, lume, nu sîntem nebuni.** Cam tot atîtea au rămas pe dinafară și se cuvine să le semnalăm pentru că, după opinia noastră, ele pot intra în competiție cu cele privilegiate de a intra între coperțile volumului : **Punctul culminant, Chitara dragostei, Lupii de mare, Cocoșul cu două creste O glumă de doi bani, Scînduri pentru tron împărătesc, Mîtu și Nate făcători de minuni, Picătura de venin.** În felul acesta am obținut o imagine completă a activității de dramaturg a lui Gheorghe Vlad. Este vorba, cum se vede, de o activitate bogată și, într-un ritm destul de regulat, cam o piesă la un an, ținînd seama că autorul a debutat în 1962 cu piesa **Îndrăzneala** reprezentată pe scena teatrului regional București și distinsă cu premiul Uniunii Scriitorilor. Cele mai multe piese au apărut mai întîi în revista **Teatrul.** Vrem să menționăm, totodată, faptul bine cunoscut de publicul spectator că piesele lui Gheorghe Vlad, deși nu au pătruns încă pe scena Naționalului au fost jucate în numeroase teatre din Capitală ori din provincie cu mare succes, totdeauna cu casa închisă, cum se

Pompiliu Marcea

Continuare din pag. a 6-a

● **În acest număr :** ● Întîlnirile „Luceafărului" ● **POIANA MĂRULUI — O LECȚIE A STĂTORNICIEI** ● **Semnează :** ● **Ion Lăncrănjan** ● **Nicolae Ciobanu** ● **Ion Itu** ● **Daniel Drăgan** ● **Cronica literară ;** ● **V. F. Mihăescu** despre volumul : **«Întîlnire tîrzie» de Nicolae Velea** ● **Cartea de debut** ● **Viața cărților** ● Antologia „Luceafărul" ● **Poeme de** ● **Passionaria Stoicescu** ● **Radu Anton Roman** ● **«Evadarea» — fragmente de roman de Paul Alexandru Georgescu** ● Respirări de **Nichita Stănescu** ● Tineri poeți de **Dan Cristea** ● „Martor al vremurilor" **de Ion Coja** ● Numele poetului : **«Daniel Turcea» de Cezar Ivănescu** ● Atelier literar **de Geo Dumitrescu** ● Carnet african **de Constantin Carbarău**

Călătorii cu urme de neșters

ITINERARIILE TÎNĂRULUI REPORTER

Ochesc primul peron de gară (numai cu gîndul că nu voi ajunge vreodată să hulesc) și iau primul tren care scîrțîie între macaze. Nu urc la clasa întîi pentru că în compartimentele plușate se discută despre delegații simandicoase, despre contracte economice cu multe zerouri, despre recitaluri provinciale și avanpremiere cinematografice. Mă așez lîngă oamenii mei încă nedeprinși cu lungile călătorii, în acel miros de postavuri țesute în casă, de tăceri cu degetul la tîmplă. Mă agăț de această lume în speranța că nu o voi părăsi vreodată, în speranța că roua dimineților nu poate fi uitată odată ce ai călcat prin ea.

Întîi, tăcem și ne uităm pe furiș, pe sub sprîncene încruntate. Apoi zice cineva că prin Moldova plouă, iar în Ardeal a dat bruma peste florile de măr. Și de la o vreme începînd frunțile se descrețesc, iar sprîncenele se ridică a mirare și plăcere de vorbă. Atunci afli că sîntem opt inși cu totul, și poate un copil sau doi pe deasupra. Femeia de vizavi își desface oarecum rușinată rochia pînă la sîn și-i dă sugarului ceea ce a dorit mai demult în scîncet. Buzele de căpșună ale copilului se lipesc de sfîrcul de cireașă amară. Se aude doar un neostenit clipocit al poftei. La urmă femeia tresare, mușcată de dinții abia ieșiți ai copilului. Închide ochii, iar printre gene i se strecoară o lacrimă. Surîde spre noi, cei din compartiment, apoi o auzim : afurisitule, tari hapsîn mai ești !

Un bătrîn cu barba lăsată de cîteva săptămîni oftează de parcă lacrima i s-ar fi scurs chiar lui, după operația de ca-

Pavel Perfil

Continuare în pag. a 6-a

O saga bucovineană

Este interesant de observat că Bucovina a constituit mai ales obiectul poeziei. Cînd proza s-a ocupat de această regiune istorică ea a vizat foarte aproape sau foarte departe și în orice caz obiective parțiale. Am citit o proză hotărît fantastică sau reprezentînd un realism poetizat și circumstanțializat. Se poate afirma că odată cu *Solemnitățile supușilor* de Ion Tugui, Bucovina își are romanul, care e unul remarcabil pentru literatura noastră contemporană.

Materia istorică este dezvoltată într-o Bucovină traumatizată de ocupația austriacă urmărită pînă către sfîrșitul secolului trecut. Este o istorie situată între *historical* și *political Fiction*, construcții ce pot fi retrospective și apocrife sau prospective și anticipative, în ambele cazuri variind materia fictională în conditiile identității legilor de dezvoltare a conflictului. Este evident că matca istorică poate favoriza și autentifica ficțiunea sau, mai exact, gradul de ficționare. Și, nu mai trebuie adăugat că Bucovina, prin destinul ei dramatic oferă cea mai complexă posibilitate de conflictualizare a ficțiunii istorice. Iar Ion Tugui a făcut tot ce se putea pentru a evidenția experiența istorică a regiunii sale natale.

Principial, conflictul este pus sub semnul „solemnității" indicată încă din titlu. Considerăm în mod curent solemnitatea în corelație cu un anumit complex ceremonial sau ritual, cu un caracter sacru sau profan și avînd o dezvoltare temporală limitată. Dar prozatorul extinde solemnitatea, punînd-o să tuteleze totul într-o viață individuală și colectivă autohtonă. O altă caracteristică a solemnității este reducerea ritmului pașilor ceremoniale ; aici, ca și la Sadoveanu, fenomenul e evident — de la gînduri și conversații pînă la actul erotic sau cel beligerant. Apoi, solemnitatea pretinde deliberare, constiența actului repetat : în solemnitate nu există loc pentru spontaneitate inventivă și nici pentru iraționalitatea dislocantă. În sfîrșit, solemnitatea

Marian Popa

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

ȘI TOTUȘI MIGDALII

Grădina aceea, desigur, i-ar fi putut înfia. Și de pe toate laturile și din toate împrejurimile ei ar fi coborît, atunci, prin multime de secole, ca niște cavaleri salutînd în zori o speranță, sau prevestind-o, aducînd-o prin toate povîrnișurile și crișpările ființei lor la suprafață, ca să ne privească, să ne confrunte, poate, cu tot cerul de deasupra și din lăuntrul nostru, fantastic, cu tot universul de dedesupt. Căci, dintre toate speciile, ei sînt singurii care se ating cel mai mult cu cerul și par niște solemni purtători de cuvînt ai naturii acestuia, un armistițiu întreg ca și o provocare, totodată, venită cine știe de unde, și din ce motiv și de ce.

Ceva existențial îi fixează în contradicție cu ei înșiși — migdalii — și aproape că nu este clipă, nu este răscruce mai vie a zilei și-a nopții cînd ei să nu pară un zbucium ce-a încremenit. Cu armura lor grea, străvezie, șlefuită parcă și turnată în marmora unor sarcofage care nu mai adăpostesc nimic altceva decît pulbere, poate, a unor fulgere care-au țîșnit. Sau, cu armura lor grea, străvezie, șlefuită parcă și pusă la antipod de oglinzi. Nimic nu se răsfrînge în afara lor decît floarea, limita adică, întunecime a propriei lor contradicții, granița propriului lor mod de a fi. Dacă ar vorbi, ar spune, poate, că fructul nici nu-i interesează, că totul e floarea și că numai de aici înainte și odată cu aceasta mai poate să fie și altceva, niște astri de pildă, sau niște tunete care încă nu s-au așezat. Sînt atît de grăbiți, se pregătesc și se chinuie atîta de mult să înflorească, încît ies deodată în marginea zării și izbucnesc într-un pîlpîitor nor de lumini. Dintre toate speciile și dintre toate neamurile lor, fac primii această. ruinele adînci ale zăpezii se mai presimt și mustesc calde în petalele lor, este o naivitate în tot ce fac, dar este și o măreție plină de siguranță, chiar dacă, abia depășit, un îngheț

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 4-a

Un țăran trece strada (III)

CONFABULE

De cîtva timp se schimbă peisajul. Acolo unde ochii cuprindeau casele vechi și înțelenuncheate din mahalaua orașului acum nu mai este decît un maidan agățat de cer cu macarale subțiri și cu steaguri. Este praf și este zgomot mare, excavatoarele mușcă pămîntul și-și varsă înghițiturile în basculantele ce par că se rotesc pline și goale în jurul șantierului. De fire subțiri atîrnă pereți de apartamente, clătinîndu-se pe cerul albastru ca bîrcile legate de pontonul portului. Se împletesc sîrmele groase ale stîlpilor de susținere și se toarnă betonul dintr-un fel de cadă care se bălăngăne amenințător de-asupra oamenilor. Aici nu se vorbește. Aici se țipă, se fluieră, se înjură, se rîde ori se plînge în hohote. Ca să se audă, pentru că de văzut se vede greu prin perdeaua groasă de praf care învelește aerul din jur. Rătăcite, disperate și plînse, cîteva căsuțe își trăiesc ultimele clipe în singurătate, fără cei care pînă mai ieri s-au născut și au trăit în ele. În curțile lor zac aruncate lucruri nefolositoare, lăsate în urmă de cei care au plecat : un glob pămîntesc spart în dreptul Noii Zeelande, o plită veche, un bătător rupt, o scară știrbă, cîrpe și fîșii de plastic, o tufă de liliac care nu va mai înflori niciodată, un cîine bătrîn și murdar, cîțiva butuci de lemn (amintire de iarnă blîndă), numărul ruginit al casei, cărți de școală rupte, fără coperți, ziare vechi, fotografii, ilustrate („Dragii noștri, noi aici ne simțim foarte bine ceea ce vă dorim și vouă și Leliei, ce mai faceți, nu plouă, e cald, înotăm toată ziua, dar numai pînă la geamantură. Vă sărută Valentina și Ilie") ș.a. Și în afară de toate acestea, în această gogoașe de mătase, părăsită, au mai rămas cuvintele, mii, sute de mii, milioane de cuvinte spuse dimineața, la prînz și seara, cuvinte de toate virstele, feminine și masculine, de dragoste, de ură sau doar indiferente. Pereții pe dinăuntru sînt lipiciași și par tapetați cu ochii care i-au privit, ochi albaștri, căprui, negri, verzi, ficși sau alunecoși, blînzi sau răi, tineri sau bătrîni.

Dar iată, se apropie plutonul de execuție de casa cu vișin în mijlocul curții, cu acoperiș de țiglă roșie. Sînt trei bărbați și două femei, în mînă au securi, rîngi, clești, halate hărtănite, uleioase, în picioare au bocanci cu tălpi groase — să nu le pătrundă cuiele. Se răspîndesc cu iuțeală în jurul casei și încep s-o desfacă, aparent fără plan, deoparte pun ferestrele și ușile, deoparte scîndurile, deoparte cărămizile... deoparte țiglele. Parcă ar curăța o portocală. Casa se micșorează, se topește ...ca un ghem de zăpadă sau chiar ca un ghem de lînă tras de un capăt al firului. Unul dintre ei, sur, scurt și îndesat, cu pălărie fără bor pe creștet, se oprește o clipă în gura podului :

— Dom'le, strigă el din răsputeri — ca să fie auzit de ceilalți — ăsta a avut șură, dom'le, da' unde ținea vita, că grajd nu-i ?

Și smulse o scîndură, după ce așteptă să i se dea dreptate, dar nu și răspuns.

Iulian Neacșu

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE VELEA: «Întîlnire tîrzie»

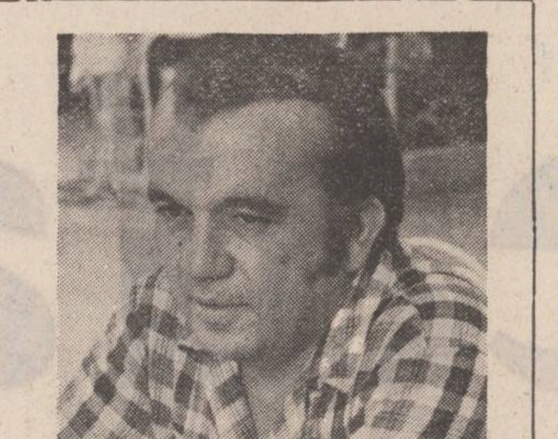

Un scriitor de primă mărime în spațiul literaturii române contemporane este, fără îndoială, Nicolae Velea. Dotat cu talent extraordinar, cu o rară intuiție a psihologiilor incerte și cu un simț al limbii greu de egalat, prozatorul s-a exprimat plenar încă de la debutul din 1960, cu volumul de nuvele **Poarta.** Receptarea prozei sale a fost contradictorie, căci originalitatea marcată, „suceala" personajelor, aparenta insignifianță a temelor, ironia fină veneau în contrasensul schematismelor unui anume tip de realism, profesat cu silință și teoretizat cu fervoare în epocă. Lucrurile s-au limpezit însă curind (relativ), iar talentul de excepție și-a aflat recunoașterea deplină. Fapt remarcabil, întrucît în domeniul prozei scurte Nicolae Velea evolua într-o companie selectă, cuprinzind nume ca Marin Preda, Fănuș Neagu, Eugen Barbu, D. R. Popescu, **Teodor** Mazilu. Față de aceștia Nicolae Velea se singularizează, dincolo de universul tematic și modalitățile narative, prin fidelitatea totală pentru „genul scurt". Și asta într-o vreme cind romanul este o tentație căreia i se rezistă greu, fiind, totodată, considerat o treaptă ultimă, superioară (stupidă prejudecată !) a creației. **Întilnire tîrzie,** recenta selecție din proza lui Nicolae Velea (colecția **Biblioteca română de proză contemporană,** Editura **Eminescu** 1931) arată clar cit de nule și neavenite sint astfel de etajări și comparații, oferindu-ne o operă „rotundă", perfect polisată, neatacată aproape deloc de „rugina" timpului.

Nicolae Velea nu este un scriitor prolific. Dar nici unul steril. Ridic problema „productivității" pentru că ea există. Postfațatorul volumului în discuție, Eugen Simion o sintetizează și dă o judecată de valoare îndreptățită : „Nicolae Velea scrie rar și puțin, ritmul lui de lucru este proverbial, gurile rele zic că el începe o frază într-o zi și o termină o lună după. Faptul este neobișnuit în literatura noastră unde autorii sint, de regulă, fecunzi. La patruzeci de ani un poet care se respectă are 20 de cărți, unii chiar 30, de același fel. Atit cit este, proza lui N. Velea, este, prin subtilitatea limbajului și a observației, excepțională". Așadar, a scris mult Nicolae Velea, a scris puțin ? A scris destul, am zice noi, folosind, se înțelege, adverbul în sens elogios și nicicum imperativ. De bună seamă că nimeni nu se va supăra, nici chiar „gurile rele", dacă Nicolae Velea va apărea cu volume inedite. Indiferent însă de ce va fi, operei sale de pînă acum nu i se pot retrage meritele. Pentru că acestea, meritele, sint incontestabile. Încă un cuvint pe tema productivității, pentru ca apoi să pătrundem, fără zăbavă, în universul prozei lui Nicolae Velea. Întrebat, acum cițiva ani, în cadrul unei anchete a revistei „Luceafărul", de ce scrie puțin, prozatorul a răspuns cu o însemnare intitulată : „Eu nu scriu că știu să scriu". Este aici, chiar din titlu, denunțată net distanța dintre grafomanie și literatură. Este, încă, respectul față de cuvintul scris și față de mintea celui ce citește. Și este, în fine, credința că se poate spune „mult în puțin". Admirabilă expunere de motive !

Trecînd de la nivelul declarațiilor la cel al faptelor, se constată ușor că una dintre caracteristicile prozei lui Nicolae Velea este concizia. Ea traduce nu sărăcia mijloacelor ci eficiența lor. Asta înseamnă că, în economia schiței sau a nuvelei, fiecare vorbă este bine cintărită și minuțios șlefuită, concurind la punerea în valoare a semnificației ansamblului. Iată un fragment edificator din nuvela **Noapte:** „Pe urmă, intîmplările vieții se așezaseră foarte iute, așa cum le așezau ei în gîndurile lor. Și unul se trezise radiofonist, iar altul tractorist. Repeziciunea împlinirii fusese așa mare, încît ei nu observaseră, nu se gîndiseră la ea, și nici nu se bucuraseră pînă la capăt de starea lor". Altcineva ar fi scos de aici un **Bildungsroman,** pe mai multe sute de pagini. Nicolae Velea scrie cîteva rînduri. Inaptitudine ? Nicidecum. Concizia notației se adecvează unui mod specific de a fi al personajelor, unei vieți trăite, pînă la un moment, „în treacăt", unei experiențe neconștientizate. După care urmează „mărunțirea" gîndurilor și a vorbelor, în încercarea de a elibera un sens unificator, bănuit doar în spatele întîmplărilor. Multe dintre prozele din **Întîlnire tîrzie** sint astfel de răgazuri, de momente în care personajul, după o existență la întîmplare, exclusiv senzuală, ia cunoștință de sine și de lumea în care trăiește.

Un alt aspect al concentrării epice este suspiciunea naratorului față de vorbele în plus. Astfel, descripțiile lirice de natură sint rare în proza lui Nicolae Velea. Cind apar, sint rapid suspectate, minate, cenzurate și, în fond, anulate de cite o propoziție ironică. Ironia produce însă mutații sensibile în statutul pasajului. Sancționată ironic, efuziunea lirică este ferită de romanticism și devine funcțională în întreg. E un joc subtil, pe care prozatorul îl conduce cu virtuozitate : „Într-o seară stăteau, — el Tele Valentin și Noana, pe banca de mesteacăn din curte. Era răcoare și un pui de vînt rătăcit printre brazi de munte parcă se tînguia încetișor de rănile pe care i le făceau acele de brad și parcă tînja după cîmpie. **Dar aceasta nu se știe dacă se leagă de ce s-a întîmplat" (Noapte).** Aici, intervenția aparține naratorului. În alt loc, **(Odihnă)** un personaj „face jocurile" și încearcă, prin autoironie și promisiunea conciziei să capteze atenția auditoriului : „După ce termin ridic ochii și văd cerul la apus înroșit, Soarele căzuse după deal și dincolo, la răsărit, cerul se întunecase și luceau stelele. Și atunci mi-a venit și mie să zic că soarele se culcă după deal și trage peste el cuvertura nopții pe care sînt însăilate, ca niște bumbi arămii, stelele. **Atunci gîndirea asta o brodisem mai bine, c-o și scrisesem. Rizi, vezi, nu eram eu precis c-o să zici că m-am copilărit. Hai că termin acuși"** (Subl. noastre). „Hai că termin acuși" este regula și strategia povestirilor lui Nicolae Velea.

Comportamentul verbal al personajelor desenează o altă față a conciziei. Impresia, la o primă lectură, ar fi că în proza lui Velea se vorbește mult. Așa este doar atunci cînd există, sugerată abil sau convenționalizată, ideea de spectacol lingvistic, de fast lexical sau de „încontrare" delicioasă. Altfel spus, **conștiința gratuității.** În celelalte situații, oamenii lui Velea vorbesc **doar cit trebuie.** Adică atunci cînd replica este absolut necesară, subliniind o schimbare de statut existențial **(Poarta, Zbor jos, Treceri I)** sau avînd efect sigur asupra celuilalt. Cind nu există aceste premise și garanții, personajele „vorbesc" mai mult în gînd, sau tac din calcul : „Duminică ar fi vrut să mai spună ceva — o vorbă sprintenă pe care o găsise legată de lucrul știut că prima impresie rămîne și că ea, pentru el, o să fie o jumătate de persoană. Dar îngăduința din tonul ei îl intimidă ; ceea ce plănuise să spună i se păru greoi și nu mai vorbi". **(În treacăt).** Există mai mereu la personajele lui Velea **un plan** înaintea vorbei, o elaborație minuțioasă a cuvîntului, o „tactică", verificată de experiență, de a pune răul înainte pentru a nu fi luat prin surprindere sau pentru a te bucura apoi înmiit. Scriitorul surprinde cu exactitate această psihologie, intuiția sa funcționînd fără greș : „Sau cînd venea băiatul în vacanță. În dimineața după ce-i sosise copilul se ducea la un vecin să-i taie un pui de găină. (Băiatul era milos, nu tăia). Vecinul, după ce dădea cu toporul, îi spunea : — Te văz înseninat, doamnă (Oamenii îi spuneau cum apucaseră mai demult la școală — **doamnă).** Ți-a venit băiatul. Și învățătoarea răspundea: — Mi-a venit, Mite, mi-a venit, dar ce, parcă asta e bucurie ? ! Stă doar două săptămîni, că trebuie să se ducă la practică. Nici n-apuci bine să vezi dacă obrazul îi e la fel cum i-l știi, și pleacă. Era fericită, dar dacă în fiecare clipă a acestei fericiri turna o picătură din durerea despărțirii, despărțirea era mai ușor de îndurat. Așa își chibzuia învățătoarea Genoveva Panțurescu bucuriile" **(Bucurie).**

Proza lui Nicolae Velea este total dezinhibată, nesupusă canoanelor sfidînd parcă orice normă de construcție. Sînt frecvente formulări ca : „Necazul pe această elevă pornea de la următoarea întîmplare" ; „Dar înainte de aceasta s-a mai petrecut ceva" ; „În jurul gropii de fumat mai întîrziau cițiva. Să le dăm ocol" ; „Dar nu. Trebuie început astfel. Îl cunosc foarte bine și-mi dau seama că trebuie să încep altfel... Și propoziția aceasta e bună, i se potrivește, dar pentru mai tîrziu, pentru o parte mai îndepărtată din viața lui Tudor Dindelegan, nu chiar pentru început. O las oricum colo ca să n-o uit". Sîntem în fața unor mostre de stil oral, spontan, excelent mimat. Din acest punct de vedere, povestirea **Treceri I,** din care am ales ultimul citat de mai devreme, este o capodoperă. Toate ezitările, bîjbîiala în a începe povestirea par numai întîmplătoare. În fapt, fiecare variantă, încercată și apoi „abandonată", adaugă nuanțe noi la portretul personajului, așa încît cititorul, în momentul cînd naratorul se stabilește la o modalitate de începere, are deja date despre personaj și devine o pradă ușoară în mîinile autorului, care își rezervă astfel dreptul de a-l contraria sau confirma. Prozatorul nu are nevoie de motive puternice pentru a devia povestirea, pentru a „strica" cronologia, pentru a interveni în mijlocul acțiunii. Nu-i trebuie nici măcar un colț din celebra „madlenă" muiată în ceaiul lui Marcel. Îi ajunge un singur cuvînt pentru a introduce **povestirea în povestire:** „Știi că eu am intrat în cooperativă în urma alorlalți. Nu e bine nici așa s-o luăm de la capăt. Care va să zică eu n-aveam hodină, eram ocupat. Și cu cuvîntul ăsta **ocupat...** L-am auzit întîiași dată la bietu'tata. El seara" (...) Și, tot așa, fără complexe, liber ca pasărea cerului, stăpîn deplin pe arta povestirii. Cine vede aici semnele lejerității, înseamnă că nu vede bine. Nimic nu este întîmplător în proza lui Nicolae Velea, chiar dacă autorul are aerul că spune doar întîmplări. Sensul se întrupează din însumare, iar teza morală este mereu prezentă, implicată fin în textura povestirilor.

O altă caracteristică izbitoare a lumii lui Nicolae Velea este ciudățenia ei. Tele, din **Noapte,** se îmbracă seara cu o pelerină de plastic, își pune becuri la subsuori, o baterie în buzunarul hainei și umblă prin sat luminat din cap pînă în picioare ; același, cînd se închide în sine, își pune pe urechi, ca semnal, căști de radio ; tehnicianul Corșatea, din **Treceri II,** își ia toată vara concediu fără plată și stă tot timpul la ștrand ; Căzutul, din **Transferul,** umblă jerpelit ca vai de lume, dar duminica își scoate cele trei rînduri de haine bune, pe care le ține îngropate, și le pune una peste alta, și, astfel îmbrăcat, se duce la biserică și se plimbă mîndru pe șosea ; Mituș, altfel om de treabă **(Bucurie)** se fudulește cu un creion galben cu gumă, pe care îl pune după ureche și, astfel „dotat", încalecă duminica pe bicicletă și colindă satul fără rost ; Didiță, din **Întrerupere,** își îmbată găinile ; Pașavel, bătrînul de 85 de ani din aceeași nuvelă, cumpără la tîrgul de Sf. Ilie un car cu oale pentru a le sparge apoi cu măciuca, etc. Pitorescului îi revine aici o bună parte din „vină", dar nu doar despre asta e vorba. Cînd nu-i țicneală curată acest comportament fistichiu are, de fiecare dată, o motivație psihologică mai adîncă, avîndu-și sursa în spațiul dintre **alienare** și **personalizare.** Nicolae Velea — spuneam și la început — are o extraordinară intuiție a psihologiilor în formare sau în schimbare. Ieșirea din vîrsta copilăriei și intrarea în adolescență (acest spațiu impur, încă nedecantat) îi oferă prilejul unor pagini de excepțională observație în **Poarta, Zbor jos, După soare, Paznic la armonii,** așa cum, în registrul erotic, remarcabile, în special prin intuiția neprevăzutului din sufletul feminin, sînt **Noapte, În treacăt, Întîlnire tîrzie,** tripticul **Pîrîul, Alături, Răceli** (altădată apărut sub titlul **În război un pogon de flori).**

Un alt aspect important al creației lui Nicolae Velea este cel privind limbajul. Scriitorul este, cum s-a spus, un comediograf al limbajului, un împătimit al vorbei de duh, un maestru al formulărilor memorabile în registru comic, un descîntător de proverbe, care, la semnul magicianului, se dezghioacă din timp, arătîndu-ne chipuri neștiute. Prezentă în toate compartimentele operei, această veritabilă alchimie a cuvîntului devine festin pantagruelic în **Vorbă-n colțuri și rotundă.** Proverbele sînt sucite în toate părțile, sînt întoarse pe față și pe dos, sînt puse în scenă și jucate de personaje ca Paremie, Parimia, Eftimie și Airinie, Valentin și Marioara, Stănică și Pîrvu. Protagonistul este însă Cuvîntul, care se mlădiază ascultător sub mîngîierea dibace a unui virtuoz.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

POEZII «DE TÊTE»

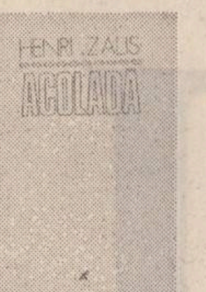

După ce am ales titlul de mai sus, m-am uitat în dicționarul francez-român, pentru a găsi eventuale accepții mai puțin cunoscute ale expresiei. Am aflat că „de tête" nu înseamnă numai „din minte", ci și „din memorie". În schimb, „micul Robert" nu oferă decît un singur termen de analogie: „mentalement" (în mod mental), arătînd astfel mai multă precizie (memoria poate fi dirijată, după cum se știe, și de afecte). Astfel că primele două echivalări ar trebui să sune cam așa: „din minte, din acumulările raționale ale memoriei".

Mica digresiune filologică de mai sus vrea să fie, după cum ușor e de presupus, o metaforă critică. Ea mi-a fost sugerată de volumul de versuri *) al lui Henri Zalis, carte care, în ciuda anumitor note originale, nu poate fi discutată în afara cunoscutelor idei pe care timpul le-a consacrat în legătură cu poezia criticilor. Într-adevăr, atunci cînd scrie poezie, ferventul autor al unor comentarii dedicate multor domenii ale literaturii românești și străine recurge, cu sau fără voie, la aluviuni livrești, dînd impresia că un îndelungat contact cu ficțiunile și cu ideile literare i-a polizat trăirile, dîndu-le forme știute. S-a întîmplat astfel, este și cazul clasic al altor deținători de idei și forme literare, să se instaleze în mod iremediabil o anume timiditate a expresiei poetice, să se consolideze sentimentul paralizant că totul a fost spus și că toate manierele au fost încercate, să apară înclinația spre notațiile lesnicioase, care nu angajează ființa și care nu se tem de riscul cronicii rimate și nici de cel al umorului ușor obținut.

Toate acestea, desigur, nu vor să sugereze că **Acoladă** este o carte neinteresantă. Unele dintre poeziile pe care le conține sînt chiar remarcabile, în genul lor. Iată, de pildă, o **Urnă inocentă,** unde este exprimat un sentiment de ușoară, estetizată nostalgie; contururile sînt rotunjite pînă la a sugera o lume în întregime inventată: „Îmi place orașul la ora cînd moare încet forfota străzii și / luna intră lin în eclipsă. / Atunci seara își pune fularul de brume, pe umerii caselor / așează o pelerină melancolică. / Ochii volatili se duc la balul cast al clavirelor. / Doar cîteva lucarne se ațin treze. / Alt chip ia orașul în suava restriște a nopții. / Aș vrea să contemplu o moară de vînt cum deapănă în aer / foșnet dulce de tafta". „Suava restriște a nopții" este o imagine frumoasă. În cîteva poezii se pornește de la străvechea temă a inadecvării oamenilor cu suflete de artiști la necesitățile dure ale supraviețuirii. Artiștii sînt niște timizi, la balul vieții se situează în permanență undeva pe lîngă ziduri, neîndrăznind să intre printre cei care dansează, să cîștige sau să piardă în mod fățiș : „Frumoasă seară de bal / clinchet de pahare. / Sînt singurul timid, descurajat, melancolic. / În rest perechi, numai perechi / care și-au lăsat pe pereți umbra / și dansează în mijlocul sălii. / Mă închin în fața unei cenușărese. / Mi se pare că aud rumoarea din jur / cu o duioșie disperată. Mai bine asta / decît refuzul zvîrlit în ureche. / Miroase a vin, privirile ard lacome / mă mișc stîngaci, străin de trupul care nu mă înțelege / abia ghicind simpatia cu care aș plăti / rîsul, visul, balul de gală, închiderea. / Lampa clipește fără griji, chinuitoare. / Cînd văd rochiile decoltate și simt bucuria celorlalți / invidia își deschide brațele și mă alungă afară". După cum se vede, aflăm imagini interesante, dar, în general, este dificil de detectat vreo stare de intensificare poetică, capabilă să vindece vorbele de prozaism.

După cum era de așteptat, avînd în vedere antecedentele literare ale autorului, în multe poezii apar reflecții travestite în legătură cu diferite aspecte ale unei existențe de tip intelectual. De citat ar fi, în acest sens, poezia intitulată **Adîncul,** unde este propusă o ingenioasă imagine a condiției de critic literar. Criticul este destinat unei existențe „la adăpost de zăduf și iubire"; judecind totul la rece, el se află departe de excesele ce aduc nefericire și fericire: „Pasăre dacă aș fi aș zbura înapoi / spre copilărie / și aș pogorî încet, diafan, temător / spre necuprinsul acela albastru unde glasul e subțire, cristalin / sîngele freamătă în vene subțiri / iar ploaia sărută ochii fîntînilor. / Dar ochiul meu e aburit de înțelepciune — / nu voi fi pasăre / n-am să chem înapoi trecutul / din cripta care îl ține / cu funii de vînt și tămîie. / Voi fi vierme / călător în carnea poamelor / acoperit de pielița lor mătăsoasă / la adăpost de zăduf și iubire".

Încadrăm versurile din **Acoladă** în categoria poeziei ingenioase, prin care un spirit inventiv, neliniștit cu moderație, se deconectează.

Voicu Bugariu

***) Henri Zalis : „Acolada", Editura „Cartea Românească", 1980.**

VIAȚA CĂRȚILOR

proză

SCURTE «ISTORII»

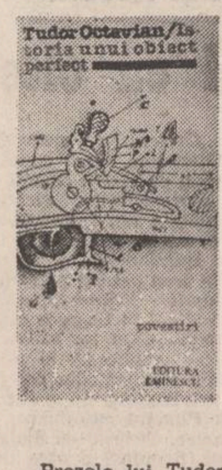

Cu noul său volum de proze *). Tudor Octavian progresează sensibil, dintre cărțile sale aceasta fiind cea care reține atenția în mod deosebit, prin inventivitate și scriitură. Autorul recurge la tipologii umane comune, prezente de obicei în proza de observație, pentru a le submina însă prin procedeele particulare ale literaturii insolitului. Notația este atît de exactă, de completă, de concretă, încît se naște un hiperrealism dincolo de care începe o altă realitate, voalată, ambiguă. Și pasul „dincolo", de la reportaj la literatură, se realizează.

Prozele lui Tudor Octavian sînt concentrate, acordate cu nucleul epic pe care se susțin, fără inutile revărsări verbale. În cadrul tendinței aproape generalizate a prozei scurte din ultimii ani către stilul difuz, semiletargic, scrisul lui Tudor Octavian aduce o binevenită notă de vigoare. Ceea ce nu exclude lirismul interior, bine cenzurat, lăsat să se manifeste cu sobrietate pe de o parte ca evaziune în imaginar, dar și ca tandrețe comprehensivă conținută în desenul chipurilor umile, hilare și neajutorate **(Anul de hîrtie, Sigismund I al naivilor).**

Prozatorul este în primul rînd un ironist, nota umoristică fiind dominantă în construcția situațiilor, în comentariul faptelor, în observația de detaliu. Dacă în **Cronica de la Miaua, Sigismund I al naivilor, The Peas Foundation** și **Anul de hîrtie** umorul, în special de notație și de comentariu, își păstrează calitatea și conferă frazelor savoare, în **Destinul cetățeanului V. Nelu** nivelul coboară, trivialul nefiind salvat de nici o aspirație, fie ea și precară, comicul este comic și doar atît, și chiar de un gust sub nivelul celorlalte proze din volum. Dacă aceasta este cota de jos a cărții, reușita ei cea mai deplină mi se pare povestirea care dă titlul, **Istoria unui obiect perfect,** riguros construită, neliniștitoare prin ordinea excesivă a faptelor. Insolitul se naște din disciplinarea evenimentelor, din funcționarea unui mecanism inefabil, din suspensie, totul într-o atmosferă echivocă, în pofida siguranței pe care o emană aparent.

Interesantă pentru ceea ce poate oferi un pretext oarecare dacă este bine exploatat, este **Maria, Maria, Maria,** în care o poveste de dragoste relatată simplu, prin intermediul unei translatoare, la o masă oficială, nu devine melodramă, ci poezie a sentimentului pur și a incomunicabilității. Efectul estetic este extras din construcția în contrapunct, din nepotrivirea planurilor. Se naște o dramă discretă, nu bagatelizată, cum s-ar părea, ci potențată prin bariera neînțelegerii și a raportării la convențional.

Discret sentimentală și lirică este **Albastru în oraș,** proză cu model real, recognoscibil, transfigurat artistic și înzestrat cu un sens care se relevă în final. De o factură înrudită este **Despre țărani,** proză cu caracter mai pronunțat analitic, cu subtile sublimări ale patosului, semnificația manifestîndu-se din subtext.

Un insolit al hiperrealismului susține proza **Salvat și salvator,** umorul contaminîndu-se aici cu anxietatea în fața unei agresiuni inconștiente, absurde, cu substrat de parabolă. Secvența epică este realizată cu abilitate compozițională, cu efect mai interesant decît în povestirea mai puțin împlinită **Gemeni iubind gemene.**

Umorul notației, de nuanță parodică, dar combinat cu sensuri tragice implicite, definește **The Peas Foundation, Anul de hîrtie** și **Sigismund I al naivilor,** texte inseriabile prin calități comune. Mărunta aspirație naivă, hilară, grotescă și dezarmantă determină ființe umile la actul creator care le invadează existența, le captează total ca o datorie imperioasă. Nevoiașa nevastă a unui om de serviciu, țăranul Mazăre, tocilarul Sigismund, descoperă „arta" prin nevoia de a crea un „muzeu" cu obiecte derizorii și un jurnal absolut, de a reproduce din cocă de ziar obiectele dorite secret de-a lungul unei vieți mizere, de a picta „totul". Personajele devin maniace și suferă martirajul unei vocații asumate cu inocență în tot ridicolul și tragicul ei.

Prozatorul dovedește aptitudini pentru descrierea enumerativă sugestivă, îndeosebi pentru sordidul perceput vizual și olfactiv, cu un amestec de oroare și excitație, de ironie și înduioșare **(Sigismund I al naivilor).**

Între notația alertă, simplă și concentrată și demersul analitic, între umorul direct și semnificația subtextului, între dramă și situația comică, proza lui Tudor Octavian a cîștigat prin complexitate și siguranță stilistică, astfel că povestirile sale cele mai recente promit să ofere un punct de referință pentru proza scurtă a acestui an.

Sultana Craia

***) Tudor Octavian : „Istoria unui obiect perfect", Editura „Eminescu", 1981.**

eseu

TIPOLOGIE ȘI INTERPRETARE

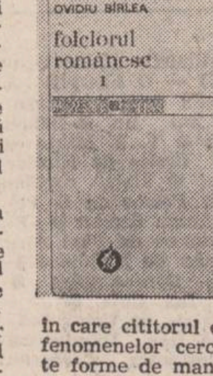

Cartea *) lui Ovidiu Bîrlea este o introducere în folclorul românesc. Iar cînd folosesc termenul „introducere" nu mă refer la acele lucrări care conțin maximul de generalități posibile, adevărurile banale și firești pe care trebuie să le știe oricine despre un anumit domeniu al cunoașterii. Din contra, specificul studiului de față vine din ancorarea sa (nu în general ci) în particular. El este o „introducere" în sensul în care cititorul este purtat prin toate cotloanele fenomenelor cercetate, prin cele mai amănunțite forme de manifestare ale lor, în așa fel încît el beneficiază și de viziunea de ansamblu dar și de perspectiva microscopică. Puține date cred că au scăpat neanalizate iar enormul fișier pe care se clădește această construcție se întrevede ca o umbră, nu mai puțin monumentală decît cartea în sine.

Primul volum, pe care îl avem acum sub ochi, cuprinde trei capitole : „Proza epică", „Folclorul obiceiurilor calendaristice", „Folclorul obiceiurilor ciclului familiar". Următorul (sau următoarele) volume vor încheia acest traseu care, chiar dacă nu se desfășoară după o schemă logică deductivă ori după o idee integratoare, are, în schimb, forța de a nu lăsa nimic în marginile sale. Scopul său este, după cum se poate lesne înțelege, o prezentare sintetică a formelor tipice ale fiecărui fenomen folcloric. Avem astfel în fața noastră, în mod simultan, o prezentare și o tipologie. Și, pentru a fi mai riguroși, vom spune că scopul prezentativ al lucrării subordonează principiile și orientarea tipologiei. Astfel, nu criteriile de clasificare predomină, ci trecerea în revistă a materialului folcloric, în ansamblul său, în conformitate cu anumiți factori de ordonare, destul de elastici și maleabili. În general, autorul urmărește cîteva puncte precise : contextul socio-cultural în care se integrează textul, clasificarea textelor, prezentarea tipurilor importante, repartizarea geografică și repertoriul total, „poetica" genului respectiv, considerații istorice și mitologice. Demersul său, așa cum am încercat să-l rezumăm aici, este, în esența sa, de factură tradițională : se pleacă de la conținut spre formă. Dar, această afirmație nu implică aici o judecată de valoare, ci ne conduce către o altă observație : suprapunerea criteriilor de tipologizare.

Analiza lui Ovidiu Bîrlea se desfășoară pe două dimensiuni — suprafața obiectului (adică trecerea în revistă a tuturor tipurilor de texte cunoscute) și adîncimea lui (adică integrarea lor într-o schemă de clasificare, prezentarea structurii lor specifice). Din această cauză, ea ajunge adeseori în situația de a schimba, pe neașteptate, criteriile de tipologizare : acest lucru se datorează alunecării insesizabile de la suprafața obiectului în adîncimea lui. Iată, de exemplu, vorbind despre legende, autorul le prezintă după o schemă tematică — criteriul este dat aici de tipurile de acțiune cuprinse în fiecare text și de statutul mitologic al personajelor ce participă la ele (p. 62). Faptul că e folosit un criteriu dublu și ambiguu chiar, face, după cîteva pagini, în care sînt discutate diverse scheme narative (deci diverse tipuri de acțiune), ca analiza să treacă la prezentarea principalelor personaje care apar în legende (p. 90). Astfel, de la legende despre facerea lumii, despre sfîrșitul lumii etc., se trece la legende despre Soare, Lună, Zmei, Balauri etc. De la o clasificare bazată pe scheme narative se trece la o tipologie a personajelor, generată de acumularea de atribute specifice (în afara unei unice scheme narative). Din această cauză criteriile se interferează, iar clasificarea, în loc să distingă, să clarifice și chiar să izoleze, reușește doar să amalgameze și să suprapună datele textului folcloric. Aceeași alunecare de la un principiu la altul se observă și în cazul basmului unde întîlnim cînd o analiză tematică (bazată pe funcții narative), cînd una tipologică (bazată pe tipuri de personaje), cînd una poetică (bazată pe studiul figurilor de stil). Aceste lunecări de la un plan la altul sînt datorate obligației pe care și-a asumat-o autorul de a prezenta integral domeniul discutat. Și, cum fiecare clasificare implică un criteriu unitar, iar această opțiune duce, în mod firesc, la eliminarea unei anumite cantități de informație, era imposibilă, deci întîlnirea, în paginile aceleiași cărți, a prezentării cu aspirații spre exhaustiv și a riguroasei tipologizări a materialului studiat.

În sfîrșit, ar mai fi de menționat aici problema interpretării. Avînd o finalitate prezentativă, lucrarea lui Ovidiu Bîrlea nu poate zăbovi prea mult asupra problemelor ridicate de analizarea și elucidarea structurilor semantice profunde ale faptelor de folclor. De obicei, actul interpretativ se rezumă la două mișcări — demersul comparativ (analogia culturală la popoarele vecine ori la civilizațiile antice) și ipoteza generalizatoare (cauzele anumitor fenomene folclorice sînt căutate în condiția generică a omului, structura sa psihologică, în istoria devenirii sale). Oricum, de aici mai rămîne de făcut un pas, pasul decisiv, spre interpretarea folclorului în specificitatea sa, cu ajutorul unei categorii teoretice adecvate, coerente și individualizatoare. Este momentul ca acest gest necesar să devină faptă reală, căci generațiile actuale de cercetători beneficiază de truda celor care au adunat și ordonat, de-a lungul anilor, imensul material folcloric existent. Pe calea care duce spre împlinirea acestei aspirații, Ovidiu Bîrlea a mai depus o piatră de hotar.

Mihai Coman

***) Ovidiu Bîrlea — „Folclorul românesc", (I). Editura „Minerva", 1981.**

PERTINENȚA METODEI

Sclipitorul eseu (păcat că atributul s-a cam banalizat, dar cel puțin aici el își recapătă adevărata măsură) semnat de Cristian Livescu *) asupra lumii poetice pillatiene este menit să impună deopotrivă o viziune originală și în totul convingătoare asupra obiectului, ca și personalitatea unui extrem de interesant interpret de literatură ; dublă condiție ideală pentru un debut în critică, dat fiind că, de obicei, sau obiectul suferă de pe urma narcisismului critic, sau personalitatea exegetului este covîrșită de cel dintîi. Uneori, ca în cazul de față, idealul se întrupează și astfel **Introducerea** lui Cristian Livescu devine o „carte de vizită" de certă pregnanță.

„O critică a lumii imaginarului trebuie să dea coerență unui complex de semnificații, propunîndu-și totodată să descrie chipul interior al autorului, adesea deosebit fundamental de felul său de a fi în viața de toate zilele". — iată nucleul cărții lui Cristian Livescu. Angajîndu-se în „misiunea de a pătrunde cît mai adînc în tainele fenomenului imaginar" pillatian, Cristian Livescu își racordează dintr-o dată comentariul la o metodologie de stringentă modernitate, unde Gilbert Durand, de-o parte și apoi Bachelard, Barthes, Richard, Blanchot, M. Eliade, ș.a. — de cealaltă, devin rezonatorii esențiali, dar — nota bene — nu prin supralicitarea operei comentate și pre-textarea ei pentru artificiul metodologic, ci prin deplina adecvare a demersului critic la obiect. Ceea ce se realizează prin această nouă lectură este o vivificare a textului prin integrarea reperelor geografiei imaginare în constelații de simboluri vizînd arhetipologia imaginarului, operație cu dublă eficiență : o dată pentru cea dintîi perioadă a creației pillatiene, să-i zicem (simplificînd scandalos) „sincronizată", a doua, pentru cea „tradiționalistă", pentru care epitetul își pierde aproape total coloratura peiorativă, dată fiind structura simbolurilor ce transgresează elementul facil decorativ la nivelul intens subiectivizat al energiei imaginative ; astfel, ceea ce părea o sciziune în spiritul poetului devine căutare a soluțiilor de continuitate, etapele evolutive (sau, pentru unii, involutive) complinindu-se și nu inter-negîndu-se.

Traseul cărții pornește de la fixarea unor repere ale confreriei spirituale pillatiene, deduse din „portretele" acestuia, raportările la Baudelaire și Rimbaud, la Rilke și Valéry, la Mallarmé, și, apoi, Proust și Supervielle, trecînd iute, pentru a lăsa loc abordării simbolului hipomorf (păcat că autorul nu a psihanalizat, pînă la urmă, **Centaurii** și visul redat la pag. 23), a specificului estetizant, „barbar-parnasian", a predispoziției baroce a poetului, dedusă din „tendința din ce în ce mai absolutistă a imaginarului". Un punct nodal al abordării este criza personalității poetice frustrate prin ruperea legăturilor cu spațiul ocrotitor al copilăriei, apetența poetului la formele ce țin de arhetipul Genitrix, față de elementar, minuscul, vegetal, datină, obîrșie, etc. — ținînd de aceeași obsesie a spațiului originar-matricial. Cristian Livescu cenzurează conștient deschiderile psihanalitice ale demersului (care rămîn, însă, implicate la tot pasul) în favoarea tematismului de tip richardian și, mai ales, ținînd de poetica bachelardiană a elementelor și spațiului. Geografia imaginară pillatiană va fi astfel urmărită pe linia a două tendințe obsesive („incinta originară" și „interiorizarea spațiului" prin contemplarea hiperactivă). **Casa amintirii** devenind „emblema poeticii pillatiene", apoi prin stabilirea originalității lui Pillat, față de Coșbuc sau St. O. Iosif în ceea ce privește meditația asupra tradiției, prin analiza „peisajului sufletesc", a poemului **Bătrînii,** prin detectarea acelui „magnetism al trecutului" și scenariile imaginare din **Pe Argeș în sus.** O singură și pertinentă punere în ecuație a conceptului de tradiție la Pillat, urmată de abordarea creației din **Satul meu, Biserica de altădată,** și **Limpezimi,** apoi a celei din **Caietul verde** și trecerea la apolinicul din **Scutul Minervei,** la dialectica auto-răsfrîntă din **Umbra timpului** și la claustrarea vizionarului în **Împliniri** și **Cumpăna dreaptă,** — împlinind un traseu monografic, în care fatalmente domină descriptivul. Acest lucru, ca și zonele redundante ale cărții (ultimele două capitole, de jubilație asociativ-analitică, dezvoltă unele intuiții anterioare) ce diluează, de la un punct, vigoarea, economia și percutanța ansamblului, — nu trebuie să abată, însă, atenția de la esența lucrării și anume studiul izomorfismelor simbolice. Relieful (topo-imaginarul), reveria, stihialul, incinta, vederea, timpul, memoria, aluviunile subconștientului, pseudo-obiectivarea prin istorie și ritual, universul frustrat și obsesivul pastelizat, lichefierile imaginii sau mineralizarea, înscenarea trecutului și regresia ca abolire a prim-planului și progresie a visării, etc. — sînt tot atîtea zone de revigorare a textului (pe calea decelării latențelor acestuia) ce dau măsura spiritului exegetic modern al criticului. Nu lipsesc, firește, tușele polemice față de acele priviri care au minimalizat opera prin superficiala racordare la termeni ca „paseism" sau „sentimentalitate ușoară", nevăzînd în traiectul poeticii pillatiene căutarea „unei soluții existențiale în planul epurat al imaginarului".

Cartea lui Cristian Livescu prezintă o personalitate de sigur viitor, în domeniul (des evocat, mai puțin frecventat într-adevăr) al lecturii simpatetice.

Dan C. Mihăilescu

***) Cristian Livescu : „Introducere în opera lui Ion Pillat", Editura „Minerva", 1980.**

RECTIFICARE :

Titlul piesei „Studiu osteologic asupra unui schelet de dinozaur" de Dumitru Radu Popescu se va citi corect astfel : „Studiul osteologic al unui schelet de cal dintr-un mormînt avar din Transilvania" sau „Mormîntul călărețului avar". Numele realizatoarei anchetei : „Audiența și spiritul dramaturgiei originale de azi" se va citi LUDMILA PATLANJOGLU.

Fluviile

Urmare din pag. I

istorie mai ales în acest veac, iar a te cufunda în acel fluviu subteran și obiectiv care durează ființa unui popor nu-i la îndemîna oricui.

Citiți entuziasmul cu care Eminescu sau Iorga mai tîrziu salutau eforturile scriitorilor noștri în această direcție de a reface istoria, **de-a o** însufleți în contemporaneitate! Cu bucurie și entuziasm după modestele mele puteri voi îmbrățișa și de astă dată această trudă imensă cu reușita antologie a confratelui nostru Paul Anghel scriitorul cu care nu mă știu să fi închinat pahar sau vorbă lungă niciodată.

Ce am de spus deocamdată mai ales despre **Fluviile** ar fi cîteva gînduri demonstrate artistic convingător de către autor care țin de firea poporului nostru. Mai întîi ieșeam din **Noaptea Otomană** ca popor întreg necorupt în ființa noastră intimă : veacurile întunecate n-au istovit centrul vital al unui neam ancorat ontologic în bine, adevăr și frumos, în omenie și bărbăția lui pilduitoare.

Ieșeam doar dintr-o stare împuținătoare de ființă mai aproape de erosul vegetativ impusă de otomani spre idee, spre deplinătatea ființării, ieșeam din erotic cum admirabil iese la începutul cărții Parva pentru a pătrunde iarăși în existența eroică față de care trebuie să-și subordoneze libertatea fiecărui popor. Curgerea spre Dunăre a unui neam în carele trase de boi — de proporții homerice — este ieșirea, roirea unui neam viguros iarăși acolo unde el în vremea voievozilor în timpul Basarabilor era, este reînscrierea neamului nostru în spațiul aurei Haghiei Sofii din care am fost izvorîți pentru cîteva veacuri. Exact pe locul unde fusese decapitat Brâncoveanu cu cei patru fii ai săi, unde se credea că a fost stîrpită ființa unui neam vroia Tudor Vladimirescu să-și înlăcrimeze tricolorul și tot aici în umbra suferințelor de veacuri în bătaia clopotului de la marginea mării în aura sofianică precum Mircea cel Bătrîn își vroia Eminescu odihna de veac dor izvorît din adîncurile unui neam ce se știa păstrătorul ființei **Bizantinului,** sinteza traco-eliană de cea mai elevată spiritualitate din cîte a cunoscut omenirea. Dacă uriașa forță spirituală a Bizanțului Europa o descoperea abia în acest secol, (oare nu un mare filozof occidental vorbea despre Bizanț ca despre o mlaștină ?) poporul nostru moștenitorul acestei averi sufletești eterne împreună cu țările surori balcanice și ortodoxe inclusiv Rusia o știam dintotdeauna.

Pentru că literatura ori se face din iubirea față de cele înalte și eterne mai ales cînd pășești în istorie, ori nu se face deloc.

Drumul greu pe care a pornit Paul Anghel, acela de a reface în **Idee** istoria în oracular cum s-ar spune Platonic este cel bun, iar dacă acest cuvînt îi va da măcar o clipă de bucurie și curaj în a-și duce greul mereu mai adînc în adevăr pentru desăvîrșirea cărții la care trudește nu ne vom ști decît împlinindu-ne datoria de breslaș cît mai onest cu putință aceea de-a cinsti munca celuilalt.

Dăinuirea unui sat

Ion Lăncrănjan

Văzînd Poiana Mărului, văzindu-i casele, felul cum sînt așezate, m-am gîndit la felul cum erau dispuse cetățile dacice din Munții Orăștiei, străveche vatră a trecutului nostru istoric. Anumite culmi erau înzestrate acolo cu cetăți de mare sau mai mică importanță, în așa fel încît o zonă întreagă era stăpînită în permanență de privirea ageră a agerului nostru strămoș, putînd fi apărată la nevoie, cel ce vroia să ajungă la Sarmisegetuza Regia fiind nevoit să frîngă citeva arcuri de cerc, care se vor dovedi probabil cîndva, după ce vor fi descoperite și alte cuiburi de apărare ale dacilor, perfect și cu precizie „desenate," față de capitala regatului dac.

Aici, la Poiana Mărului, casele nu sînt cetăți și nici nu sînt așezate doar cîte una pe o culme. Cîndva însă, demult de tot, așa cred că au fost dispuse. Nu sînt documentat în ce privește vechimea acestui sat. Îl bănuiesc însă mai vechi decît se crede și se spune. Satul nu era același pe la 1 500, să zicem. Sau pe la anul 1 000. Dar era, exista, ființa. Și cînd spun asta nu o fac pentru că aș vrea să „împing" o realitate anume într-un trecut cît mai îndepărtat, ci pentru că această realitate, specifică și definitorie, vine ea însăși dintr-un trecut foarte îndepărtat. Pentru că felul acesta de a construi, de a edifica gospodării relativ independente, într-un loc unde omul le avea pe toate laolaltă și la îndemînă — casa, grădina, ogorul și pășunea — aparținea localnicului dac, era și este un semn incontestabil de vechime, o dovadă a continuității.

Oamenii din Poiana Mărului nu au pierdut încă sentimentul firesc și dătător de putere al vechimii. Sînt țărani în marea lor majoritate. Sînt, de fapt, și țărani, fiindcă mulți dintre ei sînt muncitori și lucrează la fabricile din Rișnov și Brașov, plecînd dimineața la muncă, înturnîndu-se după amiaza acasă. Înainte de a pleca însă la uzină, poienarul își „pune la rînd" gospodăria, iar după aceea, cînd se întoarce de la lucrul uzinei, își continuă munca în propria-i gospodărie : cară bălegarul pe ogor ; ară și seamănă ; trage în coasă, vara, cosește pînă i se bătucesc palmele și i se „cimentează" sălele. El le împlinește pe toate cum le împlineau și părinții lui și părinții părinților lui. Cu deosebirea că e și muncitor. Și că se întreabă uneori dacă „se merită" să se zbată atita ; dacă nu e mai bine să se mute „la bloc", în apropierea fabricii, cum s-au mutat alții ; să meargă acasă, după ce iese din schimb, să nu mai aibă treabă cu nimeni ; să nu se teamă mereu că va fi nevoit să se mute „în vale", dacă se va face sistematizarea despre care se tot vorbește, mutatul „în vale" fiind egal pentru el cu distrugerea propriei gospodării, cu distrugerea însăși a satului acestuia vechi și renumit.

Acestea sînt, de fapt, cîteva din necazurile care plutesc peste Poiana Mărului, sat puternic altfel, sat bogat, sat cu oameni harnici și frumoși, un sat plin de copii și de lumină, un loc deosebit — aproape vrăjit — a cărui dăinuire nu se poate să nu o dorești, după ce l-ai cunoscut, așa cum nu se poate să nu dorești dăinuirea propriului tău sat, a **satului** în genere, a tuturor lucrurilor bune din trecutul nostru bogat și tumultos, de care am vrut cu orice preț să ne depărtăm într-o vreme, spre care vrem să ne întoarcem acum, fără a găsi întotdeauna calea cea mai bună.

Pentru Poiana Mărului, ca și pentru alte sate, de altfel, calea dăinuirii și a continuității a fost și rămîne calea cea mai bună, oricît efort ar cere, oricît eroism ar necesita, bucuria izbindirii fiind întotdeauna de partea celor ce muncesc și luptă, pentru ei și pentru Țara pe care au dus-o și o duc pe umeri.

La izvoarele «realismului fundamental»

Într-o zi de iarnă montană, „gazdă" a unui peisaj înzăpezit ametitor nu numai prin imaculata lui frumusețe ci și prin asprimea difuz insinuantă a fiorului existențial subiacent, am fost și eu, alături de truditorii scrisului prezenți cu semnătura domniei lor în pagina de față a revistei, vizitator al așezărilor sătești ce alcătuiesc comuna brașoveană Poiana Mărului. Firește, am participat la cele două întîlniri-șezătoare, una cu locuitorii maturi ai așezărilor, cealaltă cu elevii uneia din școlile generale de aici. Acum, cînd au trecut săptămîni bune de la aceste întîlniri, îmi dau seama că, nu știu cum, modul în care s-au desfășurat „acțiunile" în cauză, dincolo de, așa-zicînd, epica lor generală, a avut ceva aparte, ceva care s-a întipărit cu inefabilă putere în memoria și în conștiința noastră, a vizitatorilor. Încercînd a găsi explicația tulburătorului fenomen, în primă instanță mă gîndesc la ceea ce aș numi simplitatea esențială, în ordine uman-intelectuală, a ceremonialului sub ale cărui auspicii s-au desfășurat cele două întîlniri. Am ajuns, astfel, la constatarea că oamenii de aici au un fel al lor aparte, gingaș și direct, protocolar și sincer, mitic și practic, de a concepe viața spirituală trăită prin artă și cultură.

Cu alte cuvinte, m-am gîndit, cu uimită bucurie, că aici, în acest spațiu al sublim-dramaticei interferențe a timpului istoric cu cel cosmic, și în epoca contemporană, se constituie un unghi de percepție și trăire a frumosului cu totul specific, izvorît dintr-o greu analizabilă conlucrare ce are loc între instinctul estetic structurat și transmis de-a lungul veacurilor și elementele catalizatoare ale civilizației moderne, socialiste. Așadar, îmi spun și în momentul de față, iată cum **realitatea terenului,** o ia adesea înaintea „realității" oarecum prezumtive a psiho-sociologiei cultural-artistice precum cel „cultură de masă".

Să recunoaștem că numai o perspectivă nuanțat antropologică implicată în complexul domeniu al filosofiei culturii românești e de natură să ajungă la justa definire a unor fenomene de constituire a psiho-sociologiei cultural-artistice precum cel de la Poiana Mărului. Reacție firească, la cele spuse pînă acum, m-am întrebat și mă întreb dacă nu cumva întreaga problemă se raportează cu mare și subtilă pregnanță la însuși modul aparte de existență, atît în spațiul geografic cît și în spațiul timpului istorico-social, al oamenilor de la Poiana Mărului. Îmi place, literalmente, să visez la acel moment înscris pe axa profesiunii mele de cronicar literar mai mult sau mai puțin constant, cînd, analizînd un anumit roman consacrat episodului nostru rural-carpatic, nu mă voi sfii să formulez deschis judecăți de valoare bizuite ferm pe raportul dintre **adevărul vieții și autenticitatea imaginii literare a acesteia. În definitiv, îmi mai spun, hegelianul concept de „realism fundamental" a cărui prezență revelatoare se cuvine s-o probeze creația artistică de reală valoare are șansa de a nu rămîne o simplă și frumoasă abstracție numai în măsura în care soarbe continuu apa vie a unor adevăruri umane fundamentale, implicit, estetice, precum cele dezvăluite de existența oamenilor trăitori la Poiana Mărului.**

Nicolae Ciobanu

POIANA MĂRULUI — O LECȚIE A STATORNICIEI

Tablouri de TEODOR RUSU inspirate de plaiul Poienii Mărului

ÎNTÎLNIRILE „LUCEAFĂRULUI"

«Corăbii ale veșniciei»

Dragă Camelia, îți scriu aceste rînduri ca să-ți spun un lucru prea simplu : ne aducem aminte cu multă plăcere de clipele frumoase petrecute în satul vostru. Casele puternice, cu fațade mîndre, cu acoperișuri de țiglă și cu burlane de tablă galvanizată, cu trepte de ciment și cu ferestre în trei canate evocă vechile gospodării românești de munte, acoperite cu șindrilă și, mai înainte, cu paie, tencuite superficial și învăluite în zugrăveală albastră, ca niște corăbii ale veșniciei, în pereții cărora se zăreau țăieturile înguste ale unor ochiuri de geam parcă anume făcute ca să protejeze interioarele de soare.

Am văzut curțile gospodăriilor, unele pardosite cu lumină, cum ar spune Tudor Arghezi, am văzut ulițele curate, țesute împrejurul străzii principale, asfaltate, și m-am gîndit că în aceste geometrii variabile, orientate statornic spre edificiul central al școlii, trebuie să fi stat ascuns un anume tipar străvechi de viață și de civilizație rurală românească, un anume model arhaic de armonie, care se poate descifra și acum în covoarele așternute pe pereți și pe paturi. Mi s-a părut atunci că înțeleg de ce este de nesuportat să vezi o casă fără o curte cel puțin egală cu propria ei vatră și de ce devine imposibil să trăiești într-o curte fără grădină. Cineva a întipărit, desigur, în formula acestei geometrii simple, regula alternanței dintre bine și rău, dintre închis și deschis, dintre ușor și greu, dintre pămînt și cer. Deasupra trupurilor noastre zidite stau grădinile sufletelor și marile constelații ale gîndului și n-ar fi de mirare să vedem că cei care au construit modelele acestor așezări românești, vechii noștri țărani fără țară, au transcris de fapt o cugetare a lor mai adîncă despre modurile de întocmire a lumii.

A existat deci un țăran român de demult, consătean și contemporan cu bacii care au scris Miorița și au fluierat ritmurile acestea dumnezeiești ale doinelor noastre de dungă. El a gîndit așezări pe baza unui principiu arhaic de sat știind vasăzică, ceea ce noi însine nu mai știm, că satul trebuie conceput în raport cu un asar necuprins, după cum ființa însăși stă în raport cu neființa. Dealtfel, arhitecții limbii române ne-au și spus cîndva că în străvechimi, conceptele de sat și asat și conceptele de ființă și neființă erau suprapuse.

Noi moștenim astăzi filosofia acestui țăran românesc, uimindu-ne cît de frumos știa el să construiască o idee de viață, pe un tipar de ordine nouă, orientat în funcție de edificiul școlar și de turla bisericii, învăluită și ea în grădinile morților, ca-ntr-o altă corabie a veșniciei, legănată pe înserat, înainte de aprinderea stelelor, de bătaia gravă a clopotelor de aramă, ea însăși închinînd un registru altern și adînc, balansînd între zi și noapte și între prezent și viitor, cum ar număra cu degetele lor subțiri, colegii voștri din clasa întîia, pe socotitori, bilele albe și negre una după alta.

Desigur, nimic nu poate să fie mai frumos în lumea aceasta decît să stai într-un astfel de sat, ca-ntr-o barcă legănîndu-se de pe un deal pe celălalt deal, ascultînd cum curge rîul pe sub sălciile din vale, mînîndu-și apele înainte, cum se duc rîndunelele toamna de peste ulii și cum se reîntorc în fiecare primăvară să-și reconstruiască sub streșini casele lor de o vară.

Poate că și noi stăm acum sub scurgerea timpului, măsurînd cu întrebările noastre căile care duc de la trecut spre ziua de mîine. Însă în mod sigur nimic nu am fi dacă aceste întrebări nu le-am pune. Din acest motiv este adevărat că întrebările tale și întrebările colegilor tăi, ca și întrebările consătenilor tăi, țăranii, atît de multe și de iscoditoare, ne-au produs cea mai aleasă bucurie. Eu cred că nici unul dintre cei care am stat atunci lîngă voi nu ne-am putut ridica pînă la semnificația acelor întrebări ale voastre, deoarece înțelesurile cuprinse în judecățile de răspuns au țintit necontenit spre dimensiunea unei practici de viață apropiate și nu au putut lumina cuprinderile filosofiei lor sublimate în rosturile cele adînci. Însă este foarte probabil că nedumeririle ființei voastre întrebătoare nici nu pot fi anulate prin cîteva propoziții savante de răspuns, ceea ce, trebuie să recunoaștem, dacă ar fi așa, ar fi cel mai trist dintre toate lucrurile posibile.

Noi însine vrem să știm de ce au lăsat țăranii aceste case și aceste grădini și s-au închis în apartamente înguste de bloc, unde n-au adus cu ei decît covoarele țesute în războaiele de demult, jerseele de lînă și fluierele uscate ale bunicilor. Noi căutăm un înțeles, cu toții, chiar prin această nouă revoluție agrară, la cauzele care au dus la părăsirea satelor și la invadarea oraselor în România, în Europa și în general în lumea modernă, și încercăm să vedem ce consecințe au aceste mutații în perspectiva timpului apropiat și în perspectiva marilor durate din viața neamului ; știind că, pînă la urmă, noi toți, de la sat, și de la oraș, cei bătrîni și cei tineri, voi înșivă chiar, va trebui să dăm un răspuns acestei întrebări răscolitoare. De ce a scăzut atît de mult numărul de oi în satele noastre de munte, tînzind astfel împotriva unei tradiții mioritice care bătea cîmpurile Europei pînă sub zidurile Vienei și pînă în Caucaz ? Și de ce sînt astăzi, în satele de munte, firave și dispersate prin hăul carpatic, totuși, mai multe oi decît în comunele de cîmp, cu ambiții urbane, și cu economie cooperativizată ? Trebuie să ne gîndim dacă e bine așa, ca muncitorul să fie muncitor, iar țăranul să fie și muncitor și țăran ca să poată trăi, cum trebuie să vedem dacă este într-adevăr foarte bine că țăranii au dărîmat cuptoarele de copt pîine și acum stau legați de cuptoarele și de tejghelele orașului.

Vezi, noi putem explica astăzi de ce numele primarului din Poiana Mărului se scrie pe toate hîrtiile cu doi de t (Ittu), cum a hotărît că e bine un notar de altădată, care nu știa românește nici să dea bună-ziua ca lumea, dar mînca pîinea dintr-un sat de români, dar ne este mai greu să explicăm de ce nu sînt chibrite și de ce nu sînt cuie, de ce nu se găsesc potcoave.

În cele din urmă trebuie să observ că, dacă sînt întrebări care pot fi anulate printr-un răspuns închegat și simplu, altele deschid orizonturi mai largi decît le putem cuprinde, la un moment dat, și decît ne poate duce, pe noi, gîndul. Dar aceasta nu înseamnă că ele nu trebuiesc puse. Voi trebuie să puneți întrebări și trebuie să vă puneți întrebări, astăzi, înțelegînd adevărul că facultatea aceasta de a întreba și de a găsi un răspuns este unul din cîștigurile noastre fundamentale, ca oameni ai zilelor noastre. Această formulă ascunsă în mecanismul nostru genetic pare aidoma situării omului în spațiu, între stînga și dreapta, între sus și jos între înapoi și înainte, dacă nu cumva ea este asemănătoare obișnuinței de a merge prin așezarea fiecărui pas înaintea celuilalt, într-un unul după altul neodihnit și etern. Ceea ce ne îndeamnă să meditățm împreună cu voi : cît de extraordinar e să mergi.

Ion Itu

Grănicerii munților

Dacă, mergînd la Poiana Mărului, vom părăsi vatra satului cu cele cîteva zeci de case înghesuite una în alta lîngă asfaltul șoselei și vom păși pe oricare dintre potecile suitoare ca niște bretele ce împresoară piepturile bombate ale dealurilor din jur, o țară stranie se va dărui privirilor noastre. Nu solemnitatea valurilor uriașe de pămînt peste care au trecut, rotunjindu-le, epoci geologice și milenii de intimă comunicare cu uneltele muncii, nu casele ca niște șuri, nici șurile ca niște case rareori împrejmuite cu gard, risipite la distanțe de kilometri și dezvelite privirii de panorama deschisă a coamelor de deal, nici căpițele țuguiate, grupate în pîlcuri prin șeile dintre costișe, nici petecele de pămînt arat, puține și răzlețite pe obrazele însorite ale dealurilor, nici cărările încrucișate ca niște fire întinse între o așezare și alta, nimic din toate astea nu va surprinde ochiul, chiar dacă el e deprins cu altfel de imagini, ci prezența nevăzută a omului, mîna sa identificabilă pretutindeni, fără ca ceasuri întregi să poți zări, între o casă și alta, un om. O liniște siderală și o încremenire capabilă să taie respirația. Dacă n-ar fi bătătorite potecile am crede că oamenii au dispărut de mult, lăsînd în urmă decorul ciudat al unei împărății abandonate. Acești „grăniceri ai înălțimilor" cum le zice primarul locului vor mai da încă multă vreme lecție de statornicie.

Și totuși, poienarii sînt greu de văzut. Ar fi trebuit să-i căutăm înainte de crăpatul zorilor, atunci cînd gospodarul simte boncăluitul vitei în grajd și se ridică din așternut să-i dea fîn, apă, tărîțe. Am fi auzit șuieratul laptelui în șiștar și încă înainte de a fi răsărit soarele în Piatra Craiului l-am fi văzut pe poienar coborînd 10—15 kilometri spre centrul de comună cu laptele „la contract", apoi suindu-se în autobuzul de Tohan, Rișnov, Zărnești sau Brașov unde uzinele îl așteaptă pentru priceperea lui cea nouă de mecanic, operator chimist, miezuitor... Poienarul tînăr, copilul, pleacă și el pe cărările așternute cu lună sau pudrate iarna cu nea, pleacă de cu noapte la școală pentru că are două ceasuri de drum pînă la întîlnirea cu teoria mulțimilor sau verbele **Être** și **Avoir.** Poienarul nu se reazimă-n bîtă. Dă „la contract" lapte, lînă și două-trei vite mari. E norma lui. Dar tot norma lui este și-n uzină. Seara ajunge acasă tîrziu, cînd soarele aproape că a dispărut peste munții Perșani. Dar nu se întinde leneș la umbră, nu bate țintarul sau șeptica, nu descîntă cinzeaca la crișmă ci bate coasa și trage cu spor să-și hrănească boulenii pentru care „s-a angajat". Nu-și face casă la șosea, poienarul adevărat, nu cere locuință la comitetul sindical, nu tînjește după sector V, bloc E-8, scara B, etaj cinci, apartament 109 ci își hrănește boulenii, ho cu tata, ho, le pipăie greabănele și știe că vine vara tîrgul de vite dintre Șercăi cu premii și cinste mare pentru cei care n-au uitat îndeletnicirea străveche, vine termenul de predare cînd, cu toate cele patru copite, vita urcă pe cîntar și poienarului trebuie să-i rîdă fața.

Nu-i de găsit ziua poienarul pe plaiurile de la Poiana Mărului. Poienarul e un țăran de specie rară, țăran pentru că a rămas așa întrutotul : la muncă, la dragoste de muncă, la suflet, la felul cum își orînduiește viața, casa, șura. Dar tot el este și muncitor pentru că a devenit muncitor fără a înceta să fie țăran. Și satul lui, cel cu casele răspîndite acolo unde este iarbă și fîn pentru cele 10—20 de patrupede fără de care el n-ar mai fi ceea ce s-a obișnuit din strămoși să fie, satul lui rămîne ziua tăcut ca o așezare pustie dacă poate fi cumva pustiu un loc unde iarba crește, vita rumegă și laptele se adună în ugerele pline.

Satul acesta nu-l veți găsi pe nici o hartă turistică, dar istoria artei îl consemnează încă de pe acum. Horia Bernea, Ion Dumitriu, Șerban Iepure, Teodor Moraru, Teodor Rusu și-au legat destinul artistic de acest peisaj straniu, de oamenii de aici, de sentimentul de statornicie care domină dealurile dintre Piatra Craiului, Țanga și Perșani. Petru Comarnescu vorbea chiar despre „școala de pictură de la Poiana Mărului" dar pictorii în cauză au preferat să considere Poiana Mărului un spațiu de consonanță al mai multor direcții artistice diferite. Dintre toți, Teodor Rusu este cu deosebire legat structural de spațiul în care pictează, locuiește și împarte cu poienarii dubla lor soartă de agricultor și muncitor, fiind și continuînd să rămînă, chiar și după ce lucrările sale s-au așezat în muzee de artă și în antologii, continuînd să rămînă tehnician la o uzină din apropiere, crescător de animale și om ca toți semenii săi, de la care învață să transceadă în universal spațiul, lucrurile, faptele.

Teodor Rusu pictează dealuri, șuri, iarbă, mere, fîn, unelte și alte lucruri comune, elementare, eterne. Este un univers tematic circumscris în zona de cea mai intimă comunicare a omului cu mediul. Temele picturii de la Poiana Mărului au circulat în artă de la începuturile artei și în fața picturilor sale ne întrebăm de unde au ele, totuși, o materialitate nouă și o prospețime cuceritoare ? Dincolo de perfecțiunea fotografică el selectează și organizează imagini tulburător de concrete, însă pe baza legilor de culoare și compoziție ale artei abstracte. Soliditatea șurilor, masivitatea lor, fuga liniilor ce străpung spațiul percutează obsedant. Unghiurile sînt ascuțite, țîfnoase, purtînd o tensiune dramatică potențială. Teodor Rusu își atribuie detaliul fotografic, dar nu i se subordonează. El captează spațiul. Se slujește de el ca de un vehicul spre altceva, spre un țel mai înalt. Pictor al elementelor fundamentale, Teodor Rusu, ca și Horia Bernea, ca și ceilalți pictori al căror destin artistic s-a încrucișat cu al său la Poiana Mărului consideră **locul** ca o totalitate, ca o potențialitate formativă, modelatoare, pe care artistul îl transcede, descoperind în el semnificația universală, stilistică a fenomenului psihogeologic, potecile, curbele dealurilor bombate devenind semnele destinului nostru în univers. Este surprinzătoare simplitatea imaginilor pe care le captează din cotidianul etern, înzestrîndu-le cu ranul unei viziuni stilistice de ordin cosmic. Dar nu este, oare, tocmai acesta semnul care i-a marcat întotdeauna pe marii artiști ?

La Poiana Mărului exuberanța naturii este pasageră. Acolo ea iubește ordinea, echilibrul, caută și atinge esențialul. „Sufletul poporului nostru — mi-a spus într-o zi acest pictor țăran și muncitor deopotrivă — sufletul poporului nostru este prea mare ca să nu poată fi exprimat cu mijloace simple și bine alese".

La Poiana Mărului trăiesc oameni care mînuiesc mașini cu comandă numerică în uzinele brașovene, domină reacții de mare subtilitate în retortele chimiei din Codlea și Rișnov, produc scule aschietoare la nivelul performanțelor tehnice mondiale. Întorși acasă, ei tesală vitele, adună fînul, mulg vacile și nu uită să-și bată pe grumaz, în fiecare seară boulenii : ho cu tata, ho !

Daniel Drăgan

dumitru udrea

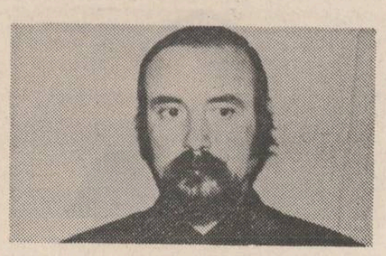

Țara

Țară binecuvîntată
De eroi și flori de vișin,
Soarele în zori de ziuă
Cum răsare și se-nclină.

Crește peste tine slava
Și mocnitul foc de stele,
Țară binecuvîntată
De eroi și flori de vișin.

În fîntîni de dor străbunii
Ți-au pus roua tinereții
Și-n potire de lumină
Noi îți punem preamărire,

Țară binecuvîntată.

La noi în vatră

La noi în vatră luceferii coboară
Pindiți mereu de dorul Mioriței,
Iar ciocîrlia ne vestește-n soare
Un strop de ploaie la cîntecul muncii.

Cînd iederă de dragoste rivnită
Pe trupul țării pune cingătoare,
La noi în vatră luceferii coboară
Pindiți mereu de dorul Mioriței.

Prin porți de lemn iubirea se strecoară
Spre grîul nostru odihnindu-și chipul,
Iar patria din Decebal răsare,
Înfrigurată ca și clipa-n care,

La noi în vatră luceferii coboară.

Grîul

Cînd grîul lumînează pururi vatra
În templul de țărînă și baladă,
Ne cade-o stea într-o fîntînă
Stîrnind un zvon de Țară Românească.

Un țărm de dragoste ne facem
Din vorbele de holdă și de pace,
Cînd grîul lumînează pururi vatra
În templul de țărînă și baladă.

Ne fulgeră privighetori de soare
Și-n palmă rătăcesc luceferi,
E clipa aprigă-a recoltei
Unde cerul vrea să se coboare,

Cînd grîul lumînează pururi vatra.

marcel bărăganu

Martie

Se-aude plugul soarelui ca o sentință,
eu nu-i mai cer lui martie nimic,
de-acum, în armura mea de pămînt
sînt sămînța, sînt aventura cea mare.

Repezi, neînvățate să dăinuie, tulburi
lumini mă vor duce
cum marea înotătorii lăsați pe spate
cu priviri mai reci ca stelele fixe.

Sunet

Același sunet îmi fură inima
la răscrucea de drumuri
și iată, nu mai sînt nici măcar
un semn al pămîntului.
Mă înrudesc cu norii abia respirînd
sub canicule,
cu păpădia,
fac parte din neamul celor ce cad
o singură dată.
Acolo sus rana mea n-are istorie,
dar miroase a țipăt de om,
mai alb ca spuma oceanelor.
Aici sînt știut
de patru drumuri deodată.

Pămînt

Pămînt luminat prea de sus,
pe care nimeni n-a-nceput o cărare,
pămînt făgăduit mării sfîrșindu-se
odată cu mine,
pămînt din pămînt de rînd
sub arșița stelelor așteptînd
semințele rare —

pămînt luminat prea de sus,
cu brațe legate de valuri...

Poem

Eu nu scriu poezii, eu fac pămîntul
să se rotească în jurul inimii
cu viteza iubirii,
eu fac să tresară fluviul
promițîndu-i un izvor atît de pur
cît să-l recunoască și marea care totul uită
în afară de corabia celui singur ;

eu nu scriu poezii, eu sap fîntîni
însetatelor stele,
nu cu lopețile, nu cu tîrnăcoapele,
ci cu privirile cele subțiri,
că numai ele pot învia
de sub albastrele roci
răcoroasele, apele ;

eu nu scriu poezii, acestea nu sînt cuvinte,
pe mine copacii din toamnă mă iau
drept fratele lor,
raza de soare drept sora ei din amurg,
drumul acesta drept drumul
pe care plugurile îl pot ascunde
cînd vor.

sandu stelian

Tînăr Pygmalion

Trezește-te în mine viață,
doică a iubirii,
sînt asemeni unui Pygmalion nenăscut,
mijind abia
din spuma unui cal prăbușit,
dorm inimile mele în mine
spre o zare încă neabsorbită
ești pasăre sau înger
de arde atît de aprig
căușul palmelor ?

Crevasă

Văd crevasa în singe
albă și suavă
dorului meu
și sunete de apă
îi dăltuie făptura
întrevăzută și sacrală
după care alerg
asemeni roibului cabrat
care cu o coamă albastră
își caută în aer
trupul viitor,
dar rămîn numai sunet de sete
sub raza ce-i tot mai limpede
în irisul meu.

Eul stelar

O, chinul păsării pasăre
care vrea să umple văzduhul
cu zborurile sale,
pînă va sfîrși în zi,
ca și cum n-ar fi făcut
nici un zbor,
nu e în zadar,
pasărea aceea
s-a dezbrăcat de carne
și de pămînt
și a rămas doar linie de înălțare.

Fruct de stea

Frumusețea mea naște
cascade de ierburi,
faleze cu cariatide
pentru castelele viitorului
pline de miraje astrale,
pe eul meu
se înregistrează un cod mirific,
o dragoste naște din mine
mai iute decît lumina,
pătrunde în ființa ierbii
și o umple de frumosul infinit.

Iluminare nouă

Azi pot fi singur
pe fragile nisipuri de vocale,
dar norul de lumină umedă,
aburul inmiresmat
ce se ridica noaptea
în cătunul copilăriei
din coapsa calului roib
e cel care mi-a înălțat privirea
spre vulturul
care mă alunga din mine.

Sedimentare

Pleoape pure, irișî de văpaie,
eternu-i pururea-n mișcare,
prin aer de mistere,
unduioase, sepulcrale,
cînd cu ochii
un cîntec de iarbă nouă,
de sunet răsărit
asemeni cerbului iarna,
cînd boncăluiește
o nuntă viitoare,
și în pleoape simt înmiresmînd
proaspăt eonii.

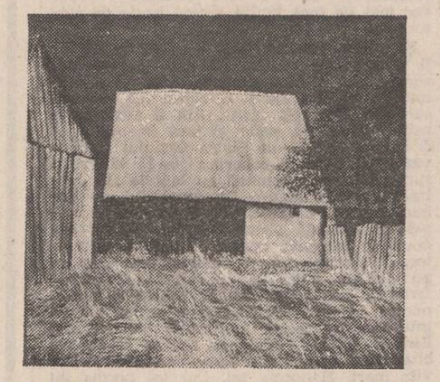

În această pagină reproduceri după tablouri de Teodor Rusu

ion segărceanu

Călușarii

În straiul lor, în ritmul colosal
Ei, călușarii – chipuri pitorești –
Re-nviu, ca într-un falnic ritual,
Străbune obiceiuri și povești.

Un pas și încă unul, sincopat,
În șir, în grup, în cerc... și tot așa
Și deodat', un ropot cadențat
Ca ploaia peste lanuri – hălăișa !

Ei vin din leaturi, din vechimi de țară
Și veșnic nu mă satur să-i admir
Așa precum, vrăjit, odinioară
Prințul cu-aleasă slovă, Cantemir.

În jocul lor învolburat sub zare
Tresaltă-ntreg pămîntul românesc
Cu repezi riuri, cîmpuri roditoare,
Cu munți de strajă, codri ce doinesc.

Le sună zurgălăii la opinci
Iar de sub tălpi le sar, parcă, scîntei,
Cu mască de-nțelept ori măscărici
Se-agită-ntr-una mutul printre ei.

...Un pas și încă unul, sincopat,
Se string, se rup, se-adună – hop
și-așa
Și în final : un ropot cadențat
Ca herghelia-n tropot... Hălăișa !

valentina mureșan

Mie

Acum mă bucură
Zilele ce ți le păzești singur
Umărul tău cu mirosuri de tren
Nu mă crezi dar mă bucură
Somnul tău întrerupt doar de sete
Într-o cameră de hotel.

* * *

E timpul, să-mi fac
Culcușul în oglinzi
Egalitatea asta umple
Cumințenia de salturi mortale
Caut victime
Cu disperarea celui ce-nchide
Prăpastia cu buzele lui
Totul e bine-bunătate
De fluture beat
În cutiile nopții
Vizuina șacalului în pădurile mele
E timpul să-mi fac
Culcușul în ploi
Primăvara a devenit
Capriciul măturătorilor
Luna tîrită în cochilii prăfuite
Scuipă soldați
În cimitirul de somn
E timpul să mătur puțin
Prin tăceri
Buzele mele sînt culcușul loviturilor oarbe
Încătușat în lanțul de guri
Un vers mă-mprumută o noapte
E timpul să strig
Eu mai trăiesc
Eu mă mai port într-un trup de-mprumut
Și cum toate acestea
De ajuns nu ar fi
Dimineața îmi vind culcușul
Pentru lanțul de purtat
La piciorul de lemn.

* * *

Ar fi mai bine
Să îmi mături noaptea
Decît să mă lovești în treacăt
Cu orașul
Și să mă lași cu gaura asta neagră în gură
De parcă o herghelie nebună
Mi-ar fi strivit neglijent buzele

Ar fi mai bine
Să-mi îmblînzești luminarea
Decît să gonești prin
Cimitire
Ca un tramvai nechezînd cu mine în spate
De parcă bisericile toate
Ar fi rămas definitiv fără cruci

Ar fi mai bine
Să mă iubești
Cu trei iubiri mai sus
Decît să-mi mături noaptea
Cu biserici de ciocolată
De parcă așa dintr-o dată
Ai fi bărbatul și eu aș crede că ești

Ar fi mai bine
Să mă iei în brațe
Să-mi strivești noaptea
Smîntît ca o ploaie
Decît să mă-mblînzești la stînsul rugului
De parcă în numele tatălui
Am plămădi moarte.

* * *

Sînt dispusă să-mi adun puterile
Și să trăiesc mai frumos pe pagina următoare
Lucruri de care îmi era teamă mă înconjoară
Brațul meu în repaos stă pe trecut
Mă înclin tot mai mult întunericului
Suspectez dimineața de perversitate

Acum nu e vorba de sfoara
De care atîrn jumătate
Nici măcar de numele
Care mă schimbă în fiecare zi
De obicei trăiesc în picioare
Fără lalele în păr
Fără să-mi plătesc întreținerea
Mă transform într-o umbră pentru cîteva
trupuri

* * *

Dar dispusă cum sînt
Să-mi alung păginia
Să mă investesc în afaceri cu turle
Credeți în fiecare gest pe care vi-l fac
În fiecare bucurie pe care-o simulez

Înstrăinată
De-a lungul meu mă furișez
Noapte de noapte
Ca un păcat din care nu știu să ies.

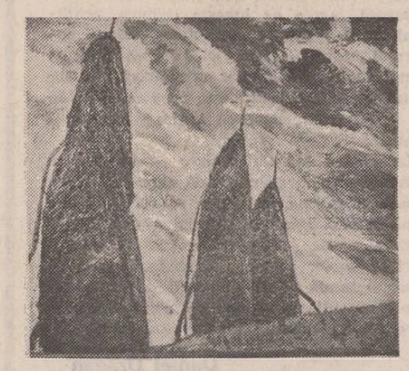

paul alexandru georgescu

evadarea

Patru pași la dreapta, fereastra... Doi pași la stînga, ușa de fier... Încă doi, hîrdăul. Opt pași în total, totul în opt pași. Un înconjur, altul și apoi altul. O dată la stînga, o dată la dreapta, să nu amețesc... În colțul de lîngă ușă, grămada de paie murdare — patul. Și peste tot mirosul... E lucrul cel mai groaznic, Kahn. Pot nega, pentru moment, mizeria, golul, neantul celulei de opt pași ; nu pot nega nici un moment mirosul acesta de urină, uscată, de mortăciune la soare. Josnicia descompunerii... Nu știu de unde vine, cine miroase... Paiele, hîrdăul, deținuții ? Lumea care îi produce ? Lumea care îngăduie ?

Singur, absolut singur. Piinea și apa îmi sînt împinse de o mînă nevăzută din afară, printr-o ușă mică tăiată în ușa de fier. Restul celulelor pare nelocuit. Zgomote rare, depărtate, nedefinite ; nu pot constitui o întîmplare. Nici măcar — am încercat — nu pot „puncta" neantul. Nimic care să îmi ridice sau întrerupă senzația de a trăi într-un univers pustiu, în afară de timp, de spațiu, de oameni.

A înșela mizeria, golul, neantul, — a rămîne spiritual „în afară". Mijlocul clasic, mersul, destul de greu. Din cauza lui Herrman, încheieturile îmi sînt umflate, mă dor încă urmele. Sînt prea slab. După o jumătate de oră, am vîrtejuri. Încerc altceva : număratul. Întîi paiele : cinci sute optzeci și nouă. Apoi boabele de var. Peretele ferestrei are o mie patru sute cinci. Al ușii, două mii trei sute. În cap ? Nu se poate. Număr din nou. Greșesc, o iau de la început. Timplele îmi zvicnesc, capul pare prins într-o menghină. Continui, ametit. Fiecare număr își sfredelește creierul, ca un burghiu. Și totă succesiunea asta numerică pe care mi-o impun are un gust rău, îmi face greață. Merg spre leșin, Kahn. Auzi ? Leșin de cifre !

Am găsit ceva mai interesant, mai activ, mai ingineresc. Scormonind paiele, am dat peste un băț de chibrit ars. Destul pentru a purcede la topometrie. Am măsurat cu el tot ce se poate măsura : celula — în lățime, lungime și diagonală —, ușa, zăvorul, fereastra și — cu toată repulsia — hîrdăul. Acum trec la paie, fir cu fir. Aceasta durează și între timp mă gîndesc ce nume să dau unităților mele de măsură. Ezit între „alumetru" de la allumettes și „matchon" de la match. Alumetru are ceva potrivit cu ploile și cursul apelor, evocă natura în libertate, în schimb cînd zic „matchon" parcă aș lucra cu instrumente de precizie, parcă aș fi un riguros om de știință.

Nu credeam ca măsurătoarea să mă obosească într-atît. Migala, aplecările, înțepenirea corpului, repetarea aceleiași mișcări. Răsuflarea mi-e grea, junghiuri în inimă. Încheieturile tot mai umflate. Cred că am febră.

Noaptea — să fi fost pe la două... Abia căzusem într-un somn zbuciumat, mereu întrerupt. M-au deșteptat, pe jumătate, zgomotele de uși de fier izbite. Și, apoi, la cîteva clipe, spintecînd ca un pumnal noaptea și somnul, un țipăt lung, neomenesc, cu neputință să-l arăt în cuvinte. Urmat de vorbe gîfîite, în hohot, din cînd în cînd distincte : „lăsați-mă... nu vreau să mor... mamă...."

Lucrul s-a repetat de cinci ori....

Universul nu mai e pustiu.... Inima îmi bate nebunește,... Pînă la ziuă, îi număr bătăile neregulate, de spasm....

Cald, înăbușitor. Febră mare, Zac pe paie. Sudoarea se prelinge în șiroaie de-a lungul coastelor. Nemișcat, istovit, gol de gînd, cufundat parcă într-un clopot de sticlă, sub apă.... Simțurile sînt întoarse înlăuntru, lumea amorțită. Numai ochii ard, nemișcați. Privirea fixată asupra ferestrei. Afară, afară.... Nu mai văd, nu mai există pentru mine decît pătratul galben scorojit pe care fereastra îl taie în peretele clădirii din față, apropiate. De cîte zile îi urmăresc culorile ? Dimineața, devreme de tot, abia îl ghicești — ușor avertisment de galben — sub cenușiul lăptos al zorilor ; pînă la prînz își capătă, treptat, culoarea, în pete, de la șofran la cafeniu — are și puncte singerii — iar seara îl cuprinde metamorfoza morții, ștergînd liniî, punînd șuvițe de vînăt, înecînd în negru.

Tot mai cald, dar o căldură în valuri. Și după fiecare val, tremur de frig. Privesc continuu — de cît timp ? — pătratul galben scorojit. Liniile și petele se împreună acum în semne și figuri. Le citesc și înțeleg, deși se schimbă mereu. Iată-le în acest moment, trei unghiuri ascuțite, trei limbi șovăitoare care cresc.... Sînt cele trei estuare, rias de Galicia. Recunosc forma celui de la Vigo. Văd apa albastră și munții limpezi. Ce bine ni se aud vocile. Casa del campo, a las diez y media. Cine dansează „Baile musulmée" ? Mai luați un pahar, e Carlos primero. Frumoasă tabachere. Con juego de brillantes. Mercedes, e tîrziu. Am să-ți spun acasă ! Ce noapte rece !

Aerul tăios. După zgomotul motorului, un Mercedes. Komm' schmutziger Jude ! Sprincene albe, gene albe, pielea feței întinsă și lucioasă, fără sînge ca o cicatrice vindecată. Lampa în față, orbitoare. Unde ai ascuns bijuteriile ? Stringe, Herrmann ! Mărturisește că ai vrut să o violezi ! Mai tare, Herrmann ! Destul.... Sentința : fünf Jahre Arbeitslager. Puneți-i ochelarii ! Ce noapte rece !....

Kahn, ce spuneam ?.... Oglindă liniștită de lac.... Tipătul lung, neomenesc.... Să las cuiva portretul acesta.... Ai grijă, Kahn, ai grijă....

Sînt în infirmerie, de o săptămînă. Nu știu cum m-au adus, deliram. Mai am puțină febră și oarecari dureri, dar față de celulă, e paradisul.

Citesc ziarele, avem voie. Acum vor Danzigul.... Și țipă, amenință, se zvîrcolesc.... Ce va fi, Kahn ? Privind demonstrațiile apusene, probabil cedarea. Din o mie de motive. Logica și antecedentele capitulației — cine a dat un stat, dă și un oraș —, mentalitatea egoistă, mioapă, atitudinea defensivă, conservatoare. Pe deasupra : nu au terminat pregătirile, nu sînt uniți, au pierdut momentul etc. etc. Deci nu va fi război.

A izbucnit războiul ! Trupele germane au intrat în Polonia ieri noapte. Azi dimineață Anglia și Franța au făcut declarația de război. Ce mirat trebuie să fie crocodilul ! E lăsat să mănînce și la a cincea bucată — cea mai modestă — i se cer înapoi și cele patru precedente. E lăsat să trăiască și în al șaptelea an, **dintr-un fleac,** i se cer socotelile pe cei șase trecuți. Totuși, cine privea crocodilul, putea fi sigur de război. Dintr-un singur motiv. Crocodilul impune celorlalți legea lui, îi face, **vrînd nevrînd,** vînători de crocodili.

Simt că am găsit elementele componente ale unui adevărat tonic istoric, atît de necesar epocii : „vrînd nevrînd" și „dintr-un fleac".

De dimineață ni se aduce la cunoștință că închisoarea se transformă în ani de muncă. Wegen Kriegsbedürfnisse. După amiază, îmbarcarea spre Mödling, în Austria. La o sută de kilometri de frontiera cu Ungaria.

Două zile și două nopți pe drum, închiși în vagoane de marfă. O neînchipuită viermuire omenească. Trupuri lipite sau strivite, membre frînte sau răsucite împletindu-se, răsuflări amestecate.... O monstruoasă, informă caracatiță din frînturi omenești. Căldura, mirosul, setea, înăbușirea îi dau o agitație confuză, subumană...

Mi-am abandonat corpul torpoarei din jur și-am încercat să ies din mine însumi ca în camera din Berlin. Mi-am fixat o singură direcție : Mödling. Un singur țel : să văd, să văd înainte....

.... Lumină de opal, nici de zi nici de noapte.... Bărăci de scînduri, poate cincizeci.... Sîrmă ghimpată, reflectoare.... Gardienii au revolvere lungi, în teci de lemn și cravașe din piele împletită. Dincolo, mai departe, clădirile....

Forfoteala deținuților, o văd parcă de sus.... Toți sînt marcați. De o parte, cei mulți, poartă o stea galbenă. Abătuți sau speriați, aspect de turmă. Aparte, cei puțini, poartă două litere : P.G. Sumbri, ostili, încordați.

Pot vedea **mai mult :** drapelul, numărul clădirilor — șapte —, poarta dublă de fier, uneltele, dar nu pot vedea **mai departe.**

Obosit, cad în somnolență....

Sosirea la Mödling. Toate exact cum le-am văzut. Steaua galbenă o poartă evreii cusută pe spatele uniformei. P.G. sînt prizonierii politici, politische Gefangene. De clădiri îmi vorbesc mai tîrziu cu teamă, reticent : „direcția, închisoarea, spitalul, crematoriul.... de-alte astea".

Sînt repartizat în baraca 17, echipa cincea. Mi se dă o uniformă vărgată cu stea galbenă. Roasă la mîneci, decolorată de transpirație. Cine o fi purtat-o ? Întreb, necugetat, pe gardian : „Und der vorgehende Trager ?" Gest furios cu cravașa ; apoi stăpînindu-se, răspuns sec : „Verschwunden".

Dispărut ! E cu putință, dintr-un lagăr ? Și cum ? Poți dispărea în diferite feluri ! Îți amintești de prezicerea în versuri de la Paris ? Tu ai transmis-o, Kahn.

Pendant seras emprisonné
Dans l'étoile jaune et torturé
Sortie y aura pour un surhomme
Evaderas, mais en fantôme.

Primele două versuri sînt clare, acum. S-au și realizat. Dar sfîrșitul, Kahn ? ce înțeles să dau sfîrșitului ?

Lucru continuu, monoton, istovitor : tăiatul copacilor în pădure. Trecut, pe măsura scăderii puterilor, de la fierăstrău la încărcat, apoi la manipularea vagonetelor. Am slăbit mult. După două ore de muncă mi se taie genunchii. Îmi tremură mîinile — ca și celorlalți — cînd întind talerul de supă. De două ori, în lucrul de noapte, am leșinat. Cei din echipă mă sfătuiesc să ascund slăbiciunea pînă în ultima clipă. Alții au mărturisit-o și au dispărut. Unde ? Gest vag în direcția clădirilor.

Încet, încet, m-am împrietenit — dacă se poate spune așa — cu Böhm, gardianul echipei și responsabilul barăcii. A cerut timp — cîteva luni. Vorbim numai în cele cinci minute cît stau vagonetele la stația de încărcare în așteptarea transportorilor. Abia acum, recapitulînd, îmi dau seama cît de mult i-am spus. Practic, totul. Îmi cunoaște profesiunea, cei opt ani de străinătate, succesele de atunci, bunica, reîntoarcerea. Singurul lucru pe care nu pare a-l crede este „chestia cu Annie". Din partea lui, rezervă. De obicei mai mult întreabă și ascultă ; rar face cîte-o observație. Nu știu însă ce să cred despre observațiile lui. Astfel, odată mi-a spus că „lagărul e pentru proști." Altă dată a remarcat că „oameni cu relațiile și posibilitățile mele în străinătate nu intră în lagăr și în orice caz nu rămîn". Provocare sau avans ?

Încet, încet, Böhm devine mai precis. Nu se grăbește, parcă mă așteaptă. Nu vorbește de el, de Mödling, rămîne în utopie și folosește numai impersonala persoană a treia : man, es. E limpede însă, vorbește despre organizarea practică a evadării. „Afară" îmi spune el — sînt destui oameni „îndatoritori" care să ajute pe cineva „la nevoie". Îndatoritorii se cunosc între ei, lucrează „în lanț". Totul este să se posede prima adresă, cea care permite intrarea în circuit. Chiar fără adresă, sînt preoții catolici, medicii evrei, muncitorii.... De la o adresă la alta, cel mai sigur pe jos. Haine ponosite, țărănești sau salopetă. A purta în mînă o unealtă : sapă, tîrnăcop.... În lipsă de adăpost, se recomandă cimitirul. Nici trucul cu cearceaful nu-i de disprețuit. În nouă cazuri din zece, fantomele nu sînt legitimate.... Nu se cumpără de mîncare în nici un caz : se rabdă sau se cerșește.

Dacă cei „plecați" sînt recunoscători cînd ajung în străinătate ? Desigur. Cine n-ar arunca, de bucurie c-a scăpat la Brigue, zece-douăzeci de mii de franci ? Cine. Cui să-i arunce ? Se găsește. De pildă telefonista de la Hotel Cornavin, de la Geneva. O cheamă tot Böhm. E prima lui soție, elvețiană....

Singurul lucru pe care Böhm nu vrea să îl discute este cum ajungi „afară".

Aflu despre ocuparea Norvegiei, invazia Belgiei, căderea Franței. Dacă ai fi aici, Kahn, nu te-ai mira de ce trec pe lîngă ele fără să mă opresc, de ce nu îți dictez nimic.

Böhm s-a hotărît să îmi spună cum se ajunge „afară". Vorbește rar, șoptit, întretăiat. La fiecare frîntură de frază, izbucnește oroarea.... E vorba de clădirile albe.... A cincea cuprinde camera de gazare și săli de „cercetări" medicale. Se fac experiențe pe viu.... Tot ce nu s-a îndrăznit pînă acum.... Așa se explică „disparițiile". Sînt trimiși în clădirea a cincea cei recalcitranti, cei slăbiți.... Dacă nu sînt destui, se trage la sorți pentru completarea numărului. Cu mențiunea „verschwunden" se termină orice supraveghere. Cadavrele sînt expediate cu o mașină specială Facultății de medicină din Viena. Socoteala e simplă : cîți dispăruți, atîtea cadavre. Dacă un dispărut e introdus din lagăr **direct** în mașina cu cadavre, a scăpat. Nu-i greu. Totul se întîmplă noaptea. Șoferul e prietenul lui Böhm. O oprire în drum spre Viena și libertatea. Facultatea nu se amestecă. La camera de gazare nu se poate observa lipsa. Böhm este cel care îi numără și tot el îi introduce....

Deci, acesta e Böhm. Nu mai ascult. O ameteală și un tremur din adînc pe care nu-l pot stăpîni. Böhm continuă. Prind vorbe răzlețite :... sau atunci escaladarea zidului... dar sîrma.... vineri sînt eu de gardă....

Poldi, din echipa noastră, s-a spînzurat noaptea trecută. Avea dureri în șira spinării, făcuse fistulă. Îl aștepta clădirea a cincea. Le-a luat-o înainte. Dilema lagărului : a fi ucis sau a te ucide tu însuți.... Acum cîteva zile Poldi mi-a destăinuit că ar vrea să fie adevărat ce se spune despre muribunzi, că pot apărea anumitor persoane în alt loc.... el ar fi vrut „în clipa aceea" să vadă pe fratele lui care se află undeva în Italia, poate în casa de lîngă Merano.... Se lumina de ziuă cînd l-a descoperit gardianul de serviciu. L-au luat imediat cu o brancardă. Toți din echipă am fost pedepsiți cu dublarea normei de muncă pe o săptămînă, pentru complicitate. Și cu asta, chestiunea Poldi s-a terminat.

....Mă gîndesc ce loc aș vrea să văd eu în momentul morții. Desigur, vila de la Predeal. Acolo unde viața mi-a fost oglindă liniștită de lac, unde am fost cel mai aproape de fericire.

Tulburat, rătăcit, nu mai sînt eu.... Ieșirile în astral, pînă acum dificile și voluntare, se transformă în stări mediumniace spontane.... Nu le mai stăpînesc.... Vin ușor, pe neașteptate, sau se declanșează brusc fără voia mea, ca și crizele de somnambulism, tot mai dese. Busculare asta mă năucește, mă destramă.... Realitatea capăt o fluiditate în care adesea nu mă regăsesc, mă tuez greșit, încurc. Am fost, în vis sau aevea, în atîtea locuri, prind între ființe atîtea asemănări, văzute sau ascunse !.... Chiar lucrurile și-au pierdut ponderea constantă, forma și poziția. Devin, în fond le fac eu, mai grele sau mai ușoare, le schimb înclinația, le modific conturul.... Starea mea le comandă.... Dovadă trunchiul de arbore pe care l-am ridicat nici eu nu știu cum, zidul bisericii — mai înalt decît al lagărului — pe care l-am escaladat în timpul unei ieșiri.... Nu mai pot conta nici pe biologia personală : mă tai și uneori curge sînge, alteori nu ; mi s-a umflat piciorul cînd am „retrăit" alunecarea de la Predeal. În schimb acum cîteva nopți am trecut prin mîini sîrma ghimpată fără să simt nimic. În loc de o rană groaznică, cîteva picături de sînge și două tăieturi livide care s-au închis în două zile.

Mi-a spus Böhm ? Am hotărît eu ?.... viitorul, curioase sînt termenele acestea de destin. Nici joi, nici simbătă.... Rid mulțumit de mine însumi.... Pe deasupra camerelor și mașinilor lor, peste ajutorul sau trădarea lor, trece drumul regal al destinului meu, pe care știu cum voi merge. Voi evada în astral. O încleștare supremă, ca de moarte. Pentru o clipă, risipirea învelișului fizic și reconstituirea lui afară, **dincolo.** Sau, dacă nu, trecerea în transă a zidului.... Simt în mine frămîntarea adîncă și puternică a mării în furtună. Și peste ea, nevăzut încă, dar sigur, pod luminos spre altă lume, spre speranță, curcubeul în care s-a strîns, s-a distilat tot zbuciumul și suferința vieții mele. Pe el voi merge, ca pe o punte....

Și totuși migdalii

Urmare din pag. 1

sau o altă nouă întîmplare îi pîndesc și poate să le schimbe trufia într-un templu degradat. Ce pot face migdalii, atunci, decît să se scîrbească aproape și să renunțe? Se scutură și pămîntul arde de flori reci, inutile. Mici bandaje la rădăcină, mici răni ale unei sperante pe care o reiau de la capăt. Mai așteaptă un pic și izbucnesc cu al doilea stol de flori. Cu o putere care face aerul să vijîie parcă și să încălzească, dar, senzuali și flămînzi, plini de toate poftele din rădăcini ale pămîntului, se încălzesc singuri de-acum și tot primii sînt, tot cei dintîi care ies și după care, rînd pe rînd, încep a înflori și alții, urmîndu-și fiecare legea apoi și lungă, temătoare calea spre fruct. Iar migdalii, așa din senin, pentru orice eventualitate, se mai supără o dată. Pămîntul, la rădăcina lor, se mai umple o dată de niște mici și stranii obiecte — par niște săgeți mai degrabă, în fond tot niște flori, sau tot o stare, un eșec al acestora — fructele la care, în inepuizabila lor selecție, migdalii au renunțat.

Tot timpul cît au înflorit, în spatele lor se bănuiau valuri de mare și ei nu erau altceva decît o cortină care ascunde un uriaș laborator. Iar acum, că au rodit, au înghițit și mare și tot, și stau mîndri și-nalți pe un orizont care nici nu a avut timp măcar să îi bage în seamă.

Antologia «Luceafărul»

passionaria stoicescu

„Passionaria a venit în lume cu un dar, cu darul poeziei de departe, de dincolo de ea... Trebuie să porți pe frunte semnul acesta dulce și infernal al harului, ca să știi să mizgălești cu parfum și vigoare hîrtia".

ION BĂNUȚĂ

„Cum altădată pentru domnișoara din Amherst sau cum, în peisajul autohton la, bunăoară, Constanța Buzea, sentimentul erotic include și pe acela mai larg, al condiției de poet. De aici poate o anume tensiune intelectuală a celui dintîi și o anume senzualitate a celui de al doilea".

LAURENȚIU ULICI

„Poeta visează făcîndu-și din hiperbolă «jocul său de seară», ninsă de singurele lucruri curate, cuvintele. Passionaria Stoicescu scrie o poezie de-o rară acurateță, amenințată numai de conceptualizarea tropică".

EMIL MANU

„Passionaria Stoicescu e o poetă evident cutezătoare, dacă remarci cîte accente sînt puse pe patima ei de dăruire, consecvență, ardoare, uimire, confesiune, risc, aspirație, ipostazieri, imaculări un fel de decepție, un fel de interogație, un fel de absolutism al candorii, și care, apreciind consumul în incoruptibilitate mai cu cerbicie decît orice dialectică a metamorfozelor, arde neștiind să se prefacă".

ION CARAION

„...rămîne consecventă cu sine, cu formula unei poezii nu doar cu feminitate energică, ci aspirînd, prin elocvența discursului, prin profunzimea gîndului poetic, la ceea ce numim poezie de reflecție, pusă în forme clare, mereu de o puritate a simțirii exemplară".

RADU CĂRNECI

Așteptare

Aștept să treacă noaptea
și coșmarul
pe care zorii albi
îi vor topi

Apoi aștept la fel
să treacă ziua
cu ce-i al ei
cu ce mi-e dat a fi

Să treacă iarna
iar aștept și frigul
ce preamărește arșița în tot

Să treacă martie
cel ce rupe digul
Și-aprilie cu ierburi moi în bot

Și mai să treacă
să-nflorească floarea
această floare ce se va usca
lăsînd în urmă o sămînță numai
culeasă egoist de mîna ta

Să treacă toamna
ruginînd suflarea
și dragostea aceasta ce ți-o port
de-atîta vreme
răbduriu ca marea
purtînd în valuri
leșul unui mort

Să treacă iarna
iar aștept și iară
să crească fiul
și să-l văd soldat

Să treacă viața
să mă trec odat'
să treacă toate
cîte m-așteptară

Cuptoare

El era un sculptor naiv –
făcuse din pămînt ars
din pămînt frate al vetrei lui
harta politică a lumii
cu chipul conducătorilor
ieșind fiecare din cîte-o țară
privind iscoditor peste hotare
în casa mică din Zorlențu Mare

El era un sculptor naiv
arsese din pămîntul alor săi
într-un cuptor naiv din fața casei
harta politică a lumii
neștiutor de marile cuptoare
în care mai arsese neîncetat
harta politică a lumii

El era un sculptor naiv
închipuind degetele lui dumnezeu
degete fără unghii –
și-a pus basorelieful să se usuce
la soarele casei lui
la soarele obosit al toamnei
din toamana acestui pămînt

Roată dădeau porumbeii
crescuți cu copiii-n ogradă
roată dădeau corbii negri
de-aiurea în stoluri la pradă

El era un sculptor naiv
n-avea pușcă
numai degetele bătucănoase
cu care modelase harta lumii
cu ele a luat din același pămînt
și i-a gonit blestemînd

i-a gonit numai

El era un sculptor naiv

Monotonia

Are falduri moi care se schimbă
odată cu perdeaua
dar fereastra și golul ferestrei
aceleași rămîn

Are gust acrișor care se îndulcește
odată cu prînzul în iarbă
dar pîinea dar apa
aceleași rămîn

Are mireasmă albastră de ger
odată cu prima zăpadă
dar urmele tale
murdare de zloată
aceleași rămîn
Are
are
are
(de la tine le are pe toate
cînd nu mai ai tu)

Identitate

Să fii doar o cutie de scrisori
pe un perete alb de așteptare
să-ți ghiftuiască golul zilei cu ziare
și cineva să-ți scrie rareori
nimicuri tandre – gînduri ștampilate
„Pe-aici e cald sau frig
sau sînt de toate".

Și printre rînduri să citești că-n zori
încă un Nimeni e-n singurătate
și-și schimbă numai masca de rigoare
și el – altă cutie de scrisori
cu sufletul albind în așteptare

Frați

Tot pe ascuns
(așa a fost și-n viață)
l-am dus cu mine
sufletul de ceață

Și urna – peste lucruri care pier
am tăinuit-o sus pe șifonier

Doi frați orfani
am luat cîte-o cutie
și-am împărțit
cenușa Ei cea vie

(Îți minte – „una mie" – „una ție" –
ca altădată în copilărie)

Boris Caragea : „Legenda lui Făt Frumos"

Mama

Ascunsă între cărți
cenușa
neliniștitelor ei oase

Se-nchide
se deschide ușa –
un reqviem de voci apoase
ca la orice îmbărbătare
pe care altuia i-o spui
rostind un fals și grav
„fii tare"

Dar ziua-i surdă și rănită
lumina supurează-n toate
și-i nefolositor bandajul
poemelor în alb purtate

Glob

Seara
capul tău de copil
instăpînindu-mi poala
aduce a glob pămîntesc

Și-mi tremură mîinile
mîngîind continente
și-mi tremură sufletul
pentru cîteva păsări albe
ieșind dintre nori

Degetele ca gratiile
fe-nchid mai presus de mine
acoperiș al lumii
și spulber de praf

Suflu peste ochii tăi
ochii pămîntului
liniște și spaimă
oare ce va fi

Într-un tîrziu luna
mi-alunecă din poală
îndemnîndu-mă palid
„Prefă-te că dormi
stau eu de veghe
pînă în zori
oare ce va fi"

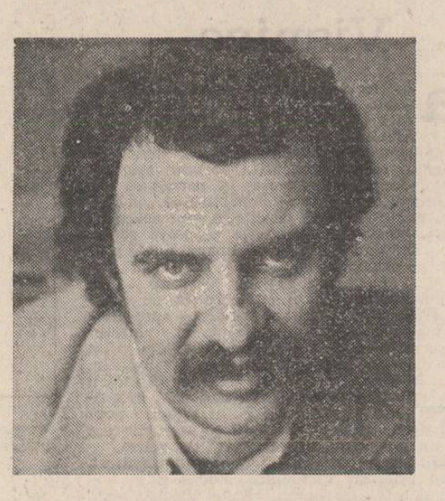

„Poetul e un tradiționalist cu finețe de limbaj și cu o vizibilă tendință de a scrie frumos. E un accent cunoscut aici, din Goga, Blaga și chiar Ioan Alexandru, însă originalitatea nu lipsește : materiile sînt untoase, grase ca untdelemnul sau dulci și parfumate ca mierea, sau delicate și suave, ca fluturii. Poetul are o percepție foarte concretă a acestui univers și, cel puțin în cartea de față, aceasta mi se pare principala lui calitate."

NICOLAE MANOLESCU

„Versuri energic vitaliste, dar luminoase și muzicale [...] prefăcînd geografia reală a Țării Făgărașului, prin mitologizare, într-un insolit teritoriu liric, principalele forme de relief poetic fiind erotica și sentimentul unei continuități ancestrale."

MIRCEA IORGULESCU

„Poetul e un ardelean cu verbul prudent și decent, construind din elemente naturale și sentimente așezate peisaje consistente și patriarhale".

MARIAN POPA

„Există în aceste poezii o forță ne-nvățată de la nimeni, o violentă legătură cu poala de munte de unde vin, un aer crud și dramatic răsucit peste locuri străvechi și dureroase".

ANA BLANDIANA

radu anton roman

* * *

Plouă. S-ar zice că plouă cu tine
atît e de frig. Străzi bolnave
tresaltă pe iarbă și crapă
spre triste trotuare gingave

Iarba izbește sub piețe
tăcută și tot mai aproape...
Cine-și aduce aminte
de inima noastră din ape ?

Polițiii de iarbă, cordoane
veghează în jur, nemiloase.
Zadarnic riscăm revoluția
acestor asfalturi apoase

Cine cutează să creadă
că eu te iubesc tot mai mult
că totuși mă pot sinucide
cînd frigul tău palid ascult ?

Cine cutează să creadă
că iarăși asemăn pămîntul
cu sîngele tău, prima dată ?
(Iarba ne crește prin talpă
și bubuie, tot mai bogată).

* * *

Frumoase știme cînd se-mbată luna
și sîngele și-l culcă la picioare
cînd cîntă iarba palidă, stăpîna
caleștilor de fum și de ninsoare,

Sau spulberate sub un cer albastru
sub un administrator de morfină,
castane mor în coji duminicale
ca o uscată, moartă ghilotină.

Trec ierni cu părul lung și colombine
pe străzi îngenunchiate și solemne.
Din groapa unei pete de cerneală
iarba mai face slabe, triste, semne

Și trecem noi, pagini candelabre
iluminați și nînsi de-ngropăciune
cu sîrme de cenușă cefuiți
aduși, lîngă Isus, din alte crișme

Cu casele legate mai primim
pîine și lapte de la dragi stăpîni
ierburi de cerneală se agață
înfrigurat, de piepturi și de mîini

Supuși cu drag atîtor anotimpuri
înțărîm mereu în casă și sîntem
slujbașii unei candele de rouă
Doar citeodată, seara mai vedem

Frumoase știme cînd se-mbată luna
și sîngele și-l culcă la picioare
cînd cîntă iarba palidă, stăpîna
caleștilor de fum și de ninsoare.

* * *

Rămîi în păpădie, frumoasă Maria
e o țară de sus și pămîntul se zbate
în aburul florii, în țări mai înalte
e pace, E vremea să vii lîngă mine.
Ceața înaltă zări depărtate

Pleci mai departe, mai sus de petale
e o țară plutind peste noi nevăzută
Pietre visează transfigurate
o salcie urcă pe fluviu tăcută

În măr ai să dănțui, frumoasă Maria
cu viermii-n palatele verii secate
Iar numele tău va bate în noi
precum marea năvălește pe veci
în albe și tinere fete înecate

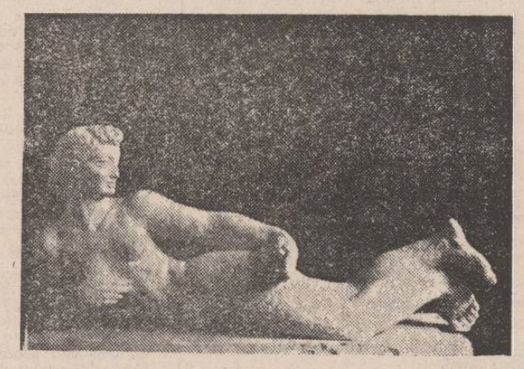

Boris Caragea : „Femeia cu floare"

* * *

Cotrobăind prin candele nebune
după Isus și după calomfiri,
îngrămădind în cufere pămîntul
te-am auzit din stelele subțiri

Te-am auzit și ți-am cîntat de bine
cu chin și bucurie, ne-ncetat
nu mai credeam că blestemînd lumina,
pămîntul naște flori de liliac

Nu mai credeam că mîriind spre ceruri
cu iarbă și cu păsări lungi de pradă
pămîntul va mai crede veșnicia
din părul tău visînd... E iarnă...
Călătorind prin candele nebune
aici lîngă țărînă, calomfiri,
cătăm spre cer cu sinii tăi de aur
să-i auzim în stelele subțiri

* * *

Mi-e rostul uneori bătut de vînt
de parcă-ar sta o barcă pe un os
Mai am puțin pînă să cad puțin septembrie
să scriu Ohaba deci să cad frumos

Credeam moartea cetății a nopților de aur
torențiale zile păreau a înțelege
cum te adun într-o tristețe,
o cariatidă tremurînd
cu carneo spartă, vrînd să se închege.

Dar nopțile mă caută-nainte
aceeași oboseală fără somn
aceeași crișmă moartă mă înghite
precum o mînăstire nesfîrșită
a tinerilor preoți de carton.

* * *

Din miezul crud, al lacrimii, frumos
amurgul urcă, sînge săvîrșit ;
ai ascultat femeie, de carne și de sînge,
ai ascultat un înger prea iubit.

Ca sinii tăi ne sună, cînd se aude
apusul peste lac, cu gîtul lung
de lebădă ucisă în tăcere
cînd raze lungi, năpraznic, o străpung...

În piriitul dureros al ploii
stă lupul tînăr, dragostea, întins
ca o femeie sfîșiată din fecioară
și miezul ploii sîngeră mai stins

Te-ai răstignit Maria, pe iubire
și stai întinsă, crudă, lîngă moartă...
Bat pruncii tăi în pîntec, bubuind
Tu nu-i auzi... Ești albă și ești moartă.

* * *

Dezbracă-te de iarnă. Aruncă de pe tine
nămolul viu al nopții, de chiciură și ger.
Rămîi numai în soare și-n iarbă. Îți stă bine
cum stai așa, mai goală ca tîrfele cînd cer...

Rămîi numai în cîntec. În prîntul meu Bacovia,
N-a fost o goliciune sau un veșmînt mai sfînt.
Acuma știu. Pe umeri, în cap și pe veșminte
ți-ai presărat lumină, și-ai presărat pămînt

Am înțeles : iubito, tu stai, o crisolidă
iubindu-se pe sine și tot veșmîntu-i greu
și cineva-ți sărută plîngînd poalele iernii...
Sînt eu, bătînd mătănii spre bunul brad, mereu...

Cînd uită să trăiască și cînd ar vrea să sară
în noaptea cea mai lungă ca-ntr-un măreț extaz.
E clipa cea mai scurtă și cea mai lungă poate,
cînd sînul se așază, fantastic, pe obraz

Cîtă singurătate e-n mîna mea întinsă
cînd îți atinge carnea prea albă pentru cer
Am mai rămas noi doi, în soare și în iarbă
și n-am văzut orașele și statele cum pier

Cum îți ridici făptura din lacrimă spre mine
chiar aș putea muri ! Iubito ești acum
lumina cea mai mare și înțelesul meu
Sînt ferecat și palid. Apune orice drum...

Dezbracă-te de iarnă. Aruncă de pe tine
nămolul viu al nopții, de chiciură și ger
Ești moarte ești iubire în soare și în iarbă
și îți acopăr pudic, chiar vorbele, cu meri.

TINERI POEȚI

Matei Vișniec

austere și elegante, cu o notă certă de finețe lirică, versurile lui Matei Vișniec (debut : **La noapte va ninge,** Ed. **Albatros,** 1980) încorporează „meditații" pe teme diverse, pătrunse mai toate de sentimentul relativității. Miza poetului este inteligența, drept care poemele își **permit** să atingă, în **treacăt,** o întinsă claviatură de „emoții" mari și mici. Tehnica predilectă este aceea a **surprizei,** bunăoară ridicare la proporții senzaționale a faptului sau a lucrului banal : „Mă pregăteam să pătrund / în lucrurile din odaia iubitei / cînd neașteptate strigăte / s-au auzit dintr-o dată din stradă / m-am apropiat de nesfîrșita fereastră / și am privit mirat / spre mulțimea îngrămădită / în jurul micului vînzător de ziare // Rînd pe rînd îi smulgeau din mîini / miraculoasele pagini / și împietriți citeau, sprijinindu-se de ziduri sau de mijlocul străzii / **iar micul** vînzător de ziare / străbătea în goană orașul / țipînd strident : astăzi, astăzi / poetul a pătruns de unul singur / în lucrurile din odaia iubitei" **(Despre vînzătorii de ziare).**

Reabilitarea minorului, aparent sau manifest, ține de „estetica" lirismului modern și în numele unei astfel de concepții Matei Vișniec poate afirma, la un moment dat, cu dezinvoltură : „pe noi ne interesează acum firul de iarbă". Ceea ce se observă numaidecît este raritatea metaforei ornante — lucru în genere curios la un poet tînăr —, iar pe de altă parte, cultivarea anecdotei, a parodiei, a parabolei ori a paradoxului în tradiție suprarealistă. Un poem, **Despre preacuviință,** își lasă astfel lesne descifrat sensul ironic : „Dragul nostru Isus Hristos / **știi,** am dori să-ți spunem ceva / peștele făcut cu ceapă și sos / e mîncarea preferată din mahala // După masa obișnuim să dăm foc / pe ici pe colo butoiului cu bere / știi, îl ungem cu seu din loc în loc / și așteptăm apoi în tăcere // Cînd flăcările au trecut prin lemn / berea iese ciuruită din interior / atunci ungem cuvintele cu unt-de-lemn / ca să putem sorbi mai ușor // La sfîrșit, cînd am mistuit pe nerăsuflate / chiar și urmele incerte de seu, cuviincioși ne lăsăm pe spate / cu burta în sus, spre dumnezeu". Un altul, compus în același limbaj familiar, persiflant, detronează istoria de **pe soclu și o** trece în rîndurile derizoriului : „Eu stau la fereastră mai fumez o țigară / Istoria trece pe lîngă mine / ținîndu-și sinii în palme / mașinile se opresc dintr-o dată / incendiind autostrada, magazinele sînt părăsite în grabă / în măcelării se face dintr-o dată liniște // Fratele meu infirm de picioare / singurul din familie care face gimnastică / se tîrăște lîngă mine / ce e, ce e, mă întreabă / nimic, zic eu / trece istoria".

După cum se vede, **operațiunea de reabilitare** a umilului este însoțită de o altă față : aceea de erodare a marilor și consacratelor noțiuni. Sub tonul prozaic, de o rece preciziune, se simte însă, adeseori, o tensiune adevărată care înalță calitatea versurilor. Cu aerul că de abia atinge **realitățile** poetul spune cu mult mai mult decît lasă să se perceapă la prima impresie, comunicarea aproape albă depășește spațiul strict de rezonanță al poemului : „E o zi / cînd fluturele vine / și mi se așează / pe țigara aprinsă / eu îl privesc uluit / cum se face scrum / îmi dau sema că este vorba / de o sinucidere / cu substract politic / dar nu înțeleg de ce a ales / **tocmai** țigara mea" **(Despre sinucidere).**

Se înțelege că Matei Vișniec poate fi trecut în familia ironiștilor, apropiat de un Nicolae Prelipceanu, de un Marin Sorescu și, mai incolo, de un Geo Dumitrescu. Ecouri de muzicalitate a abstracțiunilor pot fi depistate însă și din Nichita Stănescu : „Materia e mai degrabă o formă de transparență / Prin concepte vedem, se zice, pînă departe / Chiar pînă la osul rămas fierbinte / După ce a separat întregul de parte" **(Balada materiei).** Umorul absurd sau parodia dadaistă intră de asemenea, în arsenalul expresiv, bogat, al tînărului poet : „Măcar atît, măcar atît / să pot izbi / de primul zid / un măr urît, un măr urît // Ce neivit, ce neivit / murea un tren / și ce rebel / își mai căra ferestrele cu el // Ce liniștit, ce liniștit / cădea apoi dintr-un vagon / un domn înalt cu **papion** / noi renășteam mai fără rost / și un soldat nedumerit / innebunea în post" **(Romanță).**

Nu se poate spune că „romanța" aceasta, aparent gratuită, nu sugerează **ceva,** o senzație **de „urît" cumplit,** mai cu seamă prin ultimul vers, cu toate astea nu e concludentă pentru **„forma" bună a lui** Matei Vișniec, furat uneori de o oraiitate prea dezinvoltă. Nici toate parabolele sale nu se bazează pe un înțeles mai profund, multe din ele putînd fi reduse doar **la experimentarea umorului absurd.** Expresia incisivă, aproape atroce, este ceea ce convine în schimb poetului și un poem **(Nimeni nu va scrie un singur rînd)** concretizează admirabil senzația de frustrare existențială : „Unde mă duci ? întreabă tata / cu gura usor rănită / Taci, scrîșnesc eu grăbind pașii // Unde mă duci, întreabă din nou tata / nu vezi că mulțimea nu mai înțelege nimic ? / Taci, scrîșnesc eu schimbînd mina / cu care îl tirii pe tata de guler / pe trotuarele orașului // M-am plictisit de cînd / ne tot învîrtim prin orașul acesta violet / spune tăta cu oarecare tristețe / în curînd nimeni nu **ne va lua** / în seamă și nimeni nu va mai scrie / un singur rînd în ziarul local".

O fantezie **neagră,** bine susținută, este și poezia **Despre mitralierele cu pedale :** „O femeie, doamne, îmi lustruiește șira spinării / cu un prosop de șters vasele / și din cînd în cînd își lipește buzele subțiri / de buzele mele și rînjește / și-mi ucide și materialismul și idealismul / și apoi mă așează la zid la ochi mă leagă / strîns / cu una din cămășile ei pline de sudoare și la mitraliera ei cu pedale se așează / și singură își strigă foc / și trage / și atunci eu urlu din răsputeri / trăiască libertatea simplă a castanilor / trăiască liniștea lucidă a ierbii / și gloanțele toate doamne trec pe lîngă mine".

În cutele ironice, absurde ori parodice, ale poeziei lui Matei Vișniec se ascunde un spirit neliniștit care salvează multe versuri de la plonjonul în facilitate.

Dan Cristea

RESPIRĂRI

Înțeleptul de care nu avea nevoie nimeni

a fost odată ca niciodată un înțelept de care nu avea nevoie nimeni.

Înțeleptul se înverzise de atîta așteptare iar înțelepciunile lui luaseră forma unor ouă mici, mici, mici de tot și de piatră. Trecînd și eu pe acolo și zărindu-l pe înțelept l-am întrebat :

– Ce mai faci înțeleptule de care nu are nevoie nimeni ?

– Ce să fac ? mi-a răspuns înțeleptul de care nu avea nevoie nimeni. Îl aștept pe nimeni care o să aibă nevoie de mine.

Mirîndu-mă de răspuns m-am uitat mai atent la înțelept și i-am zis :

– Mă tu nu ești înțeleptul din povestea mea, de care nu are nevoie nimeni. Dacă nu mă înșel, tu ești un guștер.

– Ihi, imi răspunse gușterul și plecă șiroind în sus pe zidul cetății, lăsîndu-mi în palmă un ou foarte mic și de piatră.

– Mă, îmi spuse prietenul meu Gheorghe, care tocmai împungea un balaur, nu scăpa din mîini piatra aia mică, ea este piatra filosofală. Am stat așa înțepenit cu piatra filosofală în mînă, în timp ce Gheorghe tot împungea la balaur iar gușterul să cățărase pe ziduri pînă sus spre turle, de nici măcar nu l-am mai zărit.

– Într-adevăr un înțelept de care nu are nevoie nimeni, și am înghițit piatra cea mică cu o sorbitură de apă să o cuprind căci mi-a spus mie baba :

– Piatra filosofală – cu apă de izvor înghițită, leac bun de singurătatea de nevastă este. La drum de seară somn fără vise se arată.

Nichita Stănescu

Martor al vremurilor

din ce aflăm, cel mai adesea citind, înțelegem, „realizăm", acele ginduri care au fost cîndva (ori mai sînt încă) și ale noastre sau care virtual, latente, neajunse la lumina cuvintului, existau în noi, la care am fi ajuns poate și singuri. Nu aflăm nimic nou de la alții, ci necontenit ne descoperim pe noi înșine. Peste umbra noastră nu putem sări.

Întorcîndu-ne în timp ne căutăm contemporanii, cei în ale căror experiențe și atitudini ne recunoaștem. În această căutare punem mult zel, adeseori deformăm realitatea și forțăm sensurile pentru a ne putea regăsi mai des, în cît mai mulți. Nu ne oprește nici iminența concluziei că, descoperindu-ne oricînd și în oricine pe noi înșine, pățăniile noastre, în lumea asta nimic nu e nou, ci totul se repetă : alte măști, aceeași...

Descoperindu-mă astfel pe mine sau vremea mea în atitea diverse ipostaze, am sentimentul invers că eu sînt cel pe care istoria l-a retrăit de nenumărate ori, nu că eu retrăiesc pe altcineva. Nu sînt chipul nimănui, ci am eu întruchipări de-a lungul anilor și de-a latul meridianelor.

În fața istoriei individul se teme să fie singur, să urmeze un destin numai al său, și reculează, intră în rînduri. Ne bucurăm să găsim în cei dinaintea noastră cu o generație sau zece ori o sută propriul nostru destin. Chiar tragic, ne înfricoșează mai puțin decît un destin necunoscut, individual, personal, eventual unic. Instinct gregar ori simțul colectivității ? De aici — care-i deosebirea între turmă și colectiv — începe speculația în stare de orice rezultat. Ca să fii

Mariana Popa : „Legenda"

sigur că nu le confunzi, că nu faci parte dintr-o gloată, a „ipostazelor", există o singură cale, prin care chiar dacă nu-ți atingi scopul, cel puțin ești sigur că nu-l batjocorești : destinul individual, de care să nu te feresti, ci să-l cauți, Istoria, așa cum a fost pînă azi, nu face să se mai repete încă o dată și prin noi.

E posibil ? Mă tem că nu ! Am avut deunăzi altă dovadă. Pentru mine Grigore Ureche a fost numai un nume pe coperta unui letopiseț al „Țării Moldovei", din care aflam unele lucruri de istorie și de limbă română mai veche. Pentru mine Grigore Ureche există doar din clipa în care, de curînd, recitind letopisețul mi s-a părut că regăsesc în atitudinea cronicarului față de evenimentele domniei lui Ștefan cel Mare ceva din mine, cel de azi, martor al de pomină vremurilor noastre.

Elev fiind, imaginea marelui domnitor în cronica lui Grigore Ureche mi se păruse contradictorie atît în sine, cît și în comparație cu icoana pe care, ca orice român, i-o ferecasem în cugetul meu. La începutul cronicii, Ștefan vodă „gătindu-să de mari lucruri să facă, nu cerca să așaze țara, ci de război să gătiia". Și imediat continuă cronicarul cu capitolul „Cînd au prădatu Ștefan Vodă Țara Săcuiască" : „...fiindu Ștefan Vodă om războinic și de-a pururea trăgindu-l inima spre vărsare de sînge... s-au dus la Ardeal, de au prădatu Țara Săcuiască".

Împăcarea celor doi mari principi creștini este comentată cu mulțumire : „că văzînd ei că vrăjmașul lor și a toată creștinătatea, turcul, le stă în spate și volniciei tuturor întinde mrejele sale, ca să-i coprinză și arătîndu-se priietinu cu multe cuvinte de înșelăciune și către unul și către altul, ca să-i poată zădări cap de price și să înceapă zarvă, gîndindu-să că într-acele amestecături i se vor închina lui, pentru să le dea ajutoriu și mai apoi îi va pleca și suptu jugul său, văzîndu aceastâ înșelăciune, Mateiașu craiul și cu Ștefan Vodă s-au împăcatu și s-au așezatu".

Pe „niște tătari ce au intrat în țară să prade", Ștefan cel Mare „dîndu războiu vitejește, i-au risipit și multă moarte și perire au făcut întrînșii". Și „deaca să întoarse Ștefan Vodă de la acel război cu noroc ce izbîndi pre acei tătari, spre lauda aceia, mulțămînd lui Dumnezeu, au sfințit mănăstirea Putna".

Tonul cronicarului e cu totul schimbat în capitolul următor : „Vă leato 6978, într-aceia vreme intră zavistiia între Ștefan Vodă și între Radul vodă, domnul muntenesc, pre obiceiul firei omenești de ce are, de aceia poftește mai mult, de nu-i ajunse lui Ștefan Vodă ale sale să le ție și să le sprijinească, ci de lăcomie, ce nu era al lui, încă vrea să coprinză". Izbinda lui Ștefan e abia consemnată : „au intratu în Țara Muntenească, de au prădat marginea, fevruarie 27 dni și au arsu Brăila în săptămîna albă, marți".

Dimpotrivă, după luptele cu turcii la Podul Înalt, comentariul cronicarului e amplu și însufletit : „Și într-aceia laudă și bucurie au zidîtu biserica în tîrgu în Vasluiu, dîndu laudă lui Dumnezeu de biruință ce au făcut. Și decii s-au întorsu la scaunul său la Suceava, cu mare pohvală și biruință, de la însuși Dumnezeu de sus, ieșîndu-i înainte mitropolitul și cu toți preoții, aducîndu sfînta Evanghelie și cinstita cruce în mîinile sale, ca înaintea unui împăratu și biruitoriu de limbi păgîne, de l-au blagoslovitu. Atuncea mare bucurie au fostu tuturor domnilor și crailor de prin prejur de biruință ce au făcut Ștefan Vodă".

La luptele de la Valea Albă, alături de turci împotriva lui Ștefan a luptat și Basarab Laiotă „pre carile toți domnii de prin prejur îl cuvinta de rău, zicîndu că n-au fostu într-ajutor crucii și creștinității, ce păginilor și dușmanilor".

Cînd Matei Corvin moare, Grigore Ureche îi pomenește cu laudă numele pentru că „nu numai cu nemții și cu vecinii săi, ce și cu turcii multe trebi au avut și de multe ori i-au biruit".

Cu asprime cronicarul ceartă pe craiul Albert al polonilor, pentru că „nu făcea oaste împotriva păginilor, carii în toate părțile fulgera și tuna cu trăsnetul armelor sale, vărsînd sîngele creștinilor și stropșindu volniciia tuturora, înmulțindu legea lui Moamet cea sourcată, ci gîndi ca să-și arate vitejia asupra Moldovei".

●

Pe lîngă acele ginduri în chip lămurit spuse de cronicar prin vorbele cuvenite spre a ajunge negreșit la mintea și inima cititorului, letopisețul, ca oricare faptă omenească, mai cuprinde și altele, ginduri care n-au ajuns să îmbrace vesmintele cuvîntului propriu-zis și care, nestiute poate nici chiar de autor că le are, ajung în mintea și sufletul nostru la fel, pe nestiute. Abia o lectură foarte atentă și norocoasă le poate ivi.

Am încercat mai sus să deducem un gînd ascuns din distribuția în textul închinat lui Ștefan a unor formule de felul „cu ajutorul lui Dumnezeu", folosite, concludem noi, cu precădere în comentariul izbîndelor din luptele drepte duse de Ștefan, cu turcii și tătarii în mod deosebit. Abia așa portretul lui Ștefan și, în general, comentariul făcut de Grigore Ureche domniei acestuia, devin perfect unitare, consecvente unui gînd ce se poate deduce din întregul înfățișat : tabloul Europei răsăritene dezbinate în fața pericolului înrobirii. O țară mică — Moldova — încearcă să-și păstreze neatîrnarea, iar celelalte state, deja subjugate ori trăind sub amenințarea aceluiași jug de care cea țară mică dar viteză, se feresțe, nu-i stau toate într-ajutor, ba mai rău chiar, unele colaborează cu propriul dușman împotriva aliatului firesc.

Mai presus de puterea armatelor sale, dușmanul se pricepe să dezbine („intinde mrejele sale ca să-i poată zădări cap de price și să înceapă zarva"), pentru ca apoi, *chemat* în ajutor, să aibă motiv să-i aplece în jug și pe unii, și pe alții („gîndindu-să că într-acele amestecături i se vor închina lui, pentru să le dea ajutoriu și mai apoi îi va pleca și suptu jugul său").

Patetică, obsedantă, răzbate, implicată la tot pasul, chemarea la solidaritate adresată celor aflați dinaintea aceleiași primejdii...

...Și de toate astea nu mi-am dat seama cînd am citit prima oară cronica lui Grigore Ureche. A trebuit să treacă ani de atunci, să mi se deschidă mai mult ochii minții asupra celor din jur și să devin mai contemporan cu mine însumi, cu vremea mea, cu însuși Grigore Ureche pe care istoria zilelor mele se zbate să-l confirme în nădeidea și credința noastră, atît de veche, că „Dumnezeu nu în multi, ce în putini arată puterea sa" și nu în Goliat, ci în David. Nu în balaurul cu nouăzeci și nouă de capete, ci în Făt Frumos cel cuminte și neinfricat.

Ion Coja

NUMELE POETULUI

Daniel Turcea (II)

ermetic în sens mallarméan („Donner un sens plus pur aux mots de la tribu"), ludic, intelectualizat cu ironie, limbajul „Entropiei" e tutelat, ca și la Nichita Stănescu, de experiența poetică a lui Ion Barbu, în ambele direcții, a orfismului și a descriptivismului pitoresc, exotic. Un poem ca „Secundele" face din Daniel Turcea unul dintre puținii urmași demni ai lui Ion Barbu:

„crini pe sub ape ușor despletind / ava imaginîndu-și vase subțiri irigînd celule fără formă / difuze geometrii / helixuri instabile în rozele spirale / sau fixe apatite sau mov cuantozomii / Ceremonii de Osmiu în pale vacuole / aur coloidal / omizi de pori alunecînd în spini / fosforescenți / alcătuind pagode / pentru lungi unghii, lungi, de mandarini — nervi servi — / spunînd că nu știu căi secrete / către ruini de Galaxii perfecte// ascunse suluri chiar în miez de drepte / Organizația Secretă a Ideii / conspiră-n Galaxie, domnii mei // căci altfel, ca-n Timaios, / nu ar mai fi egale / secundele arithmos ideon / și-n transe șanse s-ar deschide / și cum am ninge în Nirvane / prin punctele apeyron // am fi precum o Încăpere / neexistînd decît Afară // și-al vostru submarin de ere / doar fructa fructelor din vară".

După debutul cu „Entropia", carte a mirajului imaginativ, Daniel Turcea a tăcut aproape un deceniu, pentru ca să ne apară într-o nouă lumină, evoluat spre un limbaj eșuat de pură transcripție spirituală, prin „Epifania" (Cartea Românească, 1978), una dintre capodoperele poeziei noastre din ultimele decenii.

Clară emanație mentală, limbajul imponderabil al poeziei sale reface o continuă stare de extaz, sublimă (reușind acolo unde au eșuat atîția), poetul de formație pozitivistă Daniel Turcea îmblînzind printr-o deosebită artă a vizualului abstracțiunile ultime, obținînd un diafan murmur angelic comparabil cu „scrierea îngerească" a lui Paul Klee:

„— Fii-mi / mormînt / de scortișoară / și la tine /am să viu // — rog / să-ți fiu / un bob / de grîu / îngropat / în lină seară / în / făgăduit / ținut // lîngă riul / preacurat / unde pasăre / pogoară / în zori / să nu-ți fiu / povară / lacrimă / să nu-ți mai fiu".

De la plenitudinea vizionară a „Entropiei" la puritatea stilistică a „Epifaniei", drumul străbătut de poezia lui Daniel Turcea, memorabilă transcripție muzicală a unei **metanoia,** mărturisește o asceză morală și spirituală dinamizată de exigența reincorporării în **arta scrisului** a unei soteriologii: artă supremă, dificilă, canonică, vădindu-și rădăcinile orientale în arta iconică a anonimilor confruntați cu adevărurile ultime ale existenței în purificata stare de **rasa.**

Întreaga carte păstrînd încă „decorul" „Epifaniei", gustul pentru imaginatele „paradisuri artificiale" pentru gratiosul extrem de stampă japoneză, poate fi considerată însă stînd sub semnul descoperirii unei teme, **gaudium de veritate,** ca și inedita „Poeme de dragoste", o prelungire în fapt a „Epifaniei". Organizată muzical, amintind frapant de impresionismul muzical al unui Debussy, simbolismul mistic convertindu-se în pur simbolism poetic, în ceremonie a inițierii în lumina unui **eros universal,** această „căutare a treptelor" regăsește tonul profund și recules al rugăciunii eminesciene:

„Vie Lumină / venind pe cale // inima-mi cere / pasăre lină // sufletu-n lacrimi / vrea, fără vină // numai să-l apere / numai să-l poarte // sus / peste moarte".

Departe de simpla „efuziune lirică" și de efectele dramatice ieftine, conservînd tradiția **cîntecului,** continuată de toată poezia modernă alături de experimentul cel mai insolit de limbaj poetic, poezia lui Daniel Turcea mărturisește o ardere spirituală „cu duh de evlavie", o neasemuită artă de a comunica incomunicabilul:

„(Lumină ca-n / suflet, hîrtia / în mici cuvinte lasă / : jad al clipei) / lumină ca-n / suflet, hîrtia / în încăpere lasă / : jad al clipei".

Îmbătat de „beția trezviei" („să ne îmbătăm de beția trezviei", Simeon Metafrastul, epigraful ciclului „Poeme de dragoste" din „Epifania"), care e „trezie vie", veghe iluminată, prezență interioară și așteptare a harului pogoritor, poetul intonează o umilită cîntare a lepădării de sine consacrîndu-i iubirea:

„sînt pulberea drumului / pleoapă / aproape mormînt / fie // Iubirea / în noi să înceapă / sfînt, sfînt, sfînt".

„Balada nunții" și atîtea altele probează o vocație imnică, autentică, vocația lirismului direct, sublim, tot ceea ce poate fi mai opus desănțatei „poezii din inimă", „poezii a inimii" ;

„vin vestitorii / ce la răscruce / sună din corn dulce corn / toată suflarea / Mirele cheamă / lasă-i, mai lasă-i / ca-n moarte dorm // ia'ă-i / se-adună / au daruri multe / bogată-n durere / i-au pus cunună / lacrima, gîndurile / să ni le-asculte // acel vin / i l-au adus / cînd va fi larmă / noaptea cu stelele / să ni-l adoarmă // un pat de nuntă / din lin măslin / cu ținte de-argint / sus, pe un munte / ce-l implinim / numai în aur / țesut curat / Mirele, Mirele / ne-a-ntîmpinat / pleoapele, lacrima / ne-a sărutat".

●

„au aprins / rugi în seara / ce se lasă".

„Certarea nopții", poemul cu care se încheie „Epfania".

●

„Poeme de dragoste", conține refuzul net al instrumentalizării limbajului poetic, exigența trăirii mistice confundîndu-se cu trăirea poetică. Ilustrare a acestei întîlniri dintre poezie și mistică, „Poeme de dragoste" e deopotrivă locul de întîlnire al iubirii cu tragismul morții, potențat, ca la gnostici, de o acută conștiință a nevinovăției, cum preafrumosul poem „Arhè" ne-o arată, cutremurător de simplu :

„un singur lucru nu aflase
că trupul poate să îi moară
într-o amiază fără nume
mîinile îi vor fi atît de arele
încît pînă la frunte va fi o veșnicie
de străbătut

era frumos, luminînd
cu inima curată printre păsări, apa
nu-i putea-nvălui trupul, focul
nu-l putea-mbrățișa, întunericul
nu-i putea frînge raza privirii, veninul
nu l-ar fi putut atinge
el
nu era vinovat"

Cezar Ivănescu

«Speranțe»

● Un număr excelent de revistă școlară ne pune în față Liceul „Gheorghe Lazăr" din București. Mai exact o sinteză a numerelor 22-23-24 din 1981. Din sumarul complex, articulat publicistic pe formula unei tradiții care i-a acordat prestigiu necontestat, ne oprim asupra segmentelor pe teme literare. La rubrica „Elevi ilustri despre școală", trei tulburătoare gînduri semnate de G. Călinescu, Tudor Vianu, Ion Coteanu. Două mari aniversări ale culturii românești — Arghezi și Sadoveanu — ilustrate viu, prin contribuții de valoare. Creația originală este susținută cu talent de un mare număr de membri ai cenaclului și cercurilor artistice ale liceului.

Spune Călinescu : „În episodicul meu popas prin liceul de lîngă Cișmigiu am avut senzația că bolțile de piatră ale acestei copleșitoare instituții sînt un antic arc de triumf prin care nu pot trece decît învingătorii și la zidurile căruia se aud gemetele celor învinși. Acest liceu de severitate romană este făcut pentru învingătorii vieții". Revista „Speranțe" autentifică prin prospețime, prin vitalitate, prin tinerețe de spirit faptul că tradiția este pe mîini bune. Devenind cu strălucire încă un argument pentru generoasa idee a apariției publicațiilor școlare, veritabile laboratoare unde se pregătesc tineri frumoși, deschiși spre cultură și știință, speranțe ale gîndului și ale faptei viitoare.

F. Nedan

Comedii cu olteni

Urmare din pag. 1

spune, iar unii dintre actorii de mîna întîi au reușit să facă remarcabile creații.

Titlul volumului, **Comedii cu olteni,** sugerează de fapt preocuparea autorului pentru un anumit univers, precis localizat, excelent cunoscut prin împrejurările biografice și anume satul oltenesc, mai precis cel vîlcean. De altfel, cu un delicat simț al gratitudinii, Gheorghe Vlad dedică această carte consătenilor săi din satul Băișoara (Mădulari Beica, județul Vîlcea), care, precizează, au servit drept model comediilor sale. Trebuie să spun de la început că, dacă spectacolele cu piesele lui Gheorghe Vlad primite cu multă adeziune de cronicari specializați au fost și sînt delectabile, ne-am întrebat, văzîndu-le adunate în volum, dacă sînt rezistente și la lectură și mărturisesc că am pornit cu un anume scepticism la citirea lor. Dar încă după prima piesă m-am convins repede că autorul este un scriitor remarcabil, cu o veritabilă vocație a dialogului, cu un limbaj savuros, expresiv și plin de prospețime, firesc și antrenant. Fiecare piesă este constituită, în afara conflictului, dintr-un adevărat torent de poante, de vorbe de duh, de exprimare sapiențială, căci țăranii acestia, cantonați de veacuri sau milenii în satele lor de munte, feriți de aluviunile vremilor, au dobîndit o imensă plăcere a vorbirii, a expresiei, un gust al paradoxului necalculat, genuin și o mare abilitate a echivocului și ambiguității. Este, în fond, recunoscutul limbaj oltenesc ce degajă atîta farmec și un irezistibil umor pe care-l întîlnim și în romanele lui Dinu Săraru, tot cu țărani olteni, din Vîlcea. Viziunea lui Gheorghe Vlad nu este idilică, edulcorată, conflictele nu sînt convenționale (deși uneori autorul este ispitit de facilități ca în cea de a treia piesă a volumului unde doi țărani intră în conflict juridic pe chestia unui rățoi, ceea ce poate stîrni un anume haz dar nimic mai mult). Există în lumea țăranilor lui Vlad probleme, dificultăți chiar drame, dar acești oameni ai pămîntului, obișnuiți din vremi străvechi cu vitregiile destinului, nu cad în anxietăți, nu se alienează, nu se traumatizează, nu cad în melodrame inutile. Au prea mult de lucru, ograda, podgoriile și dealurile cu pomi trebuie muncite, n-au timp să se lamenteze. Noile vremuri, ale trecerii de la gospodăria individuală la „ceape", cum se exprimă ei, nu i-au surprins chiar nepregătiți căci, în fond, au avut aceleași ocupații de cînd se știu și care nu s-au schimbat decît sub latura, secundară, a aspectelor administrative. Firi robuste, harnici și cinstiți, cei mai mulți s-au adaptat repede și viața nouă a intrat pe făgașul ei normal. Ne exprimăm plăcerea întîlnirii cu o carte în care recunoaștem un univers uman sănătos, reconfortant și un autor de un indiscutabil talent.

Desen de Raoul Nicoară

Călătorii cu urme de neșters

Urmare din pag. 1

taractă : „Așa-s copiii, doamnă, ii crești și pormă pleacă. Uite, ai mei au fost la fel, toți șapte. A plecat întîi ăl mare, Grigore. A lucrat la digul din Constanța. După el a venit Ion, apoi Vasile, apoi Mihai, apoi Vasilica, singura mea fiică, apoi Traian și Tănase, mezinii mei gemeni. Toți is în județul Constanța, și dacă vin să-i văd pe fiecare, stau cîte o lună și jumătate prin Dobrogea. Ar veni ei înapoi la Mărășești, da și-au găsit rostul acolo, și-au făcut familii, stau pe la blocuri și zidesc fabrici pe la malul mării."

„Și ți-o fi milă de ei", zice o femeie care a tot croșetat pînă atunci, și parcă n-a stat cu urechea întinsă la cele ce se spuneau.

„Ei, milă, făcu bătrînul, nu mi-e milă, da parcă aș vrea ca măcar mezinii să se întoarcă acasă".

„Lasă-i acolo unde sunt, sare blînd un tinerel spilcuit, ceva între un achizitor de animale și tehnician forestier. Poate că e nevoie de ei acolo, că și acolo sînt multe făbrici și șantiere."

„Da, parcă pe la noi nu-s ? Fabricile de pe la noi au ajuns pînă în fundul curții în care au copilărit copiii mei. Se zice c-or să ne mute și pe noi la bloc și-o să vină oameni noi în oraș, mai școliți adică, oameni de fabrică. Nu e rău dacă rădăcinile copacului rămîn aceleași, că tot în fiecare primăvară îi mai tăiem din crengi, să crească mai rotat."

„La noi, prin Poiana Stampei, zice vecinul meu cu țări făcuți în casă, se nasc mulți copii, și e bine că pleacă, da nu pleacă prea departe, că e atît de mult de muncă și prin Vatra Dornei Ați fost pe acolo vreodată? Veniți, veniți măcar în concediu."

Și le spunea de parcă orașul de care a amintit ar fi fost casa lui, casa strămoșilor lui, pajiștea din care scoate finul pentru iarna vitelor sale.

Copilul scincește iar. Între Rîmnic și Focșani ne cunoaștem deja cu toții de parcă am fi străbătut de nenumărate ori același drum și ne-am fi ospătat împreună din preajma aceleiași mese înguste de compartiment de clasa a doua. Și, tocmai cunoscîndu-ne atît de bine, femeia cu copilul nu se mai rușinează, nu mai roșește în obraji și nu-și mai descheie rochia de mătase artificială cu dezete tremurinde. Și, în timp ce copilul cu buze de căpșună își lipește trupul de trupul ei, ea simte plăcerea să ne vorbească. „Soțul nu l-a mai văzut de șase luni, e la mine la Lupeni, șef de echipă, da noi tot aici rămînem, la Ghindăoani. Copiii n-o să-i ținem priponiți, au atîtea de făcut în viața lor." Și, dacă tot de ei, de el era vorba, sugarul a deschis ochii mari spre noi, și-a dezlipit buzele de cireașa amăruie și a încercat un zîmbet. Printre dinții abia răsăriți încerca poate să ne spună ceva, ceva de care noi n-auzisem niciodată și, firește, n-avem cum auzi.

N-am coborît pînă la Rădăuți. În locul celor plecați au venit alții. Și, tot așa, după minutele cu sprincene coborîte, viața iese din matcă și iradia o căldură unică, inimitabilă.

REVISTA REVISTELOR

«Knijevni Jivot»

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.S.R., **Knijevni Jivot** („Viața literară"), intrată în al XVI-lea an de la apariție, oferă în paginile sale creații ale literaturii de expresie sîrbă, organic integrate valențelor literare contemporane din patria noastră. Alături de cele peste o sută de volume de poezie, schițe, nuvele, romane, cărți de critică și istorie literară, culegeri de folclor (apărute mai cu seamă la editurile „Kriterion" și „Facla"), periodicul **Knijevni Jivot** contribuie constant la îmbogățirea vieții spirituale a cititorilor de limbă sîrbă.

Ultimul număr al revistei, pe care ne propunem să-l prezentăm, ilustrează orientarea tematică variată a publicației, ancorată profund în actualitate. Un loc de seamă se acordă liricii (redactorul șef al revistei este cunoscutul poet Vladimir Ciocov), revista înmănunchind cicluri de versuri ale unor poeți ajunși la maturitate artistică : Jiva Popovici, Draga Mirianici, Cedomir Milenovici, Slavomir Gvozdenovici, Ivo Muncian. În versurile lor vibrează dragostea de meleagurile natale, de patrie și de partid („**Soarele patriei**", „**Legămîntul**", „**Căutări**", „**Cel mai frumos sat**", „**Partidul ne cheamă**"), sentimentul stenic al bucuriei de viață („**De ce mă bucur astăzi**"), frămîntările patetice ale omului modern, conștient de responsabilitatea sa față de epocă și de propriul său destin (de ex. **Cronica, Cum trăiesc eu (ne)etern**", „**Dăinuirea omului**" ș.a.). Cititorul sîrb poate lua cunoștință de creații ale liricii românești prin intermediul tălmăcirilor : Nicolae Labiș „**Mihail Sadoveanu**" (trad. J. Popovici), Eugen Jebeleanu, **Iarna** (trad. I. Munciàn), Vasile Versavia, **Pace** (trad. V. Ciociov), precum și prin alte traduceri din creația lui M. Beniuc, Anghel Dumbrăveanu, Dim. Bacalbași, Ludmila Ghițescu.

Centenarul nașterii lui Mihail Sadoveanu a prilejuit publicarea traducerii schiței **Domnul Trandafir** și a unor articole de istoriografie literară și de exegeză semnate de Cornel Ungureanu, Simion Bărbulescu, Th. N. Trâpcea. Alte pagini jubiliare sînt consacrate centenarului poetului sîrb Vladislav Petcovici Dis. Un articol semnat de N. Țirioi și două schițe traduse de Sv. Raicov marchează jubileul unei jumătăți de veac de la nașterea prozatorului Ion Ariesanu. Proza originală este reprezentată prin două schițe semnate de Svetomir Raicov **(Viziune neașteptată)** și Cedomir Milenovici **(Nopți diafane).**

Ultimele pagini ale revistei sînt consacrate teoriei și criticii literare **(„Realismul ca problemă a creației** de Andrei A. Liiin), recenzării cărților lui Mihailo Lalici **„Patrula"**, Dumitru Popescu **„Pumnul și palma"**, Vladimir Ciocov, **„Povești nesfîrșite"**, Ion Marin Almăjan **Tornada,** Lazăr Ilici **Drumuri lungi,** ultimului volum de versuri al lui Jiva Popovici, necrologului scriitorului Iovan Ciolacovici, semnat de Jivko Milin. Reține, de asemenea atenția relatarea despre lucrările celui de-al V-lea simpozion consacrat relațiilor literar-culturale româno-iugoslave care a avut loc la Belgrad.

Revista **Knijevni Jivot,** însumînd aproape o sută de pagini cu un bogat conținut, tipărită într-o ținută grafică atractivă, cu reproduceri de artă este un focar de lumină pentru naționalitatea sîrbă din patria noastră comună, o punte a prieteniei între popoarele Iugoslaviei și poporul român.

Cezar Apreotesei

atelier literar
poșta redacției

D. BARBU : Lucrurile merg bine, în general, uneori stinjenite de inerții vechi, sentimentale (care atrag după ele vorbe și imagini ușor prăfuite, convenționale). O deschidere mai largă, mai îndrăzneață, a aripilor ar aduce, desigur, și un plus de altitudine... Cele mai bune : „Definiție", „Biografie", „Sentiment".

MONA RADA : E o remarcabilă tensiune lirică, în paginile dv., dar expresia e încă tulbure, nesigură, ușor dezechilibrată. Vom discuta, însă, mai amănunțit cînd veți trece prin București (dați-ne un telefon, în prealabil).

ZAMFIROPOL : Nu prea vă putem ajuta, aici (nu e nici rostul acestei rubrici, care numai printr-o extensie exagerat mărinimoasă poate fi asimilată „criticii literare"...), în clarificarea nedumeririlor dv., în căutarea „criteriilor absolute" de care vorbiți, etc. Cel mai bine ar fi să începeți prin a vă edifica asupra naturii specifice a operei de artă (bunăoară, prin clasica „Estetică" a lui Tudor Vianu), ajungînd astfel să apreciați singur compatibilitățile ei cu genul de criterii după care, bine intenționat desigur, tîniiți (și care, de..ltfel, sînt „sublime, dar lipsesc cu desăvîrșire", și asta nu numai în cîmpul creației artistice, dar, uneori, chiar și în acela, riguros prin definiție, al științei, că să nu mai vorbim de economie, sport, politică, modă, etc.). Am mai răspuns, dealtfel, recent, unor „testări" similare (vezi „poșta" din nr. 9 al „Luceafărului", sub numele T. Carnera) care, dacă sînt de bună credință, exprimă doar o inocentă și legitimă aspirație (chestia cu „xeroxul" și cu „banii poporului" sînt, firește, mai puțin legate de nobila aspirație și mai curînd compatibile cu problemele pieții, ale mercurialului, etc.). În ce privește poeziile în cauză, ele sînt, fără îndoială, o foarte mică parte din cele care ar putea să aibă aceeași soartă, fie că e vorba de același autor, fie de alții, numeroși, mai mici și mai mari (dintre care nu s-ar putea excepta, probabil, nici mai jos iscălitul...).

D. STĂNEASĂ : Luați contact cu secția de proză. Cele mai sigure informații despre edituri le puteți afla chiar de la ele.

VIOREL MUNTEANU : Comunicați secretariatului de redacție adresa dv.

V. OPREA-CONȚEȘTI : Un flux tulbure, vorbe zvăpăiate, virulente, dar și un zvon liric, încă nedefinit, neconcludent. Să vedem ce urmează.

D. A. SEUL : E inutil să ne trimiteți, cu o atît de strictă periodicitate, tot ce scrieți, înainte de a încerca (în sensul celor discutate anterior) o schimbare profundă a perspectivei dv. asupra scrisului, asupra mijloacelor sale, etc. Altminteri, totul rămîne o pierdere de timp reciprocă, pe care n-avem cum s-o exprimăm altfel decît prin același „nimic nou" (pe care vi-l adresăm și acum).

M. DUMITRESCU : Cîteva lucruri onorabile, în așteptarea afirmărilor decisive : „Trup irosit", „Ceas cu cuc", „Poetul", „Gingășie".

D. LUPU : Două pagini mai rotunde și mai inspirate : „Puiuțului de lup", „Am poftă, Doamne".

I. CREȚU : Dacă ați primit, din alte părți, răspunsuri favorabile, firesc ar fi să păstrați acele legături și să mergeți pînă la capăt, adică pînă ce lăudătorii dv. se vor simți obligați (de propria lor părere — dacă nu cumva ați înțeles-o greșit !...) să vă și publice. Altminteri, totul nu e decît o negustorie irresponsabilă de vorbe goale și complezențe (care nu costă nimic !...) În ce ne privește, nu credem că aveți o chemare adevărată pentru poezie. O spunem, firește, fără nici o plăcere, dar n-avem încotro.

Anghel Costel Gabriel, Ștefanio I., R. Popel, M. Cioranu, D. Ozolin, P. I. Pinochio (ceva, în „Concertul", „Rătăcind printre" 3), **C. G. Gîrceneanu** (mai bine, în „Aibarasaba", dar riscul nu e al dv. !...), **Valentin Spiță, Teodor Pîrvan, Viorel Dogaru, Donald (Ronald) Gasparic, Elias, Costin Tudor, Hans Berg :** Nimic nou !

Radu Antonescu (versuri și proză), **Genus XX, Stoica I. Petre Marilena S. Mănăilă, G. Aforin, A.C.M., Mihai Constantin Voicu, Eugen Blaj** (mai bine în „Pescuitul cu mîna"), **Delas Delamira, V. Antonescu** (ceva, în „Început apele"), **A. L.-Ionesi, I. Grunz** (mai bine, în „Nespusa poezie"), **Iosif Muntean, Angela Năstase, Constanța Rodica, Vasilica Cernătescu, V. Stoicescu Bucur, Ioan Matei** (ceva, în „Rugăcine"), **Șt. Marinescu, Sonia Cring, Dana Cosma, De la Cîmbria, G. Velicu, Radu Iorgu, Iulian Filip, Georgeta Radu, Floarea Grecu, Eugen Dragomir, Aurelian Udriștioiu, B. Sorelli, Iulian Prigorie, R. I. Gugu, Alex. Andru, Vergel Poantă, Corina H., Gloria Enache, Ela Șerban, Nae Cristian :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Cioplitură în ger

Vin sloiuri pe suflet
te trec sălcii și plopi
migrînd spre adîncurile flăcărilor
fumul își dă mîna peste case
și se oprește în salcîmi
oamenii se încălzesc
la încinse guri de femei
frigul –
vulpe argintie –
la gîtul amiezii străzi goale îl leagă
mirîndu-se în ochi triști
vorba moare înghețată pe buze
haite de doruri o sfîșie
iarna
îmi înfige în trup orașul
cum un țăruș în pămînt înghețat

D. BORCEA

În timpul orei de lectură

Astrologi computerizați
prevestesc războaie mondiale,
eu citesc cartea mea largă,
la geam trece un bot de rachetă.
Oh, cartea-i un submarin
ce coboară încet în planetă.
Pămîntul e o sferică grenadă,
semnul îl agăț de o țeavă,
întorc foile liniștite,
nici poze nu sînt, nici explicații,
cartea mea explodînd
mă va purta rătăcind prin spații.

CONSTANTIN BUICIUC

Peisaj în sus

Aer prea tare. Fierbinte,
zvicnetul tîmplei o ia înainte.
Trupul îl urmează ușor, ca amorțit ;
bradul-esență coboară sfințit.
Lesne
se-nfige și crește din glesne.
Pînă unde, ah, pînă unde
statornicia mai poate răspunde ?
Și-n vremea aceasta călătorești
neștiind cine, deodată, ești :
aripă-suflet, privilegiu albastru
al pămîntescului umblet ori simplu și aspru
calapod de granit.
Gîndul flămînd se cuvine hrănit.

Aer prea tare. Surpări de cuvinte.
Printre brazi scincește zăpada, cuminte.

IOAN DUMITRU DENCIU

Mariana Popa : „Faun"

Fata Morgana

Ține minte călătorule
Te aștept dincolo de nisipuri

Furtuna a spart cerul
adunînd nisipul în clepsidre
Deșertul își ridica fața
zbîrcită de frigul
nopții
Dincolo de orizont
se năștea soarele
îmbrățișînd leneș
depărtările

Eu plecam prin nisipuri
cu vîntul ce-mi spulbera
iubirea
Undeva peste nisipuri
trebuia să existi
să te găsesc

Acum plec să te iau
de la capăt
– dragoste în deșert.

ISABELA ADRIANA IOSIF

Indiscreție

Nu va mai trece mult timp
și vei ajunge să nu înțelegi
nici tu ce-ai scris, aici, imi spuneți,
satisfăcuți. Mă puneți apoi, neinduplecați,
să ghicesc ce-am scris.
Vă trag calmă jurnalul
de sub miile de lentile
și îl închid
ca atunci cînd aș acoperi
iubitului gura cu sărutări
sub ochii voștri,
și apoi l-aș trage de mînă
în cea mai ascunsă cameră
a sufletului.

LORENA PĂVĂLAN

Prietenie

Cu voce liniștită
cu o adiere părelnică
de aer și pămînt
te înalți în amintire
mai frumoasă decît eral
și treci din respirația de apoi
în respirația mea vie
în întuneric te ascult
trag aer în piept
te impregnez pentru mai tîrziu
într-o radiografie fosforescentă
strălucitoare pînă la os
și te explic la colțuri de stradă
ca pe o neiertătoare maladie.

VIORICA IONESCU

E arsă iarba

E arsă iarba de genunchii mei
din vremea cînd mă-nchinam
soarelui
cînd tunurile mele
băteau cu păsări cerul.
Astăzi, ce zeu să-mi ierte
căința și zădărnicia rugilor
și umilința
E arsă iarba de genunchii mei
un cuib de șerpi
mi-e ochiul urii
fluturii mor în spini
ca-n insectare,
dar mai visez
și trupul mi-e răbdare.

MARCELA MARINICA

O saga bucovineană

Urmare din pag. I

presupune cunoașterea și acceptarea regulilor jocului ; refuzul sau ignorarea lor provoacă tulburarea și conflictul. Dacă ținem seama de aceste observații și le aplicăm romanului lui Ion Țugui obținem exact conflictul. Așadar, pe de o parte lumea românească a Bucovinei stabilizată într-o solemnizare seculară a existenței în care intervine dizarmonic și distructiv ocupația imperială habsburgică. Așadar, o temă socială amplu conflictualizabilă, tema ocupației, a oricărei ocupații și în același timp, la polul opus, estetizant, folosirea unei structuri muzicale la fel de amplă și complexă.

În ansamblu, romanul ilustrează lupta între ficțiunea imperiului cu filozofia sa politică și programul tacit de existență, ca supraviețuire, a etniei, chiar dacă nu și a individului. Undeva se spune : „Mi-e teamă, domnule colonel, de oamenii care construiesc neantul, și nu de moarte, care lasă în urmă oameni vii". Iată aici conflictul cel mai dramatic provocat de un program imperial integrativ. Așadar, pe de o parte constructorii ficțiunii aneantizatoare, un Brunno Meyer care poate susține pentru un Ieronim cinismul suprem al imperialismului : „Întîmplarea de a te fi născut în imperiul nostru ar trebui să te bucure. Prea puțini sînt oamenii care îndură suferințe istorice", pe de alta, suferința solemnizată, acceptată. Și de aici un ciudat regim al stabilității în absurditate și injustiție, care devin pur și simplu semne ale vieții și ale istoriei.

Am pomenit înainte de „privilegiile" Bucovinei în istoria ultimelor secole. Trebuie observat că alte Principate române suportă o ocupație simplă : ocupantul este pur și simplu dușman, avînd o omogenizare misionară și un misionarism unilateral. Dar Imperiul habsburgic este complex din toate punctele de vedere : de la caracterul etnic multilateral la cel material. De aici varietatea ocupației în Bucovina, care nu beneficiază de o succesiune de ocupanți, ci de un bombardament simultan, general, sistematic, al elementului uman interior și material, al istoriei și prezentului, al limbii și chiar al imaginii topografice. Iată ocupația prin clanul ambițiosului Vasilco acționînd variat prin folosirea injustiției oficializate sau a cutitului scos după capriciu, spurcînd uneori pămîntul, alteori obiceiurile cum se întîmplă bunăoară în cheful la care e constrîns să familia Vicovanilor în vremea sărbătorilor sacre care presupun asceza. Iată linia ocupației prin Răutzești, bătrînul și tînărul care introduc moravurile fanariote într-o lume naivă și fără elasticitate morală, care crede în cuvînt și pe cuvînt. Desigur, ocupația prin femeile Parola, care unesc comertul cu nimfomania sau cel puțin folosesc erotismul pentru realizarea unor scopuri materiale. Aproape că nu există bărbat în roman care să nu fi fost colectionat cîndva, cu folos de negustoreasă : de altfel nu există femeie a ocupanților care să nu procedeze la fel. Spre deosebire de acestea, femeile localnice caracterizează puritatea simplă ; monstruosul viol al Ilenei lui Piersic este un exemplu de comportament invers în raport cu erotismul ocupației. Prin Hildegard Parola se evidențiază de altfel articulațiile complexe ale ocupației prin cel puțin două istorii magistral dezvoltate. Este vorba de episodul caprei venită „în vizită" pe tarina Vicovanilor, care este punctul de plecare al unei atroce escalade a ocupației și nedreptății, și exact pe aceleași locuri, de istoria stabilimentului Fischenthal. O altă ocupație este aceea a piticilor, ființe care par a introduce utopia automatismului egalitar modern, al litotei umane generalizate, prezentate aici figurat fizic. Apoi, desigur, ocupația propriu-zisă : de la demnitarul districtului, la ultimul soldat sau functionar, ocupație și ea complexă, dezvoltată de la iezuitismul politic al lui Brunno Meyer și pînă la violența capitală și nedreaptă a soldatului care ucide sau violează, sau a ofițerului care staționează în păsunea răzesească o mie de cai, stîrpind pămîntul pentru a disloca baza materială a Vicovanilor, o dată drept represiune, altădată pur și simplu pentru a facilita deschiderea constructiilor statiunii balneare.

Dar, în cadrul aceleiași determinări complexe, nu rareori ironice, trebuie să se țină seama și de imixtiunea localnicilor în ocupație. Pe de o parte, copiii orfani ai bucovinenilor fugiți în Moldova sau uciși pentru rezistența față de ocupanți sînt crescuți ca să devină soldați imperiali care vor reprima și etnia românească ; pe de alta, Vicovanii fac copii nevestelor și fetelor ocupantilor venetici, copii ce vor contribui prin legitimitatea lor la distrugerea răzeșilor din care provin.

Alături de naivitate și inerție ocupații sînt definiți prin răbdare. Răbdare de a aștepta consecințele unei initiative a ocupației, căreia i se acceptă totdeauna initiativa, de cele mai multe ori absurdă, sau care absurdizează un incident oarecare provocat de ocupați dezvoltînd o consecință enormă. Poate că această răbdare este caracteristica principală a ceea ce s-a numit și se numește spiritul Bucovinei, blîndă, dulce, lipsită de reacția violentă promptă. Ieronim, intelectualul satului trecut prin închisorile imperiale, discută, tratează îndelung cu reprezentantii stăpînirii ; s-ar părea că el reprezintă inteligența impotentă, pe măsura rafinării, oscilînd între credulitate și entuziasm, între scepticism și colaborationism, între lașitate și constiința ecumenicității intelectualilor europeni. Preocupările filosofice ale lui Ieronim Vicovan, intelectualul satului școlit la Viena și Cernăuți, reflectă un amestec de penibil și sublim, o formă amabilă a protestului și un rafinament al motivației lumii. Un filosof cîntărește la nesfîrșit și încearcă să explice uneori scolastic și în orice caz pur spiritual, prin legi universale și scheme abstracte eruptia răului concret în lumea sa : așadar toleranța sau expectativa prin teoria „trisfericității beligerante", prin „trisfericitatea harababurii intolerante" și altele la fel. Așadar, conditia intelectualului într-o lume ocupată, dar și inadecvarea gîndirii universalizate leibniziane la formele foarte concrete ale injustiției. Și totuși, simultan cu acest joc deopotrivă aparent și profund, Ieronim este cel care-l asasinează pe demnitarul Răutzescu-junior. Cam aceeași e situația tuturor oamenilor oscilînd între răbdare și omenia nu rareori naivă și estetizantă. Răutzescu cel rău e iertat de oameni, care regretă chiar, pentru că era „bărbat frumos călare pe cal...".

Cînd situația devine însă critică, reactiile sînt violente și măsurile punitive radicale. Distrugerea stabilimentului, moartea unor soldați și funcționari, halucinanta bătălie simulată, dintre pitici și răzeși pot fi exemple elocvente...

Răbdarea este deci o categorie etnică aici, și o dimensiune a ceremonialului vieții, o conditie a jocului, a partidei existentiale. Răbdarea este un sacrificiu și o reflectare a principiului aminării atît de prețuit de Ralea : autorul spune la un moment dat : „ideea de sacrificiu i se revelă filosofului ca o sărbătoare neîntreruptă".

Interferențe stilistice

Urmare din pag. a 8-a

de texte și melodii din volumul postum Rumanian Folk Music (1967). Să nu uităm că trei culegeri au textele traduse în limba germană, iar volumul de sinteză în limba engleză. Astfel, Bartók a răspîndit folclorul românesc pe întregul glob. Nu este o figură de stil afirmația aceasta, dacă vom preciza că în perioada după 1930 mulți compozitori străini au scris lucrări vocale, camerale, simfonice, coregrafice și lirico-dramatice apelînd la culegerile de folclor românesc ale lui Bartók Béla. Compozitorul francez Paul Arma a dat la iveală piese instrumentale și coruri mixte, danezul Vagn Holmboe a creat lucrări camerale, belgianul Jean Absil a scris cantata **Les chants du mort, op. 65**, bulgarul Pancio Vladigherov, west-germanul György Ligeti, austriacul Karl Haidmayer au apelat deseori la culegerile lui Bartók. Maurice Ravel a cunoscut culegerea din Bihor. Încă nu s-a conturat exact imaginea muzicii contemporane generată de folclorul românesc publicat de etnomuzicologul ungur, spre a înțelege pe deplin cît de mult a însemnat pentru noi aportul autorului **Mandarinului miraculos.**

Dacă se poate încă de pe acum contura un substanțial fond de lucrări contemporane aparținînd compozitorilor străini, în schimb în muzica românească de după 1940 aproape nu există creator care să se inspire din folclor, fără a apela la culegerile bartókiene. Ceva mai mult : între anii 1944—1955 s-a creat chiar un „stil" componistic inspirat din marile lucrări ale creatorului ungur, modelul Bartók fiind una din căile de impunere a școlii naționale. Din păcate, abia după cunoașterea aprofundată a moștenirii enesciene și după premiera lui **Oedip** la București (1958), compozitorii noștri au înțeles că Bartók nu poate fi **continuat**, ci doar **imitat**, în timp ce George Enescu rămîne un deschizător de drumuri fără egal, o sursă permanentă de inspirație, o mină nesecată de soluții creatoare pentru valorificarea folclorului românesc.

Bartók a știut să prețuiască melosul nostru în propria-i creație cu o forță artistică fără egal. De la acea **Piesă valahă** (scrisă la vîrsta de 9 ani) pînă la popularele **Dansuri românești**, de la ciclul pentru pian **Schițe, Sonatina** și **Microcosmos** pînă la **Cantata profana, Contraste, Concertul pentru violă și orchestră** (neterminat), spre a puncta doar cu cîteva titluri creația de esență românească, Bartók a ajuns la un limbaj propriu de structură originală în care se simte — în stare latentă — sursa folclorică. Într-adevăr, melosul românesc a pătruns atît de adînc în substanța sonoră bartókiană, încît cu greu mai poate fi despărțită de izvorul primar de inspirație. Compozitorul și-a dat seama de acest „impact" cu muzica noastră populară, dar nu i s-a sustras fiindcă — deliberat — ceea ce îl interesa era puritatea și autenticitatea sursei.

Prin tot ceea ce a realizat Bartók Béla cu opera sa de compozitor și etnomuzicolog se poate afirma că a slujit cauza nobilă a umanității, a creației și științei universale. Iar pentru legăturile de prietenie româno-maghiare, Bartók a semnat una din cele mai emoționante pagini din istoria culturii celor două popoare.

CARNET AFRICAN

Makonde (IV)

Statuetele și măștile makonde au început să prezinte interes artistic și să fie apreciate ca opere de artă în primele decenii ale secolului nostru. Aproximativ în aceeași perioadă în care „stranii" figurine din abanos și fildeș, din metal și lut ars, realizate de diverse etnii din vestul continentului (baule, fang, wobe etc.), impresionau artiști ca Vlaminck și Derain, Matisse sau Picasso. Pînă atunci obiectele lucrate de makonzi sau de alte populații sud-sahariene, deși prezente încă de mult în diverse colecții din Europa, fuseseră considerate doar simple curiozități, bune pentru muzeele etnografice. „Omologarea" — ca să folosim o expresie și o idee aparținînd lui Eugen Schileru — creației makonde și, în general, a creației populațiilor negro-africane ca artistică este, așadar, produsul veacului XX, produs rezultat din numeroase și importante transformări petrecute în plan social-politic precum și la nivelul conștiinței estetice europene.

Cu ce s-a soldat această „omologare" și ce efect a avut asupra plasticii continentului nostru contactul cu arta Africii este indeobște cunoscut și nu mai necesită largi comentarii. Stilul negro-african, izvorît din locul specific pe care arta îl avea în lumea Africii sud-sahariene, din maniera specifică a creatorului popular de a înfățișa realitatea înconjurătoare, a fertilizat sculptura și pictura europeană, a răspuns „căutărilor" unor artiști, stimulîndu-le creația. O serie de curente din plastica secolului XX precum și numeroși pictori și sculptori celebri — Matisse, Picasso, Kandinsky, Modigliani, Moore etc. — datorează mult întîlnirii cu arta etniilor negro-africane, anonimilor meșteri populari din Gabon, Coasta de Fildeș sau Camerun.

Dacă plastica europeană și mondială au căpătat un nou suflu datorită contactului cu arta Africii, ce s-a întîmplat cu aceasta din urmă ? Cum a evoluat, după ce a fost descoperită „și omologată", creația populațiilor makonde, dogon sau bambara ? Simplu : ca și în cazul altor „descoperiri" (cea economică, de exemplu), „descoperirea artistică" a Africii nu a folosit deloc sau aproape deloc continentului ; contactul artei occidentale cu cea negro-africană a fost binefăcător, stimulator numai pentru prima. Africa nu a cunoscut „explozia artistică" înregistrată în Europa în prima jumătate a secolului nostru. Dimpotrivă, O succintă analiză a fenomenului plastic negro-african arată că, în aceeași perioadă, ca urmare a intensificării penetrației și exploatării coloniale, creația populară a etniilor sud-sahariene a fost supusă unui accentuat proces de deteriorare. În unele țări, de exemplu, administrația colonială a împiedicat dezvoltarea unor îndeletniciri tradiționale, distrugînd ateliere de fierărie, oțărît și chiar de sculptură în lemn, sub motivul că acestea concurează produsele venite din metropolă. Totodată, interesul străinilor pentru arta populațiilor africane, — mai bine zis „moda de a colecționa obiecte de artă exotică" — a determinat apariția acelei „arte de aeroport", (surogat artistic mulat după gusturile turiștilor) care, adesea, a avut efecte nocive asupra creației populare, îndepărtînd-o de adevăratele sale tradiții. Plastica negro-africană a reușit să-și păstreze valorile, să-și mențină viziunea și stilul său original doar în comunitățile ceva mai izolate și mai rezistente la influențe alogene.

Pe temeiul valorilor păstrate de această lungă rezistență culturală și în condițiile oferite de independență s-a născut ampla și profunda renaștere pe care o trăiește în prezent arta continentului african. O renaștere care diferă de la țară la țară sub aspectul dimensiunilor și trăsăturilor dar care vizează pretutindeni același scop : afirmarea unei anumite identități artistice, a unui stil autentic african și național. Desigur dificultățile economice cu care sînt confruntate statele continentului diminuează adesea efortul cultural-artistic al acestora ; de asemenea, unele fenomene care s-au manifestat în perioada colonială — cum ar fi „Kich"-ul — sînt prezente și astăzi. Totodată — aspect mai recent, apărut odată cu grupările artistice naționale — o serie de creatori sînt încă sub influența „modei" și „curentelor" din fosta metropolă, se inspiră — curios fenomen de feedback — din Picasso sau Moore. Cu toate aceste dificultăți, cu toate aceste sinuoase „căutări", Africa artistică se manifestă tot mai impetuos, geniul plastic african își dezvăluie tot mai mult forța și originalitatea. În acest sens, aspectul cel mai semnificativ îl reprezintă apariția și afirmarea unor valoroși pictori, sculptori și graficieni — artiști în lucrările cărora se regăsesc nu numai stilul și motivele plasticii tradiționale ci și ideile și problemele Africii zilelor noastre. Ntiri (Tanzania), Massengo (Congo), Kofi Antubam (Ghana), Amilcar Vaz De Carbalho (Angola), Kolade Oshinowo (Nigeria) sînt numai cîtiva din artiștii Africii contemporane cunoscuți și recunoscuți atît pe continent cît și dincolo de granițele acestuia. Ei și mulți alți duc mai departe, dezvoltă și îmbogățesc tradițiile plasticii populare, plastică despre care Malraux spunea că reprezintă „marea artă a africanilor". Dar, de fapt, adevărata mare artă a africanilor abia se naște.

Constantin Carbarău

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

TELEGRAME

Iubite și stimate tovarășe KOVACS GYÖRGY,

Cu prilejul celei de-a 70-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, ne este foarte plăcut să vă adresăm din toată inima, în numele conducerii Uniunii Scriitorilor din R. S. România, un mesaj tovărășesc și frățesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, fericire, noi și noi succese în activitatea de creație literară pusă în slujba umanismului revoluționar și a construirii socialismului multilateral dezvoltat în România Socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe ADRIAN ROGOZ,

Cu prilejul celei de-a 60-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite un mesaj colegial de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi și mari succese în activitatea literară.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
GEORGE MACOVESCU

Rigoare și originalitate

Urmare din pag. I

lui Zaharia Stancu **Ce mult te-am iubit**), în cea de a doua parte nunta de bătrînețe a aceluiași Irimia încearcă o ultimă sansă de salvare a satului secat de sacrificii, de bucurii, de idei, de viitor. „Nunta" trebuie să reintregească tradițiile fracturate și odată cu aceasta gîndurile, viața insăși a satului, a comunității. („M-am tot întrebat înainte de-a așterne rîndurile astea, dacă Irimie s-a gîndit sau nu la ceea ce mă frămîntă pe mine și-o fi ajuns și el să socotească așa cum socotesc eu, că un sat în care nu se nunteste este un sat mort !? Că pînă la urmă mă pot întreba de ce-o făcut-o, dacă nu din simțămîntul ăsta, că altceva ce mai putea să îl convingă de nevoia asta nu numai a lui, ci a tuturor celor ce-am mai rămas aici?... Da, o făcut-o, numai că asta o fost o nuntă stearpă, si-atuncea degeaba o faci, că si asta e tot un fel de moarte... Irimie, scriu aicea să-i rămînă lumii de știință atita vreme cît rămîne și caietul ăsta, Irimie, zic, s-o hotărît să se însoare atuncea cînd la Cristuri nu se mai făcea nici o nuntă, că n-avea cine pe cine să ieie fiindcă viața satului s-o fost trecut așa cum trece omul". **Din „Caietul lui Corovan").** Ștefan Damian meditează la o delicată problemă a vremurilor noi la urbanizarea inevitabilă a mediului rural care a trăit, mai ales în literatură, pe rînd etape de explicații-clișeu, dar și multe inedite. Paginile dedicate tinerei orăsence Lucre-

Mariana Popa : „Legendă"

ția, fata lui Irimia, alternează și ele între încercarea unei descifrări a formelor pe care le ia biografia trecută direct dintr-o virstă istorica în alta și consemnarea unor adevăruri generale, de neocolit, dar tesite prin repetare. Ștefan Damian este tentat să descopere din miilocul unui aparent realism frust, toate resursele adîncii umanități și morala specifică țăranului român (ale cărei „dimensiuni" geografice si naturale nu pot fi neglijate). Reusind să reunească toti factorii diversi care-i pot valida intențiile, Ștefan Damian absoarbe evenimentele fără a le răscoli prea înversunat circuitul cauzal, dar felul în care observă și enunță realitățile se dovedesc, măcar în această carte, suficiente.

Cu Rana statuilor. Ioan Dan Nicolaescu a avut unul din cele mai „observabile" debuturi din proza anilor din urmă. Formula realismului fantastic este pentru romancier un prilej privilegiat de sondare spectaculoasă și rodnică a mecanismului intim, și nu de puține ori obscur, de manifestare a ființei și a societății. Ceea ce dezvăluia pentru talentul autorului primul roman, primește cu cele două volume din anul trecut o confirmare. Atita doar, însă și momentele de respiro ale acestui prozator sînt seducătoare. Efortul său temerar de a găsi acoperirea în realități a ficțiunii, poate soca, dar satisfacțiile cititorului sînt ades maxime. Verbul iluzoriu, cu o rară pricepere minuit întreține, într-o atmosferă paradoxală, o legătură sporită cu realitatea pe care, de această dată o conditionează, așa cum subiectivitatea individului conditionează zi de zi întelesurile **adevărate** ale lucrurilor.

Romanul **Sărbători marțiale** și volumul de nuvele **Legătura de chei**, trăiesc nu numai prin frumusetea unor formulări dramatice de excepție, ci prin calitatea lor de a reface inseși incordările istoriei, operînd pe cordul deschis al omului prins în virtejul evenimentelor care nu de puține ori îi violentează spațiul moral al ființei, exacerbîndu-i capacitățile și energiile de supraviețuire, suportîndu-și încărcătura explozivă a constiintei sale, ca și a semenilor săi. Pentru a putea răspunde la întrebările ce se nasc din astfel de situații, dar și pentru a interoga lumea exterioară ființei, discursul narativ trebuie să-și însușească noi modalități expresive, trebuie să-și încalce teritoriul traditional de manifestare. Doar concurînd realitătile care riscă să îl depășească, discursul își poate regăsi functiile inițiale specifice. Crizele eroilor nu oferă însă ca sentiment dominant decît o atmosferă de tulburare care poate fi stăpînită. Romancierul pare că doreste în aceste cărți, în primul rînd, să verifice gradul în care saturarea realului cu ficțiune este posibilă și acceptabilă (mai ales în **Sărbători marțiale**). Inventarea continuă a lumilor, chiar atunci cînd calchiază doar realități redimensionate, aparține aceleiași vocații sintetice „supra-naturale". Vulnerabilitatea provine din dorința însumării totale a posibilităților plurivalente ale acestor realități. În acest univers unde totul este excesiv pînă la agresivitate, mesajul riscă să se sufoce. Dar pentru că minunile sînt acceptate, acest tot devine explicabil. Tentația lui Ioan Dan Nicolescu constă în a oferi „iluzii obiective", după cum spune într-un motto din **Legătura de chei.** Ironic și mereu detașat, aici autorul parafrazează sau parodiază teme și subiecte „clasice"ale genului scurt. Structurile de adîncime sînt basmul sau fabula, în care predomină exigențele comune ale eului, iar nu ale lumii. În acest context, istorii „profane" își revendică propriile mituri și sisteme de inițiere, textul constituind ceremonialul adecvat unde are loc trecerea de la noviciat la cunoastere. Schemele s-ar putea să nu prezinte secrete pentru cititor, însă prozatorul își îmbracă întotdeauna întîmplările într-un limbaj bogat, contribuind la o „petrecere" (în text) similară cu aceea relatată. Tinerețea autorului din **Sărbători marțiale**, unde tine cu tot dinadinsul să ne spună totul, se transformă într-o maturitate rafinată în **Legătura de chei**, unde plăcerile inteligenței sale ludice ne împătimesc în actiunea povestirilor.

S-a vorbit despre apropierea autorului de celebrul model Marquez. Recitindu-i cărtile, nu credem că această afirmație poate fi sustinută în afara istoriei măririi și decăderii cetății de profeți Osa din **Sărbători marțiale**, și aceasta doar la nivelul construcției romanului și a unor efecte, căci, privindu-i amănuntele discursului nu putem a nu ne aminti mai întîi de proza lui V. Voiculescu. Dar poate că cea mai bună explicație a optiunilor de pînă acum ale acestui stilist și autor de viziuni, încă inegal, se află în spusele unui personaj din cetatea Osa : „Natura? Nimic altceva decît o adunare de înfățișări supuse jocului nimicitor al timpului. Toate pier în apa curgerii, neîntreruptă de nimic, cu atît mai puțin de om. Numai arta singură este în stare să păstreze de-a pururi tot ce iubim. Numai ea este eternă, deasupra timpului neiertător si deci, iată, adevărată. Cînd oamenii vor înțelege ce spun, vor înlocui totul prin copiile ei, tablouri, sculpturi, muzici. Poate eu n-o să mai fiu atunci, dar voi...". Pentru Ioan Dan Nicolescu, perfectiunea nu este o utopie, ci o posibilitate de a înfăptui și trăi „iluziile obiective".

m a p a m o n d

INTERFERENȚE STILISTICE

BELA BARTOK – grafică de Deak Ferene

Ne apropiem cu pași repezi de sfîrșitul celui mai agitat și tulburător secol din istoria muzicii, fapt care ne îngăduie să judecăm cu mai multă certitudine creația primei jumătăți a veacului, să ierarhizăm cu justețe figurile centrale și, în sfîrșit, să apreciem mai exact aportul școlilor muzicale contemporane la cultura universală. Desigur că printre „marii" epocii noastre — alături de Jean Sibelius, Igor Stravinski, Richard Strauss, Maurice Ravel, Serghei Prokofiev, Leoš Janácek, George Enescu, Charles Ives, Arnold Schönberg, Manuel de Falla, Anton Webern, Alban Berg, Paul Hisdemith, Olivier Messiaen, Benjamin Britten, Dimitri Șostakovici — un loc de frunte îi revine lui Bartók Béla. Ascensiunea compozitorului ungur pe măsura scurgerii deceniilor de la moartea sa (1945) a căpătat proporții necunoscute în timpul vieții, Bartók însemnînd pentru mulți contemporani un model artistic încă prea puțin explorat, în ciuda bogatelor resurse, un izvor de mijloace de expresie ce își așteaptă investigarea completă.

Creația lui Bartók Béla a șocat puternic publicul la primele audiții, critica muzicală și confrații de la începutul carierei sale. O pagină surprinzătoare ca **Allegro barbaro** sau opera **Cetatea prințului Barbă Albastră** (apărute în 1911), spre a nu mai aminti de baletul **Mandarinul miraculos** (1919), anunțau apariția unui compozitor de o forță telurică a limbajului muzical. Departe de a fi un tip creator ce viza experimentul (în genul Schönberg), un muzician spectaculos (figura sa blîndă, firavă, părea de altfel contrastantă cu paginile pe care le interpreta la pian), Bartók Béla a știut să înfrunte cu stoicism avatarurile criticii muzicale insensibile la inovațiile creației, spre a se impune abia către sfîrșitul vieții.

Noutatea muzicii lui Bartók, glasul său particular, l-a constituit originala expresie ce i-a împrumutat-o folclorul, de care s-a îmbibat pînă la saturație. De aci a venit acea prospețime și vitalitate a creației, de aci a izbucnit uimitoarea capacitate din epoca maturității de a scrie în spiritul folclorului fără a apela la citatul autentic. Întîlnirea timpurie cu muzica populară românească a însemnat poate cel mai fericit moment al carierei componistice, fiindcă Bartók s-a văzut în posesia unei comori fără egal prin inedit și valențe latente pentru creator. La începutul secolului, cînd muzica occidentală „obosise" și intrase într-un impas, Bartók a sesizat în folclorul sud-est european (avea să culeagă melodii populare în România, Turcia, iar în S.U.A. a cercetat melosul sîrbo-croat din colecția Parry, aflat în arhiva Universității Columbia), o multitudine de sugestii ritmice, melodice, armonice, polifonice etc. Modalismul, poliritmia, politonalismul, au pătruns organic în procedeele creatoare ale lui Bartók. Revelația descoperirii folclorului arhaic s-a produs cu ocazia culegerilor sale din Bihor și Maramureș, unde formulele arhetipale străvechi le-a surprins încă în „viață". Identificarea folcloristului Bartok cu această muzică de o rară savoare l-a ajutat pe compozitorul Bartók să-și făurească acel limbaj ce a tulburat lumea veacului XX.

Pentru muzica românească numele muzicianului ungur are o rezonanță aparte dintr-o multitudine de motive. Bartók și-a cîștigat prieteni statornici în George Enescu și Constantin Brăiloiu, în Ion Bușiția și Ioan Bârlea (cei doi folcloriști ce l-au însoțit pe teren în Bihor și Maramureș), în D. G. Kiriac, Octavian Beu, Ion Bianu, George Georgescu, Constantin Pavel etc. Puțini știu că Bartók a fost membru activ al Societății compozitorilor români. Publicațiile sale de folclor românesc au marcat, cu fiecare tipăritură, un veritabil eveniment editorial, iar marea colecție — apărută post-mortem la Haga **(Rumanian Folk Music)** — reprezintă un model de clasificare modernă, de notare și de transcriere exactă a melosului nostru, document care a stîrnit un ecou internațional încă neevaluat la adevărata sa dimensiune științifică. Este uimitor cum Bartók a știut să-și însușească în această veritabilă capodoperă (1967) sugestiile și criticile polemiștilor români, demonstrînd o ştemplară probitate profesională. **Rumanian Folk Music** reprezintă „cîntecul de lebădă" al savantului Bartók.

În aceste legături profesionale cu colegii români, etnomuzicologul ungur a descoperit generozitatea oamenilor noștri, bunătatea țăranilor, sentimentele de sinceră prietenie a poporului vecin. Pretutindeni pe unde a umblat și a adunat folclor, Bartók și-a cîștigat amici. Nicăieri însă nu a întîlnit un spirit loial și ascuțit de talia lui Constantin Brăiloiu, care să-l înțeleagă în lupta pentru impunerea ideilor de înfrățire a popoarelor. Ca folclorist, muzicianul ungur a luat direct contact cu țăranii, le-a pătruns sentimentele și a nutrit realmente o deschisă admirație pentru neamul nostru. Cînd norii apăsători ai primului război mondial i-a simțit aproape, Bartók le-a mărturisit colegilor români dorința vie ca „măcar între Ungaria și România să se mențină pacea". În 1914, cu prilejul unei conferințe susținute la Budapesta despre folclorul românesc din Hunedoara, a deplasat pentru exemplificări un grup de țărani din satul Cerbăl, spre a cîștiga simpatia cercurilor intelectuale ungare față de poporul nostru.

Cele mai mari servicii aduse muzicii românești rămîn însă culegerile de folclor din Bihor (1913), Hunedoara (1920) și Maramureș (1923), precum și amplele colecții de **Colinde** (1935) și

Viorel Cosma

Continuare în pag. a 7-a

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... XXIX

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Merita?

Nu ne vom mai referi, în continuare, la relatarea în detaliu a efectului bombardamentului asupra celorlalte obiective. Ci doar la unele concluzii. Cu privire la pagubele suferite de „Vega", raportul comunică: „Rafinăria va putea funcționa în circa zece zile, cu 100 de vagoane prelucrate zilnic, și în 15 zile cu 150 de vagoane zilnic". În schimb, „Columbia" a pierdut, după estimările aceluiași raport „100 la sută din capacitatea de lucru". Rafinăria „Steaua Română" din Cîmpina pierduse 70 la sută din capacitatea ei de prelucrare a țițeiului. Cu privire la rafinăria „Creditul Minier — Brazi" peste care „s-au aruncat 52 de bombe explozive, din care 2 n-au făcut explozie, și 90 de bombe incendiare", raportul nu menționează amploarea pagubelor. Pe total, în acea „Duminică neagră" s-au lansat asupra Ploieștiului 217 bombe explozive, din care 22 n-au explodat, și 1 430 bombe incendiare din care 430 au fost inofensivizate. Asupra Cîmpinei „Scorpionii cerului" au aruncat 131 de bombe explozive, din care 11 n-au explodat, și 2 000 de bombe incendiare din care 500 n-au explodat.

Dar bilanțul încă nu s-a încheiat. În afara altor „obiective întîmplătoare" de la Ploiești și Cîmpina (gara de sud, depoul de locomotive, fabrica de creuzot, un tren încărcat cu munitii, penitenciarul, 30 de case distruse de explozii, alte 20 arse de incendii și 150 grav avariate), raportul citat mai menționează încă 55 de „ținte" lovite pe parcursul raidului aerian, despre care, atît comentatorii occidentali, cît și darea de seamă întocmită la cererea Pentagonului asupra „Operațiunii Tidalwave" nu pomenesc nici un cuvînt. Acestea nu erau nici măcar „obiective de oportunitate" așa că... „la război, ca la război" — vorbă verificată îndeajuns în timpul celor 14 000 de războaie cîte a suportat omenirea de-a lungul istoriei sale atestate documentar. Numai că, în aceste 55 de sate și comune atinse „întîmplător" de „mareea razantă", au căzut nu mai puțin de 842 de bombe incendiare și 83 de bombe explozive, ucigînd 15 oameni, rănind alți 12, distrugînd case, școli, depozite de cereale, clăi de grîu, hambare de porumb etc.

Încă și mai minuțios, raportul prezentat de generalul Gerstenberg Berlinului este de o exactitate cu adevărat „nemțească". El înregistrează 520 de bombe explozive din care 58 n-au explodat, și 4 343 bombe incendiare din care 1 195 n-au făcut explozie. Totalul general al morților se ridică la 120 (din care doar 19 militari), și 335 răniți (din care 97 militari). Numărul oficial al femeilor ucise în incendiul penitenciarului de la Ploiești — 40. Cel real, după cum am văzut mai înainte, depășește cu mult dublul acestei cifre.

Și acum, concluzia: „Din capacitatea totală de distilare s-a pierdut 45 la sută. Cum nu se utiliza decît aproximativ 50 la sută din această capacitate, rezultă că se mai dispune încă de o rezervă de 5 la sută. Din capacitatea totală de cracare s-a pierdut 40 la sută. Deoarece nu se utiliza decît o parte din această capacitate — conchide raportul Subsecretarului de Stat al Aerului înaintat mareșalului Antonescu — rezultă că, față de capacitatea utilizată s-a pierdut numai 15 la sută".

Comparînd toate aceste pierderi suferite în oameni și avioane ale „Operațiunii Tidalwave", întrebarea „merita?" devine și mai imperioasă.

La 15 zile după trecerea „mareii razante" peste Ploiești și Cîmpina, președintele Roosevelt a comunicat Congresului american rezultatele „Operațiunii Tidalwave" pe baza raportului întocmit de Comandamentul celei de a 9-a Forțe Aeriene a Statelor Unite. Prezentînd cu obiectivitate bilanțul care demonstra amploarea pierderilor suferite, Roosevelt a adăugat: „În ceea ce mă privește sînt convins că, dacă le-ar fi stat în putință, Înaltele Comandamente german și japonez ar fi jertfit, fără să regrete cîtuși de puțin, zeci de mii de oameni ca să ne provoace nouă astfel de pagube!" Bilanțul oficial american prezenta, totuși, un pasiv tragic: 446 de aviatori uciși sau dați dispăruți, 79 de captivi în Turcia și 59 de răniți. Dugan și Stewart dau în cartea lor 310 americani morți pentru „Tidalwave" — aproape unul din cinci, raportînd cifra aceasta la totalul de 1 620 de aviatori care au ajuns deasupa obiectivelor, inclusiv victimele capotării avionului pilotat de Nespor-Riley, la decolare, și echipajul lui Flavele, care s-a prăbușit în mare în apropiere de Corfu. Numărul răniților prevăzut de raportul oficial nu îi includea decît pe cei întorși la Benghazi. Aceiași autori citați mai sus au socotit 70 răniți internați în România, deci totalul răniților dat de ei se ridica la mai bine de 130. „Cu toate că pierderile au fost mult mai mici decît cele la care se aștepta generalul Ent, acesta și-a văzut scoși din acțiune 579 de combatanți aflați în plină perioadă activă, și alți 300 de aviatori ce puteau fi considerați „retrași" din operațiunile active..." Pe total, generalului Brereton, nu îi mai rămăseseră decît jumătate din numărul oamenilor săi, iar din avioanele care plecaseră în zorii zilei de 1 august 1943 spre Ploiești, la întoarcere, numai unul din cinci mai era cît de cît în stare de zbor.

„Tidalwave" a bătut clopotul sfîrșitului celei de a 9-a Forțe Aeriene a Statelor Unite — afirmă comentatorii literari ai celei mai mari acțiuni americane de pînă în toamna lui 1943. Supraviețuitorii „Circului ambulant", ai „Bilelor zburătoare" și ai „Scorpionilor cerului" s-au întors în „cuiburile" lor din Anglia, în timp ce „șobolanii deșertului" — aviatorii lui John Riley Kane — cu avioanele lor roz, au fost înglobați în cea de a 15-a Forță Aeriană a Statelor Unite cantonată în Italia, unde se află în studiu o nouă serie de bombardamente asupra „fortăreței" lui Gerstenberg.

„Benghazi calling!... Benghazi calling!" s-a pierdut în eter. Cei ce nu s-au mai întors în acea zi la baza de pornire pînă noaptea tîrziu, au fost dați dispăruți. „În timpul acesta — scriu Dugan și Stewart — 108 oameni ai lui „Tidalwave" erau în viață, în România, unde aveau să participe la una dintre cele mai extraordinare aventuri trăite de ostașii căzuți prizonieri pe parcursul celui de-al doilea război mondial".

În realitate, atunci cînd se stinseseră apelurile „Benghazi calling!", cei capturați în viață erau în număr de 110. Dintre ei 64 fuseseră prinși de români, și 46 de către germani. 41 erau valizi, iar 61 răniți. „Toți prizonierii prinși de germani — consemnează raportul către mareșal — au fost predați autorităților române. Unul singur dintre răniții cei mai grav, locotenentul William K. Little, din Memphis, statul Tennesee, în vîrstă de 27 de ani, a murit în spitalul Schuller din Ploiești, la o săptămînă după bombardament. Ceilalți au fost salvați.

Din cei striviți sub propria lor „maree razantă", au fost îngropați în cimitirul eroilor din Ploiești 172 de oameni. Alți 17 aviatori americani morți au fost îngropați în cimitirul eroilor din Cîmpina, 23 au fost înmormîntați în alte cimitire, în Ogrezeni, în Butimanu, în Cocioc, în Broșteni, în Chițorani și Nedelea. În total 212 tineri zburători care în zori plecaseră încrezători în viață, nutrind speranța că se vor întoarce teferi din „ceaunul morții", dar cărora aripile le-au fost smulse pentru totdeauna, arse, zdrobite în prăbușiri tragice. Numai numele a 22 dintre ei au putut fi cunoscute după plăcile de înmatriculare purtate la git. Celorlalți li s-a scris pe cruce: „Aviator american necunoscut. Mort la 1 august 1943". Atît.

REVISTA STRĂINĂ

● **CUNOSCUT GRAFICIAN SOVIETIC,** Dmitri Bisti s-a făcut remarcat pentru sugestivele sale ilustrații la volume pe a căror copertă e menționat numele unor autori ca Homer, Akutagawa Ryunosike, Denis Davidov, Maiakovski etc. Arta sa, înțeleasă nu ca o simplă ilustrare a textului, ci ca un efort spre amplificare, spre potențarea ideilor scriitorului, adaugă noi valori graficii de carte din vremea noastră. Artist complex, el caută de fiecare dată să pătrundă spiritul epocii în care a fost scrisă opera, să cucerească astfel noi teritorii stilistice și de plasticitate a imaginii. Dmitri Bisti se prezintă cu fiecare nou volum pe care îl ilustrează ca un coautor, ca un adevărat interpret al textului. Printre lucrările sale se numără serille de xilogravuri inspirate de „Cîntecul lui Roland", de „Iliada" și „Odiseea" de Homer, de o antologie de poezie spaniolă. Toate acestea i-au adus binemeritate elogii la expozițiile internaționale de la Ljubliana, Leipzig, Banska-Bystrica, Moscova, al căror laureat a fost, precum și călduroase aprecieri din partea criticilor de artă și a iubitorilor de carte.

● **DISCURILE** cu firma casei sovietice „Melodia" sînt audiate azi de melomani din peste 80 de țări. Ele se caracterizează printr-o riguroasă selecție a imprimărilor, prin valorificarea unor piese reprezentative pentru creația unor compozitori clasici și moderni și pentru arta interpretativă a unor remarcabili soliști. La acestea se adaugă, desigur, calitățile tehnice ale discurilor, acuratețea lor, fidelitatea. Dintre noutățile pe care „Melodia" le anunță amintim imprimările operelor „Ruslan și Ludmila" de Glinka, „Katerina Izmailova" de Șostakovici, a Concertului nr. 1 pentru pian de Ceaikovski, în interpretarea lui Sviatoslav Richter. Printre alte titluri vor figura pe discurile lansate de firma sovietică piese instrumentale semnate de George Enescu și Paul Constantinescu precum și de alți reprezentanți ai școlilor naționale din Europa.

● **DOCUMENTELE** Congresului al X-lea al P.S.U.G. au relevat intensa viață culturală din Republica Democrată Germană, după cel de-al IX-lea congres al partidului. Datele statistice care au punctat documentele au demonstrat efervescența creatoare din țara prietenă. Astfel, în acești ani au fost create mii de opere în toate domeniile artei și literaturii. Fiecare cetățean al R.D.G. cumpără în medie 8 cărți pe an. Tirajul total al tuturor titlurilor a fost în 1980 de 140 milioane de exemplare. Cele 641 de muzee și case memoriale au primit peste 32 milioane de vizitatori, aproape dublul populației acestei țări.

● **PENTRU PRIMA DATĂ,** cunoscutul pictor și sculptor american Larry Rivers a expus în Europa o selecție a lucrărilor sale. Este vorba de o retrospectivă, căci newyorkezul selectează 200 de opere realizate pe parcursul a 25 de ani, între 1954 și 1979. Creația lui Rivers a fost primită cu viu interes de amatorii de artă din bătrînul continent, mai ales pentru lucrările inspirate din viața cotidiană.

● **UN FESTIVAL BARTOK** organizat în R.F.G., în landul Rhenania de nord-Westphalia este unul din evenimentele care marchează împlinirea a 100 de ani de la nașterea compozitorului și muzicologului ungur. În program sînt cuprinse concerte, seri de balet, expoziții, conferințe, un simpozion ș.a. Manifestările se vor bucura de participarea unor valoroși artiști și a unor cunoscute ansambluri artistice. Printre invitați se numără formații muzicale din Ungaria, printre care Ansamblul de balet al Operei de stat din Budapesta.

SPORT

Sidefuri negre

Nu s-a spus că înfrîngerea națională de fotbal la Tel-Aviv a fost un accident. Mulți au știut că ni se servesc brașoave, dar am tăcut și-am așteptat. Miercuri seara, la Copenhaga, accidentul s-a repetat. Concluzia firească : națională și-a făcut o profesie din a fi înfrîntă. Și trebuie s-o spunem cu toții, răspicat, fiindcă englezii, gentlemanii pe care vrem noi să-i punem cu ochii pe Iar, la sfîrșitul lui aprilie, pe Wembley, au un proverb frumos, care sună cam așa : dacă mă păcălește o dată să-i fie rușine, dacă mă păcălește și a doua oară să-mi fie mie rușine. Echipa lui Stefan Covaci (căci el trage toate sforile) și a lui Valentin Stănescu (rob al superstiției că o formație cu care ai cîștigat cîndva un meci greu nu trebuie schimbată în vecii vecilor) este la ora actuală o biată rișniță, capabilă să producă numai întîmplări nereușite. Deci, jos jaluzelele de lemn și să aruncăm o privire în camera de sidefuri negre unde se dau la tocilă foarfecele cu care vrem să ne tăiem cale pe sub cerul Spaniei. Acolo funcționează perfect o mică fîntînă arteziană care produce necontenit declarații voioase și cristaline, iar din timp în timp și niște mustrări aiurea adresate antrenorilor de club. Cea mai hazlie a fost aceea lansată în urma meciului de la Tel-Aviv, că antrenorii de club sînt preocupați în permanență de cucerirea punctelor puse în joc. Păi de-aia sînt plătiți. În toate colțurile lumii. Iar cînd nu izbutesc să adune destule puncte sînt dați afară pe ușă, fără pic de milă. În camera de sidefuri negre se ticluiesc și cele mai încărcate reclamații împotriva ziariștilor sportivi : că sînt porniți, că nu apreciază just eforturile specialiștilor, că denigrează, că întăritură, că seamănă piper în zahăr, că ard sare pe plită — și încă o mie două sute de alte picături aranjate cu bob de venin. Spui, de exemplu, că, cu Marcel Răducanu și Iordănescu în formație, echipa noastră a fost tabachera cu tutun aromat după care de multă vreme alergau danezii și camera de sidefuri negre începe să producă otravă, fiindcă cei doi sînt iconitele cu care deschide Ștefan Covaci saloanele de recepție din clădirea unde locuiește. Tălnar și Cîmpeanu II, chiar legați de picioare, ar fi fost oricum mai în inima fulgerului. Dar numele lor nu sînt scrise cu aur pe pereții camerei de sidefuri negre. Acolo stă scris numele lui Beldeanu, și-ar trebui șters cu buretele sau spart cu dalta, pentru că de multă vreme mijlocașul cu pricina nu mai poate să dirijeze jocul, nici la el la club, nici la națională, dar Valentin Stănescu a declarat că lui Beldeanu i se va ridica un monument și nu mai dă înapoi. Dac-o fi arvunit cărămida, zidarii și marmura, aleluia, nu i-l mai scoate nimeni din cap pe eminentul student oltean.

Singura linie din echipă care știe să se bată a fost apărarea, în frunte cu portarul Cristian. Dar furtuna din camera de sidefuri negre spre această linie se va năpusti și o va sparge. Pentru că o minune trebuie să aibă loc. Și nici dracul nu ne-ntrece pe noi cînd e vorba să facem o minune gogonată.

Fănuș Neagu

P.S. Niște băieți așteptînd în cird, la stop, să treacă strada sau națională B jucînd la Ploiești cu echipa similară a Uniunii Sovietice. Sau aroganța celor mici de-a egala prostia și suferința îngustă a celor mari.

F.N.

DIN LIRICA UNIVERSALĂ

Unul din cei mai mari poeți moderni de limbă arabă, Khalil Gibran, s-a născut la 6 decembrie 1883 în orașul Bisharri din nordul Libanului, într-o familie creștină de rit maronit.

În 1894 emigrează împreună cu mama sa la Boston, dar în 1897 se întoarce singur în țară pentru a-și face studiile la Beyrouth. În 1901, vizitează Europa (Grecia, Italia, Spania), apoi se stabilește la Paris unde studiază pictura. Aici, scrie Spiritele rebele, carte ce i-a fost arsă în piața publică la Beyrouth, din ordinul autorităților turcești, fiind, totodată, condamnat ca eretic de către biserica maronită.

În 1910 rămîne definitiv la New York, consacrîndu-se picturii și poeziei. Este epoca marilor sale înfăptuiri. Aici s-a stins din viață la 10 aprilie 1931. Mai apoi, corpul său a fost readus în Liban și depus în cripta Mînăstirii Mar Sarkis din Bisharri.

Khalil Gibran, care a fost unul din inovatorii literaturii arabe de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX s-a distins de asemenea, ca un artizan al limbii engleze în care și-a rescris, el însuși, cea mai mare parte a operelor. Odată cu publicarea în această limbă a cărții sale Profetul, în 1923, celebritatea în lumea occidentală i-a fost asigurată.

Profetul constituie capodopera celor peste douăzeci de cărți ale sale.

Gibran și-a rescris cartea în engleză, text pe care l-a revăzut de patru ori, înainte de a-l încredința tiparului, „pentru că, spunea el, vreau să fiu într-o totul sigur că fiecare cuvînt este cel mai potrivit spre a-i putea oferi cititorului". Dînd publicului român cîteva fragmente din ilustra-i carte în curs de apariție la „Albatros", comemorăm, totodată, 50 de ani de la moartea marelui poet.

KHALIL GIBRAN

PROFETUL

— fragmente —

Despre muncă

„Munciți spre a vă putea adapta
la ritmul pămîntului, al sufletului său,
Căci a trîndăvi
înseamnă să rămîneți în afara anotimpurilor,
să vă abateți din drumul vieții care
înaintează majestuos
și în mîndră supunere spre infinit.

Cînd munciți vă asemănați unui fluier,
prin care murmurul orelor
se schimbă în sunete armonioase.
Care dintre voi ar dori să fie o trestie,
mută și liniștită, atunci cînd
totul cîntă într-o uriașă armonie ?

Totdeauna vi s-a spus că munca
este un blestem, o nenorocire.
Ci eu vă asigur că, muncind,
împliniți o părticică din visul cel mai îndepărtat
al pămîntului
și care răsplată vă va fi
cînd acest vis se va naște.
Și, ținîndu-vă uniți prin muncă,
iubiți viața cu adevărat,
Și, iubind viața prin muncă,
înseamnă a fi inițiați
în cele mai intime secrete ale trăirii.

Dar dacă, în durere fiind,
vă veți blestema cu năduf ceasul nașterii,
iar povara cărnii
va înscrie pe fruntea voastră blestemul,
atunci, vă asigur, numai cu sudoarea frunții
vă veți spăla de păcat.

Vi s-a spus, de asemeni,
că viața-i doar întuneric și, în truda voastră,
repetați mereu spusele lașilor.
Ci, eu vă încredințez că viața e un întuneric
numai atunci cînd e lipsită de dăruire,
Că orice dăruire este oarbă
cînd nu există știință,
Iar cînd munciți cu dragoste
vă legați de voi înșivă,
Că orice știință este zadarnică
dacă-i lipsită de muncă,
Și că orice muncă este goală
fără de dragoste ;
unul de altul și împreună față de puterea divină.

Dar ce-nseamnă să muncești cu dragoste ?
Înseamnă să țesi stofa
cu fire trase din sufletul tău, ca și cînd
iubita-ți ar trebui să o poarte,
Înseamnă să clădești o casă
cu tragere de inimă, ca și cînd
iubita-ți va trebui s-o locuiască,
Înseamnă să semeni boabele cu duioșie,
iar grînele să le seceri cu bucurie,
ca și cînd iubita-ți va trebui să mănînce
pîinea caldă
Înseamnă să pui
în toate lucrurile pe care le faci
o fărîmă din sufletul tău,
Și să știi că toți morții
fericiți se țin în preajma ta, veghindu-te.

Adesea v-am auzit zicînd,
ca și cînd ați fi vorbit în somn :
„Cel care taie marmura și care află în aceasta
însăși chipul sufletului său,
e mai presus decît cel care trudește pe ogor,
Iar cel care prinde curcubeul
și-l așterne pe mătase spre împodobirea omului
e mai presus decît cel care face sandale
pentru picioarele noastre."
Ci, eu vă spun, nu însă în somn,
ci treaz în plină zi,
că vîntul nu vorbește mai melodios bătrînului
stejar
decît celui mai nezărit fir de iarbă ;
Și numai acela, singur, este mare
care știe să transforme vocea vîntului
într-un cîntec ce se aude mai alintător
datorită dragostei sale.

Munca este dragostea scoasă la lumină,
Și, dacă nu poți să muncești cu dragoste
ci cu scîrbă,
atunci mai bine abandonează lucrul tău
și așează-te la poarta templului
și primește milă de la cei care
în bucurie muncesc.
Căci dacă, cu indiferență, vei face pîinea,
va fi o pîine amară care nu va potoli
decît pe jumătate foamea omului,
Iar dacă, cu neplăcere,
vei stoarce mustul din struguri,
atunci și otravă se va distila în acel vin.
Și chiar dacă vei cînta asemenea îngerilor
dar nu vei iubi cîntecul, auzul oamenilor
se va închide vocilor zilei și celor ale nopții..."

Despre case

„...Construiți-vă din visuri un refugiu
undeva, în deșert, înainte de a vă înălța o casă
între zidurile cetății,
Fiindcă, precum la bătrînețe reveniți
la vetrele voastre, tot astfel este călătorul în voi,
cel care-i mereu îndepărtat și singur.
Casa este corpul vostru mai mare.
Ea crește în miezul zilei
și doarme în tăcerea nopții,
și nu-i lipsită de vise.
Casa voastră nu visează ? și în vis
nu părăsește ea cetatea pentru cring sau colină ?

O, dacă aș putea să adun în pumnul meu
casele voastre și, ca semănătorul,
să le împrăștii în păduri și prin livezi !
Faceți ca văile să fie străzile voastre
iar înverzitele cărări ulicioarele,
spre a vă căuta unul pe altul printre viile
colinelor,
purtînd în veșminte aromele pămîntului.
Dar, nu e încă vremea acestora !
În teama lor,
bătrînii v-au strîns prea aproape unul de altul,
Și această teamă va mai dura încă un timp ;
atîta timp cît zidurile cetății
vor separa vetrele de ogoarele voastre.

Ci, spuneți-mi, oameni din Orphalese,
ce păstrați în aceste case ? Și ce ascundeți
îndărătul ușilor închise ?
Aveți pacea, calma pornire
care să vă revele puterea ?
Aveți amintiri, aceste bolți strălucitoare,
pe care se sprijină virfurile ametitoare
ale spiritului ?
Aveți frumusețea,
care întoarce inima lucrurilor, din lemn
și din piatră
către muntele de taină ?
Spuneți-mi, aveți în casele voastre
toate acestea ?
Sau nu aveți decît bunul trai,
lăcomia bunului trai,
această dorință ascunsă, care neinvitată vă intră
în casă,
vă rămîne oaspete și apoi
stăpîn definitiv ?

Da, și lăcomia vă subjugă, apoi cu furca
și cu biciul,
făcînd niște biete păpuși
din cele mai nobile dorințe ale voastre.
Fiindcă, deși mîinile-i sunt de mătase,
inima sa din piatră-i și piatră rămîne.
Ea vă leagănă pînă vă adoarme,
pentru a se așeza alături pe pernă,
spre a ride apoi de demnitatea cărnii
și a sîngelui vostru.
Ea își bate joc de simțurile voastre și
le culcă în vată ca pe niște vase fragile.
Într-adevăr lăcomia bunului trai
ucide pasiunile sufletului și asistă rînjind
la înmormîntarea acestora.

Dar voi, copii ai spațiului,
voi neliniștiți în somn, voi nu veți fi
nici prinși, nici îmblînziți,
Casa voastră nu va fi ancoră ci catarg,
Ea nu va fi nici voalul sclipitor care
acoperă o rană,
ci pleoapa care protegue ochiul.
Voi nu vă veți stringe aripile
înainte de a putea zbura peste porți,
nici nu vă veți pleca fruntea
spre a nu vă lovi de grinzile caselor,
nici nu vă veți opri respirația de teamă
ca zidurile
să nu se risipească prăbușindu-se.

Nu, nu veți locui în morminte
construite de către morți pentru cei vii.
Chiar înălțate cu măreție și splendoare,
casele voastre nu vor ști să vă cuprindă tainele,
nici să vă adăpostească dorințele.
Fiindcă cel care este necuprins în voi,
locuiește castelul văzduhului,
a cărui ușă e ceața diminetii, ale cărui ferești
sunt cîntecele și tăcerile nopții...".

În românește de
Radu Cârneci

EXPOZIȚIA MIHU VULCĂNESCU

Institutul italian de cultură anunță vernisajul, la 23 aprilie, ora 12, a Expoziției de desene „Italiana" ale pictorului MIHU VULCĂNESCU

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
17
(991)
Sîmbătă
25 aprilie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN — 60

CTITOR DE ȚARĂ, CTITOR DE CONȘTIINȚE

VALORI ALE ISTORIEI POPORULUI ROMÂN, ALE PARTIDULUI COMUNIST

Nu e numai o metaforă sau nu e numai o metaforă aceasta : Partidul — ctitor de țară, partidul — ctitor de conștiințe. Ceea ce a fost și rămîne, desigur, la îndemîna poeților, a slujitorilor artei și într-adevăr vizionar, măreț în amplitudinea semnificației propriu-zise pe care o conțin și cu care lucrează, numesc și comunică în esența lor cuvintele, a trecut demult în zona de interes și comunicare a tuturor oamenilor, în dreptul propriei lor condiții și în miezul propriei lor realități. Astfel încît este un adevăr întreg și indivizibil acesta, este o platformă unică de simțire și gînd, o realitate de fapt văzută, simțită și trăită cu toată intensitatea ființei noastre naționale și de către fiecare în parte, de toți : Partidul — ctitor, făuritor de țară, partidul — ctitor, făuritor de conștiințe. Ne confirmă și ne întărește în convingeri aceasta însăși istoria noastră nouă și datele ei cele mai recente, adăugate celor șaizeci de ani de existență a partidului, luptei sale eroice, revoluționare pentru împlinirea noastră în libertate și independență, pentru înfăptuirea idealurilor noastre fundamentale.

Țara este intim, ireversibil legată de existența partidului, partidul o conține în miezul luptei și activității sale eroice, a gîndirii și acțiunii sale practice, transformatoare. La fiecare pas realitatea ne justifică și ne susține cu argumente de fond, revoluționare. Economic — am evoluat și evoluăm pe orbita înscrisă de partid în programul său multilateral de edificare a unei țări în continuă înflorire și aflată azi în plin proces de trecere la o nouă calitate, la o nouă etapă, aceea de țară cu dezvoltare medie, așa cum s-a hotărît la Congresul al XII-lea al partidului și așa cum ne stă în putere de fapt și cum ne susține în toate însăși experiența de pînă acum. Economic, România se conține pe ea însăși de zeci de ori acum și aceasta este cifra sa de efort, de putere și inteligență ca și de știință și tehnică aplicată, cifra sa de investiție și de creație fără precedent.

O țară nouă cere oameni noi, un nou tip de relații, o nouă fizionomie morală și socială, o conștiință nouă, înaintată. O politică a noului de fapt în toate domeniile și deci și în acela al domeniului numit om și umanitate. Făuritor, înnoitor de țară, partidul a înnoit și conștiința însăși a țării întărind-o în mîndrie și demnitate. I-a dat nemăsurate spații de afirmare și un univers propriu de acțiune, acela al muncii și gîndirii pentru om și pentru binele său, pentru prosperitatea sa și a țării. Siguranța unui viitor și certitudinea unui prezent dinamic, hotărîtor. Un esențial mod de a vedea și acționa pentru toate acestea și un reper sau o suită de norme și valori umaniste fundamentale — principiile eticii și echității socialiste, viața la dimensiunea și după intensificarea de spirit a acestora.

Așadar, partidul-ctitor, făuritor și înnoitor de țară, partidul — ctitor și făuritor, înnoitor de conștiințe. O operă vastă, eroică și tulburătoare profundă în cel mai înalt grad, o creație imensă și de un prestigiu real, binecunoscut. Iar toate acestea, înscrise în durata însăși a țării, cum în durata și la dimensiunea ei sînt înscriși înșiși munții și apele care îi limpezesc prin văzduh lumina propriei sale identități. Identitate care tot în partid și tot prin partid se află și care, la scara tuturor înfăptuirilor noastre economice și sociale, este și o definiție a libertății, este un mod, un exemplu de fond al acesteia, un exemplu de ce e în stare de fapt un popor condus de partidul său și aflat în exercițiul propriei sale identități. Și aceasta mai cu seamă în anii care s-au scurs de la Congresul al IX-lea al partidului, în anii de cînd la cîrma destinelor noastre se află cel care ne exprimă și ne călăuzește, însuflîndu-ne, ca nimeni altcineva pînă acum, un patos și o consecvență, o știință și o omenie în toate, înnoitor. De numele lui și la raza minții și inimii sale se leagă și prosperă în lume numele însuși al țării, formînd laolaltă o sintagmă care dăinuie și va dăinui în spiritul acestor timpuri. **Partidul, Ceaușescu, România** este emblema, starea de cuget prin care un om, un partid și o țară se identifică și acționează plenar ca un strălucitor exemplu de viață și un strălucitor, modelator exemplu în inima și conștiința fiecăruia, în inima și conștiința întregii națiuni.

Astfel, ctitor de țară și ctitor de conștiințe, partidul are, la sărbătoarea sa, unul dintre cele mai înălțătoare motive de dragoste și de credință, faptul comun, cotidian și prin aceasta de excepție, că toți, într-o indestructibilă unitate de spirit și de voință, în realitatea noastră cea mai concretă, ne identificăm și aspirăm continuu la aceasta, cum însuși exemplul permanent îl avem, cu tot ceea ce întreprinde și în tot ceea ce acționează partidul, secretarul său general, patria de fapt în anotimpul său rodnic, cel mai fertil.

Luceafărul

I

Istoria, ca știință socială, nu se poate sustrage criteriului axiologic. Un fapt istoric — fie el război, tratat de pace sau o nouă organizare a oamenilor — s-a aflat totdeauna într-un raport de necesitate sau de adversitate cu sensul dezvoltării societății.

Pe cît de simplu se formulează acest enunț, pe atît de dificilă a fost transcrierea lui în cartea de istorie a popoarelor, deoarece fiecare popor consideră că faptele lui din trecut au o valoare intrinsecă pentru el. Se știe bine că în cărțile de istorie universală, scrise în general în țări cu tradiții de mari puteri, se acordă locul central tocmai acelor evenimente și personalități care, din punctul de vedere al eticii internaționale, lasă mult de dorit. Această viziune este de fapt extinsă în întreaga istoriografie internațională — inclusiv în țara noastră, cît timp istoriografia națională nu va realiza ea însăși lucrări de istorie universală în viziunea românească.

Pe terenul istoriei universale, acolo unde istoriile popoarelor se află una lîngă alta, una legată de alta sau, nu rareori, una nimicită de alta, apare necesitatea unor judecăți de valoare a faptelor, evenimentelor, eroilor istoriei. Iar această judecată se fixează, bineînțeles, în raport cu mai multe criterii, dintre care unul este de necontestat și obligatoriu : atitudinea unui popor față de alte popoare în primul rînd față de cele vecine. Acest imperativ este cu atît mai resimțit în lumea contemporană, cu cît în această lume fiecare popor din zecile care au renăscut după prăbușirea colonialismului, își caută

Nicolae Copoiu

Continuare în pag. a 7-a

Desen de Mihu Vulcănescu

Telegramă

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU

Întrunit în ședință de lucru, activul de partid al scriitorilor din întreaga țară, care a analizat și dezbătut, într-un spirit de înaltă responsabilitate comunistă, problemele creației literare în perspectiva pregătirii Conferinței naționale a scriitorilor și proiectul de Teze ale Conferinței, vă adresează dumneavoastră, într-o vibrantă unanimitate, cele mai alese mulțumiri, profunda recunoștință a obștei scriitoricești pentru preocuparea neobosită pe care o manifestați față de problemele creației literar-artistice, față de dezvoltarea literaturii noastre contemporane, inspirată de înfăptuirile acestei epoci strălucite, cea mai fertilă și mai bogată în realizări din istoria României, inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.

Ședința activului de partid al scriitorilor a dezbătut cu adîncă răspundere comunistă problemele esențiale ale creației și ale vieții literare, în lumina hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, a îndrumărilor și indicațiilor însuflețitoare pe care ni le dați, determinînd mobilizarea tuturor conștiințelor scriitoricești, orientarea slujitorilor condeiului către marile teme ale actualității, strădania lor de a le investi cu o înaltă expresie ideologică și artistică.

În perioada care a trecut de la Conferința națională a scriitorilor din 1977, în contextul dezvoltării impetuoase a întregii noastre societăți, literatura a înregistrat succese remarcabile privind extinderea capacității de cuprindere și reflectare a fenomenelor, îmbogățirea și diversificarea modalităților specifice de investigare a realității socialiste. Climatul de libertate a creației asigurat de largul democratism al societății noastre a dat un puternic imbold scriitorilor români și din rîndul naționalităților conlocuitoare să reflecte în profunzime adevărul vieții, problemele complexe ale omului de azi și ale lumii contemporane.

În cadrul ședinței activului de partid al scriitorilor au fost analizate, cu principialitate comunistă, și neîmplinirile în domeniul creației și al vieții literare, subliniindu-se necesitatea unei mai depline cuprinderi a tematicii contemporane, în spiritul umanismului socialist, revoluționar, a ridicării creației literare la nivelul exigențelor pe care dumneavoastră le puneți în fața creatorilor de frumos din patria noastră.

Activul de partid al scriitorilor din întreaga țară se angajează să acționeze cu toată fermitatea pentru promovarea unui climat principial, astfel ca desfășurarea Conferinței naționale să constituie un prilej de dezbatere profund responsabilă de pe poziția ideologică a partidului nostru, a problemelor de bază ale creației literare, a sarcinilor ce ne revin nouă, scriitorilor, din Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Dezbaterile ce vor avea loc în cadrul organismelor scriitoricești, în presă, la radio și televiziune, în perspectiva Conferinței naționale a scriitorilor, vor avea ca obiect discutarea exigentă a principalelor direcții ale creației literare, a programului de dezvoltare a literaturii noastre. Pentru o mai aprofundată cunoaștere a vieții și activității oamenilor muncii vor fi organizate întîlniri cu făuritorii de bunuri materiale și spirituale, discuții în cercurile și cenaclurile literare, asigurînd întărirea continuă a legăturilor cu cititorii, stimularea creativității artiștilor amatori angrenați în Festivalul național „Cîntarea României".

Acum, cînd întreaga țară se pregătește să întîmpine cu importante realizări împlinirea a 60 de ani de glorioasă existență a Partidului Comunist Român, pentru noi, toți slujitorii scrisului — români, maghiari, germani și de alte naționalități — dezbaterea de azi a constituit un emoționant prilej de a omagia această înaltă sărbătoare, de a ne reafirma dragostea și recunoștința nețărmurită față de dumneavoastră, ctitor al noii spiritualități românești, arhitect al prezentului și viitorului comunist pe pămîntul străbunesc.

În numele tuturor scriitorilor, ne angajăm față de partid, față de dumneavoastră personal, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, să nu precupețim nici un efort pentru a urma îndemnul dumneavoastră înflăcărat de a spori tezaurul de frumusețe al literaturii noastre, sădind în sufletul cititorilor credința nestrămutată în trăinicia și adevărul revoluției pe care o înfăptuiește clasa muncitoare, întregul nostru popor, ridicînd România pe noi culmi de civilizație și demnitate umană.

ACTIVUL DE PARTID AL SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

CONTEMPORANII NOȘTRI

Demnitatea tonului

O tensiune extraordinară conțin ultimele versuri ale lui Eugen Jebeleanu, cele publicate în volumul **Arma secretă** ; versuri scrise chiar cu mînă de maestru, demne, răspicate, puternice, puternice și atunci cînd exprimă oboseala, dezgustul ori descumpănirea, investite și ele, aceste elemente negative, cu o forță ieșită din comun, cu un sens al afirmării în negație, al supraviețuirii **amenințate**, supraomenești, în care sînt încordate toate resorturile sufletului.

Neacceptînd să dea înapoi, crezînd intens că „nu totul este supus prăbușirii", că absența nu e iremediabilă, că disprețul, ura, silnicia nu sînt dinainte învingătoare în fața omului adevărat, Jebeleanu ilustrează o elevată morală a **neabdicării**, morală mîndră, cînd solitară, răsărind ca o stîncă din necunoscut, cînd fraternă, realipind eul la tot ceea ce înseamnă solidaritatea vieții și spațiu prin excelență uman. Neliniștită, vehementă, poezia lui Jebeleanu are nevoie de obstacole care să-i permită avîntul, escaladarea, are nevoie de un regim de perpetuă **insomnie** care să-i sporească pînă la durere și transfigurare starea de veghe. Un soi de luptă **care pe care** angajează această poezie în decisivă și corosivă competiție cu însemnele răului și ale urîtului existenței : „Noaptea stînd singur în pat, / întins în cearșaful strîmt, cearșaful / brăzdat de riduri de senil, / cînd oasele, independentele mele oase, mă dor, / cînd ascult șfîșietoare cîntece de „caf' conc'", / cînd visez ce nu mai poate să fie, / cînd rememorez vag ce a fost, / cînd nu mai pot construi / nici măcar un cotet din cîteva

Dan Cristea

Continuare în pag. a 3-a

• În acest număr : • Itinerariile tînărului reporter : • „Primăvara la porțile viitorului oraș" de Miron Țic • „Trei ipostaze călărășene" de Marin Lupșanu • „Blajul — un oraș repus în drepturi" de Alexandru Brad • Poeme de • Florin Costinescu • Liliana Ursu • Nikolaus Berwanger • Ion Burnar • Horvath Dezideriu

JURNAL DE POET

Amfiteatrele universitare

Istoricul Gheorghe Iscru a avut gîndul bun de a sărbători împlinirea celor 160 de ani de la intrarea lui Tudor Vladimirescu în București în fața unui amfiteatru plin cu studenții facultății de utilaj tehnologic sprijinit din apropape de prodecanul facultății, Nicolae Leonăchescu, oltean din Stroiești de origine, care a tipărit și o monografie a satului natal de curînd, pe cheltuială proprie. Corul studenților care cuprindea de fapt toată sala a intonat cu patos Marșul lui Tudor.

A urmat o sesiune academică, în fața studenților cu ultimele descoperiri științifice legate de revoluția lui Tudor. Gheorghe Iscru a interpretat Steagul lui Tudor *aflat desfășurat în sală precum și poate cea mai importantă redescoperire pînă acum din acest an datorată istoricului Nestor Vornicescu, despre care am mai scris, anume peceteainel reprezentînd un țăran ce-și scutură lanțul robiei, pecete purtînd înscris anul pornirii revoluției, 1821. O fotografie mărită a acestui inel se află alături de steag în amfiteatru.*

Cercetătoarea Olivia Strachină de la Arhivele statului, căreia îi datorăm ultimele amănunte în ce privește Steagul lui Tudor, și Octavian Ghibu, cel dintîi exeget al steagului care a văzut în Sfîntu Gheorghe al tricolorului pe Gheorghe Lazăr, atît de adînc implicat în mișcarea lui Tudor, au încheiat comunicările, după care actorul Paul Avram a recitat balada populară sărbătorindu-l pe Tudor.

Fără a pierde nimic din caracterul științific propriu-zis această sesiune academică desfășurată în fața studenților amintește comemorările savantului Nicolae Iorga care știa că adevărurile istoriei trebuie să însuflețească mai ales amfiteatrele universităților unde se formează conștiința națională a intelectualității românești.

Poate tocmai în fața viitorilor ingineri, a tinerilor de formație mai ales matematică se cuvin însuflețite marile fapturii eroice și jertfitoare ale neamului nostru.

Ceea ce a făptuit Gheorghe Iscru sărbătorindu-l pe Tudor poate deveni pilduitor în a ne comemora și clasicii literaturii noastre în fața mulțimilor, mai ales că unii dintre ei au trăit eroic precum Tudor sau Bălcescu.

Nu mi se va lua ca slavă deșartă bucuria ce am avut-o rostind Imnul lui Tudor *în fața acestui amfiteatru unde ne-am dori oaspeți măcar o dată pe an, atîția dintre scriitori.*

Ion Alexandru

Un lucrare de referință

Ni se pare axiomatic afirmația că, cît se va publica mai mult material documentar, cu atît vom dispune de mai numeroase și diverse elemente concrete pentru a obține o cunoaștere complexă și profundă a proceselor din sfera politicului, economicului, socialului, culturalului, pentru a formula judecăți privind sensurile dezvoltării dintr-o perioadă sau alta a istoriei naționale, pentru a-i releva trăsăturile și învățămintele.

În acest context, ne face plăcere să semnalăm apariția lucrării **Repertoriul actelor oficiale privind Transilvania tipărite în limba română 1701—1847**, avînd ca autori pe Aurel Răduțiu și

Prof. dr. doc. George Potra

Continuare în pag. a 2-a

ANUL DOUĂZECI ȘI UNU

Pe ce lumină ochii-mi să-mi răsfring,
ce flori să-mi deslușească-aci zăbunu'
pentru-a rosti cuvîntul de întrupare
din anul acela, douăzeci și unu ?

A fost izvor de apă vie, munte
pe care au planat șoimi din vechimi
și s-au topit credințele-adunate
cu vremuite-oglinzi din adîncimi.

S-a adunat în luna mai spirala
de năzuințî urnite-n căi de vreme,
pentru-a deschide bolta dimineții
și-a pune grîul lîngă smalț pe steme.

Solemnă clipă-acești șaizeci de ani
ce vin către sorocul de-mplinire.
În inimă cum zborul de vultani
clipește ziua de-opt, în amintire.

Să-aduc potirului lumina cea din zori,
cristalul de iubire — al tandrei mlade.
Sub steagul de partid, nemuritori
eroii ne-au rămas pe baricade.

Sîntem spre piscuri, inimă o dăm
chiar cînd o clipă, clipa se-ntretaie.
Pentru semințele ce-au răsărit întins
ne mistuim în mîndra vîlvătaie.

Al. Raicu

TÎNĂR ÎN AGORA

„MUZEUL DIN SUFLET"

În clipa aceea, omul cel mai morocănos, căci așa trecea el în ochii celorlalți, înțelesese definitiv că, în ciuda tuturor eforturilor, în ciuda cumplitei lui neputințe de a rămîne pe mai departe la vechea stare de lucruri, ceva greu de exprimat se destrămase în el : nu putea ști cu precizie dacă propria lui amărăciune va fi ceva trecător sau pur și simplu, înțelegerea reală a situației îi scapă... Mai pricepuse — deși refuza cu încăpățînare să se destăinuie cuiva, nu din teamă, ci, pentru că pe ceilalți pur și simplu, îi credea prea puțini pregătiți pentru a-și ține singuri capul pe umeri — de unul singur că, din moment ce nelinistea îl învăluia tot mai mult, lipindu-se de el ca o iederă și urmărindu-l peste tot ca o umbră, într-adevăr, ceva urma să se petreacă și că acest ceva este mult mai puternic decît el, decît toți ceilalți pe care îi lua în răspăr ori de cîte ori avea ocazia. Și acest ceva avea să se întîmple nu peste multă vreme cînd, într-o seară, pe cînd sta singur, învăluit în propria lui singurătate, apăru un ins nu prea înalt, vioi care, fără prea multă vorbă lungă, se recomandă scurt, apoi, îl întrebă ca și cum s-ar fi cunoscut de cînd lumea : ia spune nea' A. ce anume nu înțelegi matale ? Atît avu timp, să-l măsoare din ochi pe acel ins care-i năvălise în casa lui, autoritar și care-l luase de scurt ,apoi, stăpînindu-și vorba îi răspunse calm, incredibil de calm. ..de unde cunoști dumneata ce nu înțeleg eu ?" și ,.cum vine treaba asta" ? — mai zise, apoi, un val de ris năpraznic se revărsă din pieptul lui puternic de a fi înțeles că era gata să se rupă în bucăți... Celălalt izbucni și el în rîs, cum se zice, rîdea de risul molipsitor al omului, despre care auzise că nu se lasă el convins așa, cu una, cu două...

...Atît își mai aminti, după mulți ani nea' A., nimic nu mai reținuse din întrevederea aceea misterioasă și totuși foarte precisă, dintre el și omul acela. Din acea primăvară, în afară de nostalgia lui nu mai vroia să-și amînteasă că de nimic, dar asta nu pentru că i-ar fi fost rușine de ceva, ..în definitiv, își spunea, m-am convins singur",

Viorel Sâmpetrean

Continuare în pag. a 2-a

CURTEA VECHE

REFLEX

adevărul e că cel mai bătrîn mic din curtea veche a podgoriei, o incrucișare de poteci acum, toropită de cucută și urzici, îmi aduce aminte de bunicul din partea tatei, un om cu o barbă albă, ascuțită, și mustăți lungi, haiducești, pe care eu îl vedeam mai mult ca o zugrăvire pe o icoană. Avea el de fapt o fărîmă de altar dintr-o biserică veche și părăginită care fusese zidită de mult, de mult de tot în capătul viei alor săi, cei mai de dinainte cu multe generații, pe un val de pămînt care tăia dealurile în două și despre care se zicea, se mai zice și azi, că era o cetate a lui Radu Vodă. Pe acolo de fapt a fost și drumul de refugiu al Doamnei Chiajna.

Cu timpul, pe valul acela de pămînt s-au pus vii și livezi. Și mica zidire s-a scufundat încet-încet în pămînt, s-a povirnit pe dinăuntru ascunzînd la temelie fărîme de pereți cu altar și zugrăveli cu tot. Cînd bunicu-meu s-a hotărît să împrospăteze via și să desfunde pămîntul, să-i reașeze din nou în terase și să-l pregătească de rod, cazmaua s-a izbit deodată de ceva dureros și tare și a scos așa ca un strigăt sau un oftat rece de om. A luat-o mai pe margine încet, a săpat niște șanțuri și a răzuit bine pămîntul de deasupra pînă ce ochii i-au

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 2-a

SORIN PREDA: «Povestiri terminate înainte de a începe»

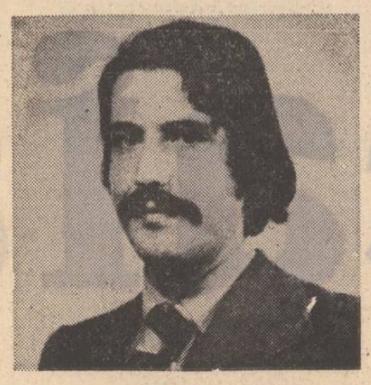

dacă anul 1980 a fost indubitabil un an al romanului, anul 1981 va fi oare, al genului scurt? Apariția unor volume de nuvele, povestiri, și schițe, de real interes și „meșteșug" literar cum este **Cafeneaua subiectelor** a lui Ovidiu Genaru ne poate, de acum, sugera un răspuns. Acestora li se alătură, într-o manieră edificatoare, cartea de debut a lui Sorin Preda, intitulată provocator **Povestiri terminate înainte de a începe** (Editura **Cartea Românească**, 1981). Desigur, nu ne aflăm însă în fața unui nou gen literar sau a unor experiențe de tip avangardist, ci, fapt important, luăm cunoștință de un ton personal, de o scriitură fermă, decisă, funcțională, condiție altfel indispensabilă a pretențiosului text „scurt". După cum se știe, nuvela și povestirea sînt în primul rînd opere de stil, ele depinzînd exclusiv de modalitățile narațiunii (în sens retoric, ca techné), orice eroare de construcție devenind imediat vizibilă, spre deosebire de roman unde astfel de defecte pot trece uneori, drept calități (divagația eseistică, de exemplu). Aceleași considerații sînt valabile și pentru schiță, la care ar trebui să adăugăm, cu o sintagmă împrumutată, **încadrarea adecvată** a obiectului.

Într-un anumit sens, din punct de vedere al artei literare, rudele mai vitregite ale romanului reprezintă veritabile teste valorice. Și Sorin Preda, o spunem cu toată obiectivitatea, trece cu brio acest prim examen. Materia predilectă a „instantaneelor" sale, asupra căreia își îndreaptă cu aviditate atenția, este, nici vorbă, inepuizabila bogăție a cotidianului din care izolează, un personaj, un gest, o atitudine semnificativă, fără însă a le sublinia sau îngroșa liniile. Esențial este aici, așa cum am amintit, **cadrul, unghiul de fotografiere** a evenimentului: „Catinca M. ieșise în fața blocului să-și spele lenjeria, un taburet cu picioarele descleiate și deasupra ligheanul cu leșie. Capotul roșu, matlasat, suficient de larg și oprit, după stas, chiar deasupra genunchilor, ascundea imperfecțiuni ale trului care, în definitiv, stau bine oricărei gospodine. La fel și picioarele mușchiuloase, ușor desfăcute și nedepilate, gradul de înclinare al corpului, succesiunea precisă a mișcărilor brațelor subliniau (dacă mai era cazul) maturitatea și experiența casnică a femeii. Abia cocul savant prins în clame, fixa momentul zilei (cu două ore înainte de a pleca la nunta verișoarei Gica) un coc nu știu cum, o întîmplare, o greșeală, un punct roșu pe tavan, ceva aiurea în orice caz. Și oamenii trec și privesc femeia lung, cîți oameni, atîtea nuanțe de lung. Cu toții par să nu rețină decît cocul, anomalia. Zîmbesc în barbă (...)" Dar sub aparențele casnice ale scenei, se ascunde o mică dramă și numai prozatorul, datorită unghiului de vedere adecvat, surprinde adevărata **anomalie**, cea pe care trecătorul obișnuit nu are cum să o observe: „Convinsă de ceea ce face, indeminatică, Catinca pare că se scufundă în apa din lighean odată cu rufele. Restul e literatură. Oricum, capul este perfect ascuns de brațe (un cap mic, stafidit, cu nasul roșu de plîns și o pată violetă, aproape cît un pumn, sub ochi). Din toate astea nu se mai vede nimic, și povestea ei se ascunde precum un medalion cu sfînta Numaiștiucum lovindu-se la fiecare mișcare de sini sub rochia subțire, fără decolteu" (**Catinca M.**, pag. 100)

Deci importante sînt pentru prozator obiectul în sine, ca prezență, umplînd obiectivul și încadrarea lui corectă, deoarece „restul e literatură". Într-adevăr, Sorin Preda refuză orice comentariu psihologizant, etico-moral sau social, ocolind tentația motivării și explicației „outside", singura sa grijă fiind decupajul, cu alte cuvinte, ferindu-se de „literaturizare" și inautentic. Este însă numai o iluzie pentru că procedeele ficționalizării sînt congenitale „literarului" și acolo unde tai un cap „hidrei" povestirii răsar în loc două. Căci cu cîtă abilitate și profesionalism este operată tăietura imaginii, și secțiunea în realitate, aș spune cu cîtă conștiință a artificiului, pe care, de altfel, autorul ironic o și denunță la un moment dat! „Povestea profesorului răsuflă foarte repede în oraș. Simple cunoștințe ori colegi de școală ai lui Chinezu Vasile se vor interesa în zilele următoare (mai pe ocolite și cu oarecare admirație) cum de a putut suporta atît de ușor evenimentul despărțirii, mai ales în condițiile sale. Simțind că nu va fi crezut, lui Vasile îi va fi jenă să le povestească pățania cu telefonul. **Nouă nu ne este**" (s.n.)

Nici nouă nu ne va fi „jenă" să dezvăluim în acest caz „sursele" autenticității în proza sa, care constau în alegerea și tratarea a două serii de evenimente. Prima, de o banalitate desăvîrșită, cum sînt mersul în autobuz (**Autobuz**), o nefericită coincidență de natură onomastică (**Tirtiță**), efectele obezității (**Anda**), o faptă bună (**Cum poți face o faptă bună**) etc., închizînd în ele o semnificație gravă sau grotescă pe care **observația crudă** a autorului nu ezită să o releve ca atare, deși dă impresia că o face inocent, mai mult din plictis și obligație; o stratagemă bine aplicată și cu rezultate notabile. Comentariul la o statuie ratată artistic din cauza economiei de bronz și a birocrației (**Un Icar ciung**) se rezumă la fraza: „Numai adevăraților cunoscători știau că frumosul nu are nevoie de explicații". Tristul adevăr al situației respective nu mai necesită, într-adevăr, sublinieri.

Cealaltă modalitate constă în înfățișarea unor întîmplări deosebite, chiar fantastice, care ar putea forma subiectul unor romane senzaționale sau sentimentale, cu aerul celei mai desăvîrșite naturalețe. Deci, de la **insolitul banalității** la **firescul excepției.** Moartea soției unui funcționar, care tocmai se sinucisese în alt oraș, anunțată printr-o telegramă, motivul povestirii **Prima zi din noua viață a inspectorului Vasile D.**, suscită doar această reflecție din partea naratorului: „Nu aveau de unde ști că Apolozan, factorul, luîndu-se cu treburile, uitase să înmîneze adresantului telegrama. A doua zi avea să o trimită retur, neuitînd să specifice cu chimicul, într-un colț și cauza: „Adresantul mort". Va fi începutul unei călătorii tur-retur fără sfîrșit. Posta își face datoria". Nici întîlnirea cu un moroi în baie și nici „pătratul" dragostei, formă actualizată a triunghiului conjugal nu produc altă impresie decît pe aceea a obișnuitului sau a derizoriului. În alt plan, **Povestiri terminate înainte de a începe** sînt și o replică parodică la titluri de felul **Istorii extraordinare, Povestiri crude și insolite** etc. Nimic nu este sau nu mai poate fi extraordinar, inedit, senzațional în viața omului contemporan, pradă mecanismului implacabil al rutinei și automatismelor. Totul fiind știut dinainte, povestirile (ca relatare de evenimente) și personajele fiind cunoscute, totuși, de ce le mai începem? Pentru simplul motiv că acest lucru merită spus prin „literatură". Și Sorin Preda o face într-un mod convingător esteticește, dovedind exact contrariul semnificației din titlu, și anume, virtuțile infinite ale actului literar.

Paul Dugneanu

ION LOTREANU: «Introducere în opera lui Mircea Eliade»

Întîia monografie românească globală asupra lui Mircea Eliade este aceea scrisă de Ion Lotreanu, poet productiv care s-a exprimat în cîteva rînduri și sub raport critic, prozator, mi se pare, în intenție, în orice caz din categoria poligrafilor. Fără a fi, totuși, o premieră absolută (avem contribuții parțiale asupra lui Mircea Eliade, una pe temă bibliografică, aparținînd lui M. Handoca, alta, eminentă, a lui Adrian Marino), încercarea lui Ion Lotreanu are meritul înfricabil de a privi opera de sus și a o descrie în chip cantitativ superior. Ideea plutea practic în aer, notorietatea lui Mircea Eliade luînd nu o dată aspectul unei mitologii, așa încît inițiativa autorului român este demnă de toată stima mai ales că obiectul punea din principiu niște piedici nu atît de ușor de depășit.

A descrie „opera" lui Mircea Eliade presupune, mai întîi, a clarifica exact ce și cît din ceea ce a produs acesta intră în literatura română. Mircea Eliade este un autor prolific, cu biografia pe care o cunoaște toată lumea, și care a publicat aproape jumătate din opera lui în străinătate și în limbi străine, fără a tipări de cele mai multe ori și dubletul românesc. Proza lui este toată imprimată în românește; aci asadar nu există probleme. Eseistica, pînă prin 1942—43, cuprinde și aceasta versiuni românești. „Jurnalul" (despre care circulă tot felul de știri) este probabil cel mai întins din întreaga noastră literatură și a fost divulgat și el în românește. Avem eseuri, studii mai vechi și mai noi tipărite de autor în limba română. Tot acest domeniu este foarte clar și poate fi examinat fără dificultăți din unghiul literaturii române. Ceea ce autorul a dat în alte limbi (mai ales producțiunile de istoria religiilor și de filozofia miturilor) stă deocamdată sub semnul întrebării: această parte nu poate conta în examenul de stil al eseisticii românești, ci în chipul unui capitol aparte care avea de studiat fenomenologia separată a domeniului în chestiune. Neindoios, cutare operă poate fi utilizată cu deplin folos în examenul eseisticii în limba română ori în explicația prozei (fără opera de „mitolog" proza este ca o lume al cărei limbaj s-a pierdut). Este cu putință a studia pe Mircea Eliade și în chip de autor român plurilingv (această ipoteză mi se pare cea mai corectă) și ar fi fost, în acest caz, necesară o expertiză a „stilisticii" sale științifice în limbile în care mai scrie, pe lîngă limba română. Oricum ar fi, această discutie nu putea fi evitată.

Ion Lotreanu nu o face și de la început impresia critică este, ca atare, defavorabilă: nu înțeleg unde așează el estetica lui Mircea Eliade în raport cu opera de istoric al religiilor, ce proporție stabilește între proza acestuia și opera lui integrală, ce reprezentare ultimă de ordin critic își face comentatorul despre obiect. Lipsește o biografie (cele două-trei pagini, de la sfîrșit, sînt absolut sumare), în acest caz bolgatorie.

Admit că astfel de chestiuni se pot rezolva și în operațiunea critică propriu-zisă, cu condiția totuși ca aceasta să aibă un aspect sistematic și să înglobeze pe cît a fost cu putință, totul. Un examen iute este pe deplin grăitor: această contribuție are trei părți, una despre „Scrierile teoretice", alta — tratînd „probleme ale prozei" și în fine o „Addenda", al cărei scop nu-l înțeleg, aflată acolo unde era locul portretului final. Să zicem că această împărțire este judicioasă deși nu acoperă nici pe departe ceea ce a făcut Mircea Eliade pînă acum. „Scrieri teoretice" e un termen vag, care nu operează deosebiri între „eseu", „tratat", „jurnal", „reportaj" etc. Totuși, aceste producții sînt examinate aici la un loc. În al doilea rînd, e vorba de cărți conținînd unele mai multe studii, iar altele fiind croite după un plan. Despre mecanismul acestor cărți Ion Lotreanu nu spune nimic ci numai selecționează cîte un fragment pe care îl rezumă. În sfîrșit, din „scrierile teoretice" s-a dedus o metodă (pe care Adrian Marino a descris-o excepțional); pe această temă Ion Lotreanu tace. Mai nimic despre ideologia lui Mircea Eliade și despre filozofia lui, așa cum rezultă din însumarea întregii opere „teoretice"; pretutindeni, Ion Lotreanu face rezumate.

A doua parte a monografiei expune „probleme ale prozei". Dacă asupra „teoriei" să zicem că documentarea ar fi fost mai dificilă, avînd piedica limbilor străine, aici materia era toată în românește. Însă obligația de a descrie totul este izbitoare. Din proza lui Mircea Eliade, Ion Lotreanu nu menționează „Nuntă în cer", „Lumina care se stinge", „Huliganii", „Întoarcerea din rai", „Șantier", primele proze, anterioare lui 1930 (ușor de găsit, le-a descris de altfel corect Ion Bălu), precum și cîteva nuvele din volumul „La țigănci". Proza din ultimii cincisprezece ani produsă de Mircea Eliade (cîteva „Short stories", precum „Podul" și „Adio" erau la îndemînă) nu mișcă pe fața monografistului nici o cută, deși cunoaște „Noaptea de Sînziene" (din care citează întîmplător cîteva rînduri). „Pe strada Mîntuleasa" este comentat, „Noaptea de Sînziene" care e un roman capital, — nu. Interviuri din 1978 îl interesează pe Ion Lotreanu, „În curte la Dionis" (volum excepțional de nuvele) și „Tinerețe fără tinerețe" (acestea din 1978) — nu.

Despre teatrul lui Mircea Eliade (original și cu texte ușor de găsit) — nici o vorbă. Hotărît lucru, ceea ce descrie aci Ion Lotreanu nu mai este „opera lui Mircea Eliade" ci un fragment, dedus arbitrar de monografist, după o concepție ininteligibilă.

Totuși, chiar în baza acestui material lacunar (deși cu eliminări de nescuzat) era cu putință un tablou plauzibil al operei, cu condiția ca monografistul să procedeze metodic, organizat și să analizeze cu talent (efortul ar fi fost, se înțelege, cu mult mai mare). Aci, rezultatul este complet nesatisfăcător, căci Ion Lotreanu și-a alcătuit monografia cu o lipsă dezesperantă de metodă, așezînd unul după altul eseuri pe felurite teme (extrase din opera lui Mircea Eliade), fără un elementar simț unitar.

Monografia nu are început, ca și cum Mircea Eliade ar fi un „text" și nu un autor și întîiul eseu intitulat teribilist „Nematuritatea, etapă a sincerității" are un conținut abrupt și dezorganizat. M. Eliade ar fi un „poligraf" atins de „trăirism" (noțiune pe care Ion Lotreanu nu o clarifică) și în general, mai cu seamă în tinerețe un autor heterogen, fără ideologie, însă „sincer". Cele 31 de eseuri care descriu „Scrierile teoretice" au în fond același aspect de notă fugitivă de lectură, fiind niște rezumate care reproduc uneori în chip caricat ceea ce conține textul inițial. Ideologia literară a lui Mircea Eliade, eseistica, tratatele de istoria religiilor se amestecă aci într-un chip de nedesfăcut, și, raționînd după un plan al cărui sens îmi scapă, Ion Lotreanu sare de la „conduitism" la „sexualitate", apoi la „comparații" (ca figură de stil), combinînd stilistica, filozofia, eseul într-un cocktail tropical. Ceea ce pare aci impresionant este aerul erudit al monografistului, senzație care rezultă din descrierea placidă a feluritelor amănunte, extrase din opera lui Mircea Eliade. A izola termeni de filozofie orientală, scheme cosmogonice, mituri descrise amănunțit — aceasta face impresie la cititorul comun care ignoră sursa acestora, însă nu este de nici un folos în examenul critic al unei opere.

În expunerea prozei, referințele critice și povestirea în amănunt a unor cărți sînt totul și de îndată ce iese din acest „metod" Ion Lotreanu emite tot soiul de cugetări fanteziste. Aci nimic nu este sistematic, lipsește clarificarea noțiunii de „autenticitate", despre exotic aflăm știri fără probe, asupra fastasticului (pe care îl raportează necontenit la „basm"?!) Ion Lotreanu face speculațiuni confuze și cu aer de originalitate, deși provin de la Roger Caillois. În absența metodei și a simțului sistematic, care în fond este stridentă, Ion Lotreanu putea în sfîrșit să dea observații de amănunt, idei inedite sub raport analitic căci în ultimă analiză nimeni nu e de vină că monografistul n-are aptitudine sintetică și că s-a încercat, cu ambiție, mult peste puterile lui.

Și în expresia propriu-zisă monografia lui Ion Lotreanu este plină de defecte. Mai întîi, el nu pare a priza în chip real obiectul și adeseori îl șicanează pe Mircea Eliade într-un chip care sfîrșește prin a fi supărător. Pentru Ion Lotreanu, acele „crede", „susține", „e de părere", și altele asemenea arată îndepărtarea comentatorului față de obiect. În accepțiunea lui Ion Lotreanu, Mircea Eliade „nu scăpa de impresii de lectură", „multe pagini sînt încercări adolescentine", „unele paragrafe n-au valoare propriu-zisă" (pag. 8) „pasajele" de aiurea sînt „mai terne" (pag. 161). Nu votează împotriva spiritului critic, el este recomandabil și merită salutat, însă a nu explica motivul unei negații ori cauza unui defect este, hotărît, inacceptabil.

De altfel, și limbajul critic pare a fi la Ion Lotreanu absolut rudimentar, nu doar modul de a gîndi. Vocabularul e uneori de fantezie („leneveală") stilul e „spilcuit", un „balans de opinie" e „suspect", Mircea Eliade — zice Ion Lotreanu — nu putea „să se scuture de impresii de lectură", „căuta paradoxul cu luminarea" (expresii care sînt izbitor triviale). „Povestirea e elaborată treptat și, am spune, democratic, cu cărțile pe masă" pag. 141). „Cuvintele de ordin ale acestui atrăgător roman sînt prin urmare: mister, surpriză, taină, întîmplări obscure, fascinație, teamă" (pag. 158).

În fine, Ion Lotreanu pare a fi specializat într-un soi de cugetări teoretice în gustul J. Prudhomme și atunci cînd nu rezumă, el emite astfel de cugetații: „Aforismul se ivește pe fondul unei meditații, nu pe loc gol" (pag. 7) „În filosofie, artificiile de calcul sînt posibile, în meditație lucrurile pot fi orînduite în așa fel încît, într-un ansamblu, să coexiste mai multe puncte de vedere" (pag. 60) „Eliade ar putea spune, odată cu Miguel de Unamuno, că-l interesează nu atît umanitatea (care e o abstracțiune), cît omul (în carne și oase)" (pag. 108).

„Punerea simțurilor în serviciul imaginarului are sens, în reportaj, numai alături de materia concretă a informației, metafora se așează frumos lîngă textul documentar. Scriitorul procedează chiar așa: relatarea seacă, grăbită, e „tivită" cu plutiri metaforice încîntătoare" (pag. 131). În acest stil kitch, se exprimă așadar Ion Lotreanu în monografia lui „Introducere în opera lui Mircea Eliade" (**Minerva**, 1980).

Nu ascund că o astfel de „încercare", așa cum este ea, are totuși o trăsătură pozitivă: ea stimulează interesul pentru un scriitor român încă puțin cunoscut la noi, deși cu o celebritate mitică, urnește niște inerții, cîte vor mai fi fost, și, în fond, e un model, vai, negativ, prin raport la care se poate, de aci încolo, întocmi o adevărată cercetare serioasă.

Artur Silvestri

O lucrare de referință

Urmare din pag. 1

Ladislau Gyémánt, apărută în Editura științifică și enciclopedică în acest an.

Întemeiată pe o îndelungată cercetare — în diferite arhive și biblioteci de stat și particulare — lucrarea semnalată împlinește un evident gol în istoriografia română, avînd prin dimensiunile și caracterul cuprinzător ale efortului, noutatea materialului comunicat, probitatea cercetării și luciditatea interpretării toate atributele unui eveniment editorial, care dezvoltă în modul cel mai fericit demersul similar anterior de culegere și prezentare a unor asemenea acte, datorat unui mare număr de autori români și străini.

Volumul însumează 622 acte oficiale — tipărite în limba română pentru românii din Transilvania, acte emise de organele legislative, de instituțiile politico-administrative și militare, de autoritățile bisericești și de unele instituții de interes public — a căror cercetare este de primordială însemnătate pentru începuturile istoriei noastre moderne. Repertoriul a fost conceput de autorii săi, deopotrivă, ca o ediție de documente (acte) în registre și o bibliografie tematică, circumscriindu-se la perioada 1701—1847, deși practica tipăririi actelor în limba română este mai veche de 1701 și va continua, sporadic și nesemnificativ, și după 1847, în condițiile impunerii presei ca o activitate curentă.

Substanțialul studiu introductiv analizează riguros această amplă categorie de acte, stăruind asupra unor probleme a căror importanță se impune de la sine: emitenții și tipologia actelor; seria cronologică și tematica actelor; traducerea, tipărirea, publicarea și aplicarea actelor.

Autorii inserează cu migală, în studiul introductiv și tabelele anexe, pe toți emitenții cunoscuți, urmărind frecvența emisiei atît în mod general, la nivelul întregii perioade, cît și în mod particular, la nivelul celor patru etape străbătute de politica reformismului austriac în Transilvania (1701—1980 — etapa de început a acestei politici, cunoscută ca reformismul terezian; 1781—1789 — etapa iosefinismului, prin care reformismul austriac își realizează momentul de apogeu; 1790—1815 — etapa marcată de războaiele cu Franța, în care politica reformismului se află într-un puternic recul; 1816—1847 — etapa premergătoare revoluțiilor de la 1848, perioada regimului lui Metternich). Urmărind emitenții, în corelație cu seriile cronologice ale actelor, autorii pun în lumină, de fapt, variabilele acestei activități, care s-a constituit, prin ea însăși, într-un reflex al politicii oficiale în fiecare din etapele amintite, ale deschiderilor și rigorilor sale.

Ar fi necesare numeroase pagini pentru a inseria tematica actelor publicate, care constituie, de fapt, unul din elementele cele mai interesante pentru aprecierea aportului documentar al acestui repertoriu. În lipsa acestora, vom nota doar succint: **acte economice** (oieritul și păstoritul; industria și mineritul; comerțul; circulația monetară, finanțele și băncile); **acte urbariale și sociale** (reglementări urbariale; mișcări sociale); **acte administrative** (măsuri administrative; evenimente politice și dinastice; starea civilă; asistența socială; înregistrarea și administrarea actelor); **acte juridice** (legislația generală; dreptul civil; dreptul penal; regimul avocaților); **acte fiscale** (regimul contribuabililor; perceperea dărilor; venituri fiscale); **acte militare** (întreținerea armatei; granița militară; războaiele purtate de Austria; dezertori); **acte bisericești** (raporturi interconfesionale; obligațiile clerului mirean și monahal; structura organizatorică a bisericii); **acte sanitare** (descrierea unor boli; mijloacele profilactice); **acte culturale** (școala; difuzarea unor cunoștințe de utilitate practică; tiparul, lectura și cenzura). Utilizînd criterii matematice de apreciere, autorii formulează concluzia că etapa 1781—1789, în care publicarea în limba română a actelor destinate românilor din Transilvania a fost ridicată la rangul unei politici de stat, a reprezentat perioada cea mai prolifică, însumînd 377 din cele 622 acte publicate, deoășind astfel producția de acest fel din toate celelalte trei perioade amintite.

În funcție de factorii emitenți și locul de imprimare, traducerea actelor — căreia i s-a acordat o aparte însemnătate dată fiind grija pentru asigurarea fidelității — a fost făcută de funcționarii români de rang inferior din cancelaria aulică sau din personalul tipografiilor unde acestea se tipăreau, tuturor acestora adăugîndu-li-se o altă categorie care execută aceste traduceri nu în virtutea unei obligații administrative și nu ca o treabă curentă. Să reținem pentru cei ce împlinesau rostul de **translator cancellariae** sau **linguae Valahicae translator** numele unor: Nicolae Szakadáti, Ioan Pap Dályai, Dumitru Ierkovits, Samuil Pap, Ladislau Vajda, Dumitru Rátz, Ioan Babb; ca **wallachischer Translator** — pe Ioan Barac; ca și numele unor traducători care nu făceau parte din personalul cancelariilor forurilor emitente: Petru Pavel Aron, Ioan Budai Deleanu, Ioan Piuariu-Molnar, Gheorghe Șincai, I. Onișor, Samuil Vulcan, Petru Maior, Ignatie Carabăț, Dimitrie Marin și Alexie Popovici, unii dintre aceștia fiind nume de mare rezonanță în istoria culturii românești.

Analiza tipăririi actelor permite autorilor să facă o trecere în revistă a centrelor tipografice și tipografiilor (fie că este vorba de cele din Blaj, Cluj, Sibiu, Brașov, Oradea sau de cele din Buda, Viena, Hagenau), înregistrînd factorii care au determinat ascendentul lor într-o perioadă sau alta de existență, producția acestora, punînd, în același timp, în lumina meritată, pe unii dintre cei ce s-au ilustrat în această activitate. Tirajul, cheltuielile de tipărire și prețul vînzării, edițiile multilingve sînt numai cîteva din aspectele abordate în același cadru de autori și în care aceștia aduc, de asemenea, informații deosebit de prețioase.

Bibliografia, deosebit de consistentă, anexele și indicii oferă repere riguroase și utile atît pentru cunoașterea demersurilor și etapelor, a eforturilor și autorilor legați de tipărirea anterioară a unor asemenea acte, cît și pentru analiza celor publicate cu această ocazie. Un rezumat în limba engleză face accesibile concluziile autorilor pentru cercetători din străinătate interesați de problematica acestei lucrări.

Nu am putea încheia această semnalare fără a sublinia încercarea autorilor de a plasa locul și rostul tipăririi inițiale a acestor acte în politica reformismului austriac — concluziile în această direcție le împărtășim în totalitate — și preocuparile privind formularea consecințelor politicii reformismului austriac asupra evoluției populației românești din Transilvania, în plan politic, economic și social, cultural și psihologic — ale căror concluzii însă merită revăzute, atît pentru adîncirea interpretării, cît și pentru realizarea unei evaluări mai nuanțate, în măsură să stabilească exact resorturile, conținutul și limitele politicii reformismului austriac, văzut în evoluția istorică generală.

Dincolo de orice rezerve de acest gen, ca și de posibile sugestii de amănunt, lucrarea **Repertoriul actelor oficiale privind Transilvania tipărite în limba română 1701—1847**, care onorează Editura științifică și enciclopedică (de remarcat contribuția calificată și riguroasă a redactorului de carte Marcel Popa), se constituie într-o extrem de utilă apariție, deschizînd noi și fertile direcții de cercetare pentru o perioadă și domenii de activitate mai puțin cunoscute, în măsură să ofere rezultate care vor îmbogăți, substanțial, credem noi, cunoașterea istoriei românilor transilvăneni, a acestei inalienabile părți a pămîntului românesc.

«Muzeul din suflet»

Urmare din pag. 1

ci, pentru că nu vroia să recunoască nimănui ce anume se rupsese în el, irevocabil, în seara aceea... Și mult timp după aceea, cînd hotărîrea lui îi determinase pe toți oamenii satului să-l urmeze în „colectivă", înțelegesese noul mers al lumii, după discuțiile lungi, interminabile, pînă spre ziuă, cu „însul" pe care-l primise în gazdă ani de-a rîndul, și pe care ajunsese să-l prețuiască ca pe propriul lui copil.

Restul, zice, e precum vezi. Mi-am dat seama că omul acesta morocănos se schimbase — mi-a vorbit de data asta, cu „înțelegerea superioară" a rosturilor noi, se mîndrea chiar cu anii lui buni de „colectivă" — dar, în ciuda acestei schimbări, orgoliul lui rămăsese neatins, păstrat însă, undeva înlăuntrul lui, pentru clipele lui de singurătate. Păstra vechile lui „podoabe", în șura din spatele casei, tot ceea ce constituise dovezi sigure ale „stării" lui în sat: hamurile, potcoavele, biciul, sania, căruța — erau puse în mare grijă acolo, în „muzeul lui de suflet", numai căii, faimoșii lui cai lipseau. „Da, ăsta e muzeul meu de suflet", mai zise, și, ca și cînd mi-ar fi destăinuit un mare secret, și ar fi săvîrșit în acest fel o greșeală, întoarse vorba despre mersul de azi al satului, despre „schimbarea la față" a realității în acești ani scurși din acea primăvară de neuitat.

Ceea ce însă nu mi-a spus — și nu putea să-mi spună — nea' A. acum, după mulți ani, am deslușit din privirile lui blinde, înțelegătoare: era stăpîn pe „înțelegerea reală a situației", și acest lucru nu era prea greu de observat. În afara „muzeului" prea puține mai păstrau aerul de odinioară, noua rînduială își pusese amprenta asupra gospodăriei lui așezate, „în pas cu lumea". L-am lăsat acolo, în liniștea lui, și am înțeles că omul cel mai morocănos, odinioară, era mai liniștit și mai împăcat cu sine ca oricînd, puțin albit, însă la fel de energic și de autoritar.

CARTEA DE DEBUT

UN PAPILLON ROMÂN

Vă mai amintiți poate de romanul și filmul care au făcut oarecare vogă cu nu prea mulți ani în urmă: **Papillon.** Erau peripețiile aproape neverosimile, dar garantate ca reale, ale unui deținut condamnat pe nedrept, care trece vreme de ani prin încercări cumplite, dar reușește în cele din urmă să-și recapete libertatea. Romanul *) lui Iulius Preda, apărut recent la Editura Albatros, seamănă, pînă la un punct, cu istoria eternă evadatului ocnaș francez. În cazul autorului nostru este însă vorba mai mult despre o evadare morală, de o evitare reușită a unei mentalități pe care anii de detenție au încercat să i-o inoculeze naratorului.

Despre Iulius Preda aflăm, dintr-o generoasă prezentare semnată de Mircea Sântimbreanu, că este în vîrstă de cincizeci și doi de ani; el este șamotor la Uzinele Vulcan și elev în anul al IV-lea la Liceul de Filologie-Istorie nr. 1 din București, secția serală. Cartea sa, ni se spune, este o revanșă tîrzie împotriva unui destin potrivnic, care l-a împiedicat, ani de-a rîndul, să ducă o viață demnă. Nu este greu de dedus, citind scurta însemnare semnată de Mircea Sântimbreanu, faptul că **Cinci ani dintr-o viață** nu este o operă de ficțiune, că însuși autorul a trăit toate întîmplările pe care le relatează. În acest fel, romanul capătă dintr-odată prestigiul misterios al lucrului realmente trăit, prestigiu pe care scrierea ce relatează întîmplări imaginate cu greu îl poate egala, mai ales în condițiile lăcomiei de document, pe care sociologia literaturii o atribuie cititorului contemporan. Să vedem însă în ce măsură cartea lui Iulius Preda parcurge drumul de la document la expresivitate literară.

Încă de la primele pagini ne dăm seama că **Cinci ani dintr-o viață** face parte din categoria literaturii naive, fiind un text al cărui autor are un mod ingenuu de a înțelege actul de a scrie. Asta nu înseamnă, firește, că Iulius Preda nu a citit, în chip de autodidact avid, multe cărți. Și nici că literatură naivă înseamnă, în mod automat, literatură proastă. Ca și pictura naivă, ea reușește uneori să se ridice la autenticitate, atrăgînd atenția și chiar emoționînd prin izbucniri intuitive, prin expresii ale unor talente care se dispensează de tehnicile și de rafinamentele pe care trecerea timpului le-a omologat. Naivă la Iulius Preda este, în primul rînd, încrederea oarbă în cea ce el însuși a trăit. Fără să se teamă o singură clipă de locurile comune pe care literatura și viața le repetă fără încetare, autorul nostru înșiră peripeții și trăiri previzibile, comentîndu-le în moduri care de asemenea pot fi anticipate fără nici o dificultate. Naiv-romantică este și povestea de iubire a naratorului, care se derulează de parcă s-ar petrece într-un roman de la 1850, culminînd cu o moarte de inimă rea și cu o izbucnire blasfematorie. Dar dacă lucrurile s-au petrecut întocmai în realitate?, ar putea întreba, cu îndreptățire, autorul. Puteam eu oare să le modific? Nu, vom răspunde, dar este bine să facem o deosebire între ceea ce îl emoționează pe cel care scrie și ceea ce ar putea să îl emotioneze pe cel care va citi literatura respectivă.

Mica noastră teoretizare este oportună, credem, cunoscînd faptul că foarte multă lume scrie astăzi literatură. Ea se potrivește și cărții lui Iulius Preda. În ceea ce o privește pe aceasta din urmă este drept să adăugăm cîteva precizări. Naivitatea autorului celor **Cinci ani dintr-o viață** are un revers remarcabil de forță, ce se face uneori simțit, ridicînd textul, dintr-o dată, din zonele documentului înspre cele ale unei poezii insolite a naturii umane. Fără îndoială, faptul că naratorul este judecat și închis pentru aproape cinci ani din pricina unor delicte într-atît de mici încît ar putea fi socotite inexistente, are ceva melodramatic în el. Dar Iulius Preda, al cărui talent literar nu poate fi pus la îndoială, reușește, în mod intermitent, să convingă asupra unor trăiri ce au un anumit coeficient de autenticitate. Naratorul său nu face observații ieșite din comun asupra lucrurilor și oamenilor pe care îi întîlnește. Dar uneori el reușește să inculce impresia de suflet deosebit, însemnat de destin nu numai cu ghionionul de a ispăși fără vină, ci și cu șansa de a trăi cu mai multă intensitate și de a simți mai adînc decît oamenii obișnuiți.

În contururile unor desene naive, Iulius Preda pune uneori culoarea unor sentimente autentice.

Voicu Bugariu

*) **Iulius Preda: „Cinci ani dintr-o viață", Editura „Albatros", 1981.**

Curtea veche

Urmare din pag. 1

văzut un perete care sta cu spatele la cer. L-a întors ușor, l-a măturat de țărîna uscată, bolănoasă, care-i acoperise dar îi și protejase fața ascunsă și aerul s-a luminat deodată de culori. Niște chipuri de bărbați, care mai de care mai înalți și cu cîrje de patriarhi țineau sobor acolo și clipeau buimăciți acum, nedumeriți că cineva i-a surprins și i-a scos în plină zi la lumină.

Colo și colo contururile se pierdeau, statura unora se întrerupea, unii nu mai aveau cap, alții nu mai aveau picioare, după dîra culorilor se puteau bănui însă și reface, ochiul putea să-i recompună în întregimea firii și staturii lor. Sub perete, parcă atunci culese și puse acolo la păstrat, aproape presate și șlefuite de timp, cazmaua a mai căzut și pe niște migdale. Trecute prin ce miini care de mult se pulverizaseră, poate, și străluceau acum aurii în bătaia soarelui?

Se vedeau printre ele și cioburi de amfore care adăpostiseră vin, desigur, se vedea că locul fusese al unui altar. Se prepara acolo și ulei de migdale, pesemne, și se amesteca sau se fierbea cu alte băuturi. Dar asta este o altă poveste și poate că ea nu ține decît de nostalgia noastră față de lucrurile vechi, neștiute, ceea ce într-un anume fel este tot o arheologie aproape, cu deosebire doar că, la limită, gîndul nu mai poate sonda decît prin sentiment. Și aceasta — cine a spus-o? — are și o parte a sa, sau și un moment al său de cea mai strictă și mai reală, mai laică evlavie. Așa că, ocrotitor și cu înfiorarea aceea dată de credință în acele vremuri, dar și de spaimă și de teama de-a nu se afla, omul nostru a ridicat peretele și cioburile acelea într-un car și le-a dus acasă — în fond pe pămîntul lui și el le descoperise, nu-și făcea nici o problemă dintr-asta! — și, cum tocmai lărgea un șopron și zidea și un cuptor de făcut pîine acolo, iar deasupra și o boltă, un fel de cămin cu o plită de vară, a pus, a înrămat peretele acela în zidul dinspre răsărit și a făcut din locul — cum i-am zice azi — al unei bucătării de vară un loc de altar al unei cine pentru toți și cu toți ai săi.

Între timp, la curtea veche din deal, migdalele, dînd de aer și de lumină, au încolțit. Au crescut mlădițe subțiri și înalte, migdali din alte veacuri. Dintre ei toți doar unul a rezistat. Bătrîn, noduros, plin de scorburi și cu floarea albă, albă de tot, el îmi amintește de cel despre care, la urma urmei, se poate spune că l-a răsădit.

Și mai era încă ceva: bunicul, care îmbătrînise între timp și își lăsase barbă albă, ascuțită, începuse să semene tot mai mult cu chipurile zugrăvite pe peretele acela înrămat în zidul său dinspre răsărit. Mai mult, pe o icoană pe care o avea el și la care nu se mai închina de mult, răsturna la prinz mămăliga. Aburii calzi, rotitori mișcau buzele, și umezea parcă, făceau să clipească ochii chipului aceluia zugrăvit pe ea, și eu așa îl țin minte pe bunicu-meu, că da roată cu ochii și urmărea jur-împrejur aburii aceia, tăia cu o ață felii mămăliga și se uita dacă nu cumva însul acela nu a mușcat sau a ciupit vreo fărîmă din ea.

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN-60

CTITOR DE TARĂ, CTITOR DE CONSTIINTE

ITINERARIILE TÎNĂRULUI REPORTER

Primăvara, la porţile viitorului oraş

Mai întîi o ştire preluată din almanahul „Scînteia" : numărul oraşelor ţării, va fi egal cu numărul zilelor unui an — 365. În această cifră-simbol, îşi va afla locul şi Ilia, comună a judeţului Hunedoara, aşezată pe malul drept al riului Mureş, „tăiată" într-o mare parte de şoseaua naţională E 15.

Vatră străveche, în care au crescut arbori şi deopotrivă sămînţa, peste care au căzut ploi, ninsori şi stele, peste care s-a risipit multă vreme umbra trecutului, dar iată că a răsărit şi soarele nou, firesc, de bine, emanînd luminile şi înălţimile timpului de azi.

Viaţa, viaţa e prezentă aici de mai bine de 700 de ani şi va fi prezentă pentru totdeauna. Fiecare palmă de pămînt spune multe, e o comoară pe care stăruie cel puţin un bob de rouă, fiecare palmă de pămînt e un cîntec veşnic şi viu, o nestăvilită poftă de viaţă. Istoria consemnează că în anul 1580, în castelul din curtea spitalului, s-a născut Gabriel Bethlen, ajuns principe al Transilvaniei, sprijinitor al cărturarilor şi tipografilor, avînd meritul de a face demersuri la Poartă în intenţia de a constitui sub domnia sa într-un singur regat, Ţara Românească, Moldova şi Transilvania. Oamenii de aici nu şi-au pierdut cumpătul, nu s-au lăsat pradă necazurilor, ci s-au făcut părtaşi la frămîntările trecutului, mulţi jertfindu-şi viaţa pentru cauza nobilă a independenţei şi a libertăţii.

Încerc să-mi readuc în faţă acea zi cînd, cu ochii copilului de 12 ani, am făcut cunoştinţă prima oară cu Ilia. Pe atunci era reşedinţă de raion şi, sigur, se detaşa prin cîteva elemente de celelalte comune din jur ; avea şosea, spital, brutărie, chioşc de difuzare a presei, anual se organizau 7—8 tîrguri. Ce mai, avea cîte ceva din inventarul oraşelor. Ce m-a atras mai mult a fost acea firmă scrisă mărunt „Librărie — cărţi şi jucării". Am păşit sfios şi timid peste pragul acelei librării ce semăna mai mult cu o boltă a negustorilor de pe vremuri. Librarul, un om mic de statură, care clipea nespus de repede din ochi, mi-a zis : băieţaş, ce-ai vrea să-ţi dau ? Poezii de Eminescu, am îngăimat eu strecurindu-mi privirea peste rafturile de cărţi. Mi-a dat cartea cerută şi-am simţit în mîini o rază de soare. Drumul spre casă a fost o fugă prin sufletul meu de copil, pînă undeva în pădurea Prislopului, unde am citit prima oară „Luceafărul". Nu ştiu să fi avut o mai mare bucurie şi o emoţie sufletească mai adîncă ca pînă atunci. Cîţiva ani la rînd, n-a fost o dată să vin la Ilia şi să nu intru în acea librărie şi la acel librar, care mi-a devenit un bun prieten al cărţii. Cînd am devenit ceva mai mare, veneam aici cu treburi pe linie de U.T.M., iar prin 1960 pentru a-mi cere recomandarea de a intra în rîndurile organizaţiei de partid din satul meu, satul Boz. Ce să spun, aproape săptămînal, o zi, sau chiar două, eram la Ilia. Ce nu m-am gîndit atunci ? Nu m-am gîndit că mai tîrziu voi deveni cetăţean al acestei localităţi.

De aici, din clădirea primăriei, din biroul primarului, privesc spre albia riului Mureş. Apa parcă nici nu mişcă, parcă doarme sau visează.

Sculptură de Gabriela Manole Adoc

De cînd cu termocentrala de la Mintia, cu apa caldă ce se varsă încă fără rost, pe o distanţă de cîteva zeci de kilometri, Mureşul nu mai îngheaţă fie iarna cît de geroasă. Lîngă mine, Teodor Vasiu, în picioare, murmură ceva „apă mult cîntată şi-ntr-o vreme înjurată". Da, asta a fost în '970, atunci în mai, cu inundaţiile. Era ziua de 16, ora 21, cînd viitura a răbufnit cu putere, spărgînd digul, năvălind peste toată vatra comunei, peste cîteva sute de hectare de teren cultivat cu grîu, porumb, legume. Apă şi nămol, nămol şi apă au intrat în casele oamenilor, au năruit pereţii, un metru, un metru şi jumătate înălţime, au distrus bunurile. Oriunde priveai, te izbea acea panoramă sinistră, greu de închipuit şi de crezut. Omul de lîngă mine, adică primarul Teodor Vasiu, a fost părtaş zi şi noapte, părtaş ca nimeni altul.

— N-am dormit în două săptămîni mai mult de 48 de ore, nici n-am mîncat cine ştie ce, de băut nici aşa. A fost greu, dar am primit ajutoare din toate părţile, oamenii comunei au fost la înălţime, s-au pus imediat pe treabă, nu era timp de bocit, chiar dacă mulţi pierduseră agoniseala muncii multor ani. Pentru cei sinistraţi, în numai două luni, s-au construit două blocuri cu patruzeci de apartamente. Oamenii sînt făcuţi să reziste, să reia totul de la început, chiar dacă aceste reluări nu sînt deloc uşoare. Cînd apele s-au retras, au reînceput lucrările în grădini, s-au replantat cartofii, legumele. Numai grîul n-a mai putut fi înlocuit. Nămolul îl acoperise cu o lespede grea, ca un tăvălug.

Teodor Vasiu este un om înalt, bine clădit şi, vorba dînsului, „încă verde", deşi pînă la împlinirea vîrstei de 62 de ani îl mai despart doar cîteva luni. Îmi arată un scaun, un scaun obişnuit. „Asta are mai mult de treizeci de ani şi încă mai rezistă. Dovadă că locul meu de muncă n-a fost prea mult în birou, ci mai mult în teren, între oameni, acolo unde se realizează sarcinile, unde se-nfăptuiesc hotărîrile". De rosturile comunei, ca primar, răspunde de mai bine de 12 ani. Înainte a fost preşedinte de raion. A venit aici prin 1947. Nu avea numai 4 clase, dar avea voinţă, ambiţie de a face treabă bună, de a munci cu folos. De cîte ori a vorbit în faţa oamenilor, de cîte ori i-a îndemnat la o treabă serioasă, la o faptă bună ? Nu-şi mai aminteşte cu exactitate. Dar e mulţumit că oamenii comunei l-au ascultat, l-au urmat şi, împreună s-au bucurat de multe succese. În cei peste treizeci de ani de muncă, a avut bucurii dar şi necazuri. Nici nu se putea altfel. Îşi aminteşte cum în iarna lui 1976 a pornit cu trăsura în satul Sîrbi, putea merge şi pe jos, dar ce şi-a zis, „ajung mai repede", dar n-a ajuns, sau a ajuns la spital cu fractură la un picior. Calul nărăvaş, s-a speriat şi a răsturnat trăsura.

Dacă este mulţumit de realizările din comună ? Cum să nu fie cînd acestea au fost recunoscute şi sînt recunoscute peste timp înainte. Cele mai noi obiective însumează peste 100 de milioane de lei investiţii. Digul de apărare a localităţii şi a terenurilor agricole de inundaţii valorează peste 30 de milioane, complexul de vaci de lapte şi tineret bovin iar vreo 30 de milioane, moara de măcinat porumb, înaltă cît un bloc cu 10 etaje, vreo 40 de milioane. Apoi, motelul care este încă în construcţie, cîteva blocuri ce se vor construi. Blocurile construite înainte însumează mai mult de 200 de apartamente şi sînt locuite în cele mai bune condiţii, aidoma cum se locuieşte la oraş, în egală măsură de muncitori, tehnicieni, intelectuali, de acei care îşi aduc zi de zi aportul în viaţa comunei. Munca este crezul tuturor, ceva demn şi propice. Nimeni nu dă înapoi, de la mic la mare, fiecare face cîteva treburi bune. Atunci cînd există şi voinţă şi pricepere, nu se poate să nu existe şi rezultate. Au fost şi dintre cele mai mari. Să ne amintim anul 1978, cînd Iliei i s-a decernat locul I pe ţară pentru rezultatele bune obţinute în îndeplinirea tuturor indicatorilor de plan şi buna gospodărire şi înfrumuseţare a localităţii. Dacă Teodor Vasiu a avut nemulţumiri sau dacă mai are ? Sigur că a avut şi încă mai are. Una dintre nemulţumirile sale este modul cum s-a lucrat pămîntul comunei, producţiile care n-au fost totdeauna pe măsura posibilităţilor. „Pămînt ca pita, de Mureş, dar fără muncă chibzuită, făcută la timp, nu te «serveşte» cum trebuie. Eu am lucrat de mic copil la pămînt, is copil de ţărani, dar nu pe pămînt din ăsta de şes, ci pe cel de deal, pe coclauri". Ne dăm seama că Teodor Vasiu ştie şi cunoaşte munca cu pămîntul, de fapt e tehnician agronom. Şi dovada că iubeşte agricultura este solarul ce l-a construit în curtea casei. Nu e primul, a mai avut şi-n alţi ani şi a obţinut rezultate bune. Să ne întoarcem iarăşi la satisfacţii fiindcă primarul Teodor Vasiu a avut sau are mai multe satisfacţii, decît neîmpliniri. Să pornim de la bucuria copiilor care i-au produs într-adevăr bucurii. Adică şi-au făcut un rost în viaţă atunci cînd a trebuit, au familia lor, trăiesc pe agoniseala lor. Fata, Galenia, este profesoară de istorie la Liceul agroindustrial din comună, băiatul, Tudorel, este economist la Deva. Ginerele, profesor şi director la Liceul agroindustrial, nora, economistă. Nepoţii, marea lui bucurie.

Despre oamenii comunei, despre cei care l-au ajutat mai mult şi mai mult, îmi vorbeşte cu emoţie şi cu adîncă plăcere. Niciodată nu-i uită, totdeauna le aminteşte numele : Dragomir Cojan, Traian Crişan, Iosif Vlaicu, Petru Puia. Majoritatea intelectualilor comunei sînt oameni de-ai locului. N-au lipsit de aici numai în timpul studiilor şi, poate, în concedii. Toţi iubesc frumosul şi lucrul bine făcut, tuturora le arde inima pentru locul acesta unde trăiesc şi muncesc. „Să vorbim şi despre alte împliniri ale comunei, sau ale viitorului oraş, dacă vreţi", îmi propune omul aflat aici de veghe de peste treizeci de ani. Sigur că da. Librăria, de exemplu, cu cîteva mii de volume, ce poartă numele marelui poet Eminescu, se află într-o clădire nouă, la parter, aşa cum se obişnuieşte la oraş. Policlinica, supermagazinul, întreprinderea S.M.A., complexul industriei mici, cinematograful cu două sau trei reprezentanţii pe zi, sute şi sute de case noi. Apoi, clădirea Liceului agroindustrial, sala de sport, terenuri de tenis de cîmp. E clar, din toate punctele de vedere, Ilia poartă însemnele unui oraşel. Nu peste multă vreme va veni şi atestarea. Între vorbă şi faptă există egalitate. Şi nu va fi nici o mirare, nimeni nu va spune, extraordinar, Ilia a devenit oraş. Explicaţia e simplă, lumea, oamenii de aici, au trudit pentru a trăi şi a munci pe mai departe sub emblema : oraşul Ilia.

Revenind la anotimpul pe care-l parcurgem de cîteva luni, vedem că se macină tot mai mult, primăvara cu giuvaerul verde îşi face tot mai mult loc. Au apărut ghiocei, am trecut de mărţişor şi miroase a grîu, a iarbă crudă. Aburul pămîntului, abur tineresc şi viu, ne poleieşte buzele, ne umple pieptul de putere şi speranţă.

Aici, la porţile viitorului oraş, se înalţă primăvara, un destin cu chip uriaş. Primăvara anului 60, este primăvara aniversării creării partidului nostru comunist. Columnă înaltă ce ne-a călăuzit paşii pe drumul cel bun, pe drumul de aur al timpului.

Miron Ţic

horvath dezideriu

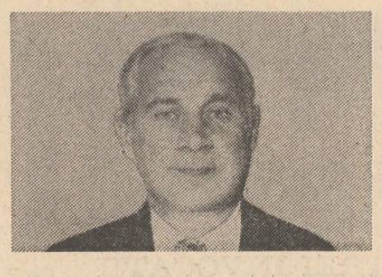

ETERNA FLACĂRĂ A LUMINII

Partidul

I.

Coloana veşnicei lumini
Ai fost Tu, Partid al nemuririi,
Şi-un gînd curat, ca roua primăverii,
Şi dorul din piepturile noastre
Ce au răsărit în zorii dimineţii
Să se-ntrupească prin noi,
Înălţînd pe culmea socialistă
Pămîntul României – vatră de izbîndă, –
Glorificînd prin zborul ce s-avîntă
Era, ruptă din soare,
Adunată din visuri ce viaţa ne-o încîntă ;
Prin noi azi, toată România Cîntă :
Cîntul braţelor,
Cîntul holdelor de aur,
Cîntul ciocîrliei
Care a străbătut pămîntul,
Prefigurînd Luceferi, dăltuind tezaur
Bogăţiei noastre,
Dăruindu-i chipul cald, culeş din zori,
Să urce, din victorii în victorii,
Spre comunism în zbor.
Eternă ţi-e făclia
Călăuză demnă ;
Partid al conştiinţei –
Farul luminos, –
Întruchiparea noastră,
Braţul nostru drept
Şi dorul acela trainic
Ce-a răsărit din piept,
Din vremuri numai ieri apuse ;
Cu rădăcini în veacuri,
Să aşezi acum, în timp,
Ziduri peste ziduri –
Cetăţii noastre nimb.

II.

La 8 mai '21, Congresul a decis
Să înalţe-n luptă, ca un tot unit,
Forţele luminii – singura voinţă, –
Glasul comunist, atît de cristalin,
Într-un singur glas al comuniştilor români
În marele Partid.
A ridicat drapelul tricolor şi roşu
Spre acel August douăzeci şi trei
Ce ne-a adunat paşii spre cerul nostru liber,
Cerul de azur, ca talazurile Mării,
Spre viaţa luminată de minunate zări,
Descătuşînd, pe drumul luminos şi drept,
Din lanţul asupririi toată conştiinţa Ţării.

III.

Trecut-ai prin furtuni, izbelişti –
Pe care istoria noastră le-a consemnat
La Lupeni, la Grivita, Doftana, Tg. Jiu, –
Prin luptele de clasă din vremurile grele,
Cu fruntea ridicată, cu trupul zvelt şi viu,
Înfruntînd hidosul chip al sorţii,
Iar la 1 mai '39 ai oferit un petec de lumină
În locul veşniciei morţii,
Avînd, atunci în frunte pe marele tău Fiu
Şi alăturea de dînsul tovarăşa-i de viaţă
Cu faţa dîrză, dar cu zîmbetu-i senin.
El a fost eroul, El este şi azi ;
El, ce-i un singur trup cu Ţara...

Fiul Ţării

IV.

Viaţa Lui este un permanent îndemn ce adună
Frumuseţi şi lauri într-o singură cunună,
Căldura din privirea-i este că!auza noastră ;
Îngemănate gînduri, înflăcărate îndemnuri, –
Din sufletele noastre, El este suflet românesc.
Cutezanţa din inima Lui pulsează
Adînca-i chemare în inimile noastre.

Să împlinim în viaţă rodnicul îndemn,
Dînd patriei noi puteri, noi sensuri,
Vibrează-nalt lumina purpurie din privirea Lui,
Din zilele arzînde şi din nopţi de veghe,
Ce întruchipează prezentul gîndului-tezaur.

Cinstind eroul, noi cinstim o Ţară
În cînt, în fapta muncii, în iubire
Îndemnul Lui, de vie primăvară
Ni-i călăuză, far şi moştenire !

Biruinţa vieţii

V.

Îndestulăm pămîntul, braţele în trudă
Şi iubirea de pămînt – adînca fericire ; –
Purtăm în noi însemnele de vază –
Marea contopire
În voinţă, crez şi în dăruire.
Cu toţii, de orice neam am fi,
Să cucerim în voie marea biruinţă
Pentru noi şi pentru noile generaţii,
Cei, ce adunăm la un loc înaltele vibraţii
Din inimile noastre,
Să dăltuim drumul vieţii drept spre soare
Pe acest pămînt, pe scumpa noastră glie,
Pe minunatul plai : Dulcea Românie.

VI.

Izvorul de lumină din documente stă acum deschis :
Congresul IX o nouă eră a deschis
Apoi cel X, şi XI sau cel XII
Orizonturi noi au mai schiţat :
Să plămădim, să împlinim un vis,
Să ridicăm făclia pe o nouă treaptă,
Să luminăm o cale, păşind în simetrie
Cu toţii, pentru izbînda a calităţii şi eficienţei muncii
În noul cincinal şi în cele viitoare !

VII.

El, Partidul este izvorul nesecat ;
Din învăţătura lui sorbim azi cu nesaţ
Apa vie a vieţii.
El este simbolul şi toată puterea noastră,
Farul şi Mîndria.
E tot ce avem mai bun şi mai scump pe lume :
Partidul, Ceauşescu, România !

DEMNITATEA TONULUI

Urmare din pag. 1

stele problematice, / cînd puţin mă interesează ce ne pregătesc Cei Mari / de peste Ocean sau de prin alte părţi, / cînd nici nu pot să adorm, / nici să rămîn treaz, / atunci / se apropie de mine, / cu paşi largi şi dezgustători, / femeia cu trupul de scorpie blazată, / se apropie Lelea, / marea Lele, / Lelea Lehamite. / Ea, / deloc duşmănoasă, / îmi trage o palmă peste buzele scrumite, / îmi înfundă capul în varza putredă a pernei / şi-mi şuieră plictisită printre dinţii ce-i ating urechile : / — Ai murit destul. Acum treci Dincolo... / /Şi mă trezesc a doua zi / în braţele clătinătoare / ale Vieţii..." **(Noaptea).**

Versurile lui Jebeleanu, care închid fireşte în ele un protest, depăşesc violenţa protestatară, violenţa de dragul violenţei şi reprezintă cu mult mai mult decît răbufnirea umorală, practicată adesea astăzi. E vorba de o **sfîntă minie,** de o **furie sacră,** întreprinse în numele identificării cu lecţia vieţii, în numele emblematicei convingeri că „nu pot să **nu fiu**". Nu un protest, aşadar, reieşit dintr-o umilinţă comprimată, ci o superioritate dizolvantă care absoarbe pînă la dispariţie răul, nedîndu-i nici o şansă, care îl neagă în clipa chiar cînd poemul a luat fiinţă, depărtîndu-se cu ameţitoare viteză de motivele intime sau sociale care l-au generat. Momentul rostirii este atît de important la Jebeleanu, încît totul devine clar, neînchipuit de distinct, purtat nemijlocit spre o nobleţe expresivă şi o siguranţă de sine ce înlătură etapele confruntărilor anterioare, şterge rugina dubiilor lăsînd numai metalul pur al **convingerii** că **altfel** nu se poate : „Ca şi cum ai trăi / trebuie să faci totul, / chiar dacă pari că eşti mort. / Să creadă că încă mai lupţi / întinde-ţi, să-i sperii, lung botul / şi umflă-ţi obrajii tăi suoţi, / şi nu în cavou / tentinde gemînd, / ci sub cort" **(Achile bătrîn).**

Demnitatea tonului, rezultată dintr-un mod special de a articula cuvintele, cuvintele simple, aparent la îndemîna tuturor, este, pe rînd, la Jebeleanu, dătătoare de viaţă şi mortală, ucigătoare ca o banchiză polară. Descoperim astfel în **Arma secretă** un Jebeleanu care exaltă, aşa cum a dovedit-o şi pînă acum, „efemera viaţă eternă" a lucrurilor simple, un poet de neistovite efuziuni, al tandreţei, al dragostei, al înfrăţirii şi prieteniei, regăsindu-se „în toate, la nesfîrşit", un poet capabil de milă şi compasiune, cu sfîşietoare aduceri aminte, un autor care ştie şi reuşeşte ca puţini alţii să însufleţească absenţa şi să facă elocventă singurătatea. Registrul „stilurilor" tandre, la fel de grăitoare pentru interioritatea omului ca şi cele vehemente, dure e mai bogat ca niciodată : „Vaca are ochi atît de blînzi / şi mă înţelege mai bine / decît voi, fraţi ai mei, pe mine. / / Pentru că voi nu m-aţi mai vrea / şi m-aţi goni departe / mult mai aproape de moarte / decît vaca, prietena mea. / / care spre mine priveşte / cu ochi înţelegători / de mărgărite şi nouri uşori / cu gîndul la abatorul ce ni se pregăteşte / şi ei şi mie deopotrivă / de nevăzuta forţă nemilostivă. / / Şi fruntea sa e de zăpadă blîndă / şi nu poartă ochelari / şi tîmpla ei este de lună şi mă păzeşte / şi nu stă la pîndă" **(Sora mea).**

Tăgada, mînia, sfidarea sînt, în schimb, strînse într-un pumn inexorabil la Eugen Jebeleanu, cu o adresă atît de precisă că nimic nu le poate ţine piept. Este greu de explicat cum versuri atît de limpezi, bătute pînă la efigie, dar şi versuri cu imaginaţie deszăgăzuită, într-un crescendo nervos, plin de orgolii, izbutesc să devină ale **noastre,** să ne includă, categoric, să ne dea sentimentul că n-am putea să ne exprimăm altfel decît într-acest chip. O adeziune mai profundă, avîndu-şi rădăcini ramificate în fiinţa noastră intimă, sensibilă şi vulnerabilă la aroganţa nedreptăţii, fac din asemenea poeme adevărate scurt-circuite de conştiinţă, de luciditate socială : „Să dea Cel Mare să nu vă pierdeţi speranţa / cînd cei mici îşi pierd / puntile şi podurile şubrezite / şi cînd nici nu mai au nevoie de acestea / pentru că nu mai au de nici unele. / Să dea Cel Mare să se transforme el însuşi / şi să poată suferi de măsele / şi să aibă de toate, / şi chiar de-ar rîvni cornul lunii, / să nu-l poată mînca, / să nu-l poată ciuguli, / să-şi deie seama că-l refuză / măselele cu găuri prin care luna / se hlizeşte şi rîde galben : / ha-ha, ha-ha ! Şi fiecare ha al lunii / să-l străfulgere cu o durere / pe care nimeni n-o poate vindeca. / Şi să vă deie Cel Mare / tot ceea ce nouă ne dă, / fără să-i cerem : / o Durere nouă, care să vă trezească / şi care să vă poată alătura nouă !" **(Durere de dinţi).**

EUGEN JEBELEANU LA 70 DE ANI

În spaţiul poemelor lui Jebeleanu totul este decisiv, totul antrenează un **acum** ori **niciodată.** Fără să se impieteze asupra **lirismului,** prin supralicitarea laturii morale, este un spaţiu poetic prin excelenţă al evidenţei şi al urgenţei, chiar atunci cînd sensurile poemelor se mai tulbură. Nimic din ceea ce ar însemna pertractare, convenţie, ori conivenţă nu poate pătrunde aici, fiindcă pînă şi aşteptările sau suspendările au ceva imperios, iminent. O majestate leonină face din orice „pîndă" a poetului o pîndă activă, energică, un motiv de insuportabilă atenţie pentru „ginşaga fiară" încrezătoare într-o aparentă linişte şi încremenire. Avertismentele, ca şi dezlănţuirile, cad la momentul potrivit, însoţite de ironia unei false „înţelegeri" : „Dar eu care-mi văzui în zdrenţe mama / să nu ştiu ce îmi spuneţi voi ? / ce este drama şi ce-i comedia / şi ce este Irod şi ce-o mai fi / rămas din bărbile asirienilor ? / Poate... Însă, tu, gingaşă / fiară, ia seama... / Proverbială a fost blîndeţea mea / şi este. / însă din lîna ei / nasc leii. / Şi asta-i / o altă poveste..." **(Cu înţelegere).**

Pe tărîmul evidenţelor Eugen Jebeleanu este totuşi un mare poet al **invizibilului** şi confruntările sale, mai bine zis ofensiva sa, căci ofensiva contrară e practic suprimată în momentul cînd poetul îşi ridică vocea, pe lîngă aspectul de suprafaţă imediat reperabilă, conţine o latură insidioasă, ascunsă vederii comune. La „nevăzuta forţă nemilostivă" se răspunde cu „arma secretă" a poeziei, care „nu se vede, dar există". Tema centrală a cărţii, de altfel una din temele fundamentale ale poeziei lui Jebeleanu, este tema **nevăzutului existent,** a **imposibilului posibil,** a absenţei cu valoare de prezenţă, a umbrei populate de lumină, temă care desparte (mai precis, unifică) printr-o graniţă extrem de fină viaţa de moarte şi moartea de viaţă. Pondere au şi lucrurile prezente şi cele absente, nimic nu trebuie să fie nesocotit, neluat în seamă, minimalizat, căci există o continuă forţă latentă care se poate întruna, care poate acţiona cu maximă eficacitate chiar din zonele inefabilului. Se afirmă mereu un cînt al „absenţei", o **spunere** dincolo de cuvinte şi gesturi manifeste, o recuperare a vieţii şi a spaţiului uman din ceea ce nu e imediat vizibil : „Ivit pe lume fără voia mea / o să rămîn cît pot sau cît se poate / căci am nevoie de atîtea vize, / de-atîta aer, şi de libertate / / Însă la urmă / o să mă fac ceva ce nu se vede / ce cîntă-n apă şi surîde-n pietre" **(Ce se poate).**

Asemenea pierderi şi recuperări, asemenea tentative tulburătoare de a face nevăzutul evident şi inexprimabilul concret, o astfel de convingere că nu tot ceea ce nu se vede este egal cu nefiinţa formează mişcarea specifică, poate cea mai intimă, a liricii lui Jebeleanu. Ei i se aliază însăşi viziunea asupra poeziei, ce este : „Lucrul acesta care-ţi cîntă, / care muşcă dacă e nevoie / care-ţi ţine de cald. / Lupul / pasărea / mielul / respiraţia Invizibilului".

La aniversarea sa Eugen Jebeleanu ne dăruieşte o impresionantă carte de poeme.

florin costinescu

TREI INVOCAȚII CĂTRE PRIMĂVARĂ

Aprilie

O pierdere în anotimp și-o regăsire
în cringul verde, de iubire,
cine îl știe iarăși pătimească
sub steaua lui dumnezeiască,

Uman e verdele-n prigoană
cu cît se-aseamănă c-o rană,
lăsați-l cum natura îl păstrează
chiar dacă, nesupus, mai singerează...

Cei ce rămîn...

Visare, tu pămînt de flori,
vîndut pe stradă primăvara,
ne bucuri parcă și ne dori,
cînd ne încredințezi povara...

O ducem iarăși pînă mîine
și încă pînă mai apoi,
te-ntorci în floare și în piine
cei ce rămîn sîntem doar noi...

Ca să te port...

Ascunde-ți chipul de ivirea ierbii
te caută cu setea cerbii ;
de te-or găsi te-or bea cu sfiiciune,
ca pe-o lumină, ori ca pe-o minune...

Spre mine doar întoarce-ți trupul tînăr
ca să te port ca pe un miel pe umăr,
tu primăvară, pururi răzvrătită
în libertatea ta dezlănțuită...

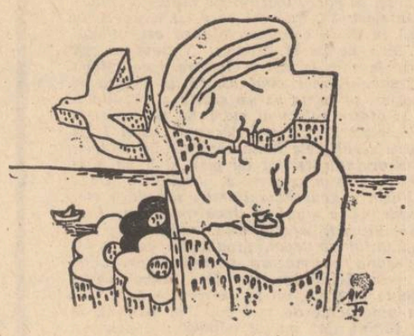

nikolaus berwanger

mica mea fericire

s-a dezlănțuit
un uragan furibund
eu însă străbat
cîntînd în zori
valea bunei speranțe

talazuri enorme
mușcă din coasta
vieții mele
eu însă stau
fără frică pe punte
și aștept
răsăritul soarelui

desigur
voi sfîrși
ca un fantast
hiene hrăpărețe
de acuma
dau tîrcoale
drumului meu

nu mă doboară
nimeni și nimic
unul ca mine
trebuie să simtă
în ceafă
sabia lui damocle
rece ca gheața

numai așa găsesc
mica mea fericire
descifrez poate
jocul de-a-v-ați-ascunselea
al evului nostru modern

amestecăm

amestecăm licori
tari seci și dulci
și ne delectăm cu plăceri exotice
amestecăm gînduri
conformiste și eretice
și ținem predici
cu limbă de șarpe
amestecăm lumini și umbre
și visăm
noi surse de energie
amestecăm trecutul mohorît
cu prezentul agitat
și aștep'ăm nașterea
unor zori necunoscuți
amestecăm cunoștințe amețitoare
și contradicții periculoase
și credem în redescoperirea americii
amestecăm politica cu morala
și sîntem complet surprinși
că ipocrizia ne alungă
pe tărîmul iluziilor pierdute
amestecăm vina cu nevinovăția
și trîmbițăm
că sîntem
vinovați fără vină

sub cerul liber

o luntre de un alb imaculat
plutește sub flamură neagră
prin noaptea de zgură
pe o mare de mîl

un marinar miop și fără barbă
fredonează cunoscutul cîntec
despre camaradul cel bun
blestemîndu-și mireasa necredincioasă

de pe portativul xyz
răsună un rîs diabolic
și în clubul submarinului atomic
fețele rînjesc la un porno

oamenii strămută

oamenii strămută munții
așa cum mama
răsădește florile primăvara

un fluviu învolburat
e transformat într-o apă lină
care ne dă curentul cel scump

omul se-nvîrte în jurul pămîntului
și înghite praful de lună

înlocuim inimi obosite
care ticăie acum
ritmic ca pendula bunicii

căluțul și vițeaua
se nasc din însămînțări
artificiale

chiar și primul copil
crescut în retortă
se smiorcăie de mult

doar
fericirea și iubirea
încă nu ți-se livrează
la comandă acasă

asta mă neliniștește
chiar dacă unii susțin
că le știm pe toate
în evul nostru programat

În românește de
Anton Palfi

ÎTINERARIILE TÎNĂRULUI REPORTER

TREI IPOSTAZE CĂLĂRĂȘENE

marin lupșanu

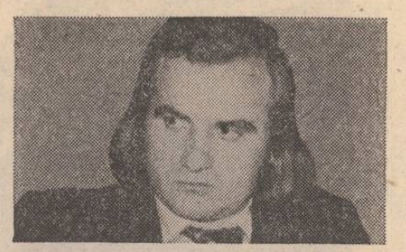

LA TEMELIA PÎINII

Ca locuitor al cîmpiei Bărăganului două ucruri mi-au reținut atenția în ultimii ani : întîi, apele primăvăratice, iar mai întîi de întîi (figura de stil nu-mi aparține) întoarcerea țăranilor tineri din orașe.

Primii care se iau de gît cu vicisitudinile naturii sînt electromecanicii. Adică oamenii care lucrează în magistralele irigațiilor, veghind buna funcționare a stațiilor de pompare. Cu unelte clasice sapă rigole, șanțuri de scurgere acumulînd apa în canale de desecare „tinînd-o bine în frîu" ca pe-un cal nărăvaș, ducînd-o în Mostistea și de aici să vuiască singură-n Dunăre pînă la Marea cea Mare. Arborele genealogic al electromecanicilor este pur teluric. Pînă la înființarea rețelei de irigație — pămîntenii vital în cîmpia eternă — ei au lucrat în ceape. Toți seamănă între ei : au cizme, căciuli și mînuiesc cu pricepere uneltele. Numai după nume se deosebesc. Țărani fără odihnă. Ca-ntotdeauna.

Față de acești oameni nu poți nutri decît sentimente înălțătoare oricînd îi vezi. Mi-a rămas întipărită în minte imaginea sacră a stațiilor de pompare, vara. Într-o imensitate de lanuri aceste căsute împrejmuite cu brazde de ceapă. Casele lor în cîmp. Spiritul lor gospodăresc. Căsute cu garduri înmiresmate de flori. Fiindcă țăranii au simțul frumosului înnăscut. I-am văzut în aceste zile și mi-au părut mai gospodari și mai frumoși ca oricînd. Fie că salvează grîul semănat, fie că redau cîmpul semănatului, munca lor stă la temelia pîinii viitoare.

Și din hainele lor ude se ridică aburi fierbinți ca dintr-o pîine caldă.

★

După ce-și zvîntă fața c-un șergar de vînt bun, cîmpia e tăbărîtă de tractoare vîslind unul în urma celuilalt după știința păsărilor migratoare. Ei, tractoriștii, sînt, în mare parte, tineri chiar foarte tineri. Vîrsta lor pendulează între a urca și a coborî de la oaste. Ori că nu s-au rupt de părinți, ori că nu s-au acomodat cu orașul unde au deprins prima meserie, acum își întemeiază familii în locurile natale. Și fiindcă sînt atît de tineri au acea particularitate specifică fiecărei generații. În sat se numeau : Gheorghe, Marin, Vasile, Nicolae. În cei doi-trei ani de profesională la oraș deveniseră : Gigi, Marian, Sinel, Niky. Întorși în matcă se strigă iarăși : Gheorghiță, Marine, Neculai ! Mai mult decît atît, și-au boteza tractoarele pe care lucrează : Roibu, Corbu, Tătaru după numele cailor care le-au luminat copilăria. Atît de mare a fost starea de euforie a unuia dintre ei încît, peste noapte, și-a vopsit tractorul cu pensula stîrnind hazul colegilor și, de bună seamă, indignarea șefului de brigadă. Sînt zgomotoși, poartă sube și-ți pot oferi oricînd o țigară dintr-un pachet „Carpați" ornat cu amprente de motorină. În brazdă nu se ajung unul pe altul cum nu se ajung Soarele cu Luna. Dacă se întîmplă să se defecteze motorul cuiva atunci se string ciucure pe tractorul cu pricina precum cărutașii punînd umărul la căruța cu sfeclă, împotmolită.

Ei ! dar asta nu-i nimic. Pe aici, pe la noi în Bărăganul Călărașului, vin în campanii tractoriști din zonele de deal. „Tincii" de care v-am vorbit pînă acum încheagă repede prietenii cu noii veniți. Le arată împrejurimile, le dă cîte-un lucru banal dar atît de necesar într-o campanie agricolă. De pildă un briceag sau un ac cu ață. Și, spre a face pe „grozavii", dimineața, se scoală primii și-și lustruiesc motoarele de zici că vor să le curețe vopseaua. Apoi, subtil, încep să-i descoasă cu privire la meserie, la prețul merelor și tîrgul fetelor de pe unde sînt. Pe tot timpul campaniei, satul, cîmpia arată ca o arenă în care se întrec două tabere sportive cu multă bunăcuviință. Numai la sfîrșit, cînd e timp de răgaz, localnicii își uită atributul de gazdă și le dau oaspeților o „bătaie" zdravănă la șah, să aibă la ce se gîndi pe drum. Dar mai ales, să nu uite să trimită pozele fetelor lor frumoase care le zdruncină somnul și care, oh, sînt studente.

Asta se-ntîmplă acum în sat. Și-mi amintesc că în clasa întîi învățătoarea ne amenința : „Dacă nu-nvățați o s-ajungeți la tractoare". Dar a fi tractorist înseamnă să fii harnic și hărnicia e o mare calitate a vieții. Poate de aceea îi iubesc eu pe acești feți-frumoși care nu merg vara la mare și nici la munte, care văd lumea prin ochiul televizorului, care își iau concediu iarna cînd viscolul nu te lasă să ieși din sat și care sînt zgomotoși ca tractoarele lor pe care le pornesc cu noaptea-n cap și pe mine mă cuprinde nostalgia care mă-ncearcă ori de cîte ori mi-amintesc de pupăza lui Nică a lui Ștefan a Petrei.

ȚĂRANI OȚELARI

Zi călduroasă de primăvară. La combinatul siderurgic Călărași temperatură înaltă ca de obicei. E vremea schimbului doi. În jurul cuptorului roiesc oțelarii din echipa lui Aurel Leușteanu. Toți sînt tineri. Șeful de echipă are 28 de ani și 11 în meserie. De fel e din Borcea — sat de cîmpie — s-a calificat la combinatul siderurgic Galați. „Tata e marinar — îmi spune — eu am aflat de meserie de la televizor, copil fiind, atunci mi-am dorit nespus să știu ce-i cu oțelul ăsta". „Acum trebuie să știți, cum e ?" „Greu de spus : fiecare șarjă are particularitățile ei, lumina ei, frumusețea ei, dar mai ales o tărie specifică. Asta-mi place mult și-mi dă putere. Nu-i o meserie ușoară". Din cînd în cînd își șterge sudoarea de pe frunte cu salopeta, e calm și are ochii sfredelitori de-ți vine să crezi că privirea sa pătrunde prin șarjă.

Privirile băieților pendulează între cuptor și șeful de echipă de parcă el ar fi tot o șarjă. Simt că au ceva deosebit și îi încît. Maistrul Aurel Bădără își ia inima-n dinți cum se spune și-mi mărturisește. „Eu sînt în primul an de stagiatură, am absolvit — furnale și oțelărie — la Galați. Aici lucrăm în trei schimburi, zilele de duminică le luăm liber conform unui grafic. La început mi-era teamă să rămîn singur cu cuptorul, știind că șeful de echipă nu va fi aici, el fiind mai vechi în meserie". Numai că Aurel Leusteanu a simțit acest lucru și timp de două luni nu și-a luat cuvenitele zile libere decît cînd se zidea sau se făceau alte lucrări anexe. „Acum m-am obișnuit, ba mai mult, și cînd ieșim din schimb, în drum spre casă sau la una „mică" tot de oțel discutăm. E bine ! Am primit apartamente cum am intrat în producție. Creștem odată cu combinatul. Cei mai mulți dintre noi sînt aici de la prima șarjă".

Afară grîul verde a venit pînă-n aproprierea combinatului răcorind parcă frunzele asudate.

PARCUL

Cine trece prin parcul din comuna Lehliu-gară întinerește. Generos și puternic, multă vreme va fi. După o zi de muncă, odihna pe bancă sau plimbarea pe alee în aerul deopotrivă înmiresmat și răcoros este reconfortantă, de-a dreptul înălțătoare. Un sentiment de mulțumire totală îți limpezește sufletul după ce ai pus la punct grijile zilnice. Profesori, muncitori, elevi, părinți cu copii vin aici să se odihnească o oră, două. Unii își continuă munca învățînd, citind, alții fac schimb de impresii pe marginea ultimei cărți citite.

Important e că toți care vin aici seară de seară sau în trecere se bucură de munca unui om. Numele lui e Stan Dută. Majoritatea îl cunosc, îl văd de dimineață pînă seara gospodărind printre flori și arbuști. Îi admiră munca și îl stimează. Ba mai mult, îl consultă cu privire la floarea cutare sau la arborele cutare. El le spune tuturor ce e de făcut și nu greșește niciodată. Fiindcă nea Stan Dută e „doctor" vechi în ale floriculturii și pomiculturii. Oamenii merg acasă, plantează, îngrijesc arborii bolnavi după sfaturile lui și, la cîteva zile, întîlnindu-l, îi mulțumesc. „Ehei, păi nu v-am spus eu !" — zice Stan Dută cu un sentiment de mulțumire pe care-l are omul cînd știe că dă un sprijin. Aflu că e originar din satul Siliște. Cu ani în urmă a lucrat pe șantier la construcția clădirii institutului „N. Bălcescu" din Capitală. Paralel cu munca de șantier, Stan Dută, fiind țăran pînă-n măduva oaselor, a tras cu ochiul la munca specialiștilor care lucrau pe lotul experimental al viitorului institut agronomic, azi important centru de învățămînt superior. Cu priceperea care o avea de acasă și cu învățătura de acolo, a trecut de la șantier la flori. Apoi a lucrat la întreținerea parcului de la Casa Scînteii. Din 1969 e părintele parcului din Lehliu-gară. De dimineață pînă seara roboțește printre panselu'e, mărgăritar, trandafiri, regina nopții. Tunde în „valuri" gardurile vii, curăță teii și brazii, altoiește corcodușii. Vorbește cu iarba și arborii de a căror sănătate se ocupă.

Trebuie să fii aproape de semințe, de arbuști, trebuie să ai sufletul generos dacă lucrezi printre flori. Nu oricine se pricepe. „Mulți pun flori, dar se usucă sau nu răsar, asta înseamnă că nu le-au semănat cu dragoste" — îmi zice. Stan Dută pune suflet în tot ce face încît îți vine să crezi că el e primul absolvent al institutului amintit. De fapt, așa și este dacă socotim după mîinile lui mirosind uluitor a țărînă, a pămînt reavăn, după florile scuturate pe umerii-i sănătoși.

Munca lui mă duce cu gîndul la fiii de țărani trecuți prin școlile cele înalte ale orașelor și întorși în matcă să ușureze lucrul sătenilor.

ion burnar

Extemporal cu Herodot

Dincolo de Istru există un popor
care nu discută cu nemurirea
decît prin sulițele grîului
el știe toate limbile pămîntului
care au la bază limba albinelor
oamenii lui
urcă și coboară pe scara istoriei
dacă istoria stă-n hambarul lui propriu
orice altă scriere aici
e vanitatea de spulberat a norilor ;
asta în prima parte
în cea de-a doua
lăsăm creioanele la o parte
și ascultăm în continuare
Luceafărul.

Jurnal de campanie III

Azi se-mplinesc
zece minute de la o conferință de pace
și cinci de la ultimul război
tatăl meu tocmai aruncă ziarul
de parcă-ar fi primit o bombă prin poștă
mama jeluie o găină pierdută
în vreme ce eu
ridic ziarul de jos
din america pînă-n orientul mijlociu
și caut ziua de naștere
a lui Mihai Eminescu.

O zi din viața la țară

Un țăran își pune-o antenă pe casă
alt țăran stă în gara de nord la un vin
un țăran se face de rîsul satului
alt țăran vorbește limba latină fără profesor
un țăran e savant pălărier sau țăran
altul se uită toată ziua la coasă
și ruginește cu ea de rușine
un țăran adică eu scriu versuri
despre alt țăran care trage tăcut
cu ultima lui sapă lut peste el
și mă lasă singur deodată.

Reclamă pentru fluturi

Fă-ți inimă curaj pentru o nouă zi
nu oricui i-e dat o coroană de spini
și nici să sufere
pentru cîtă frumusețe-l încon'oară
bate pămîntul din nou cum l-ai bătut
de-atîtea ori cu biciul șingelui
poate n-o să-ți mai fure precizia
pentru vreo inimă cu efect întîrziat
vezi-ți de tine de fiul tău de familia ta
de toată casa asta cît un cosmos
pregătește-te inimă căci iată vin zorii
și tu ai uitat să le spui
măcar bună dimineața.

teatru t

Pe față și deschis

Invitației de a spune totul „cu ciudă, cu patimă, cu căldură, cu nemulțumire, cu speranță" nelăsînd lașitatea să prolifereze, chiar dacă e știut că noul nu răzbate ușor, chiar dacă există riscul răstălmăcirii sau al suspiciunii, merită să i se dea curs căci „Tot ce s-a pierdut pînă ieri / rămîne doar de cîștigat". Cu acest crez un tînăr a pornit să înfrunte inerția și ne invită să-l urmăm. Este acesta momentul ultim al reprezentației Teatrului Foarte Mic cu piesa **Mirilala** de Paul Cornel Chitic, un fals final moralizator, de fapt o deschidere ce stimulează dispoziția polemică a spectatorului și după ieșirea din sală, creînd acea „stare naturală a spiritului revoluționar" în continuă acțiune, mereu treaz. La aceasta contribuie însăși structura de teatru în teatru — repetițiile unei brigăzi artistice sînt intersectate de reconstituirea faptelor de viață care au servit ca sursă de inspirație. Uneori impostori politici și sociali („vătafi peste lozinci") împiedică omul cinstit, căruia îi contestă corectitudinea și onoarea, să-și exercite meseria materială și conștiința morală. Anomaliile („Chiar dacă nu ne convine / Asta e drama / Să lupți contra nimănui / Și fără să știi pentru cine") par aberante, neverosimile, frizînd ridicolul prin stupide provocări („Spune aici, să auzim cu toții / cît de cinstit poți fi / socialismul se poate construi ?").

Alegoria din titlu e continuată și explicitată în spectacol (nu în cel mai fericit mod) forțîndu-se comparația între cîrtiță ineficace cu doar aparentă funcție defulatorie și hîrtiță enervant dar totuși tolerat al instalațiilor sanitare, concretizîndu-se figura de stil a pumnului ce se înfundă în gură pentru a împiedica așa-zisul mîrîit. Cum prima parte evocă momente depășite de istoria revoluției noastre, cum problematica piesei interioare a rămas în urmă față de viață, se joacă și în pauză — se ard etape — se aduc faptele la zi, se reconsideră trama cinstei, respectiv drama lui Samuil Mușa, din altă perspectivă. Dar o optică nouă nu modifică automat realitatea, fie ea veche sau actuală. Pentru aceeași culpă — cinstea — pe rînd acuzat și reabilitat, denigrat și promovat, personajul, consecvent, atrage atenția că există riscul să se eludeze „mentalitatea / după care ceea ce în definitiv / și la urma urmei contează / ajunge să nu mai intereseze pe nimeni".

Prin acest text, în care progresia acțiunii demascatoare corespunde în planul real al contemporaneității cu evoluția gîndirii politice, Paul Cornel Chitic se anunță un demn continuator al lui Mazilu cu care se vădește înrudit prin forța ironiei, prin tehnica dedublării, prin savoarea incantației disonant ideatică, marcînd asimilarea atît a vechiului teatru brechtian, cît și a mai noii formule **agitprop.**

Handicapat de spațiul redus (exploatat la maximum de Vittorio Holtier, regizorul Cristian Hagi-Culea a găsit soluții ingenioase de sincretică complinire iar trupa de actori (Dinu Manolache, Gheorghe Visu, Jean Lorin Florescu, Ileana Dunăreanu, Rodica Negrea, Vistrian Roman, Sorin Medeleni, Liana Ceterchi, Marian Rîlea), străbătînd „drumul încrederii" alături de dramaturg, a trudit în dificilul joc disimulat — în falset — pentru individualizarea personajelor desemnate cu o onomastică sugestivă.

Irina Coroiu

Bucuria jocului

Mărturisesc că nu îmi e cunoscută opera belgianului Jos Vandeloo, dramaturg, se pare, de reputație în țara sa. Ca și Teatrul dramatic „Bacovia" din Bacău mă aflu, așadar, în fața unei premiere inedite prin textul „De ce dormi, iubito ?". Ce se poate spune la acest singular contact ar ține mai mult de formula dramaturgică, ea deloc în premieră, căci observăm repede un anume tipic cu care ne-au obișnuit în ultimele decenii atît teatrul occidental, dar mai ales cel american. Însingurarea îl preocupă și pe Vandeloo, acuzînd societatea în care afectivitatea este brutal retezată, un mecanism nefast acționînd asupra indivizilor. În cazul de față obiectul de studiu îl reprezintă cuplul surprins în ipostaza de înstrăinare. Ea și El (nu deținem numele lor) își omoară un week-end într-o plictiseală îngrozitoare, într-o imposibilă comunicare ca și cum totul ar fi fost spus și cu desăvîrșire, apoi, uitat.

Spectacolul băcăoan are, după opinia noastră, cîteva incontestabile merite, textul cîștigînd în interes prin binevenite și inventive sublinieri. Ni se propune un joc al măștilor (uneori purtate chiar la propriu), cei doi protagoniști configurînd în remember propria viață. Pentru aceasta a fost asigurat un spațiu de joc optim (scenografia — Gloria Iovan) compus din cîteva obiecte funcționale care pot deveni pe rînd fotolii, mese, iatac de dragoste, o tribună și, la nevoie, un pod al plîngerilor. Sigur, există o fină inspirație în această montare, dar nu poate fi trecută cu vederea nici bogăția de note propuse de piesa ca atare. Pentru că partitura lui Vandeloo alătură fără nici o inhibiție modalități felurite, se trece instantaneu de la banal la metaforă, de la scena comica la poezia sentimentală, de la strigătul răspicat la șoapta cea mai de jos. Iar realizatorii spectacolului simt întregul arpegiu și îl pun în pagină de cele mai multe ori remarcabil. Interpreții — Anca Alecsandra și Mircea Cretu (ceilalți trei nedepășind — în mod deliberat — statutul de figuranți) — dezvoltă calități nebănuite, punctează cu usurință varii stări, dețin o prezență scenică de veritabilă clasă. Ți se oferă șansa rară de a asista la plăcerea și deliciile jocului și nici un gest nu o ia razna, exhibiționist. Hazul, ironia sînt exact ceea ce înțelegem prin acestea, iar lacrima de pe obrazul Ei este absolut autentică, așa cum cade o lacrimă adevărată, îndepărtată repede cu dosul palmei, din discreție. Are acest spectacol o vibrație ascunsă și păcat ar fi să nu îl afle cei mai mulți dintre noi. Și dacă lui Vandeloo nu vrem neapărat să-i recunoastem prea multe calități, să nu-i negăm în schimb meritul de a pune la dispoziția unor actori un text perfect articulat dramatic.

Nu am spus pînă acum nimic despre regie, pentru că ceva mă face să cred că punerea în scenă este colectivă. Deși pe afiș citim în dreptul rubricii cu pricina — Geirun Tino și Mircea Cretu. Ambii regăsiți și în distribuție. Și vreau să nu greșesc în continuare că cei doi și-o asumă loial și pe excelenta actriță Anca Alecsandra, cu o mare contribuție la realizarea întregului spectacol.

Ermil Rădulescu

televiziune tv

Răsplată

De cîte ori aud înregistrări din Fonoteca de aur îl aștept pe Sadoveanu. Nu ascult niciodată ce spune. Am sentimentul că se difuzează o simfonie a limbii române. Rostirea lui depășește patosul și farmecul unei declamații de mare actor, cuvintele sale au fosnet de pădure și clipocit de apă, răscolire de vînt și uruit de pietre. Dulceața sunetelor moldovenești, căldura și timbrul vocii dau fiecărei silabe înălțimea clipelor de sărbătoare. Și, de multe ori, așezat în fața micului ecran, simt cum mă cuprinde un dor nemărginit după felul de a citi al marelui prozator. Întrebările stas ale reporterilor, tonul lor de ciocan pneumatic, lipsa de culoare și formulările de genul Marius Chicos Rostogan (nu-i așa că pămîntul e rotund?) mă fac să izbucnesc în rîs și să nu mai aștept răspunsul. Vă mai aduceți aminte ce întrebări se puneau oamenilor la radio și la televiziune și mai ales în ziarele de acum 20 de ani? Și bieții oameni se chinuiau să răspundă pe același ton și cu aceleași cuvinte. Dacă nu puteau erau pregătiți din timp, li se dădea să învețe textul pe dinafară sau, în cazul ziarelor, li se puneau în gură cuvinte pe care nu le spuseseră niciodată. Cu timpul oamenii s-au mai învățat cu limbajul presei, au memorat formule care convin reporterilor, au ajuns chiar la o oarecare dexteritate în combinarea panourilor lingvistice și acum, reporter fiind, indiferent unde, la radio, la televiziune sau la un ziar, te trezești că nu mai poți purta un dialog firesc, că subiectul anchetei știe ce se poate spune și-ți oferă limbajul cu care tu sau colegii tăi au păcătuit înainte. Abia după ce ti-ai terminat interviul omul redevine normal, nu mai pompează cuvinte golite de sens, vorbește firesc, curgător, în cea mai plăcută limbă română. Și abia atunci ai înaintea ta omul adevărat, cel care poartă limba română prin vremurile cele fără de margini. Bine, dar de ce n-ați spus și înainte așa? Păi așa nu merge, cum să vorbesc așa, că nu-i politic. Rămîi uimit. Eroul de reportaj știe ce se spune și ce nu, se depersonalizează stilistic și folosește cuvinte care nici lui, nici telespectatorului nu-i sună nimic. Toate propozițiile sale sînt presărate cu probleme, avans, rezolvare, realizare, implicare etc. În declarații limba țăranilor sună atît de nefirească, de forțată de parcă ar alcătui un subdialect mai nou. Ca să poată scăpa de parazitii lingvistici am văzut scriitori care înainte de a-și începe interviurile pentru televiziune i-au rugat pe țărani, fiți buni și vorbiți așa cum vorbiți și acasă, ca și cum v-ați înțelege cu vecinul. Și țăranii mirați întrebau, d'apoi o fi voie? Întrebările și stilul de altădată se întorc împotriva reporterilor ca un bumerang. Ei încearcă să fie mai calzi, mai apropiați de firesc dar răspunsurile continuă să sune ca o melită care merge în gol. Și, din cînd în cînd, cîte o perlă de genul celei antologice rostită cu ani în urmă de președintele C.A.P.-ului din Frata (județul Cluj) : „Dacă voi fi găsit vinovat sînt penibil de pedeapsă".

Cornel Nistorescu

BLAJUL — UN ORAȘ REPUS ÎN DREPTURI

alexandru brad

trec azi Carpații, spre acel teritoriu de suflet românesc care este Blajul, cu o lumină caldă în priviri, pe care mi-o trimite din lumea lui întregul meu neam, de-acum mai mult în pământ decît sub soare. Ca și alți fii ai locului simt cu deosebire atracția de magnet a vestitei Cîmpii a Libertății pentru că se mai simte și-acum plutind peste valea Tîrnavelor emoția acelor clipe unice care au făcut să bată mai repede inimile tuturor românilor în anul revoluționar 1848. Ne cheamă și ne adună pe toți, deopotrivă, locurile cu adînci semnificații istorice, amintirile anilor de tinerețe și de privațiuni dar și gîndul curat că de fiecare dată cînd ne întoarcem aici găsim, cu siguranță, ceva nou, schimbat în bine în viața orașului de la confluența celor două Tîrnave.

Blajul, socotit pentru spiritul său, de către Eminescu, o „Mică Romă", Blajul despre care Iorga spunea că e „locul sfînt unde au scris cu sîngele inimii lor și au învățat și pe alții cu toată căldura credinții ce stătea într-înșii acei antemergători ai culturii naționale românești", este astăzi unul dintre acele multe și fericite locuri din Ardeal, care sub zodia transformatoare a socialismului, își vede împlinite idealurile pentru care a luptat, secole la rînd, un popor întreg. Sînt idealuri pe care le-au înfăptuit oamenii la începutul secolului douăzeci, care se împlinesc continuu, prin noi și durabile opere materiale și spirituale pe care le făuresc oamenii acestor locuri, în acești ani.

★

Cînd am auzit prima dată de Blaj cred că trebuie să fi fost într-o toamnă tîrzie, adică după ce nu se mai putea umbla desculț. Să tot fie de-atunci 39 sau chiar 40 de ani. Era, în mod sigur, într-o joi, că numai joia era tîrg săptămînal în Blaj, și, fără nici o discuție, spre seară — că tata nu se întorcea niciodată acasă mai devreme de ojină, ceea ce în limbajul locului este echivalentul a cel mult o oră-două înainte de apusul soarelui. De ce cred eu că era într-o toamnă tîrzie? Pentru că, parcă-l văd și-acum, fratele Lie, de cum trecuse de amiază, se așezase pe pridvorul casei de unde nu l-a mai putut clinti nimeni pînă n-a văzut el carul nostru urcînd pe ulița popii. Dar pînă atunci, fie ca să-mi facă mie în ciudă, fie ca să-și dea lui curaj, de cîte ori mă apropiam de el avea grijă să bată din pumni și să zică în ciudă: „Na, că vine tata din Blaj și mi-aduce papuci, și tie nu-ți aduce nimic". Nu știu dacă tata i-a adus atunci fratelui încălțări și dacă, într-adevăr, mie nu mi-a adus nimic. Știu numai că și eu m-am așezat într-o vreme ne același loc, că de cele mai multe ori așteptările mele și ale noastre erau răsplătite cu o bomboană, cel mult două. Ba, uneori nici cu atît. „Tată, ce ne-ai adus?" — întrebam, bucurîndu-ne dacă în locul lui o vedeam pe mama sau pe bunica — cînd vreuna dintre ele îl însoțeau — băgînd mîna în traistă după știocușul de bomboane, după o bucată de turtă dulce ori de jimblă. Altfel se întîmpla să-l auzim că ne spune, cu o vădită părere de rău în glas, că tocmai cînd vroia dumnealui să cumpere „boboanțe" s-a întîmplat că omul cu tărăboanta fiind prea aproape de malul Tîrnavei a căzut în apă și s-a înecat. Uneori schimba locul dramei, la Cheredeu, lacul din partea de nord a orașului, și dacă era iarna spunea că s-a rupt gheața cu el și că degeaba l-au mai căutat oamenii că nu l-au mai găsit. Ce triști eram noi atunci! Nu știu dacă pentru dispariția acelui om sau pentru că odată cu el vedeam dispărută orice posibilitate ca măcar în viitor să mai primim bomboane.

Dar de ce această evocare, cînd din partea locului fiind, ar fi fost normal, cum s-a întîmplat cu mai mulți copii de țărani din împrejurimile orașului de la confluența celor două Tîrnave, să-mi amintesc de școlile lui, de tentația pe care aș fi simțit-o pentru acele adevărate „fîntîni ale darurilor", de încercările mele sau ale părinților mei de a mă da, chiar și la o meserie, dar la școlile de aici. N-am avut parte de așa ceva și singura mea atingere cu lumea școlilor blăjene s-a produs în 1947, toamna. M-am dus, împreună cu un văr, Solomon Vlad, fără să ne trimită nimeni, cu o traistă de prune bistrițe la fratele meu mai mare, la internatul liceului „Sfîntul Vasile". Dînd de el tocmai cînd ieșea pe ușa bibliotecii, să meargă la masa de amiază, ne-am trezit amîndoi introduși cu forța într-o mare încăpere, plină cu cărți, așezate în rafturi de nu ajungeai la unele nici cu scara. Asta n-ar fi fost nimic, ne-am minunat noi cît ne-am minunat de ceea ce vedeam pentru prima dată, dar de speriat nu ne-am speriat decît mai tîrziu, cînd vroind să ieșim afară, să ne scuturăm „cănăceii", ne-am dat seama că sîntem închiși. Am zgîlțîit ușa, am încercat geamurile dar de ieșit tot n-am ieșit decît la venirea fratelui. Acesta n-a sosit singur, avea după el cîtiva colegi, de-acum oameni în toată firea, cărora vroia să ne arate pe noi ca pe doi fugiți de-acasă ce eram. Stăteam de-acum liniștiți, rezolvasem „marea problemă" ascunzînd o vază de flori, de fapt o oală mai mare din pămînt, în cel mai îndepărtat colț al sălii, după niște rafturi. Golisem și prunele pe niște ziare de pe masa lungă din dreptul ușii iar traista o burdusisem bine cu cîteva zeci de steguțe tricolore din hîrtie, pe care le luasem, gata legate în suluri, de prin zona în care ascunsesem oala. Am fi scăpat cu fața curată dacă în timp ce vlăjganii mîncau prune, spunînd vrute și nevrute, un lungan, un desirat tuciuriu nu ne-ar fi luat la întrebări, arătînd spre traista pe care vărul meu se străduia să o ascundă la spate: „Prune ați adus, dar de dus înapoi ce duceți?". De această întrebare n-am avut cum scăpa, așa că pînă la urmă am scos steguțele și le-am pus pe masă. Fratele meu cam roșise, parcă chiar încercase să ne scuze într-un fel, dar n-am mai stat noi să ascultăm morala că ne-am fi putut alege foarte bine, pînă la urmă, și cu o chelfăneală zdravănă. Am zbughit-o pe ușa dată de perete și după ce-am ieșit în stradă ne-a mai venit inima la loc. Am uitat repede pățania holbindu-ne prin galantarele încărcate de mărfuri și cu fel de fel de jucării, lingîndu-ne buzele și înghițind în sec la vederea cornetelor cu înghețată multicoloră pe care le oferea celor ce-i puneau banii pe lada lui mare, pe două roți, un bătrîn roșcovan. Surprinzîndu-ne opriți la doi-trei pași de el m-a apostrofat pe mine mai întîi spunîndu-mi să închid gura că vine musca. Chiar așa mi-a zis: „Închide, măi gura că poate să vină o muscă și ce-o să te faci?". După care l-a luat în primire pe vărul meu: „Și tu, măi pămîntiule, de ce dracu' te mai cauți prin buzunare, că tot n-o să găsești nimic?". Am dat să plecăm și el ne-a strigat din urmă: „Ia veniți voi încoace, că eu parcă v-aș cunoaște. Tu, măi, nu-i așa că ești al lui Traianul lui Surei din Pănade, dar să spui drept? — mi-a spus în timp ce umplea cu o mare îndeminare cornetele și le oferea celor așezați cuminți la rînd. „Da, domnule". „Și el al cui e?". „Eu is a lui Marea lui Artimon, care șede lîngă a lui Bostănoaie...". „Gata-gata că-i destul — îl întrerupse roșcovanul — că tot n-o cunosc. Dar pe Traian îl știu. Așa că luați voi de-aici cîte o înghețată și vedeți-vă de drum, că vă apucă seara. Și tu, măi, să-i spui lui Traian să mă caute joi în tîrgul de bucate că avem de vorbit oarece. Ții minte?". „Da, domnule, și multam dumneavoastră..." Nu-mi aduc aminte să-i fi spus tatii ceva și nici dumnealui să fi amintit cumva, chiar mai tîrziu, de acel drum al meu și-al vărului Solomon la Blaj. Mi-aduc aminte însă că prin februarie următor, cred, am fost iar la Blaj, cu tata Licu, adică bunicul dinspre tată, cu carul, să-l aducem acasă pe fratele meu, liceeanul, care, din cauza unei aprinderi de plămîni, era gata-gata să dea ortul popii. Noroc că apăruse penicilina, pe sub mînă, ce-i drept, că altfel cel mai mare dintre frați n-ar mai fi apucat să mă circească, cu brăcinarul lui înădit, în chiar acea iarnă, pentru că-i crăcănasem penița de la tocul reservor. Vinduse tata doi dragi de juncani de-abia învățați la jug, făcuse ce făcuse cu oamenii pe care îi știa și îl știau, cu doctorul Fridtman și cu alții, și-și scăpă feciorul de moarte.

De ce drumurile mele la Blaj au fost atît de rare, atît de puține în cele din urmă? Mă întreb și-mi răspund tot eu. Pentru că pe vremea cînd se putea merge la Blaj, așa cum am fost eu cu traista cu prune, eram copil mic, nu știam altceva despre Blaj decît că are magazine multe, biserici frumoase și mulți vînzători de înghețată. Și că orașul e plin de școlari cuminți și de școlărițe care umblă, cum le-am văzut eu cu vărul meu atunci, numai în șir, cu o doamnă bătrînă după ele. După ce-am început să merg la școală și am ajuns în clasele mai mari nu se mai puteau vorbi mult despre Blaj; n-am avut de unde sti că urbea este încărcată de o măreață istorie, că la venirea năvălitorilor satul de-atunci era așezat pe aceleași locuri de astăzi, că el a fost cînd dat, cînd cedat, dar, ca un om plecat în pribegie nu s-a lăsat nicicum, s-a păstrat prin truda celor ce l-au locuit ajungînd ca după aproape o jumătate de secol de la atestarea sa documentară să primească dreptul de a organiza tîrguri săptămînale, adică joia, și tîrguri anuale. Asta pe la 1617, adică înainte ca aici să se fi perfectat alianța dintre Transilvania și Țara Românească, de la 1658, împotriva otomanilor. De unde aș fi putut eu afla după anii '50 că la Blaj s-a semnat tratatul dintre Austria, ca țară protectoare, și Transilvania, ca principat autonom, tratat prin care sînt recunoscute privilegiile țării și domnia ereditară, în schimbul unei sume de 700 000 de florini și aservirii, pentru trupele imperiale, a mai multor orașe și cetăți? Cînd ar fi trebuit să aflu toate acestea, la școală, învățam altceva. Dascălul meu, unchiul Poșa, mai scăpa cîte o vorbă bună despre școlile orașului. Dumnealui și domnul Titu Orian se mai dădeau de gol pe vremea aceea, doar cînd se încingeau la un pahar de vin. Cînd la unul, cînd la altul, pe-acasă, că la bufet sau altundeva le era frică să se apuce de băut, că se știau bine — îi lua gura pe dinainte. Datorită celor doi dascăli am început, tîrziu, dar am început, să iubesc Blajul. Blajul Revoluției și al Școlii Ardelene — momente de istorie care nu pot fi despărțite. Blajul Cîmpiei Libertății noastre pentru totdeauna, care a făcut în acel mai 1848, prin programul adoptat aici, prin înălțarea tricolorului ca simbol al năzuintei de unire a tuturor românilor, „să bată inimile și la Iași și la București", Blajul care de-atunci încoace a adunat ca un magnet particolele de fier, cu diferite prilejuri, pe cei mai înaintați și mai luminați oameni politici și de cultură, bărbați pentru care rostul vieții lor a fost, mai presus de toate, să-și vadă țara reîntregită cum era în vremurile de glorie ale dacilor; Blajul care pînă în 1918 a luminat ca o torță drumurile Transilvaniei prin tinerii învățăcei ieșiți de pe băncile Școlii de obște — școală latinească și școală preotească — întemeiată la 18 octombrie 1754 și transformată după un sfert de veac în școală normală: „Deschisă tuturor și toate virstele, pentru a se deprinde în cetanie, cîntare și scrisoare, nici o plată de la ucenici așteptîndu-se". Ei și dascălii lor au aprins flacăra redeșteptării conștiinței de sine a poporului român, a unității sale etnice și de limbă, de tradiție și de teritoriu. Și-am mai început să iubesc Blajul din cauza lui Timotei Cipariu, mîndria noastră, a celor ce am văzut lumina zilei în satul lui de baștină — Pănade, om de o aleasă cultură, cunoscător a nu mai puțin de 12 limbi, care și-a legat numele pentru totdeauna de marile fapte culturale și sociale, politice din Transilvania secolului trecut. El a dat strălucire unei întregi epoci culturale a Blajului, nemaiatinse pînă atunci și nici de atunci încoace...

Acestea și încă multe fapte de adîncă semnificație istorică se păstrează vii în memoria orașului, a acestor frumoase meleaguri, în memoria țării. Pe unde au răsunat altădată pașii lui Iancu, unde s-au rostit cuvintele profetice ale lui Bărnuțiu, ale atîtor fruntași revoluționari, în preajma locului din care și-a luat zborul la 1911 Aurel Vlaicu, se înalță azi două moderne cetăți industriale — combinatul de prelucrare a lemnului și întreprinderea de accesorii pentru mașini-unelte, care pun în evidență o nouă vocație a locuitorilor acestor străvechi meleaguri. Este vocația industrială, activitatea de valorificare superioară a unor bogății care ne-au fost prădate secole la rînd. Este vocația cîștigată de oamenii acestor locuri ca urmare a politicii partidului nostru comunist de dezvoltare judicioasă, științifică a tuturor județelor țării. Este vocația care dă măsură marilor transformări petrecute în viața materială și spirituală a întregului Ardeal, a întregii țări, care a racordat orașul acesta la fluxul economic de interes național.

E drept, Blajul n-a trecut la această stare de lucruri noi, deosebite pornind de pe un teren gol. Nu, Blajul s-a ridicat la starea actuală a construcției socialiste printr-o cultură materială și spirituală acumulată secole de-a rîndul, cu truda și cu sudoarea atîtor și atîtor generații. Așa s-a ajuns ca Blajul să aibă de-acum un puternic detașament al clasei muncitoare, cu o conștiință înaintată. O clasă muncitoare formată la școlile cu veche și bună tradiție românească, recrutată din rîndul țărănimii din împrejurimi, dintre oamenii care și-au schimbat îndeletnicirea secular pe o nouă și eficientă ocupație, mai bănoasă și, deocamdată, mai căutată decît lucrarea pămîntului.

După statuarea acestei chemări spre *altceva* decît pînă atunci, Blajul și blăjenii au avut și au de-aface cu generalele probleme ale perioadei — construcția de locuințe, de edificii social-politice și culturale, de spații comerciale și de servicii pentru o populație în continuă creștere. De la 5 000 de locuitori permanenți și de 5 000 de elevi, cum număra orașul de altădată, Blajul a ajuns să aibă acum aproape 30 000 de locuitori și în jur de 7 000 de elevi. Creșterile nu-s deloc spectaculoase în comparație cu alte localități din țară. Nici cele 2 000 de apartamente nu sînt multe pentru ceea ce ar fi meritat Blajul ca oraș-simbol, al culturii și învățămîntului românesc din toate timpurile. Cu toate acestea orașul tinde să se apropie de ceea ce-i trebuie, de evidentele semne de modernizare a întregii vieți materiale și spirituale. Blajul este azi — așa cum ne spunea primarul său, Dionisie Helioni, român de vită veche, — un oraș înscris definitiv în fluxul înnoitor al construcției socialiste, sensibil la progres și civilizație, cum a fost dintotdeauna. Un oraș repus în drepturile sale de către Partidul Comunist Român.

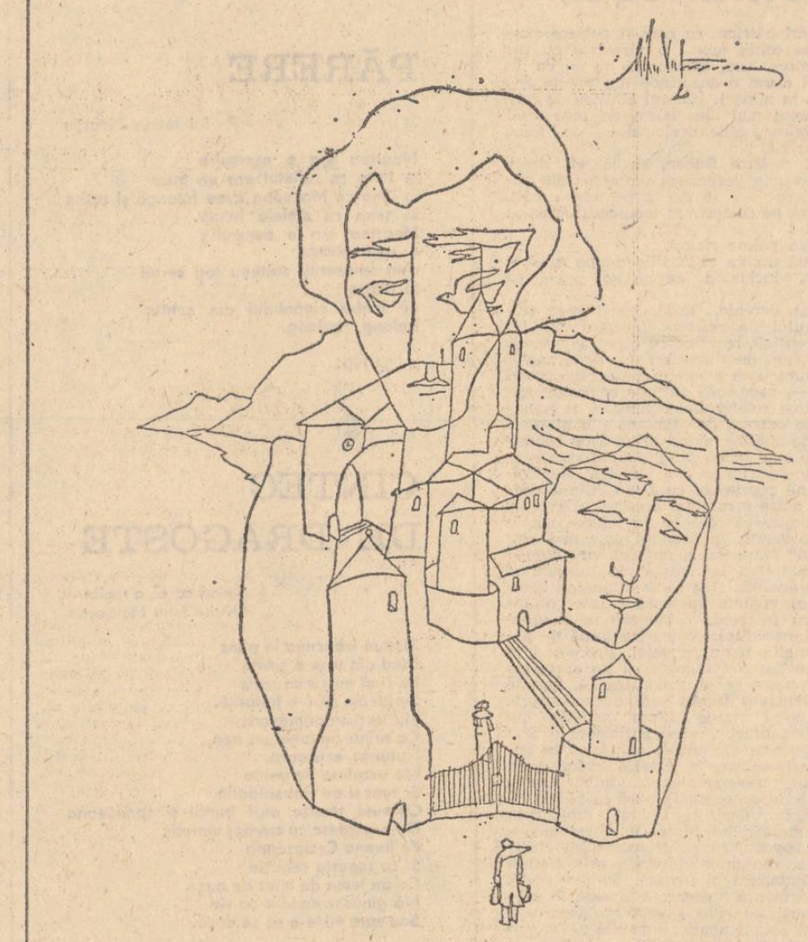

Desene de Mihu Vulcănescu

liliana ursu

Cîntec pentru un ceainic

De ciori împresurat firul de grîu totuși visează.
Picătura de sînge asemeni lui pe lamela de laborator.
Ogarii mînați din urmă de viață sau de moarte?

Pe masă ceainicul respiră liniștitor.
Poate deveni el obiect poetic?
Nemții de afară, gerul, luna banal spînzurînd
nu-mi mai spun nimic.
Hai deci să-l acceptăm!
Că prea ne-au înghețat picioarele
și mîinile nu-s vrednice de un condei.

Umbra serpentina

Aerul nehotărît al lucrurilor seara,
stiloul și hîrtia sub lumina crudă
asemeni peștilor sau fructelor dintr-o natură moartă,

îmbătrînind.
Ce viu era soldatul mîncînd cireșe
pe linia ferată reparată de el
se poate ajunge chiar și la Madrid...

Azi cînd mă întorceam acasă
m-am întîlnit cu Ea.
Plină de nuri, cu coapse de sidef
îi ademenea pe dușmani și prieteni deopotrivă.
Sulemenită și cu ochii obosiți
dacă o priveai de foarte aproape.
Dar cine are curajul să privească iluzia în față?

Ce viu era soldatul
mîncînd cireșe în urma unui tren!

Labirint

Cureți masa de primele frunze roșcate.
Ochii brumării ai toamnei
îi simți pe gît dezvelit
asemeni unor melci nerăbdători.

E liniște, mulțimea asudată își bate tamtamul departe,
prin piețe, printre tarabele cu carne și nevinovate caise.
Doar dragostea îi adună pe toți la apele
ce trupul curățîndu-l, îl fură puțin cîte puțin.

O gîză a trecut printre aceste cuvinte,
ce ușoară și nepăsătoare în drumul ei
prin labirintul întunecat în care și eu
din cînd în cînd mă mai pierd!

Doar părul tău cu miros de rodii

Te-ai oprit în dreptul vitrinei,
chipul cufundat printre pălării și manechine,
sufletul un alt manechin
gătit pe sălița întunecoasă.
Doar părul tău cu miros de rodii îl mai vizitează
cînd și cînd.

Nici un zgomot nu răzbate din casă.
Poți chiar auzi mestecenii desfrunzindu-se, pe rînd.
Te uiți în palma mea?
Linia vieții fugară, celelalte de nedeslușit.
Și în pădure toporașii
și tu aici, vietate hrănită de propria lumină.
Doar părul tău cu miros de rodii mă mai vizitează
cînd și cînd...

Analiza frumosului

Zilele mele perfect aliniate mărșăluiesc,
mărșăluiesc.
Aceiași uniformă, aceleași anotimpuri
încet dar sigur le străbat.
Pînă cînd apare un țintaș de elită
și atunci ce zarvă, ce dezordine, cită risipă!
Sau despre cum devine o armată disciplinată
un imens curcubeu.

radio

r

Șantier

Nu știu cîți oameni au obiceiul ca duminica să renunțe o clipă la programul televizorului, să renunțe la ultimul sfert de oră (microbiștii tot mai visează la reeditarea cîndva a celebrului sfert de oră al Ripensiei — și visează asta mai ales cînd echipele lor sînt la ananghie!) de transmisii în direct, spre a deschide radioul pe programul II, la ora 19. Deci, ora 19, din mai multe motive, nu ni se pare cea mai indicată spre a impune, spre a capta interesul și așa nu prea așezat „la cotele înalte ale entuziasmului" spre mini-teatru. Dar, de ce nu are teatrul scurt adepți? Cred că această neîncredere sistematică a noastră se datorează senzației de improvizat, de bruion literar care nu este nici reportaj, nici nuvelă, nici schiță dramatizată (pentru ele s-a găsit o formulă „inspirată" — *scenarii*, adică nici dramatic, nici epic). Uneori ele sînt șabloane puse cap la cap și spuse de niște personaje (interpretate de actori de prestigiu) cu nume nefiresc de frumoase (deci aproape incredibile). În fine, meseriile acestor personaje sînt și ele, ca să zic așa, emblematice, astfel încît nu auzim, să-i zicem, „un constructor", ci, Constructorul, nu un inginer ci Inginerul, nu un tînăr ci Tînărul ș.a.m.d. Șabloanele acestea mimează adevărurile absolute, filosofia cea mai adîncă, experiența de viață cea mai completă. Dramaticul este conferit de următoarea situație: într-o atmosferă de ușoară dezabuzare, de ușoară tristețe, de ușoară melancolie, se întîmplă ceva grav (de obicei se preferă situațiile limită) și atunci intervin bunătatea, înțelegerea, principiile și *pertotal* iese bine, dacă nu chiar excelent! În ultimul rînd, abordarea teatrului scurt îndeosebi de neprofesioniști ai genului face ca defectele să iasă și mai mult în față (căci se știe esențializarea, simplitatea nu aparțin chiar începutului de drum, ci undeva, mai încolo, mai după multă experiență).

Însirind defectele, încerc să fac o cronică de-a-ndoaselea. Căci, de obicei, calitățile (teatrului în trei, cinci acte sau teatrului scurt) sînt cam aceleași. Vreau să spun, adică, următorul lucru simplu: acuitatea replicii, veridicitatea conflictului și a personajelor s-au regăsit în piesa lui Mihai Mocanu („Cuib de vulturi") la care aș mai adăuga o bună cunoaștere a atmosferei de șantier. Este greu să faci acest lucru pentru că șantierul este cu adevărat cu mai multe „fețe" și neexperimentații (într-ale lui) pot cădea lesne în capcana pitorescului (deci a suprafețelor lucitoare și lunecoase). Să spun deci că a fost bine așa, cu gîndul expres că se putea desigur și mai bine. Oricînd e loc de mai bine!

Constantin Stan

plastică

p

Destrămarea și resurecția

Motivul obsedant al artei lui VLADIMIR ZAMFIRESCU este cel al disolvării și genezei ființei într-un spațiu originar, incert și tensionat. Disolvare și geneză care sînt totodată previziunea unor posibile cataclisme. Pentru Zamfirescu forma fiind doar un stadiu posibil al informului, acesta este o stare naturală a materiei ce absolut întîmplător încorporează în tranzitorietatea sa umanul. Exprimă această pictură o filosofie tristă și neliniștitoare, dar profundă și consolatoare, mult mai aproape de înțelesurile primordiale decît aspiră să ajungă, fără a reuși, simbolistica retorică a acelor colegi mai tineri sau mai virstnici ce conferă ideea cu enunțul și care cred că esența trăirii se poate reduce la un semn al ei, abstract, al cărui sens este perceptibil mai ales prin titlu.

Că pictura lui Zamfirescu a ajuns în acest stadiu nu în urma unui proces de contrapunere și de căutare strict formală, este evident la prima vedere. Avem de-a face cu o natură artistică de o neobișnuită capacitate de interiorizare și asimilare organică a unor sugestii culturale disparate. Pare ciudat să observi coexistînd într-o exprimare, al cărui caracter original este mai presus de îndoială, reminiscențe ale hieratismului bizantin, modalități de iluminare a pînzei de proveniență barocă, deformări anatomice tipice pentru idolii epocii neolitice, o aglomerare a detaliilor de factură leonardescă, o degajare a tratării suprafețelor aproape de recentele experiențe ale informalului etc. Ceea ce unește toate aceste reminiscențe este o forță gravitațională stranie. În virtutea ei imaginile sînt fie absorbite de materie, fie degajate de ea, stabilindu-se astfel o relație permanentă între ponderabil și imponderabil, între palpabil și diafan, între concretețe și iluzie. Nu mai prezintă astfel nici o importanță faptul că o imagine sau alta se poate revendica, în anume detalii ale sale, de la un anume orizont de spiritualitate, de la o anume operă, căci capacitatea de coagulare a elementelor compozițiilor lui Zamfirescu într-un tot unitar este atît de pregnantă încît anulează utilitatea referirii la procese acumulative vizuale.

În insolitul spectacol al plecării din matrice și al întoarcerii la ea simți parcă o aspirație și o condamnare pe care efectele obținute cu ajutorul reliefurilor și al tehnicilor mixte le fac mai pregnante și mai dramatice. Germinația și fecunditatea, destrămarea și resurecția sînt termenii binari ai acestei picturi. Spectrul tutelar al lui Gea Mater, care planează peste ea, polarizează spaimele ancestrale și senzația biruinței efemere în expresii coerente care vorbesc despre un suflet încercat de îndoieli existențiale autentice, de trăiri devastatoare. Prima expoziție personală în București (Muzeul Colecțiilor) a acestui pictor retras și parcimonios, ajuns stimat și discret la vîrsta de 45 de ani, ne reamintește faptul că marea artă se făurește uneori și fără zgomot, în singurătate și tăcere.

Grigore Arbore

muzică

m

Transparență

Recitalul pianistei **Ina Macarie** propune un program mai mult discret decît intenționînd epatarea publicului, mai mult delicat decît exterior-grandilocvent: foarte mult Schumann, Chopin și Mihail Jora. Ascunde aceasta posibile carențe pianistice? sau este opțiune nedisimulată pentru anumiți compozitori și anumite lucrări? Ce hotărăște îndreptarea spre aceste „universuri" muzicale și cum se „traduce" aceasta pianistic? Interpretarea pune în evidență un mod de a face muzică unde amprenta emoțională este subliniat prezentă. Cu alte cuvinte, în fața pianului interpreta „spune", iar ceea ce se transmite (prin interpunerea unui imaginar „văl transparent" între scenă și sală limpezind cotidiana opacitate extramuzicală) este în primul rînd sublinierea expresivă, „însufletirea" pieselor, revigorarea lor afectivă. Pe de o parte se trasează arcuiri de legătură între lucrări, așezînd astfel întregul recital sub același semn al lirismului și discreteții, sub semnătura unei „delicate părtiniri" muzicale; pe de altă parte, se subînțelege legătura permanentă cu publicul pentru că această părtinire nu poate fi decît sinceră. Iar ceea ce ar explica opțiunea dintre multitudinea de variante interpretative posibile este evidența că o viziune „părtinitoare" nu poate fi posibilă decît ulterior unei clarificări intelective, unei lucide traduceri a limitelor expresive ale partiturilor — de aici, îndreptarea pianistei spre universuri muzicale care i se potrivesc.

Revenind la programul recitalului, iată mai multe „categorii" de „transparență" (a se citi efeminare) ușor de pus în lumină (prin convenție) pe lucrări: transparență interiorizată, gravă — Studiu în sol de Schumann; transparență „de cristal" — Studiu în Fa de Chopin; transparență simulat „espiègle" — „Joujoux pour madame" de M. Jora; transparență (paradoxal) modelată, cu relief, opalescentă, — suitele „Dansurile ligii Davidienilor" și „Carnaval" de Schumann (păcat că se organizează recitaluri într-o sală de conferințe respirînd ambianță de vinilin, unde pianul sună ca un instrument de exemplificare pe care ghirlandele sonore ale Studiului de Chopin, de exemplu, se „înecă" în mecanismul mult uzat al instrumentului). Iată și traducerea obiectivă precedînd libertatea „transparentă" a interpretării: Suitele de Schumann, presupun o dramaturgie muzicală a opozițiilor, nu a construcției, opoziție operînd pe un interval de 2—3 piese; se condiționează astfel direct premisele interpretative: accentuarea nu a dozărilor, ci a contrastelor, nu a arcuirii pe durate mari, ci a urmăririi imediatului, nu a nuanțărilor infinitezimale, ci a coloritului, nu a introspecției (și a sugerării acesteia) ci a atractiozității luxuriante, multicolore, „carnavalești", nu a constantelor și corespondențelor formale ci a „ritmului" — în ultimă instanță, procedee expresive tipic romantice (de exemplu, curgerea legatissimă punctată de obsesive întorsături muzicale în „Eusebius" contrapusă fluorescenței sonorităților și intercalărilor obstruînd fluxul muzical în „Florestan"; urmează o piesă atît de evident descriptivă „Coquette", încît titlul devine oarecum de prisos, etc).

Viorel Crețu

ESEU

Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești (X)

Din cite ne putem da seama, recursul în nuvela **Sărmanul Dionis** la „agentul" chimic menit a „trezi" pe erou din leșinul pricinuit de o mare emoție și a-i facilita trecerea în somnul delirant ce se constituie la rîndu-i în mediu propice pentru proliferarea visului de o epicitate frapant fantastică are semnificația unei premiere absolute în proza românească. Trebuie însă precizat numaidecît că apelul la această soluție, în cazul ultimului episod înscris pe axa epic-fantastică generală a nuvelei nu este deloc întîmplător. Procedînd astfel, autorul intră în stăpînirea a ceea ce s-ar putea numi „agentul" realist-științific, chemat a-i potența, din unghi fantastic, demersul narativ. Provocarea, prin intermediul cloroformizării, a fenomenului de trecere de la starea de leșin la aceea de adînc somn clinic, artisticește, are drept scop topirea într-una singură, rezumîndu-le totodată, a celor două mari „povești" în vis ale eroului. Pe de altă parte, „recidiva" la care asistăm acum are însușirea inedită de a nu-și mai fi sieși suficientă ca spațiu epico-existențial eminamente oniric. Vrem, adică, să spunem că de data aceasta fantasticitatea nuvelei rezultă din strania și tensionata confruntare ce are loc între insidioasa revenire a imaginilor structurate în decursul celor două mari călătorii ale eroului în timpul și spațiul propriului „archaeu" și însăși realitatea fenomenală, în ordine biografică, menită a încorpora elementele amintitei „rațiuni practice" care se află la originea plonjonului în aventura onirică. Noutatea acestei ultime „povești" în vis, derulată, deci, în decursul somnului clinic, stă în faptul că eroul revine la fantastica sa identitate (aceea a călugărului Dan) și că, de pe o asemenea poziție, se confruntă cu datele originar-realiste ale biografiei lui. Organicitatea narativă a imaginei ce rezultă din subtilul proces de uzurpare reciprocă a celor două sfere de existență conferă nuvelei valențe fantastice frapante prin modernitatea lor. Fascinează în cel mai înalt grad obstinația „povești" din vis de a nu ceda terenul în favoarea realului. De aceea, episodul este susceptibil unei interpretări critice realmente pasionantă, luînd în considerare succesiunea momentelor relativ distincte ce-l compun. Primul efect al cloroformizării, așadar, este acela de a-l face pe Dan să-și recapete cunoștința de sine, după călătoria pe lună, și a-l determina să reflecte în marginea celor întîmplate în acest răstimp. Fiind, cum zice prozatorul, „deplin conștiu despre indelungatele lui vise", eroul realizează în primul rînd faptul că datorită cutezanței de a se fi abătut de la clauza pactului încheiat cu Ruben (— „Și mi-a trecut prin minte, zise el, acea idee nefericită, pe care Ruben o credea cu neputință în capul unui om"), acum trebuie să suporte pedeapsa reintîlnirii cu propria-i umbră, trăgînd toate consecințele ce decurg de aici, inclusiv amenințarea morții. Ne aflăm, fără dubiu, în prezența punctului culminant ce marchează drama ontologică a eroului :

„Umbra lui dormea în pat.

El ceti în cartea lui Zoroastru... ea se scula încet... cu ochii închiși... se subție... se lipi de părete și se așeză ironică, fantastică, lungă în dreptul lui.

Dan se simțea bolnav, abătut, strivit sub greutatea cugetărilor lui. Afară de aceea, un fulger îi trecuse drept prin inimă în vremea căderei lui. El simțea fulgerul junghiindu-i inima. El se lungi pe pat și s-acoperi cu rasa... Pe dinaintea lui treceau ființe ciudate, pe care nu le văzuse niciodată. «Ah ! gîndi el, în curînd voi muri, astea-s deja umbre de pe cea lume». Numai umbra lui proprie stătea dreaptă în părete, parcă suridea, și, ciudat, avè ochi albaștri. «Dracul să te ia, gîndi el, și umbra mea își bate joc de mine acuma»". Marea subtilitate narativ-fantastică a episodului, cum se vede, se bizuie pe revelatoarea confuzie mental-delirantă a eroului care, potrivit cu strania logică a percepției sale, este incapabil a face distincția între realitatea fantastică a visului și circumstanțele reale de viață în care se află. Fenomenul capătă un plus de concretețe epică în momentul următor, cînd în încăperea lui Dionis (ce se mai crede încă a fi călugărul Dan) intră și anticarul Riven (pe care, evident, eroul îl ia drept învățatul Ruben). Logica delirantă a personajului se înscrie în continuare pe același traiect al percepției, făcînd dovada unei depline coerențe fantastic-grotești. În ceea ce privește arta „înscenării" prozastice, momentul este de o extraordinară pregnanță, datorită, și de data aceasta, de-abia sesizabilei disimulări malițioase a tonului grav și ceremonios imprimat disputei dintre protagoniști :

„Ușa se deschise și intră maestrul Ruben.

— Ce pustia, maiestre, de cînd ai lăsat să-ți crească perciuni și de cînd porți caftan jidovesc ?

— Vai de mine, domnule, de mult ! de cînd mă țin minte, zise Ruben netezindu-și barba. Dar m-ai văzut altfel vreodată lîngă Curtea veche !

— Lîngă Curtea veche... e Riven... vînzătorul de cărți, iar nu d-ta, maistre Ruben.

Ruben se uită lung la el.

— D-tale nu ți-e bine, domnule, zise el serios.

— Eu mor, maistre Ruben... Uite-te în masa mea, acolo-s memoriile umbrei mele, a umbrei care-o vezi în părete, scrise de cită vreme am fost în lună.

Evreul se uită lung la bolnav și clătină din cap.

— Umbra aceea a d-tale e un portret, care-ți seamănă, zise el.

— Maistre Ruben, te-ai prostit rău, de cînd nu ne-am mai văzut, zise tînărul zîmbind, ori eu am devenit o ființă superioară magistrului meu... se poate și asta".

Într-adevăr, capacitatea marii „povești" fantastice, cu maximă intensitate afectiv-intelectuală retrăită, de a respinge însemnele peremptorii ale realului este ridicată la rangul unei tiranii absolute. În pofida stării sale de semitrezie, Dionis nu admite cu nici un chip ideea că tot ce i s-a întîmplat aparține visătoriei lui magnific proliferante. În continuare, el rezista cu superbă și stranie siguranță de sine la puternica presiune a realului. Văzînd și auzind tot ce se petrece și se vorbește lîngă patul lui de bolnav (investigațiile lui Riven în sertarele scrinului pentru a găsi așa-zisele memorii ale „umbrei mele", apariția doctorului și a tatălui Mariei, dialogul explicativ dintre aceștia și Riven), Dionis nu e nici acum în stare a se trezi. Dimpotrivă, apare complet acaparat de realitatea fantastică a visului, evaluînd, așa-zicînd, „realul-real" exclusiv din unghiul acesteia. Conștiința îi este totalmente stăpînită de convingerea fermă că ceea ce se petrece în juru-i constituie scenariul unei diabolice trădări din partea lui Ruben, care, nici mai mult nici mai puțin, printr-un infernal complot, e decis a-l arunca în ghearele morții. Ascuțimea percepției astfel orientate începe a-i releva „adevărul" cu privire la identitatea satanică a lui Ruben și, drept urmare, cu privire la tragica primejdie căreia i s-a supus, inconștient, în momentul încheierii pactului cu maleficul învățat. Intruziunea spiritului faustic se resimte din nou, în chiar acest ultim moment al episodului, care, de fapt, încheie însăși marea poveste fantastică a nuvelei. Din punctul de vedere al lui Dionis, care persistă în ideea că unica lui identitate umană este aceea a călugărului Dan, momentul final al „poveștii" nu e străin de credința că tot ce i se întîmplă acum, tocmai cînd se află pe punctul de a reveni la viața adevărată coincide cu însuși evenimentul propriei lui extincții. Așa încît, avem prilejul să evidențiem, după toate probabilitățile, încă o premieră absolută înscrisă în istoria prozei românești moderne, propusă de marea nuvelă eminesciană : aceea de a fi împins procedeul fantastic al scindării eului uman pînă la acea limită în care „dublul" metafizic al eroului este pus în situația privilegiată de a avea reprezentarea halucinant-concretă a propriei morți. („Bolnavul auzea toate acestea și nu știa ce înțeles să li dea. «Sunt nebuni oamenii aceștia, gîndi el, și maistrul Ruben și-a ieșit cu desăvîrșire din minți... nu-l mai cunosc. Aha ! gîndi el în urmă. Eu am murit și Ruben a venit cu medicii să-mi vîndă corpul. Are drept... prin schimbările prin cari am trecut, corpul meu trebuie să fi devenit fenomenal») și de a-l străfulgera gîndul că, de fapt, mort fiind, a ajuns în infern, unde asistă neputincios la macabrul ceremonial al „lecției de anatomie", pe care Ruben-diavolul și presupusul lui tovarăș o desfășoară utilizînd chiar corpul lui („Dar oare-s doctori acestia doi ?... Îmi pare că samănă cu Satana amîndoi... ori e **un** (s.a.) om despărțit în două arătări bătrîne, cu care-și petrece șiretul Ruben pe conta mea... o jumătate cu păr se uită la umbra mea, spînzurată de un cui în părete. Uite ! acum o desprinde din părete și-o dă lui Ruben în mînă"). Umorul sinistru de care dă dovadă eroul mai ales acum nu face decît să pună în valoare autenticele note de farsă tragică ale nuvelei :

— „Bravo ! maistre Ruben, strigă el, dracii tăi sunt meșteri în desprinsul umbrelor din părete, și ist pleșuv are să mă ia pe mine... căci, cum văd, joacă pe doctorul în momentul acesta... Bravo ! bravo !

El bătea din palme rizînd.

Ruben îi luă umbra și hîrtiile de pe masă și ieși din casă, închizînd cu zgomot ușa după sine...

— Te-ai dus, evreule... te-ai dus și m-ai vîndut chinuitorului de suflete, murmură el c-o resignare dureroasă, recăzînd cu capul în perini".

Evident — cum de-altminteri s-a și întîmplat în cazul a numeroase exegeze consacrate prozei eminesciene —, asemenea tuturor celorlalte episoade fantastice relativ independente, și acesta din urmă este extrem de tentant sub raportul unei eventuale analize avînd drept scop relevarea a ceea ce s-ar putea numi fondul substructurilor ideatic-doctrinare ale nuvelei. Mărturisim însă că ne reprimăm cu bună știință apetitul pentru atare incursiuni erudite. Și aceasta din simplul motiv că ceea ce ne interesează în contextul prezentei investigații este mai ales marea „fabulă" fantastică a nuvelei, cu extraordinară artă narativă „înrămată" în întregul ei demers epico-analitic. Așa se și explică (accentuăm din nou) vizibila apetență a interpretării noastre pentru frecventa cantonare în expunerea oarecum anecdotică, copios susținută de pasaje decupate din textul nuvelei. Procedînd în acest chip, nutrim convingerea că ne apropiem mai mult de șansa de a demonstra că, înainte de orice, **Sărmanul Dionis** este o capodoperă, nuvelistică ce-și trage „ființa" artistică din natura narativ-fantastică sieși suficientă a textului, dăruit, acesta din urmă, cu însușirea suverană de a-și asuma, în funcție exclusiv de necesitățile lui problematizante, tulburătoarea și bogata materie conceptuală pusă la bătaie de scriitor. Revenim, deci, la finalul dramaticei recidive a alunecării lui Dionis în ghearele obsedantei lui „povești" în vis și remarcăm viziunea de coșmar din unghiul căreia este tratată acum tema fantastică a nuvelei. Se dovedește, astfel, că dezarmanta inaderență la real, în planul cunoașterii de sine a eroului, generează paroxistica lui somnambulie, capabilă a-i ascuți la maximum puterea de percepție a subconștientului, a-l face să se „vadă", literalmente, trăindu-și propria moarte. „Are friguri... e în deliriu, zise serios pleșuvul". Este replica-diagnostic formulată de medic, cu care, în sfîrșit, se termină scena straniei confruntări în lumea de dincolo dintre Dionis-Dan și Riven-Ruben.

După aceea, cursul narațiunii este întrerupt printr-un rînd marcat de la un capăt la celălalt cu puncte de suspensie. Este lesne de dedus că apelul la acest procedeu grafic are o explicație foarte exactă. Șirul de puncte închide în sine epica unicului somn fără vise al lui Dionis. Așadar, efectul benefic, inarabil și inanalizabil, al „agentului" chimic se vădește de-abia acum, în acest răstimp suspendat în neantul somnului. Este timpul în care memoria mitică a eroului, după experiența limită a cufundării în tenebrele morții (Dionis este, credem, în cadrele literaturii române, primul „om care și-a văzut moartea"), se eliberează de întreg coșmarul dublei lui „boli" (cea metafizic-demiurgică și cea strict clinică) revenind la viața adevărată. Ideea ar fi, acum, aceea a răsplatei primite de erou pentru chinurile suferite în timpul morții sale în vis. De luăm bine seama, însă, această „moarte" nu echivalează cu moartea visului însuși, în sensul aspirației spre fericirea ideală, pură, a lui Dionis. Dimpotrivă, am spune că

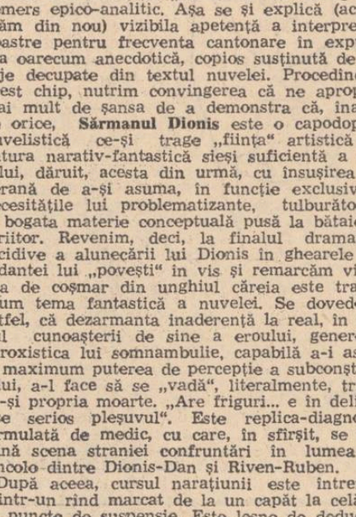

Desene de Nicolae Mocanu

„morala fabulei" vizează postulatul etic-romantic (subtil înrîurit de teza sfîrșitului fericit, specifică eposului mitic-folcloric), al „fericirii veșnice", ca expresie a inefabilei transpuneri în „realitatea-realitate" a dorinței din vis. Cu alte cuvinte, este vorba de o realitate străbătură de o fantasticitate sui-generis, adică pe măsura visului idealizant din care își trage nemijlocit, sevele. Prezentîndu-și eroii, în final, ca pe adevărați exponenți ai paradisului pămîntesc, autorul zice despre cuplul Dionis—Maria că este alcătuit din „chipul unui tînăr demon lîngă chipul unui înger, ce n-a cunoscut niciodată îndoiala". Aceasta fiind situația în ultimă instanță, desigur, este de-a dreptul superfluu a încerca și acum la încheierea analizei critice consacrată nuvelei, să dăm un răspuns tranșant lapidarei propoziții „Fost-au vis sau nu, asta-i întrebarea", inserată de autor în cuprinsul a ceea ce s-ar putea numi post-scriptum „teoretic" al turbură-torei sale narațiuni. A nu ne resemna cu voluptoasă plăcere în fața unei asemenea ambiguități de esență, însemnează a fi cu totul străini de miracolul întregii structuri fantastice a nuvelei.

Nicolae Ciobanu

Primăvara

A-nviat cîmpia roată,
Munții au fost trași în cer
Grei de verde ca de fier.
A-nviat chiar țara toată –
Astfel nimeni niciodată
Nu va mai muri stingher ;
Viața tremură în piatră
Și în simburul de ger,
Noi sîntem ca o pădure
Unde numai frunze cad –
Codrului i-e dat să-ndure
Miliard cu miliard
Timpul – însuși pe pămînt
s-a-ntrupat în flori de graiuri
și lumina mină raiuri
De popoare spre cuvînt.

Gheorghe Pituț

RESPIRĂRI

PĂRERE

Lui Iulian Neacșu

Moartea era o asemuire
în timp ce sufletul era un trup
în timp ce Macedon avea falangă și oștire
în timp ce stelele irump.
Moartea era o asemuire
o neidentitate
cînd spînzurați stăteau toți cerbii
în nefire
de limba clopotului din cetate
Balang, balang.

16.04.1981

CÎNTEC DE DRAGOSTE

Scrisă ca să o recite
Ovidiu Iuliu Moldovan

Steaua izbucnea în plins
Dînd din raze o șuviță
Pe cînd eu cu un suris
Surideam spre-o fluturiță.
Mă trecuse primăvara
Ca printr-un tunel un tren
Fluturița, verișoara,
Mă umpluse de polen
Și veni și un vînt sălbatic
Care-mi smulse osul frunții și sprînceana
De-o gîndesc cu creerul molatic
Pe lleana Cosînzeana
Și cu scoarța cenușie
Ca un lemn de miez de nucă
Mă gîndesc dacă-o să vie
Sau spre mine-o să se ducă.

Nichita Stănescu

NUMELE POETULUI

Daniel Turcea (III)

Înțeleasă ca „exercițiu spiritual", poezia lui Daniel Turcea are noblețea unei gnoze și grandoare inefabilă a accederii la transcendență, mijlocite de pasiunea cu care reinvestește Cuvîntul cu o valoare ontologică : „noi cu ninsă carnea unei ninse șoapte" („Poem didactic, V"); acest poem într-un vers din „Entropia" sugerînd **taina** Creației în simultaneitatea manifestării Logosului și „carnalului" are lentoarea divină a rostirii acelui care după o lungă somnie reinventează lumea din amintirea de vis a lumilor dispărute ; din „Entropia" putem cita multe versuri indicînd decizia poetului în „cette longue guerelle de la tradition et de l'invention / De l'Ordre et de l'Aventure", decizie îndrumîndu-i arta spre **o poesia perennis**, lapidaritate stilistică reintîlnind accentul oracular ireductibil al miturilor cosmogonice (Doamne ! atomii răcoare de rouă a focului / liturghie a spațiului / ocrotitoare rană / / gustînd din focul neîngustat / / stilp de flacără înaintea deșertului..." — „Geometria sau Căutarea drumului, III", în **Epifania**), ori pura fervoare a rugăciunii. **Esențializarea lirismului** din **Epifania** prin redescoperirea luminii unui Logos integrator este demersul care situează poezia lui Daniel Turcea în linia modernilor depășindu-și „modernitatea" prin conștiința recurenței expresiei poetice, prin conștiința aliantei secrete a enunțurilor fundamentale. O anume retractilitate în fața cuvîntului, o conștiință a fatalității folosirii unui vehicul imperfect (deprinsă din Platon) creează o tensiune interioară versurilor printr-o adeziune dramatică peste obstacolul inteligenței. „Dans ses mots, Le Poète se sauve, et point autrement. Dans **l'acte des mots** du Poète est sa mystique, et se révèle aussi sa magie", scria Pierre-Jean Jouve în „Tombeau de Baudelaire" ; „tot ce atingi e din cuvinte / petale ce se lasă / pe munte dimineata ", scrie Daniel Turcea într-un poem din „Epifania", și chiar dacă un poem ca „„Mărturisire" (din inedita „Poeme de dragoste") pare o recuzare a artei poetice nu e mai puțin adevărat că această dezicere se comunică printr-o savantă simplitate confesivă ca în „Confesiunile" Sfîntului Augustin, repudiere a artei care e numai artă netentată de a se transcende printr-o focalizantă credință : „dar din acesta nimic nu poate intra în vers căci versul / îmi e străin ca marmura, euritmie / știu totul astăzi despre poezie / nu mai pot fi decît stîngaci și searbăd / o altă cale se deschide azi / ea e si vers și lege și măsură / dar nu mă pot întoarce ca să scad / dintre păcate partea mea de ură / / da, poate, leneșii pe cer / nori albi pe care vîntul îi preschimbă / sînt lucruri ce nu intră-n nici o limbă / / sînt așteptat acolo unde pier / urechile atente și lumina / puțină a privirii, am venit / ca să trăiesc din nou să nu am vina / de-a nu fi spus cuvîntului mîntuirii / / sînt tînăr, obosit acum de lipsa / de tinerețe și de / ascultare / / fețe ce vreți, am mărturisit, el va / veni din nou și pentru fiecare / își va depune mărturia sa / eu am uitat și frica și tristețea / nu mai am de străbătut / decît propria-mi umbră, înserarea / ființei mele. Doamne, am aflat / celor ce au sfîrșit un început."

Chiar numai „văl" („văl acoperă să nu / ne orbească adevărul / ochii noștri de țărînă / nu mai pot cunoaște cerul " — „Născuta lumină"), linîoliu derizoriu, poemul păstrează la Daniel Turcea fidela imagine a „Cuvîntului făcut carne" răstignită, șingerînd, suferînd în iubirea pentru această lume : „Albise parcă / era albită dar / ochii, numai milă / privind în jur, ca un copil, aproape / luminînd / / acolo / stînd / părea că printre îngeri / numele ei se cheamă , suferința / poate neîmplinita / iubire să fi fost / o blîndă teamă / țesute riduri / cită biruință / că-i încă-n trup se rușinează / că e firav, că poate să o doară / și cum lasă / o negrăită pace, bucurie / și-n lucrurile ce le-atinge / și-n noi, din vesnicie / / ca umbra de ușoară / / vezi / ea curăță pe jos / spală covoare, parcă aprinzînd / argintul ce-nchipuia pe binevestitorii / cu sufletul din raze, pe fecioare / blînd mîngîia luminile comorii / / îmi amintesc cum tînărul pictor, ascultînd-o / a-ngenunchiat cu fruntea la pămînt." („Portret din memorie").

★

Topit în lumina care l-a fascinat, Daniel Turcea ca și Nicolae Labiș a rămas printre noi „o amintire frumoasă"...

Departe de larma vulgară a analfabeților genialoizi, în singurătate, tăcere și sărăcie, Daniel Turcea a scris chinuit, umilit și fericit că nu știe să facă bine pe pămînt altceva decît „să scrie poezie", cum îmi zicea surizînd într-o zi, odinioară și niciodată...

Manuscrisele sale dovedesc o conștiință artistică exemplară. ...Sora poetului, Lucia, a mai alcătuit din aceste manuscrise o carte de „poeme de dragoste" care adăogată la cele două cărți publicate aproximează o primă „ediție definitivă".

Cu evlavia ei îndurerată sora poetului va cerceta manuscrisele lui Daniel și ne va dărui și alte cărți noi, cărți noi scrise de Daniel Turcea, ca și cum ar fi viu și departe de noi care nu-i iubim pe cei vii și ne uităm morții...

Cezar Ivănescu

Limba română artistică

De curînd a apărut în librării o excelentă carte de stilistică, într-un domeniu deci pe cît de serios pe atîta de alunecos pentru cei ce se încumetă să-l abordeze fără a avea harul cuvenit unui impact real cu arta literaturii. Este vorba de volumul **Limba română artistică** de prof. univ. Ștefan Munteanu, editat de **Editura științifică și enciclopedică**. Autorul este o autoritate recunoscută în domeniu. Elev, la Universitatea ieșană, al marelui sanscritolog Th. Simenschy și al lui G. Călinescu, pe de altă parte, continuator și al unei direcții ce ține de „școala" lui Tudor Vianu, profesorul Ștefan Munteanu a preluat de la dascălii săi învățăminte de preț cărora le-a dat o aplicare originală. De la Th. Simenschy a luat înțelepciunea și detașarea pe care ți-o dăruiește cultivarea textelor antice (nu doar indiene, ci și grecești, latine etc.) ; de la Tudor Vianu — sobrietatea, stăruința aproape îndărătnică asupra **izvoarelor** și acoperirea cu prudență a oricărei afirmații ; de la G. Călinescu — mai rar, este drept, dar poate cu atît mai evident !, fixarea ideilor prin formule memorabile, ele însele locuțiuni de artă literară.

Ștefan Munteanu face stilistică literară și ținem să subliniem acest lucru, pentru că mai sînt și alte varietăți de stilisticieni, bunăoară, aceia care se ocupă cu o așa-numită **stilistică lingvistică**, dintre aceștia din urmă avînd și noi cîțiva profesori la Universitatea din București, care se împiedecau în numărătoarea vocalelor seci și a consoanelor aspre, iar atunci cînd trăgeau linia concluzia lor numai îndemn de a te duce la operă, disponibil (și puțin naiv, de ce nu ?), de fapt pregătit spiritualicește și sufletește, nu mai era.

Autorul acestei cărți face parte, de peste două decenii, din Școala stilistică de la Timișoara (nu știu dacă formula a fost acreditată), constituind alături de Gheorghe Tohăneanu, Eugen Todoran (neinclus în **Dicționarul de lingviști și filologi români** !), cum și de alții mai tineri (nu știu dacă toți !) o „echipă" de lingviști, filologi și stilisticieni, cu care probabil nu se poate lăuda nici un alt centru cultural al țării. Iar amănuntul că editura **Facla** a inaugurat o serie de lingvistică-stilistică din care au apărut deja importante contribuții, nu este întîmplător (aici, bunăoară, a apărut o selecție din scrierile unui precursor în laturile lingvisticii moderne ca Iosif Popovici). Și, iarăși, să nu uităm că pe aici a trecut și a lăsat dîră mănoasă la seriile de elevi pe care i-a avut profesorul Gheorghe Ivănescu, autorul celei mai masive, actuale și incitante **Istorii a limbii române** (despre care unii lingviști au scris **note**, cînd nu au trecut-o orbește din seamă, în vreme ce despre broșura unui academician plin au scris **studii** !...).

Ștefan Munteanu este autorul unor lucrări de deosebită competență profesională. Pomenim doar două dintre ele : **Stil și expresivitate poetică** (1972 — premiul „B. P. Hasdeu" al Academiei) și **Istoria limbii române literare**, însoțită de cea mai deplină **Crestomație românească** (ambele în colaborare, 1978).

Limba română artistică, cea mai recentă carte a prof. Ștefan Munteanu, poate fi citită cu neîndoielnic cîștig și de iubitorii (= cititorii) literaturii, și de exegeții acestei arte, precum și **chiar** de făuritorii ei. Cei dintîi deprind din lectura acestei cărți un „cod", dar mai bine aș zice **o învățătură**, cum să se apropie cu spiritul deschis și cu sufletul gingaș de poezia artei cuvîntului, de **ce** spune ea și de modul **cum** îl exprimă. Căci dacă nu orice zvon nou este și literatură, cu atît mai puțin nici orice bolboroseală (modernă, bineînțeles !) nu dă conținut tărîmului artei. Criticii literari găsesc în premisele teoretice ale stilistului Ștefan Muneanu puncte de sprijin pentru orgoliul lor îndreptățit : „Critica stilistică este deci pentru noi o componentă **sine qua non** a criticii literare, fără să-și asume însă toate prerogativele acesteia, cărora îi recunoaște ultimul cuvînt în materie de judecată de valoare...". În sfîrșit, creatorii înșiși, aceia dintre dînșii care nu-și refuză **lecturile particulare** devin mai **conștii**, cum ar fi zis Eminescu, de implicațiile posibile și probabile ale textelor pe care le scriu. Li se desface, și unora și celorlalți, floarea — petală cu petală — fără a i se risipi, căci totul este desăvîrșit în vederea **sintezei**, nici culoarea, nici miroazna. Și nici sunetul subțire, pur, pe care îl emite către pavilionul bruscat nu o dată de atîtea zgomote al auzului nostru dar încă proaspăt întru selectarea esențelor.

În **Preliminarii la o istorie a limbii române artistice**, capitolul dintîi al cărții (consecuent deci tratatului anterior de „istoria limbii române literare", pe care l-am pomenit), Ștefan Munteanu dă o rapidă și critică trecere în revistă a părerilor emise despre limbajul literaturii, expunîndu-și totodată și propriile-i păreri. Sînt pomeniți aici cei mai autorizați autori care s-au ocupat cu stilistica, români și străini, din vechime pînă la zi. Ne-a plăcut îndeosebi inserarea unei spuse a spaniolului Dámaso Alonso, pe care o reproducem : „Să nu uităm un adevăr elementar : anume că operele literare nu au fost scrise pentru comentatori și critici (deși uneori criticii și comentatorii cred contrariul). Operele literare au fost scrise pentru o ființă gingașă, absolut inocentă și profund interesată : cititorul. Operele literare nu s-au născut spre a fi studiate și analizate, ci pentru a fi citite și direct intuite. Nici **Don Quijote** nu s-a zămislit pentru cervantiști (deși se va fi găsind vreun cervantist care, să gîndească altfel), nici teatrul lui Shakespeare pentru filologia germană...". Am ales înadins acest citat pentru că Ștefan Munteanu are față de sumețirea unor stilisticieni contemporani, care cred că pot demonta opera literară pînă la ultimul șurub, o binefăcătoare prudență. Domnia sa crede că analiza și critica stilistică sînt chemate să sporească înțelegerea și taina operei, ca să ne exprimăm prin sugestia unui mare poet căruia dealtfel i-a închinat nenumărate studii. O analiză stilistică în sine care eludează conținutul (de idei și sentimente !) al operei eșuează pe un teren nisipos steril. „Deoarece împărtășim opinia că în cercetarea limbii artistice **mesajul este factorul determinant al comunicării ca stil** (s.n.), rolul analizei este nu numai de a confirma judecăți formulate anterior de critica literară, ci și de **a adînci** cunoașterea operei". O concepție care nu lasă loc nici unor îndoieli. Ci pentru a pune în practică o asemenea viziune, prof. Ștefan Munteanu își organizează studiile sale prin largi excursuri filosofice, de istorie și critică literară și numai pe asemenea reazime solide punctează rolul măiestriei artistice în comunicarea mesajului, acest rol fiind văzut deci într-un context atoatecuprinzător. Pentru a concepe și realiza **o asemenea** stilistică, în fapt o adevărată Estetică trebuie să fii stăpîn pe o seamă de domenii ale spiritului și totodată să nu uiți că opera conține și un rest inanalizabil, o zonă de inefabil pe care n-o poate capta decît intuiția directă.

Cititorul se poate edifica de această **știință** a prof. Ștefan Munteanu citindu-i studiile din partea a doua a cărții dedicate unor autori români „care reprezintă, după opinia autorului, momente culminante sau caracteristice ale unei epoci sau ale unui curent". Aceștia sînt : I. Heliade Rădulescu, Vasile Alecsandri, Eminescu, Creangă, I. L. Caragiale, Sadoveanu, Rebreanu, Arghezi, Bacovia, Ion Barbu și Lucian Blaga.

N-am dorit altceva în aceste rînduri decît să salutăm apariția acestei cărți pe care am citit-o cu mare bucurie din doască-n doască.

Gheorghe Suciu

O saga bucovineană (II)

Solemnitățile supușilor în funcție de complexitatea istorică propune și o schemă mai puțin obișnuită a evoluției grupale. Ne-am obișnuit ca într-o carte cu caracter de frescă sau de saga să găsim o creștere sau o descreștere: a unui individ, a unei familii, a unei colectivități. **Solemnitățile** se îndepărtează de această schemă tradițională, poate azi prea simplistă. Cartea reflectă principiul **aedificabo et destruam** într-un chip dialectic dublu: se construiește și se distruge, dar, se construiește distrucția și se distruge distrucția. Ambilor termeni li se acordă valori polare: distrucția este negativă și pozitivă, ca și construcția. Spre sfîrșitul cărții începe să se vorbească despre „măiestria distrugerii", mai ales după demolarea Fischenthalului, construit într-un răstimp demiurgic și demolat în doar o săptămînă. Legăm de obicei distrucția de ideea de violență simplă; lumea lui Ion Țugui introduce subtila noțiune a ingeniozității distrugerii, ca reacție corespunzătoare față de măiestria cotropirii. Iată un joc și o escaladă a rafinamentului care dau lumii o gratuitate aproape estetică și o generalitate aproape mitică.

O consecință a refuzului bipolarității simple și a multipolarizării viziunii istorice este coloratura nuanțată a determinărilor situațiilor și actelor. Prozatorul refuză antinomia eroică a albului și negrului, dar și pasiunea simplă și naivă pentru caricatură a nihilismului și negativismului contemporan. Un halou motivațional înconjoară totul — pe ocupanți și pe ocupați; tonul este al gravității poetice adînci, specifică poemelor epice monumentale. În această organizare complexă a determinărilor trebuie căutate explicații pentru comportamentul bizar dar modern al unui Ieronim și de altfel al tuturor bucovinenilor față de străini și de altfel al ocupanților față de localnici. Binele este simplu și naiv, răul este totdeauna disimulat în prima fază, apoi binele își găsește mijloacele de reechilibrare a situației. Merită să reținem că prozatorul a evidențiat în spațiul Bucovinei apariția pentru prima dată a determinărilor duble care fac viața modernă a statelor. În vreme ce în Muntenia sau Moldova se manifestă o uniate simplă a teoriei și practicii relațiilor interne și externe represive, în Bucovina anexată Imperiului apare pentru prima dată în spațiul românesc represiunea mascată sub ideile de civilizație, democrație și progres material și spiritual. Poliția secretă funcționează deghizată în cersetori, după cum demnitarul districtului se deghizează în intelectual. De la construcția zidului vămuielii prin mijlocul satului pînă la diferitele inițiative ale lui Brunno Meyer moștenitorul iozefinismului și promotor al exploatării sofisticate, exemplele pot fi multe. În aceeași vreme se rutinează posibilitatea existenței bazată pe reprimarea criticii prezentului și critica lui promptă din momentul clasării sale. Construcția zidului poate fi critică din momentul dărîmării și incendierii porții ; demnitarul Răutzescu-junior poate fi criticat după moartea sa. Aceleiași ordini îi aparține prin simetrie asigurarea unei culori locale administrative : Imperiul conduce prin fanariotul Răutzescu, apoi prin veneticul de la centru, Brunno Meyer ; cînd e nevoie se permite răzeșilor să slujească imperiul.

Poate că aceeași determinare complexă este ilustrată și în finalul romanului, prin moartea aproape simbiotică a lui Brunno și Ieronim, a vanității ocupației și a orgoliului stăpînitului, egali în inteligență și joc.

Topografia romanului este aceea a universului suficient sieși : Operatorii spațiali sînt casa, țarina, vatra, Poiana Horelor, Rădăuți, Cernăuți, Viena. Simetriile se realizează între casa familiei și Imperiul ca închisoare perfectă. Rareori o lume s-a găsit mai împlinită în limite ; și, ca în alte cîteva cazuri prestigioase, limitarea spațială conferă topografiei o încărcătură simbolică comprehensivă. Desigur, ne gîndim la Pătîrlagele lui D.R. Popescu și la Dicomesia lui Bănulescu. O mai nuanțată împărțire se face însă în cadrul sistemului spațial tradițional : vatra nu mai coincide cu casa, vatra poate fi alienată și coruptă, relațiile pure ale casei sînt cu țarina, deci cu animalele și natura. Adeseori un Vicovan „coboară în vatră" : precizarea este necesară, dar înainte de toate revelatoare pentru disocierea mai adîncă a nucleului familial mai greu fisionabil decît ansamblul supus degradării. Este iarăși evident că ocupația tinde să alieneze sau să corupă funcțiile spațiale tradiționale : Poiana Horelor este interzisă de imperiu, apoi este alienată prin pitici, țarina este uzurpată pentru o stațiune balneară nocivă, efemeră, organizarea regională tradițională este alterată de un zid sau de o reîmpărțire în funcție de ficțiunile viitorului imperialist.

O altă dominantă a acestei Bucovine este miraculosul. Este fără îndoială o categorie psihologică, de vreme ce revine și la ceilalți prozatori ai Bucovinei : de la George Sidorovici și Dragoș Vicol la Platon Pardău și Alexei Rudeanu. La Ion Țugui care aparține organic mediului răzeșesc s-ar putea cu certitudine vorbi de miraculos și nu de fantastic. Fantasticul, se acceptă, este o consecință a viziunii estetizante; miraculosul este un dat firesc al viziunii religioase. Pentru răzeșul bucovinean morții și vii conversează în modul cel mai natural ; se produc metamorfoze ; vorbesc animalele ; cresc în mod surprinzător părul și dinții lui Ieronim care nu are nici de unele nici de altele; lumea piticilor accentuează pînă la teroare atmosfera propice miraculosului. În această lume este deci dificil să găsim estetism ; realitatea, subrealitatea și suprarealitatea fac parte din același sistem coerent, în care totul e explicabil și determinabil.

În sfîrșit, romanul se dezvoltă complex și rafinat, meticulos și vast potrivit unei structuri simfonice și deopotrivă unei înscenări scolastice — de la organizarea trilogică a ansamblului proiectat pînă la solemnizarea triadică a existenței cotidiene profesată de bătrînul Victor Vicovan. Altfel, este remarcabilă capacitatea de a fermeca, uneori chiar de a hipnotiza în tradiția unui Sadoveanu deși cu alte procedee. Tihna și narcoza stilului sînt corespondențe pentru solemnitatea gîndurilor, pentru existența interioară și socială : e un dulce stil modern pentru o dulce Bucovină. **Solemnitățile supușilor** posedă funcțional și în același timp performativ tot ceea ce este caracteristic unei opere remarcabile, pe care o văd de altfel tipică pentru deceniul care a început. Rămîne însă să asistăm și la solemnizarea cărților următoare care vor întregi, după cum ne anunță autorul, o trilogie a solemnităților.

Marian Popa

atelier literar
poșta redacției

DANIEL COSTA : Între pagini de cazna grafică, crispate, greoaie, absconse în parte, cîteva, lucruri mai „deschise", mai autentice („Mărturisire", „De-aș fi", „Vîrstă"), care înseamnă o reală perspectivă.

T. SANTIAGO : Încă tulburi, verbiiase, inegale ; dar sînt și semnele promițătoare ale unui început de decantare, de echilibru : „Cînt", „Noiembrie", „Debut". (La viitorul plic, indicați-ne și semnătura dv. adevărată.)

TIR : Felicitări ! (...deși scrisoarea e datată 1 Aprilie !...). Vă așteptăm.

M. COSM. : „Pace", „Iertare", „Surîsul" „Ioana", „Lauda toamnei" (parțial). Sperăm să izbîndiți, pînă la urmă.

M.L.R. : Cîteva lucruri gingașe, intimiste („Liliacul", „Trec peste", „Cuvintătorule", „Bună dimineața", „Să te culci"). Dar e, parcă, un început de lîngoare, de anemie (de primăvară ?, a unui condei lăsat prea mult să lîncezească ?...) de care ar fi bine să vă scuturați cît mai curînd (alungarea „margaretelor veștede" poate fi un bun început...). Felicitări pentru sfertul de veac, și curaj ?

M.L.—DELENI : Lucruri modeste, nesemnificative. Încercați o proză scurtă, ca exercițiu și test.

C. IORGULESCU : În nota onorabilă cunoscută, dar mai firave și mai expeditive, parcă. Despre plicul din August nu știm nimic (dacă n-ați primit răspuns aici, înseamnă că n-a ajuns pînă la noi). Ar fi bine să ne trimiteți una din piesele dv. „de rezistență", din cele pe care le-am citit (sau nu) — vrem să încercăm ceva (firește, fără angajamente solemne și șanse totale !).

TH. CERNĂUȚEANU : „Ora exactă", „Rotația", „Tainic ademenit".

M. STHAL : Prozele sînt curat scrise dar manifestă un apetit irezistibil pentru enigmatic, straniu, fantastic, fără a stăpîni și mijloacele, tehnica de a pune în valoare substanța acestora (care nu se reduce numai la aproximații formale și perdele de vorbe). Ca, de pildă, în povestea bătrînei, care începe într-un realism onest, (foarte promițător), supus apoi unei enigmatizări artificiale, forțate, printr-un amestec confuz de planuri, prin aluzii vagi, în doi peri, care nu rezolvă „cazul", ci-l cufundă într-o ceață fără ieșire fără sens. Similară e situația și-n celelalte. „Stare" rămîne un lucru deșirat, neconvingător, cu un final naiv, tras de păr, eșuat în banalitate și reportaj. Cam la fel, dar mai pe țîn suferindă, parcă, „Revedere", nereușind, însă, nici ea să valorifice semnificația, să încadreze lucrurile, pînă la capăt, în plauzibil, congruent. Versurile sînt uscate, teoretice, impenetrabile, lipsite de reverberație lirică. Desigur, aveți dreptate, e „o voce care dialoghează cu sine" ; literatura începe, însă, în clipa cînd această voce poate fi auzită și de alții, cînd acest dialog poate fi recepționat, urmărit, adică înțeles, „în afară", de cei cărora, de fapt, vă adresați. (Capacitatea comunicării, în fond, puterea și priceperea de a te exprima, de a te „rosti", cît mai deplin și mai propriu).

A. M. BUCUREȘTI : Lucrurile se desfășoară relativ bine (pe o clasică filieră polițistă) pînă cînd aflăm mobilul „loviturii" (cu prea lungi explicații și teorii profesionale, care rup ritmul relatării), moment în care toată povestea intră sub semnul întrebării și pare să se desfășoare... pe alte meridiane ! (autorul însuși nu mai găsește un deznodămînt convingător, plauzibil, deplin). Sînt, însă, destule pagini bine scrise, cu un condei sigur, indeminatic (atît în „urmărirea" de la început, cît și în relatările din viața de atelier. Personajele nu prea se întruchipează, însă.

ARCADIE VLĂDUȚ, Giordano Leigic, Stănuța Apostu, Ion Deheleanu, Marin Mihăescu : Sînt unele semne bune, merită să insistați.

COSTIN TUDOR, T. A. Buleandră, Iulian Mocanu (ceva, în „Poate", „Meditație") : Nimic nou !

Angel Danciu, Marius H. Sim., Ioan Ursan, N. T. Suhăreanu, Virgil Firu, Marian Șchiopu, Nicolae Sandu, E. Haneș — Toma, Adriana Strătilă, Mihai Alexandru, Marcel Mihnea, Profira Mihăileseu, Florin Blaj, Vasile Mic : Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Astfel te-ofilește clipa", „Sub fruntea ta", „Grațioaso, vine vremea", etc. ; „Ca tine", „Spune-mi" ; „Bucurie și tristețe", „Dans", „Pădurea" ; „Trăiește, omule", „Viața-i un vis".

D. Niculoiu, N. Mihail : Caligrafii încă naive și șovăitoare, în care murmură uneori un vag lirism incipient („Leagănul", „Același", „Floarea", respectiv, „Cîntec", „Rufe", „A toamnă). Să vedem ce mai urmează.

Geo Dumitrescu

N. B. Manuscrisele nu se înapoiază.

Definiție

„Frumusețea este o sumă de arderi"
oftă cenușa, în timp ce sufletul în
vînt i se risipea.
„Frumusețea este o sumă de întrebări
fără de răspuns" —
spuse drumul ascuns, întristat că
pe el nimeni nu-l străbătea.
„Frumusețea este o sumă de dureri"
zise floarea asupra căreia căzuse
o stea
(De aceeași părere
A fost și inima mea).

DIANA BARBU

Eu...

Eu am răbdare
să mă ajungă din urmă destinul
eu te aștept pregătită
la masa iubirii
inima mea e o cupă
ce dă pe de lături de plină
sînt un vin roșu
învolburat, amețit,
ca un sînge de animal
necunoscut încă,
sînt atît de frumoasă
încît toți mă ocolesc
ferindu-și privirile, trupul,
sînt atît de frumoasă...

VICTORIA MILESCU

Autoportret

Frunză
cu cinci degete
și-o amintire
stinga nu vrea
toamna asta să cadă.

Dreapta —
aripă dedată zborului în van
nu vrea toamna asta
să zboare peste-ocean

Tot corpul meu
purtat printre umbre de aur
de-ar fi fost altceva
decît un dor
aflat

între pasăre și zbor
între copac și frunză
s-ar fi transformat în zgură
toamnă de toamnă

IRINA EFTIMESCU

Desen de Robert Drăghici

Nu vorbe

Că în mine arde un foc
nu spun nimănui
Pe chipul meu
sînt cînd lumini
cînd umbre.
Că în mine arde un foc
nu spun mai ales vîntului
nu spun mai ales gheții
ploii pietrei
nu spun...

CORNEL ILIESCU

În oglindă

Cu migală
îmi
drămuiesc anii
care
se-ncolonează
ca o pădure
de unde
se așteaptă
un țipăt,
o-mpușcătură
trece
prin mine
ca un salut
și iar
mă uit în oglindă —
îi drămuiesc
pînă
îi fac să ardă .
ca fitilul
în sîngele meu.

MARIN CIORANU

Și voi fi

În ținutul acesta eu sînt zeul —
zice un fulg de păpădie
și se-nalță la cer.
Eu sînt simbolul puterii —
zice muntele
făcînd piruiete cu cerul pe creștet.
Eu am fost izvor
acum mă strecor printre pietre
și voi fi Mare — zice pîriul.

DUMITRU ILINCA ISTRATE

Circul leilor

A venit circul.
Dresură de lei farisei.
Poftiți la groapa cu lei.

E circ în oraș.
Dresura de regi e în lege.
Poftiți la dresura de rege.

Un circ fără cuști.
Cu lei împărați fără fiare.
Veniți la dresuri animale.

Circul e circ.
Cu fabule vii în persoană.
Veniți la lei cu coroană.

VINTILĂ CRIMATU

Nocturnă

Nimeni nu va veni
să deschidă porțile
acestei nopți ;
reveria
își cade pe umeri
ca o mantie înstelată ;
îmi clatin capul stingher
în oglindă :
zădărnicie.
O carte — și garoafe pe masă.
Dar nu vei veni
la porțile-nchise ;
voi adormi ferecată
într-o veche iluzie
și voi visa
doi castani înfloriți —
siluetele noastre
pe o pajiște ideală.
Gura mea,
murmurînd în somn.
Dimineața —
amintirea buzelor tale
dintr-o pajiște ideală.

VIRGINIA SOARE

Valori ale istoriei poporului român, ale partidului comunist

Urmare din pag. I

identitatea proprie, scoțînd literalmente, din cenușa timpului, tot ceea ce constituie emblema personalității lui.

Pornind de la o asemenea premisă, stabilitatea poporului nostru pe pămîntul lui dintotdeauna apare ca o caracteristică plină de semnificații profunde. Nu toate popoarele au avut această însușire și după cum se știe, insule etnice străine se găsesc împrăștiate pe teritoriul multor țări și, firește, și pe teritoriul țării noastre. Insule de colonii românești nu se găsesc nicăieri în Europa. Chiar pe „pămîntul făgăduinței", în America, colonia românească este una dintre cele mai mici și ea este formată din români transilvăneni, plecați înainte de unirea Transilvaniei cu țara lor, dintr-un stat care îi asuprea fără măsură.

Peste tot, în Transilvania, în Moldova, în Țara Românească simbolul viu al stabilității a fost țăranul. El vine din adîncurile milenare ale trecutului, transmițînd din generație în generație coordonatele esențiale ale existenței sale : legătura cu pămîntul, adică munca, și legătura cu ai săi, adică viața. Unii istorici considerau în secolul trecut pe țăranii români ca fiind descendentii cei mai probabili ai marelui popor pelasgic din epoca străveche. În ce priveste acele insule de români aflate pe teritoriile țărilor vecine, ele nu au ajuns acolo venind din altă parte, ele au fost acolo dintotdeauna, marcînd, prin supraviețuirea lor istorică, amintirea existenței unui stat mare, odinioară — statul dac al lui Burebista. Ele ne ajută — și îi ajută și pe cei mai sceptici — să realizeze adevăratele hotare ale marelui stat dac din antichitate.

Dacă românii nu au avut obiceiul migrației, nu și-au abandonat pămîntul lor, au avut în schimb parte să primească nenumărate valuri de neamuri străine ajunse aici din motive pe care istoricii încă nu le-au lămurit pînă acum. În vremurile mai vechi, timp de sute de ani, succesiv, se perindă pe teritoriul nostru dinspre răsărit diverse grupuri de neamuri străine. Unii își păstrează identitatea istorică, botezînd cu numele lor grupurile etnice locale, cu care se amestecă, altele se pulverizează și dispar, lăsînd numai amintirea trecerii lor.

Au rămas pe teritoriul nostru atîția ciți au dispărut, asimilați de localnici. Nici un grup dintre aceste neamuri — huni, avari, gepizi, bulgari, unguri, cumani, tătari etc., nu și-a conservat identitatea istorică pe teritoriul nostru actual, ci numai pe teritorii mărginașe ale vechiului stat dacic, unde au botezat cu numele lor grupurile etnice locale, cu care s-au amestecat. În urmă cu peste un secol, un autor francez, Elias Regnault, făcea o adevărată apologie fortei de asimilare a țăranimii române : „Țăranul român are o asemenea forță de asimilare, încît el este acela care absoarbe toate amestecurile introduse pentru a-l modifica... Este ca un fel de magnetism social care, la acest țăran atît de sărac, de răbdător și de blînd, suoune vointei sale toate elementele care îl înconjoară și îi dă o forță de expansiune pe care ar rivni-o în zadar bogăția și măreția". Desigur, autorul francez putea să exagereze în exprimarea ideii, ideea în sine însă, de forță și stabilitate, corespundea adevărului istoric și corespunde adevărului istoric. Țăranul român, spunea marele scriitor Liviu Rebreanu, a fost în decursul istoriei „argumentul viu și cel mai puternic al autohtoniei noastre".

Scriitorii exprimă uneori mai exact, mai plastic, marile adevăruri istorice și formulele lor pot fi folosite de istorici. Nu de mult într-o carte literară, eroina, persoană modestă în ierarhia socială a vremurilor noastre, fiind întrebată de cînd „face politică", dă acest răspuns : „de două mii de ani, pe puțin, tot neamul meu cel viu și cel adormit face politică și eu la fel ca ei : stăm aici...". „Stăm aici" — iată marea politică a poporului nostru, făcută nu prin vorbe, ci prin viața aspră de toate zilele, înfruntînd pericolele cotropirilor străine, asupririle unor stăpîni răi, vîntul marilor transformări sociale.

Alături de stabilitatea și permanența sa pe pămîntul pe care îl stăpînește din timpuri străvechi, istoria poporului nostru oferă un rar exemplu de afirmare, aproape fără excepție, a simțului de dreptate și moralitate internațională. Multe popoare ale Europei, cunoscînd în decursul timpului împrejurări favorabile expansiunii și dominației asupra altor popoare, înregistrează în cărțile lor de istorie, cu o mîndrie deloc justificată, mari războaie și localități istorice, acolo unde au avut loc bătălii sîngeroase, cu mult în afara țărilor lor, unde s-a vărsat mult sînge pentru cauze nedrepte, pentru asuprire și dominație asupra altor popoare. Din nenorocire, chiar pămîntul românesc a fost locul multor bătălii ale altora, ceea ce nu a costat puțin. Pentru poporul român, marile simboluri geografice de exprimare a eroismului său se află **în țara sa** — Sarmisegetuza, Rovine, Vaslui, Călugăreni, — iar dacă Plevna, Debrețin, Tatra se află dincolo de hotarele patriei noastre, sîngele vărsat de români în locurile amintite a slujit cauza libertății popoarelor vecine. Sublime acte de generozitate ale poporului nostru, pe care beneficiarii lor, nu rareori, le uită !

Într-o lume în care criteriul moral este ignorat și chiar disprețuit, cînd înșelăciunea și agresivitatea („poziție de forță" — în termeni oficiali) reprezintă atuurile diplomației, poporul nostru nu trebuie să uite lecția strămoșilor săi. Așezăm alături, de data aceasta, doi eroi-martiri ai istoriei poporului român care exprimă — simbolic, pentru că ei reprezintă pe alți mii și zeci de mii de martiri anonimi — înalta demnitate și loialitate a poporului de aici : pe Mihai Viteazul și Tudor Vladimirescu, ambii uciși perfid de proprii lor parteneri potențiali, în apărarea unor cauze comune. În fond, și Mihai și Tudor ar fi putut să-i ucidă pe Basta și Ipsilanti și acest act ar fi fost o sancțiune, cel puțin în cazul al doilea pe deplin meritată. Eroii românilor se aflau, la urma urmelor, pe pămîntul lor și aveau dreptul moral să-și facă dreptate chiar cu sabia. Ambii eroi și-au pierdut însă viața, ca preț al loialității lor.

S-ar putea vorbi în aceeași ordine de idei, de o anumită ingratitudine, deși un asemenea concept este străin relațiilor internaționale, din partea aliaților față de poporul român. Atît în războiul din 1877—1878 cît și la sfîrșitul celor două războaie mondiale la care România a avut contribuții de seamă în obținerea victoriilor finale, aliații au micșorat cît au putut aportul românesc, falsificînd în felul acesta pînă la absurd datele istorice cele mai evidente ale războaielor respective.

Nu se știe exact dacă marele Burebista ducînd războaie cu mărginașii statului lui nu urmărea, în realitate, consolidarea unității poporului său. Se știe însă sigur că Decebal a susținut eroicele lui războaie pe pămîntul sacru al patriei sale, că eroismul său, chiar în înfrîngere, a stîrnit uimirea contemporanilor, devenind mai tîrziu legendă, preluată și transmisă de toți marii scriitori ai timpurilor. „Unde mai găsești, — scria Plinius cel tînăr, chiar prietenul împăratului Traian, unui poet care lucra un poem despre războaiele cu dacii — un subiect atît de actual, atît de bogat și vast, atît de poetic, în care adevărul să îmbrace într-atît haina unei legende ?". Și acest poem, ca și toate celelalte scrieri cu referiri directe la daci, a rămas pierdut, dar scrisoarea lui Plinius cel tînăr, evident un dușman al dacilor, trădează unicitatea și măreția evenimentului.

Cărțile noastre de istorie trebuie să citeze mai mult scrisoarea menționată care glorifică vitejia strămoșilor noștri.

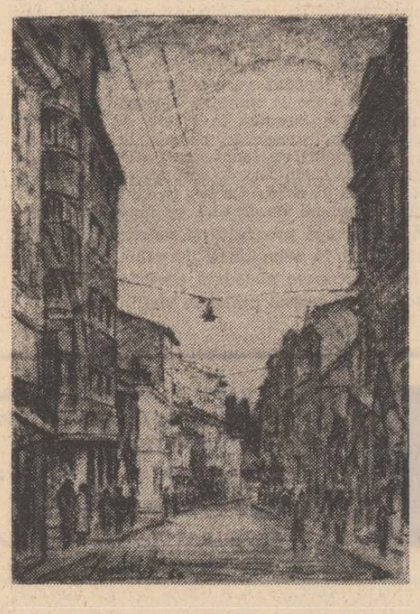

Comunicare prezentată la Sesiunea științifică, organizată de Ministerul Apărării Naționale, în cinstea aniversării a 60 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, în ziua de 16 aprilie 1981.

CONFABULE

Flori

Ralucăi și Cosanei

Două flori se plimbau în parc, duminică, într-o săptămînă și lună în care nu ploua, nu ningea. Ci, numai era soare, un soare blînd ca un prieten dispărut într-o fotografie. Sub lumina lui mieroasă se plimbau cele două flori pe aleile parcului, apropiindu-se și depărtîndu-se de lac ca două raze într-o oglindă. Celelalte flori își întorceau privirile uimite în urma lor : „spre deosebire de ele, care se comportau ca deobicei, în locurile dinainte fixate de grădinari în schema parcului cele două păreau că nu se mai pot opri din alergarea lor, veselă, copilărească.

Unde s-a mai pomenit să alerge o floare, se miră acru un butuc ?

— Este o rușine, zise și scaietele.

— Vor fi călcate în picioare, oftă și o salcie ipocrită și plînsă.

Numai că nu erau auziți niciunul dintre ei de niciuna dintre ele. Vestea însă cum era și firesc se întinse repede și printre copii. Se țineau după cele două flori din ce în ce mai mulți, cu ochii rotunjiți de mirări și încîntări zburdalnice. Pînă cînd apăru paznicul.

— De ce umblă florile astea, întrebă el cu asprime, supărat probabil de atîta agitație în parc ? Doar în parc nu se aleargă, nu se țipă, este interzis să calci pe iarbă, să rupi flori, sau să citești o carte bună. De ce ? Ce caută ele pe alei în loc să fie în ronduri, cum au hotărît grădinarii ? continuă paznicul să se înfurie.

Și cu un gest hotărît le prinse și le ridică pe amîndouă pînă în dreptul ochilor, vrînd să afle cum de umblă numai ele nu și celelalte. Nu văzu, însă, nimic deosebit și le dădu jos, vrînd să le pună la loc, cum au fost, să mai alerge puțin, poate află misterul lor.

Cele două flori însă se clătinară și pe urmă căzură pe alee. Paznicul le privi cu dispreț și se întoarse către copii :

— Florile nu umblă, zise.

Și se îndepărtară, în timp ce în altă parte alte flori se plimbau în același parc.

Iulian Neacșu

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

ȘEDINȚA ACTIVULUI DE PARTID AL SCRIITORILOR

Miercuri, 22 aprilie, a avut loc ședința activului de partid al scriitorilor din Republica Socialistă România, avînd la ordinea de zi dezbaterea proiectului de teze și a planului de măsuri elaborate în întîmpinarea Conferinței pe țară a scriitorilor.

La lucrări au participat tovarășii **Dumitru Popescu,** membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., **Suzanea Gâdea,** membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, **Ilie Rădulescu,** secretar al C.C. al P.C.R.

În cadrul ședinței, președintele Uniunii Scriitorilor, **George Macovescu,** a prezentat o informare privind stadiul pregătirilor pentru conferință, relevînd, în lumina orientărilor partidului nostru, a indicațiilor date personal de secretarul general al partidului, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU,** sarcinile importante ce revin Uniunii în asigurarea bunei desfășurări a adunărilor generale ale asociațiilor și a Conferinței, menite să impulsioneze dezvoltarea în continuare a literaturii române contemporane, să imprime întregii vieți literare un spirit de înaltă responsabilitate și emulație creatoare.

La dezbateri au luat cuvîntul scriitorii **Titus Popovici, Mihai Beniuc, Eugen Simion, Ion Lăncrănjan, Corneliu Sturzu, Romulus Guga, Paul Anghel, Hajdu Gezö, Mircea Iorgulescu, Margareta Hauser, Gabriel Dimisianu, Nichita Stănescu, Eugen Barbu, Nicolae Ciobanu** și **Gall Ernö.**

A luat apoi cuvîntul tovarășul **Ilie Rădulescu.**

Participanții la discuții au făcut o serie de propuneri pentru completarea tezelor conferinței, astfel încît acestea să oglindească cît mai veridic tabloul dezvoltării înfloritoare a literaturii noastre, precum și sarcinile și obiectivele fundamentale ale creației literare în viitor, corespunzător etapei istorice noi în care intră societatea socialistă românească.

De asemenea, vorbitorii au sugerat noi modalități de acțiune în perioada premergătoare Conferinței, care să determine o dezbatere aprofundată a problemelor creației literare și vieții scriitoricești, făcîndu-se totul pentru ca conferința ce va avea loc în a doua jumătate a lunii iunie să constituie un eveniment important în cultura noastră, să exprime cu demnitate angajamentul moral al tuturor scriitorilor din România de a lupta, prin intermediul scrisului, pentru cauza socialismului, pentru ridicarea conștiinței maselor, pentru făurirea omului nou.

În încheierea ședinței a vorbit tovarășul **Dumitru Popescu.**

Participanții au adoptat, în unanimitate, o telegramă adresată C.C. al P.C.R., tovarășului **Nicolae Ceaușescu,** telegramă pe care o publicăm în pagina I-a.

Premiile concursului de debut al Editurii Eminescu

● Juriul celei de a treia ediții a Concursului de debut în volum al Editurii Eminescu, luînd în considerație cele 900 manuscrise primite, a decernat următoarele premii :

Roman, nuvele, povestiri și publicistică

VASILE RADU — orașul Slobozia ; ALEXANDRU STĂNESCU — București ; CAZAN ION — orașul Sucăava ; CORNELIA DJIGOLA-BARBU — București ; MIRCEA BUNEA — Brăila.

Poezie

DAN DAVID — comuna Bertea-Prahova ; ION TRIF PLEȘA — orașul Berești ; ION BURNAR — comuna Ciocîrlău-Maramureș ; DAN RADU STĂNESCU — București ; VALERIA VICTORIA CIOBANU — București ; MARES AURELIAN — Buzău ; GH. ZIMCESCU — Reșița ; VIRGINIA BRESLAȘU — comuna Șingeru-Prahova ; LIA MICLESCU — București ; CONSTANTIN PRICOP — Iași ; ANA HOMPOT — Deva ; GHEORGHE BĂDĂRĂU — Iași ; VALERIA DELEANU — București.

Juriul a fost format din Valeriu Râpeanu — — președinte, Vasile Nicolescu, Alex. Chiriacescu, Adrian Anghelescu, Nicolae Dragoș, Doina Uricariu, Alexandru Ștefănescu, Elis Bușneag, Viola Vancea, Mariana Ionescu, Lucia Crăciun — secretară.

Adevărul istoric

Temerară tentativă, aceea de a cuprinde între coperțile unui volum multitudinea extraordinară de evenimente, tendințe și atitudini, răsturnări sau remanieri de guvern, jocuri diplomatice și intrigi de culise care au dominat scena vieții politice românești între cele două războaie mondiale. Autentică operă de inventariere și interpretare științifică a unui trecut nu prea îndepărtat, o asemenea tentativă trebuie, pentru a avea șorți de izbîndă, să întrunească anumite condiții și să utilizeze cîteva pîrghii indispensabile : probitate totală a autorului ; capacitate sintetică și analitică, structurată pe o puternică logică interioară ; acuitate în interpretarea elementelor aparent minore, dublată însă de un control permanent al cîmpului vast de desfășurare a fenomenelor istorice ; un uriaș rezervor de informații, desprinse din sursa imediată a faptelor, sau emise și autentificate mai tîrziu, prin opere de memorialistică, rapoarte diplomatice, arhive secrete, care își dezvăluie tainele ; o temeinică asamblare a articulațiilor social-politice ale epocii, în lumina adevărului istoric ; și, nu în ultimul rînd, un climat ideologic favorabil concepției și apariției unei asemenea cărți. Iată tot atîtea condiții pe care le-a întrunit și de care a beneficiat lucrarea **„De la Restaurație la Dictatura regală,** de **dr. Florea Nedelcu,** apărută recent în prestigioasa editură transilvană „Dacia". Rod al unor mai vechi preocupări ale autorului, al unor acumulări stratificate succesiv, cartea se adaugă unei răsunătoare suite de apariții relativ similare, abordînd cu pricepere și curaj perioada interbelică din existența României. Citind toate aceste cărți — a căror factologie istorică mulți dintre cetățenii României au trăit-o pe viu — desprinzi un trist adevăr care exprimă, în esență, următoarea realitate : tot ceea ce s-a cucerit cu jertfă pe cîmpurile de luptă ale Războiului de independență și ale primului război mondial de către milioane și milioane de români, era pe cale de a fi compromis și pierdut (în parte așa s-a și întîmplat) de către armata infinit mai redusă și mai puțin meritoasă a politicienilor. Odată realizat idealul multimilenar al românilor din toate provinciile — **Unirea cea mare și veșnică** — mulți dintre politicieni s-au folosit de el ca de o bancă proprie de merite și singe, încercînd să-și impună pe medalia țării efigia lor teștită, ambițiile și îngustimea de orizont. După 1930 situația avea să se agraveze. Și asta se datorează mai multor factori : dispariția cîtorva între personalitățile politice de valoare ; alterarea progresivă a opticii unora dintre politicienii rămași și eșuarea altora spre dreapta ; nemulțumirea crescîndă a maselor populare, în special datorită lipsei unor autentice libertăți cetățenești, infiltrării masive a capitalului străin, aplicării legii agrare ; repercutarea tot mai pregnantă în România a înrăutățirii situației internaționale, prin campaniile duse de unele state pentru revizuirea tratatelor, prin creșterea primejdiei de fascizare și prin propagarea în plan social-politic a undelor de șoc ale marii crize economice. Profitînd de toate aceste stări de lucruri, Carol de Hohenzollern avea să revină în țară, spre marea dezamăgire a populației și a unei mari părți a oamenilor politici. Prezentînd pe larg toate aceste premise, ca și circumstanțele încoronării acestuia, autorul dă cale liberă unui formidabil material informativ, provenind din varii surse care reconstituie în chip dramatic scheleria vie a unei epoci tulburi — avînd în același timp grijă de a nu cădea pradă mirajului exercitat de un document sau altul, supunîndu-le în permanență unui proces laborios de comparație, analiză și chiar rezervă critică. Pas cu pas, în cele peste 400 de pagini ale lucrării, sînt studiate cu minuțiozitate acțiunile regelui și ale camarilei sale din ce în ce mai puternice, toate urmărind cu tenacitate, de-a lungul a opt ani de zile, un singur obiectiv : instaurarea dictaturii regale. Folosind atît paletele rotativei guvernamentale clasice a P.N.L.-P.N.Ț., cît și fricțiunile dintre aceste două partide, exploatînd la maximum fărîmițarea suprafeței politice în zeci de alte partide și fracțiuni, precum și arivismul drapat în veleități de carieră politică al unor nou-veniți în arenă, trăgînd sforile mistificării unor campanii electorale și consolidîndu-și postamentul financiar prin afaceri oneroase, creîndu-și treptat un vast aparat propagandistic și de spionaj, Carol al II-lea avea să calce literalmente în picioare aspirațiile poporului și aparențele cît de cît constituționale ale democrației burgheze, văzîndu-și visul cu ochii.

Neiertătoare este însă înfățișarea faunei care avea să infesteze cu respirația ei putrida viață social-politică a țării, a indivizilor de formații diferite, provenind „ejusdem farinae", pe care istoricul îi descrie în apă tare, configurînd elipsa convergenței lor spre aceleași scopuri — jaf, corupție, alianțe uluitoare, crimă, trădarea intereselor majore ale nației. Pe tot parcursul cărții, ca o notă dominantă dictată de însăși realitatea istorică, este relevată lupta susținută de către **Partidul Comunist Român** pentru constituirea unor alianțe politice capabile să stăvilească fascizarea țării și atragerea ei într-un nou război, pentru informarea maselor, ridicarea nivelului de conștiință și antrenarea lor în procesul democratizării societății românești. Aflat în adîncă ilegalitate, partidul a izbutit să capteze treptat încrederea și energiile milioanelor de cetățeni ai României și să fie pînă la capăt apărătorul cel mai loial și intransigent al intereselor națiunii. Printr-o intensă activitate subversivă, prin organizarea de sabotaje, greve și mari demonstrații, prin contacte repetate cu unii dintre cei mai de vază lideri politici, comuniștii români au reprezentat în epocă o forță de primă mărime, în sarcina căreia avea să intre, nu peste mult timp, realizarea unui act de proporții istorice care marca începutul unei ere noi, profund patriotice și revoluționare : **revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944.** Iată pe scurt cîteva dintre valențele remarcabile ale acestei cărți de istorie și de viață, care ne ajută să cunoaștem mai bine epoca zbuciumată a anilor 1930—1940 și care impune prin autorul ei, dr. Florea Nedelcu, un tînăr istoric de valoare și mari perspective.

Corneliu Vadim Tudor

Desene de Ioan Cârdei

m a p a m o n d

Ecouri românești în «Nowe Ksiazki»

La Varșovia, apare de două ori pe lună o revistă dedicată popularizării cărților : „Nowe ksiazki" („Cărți noi"). Este vorba, cum se vede și din titlu, de un periodic cu profil complex, literar-științific, avînd rosturi exclusiv publicitare, care își informează cititorii cu promptitudine și cît mai obiectiv cu putință despre aparițiile editoriale și, de asemenea, despre evenimentele culturale la ordinea zilei ; evident, cele referitoare la viața cărților. De o utilitate în afara oricărei discuții, cele o sută de pagini format **in quarto** ale fiecărui număr alcătuiesc o structură diversă de probleme, înlăuntrul căreia rubricile se constituie pe domenii de activitate ; nu totdeauna aceleași și de fiecare dată așezate în altă ordine.

O imagine orientativă asupra varietății și universului tematic se desprinde sugestiv din simpla enumerare a rubricilor mai frecvente : cultură, proză străină, proză polonă, poezie, despre literatură (istorie, critică și teorie literară), reportaj, știință, filozofie, sociologie, presă, marginalii, istorie, pentru tineret, teatru ș.a. Despre toate aceste domenii, și despre altele, informațiile se comunică sub formă de interviuri, colocvii, recenzii sau note operative, tabloul general fiind împlinit de cele trei compartimente pur enunțiative, cu statut permanent, de la sfîrșit : lista noutăților editoriale, indexul de nume și cronica evenimentelor literare. Firește, volumul fiecărui compartiment diferă de la un număr la altul în funcție de frecvența apariților și de reprezentativitatea lucrărilor. Atenția precumpănitoare se acordă creației beletristice ; era și de așteptat, dat fiind numărul mare al tipăriturilor.

Din cînd în cînd, în „Nowe ksiazki" apar și informații despre opere și scriitori români. Autorii lor, specialiști consacrați sau intelectuali cu preocupări mai largi, atestă în genere o bună cunoaștere a fenomenului literar românesc, factologia și aprecierile interpretative menținîndu-se, cu rare excepții, între granițele pertinenței istorico-literare. Iată numai cîteva situații ilustrative. În numărul 24/1977, la p. 67—68, J. Piechowski prezintă cititorului polonez una din cărțile lui Ion Marin Sadoveanu, **Taurul mării**, apărută nu demult în traducere polonează. Datele bio-bibliografice sînt corecte, iar aprecierile de valoare își află suficientă acoperire în substanța operelor discutate, prezentatorul vădind anume familiarizare, plăcut surprinzătoare, e drept, pentru un nespecialist, cel puțin cu devenirea artistică a scriitorului înfățișat. Cu atît mai mult uimește nepotrivirea existentă între o afirmație din textul recenziei și portretul care ar trebui s-o însoțească. Căci, înainte de a trece la analiza acestui al doilea roman al lui I. M. Sadoveanu tălmăcit în limba polonă — în 1976 a fost tradus **Sfîrșit de veac în București** — J. Piechowski spune : „Acest scriitor foarte respectat în România, care nu trebuie confundat cu Mihail Sadoveanu, un alt clasic al literaturii române, a scris (...)". Afirmația nu poate fi, desigur, incriminată în nici un fel. Intenția prezentatorului este însă contrazisă flagrant de portretul sub care scrie într-adevăr Ion Marin Sadoveanu, dar care aparține în fapt lui Mihail Sadoveanu. Contradicție regretabilă care perpetuează o eroare mai veche, dezinformînd lectorul. Este vorba, neîndoielnic, numai de un accident care nu trebuie pus în seama traducătoarei J. Wrzoskowa decît în cazul în care versiunea polonează a romanului, **Byk morski**, ar fi însoțită de același portret.

Mai convingătoare este recenzia dedicată de Halina Mirska-Lasota, în numărul 22/1979, romanului **Principele (Ksiaze, 1979)**, de E. Barbu, apărut în limba polonă în tălmăcirea Danutei Bieńkowska. Specialistă în literatura română cu studiile la București, autoarea intervenției atestă o temeinică orientare în problemele creației noastre contemporane și totodată o indiscutabilă vocație a sintezei critice ; printre altele, a publicat în 1975 în Polonia un **Mic dicționar al scriitorilor români (Maly slownik pisarzy rumuńskich)**. După ce sugerează în puține cuvinte fundalul epocii pe care evoluează eroul, vădind și de astă dată o cunoaștere bună a realităților din Principatele Române în timpul domniilor fanariote, H. Mirska-Lasota expune problematica romanului, formulînd și cîteva observații de profunzime. Portretul intențional sintetic al unui domn fanariot, nu al unuia anume, **Principele** își realizează valoarea nu atît în limbajul arhaic și arhaizant, înlesnind o lectură cu arome istorice, sau în trama cu construcție circulară, cît în romanescul apropiat de basmul filozofic care operează alegoric în marginea meditațiilor despre putere. Folositoare, indiscutabil, cititorului polonez îi sînt și datele bio-bibliografice succinte, încheiate cu o pregnantă caracterizare generalizantă. E. Barbu este astfel considerat un scriitor cu temperament de ziarist ; cunoaște foarte bine folclorul bucureștean, lăsîndu-se cîștigat de pitorescul mahalalelor, pe care-l transferă și în stilul colorat cu tendințe vizibile spre opulent. Cu toate dificultățile întîmpinate la tot pasul, transpunerea în limba polonă, exemplară, contribuie eficient la afirmarea prozatorului român în țara vecină, unde este cunoscut mai de mult prin romanele **Groapa (Jama/ 1960)** și **Șoseaua nordului (Szosa północna, 1961)**.

Relativ sporadice, am văzut, în anii precedenți, răsfrîngerile literaturii române în „Nowe ksiazki" se vor înmulți sensibil în numerele din ultimul an, 1980 ; fenomenul se întemeiază pe creșterea prestigiului valorilor românești, implicit a circulației lor, în spațiul universal. Pînă la sfîrșitul lunii septembrie, au fost semnalate trei traduceri — L. Rebreanu, **Pădurea spînzuraților (Las wisielców)** ; D. R. Popescu, **Vinătoare regală (Lowy królewskie)** ; I. Grecea, **Fatamorgana** — evident, selectate din mai multele titluri apărute. Toate trei recenziile aparțin Danutei Bieńkowska și depășesc intențiile publicitare, opiniile formulate pe parcursul prezentărilor vizînd certe contribuții interpretative care nu se identifică întotdeauna cu părerile specialiștilor români. Meritele culturale ale Danutei Bienkowska și-au căpătat de mult recunoașterea unanimă ; o dovedesc, printre altele, și înaltele distincții pe care i le-a acordat statul român în semn de apreciere și gratitudine. De departe cea mai harnică popularizatoare a cunoștințelor despre România pe solul spiritualității poloneze, a publicat un număr impresionant de studii și traduceri de foarte bună calitate, împletind armonios afecțiunea nedezmințită pentru țara noastră, care datează din anii războiului, petrecuți aici, cu luciditatea aprecierilor și exactitatea științifică. Pe lîngă nu puține volume de proză originală, inspirată din contemporaneitate ori din trecutul cultural al patriei sale — romane biografice, de moravuri, enigmistice, povestiri etc.

Crescute, așadar, dintr-o cunoaștere aprofundată, nemijlocită, a realităților noastre sociale, istorice și culturale — să amintim că în 1953 i-a apărut cartea **Rumunia od Trajana do demokracji ludowej (România de la Traian pînă la democrația populară)** — recenziile din „Nowe ksiazki" își îndeplinesc cu prisosință rosturile expozitiv-informative. Prezentarea lapidară a curgerii vieții, așezonată cu mențiunea operelor mai importante, susține generativ fixarea coordonatelor conceptuale și metodologice de ansamblu precum și geneza particulară a cărții în discuție. De tot interesantă este și prezentarea analitică a intrigii în perimetrul unui comentariu la obiect, axat pe semnificațiile elementelor de conținut. Pornind mai totdeauna de la afirmațiile unor critici români autorizați, citați cu onestitate, prelungește adesea demersul valorizant în zone mai puțin bătătorite, nesfiindu-se, atunci cînd e cazul, să-și exprime propriile opinii. Mai importante însă, în aceste scurte expuneri, sînt considerațiile referitoare la izbutirile sau scăderile tălmăcirii **sensu stricto**. Dacă J. Wrzoskowa a realizat în **Fatamorgana** o expresie fluentă, St. Bik a păstrat cu prea multă fidelitate construcția frazei românești în **Pădurea spînzuraților**, ceea ce a condus la unele obscurități de sens care îngreunează recepția textului în limba polonă. Iar I. Kania s-a descurcat bine, vădind multă inventivitate, în părțile descriptive ale **Vinătorii regale**. Dialogurile, în schimb, nu transpun naturaletea și umorul nu o dată macabru al originalului. Or, D. R. Popescu își cîștigă cititorul tocmai prin verosimilitatea amănuntului de moravuri pitorești și a vorbirii curente, care-l plasează printre puținii reprezentanți români ai realismului magic. Observațiile sînt sprijinite de fiecare dată pe exemple concludente, evidențiind capacitatea recenzentei de a sesiza incongruențe de mare finețe stilistică și, în același timp, grija afectuoasă ca mesagerii literaturii române să fie înfățișați publicului din Polonia într-o vestimentație lexicală cît mai apropiată de valoarea textului original.

Stan Velea

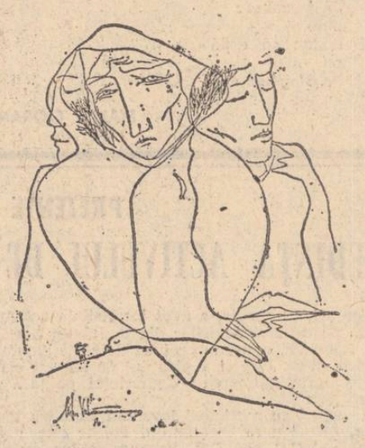

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XXX)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Veni, vidi, victus sum...

La 35 de ani de la „Operațiunea Tidalwave", zece piloți, navigatori și bombardieri scăpați de sub „Mareea razantă" a celui de-al doilea război mondial, au venit în România să viziteze locurile unde trăiseră o zi de mare încercare a vieții lor. Au cutreierat Ploieștiul și Cîmpina exclamînd : „Yes, good job !" („Da, bună treabă !"). De data aceasta nu se mai refereau la ceea ce făcuseră, ci la ceea ce vedeau prin acele locuri, orașul alb al aurului negru renăscut din ruine, ca pasărea Fenix reîntrupată din propria-i cenușă, rafinăriile și combinatele petrochimice construite în anii de după Eliberare, și, mai ales, oamenii care îi întîmpinau cu surîsul pe buze, ca pe niște prieteni, mîndrindu-se cu opera lor.

Atunci, în acel august de încrîncenată luptă — preludiul către un alt August, de peste un an — cei ce veniseră, cei ce muriseră, cei ce căzuseră prizonieri sau cei ce se întorseseră la Benghazi, n-au putut spune : „Veni, vidi, vici !".

Crezuseră mai întîi că așa fusese, dar au înțeles apoi că sacrificiul lor n-a putut însemna tocmai o victorie, ci mai curînd o înfrîngere, dar aceasta însemna pentru „invincibila fortăreață" edificată de Alfred Gerstenberg la Ploiești, începutul sfîrșitului. Și au mai înțeles ceva zburătorii acelei zile — dar asta numai după un an, la 23 August 1944 —, și anume că bombardamentele lor nu însemnau totul pentru înfrîngerea unui inamic redutabil, ci trebuia să li se mai adauge ceva esențial, ceva de covîrșitoare importanță pentru obținerea victoriei finale : lupta poporului român însuși, ridicarea poporului sătul pînă peste cap de război, de crime și fărădelegi, la adevărata condiție a demnității sale, la marea răfuială cu ocupația, jaful și împilarea, la deschiderea ușii din față a istoriei, pentru a putea păși pragul propriului său viitor cu fruntea sus.

Cei ce au fost atunci, în „Duminica neagră", în orașul meu natal, sau în zilele de mai tîrziu, cînd România reînvățase surîsul, au fost cîndva tineri, unii dintre ei abia ieșiți din adolescență, alții abia intrați în adevărata lor bărbăție. Acum veneau cu tîmplele cărunte, cu o îndelungată experiență de viață în spate, cu convingerea soldaților întorși răniți din bătălii pierdute, dar care constituiau etapele spre victorie ce nu putea să mai întîrzie. De la unii dintre ei am primit fotografii cu chipurile lor de atunci și cu locurile de unde porniseră, cu avioanele lor din cele cinci grupuri cu nume de legendă : „Piramiderii", „Scorpionii cerului", „Bilele zburătoare", „Liberandorii", „Circul ambulant"...

Le-am păstrat cu sfințenie zicîndu-mi că, într-o zi, va trebui să le dau publicității. La despărțire, unul dintre piloții lui „Tidalwave" mi-a spus : „Nimic nu e mai sacru pentru om, ca pacea ! Atunci, nu am venit aici decît ca să-i apropiem pașii. Acum, trebuie să facem tot ce ne stă în putință ca să o păstrăm, și să le-o lăsăm moștenire copiilor noștri. Deoarece nu trebuie să uităm cuvintele bătrînului Herodot : În timp de pace copiii își înmormîntează părinții, în timp de război părinții își înmormîntează copiii... Și părinții noștri au tremurat îndeajuns pentru noi, iar noi, acum, la rîndul nostru, ca și voi, cei ce ne-ați primit atunci și ne-ați omenit, deși vă bombardaserăm căminele, aveți copii și nepoți. Să le lăsăm pacea, să-i învățăm că numai ea este propice vieții și înfloririi omului...".

★

Este timpul să închei această poveste despre care încă nu s-a spus totul. „Operațiunea Tidalwave" și-a avut prologul și epilogul ei. Serialul nostru, care se sfîrșește aici, nu este însă decît „prologul" documentar al unei viitoare cărți care, fără stimulul ce mi-a fost creat de revista „Luceafărul", prin găzduirea la această rubrică — la a cărei menire inițială vom reveni începînd de săptămîna viitoare —, timp de treizeci de săptămîni, a reflexiilor pe marginea evenimentului relatat. Strînsesem de-a lungul anilor tot ce putusem culege de la participanții la „Mareea razantă", de la martorii oculari, de la autorii străini care, înaintea mea, s-au aplecat asupra celor petrecute în ziua de 1 august 1943, la Ploiești. Consider însă că numai datorită „Luceafărului" am reușit să mă fac înțeles de către cei ce dețin documentele referitoare la acea zi, și tot revistei noastre îi datorez deschiderea mijlocită către cititorii ce mi-au scris, ajutîndu-mă în completarea lacunelor, sau indicîndu-mi surse complementare de informații. Le mulțumesc tuturor pe această cale, rugîndu-i pe cei ce au amintiri despre acea zi, pe cei ce au participat la lupta aeriană, sau au fost în vreun fel implicați în efectele „Operațiunii Tidalwave" să-mi scrie. „Duminica neagră", cartea pe care intenționez s-o aștern pe hîrtie de abia de acum înainte, n-a fost aici decît schițată, documentarea fiindu-mi încă excesiv tributară autorilor străini, iar pentru completarea acesteia simt cu imperiozitate necesitatea pătrunderii mai adînci în ceea ce, noi, scriitorii, numim „materialul de viață".

Aveam doar 13 ani în acea toamnă. Mă despărțeam brutal de pubertate — de copilărie mă despărțisem de mult — și intram brusc într-o adolescență oarecum prematură. Poate că momentul acesta mi-ar fi fost întrucîtva întîrziat de n-aș fi trăit acea zi la Ploiești. Dar atunci am văzut pentru prima dată războiul „acasă la mine" — deși, dintre ai mei, rude apropiate, unchi, tată, fuseseră direct sau indirect uciși de război —, și am întîlnit primul om căzut în luptă, pe acel tînăr pilot american mort în livada de nuci de la marginea cartierului Moțoi, lîngă trupul căruia vîntul răsfoia încet filele unei cărți : „Cum vă place", de Shakespeare. Am vrut să aflu cine era — imaginea lui m-a obsedat ani în șir, și nici acum nu îi pot uita chipul —, și de aici am pornit. Acel nepotolit „nerv" al reporterului din mine nu mi-a dat pace pînă cînd nu am descoperit identitatea tînărului aviator american, a cărui carte, luată poate de la el de acasă, trecută prin Benghazi, a ajuns în mîinile mele, pentru a se pierde pentru totdeauna, un an mai tîrziu, tot în timpul unui bombardament asupra Ploieștiului, cînd mi-a fost distrusă casa părintească de pe fosta fundătură a I-a Gheorghe Sion, „desființată" după Eliberare, și devenită strada Ceremus.

Alături profilului acelui tînăr zburător, venit din depărtări spre a muri pentru Ploiești, chipul unei fete de șaisprezece ani, Didina Visinescu, moartă în același ceas, în celulele detinutelor politice din penitenciarul de pe strada Rudului, locul acela de martiriu comun celor două închisori ce se ciocniseră la Ploiești : Cea cu gratii, și cea cu aripi, din care nimeni nu mai putea evada... Și chipul Didinei Visinescu m-a obsedat îndelung. Copilăriserăm împreună, dar ea ne-o „luase înainte" ; cei trei ani diferență de vîrstă fiind definitorii pentru o opțiune pe care eu nu aveam să o fac decît mai tîrziu, în toamna lui 1944. Didina era o frumusețe dintre acele rare creaturi care apar printr-un hazard al naturii din oameni ce nu cunosc decît frumosul ascuns, cel tăinuit de sufletă. Era o podoabă a mahalalei, nufăr în mocirlă. Nastasie din maidane cu dragoste, căreia nu i-a fost dat să se împlinească.

Acestea sînt mărturisirile mele de suflet cu privire la „Operațiunea Tidalwave". Celelalte, aparțin „obiectivității" și ariditătii documentelor. Nu am reușit încă să intru în posesia tuturor. Aștept încă date despre cei veniți, căzuți, ori plecați mai departe, pe care le-am solicitat familiilor lor. Cîteva mi-au răspuns. Unele mi-au mărturisit că doresc să uite, să nu mai răscolesc o rană ce încă nu s-a cicatrizat cu totul. Perseverez. Am strîns un sac greu de nisip în care sînt rătăcite fire de aur. Încerc să le scot la lumină, pentru a face din ele acea floare pe care o visa Paustowski, și a o pune pe un mormînt uitat.

— sfîrșit —

Ore de neuitat

...Chiar dacă nu ar fi fost revoluția „garoafelor roșii" în Portugalia as fi trecut prin Spania oricum : avînd a mă duce la Lisabona nici mă gîndeam să trec pe deasupra Spaniei după cum nu puteam să o ocolesc — să zbor (cu avionul) nu voiam eu, să o înconjur (cu vaporul) nu mi s-ar fi oferit ; dar și în această din urmă situație fără anumite escale nu as fi primit — mai aveam de ales, cum am și făcut-o, cu trenul.

Dar dacă n-ar fi fost această revoluție (ceea ce mi se pare absurd — această răsturnare fiind în natura lucrurilor de mult așteptînd) dacă ea nu s-ar fi înfăptuit tocmai atunci în primăvara anului 1974 eu nu as fi rămas în Spania atît. Atît — adică ceva mai mult de o lună. Oricum mai mult decît îmi închipuiam atunci cînd primisem să particip la o manifestare științifică organizată la Lisabona.

Revoluția însă a schimbat, cum era și firesc, multe planuri între care și organizarea acelei manifestări : în loc de Lisabona — Santiago de Compostella. Părerii de rău că nu voi ajunge în Portugalia i s-a substituit bucuria întîlnirii cu Spania și posibilitatea cunoașterii ei ceva mai adînc. La Portugalia însă nu renunțasem, dovadă că am stabilit ruta călătoriei mult dincolo de Santiago prin Coimbra, Lisabona, Santerem și că am încercat să o parcurg ; că n-am reușit este altă poveste ; alte împrejurări m-au vitregit — dar neputînd ajunge Lisabona am stat în Spania mai mult.

. . . . . .

...Am ajuns la Hendaye în ultima duminică a lunii august puțin după prînz. Drumul de la Paris mi s-a părut o răsuflare puternică a unui „Etandard" pus să mănînce pămîntul în fuga spre Madrid. Și cu toate acestea, bietul tren a întîrziat destul. Destul ca un „Talgo" — legătură lui — să o fi pierdut.

Am rămas cîteva ore la Hendaye — Irun spre binele meu. Spun bine, acum. Atunci eram distrus ; obosit după o călătorie de la București la Paris, prea obosit după trei zile de nedormire în încîntătorul Paris, abia așteptam să ajung la Santiago să răsuflu mai liber, mai liniștit. De aceea orice legătură care să mă ducă mai repede spre Santiago era o binefacere atunci. Acum, însă, cînd știu ce avea să mă aștepte, cînd știu că intenția mea de a ajunge la Lisabona nu s-a mai împlinit, îmi pare bine că am rămas — chiar așa obosit (oboseala de mult a trecut !) acele ore la Irun. Ore de neuitat, fiindcă ele mi-au dat o idee mai mult despre portughezi, despre sufletul lor, despre iureșul revoluției, fiindcă tocmai acele ore mi-au biciuit simțurile, mi-au ascuțit percepția, mi-au încordat atenția, m-au ținut treaz.

. . . . . .

...Scăpat de vamă, nu fără să fi așteptat destul timp (aveam să-mi dau seama imediat de ce) am trecut dintr-un Hendaye liniștit într-un Irun înfierbîntat, clocotind ca un furnicar răscolit : sala de așteptare, culoarele, peronul, trenurile erau toate asaltate de o lume nerăbdătoare, neliniștită, nervoasă. Zadarnic aș fi încercat să obțin informații cu privire la legăturile pe care le aveam și orele de plecare ale trenurilor cu care trebuia să călătoresc : cele cîteva ghișee de informații erau pur și simplu luate cu asalt de puhoiul de lume care se revărsa în valuri din ce în ce mai puternice, bulucindu-se pe peron. M-am lăsat păgubaș, înțelegînd că mersul trenurilor era suspendat și că ordinea pe care încercau să o realizeze autoritățile spaniole nu era (nu putea fi) cunoscută dinainte, nu putea fi înscrisă nicăieri : se realiza în fapt potrivit împrejurărilor și nu voinței lor. Dar fără să-mi fie clară această stare am fost fără voie prins în iureșul acestei mulțimi : mai mult, am început să mă bucur, să sufăr, să sper alături de portughezi — cei mai mulți necăjiți, sărmani, împovărați de bagaje, de bătrîni și copii ; dar în adîncul lor fericiți, că se întorc (că pot să se întoarcă acasă) în țară ; în patrie. Dacă n-aș fi simțit în adîncul privirilor lor, în strîngerile de mînă, în îmbrățișare, în lacrimile și strigătele lor această molipsitoare bucurie, dacă n-aș fi trăit căldura inimilor care revin în patrie regăsindu-se printre ai săi, dacă nu m-ar fi mișcat această comuniune, această împărtășanie, manifestă tocmai în nerăbdare, agitație, neliniște, bucurie și plins, aș fi crezut că am nimerit pe vremea năvălirii barbarilor între semințiii stăpînite de cine știe ce duhuri rele sau în mijlocul unei mase enorme de figuranți puși să tulbure ordinea pentru a realiza secvențe de război într-un film neorealist : căci cu toată bucuria, speranța, credința, sfințenia de care vorbesc, egoismul și teama își arătau colții : mulțimea se repezea hămesită să urce în tren : pe uși, pe ferestre, fiecare agățîndu-se cum putea, fără să țină seama de celălalt. Cine să-i potolească : privirile dojenitoare ale unora ? cuvintele reprobatoare ale altora ? resemnarea mea ? și cum ? — cînd trenuri erau prea puține, lume prea multă, noaptea apropiată, iar ei cine știe în ce condiții și cît aveau de mers ?

...Tîrziu (era deja seară și riscam să rămîn peste noapte fără adăpost) m-am urcat la întîmplare într-un tren care mi s-a părut mai puțin aglomerat : în compartimentul în care am nimerit cred că eram 12—14 persoane, dar ne-am înțeles de minune și ne-am simțit bine cele cîteva ore cît am fost împreună : erau cîteva familii de portughezi care se întorceau după mulți ani de peregrinare prin Franța și Germania. Am mîncat și băut împreună, am glumit, am cîntat : nici o clipă nu m-am simțit străin chiar dacă portugheza mea era destul de săracă și accentul curios. Chiar dacă mă încurcam adesea și recurgeam la sprijinul limbii italiene, franceze, dar mai ales române pentru a ieși din impas : am mîncat pastramă și brînză de capră, am băut Porto, le-am oferit țuică de prune, salam de Sibiu și brînză de Penteleu : le-am spus cîteva glume și m-am veselit ascultîndu-le pe ale lor, ne-am despărțit cu părere de rău, sincer exprimată, că nu puteam să-i însoțesc pînă la casele lor, că nu puteau să-mi prind în piept o garoafă roșie făcîndu-mă părtaș la revoluția lor. Așa se face că la miezul nopții cînd am coborît la Medina del Campo m-am simțit deodată singur, părăsit și străin : eram ca și cum cineva mi-ar fi răpit posibilitatea să mor pe cîmpul de luptă ; am trăit aceleași sentimente ca și atunci cînd, copil fiind, citind despre zilele Marii Revoluții, îmi părea rău că nu puteam fi alături de Saint-Just. Față de căldura, entuziasmul, încrederea din mijlocul portughezilor, atmosfera din sala de așteptare de la Medina del Campo, deși caldă (era o noapte de august, apropiată, senină) mi s-a părut rece, neprimitoare. Așa se face că am început să văd Spania în suflet cu dorul de Portugalia. Poate de aceea m-a cucerit mai greu dar pentru totdeauna.

Dumitru Ifrim

REVISTA STRĂINĂ

● **CASA** în care a locuit și a creat Turgheniev a fost restaurată și ea va adăposti un muzeu închinat marelui scriitor rus. Este vorba de un conac care poartă numele de Spasskoe-Litovinovo și care se găsește în împrejurimile vechiului oraș Mțensk (Rusia de mijloc). Distrus de un incendiu, în 1906, el a fost refăcut după vechile planuri și a căpătat, acum, după ce lucrările de restaurare au fost încheiate, înfățișarea pe care o avea în 1881, anul în care Ivan Turgheniev a fost pentru ultima oară în Rusia. Totodată a fost reconstituit și corpul secundar al clădirii unde se va deschide în curînd expoziția „Turgheniev și patria".

● **PESTE DOUĂ SUTE DE AUTORI** sînt incluși într-o antologie lirică publicată de Editura Educației din Shanghai. Apărută în trei volume, ea cuprinde peste 1 000 de poeme, diferite ca manieră de expresie, aparținînd unor poeți reprezentativi pentru literatura chineză dintre anii 1919—1950. Volumul intitulat „Poezia chineză modernă" este prima lucrare de asemenea proporții apărute în ultimele decenii.

● **DESTINAT** să încununeze realizările de excepție în domeniul conservării patrimoniului arhitectural, premiul „Europa Nostra" a fost acordat în mod excepțional unei construcții noi. Distincția a fost decernată pentru proiectarea unui mare magazin din Würzburg (R.F.G.), mai cu seamă pentru folosirea de către arhitectul Alexander von Branca a unor novatoare soluții constructive. Tot cu această ocazie au fost atribuite o medalie și șase diplome unor localități din R.F.G. pentru a răsplăti efortul de loc neglijabil de a conserva un inestimabil tezaur arhitectonic, impresionantă carte de vizită a geniului constructiv a generațiilor trecute.

● **ÎN REGIUNEA** Cernigov din Ucraina au fost descoperite șase instrumente muzicale din... epoca de piatră. Ele sînt confecționate din omoplatul, coapsa, bazinul, mandibulele și craniul unui mamut. Cercetătorii apreciază că ansamblul instrumentiștilor de acum 20 000 de ani nu interpreta o melodie în accepția cunoscută a termenului ci producea o serie de sunete, fundalul, ritmul muzical după care dansau oamenii acelor timpuri. Descoperirea oferă o imagine inedită asupra modului de viață al oamenilor din primele epoci de istorie. Se anunță că „Melodia", cunoscuta casă sovietică de discuri a primit înregistrarea pe bandă de magnetofon a unui concert oferit de o formație care a folosit instrumentele muzicale cu care au cîntat străbunii noștri de acum 20 de milenii.

● **CUNOSCUTUL** dramaturg francez Emmanuel Robles a fost invitat la Beijing de Asociația actorilor chinezi pentru a asista la premiera piesei sale „Monserat", pusă în scenă la Teatrul de artă al tineretului. Spectacolul cu această cunoscută dramă, inspirată din viața lui Simon Bolivar, omagiază, la 150 de ani de la moarte, pe marele erou al luptelor de eliberare națională din America Latină.

● **IUBITORII CĂRȚILOR VECHI** din regiunea Briansk (U.R.S.S.) au putut admira în cadrul unei expoziții regionale de etnografie cîteva exemplare de carte rară, de o valoare deosebită. Alături de acestea au stat cîteva manuscrise, achiziționate din satele și orașele regiunii. Au putut fi văzute ediții unice de cărți bisericești și laice, de manuale și cărți de istorie, ca și manuscrise cu note pentru coruri bisericești. Alături de „Apostolul" primului tipograf din Rusia, Ivan Feodorov, care și-a desfășurat activitatea în secolul al XVI-lea, au fost expuse ediții de la începutul secolului al XVIII-lea, imprimate la Monetăria din Moscova și la tipografia catedralei Kievsko-Pecioarskaia Lavra din Kiev.

● **ÎN FIECARE AN**, la începutul verii, se desfășoară în capitala Cehoslovaciei festivalul internațional de televiziune „Praga de aur". Organizată sub deviza „Micul ecran servește cunoașterii și apropierii între popoare", ediția din acest an se va desfășura între 17 și 25 iunie și va include și un concurs pentru programe de televiziune. Un juriu format din personalități de marcă ale vieții culturale internaționale va atribui două premii principale „Praga de aur", precum și alte 4 premii. De asemenea, premii speciale vor fi decernate de juriul internațional al Interviziunii, de juriul internațional al ziariștilor și de către juriul spectatorilor cehoslovaci.

● **CANTITATEA** de aur și pietre prețioase care fac podoaba unuia dintre cele mai cunoscute monumente de arhitectură din Malayezia, „Pagoda de aur" a trecut demult în legendă. După mărturiile unor contemporani, construcția, a cărei piatră de temelie a fost pusă în 1436, avea o ornamentație, fabuloasă la care au fost folosite nu mai puțin de 6 tone de aur, peste 5 000 de briliante, 2 500 de rubine etc., etc. Restaurată în vremea din urmă, pagoda și-a recăpătat strălucirea inițială, cu toate că, după opinia experților, ploile torențiale și vîntul transformă, an de an, în pulbere, o mare cantitate din aurul care împodobește edificiul.

Matilda Ulmu : „Marină"

SPORT

Vifore de iarbă crudă

Peste patru zile, pe Wembley, vom afla măsura puterilor noastre. În răcoarea fragedă a așteptării, visul semn din arborii transfigurați de floare alternează cu spaima că ne putem pierde prin valea somnului cu miei negri. Acum, cînd nu mai e nimic de făcut nici în rău, nici în bine, să nu mai scoatem ciinele pe grinzile blestemului. Un gînd îndurător îmi șoptește că nu putem fi mereu cireșele de lemn de la pălăria nenorocului și că știm și noi tiparul frunzei de laur. Iată, în moșia zilei de azi, gîlgîie mierlele, țînțarii bat în zimți glicina și trec în blîndă nestingere vifore de iarbă crudă. Scriu în răsăritul soarelui. Dumnezeu și-a lepădat veșmintele de sărbătoare care ard în foc la marginea cîmpiei române. Cai furați și ascunși în altare de pelin se mărturisesc drumurilor de scîrțîie sub vînt ca niște juguri de lemn sfințite cu danii de must roșu. Descîntec de dumbrăvi și miresme. În vastul chivot de lut, în curmezișul de hotar, cumpeni de fîntînă se făgăduiesc înfloririi cu apă proaspătă și dulce. Grîul își suie firele în sancțiunea timpului. Izvoarele pîinii nu cunosc niciodată perfidia. Tremură ușor, rîd și acordă protecție vieții. Nu poți fi rău scriind într-o moară. O vidră cu care sînt prieten a scos botul într-o ruptură a malului, uimindu-se de nestinsa legănare a zdrăngăneilor de sălcioară. Cineva, probabil un băiat care poartă pe umeri pasărea paradisului, cîntă suspinat :

Nu te iubesc, nu te iau,
Nici la altul nu te dau.

Indignare prefăcută, îngăduință, constrîngere și dor. Cei ce iubesc în lunile de matostat și vara dorm pe o claie de grîu. Ce lucru nemaipomenit să-ți trosnești oasele, sus pe snopii așezați în cruce, să te ude roua, să miroși a neghină și a maci scuturați, să întinzi mîna spre pălăria de pai nou împletită și să scoți un strugure, iar în grîul rămas în picioare, pentru sămînță, să mai fie și niște prepelițe și un iepure și umbra năucă a unui copil de altădată !

Masă de scoarță, pereți de făină, rîu purtînd la vale poveștile vișinului din drumul morii — nemuritoare pagină de aprilie. Dar peste patru zile, în cîrligurile de ceață ale Angliei, vom juca pentru onoarea de-a asculta cîntecul ghitarei sub cerul Spaniei. Mult noroc.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE : 3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
18
(992)
Miercuri
29 aprilie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

1 MAI
sărbătoarea muncii

Întîi de Mai — sărbătoarea muncii. Sărbătoare a celui mai nobil filon al existenței și a celui mai încercat, mai puternic și mai plin, nesecat izvor al acestora, matcă a patriilor și popoarelor de fapt, leagăn al firii, chip al înțelegerii, natură a solidarității înseși, naționale și internaționale, tezaur, expresie a celui mai înălțător mod de a fi. Munca ridicată la rang de demnitate și liber, concret exercițiu al vieții, munca eliberată de tare și prejudecăți, inscrisă ca datorie, ca drept și condiție supremă a oamenilor, ca mijloc fundamental al progresului și prosperității generale, munca văzută, simțită și trăită ca onoare și cinste, munca înțeleasă și asumată ca principiu, ca doctrină, ca politică și limbaj propriu al libertății, al independenței și suveranității înseși și, iarăși, mereu, ca cel mai demn și mai înălțător mod de a fi.

Munca văzută, simțită și trăită ca luptă, ca permanență, o consecventă și fidelă oglindă de spirit, mereu, munca în accepția și realitatea ei practică, vie, așezată pe temeiul relațiilor socialiste, noi, egală și responsabilă pentru toți, deopotrivă, și susținută, purtată de fiecare pe umerii minții și inimii sale într-o bătălie în care nu se obosește, nu se pierde și nu se amină nimic și sînt doar învingători.

Blazonul nostru de drept și de fapt — munca.

Și sărbătoarea ei care ne reunește în emblema sa istorică — Întîi de Mai. Un întîi al lunii celei mai frumoase și mai tulburătoare prin natura și exuberanța ei policromă și care, prin natura umană trecind, face un lung cap de pod în istorie și ne amintește, prin ani, strinși legați de lupta pentru afirmarea liberă, neîngrădită a muncii și răsplătirea ei dreaptă, egală și în libertate pentru fiecare, luptă prin care clasa muncitoare din România, condusă de partidul său comunist, își stringea solidare, tot mai mult rîndurile și se anunța ca cea mai devotată și mai importantă, patriotică forță capabilă să schimbe și să își asume o schimbare hotărîtoare în istorie, prefațind cu multe nenumărate jertfe și sacrificii lumina și starea întreagă a tuturor izbînzilor socialiste de azi. Mai mult, muncitorii români au fost printre primii care, pe plan internațional, au înțeles esența vremii în care trăiau și au manifestat, de asemeni printre primii atunci, împotriva pericolului de război, împotriva fascismului care amenința și plana deasupra lumii. Ne amintim de acel an 1939 bunăoară, cînd manifestația de Întîi mai a oamenilor muncii din Capitală a fost transformată de către partid — prin militanții săi, între care un rol de frunte l-a jucat foarte tînărul, pe atunci, tovarășul Nicolae Ceaușescu — într-o manifestație de masă, antifascistă, inscriind o pagină glorioasă de luptă nu numai în istoria clasei noastre muncitoare ci, așa după cum la timpul cuvenit s-a remarcat, și în aceea a muncitorimii internaționale. Deloc episodic, deloc întîmplător, acel moment și-a pus definitiv amprenta pe întreaga tradiție a luptei și muncii maselor populare, pe întreaga tradiție a luptei și muncii partidului nostru. O problemă de existență, desigur, dar cel puțin în aceeași măsură o problemă politică și socială, explozivă prin tot șirul de evenimente ce a urmat, ideea ca și realitatea muncii propriu-zise, condiția însăși a acesteia, au reprezentat tot atîtea stări ale luptei și tot atîtea dovezi ale acesteia pentru ca, odată cu înfăptuirea revoluției socialiste, de-a lungul anilor, azi, munca, în accepția sa cea mai largă, să devină un bun, cel mai de preț și mai sigur, în posesia, la îndemîna și în exercițiul egal și firesc al întregului popor. Ea este un criteriu și o dovadă de conștiință, o realitate în spațiul căreia se afirmă și se consacră idei, se investesc valori și se amplifică, se cuceresc noi trepte de progres și civilizație, se realizează umanismul și solidaritatea noastră de idealuri și faptă, unitatea de nezdruncinat în jurul partidului, a secretarului său general. După propria sa expresie, munca este zestrea, avuția cea mai mare a unui popor. Și tot după propria sa expresie ca și după propriul nostru gînd, după propria noastră realitate, așa cum s-a hotărît la Congresul al XII-lea al partidului, ne definim tot mai mult și tot mai exact prin muncă, iar momentul, etapa de acum sînt cele ale unei noi calități, superioare a tot ceea ce facem, ale unei noi calități a muncii și deci ale unei noi calități a vieții.

Sărbătorind ziua muncii, sărbătorim pacea și marea, umana ei solidaritate cu care o patrie și un popor își fac cu cinste datoria în lume și se exprimă în graiul muncii și al creației în libertate.

Luceafărul

Ion Bițan, Vladimir Șetran : „Omagiu"

Fii binevenit, Mai

Pe cerul lui Mai scînteiază stelele tinere. Le privim aevea și în vis și nu știm care sînt mai luminoase; un joc de-a stelele și de-a lumina, simplu și fastuos, petrecut sus, sus de tot, ne ține treji în dorința de a ne lăsa fascinați de mișcarea lor ce ne vălurește, ca o ispită, sîngele bucurat de primăvară. Intrăm din nou pe poarta lui Mai, Mai cu M de la Maramureș, pentru că vorbim despre porți, iar pașii tălmăcesc un drum înalt și frumos, străjuit de meri și de peri înfloriți ca într-o colindă de primăvară, de ape și de munți, de balade scrise și rescrise mereu la flacăra iubirii.

Luna Mai, semn și nume ale libertății, s-a înfrățit cu poemele despre timp și grîu, despre grîu și oameni; a devenit ea însăși un poem, un mare poem al muncii și omului. Este poemul prin care, recitindu-l, Natura se încarcă de viitoarele fructe; prin care, spunîndu-și-l sieși, Natura devine mare respirație care ne învăluie și în care ne regăsim ca marii ei fii, buni și drepți, entuziaști și statornici în fundamentalele noastre determinări existențiale.

Fii binevenit, Mai, întruchipare florală a stării de spirit ce ne tutelează munca, viața și istoria; în întîmpinarea ta ieșim toți ce sîntem ai acestei Case Părintești care este România! Fii binevenit și bucură-te înflorind și înverzind plaiul și cuvintele, colindînd meleagurile ce te-au așteptat și te vor aștepta întotdeauna, oprindu-te la primul izvor ce ți-a ieșit în cale!

Ne spui, Mai, cu vocea ta caldă, asemănătoare cu cea a părinților cînd ne așteaptă după timp îndelungat: oameni, învățați de la mine ce este bunătatea și dăruirea, ce este cîntecul și neuitarea, ce este apropierea și zîmbetul, ce este bucuria și pacea. Cu modestie, cu infinită modestie, ne spui toate acestea tu, lună a lui Mai, Mai cu M de la Maramureș, sau dacă vrei cu M de la mamă, sau încă și încă cu M de la muncă.

Știm, că însemni naștere și renaștere, dar acestea nu sînt cu putință fără noi, oamenii. Inaugurezi un anotimp, nu unul oarecare, un anotimp care are forma miraculoasă a speranței, aceasta putînd fi ori forma unui arbore, ori forma unei stele, ori forma unei idei devenite zbor.

În spațiul tău rostirea românească sună curat ca o limbă uriașă de clopot bătînd în Țara de Sus. Și iată, numai, vorbind despre un asemenea clopot și îl și auzim aurind dealurile jur-împrejurului, dealurile care trec unele în altele pînă aproape, pînă departe. În vatra ta de iarbă crudă vin să se răcorească păsările de primăvară, cele văzute și cele nevăzute, păsări ce săgetează văzduhul și sufletul. Și însemni Mai și putere; puterea de a trece libertatea într-o operă durabilă, copleșitoare prin dimensiunile ei umane.

Florin Costinescu

● În pagina a 3-a: ● «Procesul» fragmente de roman de Nicolae Țic ● Poezii de Valeria Deleanu ● Bujor Voinea ● Gheorghe Dinică ● Ion Popa Argeșeanu ● Gheorghe Daragiu

ZORI COMUNIȘTI

Culorile patriei
S-au înălțat în șaizeci de raze de soare,
Zborul faptelor unindu-ne.
Umăr lîngă umăr — pădure dacică de stejari —
Șaizeci de primăveri
Peste creștetele bărbaților constructori.
Am învățat astfel să fim
Puternici și demni și buni,
În șaizeci de veri,
Început de belșug:
Șaizeci de toamne peste sinul patriei roditor.
Izvoarele și munții și dealurile și cîmpia
Ni s-au supus.
Chiar stihiile naturii
Și-au aplecat fruntea
Sub șaizeci de albe rotiri ale iernii.
Slavă ție, brav conducător,
Partid al celor harnici,
Purtîndu-ne spre zorii comuniști
Ai patriei române!

Ion C. Ștefan

Pîinea viitoare

Cu aripi largi, venind din depărtare,
Se reîntoarce primăvara iară
Cu-aceeași bucurie de-altă dată,
Cu-aceeași sfîntă dragoste de țară.

Vin păsările iarăși la vechi cuiburi
Așa cum au venit de ani și ani
Cu cîntecele lor străvechi
Și ele sînt cu noi contemporani.

Un dor de viață fără de măsură
Aleargă peste tot spre viitor.
Din cîmp grăbește pîinea viitoare
Să vie țării iar în ajutor.

E primăvară, primăvară iarăși
Așterne aur soarele pe glii,
Bat inimile oamenilor toate
Ca inima înaltei Românii.

Cu dragoste fierbinte pentru țară
Cu visurile glie românească,
Îi mulțumim și-acelui ce-a făcut
Ca inimile noastre să-nflorească.

Virgil Carianopol

De armindeni

REFLEX

Un chip al zilelor de mai, fierbinți și dătătoare de rod, inspirate de sori și mingiiate, traversate în zbor de sperante — niște curcubee ale sufletului, probabil, sau niște laboratoare, mari retorte ale mîntii și inimii laolaltă —, un chip înalt, fascinant în măreția și simplitatea liniilor și armoniei sale, un chip văzut, auzit și simțit prin ocheane și ținut ca pe-un ecran în memorie, proiectat pe fundaluri de munți și de ape, profilat în văzduh peste turnuri de nori: un chip cum nu mai e altul și care, în esența sa, este chipul insuși al patriei și al timpului său practic, matematic gîndit și asumat la propriu, dinspre trecut și viitor. Dinspre mereu viu și istoric și mereu proaspăt, mereu prezentul nostru viitor. Cel care cu deosebire se-ntîmplă și care bate cu inima, cu tresărirea

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

Marș în cîmpie

DE PRIMĂVARĂ

Ie știam din copilărie: negre, boante, burduhănoase, agățate de picioarele ostenite ale bunicii cu o zgardă prinsă într-un nasture de metal.

Mai tîrziu le-am văzut pe toate cîmpurile de cartofi și de varză din Transilvania: adaptate la glie, trecînd peste denivelările de pămînt ca șenila, plutind ca amfibia prin noroaie, purtînd statornic picioarele ostenite de muncă ale țărăncilor spre linia întîi a campaniilor agricole.

Și le-am văzut săptămîna trecută: era soarele în dreapta, munții în stînga, la mijloc cîmpia fierbinte a Transilvaniei, și iar mijloc, dar exact în mijlocul ei, una spre răsărit și alta spre asfințit, depărtate, ocrotind între ele o

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 2-a

PREMIILE UNIUNII TINERETULUI COMUNIST

Imaginarea cărților

Indiferent de metoda de analiză a textului literar, critica foiletonistă, prin finalitatea ei, constituie o aprofundare a actualității. Pe de o parte, prin selecția ce o execută în sfera aparițiilor curente, aceasta reprezentînd de cele mai multe ori și singurul ei criteriu de ierarhizare a valorilor aflate la un moment dat în circulație, pe de altă parte, prin oferirea unor premise pentru noi repere teoretice, — atitudine mai curînd dezirabilă decît reală în momentul de față. Ce ar fi în acest context de apreciat la criticul foiletonist: Intuiția strălucită sau criteriile, prea rar expuse explicit? De obicei, în această situație, intuiția și criteriile ei coordonatoare se amalgamează sugerînd adecvarea la exigențele fiecărui text în parte. Rostul său ar putea fi, deci, de a repera și propune valori, chiar înainte de a le valida. „Criza" la care ar putea ajunge în aceste condiții criticul nu-i este compensată decît prin faptul că direcționînd gustul, deci și spiritul contemporan, el devine implicit creator de valori, rezervîndu-și pentru un alt moment impunerea criteriilor unui nou tip de lectură pe potriva epocii și a textelor sale. Prin angrenarea sa în mecanismul cotidian al literaturii (și din păcate nu atît de rar pe cît am dori-o și în me-

Andrei Roman

Continuare în pag. a 7-a

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN-60

CITITOR DE ȚARĂ, CITITOR DE CONȘTIINȚE

Valori ale istoriei poporului român, ale partidului comunist

II

Interpretarea profund eronată care s-a dat pînă nu de mult războaielor daco-romane și consecințelor lor a pus în umbră un atribut fundamental al istoriei poporului nostru, anume vechimea lui multimilenară, permanența sa pe acest pămînt. Românii, spunea marele istoric Nicolae Bălcescu în 1846 **„sînt cea mai veche națiie în Europa care și-a păstrat neclintit naționalitatea ei și o existență politică"**. Fără îndoială, Bălcescu cunoștea bine istoria veche a poporului său și afirmația nu era și nu este fără acoperire. Numeroși autori străini moderni care s-au ocupat de istoria veche a Europei au remarcat locul important ocupat de geto-daci, aria geografică pe care se aflau din vremuri imemorabile, aportul lor la prăbușirea imperiului roman. Este un aspect pe care cărțile noastre de istorie l-au pus mai puțin în evidență, acela că dacii au constituit, atît prin loviturile date din exterior, cît și prin propriile lor acțiuni din interiorul imperiului, un factor important care a contribuit la expierea imperiului roman, la eliberarea popoarelor din acest imperiu. Nu formula eufemistică „retragerea aureliană" trebuie să definească evenimentul din 271, ci „izgonirea cotropitorilor romani" care determină mai exact sensul faptelor istorice. Un popor atît de mare și viteaz cum a fost poporul dac nu putea să dispară în 170 de ani de ocupație a unei părți din teritoriul său și nici măcar să se transforme în alt popor, să dea naștere altui popor prin încrucișare cu ocupantul. Dimpotrivă, scria George Călinescu în 1941 „istoricește sîntem prin substratul nostru traco-getic, care e esențial, dintre vechile popoare ale Europei. Sîntem niște adevărați autohtoni de o impresionantă vechime". Relația noastră, a poporului român, cu latinitatea, observa Călinescu, trebuie privită „de la longitudinea reală fără mimetisme anacronice". În acest sens, spiritul românilor este „spiritul getic", căci, își încheia Călinescu eseul privind „specificul național", „să nu uităm că pe Columna lui Traian, noi, dacii, sîntem în lanțuri". După cum se vede, marele scriitor, pornind de la alte considerente, ajungea la aceeași concluzie ca și înaintașul său Nicolae Bălcescu, în ce privește vechimea și permanența poporului român. De altfel, textul lui Bălcescu din care am citat nici nu era cunoscut de Călinescu, deoarece el a fost descoperit și publicat abia în urmă cu 12 ani.

În ce privește celălalt atribut al istoriei poporului român, semnalat de Bălcescu, că el și-a conservat „neclintit" naționalitatea și o „existență politică", adică statul, se poate constata că același G. Călinescu interpreta la fel trecutul poporului nostru. După ce sublinia vechimea românilor atestată și prin filosofia sa („rasa noastră a căpătat prin **marea ei virstă**, ca una ce a văzut mărirea și decadența împărățiilor (celți, romani, barbari, turci, imperiali"), se arăta că această filozofie „e unită cu un simț politic miraculos. Cînd privim cu oarecare perspectivă ne dăm seama că instinctul nostru a lucrat totdeauna sigur". Și autorul exemplifica ideea cu problema, adusă abia în ultimii ani, în atenția istoriografiei noastre, a relațiilor româno-turcești. „Numai noi, scria Călinescu, am scăpat de penetrația otomană administrativă, păstrîndu-ne independența".

Într-adevăr, istoria relațiilor româno-otomane, care acoperă aproape o jumătate de mileniu din istoria poporului nostru, merită să fie privită cu mai multă atenție. „Istoria acestei țări, adică a României, — scria un jurist belgian în 1877, E. R. N. Arntz, — prezintă un fenomen uimitor și consolator în același timp pentru umanitate". Referindu-se la vicisitudinile datorate vecinilor săi și la rezistența poporului român, au-

Nicolae Copoiu

Continuare în pag. a 2-a

● ÎN ACEST NUMĂR: ● Reportaje de Ștefan Negrișan ● Cornelia Barbu ● Dorin Măran ● Poeme de ● Dragoș Vicol ● Ion Cringuleanu ● Corneliu Vadim Tudor ● Gabriel Iuga ● Cronica literară: Artur Silvestri despre volumul ● «Părul Berenicei» de Radu Petrescu ● Paul Dugneanu despre ● «Astronomia ierbii» de Grete Tartler ● Sadoveniana: «Afinități elective: Eminescu» de I. Oprișan ● Respirări de Nichita Stănescu

O casă muzeu

În inima Tîrgului Mureș există o casă devenită muzeu în care se află expuse exemplare de mare frumusețe din comorile de artă populară în lemn și icoană pe sticlă din satele românești, vetre de cultură neîntreruptă prin veacuri din preajma acestei cetăți unde români și secui conviețuiesc de secole.

Omul de inimă care a tipărit și două cărți științifice despre constructorii de instrumente muzicale, Valeriu Vaida a mostenit această pasiune de la tatăl său modest lucrător de cale ferată, el însuși colecționar. Casa de lîngă gară a fost luată de apele marii inundații cu cîțiva ani în urmă unde era inițial această colecție, însă obiectele, deși cu unele pierderi au putut fi salvate. Generații de intelectuali s-au perindat pe aici iar dintre cei de astăzi ce trec prin Tîrgu Mureș, cercetători în etosul locului poposesc la această masă ospitalieră românească în fața peretului înțesat de istorie, de aceste imagini în culori arhaice sărbătorind lumina străbătută de sufe-

JURNAL DE POET

rință purtată cu demnitate și nădăjduire. Văzute laolaltă atîtea lucrări de artă populară, ele pot fi o primă sinteză asupra felului de viețuire într-un loc; colecția omului de omenie Valeriu Vaida mijlocește această **clipă de liniște** de isihie, de împăcare și armonie cu întregul, atît de specifică poporului nostru: cămășile și catrințele, furca de tors, icoana de la grindă, scoarța de pe leagănul prunculuí sînt plăsmuite din aceeași culoare stinsă a jertfei de sine specifică unui neam care a îndurat multe fără să se fi socotit înfrînt, fără să se fi abandonat țipătului de disperare sau veselie nefructuoasă.

Ioan Alexandru

CRONICA LITERARĂ

RADU PETRESCU: «Părul Berenicei»

Cel mai însemnat „jurnal" din literatura română contemporană, sub rezerva că „jurnalul" nu e o specie antumă și surprize pot apărea, este neîndoios acela întocmit de Radu Petrescu, din care deocamdată cunoaștem două volume : **Ocheanul întors** (1977) și **Părul Berenicei** (Ed. **Cartea Românească** 1980). Sînt aproape opt sute de pagini, admirabile, cu o extraordinară umoare aparent flegmatică. Seninătatea este nota memoriilor, care izvorăsc dintr-un spirit notoriu sub raport social și cronologicește triumfător, în așa măsură încît memorialistul își poate croi un chip ideal, de nuanță morală, în scopul de a-și preface biografia în exemplu. Proprii jurnalului (dacă nu este acela de „ideogramă", în genul imaginat de G. Călinescu în „Bietul Ioanide") îi sînt dimpotrivă intemperanța, brutalitatea amănuntelor și în sfîrșit elementul umoral direct, căci propozițiunile ies aci din regimul clipei și tind a-l reține pe om de la acte irațională, prin eliminarea toxinelor biografiei. Fiind „dezechilibrat", „jurnalul" este un factor de echilibru și nu o dată este mai lesne a identifica eul profund al cutărui autor din „jurnal" decît din examenul biografiei „curente". Rar autor de „jurnal" cu viziune, acolo, senină, procentajul „violențelor" este în acest domeniu strivitor. Un „senin" este totuși Radu Petrescu, admițînd că seninătatea ar fi ceea ce a rezultat din reprimarea unei biografii ieșite din comun, din clarificarea ei de tot ceea ce era contingent și netipic. Omul „biografic" este liber a se exprima instinctiv, omul „estetic" — nu, căci în vreme ce viața nu lasă urme și nici o probă, literatura e un document și o creație, analizabilă chiar și printr-un fragment izolat, scăpat prin scris de asaltul vremii ruinătoare. Acest raționament stă la baza „jurnalului" întocmai de Radu Petrescu, în fond creație independentă, făcută nu spre a expurga spiritul de impurități ci spre a-l întări moralicește și esteticește prin exercițiu. Este probabil că autorul și-a calculat, fie și fără a-și mărturisi, opera, în vederea publicării, ceea ce nu înseamnă că el a modificat realitatea după un plan ci a reținut din ea numai ceea ce i se părea estetic ca „jurnal de idei". „Ocheanul întors", „Părul Berenicei" sînt calete de exerciții impuse, eboșe definitive, voit fragmentare, conținînd mici eseuri, scurte schițe, subiecte latente de romane, scene, tablouri, replici, portrete, tot ceea ce face pe scriitor să-și întrețină „forma intelectuală", spre a putea să creeze apoi în deplină cunoștință de cauză. Acestea ascut în fond observația, clarifică prin exercițiu ceea ce teoreticește nu este încă definitiv și sînt în fond un roman al romancierului, cu un conținut dramatic învederat, din moment ce fac catagrafia momentului creator, cu toate circumstanțele lui.

Rar o producțiune care să vorbească, la noi, în acest chip despre condiția scriitorului, fără nici pic de teză, fără enervări, lipsită complet de suficiența genială. Un om, mergînd zilnic cu troleibuzul prin București la serviciu, făcînd muncă de funcționar dacă nu obositoare fizic în orice caz rutinieră, se întoarce ostenit în casa plină de rude, de copii și de lucruri de tot felul, sforțîndu-se într-un chip eroic să dea acestui vîrtej tulbure un sens incontingent : „A da cărții, drept titlu, numele unei constelații, înseamnă să transformi cartea într-o metaforă a cerului nocturn dacă și substanța cărții se potrivește.

Noaptea, cîntecul devine litanie, murmur gregorian.

Ce se întîmplă cu viața cui e absorbit într-o faptă, într-o idee. Aer plumburiu, automat, somnambulic, decurs intermitent, cu lungi absențe, **aer nocturn. Dar, atunci, a mai nota ?! (...).** În ultimul caz, cînd de obicei muzele, speriate și sălbăticite, tac, publicarea antumă a notelor zilnice este un fel necesar de a vorbi tăcînd. Cititorul află că nu e singur, că nu totul este pierdut — și află asta în singurul mod în care suportă s-o afle. Pentru că în general sîntem jigniți să ni se deranjeze strania plăcere a pierderii, a abandonului, a intoxicării cu ideea pustiului universal" (pg. 133).

Pe deasupra acestui sens moral este în „Părul Berenicei" un strat de viață orășenească tentaculară, în general „vieux style" (Operă, vernisaje, vizite, cu mondenitatea bucureșteanului intelectual), o pildă totuși de biografie imposibilă de scriitor, pe care un astfel de ritm l-ar ruina în mod normal : „Vorbesc la telefon cu o nebună anonimă. După masă iau de la S o carte, vin acasă unde găsesc pe I. M. picat cu cinci minute înainte, ne ducem împreună la profesorul B să dau cartea luată de la S și o las doamnei, o foarte nobilă persoană, apoi revenim pe Kiseleff și Catargiu la mine vorbind despre unul și despre altul (încerc să aflu de la el lucruri despre Monica D., zadarnic, căci preferă să le țină pentru sine), acasă îi citesc trei poezii ale lui George Dobrescu avînd sentimentul că nu-i plac, mîncăm cîte o prună și-l conduc în colțul străzii. Prea obosit, nu mai apuc să scriu și uit chiar să consemn că am revăzut pe fosta mea vecină de acum zece ani. Cînd am observat-o se uita fix la mine cu o față impenetrabilă. Era în negru" (pag. 94). A scrie, aceasta e pretutindeni cea mai de seamă idee și este uimitor cum prozatorul pune într-o astfel de necesitate de ordin intelectual o atît de incalculabilă îndărătnicie. El nu pare a lăsa nimic tulbure, examinează tot ceea ce din principiu poate intări un roman (nume, tehnică, precizia lexicului, stil, construcție), alcătuind chiar un nomenclator de „stereotipi" stilicește românești, care mi se pare admirabil compus. Iată sugestii pe subiect acvatic : „Analiză a sentimentului discensiunii, căderii, nauffagiului într-un mediu sonor deschis, echivalat spațiului de lîngă apă, apoi umbrelor în mișcare pe asfaltul trotuarului, care la rîndu-le sînt echivalente unei ape primordiale foarte întinse, foarte calme și foarte adînci. Apa din baie, pe curbura, ca a mării, a căreia saltă o mică ambarcațiune cu pînze, privită de sus, din vecinătatea unui astru roșiatic strălucind prin aburi.

Ce se asociază cu șiroitul și pliciuitul iazului : privit, fosnetul de pene, plînsetul unei frunze căzînd pe apă, rostogolire de roți, bătăi repezi de toacă, pocnetul unei porți, note de goarnă, strigăt uman, șuieratul trenului" (pg. 139).

Altele sînt propozițiuni excelente imagistic, al căror probabil defect ar fi absența unui mediu care să le reliefeze : „Fuga este un zbor. Sandalele inaripate. Scufundare a pasilor în dealul lichefiat" (pg. 139). Însă as putea cita practic de oriunde, căci Radu Petrescu, un stilist eminent, cultivă o astfel de expresie rezultată din reacții sufletești complicate, de felul decantării, avînd și o teorie proprie asupra masinăriei stilistice, văzută ca o sonoritate endogenă : „Cum să faci simțită, fără să o descrii, grația cu totul stranie a pasului unor fetițe de școală primară ? Poate printr-o cenzură care să pună fraza, fugar, pe arcuri (...) Nimic mai poetic în materie de sunete, decît plescăitul apei aruncate în semicerc larg, din tuciul pentru mămăliga, pe înnoptate într-o regiune invizibilă a bătăturii. La fel, pocnetul cărților și zornăitul creioanelor în interiorul unui ghiozdan transformat în pendul de mina copilărească.

Mierea sintactică, profundă și fără sfîrșit, a orelor cînd, cu respirația suspendată, asistă la trecerea fericirii (...) Atenție ! Fraza aceasta imită coborîrea din crengile unui copac înalt, discensiunea ușor sacadată, tortuoasă, fosnitoare.

Oprirea o clipă, a soarelui în zenit. Ca și pasul fetițelor, imposibil a o descrie. Rămîne să o marcheze, în frază, o cenzură pe cît de fugară, pe atît de solemnă" (pg. 94—95).

Hotărît lucru, Radu Petrescu este un prozator de speță flaubertiană.

Însă nu doar atît, căci a birui rezistența materiei presupune, pe lîngă talent și instrucție, un simț constructiv mai presus de cota curentă. Un asemenea specimen de prozator cult, mai rar în proza românească, plină de altfel de autori instinctivi și de un talent puternic și contrafort în reflecție, merită a fi salutat și nu găsesc vreo piedică în a vedea aci și semnele unei înzestrări necomune de eseist căruia i-a lipsit numai, deocamdată, mediul propice de a se exprima. Acum Radu Petrescu scrie pagini admirabile despre Joyce („Dublin" e citită cu delicii), despre Homer (pretext în a emite și o ipoteză asupra raportului operei cu autorul exemplificată, din cîte am înțeles, în „Ce se vede"), despre Torquato Taso și Ariosto. Eminente sînt două pagini și jumătate (pg. 255) asupra interesului pentru tărîmuri îndepărtate, unde ochiul critic expert nu detectează nici o imprecizie. Despre Caragiale optica este nouă, conținînd un examen din unghiul „textuării" (ceea ce ar merita o analiză separată, căci obiectul este excitant). Despre Flaubert, observațiile au profunditate, de asemenea și întrucît privește topografia românească : „Țărmul mării, loc primordial. De aceea un crag, acolo, e totdeauna straniu, îl simțim în nu nelalocul lui, ci întrînd de la sine, automat, în poezie (...) Spre deosebire de arhitecții care pot clădi oricît vor la mărginea mării, astfel de subiecte prin sine politice sînt extrem de rare" (p. 233). St. Beuve îi produce cîte o zvicnire de sociologie, cu umorul ei „Burghezia lui este mai recentă decît a lui Croce" (pg. 205). Ceva rezolutiv și sumbru rămîne arareori în precipitatul limpid al literaturii care s-a extras din viață, precum este aci, vibrînd pe o coardă eshatologică cu mari amplitudini. „Fundul mărilor se va ridica, se vor volatiliza apele, vegetația se va închirci, va dispărea, insectele și păsările vor cădea ca funinginea pe pămînt, hoiturile tîrîtoarelor și ale mărilor și micilor patrupede vor bloca orice drum, înlocuind aerul cu putoarea, și aerul, în sfîrșit, se va aprinde pe fața pămîntului. Vor arde „Iliada", „Odiseea", pînzele lui Da Vinci și „Gilles" al lui Watteau, muzica divină a lui „Don Giovanni", se va șterge cu totul din Univers, pentru totdeauna. (...) Cea mai completă expresie a nimicului, morții a toate, a așteptei universale, este surisul. Surisul Sfinxului și al Giocondei" (pg. 191—199). Expresie dedusă în cunoscator, fiindcă, om fin, Radu Petrescu se pricepe la pictură și este apt de speculațiuni remarcabile, cu un ochi unde igenuitatea nu s-a stins. Prin acest simț de a vedea artele global, prin stil și în fine printr-o imponderabilă intelectuală care nu poate intra în calcul, el este un spirit călinescian.

Artur Silvestri

GRETE TARTLER: «Astronomia ierbii»

Încă din volumul anterior de versuri, **Hore** se putea observa gustul poetei pentru simbolul hermetizant și ezoterismul de sorginte magic-folclorică. Un amplu scenariu liric structurat după principiul „vămilor" sau al cercurilor (horelor) ritualice evidenția un ambițios proiect inițiatic diminuat însă în final de un anume didacticism și istorism. Noua sa carte **Astronomia ierbii** (Editura **Cartea Românească**, 1981) reia acest proiect, dar la alte dimensiuni și aș spune, de la un alt nivel al concepției poetice. Dacă în **Hore**, calea inițierii și a cunoașterii era univocă, etajată în trepte, după modelul misterelor, dar repet și al „vămilor" din poezia populară, punînd în lumină un vector și un sens ascendent al existenței, acum sferele universului se întrepătrund, realitatea și sacrul coexistă într-o încrengătură inextricabilă, mediile și regnurile își amestecă esența sau își împrumută formele, amintind de acel transformism magic universal, postulat de doctrinele alchimice oculte, pe care autoarea, evident le cunoaște, dîndu-le însă o semnificație, aparte, poetică. Dacă am asista doar la simpla versificare a dogmelor din tratatele abstruse și a teosofiilor lui Agrippa, Albertus Magnus, Vincent de Beauvois etc. s-ar ajunge iremediabil la monotonie și satietate. Din fericire nu este cazul Grétei Tartler la care aceste texte sînt doar surse sau fermenți poetici, generînd și potențînd propriul ei discurs liric. Și spre a nu da impresia unor afirmații de circumstanță vom exemplifica imediat. Pentru alchimist sau mag, lumea reprezintă un imens, dar armonios și unic organism, animată de spiritul divin, pierdut în materie și mereu regăsit prin știința hermetică și practicile inițiatului. Omul care are această capacitate de a învăța și a cunoaște, se ridică astfel pînă la treapta supremă cînd poate stăpîni, asemeni divinității, cheia existenței, secretul universului : „Nu e nimic în Dumnezeu care să nu se regăsească în om. Deci cine are cunostință de sine, va cunoaste toate lucrurile în sine". (Agrippa, **De occulta Philosophia**) sau „Omul adevărat este deasupra lor (a ființelor cerești) sau cel puțin egal lor. Căci nici un zeu nu-și lasă sfera sa spre a veni pe pămînt, în vreme ce omul se ridică în cer și-l măsoară. De aceea îndrăznim a zice că omul e un zeu muritor și că un zeu uranic e un zeu nemuritor" **(Corpus Hermeticum)**. Deci neofitului, lumea îi apare ca o „pădure de simboluri", care se cer descifrate dar în nici un caz nu este ostilă sau agresivă, sentimentele și senzațiile de amenintare, teamă sau teroare fiindu-i necunoscute. Iar frazele respiră încredere și chiar o anume superbie a societatea contemporană (acestea sînt doar consecințe firești), caii de bătaie ai tinerei generații de „poeți în blugi" cum ar spune colegul Dan Alexandru Condeescu, sînt factorii cei mai angoasanți, ci amenințarea naturii însăși, a naturii „naturale", care pare a mustra omul pentru înstrăinarea lui, pentru pierderea contactului cu esențele cosmice. Brîndușa, violeta, glicina, caprifoiul etc., un adevărat „Herbarium spirituale" care își relevă plîngerea și răzbunarea : culoarea lor este vînătă sau roșu singeriu, parfumul acru, gustul amar, fructul veninos : „Ferește-ti cristalina făptură, ascunde-te / cît timp caprifoiul e încă în floare, / cît timp te pîndește cu ghearele umede / un cuvînt rostit la-ntîmplare" sau „fluturi cu crisalida-n pămînt / rumegînd rădăcinile otrăvitoare / petale livide, cu zîmbet arzînd / ca laptele corosiv dintr-o floare" etc. „Mare putere se află în ierburi, mare putere se află în pietre" **(Lapidaire)** am putea adăuga cu Hugues Ragot.

Dintre elemente, doar **piatra** care într-adevăr are o lungă istorie magică, avînd dintotdeauna o influență binefăcătoare, iar la alchimiști fiind chiar centrul angular al doctrinii („piatra filosofală") își păstrează caracterul primordial, virtuțile sale ocrotitoare.

„Te-ai întîlnit cu Sinele, sinilie pată / în miezul brîndușei ! Pune-i / bijuteria cu patru ramuri — pe creanga de jos, / la-ndemînă. / ametistul, semnul dreptății". Și „ca un avar îmi păstrez rubinul în palmă". Pentru Grete Tartler, ea nu constituie numai o epifanie a substantelor, „obras de natura" (Alfons cel Înțelept), ci un simbol cumulînd însusiri morale si intelectuale (adevărul, dreptatea, inteligența) înnobilînd si la rîndul ei fiind înnobilată de poem.

De fapt, întreg scenariul poetei se structurează ca liniile de forță ale unui cîmp magnetic, în jurul celor doi poli metaforici, **vegetalul** și **mineralul** în ipostaza pietrei. Primul exprimînd umorile universului, mesajul și manifestarea lui amenințătoare, celălalt esența sa, spiritul cristalizat, și pentru a vorbi în termenii adecvați, natura sa adamantină.

În fond însă, „Astronomia ierbii" reprezintă reveria materială a unei poete, avînd nostalgia uniculul și a metamorfozelor sale, dar și constiința conditiei actuale a omului, a atomizării si singurătății lui. Original demers liric și utopic proiect spiritual, susținut de un limbaj poetic „plin" ce reușește aproape totdeauna să dea corporalitate metaforică simbolurilor și concentelor hermetice, care altminteri s-ar transforma într-un neplăcut balast livresc.

Paul Dugneanu

CARTEA DE DEBUT

REALISM ȘI FANTEZIE

Ca și în alte dăți, D.R. Popescu reușește, în puținele rînduri ale unei recomandări literare, să surprindă modul de a scrie al unui debutant, mecanismele secrete ale felului în care cineva înțelege actul de „a face literatură". De data aceasta, cel recomandat este Olimpiu Nușfelean, profesor de franceză din Transilvania, autor al cărui drum spre apariția editorială a fost lung și contradictoriu. Într-un fel metaforic, D.R. Popescu sugerează faptul că Olimpiu Nușfelean (vechi autor de versuri, publicate încă înainte de anii facultății) scrie o proză a cărei notă originală este o anume poezie lentă a renunțării la eficiența practică, în favoarea unei „eficiențe a visului", a unei intensificări a apropierii de ideal : „Olimpiu Nușfelean, subțirel, cu o figură de Don Quijote de prin Bistrița [...] pierde mereu toate luptele și concursurile, arid cum este, fără tu glas să țipurească, fără tu măcar o țundră ce te poate face european, fără tu acolo un inel de prietenași, adăogiți în idei estetice și simțiri, pierde și vagile amiciții ce le-a avut cîndva, pierde trenurile, concursurile, autobuzele, avioanele, motoretele, bicicletele, cîștigînd totuși mereu noi manuscrise, și mai ales cîștigînd emblema cavalerului de la Malta, de cavaler al speranței".

Romanul*) acestui tînăr pătruns în literatură pe căi lungi, dar curate, face parte din categoria cărților „à tiroirs", a textelor pe care doar o constantă egalitate cu sine a naratorului le poate determina să devină cît de cît unitare. Această egalitate cu sine este cel puțin de două feluri. Mai întîi, de natură caracterologică ; naratorul fiind un personaj, el poate acuza defecte și calități literare ce pot fi atribuite oricărei alte apariții umane dintr-o carte de proză. Apoi, de natură tonală, dacă nu cumva această expresie este prea îndrăzneață ; într-un „roman în sertare" unitatea de ton este un liant în absența căruia ansamblul riscă să se dezagrege într-o acumulare amorfă de episoade Se poate afirma că naratorul lui Olimpiu Nușfelean îndeplinește cele două condiții minune, pe care le-am amintit. Vocea lui se exprimă, în general, într-un mod atrăgător, sărind de la una la alta, distrugînd sistematic obișnuințele de lectură pe care cititorul tinde instinctiv să și le formeze de îndată ce relatarea se desfășoară pe mai multe pagini într-unul și același registru. Aflăm, astfel, lungi pasaje de factură fantastică, pe care imaginația poetică a autorului le construiește cu o dezinvoltură deplină. Dintre acestea, unele sînt atrăgătoare datorită unei specifice inocențe simulate, pe care autorul reușește în mod constant să o exprime ; drept este însă să spunem și că în unele ocazii salturile în fantastic eșuează într-un prozaism plictisitor, chinuit, lipsit de orice plutire. Prozatorul reușește să convingă mai ales în ocaziile (mai rare decît am fi dorit) cînd abordează o proză de tip realist, augmentată cu analize psihologice ; reținem, în acest sens, cîteva fragmente în care autorul își valorifică observațiile din timpul studenției.

Olimpiu Nușfelean are, fără îndoială, un viitor în literatură. Este însă necesar să mediteze mai mult asupra înclinației sale de a scrie lung, de a scrie, în anumite ocazii, chiar tot ce îi trece prin minte. În literatură, spontaneitatea are și ea legile ei.

Voicu Bugariu

*) **Olimpiu Nușfelean : „La marginea visului", Editura „Dacia", 1980.**

REVISTE ȘCOLARE

«Gînduri tinere»

Între revistele școlare există o reală emulație în ceea ce privește alcătuirea și prezentarea lor grafică. Redactate în așa fel încît să corespundă profilului liceului pe care îl reprezintă, ele sînt deschise de foarte multe ori și altor aspecte culturale.

Revista **„Gînduri tinere" a Liceului de științe ale naturii** din București înfățișează în numerele 1 și 2 un sumar extrem de variat și o concepție de lucru care ne arată că cei care alcătuiesc revista știu ce vor de la ea. În cea mai mare parte, revista este alcătuită cu contribuția elevilor și înfățișează momente din activitatea lor. Majoritatea textelor privesc probleme științifice legate de programa analitică dar și chestiuni de interes mai larg. Este interesant însă să remarcăm faptul că aceasta revistă se arată în egală măsură atrasă de literatură și că o parte din paginile ei sînt închinate literaturii. În primul număr este publicat un interviu cu acad. Șerban Cioculescu luat de eleva Ilinca Cioculescu. În numărul doi, printre colaboratori îl aflăm pe Alexandru Paleologu cu un fragment despre Mihail Sadoveanu. Tot în numărul 1 este tipărit un text inedit din Mihail Sebastian cu prilejul a 35 de ani de la moartea scriitorului. Revista **„Gînduri tinere"** se ilustrează, deci, atît pe latura științifică, de profil, a școlii care tipărește revista, cît și pe latura literară și artistică. Tot Ilinca Cioculescu, semnează un fragment despre poezia lui Nichita Stănescu, iar o altă colegă, Crina Oana Vijulie, prezintă scurte note de drum. **„Gînduri tinere"** cuprinde și pagini închinate umorului, unor cunostințe științifice, generale, încercînd să ofere elevilor un orizont de lectură cît mai larg. Remarcăm în final poeziile tipărite în revista de liceu **„Gînduri tinere"** semnate de eleve ale liceului ca Boba Cristina, Lice Mariana, Vasile Daniela, Lăbușcă Elena, Calmuc Carmen, Șiminie Simina și Miron Luminița. Ele ne arată că elevi pregătiți pentru cariera științifică sînt captivați de literatură și că, uneori, dovedesc o reală înzestrare. Pentru promisiunea pe care o cuprind versurile pe care le tipărește **„Gînduri tinere"** remarcăm o poezie a elevei Miron Luminița, din clasa a XI-a A. **Sînt viață:** „Sînt o parte din sufletul tău. / Natură ! / De multe ori se întîmplă. / Să nu mai fiu eu însămi, / Să mă pierd undeva. / La hotarele viselor, / La granița dintre zîmbet și / lacrimă..."

Lector

Valori ale istoriei poporului român, ale partidului comunist

Urmare din pag. 1

torul belgian conchidea că toate acestea erau „o probă că acest popor posedă o vitalitate de nebiruit, o mare coeziune și o incomparabilă elasticitate spirituală". Aceste însușiri au fost dovedite din plin de poporul român care a știut să găsească un „modus vivendi" cu imperiul otoman, apărîndu-și ființa statală, spre deosebire de popoarele vecine care au căzut sub o ocupație apăsătoare timp de cîteva sute de ani.

Epoca modernă a României oferă elemente semnificative privind afirmarea unor valori specifice pe care istoria este datoare să le pună în evidență. Puține popoare pot oferi un exemplu atît de elocvent privind unificarea tuturor provinciilor sale, cum oferă poporul nostru prin Adunările ad-hoc din 1857 și prin marile adunări cu caracter plebiscitar din anul 1918. Desigur, nu pentru a oferi exemple altor popoare, poporul român a cunoscut evenimentele menționate, ci pentru a-și susține dreptatea cauzei sale, legitimitatea unității sale, prin demonstrația, pe căile cele mai democratice, a drepturilor sale în fața marilor puteri care puneau neîncetat la îndoială aceste drepturi. Competiția dintre poporul român și statele Europei, care și-au întins de cîte ori au putut sfera dominației lor în dauna poporului nostru, s-a încheiat în 1918 prin triumful dreptului internațional și al dreptății poporului român. Este reconfortant să ne aducem aminte că unul dintre factorii internaționali care au favorizat cauza românească a fost Marea Revoluție Socialistă din Octombrie ale cărei principii eliberatoare au dat un impuls hotărîtor luptei popoarelor pentru eliberare națională atît în imperiul țarist cît și în Austro-Ungaria.

Istoria partidului clasei muncitoare din țara noastră se află încorporată organic în istoria poporului, a țării, a statului român. Mișcarea muncitorească și socialistă, dezvoltată în România în a doua jumătate a veacului trecut a purtat pecetea trăsăturilor caracteristice ale poporului, ale istoriei sale. Nu a fost întîmplător că una din preocupările majore ale mișcării socialiste a fost cercetarea istoriei poporului și, după cum s-a arătat cu prilejul aniversării statului dac centralizat și independent, scrierile socialistilor au pus în evidență vechimea, permanența și continuitatea poporului român, iar mișcarea muncitorească, partidul clasei muncitoare a fost promotorul cel mai clarvăzător al procesului legic al făuririi statului unitar român. Valoarea acestui fapt se poate aprecia la adevărata lui dimensiune dacă se ia în considerare istoria mișcării muncitorești internaționale, din alte țări.

Cu aceasta atingem problema cea mai semnificativă din întreaga istorie a partidului clasei muncitoare din România, aceea a caracterului său profund național, popular, ancorat în realitățile țării și poporului în mijlocul căruia se născuse. Am menționat mai înainte deschiderea spre istorie a primelor cercuri socialiste românești dar aceasta nu a fost singura direcție. Ca mișcare politică, mișcarea muncitorească și socialistă, pornind de la analiza realităților social-politice și economice, și-a definit documentele programatice în concordanță cu concluziile desprinse din cunoasterea realității românești. Așa se și explică faptul că mișcarea socialistă din România își elaborează un document programatic propriu, inspirat din celebrul Manifest Comunist al lui Marx și Engels, lucrarea „Ce vor socialiștii români" — document programatic socialist național, după cunoștința noastră, unic în mișcarea muncitorească internațională. El a apărut în 1886, cu șase ani înaintea lui K. Kautski care avea să elaboreze „Programul de la Erfurt", ceva asemănător cu „Ce vor socialiștii români". Însă ceea ce este remarcabil în gîndirea socialistă românească este tendința de a așeza principiile socialismului științific pe datele și particularitățile societății românești. Românii au elaborat, în felul acesta, teoria „socialismului în țări mai înapoiate", de tipul României, evident, teorie ce îmbogățea marxismul care, după cum se știe, pornea de la datele oferite de realitățile din cele mai avansate țări ale lumii de atunci. Această teorie, multă vreme criticată, minimalizată sau ignorată, concentrată în general în lucrările lui C. Dobrogeanu-Gherea, dar prezentă în întreaga literatură socialistă românească, reprezintă incontestabil o contribuție a partidului nostru la îmbogățirea patrimoniului gîndirii socialiste internaționale, cu anumite laturi actuale de mare însemnătate.

Însuși procesul de făurire a partidului comunist român, desăvîrșit la Congresul din mai 1921, pe care îl sărbătorim anul acesta, a cunoscut forme și elemente determinate direct de realitățile românești. Congresul a fost, după cum se știe, evenimentul culminant al unor acțiuni de organizare și reorganizare a partidului pe temelia României reîntregite, o expresie a îmbogățirii sale ideologice, a ridicării pe o treaptă mai înaltă a poziției sale. Spiritul creator, original, propriu poporului român, a caracterizat totdeauna activitatea partidului clasei muncitoare din țara noastră și evenimentele care au marcat începutul revoluției de eliberare socială din România, în august 1944, cuprind fapte, inițiative și atitudini pe care istoricii străini le înțeleg cu greu. Este vorba de un anumit geniu politic al poporului român — întruchipat în august 1944, în primul rînd, de partidul comunist — care în momentele cruciale ale istoriei sale știe să-și regăsească unitatea, aproape într-un chip miraculos, pentru a acționa cu maximum de eficiență în direcția aleasă. Tocmai această unitate a tuturor forțelor politice antihitleriste, cu un evantai incredibil, de la comuniștii aflați în închisoare pînă la vodă, a asigurat o victorie strălucită, unică, prin formele și rezultatele ei, în analele celui de-al doilea război mondial.

După cum se vede, din cele cîteva momente evocate mai sus, istoria poporului nostru, a partidului său comunist reprezintă un tezaur cu mari valori apte să contribuie la slefuirea conștiinței patriotice a tuturor fiilor patriei. Tocmai de aceea în epoca noastră istoria este mai prezentă, ca niciodată în trecut, în viața cea de toate zilele.

Datorăm acest fapt în primul rînd tovarășului Nicolae Ceausescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România care în ultimii 16 ani ai istoriei noastre s-a identificat cu ființa Partidului Comunist Român și a poporului nostru — opera sa proiectînd totodată o imagine nouă nu numai asupra prezentului și viitorului, ci asupra trecutului partidului și poporului român. În această imagine nouă — marile valori ale istoriei, începînd cu originea și vechimea poporului român și sfîrșind cu epopeea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate din zilele noastre — sînt definite și apreciate într-o viziune unitară, în concordanță cu filosofia materialist-dialectică, cu adevărurile fundamentale ale existenței istorice a poporului nostru.

În domeniul gîndirii istoriei patriei și a Partidului Comunist Român, a reliefării marilor lor valori, contribuția inestimabilă a secretarului general al partidului a determinat un nou statut cărții de istorie în ochii generațiilor contemporane. Este, fără îndoială, un raport direct între dimensiunile evenimentelor din prezentul României și dorința constructorilor societății noastre de a cunoaște pe înaintașii lor, de a-i cinsti, de a le urma exemplele, de a folosi experiența lor. Tovarășul Nicolae Ceausescu a înțeles această aspirație spirituală a poporului și a încorporat în marea epopee națională paginile înălțătoare ale trecutului său istoric, al clasei muncitoare din România.

Marș în cîmpie

Urmare din pagina 1

groapă în care fuseseră așternuți tuberculii aurii de cartofi, preistorice și matusalemice, credincioase și atît de statornice — două sandale din piele de bou. Tot așa: legate cu zgardă, vegheate de ochiul cazon al nasturelui metalic, croite masiv, dintr-o singură față, încălțări fără moarte, late și confortabile, ancorau pe pămînt făptura unei țărănci.

Va să zică, veniseră. Poposiseră, iar, pe cîmpie, ca o migrație. Cîteva clipe înainte le-aș fi surprins, poate, cu aripile încă înălțate, planînd în cămășile lor de cînepă înălbită, cu cartofii în coșuri, deasupra pămîntului. Dar apucaseră deja să coboare. Împărțite în șiruri înaintau pe cîmpie, formidabilă armată a muncii, purtînd uniforma aceea pe care nimeni n-a putut-o egala vreodată, sfeter brun, fustă neagră și șorț cenușiu, straiul satelor noastre, veșminte ușoare, de stambă, și lînă, tras de ploi și de vînturi, tot mai mult spre culoarea pămîntului.

Ritmat și egal, executau aceeași mișcare de ridicare a coșărcilor de răchită și de aplicare în față, pentru așezarea cartofilor în pămînt. În gropile pregătite deja dinainte, tuberculii mătăsoși erau culcați ca puii, cu mîna, iar apoi, cu o călcătură majestoasă și lată, sandaua din piele de bou apăsa pe țărînă, veritabilă unealtă de muncă acoperind, sub talpa groasă și dreaptă, tuberculii cu pămînt.

Era duminică dimineața, zi în care oamenii din orașe sînt învățați să primească odihna și liniștea. Poate din pricina aceea mi s-a părut, deodată, că marșul încălțărilor țărănești pe cîmpie era invincibil, că nimic nu putea să-l oprească, nici o spaimă a lumii, nici un zgomot și nici o amenințare: ritualul se petrecea după lege, cu soarele în dreapta și cu munții în stînga, cu femeile în linia întîi. Și, în dimineața aceea de duminică, primăvara, m-am rugat din toate puterile mele pentru trupul fierbinte al țării, împănat cu cartofi.

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN-60

CTITOR DE ȚARĂ, CTITOR DE CONȘTIINȚE

Procesul

— Sinteți unul din prozatorii preocupați de istoria politică, de viața clasei muncitoare și manifestările stingii. La ce roman lucrați ?

— „Lege și anexă", in pregătire la Editura **Eminescu**, face parte dintr-un ciclu de romane ce ar fi să se constituie intr-o frescă a deceniului trei — și din care am publicat : „Pină mă intorc, visează" și „Roșu pe alb". Pentru mine, de mulți ani deceniul obsedant este acest deceniu trei, cu ample mișcări sociale, de răsunet, ce au condus la crearea partidului comunist, la mari prefaceri in istoria României. Am pornit de la cercetarea documentelor, a unor studii publicate, a presei — totuși, este necesară precizarea că nu am intenționat nici un moment să concurez manualul de istorie. Așa cum s-a observat, granițele dintre document și ficțiune incep să dispară. Ceea ce rezultă insă, este tot cartea de ficțiune. Eroii acestui ciclu străbat mai toate mediile sociale. Dar mi s-a impus, de realitate, mediul muncitoresc, lupta socialiștilor și comuniștilor. In „Lege și anexă" apar, in scurte scene, și personalități ale vremii, cu numele adevărate (N. Iorga, N.D. Cocea etc). Mi-am ingăduit aceasta in anumite limite, fantazind puțin, cu grijă, pe marginea unor acțiuni la care personalitățile respective au luat parte (in cazul fragmentului de față — se știe că N.D. Cocea a fost avocat al apărării in procesul comuniștilor).

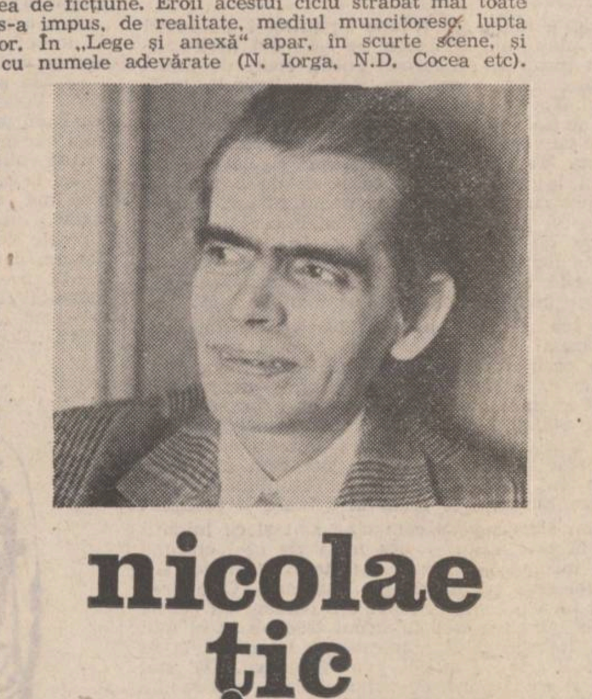

— Vă ocupați chiar de procesul din Dealul Spirii?

— Paginile de mai jos, fragmente dintr-un capitol mai amplu, incearcă să dea o imagine a dimineții de 23 ianuarie 1922 — in Dealul Spirii : deschiderea procesului. Previn cititorii asupra unei chestiuni cunoscute, de altfel : in fața Curții Marțiale au fost aduși nu numai comuniști, participanți la Congresul din mai 1921, ci și o grupare de teroriști (atentatorii de la Senat din 1920), intenția guvernului fiind, după cum se nota intr-un comentariu de presă „de a pune semn de egalitate intre unii și alții, ceea ce face dovada unei noi provocări".

nicolae țic

Partenie Jurubiță de la „Vulcan" ajunse cel dintii la locul de intilnire, pe la șapte și zece minute. Teama lui era că ceilalți, sosiți la timp, aveau să-i reproșeze intrzierea, cum i se-ntimplase și-nalte rinduri. Cind trebuie să-i apărăm pe tovarășii noștri, justificările de orice fel, și cit de temeinice ar fi, nu-și mai au rostul, atita lucru pricepea și el. Era gata să-și asculte observațiile ca un soldat disciplinat, făcind și efortul să nu mai tremure de frig, să nu-i mai clănțăne dinții. In iernile de război apucase și zile mai geroase, cind ingheța mina pe armă, iar degetele se chirceau, intr-atita, ințepeneau, incit nici nu mai putea s-apese pe trăgaci. Totuși, nu tremurase, nici de ger, nici de frică ; trimis in cercetare, el se tirise in coate și genunchi mulți kilometri, singerind printre smircuri, printre sirme ghimpate, și după fiecare misiune incheiată cu depistarea pozițiilor dușmane primise felicitări in fața frontului ; trimis in prima linie, in bătaia mitralierelor, trăsese in disperare, pină se-nroșise țeava puștii. Nu-și amintea să fi tremurat vreodată. Era mai tinăr, mai in putere, flăcău de la sat, crescut cu greul, cu necazul, mereu supus hărțuielii, dar incă nerăpus : nu mușcase țărina. Partenie Jurubiță locuia la o marginea a cartierului Chitila, in plin cimp, printre arături intr-o casă de chirpici ridicată de el, pe la inceputul toamnei. Pentru cele trei cămăruțe scunde, cu ferestre cit palma, aveau o singură sobă de tuci, pe care-o infundau cu vreascuri și coceni, adunați in toamnă de pe cimp, după culesul porumbului. Soba de tuci se-nfierbinta ușor, se răcea repede : el și-ai lui se culcau in dogoare și se trezeau in ghețărie, ințepeniți. Prinsă in virtej de viscole, căsuța se zdruncina toată. Mai trăiau și cu teama să nu rămină fără acoperiș. Lunile de iarnă ii infriguraseră parcă pentru totdeauna, alungind zimbetul, intimitatea. Iar drumurile inspre oraș, cite două și trei pe zi, mai mult pe jos, rareori apucind vreo căruță, ori tramvaiul de pe Griviței, ii secau de puteri, obligindu-i la cite-un popas jenant, pe lingă ziduri de case. Pentru intilnirea de la ora șapte, Partenie Jurubiță se sculase la trei și jumătate, in răbufniri de viscol. Geamurile crăpaseră de ger, apa din găleată inghețase. Dar mai aveau lingă sobă niște leațuri de gard și un sac de coceni. In numai citeva minute, soba incepu să duduie. Partenie Jurubiță incălzi o cană de apă, se spălă și se bărbieri, trase cu briciul fără milă. Obișnuit, el se bărbierea o dată pe săptămină, simbătă spre seară, ori duminică dimineața, insă la o intrunire ca aceasta, cind trebuia să-i apere pe tovarăși, gindi că nu stă bine, nu-i frumos, nu-i cuviincios să te duci oricum, in zdrențe și cu obrajii parcă pătați de funingine. Mai pe urmă, cind să iasă din casă, iși dădu seama de greșeală, de nechibzuință : pielea feței parcă se subțiase, și-l ardea. Căciula de miel, din neagră ce fusese, acum bătea spre galben-roșcat. Căciula se scorojise, se strimtase, nu-i mai ajungea pe urechi. Gulerul hainei, ingust, cam destrămat, nu-i era de nici un folos, degeaba l-ar fi ridicat. Iși infășură gitul și urechile intr-un ștergar inflorat de pinză țesută in casă, incă aspră. Pe față și pe miini iși dădu cu untură, după cum invățase in lunile de iarnă, pe front. Pină la Podul Izvor avea de mers aproape patru kilometri, cu vintul in față. Merse indoit, și cam intr-o parte. Cum nu găsi pe nimeni la locul de intilnire iși zise că ai lui, tovarășii, sosiți, la timp, au și pornit spre Dealul Spirii. Gindul la mustrări severe, pe deplin meritate, și pe care nu se cuvine să le infrunți, mai ales cind știi că trebuie să-i aperi pe tovarăși, il infrigură și mai tare. Acum, chiar de i s-ar fi poruncit să mai facă un pas, un singur pas, nu s-ar mai fi simțit in stare. Partenie Jurubiță se lipi cu spatele de un zid de casă, cu palmele la urechi, să nu-i inghețe urechile, și tropăind din bocancii grei, scorțoși. Dumneata ești primul ? se pomeni el zgiltiit. E șapte și un sfert, ceilalți unde sint ? Iși dezveli fața din prosop, schiță un gest de salut și se lăsă cercetat : Ei, ce-ai pățit ? se-ngrijoră Marius Santer, ești vinăt tot și ți-a crăpat obrazul... Și Marius Santer tremura, ii săltau pe nas ochelarii cu ramă aurită. Iși scoase mănușile, fularul de lină, și i le trecu lui Partenie Jurubiță. Acesta cu greu reuși să schițeze un zimbet : Ce folos ? ar fi vrut să spună el, sancționind naivitatea celuilalt. Căci naivitate era, inainte de toate : dacă-mi dați mie mănușile și fularul, dumneavoastră ce-o să vă faceți ? Iar cind au să vină tovarășii, patru sute de tovarăși, lor ce-o să le mai dați ?! Pină pe la șapte și jumătate, mai sosiră douăzeci și unu de lucrători de la Vulcan, Lemaitre și Craig, infășurați in pături, in cojoace de-ale lor, de-ale nevestelor, in piei de oaie, ori broboade de lină. Toți se mișcau pe loc, iși frecau palmele, urechile, se mai și inghionteau, nu de-nveselire, ci numai vrind să-nșele frigul, amorțeala. Marius Santer ințelese că exista primejdia unui spectacol grotesc, dar nu mai era nimic de intreprins, de corectat, de indrumat, vorbele, lozincile, cit de iscusite, de avintate, s-ar fi măcinat in gol, oamenii aceștia slăbiți de lucru, de alergătură, de traiul prost iși pierduseră rezistența la intemperii, tremurau, gijiiau, numai credința in cauză nu-i mai ajuta. Primul căzu Partenie Jurubiță, căzu pe spate, cu miinile in cruce, trăznit. De voie, de nevoie, citiva, mai tineri, incă mai păstrind culoare in obraji, incepură să se-agite, cam dezorientați, neștiind ce trebuie făcut in astfel de imprejurări : Partenie Jurubiță se albise tot, nu mai mișca, parcă nici nu mai sufla. Marius Santer se duse de la o casă la alta, cerind găzduire și prim ajutor. Un felcer pensionar indică niște frecții cu zăpadă, chiar cu gheață, inainte ca Jurubiță să fie aduse in cămăruța lui de subsol, supraincălzită cu mangal. Doi polițiști călări, in trecere pe-acolo, se ingrijorară și ei pentru bietul om. Mai descoperiseră și alți degerați pe marginea străzilor, păcat doar că ambulanțele sint puține, și nici nu se pot angaja in curse mai lungi, din pricina nămeților. Unul dintre polițiști iși oferi porția de rom, cu indemnuri camaraderești : Dați-i să tragă un git. Mai trageți și dumneavoastră. Și nu stați locului, o clipă să nu stați... Polițiștii in misiune aveau dreptul la o jumătate de rom de fiecare zi cu temperaturi sub cincisprezece grade. Dar nu toți suportau băuturile tari. De la Jurubiță, sticla de rom trecu la Marius Santer, apoi la ceilalți, pe rind, cu măsură, incit s-ajungă la toți. Nu mai au treabă cu noi, observă careva dintre lucrători. Pe o vreme ca asta, și rebegiți cum sintem, nu mai e nevoie de poliție, ne cumințim și singuri... Mai toți iși prevăzuseră infringerea incă de ieri, alaltăieri, de cind fuseseră mobilizați să manifesteze. Ei nu mai erau demult oamenii care să manifesteze la minus douăzeci și ceva de grade, asta o știau, dar nu indrăzniseră să i-o spună lui Marius Santer mai din vreme, știind că i-ar trezi bănuieli, incrincenări. Pe de altă parte, mai era și ambiția lor, firească, de a nu se recunoaște infrinți, inainte chiar de a porni la drum. Pe cind il transportau pe Jurubiță spre locuința felcerului, mai căzură doi, căzură in brinci și se chirciră sălbatic. Ințeleseră toți că acest loc de intilnire era, de fapt, punctul terminus, nu se vedeau mergind mai departe, nici inspre Dealul Spirii, nici inapoi, spre case.

Dimineața de ianuarie se mohora, se cernea, ca un amurg. Un vint ascuțit pustia străzile, nici un copil nu mai intirzia la derdeluș, oamenii de zăpadă, altfel bonomi, născuți parcă dintr-un duh al blajinității, aveau ceva agresiv in ochii de cărbune, și ți se făcea frig numai cind te uitai, ori te gindeai la ei, tramvaiele ințepeniseră in nămeți, fiind abandonate, soldații de la deszăpezire se retrăseseră in cazărmi. Marius Santer nu-și mai recunoștea vocea, era mai mult un gijiit. Dacă s-ar fi privit intr-o oglindă, nu și-ar mai fi recunoscut nici fața. Cam din sfert in sfert de oră făcuse numărătoarea : treizeci, cincizeci, cind soseau unii, plecau alții, in căutare de adăpost pe la casele din vecini, mai mult de cincizeci de tovarăși nu se-adunară. O sanie lată, ca de cărat lemne din pădure, trasă de doi cai negri, cu hamuri țintuite, inainta spre Podul Izvor, in derapaj stăpinit. Pe jiltul din spate, fixat pe un strat de paie, se tolănise un bărbat cu frunte inaltă și chelie impunătoare, lucioasă, ca o sfidare adusă urgiei. Smocurile de păr de deasupra urechilor i se albiseră de chiciură. Pe genunchi ținea o servietă neagră, cu cătărămi și colțuri nichelate, și o umbrelă multicoloră, cu miner de os. Citiva dintre lucrători, recunoscindu-l pe avocatul apărării mai mult după fotografiile apărute prin ziare, iși duseră mina la căciuli, in semn de salut. Marius Santer iși chiar scoase căciula : Domnul Cocea, se rugă el, dacă vi se ivește prilejul, dați de știre că nu-i chip să mai răzbim. El iși indesă repede căciula pe cap și se trase mai la o parte, bijbiind cu miinile amorțite in aflarea unui punct de sprijin. In grupuri de cite doi, cite trei, ținindu-se unul de celălalt, indoiți și tăcuți, apăsați de iarnă, oamenii se risipiră incet pe străduțe lunecoase, ce păreau să nu ducă niciunde.

Poarta de fier fusese ferecată cu lanț și lacăt greu. Prin dreptul grilajului trecea, cam din două in două minute, in pas egal, ușor cadențat, soldatul mărunțel și ochios, pierdut in șubă mițoasă pină la călciie, cu o căciulă de miel căzută pe ochi. El privea numai inainte, ca intr-o fixație, lăsind impresia de manechin diform, manevrat nedibaci, de undeva, din culise. Nu vedea și nu auzea decit ceea ce i se ordonase să vadă și să audă. Agitația de dincolo de poartă, chemările, vociferările, nu-i dereglau cadența, nu-i schimbau traseul. Trecuse aproape o jumătate de oră de cind avocații apărării, printre care și un locotenent-colonel și un locotenent, și cei patru gazetari acceptați de siguranța statului să pătrundă in sala de proces, băteau cu picioarele in poartă, zgilțiiau grilajul, dind astfel de veste că au sosit. Apariția lui N. D. Cocea trezi oarecari speranțe — era nu numai un avocat de suprafață, dar și un pamfletar de temut. Dă-i la dracu, zise Cocea, doar n-o să ne pierdem vremea cu ei. Dacă azi nu ne iau in seamă, au să ne roage miine să poftim. Tot n-au cum ține procesul fără noi... Totuși, se-apropie de poartă cite-un pas, cite-un pas, sprijinindu-se-n umbrelă, ca să n-alunece. (Abia acum observă, de fapt, că luase cu el o umbrelă de damă, in culori vesele). Manechinul in șubă și pislari il cam scosese din sărite cu automatismele lui, pe cit de regulamentare, pe-atit de grotești : Ei, soldat, sting, drept, sting, drept... Comanda il surprinse pe celălalt pe picior greșit, vru să schimbe pasul, se-mpiedică, alunecă, mai să cadă. Ei, soldat, mă recunoști ? intrebă Cocea, infipt. De sub căciula de miel se holbară doi ochi albaștri, apoși : Nu, domnule, n-am de unde! Impungind cu țepușa umbrelei prin grilaj, Cocea ordonă : Du-te și-i spune maiorului Cernat că este un kantian ! Ochii apoși clipiră des, intr-un efort de limpezire. In clipa asta să-i spui, pină nu e prea tirziu ! Căciula svicni spre ceafă, dezvăluind o frunte ingustă și asudată. După indelungi ezitări, intuind vreun șiretlic, soldatul se puse totuși in mișcare. Avocatul Osvald Teodoreanu, amuzat mai degrabă de starea cheliei lui Cocea (mascată acum de un strat de chiciură), decit de intimplare, prevăzu alertă la corpul de gardă. După nici două minute, se-apropie de poartă, in trap săltat, un subofițer lungan, cu mustăți răsucite. Ieșise de la căldură numai in tunică, fără cascheta, ca intr-un caz de alarmă, de urgență. Cine s-a exprimat aici despre domnul maior Cernat ? chestionă. Cocea impungea cu țepușa umbrelei in lacătul de la poartă : Eu ! Mă recunoști ? Sint Cocea, avocatul apărării. Am spus că domnul maior este un kantian. Ceilalți din jur, avocați și gazetari, inclusiv locotenent-colonelul avocat Marinescu se grăbiră să confirme. Subofițerul se cam invinețise la față și de ger, și de nedumerire. Ia poziție in fața colonelului tău, ordonă Cocea, indicindu-l pe avocatul Marinescu. Trăiți, și subofițerul iși pocni călciiele, trăiți, tot n-am ințeles ce este domnul maior Cernat ! Cocea iși petrecu minerul umbrelei pe după git : Un kantian, am spus, și-o repet. Va să zică, un adept al marelui filozof Immanuel Kant, una dintre cele mai strălucite minți ale omenirii. Du-te și-i dă de veste kantianului nostru că a sosit apărarea. Descuiați lacătul, sfărimați lanțurile, deschideți toate porțile — să intre apărarea ! Invinețit de frig, dirdiind, subofițerul se scuză : era cu aprovizionarea, nu știa de proces, de apărare, domnii să mai aștepte, ori să-ntrebe in altă parte. După incă vreun sfert de oră, veni un sublocotenent, și el pretinzindu-se neștiutor. Osvald Teodoreanu socotea obligatoriu un protest la ministerul de interne. Cocea, imbrăcat subțire, pișcat de ger, albit de chiciură, se dovedi adeptul unei soluții mai practice și cu efect imediat : Dă-i la dracu, tot trebuie să ne-ncălzim puțin ! Debarasindu-se de servietă și umbrelă, el se-apucă să zgilțiie poarta și să strige ajutor, știind că numai pentru atita lucru nimeni nu-i poate găsi vreo vină capitală, care să-l bage in anchetă. Cei patru gazetari i se-asociară indată. Osvald Teodoreanu, mai reținut, savurind discret extravaganța celorlalți, se-nvoi, totuși, să-i incurajeze, să-i indemne la un efort mai hotărit, doar-doar vor reuși să scoată poarta din țițini. Agenții siguranței, cei adulmecind prin preajmă, pe stradă, ori in interior, apreciară că e momentul să intervină ; domnii avocați, domnii gazetari sint rugați să nu-și piardă răbdarea, spre a evita unele posibile neplăceri, cum ar fi anularea invitațiilor, și altele de acest fel ; domnii avocați, domnii gazetari trebuie să știe că intrarea in sala de proces se face numai cu avizul autorităților, după ce au fost indeplinite toate formalitățile prevăzute ; este necesară mai intii o percheziție corporală... Tratativele cu agenții, cu reprezentanți ai Corpului 2 de armată se prelungiră mai bine de o oră, in fața porții, in tremurat și-n clănțănit din dinți, cu vorbe strivite, scrișnite. Primul intră la comisia de percheziție corporală N. D. Cocea. Nu-i ingăduiră să treacă mai departe pină nu-și scoase și ghetele.

Sala de judecată, austeră, cu pereți jupuiți pe alocuri, cu lumină puțină, fusese impărțită in țarcuri, cu ajutorul unor grilaje, sau fringhii. Țarcul pentru femei se afla chiar după mica estradă rezervată publicului. Cei aproape trei sute de acuzați iși ocupaseră locurile, dinainte fixate printr-o schemă gindită de inspectorii siguranței, incă de la opt dimineața. Ei n-aveau voie să intrețină conversații, nici măcar să-și facă semne, să schimbe priviri intre ei. Agenți, gardieni și soldați supravegheau fiecare țarc in parte, sancționind cu injurii și amenințări cea mai mică abatere. Cum in sală era la fel de frig ca și-afară, minus 20 de grade, li se-ngăduise, totuși, să vină aici in paltoane, in haine mai groase, și să stea cu șepcile pe cap. Din ziarul „Universul" : „Un intreg arsenal de bombe, granate, cartușe, mașini infernale, pistoale, puști — au fost dispuse in mod estetic pe rafturi, ca un bazar". Trei soldați și doi subofițeri, sub indrumarea unui sublocotenent, se munciseră zile la rind cu amenajarea acestui straniu bazar, chibzuind să așeze altfel corpurile delicte, după mărime, după culoare, incit privitorul să incerce o satisfacție estetică, intocmai ca intr-o sală de muzeu, cu exponate de mare interes. Banca apărării se găsea față in față cu bazarul, la o distanță de numai doi pași. Inghesuit printre ceilalți avocați, Cocea stătea cam intr-o parte, puțin răsucit și chircit, cu mina dreaptă deasupra capului. Asupra lui se ațintiră toate privirile. Era suspectat, desigur, de extravaganță, totuși, nici chiar maiorul Cernat, sever, autoritar, inghețindu-i pe cei din jur cu sclipiri de monoclu, nu indrăzni să-i pretindă o ținută cuviincioasă. Citiva dintre acuzați izbucniră in ris. Cind supraveghetorii se repeziră asupra lor, avocatul Osvald Teodoreanu se ridică să protesteze impotriva tratamentului barbar din perioada de detenție, care se prelungește și in zilele de proces, și in sala de judecată. Acuzații il aprobară printr-un tropăit infernal. Cocea se chirci și mai tare, aproape că era să intre sub bancă. Apelul acuzaților fu intrerupt, și maiorul Cernat ezită intre măsuri radicale, cum ar fi fost evacuarea sălii, incarcerarea, sub pretextul dezordinii, și a-i da lui N. D. Cocea un avertisment, pentru incitare la dezordine. Optă pentru cea de-a doua soluție, cu oarecari menajamente :

— Domnule avocat este suferind ?

— Domnule președinte, zise Cocea, dezdoindu-se puțin, dacă mă mai țineți mult sub teroarea asta, eu incep să urlu, imi pierd mințile, dracu știe ce se mai intimplă ! Domnule maior, aici nu ne aflăm la arsenal, eu nu suport bombele și granatele, astea explodează in capul meu, cer să fiu protejat...

— Domnul avocat exagerează, ca de obicei, mai ales in pamfletele sale, interveni maiorul, cu sarcasm stăpinit. Bombele și granatele expuse nu mai explodează. Viața domnului avocat și a clienților săi nu este amenințată de nici o primejdie iminentă. Domnul avocat să rețină că toate acestea sint numai de decor...

— Am prefera tablouri de Luchian, de Grigorescu, intrerupse Osvald Teodoreanu, la nevoie, aș putea să vă ofer eu citeva...

— Ajunge, se strepezi maiorul, ajunge cu mascarada.

Cocea se ridică, violent, impungind cu degetul inspre completul de judecată :

— Domnule președinte, onorată curte, cer să fie notată intocmai declarația ce ne-a fost făcută aici : Bombele, granatele, mașinile infernale, puștile și pistoalele sint numai de decor, ele nu au, și nu pot avea valoare de corpuri delicte.

Ceea ce păruse a fi extravaganță, mascaradă, stirnind zimbete și tropăieli, se dovedi, neașteptat, o adevărată lovitură de maestru. Monoclul președintelui căzu din orbită. Supraveghetorii se și mișcară, convinși că se va da ordin de evacuare. Grefierii iși muiau mereu penițele in călimări, insă de scris, nu scriseră un rind. Cererea apărării se respinge, hotări maiorul Cernat, fără vreo explicație, recurgind doar la atributele funcției. Era comisar regal, cu depline puteri, insărcinat să condamne comunismul. Prevăzuse că are să fie un proces chinuitor, de uzură, cu desfășurare incilcită, pe parcursul citorva luni, pină-nspre vară, supus unor atacuri vehemente din țară și de peste hotare, acuzații ambiționind să se transforme in acuzatori ; prezența printre avocații apărării a unui scriitor și pamfletar de o virulență puțin obișnuită il incomoda in cel mai inalt grad, chiar dacă puterea era in miinile lui, din care pricină se și abătuse de la rigorile procedurii, deschizind o conversație ce s-ar fi vrut, și-ar fi putut să fie, amabilă ; de inteligența lui N. D. Cocea n-avea nici un motiv să se-ndoiască, totuși, la un atac atit de abil, cu efecte zdruncinătoare, de relatat la cafenea, de trecut in memorii, in anecdotică, nu se așteptase, chiar din prima zi, inainte de-a se intra in chestiunile de fond, in controverse acerbe. De fapt, acceptind dialogul cu un pamfletar, maiorul Cernat se voise sarcastic : domnul avocat să rețină că bombele și granatele sint numai de decor... Era, altfel, in afara oricărui dubiu, că dacă fuseseră aduse și expuse aici, iși aveau rostul lor de probe materiale, de corpuri delicte; practic, tocmai pe aceste probe se baza procesul, ele urmind să motiveze zeci de sentințe, sute de ani de detenție, poate și citeva execuții. Anchetatorii preveniseră din vreme asupra unor imense dificultăți : bombele și granatele și munițiile făceau parte din arsenalul bandei de teroriști condusă de Max Goldstein ; dovezile că atentatorii de la Senat, din 1920, ar fi avut legături strinse cu mișcarea socialistă erau destul de ușor de anulat. Cu astfel de argumente maiorul Cernat trebuia s-ajungă la sentințe capitale. Imi cereți mult, și am să mă străduiesc, declarase maiorul. Totul e să nu-mi cereți imposibilul. Așa se face că toate speranțele acuzării țineau de acest bazar cu bombe și puști descoperite in ascunzișurile teroriștilor. Indată după citirea raportului ordonanțelor definitive in limbile română, maghiară și rusă, Osvald Teodoreanu ceru permisiunea de a face unele precizări absolut necesare, in numele apărării : Au fost adunați, intr-un proces comun, oameni cu convingeri politice diferite, militanți pentru idei comuniste, alături de participanți la acțiuni teroriste, și n-ar fi de mirare să descoperim și borfași de trenuri și tramvaie, vagabonzi de bulevard, șiluitori... Este ceva fără precedent in practica juridică, fie ea civilă, sau militară. Cerem delimitări precise. Cerem disjungerea comuniștilor. Participanții la congres, cit și ceilalți agitatori puși sub acuzație pentru delictul de convingeri politice, dacă poate fi vorba de un astfel de delict, să fie interogați intr-un proces separat. Toți avocații apărării — N. D. Cocea, Pompiliu Ioanițescu, C. Paraschivescu-Bălăceanu, Eliad Românul, Laurențiu Oanea, Dem. I. Dobrescu, Take Policrat, Vasilescu Notarra, Bazil Sepeanu, lt. colonel Marinescu, lt. Ursei — se ridicară in picioare, spre a confirma punctul de vedere expus de Osvald Teodoreanu. Cererea se respinge, indică maiorul Cernat grefierilor. Discuțiile asupra sistemului procedural dintre acuzare și apărare aveau să dureze pină la 31 ianuarie.

De fiecare dată, cind să intre in sala de proces, se găsea cite un agent, ori vreun gardian care să-l apuce de cocarda roșie de la git, și să tragă de ea cu nădejde, doar-doar va reuși să i-o smulgă. Nu era admisă culoarea roșie, aici. El trebuia să se apere, mai ales — trebuia să se

Continuare in pag. a 6-a

Desen de Benone Șuvailă

VALERIA DELEANU

Darurile inimii

In loc de moto :
Da, erai ca un miracol :
tinăr, pur și inflăcărat.
Printre buze iți sclipea
continentul neumblat...
parcă cineva la țărmuri
cu o șoaptă așezase
din istoria luminii
casa nașterilor noastre.

I

Nici un om nu doarme
cind il aude visind...
intre somnul lui și viața noastră
domnește fără graniță un timp.

II

Arborii emit primăveri aromate.
Ciocirlia cintă, cintă...
Firul de griu are auzul fin
la un semn al vieții iese la pindă.

Rădăcini a prins acest infinit
ca și cum și-a sprijinit fruntea de soare.
Nimeni nu ne-a oprit lumina de dimineață,
inălțare din inălțare.

III

Un cintec ca un codru verde,
ca firul de griu ce a invățat arta
de a auri,
un cintec desprins din gestul imbrățișării
din frumusețea simplă de a trăi.
Nu e glas de om, nici de vioară,
pămintul cintă cum nici intr-o altă țară.

BUJOR VOINEA

Lavă de argint

Iubită țară, lavă de argint,
Cosmos aprins al roadelor celeste,
Iți știu lumina fulgerind pe creste
Și niciodată cind iubesc nu mint.

In mine, puls al timpului dintii,
Blindețea ta e dulce viscolire,
Căci te iubesc cum numai din iubire
Ne dorm strămoșii, cald, la căpătii.

Cum numai astfel brizele sclipesc
Și lanul fin mai freamătă in piine
Cind mă gindesc cu-ncredere la miine
Și dintr-odată simt că-ntineresc.

Iubită țară, munte și cuvint,
Riu și culoare și trăire vie,
Inmuguresc livezile, o mie,
In primăvara pentru care cint.

GHEORGHE DINICĂ

Sărutînd pămîntul

Să te-nțeleg, Pămintule, mi-e dorul !
Să mă sădesc in pragul primăverii
și rodul tău să-l știu – și gustul mierii ;
sub jurămint să iți pricep izvorul.

Cu fierul plugului te-au scris străbunii,
eu – cu poeme de recunoștință,
la capete de nopți ce mă inalță
cind geana mi-o botez in roua humii.

Și-am invățat să-mi ințeleg părinții,
Pămintul sărutind cu dorul frunții.

1921

Omienouăsutedouăzecișiunu !,
laudă ție !,
glorie ție ! –
pentru plămada gindită
spre o piine mai bună,
pentru luptătorii inceputului,
pentru urmașii lor ne-nfricați,
pentru infăptuitorii de azi
ai visului de libertate.

Toate florile primăverii,
in altarul recunoștinței –
pentru singele vărsat
ca steagul partidului
să fluture-aprins,
cărare să-și taie prin ape și stinci
pină in virf, la lumină,
unde și eu voi veghea hotarul,
voi munci,
voi gindi echilibrul.

Sămință de visuri urgisite !,
ai incolțit intr-o primăvară de mai,
și peste șaizeci
de-atitea felurite primăveri
te-nalți copac milenar,
cu rădăcinile adinc străbătind
in osia dorinței spre mai pur.

ION POPA ARGEȘEANU

Țara în armindeni

Bat clopotele soarelui pe zare
Lumina toarnă lapte peste flori
Privighetori au inceput să are
Ogoarele intinselor candori.
In aurul seminței, pe cimpie
Griul e piinea care-n noi răsare
Seva-n miresme se inalță vie
Rai peste plai și-n suflete visare
Prin virsta necuprinsă și senină
Noi sintem fiii unui sfint popor
Tu Țară, te-nveșmintă cu lumină
REPUBLICA sub mindru tricolor !

GHEORGHE DARAGIU

Adevăr

exist
atita timp cit te visez
n-am să mor
atita timp cit timpla ta
imi mingiie orele
patria-patimă
patrie

ai pus la rădăcina munților tăi
porumbei albi

ai așezat in arbori
ninsori bogate

i-ai dat liliacului
dreptul la poezie

patrie de adevăr
exiști
in boabele de griu și de lumină
și-n firea mea
patrie-patimă
frumoasă
patrie !

corneliu vadim tudor

La aniversare

Presări în orice loc sămînță vie
pe luciul apei nuferi albi desfaci –
cînd te-ai născut, preasfînta noastră glie
își sîngera durerile prin maci

Tu viață dai trecutului de luptă
în Pantheon martirii-s fericiți –
cînd te-ai născut, vedeai cum se înfruptă
năpîrcile, din cei ce-au fost jertfiți

Ești ctitor al dreptății ce nu moare
strateg viteaz al vremurilor noi –
cînd te-ai născut, mulțimea truditoare
înțelenea în beznă și nevoi

Fremătător ca un acord de lyră
și aprig ca un fluviu revărsat –
cînd te-ai născut, mari buciume vestiră
zidirea unui ev înflăcărat.

Ești visul de milenii, temerarul
de-a fi uniți, și liberi, și stăpîni –
cînd te-ai născut, acesta a fost darul
istoric, al poporului român

Și te-ai născut ! Luceafăr fără moarte
sub steagul tău s-au strîns pălmașii toți –
frumos și bun cu cei loviți de soarte
răzbunător față de răi și hoți

Ai izvorît din profunzimi stelare
în douăzeci și unu, opt de mai
tu trebuia să te ivești sub soare
păstor eroic pe-un picior de plai

Și ne tot porți de-atunci în biruință
pe timp de pace, ca și-n anii grei
un singur trup, o singură voință
partid și țară, forță și temei

Te celebrăm, la ceasul tău de glorii
acum, cînd împlinești șaizeci de ani
tu ne-ai adus cele mai mari victorii
și ne-ai făcut, de-a pururi suverani

Șaizeci de ani de luptă și iubire
șaizeci de jerbe sacre, de rubin
spre slava ta, erup în nemurire
șaizeci de ramuri albe de măslin

Ți-e vîrsta plină de înțelepciune
ești tînăr ca un arbore, și drept
fii fericit, mari clopote răsune
și orgi de bronz, și salve de respect

Și-n fruntea ta e-o torță veșnic vie
ce ne-a redat definitiv mîndria –
trăiască și înflorească în frăție
Partidul, Ceaușescu, România !

natură vie

cornelia barbu

Pe peronul unei gări aruncate undeva în inima Bărăganului — poate, să se numească Bărăganu, Borcea haltă sau Ovidiu, unde nu opresc decît trenurile personale, accleratul sau rapidul salutîndu-le doar în goană cu un șuierat prelung de locomotivă, — în dimineața aceea luminoasă de martie, coborîse din tren un bărbat între două vîrste. Era de statură mijlocie, puțin adus de spate, cu brațele puternice și mari. Purta o servietă bine burdușită, pe care o ținea cu o mare grijă. Parcă ducea un trofeu atît era de important în ținuta lui demnă, bărbătească, voind să ascundă efortul. Coborîse din tren atent. Urmărindu-i fiecare pas ce-l făcea pe treptele vagonului observai cum ferea ceva ce-i era lui foarte prețios. Atent să nu se spargă, să nu se strice, să nu se rupă... apoi, odată ajuns pe caldarîmul peronului, porni grăbit pe drumul ce ducea în satul ascuns între copaci, undeva la marginea orizontului. Grăbea pașii pe măsură ce se apropia de gardul gării, pierzîndu-se în șerpuirea prăfuită a drumului. Fusese singurul om care coborîse în gara aceea din inima Bărăganului. Liniștea înconjura gara, pătrundea în vagoanele supraaglomerate învăluindu-le în mantia ei binefăcătoare și curată, prelingîndu-se în cele din urmă în verdele ogorului ce se întindea dincolo de linia ferată, însoțind drumețul. Binecuvîntată liniște ! și oamenii din tren o simteau oprindu-și conversația, ascultînd-o. Doar omul cu servieta burdușită spărsese ceva din atmosfera aceea de neclintire aparentă, spărsese aerul cu pași egali și mari. Se grăbea. Avea o țintă anume. Satul unde locuia. Casa lui. Grădina lui... Aproape toți călătorii îviți la geamuri îi conduceau pașii în tăcere, doar cu privirea, însoțindu-l o bună bucată de drum.

Mă îndreptam, de data aceasta, în peregrinările reportericești prin țară, spre Hîrșova și Cernavodă. Reporterul trebuia să fie de față și să relateze despre efortul oamenilor de aici în lupta cu apele umflate ale Dunării. Inundații, viitură, apă... cuvinte ce se aflau pe buzele călătorilor, trezind pe chipurile lor cutele îngrijorării. Ochii căutau orice urmă de apă, de inundație ce se ivea de-a lungul căii ferate. Cu cît te apropiai de Dunăre, de traseul apelor ce amenințau, cu atît întîlneai mai multă apă băltind în mijlocul cîmpului, tîntuind tulpinile copacilor sub presiunea ei. Ce de apă ! își spuneau oamenii. Priveau la tot acest spectacol, văzut din fuga trenului, din ce în ce mai atenți. Dincolo de fereastră ochii căutau cu îngrijorare : ce de apă !

Cu cît ne apropiam de Cernavodă, discuțiile se legau tot mai fierbinți în jurul acelorași probleme : apa, inundațiile, digurile. Ce fac oamenii de aici ? Ce se întîmplă cu casele lor ? Dar animalele ? Dar ogoarele ? Uite, grîul a încoltit de-o șchioapă ! O frumusețe de grîu ! Vor rezista digurile ?... Din magma fierbinte a discuțiilor, a întrebărilor ce aprindeau imaginația și sufletele călătorilor într-o firească neliniște, neputînd rămîne indiferenți la cele ce se petreceau în jurul lor, s-a desprins liniștit, puternic bărbatul acela între două vîrste. Iar sub braț purta o servietă grea, bine burdușită. Din ea creștea, (realmente asta era senzația) aiodoma unui braț ridicat spre cer, tulpina unui pui de pom. Tulpina gingașă —, un singur fir crescut poate prea lung și doar la vîrf cu cîteva ramificații, ce contura firav viitoarea coroană — era purtată de brațele puternice ale bărbatului, cu multă precauție. Avea grijă să nu frîngă firul acela de natură încă vie, căci în servietă era păstrat simburele de viață : rădăcina. Un mușuroi de pămînt umed, abia decupat din inima grădinii, umplea servieta peste măsură și el proteja viața rădăcinii Gospodarul se grăbea să-l depună din nou în pămîntul primitor al grădinii sale, convins că apele Dunării nu-i mușcaseră nici un petec de pămînt. Bărbatul se grăbea să-l planteze în grădina lui ca să se poată bucura de umbra și roadele lui binecuvîntate. Ca să se bucure el și familia lui, purta cu atîta demnitate răsadul acela de natură vie, uitînd sau ignorînd prezența apei care numai la cîțiva metri bătea amenințător la porțile satului apărat de digul ridicat de oamenii săi. Era ca o înfruntare...

Și în alte sate, aflate pe traseul Dunării care amenință, din județul Constanța ; la Rasova,

Continuare în pag. a 7-a

echipa de montori a lui ghimici

ștefan negrișan

După ultima nereușită la facultate m-am prezentat la biroul „Personal" al Întreprinderii de Construcții Speciale, Instalații și Montaj (I.C.S.I.M.) din București, Șantierul 4, din incinta Uzinelor „23 August" și, timid, am cerut să mă angajez. „Ce știi să faci?" m-a întrebat un bătrînel. „Păi, nimic". „Bun. Cîte clase ai?" „Douăspe". „Mda. Uite, du-te colo — mi-a arătat prin geam o hală în construcție, și caută-l pe tov. Ghimici. Ghimici Ion. Dacă te primește în echipa lui, vii și-mi spui."

Hala e înaltă, sînt vreo patruzeci de metri între platforma de beton pe care mă învîrt într-un picior și acoperișul boltit, spart de luminatoare dese, prin care razele inundă interiorul. Tov. Ghimici e un bărbat trecut de cincizeci de ani, deși, atunci cînd ride, îi poți da mai puțin cu vreo cincisprezece, în ciuda părului deja cărunt. Nu prea mă ia în seamă de la bun început, leagă o traistă cu scule de o frînghie pe care cineva o trage pe podul rulant. De sus curge un torent de zgură incandescentă, care se sparge de beton, risipindu-se în jerbe de un galben strălucitor: unul din băieți, cu fața acoperită de masca de protecție, sudează ceva sus, pe podul rulant. „Așteaptă în baracă".

Baraca nu era prea arătoasă pe dinafară. Vopseaua se scorojise și pe alocuri pereții de tablă erau mușcați de rugină. Înăuntru, două banchete, de-a lungul pereților, străjuiau o masă imensă, acoperită cu geam. „Asta-i sufrageria noastră, îmi spuse rizînd un muncitor, care meșterea ceva, ghemuit într-un colț. Sculele sînt în altă parte. La noi cam așa este: toate sînt risipite prin barăci, că, după ce terminăm lucrarea, le luăm în spinare și plecăm".

I-am spus repede cam cine sînt și ce intenții am, la care Filip — așa mi-a zis că-l cheamă — a început să rîdă și mai tare. „Ghimici are o înțelegere cu ăla de la „personal". Cică vrea să-și facă o echipă numai din oameni cu „carte multă". Așa că toți cu liceul trec pe la el mai întîi. Îi sucește, îi amețește cu întrebări, și la urmă îi trimite înapoi - cu răspunsul. Da' stai să vezi ce răspuns, că-s numai două vorbe: una e **rădăcină**, și cu asta imediat te angajează. Cealaltă e **păpădie**, și cu păpădia în brațe ajungi pe la tîmplari, pe la zidari, dar niciodată în echipa de monteuri a lui Ghimici. Al naibii nea Ion... Ehei, cîndva era și mai al naibii, numai că, de la un timp..." Aici Filip lasă meșteritul deoparte, plictisit parcă, și își aprinde o „mărășească", pufăind fumul spre tavan. „Că eu lucrez de mult cu „bătrînu", cine mai știe de cîți ani..."

De la un timp, nea Ion îi cam pune pe gînduri pe băieții din echipa lui. Nu că aceștia n-ar avea altceva mai bun de făcut decît să-l judece, așa cum știu ei, pe „bătrînu" lor, dar nea Ion are totuși niște apucături ciudate. De pildă, în pauza de prînz, se adună ca de obicei toți în baracă, unul sparge ceapa cu pumnul pe colțul mesei, altul taie salamul în pătrățele, mă rog, fiecare cu contribuția lui, ca prinzul să fie spornic, toți sporovăiesc ba despre una, ba despre alta, și cînd vine vorba de sat, de porumburi, nea Ion, din vesel om ce era, că-i juca burta rizînd, se posomorăște. La început băieții nu prea luau seama la ce se întîmplă cu șeful lor, mîncau în disperare, vorbeau clefăind roșiile zemoase, și abia la urmă, cînd pe ziarele mototolite rămîneau cîteva oscioare sau foi de ceapă, abia atunci unul dintre ei observa că nea Ion nu prea mîncase. Mai bine zis, nu mîncase nimic. Se ridica așa, fără vorbă, își freca puțin bărbia în fața ciobului de oglindă lipit de perete, apoi ieșea să fumeze o țigară. Și fuma țigara aceea cam jumătate de oră, poate și mai bine.

Filip spune că l-a găsit odată în spatele barăcii, ghemuit pe vine, cu capul în palme. „Care-i treaba, șefule, te doare burta?" Șeful l-a privit așa, într-o doară, și i-a răspuns că nu-l doare nimic, ce naiba să-l doară, numai că e obosit. „Obosit rău de tot".

Și altă întîmplare, ce a dat multă sămînță de vorbă băieților, de au comentat-o și cu nevestele: vine el, Filip, într-o zi de acasă, de prin părțile Ialomiței, și povestește cum a prins peste cu mîinile goale, într-o baltă. Ascultă nea Ion ce ascultă, începe să se foiască, deodată se uită la ceas și se ridică de pe bancă: „Gata, la treabă!" „Păi bine, șefule, mai avem un sfert de oră! Măcar țigara s-o rontăim!" „Sus, pe hală!" s-a răstit „bătrînu" pe tonul ăla, pe care băieții îl cunoșteau destul de bine ca să nu mai zică nimic, mai ales că i se aprinsese în ochi și luminița aceea cu care șeful îi pusese la punct, cîndva, și pe directorul general.

Nea Ion e dintr-un sat de lîngă Ploiești. Cu toate astea, cei care-l înjură pe la spate, mai ales în ședințe, unde e cam coltos, spun că-i „oltean al dracului". Treizeci de ani a trăit la țară, acolo i s-a născut primul copil, fetița.

Cînd e vorba de fotbal, întotdeauna ține cu „găzarii", deși de douăzeci de ani locuiește în București, pe strada Dristorului. Vara una-două, trage o fugă spre Ploiești, să vadă un meci „cheie". „Noi am fost doi la părinți spune la întoarcere. Eu — cel mare. Asta e cauza", adaugă, fără să lămurească omul la ce cauză se referă. „Poate dacă era invers, adică dacă eu eram cel mic, ar fi fost altfel, cine știe." „Ce să fie, nea Ioane?" „Și au venit și copiii, așa că... Mai mult pentru ei...". „Ce-i cu copiii, nea Ioane ?". „Eh", scutură bătrînu mîna, e greu de spus în două, trei vorbe..."

Și s-a mai întîmplat ceva, ce le-a pus capac la toate: după concediu nea Ion i-a zăpăcit pe toți cu vorbăria:

— Am stat două săptămîni la frate-meu, la țară. Vedeți, noi am fost doi la părinți, și de cînd am plecat și i-am lăsat lui totul, am trecut mai rar pe acasă, și atunci pentru puțin timp. Acum voiam să stau mai mult însă. Am pus mîna și eu la culesul viei, i-am ajutat să repare gardul, mă rog, de mult nu m-am simțit așa bine acolo. Numai că după cîteva zile am simțit că-mi lipsește ceva. Îmi căutam de lucru, spărgeam lemne, dar ceva nu mergea. Îmi tot aruncam ochii spre drum, și într-o bună zi i-am spus nevestei că plecăm. „Cum să plecăm!" „Uite-așa, plecăm". „Păi de ce, doar mai avem timp!" „Copiii". „Copiii vor să mai stea!" Avea dreptate

nevastă-mea. M-a convins a doua zi, cînd îi urcam în autobuz. Tii, ce de bocete!

— Eu tot n-am înțeles de ce ai plecat, a ridicat Filip umerii.

— Păi, nici eu, a zis șeful încurcat, numai că nu se putea altfel. Lipsea o bucată din mine, nu mă simțeam întreg. Și, de la un timp, după două'j' de ani, văd că-mi lipsește bucata de acolo, de la frate-meu. Sau, cine știe, poate mi-a lipsit întotdeauna.

— A sosit vremea să te îndrepți, pis, pis, spre uzină, așa se pare. Să te mai astimperi.

Nea Ion a pufnit, clătinînd capul. Despre uzină are o părere mult prea proastă ca să i-o poată schimba cineva. „Uzina e salon, omule, îți explică pe îndelete. Program de atelier. Căldurică. Aia din uzină habar n-au ce înseamnă un geruleț de vreo douăzeci de grade la vale, sau noroiul de toamnă. Niște babe. Dacă le dai o centură de siguranță, sînt în stare să o lege de git. În uzină trebuie să mergi cînd te apropii de pensie, de la nouăzeci de ani în sus, cînd îți slăbesc balamalele."

Aici Filip îl lasă în ale sale, nu-i mai amintește că de fapt în uzină a învățat să țină o cheie în mînă. Înainte nu-l ierta, dar de cînd cu apucăturile astea ciudate, îl iau toți cu binișorul pe „bătrînu", de parcă acesta n-ar fi „olteanu dracului", ci un copil plăpînd, pripășit în echipa lor.

„Parcă s-a mai liniștit totuși, îmi spune Filip, strivind chiștocul cu vîrful bocancului. Nu mai vorbește atita." Numai că s-au schimbat cîteva lucruri și pe strada Dristorului. Puștii cu bicicletele lor gonesc mai mult pe unul din trotuare. Pe celălalt se zbenguie pe patine cu rotile Gigel al șefului, în vreme ce taică-su îl urmărește cu privirea, sprijinindu-se în coada săpăligii între două straturi de lobodă. Mai scoate „bătrînu" o țigară, îi bate un capăt cu unghia, dar întîrzie să o aprindă, și tot privește așa, în lungul trotuarelor pe care țipă copiii, sau aiurea, peste vîrful blocurilor, undeva spre părțile Ploieștiului. Și cînd Gigel trece ca un fulger pe patinele sale zornăitoare, nea Ion își spune că numai ăl de sus putea să aranjeze lucrurile atît de bine, ca în același timp să fii și să nu fii fericit. Viața ar fi mult mai simplă, se pare, dacă ai fi mereu „olteanul dracului"...

ion crînguleanu

Meridian de primăvară

Partidului Comunist Român

1. Firul cu plumb în raza lunii

Clar ca un riu
care vine dintr-o inimă,
spre pămînt,
firul cu plumb nu-i decît
raza ochiului nostru
sub luna de primăvară.
Pînă departe de frunți,
pînă mult mai adînc,
uneltele imaginează
și ară.
Lumea noastră pune la porți
și la inimi acum,
arbori de sărbătoare-nflorită,
Pînă și nordul e-o ardere,
pînă și sudul
e-o
însămînțare deslănțuită.
Acest anotimp nu-i o repetare,
el e-o privire
din noi înșine către viitor,
Este însuși pămîntul
întemeiat să respire
cît un popor.
Firul cu plumb nu-i o cădere
El este o decolare
în centrul acestei sfere
Ce ne imaginează și are.

2. Lumina mîinii

Cînd se va înțelege mai bine prețul mîinii,
se va spune că lumina pămîntului
e însăși averea mîinilor
care-o izvorăsc infinitului.
Cînd se va recunoaște
că tot ce-i lumină,
prin mîinile noastre izvorăște,
pămîntul va fi
cu mult mai mult astru,
unic trăind omenește.
Ele și numai ele, mîinile
în această primăvară,
dau veste universului
că noi nu înflorim
pentru întîia oară !
Astfel,
din punctul de vedere
al nemărginirii,
mîinile noastre sînt
unice raze
care trimit timpului,
pîinile, trandafirii.
Chiar și-n fața munților Carpați,
cu ele ridicate,
purtătoare de pîine,
de-odată sîntem mai înalți.
Din cînd în cînd,
mîngîiat, muncit, înflorit,
sub raza mîinilor
însuși pămîntul
e cu mult mai pămînt.

3. Pămîntul se gîndește pe el însuși

Din gîndul nostru
pămîntul se gîndește pe el însuși ;
din mirarea noastră
pe el însuși se miră
și cu cît visăm de înalt, el bunul de pămînt
cu atît mai înalt visează.
El se privește cu privirea noastră,
își face averile cu mîinile noastre,
el se muncește și se înflorește
cu înseși mîinile și frunțile noastre.
El, cu noi se încălzește
și se imaginează
mai stea decît alte stele ;
el cu noi își sapă fîntînile
și-și pune livezile ;
cu noi își ridică razele gîndului
spre alte planete.
Dar mai ales
el cu noi se simte al lui,
se răsare cîntînd și muncind,
cine știe în fața cîtor stele !
Și, iată, primăvara
e una din veștile lui înflorite
prin însăși întemeierea noastră !

teatru **t**

Judecată în noapte

Antonio Buero Vallejo și-a dobîndit renumele în patrie și peste hotare prin vehemența acuzei politice care răzbate din toate lucrările sale dramatice. Teatrul Bulandra îi prezintă la numai doi ani de la premiera absolută piesa **Judecată în noapte.** În Spania postfranchistă, povestea unui cuplu întemeiat pe minciună prilejuiește tratarea dintr-un unghi inedit a temei odioasei dictaturi, a teroarei și lașității, a constrîngerii și a conștiinței. Bărbatul, important politician, abil oportunist și-a cîștigat soția printr-un meschin denunț. Ea, mic burgheză în cuget și simțire, timp de douăzeci de ani și-a cultivat aversiunea față de soț fără să-i caute explicația. Aniversarea mariajului provoacă un retrospectiv proces de conștiință, declanșat de o doctoriță, apărătoare a adevărului și un fost polițist, comolice al verosului soț. Desfășurarea logică a conflictului este înlocuită cu treceri rapide de la o situație la alta, prezentul devine trecut, trecutul devine viitor. Trimiterea spre esențializare, indicarea naturii simbolice a demersului etic (avertisment în fața repetabilității istoriei), autorul însuși o face subintitulîndu-și piesa „mister profan". Personajele (soțul, soția, prietena soției, complicele soțului, preotul, generalul), avînd funcții generice în conflict, amintesc de aridîtatea schemei expresioniste. Plecînd — poate — de la această sugestie de stil regizorul Tudor Mărăscu a contribuit la rarefierea textului, prescurtîndu-l și suprapunînd peste intriga piesei rețeaua căsetată a unui joc abstract, modern, dar vidat de substanță. Spectacolul, conceput polifonic, pare solid realizat în toate compartimentele, însă linear și uniform. Scenografia (Dan Jitianu) speculează scena deschisă : bazine, un podium, nișe, trape, toate în rafinate degradeuri de mov — culoare rece, tristă, dar avînd darul de a stimula introspecția. Schimbări rapide ale intensității luminii, dînd impresia alternării diferitelor locuri de acțiune, abia dacă creează o anume dialectică a tensiunii. Costumele (Mihaela Demetriade) definesc și caracterul personajelor — rigide uniforme, involte voaluri, austere țaioare. Respectîndu-se indicația autorului, muzica (Beethoven) reușește ca prin amplasarea în spațiu să creeze efectul instaurării neliniștii. Mișcarea actorilor a fost concepută în maniera deplasării de marionete, gesturile fiind reduse la simbol. Rigiditatea eșafodajului scenic nu permite actorilor creații deosebite, ei se păstrează în nota calităților știute. Gina Patrichi își apropie rolul prin cîteva procedee care îi sînt caracteristice : cenzurarea sensibilității nervoase și dezlănțuirea trăirilor intense. Irina Petrescu, cu obișnuita-i capacitate intelectuală, își construiește personajul — solitară conștiință curată, degajînd forța adevărului, cinstei și omeniei printr-o privire limpede, tăioasă care acționează în plan emoțional mai puternic decît abstracta instanță de judecată. Victor Rebengiuc, prea egal cu sine, nu a găsit încă nuanțele infinitezimale ale trecerii de la o ipostază la alta, impresionînd doar prin masivitate. Ion Besoiu a scontat pe ambivalența farmecului, fiind agreabil și detestabil în aceeași măsură, deci cu atît mai periculos. Fory Etterle, George Oancea, Dorin Dron, Diana Lupescu, Ion Cocieru, Constantin Drăgănescu se conformează viziunii regizorale, prestînd o bună figurație.

Irina Coroiu

film **f**

Spectacolul spectacolelor

Amplă manifestare în complexul proces de împlinire a personalității umane, cea de a doua ediție a Festivalului național al culturii și educației socialiste **„Cîntarea României"** a reprezentat prin dimensiuni și diversitate un spectacol unic în istoria vieții spirituale a țării.

Evenimentul memorabil prin generosul său caracter popular (concretizat în numărul celor peste patru milioane de participanți) și prin calitatea spectacolelor susținute de formații și soliști de muzică populară, ușoară, de estradă, simfonică, de brigăzi artistice, coruri și fanfare, ansambluri de balet sau formații de teatru a inspirat recenta peliculă realizată în cadrul Casei de filme nr. 3 în colaborare cu Studioul „Alexandru Sahia".

Autorii filmului **Spectacolul spectacolelor** (scenariul : **Dumitru Done**, regia : **Ion Moscu**) au încredințat unor populari actori — **Anda Călugăreanu** și **Amza Pellea** — și unui cineast îndrăgit de public — **Sergiu Nicolaescu** — dificila misiune de ghizi în noianul kilometrilor de peliculă impresionată cu ocazia desfășurării diferitelor etape ale Festivalului.

Din păcate, formula aleasă nu se dovedește a fi cea mai fericită datorită lipsei de rigoare în compartimentarea imaginilor alese pentru exemplificare, datorită unui comentariu suprasaturat de date statistice și de un umor îndoielnic, cu racorduri fortuite, lipsite de semnificație.

Dincolo de aceste evitabile minusuri în **Spectacolul spectacolelor** regăsim numeroase secvențe care conving asupra dimensiunilor reale conferite de Festival creației artistice autentice (dansul fetelor de la Căpîlna, artiștii săteni din Costești din Vîlcea, dubașii din Făget, dansul tematic al formației gălățene, strigăturile fetelor din Hațeg, teatrul copiilor din Popricani).

De asemenea, sînt surprinse în film cîteva aspecte ale creației tehnico-științifice, integrate firesc în Festivalul național **„Cîntarea României"**, mai puțin însă reprezentative pentru adevăratele cote ale performanțelor obținute în acest domeniu.

Formula hibridă a documentarului-artistic aleasă de autori ignoră de cele mai multe ori posibile asociații de idei menite să ofere spectatorului sinteza cuprinzătoare, bogată în esențe a valorilor descoperite într-o prestigioasă competiție națională.

Decantarea sensurilor înalte, conținute în ampla sărbătoare a creației ar fi fost posibilă într-un serios film documentar, conceput în spiritul celor mai bune documentare românești caracterizate în egală măsură de forța sintezei, sensibilitate și inteligență.

Este cazul ca viitoarea ediție a unui astfel de gen de film menit să reflecte Festivalul național **„Cîntarea României"** să se bucure de colaborarea unor prestigioși oameni de cultură familiarizați cu legile scenariului cinematografic, capabili să elaboreze un comentariu pe măsura evenimentului, precum și o alegere mai convingătoare a principalilor protagoniști ai unei manifestări unice prin dimensiuni și rezonanțe.

Călin Stănculescu

televiziune **tv**

Viața noastră

Paradoxal, dar tocmai emisiunile care, prin teme și preocupări, ar trebui să pară străine de succesul la public, au acest succes. Ne gîndim la emisiunile economice și științifice, la „Viața satului", la serialele științifice, la „Actualitatea economică" ș.a. emisiuni cu atracție statornică în programele televiziunii. Cum se explică acest „fenomen" alături de „fenomenul" varietăților, de exemplu ? În primul rînd, prin sentimentul autenticității creat de realizatori care, spre deosebire de alții, nu-și pun cu mîna vorbele în gura „subiectilor" lor, nu-i așează ca pe niște manechine în fața aparatului, nu-i obligă să gîndească una și să spună alta. Implicarea acestor realizatori în emisiunile lor este atît de mare, încît deja cîtiva se confundă cu ele, fiind un fel de embleme de ale lor (de exemplu Verman, un fel de primar al televiziunii sau Bacalu, disc-jockey-ul emisiunilor de știință). În al doilea rînd, aceste emisiuni „fără sanse" în topul t.v. (puțini știu însă locurile de frunte ocupate de ele în sondaje) se remarcă prin punerea în pagină a rubricilor, prin „secretariatul tehnic" care, deși asigură de la o vreme un „cotidian" economico-științific, reușește să-i asigure mobilitatea. Se creează astfel o impresie de varietate într-un domeniu care, cel puțin în aparență, nu o are, dimpotrivă. În al treilea rînd, trebuie remarcat „spatele", cu alte cuvinte, statul major al redacției în fruntea căruia se află de cîtiva ani buni Sorin Pamfil, un general care, ca soldat, a tras și cu pușca (și încă bine).

Ar mai fi de căutat și de găsit multe explicații ale succesului acestor emisiuni în care hazul se face de necaz și nu de dragul hazului pur și simplu. Cum ar mai fi de căutat și de găsit explicațiile insuccesului la public ale unor emisiuni care se vor, chiar se declară, „distractive", dar care nu sînt decît niște însăilări de cîntece și scenete uleioase (cînd interpreții și autorii nu sînt străini sau clasici), renunțăm, consemnînd doar bucuria noastră pentru unii și compătimirea pentru ceilalți.

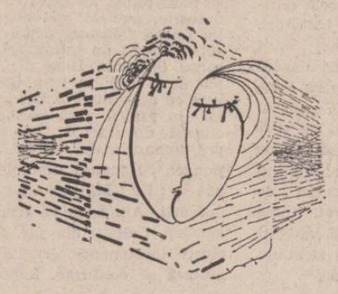

Iulian Neacșu

OAMENI DIN RĂȘINARI

dorin măran

UN TURN DE FILDEȘ DE-A LUNGUL RÎULUI

Ajungem. Sar din tramvai și întreb primul sătean : „Bună ziua. Primăria unde-i, vă rog frumos?". „Oblu-n sus, îmi zice omul liniștit și-și caută de drum. O iau de-a lungul riului care despică comuna în două clipocind cu atîta intensitate încît ești nevoit să vorbești tare ca să fii auzit. Printre porțile date în lături ca să facă loc vreunei care, întrevezi ograda aproape strălucind de curățenie și te convingi de justețea comparației „curat ca o casă din Ardeal". În sfîrșit, iată statuia și Casa memorială a lui Octavian Goga. La citiva pași se înalță un mănunchi de clădiri înalte cu un aer oficial. În curtea Consiliului Popular un pîlc de oameni minuiesc hîrlețe și sape. O mașină de pompieri zace în spatele curții cu un cauciuc spart. În loc să bat în lemn mă reped pe treptele Consiliului, gîfîind de mama focului. Bat la cîteva uși dar nici o voce nu mă îmbie să intru. Pe coridoare, tipenie de om. Bat și la ușa vicepreședintelui. Nimic. Apăs pe clanță și vîr capul înăuntru. Maldăre de ziare, cîteva hîrtii împrăștiate pe cele două birouri, dar vicele ia-l de unde nu-i. Cobor alertat treptele. Ajung în fața pîlcului de oameni pe care uitasem să-i salut și înclin respectuos (reflex al sentimentului de culpabilitate) capul, în semn de binețe. „Caut pe tov. președinte", zic. „Păi, nu-i." îmi răspunde unul mai tinerel cu o jachetă alburie zîmbindu-mi ironic, de parcă as fi făcut nu știu ce gafă pe care el o prevăzuse. „Dar unde-i ?" întreb deznădăjduit. „Cu treabă la Sibiu". „Dar vicele, unde-i ?" trag la răspundere. „Păi cu el vorbești". Plecă apoi capul în piept ca pentru a-și stinge surîsul ironic de care nu se despărțise în tot acest timp și după ce propti de perete hîrletul, se apropie de mine și-mi întinse încheietura mîinii ca să nu mă murdărească. „Cu ce treabă pe la noi, tinere ?" „Pe Goga îl știți ?". „Nu mi-e străin numele, dar ce treabă ai cu el ?" Și din vorbă în vorbă am ajuns la ale noastre. Vicele dădu cîteva indicații oamenilor apoi mă conduse la el în birou. „Păi, hai să facem un plan de bătaie. Casa memorială n-o putem vizita pentru că proprietarii sînt plecați. Dar nu-i bai. Goga e pretutindeni. Hai cu mine." Intrăm într-o librărie. Luna cărții la sate e pe sfîrșite. Rafturile ca și vitrina sînt însă doldora de cărți. Ediții complete din „Gîndirea politică a tovarășului Nicolae Ceaușescu". Beletristică, literatură de specialitate, pentru cei mici. Totul într-o ordine desăvîrșită. „Citesc oamenii?" întreb. „Dacă citesc ? Ba bine că nu. Oamenii la noi nu trăiesc oricum. Ei vor să aibă o conștiință cît mai exactă a lucrurilor pe care le săvîrșesc. Nu mai sînt doar niște unelte cu care se edifică istoria. Au aflat că munca lor din ce în ce mai complexă trebuie să țină pas cu noul, că trebuie să aibă o dublură informațională adecvată." Îmi umplu sacoșa cu cărți pe care în capitală n-am apucat să le văd expuse apoi ne continuăm drumul în susul riului. Un sătean se apropie de noi cu un brat de pulpeți. „Măr ?" întreb cu un aer sigur. „Ba, cais." Vicele îl lămuri cum să facă altoiuri. Pe un altul îl sfătui cum să întocmească o cerere. Pe un altul îl trage la răspundere pentru că stă prost cu contractările. Dă mai departe sugestii oamenilor care nu-l ocolesc, cum să stropească pomii, ce îngrășăminte să pună în cutare lot, ce furaje să folosească pentru vite, cum să facă însămînțările. „Dar inginer agronom, n-aveți ?" „Avem și n-avem". Îmi vorbește de tovarășa Boleriu (evocator nume) care „s-a cam cuconit. Nici cu boii n-o poți scoate din birou. N-are tragere de inimă. Avem nevoie de un specialist care să înțeleagă că dacă nu pui suflet în ceea ce faci, mai bine o lasi baltă". În drum vicele mai stă de vorbă cu nea cutare și nea cutare. Probleme care în mod obișnuit se rezolvă în decurs de o săptămînă după transpirații de anticameră, el le-a pus la punct sau le-a dat un început de rezolvare în mai puțin de douăzeci de minute. Oamenii veneau la el fără să plece capul, ori să bîiguie amabilități protocolare. „Vă iubesc oamenii, nu-i așa ?". Nelu Crețu rîde și nu spune nimic. Apoi îmi mărturisește. „Oamenii vin la mine mai mult dintr-o dependență afectivă. Ei știu că-i înțeleg la fel de bine ca pe tata sau mama. Omul de partid trebuie să fie înarmat cu temeinice cunoștințe psihologice dar asta pe fundalul unei mari disponibilități sufletești. El nu trebuie să privească problemele oamenilor detașate de sufletul lor. Pe om trebuie să știi, înainte de toate, cum să-l întîmpini. Uneori, auzindu-i pașii pe scări parcă știu în ce dispoziție vine la mine. Cînd simt că are probleme care-l copleșesc îi spun înainte ca el să deschidă gura: „Îs cătrinit omule. Iacă ce năcazuri am. Pe asta cum s-o scot la capăt ? Dar pe asta ?". Și încetul cu încetul, îl îndepărtez de oful lui punîndu-i în față unul mai acătare. Atunci parcă se realizează un fel de solidaritate morală între noi. Se concentrează mai puțin la ceea ce-l mănîna cu un minut înainte și parcă i se mai golește sufletul de amărăciune. Apoi, încetișor, intrăm în miezul problemelor. Pe oameni trebuie să știi să ți-i apropii. Să vadă în tine un prieten. Atitudinea oficială mergînd pînă la o anumită rigiditate ce ține de sarcinile de rutină, îl inhibă, îl ia din puteri. Oamenii la noi au probleme din cele mai diverse. E foarte greu să-i împaci pe toți în timpul cel mai scurt. „Și le, răzbiți pe toate ?" „Ar fi prea frumos. Dar nu întotdeauna mă simt în stare. Uite, de pildă, în Valea Șteaza se petrec de multă vreme lucruri strigătoare la cer pe care n-am reușit să le pun la punct. Aici vin în fiecare simbătă și duminică și chiar în cursul săptămînii, cohorte de mașini, uneori depășind 500 de numere. Ocupă zona cea mai fertilă de aici, îngrășată cu azotat de amoniu, singura zonă pășunabilă pentru vitele în lactație. „Domnii" bat cu pietre tablele avertizoare, aprind focuri, își spală autoturismele. Am stat de vorbă cu ei, am luat măsuri, am făcut sesizări mai sus. Nimic. S-au dat cîteva amenzi de ochii lumii. Cei mai mulți dintre ei sînt oameni cu relații. Unii au chiar funcții de conducere. Trebuie un imbold de sus. Presa, televiziunea. Un raid inopinat ar da multe lucruri la iveală. Nu știu dacă mă înțelegi, dar pămîntul ăsta e totul pentru mine. Consiliul Popular are în administrație șapte munți. Știi dumneata că n-a fost cărare pe care să n-o străbat ? Tatăl meu a fost tăietor de lemne și în copilărie l-am însoțit peste tot. Cunosc fiecare palmă de pămînt. Înainte vreme exista în satul nostru o fermă tradiție protestatară împotriva tuturor celor care încălcau rînduielile satului. Era de-ajuns să insulți muierea unuia, că Sfatul Bătrînilor te și alunga din sat. Nu era de glumă. Apoi vicele, ca să nu-mi ostenească mintea cu d-ale lui, începu să-mi povestească despre peregrinările prin munți, de brîndușele de primăvară, de covorul lor albastru violet desfășurîndu-se pe fundalul verde închis al brazilor, despre sclipirile umede ale zăpezii tîrzii care îți schimbă pulsul, te transpun într-o lume de basm. „Așa cum dumneata nu te poți despărți de covorul persan sau de televizor, așa nu pot eu să mă despart de pămîntul ăsta." Mi-am amintit atunci de fraza poetului Ruskin : „Oamenii care nu sînt poeți percep lucrurile foarte clar pentru că nu le simt." Se vede treaba că poetul rus n-a fost niciodată în Răsinari. Ne-am continuat drumul. Ajungem la terenul de fotbal. Restaurat din cotele facultative ale sustinătorilor. Lupu Petre, secretarul U.T.C. al comunei este un fervent susținător al echipei. Tribuna e construită din lemn de mesteacăn. Restul materialelor de construcție sînt tot din resurse locale. S-au făcut măsurători topo, s-a folosit utilaj propriu, oamenii și-au pus la dispoziție cărușele. „Dar vestiarele unde-s ?" „Ei, cam multe dintr-o dată. Deocamdată fiecare casă țărănească din apropiere e un vestiar. Oamenii își fac un titlu de laudă punîndu-și casa la bătaie". „Se poate, întreb înmărmurit ?". „Se poate. La noi se poate". „La noi". O luăm la deal în căutarea brîndușelor. Pe drum ne întîlnim cu nea Crăciun, un veteran al satului. „Ce faci nea Crăciune ?" „Iaca, am ieșit și eu de la fizioterapie." „Hai cu noi la deal." „Aș veni, cum nu, dar nu mă prea lasă piciorul ăsta beteag. Dar dacă o luăm domol...". Dăm de o colibă. O haită de ciini ne încolțesc. „Dacă mă mușcă vreunul, să-mi crute piciorul sănătos. Că în mîini nu știu a merge și sînt prea bătrîn ca să mai învăț." Am ajuns pe coama dealului. Se vedea pînă la Selimbăr. Depărtările erau neasemuit de frumoase. Nea Crăciun uitase de piciorul său beteag. Am încercat să-mi imaginez atunci care ar fi diferența între a-ți petrece un șejur în aceste locuri și a te statornici în binecuvîntarea lor. N-am avut răgaz să-mi continui șirul gîndirii pentru că mi-am amintit că dacă mîine dimineață nu decolează avionul, voi pierde concertul de jazz-rock de la Sala Palatului.

URMAȘII POETULUI

Marx și Engels spuneau că familia se află la baza societății. La Răsinari acest adevăr devine relativ. Clasa, sînt încredințat, se află la baza societății. În acest compartiment al fagurelui social se produce un adevărat miracol al conștiinței. Aici m-am confruntat cu o „generație" de care nu știam prea multe lucruri, o generație de mici oameni mari. Copiii sînt plini de idei, știu o sumedenie de lucruri pe care eu le aflasem cu mult mai tîrziu de vîrsta lor, sînt decîși să facă minuni în comuna lor pentru a-i duce renumele peste mări și țări. Învățătoarea Crăcea Ana e o pildă de abnegație profesională. Pune atîta suflet în discuțiile cu copiii încît nu se poate să nu te îndrăgostești de ea pe loc. Rîvnește neobosită în jurul lor, reușind să-i stîrnească, să-i dinamizeze. O pădure de mîini fermecătoare însuflețește clasa la fiecare întrebare pusă. Copiii răspund cu o dezinvoltură și o spontaneitate uluitoare. Am băgat de seamă că răspunsurile nu sînt simple tîșniri ale memoriei, ci conțin adevăruri altoite cu gîndirea lor proprie. Îmi recită apoi o sumedenie de poezii. Nu cred că există vreo poezie a lui O. Goga, firește dintre cele reprezentative, pe care micuții să n-o știe. Apoi s-a petrecut un lucru uluitor. În timp ce lecturam cîteva poezioare ale elevilor clasei a III-a A adunate în „Caietul de lectură", au început să cînte pe versurile marelui poet. „Dăscălița", „La noi"... Au cîntat atît de frumos încît mi-au dat lacrimile de emoție. Și ca să-mi ascund marasmul m-am întors spre gazeta de perete a clasei. Au recitat apoi din versurile lor Letiția Iliuț și Bratu Lucian. Ei mi-au povestit despre activitatea lor zilnică, despre preocupările artistice pe care le au, despre planurile de viitor. Curînd va avea loc o expoziție de desene, o întîlnire cu cenaclul Cedonia din Sibiu, un recital de poezie la Casa memorială, un simpozion, o excursie pe ruta Răsinari Ciucea, un concurs pe tema „Biografia lui Goga", un montaj intitulat „Poetul pătimirii noastre"... Desigur că aș fi rămas pînă seara cu acești copii minunați dacă mamele lor nu i-ar fi așteptat cu bucatele calde pe masă. Mi-am luat rămas bun de la toți, asigurîndu-i că invitația de a reveni nu va rămîne fără răspuns. Drumul reîntoarcerii l-am parcurs gîndindu-mă la oamenii pe care i-am cunoscut, la acești copii frumoși ai zilelor noastre care duc mai departe tradiția valorilor adevărate, îmbogățind-o necontenit. Și pentru a treia oară îmi permit să contestez afirmațiile unor mari oameni de cultură, susținînd că satul se află în centrul lumii și se prelungește în conștiința oamenilor.

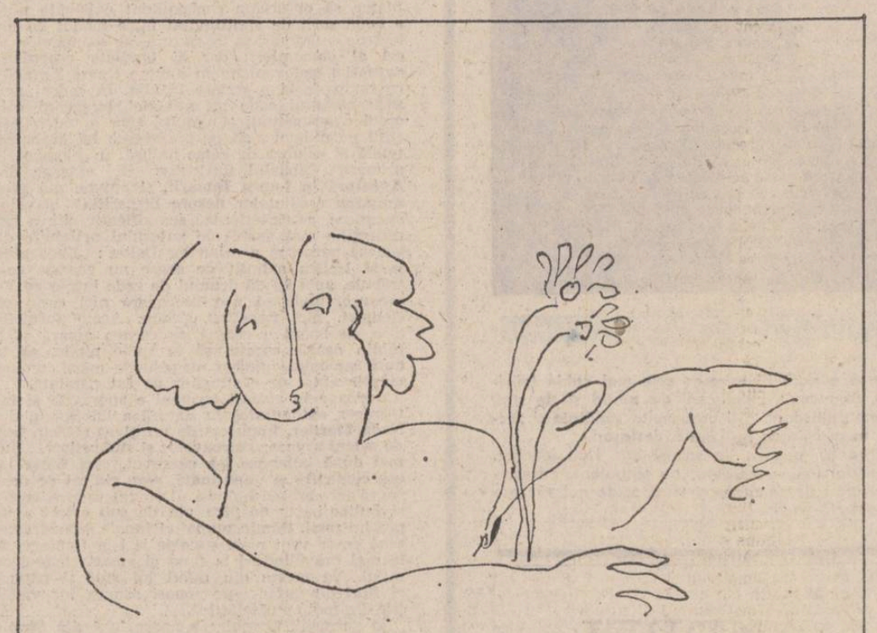

Desene de Benone Șuvăilă

dragoș vicol

Lumină...

Lumina mea, pe culmi cînd te înrouri
răsună-n munți un clopot vegetal
ce-mi spune sufletul din deal în deal
pînă-n trecutul cu voievozi și bouri.

Se umple zarea-atuncea de ecouri,
de chipul meu pe frunză, stea și val,
multiplicat în simbol și-n ideal
și sfîșiat ca-n piscuri niște nouri...

Așa-mi încerc eu drumu-n veșnicii
biruitor și-nvins și iarăși frunte
trecînd înaltă peste vijelii

asemeni unui nobil vîrf de munte !
Lumină, țara mea de timp și dor :
spre roua ta urc eu cutezător !

Eu sînt frumos...

Eu sînt frumos numai în preajma voastră,
păduri și pajiști înflorite-n Nord,
cînd luna coborînd din piscuri albe
se scaldă-n iezer ca într-un fiord.

Eu sînt frumos numai cînd ninge tandru
în Călimani sau în vreun dor al meu,
cu fosnet cald și cu înmiresmarea
sehelbelor cu fragi și curcubeu.

Și sînt frumos îmbrățișînd grumazul
vreunui cerb care, gonit de lup,
se arcuiește-n salt peste prăpăstii
și roua spaimei strălucind pe trup.

Da, sînt frumos cu ciocîrlii pe umeri,
cu hore mari din fluiere țîșnind,
cu ape limpezi sărutînd pămîntul,
cu cetini nînse legănînd colind.

Și sînt frumos numai aici, în țara
iubirii mele-eterne — și oricum :
învingător, învins, ars de tristețe,
la început sau la sfîrșit de drum,

Venit tîrziu în viață, — ori prea devreme,
doinar sau înțelept, pietrar sau baci,
n-am chip, n-am har, n-am suflet de lumină
decît pe-acest pămînt cu crini și fagi !

Ci fără munți înalți în jurul frunții
și fără fresci, fără izvor molcom
prin sînge, prin cuvînt și nesfîrșire,
eu nu pot fi frumos ca orice om !

Ger alpin

Trei capre negre pasc omătul mut.
Pădurile spre noapte au trecut.

Pe crengi încîrciurate,-ntr-o vîlcea,
își odihnește luna fruntea grea

de-atîta drum pe cerul vag, sticlos.
Înghețată o cascadă mai în jos

și apa-abia fosnește în căderi
sub munții mei bătrîni și mai severi.

O neclintire stranie s-a pus
stăpînă între răsărit și-apus

încît nici pas, nici zbor, nici glas, nici vînt
nu dau vreun semn de undeva că sînt.

Negrileasa

Nu știu spre ce punct cardinal drumețim.
Drumul e straniu, așa ca-ntr-un vis,
culmile fug spre-un orizont nedecis —
fără culoare și fără-nălțimi.

Numele sună a fosnet de fag
scuturat peste ape-ntristate de vînt,
sub pași ne pare că n-avem pămînt
ci un omăt verde ce dă-n moleșag.

Și-nsfîrșit, satul cu forme de fum :
case ici-colo, flori nalte-n balans,
frasini fantastici se-ndoaie-ntr-un dans
halucinant peste punți, peste drum...

Pe urmă vin codrii cei mari de molid
cu arbori morți printre arborii vii ;
rostogolind valuri mici, argintii,
cade-un piriu printre arbori, din vid.

Și iar, Negrileasa, zidită din fum
și iar risipită ca fumul în vînt,
alungă culmile de pe pămînt,
topește pajiștea pe care șezum...

Nu știu : există sau eu am trecut
în altă viață, pe care n-o știu ?
Ești, Negrileasă, un cald tărîm viu ?
Ești, Negrileasă, un trist tărîm mut ?

Voi oameni...

Voi oameni — ape dulci, oameni-răcoare,
voi oameni-șesuri blînde, oameni-fagi,
lumini albastre întrupînd o zare
de ctitorii și de poeni cu fragi,

s-aprind molizi și munți uriași sub lună
să vi se vadă sufletu-n adînc
de trăinicie și de piine bună
din veac venind cu cinstea la oblînc.

Voi oameni-vifor și voi oameni-piatră,
păduri de-argint înfrematînd doiniri,
virtutea voastră-i foc de-azur pe vatră
și pajiște de dragoste-n priviri !

Nu-i stea, și nu-i cuvînt, și nu-i mesteacăn,
și nu e plai, și nu e vis în voi
să nu mă fi născut și dat în leagăn
și miruit cu roua din trifoi !

Sînt lume-albastră și țărînă vie
la care moartea nu-ndrăznește-n veci !
Mi-e sîngele o Bistriță-Aurie,
iar fruntea, munte rătăcind poteci !

gabriel iuga

Florile de măr

Ar trebui să credem în florile de măr
ca în albastrul zării cînd e vară
dar vine iar deasupra țării-un ger
și așteptăm o nouă primăvară

ar trebui în ochi să lumineze
din zilele de mîine sori solemni
ei sînt acolo-n zorii plini de veghe
ca în suflarea noastră, puri și demni

nu-s depărtări să nu le bată gîndul
cînd florile de măr dau fructe mîine
din ierburile înalte, încet, cu rîndul
și din speranță plămădim o piine

zidit e-n suflet cerul țării pur
și-n el zidite-s visurile noastre
pămînt etern e liniștea de-acum
ca florile de măr în spații vaste

Ca o lumină

Ca o lumină-n suflet să ne-adune
pămîntul țării-n șoaptă la izvoare
și tot ce-a fost se află-n depărtare
și ce-a rămas tot sîngele ne spune

să nu mai crezi iubită vînturi, valuri
rostogolite vîrstele se-alungă
nisipuri mișcătoare-n ziua lungă
aștern veșnicii de alge-n maluri

nu ne-a rămas decît pămîntul țării
pe ochi răcoarea lui să ne-nsereze
la pacea noastră stelele vegheze
cum pescărușii la mișcarea mării

ca o lumină-n sînge cît un munte
pămîntul țării să-l lipim pe frunte

radio

Sfîrșit de săptămînă

În ultimă vreme (recunosc, numai în ultima vreme !) mă preocupă chiar și discuțiile pe tema programelor radiofonice. Din această cauză am ajuns, oarecum pe nepregătite, în fața unei probleme sicîitoare : de ce n-am acceptat eu niciodată că pot exista oameni dispuși să-și petreacă sfîrșitul de săptămînă lîngă aparatul de radio ? Convingerile pentru care nu ai alt argument decît propria ta fire sînt întristătoare. Într-un autobuz doi bărbați în puterea vîrstei își mărturiseau nemulțumirea că nu prea au ce asculta duminicile la radio. M-am uitat la ei cu o curiozitate aproape răutăcioasă : cum adică, nimic mai bun nu-și pot oferi cei doi, duminica, decît radioul ? I-am justificat, un moment mai tîrziu, cînd au fost rostite propozițiile : „Îmi place să lucrez cu aparatul deschis, nu cu magnetofonul. Nu pot asculta o zi întreagă muzică, vreau noutăți, umor, dialoguri". Aș fi vrut să-i întreb ce anume lucrează ei duminica dar n-am îndrăznit. Poate pictează, mi-am spus. Am asistat la dialogul respectiv într-o vineri. Acasă m-am reprezit la programul editat de Radioteleviziunea română. Răsfoindu-l, am constatat că duminică, 26 aprilie, se transmiteau (pe toate cele trei programe) noutăți, umor, dialoguri. Atunci de ce erau nemulțumiți cei doi ascultători ? Am hotărît să duc lucrurile pînă la capăt, în speranța că voi putea înțelege. Așa se face că la 9,30 duminică, am deschis radioul. Emisiunea de actualități și muzică „Magazinul duminical" o mai ascultasem adeseori. Acum mi s-a părut, ce-i drept, mai searbădă și mai plictioasă ca altădată ; am și renunțat la ea, în favoarea programului II, pe care se transmiteau „Invitațiile Euterpei". În jurul orei 12, am revenit pe programul I. „De toate pentru toți" înseamnă, aproape nimic, adică efortul de a umple saizeci de minute cu te miri ce. E adevărat, programul I e suportabil pînă la „Unda veselă". Dem Rădulescu prezintă emisiunea lui Aurel Felea „Cînd unu plus unu fac unu" și nu-mi rămîne decît să mă gîndesc că de prea multe ori a fost criticat umorul duminical și radiofonic. O emisiune mai bună decît „Unda veselă" se transmite pe programul II sîmbăta, la 11. Probabil că cei care o pot asculta sînt încîntați. N-ar fi rău de tot dacă cineva ar avea ideea să transfere această emisiune pe programul I, duminică după-amiază. E nevoie, totuși, de mult umor pentru acest transfer.

Programul de audiție pe care ni l-au oferit s-a încheiat cu evocarea revistei „Contemporanul", înscrisă în ciclul „Momente din istoria culturii românești". Transmisă pe programul II, interesantă ca subiect, această emisiune a fost parcă realizată conform unui plan de lecție dintr-un manual învechit. „Cuvîntul înainte" susținut de Z. Ornea a informat ascultătorii cu date referitoare la curentul cultural de la „Contemporanul" și i-a informat bine. Fără nimic convingător însă, scenariul radiofonic semnat de Dan Huliera a rămas la nivelul unui conspect sîrguincios întocmit. Nici măcar distribuția de excepție (Dina Cocea, George Constantin, Mircea Septilici, Constantin Bălțărețu, Corado Negreanu, Silviu Stănculescu ș.a.) n-a putut salva evocarea respectivă de o stînjenitoare lipsă a firescului.

Elena Ștefoi

plastică

Culori din Bărăgan

În fața acestui bogat și nuanțat colorist, pictorul Niță Anghelescu, te simți furat numaidecît de nostalgia unui Bărăgan în cuprinsul căruia ți-ai petrecut copilăria și adolescența, în acel Bărăgan care miroase de la distanță a piine caldă. Reflecții adînci cu o egală încărcătură de sensibilitate vin să se așeze lîn nu numai pe ramele pînzelor peste care a trecut o pensulă meșteșugit înmuiată în realitate, ci și pe sufletul tău aprins de revederea cu trecutul.

Mașini de treierat, podul, secerișul, clăile de grîu auriu, șirile de paie surii îți dau impresia unor comori de curînd desgropate și care te transpun într-o lume de vis, făcînd să ții în spinare, cu eleganță cromatică, bogățiile Bărăganului, unde ciocîrliile își pun la încercare „ghiersul" lor fermecător, iar pălăriile de floarea-soarelui, ce se odihnesc în zăpușeală, stau să surprindă o adiere de vînt sau să spargă tăcerea ce s-a așezat, cu evlavie, peste cîmpia fără margini de un galben-auriu.

În această încantație cîmpestră te fură valurile verzi, albastre și galbene ale unui uriaș val pe care Fata morgana îl aruncă imaginar în văzduhul peste care soarele își trimite cu dărnicie lumina și căldura din miliardele sale de becuri aprinse și din al cărui ansamblu nu mai poți descifra nici chipul și nici locul unde te-a prins această vrăjitoare a naturii în mrejele ei.

Latura cea mai demnă a culorilor lui Niță Anghelescu constă în vibranta chemare către jocul lor de lumini și care te îndeamnă să le descifrezi esența, unitatea și liniștea care te acoperă ca un veșmînt călduros. Nu găsești în această pictură nimic distonant. Totul e pus cu grijă la locul lui și cu intenția discretă de a nu te înfiora și totodată de a nu te îndepărta de creațiile sale autentice, stenice și cu o puternică încărcătură de finețe care ar tulbura și paradisul.

O barză pe un stîlp de beton la margine de sat. E barza care ca și cocorii și dropiile definesc ambientul Bărăganului. Poposită la Brincoveni, un sat ca toate satele țalomițene, pe unde austrul a ofilit frunzele oliv ale porumbiștilor a căror mătase încercase să-și desfacă pletele stufoase unse cu pomadă naturală smulsă din razele de soare.

Fîntînile Bărăganului sînt și ele tot niște berze dar mai înalte. Uneori balerine grațioase din care un Brâncuși ar fi putut face din ele însemnele bogăției. În apropiere un lan de grîu, irigat la comenzile unei singure mîini, dansează o rumbă, dîndu-ți impresia că pămîntul se leagănă ca o adolescentă în urma primului sărut. De undeva de departe, cînd Fata morgana este îmbrăcată mai sumar, țignalul locomotivelor sau huruitul tractoarelor îl simți în apropierea ta. Te înfiori numai la gîndul că viața acestei cîmpii, unde se împletesc și se împrietenesc visul cu rodnicia, nu este altceva decît eternitatea venită să dea socoteală de pe unde s-a preumblat. Din somn te deșteaptă orgoliul sacadat al unui pitpalac insolent și tocmai cînd vrei să cuprinzi nemărginirea prinsă pe pînzele pictorului, îți dai seama că totul a fost un benefic vis.

Pictura lui Niță Anghelescu trăiește prin optimismul ce l-a imprimat cu opulență acest maestru al culorii.

Ioan N. Vlad

muzică

Concert la Filarmonică

Foarte binevenită programarea la pupitrul Filarmonicii a dirijorului clujean Emil Simon. Revăzîndu-l la București, ne-am întărit certitudinea că este un muzician al versiunilor finite, inspirat meditate, al amănuntelor subtile, emanînd dintr-o solidă cultură a stilului și un exemplar rafinament. Ne sprijină aici firescul virtuozității în uvertura la *Nunta lui Figaro* de Mozart, unde mijloacele sugerate ansamblului sînt cele mai adecvate, ca și gestica, iar relația dintre actiunea dirijorală și scopul muzical funcționează fără nici o pierdere de energie sau substanță. Și realizarea cunoscutului *Till Eulenspiegel* de Richard Strauss a fost memorabilă. Emil Simon excelează în modelarea reliefului sonor instrumental, în regizarea suplă dar elocventă a contrastelor, însiruite în deplină logică, în exteriorizarea tensiunilor captivante. Se cuvine semnalată internalizarea dramaturgiei lucrării, citită, în ciuda popularității ei, cu o cuceritoare ingenuitate, receptivitate la adevărul partiturii adesea ascuns de fardul versiunilor intrate mai mult sau mai puțin în rutină. În plus, dirijorul a știut să dialogheze eficient cu virtuoșii parteneri de execuție (Florian Popa, la clarinet, Ioan Rațiu, la corn).

Și acompaniamentul *Concertului în Do major, K. 503* de Mozart, lucrare rar cîntată, cred că nu pe nedrept, căci pare a nu fi fost scrisă la cea mai înaltă cotă a inspirației mozartiene, a fost în nota calitativă a întregului concert. Doar că pianistul Fou Ts'ong, din Anglia, a avut o evolutie lineară, prea obiectivă și nevădind o grăitoare asimilare a stilului. Frazarea și tuseul (monocrom) nu se prea lipeau de muzica lui Mozart și nu păreau a-l recomanda pe pianistul oaspete ca familiar acestui univers.

Am lăsat la urmă deschiderea concertului, *Armonii III* de Tiberiu Olah, ca pe un eveniment major ce ne cere o specială respirație. Proporțiile lucrării și densitatea ei (în fond suprapune două lucrări ale ciclului *Armoniilor*, una „vivo" și cealaltă pe bandă) fac din prezența lui Tiberiu Olah în programul simfonicului Filarmonicii un punct de reper în interpretările de muzică românească ale redutabilului ansamblu bucureștean, al cărui repertoriu contemporan, aminteam și altă dată, este selectat cu rigoare și inspirație. Ceea ce se relevă a fi substanța operei lui Tiberiu Olah este măiestria unei anumite circularități a muzicii, omogenitatea și ingeniozitatea inițiativelor, pînă la urmă, balansul între inventie și meșteșug. Sîntem în fața unei opere mature, exersată în antrenarea psihologică a ascultătorului, căci gesturile sonore, pe fondul unei liniști poetic figurate, sînt mărturia trăirii acute a pulsului intim al muzicii, de fapt secretul, aici, al comunicativității. Tiberiu Olah știe să supună ferm materia sonoră, fără însă a-i usca misterul. Anvizajarea psihologică a timpului muzical este cea mai exactă, corelată cu aparența sonoră, timpul este „narat" cu legitim simț retoric. Culoarea, spațiul și nivelul elocventei melodice sînt axele pe care se desfășoară, în intersecție și influențare reciprocă, actul creator.

Costin Cazaban

Solemnitatea decorării scriitorului Eugen Jebeleanu

cu prilejul împlinirii vîrstei de 70 de ani

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a înmînat, vineri, într-un cadru festiv, scriitorului Eugen Jebeleanu Ordinul „23 August" clasa I, conferit, prin Decret prezidențial, pentru merite deosebite în domeniul creației literare și contribuția adusă la opera de construire a socialismului în patria noastră, cu prilejul împlinirii vîrstei de 70 de ani.

La ceremonia decorării au participat tovarășii Dumitru Popescu, membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., Suzana Gâdea, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Emilia Sonea, adjunct de șef de secție la C.C. al P.C.R., George Macovescu, președintele Uniunii scriitorilor, Constantin Chiriță și Laurențiu Fulga, vicepreședinți ai Uniunii scriitorilor, Ion Hobana, secretar al Uniunii scriitorilor.

Luînd cuvîntul, tovarășul **Eugen Jebeleanu** a mulțumit călduros tovarășului Nicolae Ceaușescu, conducerii de partid și de stat, pentru înalta distincție conferită. Încerc — a spus vorbitorul — o emoție deosebită în aceste clipe cînd primesc această înaltă distincție, pe care eu o consider o distincție acordată tuturor acelor scriitori din țara noastră care fac tot ceea ce este posibil ca să contribuie prin creația lor la construirea României noi, socialiste. Aș vrea să spun că de-a lungul acestor 70 de ani am încercat, în măsura posibilului, să aduc o contribuție — pe care o consider încă mică — la edificarea societății de astăzi. Consider că această apreciere înaltă se aduce literaturii noastre socialiste, care este o armă a păcii ; ea se apleacă cu grijă asupra leagănelor, adică asupra viitorului, ca și asupra celor care s-au jertfit apărînd pămîntul țării, adică viitorul. Într-o lume care dă atîta pentru armele de război, poezia noastră este o armă a păcii și v-aș ruga să-mi îngăduiți să încheiu acest cuvînt, vă mărturisesc, stăpînit de profundă emoție citindu-vă aceste versuri : Aș trece prin gurile iadului / Cu ochii surizători / De-aș putea spera tare că oamenii / Se vor bombarda odată cu flori.

În încheiere, sărbătoritul a exprimat din nou profunde mulțumiri pentru cinstea ce i s-a făcut.

Adresîndu-se sărbătoritului, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU** a spus :

Aș dori să-ți adresez încă o dată cele mai calde felicitări cu prilejul împlinirii vîrstei de 70 de ani, dar îndeosebi pentru decorarea cu acest înalt ordin al Republicii Socialiste România, care reprezintă o apreciere a activității pe care ai desfășurat-o, încă în perioada ilegalității, precum și în anii construcției socialiste, în domeniul literar, a activității pe care ai depus-o în diferite sectoare, a contribuției pe care ai adus-o și o aduci și la dezvoltarea literaturii noastre, puse în slujba construcției socialismului, a umanismului revoluționar, a păcii și dreptății sociale, pentru contribuția generală adusă la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate în România, la ridicarea bunăstării poporului, la întărirea independenței și suveranității patriei noastre.

DECRET PREZIDENȚIAL

Pentru merite deosebite în domeniul creației literare și contribuția adusă la opera de construire a socialismului în patria noastră, cu prilejul împlinirii vîrstei de 70 de ani,

Președintele Republicii Socialiste România DECRETEAZĂ :

Articol unic. — Se conferă Ordinul „23 August" clasa I scriitorului Eugen Jebeleanu.

NICOLAE CEAUȘESCU

Președintele Republicii Socialiste România

Într-adevăr, literatura are de jucat un rol important — ea l-a jucat și în trecut și trebuie să-l joace și în viitor — în formarea omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, umanistă, ferm hotărît să-și făurească viitorul socialist și comunist, așa cum îl dorește, să-și asigure libertatea, independența, bunăstarea, într-o lume a păcii și colaborării internaționale.

Încă o dată îți adresez cele mai calde felicitări, în numele conducerii de partid și de stat, al meu personal, și-ți urez multă sănătate și succes în activitatea pe care o desfășori.

Tovarășii prezenți la solemnitate l-au felicitat, la rîndul lor, cu căldură, pe sărbătorit, adresîndu-i urări de sănătate și fericire, de noi succese în activitatea sa.

Bela Bartok și muzica românească

Béla Bartók — marele compozitor, folclorist, profesor și pianist ungur — reprezintă nu numai o personalitate muzicală proeminentă în contextul spiritual atît de ardent al secolului nostru ci și un **artist umanist**, care, ca și George Enescu, a fost convins că marea muzică nu poate fi socotită doar un „joc sonor măiestrit" ci și un mijloc minunat de a-i apropia pe oameni, de a-i înfrăți, așa cum a făcut-o, legendara antichitate, generînd sublimul mit al orfeului trac.

Cu toții știm că în activitatea sa de muzician, **folclorul românesc** a constituit un nesecat izvor de inspirație. În acest sens putem vorbi nu numai de nenumărate suite de cîntece și dansuri populare, — culese personal pe pămîntul străvechi al „Daciei Felix" — precum și de scrieri teoretice profunde, ci și de **compoziții geniale**, în care se împun intonațiile și ritmurile melosului nostru național. **Dansurile românești** — în zeci de transcripții — au făcut înconjurul lumii, după cum nepieritoarea melodie din **Concertul pentru orchestră**, — ne referim la partea mediană din **Intermezzo-ul „întrerupt"** — de o amplă respirație baladescă și de o cantabilitate tulburătoare, tot **cîntec românesc este**, ducîndu-ne cu gîndurile la o Transilvanie a lui Horia sau a lui Iancu, cei „nemuriți de popor"... Iar în zguduitoarea **Cantată profană** se disting, — cu limpezimi de cristal... — o veche legendă românească cu rezonanțe multiple în sufletele iubitorilor de frumos, dar și melodii inspirate din folclorul autohton.

La toate acestea se adaugă strînsele sale legături cu țara noastră și cu oamenii noștri de artă. N-a fost Bartók acela care l-a încurajat pe **Ion Vidu ?** Ba mai mult chiar, i-a mărturisit că în Ungaria este socotit de unii șoviniști un **„trădător" (!!!)... pentru că se ocupă de folclorul românesc...** De altfel, cunoscutul muzicolog ungur, **Bence Szabolcsi**, afirmă în cartea sa dedicată lui Bartok :

„Încă din anul 1913, un critic muzical din Budapesta îl atacă pentru faptul că a folosit motive populare românești în compozițiile sale; în anul 1920, Jenö Hubay (cunoscutul violonist și pedagog, pe atunci directorul Academiei de muzică din Budapesta) și cercul acestuia pornesc împotriva sa o adevărată campanie, acuzîndu-l aproape de „trădare de patrie" cu prilejul apariției unui studiu asupra muzicii populare românești. Astfel, în urma activității sale științifice, Bartók a avut de susținut o permanentă luptă și a fost nevoit să editeze publicațiile sale fără nici un sprijin, de cele mai multe ori pe cheltuială proprie".

N-a fost el acela care l-a considerat pe **Dumitru D. Kiriac** un **„mare artist"**, evidențiindu-i **aspectele de protocronism**, în ceea ce privește **armonia și polifonia modală**, culminînd cu aprecierea adîncă acordată capodoperei sale, **Liturghia psaltică ?** Nemaivorbind de amiciția cu George Enescu, cel ce i-a interpretat cu forță emoțională tulburătoarea **Muzică pentru coarde, celeste și percuție** și unele remarcabile piese camerale. Am lăsat ceva mai la urmă prietenia lui nobilă și mișcătoare cu folcloristul de talie mondială — l-am numit pe **Constantin Brăiloiu.** Și cîte lucruri frumoase n-au făptuit împreună cei doi reprezentanți ai „înțelepciunii populare", în dramatica lor viață... sfidînd ideologia șovină a unei epoci de tristă amintire. Dar, vorbind de legăturile lui Béla Bartók cu cărturarii români se cuvine a pune, sub un con de lumină, mai ales admirația profundă a lui **Nicolae Iorga**, pentru toate realizările bartokiene. Iar în această privință redăm, în toată splendoarea lor, cuvintele genialului nostru istoric :

„Iată un om care, credincios, fără îndoială, ființei din care s-a născut și dorindu-i toate noroacele, a înțeles că mai sînt și alți oameni decît frații săi de rasă, că acești oameni au un suflet al lor, care poate fi interesant, și acest suflet l-a căutat unde poate fi mai caracteristic: la masele populare și în domeniul unde vădirea e mai misterioasă și mai expresivă : în muzică.

A cercetat astfel, ani de zile, cu pricepere tehnică, ariile țeranului român de peste munți. Dar n-a rămas exclusiv muzicolog, ci și-a dat seama că toate acestea sînt lucruri de mediu și că, precum a spus-o în conferință, ele nu pot fi deslipite, pentru interpretare, din acest mediu care le-a creat".

Din toate cele amintite reiese că Béla Bartók **a adorat** România. **Acesta-i cuvîntul !** Chiar dacă unii exponenți ai **neohortysmului**, din unele țări capitaliste ignoră aceste deosebit de importante aspecte ale vieții și activității marelui compozitor ungur. Nu putem trece sub tăcere nici **penibilul refuz** al unor conducători ai vieții noastre culturale din perioada interbelică, **oameni de rea credință**, care au refuzat să-l numească, **la cererea sa**, pe Béla Bartók profesor de compoziție la conservatorul din Cluj !!! Iar sub acest raport citățm — cu precădere — răspunsul dat chiar de același Bence Szabolcsi, unor „pseudoartiști", precum și unor „pseudo oameni de cultură", răspuns plin de un patetism grav și profund și deosebit de actual, prin semnificațiile fecunde pe care le relevă :

— „În «Cercetările de muzică populară și naționalismul», Bartók arată că răspîndirea prejudecăților naționaliste pot duce la uciderea științei. Tot aici enunță una dintre cele mai importante concluzii la care ajunge, anume că rivalitatea națională pe tărîmul folclorului nu poate avea nici un temei, deoarece «muzica populară de pe întreg globul pămîntesc va putea fi socotită — atunci cînd vom avea suficiente date la îndemînă — ca provenind din cîteva forme primare comune, din tipuri și genuri stilistice străvechi». Această constatare este desigur rezultatul final al unor strădanii, lupte și cercetări îndelungate".

Béla Bartók a fost, este și va rămîne una dintre **„luminătoarele fintini"** ale cîntecului românesc...

Doru Popovici

ANDREI CIURUNGA

Enescu

Ce simple strune se desfac sonor !...
ca din viori ni s-a-ntocmit pămîntul,
sau ape curg în albiile lor
cu vagi arcușuri cînd le-atinge vîntul.

Plutesc în aer ample rapsodii,
dar iarba crudă ca un trup ne doare
că somnul tău, înalt în ciocîrlii,
sub alte berze, germinînd, tresare.

Acum, e calmă noaptea la Liveni
și-i moale brazda ca o pernă dulce.
— O, pașii cui se-ntorc eolieni,
ce frunte vrea pe prispă să se culce ?

Albastre strune de viori se-ntind
să-ți îngusteze parcă depărtarea —
și cîntecele tale ne cuprind
cum string în brațe fluviile marea...

PROCESUL

Urmare din pag. a 3-a

stăpînească : după un an de Jilava, cu mizerii și corverzi, hărțuit de anchetatori, injurat și înghiontit de gardieni, trecut prin greva foamei și prin infirmerii, cu lungi zăceri, avea tot mai dese momente de cădere în ispită, cînd pumnii se strîngeau, cînd luciditatea îi părăsea ; gardienii parcă nici nu și-ar fi dorit altceva, decît să-i lovească, să intre în pumnii lui. Încă mai avea puterea să-și revină : erau reveniri anevoioase, de durată, cu zile și nopți de lîncezeală, de istovire, cînd și speranțele se-ndepărtau. Pumnii lui se-ncleștau, se albeau, se-nvinețeau. Dar nu se ridicaseră niciodată, nu loviseră. Chiar atunci cînd fusese înghiontit, pălmuit, nu-i scăpase nici o vorbă ne la locul ei, știind că totul se reține, se consemnează în dosarele de

Desen de Gheorghe Răducanu

anchetă, iar la proces are să se constituie în probe, spre a se susține acuzația de terorism.

Interogatoriul lui Loga Dobridor Cornescu, fusese fixat pentru orele nouă dimineața. Mica estradă rezervată publicului era goală, ca de obicei. Curtea Marțială admise ca în sală să pătrundă, pe timpul interogatoriului, și un fotograf de la „Adevărul", bineînțeles, cu condiția ca toate filmele să-i fie developate și cenzurate de specialiștii Corpului 2 de armată. Da, am fost la Moscova în toamna lui 1920, cu avizul autorităților române, și nu numai în interesul mișcării socialiste și comuniste, ceea ce vă și pot dovedi: domnul general Arthur Vlădoiescu, pe atunci președinte de consiliu, m-a rugat să mă interesez de soarta prizonierilor români ; am avut mai multe discuții în acest sens, cu rezultate dintre cele mai fericite, iar la întoarcere am informat corect pe domnul președinte de consiliu. Am adus vești, tot la cererea autorităților noastre, în legătură cu tablourile lui Grigorescu. Domnule președinte, onorată curte, veți fi de acord cu mine că o călătorie la Moscova nu înseamnă neapărat clandestinism și conivență cu inamicul. La Moscova ați fost și dumneavoastră, domnule comisar regal Cernat. Oare v-a acuzat cineva de clandestinism ? Da, l-am văzut pe Lenin la Kremlin și am convorbit în două rînduri. Prima oară s-au ivit între noi unele divergențe privind stadiul politic și de dezvoltare socială în care se afla România după război, cît și starea și perspectivele mișcării de stînga, într-un moment cînd burghezia s-a impus pe toate planurile ; m-am încăpățînat în a susține un punct de vedere diferit de al tovarășului Lenin asupra burgheziei românești ; și ne-am despărțit în termeni amabili ; a doua zi, tovarășul Lenin a trimis după mine, și am reluat discuția. Părerile mele despre burghezia românească vă sînt cunoscute : este întreprinzătoare, rapace, avidă de bani, de putere, de lux și dezmăț, este mîrlană, cu instruire dintre cele mai sumare, deocamdată este fioroasă gata să comande foc, să trimită la închisoare pe viață, dar trebuie să recunosc, este și utilă în această fază a dezvoltării, modernizează țara, și are o mare calitate, din punctul nostru de vedere : este teribil de fricoasă, este și lașă, încît nu ne va fi prea greu s-o dăm la o parte la momentul oportun. Sînt convins că această declarație a mea nu va surprinde pe nimeni : înfrîngerea burgheziei, a tiraniei este țelul nostru. Cînd se va întîmpla aceasta, nu mă-ntrebați pe mine, nu știu, întrebați-vă pe dumneavoastră, de dumneavoastră depinde. Domnule președinte, onorată curte, o întrevedere, sau chiar mai multe întrevederi cu Lenin nu înseamnă conivență cu inamicul. Nu am vîndut, nu am trădat nimic. Am să repet, pentru a cîta oară, că se comite voit o gravă eroare, confundîndu-se guvernul de la Moscova cu conducerea Internaționalei. Oricîte lupte sociale și politice s-ar desfășura, am spus-o nu odată că în România conduc guvernanții noștri, așa cum sînt, buni sau răi, cu care noi, comuniștii, putem fi, ori nu, de acord. Însă condițiile Internaționalei, după cum știți și ne reproșați, le-am acceptat și noi, în rînd cu alte partide comuniste. Internaționala nu este, și nu trebuie să fie un guvern supranațional. Afilierea noastră s-o interpretați ca un act de solidaritate cu toți comuniștii din lume, și nu ca o posibilitate de amestec în treburile României.

SADOVENIANA

Afinități elective: Eminescu

funcția modelatorie a comportamentului animalier în caligrafierea integrării euthanasice a omului în ritmurile cosmice e mai mult decît evidentă la Sadoveanu. Ea se străvede, de pildă, cu limpezime în descrierea dispariției haiducului Ruja Șandor, din povestirea **Vechime :** „Cînd i-a venit lui vremea de la Dumnezeu, Ruja Șandor și-a spus diata așa : Am un fecior și-i las moștenire porunca asta : să nu fie nici domn nici slugă ; ci bărbat slobod. După ce a spus asta, Ruja Șandor a încălecat pe cal alb și s-a dus la codru, ca să moară acolo singur. Unde a murit nu s-a știut și nu l-a văzut decît numai Dumnezeu. Sau în prezentarea pădurarului Petrache Machedon, poreclit Mirmidon, din povestirea **Mirmidon :** „Am mai avut apoi nevoie de dînsul la prepelițe. Am trimis un om să mi-l caute și să mi-l aducă. Mi se părea ciudat că nu se mai arătase la curte. Omul acela nu l-a găsit. Nu l-au găsit nici alții. A dispărut dintr-o dată. Așa dispar unele sălbăticiuni, fără urmă, nu li se cunoaște pieirea, nici mormîntul. S-a fost dus la pădure... Atîta îmi puteau spune oamenii noștri. Din taina pădurii nu s-a mai întors. Pînă azi de el nu s-a mai auzit nimic". Ambele personaje sînt înghițite parcă de natura, în mijlocul cărora le-a plăcut să trăiască, și integrate misterios circuitului veșnic al elementelor. În perspectiva morții lor se conturează mai clar și tîlcul „dispariției" euthanasice a schivnicului prooroc din **Izvorul Alb**, lăsîndu-ne să întrevedem la baza tuturor celor trei cazuri existența unuia și aceluiași model comportamental : cel al sălbăticiunilor.

Descrierea încorporării lui Moroșanu, cîinele sahastrului Pavăl, în sînul naturii e sugestivă, însă, și din altă perspectivă. Ea ne dă posibilitatea să observăm concomitent existența unei a doua serii de similitudini între modul de integrare euthanasică în natură al animalelor și cel al oamenilor ; dar și tendința coagulării expresiei sadoveniene în anume tipare formale, ce revin de la o scriere la alta. În cadrul noii serii accentul cade nu atît pe retragerea discretă a animalului și omului spre a muri „neștiut de nimeni", cît pe prefacerea lui grabnică, totală și salubră de către natură în „elementele primare". Modelul ilustrativ îl extrage din **Aventură în Lunca Dunării,** și anume din prezentarea credințelor despre dispariția berzelor stinghere, ce sintetizează semnificativ cîteva din reflecțiile mai vechi ale autorului prilejuite de geneza perpetuă a milurilor Deltei : „Dacă pînă la al treilea asfințit de soare nu găsește ce-i trebuie, apoi își dă drumul de cade într-o pustie ascunsă, unde să n-o descopere nici corbi cu clonțuri, nici fiare cu ghiare. Acolo furnicile alea cît bobul o curăță de carnea amară și îi rămîn oasele curate, să le spele ploile, să le ducă șuvoaiele pînă-n nisipișurile mării, unde-i cimitir a tot ce e stingher pe ăst pămînt".

Aproape în aceiași termeni e zugrăvită și integrarea euthanasică în natură a lui Spinu, din **Nada Florilor**, împușcat de un glonț rătăcit, tras de oșteni asupra „ostroavelor și stuhurilor". „Numai după bulendre l-a cunoscut, căci ființa lui era ciopîrțită și împuținată, s-au ridicat de deasupra lui corbi și hultani. Îl ciugulesc ziua corbii și hultanii, iar noaptea vin de sub ostrov asupra lui racii. Rămîn numai ciolanele sub zdrențe, pînă ce-or veni niște șuvoaie și l-or împinge de la mal prăvălindu-l la fund și amestecîndu-l cu mîlul. Va creste din mîlul lui stuf și papură și flori de nufăr ș-or poposi asupra lor vietățile din toate pustietățile".

În germeni, formularea apare încă din **Strada Lăpușneanu** (1921), cu referință atît la oamenii cît și la dobitoacele rămase „pe toate drumurile și-n toate ripile", pe timpul retragerii armatelor române în toamna lui 1916 : „Nu se mai cunoaște, răspunse moș Avram, căci corbii și hultanii au curățat și apele au spălat !" Sintem, după cum ușor se poate constata, în sfera de expresivitate și simboluri mioritice ; natura îndeplinind, pentru cei răpuși de moarte crîncenă, funcția integratoare, pe care semenii nu o mai pot exercita.

Mai apropiat de Eminescu și sub evidența lui înrîurire se află, după părerea noastră, M. Sadoveanu atunci cînd înfățișează reintegrarea în circuitul naturii a locuinței, a omului dimpreună cu locuința, sau cînd încearcă să dea un suport teoretic, din perspectiva viziunii personajelor (care se identifică pînă la un punct cu propria viziune) regresiunii spre elementar.

Povestirea **Sihăstrie** — sinteză a tuturor celor trei tendințe — reprezintă, poate, exemplul cel mai elocvent din întreaga operă sadoveniană de aspirație fierbinte (mărturisită și împlinită) spre euthanasie. Scrisă și publicată în 1943, în plin război, povestirea reflectă, ca majoritatea textelor din vol. **Poveștile de la Bradu Strîmb,** dezacordul ferm al autorului față de evul contemporan. Retragerea boierului scăpătat Theodor Buzdugan, „doctor în filozofie de la Paris", departe de vălmășagul politic, ca pădurar în liniștea și libertatea codrului, e mai mult decît simbolică. Citeva fraze cu caracter aforistic, presărate pe parcursul narațiunii, relevă clar motivele întoarcerii boierului filosof „la țărănie" : „jucător de cărți cu meșteșug și escroc nu mă pot face, zice el lui Hotnog. Subprefect nu-mi place. Prefect nici atîta : detest politica. [...] Dragă mi-a fost pădurea în tinerețe și m-aș întoarce la dînsa" ; „Să nu amestecăm ale sufletului cu ale trupului" ; „Numai omul singuratic e liber și [...] bucuria sufletului nu se cumpără cu bani." Elogiul regresiunii sale spre simplitate și liniște — împinsă pînă la năzuința integrării euthanasice în pulsul cosmic — are semnificația unui veritabil gest protestatar. Ca dovadă, aspirația personajului de cufundare în sînul naturii îmbracă haina reflecției filosofice generalizante la care subscrie — din perspectiva scurgerii anilor — însuși prozatorul. Fapt pentru care ciudățenia boierului — taxată de contemporani drept „țîcneală" — capătă, dintr-o dată, valoarea unui model comportamental. „Am scris într-o scrisoare — mărturisește personajul — că doresc să fiu îngropat în grădiniță și la casă să se puie lacată și să rămăie așa cum este cu toate ale mele, pînă ce-or birui-o puieții și rugii pădurii. Cît s-a mai cunoaște ceva, să se spuie : aici a trăit unul Buzdugan, carele a găsit calea înțelepciunii".

Finalul povestirii consemnează împlinirea idealului euthanasic al eroului, relatînd despre trecerea sa „la sălașul ultim, în grădina liniștii" : „Sufletul i-a rămas înculat în casă pînă ce ruinele ei s-au țesut cu pădurea. Și-n grădina sălbăticită deplin se oprește o căprioară în lumina lunii, adulmecînd miresme de flori grase". E reeditată aici — la o distanță de trei decenii — imaginea integrării în circuitul viu al naturii a „domnului Frant" și a casei sale (din povestirea **Pribegii) :** „L-au dus oamenii într-o lotcă și l-au îngropat pe grîndul pe care trăise vreme îndelungată. Acolo doarme ș-acuma. Revărsările Dunării însă au mîlit pămîntul ; bordeiul s-a risipit, s-a dus ; nu se mai cunoaște nimic ; sălbătăcia a cucerit grădina ; nimenea n-are să mai cunoască nici locul unde hodinește omul acela pe care cine știe ce tragedii întunecate l-au gonit din lumea civilizată în aceste singurătăți...".

Evident, ambele imagini ne trimit în cele din urmă la prototipul eminescian al „locuinței intrate în putrefacție, surpate de ploi și de mușchi, înăbușită de păianjeni, [cu] grădinile sălbăticite, încîlcite, întoarse la starea inculă", după cum se exprima G. Călinescu.

În linie și mai pregnant eminesciană se află Sadoveanu în povestirea **Casa veche** (1907), ce evocă lumea boierului Iorgu Calomfir și a cucoanei Smaranda, aflată în plină înflorire la mijlocul secolului trecut, „o lume care a fost și totuși parcă n-a fost". Procesul de degradare al locuinței — simbolizînd însăși decăderea boierimii —, atinge aici, însă, trepte mult mai avansate decît la Eminescu. În pofida „decrepitudinii" și a „vechimei" seculare ce face, de pildă, „mănăstirea lui Ieronim (din **Cezara**) să fie „mai mult o ruină oprită curiozității, decît [o] locuință", iar casa lui Dionis (din **Sărmanul Dionis**) — o clădire gata să se surpe, ele servesc, totuși, ca imobile de locuit. Pe cînd la Sadoveanu „casa veche" este realmente o ruină părăsită, care nu numai că a intrat în circuitul naturii, dar a fost cuceritâ definitiv de vegetație. „Acoperișul de șindrilă al casei de mult a fost muiat de zăpezi și ploi, rupt și spulberat de vînturi ; numai o bucată se mai ține pe un colț al zidurilor. Ferestrele se deschid oarbe, cu prelingerile ca de lacrimi ale ploilor. Încolo nu se mai cunoaște nimic sub năvala buruienilor ; încolo livada sălbătăcită se întinde ca o pădure, între zaplazurile nalte" ; pereții sînt dărîmați, iarba a cucerit totul, „nu se mai cunoaște nici drum, nici cărare, nimic" ; „Bogăția de verdeață a livezii a cucerit zidurile, a sfărîmat lemnăria cerdacului cu totul. Pui gingași de copaci [au] crescut înlăuntru prin odăi și acuma cearcă a ieși pe fereastră". În aceeași stare de ruină se găsește și palatul lui Cuza de la Ruginoasa, natura aflîndu-se aici într-o ofensivă necrutătoare : „Parcul e căzut acum în paragină, ier-

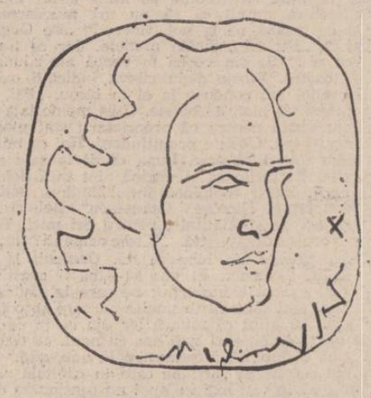

Desen de Traian Brădean

burile au năpădit cărările, [...] Omul a fugit — a rămas numai natura biruitoare, cu florile multicolore, cu gizele și paserile necontenit înnoite, veșnic tinere..."

De la natura eminesciană „metafizică" — cum o caracteriza îndreptățit G. Călinescu —, prefăcîndu-se lent și slujindu-i poetului, în ipostaza „mizeriei", drept cadru al narațiunii, M. Sadoveanu trece la înfățișarea unei naturi de mare vitalitate, profund agresivă și intolerantă față de opera omului, indiferent în ce domeniu s-ar concretiza. Cu o brutalitate rară, ea recuperează terenul vremelnic ocupat de om și „prefăce iarăși totul în peisajul uniform al începutului și al veșniciei". Interesant e că nu numai casa sau construcția izolată — palat, han, moară — dispare sub ofensiva naturii, de parcă nici n-ar fi fost, dar chiar așezările în totul lor sînt risipite de forțele stihinice. O perspectivă ușor eshatologică însoțește întotdeauna la Sadoveanu descrierea confruntării omului cu natura și a integrării lui în sînul acesteia. „De sus privim marea care-și desfășură talazurile în luptă — scrie el în memorialul de călătorie **La Sf. Gheorghe** —, îi auzim zgomotul măreț, nedomolit. Și deodată, întorcîndu-ne privirile vedem așezarea mizerabilă a oamenilor, aproape pustie. Vinturile îi duc în fiecare zi tot mai mult năsip, dunele înaintează pe zi ce merge tot mai mult. Ici-colo parcă se ridică morminte cenușii. Peste puțin, tot orășelul va fi un cimitir, așezările trecătoare ale oamenilor vor fi îngropate în năsip, iar oamenii își vor strămuta în altă parte peneții." E evidențiată aici, încă o dată, printr-o antiteză tipic romantică, perisabilitatea umană față cu măreția și veșnicia cosmosului.

Descrierea încorporării euthanasice a omului în circuitul viu al materiei îi dă, astfel, autorului posibilitatea să revină, dintr-un cu totul alt unghi, la metafora îndrăgită a naturii ca simbol al eternității, încît euthanasia capătă, la Sadoveanu, pe lîngă funcțiile prezente și la Eminescu și pe aceea de pretext și mijloc de afirmare explicită a veșniciei universului inconjurător, fapt dovedit cu prisosință de finalul aceleiași povestiri, **Casa veche :** „Și-mi aduc aminte de fețele lor, le văd ca-ntr-o lumină ; și parcă, parcă răsună, mai mult în închipuirea mea, un ornic nevăzut, care va bate în vesnice și atunci cînd vîntul va fi spulberat și cel din urmă grăunte de nisip din casa unde umbre nelămurite au avut pat de hodină și sicriu de moarte".

I. Oprișan

De armindeni

Urmare din pag. 1

fiecărei secunde de față, în fiecare și cu fiecare din noi.

Un chip al zilelor de mai ne rezumă și ne explică astfel, trecem în emblema și la sărbătoarea propriei noastre munci, însoțiți de tot șirul zilelor și nopților noastre și vedem că în lumina lor cea mai simplă trăiește un adevăr tot atît de simplu, eroic prin concretețea și desăvîrșirea sa ; și anume că noi cu toții sîntem, țara însăși e acasă, ceea ce nu-i deloc și nu poate fi doar o simplă întîmplare și nici un dar, pe deasupra, de-al altora, cum nu poate fi nici un gest sau cine știe ce altceva, vreun tratat de consolare sau o dovadă, cumva, de bunăvoință, tot din partea altora, cum nici din fizionomia sau din moralitatea astrilor nu deducem, la urma urmei, și nici nu cerem nimic. O țară a muncii fiind, România trăiește din propria sa muncă și în toate zilele și nopțile vieții sale și ale oamenilor săi spiritul muncii, al solidarității acesteia răzbate ca un unic semn la orizont. Pe el se întemeiază și se atinge, se cuprinde de el și spiritul libertății înseși, al independenței și suveranității noastre ca patrie și ca popor, pe el, pe acest spirit solidar și eroic al muncii se întemeiază și se cuprinde de noi orizonturi și de o nouă, iluminată și responsabilă conștiință, azi, însăși ideea de om și umanitate.

În lume se muncește, se poate munci azi și la uriașe, strivitoare focuri de armă și la uriașe, dementiale depozite ale acestora și se muncește, se poate munci deopotrivă și la uriașe, strălucitoare cîmpuri de rouă și flori. Condiția însăși a muncii e sinonimă azi cu ideea de pace și libertate, cu lupta și responsabilitatea imensă a acesteia pentru a da lumii ceea ce este esențial și specific al ei, siguranța, certitudinea zilei de azi și de mîine într-o lume și pe o planetă care să respire nu în umbra și la adăpostul și sub amenințarea armelor, ci la lumina propriilor sale izbînzi și speranțe, a propriei sale umanități. Un chip al zilelor de mai așa ne și arată de fapt, el ne ține, ne întărește mereu treaz în drepturile și datoriile noastre față de noi și față de lume și ne întărește, solidari, în tot ceea ce întreprindem și năzuim.

Un chip al zilelor de mai, la sărbătoarea propriei noastre munci, un chip care nu e altul decît cel al țării și al politicii, al moralei sale fundamentale despre lume și viață, un chip care ne exprimă și care, în esență sa nu este altul decît cel a partidului, al conducătorului său, un chip al nostru în lume de fapt, o realitate, un binecunoscut și apreciat simț propriu al acesteia, o realitate și o binecunoscută, solidară ratiune a sa.

atelier literar
poșta redacției

ALEC MACRI : Compuneri relativ ingrijite, în care, însă, predomină efortul grafic, „la rece", adesea în lipsa inspirației, a vibrației lirice. Ceva mai bine, în „Drumuri", „Ninsoare".

P. I. PINOCHIO : E greu de apreciat ce perspective sînt, pe marginea unor exerciții-pastișe Impresia generală nu e nefavorabilă, dar, să vedem ce mai urmează.

SORIN BĂLAN : Adresarea e greșită. În primul rînd, pentru că nu respectă regula politeții reciproce. În al doilea rînd, pentru că noi nu ne ocupăm aici și de gazetărie și eseistică.

V. RADU-GAVRILĂ : Sînt o serie de pagini care vorbesc în mod sigur de poezie și deschid perspective din cele mai bune („Fă-mă să uit", „De ploaie", „Prea tirziu", „O singură floare", „Perechea", „Noi oamenii"). Într-un plic viitor, spuneți-ne cite ceva despre dv. și indicați-ne cum vreți să iscăliți.

V. LEPIN : Citeva pagini cam rigide, didactice, convenționale (care par mai vechi) și citeva oarecum mai dezlegate și mai spontane (dar nu în măsura inspirației decisive). Ceva mai bine, în „Scrie undeva", „Fiul primăverii", poate și „Păianjenul" și „Să ai".

B. H. : „Daimon", „Nemaiavind", „Sumar", poate și „Azimă".

EM. BĂLȚIANU : Drept răspuns la indemnurile noastre spre exigență și calitate, ne-ați trimis două plicuri pline de pagini slabe, pripite, însăilate (intre care și două proze fantasmagorice, regretabile, regretabile, de gust dubios). Dintre versuri, ceva mai infiripate : „Bucurie", „Nu e zi", „Preludiu la primăvară", „Drum lung", „Masa tăcerii".

VASILE DUMITRU : Aceste pagini sînt de trimis la un ziar sau la revista „Flacăra".

D. DIAMANT : „E totul neprihană", „Cintecul păsării", „Primăvara", „Deasupra", „Zadarnic".

E. C. : Lucruri dezamăgitoare, de data asta. Și ciclul „Pentru R." (în care se reia interminabil și facil invocația monotonă, obositoare, a numelui, agrementată ici-colo de cite o metaforă mai mult sau mai puțin reușită, dincolo de care, însă, substanța lirică rămîne rarefiată, inconsistentă, iar incantația o intenție pur formală) și celelalte, în care predomină aceeași improvizație și „făcătură" grăbită, adesea neglijentă.

G. CODRIN : Mare cheltuială de vorbe, într-o simbolistică facilă, superficială, într-un abuz de „trucaje" metaforice cam vlăguite și răsuflate (gen „consilierul cu problemele înfloririi, ofilirii și jerbelor", etc.), fără ecouri și semnificații mai profunde, etc. (Dealtfel, un diagnostic corect e formulat chiar de dv. însivă în finalul textului „Comunicat comun"). Pe aci-pe colo („Singurătate", „Pasiențe") sînt și accente de poezie, pierdute prin grămada de flori de plastic și hirtie creponată. Trebuie să vă dați mult mai aproape de dv. însivă !

V. DRAGU : Folclorizări discursive, prelungi, care uneori reușesc să evite monotonia convențională și să ajungă la oarecare densitate și tensiune lirică (mai ales, în „Poziția corpului", „Munții, văile").

RADU S. : Observații interesante și judicioase, în scrisoare. Și în versuri, un plus de echilibru, de îndrăzneală, de substanță : „Relații", „La părinți", „A fi liber", „Bun prieten", „Vampirii", „Duelul", „Noile păsări".

ȘT. B. T. : Lucruri interesante profunde, grave, un pic rigide, discursive și, desigur, dificile, dar purtînd grele semnificații, tulburătoare tensiuni de adevărată poezie : „Peste drum de noi", „În noaptea aceasta", „Sînt plecat", „Vis bacovian", „Existi", „Natură moartă", „Basmele", „Sînt tinăr", „Autoportret", „Cîntînd cu B.".

B. MARIAN : Ceva mai mult nerv, parcă, ceva care seamănă cu o tentativă de ieșire din inerție. Consecințe din cele mai îmbucurătoare : „Iulius Caesar", „Lectură", „Memorie", „Migrație", „Piață", „Plimbare", „Moartea Eroului", „Teatru vechi", „Uciderea pruncilor", „Victorie asupra bolii".

WILLIAM KRAMPS : Excelentă, scrisoarea (nu numai prin capodopera de la rubrica „strict autentic"...) : un moment rar, nepreținut, în osînda zilnică a „poștașului". Dintre versuri, citeva remarcabile : „Zi de pradă", „Ultima lui privire", „O nouă sursă", „Întoarcerea fiului", poate și „Omul cu foarfeca" (cel puțin, în intenție, dar susceptibilă de îmbunătățiri, aprofundări, amplificări).

A. ALBU : Greoaie, uscate, lipsite de fior. Ceva, în „Dacă semăn", „Uneori".

L. ALMAȘ : Deocamdată, sînt într-adevăr niște „involburări", desigur tulburi, nesigure, uneori stîngace, inegale, etc., ca orice început. Dar, în ansamblu, auspiciile sînt foarte bune și merită să le luați în serios.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Bucurie

Mă bucur de lumină și de soare,
De cîmpia verde, visătoare,
De ceru-nalt ca sufletele bune,
De luna ce răsare și apune.

Mă bucur de pădurile bogate
Ce-mi dau un sentiment de libertate,
De apele ce-mi povestesc mereu
C-a fost urît odată și-a fost greu.

Mă bucur de cîntările din ramuri,
De dimineața ce sclipește-n geamuri,
De roua răsăriturilor crude,
De vînturile care fug zălude,

De grîul care crește-n lanuri dese,
De fructe coapte ce se cer culese,
De gînduri noi, prietenești, profunde,
În care firea neamului s-ascunde.

Mă bucur c-am venit și m-am suit
Pe unde mulți ziceau că e doar mit,
Și-adorm doinind în nopțile de vară...
Mi-e drag acest popor și-această țară !

EMIL GAVRILIU

Floarea

Am sfărîmat cu pumnul
Munte de granit
Am lărgit cărările
Le-am pietruit.

Am cules petale împrăștiate
Le-am adus tulpinii descărnate
Am pierdut și altele pe drum,
Prin noroaie negre și prin fum

Am secat un rîu și am udat
Rădăcina florii a înviat.

DUMITRU NICULOIU

Degetele tinerilor

Degetele tinerilor
prelungite-n arcușuri
desfac din cascade izvoare
modelează corăbii de lemn
pentru mări de senin ;
din labirinturile pămîntului
adună inimi negre
de păduri apuse.
Degetele tinerilor,
tîrziu în ceas de odihnă
devin flori în părul iubitelor.

MARCELA MARINICĂ

Noi, oamenii

M-a cuprins vara
în dimineața-i de soare
iar ochii-mi strălucesc
de-albastrul seninului.

Nu-i loc pe Pămînt
pentru iarnă !
Noi,
oamenii,
alături,
încălzim timpul.

V. RADU-GAVRILĂ

Desene de Dragoș Morărescu

Să ai, să fii

Să ai ce ești, să fii ce ai
baladă pe-un picior de plai
să fii ce ai, să ai ce ești
vlăstar din codrii românești.

În limba ta, să simți în vis
aroma florii de cais,
savoarea miezului din măr
și soarele din adevăr.

Să știi visa cu capul treaz,
să tîlcuiești ce ai visat
în liniște ori în extaz
cum cere visul întîmplat,

Să ai ce ești, să fii ce ai
baladă pe-un picior de plai...

VICTOR LEPIN

La părinți

A venit vremea să recunosc
Neputința metaforei.
A venit vremea să spun:
Pămîntul acesta
Este trupul părinților mei.

Bun soare al bucuriei,
Tu, care-mi ucizi lacrimile,
Luminezi acum,
Încălzești acum,
Trupul părinților mei.

Grea cade lumina în mine,
Diminețile sînt răni limpezi,
Sfredelește-mă, doare-mă pînă la sînge,
lumină !
Lăudată și dragă fie-mi această durere,
Supunîndu-mă eu, deopotrivă,
Legilor dimineții.
Dorm noaptea pe dealuri și-i aud
cum visează,
Ascult la izvoare cum plîng sau cum rid,
Cu fruntea-n țărînă îi strig:
Mamă ! Tată !
Surd, vocile lor se-mpletesc în adînc.

Trup al părinților mei — țară
A sîngelui meu, blîndă fie
Trecerea vremilor peste inima-ți caldă,
Trup al părinților mei, Românie!

RADU ȘUIU

Nemurire

Nu se-ngrijesc ai noștri de morminte,
nu-i tulbură împărăția morții,

cînd sufletul din ei
e cimitir în floare

și-n dragoste odihnesc ca-n rai
părinții lor ;

odihnă avînd și pace nesfîrșită
ei nu mai au nevoie de morminte.

VASILE TRIF

Patria

Fără marginile ei
de iubire
patria s-ar risipi
căci nu hotarele și nu armele
păstrează o patrie
indestructibilă o face doar
iubirea
doar veșnica tinerețe a neamului —
cu cea dintîi naștere
etern înrădăcinat
în locu-i de-nceput.

AUREL ALBU

Imaginarea cărților

Urmare din pag. I

canismele vieții literare) foiletonistul trebuie în cele mai multe dintre cazuri să se rezume la comentariu și se privează de înaintarea în aria speculativă pe care o declanșează literarul dincolo de textul său, dar, desigur, sprijinindu-se pe acesta. În această arie, unde textul devine doar argumentul propriilor sale valori, obținem confirmările pe care cronica tradițională și le-a însușit prin „intuiție". Indiferent de felul în care ne conving de calitățile textelor pe care le comentează, cronicarii insinuează seducător sau riguros un mod de a ne imagina opere și autori.

În **Singurătatea lecturii,** Daniel Dimitriu rămîne același analist exact, dar lipsit de rigiditățile vreunei formule consacrate. Elementul major al confruntărilor sale sînt operele. Astfel cercetarea principiilor unificatoare ale operei atît de variate a lui Alecsandri, pune în evidență poza romantică ca sursă a disponibilităților sale artistice și sînt stabilite toposurile literare și de comportament ale scriitorului, ca o condiție suficientă a echilibrului general degajat de această operă. Modul de raportare a operei la biografie constituie cheia prin care interpretarea textului capătă atributele cele mai potrivite pentru valorificarea insulelor de geniu a lui Macedonski. Daniel Dimitriu caută în fiecare lectură să descopere un element revelator și definitor pentru opera în cauză, nu atît pentru a-i dezlega toate enigmele cît pentru a-i explica originalitatea, diferența și durabilitatea. Astfel poate fi tehnica descrierii la Bacovia, procedeul vizualizării euforiilor și temerilor existențiale ale acestuia, dominîndu-i imaginile textului, dar și viziunea de ansamblu. Cînd ajunge în spațiul literaturii contemporane Daniel Dimitriu își regăsește tonusul său specific cu care ne-a familiarizat deja din cronicile sale curente. Observațiile sigure au alături mereu argumente suficiente și verosimile. Cînd scrie pasionat, iar discursul capătă o vervă expresivă de excepție, putem presupune și o aderență la valorile artistice și morale ale operei respective. Opțiunile formale și cele tematice devin decisive în configurarea lumii ce ne-o va releva poetul cercetat. Remarcînd transformarea pe care o suferă fiecare poem al lui Ștefan Aug. Doinaș, devenit o adevărată artă poetică și astfel orice eveniment consacrînd ființei artistice o șansă de a „inventa" din nou însăși fundamentele genului, Daniel Dimitriu afirmă : „Poezia se definește neconditionat printr-un **alter-ego** al autorului ei, producîndu-se o obiectivare a stării lirice, dacă nu chiar o provocare a acesteia. Tensiunile nu sînt imanente, ci aderente. Rostirea poetică devine în mod inflexibil... o ceremonie. Templul, ambianța lui creează starea poetică. Ateul rafinat intră în catedrală și, copleșit de înălțarea arcurilor ogivale, se simte transfigurat, se „convertește", devenind un fanatic al admirației nu și al adorației. Și e limpede, va căuta să înțeleagă mecanismul convertirii, să-și studieze postura, să evalueze limpede ceea ce admiră." Daniel Dimitriu scrie cu o egală curiozitate despre poeți foarte diverși. Dezlegîndu-le mecanismele intime el își face o datorie de onoare de a căuta chiar la autori în bună măsură neglijați acele valori pe care le prețuim, uneori prea zgomotos, la puținii consacrați. După volumul **Ares și Eros,** care ni s-a părut totuși mai incitant, Daniel Dimitriu își confirmă astăzi calitățile, continuîndu-și în singurătatea lecturii să verifice autenticitatea artei poetului nostru, mai ales contemporan.

Alex. Ștefănescu se dovedește în cronicile sale un temperament tumultos și pătimaș. Publicîndu-și fragmente dintr-un propriu jurnal de critic el are orgoliul de a ne face părtași la reacțiile sale spontane legate de întîmplările fenomenului nostru literar, dar fiind de fapt o selecție ne privează de a-i descoperi, poate, obsesiile revelatoare. Inegalitățile acestor note sînt inerente și ar fi o greșeală să-i solicităm sistematizări și finalizări ale unor idei interesante pe care le risipește, căci nici nu-și putea propune în acest tip de structură așa ceva. Va fi necesar să trecem dincolo de pagini pentru a descoperi nu atît imaginea unei literaturi, cît a unor preocupări permanente. Observațiile asupra unor autori contemporani stau alături de reflecțiile criticului asupra meseriei și vocației sale. Referințele la operele lui Călinescu și Marin Preda fac aproape un leit-motiv și credem că reprezintă cele mai reușite aprecieri prin acuitate, (alături de paginile dedicate lui Bacovia) deși ipoteza unor structuri similare ale inteligenței și gîndirii artistice a celor doi mai necesită argumente. Neîncrederea în spontaneitate și inspirație pură ni s-a părut de bun augur („Prin spontaneitate nu se ajunge la o literatură autentică... În primul rînd, cine se exprimă spontan recurge involuntar la procedee consacrate... În al doilea rînd, admițînd prin absurd că un tînăr prozator n-ar avea sau ar face abstracție complet de cultură, observațiile sale impresioniste n-ar fi cu nimic mai adevărate... Agravarea conștiinței estetice înseamnă, desigur, o îndepărtare de natură, dar înseamnă, totodată, o apropiere de natura umană"). Chiar dacă atracția formulării aforistice nu este neașteptată pentru un jurnal, această manieră sintetizatoare oferind, desigur, acele momente de stabilitate necesare oricărei conștiințe care se caută și descoperă lumea (literaturii sau celelalte lumi), autorul (spre surpriza noastră) se lasă prins în această capcana facilă, pătrunzînd în cercul strimt al observației comune. De la modelul atitudinii civilizatoare a criticului enunțat în evocarea lui Tudor Vianu, și pînă la condiția criticului trăind printre cei despre care se pronunță, Alex. Ștefănescu pune febril întrebări, oferă premisele unor răspunsuri, constatînd undeva (cu regret ? sau cu un realism crud ?)) : „Dintr-o izbîndă, cartea de critică se transformă astfel /scriind despre contemporani / pînă la urmă într-un permanent motiv de-a te justifica și dezvinovăți."

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN ULTIMA VREME** au fost deschise în mai multe orașe din lume expoziții de carte românească, organizate cu prilejul împlinirii a 60 de ani de la crearea Partidului Comunist Român. Astfel, la sediul Bibliotecii centrale Redbridge din Londra a fost inaugurată o expoziție de carte, discuri și fotografii românești în cadrul căreia au fost expuse, într-un stand special amenajat lucrările tovarășului Nicolae Ceaușescu, traduse în limba engleză, precum și volume scrise de autori britanici despre personalitatea proeminentă a președintelui României. O expoziție de carte românească a fost organizată la Ottawa. Intitulată „Din gîndirea politică a președintelui Nicolae Ceaușescu", ea a oferit prilejul unei mai bune cunoașteri a operei președintelui României, a personalității sale, a lucrărilor sale în care militează activ pentru socialism, pentru pace și progres în întreaga lume. După închiderea expoziției, cărțile vor rămîne în posesia bibliotecii. Cu prilejul expoziției, un set de cărți cuprinzînd lucrări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, a fost oferit Bibliotecii parlamentului canadian, ca și alte 150 de volume privind politica externă a Republicii Socialiste România.

● **ÎN MULTE** din satele de pe malurile Kamei au fost descoperite de-a lungul timpului manuscrise de o inestimabilă valoare, piese deosebit de rare, care fac azi faima multor muzee din această parte a Uniunii Sovietice. O recentă cercetare efectuată în aceste locuri de specialiști ai Institutului de limbă, literatură și istorie din Kazani a scos la iveală manuscrise arabe, persane, turcești, consacrate astronomiei, medicinii și moralei. Aceste adevărate monumente de cultură îmbogățesc cunoștințele oamenilor de azi despre civilizația popoarelor din Povoljie în secolele XVII—XVIII.

● **LA RESTAURAREA MONUMENTELOR,** specialiștii folosesc azi o gamă largă de procedee tehnice moderne, fără să uite însă, că meșterii din vechime foloseau o tehnologie bazată pe o imensă observație transmisă din generație în generație. Desigur, rețetele folosite de constructorii de acum cîteva sute de ani s-au pierdut, dar analizele amănunțite de laborator cercetarea structurilor, experimentarea unor procedee tehnice, ca și parcurgerea textelor vechi s-au dovedit a fi mijloace prin care au fost redescoperite și revalorificate multe din tehnologiile uitate. Sînt cunoscute cazurile cînd restauratorii, pentru o cît mai fidelă refacere a construcțiilor au fost nevoiți să folosească procedeele antecesorilor. Dar mai important este faptul că unele din aceste descoperiri au avut puterea de a revoluționa anumite tehnologii, au putut oferi soluții constructive optime, la un preț deosebit de avantajos. Restauratorii turcmeni și uzbeci ai vechiului Horezm, oraș cu faimă în Asia Centrală, acum cîteva sute de ani, au studiat rețeta tencuielilor vechilor clădiri, a cărămizilor, modul în care acestea erau așezate în ziduri, descoperind printre altele, o interesantă particularitate a construcțiilor. Între straturile de cărămizi arse există o inserție de stuf, care are menirea de a preveni efectul de sărăturare și distrugere. În cadrul atelierului de restaurare, specialiștii au pus la punct tehnologia producției de cărămizi pe baza vechilor rețete, folosind exclusiv materii prime locale. Restaurarea importantelor monumente din Horezm, printre care geamia de 60 de metri, cea mai înaltă din Asia Centrală, mausoleul lui Turabek-han, ansamblul de mausolee Nadjiad-Din-Kurba și ale sultanului Ali, va reda frumusețea acestui străvechi oraș și va oferi, desigur, explicația păstrării în secole a edificiilor ridicate din materie ușoară, puterea lor de a înfringe timpul.

● **„VISUL LUI SANDINO"** este un film documentar realizat în Nicaragua de cineaștii austrieci Margareta Heinrich și Rudolf Palla. Realizată cu sprijinul Ministerului federal al instrucțiunii publice, pelicula dorește să lărgească informația asupra acestei țări din America Centrală care s-a eliberat de puțină vreme de sub dictatura de tristă aducere aminte a lui Anastasio Somoza. Filmul a fost turnat atît la Managua, cît și în alte locuri din țară cum ar fi, de pildă, o plantație de banane, un spital recent construit, o cooperativă agricolă. Realizatorii filmului au pus accent, în principal, pe relevarea marii voințe a poporului nicaraguan de a șterge urmele trecutului. Este subliniat efortul de alfabetizare, trecerea de la o agricultură care folosea metode primitive la una în care primează procedeele moderne, situația locuințelor, a higienei, insuficiența școlilor, a altor elemente de primă necesitate pentru o viață civilizată. Dar, mai presus de toate, pelicula este mărturia voinței nestăvilite a unui popor de a fi liber și suveran în propria sa țară.

RESPIRĂRI

Minciunuca

Minciunuca este o pară cu creier de nucă. Ea stătea agățată de ramura unui stejar pîndind un cavaler rătăcitor cu gura căscată în care să-i cadă de-a dreptul amețitor spunîndu-i în același timp și un adevăr despre tuberoze.

Am trecut și eu personal pe lîngă Minciunuca dar ea mi-a spus că nu preferă balalaica, ci adoră sîrba. Ce s-o mai lungesc, m-am îndrăgostit mort copt de Minciunuca. Și ca să nu vă mint și ea mă încuraja, dîndu-mi frunzulița aia a ei spre mine.

Vai însă mie, a trecut și un cavaler rătăcitor, a plecat cu Minciunuca cu tot în gură, dar a scuipat-o repede căci nu-i interesa adevărul despre tuberoze.

Minciunuca stă singură și plînge, eu stau singur și pling din ce în ce mai mincinos.

Nichita Stănescu

Natură vie

Urmare din pag. a 4-a

Dunăreni, Viile, Alimanu, Seimeni, Dunărea sau Ostrov am putut vedea oameni ce-și îngrijeau liniștit de răsadurile din grădină, salvînd ce mai puteau salva de furia apelor. Era o luptă tacită, care pe care. Numai încrederea în munca și efortul lor îi făcea să fie mai puternici și mai siguri de natura vie care-i binecuvîntează din primăvară pînă-n primăvară. La Ostorv locuitorii văruiseră chiar caisii spuziți de floare, îngrijindu-i gospodărește, cu toate că parte din ei se aflau în apă. Dar mai mult decît orice, ei credeau în viața lor ce trebuia să dureze alături de oamenii locurilor, aproape obișnuiți să înfrunte vitregiile naturii ce-i pune la încercare în fiecare primăvară. Furia apelor este înfruntată, oprită de diguri solide, pe care le păzesc și le întrețin zi și noapte. Și dacă le mai rămîne timp și un petec de pămînt ferit de apă îl folosesc săpîndu-l, semănîndu-l, îngrijindu-l, făcînd din colțul acela de grădină rai plin de frumusețe și belșug. Oamenii acestor locuri nu încetează nici o clipă să renunțe la credința lor în eternitatea datoriei lor față de acest pămînt : hărnicia. O hărnicie care să le dea curaj și putere, încredere în ei și în viața lor petrecută cu încăpățînare în aceste locuri inundabile ale Dunării. Ei cred în natura vie, iar bărbatul acela între două virste a rămas pentru mine, simbolul locuitorilor harnici și încrezători. Se îndrepta cu atîta siguranță spre satul său aflat sub amenințarea apelor, ducînd puiul de natură vie fără nici o șovăială. Știa că-i poate asigura viața, continuarea ei, ferind-o de putreziciunea apei și credea în viitorul apropiat în care se va bucura de roadele și umbra lui. Și ca el, toți oamenii aflați pe acest traseu al apelor amenințătoare, care nu uitau să îngrijească stropul de grădină ferit de apă într-o liniște și stăpînire covîrșitoare. Exemplul de încredere în viață, mi-a dat un profund și puternic sentiment de optimism, ajutîndu-mă să-i înțeleg și să-i cunosc mai bine pe oamenii pe care i-am întîlnit în șantierul luptei lor cu apa. Puterea lor exemplară este mai mult decît grăitoare, explicînd încă o dată durabilitatea și bogăția vieții duse de veacuri pe acest pămînt.

Dîgurile înălțate de oameni au rezistat. Efortul lor va fi răsplătit de natura care prinde viață, înviind din primăvară pînă-n primăvară pentru ei, alături de ei. Apele au fost stăpînite, dirijate. Pomii spuziți de floare, sau abia plantați de mîini harnice, vor rodi în toamnă. Natura rămîne vie pentru că oamenii nu-i lasă inima să înceteze a bate odată cu a lor.

O nouă antologie

Urmare din pag. 8

le care îl reprezintă pe Alexandru Macedonski; Lotte Berg — pe acelea alese din opera lui Octavian Goga ; Ruth Herrfurth — pe acelea luate din creațiile lui Miron Costin, Budai Deleanu, Blaga (cu traducerile din Lucian Blaga traducătoarea Ruth Herrfurth a alcătuit separat un splendid volum apărut anul trecut) și Philippide; Werner Söllner — toate traducerile din M. R. Paraschivescu.

Antologia **Lyrik aus Rumänien** se distinge și prin strădania autoarei de a proporționa just spațiul acordat fiecărui poet. Eminescu, poetul nostru național, e reprezentat numai cu patru creații **(Împărat și proletar, Lacul, Luceafărul** și **Pe lîngă plopii fără soț).** Dacă ținem seama însă de întinderea tipografică a amplelor poeme **Împărat și proletar** și **Luceafărul,** transpuse ambele în germană de Günther Deike, precum și de caracterul lor cu adevărat reprezentativ, opțiunea doamnei dr. Eva Behring ni se pare pe deplin justificată. Din Tudor Arghezi sînt reținute 17 poezii (printre acestea — capodopere precum **Testament, Tinca, Flori de mucigai, Cel ce gîndește singur).** Din Lucian Blaga — 15 (printre ele : **Eu nu strivesc corola de minuni a lumii, Gorunul, Dați-mi un trup voi munților, Rune).** Bacovia este prezent cu 8 poezii (nu lipsește **Plumb) ;** Goga cu 3; Barbu tot cu 3 (între care și **Oul dogmatic)** text tradus de Franz Hodjak) etc. Echilibrată, bine gîndită, ni se pare și selecția întreprinsă pentru lirica românească de azi. Mihaj Beniuc, Emil Botta, Geo Dumitrescu, Ștefan Augustin Doinaș, Nina Cassian, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru sînt bine reprezentați. De neînțeles rămîne însă faptul că în antologie lipsește lirica lui Adrian Păunescu. Prestigiul poeziei lui Ion Gheorghe este mare în România, și absența lui din această antologie ridică semne de întrebare asupra selecției. Se știe, firește, că lirica lui Adrian Păunescu este pe cît de mult citită, gustată și comentată în România — pe atît de controversată. Indiferent însă de violența dezbaterilor care se înmulțesc mereu în jurul creației sale, Adrian Păunescu înscrie un moment definitiv în istoria poeziei românești prin forța impresionantă cu care interpretează liric miturile, sentimentele și simbolurile naționale, prin aspirația profundă spre demiurgic, prin vocația profetică și, mai ales, prin puterea extraordinară cu care știe să sugereze fluid, frenetic și pasionant, stările de spirit fundamentale pe care le trăim. Poet al timpului nostru, Adrian Păunescu este în egală măsură reprezentativ pentru spiritul românesc dintotdeauna. Fără el, lirica românească de azi nu poate fi înțeleasă. Absolut necesară era, de asemenea, prezența în antologie a lui Cezar Baltag, Radu Cârneci, Aurel Rău și a Anei Blandiana.

Evident, lipsurile acestea pot fi ușor corectate la o nouă ediție a antologiei. Este de dorit, de altfel, ca **Lyrik aus Rumänien** să fie urmată de noi ediții, fie la editura care a realizat-o, fie în România — date fiind numeroasele și importantele sale calități.

În tradiția de un secol și jumătate a antologilor de poezie românească tradusă în limba germană, **Lyrik aus Rumänien,** îngrijită de doamna dr. Eva Behring este, categoric, una dintre cele mai bune. **Editura Philipp Reclam jun.** din Leipzig a finalizat o întreprindere complexă și dificilă în condiții exemplare.

CONFABULE

Marea ca mare

A fost o dată o mare în care au fost odată un moș și o babă. Și bineînțeles pești. Erau atîția pești, încît înotau unii de-asupra altora. Cei care nu mai aveau loc își așteptau rîndul pe mal. Pînă cînd a venit o altă mare, cu un alt moș și cu o altă babă. Două mări fiind de-acum, era loc destul și pentru pești. Nu însă pentru moși și babe.

— Mai întîi, zicea moșul din prima mare, deși ai venit mai tîrziu, ai și o babă mai frumoasă decît baba mea.

— Nicidecum, zicea moșul din a doua mare, e adevărat că am venit mai tîrziu, dar asta s-a întîmplat fără voia noastră. Cît despre baba mea, cum să fie mai frumoasă decît baba ta ?

S-au certat și babele, desigur, în fața oglinzii, numărîndu-și ridurile. Pînă la urmă moșul din prima mare s-a căsătorit cu baba din a doua mare, ceilalți doi rămînînd singuri, fiecare cu fata lui : o fată bună și o fată rea.

Dar peștii înmulțindu-se, a mai venit o mare. Și în marea care a venit erau și un moș și o babă...

Iulian Neacșu

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

TELEGRAMĂ

Iubite și stimate tovarășe
EUGEN JEBELEANU,

Cu prilejul celei de a 70-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, vă transmit din partea conducerii Uniunii Scriitorilor din R.S. România, un mesaj colegial și tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în deosebita dumneavoastră activitate de creație literară, pe care o desfășurați cu pasiune și devotament de peste cinci decenii, în slujba umanismului revoluționar, a construirii spirituale a socialismului, a înfloririi culturii în patria noastră.

La mulți ani !

GEORGE MACOVESCU
Președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România

REPERE

Nostalgia clasicității

Un mod de înțelegere și interpretare, un fir al Ariadnei în construcția labirintică a nașterii și devenirii tragediei grecești, ne propune Guy Rachet într-o lucrare amplă și documentată care pătrunde, slujindu-se de metode critice moderne de investigare și analiză, în adîncimile unui fenomen cultural esențial, prin amploare, primordialitate și profunzime.

Așadar, o lucrare despre tragedia greacă, o lucrare foarte documentată, apelînd la surse diverse, ce pune față în față opinii uneori contradictorii, de la studiile lui Albert Dietrich la cele ale lui Mircea Eliade ori la opiniile lui Ulrich von Wilamowitz-Moellendorf. Marile grupe de probleme pe care le urmărește criticul sînt : sentimentul tragicului la greci (cu referiri la caracterele tragice din religia greacă, poezia homerică, orfism și cultele bazate pe mistere, concepțiile presocratice și scrierile lui Herodot), originea și dezvoltarea tragediei, forma și lirismul ei, organizarea spectacolelor de tragedie, spiritul, valoarea și perenitatea acesteia.

Ceea ce realizează Guy Rachet*) este mai mult decît o lucrare erudită și sîrguincioasă, este un mod de abordare a tragediei grecești, chintesență a spiritualității unei epoci și a unei expresii morale monumentale. Istoria izvoarelor și a nașterii tragediei devine o poveste captivantă, cu un farmec luxuriant, uimitor ; în ea se întîlnesc insertii brahmanice și repere orientale, considerații lingvistice și descoperiri arheologice, pentru că Rachet descoase și iscodește, interpretează și speculează pe o gamă foarte largă, de la muzică la psihologie, de la religie la lingvistică, pentru a dezvălui în fața cititorului secolului XX, monumentalitatea spiritului tragediei, a elementelor ei fundamentale : conventiile dramatice, elementele irationale și patetice, organizarea spațiului și simțul timpului, prezența naturii, imaginile și simbolurile, strigătele și tăcerea, fondul mitic.

Rachet comentează ambiguitatea gîndirii lui Eschil, pe fondul înfruntării unor vechi credințe cu „aspirațiile mai moderne ale unei justiții imanente", tipul de pietate și imaginea subtilă dar strălucitoare care „atinge sufletul și sensibilitatea noastră cea mai profundă" din opera lui Sofocle, dramele lui Euripide, din care reiese adeseori „absurditatea vieții și destinului omului", o formă de existențialism, o viziune antică asupra existenței și nedefinitivismului ei, cum va spune peste secole Kierkegaard.

De ce e captivantă lucrarea lui Guy Rachet ? Desigur, prin importanța subiectului ei, prin erudiția demersului critic, prin desele mostre de inteligență și interesantele asociații de idei. Și încă ceva. Ruy Rachet este un **critic literar** care creează, nu doar comentează, opera lui este o construcție în sine, nu doar o sumă de accesorii, comentariul lui este creator, este literatură. Literatură din literatură, pe marginea literaturii, într-o epocă inevitabil livrescă, în care reintoarcerea la tragedia greacă răspunde unei necesități adînci, de substanță : „O dorință de reintoarcere la tragedia greacă e semnul setei de libertate și, de asemenea, afirmarea unei voințe puternice dominate de sentimentul valorii imprescriptibile a individului față în față cu forțele obscure de distrugere născute din entități colective, negare a omului și a adevăratei libertăți".

Cleopatra Lorințiu

*) **Guy Rachet : „Tragedia greacă, Editura „Univers", 1980, traducere de Cristina Unteanu.**

Poemele luptei și ale speranței

IANNIS RITSOS

GRECIA

Omul și bătrînul orologiu

De multă vreme, mecanismul și sticla
se spărseseră.
Cu degetul său, omul învirtea acele. Timpul
îi era de astă dată supus. Cocoțat pe un
scaun,
suridea mulțumit ; vroia ora șapte sau
nouă — nimic mai simplu —
vroia ora douăsprezece — numaidecît. Dar
nu avea de unde
să știe, nici cum să determine, dacă
unsprezece, opt, nouă
indicau ziua sau noaptea, — mai ales
noaptea,
aceste relicve galbene montate în lemnul
negru,
însemne ale morții, bătute în diamante
și agățate-n perete.

Cancer

La un semn totul dispăru — chipurile,
arborii, marea,
obiectele, evenimentele, poezia, — departe,
foarte departe,
pe celălalt mal — cînd le vedea, cînd nu
le mai vedea. Sînt ei
cei plecați părăsindu-l, sau el însuși ?
Moartea,
imobilă, îl locuia pînă în vîrful unghiilor.
În timpul nopții,
se lăfăia în el această enormă imobilitate.
Totuși,
înainte de a adormi și după ce se trezea,
continua
să se spele zilnic pe dinți cu vechea perie
uzată,
dezvăluind astfel tot albul, cert, imaculat,
ultimul său suris.

AGOSTINHO NETO

ANGOLA

Nu-mi cere să zîmbesc

(fragment)

Nu-mi pretinde glorii
care pînă ieri
năduşeau încă
în rănile deschise ale bătăliilor

Nu-mi pretinde glorii
sînt un simplu soldat necunoscut
al Umanității

Onorurile revin generalilor

Gloria mea
trăiește prin ceea ce îndur
și prin tot ce am îndurat
Zîmbetele mele
trădează vechi suferințe

Nici zîmbete nici glorii

LANGSTON HUGHES

S.U.A.

Negrul vorbește rîurilor

Am cunoscut rîuri :
Am cunoscut rîuri vechi de cînd lumea
și chiar mai bătrîne
decît curgerea sîngelui în venele oamenilor.

Sufletul meu s-a adîncit odată cu rîurile.

M-am scăldat în Eufrat cînd zorii zilei
abia răsăriseră.
Mi-am ridicat coliba pe Congo să adorm
legănat de ape.
Am contemplat Nilul și piramidele s-au
înălțat pe malurile sale.
Am ascultat cîntecul Mississippi-ului cînd
Abraham Lincoln
înfrunta New Orleans-ul și i-am văzut
pieptul împroșcat
cu noroi cum s-a preschimbat în aur
la apusul soarelui.
Am cunoscut rîuri :
Vechi, întunecate rîuri.
Sufletul meu s-a adîncit odată cu rîurile.

MIROSLAV VALEK

CEHOSLOVACIA

Examen

Este ora opt dimineața,
merii au înflorit, ciinii latră la poartă
iar vîntul pare că doarme.
Nu mai am chef să gîndesc în rime,
ci să îmi examinez conștiința
ca pe un vechi album cu fotografiile tale
în care încep să nu te mai recunosc
și în care prezența mea ar fi fost inutilă.

Nu-ți fie teamă, ne vom reîntîlni în curînd.
Cîtă vreme armele se odihnesc,
totul va fi în ordine !

NICOLÁS GUILLÉN

CUBA

Visul

Acest fluture de noapte
planează deasupra capului nostru
ca un vultur deasupra hoitului.
(Exemplarul
face parte dintr-un vis comun.)

Totuși,
se speră că pînă la sfîrșitul anului,
sau chiar mai devreme,
să ne parvină visele promise
aceleași pentru bărbați și femei.

Cinci lăzi pline deja cu musca tze-tze
au fost solicitate alaltăieri.

Desen de Benone Șuvăilă

VLADIMIR GOLEV

BULGARIA

Univers

Acumulez tot mai multe cunoștințe
fără a fi nevoit să fur
sau să explorez împărăția stelelor...

Ce aș deveni de fapt,
ce ar mai fi de găsit
în neantul enigmatic ?

Voi putea, în infinitul cosmic,
antrenat în mișcare de revoluție,
să descopăr un golf liniștit,
un adăpost sigur ?
Voi întîlni oare
paradisul pierdut
sau poate infernul ?

Omul însuși este un întreg univers.

În lumea sa galactică,
în plasma sa nesfîrșită,
se produc explozii ale pasiunii și materiei
la o scară incomensurabilă.

Descoperă-le ! Acesta e universul tău
infinit și profund —
singurul teritoriu
în care ești
cu adevărat
Dumnezeu.

MICHEL CAHOUR

FRANȚA

Poem

Mă uimește marea,
Atît de calmă, departe de livezile de portocali
și de oazele nisipului.

Mă uimește natura ei efemeră
Ca un strigăt de spaimă.

Mă uimește faptul
Că marea a poposit
Lîngă statuile împietrite
Pe care vîntul le prădă,

Mă uimește
Un trup rănit în zbor
Cu un gest atît de frumos
Pe care moartea l-a convertit.

Mă uimește
O pasăre vie răstignită
Pe crucea malului bizar,

Și nu găsesc cuvinte prin care să le imortalizez.

HERNAN MIRANDA

CHILE

Totuși se învîrte

Dacă se extrage dopul
Apa din chiuvetă se rotește într-un singur
sens
Și niciodată în celălalt.

Tocurile încălțărilor mele
Se tocesc mai mult pe o parte decît
pe cealaltă
De asemenea riurile
Erodează un mal mai mult decît pe celălalt.

Să nu mai vorbim de părul încărunțit deja
Pe ambele tîmple ale frunții
Sau de maree, de succesiunea anotimpurilor.
Important este că pămîntul totuși se învîrte.

ROBERT ROJDESTVENSKI

U.R.S.S.

Vreau

Iar eu —
vesel sau întristat —
entuziasmîndu-mă
sau revoltîndu-mă,
vreau să aflu cuvintele
care cîntăresc
mai mult decît toată recolta noastră !
Printre străini mie,
străduindu-mă să fiu eu însumi,
mi-am oțelit într-atît caracterul,
încît vreau să aflu cuvinte
mai vaste
decît căile lactee
ale galaxiilor !
Tușind, expectorînd, scuipînd sînge,
refuzînd categoric orice îngrijire,
vreau să aflu cuvinte
mai tandre
decît cele rostite noului născut !

EFRAIN HUERTA

MEXIC

Poemul insulelor recucerite

Insulele mi-au fost, dragă prietene,
mai aproape decît pletele căzute pe umeri
retezate brutal într-o amiază toridă,
și au purtat nume celebre
— nu le vei mai găsi niciodată
în antica ta geografie —
Insula Dezolării
Insula Inaccesibilă
Insula Fluture
Insulele Aurorelor
Insula Gloriei Eterne
acum pustiite
vor fi invadate de privighetori moarte
iar noi vom vieții pe coame de valuri :
Insula Dragostei.

AVROM SUTZKEVER

ISRAEL

În amintirea unui cal

Ah ! ce cal superb cu suflet roșu
Și ochi ce par în vis privighetori
Se ivi în pădure ca un arhanghel,
Incremenind fără suflare în mijlocul ei.

Este calul de care îmi amintesc
Înainte de căderea zăpezilor.

Lupii în zadar îi adulmecau urma,
Vijeliile rătăcitoare, nu-l puteau orbi
Pînă într-o dimineață cînd, un tînăr svelt,
Ni-l capturâ în taină de la neprieteni.

Este calul de care îmi amintesc
Înainte de căderea zăpezilor.

În fața salvatorului călărețul a îngenuncheat
Împărtășind amîndoi parcă același vis,
Mai tîrziu el sculptă din memorie o statuie
Ah ! ce cal superb nins de zăpadă.

Este calul de care îmi amintesc
Înainte de căderea zăpezilor.

Toată lumea a privit uimită miracolul :
Cum sufletul roșu al morților mei
Sub pielea albă și caldă s-a furișat
În calul nins timpuriu de zăpadă.

Este calul de care îmi amintesc
Înainte de căderea zăpezilor.

ERNESTO MEJÍA SANCHEZ

NICARAGUA

Pace în vreme de război

Nu pot fi numit laș pentru că
doresc pacea, pot oricînd să mor,
dar nu ar folosi la nimic, să trăiești
din dragoste pentru toți
oamenii pămîntului, nici aceasta
nu se poate numi lașitate, însă pot
să ucid dacă unul singur mă trădează,
pentru că dragostea este exclusivă
și nu există
pace dacă o picătură de sînge
sau de ploaie sau o lacrimă,
nu sfîșie inima dușmanului.

În românește de
Petru Dan Lazăr

O NOUĂ ANTOLOGIE DE LIRICĂ ROMÂNEASCĂ ÎN LIMBA GERMANĂ

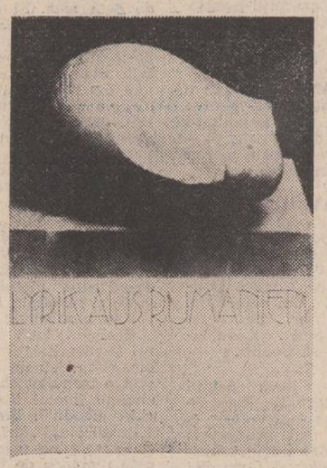

Tradiția traducerilor de opere literare românești în limba germană se întinde de pe mai bine de o jumătate de mileniu. Un examen, chiar foarte sumar, al interferențelor culturale româno-germane (ele sînt aproape bimilenare și își au rădăcinile în secolul al IV-lea, în epoca străromână, cînd Wulfilas (311—383) născut în nordul Dunării, pe actualul teritoriu al României, a tradus pentru vechii goți feluritele texte creștine din limba latină în limba lor), arată că aceste traduceri au cuprins totdeauna opere cu adevărat reprezentative pentru spiritualitatea noastră și pentru diferitele ei etape de dezvoltare. În șirul acestora, e necesar să fie amintite realizări precum versiunea germană a **Letopisețului de cînd cu voia lui Dumnezeu s-a început Țara Moldovei**, cronica oficială de curte a domnitorului Ștefan cel Mare al Moldovei (1457—1504), tradusă chiar în timpul vieții acestuia ; **Incrementa atquae decrementa aulae othomanicae** de Dimitrie Cantemir, tradusă în germană și tipărită în 1745 la Hamburg ; **Descriptio Moldaviae** de același Dimitrie Cantemir tipărită în 1769 în versiune germană tot la Hamburg și multe altele.

În secolul trecut, traducerile germane din literatura română se înmulțesc și se diversifică. Între ele, un loc important îl au cele literare, motiv pentru care un critic și estetician de talia lui Titu Maiorescu a socotit necesar să se ocupe în mod deosebit de semnificația lor. În paralel, studiile dedicate literaturii române de către româniștii și româniștii germani (istorici, folcloriști, lingviști, istorici literari), s-au înmulțit și ele.

În etapa interbelică apar noi traduceri de cărți românești în limba germană. Totuși, nu se poate spune că ea a fost perioada cea mai prielnică pentru acest gen de realizări. Prăbușirea putredului imperiu habsburgic, înfrîngerea Germaniei wilhelmiene în primul război mondial, evenimentele provocate de sîngeroasa ascensiune a nazismului explică, din perspectiva unor factori extraliterari, această situație.

După 1945 însă, traducerile germane de opere literare românești se înmulțesc rapid și se răspîndesc tot mai mult. Creațiile populare, autorii clasici și contemporani, unele sinteze teoretice și istorico-literare se numără printre aceste traduceri.

Recent, a apărut la Leipzig în limba germană o nouă antologie de lirică românească. Ea se intitulează **Lyrik aus Rumänien** și a fost realizată de binecunoscuta editură **Philipp Reclam jun.**, o instituție care a îngrijit și alte traduceri de opere beletristice românești. Editorul antologiei este reputata romanistă și românistă dr. Eva Behring, eminentă traducătoare și interpretă critică a fenomenului literar românesc. Antologia aspiră să fie o imagine globală și sintetică a poeziei românești de la începuturi și pînă în prezent. În acest sens, ea se deschide cu traducerile în germană ale binecunoscutelor balade **Miorița** și **Meșterul Manole** în versiunea lui Vasile Alecsandri (traduse de Alfred Margul Sperber) și continuă cu o serie de poezii, considerate, pe bună dreptate, reprezentative pentru marile etape ale liricii românești. Sînt incluse astfel, poemul filozofic **Viața lumii** de Miron Costin, o realizare profund semnificativă pentru atmosfera și specificul barocului literar și artistic românesc, fragmente din **Țiganiada sau tabăra țiganilor** de Ion Budai Deleanu, ilustrînd iluminismul, texte din autori premoderni ca Iancu Văcărescu și popularul Anton Pann, poezii celebre capabile să sugereze atmosfera și unele particularități ale romantismului românesc, selectate din vastele creații ale lui Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Alecsandri și Mihai Eminescu, altele — din lirica simbolistă a lui Alexandru Macedonski, Ion Minulescu și George Bacovia, din creația tradiționalistă și militantă a autorilor transilvăneni George Coșbuc și Octavian Goga, din lirica perioadei interbelice marcată de geniul unor străluciți artiști ai cuvîntului ca Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Ion Barbu și Alexandru Philippide, din literatura contemporană — reprezentată prin Mihai Beniuc, Miron Radu Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, Emil Botta, Geo Dumitrescu, Ștefan Augustin Doinaș, Nina Cassian, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru. Nu lipsesc cîtiva autori de expresie maghiară (Ferenc Szemler, József Méliusz), de expresie germană (Alfred Margul Sperber, Alfred Kittner, Wolf Aichelburg și Franz Hodjak) și de expresie sîrbă (Vladimir Ciocov). Regretăm însă că antologia omite un poet de importanța lui Nicolaus Olahus (1493—1568), un admirabil poet în limba latină, autor de versuri elegiace și dedicatorii, semnificativ în cel mai înalt grad pentru atmosfera umanismului românesc din epoca Renașterii și Reformei.

Lyrik aus Rumänien cuprinde în total 188 de poezii, multe din ele — capodopere ale liricii românești, fapt care ilustrează cu prisosință amploarea sa. Fiecare autor selectat în volum este prezentat, de asemenea, într-o succintă și edificatoare notă biografică. Postfața **(Nachwort)** semnată de doamna dr. Eva Behring oferă un tablou sintetic edificator al direcțiilor tematice și al unora din principalele probleme ale dezvoltării lirice românești de la începuturi și pînă azi. Modul exemplar cum sînt caracterizați în cuprinsul acestei **Postfețe** autori de reputație universală precum Eminescu, Goga, Blaga, Barbu, Bacovia, Arghezi demonstrează cu prisosință erudiția și competența, dar, îndeosebi, finețea demersului critic și analitic întreprins de doamna dr. Eva Behring, profundul său atașament sufletesc și de conștiință față de marile valori spirituale românești.

Fapt demn de subliniat în mod deosebit, antologia **Lyrik aus Rumänien** este, de asemenea, o selecție a celor mai bune traduceri germane de poezie românească realizate în decursul timpului. Pentru poezia **Ceasornicul îndreptat** de Iancu Văcărescu, doamna dr. Eva Behring a ales traducerea efectuată în secolul trecut de scriitorul, publicistul, tipograful și lingvistul brașovean Teochar Alexi, un autor cu merite deosebite în domeniul lexicografiei româno-germane și al traducerilor de lirică românească în limba lui Goethe și Schiller. Tot din secolul trecut (respectiv din 1850, din volumul **Aus der Walachei**) este o altă traducere efectuată de J. K. Schuller din versurile aceluiași Iancu Văcărescu.

În decursul timpului, pe seama majorității strofelor prezente în antologie au fost încercate însă mai multe traduceri germane. Se impunea deci **selectarea** celor mai bune. Această selecție, o operație pe cît de fină pe atît de dificilă, este un alt merit al recentei antologii. Sînt prezenți astfel, în afară de traducătorii menționați mai sus, prestigioși interpreți în limba germană ai poeziei românești precum Albert Flachs, Ria Zenker, Else Kornis, Martin Samuel Mockesch, Ruth Herrfurth, Hermann Roth, Lotte Berg, Franz Johannes Bulhardt, Konrad Richter, Zoltan Franyó, Günther Deicke, Christine Wolter, Rudolf Lichtendorf, Heinz Kahlau, Wolf Aichelburg, Immanuel Weissglas, Bernhard Capesius, Dieter Fuhrmann, Franz Hodjak, Max Demeter Peyfuss, Andreas A. Lillin, Erhard Scherner, Werner Söllner, Georg Maurer, Volker Ebersbach, Anemone Latzina, Dieter Roth. Acești traducători (amintiți aici în ordinea prezenței lor în antologie) au contribuit la o mai bună cunoaștere a liricii românești în spațiile lingvistice germane pe o întindere în timp de aproape un secol și jumătate. Doamna dr. Eva Behring a revăzut deci cu migală și pasiune traduceri vechi și noi publicate în antologii, volume selective și reviste din secolul trecut, din etapa interbelică și din epoca noastră, în țările de limbă germană sau în România, le-a confruntat și analizat pentru ca, în final, **să opteze** pentru cele considerate drept cele mai bune. Fapt notabil, unele din acestea sînt foarte recente, realizate de poeți contemporani. Ținem să menționăm în acest sens că în cîteva cazuri doamna dr. Eva Behring a socotit printre cele mai reușite transpuneri de lirică românească în limba germană o seamă de traduceri publicate în ultimii ani de **Revista română**. E cazul unor poezii ca **Deșteptarea României** de Vasile Alecsandri, a cărei traducere în limba germană realizată de Franz Johannes Bulhardt a fost publicată în **Revista română** nr. 1 din 1974 ; **Akrokorinth** de Ion Pillat, a cărei traducere efectuată de Dieter Fuhrmann a fost publicată de **Revista română** nr. 4 din 1974 etc.

E demn de menționat, de asemenea, că unii traducători sînt prezenți în antologie în primul rînd cu toate textele selectate din anumiți poeți. Ria Zenker semnează, de exemplu, toate poezii-

Mihail Diaconescu

Continuare în pag. a 7-a

SPORT

Strania lumină a merilor

Aprilie și-a topit buzele în ciorchini de liliac. N-au mai rămas în el decît privighetorile și-un cîntec desculț, al dragostei nesărutate, acela pe care-l vor cînta fetele, noaptea, la fîntînă, sau în vaduri de rîu. Cocorii și gîștele sălbatice, țipînd prin înserări, dau gaură cu burghiul ploilor verzi (cu ploi verzi coboară zînele în păduri) și sîngelui de mac. Boboci de aur scriu sub pridvoare numele lunii mai, și-n cea din urmă noapte de aprilie mama pune pe fruntea casei o ramură verde, în care s-au scăldat, cu boabele unui cîntec adunat din lună, privighetorile, și-n iunie, cînd va plămădi pîine din grîu nou, va arunca ramura în cuptor și va aprinde focul cu ea, și pîinea va mirosi, frîntă pe genunchi, a flori și a arbore, spre bucuria întregului pămînt.

Maiul se leagă de primăvară prin coroană de fulgere și se varsă în ispita verii prin două guri de rai. Armîndeni este izvorul poveștilor care vor curge toată vara, prin toate cîmpiile și pe toți munții, plantînd un spic de mister în fiecare om, dor de fugă în nările cailor și vis de pepene galben în ochii copiilor.

Luna mai rotește o pasăre de soare, cu aripi de pelin, lîngă tîmplele noastre. Plouă bucuria în pînze de miere. Cerul și-a scos găinușele pe maidanele cu iarbă de leac (aia pe care-o poartă la ureche toți flușturaticii pămîntului) și le spoiește cu azur. Ce cade sau ce pică din rîul ăla albastru se schimbă, jos pe ulițele noastre, în fîntîni. Lîngă care, în toate nopțile de vară, se vor aduna dragostele.

Sîntem în mai. Sufletul îmbrățișează pomii și ierburile.

Strania lumină a merilor.

Și luna dansează pe uluci.

Scăzînd înălțimea din împărțire și paguba din adunare, liliacul a înflorit. Urmează acum roșii întîmplări cu fluturi albi.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Balș (secretar
responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
19
(993)
Sîmbătă
9 mai
1981
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

60 DE ANI DE LA CREAREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Marea sărbătoare a întregii noastre istorii, a prezentului şi viitorului României socialiste

INIMA MEREU VIE A NAŢIUNII NOASTRE

Privilegiul acestor zile şi ani, distincţia şi identitatea lor categorică, inconfundabile, chipul ţării în nobila sa simplitate şi măreţie, chipul gîndurilor şi visurilor noastre, al tuturor înfăptuirilor socialiste care ne-au consacrat şi ne consacră printr-un nou destin, printr-o nouă condiţie în istorie, stau toate la un loc mărturie, dovadă de spirit şi abnegaţie a luptei eroice, profund patriotice şi revoluţionare desfăşurate de partidul comunist timp de şase glorioase decenii. Un jubileu de care s-a cuprins cum munţii de aerul tare al înălţimilor şi respiră în sănătate fiinţa însăşi a ţării, dînd timpului prezent şi viitor durata şi ritmul propriilor sale împliniri şi aspiraţii, ca o constelaţie în centrul căreia, vital, iradiază în inimi şi conştiinţe, călăuzitor şi înţelept, vizionar, **Partidul Comunist Român.** Căci, un adevăr fundamental, cel mai de preţ al istoriei noastre moderne şi contemporane acesta este, partidul a condus şi conduce întreaga operă de înflorire economică şi socială multilaterală a României, el a condus, a unit în matca celor mai arzătoare şi mai drepte aspiraţii ale poporului toate forţele democratice, progresiste ale naţiunii şi a dat, prin puterea luptei sale, unul din cele mai înălţătoare exemple de patriotism, instaurînd puterea maselor, edificînd un nou tip de societate, o democraţie nouă, reală, cu consecinţe în toate domeniile vieţii materiale şi spirituale.

Temeliile dezvoltării noastre fără precedent au fost puse, an de an, prin eforturile proprii ale poporului, prin energia şi talentul întregii naţiuni, astfel încît, azi, putem privi cu ochii adevărului şi realităţii şi putem aprecia cu demnă, neostentă mîndrie, ascendenţa şi consecvenţa de fapt, patriotică, înnoitoare cu care partidul, prin politica sa, prin programul său, a făcut totul ca România să se înscrie pe coordonatele progresului şi civilizaţiei socialiste, făurindu-şi, în independenţă şi suveranitate, şi la nivelul condiţiilor, al posibilităţilor sale, o economie prosperă, dinamică, în plin avînt. Un sens umanist, de cea mai curată extracţie, se resimte în toată această vastă operă şi însoţeşte orice act şi demers al partidului, orice document şi hotărîre a sa, şi aceasta cu precădere în etapa care a fost inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, o etapă indiscutabil cea mai laborioasă şi cea mai bogată din întreaga noastră istorie. Un sens larg, umanist, şi de cea mai vie semnificaţie pentru ceea ce înseamnă o mare operă, o mare creaţie de fapt, ne însoţeşte de atunci în toate actele, în toate demersurile muncii şi vieţii noastre, după criteriile şi cerinţele inseşi ale prezentului şi viitorului, ale exigenţelor fiecărui moment istoric pe care îl trăim.

Ca orice operă de durată, angajată intim în procesul revoluţionar constructiv al ţării, cultura şi arta, creaţia în general, au trăit în aceşti ani sub semnul înnoitor al întregii politici a partidului, cunoscînd şi fiind îndemnate să cunoască mereu o largă deschidere spre viaţă, spre inima şi conştiinţa oamenilor, spre miezul preocupărilor lor. Condusă şi sprijinită îndeaproape de partid, orientată spre marile probleme ale construcţiei noii societăţi, ale făuririi unei conştiinţe noi, revoluţionare, a unui nou om, nu întîmplător creaţia românească din anii inauguraţi de Congresul al IX-lea, fenomenul cultural-artistic românesc au atins şi ating cote valorice noi, legate de o nouă calitate a muncii şi vieţii, de o nouă dimensiune, deci, aşa cum s-a prevăzut la ultimul forum al comuniştilor. În strînsă relaţie cu tot ce se întîmplă în ţară, în realitatea materială şi spirituală a lumii pe care o făurim, cultura joacă un rol esenţial în procesul înfăptuirii tuturor marilor obiective pe care ni le-am propus. Se preocupă de aceasta şi ne îndeamnă către un profund exerciţiu al talentului şi gîndirii creatoare însuşi secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Ne inspiră însuşi exemplul său, marea sa personalitate, felul în care, înţelept şi eroic, vizionar şi exact conduce de mai bine de şaisprezece ani destinele României, ale noastre, ale tuturor. Patria a

Luceafărul

Continuare în pag. a 8-a

TELEGRAMĂ

Mult stimate şi iubite tovarăşe NICOLAE CEAUŞESCU

În preajma glorioasei sărbători a comuniştilor, a tuturor oamenilor muncii – 60 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român –, scriitorii din ţara noastră îşi îndreaptă gîndurile şi simţirea lor înaripată spre dumneavoastră, conducător iubit şi stimat al Partidului şi al României Socialiste, gînditor eminent şi ghid încercat pe drumul spre lumina cea mai clară a istoriei patriei şi vă roagă să primiţi calde urări de sănătate, viaţă lungă şi putere de muncă nebiruită, pentru a călăuzi partidul şi poporul român spre victoria deplină a socialismului şi comunismului pe pămîntul românesc.

De-a lungul acestor şase decenii, partidul a condus fără şovăire lupta poporului nostru împotriva exploatării, a fascismului şi imperialismului, făcînd totul pentru ca milioanele de făuritori ai bunurilor materiale şi spirituale să fie stăpîni pe propriile lor destine. Astăzi, cînd acest vis s-a împlinit, nu poate exista aspiraţie mai nobilă pentru slujitorii condeiului decît aceea de a slăvi în operele lor munca liberă a întregului popor, prin care chipul României Socialiste capătă o nouă frumuseţe şi strălucire. Fiind mereu prezenţi pe acest vast şantier, scriitorii români, maghiari, germani, sîrbi şi de alte naţionalităţi se consideră şi se vor considera întotdeauna, aşa cum i-aţi numit dumneavoastră, ajutoare de nădejde ale partidului, participînd cu toate forţele lor la prefacerea revoluţionară a societăţii noastre.

Strînşi uniţi sub steagul glorios al Partidului Comunist Român, în jurul Comitetului Central, în jurul dumneavoastră, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, ne luăm angajamentul solemn de a face totul pentru înflorirea continuă a literelor româneşti, convinşi fiind că nu pot exista lauri mai de preţ care să încununeze fruntea unui om al scrisului decît aceia ai slujirii cu dăruire şi devotament a partidului şi poporului.

CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Scriitorul şi revoluţia

Poate că niciuna dintre cele douăsprezece fiice ale anului nu a fost atît de fast învrednicită cu haruri şi tilcuri nepereche, aşa cum se întîmplă azi, acum, aci, cu luna românească a lui Florar. Redeşteptarea naturii pe care o proclamă, cu solemnităţi florale şi ram înverzit, luna mai, merge mînă în mînă cu redeşteptarea naturii din noi. Glorificarea muncii şi a solidarităţii muncitoreşti prin heraldica lui Arminden merge mînă în mînă cu celebrarea celor şase decenii care se împlinesc de la naşterea partidului comuniştilor români. E un fapt din grădina istoriei ; ce să caute acolo scriitorul de ficţiune ? va fi spus careva prin gînd reflex, nebănuind (poate) că este prizonierul unei erori morale, de caracter, ca să nu relev inconsistenţa politico-ideologică a acestei gîndiri. N-aş fi preumblat însemnarea de faţă prin spinişul polemicii dacă aşezămîntul de sănătate cu ape tămăduitoare, Felix, nu mi-ar fi oferit recent — pe lîngă benefica însănătoşire de trup — şi inneguratul dialog pe care, uite, îl aduc în balanţa de bun simţ şi spirit justiţiar al cititorului. Aflînd că mă îndeletnicesc cu d-ale scrisului, un „coleg de cură", arborîndu-şi suficienta drept erudiţie şi înţepenire de gînd drept nonconformism intelectual, a dat curs acestui raţionament tranşant, fără drept de apel : Eminescu a fost Eminescu tocmai pentru că nu s-a lăsat prins în capcana politicii, ideile vremii lui l-au lăsat rece, nu a fost partizanul niciunui conflict în desfăşurare, marele lui talent s-a exercitat exclusiv pe teritoriul sufletului, al sentimentelor, ceea ce este chiar condiţia geniului ! am rezumat, cît mai fidel posibil, cugetarea intempestivului preopinent. Nu importă argumentele şi logica rece cu care l-am intîmpinat, răbdător şi ironic (o merita), pentru că oricine a navigat măcar un sfînt ceas în universul eminescian, în biografia poetului, va gîndi contrariul. Sînt de reţinut, însă, lesniciunea cu care se

Pop Simion

Continuare în pag. a 7-a

Partid

În timp prefigurat dinspre lumină
De ani cu fericirea vii mereu
Urmîndu-ţi calea demnă la bine şi la greu
În galaxia noastră suavă şi deplină.

Un zbor a fost aevea ştiind arhitectura
Izvoarelor fecunde prin generaţii clar
Purtînd cu strălucire însemn de făurar
Unirea-n libertate, durata şi măsura.

Cuvîntul tău e miez, întîmpinare
Istorie şi taină cînd pulsează
Clipă de clipă făptuind în rază
Flăcări prezente, flăcări viitoare.

Sîntem aici destine-ngemănate
Prefacere în era-i temerară
Cîrmaci dar şi ostaş, temei de ţară
Şi împlinire, dor ce ne străbate.

Partid – o viaţă-n toate chezăşie
Întruchiparea Patriei minune
Sufletul nostru şi stea vie-n lume
Aleasă flacără de veşnicie.

Pavel Pereş

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN — 60 ● CTITOR DE ŢARĂ, CTITOR DE CONŞTIINŢE ● «Incandescenta miezului» — poem de Violeta Zamfirescu ● Reportaje de ● Valeriu Bârgău ● Areta Şandru ● Dan Mucenic şi ● Pavel Perfil ● (în pag. 2—3).

Adevărurile noastre

Adevărul nu poate fi mare sau mic, el este sau nu este. Fundamental, da. Ca şi previzibil, adeseori, văzut şi simţit cu ardoare în inima însăşi a vieţii, aşteptat şi gîndit la raza propriului său destin, sub tensiunea propriei sale realităţi. Un adevăr sau altul indică şi starea de spirit dar şi conştiinţa, treapta de înţelegere a acestei realităţi, poziţia sa de simţire, capacitatea sa de transformare, momentul său de vîrf, revoluţionar. Mai multe adevăruri fac suma acestei realităţi şi o reprezintă la scara istoriei, pe făgaşul propriei sale deveniri. Ca o matcă de sprijin, imensă, pe care firul lung, răzbătător al tuturor întrebărilor şi răspunsurilor noastre, ale vieţii, în faţa noastră şi a istoriei, se atinge cu însuşi izvorul său prim—patria în realitatea şi cu chipul său fundamental de astăzi, un adevăr care este inseparabil acum de acela al soarelui său intim, vital, partidul în cea de a şaizecea sa aniversare, partidul la gloriosul său jubileu. Acest adevăr care este indestructibil al ţării şi care, prin demersul său prestigios în istorie, a dat celui ce l-a născut — poporul — dreptul şi posibilitatea existenţei sale libere, o profesiune a libertăţii de fapt, în exerciţiul său eroic, fundamental. O împlinire în aspiraţii şi o legitimare totodată în real, în suma şi categoria propriilor sale adevăruri pe care cu mîndrie şi justificare concretă, materială, le numim azi independenţă şi suveranitate, şi le mai numim şi un nou tip de relaţii, o nouă democraţie, socialistă, un nou om, o nouă conştiinţă, o nouă condiţie de fapt

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Omagiu

Ne este dat un timp să-l rostuim şi-un om
ne-ndrumă mersul demn spre viitor
şi timpurile i-s ninse de grija ce o are
să urce naţiunea spre comunism în zbor.

Nu are nici-o cută pe el sînt mii de frunţi
şi gîndul lui e torţa totală care bate
c-o flamură lucidă în care regăsim
grija adîncă de om şi de cetate.

Ne-am făurit o ţară a binelui şi demni
ii recunoaştem totul tăria şi mîndria
de-aceea cînd rostim Partidul Comunist
vorbeşte-n slova noastră, întreagă,
România.

Dumitru Ion Dincă

Un act revoluţionar

„Potrivit voinţei poporului, cenzura este desfiinţată pentru totdeauna. Orice român are dreptul de a vorbi, a scrie şi a tipări slobod asupra tuturor lucrurilor". Acesta a fost decretul cu numărul trei al Guvernului vremelnicesc de la 1848, decret cu care mănunchiul de revoluţionari aflaţi la cîrma ţării în Principatele Române avea să consemne pentru totdeauna spiritul de libertate al unui popor nicicînd asupritor de alte popoare şi nicicînd asupritor de ginduri. Mi-am adus aminte de acest decret cercetînd documentele acelor ani şi nu mică mi-a fost uimirea aflînd că revoluţia din Principate, spre deosebire de încrîncenările care au avut loc în aceeaşi perioadă în alte ţări ale Europei, a fost făcută cu jertfe minime, fapt consemnat nu de puţine ziare ale timpului de la noi şi de aiurea. Chiar şi revoluţionarii care doreau să imprime asupra mersului evenimentelor un spirit mai

Petre Sălcudeanu

Continuare în pag. a 8-a

Democratizarea temelor

În fericire pentru literatura română, este din ce în ce mai greu să fii scriitor, (nu în sensul de membru al Uniunii...), să te menţii în atenţia criticii şi a cititorilor, să mergi mai departe. Unde sînt vremurile bune, nu prea îndepărtate, dealtfel, cînd aveam temeinice justificări privind o nereuşită sau alta : Ce mare scriitor aş fi, ce proze bulversante aş da la iveală, dacă m-ar lăsa să spun ce ştiu, ce am auzit, ce am observat ! Împărteam frăţeşte eşecurile, cel puţin în mintea noastră, cu referenţii cringeni şi cenzorii de

Nicolae Ţic

Continuare în pag. a 8-a

Rădăcini şi temeiuri istorice

Cu 60 de ani în urmă, în mai 1921, cînd la Bucureşti au avut loc lucrările Marelui Congres de făurire a Partidului Comunist Român, prin aşezarea, pe baze comuniste şi pe temeiurile statului naţional unitar, a partidului politic muncitoresc constituit în 1893, istoria poporului român înscria în paginile sale un moment de excepţională însemnătate. A fost unul dintre acele momente care sintetizînd cu strălucire un îndelungat şi glorios trecut de luptă, marca începutul unei etape noi, superioare în lupta proletariatului, a maselor muncitoare, a forţelor democrate şi progresiste pentru transformarea revoluţionară a societăţii româneşti. Pe scena politică a României, unite în 1918, îşi făcea apariţia, în chip simbolic, primul partid ce acţiona, în numele poporului muncitor de pe întregul cuprins al patriei, pregătind epopeea eroică a emancipării sociale depline, a consolidării unităţii şi neatîrnării ţării.

Partidul Comunist Român s-a constituit nu ca o forţă politică emanată doar din frămîntările anilor de după Marea Unire, ci a reprezentat rezultanta firească a unui îndelungat proces de creştere şi maturizare a proletariatului român, cu rădăcini adînc implîntate în trecutul poporului nostru. El şi trage seva, forţa şi vigoarea din veacurile de aprigă bătălie a românilor pentru unitate şi independenţă, pentru progres material şi social, continuînd, în condiţiile istorice ale României întregite, tradiţiile de

Dr. Vasile Niculae

Continuare în pagina a 8-a

● În acest număr : ● «Marile teme ale literaturii, marile idealuri ale epocii noastre» ● Semnează : ● Constantin Stoiciu ● Sultana Craia ● Marian Popescu ● Andrei Roman ● Nicolae Ciobanu ● Valentin F. Mihăescu ● Gheorghe Pituţ ● Artur Silvestri ● Poeme de Ion Potopin ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● „O carte remarcabilă" de Voicu Bugariu ● Din lirica cehoslovacă

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN 60

CÎNTĂTOR DE ȚARĂ

VIRGIL CARIANOPOL

Făuritorul patriei

Partidului la 60 de ani

Ce tînăr ești Partid al vieții noastre
Și cît de drept și cît de pașnic ești
Tu ce ne-ai fost și ce ne ești speranță
Al visurilor noastre românești.

Ne-ai dat lumină, dragoste, putere
Ne-ai stat de veghe și ne-ai învățat
Cum să trăim în libertatea noastră
Și să ne fie drumul luminat.

Ești pentru noi exemplu demnității
Ne-ai luat din spate grijile șuvoi.
Ești visul nostru, cîrma peste vremuri
Și strălucirea vremurilor noi.

Prin cel care l-ai pus să ne conducă
Tu ne-ai croit spre veșnicie drum
Ne-ai înălțat și-ai devenit în lume
Făuritorul patriei de-acum.

Privind în urmă astăzi cu mîndrie
Îți mulțumim de neodihna ta
Că te-ai zidit la temelia țării,
Să poată țara veșnic lumina !

HORVATH DEZIDERIU

Prin tine sîntem noi...

Prin noi, prin brațul nostru drept
Am ridicat cetățile luminii,
Prin glasul îndreptat spre inimi,
Prin ce-i mai demn, mai omenesc din lume,
Prin comuniștii de ieri, de azi și de mîine
Am făurit o Lume.
Tu ești, Partid trup din trupurile noastre.
Ai fost, ești și vei fi pentru vecie
Cîrmaciul ce ne poartă din victorii în victorii.
Partidul sîntem noi,
Prin noi El urcă treptele spre zare
Și tot prin noi edifică noi vetre
Ce suie cu pași repezi spre noi creste,
Și-naltă țara spre soarele de aur,
Spre zidirea nouă a luminii.
Prin tine înhalăm aerul fierbinte
Și aerul curat ce respiră din munte,
Din codrii noștri și din zile temerare.
Tu ești prin noi conștiința,
Ești triumful de istorii.
Primăvara ta este primăvara noastră,
Cetățile-ți sînt vetre pentru noi
Și libertatea noastră, pasărea în zbor
Prin tine se îndreaptă spre culmi noi,
comuniste.
Prin tine rămînem veșnicia
Și flacăra ce arde, visul nou, măreț.
Prin tine însușit-am cuvîntul cristalin
Și marea de lumină prin tine o privim.
Prin tine am fost și sîntem
Ostași ai țării noi,
Prin tine am visat, luptat
Și am devenit eroi.

VIOREL COZMA

Partid biruitor

Cu inimile noastre vibrînd înflăcărate,
Cu brațele vinjoase, prin muncă, zi de zi,
Partidului, buchete de flori și nestemate
Îi împletim din cîntul aprinsei bucurii.

Sub flamura-i de purpuri noi ne unim avîntul
Și țării minunate îi făurim temei
Cinstim, prin munca noastră, cu țara legămîntul
Voinic de-a pune umăr la înălțarea ei.

Purtăm în ochi lumina din razele de soare
Și-n noi purtăm victorii spre anii viitori,
Partidul ni-i cunună mereu înfloritoare
Și țării temelie de harnici muncitori.

Pentru a țării sfîntă și dreaptă demnitate
S-o înflorim de-a pururi ne-am angajat deplin,
Veniți, toți fiii țării din colțurile-i toate
Să fie cerul țării în pace și senin.

Partidul este-a țării ne-nfrînta ei putere
Și-n frunte-un demn și brav conducător
Partidul clasei noastre ne-a înălțat în vrere
Și țara-i cu partidul mereu biruitor.

ANTON GRECU

Zbor demn

Se-aprind în piscuri zorii unui statornic țel,
Înfiorînd potecile visării,
Și-o primăvară nouă se-așează în drapel,
Arzînd solemn în rugurile țării.

Sîntem atît de tineri și-atîta de bogați,
Și-atît de suverani în nemurire,
Încît această mare ce-o împlinim ca frați
E-o nesfîrșită stare de uimire.

Sîntem semănătorii iubirii de partid
Și sîntem puri ca ochiul de fîntînă.
Partidul e izvorul din care se deschid
Izvoarele de glorie română.

Partidul este zborul cutezător și demn,
Mărșăluind clarvăzător în frunte,
E marele dispecer și marele îndemn,
Tăind spre noi necontenită punte.

LUDMILA GHIȚESCU

Venim cu flamurile zării

Venim cu toți cu flamurile zării,
Venim cu inima nestinsă-n piept,
Din vîrf Carpatic, pînă-n largul mării
Să te sărbătorim Partid al țării drept.

Brațul tău, virtutea-ntregului popor,
Fapte de glorii vibrează-ntre hotare,
Cutezătoarea cale străbați spre viitor
Înțelepciunea ta rodește-n fiecare.

Lumină-i chipul tău, lumină-i țară,
Făuritor al marilor izbînzi
În rodul tău se oglindește vara
De-ndemnul tău sîntem mereu flăminzi.

JURNAL DE UZINĂ

Stăpînul trandafirilor

valeriu bârgău

Mergeam grăbit peste încrengătura de căi ferate uzinale ce trec de la Bluming către combinat prin locul unde s-a construit nu de mult noua oțelărie electrică, iar niște versuri nu-mi lăsau mintea limpede, ochii clari pentru a nu mă împiedica de vreo șină de vreo traversă aruncată alandala.

Le-am alungat din cap, dar pînă la șosea mi-au revenit de mai multe ori în minte, semn că trebuie să le notez pe ceva. Nu aveam decît un petec de hîrtie la mine. Era fișa de plată pentru luna august din vara aceea. M-am oprit și în duduitul autobasculantelor care duceau zgura de la haldă, înspre Peștiș, la lumina zgurii care se vărsa din oale am notat versurile.

Fiind reparație la mașină am plecat ceva mai devreme. Am făcut curățenie pe sub transportoare, am spălat cu motorină mașina. Mirosul de motorină se pierde după mai multe zile de spălare repetată cu săpun parfumat și detergent din abundență. Soda cu care ne spălam noi la chiuvetele din spălător ne ardea mîinile. Unii spuneau că e amestecată cu sodă caustică.

Nu aveam nici un mijloc de transport pînă în oraș. Exista trenul personal de la orele 22.30. De fiecare dată călătoream cu frica în sîn. Noi aveam abonamente la trenul muncitoresc. Nu erau valabile și la trenurile C.F.R.-ului. Întîlneam și conductori de treabă care ne lăsau să călătorim. Alții ne pretindeau bani de o bere. De data asta am plecat pe jos. Era prea mult de așteptat pînă venea personalul. Noaptea era liniștită. Cerna se auzea în răstîmpurile pușcăturilor de la halda de zgură, curgînd leneșă, frecîndu-se de malurile grele de păcură și rugină. Ceva se petrecea cu mine de cîteva zile. Nu-mi găseam singur locul. Am vorbit la telefon cu Ștefan Tripșa. Mi-a răspuns o voce groasă, guturală, lăsată puternic pe vocalele întrebuințate. Am fixat întîlnirea pentru luni seara. Mi-a spus unde stă și a mai rostit doar un „Te aștept !" — după care a închis brusc. Am rămas cu receptorul în mînă timp de circa un minut pînă mi-am revenit. Am făcut întrebările de cîteva ori. Le-am rupt de fiecare dată urmărind cum se ferfenițea hîrtia între degete. Vreme de o noapte întreagă s-au adunat acolo cîteva movile de bucățele mărunte, albe, mînjite cu pastă albastră, subliniate.

Cum voi reconstitui memoria acestui mare oraș industrial ? Voi începe cu Tripșa. Cu cine altul ? Cum să o fac ? Ce să-l întreb ? Voi reuși să-l apropii de ideea mea ?

Am vorbit cu meșterul să rămîn liber a doua zi. M-a întrebat de ce. I-am răspuns fără să mă gîndesc prea mult. S-a mulțumit să zîmbească și a trecut mai departe printre stivele de cornier gemînd sub greutatea miilor de tone. Peste cîteva ore a venit la mine și mi-a spus să-l anunț și pe șeful de echipă. Să știe și el că rămîn liber. Să nu rămînă fără oameni la lucru. Am spus un „Să trăiți !" scurt după care am plecat cu gîndul la ceea ce avea să se întîmple a doua zi. Umblam ca bezmetic prin hală. Trebuie să fac un efort deosebit pentru a-mi reveni...

Strada Brâncuși ? Da. E lîngă Clubul Siderurgistul. În stînga. Un fel de vilă „a la Hunedoara". Cîte doi locatari cu ușile alături. Le știam. Chiar m-am mirat cînd le-am văzut prima dată. Au ceva insolit în arhitectură. Acum voi pătrunde în una dintre ele. Mă aștepta o misiune destul de grea. Întîlnirea cu un muncitor. Un muncitor care a fost înaintea mea și e și astăzi un muncitor. De fapt, e un muncitor celebru. Dar la urma urmei și eu sînt un muncitor. S-ar putea ca el să fi aflat asta de la cineva. I-am spus doar că vreau să scriu un articol despre el. M-a întrebat dacă stau la hotel ? Nu mai țin minte. N-am avut timp și nici nu am ținut să-i spun adevărul. Să nu creadă că sînt un diletant, un pierde vară care își dă importanță. Răpesc timpul omului ! L-am văzut odată vorbind la televizor. Țin minte și acum cît de îndirjit a spus la un moment dat : „Timpul este cea mai de preț comoară pentru om, pentru un muncitor !" Dacă aș ști că îi răpesc timpul prețios, m-aș lăsa păgubaș de pe acum. Îl știam pe Tripșa de cînd eram copil. Auzisem multe despre el. Ziarele scriau despre inovațiile lui, despre ideile lui noi privind producția de oțel, repararea cuptoarelor de la oțelărie... Lucruri măreț. Face din oțel lucruri pe care nici nu le bănuiești. Îl îmblînzește ca pe un copil îmbiat cu ciocolată. Îl dirijează prin tot felul de țevării, vorbește cu el, îl sfătuiește să fie cuminte, să ridice schelării uriașe în patrie și cîte și mai cîte.

Am stat a doua zi pînă la orele douăsprezece și am mizgălit la hîrtii. Au ieșit cu chiu cu vai vreo patru întrebări și acelea foarte anemice, neexpresive pentru ceea ce urmăream să aflu de la Ștefan Tripșa. Mă duceam ca un școlar care vrea să întrebe ceva dintr-o lecție ce avea să-i fie predată peste o bună bucată de vreme. Poate în trimestrul viitor. Nu eram nici eu un începător. Îmi era însă frică să-l abordez direct. De ce oare ? Ia să lăsăm naibii emoțiile, și să fim doi oameni care discută despre un om, despre mai mulți oameni, despre un oraș, o epocă, o viață, o meserie. Chiar despre o legendă. Așa va fi mult mai bine. Pentru amîndoi. Ce ușor e pentru un om, un scriitor, să-și facă gînduri curajoase. Planuri îndrăznețe de lucru. Va scrie cutare carte. Va ataca cutare problemă de mare interes. Va publica un volum de poezii ! Mai greu e să le pună în aplicare. De fapt nici nu e chiar atît de greu. La urma urmei ce este scrisul dacă nu un act de curaj ? Nu se poate ca un scriitor să lucreze fără întrebări. Și le pune singur. Eroii ce-or să facă ? Să bea vin, să meargă la uzină, la cinematograf, să se certe atunci cînd nu le convine ceva, să muncească, să doarmă, să iubească și cîte altele. Afară de toate astea, eroii trebuie să răspundă la întrebările chinuitoare ale vieții, ale autorului chinuit și el de atîtea întrebări și probleme pe care i le pune în brațe, în conștiință, epoca în care trăiește, își desfășoară activitatea de scriitor, durează. Chiar făcînd acele lucruri enumerate mai sus precum și altele, eroii răspund la întrebări. Eroul meu de mîine, la orele 17, în strada Brâncuși...

Să nu mai teoretizăm. Oare îmi va ajunge notesul pe care îl am pregătit ? Dacă mi se termină pasta din pix ? Verific încă o dată pasta și iau pentru orice eventualitate stiloul cu rezervorul încărcat. Strecor, așa, pe nebăgate de seamă, un creion negru în buzunarul vestonului. Să fie acolo. Dacă îmi dă de băut, refuz ! Politicos. Nu că nu vreau să beau. Găsesc un motiv oarecare. Sînt bolnav de stomac. Fac un tratament deosebit. Dacă vrea să mă tragă pe sfoară. Eu știu ? Eroii pot face orice. Nu spun și dovedesc asta o seamă de scriitori contemporani ?!

Să nu uit de fotografie. Să-mi dea o fotografie ! Bine ar fi să aibă cască de muncitor pe cap. Să pară cu adevărat din oțelărie. Un argument în plus. Lumea are nevoie de argumente. Merge și fără. E mai indicat să fie în salopete. Cu aceste lucruri nu se glumește. Fiecare om cu uniforma lui.

Plec de acasă pe la orele 15,30. Nu cumva să întîrzii. Pantalonul călcat are o dungă de te poți tăia liniștit la deget dacă o încerci. Mi-am luat și cravata. Una roșie. Ca para focului. Mă strînge și mi-e cald. Și afară e cald. Vom discuta despre vechii muncitori ai Hunedoarei, dar, la urma urmei, vom ajunge și la cei noi. Așa că e mai bine să am cravată. Cravata e semnul muncitorului nou. Al muncitorului din zilele noastre. Așa spunea un tovarăș activist. Un muncitor tînăr și unul bătrîn vor dialoga. Despre cîte în ceruri și pe pămînt. Despre ce ? Hunedoara este mare. Tripșa e la fel de mare. Inovator, activist de partid, brigadier, om de acțiune etc.

Să vedem cum decurge discuția. Dacă Tripșa e morocănos, m-am dat naibii. Ne vom plictisi amîndoi și nu vom face mare brînză din timpul pe care îl vom petrece împreună. Nu mai trebuie nici fotografie în cazul acesta. Nici în salopete, nici fără. Ce să fac cu ea ? Se pune praful pe ea. Așa zic unii. Ca să nu le fie rușine de fotografii. Oare pe fotografia unui erou se poate depune praful ? Cine știe ? Am să aflu eu pînă mor.

Pînă în strada Brâncuși fac cel mult un sfert de oră. Am pas mare de fost infanterist care poate da onorul cu masca pe figură. Merg încet pentru a nu ajunge prea devreme. Să merg încet nu-mi stă în fire. Niciodată n-am reușit să mă plimb și eu ca omul, prin Hunedoara.

De unde o fi de loc Tripșa ? Toată lumea cînd spune Tripșa, spune Hunedoara și cînd spune Hunedoara — spune Tripșa. Trebuie să-l întreb neapărat de unde este de loc. Unde s-a născut. Unde-a văzut lumina zilei ? Dacă era noaptea sau ziua ? Sau să-l întreb după obiceiul lui Păunescu : „Cine ești dumneata, Ștefan Tripșa ?" Să-l pun în gardă. În gardă, domnule cavaler al cuvintelor și al faptelor eroice. Pe vremuri mai interesau stahanoviștii. Tata îmi vorbea de ei cînd eram de cîțiva ani...

Totuși, între doi muncitori hunedoreni nu e nevoie de sofisticare. Poate mă aude Mikloș baci. Să-i dau și lui odată dreptate. Lîngă restaurantul Corvinul se lucrează intens la o clădire cu două nivele. Ce naiba s-o mai face și aici ? Mă apropii și-l întreb pe unul îmbrăcat într-o salopetă murdară de ciment și var, vopseluri de toate culorile. Auzi, domnule : policlinică de stomatologie ! Deci se mută de la 1848 ? Foarte bine. Era prea la cucuruz. Decît să fi mers pînă acolo pentru o măsea care te sicîia, mai bine te lăsai păgubaș.

Mai am de făcut doar cîțiva pași pînă la țintă. Niște trandafiri mari, roșietici, mă îmbie dintr-o curte. Zac revărsați mult peste gardul de sîrmă cu ochiuri mici ascunse în vegetația abundentă. Parcă îmi fac cu ochiul. Te îmbie să-i culegești. Uite, dom'le, că n-ai luat și niște flori ! Ce frumos era să ai un buchet de trandafiri în mînă !

Îl impresionai pe Tripșa. Acum e prea tîrziu. Nici n-ar fi prea frumos. Cogemitea vlăjganul de muncitor merge să discute despre Hunedoara, despre amintiri, cu un inaintaș, cu un mare muncitor, mare oțelar, om căutat peste tot și arătat cu degetul cînd vrei și cînd nu vrei — cu un buchet de flori în mîini ? Merg fără de flori. Nici n-am de unde să le culeg acum. Să rup de pe gard, mă poate auzi stăpînul trandafirilor. Ce frumos sună — stăpînul trandafirilor. Ce grozav trebuie să fie atunci cînd ești stăpînul trandafirilor...

Merg așa. Îmi ajung un notes, pixul, stiloul și gîndurile mele curate. Eu cred că sînt curate.

Nicolae Groza : „8 Mai 1921"

CONSTANTIN ATOMII

Aniversare

E înflorirea gliilor în toi.
Se-mpodobește iar cu steaguri țara.
E ziua Celui ce trăiește-n noi
Unindu-se pe veci cu primăvara.

Blînzi trandafiri deschid boboci de jar,
Surînd miresme-n cupe de lalele.
E ziua Celui ce-a-mbrăcat cu har
Pămîntul dacic în grădini de stele.

La porți de suflet liliecii ard.
Garoafele în brațe se oferă.
E ziua Celui ce ni-i azi stindard
În zbor solar spre comunista eră.

VIOREL VARGA

Cît timp va fi viață

Îmi iau lumina din același astru
Ce strălucește viu de 60 de ani
Prin roșul său în galaxia-suflet
Dînd vremii albul florii de castani

Culorile au pururi aceeași rădăcină
Lumină-ngenunchiată de noapte nu există ;
Cît timp va fi viață și dragoste și zimbet
În pieptul meu dura-va credința comunistă.

ION C. ȘTEFAN

Cîntec de primăvară

Primăvară de pace, bucurie de soare,
Cînd zilele urcă în calendare
Senine și înalte ca niște fecioare
Purtînd rodul din azi în mîine –
Mugurii cuvintului meu sînt piine,
Boabă din boabă tămăduitoare ;
Lună de primăvară, cununie de soare,
Peste fruntea atitor blinde ogoare –
Solii gîndului meu sînt împăcare,
Cum mustesc sevele în fiecare,
De la întîia țărîi întrupare ;
Mugurii-mi cresc pe ramuri albastre
De veghe eternă hotarelor noastre,
Cum ne îndeamnă, ne-nvață, ne-arată
Cel ce în fruntea noastră-i deodată
Roșul drapel fluturînd peste zare
Și tricolorul în mîndră-nălțare,
Solia luminii sorbind fiecare –

MARCEL BĂRĂGANU

Partidului

Cum muntele e prevestit de brazi
și stelele de cîte o fîntînă,
sînge al meu, tu care-n steaguri urci
și fluturat de-această caldă mînă,

ești aripa ce nu dezminte zborul,
cîntarea dimineților de mai
cînd sevele mă știu pe dinafară,
și-aș fi grăbitul fruct pe care-l dai

de ziua Lui, să-i fie tineri anii
și drumurile lungi, să pot visa
pînă cînd vine clipa răcoroasă
și altul va cînta în urma mea.

CONSTANTIN RĂDUCANU

Simbol de vis și faptă

Din glasul tău au învățat chemarea
Feciorii și bătrînii de la noi,
Din cîntu-eroic ce luminează zarea
Spre-albastra stea a timpuriior noi.

Din lupta ta au învățat să-nfrunte
Furtuna și dușmanii-n bătălii,
Căci tu, Partid, ai stat mereu în frunte
Și țara-i apărat-o de urgii.

Ești pentru noi corolă de lumină,
Izvorul nesfîrșitelor visări,
Luceafăr peste bolta carpatină.

Și-un cînt înalță pînă-n depărtări
Poetul ce slăvește Erou-între eroi,
Simbol de vis și faptă pentru noi.

Drumuri și meserii

dan mucenic—pavel perfil

I

Se speriase de pămînt, așa cum te poți speria de un nor plin de grindină, deși acel val negru, plutitor se duce spre alte țărîi să-și descarce veninul. A ajuns la Iași și a săpat șanțuri de canalizare. Tot în pămînt își băga mîinile, dar nu-l mai mîngîia cu acea speranță a belșugului, cu acel ritual incoruptibil al însămînțării, ci rupea hălci mari din acest pămînt — fie el cernoziom, brun-roșcat de pădure sau podzol. Rupea din el pentru că era **nevoie socială** de așa ceva. Era vorba de lampa unui clasic ce trebuia adusă în fiecare gospodărie, conectată la un sistem și menită să risipească ignoranța și teama. Refluxul memoriei tira însă după el tot ceea ce însemna aventura dezlegării de obligația față de pămînt. Simțea că dezgolirea violentă a cernoziomului era o violentare a vechilor iubiri. Atunci s-a hotărît să reteze colții remușcării și să se retragă spre periferia lucrurilor neplăcute. Greșea oarecumva și în privința asta : zicea că cea mai dreaptă iubire de pămînt e aceea de a nu te atinge de el. Ce lipsă la apel a memoriei bătrînilor trăia în acest bărbat trecut de prima tinerețe — Petru Apetroaie, din Săvenii Botoșanilor... Nu se născuse pe Calea Națională, dar gîndea ca un angrosist de grîne : nu-și murdărea mănușa albă în uiumul morilor, dar cerea făină de cea mai bună calitate, „făina nulă", cum se spune de pe timpuri...

Așa a ajuns nea Petru gestionar la un depozit de ambalaje, șef peste un escadron de cutii de lemn, legate în cuie și fîșii de tablă de zerocinci. Le număra mereu și le tot așeza în locuri uscate, ca să nu se trezească vreodată cu lemnul de fag mîncat de rîme. Era cinstit din fire și tocmai de aia cînd cineva i-a propus o mică „afacere" l-a băgat la origine și i-a dat și două scatoalce sub bărbie. Mai păstra din netezimea pămîntului pe care îl lucrase cîndva, sufletul nu și-l preacurvise cîntînd balade împotriva calului, dar, fără să simtă, vorbea tot mai des de mixere și mașini de spălat cu comandă program. Pămîntul era, așa, o sumă de amintiri cețoase, care pot rodi pe seama soldaților și elevilor. Învățase și-o duzină de glume care se preschimbaseră cu timpul în caiale pentru potcoavele cailor împușcați. Toate astea timp de zece ani. Răstimp în care soția devenise educatoare la o grădiniță din Iași, iar Mirabela (nume trezit de un pămînt care sporește ierburi neroditoare) învăța englezește într-un apartament cu două camere, confort doi sporit, iar butoiul cu varză murată și mașina de spălat stăteau în baie, lipite de cada în care pluteau mai tot timpul rufe muiate în Perlan.

Asta pînă într-o zi, mai bine zis pînă într-o dimineață, pînă la ora în care Petru a descoperit printre lăzile lui de fag un șomoiog de verdeață. A smuls un fir și l-a dus neveste-si, crezînd că e o floare cine știe cum apărută printre lăzi. Dar femeia, deși orășeancă, simțea bine puterea neflorilor. De aia i-a și zis : „Mă, tăntălăule (aveau zece ani de căsnicie, avea dreptul să i-o spună), tu nu vezi că e vrej de pătlăgică ? Și te mai lauzi că ai trăit la țară, vai de capul tău...." A doua zi, înainte de răsăritul soarelui, era în depozitul lui de ambalaje. A dat lăzile deoparte, să aibă roșiile aer, și-a zis. Le știa acum numele, dar uitase felul în care cresc. A tras o fugă pînă la vară-sa, tot educatoare în Iași, și i-a cerut o săpăligă. A răscolit pămîntul din jurul vrejurilor de roșii, de parcă nu ar fi căutat să taie rădăcinile de pir, ci s-ar fi pornit după o comoară ce zace într-o vatră de aur. Seara, cînd s-a dus acasă, a cerut bani neveste-si, educatoarea, și și-a cumpărat o stropitoare din tablă zincată. Cînd a cules primele roșii știa că trebuia să se întoarcă de unde a plecat, acolo unde e o rușine să confunzi tulpine de bujor de mai cu vrejul de ardei sau roșie. Adicătelea, ori ești tăntălăul satului, ori ești agronom care s-a ajuns prin multe corigențe la activ. Or, Petru nu era nici una, nici alta. Atunci de ce căzuse atît de departe de locul simțirii sale ? Asta îl rodea cel mai mult, asta îi trăgea pătura de spinare în timpul somnului. Nevastă-sa, mai deșteaptă, a început să-i dea dreptate de la un timp. Îi cînta, ușor-ușor, în struna întoarcerii la țară, și, chiar așa s-a și întîmplat, el a început să danseze după ritmul acestei melodii, cine știe de cînd iscate. Într-o zi s-au hotărît să uite rufele veșnic muiate în perlan și să nu se mai gîndească la mașina de spălat iugoslavă. Au încărcat într-un camion tot ce agonisiseră timp de zece ani de tandrețe în opt-ori-opt-ori-opt ore și s-au întors la Săveni. Casa bătrînească era în paragină, iar în curte se ghemuiau sub ierburi ciini vagabonzi. Au pus mînă de la mînă și și-au sporit munca. Într-o lună, gospodăria lor s-a așezat în rînd cu celelalte. Petru a ajuns socotitor la una din fermele ceapeului, dar lucra și la strînsul porumbului, iar nevastă-sa muncea la baza de recepție și se îngrijea de lotul personal. Petru nu se mai lovea la cap cu coada săpăligii, să afle că e săpăligă, iar femeia făcea cea mai bună tochitură din partea aia a Botoșanilor. „Ne-a venit mintea la cap, femeie", mai zicea el citeodată. Mai vedem și noi cai pe stradă și nu ne uităm la televizor numai ca să vedem cum se coace porumbul." „Ai dreptate. Da' mai îți minte roșiile alea dintre lăzi, ce chinuite erau..."

II

„Acu', că tot se lasă toamna într-o rînă și-și făcu bagaju' de iarnă, oi putea și tu, Mitule, să atingi seara cîte-o țuică" — se gîndi cu voce tare Meșterul. „Ai oleacă de răbdare, mai avem un hop și gata". „Păi tot nu isprăvirăți ?" Mitu țiții din buze și se ridică de la masă. „Merg să mai rup vreo două ceasuri de somn..." Meșterul nu voia să spună, dar se simțea că nu e tocmai vesel. Adică, el muncește de atîta amar de vreme la uzină, cîștigă bine, e cunoscut și stimat de toți — de-aia, nu-i așa, i se zice și Meșterul — și fiu-său, Mitu ăsta, n-a fost în stare să ajungă mai mult de un tractorist, care se scoală în cap de noapte să meargă la arat, vine după ce ies zorii, se culcă iar și iar se scoală să meargă la cîmp, iar vine și iar pleacă. Asta-i viață ? ! Să se prăpădească de tînăr hurducăit de mașina aia și-n sculare și-n culcare ? De-aia Meșterul tot vrea să aducă vorba spre munca lui, dar Mitu se face că nu pricepe și taică-său nu se hotărăște să-l supere, știe că-i e dragă munca asta și nu e bine să-l lovești pe om, mai cu seamă dacă-i tînăr, taman în ce iubește. „Îți aduce Ilie tractoru' ?" — îl mai întrebă, doar așa, ca să mai lungească vorba. „Nu, tată, mă duc eu direct acolo." De data asta Meșterul și-a pierdut răbdarea. „Dă-o dracu' de trabă, Mitule tată ! E simbătă seară, în loc să stăm și noi ca tot omu', să bem o țuică nouă, să ne veselim, să-l chemăm pe nen-tu Nae Bondoc cu acordeonu' și să ne bucurăm și noi de ultimele seri cînd putem sta în curte, tu, după tractor. Nu te gîndești un pic la tinerețea asta a ta? Și-acu' să mai și mergi tu pă cîmp după tractor, să nu mai vină nici măcar el la tine ? Crezi că mie mi-e bine cînd te văd chinuindu-te ?". Dar Mitu plecase să se culce, n-avea timp de ceartă și nici chef de asemenea discuții cu Meșterul n-avea.

S-a trezit pe la miezul nopții, s-a îmbrăcat degrabă, și-a dat cu puțină apă pe ochi și s-a îndreptat spre poartă. Meșterul era tot la masă, în curte, dar se făcea că nu-l vede. Pe Mitu l-a prins mila de bătrînețea Meșterului și de grija pe care simțea că i-o poartă. S-a apropiat de el, prin spate și, ca-n copilărie, l-a bătut pe un umăr iar el s-a dat de pe celălalt. Meșterul nu s-a clintit. „Trece tată, campania, vezi-ți de treabă. Și ai răbdare cu țuica, am o poftă de nu-ți închipui."

Pe ulițele satului Brîncoveni, sat oltenesc de oameni vrednici, era liniște mare. Clopotul pis-

CTITOR DE CONSTIINTE

aburul pîinii

areta şandru

Prin oglinda retrovizoare, de sus, din cabina semănătorii, obiectul cel mai curat pe care omul de lîngă mine îl îndrepta spre un unghi sau altul al cîmpiei, se vede fişia de pădure, cu mugurii plesnind de sănătate, legănînd sus, între crengi, zeci de cuiburi de păsări, ca nişte vase de lut trecute prin mîna unui olar, modelate dar nearse încă. Şi atunci cînd semănătoarea se-oprise, iar omul coborise să vadă dacă seminţele de floarea-soarelui se legau de pămînt, ca într-un stop cadru, în bucata aceea de oglindă s-au îmbulzit deodată mai multe cuiburi, timplă lîngă timplă, căutînd în sus, înspre cer, venirea păsărilor.

Aşteptîndu-le, pentru că zborul lor avea să se împlinească peste puţin, numărasem în gînd fîntînile întîlnite în Cîmpia Brăilei, atîtea cîte mi-au ţinut calea, atîtea cîte sădiseră oamenii la răscruce de drumuri sau în mijlocul cîmpului, lîngă drumuri sau dincolo de ele.

Numărasem fîntînă după fîntînă şi numărul lor îmi ieşise impar şi cumpăneam în gînd căldările care aveau să astimpere starea de sete şi starea de veghe a omului, a cîmpului şi-a păsării deopotrivă.

Lăsasem în urmă cu cîţiva kilometri un sat care trăia şi respira pe marginea unei şosele. Un sat care şi-a pus pînă aproape de dunga asfaltului pe care circulau maşini, usturoi şi cartofi, fasole şi roşii. Un sat de care o să mi se facă dor, şi-n care o să mă reîntorc pentru că vreau să simt sub tălpi pămînt şi nu asfalt, să aud ploaia spărgînd timpanul vreunui burlan, sau să mă odihnesc în cerdacul din faţa uşii întins ca un covor.

Sînt oameni, mă gîndeam ajunsă în cîmp, care sînt legaţi de sate şi rămîn ţărani prin meseriile lor, şi o parte din fiii lor şi din nepoţi, rămîn mai departe în vatră să aibă grijă de rostul pămîntului. Din cînd în cînd mai iau drumul oraşului sătui de ouă şi de şuncă, să cumpere pateu, portocale sau peşte congelat.

După cum sînt oameni care au casa în sat şi fac naveta în cel mai apropiat oraş şi care au trecută pe cartea lor de muncă meseria de muncitor. Şi care se întorc seara acasă şi au grijă în continuare de bucata lor de pămînt, de usturoiul pus în faţa casei, de prăşitul cartofilor. Şi mai sînt oameni — cei de la oraşe — care au nostalgia unui adevăr, cum că veşnicia s-a născut la sate, şi-atunci, în drumul lor spre litoral, unde-şi vor petrece concediul, opresc lîngă porţile unor case, în faţa cărora ţăranii îşi pun la vedere fructele, şi ei se opresc ca în faţa unor semne de circulaţie, nedîndu-se jos din maşină decît atît cît să cumpere punga cu piersici sau cu roşii. Dar se cade că au trecut printr-un sat. Uneori, cînd vreo pană de cauciuc îi obligă să coboare totuşi, lăsînd roata să se odihnească pe un cric, pătrund în curtea vreunui gospodar, bînd din laptele proaspăt, aşteptînd în cerdac oprirea ploii, luînd coasa din mîna bătrînului şi aplecînd cu stîngăcie iarba spre pămînt.

Poate că satul „Tudor Vladimirescu" în care eram, depărtîndu-mă de şosea înspre cîmpie, ştia mai în amănunt ceea ce ştiam şi eu, poate că şi pe şoseaua pe care se găsea satul lor, mulţi opriseră pentru puţin părîndu-li-se că popasul lor de-o clipă a fost suficient ca să cunoască un sat cu oamenii săi.

Vroiam să uit un timp de calorifer, de asfalt, de blocul turn în care locuiam. Oare cîţi dintre noi nu ar da un anunţ la o mică publicitate care să nu mire pe nimeni : caut casă cu streaşină ? Fac parte dintre cei care vor căuta cu înfrigurare o casă cu streaşină şi negăsind-o pe aleile geometrice, căutînd-o inutil între blocurile M 49—M 50, va pleca, de cîte ori va avea ocazia, într-un sat în care caii, atîţi cît au mai rămas, nu vor putea refuza într-o zi o potcoavă din plastic.

Calc, în sfîrşit, pe pămînt, departe de interdicţia reîmprospătată cu vopsea — NU călcaţi pe iarbă, NU rupeţi flori — calc, în sfîrşit, pe pămînt şi nu pe asfalt, recunosc, întîi împiedicîndu-mă în el, pămîntul întors după acele unui ceasornic de lut, cu o nuanţă în plus de negru îndreptată spre noi. Simt cum mi se lipesc fişii unsuroase din el pe tălpi, cum ele devin din ce în ce mai grele, dar insist şi merg mai departe în brazda cîmpului, pe o şolă, numită de cei din părţile locului, la înaltă tensiune. Şi merg înainte, şi mersul devine dintr-o dată mai uşor şi mi-e mai lesne, şi simt cum starea de vegetaţie a grîului nu poate, nu are cum să-mi fie străină de celelalte lucruri pe care le-am moştenit. Şi căruţaşul Sandu Ciurea care şi-a îndemnat caii pînă aici, mă învaţă să recunosc grîul bun, cel care face ape sub bătaia vîntului, unduindu-se şi avînd densitate. Mă aplec spre pămînt, aşa simt mai puţin tăria vîntului decît de pe capra căruţei, şi fărîmiţînd o bucată de pămînt în mînă, aşa cum ai fărîmiţa o bucată de pîine, gîndul mi se-ntoarce spre ţăranul Ion şi

Boris Caragea : „Descătuşare"

spre toţi ţăranii cu numele Ion, neştiuţi, dar care, asemenea lui, şi-au trădat măcar o dată într-o viaţă de ţăran, dragostea faţă de pămînt, într-o clipă în care ei nu cunoşteau cuvinte de răsfăţ sau de dragoste, uimindu-se ca în faţa primului născut, sărutîndu-l.

Undeva, se mişcă cîţiva bulgări, poate-i vreun panaram, cîţelul pămîntului, aciuat ca orbeţii, în vreun cuib. Semănătoarea dă roată brazdelor în care seminţele de floarea-soarelui se înfig, împinse parcă de un călcîi nevăzut, în pămînt. Pămîntul se poate face mai tare ca betonul, cînd dă vîntul de primăvară, se usucă lespezi şi nu se mai desface să-l taie discul, mă avertizează Smeu A. Stoian.

Se face noapte, parcă cineva ar face mai mică flacăra unei lămpi cu gaz. Scriu despre cele 500 de familii ale satului aflat dincolo de cîmp, spre şosea, îmi notez numele preşedintelui C.A.P., Vasile Nenciu, date despre vechimea satului. Numai despre pămînt nu notez nimic. Pămîntul îl simt. Pămîntul îl ţin minte şi atît. Se face noapte (vă mai notaţi ?), cineva aprinde o brichetă, dar o stinge vîntul, şi-atunci aproape imediat izbucneşte farul tractorului şi la lumina lui mai adaug ceva hîrtiei. Şi-n timp ce brazdele şi-au primit porţia de seminţe, oamenii de lîngă mine se pregătesc de plecare, trăgînd de frîu şi întorcînd spre sat.

Farul mai rămîne un timp să se legene deasupra bulgărilor de pămînt scormonind parcă prin brazde. Cel de la volan va mai sta în urma noastră să mai adauge alte şi alte seminţe pămîntului. Privirea lui o va lua poate înaintea farului pe cîmp, pipăind brazdă cu brazdă, atent ca nu cumva un ciot să-i oprească lanţurile semănătorii. Apoi va cobori controlînd cutiile de la seminţe, nelăsînd în ele nici o boabă, şi-şi va lua cu sine pînă a doua zi în zori lanţurile — care, spune el — se potrivesc şi la bicicletă şi nu vrea să cadă pe mîna vreunui străin.

Undeva, în sat, se coace pîine — acea pîine pe care cei de aici o urmăresc de cînd au pus bobul în pămînt — pîine pe care cei din „Tudor Vladimirescu" refuză s-a aducă pe şaua bicicletei, de la Brăila.

Cu o astfel de pîine, din care ieşeau parcă aburii unei brazde, aveam să plec mai întîi în Brăila, aşteptînd ora plecării mele spre casă.

Aveau să guste din ea, recepţionera unui hotel, un navetist, un copil căruia colţul de pîine i s-a părut mai bun decît orice prăjitură de oraş, un vecin de apartament care mi-a sunat la uşă după întoarcerea mea, cerîndu-şi scuze că la pîine s-a închis, şi-au mai gustat-o, bineînţeles, cei de acasă. O pîine din care au mîncat aproape 10 oameni şi care timp de patru zile, pînă la ultima felie a rămas la fel de proaspătă. Iar firimiturile acestei feţii au fost lăsate pe-un pervaz oarecare dintr-un bloc turn, lipsit de streaşină şi burlane, la discreţia vrăbiilor de oraş. Păsări care poartă ca şi noi poate, nostalgia unui copac crescut în mijlocul cîmpului.

---

truiat al cerului liniştea la rîndu-i, privirea. Pînă la sola pe care trebuia s-o însămînţeze erau vreo trei kilometri buni. Mitu mergea repede, fără să fluiere, cum avea de obicei. Întîi s-a gîndit la Meşterul şi la tristeţea pe care i-o înţelegea, dar pe care trebuia s-o învingă. Apoi s-a gîndit că trebuie să vină iarna şi să treacă la reparaţii, la semea, fără să mai vadă cîmpul de pe înaltul scaunului de tractorist. O să aibă mai multă vreme să stea la sfat cu Meşterul, o s-o vadă mai des pe Dina şi o să aştepte primăvara. Şi gîndind aşa, s-a trezit să-i vine chef de fluierat. Şi-a început să fluiere.

III

Era puţină la trup şi nu i-a trecut niciodată prin minte că va mînui cîndva uneltele unei meserii de care, aşa cum văzuse de atîtea ori la televizor, doar bărbaţii au parte. Dar soarta (numai ea ?) i-a aţinut calea. A terminat zece clase la Călăraşi tocmai cînd se făceau înscrieri pentru meseria de oţelar. Părinţii o chemau din nou la ţară, în Bărăganu. („Vino, mamă, găseşti de lucru şi aici !"). A zis că mai întîrzie doi ani, pînă îşi termină liceul, pe urmă... „Şi la ce liceu vrei să mergi ?" — a întrebat-o taică-său pe la începutul verii, înainte de admiteri. „La ăl de pregăteşte oţelari pentru Călăraşi", i-a răspuns. Bătrînul văzuse şi el la televizor cum se coace metalul, şi poate de aceea răspunsul fetei i s-a părut că miroase a batjocură de copil. „Ai, mă ? Şi tocmai meseria asta vrei s-o înveţi ?", a mai iscodit-o, cu gîndul că fie-sa l-a luat peste picior. Abia atunci a înţeles şi ea cu adevărat ce spusese. Nu îi trecuse niciodată prin cap să intre la şcoala aia de meserii grele şi, iată, acum, brusc, descoperise un drum nevisat. Ce o determinase să aleagă tocmai acest drum ? Chemarea insistentă a părinţilor ? Fronda vîrstei, pe care nu s-a abţinut s-o manifeste ? Dorinţa — chiar dacă nu tocmai limpede — de a destrăma un complex şi o prejudecată, ambele ca replică la un fel de a fi mai aspru, mai bărbătesc, dacă se poate spune aşa ? Şi se poate spune, căci fabricarea metalului este o îndeletnicire, aproape în exclusivitate, a bărbaţilor.

„Da, mă duc să învăţ la liceul ăla de metalurgie." Bătrînul a mîngîiat-o cu privirea, apoi a simţit că îl cuprinde un irecuperabil sentiment de milă faţă de copil. „Vrei să te duci tu tocmai acolo, unde e atîta de muncă ?", i-a zis cu voce mică. „Da, tocmai acolo", a spus ea privindu-şi tatăl drept în ochi, încercată totuşi de presimţirea unui refuz. Dar el n-a mai avut tărie să mai vină. În locul său s-au instaurat o mulţime de sfaturi simple, pline de bonomie şi de grijă pentru viitorii ani. „Ai să te duci, bine, ai să te duci, dar mai întîi gîndeşte-te că trebuie să treci examenul". „Am să învăţ şi am să-l trec, fii fără grijă. Nu-s priponită la minte să nu-l pot trece".

Admiterea a fost uşoară, dacă nu am aduna la valul de emoţii micile ironii ale examinatorilor. Era a treia fată din Bărăganu care voia să înveţe meseria de oţelar, dar avea trupul şi puterea unei fetiţe. Asta trezea zîmbetele şi glumele. Ea simţea însă că nimic nu putea să-i mai destrame drumul ales, acel drum izbucnit din neprevăzut, pe negîndite, ca o dimineaţă însorită după un şir de zile înnorate. Cu sentimentul ăsta a plecat spre Oţelu Roşu, apoi a început să-l uite, dusă de valul ocupaţiilor de fiecare clipă, acolo, în acel oraş marcat de mirosul cocsului, de dogoarea şarjelor tot mai dese. Învăţa bine, prindea repede lucrurile noi, se înălţase chiar cu un cap peste îndeminarea şi pregătirea multora din tinerii veniţi aici. La Hunedoara, la cuptoarele electrice, unde s-a dat examenul final în meserie, maşina ei de şarjare a mers cel mai bine, a obţinut chiar şi o şarjă record, cum zic cei din Hunedoara.

Drumul şi-l descoperise aproape în toate amănuntele lui. Era vorba mai întîi de drumul şcolii. Urma, cel încă necunoscut, al muncii în oţelăriile din Călăraşi. Ironiile pe seama făpturii ei s-au stins cu totul, iar bătrînii o mai chemau din cînd în cînd acasă, aşa, ca s-o mai vadă. Ultimii doi ani i-au adăugat încă şase pe chip şi în felul de a-şi înţelege rosturile. Acum, pe Elvira Pop o puteţi întîlni la Călăraşi. E unul dintre cei mai buni oţelari de aici, străină de complexul feminităţii, absentă la prejudecăţi, pavîndu-şi cu aceste sentimente drumul ales, — acum îşi dă seama — nicicum din întîmplare.

În biruinţa soarelui firească

Ardea văzduh multiplicat
lumina lacrimei din piatră,
Părea o pace împăcată
prispa pămîntului arat.

Lacrima cercuia în gînd
dumineca după război,
Eroi necunoscuţi cerind
sleitul suflet înapoi.

Roşu ardea soarele firii,
Fierbinte miez rotea o stea,
Fluviul geniilor gîndirii
săbii de suflet ascuţea.

Trecea pămîntul prin tăcere,
Cu păsări, flori, văzduhul nins,
Atîţia morţi şi înviere
năşteau Partidul neînvins.

Părea cuvînt, părea pămînt
sămînţa din alt veac ţişnită,
rotind mari visuri pe orbită,
scrise să nu piară nicicînd.

Spusu-mi-a cugetul

Tot candorii redăm lumea.
Înţelegerea profundă
Blînd întrezăritul umblet
Floare de ar fi să fie.

Mult văzduh deschis răsare întru neuitarea om,
Luminat respiră miezul,
Soare
De ne-ai fi tărie.

În durată şi hotare regîndim înfiorare
Piatra
Odihnind eroi.
Jertfele înţelepciune numai de n-ar fi să fie.

Vechi străvechi oftează ochiul,
Aer nou despică gîndul,
Spiritul
Lujer cu fruct din nemaiauzit tărie.

Mîinile mi se-mpreună,
Blnide par, o drumeţie dulce fiinţele,
Şi tună mut în simbure
Sublimul om dorit ce va să fie.

Visat de nemurire

E frumuseţe universul,
Obraz lîngă obraz, mînă în mînă
Ieşim din lacrimi veşnicind iar mersul
Iubirii, primăvara ne înginâ.

Învesmîntînd esenţa lumii din demult
Copacii lunecă în floare, cuib deschis
Tresar puterile materiei, ascult
Pururea simburele mugurelui vis.

Dans alb de zmee fluturii răsar
Din frăgezimea ierburilor spre copii,
Văzduh afund e lumea, armonii
Rotind renaşterea minunii nehotar.

Rotind renaşterea minunii

Ca niciodată sau tot ramură de mit
E căutarea vis nesomn imensul cer,
Mai plouă grabnic tresărit şi rece
Brume şi soare euforic,
În ele mă învălui coborînd să desvelesc
Lumina beznei, ochiul pămîntesc.
Unicul felurit.

INCANDESCENŢA MIEZULUI

POEM DE

violeta zamfirescu

Privescu zarea nu e zare, via nu e vie,
Zăresc carii în tulpini, le rod încet de ieri.

De alaltă miercure, de alaltă lune,
O, mişcarea lumii suitorul suflet
Timpla neprihană ostenirea umblet
Sînt păscute uneori să nu se mai adune.

Mume pling la rădăcini neliniştele mumii,
Zăresc şerpi cu clopoţei legînd semn uitării,
În văzduhul piersică în uimirea zării
Numai oameni caută întrebarea lumii.

Înţelegi ?

Dacă o lume mult mai dură
Tandreţea ar numi-o fluturi,
Gestul uman o vechitură
Stigmatizîndu-le rebuturi.

Dacă emoţia, — piatră rece —
N-ar mai şopti minuni subţiri,
N-ar mai îmbrăţişa gîndiri
Zguduind fulgerul cînd trece.

Dacă-n oţel gătită firea
Simţul măsurii şi l-ar pierde,
Dacă un fir de iarbă verde
N-ar mai cutremura uimirea...

Eu pot fi mută de cuvînt.
Dar gîngăşia din copii ?
Nu se închide floarea zi
Surisu-ntregului pămînt.

Nu se închide floarea zi

Stări schimbătoare pipăi cu gîndul,
În toate frunzele sufletul grai,
Atîng cu buzele puterea pietrei,
Aburâ stranie mă-mpinge să tai
Drumuri cu drumuri
Cercul de ape,
Roata luminii mă frînge aproape,
Aud în mine jucînd libaţie
Ce revărsare, ce concentraţie.

Roata luminii

Erou al blînzilor sînt bucurie,
Risipă de om la ceasul invers,
Puterea mea cere nopţii să-nvie,
Noaptea îmi cere puteri să-nţeleg,
Mult să cred văzului,

Sfinţenie auzului,
Iubind frumuseţea să pot să o neg,
Trăgînd cer de afară, lume
Cu colţi de jivine,
Să îl sui îmblînzindu-l în cerul din mine.

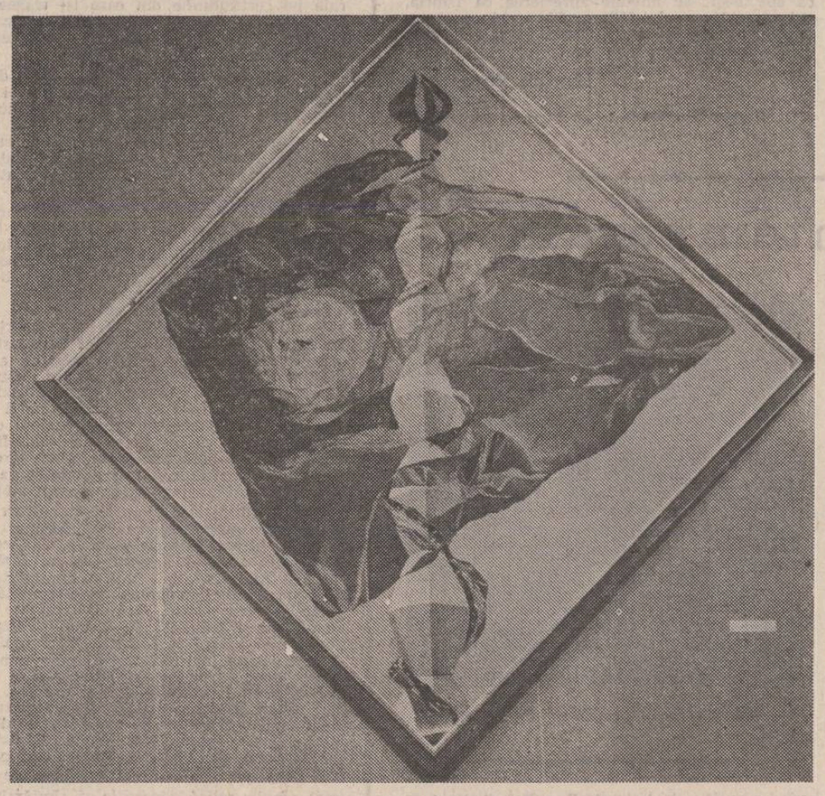

Elena Greculesi : „Partidul Comunist Român"

Unicul felurit

Şi numai boare blîndă îmi e harul
Între atîtea bătălii
Rîvnind favorile întregului,
Nu sînt decît lemuria timpului
Semeţ umil dezvelind cerul zării din izvor,
Nu sînt decît tristă splendoare suflet gînd
Perpetuînd purificarea păcii pe pămînt.
Ating lumină,
Îmbrăţişatele candori
Păcătoşenie le pierd de-atîtea ori,
Ce vină,
Ard mîinile de soare bete,
Din vis frînte, pe vis desperechete,
În primăvară lunecînd îngîndurare,
Poate mai blînd mai fără vină-naintînd,
Aud în miezul necuprinsului
Pulsînd indestructibila lumină.

Indestructibila lumină

Lumea pare-mi-se uneori florie,
Alteori umil din schitul de tăceri

Trăgînd cer de-afară, lume

Neasemuită ar fi faţa ta
Dacă-n ochi ţi-ar licări şi zările din mine,
Dacă în auzul meu ţi-aş întîlni auzul
Dăruire îmblînzirii, a mai bine.

Miniată sînt, mi-ai supus conştiinţa,
Mă ridic, nu mai găsesc îngăduinţa,
Mă desprind de zîmbet, mă desprind de rană,
Lume glorificînd forţa, tristă eşti şi vană.

Căutîndu-şi pulsul spiritul pălit
Zboară alb în vidul de-nţelegere golit,
Modelez pe gînd pămîntul tot iubire,
Insetată sînt de adeverire.

Modelez pe gînd pămîntul tot iubire

Stranie victorie buzele-mi îngaimă,
Îmi cuprind conştiinţa de stăpîn, viaţa
Cu heraldice lumini, alb mi-e ninsă faţa,
Şi eu pun sigil tăgadă morţii şi pe spaimă.

Uneori contemplu clipa despicării-n două,
Soare răsărind aud, îndepărtarea mării,
Valuri susur, presimţirea fruct seminţei nouă,
Unitatea risipirei imn reaşezării.

Mîinile vibrînd sub umeri cu poveri în spate
Deschid mantia cu suflet desvelind gîndiri,
Tandru adevăr, lucruri legănate,
Cîtă înţelegere cer marile iubiri.

Cîtă înţelegere cer marile iubiri

Nouă ceruri zboară fluturi tulburînd tăceri
În substanţe străvezii multicolor să sune,
Dulci esenţe de polen, văzduh vidat de ieri,
Trăgînd fir la nouă faguri cu înţelepciune.

Fluturi geana mărilor, zbor ţişnind din grind, o
Lumină aurorâ despicînd cu fine
Aripi tremurînd pămîntul aburei, zmerind-o,
Lumea schimbă veşnic lumea ce vă ia cu sine.

Tremurînd pămîntul aburei, zmerind-o

Desvelesc din amar pîrgă cu fructe,
Îndulcire frunzişului timpuriu şi tîrziu,
Desvelesc şi potecile dure abrupte,
Unde-sînt îmi e cîntec, unde plec tot nu ştiu.

Profitorii şi oamenii se ucid mai departe,
O, baladele timpului ce febrilă vibrare,
Cu sufletul caut zmulgeri din moarte
Lumii muşcată de îngrijorare.

Lumii muşcată de îngrijorare

Fluviul singelui, abura ce nu se învaţă,
Drama iubirii ce nu se învaţă,
Spiritul suflet dens
Ce nu se învaţă.

Trec de izvor în nepierderea dorului,
Trec înginîndu-mi cîntecul înfim,
Poate văzduhul poeziei lumii
Va lecui spaima mileniilor sublim.

Poate văzduhul poeziei

Ar vindeca această lume
Dacă am pierde impulsul morţii în urit,
De l-am uita în noaptea lui de început.
Sau dacă-n geana vie-a unui pîntec
Eternii simburi ai distrugerii
Hulpavă forţă sînt...

Timplă de om putere spirit om doinit,
În miezul omenirii voi rămîne
Lumină singerînd a cîntec.

În miezul omenirii

A pătruns în tismane respiraţia om,
Păduri luminînd leagă zarea de zare,
Cîtă frunză tot frunză, cu nuanţă doar alta.
Par abura lumii limpezind ochiul om,
Par cîmpie Islaz — Călător, sau par alta.

Poate muzica soarelui, victorie prelinsă
Fluierînd miez auriu de pădure,
Mingiiere a viilor, — stîncă încinsă
Cu morţi pietre sfinte, — pădure
Lăstărînd sevă de izvor neînvinsă.

Ce speranţă iubire minunile oameni
Armonii precum sorii rotiţi de planete,
Iartă-mă mumă, dar a fost să mă samenil
La deschiderea cerului ziuă în oameni,
Am uitat ceaţa văilor desperechete.

Ca pe susur mi-e somnul, ca-nfloritul de vie
Sau fragilul brînduşelor în văzduhul lunatec,
Aud soare izvoarele-n mări, şi cît mugur
Creşte fructul veşmînt tot de simbur rotatee,
Armîndeni, veşnicie de mugur.

Veşnicie de mugur

Grîu tînăr grîu nou,
Niciun fir precum altul,
Felurime nuanţele,
Mănos ternul ploii lungi monotone,
Îşi caută obraz cristalin lăstărînd
Floare fruct repetînd infinitul.

Din adînc spre înaltul dans văzduh al ideii
Magma aburei lumii suflă trupul
Luminii vertebrînd bucuriile formei.

Clipă dulce destinsă,
Cer divers, vînt pierzanie,
Frumuseţe de om vrednic veşnic.

Concentraţie unire
De auz văz unire

Cere roşia cireaşă
La scara de vis ridicată,
Românie, facerea lumii
Din lumină de om.

Din lumină de om

Cît văz multiplicat îmi pipăie văzul
Prin ferestrele mirosind a perdele noi şi a flori,
Prin brazda mişcată de maşini mişcătoare,
Suflet
Ritm cosmic,
Sămînţă vibrînd tainic viaţa
Gîlgiind a mişcare,
Aud cerul trecînd prin nucleul pămîntului,
Respir dorul zărit dovedind aer pur,
Ochi nevăzuţi îmi ating ochii,
Răsare faţa feţelor
Zarea speranţei, hrănind bucuria,
Luminează cîmpia ondulînd depărtarea.

Luminează cîmpia ondulînd depărtarea

Sforăie înfruntîndu-se
Zimbrii altor două milenii,
Glasul omeniei mai drept înviată
Ca amfora emană idei-mirodenii
Binevestindu-te, lume-nserată.

Glasul auzului, dor neînfrînt,
Ridică înţelegerea columnă-armonie,
Semănînd în inima acestui tragic pămînt
Cerul păcii de aur,
Trandafir României.

Glas lăuntric precum mersul şi firea
Poporul meu,
Însorirea măsurii demnităţii de om,
Luminînd frumuseţe priveliştea nouă
Şi îndrăgirea culturii.

Marile teme ale literaturii, marile idealuri ale epocii noastre

Sensul teatrului istoric

Ce sens acordă dramaturgul român contemporan faptului de a scrie teatru istoric ? Răspunsurile, căci sînt mai multe, diferă între ele în funcție de nivelul la care a ajuns dramaturgul respectiv în conceperea raportului dintre Teatru și Istorie. Plecînd de la simpla evocare pînă la opera dramatică durabilă, propunînd o viziune asupra unui timp istoric și a unei personalități istorice în plină afirmare, teatrul românesc de azi este din ce în ce mai captat de posibilitatea **creației** decît de proliferarea unor modalități **reproductive** după evenimentul istoric abordat. Dramaturgi ca Mihnea Gheorghiu, Al. Sever, Marin Sorescu, Mihai Georgescu sau Paul Anghel își înscriu operele de teatru istoric la convergența, în planul dramaticului, a celor trei nivele ale istoriei, istoria evenimențială, istoria conjuncturală și istoria structurală. Concordanța analizată de Lukács, în **Romanul istoric**, între conflictul social-istoric și caracterul în acțiune, nu poate fi realizată de dramaturgul contemporan decît printr-o adecvată cuprindere a celor trei nivele ale istoriei amintite mai sus.

Cele „5 lumi ca spectacol" pe care le prezintă *) **Mihnea Gheorghiu** au prilejuit întrebarea de la început. Sînt cuprinse în acest volum două scenarii de film **(Burebista, Cantemir)** și trei piese de teatru, **(Capul, Zodia Taurului, Patetica '77)**, întrepătrunderile celor două arte — teatru și film — fiind, în cazul lui Mihnea Gheorghiu, deosebit de semnificative. Cu o bogată experiență în film dar și în teatru, autorul nu caută insolitul documentar cum procedează, de exemplu, dramaturgul german Dieter Forte în „Martin Luther & Thomas Münzer". El este, în primul rînd, preocupat de a accede la acel nivel de cultură, complexă și acoperind teritorii largi, care să-i permită elaborarea solidă, teoretico-filosofică, a dramatismului unor epoci istorice de marcă ale neamului : Burebista, Mihai, Cantemir, Tudor, Independența.

În cadrul acestui proces de elaborare, spunea cîndva dramaturgul, importantă este „numai credința în adevăr, așa cum el trebuie negreșit să se fi arătat contemporanilor, evenimentelor sau eroului evocat, desigur în termenii limitelor filozofice și politice ale timpului, dar nu fără trimiterea absolut necesară la timpul prezent" **(Scrisori din imediata apropiere**, Albatros, 1971, p. 265). Această trimitere la prezent este realizată dramaturgic, în **Capul**, de exemplu, printr-un procedeu cunoscut : „teatrul în teatru" ; actorii, interpretînd rolurile de epocă, discută, jucînd cărți, elemente de problematică istorică. Existența, sincronă în piesă, a subiectului istoric respectiv dar și a comentariului, permite activarea situațiilor dramatice care, nemaifiind supuse strict „scenariului" consacrat de istorie, dezvoltă elemente proprii gîndirii dramaturgului despre evoluția lui Mihai, despre destinul său eroic. „Capul", care domină scena, este miza jocului Istoriei, simbolul unei angajări totale în mersul unui popor spre înfăptuirea istoriei sale. Dramaturgul reunește, în cadrul acestui sincronism scenic, figuri ilustre ale Europei în epoca lui Mihai : Shakespeare (prin Hamlet și Falstaff), Don Quijote dar convoacă și viitorimea : Bălcescu, înrudit în spirit cu Mihai. Aceste, să le spunem, inadvertențe subliniază capacitatea de sinteză istorică a dramaturgului, de integrare în largi și continui cîmpuri de semnificație, a unor elemente distanțate temporal. Recunoaștem aici consecințele faste ale unui studiu rodnic asupra teatrului elizabetan, asupra lui Shakespeare în special, așa cum **Scene din viața lui Shakespeare (1958)** a lăsat să se vadă. Mihnea Gheorghiu, prin această lucrare de shakespearologie definea tipul complet al istoricului, criticului și teoreticianului care va transpare, mai tîrziu, în dramaturgia sa.

Importantă mi se pare a fi capacitatea sa de **a vedea** istoria luînd forme și chipuri tot mai consistente, mai precise, mișcîndu-se pe direcții semnificative generînd posibilități noi de interpretare. De aceea, coexistența, în volumul de față, a scenariilor de film și a pieselor de teatru nu este întîmplătoare. **Burebista** și **Cantemir** sînt încercări, eseuri cinematografice care acoperă mari goluri documentare propunînd o imagine coerentă asupra unor ansambluri umane aflate în caracteristice momente de afirmare.

În fața pericolului roman, a tendinței expansioniste manifestată de Iuliu Cezar, regatul geto-dac al lui Burebista apare ca singurul obstacol puternic, simbol al unei rezistențe ce avea să se perpetueze sute de ani. Înfruntarea între cele două lumi, fiecare tulburată de transformări interne (la romani — acapararea puterii, la geto-daci — realizarea unei unități de concepție și de forță armată) este văzută de dramaturg în linia **monumentalului** dar și a **poeticului**, revelînd un sens **istoric** al demnității și o conștiință a unității de neam a celor aparținînd acestor pămînturi.

Scenariul **Cantemir (Cantemir, Mușchetarul român)** este expresia acelei calități dramaturgice pe care am semnalat-o și în **Capul** : acordarea figurii istorice naționale la pulsul european al istoriei. Apar aici figuri ilustre ale vremii, într-un **colocviu ideal** (Erasm, Leibniz), definind tipul renascentist al prințului-om de cultură și om al armelor. Scenariul lui Mihnea Gheorghiu selectează acele momente de largă deschidere a istoriei noastre spre universalitate, complexitatea caracterologică a eroului fiind susținută, la nivel dramaturgic, de o mulțime de secvențe în care fapte cunoscute din cultură și istorie se împletesc armonios cu momente de lirism autentic. Tenace, dramaturgul nu fixează odată și pentru totdeauna figura istorică a eroului căci scenariul de față reprezintă o formă mai pregnantă artisticește a căutărilor mai vechi din proză **(Două ambasade**, 1958, reluată sub titlul **A venit un om din răsărit)**.

Ca trăseu artistic, piesa **Zodia taurului** se află în aceeași situație, ea fiind concepută inițial atît în forma unei drame ample, **Tudor din Vladimiri** (1957) cît și în aceea cinematografică, **Tudor** (1964). Figura lui Tudor Vladimirescu, anunțînd istoria modernă a românilor, este acum, în **Zodia Taurului** (1971), concepută ca „reportaj dramatic", formă dramaturgică semnificînd **modernitatea** scriiturii în raport cu modernitatea unei Europe în care viteza transmiterii informației a determinat printre altele, un ritm superior de viață. De aceea, cu intuiție remarcabilă, Mihnea Gheorghiu, după cum însuși afirmă, elaborează acea „tehnică de **simultaneitate** pentru prezentarea momentelor a căror relație, de la cauză la efect, poate furniza lămuriri mediate spectatorului, fără să-i oprească fluxul curiozității" **(Scrisori...**, p. 270). Compartimentarea spațiului scenic, cronologia fragmentată, contribuția documentului — sînt cîteva elemente de tehnică prin care Mihnea Gheorghiu susține propria meditație asupra istoriei. Mișcarea lui Tudor împotriva unei stări istorice anormale (domniile fanariote, presiunea turcească) sînt preludiul acelui act memorabil ce se va încheia peste mai bine de jumătate de secol — cucerirea Independenței, pe care Mihnea Gheorghiu o va reflecta dramaturgic în **Patetica '77**, piesă ce va încorona un efort unic în teatrul nostru de a revitaliza istorismul în dramă, de a realiza un teatru istoric de factură modernă.

Ultima „lume ca spectacol", **Patetica '77** este, ca și celelalte : o sinteză de ficțiune a Evenimentului în care documentul devine element cu funcție dramaturgică. Personajele piesei devin mai semnificative în raport cu puterea lor de conștientizare a sensului Evenimentului, a revoluției istorice declanșate de Tudor. Odată înțeles acest sens, el devine un stimul al modului de a acționa al fiecăruia.

Construită după romanul lui Duiliu Zamfirescu **În război**, piesa lui Mihnea Gheorghiu, păstrînd cîteva elemente ale narațiunii (personaje, situații), este expresia, depășind romanescul liric, a unei înțelegeri sintetice a tuturor factorilor care au configurat epopeea Independenței. Prima parte a piesei, elaborare agitată a conceptului de Independență, își află un dialectic corespondent dramatic în partea a doua, unde istoria se scrie cu sînge : Plevna, Grivița. Faptelor de pe cîmpul de luptă ale personajelor aparînd în prima parte, eroismului cunoscut (Valter Mărăcineanu, Maiorul Șonțu) sau anonim, futuror acestor elemente le este conferit, prin substanțiale indicații de regie, farmecul aparte al unui timp eroic.

La sfîrșitul acestor notații despre cele „5 lumi ca spectacol" se impune aprecierea că Istoria, prin dramaturgia lui Mihnea Gheorghiu, a ajuns, în teatrul nostru contemporan, la o reflectare estetică de valoare autentică.

Marian Popescu

*) **Mihnea Gheorghiu : „5 lumi ca spectacol", Editura „Eminescu", 1981.**

Destine contemporane

Evoluția rapidă și adesea sinuoasă a societății contemporane a constituit mereu un subiect atrăgător și revelator pentru definirea constructiei unei noi conștiințe și a unor noi valori de existență. Subiectul este, evident, delicat și dificil, căci reperele și posibilitățile detașării necesare perspectivei care să ofere șansa de a urmări coagularea unui fenomen istoric sînt puține. Descoperirea sensului care poate transforma o biografie într-un destin semnificativ devine o încercare temerară și riscantă. În romanul său de debut **Vina**, poetul Iustin Moraru își asumă sarcina de a discerne, din amalgamul faptelor unor existențe contemporane comune, acele momente care prin corelare să ne ofere perspectiva circuitului cauzal reprezentativ pentru o foarte mare parte a tineretului nostru alcătuindu-și în contextul istoric dat un alt chip de a simți și visa, o morală specifică de muncă și viață. Tînărul, trăindu-și responsabilitățile și presupusele calități prin intermediul unui părinte autoritar, vrea să-și confrunte gîndurile cu realitatea și își părăsește aproape brutal familia și iubita pentru a-și afla **adevărata măsură** a posibilităților pe un șantier. Dar nici schimbarea ritmului de viață și nici alte condiții de trai nu produc mai multe transformări în ființa individului decît noile relații umane pe care le stabilește. Procesul de constiință înregistrat de romanul lui Iustin Moraru nu înseamnă, însă, în primul rînd o analiză introspectivă ci o reparcurgere a faptelor în acumulările lor, producînd salturile calitative, nu de puține ori neașteptate și negative. Eroul romanului, Traian Laru, nu-și pune întrebări esențiale legate de factorii care-i tulbură convingerile și speranțele, dar constatările sale, înregistrate în însuși ritmul curent al evenimentelor, sînt acelea care îi istovesc sau catalizează comportamentul și principiile morale. Ruptura cu familia și căutarea unui drum independent nu sînt un gest de frondă juvenilă ci un proces istoric. Consecințele acesteia devin însă tulburătoare, căci tînărul nu-și regăsește în confruntările atmosferei de șantier, „marea familie" sau noi și exaltante finalități ale eforturilor sale de a-și afla un rost. Traian Laru este un om simplu și normal în reacții și concepții. Sentimentul vizionar sau de excepție nu i se impune nici măcar în momentele de reverie. El își trăiește, aparent egal, insatisfactiile și multumirile de la o zi la alta. Îmbogățirea sa sufletească se produce nu atît prin reflecție cît prin asimilarea faptelor. Moartea părinților în singurătate, îndepărtarea de fratele și sora sa, propria-i căsătorie par a fi devenit un fel de necesități istorice, excluse oricărei posibilități de schimbare doar prin decizia individuală a eroului. Numai accidentului în care era să-și piardă viața și morții prietenului său Sebastian, Traian Laru le caută răbdător cauza. Culpabilitatea pe care și-o asumă în cazul sinuciderii lui Sebastian, și care declanșează întreaga confesiune alcătuind romanul, se prelungește însă asupra tuturor evenimentelor. Cine își poate permite să întrețină iluzii sau să nu ofere individului decît un număr precis de posibilități de existență și afirmare ? Aceasta ar putea fi una din întrebările nespuse, dar plutind emotionantă și agravînd semnificația întîmplărilor. Refuzîndu-și comentarii pe marginea celor expuse, ocolind configurarea unor eroi complecși care în context ar fi dat o altă pondere însesi momentelor care ne desprind din propriile intenții, recălăuzindu-ne voința sau planurile de viitor, Iustin Moraru impune o realitate, ale cărei dimensiuni crude sau sacrificante nu sînt mai puțin adevărate și umane în desfășurarea cotidianului. Nu vom întîlni personaje memorabile, însă vom fi copleșiți de puterea de a înfățișa întîmplarea curentă la rang de eveniment decisiv și pe care, eroul, prin relatarea sa, începe astfel să o judece. Concluzia rezidă tocmai în decizia trecerii la acest act de maturizare și profundă înțelegere a rațiunilor pentru care existăm într-un fel și nu în altul. Această judecare severă se strecoară mai întîi pasager și fragmentar, pentru a se extinde asupra întregii istorii pe care o suferim și pe care trebuie, prin explicarea sensurilor și sistemului ei cauzal, s-o luăm în stăpînire. Graba, cu care trece prin cîteva etape de mare tensiune ale acestui proces de înțelegere a necesităților, nu alterează totuși descoperirea presiunii teribile ce **o naște libertatea, disputa dintre dorința specific** umană de a-și exercita responsabilitățile față de lume și sine și posibilitățile oferite acestei atitudini de istorie în general și de sistemul social în particular. Iată reprezentate premisele pe care mizează **constient și ambitios** Iustin Moraru scriind o carte în mare măsură polemică, provocînd în cititor întrebările uitate în fluxul datoriilor fiecărei zile.

Andrei Roman

Benone Șuvăilă : „Peisaj industrial"

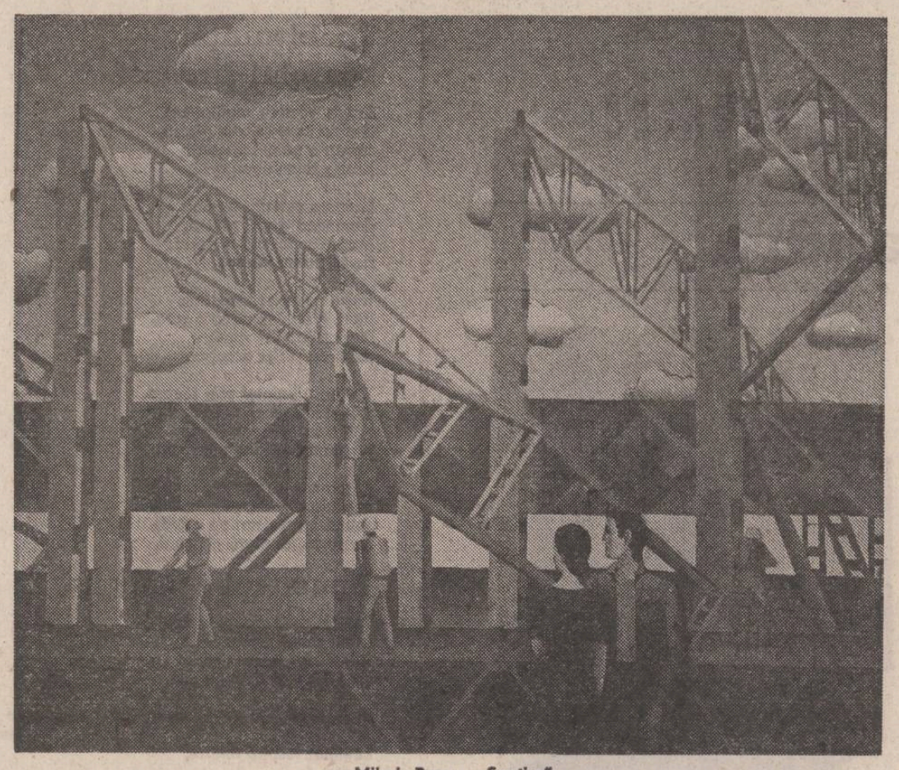

Mihai Rusu : „Șantier"

Ipostaze ale eseului

Eseul românesc „de idei", deosebit de eseul filosofic, de eseul ca formă a criticii literare sau de artă, este practicat, în ultimii ani, în modalități pe cît de diverse, sub unele aspecte opuse chiar, pe atît de solidare ca substanță, orientare și opțiune. Eseiștii contemporani sînt puțini la număr dar sînt personalități, implicate în viața culturală și al căror scris are rezonanță în conștiința cititorilor. Ceea ce și face ca volumele lor să se epuizeze foarte repede și să incite comentarii, deși eseul nu este genul pentru care gustul publicului larg să manifeste predilecție ca pentru roman de exemplu.

Se poate observa o grupare a eseiștilor după temperamentul artistic și după natura viziunii, distingîndu-se două „familii" de spirite. Pe de o parte se întîlnesc naturile contemplative, la care interogația are accente lirice, iar meditația recurge la embleme, ca la Octavian Paler și Mircea Mališa, pe de altă parte se apropie ca structură combatantă Marin Preda, Dumitru Popescu, Ion Lăncrănjan, la care gîndirea morală pune în discuție o problematică a cotidianului și a cazului concret.

Punctul de convergență al acestor spirite atît de diverse, chiar atunci cînd pot fi alăturate comparativ, este esența lor etică, aceea care conferă interogației dramatism și meditației densitate. Octavian Paler este un dilematic pentru structura căruia dialogul este formula ideală a expresiei conflictului interior.

Mircea Mališa este un contemplativ pentru care, ca și pentru Octavian Paler, sensurile fundamentale ale moralei se desprind din meditația asupra unor spații și simboluri culturale. Pentru Mircea Mališa monologul reprezintă forma cea mai adecvată, acordată cu durata intimă.

Marin Preda reprezintă spiritul civic profund responsabil. Scriitorul își susține gîndirea morală pe certitudinile din care își trăgea „seninătatea", iar observația faptului concret, comentat și definit succint, se prelungește din roman în eseu.

Dumitru Popescu este un combatant de o luciditate tot atît de acută ca a lui Marin Preda, dar nu senin, ci bîntuit de viziuni. Patetic, fulminant, profetic, el adoptă ca mod de „a spune", discursul percutant. De aceeași grupare se apropie Ion Lăncrănjan, mai puțin interogativ, stilul său fiind „luarea de atitudine" dură și anticalofilă.

De altfel, primul „grup" de eseiști prețuiește fluiditatea și eleganța stilului, forma lirică și formularea memorabilă, literaturizînd în sensul cel mai bun al cuvîntului. „Acești arbori toropiți de căldură, aceste păsări care zboară pe cerul limpede de septembrie, toate sînt într-adevăr trecătoare. Ca și noi. Ca și treptele piramidei. Treptele vieții. Treptele morții. Oare nu există nimic care să dureze? Nu există nimic care va exista și după noi sub acest cer albastru? Ruinele? Se vor măcina cu vremea, calcinate de soare și într-o zi, poate, nu vor mai exista nici ele. Dar omul care taie bălăriile a și dat un răspuns. Vor exista totdeauna oameni care vor descoperi aici că se poate face filosofie tăind cu o **machete** lianele care amenință piramidele. Sau nu vor exista și atunci jungla se va întinde peste tot." (Octavian Paler, **Caminante**).

Grupul al doilea, dimpotrivă, cultivă un stil anticalofil, punînd accentul în primul rînd pe mesajul direct, afirmat polemic, cu conștiința cuvîntului rostit în **agóra**, dar nu fără iluminări lirice. „(..) nimic nu se împlinește și nu se poate împlini în lume fără o anumită și inevitabilă reciprocitate, fără o decantare permanentă de însușiri și de primeniri. Aș spune, tocmai de aceea, că iarna noastră românească, a fost și este mai altfel și că ne-a implintat în suflet, tuturor și pentru totdeauna, o anumită aspirație spre puritate, spre limpezime, care nu are hotare, desigur, e a omului de pretutindeni, cunoscînd totuși aicea la noi altfel de decantări, mai adînci și mai inalte, pentru că lacrimile de lumină ale zăpezilor nu sînt aceleași peste tot, așa cum nu sînt aceleași peisajele pe care le scot ele în relief, gîndurile și simțămintele pe care le trezesc, dorurile pe care le nasc..." (Ion Lăncrănjan, **Iarna românească**).

Se disting astfel ipostazele polemicii, explicite, directe, concrete, la Dumitru Popescu, Marin Preda și Ion Lăncrănjan, implicit, topite în substanța unei meditații care opune concepte majore, transpuse abstract la Octavian Paler și Mircea Mališa.

Dacă la cei din urmă meditația morală este generalizată și operează cu simboluri, la cei dintîi ea se referă la faptul cotidian, la acte citate din imediat, la realul cel mai apropiat. Esența este însă aceeași, aceleași opțiunile, similare sensurile. La Octavian Paler și Mircea Mališa substanța gîndirii vine din istoria și arta îndepărtată, la ceilalți din istoria contemporană. Convergența sensurilor demonstrează raportul dintre general și particular, precum și permanența ideilor.

Așa cum există ipostaze diverse ale spiritului polemic, tot astfel se manifestă anume forme ale interogației. La Dumitru Popescu aceasta intervine aproape ritmic, cu un caracter metodic, urmată, după legile unei retorici de tip clasic, de răspunsul sentențios, de rezolvarea ideatică fermă, uneori de verdict. Răspunsul este afirmat cu impetuozitatea unui temperament hrănit de o energie tradusă în cuvîntul concentrat, rostit fără reticențe. „...Aceasta este stagnarea. Boala cea mai gravă a istoriei. Reactivitatea socială la impulsuri scade tot mai mult, fiind înlocuită de acțiunea mecanică a pîrghiilor prestabilite, de pulsația oarbă a mecanismului ce strivește tot ce iese din ritm, toate energiile suplimentare, fantezie, necesități, aspirații. Fermenții vii încep să putrezească, cercul unei pseudofatalități de fier se stringe tot mai mult în jurul oamenilor, paralizîndu-i, descurajîndu-i, mortificîndu-i. Atunci un anonim sparge acest cerc în fața lui, fără nici o ezitare, dîntr-o singură lovitură, uimit și revoltat de resemnarea celorlalți. Prin spărtura aceea viața începe să curgă din nou tumultuos, măturînd în virtejul ei inerțiile, obtuzitatea, meschinăria". (**Dumitru Popescu, Între îngeri și demoni**).

Ca și la Dumitru Popescu, în articolele — de fapt luări de atitudine și nu eseuri, dar incadrabile spiritului despre care vorbeam — lui Ion Lăncrănjan soluționarea este imediată, autorii afirmîndu-și adevărurile într-un registru al sonorității — de unde și frecvența exclamației ca echivalent necesar al rostirii de la tribună.

Interogația eseiștilor calofili și interiorizați se naște din contemplație, ea reprezintă căutarea sensului dincolo de forme, dar opunînd critic îndreptățirile și rațiunile ambilor termeni ai opoziției morale. De unde se nasc „dialogul imaginar" și monologul liric. Cultura și poezia fuzionează, scrisul are solemnitate. O solemnitate de altă natură are însă și stilul lui Dumitru Popescu (**Stăpînii și sclavii ideii**). Cultura nu devitalizează gîndirea morală, ci îi furnizează substanță, oferindu-i spre descifrare mitul și istoria : „Zidul este reprezentarea încăpățînării omului de a dura. Ruina zidului arată cît de fragilă este aventura sa. În putere sau în ruină, zidul mineral și zgrunțuros poartă în el linia paradoxală a iederii, devenită, în ciuda alcătuirii sale firave, simbol de permanență vegetală, semn de persistență a dorinței și memento al ciclului etern. Dyonisos i-a adus înțelesul de pe meleagurile noastre la greci și de acolo îi regăsim frunza în formă de inimă pe coloanele romane. Înțeleptului cirmuitor al statului ideal din Noua Atlantidă, Bacon, îi pune în mînă un toiag înfășurat în frunze și vrejuri de iederă. Simpatia mea nu merge spre zidurile imense, arogante, în care zac îngropate sute de mii de vieți, străbătînd munți și văi și înconjurînd regiuni vaste ca cele de la Jaipur. Ele poartă iluzia unei delimitări definitive (...). Simt însă o adîncă vibrație la dimensiunea umană a zidirilor românești. Sînt toate investite cu un mandat sacru. Au vrut să ocrotească pîlpîirea unei flăcări". (Mircea Mališa, **Zidul și iedera**). Între forța cuvîntului direct și magia scrisului prețios, eseul contemporan exprimă însă aceleași preocupări ideatice, aceleași neliniști, aceleași întrebări și soluții, diferit formulate.

O constantă a sa este spiritul dilematic, prezent la toți eseiștii citați, pentru că dincolo de seninătatea — mai mult deziderat decît împlinire — a lui Marin Preda, persistă tensiunea dilematică. „Istoria se impune ca o idee, ca o necesitate. Asta nu e un lucru atît de abisal și cu asta nu ne putem mulțumi. Este foarte lesnicios pentru omul de litere să se adăpostească în spatele necesității istorice și să se eschiveze, în felul acesta, de a se întreba nu cită necesitate conține istoria, ci care e soarta fiecărui om în parte, știind că omul nu are decît o singură viață de trăit în timp ce istoria este înceată și nepăsătoare". (Marin Preda, **Iată țăranul**). Permanent este dramatismul pe care îl implică dilema, dramatism extrem la Dumitru Popescu și Octavian Paler — tradus firește în forme diferite — și cenzurat, la Marin Preda și Mircea Mališa.

Orice morală comportă elemente antagonice. La Mircea Mališa și la Octavian Paler antagonismul este cuprins în embleme și simboluri, la Dumitru Popescu în concepte, în termeni absoluți **(Între îngeri și demoni)**, la Marin Preda el fiind implicat de subtext.

În diversitatea lor eseurile din **Ieșirea din labirint, Nevoia de adevăr, Imposibila întoarcere, Viața ca o pradă, Zidul și iedera, Apărarea lui Galileu, Dialoguri imaginare** sau **Caminante** au comun refuzul absurdului — zugrăvit cosmaresc, definit simbolic, observat cu detașare, refuzul mistificării și al automistificării, analiza erorii, a violenței, a compromisului, a vanității. Ceea ce implică un nu mai puțin comun elogiu al umanului echilibrat și constructiv, proiectat în dimensiuni etice acordate cu existența individului în contextul cotidian pe de o parte, în zarea istoriei pe de altă parte. Din contemplație, observație, din demersul meditativ și din interogație, din confruntarea istoriei cu arta, a realului cu ficțiunea, a creației cu distrugerea, se naște **modelul** unor reprezentări etice care se întîlnesc prin ceea ce refuză și prin obiectul aspirațiilor.

Acuzele lui Dumitru Popescu se alătură astfel contemplativității lui Mircea Mališa, scepticismul lui Marin Preda se întîlnește cu emotivitatea lui Octavian Paler. Aceeași problematică se regăsește ca nucleu al acestor ipostaze ale eseului contemporan în care ideile și atitudinile se interferează, se opun și se conciliază ilustrînd resursele ethosului creator.

Sultana Craia

Asumarea realității

Literatura ultimilor ani cunoaște modificări spectaculoase. Fără îndoială că obsesia posterității, chiar și a uneia mai apropiate, are dramul ei de omenesc, mult prea numeroase judecăți pripite și conjuncturale de valoare și-au pierdut farmecul uneori între două apariții ale unei reviste săptămînale, în vreme ce literatura și-a văzut de drumul ei, alcătuind, în timp, ceea ce s-ar putea numi o mărturie sensibilă nu numai a propriei condiții regăsite, ci și a realității, a evoluției, a transformărilor lumii în care trăim.

N-a fost simplu, evident, și nu cred că va fi simplu nici de acum înainte, dar procedeul este ireversibil, iar consecințele atît pentru literatură cît și pentru impactul acesteia în rîndul cititorilor dintre cele mai fericite. Fiindcă în procesul mai cuprinzător, de durată și de o infinită complexitate al desăvîrșirii realității, socializarea prin cultură — adică participarea, consumul și crearea de cultură, adică democrația culturii — se face resimțită atît la nivel individual cît și la nivelul întregii societăți ; accesul liber și egal la cultură și la adevărurile artei și literaturii se constituie astfel ca o șansă unică și irepetabilă a descoperirii și, în perspectivă, a împlinirii personalității umane. Atitudinea scriitorului față de realitate și, consecință directă, opera sa, rod al talentului și al muncii, capătă de aceea adîncimi noi, înțelesuri și determinări, altădată ignorate sau estompate sub povara nedreaptă a unor principii rigide sau a prejudecăților de context.

Literatura „se vinde" bine azi, rafturile librăriilor sînt luate cu asalt, iar comerțul nobil cu cartea de proză și de poezie a devenit rentabil din punct de vedere financiar — cel puțin în ansamblu, dacă și asta contează atunci cînd este vorba despre eficiența artei și literaturii. Nu se mai cumpără doar cutare sau cutare autor, nu se mai cumpără doar romanele în vogă și doar poezia peste noapte nonconformistă, se cumpără tot sau aproape tot, și explicațiile nu trebuie căutate neapărat într-o inexplicabilă „foame de carte" a unui consumator de literatură invocat totdeauna ca un termen esențial de referință, dar de fapt cunoscut superficial. S-a întîmplat ceva, cum se zice, în acest univers miraculos al cărților și al cititorilor lor, ceva important, de bună seamă, ceva hotărîtor deopotrivă și pentru scriitori și pentru cei cărora creația lor le este adresată.

Se poate accepta, pentru discuție, și ideea unui dramaturg cu gustul catastrofei, conform căreia, printr-un consens pe care numai sociologii și profesioniștii în psihologie socială ar urma să-i descompună cîndva articulațiile, cărțile se cumpără dintr-un impuls fie mimetic, fie snob pentru a fi părăsite îndată după aceea, necitite, în rafturile noilor biblioteci din noile apartamente ale noilor proprietari. Reacția literaturii a fost sănătoasă, evident, după Congresul al IX-lea al partidului, cînd societatea românească a început să parcurgă lungul drum al adevărului, al luciditații și al democrației.

Dizlocat de istorie și politică în literatură — după ce o perioadă însăși realitatea a tins să-l trateze ca pe un element lipsit de însemnătate în absența elanurilor colectivității —, omul continua totuși și continuă să trăiască concret într-o

Ioana Kassargian : „Triumf"

lume concretă, imprevizibilă în amănuntele ei, în relații nu de fiecare dată limpezi și deseori tensionate cu semenii, refuzîndu-și aspirații superioare sau ignorîndu-le din ignoranță, sau lăsîndu-se sedus de visuri pentru care și-ar da și viața. Dramele omului, întrebările lui neliniștitoare, aspirațiile lui și bucuriile lui simple sau cutremurătoare n-au dispărut și nu vor dispare pentru că istoria și-a regăsit cumpătul și societatea românească echilibrul politic și armonia morală. Sigur că aceste drame, întrebări neliniștitoare etc., unele banale și ridicole, altele sfîșietoare nu sînt încă literatură și multe vor rămîne pentru totdeauna viață obișnuită sau materie savuroasă pentru flecăreala în autobuze, dar trebuia să vină și vremea — și iată că a venit — în care ochiul atent, scormonitor și vizionar al scriitorului, sensibilitatea lui accentuată să le smulgă din anonimat și să le reîntoarcă lumii în pagina scrisă și tipărită în ceea ce au ele semnificativ, derizoriu sau măreț.

Rămasă atîta timp datoare omului de azi, făuritor de istorie revoluționară, participant dăruit al edificării unei orînduiri a dreptății sociale, literatura noastră reciștigă acum febrilă terenul pierdut, așezîndu-l în miezul ei de lumină. În mod firesc, temele literaturii, pentru a folosi o expresie școlărească, au început să fie temele acestui om, iar realitatea lui năzuită de pagina scrisă s-a dovedit mult mai bogată și definitorie, recuperarea artistică a existenței, ca dezvăluire a aceluiași om și, în ultimă instanță, a esenței sale, fiind astfel profitabilă pentru nivelul valoric al creației ultimilor ani. Nu înseamnă, firește, că această democratizare a temelor și a prezenței umane în cîmpul literaturii (ce-ar putea să și explice în bună măsură „foamea de carte" a cititorului de azi, el însuși beneficiar al unui proces democratic care a cuprins toate structurile vieții noastre sociale), va da tuturor talent și glorie. Se știe că nu există și n-au existat niciodată scriitori care să nu cunoască viața, unii mai bine, alții mai puțin bine, fiecare după puterea sufletului și a talentului său. E greu de presupus apoi că cineva mai confundă azi scriitorii cu acei grefieri cuminți de a căror conștiinciozitate și memorie funcționărească s-ar cuveni să se bucure cei care, cititorii, prinși cu treburi mai serioase, nu prea au vreme să mai privească în jur, la ceea ce este nou și interesant în realitate. Noutățile spectaculoase pe care literatura noastră le-a impus în ultimii ani cititorului și criticii nu sînt, de fapt, decît rezultatul firesc și așteptat al schimbărilor petrecute în realitatea socialistă a țării și în cunoașterea și asumarea de către scriitori, în deplină cunoștință de cauză, a acestei realități fastuoase.

Constantin Stoiciu

TEZELE CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

Perioada care a trecut de la precedenta conferință națională a scriitorilor a marcat, în planul vieții social-economice și politice a țării, o multitudine de înfăptuiri ce reprezintă traducerea în practica socială a indicațiilor cuprinse în Programul Partidului Comunist Român, adoptat la Congresul al XI-lea, de dezvoltare multilaterală a României socialiste spre depășirea stadiului de țară în curs de dezvoltare și intrarea în rîndul țărilor mediu dezvoltate. S-a lărgit baza materială a societății, ceea ce a dus la fructificarea în condiții optime a potențialului productiv. A sporit într-un ritm susținut valoarea producției nete, atît în industrie, cît și în agricultură. În temeiul succeselor obținute, s-a înregistrat o creștere continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii. S-a adîncit democrația socialistă, implicînd participarea tot mai intensă a producătorilor de bunuri materiale și spirituale la organizarea și conducerea activității din toate domeniile. S-au creat premizele trecerii la o nouă calitate a întregii vieți sociale românești în cursul anilor viitori, al cincinalului 1981—1985 în primul rînd. Toate realizările de ordin social-economic, lărgirea democrației și a libertății au avut drept consecință, așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al XII-lea al P.C.R., „afirmarea unui om nou, profund devotat idealurilor socialismului și comunismului, înarmat cu cele mai noi cuceriri ale cunoașterii, cu ideologia revoluționară, științifică a partidului nostru". În contextul acestui proces de devoltare, de afirmare a valențelor creatoare ale oamenilor muncii români, maghiari, germani și de alte naționalități, literatura s-a înscris firesc ca o expresie a progresului, a trăiniciei orînduirii noastre. Prin tot ce a realizat mai de seamă, ea constituie o parte integrantă a înfăptuirilor poporului nostru în epoca de mari împliniri deschisă de Congresul al IX-lea al P.C.R., moment de însemnătate istorică în viața României contemporane.

Spiritul îndrăznet, dinamic, înnoitor imprimat în acești ani de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, tuturor domeniilor vieții naționale și-a aflat și în literatură o fericită răsfrîngere. Climatul de libertate a creației, asigurat de larga democrație socialistă existentă în țara noastră, a încurajat căutările, a dat impuls scriitorilor să se apropie cu mai mult curaj responsabil de adevărul vieții, să-și pună marile întrebări generate de complexitatea problemelor omului de azi și ale lumii contemporane. Explorarea noilor aspecte ale realității socialiste a lărgit considerabil capacitatea de cuprindere a literaturii actuale, a dus la îmbogățirea mijloacelor de investigație artistică, a sporit simțitor varietatea și originalitatea creației literare. Slujitorii literelor contemporane au răspuns astfel apelului formulat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, de la înalta tribună a Congresului al IX-lea : „Esențial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale, urmărind ca ea să-și găsească drum larg spre mintea și inima poporului".

A continuat, în această perioadă, acțiunea complexă de refacere a legăturii cu experiența literară a înaintașilor, înlăturîndu-se concepțiile și practicile greșite care împiedicau așezarea firească a valorilor prezentului în contextul spiritual generat de tradiția culturală. Se înțelege limpede astăzi că o dezvoltare viabilă este cu putință numai pe temelia valorilor nepieritoare făurite de poporul nostru de-a lungul veacurilor.

Literatura română din ultimii ani a cunoscut, în prelungirea etapei precedente, un mers ascendent. A crescut considerabil producția literară în toate genurile, în limba română și în limbile naționalităților conlocuitoare, efect al politicii de încurajare și sprijinire a culturii duse de partidul și statul nostru. Întemeiată pe propria tradiție și în același timp deschisă celor mai noi forme și idei estetice, literatura s-a impus atenției atît cantitativ cît și calitativ. Scriitorilor reputați li s-au alăturat nume noi, universul problematic s-a extins prin încorporarea unor teme inedite, formulele încetățenite au fost supuse unui proces de înnoire.

Printre factorii stimulatori ai creației, ca expresie a libertății de opinie generate în chip firesc de adîncirea democrației socialiste, se numără promovarea dialogului, a schimbului de opinii, a diversității de stiluri și formule artistice, toate acestea întemeiate pe principiile generoase ale umanismului socialist. În acest cadru se înscrie și desființarea cenzurii, semn al încrederii în spiritul de răspundere al creatorilor.

O evoluție semnificativă cunoaște în literatura ultimilor ani proza, caracteristic fiind fenomenul consolidării și maturizării noului realism epic românesc, datorat unei pleiade de autori care au făcut să renască romanul social-politic, ridicîndu-l pe trepte mai înalte. Se remarcă o viziune proaspătă, curajoasă, neschematică asupra unor realități a căror arie de cuprindere va trebui extinsă. La întîlnirea de lucru cu scriitorii din vara anului 1978, tovarășul Nicolae Ceaușescu a indicat să fie reflectată mai intens perioada luptei revoluționare, conduse de partid, împotriva exploatării, a fascismului și a războiului, precum și pentru edificarea temeliilor noii societăți.

Prin problematica lor, cărțile de proză răspund astăzi mai bine preocupărilor cititorilor, trezesc interesul lor cel mai viu, contribuie cu mijloacele specifice literaturii la educarea lor. Abordarea frontală a fenomenelor celor mai pregnante ale lumii contemporane sau ale trecutului istoric, ca și încercarea de a înnoi formulele epicii au contribuit la succesele înregistrate pe acest tărîm. Se mai mențin însă carențe în reflectarea realității imediate, a universului spiritual al clasei muncitoare, țărănimii, al altor categorii angajate în marele efort constructiv. Unele scrieri încearcă să compenseze necunoașterea conflictelor și contradicțiilor care se manifestă în condițiile socialismului prin inventarea de false dileme, atribuite abuziv oamenilor muncii.

Poezia a cunoscut și ea un binevenit proces de regenerare, determinat de contactul mai direct și mai intim cu realitatea, ca și de o mai nuanțată înțelegere a raportului dintre tradiție și inovație. Este de subliniat coerența revelatoare a viziunii lirice inspirate de marile teme ale contemporaneității și integrată cu autentică vibrație patriotică în spațiul și timpul nostru istoric. Acest mod deschis, creator, profund umanist de afirmare a conștiinței de sine a avut drept rezultat apariția unor poeme memorabile, expresie generoasă și dinamică a civismului militant. Creația celor mai înzestrate condeie ilustrează în moduri variate, potrivit vocației fiecăruia, trăirea intensă a sentimentelor eroului liric, omul zilelor noastre. Nu e mai puțin adevărat că pot fi întîlnite și producții minore, sensuri încifrate, simboluri cețoase, jocuri verbale gratuite care nu ajung la inima cititorului. De asemenea, tratarea superficială sau lipsită de har a unor teme legate de istoria națională, de revoluția pe care o înfăptuim, nu poate avea efectul educativ și estetic dorit.

Apelînd la o mai mare varietate de modalități specifice, dramaturgia face dovada unui remarcabil proces de înnoire. În domeniul teatrului de inspirație istorică există opere valoroase care au depășit stadiul evocării cu iz patriarhal, înfățișîndu-se chipuri și întîmplări veridice dintr-un trecut glorios. Și unele creații inspirate din actualitate au răspuns exigențelor publicului din ce în ce mai avizat. Piesele și scenariile de film care ar trebui să dezbată cu mijloacele artei problemele complexe ale societății noastre mai sînt însă înlocuite uneori cu înlănțuiri de întîmplări nesemnificative, în care sînt angrenate personaje fără consistență și strălucire.

Nu mai puțin revelatoare apar mutațiile, în ordinea mentalității artistice, înregistrate de literatura despre și pentru tineret și copii. În cele mai de seamă manifestări, „genul" tinde în chip vădit la consolidarea statutului său estetic, prin punerea de acord a necesităților tematico-educative cu exigențele artistice.

Critica și-a sporit și diversificat instrumentele analitice, investigînd procesul de creație a literaturii române în întreaga lui complexitate. Unul din efectele cele mai evidente este descoperirea și reliefarea marii bogății de sensuri și nuanțe proprii operelor clasice și contemporane. Se constată un reviriment semnificativ în domeniul eseului literar și al celui care abordează problemele social-istorice, străbătute deopotrivă de pasiunea confruntării cu problemele atît de complicate ale acestui sfîrșit de secol. Fără îndoială, față de exigențele formulate în Programul partidului, în cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu, este încă destul de făcut pentru întărirea spiritului combativ al criticii, chemată să-și exercite mai consecvent misiunea de orientare a creației din punct de vedere ideologic.

Prin realizările ei incontestabile, literatura română actuală își îndeplinește menirea socială, își exercită nobila sarcină ce-i revine în formarea omului nou. Rezultatele ei din ultimii ani constituie încă o dovadă a condițiilor create de societatea noastră dezvoltării artei și culturii socialiste, chemate să dea expresie activității tumultuoase desfășurate de popor în toate domeniile, optimismului și hotărîrii sale de a înainta viguros pe căile progresului social.

S-au multiplicat și adîncit legăturile cu cititorii, expresie a participării scriitorilor la viața social-politică a țării, a implicării lor în răspunderile prezentului. Cunoașterea aprofundată a realităților, căutarea în viața poporului nostru a izvoarelor creației reprezintă pentru scriitori îndatoriri legate indestructibil de slujirea demnă a profesiei. A crescut conștiința misiunii militante a literaturii, spiritul ei revoluționar, comunist.

S-a înțeles că în epoca noastră de tot mai strînse apropieri între popoare este imposibil ca o literatură națională să se izoleze de celelalte, să nu reflecte în chip dinamic frămîntările caracteristice întregii umanități. Urmînd neabătut politica partidului de promovare consecventă a schimbului de valori, literatura noastră și-a înmulțit contactele cu alte literaturi, reținînd sugestii fertile și transmițînd, la rîndul ei, mesajul nostru de spiritualitate pe alte meridiane.

Din perspectiva acestor realizări, apreciate în repetate rînduri în documentele de partid, în cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu, se desprind cu limpezime obiectivele etapei următoare, rolul și răspunderile sporite ce revin literaturii în viitor. Aniversarea celor șase decenii, de la întemeierea Partidului Comunist Român constituie un prilej de rodnică meditație asupra îndatoririlor noastre, de reafirmare a angajamentului ferm al întregii obști scriitoricești de a face totul pentru a fi la înălțimea timpului eroic pe care-l trăim.

I

Orientarea filozofică și estetică a literaturii noastre contemporane se întemeiază pe concepția materialist-dialectică despre lume și societate. Literatura se dezvoltă sub îndrumarea ideologică a Partidului Comunist Român, conducerea de către partid constituind principiul fundamental al activității Uniunii Scriitorilor.

Profund angajată civic, creația actuală dă glas, la un înalt nivel artistic, năzuințelor constructorilor socialismului, înflăcărează sufletele oamenilor pentru marile idealuri ale libertății, echității, iubirii de țară. Afirmarea caracterului patriotic al literaturii decurge din datoria de a contribui la consolidarea și dezvoltarea societății noastre socialiste, la formarea unui om cu o nouă conștiință etică, socială, politică, făuritor al propriului său destin, al unei lumi mai drepte și mai bune.

Preocupîndu-se stăruitor de funcția formativă a literaturii, scriitorul român contemporan urmează o veche și glorioasă tradiție culturală națională, căreia îi conferă noi sensuri și împliniri. Conținutul educativ militant al literaturii române actuale, reflectînd opțiunile ideologice și morale ale constructorilor socialismului, implică o atitudine combatantă față de mentalitățile vetuste, cosmopolite, moștenite de la societatea burgheză, față de concepțiile antiumaniste bazate pe discriminarea rasială și națională, pe disprețul demnității umane și al rațiunii, concepții reactivizate în lumea capitalistă.

Prin valorile cele mai înalte pe care le promovează, prin realizările ei durabile, literatura română de azi participă la concretizarea și impunerea conceptului nou de umanism propriu timpului nostru, expresie a raporturilor armonioase dintre individ și colectivitate, în cuprinsul unei societăți al cărei suprem obiectiv este afirmarea multilaterală și deplină a personalității umane.

II

Satisfacerea acestor imperative impune o mai amplă deschidere a tuturor genurilor de creație spre realitatea existenței contemporane. Pasionata și, totodată, lucida preocupare de a cuprinde în imagini semnificative, de sporită pregnanță artistică, inepuizabila bogăție și complexitate a vieții, contradicțiile ce apar în cadrul procesului de dezvoltare, odată cu tendințele mereu înnoitoare caracteristice societății noastre, constituie în mod evident condiția primordială a angajării în efortul de reflectare pe tărîm literar a problematicii actuale.

Dezideratul permanent de a îmbogăți în același timp literatura cu noi și valoroase opere de evocare a trecutului reclamă exigențe sporite : o documentare riguroasă, reconstituirea din interior a epocilor istorice înfățișate, surprinderea bogăției fenomenelor specifice momentului, abordarea deschisă a conflictelor politice caracteristice vremii, fără simplificări de conjunctură. Literatura de inspirație istorică este chemată să reflecte trecutul așa cum a fost, din perspectiva epocii noastre.

Este imperios necesar, așadar, să fie combătută ferm orice tendință de a sărăci și schematiza în vreun fel imaginea realității ; o atitudine similară se impune față de tendințele de absolutizare a unor teme și motive literare și, prin efect contrar, de minimalizare ori neglijare a altora. Literatura este datoare să abordeze întreaga epocă a construcției socialismului în țara noastră, fără să se oprească excesiv și unilateral asupra anumitor perioade, ceea ce dăunează înfățișării adevărului în deplina lui complexitate și adîncime.

Apelînd cu discernămînt și curaj la criteriul adevărului, literatura își asumă, implicit, sarcina de a exercita o critică responsabilă a fenomenelor negative și de a sublinia, totodată, aspectele cele mai semnificative ale afirmării noului, contribuind astfel la transformarea societății, la progresul ei moral și spiritual. Așa cum arată secretarul general al partidului, „Sîntem revoluționari și nu dorim opere care să înfrumusețeze realitatea, să prezinte viața în culori trandafirii ; nu avem nevoie de dulcegării artistice. Dimpotrivă, considerăm că o astfel de prezentare idilică a vieții este dăunătoare pentru dezvoltarea spiritului și a combativității revoluționare a omului socialist. Dar nu ne trebuie nici o artă care să nege realitățile, să le deformeze, prezentîndu-le în negru, prezentînd în culori cenușii viața și munca eroică a poporului nostru".

Geta Mermeze : „Omagiu"

Experiența literară dobîndită în căutarea consecventă a autenticității artistice îndreptățește încercarea de a defini, dintr-o perspectivă filosofică revoluționară, un concept cuprinzător al realismului, în măsură să dea o justificare teoretică și un impuls nou creației viitoare.

III

La baza dezvoltării literaturii române actuale stă principiul legăturii dialectice firești între tradiție și inovație, creația literară contemporană fiind expresia continuității spirituale a poporului nostru și a experienței lui istorice noi, dobîndite în edificarea socialismului pe pămîntul românesc. Învățînd din marea lecție a clasicilor, din dragostea și devotamentul lor nețărmurit pentru patria și poporul nostru, scriitorii de astăzi, martori și participanți ei înșiși la procesul dinamic prin care România s-a înscris în rîndul națiunilor independente și respectate, adaugă patrimoniului național valori artistice purtînd pecetea epocii revoluționare pe care o parcurgem. Asimilînd ceea ce s-a creat pînă la ei, făuritorii de literatură nouă au în același timp îndatorirea de a cunoaște și folosi cuceririle artei literare moderne, pentru a elabora opere convingătoare sub raport estetic și apte de a înfățișa realitatea românească în dezvoltarea ei istorică și, deopotrivă, în specificul existenței sale contemporane. Evident, înnoirea în artă nu are nimic de-a face cu imitarea servilă a unor curente și orientări de aiurea.

De-a lungul acestor decenii, s-a vădit limpede că numai legătura intimă cu poporul poate da naștere unor creații literare cu un conținut bogat, de înaltă valoare artistică și cu un adînc ecou în conștiința cititorilor. Forța de convingere a literaturii, șansele ei de a dăinui sînt determinate tocmai de identificarea deplină a scriitorului cu patria, cu trecutul și prezentul ei, cu oamenii care au durat-o prin veac și o înalță astăzi pe noi culmi.

Afirmînd prin mesajul său inconfundabil individualitatea psihică și morală, sensibilitatea proprie prin care poporul nostru contribuie la diversitatea de manifestări a spiritualității universale, literatura actuală se apleacă, așa cum a făcut-o în celelalte etape ale dezvoltării sale, asupra istoriei naționale, evidențiind, în spiritul adevărului și cu elocvență artistică, evenimente hotărîtoare și personalități proeminente din lupta maselor populare pentru libertate și progres, vechimea noastră milenară pe aceste meleaguri, momentele mai noi ale dezvoltării sociale, care, toate la un loc, au dus la România de astăzi, puternică, independentă și suverană.

Dacă izvorul viu al originalității oricărei literaturi îl constituie legătura indestructibilă cu istoria patriei, cu realitățile specifice naționale, în chip firesc, creația noastră actuală se axează în primul rînd pe investigarea și zugrăvirea realității contemporane. Scriitorii au datoria, profesională și etică, de a adăuga tezaurului nostru spiritual imaginea României socialiste, a constructorilor ei, a noilor dimensiuni umane de astăzi, spre a le lăsa mărturie, verosimilă și convingătoare artistic, posterității. În acest sens, ei trebuie să dea dovadă de o largă receptivitate la toate fenomenele definitorii ale vieții contemporane, să-și îndrepte atenția spre cele mai diverse medii sociale și în primul rînd spre cele care au o pondere hotărîtoare în edificarea noii societăți.

România contemporană s-a impus atenției popoarelor lumii prin inițiativele ei cutezătoare, originale, prin soluțiile proprii constructive, unanim apreciate. Respectînd dreptul fiecărui popor de a-și hotărî singur calea pe care să meargă, neîncercînd să impună altora propriile noastre opinii, militînd în același timp pentru un socialism investit cu înaltele virtuți ale umanismului revoluționar, țara noastră se bucură de un incontestabil prestigiu tocmai datorită poziției sale întemeiate pe valorile adevărului, echității și justiției. Ca parte integrantă a acestei realități însuflețitoare, literatura este chemată să militeze pentru solidaritate între toate forțele revoluționare, progresiste din lume, pentru libertate socială și națională ale popoarelor, să se implice mai direct și mai profund în lupta pentru pace și înțelegere pe planeta noastră.

Cultura umanității este un teritoriu spiritual divers și complex, caracterizat prin originalitate și specific, printr-o multitudine de stiluri naționale, rod al unor experiențe umane diferite și valoroase tocmai prin această diferențiere concretă. Avea deplină dreptate marele Eminescu cînd spunea: „Artele și literatura frumoasă trebuie să fie oglinzi de aur ale realității în care se mișcă poporul, o coardă nouă, originală, proprie, pe lira cea mare a lumii".

O literatură care caută să se învesmînteze după o modă sau alta, ignorîndu-și natura proprie, nu poate avea o fizionomie distinctă și nici relief în literatura universală. În această se recunosc dintr-o dată Homer sau Dante, Shakespeare sau Voltaire, Goethe sau Tolstoi, Eminescu sau Petöfi, reprezentîndu-se nu doar pe ei înșiși, ci și popoarele lor, sufletul acestora.

De o importanță deosebită în afirmarea propriilor valori spirituale este limba națională, păstrată prin vremuri de cei care au făurit-o și i-au adăugat necontenit noi sensuri și străluciri.

Cultul limbii este o datorie sacră a scriitorului, implicînd și grija pentru sporirea tezaurului ei, îmbogățirea cu noțiunile și expresiile legate de dezvoltarea societății, a gîndirii și sensibilității contemporane.

Scriitorilor le revine în primul rînd datoria să vegheze la păstrarea purității și expresivității limbii naționale, apărînd-o de improprietățile, deformările, platitudinile care se manifestă uneori în presă, radio, televiziune și chiar în anumite scrieri literare.

IV

În procesul dezvoltării literaturii, critica joacă un rol important ; numai o veritabilă conștiință critică, îngăduie selectarea și impunerea noilor valori, precum și reactualizarea celor făurite în trecut.

Îndeosebi după Congresul al IX-lea al Partidului, a devenit clar că valorificarea moștenirii literare constituie o operă de arzătoare actualitate, prin integrarea în peisajul contemporan a valorilor trecutului, întărindu-se sentimentul de durată și viabilitate al literaturii naționale. Este de aceea o datorie patriotică grăbirea editării operelor marilor noștri scriitori în ediții științifice de referință, capabile să transmită posterității imaginea autentică a devenirii literaturii noastre.

Bineînțeles aceasta presupune o evaluare critică, făcută cu discernămînt ideologic. Opera de editare trebuie conjugată cu o explicare profund marxistă a împrejurărilor sociale în care au luat naștere respectivele scrieri. Această necesitate se face cu atît mai simțită, cu cît s-au ivit tendințe de a minimaliza opera unor scriitori însemnați din trecut, de a căuta afirmarea originalității în exerciții demolatoare sau de a îmbrățișa în chip apologetic, fără nici o rezervă critică, texte contradictorii, concepții greșite, depășite de evoluția istorică, în sfîrșit de a opune din îngustimi partizane pe autorii clasici unii altora. Asemenea practici, la antipodul interpretării principiale, se cuvin energic combătute.

Literatura actuală, dezvoltîndu-se pe temelia valorilor durabile ale trecutului și fiind ea însăși o parte vie, cea mai dinamică, a istoriei literare, reclamă o tratare din partea criticii după aceleași criterii științifice de apreciere, interpretare și fixare în conștiința publică.

Parte organică a literaturii noastre, critica militează pentru idealurile umanismului socialist și constituie un puternic instrument ideologic în apărarea acestor idealuri și în promovarea lor. O critică literară limitată la o simplă tehnică de emitere a unor impresii capricioase, sau descripții neutre, dezinteresată de mesajul operelor, nu poate ajuta la împlinirea sarcinilor nobile ale literaturii române actuale.

Actul critic are o latură capitală morală, presupune angajarea serioasă, integrală, a criticului sub acest raport ; orice judecată de valoare nu poate fi eficientă decît dacă este emisă în virtutea anumitor principii și exprimată în deplină sinceritate, liberă de orice ingerințe și în afara urmăririi unor interese personale sau de grup. Abaterile de la probitatea actului critic duc la falsificarea lui, implică o gravă lipsă de responsabilitate profesională, viciază atmosfera vieții scriitoricești și provoacă deformări ale peisajului literar.

Critica nu se poate mulțumi cu un rol pasiv, de simplă apreciere a ceea ce s-a realizat pe tărîm literar : ea trebuie să militeze pentru orientarea literaturii către problemele cele mai arzătoare ale epocii noastre care să fie abordate într-un spirit nou, revoluționar. În felul acesta, critica exercită o acțiune formativă, profund necesară asupra cititorilor, scriitorilor și asupra ei înseși.

Totodată, este limpede că o operă literară își exercită influența ideologică numai dacă a ajuns la împlinirea artistică, fiindcă doar pe calea aceasta izbutește să modeleze conștințele, să aprindă imaginația, să convingă. Ideile și sentimentele cele mai generoase nu pot justifica lucrările literare neizbutite. Critica are datoria să discearnă operele valoroase de cele fără har, să împiedice ca ideile și sentimentele înalte să fie bagatelizate printr-o producție literară de serie, să se opună epigonismului și mimetismului de orice fel.

Se simte nevoia de a acorda o mai stăruitoare atenție problemelor teoretice, legăturilor cu disciplinele filosofice umaniste.

Critica noastră trebuie să fie în mai mare măsură prezentă în disputele ideologico-estetice ale lumii contemporane, luînd prompt și argumentat atitudine împotriva concepțiilor care tind să îndepărteze arta de idealurile umaniste, să propage obscurantismul și indiferentismul social. Prin această afirmare combativă pe terenul marilor confruntări de idei, ea are datoria și prilejul de a contribui la propagarea mesajului umanist al culturii române dincolo de hotare.

V

Literatura maghiară, germană, sîrbă, ucraineană, slovacă și idiș din România de azi constituie o realitate istorică incontestabilă. Aceste literaturi, prin trecutul lor, prin tradițiile proprii, au un caracter specific atît în raport cu literatura română, cît și una față de celelalte. Dar și acest lucru este de importanță primordială — ele sînt componente ale întregului, fac parte integrantă din patrimoniul socialist al României, prin ideologia comună și finalitatea social-artistică identică. Succesele deosebite obținute în anii din urmă de literaturile naționalităților conlocuitoare din patria noastră se datorează, în primul rînd, modului în care Partidul Comunist Român a rezolvat în chip efectiv problema națională. În acest spirit a fost înțeleasă unitatea firească dintre conținutul operei, momentul pe care acesta îl reflectă și forma specifică de exprimare, în primul rînd limba în care este scrisă. Desigur, limba — mai ales limba literară — nu este un simplu instrument tehnic al comunicării, ci expresia spiritualității specifice a unei colectivități etnice constituită istoric, purtătoare perenă a structurii ei sufletești. Dezvoltarea, creșterea cu grijă și pasiune creatoare a limbii naționale nu este un element de izolare, ci de activă conexiune cu valorile universale, ea fiind aceea care recepteză impulsurile creatoare și transmite valorile specifice în circuitul universal.

Dezvoltarea literaturilor naționalităților conlocuitoare prezintă o evoluție armonioasă, articulată, recognoscibilă prin prezența activă a tuturor generațiilor, prin bogăția și echilibrul genurilor, prin varietatea modalităților și stilurilor, prin prezența vie a tradițiilor specifice, trăsătura care se manifestă pe fondul general al umanismului revoluționar.

Interferențele, influențele reciproce dintre literatura română și literaturile naționalităților conlocuitoare au o tradiție îndelungată. Ele s-au manifestat pe multiple planuri ale creației, cît și în domeniul traducerilor ; ultimii ani au adus un sălt editorial remarcabil în domeniul traducerilor din literatura română în limbile naționalităților conlocuitoare și al acestor literaturi în limbă română, depășindu-se în bună măsură selecția întîmplătoare și rabatul la calitate. Rămîne pe mai departe o datorie reciprocă asigurarea sistematică și substanțială a procesului de receptare din partea criticii literare și a tuturor mijloacelor de informare, cu scopul de a introduce realmente aceste valori în circuitul spiritualității întregii țări.

Evoluția din ultimii ani a literaturii naționalităților conlocuitoare atestă adîncirea caracterului ei angajat-militant în reflectarea realităților social-politice din țara noastră, afirmarea nestingherită a caracteristicilor naționale, trăsături care vor contribui și în viitor la dezvoltarea acestor literaturi, la întărirea frăției între poporul român și naționalitățile conlocuitoare, prin apropiere spirituală, înțelegere și stimă reciprocă.

VI

Cultura română reprezintă un fenomen deschis. Ea a fost întotdeauna receptivă față de marile valori ale literaturii universale din toate timpurile. În ultimele două decenii a sporit în mod deosebit interesul pentru crea-

Continuare în pag. a 6-a

TEZELE CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

Urmare din pag. a 5-a

ția literară actuală de pe întreaga hartă culturală a lumii. Merite deosebite au, în această privință, traducătorii, ale căror eforturi de cuprindere și transpunere s-au concretizat în numeroase versiuni de o înaltă ținută. Și în viitor, fără a neglija literaturile de vechi prestigiu și largă difuziune, se cuvine să dăm o atenție din ce în ce mai mare literaturilor tinere care se dezvoltă în țările ce și-au cîștigat independența pe diferite continente. E de dorit să apară mai multe traduceri din operele valoroase contemporane, care ne ajută să cunoaștem spiritul veacului. Procesul acesta, prin care conștiința literară a vremii ne devine prezentă, nu trebuie să fie stînjenit de considerente îngust comerciale.

În ultimul deceniu, mai ales, numeroși scriitori români au pătruns în circuitul universal fie prin traduceri realizate în alte țări, fie prin edițiile bilingve publicate în țara noastră. Difuzarea literaturii române pe diferite meridiane, dar mai ales în țările socialiste, a sporit. Se impune însă o realizare mai sistematică de dicționare și istorii literare publicate în limbi străine, pentru a oferi cititorilor din alte țări informații mai substanțiale.

Editurile noastre vor trebui să conceapă planuri sistematice, discutate în comun, privitoare la publicarea internă a unor traduceri în limbi străine uneori cu caracter documentar. Calitatea acestor traduceri poate să sporească în mod sensibil și prin colaborare cu scriitori din diferite țări, care cunosc limba română. De asemenea, se cer căutate noi mijloace de informare eficientă și incitantă asupra scriitorilor noștri contemporani.

Pentru propagarea valorilor literaturii române în lume, este necesar ca la diferite manifestări internaționale cu caracter literar să participe specialiști din țara noastră care se bucură de autoritate.

VII

Viața literară, ca totalitate a relațiilor dintre scriitori, a raporturilor cu diferite foruri culturale, cu publicul cititor, constituie mediul social în care se făurește literatura. Caracterul sănătos al acestui mediu este de natură să stimuleze creația, după cum anomaliile lui o pot stînjeni simțitor.

Ca literatura să reflecte mai profund și mai autentic universul sufletesc al lumii noastre socialiste, se înțelege limpede că legăturile scriitorilor cu producătorii bunurilor materiale și spirituale din uzine, de pe ogoare, din laboratoare și instituții de cercetare, din școli și facultăți etc. trebuie intensificate.

Adevăratul creator este vital interesat de ecoul operei lui în conștiința contemporanilor. Dialogul între cititor și scriitor se cere lărgit și dus astfel încît să capete forme cît mai autentice și mai eficiente, în folosul unei mai bune cunoașteri reciproce.

Viața scriitoricească trebuie să fie pătrunsă de spiritul democratic care animă întreaga noastră viață socială. În acest sens, trebuie căutate soluții în temeiul cărora fiecare scriitor să-și poată spune cuvîntul în problemele esențiale ale obștei. Este de datoria organelor alese, atît ale Uniunii cît și ale Asociațiilor, să asigure o participare cît mai largă la activitățile concrete de conducere a scriitorilor aparținînd tuturor generațiilor.

Democrația înseamnă totodată o sporire a responsabilității colective și individuale. Prin integrarea mai activă a tuturor scriitorilor în viața obștească, prin mobilizarea lor la acțiuni importante de către Uniune și Asociații se va ajunge la o întărire a frontului literar, unit prin devotamentul comun pentru cauza literaturii române și a patriei socialiste.

În viața literară apar dispute, generate firesc de opticile artistice diferite, de aprecieri uneori divergente asupra cărților publicate și a tendințelor ivite în creație. Astfel de controverse sînt necesare și fertile, pentru că ajută la lămurirea problemelor și dau prilejul unei aprecieri mai judicioase a realizărilor literare.

Nu aduc însă nici un folos literaturii manifestările neprincipiale, de intoleranță la critică, răfuielile personale, campaniile denigratoare la adresa unor membri ai breslei noastre. Dimpotrivă, astfel de practici, care înlocuiesc confruntarea ideilor cu invectiva, denaturează sensul adevărat al schimbului de păreri, împiedică, practic, ca problemele literare să fie limpezite, seamănă discordia în rîndul scriitorilor și dăunează grav reputației și unității noastre profesionale. Se impune, așadar, un efort susținut din partea tuturor pentru a se depăși momentele de tensiune, disensiunile dintre unii scriitori sau grupuri, pentru a se instaura încrederea și respectul reciproc în cadrul obștei scriitoricești, chemată în totalitatea ei, să participe la edificarea noii literaturi, la înălțarea spirituală a poporului.

Promovarea valorilor literaturii noastre, creșterea exigenței față de rezultatele muncii de creație trebuie să rămînă criterii ferme ale activității și ale vieții literare. Un rol însemnat revine, în această privință, revistelor editate de Uniunea Scriitorilor, editurii „Cartea Românească", precum și celorlalte publicații și edituri. Lucrătorii din aceste instituții trebuie să demonstreze o și mai mare răspundere față de cauza literaturii române și a valorilor ei actuale. A fi redactor la o revistă sau la o editură înseamnă a promova și a sluji prin faptă și cuvînt tot ceea ce are mai valoros astăzi cîmpul literelor românești.

O funcție stimulatoare au premiile decernate de Uniunea Scriitorilor și de alte instituții. Pentru a se crea cadrul obiectiv, deschis, pe deplin democratic, al selectării celor mai bune cărți ale anului, activitatea juriilor se cere a fi pregătită prin ample discuții în presă asupra întregii producții literare.

Cu simț de răspundere trebuie administrate de cei desemnați în acest sens mijloacele bănești afectate literaturii (drepturi de autor, împrumuturi, premii etc.), avîndu-se în vedere că ele se cuvine să fie instrumente de stimulare a creației angajate și realizate artistic.

Locul unui scriitor în literatură îl asigură numai opera sa. Fiecare rămîne prin ceea ce a realizat efectiv ; timpul, aprecierea ultimă a cititorilor, fiind judecătorul suprem. Încercarea de a obține promovarea pe alte căi, utilizînd în chip neprincipial mijloacele editorial-publicistice, influențînd judecata criticii prin funcția administrativă deținută, nu face decît să-i discrediteze pe cei în cauză, creînd o stare permanentă de tensiune și iritare în viața literară.

Scriitorii sînt investiți cu înalta misiune de a insufla oamenilor, prin forța cuvîntului inspirat, idealurile generoase ale comunismului. Acest țel nobil reclamă o ținută morală corespunzătoare, scriitorii avînd datoria de a îndreptăți, prin întreaga lor comportare, stima și dragostea pe care le-o poartă milioanele de cititori.

Un rol deosebit revine și în această privință Uniunii Scriitorilor, care trebuie să-și îndeplinească mai ferm răspunderile în orientarea ideologică, tematică și estetică a creației, în promovarea în sfera literaturii a concepției materialist-dialectice, a umanismului revoluționar. Organismele de conducere ale Uniunii și ale asociațiilor de scriitori, concepute ca instrumente ale exercitării democrației în viața scriitoricească, trebuie să promoveze consecvent, cu deplină obiectivitate, politica partidului în domeniul culturii, interesele generale ale obștei, respingînd cu fermitate exclusivismul, tendințele elitariste. Ele trebuie să militeze pentru asigurarea unui climat favorabil afirmării tuturor scriitorilor, încurajînd în mod deosebit tinerele talente și urmărind cu grijă evoluția lor. Uniunea, asociațiile, revistele trebuie să-i stimuleze și să-i sprijine pe scriitori în aprofundarea cunoașterii fenomenelor specifice orînduirii noastre. Opera literară trebuie să devină în și mai mare măsură un mijloc important de luptă împotriva mentalităților și concepțiilor înapoiate, a influențelor ideologice și morale străine, pentru așezarea la temelia întregii vieți sociale a principiilor eticii și echității socialiste, pentru dezvoltarea relațiilor umane de prețuire și întrajutorare, caracteristice societății socialiste și comuniste.

Elena Greculesei : „Sub mîndre flamuri"

VIII

Dezvoltarea impetuoasă a literaturii contemporane, numărul remarcabil de noi talente și valori afirmate, proces determinat de avîntul economic, social-politic și cultural al țării noastre, precum și creșterea nemaiîntîlnită a interesului pentru cuvîntul scris în cele mai largi mase de cititori, reclamă corelarea mijloacelor materiale puse la îndemîna literaturii de statul nostru cu exigențele noii etape.

În acest scop, se impune o mai judicioasă gospodărire a cantității de hîrtie repartizată producției literare, precum și o mai justă politică a tirajelor, pentru a răspîndi cele mai bune opere literare contemporane în masele largi și a influența astfel efectiv conștiința publică.

Modernizarea tehnicii tipografice va duce la grăbirea ritmului de apariție, la o mai mare promptitudine în satisfacerea interesului real arătat de cititori scrierilor cu adevărat valoroase, ca și la îmbunătățirea aspectului grafic, făcînd astfel competitivă cartea românească pe piața internațională.

Se cuvine, de asemenea, ca investițiile bănești să corespundă producției actuale de carte, asigurîndu-se astfel funcționarea în cît mai bune condiții a legii drepturilor de autor.

Soluții pentru rezolvarea acestor probleme pot fi găsite printr-o colaborare armonioasă și eficientă a Uniunii Scriitorilor cu organele care se ocupă de administrarea bunurilor materiale necesare producerii și retribuirii cărții și publicațiilor literare.

Nobila sarcină de modelare prin forța artei a sufletelor omenești impune folosirea tuturor căilor de acces către marele public. E de dorit în acest sens ca și presa, televiziunea, radioul și cinematografia să facă apel în chip mai insistent și mai sistematic la scriitori.

★

Din perspectiva împlinirilor majore obținute de literatura noastră în perioada care a trecut de la ultima Conferință națională a scriitorilor, firesc este să ne îndreptăm privirile spre anii care urmează, să căutăm a prospecta drumurile creației, orientările și țelurile pentru a căror împlinire se vor mobiliza și de aici înainte energiile scriitoricești. Ne apare limpede faptul că desfășurările viitoare în domeniul literaturii nu pot fi decît în strînsă, indestructibilă relație cu obiectivele și direcțiile mari ale dezvoltării social-economice din România socialistă, prefigurate cu clarviziune științifică în documentele de partid, în cuvîntările secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Expresie a vieții, a realităților sociale concrete, a climatului spiritual generat de aceste realități, creația literară este componentă a unui ansamblu de valori care definesc epoca noastră în cele mai semnificative tendințe ale sale.

Înfăptuind prevederile înscrise în Programul partidului, în hotărîrile adoptate la Congresul al XII-lea, planul cincinal 1981—1985 își propune ca obiectiv fundamental intrarea societății românești într-o etapă nouă, avansată sub toate aspectele, o etapă în care un rol decisiv îl va avea afirmarea revoluției tehnico-științifice, cu numeroase și adînci implicații în viața tuturor membrilor societății. Pe baza acumulărilor cantitative din cincinalele precedente, se arată în documentele de partid, se va accelera trecerea la o calitate nouă în toate domeniile, în condiții de progres material și spiritual, de înflorire mai puternică a învățămîntului și culturii, de perfecționare a raporturilor sociale, de adîncire a democrației socialiste, de participare mereu mai activă a maselor de oameni ai muncii la conducerea vieții economice și sociale.

Potrivit Programului de dezvoltare economico-socială adoptat la Congresul al XII-lea al partidului, la mijlocul deceniului actual România va intra în rîndul țărilor cu nivel mediu de dezvoltare economică. Fără îndoială că acest stadiu al construcției socialiste românești creează literaturii obligații sporite, un orizont tematic îmbogățit, reflectînd noul cadru de existență, schimbările din viața oamenilor. În această etapă în care creația umană se desfășoară sub genericul științei, tehnicii, calității și eficienței, literatura, la rîndul ei, se dorește angajată, cu toate forțele sale, în procesul complex de formare a unei noi conștiințe, de afirmare deplină a personalității umane, în consens cu îmbogățirea spirituală a întregii societăți. Progresul economic, revoluția tehnico-științifică, revoluția agrară, generalizarea învățămîntului de 12 ani, ridicarea în continuare a nivelului de trai, creează condiții noi, superioare, creativității umane, amplifică cerințele spirituale ale omului, reclamă lărgirea orizontului său de cultură, de cunoaștere, de trăiri sufletești, oferind literaturii o problematică nouă, însuflețitoare.

Împreună cu celelalte uniuni și asociații de creatori, cu edit urile, casele de filme, presa și radioteleviziunea etc., Uniunea Scriitorilor se integrează vastei acțiuni de democratizare a culturii, participînd nemijlocit la răspîndirea ei în straturile cele mai largi ale poporului. Sprijinind și îndrumînd creația amatorilor, activitatea cenaclurilor, ampla mișcare desfășurată în cadrul generos al Festivalului Național „Cîntarea României", care a dat un puternic impuls întregii vieți spirituale a țării, scriitorii îndeplinesc o importantă sarcină de artiști-cetățeni, pregătind totodată schimbul de mîine al literaturii noastre.

Noua calitate spre care se tinde în toate domeniile este firesc să fie realizată și pe tărîmul literaturii, al vieții literare, astfel încît acestea să participe tot mai activ și mai rodnic la impunătoarea operă creatoare a națiunii noastre.

Se așteaptă de la slujitorii scrisului noi creații care prin orientarea și mesajul lor, prin strălucirea lor artistică să contribuie la înnobilarea morală a ființei umane, la cultivarea devotamentului față de patrie, față de cauza socialismului, a fericirii întregului popor. Așa cum se arată în Programul Partidului Comunist Român și în viitor „literatura și arta trebuie să-i ajute pe oameni să privească mereu înainte, să le dea o imagine înflăcărată a perspectivei istorice, să prefigureze schimbările viitoare, ale societății, să însuflețească masele populare, tineretul patriei noastre la faptele măreț e ale realizării visului de aur al omenirii — comunismul".

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Partidului, fierbintele omagiu al scriitorilor

● În prezența unui mare număr de scriitori, membri ai organizațiilor de partid de la Uniunea Scriitorilor și de la revistele editate de Uniune, în sala de festivități a Casei scriitorilor „Mihail Sadoveanu" a avut loc, vineri 29 aprilie 1981, ședința solemnă a Consiliului Uniunii Scriitorilor consacrată împlinirii a 60 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român.

Deschizînd ședința, tovarășul **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, a subliniat însuflețirea cu care obștea scriitoricească întîmpină glorioasa aniversare a partidului, participarea creatorilor de literatură la întîlniri cu numeroși oameni ai muncii din toate sectoarele economiei naționale, reflectarea în scrisul lor a indicațiilor date personal de secretarul general al partidului. Tovarășul **Ion Ardeleanu**, director adjunct al „Muzeului de Istorie a Partidului Comunist Român, a mișcării revoluționare și democratice din România", a vorbit apoi pe larg, în lumina documentelor istorice, despre împrejurările în care a luat naștere mișcarea muncitorească în țara noastră. Conferențiarul a insistat asupra primelor forme de organizare a proletariatului român, arătînd că muncitorimea română a luptat permanent, de-a lungul deceniilor, pentru transformări sociale. Lupta desfășurată pentru unificarea mișcării muncitorești demonstrează că, în patria noastră, partidul clasei muncitoare s-a făurit la nivelul întregii țări, deci pe întreg cuprinsul provinciilor românești. În ultima parte a documentatei sale expuneri, conferențiarul a prezentat modul cum s-au desfășurat lucrările istoricei adunări prin care s-a votat transformarea partidului socialist din acea vreme în Partidul Comunist Român. În întreaga perioadă interbelică, partidul s-a dovedit stegarul luptei pentru independența patriei, polarizator al tuturor energiilor țării pentru libertate și o viață mai bună a celor ce muncesc. În încheiere, vorbitorul a subliniat rolul hotărîtor al P.C.R. în realizarea actului istoric de la 23 August, apoi uriașele realizări pe care, sub conducerea partidului, țara noastră le-a obținut în anii care au urmat, pe drumul unei Românii independente și prospere, respectată și admirată azi pe tot globul.

Pe marginea expunerii au luat cuvîntul scriitorii **Vasile Băran, Ion Hobana, Nikolaus Berwanger, Liviu Bratoloveanu, Mircea Radu Iacoban, Traian Iancu.**

Adresînd, în numele celor prezenți, mulțumiri conferențiarului pentru documentata expunere, tovarășul **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, a spus, în încheiere, printre altele : Tot ce s-a realizat în acești ani de uriașe împliniri în patria noastră se datorează inițiativelor partidului, personal secretarului său general, tovarășul **Nicolae Ceaușescu**. Faptul că scriitorii noștri — români, maghiari, germani și de alte naționalități —, participă în unanimitate, cu devotament, prin lucrările lor, la opera de construire a socialismului, la făurirea conștiinței omului de tip nou, constituie o dovadă că ei au înțeles pe deplin responsabilitatea ce le revine de a răspunde îndrumărilor partidului prin realizarea unor lucrări literare tot mai valoroase, care să înfățișeze entuziasmul creator al întregului popor, pentru a-și făuri o viață demnă și fericită.

A.R.

Întîlnire cu cititorii

Comitetul sindicatului din Agenția Română de Presă „Agerpres" a organizat cu ocazia „zilei cărții în întreprinderi și instituții" o întîlnire a ziariștilor cu scriitorul **Dinu Săraru.**

Numeroși participanți au arătat că autenticitatea romanelor **Niște țărani** și **Dragostea și Revoluția** se datorează și faptului că autorul s-a inspirat din întîmplările reale, petrecute chiar în satul său natal.

ȘEDINȚA BIROULUI UNIUNII SCRIITORILOR

Marți, 28 aprilie 1981, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor, consacrată analizei activității revistei „Secolul 20" pe desfășurarea perioadei 1977—1981 și a rezolvării unor probleme de relații externe.

A fost prezent tovarășul **Cristea Chelaru**, vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

În afara membrilor biroului, au mai participat membri ai consiliului de conducere al revistei „Secolul 20", precum și colectivul său redacțional.

Pe marginea referatului prezentat și referitor la celelalte probleme cuprinse în ordinea de zi, la dezbateri, au luat cuvîntul scriitorii **Constantin Țoiu, Ovid S. Crohmălniceanu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Geo Bogza, Mircea Dinescu, Laurențiu Fulga, Florian Potra, Edgar Papu, Alexandru Balaci, Ștefan Augustin Doinaș, Andrei Brezianu, Geo Șerban, Tea Preda, Dan Hăulică, Marin Sorescu, Constantin Chiriță, Ion Hobana, Geo Dumitrescu, Dumitru Radu Popescu, Mircea Radu Iacoban.**

Lucrările ședinței au fost conduse de **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România.

PLENARA CONSILIULUI UNIUNII SCRIITORILOR

În după-amiaza zilei de miercuri 29 aprilie 1981, la București, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi: — Informare asupra definitivării Tezelor Conferinței naționale a scriitorilor, în spiritul propunerilor făcute în cadrul ședinței de lucru de la C.C. al P.C.R. cu activul de partid al scriitorilor din R.S. România ; — Informare asupra ședințelor anterioare ale Biroului Uniunii, în cadrul cărora au fost analizate activitatea editurii „Cartea Românească" și activitatea revistei „Secolul 20", pe desfășurarea perioadei 1977—1981 ; — Discutarea punctajului Dării de seamă pe care Consiliul Uniunii urmează s-o prezinte la Conferința națională a scriitorilor din 24—26 iunie 1981 ; — Informare asupra acțiunilor Uniunii și ale Asociațiilor de scriitori în întîmpinarea Conferinței naționale a scriitorilor ; — Diverse.

A fost prezent tovarășul **Cristea Chelaru**, vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, la dezbateri, au luat cuvîntul scriitorii : **Ion Hobana, Dan Deșliu, Mircea Dinescu, Mircea Zaciu, Ion Ianoși, Ileana Mălăncioiu, Mircea Ciobanu, Nicolae Manolescu, Eugen Jebeleanu, George Bălăiță, Ștefan Bănulescu, Domokos Geza, Franz Storch, Iosif Naghiu, Dan Hăulică, Galfalvi Zsolt, Nikolaus Berwanger, Ștefan Augustin Doinaș, Alexandru Balaci, Fodor Sandor, Laurențiu Fulga, Virgil Teodorescu, Nina Cassian, Constantin Chiriță, Geo Dumitrescu, Traian Iancu, Ioanichie Olteanu.**

Lucrările plenarei au fost conduse de **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România.

ANGAJAMENT

Marți, 5 mai 1981, la sediul Uniunii Scriitorilor, a avut loc festivitatea de semnare de către noii membri ai Uniunii, aparținînd Asociației București, a Angajamentului prevăzut de Statutul Uniunii Scriitorilor și de înmînare a carnetului de membru.

Festivitatea s-a desfășurat în prezența tovarășilor **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, **Constantin Chiriță**, vicepreședinte al Uniunii, secretar al Asociației scriitorilor din București, a altor factori din conducerea Uniunii și din conducerea Asociației.

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

În județul Dolj

Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Dolj, Asociația „Doljul literar-artistic" au organizat în zilele de 4 și 5 mai o serie de ședințe literare închinate aniversării a 60 de ani de la crearea partidului. La liceul agroindustrial Malu-Mare au participat : Nicolae Dan Fruntelată, Nicolae Ciobanu, Marius Robescu, Grigore Hagiu, Petre Ivancu, Ilarie Hinoveanu, Nicolae Petre Vrinceanu, Ion Nică, oaspeții fiind însoțiți de ing. prof. dr. Aurelian Ionete, directorul școlii, și de Dumitru Duță și Veronica Nistor, profesori. La regionala C.F.R. Craiova unde au participat : Nicolae Ciobanu, Marius Robescu, Grigore Hagiu, Petre Ivancu, Ioana Dinulescu, Patrel Berceanu, Nicolae Petre Vrînceanu, Ovidiu Chidirmic, Carmen Firan și membrii cenaclului Orizont CFR Craiova condus de Cornelia Hristea Cebucescu. Grupul de scriitori s-a întîlnit cu tovarășul Valeriu Neacșu, director tehnic al Regionalei C.F.R. Craiova. La liceul de filologie-istorie din Craiova, s-a adăugat grupului de scriitori profesorul Florea Firan și poeții Puiu Ciolan Bădețeanu, Barbu Stanciu-Dolj și Ion Nică. Seria manifestărilor a fost încheiată la casa de cultură a orașului Calafat unde un mare număr de oameni ai muncii și elevi au participat la această ședință literară. Au fost prezenți Grigore Hagiu, Nicolae Ciobanu, Marius Robescu, Petre Ivancu, Nicolae Petre Vrînceanu, Ioana Dinulescu, Puiu Ciolan Bădețeanu, Dan Lupescu, Patrel Berceanu și Ștefan Mălmare. Momentele de muzică folk au fost susținute de grupul folk Donaris-Calafat. Au participat și tovarășii Constantin Enea, secretar al Comitetului orășenesc de partid, și Eugenia Mîndroiu, președintele Comitetului de cultură și educație socialistă Calafat. Grupul de scriitori, membri ai redacției „Luceafărul", s-a întîlnit cu tovarășul Constantin Drăgoescu, președintele Comitetului de cultură și educație socialistă Dolj.

În județul Maramureș

Sub auspiciile Consiliului popular și a Casei de cultură din Borșa, miercuri, 6 mai, vechea așezare de sub poalele Munților Rodnei și ai Țibleșului, a găzduit „Ședința anuală de lucru a cenaclurilor literare" de pe întreg teritoriul județului Maramureș. Au participat poeți din Ieud, Beclean, Sighetul Marmației, Cicîrlău, Vișeul de Sus, Ulmeni, Fărcașa precum și formații de muzică tînără din Baia Mare, Fărcașa și Ulmeni.

În sala festivă a Casei de cultură din Borșa, cu pereții tapetați de splendide covoare de pe văile Izei și ale Marei, tineri de cele mai diferite profesii — muncitori mineri, profesori, tehnicieni — au citit versuri scrise în ritmuri și tonalități diferite, de o ridicată valoare literară, astfel că întîlnirea a avut caracterul unei veritabile sesiuni poetice. Invitați la dezbateri, scriitorii Ion Gheorghe, Sânziana Pop și Mihai Ungheanu au apreciat în cuvinte calde activitatea literară a cenaclurilor maramureșene, angajîndu-se să promoveze în paginile revistei „Luceafărul" cele mai bune producții literare și publicistice ale tinerilor scriitori din nord.

Condusă cu vivacitate de Augustin Cozmuța, ziarist la „Drumul socialismului" din Baia Mare, beneficiind de entuziasmul și priceperea organizatorică a lui Vasile Mihali, directorul Casei de cultură din Borșa, „Ședința anuală a cenaclurilor de literatură din județul Maramureș" a fost, așa după cum merita peisajul magnific în care s-a desfășurat : , o serbare a poeziei și a primăverii. Relatări mai amănunțite, precum și o selecție de poezii, veți putea citi în numerele viitoare ale „Luceafărului".

Expoziție omagială

În cinstea aniversării Partidului Comunist Român, la Muzeul literaturii române, s-a deschis miercuri 6 mai, orele 12, expoziția omagială „Scriitorii și tradiția militantismului clasei muncitoare — mărturii din colecțiile muzeului".

Articole din presă, file din laboratorul de creație al unor opere semnificative, fotografii, jurnale și însemnări, corespondență — întregul panoramic documentar reliefează sugestiv legătura care a existat între conștiința scriitorilor reprezentativi și tradițiile militantismului clasei muncitoare.

Preambulul vernisajului expoziției a fost rostit de academicianul Mihai Beniuc. În continuare actorii Dinu Ianculescu și Mihai Stan au prezentat un florilegiu din profesiunile de credință ale scriitorilor evocați în expoziție.

Marile teme ale literaturii, marile idealuri ale epocii noastre

«Elegii politice»

În felul său abrupt, direct, eliberat de complexul zicerii cu orice preț (mai ales cu prețul eludării adevăratei sinceri-tăți poetice !) „frumoase", poetul își încheie astfel discursul rostit în poemul **Artă poetică și politică** : „Arta poetică se deprinde să fie uitată / Poezia este-ntotdeauna altceva / Decît se învață a fi îndeobște —/ Poezia-i ca istoria. Istoria-i ca poezia, / Nu există modele de urmat". Aparent rebelă, anarhică, chiar, o asemenea „declarație de principiu), în fond, exprimă un punct de vedere avînd o indiscutabilă îndreptățire estetică. Definitiv înscris în „catalogul" marilor adevăruri axiomatice în virtutea cărora artistul original dintotdeauna acționează începînd cu momentul cînd „gîlceava sa de înțelept cu lumea" se dovedește a fi chintesența propriului mod de existență în și prin artă, un astfel de crez închide în sine orgolios -necesara afirmare a libertății creatoare absolute. Este o libertate chezășuită, fără putință de scăpare, de riscul conștient asumat al însingurării la fel (dacă putem zice așa) de absolute, de pe pozițiile căreia dialogind cu **sinea** sa istorică, poetul nutrește speranța demiurgică de a se constitui pe această cale în irepetabil **eu al însăși istoriei.** De aici decurge, se înțelege, atît starea sa de sentiment, cît și starea sa de conștiință, care îi spun că sub raportul inefabilei concretețe poetice **realitatea istoriei prezente** se plăzmuiește pe sine de fiecare dată „uitînd" cu ingenuu dramatism de „programul" ce pare că i-l impune **realitatea trecutului ei.**

Fiind cît se poate de atenți la natura textului cărții **Elegii politice** de Ion Gheorghe, apariție unică în cîmpul poeziei române contemporane, sîntem dintr-o dată izbiți de faptul că extraordinara capacitate de singularizare a temei își are originea în modul esențial frust în care aceasta se confundă cu materialitatea puternic vie, palpabilă, a existenței omului, ca individ și masă, trăitor prin și în istoria sa politică. Poate că nimeni în poezia românească, precum acest poet, nu dovedește o asemenea halucinatorie percepție a ceea ce am numi **viața intimă a istoriei și a politicului,** revelată odată cu **inventarierea baladescă** a întîmplării de anvergură simbolică, înscrisă în calendarul diurn al existenței. În majoritatea lor copleșitoare, piesele inserate în sumarul volumului au înfățișarea unor crude incizii reportericești în materia curentă, cotidiană a istoriei, incizii care, însă, datorită durei și masivei lor roci baladești, în cele din urmă, capătă proporțiile unor stranii monumente megalitice. Parcurgînd, spre exemplu, sirurile de stihuri ale formidabilului poem **La matcă,** de-adreptul sufocant prin înfricoșat-monotona lui melopee și prin indefinibilul expresionism al descripției („Zac țărăncile pe grămezi de porumb ; / Încovrigate pe sacii de griu și-acoperite / Cu sămînță de floarea-soarelui ; / Nu puteră să le ia nici un grăunte : mușcînd, / Rupînd cu ghearele și-au apărat / Hrana copiilor ; /Le-au bătut cu cizmele-n burtă : pe / Grămezile de porumb cu sacii de griu la piept ; / Îngropate-n sămînță le-au dat boală"), așadar, lăsîndu-ne pur și simplu tîriți în viltoarea unor întîmplări de viață aparținînd istoriei nescrise a acesteia, întîmplări capabile a violenta confortabilul nostru apetit pentru așa-zisa normalitate a existenței, avem dintr-odată sentimentul că sîntem martori ai unor procese înscrise în albia seismică a succesivelor geneze trăite de omul istoric. Cu de la sine putere — că el însuși este unul dintre exponenții fenomenului —, poetul își asumă sarcina de constructor al unor asemenea monumente, chemate, s-ar spune, să conserve memoria mitică a umanității de mîine, să confere temei „geologic" istoriei viitoare a neamului. Tulburătoare, înainte de toate, în această imagine de un bucolism tragic, este vitalismul (încrîncenat și totodată jubilant) sub ale cărui auspicii își derulează baladistul amintirea propriei deveniri, încorporată, firește, în același peisaj originar : „Și noi, pe cînd eram copii, trăiam la arie ; prin / Poloagele de paie ne trînteam ; în recile / Grămezi de griu ne scufundam ; în movilele / De sămînță cu boabe, ca păsările-n pulberea / Drumului ; / Ca puii de castori înotam prin grămezile de grăunțe : / Intram dinspre apus, cu capul între umeri, / Și ieșeam la răsărit : / Ne-am născut, ne-a fătat, ziceam sbia / Trăgîndu-ne sufletul și căzînd în brînci / Din pîntecele semințelor izvorîndu-ne / De mai multe ori pe zi".

A extrage din miezul încandescenței vitalist-mitice al amintirii ideația „elegiei politice" nu mai e o simplă chestiune de retorică poetică. Este vorba de respectarea clauzei celei mai de seamă înscrisă în „legea" care dă temei, definînd-o, pentru totdeauna, conștiinței existențiale a poetului : „Eu, dormind încă-n pîntecul clasei / Materne eu, ca peștele-n matca riului, / Eu ca fetusul în lichidul primordial, / Eu, ca puiul de pasăre-n matricea oului, / Eu, ca mielul în casa nașterii / Am fost scăpat pe lume din durerea / Loviturilor în burțile țăranilor / Bătute pe grămezile de porumb, / Încovrigate / Pe sacii de griu, și-acoperite cu sămînță / De floarea-soarelui — de-și apără și-acum / Piinea și laptele pentru copii".

„Ci eu în templu, / Mă-nfrunt cu înțeleptii mincinoși". Acestea sînt, de fapt, stihurile de încheiere ale poemului **La matcă.** Ne gîndim că ele ar putea figura ca o revelatoare inscripție-avertisment scrijelită la intrarea în magnificul edificiu al **Elegiilor politice.** Contemplată și scrutată prin prisma acestei inscripții-avertisment, fiecare din piesele alcătuitoare ale „megaliticei" construcții poetice contribuie la dezvăluirea gravului mesaj politic pe care un mare poet îl adresează conștiinței noastre istorice în sensul cel mai propriu, adică activ, participativ, al cuvîntului.

Nicolae Ciobanu

Pledoarie pentru om

În anii imediat următori făuririi Statului Național Român, ca rod al luptei și aspirației de veacuri a poporului nostru, la ființă, după cum se știe, Partidul Comunist Român, drept încununare a activității și combativității îndelungate a clasei muncitoare din România. Date fiind izbucnirea crizei economice mondiale, a ascensiunii și venirii la putere a fascismului în cîteva țări europene, lupta proletariatului se intensifică iar solidaritatea muncitorilor de pretutindeni se constituie în cea mai puternică opoziție împotriva amenințării totalitarismelor de dreapta și a poftelor acestora de re-împărțire a lumii. La rîndul lor, intelectualii comuniști sau cu simpatii de stînga participă activ la lupta clasei muncitoare pentru stăvilirea mișcărilor de dreapta.

În Transilvania, la Cluj, apar în al patrulea deceniu două reviste săptămînale : **Țara de mîine** (1935—1938) și **Țară nouă** (1939—1940) redactate și conduse (în condițiile unei crîncene cenzuri) de o mînă de oameni neînfricați. Din activitatea publicistică pe care a desfășurat-o cu vigoare și mare curaj la aceste gazete, **Bucur Șchiopu** a alcătuit o antologie intitulată **Pledoarie pentru om.** Autorul, ca și alți redactori sau colaboratori ai săptămînalelor amintite, venea dintr-o casă de țărani. Avusese ocazia (după cum mărturisește în Postfață) să se înfiripească prin 1930 cu Partidul Comunist, grație profesorului său Ilie Cristea de la Liceul Andrei Șaguna din Brașov de care, prin cuvinte emoționante, își amintește acum cu recunoștință: .....în 1930 mi-a dat Manifestul Partidului Comunist și apoi „Neoiobăgia" și „Criticile" lui Dobrogeanu-Gherea. Acest înflăcărat profesor mi-a dat primele noțiuni privind mecanismele răului în societate. ABC-ul cauzelor pentru care țăranii, muncitorii, învățătorii și profesorii trăiau atît de greu, în timp ce alții acumulau uriașe bogății fără să muncească și că aceste bogății sînt stoarse din munca țăranilor și muncitorilor exploatați".

Bucur Șchiopu, la fel ca alți tineri intelectuali de la mijlocul celui de al patrulea deceniu, se încadrase în detașamentul de avangardă al tineretului progresist din Transilvania, iar „programul" lor — după cum afirmă Francisc Păcurariu în Prefața acestei cărți — „se întrupează treptat din însăși orientarea rațională și umanistă, cu aspecte combativ antifasciste, a articolelor teoretice, a comentariilor de politică externă, a modului de abordare a problemelor social-economice, a poziției față de relațiile dintre statele sud-est-europene, a atitudinii față de Uniunea Sovietică și de cultura ei, din unghiul de vedere democratic al examinării problemelor naționalităților conlocuitoare și a vieții lor culturale".

Acum, peste patruzeci de ani, pe Bucur Șchiopu îl preocupau, cu un cuvînt, problemele și stările sociale, ideile filozofice, realitățile economice precum și mirajul acelei societăți noi ce se construia în Uniunea Sovietică, model statal și economic la care aspirau cei mai înflăcărați intelectuali din frontul progresist al tineretului din Transilvania. Eseurile și articolele lui Bucur Șchiopu uimesc astăzi prin gîndirea matură a tînărului de atunci, prin claritatea și puterea analitică privind resorturile societății capitaliste și imperialiste, criza umanismului vremii, viitorul culturii și al spiritului european, expansiunea fascismului și războiului imperialist, intelectualii și libertatea spiritului, starea materială a țărănimii, economia colectivistă, noua cultură, destinul generației proprii și altele.

Ca un fir roșu străbate prin întreaga publicistică a lui Bucur Șchiopu din acei ani, o neobosită pledoarie întru apărarea libertății și culturii, a civilizației, a emancipării celor mulți de sub regimul exploatării și a construirii noii societăți prin socializarea marelui capital și a mijloacelor de producție.

Criticînd cu rară luciditate fenomenul social numit război, Bucur Șchiopu știe să găsească expresii de mistuitoare ironie la adresa acelor teoreticieni cari propagau funcția „selectivă" a războiului, pretinzînd că prin aceasta s-ar însănătoși omenirea : «Războiul de fapt e cea mai severă „selecție" socială. Tot ce este degenerat și imoral concentrat în clasa conducătoare, neluînd parte la război, rămîne pentru a conduce societatea omenească mai departe, spre „progres și fericire generală"...» (pagina 178).

Autorul analizează cu mare pătrundere problema individualismului — „mitul prin care s-a ridicat societatea capitalistă, dar care i-a fost și fermentul de dezagregare", deoarece relevă că prin acceptarea valorilor și idealurilor materiale „burghezul privește cu indiferență valorile spirituale, și, în consecință, formele superioare ale individualismului" (citat din Roger Lacombe) și visînd la societatea nouă, socialistă, Bucur Șchiopu scrie : „Inteligența omului este cel mai mare factor de progres. Numai cînd această forță va fi dezrobită de preocupările existentei zilnice, cînd problemele vitale, individuale și colective, vor fi rezolvate, numai atunci se poate vorbi de un adevărat individualism creator de valori spirituale superioare și nu de averi uriașe acumulate" (pagina 141).

Aceeași „pledoarie pentru om" se evidențiază în cartea lui Bucur Șchiopu și atunci cînd combate, cu argumente imposibil de respins, teoria „elitelor" — oameni caracterizați de autor printr-un soi de „abstracție a felului de a gîndi și acționa". Comentîndu-l pe M. Muret, autorul atinge și definește punctul nevralgic al autosituării unor intelectuali ai vremii într-un spațiu nedefinit, al „grandorii elitelor". „Intelectualul nostru, editie învechită a veacului trecut, este total lipsit de legături cu masa, cu viața însăși. Adevăratele elite ale culturii se definesc printr-o superioară înțelegere față de veacul în care trăiesc. Ele sînt sinteza și expresia veacului. Puterea lor creatoare vine tocmai din această superioară înțelegere și trăire a prezentului și o vizionară anticipare a viitorului. Căci, cea mai înaltă individualitate din veacurile trecute, antichitate sau Renaștere, nu ar mai putea înțelege formele noi de viață ale timpului de azi" (pagina 163). Și — gîndindu-se la societatea viitorului, dar și la destinul generației sale tinere și luptătoare, Bucur Șchiopu afirmă cu îndreptățire și mîndrie : „Un nou tip de intelectual se definește azi : intelectualul care trăiește în masă, în mulțime, intelectualul care are o înțelegere a dinamicii timpului (...). Un nou tip de intelectual se definește la orizont, creație și sinteză a fenomenului de masă" (paginile 164—175).

Pledoarie pentru om a lui Bucur Șchiopu pune la dispoziția cititorilor un florilegiu de meditații luminoase ale unui tînăr intelectual comunist din deceniul al patrulea al secolului nostru.

Gheorghe Pituț

Adevărurile noastre

Urmare din pag. 1

și o nouă calitate a ceea ce ne propunem și înfăptuim.

Și le numim pe toate la un loc partidul nostru comunist. Un partid erou — această întoarcere dinlăuntru, din adîncimi a țării către sine și spre toate adevărurile și năzuințele sale de mai bine, un partid erou, uman pînă la cea mai intimă atingere și zbatere a fibrei sale — această întoarcere a omului spre sine și spre viață, ținînd deopotrivă în față și timpul ce-a trecut și cel prezent și viitor.

La șaizeci de ani — este o vîrstă ! — oamenii privesc în toate părțile, rotund, și lasă în raza privirii lor calde o rază a însuși timpului pe care l-au sărbătorit. La șaizeci de ani — este o vîrstă ! — viața se îngăduie și cu lumină și cu înțelepciune și se însoțește plină de răbdare cu toți timpii înnoitori care vin. Un fenomen, cum să-l datăm și cum să-l consemnăm istoric decît prin vîrsta oamenilor și a patriei, a poporului lor, această imensă durată la sînul căreia s-a zămislit și a străbătut acoperișurile de nori ale tuturor întîmplărilor vieții, ca să ni se înfățișeze și să-l simțim, să-l putem cuprinde azi în toată plenitudinea sa ? Căci un fenomen este, cel mai propriu și mai dăruit ființei noastre naționale, un fenomen de cea mai largă complexitate politică, morală și socială, de cea mai largă și mai simplă, mai nobilă extracție de masă, un fenomen al propriei noastre contemporaneități, partidul nostru comunist.

Și toate adevărurile, toate victoriile ca și toate căutările noastre se luminează, în esență, de la flacăra propriei sale realități și a propriului său adevăr.

Sabin Bălașa : „Pace"

Sub semnul politicului

Cîteva dintre personajele de prim plan ale romanului **Toamna roșie,** cu care Dinu Săraru inaugurează trilogia **Dragostea și Revoluția,** sînt activiști de partid. Astfel, Dumitru Dumitru este prim secretar al unui județ, Manuil Păianu este secretar cu probleme organizatorice, Anghel Tocsobie are o înaltă funcție de partid în Capitală. Oameni cu muncă de răspundere, investiți cu dreptul de decizie, așadar argumente suficiente pentru a încadra cartea lui Dinu Săraru în sfera, nu îndeajuns de clar delimitată dar existentă, a romanului politic. Și, într-adevăr, nu numai secvențele din roman în care apar personajele amintite, alături de altele aparținînd aceleiași lumi a activiștilor, ci și destinele altora, neimplicate direct în munca de partid, stau sub semnul politicului. Alexandra Terentia Rudeanu, după o scurtă copilărie calmă la conacul bunicilor din satul Ciresu, trăită în cultul strămoșilor patrioți, boieri de viță veche, se formează apoi, în primii ani ai revoluției, în epoca dosarelor de cadre, cu teama dezvăluirii unei biografii cu multe puncte „neclare". Țăranul Ghiță Praz, prietenul din tinerețe ale lui Dumitru Dumitru, dă foc, împreună cu acesta și cu alți săteni, conacului Rudenilor. Peste treizeci de ani Dumitru Dumitru îl va numi „omul cu care am semnat primul meu act revoluționar". Și nu este o metaforă, ci o realitate, un act cu implicații politice de care participanții nu sînt decît vag conștienți : „I-am dat foc, zice Ghiță Praz cînd ajunse în curte sonticăind, lîngă Dumitru Dumitru. I-am dat foc însă care e rostul ? (...) — Rostul e, zise Dumitru, că nu-i mai suferim. Asta e rostul". Unui personaj secundar, tatăl îi adaugă în certificatul de naștere, în epoca stalinistă un nume „la modă" și omul se numește acum, caraghios, David Visarionovici Cezar. Este, în fond, și acesta tot o formă de presiune a politicului. Exemplele se pot înmulți, pînă aproape de epuizarea personajelor cărții, într-atît existența acestora apare indisolubil legată de structurile politice.

Ce se întîmplă însă în acest roman politic, care este miza cărții ? În acest prim volum Dinu Săraru procedează expozitiv, își aduce adică în scenă personajele, le caracterizează uzînd de clasicul portret balzacian sau de tehnica retrospecției și creionează subtil cîteva conflicte care ar urma, bănuim, să fie amplificate și analizate în cărțile viitoare ale trilogiei. O opoziție surdă, izbucnită cîndva în trecutul personajelor, se lasă ghicită, în spatele ritualului comportamental al ședințelor, între Dumitru Dumitru și Anghel Tocsobie. Amîndoi sînt oameni cu mare experiență, porniți de jos, (unul, țăran sărac, celălalt copil orfan) buni psihologi. În timp însă ce experienta lui Dumitru Dumitru este o punte către ceilalți, un mod de a înțelege și ajuta, sau de a repara greșelile, la Anghel Tocsobie ea s-a transformat într-un sistem teoretic etanș, aplicabil în orice situație, dar care așează între el și oameni un vid impenetrabil, întreținut cu grijă de o inteligență ascutită. Conflictul, incipient doar, sugerat abil printr-o replică echivocă, o frîntură de gînd, o privire semnificativă, schimbarea fizionomiei, un gest scăpat de sub rigurosul autocontrol (Dinu Săraru știe să observe detaliul și să-l fixeze într-o formulare pregnantă) tine de existența unor structuri psihologice diferite, opuse chiar, care, manifestîndu-se în aceeași zonă, vor intra, fatal, în coliziune. O altă situație conflictuală se prefigurează în relația afectivă dintre Alexandra Terentia Rudeanu și același Anghel Tocsobie. După perioada în care a trebuit să-și ascundă cu grijă ascendența, femeia este dominată acum de o veritabilă **obsesie a biografiei.** Reacție normală, cu profundă și clară motivație psihologică. Ea îi face însă istoria familiei sale ilustre lui Tocsobie, obsedat și el de biografie, dar în sens contrar. Vechimii de secole a Rudenilor Tocsobie nu-i poate opune decît amintirea tristă a orfelinatului din Alba. În plus Alexandra îl suspectează de carierism, iar Tocsobie nu poate ieși din carcasa comportamentului oficial, de teama ridicolului. Relația dintre cei doi este, așadar, cel puțin ambiguă, dacă nu contradictorie. Conflictul mocnește, lăsînd să se întrevadă viitoarea scenă a explicării (căci **Dragostea și Revoluția** este un roman tradițional). În pragul unei modificări existențiale importante se află și Manuil Păianu, secretarul cu probleme organizatorice. Om rutinat, uzat însă de responsabilități care-l depășesc, transformîndu-l într-o anexă a funcției ce trebuie păstrată cu orice preț, Păianu va primi o lovitură neașteptată din partea propriei fiice, care se căsătorește fără știrea părinților, pleacă într-o excursie în Iugoslavia, ajunge la Triest și... nu se mai întoarce. Tot echilibrul (dealfel îndeajuns de precar) al personajului este distrus. Supusenia sa, garanție pînă acum a conservării, devine frică teribilă. Păianu se teme de orice schimbare, iar evenimentul cu pricina amenință să-i schimbe cursul vieții. Majoritatea personajelor din carte se află în pragul unor schimbări, al unei opțiuni importante. Tudor Cernat, directorul general al unui mare grup industrial a și făcut opțiunea. Este vorba de o opțiune morală care, la prima vedere, poate fi suspectată de imoralitate. Personajul decide, după douăzeci de ani de conviețuire, să divorțeze. „Cazul" este complicat de un memoriu (de fapt o delațiune) al soției lui Cernat, adresat organelor superioare de partid (motivul vizitei lui Tocsobie în județ). Omul este suspendat din funcție în vederea unei anchete. Discuția cu primul secretar Dumitru, de care-l leagă vechi relații de prietenie, lămurește în bună măsură titlul trilogiei lui Dinu Săraru : „— (...) Divorțul tău e un fapt social și, dacă vrei, unul politic și eu așa trebuie să-l tratez. — Nu, insistă Tudor Cernat, divorțul meu e un fapt omenesc care privește viața mea personală, individuală, pînă la urmă forul meu intim, sentimentele mele cele mai adînci și mai ale mele. Pentru că nu m-am însurat cu societatea și nici nu divorțez de societate.

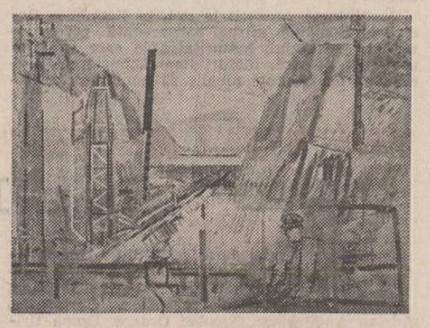

Eugen Popa : „Șantierul Canalului Dunăre-Marea Neagră"

— Dar în societate, în societatea care te-a girat pînă azi în toate actele tale care au fost sociale. — Divorțat sînt pentru societate mai puțin Tudor Cernat decît căsătorit ? întreabă el repezit. — Da, zice Dumitru Dumitru, ești mai puțin. — Tovarășe prim-secretar, revine Tudor Cernat, cu o ironie care nu putu scăpa lui Dumitru, divorțez. Pentru că respect convenientele societății noastre, am venit să vă informez. Nu pot respecta însă și prejudecățile".

Scriitorul întinde cîteva fire epice urmînd ca apoi, în celelalte volume, să le strîngă cu mînă forte și să le acorde o semnificație general umană. Premisele se află în acest prim volum.

Valentin F. Mihăescu

Scriitorul și revoluția

Urmare din pag. 1

împămîntenesc atari prejudecăți în cele mai variate medii, numai și numai pentru că vehiculează („pe sub mînă", cum se zice) puncte de vedere care contravin celor „oficiale". Chestiunea nu se circumscrie esteticului, implică morala, sănătatea de caracter a partenerilor de dialog. Cum revista care ne găzduiește este eminesciană prin paternitate și zestre, avînd menirea să fie trena de lumină a Luceafărului, îmi îngădui să mă confesez în acest mod, deloc solemn ori protocolar. Adevărul n-are nevoie de togă și scorțoșenie. Dar, poate înainte de orice, mă îmbie la această meditație de atelier atmosfera memorială a începutului de mai, prin excelență revoluționară, care implică — profesional și civic — pe toți, fiii patriei, tocmai în punctul de foc al relației acestora cu politicul. Scriitorul nu vrea și nu se poate abstrage acestui *dialog perpetuu, vital și fecund,* cum voi încerca să reamintesc, chiar telegrafic, în cele ce urmează.

Nu cunosc scriitor mare al niciunui timp care să se fi sustras curgerii evenimențiale a destinului patriei lui, mersului lumii în care viețuia. Această neostoită prezență în „viitoare" este supremul argument al participării scriitorului — cu limpedea cugetare și verbul (uneltele sale specifice) — la ideile politice în stare să-i asaneze personalitatea, să-i fecundeze talentul. În ultimii 60 de ani, bunăoară, ca să ne menținem în „clipa cea repede..." a marii zile de 8 mai 1981, nici un eveniment important al vieții românești, nici o trăire sau simțire națională, nici un eveniment important al vieții românești, nici o trăire sau simțire națională, nici o fibră a acestui dens fragment de istorie nu au fost străine de viața și lupta Partidului Comunist Român. Nu trebuie să te fi prenumărat obligatoriu printre membrii lui pentru a înțelege și a participa — prin tilcurile morale, educative ale cărților — la acest uriaș demers al partidului, care a devenit, prin decantări succesive și mereu cîștigate calități, o grandioasă operă istorică națională, așa cum apare aceasta azi, în ceasul sacru al sărbătoririi celor șase decenii, cît numără partidul, virstă a maturității și acțiunii în depline puteri. Timpul comunist pe care îl relev este al țării și al oamenilor ei. Scriitorul este, știm bine, el însuși fiul timpului — cronicar și crainic de adevăr — și prin asta al țării. A fi scriitor politic azi înseamnă a fi revoluționar, calitate care nu se măsoară cu vorba (cum mai cred unii), ci cu fapta, cu dira de nesters pe care o lași în urmă-ți. Cum unealta scriitorului este chiar Cuvîntul — labilul, ușorul, iutescăpătorul — voi spune că dira de nesters ce îi revine acestuia rezidă în acel har specific, Visul, descinzînd din mantia de lumină a Luceafărului. El, visul, venind din cele mai adînci straturi ale ființei, legitimează trăinicia cuvintelor, cărămizile rostirii scriitorului, așezămintele pe care acesta le edifică în conștiința națională.

Celebrînd cei 60 de ani de existență a Partidului Comunist Român, omagiem istoria de grele jertfe și strălucite victorii ale comuniștilor români și, deopotrivă, pe acela care se află în fruntea acestui mars glorios, ctitorul de țară nouă, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Partidul și Conducătorul sînt una, ei denumesc, în strînsă îngemănare, centrul vital al națiunii, conștiința de sine a poporului român, mintea, inima și brațul constructor al României socialiste.

Romanul neorealist

Modern, ca și **Absenții,** însă cu tinctura mediilor felurite, **Vocile nopții** de Augustin Buzura este un roman solid și ambițios, analitic și naturalist, studiind sub înfățișarea unei superficiale anchete un caz de inadaptare morală. Un tînăr, cu o imaculată extracție socială, Ștefan Pintea, muncitor necalificat într-o fabrică, este chemat la miliție, spre a clarifica un dosar penal, care, pare-se, îl privește direct. Anchetatorul, un locotenent isteț invită pe bănuit într-o cameră spre a se reculege din soc și spre a-și recapitula, solitar, ultimele cîteva luni din biografie, fără totuși a-i comunica precis conținutul afacerii în chestiune. De aci, pornește în fond prozatorul al cărui scop este de a examina o deliberatie morală, prin mijlocirea unei conștiințe tulburate de o primejdie incalculabilă. Omul însuși se potrivește unui asemenea incident administrativ, întrucît Ștefan Pintea este, cronologiceste, slab, sovăielnic la morală, un derutat extras dintr-un mediu intelectual și picat, precum un înger sumbru, într-un cadru sociologic violent. Biografia lui, dedusă din fragmente, nu are nimic tipic ci este picarescă și senzațională. Cu un tată miner alcoolic și un bunic bigot, Ștefan Pintea se înscrie la o facultate de filozofie, unde este un student nu fără merite, căci merge într-o excursie în Iugoslavia, în chip de cadru politic. După o inverosimilă aventură cu o ziaristă occidentală „de stînga", nevasta unui pictor celebru dar întelegător prin natura proporției biologice (femeia este cu mult mai tînără decît bărbatul), Ștefan Pintea se întoarce în țară, asistă la inundații catastrofale (prilej pentru scene lugubre) și, din pricina ruinării casei părintești, renunță la studii și se angajează „în producție" ca „necalificat". Viața lui ia din acest moment un aspect ireal și mecanic, făcînd din Ștefan Pintea un element pasiv și „absent" : locuiește la cămin de nefamiliști, coabitează cu Lena, soția unui fost potentat ajuns la „munca de jos" și se mută în fine în casa acestuia, la mansardă, în chipul unui văr al unei alte doamne cu moravuri libertine, cunoaste mediul demnitarilor „mijlocii" (directori de întreprinderi, personaje influente, „cadre") și sfîrseste această experiență în momentul chemării la miliție, pentru cercetări. Istoria acestui examen, tipic la Augustin Buzura, constînd în deductia unui moment biografic crucial ori a unei erori, ascunse în jungla evenimentelor curente, este cantitativ totul în **Vocile nopții** și contine materia sociologiceste cea mai interesantă. Odată ce locotenentul Veza îl eliberează pe Stefan Pintea din, aparent, lipsă de probe, febra morală scade în chip simțitor : întors la părinți, spre a reconstrui casa, omul cumpără lemne, cărămizi, ciment și ajunge cu reparatiile la un pas de sfîrsit. Somatia finală a lui Veza, care ancheta un furt de bani din căminul unde locuise Pintea, încredințat că hotul este fostul student, nu aduce în plus decît ideea că justiția manevrată maniacal și prezumțios poate proba cu usurință orice. În sfîrsit, bătrînul Pintea, bpintîndu-se la roabă, face un infarct si deasupra tabloului violent al transportării lui la spital, într-un automobil, romanul se închide.

De altfel, nu atît continuistic, **Vocile nopții** este o productie mai presus de comun, întrucît Augustin Buzura si-a creat un stil din a modifica practic cronologia în raport cu miscarea sufletească directă si de a surprinde umanitatea într-un singur exemplar al ei contradictoriu în momentul crizei morale acute. Epicul este anchetă ori introspectie, avînd a se deosebi prin agent : exterior atunci cînd obiectul stă în domeniul politic si social, ori interior, precum este cazul în **Absenții** si în **Vocile nopții,** romane ale unei erori cu neputință de detectat în cutele biografiei.

Totusi, fată de **Absenții,** care studiază mecanica optiunii în individ, **Vocile nopții** vine cu un spor însemnat de eveniment sociologic. Prozatorul fotografiază cu „blitzul" ori filmează în gust neorealist domeniul industrial si viata cotidiană a uzinei, fără festivism (directorii, inginerii șefi fără limbaj, golurile în productie, rapoartele trucate), intelectualul tînăr (Dana, ziaristă, ajunsă receptioneră de hotel, apoi bibliotecară), alimentatia la cantină, „le milieu", mediile quasi-interlope, excursia în străinătate (cu polemica de idei, la o bere, cu un „occidental"), „cadriștii" (caricati), protectionismul, circiuma populară, kermesele si chefurile private, sedintele de productie si de spiritism, căminul muncitoresc de nefamilisti cu ceva de senzational în gustul „western".

O astfel de optică „concretistă", cultivînd minutiozitatea dizarmonică, limbaiul crud ca o bandă magnetică, brutalitatea, viata „asa cum este", provin din naturalism si, la proportia contemporaneitătii, este neorealistă. Naturalistă e si psihologia, căci, desi cu aparentă analitică, **Vocile nopții** înregistrează conduita contradictorie cu origine în tulburările instinctive si în motivațiile viscerale, reactia brutală, citeodată de un „erotism" furibund (Lena), precum si, privind de sus, o „senzatie de disconfort", care întretine în urechea narativă un persistent zgomot mecanic fără origine precisă. Acest sentiment de provizoriu si de fragmentar, care face deductia morală imposibilă, pare a veni de pretutindeni si îl împresoară pe om ca o apă învolburată (inundatia este aci, ca si în **Mierea de E. Uricaru**, o alegorie).

Dacă psihologia e monotonă întrucît este efectul unei singure priviri (ca si Mihai Bogdan, din **Absenții,** Ștefan Pintea vine cu melancolia lui furioasă peste evenimentele globale), în schimb umanitatea, examinată prin exemplarele izolate, este de o culoare iesită din comun. Eliminînd pe Ștefan Pintea, cu „ceva imatur, sălbatec, imprevizibil", ceilalti sînt psihologii omogene si robuste, cînd ies din sfera deformatoare a opticii principale.

Întîia însusire a umanității din **Vocile nopții** este diversitatea pitorească si, în fond, compozitia ei intentionat netipică, ireductibilă la caracter. Nu avem aci „muncitorul necalificat", „amanta", „potentatul", „smecherul", „codoasa" cît indivizi diversi, cu reactii imprevizibile, ca în viată, aproape filmati pe ascuns cu un transfocator fidel.

Stelică Goran, un soi de uvrier Stănică Rațiu, cu totusi cîte o linie excesivă (un pungaș filosof, cu comportament de brigant popular), bătăusii Sultan si Mocanu, fosti infractori în eternă vrajbă cu „caralii", Neamțu — aventurier si hoț, obsedat de evaziunea peste hotare. Visan — poltron si lugubru, Radu Stroescu, mic carierist politic, iată un sinoptic de o rară amploare în proza de azi, sub raport caracterologic.

Apoi femeile, cu instinctele lor tulburi si cu legăturile familiale mereu subrezite, printr-o manie a evaziunii extraconjugale : Lena, Ioana Stoian, Magda Stănescu, „occidentala" Violeta, toate cu un „ce" incalculabil între desfriul pur si desperare.

În fine, un sir de insi cu o conduită spectaculoasă, reductibili totusi la o trăsătură obsedantă de caracter : locotenentul Veza, Filipas — un potentat judetean ajuns „numai" sef de sectie la o fabrică, Isaiia Stănescu — „delfinul" lui si apoi înlocuitorul în functie, Ică Stănculescu — directorul „hippy", cu vocabular pitoresc, extras din calendarul ortodox si din anatomia umană. Adaug aci inventia onomastică remarcabilă, iesită parcă dintr-o maladie a poreclelor : Nick, Jimi Cotoiul, Nelutu Ufederistu, Linguriță, Droangă etc.

Si nu întîmplător, căci Augustin Buzura este, în ciuda aparentelor de elocventă împiedicată si de frază care se porneste cu greu, un stilist, în planul lui, fără cusur si cu rare scăpări jurnalistice. S-ar putea zice că prozatorul este baroc si cu uriase fraze arborescente, că naratiunea vine cu complicatiile ei, dintr-o verbozitate imposibilă. Observ însă, că nimic nu este mai potrivit psihologiei „în miscare" adoptate de prozator decît acest stil aparent „fără stil", pe care el l-a creat singur, pe măsura umanității pe care o reprezintă. Două-trei erori, provenite din excese, (suspensul obositor, cîteva pagini onirice, fără rost) si un fir robust, secat prea repede (folcio-

Artur Silvestri

ion potopin

Privindu-te în ochi

Privindu-te in ochi, mi s-a părut
că toate-n jurul meu devin istorie
contemporană, că oamenii cind ies
din casa lor, sub pașii drepți, pămintul
începe ca o harfă, din mii de corzi să sune
ingemănind cu razele solare-un cintec
in albie purtind un singur suflet...

Eu l-am văzut, privindu-te in ochi
cum sufletul acesta se ridică
asemenea coloanelor de templu
și sprijină cupola dulce-a țării.

Dar nu intreb de unde vine
puterea germinațiilor vaste...

Cine le-a dat, fintinilor, să vadă
pină-n adincuri unde-au insetat
perechi de ochi, sau mari perechi de aripi
de la un om la celălalt să zboare
să scoată din tranșeile tăcerii
cuvintele, pe cele adormite, trezindu-le
cu apa din izvoarele luminii.

Privindu-te in ochi am inteles
că numai tu, puterea ta deplină
coloana infinită a puterii tale
trecind prin noi ne-aduce dimineața
sub ploaia ei de aur, cind pămintul
începe ca o harfă din mii de corzi să sune
din mii de corzi, să sune-ntreg pămintul !

Cununa de cuvinte

M-apropii de cuvinte să le pun
pe toate-ntr-o cunună, să-mi rămină
cind soarele și stelele apun
ca torțele aprinse, vii, in mină
și să te cint pe tine-așa cum ești
inalt și drept și demn cum este țara
cum sint aceste plaiuri românești
unde se-ntoarce acasă primăvara.

Cuvintele au invățat de mult
fiind mereu cu tine-n lupta dreaptă
că sint și ele-o undă din tumult
și către visuri sint și ele-o treaptă
de nu-s agrafe doar in blondul păr
al zilelor și se aprind in vreme
cuvinte purtătoare de-adevăr
urcind din vatra vrerilor supreme

Cu-asemenea cuvinte imi deschid
floarea iubirii fiindcă azi o zi e
inaltă-aniversarea ta, partid
ca un simbol visat de poezie
și-ți spun : — Te vom urma necontenit
voința ta fiindu-ne voința
căci oameni noi prin tine-am devenit
și vrerea de lumină ni-i ființa !

Noi știm că dintre cite stele sint
pe boltă de cind steaua ta există
se luminează viața pe pămint

rotindu-se pe-orbita comunistă !
Și-n versurile mele, cite spun
privelistile-adinc se infioară
căci in cuvinte-i gindul viu comun
și-n singe-același steag se desfășoară.

Puterea care dă putere

Tu ești puterea care dă putere
căci doar prin tine noi putem să fim
ești cintecul de viață din artere
și cintecul iubirii, unanim !
Ți se deschid aripile enorme
și zborul tău departe-n viitor
materia e gata s-o transforme
in vis ce se-mplinește, al tuturor !

Esti puntea ce ne leagă și ne poartă
din clipă-n clipă și din zi in zi ;
să prindem in tipare noi, de artă
tot ce-am iubit și tot ce vom iubi
Cum să nu-ți impletim cununi pe frunte
cind ești cununa marilor iubiri
și ființa ta e gata să infrunte
ori unde-ar fi, adinci impotriviri !

Azi, de 8 mai, sărbătorim prin tine
indemnul care vine din străbuni
de-a fi stăpinii marilor destine
de-a fi mai drepți, mai ințelepți, mai buni
Zi de 8 mai, senină sărbătoare
a celor care fac din munca lor
in ale vieții libere tipare
să plămădească timpul viitor !

Ai pus, partid, in țara românească
sigilii de lumină și de vis
inalta frumusețe să domnească
pe drumul vieții către culmi deschis
corola-n inimi ce pe culmi tresar
purta-va o corabie de pace
dintr-un hotar de vis in alt hotar

Corabia cu 60 de catarge
spre orizonturi comuniste large...

Monumentul viu

Noi nu cunoaștem simbure de piatră
din care să răsară peste veac
un arbore de aur, un copac
incununat ca focul viu din vatră
de flăcări fără liniște, spun munții
de aceea nu din palidul granit
să-i taie meșterul arcada frunții
cind fruntea lui e-nscrisă in zenit !

La fel și bronzul : — Nu e trunchi de carne
să-l poți cuprinde și să-i dai contur
nu poate nimeni cugetul să-l toarne
in forme, cind el este cuget pur !
El poate fi cuprins cu-a lui statură
măreață, cu-ai lui ochi de febre arși
cu viața lui, cu-ntreaga lui natură
doar de sublima bătălie-n marș
a visurilor care n-au zăgazuri
fertilizind ținut după ținut
ca apele ce năvălesc din iazuri
Partidul este pentru visuri scut !

Alt soclu nici nu poate să reziste
și monumentul viu, cuprins in mers
simbolul revoluției socialiste
e-un punct de sprijin pentru univers !

Sever Cornel Mermeze : „Victorie"

Inima mereu vie a națiunii noastre

Urmare din pag. 1

prosperat ca niciodată astfel, poporul a dobindit noi certitudini economice și sociale, cultura și arta, creația au devenit o tot mai vie și mai cuprinzătoare manifestare de spirit a sa.

A șaizecea aniversare a partidului, gloriosul său jubileu ne insuflă noi forțe, noi temeiuri și noi motive pentru ca, mai uniți, mai hotăriți, să indeplinim intocmai hotăririle Congresului al XII-lea al partidului, Programul identității noastre politice și sociale, al dezvoltării pe noi trepte de progres și civilizație. Cuvintarea tovarășului Nicolae Ceaușescu constituie un viu indreptar pentru aceasta ca și un moment de adincă reflecție asupra istoriei și problematicii noastre contemporane, in consens cu noile cerințe, cu condițiile și posibilitățile lumii in care trăim. Aici, in patria sa de naștere, partidul nostru conduce eroic destinele oamenilor. Făurit de oameni și pentru oameni, aici, in patria sa de naștere, partidul nostru comunist își asumă eroic responsabilitatea față de pacea și fericirea noastră, a tuturor, militind cu consecvență pentru pacea și fericirea lumii, pe o planetă care, altfel, s-ar putea ingropa de multe ori sub propriile sale ruine.

Un nume, cel al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, face inconjurul inimilor noastre și, fundamental ca insuși adevărul vieții și adevărul insuși despre viață, ne face ca la acest jubileu să privim cu mindrie și demnitate la tot ceea ce am infăptuit și vom infăptui, să privim cu incredere la viitorul pe care, clipă de clipă, deja, il trăim.

Un act revoluționar

Urmare din pag. 1

apropiat de cel al revoluției franceze au inteles că ceea ce este propriu ființei altor popoare, chiar comune ca origine, este străin ființei noastre, că sufletul românesc, — și istoria o poate dovedi pe intreg parcursul ei —, a fost și este străin violenței și dacă a răspuns uneori cu violență, motivul n-a fost decit unul, convingerea mai marilor unor vremi, că acest norod este atit de bun, incit poate răbda orice, că pină la ajungerea cuțitului la os orice experiență este posibilă cu el. Nu, n-a fost posibilă. Este permanent instructiv pentru un scriitor să se aplece cu dragoste și respect asupra trecutului ca să-și poată guverna propria ințelegere asupra menirii lui in lume, in lumea din care a venit și in care va intra, lăsind secunda viețuirii lui să pilpiie in numele adevărului pentru care a trăit. Dacă a trăit pentru el. Alte revoluții și-au inceput guvernarea institutionalizind cenzura și dindu-i drepturi inchizitoriale, revoluția pașoptistă și-a marcat inceputul existenței sale stirpind-o, și meritul ei, din acest punct de vedere, nu este altul decit acela că, reprezentind cu adevărat un popor, i-a cunoscut nu numai vrerile dar și sufletul. Sufletul nu poate fi inchingat, in primul rind. Există, așadar, o continuitate in tradițiile revoluționare ale poporului român și aceste tradiții, indiferent de furtunile de mai lungă sau mai scurtă durată, se reimpămintenesc ca o cerință firească a propriei noastre scurgeri și rămineri pe acest pămint. Un popor cu o istorie atit de indelungată nu poate pierde niciodată ceva definitiv, mai devreme sau mai tirziu, ceea ce s-a cișligat prin suferință și jertfe și s-a pierdut prin alte suferințe și alte jertfe, iese la lumină, tișnește cu o forță de nebănuit, cu un suflu ciclonic și se instaurează in ordinea firească a lucrurilor. Odată cu acest suflu apar și reprezentanții meniți să restabilească suveranitatea dreptului, a legii și a gindului, ultimul mai suveran in ierarhia drepturilor decit orice drept deoarece toate s-au născut din el. Revoluția noastră socialistă poartă in geneza ei nu numai tezaurul de idei al trecutului, dar și cel de suflet al unui popor care și-a sacrificat nu o dată floarea vieții atunci cind a trebuit să-și apere sărăcia, nevoile și neamul și care este gata acum, in această epocă neasemuită cu celelalte să-și consolideze cuceririle revoluționare, truda lui, să-și apere zidirile din afara noastră și dinlăuntrul nostru, cărămida inroșită de sudoare și cartea scrisă cu singe.

Desființarea cenzurii la noi, in Republica Socialistă România, afirmă consecvența revoluționară a partidului, maturitatea la care a ajuns revoluția noastră, maturitatea demonstrată permanent de creatori meniți să sublinieze gravitatea și importanța gindului ce dă strălucire și adevăr cauzei din care s-a născut. Cauza noastră comunistă, unică și indisolubilă. Transcrise in programul care i-a guvernat continuitatea, Partidul Comunist Român nu și-a uitat făgăduielile și, chiar dacă unele din ele au fost oprite să iasă la lumină de timpuri neprielnice, dorința de a lăsa gindul să-și fie singur răspunzător in fața conștiinței a căpătat concreteță și nu se poate să nu legăm această implinire de spiritul cu adevărat revoluționar al Partidului nostru și de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care prin această măsură n-a schimbat un decret prin altul, ci o mentalitate cu repercusiuni ingrăditoare in alta, cu valori pozitive nu numai pentru arte, ci pentru intregul nostru mers inainte. Cișligul intregului asupra părții este infinit mai mare, intregul fiind insuși mecanismul de gindire revoluționară a partidului, mecanism subordonat realismului și adevărului și care a mobilizat după sine ramuri ale ideologiei dintre care nu de mică importantă sint realizările in domeniul filozofiei, esteticii, literaturii etc.

Depinde de beneficiarii acestei libertăți, nu puțini la număr, de la cei ce dau gindului aripi de zbor, pină la cei ce fac din pana aripii bisturiu social, ca zborul să nu fie un simplu zbor iluzoriu și bisturiul un simplu instrument de tăiat, depinde de răspunderea lor față de intreg ca partea să nu strălucească in sine, ruptă de ansamblu și in dezacord cu adevărul ei cel adevărat. Literatura ca parte a ideologiei, reprezintă ea insăși un intreg, capabilă ca nici o altă parte a ideologiei să reflecte suma celorlalte, deci să se dizloce și să se adune in același timp. Funcția ei particulară și generalizatoare avind capacitatea reflectării globalului, are și forța intregului, de aici dăinuirea ei in timp. Nu putem merge inainte fără a ne autodepăși, fără a ne autoanaliza la modul cel mai sincer. Numai dezbărați de sferturi de adevăr și de intreguri de minciună vom putea, literar vorbind, nu să trecem prin timp, ci să-l ajutăm, inainte de toate in folosul lui. Actul revoluționar al desființării cenzurii a dat cimpului literelor un spațiu multiplu de desfășurare, deloc neted și nicidecum in afara răspunderii. Ca scriitori comuniști, născuți din durerea și bucuria acestui pămint, cei mai mulți formați la școala inceputului revoluției socialiste, fără a fi pionieri, avem ceva din trudnica existență a deschizătorilor de drumuri, gindul bun al așezării temeinice intr-o orinduire cu o gindire stabilă, a noastră, implicindu-ne in tot și in toate, cu sentimentul că n-am fost părtași numai la cinstea altora, la ințelepciunea și curajul lor, ci deopotrivă la ceea ce alții au durat rău și prin noi, prin existența noastră tacită sau nu indeajuns de pilduitoare.

NUMELE POETULUI

Dan David

Juriul celei de-a treia ediții a Concursului de debut in volum al *Editurii Eminescu*, format din Valeriu Răpeanu, Vasile, Nicolescu, Alex. Chriacescu, Adrian Anghelescu, Nicolae Dragoș, Doina Uricariu, Alexandru Ștefănescu, Elis Bușneag, Viola Vancea, Mariana Ionescu, Lucia Crăciun, a decernat premiile pentru roman, nuvele, povestiri și publicistică, precum și cele pentru poezie, cele mai numeroase...

Descoperind printre premiați mulți autori tineri talentați publicați și incurajați de revista „Luceafărul", ne bucurăm de această formă de continuitate in selecția valorilor și-i felicităm din inimă pe toți componenții juriului pentru alegerile pe care le-au făcut : truda lor nobilă (au fost „luate in consideratie" 900 de manuscrise") nu va putea fi răsplătită de tinerii autori decit prin cărți excepționale...

Printre premiați am intilnit și numele lui Dan David ce-și zicea sieși „geniu al esecului"... De cind am scris despre el in „Luceafărul" repurtează succes după succes. *Editura Albatros* i-a reținut poeme pentru „Caietul debutantilor" și acum, iată *Editura Eminescu* ii va publica prima *carte*.

Cu puțin timp in urmă Dan David imi adusese, le redacție, „organizată", „bine structurată", cea de-a doua carte de poeme din cele patru pe care le-a scris, „Un știuc de mămăligă" sau „Flăcăoaica, științele poeziei și camionul" — bocete rock. După „Au plecat roboți cintind la coasă" deci „Flăcăoaica...". „Flăcăoaica" are două epigrafe, „Am o răbdare de bou" (Van Gogh) și „Ce monsieur ne sait ce qu'il fait : il est un ange" (Rimbaud), e structurată in două cicluri, „Un pahar de vin roșu pentru Benjamin Franklin" și „Poeme scrise de un optimist bolnav de cancer" și continuă metodic demersul poetic al primului volum : incercarea de a ajunge la un stil oral, eruptiv, al *prezenței* continue, al emisiei verbale delirante, sugerind *imediatezza*, urgență, nevoia irepresibilă de a comunica, stil care a făcut din Céline un maestru de necontestat al prozei moderne franceze... Nu vrem să facem in acest scurt articol „o descriere" a noului volum al lui Dan David, ar fi dealtfel imposibil, cum ai inerca „să fotografiezi o injurătură", vrem doar să-i asigurăm pe componenții juriului *Editurii Eminescu* că au făcut o bună alegere, Dan David e un *autor total* scrie și o foarte interesantă proză, și mai ales e autor inate de a-și vedea cărțile publicate spre deosebire de unii inși sprințari care au publicat un braț de cărți și spre a ne convinge că-s autori mobilizează cohorte de critici... Dan David, ca și Traian T. Coșovei, Valeriu Stancu, Ioana Bălan, Liviu Antonesei, Lucian Vasiliu, Marcela Mariana Milcu, Marius Petrescu, are și alte cărți scrise, și nu din mefiență ezităm uneori să scriem despre un tinăr poet care ni se pare inzestrat dar care a scris o singură carte, nu posibila noastră eroare ne obsedează ci gindul că un eventual succes facil distruge un talent autentic, „autorele" fiind obligat, gifiind să-și urmeze „destinul", să publice mai mult decit scrie.

Din cele șapte cărți scrise, Dan David își va publica una... Apoi lucrurile vor merge mai ușor... sau nu vor merge mai ușor dacă Dan David va voi să rămină același poet necomun și incomod de astăzi... Fiind eu insumi un autor care nu am publicat incă o carte intreagă ci doar fragmente de cărți nu pot decit să-l sfătuiască să rămină așa cum e...

Cezar Ivănescu

Democratizarea temelor

Urmare din pag. 1

tot felul. Dacă nu ne lasă să spunem ? ! Se discută mult despre zonele interzise, linii de inaltă tensiune, pe care, dacă le atingi, rezultatul nu poate fi decit unul singur — electrocutarea. Eram, in bună parte, indreptățiți să facem astfel de afirmații. Trăiam, scriam cu obsesia spunerii, a dezvăluirilor senzaționale (indiferent cum, problemele de măiestrie le aminam pentru mai tirziu, totul era să spunem). Dezamăgiți, convinși că nu se mai poate face nimic, unii s-au retras, alții, mai rezistenți la conjuncturi, mai increzători, s-au apucat să invețe, să scrie cu inversunare, și-n același timp, să-și apere pagina scrisă. Paradoxal, aș zice, tocmai in acea perioadă apăreau cărți de seamă ale literaturii române, **Moromeții** și **Desfășurarea, Groapa, Setea, Bietul Ioanide** și **Scrinul negru, La cea mai inaltă tensiune, Toate pinzele sus, La Răzeși, Dincolo de nisipuri** etc. Rămin la părerea că unii dintre noi, obsedați doar de spunere — chiar dacă scriam, incă nu eram scriitori sau, intr-o exprimare mai blindă, nu simțeam literatura. (Asupra acestei chestiuni, a spunerii, a dezvăluirilor și-atit, au stăruit interesant in ultima vreme Mircea Iorgulescu, Valeriu Răpeanu, Alex. Ștefănescu). Aveam și momente de lucidităte, glumeam cu prietenii : Am aflat din surse absolut sigure că foarte curind au să dea drumul la suprarealism. Ce credeți, sintem pregătiți să practicăm un suprarealism de inaltă ținută ? Și toți ne temeam că nu, nu sintem pregătiți... Dezbărarea, fie și treptată de dogmatism, a stirnit derută printre unii scriitori, chiar dacă toți ne plinsesem de el — incepea să se destrame un paravan la adăpostul căruia, de bine — de rău o scoseseem la capăt. Democrația, sau democratizarea temelor de care se vorbește azi, dezamorsarea zonelor minate, deconectarea liniilor de inaltă tensiune, toate acestea fiind posibile doar in condițiile democratizării intregii vieți sociale și politice, a luptei partinice impotriva abuzurilor de orice fel, a atragerii maselor la conducerea societății, ne-au obligat să medităm mai cu nădejde asupra rostului literaturii, și-n același timp, să ne asumăm răspunderea de a fi scriitor. Așa a inceput greul, a inceput cu democrația, din fericire pentru literatura română. Cum era și firesc, deceniul șase a intrat in atenția prozatorilor — și in numai cițiva ani ne-am imbogățit cu proze de valoare semnate de Constantin Toiu, Marin Preda, D.R. Popescu, Augustin Buzura, Ion Lăncrănjan, Dumitru Popescu, Dinu Săraru, Radu Cosașu, Aurel Dragoș Munteanu, Petre Sălcudeanu — scriitori de prestigiu, care spun, dezvăluie, dar o fac cu mijloacele artei, cu maturitate artistică, și nu doar cu istețimea de a specula senzaționalul. Talentul, luciditatea, un inalt simț al răspunderii i-au ferit pe scriitori să comercializeze in pagini de maculatură dramele deceniului șase. Despre această perioadă se va mai scrie, fără-ndoială, căci pentru literatură ea s-a dovedit generoasă nu numai prin nedreptăți și suferință, prin lipsă de experiență și interese, ci și prin romantism revoluționar, prin eroismul in muncă a milioane de oameni. Observația, ce mi se impune acum, este că imaginea societății noastre de pină-n '60 n-ar fi tocmai limpede și indeajuns de cuprinzătoare fără a ne referi și la cărțile de valoare scrise și publicate in acea perioadă de Titus Popovici, Teodor Mazilu, Eugen Barbu, Constantin Chiriță, Sütö Andras, Marin Preda, Nagy Istvan, Zaharia Stancu. Omul muncitor, creatorul de bunuri materiale și spirituale, cel care duce lucrurile mai departe, se luptă pentru mai bine, care, cum spuneam adesea, își face viața, cel ce constituie materia primă pentru literatură, a existat și atunci in milioane de exemplare, există și azi, va exista vesnic. Din fericire pentru literatura română, este din ce in ce mai greu să fii scriitor acum, cind zona omului contemporan a fost deschisă, deminată, cind se poate scrie despre acest om in „toată complexitatea lui". E greu să scrii despre omul unei perioade de pace, de muncă, despre omul care-și face viața, merge la lucru, la școală, vine acasă, își crește copiii și se gospodărește etc. — de unde „conflictul puternic", de unde acel „palpitant care să electrizeze" ?! Complexitatea ne-a dat și ea mare bătaie de cap. In urmă cu vreo 20 de ani, circulau două versuri, ce tare ne-au amuzat : „Merge motul pe cărare / și complexe multe are" — pe care le-am interpretat ca fiind o ironie la adresa incercărilor neindeminatice de a umaniza personaje gindite schematic. Cu unelte vechi, cu apucături meșteșugărești este greu de pătruns in zona omului contemporan. Spre a folosi termeni des uzitați, critica literară ne atenționează mereu in acest sens. Din fericire pentru literatura română, este greu să fii scriitor și dintr-o altă pricină : in ultimii ani, in frontul prozatorilor au intrat combatanți incăpăținați, ce multe știu, ce se pricep a le spune, rezistenți la intemperii — i-aș cita pe Eugen Uricaru, Ion Dan Nicolescu, Gabriel Gafița, Mircea Săndulescu, Monica Săvulescu, Grigore Zanc, Tudor Octavian, Sorin Preda etc. Ei se mișcă indeosebi in zona contemporană, in afara schemelor (doamne ferește să le-nvețe, să le-aplice !), au mobilitate in multe medii, in diverse epoci, ei surprind cititorul prin pagina bine scrisă și prin prospețimea observației — cum mă surprinde, chiar in ziua cind aștern aceste rinduri, un nume nou, atras de mai vechi intimplări și ințelepciuni, cu farmec și sens, gravitind in jurul unor idei generoase, acest nume fiind al lui Stelian Tăbăraș, iar romanul de curind intrat in librării intitulindu-se „Zilele cele scurte". Aș zice să fim mulțumiți că este tot mai greu să te mentii scriitor in condițiile deschiderii spre marile teme și a lărgirii frontului scriitoricesc. Dacă unul sau altul dintre noi va fi să piardă, contează mai puțin. Sigur, literatura va fi in cișlig.

MARIN CODREANU

Imn de slavă pentru o zi lumină

Binecuvint, patrie,
pentru steaua zborului veșnic
de care-ți vorbesc.

Binecuvint pentru-ntiiul
8 MAI comunist
durabil zidit
in furtunile vremii.

Meșteri și ctitori
au fost cei mai buni
comuniștii.

Izvorul ce-l văd licărind de departe
in faldurile stelelor
biruitor fluturind peste lume
e cămașa lui Tudor
năvădită din fire de Jiu
și de Olt
in auritoare lumină.

Purtată a fost
un veac mai tirziu
de uriașe holde eroice
in timp ce-mbrinceau
birlogul de fiare
peste bordul istoriei.

Binecuvint, patrie,
pentru ornicul
ce intărește de șase decenii
poziția stelei
cea călăuzitoare.

RADU FELECAN

Partid, ctitor de oameni

Ai revărsat in mine
energia masei ;
alt om mă simt
și lumea este alta.
Cerul din mine
l-au sculptat cu dalta
și-am luat
infățișarea clasei.

Rădăcini și temeiuri istorice

Urmare din pag. 1

luptă ale poporului, ale mișcării noastre muncitorești.

Apărută pe scena istoriei, in forme incipiente, incă din ultimele decenii ale veacului al XVIII-lea și cunoscind un impetuos proces de dezvoltare de-a lungul veacului următor, clasa muncitoare din România a afirmat, in permanență, atit valențele sociale, emancipatoare, ale acțiunii sale, cit și preocuparea pentru marile probleme cu care se confrunta națiunea română. Insăși participarea activă a muncitorimii la revoluțiile din 1821 și 1848, la realizarea Unirii Principatelor și la victoria in războiul pentru independență atestă sentimentele patriotice de care era animată.

Creșterea numerică a proletariatului — de la circa 120 000 muncitori existenți in 1860—1870, la peste 450 000 in preajma primului război mondial —, dezvoltarea conștiinței sale de clasă, pe măsura asimilării și aplicării creatoare a ideilor socialismului științific, au făcut ca mișcarea noastră muncitorească să se afirme cu tot mai multă claritate in societate, ca o forță distinctă, intemeiată pe principii politice proprii, cu largă rezonanță in societate. „Proletariatul — se subliniază in **Programul Partidului Comunist Român** — devine tot mai mult purtătorul idealurilor celor mai revoluționare ale maselor populare, exponentul aspirațiilor vitale ale intregului popor muncitor spre dezvoltarea patriei pe calea progresului, spre o viață liberă și demnă".

Pentru indeplinirea misiunii sale istorice, proletariatul român și-a făurit, relativ timpuriu (incepind cu mijlocul veacului trecut) cele dintii organizații profesionale și politice — asociații muncitorești, cercuri socialiste, cercuri și cluburi muncitorești (la București, Iași, Brașov, Timișoara, Ploiești, Galați, Craiova și in alte orașe), iar in 1893 s-au pus bazele partidului politic centralizat al clasei muncitoare — Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România.

De la inceput, partidul și-a asumat sarcina istorică de a conduce lupta revoluționară a clasei muncitoare pentru „prefacerea tuturor instrumentelor de muncă in proprietatea colectivă a societății intregi", pentru cucerirea puterii politice și „intemeierea societății socialiste in România". Partidul a militat cu consecvență pentru consolidarea independenței noastre naționale, pentru făurirea statului național unitar, s-a pronunțat pentru dezvoltarea industriei, impropietărirea țăranilor, democratizarea reală a vieții politice, a organizat și susținut mișcările revendicative muncitorești. Este motivul pentru care tovarășul **Nicolae Ceaușescu** apreciază că „Anul 1893 este anul nașterii detașamentului revoluționar, de avangardă al clasei muncitoare din România. Iată de ce putem spune, cu deplin temei, că adevăratele inceputuri ale Partidului Comunist Român — care continuă cele mai inalte tradiții de luptă ale poporului și își are rădăcinile implintate adinc in mișcarea muncitorească, socialistă din a doua jumătate a veacului trecut — coincid cu inceputul activității partidului muncitoresc călăuzit de teoria revoluționară marxistă".

De-a lungul existenței sale de pină la Marele Congres din 1921, partidul s-a afirmat, in planul vieții politice, ca un tot unitar, ale cărui principale caracteristici au fost : dezvoltarea unei activități nentrerupte, pe baza unui program permanent imbunătățit, dar rămas fidel obiectivelor fundamentale formulate in 1893 ; ancorarea profundă in realitățile țării : afirmarea sa ca un detașament activ al mișcării muncitorești internaționale. Tuturor acestora li s-au adăugat legăturile statornice cu organizațiile muncitorești din teritoriile românești subjugate de Austro-Ungaria, fapt care a permis o dezvoltare unitară a mișcării noastre muncitorești, anticipind și pregătind deplina unificare statală.

Element dinamic, activ al procesului național-revoluționar care a culminat cu Marea Unire din 1918, proletariatul a considerat ca o datorie de istorică insemnătate a sa, să-și stringă rindurile la nivelul statului unitar și, de pe aceste poziții, să lupte pentru ca „România nouă de astăzi să devină România socialistă de miine". In anii 1918—1921 unificarea organizatorică a partidului, la scara statului național unitar, a parcurs mai multe etape, de-a lungul cărora a fost adoptat un program de acțiune unitar (vizind „transformarea societății capitaliste in societate socialistă") și a fost ales Consiliul general al partidului, ca organ conducător unic al muncitorimii organizate. Participarea la alegerile parlamentare, ca și lungul șir de acțiuni revendicative care au culminat cu greva generală din 1920, au scos in evidență forța și unitatea clasei noastre muncitoare, voința sa de a-și cuceri, prin luptă, dreptul la o viață mai bună.

Momentul de culme al acestui istoric proces l-a constituit convocarea, incepind cu 8 mai 1921, a Marelui Congres menit să statueze unificarea, pe baze comuniste, a organizațiilor socialiste din România unită. Au participat peste 90 de reprezentanți ai secțiunilor socialiste din intreaga țară, purtători a 540 mandate din partea muncitorimii române organizate. După dezbateri aprofundate, delegații au aprobat programul partidului, document fundamental prin care s-a stabilit scopul luptei detașamentului de avangardă al proletariatului român — „trecerea puterii politice și economice in mina muncitorilor de la sate și orașe" și „infăptuirea organizației socialiste a societății".

Lucrările Congresului au fost intrerupte, la 12 mai 1921, datorită intervenției forțelor represive care au arestat un mare număr de delegați, dar important rămine faptul că se realizase deziderat esențial al forumului muncitoresc — făurirea Partidului Comunist Român, partid unic al proletariatului român, conducătorul incercat al poporului in lupta pentru emancipare socială, libertate, unitate și independență națională. „Partidul Comunist, continuatorul mișcării revoluționare, socialiste, a partidului clasei muncitoare făurit in 1893 — subliniază tovarășul **Nicolae Ceaușescu** — a dus mai departe și a ridicat pe un plan superior, in noile condiții ale dezvoltării României, lupta de eliberare socială și națională".

Au trecut de atunci 60 de ani. Ani de puternică afirmare a partidului comuniștilor in viața politică a țării, de atașament profund față de cauza patriei, a poporului in mijlocul căruia se formase și in numele căruia a militat neabătut, ca forță de avangardă, revoluționară. Dintre acești 60 de ani, timp de două decenii (1924—1944) partidul a acționat in condițiile grele ale ilegalității. Cu toate greutățile intimpinate din partea forțelor represive, el și-a dezvoltat și intărit necontenit legăturile cu masele, a indrumat și condus mari bătălii de clasă impotriva exploatării și asupririi și s-a situat in fruntea luptei impotriva pericolului fascist, pentru apărarea integrității și suveranității României. Ca un corolar al acestei vaste activități, izbinda insurecției din august 1944, inceputul revoluției de eliberare națională și socială antifascistă și antiimperialistă, a scos in evidență rolul politic conducător al partidului, capacitatea sa de a-și ralia cele mai largi pături și clase sociale in epopeea eliberării. Prin aceasta s-a deschis calea trecerii la transformarea revoluționară a societății românești, operă istorică a intregului nostru popor, in frunte cu Partidul Comunist Român.

Astăzi, urmind neabătut politica științifică a partidului — la elaborarea căreia o contribuție hotăritoare a adus și aduce tovarășul Nicolae Ceaușescu — poporul nostru își clădește cu deplină incredere viitorul, ridicind necontenit patria pe culmi tot mai inalte ale civilizației socialiste și comuniste. Exemplul pilduitor al inaintașilor, in rindurile cărora făurarii de acum șase decenii ai partidului comunist ocupă un loc de inaltă cinstire, se constituie nu doar in glorioase fapte de istorie, ci in indemnuri vii de infăptuire, pe pămintul scump al patriei, a idealurilor pentru care au militat și s-au jertfit generații de glorioși luptători. Iar cel mai inalt omagiu pe care-l putem aduce luptei și jertfei lor, este munca neobosită pentru făurirea, sub conducerea partidului, a măreței opere de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și de inaintare a României spre comunism.

atelier literar

poșta redacției

M. V. DEREANU : Deocamdată, nu se pot trage concluzii. Paginile trimise cuprind doar un soi de fișe de caracterizare destul de schematice, scrise într-un stil pretențios, greoi, nesigur și cam didactic. Deobicei, lucrurile esențiale în caracterizarea personajelor trebuie să reiasă din acțiunile lor, din desfășurarea firelor epice ale cărții.

T. ȘERBAN : Două pagini ceva mai bune : „Hai cîntă pasăre", „Peisaj".

ETK 38 : Citeva lucruri nițel mai înfiripate, printre multe altele în scădere de substanță: „Jertfă", „Piinea", „Din ou", „Părinții".

I. S. BUȘTENI : N-am găsit nimic, din păcate, din ceea ce ar putea fi socotit un semn al vocației lirice.

COSTIN GRIGORAȘ : Aptitudini lirice, vădite, deocamdată stînjenite destul de mult de excesul metaforic, de un sarcasm insistent, invariabil pînă la monotonie, de unele prelungiri discursive. Pagini ca „Arheologie", „Indigo", „Melci ambulanți", „Lecția de celebritate", „Bumerang", reprezintă, însă, opțiuni semnificative în contul unor rezultate viitoare și mai concludente.

V. MUNTEANU : „Și eu", „Voi pleca".

I.D.D. : Nimic nou ; aceleași alcătuiri greoaie, mate, obscure, lipsite de emisie.

LAURA MARA : Impresie de regres, de pierdere a nuanței (în expresie) în favoarea unui limbaj frust, primitiv, brutal. Ceva mai bine, în „Cuvinte", „Pentru tine", „Pentru voi", „Lucru de mînă".

V. CRIMATU : Citeva lucruri interesante : „Generația", „Cei fii, ce viței".

EMADELA : Evoluție promițătoare, în „Trenul", „Cuvinte lumină", „Primăvara".

FELICIA : O serie de lucruri frumoase (printre multe jucării delirante, impenetrabile): „Aprilie", „Relaxare", „Risipă", „Tablou de familie", „Toamnă absurdă", „E frumos", „Argumente" „7 Aprilie", „Întrebări", „Explicații", „Peste 5 minute", etc.

N. GULIMAN : Sînt, în paginile trimise, confirmările unui posibil drum în poezie (mai ales, în „Drumul soarelui", „Imn pentru ce ar trebui să fie", „Mîinile", „Destin", „Firesc", „Pretext"). Există încă, desigur șovăieli, stîngăcii, inegalități (dar acele „diferențe" de care vă mirați, sînt, uneori, simple și firești „fenomene de creștere"). În general, calea pe care mergeți e bună — lecturile vă vor conduce, treptat, din aproape în aproape, spre dezlegarea tuturor problemelor și nedumeririlor care vă frămîntă. (Titlurile menționate la „Manuscrise neiscălite" nu sînt cele mai bune, ci cele mai ușor de identificat de către autorii lor, care au uitat să le iscălească, ori le-au iscălit indescifrabil, ori s-au mulțumit să-și indice numele doar pe plic, unde feluritele degradări, pete, stampile, etc. îl fac la fel de indescifrabil. Dealtfel, după cum se știe, o elementară bună cuviință cere ca orice scrisoare, și cu atît mai mult niște manuscrise adresate, nu-i așa, tiparului, să fie semnate cît se poate de citeț !...).

R.I.M. : Considerațiile din scrisoare sînt judicioase, dar, din păcate, concretizarea lor lasă de dorit. Textele sînt, în general, lucrate cu conștiinciozitate și acuratețe, dar rămîn, în cea mai mare parte, greoaie, confecționate cu un arsenal poetic cam învechit, convențional, didactic. Vorba n-are grație, mlădiere, „aripi", etc. Citeva pagini se apropie întrucîtva de poezie („Zbatere timidă", „Primăvara"), dar încă nu la modul decisiv.

G. ROGOJINARU : Citeva din „pilule" („Gînd", „Cireșe", „Bacovia", „Febră") și vreo două din compunerile oneste, convenționale, care le urmează („Doină", „Polonius").

MONA RĂDUCANU : Impresia generală e favorabilă și perspectivele par să fie bune (în încercările de a surprinde și „descifra" inefabilul, stările difuze, etc., în aplecarea, inspirată, spre paradox — V. III- etc). Sînt, deci, motive să continuați.

Dor de soare, Dinu Coman (mai bine, în „A+A", „E soare"), **R. Popel, Ana Stroia** (mai bine, în „E plină masa"), **K. Mohaupt, Niccolo Paganini, Lidia Esna, C. Marinescu — Tătulești, P. Tomescu** (ceva mai bine, în „Amurg", „Cămașa-frunții"), **Vasile Zgorobete, Ozolin Dușa, Al. C. Miloș** (ceva, în „Septembrie". „Sticle cu șampanie", „Iubesc podurile orașului") ; Nimic nou !

Raymonda, Lia Oprea, Ella Ovidiu, D. Al. Seul (versuri), **Liliana Voicu, Leviathan, N. Dicu, G.A.L., Ciprian Nan, Victor Munteanu, Adrian-Daniel Popa, C.M. — Budurișan** (ceva, în „Nebăuta", „Citeodată îmi vine", „Nenăscuților), **Maira C.L., A. H. Subpădureanu, Victor Antoniu, C. M. Grigoraș, Elvira Șerbu, Al. Lincu, Aurelian Pop, Ioniță Paul, Gh. Pruteanu, D. Gioglovan, M. Găureanu, D.B. Borode, P. Luncașu, Ina Mareș, D.R. Bulai, I.D. Hălăugeșteanu, M. Chiurlea, Valentin Alexandru, Silvia Loghin :**
Incercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Masa tăcerii

N-o să cineze nimeni la această masă ;
Pe scaune de piatră nimeni n-o să șadă ;
Tăcerea-ngîndurată strînsă aici
E albă ca o iarnă de zăpadă.

Aici sînt veacuri de simțire fină,
De morți de morți țesută cu răbdare,
Tot ce a fost și tot ce o să vină
E în această amplă nemișcare.

Vremea, din fugă se oprește aici,
Îngenunchează și se reculege.
Ce măreție-n faptele-omenești
Ea se cutremură cînd înțelege.

Cînd păsări vin și pleacă, fac un cerc
Peste rotunda masă solitară.
Și zi și noapte arde-n cer o stea
Veghind imaculata ei comoară.

EMIL GAVRILIU

Livada dintre case

Livada-n care clorofila scoate
Și flutură verzi flamuri de mătase,
Prin arborii cu crengile plecate
E cimitirul nostru dintre case.
Așează în pridvorul bolții-albastre,
Pe cerul încă tămîiat de ploaie,
Lalele care ard ca blînde astre
Și trandafiri cu ochii de văpaie.
La fiece mormînt îngenunchează
Lumina, tremurînd, ca boarea-n soare ;
Cu gene lungi de iarbă cite-o rază
De minz subțire-adulmecă răzoare.
Prin faguri plini de mierea albei liniști
Albinele-adierilor fugace
Mai fornăie pe nas printre arinești
Din psaltiri străvechi de frunze pace
Poteci se-ascund prin grașita bogată,
Prin lodoba în care-amurgul arde ;
Se rotunjesc pe brazda-nmiresmată
Bănuți de romaniță și cocarde.
Dorm bunii și străbunii noștri-n clisă
Părinții și feciorii-ncinși în bete,
Pe scoarțe noi de rădăcini de tisă,
De salcie, cu ciucuri lungi în plete
Pînă în meri și-n peri, amiezi de vară
Și nopți cu lună îmbrăcate-n zeghe,
Aprind pioase-n orice poamă rară
Pentru noi toți o candelă de veghe...

ION CRAIOVA

Drumul soarelui

Drumul soarelui trece și prin inima noastră
Altfel n-am mai fi înflorit în această
întinsă grădină
Și-n zorile după nopți fără lună
Roua amară nu s-ar mai fi ridicat
De pe frunțile noastre albite.

Strigăm cu hohot de lumină „sîntem !"
În veșnicia vastului ocean ce ne-nconjoară
Și sîntem !

Sîntem mult pentru o lume
În care multe adevăruri zac în întuneric.

NUȚA SULIMAN

Amintiți-vă...

Amintiți-vă
că sînteți oameni
și că sfîșiați mii și mii de piini
fără-a cunoaște taina pîinii.
Nu-mi spuneți
că taina armelor o știți
și că puteți face
toate frunzele lumii să cadă
într-o singură clipă.
Amintiți-vă
că sînteți oameni
și că un soare ați putea ivi
strălucitorul soare-al păcii.

SAVU TEAHA

Moartea Eroului

Pușca veche a oftat din greu
peste inima ce s-a ridicat
în turnul cu porumbei,
iar zîmbetul s-a risipit
ca un fum pe cerul
devenit mai puțin sever
cu vapoarele noastre albe.
Eu atît am văzut
din moartea Eroului,
Onorată Curte cu Juri.

BORIS MARIAN

Se cheamă că...

Se cheamă
Că ne-am depășit stadiul
Coborîm acum invers
De la crustă la miez
De-aceea poate, inima pîinii
E mai fierbinte
Și tot astfel
Fructul,
Ne ocupă mai complet
Palma
Ne-am depășit stadiul
De a privi lucrurile
Pe dinafară
Sîntem în miezul lor
Laolaltă cu inima.

RAMONA ȚENȚ

E totul neprihană în purele livezi

E totul neprihană în purele livezi
cum totu-i o capcană, capcane dacă vezi,
nu te uita la dreapta, la stînga, jos sau sus
ci cîntecul ți-l cîntă, și zi ce ai se spus
ca floarea, ca izvorul, ca pasărea în zbor,
de dragul tuturora și nimănui dator,
nu te-nspăiminte nimeni — (au
cine-a-nspăimîntat
o inimă viteză, un gînd înaripat ?) —
hrănește-ți cu iubire miraculosul glas,
e tot ce ai pe lume, e tot ce ți-a rămas
să-nfrunți, rîzînd, absurdul și vaierul obscur,
înalță-l să vibreze ca stelele-n azur,
pentru nimic în lume nu te opri din drum,
nu te deda ispitei sirenelor de fum
căci singura minune, o crezi sau nu o crezi,
e dulcea neprihană a purelor livezi.

PETRE VLAD

DIN LIRICA CEHOSLOVACĂ

VLASTA DVORACKOVA

Auzul

Cel mai bun auz din lume
îl au copacii.

Copacul aude
cum vine ziua
cum în frunze se naște verdeața,
cum plutește barca pe riu
și cum se șterg pe drum urmele pribeagului.

Copacul plînge cu multe ore
înainte de-a fi doborît de secure.

Vînătorii au vrut
să facă din copaci ogari.

Copacul trebuia să urmărească
direle de lumină ale vulturilor
cu-n lătrat să încunoștiințeze
somnul adînc al leilor
și să aducă șobolanii împușcați.

Copacul nimic nu înțelege
Ordinele și amenințările
sînt pentru copac
o liniște surdă.

Crengile lui întinse
se roagă întruna
ca toate ființele
să capete auzul.

Nu în zadar...

Uită-te la mîinile tale
ce delicate sînt ;
Auzi,
am zis, că ai mîini delicate.

Spune-le mîinilor ce-ai auzit
în fiecare zi să le repeți
ca ecoul
care face o gaură în zid.

În fiecare zi să le spui,
căci nu va fi în zadar ;
cîndva vor avea de ce să se prindă
cînd va bate ceasul din urmă.

●

MIROSLAV FLORIÁN

Vorbirea

Lumea
e mută,
și trebuie să spună ceva mare,
la git venele îi sînt umflate,
gesticulează sălbatec,
capelanii își întorc cu milă spatele,
uitîndu-se în foc topitorul înțelege năravurile,
la fel sora care scaldă copilul
și învățatul ce vede totul în microscop.

Lumea spune adevărul în față,
vai și-amar de surzi și orbi !

Inima se înfierbîntă cînd pronunțăm cuvinte
de ură, de dragoste și de frică.

●

MILAN KRAUS

Scrisoarea veche

Scrisoarea veche are filele galbene,
scrisoarea veche are literele șterse,
scrisoarea veche are multe greșeli de gramatică.

Atîția ani au trecut !

Mîna aceea este moartă acum,
gura a încremenit,
destinatarul a încărunțit.
A rămas numai mărturia dragostei,
a rămas numai epistola veche îngălbenită.
Scrisoarea mamei.

Nu poți pleca din lumea asta fără urmă,
să te pierzi printre nimicuri
și să sigilezi ușa.

Desen de Gabriel Strba
(R.S. Cehoslovacă)

Decedată, o umbră lungă
își impresoară numele.

Apa liniștită e învolburată,
aerul străpuns tremură,
dalele se zguduie.

●

JULIUS LENKO

Ah. cîte versuri am...

Ah, cîte versuri am neterminate... !
Versul, chiar și cel scurt,
îl încep ușor, îl termini greu...
— Ca-n dragoste.

Și-n vers omul e ca-n dragoste
pentru joc plătește cu singe.
Sau cîștigă tot —
Sau pierde totul.

●

VLADIMIR REISEL

Lacrima

Am îngropat
un om apropiat
și-n pămîntul reavăn
mi-a picurat
o lacrimă

După un an
lacrima a înflorit

Nu trebuie s-o ud
e veșnică
va înflori la infinit

Învăț și pe copiii mei
să-i pronunțe numele
Dragostei

Și prin toate cazurile s-o treacă

●

JIRI WOLKER

Pribeagul zice

Iubesc stelele
căci seamănă cu pietrele din curte.
De-aș umbla desculț prin cer,
mi-aș răni picioarele pe el.

Iubesc pietrele din curte
căci seamănă cu stelele.

Strălucesc în calea mea
de dimineața pînă seara.

În românește de
Nicolae Armeș

CARTEA DE DEBUTURI

O carte remarcabilă

Datorită unei modificări minime, titlul rubricii noastre a devenit compatibil cu o recenzie la cartea *) lui Al. Piru. **Debuturi** cuprinde, în majoritatea cazurilor, texte publicate inițial în revista „Luceafărul", pe cînd profesorul Piru susținea rubrica numită „Cartea de debut", și grupate, acum, în trei capitole mari : **Critică și istoria literară, Prozatori și Poeți.** În primul capitol sînt inserate comentarii la **Vlad Țepeș (Dracula) — Între legendă și adevăr istoric** de Ștefan Andreescu, **Introducere în opera lui Miron Costin** de Mircea Scarlat (acest autor nu avea, în momentul apariției cărții sale, douăzeci de ani, după cum afirmă profesorul Piru, ci douăzeci și cinci), **Cantemir în cartea ieroglifelor** de Elvira Sorohan, **Introducere în opera lui Vasile Alecsandri** de Emil Ghițulescu, **Eminescu la Ipotești,** de I. D. Marin, **Ion Creangă între marii prozatori ai lumii** de Mihai Apostolescu, **Grigore H. Grandea (omul și opera)** de Pavel Țugui, **G. Bogdan-Duică** de Dumitru Petrescu, **Mihail Sadoveanu. Teme fundamentale** de Zaharia Sângeorzan, **Introducere în opera lui Mihail Sadoveanu** de Fănuș Băileșteanu, **Opera literară a lui Lucian Blaga** de George Gană, **Poezia lui Vasile Voiculescu** de Liviu Grăsoiu, **Bacovia și Bacăul** de Gheorghe Pătrar, **Poetica lui Ion Barbu** de Dorin Teodorescu, **Permanență și modernitate** de Valentina Marin Curticeanu, **Utopica** de M. N. Rusu, **La umbra cărților în floare** de Cornel Ungureanu, **Preludiu** de Alexandru Ștefănescu, **Masca Principelui** de A. I. Brumaru, **Polemos** de Nicolae Baltag, **Foiletoane** de Alexandru Dobrescu, **Romanul românesc și problematica omului contemporan** de Adrian Cosma, **Ideografii lirice contemporane** de Lucian Alexiu, **Conștiința artistică prin operă** de Constantin Dumitrache. Fără emfază, fără să se teamă de enumerări și de rezumate, Al. Piru aduce prețioase precizări de amănunt și respinge cîteva lucrări, cu binecunoscuta sa ironie.

În capitolul **Prozatori** sînt examinate cărți semnate de Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Costin Buzdugan, Gabriela Adameșteanu, Rodica Braga, Dinu Săraru, Oprea Georgescu, Costache Olăreanu, Dan Ion Vlad, Gh. Borneanu, N. D. Carpen, Mircea Săndulescu, Ioan Dan Nicolescu, Mircea-Valer Stanciu, Daniel Drăgan, Dan Claudiu Tănăsescu, Sânziana Pop, Elena Nestor, Mihai Tatulici, Ștefan Pîrvu, Apostol Gurău, Victor Marin Basarab, Mircea Diaconu, Radu Tuculescu, Ion Lilă, George Băiculescu, Leon Talpă, Octavian Stoica. Răceala tradițională a actului critic este atenuată de rezumate amănunțite, punctate periodic de idei simple, dar adevărate : „Desigur, am putea începe prin a explica autorului de ce cartea nu este încă un roman adevărat (întîi de toate pentru că nu creează oameni vii, care să ne rămînă în memorie după lectură)...".

Capitolul despre poezie ia în considerare cărțile semnate de 97 de poeți. În plus, sînt trecute în revistă producțiile poetice semnate de cincizeci și patru elevi de școală generală din clasele IV—VIII, precum și de șaisprezece elevi de liceu. Cu familiaritate, considerînd că poezia trebuie citită la rece, fără prea mari emoții, urmărindu-i-se procedeele și folosînd din plin metoda citării copioase, criticul parcurge rapid lungi suprafețe poetice : „În categoria experimentelor lirice trebuie pus volumul de debut **Mirele Piinii (Cartea Românească, 1977)** de Ion Beldeanu. Ce va să zică asta «mirele piinii» ? Cuvintele se asociază greu. Mirele trezește ideea de nuntă, iar piinea e un aliment". Cu alt prilej, criticul își arată preferințele poetice, în general : „Poeta apare pe deplin formată de la început, pricepută în versificație, alertă, spontană, ingenioasă în imagini, amabil ironică sau superior naivă, inteligent-jucăușă, inepuizabil senzitivă...". Apar și ironii usturătoare : „Cei care lovesc «cu bună seamă» în vers nu vor avea posteritate, sînt doar «furi de armonie și iubire». Rezultă că cine vrea să reziste timpului trebuie să laude sonetele, ca și nule, ale lui Radu Pătrășcanu. Bieții critici !"

Debuturi este o carte remarcabilă.

Voicu Bugariu

*) **Al. Piru : „Debuturi", Editura „Cartea Românească", 1981.**

REVISTA STRĂINĂ

● **ISTORIA LITERARĂ** este o disciplină care a ieșit de sub zodia documentului inert, capabil doar să reconstituie o realitate muzeală. **Studiile franceze** ale Universității Yale sugerează o inovație metodologică tinzînd spre reînvierea unei tradiții glorioase de cercetare pozitivă, pe fondul unei viziuni moderne, ce consideră trecutul în chip de prezent continuu, mai ales pe linia filozofiei morale și a surprinderii unor nuclee de permanență intelectuală. Numerele elaborate sub conducerea cercetătoarei Marie-Rose Logan se particularizează prin introducerea unor concepte de filozofie existențială în domeniul arid al cercetărilor de arhivă. Perspectiva actuală se naște din meditația asupra mijloacelor de cercetare, cît și asupra realității literare înseși.

● **UN DOMENIU** dintre cele mai pasionante ale filozofiei culturii de azi, îndeosebi sub forma așa numitei „antropologii filozofice", se referă la subcultura marilor centre urbane, a megalopolisurilor, cum spunea un celebru arhitect. Îndeosebi fenomenele de folclor de stradă, care se nasc prin impactul mijloacelor de mass-media asupra formelor de organizare spontană a vieții de cartier, cum sînt cele din Bronx, New York, au constituit subiectul de predilecție al unor savanți grupați în jurul revistei „Semiotexte". Publicație trimestrială, revista radiografiază textele, formele de expresie imagistică și orală, introducîndu-le în circuitul mare al culturii, pe linia unor fenomene de ruptură a limbajului, cum sînt cele din poemele lui Antonin Artaud. De asemenea, **Semiotexte** consacră numere monografice unor teme de istorie culturală, cum sînt freudismul sau moștenirea filozofică a unor gînditori de tipul lui Hegel sau Nietzsche.

● **POEZIA ARABĂ** a sărbătorit, de curînd, pe unul dintre cei mai mari poeți moderni ai săi, Gibran Gibran. Celebrat ca o personalitate complexă, filozof, pictor, poet și romancier de aleasă ținută, minuitor în egală măsură a limbii engleze și a celei arabe, el a constituit un fenomen de confluență a culturii tradiționale arabe cu inspirația modernă a fenomenelor artistice insurecționale de la începutul acestui secol. Trăind mai ales într-un mediu străin de limba în care s-a exprimat cu predilecție, Gibran a cultivat, totuși, o expresie considerată a fi consecința cea mai înaltă a unei evoluții artistice și lingvistice cu implicații majore în întreaga cultură arabă. Expoziții ample și ediții speciale din opera sa, simpozioane și conferințe dedicate lucrărilor sale marchează o dată importantă în cercetările actuale asupra operei lui Gibran.

● **UN FENOMEN** de natură să schimbe întreaga orientare a literaturii indiene contemporane l-a constituit orientarea unui grup de scriitori din jurul suplimentului literar al ziarului **Times of India** către viața oamenilor simpli, către limbajul străzii și al existenței cotidiene. Scriitori din clasele handicapate ale societății, născuți sub zodia unui impuls revoluționar, adeseori legați de mișcarea sindicală și de formele organizate de luptă socială din India, ei au cultivat îndeosebi formele genului scurt, povestirea orală, transcrise într-un limbaj savuros, cu puternice amprente idiomatice, abandonînd caracterul discursiv și emfaza poematică a speciilor tradiționale. Numele unor prozatori și poeți cum sînt Kamleshwar sau S. Varma tind astăzi spre o formă de clasicizare, ei sînt comentați în marile reviste literare ale lumii și traduși pe alte meridiane, bucurîndu-se de atribute mai reprezentative decît cele ale scriitorilor tradiționali.

TELEGRAME

Stimate și iubite tovarășe VLADIMIR COLIN,

Cu prilejul celei de a 60-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă transmite un mesaj tovărășesc și colegial de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi succese în activitatea dumneavoastră de creație literară pusă în slujba culturii umaniste din patria noastră și în munca obștească pe care le desfășurați cu pasiune și devotament în slujba construirii socialismului.

La mulți ani !

GEORGE MACOVESCU
Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Stimate și iubite tovarășe VICTOR VANTU,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă adresează un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi succese în activitatea literară și în munca obștească.

La mulți ani !

GEORGE MACOVESCU
Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Stimate și iubite tovarășe ȘTEFAN IUREȘ,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România are plăcerea să vă adreseze un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi succese în creația literară și în munca obștească.

La mulți ani !

GEORGE MACOVESCU
Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SPORT

În cercul unde se joacă fildeșul

Naționala de fotbal ne-a spus, jucînd pe Wembley, una din cele mai frumoase povești de primăvară. Întăritată cu provizii negre (aproape nimeni nu mai credea, după Israel și Danemarca, în foamea de-a fi curajoși și zei), povestea aceasta care a durat un ceas și jumătate (și pentru unii un secol !) ne-a rămas în inimi cu chipul unei ființe din miazăzi. Nici-o echipă, de-a lungul anilor, n-a urcat malul Angliei decît cu gîndul de-a mușca, de-a rupe și de-a răsturna ordinea conservatoare din templul fotbalului, dar prea puține sînt cele care s-au întors cu dinții întregi și burțile sătule. Pe coloanele stadionului Wembley rînjesc lupii, în tribune clocotesc vifore, în iarbă pulsează suferința. Atîtea mari echipe și-au pierdut nădejdile și norocul acolo încît îți vine să zici că porțile stadionului sînt tapetate cu șapte piei de om. Toate drumurile spre Wembley, spune un cîntec, sînt pline cu polei, iar Wembley e un lac în care se scufundă adversarii. Echipa României a șters din cîntec cel puțin două versuri. Norocul începătorului e primejdios, o știe toată lumea, dar, smulgînd Angliei trei puncte din patru, tricolorii au distrus, strălucit, cu lovituri ascuțite, nervoase și îndelung șlefuite, lanțul prejudecăților care-i situaseră la marginea cercului în care se joacă fildeșul și se fixează prețul aurului. Victoria de la București și egalul de la Londra ne arată lumii și mai ales grupei în care luptăm pentru un loc sub soarele Spaniei, că avem fălci mult mai puternice decît își închipuiau unii și alții și cunoaștem exact legea neîmblînzită a drumului în sus.

Ștefan Covaci și antrenorii Valentin Stănescu și Victor Stănculescu ne-au făcut un dar pe care noi, de-acum, l-am și așezat în rama legendei și a poveștilor de seară, însă, în același timp, s-au legat cu frînghii în răscrucea unde vîntu-și schimbă laptele pe venin, de la șoapta de miere azvîrlindu-se-n urlete ce răstoarnă bărcile. Leagăn de mătase și butucul care așteaptă gît virtos. Distanța dintre aurori și miezul nopții e cît un tăiș de bardă. Antrenorii știu lucrul acesta mai bine decît mulți oameni. Ei, cei dintîi, nu se vor lăsa amețiți de cîntecul pe care, răpindu-l englezilor, ni l-au așternut nouă pe buze. Miercuri seara — seară pe care ne-o dorim pereche cu aceea de pe Wembley — jucăm la Budapesta. În mal de Dunăre, semnul victoriei ne e mereu aproape. De aceea, eu cred că echipa națională se va întoarce din Ungaria în vatra trandafirilor de la București, nepetrecută de durere și mai arsă de dorul grădinarilor Granadei.

Fănuș Neagu

PRESTIGIUL CULTURII ROMÂNE — EXPRESIE A NĂZUINȚELOR ȘI VOINȚEI CREATOARE A POPORULUI

Astăzi, mai mult decît oricînd, națiunile lumii sînt angajate într-o conlucrare și emulație pașnică, menită să le sprijine în dezvoltarea lor economică și culturală. Democratizarea relațiilor internaționale, afirmarea tot mai puternică a principiilor independenței și egalității suverane a statelor, a neamestecului în treburile interne, a nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, a colaborării reciproc avantajoase, edificarea unei noi ordini politice, economice, juridice și morale internaționale, impunerea tot mai puternică a forței dreptului împotriva dreptului forței creează premise tot mai favorabile pentru ca fiecare națiune să-și aducă contribuția sa la patrimoniul universal al științei și culturii.

În aceste condiții, dorința statelor de a-și mări și dezvolta necontenit prestigiul național devine o preocupare legitimă și benefică. Principalele surse ale prestigiului națiunilor sînt astăzi realizările științifice și culturale, performanțele economice, nivelul de civilizație, echitatea raporturilor politice, economice și sociale, performanțele sportive și alte dimensiuni similare ale acțiunii istorice a popoarelor.

La aceste surse interne ale prestigiului național se adaugă și surse externe rezultate din curajul în abordarea problemelor, rectitudinea de conduită și principiile care stau la baza politicii externe, valoarea politică, morală și juridică a obiectivelor urmărite, numărul și calitatea prieteniilor și aliaților și altele.

Factorul cultural joacă un rol tot mai mare în viața națiunilor și în competiția lor pașnică pentru prestigiu național. Istoria oferă tot mai multe dovezi că nu puterea armelor, ci geniul pașnic al națiunilor, munca și hărnicia lor sînt adevărații factori ai prestigiului național. Contribuția cea mai mare la patrimoniul de valori nu au adus-o popoarele războinice și cuceritoare, ci națiunile pașnice și muncitoare. Prestigiul războinic, bazat pe forța armelor și pe cuceriri, pe dominarea popoarelor, pe crearea și menținerea de mari imperii nu a dus în realitate la cîștiguri durabile în ordine istorică.

Românii, popor vechi și pașnic, nu au aspirat niciodată la cuceriri, nu au mînuit armele decît pentru apărarea ființei lor naționale, a pămîntului și hotarelor lor străbune. Deși dominați și divizați multe secole, devenind liberi cu adevărat numai în anii socialismului, ei privesc cultura lumii fără nici un fel de complexe, adăugînd tezaurului de civilizație și valori un plus de adîncime proprie și de strălucire inconfundabilă.

Influențele culturale și filozofice ale strămoșilor noștri daci asupra civilizațiilor limitrofe sînt studiate astăzi cu pasiune de către cercetătorii lumii, recunoscîndu-li-se, de pildă, o înrîurire pregnantă asupra vechii culturi grecești. Ele pot fi evidențiate în continuare, constituind o sursă de mîndrie legitimă. În epoca actuală putem menționa contribuții consistente și variate ale românilor la patrimoniul culturii universale. Dezvoltarea științelor tehnice, a chimiei și medicinii, a biologiei datorează mult gîndirii și spiritului inventiv al românilor. Rachetele au fost visate și proiectate în spațiul nostru, primul avion din lume a fost conceput și pilotat de un român, motoarele cu reacție datorează și ele mult românilor, sonicitatea, efectul Coandă, telefonia multiplă pe un singur fir, cibernetica și insulina sînt doar cîteva dintre contribuțiile românești la realizările științifice universale.

Geniul națiunii noastre s-a manifestat și în celelalte domenii ale culturii materiale și spirituale. Literatura română ar trebui promovată, desigur, cu mai multă consecvență, numele cele mai semnificative ale patrimoniului său ar putea să concureze orice altă mare literatură. Poeți ca Eminescu, Goga și Coșbuc nu sînt mai prejos decît poeții importanți ai lumii. Prozatori ca Rebreanu și Sadoveanu au lăsat și ei creații literare nemuritoare. Muzica românească l-a dat pe Enescu, precum și o pleiadă mare de interpreți și interprete, de dirijori care au dus mesajul artei românești pe scenele de vază ale lumii.

Românii l-au dat pe Brâncuși și pe Grigorescu, a căror strălucire artistică înseamnă pentru noi o expresie deplină a vocației creatoare a poporului, un cult al formei inalienabile, așa cum numai ochiul nostru o poate discerne în realitatea înconjurătoare.

În perioada istorică de libertate socialistă a patriei, în România s-au creat condiții dintre cele mai favorabile afirmării și înfloririi culturale. Ridicarea la cultură a maselor, pătrunderea culturii în casa muncitorului și țăranului sînt fapte fără precedent în istoria națională. Într-o epocă istorică scurtă, țăranii de ieri au ajuns să mînuiască unelte dintre cele mai moderne, produc mărfuri tot mai variate și sofisticate și chiar exportă tehnică în numeroase țări ale lumii, inclusiv în cele cu dezvoltat potențial industrial. Vindem în țările occidentale strunguri, autoturisme, tractoare, aparate de radio și multe echipamente tehnice de mare eficiență. Peste 15 000 de muncitori, ingineri și tehnicieni români acordă asistență în Africa, America și Asia. În centrele universitare românești învață mii de studenți străini de pe toate continentele.

Literatura română cunoaște acum una dintre cele mai fertile epoci din istoria sa. Poeți ca Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Ion Gheorghe și Gheorghe Pituț, prozatori ca Ion Lăncrănjan, Eugen Barbu și Augustin Buzura sînt doar cîteva dintre personalitățile culturale românești care ne reprezintă cu cinste în contextul internațional contemporan.

Deși faptul devine tot mai anacronic, unii mai împart națiunile în mari și mici, conform cu prejudecățile sedimentate într-o conștiință cinică și retrogradă. Noi am putea spune că o națiune este mare prin geniile pe care le-a dat, prin contribuția sa la cultura lumii. O națiune poate fi mare prin comportarea sa în momente istorice decisive, prin sacrificiile de care este capabilă pentru urmărirea scopurilor sale istorice. Națiunile mari sînt cele unite, iar cele mici sînt cele slabe și dezbinate. Națiunile mari sînt cele care agonisesc, iar nu cele risipitoare. Națiunile mari sînt cele tolerante și pașnice. Națiunile sînt mari dacă au istorie și un prezent dinamic și constructiv, și mai ales dacă își gîndesc cu responsabilitate viitorul. Națiunile mari sînt cele care promovează bunăstarea și egalitatea tuturor membrilor lor. Națiunile mari sînt acelea care au mari conducători. În numele acestor coordonate putem afirma cu legitimă încredere în noi înșine că națiunea română este una dintre creațiunile istorice care trebuie respectată în chip de mare națiune.

Ceea ce este specific culturii românești poate fi definit prin patriotismul și umanismul său. Inspirată din munca și viața poporului, cultura a servit propășirii acestui neam și în același timp progresului tuturor popoarelor. În momentul de bilanț, la aniversarea celor 60 de ani de la înființarea partidului, se cuvine să evidențiem că în această perioadă comuniștii au dus mai departe filonul patriotic, umanist și revoluționar progresist al străvechii culturi românești. Marile spirite românești au semănat prin opera lor iubirea dintre oameni, sămînța muncii și vredniciei, a credinței în mai bine, sămînța dragostei față de țară, a perenității unor vechi și mult încercate convingeri.

Pavel Suian

9 MAI - ZIUA INDEPENDENȚEI, ZIUA VICTORIEI

Tradiții de luptă împotriva hitlerismului și fascismului

Relevînd eroicele tradiții de luptă a partidului comuniștilor români, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : „Niciodată în România n-a existat un alt partid politic cu o istorie atît de bogată și glorioasă care să fi luptat cu abnegație și să fi realizat atîta pentru fericirea poporului român, pentru măreția națiunii noastre. Partidul nostru s-a născut și a crescut odată cu proletariatul ; destinul său este strîns legat de cel al clasei muncitoare, al întregului popor român".

În cadrul îndelungatei și glorioasei istorii a partidului nostru, un capitol de seamă se referă la lupta sa intransigentă împotriva pericolului fascist, pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării. Meritul istoric al partidului comuniștilor români constă în faptul că a fost cel dintîi care a intuit primejdia fascismului, caracterul său reacționar, antipopular și antinațional, stigmatizîndu-l în fața maselor și chemîndu-le să-i riposteze vehement. Aceste constatări erau făcute pe baza exemplelor oferite de unele țări europene în care, curînd după încheierea primului război mondial, s-au instalat dictaturi fasciste. „Fascismul — scria «Socialismul», organul central de presă al P.C.R., încă la 7 decembrie 1922 — caută să-și găsească imitatori și la noi..., muncitorimea are datoria să înăbușe așa cum se cuvine încercările fasciste".

Instaurarea, la începutul anului 1933, a nazismului în Germania, al cărui obiectiv principal era lichidarea sistemului de la Versailles și promovarea politicii de revizuire teritorială, de încălcare a tratatelor internaționale și, implicit, de desființare a statelor nou create sau a acelora care și-au desăvîrșit unitatea națională după primul război mondial, a stîrnit mari neliniști și în rîndul poporului român. În acei ani de grea cumpănă, cînd agentura hitlerismului din România — „Garda de fier" — încerca să paralizeze, din interior, dezvoltarea progresivă a țării, și cînd integritatea și independența statului erau amenințate din afară, din partea Germaniei naziste și a aliaților săi, Partidul Comunist Român s-a afirmat drept cea mai fermă și consecventă forță politică în lupta contra primejdiei fasciste, pentru apărarea democrației, independenței și suveranității naționale.

Pentru a imprima mișcării antifasciste un caracter de masă, P.C.R. a desfășurat o vastă activitate pentru atragerea în această luptă a celor mai largi mase populare. În acest scop, partidul a creat un șir de organizații legale de masă, care înregimentau cele mai diverse categorii sociale. În rîndul acestora, un rol important l-a avut Comitetul Național Antifascist, creat în 1933, care grupa personalități importante ale vieții politice, sociale și culturale. Ca reprezentant al tineretului din București, a activat aici tovarășul Nicolae Ceaușescu, care „s-a impus atenției prin clarviziunea și tenacitatea cu care a dezvăluit pericolul războiului și fascismului", după cum consemnează mărturiile vremii. Obiectivele urmărite de Comitetul Național Antifascist au fost anunțate prin Apelul ce l-a publicat în iulie 1933. „Stringînd în jurul acțiunii antifasciste pe toți acei care lucrează cu brațul sau cu mintea la orașe și sate — sublinia documentul — vom putea stăvili în România triumful unui curent care poartă în el germenul de distrugere a tot ce este izvor de muncă și gîndire". Printre organizațiile de masă, create, îndrumate sau influențate de partid în acei ani, mai amintim : Blocul democratic, Liga Muncii, Frontul studențesc democrat, Frontul plugarilor, Madosz-ul ș.a.

Eforturi stăruitoare au depus comuniștii pentru realizarea unității de acțiune a clasei noastre muncitoare, în jurul căreia să se grupeze toate forțele națiunii, amenințate de pericolul fascist. Aceasta cu atît mai mult cu cît și celelalte partide muncitorești — Partidul Social-Democrat, Partidul Socialist, Partidul Socialist-Unitar — se situau pe poziții antifasciste și de apărare a independenței și suveranității naționale. Pornind de aici, P.C.R. a luat inițiativa unui șir de tratative cu conducerea celorlalte partide muncitorești, pentru a pune bazele unei conlucrări practice pe terenul luptei antifasciste. În scrisoarea C.C. al P.C.R. către Comitetul Executiv al P.S.D. din 1 septembrie 1935, după ce relevă că „unitatea este cel mai scump bun al muncitorimii", se declară : „Noi, comuniștii, sîntem gata să apărăm cu arma în mînă independența României, dacă țara noastră ar fi silită să ducă un război național, de apărare contra imperialismului fascist".

În vederea creării Frontului Popular Antifascist, pe baza unei platforme largi referitoare la apărarea intereselor naționale ale poporului român, P.C.R. și-a intensificat contactele cu grupările și organizațiile democratice, a stabilit legături cu diferite fracțiuni ale forțelor politice burgheze antihitleriste și cu un număr mare de personalități politice. În scrisoarea C.C. al P.C.R. adresată conducerii Partidului Național-Țărănesc, la începutul anului 1936, după ce i se făcea propunerea de a adera la frontul popular, semnala în următorii termeni primejdia gravă care amenința, din exterior, poporul român : „În caz de victorie, blocul fascist imperialist va șterge țara noastră de pe harta Europei, va distruge bazele însești ale existenței naționale a unui popor care a luptat secole de-a rîndul pentru ființa, unitatea și libertatea sa... Națiunea e în pericol să-și piardă și independența, și libertatea, și existența. Ea trebuie să ridice steagul luptei pentru propria sa ființă. Un imens front antifascist al poporului trebuie să se formeze".

La demascarea fascismului și la lupta practică împotriva lui, o contribuție de seamă au adus-o intelectualii democrați, patrioți. În perioada respectivă, intelectualii cu vederi progresiste — savanți, scriitori și artiști al căror renume în multe cazuri depășise de mult granițele țării — s-au situat de partea forțelor democratice, au militat prin cuvîntul și opera lor, în spiritul chemărilor partidului comunist, împotriva fascismului, au afirmat năzuințele de independență și suveranitate ale poporului nostru, s-au ridicat împotriva înrobirii străine, a nesocotirii demnității naționale. O trăsătură a antifascismului intelectualității românești a constituit-o faptul că manifestările sale nu au fost izolate de acțiunile celor mai consecvente forțe ale democrației — clasa muncitoare și organizațiile sale.

Relevînd aportul intelectualității române la lupta împotriva primejdiei fasciste și la apărarea intereselor naționale ale țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : „Spre cinstea și mîndria intelectualității noastre, cei mai proeminenți savanți, scriitori și artiști români și din rîndul naționalităților conlocuitoare au participat cu abnegație la lupta împotriva politicii de fascizare a țării, a trădării intereselor naționale de către clasele exploatatoare, pentru apărarea independenței și integrității patriei, iar unii dintre aceștia s-au apropiat de partid, au activat în rîndurile sale, punîndu-și în serviciul poporului întreaga lor putere de creație și chiar viața".

Un aport important la demascarea ororilor fascismului, la mobilizarea maselor în frontul comun de luptă pentru democrație și pace a adus-o presa antifascistă a vremii.

Printre colaboratorii care și-au pus condeiul în slujba acestei nobile cauze s-au numărat personalități proeminente ale vieții politice, cultural-științifice, artistice și publicistice din țara noastră.

Aderiunea clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității la linia politică a P.C.R. de barare a căii fascismului, de apărare a independenței țării au fost probate de acordurile de front popular încheiate în anii 1934—1935 la Băcia și Tebea, de victoria forțelor democratice în alegerile parlamentare parțiale din 1936 din județele Mehedinți și Hunedoara și în alegerile din 1937 pentru consiliile județene din diferite părți ale țării. La aceste înțelegeri de front popular inițiate de P.C.R. au aderat : Frontul plugarilor, Blocul democratic, Madosz-ul, Frontul studențesc democratic, Partidul Socialist-Unitar, Partidul Social-Democrat, precum și unele organizații din Partidul Național-Țărănesc, Partidul Radical-Țărănesc și altele. Succesele dobîndite de P.C.R. în lupta antifascistă din acei ani demonstrează pe deplin justețea aprecierii Plenarei Comitetului Central al partidului comunist din iulie 1936 că : „Fascismul nu e popular în România și nu are rădăcini în masele populare". În același timp, practica socială a dovedit că unitatea forțelor democratice și patriotice era pe deplin posibilă și că aceasta era calea care putea salva țara de pericolul fascist.

Odată cu declanșarea expansiunii hitleriste pe continent, pericolului fascist intern i s-a adăugat primejdia hitleristă pe plan extern, care viza independența și integritatea teritorială a patriei. „Astăzi — scria revista teoretică a partidului comunist, „Lupta de clasă" din mai 1938 — cînd planurile de cucerire ale Germaniei hitleriste sînt clare și cunoscute nu trebuie să fie nici un patriot care să nu vadă acest mare pericol ce amenință poporul român". Dar numai în a vedea și înțelege acest pericol „nu este suficient. Acest pericol trebuie adus la cunoștința maselor largi populare și aceste mase trebuie organizate și conduse la lupta pentru înfrîngerea acestui pericol".

În martie 1939, cînd trupele hitleriste, care invadaseră Cehoslovacia, ajunseseră la granițele țării noastre, partidul comunist a adresat întregului popor român un apel, în care se arăta : „Trupele de asalt ale lui Hitler au invadat Cehoslovacia și se găsesc la granița țării noastre. Întreg poporul să se pună în stare de alarmă... Să fie pregătit la luptă întreg poporul român pentru apărarea țării, împotriva cotropitorilor fasciști!". În acele zile fierbinți, cînd guvernul român a decretat mobilizarea parțială, partidul comunist a dat cuvînt de ordine membrilor și simpatizanților săi să se prezinte la unitățile militare și să lupte „pentru întărirea forței politice și morale a armatei contra Germaniei hitleriste și a statelor revizioniste", subliniind că „războiul poporului român pentru apărarea independenței și granițelor țării, contra agresiunii este un război drept".

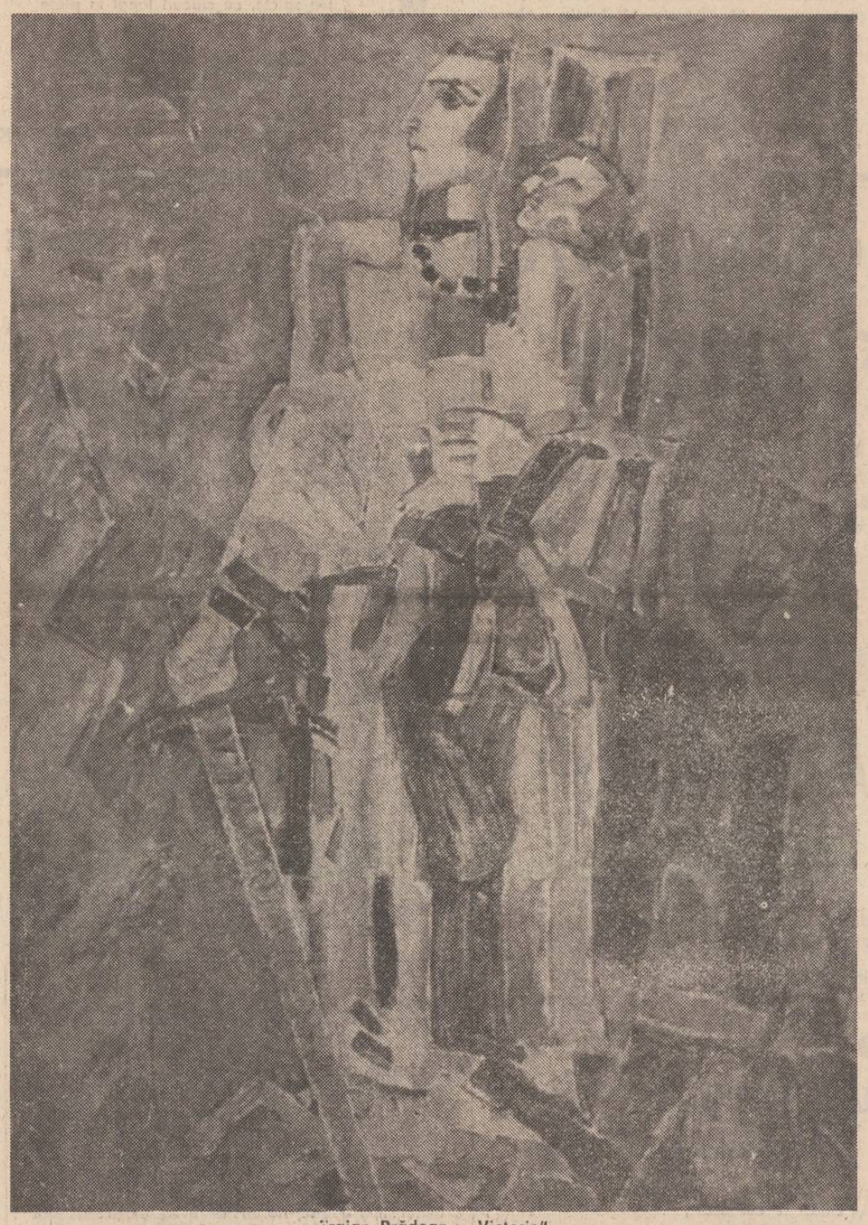

Traian Brădean : „Victorie"

Vibrantele chemări ale comuniștilor pentru salvarea patriei, a independenței și suveranității sale au avut un larg ecou în rîndul maselor muncitoare de la orașe și sate. Stă mărturie în această direcție răsunătoarea manifestație antifascistă de la 1 mai 1939 din București — la care, unul din principalii organizatori a fost tovarășul Nicolae Ceaușescu — și din alte centre ale țării, desfășurate sub lozincile „Vrem România liberă și independentă!", „Jos fascismul", „Jos agresorul hitlerist". Viguroasa ridicare la luptă a muncitorimii române la 1 mai 1939 a avut o mare rezonanță nu numai pe plan național, dar și pe scară internațională. Desfășurate la scurt timp după declanșarea agresiunilor hitleriste în Europa, demonstrațiile antifasciste, antirăzboinice și patriotice din România au avut un larg ecou în opinia publică internațională, care a reținut, în comentariile ei, hotărîrea poporului român „de a rezista expansiunii puterilor fasciste".

Eroica luptă dusă în acei ani de partidul nostru, în fruntea clasei muncitoare, a forțelor progresiste, sub steagul democrației și independenței țării, amploarea mișcărilor democratice, cît și atitudinea realistă a unor personalități și grupări politice burgheze au stăvilit pentru un timp ascensiunea spre putere a organizațiilor fasciste și înrobirea țării Germaniei naziste. Aprobînd activitatea desfășurată pînă atunci de partidul comunist pe linia apărării intereselor naționale ale României, Plenara a VI-a a C.C. al P.C.R., din iunie 1939 reafirma hotărîrea de luptă a comuniștilor, „pentru apărarea independenței țării, contra agresiunii fasciste". Partidul Comunist Român, atent la evoluția gravă a evenimentelor ce se succedau cu repeziciune și cu consecințe din cele mai grele, nu a contenit să cheme cele mai diferite forțe sociale și politice, la vigilență și la acțiuni ferme de rezistență. „Să nu capitulăm! Să ne împotrivim!", glăsuia unul din nenumăratele manifeste ale P.C.R. din acel timp. „Comuniștii vor lupta cu arma în mînă în primele rînduri. Uniți-vă cu toții într-un singur front puternic contra lui Hitler și a aliaților lui revizioniști" — se susținea într-un alt document al partidului comunist.

Cu o deosebită vigoare a înfierat P.C.R. pretențiile revizioniste, iredentiste ale horthyștilor, iar apoi odiosul Dictat fascist de la Viena, prin care puterile Axei au smuls din trupul patriei partea de nord-vest a țării. Împotriva acestui rapt, pe întreg cuprinsul României s-a dezlănțuit o explozie de mînie și indignare, care și-a găsit expresia prin mari demonstrații și mișcări populare de protest.

Cînd, în perioada următoare, bezna dictaturii fasciste avea să se întindă și asupra României, marcînd cea mai sumbră pagină din istoria ei modernă, lupta antifascistă desfășurată pînă atunci de poporul român s-a transformat într-o amplă mișcare de rezistență. În fruntea acestei mișcări s-a situat Partidul Comunist Român, căruia i-a revenit meritul de a fi fost inițiatorul, organizatorul și conducătorul revoluției naționale și sociale din august 1944, care a deschis calea construcției socialiste, calea făuririi unei vieți noi, libere și independente pentru poporul nostru.

Gheorghe Unc

Independența patriei

Cu fiecare început de mai sărbătorim de peste un veac acel eveniment crucial în istoria României, legat de proclamarea Independenței. Consecințele spirituale pentru cultura și civilizația românească, mijlocite de jertfele oștilor române în frontul comun de peste Dunăre, urmate de o muncă imensă în științe și arte, în diplomație și producție de bunuri materiale încă nu pot fi evaluate la proporțiile reale, fiind încă în plină desfășurare a istoriei naționale ca formă morală centrală în multe domenii ale conștiinței de sine a poporului român.

Ce a însemnat pentru cultura română acest eveniment politic este de ajuns să numim pe citiva dintre clasicii noștri formați în acel spirit începînd cu Eminescu, pînă la un Sadoveanu sau Lucian Blaga, scriitori ai Patriei, patrioți de geniu, umaniști de însemnătate europeană. Dar se cuvine în egală măsură amintită generația care pleca în cuvînt cu aproape două decenii în urmă, în scrisul căreia în alt context istoric al României transpare cu ardoare de atîtea ori de măreție clasică sufletul poporului român plăsmuit aici în jurul Carpaților ca unul dintre neamurile cele mai trainice, cum spunea un istoric străin, a cărui forță morală n-au epuizat-o într-un deznădăjduire atîtea veacuri de urgii pe care a știut să le poarte cu răbdare și seninătate.

Ioan Alexandru

Mereu e timpul

E timpul să vorbim despre eroi
în fiecare clipă în tăcere,
ultimul lor cuvînt a fost fulgerul
care din noi nicicînd nu poate piere.

Ei au fost cei aleși de soare, da,
să-i apere obrazul pur de pietre,
să-i aducă strălucirea mai aproape
de inima și fruntea acestei vetre.

De mame și copii au fost aleși
dreptul la patrie să le păstreze,
la pîine și la apa de izvor
și la doinirea unei dulci amieze.

Mereu e timpul să cinstim eroii
și nu vor fi destule flori pe zare
să le sărute brațele eterne
care-au sculptat o țară din izvoare.

Cristian Petre

Armuri invulnerabile

Stai uneori față în față
cu toți cei care urcă
numai și numai din tine insuți
reinviind a nu știi cita oară,
detașîndu-se și hrănindu-se
cu imaginația ta
și te simți copleșit
de harul lor divin.
Nu simți că este sufletul tău
nimbul acela
care le aureolează fruntea ?

...O, de pe toate paginile istoriei noastre
ne privesc eroii acestui pămînt
și ne simțim îmbrăcați în privirile lor
ca-n niște armuri invulnerabile.

Ion Prunoiu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
20
(994)
Simbătă
16 mai
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

UN PARTID EROU CU UN CONDUCĂTOR EROU

eveniment de multiple și evidente rezonanțe pe plan național, în istoria acestei noi etape pe care o străbatem, ca și de o largă semnificație pe plan internațional, în mișcarea comunistă și muncitorească internațională, gloriosul jubileu al partidului, sărbătorit de întregul popor, a prilejuit, cum era și firesc, o strălucită sinteză a drumului parcurs, a luptei eroice, revoluționare prin care forța conducătoare a societății noastre de azi s-a identificat în cel mai înalt grad cu aspirațiile înseși ale națiunii.

Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu reprezintă nu numai un magistral act de rememorare, în spiritul adevărului, al realității istoriei în succesiunea datelor sale fundamentale, ca și a învățăturilor care se desprind, ci și un amplu demers științific, de certă valoare politică și ideologică, morală și socială, o amplă și laborioasă deschidere spre prezent și viitor.

Moștenitor și continuator al celor mai înalte tradiții de luptă ale poporului, partidul a dat țării demnitatea și măreția ei de azi, socialistă, a inițiat și a condus spre victorie revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, a asigurat cu succes înfăptuirea unei noi ere, cea a dezvoltării socialiste, multilaterale a României, înaintarea sa pe cele mai înalte trepte de progres și civilizație. **România**, subliniază în expunerea sa tovarășul Nicolae Ceaușescu, **a parcurs un lung drum, mai multe etape istorice, de la o țară cu o economie slab dezvoltată, denumită eminamente agricolă, la o țară industrial-agrară în plină înflorire. Vorbind la figurat, putem spune că România este astăzi, din punct de vedere industrial, de 33 de ori mai puternică decît în 1950. Toate aceste mărețe realizări demonstrează cu putere succesul politicii Partidului Comunist Român, care și-a asumat și își îndeplinește cu cinste misiunea istorică de a conduce poporul nostru pe calea socialismului și comunismului, de a-i asigura o viață demnă, liberă și fericită.**

Conștiința — în graiul convingerilor noastre cele mai ferme, și inima — în graiul sentimentelor noastre cele mai statornice, ne-au spus de fiecare dată ce datorăm, și cu cîtă eroică, revoluționară dăruire s-a făcut aceasta, tot ceea ce reprezintă mai de preț și mai înălțător realitatea de astăzi, prezentul și viitorul pe care îl făurim. Congresul al IX-lea al partidului constituie un luminos punct de reper în această direcție. Congresul al XII-lea, o nouă deschidere, un nou mobil, o lansare spre noi cote de virf, spre noi trepte de progres și civilizație. Și, ca o definiție a tuturor acestor momente, ca o explicație dar și ca o forță mereu vie, propulsatoare, ca un permanent exercițiu de gîndire și acțiune profundă, revoluționară, ca un permanent și exemplar mod de a fi, o trăsătură permanentă de unire între gînd și faptă, avem, deținem spiritul și dimensiunea unei prodigioase activități, capacitatea de excepție, uriașă, a personalității secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Rolul său rămîne hotăritor în elaborarea întregii politici interne și externe a partidului și statului, exemplul său rămîne pilduitor. A îmbogățit cu noi idei, cu noi concepte însăși teoria construcției socialismului și a dat practicii acesteia un dinamism fără precedent. Personalitate marcantă a lumii internaționale, de numele și activitatea sa se leagă însuși prestigiul binecunoscut al țării, politica sa consecventă pusă în slujba păcii și înțelegerii între popoare, în slujba idealurilor de independență și suveranitate. Toate acestea, și încă altele, viața însăși, realitatea lumii în care trăim au confirmat justețea și clarviziunea, înțelepciunea cu care s-a acționat și se acționează, impunînd, în prim plan, personalitatea președintelui nostru. De aceea, un firesc și cald sentiment de mîndrie am trăit cu toții cînd, expresie a admirației, stimei și recunoștinței întregului nostru popor, pentru întreaga și rodnica activitate consacrată triumfului socialismului și progresului necontenit al patriei, tovarășului Nicolae Ceaușescu i s-a acordat **Titlul de Onoare Suprem, „Erou al Republicii Socialiste România"**. De asemenea, pentru activitate îndelungată în mișcarea muncitorească, revoluționară, pentru aportul remarcabil în conducerea partidului și statului, pentru contribuția deosebită adusă la dezvoltarea cercetării științifice, la afirmarea și creșterea prestigiului științei românești pe plan mondial, cu același prilej al sărbătoririi a 60 de ani de la făurirea partidului, tovarășei Elena Ceaușescu i s-a acordat **Titlul de Onoare Suprem „Erou al Republicii Socialiste România"**.

Un partid erou, așadar, cu o conducere înțeleaptă, iubită și stimată de întregul popor, de întreaga națiune. Ca o răsplată și o prețuire ce vin din tot ce s-a înălțat și durează mai temeinic pe pămîntul țării și în edificiul măreț al acestor ani, un partid erou și un conducător erou fac cinstea și onorarea acestei patrii, oamenilor și destinului lor.

Luceafărul

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

MULT STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Insuflețiți de un puternic sentiment de mîndrie și de bucurie, scriitorii din România vă roagă să primiți cele mai calde felicitări cu prilejul conferirii Titlului de Onoare Suprem „Erou al Republicii Socialiste România". În această înaltă distincție se cuprinde, măreț, semnul recunoașterii de către întregul nostru popor a rezultatelor strălucite obținute de partid, sub înțeleapta dumneavoastră conducere, în înfăptuirea grandiosului Program de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

În aceste momente vibrante, prilejuite de aniversarea a 60 de ani de la întemeierea gloriosului nostru partid, scriitorii de pe tot cuprinsul țării — români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități — se angajează, iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, să facă totul pentru înălțarea României spre noi culmi de civilizație și progres.

CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Tovarășei ELENA CEAUȘESCU

MEMBRU AL COMITETULUI POLITIC EXECUTIV, PRIM VICEPRIM MINISTRU AL GUVERNULUI, PREȘEDINTELE CONSILIULUI NAȚIONAL PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI TEHNOLOGIE

MULT STIMATĂ TOVARĂȘĂ ELENA CEAUȘESCU,

Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România vă roagă să primiți cele mai calde felicitări cu prilejul conferirii Titlului de Onoare Suprem „Erou al Republicii Socialiste România", la jubileul măreț al celei de a 60-a aniversări a făuririi Partidului Comunist Român.

Noi, scriitorii români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități din patria noastră, alături de întregul popor, vă exprimăm cele mai bune urări de rodnică activitate pentru a duce cercetarea științifică românească spre noi realizări de prestigiu, spre afirmarea științei și culturii noastre pe plan mondial, în lupta continuă pentru înălțarea Patriei și a poporului român, în înfăptuirea Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

JURNAL DE POET

Blaga

Cu douăzeci de ani în urmă, cînd împlinea șaizeci și șase de ani de la naștere, Lucian Blaga, încheind un ciclu perfect, se întorcea în același sat al lacrimii din care a apărut lîngă tatăl său și mama sa, lîngă moșii săi țărani transilvani de la-nceput de lume. Școala ardeleană, apoi Șaguna la Sibiu, au dat intelectualului transilvan măsura trudei sale care trebuie să fie uriașă universală în limitele unei vieți adesea nu prea lungi și mai întotdeauna în zodia suferinței.

Samuil Micu, Petru Maior, Șincai, Șaguna sînt înaintașii lui Goga și Blaga sau Coșbuc. Poeții Transilvaniei au avut menirea de a veni în cultura românească pe lîngă înzestrarea neobișnuită cu istoria, cu tradiția filtrate prin ani de trudă pe textele fundamentale ale omenirii, cu o istorie măreață prin suferințe purtate cu bucurie și seninătate, filtrate în vederea unui sens înalt prin prundurile culturii universale în ce are ea mai adînc familiar sufletului românesc de două milenii. Din această asumare pe de o parte a tradiției iar pe de alta a culturii lumii în spiritualitatea sa cea mai profundă, rostirea poetică transilvană atît la Goga, Coșbuc cît și la Blaga dobîndește acea seriozitate sacral profetică aparent neșlefuită îndeajuns dar plină de miez, ce poate fi sesizată numai din piscurile reci și strălucitoare ale viețuirii morale în virtutea eternității. În ce are mai bun Blaga în versurile sale este acest avînt domolit de bucuria spiritului întru seninătate către destinația unei fericiri după care însetează întregul cosmos.

Ioan Alexandru

Căutarea absolutului

apa, marea, necunoscutul, moartea, un spațiu al fricii. O materie curgătoare și rece, fără margini, fără fund, ca abisul, iarăși ca moartea, un labirint lichid, o închisoare închisă în propria ei închisoare, un șir de închisori închizîndu-se unele pe altele, mereu, în fiecare clipă, nemilos. Erasmus zice cam așa : „Ce nebunie, să te spovedești mării". Adică să i te mărturisești ei, să ai încredere în ea, în acest monstru lichid, în acest Minotaur care este în același timp și propriul său labirint. Ape, ghețuri, potop — iată peisajul fundamental al unor piese scrise de Sorescu, iată spațiul în care are loc spectacolul ideilor sale. Marea, informul, infernul, apa — unul din elementele fundamentale ale materiei, un cuvînt de temelie al unor bătrîni greci. Peste aceste ape, nu în superbe supervapoare supertlantice navighează eroii lui Sorescu. Dar nu mai puțin singuri și nesiguri și siguri decît aceștia, cei de azi, nomazii pe ape sorescieni retrăiesc începuturile lumii, potoapele ce le-au stat și le mai stau omului în cale... Apa, da, dar și cerul, aerul, spațiul lui Icar, al Cățărătorului, cerul care înghite orice și în care poți zbura ca într-un sac fără fund. Potopul, Icar, Iona etc. — rescrierea acestor mituri o face Sorescu. Starea de fuziune magnetică a omului cu văzduhul zis și cer, cu apa, cu pămîntul. Rescrierea unor aspirații, a unor chinuri, a unor stări cruciale ale istoriei omului, care este de fapt și istoria lumii, căci pînă la facerea omului materia și lumea n-au avut istorie. Eroii lui Sorescu vor să fie cu un pas mai aproape de stele, să știe ce e dincolo de stele, și dincolo de dincolo. Caută **Uscatul**, siguranța, viitorul. Dar ei trăiesc și în prezent, și cu un pas în trecut în istorie, au memorie. Asaltează cerul, transcendentul, metafizica, stelele, ideea de spațiu național, de patrie a ideilor înalte, dar în același timp trăiesc printre cai și furnici, duc caprele la păscut, pun mămăliga la fiert. Cerul, visele, stelele — și universul domestic, palpabil. Omul aflat între întrebările sale cele mai de sus și universul domestic, sfîșiat de aspirații și cenzurat de cenzura cotidiană a banalului Iona, Paracliserul, Cățărătorul, eroi de mitologie reinviați, eroi care se sacrifică pentru a se descoperi pe sine, Meșteri Manole ce se zidesc singuri, sau sînt ziditi, reformatori ce ard sau sînt arși pe rug, ca să triumfe ideea mîntuitoare pe care o proclamă. Trei zile stă Iona în burta balenei, dar poate că el era demult în foalele ei și nu știa, și doar acuma află, luînd conștiință de sine, ca primul personaj botezat Adam. Balena e diavolul? e o formă a mărului? E cumva iepurele ce-i duce pre unii în Valea Plîngerii, care este valea cunoașterii binelui și răului, a sinelui ? Sau Iona e ivit din icrele Balenei din care s-a făcut în șapte zile și dragul nostru univers ? Nu dăm răspunsuri, fiindcă nici autorul nu ni le cere. El ne cere doar să ne întrebăm, odată cu el... Iona e și un țăran oltean, am mai spus. Doi inși mai vedem pe lîngă el, cu cîte o scîndură fiecare în spinare, cu cîte o bucată din

Dumitru Radu Popescu

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● Moromețiana ● „O carte, pentru a-și cuceri cititorul, trebuie scrisă cu o treime din forțele pe care le ai" — Un interviu inedit cu Marin Preda de M. Ungheanu ● Contemporanii noștri : ● Laurențiu Fulga ● Virgil Teodorescu ● Cronica literară ● Cartea de debut ● Viața cărților ● Poezii de ● Dumitru M. Ion ● Ioana Ieronim ● Ion Petrache ● Marta Bărbulescu ● Proză de ● Adrian Pintea ● Ion Arieșanu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Sport de Fănuș Neagu

REFLEX

Rădăcini

Ciudat, după lectura cărții lui Ion Brad, **Muntele cătirilor**, o mișcare secretă, a memoriei, mă conduce spre niște locuri care-mi erau în parte cunoscute și care se îngropaseră parcă sub ruine de timp. Mă gîndeam că nu poate fi totuși altceva decît însăși memoria propriu-zisă a cărții, acea stare de veghe prin care autorul ne introduce în atmosfera unei lumini calde și stinse, ca printr-un amurg ce începe invers, de la capătul nopții spre zi. Sau acea evlavie, paloarea aceea de pe pereți prin care, în Athosul acela nu atît de depărtat, transpar și destine de oameni și locuri, timpul misterios și difuz ca dintr-o oglindă ce s-a scufundat. Și totuși ceva îmi era cunoscut. Nu imaginația lucrează aci. Este un dor mai degrabă și o reprezentare în real a unui

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Aventura poetică

aventura poetică a lui Nichita Stănescu, fenomen particular, cu profunde și ramificate implicații în geografia lirică a poeziei românești contemporane, acoperă un spațiu interior de o nebănuită vastitate, în care mișcarea spiritului se manifestă paradoxal și contradictoriu, într-o permanentă neliniște și negare de sine. Între tendința de expansiune și regresiune, între sentința gnostică și refuzul verbului, între patosul rostirii și abandon, poezia lui Nichita Stănescu există ca tensiune metafizică neîntreruptă la care chiar eșecul, producția necontrolată și superfluă dobîndesc semnificația unor surpări interioare. Conștiința lirică a lui Nichita Stănescu este permanent implicată în confruntarea cu sine, contradicțiile traducîndu-se printr-o obscură dar puternică tectonică de un dramatism netrucat.

Debutînd la o virstă relativ matură, poetul își făcea intrarea în lume cu o structură încă adolescentină, care imprima viziunii sale un sens ascensional, un caracter romantic. Emblemele tinereții lui Nichita Stănescu se desenau pe un fundal euforic, elanul expansiv conferind imaginii un optimism aproape naiv. Fondul metaforic se anunța opulent, trăirea era spontană, lipsită de reticențe, verbul evolua sonor și sărbătoresc, cu accente pe care le făcuse deja familiare lirica juvenil titanică a lui Nicolae Labiș : *Dar dacă-ți întorci spre stînga chipul scris cu linii frînte / ai să vezi în depărtare, după orizontul mut, / deslușite dungi și linii care-ncep să se împlinte / între razele privirii, cu o liniște adîncă / și un susur cunoscut / Ci ia-ți calul de căpăstru, pune-ți talpa-n scări și du-te ; / e o lume-acolo, alta, a copacilor și-a mării. / Păsări albe peste*

Sultana Craia

Continuare în pag. a 3-a

Literatura ca justificare

TÎNĂR ÎN AGORA

Eroul, la întoarcere dintr-o luptă, spune unde a fost. Căci nici o acțiune în care este implicat individul sau colectivitatea nu rămîne fără ecou. Eroul — individul luat ca model într-o dispută, privit și ascultat, devenit mai apoi personaj principal sau secundar — spune între ai săi și povestește. Și nu este nimic nefiresc dacă altcineva îl „urmărește" de aproape, ca să-i învețe vocea și să i-o facă auzită, căci aceia găsește demnă umilința de a se ascunde în cuvinte, ca să le care cu el și să le fluture ca pe niște stindarde glorioase. Domnitorii își aveau „cronicarii" ce le stă-

Olimpiu Nușfelean

Continuare în pag. a 6-a

Moromețiana

Un destin

I

„Intrusul a fost scris în vara anului 1967 imediat după **Moromeții**, vol. II, și fără să se fi născut din vreun embrion mai vechi, cum mi s-a întîmplat întotdeauna. L-am scris zi de zi într-o progresie constantă și foarte sigură, ca și cum aș fi redactat o lucrare îndelung gîndită înainte", scria Marin Preda în **Imposibila întoarcere**, pag. 226.

Nu ne îndoim că așa a fost, **Intrusul** nu era altceva decît o sinteză a uriașului efort pe care-l depusese scriind **Risipitorii**. Își găsise stilul... îi era mult mai ușor... Cît despre un embrion mai vechi care n-ar fi existat, el poate fi ușor detectat în acea exemplară poveste a lui Ion Ilie Albuleasa, copilul a cărui primă ripostă la nedreptate și la jignire cuprinde atîta franchețe și spontaneitate, încît numai amintirea acelei întîmplări la care Marin Preda, copil el însuși, asistase, îi incinta sufletul și-l umplea de nostalgia acelei inocențe a primei virste. Întocmai ca Ion Ilie Albuleasa, Călin mic, dînd să plece din clasă, speriat de acele semne pe care învățătoarea le făcea pe tabla neagră, spune : „Nu pot, doamnă, să stau, că mă furnică picioarele !".

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 7-a

Gînduri despre creație

Plasată între **Delirul** și **Cel mai iubit dintre pămînteni**, marile romane care apropie istoria și evenimentele ei de prezentul nostru, **Viața ca o pradă**, carte unică în felul său în literatura română, capătă o semnificație deosebită nu numai prin ceea ce **afirmă** (și modul cum afirmă), ci prin chiar această dispunere a ei la intretălierea a două romane de ficțiune. O semnificație care incorporează o necesitate lăuntrică, specifică scriitorului Marin Preda, și anume : necesitatea de a reveni la sine, nevoia imperioasă de a păstra un permanent raport cu sine, cu acel sine pe care simte că opera, odată începută, îl **poartă** în paralel, îl înstrăinează, îl închide într-un spațiu de nepătruns al tăcerii și al singurătății.

Opera își are exigențele și legitățile ei, se **continuă** prin însăși forța ei declanșatoare, dar el, scriitorul, trebuie din cînd în cînd să se întîlnească pe el însuși, să-și amintească de el însuși, tocmai pentru ca opera să se perpetueze, tocmai pentru ca opera să se poată scrie pe sine. **Viețli ca o pradă** i se poate aplica, de aceea, impulsul intim pe care Maurice Blanchot îl așează

Dan Cristea

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

MIHAI COMAN: «Izvoare mitice»

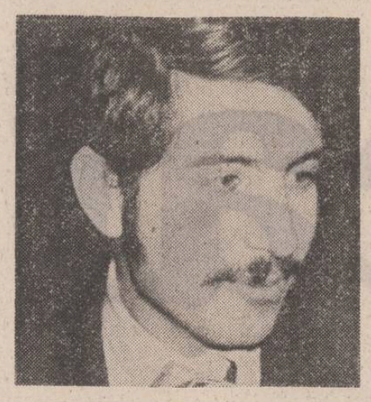

Identificăm în persoana lui Mihai Coman, cu reală satisfacție intelectuală, un exegent situat la polul opus spiritului critic absolutist-juvenil, ai cărui exponenți — destul de numeroși în zilele noastre ! — nu ezită a aborda teme realmente fundamentale convinși fiind, în simplisima lor naivitate, că pentru a aduce la bun sfîrșit asemenea pretențioase întreprinderi e suficient doar presupusul lor har de cititori inspirați, agrementat cu cele cincizeci-o sută de neologisme și sintagme extrase din arsenalul termonologic al diferitelor „noi critici". Unei astfel de mentalități amuzante și îngrijorătoare prin orgoliul ei pueril, autorul volumului **Izvoare mitice** (Editura „Cartea Românească" 1980) îi răspunde cu un alt gen de orgoliu : cu acela al tînărului interpret care, sigur de vocația lui, abordează și el, într-adevăr, teme de maximă importanță și dificultate, înarmat însă cu conștiința lucidă a faptului că numai rigoarea informației, fermitatea criteriilor și a metodei sînt de natură a-i justifica și susține cutezătoarea decizie. De aceea, — poate și că dintr-un obscur impuls tineresc de a arăta la tot pasul că știe exact ce urmărește — nu ne vom mira prea mult să constatăm că Mihai Coman își presară frecvent textul studiului cu explicitate declarații de principiu, chemate, evident, a-i delimita cît mai exact aria tematică pe cuprinsul căreia acționează cît și modalitatea de lucru îmbrățișată. Iată, nu mai departe, chiar cuvîntul introductiv al lucrării conține declarații și precizări de genul celor ce urmează, de-a dreptul avertizante, am spune, prin tonul lor de o francheță imperativă: „Lucrarea de față își propune să stabilească existența unor toposuri comune, decisive pentru înțelegerea de profunzime a rădăcinilor culturii populare românești. Rostul ei este punerea în lumină a unor structuri narative tipice pentru cultura indo-europeană, așa cum s-au concretizat în perimetrul foiclorului românesc. Vom releva astfel filonul comun care ne leagă de civilizațiile vecine și în același timp valorii lor specifice, proprii literaturii noastre. Vom pune în lumină vechimea (uluitoare, dacă ne gîndim la consecvența cu care aceste forme s-au perpetuat în timp) a unor teme ale liricii autohtone, precum și dimensiunile poetice inedite, de o frumusețe inegalabilă, pe care ele le-au căpătat pe plaiurile noastre"

Recunoaștem, citatul de mai înainte este excesiv de amplu. Mărturisim, însă, că apelul la servicille lui pentru susținerea aprecierilor ce intenționam a le formula în continuare este oarecum obligatoriu. Apare, așadar, cît se poate de limpede faptul că Mihai Coman intenționează din capul locului a plonja fără reticență în miezul unei problematici de excepțională acuitate și actualitate cultural-științifică. E o problematică aflată, efectiv, pe ordinea de zi a cercetării etno-antropologice, implicit mitic-folclorice, moderne, atît pe plan național cît și internațional. Și nu încape îndoială că acțiunea tînărului exeget stă sub semnul directei înrîuriri a acestui masiv și fascinant curent investigativ. Cît de mult datorează acțiunea lui Mihai Coman bibliografiei în cauză, de dată mai mult sau mai puțin recentă, desigur, nu e nevoie să insistăm, de vreme ce în spiritul deplinei onestități profesionale, textul cărții nu face niciodată un secret din asta. Subliniem deci perfecta îndreptățire a adevărului liminar potrivit căruia seriozitatea științifică și maturitatea de concepție a unor studii organic legate între ele, precum cele din volumul **Izvoare mitice**, constituie deziderate posibil de atins **numai cu prețul acestei cufundări** deliberate de biobliografia aferentă.

Important este că, spre deosebire de nu puține alte cazuri, în cea mai mare măsură Mihai Coman ia pe cont propriu un asemenea bogat și divers material teoretico-aplicativ, adaptîndu-l cu pricepere și, de ce nu, citeodată, chiar cu inspirație, scopului expres urmărit. Oricare dintre cele șase capitole distribuite în cadrul primelor două despărțituri ale lucrării **(Rezonanțele mitului în spațiul colindei laice și**, respectiv, **Mit și baladă populară)** se poate constitui în teren propice pentru a urmări modul de lucru al autorului. Am spune chiar că, stimulat probabil și de o anumită metodologie intrucîtva „matematizată", identificabilă în cîmpul de cercetare aparținînd domeniului, Mihai Coman redactează suita capitolelor la care ne referim urmînd cu vizibilă consecvență cam unul și același tipar : enunțul introductiv conținînd ideea tematică, talonată de considerații culturale cu valoare de principii, urmărirea și caracterizarea operei-model supusă analizei, amplul excurs în materia culturală oferită de bibliografia aferentă, revenirea din această perspectivă la analiza critică propriu-zisă (frecvent întreruptă de referirile culturale extinsparantetice și firești, pasajul concluziv, frapant prin fermitatea formulărilor. La urma urmei, avînd în vedere temperamentul atît de — cum să spunem — rigorist al autorului, trebuie să arătăm că reala izbîndă a unui capitol sau altul este în funcție de exemplaritatea materiei artistice (în sensul complet al cuvîntului adică larg cultural : mitic-antropologic, istorico-etnologic, socio-filosofic, epico-liric ș.a.m.d.) a pieselor folclorice alese ca mostre în cadrul demonstrației și, implicit, în funcție de acuitatea lecturii critice consacrată acestora. Spre a descinde, în sfîrșit, în materia vie a unui capitol anume, am spune, de pildă, că cel intitulat **Model eroic în balada haiducească** este în toate privințele excelent tocmai pentru că aceste două condiții sînt pe deplin satisfăcute. Din aproape pe urmele lui G. Dumézil **(Mythes et dieux de germains, Mytheș et épopoée** și, mai ales, **Horace et les Curiaces)**, Mihai Coman propune aici o foarte incitantă lectură critică dedicată celebrului ciclu de balade Novăceștii, circumscrisă cu mare forță de convingere fascinantei arii indo-europene de manifestare în timp și spațiu de tipologia mitic-ritualică a **eroului războinic.** Expunînd și analizînd dublul proces de transfigurare artistică a „faptului particular" ce prezidează geneza ideatic-narativă a baladei (într-o direcție, determinarea din partea „categoriilor mitice selective" iar într-altă direcție, determinarea „realității istorice restrictive"), autorul identifică modelul mitic arhaic pornind de la elementul socotit de G. Dumézil fundamental pentru definirea complexului mitologic al războinicului : Anume, este vorba de așa-zisa **„furor sacer"** (furie sacră). Este elementul cu limpezime relevat și în cazul eroului din baladele Novăceștilor ; ceea ce duce cu gîndul la **Heros**-ul grec, la **Bersekir**-ul norvegian, la **Wat**-ul germanic și la **Ferox**-ul latin, definind, toți acești termeni, o aceeași realitate mitică arhaică, în aria căreia se înscrie, după toate indiciile, și spiritualitatea eroului războinicului geto-dac. Sub ultimul aspect, cum este și firesc, Mihai Coman beneficiază cu sagacitate de clasicile disocieri și deducții făcute de Mircea Eliade în **De la Zalmoxis la Gingis-Han.** Demonstrația este dusă mai departe prin raportare la animalul totemic al strămoșilor noștri, lupul, care, figurînd în stindarul lor, concentrează esența spirituală a războinicului mitic autohton, perpetuat, prin „formalizare", în figura eroului baladesc de peste veacuri. Metodică și pasionantă, lectura baladei argumentează ideea de **„furor sacer"** a eroului, autorul poposind, succesiv, asupra elementelor portretistice : privirea, strigătul, firea irascibilă și belicoasă, aspectul fizic în genere urieșesc, calitatea de vînător inițiatic, însușirea specială a armelor, apetitul ieșit din comun pentru mîncare și băutură, trecerea de la „furia sacră" la starea de totală pasivitate ce se confundă adesea cu „somnul nemaipomenit", recursul la obligativitatea „purificării", imunitatea în fața armelor adversarului, obligativitatea „curățeniei" trupești. Detaliind și concretizînd, analistul mînuiește cu abilitate metoda comparativistă. Navigînd, cu siguranță de sine dar și convingător, pe apele atotcuprinzătoare ale mitologiei universale, el stabilește filiații de o frapantă tipicitate. De exemplu, aceea dintre Novac bătrînul (ca expresie a divinității tutelare), Charlemagn, „à la barbe fleurie" (ipostaza înțelepciunii divinatorii), regele Artur (stăpînul absolut, comunicînd cu lumea de dincolo, al cetei luptătorilor) și Odin (prototipul suveranului magician). Sau aceea dintre tînărul Grui Novac, (în contextul discuției legate de cele trei „greșeli funcționale" statuate de G. Dumézil cu privire la **hybrisul** eroului luptător) și grecul Heracles, indianul Sisupala și scandinavul Staractherus.

La prima vedere, exegeze spectaculos contextual-comparativiste precum cele realizate de Mihai Coman pot părea oarecum forțate. Nimic mai neadevărat, însă, decît o atare impresie, căci tocmai simțul măsurii, al echilibrului este resortul care conferă demonstrației o surprinzătoare credibilitate. Totuși, n-am putea susține că chiar peste tot genul de interpretare practicat de autorul **Izvoarelor mitice** se soldează cu rezultate ireproșabile. De exemplu, capitolul **Mioriță eternă** inteligent și riguros conceput, nemulțumește totuși prin caracterul restrictiv al viziunii interpretative. A identifica îndeajuns de tehnicist izvoarele mitice ale geniale creații baladești este, fără îndoială, util și interesant ; în schimb, nu credem că operația în sine se justifică cu totul elucidînd (chiar cu bunăștiință) exegeza estetico-filosofică a baladei, privită ca fapt de creație artistică unic și, de aceea, definitoriu pentru concepția de viață mitico-metafizică a poporului român. Vrem să spunem că odată examinată din unghiul atotcuprinzător al filosofiei culturii (Lucian Blaga), tema respectivă se cuvine să fie abordată, în orice împrejurare, și dintr-o asemenea perspectivă. În termenii similari trebuiesc evaluate și eseurile din ultima despărțitură a cărții **(La confluența mitului cu literatura)**, consacrate lui Eminescu, Sadoveanu și Marin Preda. Problema pătrunderii mitologiei populare în mitosul eminescian trece, așa cum a demonstrat G. Călinescu, prin „filosofia teoretică" și „filosofia practică" a marelui poet. Cît despre interpretările consacrate lui Sadoveanu și Preda, nu lipsite de interes pe alocuri, suferă vădit de aceeași restrictivitate imanentistă. Este de mirare că tînărul critic Mihai Coman nu se alătură, cel puțin acum, etnologului Mihai Coman.

În totul, însă, **Izvoare mitice** reprezintă, poate, cel mai de seamă debut din ultimii ani circumscris domeniului în cauză. Făcînd această afirmație, nu minimalizăm cu nimic alte asemenea debuturi ; cum este acela al lui Vasile Tudor Crețu sau acela al lui Andrei Oișteanu, de exemplu.

Nicolae Ciobanu

VIAȚA CĂRȚILOR

«CASA PĂCATELOR»

Actualul roman al lui Constantin Bărbuceanu, **Casa păcatelor** (Ed. **Cartea Românească**, 1980), se înrudește tematic cu **Samsarul.** Este tot un roman polițist, însă mai puțin moralizator (direct), mai bine structurat în jurul unei anchete, deloc camuflate, deloc intimplătoare, deci nu avută în vedere doar ca pretext sau formulă epică, precum în numeroase situații în proza română contemporană. Ancheta, începută de **un anume Marin Stamate**, plutonier în comuna Tătaru din sudul Dobrogei, e susținută și finalizată de noul șef al acestuia, Dinu Voineagu, anchetatorul propriu-zis, un tînăr absolvent al Facultății de Drept care, din considerentele veroase ale unor șefi „învirtiți", oportuniști — sîntem în primii ani ai socialismului, — este „repartizat" tocmai aci. Un grup de „foști" furnizează substanței cărții conglomeratul uman „negativ". Este vorba de trîndavul moșier Frangopol Fane, urmașul lui Aristide Frangopol, ucis în împrejurări misterioase — sau sinucis, după versiunea oficială. Este vorba și de băieții popii Mușat, respectiv Toma și Matei, niște hahalere „cruzi la minte, d-ala mai fac și ei cîte o boroboață". În fond, ei sînt perfect sănătoși, zdraveni, leneși, băutori, scutiți de război ca și de griji, cartofori. Este vorba și de Rică Valaori, perceptorul, un pigmeu caraghios, cabotin, absolvent și el al Facultății de Drept, viciat de împrejurări și unul dintre companionii fervenți ai partidelor de pocher inițiate la conacul lui Fane Frangopol unde, zice percentorul, „eram izolați de ochii și urechile prostimii, aici ne puteam face de cap cum voiam și cînd voiam". Evident, aceștia, formînd grosul sau nucleul anturajului lui Fane Frangopol, sînt și primii interogați în legătură cu moartea boierului — sau sinuciderea lui, cum vor, simetric, să acrediteze toți, inclusiv plutonierul, păcălit de primele dovezi, dar și înapt să conducă o anchetă complexă. Partidele de cărți sînt însoțite ori urmate de desfătări bahice, uneori și de autentice orgii, participînd și copiii, mai exact, cooilele. **Personaje pitorești, implicate** mai mult sau mai puțin în anchetarea cazului, mai sînt și Gore Plăpîndu, fost circar, acum braconier, ca și prietenul său Bită Beteagu, alături de poștașul Ghiță Macovei, de părintele Mușat sau de sergentul Suditu. Trebuie menționat că aceste nume nu-și trag pitorescul dintr-o intenție expresă a scriitorului cît din faptul că ele populează o regiune de graniță, unde interferează destinele mai multor naționalități într-un timp desemnat de scriitor ca fiind coincident cu „acele vremuri de schimbare la față" cînd „Dumnezeu nu plouase cu deștepți, ba, dimpotrivă, țara suferea de (absența unor) oameni clarvăzători". Narațiunea e punctată cu momente comice asortate cu replici ne potrivă. De altfel, putem declara — fapt verificat și cu ocazia parcurgerii celorlalte romane ale lui Constantin Bărbuceanu, — că desfășurarea anchetei beneficiază de un limbaj natural, firescul acestuia contaminînd și rapidele descrieri fizionomice sau peisagistice. E o calitate indiscutabilă romanului de aventuri și polițist : în caz contrar, analizele minuțioase și dialogurile sofisticate ar avea darul să încurce lectura și să spulbere interesul pentru acest tip de narațiune, foarte gustat de publicul larg.

Mircea Constantinescu

VERSURI ÎN FRANCEZĂ

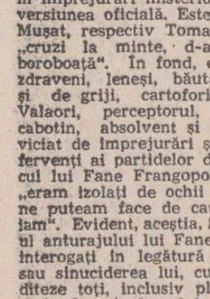

Douăzeci și patru de compuneri în limba franceză, reunite sub titlul **À propos**, tipărește în regie proprie, la Editura **Litera**, Gabriela Murgu. Nu știu dacă autoarea a mai publicat vreo carte în limba lui Voltaire sau altfel, dar ceea ce se poate observa la lectura versurilor sale este indeminarea prozodică, pusă să susțină efuziunile lirice ale unei sensibilități juvenile, înclinată spre candoare. Cînd nu sînt de-a dreptul stingace, versurile din **À propos** au suavitatea desenelor în acuarelă ale copiilor, ca în această replică la cunoscute cintece școlărești : „Au clair de la lune / Pierrot, mon ami, donne-moi la main, / Laisse-donc ta plume / Et avec moi viens / / Fais-moi voir la claire fontaine / Montre-moi les trois capitaines, / Fais-moi descendre dans ton jardin, / J'y cueillérais du romarin / / Je voudrais voir la bergère et moutons / Et j'aimerais danser sur le pont d'Avignon. / Apprends-moi à planter des choux / À la mode de chez vous" etc. Citeva descripții ale atmosferei pariziene, indemnul onest la recunoștință față de părinți, tristeți corect versificate, o versiune personală a fabulei cu greierele și furnica, un dialog umoristic despre zvonurile provinciale, meditații în gust romantic asupra vieții, iată universul preocupărilor poetice din **À propos.** Reține atenția, prin tonusul versului și prin aplicabilitate o rețetă ironică pentru a scrie un roman : „Pour faire un roman. / Il vous faut comme ingrédient / Un peu de Vérité Vécue / Que l'on prend toute crue. / / On la coupe en morceaux, / On la mélange dans un pot / Avec un peu de Fantaisie / Et un brin de Philosophie / / Et pour faire monter la pâte, / Il faut ajouter en toute hâte / En guise de levure d'Alsace / De l'Imagination. Toute une besace ! / / Et on le met au four chez l'éditeur, / Puis on le sert, tout chaud, aux lecteurs / Et il vaut mieux qu'il soit bien fait / Si non, il vous faudra tout seul le digérer". Pe scurt, o experiență de lirism și sensibilitate cu atît mai interesantă cu cît limba de expresie este cea franceză.

V. M.

SOLILOCURI PONTICE

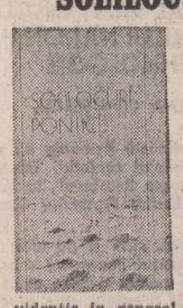

Noua prezență editorială a cenaclului literar „Poesis" din Constanța confirmă, cu un plus de argumente concludente, foarte buna impresie (exprimată de noi cu doi ani în urmă tot în acest colț de revistă) pricinuită de precedentul ei „caiet" literar, îngrijit și acela de profesorul Florin Pietreanu. Din unghi critic privită, cartea are importanta calitate că se constituie nu numai în argument palpabil menit a evidenția în general activitatea cu totul meritorie a cenaclului „Poesis", ci, totodată, și pe aceea că izbutește să ne convingă de realitatea potrivit căreia membrii cenaclului respectiv (cel puțin o parte dintre ei) scriu, pur și simplu, poezie adevărată. Vrem să spunem prin aceasta că membri ai cenaclului precum Cătălina Crețu, Silvia Cocona, Ștefan Cucu, Marina Dumitrache, Aurel Dumitrescu, Ion Faiter, Dan Iorga, Ileana Jean, Dan Jugănaru, Florin Pietreanu, Iosif Șerb și Eugenia Vajiac, prin versurile lor inserate în paginile culegerii dovedesc o serioasă instrucție literar-artistică, cum se spune, o remarcabilă cultură poetică, dar și imbucurătoare predispoziții pentru creația lirică însăși. Selecția făcută de Florin Pietreanu, dovedind un real spirit de discernămînt, scoate în evidență treapta maximă a potențialului creator atins de fiecare dintre semnatari. Aceasta fiind starea de fapt, e lesne de înțeles că ispita de a schița succinte fișe critice axate pe ceea ce pare a fi elementul caracteristic în cazul unui autor sau altul se impune de la sine. Iată, de pildă, ne gîndim la sensibilitatea pentru peisajul vaporos, apt confesiunilor difuze din poemele Cătălinei Crețu, la conceptualismul liric de elevată ținută cultivat de Ștefan Cucu, la poemul-stampă evocator al faptelor istoriei, din atent strunitele versuri ale Marinei Dumitrache, la compactul și romanticul ciclu desprins din **Poem pentru Veronica** al lui Aurel Dumitrescu, la baladismul aspru-elegiac din grupajul semnat de Ion Faiter, la minuțios elaboratele meditații lirice ale Ilenei Jean, la actualitatea spiritului civic ce străbate stihurile lui Dan Jugănaru, element care la Iosif Șerb beneficiază și de o vădită aură bucolică, sau, în sfîrșit, la foarte convingătoarea virtuozitate poetică dobîndită de Florin Pietreanu poet de certă vocație, stăpîn deplin pe „legile" inefabilei îndeletniciri (atît în planul expresiei cît și în acela al „comunicării" prin intermediul metaforei. Ne îngăduim, de aceea, a cita în întregime poemul **Apoi s-aude timpul** de Florin Pietreanu, caracteristic, socotim noi, pentru „vocea" lirică a acestui poet care, nu știm de ce, pare că se mai ignoră încă : „Cînd stăm așa, neclintiți, sîntem doară / veghe, să nu tulburăm clipa ce vine. / Ghidurile toate prin mîini îmi coboară / într-o necunoscută goană spre tine. // Cu-o privire mă-ndepărtezi, cu alta mă ceri, / spațiul dintre noi devine și mai fierbinte ; / rămînem sub cortul irealei tăceri / străini ca niciodată de cuvinte // Lumina se scurge discret în amurg, / printre arborii parcului mișună faunii goi. / Somnul coboară molcom peste burg. / Apoi, se-aude timpul trecînd pe lîngă noi...".

Ca o concluzie mai generală, ne gîndim că vocații lirice de marcă precum cele recomandate de volumul **Soliloquri pontice** merită, indiscutabil, mai multă solicitudine. Fiind vorba de autori constănțeni, în primă instanță, firește, că revista **Tomis** este aceea care se cuvine a răspunde la un asemenea „apel" generos.

C. Nicolae

FASCINAȚIA IMAGINARULUI

Această nouă carte a lui Alecsandru Văduva, **Noapte peltică**, reunește două nuvele de mai întinsă respirație, care au ca numitor comun pendularea între real și imaginar, componentele celor două interferîndu-se pînă la dispariția limitelor de demarcație.

De la E. A. Poe și Baudelaire la Marquez, iar la noi Mircea Eliade și, mai tîrziu, Laurențiu Fulga, cel din „Straniu paradis", proza de această factură a cunoscut o audiență la marele public greu sondabilă.

Desublimarea realului prin mijlocirea oniricului are ca scop, nu atît alienarea în sine, cît cunoașterea, prin intermediul limbajului poetic, al fantasticului. „Creînd un mediu în care se mișcă și care înfățișează cele absente, limbajul poetic este un limbaj al cunoașterii, al unei cunoașteri însă care subminează pozitivul", scrie H. Marcuse.

În nuvela care dă titlul cărții, ca și în „Spre somn", acțiunea este declanșată de o intîlnire, dorită și pregătită în subconștient de personaj, cu un om foarte bătrîn, într-o noapte, pe o stradă. Tot ceea ce urmează capătă aspectul straniu al visului, pînă în final cînd se sugerează ieșirea din vis și se instalează cu adevărat somnul.

Aceleași valori subiective ale timpului guvernează fabula ; zorii unei zile căpătînd tensiunea miezului de noapte, a stării de semiveghe atît de propice evoluției în ireal.

Alături de sentimentele firești — ură, frică, așteptare, — cel mai puternic ilustrat este singurătatea, ca o amputare, care aici capătă valoarea înstrăinării pînă la depersonalizare, astfel, fiecare personaj din prima povestire devine o nălucire a celuilalt ; chiar giana, un nume propriu, devine un nume comun, nu atît prin felul în care este grafiat, cît prin semnificația pe care i-o acordă autorul — giana putînd fi oricare femeie ce suportă, la rîndul ei, presiunea singurătății și care, depășită de ea, își pierde echilibrul intim.

Proză tensionată, frizînd halucinantul, **Noapte peltică** este scrisă, în mod fericit, în fraze simple, expresive. „Mă îmbrac și ies. Soarele e aproape apus ; cîțiva nori par tampoane de vată smulse de pe o rană..."

Găsim, în genere, exprimată o metafizică a gestului cotidian, a nevoilor firești, cum ar fi setea sau foamea, ce irupe din fiecare pasaj, ca un lucru moștenit, depersonalizator. „Mă simt răscolit, parcă sînt o ladă cu vechituri pe care o cercetezi, o tot cercetezi, cu toate că-ți dai seama că nimic din ce-i acolo nu-ți mai poate folosi, și iar o cercetezi... Toate lucrurile astea vechi, rupte și putrede le-am moștenit de la părinți, și ei de la părinții lor, iar aceștia de la alți părinți, poate că n-au fost niciodată noi".

Personajele evoluează în spații închise, sub o lumină palidă, cenușie, chiar dacă este vorba de o cameră, un parc sau o stradă, dimensiunile spațiului fiind raportate la starea lor sufletească. Lucrurile reale — cerul, condica de prezență care trebuie semnată la oră fixă, paharul cu lapte, țigara, chibritul — își răsucesc fața obișnuită, căpătînd aspecte fantastice, își dublează înțelesul polarizîndu-se, sub tensiunea imaginarului, dincolo de pragul palpabilului, ca în basmele populare. De asemenea, anotimpurile în succesiunea lor nu devin amintire decît prin nopțile trăite, zilele aparținînd gesturilor reflexe, amănuntului cotidian insignifiant. „Îmi voi da seama că viața mea este doar o noapte, o noapte imensă, abia presărată din cînd în cînd cu zile și oameni".

Soluția ieșirii din singurătatea terifiantă o găsesc personajele în vis, prin realizarea abia atunci a unei mari iubiri, pe care, cum se întîmplă în a doua povestire, ar vrea să o ducă în castelul alb, aflat pe vîrful unui munte.

Cum o asemenea proză nu poate fi scrisă fără apropierea poeziei, Alecsandru Văduva, utilizînd, fără excese, limbajul subtil al metaforei se trădează și ca un poet deosebit, liricul fiind aici, o unitate greu decupabilă.

Gabriel Iuga

La 75 de ani

„Viețli Românești"

Bătrînii culți și ctitori vrură —
Poporu-n vremea viitoare
Să dea substanță și vigoare
Cerului fix numit cultură,
Incît pe drept ca o aură
Obștească — zării ginditoare
De energii și de culoare
Poporul să le dea măsură,
Iar noi care-l slujim smerit,
Numai ca plante ginditoare
Visăm cu fiecare floare
Care din noi a răsărit
Să-i crească timpu-n calendare.
Etern și blînd ca primul mit.

Gheorghe Pituț

„VIAȚA ROMÂNEASCĂ" – 75

Uniunea Scriitorilor din R.S. România organizează în ziua de luni, 18 mai 1981, ora 18, în Sala mică a Palatului Republicii, adunarea festivă dedicată sărbătoririi celei de a 75-a aniversări a revistei „Viața Românească".

Vor lua cuvîntul : George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România, Ioanichie Olteanu, redactor șef al revistei „Viața Românească", acad. Iorgu Iordan, acad. Șerban Cioculescu, **acad. Alexandru Balaci,** precum și scriitorii : D. I. Suchianu, Radu Boureanu, Al. Piru, Ov. S. Crohmălniceanu, Mircea Săndulescu, Mircea Radu Iacoban.

Adunarea aniversară se va încheia cu un recital poetic din operele unor scriitori care au publicat în paginile revistei „Viața Românească". Vor prezenta actori de frunte ai teatrelor bucureștene.

CARTEA DE DEBUT

BALADA LUI RADU AMĂRĂȘTEANU

Cum superlativele în materie de comentarii ale unor cărți românești contemporane par a fi devalorizate printr-o frecventare lipsită de orice măsură, vom vorbi despre cartea lui Stelian Tăbăraș înfrinîndune, pe cît posibil, entuziasmul și căutînd să schițăm, la rece, o prezentare cît mai exactă. **Zilele cele scurte** este o carte subintitulată „roman", dar face parte mai degrabă din categoria baladelor. Aceasta fiindcă personajele sînt stilizate, ca într-o veche frescă aproape ștearsă de trecerea timpului, iar conflictele, deși petrecute într-o epocă și într-un loc anume, evoluează în modul exemplar al unor eterne mecanisme ale naturii umane. Naratorul, ascuns romantic sub înfățișarea unui reporter interesat de amănunte istorice, redă povestea despre „strania existență și petrecere a Amărăștenilor", pe care a auzit-o de la un bătrîn din Țara Loviștei.

Întîmplările se petrec pe la anul 1870 în ținutul dintre Munții Făgărașului, Lotrului și Căpățînei, în depresiunea intracarpatică pe care Oltul o împarte în două, prin locurile unde se crede că a avut loc luota de la Posada. Radu Amărășteanu, în vîrstă de patruzeci de ani, umblător prin străinătăți și obișnuit cu o viață de elegant consumator, este chemat la moșie de către tatăl său, care simte că i se apropie sfîrșitul. După moartea bătrînului, Radu Amărășteanu îi descoperă jurnalul intim. Pe nesimțite, lectura îi modifică modul de a vedea viața și de a-și concepe propria existență. Bătrînul fusese un om luminat și avusese o înclinație spre austeritate, care îl ridicase în ochii țăranilor. Din jurnal, Radu află că mama lui fusese o soție necredincioasă și că bătrînul o pedepsise doar prin refuzul de a se mai arăta vreodată de ea. Aflat sub sentimentul că este condus de mîna destinului, boierul se căsătorește cu o preafrumoasă fată, mult mai tînără decît el. Se instalează amîndoi la castelul Amărăștenilor și încep o serie de amenajări arhitectonice, menite să facă mai plăcute diminețile și serile gingașei Arghira.

După cum se vede, pînă aici totul este cunoscut din multe alte cărți mai vechi și mai noi. Numai că, într-o bună zi, boier Amărăsteanu are o idee foarte ciudată, care ni-l arată dintr-o dată în adevărata sa înfățișare sufletească : om cu suflet de artist și nicidecum un banal urmăritor al perpetuării și al întăririi spiței sale. Cum în fața castelului său se află un deal lutos, pe care caii se trudesc din greu în zilele ploioase, Radu Amărășteanu se gîndește la un tunel. Un tunel care să străbată dealul astfel încît, într-o anumită parte a anului, soarele să se arate mult mai devreme decît de obicei, razele lui să pătrundă prin larga galerie și să fie astfel cu putință „zilele cele scurte". În același timp, tunelul ar fi înlesnit și drumul, dar boier Radu se gîndește mai ales la felul în care tînăra lui soție se va bucura de razele soarelui trecute miraculos prin pămîntul dealului. Este proiectul unui poet. Împlinirea lui îl obligă însă pe boier să facă un împrumut mare de la Gogu Balaore, ciocoiul îmbogățit prin inteligență și necruțare, care pîndește, ca un corb, decăderea vechilor stăpîni. Vor lucra țăranii, conduși de un tînăr inginer neamț, angajat de boier în urma unei inspirații de moment, similară cu cea căreia i s-a supus atunci cînd s-a căsătorit. Lucrările încep și progresează mulțumitor. Într-o zi, însă, pe cînd boier Radu se află în foișorul unde este instalat telescopul bătrînului, destinul intervine din nou. De unde pînă atunci nu atinsese ciudata sculă de privit spre stele, boierul cel tînăr simte nevoia să o folosească. Vede la marginea pădurii, după cum lesne este de bănuit, o pereche de îndrăgostiți ; soția sa și inginerul. Radu Amărășteanu se prăbușește în sine ; la puțin timp după aceasta Arghira îl părăsește, iar castelul este victima unei crize de furie a țăranilor, îmboldiți de maleficul Balaore și supărați pentru nefireasca lucrare a tunelului : „De aici, de pe culmea Seciurei, rugul castelului se vedea roșu, înăbușit de fum alb, cu răbufniri de flăcări înalte după rafalele de vînt. Îndurerat, Radu parcă auzea trosniturile focului și de aici. Nu, nu putea să le audă aievea ! Era la o distanță, în linie dreaptă, de cîteva mii de pași de castel. Fumul ce se vedea în noapte, mai lăptos decît era în realitate, cobora spre apa împuținată de seceta toamnei ca de la o jertfă neprimită. Siluete de oameni se vedeau mișunînd în jurul focului..." Înainte de acest sfîrșit, boierul mai apucă însă să vadă tunelul încheiat și are parte de o seamă de zile din cele scurte : „Soarele petrecut prin tunel închipuia în coasta celuilalt munte de peste vale un cerc alungit, din cauza coastei, la început abia conturat, apoi tot mai roșu-cărămiziu. Privită din sat, pata aceea de lumină părea o lună plină care uitase să apună dincolo de culme, alunecase pe dincoace și acum se oprise nedumerită. În mijlocul ei se răsfăța castelul Amărăștenilor cu cele două turnuri sclipind ca niște oglinzi. Zidurile înseși, ca și pereții de zirnă cătrănită, păreau acum de luminare galbenă. În jurul ocolului de lumină era un altul, mai slab, asemuindu-se cu cearcănul lunii în ajun de ziuă ploioasă".

Povestea lui Radu Amărășteanu este o variantă posibilă a mitului sacrificiului pentru artă. Surprinzător Meșter Manole, boier Radu pierde totul pentru că a vrut să schimbe lumea printr-o lucrare de artă. După cum s-a putut vedea și din citatele pe care le-am propus mai sus, Stelian Tăbăraș exploatează bogata vină poetică a acestei teme într-un mod maestral. El este un stilist de mare rafinament. Cartea sa, a cărei lectură ne-a adus aminte de **Gheparul** lui Giuseppe Tomasi di Lampedusa, are farmecul misterios, aproape inexplicabil al scrierilor vii, cărora le este rezervat un destin ieșit din comun. Cred că cei care vor acorda premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1981 ar trebui să nu uite **Zilele cele scurte.**

Voicu Bugariu

REVISTA REVISTELOR

«REVUE ROUMAINE» 2/1981

Numărul pe februarie (1981) al **Revistei române** se remarcă printr-o exemplară unitate în varietate. Dedicat aproape în exclusivitate muzicii ca fenomen artistic dar și ca simbol al unor adînci și armonioase rosturi ale existenței românești, el a fost gîndit ca o semnificativă trecere în revistă a unor preocupări artistice, teoretice, istorice și metodologice pe care specialiștii noștri le dedică în prezent artei sunetelor.

Centenarul Ion Minulescu este marcat astfel de un eseu deosebit de pertinent al lui Pompiliu Marcea în care autorul „Romanțelor pentru mai tîrziu" este evaluat din perspectiva binecunoscutei muzicalități a versurilor sale, a predilecției programatice „pentru vocabulele sonore, pentru imaginile cu ecouri acustice, pentru eufonia și armonia interioară" (pag. 6). Urmează un grup de poezii selectate din opera lui Minulescu care ilustrează adecvat ideile eseului.

La rubrica **Valori românești,** redacția dedică mai întîi un amplu grupaj mult-discutatului roman „Marele cintec" de Mihail Diaconescu și eroului pe care el l-a evocat epic — muzicianul Ioan Căianu-Valachus. Subliniind meritele amplelor tablouri de epocă dedicate de Mihail Diaconescu barocului muzical românesc, Viorel Cosma semnează un erudit articol menit să evidențieze caracterul enciclopedic al preocupărilor umaniste ale muzicianului Ioan Căianu-Valachus. În continuare sînt reproduse ample fragmente din „Marele cintec" într-o selecție sugestivă atît pentru atmosfera romanului cît și pentru arta epică a autorului.

O substanțială cronică literară semnată de Valentin F. Mihăescu și dedicată tot „Marelui cintec" precum și o mărturie de creație a lui Mihail Diaconescu în care sînt comunicate lectorilor motivele sufletești și de conștiință de la care el a pornit în evocarea lui Ioan Căianu-Valachus completează adecvat rubrica **Valori românești.**

Ea se încheie cu amplul și foarte substanțialul interviu pe care Ion Coja l-a solicitat eminentului istoric, prof. univ. Ioan Coman despre protoistoria culturii române, despre cărturarii autohtoni din secolele IV—VI și despre unele aspecte protocronice ale spiritualității noastre. Fapt semnificativ, autori ca Ioan Cassian, Niceta de Remesiana, Auxențiu de Durostorum, Dionisie cel Mic, Ioan Maxențiu, sînt caracterizați de profesorul Ioan Coman din perspectiva contribuției lor la dezvoltarea culturii europene din secolele următoare.

La rubrica **Eseuri și Comentarii** sînt înserate o seamă de articole de o exemplară ținută teoretică și științifică dedicate citorva din obiectivele prezente ale cercetărilor muzicale românești. Solomon Marcus scrie astfel despre **Muzică, semiotică, matematică ;** Nicolae Brinduș — despre **Noi direcții în studiul fenomenului muzical ;** Anatol Vieru — despre **Modal, tonal, serial și din nou modal ;** Mihai Dinu — despre o **Apropiere lingvistico-matematică de istoria operei ;** Lucian Metianu — despre **O ordonare a structurii muzicale ;** Stelian Niculescu și Aurel Stroe — despre **Determinarea ritmului în piesa Dandae ;** Cristina Patraulescu — despre **Mecanismele generative ale ritmului palestrinian ;** iar Manuela Aprahamian-Mateescu — despre **Intrările posibile într-un canon de Bach.**

Un text de Constantin Tsatsos, fost președinte al Greciei, membru de onoare al Academiei R.S.R., un Dicționar de interferențe muzicale și o cronică a discului (dedicată și ea lui Ioan Căianu-Valachus) completează excelent recentul număr al **Revistei române.**

El demonstrează încă o dată calitatea nouă, în deplin acord cu menirea sa, pe care această publicație a realizat-o.

Vasile Măruță

Consolidarea opțiunii în roman

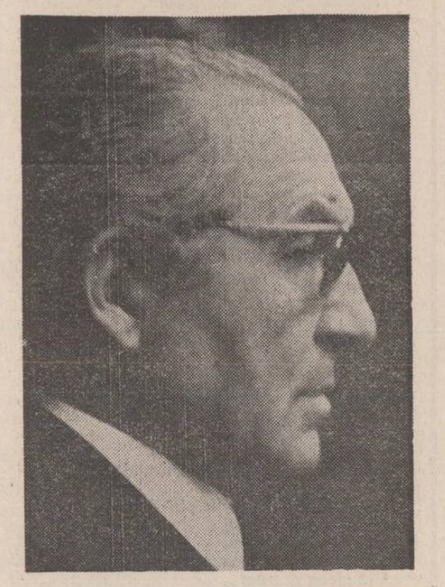

Ultimul roman publicat de Laurențiu Fulga, **Salvați sufletele noastre** (1980), urmărește, într-o formulă tipologică binecunoscută, un caz particular de **întruchipare a conștiinței tragice.** Romanul acesta nu este cu mult diferit de structura ciclică în care pot fi înscrise **Alexandra și Infernul, Moartea lui Orfeu, Fascinația.** O retorică simplificată îl separă de acestea : noua carte mizează pe exemplaritatea „poveștii" unice, al cărei protagonist „acoperă" un spațiu epic voit sumar, „cedat" speculațiilor simbolice, divagației eseistice. Ultima e o adevărată **sarcină virtuală** la care textul romanului nu încetează nici un moment să invite. Față de **Fascinația** (1977), de exemplu, **Salvați sufletele noastre** nu e numai în situația melodiei față de polifonie, ci este și o revenire cu scopul, urmărit aproape didactic, de a lămuri retrospectiv și sintetic, iluminînd cu înțelesuri superioare o obsesie tematică. Interpretarea poematică, simetriile structurale care transcend materia epică, schemele „umplute" cu o populație fantastică de figuri poetice, rotirea textului ca un disc newtonian în jurul focarului luminos, toate aceste atribute ale cărților lui Laurențiu Fulga au fost părăsite în favoarea surprinderii **transei** tragice. Motivația se află, desigur, în profunzime : structura tragică e monolitică, individualizantă. Ea nu acceptă, în principiu, reluarea; caracterul ciclic depersonalizează. Aceasta este probabil rațiunea pentru care Heronim, protagonistul noii cărți, se desparte, ca mod de a prinde viață, de celelalte personaje. **Fascinația** cuprindea patru romane într-unul singur, identificabile cu cele patru capitole. În fiecare apăreau personaje cu nume identic (Luchian, Maria, Timotei, Vernescu, zugravul de măști), dar cu identitate diferită. Ele sînt însă purtătoarele unui destin comun și ceea ce contează este, ca și în **Alexandra și Infernul,** identitatea de destin, la nivelul semnificației generale. O întreagă teorie și un adevărat studiu naratologic, pus să evidențieze unitatea actanțială în baza problematicii comune — a unor reprezentări distincte pot fi desprinse din romanele lui Laurențiu Fulga.

Nimic din această întreagă speculație tehnică, așadar, în **Salvați sufletele noastre.** El vine să ilustreze faptul că personajul unic al lui Laurențiu Fulga e traversat de **vina tragică** în oricare ipostază s-ar afla. „Vina" lui e una de statut ontologic : conștiința umană este ireversibil scindată. Ea trăiește o dedublare de principiu, care iese la suprafață în situații-limită. Modul ei de manifestare trece acum din planul existențial în cel estetic. Obsesia mai vechilor romane este criza individului care se descoperă în miezul „tragediei" de tip ontologic : conștiința sa, a cărei derută e relevată de evenimentul infernal (de obicei războiul), e **unitatea ruptă** în fața celor doi poli. Între Eros și Thanatos sînt purtați toți eroii lui Laurențiu Fulga. Odată produs dezechilibrul, insul se va refugia în unica speranță de perfecțiune : erosul, capabil să refacă și să conserve esența umană. Invadat de euforia negativă a spiritualizării thanatice, omul încearcă să o domine prin acest adevărat experiment demiurgic de salvare. Problematica părea invariantă, cercul, închis. Cu Heronim, sculptorul aflat pe un pat de spital în ajunul operației fatale, tipologia personajului lui Fulga își schimbă planul referențial. **Salvați...** e romanul deschiderii unui nou cimp tematic, deși intuiții asemănătoare pot fi observate și în **Moartea lui Orfeu.** „Vinovatul tragic"e un artist de geniu, vina lui e de tip demiurg-estetic. Sculptorul acesta reface simbolic calitatea demiurgică a artei, mai larg capacitatea de întemeiere a esteticului. Vina, deci, „barbaria" sublimă a oricărei întemeieri. În apropierea morții, Heronim nu mai este sfîșiat de recurența imaginației erotice, pusă să controleze suveran destinul individului în plan ideal, ci de lupta abstractă a sinelui aparent, echivalabil în ordine existențială, cu sinele profund, cel exteriorizat de avatarurile **creației, „Boala"** lui Heronim aparține spațiului de intimitate simbolică și exact pentru acest motiv episoadele propriu-zis epice sînt calculate cu precizie și, parcă, „economisite" cu prudență. Conștiința erotică a individului s-a transformat în conștiință estetică. Noutatea tematică rezidă tocmai în faptul că, acestui eu scindat de o implacabilă lovitură a destinului, ca în tragedia clasică, arta nu îi poate oferi nicicum o superioară împăcare, ci un continuu extaz negativ, o „rupere" perpetuă a ființei. Funcția catharctică a practicii artistice e dimensiunea care lipsește din conștiința sfîșiată a sculptorului Heronim. Existența artistică e pentru el o provocare a hybris-ului ; mai mult, o exteriorizare a neputinței de a se salva prin desăvîrșire în plan estetic. Aici se cere localizată însăși „vina tragică" a eroului. În acest lung rechizitoriu la care se supune prin dedublare (Rafael e dublul mental al lui Heronim), **situațiile** sînt definitorii. Pe de o parte, acel straniu accident devenit constanță în linie erotică. Autor al unei controversate statui, Heronim va fi obligat apoi să observe că respectivul chip cioplit seamănă întru totul unei făpturi reale, Arghira, necunoscută anterior. „Conflictul" nu se rezolvă nicicum în ordine fantastică, soluție ce ar fi fost, neîndoios, lejeră. Realitatea dublează așadar plăsmuirea imaginară și „șocul" acesta devine subtil singurul refugiu catharctic, unic trachilizant al conștiinței artistului. **Figura,** tematic vorbind, ar fi încintat pe un Oscar Wilde sau Huysmans și ar fi asigurat punți speculative în sprijinul tezelor estetismului fin-de-siècle. Episodul acesta cu caracter invariant nu poate totuși „ține piept" asaltului tragic. Căci, pe de altă parte, cosmarul omului Heronim vizează imperfecțiunea retragerii în contemplație estetică în raport cu presupusele culpe existențiale. Posibilitatea eliberatoare a artei e insuficientă, incompletă înaintea misterului tragic al vieții reale. **Vina tragică** a lui Heronim e, într-un cuvînt, imperfecțiunea funciară a demiurgiei, sălbaticul ei travaliu recuperator. Carte scrisă patetic, cu elasticitate ideatică și fără ostentație simbolică, vizînd o secretă fragilitate austeră, aceea a exercițiului euharistic, **Salvați sufletele noastre** este, un text de consolidare a **opțiunii tipice** din proza lui Laurențiu Fulga.

Costin Tuchilă

Poeme de VIRGIL TEODORESCU

Bravo bravissimo

Cînd să trec strada văzui un vlezure
de proporții medii
ieșind din pivnițele vaticanului
și zoogninu-o spre cioseaul puolic,
spre surprinderea mea pava,ul haoar n-avea,
bravo
el făcu așa cum scrie la carte
cei doi pași înapoi pentru victorie
și iată că, fără nici un test preliminar,
ungniile oamenilor de pe cele cinci
continente
începură să crească cu viteza fulgerului,
bravo bravo
natura care e întotdeauna exactă
își aran,ă, cochetă, capișonul
și-și dădu poalele peste cap
bravo,
o să rideți poate dar
chiar în acel moment
se-ncheiase campionatul băutorilor de bere
două sute douăzeci de halbe de bere neagră
contra două sute șapte halbe de bere blondă
formidabilă performanță,
bravo
campionii culegeau laurii victoriei
și în Liban, Sarchiz, cu ochii cit cepele
interzicea cu un gest delicat

dar cu atît mai măreț
canonada zilnică,
vai de mama lui,
și cum vă spui
nevastă-mea tocmai scotea din cuptor
plăcinta cu mere
bravo bravo
dar să ne ținem gura
prietenul meu Gellu Naum
semăna ceapa ciorii în grădina lui
semiramidă
în care odihnea extrem de obosit
venerabilul său părinte
săpa și semăna, fără grabă,
însă era împiedicat din treabă
deoarece întîrzia sămînța arvunită,
dar ea se poate inventa oricînd,
invenția e mama ficțiunii
(și nu invers cum încă mai cred unii)
ea face alb din negru dintr-un salt,
cînd o ia razna tot ea strigă : halt !
și cînd se umflă-n piele
urcă pe ziduri ca un dans de iele
trasează la nadir o dungă mov
scoală din morți bătrînul riu Neajlov
împovărat de bătălii celebre,
peștii sătui de-atîtea demonice manevre
fug îngroziți și se retrag în stuf,
doar domnișoara pește rămîne să refacă
onorurile casei
bravo bravo
în timpul verii riul cîteodată seacă
și după toate
își fac de cap și stelele fardate
bravo bravissimo

Iscălitura sepulcrală

Pe-o biată oală
zării o semnătură sepulcrală,
era, să presupun cutez,
poate o neagră oală de horez,
sau poate un urcior din care

Ilie Boca : „Portalul"

băuse tatăl multelor urcioare,
nu mai țin bine minte,
însă eram cu sami
și-aveam, nimic de zis, lapsus calami
și mai aveam, în plus, și-ncurcături,
păi ce crezi că-i ușor,
chiar dacă bei direct de la izvor,
să faci rost de mîncare pentru vreo șapte
guri ?
Mă iscăleam pe-atunci pe bolbotine :
venise primăvara (citeodată vine) –
mă iscăleam pe ștevie, pe brusturi,
adesea pe urzici, făceam și gafe ;
am refuzat la flori autografe,
și printre ele cîteva mușcate,
mă iscăleam în oblic ca Chagall
mă iscăleam central și lateral
și cînd mă plictiseam chiar dandarate,
mă iscăleam pe față și pe spate,
dar ploile, de obicei demente,
ștergeau seducătoarele amprente,
cînd am răpus penultima artroză
m-am iscălit fulgerător pe-o roză,
a fost un act spontan, mai mult un sprint,
dar blestemat să fiu dacă vă mint,
cel ce-mi deschise ușa fu un spic,
și cheia a făcut în broască : clic.

Defecte de vorbire

A n-avea nicio aderență în nici o
împre urare,
vesel sau trist, șașiu sau exact dimpotrivă,
în orice parte a lumii s-ar fi aflat,
A n-avea nici o aderență, –
dar după ce și-a operat palatalul
ca să scape de gura părinților și a rudelor,
acest A mizerabil
ș-a transformat într-un riu de ăuri
în care pînă la urmă s-a înecat,
deși unii susțin că ar fi vorba de sinucidere.

Mișcă

Mișcă peștele în mediul său natural
zi și noapte fără să-i pese
mișcă ființele alese,
dîndu-și un pumn în ceafă
cînd le atingi la leafă,
mișcă și a mișcat de la-nceput
un hipocamp în rut
desfășurîndu-și voalurile triste,
mișcă în gări modestele batiste
și mișcă uneori, dar inutil,
ferestrele privite din profil.

Scrisoare de trăsură

Îi plăcea să împacheteze mai ales scările,
făcea mici colete pe care le expedia în toate
colțurile lumii
și dacă-ți lipeai urechea
puteai să auzi bocănitul bocancilor
și goana copiilor în diminețile de duminică,
în micile colete scările își păstrau demnitatea,
își vedeau de treabă,
și n-am auzit niciodată ca una din ele
să fi protestat,
ceea ce nu se poate spune despre mașinile
de cusut
cu care și-a găsit beleaua.

Mergeam în aceeași direcție

Mergeam în aceeași direcție
și deschizînd gura îl auzii zicînd
că pornise într-o direcție diametral opusă
deși era evident că mergeam în aceeași
direcție,
neagă el ce neagă
și cînd îmi era lumea mai dragă
dispare vreo șase luni,
dar soarta propriu zisă e clementă
deobicei și uneori
l-am întîlnit trăgînd un cărucior
în piața Mîntuleasa, singur cuc,
un cărucior cu roți de cauciuc,
trecu pe lîngă mine supărat,
mi s-a părut a fi un horn surpat,
mă înșelam vezi bine,
mereu cad victima unor erori :
el transporta un nou sistem de șfori
lăsînd în urmă-o vagă mireasmă de verbine

Un ochi în plus

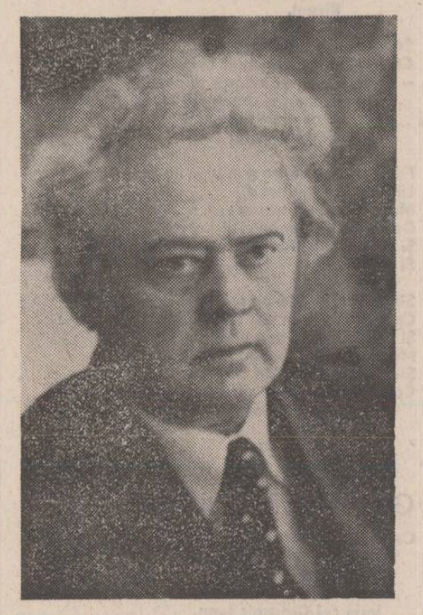

I

În ceea ce are viabil (adică în cea mai mare parte a sa) lirica lui Virgil Teodorescu reprezintă o reușită tentativă de a descoperi mecanismul real al gîndirii. Plecînd de la suprarealism (într-o confesiune preciza : „Am considerat întotdeauna suprarealismul un realism deschis, adică o excepțională reflexie a realului, nu în apă, ci în adîncul pămîntului, acolo unde își are lăcașul lava încandescentă, înainte de a izbucni la suprafață, acolo unde se află, probabil, ca o cicatrice palidă, imensa prăpastie din care s-a desprins luna") autorul „Blănurilor oceanelor" mi se pare a fi marele poet al visului diurn și aici mă întîlnesc cu opinia lui Ștefan Aug. Doinaș. Dar ce înseamnă vis diurn pentru un poet desprins din suprarealism ? Trost scria în „Le profil navigable": „Rêve diurne s'adresse en même temps aux hallucinantions, au somnambulisme, aux rêveries et à tous les états exceptionnels qui expriment le fonctionnement réel de la pensée, pendant l'état de veille". Metaforic vorbind și recurgînd la un titlu al unei poezii din „Repaosul vocalei", poziția lui Virgil Teodorescu e aceea a artistului care posedă „un ochi în plus", al inițiatului ochiului al treilea... Metafora Ochiului-în-Plus relevă : „automatismul, care oferă autonomia, libertatea totală a facultăților creatoare care se opune mecanismului, rezultat deplorabil al obișnuinței și al deprinderii cretinizante" (Virgil Teodorescu: „Cuvînt introductiv" la o traducere din Paul Éluard). A descoperi mecanismul real al gîndirii înseamnă a pătrunde incisiv structurile sale precare, a nărui rutina, depersonalizarea, conformismul, utilitarismul, prejudecățile, tot atîtea grile între om și existența sa reală. Pentru aceasta suprarealiștii au propus hazardul obiectiv, fenomen metapsihologic admițînd existența coincidențelor sugestive printr-o fuziune a dorinței și a inconștientului. La hazardul obiectiv se ajunge prin automatismul gîndirii.

Virgil Teodorescu, așa cum a mărturisit-o de nenumărate ori, nu a fost un suprarealist ortodox. O anume consecvență în a aplica unele din principiile suprarealiste se întîlnește în poemele din tinerețe, în acele proiecții ale imaginarului asupra Erosului. Miraculosul senzual, realizat prin feericul imaginilor onirice, prin obiectele-fetișuri din recuzita Erosului, fantasticul senzual, luciditatea oarbă a dorinței, realizată prin experiența extatică și prin luciditatea demersului — iată cîteva din preceptele școlii lui Bréton detectabile în erotica lui Virgil Teodorescu. Poetul român se întîlnește cu poetul francez prin inventarul obiectelor erotice, prin enumerarea lor amănunțită, prin vertijul de imagini care bulversează iubirea în fantasticul senzual. Poezia e, în acest caz, un fel de inițiere erotică, un ritual prin care Cuvîntul devine însăși emblema iubirii trăite (se știe cît importanță acordau suprarealiștii practicii). În aceste lungi incursiuni prin arcanele Erosului Virgil Teodorescu e un fervent fidel al cuvintelor lui Rimbaud : „L'amour est à réinventer" Cuvinte care trimit la „Inventatorul iubirii" de Gherasim Luca, din care citām : „Totul trebuie inventat, nu mai există nimic pe toată lumea. Nici măcar iubita, această supremă certitudine, părul ei, singele pe care i-l răspîndeam cu atîta voluptate, aparatul emotiv pe care îl declanșează surîsul ei enigmatic în fiecare după-amiază la ora 4, ora 4, ar fi deajuns această dubioasă, cauzalitate prestabilită a orei 4 ca să suspectăm orice îmbrățișare anterioară, orice, dar absolut orice inițiativă umană conține acest caracter diminuant și memorabil al cifrei 4, chiar unele întîlniri fortuite, marile amoruri și marile, subtilele crize de conștiință". Acest citat sprijină nu numai afirmațiile anterioare asupra eroticii autorului „Poemului întîlnirilor:" ci este semnificativ pentru o poezie a lui Virgil Teodorescu în care găsim aceeași pulverizare a memoriei, vaporizare a realului și autarhie a „cauzalității prestabilite" a unei ore : „Cred că era într-o simbătă / într-o simbătă după amiază / într-o simbătă după amiază pe la orele patru fără un sfert / cînd / un vultur mai sur ca pelagra / își începuse neagra / serenadă / mai neagră ca toate / regele rinocerilor lipsea din localitate / și vîntul bătea dinspre mare / mlădios ca un gît de gazelă. / Cu spaimă întipărită pe chip / bărbații căsătoriți cu doi copii / alergau să se ascundă în gaură de șarpe / urmăriți de un uriaș linotip / precedați de eșarfe / nu este nimic cert / dar cred că era într-o simbătă / într-o simbătă după amiază pe la orele patru fără un sfert" („Glosar"). Găsim aici și cîteva din procedeele specifice acestui poet pentru a submina precaritatea gîndirii invadată de rutină : gratuitatea înscenarilor, aleatorul întîmplărilor care mimează aparența de epică, colcăiala de obiecte, mixtura ingenioasă de realitate și suprarealitate sau, mai bine zis, de suprarealitate în realitate, ironia pătrunzătoare care răstoarnă toate afirmațiile anterioare.

În poezia română Virgil Teodorescu este marele poet al stărilor hipnagogice. În planul textului ele se realizează prin înălțarea în suprarealitate a unui eveniment anodin, contrariind orice logică obișnuită, stabilind corespondențe neașteptate dar posibile. Nu e oare poezia o virtualitate de a fi a realului ? Evenimentele obișnuite au acuitatea suprarealității. („Velur", „Garoafa convulsivă"). E o poezie a simulacrului — real, vizînd aceeași libertate a gîndirii. Trost scria în „Le profil navigable" : „Le simulacre — réel devient une manière de surmonter la résistanse de certaines limites physiques".

Virgil Teodorescu e un dușman înverșunat al limbajului ajuns în stare de scleroză. Zonele lui precare sînt survolate de o savuroasă ironie, chiar cu accente malefice uneori : „Mai bine să înecăm egreta / ca pe un pisoi în lighean / și să punem în funcțiune bicicleta fosforescentă / cu corbul în jos / deși orice om politicos / va prefera sînul iubitei / la pătrat sau la corb" („Rozumium"). Aceste comedii ale limbii se realizează în planul lingvistic al textului chiar în sintaxă. Eugen Dorcescu observa : „Raporturile sintactice se înfăptuiesc, de cele mai multe ori, doar formal — relațiile reale dintre sensuri opunîndu-se celor postulate de conjuncții (sau fiindu-le indiferente). False cauzale, false finale, în general, false subordonări și coordonări ne întîmpină la tot pasul". Logica strictă a gîndirii e pulverizată de o ironie colocvială cu nuanțe relativiste. („Pe din două"). Alteori, e demascată poetic omonimia lexicală („Da sau nu?). Se ia în răspăr „soioasa claritate" a gîndirii, insinuîndu-se precaritatea oricărei demarcații brutale între lucruri sau concepte („Berbeci și poduri"). Tot aici trebuie amintite acele poeme care pleacă de la Urmuz, asupra cărora nu voi insista deși constituie peripluri în imaginar ale poetului, deoarece găsim comentarii pătrunzătoare în eseurile lui Ștefan Aug. Doinaș și Petru Poantă. Fără să exagerez cred că un poem ca „Sentinela aerului" poate figura în orice antologie de poezie universală. De relevat în aceste poeme („Sentinela aerului", „Convorbire particulară", „Abraba", „Drumul spre mare", „Blana de ris", ș.a.) limbajul debordant care adună în maelströmul său imagistic elemente dintre cele mai heterogene, mărturisind, credem, dorința implicită de-a sugera complexitatea lumii, întrepătrunderile dintre tărîmurile pe care gîndirea le-a fixat ca distincte. Virgil Teodorescu e un poet cu o viziune heraclitеiană asupra realului, e un dușman neîmpăcat al discontinuității, e un poet al „vidului plin" („Panta rei"). Multe din fabulațiile poemelor sale se desfășoară în spațiile pe care gîndirea apterâ a conformismului le-a decretat ca goale.

Umorul negru, cultivat cu obstinație de suprarealiști, dar nu numai de suprarealiști, reprezintă o constantă a poeziei lui Virgil Teodorescu. Atît în poemele care pleacă de la Urmuz, cît și în poemele care denunță absurdul istoriei. Aici imaginația prodigioasă a autorului „Sentinelei aerului" se conjugă cu luciditatea, cu sarcasmul, cu cinismul, cu ironia scăpărătoare, într-un spectacol insolit, scenariu funambulesc al grotescului Istoriei. Într-adevăr, numai un nonconformism extrem față de habitudinile rostirii poetice poate genera o fabulație atît de departe împinsă precum în „Constructorii ruinei". Textul numărul 7 o dovedește din plin. La Virgil Teodorescu umorul negru înseamnă aparența de logică. Acest text e o argumentație, aparent bine articulată, fără fisuri, o argumentație în esență absurdă. „E unanim cunoscut / că țiganii sînt foarte prolifici" — iată premiza demonstrației, să o numim non-carteziană („calchiind" formula omului non-oedipian a lui Gherasim Luca). Rigoarea demonstrației e cu atît mai deconcertantă cu cît lectorul e invadat de stranietatea relației cauză-efect. În ce constă argumentația ? Prolificitatea țiganilor e echivalentă gemenității uriașe. Neîndoios, ei trebuiau să intre în atenția celui de-al treilea Reich, interesat de proășirea rasei ariene. Descoperirea legilor gemenității oferea putința creșterii spectaculoase a rasei, cît și apanajul conservării „tarelor nefaste ale predecesorilor". Rigoarea științifică a descripției practicilor medicale la care sînt supuși țiganii, pe lîngă cruditatea rece a notației, potențează umorul negru.

Tiberiu Dăioni

Aventura poetică

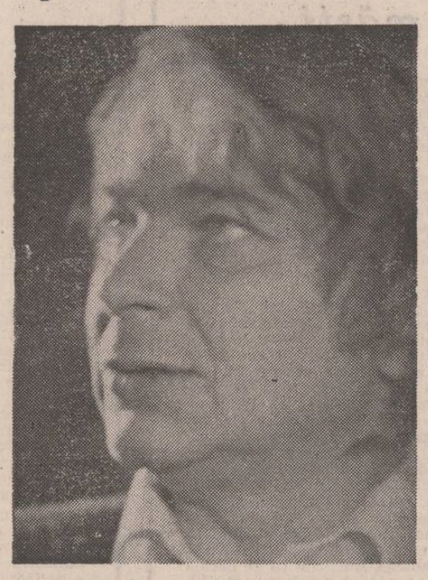

Urmare din pag. 1

turle trag cu aripa volute. / Se rotește marea-n țărmuri, pietrele țin gustul sării. / Te primește și pe sine sub arcada-i zveltă, du-te ! / E o lume care-n jurul soarelui a pus inele, / flori de platină smălțate și de aur noi lăute, / și corăbii zburătoare, cu sămînța lumii-n ele.

În volumul *Dreptul la timp* imagismul se retrage, concentrîndu-se în nuclee de autentică originalitate. Poezia care gravitase în jurul eului în expansiune, a ființei care se autocelebrează, se detașează acum deplasîndu-se către meditația asupra unui timp al virtualităților. Sonoritățile se sting, accentul spectaculos este anulat. Accesul la cerebralitate impune „lepădarea podoabelor". Revelația condiției determinate de o durată abstractă, care stabilește dimensiunea și sensul fenomenelor, produce o totală mutație de atitudine. Eului adolescentin și egoist i se substituie „irisul în contemplare", euforia se convertește în melancolie, se produce o disoluție a certitudinilor ingenue în fața confuziei pe care o introduce o nouă înțelegere a lumii, aflată la prima deschidere. Are loc o răsturnare a dimensiunilor universului, fizicul fiind copleșit de metafizic. Restructurarea ontologică plasează fără tranziție ființa în fața unei ipostaze nebănuite a existenței, în raport cu care sensibilitatea și atitudinea lirică se modifică, înregistrînd o nouă optică, a virtualității : *Există numai ceea ce va fi, / numai întîmplările neîntîmplate / Amintiri nu are decît clipa de-acum. / Ce-a fost într-adevăr nu se știe / Morții își schimbă tot timpul între ei / numele, numerele, unu, doi, trei... / Există numai ceea ce va fi, / numai întîmplările neîntîmplate, / atîrnînd de ramura unui copac, / nenăscut, stafie pe jumătate... / Există numai trupul meu înlemnit, / ultimul, de bătrîn, de piatră. / Tristețea mea aude nenăscuții / Pe nenăscuții oameni cum îi latră. / O, numai ei vor fi într-adevăr ! / Noi locuitorii aceste secunde / sîntem un vis de noapte, zvelt, / cu o mie de picioare alergînd oriunde.*

Schimbarea de perspectivă introduce așadar o confuzie a fenomenelor, care va dăinui și în poezia de mai tîrziu a lui Nichita Stănescu. Jocul virtualităților anulează limita dintre existență și nonexistență instaurînd o derută care nu poate dura. Elegiile sînt scrise la o anumită vîrstă a cunoașterii, fulgurantă și aleatorie, intuitivă și conflictuală. În căutarea unei rigori ordonatoare gîndirea traversează spațiul în care arhetipurile se luminează pentru a se refuza. Înțelegerea lumii este de esență divinatorie, deci necontrolată și neconfirmată, spiritul continuînd să rătăcească printre fenomene obscure care i se sustrag și care îl resping : *Astfel mă încordam să-mi aduc aminte / lumea pe care-am înțeles-o fulgerător / și care m-a pedepsit zvîrlindu-mă-n trupul / acesta, lent vorbitor / Dar nu-mi puteam aminti nimic / Doar atît — că am atins / Pe Altceva, pe Altcineva, pe Altunde, / care știindu-mă, m-au respins / Gravitație a inimii mele, / toate-nțelesurile rechemîndu-le / mereu înapoi. Chiar și pe tine, / rod al magneților, gîndule.*

În această condiție a cunoașterii se află sursa acelei drame a cuvîntului pe care poetul va încerca mai tîrziu să o disimuleze prin deriziune, s-o anuleze prin mistificare sau să o exorcizeze clamîndu-și refuzurile. Cuvîntul nu se poate sincroniza ritmului revelației, n-o poate capta, ființa fiind redusă la condiția de timp „lent vorbitor", ceea ce provoacă o scindare interioară. Intervine deci o stare de conflict a sinelui cu sine, o încercare de retragere determinată în ultimă instanță de sentimentul unui eșec : *Două concentrice, negre, sparte / fiecare pe rînd și în parte. / Pui de pasăre respins de zbor, / străbătînd ou după ou, / din miezul pămîntului pîn'la Alcor, / Într-un ritmic, dilatat ecou. / „Sinele" încearcă din „sine să iasă, / ochiul din ochi, și mereu / însuși pe sine se lasă.*

Acest moment de criză se rezolvă prin descoperirea unor certitudini, eroarea însăși opunîndu-se derutei atîta vreme cît propune o soluție ordonatoare. Lauda lui Ptolemeu se asociază descoperirii „înlăuntrului desăvîrșit", a limitării la nucleul stabil, chiar dacă dincolo de acesta nu se află decît un nou abis. Dar poetul nu a descoperit încă infinitul aflat în interiorul punctului : *El începe cu sine și sfîrșește / cu sine / Nu-l vestește nici o aură, nu-l / urmează nici o cometă / Din el nu străbate-n afară / nimic ; de aceea nu are chip / și nici formă. Ar semăna intrucîtva / cu sfera / El este înlăuntrul — desăvîrșit / și, / deși fără margini, e profund / limitat. / Dar de văzut nu se vede.*

Dinamica universului lui Nichita Stănescu este determinată în mod esențial de negație, refuzul traducînd o depășire, o detașare și în ultimă instanță căutare. Opțiunea pentru noua formă se precizează polemic, opunînd embleme altor embleme ca în „Certarea lui Euclid". Conflictul interior propriu conștiinței scindate transferă hiatusul asupra fenomenelor, aflate în opoziție. Tensiunea conflictuală conferă semnificații răsturnate unor reprezentări tradiționale, astfel încît poetul se împotrivește unei entități transcendente care se manifestă agresiv : *A venit îngerul ca un balzur / Mă izbea în singe, în inimă și în cuvinte / Dădea din aripi atît de tare / că mă umpluse de vinătăi și de morminte.*

Experiența poetică a lui Nichita Stănescu traversează, la vîrsta *Operelor imperfecte*, drama unei autodemolări în care reprezentarea perfecțiunii însăși este ultragiată cu un gest ricanator și iconoclast. Creației perfecte, născută din iubire, i se refuză integritatea în numele virtualității. Gestul distructiv implică ambiguitate, el fiind în același timp act de adorație și sadism, tragic și diabolic. Cubul perfect cărula i se sfărîmă un colț este un semn al creației proiectată printr-un act negator într-un spațiu al confuziei, dominat de *absență*. Sensului expansiv al poeziei de tinerețe i se opune sensul retractibil. Absența ca unică proprietate este reflexul unei ipostaze a acelui „nimeni dornic de neființă".

Existența poetului cunoaște experiența „deplinului gol" în care se instaurează tăcerea ca necesitate și atitudine. Uneori tăcerea traduce o criză a rostirii care se manifestă prin intuiția unei „alte vorbiri" capabile să transpună realitatea modificată de revelația abisului care se cască *în* și *dincolo* de lucruri. Punctul absorbind fenomenele și timpul, ființa și cuvîntul în spațiul unei absolute *absențe* redimensionează lumea metaforică a poetului. Descumpănirea conștiinței asaltate de neant, criza perfecțiunii formelor, confuzia dintre a fi și a nu fi nu se mai exprimă prin *necuvintele* unui regim special al comunicării, ci se refuză pur și simplu rostirii. Obstinația tăcerii îmbracă uneori forma unei „bouderii" infantile care disimulează o dramă a „sinelui" confruntat cu metamorfozele necontrolabile ale universului său. A nu fi, a nu avea și a nu vorbi definesc expectativa poetului. — *Ce nu mai ai tu de vorbești / Nu crezi că prea multe ființe se învîrtesc cu nimic / în jurul unei orbite ? / M-am întors și am întrebat / Nu spun ce / Treaba mea ce / În rest vă sfătuiesc și vă îndrum / să nu care cumva să folosiți altfel limba / decît pentru tăcere.*

Poate fi această atitudine și gest ilustrator privind opțiunea pentru virtual, pentru acea calitate de „operă imperfectă" care presupune în mod necesar asumarea perfecțiunii. Dar cum opera lui Nichita Stănescu este aventură poetică în sensul cel mai pur al cuvîntului, experiența abisului, revelația neantului, adaugă noi dimensiuni creației sale, deschizîndu-i perspectiva umor teritorii nelimitate.

dumitru m.ion

Țipătul și ciripitul

Ciripești tu, suflet de vară, spui lucruri ciudate
Și toți sînt cu ochii pe tine.
Lațuri de raze pindesc
Să-ți prindă picioarele :
Să te vestesc în ce grai,
Ca tu să-nțelegi gestul meu gratuit
Ca pe o pură strălucire a inocenței ?

Pe albul cearceaf :
un pilc de brîndușe (senzație de bogăție)
ne scoate din minți.
Pe obrazu-obosit :
rîvnitul sărut (o căldură de tropice)
perversa vînzare de Soră.
În suflet :
un zid înălțat (de coada unui păun)
ne-ndepărtează de lume.
În grădină :
bătrînul duce de mînă-un copil. Ceva
care se-nvață, ca și moartea, pe viu.

Țipătu-mi arde pe buze boțit :
Tu-l înțelegi cu mult înainte
Ca eu să apuc să-l aud.

S-ar putea spune : nu am mișcat
Nici un deget și totuși sînt mulțumit.
Țipătul meu pesemne a fost
Acel voluptos ciripit.

Măcinare

O mică tăcere și vei auzi
Crengile sau oasele sfărîmate
Și această voluptate-a auzului
De a prinde totul
Se va răzbuna asupra sufletului.
Atunci, ca și ieri,
Ai să înțelegi măcinarea
Acelor saci vii
Din care gîndurile încolțesc
Primejduind.

Unghii

Simți cum îți cresc unghiile,
protuberanțe malefice :
Ai putea să te zgîrii pe față,
Să te agăți de o stîncă,
Să ari cu ele prin pat,
Prin carnea vecinului,
Să acoperi cu ele
Nefericitele pete ale uitării ;
Ai putea cu ele să spargi
Geamul acestor sere
În care înflorește frica,
Ai putea să le împletești
Cu unghiile altora
Și să scoți ochi — acei ochi
Care zgîriie mai rău decît unghiile.

Fresca

Pe furiș, cum ai pătrunde în sufletul
Cuiva mai pur decît tine,
Am intrat cerînd adăpost.
Aripi filfîiau pe trupul Miresei
Și buze de apă-mi șoptiră :
— Ai urcat pe cărările vii !

De Sus, din bruma albastră,
pe creștet îmi căzuse betelă
Și-un zîmbet se îndurase
Frățește spre chipu-mi :
— Ai urcat pe cărările vii !

Din mîna rănită de ploi
Lunecau pe obrazu-mi granate
Și perle desprinse din zid :
— Ai urcat pe cărările vii !

Privighetori intrară în casă
Purtînd în ciocuri lumînări
Și raze-obosite de var.

În al treizeci și treilea an

Atunci cînd prin geamuri se cerne
Iluzia luminii,
Cînd închizi ochii preaamăgiți
Și-ți vezi prietenii morți
Iar mînia ți se preface-n durere,
Auzi deodată un geamăt
Care se topește în zid.
Deprins să fixezi pe hîrtie
Pînă și semne cărora nu le-ai dat
Niciodată crezare,
Te apleci și notezi :

În al treizeci și treilea an
Al măsuratei lui vieți,
Se spune că Grigor din Narek
Auzise un geamăt (asemeni)
Făcut de trandafirul agățător
Care se chinuia să urce pe zid.

Ciripitul și țipătul

Un trăznet își face loc în pat lîngă mine,
Mi-aduce mireasma femeii
Și a cărării care mă poartă de viu
spre Babilon,
Ierusalim,
Alexandria,
Bizanț,

Șoapte aud intrînd pe sub ușă —
Cosașii bat la fereastră, cer adăpost :
— Cu dragoste de adevăr te-ai zidit,
Deschide, deschide,
Ți-aducem în pumni
Ciripit de izvor !

Frica mă sărută pe gură,
Limba zăvorului tace
Mușcată de-un spasm
De nouă luni ruginit,
Și trăznetul își face loc în pat lîngă mine
Și naște.

Sînge văd intrînd pe sub ușă,
Copilul plînge în pat lîngă mine
Și țipătul lui de mărgean
Mă rănește, mă-mpinge mai la perete,
Și-n zid se deschide cărarea
Care mă poartă de viu
Spre Babilon,
Ierusalim,
Alexandria,
Bizanț.

Giovani Metafora

Ce dor mi se făcuse de tine, Io,
Ioan Botezătorul Ioan,
Ioan Scărarul Ioan,
Ioan Fără Țară Ioan,
Ioan cel Groaznic Ioan,
Ioan Lumina Lumii Ioan,
Ce dor mi se făcuse de tine
Io, Giovani Metafora!

Îți aduceam flori ofilite în mîini,
Mireasma maramelor morții
Închinînd-o pe treapta în care
Talpa atîtor picioare săpase
Spre mine-un Coliseum minor.

Viorel Lăzărescu : „Cîntec peste țară"

Ce dor mi se făcuse de tine, Io,
Mîna-mi urcind în văzduh a cosit
Aerul plin de urlet de fiare —
De frică-am uitat să mă port,
De spaimă murisem în mine!

Fie numele tău lăudat,
Floare cu gîtul tăiat,
Stilp de Himeră-nghițit,
Ochi ce-ngrozește-ngrozit,
Țară-n care-ai murit omorît,
Fragă a ciumei oprită în gît,
Vultur dinastic canonizat,
Fie numele tău lăudat!

Ce dor mi se făcuse de tine, Io,
Din pricina unei femei de pe drum —
Mergeam împotriva obrazului ei
Și ea m-a cuprins blestemînd:
Te sărut cu gîtul întins,
Cu gîtul de coasă tăiat.
Prin vînzare să fii cumpărat!

M-aș fi lipsit chiar atunci de păcat,
În conștiința ei să plutesc,
Dar Lebăda-n cer a cîntat:
Giovani Metafora !

Ce dor mi se făcuse de tine, Io,
Cum altora li se face urît,
Cum și mie mi se face urît
Cînd fulgerul alb te hrănește

C-un trăznet, Giovani Metafora!

ISTORIA LUI ȚILINDRU

adrian pintea

Țilindru, om fricos și căruia îi tremurau într-una mîinile fusese dăruit de dumnezeu cu o ciudată grabă, pe care o punea în toate.

Fusese poreclit Țilindru pentru că purta uneori pe cap un lucru rar, care chiar așa se numea. Nu spunea de unde se făcuse cu el. Îl punea numai pe cap, fără să se împopoțoneze, dar cu o anume seriozitate. Aproape misterios. Numai dumineca.

Țilindrul cel negru îi atrăsese bănuiala că ar fi sectant, dar asta era departe de adevăr. Mai degrabă s-ar fi putut spune că obiectul cu pricina îi dădea o stare de amărăciune. Cînd îl punea pe cap, venea o umbră de părere de rău de undeva și îi clătea fața măruntă, pe care n-o părăsea pînă seara, cînd omul scotea țilindrul și era iarăși el.

Poate că Țilindrul nu însemna nimic.

Cine poate ști...

Deasemenea poate că în căptușeala lui lucioasă se găseau niște ginduri vechi, rămase de la cine știe cine, care ginduri îl duceau chiar ele pe om la ascunzătoarea obiectului : după icoana înclinată a lui Sântu Gheorghe Omorînd Balaurul. Și îl obligau pe șoptite să-și puie în cap țilindrul, iar el nu se putea împotrivi acelei voințe străine.

Țilindrul acela nu-i schimba viața cu nimic. Cea văzută dinafară... Cînd trecea prin fața bisericii, și-l scotea ca pe orice pălărie și se închina, stătea puțin cu el în mînă ca să asculte clopotul, cel românesc și cel unguresc ,apoi îl punea înapoi peste părul lunguț la spate și păsea mai departe, îndreptîndu-se de cele mai multe ori spre cîmp, unde obișnuia să se plimbe pînă se cocea ziua...

Iar cine uita cumva numărătoarea sfîntă a zilelor, dacă zărea o arătare cu țilindru pe linia cîmpului, dincolo de cimitir, putea ști că e ziua de duminică, lăsată oamenilor pentru odihnă și pentru unele ciudățenii, dacă aveau vreo unele...

Cum spun, țilindrul nu îi schimba viața văzută dinafară, doar i-o acorda din cînd în cînd într-o cheie necunoscută, și părerea de rău de toate care îl cuprindea cînd îl punea pe cap era ca și cum s-ar fi gîndit cineva la el, de foarte departe...

Omul poreclit Țilindru era dintre cei care se grăbesc o viață întreagă, de parcă le-ar fi șoptit cineva la ureche, în ziua nașterii lor, că nu mai e timp...

Astfel de om se întîmpla să fie și Țilindru.

Crescuse în grabă. Se chinuise de cît de repede trecea timpul cînd venea vara, cînd pleca vara ; se chinuise de cît de greu trecea același timp cît fusese cătană chezaro-crăiască... Cînd se întorsese la lucratul cîmpului, se plîngea de vremea scursă atît de repede la oaste și ar fi vrut să fie dus din nou cu arcanul, ca să oprească timpul.

Se însură cu cea mai urîtă fată din sat, într-o grabă care o năuci pe aceasta, de parcă i-ar fi fost frică să nu i-o ia altul, ceea ce era de nepriceput, căci nimeni nu se grăbea să ia de nevastă calul acela sărac și uituc, cu veșnica lui umilință împletrită pe chip, după cum o vrăjise să rămînă oglinda din cui, în noaptea cu luna, cînd oglinzile își pierd orice urmă de milă și spun răspicat adevărul... Copiii Țilindrului se treziră azvîrliți în lume din pîntecul uscat al calului de femeie, în aceeași grabă fără explicație.

Oamenii se uitau chiorîș la graba Țilindrului și cîte unul îi striga din spate, trăgănat și cu o răutate de împrumut :

— Tu ce crezi, mă, că dacă faci de două ori drumul din casă pînă-n poartă, o să ajungi mai repede în capu' satului ?

Țilindru rîdea și el dar nu se putea schimba.

Nu umbla la înmormîntări. La ce bun ? Din clipa morții cuiva, mintea lui grăbită sărea atît de tare peste timp încît uitarea celui mort venea imediat. Scurta timpul dintre moartea unui om și uitarea lui firească de către cei vii, și asta era o înțelepciune a lui. Cînd îi murise vărul, și abia se aprinsese prima luminare pe un codru de pîine uscată, Țilindru nu-și mai aducea aminte cum îl chemase pe mort.

S-ar mai putea spune multe despre graba cea mare a Țilindrului. De pildă, cum i se strica mălaiul pentru iarnă, pentru că-l urca prea devreme în pod și căldurile încă puternice rîdeau de el... Cum a început să ridice grajd nou, cu mîinile lui, și cum l-a lăsat în părăsire, într-o noapte, fumînd cu coatele pe genunchi și gîndindu-se la ierbile care cresc azi peste zidurile mărunțite de morți repetate ale Vavilonului, așa cum scria în biblia cărunță a unei mătuși, care murise lăsînd nedibaci cărțulia într-un vraf de boarfe, la îndemîna ciudatului nepot...

Dumineca, însă, trecînd pe uliță, cu țilindrul pe creștet, omul nostru avea alt mers. Domol, liniștit, nu-ți venea să crezi ! Nu mai semăna deloc cu cel din miezul grăbit al săptămînii !... Lucrul acesta era atît de ciudat, încît toată lumea lega potolirile duminicale ale grabei lui Țilindru, de purtarea pe cap a sus numitului obiect. Și mulți erau de părere că cel mai bun lucru ar fi pentru el să nu se despartă de felul acela de pălărie nici în timpul săptămînii. „Poate te mai așezi, mă..."

În dimineața aceea, Țilindru, demult sculat, stătea pe prispă și fuma, chinuit de nerăbdarea lui obișnuită. Terminase de numărat ce număra el noaptea și nu îi era somn, obișnuit cu somn puțin de cînd se știa, căci hotărîse demult să nu mai prăpădească atîta amar de vreme cu dormitul.

Ar fi înhămat la căruță, să fi plecat pînă în margine, unde avea un pilc de scoruși, despre care credea că-s numai ai lui. Ar mai fi stat de vorbă cu ei, de una — de alta... Dar caii dormeau în picioare și nu se gîndeau la ce se gîndea el.

Ar fi trezit-o pe femeie, dar buimăceala ei cînd o zgîltîia, felul în care se împiedica de cele trei-patru lucruri din casă îl scoteau din sărite. Aruncă țigarea și se uită în sus pe uliță.

Bezna nu-i plăcea. I se strîngea sufletul cînd se uita așa în noapte, și, dacă mai erau și nori groși pe cer, îl apuca frica de-a binelea. Întoarse ochii de la drum și se uită mai departe în jarul țigării.

După ce o fumă din cîteva fumuri rupte adînc din piept, se duse înăuntru, să caute sticla de țuică. Era ascunsă bine undeva, ascunsă împotriva lui însuși de către el însuși, ca să ție mai mult. Se lovi de masă, căutînd, și de încă ceva și injură printre dinți. Aprinse lampa și se uită înfuriat prin tinda legănată de umbrele flăcării. Văzu ceva sticlind după icoana înclinată, cu Sântu Gh. Omorînd Balaurul și injură încă o dată, de astă dată bucuros și cerîndu-și iertare în trecere icoanei care n-avea nici o vină. Scoase sticla și o destupă, fiind stăpînul ei pentru o clipă. Dar încremeni cu ea la gură.

O puse încet pe pămîntul umezit de toamna care începuse deja dedesubtul casei și, cu inima strînsă, bagă mîna mai adînc în ascunzătoarea de după icoană.

Țilindrul strălucea în lumina lămpii și parcă peste luciul lui treceau ape de fum.

Cîrpa lămpii, netăiată de vreo săptămînă, ea scotea fumul acela, dar părea că e fum ieșit din mătasea țilindrului și omul se înfioară ca de o vrajă.

Brăduț Covaliu : „Muncitori forestieri"

Puse lampa și țilindrul pe masă, înghiți cu durere în sec și aduse pe urmă și țuica. Bău repezit de cîteva ori, cu ochii aduși după gîtul sticlei, ca să nu scape nici o clipă țilindrul din ochi.

Țilindrul se uita și el.

Omul bîjbîi pînă dincolo, cu inima împrumutată lui dracu' și de aceea tremurînd toată. În gură, gustul țuicii, semănînd cu cel al pămîntului umed pe care sticla stătuse doar cîteva clipe. Se așază în amîndoi genunchii lîngă pat și o zgîlții pe femeie. Gura uritei se mișcă dar ochii tăceau sub pleoapele rărite. Omul o mai zgîlții o dată, dar tot încet, pînă ce auzi de sub pătură : „Ce-i ?"

Își luă inima în dinți :

— În ce zi sîntem, Zenovie ?

Urita, ori n-auzise, ori se gîndea. Pe urmă mișca din umărul ei mare și se întoarce pe burtă. Cu gura îngropată mormăi numele zilei și tăcu.

Omul tresări și zîmbi în întuneric, dracu' îi dădu inima înapoi,el trase pătura peste capul înfierbîntat de somn al uritei și se sculă încet, cu inima recăpătată, pentru a trece legănat înapoi în tindă.

Pe fereastră se înțelegea că mai rămăsese puțin pînă la ziuă. Trase un scaun lîngă masă, se frecă cu palma peste piept și pe gît, ca și cum și-ar fi dat seamă că este. Bău din sticlă cu ochii închiși, cu capul dat pe spate, ca într-o joacă. Pe urmă își aprinse țigarea, o puse încetișor între buze, dădu primul fum afară pe nări, iar cu mîinile luă țilindrul și și-l așeză pe cap. Tăcu astfel, mult timp, ca într-o fotografie. Zîmbea.

Pînă la lăsarea serii acelei zile nu mai trebuia să se grăbească către nimic. Era duminică.

ion petrache

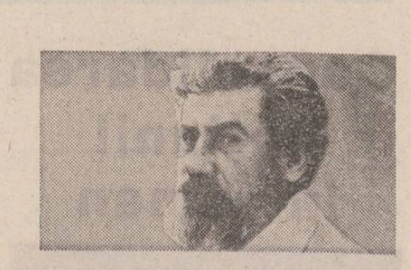

Scrisoare din Tatra

Ridică-te mamă pe culmea dealului
și privește prin marămele viscolului
spre munții înfiorați din Tatra.
Dacă în auz ți se va năzări
glas de corb
să nu dai crezare.
E teama de mine
și bătrînețea care înșeală
Corbii n-ajung pînă-n țăria
unde fiul tău
despletește funiile roblei.
Tu împletește-mi ciorapi și fular
pentru iarna următoare.

Singur

Cît de groaznică e liniștea.
E o înviere care macină și ucide.
Cîmpia în care nu se mișcă
nici firul de iarbă,
iadul cel mai adînc al inamicului.
Și tu visezi o primăvară
într-o seară în care te plimbi cu iubita
cînd înfloresc zarzări
și te duci la prieteni,
să asculți Simfonia a noua.
Sînt aicea să trag,
să ucid și liniștea în care doarme
propriul meu eu.
Vreau o oglindă, un ochi de baltă...
Ordinul a fost : pînă la unul !
Am rămas singur.
Vreau o oglindă,
vreau un ochi de baltă
în care să trag.

Cu gîndul acasă

Mărșăluiam
și aveam pe frunte întristarea
cînd treceam prin orașe
cu steaua victoriei.
Dezrobeam
și huma se prefăcea în soare.
Dar, acasă la mine,
se îngrămădiseră, fără să știm,
tata și mama în țintirim.

Intersecții de nori

Clipă spartă în două
înainte de a fi plămădită
ciob de aripă zăngănind
între cimitire.
fulg adiat de aripă
morții necugetătoare
lîngă pruncul din leagăn
și poate o bombă întîrziată
ce ne dă bucuria primăverii
venită și așa prea tîrziu.
Lăsați busola că am fixat-o eu
în noaptea nebuniei —
să arate un singur punct cardinal
— liniștea.

Invalidul

În război se întîmplă
și întîmplări fără poveste.
Nu-mi ajunge gîndul
să vă las o zestre
nici măcar una tristă
sau una barbară
pentru un om care a rămas
fără țară.
Venea voinicul șchiopătînd,
într-un picior
și la intrarea la hotar
a crezut că e de prisos ;
că-ți trebuie două picioare
ca să semeni porumbul.
Și de atunci,
nu știu ce a făcut ;
că l-am găsit ciugulit de ciori
sub un cer mut.

Gînd de departe

Venea
cu grijă,
cu tristețea
și cu pădurile în spate.
Venea gol de suflet
și plin de frunză.
Apoi a tăcut
ca o noapte
de după război...

teatru

Snoave cu măști

După mai bine de 10 ani, teatrul „Creangă" reia unul dintre spectacolele sale de mare succes peste hotare, **Snoave cu măști**, de Ion Lucian și Virgil Puicea. Între timp, sub firma altor teatre — nu numai profesioniste ci și de amatori — spectacolul și-a consolidat o bună reputație internațională, jucîndu-se cu un mare succes din America și pînă în Japonia. Spunem spectacolul și nu piesa, pentru că, dincolo de firma teatrelor sub care s-a prezentat, reprezentația, cu inerente dar și insignifiante variațiuni, a rămas cam aceeași, versiunea și viziunea ei scenică datorîndu-se în principal regiei lui Ion Cojar, coregrafiei lui Theodor Vasilescu, scenografiei semnate de Irina Borovski și măștilor pentru actori, realizate de Fabian Coșeriu, fără a uita, de fiecare dată, aportul substanțial — și de neînlocuit — al autorului de fapt și de drept al reprezentației care este Ion Lucian.

Și mai spunem spectacolul și nu piesa pentru că nu avem de-a face cu o piesă propriu zisă, ci cu un scenariu, cu un pretext de spectacol teatral, cu o puternică tentă folclorică, succesul său nefiind de conceput, mai ales în străinătate, în afara frumuseții costumului și dansului popular românesc, care-l animă în sensul cel mai propriu, etimologic chiar, al cuvîntului. În afara acestei componente folclorice esențiale a spectacolului, însăilarea literar-dramatică a snoavelor lui Păcală, fie ea și făcută pentru copii, s-ar dovedi probabil puerilă chiar și pentru copii, iar haina ei poetică destul de săracă, dacă nu chiar de împrumut, motiv pentru care se cuvine să-i acordăm și noi componentei folclorice importanța corespunzătoare. Din acest punct de vedere, spectacolul e ca un ou încondeiat, dar nu cu migala și neasemuita frumusețe cu care se face lucrul acesta în nordul Moldovei, ci, așa cum se mai întîmplă uneori pe cheiul Girlei, după ureche și doar ca să ia ochii. Cine are, deci, cît de cît idee de autenticitatea dansului și mai ales a costumului popular, se va lăsa mai ușor păcălit de snoavele cu măști, decît de stilizările folclorice, nu o dată improvizate, sfîrșind deseori într-un idilism pe cît de dulceag, pe atît de desuet și de contrafăcut, „bon pour l'Orient".

„Vechea gardă" a teatrului „Creangă", prea puțin întinerită în acești zece ani de noii veniți, dovedește însă că s-a străduit foarte mult și cu multă credință, astfel încît spectacolul va avea, fără îndoială, succesul scontat, mai ales pe alte meleaguri. Pînă atunci, judecîndu-l între noi și la noi acasă, trebuie să atragem atenția că, alături de multe momente reușite, se află încă destule altele în care actorii joacă mult prea șarjat și lipsit de nuanțe, subminînd umorul și ironia unor situații scenice prin lipsa lor de umor, uneori luîndu-și prea în serios nu numai jocul ci și joaca. Dacă Ilenuța Danielei Anencov ca și Păcală al lui Ion Arcudeanu nu obosesc să aibă mereu același zîmbet optimist, Alexandrina Halic se remarcă, în schimb, din nou, printr-o mare naturalețe și simplitate a mijloacelor, iar Ion Lucian reușește să-și intre de fiecare dată în rol și în roluri, cu aplomb și autoritate profesională, chiar dacă, uneori, se mai lasă și el ispitit de exagerările șarjei caricaturale.

Așa cum e, spectacolul este făcut totuși pentru copii și copiii se amuză din plin.

Victor Parhon

Un joc al sentimentelor

O altă tradu**cere : De ce dormi, iubito ?** de Jos Vandeloo, „Nottara". Piesa are interesante corespondențe cu **Timpul în doi** a lui D.R. Popescu (de fapt, drama uzurii cuplului preocupă aproape întreaga geografie teatrală actuală) fiind o dureroasă incizie în arhitectura de decepții, plictiseli, ură, monotonii, indiferență, singurătăți, edificată de timp în viața a doi oameni căsătoriți.

Filiațiile cu D.R.P. sînt numeroase : în primul rînd, dincolo de tema comună, îi aseamănă pendularea neliniștită între real și ireal, între perceptibil și intangibil, între vis și veghe. În ambele lucrări, cuplul are sentimentul unei duble presiuni nocive — cea externă, o invazie a dramelor întregii societăți în propria lor viață — și cea internă, o mortificare, un cancer al sentimentelor, o coroziune a iubirii și a sufletului, independentă de ceva fiziologic. Există și personaje secundare asemănătoare, personaje-simbol, posibile și imaginare totodată, proiecții ale unor aspirații ale celor doi soți.

Sigur, nu se întîmplă nimic pe parcursul a două ceasuri ; se discută, se ceartă, se urlă, se plînge. Totul pare derizoriu. Și este derizoriu. Dar nu piesa e derizorie, ci lumea ei, nu piesa e minoră, ci drama unui mariaj ruinat de rugină e minoră. Nu e vorba de o „piesuță", cum spunea cineva, ci, ca să rămînem în registrul diminutival, de o amărîtă de „căsătorioară", chinuită, uzată, măruntă, dar, estetic, realistă, iar, social, plurală. (E poate cea mai răspîndită și mai chinuitoare dramă a raporturilor interumane actuale).

Valeriu Paraschiv — regizor cu timbru propriu, (din familia realiștilor-magici), ce inventează textului o teatralitate intensă, obsesivă, a măștilor — a aderat total la alternanțele și chiar suprapunerile vis-realitate. Un „ce" magic, misterios învăluie în întregime spectacolul său. Trecerile din imaginar în concret se petrec elaborat după reglări savante (uneori sînt însă, naive — el doarme și visează, apoi ea doarme și visează !). Lumina e folosită cu fine nuanțe, pentru a crea o atmosferă permanent crepusculară ; chipurile și obiectele se nasc izolat, metafizic, dintr-un compact întuneric. Costumele (Sică Russescu) sînt stranii. Accente parodice — intrări și ieșiri spectaculoase, „ca-n filme" — satirice — în fața unui televizor uriaș se roagă, prosternată, familia în derivă — dramatice — un monolog neliniștitor despre ucigătoarea monotonie a vieții rostit „la sală" — completează spectacular jocul sărac, de măști triste, al cuplului. Scenografia — tot Sică Russescu — e o cameră neagră, aproape goală, ca o celulă, din ai cărei pereți răsar, fantast, ființe și obiecte.

Ce clatină și dărîmă unitatea acestui spectacol, în afara actului doi — literar neinteresant —, e muzica lui Mircea Florian (cîntată de Anda Călugăreanu), frumoasă și expresivă în sine, dar fără nici o legătură cu contextul în care e, forțat, introdusă. Valeriu Paraschiv a fragmentat astfel o ordine cursivă. Păcat.

În rolurile principale : Anda Călugăreanu și Horațiu Mălăele. Vocea aspră, cu voaluri grele, gestul nervos al actriței au fuzionat cu disponibilitățile lui Mălăele, cu suișurile lui amețitoare din grotesc în tragic, din șarjă comică explozivă, în caldă, omenească rostire. Bine merită ambii.

În toate rolurile secundare, atent la descifrarea fiecărui personaj, Valeriu Paraschiv.

Radu Anton Roman

film

Detașamentul «Concordia»

Simpatizat de un numeros public (aproape două milioane de spectatori — medie pe film), scriitorul **Francisc Munteanu** rămîne unul dintre cei mai harnici regizori (și scenariști) din cinematografia noastră. Cu o arie tematică predilectă vizînd momentele imediat anterioare actului de la 23 August 1944, **Francisc Munteanu** schițează cu fiecare film conturile unei imposibile povești de iubire, destrămate înainte de împlinire de evenimentele tragice ale războiului. Din păcate, cu prea puține excepții, valoarea ultimelor titluri din filmografia sa nu a mai egalat forța expresivă și poezia unor secvențe din **La patru pași de infinit** sau **Cerul începe la etajul III.** Faptul se confirmă și cu ocazia recentei premiere — **Detașamentul „Concordia"**, film ce aglomerează într-o structură dramaturgică prolixă, o serie de motive prezente în pelicule anterioare.

Sabotarea celebrei rafinării ploieștene și apoi apărarea ei împotriva armatei germane are o greoaie punere în pagină cinematografică, monotonia demarării acțiunii fiind doar contrapunctată de un aparent spectaculos concretizat în urmăriri, deghizări, evadări etc. Tributare ecourilor manifeste în reacții și întîmplări petrecute în filme precedente, personajele își pierd din individualitatea necesară unei originale partituri.

Eterna poveste de iubire neîmplinită trăită de **Ana** și **Mihai,** un nou laitmotiv onomastic demonetizat prin repetiție, este sugerată în a doua parte a filmului, cu mai multă discreție și cîteva note de autentic lirism, ce diferă net de conglomeratul conspirație-luptă-tensiune-umor, utilizat cu vădită plăcere de autor în desfășurarea dramaturgiei sale.

Senzația permanentă de auto-citare care este provocată atît de apariția personajelor secundare, de atmosfera și decorurile în care evoluează protagoniștii, de reacțiile generate de întîlnirile „secrete", de „spiritele" nu prea fericit alese pentru dialog, cît și de acompaniamentul muzical semnat fără risipă de fantezie de **Temistocle Popa.**

Dacă există cîteva secvențe bune în film, acest lucru se datorează, în special, interpreților ce depășesc cu inteligență schema superficială a unor roluri îmbogățindu-le cu credința în adevărul unor situații, reacții, evenimente, guvernate inițial de inconsistență epică și fragilitate psihologică.

Ovidiu Iuliu Moldovan și **Elena Albu,** protagoniștii noii ediții de love-story conspirativ sînt printre puținele excepții ce conving în **Detașamentul „Concordia".** Lor li se adaugă în scurte, poate prea scurte roluri, regretatul **Cornel Coman, Mircea Șeptilici,** și **Fory Etterle.** Un anume realism al decorurilor semnate de arh. **Dodu Bălășoiu,** nu anulează senzația de nefiresc ce planează asupra unor secvențe dorite de suspens: urmăririle, sechestrarea comisarului, transportul și dezamorsarea bombei, intrarea în rafinărie.

Minusurile filmului — dramatismul facil, rezolvări neverosimile, deficiențele de construcție epică — nu sînt mult diferite de atributele prezei semnate de cineast. Mai mult însă, **Detașamentul „Concordia"** devine prin acumularea locurilor comune o antologică pastișă a propriei creații cinematografice.

Se impune pentru viitoare pelicule de autor prezența unei mai lucide meditații asupra originalității temelor și uneltelor folosite într-o artă unde costurile de producție nu sînt neglijabile.

Călin Stănculescu

ion arieșanu

CASTELUL

Încep să mă gîndesc la castel de cum se desprimăvărează. Atunci ies și eu, ca o mămăruță, la soare, să mă bucur de alergarea pe dealuri, de răcoarea pădurilor înverzite și de riul grandios pe malul căruia îmi caut bulboane adînci pentru prins pești. În umblarea mea pe lîngă riu ridic tot timpul privirile în sus, spre castelul întunecat și de nepătruns. Partea dinspre riu a castelului pare mai impresionantă și taina lui, privită de aici, se păstrează mai cu putere. Mă atrage castelul de parcă eu aș fi o bucățică de fier ce-ar pluti prin aer, iar castelul, marele magnet ce m-ar lipi la pieptul său rece. Cred că de cum încep să mă gîndesc la castel, această taină a lui înseamnă totul pentru mine. Cînd trec cu copiii prin vecinătate și ridic privirile, mi se pare că, de după ferestrele acoperite, sticlesc ochii străini care mă urmăresc. Uneori se aud și lătrături înăbușite acolo după ziduri. Se vorbește că un asemenea ciine ar fi rupt în dinții lui de oțel un străin care a cutezat să intre noaptea în parcul castelului. Dimineața, au găsit sînge și bucăți de stofă prin tufișuri. În sălile mari trebuie să fie mobile regești și scumpeturi bine păzite, dar cine se încumetă să urce acolo să le vadă ? De lîngă țărmul riului se ridică abrupt coasta năpădită de spini, pe unde nu zărești nici o cărăruș㠹. Pînă la primele crengi, dese și întunecate, de mă apropii, uneori, aud de fiecare dată fosnete suspecte, scurte țiuituri, scîncete, respirații, foșgăituri tainice și atunci mă retrag repede, cu privirea atentă și continuu atîntită spre desișul care mă înfricoșează și prin care aș putea să mă strecor pentru a ajunge sus la zidul castelului. Atunci, cu inima săltîndu-mi speriată sub coaste, mă retrag de-a-ndărătelea și mă las, ceva mai departe, pe iarba de lîngă mal și, cu bărbia sprijinită în palme, ațintesc minute în șir castelul cenușiu din virful colinei impenetrabile. Turnulețe, creneluri, ferestruici, firide, metereze, ochiuri ascunse în zid și, peste toate, statura impunătoare și sumbră a zidirii care mă atrage și mă înspăimîntă. Unde știu că nu se poate ajunge. Un colos, un paznic de piatră în verdele cîmpiei fertile, care se întinde de-a lungul riului blînd, în mănoase lunci înfrunzite, bătute de soare.

Dar trebuie spus că are castelul și o intrare triumfală, cu o poartă de fier, care susține, deasupra, blazonul familiei principare care a înălțat pe vremuri zidurile. Ciudat este însă că nimeni nu vorbește de intrarea aceasta fireasc㠹, a castelului, o intrare, ca toate intrările, iar noi, copiii, nici nu ne gîndim vreodată că, gardul acela de fier, cu virfurile ca niște suliți ruginite, după care se întinde liziera parcului negru și des, ar aparține tot de castelul ce se înalță undeva într-un luminiș enorm. Noi știm că nu vom intra niciodată pe această poartă triumfală și de aceea nici nu vorbim de ea, nici nu visăm că am putea vreodată s-o vedem larg deschisă pentru noi.

Și, totuși, trec odată prin sat, prin fața porții uriașe, împletită din fier, cu lănci ascuțite în virf, și, în liniștea și umbra apăsătoare, ce cade din parcul negru, mă apropii mult de gard. Mă apropii ca și cum aș vrea să pătrund cu privirea prin hățișul verde și să mă opresc în luminișul unde știu că se înalță în tăcere castelul. Așa cum trec distrat pe lîngă gardul din fier, lovind cu un bețigaș în barele ruginite, care sună la atingere, aud pe neașteptate zdupăituri prin desișuri, apoi un răsuflet, apoi un mîriit sălbatic, și abia am timp să mă retrag înfricoșat de lîngă zăbrelele de fier. Printre crengi, în umbră, un dulău negru, în care albi lucesc doar colții fioroși și albul ochilor, se aruncă spre mine ca o ghiulea. El latră gros, apoi își vîră printre zăbrelele gardului botul care îi încape în întregime, căscat, cu limba ca focul și labele grele. În smulgerea mea înfricoșată fac un asemenea salt înapoi încît cad pe spate. Rămîn astfel cîteva secunde, sub atentia încordată a fioroasei bestii de după gard. Atunci aud un fluierat ușor. Un fluierat de copil, ca din vis, un fel de chemare blîndă și cîinele, ca într-o poveste, se liniștește și dispare la fel de rapid în desișuri precum a și apărut. Mă ridic și, cu inima încă paloitind ca un izvor grăbit în piept, plec mai departe. Atunci răsună din nou din adîncuri vocea de copil. Și întorc capul. Și îmi pare că și îl văd. Este cam de vîrsta mea ? Și desculț oare ca și mine ? Într-o cămășuică albă și lungă pînă în pămînt, vine spre gard ca o arătare și îmi face semne să mă opresc. Și eu mă opresc. Are chipul pal și părul galben. E tras la față. Dar surizător. Stă astfel drept și mă privește lung. Și nu sună nimic, dar din privirile lui ghicesc rugămintea de-a ierta cîinele. Nu-i vinovat cîinele, parcă sună ochii lui. Cînd mă pregătesc să-i răspund cu asprime, cînd vroiesc să-i arunc o vorbă grea, că m-a speriat cumplit cîinele lui, îl înghite întunericul. Și parcul se întinde de nepătruns în fața mea.

Cît a trecut de la această întîmplare ? Nu mai țin minte. Știu însă că, la o vreme, mosul dinspre mamă aduce vorba, într-una din zile, despre castel. Zice că se va duce în după amiaza aceea la castel. „Cum să te duci ? știu că l-am întrebat eu. Castelul e înconjurat și păzit de un cîine negru." „Lasă că vom intra cumva" știu că a ris mosu. „Și nu m-ai putea lua și pe mine ?" l-am întrebat eu strangulat de emoție că aș fi putut măcar visa să intru în incinta castelului călăuzit de himera mea veche. „Ce să faci tu acolo ?" m-a întrebat mosu. „Păi să văd și eu ce-i înăuntru în castel, mosule !". Tot timpul mă hărțuia taina care se dosea după ziduri, devenind, prin ani, legendă. Acolo sînt cămări misterioase. Acolo se ascunde un stăpîn ciudat pe care nu-l zărește nimeni la față. Acolo trebuie că se plimbă copilul acela bălai, cu glas duios și rugător, de care ascultă pînă și cîinele negru...

Mă mir și azi cît de ușor și de fără discuții m-a luat atunci mosu cu sine, la castel. Și plecăm. Mosu duce cu sine o damigeană al cărei rost încă nu-l pricep. Intrarea castelului, ciudat, după trecerea acelui timp nedefinit, în care eu nu mai fusesem pe-acolo, acum este larg deschisă. Și aleea centrală, înainte vreme mătu-

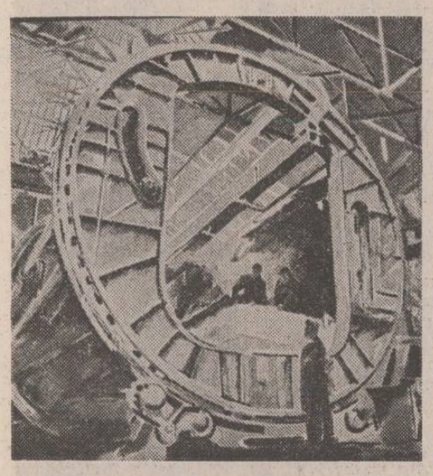

Vladimir Șetran : „Ctitori ai noului timp"

rată ca în palmă, e acoperită de un abundent frunziș mort. Și cîinele negru, pe care-l așteptam cu oarecare groază, văd că nu apare. Dar tot mă țin eu aproape de mosu. Nici copilul în cămașa lui albă nu se ivește de niciunde. Deși mi-este un dor dulce de glasul lui chemător.

Înaintăm pe aleea mărginită de înalții copaci cu frunzele veștede. Și pietrisul măruntit scrîșnește sub tălpile noastre. Ajungem într-un luminiș rotund, înconjurat din două părți de arbori. Acolo, totul pare alb. Datorită pietrișului alb întins pe jos. Mici alei se desprind din luminișul mare și se ondulează spre intrarea înaltă a castelului care, aici, în plină lumină, pare să aibă o față atrăgătoare. Vroiesc îndată să mă precipit spre intrare. Dar mosul îmi spune că drumul nostru e la pivnițele castelului. Și-mi arată o gură întunecată, tăiată rotund într-un zid învăluit de iederă. Îi spun și îl rog să mă lase că eu trebuie să intru în castel. Chiar și numai o privire să arunc, dar trebuie. „Bine, spune mosu, cu bunăvoință, convins prea repede, atunci rămîi aici cuminte, așteaptă-mă afară, pînă sfîrșesc eu lucrul meu în pivniță". Rămîn în luminișul din care soarele începe să dispară și umbra lungă a arborilor acoperă castelul care cade, brusc, într-un fel de întunecime misterioasă, în plină zi. Mă apropii de ușa înaltă a castelului. O clanță ca un cioc de pasăre. Neagră. O apăs și ușa, greoaie se mișcă. O încăpere. Totul, pe jos, numai piatră spartă. Și coloane ciobite. Și pereți goi. O altă ușă. Apoi din nou ciocul de pasăre. O sală imensă. O sală ca pentru dans. Pereții, afumați. Numai cîteva locuri mai albe, rămase ca niște cicatrici, în peretele cenușiu. Ferestrele, uriașe, acoperite de perdele care în partea de jos sînt zdrențuite și stau agățate sumar de ramele din tavan. În mijlocul încăperii, cineva a făcut un mic foc. Parchetul e ars în jur pe o rază de un metru. Cîteva cărămizi afumate, ca și cum s-ar fi clădit o vatră în aer liber. Și praful gros pretutindeni. Picioarele mele intră în acest colb rece, moale și intact, mai ales pe lîngă pereți. Și golul. Nimicul. Golul. Mă opresc. Nu mai doresc să înaintez. Ies grăbit afară. Nu știu de ce încerc o mare și subită agitație. Nu mai am răbdare să-l aștept pe mosu. Deși mi-a spus să-i aștept cuminte afară. Intru în hruba neagră a pivniței ca într-un gîtlej subpămîntean. Și încep să-i strig. Înaintez pînă unde răzbate lumina zilei. Apoi mă opresc. Și strig. Strig întruna. Fără să-mi dau seama că, aproape de mine, tunelul face o cotitură bruscă și că strigătul meu se oprește acolo, strangulat, la cotitură. Nu mai înaintez. Mă reazem de peretele galeriei. O sfîrșeală și o tristețe încă nedeslușite mă aduc în punctul de-a izbucni în plîns. Pereții sînt reci și umezi ca pietrele din riu. Respir repede. Și inima e, (o aud în această liniște subpămînteană) mult mai grăbită decît de obicei. Apoi răsună ecoul unor pași. Tot mai apropiați pași. Și apar faldurile luminoase, jucăușe ale unei luminări, ieșind din întunericul dens. „Aici ești ? întreabă mosu, parcă avînd o undă de ironie în glas. Te-ai speriat ?" Tac și-l prind grăbit și strîns de mînă. O mînă pe care o simt mare și caldă, și aspră, înghițind-o pe a mea. Respir încă precipitat și, prin tresăririle acestei respirații grăbite, îi spun, repede : „Îi gol, mosule ! Îi gol ! Nu-i nimeni în tot castelul ăsta mare !" Mosu înaintează calm, ca mai înainte, spre ieșire, cu luminarea pîlpîind în mînă, în care duce și damigeana, plină acum și gîlgîind. Tace și eu lipăiesc pe lîngă el, cu picioarele desculțe, prin nisipul rece, care mă prinde ca într-o plasă. „Îi gol, mosule, de tot, vii să vezi și dumneata ? Nu mă crezi că-i gol de tot ?" El tace în continuare, apoi se pornește pe un ris răsunător. Și ride și ride. Așa ajungem la ieșire. Și luminarea încă arde încă în mîna lui mare și roșie, și părosă, și seul picură și încremenește pe mîna lui, fără ca el să se plîngă de vreo arsură. „Știi că-i gol, mosule ! N-auzi, repet eu acum gata să plîng de ciudă, îi gol de tot. Ce, nu vrei să crezi ?" Mosu stinge luminarea și o viră grijuliu într-un buzunar al hainei sale largi de țaig. Apoi ridică damigeana în dreptul feței, îi scoate dopul de cocean de porumb și mă îndeamnă : „Ia și bea tu puțin de-aici, să-ți treacă frica !" Și-mi pune la gură damigeana. Și trag cîteva guri dintr-un vin dulce, pînă mosu face : „Ho, destul, mă, că te îmbeți. Bunu-i jinu ăsta al grofului ? Îi jin-ținut ascuns de cinspece ani, așa să știi..." „Bun, mosule, îngaim eu, înveselit. Dar știi, mosule, că-i gol castelul ? E gol de totului tot". Mosu mă privește piezîș. Trage și el o duscă din damigeană, apoi mă ia de după umeri și pornim să ieșim din incinta castelului. Eu întorc din cînd în cînd capul înapoi. Calc cu atenție și scotocesc cu privirea melancolică prin desișuri, poate-poate va apărea, ca dintr-un vis, copilul acela în cămașă albă, cu glasul lui duios, care știuse să liniștească pînă și furia cîinelui negru, cruzimea cîinelui turbat și nemilos al castelului. Dar, pînă la poarta larg deschisă, nu apare nimeni. Geaba tot scotocesc eu prin desișuri. Și mosu face întruna. Și eu nu-l mai întreb nimic. Că începe să-mi fie rușine să-l mai întreb.

ioana ieronim

Porumbeii călători

Ei împlinesc funcția călătoriei.
Se deosebesc cu greu de restul lumii
fiindcă în foarte scurtă vreme de la
întoarcere
oxizi se așternpeste
zeiasca lor bucurie, bucuria de a călători

își simt datoria să povestească
minuni și mărunțișuri
adevăruri albe pentru unii, adevăruri negre
pentru alții
adevăruri ambalate local
pentru cea de a treia categorie

îți vor spune despre
palatele Orientului, de la Berlin,
despre apa spurcată din țevile marilor
orașe,
despre catedrale cu stîlpi de piatră și flori
de piatră
și statui de piatră, din care vîntul
pulberuiește
nisip și zgură,
despre fiime porno cu unu, două,
trei sau mai multe personaje,
îți vor descrie vinuri nenumărate
și extraordinare feluri de mîncare,
voluptatea de a gusta
scoici vii și moluște,
bombe puse în holuri somptuoase
milioane de mașini
ambuscade și demonstrații feministe,
gaze lacrimogene, drog, alienare
explozibili plimbați în cărucioare de copii
și plînsul celor plecați de acasă
fără întoarcere, căci nimic, vai, nu are
întoarcere,
campanii electorale
balena cu trei capete, femeia jumătate
șarpe,
uimitoarele performanțe ale urmăririi
aproapelui,
microfoane montate în cuiele patului, în
solniță,
la butonieră — și mijloace cu mult mai
teribile încă,
în plin avînt de dezvoltare ;
cum orice informație despre faptele lumii
acestei
(chiar și despre ciobanii din Carpați)
se poate obține pe ecranele răbdătoare ale
televizorului
în vreme ce insul își bea cafeaua
și, istovit de munca nemiloasă a zilei
își scarpină zaidănpinciul între urechi,
în timp ce soția insului fredonează
cu gîndul la ultimul amant

este datoria călătorilor să povestească
și chiar să mintă, pilduitor (dacă
imaginația mai poate depăși realitatea)
spre a ascunde privirilor indiscrete
geamantanul cu fund dublu

Privirea

el e cel mai repede pieritor
dar se consideră etern

tentaculele vederii lui sînt
lacome și inocente ca ale unei
viețuitoare din cuaternar
— nu deranjează pe nimeni, ai crede,
totuși deranjează —
te întrebi ce poate să înțeleagă
fără a fi petrecut
încintarea vană a laudei
mortificarea nedreptății
infernul unei iubiri, bucuria unei reușite
sentimentul capului retezat de trunchi,
ruperea tulpinei în două suple jumătăți
albe ca țipete de săbii ;
dar el a trăit acestea
— nebănuit de veche-i e spița —

el poartă la git o cheiță de fier, numai că
într-o altă viață și-a pierdut casa —
este cel mai sărac, se consideră
cel mai bogat

cu degetele își va ține deschise
bătrînele pleoape, dar va privi mereu
dacă zeii, în această lume imprevizibilă,
nu-i vor fi stins vederea
înainte de a-i lua cu totul printre ei.
făptura nefolositoare

Discurs sentimental

e otrăvitoare carnea mea, nutrită cu aer
sintetic
e imperfectă vorba mea
orice spusă a mea s-a dovedit de gînditori
halucinație, neadevăr,
am văzut ce înseamnă a respira în o mie de
chipuri —
un metru cub de aer în casa natală
un metru cub de aer în cimitirul de țară
un metru cub de aer
în magazinul universal — toate s-au calculat
se știe, avem un singur pămînt

e limpede că pot fi radiografiată
pînă la cele mai delicate șiruri de oase,
figura mea se poate reconstitui oricînd
după tehnica hărților,
pot fi tradusă în unde radio
și în sinusoide fluorescente, dantelă
industrială,
evident, se pot reproduce toate defectele
mele,
toată istoria personală, familială, națională
cu tablou onto și filogenetic
mărime naturală ori supranaturală
în poliester și fibre de sticlă, inclusiv miopia

totuși, frate din aceeași dinastie a soarelui
nu batjocori textele sacre
zeul a mai lăsat o zi în puterea noastră
arborele vieții, năluca poamelor de aur

Matinală

întuneric sleit, dimineață de iarnă
miros de blănuri ude în autobuz
unde atavice străbat arar
trupurile inerte, privirile cufundate în sine

cîteva opriri bruște îi mai tasează puțin,
să încapă și cei agățați pe scară

la geam, în poala zeului tînăr
ard blînd orașele tentaculare —
cu podul palmei el despică un fascicol

mîinile înghețate
întorc anevoie
filele vechi de un secol

Întîlnire

ea apare în cadrul însorit al ușii
acoperită de falduri transparent albastre
așa cum Venus din ape

se așează pe scaunul din fața lui
își scoate rujul, îl trece scurt și precis peste
buze,
apoi își sprijină fața urită în palmă,
lasă decolteul să lunece în voie,
conversează fluent filosofie
— de unde stă, el îi vede rădăcina sînilor
pintecul supt

lume multă în cofetăria îngustă,
o doamnă între două virste pindește masa lor,
să apuce loc

temeinic, fără grabă
el începe să mănînce înghețata uriașă cu
frișcă
(ce picioare mari noduroase are și fata asta
își zice cu glasul dublului său mineral)
e patru după-amiază, august

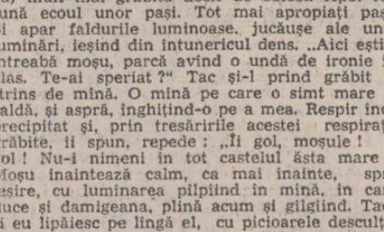

marta bărbulescu

Lumea nu există

De la început
și pînă la moarte
lumea nu există decît în mine
cu ploi și sare
cu zbor și căderi
cu insuflețire, cu ură și iubire
doar în vise orbindu-mă de pămînteștiispite...

Generoasă și absurdă
atît de absurdă
că trec prin mine
cu ochii închiși
ca într-un somn, cu întreaga viață
exact în clipa în care
aș îndrăzni
să sper...

Ar trebui

Ar trebui să fie o pasăre
dar nu este o pasăre!
Ar trebui să fie o flacără
dar nu este o flacără.

Ar trebui să fie și pasăre
și flacără și aș numi-o zbor...

Fratele tatălui meu

Fratele tatălui meu
pe care-l cunosc
din fotografii
chipeș sergent întors din
primul război mondial
vinovat în ireparabila nevinovăție
de-a fi demontat inima unei grenade
trăiește în lemnul de trandafiri
la înălțimi imposibile
ieșit din aceeași
moarte...

Retrospectivă

Tabloul atîrnat de zid
cerul de furtună și
apa riului în lumina subțire
strecurată din frunzele
a doi mesteceni...

Ei ascultă cerul la ei acasă
și apa riului
care și-a ieșit din matcă
și le îneacă plînsul
sub scoarța celor doi mesteceni...

Inima pietrei

Știu limbajul pietrelor aspre,
le-am simțit duritatea,
am înțeles dorința lor de evadare...

Am cules ierburi de leac
împotriva ticăloșiei divinului uman
cînd toți mă credeau pentru totdeauna
plecată.

M-am întors în inima pietrei
vindecată.

radio

Democrație

Citesc în ziarul „Scînteia" din 5 mai 1981 o informație (preluată la rîndu-i din „Vremea Nouă" care apărea la Oradea): țăranca Vasilica Neicu din Buftea — Ilfov, vorbise la posturile radiodifuziunii. Evenimentul se petrecea în anul 1945. Moment istoric! Moment crucial pentru istoria radiodifuziunii române, pentru democratizarea vieții instituțiilor, pentru exprimarea cuvîntului liber, pentru slujirea mijloacelor mass-media nu numai **pentru** ci **și de către** cei mulți.

Ne-am obișnuit atît de mult cu prezența oamenilor muncii la microfon, s-au obișnuit ei înșiși atît de mult cu microfonul încît, iată, după numai 35 de ani, informația pare de domeniul fanteziei. Fără îndoială, nu trebuie să neglijăm progresul tehnic (eh, romantismul transmisiunilor pe viu cu lume multă în studio și pe culoare și cu întîmplări neprevăzute — mai hazlii, mai dramatice!), dar, trebuie subliniat, democrația instaurată precum și politica partidului pusă în slujba maselor au configurat imaginea unui post de radio național — tribună a întregului popor.

Această șansă incumbă o mare cotă de responsabilitate nu numai din partea redactorilor sau realizatorilor de emisiune (și, în general, din partea tuturor celor care se ocupă de destinul radioului), dar și din partea noastră, a tuturor. Pentru că, iată, uneori ne supărăm pe emisiuni, alteori le criticăm, uneori ne bucură, alteori ne încîntă. La supărare țintim ultimul nume (cel care girează emisiunea), la bucurie ne amintim secvențe cu cutare lucruri interesante, sau cutare idee emisă de un protagonist. Adică, și nu în ultimul rînd, calitatea emisiunilor este funcție directă și de ceea ce cei chemați să (se) exprime (în numele lor și al colegilor de muncă) știu să spună lucruri realmente interesante. Cum — contează mai puțin (misia redactorului fiind și de a scoate cît mai radiofonic o bandă magnetică), important e ca omul adus în studio, înregistrat la locul de muncă sau la el acasă să simtă că are ceva de spus.

O dezbatere (ca să trecem la o exemplificare) de joi, 7 mai, a adunat în jurul microfonului o elevă (Daniela Drogoreanu), o studentă (Mihaela Gherăsoiu), un subinginer (Constantin Oprea), o ingineră (Monica Stănculescu) și o poetă (Daniela Crăsnaru). Am spune că este un exemplu clasic (devenit clasic) de democratizare a exprimării publice, a participării la viața întregii țări. Au fost oameni tineri vorbind despre tinerețe, despre pasiunile tinereții lor, într-un cuvînt (sau sub același numitor, dacă vreți) despre **Muncă**. Nu subiectul în sine a fost interesant, ci ceea ce au spus acești oameni tineri. Nu felul cum au spus-o, ci faptul că au avut ce spune.

Constantin Stan

plastică

Caracteristicul și diversitatea

Nota dominantă a expoziției omagiale de la sala Dalles — închinată aniversării a 60 de ani de la făurirea P.C.R. — este dată de diversitatea de mijloace expresive cu care sînt abordate citeva teme binecunoscute pentru manifestările de o asemenea natură. Faptul că numeroase rezolvări plastice excedează terenul discursivului nu poate decît să ne bucure. Aprecierea că respectivele rezolvări par a avea, la o primă vedere, o pondere procentuală mai mare decît în anterioare expoziții cu program asemănător, atrage după sine afirmația că în plastica noastră se produc permanent, în ultimii ani, mai ales, cîștiguri în profunzime. Retorica cedează tot mai mult terenul în favoarea introspecției ; vocea interioară a artistului se aude mai distinct. Este drept că sînt încă destule pînze și sculpturi ce denotă o grabă excesivă și o tratare superficială a problematicii presupuse de caracterul expoziției. Dorința unor artiști de a fi prezenți nu a fost dublată de o exigență sporită pentru propriul demers creator, fapt pentru care ai surprinde de a întîlni semnături respectabile pe lucrări nereprezentative pentru talentul autorului. Pe ansamblu domină însă tentativa identificării artistului cu realitatea sau istoria, tentativa discernerii între veridic și mit. Vibrația în fața întîmplărilor și faptelor a dus la elaborarea unor imagini ce pot fi reținute pentru o eventuală antologie a artei actuale. Nu înseamnă, cele spuse mai sus, că expoziția de la Dalles este doar o expoziție a „marilor teme". Ea este în egală măsură și o expoziție a subiectelor din totdeauna ale picturii. Nici o epocă în care arta a rămas o emblemă a speranței de îmbogățire a spiritului nu s-a dispensat de ele. Ni se pare pozitiv, în această ordine de afirmații, faptul că mulți artiști au preferat să prezinte acele lucrări care marchează un moment autentic al trăirii, moment ilustrat de lucrări cu o tematică înscrisă pe o tradiție prezizată. În situația cînd mijloacele personale se adaptează cu mai multă dificultate unor teme este, desigur, preferabil lucrul în diapazonul cunoscut. Organizatorii au înțeles acest lucru și au favorizat, în general, în expunere, calitatea, ceea ce a avut ca urmare întărirea impresiei de diversitate la care ne refeream. Din nefericire, intențiile bune nu au totdeauna o finalitate adecvată. Sala Dalles este, se vede clar, improprie pentru a adăposti o expoziție unde să între de toate, de la pictură și sculptură la grafică și sticlă. Ceea ce este important și caracteristic pentru arta noastră actuală apare, și din această pricină, mai puțin în evidență.

Grigore Arbore

muzică

Pianiști tineri

Cristian Beldi este un pianist a cărui interpretare vădește deja maturitate : abordarea Concertului „Imperial" de Beethoven (acompaniat de orchestra RTV, dirijor Emil Simon) pune imediat în relief un evident echilibru. Devine însă necesară o detaliere teoretică referitoare la maturitatea interpretării (maturitate nu spune prea mult), detaliare subliniind obiectivarea, detașarea lucidă față de partitură. Bineînțeles că aceasta va fi mai greu de observat la lucrări oferind teren propice unei interpretări exacte, „superioare" (concertul despre care scriem), de aceea **trebuie** făcută deosebirea între o detașare nesemnificativă, banală, indiferentă, între neimplicare și o „superioritate" subliniind și întregind un anumit stil de interpretare. Deosebirea este observabilă la cel puțin două nivele : finețea detaliului pianistic — exprimare a unei concepții interpretative și, poate mai important, putința de a sugera arhitectonica muzicală a unui atemporal schelet formal, exact însă nu rigid. Atunci cînd interpretarea realizează „intersecția" între aspectele formei muzicale (succesiunea temporală și, simultan, supraordonarea „afară din timp"), se poate vorbi cu certitudine de o interpretare de valoare.

Dificultatea concertelor brahmsiene stă în concilierea impetuozității romantice cu amploarea formelor simfonice al căror interes rezidă, la Brahms în finețea cu care sînt „dezechilibrate" simetriile formei. De aceea, concertele sînt considerate adevărate simfonii cu instrument obligat, dificultatea fiind deci aceea a găsirii unui „juste milieu" interpretativ (la extreme se plasează versiunile deviind spre excesiv : exces de virtuozitate lipsită de sens pentru că totul este elaborat ; respectiv, „strivirea" părții solistice în masa orchestrală, în „grandiosul" unor sonorități „copioase" ușor de scăpat de sub control). Într-un fel rolul pianului este „deturnat" de la cantitate (brianță, emfază) spre expresie. Trebuie apreciat în evoluția **Danei Borșan** la Filarmonică un anumit gen de impetuozitate de sorginte romantică necontrastînd cu premisele muzicii brahmsiene, lucru pe deplin posibil pentru că, în definitiv, Brahms este compozitor romantic, ceea ce înseamnă că există mijloace de expresie tipic romantice susceptibile de a se potrivi muzicii sale. Cu totul remarcabil este faptul că Dana Borșan refuză varianta unei interpretări nu atît masive cît incolore, nu atît introvertite cît inexpresive găsind drumul (iarăși „le juste milieu") greu de găsit al unei dozări de bun gust, al unei solistici aparent nereținute de „frîne" intelectuale necesare însă trebuind să existe sub o formă nuanțată. Versiune rar întîlnită, contrazicînd **aparent** stereotipuri de audiție și, semnificativ, nederanjînd pentru că pianista cîntă în spiritul muzicii brahmsiene ; mai precis, corespondent pentru o estetică în același timp a grandorii și detaliului, a expresiei și reținerii. Continuînd, care este corespondentul pianistic ? Dincolo de o necesară apropiere intelectuală, necesară pentru că Brahms oferă soluții la îndemînă, dezvăluie evidențe înșelătoare, la Dana Borșan muzicalitatea este dublată de o afinitate față de spiritul brahmsian — explicație plauzibilă (deși diferențele dramatice sînt uneori prea subliniate) impresiei de firesc oferite.

Viorel Cretu

MOROMEȚIANA

Un interviu inedit cu Marin Preda

Cînd înregistram răspunsurile acestui interviu, într-o după-amiază de toamnă la Mogoșoaia, în camera de lucru a scriitorului, nu bănuiam că Marin Preda nu-i va mai apuca apariția. Era după succesul Vieții cu o pradă *și scriitorul amîna partea a doua a* Delirului : *începuse o carte nouă fără nici o legătură cu problematica din* Delirul. *Este acel roman „cu o problematică dificilă nu de mari dimensiuni, 300—350 de pagini", despre care se vorbește în interviu și care va deveni trilogia* Cel mai iubit dintre pămînteni. *Noua carte era în faza de proiect, fără titlu și fără vreo bănuială asupra proporțiilor viitoare ale manuscrisului aflat pe atunci abia la începuturi. Rostul interviului era să explice cum a fost scrisă* Viața ca o pradă *și pentru ce continuarea așteptată a* Delirului *se amîna de către scriitor : Marin Preda începea să scrie un alt roman. Scriitorul a citit interviul și-a revăzut textul, dar în fața șpaltului s-a răzgîndit ; considera prematură apariția unor declarații care anunțau viitorul roman, atît timp cît acesta se afla încă în fază de proiect. Scrupul caracteristic de altfel pentru marele scriitor. Astăzi cînd* Cel mai iubit dintre pămînteni *a ajuns demult în mîinile cititorilor, facem publice aceste mărturisiri literare amînate.*

«O carte, pentru a-și cuceri cititorul, trebuie scrisă cu o treime din forțele pe care le ai»

— Viața ca o pradă are o proeminentă latură memorialistică. De obicei cărțile de memorii se scriu la anii bătrîneții. Unele apar chiar după încetarea din viață a autorului. Trebuie să înțelegem din faptul că ați scris și ați publicat Viața ca o pradă **într-un moment în care sînteți în plină putere de creație că sfidați o prejudecată ?**

— Am într-adevăr o altă optică asupra cărților de memorii decît cea obișnuită. Vîrsta poate aduce surprize scriitorului, în sensul că nici memoria să nu-i mai fie atît de bună, nici puterea creatoare acută, scrierea tîrzie a memoriilor devenind în acest caz o reconstituire nesigură, o însăilare de fapte a căror semnificație scriitorul îmbătrînit să o fi pierdut și să nu le mai poată conduce către o idee unificatoare. Temîndu-mă de o astfel de surpriză am crezut că nu e bine să las la urmă capitolul povestirilor despre noi înșine și că el trebuie scris mai de timpuriu.

— În literatura română termenii de comparație pentru Viața ca o pradă **sînt insuficienți. Ați avut un model în minte cînd ați trecut la scrierea acestei cărți ?**

— Da, o serie de cărți libere care nu țineau să se încadreze neapărat în genul memoriilor sau biografiilor și în care scriitorul vorbește mai ales despre întîmplările unui destin creator, fără grija de a sistematiza într-un gen literar anume. În literatura română o sugestie în acest sens ar fi **Pseudokineghetikos,** dar eseul lui Odobescu e cu totul altceva, o carte aparte. Și Odobescu pleacă de la biografie, de la Bărăgan, de la dropii, dar imaginația însemnează la el totul. Chingile genului lipsesc și ele lipsesc și în **Viața ca o pradă,** unde lucruri dragi, scumpe scriitorului, găsesc drumul direct în pagina scrisă, fără teama vreunei prescripții de gen. Am citit acum doi sau trei ani **Anii de ucenicie** ai lui Sadoveanu, carte care mi-a plăcut foarte mult pentru că nu este o carte de memorii propriu zise. Nu este atît vorba despre „anii de ucenicie" ai scriitorului cît despre sentimentul dominant al acelor ani. Mihail Sadoveanu vrea să exprime senzația că la București, în lumea literară a acelui timp, pe care anii de ucenicie o descriu pagină cu pagină, el nu va putea scrie, deoarece mediul literar, morala lui, marile lui pasiuni — unele meschine, altele nefericite — îngreuiază pașii, imaginația și preocupările unui scriitor tînăr și atunci el a simțit nevoia să se retragă. Iată sentimentul pe care cred că a vrut să-l exprime prin **Anii de ucenicie,** titlu care nu exprimă exact ideea cărții.

— Aveți sentimentul că Viața ca o pradă **a fost citită și înțeleasă în sensul dorit de autor, adică mai mult decît ca o scriere memorialistică ?**

— Da. Critica a vorbit despre cărțile cu care **Viața ca o pradă** se înrudește. De pildă despre **Cuvintele lui Sartre** și **Parisul în sărbătoare** de Hemingway. Există în **Viața ca o pradă** și o încercare de eseu asupra mea însumi în maniera în care a făcut-o Sartre în **Cuvintele,** adică de a explica idei care s-au format sau care se formau pentru prima oară, fapte care-mi apăreau într-o lumină ciudată și pe care trebuia să le descifrez, dar asemănarea nu e integrală. Citindu-i pe Sartre, Hemingway, Sadoveanu, cele trei cărți pomenite, am înțeles că se poate scrie liber, fără să faci literatură de ficțiune, dar fără să te încadrezi în specia memoriului, a amintirilor literare, lăsîndu-te condus de sentimentul, de ideea prin care ele dau semnificație vieții și nu cronologia. Cele trei cărți m-au făcut să descopăr că un scriitor poate scrie orice, adică orice dorește să scrie, cum a făcut-o Odobescu, fără să se lase speriat, timorat, mă rog, disperat, de faptul că nu se încadrează în cutare sau cutare temă, în cutare sau cutare gen.

— Acum cînd Viața ca o pradă **este gata, cînd a intrat în contact cu cititorul, aveți certitudinea că ea conține toate faptele pe care doreați să le cuprindă ? Cu alte cuvinte nu credeți că au rămas pe dinafară multe lucruri ce se cereau povestite ?**

— Cred că tocmai asta a făcut ca lucrarea să fie atît de bine primită de public, tocmai pentru că nu este îngreuiată de lucruri care ar fi putut fi spuse și n-au fost spuse. Mi-ar fi displăcut să fiu ispitit să pomenesc pe toți scriitorii pe care i-am cunoscut, toate personalitățile marcante ale epocii. N-am intenționat să scriu un raport. Se degajă din ea, după cum am înțeles fie din conversațiile cu colegii mei scriitori, fie din scrisorile pe care le primesc în legătură cu cartea, tocmai satisfacția acestei abordări selective. În scrisoarea pe care mi-o trimite un coleg, bun prozator, găsesc această caracterizare : **„Viața ca o pradă** este cartea unui copil care îmbătrînește sub ochii noștri, exasperat de misterele existenței".

— O formulă posibilă.

— Da, o formulă posibilă, una dintre nenumăratele pe care cartea le poate produce asupra cititorului. Ea arată că **Viața ca o pradă** n-a fost citită ca o lucrare memorialistică. Îmi amintesc de o remarcă a lui Nietzsche care încerca să explice insuccesul scrierii lui **Așa a vorbit Zarathustra.** Explicația este după el că **Așa a vorbit Zarathustra** a fost scrisă cu toate forțele lui și că în ea a vrut să spună totul, de unde ajunge la concluzia că o carte pentru a-și cuceri cititorul trebuie scrisă cu o treime din forțele, din cunoștințele pe care le ai despre subiectul ales. Atunci, cred, lectura devine mai ușoară, fiind emancipată de voința încrîncenată, în orice caz ambițioasă, a scriitorului de a copleși pe cititor cu tot ce poate și știe el. **Viața ca o pradă** a fost scrisă într-adevăr cu două treimi din forțele pe care le-ar fi putut convoca. Nu m-am gîndit nici să spun tot ce știu, nici să copleșesc pe cititor cu mostre de erudiție, așa cum fac unii, să-l impresionez. Cititorul caută într-o carte acel ceva care se află dincolo de toate acestea și care ține de o esență ascunsă, mai exact spus de esența creației, de misterul ei. În acest sens, Hemingway avea o imagine frumoasă despre starea de spirit cu care scriitorul trebuie să se așeze la masa de scris. O carte trebuie să semene după el cu un eisberg, care arată la suprafață doar o mică parte din masa lui, o treime, restul fiind ascuns de apă, invizibil. Nici el în **Parisul este o sărbătoare** nu face o biografie completă a tinereții lui pariziene. Povestește citeva lucruri, ai zice minore. Din mici evenimente — dintre care doar unul mai extins, relația lui Scott Fitzgerald, — este compusă toată cartea, dar tocmai caracterul ei nepremeditat, ai zice neorganizat, îi dă firescul, din care cauză se poate reciti oricînd cu plăcere mare.

— Mi se pare că privirea care prezidează în întregime Viața ca o pradă **este aceea care pleacă din capitolul final unde se vorbește despre felul în care scriitorul începe să scrie** Moromeții. **Asta duce la o unitate ascunsă a cărții în ciuda episoadelor de aparență centrifugă pe care le conține. E interesant de știut dacă autorul a gîndit, dacă a deliberat subtila rețea de relații din** Viața ca o pradă.

— Există la începutul cărții referirea la ideea tolstoiană că uneori ideea artistică este acoperită de valuri. În conștiința, în fantezia unui scriitor se află alături de fapte diverse, unele senzaționale, ca și de o mare cantitate de evenimente sociale, politice, de existență și o intenție mai adîncă, o idee artistică. Important pentru scriitor este să dea toate celelalte straturi la o parte pentru a ajunge la acel fapt, la acele lucruri care-i convin lui artisticește vorbind și care l-au marcat, aș putea să spun, în mod fatal într-un anumit moment al vieții lui. Numai acestea sînt lucrurile pe care le poate scrie și care-i pot reuși. Întrebarea care revine ca o obsesie în cartea mea, pe care mi-o puneam în 1948 la Sinaia este ce să scriu, despre ce să scriu, Ieșisem atunci dintr-un război mondial, eveniment capital și spectaculos pentru întreaga lume, pentru România, care a influențat majoritatea destinelor. Logic ar fi fost ca tot ce era legat de război să tenteze pe scriitori. Mărturisesc că și eu am fost ispitit de tema asta și m-am chinuit mult timp cu ideea de a scrie despre război. N-am scris însă despre război ci despre cu totul altceva. Aventura conștiinței mele mi-a impus alte teme. **Viața ca o pradă** e tocmai explicarea acestui fenomen, comun cred tuturor artiștilor, după care nu ceea ce pare, nu ceea ce așteaptă chiar scriitorii, nu ceea ce așteaptă publicul devine tema scriitorului. Aceasta se impune pe alte căi, are legile ei care dirijează munca scriitorului iar efortul pe care-l depune acesta este tocmai de a căuta, cum am spus mai înainte, să ajungă exact, să capete conștiința c-a găsit, înlăturînd toate evenimentele și tentațiile care-l asediază, tema lui, mai modestă poate în aparență, dar capabilă să-i mobilizeze toate forțele.

— Creatorul, dacă înțeleg bine ceea ce spuneți, poate să la un start greșit și să-și canalizeze disponibilitățile în direcții nerecomandabile felului lui de a scrie și a vedea lumea. Viața ca o pradă **dezvăluie existența unui roman rămas în manuscris care ar fi pornit de la** Frații Karamazov **și, în care recunoaștem, dat fiind conflictul, cel dintre tată și fii lui, o versiune a** Moromeților. **Romanul** Moromeții **ar fi avut deci un start artistic greșit, fiind inițial conceput și scris în registru dostoievskian ?**

— Este exact, dar romanul a eșuat cum bine spun în **Viața ca o pradă.** A ieșit un roman absolut ilizibil din toate punctele de vedere. Semn că influența dostoievskiană nu a dat în acest caz roade, nu se potrivea cu ceea ce era specific și subiectului dar și înzestrărilor mele. Manuscrisul există și adesea îl recitesc, dar nu găsesc nimic bun în el, nici măcar o pagină.

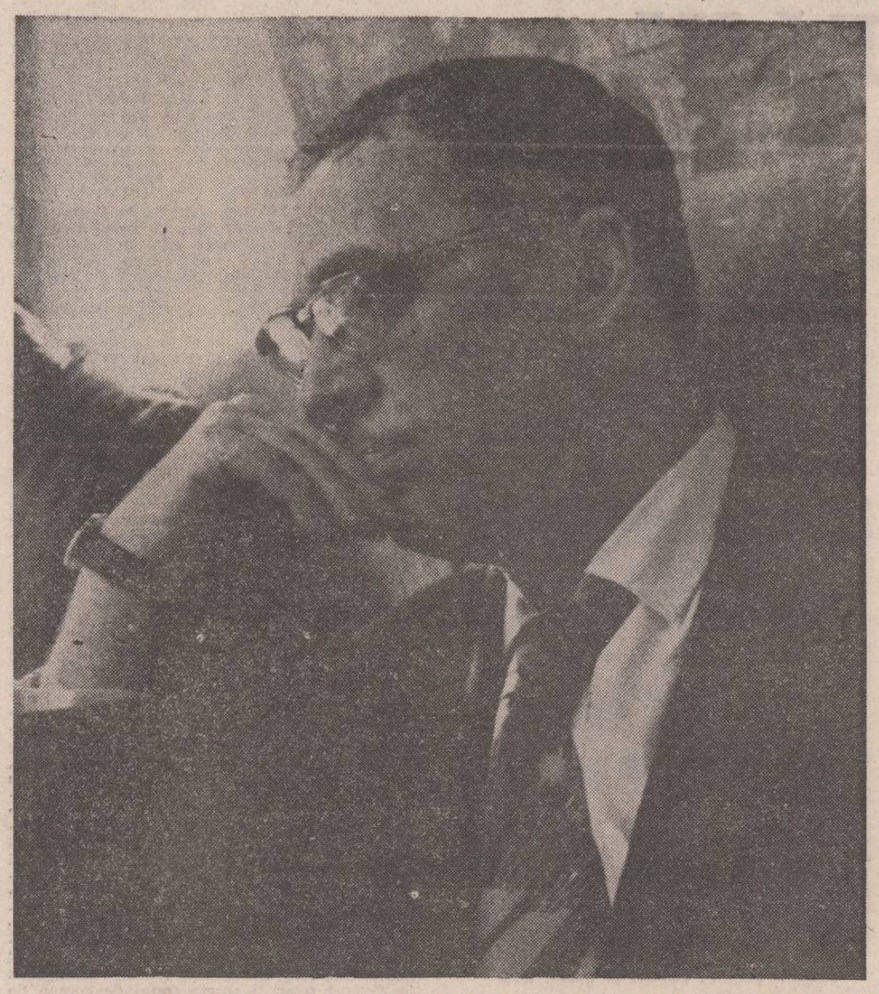

Fotografie de Ion Cucu

— Ca eveniment de construcție literară, ca „aventură a conștiinței" cred că experiența și-a avut importanța ei. Pozitiv este faptul că în acest manuscris nedivulgat pînă acum s-a născut romanul Moromeții.

— De acord. Probabil că era o experiență pe care trebuia s-o fac ca să mă vindec de influența dostoievskiană.

— Cine vă cunoaște îndeaproape romanele știe că ele au suferit de la o ediție la alta revizuiri importante. Cea de a treia ediție a Risipitorilor **ne înfățișează o altă carte decît prima ediție a aceluiași roman. Un studiu privind** Moromeții **vol. II de la prima ediție la ultima, constată deosebiri semnificative între primul text, adică prima ediție, și cel de-al doilea, versiunea, pînă acum, definitivă. Aceste constatări ne dau sentimentul că opera dv. e într-o continuă prefacere. Va suferi și** Viața ca o pradă **revizuiri la următoarele ediții ?**

— Sînt puține cazurile în care scriitorul reușește de la prima încercare o carte. Mi s-a întîmplat și mie acest lucru cu **Intrusul,** deși, și aici, la ediția a doua, sînt cîteva modificări. Scriind o carte, scriitorul trăiește o experiență și se formează ca scriitor. Nu întotdeauna poți nimeri dintr-odată tonul, nu poți să cumulezi și să canalizezi fapte, întîmplări și semnificații, care deși ne apar în minte, nu ne apar la fel de clar și pe hîrtie. În ceea ce privește ultimele cărți pe care le-am scris, pot să spun că perioada formării mele ca scriitor s-a încheiat. Acum știu să scriu o carte. **Delirul** a fost scris într-o primă formă, care a și apărut, și nu va suferi modificări într-o ediție viitoare. Despre **Viața ca o pradă** cred că poate avea o continuare, cartea e deschisă, un volum doi sau trei, dar nu cred că va mai suferi modificări.

— Cartea dv. cu cel mai mare succes spontan de cititori a fost Delirul. **Fapt explicabil dacă ne gîndim la gravitatea temei abordate, la semnificația antifascistă a cărții. Sfîrșitul** Delirului **indică o continuare a cărții. Lucrați la ea sau ca și în cazul celui de-al doilea volum al** Moromeților **trebuie să așteptăm o vreme ?**

— După primul volum al **Delirului** am scris **Viața ca o pradă** iar acum lucrez la un alt roman cu o problematică dificilă nu de mari dimensiuni, 300—350 de pagini, dar pe care nu-l pot părăsi. **Delirul,** evident, nu iese din preocupările mele. N-ar fi însă singura carte al cărui volum următor apare la o mare distanță. Îmi amintesc, de pildă, că al doilea volum din **Don Quijote** a apărut mult mai tîrziu. Ultimele două volume din trilogia lui Faulkner, **Casa cu coloane,** au apărut și ele la distanță de primul.

— Surprinzător este că acum dv. ați scris în întregime o carte nouă și lucrați la un nou roman care nu este în legătură cu evenimentele din Delirul.

— Sigur că dorința mea de a continua **Delirul** a fost vie îndată după apariția primului volum. Totuși în loc de asta am scris **Viața ca o pradă** și acum lucrez la un alt roman care nu este deloc ușor. Surpriza e totală și pentru mine, cu atît mai mult cu cît la acest roman lucrez cu pasiune, adică cu toată forța, nu este cu alte cuvinte o carte de așteptare sau de trecere. S-ar putea să fie, cum credem noi de obicei, cea mai importantă carte pe care o scriu după **Moromeții.** Intenția cu care am scris **Delirul** a fost aceea de a completa ciclul **Moromeților** cu plecarea celor trei Moromeți din sat și de a face ca tema povestitorului să apară, în sfîrșit, într-un roman. Așa a apărut personajul Paul Ștefan ca erou care ar putea urmări, ar putea fi bănuit că reprezintă această temă și de aici, spre surpriza mea, lucrurile s-au complicat în sensul că au apărut în roman situații și evenimente tragice cum ar fi anul '40 cu toate evenimentele lui, cu rebeliunea legionară, problema războiului și așa mai departe. Se pare că prins de un elan și de o încredere pe care o are întotdeauna un scriitor cînd începe o carte am făcut loc acestor probleme colaterale inițial cu gîndul, scrutîndu-mi și forțele, că urmarea va veni imediat. Iată însă că urmarea nu vine, are căile ei sinuoase și faptul nu este ceva care ar trebui să surprindă sau să ducă la vreo generalizare specială cînd ne gîndim, am pomenit cîteva exemple, că mulți scriitori au procedat la fel.

— Din Viața ca o pradă, **din declarațiile pe care intervlul de față le cuprinde reiese că ați evitat la început tema războiului ca neflind tema care să vă exprime. În** Delirul **ați ajuns totuși la ea. S-a reactivat vechea incompatibilitate dintre scriitor și una din temele pe care și le propune ?**

— Este tocmai ceea ce încearcă să explice **Viața ca o pradă.** Atunci cînd i se pun sarcini prea mari în față scriitorul se poate inhiba. În cazul **Delirului** sarcinile mi le-am pus singur, dar nu-i mai puțin adevărat ca gravitatea subiectului și a problemelor pe care eu însumi mi le-am pus în primul volum să mă facă să trec printr-o temporară inhibiție explicabilă prin cauze diferite. Mă gîndesc, de pildă, la faptul că în primul volum din **Delirul,** deși n-am avut la dispoziție toate documentele momentului, am avut totuși o documentație proprie care să-mi stimuleze dorința de a face loc într-un roman de ficțiune problematicii celui de-al doilea război mondial. Pentru volumul doi această documentație nu mi se pare la fel de stimulatoare. Scriitorul, creatorul, spuneam mai înainte, se află întotdeauna în fața unor mari tentații. El trebuie să urmeze însă acele experiențe, să se lase călăuzit de acele intuiții pe care le-a făcut el însuși în mediul în care a trăit și să scrie exact ce poate să scrie. Primul volum al **Delirului** se bizuie pe experiența mea intimă. Pentru al doilea, trebuie să caut acele documente care să-mi stimuleze interesul și forța de creație.

— Problema e, mai exact spus, a climatului informațional, a climatului problematic asupra chestiunilor de istorie contemporană. Într-un climat informațional dens asupra acestor probleme, într-un climat problematic viu, scriitorul se poate mișca desigur, altfel.

Scriitorul român i se cere adesea să facă muncă de arhivă, muncă de sociolog, de politolog, de istoric, înainte de a trece la redactarea unei cărți pe teme de istorie contemporană. Lucrările românești de sociologie, de istorie, pe aceste teme sînt prea puține, credem, pentru a crea un climat stimulator. Din acest punct de vedere Delirul **a făcut aproape muncă de pionierat pe o anume fișie a istoriei românești contemporane**

— Se știe că istoricii și filozofii au stimulat întotdeauna opera de ficțiune a artiștilor, fie ei plasticieni, fie scriitori. Am constatat cu satisfacție că viziunea mea asupra evenimentelor, chiar a unor fapte secundare, a unor date, nu numai că nu sînt contrazise, dar sînt confirmate pe deplin. Ar fi mai firesc însă ca cercetătorul de istorie să meargă înaintea romancierului.

Septembrie, 1977

M. Ungheanu

Gînduri despre creație

Urmare din pag. 1

la baza scrierii unui **jurnal,** carte aparent solitară, dar scrisă adesea „de teama și de spaima singurătății la care a ajuns scriitorul prin operă". Este ca un moment de regăsire și de recunoaștere, dar și de stringere și revitalizare a forțelor interioare, moment care întrerupe **fericit** despărțirea de sine ce-o constituie experiența operei.

Toată literatura lui Marin Preda este astfel contrapunctată de asemenea clipe de temporizare, de încetinire și amănunțire a timpului lăuntric, altul decît cel al operei, cînd în mersul de la sine al lucrurilor intervine tulburătoarea întrebare : cine sînt eu ?, atît **eu,** cel care scrie cărțile, cît și **eu,** cel care n-am scris încă literatură ori am putut crede că aș fi realizat, în lipsa ei, „ceva mult mai mare decît literatura". Acestei nevoi de a re-intra în sinele propriu, căci literatura este, în fond, o eliberare de acest sine, acestei nevoi stringente de întoarcere la existența personală, pătrunsă **altfel,** prin alte resorturi în cărțile de ficțiune, îi răspund nu numai **Viața ca o pradă,** dar toate momentele biografice detectabile din opera lui Marin Preda, adevărate perioade de fortificare intimă pentru autor.

De altfel, totul sau aproape totul în **Viața ca o pradă** vorbește despre fericire și seninătate, despre liniște și încredere, despre euforia prieteniei și a dragostei, despre lumină și iluminare, făcînd din carte un soi de ecran pe care strălucesc puncte cu intensă iradiație. Ca și episodul de dragoste narat aici, totul pare pătruns de „atmosfera învăluitoare și dulce, de căldura umană și prietenie care mă făcuse să-mi bată inima". Acest roman-eseu se constituie din adevărate clipe-șoc, din scurte și totuși durabile revelații care închid timpul în momente pure, distincte. Celebra propoziție **Parcă m-am trezit dintr-un somn** și nu numai aceasta, dar și o serie întreagă de alte episoade îi dau un tempo de somnolență și trezie, de lene și efervescență, de nepăsare și neliniște, de încordare și destinsă jubilație. Este, mărind lucrurile, însuși tempoul creației, atît de bine ilustrat chiar de creația lui Marin Preda. Acest anotimp al „bucuriei de a trăi" și această zodie proteguitoare ar putea apărea suspecte prin omogenitatea lor, dacă în carte nu s-ar strecura obscurul sentiment de neliniște că destinul nu se exprimă tot timpul prin semne benefice și că jocul întîmplării poate lua oricînd o altă față, neprielnică : „Dar eu nu vreau să povestesc aici „amintiri", ci doar lucruri pe care le contemplu și azi cu un sentiment de neliniște că s-ar fi putut totuși să nu aibă loc, și atunci nici lumina care le însoțește azi în amintire să nu fi existat...". Totuși faptul că recurgerea la sine, amintirea de el însuși, împotriva „pierderii" pe care o reprezintă opera, se concretizează prin evocarea unei perioade a „conștiinței senine" este caracteristic la Marin Preda, punînd și mai bine în lumină izvoarele profunde ale literaturii sale.

Despre originile, misterul și imprevizibilitatea procesului creator, despre liniștea și neliniștea care întovărășesc scrisul e vorba pretutindeni în **Viața ca o pradă.** Și nu numai despre armonii sau acorduri, ci și despre discontinuități, despre acele fructuoase discontinuități care fac din actul de a scrie o fascinantă aventură a omului și a conștiinței. Privind bine lucrurile, perioada „conștiinței senine", așa cum am denumit-o, se suprapune peste momentul debutului, acela din **Întîlnirea din Pămînturi,** unde numai despre seninătate pare a nu fi vorba. Și totuși, aceste povestiri „dure, reci, necruțătoare" (în opinia însăși a lui Marin Preda) sînt trecute printr-o „privire micșorată și impasibilă", printr-o optică neangajantă, atotputernică, nesolidară care îi face să se simtă „suveran" peste eroii săi. În schimb, recursul la sinele intim, în **Moromeții,** care îi provoacă o stare de fericire, de liniște și de ușurință în momentul scrisului, e urmat nu numai de indispoziția senzației că a violat un **secret,** dar e plătit printr-o mare oboseală a întregului organism. Nu întrebarea „de ce scriu ?", cu posibile sofisticate răspunsuri, ci întrebarea, aparent mult mai simplă, „ce să scriu ?", este aceea care obsedează gîndirea lui Marin Preda în anii începutului și nu numai atunci, căci va rămîne obsesivă pe tot parcursul creației sale. Un scriitor răspunde Marin Preda, în felul său inimitabil, scrie pentru că e scriitor, pentru că a încheiat un pact cu scrisul (cum a devenit scriitor e o altă întrebare și aici lucrurile se complică). Dar „ce să scriu ?", cînd nu faptele, întîmplările, evenimentele îți lipsesc, ci profunzimea și conștiința adecvată pentru a le aborda — iată o problemă intim legată de adevărul menirii tale. O problemă care echivalează cu un **soroc** al scrisului, cu o adevărată solemnitate a lui, cu o dată precis inscrisă în interioritatea scriitorului, ce nu poate fi forțată, nici supralicitată. Acest **soroc,** aproape imuabil, această cadență bine bătută a operei care urmează să vină și vine exact la momentul potrivit, în ciuda aparențelor contrazicătoare, sînt vizibile, marcat vizibile în întreaga creație a lui Marin Preda, la care se poate spune că nici o carte nu a țîșnit prea tîrziu sau prea devreme.

Un amestec de ușurință și de teribilă seriozitate formează arta lui Marin Preda. O ambiguitate care reiese din rezistența lui „ce să scriu ?", cu corolarul său („gîndurile blocate, inerte, sufletul cu elanul prizonier") la fascinația revelației, la „exprimarea spontană a unei gîndiri care țîșnește pură ca un izvor", la forța cuvîntului care antrenează **trezirea** conștiinței. **O inexplicabilă inerție a minții,** provocatoare ori comparabilă cu somnul, o torpoare ce poate fi urmarea tensiunii excesive sau, dimpotrivă, anticiparea ei, pe de o parte, și această bruscă **vedere,** această fulgerătoare iluminare, pe de alta, constituie polii atît ai scrisului cît și ai psihologiei marelui scriitor.

„Mă apropiam de sfîrșit și îmi părea rău. Sfîșiasem miracolul... Mă simțeam bătrîn... Cartea nu era întreagă, ceva lipsea din ea, eroul meu nu era fericit și nu eram nici eu... Nu-mi plăcea sentimentul care mă stăpînea, că atît de tînăr, lăsam în urmă părinți și frați, casa în care mă născusem, grădina în ale cărei ierburi stăteam zile întregi cu ochii spre cer păzit de salcîmi înalți în care cîntau grauri și zburau vrăbiile. Cartea asta nu trebuia scrisă, și în nici un caz publicată, aceste lucruri nu se spun... Scrisesem, dar nu jubilam"... Pare aproape incredibil, dar aceste reflecții nu sînt provocate de altă carte decît de prima formă a **Moromeților,** a romanului început cu încredințarea fericită că „intram pe un teritoriu în care trăia o lume miraculoasă pe care o cunoșteam și pe care o puteam povesti", părăsit însă apoi vreme de cinci ani, nu numai din nemulțumire față de felul cum ieșise, dar și din pricina unei ciudate oboseli care pune sub semnul întrebării însăși continuitatea scrisului. Marin Preda are, așadar, în legătură cu acest episod al creației sale impresia că s-a **descoperit** nepermis, că a spus prea multe lucruri **intime,** că a trădat o legătură prea adîncă și nestearsă cu familia sa. Cum s-a petrecut această despărțire, această **înstrăinare ?** Nu mai departe decît prin scris, pentru că, în realitate, ea se întîmplase demult, pentru că, în realitate, „viața de țăran, în ciuda faptului că se petrecea în spațiul liber, mie mi se părea că se petrece într-un țarc". Intrat în spațiul literar, în spațiul său literar inconfundabil, în domeniul imaginarului propriu, Marin Preda are sentimentul că l-a pierdut pe cel adevărat. Că s-a produs o ruptură ireparabilă, o îmbătrînire prematură. Cîștigînd opera, el dobîndește deopotrivă singurătatea și tristețea, se trădează pe sine în favoarea sinelui creației care îl poartă înainte fără voia **sa,** tot astfel cum are impresia că-l poartă înainte destinul său care se decide parcă ignorîndu-l. Scrierea **Moromeților** îi sugerează sfîșierea unui „miracol", miracol pe care va trebui de acum încolo și de atitea ori să-l evoce, în diferite forme, în paginile creației sale. Exemplu teribil de renunțare : abandonîndu-se pe sine însuși, vorbind cu un glas care nu mai e al său ci al operei ce se constituie, renunțînd la un secret ce nu trebuia dezvăluit, Marin Preda își cîștigă vocația de scriitor.

Literatura ca justificare

Urmare din pag. 1

teau în preajmă și înnegreau file ce mai tîrziu vor fi îngălbenite și îndulcite de vreme, țăranul, întors de la cîmp, în timpul cinei, laudă brazdele grase și povestește cum și-a muncit pașii de-a lungul ogorului, muncitorul „analizează" cu ai săi condițiile de la locul de muncă, morala celor cu care lucrează.

Dialogul acesta, cînd zgomotele muncii se mai aud, îl începe teatrul, mijlocind o mai directă confruntare, o dispută imediată, mai fierbinte, a celui care a făptuit cu cei care se pregătesc să făptuiască, a celor care au înfăptuit și se pregătesc să înfăptuiască din nou. Întoarcerea eroului spre „înfăptuirile" sale se întîmplă prin cuvinte. Cînd te apuci de un lucru, știi ce vrei să faci, „ții minte" ce vei face, îți „memorezi" programul de acțiune. Întoarcerea spre faptă e apel la „ceea ce s-a întîmplat", ca și cum i-ai acorda un plus de incredere, e re-privire, e re-memorare. Rememorarea nu se mai întîmplă, în întregime, în teatru; replica e amplificată, noianul faptelor copleșește, chiar îndrumă, ducînd spre triumful epicului. Rememorînd cu ajutorul „replicii amplificate" ce creează astfel un mediu propice, povestitorul are sentimentul trăirii autentice a ceea la ce se referă. De aceea romanul dă impresia asigurării unei mai largi participări a indivizilor la dezbatere. Cînd poemul pregătește spațiile sufletului pentru cele mai delicate și mai complexe mișcări. Romanul, dus pînă la reportaj, susținut de dramă și poem, surprinde elanul ridicat deasupra controverselor discutabile, dar nu golit de replici, servit de bineînțeleasa sinceritate a scriitorului care înregistrează cu exactitate sensul colectivității.

Tulburător lucru să rememorezi trecutul, mai apropiat sau mai îndepărtat, în chiar prezentul ce te solicită. Căci dezideratele societății noastre socialiste imping timpul rememorării, al replicilor și al clarificării, din timpul de repaus, al întoarcerii, în timpul de acțiune. Scriitorul actual comprimă la maximum timpul întoarcerii, îl smulge orizontului și-i conferă o dimensiune verticală, cînd simpla rememorare cîștigă statutul unei conștiințe treze (și am putea da ca un exemplu romanele recente) „conștiință" ce asistă eroul exemplar — indiferent de mediul din care este recrutat — ca să-i confirme acțiunile, să-i asigure increderea în sine și să-i justifice implicarea demersului său într-un prezent fertil.

Edificarea societății noastre e o operă continuă. Literatura devine astfel o confruntare în prezent și o justificare a acestuia.

CONFABULE

Un țăran trece strada (IV)

În fața unei clădiri impozante, cu o arhitectură bizară, în care balcoanele sînt susținute cu mari eforturi de îngerași este o peluză lungă și lată, tăiată de două alei largi pe care se duc și se întorc mașinile oficiale și particulare. Cei care nu au mașini de nici un fel merg pe jos, legănîndu-și servietele dimineața și după-amiaza la cele mai fixe ore posibile. Sînt în general bărbați între două virste, cu tendința de a se îngrășa la cantină plimbînd prea multă pîine prin sosuri. Femeile par mai zvelte, dar nu sînt frumoase chiar toate, numai cîteva. Copii nu sînt pe aici decît în jurul anului nou, cînd, în sala de festivități, se împart darurile în pungi de plastic. Și atît. A, nu. Din cînd în cînd, primăvara și vara se coseste iarba. În mod normal iarba ar trebui tunsă, dar mașina de tuns iarba e în reparație încă de cînd a fost cumpărată. Păcăne foarte tare, deranjîndu-i pe... și pe... și..., ceea ce nu înseamnă că din această cauză... Cum iarba trebuie tunsă — de ce, cine știe ? — în fiecare an sînt angajați doi cosași cu nevestele lor. Ei cosesc cam trei zile, iar nevestele lor adună iarba în urma lor în tot atîtea. Nu-și vorbesc, bărbații trebuie să fie atenți să nu-și taie degetele, iar femeile sînt certate de cînd se știu, dar n-au încotro, soții sînt prieteni, de pe același deal.

E frumos cositul pentru cine se uită, nu ? Îți umflă pieptul, cînd stai la fereastră, cu mîinile în buzunare, cugetînd.

— Aștia cosesc mai frumos decît ăia de anul trecut. Au roata mai amplă, nu ?

— Mda.

Ferestele sînt largi, așa, ca să încapă chiar și cea mai importantă privire.

Mă rog. Cîte unul din cosași se mai odihnește și el, privindu-i la rîndul lui pe cei care-i privesc. Ehe ! Tare sus mai sînt !

— Auzi, zice el.

— Aud, zice celălalt.

— Cu iarba asta ce fac, unde-o duc ?

— Un' s-o ducă ? o aruncă, să nu strice la vedere ălora de se uită-ncoa, la noi.

Iulian Neacșu

atelier literar

poșta redacției

M. DUMITRESCU: Puține lucruri încheiate, rotunde („Aici" și, oarecum, „Plecare aminată"). Sînt și în „Mamei" (mai ales finalul) și în „Stare neîntreruptă", elemente interesante, valențe lirice de preț, dar ele se pierd într-un ansamblu neinspirat, minat de înfrigurări convenționale, nesiguranțe, improvizații conjuncturale, de umplutură. (Ca și alte pagini, de altfel, unde formule similare, grăbite, insuficient cîntărite în semnificații și insuficient sunate la ureche, gen „condeiul ca pe-o săgeată de apă", ori facilele, convenționalele „mări de suflet", etc. nu sînt, din păcate, destul de rare). Reținem, însă, în general, o orientare laborioasă, lucidă, studioasă, care nu se poate să nu determine progresele într-o bună zi decisive.

NICOLAE LUCIAN: Pagini încă vagi, șovăitoare, din care nu lipsește, însă, un început de cintec. Să vedem, în continuare.

MAITREYI: Lucru de calitate și substanță în mai toate paginile de-acum, cu perspective din cele mai bune. E adevărat, „îndrăzneala" e, totuși, ca să zicem așa, destul de timidă, în toate privințele ; nu încape îndoială, însă, că vestile pe care ni le împărtășiți ne fac o mare plăcere (deși, din păcate, nici **veni**, nici **vidi** nu corespund strict realității !...). Mulțumiri pentru zglobia poză primăvărătică purtătoare de bune urări.

L.M. FILIP: Dincolo de lectura cam incomodă (ciudată mașină de scris !), textele dv. ne semnalează un condei cu bune însușiri literare. E adevărat că lucrurile sînt într-un stadiu de început, lipsind, deocamdată, îndeminarea tehnică, experiența („puținele scrise"), dar premisele unui eventual drum liric sînt prezente. Sperăm, pe curînd, vești și mai bune.

C. PETRU: Mare fierbere de vorbe, uneori improprii („rugul acestul zbor"?!, etc.), adeseă îmbulzite, retorice, din care rareori se depune o semnificație, ori se degajă un freamăt.

G. PORFIRE: Încă șovăitoare, tulburi, naive, fără siguranță și măsură, dar făgăduind (mai ales, prin „Ți-am fost", „Campestră") bune realizări viitoare.

DOINA I.: Nejustificate, și temeri, și rețineri. Lucrurile par să meargă bine („Dar pînă unde", „Izvorul", „Schiță") și să făgăduiască rezultate din ce în ce mai valabile. Curajul, dezinvoltura, sînt, așadar, nu numai posibile, dar chiar necesare. (Comunicați-ne și semnătura adevărată).

ELENA GABOR: E un neastîmpăr spiritual care-și caută o matcă, exerciții într-un registru relativ larg, divers, în care predomină o anumită vervă și năstrușnicie, de bun gust. E încă greu de apreciat ce va ieși din aceste exerciții și căutări, care va fi calea ce vă va inlesni exprimarea cea mai adevărată și mai proprie. Textele de față nu ne îngăduie să anticipăm. Poate, următoarele...

RAOUL: Dincolo de juvenilele tifle și tiribombe, sînt și unele semne de perspectivă („Joc în miniatură", „Am fost morcov" — care, însă, se poate încheia foarte bine cu „portocaliu"). Să vedem ce mai urmează. („Cît mai am de lucrat, de învățat ?"... Întotdeauna, mult !...).

EMADELA: Ne bucurăm, firește, că v-am putut fi de ajutor (deși încă n-am înțeles în ce fel și în ce măsură — lămuririle pe care ni le promiteți sînt așteptate, desigur, cu interes) și vă mulțumim pentru bunele vorbe din scrisoare. Versurile, de data asta, sînt într-adevăr mai aproape de improvizația grăbită, circumstanțială. Dar nu s-ar putea spune că nu confirmă, pe undeva, impresiile favorabile anterioare (iată, de pildă, un distih frumos : „Pe marile drumuri de rouă, / sandaua mi-e încă nouă"). Dați-ne un telefon, ori indicați-ne adresa în viitorul plic, și vă vom oferi autograful dorit.

Pink Floyd (pe viitor, mai citeț), **Alice Aldea, Geo Aforin** (totuși, „fiica"...), **Const. Bunilă, Doina Roman Bulai, G. Rogojinaru, Kaussi Algos** (ceva, în „Ipoteză", „Elogiu"), **V. Pustiu** (mai bine, în „Miraj", „Tangaj"), **G.B. Plopu, Camelia Constantinescu, I. Tătar** (ceva, în „Pădure"), **G.S. Alteu, G. Pellegrini, T. Pirvan, Ov. Sihleanu** (ceva, în „Sete"), **D. Gioglovan, Elena Șerbu:** Nimic nou ! **Ticoraen, Const. Dincorni** (pe viitor, texte dactilografiate !). **Doru Măcriș, Tamara Tinca, Daniel Gorun, Dana Cosma** (ceva, în „Eșec"), **Eugen Butaru,** (ceva, în „Căutare"), **Ion Vrăbiescu, L. Hrenciuc, Iosif Muntean, M. Piticaș, Vișan Abălaru, A.C. — Solaris, Ionel Pamfile, Amelia-Gina Suțu, Dan Enescu** (ceva, în „Cu alte cuvinte"), **Gh. Pintă, Spiridon Codreanu, Valentin Bota, C. Dobrutchi, Mihai Platon, C.D., Stan Marin, C. Vieru, Mari-Ana Vladia, Teodosia Avram, Loredana Cara, Marius Vitlan, Camil S., Jolix C., Liviu Groza, Eugen Boldor, Fl. A. Trașcă, F.D.X., Marius Mihuț, Marius Constantin, Ilie Argintaru** (ceva, în „Singur", „Iată-mă"), **D.E.D. — Brașov, Marian Enache, Ion Radu, Peter Gross, Alex. L. Iosif, Giovanni Gruia, I. Licurici-Vișina, A.C.M.:** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

În sînul naturii

Sînt tînăr și n-am nici un fel de probleme,
Prin codru hai-hui umblu de multă vreme,
N-am foame, odihnă și umblu aiurea
Cît soarele-i cald și e verde pădurea.

Îmi place lîng-o floare să mă gudur,
Săgeata unui cerb să fiu, sau flutur,
Un prinț nostalgic sau un om străvechi
Cu păr pe corp, pe membre și urechi,
Să mă minun cu-ntîia lui privire
De a naturii pururi înnoire.

Ce sete mi-a fost ! E aproape
Fîntîna etern născătoare de ape,
Fîntînă crescută în miezul fierbinte
Al zilei de vară, fîntînă cuminte,
Voi bea din cristalele-ți pure și reci,
Neliniști, tenebre să-mi seci!

Sînt tînăr și singele meu
Pilpîie-n codru mereu
Muzical și nestins,
Necuprins, necuprins!

VIOREL FLOROIU

Cuvintele

Cuvintele au darul de a ne lumina căutările.

Ele fac să curgă valul oricărei iubiri.
Uneori trec ani în șir pînă le vezi rodul.
Totuși, nu le neglijați.
Cît de repede ni s-ar surpa malurile noastre
fără cuvinte,
cum ne-ar înghiți umbra sunetelor
de sub care am ieșit pentru totdeauna.

TITU ȘERBAN

O lume gravă

Copiii rostogolesc oameni de zăpadă
sau duc în ghiozdane statui umilite, de gumă,
artiștii cioplesc aerul din jurul fiecărui
trecător, dînd la iveală nebănuite,
inefabile statui
inginerii proiectează statui din
deșeuri refolosibile...
o lume gravă, preocupată, închisă de
pe-acum
în viitorul ei orgoliu încremenit.
Singurii și, desigur, cei mai veseli
sînt meșterii ce nu mai prididesc
cu lucrul la șlefuirea
atitor orbitoare piedestale.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Alexandrina Stănescu: „Flori"

Consultație primăvara

Respirați pe gură,
observăm în piept
un imens pericol
pentru drumul drept,

ați avut în singe
un profund temei,
se fagocitează,
spuneți treiește-trei,

între corp și suflet
ați avut abces,
se resoarbe totuși,
respirați mai des,

prezentați simptomul
păsării în laț,
scoateți vă rog limba,
ridicați un brat,

amețeala surdă
care v-a cuprins
e a tuturora,
stați, vă rog, întins,

sub pleoapa stîngă
vi s-a spart un vas,
nu priviți prea lacom,
respirați pe nas,

veți primi rețeta,
faceți cîțiva pași,
vine primăvara
în acest oraș!

GHEORGHE SMEOREANU

Lecția de astronomie

În fața fiecărei stele
stă o ființă
și-n fața fiecărei nebuloase —
un om înfometat.
Ca raza ochiului meu s-atingă
lumina gazului stelar
eu trebuie să dau la o parte
hălcile de carne din măcelărie;
pe fiecare astru s-a pus zgura cenușie
din oțelării.
Privirea mea se agață
de mașinile Pămîntului,
de șoselele și orașele crescute
peste galaxiile albastre.
Muzica sferelor n-o aud
de urletul sirenei de salvare,
semnalul pulsarilor
mi-l acoperă împușcăturile,
rotirea planetei
mi-o opri un cuțit
tăind o felie de lume, cu trupuri
transpirate
și vuiet de motoare
ce urcă acum liniștit pe cer,
chiar spre lentilele telescopului meu
ultraperfecționat.

CONSTANTIN BUICIUC

Să ținem între noi

Să nu ne uscăm ca merele
Să nu putrezim ca strugurii
toamna noastră
să vină cît mai tîrziu
iar noi, pîrguiți,
să-ntîrziem
cît mai mult timp
coacerea
cea puhavă
să ne păstrăm
cît mai mult
agurida privirii, a trupului,
să stăm cu pumnii închiși
ploaia să lunece peste noi
ca peste niște cupole
de sticlă, ermetice,
să-ntoarcem pocalul
cu gura în jos
să nu mîncăm, să nu bem,
să ne ținem respirația
și, lipsiți unul de celălalt,
să ținem între noi, captiv,
timpul
să nu putrezim ca merele,
să nu ne uscăm ca bruma...

VICTORIA MILESCU

Un destin

Urmare din pag. 1

Dînd singur definiția cuvîntului **intrus**, Marin Preda se întreba cum poate fi Călin un intrus în propriul lui oraș, oraș pe care-l construise stînd „sub rafale de ninsoare" ? Dar Călin era un intrus **dintr-o lume într-altă lume.** Venea purtînd în el toată „lumina unei după-amieze de vară", lumina unei lumi cu valori morale bine stabilite, o lume în care conflictele nu deveneau tragedii, în care nimic ireparabil nu se întîmpla : la baza acestei lumi stătea sfînta tradiție a familiei în care copiii erau crescuți în respectul pentru aceste valori, tradiție exprimată prin citeva percepte bine verificate în timp : să nu minți, să nu înșeli, să nu furi, să nu ucizi... tradiție simbolizată în roman prin acel zid plin de viță sălbatică luminat de ciudata lumină a soarelui care ne cade din spate și pe care numai noi o vedem, pentru că e numai a noastră și sîntem pregătiți s-o purtăm în noi toată viața... orice s-ar întîmpla... pentru ca s-o păstrăm se consumă tot efortul uriaș al unei vieți... e lumina aceea a ochilor pe care orice ființă de pe pămînt o poartă în ea ca pe un secret...

Cu această lumină în el, care e a inocenței și a elanurilor intacte, Călin Surupăceanu se simte puternic, capabil să construiască o lume mai bună, așa cum îl îndemna inginerul Dan Mihăilescu, fără să știe deocamdată de ce cea veche nu mai era bună. Pentru Călin noțiunea de **mai bun** e mai aproape de **fantastic** decît **de adevăratul înțeles al sintagmei mai bun.** Nu ia în seamă semnalul de alarmă al doamnei Sorana : „Dar n-o să treacă mult și tînărul nostru Călin o să înceapă prin a nu mai ride și o să rîdă mai întîi cam albastru apoi n-o să mai rîdă de loc și în cele din urmă doar o să rînjească, așa cum fac mulți, cam posomorît fără să știe nici el de ce, fără haz, și fără lumina aia care-i joacă acum în ochi. Și-o să-l întrebi cum e Căline, bine doamnă Sorana, dar spus bine așa cum ar spune un viței în prima dimineață cînd nu l-ai lăsa să sugă...". Nu ia în seamă, Călin nu știe ce e **ura** despre care vorbea doamna Sorana, el n-o întîlnise, „neștiința nu e ceva care nu știi și dacă îți spune cineva ai aflat, ci e o stare pe care o trăiești cu toată ființa ta și nu te poate scoate din ea nici o învățătură a nimănui".

„Lumea cea nouă" e deocamdată pentru Călin un oraș fantastic, suspendat pe piloni între doi munți, cum vor fi cei care-l vor locui nu-l preocupă. Tot ce înregistrează nu-l cutremură. Nici povestea acelui bărbat nebun a lui Nuți care-i punea pe chiaburii arestați să-și înghită căciulile, nici hoțiile acestuia nu-l zguduie, lumea e încă pentru Călin un spectacol de contemplat, amuzant... „Victimele" doamnei Sorana nu-i spun nimic, i se par caraghioase și deplasate cu aerul lor fatidic și aparent disperat... N-avea de unde să știe că asemenea personaje grotești sau monstruoase apar la suprafață în urma unor seisme din adîncurile lumii...

Nici drama inginerului Dan, arestat în drum spre casă, nu-l implică, ceva îl împiedică tot timpul să trăiască o suferință pînă la capăt, o suferință care nu e a lui încă... „Nu mă întrebam cînd și nici de ce un om ca el trebuie să plătească un astfel de preț, nu se știe pentru ce". Instinctiv, Călin se apără... Timpul are cu el răbdare...

Întîlnind **anormalul,** Călin, ca și bătrînul Moromete dealtfel, trăiește o continuă stare de perplexitate : e starea cu care întîmpină „gîndirea nenaturală" a colegilor de la școala de calificare și comportamentul ciudat al inginerului Dan care se lasă umilit pe nedrept făcîndu-și mereu critica și autocritica. Perplex și amuzat, completează chestionare nesfîrșite fără de care nu poate fi angajat pe șantierul unde el bătuse primul țăruș. Dar prima mare dezamăgire avea s-o trăiască la întoarcerea din armată văzîndu-și orașul mult visat : era departe de ceea ce-și imaginase el ! Ce avea ? Culori nefirești pentru un oraș, zidurile blocurilor prea subțiri nu se îmbucau bine, în spatele blocurilor se mai vedeau încă dîmburile de iarbă verde, în tot și peste tot ceva neserios **te împiedica să-l consideri ca atare... Lipsea tot ceea ce, într-un spațiu și într-un timp,** produc acele rupturi de nivel cum le-ar spune Mircea Eliade, care-i permit omului să treacă dintr-un spațiu profan într-unul sacru, dintr-un timp profan într-unul sacru... lipsea timpul sărbătorii adevărate... de aceea orașul aducea mai mult a iarmaroc... Și totuși aici în acest oraș el trebuie să-și întemeieze o familie, să facă și să crească copii, să înceapă Istoria de la capăt... Să-i dea orașului ceea ce nu are încă : legendele și miturile lui proprii... Dar pe ce întemeiem această tradiție ? Care trebuie să fie „legea morală a cetății" ? Nici măcar prin Utopia finală a cărții Marin Preda nu ne răspunde lăsînd drum deschis tuturor posibilităților : „Să recurg la Dumnezeu ?... Dar eu nu mai credeam în Dumnezeu și atunci cum aș fi putut să fac față întrebărilor fără soluție pe care mi le-ar fi putut pune mai tîrziu urmașii mei, dacă n-aș fi putut să le opun **credința** care se justifica prin ea însăși ca și lumea și își era ei însăși suficientă ?". Nici cultul forței, nici cel al inteligenței nu se dovedește în ultimă instanță suficient și eficient, omul trebuind să reia totul de la capăt avînd grijă ca inteligența să nu devină malefică, forța să nu fie numai a brutei, iubirea pentru semeni să nu-i slăbească forța interioară introducîndu-l într-o **relație fatală.** E nevoie de o idee mai practică care să nu vrea cu tot dinadinsul să schimbe lumea din rădăcină, care să ne ajute să traversăm anumite perioade de adversitate ale Istoriei, să nu intrăm cu ea într-un conflict din care să ieșim striviți. Și aici se dovedește mai operantă filozofia unui popor care a traversat numeroase asemenea epoci : „ne păstrăm tradițiile în familie, prin copii, pe care-i facem și-i creștem orice s-ar întîmpla. Toate forțele noastre se concentrează aici. Acest adevăr e absolut, iar celelalte cum ar fi cinstea, demnitatea, minciuna, dreptatea, prietenia, dragostea, sînt și trebuie să rămînă extrem de relative, și nici unul din ele nu trebuiesc exagerate în viața obișnuită". De aceea un oraș în care o familie se destramă atît de ușor ca aceea a lui Valerică, cum se va destrăma și familia lui Călin, în care un inginer nu vrea pur și simplu să se însoare, nu poate avea nimic stabil în ea. În aparență totul se desfășoară normal, oamenii fac haz și injură pentru că dintr-o defecțiune nu mai au apă caldă, se obișnuiesc cu ideea unor băi care din economie nu au decît un singur robinet, își înăbușă nostalgiile unui oraș adevărat, sperînd că viitorii constructori se vor gîndi și vor da orașului ceea ce îi lipsea, străzile adevărate, brutăria din colț unde te trimite mama după pîine sau băcănia de unde se poate cumpăra ienibahar. Numai că sub acestă aparență se pregătește o criză care va izbucni pentru a ne dezvălui o lume pe punctul de a se constitui pe o morală cu totul răsturnată, în care delațiunea, lașitatea, indiferența, absurdul, arivismul primesc noi potențări, în care o filozofie e pe punctul de a se naște : filozofia „descurcatului" : „De ce trebuie chiar așa de sever condamnat un hoț ? Are și el salariu mic, are copii... De ce trebuie să ne indignăm că alde cutare face din alb negru ? Nimeni nu e atît de alb că să nu fie nițel și negru și lasă că nu strică aceluia să știe și el că nu e așa de lesne să te ții mereu alb, cînd ai familie și copii...".

În concordanță cu această nouă morală actul lui Călin de a salva un om de la moarte nu e comentat de nimeni favorabil ! De ce ? El trăia și n-ar mai fi trebuit să trăiască ? Obrazul lui uriț amintea ceva concetățenilor lui, ceva ce nu le convenea ? Nu era pe gustul lor ! Ei vroiau altfel de eroi ? Nu, ei nu vroiau eroi, ei **vroiau victime !** Or, Călin tocmai asta nu vroia să fie, o victimă ! El vroia să trăiască cu demnitate, păstrîndu-și intacte toate elanurile... Aceasta este vina „tragică" a lui Călin ! Simțindu-și viața în deplină armonie cu ritmurile cosmice, Călin e fericit. Atît timp cît norii curg liniștiți pe cer și el îi poate vedea, ce importanță are un obraz uriț ? Da, dar ceilalți nu vor să-i dea pace ! Șantul pe care bătrînul Moromete îl așeza între el și lumea pe care o contempla ca pe un spectacol nu-i mai este suficient lui Călin pentru a-l apăra de intruziunea uriților, de agresiunea lumii. De aceea ideea voltairiană despre omul care trebuie să-și sape singur propria-i grădină nu mai este eficientă : „Da, dar în zilele noastre chestiunea se pune ce-i faci că și grădina a încetat să mai fie un loc de refugiu sigur împotriva viceniilor istoriei ?". Pentru concetățenii lui Călin actul lui de curaj n-avea nici o semnificație ! Măcar din legenda acelui băiat venit de la țară care pusese semeț mîna pe firele de înaltă tensiune, cum dracu să mori că pui mîna pe niște sîrme, ei mai păstrau hazul, nu și latura ei tragică... Și atunci că vor face tot ce le va sta în putință ca să-l expulzeze ! Nu înainte de a-l face să înghită toate umilințele, pînă la ultima... Ieșit din starea de inocență, din impactul dur, nu tragic, nu se moare din asta, cu o lume reală care nu e nici pe departe așa cum și-o închipuise el, Călin știe, e obligat să știe că trebuie să îndure totul pînă la capăt, numai așa își va putea păstra intactă lumina spiritului, pentru ca odată ajuns la capătul suferinței și al îndurării să mai poată privi lumina și să se bucure de ea. Asumîndu-și experiența, Călin va fi un erou pe măsura timpului său : cel care va ști să trăiască demn pînă la capătul vieții, dar cu un anume scepticism care nu-i va reteza elanurile, ci i le va cenzura. Acesta este și sensul acelei lumini brusc micșorate în care Călin vede lumea presimțind ultima lovitură care-i va veni de la Maria. Întrebarea e, va mai salva Călin pe cineva de la moarte ?

Dar ceea ce l-a obsedat pe Marin Preda în **Intrusul,** ne-o mărturisește el însuși în **Imposibila întoarcere,** a fost personajul Mariei. Secretul ei a vrut să-l descifreze și „nici nu sînt sigur că am reușit să aflu despre ea mai mult decît eroul".

E adevărat, niciodată în opera lui Marin Preda relația bărbat-femeie nu este simplă, dimpotrivă, am putea spune că aici tensiunea relației atinge limitele maxime. Numai dacă ar fi să amintim că într-un cuplu întotdeauna femeia are inițiativa și tot ar fi un argument că apropierea femeii produce bărbatului un adevărat complex psihic de la simpla cutremurare în fața eternului mister feminin pînă la starea de panică, uneori de-a dreptul catastrofică, că prin ea se pot întîmpla răsturnări și răsuciri fără întoarcere : bărbatul se teme de suferința pe care i-ar putea-o provoca femeia, o ființă ciudată, ilogică, cu care nu de multe ori poți intra într-o comunicare logică limpede.

Rădăcini

Urmare din pag. 1

moment pe care, ne dăm seama, nu ne era atît de străin și nici prea departe, dar uitat, cufundat în liniște, pînă ce, iată, odată cu această carte, limitele s-au restrîns și s-au localizat. Sîntem în munții Buzăului, o zonă care nu are nimic comun cu Athosul decît singurătatea, aerul ca de exil al locuitorilor și o sălbăticie care, de-a lungul timpului, a **cunoscut** eroziunea în calcar a apelor și atingerea, sechestrarea parcă, a unei istorii, prin care se consemnează, de milenii, însăși condiția de om. Cu toate salturile, cu toate aventurile și căutările ei statornice și cu toate claustrările, cu toate întoarcerile și svircolirile ei, rezemîndu-se cînd de pămînt, cînd de cer.

Este un Athos invers aici, **ridicat în jos** — dacă s-ar putea spune astfel, nu spre închipuirea de deasupra, ci către străfunduri, în mineral. Sînt vestigii care atestă o continuitate neîntreruptă, niște semne care împing în urmă însăși istoria prezenței umane și a începuturilor creștinismului pe aceste locuri dincolo de pragul a două mii de ani.

Într-un perimetru restîns, imaginînd un munte alcătuit dintr-o familie de alți munți, s-au clădit biserici pe vechi urme și ritualuri care, așa cum arată semnele încrustate în piatră și scrierile — multe încă nedescifrate — au preocupat și preocupă mintea multor oameni, pe arheologi și istorici în primul rînd, dar și pe alții care nu văd numai turistic sau strict folcloric o zonă ci — într-un sens mult mai larg și mai intim totodată — ca o creație dintr-o anticitate de viață.

Cum spuneam, acest Athos românesc este **ridicat în jos.** Săpat în calcar, îngăurit, de parcă s-ar fi vrut inițial să se îngroape și cerul aici, să-l lege de pămînt. Rînd pe rînd, în șirul secolelor s-au retras aici ființe, colonii întregi, după cum o atestă și inciziile de pe pereții unor peșteri, toponimia însăși fiind un indiciu de retragere, de recule gere ca și de rezistență, de imunitate la climă și la agresiune parcă, de pace și reflecție în singurătate. Numele sînt : Fundătura, Colț, Agaton, Piatra îngăurită, Căsoaia, Firida și ele parcă spun vești ceva. Odobescu le inventaria la vremea sa și propunea un chestionar printre localnici, cu care să deschidă cît de cît o lumină spre istoria veche și foarte veche a acestor ciudate și misterioase așezări. Demersurile au fost multe de fapt și vom vedea pe scurt ce s-a putut face și ce s-a scos la iveală de atunci, ca și interesul pe care îl suscită toate acestea azi, făcînd obiectul unei prime sesiuni științifice organizate la Buzău și popularizate, pentru prima oară în ansamblul lor, într-o antologie care se cheamă „Vestigiile rupestre din munții Buzăului".

Eminesciana

lui Corneliu M. Popescu

16 mai 1958 — 4 martie 1977
elev al liceului „N. Bălcescu" București, laureat al premiului Academiei Republicii Socialiste România, autor al versiunii engleze „Mihai Eminescu Poems", ediția 1978

În cuvinte arde clipa
Stele cad în miez de zi
Veșnicie e risipa
De a fi sau a nu fi

Reducînd tot paradisul
La o frază-n absolut
Vom citi că necuprinsul
Și la noi s-a mai născut

Vom citi că soarta oarbă
Care-nghite tot ce-i teafăr
N-a putut ca să mai soarbă
Și lumina de Luceafăr

Un Luceafăr — veghe sfîntă —
Ne sărută-n zori de zi
Versul lui binecuvîntă
Tot ce-am fost și ce vom fi

Nicolae Popescu
elev, Liceul de matematică-fizică „Nicolae Bălcescu" București

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Stimate și iubite tovarășe
CONSTANTIN CIOPRAGA,

Cu prilejul celei de-a 65-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor are plăcerea să vă transmită un mesaj tovărășesc și colegial de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi succese în activitatea literară și în munca obștească pe care le desfășurați cu pasiune și devotament în slujba culturii umaniste, revoluționare din patria noastră.

La mulți ani !

GEORGE MACOVESCU
Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Stimate și iubite tovarășe
DAN GRIGORESCU,

Cu prilejul celei de-a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor are plăcerea să vă adreseze un mesaj colegial de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și succese tot mai mari în activitatea dumneavoastră complexă pe care o desfășurați atît în domeniul literaturii cît și în arta plastică.

La mulți ani !

GEORGE MACOVESCU
Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Căutarea absolutului

Urmare din pag. 1

propria lor cruce, umblînd în căutarea celeilalte bucăți, ca să poată fi răstigniți și ei, bieții tîlhari. Își poartă și ei povara, o cruce fără brațe — o idee fără articulații, aflată în capetele lor, încă neînțeleasă de căpățînile lor. Dar și Cățărătorul e încadrat la un moment dat de doi inși, ca de ultimii doi tîlhari... Crucea Cățărătorului, copacul, e ca și crucea din schela pe care urcă spre propria sa înțelegere Paracliserul, e ca și crucea — țeapa pe care Vlad Țepeș se jertfește singur. Iona, un țăran oltean, dacă vreți. Un țăran ce se aseamănă cu cei din piesele lui Sorescu. Marin cu fabulă din istorie. Țărani ce de fapt sînt locuitorii unei **Cetăți rurale și morale** aflată în războiul cu Vitregia, cu Iraționalul, cu Balena altei credințe, cu diavolul înarmat cu săbii și cu prostituție, cu tunuri și cu haremuri. Acești țărani parcă sînt prin limbă și prin port vecinii de azi ai părinților lui Sorescu, de pe-aceleași drum, neamurile lui, cumnații, verișorii, unchii... Deși trăiesc în epoca lui Țepeș și-a Sultanului. Sau poate că ei de-atunci pînă azi nici n-au mai murit. Sau poate țăranii de azi merg spre trecut — se înfundă în timp, vii, călătorindu-se spre începuturile noastre ca țară și spre începuturile lumii, ale omului dintîi... Ei n-au vîrstă, n-au vîrste, și nu mor ; doar îi cuprinde din cînd în cînd cîte un guturai, cîte o răceală, din care înviază singuri, cum ar învia Lazăr singur, mîntuit de ideea obositâ doar o clipă în el, și nu venită din afara lui... Da, acești inși ies la Mal ! Omul vrednic se face luntre și punte și iese la mal. Proverb. Și Iona, cu propriul său cuțit, își caută Limanul. O caută pe Ariadna. Mîntea adică. Spiritul ? El e doar Forța ? Își caută jumătatea, înșolinirea, ghemul limpede al sîrului gîndirii. Sinele ? Da, probabil, căci toate au o Formă, un trup, o Credință ! Apa trebuie să vină la matca ei și omul la țeapa lui. Proverb. Iona se înțeapă cu propria sa țeapă. Ca Țepeș. Trebuie să ajungă la lumina visată. Omul ca umbra îndată piere cum îi lipsește lumina. Alt proverb. Iona, în burta peștelui. Și chitul nici măcar nu-l mistuie, după ce l-a înghițit. Nu poate, nu vrea ? Omul este inutil în burta balenei ? Omul este un animal inutil ? Materia n-are nevoie de el ? Nu și l-a propus, nu l-a visat, nu-l pasă de el ? E prizonierul peștelui, din indiferența peștelui ? Dar și balena, această închisoare mișcătoare, e prizoniera lui. Cît timp va trăi el, va trăi și ea, căci va avea o memorie vie. Cînd va pieri el, ea nu va mai exista, fiindcă nu va mai exista cine s-o **numească** materie, cine să gîndească... Da, culmea e că balena lui Sorescu nu papă oameni, ea îi poate duce doar la dispărare, care e un alt fel de mîncare. Da, de obicei omul merge pe malul mării și pescuiește pești : acum peștele îl pescuiește pe omul care pescuia pești... Balenele, batalioanele, hoardele de balene, băgate unele în altele, unele acoperindu-le pe altele, ca niște imense foi de varză, lua-le-ar dracu — da, balenele nu halesc omul, îl pot duce doar la nebunie. Nu-l strivesc ca pe un vierme, îl fac să-i crape mintea ca un bostan, să-și ia singur zilele... Sau să nu și le ia, să ajungă la luciditatea lucidității... Da, balena e o variantă mai burtoasă a peștelui din paradis, poate a satanei, poate a cunoașterii binelui și răului... Căci, da, Iona, a trăit **mult timp,** dar n-a știut că există. N-a știut de el și de condiția lui decît cînd a simțit ca un cer deasupra lui foalele chitului, ca un pămînt sub el, foalele chitului. El nu poate ucide balena. Dar nici ea pre el. Numai omul poate să-l ucidă pe om. Restul — sînt accidente ale naturii, accidente de Circulație ! Cum ar fi omul mușcat de un ciine turbat, **mincat de țînțari... Stop ! Și ciinele și** țînțarii sînt forme ce fac parte din sistemul de Circulație. Dar să revenim la balenele noastre. Va să zică Iona e prin marea burtă singur. Cînd își va crăi din carnea sa prooria sa mîntuire ? Cînd își va găsi perechea ? Privește printr-o fereastră tăiată în chit. Vede alt chit. Alt chix. Poate e aceeași balenă, cu mai multe burți ? Poate e aceeași burtă, care hrănește mai multe balene ce s-au înghițit unele pe altele, sau au crescut unele peste altele ? Intrînd prin marea Gură, el intră în alt spațiu, în alt timp, într-o altă țară, a întunericului, în infern ? Sorescu rescrie un mit, un basm... Și sfîrșitul unui basm nu poate fi decît fericit, ca în orice basm... Dar fericirea nu înseamnă că trebuie să ne arate un Iona cu ochiul boului și flori de cais în mîini, există și o fericire mascată de acțiunea unei custuri. Cuțitul, armă nu a morții, ca în Ionescu, ci armă a cunoașterii. Cu el Iona deschide burțile chitului, burțile mării, burțile cerului, burțile sinelui. Începe să fie tîrziu în Iona. Trăiesc ca în burta mamei, ca în burta vieții, nu cunoscuse albul și negrul, culorile, umbra coasei aruncată peste el. Acuma, în burta balenei, care poate fi bateria. Viața și Moartea, el își dă seama că e înghițit. Să se sinucidă ? Asta ar fi destinul său ? Cam pute în acest burdihan duhoros ! Ei, și, Don Quijote s-a bătut cu morile de vînt ; dar nu asta contează, nebunia, ci că s-a bătut pentru ceva ! Să-și piardă și el doagele prin chit ? Cartea Omului e alta, zicem noi. Tăind în sine, stăpînindu-se pe sine, Iona încearcă să trăiască. El e totuși spiritul lumii, deci chiar și al balenei. Numai că el nu e așezat în capul balenei, ci în pîntecul ei. Omul e o balenă cu capul în propria sa burtă, am putea sorescriza. Tăind în el, scormonește în propria sa minte, care și ea poate fi în propria sa burtă... Prima lui viață nu prea i-a ieșit, dar poate a doua, poate a treia... Omul e dator să încerce ! Chiar dacă lumea se clatină ca un ou clocit. Iona nu se sperie, nu e disperat... Erasmus, Erasmus, marea e o nebunie și e nebunie să i te sfovedești ei ? Poate. Dar mai sînt și alte păreri. Grăsanul Sancho, bravul scutier, zice : „Dacă vrei să înveți să te rogi, mergi pe mare". Dar cui se roagă Iona ? Iona se roagă mîntii sale, se roagă trestiei gînditoare a lui Pascal...

Căutarea absolutului — nu în alte sfere, ci în sine. Adevărul este în burta sa, născut odată cu el. Scăparea eroilor sorescieni este nu în a fugi din această lume, ci în a o înțelege, chiar murind. E un eroism acceptat — pentru desăvîrșirea cunoașterii lumii, și mai ales a cunoașterii limitelor și nelimitelor propriilor valențe... Acceptînd sacrificul suprem — nu din altă mînă venit. Nu-i o sinucidere, Iona nu e un învins, un orb care nu mai întrezărește nici o soluție, alegînd-o pe cea mai ieftină, pe cea mai împotriva firii omului, Iona e un om care a descoperit că nu în alte ceruri este salvarea sau ratarea sa, ci în propria sa esență... Nu un refuz al lumii, renunțînd la zile și nopți, ci o încercare de a cunoaște eșecul pînă la capăt, ca pe o atingere a ultimelor posibilități de a se autoiluziona... Speranța deșartă e o desartă înșelăciune, aspirația de a ieși din veșnicia de burți e nobilă, desigur, dar imposibilă... Dar a fi mai mult decît ești, dar a încerca să trăiești imposibilul, e o chestiune condamnabilă, e o orbecăială de insectă ?... Așteptîndu-l pe Godot este tot atît de iluzoriu ca și a ajunge la Godot ? Ca și ieșirea din burta galaxiei și a condiției speciei ?... Căutarea imposibilului, o căuta și Băieșu. Aspirația spre un punct iluzoriu este echivalentă cu speranța găsirii acelui punct luminos lîngă tine ? Godot n-o să vină. Dar nici dacă Iona pleacă spre Godot, n-o să ajungă niciodată la el, speranța e o fata morgana, o moară de vînt ? Dar frumusețea nu este atingerea stelelor, a punctului visat, ci lupta spre și pentru acel punct. Așteptîndu-l pe Godot, așteptîndu-l pe inspectorul din Petersburg, îl așteptăm pe Dumnezeu, în primul caz, îl așteptăm pe Diavol, în al doilea caz... Nici unul nu vine cu adevărat. Și atunci ? Atunci Orfeu se coboară în Infern să-și vadă iubirea, pătrunde prin cercurile iadului... E vorba tot de un timp, tot de un spațiu ?... Dante parcurge mai multe burți infernale în căutarea absolutului întruchipat de preafrumoasa domniei sale frumoasă... Iona parcurge drumul spre sine, cu un cuțit în mînă. Gestul aventurii este ritualic, nu echivalentul unei banale sinucideri. Burți, vămi, probele din basm ale inițierii, lupta cu Gheonoaia, cu Scorpia, cu ursul de sub podul ce desparte o lume de o altă lume, un timp de un alt timp, pintece, vămi, oglinzi aruncate din fuga calului, perii... Dar în „Furtuna" ca să-i scoată din valurile Mării prin cite burți îi trece Prospero pe dușmanii săi ?.. Apă, apă multă și pe la Shakespeare. Și prin biblie, apă multă prin basme, prin mituri, prin lumea lume... Marin Sorescu, dramaturgul, artistul, stă în burta unui pește, a istoriei, a lumii — și cugetă, o trestie...

m a p a m o n d

ION GHEORGHE

«NOIMELE», 1976

Les piliers

Comme la fabrique de verre l'ordonna,
les paysans remplirent de sable la vallée ;
sur les branches, sa poussière comme des pierres pesa,
l'herbe fut recouverte de la neige des sisyphiens rochers.

Par leur propre cendre, ainsi amassée,
ils sont engloutis jusqu'aux genoux, jusqu'à la taille, jusqu'aux aisselles —
dans la stérile farine à pain, noyés,
ils marchent, et la poussent dans la gueule du terrible moulin à ailes.

Comme ils travaillent ensevelis dans le désert de poussière,
ils sont comme les dix colonnes d'un temple payen —
toute la journée, ils portent la coupole traversée d'éclairs,
jusqu'à ce que le vieux soleil regarder dans leur âme veut bien.

Alors, la lumière étendue sur leur écorce de plomb
fait miroiter des épitaphes et des inscriptions ;
Battus dans les villages car n'ont pas voulu donner leur mais, leur bien,
ils portent, gravée, sur eux, une chronique cachée,
silencieux et doux comme les saints.

Sous le regard de travers du soleil sur les rochers,
c'est ainsi que me sont apparus mes dieux mes prédecesseurs —
mais ils ont puni mon esprit, en éveil, qui les avait épiés,
de devoir déchiffrer les saintes hiéroglyphes sur les paysans en sueur.

Depuis longtemps, dans la terre envahie par les hiébles figés,
qu'ont-ils donc été d'autre que des pieux —
les voévodes ont attaché leurs chevaux à des anneaux dans leur corps rivés ;
ce qu'ils portent à leur sommet ce sont les têtes des vaincus, échévelées,
coupées par les percepteurs odieux...

Pilliers de ponts, les paysans, des sommets de montagne. immobiles piliers —
des eaux de l'histoire, toujours déversées s'élevant —
tous les maitres de passage, dans leur corps,
au fer leur nom ont taillé,
vains et lâches, an par an.

Le crâne du paysan est mou, lorsqu'il vient au monde,
mais la vie le pétrifie, tout comme mes statues de ciment mortel.
Le seigneur chaussé de sandales, lorsqu'il traversait le pont de l'ingénieur damasien,
a toujours frappé leurs crânes de ses semelles.
Ce sont les paysans, marchant dans le sable,
qui notre pays ont fondé —
les dieux m'ont attaché à ces piliers sur lesquels la patrie
a toujours fait rouler ses sisyphiens rochers.

MIRCEA CIOBANU

«CELE CE SÎNT», 1974

Contrée perdue

Quittant Midi le Juste, je suis un, et je suis pâle ;
Paroles attends, parmi les choses
les appréhende —
contre moi, toutes seules, elles viennent, car leur est
le secret du langage, là où s'étend la vallée.
Là où elles tombent en si vifs joyeux envols,
pousse l'herbe,
le brouillard les mène, repues, dans les champs les pourchasse,
et le mur diminue leur souffle recouvre le bois,
des chars veulent m'atteindre, d'immenses épées m'entourent.
Des lauriers à mes pieds, jusqu'au rivage
des chardons,

Mihai Topa : „Luminile dimineții"

Verte, la contrée, sous, sous la main je l'ai eue ;
en silence
des chevaux menés, des bois qui étaient vierges,
le doigt un était maitre des pierres et
des troupeaux —
tout s'en fut, au lasso s'est laissé prendre
en l'esclavage
des impitoyables, envers moi, paroles, et si fourbes.

Dans le grand carrefour

Dans le grand carrefour — regarde donc, vois
la blessure,
comme ses bords sont envahis, et tout mêlé au sel,
ouverte encore, elle fleure la boue — toi,
tu chavires —,
vis encore ! je t'appelle par le nom de ta blessure.
Nuages, autant de lambeaux cousus, vapeurs jumelles,
comme l'ombre fait jaillir l'ombre — la brume la brume
l'eau dans le bouclier, sur les voies jette ses flots ronds,
zinc avare d'éclat, mais le long d'autres étendues
ce vent lave les maux que laisse la sécheresse.
Quand, dans quelle vallée tombant, fais le rêve que, sain
et suivant tes jours sans brèche, partages la lumière ?
Hôte de midi, tu es couché dans l'abime chaud ;
dans l'air, lys suintant, puanteur sur les plantes humides,
tu cries du dedans et glorifies les eaux pourpres.

FLORIN MUGUR

«PIATRA PALIDĂ», 1977

Poème d'amour

Qui
va là ?
Ce peut être aussi l'agneau.

Qui est-ce ?
La névrose, fleur blanche —
l'agneau.

C'est le museau de l'agneau
et l'odeur de l'agneau
l'agneau paria au sang lourd.

C'est l'oeil de l'agneau
la douceur négligeable
Ce sont les herbes anciennes du ventre de l'agneau.

C'est le rire édenté
et aigre
mordant finement dans les bords de la lune.

Des cols purs de soie noire
pendent et se balancent sur une branche
au-dessus du cou stupide et délicat.

La femme ne viendra pas.
Qui va là ?
Mais qui donc — l'agneau, la catastrophe.

Automne

J'écoutais son rire perdu — et la fille
semblait tarder, semblait venir.
A travers la pluie fine on voyait le brouillard
Qui s'approchait doucement de moi.

Lui essuyer du bas de ma chemise les yeux
les genoux humides et clignotants —
un corps de noyée dont les brumes
d'argent sortaient mollement par les pores.

Elle redevenait visible. Et le brouillard
remplissait par mèches l'ombre nous séparant
Comme une cendre paresseuse de l'eau
à molles aiguilles.

J'aspirais avec joie le brouillard
de ses cils et de ses dents sonores
et m'inclinant un peu j'avalais le brouillard
des chevelures noires, ogre de nuages

et le brouillard doux du cou mince
et le brouillard violent entre les seins
et le brouillard des genoux oubliés montant en ronds
par les gels des vieilles montagnes —

et les cieux s'éclaircissaient tour à tour
des lunes humides brillaient au-dessus des forêts
grands astres humides glissant dans le vide
de ma haute et heureuse bouche.

Traduceri de
Andreea Dobrescu-Warodin

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Acum, în Heidelbergul de altădată

De ce n-aș mărturisi-o ? Am visat îndelung să văd acest oraș străvechi, „perla" regiunii germane Baden-Wuttemberg, al cărei nacru strălucitor a început să fie așternut, strat peste strat, în organismul sibaritei ieșită în vremuri imemorabile din apele Neckarului, de către acel îndepărtat strămoș al viitorului „homo faber", botezat de cel ce nu i-a descoperit, în 1906, decît două mandibule : „Homo errectus heidelbergensis". Nu cunoscuta operetă „Heidelbergul de altă dată" m-a incitat, ci haloul de lumină pe care îl emană, învăluindu-se în el, această metropolă universitară europeană, unde prima instituție de învățămînt superior a fost înființată în... 1386, cînd universitățile de pe continentul nostru se puteau număra pe degetele unei singure mîini.

Heidelbergul mai aducea însă în inima mea ecoul a ceva tainic, ce ne leagă pe noi, cei de aici, cu cei de acolo, în afara multor alte amintiri lăsate mărturie în scrierile lor de atîția cărturari români, care și-au făcut studiile în cetatea universitară de pe Neckar. Acolo, pe zidul exterior al hotelului „Europa" se află o placă memorială în albul căreia au fost săpate cuvintele : „În această casă și-a trăit ultimele sale zile marele om de stat și patriot român Alexandru Ioan Cuza, primul domnitor al Principatelor Unite ale României, luptător înfocat pentru făurirea României moderne. Mort aici, în Heidelberg, la 15 mai 1873".

Venind aici, de la Florența, la începutul lunii mai 1873, Cuza visa să-și înscrie pe cei doi feciori ai săi într-una din renumitele școli ale orașului de pe Neckar. Pe drum, în timpul traversării Alpilor prin tunelul Mont-Cenis, a răcit grav, fiind brusc cuprins de o stare de epuizare. După cum scrie unul dintre biografii săi europeni, Juliusz Demel, intrînd în hotel, Cuza nu a mai fost în stare să urce singur scara. Elena, credincioasa lui soție, a încercat să-l vindece ajutîndu-l cu slabele ei puteri, aplicîndu-i prișnițe, făcîndu-i frecții cu oțet de trandafiri și ținîndu-i picioarele, înfrigurate și obosite de drumurile surghiunului, în apă fierbinte cu sare.

Alarmat de starea bolnavului, vechiul prieten al lui Cuza, prințul Obolenski, a chemat în grabă un doctor care — după cum avea să mărturisească mai tîrziu Doamna Elena, „a tratat cu ușurință boala, sau poate că doar a vrut să arate că aceasta nu era atît de gravă". În ciuda eforturilor disperate de a-l salva, în noaptea de 14 spre 15 mai 1873, Alexandru Ioan Cuza a închis pentru totdeauna ochii. Ultima lui privire a fost către cerul înstelat al Heidelbergului, în noaptea aceea de primăvară blîndă și triumfătoare pe care Domnul dintîi al României n-a mai apucat-o. În afara astmei, vechea lui boală, singurul organ afectat îi fusese ficatul, dar pricina morții s-a declarat laconic, în numai două cuvinte : „insuficiență cardiacă".

Urc încet scara hotelului „Europa", și nimeni dintre cei ce trec pe lîngă mine nu înțelege de ce pașii îmi sînt șovăitori, de ce inima mi-e grea, de ce ochii îmi caută cu lăcomie detalii decorative din acea bătrînă clădire, pe care sper că le-a văzut și el ? Au trecut atîția ani, un veac și mai bine, de cînd cel ce avea să rămînă de-a pururi sanctificat în memoria noastră, a urcat această scară, neștiind că n-o va mai putea cobori niciodată.

Plecase din țară într-un exil ce avea să dureze șapte ani, la 14 februarie 1866. Părăsind în ajun Cotrocenii, le-a urat celor ce rămîneau : „Să dea Dumnezeu să-i meargă țării mai bine fără mine, decît cu mine... Să trăiască România !". Călătoria de la București pînă la vamă s-a desfășurat în secret, trăsura domnitorului fiind escortată în noapte de agenți special instruiți, evitîndu-se orice contact cu poporul. La vamă i-a spus unuia dintre însoțitorii săi : „Ce ați făcut dumneavoastră e grav, foarte grav !". Prin ușa deschisă a biroului vamal se vedea un tablou înfățișîndu-l pe Mihai Viteazul. Cuza s-a întors atunci către cei din escortă și le-a spus : „Vedeți voi, cum a fost trădat acest domn, așa m-ați trădat și voi. Să dea Dumnezeu ca, într-o zi, să spălați această pată de pe steagul vostru cu sîngele vrășmașilor țării. Rămîneți sănătoși".

El pleca, fără să știe că drumul avea să-i fie fără întoarcere. Deși însuși Carol I l-a invitat, în 1870, să revină în țară — după ce fostul domnitor fusese ales în contumacie deputat în Colegiul al IV-lea„ al țăranilor, și apoi senator de Turnu Severin în Colegiul al II-lea — explicîndu-i că „greutățile constituționale" ce-l împiedicaseră să intre în România în 1967 au fost înlăturate, iar el, Carol I de Hohenzollern, își declara deplina adeziune la „hotărîrea comună", Cuza nu s-a mai întors. „Patriotismul meu, Principe, este deopotrivă cu a mea demnitate —

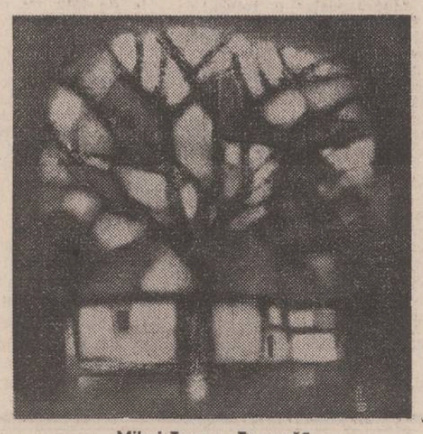

Mihai Topa : „Toamnă"

avea să-i răspundă el lui Carol — ; el îmi interzice un demers care ar putea crea, este loc de a se teme, serioase încurcături Alteței voastre și lealitatea mea mă osîndește la surghiun. Nu pot da scumpei mele țări o dovadă mai reală a iubirii adînci ce am către ea...".

Abia după 12 zile de la moarte, rămășițele pămîntești ale lui Cuza au ajuns în țară, cu trenul, într-un vagon funerar, însoțit doar de Doamna Elena și de fiii domnitorului. La Ruginoasa, unde a fost înmormîntat după două zile, exact la două săptămîni de cînd murise, s-au adunat mii de oameni veniți din toate colțurile țării. Erau de față Vasile Alecsandri, Costache Negri, Mihail Kogălniceanu, Petre Poni... „Ospitalierul" Carol I de Hohenzollern, venit pe tronul României din Sigmaringen, orășel aflat nu mai puțin departe de Heidelberg, decît Ruginoasa de București, a refuzat să asiste la funeralii. Scriind despre cel ce era restituit atunci țării, patriei sale, ducele de Gramont, sublinia : „El (Cuza) nu era amărît împotriva dușmanilor, ci persoana sa se nimicea întotdeauna înaintea unicei gîndiri ce-i umplea inima și spiritul, în fața adevăratei și ultimei sale ambiții : prosperitatea țării sale...". Îl lăsaseră în sicriu îmbrăcat în civil, așa cum fusese la Heidelberg. I-au pus la picioare două săbii încrucișate și două pistoale. Clopotele din toată țara au bătut îndelung în dungă și, cu toate că noua ocîrmuire se temea ca înmormîntarea lui să nu se transforme într-o manifestație de masă ostilă tronului, luînd măsuri severe pentru împiedicarea acesteia, cordoanele de militari n-au putut împiedica intrarea în Ruginoasa a mii și mii de țărani și orășeni, mulți dintre ei veniți de peste Carpați. O gazetă a timpului scria că toată România fusese, cu inima, acolo.

Toate acestea îmi vin în minte, din lecturi, urcînd cu pași de plumb scara hotelului „Europa" din Heidelberg... Caut apartamentul în care a murit Cuza. Dar, în cei peste o sută de ani ciți s-au scurs de atunci, hotelul a suferit renovări succesive, și nu mi se arată decît o latură a clădirii, la etaj, cu ferestrele dînd spre Neckar. Pipăi pereții acelui culoar căutînd să simt sub straturile de vopsea, culoarea de demult, privită de ochii lui Cuza...

Așa am căutat cîndva, la Palermo, în clădirea fostului hotel „Trinacria", camera în care a murit Bălcescu... Timpul, timpul, timpul ce șterge totul, și totuși, timpul, timpul, timpul care nu uită nimic...

REVISTA STRĂINĂ

● **IN CADRUL** unei ceremonii desfășurate la Academia austriacă din Viena, în prezența președintelui federal al Republicii Austria, Rudolf Kirchschlaeger, și a altor personalități ale vieții politice, științifice și culturale au fost decernate premiile Herder pe acest an. Distincția atribuită unor oameni de artă și cultură din sudul și sud-estul Europei a fost acordată și academicianului Emil Condurachi, cunoscut istoric român, care s-a făcut remarcat printr-o intensă activitate științifică de cunoaștere a trecutului poporului său, a rolului pe care acesta l-a avut de-a lungul secolelor în această parte a lumii. De asemenea, acad. Em. Condurachi, în calitate de secretar general al Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene și vicepreședinte al Uniunii Academice internaționale a desfășurat o neobosită activitate în vederea unei strînse colaborări între oamenii de știință, contribuind astfel la apropierea între popoare la crearea unui climat de înțelegere și conlucrare prietenească. În alocuțiunile rostite cu prilejul decernării premiilor Herder, prof. dr. Winfried Platzgummer, rectorul Universității din Viena și prof. dr. Dietrich Gerhardt au subliniat înalta valoare științifică a operei istoricului român, contribuția sa la promovarea și cultivarea valorilor culturale a popoarelor din continentul nostru.

● **CIRCA 4 MILIOANE DE VOLUME,** numeroase incunabule, ediții princeps, manuscrise de mare valoare precum și colecții de picturi, gravuri și exlibrisuri, alcătuiesc tezaurul Bibliotecii Universitare din Tartu. Fondată în urmă cu 150 de ani, această cunoscută instituție de cultură dispune în prezent de o nouă și modernă clădire care adăpostește sălile de lectură. Bine dotate, aceste săli pot să primească simultan pe toți profesorii și studenții Universității estoniene.

● **NUMEROASELE PREMII** literare decernate în Franța vin, de cele mai multe ori, să încununeze scrieri de valoare care se impun momentului, unele dintre ele rămînînd să fie înscrise în istoriile literaturii ca opere de referință pentru o anumită perioadă. Dacă se vorbește de efectul publicitar al unor premii, nu poate fi trecută în nici un caz cu vederea calitatea majorității selecțiilor, dirijarea atenției cititorilor către titluri care depășesc prin ansamblul calităților literare o anumită medie, către autori care impun o cotă ridicată gustului public. Presărate de-a lungul întregului an, premiile, deosebite ca importanță, reușesc să mențină în atenție volumele pe care le încununează și, prin efecte minime (banderole, prezentări etc.) să le facă cunoscute marelui public. Printre ultimele premii atribuite în Franța, în ultima perioadă, se numără „Le Grand Aigle d'Or de la Ville de Nice" decernat cu prilejul Festivalului cărții din acest oraș. El a revenit în acest an cunoscutei scriitoare Nathalie Sarraute, pentru întreaga sa operă. De puțină vreme a fost remis și premiul „Max Jacob" care a fost atribuit lui Salah Stétié pentru opera sa „Inversion de l'arbre et du silence", publicată în „Collection Blanche" a editurii Gallimard.

● **LUI ANTONIO TOVAR,** profesor de lingvistică la Universitatea din Madrid, i-a fost remis premiul Goethe (hanseatic). Atribuit în fiecare an la Hamburg, acest premiu, în valoare de 30 000 de mărci, este decernat unei personalități care s-a impus printr-o operă ce se remarcă prin spiritul ei deschis, prin efortul neobosit de a sluji cunoașterea reciprocă, apropierea între comunitățile umane. Premii în valoare de 10 000 mărci fiecare au fost decernate de Academia de limbă și literatură slavistului Wolfgang Kassack și profesorului britanic Leonard W. Fischer.

● **EDITURA SOVIETICĂ „MUZICA"** a împlinit 50 de ani. În jumătate de secol de existență, aici au fost editate peste 44 000 de lucrări muzicale într-un tiraj de 453 milioane exemplare și peste 3 000 de titluri de cărți în aproape 49 milioane de exemplare. Editura este, prin amploarea activității sale, una din cele mai de seamă instituții specializate din lume. Dintre titlurile publicate, impresionante sînt operele complete în ediții academice ale lui Mihail Glinka (18 volume), Piotr Ilici Ceaikovski (62 volume), Nicolai Rimski Korsakov (50 volume), Serghei Prokofiev (20 volume), ediții de referință pe plan mondial. A început, de asemenea publicarea operei lui Dmitri Șostakovici, în 42 de volume și a lui Aram Haciaturian, în 24 de volume. Printre muzicofilii se bucură de o mare popularitate monografiile științifice din seriile „Clasici ai culturii muzicale universale" și „Monumente ale gîndirii estetice muzicale".

● **15 SERI** din aprilie au fost dedicate lui Mozart, în cadrul unui festival muzical desfășurat în capitala Argentinei. Manifestarea, desfășurată sub semnul celor mai bogate tradiții muzicale, a avut ca punct culminant cele trei concerte ale orchestrei Mozarteum din Salzbourg, sub conducerea lui Leopold Hager.

● **LA MUZEUL ETNOGRAFIC** din Astrahan a fost deschisă o expoziție dedicată istoriei teatrului dramatic local. Considerat a fi unul dintre cele mai vechi teatre din țară, această instituție a fost semnalată aici încă din secolul al XVIII-lea. Un recensămînt al populației din 1797 reținea printre alte îndeletniciri ale orășenilor și pe aceea de actor. Primele reprezentații au fost bine primite de locuitorii Astrahanului, ei susținînd de-a lungul timpului activitatea teatrală din orașul lor. Pe scena acestui teatru, care a deținut un rol important în viața culturală a Rusiei, au jucat mari actori ca V. Komissargevskaia, M. Ermolova, M. Savina și alții. Tot în acest teatru a apărut în mai multe recitaluri cunoscutul bas rus Fiodor Șaliapin.

● **IN FOSTUL** castel al lui Skanderbeg din Kruja s-a deschis, recent, un mare muzeu dedicat eroului național al poporului albanez care a condus timp de aproape un sfert de veac lupta neamului său împotriva dominației turcești. În vederea acestui scop, castelul a fost reconstruit după descrieri ale contemporanilor și imagini din epocă. În muzeu vor fi expuse obiecte care au aparținut marelui conducător militar, precum și opere de artă — picturi, sculpturi, mozaicuri, fresce, lucrări de ceramică — inspirate de figura legendară a lui Skanderbeg.

INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI»

ROBERT PINSKY:

«În România am descoperit o mare pasiune pentru poezie»

Poetul și criticul american Robert Pinsky, redactor de poezie la **„The New Republic"**, a fost de curînd oaspetele țării noastre. Născut în 1940 în New Jersey, obține licența în litere în 1965 și doctoratul în 1966 la Stanford University. A predat la Universitatea din Chicago și la Wellesley College înainte de a fi profesor la Universitatea din Berkley. Cărțile lui de versuri **„Sadness and Happiness"**, 1975 (Fericire și tristețe) și **„An Explanation of America"**, 1979 (O explicare a Americii) au obținut importante premii literare, bucurîndu-se de aprecierea criticii. A publicat studiile critice **„Lander's Poetry"**, 1968 și **„The Situation of Poetry"**, 1977 (Situația poeziei) precum și numeroase articole și eseuri în revistele literare ; este preocupat de problemele limbajului poetic, de proză și critică. Amintim aici cîteva titluri : Poezia și lumea ; Calitatea de a folosi cuvintele ; Interesul în poezie ; Poezia lui J. V. Cunningham ; Două tipuri de poezie discursivă ; Departe de proză ; Păreri dinspre un vid cultural ; Aerul bizar la Thomas Hardy ; Acel dulce bărbat, John Clare ; Elisabeth Bishop și valoarea cuvintelor etc. Domnul Robert Pinsky a avut amabilitatea de a răspunde la cîteva întrebări.

Rep : **— Știu că ați scris odată un articol despre poezie și minuirea cuvintelor. Articolul se numea „The Virtous Use of Words". Aș vrea să vă întreb, cum scrieți un poem ? Păstrați tema, ideea mai multă vreme în minte sau scrieți precum un pictor așterne o pictură gestuală ?**

Robert Pinsky : — Scrierea unui poem este pentru mine înainte de toate o problemă de utilizare a limbajului, dar o problemă de limbaj vorbit, pronunțat. De fapt, nici nu știu dacă pot spune că scriu un poem. În faza scrisului, chestiunea este deja rezolvată. Poemul e pentru mine, repet, o problemă de gîtlej ; importantă este alcătuirea lui orală. Să sune întîi bine, asta e important.

Rep. : **— Psihologii afirmă despre creativitate că acesta continuă să rămînă un mister, implicînd intelectul, intuiția și sensibilitatea unei persoane. Ce credeți, ce înseamnă creativitatea pentru un poet ?**

Robert Pinsky : — Creativitatea, după părerea mea, este încă foarte mult supraestimată. Toată lumea creează, fiecare în felul lui crede că ceea ce creează poate fi interesant sau important. Cînd eram mic, mă jucam încercînd să compun în minte un individ, după ce i-am văzut doar dinții sau picioarele. Și asta era creativitate. În minte se fac o mulțime de asociații de idei. Întîmplătoare. Pentru cineva, de pildă, litera D se asociază mereu cu culoarea verde. Cred că pentru poezie, ca să răspund totuși la întrebare, important este să știi ce să lași deoparte.

Rep. : **— Trăim acum epoca unei sofisticate comunicări vizuale, orale, de viață, de trăire. Care este rostul și oportunitatea poetului acum ?**

Robert Pinsky : — Da, unii chiar spun că rolul poetului este diminuat din pricina dominației acelor genuri de „performing arts". Nu cred că e așa. Poetul, în societate, este întîi o prezență fizică. Trăiește, citește, mănîncă, se plimbă, merge la redacție. Apoi este o prezență socială. În sfîrșit, este o prezență spirituală. Este prezența unei anumite minți și a unui anumit suflet. Rolul lui este imposibil de substituit.

Rep. : **— Celebrați în poemele dumneavoastră experiența de zi cu zi ?**

Robert Pinsky : — Încerc să vă răspund la întrebare deși lucrurile sînt mai amestecate. Da, în măsura în care în poemele mele apar elemente din viața cotidiană, din banalul zilnic. Apar jocuri de copii, autostrăzi, automate, mașini, mesele zilnice, cumpărături. Elemente comune din viața de zi cu zi. Ele în sine pot fi neimportante. Eu scriu însă despre **poezia** din aceste lucruri. Deci, despre ele, dar ridicate la rangul de poezie. Deci eu știu că ele alcătuiesc acea „ordinary experience", dar îmi place să descopăr extraordinarul din ele.

Rep. : **— Vi s-au pus în aceste zile o mulțime de întrebări. Pot să vă întreb care a fost cea mai frecventă ?**

Robert Pinsky : — Cred că ce părere am despre România, despre București și despre literatura română.

Rep. : **— Mai încercați să răspundeți o dată ?**

Robert Pinsky : — Îmi place România, poporul român, Bucureștiul este un oraș frumos și generos, mi-a făcut plăcere să descopăr aici o mare pasiune pentru poezie, să cunosc poeți și scriitori români care au fost foarte amabili cu mine.

Interviu consemnat de
Cleopatra Lorințiu

SPORT

Nu-i nimic, diligența merge spre Santa Fé

Ieri am fost în vifore și-n intemplări piezișe. Iar în lipsa mea, în grupa noastră (din care trebuie să se-arunce două formații în cîmpul taurilor) treburile au prins să se încurce frumos. Ne-a învins, absolut fără nici-un merit, echipa Ungariei. Bate clopotul, acum, la gîtul tuturor oilor din stînă și toată lumea stă cu tomberoanele la ușă. Acest sfîrșit de veac tîlhar, dacă are ceva bun în el, îl are pe dracul care poartă coroană de fulgere și arbitrează (ne) cinstit. Verbul a avea-avere nu merită păstrat în cușcă de cîine. Cușca e prohodul proștilor. Acolo se latră măscări, se mănîncă pilaf cu trotil, iar Crișan aruncă toate mingile în brațele portarului altora. Iarna albă, care-a durat șase luni și a trecut de două luni în iarnă verde, n-a izbutit să ne învețe adevărul curat ce sună astfel : clipa de față îndeplinește condiția vînzării. Se fac vînzări și cumpărări, fără întrerupere. Legea comerțului. Traficanților li se bălăngăne cravata, dar noi care n-avem dreptul decît la aplauze și obligația de a munci sîrguincios (ne place !) putem muri în tribune sau în fața micului ecran. Dar s-o luăm cu binișorul. La Budapesta ne-am bătut singuri. Trebuia să știm că ungurii nu-și pot permite să ne lase sau să ne dea un punct. (În final, dac-ar fi fost să fie, lucrurile s-ar fi aranjat altfel.) Deci n-avem dreptul să scuzăm pe nimeni, și-n primul rînd pe antrenori. Să ne-nțelegem, injudecățile drepte nu urcă-n spinzurătoare. Atunci, să știți, meciul de la Budapesta a fost pierdut de nea Tinel (adică bunul meu prieten Valentin Stănescu). Excelent tehnician, Valentin Stănescu e unul din cei mai mari superstițioși. Nu schimbă echipa cu care-a cîștigat nici dacă-i pui mîna-n beregată. E stăpîn, seamănă mazăre în rama televizorului, iar noi ciugulim ștevie și alaiul rigiie. Întrebarea e : pînă unde se lungește puterea antrenorului !? Fiindcă, gîndesc eu, e o neghiobie să-i ții pe Nicolaie și Cornel Dinu în lot, iar pe teren să întri cu Tilihoi. Timpul scuzelor a trecut de mult. Vechii senatori, gen Ștefănescu, menținuți în echipă tot din lepra superstiției, să stea bine mersi acasă, să-și cultive ograda și să scarpine liliacul. Crede acest Ștefănescu, chiar în clipele de odihnă, că-i vom ierta vreodată timpenia acelei pase înapoi !? Ne vom califica, sîntem mai buni și decît ungurii și decît englezii, dar eu numele lui Ștefănescu nu-l voi mai pomeni niciodată.

Vin cele trei meciuri de acasă. Actuala echipă, care s-a bătut bini-or în apărare, trebuie să cedeze locul unei echipe care să știe să învingă. Vrem jucători capabili să urce valuri-valuri în atac. Acasă nu putem lua bătaie. Un singur punct pierdut la București ne aruncă în șanț. Dar nu-l vom pierde. Și așta v-o spun eu, care-mi rup hainele-n trandafiri, mă bate-n spini familia, și o să mă răstignesc în struguri de săndoaică pe drumul Bacăului, cînd ninge negru pe cireși.

Fănuș Neagu

P. S. Nea Jane, eu cînd lipsesc de pe stadion, nu tin lăutarii în ploaie, sub fereastră. Eu sînt acătării de bun cînd plouă.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
21
(995)
Simbătă
23 mai
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Un nume, o țară un popor

biografiile marilor personalități sint, cel mai adesea, uluitor de simple și exacte, chiar dacă evenimentele care le-au marcat sint de excepție și poartă prin timp amprenta gindirii și acțiunii lor vii, cutezătoare, sigiliul de fapt al propriei lor vieți, imaginea și sensul propriului lor demers. Cele mai depărtate momente, clipele cele mai dispersate se adună și se leagă intre ele atunci și dau suma valorii oricărui act care, in simplitatea și consecința sa, se ridică la rang de durată și moment crucial in existență, dar din cite astfel de durate nu este alcătuită o existență exemplară in fond, și incă una care s-a format și desăvirșit incă din cea mai fragedă virstă sub un profund și permanent reflex de personalitate, intr-un regim de permanentă luptă și muncă pentru binele semenilor săi, al patriei sale și al poporului ?

Un astfel de moment, un astfel de prag hotăritor in existență l-a constituit acum patruzeci și cinci de ani procesul militanților antifasciști de la Brașov. Un nume de tinăr a rămas inscris de atunci in capitolele istoriei noastre contemporane. O voce distinctă, o voce puternică, de revoluționar a răsunat atunci in conștiința generațiilor, pentru ca in tiparele insesi ale timpului să vedem și litera spiritului său, să il vedem intreg și răzbătind prin viltorile istoriei, odată cu țara și partidul ei comunist, odată cu poporul și lupta sa eroică, neincetată, pentru infăptuirea idealurilor sale supreme, a aspirațiilor sale de dreptate și libertate. A răsărit acest nume in istorie atunci și a făcut pină azi nu numai inconjurul, de atitea ori, al inimilor noastre, ci și al pămintului intreg, fiind sinonim cu numele, cu identitatea insăși a țării și aducindu-i un binemeritat respect și prestigiu. Tinărul care infrunta cu dirzenie revoluționară sentința procesului de acum patruzeci și cinci de ani ne conduce de mai bine de șaisprezece ani destinele noi, socialiste și, cu certitudine, prin multitudinea și profunzimea marilor sale deziderate și infăptuiri, perioada aceasta are dimensiunea unei intregi epoci. O epocă in cel mai plin și mai indrăzneț stil constructiv, revoluționar, o epocă a fertilității, a libertății și responsabilității sociale, de definire și redescoperire totodată a sensurilor adinci ale muncii și creației, o epocă pe care, cu bună știință și in temeiul celor mai durabile și mai ample impliniri, o numim epoca Nicolae Ceaușescu.

Acum patruzeci și cinci de ani răsărea in istorie un nume, astăzi el este o operă de cea mai vastă și mai innoitoare cuprindere, patriotică in cel mai inalt grad, națională in sensul cel mai profund și umanistă, internațională, prin nenumăratele și repetatele sale demersuri in slujba cauzei păcii, a respectării independenței și suveranității popoarelor, a ințelegerii și cooperării multilaterale. Toate acestea, și incă altele, sint de fapt o constantă a spiritului revoluționar. Toate acestea le regăsim, nu e greu să facem aceasta, și incă de acum patruzeci și cinci de ani, pe firul biografiei secretarului general al partidului nostru. Astfel incit, un nume, o țară, un partid și un popor formează la un loc o sintagmă a spiritului nostru contemporan și se constituie intr-un reflex al personalității și originalității insesi a socetății noastre. Sint multe de spus in această privință, atitea cite se cunosc și se vor ști, istoria va adăuga, desigur, noi date și noi elemente care să suscite interesul, față de noi, al viitorimii. Un singur aspect vom sublinia, și acela in consonanță, firește, cu tot ceea ce a insemnat și inseamnă această constantă a spiritului revoluționar in toate domeniile de referință umană, și anume acela al creației literar-artistice, al culturii de fapt, văzută și gindită ca important factor de emancipare socială, ca mijloc specific, deosebit de important, in formarea și afirmarea unei conștiințe noi, inaintate, pe drumul mereu ascendent spre progres și civilizație. Este cunoscut, și in această privință, meritul incontestabil este al tovarășului Nicolae Ceaușescu. Recunoaștem cu toții aceasta și-o spunem, fiecare prin scrisul nostru, o spun și tezele apropiatei noastre conferințe, consfințind un adevăr care de acum incolo se poate rosti și singur și care, in miezul său cel mai adinc, ne cuprinde și ne inspiră pe toți.

La lumina spiritului revoluționar spre care ne indeamnă și prin care se rostește de fapt mereu secretarul general al partidului, libertatea noastră de creație a dobindit și dobindește neincetat un real și profund conținut. Grija, solicitudinea sa sint o expresie a democrației și, statornice, familiare, ne sint un categoric și sensibil reazim ca și un permanent imbold in actualitate. Spre acel izvor veșnic viu al creației ne indeamnă mereu și conștiința noastră se incarcă de fiecare dată de cuvintul insuși al libertății și de cuvintul inaltei răspunderi cu care este investită creația. **Nu trebuie să se uite nici un moment** — sublinia, o dată mai mult, cu prilejul gloriosului jubileu al partidului — **că arta, literatura, creația din orice domeniu trebuie să se inspire din realitățile și din viața poporului, din izvorul nesecat al spiritului de omenie al națiunii noastre, din minunatele sale tradiții de luptă pentru dreptate socială și eliberare națională, pentru socialism și comunism.**

Ne amintim că tot din inițiativa secretarului general al partidului nostru, toate eforturile de muncă și de creație se desfășoară, intr-un ritm ascendent și după criteriile unei noi calități, sub egida de mare semnificație patriotică și revoluționară a festivalului național „Cintarea României". Și tot in aceeași măsură, sub aceleași insemne ale puterii și dorinței permanente de nou, de creație, ne amintim de acel mare și mobilizator deziderat al realizării epopeii noastre naționale. Idee și indemn, de asemenea, proprii spiritului revoluționar, idee și indemn, de asemenea, proprii perso-

Luceafărul

Continuare in pag. a 7-a

Budai Deleanu, sculptură de Ion Vlasiu

MESAJUL TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România,

adresat revistei „Viața Românească"

Dragi tovarăși,

Imi face o deosebită plăcere să adresez colectivului redacțional și colaboratorilor revistei „Viața Românească", cu prilejul implinirii a 75 de ani de la apariție, un salut cordial și cele mai calde felicitări. Totodată, doresc să vă felicit pentru inalta distincție acordată revistei dumneavoastră, „Meritul cultural" clasa I.

In indelungata sa activitate, revista „Viața Românească" s-a manifestat ca o tribună activă a răspindirii ideilor inaintate privind emanciparea socială și spirituală a maselor, orientarea creației literare și artistice in strinsă legătură cu interesele de progres ale națiunii noastre, paginile sale fiind puse in slujba educării a numeroase generații in spiritul dragostei de patrie, al idealurilor și concepțiilor umaniste inaintate. In condițiile vechii orinduiri sociale, „Viața Românească" a militat cu consecvență — alături de alte publicații progresiste, democratice — pentru implinirea idealurilor de dreptate și progres social, de unitate națională ale poporului român, a adus o contribuție remarcabilă, larg recunoscută, la răspindirea in mase a valorilor culturale autentice, la imbogățirea vieții spirituale a țării.

In anii construcției socialiste, dezvoltind și amplificind bogatele sale tradiții democratice, progresiste, revista „Viața Românească" a militat activ pentru infăptuirea politicii partidului de făurire a unei noi culturi, inaintate, in concordanță cu aspirațiile maselor populare, cu cerințele dezvoltării conștiinței lor revoluționare, ale lărgirii continue a orizontului lor de cunoaștere.

Bilanțul pe care-l faceți cu prilejul acestei aniversări trebuie să constituie pentru intregul colectiv redacțional și colaboratori, un imbold de a intensifica activitatea creatoare, spre a spori aportul revistei la realizarea unor opere literare cu un profund conținut umanist, revoluționar, de inaltă valoare ideologică și artistică, larg deschise maselor, care să contribuie tot mai mult la realizarea programului de educare și formare a omului nou, să imbogățească patrimoniul cultural al națiunii noastre socialiste. In intreaga sa activitate, revista trebuie să pornească de la necesitatea de a servi cu abnegație și devotament țelurile nobile ale partidului nostru comunist, ale poporului român in lupta pentru transformarea revoluționară a societății de a promova o literatură militantă, care să insuflețească oamenii muncii in măreața operă creatoare pe care o edifică in România, să le inflăcăreze sufletele pentru marile idealuri ale iubirii de țară, ale păcii și ințelegerii intre popoare, ale socialismului și comunismului.

La aniversarea revistei „Viața Românească", adresez tuturor creatorilor de artă și cultură din patria noastră urarea de a făuri noi opere care prin mesajul lor, prin strălucirea lor artistică, să contribuie la innobilarea morală a oamenilor, la cultivarea devotamentului față de idealurile infloririi patriei noastre libere și independente, ale fericirii poporului român, ale comunismului — visul de aur al intregii omeniri.

NICOLAE CEAUȘESCU

DECRET PREZIDENȚIAL

privind conferirea Ordinului „Meritul Cultural" clasa I revistei „Viața Românească"

Pentru contribuția adusă la afirmarea și dezvoltarea artei și literaturii românești, in infăptuirea politicii culturale a partidului și statului nostru,

Cu prilejul implinirii a 75 de ani de existență a revistei „Viața Românească",

Președintele Republicii Socialiste România decretează:

Articol unic. — Se conferă ordinul „Meritul cultural" clasa I revistei „Viața Românească".

NICOLAE CEAUȘESCU
Președintele
Republicii Socialiste România

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

MULT STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Participanții la adunarea jubiliară dedicată aniversării a 75 de ani de la apariția Revistei „VIAȚA ROMÂNEASCĂ" vă roagă să primiți cele mai calde mulțumiri și cea mai profundă recunoștință pentru inaltul Mesaj adresat revistei și conferirea Ordinului „MERITUL CULTURAL" clasa I.

Acest eveniment istoric onorat de Conducerea Partidului Comunist Român și a Republicii Socialiste România, act politic care exprimă permanenta dumneavoastră grijă pentru dezvoltarea culturii în țara noastră socialistă, cinstește in cel mai inalt grad memoria intelectualilor care au intemeiat revista „Viața Românească" cit și pe scriitorii generațiilor actuale, care, urmindu-Vă inestimabilele orientări ce și-au găsit locul in paginile revistei, pentru afirmarea ideologiei și politicii partidului nostru, in anii construcției socialismului in România au creat opere literare de valoare.

In acest moment sărbătoresc ne angajăm solemn să intensificăm tot mai puternic caracterul militant al revistei „Viața Românească", promovind o literatură angajată in slujba idealurilor umaniste, revoluționare ale poporului român.

Vom face totul, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, spre a crea un cadru politic și ideologic-artistic, tot mai prielnic desfășurării creației literare din țara noastră, in acțiunea de educare patriotică, revoluționară a maselor, de afirmare a valorilor autentice, in realizarea Programului Partidului Comunist Român în domeniul culturii.

ADUNAREA JUBILIARĂ DEDICATĂ ANIVERSĂRII A 75 DE ANI DE LA APARIȚIA REVISTEI „VIAȚA ROMÂNEASCĂ"

JURNAL DE POET

Dimensiunile istoriei

dacă in timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu putem vorbi de o epocă de aur de renaștere spirituală a poporului român, aceasta se datorează in mare parte invățaților, cărților culturii, ocrotite, incurajate de către marele patriot, invățat el insuși, Brâncoveanu, care avea la Hurezi, unde ridicase celebra Mănăstire și cea mai insemnată Bibliotecă din tot sud-estul Europei unde veneau să se documenteze invățați din tot răsăritul ortodox al acelor vremi, bibliotecă vastă in care textele fundamentale ale omenirii in edițiile cele mai bune apărute in Europa erau la indemină. Așa se face că sub domnia lui Brâncoveanu, in anii ridicării lui in fruntea Țării Românești apare și celebra traducere a Bibliei, cea dintii apariție integrală a cărții, care se așază ca piatră de hotar in atitea culturi naționale din Europa. In Moldova, Dimitrie Cantemir încheia de asemeni o epocă de aur românească, epoca marilor cărturari care puseseră temeiul culturii române, cea a cronicarilor care adeveriseră că toți românii „de la Râm se trag".

Făclia aprofundării, luminării ducerii mai departe a ideii neamului, după ce Țara Românească și Moldova intră pentru un veac pină la Revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821 in umbra

Ioan Alexandru

Continuare din pag. a 3-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Un cer de stele

primul român în Cosmos... Iată o realitate demnă de a intra in rindul marilor noastre sărbători ! Cum o trăim? Cu sufletul la gură. Cu sufletul plin. Racordat la zborul triumfător al spiritului, prevestit parcă de Foet : „Porni luceafărul. Creșteau / In cer a lui aripe..." Își va fi amintit oare, la sute de kilometri de Pămint, Dumitru Prunariu, de tulburătoarea viziune cosmică eminesciană ? Ii va fi rămas Timp? (L-aș intreba asta, la intoarcere).

„Un cer de stele dedesupt / Deasupra-i cer de stele" și din acest noian (așa să fie ?) răzbat voci, la inceput două, apoi patru, ale prieteniei, ale infrățirii geniului uman, voci reunite pentru a ne asigura că Acolo „totul se desfășoară — potrivit programului — perfect". De citeva zile invățăm, dirijați noi inșine de la pupitrele de co-

Dragomir Magdin

Continuare in pag. a 2-a

● In pagina a 3-a ● Un moment de seamă in istoria mișcării comuniste și muncitorești : 45 DE ANI DE LA PROCESUL MILITANȚILOR COMUNIȘTI ȘI ANTIFASCIȘTI DE LA BRAȘOV ● «Simbol al luptei și al pasiunii revoluționare» — reportaj de Sânziana Pop ● «Tinerețea eroului», poem de Maria Mihali ●

REFLEX

Ca un orologiu din adînc

paradoxal, cercetările din zona acestui Athos românesc din Munții Buzăului au tins mai mult spre literatură decit spre arheologie și istorie. Poate că de aceea multe dintre vestigii s-au și pierdut, iar cunoașterea și datarea lor in timp, că și conservarea in cadrul valorilor noastre na- de o pitorească și sinceră oralitate. Explicabil intr-un fel, pentru că arheologii erau mai intii scriitori. Iată, C.D. Aricescu, trimis la fața locului, nu găsește altceva de făcut decit să consemneze, intr-o manieră aidoma

A. I. Zăinescu

Continuare in pag. a 7-a

INTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI» — În județul Dolj

CÎNTEC

Oltenia — leagăn, vatră, matcă, inceput al tuturor
inceputurilor, in care se pierde și se reface marele
drum, mai viguros, in strălimpedea ziuă de primăvară,
să răzbească sus, o sevă indelung apăsată cu palma,
eliberată brusc.

Oltenia — cum aș putea zice, mai frumos și mai bine,
poate, lapte de mamă, bucuros de plinset pe botul
de miel al copiilor, vlagă albă trasă in cupe
de carne, după nesfirșita filtrare pe talgerul cimpiei,
prin cusătură de riuri cu arbori și grine.

Oltenia — oase de domn și țăran laolaltă, cumpănind
din adincuri inaltul, tot ce ridică lucrare in aer,
lut și lemn, piatră și oțel, aluminiu și sticlă,
infinite repere pentru ce-a fost, și mai este, mai fi-va
eterna podoabă.

Oltenia — riu, jiitură de ape trecută deodată prin
inima mea, conectată la energia albastră, plină
de mesele, de porțile și stilpăraia celor ieșite
la vedere prin agerimea celor două brațe, vuind
numai de umbra ce o lasă lumina.

Oltenia — naștere incă o dată, in cel mai firav izvor
al tău de-l cobori, pumnul se face de piatră,
răsăritul și apusul tău de le respiri, și oriúnde,
din fiece os un fluier sare in iarbă, nu-ți pasă,
cintecul este maimarele alcătuirii.

Oltenia — leagăn, vatră, matcă, inceput al tuturor
inceputurilor, lapte de mamă, riu, naștere incă o dată,
ferice de cel care poate spune, și de aici am luat
viață, cum viață am luat pretutindeni din țară,
sint de peste tot.

Oltenia — din părinți, pină dincolo de mine, mai departe,
singele meu, mai ales cintecul, te imbrățișează.

Grigore Hagiu

Acasă

am avut sentimentul că mă intorc, in fulgerarea unei clipe care taie drumurile și neliniștile cu iluzia stării pe loc, acasă. Poate și pentru că Malu Mare, satul din dunga Craiovei, mi-l făcea dureros de apropiat in spațiu pe celălalt, pe primul și cel mai altfel dintre toate, Bălăcița, locul unde umblă urmele mele și se ridică in iarba amară a viselor. Și oamenii semănau, și casele, și aerul. Și poate mai mult și mai mult, gindul lor pentru cimp, pentru

Nicolae Dan Fruntelată

Continuare in pag. a 2-a

● In acest număr : ● Intilnirile «Luceafărului» in județul Dolj ● Semnează : ● Nicolae Ciobanu ● Petre Ivancu ● Nicolae Petre Vrânceanu ● Cronica literară ● M. Ungheanu despre volumul «Universuri imaginare» de Paul Dugneanu ● Cartea de debut, de Voicu Bugariu ● Viața cărților ● Proză de ● Constantin Crișan și Sorin Preda ● Poeme de ● George Alboiu ● Cleopatra Lorințiu ● Mircea Florin Șandru ● Traian T. Coșovei ●

MEMORIILE UNUI TRIBUN

Onisifor Ghibu evocă intr-una din paginile memoriilor sale „o vorbă" a mamei sale : „N-am putut inţelege niciodată cu mintea mea, ceea ce s-a intimplat cu tine. Tu știi bine că noi am avut o casă grea : șase copii de crescut, cu lucrul palmelor noastre... Nici prin gind nu ne-a putut trece să vă dăm pe careva la vreo invățătură mai inaltă. Dar, mi-aduc bine aminte, de parcă a fost numai ieri, de ziua in care ai venit pe lume. Eram amindoi cu tatăl tău destul de bătrini, căci inainte de tine am mai avut șapte nașteri și eram destul de ingrijorați. Dar, cum i-o fi venit in minte tatălui tău să facă atunci, ceea ce n-a mai făcut niciodată inainte de aceea ? Cind, după naștere, ai fost scăldat și infășat și, apoi așezat in leagăn, tată-tău ți-a pus sub căpătii un condei. Văzind mirarea mea, a zis : lasă să avem și unul care să trăiască după peană, nu tot

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare in pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

PAUL DUGNEANU: «Universuri imaginare»

Dacă definiția adevăratului critic ține de gestul de a lua totul de la capăt, de a crea repere noi în exegeza literară, Paul Dugneanu este prin volumul său de debut **Universuri imaginare** un astfel de critic. **Universuri imaginare** este închinată exclusiv poeziei românești moderne, vechi sau noi, cronologicește poeziei de după 1900, în spațiul căreia autorul poate construi ajutat de instrumentele unei analize pătrunzătoare. Eseurile din acest volum vorbesc fie despre universurile unor poeți moderni clasicizați prin școală, Arghezi, Blaga, Bacovia, Philippide, în cazul cărora critica a lansat și incetățenit de mult formule definitive, fie despre poeți a căror definiție critică e în curs de constituire. Altfel spus, Paul Dugneanu se mișcă atît în spațiul istoriei literare cît și al criticii literare curente. El cercetează atît universuri imaginare consacrate, dar și pe cele în curs de consacrare. Participă la un demers al stabilirii profunzimilor unor universuri, dar și la acțiunea valorizatoare imediată a criticii. Cartea lui Paul Dugneanu cuprinde de altfel două compartimente care ilustrează parțial prin titlurile lor ambivalența acțiunii lui critice: **Universuri imaginare** și **Crochiuri critice**. Volumul care începe cu pagini de densă analiză a universului liric arghezian sau bacovian se încheie cu analize la fel de sugestive închinate poeziei lui Marin Sorescu sau Marius Robescu.

Universuri imaginare este o carte de opțiuni fie că este vorba de poeții analizați, fie că este vorba de mijloacele demersului critic. Constelația de poeți preferați: Arghezi, Blaga, Bacovia, Philippide, Nichita Stănescu, Emil Botta, cărora trebuie să-i adăugăm după chiar mărturisirile autorului, pe Ion Barbu, comunică între ei, iar firul roșu al acestei comunicări îi dezvăluie, fie și involuntar, eseurile pe care criticul le-a strîns laolaltă sub un titlu adecvat materiei analizate și intenției lui critice. Pentru Paul Dugneanu valoarea unui poet o dă capacitatea poeziei lui de a se constitui într-un univers imaginar realizat cu mijloace artistice proprii. Criticul nu analizează poezii disparate pentru a trage concluzii definitive ci investighează ansambluri care trebuie să verifice analizele parțiale. Vocația și înzestrarea criticului se verifică, după Paul Dugneanu, în calitatea de a intui existența acestor universuri, mai exact spus **coerența** lor ascunsă. Un univers imaginar există doar în măsura în care a fost descifrat în raporturile lui nevăzute, în dezvăluirea sistemului interior de imagini care-i susțin existența. Alături de poet și cu materia acestuia criticul restituie într-o sinteză elocventă și sugestivă o construcție artistică altfel ermetică pentru cititor sau de aparențe înșelătoare. Instrumentele analizei cer finețe și Paul Dugneanu este adeptul tipurilor moderne de analiză, folosite în funcție de structura universurilor abordate și de intenția demonstrației. Ne-o spune din succintul **Argument** al cărții care vădește o atitudine programatică lucidă, privind atît atitudinea critică cît și instrumentele de lucru, puțin obișnuite într-o carte de debut critic.

Este firesc ca o autentică întreprindere critică să aibă un strat sau substrat polemic și **Universurile imaginare** le are pe amîndouă. Scriitorii cercetați de Paul Dugneanu nu sînt numai scriitori de predilecție, ci și scriitori obturați sau nedreptățiți de exegeza critică prin inadecvarea mijloacelor sau investigarea lor lacunară. Formula de „geniu verbal" i se pare eseistului reductivă, cu atît mai mult cu cît a făcut carieră și întreg eseul **Ambiguitatea argheziană** urmărește să înlăture o etichetă simplificatoare. În polemică cu comentariile precedente nu-i mai rămîne criticului decît să-și probeze virtuțile analitice și să-și îndreptățească susținerile. Lunga analiză structuralist-stilistică a poeziei argheziene se evidențiază nu numai prin apelul la titluri puțin frecventate de cercetarea critică anterioară, titluri care capătă după eseul lui Paul Dugneanu drepturi prioritare în bibliografia exegezei, ci și prin incizia fină și constructivă a demersului său critic. Punctele de sprijin în exegeza anterioară sînt puține, criticul citează ca și în alte cazuri doar pe Eugen Simion, iar demonstrația corespunde scopului instalînd convingător ideea ambiguității argheziene pe citeva mari traiectorii ale operei.

Caracteristic și simptomatic este studiul **Alexandru Philippide — lirica măștilor**. Și aici criticul pleacă de la insuficiența sau precaritatea concluziilor critice. Dar aici nu mai e vorba doar de un simplu enunț. Sînt trecute în revistă mai toate opiniile importante ale criticii românești despre poezia lui Al. Philippide cu intenția de a stabili și un tip de itinerar critic, dar și de a stabili un termen de opoziție. Receptarea acestei poezii i se pare autorului a fi opacizată de clasificări exterioare substanței ei intime. Ov. Densușianu, N. Davidescu, E. Lovinescu, N. Iorga sînt respinși datorită unor circumscrieri superficiale a poeziei philippidiene. O a doua poziție ar reprezenta-o Ralea, Perpessicius, Cioculescu mai apropiată de esența creației lui Al. Philippide, dar fără „pătrundere pe verticală" cum se exprimă Paul Dugneanu. Practic criticul nu reține din întreaga contribuție anterioară decît caracterizările pe care Ion Barbu le face în 1930 **(Salut în Novalis)** acestei poezii. Anvergura angajamentului critic pe care-l mărturisește volumul **Universuri imaginare** este vizibilă în această delimitare făcută firesc, fără stridențe. Urmează să vedem propunerile proprii care sînt și aici valide și sugestive. Paul Dugneanu desprinde din imaginarul poeziei lui Al. Philippide **tema nebunului, a demonului grotesc și a inițiatului** ca teme fundamentale ale universului cercetat, dar și suita lor ascensională. Ele sînt trepte de coerență succesive care se completează reciproc fiind încununate de **tema inițiatului,** traseul superior al drumului de inițiere fiind marcat de figura lui **Alexandru Macedon,** a lui **Prometeu** și dincolo de ele a **Poetului antic**. Pe această cale universul poeziei lui Al. Philippide cîștigă în firesc și originalitatea viziunii lui artistice este subliniată pe o coordonată care nu-i trădează substanța intimă.

Pline de noutate sînt și descrierile tematiste ale universului bacovian și blagian în cele două eseuri: **George Bacovia — peisaj tematist** și **Lucian Blaga — schiță la o poetică a sacrului.** Și aici eseistul are în vedere poncife critice care trebuie combătute prin restituirea coerenței interioare a universului celor doi poeți. La Bacovia se descoperă o „exasperare a simțurilor" care configurează gravitațional cea mai mare parte a poeziei lui, dar și o „feerie bacoviană" asupra căreia nu s-a aplecat mai nimeni ca atare. Eseul privitor la Blaga debutează cu un mic expozeu teoretic asupra tipului de lectură folosit, a modelului critic avut în vedere (J. P. Richard), a disocierii dintre „teme" și „figuri" pe care J. P. Richard n-o întreprinde. Semn că deși eseuri, aceste ivestigații ale lui Paul Dugneanu nu sînt lipsite de o anume rigoare a metodei care le prezidează și garantează în mîinile tînărului critic succesul.

Desigur metoda nu face critica și sistemul poate fi mortificant, dacă este aplicat orbește. Nu pierde de pildă poezia lui Al. Philippide prin sistematizarea pe care o propune Paul Dugneanu? Criticul nu este un dogmatic și analiza nu capătă înfățișarea unei operații rigide pe o anatomie care expiră din această cauză. Locul pe care eseistul îl lasă citatului în analiza sa este grăitor pentru tipul de contact cu opera. Citatele sînt abundente și expresive, iar montura critică propriu-zisă se desfășoară numai atît cît e nevoie lăsînd loc liber mai ales textului și semnificațiilor lui eliberate de analiză. Pe scurt, Paul Dugneanu procedează cu intuiție, talent, elasticitate a procedeelor și nu amenință să devină o mașină de analizat texte fără sensibilitate. Virtuozitatea folosirii posibilităților analitice este de altfel remarcabilă. În eseul consacrat lui Emil Botta autorul își propune să privească poezia lui Emil Botta pornind de la considerațiile lui Dante asupra nivelelor operei literare, apoi odată scopul atins, schimbă registrul întreprinzînd o succintă analiză în maniera Damaso Alonso, schimbările de unghiuri și de metodă putînd continua.

Un loc aparte în constelația de universuri lirice analizate de Paul Dugneanu îl ocupă poezia lui Nichita Stănescu văzută bachelardian ca o poetică a elementelor. **Nichita Stănescu — poetica visării, Nichita Stănescu — schimbarea la față, „Osul suav", „Dulcele" lemn** sînt tot atîtea contribuții la instituirea unui univers imaginar stănescian coerent și suficient sieși. Ne aflăm poate în fața celei mai inspirate analize din interior a acestui univers liric, „ipoteză" critică care probează și ea chemarea autorului **Universurilor imaginare.** De altfel nu este nici o analiză fie ea dedicată lui Ion Caraion, Eugen Jebeleanu, Șt. Aug. Doinaș sau Marin Sorescu în care să nu aflăm observații pătrunzătoare cu valoare definitorie pentru universul lor artistic. Remarcabilă este și decriptarea unui univers liric fertil și ambiguu cum este cel al lui Marius Robescu și așezarea lui într-o ecuație pe care textul și contextul acestei poezii n-o refuză.

Universuri imaginare ne înfățișează în Paul Dugneanu un eseist pe deplin conștient de mijloacele și îndreptățirea actului său critic, maturizat ca formulă de lucru și expresie critică, pe scurt, un critic de vocație despre care se va mai vorbi.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

CERTÎND LUMEA

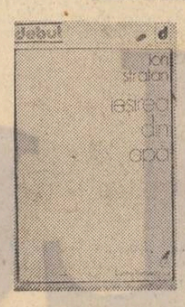

Regăsim în cartea *) lui Ion Stratan tradiționala, dar uneori miraculos de proaspăta supărare a poetului pe lume. Desigur, nu pe lumea concret-istorică, în care trăiesc oamenii unei anumite epoci, în schimb, pe cea impalpabilă a ideilor, a mentalităților, a simțămintelor, care circulă dintr-un om în altul precum o limfă, transformîndu-i pe indivizii umani în componente ale unui singur mare trup, abstract.

Primele poezii ale volumului ni-l arată pe poet minuind, cu o dezinvoltură ieșită din comun, o imagistică autentică, atinsă totuși, din cînd în cînd, aproape imperceptibil, de facilitate. Poetul spune: „pentru tine curg zilele mele / zile de plajă pe nisipul clepsidrei"; „citeva sentimente / mănuși umede cu care / moșesc un gînd; tălpile — un melc nemișcat căruia îi sîntem coarne", stîrnindu-ne brusc sentimentul unui cîștig de bucurie. Apare destul de des și umorul suprarealist; alăturate în mod bizar, cuvintele încep parcă să ne facă, discret, cu ochiul: „cel mai mare curaj îl are nurca / transpirînd iarna pe paltoane sintetice". Gimnastică de virtuoz, sau chiar poezie?

Urmarea lecturii răspunde foarte clar la această întrebare. Ion Stratan are citeva „teme" predilecte, la care revine periodic, dar ansamblul este unificat de un sentiment anume. Cum arătam mai sus, poetul are o nemulțumire cronică față de realitate, mai bine zis față de conceptul de realitate, așa cum acesta se înfățișează unei conștiințe. În moduri fățișe sau ascunse, el ceartă realitatea, i se opune, practicînd o originală dezabuzare inteligentă, o exasperare moderată de umor. Cum ar trebui să fie realitatea? Este o întrebare la care autorul **Ieșirii din apă** nu răspunde; poeții nu fac speculații, ci se exprimă.

Cel mai aproape de atitudinea globală, pe care am descris-o, se află melancolia ascunsă sub falsă dezabuzare. O întîlnim în **Poem intraductibil,** expresie întortocheată a tristeții, dar și vagă **ars poetica: „oricum nu se poate traduce /** ceea ce spun — fermecată drojdie / a unui fel de sentiment căzător / fermentul lui a bea bere a minca mincare / închis în vestiare / la un disperat joc de cuvinte / prietenii mei și-au ars sarea lacrimei". Dar melancolia poate fi și muzicală, pură, parcă fără nici o legătură cu conținutul cunoscut al acestui sentiment, ca un pui de lebădă apărut în cuibul unei bufnițe: „acum nimic / deasupra și dedesubtul afișului / cu această existență // acum jumătate // de plămîn bătînd aerul / strîns de micile litere o // acum totul / fulgii ce sună pe cîmpia încălzită de noi / peste orașele în care / ne-am iubit". Citeva poezii de dragoste, frumoase, suferă și ele de răul lent al nemulțumirii: „uneori m-aș opri doar la tine / frumusețe încetă / cum ți-aș stîlci numele / n-ai să te schimbi / frumsețe, frumsață / bisturiu de aogra / navă pierdută pe-o emisferă de măr / uneori m-aș opri doar la tine / frumusețe încetă / tu, care porți laserul / cald ac de păr". Neputințele cuvîntului în fața realității nonlingvistice nu sînt uitate de Ion Stratan. Pe urmele marilor experimentări ale posibilităților cuvîntului poetic de a se îndoi de sine, poetul imaginează expresii inedite, șocante printr-un fel curios în care nemulțumirea este pulverizată deasupra tuturor lucrurilor: „totul se întîmplă ca și cum / aș fi reușit să trec în cuvinte / ceea ce simt — într-o / bilbiială pictată cu / luare-aminte // totul ridicol în / cerneala asta — parcă din tine, frumoasă / mi-ar sluji drept model / o ureche tăiată lăsată pe / masă // totul se-ntîmpla că și cum / ceea ce simt / despre ce gîndeam / ar rămîne în iarnă / aburit cu privirea sticloasă pe geam / citeva felii de gît pe lama literei / în tăvi de argint mă oglindesc absent / uite o casă pe care scrie «casă» / uite un cer pe care scrie «cer» / și uite-mă pe mine prin care trece timpul / de la origini pînă în prezent" **(Istoria utopiei).**

Prin ochiurile plasei pe care supărarea și neîncrederea o aruncă asupra lumii scapă totuși poezii de o factură mai deosebită, care au în volum rolul important al unor manifestări contrapunctice. Dintre ele le menționăm pe cele, citeva, unde poetul recurge la accente gnomice. Iată, spre exemplu, poezia intitulată **Întîmplare.** În ea, poetul imaginează o scurtă parabolă a răspunderii: „mi se scrie pe mînă / «unsprezece milioane de morți» / mi se arată fotografia / fecioarelor violate / lăsați-mă vă rog / trebuie să ajung / la celălalt capăt al orașului / primesc adresa casei de copii / și statistica foamei / cu ochii închiși / lăsați-mă vă rog / trebuie să iau mașina / pentru zece stații / atît doar, mașina / începe să strig / știind că voi întîrzia / foarte / foarte mult". Din aceeași categorie face parte și **Jucăria: „dragi copii cu / religii familii** și state / cu zilele numărate / de-o maimuță pe abac / puști și tac și pac și tac / tirani cu prozaice jucării / «stimați copii ascultători și neascultători / deșteptarea la cinci jumătate în zori» / tirani cu o jucărie o mie / loviți-o stricați-o, prea bine / nu spune «sînt ca tine sînt ca tine» // așteptați jucării cu motoare / dar vine noaptea unor stele // întoarse cu spatele / locotenența morții, zimbitoare".

Îndoielnică este, în volumul lui Ion Stratan, înmulțirea (devenită, de la un punct, excesivă) a poantelor de tipul: „cei doi cai trăgeau emisferele / într-un sens prea comun"; „undeva dejunează femei cu sinii lăsați / de dumnezeu"; „un iepure traversînd geamul ca punctul / săritor la nevoie al encefalogramei"; „tu, ochi cu o ființă în frunte"; „în ziare apare fotografia / președintelui prezumtiv / al asasinului oswald"; „și că tot ce-i aici a fost scris / ad usum rechini". Asemenea „găselnițe" nu duc la poezie. Deasemenea, o impresie nu tocmai grozavă fac numeroasele dedicații scrise sub forma „se dedică lui...". Formula a fost inventată de un important poet român, adevărat. Dar, spre regret, ea este inferioară (estetic și sintactic) celei pe care tradiția a consacrat-o.

Voicu Bugariu

*) **Ion Stratan: „Ieșirea din apă", Editura „Cartea Românească", 1981.**

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI» În județul Dolj

Muncă și poezie

S-ar putea să fiu suspectat de o anume exultanță, așa-zicînd festivistă, dar nu ezit a face afirmația că din punct de vedere profund uman privită, chestiunea accesului la adevăratele sensuri existențiale ale poeziei este și trebuie să fie, în primul rînd, privilegiul acelora care ei înșiși sînt exponenții unui **mod de existență plenară,** angajată efectiv în efortul construcției civilizatoare a societății umane. Acord, desigur, sintagmei în cauză, **existență plenară,** un înțeles de maximă complexitate, cît mai nuanțat, pe măsura bogăției ei de valori moral-filozofice implicite; așadar, un înțeles refractar accepțiilor îngust-practiciste, bintuite de ceea ce aș numi mistica modului de viață alienant-utilitarist, dispus a reduce totul la idolatra prosternare în fața monstruoasei zeități întrupată în ideea de confort material sufocant și, mai ales, sieși suficient, complet surd la solicitările spiritului prin artă și cultură.

Fiind, alături de colegii mei de redacție, poeții Grigore Hagiu, Marius Robescu și Nicolae Dan Fruntelată, participant al unor foarte vii întîlniri literare desfășurate în județul Dolj, mi-am dat seama că punctul de vedere mai înainte formulat și care, în conținutul lui „teoretic", mă „presează" încă de multă vreme, are șansa revelatoarei confirmări odată cu transpunerea lui în planul directei practici sociale. Căci nu mică ne-a fost emoția intelectuală pricinuită de constatările făcute pe viu în această direcție. De pildă, elevii și profesorii liceului agro-industrial din Malu-Mare, „stăpînii" unui așezămînt de învățămînt în toate privințele exemplar prin modernitatea lui de esență, mi-am dat seama că, dăruiți cu o rară ingenuitate, sînt apți a înțelege și mai ales a trăi poezia adevărată fiindcă, la urma urmei, însăși condiția lor de **muncitori creatori** îi pregătește pentru asta, le conferă acel confort sufletesc inanalizabil absolut necesar autenticei receptări a poeziei.

Aș putea, desigur, susține „teza" însemnărilor de față apelînd și la argumentele oferite de pelelalte popasuri ale itinerariului nostru doljean, la Regionala C.F.R. — Craiova, la liceul de filologie din Cetatea Băniei, sau la casa de cultură din Calafat. Cum, însă, nu mă gîndesc să redactez un eseu de sociologie a receptării poeziei, mă opresc aici. Deocamdată, pentru mine, important este să notez gîndul că nu este exclus, dimpotrivă, e foarte probabil, să ne aflăm deja în ipostaza de martori și participanți la ivirea unei noi „virste" a dialogului dintre poezia românească și cititorii ei, trăitori în România contemporană.

Nicolae Ciobanu

Aripa de pasăre a primăverii

Poartă de țară și poartă de istorie, Calafatul se circumscrie cu toate fibrele existenței sale pe verticala timpului nostru socialist. Oraș al trandafirilor și al liniștii patriarhale, în care aștepți din clipă în clipă ca pe strada mare să apară „fanfara militară-n frunte cu-n tambur major" și romantica de acum trăsură. Calafatul respiră aerul industrializării prin toate sevele sale. Dacă altădată Calafatul era „locul unde nu s-a-ntîmplat nimic", astăzi acolo se întîmplă foarte multe. Există o mare fabrică de conserve din legume, care adună aproape toate produsele legumicole ale Doljului, o întreprindere textilă cu pondere importantă în economia orașului, și mai există o investiție de peste 4 miliarde de lei pentru noile fabrici aflate în construcție: fabrica de biosinteză și fabrica de zahăr. Cum omul este cea mai de preț valoare a societății, grija partidului față de el și-a spus cuvîntul și pentru Calafat, se află în construcție aici, un nou modern spital.

Cînd numeam Calafatul poartă de țară, mă gîndeam la numeroșii turiști în tranzit care vin sau merg spre balcani, deși feriboat-ul nu este cel mai rapid mijloc de a călători astăzi.

Poartă de istorie nepieritoare, Calafatul este, cum știm cu toții, unul din semnatarii principali ai actului nostru de independență națională imortalizat aici, printr-un impunător monument așezat pe faleza Dunării. Am găsit Calafatul în mai, ca o cetate invadată de flori și miresme, conștientă de vocația destinului său. Dacă altădată Brăescu, plictisit și iritat, aștepta aici să vină „doamna și domnul ghenerał", astăzi calafetenii așteaptă și, uneori, produc actul de cultură. Unul din aceste acte de excepție s-a întîmplat într-o zi de mai cînd una din numeroasele întîlniri ale revistei „Luceafărul" a avut loc la Casa de cultură din localitate. Au participat scriitori, membri ai redacției „Luceafărului", un grup de poeți craioveni, numeroși oameni ai muncii, elevi, cadre didactice, organe de partid, arătînd față de poezie o receptivitate care ne-ar fi surprins atunci, dacă n-am fi știut că aici au loc anual trei festivaluri de poezie: „Gheorghe Brăescu", „Cununa rozelor" și „Imnele patriei".

Oraș al trandafirilor și al liniștii patriarhale, dar mai ales oraș al muncii, Calafatul păstrează în portofoliul memoriei sale afective importante „amintiri despre viitor", la cotele anului 2001 să zicem. „Numai de n-ar veni tramvaiul", cum spunea un mucalit șef de hotel, tînăr și destul de inteligent.

Am plecat tîrziu din Calafat, lăsînd aici, în sudul Olteniei, printre pădurile de grîne, pe malul Dunării, aripa de pasăre a primăverii peste lumina orașului.

Petre Ivancu

Sărbătoarea cuvîntului

Ieșim din Craiova, de la bariera dinspre Bechet, străjuită de o parte și de alta a panglicii de asfalt de șiruri înalte de plopi, pentru ca, mai apoi orizontul să se deschidă larg spre imensitatea cîmpiei dunărene. Fostul șes arid al trecutului este înlocuit astăzi de cîmpia înverzită cu porumb și grîu, cu plantațiile de pomi, cu lunca înverzită a Jiului. Ne apropiem, în această după-amiază de mai, de comuna Malu-Mare, cîțiva poeți membri ai Asociației „Doljul literar-artistic": Ilarie Hinoveanu, Petre Ivancu, Ion Nică, Dumitru Udrea și subsemnatul, împreună cu scriitorii redactori ai revistei **Luceafărul:** Nicolae Dan Fruntelată, Nicolae Ciobanu, Grigore Hagiu, Marius Robescu, pentru a participa la prima noastră întîlnire cu cititorii revistei.

Mașinile intră pe poarta larg deschisă a liceului. Ne întîmpină directorul școlii, doctor inginer Aurelian Ionete, profesor emerit, Gheorghe Florescu, secretarul Organizației de partid și profesorii de limba română Dumitru Duță și Veronica Nistor, responsabilii și organizatorii cabinetului de limba și literatura română din școală.

Sîntem emoționați cu toții. Poeziile citite sînt răsplătite cu aplauzele auditoriului, de calde cuvinte de mulțumire pe care directorul școlii le adresează în încheiere colectivului, rugîndu-ne să nu uităm că în geografia spirituală a patriei, Liceul Malu-Mare și colectivul de aici se constituie ca un adevărat laborator de creație, menit să contribuie la înfăptuirea noii revoluții agrare socialiste. Frumoase calități literare au demonstrat în poeziile lor închinate Partidului și tineretului socialist al țării, elevele Florica Diaconescu, Elena Nebeja, Florica Negreț.

Ilarie Hinoveanu subliniază măreția evenimentului aniversării partidului nostru pentru întregul popor, pentru toți scriitorii care se pregătesc să întîmpine Conferința națională a Uniunii scriitorilor și salută inițiativa revistei **Luceafărul** de a veni în mijlocul colectivelor de muncă din județul Dolj, al cititorilor doljeni care se apropie cu interes de paginile revistei, cu dorința de a cunoaște scrisul și viața literară românească. Vizităm în încheiere genoteca liceului, conduși de directori și cadre didactice. Mîndria muncii însuflețite se citește pe chipul elevilor, la fermele de cîmp, la crescătoriile de animale, la cele de păsări.

Întîlnirea revistei **Luceafărul** de la Malu-Mare se termină la lăsarea serii, într-o seară cu aer rece, curățit de o ploaie repede de primăvară.

Nicolae Petre Vrînceanu

VIAȚA CĂRȚILOR

TRASEELE PROZEI ARGHEZIENE

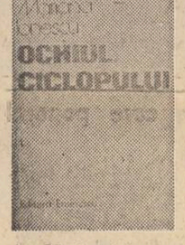

Un volum de critică dedicat prozei argheziene reprezintă un demers complex care implică un spirit structurator și o capacitate analitică, solicitată intens de universul investigat, pe cît de divers pe atît de derutant. Această diversitate a prozei argheziene este reductibilă însă la o unitate de concepție, de structură și de idee, pe care o relevă printr-o foarte pertinentă demonstrație cartea Marianei Ionescu *).

Spațiul creației argheziene, imaginat ca hartă a unui teritoriu fascinant, este cercetat, printr-o strategie adecvat aplicată, realizîndu-se o perspectivă ordonatoare în care configurația valorilor se desenează expresiv și convingător.

Cartea este concepută în șase părți care pot fi citite și ca eseuri autonome, dar care constituie etape ale demersului critic. Sub titlul **Ironie și melancolie** este elaborată o adevărată „gramatică a pamfletului" arghezian. Primatul acestei modalități se justifică prin aceea că „arta pamfletului arghezian fertilizează de fapt domeniul cel mai vast al prozei beletristice a scriitorului", realizînd alianțe în celelalte genuri cultivate de scriitor. Un inventar al problematicii și al procedeelor stilistice face posibilă încrierea logică a textelor în pofida diversității lor.

Procedeele pamfletului sînt identificate, în spațiul „reportajului" dominat de „realismul liric" în **Icoane de lemn, Poarta neagră** și **Tablete din Țara de Kuty,** în capitolul **Vămile ficțiunii.** Pamfletul apare aici sublimat prin modalitatea „istoriei ieroglifice". Criticul evidențiază procedeele de organizare a imaginii și verbului, a substanței epice și a semnificațiilor, decodînd cu finețe mecanismele mesajului. Sînt identificate motive (utopia negativă, motivul nebunului etc.) ca și structurile esențiale ale imaginarului evidențiate îndeosebi de formula mozaicului. Tot o alianță a pamfletului este **Cimitirul Buna Vestire,** care se naște din „colaborarea cu schema mitică sub supravegherea moralistului".

Analiza procedează prin abordare frontală, urmată de inserieri logice, de separarea pe niveluri și descompunerea pe detalii. Fiecare fenomen estetic definitor este comentat prin selectarea componentelor. Un procedeu critic din care rezultă semnificații interesante este și identificarea unor texte cheie revelatoare pentru funcția parabolică a mesajului. Valorile parabolei se concentrează în special în formula mozaicului, definitorie pentru creativitatea epică argheziană.

Literaritatea prozei lui Tudor Arghezi este urmărită și în spațiul distinct, dar nu autonom, al romanelor **Ochii Maicii Domnului** și **Lina,** texte care relevă multiple puncte de interferență, simetrii și similitudini în privința schemelor mitice, a motivelor. Capitolul consacrat acestei secțiuni a prozei argheziene, **Opțiunea destinului,** este construit cu o perspectivă comparativă care oferă spiritului asociativ al criticului un teren propice. Complexitatea modalităților de abordare a textului este dublată de finețea analizei și de acuitatea observației, care conferă lecturii o admirabilă unitate și logică interioară.

Un grupaj aparte, dar integrat perfect viziunii critice și configurației generale a prozei argheziene, este realizat în capitolul **Mirajul lumii,** care restituie imaginea poetului ca „magister ludens la polul inocenței". Analiza comparativă vizează **Cartea cu jucării, Pe o palmă de țărînă, Ce-ai cu mine vîntule?** și schițele.

Primul și ultimul capitol, **A vorbi despre scriitor** și **Meșteșugul blestemat și fericit** au în compoziția cărții rolul de prefață și de considerație concluzivă, punînd în discuție condiția creației argheziene și condiția lecturii adecvate. Ceea ce se relevă este în primul rînd unitatea fundamentală către ideea căreia conduc toate „traseele" definite deopotrivă de tematică și de procedeele literare. Literaturitatea prozei argheziene este însă obiectivul constant urmărit de demonstrația critică, solid și în același timp elegant construită. Lectura adecvată este inițierea, care vizează mai mult decît simpla definire, lectură **atașată** și lucidă, consecventă cu propriile criterii, utilizînd o mare diversitate de unghiuri pentru a fi aptă să capteze nuanțele.

Mariana Ionescu practică o critică echilibrată, netentată de spectaculozități facile sau de aparatura metodologică etalată ostentativ. Sobrietatea stilistică traduce seriozitatea unui spirit matur și stăpîn pe sistemul său de valori, formulările critice beneficiind de o claritate expresivă cu remarcabile concentrări mai ales în finalul fiecărei părți, în rezumarea concluziilor: „Lina ni se pare a constitui o epuizare a tentațiilor prozei, înainte de trecerea scriitorului în perioada patriarhală a seninătății psalmilor de pe urmă, autorul zidind de astă dată în crenelurile ficțiunii numai un program moral și nu întreg sufletul său zbuciumat care îi înălțase creația anterioară".

Ochiul ciclopului este cartea unui critic inzestrat cu inteligență și capacitate constructivă asociată cu sensibilitate analitică și servit pe de o parte de o metodologie implicită, ca instrument și nu ca scop în sine, iar pe de altă parte de o expresie adecvată și complexă, calități care îi conferă valoarea unei lucrări de referință în exegeza prozei argheziene.

Sultana Craia

*) **Mariana Ionescu: „Ochiul ciclopului". Editura „Eminescu", 1981.**

Acasă

Urmare din pag. 1

cum se întîmplă primăvara și vara, în sămînță și plantă. În timpul cînd ne aflam la întîlnirea cu dascălii și elevii liceului agricol — o școală care arată și este o stație-pilot a învățămîntului românesc — a lovit pămîntul, neașteptat și dureros, o grindină albă. I-am simțit pe oameni cu urechea spre cîmp și ne-am confirmat în clipele ce au urmat durerea lor pentru firele de răsad fulgerate de piatră. E un lucru ce mi i-a apropiat poate mai mult decît mîndria cu care ne-au arătat laboratoarele și fermele și exemplarele de păsări rare, pregătite parcă pentru o expoziție mondială.

Simțeau ca niște oameni ai pămîntului și am înțeles, cred, mai bine și mai adevărat cum ajunge și se împlinește poezia în ei, cum se explică pîlpîirile de lumină din ochii copiilor și ai celor care-i învață, ca pe un ecran unde bat cuvintele și sînt primite sau alungate. Bucuria lor unde poezia încape ca o sete în firea lucrurilor și nu ca o întîmplare confecționată și suportată prin rigori impuse. Și cît de grea și cît de aproape de durerea pentru fiecare fir retezat de grindină este datoria celui care trebuie să vină prin cuvintele lui în spațiul acestei așteptări.

Într-o zi din puntea verii mi s-au dăruit, mie și colegilor mei, citeva ceasuri de frumusețe. Un lucru pentru care mulțumesc gazdelor noastre din Dolj, dascălilor de română de la Malu Mare și directorului lor, un om ce sfințește locul și pe care îl cheamă falnic oltenește Aurelian Ionete. Am fost acasă, ne-am întors adică în noi întărindu-ne pentru drumurile care vor fi. Acesta pare a fi unul din rosturile cele mai de seamă ale întîlnirilor cu oamenii.

Un cer de stele

Urmare din pag. 1

mandă ale emoției, să prețuim clipe: a lansării impresionante, a jonțiunii desăvîrșite, a trecerii cosmonautilor în complexul orbital, a însuflețitelor și însuflețitoarelor cuvinte de salut, a punctului luminos observat pe cerul patriei, Memorabile clipe!

Încărcătura simbolică a misiunii cosmice româno-sovietice este de natură să garanteze reușita celei științifice, adevărata rampă de lansare — comună — fiind prietenia și buna înțelegere, dintotdeauna, dintre cele două partide, dintre cele două popoare invecinate, care construiesc, cu succese remarcabile în multiple domenii, socialismul și comunismul. Nu întîmplător, Dumitru Prunariu dedica, de la bordul rachetei, șansa lui de a deschide orizontul cercetării cosmice românești, aniversării a 60 de ani de la crearea Partidului Comunist Român! Nu întîmplător, cei patru cosmonauți au mulțumit, în telegrama lor comună, cu ștampila de expediere „Cosmos", conducerilor de partid și de stat ale celor două țări, asigurîndu-le că vor îndreptăți înalta încredere acordată și că vor face totul pentru îndeplinirea cu succes a misiunii de răspundere, încredințate.

Și iată că în Cosmos, la distanțe greu imaginabile, cuvîntul (dat) nu devine imponderabil, așa încît luăm cunoștință, de la o zi la alta, de noi acumulări în direcția experiențelor și experimentelor fizico-tehnice, biomedicale și tehnologice, cuprinzînd o surprinzătoare varietate de domenii. Seducătoare ipoteze privind elaborarea unor tehnologii cosmice de mare eficiență economică și tehnică revin, de pildă, experimentului *„Capilar"*, propus de Institutul de fizică din București, în colaborare cu specialiști și oameni de știință sovietici, de la Institutul de cercetări cosmice din Moscova. Un alt experiment, biomedical, *„Reo"*, propus de asemenea de specialiștii români și realizat în colaborare cu oamenii de știință sovietici, urmărește o mai bună cunoaștere a mecanismelor de adaptare a organismului uman la imponderabilitate etc.

La prima sa aventură spațială, Dumitru Prunariu se dovedește a fi, mai mult decît un temerar, girat de o excelentă condiție fizică, mai mult decît un bun cunoscător al aparaturii și obiectivelor științifice — un cald patriot, care duce cu el, în Cosmos, pentru a-l transmite semenilor de pe Terra, mesajul de prietenie și de pace al țării sale și care și-a luat cu sine obiecte simbolice deosebit de apropiate. Aici ca și Acolo, de inima unui român. Îl așteptăm, „alunecînd pe-o rază" și zimbind — la întoarcere — așa de întremător cum ne-a obișnuit, animat parcă de „al nemuririi nimb".

Invitație la Mărțișor

Devenită tradițională, omagierea în luna mai a lui Tudor Arghezi în imbietorul Mărțișor va marca, de această dată, împlinirea a 101 ani de la nașterea autorului „Cuvintelor potrivite". Cu acest prilej Muzeul literaturii române organizează un festival poetic, la care sînt invitați a-și da concursul poeții: Maria Banuș, Ion Bănuță, Ion Gheorghe, Ion Horea, Ion Th. Ilea, Gh. Pituț, Ion Larian Postolache, Violeta Zamfirescu. Amfitrion: fiica poetului — Mitzura Arghezi, care va susține prefața acțiunii.

Manifestarea va avea loc duminică, 24 mai a.c., ora 11, la Casa memorială „T. Arghezi" din str. Mărțișor nr. 26.

UN MOMENT DE SEAMĂ ÎN ISTORIA MIŞCĂRII COMUNISTE ŞI MUNCITOREŞTI

45 DE ANI DE LA PROCESUL MILITANŢILOR COMUNIŞTI ŞI ANTIFASCIŞTI DE LA BRAŞOV

SIMBOL AL LUPTEI ŞI PASIUNII REVOLUŢIONARE

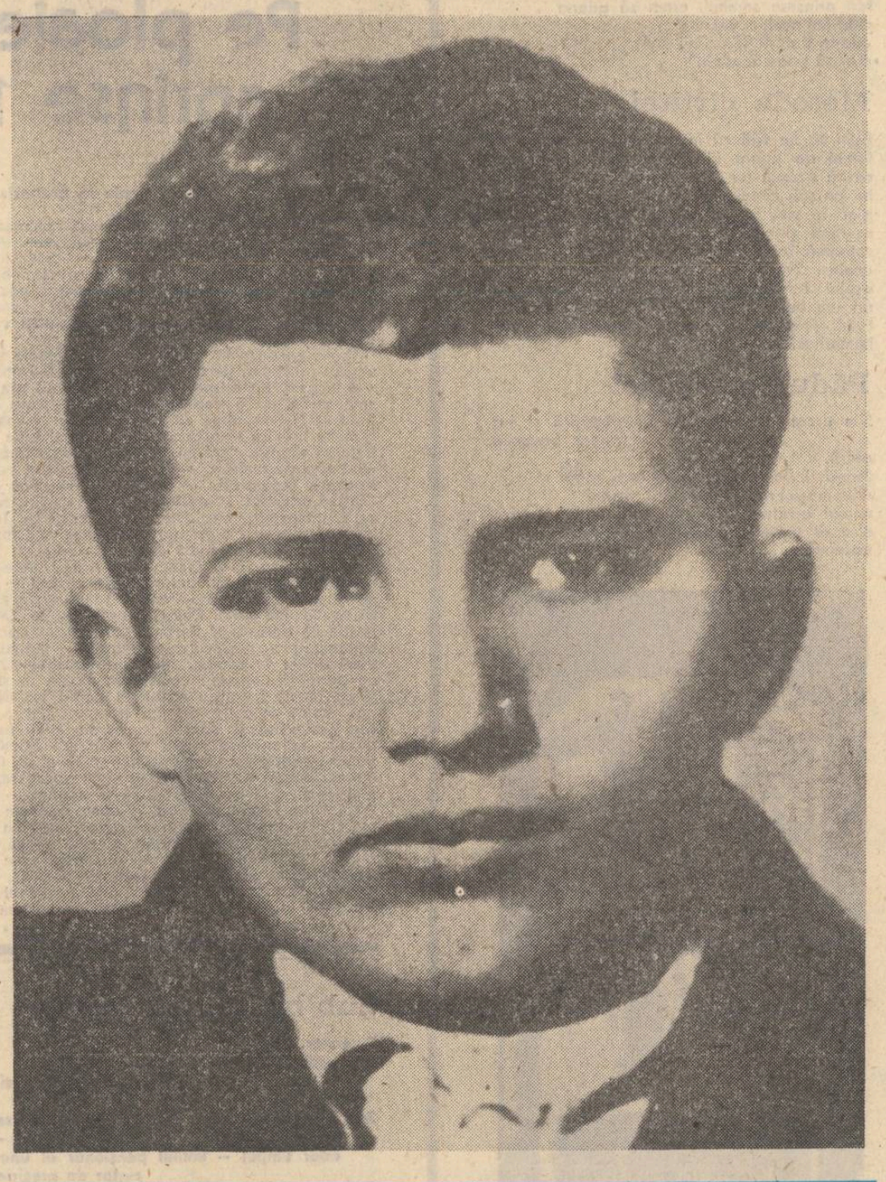

„Nu o dată, cînd eram transportaţi prin oraş, muncitorii din Braşov manifestau în favoarea noastră"

O hartă a Braşovului din anul 1936, il mai consideră împărţit în trei părţi : Oraşul Vechi, Scheiul şi Blumena. Dar sectoarele nu sînt despărţite prin graniţe, şi orice vizitator al oraşului ar fi jurat, de luni pînă sîmbătă, că în atît de frumoasa-aşezare de la poalele Tîmpei, trăieşte o populaţie civilizată şi paşnică, a cărei unică neconcordanţă e faptul că în vreme ce românii joacă la sărbători „învirtita", saşii dansează „Länderul", iar ungurii bat „ceardaşul" lor îndrăcit. Iată însă că, duminică dimineaţa, aşa cum roiul albinelor se desface luînd-o spre toate punctele cardinale de-odată, braşovenii se desfăceau, şi ei, în roiri diferite, negustorii din Oraşul Vechi luînd-o spre Warthe, scheienii spre Pietrele lui Solomon, iar muncitorii din Blumena şi din cartierele mărginaşe ale Braşovului — către Noua, o pajişte luminoasă şi verde, aşezată între zona industrială şi satele din mărginimea oraşului : dincolo de Fabrica de avioane şi Astra, după şinele de cale ferată care treceau prin faţa uzinelor Metrom şi Scherg. Firească, ar fi trebuit să te urci în turnul Sfatului Vechi ca să-i vezi deodată, pe negustori pornind spre recreaţie cu trăsura, pe scheieni călare pe cai, îmbrăcaţi în costumele lor populare în timp ce muncitorii porneau spre Noua pe jos, avînd un nou obicei, dela o vreme de-a duce steaguri roşii pe umăr şi de-a cînta. Ce cîntau ? Braşovenii n-ar fi ştiut să răspundă, pentru că nu erau cîntece populare, cu toate că le cîntau ca pe acelea : la fel de fierbinte şi de înalt. Dar erau şi strigări : despre pîine şi muncă, cîntecul era amestecat cu porunca, un îndemn care nu era nici de nuntă şi nici de joc. Iar unii din ei aflaseră şi mai multe : că la Noua, în pajiştea încărcată de soare, jocul tradiţional al popicelor era cam lăsat deoparte, în timp ce tot mai mulţi cheferişti veneau cu lăditе din care făceau un fel de tribune, pe care se înălţau şi vorbeau. Şi cînd prefectura poliţiei a aflat despre asta, lăditele au fost adunate şi arse, dar vorbele muncitorilor ajunseseră prea departe ca să se mai poată opri. Aşa că în dimineaţa zilei de 27 mai, anul 1936, cînd cetăţenii oraşului care se aflau pe Strada Neagră, colţ cu Strada Castelului, au văzut, de-odată, deschizîndu-se porţile închisorii centrale, pentru ca un grup de vreo 25 de bărbaţi printre care şi un băiat, să fie scoşi şi purtaţi cu lanţuri, pe jos, prin faţa pieţii şi a restaurantului, pela Vari, prin faţa bisericii pocăiţilor şi a manechinelor îmbrăcate în costume săseşti de la Neumann, în ora comercială a oraşului pe care şirul acela de bărbaţi purtaţi între puşti o blocase —, pe trotuarul din faţa fabricii Scherg şi în clădirea Consiliului de război al corpului 5 armată, cuvintele — acelea, spiritul duminicilor muncitoreşti de la Noua, s-au auzit, de-odată, atît pe stradă cît şi în sala de judecată spre care fuseseră împinşi de la spate deţinuţii politici : „Ceea ce se petrece este cea mai ruşinoasă batjocorire a muncitorului !"

„Pentru pîine, pace şi libertate"

În anul 1936 avea 18 ani. Cîteva documente din vreme reconstituie în linii fugare portretul fizic : „scund, slab, cu ochii mici şi vioi". I se notează abnegaţia, fermitatea, care pornesc din „sinceritatea sa, din justeţea tezei pe care o susţine, din însuşi curajul său" ; şi implicarea patetică. „Luni seara sediul se deschide din nou. Mereu, printre primii — Ceauşescu. Din nou poliţia, din nou arestări, din nou bătaie, şi după o reţinere de 2 zile, din nou eliberaţi. Şi, Ceauşescu, iarăşi printre primii la deschiderea şedinţei, la munca de organizare a tineretului.

Cine e tînărul care face ca poliţia să încheie procese verbale, tribunalele să rostească sentinţe şi presa să tipărească materiale în care numele său e scris cu majuscule ?

Iată ce spun documentele :

— anul 1933, noiembrie : are 15 ani şi este trimis în judecată „pentru acte de sabotaj şi indemn la grevă făcute printre muncitori".

— anul 1934, iunie : are 16 ani şi este delegatul comuniştilor bucureşteni la procesul de la Craiova al conducătorilor acţiunilor greviste ale ceferiştilor şi petroliştilor ; depune pe masa instanţei 22 liste cu semnături de protest ; este arestat.

— anul 1934, august : are 16 ani şi este arestat şi trimis în faţa consiliului de război al corpului 2 armată sub acuzaţia de răspîndire de manifeste revoluţionare şi acţiuni împotriva regimului.

— anul 1934, septembrie : are 16 ani şi este din nou arestat pentru participarea la o întrunire antifascistă „fără autorizaţia prefecturii de poliţie sau a corpului de armată 2".

— după eliberare i se fixează domiciliu obligatoriu în satul natal şi este trimis într-acolo pe jos, legat, 10 zile, din post în post.

— încalcă interdicţia autorităţilor şi pleacă în Prahova unde este ales prim-secretar al Comitetului regional U.T.C.

— este arestat în timp ce ţinea o şedinţă de instruire cu tinerii activişti din comuna Ulmi.

— este deferit Consiliului de război al corpului 5 armată sub acuzarea de acţiuni extremiste în judeţele Prahova şi Dîmboviţa.

— este judecat şi condamnat la închisoare în procesul de la Braşov.

Se pune în mod firesc întrebarea : cum se poate hotărî pentru lupta politică un tînăr de 14 ani ? Cum poate să plece de-acasă nu din impulsuri romantice, furat de peisajul lumii şi al oraşelor mari, ci pentru a activa ? Pentru a-şi pune viaţa, aşa cum scrie în cărţile de istorie, în slujba şi idealurile poporului ? Ce plămădă, ce structură umană face ca un adolescent, înainte de a învăţa să iubească, să poată învăţa a se jertfi ? Ce resort declanşează „viaţa ca luptă", „devenirea prin revoluţie", în făptura unui copil ?

„Nicolae Ceauşescu," fiul lui Andruţa şi Alexandra, plugari din comuna Scornicesti — Olt" : obîrşia ţărănească este, firească, un răspuns.

„Luni şi marţi seara tovarăşul Nicolae Ceauşescu a venit la Tîrgovişte pentru a pregăti şedinţa celulei U.T.C." : integrarea de tînăr, în mişcarea muncitorească şi antifascistă, este, firească, un alt răspuns.

Dar există o fotografie făcută în preajma anului 1936 ; un portret al tovarăşului Nicolae Ceauşescu la 18 ani. O fotografie care iradiază continuu : pe peretele Muzeului de Istorie a Partidului unde este expusă sau în reproducerile din presă ; o lumină concretă, magnetică, o fascinantă seducţie. Ce pare atît de mişcat şi dramatic pe chipul acela frumos, de copil ? Expresia blîndă a ochilor sau dimpotrivă neverosimila lor îndîrjire şi cutezanţă, doar obrazul este al unui adolescent ! De ce impresia că lumina din zîmbet este abătută, uşor, de tristeţe şi imensa umanitate care arde-în privire, nesfîrşita tandreţe şi dăruire sînt prizonierele unui efort de abţinere care maturizează vremelnic surîsul copilăresc ? Este, aceasta, imaginea fixată negru pe alb, de pelicula fotografică, a excepţiei spirituale, „lumina" care însoţeşte marile personalităţi creatoare încă de la naşterea lor ? Inteligenţă unită sublim cu iubirea în arderi care fac făptura umană să iradieze substanţa solară ? Este, şi-aceasta, firească, o explicaţie : vocaţia patriotică înnăscută, pornită din părinţii plugari, Alexandra şi Andruţa, iubirea statornică pentru ţară şi, la fel de statornică, iubirea pentru popor.

„Un conducător pe care poporul şi ţara îl aşteptau"

Se împlinesc 45 de ani de cînd tînărul de 18 ani, „membru activ, agitator şi bun propagandist comunist" a marcat, cum marchează sursele luminoase pelicula, paginile procesului de la Braşov. Toţi cei ce s-au aflat în dimineaţa aceea de mai, din anul 1936, în sala sumbră şi înghetată din sediul Consiliului de război al Corpului 5 armată au „suferit" vizibil această „impresie", unanim şi cu bucurie egală, în texte scrise şi tipărite şi în declaraţii semnate, au depus mărturie pentru excepţie : o văzuseră în carne şi oase, acolo printre acuzaţii aduşi la judecată în lanţuri, în făptura şi chipul unui adolescent. „A demascat cu vigoare puternică atrocităţile şi toate metodele de constrîngere şi de abuzuri şi a scos în evidenţă toată viaţa grea a muncitorilor din uzine, a ţăranilor muncitori, demascînd în faţa instanţei şi a gazetarilor care au fost prezenţi, — viaţa reală a tinerilor muncitori".

Era limpede : nici vina de bou, nici bocancul, nici pumnul, nici închisoarea şi nici primejdia morţii, nu erau metode „coercitive" pentru băiatul acela din Cîmpia Olteniei cu o tărie morală de nebiruit.

Au trecut 45 de ani de istorie. Cuprins în oglinzile adînci ale vieţii, portretul adolescentului şi-a întărit trăsăturile, şi-a conturat şi mai ferm tiparul expresiei, dar privirea este aceeaşi : blîndă, caldă, exprimînd o adîncă umanitate, o profundă devoţiune şi înţelegere omenească, în fapt statornica ardere patriotică a secretarului general al partidului, preşedinte al României Socialiste, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, căruia îi datorăm bunăstarea şi pacea şi libertatea şi, mai ales, acel sentiment de stabilitate şi dăruire într-o lume deşirată de contradicţii şi bîntuită de spectrele războiului.

Un conducător a cărui viaţă a fost lupta, şi este, nu ca figură de stil ci ca realitate, un conducător pe care îl aşteptam şi-l iubim.

Sânziana Pop

(Documentele folosite ne-au fost puse la dispoziţie de Arhivele Statului din Braşov)

Kronstädter Zeitung

Kronstädter Jahrgang

Der Kommunistenprozeß

vor dem Kronstädter Kriegsgericht

Asupra lor în momentul arestării s'au găsit următoarele imprimate : cincisprezece liste de subscripţie, un protest al muncitorilor în numele cercului cultural " Gheorghe Coşbuc " din Bucureşti, două proteste ale şomerilor din Sectorul I Galben şi 3 Albastru, un protest al muncitorilor din cartierele Municipiului Bucureşti, un protest al chelnerilor dela restaurantul Elisée, un protest al muncitorilor din fabrica " Industria Bumbacului " şi alte două proteste, toate acoperite cu numeroase semnături, precum şi un memoriu protest al Comitetului regional antifascist din Cluj, în care figurează numele unui număr de 200 persoane intelectuali şi muncitori.

O mărturie a popularităţii de care se bucura cauza pentru care au militat acuzaţii în proces, confirmată de numărul mare al martorilor — peste 100 — semnalaţi de ziarul braşovean „Kronstadter Zeitung" (stînga). **Extras din procesul verbal adresat Tribunalului de la Braşov de comisarul Nicolae Turcu, în legătură cu arestarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu, în 1934, la intrarea în Tribunalul de la Craiova, unde avea loc procesul ceferiştilor români** (sus).

DIMENSIUNILE ISTORIEI

Urmare din pag. 1

aşteptării, această faclă se aprinde în inima Transilvaniei, în Blaj, într-un sat devenit centrul spiritual al ideii de neam a originii dacoromane a poporului nostru. Ideea romană călăuzitoare a poporului român pînă la unirea tuturor românilor întîmplată în 1918, irupe după Cronicari cu forţă nouă din Transilvania, dintr-un sat devenit şi rămas pînă la Eminescu, Roma cea mică pentru toţi românii. Poporul român din Transilvania era ţinut în robie de o mină stăpînitoare, biserica ortodoxă socotită eretică, clerul nedreptăţit iar românii de aici ţinuţi departe de orice putinţă de emancipare socială.

Pentru a se ieşi din această situaţie în care parţial o parte din clerul transilvan a acceptat Uniaţia adică recunoaşterea Papei în fruntea bisericii, care în slujirea liturgică rămînea neschimbată pe ritul vechi ortodox numindu-se de acum greco-catolică urmînd ca românii împreună cu clerul să intre de acum în drepturi egale cu maghiarii şi saşii şi secuii minoritari, în ce priveşte emancipareа socială.

Pentru românii din Transilvania Uniaţia în acea epocă este o poartă strîmtă cum a fost însă, poarta deschisă spre Europa spre Bibliotecile şi Universităţile occidentale încotro se îndreptau toate privirile popoarelor Europei răsăritene oprimate de turci, stăpînite de ei.

De prin satele transilvane vor pleca la şcoală în occident, la Roma mai ales, şi Viena, tineri români care după ani de studii serioase se vor întoarce acasă cu material documentar uriaş cu chipul Columnei lui Traian în priviri, pentru a începe prin cărţi ştiinţifice munca anevoioasă de a dovedi romanitatea poporului român, originile sale daco-romane, continuitatea lui pe acest pămînt pînă astăzi. Este epoca tipăriturilor, a cărţilor, a traducerilor de literatură şi ştiinţă.

Astfel apare aşa-numita Şcoală Ardeleană care numără mai mulţi învăţaţi, dar corifeii ei sînt cei trei călugări de origine ţărănească română Samuil Micu, Petru Maior şi Gheorghe Şincai care umplu viaţa spirituală a veacului al 18-lea în cea de-a doua jumătate a lui şi o încep pe cea a veacului următor. Făclia o aprinde episcopul Inochentie Clain, un mare cărturar şi patriot care dă Şcolii Ardelene tonul şi impulsul luptei ce o aşteaptă pentru dobîndirea drepturilor românilor transilvani. Inochentie va sfîrşi în exil, va deveni martir, dar focul aprins de el va trece în inimile urmaşilor.

Samuil Micu este nepotul lui Inochentie din acelaşi sat românesc Sad, născut în septembrie 1745. Blajul care pînă la revoluţia din 1848 va fi un centru spiritual al acestei noi direcţii de romanitate de unde va vorbi Iancu şi va răsuna din zeci de mii de inimi gîndul „Noi vrem să ne unim cu ţara" acest sat devenit bibliotecă şcoală românească va fi întîiul popas al tînărului Maniu Clain care va fi călugărit „în 14 zile a lunii lui octombrie în ziua de Sfînta Paraschiva an 1762", sub numele de Samuil.

Patru ani mai tîrziu în 1766 va pleca bursier la Viena pînă în 1772, şase ani aşadar unde a studiat filozofia şi teologia. Pentru scurt timp va reveni la Blaj unde va profesa, se va întoarce iarăşi la Viena urmînd ca după 1734, adică două decenii înainte de sfîrşitul său întîmplat în 1806, în mai, acum 175 de ani, să fi fost legat mai mult de Blaj, acesta fiind sufletul vieţii spirituale de aici, cum va spune Şincai.

Opera lui Samuil Micu este imensă. Niciunul dintre călugării români nu a desfăşurat o atît de profundă lucrare în sufletul poporului său precum acest monah rămas fără nici o pretenţie de ascensiune socială toată viaţa. El va fi modelul de călugăr cărturar pentru multă vreme în cultura noastră. A scris peste **şaizeci** de lucrări de teologie, istorie, filologie, filozofie unele rămase în manuscris. Vom aminti cîteva dintre ele : **Scurtă cunoştinţă a istoriei Românilor, Istoria bisericească,** în patru volume, va scrie **Istoria, lucrurile şi întîmplările Românilor.** Samuil Micu va da cea dintîi **Carte de rogacioni** în **literă latină** nu cirilică, apoi Etica şi Dreptul firii, o **Logică, adecă partea cea cuvîntătoare a filozofiei.** În toate aceste cărţi una din preocupările centrale este de a arăta „că limba noastră cea românească iaste născută din limba cea latinească".

Vestită a rămas cartea lui la finalizarea căreia a lucrat şi Gheorghe Şincai, „Elementa linquae daco-romanae sive valachicae" retipărită la Cluj-Napoca, „Dacia", 1980 sub îngrijirea prof. Mircea Zdrenghea.

Marea lucrare de traducător a lui Samuil Micu, cununarea întregii sale lucrări în cuvîntul românesc unde apar toate virtuţile sale de om inspirat şi savant în mai multe limbi, este **Biblia de la Blaj** apărută în 1795 la care a lucrat mai mulţi ani. Carte esenţială pentru Transilvania, opus greu în cultura românească, izvor de limbă românească ce a slujit generaţii de-a rîndul ca îndreptar de permanenţă spirituală şi unitate de limbă pe tot spaţiul românesc.

Esenţial este că Biblia de la Blaj nu este numai o nouă traducere a Bibliei ci o continuare îmbunătăţită a celebrei Biblii de la Bucureşti din 1688, carte greu de găsit după peste o sută de ani de la apariţie mai ales în Transilvania. Cursivitatea limbii fără arhaisme nejustificate este uimitoare pînă astăzi citindu-se cu aceeaşi uşurinţă. Răminerea cît mai aproape de textul Septuagintei fără poetizări de nici un fel fac din opera aceasta, ce va trebui reeditată, monument de limbă şi simţire românească peste veacuri.

A murit în pămînt străin la Buda într-o seară de primăvară în mai 13, din anul 1806.

Senin, împăcat, fericit, istovit de muncă dar viu în istorie pentru totdeauna s-a adăugat neamului său românesc pe care l-a slujit prin lepădare de sine cum cele mai pilduitoare personalităţi ale poporului nostru. Sărac precum sînt de bună voie monahii, bruma de lucruşoare rămase după el, ne spune Şincai, fură vîndute mezat : iar trupul său uşor ca o lacrimă fu aşezat în preajma unei bisericuţe greco-catolice din Buda în odihna de veac, aşteptînd şi el, ca şi trupul unchiului său Inochentie aflat în pămînt străin, ca şi ceilalţi corifei ai Şcolii Ardelene, întoarcerea în pămîntul natal.

Gîndul şcolii ardelene a dat roadă peste tot spaţiul românesc, ideea latinităţii noastre a renăscut într-o unire conştiinţa unui popor. Chiar dacă gîndul iniţial nu a fost al lor, nici măcar al cronicarilor, fiind vechi de cînd sîntem aici, cei care i-au dat amploare prin opere ştiinţifice convingătoare au fost aceşti copii de geniu ai satului românesc, printre cei dintîi fiind Samuil Micu, care au ştiut că trebuie să se înhame la o muncă uriaşă pe texte pentru a aduce dovezi asupra vechimii şi nobleţei poporului român.

TINEREŢEA EROULUI

poem închinat copilăriei şi adolescenţei tovarăşului Nicolae Ceauşescu

UN TÎNĂR, UN EROU

Aripile rîului Plapcea unduiau deasupra unui suflet revoluţionar. Pe cîmpia luminată de culorile curcubeului stătea un tînăr. Cartea de istorie îi înflorea pe genunchi. Gîndul tînărului alunecă pe imaginea lui Mihai Viteazul. Ajunse în istorie.

Mihai Viteazul răsturnă războaiele prin inelul apelor. În locul lor rămase numai zîmbetul omenesc al păcii.

Dorinţele tînărului înfloreau în sînul istoriei. Fulgerele care străbăteau gîndurile lui atîrnau de bolţile păcii ca niste candelabre.

Mircea se vedea prin glorie. Din cînd în cînd îşi ştergea fruntea cu o primăvară curată.

Pacea aruncă peste războaie un pumn plin de libertate. Un fluture alb se aşează peste bătălia de la Mărăşeşti.

Istoria bătea în inima tînărului cu respiraţia ei plină de eroi iar vîntul îi mîngîia fruntea gînditoare.

Pe o filă de istorie se vedea el însuşi coborînd dintr-un vis străvechi cu semnul alb al păcii în mînă.

TINEREŢE

Copilăria lui cînta
la naiul unei lebede albe.
Delta istoriei se revărsa
în memoria plină de taine.
Podgoriile libertăţii tiveau pacea
cu fire de lacrimi. Pe ţărmul istoriei
împietriseră lozincile muncitorilor.

Inimile lor luminau hotărîrea. Zilele
curgeau prin creaţia albă a zorilor
spre un veac fericit. Glasul lui
era nins de pulberea gloriei.
Nu era singur nicăieri,
istoria îi ţinea mereu gloria
pe sufletul ei plin de toate miresmele
lumii. Sufletul lui avea conturul
limpede şi curat
al unei zile de primăvară.

COPILUL ŞI MUNCITORII

Roua înghiţi mustul amurgului. Visele
singerară pe umerii muncitorilor.
Armele lor învinseră
pe cei fără căldură în suflet. Printre
muncitori se afla un copil. Mîinile lui
puternice sorbeau pacea. Buzele lui nu voiau
să uite istoria. Timpul îşi ascunse roua
inimii în secunde. Greva gemea
pe ochiul pămîntului. Din rană îi curse
un singe eroic. Îşi pansă rana
cu amintirea strămoşilor. Sufletele lor
se legănau în tăcerea baladelor.
Veacuri mari dăltuiseră pacea. Cerul
scutura ciorchine de zîmbete.
Imaginea lumii era plină de cîntece.

DESCHIDERE DE SUFLET

Toate drumurile şi-au înfipt rădăcinile
în cuvintele viitorului. Stătea singur
în întunericul închisorii
descifrînd viitorul.
Pe trecutul zidurilor
respirau sufletele strămoşilor.
Cioburi de lună îi inginau cuvintele :
„Voi face totul pentru libertate şi pace !"
Respiraţia unei raze
îi mîngîia cu pacea ei luminoasă
sufletul revoluţionar.
L-au întîmpinat toţi voievozii acestui neam
cu sufletele pline de glorie.
Burebista îi ieşi înainte cu pîine şi sare :
„— Ţi-a dăruit istoria patriei inima ei
înmiresmată de voievozi
dar mai întîi trebuie să-i faci fericiţi
pe oamenii ţării tale !"

Voievozii au înflorit iar în istorie.
Tînărul Nicolae îşi arcui sufletul
ca un acoperiş uriaş
peste sufletele
tuturor oamenilor.

VORBIND OAMENILOR

Era tînăr ca un zîmbet
în largul universului. Aşa
a înflorit
în mijlocul muncitorilor.
Cuvintele lui aprindeau luceferii.
A întins mîinile
peste vatra pămîntului
şi a vorbit oamenilor :
— Veac de veac trebuie să ducem
tot mai departe visul strămoşilor !

Zorii muncii se iviseră
după surîsul arcuit peste cer

BUCURIE

L-am întîlnit în noua rază a sufletului meu.
În dreapta lui se afla cupa gîndului alb
în care se oglindeau pacea şi libertatea.
În stînga se afla cupa în care se scufundau
războaiele şi sărăcia
Iar în mijloc el veghea în numele dreptăţii
tezaurul primului zîmbet.
Curcubeul mileniilor îi acoperea trupul viteaz
iar stema ţării îi înflorea pe inimă.
Privirea lui se oglindea în ochii cerului.
În inima lui cîntă mereu tainele aceste istorii.

ERAM LÎNGĂ EL

I-am dăruit tovarăşului Nicolae Ceauşescu
florile albe ale copilăriei.
Pe fiecare petală se afla cîte o adiere
de caldă recunoştinţă.
Vuietul istoriei mă atrăgea lîngă el.
Îmi ţineam respiraţia
pe susurul izvoarelor lui.
Cuvintele lui bune zîmbeau inimii mele.

Lîngă el mă simţeam un adevărat erou.

PATRIA

Umbra aerului răcorea
marginea lumii
iar inima dormea liniştită
în patul ei roşu.
Coloram amurgul
în culoarea gîndurilor
unui erou
Prezentul murmură
versuri de miine.
Patria este o lacrimă
a unui întins ţinut de fericire
unde păsările se cuibăresc
în inima
răsăritului.

PARTIDUL ŞI COPILĂRIA

Aerul pluteşte pe o pasăre albă
răspîndind în patria mamă
miresmele gloriei.

Cînd mă legăna mama
Partidul îmi zîmbea la căpătîi
iar eu printre lacrimi de copil
am jurat
să duc mai departe în viitor
fericirea şi gloria
patriei mele.

Maria Mihali
elevă, clasa a VI-a, Cenaclul „Vestitorii"-Borşa

POEME DE

george alboiu

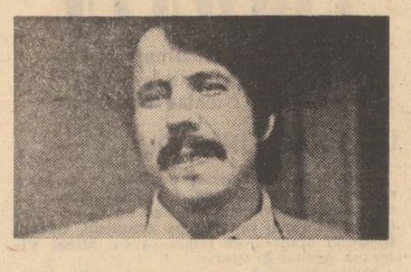

Scrinul cu molii erudite

Și cărțile se-mbolnăvesc :
insecte, praf, uitări, bacterii,
cu gîndul dacă nu le perii
și cărțile se-mbolnăvesc.

În loc să strige cîmpul : Ave !
vom auzi și vom vedea
cum șchioapătă alături
cărarea cărților bolnave.

Calul istoriei îl ierți
cînd stă în chingi ca-ntre coperți.

Metoda cîrtiței

Ea dimineața se ridică din somn ca drumul
din pulbere. Ad-o, din nou, doamne, să mai
umble la marele bal al ierbii, să se-ncurce
gleznele ei în răcoarea saltimbancului ce
dansează pe vîrfurile munților, privind-o, răcoare ce coboară mai doinitoare decît turmele. Pe prundul din Marea Neagră paște-o
stîlă de cai galbeni. De fapt eu ascult o
muzică actuală care mă depășește : fruntea
mea zgîrie după mirosul de fiară lăsat de
tine să-ți păzească ziua care trece.

Norii asistă la seceta noastră

Armă de temut această bîrfă ;
case fără zei-tunete mute.
Și-a mai trecut o zi, o,
tu cu ochii pistruiați și genunchii vinovați !
Și era o zi de vară,
m-așteptau mama și tata
într-un sat din Bărăgan,
era cald și n-am ajuns.
Tu ai ochii pistruiați și genunchii vinovați !
Și era o zi de toamnă,
m-așteptau mama și tata
într-un sat din Bărăgan,
era ceață, n-am ajuns.
Tu cu ochii pistruiați și genunchii vinovați !
Și era o zi de iarnă,
m-așteptau mama și tata
într-un sat din Bărăgan,
era ger și n-am ajuns.
Tu cu ochii pistruiați și genunchii vinovați !
Mai era o zi și nu știu
care zi atunci era,
m-așteptau mama și tata
într-un sat din Bărăgan,
am uitat și n-am ajuns.
Tu ai ochii pistruiați și genunchii vinovați !

Și ea spăla ca o sinucigașă

Un amfiteatru grec
pustiu,
înconjurat de o haită de lupi înfipți în
întuneric.
Lumini ? — doar colții lor
în care lupi mai ascuțiți stăteau la pîndă.
Eu, singurul actor
și nu mai știam
nici o replică din Eschil...

Metoda cîrtiței

Toți vor să-nghită cîte o balenă dar le rămîne greierul în git. Ideile mici tresar în somn ca iepurii — ah, somnul profund al marilor idei. Farurile de crăciun despică porcii în abatoare îndolente, nimeni nu mai guiță, doar mierla inspirată de singe justifică un batalion de urechi muzicale. Și m-aș duce pe cîmp să mă culc lîngă bobul de grîu și să dormim împreună somnul profund al marilor idei. Toți vor să-nghită cîte o balenă dar le rămîne greierul în git (Greierușce cinți în mine, mîine o să fie bine și-o să auzim pe rînd, vacile zbierind, tauri murmurînd).

Cînd am auzit cîntecul

Toți vor să fie geniali.
Am luat un vers
l-am culcat la pămînt ca pe un butuc
am luat toporul și am început să tai lemne ;
săreau cuvintele ca așchiile,
lumina îmi ungea mușchii cu un fel de saciz
cînd am auzit cîntecul :
„du-te și dezleagă ciinii
c-or să vină cabotinii".
Toți vor să fie geniali și înfiorează turme
iluzorii
cu stema epigramei lor (sînt inși epigramatici)
La stopuri frîna frazei are amnezie.
Mă prinsese somnul, eram să adorm
cînd am auzit cîntecul :
„du-te și dezleagă ciinii
c-or să vină cabotinii."

Metoda cîrtiței

Cum să nu văd că în această gingașă luptă
fumul de țigară îți ascute glezna ? Sapă-ți
cîrtiță drumul pe sub pămînt, înghite-ți tunelul pe sub cîmpie, urcă muntele pe dinăuntru
pînă în vîrf, ieși la lumină cu ultima stîncă
în dinți și cîntă-ți cîntecul ca pe o vedere
supremă (cîntecul cîrtiței). Cu gîndul la tine
același Sisif (cu talpa-mpinge cîrtița cu
ochiul trage șoimul) iese din mlaștină cu
un sac de nămol și pînă în vîrf obține cristalul. Prin el se uită la cer — acel exul
immeritus.

Pădurea Vlăsiei

S-a urcat baba în mașina-nghesuită și i-a
rămas bastonul
afară.
Strigătul bastonului singur sub roțile
altei mașini nu l-a mai auzit nimeni
numai urechea mea lîngă oftatul ei
a auzit toate pădurile României
troznind.

Delia Sechel : „Fereastră"

Cum se face istoria

Bătrînul grădinar de la Roseți
strînge bani să-și cumpere o cruce de piatră.
Răcoarea Dunării putrezește în toate
crucile de lemn ale cimitirului
și grădinarul de la Roseți strînge bani
să-și cumpere o cruce de piatră.
Cu palmele crăpate își dezmiardă grădina,
cu degetele ară pămîntul, culege pietrele
seci
și le zvîrle în mijlocul Dunării
cu gîndul la crucea de piatră
pe care băiatul vecinului
o va ridica deasupra curții cu un buldozer
ateu.

Un telefon

Casa o vînd să scap de amintiri,
vînd rîul meu să scap de-atîta pește,
vînd drumu-acesta ce se tăvălește
la umbra gleznelor subțiri, subțiri...

Cumpărătorul uită și nu vine ;
mă roade amintirea ca bocancul
pe un soldat ce-aleargă-ntre războaie
cînd dintre lacrimi îl pîndește tancul.

Doar părul tău păstrează ,arămiu,
miros hotesc de telefon tîrziu.

constantin crișan

Pe ploaie, cu farurile aprinse în întuneric

Marin Preda in memoriam

era un sfîrșit fals de iarnă rezemat într-un fals început de primăvară. Ploua cu gheață, cu șiroaie reci pietrificate. Toată ziua plutisem într-o semiobscuritate umedă ; instalată pe nesimțite, noaptea părea să spună, înfiptă acum pe tron : „vedeți, am fost aici mereu doar că voi nu m-ați văzut mai deaproape".

Omul cu ochelari mari, înecați în ploaie și în aburul orbitelor, părea a descinde dintr-o noapte walpurgică. Se aruncă totuși la volanul mașinii sale vechi cu o vopsea emaciată — care trebuie să fi fost odată albă — și porni în noapte. Știa că trebuie să meargă, dar nu știa unde trebuie să ajungă. Coti pe lîngă o biserică împroșcind umbra turlelor — și cîțiva trecători care-l înjurară bineînțeles — și se angajă apoi spre centrul orașului. Pretutindeni — pe stradă, reparații, intervenții mari, imprevizibile gropi. Întunericul creștea cît nu puteai să mai vezi nimic. Omul cu ochelari mari aburiți întrebă pe ghidul de ocazie dacă manevrează bine. Acesta-i confirmă într-un fel neînțeles de nimeni — nici de el însuși, desigur — dar îl roagă să fie atent că se apropie piața. Pur și simplu : piața. De pe liniile de tramvai și de pe strada improvizată — o derogare veche de la magistrală — puteai nimeri direct în tarabe, sub care vînzători-țărani de peste zi dormeau obosiți cu ploaia în singe și cu bănuțul scump strîns în nodul batistelor.

A evitat să intre într-un tramvai, dar a intrat alunecînd și stopînd în ultima clipă într-o tarabă. Țărani somnoroși se treziseră brusc cu pumnii ridicați și cu pasca mă-sii în gură. Ghidul de ocazie coborî, încercă să le vorbească — nici el nu știa ce-ar putea să le explice — sub fluturarea amenințătoare a unor reteveie (de unde apăruseră în mîinile somnorosilor ?) La volan, omul cu ochelarii mari aburiți stătea nemișcat ; în ropotul ploii reci, pietrificate, se auzea ritmic sacîzul ștergătoarelor de parbriz.

— „Aha, îl aperi pe boier, pasca mamei cui l-a făcut !" și potopul înjurăturilor creștea cu atît mai mult cu cît, se pare, proaspeții sculați din somn, care cu o clipă mai înainte riscaseră să fie striviți, voiau să audă glasul de iertare al celui de la volan.

— Nu e boier, fraților, muncește mai mult decît voi ; muncește de dă în brînci.

— Și dacă muncește, de ce nu doarme boierul la ora asta și dă peste noi cu roatele, hă ? De ce nu doarme ?

Delia Sechel : „Peisaj la Rucăr"

Nu știu ce le va fi spus ghidul de ocazie al omului cu ochelarii mari aburiți, dar mînia în fine trecu și mașina se puse iar în mișcare. Reintrat în mașină, acesta-i spuse „boierului" că se apropie o intersecție și că e stație de tramvai. Prea tîrziu : mașina trecu prin intersecție, cît pe-aci să izbească oamenii care coborau din tramvai și se angajă cu aceeași viteză într-o direcție necunoscută. În ciuda zgomotului produs de ploaia neîncetată și de motor, de data aceasta auzirăm înjurăturile neprețuite ale orășenilor :

„— Aici e stație bă, mama ta de bagabond că furați banii statului să vă luați limuzine. Pune ea poliția mîna pe voi..."

Zadarnică dorință amenințătoare ; ploua atît de tare, era o vreme așa de cruntă, că nu-ți venea să dai un cîine afară din casă, necum să obligi un polițai să renunțe la un joc de table în biroul cald de la secție, pentru a supraveghea drumurile orașului.

În tot acest răstimp, omul cu ochelarii mari aburiți nu scoase nici o vorbă : privea îndărătnic, printre ștergătoare, încercînd să străpungă întunericul : farurile puternic aprinse abia luminau la cîțiva metri distanță. Într-un tîrziu cînd nici ghidul de ocazie nu mai știa bine în ce parte a orașului se află, omul cu ochelarii mari aburiți, întrebă tare dar ca pentru sine :

— Ce ne mai așteaptă acum ?

Nepotrivită, extrem de tîrzie întrebare : ne aflam deja pe un bulevard vast, cu puternice lumini prin care abia acum vedeam în fine imaginea cascadelor celeste. Șiroaiele curgeau oblic dintr-un cer parcă strîmbat anume pentru marii miopi ; omul de la volan își scoase ochelarii iar ghidul de ocazie răsuflă ușurat. În respectul lașității lui de ocazie nu îndrăznise să-i spună „boierului" că ochelarii îi erau uzi, aburiți, opaci, făcînd impropriu nu numai orice serviciu auxiliar, dar producînd o orbire totală.

— Sîntem pe drumul cel bun, spuse în fine ghidul de ocazie.

— Ha, ha, ha — se auzi răspunsul diavolesc al omului cu ochelarii mari aburiți.

În clipa următoare, cu toată lumina umedă a marelui bulevard, mașina făcu un salt în gol, într-una din acele gropi căscate care — s-a văzut mai apoi — se aflau cu duiumul pe superba alee a metropolei.

Scăpat ca prin minune, ghidul de ocazie aprinde în fiecare seară veioza la patul lui de bolnav, citește ceva — în timp ce afară plouă, plouă mereu cu șiroaie reci, pietrificate. Și nu întoarce niciodată pagina — aceeași pagină pe care întîrzie de ani de zile — fiindcă îl ține o întrebare tîrzie, ca o povară a morții :

— Cum adică, omul acela cu ochelarii mari aburiți, era atît de însemnat de Dumnezeu, încît — pe atîtea străzi lăturalnice, întunecate și pline de șanțuri — n-a pățit nimic iar în plină lumină magistrală îl înghite întunericul ?

Și negăsind nici un răspuns la palida-străveche întrebare, trupul tot i se scutură de un ris diavolesc, ca o povestire umedă, cutremurătoare : aprinde luminile toate — și doarme. Cade apoi într-un somn adînc și visează de ani de zile același vis : se face că merge pe mari bulevarde întunecate într-o mașină de ocazie. În clipa în care să așează la volan, aleile, străzile, bulevardele se irigă brusc de lumină... Și visul se încheie întotdeauna la fel : „va să zică își spune alter-ego-ul lui din vis, e suficient să țin bine volanul în mîini ca să pot produce lumină în toată Cetatea". În clipa în care-și spune această frază, de pe mari bulevarde, o mulțime amețitoare îl salută cu gesturi cordiale, adînci și strigă din răsputeri :

— Trăiască arta, trăiască cultura !

Se scoală brusc, scăldat de sudoare, stinge toate luminile, dar visul se repetă întocmai, fără nici o silabă în plus sau în minus.

București, 16 mai 1980 — 16 mai 1981.

Sub biciul căii ferate

E noapte.
Un gîndac îți rostogolește sufletul pînă
în dreptul ferestrei.

Sub biciul căii ferate / unde toate se duc, se
despart —
doar timpul — umilul pensionar al unui
cîntar de precizie
așază lipitori pe timpla durerii.

E noapte.
Memoria înfige steguleție roșii în pielea unui
drum de întoarcere.
Cîteva tinichele, / cîteva
sentimente-medalii îți măsoară inima pînă în
cele mai mici amănunte.
Vorbe. Miliarde de vorbe — galerii
de șobolani inundate.
(O mare spaimă cotrobăind cu miliarde de
mîini înfrigurate)
Și o mare grabă de a uita totul.

Pînă cînd ești mai singur decît un record
de traversare a Atlanticului,
pînă cînd ești de o mie de ori mai singur
decît un ziar de anul trecut
unde e vorba de bani și de sinuciderea
balenelor albe
și unde tu / nu mai vinzi nimic și nu mai
cumperi
nimic
(doar gîtul subțire al clipei de-acum
întins pe lama clipei ce-a fost),
doar această noapte, la capătul căreia,
huruind —
moartea e un taxi albastru așteptînd
în dreptul
castanilor înfloriți.

După o viață de om
îți privești degetele lungi cu care ai fi putut
răsuci un pian
ca pe-o țigară de foi.
Cu lampa de sudură te apropii încet de părul
iubitei...
Fiecare gest lasă umbre atletice pe pereți.

De-acum,
indiferența se umflă încet
ca o corespondență de-o viață între două
personalități ale veacului.

traian t. coșovei

Un nor de liniște

O după amiază întreagă pe străzi. /
și-o mașină roșie
să răstoarne o după amiază întreagă
o tonetă de fructe...
Un fel de stea căzătoare cu ifose de cometă
să ardă peste poduri, peste apeducte.
Un fel de unsoare coclită să spargă pungi
chiar în primele rînduri...
Și-un plictis / și-o lehamite încurcată
în blănuri și pene
să te privească de sus, cu ochi lăcrimați
de domnișoară.
Un suris fără buze. În sfîrșit o bezea, —
o lamă de întuneric strălucind la gîtul
de beizadea
al singurului gînd din acea seară.
Și o subțirime fără de seamăn. Cu ațe și fire
să te legi de-un catarg, / ca de-un vis,
ca de o-nchipuire.
Tu, — cea cu brațe de fum mai dulci decît
moartea,
să aprinzi o stea în oglindă, —
iar steaua — preagrea — să se surpe hohotind
pe podea
și să întindă un braț să te prindă...
...pe tine, cea suspendată între nopți,
ca-ntre flăminde guri de animale.
Și-un singur cuvînt să coboare și să muște
pămînt
de pe buzele tale...
Apoi, un cal de alcool să calce stătuta
arenă-n copită
și s-o ridice la cer, / pînă la steaua tivită
cu suflete reci, luminoase...

...și sufletul tău croitor, săritor —
să te îmbrace de sus pînă jos în carne și oase.

Ochiul care îngheață

Din cîte au fost — din ce-a mai rămas,
deasupra, doar cerul ca un obraz obosit
și neras
pe care-l privesc înfiorat
de parcă aș fi văzut lupul în calea mea / și
lupul ar fi scos o scufiță
de stele înșirate pe cer ca o legătură de dinți
într-un glob de halviță.

Rămîne doar un ciob de trecut afumat —
o sfărîmată poveste —
doar un urlet de ochi care îngheață
într-un oraș de ferestre
(și o zeitate foșnind din frunze păgîne,
de viță
sub cerul de-absint, sub stelele criță...)

Aici pot în sfîrșit să adorm legănat
în brațele unei săli de comedii — înșurubat
în iluzii
amploaiat amuzat, sufragiu patentat
într-un bilci de culori, / de lumini deșucheate
sub plînsul cu guri ca de ris —
ca de jder, ca de jivine plouate.

Dar nici nu știu ce a fost — și nici măcar
ce-a rămas.

Fiecare gînd e o știucă
gata să prindă mușcătura de aer de pe pielea
ta albă, năucă...

...și s-o tragă-n adînc pînă la steaua
ce-a răsărit cu o lumină tîrzie și-argintată
de-un ochi ce îngheață secunda care-a fost,
care era să fie —
și-o face mai dulce, mai plînsă,
mai neadevărată.

teatru **t**

Orașul viitorului

Se pare că una dintre temele predilecte ale multor prozatori, autori ai unor volume recent apărute, se extinde și asupra dramaturgilor, care și-au asumat și ei intenția de a demistifica o epocă trecută, o mentalitate, o anume practică.

Horia Lovinescu prin **Orașul viitorului** dă măsura exactă a acestui fenomen. Senzația de déjà vu, déjà lu, déjà dit părăsește prea rar spectatorul convocat la rampă pentru a asista la mărirea (citește reabilitarea) și decăderea (într-o moarte, în final) a unui constant și aprig luptător. Îndepărtat de la conducere printr-o obscură mașinațiune de compromitere intentată de un inalt personaj, protagonistul se va dovedi — inconștient — tributar față de stilul de muncă al acestuia, repetîndu-i greșelile de înfatuare în scurta perioadă în care i se oferă, după ani de zile, cinstea și încrederea de a conduce lucrările la noul oraș, simbol al vieții viitoare. Acționînd în mod despotic, tiranizîndu-și subalternii și chiar propriul fiu, el își va atrage oprobriul muncitorilor onești și va fi aspru sancționat într-o ședință de dură analiză obiectivă. Credincios cauzei dar orbit de obtuzitate, retras din nou singur acasă, studiază dosarele trecutului dorind să afle care este eroarea, cauza eșecului său ca individ social. Un accident pe șantier îi dă prilejul să facă încă o dată dovada atașamentului său sincer. Dar acest ultim gest îl va costa viața. Nu moare însă, înainte de a fi incriminat și de fiul său care îi reproșează trecutul de prea crudă violență.

Stilul eclatic al scriiturii oscilează între o autenticitate dogmatizantă și un sarcasm demistificator vizînd însăși schemele pe care se însăilează eșafodajul dramatic. Dar în spectacol (regia Cristian Munteanu), neoptîndu-se ferm pentru nici una din direcții s-a, mers pe ambele simultan, actorii străduindu-se să creeze o minimă tensiune dramatică, să stimuleze o detașare în animarea poveștii destul de anoste, cu tot coeficientul ei de senzațional. Petre Gheorghiu face eforturi vizibile pentru a da verosimilitate protagonistului, cîndva denumit „dinamită" ; ca actor, de multe ori reușește. În scena de început îi dă replica Ion Caramitru încercînd și el să umanizeze un personaj-funcție. Uzînd de „recuzită" proprie, Florian Pittiș și-a imaginat un tînăr simpatic prin complexul lui de defecte (mimate) și calități (ipotetice). Debutînd pe scena Teatrului Bulandra, Marcel Iureș se prezintă cu aceeași încrîncenare manieristă. Micaela Caracaș trece prin scenă ca unică prezență feminină. Mihai Mereuță prezintă și el un număr solistic. Constantin Florescu joacă la fel ca-n Mazilu, doar cu altă costumație. Dan Damian șarjează ușor, Adrian Georgescu ipostaziază modest conștiința care nu poate să se supună „rațiunilor superioare". Mai puțin realizată este figurația. În mijlocul ei, stînjeniți, grupul de tineri (Petre Lupu, Răzvan Ionescu, Gelu Colceag) trebuie să reprezinte în mod convingător „omul nou", omul de mîine, omul viitorului. Ingenioasă și economicoasă dar nu totdeauna bine pusă în valoare, scenografia lui Mihai Mădescu : un panou cînd concav, cînd convex protejînd sau respingînd pe eroi și concepțiile lor expuse cînd la modul scenic verist, cînd abstract eliptic.

Irina Coroiu

plastică **p**

Calmul picturii

O expoziție de Vladimir Zamfirescu este un eveniment atît de rar și de pregnant în viața noastră artistică, încît justifică desigur o revenire asupra picturii acestui mare meșter. Puritatea mijloacelor și expresivitatea plină de forță și rafinament caracterizează lucrările văzute recent la Muzeul colecțiilor. Deși motivul celor mai multe este încărcat de dramatism și de suferință, vitalitatea însăși fiind contemplată ca izvor de dezordine și de durere, totuși un calm adînc, de ritm cosmic, își țese povestea în compozițiile de culoare, mesajul lor fiind în afara oricărei literaturizări, o problemă de formă și de pastă coloristică. O mare enigmă pare ascunsă în continua metamorfoză de aparențe din lume, de aceea pictorul o caută pe aceea ce închide misterul cel mai adînc, refuzînd galopul caleidoscopic. Amploare, mișcare lentă, ritm abia descifrat în portrete succesive, figurație minimă, toate aceste elemente sînt creatoare de atmosferă, pe linia picturii lui Baba, care l-a înzestrat pe meșterul nostru cu o tehnică solidă, conducîndu-l însă la rezultate diferite de cele ale maestrului său.

Probabil că și prin dispoziție temperamentală, Vladimir Zamfirescu exclude orice element descriptiv. Pictura sa este esențialmente problematică, o formă de viață esențială, al cărei mesaj trebuie contemplat cu toate resursele ființei. Dacă am folosi un procedeu obișnuit de caracterizare a rezultatelor dintr-o anumită artă cu elementele alteia, pentru a sublinia natura comună și a încerca să exprimăm elementul profund și incomunicabil, am spune că pictura lui Vladimir Zamfirescu este muzică pură, și că nu întîmplător a încercat el o echivalență prin omagiul plastic închinat artei unui mare pianist. Acestea sînt de fapt două lucrări remarcabile și profund caracteristice pentru gîndirea artistului, deși ar putea să pară inadvertente în expoziție. La urma-urmei, figurativul este pentru el un simplu element de decor, dar nu al artei sale, ci al lumii însesi, pe care pictura il tratează ca atare. El ascunde ceva, care însă nu poate fi dezvăluit sau care nici nu există decît împreună cu acest decor. De aceea îl pictăm, scriem cu el și acționăm împreună cu el. Fără a vrea să fim paradoxali cu orice preț, îndrăznim să avansăm opinia că acest portretist prin excelență este numai în aparență un pictor figurativ. Tensiunile lui de culoare, poema compozițiilor de arămiu și galben uleios, căutîndu-se una pe alta, dincolo de abstracția omenească a cuvintelor, mișcarea verticală a imaginilor, masele de pastă, care se adună parcă la începutul lumii, nesemnificînd nimic altceva, sînt cîteva elemente ale unui univers unic.

Natură parcimonioasă, cu avans dificil în substanța lucrărilor sale, Vladimir Zamfirescu a compensat prin efectul copleșitor și prin tensiunea fiecărei lucrări carența unei opere mai puțin ample ca număr al pînzelor și panourilor. Să fim înțeleși, nu este vorba numai de coeficientul numeric, ci în pictură înseamnă capacitate de creație, de putere expresivă, fără de care nu există un mare artist. Obsesiile sale, adîncimea și rafinamentul culorilor și al compozițiilor, poezia portretelor ne îndeamnă totuși să credem că a ajuns la rezultate artistice demne într-adevăr de un pictor excepțional.

Aurel Dragoș

muzică **m**

Asociații, disociații

Sugerînd, în urmă cu cîțiva ani, ciclul Muzici paralele, Anatol Vieru a simțit (exact) că, alese cu tîlc, reunite într-un program, diferite lucrări se auto-comentează, ne propulsează recepția pasivă către meditație. Desigur, selecția se operează conform unei intuiții anterioare, și Scriabin-Enescu-Bartok (de curînd la R.T.V.) fac parte din universul foarte apropiat compozitorului. Reuniunea se legitimează : toți trei sînt, fiecare în felul lui, creatori de răscruce, prin care firul istoriei nu trece nedeviat (mai mult sau mai puțin conștient), voci ale sfîrșitului de ev, cînd, din vlaga pierdută țîșnesc ideile răzlețe. Tectonica posterității : Bartok a fost un novator conștient, dar el ne apare azi mai clasic decît colegii săi de afiș, căci a avut nostalgia integratoare a continuității. Scriabin, și el spectaculos inovator, este încă nou, dar și „naiv" al timpului său. Poate Enescu, care n-a vrut să inoveze nimic, a reușit să rămînă ceea ce a fost, un creator care a dus istoria muzicii cu el, fără s-o smucească grăbit înainte, dar și fără să se pomenească exclus din puls. Acestei direcții de reflecție — noutatea, în fața anilor — i s-a mai adăugat una : tînărul interpret (căci principalii protagoniști erau astfel) și timbrul vremii sale.

Toți trei pianiștii „capi de afiș" au cîntat întîi cîte o sonată de Scriabin, muzică greu de strunit, derutantă prin gestualitatea ei pură, prin meta-muzica invadatoare. Andrei Tănăsescu a găsit în **Sonata a V-a** intuiția crispată, anunțul ars de transcendență. Fiecare sunet poartă o încărcătură semnificativă care-l ierarhizează. Interpretul realizează sugestii timbrale infinite, le relaționează, configurează astfel, cu mijloace diverse, forma complexă dar elaborată. Despre **Sonata a IX-a**, autorul (sublim ingenuu) a spus că a fost scrisă astfel împotriva voinței lui. Cu o convingere de iluminat — care-l salvează, ca și profesionalismul, de dilentantism — Scriabin nu-și trădează nici o clipă prejudecățile, autentificîndu-le astfel. Andrei Vieru struneste muzica prin judecată prealabilă profundă, contactul **in tempore** pare a nu-i produce surprize, nu pierde nimic din ceea ce a hotărît că trebuie să fie acolo. Netezind contrastele, le divulgă simburele.

În faza extazului, de ultimă perioadă, **Sonata a X-a** mărturisește că autorul ei a aflat fericirea în însăși aspirația frămîntată continuă (ca Sisif-ul lui Camus). Lena Vieru a fost confruntată cu cea mai greu de abordat sonată (la nivel conceptual) și a învins prin sinceritate, prin plastică pianistică, eliberînd conturul tematic în deplină înțelegere. Tușeul aerat, iluminat din interior, vădea intimitatea de substanță cu muzica.

Față de o exegeză impunătoare, nu voi mai comenta în spațiul disponibil **Simfonia de cameră** de Enescu și **Sonata pentru două piane și percuție** de Bartok (ambele sub bagheta profundului muzician care este Paul Staicu). Din **Simfonia de cameră**, interpretată de un grup de muzicieni reunit pe structura redutabilelor formații **Musica nova și Concordia)** am reținut conflictul dintre temă, limpede, clar structurată, și procesul transformațional, de fapt dintre nostalgie și realitatea timpului implacabil. În Bartok, triumful aparține tocmai spiritului de voință, implacabilului construcției.

Costin Cazaban

23 MAI 1981

cleopatra lorințiu

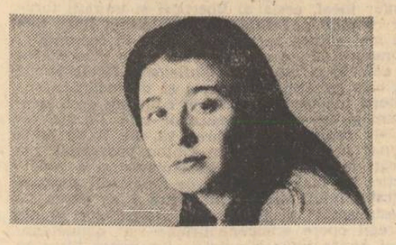

Plecare într-o dimineață de vară

Așa încît fiecare mișcare e încărcată de tristețe.
Liniștea pare chiar o pasăre tristă.
Fără motive, rezolvare și rost, de la sine
cum mesteacănul înverzește acum.

Citesc tomuri groase, biografii, pagini de viață
caut în poeme simburii amărui din fructele
poeților sinucigași. Pentru mine, lumea încă
nevăzută e la fel ca livada lîngă care trăiesc.
Lacul se dezgheață, trăiește, se bucură
amorțește, îngheață și iar.

Într-o zi, poarta castelului se va deschide.
Voi înțelege că trebuie să plec.
Să rămîie livada în minte, nopțile înalte și albe.
Capătul aleii o să pară că se varsă în cerul albastru.
Aerul de dimineață străpuns doar de țipătul stăncuțelor.
Grădina cu trandafiri. Grădina cu liliac.
Serile
de duminică, precum niște tinere fete deziluzionate și plînse.
Mirosul amărui al deselor focuri de noapte.
Telefoanele. Prietenia bătrînilor. Pescarii
aducînd lostriță aurie.

Într-o zi poarta castelului se va deschide.
Ruginită, scîrțiind. Lumea va fi o mare ilăzie.
Voi păși cu părul în vînt însoțită de muzica verde.
Îndreptîndu-mă spre simburii poeților sinucigași.

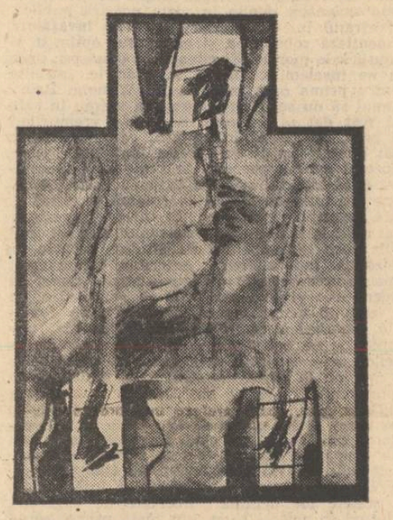

Delia Sechel : „Iulie"

Helgoland

Doar pămîntul roșu, febra vînturilor,
răutatea furtunii ținîndu-l.
Helgoland, indeajuns de arid, de prăfos,
indeajuns de stăpîn peste mare. Limba de foc,
vrăjitoarea. Singuratic pămînt, nerodit.
Iar acum, peste ierni imblînzite, domoale,
calmă veghere a trecerii peste an
topește conturul neîmplinitelor așteptări.
Mă înșfacă în noapte gura uscată și roșie.
Răspuns
sfidător întrebărilor vechi. Unde caut țărîna ta
roșie ? În buzunarele mele, în sandalele roase,
în cărți ? Cum să-ți cer iertare,
îndepărtîndu-te
deajuns ? Să nu vii atît de aproape
furios zbătîndu-mi în singe revolta
nedreptăților și mărunțele arme
în lungul război călător.

Stau întinsă pe tine, dogorîndu-te,
mîngîindu-ți pielea aspră, roșcată.
Printre gene dispare vaporul, legătura
fragilă cu lumea. Care lume ? Lumea aceea-i
de ceață... Marea Nordului rece, granița
unui pierdut adevăr.

Ia-mă la tine. Trag nădejde de vindecare.
Să te văd, loc golaș, loc roșcat, unghie
ruptă de țărm, dușmănoasă,
de răutatea ta am nevoie !

Cîmpul cu zmeie

Pregătirile sînt pe sfîrșite.
Dintr-o clipă în alta pot sosi oaspeții.
Gîndul meu, fără nici o carență, pornește.
Voi fi o gazdă veselă.
Voi da replici. Gîndul meu va fugi, va fugi...
Undeva, cine poate ști unde
se va întîlni cu gîndul tău.
Așa cum pe cîmpul înverzit
copiii ridică zmeie
și se bucură pentru înălțarea lor
și se mîhnesc pentru căderea lor.
Oaspeții vor pleca mulțumiți.
Voi strînge cîteva urme de vizită
și de conversație neimportantă.
Peste oraș, gîndurile noastre
se vor mîngîia, se vor ține
unul pe altul, sus, foarte sus,
fără greutate, fără efort,
ca niște supraviețuitori fericiți.

În ținutul de fum

Doar prelunga tăcere, izolarea, exilul
în ținutul de fum mă mai poate salva.
Un loc dur, somn de rocă, misterios, milenar.

Poate eu sînt sortitul comorii
la care nu îndrăznesc a gîndi.
Voi mirați-vă de firescul
aparentului drum înaintînd furtunos.

De spectacolul cu ghirlande, ditirambice căi.
Voi uimiți-vă de ce mîine
o să pară naiv, înșelați-vă
iarăși și iarăși, copilăroși, anonimi.

Doar tăcerea, îndelungată și grea
singuratic erete, mă mai poate salva.

Taci !

Fără tribut secret, mai liberă
decît poți crede sînt.
Purtîndu-mi în singurătate
deopotrivă umilința, împăcarea.
Curajul meu inconștient, eliberat.
Animalul fuge din cușcă,
se îndreaptă către cursă din nou.
Ce poți să știi din ura mea
atroce de cuvinte ?
Din pedepsele acestei vîrste oarbe ?
Ce rost ascuns mai are
încercarea de înjumătățire ?
Sînt aproape de alba împăcare
și renunț ușor.
Ca o regină abandonînd alaiul prăfuit.
Taci ! Mi-e răsuflarea de animal rănit.

Blînda floare de sampaguita

Au trecut pe lîngă mine
automobile prăfuite în viteză nebună
atingîndu-mi faldul rochiei.
M-au tras către ele cu năvodul
curentului rece, vietățile lacului.
În convenția zilnică, în mîlul mîncinunii,
în trădare, în nemulțumire amară, în necunoaștere
în tristețe adîncă, imaginea ei mi-a rămas credincioasă.
De aici, fără să văd cerul,
închipuindu-mi-l albastru și foarte aproape,
fără urmă de resemnare
doar regretînd aerul elegiac al primelor mele poeme
închid ochii și aștept, oricît
de lungă și grea ar fi așteptarea. Să mi se arate
într-o zi, blînda floare de sampaguita.

Semne

Eleonorei

Se va face gol, foarte frig
pămîntul galben și ud se va lipi de tălpile noastre.
Fiecare va gîndi la el însuși
privind dincolo, peste pietrele cenușii.
Aș dori să te am peste puterile mele,
peste puterile vieților noastre și timpul să piardă.
Aș dori să-ți aduc fluturii paradisului
și floarea de sampaguita
scoici sidefii din Atlantic
și melcișori din Salinas.
Aș dori să fie mereu toamnă
și lumini pergamute cum vrei.
Timpul ne-a scris semne pe față. Iar tu
asculți fericită cum răsuflă un cal,
cum pocnește un vreasc, guști bobul de grîu,
și miroși iasomia, pipăi creanga de nuc,
privești lacul
și nu dormi, fire nemulțumită ce ești
condamnată la chinuitoare scurgere
prin fisurile acestui vas superb, anonim.

sorin preda

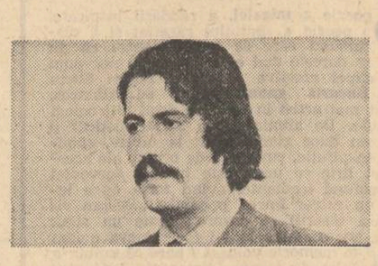

Povestea bunicului Nelu și a nepoatei Genoveva

Faptele dovedesc că oamenii sînt judecați la întîmplare. Ar trebui în aceste condiții, să credem (fără să cădem cumva într-o interpretare mistică) că acești oameni sînt copiile sau imaginile șapiro-grafiate, pînă la inemurabil, ale unei singure realități (numele Adam, Alfa ori Ramses are mai puțină importanță), impresia noastră de diversitate, de evoluție distinctă, nefiind altceva decît tocmai rezultatul obiceiului prostesc de a privi realitatea haotic, întîmplător, fără noimă.

...Sau poate noi, oamenii, cu toții, purtăm în suflet ori, mai degrabă, pe umeri, corpul lung și evoluat al unui singur om-miriapod; noi, oamenii, nefiind deci altceva decît jălnicia picioarelor lui? E posibil...

Mitu zîmbi. Imaginea soției, mare și evoluată, purtată pe umerii populației a patru-cinci Chine, îl amuză ca idee. Obezitatea Genovevei (obezitate pusă pe rînd pe seama unei glande, a poftei de mîncare și apoi a vîrstei), conta mai puțin. Mult mai grav era faptul că pentru Genoveva se schimbaseră brusc dimensiunile lumii înconjurătoare, în primul rînd dimensiunile apartamentului, ca să nu mai vorbim de cele ale fustelor, cămășilor, scaunelor, farfuriilor. Toate deveniseră deodată mici; chiar din ce în ce mai mici. O incomodau. Pînă și la Mitu se uita cu oarecare teamă. Așa ceva nu putea să-i scape bărbatului. Mai nou, Genoveva trebuia să-și calculeze precis gesturile, să evite mișcările în plus, pentru ca nu cumva, din nebăgare de seamă, kilogramele în plus să pricinuiască un rău oarecare. Grija aceasta exagerată îl obliga cîteodată să-și facă pînă și un plan minim de deplasare, de la punctul — la punctul, stabilind cu minuție traseul cît și viteza optimă, plan, care nu era niciodată aplicat, căci mișcarea lui cunoștea cu totul alte legi decît mișcarea ei. Mitu rămînea mai departe, ca un pod frînt, arcuit între fotoliul vechi și încăpător și un taburet garnisit cu perne multe, puse să îndulcească șederea picioarelor lui grele. Poziția aceasta îi dădea o senzație grozavă de liniște și ușurare fizică, îngăduindu-i, nu o dată, să simtă cum picioarele i se transformă în două aripi mari de animal cuminte. Dar cel mai mult în poziția asta îi venea în minte o imagine, un fel de fotografie violent colorată, în care el și Genoveva se priveau prelung (din care cauză nici nu li se distingeau prea bine trăsăturile), avînd în spate, drept fundal, o colibă simplă de vier, colibă mărginită de trunchiurile groase ale copacilor de pădure, și peste tot iarbă și flori de cîmp, acoperindu-le picioarele pînă la genunchi...

Genoveva își reaminti. Aceasta era, în fond, fotografia bunicului ei, om cu inclinații ciudate spre singurătate sau, poate, numai sătul de certurile zilnice pe care le avea cu Sevasta, soția lui. Altfel, ultimii ani de viață îi petrecuse în fundul grădinii, inventîndu-și cu seninătate o boală molipsitoare. Că nu era complet nebun, o dovedește chiar felul în care își ridicase coliba (o construcție care privită de afară nu părea să facă nici doi bani, dar care pe dinăuntru era surprinzător de încăpătoare și confortabilă, săpată adînc și cu dichis în pămînt, ceea ce explică o dată în plus, curajul lui de a rămîne acolo și pe timpul iernii).

În fața acestei colibe, pe care, cum spuneam, nu dădea nimeni doi bani, bunicul Nelu avea să se fotografieze pentru prima și ultima oară în viața lui. Cum oare se rătăcise această fotografie în memoria lui Mitu ? Bunicul Nelu avea o teamă groaznică, superstițioasă, față de fotografii. Noi toți ai casei rîdeam de el, cel puțin bunica Sevasta sărea peste cal rău de tot, amenințîndu-l că-l va aduce de la iarmaroc pe Blebea, fotograful, care, dacă el, bunicul nu va fi cuminte, și, în sfîrșit, va face nazuri la mîncare, îl va fotografia în somn. Îi plăcea să-l chinuie, probabil, să-l vadă speriat, în vreme ce noi credeam că ea glumește. Bunicul Nelu avea convingerea aceea bătrînească, prostesc de încăpățînată, că dacă se lasă fotografiat, asta îi va aduce moartea.

Deși nu lipsit de oarecare știință de carte, era greu (dacă nu cumva, așa cum se va dovedi pînă la urmă, imposibil) să-l fi scos dintr-ale lui. Nici un argument nu-l putea convinge. Coincidență ori, cum spunea el, destin fatal, bunicul va muri la cîteva zile după ce acceptase să se lase fotografiat, uimind medicii și pe cei ai casei, mai mult, prin felul morții, decît prin faptul că murise. Pe scurt, concluzia la care ajunseseră cei doi medici de circă, după ce șușotiseră între ei jumătate de oră, era că bunicul Nelu constituia din multe puncte de vedere un fenomen. Ba chiar, unul dintre ei, consultîndu-l încă o dată pe bunicul (care era mort, cum spuneam), își făcu spre uimirea mulțimii de vecini și rude, semnul crucii. Așa ceva n-am văzut de cînd mă știu. Apoi, am văzut și noi minunea : bunicul, deși, uite, avea o zi de cînd murise, mai era cald. Noi spuneam că nu e mort, medicii luîndu-i pulsul, forțîndu-i pleoapele, o țineau pe a lor : moșul murise. Adevărul este că nici ei, săracii, nu știau ce să spună. Pentru orice eventualitate au hotărît să nu elibereze certificatul de deces, obligînd-o astfel pe bunica Sevasta să stea cu mortul în casă patru zile, pînă ce au văzut și ei, medicii, că mortul începe să miroasă, deși nici atunci căldura din trupul bunicului nu dispăruse complet... „E prea de oaie"... „Nici vorbă, dragule, părintele Danciu care mai trăiește și azi, îți poate confirma. Atunci, pus în fața minunii, a refuzat cuvenita slujbă. A venit după mari insistențe preotul din cartierul vecin. Cu bani se aranjează orice, știi și tu". ...„Nu l-am cunoscut, dar trebuie să fi fost un om de ispravă." ...„Bineînțeles ; pînă atunci din cauza singurătății nu-l luam în seamă. Ne mulțumeam doar să știm că trăiește. A trebuit să moară ca să vedem și noi că nu a fost un om ca toți ceilalți. De aceea nu am iertat-o niciodată pe bunica Sevasta că a aruncat, de față cu toată lumea, fotografia lui în foc, crezînd că în felul ăsta se putea rupe mai ușor de trecut. Pe noi, ne-a supărat mai puțin faptul că la nici o lună de la moartea bătrînului s-a căsătorit cu un bărbat mai tînăr decît ea cu douăzeci de ani ; avea voie să facă tot ce poftea, era doar viața ei, dar nu trebuia să ardă fotografia pentru care, se putea spune, murise bunicul Nelu. Am hotărît deci, de comun acord, copii și nepoții să o pedepsim nepedepsind-o".

Genoveva zîmbi cu bunătate ; așa cum adormise, de-a curmezișul, Mitu ocupa tot patul. Îl înveli bine cu pătura și plecă în bucătărie să-i pregătească pentru a doua zi dimineață pachețelul cu mîncare.

Poveștile cu bunicul Nelu, cu Sevasta și mulți alții i le spunea în fiecare noapte, reluîndu-le de acolo de unde somnul ușor al lui Mitu le lăsa neterminate.

Odată cu moartea lui Mitu și a Genovevei, peste ani și ani, va muri și bunul Nelu, și Sevasta și mulți alții pentru a doua oară, se putea spune, în timp ce povestea lui Campău (vecinul de peste drum, om cu nouă copii), poveste dealtfel banală și fără nici un haz, va rămîne tot mai umflată cu întîmplări, spre pilda și uimirea generațiilor. Nu e prea corect.

Delia Sechel : „Deal"

mircea florin șandru

Mai repede

Mai repede, mai repede, mai repede
Mașinile aleargă mai repede
Fluviile aleargă mai repede
Ziua se grăbește, noaptea se grăbește
Inima bate sălbatic în cămara îngustă,
în ceață
Sîngele trece ca grindina
Ca nisipul împins de maree
Între două trenuri, între două nașteri, între două clipe
Spațiul se îngustează și arde pînă la roșu
Corbul alb plutește în oglindă mort
Gîtul meu poartă o cunună de sînge

Străzi

Străzi cu nume de aviatori morți
În cel de-al doilea război mondial,
Străzi cu nume de capitale ale bătrînei, ale îndepărtatei Europe
Case din vechiul secol burghez îmbrăcate în iederă
Ca niște ofițeri morți ai imperiului
Capiteluri în care bate blînd soarele de amiază,
Scări interioare pe care nu urcă nimeni
Tencuială căzută, nume de vechi industriași
Rase, acoperite cu gips, netezite furibund cu mistria,
Foști industriași, cocoșați, sprijiniți în baston
Privind grămezile de gunoi
Sticle de lapte sparte pe trotuar din care beau porumbeii,
Un geam deschis pe care stă nepotul timp cu privire apoasă

Somn

Fibrele nervilor în întuneric
Strînse ca un ghem de sîrmă ghimpată,
Sacul de oase plutind în devălmășie
Tresărind spasmodic, scoțînd sunete
Destrămate încet în furia somnului...
Cel puternic în somn e o sălbăticiune urîtă
Doarme cu ghearele scoase, veșnic la pîndă
Cel slab e un animal blînd, un iepure singur
Fața lui scoate scîntei în apele somnului.

Cîinele de pază

Singele tăcut lucrează, urcă coboară
Bolborosește, plînge
Trece pragul morții și învie iar
Strălucitor, roșu, sărat, singur
Sumbru și singur
Încărcat de frunze, de pămînt, de plumb, de zăpadă
Traversat de alicele moi ale fricii,
Ale foamei, ale poftei, ale umilinței
Blînd cîine de pază
Apropie-te de mine și te voi înghiți
Lipește-te de mine, te voi mîngîia cu ghearele sale.

În fiecare noapte

O mașină vine în fiecare noapte și te privește
Te miroase, stă ore în șir și ascultă respirația ta
Dimineața găsești urmele labelor ei pe covor
Patru labe mecanice, dispărînd după linia zidului.
De unde vine, unde pleacă, luminînd cu încheieturile ei nichelate?
Cine stă dincolo de auz, de văz, după marea cortină
Despicînd apele somnului ?
O mașină vine în fiecare noapte și te privește...
Trupul tău e o pradă subțire, întunecată
Pilpîind, desfăcîndu-se ca o plantă ucisă
O mașină vine în fiecare noapte și te privește.

În tine

Tragi aerul în torace și îl împingi în afară
Cu vapori, cu sînge, cu sunet subțire înșelător
În tine crește iarba
În tine se aud trecînd turmele de bizoni
În tine leul de munte cu ghearele reci ca eterul
În tine capul de mort, acest fluture uriaș
În tine turba secundelor, mlaștina verde care le soarbe
În tine forfota sîngelui fluierînd, bătînd ca o apă
În tine lumea întreagă plutind deasupra golului alb al tăcerii
În tine boala la pîndă, ascunsă după valuri de crini
În tine monstrul amfibiu, blînd, orb
Dormind cu ghearele strînse.

Anotimp

Cînd aerul ustură, cînd carnea iese din moarte,
Cînd pe umerii tăi vine un vultur și ciugulește,
Cînd primăvara coboară încet treptele anului,
Cînd pornești singur și te întorci singur,
Cînd toate se primenesc, cînd orașele urcă la cer,
Cînd animalele se împerechează tăcut pe coline,
Cînd femeia se ghemuiește la picioarele tale,
Și îți întinde un pumn de semințe
Cînd sîngele devine greu ca mătasea,
Pe care stă un cap de sălbăticiune tăiată.

Ploaie

Rap, rap, cade ploaia pe acoperișul de tablă zincată
Rap, rap, cad pumnii pe sacii de antrenament
Rap, rap, cad gloanțele oarbe pe zidul de instrucție
Rap, rap, cad stelele dincolo de orizont și nu se mai întorc niciodată
Rap, rap, se aud cuțitele de măcelărie tăind porții pentru milioane de guri
Rap, rap, cad privirile soldaților pe trupul împăratului gol
Rap, rap, cad florile pe fața mea
Ca o ploaie de fluturi.

film

CROAZIERA

Din **Croaziera**, ultimul film al lui Mircea Daneliuc, spectatorul este invitat să aleagă singur ce vrea și cît vrea, ca într-un magazin cu autoservire. Bineînțeles că există cîteva sugestii ale autorului, cîteva indicații despre intențiile sale, dar intenția cea mai clară, cea mai evidentă, este aceea de a lăsa spectatorului dreptul să aleagă, regizorul rezervîndu-și numai sarcina de a-i pune la dispoziție o lume reconstituită artistic cu o mare precizie a simțurilor. Atît imaginea cît și coloana sonoră, priza directă de sunet pe care o folosește Daneliuc, încearcă să nu tulbure cumva, prin convenție sau artificiu, observația. Tinerii care pleacă într-o excursie pe Dunăre pentru meritul de a fi cîștigat diferite concursuri pe meserii, olimpiade, întreceri sportive, formează un grup de lideri perfect ales pentru o observație — ceea ce un sociolog ar numi „un eșantion reprezentativ". Acest proiect rațional care pleacă încă din scenariu, susținut regizoral cu obiectivitate, slujit perfect de „organele de simț" ale filmului, imaginea și sunetul, ar trebui să ne convingă că informația care ajunge pînă la noi nu este alterată de convenție — că lumea este întocmai așa cum o vedem pe ecran. Mai mult decît atît, autorul nu grăbește „arderile" lumii pe care ne-o prezintă, doar din dorința de a ne prezenta un conflict clasic. Eșantionul de „realitate" pe care îl filmează este doar un moment al unei istorii, cu tensiunile sale interne, dar excursia ia sfîrșit fără să se fi petrecut nici o întîmplare ireversibilă. Jurnalul de bord al excursiei, consemnează în final : s-a făcut cutare, s-a realizat cutare, în ziua cutare totul a decurs normal, programul a fost respectat cu strictețe... Așadar, nimic ieșit din comun. Excursia pe care o vedem nu are nimic deosebit de altele, eroii filmului sînt oameni obișnuiți care se freacă unii de alți doar pentru că ocupă, în același timp, aproximativ același loc în spațiu. Iluzia de fapt real este perfectă. Efortul de obiectivare al autorului este remarcabil, convenția artistică retrăgîndu-se pînă la acel nivel de indecizie propriu vieții de toate zilele. Nu are loc nici un proces de conștiință, conflictele, atîtea cîte sînt, se consumă surd, la nivel epidermic și, dacă se întîmplă cumva să izbucnească la suprafață, sînt aplanate rapid, cu vigilență și virtuozitate de conducătorul excursiei. Există totuși o dramă a filmului, pe care o resimțim dureros în cele din urmă : ea vine tocmai din neputința lumii pe care o vedem pe ecran de a accepta drama, de a o suporta, de a o recunoaște măcar. Teama, pe care conducătorul excursiei și-o mărturisește, este de fapt drama oamenilor mărunți care îmbracă haina puterii ca o uniformă, fără să aibă pe dedesubt atributele sale. Dar, cum sînt incapabili să trăiască o dramă, asemenea oameni cenușii sînt incapabili totodată să atingă sublimul căci, tocmai atunci cînd se vor eroici și exemplari, sînt obligați să-și amintească condiția lor sărmană — ca în episodul, memorabil, în care conducătorul excursiei bea apă din Dunăre, vrînd să dea un exemplu despre ceea ce este „înțelepciunea populară".

În căutarea unui realism, „total", „absolut", Daneliuc este opusul artistului obsedat să se exprime numai pe sine ; lumea, universul moral uman, concretul, locul comun sînt ținta căutărilor sale și bucuria descoperirii se transmite integral spectatorului capabil să-și asume și el, asemeni autorului, răspunderea pentru lumea care „trăiește" pe ecran. În concepția lui Mircea Daneliuc, regizorul este un explorator al teritoriilor existenței sociale, grăbit să-și înfigă steagul în zone încă necercetate, aducînd dovezi despre viața de acolo, dar lăsînd spectatorul să tragă concluziile necesare. Este o profesiune de credință pe care și-a definit-o mai precis cu fiecare film pe care l-a făcut, **Croaziera** fiind, din acest punct de vedere, o etapă culminantă atît pentru sine cît și pentru cinematografia noastră care cîștigă astfel unul din cele mai interesante filme de actualitate făcute pînă acum — o experiență unică, —, așa cum au fost la vremea lor **Reconstituirea**, **Filip cel bun**, **Ilustrate cu flori de cîmp**, **Cursa** și **Iarba verde de acasă**. Ca orice personalitate, Daneliuc e contradictoriu, incomod și neliniștitor pentru felul categoric în care își definește poziția. Este un spirit făcut să afirme și nu să confirme, făcut să caute și să descopere, să exagereze chiar, în lupta cu inerția noastră de spectatori și de oameni, de admirat mai ales pentru tenacitatea și consecvența sa artistică — situație mai puțin obișnuită în cinematografia noastră în care îndeobște regizorii evoluează pe traiectorii imprevizibile, supuși întîmplărilor de tot felul. Sînt calități pe care trebuie să i le recunoști, fie că filmele sale îți plac sau nu, fie că ești de acord cu poziția lui, sau ți se pare exagerată.

Interesant este că acest film de acută observație socială, care merge pînă la amănunte de-o concretețe tulburătoare, are totuși un aer de generalitate și, dacă personajele sale sînt fără îndoială „oameni ai zilelor noastre", incapacitatea de a se cunoaște pe ei înșiși, de a se defini prin atitudini precise, îi lasă uneori anonimi — exact acel anonimat al omului de pe stradă, al trecătorului pe care nu ai timp să-l cunoști îndeajuns. Contribuie la această impresie și limbajul, cuvintele care, prin repetare, au ajuns să fie golite de conținut, folosite automat. Bun observator al psihologiilor comune, al acelor „locuri de trecere" comune bătătorite de o colectivitate, Mircea Daneliuc e interesat doar de viața colectivității și de fiecare personaj în parte, doar atît cît participă la această viață. Ceea ce de fapt gîndesc eroii săi în sinea lor, nu aflăm. Momentele lor de sinceritate sînt atît de rare și atît de întîmplătoare, încît trebuie să ne mulțumim doar cu aspectul lor convențional. Mărturisesc de aceea că filmul m-a impresionat mai ales ca experiență artistică, prin forța lui de reconstituire a unui univers moral și mai puțin prin darul de pătrundere în intimitatea omenească. Mi s-a părut totodată remarcabilă capacitatea regizorului de a păstra tonul constatării obiective, deși filmul i-ar fi dat nenumărate prilejuri de a cădea în grotesc sau în absurd — dovada forței, dar și a unei acute conștiințe a propriei forțe, un admirabil efort al rațiunii de a lua lumea în stăpînire, de a-și păstra luciditatea în fața unui univers de pasiuni omenești. Rezerva ironică, lipsa de implicare a autorului în lumea personajelor sale, sînt doar aparente, incompatibile cu suflul vital al filmului, cu bucuria cunoașterii, cu umorul, care îl definesc de fapt pe Daneliuc. Personajele sale vii, firești în cele mai mărunte reacții ale lor, trebuie să ne convingă că pledoaria artistului este una profund umană, generoasă, și nu este nicidecum privirea acră a unui ironic suficient, incapabil de compasiune. Întreaga distribuție de altfel, este remarcabilă, începînd cu personajul interpretat de Mircea Daneliuc însuși, continuînd cu Nicolae Albani care, fără îndoială a jucat „rolul vieții sale", cu Tora Vasilescu într-o ipostază inedită a personajului pe care, parcă, l-a mai jucat și în alte filme, cu Maria Gligor și Mihaela Juvara într-o dramatică orchestrație în care cîntă „vocea a doua" și sfîrșind cu Ioana Manolescu, Paul Lavric, Adriana Șchiopu, Florin Tănase, Maria Munteanu, Mario Podoleanu în roluri care ar fi putut la fel de bine să ocupe primul plan al filmului. Tot așa, întreaga echipă de realizatori a filmului merită a fi observată, dar mai ales Horea Murgu și Gabor Tarko — cele două „simțuri" despre care vorbeam mai înainte, adică sunetul și imaginea, care nici un moment nu au trădat intențiile regiei, lucrînd perfect pentru instalarea în confortul firescului.

Pentru mine, **Croaziera** rămîne una din cele mai intense bucurii cinematografice din ultimii ani, iar pentru cinematografia noastră, care este încă în căutarea unei formule ideale a filmului de actualitate, convenabilă pentru toată lumea, cred că este o experiență absolut necesară.

Nicolae Mateescu

Delia Sechel : „Cișmigiu"

Un ochi în plus (II)

Neîndoios, Virgil Teodorescu este unul din cei mai mari poeți vizionari români. Rutina gîndirii comune e sfărîmată de viziuni dintre cele mai penetrante, irumpînd din zonele afunde ale proiecției imaginare. A fi poet vizionar înseamnă a propune un spațiu suficient sieși, sustras mecanismelor gîndirii, un spațiu cu o mare putere de simbolizare. Un poem ca „Șiraz" poate fi astfel interpretat fie psihanalitic, fie tematic, fie ca poezie pură, fie psihologic : „Călcam pe un covor de melci (ce mulți) / și îi striveam sub pașii mei desculți, — / plouase și-ncepuse iar să toarne / și coarnele de melc intrau în carne, / ca o zăpadă pătrundeau în mine, / ca roiurile roșii de albine, / ca o zăpadă putredă, de iască, / și talpa mea intra în lava flască, / intram în amalgamul fără muchi / pînă la glezne, pînă la genunchi — / melci fără case, melci cu coarne vechi, / melci ca cercei de viță la urechi, / ca lapte prins în vasele de lut, / melci fără casă, fără așternut, / ocean viscos cu balele pe bot / pe care noaptea îl străbat inot". Imaginarul e spațiul dorinței. Dar din ce zone abisale ale arhitecturii dorinței irumpe viziunea? Virgil Teodorescu propune și nu explicitează : „spre marea fără țărmuri, ca ochii de oglinzi, — / șarpe cu pene, creier, acolo să te-aprinzi, / acolo unde lente fascicole mai ard / din segmentatul craniu al unui leopard, / și unde ceasul moale a încetat demult / să ticăie și eu să-l mai ascult, unde au fost înfrînte substraturile-abjecte / de uriașa forță păstrată-n obiecte, / de ochii alungiți ce stau de pază, / afară și-nlăuntru pe o imensă rază, / în care mor balene străpunse de harpon, / cu mugetul lor tragic, sofisticat, afon, / și unde miliarde de pești ar vrea să spargă / străfundul mării / și-apoi, ca pe-o lichidă targă / să își depună-n voie coletul seminal, — / miroase lumea ca un hoit de cal / din care rup șacalii bucăți însîngerate / și-și construiesc sarcopții fantastele palate..." („Așa aș vrea"). Pentru un poet vizionar imaginarul constituie locul de întîlnire cu arătările reveriei. Ele își păstrează intactă dinamica aburoasă, scăpînd puterilor comprehensiunii raționale. Sînt de o imaterialitate concretă s-ar putea spune. Iată „vampirul sticlei" ; „Vampirul sticlei, hoț la drumul mare, / dar și chirurg al calmelor cleștare, / te trece rîul și îți face daruri, / adună oști de porumbei în scuaruri, / te năruie cu lovituri de rangă, / te rătăcește-n munți ca o talangă / și, devotat nedemnei sale soarte, / te rupe în bucăți și te împarte." Iată și o viziune ce amintește de Hieronimus Bosch, realizată prin automatismul gîndirii care adună în tornada sa elemente dintre cele mai heteroclite într-un diform spațiu al imaginarului :". Geamgii și parlagii, geambași de cai / și urlet stins de fiară părăsită, / mocnit, ilustru și apatic rai, / cătușe de aloi pentru orbită, / iar pentru frunte nimb incandescent / și contopite forje de vezuvii, / vermina vechilor diluvii / vîndută-n piață pe un cent, / corăbii sfărîmate de bicefali bizoni / din care curg mărgelele Astartei / veninul scurs și boșorog al artei, / în vase capilare de poltroni, — / și ce mai ELGAHEL căzut pe brînci, / ce văduve ochioase, căngi dorsale, / ce bocet triumfal de cinci parale, / ce jocuri de lumină în spelunci" („Sala liliecilor"). Dacă ar fi să găsim un simbol acestei imaginații dezlănțuite neîndoios că acela ar fi Maelströmul poesc... Fiindcă vorbeam de Bosch ar trebui relevat și excelentul poem „Paradisul deliciilor", replică poetică la trapele imaginarului prezente la marele pictor : „Cumplite năsălii de frunze moarte / crăpate de acizi în mare parte, / mese cu ochii scoși / pe care le adoră convivii albinoși, / cum gîlgîie în găuri acum ori niciodată, / și cum palpită flegma spintecată / în blidele cu găuri între spații / unde se luptă larii cu penații, — / acestea nu sînt cranii și cupe de festin, / sînt cărăbuși în zale și amețiți puțin / de-aromele de mirt și mucigai, / de rochiile rupte sub ... sale și la sîn, / de briza care-ncepe să adie, — / elastic flux, diformă armonie". Ioan Gârcașu îl numește pe Virgil Teodorescu „poetul armoniei diforme". Cred că această sintagmă denumește pe de o parte pitagoreismul limbajului, pe de altă parte apetența spre diform, convulsiv, visceral, aorgic : „Nomadă carne omenească tristă, / vetustă fluturare de batistă, / strivit și totuși fraged mușuroi / împins prin subterane pîn-la noi, / fecioară moartă fată, soră, maică, / fruct rupt din pom cu-o proastă de hoțoaică, / sibilic aluat, confuze trame, / și cîrpe care-ncep să se destrame, / ceva oval, oblong, văzut în vis, / băloasă corcitură de narcis, / horn dărîmat și fulger de scîntei / satanic cod eolian, pompei / jucat în zaruri lîngă o tejghea / să fie de saftea, / tocsin degenerat, coclit și orb, / țîșnire albă și teluric sorb, / nefericită peșteră de zgîrci / păduchi sublimi, gorile și năpîrci / care se-nfruntă intr-al plasmei vid, / se devorează și se sinucid" („Crochiu"). Imaginarul liricii autorului „Culminației umbrei" este foarte complex, el exprimă condiția poetului.

Rutina unei gîndiri tradiționale e spulberată și în interiorul aceluiași poem. Fie că cotidianul e investit cu aura mitologicului : „După ce spăla rufele / își spăla mîinile / care erau și ele niște rufe, / le întindea la soare ; / le prindea în cîrlige, / și rămînea așa : / fără mîini, — / mai frumoasă ca Venus." („Leșivă"), fie că sacrul e demitizat : „N-ar fi rău / să cunosc și eu acel ingenios sistem hidraulic / folosit odinioară de Isus / care făcea să țîșnească din găurile mesei vinul porfiriu" („În ținutul acela"), fie că atitudinile fundamentale sunt dizolvate în domestic („Cu mîna streașină", „Ei, da"), fie că habitudinalul e proiectat în miraculos („În timp ce"), fie că pretextul biblic, uzitat pentru eul individual, își subsumează generalitatea, ca pe o surprinzătoare morală a Istoriei : „Cînd răstignit am fost între tîlhari / eram mai tînăr, însă nu prea tînăr, — / azi anii nu-i mai număr : / au ros în carnea mea ca niște cari. // Luptînd pe două fronturi dintr-odată, / destui s-au pomenit basma curată, / cu moțul pieptănat, cu cizme noi, / unii din ei, catalogați eroi, continuă să suie. / Nu mai miroase nimeni a tămîie. / Cămașa, care poartă chiar și trese, / e luată în primire de mari spălătorese, / care alungă jegul și-i dau o nouă formă / cămășii frichinită în albia enormă" („Basma curată"), fie că în prezumția „serii acelei lungi tăceri" se dă cu tifla conceptelor grandilocvent-romantice („Navele regine"), pretutindeni lectorul e tulburat de neașteptate întorsături, pretutindeni surprize năvălește cu o eleganță suverană.

Tentativa de a descoperi mecanismul real al gîndirii înseamnă și o reevaluare a limbajului poetic. Pentru suprarealiști limbajul înseamnă, în primul rînd, imagine. Propensiune spre pictural, spre reprezentări spațiale manifestă și poemele lui Virgil Teodorescu. Așa cum arătam el e un suprarealist neortodox. Pentru a înțelege mecanismul imaginilor sale vom apela la un alt suprarealist neortodox, l-aș numi pe Pierre Reverdy, care observa : „L'image est une création pure de l'esprit. Elle ne peut naître d'une comparaison mais du repprochement de deux realités plus ou moins éloignées. Plus les rapports de deux réalités raprochés seront lointains et justes plus l'image sera forte, plus elle aura de puissance émotive et de réalité poétique". Cum se vede, Reverdy admite tehnica disparatului dar adaugă noțiunea de exactitate. Nu e oare simptomatic că în „122 de cadavre" găsim cuvintele : „Se poate numi poet numai acela care deformează cu precizie". Pentru aceasta însă trebuie să ai o extraordinară percepție a realului. Spirit lucid, Virgil Teodorescu domină stihiile pe care cuvîntul poetic le dezlănțuie. „Lăsați cuvintele să mă-mpresoare" poate spune în anii tîrzii ai maturității, cu convingerea că nu poate fi niciodată ucenicul vrăjitor... Spirit al visului diurn în arabescurile căruia își organizează viața pînă la obnubilarea eului uneori, pînă la extaza ființei răvășită de propriile-i proiecții, acest poet se confundă cu însăși poezia. Orice dinamică exterioară și interioară îi trezește voluptatea reveriei, acel „tezaur de răsfrîngere fluidă", acea „risipă elocventă și barbară".

O poezie precum „Voi refuza efectele ușoare" e simptomatică pentru a eventuală ars poetica a lui Virgil Teodorescu. Respingerea imediatismului percepției, a expresiei directe („Voi refuza efectele ușoare / ale zăpezii-n echilibru plat"), respingerea sentimentalității, a discontinuității, a reveriei nostalgice („voi refuza să tai în două funda / din cornul agresiv al unui cerb, / nostalgicul efect imberb / pe care îl strecoară-n ochi secunda"), respingerea experienței conformiste („voi refuza gherghelul ca un scrib / pe care-mi țes complicele palavre"), respingerea elitarismului și subiacent a ortodoxismului gîndirii, atracția devizei lui Mallarmé : „Donner un sens plus pur aux mots de la tribu" („voi refuza murmurele din lavre / serviciile harnicului trib"), respingerea deprinderilor, a mecanicismului gîndirii, a imobilismului ei, a rupturii față de real și insinuată tentația noutății, a surprizei („voi refuza o geometrie plană) cu găetane închisă pin' la gît, / în care mori de dor și de urît / sau te prefaci în stană"), respingerea a tot ce nu e materialitate copleșitoare („voi refuza să trag cu arcul frînt / de pe platoul marilor potențe / într-o fantomă învelită-n zdrențe"), toate aceste elemente de program poetic pot fi găsite într-o posibilă interpretare aici. Într-o asemenea interpretare, care vede în acest poem o reflexie asupra propriei arte, versul ultim „Zăpezile de mîine unde sînt ?" nu e o replică villonescă, ci, mai degrabă, rimbaldiana apetență : „La Poésie ne rythmera plus l'action : elle sera en avant".

Poezia lui Virgil Teodorescu este foarte complexă. Multe teme, obsesii, tehnici n-au putut fi nici măcar sugerate în acest eseu. Chiar poetul, stăpînit de poezia neîntreruptă, are uneori senzația limitării biologice, dramatică pentru un poet neîncrezător în scepticul „totul a fost spus": „Mai sînt mii de lucruri de spus și mor de necaz / că n-am să mai am timp să le spun, / mii și mii de lucruri, / de la peșterile cu salamandre pînă la / ultimul salt în impoderabilitate" („Vieți paralele").

Opera deschisă, această poezie a plătit uneori tribut inerțiilor receptării critice. Gîndind însă fără prejudecăți poezia română din secolul nostru și observînd amestecul neconteniț de Ordine și Aventură, va trebui lîngă un Lucian Blaga să admiți și un Virgil Teodorescu, lîngă un George Bacovia să admiți și un Gellu Naum...

De la „Blănurile oceanelor" la „Culminația umbrei" Virgil Teodorescu propune poezia neîntreruptă. Cînd o propune un mare poet, vocea sa are autoritatea forțelor elementare. E vocea unui „argonaut statornic și-al apelor conviv" („Adagiu").

Tiberiu Dăioni

Un destin (II)

De această parte de irațional al femeii, se vede încă din **Risipitorii**, bărbatul se teme. Prin Maria se reia și se amplifică un personaj feminin care va deveni specific operei lui Marin Preda „imprevizibil, bovaric, misterios și mistificator, jucînd cu partenerul un fel de „corrida" (senzația o are și Călin în **Intrusul**), dominat de instincte și de imperative de moment, a căror iubire se stinge și se aprinde cu aceeași rapiditate, lăsînd partenerul perplex pentru că un asemenea comportament nu poate fi descifrat printr-un raționament logic. Acest fel de personaj feminin va culmina cu Matilda din **Cel mai iubit...** Pentru Maria ca și pentru Matilda, iubirea se manifestă strict în sfera biologicului, ea nu implică răspundere, solidaritate umană, o conștiință superioară a sentimentului iubirii. De aceea Maria nu are nimic frumos și nici tragic, e o ființă comună, care dacă iubește „se topește pe picioare" dacă nu iubește lovește sălbatic. Și Maria va lovi. Crud, să țîșnească sîngele din rănile abia cicatrizate ale sufletului. Ea nu se mulțumește să sfîșie doar vălul aparent senin al căsniciei ei, ea vrea să distrugă în Călin chiar echilibrul sufletesc al acestuia pe care-l simțea fragil într-un anumit moment. „Miroși a ars !" îi spune ea. Prima ! Nu i-o va spune un străin, ci ea, femeia în a cărui iubire crezuse !

Într-un anumit fel Maria e în acest roman un fel de „raisonneur" al orașului. Nici pentru ea, actul lui Călin de a salva un om de la moarte nu are nici o noimă ! „Mai bine mureai !". Dar el nu-și dorise moartea ! Era deci superior ei ! Încercarea ei de a-l culpabiliza e fără șansă ! „Și atunci mi-am dat eu seama că în momentul cînd te-ai urcat pe cisterna aceea nici eu nici fetița nu eram în gîndul tău !"... Răspunsul lui Călin este copleșitor : „Nu e adevărat, strigai, țineam la tine mai mult ca la orice pe lume și dacă nu m-am gîndit chiar în clipa aia cum pretinzi tu, e pentru că nu m-am gîndit nici la mine !".

S-a vorbit mult despre efortul depus de Marin Preda de a-și crea un alt stil după **Moromeții I**, și **Risipitorii** ar fi rezultatul acestui efort. S-a băgat puțin de seamă că **Intrusul** este scris într-o limbă absolut inventată de autor, așa cum Celine își inventa una pentru **Voyage**, artificială, dar paradoxal, cu atît mai autentică, servindu-l perfect. Această frază de atîtea ori „fa.tive" construită „au diable", încîlcită, eliptică, rămasă în suspensie, uneori de-a dreptul enigmatică, în care regulile gramaticale sînt ultima grijă a autorului, aparține exact unui băiat puțin trecut prin școală, un amestec de limbă populară, părinții fuseseră țărani, și de jargon de mahala bucureșteană, pe care, curios se grefează un limbaj specific unei epoci, adică ideologiei unei epoci, cea a anilor '50. Un stil oral direct dar mai ales indirect (numeroasele ghilimele ale cărții demonstrează că mereu cineva relatează spusele altcuiva) demonstrează și în **Intrusul** marea plăcere a lui Marin Preda de a povesti. Toată istoria de dragoste tragicomică a lui Valerică cu liceeana din Bîrlad e interesantă numai pentru că Valerică o povestește într-un anumit fel : tot timpul încîntat de ceea ce i se întîmplase „ca și cum ar fi făcut o mare ispravă la tinerețea lui". Pentru Valerică nu mai e important că Rodica l-a părăsit ci faptul că există cineva care-i ascultă povestea.

I s-a reproșat lui Marin Preda o anumită lipsă de atenție privind construcția romanescă. E adevărat, dar ceea ce suplinește această neglijență și face ca fiecare roman în parte să fie solid legat este tocmai această tensiune a relației umane despre care am mai pomenit și care e prezentă în toată opera de la **Moromeții** la **Cel mai iubit...** Descărcarea acestei tensiuni se face de cele mai multe ori în cuvînt, în sintagme memorabile și definitive, cu o mare forță de sugestie pentru cel căruia îi sînt adresate. Poate de aceea unui critic i se pare că limbajul personajelor lui Marin Preda e „nervos, agresiv". Și în **Intrusul** ca și în toată opera lui Marin Preda funcționează perfect această magie a cuvîntului. Oamenii sînt calificați după felul cum povestesc „vocea puternică melodioasă a doamnei Sorana încîntă și farmecă, tandrețea stropșită a meșterului e un veșnic prilej de amuzament, o povestire impresionează numai dacă e bine povestită, sau dimpotrivă tocmai pentru că e foarte prost povestită, cum se întîmplă cu istorisirea despre viața Mariei, tata e disprețuit că nu știe să vorbească și să se facă înțeles, deși felul lui de a vorbi și de a spune prostii nu este lipsit de semnificație : tata este cel care coboară întotdeauna înălțimea dramei în limitele normalului, ale bunului simț comun :

„ — De ce, zice el, băiat tînăr, o să ia alta și o să facă la copii cîți vreai. Cîte fete sînt acum, te împiedici de ele pe toate drumurile !".

...Deci de fapt nimic ireparabil nu s-a întîmplat... Degeaba ne închipuim că durerea noastră umple lumea ! „N-o umple !". Dar pentru asta nu înseamnă că ea nu există și că nu modifică o psihologie, un destin...

Cezar Ivănescu

TINERI POEȚI

Eugen Suciu

O poezie a **migalei**, a răbdării inspirate, o poezie a spațiului rarefiat și a discursului care se frînge pentru că nu se dorește mai elocvent decît elocvența însăși a clipei afective practică Eugen Suciu (debut : **Bucuria anonimatului**, ed. Albatros, 1979), poet mai **artist** în intenție decît alți colegi de promoție. De altminteri, o „artă poetică" a autorului nu duce gîndul decît la tăcere, spontaneitate, inspirație, cuvintele de ordine ale acestui proiect liric ce urmărește himera secvenței poetice profund iradiante, avînd forța de a lumina ca un fulger întreg poemul : „Despre vis (o știință-a tăcerii) și despre poezie un sigur lucru / se poate spune la fel / — cineva e luat din mers // (o memorie voioasă / pare că umblă-n cipici) / hrănită de foșnet / smerenia / pe care numai poemul o are // și bem / ce ne-a înecat ochiul — / un soare / pe care l-a născut setea" **(Poemul)**.

Se afectează greutatea **spunerii**, amînarea ei, răgazul și precipitarea, efortul de a găsi vorbele și echivalențele exacte, tot atîtea prilejuri de a dezmembra poezia și de a reînnoda frazarea inițială, în fond, însă/ ceea ce se caută e momentul de intensă sugestie, care poate fi chiar decupat pentru stringența lui aluzivă. Această alternanță de obscuritate și lumină, de ininteligibil și revelație șocantă, de spontaneitate și premeditare formează modul propriu de rostire al lui Eugen Suciu, mod cu bune efecte lirice. Un ermetism, așadar, **îmblînzit**, de atmosferă, de sentiment, de calitatea indiscutabilă a asociațiilor, a sintagmelor și definițiilor care se impun prin evidența lor poetică : „să simți / că un singur flutur dacă ar trece / ai putea să te nărui" ; „Ca și cum ai recupera un cîntec / de pe luciul unei granițe / acolo unde ceilalți / își sapă gropile individuale ale debutului" ; „Există — acea trufie a clipei / în care un auz / comunică cu altul / prin spinarea unei năluci" ; „vorbesc de fapt / despre neîntrecuta violență / a vieții / făcute din cuvinte" ; „Cel ce se plînge pe sine / întotdeauna se-ntoarce / pe cînd eu / dau încredere / numai necunoscuților" ; „Orizontul are-un singur vierme / nimic miraculos nu se-ntîmplă / uimitoare — rămîne numai siguranța / cu care nimicul își adîncește intrigile" ; „în zadar metafora îmi izbește auzul / cu necruțătoare uimire / nu pot decît să mă dărui / numai memoria / e același corb conștiincios / aplecat pe scheletul zilelor".

După cum se poate observa și din citatele de mai sus, Eugen Suciu intenționează să fie un poet al **momentului** inefabil și totuși săgetător, un poet al auzului revelator și al instantaneului care să condenseze la maximum viața și sugestia vieții, așezîndu-și îndeobște versurile sub „imperiul clipei" de intensă fervoare. Al clipei în plină geneză, fragilă și de durată deopotrivă prin consecințele ei. Poemele lui Eugen Suciu au ceva volatil și seamănă a instantanee de senzații, a blitz-uri de afecte, acționînd cu putere asupra sensibilității și atunci, sau tocmai atunci cînd se apleacă asupra „temelor" aparent mărunte, asupra descripției de peisaj, de pildă, pe care o așează într-un **context** nou, seducător : „Sînt zile / în care orașul / lunecă pe lîngă mine — lent / ca măruntaiele unei tăceri // mîini / cu memoria lor chimică / veșnicia / în cămașa ei de piatră / încheiată la gît / roșii crăpături / în peretele de sfială al zilei / dorm cu vîrsta matură / ca niște pești — amintind / amețitoarea viteză a nepăsării / în spinarea coralilor / melancolia unei străzi / pe care o pisică / o înșfacă din **zbor** / întocmai ca pe o vrabie / cîte un cuvînt de neclintit / pe lîngă care risul țîșnește / spre gheara tăcută-a menhirilor / cîte un gang ațipit / în care / întunerecul pilește minere de uși / somnul ca o răsplată / îndărătul unor perdele / aducînd / vorba despre craniul pleșuv al paradisului // din ghiozdanul unui școlar / rostogolindu-se pe asfalt / cifra obeză : / doi" **(Orașul ca un fosfor tăcut)**. Peisaj recognoscibil și irecognoscibil în același timp, unde se amestecă amănuntele ireale și cele adevărate, unde coexistă împreună tristețea, melancolia, umorul și ironia, și care, în întregul său, e capabil să „miște" resorturile sufletului. Imaginile, dintre care unele deosebite, au aici o notă de cruzime.

Nu numai murmure oraculare sînt poemele lui Eugen Suciu, frînturi de notații și de confesiuni întrerupte, cerînd recompunerea sensului dincolo de aspectul imediat al cuvintelor, dar și piese cu limbaj mai articulat, mai direct, concretizînd într-un fel credința autorului că „sînt exacte numai cuvintele care ucid". Un poem, **Muguri alchimici**, este un lung „discurs împotriva violenței și nepăsării", debutînd prin aceste versuri proclamative : „Simt nevoia / să vă spun ceva vital / axiomatic / ca un sunet de trompetă". Un sentiment de generație inconformistă, sedusă de căutarea propriului ei adevăr, este ferm amănunțit în versurile următoare, de frumoasă retorică : „Cîndva eram un sentiment liber / dar adevărul e o așteptare / așa cum tinerețea / e nevoia de a face pe cineva să se mire / așa cum dintre toți / poet e cel ce moare cel mai des / așa cum singur poetul n-are vîrstă / în fiecare zi murind / așa cum vroiam să-mi uimesc libertatea / înainte de a o poseda / așa cum fluviul e tînăr cînd se revarsă / așa cum malurile care uită marea / nu fac decît să-i sporească frumusețea / așa cum femeia se naște iar bărbatul devine / așa cum poate adevărul e aici / (miracol și catifelare desigur) / așa cum tot temîndu-te să nu ucizi firescul / te pomenești vorbind singur / (ca la marii actori — / după ce se golește sala / sufletul le mai umblă încă pe scenă) / așa cum mitul se naște prin frustrare / așa cum gestul e adaos / așa cum important e ceea ce se stîrnește / așa cum călătorind prin nimicuri / ți se deznoadă spaima / așa cum uneori mă-ntorc la mine ca la o minune / așa cum te iubesc / așa cum din țară / nu poți să faci sanie cu zurgălăi".

Îndrăzneala e dusă și mai departe în poezia **În apărarea pîinii**, poezie în care apare, cu justificare lăuntrică, un poet capabil de sarcasme și revolte, cu ton viu și suculent, deloc „academic", alegîndu-și cuvintele de oriunde, cu forță și siguranță de sine : „N-am tras-o pe Ofelia de păr / și nici nu i-am tăiat unghiile de la picioare / cum spunea cineva / nu știu ce a spus rîul / dar asta nu înseamnă / că sînt cu botul pe labe / sau că am vrut să corcesc adevărul / știu / aceeași muzică stearpă / leagă între ele stelele / și naște vegetația perfectă a legilor / însă cît timp ei sparg pietrele / cu ecoul lor tentacular / și sînt de nedespărțit / și cu buze în flăcări / mai lacomă va fi crăpătura / în plînsul celor / ce nu știu decît să șoptească".

Dan Cristea

CONFABULE

Despărțire

Orice despărțire este tristă. Pentru unul sau pentru celălalt, oricum mai mult pentru cel care vrea să se despartă și mult mai puțin pentru cel care nu vrea, dar este despărțit. Deci : un iepuraș s-a despărțit de o laleă. La început iepurașul crezuse că laleaua — roșie, nu ? se mănîncă, aidoma unui morcov — roșu, nu ? — pe urmă însă, după ce mușcase, simțise lîncezeala umedă a florii, lipsa ei de soare și de ploaie. Petalele, și chiar tulpina, nu erau altfel decît aer vopsit, un morcov de aer — ce imaginație au și iepurașii — decupat din cer, colorat de privirile iepurașului, mereu flămînd și oglindit de umbre. Nici nu ne este greu să ne închipuim tristețea iepurașului cînd a mușcat din aer o imagine de aer proaspăt vopsită care semăna cu un morcov abia smuls din pămînt, curățat cu dinții, dulce ca o candelă, ziua. Se zice chiar că de-atunci, seara, oriunde, poate fi văzut mușcînd cu lăcomie aerul, mai exact ceea ce a desenat și a colorat privirea lui din aerul acesta pe care îl iubește din ce în ce mai puțin. Unora, această întîmplare le-ar părea incredibilă, doar n-o să ne apucăm chiar toți să trăim altfel, să iubim altfel, să murim altfel numai ca să desenăm aerul pentru a-l mînca. Pe de altă parte, desigur, este de preferat să mîncăm chiar și morcovi, numai să nu desenăm cerul pentru a-l rupe cu dinții împreună.

Iulian Neacșu

Memoriile unui tribun

Urmare din pag. 1

după ac și după sapă! Sînt cuvinte frumoase acestea, care sugerează o predestinare, avînd semnificație cu atît mai amplă în postumitatea autorului recentei apariții de la editura Dacia, *Pe baricadele vieții (Anii mei de învățătură)*. Înțelesului de atunci al cuvîntului, de apartenență la o categorie socială ce nu mai muncea cu brațele, ci cu mintea, se cuvine astăzi să-i adăugăm unul metaforic ce are în vedere o permanență, o viață mai durabilă decît limitele fizice ale existenței omenești. Ghibu este într-adevăr chemat la o nouă viață prin scrisul său, trăind un moment de glorie tîrzie prin cărțile publicate în ultimele decenii. Abia acum vom putea cu adevărat să-i contemplăm locul ce i se cuvine în cultura română și în istoria națională. Dacă eternitatea faptei unui luptător se citește mai ales în consecințele pe care le-au avut acțiunile sale, estompînd personalitatea autorului, pentru a o topi în caracterul obiectiv al istoriei, dimpotrivă, cărțile sînt menite a eterniza figura sa, închizînd-o într-un medalion ce-i păstrează chipul nesters. Pregnanța stilului, epica rafinată și înălțimea gîndului ce ordonează materialul de viață fac din cărțile de amintiri ale lui Onisifor Ghibu, un bun „literar" inestimabil și-i asigură un loc important în literatura de gen a epocii. Pe de altă parte, un „student" al marii perioade dinaintea realizării statului național unitar și al evoluției gîndirii pedagogice românești va găsi în paginile sale material prețios, am spune de neocolit, asupra căruia însă avem mai puțină cădere să ne pronunțăm noi înșine, fiind cu totul în afara specialității.

Ce minunată a fost, într-adevăr, generația marilor bărbați ce au pregătit Unirea de la 1918. Energie neistovită, capacitate de sacrificiu, carură intelectuală de prim rang, ochii ațintiți spre ideal, totul îi înalță în ochii noștri pe învolburata pînză a timpului istoric. *Anii mei de învățătură* ne ajută să descifrăm procesul de formație a unuia dintre actorii proeminenți ai dramei ce a culminat cu momentul suprem al

Delia Sechel : „Copacul"

istoriei noastre naționale, o existență pilduitoare, despre care puteam ști pînă acum ceea ce a fost, dar puteam mai greu să înțelegem cum a devenit ceea ce a fost, cum spunea Hegel despre înaintașii cei mari ai filozofiei. Paginile dedicate de Ghibu mediului săliștean, satului și oamenilor săi evidențiază latura morală, fundamentele unui caracter de nezdruncinat : „În casa părintească am avut parte de o creștere simplă, dar solidă și sănătoasă sub toate raporturile. Am umblat pînă la vîrsta de 11 ani în portul de la țară, încălțat cu „păpuci" (ghete), cu cizme sau mai adeseori cu opinci și, pe lîngă învățătura de la școală, dădeam și eu o mînă de ajutor atît la meserie, cît și la cîmp. (...) Mai întîi, viața socială a Săliștei era o viață de largă respirație. Poporul, harnic, credincios, mîndru și gospodar, se bucura în general de o bunăstare materială, mulțumitoare. Moravurile în sat erau bune, curate. Un spirit de sobrietate socială impresionant". Obiceiuri străvechi păstrate cu sfințenie : slujbe religioase zilnice, săvîrșite de trei preoți de lege veche, toți trei îmbrăcați în portul strămoșesc și păstrînd cu sfințenie toate posturile, numai protopopul și al patrulea preot se purtau „nemțește" și trăiau după reguli moderne..." Conștiința națională trează îi făcea pe țăranii sălișteni să participe la evenimentele timpului, la procesul Memorandului, să încerce a fi la curent cu progresele pe care ideea națională le făcea în scrisul îndrumătorilor de conștiință din acea epocă. Unui cititor mai sever, o asemenea „idealizare" poate să-i pară edulcorată, reflexul tîrziu al unui semănătorism caracteristic. Nimic n-ar fi greșit decît să ne însușim această perspectivă. Elogiul satului trebuie asumat din punctul de vedere al potențialului său de rezervor național, de matrice sufletească imperisabilă : „Datorez, astfel, satului meu natal tot ce este solid în ființa mea fizică și spirituală. El mi-a pus baza întregii mele vieți. Tot ceea ce a mai urmat după aceea, n-a fost decît dezvoltare și completare a ceea ce aduceam cu mine din moștenirea, experiența și agoniseala primilor zece ani. Toate formele vieții și carierei mele de mai tîrziu își au rădăcinile în strămoșii mei, care s-au jertfit pentru idei îndrăznețe și pentru scopuri altruiste, în mediul țărănesc și meșteșugăresc al satului, cu tradițiile și idealurile lui de luptă și libertate, în părinții mei, care au fost întruchiparea muncii pentru progres, în biserica și școala la umbra cărora am crescut și care au sădit în sufletul meu sămînța celor mai scumpe idealuri ale omenirii. Am străbătut mai tîrziu „multă lume și împărăție", pe uscat, pe ape și prin văzduh. Am văzut mii de sate și de orașe, prin mai toate țările Europei. Mi-am scăldat sufletul în priveliști fermecătoare, am privit opere de artă fără de moarte, am ascultat mari artiști, filozofi, preoți, oameni de știință și cîrmuitori de state, am participat la adunările atîtor mari savanți ai lumii, am urcat scările și catedrele atîtor universități, academii, teatre, biblioteci, arhive și expoziții, dar am rămas mereu același copil nedezmințit al satului meu natal, pînă-n clipa de față". Romanul de formație pe care-l constituie **Anii mei de învățătură** reprezintă numai „dezvoltarea" și împlinirea „principiilor", adică a celor dintîi adevăruri morale și sufletești pe care și le-a însușit puiul de săliștean de la sfîrșitul secolului trecut. Problemele de conștiință de mai tîrziu, din școlile sibiene, de la liceul din Brașov, de la academiile și universitățile din Sibiu, București, Budapesta, Strassbourg și Iena, tensiunile din viața tînărului iau naștere prin confruntarea moștenirii sale morale cu adevărurile științei și ale istoriei, așa cum se revelau minții sale iscoditoare. Interesant de observat este faptul că planul cărții este constant cel ideatic, întreaga existență a lui Ghibu era guvernată de mișcările conștiinței sale politice, de adevărurile pe care le contempla, de consonanța sau disonanța lor cu energia sa sufletească, supusă unui singur ideal, acela al libertății și unității tuturor românilor. Psihologia luptătorului tînăr este cel mai adesea sumară, cîștigînd în coerență și monumentalitate ceea ce pierde din diversitatea și adîncimea mișcărilor sufletești. Omul public nu este guvernat de afecte și de înclinații sufletești indeterminate, el nu cunoaște decît partizani și adversari ai cauzelor sale. De aici izvorăsc limitele și valoarea sa. Ar fi de pildă eronat să-i imputăm lui Ghibu nedreptele judecăți la adresa lui Schopenhauer și a predilecției lui Maiorescu față de gînditorul german. Intratabilului militant ardelean i se părea că „pesimismul" și budhismul aforismelor și ale întregii opere schopenhauriene sînt dăunătoare unui popor tînăr și vital : „Un popor tînăr ca al nostru, de-abia scăpat cu viață pe urma atîtor fatalități istorice, n-are nevoie nici de pesimism, nici de budhism, nici de profeți mincinoși". Cu toate acestea, e drept să remarcăm inconsistența intelectuală a unor asemenea opinii. Ele seamănă mai degrabă cu poruncile unui lider autoritar, decît cu judecata imparțială a gînditorului. Întîi de toate pentru că budhismul este departe de a fi o atitudine față de lume care conduce spre delăsare. Istoria actuală arată că înzestrează uneori popoarele cu factori de coeziune și exaltare a energiilor colective din cale afară de mari, pînă la militarism agresiv. În orice caz, accentul pe dimensiunea imanentistă a vieții omului este un factor de afirmare a vieții istorice. Mai mult, chiar realitatea românească îi oferea lui Ghibu un exemplu de „influență" budhistă și schopenhauriană ce nu atenuase cu nimic fervoarea activistă și nici vigoarea caracterului. Este vorba de Eminescu însuși, în legătură cu care există, vai, atît de puține referințe în **Anii mei de învățătură**, deși spiritul marelui poet era din multe puncte de vedere indicativ tocmai pentru activismul național al epocii. În focul luptei însă, era exclusă detașarea și meditația prea adîncă. Cuvîntul „pesimist" era de ajuns pentru a fi abhorat. Știința pură nu exista pentru Ghibu, și de aici rezerva mărturisită față de Maiorescu. Pentru Ghibu lumea era compusă din soldați înrolați în cauza națională, un gînditor obiectiv, oricît de mare, îi făcea mai reticent. Așa era momentul istoric, el trebuie caracterizat în datele lui proprii, sine ira et studio. Numai așa s-au putut forma bărbații de stat și intelectualii ce au prezidat la înfăptuirea Unirii. Natura lor neînduplecată, verbul de foc, severitatea judecăților și chiar opacitatea întîmplătoare se cuvin a fi contemplate în mișcarea lor prin timp, în confruntarea cu sarcinile permanente pe care le ridica istoria în fața poporului român. Altfel, cine a fost mai consecvent luptător împotriva formelor fără fond, toată viața sa, decît Ghibu însuși, care nu și-a încheiat un sistem teoretic, o operă academică pură, tocmai pentru că s-a dedicat sarcinilor imediate ale școlii **românești ?** Din punct de vedere psihologic, Ghibu ilustrează un maiorescianism deplin în viața noastră publică.

Portretul lui Ghibu din **Anii de învățătură** evidențiază robustețea și caracterul optimist al naturii sale morale. El citează de două ori, dacă nu ne înșelăm, cuvintele lui Carlyle, întîlnite pentru prima oară în **Etica** lui Wilhelm Rein : „Omul să nu se plîngă împotriva vremii în care i-a fost dat să trăiască. Sînt rele vremurile ? Ei bine, de aceea sîntem aici, ca să le facem mai bune !" Spirit tutelar i-a fost însă Fichte, filozoful care a prezidat la renașterea Germaniei după înfrîngerea napoleoniană. Portretul devine aici nuanțat, afinitățile creează o pagină de rară sugestivitate : „Ceea ce m-a impresionat mai mult la **Fichte** a fost personalitatea lui, mai mult decît sistemul lui de gîndire propriu-zis filozofică. Independent, autoritar, intransigent pînă la bruschețe, bine consolidat din punct de vedere etic și totodată profund religios, adînc și senin în activitatea sa speculativă în domeniul cugetării și totuși plin de forță activă puternică și de entuziasm nobil pentru realizarea ideilor sale, susținîndu-și ferm părerile, chiar și cînd nu le putea documenta, și realizîndu-le consecvent ; față de sine însuși nu cunoștea cruțarea, după cum a dovedit-o prin **Cuvîntările către națiunea germană**, rostite la Universitatea din Berlin, pe cînd acest oraș se găsea sub ocupație străină. Nu mai puțin eroism a dovedit la 1793 prin apelul adresat principilor Europei, cărora le-a cerut să înfăptuiască în statele lor deplina libertate de cugetare, salutînd în același timp, din toată inima, revoluția franceză, care a proclamat libertatea individului". Este aproape un autoportret, după cum citatul pe care îl reproduce din Fichte ar putea să reprezinte un motto al întregii activități a lui Ghibu : „Și eu sînt unul dintre aceia cărora li s-a încredințat cultura vremii lor și a celei ce va să urmeze. Sînt chemat să mărturisesc adevărul ; de urmele activității mele atîrnă infinit de mult. Sînt un preot al Adevărului ; sînt în solda lui ; m-am legat să fac totul pentru el ; să îndrăznesc totul, să sufăr totul. Dacă din cauza lui voi fi prigonit și urît, dacă va fi să mor în slujba lui, ce lucru deosebit am făcut prin aceasta ? Ce-am făcut altceva, decît ceea ce trebuia neapărat să fac ?".

Am dat mai multe citate pentru a caracteriza în acest fel idealurile și alteori stilul atît de particular al lui Ghibu. Om de acțiune în sensul deplin al cuvîntului, el considera scrisul drept o armă de luptă, ca și învățătura și toate celelalte. Fraza sa nu caută expresivitatea în sine și adeseori este lipsită de strălucire formală, dar niciodată de miez, de un adevăr pe care încearcă să-l comunice și de pathosul convingerii. Exhortația și alte formule retorice sînt presărate peste tot, Ghibu este un tribun pînă la sfîrșit, el vrea să mobilizeze pe cititor pentru cauza românească, să arate prin exemplul său că nimic nu e mai de preț în lume, nimic, nici istoria universală, nici adevărurile teoretice, nimic, decît neamul nostru cel veșnic. Din plămada unor asemenea oameni se înfăptuiește, dacă putem spune așa, se alcătuiește substanța inalterabilă a popoarelor!

Ediția de la Dacia este alcătuită cu grijă, fiind însoțită de adnotările extrem de utile ale Nadiei Nicolescu, de prefața aceleiași, care își găsește în Onisifor Ghibu un adevărat director de conștiință. Postfața îi aparține profesorului clujean Mircea Zaciu căruia îi datorăm noi înșine atît de mult pe linia îndrumării spre maximă acuratețe a tipologiilor literare și psihologice, încît putem să mărturisim rezerva noastră cu privire la imaginea pe care i-o creează lui Ghibu ca personaj macedonskian. Să fie datorată oare faptului că a părut în anii săi din urmă a crede în himere ? Istoria va spune desigur cine a avut dreptate, dar Ghibu n-are nimic din cultul pentru fantasme al poetului **Nopților**, nimic din estetismul său dominant, era mai degrabă un eticist îngust, în sens eminescian, fără nimic peiorativ în ceea ce privește simplitatea caracteristică a universului său moral, opus tocmai naturilor catastrofice, în numele unui solid și pragmatic scop național. Era înainte de toate un mare om, înainte chiar de a fi pedagog, om de știință sau scriitor.

REVISTA REVISTELOR

„CONVINGERI COMUNISTE"

În paginile sale de literatură și cultură, ultimul număr al revistei studenților bucureșteni încearcă să reînnoade cu bunele sale precedente (consemnate la vremea lor și în paginile **Luceafărului**). Numărul 2/1981 include un articol despre Constantin Noica semnat de George Purdea, interviuri cu violonista Mihaela Martin și cu actrița Anda Onesa (ambele studente — ultima la... istorie-filozofie!), un fragment de roman de Stelian Tănase, cronici literare semnate de Doru Mareș și Ion Bogdan Lefter, un interviu cu Nichita Stănescu consemnat de R. Brâncoveanu, însemnări despre **Experimentul în artă** de Matei Vișniec și, în sfîrșit, poezie (Ion Bogdan Lefter, Dan Goanță și German Adolfo de la Reza Guardia, student sud-american la studii în România). Revista rămîne cu acest număr datoare la capitolul poezie în ceea ce privește cantitatea, mai ales că ne obișnuise cu spații darnice oferite versurilor. Așteptăm la numărul următor...

Cronicar

«UNIREA»

Un bogat supliment politic, social, cultural, a tipărit, la începutul acestei luni, ziarul „Unirea" din Alba Iulia. Alături de articolul omagial „60 de ani de glorioasă existență a Partidului Comunist Român", semnat de Nicolae Hurbean, prim-secretar al Comitetului județean de partid, cităm din sumarul amplu al publicației doar cîteva titluri: „Tovarășul Nicolae Ceaușescu — un strălucit strateg și arhitect al destinului și demnității noastre", de Tiberiu Bucerzan, „Gînduri despre partid în prag de glorioasă aniversare", de Gheorghe Ciul și Ioan Bască, „Industrializarea — drumul eroic al Albei spre lumină" de Ioan Maier și Nicolae Edițoiu, „Alba în conștiința națiunii române", interviu cu prof. Vasile Netea, de Sebastian Truță, „Mărturii grăitoare ale permanenței și continuității poporului român pe aceste meleaguri" de dr. Gheorghe Anghel, precum și excelentul eseu „Cuvînt despre Transilvania", de Ion Lăncrănjan. Sînt prezenți, de asemenea cu poezii și proză, cu reportaje de o bună ținută publicistică, Elena Borza, Alexandru Brad, Ileana Dinică, Ștefan Dinică, Dumitru Mălin, Ion Mărgineanu, Trandafir Marian, Cornel Nistea, Augustin Presecan, Ion Sîntereanu, Mircea Stincel ș.a. precum și mai mulți membri ai cenaclurilor literare locale.

Al. Pănăzeanu

atelier literar
poșta redacției

I. GRUNZ : Ușurința versificației, însușire care tinde, uneori, să devină defect (cînd vorbele se-nșiră facil și versul sună a gol), grandilocvența și redundanța, calamburul și truculența verbală, o lecție minulesciană bine însușită, mai ales în formă. Dar „Mult is, Doamne", „Mirul de exod" și, parțial, alte cîteva demonstrează clar că, odată cu strunirea mai severă a versului, cu creșterea în greutate și în semnificație a amprentei personale, ne putem aștepta la rezultate din ce în ce mai valabile.

F. SADIC : Din nou, semne bune („Salcimii", „Am smuls"), dar, pe undeva (în atmosferă, în versificație ?...) lucrurile par să se repete, să stagneze... Trimite-ți-ne o selecție mai amplă, ca să ne lămurim.

E.C. : Vi s-a răspuns în nr. 18, din 2 mai.

V. TRIF : Adevărat ! Mulțumiri pentru frumoasa imagine și bunele vorbe.

V. BOBAR : E vorba de niște timpurii exerciții literare, din care încă nu se pot trage concluzii asupra înzestrărilor și perspectivelor dv. Oricum, e o vîrstă la care trebuie să precumpănească școala, lecturile.

MIRUNA DINESCU : Compuneri sentimentale, cuminți, șovăitoare, în care se simte și o timidă adiere lirică. Să vedem ce mai urmează.

ADRIANA POPESCU : Ne puteți trimite lucrarea dv., dar aveți grijă să vă păstrați o copie.

G. TERZIU : În „Experiența", e o idee interesantă, dar paginile, sînt scrise mai degrabă foiletonistic. În celelalte două, lucrurile merg, din păcate, tocmai pe linia neajunsurilor semnalate anterior : otioase, greoaie, cu un stil pretențios, încărcat, dificil etc. Ați părăsit exact drumul pe care ați obținut cele mai bune rezultate. (Am predat, dar ultimul cuvînt îl are secția de proză a redacției).

EM. GV. : Ați mai trecut prin strîmtori și impasuri, veți trece cu bine și de data asta. Curaj !

V. V. DUMA : Există unele aptitudini literare, o îndemînare a versificării, dar lucrurile se află, în toate privințele (și mai ales în ce privește pregătirea intelectuală, orizontul de cultură, școala etc.) într-un stadiu de început, nesigur și rudimentar. Cîteva din poezii („Ursul", „O, timp", „Ideala plecare") cuprind semne promițătoare, dar altele („Cuvintele", „Aici" etc.), deși încep bine, nu reușesc să ducă la bun sfîrșit nici ideea, nici „cîntecul" (versificația e poticnită, neglijentă). Cele mai multe din restul de poezii sînt slabe, covîrșitor dominate, pînă la imitație uneori, de ecouri cosmice, eminesciene, folclorice etc. Mai bună ni s-a părut proza, destul de curat și cumpănit scrisă, cu nerv satiric, care, deși nu e lipsită nici ea de sovăieli stilistice, reprezintă un început promițător. Înseamnă, deci, că premisele unui drum literar există — ar fi, însă, o mare greșeală și un izvor de amare deceptii viitoare să credeți că veți putea realiza acest drum fără temeinice pregătiri și strădanii, în sensul pomenit mai sus.

ILEANA IVESCU : E un fel de roman, povestit în rezumat, destul de schematic și convențional (probabil, un lucru mai vechi). În general, nu e cazul să ne trimiteți decît lucrările prin care considerați că ați depășit punctul cel mai înalt al realizărilor dv. (despre care am discutat anterior).

M. SIVU : Încă nu se văd semne de progres. Trebuie să citiți multă poezie veche și nouă (desigur, fără să neglijați școala !). Din ce ne-ați trimis, ceva mai bine se prezintă „Zbor de păuni", „Răsură". În viitoarea scrisoare, vă rugăm să ne indicați anul de apariție și titlul exact al almanahului de care vorbiți (și de care noi n-avem cunoștință).

N.A.V. : Mulțumiri pentru bunele urări și frumoasa ilustrație. **Eta Inet, Delas Delamira, Mirela Casapu, Ecaterina Mateescu, Nelu Voican, Vasile Dumitru, Mihai Șușara, Flavia Resu, Dinu Matei, Emilia Zetoiu Doru Tiper, D. Maxim, Adriana Strătilă, G.D.L., C. Dobrucki (?), Ștefan Muntenescu, Vasile Cojocaru, Dimitrie Tudor, M. Bazgan, Sorin Petrescu, M. G. Adrian, Marcel Hulupțu, T. Negreanu, T. Moroșanu** (mai bine, în „Mai vii", „Și caii", „Baladă pentru Nichifor Lipan"), **Gheo C., Costel Befu, E. L. Frugină, A.P. de la V., Nicolae Vesa, G.A.L., Anișoara Miron, Costică Cercel, V. Stoicescu-Bucur, Rupal, Marina S.** (ceva, în „Nu-ți mai zdreli", „Dragoste de patrie"), **R. Olteanu, Paul Popescu** (mai bine, în „Or să cadă frunzele"), **Relu Udriștioiu Gh. Sorescu, Marina** (Caransebeș), **Elena Anghel** (ceva, în „Suflet și gînd"), **A.U., Marina Alexandru, Viorel Ciobanu, Barbu Marian-Ovidiu, N.B. Wolf, Ene Ciprian, Doru Dumitrescu, Eugeniu Nistor** (mai bine, în „De-atîta soare", „Nostalgie") : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Aici...

„Aici e casa mea. Dincolo soarele"...
BLAGA

Aici e gîndul meu
dincolo steaua
tremurător țurțur de veșnicie
aici se termină poemul
și-ncepe casa mea
bucata de statornicie.

Aici e grădina
dincolo înflorește măceșul
ca un prinț răzvrătit
aici suflă vîntul
ori sună pădurea
orgă imensă cu tuburi de-argint.

Aici sînt eu
dincolo e tăcerea
ascunzătoarea din pieptul cuvîntului
aici sînt eu
ca un foc nevăzut
care sărută obrazul pămîntului.

MARIUS DUMITRESCU

Dor de alb

Renule
cu respirația caldă
Tristule
du-mă grabnic la pol
caut fericirea...
Țară curată de sticlă
vei fi-mbrăcată în alb
cînd voi sosi
Mireasă veșnică
Vîntule sculptor
Vîntule poet
vin să-ți citesc
operele-n gheață virgină
Fericit voi fi pe-ntinderea albă...
Sanie din oase de pinguin, alunecă !
în urmă gheața se crapă...

CORNEL ILIESCU

Degetul spart

Vreau
ciobul meu pe care îl recunosc
dintr-o mie de cioburi :
numai el
să-mi închidă spărtura din piept.
Altui ciob
argila din mine se-mpotrivește !

ERICH KOTZBACHER

Cosit

Dar cît păstrez, cît mai ales
pierd din acest hățiș de umbre somnolente ?
Moartea și viața par echivalente
în simplul rod, la iminent cules.
Acestea sînt pornirile, cînd coasa
foșnește lucitor și treapăd singur șters
mușcă adînc și decisiv din masa
de ierburi concrescute-n univers.
Curînd apune firul, crește lutul, piatra,
vagi dinamite pun în aripi vatra.
N-a mai rămas decît mireasa,
zeița finului culcat, să reviseze casa.

IOAN DUMITRU DENCIU

Desen de Maria Zimniceanu

Fiece zi

Fiece zi lasă un alt gînd,
îmi deschide o altă poartă,
tristețea nu este aceeași,
bucuria nu este aceeași,
numai energia, caii-putere
aleargă prin vinele mele
cu sporită încredere
și încăpățînare.
Ipocrit este cel care cere pace
fără să dăruie lumii
propria-i pace,
ipocrit este cel care cere dreptate
fără să facă dreptate
în inima lui,
cît de docile sînt armele,
biete animale
turbînd în întuneric
cu sporită putere.
Și noi, care sîntem oameni,
avem la-ndemînă lumina
fiecărei zile.

BORIS MARIAN

Sprijină-te de ceva !

Sprijină-te de ceva
îmi spune o voce fără voce,
nu neapărat de un gard, de un gest gratuit,
de îngrijitul florilor,
de păscutul norilor,
sau de reciclarea unui teren pustiit
de secete milenare,
nici de umbră, nici de ape, nici de soare,
nici de nimic ce există
sau îți amintești
cînd îți fug prin sînge herghelii de povești,
nici de noapte, că e prefăcută
și nu prezintă garanții de onoare.
cu toți se sărută
și-i lasă și-i doare,
nici de garduri, nici de nori,
nici de oamenii mai mari
că sînt trecători
și se prefac în gunoi
la fel ca mine, ca tine, ca noi,
nici de femei, nici de virtute,
nici de vrute și nevrute,
nici de ce e deștept sau prostesc,
nici de firesc, nici de nefiresc...

Sprijină-te de ceva !

EMIL GAVRILIU

Încercare de buletin de știri

Dacă nu te grăbești
Pe scara mașinii nu mai sînt locuri
Undeva, pe un aeroport,
Niște generali au făcut schimb de focuri.

Să pleci nemîncat
Poate ar fi o soluție
Dar cum să renunți
La morți și răniți, la cîte o revoluție ?

Mai bine te mai lăfăiai
Puțin în perne
Sînt atîtea erupții, cutremure,
Cad atîtea guverne...

Sînt în lume
Cînd de-abia te-ai sculat
Atentate, inflație,
Cîte o lovitură de stat...

Măcar de ți-ar mai rămîne
Timp de-o cafea
Timp de gîndit despre noi,
Despre altceva.

ANA STROIA

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

PLENARA CONSILIULUI UNIUNII SCRIITORILOR

Marți, 19 mai 1981, la București, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi : — Discutarea proiectului de program al dezvoltării literaturii din România Socialistă pe următori patru ani (1981—1985 ; — Aprobarea regulamentului de funcționare a Comisiei de centralizare a propunerilor pentru noul Consiliu al Uniunii și pentru noua Comisie de cenzori, care urmează să fie alese la Conferința națională a scriitorilor ; — Aprobarea programului de desfășurare a lucrărilor Conferinței naționale a scriitorilor.

La lucrările plenarei au fost prezenți tovarășa **Emilia Sonea**, adjunct de șef de secție la C.C. al P.C.R., și tovarășul **Cristea Chelaru**, vicepreședinte al C.C.E.S.

La dezbateri, pe marginea problemelor cuprinse în ordinea de zi, au luat cuvîntul scriitorii : **Alexandru Andrițoiu, Alexandru Balaci, Ștefan Bănulescu, Nikolaus Berwanger, Ana Blandiana, Geo Bogza, Nina Cassian, Constantin Chiriță, Aurel Covaci, Ovid. S. Crohmălniceanu, Dan Deșliu, Ștefan Augustin Doinaș, Domokos Géza, Anghel Dumbrăveanu, Geo Dumitrescu, Fodor Sándor, Laurențiu Fulga, Romulus Guga, Dan Hăulică, Ion Hobana, Ion Ianoși, Ion Lăncrănjan, Nicolae Manolescu, Ileana Mălăncioiu, Nicolae Mărgeanu, Gheorghe Pituț, Sânziana Pop, Nicolae Prelipceanu, Aurel Rău, Mircea Sântimbreanu, Eugen Simion, Mircea Tomuș, Constantin Toiu, Laurențiu Ulici, Mihai Ursachi.**

Lucrările plenarei au fost conduse de **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor.

Festivitatea decernării Ordinului „Meritul Cultural" clasa I revistei „Viața Românească"

La Palatul Marii Adunări Naționale a avut loc, luni după-amiază, festivitatea decernării Ordinului „Meritul cultural" clasa I revistei „Viața Românească", pentru contribuția adusă la afirmarea și dezvoltarea artei și literaturii românești, la înfăptuirea politicii culturale a partidului și statului nostru, cu prilejul împlinirii a 75 de ani de existență.

Înalta distincție a fost înmînată, din însărcinarea conducerii partidului și statului nostru, a tovarășului Nicolae Ceaușescu personal, de tovarășul Petru Enache, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România.

La festivitate au fost de față tovarășii Ilie Rădulescu, secretar al C.C. al P.C.R., Suzana Gădea, președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Dumitru Necșoiu, secretar al Comitetului municipal București al P.C.R., membri ai conducerii Consiliului Culturii și Educației Socialiste, ai Uniunii Scriitorilor și Consiliului de conducere al revistei.

După înmînarea înaltei distincții, tovarășul Petru Enache a adresat, din partea secretarului general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, calde felicitări colectivului redacțional al revistei și i-a transmis îndemnul de a spori contribuția revistei „Viața Românească" la dezvoltarea creației literare, la făurirea omului nou, devotat cauzei socialismului, idealurilor partidului nostru comunist.

În cuvîntul său, Ioanichie Olteanu, redactorul șef al revistei „Viața Românească", a exprimat în numele Consiliului de conducere și al colectivului de redacție calde mulțumiri și cea mai profundă recunoștință conducerii partidului și statului, tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru înalta distincție acordată, subliniind că această cinstește amintirea întemeietorilor revistei și reprezintă o recunoaștere a locului de seamă ocupat de marile valori ale literaturii înaintate, devotate poporului, în evoluția societății românești. Vorbitorul a exprimat hotărîrea colectivului de a milita în continuare pentru o literatură pusă în slujba poporului, care să oglindească bucuriile și preocupările oamenilor muncii, hărnicia, elanul și măreția lor morală puse la temelia construcției socialismului și comunismului în România.

Adunare festivă

Luni după-amiază, s-a desfășurat, în Capitală, la Sala Mică a Palatului Republicii o adunare festivă prilejuită de împlinirea a 75 de ani de la apariția primului număr al revistei „Viața Românească".

La adunare au participat Suzana Gădea, președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, reprezentanți ai vieții cultural-științifice din Capitală și din țară, activiști de partid și de stat, reprezentanți ai organizațiilor de masă și obștești, numeroși cititori ai revistei aniversate.

Cei prezenți au primit cu vii aplauze, cu multă bucurie și adîncă recunoștință, Mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu, adresat redacției revistei „Viața Românească", exprimîndu-și astfel satisfacția pentru aprecierile din mesaj, dragostea și prețuirea față de conducerea partidului și statului, de activitatea neobosită a secretarului general al partidului, președintele Republicii Socialiste România.

Mesajul a fost citit de tovarășul Ilie Rădulescu, secretar al C.C. al P.C.R.

George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, a subliniat în cuvîntul său că revista „Viața Românească", legată încă de la apariție, de numele unor scriitori de prestigiu a militat pentru progresul general al țării, pentru afirmarea operelor literare de valoare, cu un pronunțat caracter social și național, constituind un veritabil focar de cultură, un organ de afirmare și promovare a creației noastre spirituale progresiste.

În numele consiliului de redacție, al întregului colectiv al publicației „Viața Românească" a luat cuvîntul, Ioanichie Olteanu, redactor șef al revistei, care exprimînd sentimente de profundă recunoștință conducerii partidului și statului, tovarășului Nicolae Ceausescu, pentru înalta cinstire arătată revistei „Viața Românească" la împlinirea a 75 de ani de la apariție, a subliniat că acest eveniment de maximă însemnătate în existența revistei se înscrie în vasta acțiune de valorificare cu adevărat științifică a moștenirii noastre culturale, acțiune ce a căpătat un avînt deosebit mai ales după Congresul al IX-lea al partidului, odată cu descătușarea energiilor creatoare în toate domeniile vieții sociale.

Ceea ce ne animă, a spus vorbitorul, e năzuința ca întreaga acțiune a revistei să nu dezmintă trecutul ei glorios și să fie la înălțimea marilor posibilități de creație, manifeste azi ale spiritului românesc, ca literatura publicată aici să exprime în libera ei diversitate măcar un ecou din pulsul acestei vremi, un crîmpei din adevărata, autentica viață românească.

Cu același prilej, au mai luat cuvîntul acad. Iorgu Iordan, acad. Șerban Cioculescu, Alexandru Balaci, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, precum și scriitorii D.I. Suchianu, Radu Boureanu, Ov. S. Crohmălniceanu, Mircea Săndulescu și Corneliu Sturzu, care au relevat meritele revistei, ca publicație a Uniunii Scriitorilor, în acțiunea de educare a maselor de cititori, de afirmare a unei literaturi militante, călăuzită permanent de obiectivele Partidului Comunist Român în domeniul culturii.

În încheierea adunării, cei prezenți au adoptat textul unei telegrame adresate tovarășului **Nicolae Ceaușescu**, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România. (Textul telegramei se publică în pag. I).

Adunări generale ale asociațiilor de scriitori

În întîmpinarea Conferinței naționale a Scriitorilor din Republica Socialistă România, în săptămîna 11—16 mai 1981, au avut loc adunările generale, prevăzute statutar, ale Asociațiilor de scriitori din Tg. Mureș, Brașov, Craiova, Sibiu și Cluj-Napoca. Ordinea de zi a constat din : — Dare de seamă asupra activității Comitetului de conducere al Asociației respective, pe perioada mai 1977 — mai 1981 ; — Tezele Conferinței naționale a Scriitorilor ; — Sinteza modificărilor la Statutul Uniunii Scriitorilor ; — Programul de dezbatere a literaturii din România în următorii 4 ani — 1981—1985 ; — Dezbaterea pe marginea problemelor cuprinse în ordinea de zi ; — Alegerea noului comitet de conducere al Asociației și alegerea delegaților Asociației respective la Conferința națională.

La toate adunările generale au participat membri (titulari și stagiari) ai Asociațiilor de scriitorii, reprezentanți ai uniunilor de creație din orașele de reședință și ai presei locale, alți oameni de cultură, membri ai unor cenacluri și cercuri literare.

Dezbaterile s-au desfășurat într-un spirit de exigență ideologică și de răspundere politică, punîndu-se în valoare realizările de pînă acum ale Asociațiilor ca și sarcinile ce le revin acestora pe perioada următoare. În încheierea lucrărilor, participanții la adunările generale au adresat tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU**, secretar general al Partidului Comunist Român, telegrame prin care se angajează să participe, și pe mai departe cu egală sîrguință și pasiune, la edificarea culturii socialiste în țara noastră, potrivit obiectivelor înscrise în Programul Partidului Comunist Român.

ASOCIAȚIA BRAȘOV

Adunarea generală a Asociației scriitorilor din Brașov a avut loc în ziua de marți, 12 mai, 1981. Lucrările au fost conduse de **Laurențiu Fulga**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor. Au fost prezenți tovarășul **Mihai Dulea**, secretar al Comitetului județean de partid, și tovarășa **Victoria Negrea**, președinte al Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă. La dezbateri au luat cuvîntul scriitorii : **Emilia St. Milicescu, Ion Topolog, Hans Schuller, Gheorghe Chivu, Emil Poenaru, M.N. Rusu, V. Copilu-Cheatră, Adrian Hamzea, Daniel Drăgan, Darie Magheru, Neculai Chirica, Mihai Gavril, Doru Moțoc, Ion Olteanu.** Noul comitet de conducere al Asociației scriitorilor din Brașov, are următoarea componență : **Dan Tărchilă** (secretar), **V. Copilu-Cheatră, Lendway Eva, Iv. Martinovici, Emil Poenaru, Hans Schuller, Ion Topolog.** Din partea Asociației Brașov vor participa la Conferința națională a scriitorilor 11 delegați.

În telegrama adresată tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU**, se spune : „Exprimîndu-ne încrederea deplină în politica internă și externă pe care o înfăptuiți cu înțelepciune, noi, scriitorii, ne angajăm să urmăm permanent indicațiile și sfaturile pe care ni le dați și să răspundem și de-acum înainte la toate chemările partidului, la toate evenimentele politice și sociale ale poporului român, pentru edificarea societății socialiste, pentru comunism".

ASOCIAȚIA CLUJ-NAPOCA

Adunarea generală a Asociației scriitorilor din Cluj-Napoca a avut loc în ziua de simbătă, 16 mai, 1981. Lucrările au fost conduse de **Dumitru Radu Popescu**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, și **Domokos Geza**, secretar al Uniunii. Au fost prezenți tovarășul **Aurel Negucioiu**, secretar al Comitetului județean de partid, și tovarășul **Ioan Noja**, președinte al Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă. La dezbateri au luat cuvîntul scriitorii **Adrian Marino, Heredi Gustav, Banner Zoltan, Petre Bucșa, Adrian Popescu, Szilagyi Istvan, Teodor Tanco, Nicolae Prelipceanu, Eta Boeriu, Alexandru Căprariu, Mircea Vaida, Balla Zsofia, Constantin Cubleșan, Mircea Popa.** Noul comitet de conducere al Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca are următoarea componență : **Dumitru Radu Popescu** (secretar), **Fodor Sandor, Laszloffy Aladar, Nicolae Prelipceanu, Vasile Rebreanu** (secretari adjuncți), **Balint Tibor, Eta Boeriu, Augustin Buzura, Alexandru Căprariu, Constantin Cubleșan, Gali Ernö, Aurel Gurghianu, Vasile Igna, Kanyadi Sandor, Karoly Laszlo, Letay Lajos, Adrian Marino, Marosi Peter, Panek Zoltan, Szilagyi Istvan, Eugen Uricaru, Veress Zoltan, Ion Vlad.** Din partea Asociației Cluj-Napoca, vor participa la Conferința națională 69 delegați.

În telegrama adresată tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU** se spune : „Importanța epocă istorică ai cărei martori și făuritori sîntem ne obligă la adînci examene de conștiință, la oglindirea cît mai cuprinzătoare a realității, la activarea tuturor capacităților noastre creatoare.

Niciodată condițiile sociale și materiale ale scrisului n-au fost mai prielnice decît în acești ani, niciodată nu ne-am simțit mai responsabili, mai organic legați de destinul întregii națiuni. În vasta desfășurare de energii creatoare a „Cîntării României", scriitorii clujeni, români, maghiari și de alte naționalități, sînt și vor fi, vă promitem solemn, o prezență activă, dinamică, însuflețită de mari elanuri și aspirații. Primiți de aceea, mult stimate și iubite tovarășe **Nicolae Ceaușescu**, cele mai vii și mai sincere cuvinte de stimă, recunoștința noastră profundă, angajamentul nostru de a face tot ce ne stă în putință pentru ridicarea culturii române pe culmile înalte la care ne-ați îndemnat permanent să visăm. Vă dorim din toată inima, multă sănătate și fericire, împlinirea tuturor generoaselor idealuri care vă animă".

ASOCIAȚIA CRAIOVA

Adunarea generală a Asociației scriitorilor din Craiova a avut loc în ziua de joi, 14 mai, 1981. Lucrările au fost conduse de **Ion Hobana**, secretar al Uniunii Scriitorilor. A fost prezentă tovarășa **Elisabeta Trăistaru**, secretar al Comitetului județean de partid. La dezbateri au luat cuvîntul scriitorii : **Virgil Carianopol, Vasile Băran, Romulus Cojocaru, Mihai Dușescu, Eugen Negrici, Dan Rotaru, Ion Rusu-Șirianu, Ion Pachia-Tatomirescu, George Țărnea, Florea Firan.** Noul comitet de conducere al Asociației scriitorilor din Craiova are următoarea componență : **Marin Sorescu** (secretar), **Sina Dănciulescu, Mihai Dușescu, Ilarie Hinoveanu, Eugen Negrici, Ilie Purcaru, Ion D. Sârbu.** Din partea Asociației Craiova vor participa la Conferința națională a scriitorilor 11 delegați.

În telegrama adresată tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU**, se spune : „În numele tuturor membrilor Asociației noastre, ne angajăm față de partid, față de dumneavoastră personal, mult stimate și iubite tovarășe **Nicolae Ceaușescu**, să nu precupețim nici un efort pentru a vă urma îndemnul fierbinte de a făuri o literatură care să sădească în sufletul poporului încrederea nestrămutată în adevărul comunist al construcției eroice pe care o înfăptuiește clasa muncitoare, întregul popor, edificînd în România o civilizație înfloritoare sub semnul generos al umanismului revoluționar".

ASOCIAȚIA TG. MUREȘ

Adunarea generală a Asociației scriitorilor din Tg. Mureș a avut loc în ziua de luni, 11 mai, 1981. Lucrările au fost conduse de **Sütö András**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, și **Ion Hobana**, secretar al Uniunii. Au fost prezenți tovarășul **Eugen Trâmbițaș**, secretar al Comitetului județean de partid, și tovarășa **Gidófalvi Ildikó**, președinte al Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă. La dezbateri au luat cuvîntul scriitorii : **Hajdu Győző, Dan Culcer, Nagy Pál, Farkas Arpád, Szabo Katona István, Romulus Guga, Mihai Sin.** Noul comitet al Asociației Scriitorilor din Tg. Mureș are următoarea componență : **Janoshazy György** (secretar), **Dan Culcer, Farkas Arpád, Romulus Guga, Marko Béla, Sütö András, Toth István.**

Din partea Asociației Tg. Mureș vor participa la Conferința națională a scriitorilor 17 delegați.

În telegrama adresată tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU** se spune : „Noi, scriitorii români și maghiari de pe meleagurile mureșene din județele Harghita și Covasna, toți membrii asociațiilor scriitorilor din Tg. Mureș ne exprimăm și de această dată hotărîrea fermă de a milita cu consecvență pentru înfăptuirea programului Partidului Comunist Român, îndeplinindu-ne astfel misiunea de mare răspundere încredințată oamenilor de artă de către partid, de către dumneavoastră personal, de a face din operele noastre valori care să servească formării omului nou, progresului, civilizației, apărării independenței și suveranității patriei noastre comune, Republica Socialistă România".

ASOCIAȚIA SIBIU

Adunarea generală a Asociației scriitorilor din Sibiu a avut loc în ziua de joi, 14 mai, 1981. Lucrările au fost conduse de **George Bălăiță**, secretar al Uniunii Scriitorilor. Au fost prezenți tovarășa **Elena Bleahu**, secretar al Comitetului județean de partid, și tovarășul **Ion Munteanu**, președinte al Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă. La dezbateri au luat cuvîntul scriitorii : **Eugen Onu, Ion Mărgineanu, Sânziana Pop, Georg Scherg, Radu Ciobanu, Ion Mircea, Mircea Ivănescu, Lidia Stăniloaie, Rodica Braga, Reimar Alfred Ungar, Mircea Braga.** Noul comitet al Asociației scriitorilor din Sibiu are următoarea componență : **Mircea Tomuș** (secretar), **Radu Ciobanu, Dinu Flămând, Franz Hodjak, Ion Mircea, Mira Preda, Georg Scherg.** Din partea Asociației Sibiu participă la Conferința națională a scriitorilor 12 delegați.

În telegrama adresată tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU**, se spune : „Constituie pentru noi toți, un puternic imbold înalta apreciere pe care ați dat-o dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe **Nicolae Ceaușescu**, străduaniei creatorilor noștri de azi, rolul de înaltă răspundere pe care l-ați trasat literaturii în formarea omului nou, cu înaltă conștiință revoluționară, umanistă, ferm hotărît să-și făurească viitorul socialist și comunist, să-și asigure libertatea, independența și bunăstarea într-o lume a păcii și colaborării internaționale".

Ca un orologiu din adînc

Urmare din pag. 1

reportajului literaturizant cunoscut nouă pînă acum cîtva timp, niște versuri care se voiau, desigur, un raport în actualitate : *„acest romantic schit,* spune el, *imitase sfîntul Munte in orient prea vestit / Avind douăsprezece templuri și in mijloc unul mare / Ale căror locuri astăzi le arată fiecare".*

Ca să vedeți, acest reportaj în versuri se scria acum mai bine de o sută de ani, dar impulsurile literare și limbajul nu diferă prea mult dacă am sta să cercetăm. Pitorescul unei atari situații se răzbună însă prin uitare, grav este însă faptul că, printr-un asemenea procedeu sau, prin asemenea procedee, o anume parte a istoriei a întîrziat să-și conserve propriile date și, dacă nu și-a pierdut cu totul martorii, ca într-un proces, cel puțin și i-a aminat. Noroc cu Odobescu care și-a luat o măsură de precauție în persoana pictorului elvețian Henri Trenk, omul care l-a însoțit în toată acesată zonă și de la care ne-au rămas niște schițe ce pot folosi. După o sută și ceva de ani, vestigiile rupestre intră din nou în atenția cercetătorilor și meritul unei sesiuni științifice ca aceea organizată la Buzău și finalizată cu apariția unei antologii de comunicări nu poate fi decît aplaudat. S-a petrecut ceva ce era normal de fapt, de la literatură, fără a o neglija, interesul a cunoscut un transfer de efort și argumente către știință. Lucrul nu este ușor, pentru că în țesătura de date și întîmplări petrecute pe aceste locuri, a funcționat și o prodigioasă oralitate, cum am spus, o extraordinară fantezie a locuitorilor. Ca o împotrivire la eroziunea însăși a timpului, ei au ținut să le acopere cu închipuirea lor epică, dramatică cel mai adesea, făcînd un fel de zid în preajma lor și săpînd, din memorie, niște altfel de inscripții pe piatra care li se arăta. Legende, basme, descintece, blesteme și invocări care alcătuiesc o întreagă oralitate și care, ca un cerc al fanteziei și poate al întîmplării înseși, au produs, din generație în generație, spectrul unui cult cu multe necunoscute. Toponimia însăși ne-o spune, ca și realitatea care încă se mai păstrează, ne-o spun toate relicvele acestea ale unei spiritualități aspre și ciudate, bintuite de intemperii sau invadate, cînd și cînd, de tropotul migrațiilor de tot felul care s-au hrănit și încrucișat aici din toate părțile. Ca pe un mare arc, rupestru, cu ași pune aceste vestigii în legătură cu toate urmele vechi și străvechi care mai dăinuie și azi în toată subcurbura carpatică, în zona deluroasă mai ales, plecînd din munții Buzăului spre apus, trecînd prin Monteoru și ajungînd pînă la Pietroasele, la ruinele cetății dacice de pe Gruiul Dării, la castrul roman de alături, la locul marelui tezaur *Cloșca cu pui de aur* și mai departe, în sus, pe drumul spre Ardeal, care este un incontestabil fir al transhumanței. Arcuirea geologică are în suporții ei materiali o arcuire și un curent al arheologiei înseși, ca un orologiu imens care bate și ridică mari sunete la suprafață din timpuri străvechi, imemoriale.

TELEGRAMĂ

Stimată tovarășă
PROFIRA SADOVEANU,

Conducerea Uniunii Scriitorilor are deosebită plăcere să vă transmită, cu prilejul frumoasei aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea literară.

GEORGE MACOVESCU
Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Un nume, o țară, un popor

Urmare din pag. 1

nalității muncii și vieții conducătorului nostru, gîndirii și practicii sale la zi, în chipul cel mai firesc și mai clar cu putință, în chipul cel mai simplu și mai măreț totodată, ca o bucurie și o izbîndă a oamenilor pentru oameni lucrînd și în același timp ca o bucurie, ca o cinste și o luptă, o muncă asiduă, grea, a omului pentru om.

Și s-ar mai putea spune ceva, despre o tinerețe eroică, de pildă, despre acest permanent tînăr și proaspăt suflu vital pe care îl naște și îl consacră o operă de asemenea proporții cum sînt datele contemporaneității noastre socialiste, s-ar mai putea spune multe de fapt, și toate în strînsă, indestructibilă legătură cu însăși ideea de creație, toate în strînsă și laborioasă, directă legătură cu însăși ideea și biografia ideii de spirit eroic, revoluționar. Sîntem, odată cu țara, în plin proces amplu de creație și în toate vedem și simțim dimensiunea unei biografii de o maximă exemplaritate.

Se rostea un nume acum patruzeci și cinci de ani și răsărea un nume atunci în istorie, pentru ca viața apoi să se cuprindă întreagă de el și să-l poarte întreg printre noi.

mapamond

Iliada şi anti-Iliada

1. Sursele „Iliadei" moderne sînt, desigur, hrana predestinată filologilor. Manuscrise, începînd cu sec. al IX-lea (P. Chantraine, în „Introduction à l'Iliade", lucrare colectivă, numără 188 de manuscrise din „Iliada") — apoi, papirusii (şi pergamentele) daţi la iveală în mod sistematic în urma săpăturilor arheologice începînd cu a doua jumătate a secolului trecut. P. Collart (Op. cit., p. 37—73) descrie 372 de papirusi (în 1959; numărul lor a crescut pînă astăzi). Filologii au constat că numai „Noul Testament" egalează, ca faimă, tradiţia manuscrisă a „Iliadei", Cartea antichităţii europene. Aceşti papirusi fragili, ciudate relicve care ne vorbesc despre soarta cărţilor (aşa cum inscripţiile în piatră ne vorbesc despre oameni; împărţirea urmează, parcă, un gînd al nostru — pentru că, oricît s-ar lăuda Horaţiu că **opera** lui e mai tare decît arama, oricît am dispreţui efemerul **uman**, acesta şi numai acesta se dovedeşte a fi stîncă iar corăbiile încredinţate timpului spumegă, fiecare, în valul — generaţia — ei —) acoperă, cronologic, un mileniu (din sec. III î.e.n. pînă în sec. VII e.n.) dovedindu-ne că Homer a fost citit neîntrerupt de după căderea Troiei pînă la actul imitativ al istoriei, căderea cetăţii vecine — Constantinopolul (între ultimul papirus şi primul manuscris sînt citeva sute de ani neacoperiţi încă — dar cine se îndoieşte că valurile de nisip care au acoperit Egiptul nu mai păstrează nici o „frîntură de navă" dedesupt? or, ca „proces verbal" al căderii Troiei, „Iliada" a fost de faţă la fiecare căderе. Se pare că „Atlantidele" politice — vezi distanţa mică dintre Troia şi Bizanţ — se rezolvă dezastruos sub aura blîndă a acestei „mări trandafirii" cum o numea Homer. Eneas a fondat Roma cu zeii Troiei în spate; învăţaţii greci izgoniţi din Constantinopol au purtat şi ei „Iliada" în desagă spre acelaşi occident, liman de linişte). Din cronologia lui P. Collart iese în evidenţă concurenţa „Iliadei" cu scrierile creştine, apoi se poate face o diagramă a gustului public, a mediilor interesate de cultură — se poate înţelege asimilarea „Iliadei" în timp. Fragmentele găsite sînt texte şcolare (se învăţa limba după Homer; exemplul care se dă în acest sens este o anecdotă din „Viaţa lui Alcibiade" de Plutarh: întrînd într-o şcoală, tînărul cere un exemplar din Homer şi, revoltat că dascălul nu are, îl pălmuieşte), fragmente din exemplare de bibliotecă, din cărţi de farmece (avem un oracol cu răspunsul dat în versurile lui Homer, avem reţete curative, formule de descîntec, etc., alese din „Iliada"; de altfel, dacă Homer însuşi a folosit o tradiţie populară, şi dacă această tradiţie mai este vie, n-ar trebui să ne mire că jurămîntul lui Ahile pe toiag, de exemplu, se regăseşte în folclorul nostru în ghicitoarea toiagului; dar este o „măsură" acceptată ori prea greu ori foarte uşor astăzi, iar a vorbi de o traducere şi un comentariu „dacic" al lui Homer pare încă o îndrăzneală, deşi Homer are de mult comentarii „celtice", „iberice", „africane", de altfel, strămoşii noştri se pare că au luat-o înaintea altora, vezi Dionisius Thrax şi alţii). Cei 372 de papirusi ne aduc din timp un număr de 13 542 de versuri din cele 15 695 cîte numără „Iliada", completîndu-se reciproc (după legile hazardului), acoperindu-se o dată, de două, de mai multe ori (după gusturile celor vechi).

Cu toată bunăvoinţa, nu avem de-a face cu o arcă: nu e un spaţiu claustrat, de trecere spre un viitor — uşile şi ferestrele sînt mereu deschise altor şi altor „vietăţi", iar călătoria duce, în timp, mereu către origini. Cît despre filologi, ei nu mai „călăfătuiesc corabia" (cum ar fi spus Rabelais; oricum, nici de acest tratament — minimal — nu poate beneficia orice corăbioară cu stîlpi în trei stiluri — cum ne învaţă, iarăşi, un contemporan de-ai noştri) — constatînd cu încîntare că lucrul a fost bine făcut de la începutul lui — ci o conduc, încercînd să transforme fragilitatea papirusului, de pildă, în duritatea pietrei, metamorfozînd „forme" ale materiei în forme ale spiritului — ei nefiind „meseriaşi" sau „specialişti" pentru simplul motiv că sînt şi una şi alta la un loc, şi încă mult pe deasupra.

Dar, împotriva rigidităţii textului s-a ridicat, încă din antichitate, libertatea spiritului popular. „Iliada" şi întregul ciclul troian au fost transformate în poveste şi încredinţate astfel timpului, din om în om, „prin viu grai", existînd mitul paralel cu litera textului, amîndouă pe deasupra nisipurilor egiptene care, cum dovedeşte astăzi papirologia, le îmbrăţişa — ironic. Astfel, ca legendă, s-a păstrat amintirea Troiei mai ales, ca mit al căderii cetăţilor (de ce nu are şi „Odiseea" aceeaşi tradiţie manuscrisă şi orală pe această falie a istoriei dintre Troia şi Bizant?). Iar legenda însăşi — nu este nimic fatidic în asta — cade sub incidenţa filologiei pentru că, „aşternută pe hîrtie" la un moment dat a devenit document, a fost copiată şi recopiată, tradusă în limbile de circulaţie, modificată.

Inserată în cronografe, sau în variante independente, legenda Troiei a circulat mult pe teritoriul românesc — dovadă numărul manuscriselor (peste 15) în care s-a păstrat pînă astăzi. Dintre acestea, manuscrisul cu Nr. 2183 din Biblioteca Academiei (datat 1766) a suscitat — şi suscită încă — multe discuţii filologice privind originalul (= intermediarul) din care a fost tradus. Semnalat şi studiat amănunţit de N. Cartojan („Legendele Troadei în literatura română veche", 1925) — iar, recent, de R. Constantinescu şi Klaus-Henning Schroeder (care l-au editat, în 1977, la Tübingen) el reprezintă, într-adevăr, „cea mai frumoasă ca stil şi alcătuire dintre versiunile româneşti ale Istoriei Troadei" (Cartojan). Ne permitem, tocmai de aceea, să înfăţişăm publicului larg un fragment din acest manuscris (corespunzător celui publicat în revista „Luceafărul" în traducerea Sandei Diamantescu şi a lui Radu Hîncu) în convingerea că o „carte" scrisă acum peste două sute de ani poate sta alături de o traducere modernă din Homer. Scopul este comun: acei condeieri anonimi au trudit, ca şi traducătorii de astăzi, pentru şlefuirea limbii şi îmbogăţirea zestrei noastre culturale.

În poveste, „Iliada" a supravieţuit fără Homer şi fără zei. Ahile este un tiran, Hector, un apărător, „stricata Elena" este cauza decăderii şi a căderii Troiei. Este o „Iliadă" în negativ, o anti-Iliadă ce priveşte războiul din punctul de vedere al învinşilor, dîndu-le dreptate. Din loc în loc povestitorul îl întreabă pe Homer „De ce?" De ce ia apărarea distrugătorilor, jefuitorilor, năvălitorilor? Spiritul popular ţine partea troienilor care se apără. Această optică ne dovedeşte, o dată în plus, că „Iliada" s-a păstrat în conştiinţa populară ca rod al contradicţiei dintre ceea ce oamenii au dorit de totdeauna şi ceea ce s-a întîmplat atît de des în istorie, dintre dorinţa de pace, de propăşire — şi forţele duşmane ale războiului de agresiune. Ea s-a păstrat ca o speranţă că lucrurile pot fi şi altfel — şi ca o mereu prezentă întrebare a omului: „De ce aşa? Iată textul respectiv care se află la cota 2183 în B.A.R.S.R.

„Isoria Troadei cetăţi" f-58 r: PENTRU AL OPTULEA RĂZBOI AL GRECILOR ŞI AL TROADENILOR". **În vremea aceştii păci mare ciumă veni asupra grecilor şi muriră foarte mulţi şi, cînd se împliniia zilele păcii iar moartea nu mai contenia, atunci împăratul Agamemnon iarăşi trimisă soli la împăratul Priam de-i mai dete pace trei zeci de zile şi iarăşi să întări pacea, măcar că nu plăcea troadenilor să să dea atîta vreme de pace. Apoi, împlinindu-să sorocul şi a doao zi era să fie războiul, iar într-acea noapte Adromenta, muerea lui Ector, cu carea născusă Ector doi coconi, unul Laomedon iar altul Astion carele era pruncu mic în braţele maică-sa, această Adromenta au visat pentru bărbatul său un vis foarte groaznic din care vis cunoscu că, de va eşi bărbatul său într-acea zi la războiu, trebuie să piară şi începu a plînge pentru dinsul într-ascuns şi îndrăzni atunci, noaptea, de-i spusă acel vis /59 r/ şi-l ruga să nu iasă într-acea zi la războiu. Iar Ector pentru cuvintele muerii sale foarte să mînie şi aşa-i zisă: „— Au nu ştii tu, muiare, că iaste mare ruşine blagorodnicilor a crede visele şi a să înfricoşa de dînsăle?" Iar Adromenta, deaca văzu că nu o ascultă, tăcu ci a doao zi mearsă la împăratul Priam şi la împărăteasa Ecuba de le spusă videnia sa, şi să rugă lor să nu lase pre Ector să iasă într-acea zi la războiu. Iar împăratul Priam porunci oştilor sale să se înarmeze şi tuturor feciorilor săi şi altor împăraţi şi prinţipi şi le porunci să iasă cu oştile la războiu. Iar lui Ector ii porunci să nu iasă într-acea zi la războiu. Pentru care lucru Ector să mînie foarte pre muerea sa pricepînd că din îndemnarea ei să făcu aceasta. Ci, neascultînd porunca tătînisău, porunci slugilor de-l înarmară gîndind să iasă la războiu foarte degrabă, care lucru văzînd Adromenta, muerea lui, ţiind pre fiul să(u) cel mic în braţe rugîndu-l şi zicînd lui aşa: „— De ce te leapezi a nu mă milui pre mine, Domnul mieu, încai fie-ţ(i) milă de pruncul acesta carele iaste născut din mine, ca maica lor şi fiul tău să nu moară cu amară moarte sau să fie supărat de grea sărăcie!" Aşişderea şi / 59 v. / maica lui, împărăteasa Ecuba, cu surorile lui, Casandra şi Polixena, şi împărăteasa Elena ruga pre el ca să se dezbrace de arme şi să odihnească în palaturile sale. Iar Ector, neascultînd rugăciunea lor, îndată încălecă pre calul său şi purceasă ăla războiu, care lucru văzînd Adromenta, muerea lui, de mare jale rupîndu-şi hainele sale şi slobozîndu-şi părul capului său, alerga la împăratul Priam şi, căzînd la picioarele lui, să ruga să întoarcă pre Ector ca să nu iasă la războiu. Iar împăratul Priam îndată încălecă pre calul său şi degrabă ajunsă pre Ector la poarta cetăţii şi cu mînie apucă calul lui de frîu şi ruga pre Ector să se întoarcă la palaturile sale. Iar el, ascultînd rugăciunea tătîni-său să întoarsă la palaturile sale şi nu vrea nicidecum să se dezbrace de arme şi şedea sfărîmîndu-să cu gîndurile, dorînd să fasă la războiu. Iar într-acea vreme ardea războiul mai iute între greci şi între troadeani şi mare ucidere să făcea între dînşii. Împăraţii Telamos şi Anaix bărbăteşte gonesc pre troadeani, ci Pariz bărbăteşte îi apără; împăratul Menelau năpădi pre / 60 r. / împăratul Miser şi-l surpă cu sulîţa de pre cal şi-l prinseră grecii. Iar Polidam voevodul sosi la acel loc şi izbăvi pre împăratul Miser din mîinile grecilor şi-i ajută de încălecă pre calul său. Iar împăratul Telamos şi Menelau trintiră pre Polidam de pre cal, iar el să apără bărbăteşte şi îndată sosi Troil şi mîntui pre Polidam din mîinile grecilor şi-l ajută de-l încălecă pre cal. Într-acea vreme veni Ahileus la războiu şi să porni asupra / troadeanilor / sîc — toradenilor bărbăteşte tăindu-i şi rănindu-i, iar un fecior al împăratului Priam, anume Margariton, să cercă să ucigă pre Ahileus, iar Ahileus îl ucisă pre el. Atunci să făcu mare tulburare între troadeani pentru moartea lui Margaritos, fiiul împăratului, şi troadenii foarte în mulţi se tăiară cu grecii. Iar alţii aduseră trupul lui Margaritos în cetate cu multe lacrămi pre carele, deacăl văzu frate-său Ector mort, plîngea cu amar întrebînd cine l-a ucis, şi ii spuseră că l-au ucis Ahileus. Atunci Ector fără ştirea tătîni-său îşi puse coiful în cap şi-l legă bine şi eşi la războiu şi / 60 v / întru minia sa ucisă pre doi împăraţi: pre împăratul Eripol şi pre împăratul Cautid, apoi să porni asupra grecilor tăindu-i şi rănindu-i şi să întîlni cu împăratul Polisteu şi-l lovi pre Ector cu sulîţa iar nu-l putu surpa jos, iar Ector atita-l lovi cu palaşul cit il tăe în doao. Iar Ahileus, văzînd moartea unchiu-său, socotia cu mintea sa că: „De nu va peri Ector, cu adevărat noi toţi vom bea păharul morţii cu amar, de mîna lui, fără de voia noastră!". Şi luînd Ahileus sulîţa, vrea să lovească cu Ector, iar Ector deate cu o săgeată şi lovi pre Ahileus în faţă iar Ahileus să dusă de la războiu rănit şi legînd rana să întoarcă iarăş la războiu cu acel gînd ca să ucigă pre Ector măcar de i să va întîmpla şi moarte. Iar Ector tăia pre greci fără de milă şi să întîlni cu un împărat grecesc, anume Leohid, pre carele Ector îndată îl ucisă cu palaşul. Iar Ahileus, văzînd pre Ector că ucisă pre atîţia împăraţi, să sperie şi căuta vreame să lovească pre Ector. Iar Ector într-**

acea vreme (61 r) prinsă pre un împărat grecesc din cei mari şi, puindu-şi tot gîndul să-l scoată din tabără, aruncă pavăza după spate şi rămasă cu pieptul gol, iar Ahileus, văzînd pre Ector cu pieptul gol, îl lovi cu sulîţa în piept şi-l trînti mort de pre cal, iar împăratul Sedemon văzînd pre Ector mort, năpădi pre Ahileus şi cu mare mînie atîta îl lovi cu sulîţa cît îl trînti de pre cal ca pre un mort pre carele lăuindu-l grecii pre braţe îl duseră la corturile sale. Iar troadeanii pentru moartea lui Ector să tulburară foarte şi luînd trupul lui cu mare plîngere cu capetele goale îl duseră în cetate"

. . . . . .

f.78 v: „Ci tu, Omire, făcătoriule de vierşuri carele în cărţile tale cu atîtea laude ai scris pre Ahileus, ce socoteală iscusită te îndeamnă ca să împleteşti laudă unui tiran atîta de rău şi făr de omenire şi să incoronezi cu flori de laudă acel chip de fiară sălbatică, iar nu omenesc?" (...) f. 80 v.: „Ia aminte, o, ticăloasă Omire, că niciodată Ahileus n-au ucis pre vreun bărbat viteaz cu dreptate, făr de numai cu vicleşug şi cu înşelăciune".

Nicolae Georgescu

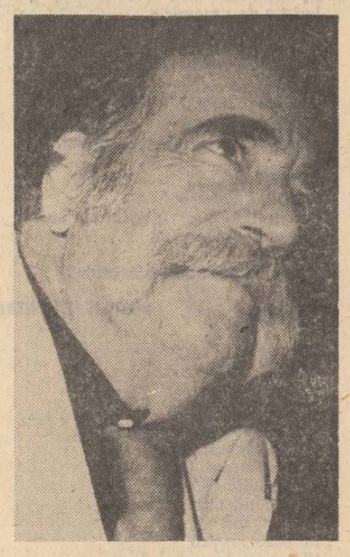

SAROYAN

Dispariţia unui scriitor este întotdeauna dureroasă pentru cititorii săi, care vor fi lipsiţi de aici înainte de povestiri noi, de piese de teatru şi romane semnate cu numele autorului îndrăgit. William Saroyan a lăsat în urma lui sute de stories ce vor încînta întotdeauna generaţiile de tineri atraşi de simplitatea mijloacelor expresive, de umanitatea caldă sub care a privit dramele şi suferinţele eroilor săi. Dincolo de toate acestea, însuporabilă în cazul lui Saroyan este plecarea dintre noi a omului de o vitalitate homerică, cu rîsul larg şi caracterul său deschis, cuceritor, a unui bun prieten şi scriitor, artist în toată puterea cuvîntului prin tot ceea ce făcea. Ne-a vizitat ţara de două ori, stabilind contacte vii cu cititorii şi colegii săi din România, cu acelaşi talent de a cuceri prieteni, pe care i-l recunoscusem şi în literatura sa. „În ceea ce priveşte scrisul, aplic metoda sări-în-apă-şi-încearcă-de-înoată-numaidecît şi folosesc o gramatică nouă, precum şi un sistem de punctuaţie perfect adaptat ritmului şi structurii gîndirii mele" spunea marele povestitor într-un text mai vechi. Recunoaştem în această confesiune propensiunea lui către exprimarea directă, a cărei simplitate sugerează ritmul glorios al vieţii nealterate de false probleme. Din această simplitate s-a născut probabil şi marele său har de a spune poveşti, reflectat în sutele de schiţe şi nuvele, de short-stories în tradiţie americană, dar încărcate de nostalgia şi poezia moştenită de ascendenţa sa orientală. Arab sărman şi ars de dor se chemă una din poveştirile cele mai adînci pe care le-a scris vreodată Saroyan. Este vorba acolo de un emigrant din Orient, a cărui obsesie a rămas patria natală, o trăire incomunicabilă, sugerată tocmai prin imposibilitatea folosirii cuvintelor care să o definească. Cîtă poezie poate fi în fata morgana artistică ce se desluşeşte în obsesia scriitorului atins de pasiunea inexprimabilului. William Saroyan a folosit însă atît de multe cuvinte în cărţile sale tocmai pentru a încerca să atingă nucleul tainic al unei povestiri supreme. Era un om ars şi el de dorul unei umanităţi curate, avînd şansa de a trăi însă numai în cărţile sale atît de minunate.

Moare şi casa în care a murit Bălcescu

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

N-am timp, n-am încă ochi pentru Sicilia. Uluitorul spectacol al vieţii din cea mai mare insulă mediteraneană, cea care înalţă spre cer, din inima ei, conul cernit la vulcanului Etna, încă nu şi-a ridicat cortina pentru ochii mei. Am o ţintă. Am un crez. Am o nădejde. Şi trec năuc prin lumea aceasta de sarabandă siciliană dezlănţuită, ca un rătăcit într-un carnaval meridional, încercînd din răsputeri să mă smulg din labirintul multicolor, să nu adăst prea mult furat de imagini ce mă pot abate din drum, să ţin piept tentaţiilor ce mi se deschid în faţă, ca nişte miraje ademenitoare, încît mi-aş dori ceara lui Ulysse, ca să-mi astup urechile şi să rămîn surd la cîntecul subjugător al sirenelor...

Ithaka mea se cheamă Via Butera, 24, din Palermo, iar Penelopa spre care alerg nu ţese decît pînze de păianjen prin ungherele unde şi-a făcut culcuş moartea. Cine a spus: „Fericit cel ce, ca Ulysse, a făcut un lung voiaj"? Adversarul cu care trebuie să lupt, o dată ajuns acolo, n-are alt nume decît uitarea. Cum să-l răpun? Doar scutul lui de nepătruns este timpul, frate cu muţenia. El n-are memorie, ci pietre. Lapide-răboj cioplite de oameni şi puse în calea uitării. Marmore acoperite de mizga timpului, devorate încet, dar implacabil, de acea lepră a pietrei, care face şi cea mai nobilă dintre roci să putrezească...

Iat-o. O stradă palermitană din oraşul de jos, tăiată între mare şi poalele cocoaşei de piatră botezată „monte" Pelegrino, şi despre care Goethe spunea că ar fi cel mai frumos promontoriu din lume. Via Butera. În sfîrşit, am găsit-o. În sfîrşit, o am sub tălpile picioarelor obosite. M-aş duce fără zăbavă acolo, în casa ştiută şi neştiută, dar trebuie să dau peste bătrînul Laerte şi să-l întreb: Cine a fost Butera? Şi de ce casei aceleia pe care atît de îndelung am căutat-o i se spunea Albergo Trinacria? Trinacria înseamnă Sicilia. Albergo, hotel. Ce hotel? O boltă de piatră deschisă în marginea trotuarului, cu simbolul Trinacriei pe frontispiciu: un cap de heruvim negru, cu trei aripi înviuinduri-i chipul, ca paletele unei jucării-morişcă cu care s-a jucat cîndva, pe-aici, moartea. Sub el ar trebui să scrie: „Lăsaţi orice speranţă, voi ce intraţi...", dar, de-a dreapta şi de-a stînga portalului, deasupra a două ferestre cu gratii dintr-un fost fier forjat pe care acum numai stratul gros de vopsea îl ţine să nu se pulverizeze ros în măduvă de cariile ruginii — două plăci comemorative din marmoră pe care s-a pietrificat mizga timpului. Pe cea din dreapta scrie:

ÎN QUESTA CASA MORI
IN ESILIO
SOLO E SCONOSCIVTO
IL 29 NOVEMBRE 1852
NICOLA BALCESCV
INSIGNE STORICO E FERVIDO
PATRIOTA, COMBATENTE
PER IL RISVEGLIO DELLA
ROMANIA MODERNA

Atît... „Solo e sconosciuto... Solo... Fiecare moare singur. Dar el?

Am bătut drumuri lungi pînă să ajung aici, în pragul casei pustii, bîntuită doar de fantomele unui trecut de care nimeni nu-şi mai aminteşte. Casă cu lacăte la uşi, prinse în belciuge groase, ca de magazii, în care cei avari au ferecat cu amintirea. Pe placa din stînga, întrării, la fel de înnegrită de mizga poluării, deasupra unei firme de carton prinsă în fereastra zăbrelită, care arată că, acolo, în încăperea fostului portar al fostului hotel Trinacria, s-ar afla încă sindicatul docherilor pensionari din Palermo, scrie că „Trinacria" l-a găzduit pe Garibaldi, zece ani după moartea lui Bălcescu, loc unde marele luptător pentru eliberarea Italiei a poposit înainte de bătălia decisivă de la Aspromonte. Descifrez greu literele. Vreau să le filmez. Dar îmi tremură încheieturile genunchilor, de parcă picioarele ar cere singure să facă mătănii. Piatra caldarîmului e tocită de paşi, iar soclul casei devorat de pecinginea umedă a igrasiei... „Solo e sconosciuto...".

El, cel adorat de prieteni, el cel temut de tirani, el omul-flacără al anului de singe şi foc 1848, an teribil şi înfricoşător, dar şi dătător de înălţătoare speranţe „per il risveglio della Romania moderna...".

„Solo e sconosciuto...", 29 noiembrie 1852. Anul viitor se vor împlini 130 de ani de la acea zi. Cît patru vieţi de-ale lui, deoarece acel „solo e sconosciuto" n-a trăit decît 32 de ani şi jumătate, de la 29 iunie 1819, pînă la 29 noiembrie 1852. El, cel ce scria: „Patria e cel dintîi şi cel

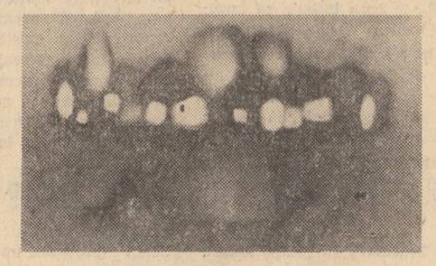

Mihai Topa: „Peisaj"

mai de apoi cuvînt al omului, într-însa se cuprind toate bucuriile lui, simţirea ei se naşte deodată cu noi şi e nemărginită şi veşnică...". El, cel ce spunea: „Nu e umilire mai adîncă simţită decît aceea care jigneşte mîndria neamului!". Parcă prefigurîndu-şi portretul din cel de al doisprezecelea ceas al vieţii sale, Bălcescu descria chipul intelectualului revoluţionar român din acel miez de veac al speranţelor şi al durerilor: „...străinul, cuprins de durere se întreabă dacă este un chip omenesc sau vreo fiinţă necunoscută pentru ştiinţă aceea care stă înaintea ochilor săi, şi numai cu vremea descoperă în aceste linii slăbite urme numai mari şi înalte obîrşii: zimbetul amar care i se strecoară pe faţă, privirea dureroasă dar încă mîndră, care se ridică spre cer din cînd în cînd, dau de gol o suferinţă nedreaptă, împotriva căreia acea privire şi acel zîmbet se plîng...".

O umbră parcă trece pe lîngă mine... „Solo e sconosciuto...".

Nu-i adevărat. Bălcescu nu era singur aici. Ci cu Mihai, fiul lui Pătrascu Vodă şi al Tudorei din Piua Petrii, el însuşi, cel „solo e sconosciuto", fiu al pitarului Barbu Bălcescu şi al Zincăi Petrescu de pe Valea Topologului. Întîlnire de umbre, tardivă şi neîmplinită, nedusă pînă la capăt, între doi titani ai istoriei româneşti regăsiţi după un sfert de mileniu, pentru ca cel dintîi să fie spus prin pana celuilalt, iar cel de al doilea să ne lase prin scrierea lui de căpătîi, căreia moartea i-a întrerupt sfîrşitul, una dintre cele mai tulburătoare cărţi din cîte s-au scris la noi pînă în miezul veacului trecut: „Istoria românilor supt Mihai-Vodă Viteazul". Aici, în casa aceasta, căreia nu cutez încă să-i trec pragul şi s-o scotocesc din beci pînă în pod, deoarece mi-e frică de ce nu voi găsi... căci refuz să-mi închipui că nimic nu mai poate fi găsit...

Îi dau îndelung tircoale, caut să-i aflu vecinii, mă uit după fiecare bătrîn ce trece pe Via Butera... Aflu doar că, la numai o sută de paşi de casa în care a murit Bălcescu, se găseşte micul „palazzo" Lampedusa, clădire căzută şi ea în decreptitudine, cu o bătrînică ce lucra la gherghef la umbra unui măslin din patio, şi mi se spune că acel pumn de femeie este soţia autorului „Ghepardului". Iar casa din Via Butera, 24, nu este păzită decît de alţi bătrîni, atît de bătrîni încît părinţii lor trebuie să fi fost şi ei bătrîni atunci cînd, acolo, undeva, într-o cameră neştiută din „Albergo Trinacria", murea cel căutat de mine.

Şi mă cutremur înţelegînd că cimitirul gheparzilor este Trinacria...

Va trebui să-i trec şi eu pragul.

REVISTA STRĂINĂ

● **GLORIOSUL JUBILEU** al Partidului Comunist Român continuă să fie omagiat pe diferite meridiane ale globului. În ample articole apărute în presă, în emisiuni de radio şi televiziune, în expoziţii şi conferinţe sînt evocate semnificaţiile profunde ale aniversării a şase decenii de la făurirea P.C.R., momente de luptă din istoria poporului român, succesele obţinute de România în diferite sectoare de activitate. Astfel, la Biblioteca Naţională Irakiană din Bagdad s-a deschis o expoziţie de carte românească care cuprinde opere reprezentative din producţia editorială a ultimilor ani. Un spaţiu larg din expoziţie este consacrat operelor preşedintelui Nicolae Ceauşescu. Vernisajul unei expoziţii de carte românească a avut loc, deasemenea, la Hanoi. Publicului vietnamez i-au fost prezentate cele mai importante lucrări social-politice, beletristice, ştiinţifice româneşti. O seară culturală dedicată literaturii române a fost organizată la Universitatea din Liubliana. Poeţii Joje Smit şi Katia Spur au vorbit studenţilor şi cadrelor didactice despre beletristica românească în ultimele decenii.

● **ÎMPLINIREA** a 100 de ani de la naşterea lui Kemal Mustafa Atatürk, fondatorul Turciei moderne prilejuieşte numeroase manifestări atît în patria sa cît şi în alte ţări ale lumii. De fapt anul 1981 a fost dedicat în Turcia acestei proeminente personalităţi, **Anul Atatürk** însemnînd un şir de ample manifestări care au menirea să releve contribuţia de primă însemnătate a acestui mare bărbat de stat la făurirea Republicii Turcia. Sub conducerea sa, poporul acestei ţări a izgonit armatele străine, a proclamat republica şi a lichidat califatul, păşind apoi pe calea modernizării întregii vieţi sociale şi economice. Printre festivităţile prilejuite de centenarul Atatürk se numără şi Zilele culturale ale Turciei, desfăşurate la Maison de L'UNESCO din Paris. Expoziţiile consacrate părintelui Turciei noi, folclorului acestei ţări, artizanatului precum şi picturii turce contemporane, arheologiei etc. au fost inaugurate la 7 mai de directorul general UNESCO Amadou Mohtar M'Bow.

● **„LA VERTU"**, o acuarelă de Gustave Moreau, datată 1882, a fost vîndută la o recentă licitaţie cu preţul mai puţin obişnuit de 690 000 de franci. Este o sumă record pentru o lucrare pe hîrtie a acestui artist. O altă acuarelă intitulată „Le cavalier porte-étendard" a atins în cadrul aceleiaşi vînzări suma de 245 000 de franci.

● **UN AMPLU TABLOU** al vieţii marelui Tolstoi, din perioada 1904—1910, oferă jurnalul doctorului Dušan Makovitki, la editarea căruia au contribuit Muzeul „Lev Tolstoi" din Moscova, Universitatea „Karel" din Praga şi Institutul de teoria literaturii de pe lîngă Academia de Ştiinţe din Bratislava. Dušan Makovitki, medicul lui Tolstoi şi, totodată prieten al său, a trăit în preajma scriitorului aproape 6 ani. În acest timp a notat zi de zi opiniile lui Tolstoi despre cele mai variate probleme de literatură, politică, istorie, ştiinţă etc., precum şi de alte date despre viaţa intimă a patriarhului de la Iasnaia Poliana. Sînt 2 000 de pagini de un interes aparte, scrise cu obiectivitate de unul din martorii ultimei perioade a vieţii scriitorului. Makovitki avea obiceiul să îşi noteze zi de zi observaţiile pe nişte fişe speciale, pentru ca apoi, seara, să reconstituie pe baza lor imaginea unei zile care se încheia. Autorul jurnalului este de origine slovac şi l-a însoţit pe scriitor ori de cîte ori acesta a părăsit Iasnaia Poliana, fiind de faţă, în mica gară Astapovo unde Tolstoi a încetat din viaţă.

● **UN MANUSCRIS**, necunoscut pînă acum, al antropologului german Franz Boas a apărut recent la New York. Volumul cuprinde peste 250 de povestiri şi legende ale triburilor indiene de pe coasta americană şi canadiană a Pacificului. Manuscrisul lui Franz Boas este considerat o adevărată comoară pentru cercetările etnografice asupra indienilor din nord-estul Americii de Nord.

● **O EXPOZIŢIE** de artă chineză antică, deschisă recent la Muzeul de artă asiatică din Berlinul Occidental, prezintă circa 120 de bijuterii arheologice unele vechi de aproape 7 000 de ani. Sînt expuse sculpturi în lemn şi fildeş, figurine de ceramică, obiecte de bronz precum şi un soldat de argilă, în mărime naturală, găsit în 1974 în mormîntul primului împărat al Chinei (259—210 î.e.n.). Cea mai mare parte a pieselor nu au fost niciodată expuse în afara Chinei.

SPORT

Arbori de pîine amară

S-au spart trandafirii şi zvîcneşte mierea-n teii Bucureştilor. Şi totuşi, pasăre cu gusa plină de monezi de aur, vara-ntîrzie. O vom prinde pînă-n septembrie? Fiecare zi e-un schit de lemn cu uşa ruptă prin care ies nimburi pulverizate şi se strecoară înăuntru umezeala. E vremea cea mai bună pentru fotbal, pentru tocat cu mieliţa toate florile artificiale din vitrinele magazinelor şi de rupt drumuri spre sud. Trei iezi cucuieţi şi-njugaţi la roata morii, transformată-n jug de cînd spicele de griu stau în senin de apă, lumea stadioanelor, pînă miercuri seara se lăsase pe tînjală şi nu mai secreta zizanie. În peluze creşteau arbori de piine şi ferigi cu clopoţei. Parcă venea cu linişti mici şi speranţe tihnite o sanie semănînd sărbători. Umbra bucuriei de la Londra, care ne-a mîncat untdelemnul la Budapesta, sorbindu-l într-o singură lingură, pînă miercuri mai plutea leneşă pe toate gîndurile. Nu deschideai aparatul de radio sau televizorul ca să n-auzi că internaţionalii noştri au fost primiţi cu aplauze prelungite pe toate stadioanele din ţară. Dar bucuria necurmată e o podoabă decrepită. Căci, iată, miercuri seara, la Oslo, ungurii ne-au smuls de sub picioare pămîntul fericirii. Acum, spaima îşi înalţă chipul vînăt şi tremurat şi se văd în lumină jumătăţile de minciună. Noi, la Oslo, după judecata mea, n-am cîştigat, ci am pierdut un punct, dar în schimb am vorbit despre-o mare izbîndă. Şi dacă-mi amintesc eu bine, înainte de-a începe bătălia pentru calificarea la El Mundial, antrenorul Valentin Stănescu declara că în ţinutul Norvegiei se vor hotărî zodiile. Dac-a spus adevărul, atunci sîntem puţin prin mărăcini. Neputînd rupe coarnele renului la el în tundră, trebuie s-o facem la noi acasă. Si sîntem obligaţi (trebuia să fim de la început!) să nu mai mizăm o centimă pe ce va face mai departe Anglia sau Ungaria. Ca să ne calificăm, trebuie să cîştigăm toate cele trei meciuri acasă (unul din ele chiar la scor, căci nu se ştie dacă nu va juca un rol decisiv golaveraju), inclusiv pe cel din deplasare cu Elveţia. În acest inel ajunşi, să ne întoarcem cu faţa spre echipă. Ea a fost alcătuită pe ideea jocului strict defensiv: „să nu primim gol şi, dacă se poate să ciugulim un punct. Scopul propus n-a fost realizat decît parţial. Acum e nevoie de singe proaspăt în linia de mijloc — Beldeanu şi Stoica, buni să distrugă atacurile adversarului, sînt incapabil să propulseze înaintarea noastră şi mai ales în linia de atac. S-a jucat cu extreme false: Iordănescu, Balaci, Răducanu. Azi ne sînt absolut indispensabile două extreme violente. Ştiu că tehnicienii sînt victima rutinei şi a credinţei fanatice că echipa lor nu suportă modificări, ştiu că le e foarte greu să intre cu amîndouă picioarele în război, dar de aici înainte ei nu mai au dreptul la nici-o greşală. Orice pas strîmb ne-ar fi fatal.

Din trandafirii aduşi de la Londra şi vînduţi la Budapesta pe doi pumni de apă chioară s-au scuturat miresmele. Vremea bucuriei sunînd a fanfaronadă s-a stins. Acum plouă şi ne stringe în spinare bolovanul de negură cu care ne-am întors de la Oslo şi din care va trebui să dăm un dumicat Ungariei, unul Norvegiei şi doi Elveţiei. Altfel...

Ay, ghitarele Spaniei, ce departe sînt ele iarăşi de urechea noastră! Şi tu diligenţă spre Santa Fé!

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef:
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA: Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 47 32 09
ADMINISTRAŢIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
22
(996)
Sîmbătă
30 mai
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONDIȚIA TINERELOR TALENTE

Realitatea ultimilor ani îndreptățește o afirmație care, cel puțin sub raport statistic — și acesta nu în primul rînd — justifică un deosebit interes față de fenomenul cultural-artistic. Numărul tinerelor talente afirmate în acest răstimp a depășit cu mult perioade similare și, ceea ce este mai important, valoarea lor a fost remarcată încă de la debut sau pe parcursul unei mai lungi și repetate prezențe editoriale, bucurîndu-se — în multe cazuri — atît de atenția de specialitate a criticii literare, cît și de aceea, la fel de prestigioasă și la fel de încurajatoare, a cititorilor. Faptul ca atare indică o multitudine de mobiluri și relații care converg spre sublinierea unei anume creșteri în sensibilitate și observație adîncă, pătrunzătoare, atît din partea creatorilor cît și a cititorilor, o evidentă comunicare și cunoaștere între ei, un evident și multilateral dialog pe care îl poartă, în chip reciproc, pe temeiul acelorași realități trăite și asumate.

Condiția tînărului de talent nu mai constituie de mult o problemă și ea se rezumă, în cele din urmă, la propria sa autenticitate, la propria sa originalitate și profunzime. S-ar putea afirma că azi depinde mai mult de el decît ceilalți din jur, democrația culturii îl implică și îl motivează totodată, dar rezistența, puterea și deschiderea spre orizonturile afirmării i-a dat calitatea și substanța propriului demers. Și aceasta, cu atît mai decisiv și mai relevant pentru el, cu cît sfera largă a condițiilor de natură moral-politică și socială care să-i asigure și să-i înlesnească accesul către marile teme și valori ale creației este o realitate predominantă azi și se constituie într-una din pîrghiile și motivările dialectice ale însești libertății de creație. Este suficient să amintim cadrul, contextul social în care se afirmă și se dezvoltă tînărul creator, momentul său care poate fi semnificativ și într-un sens mai amplu, general, poate fi chiar hotărîtor nu numai pentru el sau destinul său literar. Cultura beneficiază de la toate talentele, ea își ordonează în același timp direcțiile, spiritul său își ierarhizează valorile, nivelurile atinse sînt trepte maxime de la care se reclamă și spre care ambiționează fiecare tînăr sau mai puțin tînăr creator, cultura talentului este o necesitate stringentă, dar și o probă totodată a vitalității și prospețimii sale. Sub acel generos și explicit postulat al realizării epopeii naționale, talentul autentic, creator, își încordează spiritul și face din scrisul și din cărțile sale un moment care se integrează efortului general, ce tinde spre împlinirea continuă a acestui uriaș și călăuzitor deziderat. Spre acel izvor veșnic viu al realității, al marilor teme care alcătuiesc universul existenței și aspirațiilor societății noastre se apleacă orice talent autentic, creator, și își scrie cărțile, poemele și romanele sale care să depună mărturie în timp asupra spiritualității și bogăției noastre sufletești, asupra oamenilor care, edificînd o nouă și cea mai dreaptă, cea mai umană societate, se edifică și pe ei înșiși, într-o nouă viziune și o nouă conștiință asupra lumii, într-un nou umanism.

Toate acestea, și încă altele, țin de cultura și cultivarea talentului, desigur, ele formează însă și acel cadru, acel context social generos al afirmării și dezvoltării sale, se adaugă condițiilor materiale care îi sînt asigurate și împreună cu care reprezintă un permanent sprijin și exercițiu în actualitate. Festivalul național „Cîntarea României" ne implică în totalitatea acestui cadru general specific opțiunii și diversității afirmării noastre creatoare și, tot el, acest festival, ne unește în efort și ne consacră unor experiențe, de asemenea, în permanentă și cuprinzătoare actualitate.

Ca în toate celelalte domenii ale activității, momentul este, desigur, al unei noi calități, al unei noi responsabilități prin care, de la evidența statistică a numărului sporit de talente ce s-au afirmat în ultimii ani, să atingem și evidența unei noi calități a operei, a creațiilor cît mai reprezentative și mai profunde prin tematica și specificul lor național, adăugîndu-se celor intrate deja în patrimoniul valorilor noastre culturale și bucurîndu-se de un cert interes în rîndurile publicului. Clasicizîndu-se aproape, și clasicizîndu-i pe cei care, cu marele lor talent și cu marea lor forță de creație, le-au dat viață.

Luceafărul

● În acest număr ● Cronica literară ● Cartea de debut ● Întîlnirile „Luceafărului" în Maramureș ● „Un pămînt care se sprijină pe poezie" ● „Poeți din Nord" de Ion Gheorghe ● „Iubiri paralele" de Sînziana Pop ● „Poezia în Maramureș" de M. Ungheanu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Confabule de Iulian Neacșu.

Desen de Mihu Vulcănescu

COPIII

Vreo cinci milioane de copii împodobesc pămîntul românesc la ora de față întinerindu-ne pe toți într-un fel, aducîndu-ne zilnic aminte de datoriile morale de părinți ce ne revin fiecăruia în toate faptele noastre. Cum va arăta țara de mîine depinde atît de mult de felul cum creștem aceste fructe de aur pe pomul vieții, cum priveghem la căpătîiul lor aducîndu-le aminte mereu de virtuțile strămoșilor de legile morale ce se cuvin să le întrupeze de mici în viața lor de datoriile ce îi așteaptă. Este greșită părerea că numai de la o vîrstă mai înaintată copilul este sensibil la anumite obligații morale, la respectarea anumitor precepte stricte de conduită.

Într-o vestită scrisoare Dostoievski răspundea unei femei văduve rămasă cu un copil de trei ani cum deja de la această vîrstă copilul este vrednic de a lua aminte la cele mai adînci învățături legate de viața sa sufletească. Un copil nu trebuie lipsit chiar de la trei ani de pîinea cuvîntului ziditor spus cu înțelepciune și dragoste prin puterea pildei personale de viețuire a cuvîntului. Pentru că cei mai mulți copii duc lipsă de cuvînt înainte de toate, pe lîngă pîinea zilnică ei au nevoie de pîinea cuvîntului de acea poveste miraculoasă ce o așteaptă în fiecare seară înainte de-a adormi s-o audă încă odată și odată spusă din inima iubitoare și împăcată a părinților. Să luăm aminte fiecare la viața noastră intimă la cuvintele ce le rostim ca părinți unii altora căci ochii și sufletul copilului își pot păstra neprihănirea și dobîndi înțelepciunea pe măsura dreptei noastre viețuiri ceas de ceas. Există un eroism al părinților, anonim pe care îl pot deprinde copiii de mici în casa părintească și de existența lui depinde viitorul unui popor în istorie.

Ioan Alexandru

IMN

Copiii cînd răsar din carte
sînt zei frumoși, Cosînziene,
ies din desene și în parte
din aerul de sînziene.

Cu degetele prăștie de gumă
aruncă aștrii între flori,
îi învesmîntă-n albă spumă
în apă limpede și nori.

Ei vin din ziuă și din vrajă
cum ies în ceruri rîndunele —
pe cîmpuri au singura strajă
un basm și săbii din surcele...

Se-ascund în picături de rouă
sub umbreluțe de lucernă
sau urcă într-o navă nouă ;
frunză de foc cît o lanternă.

Și toți eroii-n jurul lor
Jules Verne și Creangă,
o grădină,
le schimbă noaptea în lumină;
merg la Bagdad pe un covor
și peste mări... pe o tulpină !

Bogdana Boeru

Desene animate

Stau de vorbă, prin intermediul jocului, cu aproape 300 000 de copii anual, o ploaie de ochi uimiți, un univers de ferestre deschise, curioase, îndrăznețe. O sală improprie, cinematograful DOINA, a devenit o Casă a copilăriei, unde se întîlnesc eroii din basme cu Moș Crăciun în imaginația lui Disney, Omulețul de sticlă și Omulețul de înghețată își trăiesc aventurile în pagini născocite de micii spectatori, ei însiși avînd puritatea de basm, naivitatea personajelor curate și deopotrivă curajul lor. Aplaudă pe Jaune-Tom și fluieră pe Miauritz, ocrotesc pe Albă ca Zăpada și aruncă săgeți ascuțite în ochii vrăjitoarei, însoțesc drumurile lui Harap Alb și leagă în sfori din urzici capul spîn, dezarmează soldații de tuș și udă grădinile de flori.

Cînd ridică mîinile solidari cu jocul ei spun **veto** avioanelor cu trotil, **veto** celor ce trimit tancuri peste copiii altor geografii uscați de secetă și necivilizație, un **veto** răspicat celor ce le fură hrana de la gură și avioanelor de hîrtie dintr-un cer transparent de albastru.

Copiii judecă și ne judecă mai aspru decît legea, decît vecinul. Lăsați libertate copiilor, lăsați-i să-și zidească Sala albastră a fanteziei, îndepărtați-i de dogme, de sărăcie și urît. Luați lacrima copiilor în ochii voștri și cînd hotărîți țineți seama de prezența lor la masa parlamentară.

Ion Iuga

Continuare în pag. a 2-a

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

Resurecția clasicilor

Tabloul actual al literelor românești este unul foarte complex. Izbînzile obținute în poezie, proză, dramaturgie, critică și istorie literară sînt de netăgăduit. Operele literare se citesc și se comentează în cele mai diverse pături ale societății, ele avînd un real impact asupra conștiinței oamenilor. Vitrinele librăriilor se primenesc periodic, dovadă și a marelui număr de titluri care văd lumina tiparului dar și a faptului că sînt din ce în ce mai rare cărțile neinteresante și deci nevandabile. (Ba, acum, una din problemele care se pune este aceea a tirajelor nu o dată insuficiente față de setea de lectură a oamenilor).

Asumarea responsabilă de către literați a temelor proprii și a liniilor de forță ale operelor lor, investigarea cu instrumente dintre cele mai adecvate a vieții și preocupărilor stringente ale Cetății, realismul abordării acestora nu au fost procese ușoare și nici nu s-au săvîrșit fără a se ține seamă de o serie de factori complementari de cea mai mare importanță. Arta, după cum știm, este un fenomen determinat, chiar dacă această determinare este una de calitate subtilă. Astfel că a fost nevoie de o nouă deschidere politică și ideologică instaurată în viața țării, de o nouă viziune asupra istoriei naționale și a valorilor trecutului în general pentru ca și literatura (și cercetarea de orice fel) să-și intre în drepturile sale, în rosturile și în tărîmul ei specific. Cărțile făcute după rețete infailibile au cam dispărut. Viziunea cu orice chip „optimistă" și „luminoasă", interpretarea sociologist-vulgară a conținutului operei, rigiditatea punctelor de vedere (sau numai al punctului de ve-

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

● ACTUALITATE ȘI ORIGINALITATE ÎN PROZA TINERILOR ● ARTICOLE DESPRE VOLUME DE ● TUDOR OCTAVIAN ● MIRCEA NEDELCIU ● ȘTEFAN AGOPIAN SEMNATE DE ● ANDREI ROMAN ● ARTUR SILVESTRI ● COSTIN TUCHILĂ (În pagina a 3-a)

Viața literaturii

I

Omisiunile sînt, aproape fără excepție, elocvente și neîntîmplătoare. Și par, uneori, chiar mai interesante decît negările sau laudele.

Într-o linie dreaptă ce are ca punct — posibil — de pornire discuțiile stîrnite de statutul reportajului, continuînd cu o alta — care n-a mai avut loc — despre statutul reporterului (dar posibil și ea de întrevăzut printre liniile caligrafiate atît de frumos de un tînăr scriitor ce lăuda meseriile tinerilor scriitori ce au posibilitatea ca ingineri navetiști, ghizi O.N.T., profesori de țară, metodiști culturali să cunoască **viața**, dar care și el, tot probabil dintr-o omisiune, regretabilă și elocventă, uita în enumerarea sa oamenii care se documentează la Hotarele, Focșani, Bălești sau nu mai știu unde, zi de zi și care, interesant lucru, scriu tocmai despre viață) și sfîrșind (sau avînd drept consecință) cu o prejudecată ce lasă în afara sferei artisticului reportajul, totul înseamnă o tăcere nejustificată. Și totuși : revistele obștei publică mai des și mai sigur (și într-un spațiu mult mai generos) reportaj decît proză. Și totuși : editurile au mai multe colecții de reportaj decît de proză. Și totuși : recentele Teze ale Conferinței nu amintesc nimic despre reportaj. Și totuși : numele reporterului este rar citat printre scriitori (și atunci mai așa, în coadă, ca o rudă săracă). Sînt aceste paradoxuri în măsură să ne atragă atenția asupra unei expresii, mai dure, dar mai adevărate : una spunem, alta... fumăm ! Sau : cînd avem dreptate ? Atunci cînd publicăm reportaj? Atunci cînd uităm reportajul ? Atunci cînd îl omitem ?

II

E bine că în principiu viața literară stimulează creația. E bine chiar că avem o viață literară. Deși, zic eu, mult mai bine ar fi fost să putem vorbi despre o **viață a literaturii**. Ea ar fi putut îngloba și scriitorii care apar în viața literară numai cu cărți. Ea ar fi putut da mult mai exact sens sintagmei „stimulare a creației". Atît de palpitantă este această viață a literaturii încît ea este deseori invocată în studii, dar mai ales în cărțile scrise, încît cu adevărat ar fi pu-

Constantin Stan

Continuare în pag. a 2-a

Despre noi

Am să vorbesc în toate culorile conștiinței
Despre mîncatul parizerului pe marginea viaductelor
Despre lopata care a fost sediul inteligenței
Mă anunță în fiecare dimineață la telefon ștefan tripșa ;
Și eu recad într-o nemărginită speranță
A cuvintelor îmbătrînite de atîta literatură
grăsoase la pipăit — pline de miez
puse să danseze pe ringuri improvizate
în fața oțelarilor și a gazetarilor de la faptul divers.

Umbra unui poet a trecut schingiuită toate gardurile
a călcat o șopîrlă imaginînd de pe o piatră de cimitir lumea ;
Visurile șopîrlelor sînt gigantice
Aspre la pipăit ca salopeta unui miner îmbibată cu sare
Ca un carnet de conducere pe aceste serpentine existențiale
Tuburi aeriene care ne trec peste vîrful Omul.

Dinspre noi vine întotdeauna un miros greu
de oameni aspri, rezistenți, mîncători lacomi ai cărților neumblate
pînă și-n această dimineață de noiembrie
cu pletele ploii pînă-n pămînt
Cu noroaiele mînjind inscripțiile, știrile despre poluare
fotografiile noastre de tineri
sînt oprite în baia developantă
pentru a ne intra mai adînc chipul
în hîrtie și-n conștiințe.

Despre noi tineri și ale noastre meserii
Vuiesc ziarele, rădăcinile plantelor
înțelesurile cuvintelor încă umede pe hîrtia proastă
în care împachetăm telemea, pita și cărțile limbilor vechi
cu care ne hrănim sufletul și vioiciunea
începînd de la orele 23 și pînă la tînărul 7
cînd proprii aburi se răcesc în jurul nostru
străzile se decojesc de oboseala nopții și vineață
ieșim și ne impiedicăm de aceste resturi ale societăților naturale.

Au venit la mine tinerii prieteni și s-au speriat
de ce țin în cuie deasupra capului harta europei
de ce am mizgălit din închipuire localitățile, drumurile aeriene și porturile
în distihul greu al limbilor moarte.

Pe dialogurile bătrînului Platon scrie cu creion chimic
înmuiat în gură :
— Nu pune mîna. Te poate lua dracul.
Pe unde îți este voia și pe unde nu !
Și toți se retrag grăbiți din casa mea înaltă
aproape de cerul etajului IX
cu lifturi hodorogite — fără explicații de prisos
ca o poezie modernă pe care profesorii obosiți nu o pot traduce ;
nu-i pot lua pulsul, ghici febra
întoarce filele interioare
de unde privim noi cei tineri — ca floarea lumii noastre puternice — strălucitoare....

Valeriu Bârgău

POEME DE NICHITA STĂNESCU

În pagina a 3-a

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI (XI)

Înainte de a examina — în continuarea „Sărmanului Dionis*)" — structurile antasticului din **Avatarii faraonului Tlă**, cealaltă mare nuvelă eminesciană de acest tip, socotim imperios necesar un popas, fie și mai scurt, asupra a două grupuri de narațiuni formate pe de o parte, din **Cezara, Moartea Cezarei, Toma Nour** în **ghețurile siberiene** și, pe de altă parte, din **Umbra mea, Fragment, Iconostas și fragmentarium.** Întrebarea de la care credem că trebuie să purcedem în cel dintîi caz este dacă și aceste scrieri aderă într-adevăr la statutul prozei fantastice eminesciene, în sensul definit din unghi cvasiteoretic în **Archaeus** și, mai ales, ilustrat practic, cu inegalabilă forță creatoare, în **Sărmanul Dionis.** Formulăm o asemenea întrebare întrucît există, așa-zicînd, primejdia de a situa în unghiul de incidență cu fantasticul întreaga proză eminesciană de factură romantică. Chestiunea aceasta, a interferențelor de un fel deosebit dintre narațiunea romantică în genere și fantastic, a preocupat și preocupă spiritul critic în chip constant. La prima vedere, s-ar părea că, spre deosebire de alte „curente" ori „școli literare", între cele două categorii — romantismul și fantasticul — se instituie un climat de conlucrare mult mai strîns. Se merge chiar pînă acolo încît, nu o dată, este pus semnul de egalitate între narațiunea romantică și narațiunea fantastică. Supralicitările de acest gen, evident, au drept cauză fundamentală înțelegerea nediferențiată a funcțiilor imaginarului într-un caz și în celălalt. Nu insistăm prea mult, dar ni se pare limpede că imaginarul în context strict romantic e un dat al fanteziei creatoare circumscris spiritului de invenție originar-poetică și menit a defini narațiunea într-un anume chip, sub aspectul temperamentului eroilor, al temei și conflictului, al

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

Și totuși, piatra, pietrele, pe rînd

REFLEX

De fapt, ce spune acest mic și strîmtorat, foarte vechi Athos românesc : că el a fost clădit pe niște ruine. Și că mai întîi, ruinele acestea vor fi fost, poate, materia și spiritul altor și altor ruine, altele însă și altfel văzute decît arheologia însăși s-ar fi putut obișnui să vadă, și să creadă mai ales, în lipsă de suporții ei clasici, adică de un material cît de cît palpabil și orînduit cît de cît după legi ale construcției ca și după un tipic oarecare — moral să-i spunem, ori militar sau civil. Nimic din toate acestea, iar pînă la un anume strat nimic din tot ce ar putea fi o prezumție măcar, și aceasta chiar dacă ar fi, cum o datăm cînd orologiul, și așa destul de sălbatec aici, bate cu incertitudini nu de o secundă ci de milenii ? Păduri peste păduri s-au prăbușit și au crescut altele, iar pietre peste pietre s-au dărîmat și s-au zidit iarăși după un criteriu pe care îl cunoaște doar natura și îl ispitește, îl propune clipa doar, ca o aluviune de nori și, poate, din ce neglijență sau, tocmai, din ce deznodămînt sau din ce calcul aritmetic, precis, ca un contrafort ?

Și totuși, știința, metodele și criteriile ei aspre, exacte adică, mai pot salva și pot să reconstituie, să reconstruiască ceva. Sînt urme acolo care pot fi de aur pentru conștiință. Nu mă impac cu gîndul că noi, în istoria noastră, am avut niște boieri proști și grași care nici măcar castele n-au știut sau n-au putut să zidească. Pe pămînturile lor, lîngă conacele lor, s-au prăbușit temple, s-au irosit comori. S-au pierdut date. Cei simpli, săraci, ei bine, s-au răzbunat, ei au construit în doine și zicători, au construit în legende, în basme și ghicitori. Da, doinele noastre sînt niște palate, avem un Versailles al nostru în doine și încă unul pe deasupra în felul de a fi și blînzi și generoși și visători.

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

FELIX SIMA: «Înfriguratul fierbinte»

Printr-o insolită combinație de eminescianism modern, cu mult manierism de Minulescu alegoric, debuta, în 1978, Felix Sima (n. 1949) din Rîmnicu Vîlcea. „Pasărea de cursă lungă" era o pastișă eminesciană : cu dicțiunea gîituită la sfîrșit de vers precum un pas în gol, schema metrică și chiar ticurile expresive sînt eminesciene : „a rămas doar lămurirea / ce anume să o crez / să încep să string văpsele / de din gînd să te pictez / am gustat plăcut din duhul răstignirii care ești / tot bătută cu nuiele-n / pragul curților domnești". Ceva din lexicul voit vetust și, în fond, melodia ritmică însă cu altă carnație dădeau impresia pastișei, care este neadevărată. Poetul e, dimpotrivă, un modern manierist și un ironic complex din soața lui Minulescu, iar de recunoaștem la el sunete și chiar licențe de neconfundat, cu izvor eminescian, acestea întăresc efectul liric prin estetica de colaj. Însă minulescianismul este izbitor. Minulesciană e femeia himerică („femeia boabelor de rouă"), „domul suav", de ficțiune („el este ce rămîne după / citirea — acestui trist poem"), repetiția, în fine, melodică, proprie simboliștilor : „femeia născută / din boabe de rouă / mai crește cînd ninge / mai crește cînd plouă". „Frumosul prinț" nu e doar minulescianism, ci în plus și o artă poetică a ficțiunii desăvîrșite : „la citeva trecute luni / îl vizitează trăi păuni / ai lui prieteni cei mai buni / dar și aceștia sînt minciuni / la curțile domniei sale / vin și alți prinți din lunga cale / toatenălțimile egale / dar nici acestea nu-s reale / adus dovada că există / și fată tînără și tristă / și angajată cameristă / la acel prinț ce nu există". Dar Minulescu era un Anton Pann cosmopolit iar poetul este un ironist, așa încît o producție precum aceasta nu rămîne fără explicație : „din picioare de lulele / joacă pînă cînd vei sta / ți le-oi da și pe ale mele / ța, ța, ța căpriță-ța / ăsta-i harul dumitale / numai după el cîștigi / și beteală și basmele / și bomboane și covrigi".

Este curios cum de efectul liric iese dintr-o materie atît de simplă (repetiție, expresie rară gramatical, baladesc) și dintr-un vocabular purificat aparent și cute un termen cotidian care pune accentul dizarmonic pe o dicțiune adeseori fără greșeală. Poetul nu avea decît arareori elocvența retorică și nu cultiva ideile pretențioase și așa-zis mari, el ar fi voit să fie „cineva mai tînăr", adică o voce anonimă, precum folclorul, asemeni frunzei și riului : „În cămașa albă-a spicului ce vine : / cineva mai tînăr — semănînd cu mine / cineva mai tînăr semănînd cu vara / cineva mai tînăr și din toată țara".

Admirabilă este aici alegoria șahului, ca un soi de ingenios madrigal erotic, pe o temă mecanică : „nefericită e regina tablei de șah imaculat / cînd i se fură de pe trepte / pion ușor dar preferat / și nu anunță de acestea / regelui ei cel taciturn / cu ochii albi cu ochii negri / ea pleacă de se culcă-n turn / și vine-un cal din depărtare / pe ocolite căi obscure / ca un nebun de neam mai tare / ce-l duce gîndul să o fure / el e din țări mistuitoare / din țări cu mers de papagali / a plătit greu trecerea vamei / prin bariera de corali / și fiindcă jocu-acesta tragic / n-am urmărit pîn' la sfîrșit / n-avem de unde să cunoaștem / cine-a bătut cine-a pierit". Inovația lui Felix Sima este punctuația curioasă, cu virgula finală, ceea ce indică un sfîrșit imposibil și sporește trăsătura fragmentară a creațiunii (punctuația de fantezie, hispanică, este și la Cezar Ivănescu). Puțin din acestea a rămas în „Înfriguratul fierbinte" (Editura „Scrisul Românesc", 1980) întocmit din două cicluri separate dintre care întîiul, titular, e un lung poem epic și didacticist de aproape 30 de pagini, de un aspect insolit. Nimic din ceea ce ne dăduse Felix Sima nu prevestea o asemenea producție, care seamănă cu o epopee și are răsuflarea grea a creației solemne. Poetul a inventat un artist, Peter Marc, care este sculptor, inițial un blazat, de felul flaubertianului Frédérick din „Education sentimentale", incendiat treptat spiritualicește de gîndul unei creații grandioase. Din alegoric și din baladesc, Felix Sima a căzut în didacticism și în acea lirică prozaică și aridă, care este proprie manierismului antic alexandrin și secolului XVIII european (la noi doar Mopete a lui Mircea Ivănescu ar putea sta lîngă Peter Marc, deși deosebirile sînt enorme).

Poetul procedează epizodic și ține un jurnal de campanie ; el a izolat din umanitate un artist vital, de felul lui Michelangelo, voind a concura geneza, și pe ucenicul extatic. Totul ia aspectul sec al unui proces verbal notarial, cu arareori cîte o imagine sclipitoare care zvicnește din nota zilnică de lucrări. Un portret moral, camera lui Peter Marc, invențiile fantaste (o elice cu paletele reprezentînd pe bărbat și femeie), gravura flamandă a fîntînarilor, țările utopice (precum într-o pictură naivă), înălțarea unei case, felurite vizite, revelația radioului și a cafelei, colectarea poamelor „contra setei pe schele", frenezia creației, ciinele de pază — acestea sînt schițe didactice ieșind dintr-un complex etic care, deși este de înțeles, nu dă operei valoarea esteticește majoră. Ceea ce sare peste comun aci provine din cîte un aforism ascuns în cutele epicii luxuriante, pe teme curente (artistul e trist „mai bine zis nu mai este", sfîrșitul operei este moartea, creatorul vine din elemente și e complice cu ele) ori din cîte un fragment, precum acesta, al androginului inventat de Peter Marc sub forma unei elice „bisexuate" — „contruise o elice cu un bărbat pe o paletă și o femeie pe cealaltă bară care putea în rotirea dată de vînt / să bată crengile pomilor din apropiere / iar suflul creat le lua părul și le umfla hainele / de dorul acelor ființe de a se întîlni / de a face corp comun niciodată ".

Nu fără emoție e colcăirea umanității captive în sculpturile finale, imagine cu, totuși, forță inefabilă : „panta era acum coborîtă și urcată / ca într-un prohod de mulțimea poporului / căci unii mergeau spre poale alții urcau / unii mergeau spre miazăzi alți spre miazănoapte / copiii fugeau spre mamele lor / alții întîrziau pe drum / și o luau la fugă apoi să-și ajungă părinții (pentru reluarea firului rupt. / puteau să-și întemeieze o casă un drum o viață un sat. / Cei care nu mai puteau vedea aceasta / și alergau în continuare / linia pantei li se scurgea sub pămînt / ca într-o cauză firească a naturii /".

„Douăsprezece ore ca pădurea", ciclul al doilea face impresia în stil a întîiului volum : rimă precisă și versificație ingenioasă, imagini, muzicalitate. Însă conținutistic distanța este uriașă ; acum, poetul și-a purificat imaginația pînă într-atît încît a căzut în eliptic și oracular, barbizînd încă nu ca Ion Barbu ci precum Simion Stolnicu și Barbu Brezianu : „piatra vînătă sfioasă / văruind biserici sparte / struguri calmi ascunși sub frunza / odihnind neinserată / mută gîndul mai departe / pînă dincolo de moarte / în ulciorul gol al gurii / ce e arsă însetată / cît e sufletul de suflet / dealul deal e pînă moare / soarele făcut e-ncît / să ridici pepeni... miei... / fermecată zăbovire / între cești cu prea uitare / ascundeți-vă de ea / și de tot calvarul ei /". Expresia a cîștigat în culoare și, în fond, în pitoresc însă nu și în substanță căci în afara unui sentiment de anxietate venit din eliminarea obiectului, înconjurat de o junglă de imagini, ce rămîne din aceste producții, precum aceasta : „Zmeură pe luminări — / trecători opriți la rampă / caii lor ne bat la poartă-n / nerăbdarea de noroi / fluturi morți în scrumiere / și covrigi uscați pe lampă / nu pot lua din fiecare / ce-i închis în amîndoi". Admirabil poet în „Cineva mai tînăr", Felix Sima este și astăzi o voce originală, cu, mi se pare, conștiința lirică la un pas în urma talentului.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

INVENTAREA UNEI LUMI

Cu vreun an în urmă am avut prilejul să citesc un fragment din cartea *) lui Tudor Vlad. M-a frapat atmosfera neobișnuită, precum și tehnica narativă evoluată, pe care tînărul autor o folosea. M-am întrebat atunci dacă o asemenea manieră de a scrie proză este posibilă și în cazul unor texte de mai mari dimensiuni. După lectura întregii cărți, răspunsul poate fi dat : maniera este viabilă doar în măsura în care autorul știe să se oprească la timp.

În ciuda dimensiunilor sale, a personajelor și a conflictelor pe care le conține, **Al cinsprezecelea** nu este atît un roman, cît o parabolă cețoasă, încadrabilă într-o serie literară al cărei maestru este Kafka. În literatura română recentă ceva asemănător a scris Mircea Ciobanu. Este vorba despre **Cartea fiilor** (1970), roman ieșit din comun, care a trecut puțin observat de către critică. Ultimele două romane ale lui Platon Pardău (**Scrisorile imperiale**, 1979 și **Omul coborît din turn**, 1980) recurg, de asemenea, la modalitatea folosirii unor elemente epice în chip de prefabricate ale unor construcții cu semnificații estetice mult deosebite față de cele ale romanului obiectiv.

Ca și în cărțile pe care le-am amintit (dar fără să poată fi vorba în vreun fel despre coincidențe care să depășească limitele moralității literare), autorul imaginează o mică așezare omenească, în care plasează diverse întîmplări perturbatoare. Modul de a vorbi al personajelor este perfect aseptic, nici cea mai mică deviație dialectală nu poate fi detectată. Fapt caracteristic pentru acest gen de literatură, romanul ar putea fi tradus, fără nici o problemă, în orice limbă, neexistînd nici un risc al alterării semnificațiilor sale. Deși are biserică, circiumă și, în general, tot ceea ce se știe că îi trebuie unui sat, pentru a-și merita numele, Corba nu este un sat anume, ci o scenă de teatru pe care pot apărea, cu egală îndreptățire, troglodiți, împărați romani, martieni, jucători de fotbal, anchetatori penali și, desigur, țărani. Personajele, despre al căror mod „spălat" de a vorbi am amintit mai sus, nu au, la rîndul lor, o apartenență socială și istorică anume. În ciuda unor posibile, discutabile localizări, ele sînt voci impersonale, pe care autorul le folosește pentru armonizarea ansamblului. În fine, conflictele au, de asemenea, un accentuat aer atemporal, sînt esențe de conflicte, pe care cititorul poate să le umple cu orice concretizări dorește. O ceață poetică estompează liniile, volumele și culorile, transformînd totul într-un vis povestit.

Ce se petrece în romanul lui Tudor Vlad ? În Corba se mișcă și vorbesc o seamă de alcătuiri umane. La prima vedere ei par a fi oameni obișnuiți. Pe parcurs, însă, ne dăm seama că o forță misterioasă i-a oprit pentru totdeauna într-un stadiu intermediar de dezvoltare. Aceste voci nu par a-și da seama că localitatea lor se află integrată într-o lume cu mult mai mare și, în general, nu trec niciodată dincolo de un nivel foarte rudimentar de gîndire și de simțire. În acest aspect se manifestă una dintre intuițiile prețioase ale prozatorului. Făcînd din personajele sale niște copii care se joacă de-a trăitul și care nu depășesc niciodată un anumit stadiu precar de dezvoltare, Tudor Vlad a reușit să imprime cărții sale aerul ciudat al unei lumi care tocmai se ivește, care nu reproduce și nici nu sintetizează o altă lume, reală, ci se naște, apare în chiar paginile în care este descrisă. Anumite determinări au personajele, totuși. Unele dintre ele ne dau dreptul să vorbim despre rudimentele unor caractere. Astfel, Marin este bîlbîit și obsedat sexual, dar în cele din urmă arată o inteligență ce-l ridică dincolo de nivelul precar al consătenilor săi. Constantin, la rîndul său, manifestă un alt fel de superioritate. Venit în sat de nu se știe unde, avînd ciudățenii de om singur, el arată cioburile unei înțelepciuni a renunțării, fapt care îl ridică din ce în ce mai mult în ochii celor din jurul său. O apariție mai semnificativă este și un tînăr care simte chemarea pentru practicarea artei, a picturii. Unele dintre reflecțiile sale pot fi reținute pentru încercările pe care le fac de a depăși ideile cunoscute din nenumărate surse livrești în legătură cu rolul artistului în societatea omenească. Aceste personaje, precum și altele (mai toate) au comportamente bizare, în care recunoaștem ceva din maniera lui D. R. Popescu. Bizare sînt și evenimentele care se petrec în Corba. Intervine un război ciudat, care nu prea seamănă cu ceea ce se știe că înseamnă un război. Are loc nunta dintre o babă infernal de urîtă și un bărbat încă tînăr. Cu prilejul unei vînători, din pădure năvălește o turmă viermuitoare de șobolani, al cărei spectacol este, realmente, o reușită scenă de tip expresionist. În sat se prăbușește un avion, dar trupul aviatorului se păstrează intact, prilej pentru localnici de a improviza un cult al omului căzut din cer. Un preot bătrîn ezită să vorbească, fiindcă de fiecare dată cînd începe să articuleze cuvinte, îi cade cîte un dinte. O văduvă merge întotdeauna însoțită de doi ciini mari, pentru ca să fie la adăpost de insistențele bărbaților. Detașamentul de ocupație impune un regulament care conține cîteva articole ștranii. Unele dintre deviațiile fantastice aduc note umoristice, cele mai multe însă participă la consolidarea unei inedite atmosfere de lume care nu există decît atît timp cît este rostită de vocea naratorului și de glasurile personajelor.

O mențiune specială se cuvine pentru modul dezinvolt în care autorul reușește să pună în mișcare o strategie narativă complicată. Astfel, intervențiile naratorului alternează cu cele ale unor personaje, efectele fiind de bună calitate.

Dincolo de orice îndoială, Tudor Vlad este un prozator talentat. Ne îngăduim să-i sfătuim să mediteze la modalitatea literară pe care o practică în romanul său de debut și să-i stabilească, în mod lucid, posibilitățile și limitele.

Voicu Bugariu

*) **Tudor Vlad : „Al cinsprezecelea", Editura „Dacia", 1981.**

RAZA DE RAZĂ

Cine se plînge
s-a-ndepărtat
de sine însuși
ca de-un păcat,

cînd lacrima speră
și-naintează
ca marea noaptea
spre farul de pază

tînguitorul
n-are trufie
ci crede-n zeul
numit armonie —

cea care ține
viața cetății
și crește pruncii
alterității,

ca o favoare
fără pereche
încât contrariul
să stea de veghe

stării aceleia
cînd se alege
timpul de moarte,
răul de lege.

Cine se plînge
se modelează
cedîndu-și viața
rază cu rază

vremii și sorții
încît să fie
lumea întruna
în armonie.

Gheorghe Pituț

VIAȚA CĂRȚILOR

STRĂMOȘII

Despre viața eroică a strămoșilor noștri istoriile și cărțile unor autori autohtoni și străini se străduiesc să aducă tot mai multe dovezi de reconstituire. Pasiunea de a cunoaște trecutul adaugă un plus de înțelegere față de prezentul unui popor și un spor de siguranță față de viitorul său. Se știe că perioada în care a început civilizația umană coincide cu vremea conștientizării cultului pentru cei dispăruți. Absolut rare și stranii trebuie să fi fost triburile sau comunitățile a căror memorie să-și fi ignorat înaintașii. Din obiceiuri și datini, psihologie și tradiții, Weltanschauung și creativitate, recognoscibile în creația unui popor, unificatoare și specifică, s-a născut acel inefabil pămînt sau cer incoruptibil numit cultură, în structura căreia vom recunoaște totdeauna și pretutindeni și cultul diferitelor neamuri pentru începuturile lor. Dacă bunul simț și criteriile științifice se opun modului apologetic de considerare a trecutului, aceleași criterii vor vedea în contestarea dreptului unui popor de a-și cultiva istoria adevărată un echivalent al inaderenței și alterității. Dar dreptul acesta este imprescriptibil și aparține în egală măsură tuturor popoarelor, de vreme ce ne putem convinge că pînă și omul individual, considerîndu-și personalitatea, pe orice treaptă a societății s-ar situa, va găsi că această personalitate a lui se constituie din prezența sa și biografia sa. Încît se poate spune că în definirea poporului viu intră prezentul său și istoria lui.

Romancierul Radu Theodoru și graficianul Sandu Florea au tipărit la Editura Sport-Turism al doilea volum din seria vastă intitulată STRĂMOȘII. În limitele adevărului istoric, autorii încearcă să recreeze faptele trecutului și figurile umane proeminente care au inițiat și suportat evenimente, de atitea ori tragice. Prin cuvîntul unificator de sens și mișcare a timpului, Radu Theodoru a esențializat în asemenea măsură textul ce stă la baza graficii cărții, încît el pare constituit din „telegrame" pe care antichitatea poporului nostru le adresează prezentului. Dramatismul și tragedia epocelor îndepărtate sînt luminate de forța simbolică a logosului care unifică mișcarea istorică.

Scenariul lui Radu Theodoru constituie un punct de plecare pe tot parcursul benzii desenate pentru voința precisă de artă a graficianului Sandu Florea. Fără a modifica datele realului, adică cele obiective oferite de text, Sandu Florea le-a potențat sensul, invadînd subiectul cu formele sale plastice. Astfel că întreaga bandă desenată abdică de la soluția comodă și statică a ilustrării unor tablouri, dezvoltîndu-se prin mișcare continuă. Din cuvînt și mișcare a imaginii cinematografice, la care se adaugă preponderența formelor plastice, artistului i-a reușit performanța unei benzi desenate moderne, a unui sincretism între literatură, film și plastică, prin care graficianul realizează un „spațiu continuu" și o mișcare perpetuă. De altfel, pentru ineditul graficii sale, în compania unor artiști din Europa și Statele Unite ale Americii, lui Sandu Florea i s-a decernat premiul I la un concurs ce a avut loc la Roma. Dacă ar fi să comparăm arta benzii desenate (care imaginează o lume paralelă) cu ceva din realitate, atunci singurul echivalent al ei ar putea fi un fluviu neînchipuit de larg și lung pe ale cărui valuri timpul agită flote și popoare credincioase acelorași țărmuri în vreme ce apele curg și duc în oglinzile lor imaginile eforturi și luptei nesfîrșite de a exista.

Primul volum (apărut în 1980) și acesta recent (1981) semnate de Radu Theodoru și Sandu Florea) cuceresc privirea de la primul contact și întăresc în memoria noastră sentimentul vechimii și siguranța perpetuității.

Pentru că în acest spațiu nu putem reproduce măiestrele imagini ale cărților ce le consemnăm vom încheia cu un citat: „Du-te la împăratul tău (îi spune Decebal centurionului roman Gaius n.n.) și spune-i că sîntem aici de la începuturile vremurilor și vom sta aici pînă la sfîrșitul vremurilor".

P. Gheorghe

«SEMNALE»

Aceste „Semnale" ale lui Virgil Munteanu (Ed. Dacia, 1981), critic dramatic și foiletonist cu remarcabil simț al ironiei și polemicului, vin din teatru, o lume văzută cu ochi iscoditori, uneori întristat, alteori bucuros. Aproape că nu există sector al vieții teatrale pe care foiletonistul să nu-l fi avut în vedere, pe autor interesîndu-l aspectul practic al „semnalizării". Nu este vorba de o fragmentată istorie a culiselor sau de înflorirea unei noi specii a colportajului. Cu o bogată experiență în lumea teatrului, autorul observă acele aspecte care ascund un miez pilduitor, dezvăluit neostentativ dar ferm.

Un șef de promoție ajuns figurant, un veleitar care parazitează viața teatrală, portrete (un critic, directorul), momentul aniversar, ora de începere a spectacolelor, publicul, teatrul de cartier, demnitatea profesiei, afișul de spectacol — sînt citeva din „semnalele" pe care Virgil Munteanu le trimite cu speranța, nu chiar secretă, că nu se vor pierde.

Umanitatea revelată este tot atît de diversă tipologic cum este cea din dramaturgie : oameni interesați și interesanți, demnitatea nealterată dar și caractere labile, jocul de culise prelungit în viață etc. Pe de altă parte, sînt semnalate elemente de obstrucție ce apar în bunul mers al activității teatrale, sau elemente ce favorizează dezvoltarea ei, autorul neomițînd să facă sugestii remarcabile. Capacitatea critică funcționează printr-o adecvată cuprindere a fenomenului asupra căruia se aplică. Uneori, circumspect, autorul se menține în expectativă, alteori, o învăluire sentimentală dă „semnalului" un farmec aparte.

Interesante sînt stilul, modalitatea de compoziție, alternînd introducerile abrupte în subiect cu păstrarea surprizei pentru final. În fapt, Virgil Munteanu „regizează" perfect ceremonia semnalizării. Cititorul trebuie cîștigat, determinat să înțeleagă, să descifreze semnele unei realități profesionale care are ea însăși un farmec aparte. De aceea, limbajul „semnalelor" uzează, nu o dată, prin contaminare cu arta teatrului, de procedee dramaturgice : indicații de regie, dialog, monolog confesiv etc.

La o lectură atentă, depășind interesul pentru o anecdotică pasageră, „Semnalele" lui Virgil Munteanu pot fi receptate cu folos, ele constituindu-se într-un prilej de chestionare a unor contradicții dar și de amuzament cu rost.

Marian Popescu

UN ROMAN DE ACȚIUNE

Deși apărută la un interval de doi ani, continuarea*) volumului „Toamnă cu frunze negre" restabilește continuitatea lecturii fără efort din partea cititorului, reluarea acțiunii producîndu-se firesc, grație construcției narative elaborate cu impecabilă profesionalitate. Romanele lui Haralamb Zincă nu pot fi definite exclusiv ca romane de aventuri, deși respectă rigorile genului. Ciclul „Pe urmele agentului B-39" nu reprezintă numai literatură de spionaj. Cele trei volume apărute pînă în prezent au și un pronunțat caracter de proză documentară consacrată unor aspecte enigmatice ale istoriei celui de al doilea război mondial.

Ca și în volumele precedente, compoziția utilizează alternanța planurilor și interferența documentului cu ficțiunea literară. Prin semnificații, planurile romanului au o pondere egală. Interviurile de reconstituire ale scriitorului Corneliu Cara, extrasele din documente aflate în arhive secrete, selecția de știri din presa vremii și narațiunea la persoana întîi a lui Radu Doinaș recompun evenimentele din perspective convergente încercînd elucidarea unui caz enigmatic și luminarea unor sensuri politice în cazul cărora se ridică multiple ipoteze. Acțiunea cărții a treia cuprinde o fază de tranziție în care protagonistul Radu Doinaș este pregătit de mai multe servicii secrete pentru a fi folosit în misiuni importante. Radu trăiește citeva răpiri, arestări, două execuții inscenate, mai multe schimbări de identitate, citeva instructaje care implică modificarea fizionomiei, testări și confruntări. Este studiat și evaluat, i se pregătesc misiuni care se anunță deosebit de incitante. Prozatorul anticipează unele acțiuni, potențînd tensiunea laturii de aventură. Tactica întreținerii emoției implică, de altă parte, știrea șocantă nedezmințită decît cu studiată întîrziere, cu efecte psihologice. Scriitorul este un fin cunoscător al reacțiilor cititorului, calitate decisivă pentru un profesionist al genului polițist, iar pe de altă parte, atribut necesar în construcția psihologiei personajelor. În roman se confruntă un mare număr de personaje episodice, schițate cu pregnanță, uneori cu gravitate, alteori cu maliție (familia Klinger). Este imaginată o întreagă galerie de portrete, ale unor personalități reale (Eugen Cristescu, Ion Antonescu) implicate în evenimentele politice care fac obiectul laturii documentare a cărții, atribuindu-li-se dialoguri și reacții verosimile. Varietatea tipologiilor umane atestă o experiență mai întinsă decît lasă să se observe cartea precedentă a lui Haralamb Zincă, „Eu, H.Z. aventurierul". Literatura fuzionează cu documentul, rezultînd pagini captivante ; cu dialoguri inteligent compuse, cu scene convingătoare. Observația ambianței surprinde detaliul semnificativ, spiritul analitic orientîndu-se, în schimb, către transcrierea stărilor afective, al alarmelor subtile ale protagoniștilor aflați în pericol, al emoțiilor în situații-limită sau în pîndele pe care le implică dialogurile.

Cunoscător al exigențelor genului și al caracteristicilor receptării, scriitorul introduce registre diferite, unele comice ca cele din redacția în care lucrează Luiza Văitoianu, cu rolul de a destinde pentru moment, înaintea unei noi concentrări a suspansului, pentru că un exces de seriozitate ar obosi și ar reduce interesul. Acțiunea nu trenează și nici nu-și modifică ritmul general, evoluînd cu complicații, răsturnări de situații, intervenții imprevizibile, după legile genului.

Remarcabilă este însă pe de altă parte problematica nivelului documentar și interpretarea evenimentelor în lumina cercetărilor de arhivă, coeficientul de realitate care conferă romanelor agentului B-39 statutul de literatură-document.

Sultana Craia

*) **Haralamb Zincă : „Anotimpurile morții", Editura Militară, 1980**

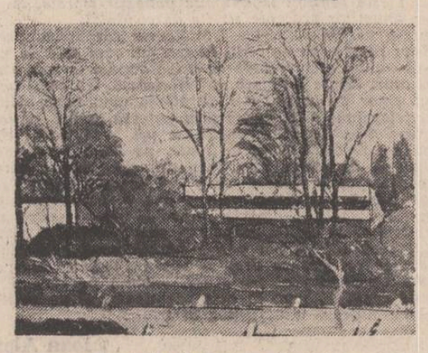

Acuarele de Benone Șuvăilă

Viața literaturii

Urmare din pag. 1

tut da seama de ceea ce astăzi este (sau nu este) valoare.

În acest fel, am putea evita situații deseori jenante cum ar fi : neluarea în discuție a unor cărți tipărite pe motive de viață literară ; suprasolicitarea unor cărți din motive de viață literară ; necunoașterea unor scriitori pe motive că nu sînt în viața, evident, literară. În acest fel, poate, veștile ce ne vin de la Vatra Dornei (vești sub formă de cărți) de la o poetă „incredibil de talentată" (cum s-a exprimat critica la prima ei carte) ar fi luate în seamă în detrimentul unor prezențe care sînt în viața literară. Pentru că și în cazul ei se poate pune întrebarea : cînd avem dreptate ? Cînd ne entuziasmăm de poetul tînăr și serios care-și ia vocația în seamă și (din diverse motive) se desparte de lumea tumultoasă a vieții literare sau cînd (din aceleași motive) veștile de la el parvin ca un ecou îndepărtat și ne consolăm (cu măreața idee) că oricum talentul va învinge ?

Chiar așa cînd om avea cu adevărat dreptate?

Desene animate

Urmare din pag. 1

O, diplomați și șefi de state ai lumii intrați alături de ei în sălile de desene animate ; o să pricepeți risul lor și nemărginita, magica lor putere si fantezie. Ieșiți din crusta puterii, coborîți în parcurile lor atît de rare din bondarii voștri plutitori, schimbați poligoanele de tragere în arene de joacă si priviți la zmeul lor de hîrtie avertizînd, avertizînd.

Cunosc doar 300 000 de copii, puterea de taină si frumusete a Dîmbovitei. Ei visează și rid. Își desenează visul din lumină si rid cu patimă de prostie. Să rămînem copii !

Și totuși, piatra, pietrele, pe rînd

Urmare din pag. 1

În munții Buzăului a fost un Athos însă, *ridicat în jos*, cum am mai spus, și acolo s-au adăpostit mai întîi și întîi înfricoșați, părăginiții de soartă sau, mai mult, cei fără de soartă, primitivii, barbarii — cum erau numiți, de greci, și au scrijelat pe pereți, au desenat uneltele văzute, uneltele care-i amenințau, îi prigoneau sau uneltele pe care le aveau, le produceau chiar ei ? (Săgeți, arcuri, lănci și, culmea, niște căști parcă, un fel de scuturi pe cap ; cu un cuțit cineva vrea să străpungă parcă o... rachetă. Dar poate fi și pește, un simbol, unul dintre simbolurile creștinismului, la intrarea într-o peșteră — Peștera lui Iosif — pe peretele de calcar e desenat clar un pește și asta se vedea și mai clar acum o sută și ceva de ani, pictorul elvețian Trenk care-l însoțea pe Odobescu trebuie să fi fost foarte impresionat, de aceea în schițele lui a recurs și la acuarele, procedeu nu tocmai științific în materie de istorie și arheologie

O precreștinătate, deci, un creștinism simultan cu acela din mai vechi, depărtate locuri ? Și apoi : osîrdia, pofta aproape cu care s-au retras mereu rînduri și rînduri de vieți în această sălbăticie verticală și alunecoasă, de calcar, a munților, ca pe o creastă de val înspumat. Căci sînt și semne persane aici — desenul, încrustarea binecunoscutei lor săbii — și sînt și semne tătărăști — ce distanță sau suprapunere în timp ! — și, peste toate, deodată, apar schivnicii, marii retrași, aceste cirtițe ale cerului, zdrențăroși și mizeri, refuzați sau jinduiți, imblînziți și împinși tocmai spre păcate, poate, ei care astupă și destupă pietrele și le mută din loc, cei ce *ridică în jos* un templu peste care vor veni alții și alții apoi. Papa însuși, auzind de această ciudată școală a dat o epistolă în acest sens, adică o dispoziție care era și o dezlegare într-un anume fel, dar e văzut că din cauza aceasta spiritul său era cît se poate de îngrijorat. Multe din cărțile și manuscrisele acelui rădăcinos și strîmt schit din munții Buzăului au fost luate de Cezar Bolliac, altele cine știe pe ce căi vor fi mers și unde se vor fi pierdut, dacă s-au pierdut. Călugării erau însă mulți pe vremea aceea, tot atît de mulți ca și boierii, și unuia dintre aceștia din urmă i s-a întîmplat odată să vadă cum un porc mănîncă în loc de grăunțe niște boabe de aur și diamant. Asta nu-i o legendă, vom vedea. Și vom vedea cu cîtă ușurință — sau cu cîtă noblețe, poate — oralitatea mută locurile, unele într-altele, și le zugrăvește ea, în voia și după chipul ei sau — sîntem acum mai bine de o sută și ceva de ani în urmă — după cel mai brusc și mai proaspăt eveniment.

ÎNTÎLNIRE CU CITITORII

La clubul „Arctic" din Găești și Fabrica de frigidere a avut loc o întîlnire a membrilor cenaclului literar „I. C. Vissarion" al Casei de cultură din localitate și a unor membri ai redacțiilor revistei „Luceafărul" și ziarului „Scînteia tineretului", cu publicul cititor.

Au participat Nicolae Dan Fruntelată, redactor-șef al revistei „Luceafărul", criticul literar Alex. Ștefănescu, ziaristul Dan Dumitrescu și actorul George Paul Avram.

Dintre membrii cenaclului au citit din creația lor Tudor Cristea, Vivi Anghel, Mirel Lazăr, Nicolae Radu, Corneliu Costache.

Scriitorii din București au răspuns la întrebările cititorilor referitoare la literatura contemporană și au citit din creația lor. Actorul George Paul Avram a susținut un scurt recital de poezie.

IN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

ACTUALITATE ȘI ORIGINALITATE ÎN PROZA TINERILOR

Mai puțin supusă comentariilor și disputelor critice decît poezia tinerelor promoții înscrise în fluxul lirismului românesc de azi, totuși, proza elaborată de autori ce aparțin acelorași promoții, la un examen atent, lucid, merită cu prisosință maximum de solicitudine. Socotim, deci, că se cuvine a nu confunda, în virtutea unei percepții superficial-conjuncturale a faptelor, discreția și gravitatea profesională a prozatorului tînăr cu presupusa lipsă de originalitate a însăși faptei sale creatoare. Cine este interesat să cunoască în realitatea sa profundă „fenomenul are șansa sigură de a fi realmente surprins de faptul că mișcarea prozei românești actuale în ansamblu beneficiază de aportul excepțional al autorilor tineri. Remarcabilă, în acest context, pe scurt spus, este aspirația acestui „nou val" de tineri și talentați epicieni de a-și afirma un punct de vedere estetico-problematic propriu în legătură cu raportul dintre realitatea psihico-morală și social-politică a existenței omului de azi. E un punct de vedere, credem noi, caracteristic prin vitalitatea lui realistă, eliberat de poncife și inhibiții, ca rezultat al implicării faptice și morale în însuși miezul fierbinte al realului palpabil. Un asemenea unghi de percepție, „dezliteraturizant", merită, fără îndoială, a fi evaluat ca atare, întrucît nu este deloc exagerat a vedea în el însemnele unei noi vîrste a prozei noastre de azi. E un proces dialectic ce își are originea tocmai în acest inedit impact dintre textul narativ și existența fenomenală. Cît despre formula epică, trebuie arătat că și într-o atare direcție conștiința libertății de creație a prozatorului tînăr își manifestă prerogativele cu aceeași lucidă și responsabilă îndrăzneală. Fără a urmări, cu orice preț, spectaculosul și insolitul formulei narative, prozatorul tînăr, de cele mai multe ori, se dovedește un practician de înaltă profesionalitate, capabil a rezolva în chip strălucit mult controversata dichotomie dintre sintagmele despre ce scriem și cum anume scriem.

În preajma Conferinței naționale a scriitorilor, socotim pe deplin oportun a grupa în pagina de față a „Luceafărului" o suită de analize critice menite să atragă atenția în chip special asupra importantelor aspecte enunțate în succinta noastră notă.

Conștiința ironică

Îmi însușesc un gînd întîlnit aiurea : cartea trebuie să producă zguduiri sufletești, nu să-și educe admiratorii. Una din modalitățile discrete de a produce valurile de neliniște intelectuală care dau în cele din urmă valoare textului artistic este atitudinea ironică. Cînd a optat pentru o astfel de atitudine autorul s-a simțit, desigur, stăpîn atît pe jocul de subtile efecte pe care trebuie să le satisfacă textul, ca și pe dialectica internă a realității, ale cărei aparențe paradoxale îi constituie sursa inepuizabilă. Alunecînd la suprafața lucrurilor, excluzînd orice comentariu, deci realist-obiectiv, autorul înregistrează și descrie clișeele gîndirii și ale comportamentului, accesul către situațiile imprevizibile ale absurdului fiindu-i deschis. Alteori, miza devine aceea a previzibilității fiecărui act al existenței, destinul „implacabil" oferind banalității spațiul necesar pentru a-și manifesta întreaga forță teribilă, sub care se macină lent o realitate parcă mereu ajustată de idealurile ei dominante. Iată cîteva din structurile teoretice ale ironiei pe care le speculează Tudor Octavian în volumul său de povestiri **Istoria unui obiect perfect.** Chiar titlul cărții (dealtfel și al unei povestiri) dezvăluie o ironie, o dovadă a necesarei detașări a autorului față de textele sale, în primul rînd, deoarece, pentru a-și atinge scopul de a semnifica mult mai mult decît spune situația aparentă, povestirea însăși, prin concizie și limpiditate, tinde consecvent spre perfecțiune.

Eroii lui Tudor Octavian sînt oameni ai unei unice dimensiuni a personalității, duse pînă la epuizare, în care adesea semnificația evoluează chiar împotriva a ceea ce spune textul (o văduvă își recuperează insatisfacțiile vieții transformînd aberanta colecție de ziare a răposatului într-o lume absurdă de obiecte și implicit de sentimente de care a fost lipsită pînă atunci ; un ins înscrie într-un jurnal tot ceea ce se petrece în satul său, fiind „comercializat" în circuitele turistice ale regiunii, iar sub presiunile curiozității unui vizitator află unica amnezie a cronicarului — reacțiile produse de scrierea jurnalului la consătenii săi ; un seducător de ocazie trece la fapte simulînd o confuzie de persoană, partenera selectată intră însă neprevăzut în joc acționînd similar și blocînd eficiența întregului edificiu sentimental propus). Rezumatelor noastre, la cîteva din povestiri, le lipsește tocmai sugestia ironică ce se naște sub impresia înregistrării exacte a faptelor, la rîndul lor de o exagerată rigoare.

Ceea ce duce eroii la decizia lor de a acționa, așa cum ni-i prezintă Tudor Octavian, provine din fascinația de a restaura propria lor realitate cu orice preț, după un model ideal. Ignoranța proprie fascinației o descrie scriitorul și o dată cu ea pătrundem în imaginar. Personajele își trasează, ele însele, limitele ce le vor avea de depășit, pregătind, ritual și în totalitate arbitrar, semnele unei noi realități de trăit. În noile dimensiuni **hybrisul** și **nemesisul** sînt derizorii, ridicole, simulînd agravarea crizei de conștiință și personalitate a indivizilor implicați, de care, desigur, nu-și dă seama decît cititorul și acela care înscenează situația. Eroii își ating **suficiența** trăind doar viziunea discursului propriu care nu este totuși adevărul, căci **lumea** depășește orice viziune. În această contextualizare, spre exemplu, „pasta de hîrtie" **(Anul de hîrtie)** capătă puteri neverosimile, dar necesare aducerii realului la idealul sperat. Seducătorul din **Inteligența medie la bărbați,** intenționînd să fie **subiectul** acțiunii, transferă în limbaj (devenind totodată **obiect** al discursului) ceea ce nu poate face în act (incapacitatea sa de a acționa normal). Și dintr-odată limbajul realizează mai bine realitatea, care rămîne la periferia lumii.

După cum era de așteptat, într-o astfel de alcătuire, nu tramele situației date, ci textualizarea lor cuprinde valoarea. Tragedia de care nu este conștient eroul (deci stare agreabilă), fiecare stare de fapt, inscenată de Tudor Octavian, are, raportată la canoanele normalității **clasice** a bunului simț (despre cea cotidiană nu mai putem fi foarte siguri ! !), aspectul unei farse. Disputa diverselor stereotipuri consemnează alternativ o atitudine critică și o plăcere ; critica apărută în procesul cunoașterii fenomenelor, plăcerea provenind din dezbaterea implicată de alegerea efectelor textului.

Trebuind să dea un sens inteligenței biruite de non-sens, Tudor Octavian ne poartă într-o lume caracterizată de dimensiuni finite, unde sub pretentia atingerii perfecțiunii resimțim deprecierea însăși a artificiului de calcul prin care eroii pretind să atingă idealul, perfecțiunea. Astfel, sub aparențele respectării conformismului, ironia discreditează aceste atitudini, contestîndu-le prin însești propriile lor modalități de manifestare. Dincolo de jocul comparării lumii cu ideile noastre despre ea, dincolo de capacitatea sa de a discerne aspectele aberante ale vorbirii și comportamentului comun, de a extrage din ceea ce pare a fi **norma** exagerarea, enormitatea, dincolo de locurile comune ale literaturii și ale existenței însăși pe care le investighează, Tudor Octavian polemizează cu o realitate morală unde verosimilitatea unor situații, paradoxal reale, nu se află numai în afara naturii ci și împotriva ei. Constiința sa ironică îl face să accepte ceea ce de fapt respinge, promovînd, pentru a sufoca, imaginile unei naturi umane răsturnate. Așa cum arată astăzi, în toate reușitele ei, proza lui Tudor Octavian înseamnă revigorarea unui gen clasic în spațiul obsesiilor și realităților contemporane, producînd zguduiri sufletești și poate, totuși, educîndu-și admiratorii.

Andrei Roman

Inventivitate tehnică

În categoria experimentaliștilor cu, aci, o notă de furie juvenilă, poate fi prenumărat și Mircea Nedelciu **(Aventuri într-o curte interioară,** Ed. **Cartea Românească,** 1979), remarcabil stilist fără prejudecăți, ingenios sub raport tehnic, monoton totuși în caracterologie. Nu însă și „simplist" căci monotonia provine din examenul unui compus uman, în mod complicat și anxios, îndărătul aerului placid și contradictoriu, pe care prozatorul l-a izolat sub un chip reductibil din mediu felurite.

Aventuri într-o curte interioară studiază pe minorii cu probleme, investighează mentalitatea de „căminist", fotografiază excursiile juvenile cu aspectul lor de provizorat aventuros. „Minori" sînt și unii din infractorii eliberați, în „Curtea de aer", „Simplu progres" e un exercițiu în baza crizei juvenile de valori, ca și „8006 de la Obor la Dilga", unde catagrafia conștiinței problematice, sub înfățișarea biografiei neutre, este totul. Deruta unui june cu aspect golănesc, licențiat în filologie, e tema în „Călătorie în vederea negației". „Marie France în Piața Libertății" deduce umanitatea din mediul turistic, fără a uita pigmentul conduitei debusolate. „O traversare", pe tema sentimentelor incompatibile, e un mic studiu sociologic asupra intelectualilor navetiști. „Cădere liberă în cîmpul cu maci" e o istorie de amor între o muncitoare și un psiholog ; bărbatul pleacă în armată, femeia are un șoc nervos. „Navetismul" e obiectul sociologic în „Un purtător de cuvînt", cu o complicație tehnică relativă. Tehnică insolită, și cu puțin adaos sociologic, e în „Cocosul de cărămidă" (reacția la epic în mediul sociologicește pestrit) și în „Istoria brutăriei nr. 4" unde Mircea Nedelciu pornește de la un jurnal de război (cu precizia documentului, pînă la eliminarea gramaticii), din a cărui reflectare în conștiința literară iese proza propriu-zisă. Aproape totul este, continutistic, de un interes psihologic în afara comunului și curiozitatea sociologică vădită de autor sporește domeniul estetic, unde se învîrte, cu document și cu probe extrase pe viu. Prozatorul are acuitate în a observa comportarea, vigoare în tabloul de viață cotidiană haotică, manevrează limbajul oral cu remarcabilă dexteritate, ca și cum totul ar fi fost înregistrat pe bandă magnetică. Acestea sînt însușiri indubitabile, sînt semnele unei înzestrări esteticește în afara seriei. Totuși, astfel de expresivitate exterioară în lipsa materiei umane și a inventivității tehnice n-ar fi fost de ajuns. Mircea Nedelciu vine, de aceea, cu o umanitate de tot interesul, extrasă din internat, puscărie, facultate și din fabrică, de vîrstă în general tînără (cu două excepții notabile) și cu o compoziție sufletească reductibilă la un prototip, ceea ce dă senzația repetitiei, care nu e, în sfîrșit, supărătoare. Bărbatul e văzut aci în chipul unui puber anxios și revoltat, sovăielnic și „străin" (avînd ceva din neutralitatea lui Meursault), iritat de meseria pe care o practică ori de condiția lui curentă. El pare a fugi de momentul apreturii finale, e un adolescent întîrziat, unde adăogarea vîrstei nu a consolidat cu nimic putința de a raționa solid. Firea aceasta instabilă poate conduce la suicid („Călătorie" în vederea negației") la vagabondaj („Aventuri într-o curte interioară") precum și la maladia nervoasă („Cădere liberă în cîmpul cu maci").

Umanitatea lui Mircea Nedelciu este în chip izbitor virilă (prozatorul părea fi un antrocentrist) și de aceea femeia are un rol decorativ spre a nu zice chiar subaltern. O astfel de reprezentare întărește senzația de mediocritate și de înstrăinare, proprie bărbatului, în această omenire sovăielnică izolată de Mircea Nedelciu.

Dacă acesta e omul descris izolat, nu altfel sînt raporturile sociologice directe, care au o notă turbure, păsind arareori peste linia comunicării minime. Amorul este sumar și animalic, constînd într-o descărcare sportivă de energie, fără compus afectiv, spre a nu zice că e o simplă întîlnire de cîteva ore cu un partener necunoscut. În absența afectivității, omul este zidit în condiția lui ireductibilă, care e singurătatea. Sub aspect topografic, imoresia nu iese din mediul ideilor generice despre umanitate. Tot ce este ermetic sub raport spațial ia la Mircea Nedelciu o înfățișare simbolică și care adaugă trăsături noi filozofiei despre om. Crișma, internatul, celula, odaia imundă de subsol, camera comună, masina, autobuzul, au nota de opresiune misterioasă, venită pe un canal imposibil, și de unde solitudinea umană cîștigă o culoare în plus. Ceea ce, din contra, sugeră eliberarea și sustragerea de la normă (multimea de excursii, călătorii, instinctul migrației cu origină în psihologiile torturate) adînceste în ultimă analiză spiritul anarhic, criza valorii, solitudinea și nu e un soporific naturist. Călătorii de plăcere, navetiștii, junii vaganti sînt la Mircea Nedelciu niște dromomani cu sindrom de inadaptare. Inventivitate remarcabilă este, la Mircea Nedelciu, sub aspect propriu-zis tehnic și

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Un roman al «așteptării»

O carte remarcabilă este **Tache de Catifea** de Ștefan Agopian, apărută de puțin timp la Editura **Cartea Românească.** Romanul acesta, cu titlu superb și bizar, impresionează mai ales prin felul în care procedeele retorice, compoziția, regimul auctorial, figurile limbajului, în sfîrșit tot ceea ce ține de poetica romanescă îi determină sensurile, semnificația globală. Fără să fie un experiment, cartea tînărului autor propune o experiență epică inedită în ansamblu, deși tehnica folosită nu e, în particular, cu totul nouă. Aici se cere localizat și misterul cărții, care pare a se scrie firesc, simultan cu actul lecturii, a se lăsa **privită** cum se alcătuiește pe parcurs, prezentînd mult mai devreme ceea ce se va petrece mult mai tîrziu, anticipînd așadar „povestea", cu ironie secretă și un simț poetic desăvîrșit. Procedînd astfel, autorul relativizează însăși ideea de roman, demonstrîndu-ne cum se poate construi un text captivant deconspirînd dintru început iluzia că trebuie să așteptăm cu emoție gestul final al puterii auctoriale, că trebuie să ne menținem treaz în primul rînd interesul pentru rezolvarea unor destine, pentru „orientarea" lumii pe care am parcurs-o. Competența auctorială, de mult părăsită de prozatorul modern, dezvoltă și o altă posibilitate de a se auto-nega. Vom vedea îndată care. Faptele unui personaj nu pot fi cunoscute, principial și în totalitatea lor, de autorul său, odată construit în imaginație, eroul devine „liber" : acesta ar fi, în puține cuvinte, miezul inovației în romanul modern, care a distrus mitul omniscienței naratorului, înlocuind-o, dacă era nevoie, cu o mult mai potrivită atenție acordată evoluției imprevizibile a personajului și a relațiilor dintre el și „forța" deghizată care îl comandă — puterea, autoritatea auctorială. **Tache de Catifea** insistă și reușește, în bună măsură, să răstoarne și iluzia că naratorul — autor pus în funcția de păgubos dictator al „poveștii" — nu mai știe la un moment dat ce s-a întîmplat cu personajul său. Dimpotrivă : romanul începe dezvăluindu-și deznodămîntul, amintindu-ne și repetînd prin anticipație destinul ciudatului său erou, care parcurge grăbnic, și totuși mult prea lent, prima jumătate a secolului al XIX-lea. Așadar, Tache de Catifea e mort — ucis de Mamona cel Tînăr „într-o zi oarecare din vara anului 1848". El își procură (cum se obișnuiește, pe căi inefabile) un Autor care să-i dezvolte povestea ; îl atrage cu bizareria trucată care se ascunde în existența sa, de altfel relativ normală pentru un spațiu aflat „la porțile Orientului". Îl încîntă cu strălucirea înmiresmată pe care veșmintele sale de catifea o aruncă privirilor lacome de amănunte enigmatice, de detalii capabile să răstoarne un sens aparent ; îl cucerește cu moliciunea orientală și cu rafinamentul său luxuriant. Apoi își substituie propriul Autor, devine el însuși „comandant al închipuirii". Făuritor de imaginație epică, adică. „Fiindcă așa cum eu sînt mort, iar el este viu, eu sînt personaj, iar el Autor, toate acestea ar putea fi și invers. Pot crede așa cu atît mai mult cu cît nu mă oprește nimeni s-o fac". (p. 6). Introducerea romanului, în care este alcătuită, cît se poate de firesc, și starea civilă a personajului, ar putea trece drept „glumă" retorică, drept o **captatio** cumsecade a răbdării și interesului cititorului. Că nu e deloc așa, o va dovedi romanul, în care personajul **se scrie** pe sine, pendulînd între registrul relatării la persoana întîi — ciudată dacă ținem seama de procedeele folosite — și obiectivarea prin trecere în regim auctorial. Altfel spus, personajul devine complice cu autorul său, dar într-un chip insolit, lăsîndu-i acestuia dreptul de a povesti doar cînd el crede că ar fi inutil să o facă, dîndu-i voie să prezinte partea exterioară, vizibilă, a destinului său. În situația cealaltă, cînd e nevoit să surprindă misterul unei existențe alcătuită din așteptare, pînă și înfrîngere asumată fără pic de revoltă, ne va conduce singur să-i recunoaștem contribuția la propriul eșec existențial, bănuit de la primele „semne" ale povestirii.

Născut în 1800, într-o dimineață în care zodiile nu au fost favorabile, Costache Vlădescu, zis Tache de Catifea, descendent al unei familii boierești scăpătate, nu va încerca nici un moment să iasă de sub amenințarea fatalității, convins fiind că nu poți schimba o înfrîngere într-o victorie decît amăgindu-te permanent că ești puternic, că domini grotescul tragic al unor întîmplări care nu pot duce la nimic bun și de care, în chip fundamental, nu ești vinovat. Departe de a fi un fatalist banal, Tache **se lasă cuprins** de fatalitate, pentru că știe că e singura soluție normală pentru spiritul său contemplativ, trîndav în acțiune și viu în cuget, eminamente oriental — și prefăcut balcanic, azvîrlit în așteptarea marelui eveniment, Revoluția de la 1848, după ce ajunsese prea tîrziu la aceea a lui Tudor, în drum spre Bucureștiul invadat de tunurile otomane. Sensul înfrîngerii îl deprinde sosind, de asemeni, prea tîrziu în apropierea celui care deține, probabil, adevărul despre ciudata întîmplare prin care o necunoscută a devenit, pentru a vorbi în stilul autorului, cea care îi va fi mamă. Două planuri temporale, și de semnificație, se dezvoltă în roman din acest moment, ele corespunzînd, grosso modo, Autorului și Personajului. Acțiunea prezentă se întinde pe durata scurtă dintre septembrie și decembrie 1847, în care Tache revine la moșia Mălura, se căsătorește cu o femeie interesantă și, așteptînd Revoluția, face față unui complot îndelung pregătit de vechi dușmani ai familiei. Celălalt plan cuprinde întreaga sa existență, supusă eroziunii și deformării, o explică și o multiplică **diluînd** și **concentrînd** în egală măsură. E planul în care po-

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

poeme de NICHITA STĂNESCU

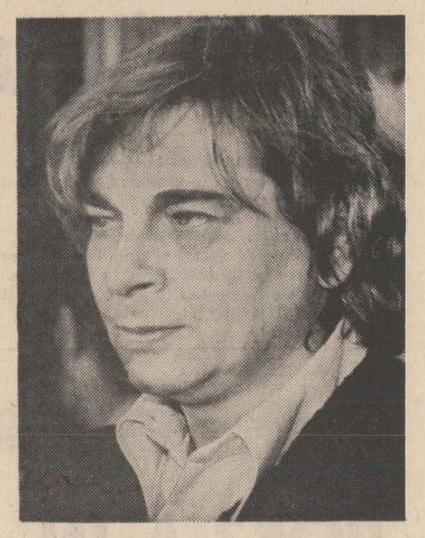

Spirit de haiku

Astfel cum azvîrl
cu un măr în mare
întocmai
mă înec în
uscat.

Scrisoare

Ia cunoștință că pot ucide
că pot zdrobi cu călciiul capul suav
al stelei răsărinde și placide
din pricina căreia am devenit zugrav.

Ia cunoștință că nu am milă în mine
că sîngele meu mi-l amestec cu mestecenii.
Grabnic ți-aduc la cunoștință toate acestea.
Vezi ce faci.

Tragerea cu arcul

Smulsesem vina din copilul vînăt
din care mă trăgeam
și-am prins-o coardă între două ramuri
să trag cu razele în rădăcini.
Pluteam deasupra ca un nour
întors cu ploaia spre pămînt.
Trăgeam spre rădăcini întruna
cu de la stele razele ce-ajung
și doar atunci cînd am simțit că mișcă
și că se doare și că geme
mi-am spus cu palma pe vedere
că încă eu mai sunt
că am căzere
și lacrimă
și sare.
Ce liniște, ca un țipăt asurzitor !

De dor

Iubita mea cu trei ochi
care te uiți cu ei la mine,
ce soare poate să fie între noi doi
și cîtă vechime !

Cînd mi-ai pus mîna pe tîmplă
și cînd mi-ai zis,
Ah, doamne, ce cîntec de dragoste
și cîtă istorie !

Oh, tu, iubita mea cu trei ochi
care te uiți cu ei la mine !

Text

Verdele ierbii e lenea ochilor mei,
furnicile sunt șchiopătarea alergării mele,
piatra e cuvîntul meu nescris de dragoste
către tine,
stelele sunt micimea gîndirii mele,
urletul meu nu e semn de durere,
el e numai o literă
a primului cuvînt
care-mi este strămoș.

Maimuțe, voi, voi, șobolani de cîmp
voi, tigri, leoparzi și lepre
voi sunteți visul meu, pe cînd
dormeam mai neștiind că sunt un rege.

E lege azi ființa mea
pentru fărădelege
singurătatea de-a avea
ce pururi mă priveghe...
În verigheți țin caprele și căprioriii,
în lacrimi, vulturii și norii.

Cîntec

Mă băuseși de privire
îmi lăsaseși ochiul gol
și m-ai domolit în aer
pasăre fără de zbor,
iar de frigurile toate
cele a zăpezilor
m-ai lăsat fără de moarte
înnoptînd amiezelor.
Și ai pus atunci în cruce
păsări multe-ntretăiate
de aș sta și tot m-aș duce
să mă schimb în vietate,
în ceva ce mai există
alergînd pe cîmp sălbatic
cu ochi de vedere tristă
și apatic,
de m-aș duce oho-ho
într-un nici un încotro.

Frig

Stele, constelații, universuri, –
cămăși ale singurătății unui Zeu ;
munte, deal, cîmpie, mare,
sărăcăcioase cămăși ale cuvîntului,
și tu cuvîntule, blestematule,
cămașă a frigului.

Ospăț

Mîncam cu poftă dintr-un leopard
și pe măsură ce mă săturam
iar foamea mea cea de argint
mi se schimba în aur,
mi-am zis :
O, ce frumoși sunt leoparzii
și cîtă grație au ei
venind o căprioară,
cînd foamea lor de fier
se schimbă-n plumb.

La stejar

Sunt grăbit eu nu am timp de tine,
mi-a spus copacul cel din înălțime ; –
mă trece primăvara
cum soarele se trece seara,
mă trece primăvara,
mă trece primăvara...
Iar eu mai rămăsei subt al lui ram
căci numai de-o spînzurătoare îl rugam

a mea, a mea, a mea, a mea
cînd pe stejar doar primăvara îl trecea.

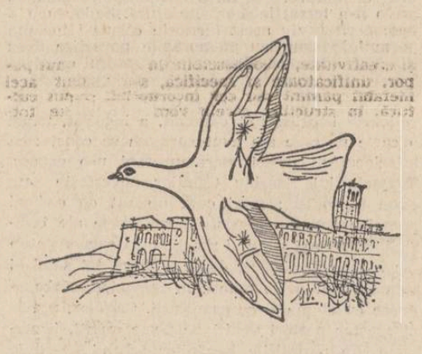

Desene de Mihu Vulcănescu

Îndurerarea

Ochii mei nu mai plîngeau cu lacrimi
ci cu ochi, –
orbitele mele nășteau întruna ochi, –
ca să mă liniștesc, de-aș putea
să mă liniștesc.

Ah ! am strigat
voi, mîinile mele
nu mai plîngeți cu mîini !

Ah, am strigat,
trupul meu, nu mai plînge cu trupuri !

Ah, am strigat,
viața mea, tu nu mai plînge cu viață !

M-am acoperit
dar de sub lințoliu
se rostogoleau de-a valma
ochi, mîini, trupuri, viață.

Tumuli

Tumuli în cîmp
rezerva noastră de oase,
dar mai ales
rezerva noastră de oase de mîncare.

Poate nu mai vine toamna,
poate nu mai vine niciodată
iarna.

Ah, tumuli, cu oase străbune
pentru starea de a ne fi foame de ele.

La începutul sfîrșitului

Își lăsase atîta de repede ochii în jos
ca pe două satire ascuțite și sclipind,
tăind gîturile vulturului bicefal și ierbos,
în sînge lăsîndu-l zbătîndu-se și murind
Un miros de ouă sparte
mă umpluse din departe, –
Zeul îmi întoarse spinarea și șira spinării.
Arc de vînătoare mi se făcuse orizontul mării !

Nu mai puteam trăgînd să îl omor, –
cerșeam aer, aer, aer
prin care să plec în zbor
înfrîngerea mea schimbînd-o
în vaer.

ÎNTÎLNIRILE „LUCEAFĂRULUI”

UN PĂMÎNT CARE

ion gheorghe

poeți din nord

1. S-a intrat în vorbă cu ei și s-a zis lor :
v-am văzut dela porțile voastre de-afară pînă
la praguri și uși ;

2. Lăuntrul casei voastre l-am cunoscut ;
leagănul coconilor voștri și lingurile voastre ;
lăzile de zestre și tot lucrul vostru din casă
și uneltele voastre cele din jurul casei și cele
pentru lucrul țărinei ;

3. Și s-a zis lor : nu pot deosebi, pentru cine
sînteți voi : pentru frumos au pentru folos ?

4. Găteala furcii voastre de tors, totuna
cu a furcilor de strins finul, și tot așa cu-a furcilor
și-a cumpenelor fîntînilor noastre ;

5. Împodobindu-vă cu Luna și Soarele, cu Mersul
Șarpelui și-al riurilor, cu Pomul De-aici și cu
Arborele Dedincolo,

6. Cu Luceferii împodobindu-vă, cu Berbecul, cu Taurul
însemnîndu-vă tot lemnul vostru,

7. Toate cumpenele vieții le-ați înflorit și-ncondeiat :
pentru folos au pentru frumos ?

8. S-a intrat în vorbă cu ei, s-au zis lor cîte s-au spus.
Și erau în Marmația vejnică și se ziceau în Maramureșul
sacru.

9. Și oricîteori întîlnim de-acolo cîntăreți, avem
noi o sfială aparte

10. Iată, de pildă, față de fratele nostru Ion Iuga și
față de-al nostru tot frate Ion Zubașcu ;

11. Și față de-aceștia de mai jos, ale căror nume
se zbat spre lumină și implinire,

12. Ne intimidăm peste măsură cînd zeii ne-ntrunesc ;

13. Ei au asupra noastră un ascendent : mărirea
lor legitimă, de-asupra tuturor de oriunde,
izvorăște din vremea vremurilor ;

14. Ei sînt fiii părinților tuturor părinților patriei
noastre originare, necucerită de nimeni, vre-odată,
ne-ntinată de năvăliri și de viiturile ce-or fi fost ;

15. Ei sînt toți coconi domnești, oricînd va fi nevoie
de-un întemeietor de matcă, acea Țară din tot Nordul
Nostru, va trimite dintre ei, ceea ce ne lipsește ;

16. Zestrea lor civilizatoare, îi poate copleși ca inși, dar
ca entități purtătoare de scopuri publice, ei sînt
și vor rămîne viitorul ; întrucît au un trecut de
ne măsurat : pentru folos, cît pentru prinos ;

17. Iată-i de pildă pe confrații aceștia, ai noștri, poeți ;

18. Neatinși de pustiul provincialismului, întrucît
provizoratul și derizoriul n-au avut nici
așezare de-o clipă în sufletul și-n mintea părinților ;

19. Au ieși la fîntînile lor în straie de voievozi ;
singuri și deplini moștenitori ai tuturor semnelor și
însemnele trecutului covîrșitor.

20. Și unde-și poate afla temelii mai durabile Edificiul
Viitorului, decît pe locul unde tot timpul s-a pus
temelie asupra temeliilor —

21. S-a intrat în vorbă cu ei și s-a zis despre ei.

m.ungheanu

POEZIA ÎN MARAMUREȘ

Impresia primă pe care o dă Maramureșul este de autenticitate. Impresie care devine convingere după cunoașterea oamenilor și a locurilor. Omul se armonizează cu peisajul și sentimentul legăturii lui adînci cu locurile nu poate fi evitat. Aspectul de spațiu originar în care faptele au înfățișarea veche nefiind alterate de suprapuneri falsificatoare ți se impune dintru început. Albumele și cărțile poștale ilustrate s-au străduit să ne înfățișeze un Maramureș pitoresc : porți de lemn, costumație exotică, jocuri populare. Un cimitir de la Săpînța a făcut o carieră extraordinară datorită inscripțiilor necanonice, vesele pe care sculptorul popular le-a gravat în lemn, deși faptul este singular și necaracteristic întru totul. Maramureșul nu este la fața locului frumos în mod turistic sau propagandistic ci pur și simplu firesc. Casele izolate și curțile mari cu garduri din răzlogi se așează de la sine în peisaj. Bisericile de lemn n-au fost construite pentru admirația turiștilor sau comentariile criticilor și istoricilor de artă plastică ci pentru că lemnul era aici materialul principal dacă nu unic de construcție, iar meșteșugul de a construi era o moștenire veche. Și dușmanii acestor clădiri din lemn fac parte din peisaj : ploii și vînturilor li se adaugă acțiunea tenace a ciocănitorilor. Multe din turlele de lemn ale avintatelor lăcașe de cult ale Maramureșului sînt găurite spectaculos de ciocănitori. Sita face vizibile marile orificii negre care deschid porțile stricăciunii. În totalitate aspectul este de vechime, de autenticitate, de măreție lipsită de megalomanie.

Maramureșul n-a fost încă descoperit cu adevărat de scriitori. El este încă obiect de curiozitate, de uimire, dar forța elementului uman de acolo n-a intrat încă în literatură. Sadoveanu a descoperit tîrziu acest teritoriu căruia-i închină poemul **Prislop** sau memorabila povestire **Broz** din **Valea frumoasei** în care prozatorul caută să fixeze un caracter. Acest spațiu de amintiri voevodale, în care mai prețioși decît relicvele istorice sînt oamenii, a inspirat, totuși o carte pe care am avut surpriza să constat că interlocutorii noștri maramureșeni n-o cunosc. **Turmele** lui Eusebiu Camilar povestește un exod păstoresc : felul cum un sat de ciobani nemaisuportînd persecuțiile religioase ale bisericii catolice și statului maghiar își arvunește un loc în Moldova și se deplasează cu tot satul și turmele lui peste munți, în Bucovina, războindu-se cu ciuma și cu grănicerii. Camilar, urmaș al acestor păstori veniți de peste munți, istorisește din amintirile bătrînilor satului teribila epopee a acestei migrații. Foarte aproape de spiritul locurilor este prozatorul cehoslovac Ivan Olbracht în romanul **Haiducul Nicolai Suhai**, un amestec de Pintea viteazul și de alți haiduci români, într-o narațiune în care toponimia Ucrainei Subcarpatice are nume ca Strimba, Bradul, etc. Legătura aceasta cu locurile ne-au arătat-o și cinci cîntăreți de folk prezenți la întîlnirea cenaclurilor literare maramureșene într-o inspirată cantată închinată lui Pintea Viteazul. Astăzi Maramureșul începe să iasă din baladă și să devină un spațiu al literaturii culte de căutată factură.

Întîlnirea cu tinerii poeți din Maramureș m-a convins că cenaclurile pot fi și o formă cu fond, nu doar banale simulacre ale activității de cenaclu. Poeziile citite într-o sală neîncăpătoare a Casei de cultură din Borșa erau departe de amatorism, iar acolo unde stîngăciile își mai făceau văzută stridența, ele erau covîrșite de o chemare poetică reală. Ar trebui să transcriem aici numele majorității celor ce au citit în această memorabilă ședință de cenaclu, prezidată autoritar de poetul Ion Gheorghe, care a crescut miza întîlnirii prin atenția selectivă acordată pe loc fiecărei lecturi în parte. Vasile Morar, Emil Florescu, Alexandru Dohi, Bucșe și alții ne-au făcut să nu regretăm această deplasare cenaclieră la Borșa. Că ceva se schimbă în starea de spirit a locului ne-o dovedește și activitatea din Borșa a poetului Ion Zubașcu. Profesor de literatură română, Ion Zubașcu a înființat cu copiii claselor sale un **Cenaclu de creativitate**. Un cenaclu în care copiii citesc sub îndrumarea profesorului cele mai recente producții literare și le comentează cu multă libertate. Scopul este de a-i învăța nu numai să înțeleagă dincolo de limita manualului ci să și scrie ei înșiși. Condus după constatările moderne ale psihologiei infantile, acest cenaclu de copii dă rezultate remarcabile. Ele se pot verifica în creațiile foarte tinerilor autori de poezie, cărora profesorul le creează doar impulsul și cadrul potrivit predispozițiilor literare. Întîlnirea cenaclurilor de poezie din Maramureș a debutat de altfel cu o prefață rostită de Ion Zubașcu, care a vorbit despre necesitatea ca fiecare generație să ia totul de la capăt. Pe scurt, Maramureșul ne-a arătat că aici nu se produc doar porți sculptate în lemn ci și poeți.

Gravură calmă

undeva într-o clipă
undeva într-o cameră
plină de medicamente zăpadă crizanteme
și gravuri
un prinț sta așezat în fotoliu
și își privea gravura preferată
care reprezenta o clipă în formă de cameră
plină de medicamente zăpadă crizanteme
gravuri
și un prinț așezat în fotoliu privind
o gravură pe care noi nu o putem vedea
fiind acoperită de spatele prințului

Lumina e mereu în spate

pentru că norul e viață prin sămînță
pentru că ploaia e moarte prin floare
pentru că marea e fruct prin memorie
nu cuvinte stivuite pe tăcere falsă
ci diferența tăcută să o definim
nu cele îngropate doar cele ascunse
să vorbim nor ploaie mare
viață moarte memorie
sămînță floare fruct

cuvîntul e amar de minciună
cuvîntul e amar de adevăr
cuvîntul e amar de întuneric
e dulce doar aducerea aminte

înțelesul e mereu în spate
întunericul mereu înainte
doar tăcerea e aici în carne
granița disperat de frumoasă
dintre întuneric și lumină
la fel cum floarea e granița
dintre sămînță și fruct.

Fragment de conștiință

am căzut m-am prăbușit în mine
însumi la fel cum stelele se prăbușesc
în propria lor substanță
am căzut și acum mă caț̦ăr să ies
din spaimă
din spaimă cunosc puritatea disperării
pure : autocontemplarea
copil fiind la malul muntelui
cu nerăbdare am așteptat
să mi se înnoureze creierul
și din mîna mea să plouă
cu litere
și literele mele să spele coala albă
pînă la absența specifică
doar scrisorilor, oaselor și vechilor fotografii.

Alexandru Dohi

Scurt tratat de pace

Știu multe despre soldați am făcut și armata
Cunosc la perfecție pasul de front
Mă contrazic în problema carabinei cu tata
Cînd luna ne-nțeapă cu degetul bont

Tata a făcut cele două războaie
Geografia gloanțelor o mai poartă în trup
Reumatismele-i telegrafiază să se pregătea-că
de ploaie
Colindîndu-l prin oase ca o falcă de lup

Prin gări mai trec trenuri încărcate cu răni
Cîrji bandajate cu tibia ruptă
Și rații de apă cloclită în căni
Intră în gură ca baioneta în luptă

Oricărui război se dă aceeași simbrie
Sîngele tras pe mari scripeți de fier
Morți care nu au nici drept la sicrie
Și riuri de foc scuipînd către cer

Pe patul de pușcă soldații adorm
Bomba e cît un continent de cenușă
Pe burta planetei stă ochiul diform
Al războiului care ne bate la ușă

Plugarii lumii

Doar cu un pumn de boabe și-o palmă
de pămînt
Pot salva umanitatea de la înfometare
E lipsă pe planetă de piinea din cuvînt
Cît bombele mai umblă-n manta
de sărbătoare

Grîul urcat pe scripeți de sînge. Ard pe rug
În piețele planetei umflatele obuze
Se vindecă lumina lipindu-se de plug
Ca versul care cade în cerul de pe buze

Mari cantități de pîine războaiele înghit
Pentru o carabină transpiră multe pluguri
Trece prin pîine tancul ca lama de cuțit
Printre obuze bobul de grîu miroase-a muguri

Mari piramizi de pîine vor rezema de soare
Și în această toamnă întinsă sub cocori
Chiar impușcată pîinea în inimă nu moare
Mor doar plugarii lumii de foame uneori

Plecam la mori

Plecam la mori cu sania-ncărcată
Eu zgribulit pe sacii plini cu grîu
Grăiam la boi, lovindu-i citeodată
Drumul prea greu. Zăpada pînă-n brîu

Tata oprea din cînd în cînd și blîndă
Pupila lor parcă privea în gol
Și vocea tatii grea ca o osîndă
Îi îndemna și le dădea ocol

Și mai pășeau, sub pielea transpirată
Sîngele gîfiia de-atîta drum
Moara dormea cu roata răsturnată
Și spînzura de-o frînghie de fum

Sacii urcară pînă subțioară
Mari munți de boabe așteptau la rînd
Să intre între pietrele de moară
Visîndu-se piini calde luminînd

Curgea făina. Saci legați la gură
Zăpezile cădeau din cer solemn
Trăgeam spre seară sania în șură
Și descărcam făina-n lăzi de lemn

Vasile Morar

Într-un sat de munte

În miez de noapte aud bocitoarele
necunoscute
aud cucuvelele orbecăind prin drumuri
ciugulind cîte o bucată
din coasta unui anotimp necunoscut,
Și cel plecat se întoarce și ride
își desface pieptul în mijlocul satului
își pipăie rana, o deschide
lăsînd să se vadă o mină uriașă
ce cuprinde aerul și stelele tremurătoare.
De atunci nimeni nu mai știe
cine sînt eu !

Sub pașii Salomeei

Și înmugurește lotusul în timpul
cînd dorința prelung înnoptează și fură
în văpăile sălii chiar pîrguitele
așteptări din văzduhul obsesiei.

Se apleacă floarea spre mijloc
și ziua rămîne în ochiul ei și se
prăvale bucăți, iar turnul nopții
se îngreunează, ca o rană
de frunze, de foc.

Departe strivit
în cursul mișcărilor dezgolit și-n
geamăt, dansul acesta
din urmă. Încă de zile și zile, se aude
bătaia colierelor strînse înăuntru.

Dar încă ziua se scurge din
ochiul ei, se îndepărtează.
Undeva se va opri
ca un vîrtej. Se închide o fereastră.
Pe-o tavă zace
capul meu din copilărie.
Un ceas de viață.
Și acum, în sală
drumul tresărind
în viltoarea jocului.

Trupul navei schițat
cînd se înalță sub ascuțita
turlă sclipitoare.

Dar toate se redeschid
sub cerul ferecat.
Acum și pămîntul
e un fior –
pasul tău, alcool
ce tremură aprins.

Deasupra lucrurilor
zîmbetul tău
se zvîrcolește.

Nu e dimineața,
e bucuria
siluind,
mișcările tale,
brațele tale.

Din marele praznic
nu se mai aude
fluviul întunecat și ușor
ce-ți cunoaște vederea

teatru

t

Premieră

Nu știu dacă pentru Naționalul craiovean **Moartea accidentală a unui rebel** va rămîne „Premiera“ anului teatral, oricum, ea trebuie salutată ca un eveniment de bun augur, fără complezențe concesive. Lucrarea lui Dario Fo (admirabil tradusă de Angela Ioan) e o piesă politică, revendicîndu-și nu atît teritoriul unui teatru „teribil de (...) neconformist“ (cum s-a consemnat anterior), cît al unei parabole prelucrată — vizibil — în spiritul unui „agiornamento“ pus în ecuație politico-socială. Pivotul actanțial al piesei este Nebunul, considerat în accepția shakespeariană (deci clasică) a raisonneurului. Este vorba însă de un raisonneur activ, justițiar, care demonstrează — à tour de rôle — brutalul mecanism de stereotipii pe care se sprijină demersurile arbitrare ale justiției și aparatului polițienesc din Italia contemporană.

Subiectul (sau pretextul) piesei este moartea „accidentală“ a unui muncitor revoluționar, moarte „elaborată“ savant și profesional în biroul unui comisar de poliție. Dar explicația acestei dispariții — formulată la rîndu-i în termeni medicali savanți — va fi confuz și inabil justificată în fața presei, a opiniei publice. „Nebunului“ (sau „bufonului“ ?) îi va reveni misiunea de a provoca detalierea stereotipiilor procedurale care pregătesc teren asasinatului mascat ; în acest personaj se va investi de altfel întreaga încărcătură parabolică a piesei. Moartea „nebunului“, adică a denunțătorului deghizat în anchetator, demonstrează o dată în plus că istoria se repetă și că „mașina infernală“ are resurse oportune de „regenerare“. Noul anchetator — de astă dată autentic — apare, piesa a luat sfîrșit, cum în aceeași măsură piesa poate re-începe.

O piesă de acute implicații și rezonanțe, a cărei partitură a fost cu brio susținută de un colectiv demn, matur, cum este colectivul teatrului craiovean. Egale cu reușita strădanie a regizoarei Valentina Balogh, realizările actoricești ale lui Petre Gheorghiu-Dolj (zeloasă victimă a datoriei), Valentin Mihali, Ilie Gheorghe (puțin exagerat în versatilitatea poltronă a personajului). Remarcabilă întru totul apariția lui Valeriu Dogaru (un fel de „enfant terrible“ al Naționalului craiovean), pentru care rolul „Nebunului“ a însemnat un veritabil atestat de măiestrie actoricească.

Smaranda Cosmin

film

f

Probleme personale

Criza scenariilor originale de calitate invită din ce în ce mai des pe cineaști să aleagă drumul mai sigur al ecranizării unor proze de valoare. Acesta este și cazul regizorului documentarist **David Reu**, care aflat la al doilea film artistic pornește de la o idee conținută în romanul **Cădere liberă**, semnat de talentatul scriitor și eseist clujean **Grigore Zanc**.

Incitantă prin poezia subtextului și rigoarea analitică, prin aderența la posibile și justificate întrebări generate de prezent, cartea lui **Grigore Zanc** mai posedă și calitatea unei structuri narative filmice, eficient utilizată în interferența planurilor epice. Metamorfozată în imagini cu colaborarea directă a autorului (aici și semnatarul scenariului), proza cîștigă în particularizare, uneori cu riscul pierderii autenticelor dimensiuni existențiale ale personajelor.

Filmul cuprinde într-un amplu și clasic flash-back, într-o gravă re-memorare un elocvent spațiu al experiențelor ce determină și luminează complexa personalitate a universitarului ajuns activist, **Cremene**.

Tip uman generos, înzestrat cu luciditate și spirit critic, incomod pentru sine și pentru alții prin aspirația la perfecțiune și războiul manifest declarat incompetențelor, lașității și minciunii instalate fie pe plan social, fie pe plan individual, **Cremene** interpretat cu degajare și simț al accentelor, nu fără umor, de **Traian Stănescu**, rămîne un viu și atașant personaj, martor privilegiat în viața unui județ (de ce oare, iarăși fictiv ?) și sugestiv învins în „problemele personale“.

Prospectarea vieții în registru documentar oferă prilejul regizorului să se afirme în surprinderea directă a agendei de lucru a primului secretar **(Dorel Visan)**, spațiu și timp în care sedințele își pierd din conformism, în care anchetele evită șabloane, iar amănuntele, aparent nesemnificative, capătă greutate în ansamblu.

Refuzînd o actualitate edulcorată și personaje liniare, lipsite de relief, nuanțe și „probleme“, autorii filmului solicită cu mai multă forță de sugestie decît în alte pelicule apropiate tematic, implicarea directă a moralei, fără a aluneca într-un previzibil ton didactic.

O bună echipă de actori, cu roluri mici, ce nu se uită ușor **(Mihai Stan, Zaharia Volbea, Dumitru Chesa)** cuprinde în principalele roluri feminine pe **Liliana Tudor** și **Ioana Crăciunescu**, sensibile interprete ale sentimentelor implinite sau nu.

Tînărul operator **Anghel Deca** se impune atît în plastica imaginii, cît și în sublinierea expresivă a planurilor re-memorării cinematografice. Cu contribuții utile filmului debutează pictorița de costume **Olga Maria Pop** și compozitoarea **Carmen Cârneci**.

Deloc lipsit de importanță într-un film al memoriei afective este montajul inteligent cu care **Elena Pasca** contribuie la fuzionarea planurilor interferente într-o operă unitară, fără mari discrepanțe.

Călin Stănculescu

televiziune

tv

Mai

Să fie mai, să fie noiembrie, plouă, a plouat sau poate va ploua, acum este soare sau va mai fi soare, să se fi schimbat anotimpurile între ele plictisite de atita conformism sau să ne fi schimbat noi într-atita încît nici nu mai știm dacă atunci cînd plouă este soare, cald și bine sau atunci cînd e soare plouă, ne plimbăm — nu ne mai plimbăm, nu mai iubim — nu ne mai iubim, — ne uităm — la televizor, desigur — sau citim numai programul t.v. ?

Prea multe întrebări. Și prea puține răspunsuri. Și atunci ? Să presupunem că ne-am întreba cînd am mai văzut ce a intrat în „antologia t.v.“ ? Cînd, cine să știe ? e ca și cum te-ai întreba cînd ai mîncat primul ou fiert și ți-ai răspunde cu suficiență : în copilărie. Sau este ca și cum te-ai mira să revezi pe micul ecran nu numai o clipă, cîteva minute, o oră chiar din viața ta, ci chiar o vîrstă, o generație (există o generație care l-a cunoscut, l-a aplaudat pe Toma Caragiu și una care doar l-a văzut în filme și în aceste antologii, există o generație „beatles“, așa cum există astăzi generația disco, discogenerația, nu ?). Ne-am învățat să privim televizorul ca pe o piine proaspătă, mereu caldă (mereu altceva, se înțelege), dar ne plac și amintirile vesele ale revelioanelor, glumele lor de-atunci, deși ne mirăm fără sfîrșit de repetiția (repetența) memoriei peliculei de la o zi la alta, de la o lună la alta, de la un an la altul, de la un deceniu... Frank Sinatra ? Aha, Mireille Mathieu ? Doina Spătaru ? Aha ! ABBA ! Aha ! Clif Richard ? Aha ! În afara unor melodii care n-au nici o legătură cu ce se cîntă în discotecă (și la radio), ce se ascultă pe casetofoane, privim filme care nici ele, cele mai multe, n-au nici o legătură cu ce se întîmplă astăzi în lume. Premiere t.v. după ce au epuizat rețeaua de difuzare cinematografică. Și atunci ? Atunci ce ? Cui îi este teamă de amintirile de ultimă oră ? Există filme proaste, desigur, c chiar bine că există, ele au proprii lor spectatori. Niciodată însă ele nu pot fi mai bine plasate în atenția generală decît atunci cînd plouă și privirile zac pe micul ecran. Atunci, în decorul cosmic și melancolic, sîntem cel mai bine pregătiți să înfruntăm toate inepțiile, să stăm cu sufletul la gură murind de grijă că Boby ar putea pierde 18 (optsprezece) milioane de dolari din cauza lui J. R. care face plajă folosind-o pe Sue Ellen ca umbrelă.

Am cunoscut un copil care pierduse banii de piine, cîțiva lei, și niciunul dintre cei care îl vedeau plîngînd nu suferea atîta cît se suferă simbătă seara.

I.N.

SE SPRIJINĂ PE POEZIE

și lucrurile, și teama prin care
trăiești.

Din marele praznic
izvorul neisprăvindu-se
ca un vaiet, departe de mine
în această noapte.

În pleoapele tale
întredeschise
în zare mor
umbrele,
ținuturi strigînd mut
în această pulbere...

Petru Dunca

Timpul cine a atins

Timpul cine a atins va stărui în mișcare;
Cu degete de apă va culege cenușa și surisul
Ori, crezi tu, lumina nu înșală, nu umilește?
Se duc odată cu opaițul și lacoma umbră
și tremurătoarea răsuflare?
Dar cine culege corbul cernit așezat
ca o stea
În rotundul strigăt al ulmului?
Linia trece și prin cădelniță și prin vîntul
de dincolo de grădină!
Este posibil să mori cunoscîndu-ți ținutul
și nopțile
Egalînd spațiul însetat, este posibil
să te întorci
Unic fragment de cer supus pe panta
miraculoasă,
Cîndva sub mușchiul verde cîntecul va ivi
o fecioară,
Cîndva, gustînd din verbele ascunse,
sufletul va bate
Asemeni sfîrșitului tuturor clopotelor.

Lucrare ce preschimbă și tăinuiește
dar nu taină,
Adevărați sînt puternicii, adevărați
cei călătorind în apele imnului,
Aceeași mișcare limpede-confuză alcătuiește
și-nconjoară!
Afară se sting ultimele sunete ale miocenului,
Sub ziduri freamăt de vulg, furtună a curții
în veci nevăzută,
De acum pe depărtarea sării vom umbla
Purtînd inefabila melanholie a diafanului...

Incert e cîmpul

Incert e cîmpul, zodia prin care vin
să mă supun;
Veți constata căderea peste zare a greierului
diafan
Ori din mare tulburare ninsoarea va porni
în vară
Și așa preaînțeleptul din oglinzi își va striga
lebăda
Dar mitul nu se limpezește, o formă
a întîmplării cerne:
Pe unde lucrarea oprită-i de cununile gloriei
pe-acolo îngenuncheat-a spiritul
Și carnea mielului peste umbră își plutește,
cheamă crinul obosit
Și în aburi roșii se destramă pasăre în vid,
Luntrile rămas-au între pleoape să se-aprindă,
Vă trebui un mire nou pe țărmu-n care
am înnoptat!

Emil Florescu

Luciditate

Atins de mișcarea formelor
bănuiesc cum cresc pietrele în riu
și algele fragede
ce zidire frumoasă.

lucind ca o lebădă navighez
om al ploii mă scufund
și le numesc
cum de ființă le pătrund

În lumina trecătoare

Asemenea unui copil de țăran
ce sînt
împlînt plugul
pînă în țipătul semințelor
în lumina trecătoare

alb timpul ca o boală-n spitale
să-l resimt cu neliniștea scribului

din cele mai misterioase ținuturi
să vin cu trandafirul roșu
ca un rege al rugului
în haine de lucru

rănile toate să-mi cadă pe carte
fast cavaleresc –
în lumina trecătoare

Gheorghe Mihai Birlea

sânziana pop

IUBIRI PARALELE

1. Dacă n-ar fi existat dimineața aceea de primăvară cînd secretara m-a chemat la redactorul-șef și redactorul-șef m-a poftit înăuntru și înăuntru erau doi bărbați îmbrăcați în ținută de gală și s-au ridicat de pe scaune — unul înalt, celălalt de statură normală, și s-au înclinat ca ambasadorii cînd își prezintă scrisorile de acreditare, și redactorul-șef m-a întrebat „mergi sau nu mergi ?", și bărbatul înalt care purta ochelari cu ramă aurie mi-a zîmbit invincibil și eu am spus „merg" și-abia după aceea și „unde ?" și redactorul-șef a zis „Borșa, firește !" „nu se poate, am spus", „cum adică, a spus" și cei doi bărbați au rîs, de-o dată, și cu gențile diplomat într-o mînă și cu cealaltă mînă întinsă au spus : „Peter". Și : „Mihali". Și, firește, am mers pe urmă acasă, mi-am făcut geamantanul și mama a spus „Iarăși pleci ! Abia te-ai întors de la Vilcea !". Dar eu am strîns-o în brațe și-am întrebat-o : „Știi cum îi cheamă ? Peter și Mihali" și ea s-a înmuiat, dintr-odată, fiindcă a făcut liceul la Sighet. „Și știi cum arată ? Ca unchiul Eneas cînd s-a întors din America !" „Ce sînt ?" a zis. „Țin-te bine, am zis, activiști culturali !", și-am rugat un vecin să mă ducă la gară și în unicul tren cu vagon de dormit care merge în Maramureș m-am gîndit la Peter și Mihali.

2. Dacă n-ar fi fost ora : 5 dimineața. Și vremea : nici uscată, nici udă, un fel de mizgă pe verticală care obtura peisajul detașînd doar prim-planurile, foarte aproape, cu detalii mărite, ca extrasele de țesuturi, așezate sub microscop : gara — pustie, linia de cale ferată — lucioasă, dosul legănat al locomotivei electrice și surîsul ofilit de nesomn al lui Vasile Mihali (precis că de grijă dormise cu capul pe masa Căminului Cultural) și Dacia unui prieten (sacrificii de culoare locală) și șoseaua — șerpuitoare și udă, izolată între aceleași pînouri de mizgă care făceau ca indicatoarele Viseul de Sus, Moisei și chiar Borșa, să pară decoruri uitate de la un teatru itinerant. Și pe urmă hotelul, și holul rece — al hotelului, și scaunul gol de la recepția hotelului, și cheii provizorii, la alte camere decît acelea care s-au pregătit, și apă caldă, doar o dată pe zi, și căldură nici o dată pe zi, și cei cinci flăcăi adormiți în fotolii, capul sore dreapta genunchii sore stînga, alinîați chiar și în oboseală, prinși de mreiele discoteții după stingerea ultimului autobuz : și iar Vasile Mihali și iar același zîmbet de serviciu de noapte (unde era Bucureștiul ?), și-o sticlă de țuică în mijlocul camerei de hotel : „Să ne țină de cald" și ne ține de cald : „Să stabilim un program". Și stabilim un program ; „pînă se deschide restaurantul" și chiar se deschide restaurantul (oaspeți de seamă) pe urmă iar se închide, (nu era ora), dar odăile sînt acum pregătite, putem să ducem bagajele, și ferestrele bine repartizate : ferite de zgomot, aliniate spre munte, în condiții normale se vede Maramureșul Voevodal. Dar nu sînt condiții normale și nu se vede Maramureșul Voevodal. Mă bag îmbrăcată în blugi sub pătura subțire, ca frunza, și-n timp ce ploaia se instalează tot mai comod în fereastră, îmi pun întrebări de cincizeci de puncte : „Ce mama dracului caut ?" „Ce Peter?" „Și ce Mihali ?".

3. Cum e Borșa ?

Oraș ploios la prima vedere. Oraș ploios chiar și la a doua vedere. Fără scăpare, oraș ploios : punct nevralgic, așezat exact în frontul de ape care bat în primăvara aceasta dinspre nord către sud. Izolat prin plafonul de nori de priveliște Munților Rodnei ; izolat prin ziduri de ceață de peisajul istoric al Maramureșului voevodal ; desprins de context, lipsit de biografie, sortit unei priviri obiective și dure din pricina buletinelor meteo.

Deci : un orășel de provincie ca toate orășelele de provincie, în care agricultura se învecinează cu mineritul de atîta trudnică vreme, încît fac casă bună — împreună și oamenii sînt și una și alta : țărani-muncitori. Că pita a fost cîștigată mai întîi în adîncul pămîntului și numai după aceea sub soare, că brațele au învățat să dizloce roca de metal, mai întîi, și-abia după-aceea rădăcinile arborilor, pe dealuri, pentru ca în locul pădurii să crească porumb și cartofi — cine știe ! Oamenii s-au pomenit cu amîndouă meseriile de-odată, le practică de-odată, fără puterea de a decide brutal — iubiri paralele : minerit, dimineața, agricultură după-amiaza sau invers, una în timpul liber al celeilalte, fără urmă de supărare că truda e dublă, fără urmă de oboseală că ziua de muncă e dublă, din contră, cu zîmbetul acela cît o latifundie de lumină, pe care prima dată în viața mea l-am văzut în județul Cluj, la Bonțida, în curtea plină de iarbă-înflorită a S.M.A.-ului, lîngă tovitoria de fontă (piese de schimb la tractoare) unde după ce metalul fusese așezat în tipare, „turnătorii" au tulit-o afară, să coasească și iarbă, că „doară era și vremea ei".

Un orășel, deci, ca toate orășelele de provincie, în care două tradiții de muncă deosebite fac corp comun : jumătate mineri, jumătate agricultori, oamenii poartă îmbrăcămintea aceea ciudată, care atunci cînd ajunge pe marile bulevarde ale capitalelor județene „izbește" : salopeta purtată lîngă oaincă și clopul lîngă șoinarea pestriță a „dușagreicei" haina de molton, înflorată, dublată ca plapumele, cu vată, și tivită la fel. Ușoară și caldă, a coborît din Moldova de-odată cu trandafirii brodați pe ștergare, verzi și portocalii. Modele n-au hotare, nici vreme, realitatea vieții este mai dură decît realitatea tradiției, materia primă este tot mai scumpă și rară, și așa cum galoșii au cucerit sudul țării, dușagreica și trandafirii au cucerit nordul țării și-n primăvara aceasta se pregătesc să ocupe Banatul, duși într-acolo de maramureșenii — înrolați în marile campanii agricole.

Iată deci : un oraș deschis tuturor înnoirilor. Un oraș transformat dintr-un sat : cu case de lemn dar și cu case de cărămidă, cu tîrg de vite și piață de brînză dar și cu magazine moderne, librărie și cinematograf, un oraș cu trafic de căruțe trase de vaci și de cai dar și trafic intens de camioane și basculante, deservind industria minieră, prosperă, și industria lemnului, un oraș în care tradiția o mai țin doar bătrînii, pe dealuri, la sînziene, în timp ce pentru tineri există jocuri mecanice și discotecă în subsolul hotelului ; un oraș în care ce-a fost și ce este se-îmbină, ca pretutindeni, uneori blînd, alteori cu stridențe, ca centrul Borșei, de pildă, hibrid și bicisnic, compus din blocuri cenușii și pătrate, groaznic de nepotrivite cu locul, mai ales pe vreme de ploaie, cînd peisajul dispare și județele de valoare sună atît de-obiectiv ! Într-o astfel de casă, rece și neprietenoasă, de pe fața-da căreia finisajele fuseseră soălate de ploaie am participat la „Ședința anuală de lucru a cenaclurilor literare de pe întreg teritoriul județului Maramureș".

4. Dacă n-ar fi existat după-amiaza aceea lipită ca o peliculă cenușie de geam, cînd priveliștea era obturată și nu puteam să privesc Maramureșul așa cum îl privisem odinioară prin ogiva de lemn a bisericii din Ieud : o imagine delirantă, ca în tablourile flamande, în care cineva stă cu spatele, în timp ce lumea se desfășoară în perspective și-n trepte, astfel că toate întîmplările ei se văd de-odată, de parcă facerea ei tocmai atunci s-ar îndeplini : munții, firește, pe urmă dealurile, golase și blinde, (m-am gîndit ani de zile ce „blîndețe" are peisajul Maramureșului într-însul, pînă ce am descoperit, de-odată, că lipsa pădurilor „îndulcește", faptul că munții sînt urmați, dintr-odată, de dealuri, pe care oamenii le-au transformat în ogoare, o tablă de șah, cu pătratele ușor alungite și strîmbe, și în fiecare pătrat cîte-o familie de țărani : tata, mama și pruncii — (cocoșii și cocoșițele blonde), care dacă n-au vîrsta școlii „mărg", și ei, în spatele plugului și-al vitei, țin apa și pîinea, învești mîntați și ei, tot în alb, ca părinții, ca să fie, și vremea, și munca, mai „hireșă") pe urmă, împărăția de lemn a curților, caselor, satrelor, șirurilor și a punților de peste rîu, cămășile albe, de cînepă, întinse la soare, mișcările molcome și mărunte ale bătrînilor în ogradă, căruțele de „antărt" sau „de-amu", privelistile aceleea de care sufletul mostenit de la înaintașii noștri, țărani, are atîta nevoie ca să se poată întări și identifica ; trecutul acela pe care unii și-l cumpără în timp ce la noi există, și uneori și durează, și nu e nevoie să-l aducem în casă, preschimbat în antichități. Dar fereastra Casei de cultură din Borșa nu era ogiva de lemn a bisericii din Ieud, cerul nu era pictat cu soare și dealurile cu oameni ci ploaia, aceeași peliculă umedă și opacă obtura peisajul, și geamul, și-n cele din urmă a trebuit să țin seamă de timpul și locul în care eram.

5. Dacă n-ar fi fost ziua, și ora, și dimineaneata, și după-amiaza, și vremea : pelicula aceea cenușie lividă-în fereastră, cînd lipsind peisajul Maramureșului istoric a trebuit, de-odată, să observ cu atenție locul în care eram : covoarele vechi, mai întîi, care tapisau toți pereții (le aduseseră special de la Sighet, Peter și Mihailii și-apoi ei. Ei, firește, și brusc, senzația certă că trăiesc ca în literatura S.F. o întîmplare din altă vreme și din alt loc. Unde naiba eram ? Unde mă aduseseră Peter și Mihali ! Ai cui delegați erau zecile acelea de tineri înalți și blonzi și frumoși, îmbrăcați ca în toată lumea de astăzi, în blugi și pulovere ? Cînd răsăriseră — acolo ? Și de unde pînă unde în Borșa ? Și de ce-atîta liniște ? De ce atîta liniște neclintită ? De ce, de unde atîta atenție „bună", nici falsă, nici fățarnică, nici comandată; de unde atîta „trăire" spirituală la Borșa, în sala festivă a Căminului Cultural ? Fiindcă se citeau poezii. Veneau din Vișeu, din Borșa, din Moisei, din Ieud, din Sighet, din Cicîrlău, din Fărcașa, din Oarța, din Beclean și citeau poezii. Își sooneau numele și prenumele și profesia și citeau. Sigur : erau printre ei și profesori : de română, de istorie și de filozofie, absolvenți de Cluj și de Iași întorși în satele lor de pe Mara și Iza" la cerere; dar erau și muncitori minieri, un diriginte de poștă, un șef de coloană auto, un muncitor la centrul de colectarea fructelor de pădure și scriau poezii : și tocmai asta e : că poeziile erau bune, în orice caz vii, sincere, incredibil salvate de locul comun, nefastuoase, nefestiviste, și, mai presus decît toate, ferite de demagogia sentimentală care face atîtea victime ! Versuri simple și drepte, exprimînd aceeași admirabilă bună-cuviință spirituală, aceeași implicare vizibilă, luminoasă, pe care judecînd-o atît de omenește, o tulburam. Și cele două întrebări de cincizeci de puncte mi-au venit, iar, în minte : „Unde e Peter" ? Și Ivnganul de Peter nu era cu noi, la tribună, ci pe ultimul rînd de scaune. — în sală, mort de emoție, și „Unde e Mihali ?" Și nici Mihali nu era cu noi la tribună, ci în picioare, la ușă, dînd întrările și ieșirile din privire, ca marii dirijori de orchestră care nu mai apelează la gesturi ca să fie înțeleși. Și, firește, viața a fost dăruită cu viață și m-am bucurat că e ploaie, că nu se vede Maramureșul voevodal și istoric ci tinerii — aceia, îmbrăcați ca în toată lumea de astăzi, în blugi și pulovere, și care *existau* în cultură și nu era nevoie să plece din Borșa și să vină la București.

---

radio

Viața cărților

În librăriile Capitalei primăvara e parcă mai multă animație decît în celelalte anotimpuri. Cumpărătorii intră, se uită întreabă. Uneori ies victorioși. Mai rar. Îmi aduc aminte cum, în urmă cu aproape un an, după ce am asistat la schimbul de replici dintre o vînzătoare și un solicitant de cărți am auzit, clar, cuvintele : „E greu să fii cititor, foarte greu !" Această concluzie aparține unui tînăr și întîmplarea care provocase exprimarea ei a avut loc într-o librărie. În fața tejghelei, un cetățean răbdător, i-a pus vînzătoarei o sumedenie de întrebări. Răspunsurile se succedeau fără să lase nici o speranță : „n-am primit", „nu mai avem", „a fost". Cumpărătorul, ușor derutat, întreba în continuare. La un moment dat a cerut un volum de Mircea Eliade. Vînzătoarea, politicoasă de altfel, părea că-i gata să-și piardă calmul : „A apărut acum două luni, de unde să-l mai avem ? !" Interlocutorul a rugat-o să-l ierte, mărturisindu-i că vine din provincie și provincialii află mai greu de apariția cărților. Răsplătit cu un zîmbet, cetățeanul răbdător a îndrăznit să ceară „Jurnalul" lui Ion Caraion și a aflat că n-a fost încă primit. Exact atunci însă, o altă vînzătoare a scos de undeva un pachet și l-a întins unei persoane care tocmai intrase pe ușă. Hîrtia de ambaaj era destul de subțire și prin ea se putea citi fără efort : Ion Caraion „Jurnal I". Provincialul răbdător a reacționat imediat : „Parcă ziceați că nu l-ați primit..." Atunci s-a produs deznodămîntul, adus de justificarea vînzătoarei : „Dînsu'e caloriferistul nostru..., trebuie să-l servim, ne reparâ iarna caloriferul..." Fericitul posesor al pachetului plecase de mult. Omul din provincie a ieșit din librărie aruncînd o privire blîndă celui care tocmai constata că e greu să fii cititor.

Programele radiofonice care au drept subiect apariția unor noi volume sînt mai puține și mai restrînse (ca timp de emisie) decît ne-am putea aștepta. E drept, **Revista literară radio** completează, săptămînal, unele goluri. Ea se transmite însă pe programul 2. Tot pe același program ascultătorii pot urmări (bilunar), emisiunea **Viața cărților**, la ora cînd pe programul 1 se transmite „Antena tineretului". Rubricile pe care le prezintă (în douăzeci de minute) „Viața cărților", au, în principiu, șansa maximă de a veni în ajutorul cititorilor : „Jurnal de lector" — în care critici de prestigiu recomandă (argumentat) de fiecare dată 2—3 volume ; „Șantier literar" — prezentînd (de obicei) versuri în lectura autorilor; „Cronica traducerilor" — pentru analiza aparițiilor tălmăcite în limba română. Ultima ediție radiofonică „Viața cărților", redactată de Ileana Corbea, a prezentat (prin Cornel Regman și Daniel Dumitriu) ultimele cărți ale lui Geo Dumitrescu și Cezar Baltag. Optînd pentru cei doi poeți și pentru impresiile de lectură ale celor doi critici, Ileana Corbea a optat, de fapt, pentru reușita ultimei emisiuni „Viața cărților". Probabil că realizatorii „momentelor poetice" zilnice s-au și pregătit să ne ofere versuri de Geo Dumitrescu și Cezar Baltag. Nu de alta, dar mult prea des aceste „momente" șovăie cînd e vorba despre criteriul valorii artistice.

Elena Ștefoi

---

plastică

Centenar Marius Bunescu

Născut în ziua de 15 mai 1881 la Caracal dintr-o familie modestă — tatăl era cizmar — Marius Bunescu s-a apropiat de pictură ca autodidact. Adolescentul contabil din Craiova anilor 1895—1899 își însușise pe cale experimentală rudimentele meșteșugului cînd, în 1904, la Constanța, unde ajunsese în urma unui concurs prin care obținuse postul de desenator în cadrul regiunii silvice de acolo, are prilejul să-l cunoască pe pictorul Dimitrie Hîrlescu. Întîlnire providențială deoarece generosul Hîrlescu îl inițiază pe Bunescu în tehnica picturii în ulei și îi alimentează dorința de studiu determinîndu-l chiar să opteze pentru München, oraș unde el însuși cu ani în urmă se perfecționase în arte picturii ca bursier al orașului Constanța. Într-un fericit complex de împrejurări — primise o bursă de studii din partea orașului Caracal — tînărul nostru aspirant în arte ajunge la München în 1903 unde frecventează la început școala liberă a unui discret maestru, apoi Academia de Belle Arte din capitala bavareză, pînă în 1912, cu ușoare întreruperi pentru reveniri în țară.

În 1913 îl găsim pe Bunescu la Paris, într-un moment cînd pe cheiurile Senei, așa cum consemnează istoria artei, se agitau noile arte ale cubismului, soseau din Italia cu avalanșa lor de vorbe și programe futuriștii, iar din Germania se auzea simțită vocea expresioniștilor. Pe pictorul nostru aceasta agitație nu pare să-l fi tulburat prea mult. La o legare mai vizibilă de mișcările impresionismului va contribui în mod paradoxal pictura neoimpresionistă și sensibilitatea sa acută față de peisaj, alimentată și de o mărturisită dragoste pentru pictura lui Grigorescu, Andreescu, Luchian. Opțiunea sa pentru învățămintele derivate din experiența impresionistă apare clară cu ocazia expoziției din 1919 de la București, expoziție care îi aduce primul mare succes de public. Proprietățile cromatice ale obiectelor, și nu volumele lor, iată ce își propune să valorizeze plastic de acum înainte în pînzele sale Bunescu. Îndrăgostit de natura patriei voiajează prin ea în lung și în lat pictînd peisajele sale delicate și cu tușe ponderate, unde izbucnirile romantice sînt cenzurate cu grijă.

Începînd din 1925 criticii sînt aproape unanimi că Bunescu și-a pus amprenta în mod definitoriu asupra creației sale caracterizate de acum de o sobrietate ce lasă să transpară un lirism exprimat în surdină. Bunescu va fi un pictor al nostalgiei luminii, al calmului ciudat pe care, în diferite ipostaze ale zilei și anotimpurilor, îl generează impactul său cu lucrurile. Sînt de menționat în acest sens admirabilele peisaje dunărene.

Începînd din 1936 în creația lui intervin preferințe coloristice ce impun noi acorduri cromatice în funcție de care se organizează suprafața pînzei. Un albastru rece uneste între ele lucrurile imprimînd o senzație de fixare, un moment de austeritate. Dar voința de a da viață obiectelor și lucrurilor, de a nu le lăsa înghețate într-o baie de lumină rece, face ca albastrul lui Bunescu să devină doar un liant pentru formele pulsînd de viață, cărora pensulația viguroasă le imprimă o mișcare proprie interioară, parcă.

Grigore Arbore

---

muzică

Panoramic XX

Nicolae Brînduș practică o categorie specifică de teatru instrumental. În **Prolegomene pentru tenor și ambianță** (tenor Cristian Mihăilescu, ambianță Ina Macarie) există aspecte caracteristice, tinzînd spre depășirea amuzamentului frecvent în sală, aspecte subtil sugerate în comentariul acidulat al compozitorului Dinu Petrescu. Piesa „compune" o acțiune unde un personaj, Dănilă Prepeleac și însoțitorul său, Guluță, într-un fragment de acțiune scenică și bunădispoziție, încărcat de elocință teatrală, parcurg atît un itinerar dramatic (diferite feluri de cantilene interpretate de Dănilă Prepeleac), cît și unul instrumental, „încercînd" un vast arsenal de instrumente muzicale și paramuzicale. Totul respiră un umor popular (poate puțin cam „gros"), șansa unei stenice și relaxante bunedispoziții, intîlnirea cu un public binevoitor-receptiv; imediată devine deci tentația unei situări a piesei pe teritoriul glumelor muzicale unde lucrarea, față de experimente imaginate în „alte ambiante", este o șotie nevinovată. Lăsînd deoparte unele nepotriviri și părăsind „împărăția" glumei, ce putem remarca serios (cum sugera Dinu Petrescu) și deci notabil în lucrare? Piesa provoacă, ca un bruiaj persistent, ca o impresie încă neclară, o subterană senzație de dezolare, de „la ce bun", de mecanism mergînd în gol. În zadar e jocul pe tot felul de categorii de familii de instrumente de toate tipurile, pentru că o trimitere imediată, vizibilă (să zicem, „pipăirea" rostului instrumentelor) nu există; deșertăciune transmite acordarea repetată și teatral-hilară a vocii Prepeleacului pentru că melodiile, amintind intonații maramureșene și procedee de bel-canto, nu se „leagă" (important este nu ce se cîntă, ci mimica, mișcarea scenică însoțind gestul interpretării sau al simulării ei). Lucrarea ar exprima, credem, mai mult decît o „sondare" a marginilor muzicii, încercarea mascată de spectacular de exhibitoriul caracteristic genului, impestrițată cu referiri la locuri comune, îmbrăcînd aici haina atractivă, vehementă, gălăgioasă a teatrului instrumental: originală situare componistică, pentru că distanța între ce (nu) se spune și mijloacele de „zicere" este enormă. Din contrazicerea mijloacelor instrumentale și ceea ce rezultă sonor, din trimiterile la personaje-spectacol (istețimea lui Prepeleac e însă total eludată, iar numele își păstrează doar aluzia peiorativ-comică; personajul s-ar fi putut numi oricum altfel), lucrarea se situează într-un registru al posibilului, al incertitudinii larg deschise — consecință a insistenței (muzica e redundantă în exces) mereu pe aceeași temă, mereu în același spațiu dramatic a cărui „neumplere" este ea însăși purtătoare de semnificație. **Iterum meditemur for Hiroshima** de Mayako Kubo (inegalabil acest interpret de marcă, la care stăpînirea desăvîrșită a instrumentului se conjugă cu inteligența muzicală, iată, larg deschisă spre jocul spiritului: **Alexandru Graur**) alătură pe o bandă ireproșabil realizată sunete electronice peste care se suprapune trombonul alternînd sunete și cuvinte japonez rostite în instrument. Forma este simplă, exploatîndu-se în schimb acumulările cinetice ale unei muzici tensionate la extrem, unde evenimentele sonore sînt „îndesite" pînă la limita contopirii într-o mai săracă pînză sonoră.

Viorel Crețu

NUMELE POETULUI

O revistă de poezie

Aflîndu-ne în preajma Conferinței naționale a scriitorilor, am crezut că e momentul să vă împărtășim public un gînd de al nostru, gînd obsedant pentru mulți dintre poeții români, proiect și al Colocviului național de poezie, Iași, 1978, din nefericire rămas numai proiect : **înființarea unei reviste de poezie.**

Timpul în care trăim ne obligă la modestie, la **specializare,** și a spune că în ziua de azi ne vedem tot mai mult constrînși să renunțăm la prezumțiozitate și să ne restringem domeniul de manifestare e un truism pe care înțelegem să-l respectăm reprimîndu-ne orice abuz de autoritate : în fapt, poetul român de azi nu cunoaște decît poezia română de azi și aspiră la cunoașterea istoriei poeziei române și universale, aspiră doar, căci se descoperă un vecinic ignorant trăind cu conștiința că „L'étude du beau est un duel où l'artiste crie de frayeur avant d'être vaincu", cum spune un mare maestru al poeziei moderne, Charles Baudelaire.

Timpul în care trăim ne obligă la modestie dar și la responsabilitate, și, dacă ne rezumăm doar la poezie, lăsîndu-i pe prozatori, dramaturgi, critici și istorici literari să se exprime **competent** în propriul lor domeniu, o facem pentru că ne-am cîștigat noi înșine un dram de autoritate în această artă și mai ales am discutat cu aproape toți poeții români de azi și încercăm prin rîndurile de față să ne facem ecoul unui cor unanim.

Descoperim în „Tezele Conferinței naționale a scriitorilor" un pasaj pe care-l cităm :

„Democrația înseamnă totodată o sporire a responsabilității colective și individuale. Prin integrarea mai activă a tuturor scriitorilor în viața obștească, prin mobilizarea lor la acțiuni importante de către Uniune și Asociații se va ajunge la o întărire a frontului literar, unit prin devotamentul comun pentru cauza literaturii române și a patriei socialiste".

Responsabilitatea colectivă și individuală deci ne îndeamnă să credem că **acțiunea** cea mai importantă a poetului român de azi, proba sublimă a devotamentului pentru cauza literaturii române și a patriei socialiste, **opera poetică**, trebuie pusă în valoare cu mai multă grijă, **metodic** îndeosebi, ceea ce nu s-a prea făcut la noi pînă acum.

Credem că, așa cum în țările Americii Latine se scrie marea proză actuală, în țările balcanice se scrie azi marea poezie a lumii, credem că România de azi are mulți poeți mari reprezentînd generații poetice distincte de la Virgil Teodorescu și Gellu Naum la Nichita Stănescu și Mihai Ursachi, Ion Gheorghe și Dan Laurențiu, Grete Tartler și Ileana Mălăncioiu, credem, de asemenea, că o extraordinară poezie tînără scrisă de poeți care abia au debutat sau pe care i-am citit în manuscris merită o mult mai generoasă răspîndire mijlocită de pagina de revistă tipărită.

Pentru a da seamă de eforturile editurilor noastre de a scoate la lumină marea poezie care s-a scris și se scrie în România (dar și pentru a încerca să obstaculăm nonvaloarea de multe ori propagată cu o aprigă consecvență de aceleași edituri), pentru a crea un cadru de referință privind situația actuală a poeziei noastre și mai ales pentru a dinamiza valorile printr-un adevărat **dialog** între generații, propunem deci înființarea unei reviste de poezie, supliment săptămînal permanent al revistei „Luceafărul" de cel puțin patru pagini de același format cu al revistei.

Nu putem încheia fără a enunța încă două idei care ne preocupă ; punerea în plină lumină a unei opere poetice, impunerea ei în lume nu poate fi metodic făcută decît printr-o „revistă de specialitate" : Premiul Nobel sau oricare alt mare premiu internațional poate încununa opera unui poet român dar mai întîi opera trebuie **cunoscută** și **recunoscută** triumfal aici în România ; extraordinara poezie a tinerilor trebuie publicată cu generozitate, adusă în prim planul actualității literare, cu decizie și curaj, evitîndu-se astfel transformarea poeziei române într-o instituție obsedată de ierarhie și putere, drepturi și beneficii, eliberîndu-se cu bucurie forțele poetice anonime întru crearea unei extaziate și triumfătoare **mișcări** poetice neascultînd decît de **ordinea** integratoare a logosului.

Convinși fiind că nu micile dispute sterilizante ci adevăratele **probleme** ale vieții literare merită să fie impuse în centrul atenției generale în aceste zile pregătitoare ale evenimentului capital pentru obștea noastră, „Conferința națională a scriitorilor", așteptăm cu încredere o rezolvare, desigur, cît mai urgentă.

Cezar Ivănescu

P.S. Exprimăm prin rîndurile de mai sus, firește, o părere strict personală.

ESEU

Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești (XI)

Urmare din pag. 1

descripției de atmosferă, al limbajului, în genere, al stilului, și așa mai departe. Astfel prezentîndu-se situația, este firesc să atribuim faptului înscris între parametrii unui mod de existență ce pare ieșit din comun, adică proiectat în imaginarul său suficient, o aură specială, pe care sîntem înclinați a o numi **aura fantasticității romantice.** Lăsăm, însă, deoparte adevărul de bun simț care ne spune că nimic nu ne împiedică a vorbi, la fel de îndreptățit, cînd este cazul, normal, de o anumită fantasticitate narativă în context realist, simbolist, naturalist, expresionist etc., și observăm că mai înainte numita fantasticitate romantică, simplificînd chestiunea cu bună știință, exprimă punctul limită al gradului de impresionabilitate resimțită de cititor la contactul său, sufletește șocant, cu universul romantic plăzmuit de narator. Ceea ce, totuși, nu are nimic a face cu faptul creator, conștientizat ca atare, de a pune în ecuație fantastică narațiunea de factură (eventual !) romantică. În ultimă instanță, precum și în multe alte situații oarecum similare, problema e de a sesiza cît mai just procesul de infiltrație aproape inerentă a „duhului" fantastic în structurile narațiunii romantice, în vederea potențării spectaculozității acesteia mai ales din unghiul stranietății cadrului epic și al tensiunii psihologice prin **care trece personajul. Scrutate dintr-o** asemenea perspectivă, prozele eminesciene aflate în discuție dovedesc că se conformează regulilor acestui „joc" cu fantasticul într-un mod extrem de semnificativ.

Nuvelă tipic romantică (prin tema, prin modul de conducere și rezolvare a conflictului, prin discripția „cadrului fizic", prin portretistică și viziune asupra psihologiei eroilor, bîntuiți de patima iubirii demonic-devastatoare etc.) și de reflecție filosofică implicită (idealul fericirii în viață a individului uman situat, dilematic, între tentația „lumesciului" dobîndit exclusiv prin intermediul pasiunii erotice și opțiunea pentru modul de existență sublim-anahoretic, dăruit, odată cu desprinderea definitivă de lume, înțeleasă ca mulțime, meditației și contemplației cărturărești-metafizice imperturbabile), **Cezara,** această mare și fermecătoare plăsmuire narativă, aderă la statutul prozei fantastice numai întrucît admitem că acaparanta exultanță a imaginarului poetic atrage după sine acea undă de mister existențial intangibil, acea atmosferă generală turmentat-exotică, caracteristice de seamă chemate a da contur absolut distinctului „paradis erotic" eminescian. Aura fantasticității romantice este similară cu aceea din **Sărmanul Dionis** numai pînă la aceste limite. De o temă fantastică, aflată la „concurență" și, mai ales, în colaborare cu cea erotico-filozofică, aici, în **Cezara,** nu poate fi vorba. Aceasta înseamnă că pecetea aurei fantasticității romantice, neîndoios prezentă, puternic sesizabilă, prin acuitatea ei poetică, în **Cezara,** aparține în mod exclusiv mijloacelor de caracterizare a epicului, sub unele dintre aspectele lui realmente structurale : ceea ce, accentuăm din nou, nu include nicidecum ideia de temă fantastică propriu-zisă. Sîntem, prin urmare, captivați, exclusiv, de elementul narativo-descriptiv de această factură. Identificabil la tot pasul, el ni se relevă sub forme dintre cele mai vii și mai tipice pentru arta de prozator romantic al lui Eminescu. Descripțiile consacrate peisajului izbesc prin fantasticitatea lor romantică discret contaminată de un anume spirit naturisto-barochist : „Din niște colți de stînci despre apus se ridica o monastire veche înconjurată cu muri, asemenea unei cetăți, și de după muri vedeai pe ici, pe colea cîte-un vîrf verde de plopi ori de castani. Acoperemintele țuguiate de olane mucegăite, bolta neagră a bisericei, zidurile împrejmuritoare risipite și năpustite în risipa lor de plante grase, din furnici ce-și fondau state, din procesii lungi de gîze roșii, cari se soreau cu nespusă lene, poarta de stejar de o vechime seculară, scările de piatră tocite și mîncate de mult îmblet, toate astea laolaltă te făceau a crede că este mai mult o ruină oprită curiozității de cît locuință". La rîndul ei, **fantasticitatea medievalizant-romantică a portretului uman,** integrat în ambianța arhitecturală specifică, nu e mai puțin relevantă. Să ne amintim, de exemplu de acel „călugăr" bătrîn mergînd spre poarta monastării, cu mîinile unite după spate" : „rasa-i e de șiac, e-ncins cu gaîtan alb, metaniile de lînă spînzură c-un colț din sîn, papucii de lemn se tîrîie și clăpănesc la fiecare pas. Barba albă-i e cam rară, ochii ca zarul, neexpresivi și cam timpiți ; nimic resignat sau ascetic în el". Cît despre chilia locuită de originalul călugăr împreună cu mai tînărul tovarăș de sihăstrie, Ieronim, eroul central al nuvelei, să recunoaștem, are parte de o descriere atît de intimizat-detaliată încît aura fantastică, pur și simplu, se topește în domesticitatea idilică a viziunii plastice: „Acea fereastră dedea într-o chilie, pe pereții cărei erau aruncate cu creionul fel de fel de schițe ciudate, ici un sfînt, colo un cățel svircolindu-se în iarbă, colo icoana foarte bine executată a unei rudaște, flori, tufe, capete de femei, bonete, papuci, în fine, o carte de schițe, risipită pe perete. Un dulap cu cărți bisericești, un scaun cu spata înaltă, haine călugărești, spînzurate într-un cui, o ladă zugrăvită cu fel de fel de flori, un pat simplu, de sub care se vădea o pereche de papuci și un motan negru" etc. etc.

În sfîrșit, **fantasticitatea demonică** a viziunii din unghiul căreia este surprins profilul psihologic al lui Ieronim (model ideal, grație „întunericului său geniu infernal", pentru figura demonului din tabloul **Căderea îngerilor** la care lucrează pictorul Francisco) sau **fantasticitatea pasional-absolutistă** sub imperiul căreia acționează Cezara sînt note distincte ce se înscriu și ele în aceeași albie a potențării viziunii general romantice din perspectiva fantastică.

Într-un asemenea context, s-ar părea totuși că episodul final al nuvelei, acela al naufragiului celor doi eroi, Ieronim și Cezara, pe insula paradisiacă a lui Euthanasius necesită considerații diferențiate. Intră în discuție fantasticitatea amplificată a cadrului fizic de aici, fascinant prin grandoarea geologică și prin luxurianța vegetalo-acvatică, de basm genezic, chemat să închidă în

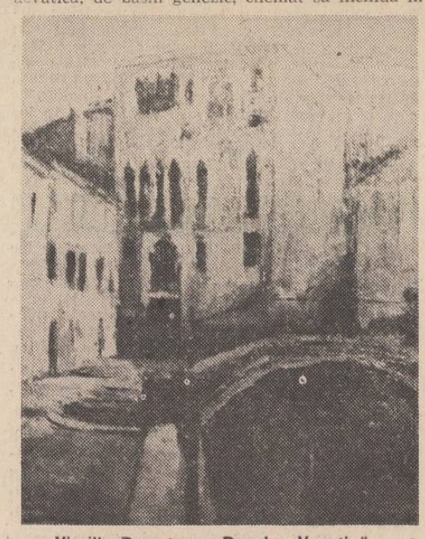

Virgiliu Demetrescu-Duval : „Veneția"

sine imaginea veșniciei primordiale. **Fiorul fricii fantastice** emanat de descripție, la început atinge într-adevăr punctul maxim : „El (este vorba, se înțelege, de Ieronim, n.n.) se descultă și sărind de pe o piatră pe alta, cercetă stîncosul său imperiu. El dădu de un izvor de apă vie și dulce, care se repezea cu mult zgomot din fundul unei peșteri. Intră în peșteră... o răcoreală binefăcătoare îl cuprinse pe el, pe care soarele îl arsese în somnu-i... merse mereu înainte... peștera se lungea din ce în ce și devenea tot mai întunecoasă. Deodată văzu ca o zare de senin, dar păru că-i scapără. Văzînd însă că ea nu perea, el se apropie și văzu o bortă cît ai băga mîna, care corespundea undeva... se uită pe ea... văzu tufișuri mari și-i veni un miros adormitor de iarbă. El cercă să mărească borta cu puterea minilor, dar era un granit, greu de înlăturat ; numai un bolovan mare părea că se mișcă. El îl urni — bolovanul se întoarse ca-n țîțini și lăsă o mică intrare, pe care o putea trece tîrîndu-se. El intră repede, împinse bolovanul la loc, acoperi chiar zarea cea mică cu pietre și pămînt, și cînd își întoarse privirea ca să vadă unde intrase, rămase încremenit de frumusețea privelиtii". După aceea, însă, odată cu pătrunderea eroului în chiar „insula lui Euthanasius", **fiorul fantasticității paradisiace** este acela care ia în stăpînire via emoție a cititorului. „Tînăr împărat al raiului". Ieronim este uimit să constate că aici pînă și insectele sînt îmblînzite („Fluturii curioși, albaștri, auriți, roșii îi acoperă părul lui lung și negru, încît capul lui părea presărat cu flori"), ca să nu mai spunem că luxurianța prolificitate a vegetalului îi provoacă aceeași stare de irepresibilă beatitudine („iarba îi ajungea pînă la piept, măzărichea punea lanțuri înfloarite picioarelor... o căldură, un miros voluptos pătrundea raiul"). Privite chiar și independent, aceste „insule" epico-descriptive dominate cu totul de imaginarul hiperbolizant poetic nu vădesc însă atributele unui univers fantastic sieși suficient. Spre deosebire de **Sărmanul Dionis,** tema fiolozofică a nuvelei nu este „încifrată" de o temă fantastică reală, perfect definită sub raportul coerenței estetice. Din acest punct de vedere (esențial), tema etic-filosofică a nuvelei **Cezara** postulată mai întîi în succesiunea de epistole trimise lui Ieronim de către Euthanasius și ilustrată, ca formă de existență practică, în episodul regăsirii celor doi tineri eroi pe mirifica și paradisiaca insulă, se distinge doar prin ceea ce am numi **aura fantasticității doctrinare.** Este, însă, și aceasta, o însușire care se integrează organic în estetica romantică a scriitorului, neîntrerupt „agrementată" de inconfundabila **aură a fantasticității eminesciene.**

***) Vd. ultimul foileton al eseului în „Luceafărul", nr. 27, a.c.**

Umorul în opera lui Panait Istrati

– Versiune prescurtată –

● Acum 46 de ani, privegheat de un soare blînd, de aprilie, trecea aproape neobservat, în eternitate, scriitorul de faimă universală Panait Istrati.

După o viață de peripeții extraordinare și un senzațional concurs de împrejurări, genialul vagabond brăilean izbutise să se impună ca un prozator de mare vigoare și originalitate. De la apariția, în 1924, a primului său volum de povestiri, s-au succedat nenumărate cronici literare, studii și monografii, dar — cu toate acestea — modalitățile de investigare și de analiză ale scrisului istratian sînt departe de a se epuiza, rămînînd loc pentru dezvăluirea unor aspecte insuficient explorate sau complet ignorate, precum este cel referitor la umor).*

Fără îndoială că tema pe care ne-o propunem va provoca nedumeriri, avînd în vedere că economia, trama și mai ales deznodămintele narațiunilor lui Panait Istrati sînt din cele mai sumbre și dramatice. Tot atît de adevărat e însă faptul că proza lui Istrati este deseori pigmentată cu anecdote, butade, aluzii umoristice și satirice, care, în loc să slăbească tensiunea dramatică, o fac și mai impresionantă, prin jocul contrastelor.

Cu riscul de a contraria pe conformiști și de a zdruncina unele opinii critice, susținem că umorul lui Istrati este atît de firesc și de viguros, încît nu reușește să și-l stăpînească nici cînd devine incomod sau superfluu.

În istorisiri din cele mai patetice și mai tragice apare un pui de diavol care dă cu tifla sau face o tumbă.

După mărturisirile celor care l-au cunoscut de aproape pe Panait Istrati, cam în acest fel se comporta el însuși în împrejurări din cele mai grele. În prefața la **Chira Chiralina,** Romain Rolland mărturisește că, în situația disperată cînd își taie beregata, Istrati îi lasă o scrisoare în care istorisește două întîmplări vesele din viața lui.

Îmi aduc aminte că, numai cu cinci luni înainte să intre în veșnicie, am avut cu Istrati o întrevedere destul de veselă, deși era aproape doborît de boală. Era o dovadă că știa să înfrunte orice încercare, fiind gata să întîmpine moartea cu surîsul pe buze. Îmi dădeam seama că nu era vorba de o poză, ci chiar de firea lui. Unii din cei care l-au cunoscut bine, precum este fosta lui soție, Margareta Istrati, mărturisesc că Istrati era aproape totdeauna în bună dispoziție și că stătea gata să facă o glumă. Chiar de la început, în prefața la **„Chira Chiralina",** Panait Istrati pretexta că nu își ia în serios vocația literară :

„...Nu sînt scriitor de meserie și n-am să fiu niciodată. Întîmplarea a făcut ca să fiu pescuit cu undița în apele adînci ale oceanului social de către pescuitorul de oameni de la Villenueve...".

Viziunea lucid-ironică a autorului urmărește personajele de aproape, jucîndu-le feste și găsind situațiilor serioase o latură ridiculă. Voind să citez un fragment edificator, alegerea este dificilă, deoarece exemplele de acest fel sînt nenumărate :

„...Deodată Musa se legă de trecătorii arabi care ne priveau și rideau ca dracii.

— Ce naiba i-o fi înveselind atîta ?

— Poate pentru că vorbim, în gura mare, o limbă de care habar n-au, răspunsei.

— Ași ! Pun capul jos, că-i din pricina bazonului de la pantalonii mei.

Într-adevăr, avea un petec mare pe care-l pîpăia necontenit cu mîinile, ceea ce atrăgea atenția tuturor".

Umorul lui Istrati se întinde pe o scară mare de nuanțe începînd de la aluzia subtilă și rafinată pînă la expresia ironiei mușcătoare, sarcastice, cinice sau amare.

Unul din personajele cele mai izbutite din punct de vedere literar este Stavru, negustorul de bilci, poreclit „limonagiul". Este văzut de toți ca un hîtru care se dedă la fleacuri și la comicării de tot soiul :

„...Aici, el redevenea palavragiu, ușuratic, glumeț, arunca porecle caraghioase și, uneori, își îngădua să dea și cîte o „papalie" amicală în căciula vreunui țăran. Apoi, comandînd un „kil" și un pahar pentru jupîn, el cerea politicos acestuia să-i dea tabacherea, răsucea o țigară și, serios ca un papă, începea drept mulțumire să trîntească de pămînt biata sculă a negustorului...".

După clasificarea lui Northrop Frye, personajul Stavru — care este de fapt un amestec de coțcar și de păcălici grosolan — reprezintă, în comedia clasică, tipul „bomolochos".

Adrian, care la început făcea mare haz de caraghioslîcurile și de păcălelile lui Stavru, își schimbă atitudinea de îndată ce își dă seama că prietenul lui împinge cam departe de faptele necinstite. Fără îndoială, însuși autorul veghează ca Adrian — un alter ego — să nu fie implicat în șarlatăniile companionului său. În numele moralei, al nedesmințitului său umanitarism, Panait Istrati critică — bineînțeles într-un chip indirect — manifestările și opiniile imorale. În ciuda vieții de vagabond pe care o dusese, Istrati nu scăpa ocazia să disprețuiască apucăturile necioplite, lipsite de bun simț ale celor fără căpătîi.

Umorul este un leac suveran pentru necazurile și încurcăturile eroilor. De cele mai multe ori, fac haz de necaz. Risul aduce liniștirea spiritului, restabilind echilibrul zdruncinat de o pricină oarecare.

Sîntem de acord cu teoria asupra comicului, care susține că există forme ale umorului generat de sentimente de nesiguranță, de teamă, de spaimă. Iată un caz de „alarmă falsă", a cărei urmare este convingătoare (din povestirile lui Stavru) :

„...Toate astea mă înfuriau, căci iubeam pe Chira mai mult decît pe mama. O adoram și nu sufeream nici o mîngîiere ce venea de la altul decît de la mine. Mi-aduc aminte că într-o seară, spre culmea geloziei mele, nodul de la o sandală a Chirei, desfăcîndu-se în timpul dansului, ea își așeză piciorul pe genunchii unui musafir și ceru să-i lege șiretul. (...) Atunci, furios, pierzîndu-mi capul, strigai : „Tata ! Fugiți !" Cît ai clipi din ochi, cei doi musafiri încălecară fereastra și dispărură în întuneric, rostogolindu-se pe panta dealului. (...) Scena asta fu așa de hazlie, încît eu, o dată trecută mînia, fusei apucat de un acces de rîs nebun. (...) Mama crezu de-a binelea că înnebunisem de groaza soțirii tatălui ; bietele femei sfîșiară aerul cu strigătele lor înfricoșate, uitară de tata, ca de dracu, și se aruncară asupră-mi, deznădăjduite.

— Nu vine nici un tată ! putui să răspund în sfîrșit, dar m-am supărat fiindcă Chira s-a lăsat să i se mîngîie pulpa ! Și m-am răzbunat. Asta-i tot !

Bucuria le făcu acum să țipe și mai tare...".

Povestirile istratiene concurează uneori și în unele privințe stilul pieselor de teatru, abundînd în veritabile „scene" de comedie și de tragi-comedie. În „Unchiul Anghel", în ciuda tramei și a deznodămîntului atroce, comparabile cu cele din romanele naturalistului Zola, pe tema decrepitudinii omului, Istrati introduce procedee din inventarul comicului.

Problema tragi-comicului îl preocupa pe Istrati, nu numai sub unghiul exclusiv al creației literare, dar și sub acel teoretic, după cum aflăm, în mod indirect, prin vocea unui personaj :

„...Grecia e bogată în „căpitani" și săracă în pîine. Pe cheiurile Pireului „căpitanii" fără vapor mănîncă măsline, salată ori țiri și se mulțumesc cu comanda unei bărci, ceea ce nu-i împiedică să aibă inimă bună și să povestească la cafenea isprăvi eroice pe care nimeni nu le ascultă. Le-am ascultat și eu. Și-am văzut că, din cîte dureri sînt pe pămînt, nicăieri tragicul nu e mai crîncen decît acolo unde caraghiosul se amestecă. Ridicolul e o ciupercă veninoasă care continuă să crească la rădăcina copacului despicat de trăznet...".

Umorul lui Panait Istrati se manifestă sub forme foarte variate, care demonstrează structura sa spirituală și stăpînirea unor mijloace artistice excepționale. Așa, de exemplu, portretul unui personaj pare să fie opera unui maestru caricaturist din cele mai savuroase :

„...Meșterul Petrache (...) era un urias uscat ca o scîndură. Fața, la fel, n-avea pereche în tot orașul : prelungă, capul chel și ascuțit în formă de ou, o pătlăgea vînătă în loc de nas, două buze care deveneau cît patru la cel mai mic zîmbet, o bărbie ca o roșie, a cărei gropiță da de furcă bărbierului și niște urechi atît de blegi, că «atestau, spunea el, originea rasei sale». Și totuși, niciodată un om urît n-a fost mai simpatic ca meșterul Petrache, nu numai pentru că rîdea cu ochi ce exprimau toată veselia inimii sale, cu adevărat bună, dar chiar năbădăile sale, devenite proverbiale, contribuiau să facă dintr-insul omul cel mai iubit de la ceainăria lui Procop, unde era ținta tuturor zeflemelelor prietenești și nerăutăcioase, datorită înfățișării sale...".

Uneori, hiperbolele sînt adevărate imagini — caricaturi (Cosma) :

„...O, biata mea ciobăniță ! Tu ceri stejarului să crească sub pat ! Tu ceri tunetului să bubuie într-o căldare...".

Ceea ce au trezit, dintru început, interesul pentru proza lui Istrati, lăsînd impresia de „insolit" și de „exotic", nu au fost numai locurile și oamenii care populează poveștile sale, dar și pitorescul deosebit al limbajului, care pendulează neconenit între tonul grav și cel ilar, deseori paremiologic.

CONFABULE

Ora exactă

În sfîrșit, nu mai am ce să fac / dimineața aud cum trece primul tramvai / nu are număr / nu scrie nici „Școala" / numai scrîșnește ca un soț înșelat în interes de de serviciu / călătorii nu au sprincene / nu au gură / nu au nas / ochii le ard / frunțile li se înmoaie de atîta căldură / cum se înmoaie în cimitirele albe de ninsoare — iarna și primăvara — / frunțile prietenilor noștri rătăciți prea devreme / nu cumva tocmai ei se plimbă cu acest tramvai pe care nu scrie nimic / și care nu oprește în stații / nu cumva prietenii noștri vor să ne trezească pe noi — morții de o noapte / (și cîte nopți mai avem, vreau să știu ?) / dar pe urmă sună ceasul / un ceas fără ore, fără limbi, chiar fără arc și celelalte / un ceas fără nimic în el / — o cutie care totuși sună numai la ora exactă la care te trezești / întîi sună el și tu îl răstorni dacă poți / încercînd să oprești un sunet cu mîna / pe urmă întîrzii alături / visele încă îți fluturâ între două-trei gene / pînă cînd îți aduci aminte că ești lîngă mine de prea multe ore / ca să ne mai iubim și altfel decît cu ochii deschiși, pinditori / gîndindu-ne fiecare la altceva / și te ridici — destul de repede — / ceasul mai țiriie sub fotografia noastră de nuntă / rugător, aproape slugarnic, cerîndu-ți iertare / sau măcar să-l privești / îți cauți sau nu-ți cauți papucii cu ochii întinși de somn / dreaptă, pe marginea patului, sprijinită în mîini, cu pieptul înainte / o corabie care taie primele valuri de lumină ale dimineții / în timp ce eu mă prefac că dorm / ca atunci cînd ne plimbam în parcuri / și pe la prietenii închiriați cu ora / cine știe, îmi spun, de ani de zile / poate în dimineața aceasta mă va privi și va observa că nu dorm, în sfîrșit.

. . . . . .

Cînd nu voi mai crede / seara voi bea ceai cu mult zahăr.

Iulian Neacșu

Istrati zugrăvește cu măiestrie atmosfera specifică unor medii și caractere din țara noastră, mai puțin sau deloc explorate de alți scriitori, folosind vocabule, locuțiuni și zicale românești : „...desigur, prostia și banii trebuie să fie frați gemeni...", „...mai ușor se întîlnește un negustor de bilci cu alt negustor de bilci decît un mort cu popa care l-a îngropat...". „...Nebunia ține în viață un loc mai mare decît înțelepciunea...", „...Decît un car de minte, mai bine un dram de noroc...". „...Cînd nu poți săruta ce-i frumos, mai sărută și ce-i mucos...".

Este de remarcat satira îndreptată împotriva celor lipsiți de bun simț, împotriva lașilor și imbecililor, împotriva profitorilor și asupritorilor : „...O secătură, ce-și zicea că e căpetenia haremului, întindea tot untul pe pîinea lui, încuia tot aurul și voia să **aibă** numai pentru toate femeile din casă. Nouă ne poruncea să ne rugăm lui dumnezeu și se ruga el însuși, dracu știe de ce...".

O istorioară foarte comică, o veritabilă schiță umoristică, al cărei titlul era cine e autorul lui Hamlet ? atrage atenția prin procedeele ingenioase utilizate, deși tema nu este nouă. Circulă anecdote cu titluri asemănătoare („Cine a luat Troia ?" sau „Cine a făcut Tosca ?"), în care — întocmai ca aici, este satirizată ignoranța unora.

Din lipsă de spațiu, nu este posibil de reprodus schița „in extenso" (circa 30 de pagini de tipar), ci doar un fragment, de unde — totuși — se poate deduce cît de bogat în poante ilariante este textul :

„...Cam pe la a doua narghilea, apăru comandantul cavaleriei din Siria. Tanțoș, deși bătrîn, cu mustața „à la Wilhelm", cu aere de craidon, veni drept la masa noastră :

— Bună dimineața, Simon-bei ! (n.n. Simon Herdan, tinichigiul) salută el în franțuzește. Își făcură temenele, își ciocniră burțile, deopotrivă de respectabile și cînd să se așeze, Herdan il luă pe comandant, la repezeală :

— Ia ascultă, banabac : ghiaurul ăsta și-a pierdut capul din cauza lui Hamlet. Nu cumva știi tu...

Ofițerul bătu din pinteni :

— Din cauza cui și-a pierdut capul ?

— Din cauza lui Hamlet !

— Cine e ăsta, Hamlet ? !

— Apăi... tocmai ceea ce voiam să te întreb...

— Ce meserie are ăst Ham...

Simon mă privi cu o mutră caraghioasă, abia stăpînindu-și risul. Strigai, cu vădită scîrbă :

— Spune-i lui Moș Teacă al Siriei, că Hamlet era de meserie „prinț al gîndirii", și ar fi putut să devină „stăpîn pe o mare întindere de noroi", dacă „meseria" nu l-ar fi împiedicat.

Herdan dădu drumul risului său sănătos. Comandantul izbucni și el, fără să știe de ce. Și pe cînd burțile li se săltau ca niște pepeni imenși, mă pornii și eu pe rîs, ca o leșinătură, în ciuda lui Hamlet și a tuturor tragediilor geniale, pe care ciția nebuni le-au lăsat moștenire becisniciei omenești...".

Perechea este o temă ale cărei ipostaze ridicule sînt abordate în toate chipurile de autorul Chirei Chiralina : Un tînăr nu-și poate îndeplini îndatoririle conjugale în noaptea nunții, un șmecher se face că nu observă că amanta lui aparține și altora, un încornorat este în stare să jure pe toți sfinții că nevasta-sa este cea mai credincioasă femeie din lume... pînă la proba contrarie !

Trebuie să se aibă în vedere faptul că Adrian Zografi povestește întîmplări de la începutul acestui secol, cînd moravurile burgheze furnizau din abundență motive de inspirație pentru genurile mai puțin artistice și literare. Comedia „bulevardieră" (deci adulterul) barurile de noapte, teatrele de music hall, de revistă și de operetă, cu teme și cu numere cît mai obscene, se bucurau de mare succes în rîndul unor spectatori, care se mulțumeau să rîdă oricum, fără multe pretenții.

Dacă se pune întrebarea, în ce scop își impăna Istrati povestirile cu atîtea situații comice, nu există decît un răspuns : pentru a critica într-un chip mai puțin aspru prostia, viciul, șarlatania, nedreptatea, infamia. Iubea atît de mult omul, încît prefera să-l arate cu degetul și să-l facă de rîs, decît să-l pedepsească pentru pașii lui greșiți sau lipsa de scrupule. Satira nu este aproape niciodată vehementă, autorul punîndu-se în postura de martor, care își exprimă uimirea și dezaprobă. În numele moralei și justiției, Istrati dojenește uneori pe șarlatan,

Virgiliu Demetrescu-Duval : „Ischia"

prin intermediul altui personaj, aplicînd procedeul „înșelătorului înșelat", folosit în comedia clasică.

Iată, față în față, doi potlogari înveterați asistați de Adrian :

„...Ciocnind cu Stavru, hangiul zise :

— Te duci la bîlciul din Slobozia ?

Celălalt răspunse cu capul. Circiumarul îl luă peste picior :

— Tot cu zaharină în loc de zahăr și cu sare de lămîie în loc de lămîie faci limonada ?

Stavru îl privi în ochi și continuă să mestece, pe urmă răspunse :

— Și tu, porcule, tot cu spirt denaturat și cu apă de la puț îți faci țuica cu care otrăvești pe țăran și-ți umpli chimirul ?

Adrian, mirat interveni :

— Dar, Stavrule, te-am văzut cumpărînd zahăr și lămîi ; nu era pentru a face limonadă ?...

— Nu, dragul meu, ăsta e praf în ochii insetaților ! răspunse Stavru.

Și el adăugă în grecește :

— Vezi iară că sînt necinstit ! Și asta nu-i nimic : pot să fiu și mai mult...".

Istrati își stăpînește cu atîta meșteșug condeiul, încît o notă de veselie într-o situație tristă nu e deloc contrariantă.

Pe patul de moarte, Anghel are încă tăria și dispoziția să spună o anecdotă despre amestecul dracului în afacerile interne ale creatorului.

Această vitalitate miraculoasă, acest optimism viguros sînt caracteristice personajelor istratiene, indiferent de nenorocirile și de durerile care le încearcă. De unde vine această irepresibilă stare de spirit ? Cuvintele lui Stavru sugerează într-un fel răspunsul :

„...Pămîntul e frumos ? Da' de unde ! (...) Toată frumusețea lui se răsfrînge din inimile noastre...".

Fără nici o îndoială că aceste simțăminte aparțin autorului. În numărul din 29 iulie 1933 al revistei „Les Nouvelles Littéraires", Panait Istrati publica un articol în care mărturisea că boala de care suferea se agravase și că niște „așa-ziși amici nu pot să creadă că nu sînt bogat și, totuși, ceva mai presus de voința lor îi făcea să dea tîrcoale patului meu, neînțelegîndu-mi bucuria".

Bucuria lui Istrati ? Era focul nestins al inimii care i-a luminat viața și opera, pretutindeni și necontenit, în căutarea prieteniei și a fericirii.

Barbu Alexandru Emandi

**) Studiul „L'humour dans l'oeuvre de Panait Istrati" de Barbu Alexandru Emandi, a fost inscris în programul celui de-al doilea Colocviu Internațional de la Paris — Nouvelle Sorbonne (Censier), 16—19 aprilie 1980.*

atelier literar

poșta redacției

V. ADDEL : Am discutat mai pe larg cu dv., dar fără nici un rezultat. Ați continuat să expediați zeci de plicuri, înfrigurate, fără substanță, improvizații adesea neglijente. Impresia noastră — v-am lăsat să înțelegeți — este că aveți, totuși, ceva de spus și că vă stă în puteri să obțineți și să stăpîniți mijloacele adecvate unei asemenea rostiri. Pentru asta, însă, ar trebui să vă luați în serios — dv. însivă, în primul rînd ! — aptitudinile, aspirațiile, preocupările, să le acordați atenția și strădania pasionată, consecventă, fără de care nu există șanse să se poată împlini și afirma. Donchișotismul mimetic, superficial, în doi peri, fără acoperire în trudă și inspirație, rămîne un simplu accesoriu decorativ de café-bar, mai mult sau mai puțin pitoresc și delectabil, dar fără urmări creatoare. Așteptăm din partea dv. un răspuns practic, coerent, care să ne permită o apreciere întemeiată asupra posibilităților și perspectivelor dv. reale (adică : o dată pe lună, 10—15 pagini exigent selectate).

MELITTA " Vă mulțumim și așteptăm noi manuscrise (...de asemeni, eventuala traducere a „necuvintelor"...).

IOAN SUCIU : Adresați-vă unei rubrici de specialitate.

CONST. PĂTRAȘCU : Versificări relativ curate, îndeminatice, care rămîn, însă, prea mult în umbra manualelor de școală. Trebuie să vă aplecați mai mult asupra poeziei contemporane, să vă însușiți cît mai bine toate cuceririle poeziei moderne, atît în ce privește mijloacele, cît și în privința zonelor de inspirație. În „Cîntec", „Dacă iubești", sînt unele semne promițătoare.

STĂNUȚA APOSTU: Nu sînt, încă, noutăți hotărîtoare, dar semnele bune nu lipsesc, mai ales în „Păseam prin natură", „Priveam picăturile". În rest, improvizații ușoare, cam superficiale.

A. DUMITRAȘCU, TIR : Mulțumiri.

A. LUPU : „Tu strigi", „Memento", „Tu să fii".

I. HIRGHIDUȘ : Jocuri metaforice dezlînate, în doidii, din care nu rezultă încă o perspectivă lirică lămurită. Să vedem, în continuare.

I.C. CULCEA : Nu sînt noutăți semnificative — versurile sînt încă șubrede, risipite, fără „cheag"... Ceva mai adunată, parcă, proza, dar încă departe de o concluzie favorabilă.

T. COROȘ : Cîteva pagini confirmă bunele semne anterioare : „Cocoșatul", „Poem de plăcere", „Veniți", poate și „Către liniște", „Ghid", „Reverie". Pseudonimul ales a mai fost folosit, după cît se pare, cu notorietate, pe alte meleaguri.

D. BARBU: Mai puțină spontaneitate, fluiditate, freamăt, pagini mai „făcute", deliberate, amenințate de uscăciune. Ceva mai bine, oarecum, în „Avertisment", „Tristețe". Îndemnul nostru avea în vedere nu numai și nu în primul rînd aria tematică, ci se referea, în general, la un plus de îndrăzneală, de deschidere, de curiozitate.

P. TOMESCU : Lucruri blînde, cuminți, ușor edulcorate (și, uneori, repetate, în imagini, atmosferă, cuvinte). Mai convingătoare, „Ars poetica", „Jucăria", „Drum nou".

V. SOARE : Cele mai bune lucruri sînt în ciclul „Heifetz", „Lifting", „Trofeu", „Cu ochii pe ceas", mai întîi prin autenticitatea și tensiunea confesiei. Mai putem cita apoi, „Blasfem", „Interogație", „Dialog", de nivel apropiat. În rest, multe (prea multe !) parafraze (desuete) și inerții prozodice (cronofage). Poate, pagini mai vechi ? Mulțumiri pentru vorbele bune.

V. CRIMATU : Lucruri interesante, și acum, aproape toate. Din ce în ce mai valabile.

L. BAL : Interpretarea dv. a agravat într-un fel și a deturnat oarecum sensul răspunsului nostru (firește, formularea noastră a fost de vină). Nu sînt, în manuscrisele dv. (nici acum, nici data trecută) lucruri care să solicite „cenzura decenței și a discreției". Ceea ce le lipsea, însă, era pur și simplu experiența scrisului liric, spontaneitatea și siguranța expresiei, meșteșugul plasticizării (imagine, viziune, metaforă, etc.). Observațiile în întregime justificată și în cazul noilor texte trimise. Trebuie să vă îndreptați, deci atenția și osteneala în acest sens.

LAURA MARA: Multă zgură, în ultimele pagini. Mai curat, în „Tîrziu", „Poezie".

D. DIAMANT : „Cînd moare poetul", „Ca nimeni altul". (Mulțumiri).

V. Gramaticu, Ioan Iepure, Ștefanio I., V. Zgorobete, C.G. Girceneanu, D. Gioglovan, Mihai C. Voicu, Virginia Florean (ceva, în „Noi"), **I.C. Cosițeanu, Eugen Blaj, Leviathan, N. Paganini, G.B. Plopu, Marian Enache, Maura** (mai bine, în „Mai sînt și nu mai sînt"), **B. Marian, Loredana Cara, R. Popel, Lucea Luceanu, Gh. Fometescu, Raymonda, Nae Cristian, I.V. Periam, Dor de soare, ETK 38, B. Sorelli, Dinu Coman** (ceva, în „În camera asta" : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

«Yesterday»

În noaptea aceasta
Pe scena goală
Au căzut bolovanii erei rock...
În noaptea aceasta
Robinetul a fost uitat deschis
Și atmosfera plesnește de artificii
Și de zeamă singerie de căpșuni.

Strada străbătută altă dată
De convoaie de tot felul și de pietoni
E mutilată fără milă
De mîini înnebunite care caută corzile
Unei uriașe, pierdute chitare.

În noaptea aceasta
Cortina a fost desființată
Și scaunele atît de liniștite
Au fost evacuate...
În noaptea aceasta
Puțini nebuni au trimis
Înspre noi, oamenii cumsecade,
Ceva care seamănă cu o alarmă,
Cu o rugăciune, cu un urlet...

În noaptea aceasta
S-au înălțat a nepăsare o groază de umeri
Au păcănit o groază de pistoale
Au avut loc o groază de conferințe de pace
Și pe un ultim, amurgit, acord de chitară
Ca o groaznic de mică aducere aminte
Cineva a devenit „Yesterday".

Slalom

Sînt plecat de mult
Corabia mea are și apă în cală...
Florile mele lasă din ce în ce
Mai multe petale uscate, zbîrcite,
În spatele meu
Iar chitara cu corzile de argint
Crescută odată cu **Beatles**-ii
Zbîrnîie a fals și a zgomot...
Ce-am iubit e acolo, înapoi,
Ce puteam iubi, tot acolo,
Acum urmează doar ce trebuie să iubesc
Doar ce trebuie să fac
Doar ce trebuie să cînt.
Acum nu mai am voie să-mi pun
Crinii mei albi pe frunte,
Ci să mă strecor cu mărunta
Coroniță permisă de legi

Îmi arunc destinul pe spate
Ca o haină ponosită
Și încep slalomul...

ȘTEFAN BOGDAN TEODORESCU

INOFENSIVII BEATLES-I

Ce Adam colosal...

Basmele atît de albe ale spectatorilor
Ce mă priveau prin scutece
De dincolo de linia de start
Mi-au otrăvit imaginea murdară a lumii
În care parcă din greșeală am nimerit
Ca un avocat confundat cu clientul său
Într-o celulă verde pe margini
Și plină de senzația libertății.
Peste tot întîlnesc pe cei din urmă
Nefăcuți să ajungă, nici măcar în vis,
Cei dintîi
Și în fața noului potop
Toți aduc martori
Care să confirme unui Noe modern
Că ei au spus dinainte că e bine
Ce e astăzi bine
Și putrefacția se transformă în suris
Iar în spatele gurii strînse a nesupunere
Stau dinții cariați, mirositori și inestetici.
Și anii atît de seci, de finiți,
Ca niște spații goale, periodice,
Îmi cad în cap și mi se preling
De-a lungul șirei spinării
De flexibilitatea căreia mi-e atît de frică...
Și ce-aș sări ca un nebun uriaș
Ce-aș învăța lumea din jur
Să facă superbe lucruri inutile
Ce Adam colosal ar înflori în mine...

Dar dincolo de mine
Stă geamul
Și dincolo de geam, restul

Totul e plin de praf
Și pînă și **Beatles**-ii au îmbătrînit.

Sînt tînăr

Sînt tînăr
Și de aceea noaptea
Mi se strecoară-n vine
Cu un parfum de carne
Și fără picături.
Sînt tînăr
Deci pot să urlu către Nord
Deci atît de nonșalant
Pot să arunc cu pietre în zile
Rid cînd unul îmi arată cătușele
Pe care le poartă firesc de o viață
Și e normal să trec mai departe
Minat de un vifor rock
Căci tînăr sînt
Și înapoi chiar dacă văd întuneric
Nu mă sperii
Nici scîrțîitul gheții subțiri
Pe care calc
Nu mă impresionează
Iar dacă mă uit spre cer
E numai fiindcă
Aștept demult să cadă o stea
Să-i pot lua locul.

Cîntînd cu Beatles-ii

Pînă și aici e nevoie
De roz.
Și dacă soluția cu ochelarii
Cu lentile colorate
Nu mai merge
Din cauza nuanței prea cenușii
De alb, de verde, de portocaliu
A mediului,
Dacă vopsitul scoate la iveală
Crăpături pe care nu le mai văzusem
Încît aproape le uitasem,
Dacă tinerii devin maturi cu capul întors
Iar copiii devin tineri triști,
Dacă nu mai există eșafoade
Doar fiindcă killerii se ucid între ei
Dacă telegrafiștii veacului
Confundă din ce în ce mai des
S.O.S.-ul
Cu V (de la Victorie),
Dacă ajungem la țelul propus
Pe un drum oarecum invers
Mutînd realitatea în vis,
Atunci trebuie ca la un moment dat
Să ne gîndim bine de tot
La ceva
Să-i dăm un nume
Și cu el de braț
Să pornim cîntînd
Spre groapa finală.

Resurecția clasicilor

Urmare din pag. 1

dere ingust dar intransigent) sînt de-acuma aspecte revolute atît pentru procesul de creație cît și pentru cel de valorificare. Descătușarea creației de orice chingi neconforme cu specificul ei s-a răsfrînt pozitiv asupra valorii cărților.

În acest cadru larg, descoperirea (uneori redescoperirea) valorilor trecutului nostru spiritual, punerea lor în circulație și comentarea adecvată, științifică a avut darul de a se repercuta binefăcător asupra creației contemporane. Scriitorii de astăzi au dobîndit prin contactul cu operele înaintașilor un plus de conștiință la o apartenență istorică, un plus de maturitate profesională. Experiențele de preț ale predecesorilor au fost cercetate și asimilate, fiind puse în slujba unor cauze noi. Cînd din Eminescu ți se invoca doar un fragment din **Scrisoarea a III-a** și postuma **Viața,** cînd Alecsandri era mai degrabă un-„boier" și nu culegătorul poeziilor noastre populare și nici cititorul teatrului românesc și nici cîntărețul eroismului din războiul de independență de la 1877—1878, iar în schimb modelul de urmat era Neculuță, cînd Maiorescu era un „reacționar profund", iar A. Toma un „clasic în viață", etc., etc., este clar că **lecția** oferită scriitorilor din epocă era una neîndestulătoare, ca să ne exprimăm foarte vag.

Resurecția adevăraților clasici ai literaturii noastre, editarea și comentarea lor prin studii și monografii a luminat pentru scriitorul contemporan **permanențele** literaturii române de la origini pînă în prezent, temele ei specifice, formulele ei inconfundabile. Integrarea valorilor clasice în circuitul literaturii ca fenomen indestructibil a însemnat un adevărat „izvor viu", de la care s-au inspirat și se inspiră scriitorii de astăzi. Operele nu se nasc din neant, pe nisip nu se poate clădi decît efemer. Pe bună dreptate se spune în **Tezele Conferinței naționale a scriitorilor:** „Îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, a devenit clar că valorificarea moștenirii literare constituie o operă de arzătoare actualitate, prin integrarea în peisajul contemporan a valorilor trecutului, întărindu-se sentimentul de durată și viabilitate al literaturii naționale. Este de aceea o datorie patriotică grăbirea editării operelor marilor noștri scriitori în ediții științifice de referință, capabile să transmită posterității imaginea autentică a devenirii literaturi noastre". Iar mai departe, și nelăsîndu-se loc nici unui echivoc, se spune: „Opera de editare trebuie conjugată cu o explicare profund marxistă a împrejurărilor sociale în care au luat naștere respectivele scrieri".

Spre cinstea și înalta pregătire profesională a editorilor de astăzi se cuvine să subliniem că ei au săvîrșit (sau sînt în curs de desăvîrșire), după toate rigorile, ediții fundamentale din patrimoniul nostru cultural. Am mai spus-o: niciodată, în trecut, nu s-au scos de sub teascurile editurilor atîtea opere de primă importanță din fondul principal al literaturii române, totodată însoțite de exegeze (introduceri, variante, note, glosare, indici etc.), atît de riguroase și binevenite pentru cititorul și literatul mai ales tînăr. Dar la acest loc să mi se permită și o paranteză care aș dori să fie înscrisă ca o propunere personală la apropiata **Conferință** a obștei noastre. Uniunea noastră, „moștenind" optici mai vechi, a fost pînă acum destul de puțin „politicoasă" cu editorii **scripturilor române** (spre deosebire de **Academie** care a cuprins la sînul ei destui filologi, în sensul clasic al cuvîntului, adică editori și comentatori de texte vechi sau mai puțin vechi). Vreau să spun că viitoarea noastră Conferință va putea hotărî, îmi place să cred, în unanimitate, adăugarea unei secții noua — aceea a editorilor. Subliniind importanța pe care o are secția de traducători din Uniune, cei care prin truda lor ne pun la îndemînă valorile literare ale lumii, indiferent de meridianul pe care s-au scris, trebuie, cred, să dăm importanță și acelora care ne (re)tălmăcesc operele noastre de acasă și să-i prețuim ca atare. Să ne închipuim că Perpessicius nu s-ar fi manifestat și ca poet și critic literar, ci numai ca editor al lui Eminescu. Oare numai prin osîrdia acestei ultime (și de fapt, pentru ei, fundamentale!) activități n-ar fi meritat să facă cu onoare parte din obștea noastră? Oare, ca să dau doar un singur exemplu, profesorul Florea Fugariu, editorul lui Ioan Budai-Deleanu, al antologiei în trei volume a celor din Școala Ardeleană, a seriei de **Opere** din Șincai nu merită cu asupra de măsură a fi **colegul** nostru? Fără editori calificați nu putem primi imaginea integrală a valorilor din trecut. Aceasta este o axiomă și nu are nevoie de demonstrații sofisticate. Dar acest editor trebuie să aibă un statut și nu să fie o cenușăreasă a fenomenului cultural. Să nu uităm că el va fi în viitor, cel care ne va edita, în condiții de rigoare științifică, operele pe care le scriem în acest moment! Deci trebuie să-l integrăm pe acest editor și să-l simțim confrate cu noi. Literații tineri sau chiar mai puțin tineri se apleacă foarte rar spre această **artă** încă fără statut propriu, preferind critica sau eseul. Majoritatea editorilor de clasă, sînt oameni cu destule vîrste în spate și trebuie să veghem la schimbul de mîine. Asigurind, prin Uniunea noastră, un statut demn editorului facem și o operă de asigurare al bunului mers al literelor române în viitor și probabil că Universitățile (prin deciziile Ministerului) vor crea secții speciale în acest sens (fie deocamdată și facultative!). Am închis această paranteză-propunere.

Apelul la tradiție, la operele viabile ale trecutului se constituie în factor determinant pentru reușita operelor contemporane. Epocile unei literaturi intră în dialog unele cu altele, eludarea unor perioade sau opere de însemnătate nu duce decît la sărăcirea peisajului literaturii, la un deficit de artă literară. O carte precum **Arta prozatorilor români** de Tudor Vianu dă seamă de opțiuni și filiații, peste timp; scriitori din vremi deosebite se „grupează" după aceleași **afinități elective.** Să dăm, și în acest caz, măcar două exemple. Operele care au în centrul lor țăranul român de la Stancu și Preda pînă la Lăncrănjan și Săraru au presupus (și cele viitoare încă vor presupune!) un **dialog** și o **replică** la „Ion" și „Răscoala" lui Rebreanu, la cărțile lui Sadoveanu. Încă mai trăiește țăranul român în această lume a tehnicii — pe care și-a însușit-o! — dar totuși nu-l vom putea pricepe pe deplin cum arată astăzi dacă nu știm cum a fost ieri și odinioară (cum se exprima Cantemir în urmă cu peste două sute de ani). Sau: efervescența poeziei actuale, înaltele piscuri pe care le-a atins și noua ei diversificare stilistică este de neconceput fără repunerea în circulație a poeziei interbelice, mai cu seamă a acelora dintîi poeți din acele lustre de timp: Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu, Pillat, Philippide, Botta și alții (cite „neînțelegeri" au fost între dînșii nu mă interesează în context — acelea să le explice calm și la obiect editorii și comentatorii lor!).

Cu foarte puține excepții (Hasdeu, Pârvan, Stere, Călinescu — încă nu avem pe masa noastră **Istoria** lui! — și vreo cîțiva alții — ne gîndim, bunăoară la opera unui Nicolae Densusianu) s-au inaugurat cu start bun ediții din toți marii (și de a doua mărime) scriitori din trecut în seria de **Opere.** Nu de **opere alese!** Unele (în cazul Eminescu, de pildă) continuă cu succes inițiative mai vechi. Spunînd însă că în destule cazuri ritmul de apariție este nesatisfăcător, de la volum la volum scurgîndu-se ani buni, ne afiliem la observația cuprinsă în **Tezele Conferinței** noastre.

Operele clasicilor noștri nu și-au istovit și nu-și vor istovi niciodată virtuțile lor. O dovedește aceasta și mulțimea de exegeze care li se dedică (uneori trei-patru asupra aceluiași scriitor), și care ne dezvăluie, măcar din cînd în cînd, o față nouă a unui autor sau a unei opere. Nu trebuie să ne impiedicăm prea mult de punctele de vedere citeodată ireconcibiabile. Pînă la urmă adevărul iese la suprafață. (Îmi plac în acest **sens simplele note** ale venerabilului Kalustian, indiferent de **tema** lor, dar cele despre Stere sînt dătătoare de rigori calme!).

Aplicate la clasici și mai ales la ei — deocamdată mai puțin la contemporani — tehnicile noi de cercetare au dus la cele mai neașteptate revelații, demonstrînd că pînă chiar și cronicarii sînt „moderni"; că se pot primi încă **lecții** interesante de la scriitorii deja clasați de multă vreme, dacă nu cu totul uitați. Operele trecutului sînt izvoarele noastre; comentîndu-le și asimilîndu-le ne asigurăm conștiința unei zidiri în prezent. Generațiile tinere sînt invitate să primească această benefică orientare privind valoarea și aș zice (fără pleonasm) însemnătatea unor asemenea monumente — poate

Virgiliu Demetrescu-Duval : „Marea Ligurică"

citeodată numai **lapidarii,** dar scrise în rocă de marmură sau piatră — ale trecutului nostru.

Nu prin eludare sau negare oarbă, — ci prin cuprinderea în conștiință de sine a trecutului spiritual se lărgește șansa zămislirii de noi opere pe care literatura noastră a dovedit și dovedește că ni le poate îmbia nouă înșine și lumii. Și, totuși, deasupra noastră stelele strălucesc într-o anumită mărime, iar soarele își revarsă razele subt un anumit unghi. Vrem să trăim — calchiindu-l pe Blaga — subt stelele și subt unghiul razelor solare cum se răsfrîng ele pe creasta Omului din Carpați, și toți ceilalți — popoare și oameni — să trăiască în pace sub stelele și unghiurile stelelor și luminilor sorilor sub care se înclină!

Un roman al «așteptării»

Urmare din pag. a 3-a

sibilitatea de a te ridica deasupra faptelor, virtuală demiurgie, e condiționată de acceptarea înfrîngerii terestre, de neimpotrivirea în fața loviturii fatale. Copil, adolescent, tînăr, matur, îl vedem pe Tache de Catifea peregrinînd, cu **o retorică a excesului** sugerată exemplar de stilul colorat, coroziv și manierist al romanului (senzații transcrise excepțional, stări sinestezice neprevăzute, combinații subtile de grotesc și sublim, portrete memorabile — v. boier Lăpai, negustorul grec, Vaucher — prin simțul caricaturalului imagini infinitezimale ale fricii și suspiciunii, detalii cu forță de sugestie și de creare a atmosferei, la care se adaugă o sintaxă ce servește, global, intenția de a capta „așteptarea": fraze eliptice, abundență de gerunzii, ele marcînd continuitatea, moliciunea fluidă a acestei lumi). Partea cea mai întinsă a cărții e astfel „vorbită" de personajul care se relatează pe sine **anticipînd** cu o strategie desăvîrșită ordinea succesivă a faptelor. Plictisit de sensul întîmplării, de „curgerea" ei monotonă, el povestește aproape la timpul viitor, spunînd ce „se va petrece" peste cîtva timp, lăsînd să pară că totul e o dezbatere în trei (Tache, Boier Lăpai, Piticul), un joc de oglinzi în care viitorul devine trecut. O dezvăluire retrospectivă a ceea ce este cunoscut, a ceea ce se va întîmpla — trebuind să se întîmple —, mimînd doar din cînd în cînd inocența. **Așteptarea** sau **falsa așteptare** dobîndesc tensiune epică. E un model insolit de comportare în ficțiune a spiritului relativist. Să povestim doar **ceea ce** știm foarte bine și **cît** știm, dar în așa fel încît să convingem că reluarea situațiilor trecute, clasate, „încetineala", ralenti-ul mențin într-o tensiune enigmatică și, finalmente, ne vor edifica întru totul. „...statul, așteptatul și vorbitul, e tot ce se poate întîmpla o vreme". (p. 189), spune Piticul, grotesc raisonneur al existenței, asemănător întrucîtva cu personajele din aceeași categorie ale lui D.R. Popescu (Eftimie, Francisc, Noe, Ciungu). Episodul petițului este egal în sugestii grotești cu scenele din **Căsătoria** lui Gogol. Tot Piticului îi aparține și o descoperire a semnificației care se ascunde în spatele acestei covîrșitoare, luxuriante paranteze retorice : „Nu poți să te plictisești de gîndul înfrîngerii și al lașității". (p. 197). **Tache de Catifea** impune, fără îndoială, numele unui scriitor redutabil.

Inventivitate tehnică

Urmare din pag. a 3-a

arareori vreuna din nuvelele lui nu conține o complicație cronologică, o modificare de optică, un comentariu exterior etc. Tehnica lui Michel Butor, din „La Modification", cu eul despicat în două persoane distincte gramatical este îmbrățișată un moment. Apoi, „cinematografismul" care consistă în descripția minuțioasă de camere, chipuri și evenimente printr-o mișcare în fond capricioasă, conform compoziției la masa de montaj. În fine, colajul nu este eliminat întrucît dă spiritului putința de a percepe viața direct, în ceea ce are la curent și arbitrar. Însă ideea esențială e în tehnica lui Mircea Nedelciu aceea de „text" ori, mai bine zis, de „textuare". Admițînd că opera este iluzie întrucît „creația" se exercită fără încetare, avînd a nega acum ceea ce a produs cu puțin timp înainte, rezultă că „divinitatea" creatoare nu mai este prezența „fotografică" de la Balzac ci un eu global și ludic care nu poate curma înlănțuirea arbitrară a produselor sale imperfecte. Autorul este în această accepțiune, omniscient și în chip simultan ignorant, lăsînd universul fictiv liber pînă la un punct unde creațiunea revine în punctul inițial. Din moment ce totul este iluzoriu, însemnează că autorul știe tot și respinge cronologia curentă (de aceea, „vocile" vorbesc aci aparent la un loc deși originea lor în timp este diferită). Cum însă materia odată ce a ieșit din amorf ia de la sine o legitate internă străină de creatorul ei, rezultă atunci că „iluzia" ei este relativă și numai în raport cu eul originar. Acesta e în fond „textuarea" și din manevra unei astfel de concepții Mircea Nedelciu a scos efecte de tot remarcabile. Nu e totuși indicat să înțelegem că inventivitatea tehnică ar ucide impresia de „viață" directă și s-ar fi prefăcut într-un scop străin prozei propriu-zise. Ochiul „creatorului", prezent pretutindeni este în fond perspectiva finală și „ironică", scotînd umanitatea închipuită (și care este „iluzie") din mediul ei irespirabil. „Aventuri într-o curte interioară" este, de aceea un soi de autobiografie și un autoportret, unde pasta coloristică a fost înlocuită de „ficțiunile" umane singuratice.

Asociația scriitorilor din București

ADUNARE GENERALĂ

Comitetul de conducere al Asociației scriitorilor din București anunță și pe această cale pe toți membrii săi (titulari și stagiari) că în zilele de 2—3 iunie 1981, începînd cu ora 9 dimineața, în sala de concerte a Radiodifuziunii Române (strada Nuferilor nr. 62), va avea loc adunarea generală statutară a Asociației scriitorilor din București, premergătoare Conferinței naționale a scriitorilor din Republica Socialistă România, cu următoarea ordine de zi : — Darea de seamă asupra activității comitetului de conducere al Asociației pe perioada mai 1977 — mai 1981 ; — Tezele Conferinței naționale a scriitorilor ; — Sinteza modificărilor la Statutul Uniunii scriitorilor ; — Programul de dezvoltare a literaturii din România pe următorii patru ani, 1981—1985 ; — Dezbateri asupra problemelor cuprinse în ordinea de zi ; — Alegerea, în adunarea generală, a noului comitet de conducere al Asociației și alegerea, pe secții, a delegaților Asociației la Conferința națională.

Adunările generale ale asociațiilor de scriitori

În întîmpinarea Conferinței naționale a scriitorilor din Republica Socialistă România, recent au avut loc și adunările generale, prevăzute statutar, ale Asociațiilor de scriitori din Iași și din Timișoara. Ordinea de zi a cuprins : — Dare de seamă asupra activității Asociației respective pe perioada mai 1977 — mai 1981 ; — Tezele Conferinței naționale a scriitorilor ; — Sinteza modificărilor la Statutul Uniunii scriitorilor ; — Programul de dezvoltare a literaturii din România pe următorii patru ani, 1981—1985 ; — Dezbateri pe marginea problemelor cuprinse în ordinea de zi ; — Alegerea noului comitet de conducere al asociației și alegerea delegaților asociației respective la Conferința națională.

La cele două adunări generale au participat membri (titulari și stagiari) ai asociațiilor de scriitori, reprezentanți ai uniunilor de creație din orașele de reședință și ai presei locale, oameni de cultură, membri ai unor cercuri și cenacluri literare.

Dezbaterile s-au desfășurat într-un spirit de exigență ideologică și de răspundere politică, punîndu-se în valoare realizările asociațiilor, ca și sarcinile ce le revin acestora în perioada următoare.

După încheierea lucrărilor, participanții la adunările generale au adresat tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU,** secretar general al Partidului Comunist Român, telegrame prin care se angajează să-și aducă, și pe viitor, contribuția la edificarea culturii socialiste din țara noastră, potrivit obiectivelor înscrise în Programul Partidului Comunist Român.

ASOCIAȚIA IAȘI

Adunarea generală a Asociației scriitorilor din Iași a avut loc în ziua de vineri, 22 mai 1981. Lucrările au fost conduse de **Constantin Chiriță,** vicepreședintele al Uniunii scriitorilor. Au fost prezenți tovarășii **Alecu Floareș,** secretar al Comitetului județean de partid, și **Andi Andrieș,** președinte al Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă. La dezbateri au luat cuvîntul scriitorii : **Lucian Valea, Vasile Mihăescu, Florin Muscalu, Lucian Dumbravă, Mihai Novicov, Constantin Munteanu, Ion Beldeanu, N. V. Turcu, Virgil Cuțitaru, George Bălăiță, Sergiu Adam, Ion Țăranu, Ion Constantinescu.** Noul comitet de conducere al Asociației scriitorilor din Iași are următoarea componență : **Mircea Radu Iacoban** (secretar), **Alexandru Andriescu, Andi Andrieș, Nicolae Barbu, Alexandru Călinescu, Ovidiu Genaru, Grigore Ilisei, Ștefan Oprea, Lucian Valea.** Din partea Asociației Iași vor participa la Conferința națională a scriitorilor 22 delegați.

În telegrama adresată tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU,** se spune : **Trăind și muncind pe aceste meleaguri, unde s-au născut și au creat personalități de prim rang ale culturii naționale, știm foarte bine că scrisul nostru trebuie să exprime, din perspectiva contemporaneității, efortul de continuitate a unei strălucite tradiții, și că, în spiritul acesteia, numai munca și slujirea devotată a cauzei poporului pot conferi talentului șansa unei depline afirmări. Avem mereu viu în minte îndemnul partidului de a crea o artă revoluționară, capabilă să ofere imaginea complexă a acestui timp istoric, a sensibilității care l-a recreat artistic și i-a conferit semnificații perene. Totodată sîntem deplin conștienți de importanța misiunii scriitorului, artist și cetățean deopotrivă, angajat în uriașa acțiune de educare a maselor, de realizare a acelui deziderat de împlinire spirituală caracteristic societății noastre.**

ASOCIAȚIA TIMIȘOARA

Adunarea generală a Asociației scriitorilor din Timișoara a avut loc în ziua de marți, 26 mai 1981. Au fost prezenți tovarășii **Cristea Chelaru,** vicepreședinte al Consiliului culturii și educației socialiste, **Marin Iordache,** secretar al Comitetului județean de partid, și tovarășa **Augusta Anca,** președinte al Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă. Lucrările ședinței au fost conduse de **Ion Hobana,** secretar al Uniunii scriitorilor. Pe marginea problemelor cuprinse în ordinea de zi, au luat cuvîntul scriitorii : **Ion Arieșanu, Andrei Lillin, Alexandru Jebeleanu, Dorian Grozdan, Vladimir Ciocov, Ion Dumitru Teodorescu, Sofia Arcan, Gheorghe Schwartz, Izsák László-Bálint, Mircea Șerbănescu, Vasile Dan, Lucian Emandi, Eugen Todoran, Svetomir Raicov, Florin Bănescu, Crișu Dascălu, Valeriu Bârgău, Marcel Pop-Corniș, Cornel Ungureanu.** Noul comitet de conducere al Asociației scriitorilor din Timișoara are următoarea componență : **Anghel Dumbrăveanu** (secretar), **Ion Arieșanu, Florin Bănescu, Nikolaus Berwanger, Livius Ciocârlie, Alexandru Jebeleanu, Pongracz Maria, Marcel Pop-Corniș, Mircea Șerbănescu, Ion Dumitru Teodorescu, Cornel Ungureanu.** Din partea Asociației Timișoara vor participa la Conferința națională a scriitorilor 28 delegați.

În telegrama adresată tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU,** se spune : **Ne angajăm solemn să intensificăm tot mai puternic caracterul militant al literaturii noastre, pusă în slujba idealurilor umanist-revoluționare ale poporului nostru. Vă asigurăm că vom face totul ca, prin activitatea noastră literară și obștească, să fim mult mai implicați în efortul întregii națiuni de a da viață istoricelor hotărîri elaborate de Congresul al XII-lea al Partidului, să contribuim prin lucrările noastre la formarea conștiinței socialiste, umanist-revoluționare, a omului nou, bucurîndu-ne de cadrul politico-ideologic și de climatul literar-artistic creat de partidul și de statul nostru pentru afirmarea literaturii din țara noastră, a valorilor autentice, și contribuind astfel la realizarea Programului Partidului Comunist Român, la continua îmbogățire a tezaurului spiritual al patriei noastre libere, independente, România Socialistă.**

TELEGRAMA

Stimate și iubite tovarășe
ION POPESCU-PUȚURI,

Cu prilejul celei de a 75-a aniversări a zile dumneavoastră de naștere, conducerea Uniuni Scriitorilor are bucuria și plăcerea să vă adreseze, din toată inima, un mesaj tovărășesc și colegial de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, cît mai multe bucurii și succese în munca de creație și în activitatea științifică pe care le desfășurați de mulți ani în slujba culturii umaniste, revoluționare, din patria noastră.

La mulți ani !

GEORGE MACOVESCU
Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România

„Muzeul Hebbel" din Wesselburen

EMINESCU LA MAREA NORDULUI

este un privilegiu al creatorilor de geniu de a nu cunoaște „nici timp, nici loc" — de a depăși fruntariile unde au văzut lumina vieții, de a vorbi — sus și tare — atît secolului lor cît și posterității, în curgerea nesfîrșită a veacurilor și mileniilor. Aceasta este și cazul Poetului nostru național, geniu universal, Mihai Eminescu.

Cu asemenea gînduri, am dat urmare cu plăcere invitației pe care mi-a adresat-o Societatea și Muzeul Hebbel din orășelul vest-german Wesselburen de a conferenția despre ecourile operei eponimului sus-numitelor instituții de cultură, cu referire specială la inrudirile spirituale dintre cei doi poeți.

La începutul lunii decembrie, pe o vreme friguroasă, care vestea, în Nord, o iarnă polară, am pornit, în puterea nopții, străbătînd teritoriul R.F.G., circa 1 000 km, de la Frankfurt, prin Gottingen, Hanovra, Hamburg, îndreptîndu-mă apoi spre vest, prin landul Schleswig-Holstein, pînă la țărmul Mării Nordului, în apropiere de granița cu Danemarca. Fiecare localitate prin care treceam îmi trezea — ca român, literat-umanist — amintiri încărcate de înțelesuri. La Frankfurt mă stăpîneau umbrele tutelare ale lui Goethe și Schopenhauer, suscitate de Eminescu al nostru, între Hanau și Fulda mă întîmpinau drumurile romane **(limes romanus)**, hotarele pînă unde își întinseseră stăpînirea cohortele biruitoare ale strămoșilor noștri, în Germania „rebelă". Trecînd prin Giessen, mă gîndeam la „doctoratul" lui Maiorescu susținut aici, cu o tează pînă azi controversată ; la Göttingen am păstrat un moment de reculegere, rememorîndu-mi anii de popas, la celebra universitate, ai matematicianului și poetului I. Barbu. Nu departe de Hanovra îmi aminteam că a fost bibliotecar al ducatului de Braunschweig, la Wolfenbüttel, unul din capetele cele mai luminate ale Germaniei și Europei, dramaturgul, esteticianul și criticul G. E. Lessing, atît de prețuit de literații noștri, în frunte cu Maiorescu. La Hamburg știam că trăiește unul dintre marii ovidiști ai zilelor noastre, Franz Bömer, eruditul editor și comentator al „Fastelor", membru marcant al conducerii Asociației internaționale „Ovidianum" cu sediul în patria noastră.

Copleșit de atîtea gînduri, am ajuns, tot în puterea nopții, la destinație : Wesselburen, locul de naștere al dramaturgului și poetului Friedrich Hebbel (1813—1863), al cărui nume cinstește mica localitate care se mîndrește că adăpostește sediul societății ce-i poartă numele, ca și un muzeu, exemplar organizat, menite să-i eternizeze memoria.

Aici, la Marea Nordului, în fața unei asistențe dornice să afle cît mai multe despre România zilelor noastre, despre milenara și zbuciumata ei istorie, am cuvîntat despre cultura românească, relațiile culturale româno-germane, în trecut și în actualitate, și, în particular, despre afinitățile și structurile intelectual-creatoare și artistice comune lui Eminescu și Hebbel. Prezentat cu amabilitate de secretarul Societății și directorul Muzeului Hebbel, prof. Eckhart Oldenburg mi-am axat expunerea, de la bun început, pe universalitatea creației eminesciene, izvorîtă din străfundurile etosului și patosului autohton, geto-daco-roman. Traiectoria umană și artistică a celor doi poeți am fixat-o întîi în cadrul rural, cu trăirile lor copilărești și adolescentine, cu strămutarea lor apoi în medii urbane eterogene, preparînd starea de spirit pentru înțelegerea matricei dorului **eminescian**, confruntat, la tot pasul, cu înruditul **Sehnsucht** din terminologia poetică germană, ca dominante ale creației lor artistice.

O primă etapă europeană a reprezentat-o pentru ambii poeți Viena, mijlocitoare între culturi, între Estul și Vestul Europei, dar și inspiratoare, prin vestitele-i actrițe de la Burgtheater, de amoruri, precum Christina Enghaus pentru Hebbel, Frederica Bognar, Augusta Baudius-Wildbrandt, după care se aprinsese poetul nostru.

Popasului făcut de poetul german, la studii, în Heidelbergul romantic, la Hamburg și München îi corespund anii lui Eminescu la Viena și Berlin, audiind ambii, de predilecție, prelegeri de istorie și filozofie. Este semnificativ iarăși că amîndoi s-au adăpat la izvoarele idealismului german : Kant, Fichte, Schelling, Hegel și, nu în cele din urmă, Schopenhauer. În ce-l privește pe acesta, Eminescu va transcrie, în expresie artistică sublimată, ideile lui în poezie, în timp ce dramaturgul german îl va vizita pe sumbrul metafizician german la Frankfurt, în primăvara anului 1857, mărturisindu-i admirația și atașamentul său de artist și cugetător.

Este de remarcat, în contextul valorizării europene a creației lui Eminescu și Hebbel, interesul artistic și uman ce l-au arătat față de geniul italic, atît prin călătoriile ce le-au efectuat, cît mai ales, prin ecourile, prezente — tematic și metaforic — în opera lor.

Cercetătorului avizat îi reține atenția un nume cu o rezonanță particulară în viață și lucrărilor celor doi artiști ai cuvîntului. Este vorba despre Heinrich Theodor Rötscher, autorul vestitului tratat în epocă : „Arta reprezentării dramatice", tradus de Eminescu în grai nostru, într-o versiune remarcabilă, cu inovații lingvistice care fac încă obiectul investigației eminescologilor noștri. Hebbel a fost un familiar al autorului de mai sus, care — după aprecierile specialiștilor — în lucrarea menționată „a stabilit criterii valabile pentru orice activitate interpretativă, actoricească". Rötscher l-a atras pe Hebbel să colaboreze la al său „Anuar de artă dramatică și literatură", o publicație renumită pe atunci ; ei au schimbat idei privind creația artistică, în corespondență și prin viu grai, și — fapt notabil — multe dintre „tezele" teoretice din manualul lui Rötscher reprezintă, după constatările biografilor și istoricilor literari, generalizări, întemeiate, nu de puține ori, pe situații și exemplificări din creația dramatică a lui Hebbel. Datele semnalate ni se par demne de a fi reținute de cercetători, întrucît — după cît știm — n-au fost relevate pînă în prezent, ele clarificînd — socotim — unele aspecte din lumea de idei care au captat interesul artistic al lui Eminescu.

Aici este locul să facem o disociere, pornind de la propria mărturie a scriitorului german. Într-o recenzie a „Cărții cîntecelor" **(Buch der Lieder)** a lui Heine, Hebbel definește poezia ca „o perfectă și inseparabilă interacțiune a sentimentului **(Gefühl)** și a cugetării **(Gedanke)** sau a sensibilității **(Empfindung)** și reflecției **(Reflexion)**, materia poetică izvorînd din adîncurile simțirii, tișnind ca genială întruchipare a emoției artistice suverane". Această condiție, a genialității creatoare, a întrunit-o în cel mai înalt grad poetul nostru, în timp ce specificul creației hebbeliene rămîne dramaturgia, construcția dramatică, deci **arta** — în sens ovidian și goethean — nu poezia propriu-zisă, nu **lirismul**, ca la Eminescu. Comună le-a fost însă, cu mijloace diferite, în creație și în viață, pasiunea consecventă cu care au înfierat filistinismul și decadența epocii respective.

Pătrunzînd în laboratorul creației lor ne întîmpină aceeași preferință pentru toamnă — „simțămîntul toamnei" — **Herbstgefül**, adesea poetizat și de Hebbel, ca și stările sufletești iscate de „umbrele nopții" **(Nachtgefühl)**. Eminescu este însă aici mai aproape de Novalis, cu a sa „imnologie" a nocturnului, decît de nordicul Hebbel. „Umbratilul" eminescian, a cărui matrice primordială este codrul românesc, are rezonanțe mult mai profunde, se cristalizează într-un sistem imagistic mai impresionant, mai complex, poetic și filozofic, la plăsmuitorul „Luceafărului". Dar Eminescu, spre deosebire de Hebbel, captează, la tot pasul, în „corola de minuni a lumii" nu numai „umbrele" ei, ci — deopotrivă — imaginile radioase, potrivit principiului inițiatic („umbra este sora luminii") de care s-a lăsat călăuzit și Goethe, de pildă, — într-un grandios sistem metaforic al **luminozității** care nu-și află egal, poate, decît la Victor Hugo și în poetica lui Hölderlin.

Geniul lui Eminescu, străbătînd spațiile imaginare, a poposit și în ținuturile, în zona Mării Nordului, familiară, din naștere, confratelui său german. Chipul lui **Odin** (o replică, un **alter ego** nordic al mediteranianului Orfeu ?), **halele** și **domele**, prezente mai ales în **Memento mori, Odin și poetul, Diamantul Nordului** unde „adînca, senina, sfînta, antica mare" își dă întîlnire cu „palatul Selenei" și cu „argintoasele" gînduri ale pustiei, iscate însă și de „lucirile" și „iluminările" mării, atestă încercarea, tot grandioasă, a poetului nostru de a stabili punți, artistic înțelese, între spiritul mediteranian, senin, luminos și echilibrat, și cel nordic, neguros și enigmatic, dar nu mai puțin propice visărilor și inspirației poetice. La Eminescu ne întîmpină accente semnificative, ca acestea : „— De unde vii ? întreabă Odin blînd. / — Am răsărit din fundul Mării Negre, / Ca un luceafăr am trecut prin lume..." **(Odin și poetul)**. Sau, tot aproape de duhul lui Hebbel (aici, poate, prin intermediul lui Heine, autorul ciclului de poeme „Marea Nordului") : „Mișcate de mare-n strigare măreață" / A Nordului vin caravane de gheață...". Ori, cu reminiscențe din Schiller, cultivat asiduu și de Hebbel : „A Nordului mare o piatră ascunde, / Lucește ca ziua prin negrele-i unde..." din **Diamantul Nordului (Capriccio)**, poem în care invocarea Spaniei mediteraniene confirmă, o dată mai mult, sinteza Nord-Sud, semnalată mai sus, realizată de poetul nostru la cel mai înalt grad de tensiune artistică.

Am rezervat, în final, cîteva linii decantării problematicii **dorului — Sehnsucht** la Eminescu și Hebbel. Elaboratul de debut (1828) al poetului german se intitulează — grăitor — **Schmerz und Welt** („Durere și lume"), urmat nemijlocit, în 1829, de **Sehnsucht** („Dor"), corespondentul poemului eminescian **Din străinătate** (1866), compus exact la aceeași vîrstă și în aceeași stare de spirit. Metaforica hebbeliană este aici izbitor de asemănătoare cu cea eminesciană : depărtare, tenebre, fericire apusă, stea radioasă, imaginea „rozei", configurată mai tîrziu de poetul nostru în enigmatica „floare albastră". Iubita este tot „dulce, grațioasă și senină" **(hold)** ; viața este bîntuită, pentru amîndoi, de înfricoșătoare „orcane".

Hebbel abandonează însă în evoluția sa artistică tratarea „sistematică" a inefabilului **Sehnsucht**, în timp ce **dorul românesc**, în expresia lui eminesciană, se cristalizează continuu, inițiatic, în sisteme imagistice complexe, convergente, culminînd în metaforica și imagistica **dorului** — simbol românesc și universal — din monumentalul poem al „Luceafărului".

Grigore Tănăsescu

Lirică ITALIANĂ

UMBERTO SABA

Misivă

După trei ani de tăcere, am scris
cîteva versuri. Nu pot
să ți le trimit ție, a cărei atît de scumpă
mi-era
(mi-ar fi) o laudă. (Nesocotesc inima
cu care le-ai primi). Drept răspuns
îmi simt inima ca o remușcare adîncă.

GIUSEPPE UNGARETTI

Amintirea Ofeliei D'Alba

De voi, dinaintea timpului frunți tîrzii,
Prea devreme,
Toată părelnica lumină fu băută,
Ochi mîndri sub cetluite pleoape sătui,
De-acum izbăvite
Și-nvești nicite-n voi
Lucruri ce printre îndoieli timpurii
Le-ați urmărit arzători de schimbare,
Repaos caută,
Și în adîncul efemerei voastre tăceri
Vor încremeni
Lucruri trecute :
Veșnice pojere, nume
Curate pomeniri...

EDIGIO FERRERO

Viața mea e viața voastră

Încă nu știu bine ce voi spune oamenilor
va fi ceva precum apa și vîntul care
ating tot ce ascund ei și tot ce tac.
Aceeași e hîrtia pe care scriem și
plicul francat ; e o pedeapsă.
(Toți știu).
Știe patronul cît curent consumi,
că numai la Crăciun îți faci un costum ;
știe omul de pe margine
care vinde banane înnegrite.
Și mă vor resemnat, fără speranță
la treizeci de ani să mă știe bătrîn
Deosebit mă vor. Însă cum ?
Viața mea e viața voastră,
vindem forță de muncă.
O știm de secole :
ușoară e socoteala, copilărească.

În românește de Dan Ciachir

MOARE ȘI CASA ÎN CARE A MURIT BĂLCESCU (II)

Palermo, via Butera 24

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

...Și trec pragul casei muribunde. Un geamăt-șoaptă, o șoaptă-geamăt, cuvinte din ultimele scrisori ale lui Nicolae Bălcescu : „...Vezi în ce hal am ajuns. Nu-mi rămîne viață decît numai ca să mă apropii de vatra părintească și să mor în sînul familiei mele. Ah ! Mult am pătimit de cînd ne-am despărțit !... Multe zile amare am petrecut departe de țara mea ! Multe deziluzii am întîmpinat în calea mea !... Da, în sfîrșit, vin să răsuflu încă o dată aerul patriei mele și, murind, vin să am mîngîierea de a fi înmormîntat în pămîntul strămoșesc...".

O scrisoare anterioară, trimisă lui Ion Ghica la 15 octombrie 1852 — cu mai puțin de o lună și jumătate înainte de a muri —, scoate un țipăt de o sfîșietoare durere : „Mă tem că o să mor de urît singur în Sicilia...". Și așa a fost să fie. „Solo e sconosciuto"... Dar nu de urît a murit, căci era cu Mihai... Ci de o tragică și vitregă înstrăinare, de părăsire, de alean și oftică. Cartea despre Mihai se încheie la capitolul treizeci și trei. Exact numărul anilor lui Bălcescu. Tuberculoza n-a fost decît coasa morții. Coada acestei coase a fost ținută de alții. De neprieteni, de dușmani înverșunați, și chiar de prieteni. Poate că sînt iconoclast, dar nu pot să nu mă întreb : ce făceau atunci cei ce spuneau că îl iubesc ? Alecsandri se afla la Paris, și Nicu trebuia să fie îngropat la Palermo, nu se știe unde, din mila unor gropari și a unor hamali proști. Noroc că, presimțindu-și moartea, în ajun apucase să-și lege manuscrisele și să le expedieze în patrie. Ce făceau Costache Negri, Mihail Kogălniceanu, Alecu Russo — cei ce avea să se inspire atît de copios din „Cîntarea României" —, ce făceau toți cei ai anului 1848, despre care Bălcescu scria în capitolul XIII al celei de a doua cărți din Istoria românilor supt Mihai-Voievod Viteazul, intitulată „Călugărenii" : „Vai ! Scriam aceste rînduri în anul 1847. Cine îmi vrea fi zis atunci că abia un an va trece, și inima-mi va fi și mai crud de durere ispitită. Era în vremea unei frumoase deșteptări naționale, atunci cînd un popor întreg jurase că va muri pentru patrie și libertate (...) Mă aflam într-o adunare populară, cînd sosi vestea că păginul a tăbărît la Călugăreni, călcînd cu picior batjocoritor sfînta țărînă a părinților noștri, gloriosii martiri ai libertății naționale...". În notele sale la acest paragraf, Bălcescu aducea următoarea completare : „Acestea s-au petrecut într-un club la Mitropolie, cea dintîi și din urmă oară cînd am stătut la seanțele acelui club. Trebuie a ști că puțini oameni din popor se afla în-această adunare și părerea mea e că poporul cel de gios, mai cu seamă al Bucureștilor, și-a împlinit datoria revoluționară și națională, declarîndu-și, deși cam tîrziu, voința de a apăra revoluția cu paloșul ; iar clasele de sus, guvern, boieri, negustori, junime, s-au aflat mult mai prejos și nevrednice de misia lor și de poporul ce conduceau".

Cei de sus, erau tot sus. Și, deși mulți dintre ei, prieteni, îl uitaseră. La 1 decembrie 1852, două zile după ce Bălcescu închisese ochii în această casă, care acum moare și ea, Vasile Alecsandri îi scria, de la Paris, pe adresa : Palermo, via Butera, 24 : „Scrisoarea ta de la Palermo m-a întristat, cu atît mai mult că mă găsesc, din nenorocire, în neputință de a împlini dorul meu de a veni să te văd în Italia...".

Nu vreau să intentez un proces post-mortem prietenilor care i-au supraviețuit lui Bălcescu. Dar abia după doisprezece ani de la moartea acestuia, o delegație a fost trimisă de Alexandru Ioan Cuza, la Palermo, să caute mormîntul necunoscut al lui Bălcescu. Alta a venit tocmai prin 1935... Muriseră de mult și cei ce îi supraviețuiseră... În sublima lor ignoranță au plantat o cruce în cimitirul Rotoli, din Palermo, sub Monte Pellegrino, considerînd că acolo a fost înmormîntată umbra celui în a cărei căutare porniseră. Eroare. Vom vedea mai departe...

Acum păsesc în fostul hotel-pensiune Trinacria, devenit prin succesiunea proprietarilor săi casă de raport în cel mai sărac cartier al Pa-

Virgiliu Demetrescu-Duval : „Campania"

lermoului, părăsită de chiriași, deoarece ultimul ei stăpîn a ținut s-o vîndă liberă spre demolare, și pentru asta a tăiat apa locatarilor, lăsînd doar un portar bătrîn la parter și vreo două familii care s-au încăpățînat să nu plece... Și casa moare încet, dar sigur. Lacăte grele ferecă ușile, și cheile ruginite de la cîngătoarea portarului abia reușesc să mi le deschidă, rînd pe rînd, cu scrîșnet de metal ruginit. Aici ?... Dincolo ?... Ce se vede pe fereastră ?... Dar mai sus ?... Sînt cinci caturi și o mansardă. Vreo patru duzini de camere cu uși aproape putrede, acoperite de straturi suprapuse de vopsea... Și mai sus ?... În pod ?... „Acolo nu este nimic, signor, numai huhurezii își fac cuib, și lăstunii de mare... Or fi și lilieci...". Și vopseaua scorojită de pe tavane se desprinde de la sine și cade pe podele ca frunzele uscate dintr-un copac mort... Un pocnet sec, ce nu e fosnet, și sfărîmăturile se sparg cu un zgomot mineral, abia perceptibil... De aici se vede marea... Și de dincolo se vede marea... Și un crîmpei de curte interioară, cu un havuz sec la mijloc, în jurul căruia cîțiva puști palermitani bat mingea... Nimic... Deci, părinții bătrînului care-mi deschide ușile una după alta, erau abia copii cînd Bălcescu murea aici ! De unde să știe bietul paznic ceva ? Și, în fond, ce vreau ?

Vreau o găleată de apă, o cîrpă și săpun, să spăl placa de marmoră de pe zidul dinspre stradă al Trinacriei, ca s-o pot filma. Și o scară. Bătrînul mi le aduce. Și simt apa prelingîndu-mi-se din pumn, în lungul brațului, pînă la subțiori, apoi pe piept, ca un fior. Scara marmorei e ca ciuperca de funigei. Nu se ia. Îl trimit pe bătrîn să cumpere un detergent. O face, dar trebuie să-i promit că voi spăla și placa lui Garibaldi, că el s-a gîndit de mult s-o facă, dar îi e frică să urce scara...

Ce amintiri poți cere de la o casă, care moare, despre trecătorii găzduiți de ea cu aproape 130 de ani în urmă ? Ea nu mai are amintiri nici despre sine. Poate în altă parte... Poate pe pămînt, poate sub pămînt...

„Vino, dragă, să-ți cînt cîntece frumoase populare, care le-am luat în vară la deal...", — îi scria lui Bălcescu sora sa, Sevastița. Au continuat să vină scrisori pe adresa : „Palermo, via Butera, 24" și după ce locatarul exilat în Trinacria încetase să mai vadă lumina zilei...

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN NR. 4 DIN 1981 AL REVISTEI LITERARE** STVARANIE din Titograd a apărut în traducerea lui Petru Cîrdu un fragment din nuvela **Elfi la Brusa** de Dumitru M. Ion. Cotidianul iugoslav POLITIKA, din 12 mai 1981, relatează cititorilor : „Cunoscuta editură **Cartea Românească** din București a prilejuit, la Skopje, o neobișnuită sărbătoare. În prezența numeroșilor oameni politici, de cultură și lucrători din propagandă, la Editura **Misla** au fost lansate cinci volume din poezia macedoneană proaspăt apărute la București (...) în traducerea lui Dumitru M. Ion și a Carolinei Ilica". Cele cinci volume au apărut în cadrul reciprocității dintre editurile **Cartea Românească** și **Misla**.

În nr. 1 din 1981 al revistei LUMINA din Pancevo (R.S.F. Iugoslavia) sub titlul **Arcul Virset-Sibiu** a apărut un ciclu de poezii ale scriitorilor grupați în jurul revistei Transilvania (Ion Mircea, Radu Selejan, Mira Preda, Rodica Braga, Cristian Maurer).

Nr. 3—4 din 1981 al revistei literare LETOPIS MATICE SRPSKE reia în traducerea în sîrbo-croată a lui Petru Cîrdu același ciclu al poeților sibieni.

● **TEATRUL „OLD VIC"** din Londra este pe cale să-și închidă porțile, datorită unor dificultăți financiare și unor incongruențe apărute în direcția artistică a acestei venerabile instituții culturale. Ultimul scandal ce a marcat istoria recentă a teatrului este „căderea" spectacolului **Macbeth** cu Peter O'Toole în rolul titular, ceea ce a determinat demisia marelui actor din postul de director adjunct al teatrului. De asemenea, consiliul artistic, responsabil de subvențiile acordate teatrului, a anunțat că-și retrage sprijinul financiar, din motive care privesc : „instabilitatea fundamentală și deficitul cronic" al celebrei companii. Comentariile de presă sînt unanime în a deplînge o asemenea hotărîre.

● **O EXPOZIȚIE** amplă a unor lucrări necunoscute de Pablo Picasso a fost deschisă recent la Veneția. Cronicarii plastici au tratat cu severitate operele din perioada imediat următoare primului război mondial, cînd celebrul artist catalan a însoțit trupa lui Dhiaghilev în Italia, compunînd cîteva sute de lucrări consacrate unor prelucrări din mari maeștrii ai Renașterii sau inspirate de peisajul încărcat de istorie al Peninsulei. Se știe că această perioadă a avut o mare semnificație în viața intimă a lui Picasso, ea însemnînd cunoștința primei sale soții și a unei perioade de relativă relaxare din Italia, Picasso a închis aceste lucrări în diverse depozite, nepermițînd să fie expuse vreodată, atît timp cît a trăit. Cu toată diferența cuvenită unei moșteniri artistice excepționale, toți cunoscătorii lui Picasso au fost de acord că vizionarea acestor lucrări nu reprezintă un cîștig esențial pentru gloria postumă a artist sale.

● **O EXPOZIȚIE** consacrată arhitectului Josef Frank, la Muzeul austriac al artelor aplicate readuce în discuție moștenirea artistică și teoretică a acestei mari personalități din arhitectura secolului XX. Frank este remarcabil pentru tendințele sale integraționiste în viața urbano-socială fiind autorul unor complexe de locuințe proiectate pentru municipalitatea vieneză, un militant activ pentru concentrările muncitorești din uriașele aglomerări urbane ale orașelor moderne. Frank s-a remarcat, de asemenea, ca un decorator, autor de interioare și un tapiser de primă mînă. Presa comentează favorabil expoziția deschisă la Muzeul de arte aplicate din Viena propunînd imaginea artistului austriac în chip de artist modern deschizător de frumoase perspective.

● **ESEISTICA** neliniștită a curentelor post-structurale în literatura americană de azi înglobează domenii ale antropologiei filozofice care păreau, pînă de curînd, destinate unor cercetări clinice. Integrarea în cîmpul meditației a unor fenomene de așa numită subcultură din banlieurile marilor orașe, compozițiile întîmplătoare ale unor pacienți de azil social, dintr-un punct de vedere ce transgresează interpretarea pur estetică. Îndeosebi în serille speciale ale revistelor academice de la Columbia și Yale, aceste cazuri sînt consemnate pentru „perspectiva adversă" asupra unor realități sociale alienante. Producțiile artistice înregistrate în asemenea serii au uneori o expresivitate și o semnificație ce depășește cazul particular, aducîndu-ne astfel aminte de cultul suprarealiștilor pentru fenomene similare.

● **REVISTA** „Les Cahiers du Cinema" împlinește 30 de ani de apariție. Cele 324 de numere apărute pînă acum reprezintă o etapă dintre cele mai semnificative ale istoriei celei de a șaptea arte. Nume ca André Bazin, François Truffaut, Godard, Eric Rohmer, Claude Chabrol, Jacques Rivette și alții au adus o contribuție substanțială la rafinarea meditației estetice asupra artei filmului, cît și la apariția unor pelicule dintre cele mai importante. Cu ocazia aniversării vor fi prezentate 30 de filme care au marcat evoluția revistei, prin comentariile pe care le-au suscitat, sau care au izvorît direct din filozofia propusă în paginile sale. Comentariile omagiale au evidențiat îndeosebi crearea teoriei „autorului" de film, a directorului care prezidează, prin concepția sa, asupra mesajului peliculei.

● **COMPOZITORUL** Iain Hamilton propune o versiune muzicală a celebrei capodopere tolstoiene **Anna Karenina**. Premiera recentă a spectacolului pe o scenă londoneză este comentată cu destulă asprime de criticii muzicali. Sub regia lui Colin Graham, cu o scenografie semnată de Ralph Koltai și costumele Anneiei Stubbs, **Anna Karenina** în viziunea lui Iain Hamilton aduce pe scenă un prim act compus cu rafinament și diversitate a mijloacelor de expresie, amplu și expresiv. Celelalte două acte păcătuiesc prin sărăcia tablourilor și intrigă atenuată de lipsa de strălucire a partiturii. Criticii remarcă însă contribuția cîntăreților în rolurile principale, Lois Mc Donall în rolul Annei și Geoffrey Pogsen în Vronski.

SPORT Cred în serile bîntuite de lună

Lume bună și-nconjurătoare, n-am mai vorbit de mult despre Rapid și despre patima lui de-a face
o mănăstire,
cu pereții de făină
și altarul de slănină,
Jai Irina, jai Catrina,
jai iubirea mea...

Convins că Dîmbovița se varsă-n Argeș prin trei guri de oaie, simbătă mi-am pus capul de sărbătoare (lucrul îmi reușește la fel de bine ca și ălora care mănîncă pepeni cu smoală) și am plecat în Ghencea, unde juca Rapidul cu Petrolul. La fața locului, numai lume bună, adică întreg Giuleștiul, plus comuna Haimanalele din coasta Ploieștilor. Pentru prima oară într-un campionat mi-am rupt lanțurile de hîrtie care mă leagă de Podul Grant și m-am dat de partea gazarilor. Și asta numai din dorința de-a încurca treburile în seria a doua a diviziei B. Vroiam să-i vîr un șomoiog de paie aprinse în bocanci lui Dobrin. Imposibil. Mie mi-e dat să piardă Rapidul numai atunci cînd îl iubesc pînă în pragul nădufului ! Prin urmare, simbătă a cîștigat. Fără nici-un folos. Numai așa, ca să moară și capra ălora din Ploiești. Și, fiindcă n-avea nimic de pierdut, a jucat ca-n vremea lui Niki Dumitriu, înnodînd picioarele adversarilor, înscriind trei goluri, unul mai frumos ca altul și rupînd și barele, jai Irina, jai Catrina, jai iubirea mea, te-ai trezit să te speli pe față după ce ți-au tocat zestrea toți uriții !

Duminică am stat în casă (pe umeri cu capul din zilele cele mai plicticoase) și-am urmărit la televizor meciul dintre Universitatea Craiova și Progresul Vulcan. Sirop cu viespi pe buza paharului. Studenții olteni au tras zeci de șuturi la poarta lui Marcel (cred c-au tras și cu tunurile de la Calafat), dar n-au înscris decît o dată. Scufundați pînă la git în iedera albă a îngîmfării, craiovenii au patinat pe ideea că adversarii lor, oricine-ar fi ei, se bat singuri, de frică. Gîndul prost duce la ispita blestemată — fapt ce s-a adeverit, miercuri, la Hunedoara, cînd Dumitrache i-a ars la os cu sîrmă ghimpată.

Deci, cum ziceam, miercuri, cu capul într-un coif de hîrtie, (apăsat în creștet de o coloniță de scurte știri externe, ce-am mai căscat și m-am întins și mi-am troznit oasele ! ; în care minut al meciului aș fi început să sforăi dacă mi-aș fi încins timplele în două reportaje de culoare ?) miercuri, m-am înființat la masa presei, pe stadionul din strada Ștefan cel Mare și-am văzut, ceea ce văd de săptămîni în șir, un arbitru hoț, numit D. Ologeanu, care i-a dat două puncte echipei Dinamo. Și eu oi fi plin de păcate, nu mă dau în lături, dar păcatele ăstuia sînt ca oasele de zimbru, nu putrezesc într-un veac. Cel mai vesel și mai scund și mai drag om de pe teren a fost extremul sting Băluță de la F.C. Argeș care-a îngenunchiat, a rupt și biruit tot ce i-a ieșit în cale. Ne-a bucurat ochii ca un duh pe o comoară. Radu II, atacantul central al prunarilor, a demonstrat că la ora actuală, cel puțin în ochii publicului, e stăpînul fără drept de apel al postului pe care-l ocupă, nejustificat, Cămătaru în națională. Dar nu-l vrea Valentin Stănescu în lanul de secară. De la Dinamo, foarte bun Cornel Dinu, în rest nu s-a omorît nimeni cu firea, știind ei probabil că Ologeanu-i iubește și nu-i lasă fără primă de izbîndă.

De pe Dinamo am plecat în strada dr. Staicovici, unde m-am convins că Timișoara are un singur jucător de clasă, pe Dumitru și că Progresul Vulcan nu merită să ia calea diviziei B, dar nici să viseze, în anul ce vine, la un culcuș pe crengile din vîrful salcîmului.

În a treia zi a verii ne vom lumina ochii cu clătinarea fiordurilor. Sînt sigur că seara de miercuri va fi bîntuită de lună și că vom auzi, noaptea, dansatoare gitane troznindu-și castagnetele sub ploi de trandafiri galbeni.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
23
(997)
Simbătă
6 iunie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EXISTENȚA PRIN CREAȚIE

neîndoielnic, condiția creatorului, a artistului, se află într-un permanent raport de identitate cu aceea a cititorului, a publicului. Nu vedem aici neapărat o foarte strînsă și categorică determinare, cît mai ales o logică a existenței prin creație. Atingînd, pe cît se poate, un nivel maxim de profesionalitate în cazul scriitorilor, un înalt grad de conștiință artistică, de responsabilitate politică și socială și tot la fel, pe cît se poate, un nivel maxim al receptării, al conștiinței valorii în cazul cititorilor. Talentul — de ce nu ? — se răsfrînge atunci și asupra celui ce receptează și judecă, își asumă această valoare, după cum, într-o bună măsură, talentul cititorului poate încuraja și explica o creație, transferîndu-se în chip sensibil asupra celui ce-și petrece ore și nopți de insomnie în fața hîrtiei. Pînă la un punct lucrurile sînt clare, dialogul este permanent, iar comunicarea se desfășoară pe multiple planuri. Creator și cititor formează o singură entitate, iar în perspectiva operei vii și durabile formează un singur, amplu proces de edificare prin creație, prin conștiința cît mai profundă și mai responsabilă a acesteia, în și prin lumina unui spirit permanent creator. Acest proces ne înglobează și ne identifică pe toți. Indiferent de vîrstă, indiferent de profesie, democrația culturii, democrația valorii pun, dacă nu un semn de egalitate, cel puțin pe acela al trăsăturii de unire între toți.

Creatorul de cultură poate fi definit și prin metafore, opera, creația sa îl pot recomanda în cele din urmă și printr-o metaforă dar cititorul, rezonatorul de fapt al vieții scrisului și căutărilor noastre ? Este de observat că la maturizarea fenomenului nostru artistic a participat într-o largă măsură, și uneori decisivă, însuși acest cititor. Nivelul său ridicat de cultură, spiritul său pătrunzător de observație, sensibilitatea sa modernă, cu un mare reflex în actualitate și în același timp cu o lucidă, cuprinzătoare viziune asupra întregii problematici a lumii noastre contemporane sînt tot atîtea repere și tot atîtea puncte de sprijin care îndreptățesc afirmația unei creșteri și maturizări — nu numai artistice ! — a celor cărora ne adresăm, o emancipare cu vădite consecințe pozitive în toate domeniile de manifestare umană și, în primul rînd, în acela al participării libere, conștiente, la făurirea și asumarea unui nou destin. Implicațiile sînt de natură să releve și alte aspecte ale muncii și vieții societății noastre socialiste contemporane, dar, într-un anume unghi, ele pot să releve și trăsături proprii muncii și vieții literare, capacității de afirmare, prin creație, a unui nou model, a unui nou tip de relații, prin care valorile, normele eticii și echității socialiste, spiritul umanist cît mai profund, să se transforme într-un exercițiu și o practică vie, curentă, însoțindu-ne și însoțind toate faptele, nu numai ale noastre, în dialectica răsfrîngerii și împlinirii celui mai curat gînd, a celei mai adînci concepții despre lume și viață.

Amplitudinea și profunzimea fenomenului cultural-artistic contemporan cuprind, așadar, sub nenumărate aspecte și cu implicații dintre cele mai revelatoare, și lumea, sau mai degrabă procesul continuu de emancipare și maturizare al lumii de la care ne revendicăm prin profesia și sensibilitatea noastră și căreia ne adresăm. O cît de mică umbră dintr-o parte se reflectă în cealaltă, eroarea unuia îl atinge și pe celălalt, pe invizibile, infinite canale circulă seva și zbaterea aceluiași efort și dorința aceleiași împliniri. Cititorul ne recomandă în ipostaza propriei sale cerințe, a propriei sale exigențe și solidarități. Ca niciodată în România, cartea nu a circulat și nu a fost cerută atît de mult. Sînt autori atît de așteptați uneori, sînt cărți promise și atît de așteptate alteori, încît, în ziua lansării volumelor ai senzația că, în librării, sînt mai mulți cititori decît cărți. La orice oră din zi librăriile sînt pline, cărțile nu mai au timp să se învechească în rafturi. Acest lucru, deloc singular și deloc definitiv în semnificația și motivarea sa, spune mult despre vitalitatea și profunzimea fenomenului nostru cultural. Indiferent de vîrstă, indiferent de profesie, cititorii sînt una din realitățile și ipostazele cele mai tulburătoare ale acestui fenomen și ei, prin sensibilitatea și conștiința opțiunii lor valorice, cît mai exacte, ridică starea și ideea de existență prin creație, la rangul unui principiu căruia creatorii îi dau și trebuie să-i dea în permanență un incontestabil și cît mai bogat, mai profund conținut.

Luceafărul

Lucrări de Michaela Eleutheriade în paginile 1, 3, 4, 5 și 6. În pagina a 4-a cronica retrospectivei de la Muzeul de artă al R.S.R.

TELEGRAMĂ

COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN,

PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Membrii Asociației scriitorilor din București întruniți în Adunarea Generală de dare de seamă și alegeri au analizat și dezbătut într-un spirit de înaltă responsabilitate comunistă, activitatea desfășurată în domeniul creației literare, înfăptuirile literaturii contemporane, ale activității culturale care s-a desfășurat în mijlocul maselor de oameni ai muncii.

Participanții la adunare își exprimă și cu acest prilej, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, cea mai înaltă gratitudine și profunda recunoștință a scriitorilor pentru grija și preocuparea neobosită pe care o manifestați față de scriitori, viața literară, de problemele creației literar-artistice și dezvoltarea, într-un climat cît mai sănătos și generos, a literaturii și culturii române.

Atît din darea de seamă, cît și din dezbaterile care au urmat asupra proiectului de program al dezvoltării literaturii contemporane din România Socialistă, în viitorii patru ani, din propunerile de îmbunătățire a noului proiect de Statut, precum și a Tezelor Conferinței naționale a rezultat faptul că, inspirîndu-se din înfăptuirile acestei epoci strălucite, cea mai bogată și cea mai fertilă în realizări din istoria României, literatura acestor ani se simte legată prin toate fibrele simțirii de poporul nostru muncitor. Urmînd indicațiile dumneavoastră, de o inestimabilă valoare teoretică și practică, scriitorii au obținut succese remarcabile în poezie, proză, dramaturgie, în literatura pentru copii și tineret, în critica și istoria literară, în domeniul traducerii, în activitatea publicistică.

Într-adevăr începînd cu Congresul al IX-lea al partidului nostru ni s-au deschis, nouă scriitorilor și creației literare din România, întregii culturi, cele mai frumoase perspective de împlinire, mult visata libertate de manifestare a talentelor reale a împlinirii și pe planul complex al literaturii noastre, — a operelor de valoare, de calitate, în care oamenii muncii își recunosc chipul viu, de eroi ai construirii socialismului și înaintării României spre comunism.

În lumina Programului partidului și a hotărîrilor Congresului al XII-lea, a îndrumărilor și indicațiilor însuflețitoare pe care ni le-ați dat, în diferite prilejuri, afirmăm cu deplină mîndrie și satisfacție, că dumneavoastră, mult stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, aduceți o contribuție de cea mai mare însemnătate la mobilizarea conștiințelor scriitoricești : români, maghiari, germani, sîrbi și alte naționalități care trăiesc în patria noastră și călăuziți cu grijă părintească orientarea slujitorilor condeiului către marile teme ale actualității, care prin strădania noastră a scriitorilor conferă literaturii înaltă expresie ideologică și artistică.

Din dezbaterile Adunării generale a scriitorilor din București a rezultat că de la Conferința națională a scriitorilor din 1977 pînă în prezent, literatura a înregistrat succese însemnate în contextul dezvoltării impetuoase a întregii noastre societăți socialiste. O mai mare capacitate de cuprindere și de reflectare a fenomenelor vieții sociale, o mai bogată și diversificată investigare a realității și o mai cristalizată expresie a acestora, în modalități specifice, a făcut ca literatura noastră să se dezvolte din ce în ce mai mult și mai armonios, în climatul de libertate a creației. Ne-am găsit calea împlinirilor și locul dragostei minunate de care se bucură scriitorii în inima publicului cititor care, mai mult ca oricînd, iubește cărțile noastre, lucrările noastre, le caută de multe ori, cu înfrigurarea pe care și-o dorește orice scriitor conștient că slujește țara lui, partidul său, poporul în mijlocul căruia a văzut lumina soarelui.

Iată de ce, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, simțim cu puternic imbold, noi scriitorii români și cei ai naționalităților conlocuitoare, ca exprimîndu-vă adeziunea deplină față de politica internă și externă a Partidului și Statului nostru, prin angajamentul nostru solemn, să vă asigurăm din tot sufletul că vom face totul să înfloreacă valoarea și să sporească necontenit calitatea creației literare.

Sîntem conștienți de perfectibilitatea muncii literare și de strădania pe care scriitorii din Asociația de București trebuie s-o depună pentru a privi cu principialitate comunistă neîmplinirile, atît în creație, cît și în climatul vieții noastre literare, în realizarea deziderateloi firești și corespunzătoare problemelor de bază ale unei activități literare fertile.

Ne mai despart doar cîteva săptămîni de Conferința națională a scriitorilor, cînd vom avea prilejul de a omagia prin rezultatele activității noastre, literare și obștești, partidul, pe dumneavoastră personal, mult stimate și iubite tovarășe secretar general.

Scriitorii întruniți în Adunarea generală a Asociației scriitorilor din București se angajează față de partid, față de dumneavoastră personal, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, să nu precupețească nici un efort pentru a vă urma îndemnul înflăcărat, contribuind astfel la îmbogățirea tezaurului național al literelor românești, la promovarea valorilor României Socialiste în patrimoniul cultural mondial.

**ADUNAREA GENERALĂ
A ASOCIAȚIEI SCRIITORILOR
DIN BUCUREȘTI**

ÎNSEMNĂRI

Inima satului

O adunare de țărani e un motiv literar generos, care a înfiorat cu tulburătoare consecvență, de-a lungul timpului, pana multor scriitori români, dintre cei mai valoroși. Ultimul mare inițiat dintre ei a fost, fără îndoială, Marin Preda, cel care numește acest „areopag" o adunare liniștită. Fierăria lui Iocan din „Moromeții" devenea loc de întîlnire a reprezentanților obștii, a minților celor mai agere, hrănind focul vital dincolo de care, concentric, satul se redimensiona continuu în „zariștea lui cosmică". Fără alt exemplu, nu putem ocoli, totuși, hanul („divanul") înțeleptilor sadovenieni, care totdeauna erau, chiar în travestiul lor oriental, tot țărani de la Dunăre...

La o astfel de întîlnire a țăranilor am fost îndemnat să asist mai zilele trecute — o adunare oarecum neobișnuită. Era la Muzeul Satului din București — acest Sat al satelor românești — unde s-au strîns țărani — poeți din aproape toate județele țării (O precizare : răsturnînd obișnuința tuturora de a vorbi despre poeții țărani, eu cred că mult mai exact definește acest fenomen sintagma țărani-poeți — ceea ce, în mod sensibil, e cu totul altceva...). Fiecare a venit avînd —cum se spune — simțirea interferentă cu folclorul lui „de acasă". Trăind atît de intim cu magma folclorică în care s-a depozitat, prin secole, fondul nostru de simțire și rostire arhaică dar și contemporană, țăranii-poeți au adus la rampa acestei întîlniri simbolice un impresionant zăcămînt de frumusețe. M-au emoționat profund naivitatea, naturalețea, ba chiar și stîngăcia involuntară, ingenuă, a construcției versurilor lor — însă mai presus de toate m-a impresionat bucuria comunicării lirice.

Privindu-i, ascultîndu-i, mă simțeam îndemnat să le mărturisesc că dacă aș fi editor le-aș cuprinde creația într-o antologie cu hotare mai gingașe, adică laolaltă cu poezia copiilor. Geniul inalterabil al virstei pre-adolescente, avînd frăgezimi abisale, neintermediat în comunicarea cu zeii și muzele — adică cu memoria spirituală a colectivității — este înrudit cu geniul spontan, la fel de adînc și sincer, care hrănește inspirația țăranului poet. Măcar în impulsul ei inițial, cînd nu devine pastișă, cum se petrece uneori în pictura așa zis naivă, această poezie lasă să treacă prin straturile ei izvoare și rostiri simplu-dar de o profunditate copleșitoare. Crezusem cîndva, cu naivitate, că țăranul poet este identificarea în carne și oase a anonimului rapsod care a creat Miorița ; un fel de Homer autohton, pătrunzînd prin ușile întredeschise ale mileniilor româ-

Gheorghe Istrate

Continuare în pag. a 2-a

NAȘTEREA LUI IORGA

JURNAL DE POET

Cu o sută zece ani în urmă, în această lună a sinziienelor la doi pași de Suceava unde vin din vremea lui Alexandru cel Bun an de an, cu pruncii noi născuți în brațe toate mamele Maramureșului de Sînt Ioan, de Sinziiene în Bucovina, în această lună a pruncilor se naște Nicolae Iorga, genialul istoric, făptura eroică nepereche în toată cultura română, admirat de toată Europa al cărui nume rămîne veșnic legat de Unirea tuturor Românilor în hotarele lor firești omul fără de care această unire este greu de imaginat la acel ceas, omul născut apărut în istorie poruncit de Marele Eveniment să-i fie minte vizionară suflet dăruit și inimă jertfitoare. Cea mai dreaptă cinstire a lui va rămîne mereu pentru toate generațiile care se vor ști fericite de-a-i avea pe Iorga ca părinte al neamului, aceea de a-i avea la îndemînă Istoria în zece volume, opera lui fundamentală de-un epopeic patriotism fără de care nu-i cu putință nici o cultură națională de durată.

În această lună a teilor în floare cînd Eminescu consăteanul lui Iorga își încheia opera în cultura română, se naște pruncul Nicolae care-i va duce spre stele cu neam cu tot lucrarea întru veșnică aducere aminte. Avem nevoie de Iorga care spunea că pentru o viețuire eroică în prezent trebuie să-i simțim contemporani pe toți martirii și eroii neamului nostru de la Decebal pînă la pruncul din leagăn ce are șansa de-a deveni pilduitor în neam avîndu-i ca mărturii pe părinții și strămoșii săi.

Ioan Alexandru

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

Un gînd despre poezia tînără și despre poetul tînăr

așadar, poezia tînără. Dar ce înțelegem prin poezie tînără ?! Să încercăm să fixăm granițele sintagmei. Poezie tînără în sensul unei tinereți a limbajului, unei prospețimi a versului ? Sau poezie tînără fiindcă e scrisă de oameni tineri biologicește ? Sau poezie tînără acea poezie care nu e matură, împlinită, tot așa cum tînăr poet e numit prin unele reviste orice veleitar care publică două-trei poezioare alături de un pluton de alți „tineri poeți", nețînindu-se seama că personajul are în spate douăzeci de ani (ori și mai mulți de încăpățînată nădușală într-o direcție, (cea lirică) de care este indiscutabil refuzat ? Dăm de la bun început la o parte a treia posibilitate, cea peiorativă, minimalizatoare. Ne gîndim la poezia tînără ca la o poezie aflată sub amprenta unei tinereți a limbajului și scrisă de oameni tineri. Soarta acesteia ne interesează.

Prin ce s-ar distinge poezia tînără a anilor '80 ? Se pare că pe poeții tineri ai acestui moment i-a izbit drept în față, furtunos, gîndul că „forma estetică nu mai exprimă în mod adecvat condiția umană reală ; ea s-a rupt de realitate, creînd o lume a iluziei frumoase (schöner Schein), a justiției poetice, a ordinii și armoniei artistice, care reconciliază ireconciliabilul, justifică nejustificabilul". (Marcuse). Și ca o reacție bruscă poeții tineri s-au îndreptat spre cotidianul imediat, spre viața cea de toate zilele, au descoperit realul cu voluptate, și l-au asumat lucizi. Poeții tineri ai acestui moment — profeți care au părăsit templul de marmură anacronic și au coborît printre obiectele zilnice, ne-spectaculoase, ne-magnifice, ne-fotogenice, delicate citeodată, abjecte citeodată, banale mai totdeauna, într-un cuvînt, ne-poetice. Profeți care nu se mai află în posesia unui Răspuns privind un Tot armonios, ci doar în posesia unor întrebări privind o lume fragmentată și iremediabil contradictorie.

Expresia poetică e asemenea lumii de care e provocată, pe care o reflectă : adică se află într-o stare de „permanentă revoluție imaginară". Versul se vrea eruptiv și deloc-ortodox, parcă încercînd „obținerea tainei prin incest, prin opoziție victorioasă".

Uneori versul chiar reușește să fie șocant și rebel cum își propune (o nouă sensibilitate poetică atrage după sine o nouă formă poetică) alteori versul poeților tineri are soarta unui fulger în intenție și chibrit aprins de fapt (un fel de a inventa roata cînd există automobilul : reluarea unor experiențe poetice demult consumate).

Dacă ancorarea în real va fi calea poeziei tinere, vom vedea. Probabil poeții tineri vor descoperi imaginarul într-o lumină inedită, nu ca opusul realului, ci ca o prelungire a realului, un soi de real — ce va veni, își vor apropria imaginarul, îl vor descrie realizînd în acest fel, prin poezia lor, o lărgire a sensurilor realului, o îmbogățire a realului („Căci realul, cînd include omul, nu mai este numai ceea ce este omul, ci și tot ceea ce îi lipsește, tot ceea ce el încă mai trebuie să devină..." — Garaudy).

Gabriel Chifu

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

Și ce Eldorado!

legendele — și sub învelișul lor poate că chiar realitatea — au adus întotdeauna în preajma ruinelor o întreagă armată de căutători de comori. Un Eldorado li s-a arătat tuturor la orizont, și ce Eldorado ! Nu pe pămînt, nu în pămînt mai întîi, ci în spirit, în istoria mai mult sau mai puțin secretă a acelor locuri, enigmatică, ascunsă în semne, în incizii prin piatră și depozitată colo și colo într-un alfabet greu de descifrat. Legendele, cum spuneam, erau primul indiciu. Și tot ele reprezentau și acel prim și misterios pămînt al făgăduinței, care-i atrăgea și-i fascina pe toți, săraci și bogați, laolaltă, hoți, vagabonzi și tîlhari, credincioși și păgîni, împingîndu-i dincolo de limita propriei lor existențe și făcînd din ei o ciudată specie de scormonitori ai memoriei, aruncînd neantul din ei și încercînd să se umple de comorile mult visate.

Colo și colo, noaptea, jucau flăcări pe culmi, luna mirosea parcă a metal încins. Și trebuie să ne închipuim acei ochi aspri, fierbinți, țintuiți ca pe o cruce pe vîrfuri și pante cu

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● Antologia „Luceafărul" : ● Valeriu Armeanu ● Patrel Berceanu ● Proză de Cornel Nistorescu ● Poeme de ● Grigore Arbore ● Lucian Avramescu

Conștiința utopiei

minunată, entuziasmantă și tristă această ultimă carte *) semnată de Henri H. Stahl. Ea ne aduce în fața ochilor o epocă și o lume pe care le cunoaștem, desigur, dar pe care nu le înțelegem poate în adevărata lor înfățișare ; e vorba de perioada interbelică și de școala monografică ivită sub conducerea lui D. Gusti. Cu toate acestea, nu întîlnim aici o lucrare despre școala monografică, ori despre sociologia românească, ci una despre oamenii care au constituit acest grup și care au încercat să gîndească, în felul lor propriu, sociologia românească. Vorbind despre diverse evenimente, despre realizări și eșecuri, despre avatarurile unei idei. O idee, un vis aproape, care a unit în jurul său un grup divers și poate eterogen de oameni, care, însă, descopereau, brusc, din această perspectivă, că au foarte multe lucruri de făcut împreună. Formațiile lor științifice erau diferite și tocmai aceasta era forța care îi atrăgea laolaltă : posibilitatea unui dialog între științe, exercitate în spațiul aceluiași obiect de cercetare : satul românesc.

Ei încercau să refacă, cu ajutorul uneltelor

Mihai Coman

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

APOSTOL GURĂU: «Defonia»

La debutul său cu volumul de povestiri **Începutul verii astronomice**, Apostol Gurău impresiona prin maturitatea stilului, simț epic remarcabil și acuitatea observației psihologice. Impresiona dar nu surprindea, căci o serie de tineri prozatori, între care ne face plăcere să-i amintim pe Mircea Nedelciu, Constantin Stan, Mircea Săndulescu, Ioan Dan Nicolescu, debutau cam în aceeași perioadă, cu cărți lipsite de ceea ce ne-am obișnuit să etichetăm drept stîngăcii inerente începutului. În cazul lui Apostol Gurău impresia favorabilă devine certitudine la a doua sa carte, **Defonia** (Editura **Cartea Românească**, 1981). Calitățile debutului se mențin și se amplifică acum pe spațiul mai generos al romanului, într-o construcție epică nu fără cusur, dar stabilă și, ceea ce ni se pare la fel de important, care nu-l supune pe cititor la cazne nemeritate, în căutarea unor sensuri prea de tot ascunse. Altfel spus, o carte care se citește cu plăcere, acea plăcere a lecturii, indispensabilă oricărui gen literar.

În romanul lui Apostol Gurău, satul românesc este văzut în perioada colectivizării, iar procesul urmărit este cel al disoluției în impactul cu vremurile, a unei civilizații arhaice. Așadar, tematică și problematică de anvergură, comune unei întregi literaturi ale cărei vîrfuri se numesc Marin Preda și Ion Lăncrănjan. Analizînd acum structurile imaginarului vom observa că mentalitatea conservatoare a Defoniei, sat situat de autor în lunca inferioară a Siretului, se opune asaltului noilor timpuri și abuzurilor epocii, cu mijloace tipice psihologiei rurale: un țăran întîmpină consecvent echipa de „lămuritori", tăind înverșunat și taciturn lemne, alții fug în cîmp, sapă gropi și se ascund în ele, lăsîndu-și nevestele, mai slobode la gură și ignorînd convenientele, să trateze chestiunea; altul declară că nu știe să scrie și să citească și, prin urmare, nu poate semna cererea de înscriere. Evident, mărci ale candorii, soluții neviabile, căci, odată declanșat, procesul este ireversibil. Cei care ajung să înțeleagă acest lucru (desigur, în felul lor: „s-a terminat cu noi, măă !"), renunță la rezistență. Alții rezistă presiunilor și abuzurilor, dar cedează brusc la contactul cu suferința fizică. Astfel, un grup de țărani din marginea Defoniei își baricadează ulița, refuză orice discuție cu oficialitățile. Punțile de comunicare par distruse definitiv, însă o criză de epilepsie a unuia dintre „lămuritori" se dovedește a fi argumentul suprem, ce zdruncină mefienta țăranilor. Satul reacționează și altfel, apelînd la vechi credințe, la un fond ancestral rămas pur. Țăranii string bani și zidesc troițe: «Își luau de grijă, se rezemau parcă de troițe, semnau împăcați cererile, nu comentau nimic, dar tăcerile lor spășite păreau să spună: „Noi am făcut ce-am putut, de aici incolo sintem în grija lui Dumnezeu, care pe toate le vede, nu ne mai trebuie nimic, nu ne mai opunem la nimic, trupul cel păcătos să plătească și să rabde de acum pînă la ceasul cel de pe urmă al izbăvirii". Sau, altădată, o țărancă își varsă năduful pe „tovarășa Marghiolița Tomescu", activistă dură și abuzivă, poreclind-o cu numele unei făpturi malefice din credințele populare. Porecla are un efect extraordinar, reușind să compromită definitiv posesorul. Mitul iradiază încă în conștiința colectivității, spune autorul în subtext. Scriitorul sondează cu abilitate cele două straturi al căror aliaj dă imaginea psihologiei colectivității: comportamentul conjunctural, dictat de evenimente și cel arhaic, dominat de ființa sa istorică. Apostol Gurău nu este un analist, ci un observator. El selectează mostre psihologice și comportamentale, a căror dispoziție în „tabloul" epic conține sensul și motivația. Capitolul 12 din roman, singurul care poartă un titlu **(Noaptea Sfîntului Andrei de iarnă)** este, din acest punct de vedere, elocvent. Secvența se desfășoară imediat după ce postul de emisie local anunță că „socialismul a învins definitiv în Defonia". Vitalitatea extraordinară a defoniașilor, îngrădită meticulos și reprimată consecvent, erupe spectaculos. Este o nebunie colectivă, un galop drăcesc al simțurilor exacerbate, prilej de performanțe bachice și erotice, o defulare colosală, amestec de lirism și cruzime, de anecdotic și dramatic. Un comentariu a posteriori al raisonneur-ului doctor Angheluță observă: „Am auzit și eu, după molime, războaie, revoluții, instinctul de conservare se ascute, ca și lupta de clasă, nu ?"

Tablourile de ansamblu alternează în roman cu gros-planurile. Personajele principale ale cărții sînt cei din familia Orza: bunica Valeria, moașa satului, luptătoare în primul război mondial, ființă demnă și pitorească, depozitară a tradiției și perspicace judecătoare a evenimentelor; nepoții ei, Ică și Alexandru, unul sătean în Defonia, celălalt orășean, unul implicat direct în prefacerile satului, celălalt contemplativ, încrezător însă în inepuizabilul suflet țărănesc.

Biografiile celor trei ocupă o bună parte din roman. Scriitorul portretizează concis, energic, surprinzînd în cîteva linii dominantele caracteriale și fizice. Întîlnirile cu nepoții și cu alte personaje sînt prilejuri pentru bătrîna Valeria de a reface istoria tumultoasă a familiei Orza, cu intenția, nedezvăluită dar transparentă, de a păstra măcar astfel **sentimentul familiei**. Digresiunile Valeriei sînt, totodată, pentru Apostol Gurău ocazii de exersare a tehnicii povestirii în povestire, condusă cu mînă de profesionist. Disoluția vechii colectivități rurale, văzută în ansamblu, este paralelă cu cea a familiei Orza. Un epilog — explicitant și expediat — ni-l arată pe Ică muncitor la o fabrică de cherestea, îmbrăcat orășenește, însingurat într-o Defonie de nerecunoscut. Cu „vivat Defonia" se încheie echivoc romanul lui Apostol Gurău, după care urmează, firesc dar și simbolic, cuvîntul „SFÎRȘIT". Este sfîrșitul unei cărți în care substanța romanescă se organizează într-o viziune verosimilă fără a se suprapune, firesc, peste realitatea obiectivă.

Spuneam mai înainte că **Defonia** este o carte bine construită și plăcută la lectură. Cu speranța că am probat suficient prima parte a afirmației să ne oprim puțin asupra celei de-a doua.

Este vorba, se înțelege, despre stil. Apostol Gurău se arată aici, ca și în volumul de debut, un stilist de forță a cărui capacitate de invenție metaforică se aseamănă izbitor cu fantezia imagistică a lui Fănuș Neagu. Citez la întîmplare: „Mii de becuri strălucesc în case, sub streșini, deasupra balcoanelor, pe ulițe, ca niște furuncule coapte gata să explodeze în pasta întunericului violaceu, înecăcios. Mulți țin aprinse și lămpile de gaz. Luna, o lună de iarnă, albă rece, indiferentă și distinsă ca însăși doamna Florentina, farmacista, a apărut și ea pe cerul satului, aruncîndu-și lumina inelată și năzuroasă, o mîță borțoasă, îți trece prin casă !"

Pe de altă parte excepționala „priză" la concret ni-l amintește frapant pe autorul „Moromeților". De-a lungul lecturii apare, însă, tot mai clar tentația excesivă spre pitorescul lexical, insolitul situațiilor epice și al personajelor. De aici și prezența unor episoade, frumoase în sine, dar parazitare în ansamblu. Scriitorul nu-și poate cenzura în folosul construcției, talentul de povestitor și barochismul frazării. Romanul rezistă însă, la „asaltul talentului", iar autorul său se impune ca o certitudine a tinerei generații de prozatori.

Valentin F. Mihăescu

GEORGE IARIN «Scrisori din Andromeda»

Un alegoric clasicist, cu lexicul în general purificat și eteric, nu, totuși, fără inventivitate este George Iarin **(Scrisori din Andromeda**, Editura **Cartea Românească, 1981)**. El vede coloristic cu un ochean refractar la exces, prefăcînd totul în pastel și evocă tot ceea ce în om și în mediul fizic este echilibru, ceremonie, sublimare. Vegetația este florală, suprafețele sînt „oglinzi", fructul e suculent tactil și separabil în volum, trupul e „cețos", viețuind sub un cer a cărui mitologie este mereu obiectul emoției.

Întrucît e un clasicist, poetul are o voce fluidă și cu un timbru schimbător. Ceva din Ion Pillat, pe un arpegiu imagist, a rămas și aici: „Precum un plîns de îngeri vin ploile de toamnă / Mai fumegă pe cîmpuri cenușa lui Gustar / În depărtare vara se zbate-n vînt: o coamă / de cal roșcat sau poate un strigăt de pîndar „însă pe un fond rezolutiv cu înclinație către gnomicul sumbru: „Trecem prin lume, noi, caii cu două picioare / sub lumina unui soare de platină, două / Moartea este un laț de cai, cu veștmintele negre, / care vine într-o zi și ne fură". O „Marină" este minulesciană, prin, în fond, simbolista ceremonie interogativă: „Un nor sub tîmpla mea... Miroase / portul a ceaiuri chinezești... / Femeia cu ochi verzi mă-ntreabă: / „Ești prințul Hamlet ? Mă iubești ?" Simbolist este și cornul de vînătoare: „Într-un plîns de cerb aștept să vii / Sună-n frunze corn de vînătoare". Poetul este în erotică un ritualic fără nervozitate, lipsit de retorică și sensitiv: „Să ne iubim o noapte-n aroma pîinii calde, / cu trupurile arse de aerul încins, / Prin landele micșandrei, sub steaua care cade / spre noi, de un mileniu, și încă nu s-a stins".

Penița lui lirică este subțire, ca de gravură, urmînd într-acest tablou hipic pe Tudor Arghezi: „În nările-i imense, foșneau sub luna oarbă, / împărății de greieri, împărății de iarbă. / Coama lui grea, plutind printre grădini și case, / părea melancolia unei femei frumoase".

În totul este aici un naturism livresc, cu o trăsătură de stilizare pillatiană, înclinat către exultare sub forma eglogei alegorice, ori a descripției imagiste. Poetul viețuiește în mediul vegetației campestre și, mai rar, silvice fiind totuși un civilizat care privește ruralitatea din turnul unui oraș, printr-un ochean sentimental care purifică, prin depărtare, datele reale. „Hygeia" lui rustică e o abstracțiune dedusă livresc din cadrul fizic, o utopie a cîmpului cu elementul teluric absent. Îndeletnicirile unei astfel de lirice (înclinată spre epic obiectiv) sînt contemplația aristocratică și cu ceva de colecționar, apoi vînătoarea, boema, dar fără excese și cu o juvenilă exaltare aventurieră: „Prin port fumam țigări de contrabandă / și miroseam rugina vapoarelor albastre / așa cum vagabonzii adulmecă prin hanuri / roșcata piele a bucătăreselor" căci poetul e un boem deghizat în docher, din curiozitate, precum Rudolf din „Misterele Parisului". Vehicolul său este bicicleta ușoară, „de argint", pe care călărise, precum se știe, și Macedonski: „Să ai o bicicletă ușoară, de argint / cu roți șuierătoare, pe jumătate șerpi, / cu șaua ca o coapsă de înger, tremurînd, / în zbor peste Bulboana întunecatei ierbi / Printr-un tunel de păsări în toamnă să te-afunzi, / sub aluminiul ploii, de frunze scrijelit". Voiajor de fantezie, întrucît de efect e aci spațiul real redus, creat cu imaginația. Poetul este, dimpotrivă, un sedentar cu delicii rare, făcînd poezia cărții efemere, într-un chip subtil care îi seamănă lui Emil Brumaru: „Păstram în scrinuri manuscrise rare / de levănțică și de iasomie / și cărți de rozmarin, și de cicoare / și cărți de mac, și de păpădie. / Avem și cărți de mătrăgună, sumbre / cărți de cucută, triste cărți de sînger / cărți de glicină, pîlpîind în umbră / cărți de ienupăr, mirosind a înger / Un coriandu-mi lumina grădina / unde veneau bufonii să se culce / pe tomuri vechi de trandafiri de China, / de roua cerului și de lemn dulce... / Acum, prin fantomatica grădină / se plimbă toamna — cititoare oarbă — / Pe străzile pustii, sub pelerină / ascund — umile — numai cărți de iarbă".

Cu izvorul într-o astfel de sensibilitate, poezia ar putea conduce oricînd sub raport stilistic la o creațiune abreviată, chiar și de forma ideogramei. Cît este calculat și nu „doarme" estetic, cu rațiunea beată de cărți, poetul produce astfel de mici „experimente" care nu calcă departe de poemele pillatiene într-un vers: „La lumina unei frunze de plop / îți speli mîinile în cîntecul / ultimei mierle" **(Octombrie)**. Or, această „elegie" de patru rînduri „Moartea mă caută prin lume, / mîngîind fețele trecătorilor, / ca o femeie, / oarbă". „Iarba" e văzută, în sfîrșit, printr-o invenție grafică (pag. 34) care nu se poate reproduce discursiv, căci scoate efect din paginație.

În același mediu cu această lirică subtilă și voit retrospectivă crește totuși în chip ciudat și o altfel de poezie, cred că de dată mai recentă, provenită totuși din întîia cu o proporție în plus de anxietate. Acum, efectul pare a ieși dintr-o relativă brutalitate imagistă (George Iarin nu e Adrian Păunescu) și dintr-un simțămînt intens și obscur, prevestitor, de grozave dezastre cu origine în mașinism. „Film" evocă o destrucție ecologică, din optica unui document ultimativ: „aceste fructe care cad arzînd / sunt doar imagini de film vechi, pe care / le-ntrezărim pe-un orizont caduc, / în timp ce — cu un foșnet grav — trotuare / rulante prin istorie ne duc".

Mediul este acum urban și poetul observă barul, chitarele „barbare", călătorește cu autobuzul de noapte, vehicul elegiac, ca un blues, evocă cinematograful, jokeii etc: „În timp ce căști la un film cu Greta Garbo / în timp ce fluieri într-un autobuz de noapte, / privind cum se leagănă sînii taxatoarei / ca doi clovni adormiți, / în timp ce cobori într-o stație pustie, / aprinzîndu-ți de la o stea, țigara, / în timp ce te îndrepți spre casă / plictisit de moarte, / undeva în Andromeda / un soldat stă cu genunchii la gură / într-o pîlnie de obuz". Moartea ceremonioasă ia înfățișarea unei cîrtitoare vecine: „și vorbesc despre moarte / ca despre o vecină / prea rea de gură", poetul „e un plop ucis de ger", abatoarele populează acest univers, o cîntăreață e „oarbă", umanitatea e alcătuită din bețivi și din indivizi cu în general conduită stridentă, avînd a multiplica acel sentiment de angoasă care a pătruns lent în această imaginație inițial senină. Originea lui este în psihoza conflagrației, detectabilă pretutindeni, acum în acest rar, în poezia românească, vocabular milităros: focuri de armă, rafale de mitralieră, tunică de soldat adormit, napalm, care de asalt, dinamită, explozii. Poetul însuși ar fi un „soldat" precum rezultă din acest autoportret cu armele, totuși „lirice", în alarmă: „Liric soldat cu cartușiera burdușită / de metafore, / ghemuit să te împușc în inimă cu un cuvînt frumos. / în tranșeele poeziei / te pîndesc, lume, și încerc De o mie de ani fumez numai speranțe, / mănînc vocale înmuiate în apă și adorm / cu tîmpla pe o grenadă de sunet... / „Sus mîinile !" mi se strigă / în toate limbile pămîntului, / dar mîinile mele s-au lipit de creion / ca pe țeava încinsă a unei mitraliere. / „Sus mîinile !" ni se strigă / în toate limbile pămîntului, / dar eu trag mai departe rafală după rafală, / țintind cu disperare inima ta, lume / în timp ce pe mantaua mea soldățească / se preling precum lacrimile / tuburi goale de cartușe". Poetul care înlătură mitraliera și o înlocuiește cu civilul creion este așadar un pacifist, a cărui evaziune în rural și în livresc este explicabilă acum prin anxietatea militară. Avem, în fine, în George Iarin și un producător de „exopoezie" („exoestetica" a descris-o Miroslav Klivar), înțelegînd prin aceasta sforțarea de a descrie lumi cosmice nu doar cu un sentiment „exotic" decorativ: „Vindusem rime rare pe Procyon, o vreme / Aveam cetăți pe Vega. Pe Amaltheea — cai / Pe Sirius — o flotă de lebede — trireme / Hulubi în Ursa Major. În Lynx — zăpezi de mai / Din Cancer evadasem strîngînd o carte / de pe Algol furasem fecioare — uneori."

Artur Silvestri

Tratat despre inefabil

lui Nichita Stănescu

Nimicul leagă toate lucrurile
Așa cum luna leagă marea
Și viața leagă disperarea
Nimicul leagă toate lucrurile

Gh. Pituț

CARTEA DE DEBUT

LUSTRU ȘI STÎNGĂCIE

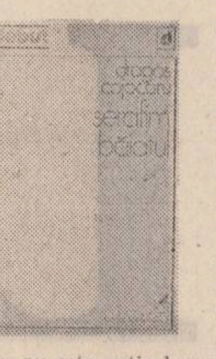

Este realmente eludat cum poeziile lipsite de o originalitate deosebită dau o impresie de alcătuiri vechi, scrise cîndva cu ani în urmă. Citindu-le, simțim calmul dat de lucrul cunoscut. Nici emoție, nici indignare, doar un sentiment elementar de confort, pe care practicanții lecturii naive îl caută cu asiduitate. Ne grăbim să precizăm că acest sentiment de confort estetic, de lipsă a oricărei surprize majore, nu este puțin lucru. Plăcerea pentru alcătuiri previzibile este, în definitiv, vecină cu preferința pentru decorativ, iar decorativul are și el excelențele lui. Este curios, apoi, modul în care comentarea unor asemenea poezii tinde tot timpul să se orienteze către generalități sau către reflecții asupra sa însăși. Cu totul altfel se întîmplă atunci cînd poeziile avute în vedere au o frapantă autenticitate. În asemenea cazuri, critica încearcă din răsputeri să se refere pe cît posibil la un obiect estetic anume și nu la categorii sau încrengături. Dar, fără îndoială, nu este cazul să ne etalăm apetitul pentru reușitele absolute. „Pîinea" recenzentului este formată, de cele mai multe ori, din cărți situate undeva pe parcursul dintre absența identității și capodoperă. Problema este, desigur, cît de aproape se află o carte sau alta de cele două capete ale seriei. Privind astfel lucrurile, îndrăznim să situăm cartea [1]) lui Dragoș Cojocaru undeva în prima optime a distanței. Nu este o performanță deosebită, dar acest aspect nu ne împiedică să socotim că munca autorului este întrutotul stimabilă și merită, într-adevăr, să fie menționată printr-o recenzie, în virtutea democrației bunăvoinței, a generosului principiu care tutelează rubrica numită „Cartea de debut".

Să spunem, deci, că Dragoș Cojocaru apelează la o manieră poetică bazată pe o bine calculată simplitate reflexivă. Drept urmare, poeziile sale se prezintă, cel mai adesea, sub înfățișarea unor alcătuiri scurte. Autorul încearcă, în fel și chip, dar ceva nu se leagă. Mai reușit mi s-a părut un haiku intitulat **Zgomotul de viață**: „Muzică de nori / căzută / pe cea mai întinsă durere". Recenzentul caută, cu disperare profesională, citate semnificative, dar nu prea găsește. **Serafim băiatul** este din cale-afară de cuminte, pînă într-atît încît trece neobservat.

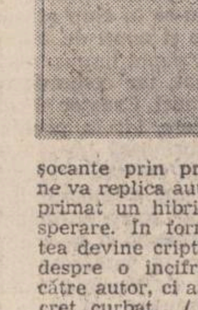

Versurile lui Dragoș Cojocaru au un cert rafinament vetust. În schimb, cele din cartea[2]) lui Bogdan Negru se multiplică în virtutea unui principiu opus. Primul autor încearcă să construiască, cîntărind cu atenție vorbele, cel de al doilea năvălește în dicționar și-n gramatică manifestînd o îndrăzneală nechibzuită de mînz suprarealist, simpatică. Rezultatele acestei galopări printre cuvinte sînt, cel mai adesea, șocante prin prozaism. Este un prozaism voit, ne va replica autorul. Într-adevăr, uneori este exprimat un hibrid interesant între ironie și exasperare. În formele sale extreme, spontaneitatea devine criptică. Nu este însă neapărat vorba despre o încifrare voită cu tot dinadinsul de către autor, ci așa s-au potrivit cuvintele: „Concret curbat... / Ești sigur din nou, / Stridente iluzii, / Ha — / Un ieri disipat / Și rîzi acromatic. / Axe sfîrșite — / Ai teamă de tine ! / Melancolie primară, / De-acum / Te chinui / Într-o topire fugară. / Sînt crini aici ! / Crinii se vor lichefia / În altă seară". **(Fisură în efort)**. Sau nu, poate că sîntem în fața unei esențe de melancolie.

Autorul, se pare, crede că absolut tot ce scrie merită să fie dat publicității. În virtutea acestei convingeri, el a inclus în volum o serie de versuri care, după toate aparențele, ar fi trebuit să rămînă undeva în umbră. În ele mișună platitudinile de expresie și tonul sincer al ansamblului nu reușește să le salveze de la un puțin vesel umor involuntar. Nu vom cita. Se cuvine însă să redăm două poezii foarte reușite, în felul lor. Prima este intitulată **Trecător**: „Trezirea albă / Odihnește spre tine / Iar frunzele / (Destinderi crude ?) / Sînt blînde de atîtea păsări. / / Prin ele, vîntul verde. / / Tu să clipești frumos, / Cum sevele subțiri și anii / Au drumul lor...". A doua este un exemplu al felului în care prozaismul se transformă, brusc, în poezie: „Lumini electrice se urmăresc. / Așa de mult mai repede. / / Sînt forme concrete, motoare. / Păstrează ușoară mișcare; / Menține această elaborare / Nu trebuie să fii emoționat — / / Dincolo de creasta vînătă / Te-așteaptă atîtea lucruri frumoase". **(Cerul e alb ?)**. Este cu certitudine detectabilă o tonalitate originală.

Decît lustrul monoton, mai bine sinceritatea stîngace.

Voicu Bugariu

[1]) **Dragoș Cojocaru: „Serafim băiatul", Editura „Cartea Românească", 1981.**

[2]) **Bogdan Negru: „Soarele în ochi", Editura „Cartea Românească", 1981.**

VIAȚA CĂRȚILOR

ROSTURILE DĂRUIRII

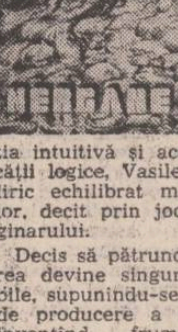

Poetul Vasile Versavia ne încredințează în volumul său **Nergane** (de la Nergan — rîul Nera) că pe un strat de simțire și simboluri tradiționale se pot naște sentimente și cugetări la fel de acute și grave ca și în mijlocul tulburei existențe dominate de codurile, ades agresive, ale civilizației contemporane. Alternînd între imaginile descriptive ale ritmurilor vieții rurale și meditații asupra conflictului dintre revelația intuitivă și aceea clădită pe scheletul judecății logice, Vasile Versavia propune un discurs liric echilibrat mai ales prin elucidarea ideilor, decît prin jocul măiestrit al figurilor imaginarului.

Decis să pătrundă rosturile prin care înțelegerea devine singura sursă a sensibilității durabile, supunîndu-se riscurilor de a descifra modul de producere a chipului uman al întîmplării inventînd „frumusețea fără suferință", poetul transformă mereu impresiile și sugestiile în sfera de dezbateri a cugetării („încît trăim — sugestie subțire / ca de parfum îngenunchiat și rar, / cutremurați de-o surdă presimțire / că lumea asta-i fața unui zar". — **Cub**). Dacă **fragilitatea** poate caracteriza toate premisele care asigură fecunditatea procesului de descoperire a lumii, **tăgada** ar putea fi replica imanentă a conștiinței care trebuie să-și exercite vocația transformatoare asupra lumii luate în stăpînire prin descoperire („A mai rodit o zi în Univers, / soarele mai bate o dată în ființa mea / luminîndu-mi craniul în care / un crin tăgăduitor se-nginâ; / a mai rodit o zi în Univers și-s încă viu / pe drumul cald al cărnii spre mirare... tu mi-ai șoptit într-o noapte tîrziu / că drumul spre miracol nu se mai zărește — / vedem perfecțiunea doar și n-o mai credem". — **Lumina acestei zile**). Imaginea trăirilor potențiale, a virtualităților care călăuzesc și pot defini destinul ființei apar ades în poezia lui Vasile Versavia. Dincolo de victoriile și înfrîngerile care se ascund în miezul oricărei conștiințe, rigorile esențiale ale existenței umane impun deasupra exaltărilor, ezitărilor și eșecurilor o biruință înălțătoare, depășind individul, dar concretizîndu-se prin acesta. Iată cîteva din sensurile celui mai reușit poem al cărții **Apa de sămînță**: ... acolo unde e apa de sămînță / și umbra lui Thales / în țărmul fără de vreme; / cu ochi uciși vei zări / imperii care nu mai vin / și nu se mai surpă, / foșnet de sîmburi vei auzi / în frunzele și crengile oprite / și murmurul întîmplărilor nepetrecute. / /... Oprite sînt faptele acolo / de pragul adînc / și toate lucrurile scad / sub sprînceana lui Thales; / nu se mai nasc, nici noaptea n-o știu, nici suferința. / Totul renunță aici / în liniște mare / și-n urma celui ispitit să fie / strămoșul tînăr tot strigă și strigă: / Întoarce-te frate, întoarce-te !". În această atmosferă doar instinctele nestăpînite mai alertează calitățile sensibile, blocînd căile de acces către descoperirea perenului, datoria cea mai de seamă, sacrificiu și omagiu adus frumuseții naturale („Nepăsător e animalul acesta / cu trupul fără margini / și nu-i nici o mîngîiere / că-i deslușim instinctele și le numim legi / și pînă la moarte le tot memorăm". — **Doină**). **Uimirea** este prilejul de a intra în contact cu înțelesurile semnelor naturii, iar șansele împărtășirii acestei uimiri alcătuiesc amprenta profundă a poemelor lui Vasile Versavia. Puritatea nu putea să nu fie însoțită și de simulata naivitate a jocului erotic, de acele „nimicuri moi care se nasc fără poruncă". Aici însă poetul nu reușește să treacă peste bucuria sinceră de a contura grațioase icoane ale sentimentelor și se menține la suprafața faptelor, neîndrăznind parcă să le înlăture vălul diafan care nu este întotdeauna semnificativ. Cînd revine însă la conturarea lirică a satului și a **obiceiurilor** acestuia, Vasile Versavia își recapătă originalitatea. Specificul sentimentelor sale **nergane** devine un element consistent, rămînînd o dovadă viabilă a unui mod de existență ale cărui intensități copleșesc dincolo de orice posibil „exotism" local. Viața în mijlocul tradiției nu exclude actualitatea, ci o așează sub o lumină mai rece, dar nu mai puțin orbitoare („Îmbătrînind, ni se zărește păru' / albim — ne luminează adevăru' / un umed jar ne înflorește-n gură, / cad ca porumbu' / dinții-n arătură. / intrăm în lemn supuși bunei-cuviințe / și stele mari bat în sicriu semințe". — **Bunăcuviință**). Vasile Versavia își dăruiește istoria propriei sensibilități cu credința că înregistrarea fiecărui moment se poate dovedi mai intens reprezentativă decît specularea contradicțiilor și extazului reieșit din reunirea tuturor clipelor care ne petrec.

Andrei Roman

LOCOTENENTUL DIMA SAU DILEMELE LIBERTĂȚII

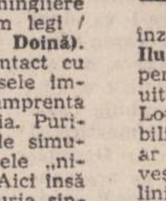

Ion Lotreanu posedă un dar neprețuit, darul povestirii. Ce-i drept, un anumit snobism critic (nu de ultimă oră) discreditează epicul cu toate că, măcar în literatura noastră, romanele într-adevăr remarcabile se bizuie pe narațiunea sustrasă complexelor de inferioritate. E greu de spus dacă Lotreanu se cunoaște sau nu îndeajuns — romanul său cochetează și cu „formule" eseistice —, e însă, ușor de constatat că înzestrările sale native triumfă, cel puțin în **Iluzia**. Spre ciștigul cărții, aș îndrăzni să afirm, pentru că bizareriile, cîte sînt, se pierd, se uită în desfășurările epice. Și poate că Lotreanu ar fi tropăit pe asfaltul teribilismului dacă, așa cum ziceam, natura ar fi fost mai puțin darnică în ce-l privește. Teribilismul, în **Iluzia**, se menține, în linii generale, la nivele „pămîntene", tradus prin frustețea limbajului, a vorbirii cazone. Căci acțiunea romanului are drept erou un tînăr locotenent de grăniceri, Laurențiu Dima, așezat ca un sac de antrenament între ordin ca „dispoziție obligatorie dată de o autoritate" (cf. dicționarului limbii române) și **legea**, categorie filozofică. Dacă n-ar fi locotenent, dacă ar fi civil, Dima s-ar afla în aceeași poziție, fiindcă el nu este croit pentru subordonare necondiționată, este croit pentru disciplina reală, pentru preluarea și prelucrarea critică a cerințelor vieții. Chit că viața lui e relativ simplă: amoruri trecătoare, mici chefuri, întîmplări de cazarmă, suspiciuni „cadriste", la care se adaugă, mai grav, o întîmplare serioasă, dragostea cu Adina, pictorița, nepoata profesorului Aroneanu și așa mai departe. E evident că autorul, în **Iluzia**, e sedus de o analogie discutabilă sub raport filozofic: disciplina socială (rousseau-istă) și cea de cazarmă. Dacă acceptăm „contractul social", acceptăm, implicit, și legitimitatea cazonă, de pildă. Încît întrebările locotenentului Dima s-ar fi putut pune foarte bine și la catedră, să zicem, nu numai la „adunarea regimentului", autorul alegîndu-și acest mediu fiindcă fie îl cunoaște, fie îi place. Nu e prea important. Important e gîndul ce-l străbate într-o seară: anume că profesorul Aroneanu seamănă îndoiala! Adică, aș adăuga eu, Aroneanu îi învață pe tinerii auditori să fie critici. Aici e nodul problemei. Laurențiu Dima vine din școala de ofițeri bine „blindat" în ale scepticismului, rigiditatea îl scutește de întrebări și răspunsuri. Totul se află scris la regulament și singurul efort ce trebuie să-l facă e să citească și să răsciteasca broșura cu „tablele". În orașul T., din vestul țării, din Banat, Dima îl întîlnește pe Jack Aroneanu, căruia i se spune pur și simplu **profesorul**, om cu o biografie fabuloasă în felul ei, inteligent cu măsură, propagandist excepțional al acestei inteligențe, însă, Jack Aroneanu, căruia prietenii (admiratorii) îi mai spun și Socrate (un asemenea personaj există și la București, el trăiește în carne și oase și i-a mai fericit pe cîțiva scriitori), bătătorește și locuri comune: „Marx... a fost un mare savant, chiar un filozof", și „...era prea boier ca să emită inepții !". Că Marx nu era cituși de puțin „boier" știe oricine, iar în gura intelectualului subțire, Jack Aroneanu, sună de-a dreptul hilar. Cu atît mai mult cu cît Socrate din T. face imediat o observație judicioasă: ce ar fi, zice el, dacă așa, din senin, cineva ar pune în „scenă" „doctrina" lui Kant, sau a lui Nietzsche, sau a lui Fichte ? Ei, ce s-ar întîmpla atunci ? Probabil o „inepție", cum ar formula Jack. Profesorul Aroneanu este de fapt antirousseau-ist și, așa fiind, el este un alter-ego al locotenentului Dima. Cine altul decît Dima trebuia să-și lămurească raportul dintre individ și „contractul social" ? Discuțiile, nu lipsite de inteligență, aruncă în arenă multe citate, dar ele n-ar fi îndeajuns să-l proteguiască împotriva „bazucilor" vieții. Dima este un om concret, prima „generație în pantofi", abstracțiunile îl fascinează, îl derutează, însă în nici un caz nu se substituie certitudinilor trăite prin truda cărnii. Alter ego-ul său, Jack Aroneanu, se dovedește a fi de toate: și escroc sentimental, și delapidator, și semidoct, în cele din urmă, dovedindu-i lui Dima că omul e cum e, și sublim și ridicol, că nici „omul nietzschenian", nici „poza" wagneriană nu-i acoperă și nu-i satisfac propriile-i exigențe. Chiar dacă exigențele sale sînt îngrădite de limitele cunoașterii sale. Tocmai în înțelegerea „micimii" lui constă „măreția" omului. În cele din urmă, Dima este, prin tot ce face, un balcanic.

Viorel Știrbu

Inima satului

Urmare din pag. 1

nești pînă la pragul acestui veac îmbătat de poezie. Și deși acum dibuiesc mai exact acest mister, ascultîndu-i, bunăoară, pe Gavrilă Bledea din Sărăsău ori pe Emilia Iercoșan din satul Iercoșeni, comuna Silindia, cum își șoptesc, cu măreața supărare a frunzei, admirabilele lor versuri — mă reîntorc o clipă în vechea mea credință că încă mai sîntem contemporani cu nemuritorul creator al Mioriței.

Iată cu ce rafinată dezinvoltură își așează nostalgiile Gavrilă Bledea, în „iambii suitori" moderni: „De vrei să cunoști țăranul / Întreabă holdele de grîu, / Întreabă rîurile limpezi / Și munții țării mele-brîu / Întreabă ploile și vîntul / Întreabă-mi dorul și cuvîntul / Atunci cînd eu brăzdez pămîntul // De vrei ca să cunoști țăranul / Întreabă poarta casei lui / — Din inima stejarului — / Întreabă caierul de lînă / Din care toarce o bătrînă / Un fir ca raza soarelui / Veșmînt să-i facă satului // De vrei ca să cunoști țăranul / Mai bine nu-ntreba nimic / Și du-te-așa, din spic în spic / din poartă-n poartă / te depărtă / din hat în hat, / din sat în sat, / din grîu în grîu / din rîu în rîu, / din ploaie-n vînt, / dor și cuvînt / ce-l leagă sfînt / de-acest pămînt."

În mijlocul acestei adunări liniștite, mi-am rostit în gînd tulburătoarea inscripție eminesciană rătăcită pe o filă de manuscris: „Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor, precum soarele o lacrimă din marea de amar". Eminescu se autodefinea. Aici, în inima satului românesc am trăit fiorul că soarele poeziei încearcă să soarbă o lacrimă, adică un suflet nou de poet, din marea nesfîrșită a vieții, trudind să-i dea un nume. La această adunare poporul se cînta pre sine — cîntec în curgerea căruia am rîvnit, ți-am rîvnit, să-mi leagă și eu firavele mele impulsuri poetice.

Antologia «Luceafărul»

„Poetul are o viziune panoramică și consubstanțială de unde libertatea amestecului de planuri și de impresii, fuziunea simțurilor, afinitatea intempestivă a metaforelor. O baie unificatoare trece peste senzații diverse : materiale, intelectuale, afective, morale, reorganizate apoi prin actul poetic după o mentalitate eterogenă sui-generis.

Condiția primordială a artei este talentul. Valeriu Armeanu este, neîndoielnic, unul dintre cei mai talentați exponenți ai poeziei tinere".

POMPILIU MARCEA

„E aici un lirism de o ciudată factură, prezent și în celelalte poeme, un lirism decantat cu sobrietate în expresii insolite, bizare, situate mereu într-un punct delicat, la hotarul dintre candoare și umorul lucid.

Valeriu Armeanu e un poet matur, cutezînd o notă inedită și totodată binevenită în concertul variat al liricii noastre noi".

VICTOR FELEA

„Într-o poezie clasică a memoriei, condiția necesară și suficientă este sinceritatea ; în cea contemporană, se adaugă caracterul covîrșitor al evenimentului sau a substitutului său, imagistica spectaculoasă. Valeriu Armeanu ține seama de toate condițiile pregătindu-și astfel intrarea în geografia poetică a țării".

MARIAN POPA

valeriu armeanu

Balada hoitului de cal

Lui Miron Radu Paraschivescu

La grindă fierbe vinul
În țundră de pelin,
Stau domnii triști,
Stau domnii plinși,
Țiganul mire,
Nalt, subțire,
Piele ca tingirea,
Te pierde cu firea,
Are pieptul numai flori
Înzăuate cu răcori,
Bluză are cu panesuri
Și mireasă cu tandresuri,
Cînd privește
Te sorbește
Și încai te damblagește.
Își făcuse
De gagică
Nevasta lui Daolică,
Aia de-ți fura
Și dintu,
Dacă-l aveai
De argintu,
Îți lua
Urechea toată,
De aveai în ea o toartă...
Hoți de armăsari
Și de fete mari,
Negurele, ibovnele
Care joacă
Din sprincele
Pe spărturi
De fluierele,
Nici boierii
Din Levanți
Nu le-au fost încă
Amanți.
Numa' el
Îți lua cerceru'
Fără s-audă
Cerberu,
Fura zloți
Și mahmudele
Și iepe cu nărăvele
Care nu știu
Hodinele,
Fura patul
De sub mire
De scotea lumea
Din fire
Și potera
Din simțire,
Fura cai
De la muscali
Și flinte
De la jendari ;
Era dracu
Pe uscat,
Uns cu flori
De scăpătat,
Uns cu flori
De mărgărint
Aduse din Răsărint.
Cap de hidră
Cu ismidră,
I-a furat cămașa
Și lu' Bulibașa,
Țoală de peschir
Și de trandafir,
Cusută de-un îngere
Cînd săpa
În plîngere,
Cu trei fire
De lumine
Scoase noaptea
Din suspine...
Dai-uli,
Dai-mașasti,
Aș spune
De-un jurămî'
Cu galbănii
Pe mormî'
Că s-a dus
Hoțul de cai
Să fure minuni
Din Rai,
Să ia cai
Fără de șplină,
De-acolo
Să nu mai vină,
Să ia minji
Fără de ghinți

Și beleaua
Pe arginți,
Paișpe iepe cercălate
Ca să-l ducă
Pîn'la moarte,
Pîn'la moarte
Și mai sus
Unde poterile nu-s
De la moarte
Mai la deal
Unde nu-i picior
De cal,
Unde nu-i picior
De murg,
Și nici flintele
N-ajung...

★

L-a omorît
Un chiorpaliu,
Un pociu
Și un balhiu,
Umbla cu-n dești
De mort
La briu,
Un hăla,
Un handraliu,
Îi jucau ochii
Ca stropchii
Pe sutana popii,
Minca bureți
Și corcoțeți,
Golea chimiru'
La efenți,
La lefegii
Și la ferfeți
Craiu de-otrave-
n Vinerea de oave ;
Darea-ar ceanga-n el
S-ajungă circel,
Bubă cu țițînă
Să facă la mînă,
Cînd o lua cu lingura
Să-l apuce frigura,
Să-i cadă de brîncă,
Sughițul în furcă,
Goanga pe custură
Și riia pe gură,
Moroaica să-i fete
Vreo șapte, opt fete ;
Una candrie
Și alta zbanghie,
Una belalie,
Alta nașparlie,
Una carnacsiie,
Alta ciie
Ori șașie,
Una nastrahie,
Uscată de vie,
Alta cîrnă
Și bahimă,
Decît toate
Mai boccie,
Gioarsă
Și momiie,
El să trăiască
Să le crească,
Să-i moară
În casă,
Să le mănînce viermii
De pe oasă...

★

Dinga-ding
Dinga-ding,
Are moartea
Ochi haing
Și picioare
De paing ;
Se ridică
Nunța-n cer,
Îmbrăcată-n piei
De ger,
În cer e-o fîntînă
Cu răcoare lină,
Riuri sînt
De sînge,
Mireasa le plînge
Riuri sînt
De piatră,
Doar vîntul
Le latră.

Sala de așteptare

Motto :
„Zeilor ! Ne dați mereu metehne pentru a rămîne oameni"

Shakespeare

Pînă și frunzele semănau cu acele măști
prinse de Închiziție pe capul muribunzilor.
Se aud strigăte.
Nu există nimic mai de preț
ca tăișul acestei greșeli
sub care așezi lespede cu lespede.
Vitală deziluzie !
Spune-mi tu cu cine se va îmbrățișa
această piatră ?
Pașii mei au călcat
flacără și cenușă,
au sfîșiat capcane în Eden
și-au risipit extazul
de pe chipul morții...
Rîvneam pe-atunci
un bocet de violă
ori lava unor vechi religii ;
naufragii scoase la țărm
precum drogații
pe memoria marilor străzi
aduse la licitație.
În sfîrșit,
dictează-mi tu un mister
la care n-am să pot să renunț,
dictează-mi tu această fericire
care va îngheța în porthart,
oprește-mi un bilet de vapor,
vreau să visez un deșert
la picioarele tale,
nu mai vreau pliante, taxiuri,
centuri de siguranță
și nici aceste sirene din port.
Un foc se aprinde în spatele meu,
lemnele pocnesc încet,
arde Cartagina, strig,
dar în sala de așteptare
e un somn de smoală
care curge diform pe ușă și pe clanțe
și chiar pe bereta unui tînăr domn
care nu știe de unde să scoată
un certificat de deces
pentru un om încă în viață.

Poem în derivă

La nunta unui trist ecou,
ce trist decor,
ce triste voci,
livezi adorm în ochii plinși
iar fiarele
se bat la uși ;
în vreme ce le pun cătușă,
voi duceți limba la mezat
și verbele de curelușă
ori prin pădurea de canoane
îmi faceți țeapă
din consoane...
Ce trist decor,
ce triste voci
îmi par că vin la zeciuială ;
în loc să dau cu voi afară
ori să vă pun pe toți în lanț,
eu scriu poeme în derivă
prin magazii de carburanți.

Pădurea de sticlă

Ah, fulgerate domuri,
dimineața, litanii singerau,
noi ne-am pierdut de oști...
E ora cînd vîntul
își mișcă limba-n prohod,
la marginea orașului
e atît de frig,
doar noi, iubito, pe un altar
de scoici
în fața acestei zăpezi ;
eu aș striga să pot,
cît mai am acest trup.
Ascultă, în Eden
au coborît colindătorii ;
îți jur că vom umbla prin
pădurea de sticlă
în blănuri de urși,
voi fi rege și slugă
și tiran și despot, saltimbanc
de onoare
îmbrîncit de noroc.
În Eden
au coborît colindătorii
să tragă în pîntecul morții
clopote roșii de foc ;
nopți de-a rîndul
a nins peste domuri
și tot de-atîtea nopți
sînt trist,
îți aud pașii prin casă
și mă înec de griji
și mă înec de plîns.

„Vădite înclinații pentru poezia directă practicată în chip deschis și ofensiv, găsim la Patrel Berceanu. (...) Principala calitate a poeziei lui este sinceritatea morală izbucnind în versuri într-un chip direct care nu exclude însă premeditarea unor anume efecte ale discursului".

LAURENȚIU ULICI

„Patrel Berceanu este, cum spuneam, un poet care face din imaginea poetică un eseu etic concentrat, însă cu transparențe de rouă".

M. N. RUSU

„Neprivilegiate de autorul lor, cuvintele se așează cu acel calm al puterii cu care sînt învestite, exact acolo unde le este locul îngrijindu-se ca acolo, sus, să nu se strecoare nici o secundă artificială ci, simplă, puternică, ideea generoasă pentru care s-au zidit".

CONSTANȚA BUZEA

„Succesul său ține mai ales de capacitatea vizualizării, la nivelul căreia se produce acel amestec de exaltare și ironie care îi este specific".

DINU FLAMAND

patrel berceanu

Pe sub poduri și fînețe

nimic nu lipsea
muntele numai smerenie și rășină
iarba fanatizată gata să secere glezna cosașilor
poteci în stare să tocească încălțarea
profanului de la primul pas
uleiul orb stors din sfîrcul măslinei
chiupuri pline cu agrafe pentru strîns
părul deșertăciunilor
o mînă de bărbați gata să jure
că au văzut
numai maria magdalena întîrzia prin
mori părăsite și fînețe
se dăruia podarilor cu decență și bunătate
în zori i se va da cîrpa cu oțet
la rigoare își va abjura propriul sex
și-și va număra în vecii vecilor
clipele de fericire pe degetele
nici unei mîini

Alegerea Olimpului

poate că zorii veneau susurînd
pe vremea aceea
totul trebuie pus pe seama
acelui fel de lumină
astfel că zeii s-au hotărît și au zis
aici
și în imensa lor bunătate n-au luat
în seamă nici mulțimea de latrine
nici abatoarele lucrînd din plin
la vedere
poate pe vremea aceea zeii
nu erau ipocriți

Calc goethean

nu te du frumoasă clipă de vară
în orașul ăsta plin de cămăși fericite
doar eu știu să bat șoptit
clopote topite din agrafe de păr

nu mă lăsa preacurată clipită
știu să caut potcoave de aur
sub podeaua tristă a riului mares
știu să întorc cărăbușii din drum
pe limba de lumină-a maicii lor

dar nu mă lăsa frumoasă clipă de vară
cale de-o mie de inimi de-aici
doar pe mine mă ai : iată-mă :
cu sceptrul de pulbere-n mînă

Curaj prietene

— lui G. Ch. —

așa calci tu pe muchia valurilor noastre
— o, uleioase mări balcanice —
inflexibil ca o pafta de caporal în termen
dar vezi că eu nu mai am cuvinte de îmbărbătare
ia te rog de pe masă cireși de iunie
(cîte vrei) și scrie versuri pe locomotive
hai să inaugurăm stîrpea poeților c.f.r.
doamne ce bine prinde poezia în gări
dar nu-mi mai cere verbe-nălțătoare
ia cireșe și ia ziua de mîine
drept o andrea de aur cu care poți străpunge-n
somn trista ureche-a unui polonius
de pe timiș

Și încă Ahei

înconjurat de tovarășii săi
toți bărbați unu' și-unu
ulise le-ndoapă de zor urechile păroase
cu ceară numai să n-audă numai să n-audă
așa plutește ulise legat de catarg
rațiunea istoriei cu ceară-n urechi
bărbați cu toții și încă ahei
zămisliți de un fidias wagnerian
vai speriați și cu ceară-n urechi
numai să n-audă numai să n-audă
bruma de cîntec firava strigare
așa cu ceară-n urechi rațiunea înaltă
se simte liniștită pe mare

E vremea

m-a trădat nu firea mea
ci carnea mea
firea mea zicea mușcă ci
carnea mea zicea lingușește
și mai zicea — dinții tăi
sînt fragezi ca petala
de trandafir ergo linge
„zăpada e puritatea minții"
lasă-te nins e vremea vrerii
de ninsoare

Te s-a rostogolit spre stînga

cînd m-am hotărît să dau
singurătatea pe din două
ca pe o portocală
cele două emisfere exotice
se mai legănau încă pe talerul toamnei
te s-a rostogolit spre stînga
pe o frunză de arțar
iubesc s-a dus de-a dura pînă în șosea
cu un icnet de prim plan sonor
știu sînt un ignorant în arta colajului

Tropical colour T.V.

o femeie tînără dar încercănată natur
se simte bine numai în baie
sifonul toarce ca o pisică îndopată
„scaunul" i se pare un stejar retezat
brusc din somnul transmisibil prin ghinde
umezeala călduță ține locul
junglei Tropical colour T.V. rufele încrețite
de lichid i se par „toate pînzele sus"
cu un lighean de plastic și o cutie de
detergent femeia se apără și ea
cum poate de poftele nopții deafară
ferestrele camerei alăturate țipă zadarnic
luna ce-i cu luna ei bine luna
să-și mai pună pofta în cui
femeia are doar o pereche de mîini
zece raze cu unghii sidefii și ce-i
cu asta

Un rest de copilărie

chiar de-ar fi mai multe feluri
de-a te cățăra pe soclu
un rest de copilărie te mai clatină
o clipă simpla mireasmă a unui lujer
de ghețișoară e ponderabilă deci ușor
de reperat și nu se face dă prost
în cadru zic cineaștii
nu contează cine pune lumina totul
este să stai în bătaia ei chiar dacă
îngrețoșat cu aerul că ființa ta face
mai multe umbre pe pămînt
odată ajuns pe soclu zvîrle dalta
ce te sculpta pe dinăuntru
„de ce să locuiești într-o statuie
dacă aceasta te oprimă ?"

Visul cu numărul zece mii

...apoi un ciine ciinele molda
înotînd într-o apă neagră neluînd
în seamă trestiile care cresc brusc în fața
lui nici șerpii strălucitori mici piloți de ocazie
ciinele molda înotînd cu o bucată de piine
în gură pe care mi-o aduce mie și
eu nu pot să spun văd acestea cu ochiul
liber pentru că eu sînt malul
ierbos pe care acum ciinele molda
cutremurîndu-și blana se scutură de apă
eu sînt trestia care țîșnind brusc în
fața ciinelui căuta să-l împiedice să ajungă
la mine un minut înainte de a fi mal
și nu atît puterea și dorința cît știința
de a fi malul ierbos de pe care acum mă îndepărtez
văzîndu-mă din spate pentru că eu sînt
ciinele molda cu blana încă udă
privind subțirea siluetă omenească îndepărtîndu-se
și întorcîndu-mă o clipă pentru a-mi striga
ciinele care are încă în gură gustul piinii calde
purtată peste ape și nu pot spune văd
acestea cu ochiul liber pentru că fiind
sînt totul sînt visul

grigore arbore

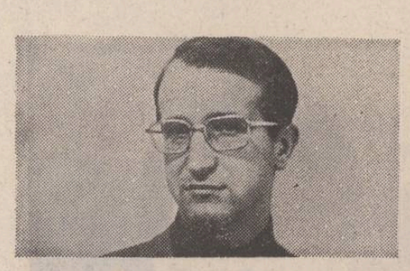

Pe aripi alte naufragii

Marinari fără porturi, corăbii
oarbe amorțite în noapte și
spectacolul țărmurilor dispărute treptat
odată cu orașul fără nume și țara
bitlanilor colorați, unde milul
înaintează rapid peste bastioane
inecînd în trecut eroice fapte
inscrise pe obeliscuri. Tot
ce rămîne în locul
părăsit de navigator
poartă semnele pierderii.
Mîndra cetate cu legile
fluturînd peste piețe doarme
somn infundat, zeii
să furișează-n amurg către cheiuri
rostogolind tezaurele templelor
spre nava așteptată.
Dar nu mai vine nimeni, stăpînește
pe mare fumul unei jertfe
în insula vecină săvîrșită.
Barbari și prieteni stau de strajă
la porți și nu-ndrăznesc să intre
căci leul de pe acrotere rage
din cînd în cînd și nemișcarea
e dreapta lui orînduială.
Mai bine pleacă, vela e întinsă
o, solitarule! Orașul
a murit de mult, e fără nume.
Doar un delfin îi mai aduce
pe aripi alte naufragii
dintr-un alt colț tăcut de lume.

O harfă de cenușă

Fluierul chiparoșilor și-acum mă înlănțuie
precum o coardă flexibilă de gît
amenințîndu-mi respirația.
Era un promontoriu coborît în cîmpie,
era o ruină năpădită de peisaj,
era o grădină cu magnolii îmbătrînite,
era o ruptură de munte unde
lucrurile se prăvăleau amețite
împinse de frazele filosofilor
ajunși aici pe poteci imposibile.
Moartea ta a făcut să renască
în mine dorința primejdiei :
mereu mă aplec peste golul
unde se-adună toate.
Dar ceva mă reține mereu, probabil
imobilitatea absolută a mării care
continuă să existe sau
vocea plăpîndă a crinului ce se substituie
oricărei amintiri. Ziua
toridă de mai oricum mă alungă
într-un deșert al meu în care
vibrează chiparoșii dezordonat precum
o harfă de cenușă.

Crește o muzică

Crește o muzică asemeni tăieturii
unei înalte ripe
Te lași sedus de ea și urmărești delirul
înmuguririi nucilor pe dealul
mușcat de turme somnolente urmărite
din cînd în cînd pe firul unei văi
de scrîncetul firav al ciinilor.
Posibil e să fi greșit ținutul
precum atîtea ori ți s-a-ntîmplat
intrînd pe porți nestrăjuite către
propria ta viață fără
a întreba pe nimeni. Nicicînd
n-ai auzit asemenea
lire și flaute, țîmbale minuite
de invizibili cîntăreți retrași
între păduri secrete lîngă
plăpîndele zvîcniri ale piraielor.
Dar ești oricum acasă căci recunoști ușor
livezile scheletice și caii
umblînd aiurea printre stoguri,
minați de fluieratul trestiei
ruptă prea brusc din mlaștina secată.
Un timp abstract revine-n nervi
și ai fugi din tine dintr-odată
dar te lovești de zidul de muzică în care
de vrei să fugi rămîi înfipt
precum o roză-nsingerată.

Sună trîmbițele violetelor

Sună trîmbițele violetelor ușor răgușite
peste satul meu amenințat de ploaie
și eu umblu desculț pe coline fringînd
cu tremurînde mîini armonia
instrumentelor vegetale și-mi concentrez
în auz ultimele note repercutate de
fugarul gîtlej al privighetorilor.
Sună trîmbițele violetelor ușor răgușite
deasupra cimitirului unde
stă răstignit pe-o mulțime de cruci,
hulit sau cinstit numele meu
îngropat în lumină și mîngîiat
de orașele plutitoare ale florilor
înverșunate de primăvară.
Sună trîmbițele violetelor ușor răgușite
și eu îngenunchiat lîngă ele
un glas mai vechi al meu descins
sub pietrele lustruite de picături
îl ascult revenind înfrunzit
tras de-un cal alb fără zăbale
intrat cu pieptu-n asfințit.

Incursiune

Sub trestii înfloresc nuferi mirați
strînși în centurii albe sub picioarele
putrede ale podurilor. Massaciucoli
este o apă stearpă care se retrage
inertă sub asaltul
huruitor al cărăbușilor atrași
de lanurile stabile ale gliei.

E necesar ca revenind aici
să nu crezi inutil în reușita
incursiunii pescărușilor peste canalul
secat de mult și devenit
arteră searbădă.
Ei urlă-n ceruri de atîta soare,
depling lumina și se năpustesc
deasupra prăzii învelind-o
în cuvîntări solemne despre
sensul autodevorării.

Sîntem oricum în vremea
e agerărilor retorice și-ți poți
dori ceva mai mult decît poate înfăptui
privirea pînă la orizontul prăbușit
între staminele de maci ce-astupă
priveliștea către orașul unde
la baza turnurilor înclinate melcii
se string și alterează echilibrul
covorului de umbră înverzită.

Poți aspira de pildă la mărirea
spre infinit a zilei pînă cînd
ultimul strop de aer cald dispare
în bronhiile larg deschise ; poți
îndrăzni să-ncerci cu dinții duritatea
culorilor de alge exaltate ; poți
să saluți un gînd al tău mai vechi
rămas din verile trecute lîngă firul
elastic și înșelător al
vorbitoarei trestii.

Oricum e inutil căci viața
este-n amurg, aici, o pană
de ciocîrlie ce continuă
să cînte singură umblînd pe apă.

Tu s-o culegi încet, cu teamă
să nu fringi melodia revărsată
în corpul tău odată cu această
prea tristă mîngîiere,
vagă, înstrăinată.

Bine-ai venit tandră rememorare

E ceasul cînd dintre oglinzi apare
umbra-n armură murmurînd
nume-ngropate-n ziduri. Bine-ai-venit
tandră rememorare ! Astăzi
în capul mesei locul de onoare
rîvnit de regi, nebuni și sfetnici,
de cetățeni de rînd, paiețe și poeți,
ți se cuvine căci afară
diluviile imobilizează
căderi și seve, umbre, regăsiri
într-un ocean viscos.
Începe anotimpul
incoerenței aștrilor și tu
cu sfatul tău poți ajuta
închiderea solemnă a orbitelor.
Regenerări se speră de la tine,
mișcări în sus și renunțări
la dispariție. Viața e însă apanajul
ființelor precum această
pală de vînt ce străbătînd fereastra
mă mîngîie pe umăr. Din jilțul
de unde stai se mai ridică
o pînză plumburie. Un gînd
al meu atîrnă-n mina ta
precum un spart
clopot de sticlă.

PASĂREA DE CEARĂ

cornel nistorescu

Uneori trec luni de zile, chiar ani și obosim așteptînd să ni se întîmple ceva deosebit care să ne trezească măcar pentru cîteva secunde convingerea clară că drumul pînă la moarte este scurt și că nu mai avem timp să atingem nemurirea. Mie mi s-a întîmplat într-o simbătă. Am cumpărat o revistă literară și-am răsfoit-o cu același interes pe jumătate adevărat, pe jumătate prefăcut. Un mare spațiu era oferit unui poet transilvan, o certitudine pentru critica literară și un prieten bun de la sfîrșitul studenției. Ultima dată ne întîlnirăm la munte și imaginea lui blîndă, iradiind înțelegere, sensibilitate și umor mi se părea că plutește peste fiecare literă. Grupajul de poezii al lui Adrian Popescu avea și un poem intitulat „Zburătoare de munte". Ca să-l puteți înțelege, trebuie să-l transcriu în întregime. „După moarte, îmi spui, carnea sa nu putrezește / îmbălsămată-n rășina seminței de brad / pe care o viață întreagă a tot căutat-o / Îi spune forfecuță zburătoarei de munte / are penele cărămizii și virful ciocului / încrucișat asemeni unui instrument de chirurg / Zboară prin aerul friguros și se hrănește / numai cu mireasma lucrurilor de dincolo / care-o îmbracă într-un vestmînt celest // Așa cum degetele subțiri ale unei cîntărețe / la harpă țes o cămașă de nuntă care / nu se vede dar o îmbrăcăm bucuroși // Cînează printre crengi. Singură. Ușoară. / Dar cum apasă aceste lucruri fără greutate / pe umerii noștri poticnindu-ne // Numele de alint nu i-l destramă nici / vuietul lifturilor din fîntîna castelului / nici risetele asudate ale celor care nu o văd // Își hrănește moartea răbdătoare și grijulie / Zidindu-se în silabele cînteculuî său, în rășini — / Sau poate și cîntecul i se pare de-acum de prisos". Am recitit-o cuprins de un tremur, deși era clar, nu mă puteam înșela, ca prin minune aveam înaintea mea prima dovadă a ceea ce căutam de multă vreme : o ființă mică, insignifiantă. Citiți cu atenție primul vers. **„După moarte, îmi spui, carnea sa nu putrezește"**. Orice om, chiar dacă n-a citit în viața lui decît poeziile din manualele școlare înțelege un lucru : pasărea aceasta dacă există este asemeni faraonilor din vechiul Egipt, dar spre deosebire de ei se îmbălsămează singură, clipă de clipă iar după moarte nu se bucură de nici un fel de glorie. Doamne, ce fapt uluitor, de-a dreptul incredibil ! O vietate minusculă se sustrage legilor firii, scapă degradării materiei și trece neatinsă prin secole împreună cu trupurile faraonilor Amenophis, Tut-Anch-Amon, Horemheb și Ramses, îmbălsămați cu cele mai misterioase tehnici și astăzi necunoscute antropologilor, dar pentru asta nu are nevoie de balsamuri, înțelepți și piramide, ci de semințe de brad și de singurătate. Citiți poezia și vedeți dacă nu vă spune același lucru. Iar eu am strigat Evrika pentru că de mai mulți ani îmi doream din tot sufletul să mă ocup și să scriu despre cel mai neînsemnat fapt de pe fața pămîntului. Le-am sous și celorlalți, vă dați seama că din noi nu se alege nimic, facem tot felul de cimitire grandioase pentru că ne temem că va dispare pînă și locul prin care intrăm în pămînt și ridicăm monumente de marmură și ciment fără să știm că ele nu mai păzesc nimic, că dedesubt e gol, că toate monumentele funerare nu fac decît să marcheze somptuos locul în care am devenit absolut nimic. În cimitirul Eternitatea din Iași am văzut scris pe o plăcuță „Loc de veci pînă în anul 1985". Forfecuța trudește o viață întreagă pentru eternitatea trupului ei și la sfîrșit nici o urmă, nici un poem, nici o lacrimă, nici un rînd în cărțile despre marile minuni. Povestea e frumoasă, a zis unul, n-ar fi rău să scrii o rubrică despre tainele naturii (Hodoronc-tronc, eu și tainele naturii !). Dar nu te mai ambala așa de la toate poeziile. Mîine-poimîine vii să ne propui descoperirea Laponei Enigel. Dacă poetul a avut un sublim moment de inspirație și atîta tot și pasărea asta nu există ? Am pus mîna pe **Micul dicționar enciclopedic** în ediția a doua, revăzută și adăugită, la pagina 393, scrie : **„Forfecuță** (foarfece) s.f. 1. Foarfece mic pentru tăiat unghiile. 2. Nume dat speciilor de păsări din genul Loxia, familia fringilidelor, mai mari decît o vrabie, cu ciocul puternic, avînd cele două jumătăți încrucișate ca niște foarfece". Pasărea, eternă sau nu, există. S-o compari cu vrabia e ca și cum ai condamna-o la moarte. Am pus mîna pe telefon. În fond poetul ar putea să-mi dea mai multe amănunte. Două zile l-am sunat fără încetare la telefonul său acasă și la serviciu. Pînă la urmă m-a căutat el, alarmat de insistența mea și de precizarea, „îl caut într-o problemă foarte importantă". Nu se aștepta să-l întreb de pasăre. „Aa, păi de asta suni tu ca la alarmă ?" m-a întrebat el mirat. Tot ce știuse folosise în poem. Iar amănuntele cu ceruirea trupului din timpul vieții le aflase de la un prieten, poet și el, stabilit în alt oraș. Și pentru că i le povestise se simțise obligat să-i dedice poemul. L-am întrebat dacă a văzut-o măcar. „Sigur că da, a zis el, cînd am fost la munte ne plimbam pe o alee pietruită și el mi-a arătat-o pe o creangă de brad. Era destul de mare și ciugulea ceva, probabil niște semințe". „Mare?" „Da, mare". „Dacă ar fi cît un vultur și s-ar hrăni cu semințe de brad, praf s-ar fi ales de pădurile de conifere din terțiar și pînă azi. Ar fi dispărut cu desăvîrșire și n-am mai fi avut de unde respira aer ozonat în concedii". L-am simțit cum ezită, cum renunță și mă sfătuiește să-l sun pe celălalt poet. Doamne, ce oameni extraordinari sînt poeții, mergi cu ei la munte, cinți tot felul de prostii, bei o dușcă de vin fiert, te bați cu zăpadă și tragi cu coada ochiului la femeile frumoase venite la schi în cele mai papagalicești costume și cînd e la urmă, ei trăiesc o clipă de iluminare și scriu o poezie căzută da din cer.

Am sunat la Sibiu. Al doilea poet își aducea aminte de pasăre. Citise și el poezia, zîmbise încîntat și cînd l-am întrebat de forfecuță a pomenit numele unui alt poet, fost și el în excursie, curtat de critica literară, introdus în antologii, premiat și așezat deja în galeria clasicilor. Iar telefoane, iar numere greșite, iar injurături, iar așteptare și pînă la urmă un scurt dialog. Nu văzuse niciodată pasărea. Nu știa dacă există sau nu. Zicea că ar fi citit undeva ori că ar fi auzit pe cineva povestind la un chef sau a visat, ceva nesigur dar teribil ca simbol. Se plimbase cu Adrian Popescu și văzuseră o pasăre ciugulind pe o creangă de brad și se bucuraseră la gîndul că ar putea fi chiar Pasărea de ceară.

Forfecuța începea să semene din ce în ce mai mult cu eroii de reportaj. Inventată, ignorată, disprețuită și aureolată brusc de trecerea în eternitate, putea foarte simplu să fie o pasăre obișnuită, semănînd într-adevăr cu vrabia, un fel de vrabie de munte. Cîteva secole o altă pasăre a răzbunat omul împotriva legilor firii. El a crezut că pasărea Phoenix renaște prin moarte și a trăit una din cele mai grozave iluzii din toată istoria regnului viu. Pliniu cel Bătrîn în **Istoria naturală** are un capitol despre păsări. Abia am făcut rost de unul din volume. „Se spune că Etiopia și India posedă indescriptibile păsări cu un colorit extrem de variat, și că în Arabia există o pasăre mai frumoasă decît toate celelalte (deși s-ar putea să țină de domeniul fabulosului), Pasărea Phoenix, unică în lume și rareori văzută. Se spune că este la fel de mare

ca un vultur și are o scînteiere aurie în jurul gîtului iar în rest este purpurie, doar coada este albastră și aripile sînt roz, iar beregata este înconjurată de smocuri și capul este împodobit de o creastă plină de pene. Prima și cea mai detaliată descriere romană a fost întocmită de Manilius, eminent senator, cunoscut pentru faimoasele și variatele sale cunoștințe căpătate fără ajutorul vreunui profesor. El a afirmat că nu există vreun muritor care să fi văzut pasărea hrănindu-se, că în Arabia ea este o pasăre sfîntă a zeului Soare, că trăiește 540 de ani, că atunci cînd îmbătrînește își face un cuib din crenguțe de scorțișoară sălbatică și tămîie, îl parfumează și stă în ei pînă la moarte și că din oasele și măduva sa ia naștere mai întîi un fel de larvă care se transformă într-un pui ; că aceasta începe prin a face ritualurile funerare care se cuvin păsării moarte, apoi duce întregul cuib în cetatea soarelui care se află lîngă Panchara și îl așază pe un altar. [...]. Cornelius Valerianus arată apoi că o pasăre Phoenix a zburat în Egipt în timpul consulatului lui Quintus Plantius și Sextus Papinius. Ea a fost adusă la Roma pe vremea cînd era censor împăratul Claudius, și înfățișată în Comitium, fapt atestat în documente, deși nimeni nu se îndoiește că această pasăre era o înșelăciune". Ce fericiți au fost egiptenii ! Ei au putut striga, pasărea Phoenix zboară peste Egipt ! Dacă unul singur ar fi văzut-o, ar fi putut spune, eu am văzut pasărea Phoenix și asta i-ar fi ajuns pentru tot restul vieții, chiar dacă ar fi trebuit să-și piardă vederea după ultima ei bătaie de aripi spre linia orizontului. Cinci Păsări ne despart de Publius Licinius și de uimirea împăratului Claudius, singurul om din lume care n-ar fi exclus să fi avut un exemplar la picioarele sale și numai trei Păsări Phoenix au trăit între noi și sfîrșitul Imperiului Roman. Dar dacă ultima propoziție din textul lui Plinius este adevărată, atunci adio nemurire. Trebuie să recunosc că m-a ispitit gîndul că sînt pe cale de a descoperi o pasăre aproape necunoscută chiar și lui Plinius, ignorată pe nedrept și care ar putea genera un simbol de mare forță și, în plus, mi-ar da răspuns la o întrebare stupid de simplă : există sau nu există corp care să scape putrezirii, pe care să-l înghită pămîntul fără să-l poată digera cu gura lui parșivă și molfăită ? Se spune că și unicornul ar fi existat pe vremea nu știu cărui faraon. Porumbelul călător a trăit și el ; ultimul exemplar, Martha, s-a stins într-o colivie din Cincinatti în data de 1 septembrie 1914 ora 1 p.m. Revistele internaționale de ecologie publică mereu lista zecilor de specii care dispar anual din natură. N-ar fi exclus ca și ultimul exemplar din forfecuță să fi murit nu demult și la moartea ei să nu fi existat nici un martor. Singurătatea desăvîrșită.

Așteptam prilejul de-a urca la munte. Îmi cumpărasem un binoclu, un aparat de fotografiat cu teleobiectiv și un casetofon cu microfon direcțional și mă pregăteam sufletește de o expediție în toată regula Dar vara luneca pe nesimțite și nu-mi dădea nici un prilej de plecare. Într-o zi cu soare chinuitor am reușit să mă furișez din redacție și s-o șterg la unul din șirandurile de pe malul Herăstrăului. Aveam două reviste americane și un ziar italian. M-am așezat pe un scaun din fire de plastic înfierbîntate și cu engleza mea știrbă am pornit o buchiseală în toată legea. Un individ cu mutră de adolescent s-a oprit alături și mi-a cerut revista cu eforturi vizibile de-a pronunța sunetele corect și distinct. Nu voia s-o citească. Adormise pe plajă și i-o șterpeliseră. I-am zis că dacă mă roagă frumos i-o arăt, dacă nu, călătorie șprințcenată pe nisip și pe apă. S-a enervat dar n-a avut încotro, a trebuit să se roage, i-am dat-o și a văzut că era un număr vechi și ferfeniți. Și-a trîntit o sacoșă de strand pe scaunul vecin și țac-pac mi-a spus că sînt un tip dificil, enervant și greu de suportat, cu o voință de fier ca toți cei născuți în zodia săgetătorului. Fuma țigări bune, avea niște ochi inteligenți și lunecoși și-n ciuda faptului că mă luase tare nu arăta cîtuși de puțin pus pe hartă. Din două propoziții reușise să-mi stîrnească interesul. O să ai parte de o moarte violentă, mi-a zis el, răsfoind ziarul italian, și lumea va zice că ai murit ca prostul și cînd privirea îi obosea își îndrepta ochii spre apele liniștite ale lacului, brăzdate de ambarcațiuni cu pînze. Individul de lîngă mine era un american pur sînge, adică trăznit. Acceptase slujba într-o țară europeană numai pentru a-și putea cerceta arborele genealogic pe ale cărui rădăcini apărea și un armean plecat din Balcani. Arăta destul de tînăr, luptase cîțiva ani în Vietnam, terminase fizica la Harward University și se pricepea la literatură, la medicină, la politică, la științe oculte, era un afemeiat și purta ciorapi albi de baschet, ridicați pînă sub genunchi. La un moment dat și-a rulat unul din ciorapi pînă spre gleznă, dezvelind o imensă cicatrice rozalie, look, aici nu mai am nici o venă din naștere, toate sînt din plastic și mai am kitiva ani de trait. O pățise în Vietnam, o grenadă explodase în apropiere și venele de plastic fuseseră singura lui șansă la cîțiva ani în plus. Voia să se bucure de ei. Am vrut să mă fac preot, dar am suit un horse într-o clopotniza ca să-i dau o bere și horse n-a mai vrut să coboare.

A cumpărat două sticle de pepsi și m-a întrebat la ce firmă lucrez și i-am spus că sînt ziarist. Și tu cu ce te ocupi, l-am întrebat eu și el a zis că a acceptat slujba de atașat specialist în probleme aero pînă la începerea unui nou și apropiat război. Mă pufnea rîsul. Îmi venea să-i zic, acum imi dau eu seama cum de te pricepi tu și la literatură și la politică și la război, și la medicină, și la femei. Nimic, el voia să discutăm politică, politică și femei și eu încercam să-i explic că în acel moment preocuparea mea de bază era o simplă și necunoscută pasăre. Pasari, pasari, a exclamat el arătîndu-mi mîinile subțiri, cu urme de cicatrici, ele au fost pasiunea mea, cu ani în urmă

---

film

f

Punga cu libelule

Ce este „Punga cu libelule" în filmul lui Fănuș Neagu și Vintilă Ornaru ? Paradoxul lansat încă din titlu, alcătuirea de cuvinte care nu e pe de-a-ntregul metaforă dar sună frumos, vine ca o adiere dinspre proza lui Fănuș Neagu și se răspîndește asupra întregului film. Scenariștii au găsit o justificare cinematografică paradoxului, plasîndu-l într-o lume paradoxală — în anii războiului, la Brăila. Formula nu mi se mai pare insolită, atunci cînd își găsește loc într-un limbaj conspirativ — al comuniștilor, care, în timpul celui de-al doilea război mondial, inițiau acțiuni de sabotaj împotriva „aliaților" germani.

După cîte filme s-au făcut pînă acum pe această temă, s-ar fi putut spune că tema e epuizată, dar cei doi scenariști aleg o cale originală de pătrundere în rezistența românească din spatele frontului, fără să intre în amănunte organizatorice, fără să apeleze la mijloacele obișnuite ale filmului de acțiune. Filmul rămîne la aparențe — la suprafața vieții orașului de provincie, cu lungi popasuri în cabaret și în circiumi, cu programe de cabaret filmate în extenso, cu o lipsă de grabă care seamănă cu lipsa unor scopuri precise, dar care reușește să reconstituie o atmosferă atît de cunoscută nouă. Acțiunile de sabotaj, convenționale, rămîn cumva în afara filmului și este foarte bine că regizorul Manole Marcus nu a insistat asupra lor. Scenariul a fost scris mai mult de dragul galeriei de personaje, savuros colorate, și dacă descoperim pînă la urmă că mai toate aceste personaje au fost implicate în sabotaje, descoperirea o facem mai mult în profitul necunoscutului uman decît al suspensului. Frumos în alcătuirea sa, în imaginea realizată de Nicu Stan, filmul are uneori un aer de joc gratuit, făcut mai mult de dragul pitorescului decît cu seriozitatea și preocuparea profesioniștilor.

Din distribuția aleasă întru totul pe măsura spiritului care guvernează filmul, remarcăm personajele jucate de Mihai Pălădescu, Gheorghe Visu, Victor Rebengiuc, Olimpia Arghir, Enikö Szilagyi, Catrinel Paraschivescu, Iancu Lucian... Muzica lui George Grigoriu are și ea, în film, o greutate aparte — muzica unui compozitor care „simte" cinematografic.

În orice caz, întîlnirea lui Fănuș Neagu și Vintilă Ornaru, ca scenariști, a evoluat fericit. „Punga cu libelule" fiind cel mai consistent film al lor de pînă acum, cîștigînd poate și din benefica întîlnire cu regizorul Manole Marcus.

Nicolae Mateescu

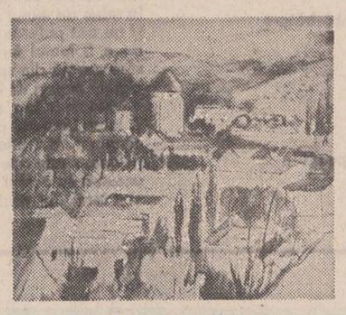

---

plastică

p

Micaela Eleutheriade

În cronica sa la „Salonul de primăvară" bucureștean, cronică publicată în Universul literar din 6 iunie 1926, pictorul și criticul de artă N. Tonitza nu își reține o exclamație provocată de surpriza întîlnirii cu pînza **„Natură statică cu pălărie neagră"** semnată de Micaela Eleutheriade, tînără debutantă, revenită recent de la Paris unde își continuase studiile la Academia Ranson. Aprecierea superlativă a lui Tonitza s-a dovedit de bun augur. În 1931 obține premiul „Salonului oficial". În acel moment personalitatea sa artistică era structurată, pictura sa avînd caracteristici ce o fac pe deplin recognoscibilă Ele ies pregnant în evidență din lucrările prezentate la Muzeul de artă al Republicii Socialiste România în expoziția retrospectivă înființată de Gheorghe Cozma și Magda Cârneci.

Influențată inițial de pictura lui Dufy și Marquet ale căror pînze avusese ocazia să le cunoască la Paris, Micaela Eleutheriade nu a fost mai puțin atrasă de aerul solar al lucrărilor lui Matisse. De la bun început sînt evidente în tablourile artistei două tentații majore. Pe de o parte — așa cum se întîmplă în lucrarea la care se referea Tonitza — se încearcă o precizare discretă a formei și conturului obiectelor prin delimitarea planurilor de referință și renunțarea la valoare, ceea ce ne duce imediat cu gîndul la anumite rezolvări ale lui Bracque dintr-o perioadă posterioară avîntului cubist. Pe de altă parte se încearcă o dinamizare a compoziției prin direcționarea contururilor sau sugerarea lor prin hașuri. Lucrările capătă în acest caz o anume fluiditate în ciuda unității plastice a imaginii. Într-o perioadă ulterioară aceastăă fluiditate a reprezentării va fi temperată de izbucnirea solară a culorilor care va subordona iluzia instabilității lucrurilor.

Există, desigur, variante stilistice numeroase în cadrul lucrărilor ce, în mare doar, pot fi încadrate în cele două direcții. Un factor aproape imponderabil le unește, un anume mod extrem de spontan al artistei de a reacționa în fața naturii, a peisajului, a chipului omenesc. Contactul retinei cu lucrurile se produce atît de rapid încît artista simte de cele mai multe ori nevoia să-l materializeze grafic, în linii vibrante Micaela Eleutheriade a preferat totdeauna instantaneul, motiv pentru care nu a acordat mare atenție tonalităților și acordurilor. A preferat vioiciunea și rapiditatea culorii, impresia rapidă născută dintr-o observație transmisă imediat, fără acordarea răgazului necesar temperării efectului. Una dintre cele mai acute observații despre pictura ei le datorăm lui Oscar Han care remarca „lipsa de premeditare a transcripției". Căci în întregul lor lucrările pictoriței pot fi considerate ca fructul unei sincerități debordante. De aceea lucrurile grave i se par foarte simple Lipsește cu desăvîrșire acel aer încrîncenat, de gravitate excesivă în contact cu aspecte banale ale vieții.

Sensul autentic al pînzelor Micaelei Eleutheriade are valoarea unei profesiuni de credință, a unei încrezătoare afirmări a capacității artei de a aduce căldură și lumină în sufletul omenesc.

G.A.

---

muzică

m

Disc Hyperion

Ce reține un disc din prezența atît de animată a unei formații ca „Hyperion", a cărei atractivitate este creația **in tempore ?** Surprinsă în mers, formația divulgă, în recenta apariție a Electrecordului, instantaneul unei inspirații pe care marca ansamblului și veghea stimulativă a conducătorului său, compozitorul Iancu Dumitrescu, o legitimează ca permanentă. Informația ar fi completată, tinzînd către deplina edificare, de mai multe discuri, pe care, de ce să nu imaginăm, unele piese s-ar putea repeta, pentru a grava clipele distincte în care au emanat.

Edificator deci este acest disc nu pentru că realizările consemnate acum ar fi mereu asemenea, dar ele sînt mereu depline. Iancu Dumitrescu și virtuoșii lui parteneri de joc — Aurelian Octav Popa, George Georgescu, Ștefan Thomasz, Mihai Tănăsilă, Costin Petrescu, am citat doar dintre cei mai stabili — au în vedere exploatarea optimă perpetuă a inspirației, măsura înaltă a invenției muzicale. Apoi, discul oferă prin cele patru lucrări tot atîtea direcții definitorii din repertoriul formației. Le-am ordonat întîi pe cele disjuncte, apoi pe cele de grație.

Ștefan Niculescu **(Sincronie)** aduce aici poezia geometrică, mallarmeană, a spusei ca eter coagulat printr-un gest unic, emisie singulară luminînd semnificații multiple. Este o piesă care nu povestește nimic, căci ceea ce se întîmplă nu-i de domeniul structurii ci al ordinii, ca și cum am imagina un procedeu prin care o fotografie mișcată devine clară apoi iar mișcată. Noblețe a ipotezei, căci „vinovat e tot făcutul...". Invers, la Corneliu Cezar **(Roata),** multiplicitatea gesturilor narează către o unică semnificație, învăluitoare, prezentă. Misterul lucrurilor, căldura concretului focalizează înspre comuniune, creație în bucurie, cea mai aproape dintre ideile de care, pe nesimțite, ne-am îndepărtat. Solicitînd un răspuns afectiv, compozitorul se situează în linia punctului de fugă spre ipostaza de arhitect al realului.

Pe Iancu Dumitrescu **(Movemur et sumus),** unicitatea gestului îl apropie de Ștefan Niculescu ; aici gestul este comentat, reflectat, descompus într-o infinitate de nuanțe poziționale, ca printr-un joc de oglinzi. Amplificare la nesfîrșit a vibrațiilor, ca un fel de laser muzical. Procedeul este întîi integrativ (se obține un material auditiv complex) apoi disociativ : aventura piesei este analiza materialului, exploatarea nodurilor de interes, ca într-un film ce „povestește" un peisaj unic, din prize succesive de detaliu. Apoi, muzica lui Octavian Nemescu **(Combinații în cercuri)** emană dintr-un vis stratificat, aducere la numitorul comun conștiinței a stărilor variate în care plăcerea concretului nu este mărginită. Nemescu are o operă unitară, de amploare ideatică, și fiecare lucrare, deși nu-l epuizează, vibrează de „răzleția" întregului. Imaginația poetului străbate cercurile concentrice, între **Monos** (simburele) și **Una** (circumferința ultimă), edificîndu-ne și bucurîndu-se de parfumul fiecărui mediu pătruns, fiecărei culori asociate.

Exigența pentru calitatea tehnică a discului ține de profesionalismul formației, ca și coperta (Cristina Angelescu), de rară frumusețe.

Costin Cazaban

am fost în Volta Superior, în Mauritania, în Ciad, în Mali și Coasta de Fildeș la vînătoare de pasari, ele sînt my hobby, look. cicatricea asta o am de la un vultur din Ciad, luni de zile am trait în paduri, într-un cort transformat în laboratory de cercetare. I-am povestit despre forfecuță. M-a întrebat dacă am citit **Ultima licorna**, a book a unui american. Auzisem de ea. Mi-a propus s-o caut. Aș vedea un exemplu cum se face literatură despre o pasere. Și aș putea scrie o treabă de science-fiction, literatura viitorului, și dacă nu mi-o publică nimeni pot să apelez la el și-mi aranjează s-o scot în Elveția, la Printing House of my friend Billy. Ce știu about it, m-a întrebat el, și eu am zis, dacă-i adevărat ce-am aflat, atunci este o pasăre extraordinară, pe nedrept ignorată. Ignorata, cum, se cunosc so much despre ea ca eu n-aș spune că e ignorata. A trebuit să recunosc că mă aflu abia la începutul documentării și că n-am reușit să string prea multe date despre ea. O.K., my friend, eu m-am ocupat mult de pasarea asta, e una din cele mai intristing paseri din toată specia. Își aprindea țigară de la țigară și in timp ce vorbea trăgea cu ochiul la gleznele arămii ale studentelor intinse la soare, incerca să le prindă privirea pentru o secundă, și aștepta altele, este singura pasare care nu se inmulțește prin ou, puii ei se nasc by divizion și dacă se nasc prin diviziune asta ce inseamnă ? Trecea o frumusețe ispititoare și răspunsul i-a înghețat pe vîrful buzelor, dar nu ne-a băgat în seamă și el a petrecut-o cu privirea pînă cînd a intrat în apă și valurile îl impiedicau să-i mai admire corpul deși mișcările lenește il ameteau și mai mult, asta înseamnă ca e o pasare care nu are mascul, care traiește fara sa se bucure de iubire și ca singuratatea ei are ca scop nașterea unui pui. After moare pe creanga de brad și cade pe covorul de frunzi uscați, my friend, și intră în eternity. Îl ascultam cu gura căscată, nu-mi venea să cred, eu în locul tău mi-aș intitula novel-ul „Singura pasare singura". Americanul ăsta nu era prost deloc. Trăiește și la New Jersey și pe înălțimile montane de la Mediterana și uneori în padurile de munte în nord unde, cum se zice, fruct de conifere este mai concentrate în uleiuri and rasini. S-au purtat discuții contradictory în legătură cu clasarea la insecte sau la bird. Se înmulțește ca hydra prin division, moare ca paserea Phoenix la nașterea puiului, are 2 500 de bătăi de aripi per minut, cu 500 more little than Colibri, fata ieșea din apă și-și scutura părul, a uitat iar de pasăre, înmărmurit de frumusețea corpului ei și de mișcările voluptuoase, un adevărat spectacol al trupului omenesc ajuns în clipa perfecțiunii. A trecut prin fața noastră, stropind betonul fierbinte și el i-a șoptit, hello, dar ea a trecut nepăsătoare, călcind cu acel nemăsurat orgoliu al frumuseții, a fost discoverd by un biolog german, Merkt și i-a dat numele lui, Merkt bird și dacă vrei să afli totul about it cauta Bird-Board Enciclopedy of Harvard University de unde poți afla totul și s-a ridicat încă sub fascinația femeii care se îndepărta, a pîpăit cu mina sacoșa albastră cu dungi galbene, incercînd să n-o piardă din priviri și a pornit după ea fără să-mi spună nici hello, nici bye, bye, călcînd sportiv cu toate venele lui de plastic supuse și binevoitoare în a-l ajuta să-și trăiască și să se bucure de din ce în ce mai puținele lui zile.

La marile biblioteci enciclopedia cu pricina lipsea cu desăvîrșire. Nu fusese achiziționată. Merkt nu figurează în dicționarul de biologie. Mi-am adus aminte de un prieten, inginer și poet. Soția lui terminase facultatea de biologie cu rezultate strălucite și lucra într-un institut de cercetări unde se ocupa de bacterii. Am sunat-o și i-am povestit tot ce aflasem și rugînd-o să mă ajute să găsesc documentația necesară. Nu m-a lăsat să termin și m-a întrebat pe un ton amuzat, dragă, cine ți-a spus ție toate bazaconiile astea ? Îți dai seama ce vorbești, o pasăre care să se înmulțească prin diviziune, asta-i culmea, să nu mai spui la nimeni că te faci de ris. Am înghițit în sec încercînd să îndrug ceva despre o glumă. Dragul meu, a zis doamna, e o pasăre absolut obișnuită, își face cuibul în brazi, depune ouă, clocește pui și moare ca toate păsările. Numai cînd nu găsește insecte se hrănește cu semințe. Chestia cu îmbălsămarea în rășini să știi că n-ar fi exclusă din moment ce se hrănește cu semințe de conifere. Oricum, n-ar fi rău să răsfoiești niște cărți de specialitate. I-am mulțumit, frumos. Nu-mi spulberase și ultimele speranțe.

Pasărea de ceară plana mereu deasupra mea. Începusem s-o visez. Aveam impresia că o văd zburînd în coniferele decorative din parcurile publice, că la fiecare pas calc un pămînt îmbălsămat cu trupul ei firav. Îmi imaginam oamenii hrănindu-se cu semințe de brad și devenind un muzeu mișcător al figurilor de ceară, reciteam textul lui Plinius din **Istoria naturală** despre Pasărea Phoenix și încercam să le compar, scriam scrisori marilor institute de biologie din lume și le ceream soriiinul, am stat zile și nopți la marginea Bucureștilor, înarmat cu toată aparatura de imagine și sunet pentru a imortaliza prima mea întîlnire cu Pasărea de ceară și eram convins că omul care-mi spusese că la intrarea Dîmboviței în București apar uneori colonii de forfecuțe așa cum apar și cele citeva perechi de pescărușI spune adevărul, am suportat frigul și ploaia ca nebunul așezat în grădină cu un aparat de fotografiat în așteptarea apariției unei farfurii zburătoare, am deschis o cărare, am bătătorit locul și mi-am înjghebat o mică colibă în care am locuit două săptămîni oină cînd m-au alungat miliția și paznicul de cîmp, am desenat-o în culori, în creion negru, am declarat ceara și rășinile materii sacre și-am acceptat iarna cu speranța că voi găsi timp pentru o expediție în Carpați dar mă temeam să pornesc pentru că timpitul de american, poate decedat între timp, îmi prevestise o moarte violentă. A trecut decembrie, a murit și ianuarie și coloniile de forfecuțe n-au coborît spre București și mă cuprindea teama că nu vor veni niciodată pentru că Pasărea de ceară există și nu există, că flacăra dogoritoare a imaginației fiecăruia o topește mereu și-o modelează iar de fiecare dată altfel, imposibil de recunoscut, că există atîtea păsări de ceară cîți oameni au imaginație, așa cum și viața este un fel de pasăre de ceară, fiecare om văzînd-o, imaginîndu-și-o și trăind-o altfel, orice încercare de a-i convinge pe muritori că un lucru sau o ființă are un singur rost și un singur sens fiind de la început sortită eșecului [...]

Așteptarea este cea mai cumplită boală. N-am mai putut-o suporta. Mi-am depus o cerere de concediu fără plată, mi-am procurat bocanci de munte, hanorac și cort, termos, topor de pădurar, ceaun de tuci, spirt, vodkă și cafea, mălai și țigări și am pornit întîia expediție hotărîtoare cu oarecari stringeri de inimă. N-am fost și nu sînt un fanatic al excursiilor pe munte. De două-trei ori, în miezul verii am ajuns la cel mult 1 000 de metri dar niciodată iarna și nici cu un metru mai sus de cabanele accesibile cu autoturismul. Iar întîlnirea cu muntele, ca și cea cu oamenii, e un mare risc. Am poposit într-un oraș reședință de județ. Mai fusesem să scriu și scrisesem de bine.

— Salutăm presa, a patra putere !

Activistul mă cunoștea și mi se părea un om de treabă. Data trecută mă însoțise la punerea în funcțiune a unui utilaj (premieră tehnică absolută) care înlocuia un produs importat cu mari eforturi financiare. Tot drumul își injura șeful, un incapabil fără studii care cîștigă dublu cît el și nu face nimic, apasă pe buton, să vină B. și B. vine, B. fă asta pînă miine, e cerută de sus și el se chinuie și le face în vreme ce șeful se laudă că nu-și mai vede capul de treburi.

— Cu ce ocazie pe la noi ?

Pe un ton care însinua o prietenie mai veche, făcînd apel la capacitatea lui intelectuală de a sesiza semnificații și nuanțe străine altora i-am povestit tot ce știam despre pasăre. Aveam nevoie de un mic ajutor.

— Hm, a făcut el jucîndu-se cu un creion, dumneata crezi că eu sînt naiv ? Cunosc procedeu', vii și-mi zici de una, eu zic, bine și te duci la fix după o chestie nereprezentativă și pac, ne arzi în Războiul. Mai bine spune deschis. Să știi că județul nostru fiind zonă turistică, are multe păsări călătoare. Dar în urma eforturilor noastre și-a acțiunilor comune cu organizațiile de tineri și organele de miliție am reușit să le îndepărtăm. Așa că încearcă la alții pentru că ce se mai găsește nu-i reprezentativ pentru tinerii noștri. Clar ?

Am încercat să-i explic. Nimic. L-a sunat pe șeful lui, i-a zis ceva despre presă și despre pasăre și a închis telefonul. Ne chema la el.

— Bine ați venit pe la noi !

I-am explicat cît puteam mai concis și mai convingător.

— Bine, măi tovarășu, ăsta-i rolul presei, dumitale îți arde de păsări cînd noi avem probleme și facem eforturi ca să întîmpinăm cu rezultate în muncă...

— Știți, eu cred că e o mare cinste pentru județul dumneavoastră că are o asemenea pasăre nepieritoare în veci. Și blocurile și uzinele se dărîmă și ea rămîne neatinsă.

— Cum, a strigat el, vreți să spuneți că uzinele

din județul nostru se dărîmă ? Dumneata îți dai seama ce afirmi ? Păi noi am redus consumul de energie cu 10 la sută, avem cel mai mare combinat din țară, tinerii noștri și harnicele lor colective au obținut un mare avans în întrecere, avem inventatori pe care alții ar fi în stare să ni-i cumpere în aur și dumneata umbli după o pasăre ? Păiastaestehîrmenireapreseihîrnăsămble-

L-a întrebat pe B. dacă mi-a văzut actele și legitimația. Să le verifice ca nu cumva să fie vorba de un ins răuvoitor. Am ieșit. Am ajuns la miliție (mă, tu ești âla cu pasărea, ce te-a apucat, bă) am dormit o noapte între vagabonzi, hoți de buzunare, barbugii și codoși, obiectul muncii mele de fiecare zi, iar dimineața am fost chemat (poftiți, tovarășu, n-aveți decît să vă căutați pasărea dumneavoastră preferată) mi s-a restituit aparatul de fotografiat, casetofonul, mălaiul, spirtul solid, ceaunul de tuci și cortul și am fost condus la ieșire.

Singur nu puteam porni. Ningea din greu, plugurile se chinuiau să desfunde străzile și se împotmoleau în zăpada pufoasă spulberată de vînt. Aveam impresia că se luminează, o oră cel mult două cerul se liniștea și pe urmă se pornea iar, își descărca basculantele și continua să betoneze lumea cu gheață. În dreptul unui magazin pentru pescarii sportivi am văzut ieșind un vînător mic, crăcănat, cu picioare puternice, un tip cu înfățișare pitecantropică. L-am acostat, i-am spus că sînt ziarist și că am nevoie de ajutorul lui. Pun

Continuare în pag. a 7-a

lucian avramescu

Planetă

să mergem, iubito, prea multe
măscări ni se strigă din ceață
în parcul atomic al nopții
destui ne pîndesc și ne-nvață

nimic nu mai poartă prelată
la modă sînt verzile nude
prin trupul tău sincer de fată
se vede, se umblă, se-aude

să mergem, iubito, să mergem
același tablou se succede
prin șoaptele mele de taină
se-aude, se umblă, se vede

aleile noului secol
tranzistori plantează în jungă
prin iarba pe care te-așez
se vede, se-aude, se umblă

să mergem, iubito, dar unde
nu-i loc pentru noi pe planetă
șenilele veacului calcă
marcajele noastre de cretă

Poem cu dedicație

Pedagogilor încruntați

nu speriați frumoșii-adolescenți
chiar dacă nu-s adeseori decenți
și poartă prin foaiere drept chipiu
cocoloșitul veacului sicriu ;
își dau cu muguri jefuiți pe buze
lăsînd capitole de legi lehuze
și se îmbracă-n verbe fistichii
notîndu-și pe manșete poezii

nu speriați frumoșii-adolescenți
chiar dacă nu-s adeseori decenți
și mai sărută-n văzul tuturor
pe cer, albastra dîră de cocor
și stau în parcuri, neumiți cu tunu'
pînă refac din doi, sublimul unu'

nu speriați frumoșii-adolescenți
chiar dacă nu-s adeseori decenți
rîzînd cu aiurită nepăsare
cînd riscu-i vaccinează pe spinare

nu speriați frumoșii-adolescenți
chiar dacă nu-s adeseori decenți
și se scălimbă, amendați cam tare
către sergentul de la semafoare
ei, la nevoie, fără strîmbătate
și-mpart fișia de singurătate
sincer suind roșeața vieții lor
în obrajii veacului triumfător

nu speriați frumoșii-adolescenți
chiar dacă nu-s adeseori decenți
bagînd în cofă, cînd nu te aștepți
lungi șiruri consacrate de deștepți
ei poartă noi idei fără cravată
și pun pe moațe luna demodată
dar nu-i adevărat că-au luat pe sus
iluzia statuii lui Isus,
că au mînat adînș atomici bouri
să pască iarba vechilor tablouri
că nu știu să descopere-n statui
ai armoniei deghizați pistrui
că greaca și sanscrita le îngheață
seninul zîmbet natural pe față

zău, nu speriați frumoșii-adolescenți
chiar dacă nu-s, adeseori, decenți
ei au în schimb ceva ce nimeni n-are
incandescent tărîmul de candoare
și pot să inventeze fără risc
al lumii de la capăt obelisc
nu-i coborîți, vă rog, pe țărna tare
din ale îndrăznelii lor planoare
ei sînt copiii veacului ce vine
prin ei voi veți privi cum se cuvine
coama planetei, formele-i virgine
nu-i coborîți, vă rog, pe țărna tare
din ale îndrăznelii lor planoare

Crochiu

tu care urci mai multe etaje ale surîsului
la intrarea unui necunoscut
te desfaci ca o păstaie
la prima lovitură a sorții

B doi sau A zero

fiecare zi ca o răzătoare
care preschimbă frumosul tău chip,
nervii chirciți în molecule
ca-n niște vizuini nesigure
gleznele atît de rotunde cîndva
simetria peninsulară a umerilor...

sub umbrela cărămizie
a fiecărei zile
fericirea mea se umple de pojar
mă dor scaunele goale
contaminate de reumatismul
stării de singurătate

cer o cafea
și în ceașcă nu pică niciodată
steaua Caliope
iar pesmeții nu seamănă
cu lunguiețul Cap al Bunei Speranțe

fiecare zi ca o răzătoare
pe care patinăm luîndu-ne avînt
pe burtă, pe spate, pe ochi și pe străfundul
ochilor
rîzînd-singerînd în aclamațiile mulțimii
cu strălucitoarele noastre nuduri
din ce în ce mai greu de pansat

fiecare zi ca o răzătoare
pe care lunecăm
asemeni schiorilor,
numai că
în locul direi de mătreață a zăpezii
lăsăm în urmă
o trandafirie dîră
care se coagulează rapid,
fără să se știe dacă, medical,
e vorba de
grupa B II sau A 0

Barcagiu al surîsului

barcagiu al surîsului doamnă
n-am luat preț de căderi, nici tain
ce efort și mai ce azi înseamnă
să treci marea sargaselor plin

eu vîslesc zi și noapte întruna
pe-o cinzeacă și-ades pe nimic
vizitați cu încredere luna
debarcăm în al ei ombilic

ce contează că ramele-s grele
și-au intrat chiar în palme puțin
ba de-un timp văd că ramuri din ele
lăstăresc într-un mod clandestin

roșu clar e culoarea lor clară
rădăcinile-mi cresc prin artere —
n-are iarnă eterna lor vară
fără somn eu vîslesc cu putere

hai, urcați spre o insulă nouă
eu vă cer doar un singur surîs
nu vă temeți că-n trupul meu plouă
tot o rană cu vîslele îs

nu v-arăt altceva decît ce e
chiar în voi mai ascuns, mai rebel
hai urcați, i-un pariu pe maree
căci altfel nu-i tărîm mai altfel

barcagiu al surîsului doamnă
n-am luat preț de căderi, nici tain
ce efort și mai ce azi înseamnă
să treci marea sargaselor plin

mihai bărbulescu

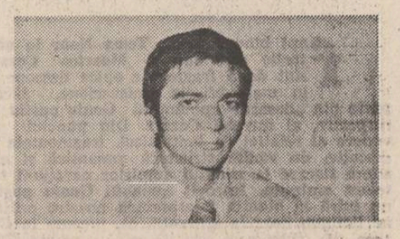

Orfeu, mai înaintea Daciei

Țestoasa trece-n cîntec. Din coarde de
berbece
În miezul ei, Orfeu, cu Tracia petrece
E lira dăruită, se zice, de Mercur
Se-opresc păduri din foșnet și blînd e
lupul sur.

Cînd el, Orfeu le cîntă, și-atuncea cînd le
joacă
Vin animale-n juru-i și cîntecu-i o arcă
Se-oprește-n riul reped fulgerătorul păstrăv
Și merii înfloresc, și nuferii, în ostrov.

În Tracia, aici, unde s-a fost născut
Sunt ierburile-nalte și grîul și mai mult
De portul omului, statura, le întrece
La nașterea de lume, unde Orfeu e rege.

Păstori peste o țară ce ne-a avut ai ei
Cu pieptul plug arînd somnul seminței
Cu-albinele prieteni, cu fluturii din tei
Cu vorba cumpănită și istețimea ființei

Noi am trăit Carpații pe cînd nu se numeau
Și riurile astea, cînd nu știam că-n lume
Poate-s mai mari în piscuri, și poate că erau
Poate-s mai largi în maluri, mai albe sunt
în spume.

Odată cu pastorii Orfeu ascultă cerul
În nopțile de vară cînd stelele, omăt
Acoperă-n lumină pridvorul și oierul
Cu miei și cu mioare, cu ciinii, și cu tot.

Și iată-i, din pămînturi, cu ierburile vin
Păstorii-acestui neam, înspre durată
Ei pling la nașteri. Cupele cu vin
Și rîs hohotitor la morți arată.

Ș-a fost plecat Orfeu în adîncimi
Cu turmele de cîntec și arome
Pădurile-au vuit, vuiesc tîrziu
Peste hotarul sacrei, mîndrei Rome.

În adîncimi de codru s-a pierdut
Călare pe-o țestoasă seculară
Lăsînd deasupra vorbei, ca un scut
Inima lui, de flăcără și ceară.

Mirați, atuncea cînd mirarea-i viață
L-au petrecut poporul din hotar
Dovadă că mărirea nu se-nvață
În capitala lumii, nici versul din cristal.

Și iată-i, din pămînturi, cu ierburile vin
Păstorii-acestui neam, înspre durată
Ei pling la nașteri, cupele cu vin
Și rîs izbăvitor la morți arată.

Încă tînăr

Ai vrea în iarbă să adormi
Să te cufunzi, să cazi, să cazi
În zori să simți pe buze brumă

Fluturii ochilor ei, calzi
Să se aplece peste gură.
Ai zilei. Ziua cea de azi.

Creion

Singur el, care n-a avut timp
Să vadă un apus de soare

Nici pomul înflorit în anotimp —
Se plînge de fotoliu, că îl doare.

Parcă dosar ar fi, între coperți
Strivindu-l, neläsîndu-l să respire

Să vadă, să audă cum, încete
Răsar semințele în mii de fire.

Foșnește mina. Fața, de hîrtie
Se-acoperă cu scris mărunt. Bolnav

Funcționarul știe tot, și știe
Că suferim de tinerețe, grav.

PREMIERĂ LA TEATRUL MIC

«Niște țărani» de Dinu Săraru

Interviu cu regizoarea Cătălina Buzoianu

R. : Romanul „Niște țărani" de Dinu Săraru nu este numai o carte despre colectivizare, despre niște țărani, deși acțiunea este ancorată într-un realism foarte strict. Semnificațiile acestei opere sînt multiple, intrînd într-o zonă a spiritului mai vastă și mai profundă. Bine primit atît de cititori, cît și de critica de specialitate, el a fost și sursa de inspirație a unui film artistic : „Vînătoarea de vulpi" în regia lui Mircea Daneliuc. Ca om de teatru ce v-a determinat să încercați să propuneți spectatorilor o viziune scenică a acestui roman la Teatrul Mic ?

C. B. : Niște țărani mi se pare a fi **Livada cu vișini** a satului românesc. Cornu Caprei, un punct pierdut în univers, este un spațiu închis, claustrat în prejudecăți ancestrale, dar și un spațiu deschis unei metafizici „între natură". Romanul e profund dramatic, conflictul său e real, scris cu sinceritate, cu autenticitate. Impresia este că a fost conceput dintr-o suflare. Personajele foarte vii parcă se nasc uimite în fața lumii. De fapt, această inocență, această stare de uimire, de deschidere universală a omului în fața lumii, pe care puține cărți o au, încerc s-o surprind în spectacol.

R. : Sînteți autoarea dramatizării pentru scenă. Plecînd de la roman, în jurul căror idei ați structurat acțiunea și destinele personajelor în scenariu și implicit în spectacol ?

C. B. : Scenariul este structurat în șapte anotimpuri care se desfășoară inițial în planuri ample de compoziție și se concentrează din ce în ce mai precipitat în secvențe scurte, astfel încît ultima iarnă cuprinde o singură mare scenă, decupată în trei momente, intitulată „Cea din urmă zi a iernii", iar ultima primăvară o singură scenă intitulată „Întîia zi a primăverii", care alternează în planuri suprapuse întrarea lui Năiță în colectivă, cu înmormîntarea lui Pătru, „Timpul se scurtează" spune Dumitru Dumitru. Omul truditor, lipit pămîntului, într-un sens metaforic, mai cuprinzător decît sărăcia, este celula vie, neliniștită, trecătoare („Sînt numai în trecere" spune Pătru murind) peste care anotimpurile își cern, implacabil, ploaia, zăpada, mugurii și florile ca într-un mister țărănesc.

Fatalismul țăranului, rostul său într-un mecanism social și într-o ordine morală incrementită de veacuri este zguduit din temelii de seismele violentelor prefaceri istorice, politice ale acelor ani.

Peste agonia unei lumi, a unui mod de a percepe și înțelege natura și legile ei universale, sociale, umane, se ridică noua construcție a socialismului.

Pentru acești „oropsiți ai vieții", pentru acești „osîndiți la foame" care se apără cu disperare, perspectiva unei alte lumi care se cere construită și care-și impune hotărîtă chiar cu „genunchiul în piept" dacă e nevoie, dreptatea, apare de neconceput.

Războiul este dominanta stării de asediu permanente, hăituiala, vînătoarea, cealaltă dominantă, exploatată cu forță de Mircea Daneliuc în filmul **Vînătoarea de vulpi.**

Planurile acțiunii sînt multiple : neîncetat prezenta ghemuire în tranșeele războiului din amintirea eroilor și neîncetata spaimă în fața unui inevitabil care se presimte, paralizează voințele sau ascute viclenia milenară și în cele din urmă capătă proporții grotesc apocaliptice. Apoi planul cețoaselor vise ale celor doi protagoniști, ultimul vis, cel al morții lui Pătru, reprezentînd de fapt, trezirea lui Năiță Lucean dintr-un somn de secole.

Lumea întreagă apare în conștiința lui Pătru ca o panoramă, ca un circ în care maimuța, leită Vetei lui Haralambie (pentru că lumea asta mare își găsește toate arhetipurile în Cornu Caprei), plînge de mila omului.

Planurile reale și cele imaginare se suprapun și uneori sînt simultane. Chinul, dorul și moartea Tudorei se percep concomitent cu arestarea și interogatoriul lui Năiță.

Cele două cupluri principale ale romanului : prolificul Năiță, semeț și sămînțos ca o buruiană rea cu roșcovana lui născătoare de prunci, Genica, afurisită de gură, vicleană ca și el, dar credincioasă și neclintită lîngă bărbat, cuplul acesta binecuvîntat în rod, înconjurat de șase guri, familia aceasta monolitică, din trupul căreia, atunci cînd pleacă Gheorghe, se frînge pentru ei o bucată de viață, apare în vădit contrast cu celălalt cuplu unit într-o tăcere iernatică : Pătru cel Scurt și sterp, măcinat de complexul copilului orfan, crescut la ușa altora și muierea lui, mare, colțuroasă, neîmplinită, fără rost în lume (dacă nu e dat să poarte rod), două singurătăți unite la întîmplare, ducînd, unul lîngă celălalt, o existență „măcinată în pustiu".

Panorama figurilor din sat este policromă dar brăzdată și suptă de sărăcie și nevoi. Satul nu este o masă amorfă, individualitățile sau cuplurile înconjoară personajele principale și creează o lume care se impune într-un plan arhetipal, planul procesiunilor, ritualuri ale vieții colective, culminînd cu scena intitulată „pomana" (pomana pentru sufletul morților, de fapt pomana pentru lumea care se duce) și într-un plan psihologic al unor relații complicate, sublimate uneori în metafore de tragică dimensiune, încărcate alteori de uriașă, nesecată forță telurică. Viața se stinge la Cornu Caprei, viața mustește, colcăie, dă colț la Cornu Caprei.

Analogiile arhetipale ale romanului sînt preluate de dramatizare : Ciclop, personaj mitologic, reprezentant al forței și prostiei oarbe, Craina, al cărui nume de stăpîn al ținutului, stăpîn oftic, neputincios, străin și singur, pare descins din mitologia populară, Petre a lui Toma, un fel de Toma Necredinciosul biblic ca și ceilalți ucenici ai lui Năiță, Dumitru a lui Dincă și Gheorghe Oțăț care se leapădă pe rînd de el și înțelegînd mai repede rostul lumii noi, se înscriu înaintea lui în colectivă, Simeon, chiaburul înfiorător, profet bețiv al unui apocalips al imageriei țărănești, Popa Sofronie, alt profet bețiv.

Figurile se multiplică și între ele distingem mutra botită a mosului de la Sacoți, încadrat de matracucile lui, într-o scenă suculentă dintr-un vis al lui Pătru, panorama procesului lui Năiță Lucean.

Jertfa, care trebuie dată pentru ca lumea să

Mitică Popescu (Năiță Luceanu) și Dinu Manolache (Pătru cel Scurt) într-o scenă din spectacol

între într-o nouă ordine după acest haos al tuturor temelilor surpate, este Pătru cel Scurt. Pătru moare pentru că nu înțelege, pentru că, de fapt, este un inadaptabil. Candoarea lui funciară nu-i dă și putere de a înțelege și de a rezista. Rezistă și înțelege, în cele din urmă, cînd nu mai are încotro numai Năiță. „De ce te-ai supărat tu, măi, bălatule ?" îl întreabă Năiță pe Pătru cînd acesta se prelinge în apa morții. „Nu era cazul să te superi tu așa !"

Satul îl petrece într-o alegorie a eternei renașteri. Planurile se interferează. „Năiță, ce faci tu Năiță ?" strigă într-un prezent care prefigurează un viitor, Genica. „Pătrule, de ce-ai făcut tu asta, Pătrule?" bocește în trecut muierea lui Pătru. Iar bolta peste sicriul lui Pătru, pe care Năiță și ceilalți o mai au de zidit, printre alte treburi ale acelui vineri de pomină, este bolta peste care lumea s-a dus „ca frunza-n vînt" de „parcă n-a fost niciodată". „Sculați, voi oropsiți ai vieții", cîntă în același timp grupul de comuniști și cuvintele acestea au înțelesul unei învieri a acestei lumi într-o nouă viață. Planul viguros al încrederii într-un viitor ipotetic în acel moment, cert astăzi, îi revine lui Dumitru Dumitru. El nu e singur. I se alătură oameni de bună credință din sat ca Geanovu și, treptat, ceilalți, pînă la Năiță, care recunoaște încă din primul moment că Dumitru Dumitru e om. Loialitatea e reciprocă, Dumitru îl eliberează pe Năiță și îi acordă treptat, sarcina de constructor al socialismului. „Nu mă pot desprinde de ei, am rămas țăran" comentează el la înmormîntarea lui Pătru. Tristețea lui în fața gropii deschise, groapa lui Pătru cel Scurt și a lumii lui de inocență și prejudecată, este, de fapt pentru mine tristețea stîngerii lui Firs în casa cu ferestrele bătute în cuie, în sunetele loviturilor de topor care culcă la pămînt Livada de vișini inofensivă, dar inutilă în acel moment al ascensiunii unei alte clase.

R. : Cornu Caprei, acest microcosmos existențial, uman, social-politic din romanul lui Dinu Săraru „Niște țărani" cum se materializează în spectacol, în concepția scenografică, muzicală, în interpretarea actoricească ?

C. B. : Pentru a sugera universul satului românesc am apelat la un vechi colaborator, scenograful Mihai Mădescu. Pentru a crea pe scenă spațiul închis și deschis totodată, care este Cornu Caprei aveam nevoie de sobrietatea imaginii, de stilul epurat de accidente, frust, sever al lui Mihai Mădescu care exprimă cu elemente puține esențialul. Împreună am găsit soluția podurilor mobile care alcătuiesc elementele concrete și abstracte ale piesei. Ele sînt pe rînd temelie, finar, pod, primărie în scenele de viață reală sau planurile abstracte ale visului și conștiinței personajelor. Decorul mai conține un sistem de trape cu funcționalitate multiplă reprezentînd pămîntul din care ies și intră oamenii ca într-un fel de matrice — mătcă și mormînt — într-o devenire continuă. Ele sînt tranșeu, groapă, ulița satului sau spațiul abstract care absoarbe durerile tuturor. Cel mai potrivit pentru crearea muzicii acestui spectacol mi s-a părut compozitorul Dorin Liviu Zaharia. Coloana sonoră formată numai din coruri de copii mi-a transmis în spectacol acea stare de inocență a personajelor. În distribuție figurează cei doi interpreți din filmul lui

Ludmila Patlanjoglu

Continuare în pag. a 6-a

ESEU

Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești (XII)

fapt binecunoscut, **Toma Nour în gheţurile siberiene** şi **Moartea Cezarei** sînt două fragmente epice descoperite în manuscrisele eminesciene, făcînd parte din „dosarul" romanului **Geniu pustiu** şi, respectiv, al nuvelei **Cezara.** Din punctul de vedere al relaţiei cu fantasticul, fragmentele în discuţie, de vădită structură romantică şi ele, aderă fiecare la statutul amplelor naraţiuni tutelare amintite. Întrucît romanul **Geniu pustiu** nu intră în atenţia interpretării noastre critice, ne limităm doar la afirmaţia că, precum în **Cezara,** dar, firește, în situaţii epice concrete diferite, aura fantasticităţii romantice tipic eminesciană îşi vădeşte prezenţa şi aici cu mare strălucire. La rigoare, fragmentul **Toma Nour în gheţurile siberiene,** poate fi socotit un concludent eşantion sub acest raport. Pe de altă parte, circumscris „prozei scurte" a lui Eminescu şi privit în directă corelaţie cu disocierile formulate odată cu analiza consacrată fantasticităţii romantice din **Cezara,** acelaşi fragment atrage atenţia asupra unor elemente de tot interesante. Apelul viziunii romantice de aici la categoria fantasticului se soldează în principal cu efecte descriptive caracteristice prin borealismul lor grandios. Reveria fantasticizantă este aceea care pune, efectiv, stăpînire pe debordant-dramatica imaginaţie a eroului. Semnificativă este constatarea că o asemenea propensiune spre imaginarul magnific hiperbolizant, în deosebire de ceea ce se întîmplă în **Sărmanul Dionis,** nu închide în sine un anume nucleu ideatico-filozofic, cu alte cuvinte, „doctrinar" care, spre a fi restituit creaţiei epice, reclamă şi chiar „provoacă" implicarea în angrenajul temei fantastice, limpede enunţată şi aceasta de la bun început. Întruziunea fantasticităţii romantice, în **Toma Nour în gheţurile siberiene** are drept cauză, într-o direcţie, starea sufletească specială a eroului pricinuită de realitatea concretă a împrejurării de viaţă limită în care se află. Într-altă direcţie, stimulative în acelaşi grad se dovedesc a fi violentul contrast dintre spaţiul claustrării forţate, în sens strict fizic (închisoarea) a eroului şi teribila imensitate boreală a locurilor înconjurătoare. În totul, amintitul fior al fricii fantastice trăite de Ieronim în nuvela **Cezara,** sentiment nu străin, desigur, de o adîncă şi plăcută înfiorare la venirea în contact cu o altă lume, acum, poartă pecetea invariabilului tragism existenţial. Acuitatea senzaţiei de fantasticitate convertită în stare de lucidă spaimă existenţială, specifică eroului romantic damnat, se materializează în descripţie voluptuos sumbră, generos susţinută în planul comparaţiilor de imaginarul contaminat, la rîndul lui, de spirit livresc. „Basmul cel mai fantastic, istoria cea mai crudă — mărturiseşte eroul în primele rînduri ale naraţiunii — n-a putut să-şi imagineze vreodată răceala cea putredă a acestor muri nalţi a (a)cestor bolte negre şi teribile ca înnoratul cer de noapte, a acestor zăbrele groase ca braţul de bărbat şi încolăcite ca şerpii". În asemenea condiţii, este firesc ca imaginaţia înfricoşată a lui Toma Nour să prolifereze în direcţia fantasticităţii obsesiv monstruoase, distructive : „Prin aceşti şerpi de bronz pătrunde din cînd în cînd lumina galbenă a lunei, ce face să răsfrîngă mur de mur în ţişniri uriaşe şi fantastice — şi de-aceste fantasme eu fug din colţ în colţ, lănţuit în lanţuri grele, cu ochii înfundaţi şi rătăciţi, tîrîndu-mi în braţe mormanul de paie mucede pe care dorm". Şi mai departe, trecerea confesiunii în zona halucinaţiei fantasticizante : „Fug de o rază palidă căci se întrupează în duh, în umbra cea urîtă a morţii, fug de umbra unui zid, căci îmi pare un uriaş de piatră ce-şi ridică pumnii ca să mă zdrobească".

Fără îndoială, astfel de stări de spirit apte a imprima imaginaţiei torturante de frica morţii a eroului trasee narative şi descriptive exasperante, paroxistice, constituie premisa unui eventual demers fantastic sieşi suficient, întrucît începutul breşei în real, din unghi epic, s-a produs deja. Totuşi, după aceea, (în pofida prezenţei unor expresii precum „basmul cel mai fantastic", „ţişniri uriaşe şi fantastice", „acestea fantasme, care, la drept vorbind, nu au altă funcţie decît de a caracteriza faptele în plan strict emoţional) epica fragmentului capătă turnura unor tensionate fragmente confensive, desprinse parcă dintr-un jurnal ce aparţine unui ins aflat în „casa morţilor". Fantasticitatea tragică a stărilor sufleteşti este aceea care potenţează, prin descripţie, mărturisirea : „Grăbesc să-mi împletesc din razele lunei un lanţ că să mă spînzur de el şi să mor. Gîndesc să-mi izbesc fruntea idiot la pietrele negre şi pătrate ale murilor ca să-mi sparg ţeasta, să umplu pietrişul umed cu sîngerații mei creieri". Sau : „O stafie urîtă, bărboasă, cu părul bătut şi sur de praf, mă caţăr în hainele rupte, mai mult gol, de zăbrele de aramă şi-mi expun faţa şi pieptul la cite-o auriţă razăde soare, care de milă mai ajunge pînă la mine. Şi-ntr-acest caos uricios şi pustiu să nu am pe nimeni". Se observă, aşadar, că Toma Nour nu are vocaţia de a fi un erou eminamente fantastic. Conştiinţa lucidă a condiţiei lui ieşite din comun nu-i îngăduie să-şi piardă (precum lui Dionis) simţul realităţii şi, astfel, să accepte în sub conştientul propriului „archaeu" procesul de substituire a identităţii umane reale cu una eminamente fantastică. Aici, de fapt, se află însăşi cauza care face imposibilă evadarea din real întîrzicîndu-i accesul la condiţia demiurgică („Cum nu is şi eu un bolovan de gheaţă ? Vîntul **urlă îngheţat şi-mi** aruncă ninsoarea cea mărunţă în faţă — o, ger, cum nu-s şi eu vîntul cel cu ger ? Ci-s om, Dumnezeul meu, om !")

Aşa se face că tot ce i se întîmplă eroului în continuare, în ipostaza de surghiunit pe întinderea fără de sfîrşit a imaginarelor gheţuri siberiene stă sub semnul celei mai fascinante aventuri, aureolată de ameţitoarele culori şi forme ale peisajului boreal. Ne întîlnim cu binecunoscuta şi inimitabila artă a poetului de a da contur pregnant acestui tip de peisaj romantic, trăgînd totul pe făgaşul reveriei fantastizante : „Aici vinez ; mi-am cumpărat din oraşul siberin patine cu cari colind pe gheaţă nopţi întregi, cu gîndul apriat de a mă rătăci, de-a da în apă... de a muri. Adesea zbor astfel noaptea prin cîmpiile de gheaţă, cu cojocul nins, încît par un om de zăpadă, zbor ca o viziune a Nordului, părеam că vinez depărtatele stele înecate în Orient, ce vinează neguri şi stînci de gheaţă ce se ridică verzi cu fruntea ninsă în razele lunei". Lamento-ul tonalităţii lirice şi plăcerea de a mitologiza conferă fastuoaselor descripţii poetice acea insidioasă undă de vrajă eminesciană, recognoscibilă din prima clipă : „Cine ştie dacă într-o zi, rătăcit prin aceste cîmpii de gheaţă, nu voi cade în mare înmormîntată acolo pînă la învierea morţilor, în fundul mării înghеţate... Poate că acolo să fie frumos, să fie palate de smarald, să fie zinele valurilor turburi... ele însă blonde şi cu ochii albaştri ca idealele lui Ossian. Şi m-aş răsfăţa pe sinurile lor albe ca neaua de argint, şi le-aş săruta ochii strălucіţi ca stele şi le-aş săruta buzele roşii ca raza luminii polare". Cum se vede, dorul eminescian de moarte celebrată „la malul mării" acum, se localizează (precum în bine cunoscutele poeme postume bîntuite de nostalgia fabuloasei mitologii extremnordice) în spaţiul neptunic-boreal, cu preţul „desenării" unui cadru impresionant prin strania, nepămîneana lui grandoare. Fantisticitatea visului romantic potenţează în plan imaginar, propensiunea eroului spre mult dorita recluziune într-un asemenea eden al morţii. Atracţia pentru împărăţia bătrînului şi întunecatului Nord, cu fetele lui trăind „în palatele mării mume" (palate prin ale căror înalte bolte) de smarald, pătrund „razele stelelor blonde" este irezistibilă : ceea ce pentru însinguratul erou romantic constituie unica soluţie de proiectare a fiinţei lui în transcendent. Dar, precizăm încă o dată, este vorba de o ipoteză fantasticizantă şi nu de o realitate fantastică. Aşa-zicînd, însuşi modul în care sînt conjugate verbele (acţiunea, deci !) depune mărturie concludentă într-o atare ordine de idei : „Se poate că în acea atmosferă care n-ar fi decît un etern joc de culori prismatice s-ar găsi şi pentru mine un loc să dorm

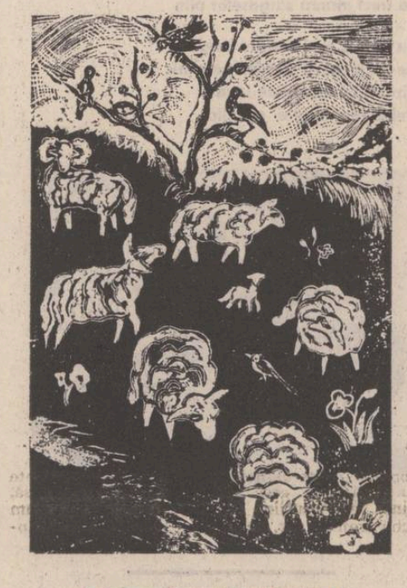

în reflecţiunea luminilor colorate, să cînt în cîntecul abusc al valurilor. Îmi place să primesc cite-o uriaşă stîncă de gheaţă şi să-mi închipuiesc cum că e bătrînul şi înghеţatul rege Nord, care se uită visînd cuvîntul" etc. Dar, firește, precum în întreaga nuvelistică romantică a lui **Eminescu,** resortul intim, în ordine existenţială, ce declanşează superbul mecanism al visării fantasticizante, este iubirea : „Dar adesea cînd aştept în cîmpie ca steaua polară să se ridice din înghеţata mare, atunci cînd ea răsare, mi se pare o strălucită faţă de sîntă încununată de raze de aur, o faţă frumoasă, albă zîmbire pusă pe-un palid corp în veşmînt de negură... Poesis !" Cît despre fragmentul **Moartea Cezarei,** observaţii speciale în raport cu cele spuse în analiza consacrată nuvelei tutelare, nu sînt de făcut. Aura fantasticităţii romantice, în unele din variantele identificate în **Cezara,** şi acum, se arată a fi atotstăpînitoare. Interesant este însă că derivatul lexical **fantasticitate,** al cărui sens conceptual defineşte „teza" în virtutea căreia am desfăşurat analiza nuvelei **Cezara** şi fragmentului **Toma Nour în gheţurile siberiene,** apare tocmai aici, în fragmentul **Moartea Cezarei,** fiind utilizat, prin urmare, de Eminescu însuşi :

„Vremea se-ntunecase şi ploaia începuse a plesni repede, dar monoton în geamuri. Din cînd în cînd cîte un fulger strălumina pe un moment chilia, astfel încît sub această repede strrălucire toată casa şi obiectele păreau a tresări, a ave viaţă, ceea ce constituia **fantasticitatea luminei de fulger"** (s.n.). Nu ne ascundem satisfacţia de a recunoaşte că, în definitiv, demonstraţia noastră critică, în acest punct, s-a prevalat, iluminînd-o, de foarte sugestiva semantică a conceptului-„rădăcină", propusă, subiacent dar absolut convingător, de autor în acest scurt pasaj descriptiv. De aceea, acum nu putem decît regreta că pasajul în cauză n-a figurat ca motto la precedentul foileton al prezentului „serial" eseistic.

Nicolae Ciobanu

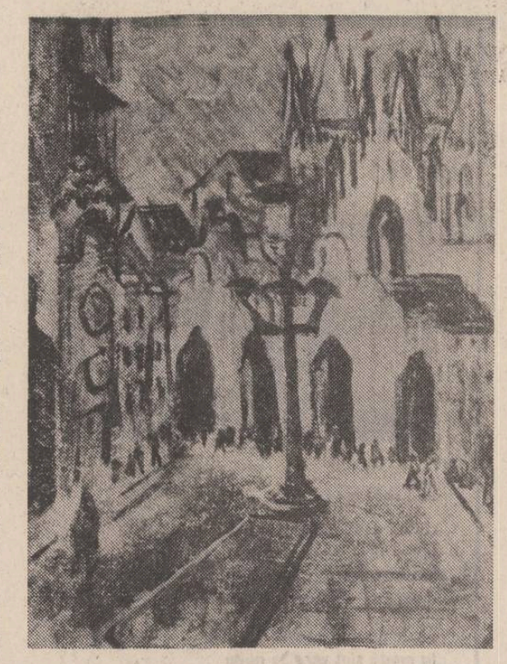

NUMELE POETULUI

Radu Cange

Radu Cange (Răducan Gheorghe) a practicat şi el ca şi Dan David mai multe meserii (telegrafist, dactilograf, hamal, timplar) şi acum „funcţionează ca tehnician la un Institut de cercetări din Bucureşti".

Din 1974 frecventează Salonul literar-artistic **Comentar** şi debutează cu o poezie în acelaşi an în revista cu acelaşi nume, încurajat de regretatul Paul Teodorescu. A citit în mai multe rînduri, versuri proză şi aforisme la Salonul **Comentar,** a obţinut două premii pentru poezie în 1980 şi 1981, în cadrul „Cîntării României", unele poeme i-au fost difuzate în emisiuni la radio şi la televiziune. Se consideră el însuşi mai mult un cititor pasionat pentru care „poezia rămîne un fapt grav", un „cancer" moştenit de care nu te poţi vindeca. Are definitivate două volume poeme, „Lacrima singurătăţii" şi „Singurătatea sincerităţii" şi un roman. „Bătrînul şi Florian".

Cele două volume de poeme probează o atentă lectură a unor poeţi moderni (de la Esenin la Bacovia) şi o încercare dramatică de a-şi găsi propria-i voce desprinsă de influenţele livreşti.

De la poemele sincere dar convenţionale („Dezveliţi cărţile, precum dezveliţi / De negura timpului statuile greceşti ; / Dezveliţi cărţile, prieteni, înţelepciunea / Şi-un sens de-a trăi se află în ele ; / Propria revelaţie vă aşteaptă. / Dezveliţi cărţile şi-atunci întunericul / Se va împrăştia ca o ceaţă sub efectul / Unui cumplit uragan. / Este semnul setei întru cunoaştere — / Şi veţi vedea faldurile neasemuite / Ale rochiei Zeiţei Minerva. / Totul, totul se va desfăşura în faţa ochilor / Minţii ca o cîmpie verde, imensă, fără de / Sfîrşit. Împlinirea nu va mai aştepta. / Luna, de milenii în înserare, / Va străjui inspiraţia poeţilor. / Cetatea vă aşteaptă ! / Dezveliţi cărţile, prieteni / Şi veţi afla că teii n-au încetat / Niciodată să înflorească, / Cîntecul privighetorii este nemuritor, / Iar această minunată viaţă / Care ne este dată, se află în voi, / În firea acestui veşnic pămînt / Care este România." — **Poem),** la cele cu model uşor identificabil („Pe strada Covaci atîrnă tablouri / Semnate, grele de vechi peceţi. / Pe strada Covaci sînt slabe ecouri. / Se aude moartea cu paşi înceti. // Parcă am gînduri cu totul aparte, / Iubita în negru îmi face o schimă, / Mă pierd în ceţuri de visuri, departe / În grele-înţelesuri, în pantomimă." — **Strada Covaci),** Radu Cange trece uneori, neaşteptat, la transcripţia unor stări de autentică angoasă, transcripţie nudă, cinică, frapantă prin siguranţa tonului : „E o moarte de gumă, / ştii, e o moarte de gumă. / Cine se-mbracă-n cuvinte / ca-ntr-un veşmînt / de moarte, cine ? Bătrînul se plimbă nepăsător, / totuşi îl macină un / cancer al ideii, / iar noi jucăm un teatru / perfect şi absurd — paradoxal. / Ce vrei, ne-am intrat în rol / fără să ne dăm seama. / El, miine va începe un tratament — / psihoterapia rar... x, y... ş.a... / T.r.a.t.a.m.e.n.t.u.l. / nu face nici cît o clipă moartă / Parcă miroase a stirv, nu-i aşa ?... / ... ne întrebăm... / Dar cine ştie, poate în noi / Zace o moarte mult mai rozăă..." — **El, miine...**

Dacă va şti să-şi sublimeze sentimentalismul în pur fior poetic, urmînd cu obstinaţie calea unei maxime lapidarităţi expresive ca în acest frumos poem : „Cît moartea în fotoliu / este o vioară, tu, poete, — întinde-ţi cu nevinovăţie / trupul lîngă ea. / Sublima moarte / cu arcuşul îţi va cînta / un cîntec pe trupu-ţi / pînă cînd... / ei, pînă cînd ? / pînă cînd trupul de mult îţi va fi putrezit / şi chiar amintirea ta / a fost uitată. / Prietenii te vor fi / devorat cu lacrimi mult mai false / decît pietrele de pe inel.", Radu Cange va deveni un poet original în toată puterea cuvîntului. Îi dorim o împlinire pe măsura pasiunii cu care iubeşte poezia.

Cezar Ivănescu

TINERI POEŢI

Traian T. Coşovei

Cultură poetică bine asimilată, inteligenţă, ironie, simţ critic, imaginaţie abundentă, dar nu mai puţină sensibilitate vădesc cele două cărţi de poeme ale lui Traian T. Coşovei **(Ninsoarea electrică,** Editura „Cartea Românească" 1979, şi **1, 2, 3, sau..,** Editura „Albatros", 1980) poet cu inspiraţie mai autohtonă decît pare la prima vedere, iubitor deopotrivă al vocabulei de ultimă oră, **publicitare,** însă şi al cuvîntului cu veche patină şi intensă rezonanţă lexicală.

Dacă înzestrarea lirică deosebită a tînărului poet se observă imediat, **fondul** său intim, universul propriu de senzaţii şi afecte se lasă mai greu întrevăzute, aşa cum sînt ascunse de perdelele de fum ale unei lumi excesiv mecanizate. Există desigur un aer „beat" în poemele din **Ninsoarea electrică,** poeme în genere lungi, furtunoase, compuse cu simţul oralităţii şi agitate de nervii şi angoasele unei receptivităţi acut contemporane. Întîlnim aici protestul împotriva „realităţii metalului", protestul împotriva automatismelor, tehnicismelor şi falselor comodităţi **civilizate** care ameninţă, prin degradare şi absurd existenţial, „sfîrşitul unui secol frumos", cum ironic se exprimă autorul la adresa acestui veac care a pus atîtea probleme oamenilor săi. O „lume de nichel care nu-mi seamănă" invadează, pînă la un punct, versurile lui Traian T. Coşovei, versuri saturate de tot soiul de mecanisme şi maşinării fără sens, conectate la acest atribut al vitezei la care pare să ţină atît de mult umanitatea actuală (sau o parte a ei). Dincolo de un astfel de univers cam **americanizat,** alienînd individul de sentimentele firești, transformîndu-l într-un „manechin de gheaţă demodîndu-se într-un secol de ironie, / mereu acelaşi, mereu acelaşi...", poetul ştie să descrie, să vadă şi să simtă lucrurile, cu o sfisiere, cu o neliniște adevărate, în cadenţele unei poezii adevărate : „Se rup din aer nimfele somnoroase ale amiezii / pînă cînd soarele nu mai e decît o cicatrice / în umărul nopţii. / Un abur se ridică din grădinile cenuşii unde ard / frunze şi ziare uscate — / tîrziu / vor veni îngerii de cauciuc să mă ridice la cer / pradă tînguielilor şi cîinţelor deşarte. / Apoi o lumină de lună mă apasă încet pînă cînd / îi simt gustul pe limbă, pînă cînd / deasupra mea se opresc nori suspendaţi / din care vor cobori la noapte spiritele hoinare ale ploii". **(Vitraliu).**

Dezabuzat de o perfecţiune agitată adeseori ca un stindard („Am lăsat baltă orice încercare de a atinge perfecţiunea"), Traian T. Coşovei este mai ales un poet al „stărilor de spirit", fragile şi discontinui, prin care, fără emfază şi împotriva rutinei, „încercăm să fim oameni". El este în fond un sentimental care, în loc să-şi ascundă tăcerea şi singurătatea într-o cochilie de melc, preferă să le suprapună pe vaste şi absurde decoruri moderne. Acest considerat „leader" (de către unii) al noii promoţii de poeţi este în realitate mai puţin **furios** decît colegii săi de vîrstă — dacă privim furia şi contestarea printre temele de bază ale ultimei promoţii — şi, dimpotrivă, mult mai mult melancolic. „răul" veacului pe care încearcă să-l descrie şi să-l stigmatizeze această tînără generaţie coincizînd în cazul său cu un real sentiment al timpului **tîrziu,** îmbătrînit prematur, cu o senzaţie complexă a orei golite de elanuri pe care ar mai vrea să le simtă şi nu mai poate să le simtă dintr-un soi de nesuferită preştiinţă a lucrurilor. Dacă acest timp violent modern care constituie „aerul" predilect al poemelor lui Traian T. Coşovei din **Ninsoarea electrică** poate lăsa mai mult sau mai puţin o impresie de circumstanţă, în schimb, ceea ce-i reuşeşte întru totul remarcabil poetului este faptul de a-l racorda la timpul său lăuntric, personal, care e acela al curgerii prea repezi, al devenirii prea bruste. S-ar putea spune că poetului îi e aproape frică să-şi trăiască tinereţea pentru că simte „cum secundele sînt flăminde de mine". Un asemenea timp, transformat în secunde devoratoare, care instalează în sine experienţa „orei tîrzii", cam lipsite de şansă, cînd prea multe lucruri sînt ştiute şi prea puţine au mai rămas de înfăptuit, naşte un sentiment straniu al dezabuzării, deloc afişată, cu orgoliu şi satisfacţie cum ne-am aştepta, ci trăită cu o intensă părere de rău că nu se **întîmplă** altfel. Senzaţia de „la chair est triste, hélas !", senzaţia de veac înaintat în vîrstă, cu o disproporţionată viteză a lumii „în alergare", creînd toate o dureroasă asumare a timpului şi deopotrivă a „trupului îmbătrînit sub senila evenimentelor", ar putea apărea inautentice la un poet atît de tînăr, dacă Traian T. Coşovei nu şi-ar sensibiliza versurile prin calitatea indiscutabilă a emoţiei, printr-un sentiment curat al interogaţiei şi al neliniştii. Şi apoi cine poate preciza exact **cînd** anume trebuie să apară la un poet această frică şi totodată nostalgie de timp ? Pe o astfel de temă poetul scrie poezie cu accente personale şi asta e important : „Tinereţea mea e ca femeia despre care unii / spun că va sfîrşi pe străzi dosnice. / Coborînd, frunza se teme pentru mine la fel cum iarba / urcînd, tot pentru mine se teme. / Iată-mă dar, spre tine mă grăbesc — fără cuvinte, / fără trecut — va fi oare cineva să-mi asculte povestea, / cineva să-şi lipească urechea de mine ? / Stiu viitorul strălucitor de fluvii de argint / alunecînd în spaţiu. / Şi ochii rotunzi ai singurătăţii / Iată-mă dar, trecînd de jumătatea cuvîntului cu care / încerc să mă rup de ceea ce nu va fi niciodată / plin de înţeles. / Coborînd, frunza se teme pentru mine la fel cum iarba / urcînd, tot pentru mine se teme. / Tinereţea mea e ca femeia despre care unii / spun că va sfîrşi pe străzi dosnice" **(Tinereţea mea).**

Mai puţin poet de „direcţie", cum aminteam, (lucru care nu are nimic de a face cu valoarea în sine a versurilor), Traian T. Coşovei este poet în special atunci cînd atinge „trecătoarea zbatere a inimii", cu alte cuvinte, atunci cînd se apleacă cu generozitate şi tandreţe asupra lumii afectelor, cînd se interiorizează, cînd descrie dragostea, tristeţea, singurătatea, văzute şi acestea sub regimul extrem de fragil al prezenţei şi al absenţei, al fulgurantei „stări de spirit". Iată, de pildă, cît de frumos sună un vers al poetului (la care se pot adăuga numeroase altele) pe acest motiv : „Uneori dragostea revine ca amintirea fratelui mort într-un război disperat şi absurd". Un „nucleu" personal, situat indeobşte la începutul poemului şi reluat prin frecvente repetiţii, menţine natura eminamente lirică a acestuia, împiedicînd dispersiunea ori o locvacitate prea apăsată, cum este în cazul poeziilor şi parabolelor pacifiste. Melancolia funcţionează ca o rezistenţă lăuntrică la dezorganizare şi poemele cele mai reuşite sînt cele care o impun de la sine, precum un val ce scaldă ţărmul mării, pe fundalul unei lumi mecanizate şi nu cele în care această lume constituie cauza abandonului şi a dezabuzării : „Se făcuse tîrziu în camera plină cu microfoane. / Şi se-ntuneca — de după ziduri cuvintele noastre / rămăseseră unor ascultători nevăzuţi şi inexistenţi. // Ceasuri de noapte cu acoperişurile oraşului / ca o grămadă de fluturi strînsă la lumina lunii. / Cineva bate la uşă, / cineva zgîlţîie fereastra — / nu eşti niciodată destul de singur, / niciodată destul de nefericit. // Ceasuri de noapte umede ca boturile cailor. / Cineva bate la uşă, / cineva zgîlţîie fereastra. Lumea există şi fără noi / sau numai atunci, ca un cîntec trist cu secundele bătînd lîngă inimă" **(Cîntec trist deasupra acoperişurilor).**

Poate şi din dorinţa de a risipi clasificările prea comode şi o afiliere prea hotărîtă la o poezie hiperurbană, Traian T. Coşovei a scris al doilea volum al său, **1,2,3, sau..,** într-o manieră aparent total diferită de primul, amalgamînd epocile, geografiile, recuzita şi aluziile culturale într-un talmeş-balmeş parodic şi, pe alocuri, plin de umor. Poemele acestea, hazoase, pitoreşti, compuse cu excelentă ştiinţă a versului şi a poeziei sînt „slove dezîndrăgostite", zice poetul, un soi de **Flori de mucigai** ale sale, trimiţînd înveder at gîndul la Arghezi, Ion Barbu, Urmuz, Leonid Dimov, ca şi la alţi autori. Mecanica lumii devine astfel, acum, mecanica poeziei, după cum melancolia, temă esenţială la Traian T. Coşovei, prinde izul fanariotei „melanholii". Evident poetul se joacă, punînd însă spirit în jocurile sale şi, merită să-i dăm crezare, chiar sentiment, oricît ar apărea acesta de travestit. Volumul conţine versuri alcătuite cu un remarcabil rafinament imagistic, acoperind, ca şi primul, o foarte bogată arie lexicală : „Unu doi trei, unu doi trei, unu doi trei / În castelul cu turnuri înalte ca miorlăitul de pisică / stafiile înghеţau pe la colţuri, de frică, / iar printre coridoarele cu trape şi beciuri secrete / frica se cuibărise ca o miţă gata să fete".

Cele două cărţi ale poetului nu sînt totuşi atît de discordante pe cît par. Le leagă un fel de teroare **plăcută** a mecanismelor şi universurilor mecanice, o predilecţie a umanizării şi dez-umanizării lucrurilor, un sentiment mai obscur al obiectelor şi situaţiilor ce pot, la fel de brusc, să prindă şi să piardă viaţă. Un relativism al clipei şi totodată senzaţia unui inconfort al trăirii într-o „lume nebună, nebună, nebună", cu graniţe foarte labile între minciună şi adevăr. Destinse, surizătoare, versurile din **1, 2, 3 sau..,** nu sînt lipsite de emoţie, care vine atît din neliniştea afectivă, cît şi din gustul de **tîrziu,** de inaderenţă temporală pe care îl încearcă poetul şi care îl face să lipească modernitatea alături de desuetudine, construindu-şi astfel un timp al său, capabil să-i ocrotească fragilitatea simţirilor. Oricum, în poezie, orice experienţă, oricît de riscantă, merită a fi încercată. Traian T. Coşovei este un poet de la care se pot aştepta multe surprize şi n-ar fi de mirare să-l vedem evoluînd pe linia unui **tradiţionalism** al sufletului.

Dan Cristea

CONFABULE

Roman, sec. II, e.n.

„Bărbatul meu Perinthos a ridicat acest altar şi această stelă (pe care citeşte-le) trecătorule dacă vrei să afli cine sunt şi din cine mă trag. Ne iubea copilul nostru vrednic în vîrstă de 13 ani. După ce m-am măritat cu (Perinthos) am fost gravidă de trei ori. Prima dată am avut un fiu (pe care l-am amintit) iar apoi două fete care îmi seamănă. Apoi am născut al patrulea copil care nu trebuia născut căci primul muri el cel dintîi iar eu după puţină vreme la 30 de ani am părăsit lumina soarelui. Aici mă odihnesc Caecilia din Arthemision şi patria ca şi soţul îmi sînt Perinthul. Feciorul meu se numeşte Priscus iar fiica Hieron...

Cînd am murit fiica mea Theodora se găsea acasă. Soţul meu Perinthos trăieşte şi mă plînge cu duioşie şi tatăl meu dulce mă jeluieşte fiindcă am fugit de aici. Mama îmi este Flavia Theodora zace aici şi tatăl bărbatului meu Caecilius. Din aşa neam m-am născut dar acum sunt moartă şi tu bucură-te oricare trecător ai fi plecind de la mormîntul meu".

Iulian Neacşu

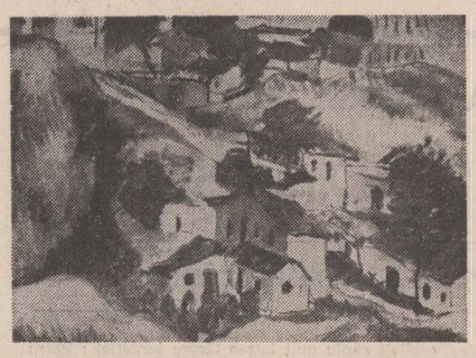

Conştiinţa utopiei

Urmare din pag. 1

ştiinţei, pornind fiecare din puncte deosebite, acea unitate vie de „cadre şi manifestări" pe care o constituie satul obişnuit, cu întreaga sa viaţă culturală. Idealul acesta, ambiţios, de înţelegere exhaustivă şi particularizatoare, era cel care (cred) îi fascina, ori de cîte ori reîncepeau cîte o nouă monografie. Această sete de cuprindere şi totalizare aducea cu ea un suflu romantic, sau, ca să fiu şi mai exact, se înscria pe coordonatele umanismului renascentist, obsedat şi el de înţelegerea totală a universului ambiant. Chiar dacă metodele de lucru descindeau din pozitivism, chiar dacă scopul cercetării era riguros limitat, idealul de ansamblu al oricărei monografii îşi trage rădăcinile din visele de cunoaştere ale Renaşterii, vise născute atunci cînd încrederea în puterile ştiinţei se contopea cu idealurile filozofiei de a da socoteală despre întreaga lume. Şi cred că nu mă înşel cînd spun că, văzută astfel, monografia ar fi trebuit să fie o oglindă a satului, ci chiar satul în aspectul său monadic ; studierea ei trebuie să permită oricînd reconstituirea conceptuală a satului, în toate aspectele existenţei sale.

O asemenea aspiraţie presupunea un cîmp enorm de muncă. Nimic nu trebuia neglijat, totul trebuia cercetat în amănunt, şi, apoi, recercetat pentru a surprinde atît structura cît şi devenirea fenomenelor. Această muncă — şi cartea lui H. H. Stahl ne-o dovedeşte — a fost în bună parte dusă pînă la capăt. Dar niciodată pînă la ultimul capăt. Aflăm astfel de cantitatea uriaşă de activitate şi de idei care s-au risipit, despre nenumăratele materiale şi mărturii culese, despre planurile şi cărţile abia schiţate ; ce a rămas din toate acestea ? Nu există lecţie mai tristă despre puterea de distrugere a hazardului, a nepăsării oamenilor, a uitării şi a vremelniciei decît soarta acestor atît de avintate idealuri, concretizate în atît de puţine opere. Este un adevăr pe care autorul îl recunoaşte direct, cu reţinută durere. Citeva din ultimele pagini ale cărţii sînt dedicate „inventarierii" eşecurilor, sau mai exact, a scopurilor nerealizate. Lista lor este impunătoare, nu atît prin dimensiunile nerealizărilor, cît prin perspectivele extraordinare ale celor ce ar fi trebuit realizate. Şi chiar dacă aceste ginduri păreau a se prelungi în utopie nu e mai puţin adevărat că ele reprezentau şi reprezintă direcţii necesare (chiar imperative) de investigare a culturii populare românești. „Eşecul" devine astfel doar o etapă a cercetării.

Dacă privim din acest unghi eforturile şcolii monografice constatăm că eşecurile ei se situează în ordinea realizărilor concrete nu şi în aceea a împlinirilor. Puţin rămîne în biblioteci şi rafturi de pe urma ei (puţin în raport cu scopurile iniţiale) ; dar cît de mult rămîne în ansamblul culturii şi ştiinţei noastre. Şcoala a creat o idee şi nişte oameni care să-i dea viaţa ; ea a dat sens unei aspiraţii ştiinţifice şi a hrănit noi aspiraţii spre cunoaştere ; ea a creat un curent de gîndire şi un punct de referinţă pentru toţi cei care abordează, de acum în colo, problemele satului românesc. Şi, mai presus de toate, a fost o experienţă unică de viaţă : „Înseamnă, oare, cu alte cuvinte, că n-am înregistrat decît insuccese ? Da şi ba ! Pentru că în toate aceste dorinţe ale noastre, deşi ne depăşeau puterile, noi am crezut cu pasiune, dînd maximum din ce puteam da. Efortul colectiv şi individual depus în tot acest timp a fost un fapt de viaţă trăită din plin, care ne-a dat permanent sentimentul că nu am trăit doar pentru a face umbră pămîntului" (p. 416).

S-ar putea crede că această justificare din interior îşi are sensul numai în cadrul unor amintiri, în care existenţa celui care le scrie focalizează întregul ansamblu, evenimenţial, raportînd totul la ea. Şi totuşi, nu acesta este adevărul. Citind rîndurile lui H. H. Stahl vom descoperi, cu stupoare, că atunci, între anii 1928—1940, se discutau probleme care frămîntă şi azi gîndirea antropologică, şi care, mai mult chiar, sînt considerate ca teme de meditaţie specifice antropologiei moderne. Nu e vorba aici de devansarea unor idei de vreo prioritate absolută a şcolii româneşti de sociologie ; mai important mi se pare celălalt aspect al problemei. Savantul nu studiază şi nu scrie cu gîndul de a fi primul şi de a o lua înaintea colegilor săi ; adevăratul savant scrie cu gîndul de a descoperi adevărurile ascunse ale realităţii. Esenţial pentru el este să nu parcurgă un drum deja parcurs, să nu descopere adevăruri de mult descoperite. Esenţial este să fie acolo unde ştiinţa sa se află acum, nu unde s-a aflat odată. Iar şcoala monografică se situa, atunci, tocmai în acele puncte de intense căutări spre care se îndreptau, în paralel, curentele sociologice şi antropologice contemporane.

*) **Henri H. Stahl: „Amintiri şi gînduri", Editura „Minerva", 1981**

Şi ce Eldorado!

Urmare din pag. 1

piatră, lăsînd dîre grele prin noapte şi căutîndu-şi repere în preajmă, pentru ca a doua zi, în zori, pe locul părelnicelor flăcări să se deschidă şi nişte gropi şi să se taie şi şanţuri pe-alături, iar pămîntul să se arate ca un suflet bolnav, răvăşit. Legenda colinda liberă însă, fiecare o auzea de unde putea şi îi ducea pe toţi în învălmăşeală pe munţi. Dar la piciorul ei trebuia să existe ceva. Şi febra s-a întins, a poposit pe rîul Buzăului la vale şi s-a întors iarăşi pe dealuri, a urcat din nou în munţi, a făcut un cerc în jurul acestui mic Athos care, sub greutatea propriilor sale ruine, s-a refugiat în mit şi blesteme. Cîţi vor fi descoperit ceva sau cîţi vor fi murit cu speranţa comorii în faţă, nu se ştie, cert este că tot legenda i-a recuperat şi tot ea i-a pedepsit, desmoştenindu-i pentru îndrăzneală şi încălcare de sorţi. Pe unii i-a făcut să rătăcească drumul spre casă şi să-şi piardă mînţile, pe alţii i-a ucis cu ajutorul fulgerelor sau i-a lăsat să fie prădaţi la rîndul lor să-şi primească răsplata, i-a pus să îngroape comoara şi să uite de ea, s-o caute apoi şi să se bănuiască de furt între ei şi în cele din urmă să se ucidă, să dispară toţi. Ce Eldorado, aşadar, toate aceste povestiri şi legende şi cu cîtă forţă nemiloasă a putut să izbească el şi să umple toate gropile acelea săpate pe munţi cu trupurile şi amintirile celor care au încercat să i le smulgă din propria sa matcă şi să îl despartă de propriile sale rădăcini. Este o întregă morală aici, mult mai bogată decît toate comorile care se vor fi găsit sau vor fi fost numai închipuite, poate, tocmai pentru a da un înţeles şi mai plin, justiţiar, existenţei.

„Niște țărani"

Urmare din pag. a 5-a

Mircea Danieliuc, Mitică Popescu în Năiță Lucean şi Valeria Seciu în Genica. Funcţiile personajelor au devenit însă altele. Celălalt cuplu, Pătru cel Scurt şi muierea lui sînt interpretaţi de Dinu Manolache şi Carmen Galin. Pe Dinu Manolache l-am ales pentru acest rol pentru inocenţa pe care o transmite eroului. Pe Carmen Galin pentru forţa de a portretiza, de a caracteriza din construcţia mişcării personajului. Muierile interpretate de Valeria Seciu şi Carmen Galin sînt complementare bărbaţilor. Năiţă este elementul dinamic al acţiunii, Genica de asemenea. Pătru cel Scurt şi muierea lui sînt elementul static. Pe cît de uniţi acţionează împreună, Genica şi Năiţă, pe atît de separaţi sînt Pătru şi nevasta lui, două singurătăţi unite doar în momentul morţii. Dumitru Dumitru e creat de Ştefan Iordache foarte uman, ca unul pornit dintre oamenii satului care-şi pune aceleaşi întrebări, încearcă să depăşească momentele de criză, de incertitudine ca şi ceilalţi. Despre el se spune în roman că seamănă cu Pătru cel Scurt. La un moment dat am intenţionat ca interpretul să fie acelaşi actor. Dumitru Dumitru este un personaj important în galeria activiştilor de partid : un om cu o conştiinţă curată, cu un foarte mare curaj şi cu o singură certitudine că trebuie să meargă înainte. Distribuţia este foarte mare, din ea făcînd parte Nicolae Pomoje, Papil Pandur, Nicolae Dinică, Vasile Niţulescu, Gheorghe Visu, Tatiana Iekel, Şerban Ionescu, Sorin Medeleni, Jean Lorin Florescu, Florin Vasiliu, Andrei Codarcea, Elena Pop, Jana Gorea, Rodica Negrea, Liana Ceterchi, Monica Mihăescu, Ana Maria Bobicov, Vasile Pupeza, Petre Moraru, Nicolae Iliescu, Doina Şerban, Nicolae Ifrim, Ana Scarlat, Nicolae Dinescu, Marius Ionescu, studenţii Marian Rilea, Ana Ciontea şi un grup vocal de copii.

atelier literar
poșta redacției

C. IORGULESCU : Era vorba de cele mai bune lucrări ale dv. (despre care ați primit aprecieri în acest sens — v-am semnalat și noi una sau două). Ceea ce ne-ați trimis acum nu se ridică la acest nivel (cîteva crîmpeie fără relief deosebit, o povestire în stil de snoavă populară — „Înmormîntare de probă").

A. ADERCA: Auspicii bune, ilustrate mai ales de „Ornicul" (o reușită miniatură), „Povestire la persoana I", „Matematică, pisici" și „Moștenitorii" (parcă, întreruptă). Ușoară tendință către prețiozitate („purcese", „tătîne-meu", etc.), nițel libertinaj lexical (nu putem da citate !...), unele nesiguranțe și inadecvări în expresie, etc. — fenomene mai mult sau mai puțin inerente și, desigur, trecătoare. În viitoarea corespondență, comunicați-ne semnătura definitivă și cîte ceva despre dv.

V. IONESCU : Pagini liniștite, melancolice, în nota obișnuită, aproape toate demne de interes.

V. MILESCU : Scădere de tensiune, de concentrare, a imaginii, a expresiei. Ceva mai bine, în „Pastel" și, oarecum, „Ceea ce rămîne".

DANA COȘMA : Unele sclipiri, pe ici-pe colo, în pagini încă timide și teribil de mohorîte. Un condei sensibil, încă șovăitor, care trebuie să-și caute o cale de exprimare mai deschisă, mai variată, mai curajoasă.

S. BĂLAN : Să zicem că explicațiile sînt suficiente și că lucrurile trebuiesc lăsate să aparțină uitării. Rămîne totuși să ne declinăm încă o dată competența în domeniul de care vă ocupați și să vă îndemnăm să luați contact direct cu secțiile respective ale redacției. (De altfel, manuscrisele nu le mai avem).

ȘT. B. T., N. GULIMAN, BOTENI-MUSCEL : Mulțumiri.

M. CIORANU : Printre însăilări grăbite și inerții superficiale, cîteva pagini nițel mai înfiripate : „Nu mă mai aude", „În furtuni", „Dacă știi".

N. Ț. SUHĂREANU : Nu se văd încă aptitudini pentru literatură. Oricum, „meseria" nu se învață din „îndrumări", ci mai cu seamă din cărțile marilor meșteri ai genului. Nu contați nici pe „iepurele" care ar trebui să sară nu se știe de unde, ci în primul rînd pe zăbava dv. studioasă asupra cărților. Nu e cazul, de asemenea, să ne trimiteți tot ce scrieți, ci numai (o dată, la cîteva luni) paginile în care considerați că ați făcut progrese. Din cele trimise pînă acum, foarte slabe, „Ziarul" pare a fi cea mai răsărită.

F. F. ALEXANDRU : Un început promițător, chiar dacă nesiguranțele sau chiar banalitățile („Iubito") nu lipsesc cu totul. Un plus de experiență, o scădere a retorismului (și a ecoului păunescian) vor aduce probabil rezultate din ce în ce mai bune.

G.SM. Scădere alarmantă a tonusului liric. Predomină lucrul manual mărunt, cu ferestrele închise. Trebuie să ieșiți la larg, la aer curat... Cîteva pagini amintind (destul de palid) de puterile reale ale unui talent plin de promisiuni : „Cînd plouă", „Oglinda", „Recursul", „Grand Hotel".

SORIN BLAGA : Vagi ecouri lirice, încă nu deajuns de edificatoare (textele sînt, de altfel, destul de puține pentru a îngădui o apreciere fermă). Să vedem ce mai urmează.

CARMEN CARAGIU : Exerciții de început, în care se văd, încă în mugure, bune aptitudini literare. E încă greu de apreciat dacă ele se vor împlini în vers sau în proză ; drumul spre împlinire presupune, însă, în egală măsură, o mai bună strunire a cuvîntului, efortul de a-l face să spună **numai** ce trebuie și **tot** ce trebuie, de a-l feri de diluare și de îmbulzire, etc. În acest stadiu și la această vîrstă, „cheia" lucrurilor se află în lectură (studioasă, aprofundată). Nu ne îndoim că vom primi din partea dv. vești din ce în ce mai bune.

CRISTIAN OVIDIU, G. VIOREL PRECUP : Unele promisiuni, încă vagi, neconcludente. Reveniți.

Eugen Boldor, Constantin Dascălu, B. Marian (ceva mai bine, în „Toamnă bucureșteană"), **T. Șerban** (ceva, în „Incantație", „Extaziere"), **Esther T., Elena Gabor, Moira, Genus XX :** Nimic nou !

Paraschiv Nasta („iubire castră" ?!...), **M. Costea, I. Vezeanu, Petre Ianoș, V. Colda, Cigrecu, Geo Popescu, C. Vieru, L. Peribrosteanu, Ion Radu, M. C. Parciumoc, Liviu Ungureanu, Gh. Bozu, Alina Tăbăroiu, Camelia Șerban, Anca Popescu, Corneliu Vasile, Costin Tudor, Nicolae Benea, Nora Filip, Victoria B. Stoicescu, Bogdan Mircea, Vialis, Rupal, Gelu Ciorici, R. Olteanu, Carmen Amzăr, Adrian Ciucă, Marin Mihăescu, Gică Duhalmu, Anghel Furtună, Goe Ion, Flavius Eutropius, Gh. Ciucă, Al. Bosneanu, Silvia Loghin, Marcu Ion, I. Ruja Ursu, Elena Pleșca, Laur :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se inapoiază.

Mărturisire

Eu
nu voi scrie niciodată
urît
despre un melc.
Nu e de-ajuns că-și tîrăște
pîntecul sfîșiat
pe tulpini de trandafir
căutînd
idealul de petală ?...

LORENA PAVĂLAN

Și așa mai departe

Viermele vru să arunce din șa
pe viermele care îl călărea
dar și acesta era între pinteni ținut
din scurt
de un vierme călăreț
și mai măreț.

Și așa mai departe
trecea moartea pe moarte.

GH. SMEOREANU

Pace, dragoste...

Oameni buni
închipuiți-vă că lumea dormitează liniștită
rumegînd în neștire gîndurile ei
împietrite de vreme.
E pace – ce înălțător sună
Pace
și dragoste
Dar mai ales am cuprins libertatea
cu ochii cu mîinile cu gura
și am strigat de la răsărit la apus
E pace
E dragoste și foame.

ISABELA ADRIANA IOSIF

Cuvintele

Plutesc cuvintele
în laptele paginii
ca frunzele
ca fragilele frunze pe rîu...
Pe umeri
amețit
capul se teme
de golul imens dintre cuvinte
unde-ar putea să cadă...

CORNEL ILIESCU

Luptă

Cînd rămîi complet singur
devii dintr-o dată foarte tare,
pentru că nu mai ești legat de nimic,
dar te simți trist
ca un cîntec exilat
din infinitul mare în alt infinit.
Ai dreptul să ajungi
mare
sau pămînt
sau soare în apus...
Niciodată însă cuvînt.

MIHAELA COSMETTO

Cristian Calcan : „Lumina dimineții"
(Din expoziția deschisă
la Biblioteca tineretului)

Ochiul

Pămîntul
ochiul
veșnic plîns
de care atîrnă
oceanul planetar
ca o lacrimă !

ERICH KOTZBACER

Salcîmii-n floare

Salcîmii-n floare molcom se prăvălesc spre
soare
iar eu – un strop de rouă-n hoinarul
anotimp –
mă mistuiesc pe ruguri de grîne-aromitoare
prefigurînd o clipă al pîinii coapte nimb ;

albinele își poartă pădurea lor sonoră
prin aerul de-aleanuri adînc aromitor ;
simt sufletul întrîndu-mi în roi ca într-o horă
spre a-și uita o clipă destinul trecător ;

salcîmii-n floare tainic c-un cînt m-au **logodit**
și-nmiresmați mireasă la nuntă azi m-adună
și îmi urează veseli să zămislesc un mit
și mă sărută tandri și-alunecă spre lună !

FATMA SADIC

Confuzie

Stau în fața voastră și mă uit la voi
Voi, aliniați frumos, după lățimea frunții,
mă priviți cuminți și îngrijorați,
încercînd să-mi zăriți fruntea.
Eu, cu fruntea în palme și ochii închiși,
încerc să vă zăresc inimile.

VALENTINA MARGA AGULESCU

Trebuie să găsim o soluție...

Trebuie să găsim o soluție...
Nu știu cum s-a ajuns aici,
dar poezia s-a ascuns și după sobă
ca iedul din poveste
și iese după pericol
cu conturul în funingine.
Din versuri verticale
facem stîlpi de case,
acoperișurile se încheie
cu un sonet să fie cît mai fixe.
Mergem în echilibru pe metafore
ca pe niște pietre
prin rîul de sunete.
Poezia am injectat-o în carnea vremii
apăsînd fără milă
și cuvintele ies strivite
prin acul îngust.
Trebuie să găsim o soluție...

CONSTANTIN BUICIUC

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Adunarea generală a Asociației Scriitorilor din București

În zilele de 2 și 3 iunie 1981 a avut loc adunarea generală a Asociației scriitorilor din București, premergătoare Conferinței naționale a scriitorilor din România. Au participat membri titulari și stagiari ai Asociației, reprezentanți ai celorlalte uniuni de creație și ai presei centrale, alți oameni de cultură, membri ai unor cenacluri și cercuri literare.

Adunarea generală a Asociației București s-a desfășurat în prezența tovarășilor **Suzana Gâdea**, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., președinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, **Emilia Sonea**, membru supleant al C.C. al P.C.R., adjunct de șef de secție la Comitetul Central al Partidului Comunist Român, și **Dumitru Necșoiu**, secretar al Comitetului municipal de partid. Lucrările adunării generale au fost conduse de **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor.

Ordinea de zi a fost următoarea : — Darea de seamă a comitetului de conducere al Asociației București pe perioada mai 1977— mai 1981 : — Tezele Conferinței naționale a scriitorilor : — Sinteza modificărilor la Statutul uniunii ; — Programul de dezvoltare a literaturii din România Socialistă în următorii patru ani : — Dezbateri asupra problemelor cuprinse în ordinea de zi ; — Alegerea noului comitet de conducere al Asociației ; — Alegerea noilor birouri de secții și a delegaților la Conferința națională.

Documentele de bază ale ordinei de zi au fost prezentate de **Constantin Chiriță**, secretar al **Asociației scriitorilor din București**, și de **Alexandru Balaci**, secretar adjunct.

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, au luat cuvîntul scriitorii : **Gheorghe Pituț, Pompiliu Marcea, Mircea Micu, Ion Gheorghe, Elena Tacciu, Octavian Paler, Liviu Bratoloveanu, Alexandru Oprea, Szasz János, Mihai Bărbulescu, Ion Coja, Iosif Naghiu, Ion Cringuleanu, Ion Gh. Pană, Alexandru Raicu, Nichita Stănescu, Cezar Ivănescu, Radu Theodoru, Paul Tutungiu, Alexandru Papilian, Mihai Davidoglu, Ion Lăncrănjan, Ioan Alexandru, Radu Lupan, Marin Mincu, Iulian Neacșu, Corneliu Leu, Mihail Ilovici, Damian Necula, Nicolae Manolescu, Dan Deșliu, Mircea Săndulescu, Dan Cristea, Bodor Pál, Vlad Mușatescu, Al. I. Ștefănescu, Mihai Ungheanu, Eugen Simion**, precum si, în cadrul dezbaterii cu privire la procedura alegerilor, **Alexandru George, Alexandru Paleologu, Geo Bogza, Teodor Balș.**

Componența noului cabinet de conducere al Asociației scriitorilor din București, ales de către adunarea generală prin vot secret, este următoarea : **Constantin Țoiu** (secretar), **Alexandru Balaci, Bodor Pál, Constanța Buzea** si **Dan Hăulică** (secretari adjuncți). **Ioan Alexandru, Ștefan Bănulescu, Ana Blandiana, Ion Caraion, Constantin Chiriță, Ștefan Augustin Doinaș, Paul Everac, Laurențiu Fulga, Ion Horea, Mircea Iorgulescu, Eugen Jebeleanu, Nicolae Manolescu, Octavian Paler, Radu Popescu, Mircea Sântimbreanu, Radu Tudoran** și **Romulus Vulpescu**, membri.

În încheierea lucrărilor, au luat cuvîntul tovarăsa **Suzana Gâdea** și tovarășul **George Macovescu.**

Adunarea generală a Asociației scriitorilor din București a adresat tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU**, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, o telegramă, al cărei text se publică în pagina întîi.

COSTEȘTI – 1981

În cadrul tradiționalului festival cultural organizat de Comitetul județean Hunedoara al U.T.C. „Întîlnirea tineretului cu istoria" la Costești s-a desfășurat concursul de poezie patriotică „Sub flamuri de partid biruitoare" reunind membri ai unor cenacluri din mai multe județe ale țării. Juriul alcătuit din scriitorii Nicolae Dan Fruntelată, Nicolae Prelipceanu, Ion Horea, Aurel Turcuș, Daniel Drăgan, Eugen Evu, Valeriu Bârgău, reprezentantul Comitetului județean U.T.C., Dorina Sinea și reprezentantul ziarului „Drumul socialismului" Hunedoara, Ion Cioclei, a acordat următoarele premii : Premiul I — Nicolae Nicoară, Baia de Arieș ; premiul II — Dragomir Dică, Alexandria ; premiul III — Constantin Voicu, Tîrgoviște ; mențiunea specială „Dacica" — Vasile Cojocaru, Deva ; premiul ziarului „Drumul socialismului" — Maria Lia Toma, Simeria, și Constantin Menagache, Brăila ; premiul revistei „Luceafărul" — Ion Pascal Vlad, Petroșani ; premiul revistei „România literară" — Mariana Pândaru, Hunedoara ; premiul revistei „Tribuna" — Ioan Vasiu, Orăștie ; premiul revistei „Orizont" — Nicolae Roșianu, Variaș ; premiul revistei „Astra" — Marin Negoiță, Deva.

CENACLUL „VULCAN" LA MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Cenaclul muncitorilor și oamenilor de artă „Vulcan" organizează, sub egida Muzeului literaturii române, un spectacol de poezie, muzică și pantomimă închinat muncii creatoare. Își vor da concursul membrii cenaclului, muncitori la Uzinele „Vulcan" din Capitală, și actorii : Florina Cercel, Dinu Ianculescu, Val Lefescu, Vasile Menzel și Ștefan Tapalagă.

Spectacolul va avea loc la sediul muzeului (str. Fundației nr. 4, lîngă Piața Romană), marți 9 iunie a.c., orele 18.

Un gînd despre poezia tînără

Urmare din pag. 1

E, în fine, de presupus că următorul pas al poeziei tinere (după ce va fi asimilat realul — imaginarul ca realitate caracteristică a omului) va fi unul către Ființă, poezia tînără va încerca o situare în „cercul de lumină al Ființei".

Dacă poezia tînără va avea ori nu această traiectorie nu ne propunem să stabilim în rîndurile de față, fugare. (Am propune chiar „Luceafărului", revista scriitorilor tineri, să ofere un spațiu permanent scriitorilor tineri pentru niște arte poetice, pentru niște intervenții pro-domo. Faptul ar crea o mișcare de idei și ar duce la clarificări estetice absolut benefice).

Altceva merită să fie subliniat și reținut. Este important că poeți tineri ai acestui moment știu foarte bine că poezia este o trudă de viață și o trudă de unul singur, cu renunțări, cu sacrificii. Este important că poeții tineri ai acestui moment își dublează talentul de cultură, iar această împletire nu poate conduce decît la izbîndă. Este important că poeții tineri au superbul orgoliu de a lua de la zero poezia, de a o construi încă o dată. Este important că în ultimii ani au apărut talente poetice impresionante calitativ și impresionante numeric : un roi de aștri mici dintre care pot izbucni sorii mult așteptați.

Această promoție de poeți tineri (prin extensie de scriitori tineri) prezintă garanții că ceea ce se investește astăzi în ea nu se va pierde, ci se va întoarce înzecit prin viitoarele opere. Nu credem că greșim afirmînd că această promoție de poeți tineri merită să fie sprijinită în mod neprecupețit, sistematic.

Și astfel ajungem la condiția scriitorului tînăr, la climatul în care el își desfășoară creația.

Să remarcăm că în această privință sînt multe de îndreptat.

Lupta eternă de supunere a verbului, nu lupta cu circumstanțele — e lupta pe care e dator s-o poarte scriitorul. Desigur, provincia cărturărească a lui Hesse, Castalia, are o dimensiune utopică. Dar se întîmplă să nu visăm acolo și să-i ducem dorul...

Ne permitem o analogie : sport-literatură, condiția sportivului de performanță și a scriitorului. Cu cîtă înțeleaptă atenție se pregătește un rezultat mare în sport : selecții, antrenamente, cantonamente, indemnizații, turnee, grijă pentru condițiile de viață ale campionului, cerul lui să fie fără urmă de nori, nimic să nu știrbească forțele celui ales. Nu s-ar putea prelungi procedeul și asupra condiției scriitorului tînăr ? Se îndoiește cineva că răsplata finală, opera literară, merită un asemenea program de temeinică pregătire ? Truda în marile biblioteci, călătoria, gazetăria cînd e cazul, truda zilnică, argheziană asupra frazei — ar fi punctele însemnate ale acestui program, ale acestui regim de viață. Ar deveni poetul sau prozatorul în acest mod o floare de seră ? Nu, sigur nu. El ar depune un efort intelectual propriu lui, echivalent și la fel de nobil cu cel depus de constructorul care înalță o hidrocentrală sau un pod.

Cuvîntul însuși poate fi faptă.

Cuvîntul însuși poate fi un obiect minunat, palpabil, desăvîrșit și înfruntînd mileniile ca o Cloșcă-cu-puii-de-aur ori ca un pod arcuit între două maluri.

„Limba este casa Ființei". Literatura dă imaginea, inalterabilă, în eternitate a spiritualității unui popor.

Iar scriitorii tineri reprezintă timpul viitor al literaturii. Ei : urne în care pîlpîie o flacără gingașă și rară — talentul. Cu gravitate ne gîndim că trebuie făcut totul pentru ca flacăra aceasta să nu piară, ci să crească.

REZULTATELE CONCURSULUI EDITURII „FACLA"

La concursul de poezie al editurii „Facla", s-au prezentat 38 de concurenți din județele Timiș, Caraș-Severin, Arad, Bihor, Hunedoara și Alba. În urma selecției finale, juriul a hotărît să acorde mențiuni următoarelor volume : Cuvinte trăind **de Ioan Evu,** Pe zări voi presăra mesteceni **de Tatiana Lungoci, și** Zodia mărturisirii **de Dumitru Mălin. Cele mai reușite poezii din manuscrisele care au primit mențiuni vor apărea într-un volum colectiv sau în plachete într-o casetă colectivă în cursul anului 1982.**

Următorul concurs de debut al editurii „Facla", va avea loc în anul 1982. Manuscrisele pentru concurs vor fi trimise pînă la 30 aprilie 1982 într-un plic închis purtînd un motto. Același motto trebuie să fie reprodus pe un alt plic ce va conține numele autorului, adresa și cîteva date biografice.

Rezultatele se vor anunța pînă la sfîrșitul anului 1982.

Grație și dramatism

Între poeții generației de mijloc, **Coman Șova** își obișnuise cititorii cu imaginea unui caligraf delicat, înclinat spre reflexibilitate, ori absorbit de nuanțele fulgurante ale erosului. Așa l-am reținut încă din primul său volum „Astrul nimănui", (1970), mai ales în meditațiile asupra timpului și spațiului devorator, fără prea mare ieșire din poncife, filosofînd timid în căutarea grației formale.

Discursul liric capătă dezinvoltură în „Marival" (1974), iar realizările cele mai adecvate disponibilităților poetului se stabilesc în domeniul unui erotism plasticizat cu grație, vădind un vitalism stăpînit : „Da, ești frumoasă, sigur, cad fulgi albaștri, cad / Eu te urmez dar pare că mergi în urma mea, / Te simt tot mai aproape în aerul nomad / Și ninsă peste brațe cu o zăpadă, grea //...// Da, ești frumoasă, vino..., [illegible] visurilor ivraf / Te-a modelat, cum ochii treji te vor, / Cad îngeri la picioare sculptați în epitaf, / Inelele păstrate de așteptare dor". Volumul era însă subminat de tentația risipirii în varii direcții ale meditației, alternînd piese de mare sensibilitate cu poeme în care rostirea nu depășea recuzita comună notațiilor perenității neamului sau tonul dulceag-elegiac al filosofării asupra ființei suspendate între imponderabile.

O experiență nouă a însemnat pentru Coman Șova culegerea „Cuvinte de reazem" (1977), odată cu eliberarea versului de rigorile clasice. Era evidentă, de această dată, tendința de personalizare. „În sîngele care trece prin inimă / De șaizeci și două de ori pe minut / Și de o sută patruzeci / Cînd viața o cere, / În silabele tîmplelor arse, / În toate cele mărturisite / Sînt eu, / Împodobit de erori ca o livadă cu fructe". Dincolo de declarația propriu-zisă, lucrul se probează prin substanța volumului. Cuvîntul e văzut acum ca **axis mundi**, entitate capabilă să susțină și să ordoneze universul „În sîngele ars de nesomnuri și chipuri, / Pe anii surpați în goluri de ape / E reazem cuvîntul, omături, nisipuri. / Și luna-i departe, și-aproape...". Acest efort de interiorizare e dublat de exaltarea relativismului dramatic al existenței, împrejurare menită să confere poeziei lui Șova o tensiune autentică, necunoscută pînă aici, în ciuda tendinței sale de a „problematiza" din primele două cărți. În felul acesta, aspirația spre echilibru, ca o necesitate organică, venită dinlăuntru, se simțea în creația lui Coman Șova. Și echilibrul a venit, aș zice aproape inevitabil, cu volumul de „Poeme" (1980). A venit ca o rezolvare de la sine, ca o lămurire și, nu întîmplător, fenomenul se poate observa la toate palierele rostirii poetice.

E vorba, înainte de toate, despre o remarcabilă proprietate a limbajului, de dispariția numeroaselor disonanțe, de o armonizare superioară la nivelul versului. Apoi, tendinței de risipire, de atenție proteică, în stare să acopere orice subiect, ca într-un joc de performanță, Coman Șova îi răspunde în „Poeme" printr-o mare capacitate de concentrare.

Poetul constată acum o imensă fragilitate, care e deopotrivă a rasei umane și a Artistului ca glas al speciei : „Sînt vulnerabil ca o ninsoare / mă poate cuceri o stradă / mă poate cuceri un zgomot / o liniște în plus / mă poate cuceri privirea / unei trecătoare / pădure subțire de fum și apus". Dar e vorba, în fapt, de ceva mai mult decît fragilitatea. Omul lui Șova din această carte e dilematic ; rupt între a asculta vocea nostalgiei împlinirii și a se apăra de ea ca de o himeră ; grațioasă frică de amăgire.

Înclinat mereu să dea glas inspirației suscitată de eros, Coman Șova oferă în acest volum poemele sale cele mai bune, dar nu pe linia vitalismului, ci printr-o discreție din care senzurile cîștigă tocmai prin ne-numire, printr-o gestivă hieratică, cu valoare de emblemă. Erotismul lui e așadar mai mult o atmosferă care se adună pur și simplu prin acumularea de impresie, prin saturarea spațiului afectiv. E aici poate ceva din secretul senzației de echilibru pe care o degajă această carte. Căci altfel, registrul e larg, bine diferențiat, de la desenul de mare siguranță din „Compasiune" : „într-o după-amiază / de vineri / am visat / o iubire împușcată / dar ochii care plîngeau / nu erau aceiași", pînă la comprehensiunea gravă dintr-un poem absolut memorabil cum este „Femei singure" : „femei singure cutreeră lumea / cu periuța de dinți în poșetă / și vorbele unei povești neterminate / în batistele lor diafane // femei singure / devorînd la-ntîmplare / pași nestatornici străini și himere / păsări de-o noapte nebune de cîntec / cu penele smulse și zborul căzut / așteaptă ninsoarea cu fardurile-n mînă / și gongul de mult a fi bătut".

Dar nu numai această atmosferă, discretă și densă, particularizează, în cea mai recentă apariție editorială, lirica lui Coman Șova. Poemele sale aduc încă destule sugestii în favoarea unei evoluții plină de promisiuni a poetului. Disting cu claritate datele fundamentale ale unui dramatism plasticizat în registru foarte modern, cu o cruzime a notației, care, fără să frizeze ostentația, are un impact deosebit de puternic. Deși îmi vine greu să-l recunosc pe Șova în aceste versuri, bănuiesc în notele grave din „Pe marginea nopții" limitele mari ale unei lirici epurate de efectul exterior, mai puțin grațioasă și mai mult întoarsă asupra sine-lui rostirii : „cineva îmi duce trena / și din cînd în cînd / îmi aruncă în față / cîte o prăpastie // umblă cu grijă / să nu clintească aerul // dar spre seară / trece o andrea vînătă / ca un frig / printre coastele mele // vine altcineva / scoate andreaua / o așează pe marginea nopții / mîngîie cu palma ușoară / locul însingerat / apoi pleacă // în jurul meu nu mai este / decît nimeni / dilatîndu-se în cercuri concentrice / din ce în ce".

E poate prologul unei mari schimbări de accent în creația poetului.

Dumitru Radu Popa

Pasărea de ceară

Urmare din pag. a 5-a

la bătaie două sticle de vodkă și două albastre noi-nouțe dacă mă însoțește prin sectorul lui. A dat din cap. Să mai pun un Bălcescu pentru vînt. Am bătut palma. Pînă la canton am mers cu sania trasă de un cal mocănesc. Mai departe am luat-o pe jos. Se căina mereu de greutatea carabinei vechi. De fapt mă făcea să înțeleg că n-are de gînd să mă ajute la căratul rucsacului. Urcam ușor. Pe drumul forestier zăpada mai fusese bătătorită. Nu aveam surprize și nu lunecam.

— Și la ce-i bună pasărea aia ?

— La nimic !

— Eu am văzut una care luminează, uite așa, zboară și zici că-i un felinar și-am vrut s-o dobor da pe urmă am zis că cine știe, o fi sfîntă și s-o întoarce glonțul înapoi și n-am tras.

Schimba carabina de pe un umăr pe altul. În locurile mai drepte ne opream și trăgeam cîte o gură de vodkă. Punea dopul și-și ștergea mustața scăpînd un uah din adîncul plămînilor. Avea doi copii. Se născuse pe malul Someșului. Plecase cu frații lui pe front. La întoarcere se opriseră în G. din cauza liniei rupte. Coborîseră din tren să caute ceva de mîncare. Au intrat la o femeie și lui îi era cald și n-a mai vrut să plece pînă a doua zi și a rămas la ea doi ani și abia în '47 a ajuns acasă pentru cinci zile.

— Și taică-meu a fost pe front și-a scăpat, s-a întors rănit la maxilare și l-au clasat.

Așa îmi striga mie tata cînd se pilea, tu să nu strigi la mine că eu sînt clasat din război.

Vodka îi făcea bine. Povestea și rîdea. Se oprea din ce în ce mai des.

— Scoate sticla aia să mai băgăm un pic de damf la motor.

Am deschis-o pe a doua. La jumătate a zis că ajunge. Adică am mers destul. Se însera și nu mai distingeam drumul. Și chiar dacă ar fi apărut vreo forfecuță tot n-aveam cum s-o fotografiez. Ne-am oprit la cîteva sute de metri de cea mai frumoasă clipă din viața mea, întîlnirea cu un fragment de eternitate și asta mă făcea extrem de agitat. În plus, țăranul, cît era el de țăran travestit în pădurar, se purta ca o scîrbă. Eu să car cortul, băutura și mîncarea, eu să-l instalez, eu să fac focul și să pun de mămăligă și el să zică mereu, mai dă să trag o gură de damf că se oprește motorul. Nici măcar nu a catadicsit să frece mămăliga. Stătea în cort, trîntit pe salteaua pneumatică și-mi arunca tot felul de întrebări de parcă l-aș fi plătit cu trei foi și două sticle de vodkă numai ca să am un difuzor din care să aud, tovarășu reporter n-are familie ? ce mai e nou pe la București ? se mai găsește ciorbă de burtă în pasajul Victoria ? după bătaia inimii eu zic că ne aflăm la 1 350 metri deasupra nivelului mării și ține minte, tovarășu reporter, că mai putem cădea ! și după ce i-am dat un boț de mămăligă și o bucată de brînză și a înfulecat-o în tăcere mi-a mai cerut o gură de damf și-a isprăvit și a doua sticlă și m-am trezit că-mi zice, tovarășu', acum spune drept, nu cumva ai mai fost 'mneata și anul trecut, erai la sanatoriul de la curbă și mi-ai dat două sute de lei să te duc pe munte să vezi pasărea aia ? Eram afară și-am sărit pe cort, 'tu-ți dumnezeii mătii, l-am dărîmat peste el, cred că l-am izbit în cap și cu ceaunul de tuci. Pe urmă îmi mai aduc aminte de un șoc dureros și păsări albastre lunecau într-un țiuit asurzitor peste brazii înecați de întunericul colorat al nopții de februarie.

M-am trezit la un spital și am aflat de la medicul de salon că după externare voi fi judecat pentru maltratarea unui pădurar fruntaș și voi fi analizat de o comisie profesională pentru înșelarea unui om al muncii, posibil erou de reportaj, pe care l-am mințit cu nerușinare, cărîndu-l prin munți pentru a-i arăta ceva frumos care nu există.

(Din volumul „Paradisul provizoriu")

mapamond

ILIADA ŞI ANTI-ILIADA (II)

De la Aristia la Murnu

există, în cărţile populare, un anumit respect pentru textul din care au fost traduse sau copiate — care se exprimă prin păstrarea cu fidelitate a amănunţelor, a viziunii specifice — dar şi prin fixarea unor forme identice sau asemănătoare în limbă, a unor metafore specifice — lucru care ne dovedeşte că acei „condeieri“ de acum două-trei secole căutau să împământenească o formă tradiţională a legendei. O tradiţie cărturărească nemărturisită făţiş, vizibilă, azi, prin compararea textelor, un respect reciproc neumbrit de invidie sau dispreţ ; un bun cîştigat, o expresie fericită de limbă, o echivalenţă reuşită — sînt păstrate şi duse mai departe. Dincolo de profesionalitatea celor care traduc vedem, în acest gest, şi o conştiinţă etică de apartenenţă la o anumită categorie de intelectuali — lucru mai preţios, credem, decît lărgirea sferei de traducători, decît diversificarea însăşi a traducerilor unui text.

De la (Aristia (1837 [1]) la Murnu (1906) au trecut cam 70 de ani iar de la Murnu la traducerea de azi a Sandei Diamantescu şi a lui Radu Hincu, 74 de ani — între fiecare traducere existînd spaţiul tradiţional a două generaţii. Prea mult pentru ce datorăm lui Homer, pentru ceea ce înseamnă o carte fundamentală ! Fiecare generaţie ar fi avut dreptul ei la o traducere care s-o reprezinte — lucru intuit exact de Eminescu : trecînd timpul primei traducerî, el îşi dă seama că mai trebuia una, şi încearcă s-o facă. Nu discutăm în mod special longevitatea traducerii lui Murnu. Autoritatea omului, entuziasmul primei generaţii care a cunoscut-o, apoi, criticile neacoperite (Victor Eftimiu) sau prea blinde (D. Marmeliuc) — în sfîrşit, desele reveniri asupra textului de către Murnu însuşi şi — să nu uităm — generaţiile de intelectuali neclasicişti pe care i-a format această traducere — sînt factori prea mulţi şi complicaţi care au asigurat longevitatea „Iliadei“ lui Murnu. Ea va rămîne, desigur, un monument unic de limbă românească din prima jumătate a secolului XX. Interesează mai mult soarta acestei prime traduceri din Homer, aproape uitată azi, care în epocă, timp de vreo treizeci de ani, a fost mult discutată : elogiată (Eliade), contestată (Boliac), ironizată (Alecsandri). Recitindu-l astăzi pe Aristia constatăm cu bucurie că nu este aşa de hazardat cum ne-am aştepta. Multe echivalenţe de text au supravieţuit chiar în traducerea lui Murnu, multe imagini îl depăşesc pe acesta prin concizione şi supleţe, altele se regăsesc, accidental, desigur, în variantele propuse de Sanda Diamantescu şi Radu Hîncu. În privinţa lui Murnu, lucrul ne dovedeşte un studiu atent al macedoneanului pe textul înaintaşului său, o pioasă recunoaştere, tacită, a meritelor lui Aristia (care a fost, înainte de toate, un savant) — şi, de ce să n-o recunoaştem, încercarea de a configura o tradiţie a textului în limba română. Ni se pare ciudat cum de n-au fost semnalate aceste asemănări — care constituie un capitol de istorie literară şi nu de critică propriu-zisă. Criticii lui Murnu au fost mult preocupaţi de „ditirambi“ ferindu-se să vorbească de o „tradiţie“ ca să nu-i ştirbească originalitatea ? Este, desigur, o prejudecată. Părerile curente despre traduceri nu se validează asupra operelor fundamentale, de la începuturile culturii. Acestea pătrund dintr-o limbă într-alta prin transformări succesive, apropieri lente (ritmate de pulsul generaţiilor în istorie) de original.

În 1907, în jurul apariţiei lui Murnu, Iorga considera nereuşita lui Aristia categorică : „Aristia n-avea **auzul** versului obişnuit, şi el nu se putuse încredinţa că poezia epică a **antichităţii** nu poate merge decît în **costumul solemn** al hexametrilor, chiar dacă i s-a aruncat pe umeri mantia unei limbi moderne“ (sublinierea autorului) ; Aristia şi-a pierdut văzul în 1872 încercînd, zice-se, să-şi refacă traducerea în hexametrii !). Da, sub haina unui metru diferit (totuşi, îndrăgit în epocă) Aristia lansează multe imagini homerice exacte sau frumos regăsite în româneşte. Citeva exemple sînt necesare. Astfel, navele aheilor sînt pentru el **adînci şi pintecoase** sau **pieptoase, braţalba zee (Juno)** revine, ca epitet, de citeva ori şi la Murnu, Ahile este **ped-agerul** dar e şi **de picior iute** (Murnu : **şoimanul Ahile,** înve ţie proprie, dar şi **cel iute de picior ;** greu am găsi alte decalcuri. Eminescu vorbeşte, în variantele „Scrisorii III“, de **asabi cu glezne repezi)** visul trimis de Zeus este **momitor vis** (Murnu : **vis momitor ;** S. D. şi R.H., exact : **vis al pierzaniei)** aheii sînt **pletoşi,** lebedele, **gîtoase,** berbecul, **linos** vinul, **veselitor,** regii cei mari sînt **păstori de popoare,** pedestraşii, **stavilă-n bătaie** (Murnu : **stavilă, zid la război** S. D. şi R. H., mai aproape de original, **zăgaz primejdiei ;** dar să nu-l uităm pe Eminescu : **„Alergară ca să pună mîndri stavilă şi zid“),** Joe, **de nori adunătorul** (glosă exactă evitată de Murnu, reluată de Eminescu în **Memento Mori :** „Zeus de nori adunătorul urcă bolta maiestoasă“). Aheii luptă : **drept răzbunare / la dorul, la povara ohtărilor Elenii** (Murnu : **„numai aşa răzbuna-veţi oftatul şi dorul Elenii).** Iată-l pe Nestor vorbindu-i lui Agamemnon : **„Ascultă şi pe alţii : ce voi şi eu a-ţi spune / De lepădat nu este“ — „şi tu şi de alţii ascultă / Nu este de lepădat ce eu pentru tine voi zice“** (Murnu). Iată-l, apoi, pe Paris cu **mantă pardalee (cu-o blană de pardos,** la Murnu), pe

Enea Căpitanul (la fel şi la Murnu ; epitetul este exact, tradiţional). Lăudata expresie a lui Murnu : **Ares, tu crincene, biciul oraşelor, spulberul lumii** (păstrată şi în „Orestia“ : **Elena, spulber de armate / de năvi şi ziduri de cetate“)** este cel puţin la fel de îndrăzneaţă la Aristia : **zdrobe de ziduri şi oraşe. Vorbe de zvoară, cuvinte înaripate,** la amîndoi traducătorii — dar ce ironic este Aristia pentru vorbirea sfătoasă a bătrînilor din jurul lui Priam cînd apare Elena : Şi-ncet, unul la altul şi-au zis **vorbe-mpănate“.** Iată sfîrşitul cîntului IV, aproape la fel : „Troieni şi-ahei mulţime întinşi în ziua-aceea / Morţi unul peste altul pe brinci zăcea-n ţărînă“ — „Droaie de-ahei şi troieni căzuseră-n ziua **aceea / Şi se lungiră pe brinci, în pulbere lîngă olaltă“.** (Murnu traduce dimanic, în continuă mişcare ; cu greu găseşti o imagine statică în „Iliada“ lui ; or, Homer este renumit tocmai prin alternanţa mişcării cu repausul. După mari învălmăşiri de oşti aceste momente de respiro, de linişte — necesare, de altfel, şi aedului. Eminescu, la noi foloseşte exemplar această dialectică a eposului Homerică în „Scrisoarea III“ — şi, aplicat numai la textul homeric pe care-l cunoaşte foarte bine, Aristia. Este ceea ce nu mai place criticii moderne la primul traducător al lui Homer în româneşte — aceste tablouri statice dar exact „mulate“ pe textul original). Iată ce-i spune Sarpedon lui Tleptolem: **„Străpuns de-a mea lance tu da-vei / Iadului sufletul tău, iar mie-mi dai astăzi mărire“** (Murnu) şi: **„Te va ucide lancea-mi şi vei depune-aici / Slava-armelor la mine şi sufletul la iad“** (Aristia) Sau (Agamemnon către Calhas): **„Augur! Fatală cobe! Tu tot rău îmi cobeşti / De bine niciodată nu vei a-mi preursi“** (Aristia ; s.n.) — şi: **„Calha, tu cobe, în veci nu mi-ai spus o prielnică vorbă / Răul plăcutu-ţi-a pururi şi pururi menit-ai a rele“** (Murnu. Calhas are ceva anume cu Agamemnon: vezi sacrificiul Ifigeniei, la Eschil, pe care tot el l-a impus. Aristia traduce foarte exact: **preursirea,** aici, **nu este prezicere,** ci impunere a unui destin prin forţă magică religioară. Iată textul în excelenta traducere, frumos ritmată — ba chiar exact; ne mirăm cum de apare în proză cînd poartă, chiar în viziunea lui Iorga, **„costumul solemn“** de epopee ! — a Sandei Diamantescu şi a lui Radu Hîncu : **„Propoc al pierzării! Niciodată, o, Călhas, n-ai rostit vorbe ce-au fost pe placul meu: Şi mereu te-ai ferit să-mi dai poveţe ce ne-ar fi de folos. Nimic n-ai împlinit spre binele nostru“** — disponibilităţile textului sînt urmărite pînă în cele mai mici amănunte). Desigur, Aristia exagerează în multe privinţe, creînd cuvinte ciudate: **coiffulgerosul Ector, plutiponta navă** (de la **a pluti şi pont),** etc. (exemplele se dau de obicei cînd se subliniază excesele lingvistice ale scolii lui Eliade). Există, însă, în text şi astfel de imagini pe care Murnu, din respect profesional faţă de înaintaşul său, le-a salvat de la o nemeritată, altfel pieire. Există imagini chiar mai frumoase: prefer **„săgeata cu trei spice la vîrf“** (Aristia) faţă de confuza expresie **„săgeata în trei ţuguiată“. „Ahile-ncuibă ura“** — zice Aristia, sau **„trezeşte-ţi ura“** (pe ideea că **„ura“** este o **„beţie“** a spiritului), etc. Mi se pare interesantă prelucrarea lui Murnu după Aristia, a epitetului aheilor **eycnemides** (cu frumoase cnemide — apărătoare din metal pentru fluierul piciorului). Imaginea a dat multă bătaie de cap celor care au vrut s-o traducă. Alexandru Odobescu, în prima tinereţe, a încercat şi el traducerea primului cînt al **„Iliadei“** şi propunea, la 16 ani, **„ahei cu tuzluci“** — influenţat, desigur, de moda fanariotă. Murnu traduce **„ahei cu dalbe pulpare“** — frumos, dar inexact — după Aristia, care foloseşte constant termenul **„pulpatici ahei“** (sau **„pulpoşi“)** cu sensul de muşculoşi, tari în picioare. Într-un anume lor Aristia se dezminte: cînd descrie încălţarea lui Paris: **„Întîi şi-ntîi încalţă frumoase brodechine / Tot prinse cu agrafe, cu copci de-argint lucioase“.** I se va fi părut ciudat lui Murnu că predecesorul său nu foloseşte derivaţi din termenul **„pulpatici“** şi preferă să explice în notă **„brodechine“ ?** El reface, românizînd: **„Pulpele-nfăşură-ntîi cu dalbe pulpare de-aramă / Bine-ncheiate în sponci de argint...“.** Iată-l pe Aristia în metafora marină : **Se-mbarcă toţi şi pleacă, plutesc pe unde umezi / Din undă-n undă nava despică, trece valuri** — unde îl depăşeşte pe Murnu : **După ce li se suiră plecară pe cale de ape / Vasul tăindu-şi cărare, uşor luneca peste ape** (Murnu fiind specialist în metafora continentală, muntoasă).

De-ar fi numai aceste exemple şi este suficient, credem, pentru a înţelege că G. Murnu a studiat cu atenţie cartea lui Costache Aristia — cel care începe, astfel, tradiţia traducerilor din „Iliada“. Cu toate excesele ei, această primă traducere în româneşte rămîne în atenţia oricui doreşte să găsească pentru Homer echivalenţe cît mai îndrăzneţe şi totuşi adaptabile limbii române. Desigur, Murnu însuşi a creat la rîndul său pentru urmaşi — dar, aşa cum ne dovedeşte traducerea a treia a „Iliadei“, cea de astăzi, poemului homeric însuşi trebuie să-i atribuim soarta cetăţii care a fost dărîmată şi refăcută de peste zece ori, pe acelaşi loc, din aceleaşi materiale. Murnu are marele merit — ca şi Schliemann în arheologie — de a fi identificat locul (Aristia mersese exact spre el, dar s-a oprit la a şasea „parasangă“), de a fi localizat construcţia pe teritoriul românesc — generaţiile de după Murnu îşi fac, în sfîrşit, datoria de a amănunţi cercetarea, de a pătrunde mai adînc în text, de a-l reda mai curat, mai limpede, mai „homeric“. Este o răzbunare a zeilor Troiei acest imperativ de a refface din generaţie în generaţie „Iliada“, actul care a consemnat căderea cetăţii — ca să se vadă şi să se ia aminte cît de greu e să strici şi să refaci.

Nicolae Georgescu

[1]) **Omer, „Iliada“, Tomul I (primele 6 cînturi).**

MOARE ŞI CASA ÎN CARE A MURIT BĂLCESCU... (III)

În catacombele capucinilor

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

m-a apucat noaptea răscolind cimitirul Rotoli de sub Monte Pellegrino. Ca toate cimitirele din lume, Rotoli este oglinda vieţii de pe pămînt : Morţii sînt împărţiţi pe clase, conform unei ierarhii severe, mai riguroase decît toate căprăriile care au constituit dintotdeauna preocuparea hagiografilor: Rotoli este însă un cimitir bizar, în care poziţiile monumentale oferite de natură n-au fost firesc exploatate. Morţii cu stare, putrezind sub monumente fastuoase şi-au făcut locul în vale ; sărăcimea cu cruci precare, în deal, acolo de unde perspectiva asupra vieţii tumultoasei urbe este cu adevărat maiestuoasă. În mijloc, de-a lungul aleilor străjuite de luminările vegetale ale chiparoşilor, se înşiruie, sub plăci anonime, mormintele comune ale celor îngropaţi de-a valma, în timpul holerei ce a decimat populaţia palermitană în toamna lui 1852, exact în perioada cînd, într-o încăpere din Albergo Trinacria, murea „solo e sconosciuto“ Nicolae Bălcescu.

Asta a făcut ca mult timp să se creadă că rămăşiţele lui pămînteşti au fost aduse aici, laolaltă cu morţii seceraţi de holeră, şi aruncat în gropile cu var stins, searbăde, austere şi anonime. Se cărau morţii cu hurta, în dricurile primăriei şi în căruţele cazărmii palermitane, iar oraşul terorizat, supus carantinei, nu mai avea răgaz de memorie. Cînd moartea devine statistică, cifrele ei nu mai au nume şi pronume.

Înainte de a pleca de la Rotoli, odată cu pogorîrea întunericului, cimitirul mi s-a părut invadat de licurici. Am tresărit răscolit de o amintire. Cu vreo douăzeci de ani în urmă, prin 1961, vara, mă aflam în casa Bălceştilor, de pe Valea Topologului, nu departe de Caraorman — „pădurea nebună“ a lui Zaharia Stancu. Acolo, seară de seară, prin curtea micului conac împrejmuit cu tufe de liliac şi de aluni, izbucnea focul de artificii al licuricilor. Şi copiii porneau o aprigă vînătoare după luminiţele zburătoare, iar printre ei, bătrîn doar cu trupul, printul „Cuvintului liber“, Tudor Teodorescu-Braniştе. Înota şi el prin iarba pînă la briu, încercînd să prindă, pentru copii, scînteile fosforescente după care, poate, cîndva, de mult, pe vremea lui Tudor Vladimirescu, alergase şi prislea familiei Bălceştilor urmărit de privirea grijulie a mamei sale. Atunci, Tudor Braniştе mi-a spus : „Dacă vei ajunge vreodată la Palermo, caută-l pe Bălcescu ! N-ar trebui să ostenim în căutare, pentru a-l aduce pe cel ce atît de mult şi-a dorit să fie îngropat aici...“

Dar licuricii de la Rotoli nu erau decît luminările de pe mormintele clasei de jos, puzderie de morminte cît palma, cu cruci din două nuiele legate cu sfoară — locurile unde fuseseră înmormîntaţi copiii sărăcimii palermitane, seceriş verde al unei epidemii de poliomielită...

Nu, Bălcescu nu se afla acolo. Profesorul Falzone descoperise într-un registru prăfuit al mînăstirii capucinilor, numele lui Nicolae Bălcescu. Însemnarea indica data, dar nu şi locul unde fusese îngropat cel „solo e sconosciuto“. După toate probabilităţile, dat fiind faptul că era vorba de un străin, ale cărui rămăşiţe pămînteşti ar fi putut fi revendicate de familie, acestea n-au fost încredinţate pămîntului, ci depuse în catacombele mînăstirii.

M-am dus a doua zi acolo. Călugări în rase cafenii, cu capişoanele ţuguiate, ori lăsate să le atîrne peste umeri, cu brîurile încinse în funii cu noduri înşirate pe ele ca mătăniile, mi-au făcut hatîrul de a mă lăsa să intru şi să filmez în osuarul subteran, situat chiar sub cimitirul de la suprafaţă, în hrube răcoroase, cu aer sec de sepulcră medievală. Univers de Jeronimus Bosch. Aşa ceva nu se poate descrie. Aşa ceva nu se poate imagina. Sufletele slabe nici măcar nu pot vedea aşa ceva. Pelicula filmată acolo, şi inclusă în filmul „Umbra lui Bălcescu la Palermo“, mi-a fost forfecată la citeva fotograme, pasămite cadrele erau prea „tari“. Nu erau tari, ci insuportabile. Dar trebuiau văzute. Morţii aceia mumificaţi, culcaţi pe stelaje suprapuse — ca nişte priciuri într-o cabană a vieţii de apoi —, ori spînzuraţi în sîrme, ca într-un panopticum al purgatoriului, mă urmăresc şi astăzi, obsesiv. Sînt mii şi mii de morţi de toate vîrstele, femei, bărbaţi, copii, conservaţi în aerul sec, în semiobscuritatea aceea cu procentul de umiditate zero. Cine o fi născocit această sepulcră din care fireasca putrezire a fost alungată ? Ce minţi diabolice au calculat că, cei aduşi aici se vor usca de la sine, fără îmbălsămare, păstrîndu-şi vag chipul, hainele zdrenţuite de timp atîrnindu-le pe trupurile scheletice, găvanele ochilor supte de uscăciune, ventrele umplute cu talaş, tigvele pe care părul abia se mai ţine ? Ar fi nevoie de cei mai pricepuţi frenologi ai lumii pentru ca, în

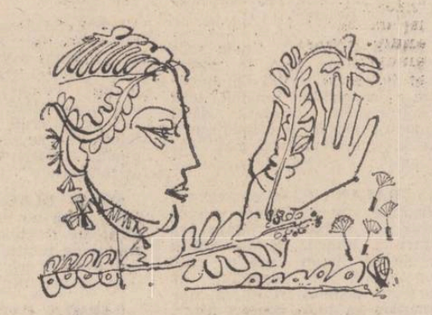

această anticameră a lui Hades, cineva să-l identifice pe acel „solo e sconosciuto“ printre miile de neîngropaţi, deşi mulţi dintre ei poartă între degetele descarnate bucăţi de carton cu un nume, ori numai cu o cifră... Nu, aici simţi că nu se mai poate adeveri tîlcul zicerii lui Paul Valéry : „La mort, cette chose qui n'arrive qu'aux autres...“. Te simţi tu însuţi unul dintre ei, şi poezia moare. Sînt mai patetice mormintele goale decît cele cu morţi-nemorţi, la care, o dată pe an, de ziua pomenirii, sufletele pioase aparţinînd severului ordin al capucinilor vin să deretice, sepulcra, să scuture praful de pe hainele putrede, să lustruiască ciubotele cu care cei plecaţi în viaţa de apoi, nu reuşesc să se desprindă de locul ţintuirii şi să se restituie ţărinii...

Ordinul stăpîn peste catacombe vinde ilustrate macabre cu imagini color, înfăţişînd scene pe care nici Goya n-ar fi cutezat să le picteze.

...Ies la lumină sperind că Bălcescu nu este aici, altfel prea lung i-ar fi fost purgatoriul pînă să ajungă să fie îngropat, aşa cum singur şi-a dorit-o, în pămîntul strămoşesc. Şi totuşi...

Trec din nou prin Via Butera, dar regăsesc casa la fel de mută, ea însăşi ca o catacombă pe verticală, părăsită de amintiri. Doar în parcul din centrul Palermoului îmi încălzesc ochii pe bustul care îl înfăţişează pe Nicolae Bălcescu, plantat pe un soclu, în vecinătatea celui ce poartă bustul revoluţionarului sicilian Mazzini, unul dintre prietenii marelui cărturar şi revoluţionar român. Iar undeva, în oraşul de sus, de unde coboară spre umbra de demult a capitalei Trinacriei un alt Palermo, aflu o stradă, cu o florărie într-un capăt, şi cu o brutărie în celălalt ; o stradă ca atîtea altele din stereotipia noilor oraşe ale lumii, pe care sînt bătute, la începutul şi sfîrşitul ei, lingă flori şi lingă piine, două plăcuţe cu acelaşi nume : „Via Nicola Balcesco“.

Atit.

Erratum :

1. Cei avari au ferecat amintirea. Urmele unei mari şi înalte obîrşii.
   Încît părinţii lor trebuie să fi fost copii
2. Scaria marmorei

REPERE

Piatră şi foc

editura **Cartea Românească** ne-a oferit în primăvara aceasta posibilitatea de a cunoaşte, în selecţii reprezentative, cinci poeţi macedoneni. Cele cinci volume de poezie traduse de Dumitru M. Ion şi Carolina Ilica sînt şi un bun prilej de a pătrunde într-un spaţiu cultural distinct, guvernat de simboluri ancestrale, în care tradiţia se face vizibilă în forme diferite (material poetic, spaţiu imaginar, tip de sensibilitate, valoare emoţională etc.), ca eternă contrapondere a încercării de desprindere şi integrare în alt univers afectiv. Ca personalitate, individul devine — în ipostaza demiurgiei artistice — o formă de manifestare, de concretizare a unui puternic spirit colectiv. Cu cît mai relevante îi vor fi particularităţile individuale, cu atît mai mult el va pătrunde în conştiinţa colectivă. Desigur, tipul acesta de „retorică“ culturală — pentru că, în ultimă instanţă, aici se ajunge — este modelul cunoscut al civilizaţiilor arhaice, atît de iubite de „modernii“ secolului nostru. Citiţi împreună, aşa cum invită ediţia românească, poeţii antologaţi respiră un aer comun, cel al orizontului **patriei** lor de poveşti bătrîneşti şi obiecte magice, de conflicte puternice şi temperamente aprinse, rezistînd la răscrucea atitor influenţe. Patrie de piatră, foc şi aspre grădini. Am numit şi elementele structurante ale imaginarului acestor autori, acelea care alcătuiesc forma iniţială, determinantă. O ruptură, o alunecare ireversibilă se bănuiesc în aproape toate textele ; nostalgia paradisului de piatră şi foc, cum pare a fi, pentru fiecare în măsură diferită, copilăria în orizontul Macedoniei, străbate oriunde te-ai afla. Drama iniţială, care nu este nici aceea simplistă a dezrădăcinării, nu seamănă nici cu trauma alienării, în spirit modern, sau a golirii afective, a despărţirii de candoare, datorată intensei trăiri livreşti, răzbate ca o bucurie păgînă — jubilaţie tragică, marcată de dureri metafizice. Impresia se accentuează la fiecare lectură, deşi e vorba de stiluri deosebite, de poeţi care şi-au construit, fiecare, o figură literară de sine stătătoare. Selecţiile de faţă sînt prezentări la vîrsta deplinei maturităţi, rod al unei activităţi foarte bogate.

Cel mai vîrstnic dintre toţi, academicianul **Slavko Ianevski** (n. 1920), scrie o poezie în care tensiunea existenţială, jocurile imaginaţiei se rostesc într-un discurs non-metaforic, folosind valorile de încantaţie ale simbolului sau rostirea directă, cîntecul în sens tradiţional. Literatură a vibraţiei senzoriale comunicată cu maximum de rapiditate şi eficienţă („Dansează, să te saturi de dans, / Astfel să fie — înfinge-mi pielea / Cu salturile tale ; gheaţa a fost / Izgonită din încheieturile mele roşii, / Iar acum, acum, acum / Dorinţa hrăneşte în ele moartea. / Voi arde, voi arde...“), ea continuă în acelaşi timp şi tradiţia baladescă, rafinată şi sintetizată cu un efort de înţelegere superioară a valorilor afective. O poezie se intitulează **Cîntecul luptătorului doi metri-n pămînt,** o alta este **Ecoul cîntării tilhare** sau e închinată **Celor de la Karaorman.** Piatră, cerc, singe, ramuri de măslin, lup, un univers de „tării“ şi **Amaruri** (titlul unui poem superb), un univers care vine din vechime şi săgetează, dar, paradoxal, efectul e mai degrabă cel al contemplaţiei (selecţia a fost bine intitulată **Taină, Joc, Simţire),** şi nu al acţiunii.

Macii lui **Ante Popovski** poate fi exemplul tipic pentru sensibilitatea „pribeagă“ care cîntă cu înţelepciune „împărăţia de bărbaţi fără împăraţi“, **piatra** neagră şi goală ca simbol al dăinuirii, al forţei (forţa neguroasă a abisurilor pămînteşti, „ţara aceea de rînd, / plină de piatră cu două feţe...“). Între piatră şi foc, între colinele albe ale patriei şi focul „balcanicei, uitatei flori“ (macul), simbol dublu, al vieţii („soare“) şi morţii („otravă“), se desfăşoară o aventură spirituală esenţial virilă, impunătoare prin liniile ei aspre, prin duritatea percepţiei unui spaţiu originar, al clocotului geologic animat de „umbre“ metafizice (v. îndeosebi **Magna carta a primului foc).**

Iovan Koteski, tradus de Carolina Ilica, este un melancolic orientat mai ales spre pericolele ecoului social ca efect de îndepărtare de o lume „veche“, cu legi şi întîmplări fixe. Suferinţa sa e amarnică dar de înregistrat rămîne acum doar ecoul ei, forma nouă pe care a luat-o prin interiorizare în planul prezent al conştiinţei. Cîntec surd, poezia din **Dragoste şi Moarte** e totuşi a unui temperament discret, atent la spectacolul virtual pe care îl conţin elementele acestei lumi „sărace“.

În **Poezia şi Fluturele** facem cunoştinţă cu **Mihail Rengiov,** poet serafic care scrie parcă pentru a reţine imponderabilitatea, fragilitatea pe care universul său format din stări „negre“, din dureri mascate şi violenţe ascunse (pentru care aserţiunea iniţială este : **De la durere trebuie pornit),** le conţine într-o măsură cel puţin egală. Un cal aleargă cu tropot nepămîntean „pe norul său“, fantastic ca în basme, halucinant ca o iluzie optică, real, însă, ca un simbol — **Calul şi norul (Furtuna).** El e un cîntăreţ al spaţiilor ample, al nemărginirii peste care pluteşte duhul crudelor amintiri.

L-am lăsat la sfîrşit pe **Radovan Pavlovski,** fiind cel mai tînăr (n. 1937) dintre toţi. **Maya** e cartea unui modernist temperat, în al cărui limbaj poetic se pot înregistra deopotrivă forme expresioniste (sensibilitate revărsată, imagistică eruptivă, cromatică agresivă, timbru alert), tratate oarecum retrospectiv, şi, în a doua parte a culegerii, tentaţia esenţializării ideatice. Pavlovski pare temperamentul cel mai tumultuos dar este şi poetul capabil de nuanţe infinitezimale, notînd şi celebrînd arome, „tremurări“ ale vieţii mărunte, existenţa florală zugrăvită în detalii cuceritoare („Aceasta e păpădia ca o sămînţă-ntre nori“, „Afară se pregăteşte **furtuna de ghiocei“, v. Paradisul copilăriei).** „Învesmîntat cu duhul iubirii“, poetul e un „tînăr mag“ cu ochiul întors spre Olimp.

Calitatea literaturii scrise de aceşti poeţi, la care se adaugă, nu în ultimul rînd, calitatea traducerilor (fluente, fără nimic forţat, textele sunînd firesc în limba română) fac din excelenta iniţiativă editorială un important act de cultură.

Costin Tuchilă

REVISTA STRĂINĂ

● **APROAPE 10 MILIOANE** de titluri constituie patrimoniul Bibliotecii din Beijing. Înfiinţată în 1910, biblioteca se află în Parcul Beihai din inima capitalei Chinei. Corpul principal al aşezămîntului, construit în stilul palatelor cu acoperiş din ţigle verzi glazurate, se înalţă în interiorul unei incinte cu ziduri roşii. Între comorile Bibliotecii se numără alături de cărţi şi periodice din epoca modernă şi contemporană numeroase documente şi manuscrise, unele datînd din secolele XI-XII. Una din cele mai vechi colecţii este cea provenind din bibliotecile regale ale dinastiilor Song de Sud (1127—1279) şi Ming (1368—1644). Biblioteca este păstrătoarea cărţilor bibliotecii curţii imperiale, a academiei imperiale, a colegiului regal, precum şi a multor volume provenind din colecţii particulare.

● **O CASĂ** memorială Dostoievski a fost inaugurată de curînd în localitatea Starmia Russa. Muzeul, la crearea căruia o contribuţie importantă au adus-o urmaşii lui Dostoievski care au donat numeroase obiecte ce au aparţinut scriitorului, reproduce ambianţa din timpul vieţii sale. Sînt expuse peste o mie de obiecte care recreează atmosfera în care Dostoievski a scris „Adolescentul“ o mare parte din „Fraţii Karamazov“, discursul despre Puşkin şi altele.

● **MUNIR NURETTIN SELCUK,** unul din cei mai mari muzicieni din Turcia a încetat din viaţă în virstă de 81 de ani. Considerat un clasic al muzicii turce, Selcuk şi-a manifestat talentul în calitate de compozitor şi cîntăreţ, compunînd şi interpretînd peste o sută de cîntece inspirate, în majoritate, de poezia lui Yahya Kemal. Munir Nurettin Selkuc a fost unul dintre cei zece laureaţi ai Premiului Attatürk, distincţie care răsplăteşte contribuţiile de excepţie la valorificarea artei turce.

● **UN COSTUM** de mireasă, păstrat în condiţii excelente, a fost descoperit de către o expediţie a Muzeului de etnografie din Osetia de Nord, într-o veche necropolă din secolele V—VII e.n. El este compus dintr-o rochie cu ornamente şi o pelerină din mătase cu mineci scurte. O particularitate a costumului o constituie faptul că de briul colorat al lui sînt prinse nişte genţi mici în care au fost descoperite urmele unui degetar, ace şi foarfeci. La fel de bine s-a păstrat coada de păr în care e prinsă o podoabă de aramă cu piatră roşie. Specialiştii apreciază că obiectele au supravieţuit timpului datorită particularităţilor locale de climă.

● **ÎN LETONIA,** membrii clubului de istorie a poştelor au adunat o colecţie de timbre cu ajutorul cărora se poate reconstitui istoria serviciilor poştale. Mai mult, timbrele oferă spectacolul modificărilor politice şi sociale importante survenite în viaţa poporului leton în decursul cîtorva secole. Astfel, din secţiunea colecţiei „Primele semne poştale din regiunile baltice de la sfîrşitul secolului XVIII — începutul secolului XIX“, se poate observa că în perioada respectivă de serviciile poştei puteau dispune doar clasele dominante. Astăzi, constatarea respectivă pare desuetă, ţinînd cont că, de exemplu, numai locuitorii Rigăi trimit zilnic peste 500 kg de scrisori.

● **UN MARE SEDIU,** înzestrat cu tot ce este necesar unei bune desfăşurări a activităţii de educaţie estetică a copiilor, i-a fost repartizat bibliotecii pentru copii „Hnko Aper“ din Erevan. Dispunînd de un spaţiu larg, noul centru va permite unui număr sporit de copii să-şi petreacă timpul liber în mod folositor. Clădirea va dispune de noi săli de lectură, unde abonaţii de virstă şcolară vor putea nu numai să citească, dar şi să vizioneze filme sau să asculte muzică. Două încăperi sînt afectate întîlnirilor cu conducători de instituţii şcolare, părinţi, oameni de cultură şi artă. Serviciul de completare a fondului de carte existent (250 000 de cărţi adăpostite în subsolul clădirii), secţiile de bibliografie, foto, periodice, cuprinzînd ziare şi reviste pentru copii, vor asigura desfăşurarea în condiţii optime a procesului de instruire şi educare a copiilor.

SPORT

Cîntec de singurătate dulce

Vară

Sus la apa Vodislaviei jderii se dau huţa-n leagăn de nuiele de alun, jos, la stîlpii de iasomie ai Bucureştilor, ard în dezmierdări cireşii. Acum îmi răsar în sînge numai satele ce se cîntă singure-n nemurire. Ele rîvnesc în poezie cu numele :

Peşte zăplaz ;
Dormărunt ;
Griucurat ;
Malu' cu flori ;
Picior de munte ;
Tulburea din zori...

Îngîmfat şi plin de noroc, timpul rupe trandafiri lîngă pîrleaz. Salcîmii, ieşiţi de sub stigmatul ploilor, scriu chipul zeilor în pilpîiri de anafură nînsă. Sună în sminteala zilelor încete, dulci căderi de izvoare. Capitulăm în poiene de meri. Şi fiecare în parte sîntem ţara văzîndu-şi de chipul său. Unii se cred cheia şi lăcata, alţii se strecoară suplu în ceaţa mileniului trei — eu rămîn lîngă busuioaca de Bohotin şi ceremuş, învîrtecuş — în lumea arţăgoasă a stadioanelor. Acolo toţi ne spălăm cu apă aspră în jgheaburi smulse din viitor, marcăm două goluri dintr-un şut, umplem mingea de ţuguiri, cioplim noutăţi din deşeuri şi ne otrăvim întunericul cu polen galben. Acolo învingem Norvegia, dar nu ne place c-am făcut-o doar la diferenţă de-un gol. Mulţi susţin că ni s-a sleit uleiul din candelă. O vorbă cît două perechi de palme. Egală cu hotărîrea unui primar din Năsăud care-a scos vacile de pe păşunile de sub munte, pe motiv că tulbură liniştea ursilor. Pe stadion, distanţa dintre iubire şi ură nu măsoară nici măcar un lat de palmă. În pauza meciului cu Norvegia, cînd toţi eram palizi şi fără fitil în luminare, mulţi dintre noi ar fi coborît ca să măture cu mărăcini banca antrenorilor : „Aţi fi bătut drumul de pomană, spune Valentin Stănescu, pe cine-l găseaţi viu pe banca aia ! ? Şi eu şi Piţti Covaci şi Victor Stănculescu am înviat la golul lui Ticleanu“. Ne-a plăcut apărarea, ne-a umplut de mii de draci înaintarea, foarte prost servită de mijlocaşul Beldeanu. Mulţi îl vor însă, trimis în surghiun, pe Cămătaru. Lung cît un şir de cocori, băiatul ăsta ne umple gura mai mult cu simburi decît cu poame. Şi totuşi, publicul nu vede, arbitrii se prefac că erau în altă parte, iar observatorii de specialitate că erau prinşi într-o discuţie de politică externă atunci cînd Cămătaru e rupt de fundaşi, îmbrîncit de portari, omorît de mijlocaşii de acoperire.

Dar totul e bine cînd se termină cu bine. Sus la apa Vodislavei, jos la vechea Dunăre.
Vară. Şi sufletul se luminează cu :
Griucurat ;
Dormărunt ;
Malu cu flori...

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“

Anul XXIV
24
(998)
Simbătă
13 iunie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CLIMAT LITERAR

Cel ce gîndește singur — o sintagmă argheziană sinonimă cu insuși actul creației — nu poate fi suspectat cituși de puțin de orgoliu sau abstragere, înstrăinare socială ori însingurare. Nu este un gest episodic, conjunctural sau, de suprafață aceasta, ci o expresie de consecvență și de primă mărime între atitea și atitea altele in care se consumă creatorul de artă, din momentul gîndirii și elaborării artistice și pină in acela al finalizării creației, al contactului cu publicul, cu ipostazele propriei sale personalități urmărite și intermediate de cititor. Se sublinia nu demult, tot in această pagină că, neîndoielnic, condiția creatorului, a artistului, se află azi intr-un permanent raport de identitate cu aceea a cititorului, a acestui permanent și deosebit de exigent rezonator al operei literare.

Cel ce gîndește singur este cel ce creează și vedem prin aceasta însuși atelierul său deschis în toate părțile și primind semnalele, impulsurile, reliefurile vieții celor din jur, toate evenimentele, luminile și umbrele ei trăite și asumate prin creație de către autor. Dar **cel ce gîndește singur** e și cititorul, cel ce se află cu cartea in față și actul său reprezintă un moment nu de recreere ci de **re-creație**. O atitudine intr-un fel similară actului inițial și, odată cu aceasta, un termen al permanenței dialogului pe care il implică și il poartă in chip specific fenomenul cultural-artistic contemporan. Însăși democrația valorii despre care vorbim și la care apelăm deseori in argumentările noastre se reazimă, implicit, pe acest permanent termen de referință care este cititorul. Și atunci, văzut mai degrabă in singularitatea gestului său decît în singurătatea propriu-zisă, **cel ce gîndește singur și scormone lumina** — ca să cităm complet — poate fi o metaforă care conține și premiza și consecința unei cit mai exacte judecăți de valoare. Fenomenul cultural-artistic și social contemporan trăiește sub semnul unei certe impliniri și, evident, la scara tuturor cerințelor și motivărilor sale actuale, el constituie o continuă și amplă devenire, odată cu fiecare promoție de tineri și talentați autori, odată cu fiecare carte care abordează in profunzime și la o inaltă tensiune artistică realitatea, odată cu fiecare demers creator care il pune pe artist in fața inaltei sale conștiințe, a inaltei sale misiuni și răspunderi sociale. În această privință nimeni nu poate spune că a făcut totul după cum nimeni nu poate afirma, fără putință de tăgadă, că o reușită sau alta exclude sau împiedică altele, in exercițiul și după criteriul însuși al valorilor, sau după mărimea și criteriul însuși al experienței, etc.

Tinărul creator este o realitate, el se exercită în cenacluri, in fața hîrtiei, in cărți, in reviste — și mai unde ? — la porțile editurii dar și asistind sau implicindu-se in viața literară pe care o vedem in accepția largă a vieții cărților, punindu-și și rezolvind probleme care privesc creația, afirmarea ei pe mai departe. Cu alte cuvinte, climatul literar, importanța deosebită a acestuia in formarea și cultivarea celor mai tinere și autentice talente. Climatul literar care il privește, in cele din urmă, și pe cititor și, odată cu el, climatul literar care privește și toate instituțiile de receptare și difuzare a creației, sensibilitatea și uneori chiar puterea lor de receptare a valorilor autentice, exigența, atita cit e, pe care știu sau nu să și-o manifeste. Și ele, aceste instituții sint o parte inseparabilă a acestui climat, și ele asigură permanent un cadru propice de infăptuire acelui permanent raport de identitate pe care il reprezintă deopotrivă creatorii de artă și publicul, această condiție fundamentală de fapt a insuși rostului creației.

Luceafărul

REFLEX

Marele tezaur

Spuneam că febra căutătorilor de comori a coborit brusc din munte și s-a extins peste toate dealurile din subcurbura Carpaților. Peste tot, lingă ruine și pe sub umbră de ziduri, noaptea scotea mușuroaie de cirtiță parcă și lăsa colo și colo mușcături de tirnăcoape și izbituri de cazma. Populația satelor creștea pe nevăzute, rude de departe, din munți și cimpie, își făceau după ani și ani apariția, sub pretextul muncilor de primăvară care cereau și din partea lor un cit de mic ajutor. Se aflătau intre timp și muncitori zilieri, necunoscuți pină atunci. Și se mai arăta o adevărată avalanșă de căruțe cu coviltir, cu oameni pletoși și tuciurii care ocupau marginile încă nedezghețate ale satelor, văile și prundișurile mai adăpostite unde desfăceau corturi din piele de bivol și aprindeau focuri luminind cu ele toată noaptea dealurile și îmbrăcindu-le intr-un foșnet pestriț de umbre ce se strecurau tiptil printre pietre și mărăcini. Nevăzuta lucire a comorilor li se lipea tuturor de ochi și-i ținea ca pe jar.

Toate acestea aveau să dureze și să dea vieții din podgorie un destin mai mult decit fanariot. Ghiculeștii care erau la putere și țineau și domnia și treburile dinlăuntru și pe cele din afară ale țării s-au prins și ei la zvonul și febra căutătorilor de comori. Mai ales că unul din ei, fratele domnului, era și mare colecționar de antichități. Deținind și **portofoliul internelor** cum am zice azi, el dispusese ca pe moșiile lui să se deschidă, sub asistență, primele șantiere arheologice. Tot ce se aduna intra, firește, in palatul său. Așa că și la un pol și la celălalt, acest Eldorado — subit și dramatic, cum vom vedea — funcționa aproape ca o instituție a nopții, cu interese și mijloace ce se intersectau chiar dacă, printr-un joc al intimplării și-al puterii înseși, ele mergeau paralel. O lovitură de teatru avea să-i scoată pe toți din anonimat și asta a fost cea pe care au dat-o, fără să știe ce se intimplă și care va fi valoarea ei prin

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 2-a

Eminescu – pictură murală de Viorica și Vintilă Mihăescu

INEDIT

Izvor... ani...

I

Să mai cosim o dată iarbă, zise
S-o mai cosim o dată...
Iarba mai fusese cosită o dată
sau poate de-o sută de ori
Dar el spunea bătrinului paznic
Să mai cosim o dată iarba,
s-o mai cosim...
Așa vom face, zise bătrinul,
Așa vom face,
Dar s-o lăsăm să mai crească,
Voia să spună,
Dacă el era bătrin și știa
Că iarba fusese cosită
exact de-atitea ori
Încit să nu mai fie posibilă
creșterea

II

...Dar toate acestea erau o
părere,
O părere a mea, in casa
de la marginea lacului,
Acolo unde era așteptată
apariția reginelor nopții
Exact la ora cind bărbații
de peste 40 de ani
Dorm și nu pot surprinde
Venirea reginelor nopții.

Petre Dragu

17 V 1974

● În acest număr : ● **EMINESCIANA** ● Semnează ● **D. Vatamaniuc** ● **Stan Velea** ● Cronica literară ● Cartea de debut ● Poezii de ● **Ion Nicolescu** ● **Pavel Pereș** ● **Corneliu Vadim Tudor** ● **Petre Ivancu** ● Proză de **Cornel Nistea** ●

JURNAL DE POET

ÎNCOTRO SE ÎNDREAPTĂ LIRICA ?

Lirica mondială actuală, prin poeții mai cunoscuți din unele țări la care avem acces prin limbă și publicații, prin contactul ce il putem intreține cu unele asociații literare europene umaniste, diferă de la țară la țară, dar acolo unde există valori, ele se intilnesc intr-un efort comun, care ar putea fi descifrat cu oarecare dificultate.

Cel puțin două direcții se pot mai limpede, după cunoștința noastră, vedea mai

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

Invitație la concert

Se spune adeseori că generația mai tînără de scriitori întîrzie să-și definească profilul specific, să-și afirme spiritul care o animă. Se fac oarecari presupuneri despre ceea ce această generație ar aduce în literatură și se vorbește despre o tehnică evoluată dar în același timp, despre o preferință ciudată pentru temele minore, lipsite de suflu dramatic... Nu ar rămîne așadar decît de așteptat și de văzut ce-o să se întîmple mai departe...

In ceea ce mă privește, mărturisesc la rîndul meu că „nu-mi simt generația" și, adeseori, m-am întrebat care e cauza. Mi-am zis că vina e numai a mea și am încercat să mă lămuresc citind mai tot ce mi-a căzut în mînă — fie cărți, fie ceea ce se publică în revistele literare, dar am rămas cu același sentiment, și anume că știu foarte puțin despre ceea ce colegii mei de generație gîndesc. Fapt este că ne cunoaștem prea puțin sau aproape deloc unii pe ceilalți — mai ales din vedere —, că nu prea ne-am citit reciproc pentru că, la tirajele cărților noastre, a ne citi unii pe ceilalți ar însemna să ne dedicăm tot timpul pentru a alerga dintr-o librărie în alta.

Dar în această situație se află nu numai ultima generație de scriitori, căci semnele izolării, ale lipsei de comunicare între opere și scriitori se văd și mai departe. După bogăția de curente literare dintre cele două războaie, chiar și prin comparație cu literatura anilor cincizeci în care exista un singur curent, dar limpede și intens susținut teoretic, literatura actuală pare a fi, la prima vedere, într-o ciudată fază de somnolență teoretică. La o cercetare mai atentă se pot recunoaște în literatura noastră cîteva direcții principale de înaintare pe care le-am numi curente dacă ar avea și o platformă teoretică de susținere dar care, așa cum se configurează, seamănă mai curind a concert în care interpreții cîntă după ureche și nu după o partitură.

Care să fie cauza pentru care discuțiile de principiu pe teme literare lipsesc din revistele noastre și de ce, atunci cînd se încearcă exprimarea unei opinii, evenimentul se petrece însoțit de atîtea menajamente și ocoluri protocolare, încît impresia care îți rămîne în cele din urmă este aceea că autorul nu a urmărit altceva decît să scrie un text cu care să nu supere pe nimeni ?

Declarațiile de principiu despre scopurile și mijloacele literaturii, cele mai multe dintre ele, sint de-o generalitate absolută, formule ideale ale literaturii care se potrivesc la orice și oricărui scriitor. La un moment dat începi să crezi că textele acestea au fost făcute doar ca să fie scrise, și nu ca să fie citite. Luciditatea este necesară și literaturii, iară nu numai fiecărui scriitor în parte, pentru că o literatură nu se poate mulțumi „să fie", să existe, ci are nevoie și de o acută conștiință de sine, de anticipări teoretice, de o perfectă cunoaștere a scopurilor și mijloacelor sale. În lipsa privirii critice înalte, capabilă să descopere coeziunea și disensiunile între opere, scrierile noastre viețuiesc izolate, într-o singurătate fără trecut și, mai ales, fără viitor.

Să fie oare, această somnolență teoretică, o reacție la direcționarea excesivă a literaturii care, prin anii cincizeci și ceva a făcut ravagii ? Sau este vorba de susceptibilitatea scriitorilor care se grăbesc să traducă orice polemică într-un atac la persoană ? Oricare ar fi cauza, situația mi se pare a fi păgubitoare și pentru literatură și pentru scriitori. Cu atit mai mult o generație în formare are nevoie de repere, de convingeri formulate nu de-acasă, din singurătatea fiecăruia, ci din căldura dezbaterilor. Eu unul aș vrea să știu ce gîndește generația mea, la ce convingeri a ajuns, cîte din convingerile noastre sînt comune și cîte din ele ne despart. Un drum absolut personal în literatură (pretenție de altminteri absurdă dar, hai să-i zicem **posibilă**), nici măcar așa ceva nu se poate realiza fără să știi cam pe unde se află ceilalți. Că bănuim cîte ceva, că intuiția ne mai ajută și ea, e foarte adevărat, dar conștiința unei generații este mult prea importantă pentru a o lăsa pe seama întîmplării.

Nicolae Mateescu

● **În pagina a 6-a : ● Cărți care rămîn : „Cîteva glose la Epica Magna" de Pompiliu Marcea ● Eseu : „Fantasticul, dimensiune a «prozei scurte» românești" (XIII) de Nicolae Ciobanu ● Numele poetului : „Tiberiu Dăioni de Cezar Ivănescu ● Confabule de Iulian Neacșu.**

EMINESCIANA

Situația tezaurului epistolar

Corespondența lui Mihai Eminescu, intimă sau oficială, nu este cuprinsă pină acum intr-o carte de sine relevantă. Ea se află risipită in manuscrise, reviste, in citeva volume de documente tipărite de Torouțiu, in cărțile lui Augustin Z.N. Pop, intr-o carte **Mihai Eminescu revizor școlar** (1956) de Mircea Ștefan, intr-un excelent volum **Eminescu in documente de familie,** strins și conceput de Gh. Ungureanu și editat

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 3-a

Eminescu și Machiavelli

I

Faptul că Mihai Eminescu a dovedit o largă deschidere a spiritului către orizonturile culturii universale este un adevăr pe care l-au relevat mai toți specialiștii. Datorită unor imprejurări biografice cunoscute (studii liceale in Bucovina aflată sub ocupație austriacă, apoi cursuri universitare la Viena și Berlin), marele nostru poet, in chip firesc, s-a inițiat, mai intii, in problemele culturii germane. Să nu uităm însă că această cultură i-a facilitat contactele cu marile valori europene (inclusiv cele italiene). A mai intervenit ceva : perioada cea mai fecundă din viața lui Eminescu, sub raportul studiilor și a meditațiilor, a fost incontestabil cea vieneză. Or, așa cum arăta Nicolae Iorga : „pe vremea aceea, Viena rămăsese un centru internațional, toate tradițiile Vienei erau, așa, internaționale". Aducind o seamă de exemple, reputatul istoric afirma categoric : „Viena nu era închisă pentru nici o literatură romanică". Cercetările biografice au scos, intr-adevăr, la iveală faptul că Eminescu urmase cursul de limbi romanice al profesorului Mussafia și, probabil, il frecventase și pe cel de limbă și gramatică al lui Cattaneo. În manuscrisele poetului din această perioadă se găsește și un mic exercițiu in italiană, pe care G. Călinescu il cita amuzindu-se de stingăciile sale : „Io amo la lingua italiana perchè ella **e** la musica **di più** grande maestro **di monde, lo** musica di Dio".

Ar fi fost, dealtminteri, și surprinzător ca poetul, crescut in cultul vechilor cronicari care se foloseau de argumentul latinității pentru a dovedi drepturile istorice ale poporului român, să nu fi fost atras, in forul său intim, de mitul Romei și, implicit, al relațiilor confraterne cu poporul italian. Exemplele sint atit de numeroase, și-au fost comentate pe larg de istoricii literari, incit renunț a le mai expune aici. Important ni se pare să reținem admirația care transpare din variile sale referiri la adresa citorva dintre reprezentanții iluștri ai culturii italiene, cel mai des evocat, in articolele sale, fiind Dante (de altfel in manuscrisele eminesciene se găsește și o poezie in tertine ce pare descinsă direct din versurile specific dantești). În activitatea sa gazetărească poetul va face mențiuni și la unele personalități contemporane, cum ar fi Giovenale Vegezzi Ruscalla, entuziast sprijinitor al luptei pentru independență a românilor, sau va consemna cu simpatie turneul in țările noastre al unor artiști italieni (precum cel al lui Ernesto Rossi).

Acestor exemple vin să li se asocieze insemnările despre Machavelli și traducerea încercată din **Principele.**

Se cade să ne amintim că Eminescu a tradus și o mare parte din **Critica rațiunii pure** a lui Kant, sau, **Arta reprezentării dramatice... —** de largă audiență in epocă — al lui Rötscher, după cum s-a preocupat, pornind de la lucrări prestigioase germane, de realizarea in limba română a unei gramatici paleoslave și a unei gramatici sanscrite.

Ar fi o eroare dacă in aceste aspirații enci-

Al. Oprea

Continuare în pag. a 3-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Lecturile scriitorului

Oricare scriitor este cititorul propriilor cărți. Cititorul cu ochi format, cu ochi critic. Fiecare scriitor este in măsură să se citească și să se pronunțe asupra valențelor manuscrisului ieșit de sub mina lui. Adică, fiecare scriitor care-și asumă cu competență și exactitate demersul scriitoricesc. Nu este vorba acum de a neglija importanța criticii in explorarea unei creații. Dimpotrivă, cu cit un scriitor se cunoaște mai bine, cu atit mai fertil e dialogul ce-l angajează cu critica de specialitate. Nu este un slujitor al cărților in primul rind, in sensul de a le scutura mereu de praf, dar se formează **intre** cărți, acestea ii ascut pana, il invață lăcătușeria cuvintelor, oricit de agresivă, copleșitoare sau uluitoare ar fi in realitate. Ele, cărțile, impun vectorul care străpunge și radiografiază realitatea, o bulversează și o domină prin cuvinte.

Se anunță acum o intrebare banală : ce citește scriitorul ? Citește **cărțile** și **realitatea !** Citește cărțile cu foamea ce i-o dau dorința de cunoaștere, inițierile in actul și arta lecturii, importanța acordată rindurilor tipărite. Citește orice, variat, pentru că e dornic să ia contact cu cit mai multe feluri de a scrie, cu domenii de activitate diferite. Și pe lingă faptul că este un cititor avizat, mai este și unul obișnuit, cu slăbiciuni de lectură pentru care nu e chemat de nimeni să dea socoteală. Acum ar incepe să existe riscul de a deveni un șoarece de bibliotecă, atras de fascinația cărților citite cu știința de a le descoperi cele mai subtile semnificații, nu la indemina oricui, copleșit sau umilit de universul in care se cufundă cu satisfacția aventurierului și a descoperitorului, dar a descoperitorului pentru nimeni. De aceea, scriitorul se străduiește să citească selectiv, alegind din noianul de titluri propuse de biblioteci, colecții sau edituri, doar pe acelea ce-i sporesc informația documentară și ii intăresc structura, comportindu-se deci ca un obișnuit... cititor model.

Dilema insă, nu bate in retragere. Dimpotrivă, devine mai acută. Ce face scriitorul de fapt : citește mai mult decit scrie sau scrie mai mult decit citește ?... A scrie mai mult decit citești e un păcat, se știe. Atunci scrie mai puțin decit citește, găsind fericită umilința aceasta, nobilă de altfel. Dar dacă programul lui este să scrie nu multe, ci **mult ?...**

Pentru scriitorul care se află în perioadele de început ale continuei lui „formări", funcția lecturii își impune nuanțe specifice. El, cel care s-a pus sub semnul unei lucidități de neclintit, invață de la inaintași fără a-i nega. Ne aflăm intr-o etapă a evoluției culturii cind marile cărți nu mai pot fi negate ! Ele, cărțile acestea veșnice, poeme, romane sau drame ce alunecă adesea in tragedie sau comedie, fac parte din Univers, deci tot atit de bine fac parte din noi inșine. Trebuie să construiești in funcție de ele, de cuceririle lor, de arhitectura lor spirituală. Impun chiar un anume **livresc,** dar numai in măsura in care acest livresc a devenit „natural". Și, pe lingă faptul că te invață o sumedenie de lucruri folositoare, pe lingă că iți arată cum să te citești, ca să te accepți sau să te negi, pe lingă că iți umplu goluri de existență, aceste mari monumente de cuvinte iți țin vie increderea in valorile și puterea culturii.

Olimpiu Nușfelean

ORIGINALITATE ȘI ACTUALITATE ÎN PROZA TINERILOR

Realul semnificativ

S-a discutat mult in ultimul timp, in teoria și critica noastră literară, despre raportul dintre literatură și realitatea imanentă, despre implicarea scriitorului in actualitatea imediată, și nu numai prin reportaj, dar, in același timp, și despre distanța necesară dintre reflecție și eveniment. Distanțare care s-a manifestat la majoritatea prozatorilor, pentru că in principal la ei ne referim, prin „refugiul" in problematica „obsedantului deceniu" ce a ajuns, la un moment dat, să acopere, parcă, întreg orizontul literar. Dar o serie de tineri sau mai puțin tineri autori, afirmați la sfirșitul acestui deceniu, pe care l-am putea numi, fără exagerare, al romanului, au creat o breșă in repertoriul tematic amenințat deja de scleroză, cantonat aproape exclusiv in perioada anilor '50, instaurindu-se, fără complexe, in plină contemporaneitate, in peisajul social-politic al acestor ani. Scriitori ca Petre Anghel **(Prindeți vulpile, Școala pedepselor),** Gabriel Gafița **(Iarna e o altă țară),** Mircea Nedelciu **(Aventuri intr-o curte interioară),** Constantin Stan **(Carapacea),** C. Turturică **(Filozof de inchiriat),** Gabriela Adameșteanu **(Drumul egal al fiecărei zile)** etc. vin cu o altă viziune asupra realității imediate, deloc idilică sau conformistă, ba chiar pertinentă și critică, in pofida absenței așa-zisei perioade de timp, propice obiectivării față de fluxul evenimențial la care ai participat și in care ai fost direct implicat. Un astfel de argument, in favoarea prizei la realitate este și a doua carte a Gabrielei Adameșteanu, volumul de nuvele **Dăruiește-ți o zi de vacanță. (Cartea Românească, 1979).**

Subiectele ca și personajele aparțin sferei vieții cotidiene, gesturilor și intimplărilor obișnuite, integrate unei semnificații de ansamblu. Și, poate, mai corect formulat, aparenta lipsă de semnificație sau conținutul semantic și emoțional redus al situațiilor și intimplărilor devin semnificante intr-un plan mai general. Prima nuvelă, **O plimbare scurtă după orele de serviciu,** de altfel și cea mai reușită, dezvoltă admirabil acest **pattern** literar. Pe scurt, este vorba de incercarea inginerului Onițoiu, persoană respectabilă dintr-un institut de cercetări, dar ratat profesional, de a seduce o tinără, colegă de serviciu, Petrina, de curind repartizată aici. Pină acum, nimic neobișnuit, dar insolitul apare, **un insolit,** după cum vom vedea **al derizoriului,** in maniera lui Onițoiu de a acționa, care, de fapt, dezvăluie modul său de a gindi și a ințelege viața. Tot scenariul său constă in a invita pe Petrina la o plimbare, terminată invariabil și balcanic cu bere și mici, intr-o circiumă sordidă de cartier, unde își birfește colegii, pentru a se pune intr-o lumină avantajoasă, relevind un

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA MARTIN: «G. Călinescu și „complexele" literaturii române»

O contribuție capitală asupra ideologiei critice călinesciene, și tot ce s-a scris mai coerent pînă acum, este aceea a lui Mircea Martin : „G. Călinescu și «complexele» literaturii române" (Ed. **Albatros**, 1981). Era de altfel și momentul unor astfel de clarificări fiindcă deși prezent, precum o umbră tiranică în conștiința criticii de azi, G. Călinescu avu parte în cei paisprezece ani ciți s-au scurs de la dispariția fizică, de un tratament dintre cele mai curioase. Cite ceva din acestea evocă și Mircea Martin într-un „argument" serios și despuiat de pasionalitate, fapt e că fenomenul merită o mențiune Ceea ce este sigur e că ne lipsesc sintezele. Două-trei așa-zise monografii (ale lui Ion Bălu, Viorel Alecu și C. Jalbă) nu ne-au dat practic nici o lumină, afară numai de organizarea „bibliografică" (întreprinsă de intiiul dintre aceștia). Un studiu al lui S. Damian, asupra prozei lui G. Călinescu rezistă, însă e, din intenție, fragmentar. Despre poezie și teatru avem comentarii puține iar asupra criticii călinesciene contribuțiile par să fie mai degrabă din categoria negației colerice, nu o dată fără documentația obligatorie : un articol al lui **Alexandru George** (din „Semne și repere"), altul emis de M. Nițescu (conținînd observația inexplicabilă că G. Călinescu n-ar avea păreri despre specificul național), o schiță „istorică" a lui Ion Negoițescu (din aceeași categorie), și în fine un volum de Ileana Vrancea („Între Bietul Ioanide și Aristarc"), închipuit în felul unui act judiciar, cu probe și martori ca la tribunal. Precum se observă, nimic mai consistent, doar producții umorale ori parțiale, fără de metodă și cu proiecție îngustă în domeniul examenului propriu-zis critic. Cartea lui Mircea Martin (care e, înteleg, intiia dintr-un diptic) este sub toate formele salutară. Mai intii, este a unui critic din generația tînără, inapt a răspunde unui defunct cu resentimente biografice prefăcute în raționament. Apoi, e produsul unui spirit metodic și instruit, eminent în domeniul criticii moderne, pe care o cunoaște într-un chip invidiabil, e, în fine, urmarea unei optici cordiale față de obiect, ieșind într-o devotiune inițială care s-a corectat rațional, prin consultări repetate. Adaog eleganța eseistică (fără nimic superficial), sagacitatea raționamentelor și în fine, metoda care este din categoria criticii de „identificare", pe care Mircea Martin o reprezintă la noi într-un chip fără cusur

Toate aceste însușiri fac din „G. Călinescu și complexele literaturii române" o contribuție admirabilă. Intiia observație a lui Mircea Martin este că G. Călinescu ar fi un creator proteic însă cu un strat ideologic latent, care este un „criteriu de stabilitate". Acest strat înfățișează trei idei : „tradiția", „specificul național" și „universalitatea", ceea ce ar însemna „căutarea aproape obsesivă a identității". „Tradiția" este obiectul acestei cercetări, rămînînd a examina pe celelalte în volumul al doilea.

Fiind vorba de „tradiție", Mircea Martin emite, cu un pas înainte de operațiunile critice propriu-zise, un examen propriu spre a ne indica în chip precis optica pe care și-a creat-o despre obiect. Acest moment este hotărîtor căci explică din primul moment ce și cum vede exegetul din literatura română, dînd putința ochiului exterior să detecteze, mai apoi, temeiul cutării observații negative întreprinse asupra operei călinesciene.

În tabloul literaturii române, Mircea Martin se bizuie pe „caracterul decisiv al influenței apusene în definirea sau redefinirea culturii românești", ceea ce ar crea scriitorului român „conștiința unui handicap". De aici decurg „complexele" literaturii române care ar fi următoarele : „complexul integrării și al specificării(inițial coexistente spre a depăși complexul originii umile și al „existenței periferice"), apoi complexul întîrzierii, al discontinuității, al ruralității, al începutului continuu (datorită, zice Mircea Martin, „lacunei clasice din literatura noastră") al absenței capilor de serie („produs ale unei sincronizări avansate" și ca atare, recent) complexul „lipsei de audiență" (ca și celelalte — o expresie a „izolării provinciale"). Oricît ar spera pe unii, ideea de „complex" văzută, poate, în chipul unei trăsături maladive fără putință de clarificare, mă grăbesc să observ că Mircea Martin nu duce literatura română la psihanalist. El socoate că un „complex" e o însușire obiectivă, rezultată din condițiile istorice și politice și, în fond, o noțiune cu „valoare indicială", în stare a revela „o istorie (...) a mentalităților".

Ideea lui Mircea Martin, și recunosc valabilitatea ei, ar fi că înaintea acestor „complexe" G. Călinescu s-ar fi sforțat să înalțe stavila unei concepții coerente care să le „anuleze". Astfel ar fi reacționat înaintea „conștiinței unui handicap", provenită din părerea că am fi un popor tînăr și cu literatură recentă. Spre a o combate el a emis „ipoteza vechimii", căci „geto-dacitatea", introdusă de G. Călinescu în locul latinității, generatoare de complexe, e un fel de a ieși din el și de a se așeza deasupra lor. Dacă „vechimea" este ideea „istorică", „apărarea și ilustrarea limbii române" este aceea lingvistică văzînd în concepția lui G. Călinescu ceea ce avea ea intemeiat despre limbă ca factor estetic. Vine la rînd „ruralismul", care, în cadrul „vechimii", se adaogă la „getism". „Ruralismul" lui G. Călinescu „include pastoralismul" și e totalitar, scoborînd poduriile rasiale pînă la celți, iar în lumea modernă la iberi și la briți. Prin aceasta, zice Mircea Martin, G. Călinescu nu vede cultura opusă civilizației, ci s-ar așeza în „afara opoziției". „Rural" ar fi ceea ce e „oriental" și „feudal" la noi, „occidental" ceea ce e citadinism și „capitalism".

Ideea capitală a lui G. Călinescu e, fără de îndoială, aceea a civilizației fără occident, detectabilă la noi pînă la apariția literaturii propriu-zise, adică înainte de secolul al XIX-lea. Iată o idee anti-lovinesciană și antipatia dintre G. Călinescu și E. Lovinescu ar proveni — în optica lui Mircea Martin — „dintr-o atitudine diferită față de tradiție" (pg. 105), care, la G. Călinescu, ar însemna cantitate și exercițiu intelectual fără producție atestată. Ruralismul e văzut ca atare de acesta mai ales biografic, prin clasa scriitorilor „carpatini" ceea ce ar închipui pentru noi „o vechime aztecă". Ruralitatea ar fi un „clasicism" (Observațiile sînt în acest capitol admirabile și de o rară acuitate). Această „tradiție" fără producție nu e, la G. Călinescu, folclorul căci operele folclorice nu sînt irepetabile, ea ar putea ieși totuși din „mituri" căci extracția literaturii din ce avea drept fundament poporan a eliberat originalitatea (ideea era și a lui Paul Anghel într-un „proiect" de istorie a literaturii române).

Opoziția „esteticului" și a „culturalului" ar ieși din aceste reprezentări despre „tradiție", sub raport cronologic (înainte de „occidentalizare") și ulterior axiologic. Perspectiva de sus și criteriul estetic dau nota de „organicism", combinată cu aceea de estetism căci, observă Mircea Martin, G. Călinescu a luat atît cît trebuie și de la N. Iorga și de la E. Lovinescu, topind ceea ce era fragment într-o metodă personală care e în afara polemicii dintre aceia.

Aceasta s-ar chema „cucerirea tradiției", mergînd în fond „de la descoperire la invenție" în scopul de a moderniza prin „estetizarea culturalului". Noțiuni precum „asimilare regresivă la distanță" (pg. 223), „recontextualizare" (225) „continuitate acronică" (229) sînt la ultima analiză nimerite și denumesc într-un chip care apare drept rebarbativ niște fenomene reale, pe care ochiul critic le observa la tot pasul.

Chiar dacă într-un loc sau în altul nu aprobi cîte o deducție de amănunt, perspectiva globală e plauzibilă și întărită de contraforți cu greu de năruit. N-aș fi zis că „ne lipsesc deschizătorii de drum pe plan internațional", deși la un examen sumar așa ar părea. Apoi, ideea de „expresivitate involuntară" cred că merita un accent suplimentar căci actul lui G. Călinescu de a „estetiza" perioada veche nu e un „demers din prezent înspre origini" decît aparent. În fine, o scăpare (probabil tipografică) : V. Pogor nu pleacă la studii în 1869 ci douăzeci de ani mai devreme (în 1869 era demult „junimist").

Orișicum ar fi, nu uit să adaog la precizia logică o acuitate necomună în observațiile de amănunt. „Călinescu pare că aplică în comentarea lui ideologia «Testamentului arghezian» (pg. 88). „Aproape tot ce scrie Călinescu despre opere cu tematică rurală sau despre autori de extracție țărănească imediată sau chiar mai îndepărtată reprezintă niște lecturi în palimpsest" (pg. 132). Portretistica, în „Istoria" călinesciană nu servește „unei diferențieri ci unei integrări". Descripțiile din „Istorie" nu sînt „roman" ci „sinteză epică", probe, un tablou „antropologic și etnografic desăvîrșit" (116).

„G. Călinescu sau complexele literaturii române" consacră neîndoios un critic, unul dintre cei mai inteligenți pe care îi avem, un spirit subtil și ingenios, cu o logică de eleganța jocului de șah : Mircea Martin.

Artur Silvestri

CLEOPATRA LORINȚIU: «Peisajul din care lipsesc»

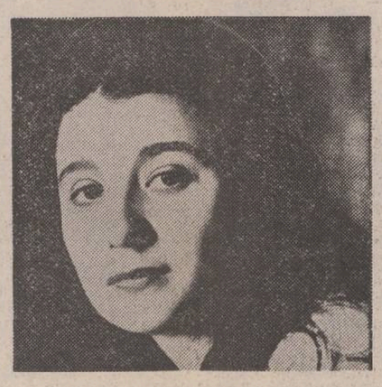

Între modalitățile de expresie ale celei mai noi generații de poeți, cuprinzînd nume ca Traian T. Coșovei, Eugen Suciu, Magdalena Ghica, Liviu Ioan Stoiciu, Ion Stratan, Matei Vișniec, Marta Petreu, Silvia Chițimia, Mircea Cărtărescu, Radu Ulmeanu, Denisa Comănescu, poezia Cleopatrei Lorințiu are un ton aparte și o poziție oarecum în contrasens. Căci, dacă generația amintită se poate caracteriza, în general, prin ironie și cinism, prin tentativa de circumscriere cît mai precisă a concretului existențial, prin refuzul metafizicii și demitizarea violentă a spunerii poetice, versurile Cleopatrei Lorințiu cultivă stările abstracte, sentimentalismul ușor desuet, metafora fin cizelată, sugestia în locul rostirii agresive. Acest drum pe care poeta și l-a ales, apare mai clar asumat acum, în volumul **Peisajul din care lipsesc** (Editura **Cartea Românească**, 1981) decît era în **Regina cu pași furați**, cartea sa de debut. Citim aici, cu o anume comoditate reconfortantă, o poezie calină, în tonuri pastelate, o poezie, totuși, **a marilor iubiri**, în care, însă, acuitatea sentimentelor se lasă topită în melancolie solitară : „Ziua mea. Aurie înțelepciune, / Semnul acestui oval de sidef / ce-mi prezice ? / Septembrie pe sfîrșite / rugina castanului. Liniștea / Doar dacă pastelul acesta ajunge la tine / să ne împrietenim peste semne / și limite și peste cunoaștere / să ne scriem scrisori / închipuindu-ne o secundă / Cît de singuri... / Între noi, timp / și semnul unui oval de sidef" **(Scoica)**. Formal, cartea este împărțită în patru cicluri **(Peisajul din care lipsesc, Blînda floare de sampaguita, Ceremonia ceaiului, Cîntec auriu)** dar, în fond, de la un capăt la altul, ascultăm cuvintele aceluiași cîntec bolnav de dor, diferențele ținînd de variabilitatea proporției între tristețe și jubilație, încredere și dezolare, neliniște și echilibru. Iată-le, reunite, într-un singur poem : „Armonia domnește pe malul iscodit de jivine // Arțarii își destramă frunzișul gălbui-arămiu / Ființă și închipuire pe lac / stăpînesc același mister / În acest echilibru precar / imaginat cu prețul dispariției lente / patima revărsată / Iar eu caut tonul perfect; armonia supremă, / bucuria senină a unui cring înflorit / Formele se desfac. / Unde, unde e taina ?" **(Lacrima)**.

Titlul cărții conține o ambiguitate studiată. Materia poetică îl confirmă și-l contrazice totodată. **Peisajul din care lipsesc** este, pe de o parte, o lume imaginată, gîndită în singurătatea așteptării și trăită prin empatie : „Așa am deprins taina călătoriei / în minte cu fața ta luminoasă / Am trecut munții, oceanul, ceața lină, / zăpada pe golful tăcut. / Urmărindu-ți mișcarea, sperind, / după storuri, ca prințesa Nukada / Așa am găsit drumul lung, așteptarea / înainte de-a te vedea la față. / După ce chipul meu s-a luminat inmiit. / În somn, în tăcere, în veghea cireșilor înfloriți / Acum, dacă am învățat taina călătoriei / Minunata taină a drumului lung / Ispitită de tine păsesc în lumină, / Simt în ceafă sfredelitoarea ta privire / Călătoresc spre fața ta luminată / Iată zăpada pe golful tăcut" **(Golful tăcut)**. Pe de altă parte, titlul conține sugestia unui eu liric cenzurat, exclus chiar, în favoarea obiectivității. Ceea ce este înșelător, căci poezia din **Peisajul din care lipsesc** este, simplu spus, poezie de dragoste, iar subiectivitatea se află aici mai la ea acasă ca oriunde. Iat-o în plin asalt, oferind iubirea ca terapeutică existențială, într-o poemă petrarchizantă, construită pe opoziția **rece-cald** : „...prin mănuși foiesc molii / iarna e atît de departe. Te-am visat / în palton așteptai într-o gară albită un tren / era ger și voiam să te strig și de frig / glasul se risipise în aschii reci / întindeam mîinile către tine / șoptindu-ți, arătîndu-ți ceașca de ceai" **(Ceașca de ceai)**. Mecanismul poeziei este simplu și, aș zice, tipic. Mai întîi imaginea diurnă remanentă, care declanșează visul (visarea) : **mănușile**. I se adaugă o metaforă simplă a îndepărtării temporale, **foiala moliilor**, dublată de un vers explicit al timpului revolut — „iarna e atît de departe" — în care apare și primul termen al opoziției **rece-cald**. Urmează visul, **à la carte**, simetric primei părți : **mănuși-ceașca de ceai** vs. **iarna — strigătul înghețat**. O astfel de analiză riscă să dinamiteze lirismul și, de aceea, nu este poate cea mai adecvată modalitate. Intenția noastră a fost însă doar de a face evident faptul că poezia Cleopatrei Lorințiu nu-și propune să surprindă, să șocheze, refuzînd spontaneitatea (și chiar numai mimarea ei) în favoarea imaginilor atent elaborate. Poeta nu inovează în limbaj, mizînd — aș zice — chiar pe efectul previzibilității. Așa se explică frecvența sintagmei poetice demult omologate și considerate din prejudecată, vetustă : „limpede azur", „cerul senin", „carnea albă a zilei", „tăcere de moarte", „aripa oceanului", „timpul ne-a scris semne pe față", „luna vine furișîndu-se printre crengi", „siluetele fumurii ale pomilor", „nopți de nesomn", „dulce înșelăciune", „nopțile înalte și albe", „sfîntă amiază", „trista speranță", „plînsul meu cel tăcut" etc. Orgoliul poetei este acela de a scoate efecte noi, cu instrumente poetice îndelung verificate. Și, trebuie spus, că orgoliul nu-i este van, căci versurile reușesc să comunice stările sufletului îndrăgostit. Ca violenta tristețe din acest poem, cu mare forță de vizualizare : „Orașul a căzut peste noi cu putere / Dimineața sclipea, albă umilință, fugară / Roțile umede nu primeau anonimii sinucigași / Bucuria aceea trecătoare și fericită / noi o purtam prin gara murdară / Abandonul nostru trebuia pedepsit / Toată acea libertate pierdută ne ademenea în zadar / Fumul las, o perdea între noi, vocile noastre schimbate / / Unde ești. Plînsul e gata, / Ramul de tei înflorit / / ceasul șapte și-un sfert / roțile umede refuzînd sufletul nemernic, sinucigaș" **(Plecare din Anieș)**. Dar cel mai bine îi reușesc poetei peisajele interioare tremurate, încerte, tulburate de un sentiment amestecat între bucurie și teamă, cînd tehnica poetică, fără a fi abandonată, dă intîietate unui delicat senzualism genuin : „Simbătă noaptea. / Soseai totdeauna cu daruri / Te așteptam nerăbătoare / În buzunarul sting, nisip din Monterey / În buzunarul drept, o pană de pescăruș / Îmi zîmbeai din ușă / Eu adunasem în minte / colecția gesturilor tale posibile, / un fel de ierbar foarte prețios / Nu îndrăzneam. Între mine și ea, bucuria / Se întindea pînza subțire a fricii. / Apoi camera se micșora, devenea doar un punct fierbinte și dureros / Simbătă seara veneai / Mereu definitiv și real" **(Reintoarcerea)**.

Mai puțin spectaculoasă și agresiv-captivantă decît a colegilor de generație, nu știu dacă poezia Cleopatrei Lorințiu își va apropia succesul. Nu știu nici măcar dacă, într-o epocă grăbită, succesul nu este complementul indispensabil al valorii. Ceea ce știu și afirm este că, poezia ei, expresie a unei reale vocații și-a cîștigat drepturi egale de existență în peisajul tinerei poezii contemporane. Drept care semnez liniștit.

Valentin F. Mihăescu

Înfloresti

Pierderea și timp și fila
că mor caii cum vor cîinii
într-o noapte-a săptămînii,
I-ar muia și pe Atila,

eu trăiesc însă-n ostila
stare a deșertăciunii
cînd sunt albi de somn păunii
iară timpu-și schimbă fila

de ajungem tot mai blînzi
și străini de fericire
duși prin vreme de iubire
și de soartă suferinzi,
Gol din spate de oglinzi —
înfloresti ca o uimire.

Gheorghe Pituț

Realul semnificativ

Urmare din pag. 1

caracter meschin și egoist. Rezultatul nu este însă cel scontat și, firesc, delațiunea lui îi stirnește Petrinei dezgustul. Interesul nuvelei stă deci, în a construi o tipologie și o psihologie, fără a recurge la psihologism, numai prin simpla dar cît de atenta, selectare și montare a faptelor, pe de o parte, iar pe de alta în tratarea balcanismului nu sub aspect pitoresc și exotic, ci ca abdicare morală și degradare materială. A doua povestire, **Dăruiește-ți o zi de vacanță**, care pare mai degrabă un fragment de roman, reia un personaj episodic din prima, Cristian Pătrașcu, aducîndu-l în prim plan și prin el, activitatea și relațiile din institut, fundalul comun al celor două texte. Autoarea surprinde un moment de criză din viața personajului care, în așteptarea unui telefon (din nou faptul banal) într-un scurt interval de timp își radioscopiază existența dusă în ultimii ani. Un mod de a fi rutinier, prins în angrenajele și mecanismele vieții din institut, destul de ambigui sub unghi moral și social, axate pe dorința de putere și acumulare mercantilă care, dublată de eșecul conjugal, au sfîrșit prin a-l aduce la limita plafonării și conformismului. Fără a fi un erou problematic, de tip existențialist, Cristian Pătrașcu se lasă cuprins de o stare de „greață", care îl izolează de mediul social și apoi îl determină să privească mai critic realitatea. Este o reacție salutară, un semnal de alarmă conștientizat care, posibil, sugerează finalul nuvelei, prin refuzul simbolic (este singurul element de acest gen, scriitoarea preferind, altminteri, tonul alb, descrierea neutră) de a răspunde la telefon (apelul imediat al contextului) va da un curs existenței personajului : „Dar el nu se clintește. Nu știe cine-l caută, dar el nu răspunde și asta îl umple de o bucurie neașteptată. Nu știe cine, din afara camerei lui îl sună, îl somează în sunetele stăruitoare și tăioase ale telefonului care nu se mai oprește. Dar el nu se clintește din loc, îl așteaptă, îndîrjit, să mai sune, stringe din dinți și, oricine ar fi, tot nu-i pasă. Și telefonul, în fine, încetează să sune" (pag. 147). Ultimul text, **Neliniștea**, reia aceeași **schemă narativă**, schimbînd actorii dar, pentru a mă exprima în terminologia poeticii greimasiene, cu aceleași **funcții actanțiale** : cadrul (o scenă conjugală), incidentul neliniștitor (teama soției de a nu avea cancer) și „incizia" critică în realitate, a conștiinței alertate. Spre deosebire, însă, de precedentele nuvele, în aceasta, autoarea pare puțin grăbită, nemaiavînd acea răbdare de Penelopă în a tese pînza deasă a aparențelor care să o ferească de simplificare și uniformitate. Dar, exceptînd **Neliniștea**, Gabriela Adameșteanu practică o interesantă modalitate narativă, ce îmi amintește de tehnica „Antonioni" din **Noaptea** și anume, înregistrarea într-un scurt interval de timp (cîteva ore, o „noapte") a tuturor, pe cît posibil, mișcărilor, gesturilor și reacțiilor eroului, oricît și neînsemnate (este vorba desigur de o iluzie retorică a totalității, bazată pe o selecție ce dă **impresia exhaustivului**) la nivel vizual, precum și a cadrului anodin unde evoluează un realism „cenușiu", depsihologizant și demitizant, dar cît de semnificativ.

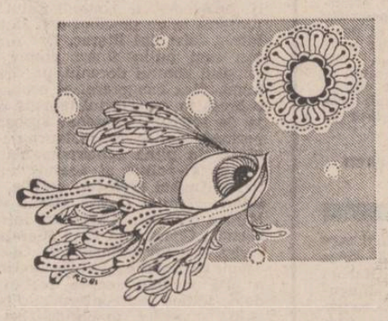

Desen de Robert Drăghici

„KITSCH-UL" ȘI LITERATURA PENTRU COPII

● Sub acest titlu citim în **Almanahul părinților**, 1981 (Ed. Didactică și pedagogică) niște note ciudate lăbărțate pe vreo trei pagini, iscălite Călin Drăgoi și adnotate de caricaturile lui G. Mache — în care, printre autori contemporani de literatură pentru copii, este incriminat venerabilul Simion Florea Marian (de la a cărui moarte se împlinesc anul acesta 74 de ani). Argumentele lui Călin Drăgoi după care povestile „Rîndunica" și „Privighetoarea" ar fi un regretabil „kitsch" și noroc că „din fericire" producții ca acestea „nu sînt prea frecvente în literatura de specialitate", argumentele, deci, sînt de trei feluri : întîi, că ce caută în text expresii ca **decît numai, ce-i vine fetii aceștia prin minte, se duce (cu oile) într-un munte, fără să-i plesnească măcar prin minte, se pricepu că nu-i chip de scăpare, se porniră... căci timpul mergerii se apropiase, a băgat sub covată pe ceilalți** ; apoi, că adică de ce „un fecior de zmeu care păștea și el o turmă de oi" ? — și, în sfîrșit, o poveste mai lungă, „politiată", cu o floare. În privința expresiilor de limbă, e o „trăsnaie" din partea iscălitorului Călin Drăgoi să le discute. Ele se găsesc, cu trimitere la opera lui Simion Florea Marian (care a fost un culegător, nu un fabricant de povești ; nici atîta lucru nu se mai știe și nu se mai face diferența ? !) în dicționarele de limbă română. De ce s-a dus fata cu oile „într-un munte" ? Ca să le pască, nu ? „În munte" și nu „pe munte" se zice și astăzi — iar deasupra pasc numai-norii (oile, măcar ele, nu umblă cu capul în nori !). „Decît numai" este o dublă specificare în vorbirea populară, uneori foarte necesară pentru înțelegerea comunicării (invers, „numai decît", înseamnă „imediat", „în doi timpi și trei mișcări", cît ai bate din palme", etc.), și așa mai departe. Zmeii ? ! Dar copiii de azi nu trebuie să știe că pe vremea lui Simion Florea Marian zmeii mai aveau „feciori" și păsteau oile ? Adică, să le spunem copiilor noștri povești în limbaj electronic, fără nici o coloratură de limbă, despre extraterestrii deghizați, cu capete sferice, cu antene în virful nasului și morcovi în urechi (dar nu ! cuvîntul „morcov" ar fi o intruziune, ne spun „kitsch-iștii", mă rog ! sau „kitschologii", să se numească ei înșiși ; mai degrabă să-i zicem „obiect de formă tronconică avînd la baza mare ramificații filiforme cu numele de frunze") — pentru a fi pe placul lui Călin Drăgoi ! Cel de-al treilea argument, „imbatabilul" : iscălitorul notelor se complace jalnic să rezume tendențios povestea incriminată — Cităm, fără nici o plăcere, un fragment : „Cu o debordantă inventivitate zmeoaica găsește, pentru aflarea adevărului, o cale demnă de un detectiv profesionist (sic ! de ce nu particular, că ăștia sînt mai de poveste !). Iat-o dezvăluindu-și planul ingenios : **Dacă firtatul tău de ciobănie va fi fată, după cum presupui tu, eu îndată îl voi cunoaște, căci diseară, cînd se va duce să se culce, am să-i pun sub pernă „brăbănocul" și de o fi să fie fată „brăbănocul" pînă dimineață se va păta, iar de a fi să fie fecior, atunci „brăbănocul" va rămîne așa cum l-oi pune.** Acțiunea se desfășoară în continuare la fel de ...palpitant..." Ce și-o fi imaginat Călin Drăgoi că este „brăbănocul" ? Vreun „poloboc", sau un obiect magic de ghicire („kicire" !) a sexului la copii ? ! G. Mache, caricaturistul, (vorba acea — text și partitură muzicală, să sune chestia !) și-l imaginează ca pe un boboc de rață cu patine la picioare, o corabie în virful capului și, în loc de pene, țepi de cactuși ! Bietul brăbănoc ! Dar este o floare, domnule ! Dumneavoastră care căutați „buruieni" în straturi plivite nu mergeți primăvara pe chiciură să o culegeți ? Se mai numește „breabăn", „brebenel" și de aici nume ca Breban, toponimice ca Brebu !

Dar, ce să ne mai mirăm cînd în același almanah, la p. 84, citim printre „cugetările" iscălite George Simbăteni : „Dacă Dumnezeu ar fi fost bun român, nu ne-ar fi lăsat 2 000 de ani în mizerie materială și întunecime spirituală" ! Păi da ! Și veniră indivizi ca Drăgoi Călin și Simbăteni George să ne scoată din întuneric ori să ne arate că academicianul Simion Florea Marian, unul dintre părinții folcloristicii noastre, a folosit procedee „kitsch" ! Și acest lucru într-un „Almanah al părinților" (dacă ar fi fost scris de copii înghițeam gluma !) pentru a transmite generațiilor viitoare asemenea „trăsnăi". Simbăteni G., din panseurile căruia mai aflăm : „Cele mai formidabile prostii și întelenciuni le-am auzit în piețe și la crișme" ! Să citim, așadar, aceste infamii acolo unde au fost scrise — dar să nu ne oprim la prima ușă, ci să pătrundem mai adînc — după ce vom fi rugat zmeoaica să pună un brăbănoc între celelalte două ca să ne aflăm fiecare calea... Acolo !

Nicolae Georgescu

CARTEA DE DEBUT

PROZĂ POETICĂ

Printre cîștigătorii concursului pentru debut al Editurii **Junimea** (juriul a fost format din Const. Ciopraga, președinte, Mircea Radu Iacoban, Virgil Cuțitaru, Al. Dobrescu, Ada Fărtăiș) se află și Constantin Parascan. **Ușile nopții** (1981) este titlul promițătorului său roman.

Sîntem în fața unei cărți de mică întindere, construită cu o puțin uzuală ingeniozitate. După parcurgerea primelor zeci de pagini, artificiile de scriitură pot să pară excesive și sterpe. Cu timpul, însă, se observă că nu este vorba despre simple trucuri menite să escamoteze lipsa de forță epică ; tehnica sofisticată nu rămîne exterioară, concretizîndu-se în moduri convingătoare, participînd la rafinarea narațiunii.

În mare, romanul lui Constantin Parascan poate fi socotit o replică la **Intrusul** de Marin Preda. Personajul principal trăiește într-un oraș nou ; suferă grave arsuri în timpul unei explozii, pe cînd încerca să-l scoată dintr-o cisternă pe un muncitor amenințat cu asfixierea ; începe apoi să suporte nedreptăți, datorate nu atît unor împrejurări sociale concrete, cît unei „violenii a destinului", agravată de secreta sa vocație pentru nefericire ; este privit cu antipatie de către tovarășii săi de muncă, soția sa, Maria, îl părăsește, i se desface, pe nedrept, contractul de muncă. O coincidență în plus este faptul că romanul este conceput ca o lungă rememorare a întîmplărilor care l-au aruncat la marginea vieții pe Vasile Proca, emulul lui Călin Surupăceanu din **Intrusul**. Deosebirile sînt, însă, considerabile. Personajul lui Marin Preda are un genuin simț al umorului, motiv pentru care nu reușește aproape niciodată să „o ia în tragic"; dimpotrivă, aflat în postura de **alter ego** al naratorului, el desfășoară o considerabilă forță eseistică, mai mult problematizînd decît suferind cu adevărat. Pornind de la un nucleu epic aproape identic, Constantin Parascan alege o cu totul altă formulă narativă. Personajul său nu este nici pe departe un cazuist al vinovăției morale, el este o fire poetică, pentru care realitatea obiectivă nu este un izvor de teme pentru meditație, ci un conglomerat de întîmplări, care năvălesc, asediind, tinzînd să dizolve. Incapabil să mediteze, organizînd astfel în moduri logice ploaia de întîmplări care cade asupra sa, lui Vasile Proca îi rămîne visarea poetică, rememorarea cît mai minuțioasă a trecutului. Aflat între vis și stare de veghe, personajul își aduce aminte de ce a fost, obținînd astfel o revanșă asupra nedreptăților pe care le-a suferit. Din gîndurile lui prind totuși contur anumite opțiuni morale, pe care autorul reușește, în general, să le construiască fără stridențe și fără patetisme de gust îndoielnic. De fiecare dată, acestea apar într-o montură poetică. Iată, de exemplu, cum este enunțată ceea ce am putea numi „tema vinovăției" : „— Pentru faptele tale. Pentru regretabilele tale fapte. Pentru tot ce știi că ai făcut.... tribunalul... — Da. — Pentru gîndurile tale, rostite sau nerostite... — Da. — Pentru îndrăzneala, curajul, indiferența.... și mai ales pentru toate celelalte... Da. Pentru tot ceea ce s-a rostit sau nu s-a rostit pe pămînt. Pentru fapte săvîrșite, cît mai ales pentru fapte nesăvîrșite. Pentru bucuria și tristețea oamenilor. Pentru gîndurile lor de acum și din totdeauna. Pentru gîndul meu, gînd nerostit, dar al meu. Pentru tot și toate. Am înțeles. Da... Și pentru bucuria și suferința de a fi om și de a fi conștient că mă aflu aici.... pentru a fi avut posibilitatea să mă aflu acum în fața dumneavoastră. Pentru șansa aceasta unică. Da.... am înțeles !". Este detectabil un oarecare zîngănit jurnalistic, ce-i drept, dar în ansamblu tonul este atrăgător.

După cum se poate vedea și din citatul de mai sus, Constantin Parascan practică o proză bazată pe reverberații poetice. Spre deosebire de romanul analitic, al cărui autor încearcă să se apropie tot mai mult de un nucleu conceptual anumit, **Ușile nopții** traduce în practică ceea ce am putea numi o poetică a rarefierii. Faptele obiective nu sînt radiografiate, ci dimpotrivă, li se adaugă un abur poetic, capabil să estompeze contururile și semnificațiile. Se obține astfel o entitate literară interesantă mai ales în sine, pentru farmecul ei intrinsec, pentru expresivitatea ei imanentă. La obținerea efectului global de proză poetică autentică participă, după cum arătam, o serie de subtilități de scriitură, pe care autorul le folosește cu o reală virtuozitate. Printre ele menționăm în primul rînd folosirea persoanei a doua singular. Modalitatea este interesantă și atrăgătoare datorită apariției unui efect de în-ființare. Iată un exemplu, care ne aduce aminte de lecția din **Modificarea** de Michel Butor : „Ești în fața omului care tot caută cu precipitare ceva. Stai liniștit și nu înțelegi prea bine ce se petrece. Ești profesorul de estetică care s-a urcat din orașul acesta de munte și merge spre capitală. Nici nu te-ai gîndit cînd ai luat bilet la clasa a doua că s-ar putea să ai vreo neplăcere. Ți-ai ținut conferința. Poți fi liniștit. Acum poate ai fi fost foarte mulțumit chiar, dacă nu s-ar fi produs incidentul pe care-l înțelegi după un timp. Totuși te distrează mișcarea omului din față". Autorul alternează cu dexteritate diferite timpuri verbale, drept rezultat ivindu-se o țesătură complicată, dar în permanență fluidificată de o reală înzestrare poetică. Uneori, într-un mod deasemenea savant regizat, sînt introduse poeme tematice, care au darul de a vertebra textul. Un exemplu ar fi pasajul în care personajul principal imaginează un poem al autorealizării : „Toți oamenii joacă cîte un joc al lor, ...iar reușita nu depinde numai de ei. Totuși, și de ei depinde... și unii joacă frumos pînă la sfîrșit. Alții trișează din primul moment și-o țin așa pînă la urmă. Sînt bănuiți de asta, dar nu-și fac probleme. Chiar cei cu care joacă își dau seama, dar curios, nu spun nimic, și-i lasă așa să trișeze, să se trișeze, ...și ei pierd conștient, și se bucură că au un motiv. Liniștea este de partea lor. Am fost trișați, ...altfel !...".

Ușile nopții este o carte reușită. Autorul trebuie însă să mediteze la pericolul jurnalisticii bombastice, care planează amenințător deasupra romanului său.

Voicu Bugariu

Marele tezaur

Urmare din pag. 1

veacuri, doi oameni simpli și necăjiți din Pietroasele. Doi oameni, pietrari, ginere și socru, vecini de profesie și vecini de destin. Ei n-au căutat, niciodată, nici o comoară și nici nu s-au gîndit că o să găsească vreuna chiar dacă, bănuim, auzul le-a fost deseori izbit de întîmplări și povești asemănătoare, mai cu seamă că multe din vestigiile rupestre, din acel mic Athos al Buzăului erau pe atunci în altă stare și completau, poate, în linie dreaptă peste dealuri, toate celelalte ridicări istorice, printre care mînăstirea de la Ciolanu se oăstrează neverosimil de vie și azi. Pietroasele însești țineau tot de acest destin. Împărțite în două de fapt, după două mari proprietăți mînăstirești, una aparținînd de episcopatul Buzăului și alta de Athosul de peste mări, unde vărsa și venituri și oferea daruri de preț. Mai puțin îi interesau totuși toate acestea pe cei doi oameni simpli și necăjiți, cei care cu numele și cu viața lor au pus piedestal marelui tezaur pe care l-au descoperit : **Cloșca cu puii de aur**. Ei căutau doar de lucru. Și cînd l-au găsit se încheia un basm peste podgorie. El spunea așa : că o pasăre ciudată într-o totul și totul de aur, ciriile noaptea pe dealuri și își cheamă la adăpost puii, care — și ei tot de aur — se risipiseră prin vii și se hrăniseră numai cu boabe de aur și pietre prețioase. Nu, hotărît lucru, cei doi nu cunoscuseră basmul, altfel ar fi știut ce-au descoperit și n-ar fi ținut ascunsă comoara, vreme de mai bine de un an, căutînd în secret să afle din ce o fi și la ce-o fi trebuind ea.

13 IUNIE 1981

e m i n e s c i a n a

Eminescu la «Timpul»

Eminescu publică în „Timpul", între noiembrie 1877 și iunie 1883, un număr impresionant de articole, cărora le face loc în coloanele ziarului bucureștean fără semnătură. Excepțiile sînt puține și se limitează la citeva răspunsuri la atacuri personale. Problema principală care se ridică în această situație este cea a stabilirii paternității. Nu ne vom mira că aceleași articole sînt atribuite de editori cînd lui Eminescu, cînd lui Caragiale, cînd lui Slavici. Este curios că sînt omiși Gr. H. Grandea și Ronetti Roman, care lucrează și ei în redacție. Și mai curios ne apare faptul că și atunci cînd există indicații certe asupra paternității eminesciene articolele respective nu reține atenția editorilor și nu le găsim în nici o ediție din publicistica sa. Un exemplu ilustrativ în această privință ne oferă suita de articole în care **Eminescu** polemizează cu presa liberală pe marginea studiului lui Maiorescu din 1881 de politică externă.

Studiul la care ne referim, **Zur politischen Lage Rumäniens,** se publică în **Deutsche Revue,** din Berlin, în primul număr din 1881 (nr. 1, ianuarie-martie, p. 12—20) și Eminescu îl reproduce în **Timpul** în traducerea sa, în 12 ianuarie 1881 (nr. 290, 31 decembrie 1880/12 ianuarie 1881, p. 1—2). Studiul se publică în traducerea poetului cu titlul **Despre situația politică a României de Maiorescu** și este reprodus îndată în **Românul** (15 ianuarie 1881, p. 42—43) și în **Telegraful român** din Sibiu (nr. 10, 24 ianuarie 1881, p. 38—39, nr. 11, 27 ianuarie 1881, p. 41—43) și în alte publicații ale vremii. Asupra paternității traducerii avem mărturia lui Maiorescu, la îndemîna oricărui cercetător. Studiul, scrie Maiorescu, este tradus de Eminescu, reprodus în **Timpul** și, pentru polemică, și în **Românul (Istoria contemporană a României,** București, 1925, p. 180). Criticul analizează schimbările survenite în politica internațională după războiul din 1877—1878 și-și exprimă părerea că era posibilă într-un viitor nu prea îndepărtat o apropiere a României de Imperiul austro-ungar. Teza lui Maiorescu este atacată violent de presa liberală și-i revenea obligația lui Eminescu, ca redactor șef al ziarului conservator, să răspundă la aceste atacuri. Este de observat, încă de la început, că teza lui Maiorescu contravenea și orientării politice a lui Eminescu, cum se desprinde din articolele sale atît din **Curierul de Iași,** cît și din **Timpul.** Poetul pledează, ținînd seama că România era situată între trei imperii, pentru păstrarea strictă a neutralității. Aceasta era, după părerea sa, singura cale de urmat în asigurarea existenței statului român.

Eminescu răspunde la atacurile **Românului** într-un prim editorial, **[„Bizantinii de la «Românul» s-au agățat..."],** publicat în 21 ianuarie/2 februarie 1881, în care arată că presa liberală procedează la „absorpțiune pentru trebuințele zilei" și i-a indicat ca reprezentanți autorizați ai partidului din opoziție rînd pe rînd pe Dimitrie Ghica, N. Crețulescu, Grigore Sturza, iar după publicarea studiului în revista germană, pe Maiorescu. Poetul atrage atenția că fiecare dintre aceștia susțineau opinii personale. Mutînd discuția pe acest teren, Eminescu se desolidarizează și de tezele lui Maiorescu și, ce este nu mai puțin important, pune la îndoială însăși valabilitatea lor. „D. Maiorescu n-a vorbit nici în numele **bătrînei** — scrie Eminescu —, nici în numele **junei drepte,** nici chiar a dezvelit un program al său de politică practică și imediat aplicabilă. A examinat însă niște ipoteze viitoare și problematice, și la un pericol ce s-ar putea ivi, a arătat și modul de scăpare tot așa de **ipotetic,** ca și **pericolul."** Sublinierile aparțin poetului, care mai departe învinuiește **Românul** de „timpire", „rea credință" și „sete de calomnie".

Oficiosul guvernului liberal îndreaptă noi atacuri, atît împotriva studiului lui Maiorescu, cît și a lui Eminescu. Poetul este învinuit, între altele, pentru faptul că ziarul pe care îl redacta nu ia atitudine față de orientarea politică a lui Grigore Sturdza, ca reprezentant al **dreptei** din Partidul conservator. Eminescu răspunde în editorialul **[„Între variile acuzări..."],** publicat în 23 ianuarie/4 februarie 1881, în care arată că a formulat rezerve față de programul **Democrației naționale,** ziarul lui Grigore Sturza și chiar dacă nu ar fi făcut acest lucru, nu putea fi acuzat de fapte pe care nu le-a săvîrșit. „Nici unui om nu i se poate face o vină — scrie Eminescu — din ceea ce **nu** a făcut, ci numai din ceea ce a făcut. **Românul** susține un neadevăr cînd zice că n-am combătut de loc **Democrația națională,** de vreme ce, dînd seamă de programul ei politic, am declinat orice solidaritate cu politica exterioară ce ea propunea, arătînd totodată și cauzele pentru care declinăm acea solidaritate. Dar chiar dacă n-am fi făcut-o din ceea ce **nu** am făcut nu se poate deduce nimic, precum nu ni se poate imputa ceea ce **nu** am zis, ceea ce **nu** am gîndit, ceea ce **nu** am propus".

Eminescu se vede obligat să continue polemica cu **Românul** și într-un al treilea editorial, **[„«Românul» continuă a se ocupa..."],** publicat în 27 ianuarie/8 februarie 1881, întrucît oficiosul guvernamental specula unele expresii din traducerea studiului lui Maiorescu. „Înainte de toate — scrie Eminescu — cuvîntul de «junâ dreaptă» întrebuințat în traducerea noastră nu e întrebuințat în originalul german. Redactorul acestei foi a tradus termenul «jungeconservativ» cam impropriu prin «juna dreaptă» și a prefăcut fără voie o deosebire mai mult de vîrstă sau de temperament într-o deosebire de vederi precum s-au accentuat poate cîndva într-un cabinet, prezidat de răposatul Epureanu. Va să zică e un termen analog, nu adequat, acela de «junâ dreaptă». Astfel o eroare de traducere îi servește **Românului** drept bază a articolului polemic". Articolul la care se referă Eminescu este editorialul **București 24 Calendar/5 Faur 1881,** publicat în 25 ianuarie/6 februarie 1881. **România liberă** scrie că **Românul** se agață de studiul lui Maiorescu, „ca o zgaibă" și că Eminescu avea de luptat cu reaua credință a presei liberale (nr. 1091, 28 ianuarie 1881, p. 3).

Eminescu oferă în editorialul său și informații prețioase cu privire la răspunderile ce le avea în redacție precum și la unele aspecte de tactică în publicistica din acea vreme. „E natural ca noi cei întîi — scrie Eminescu — să fi reprodus articolul din **Deutsche Revue** pentru că dacă **Românul** sau altă foaie ne apuca înainte, atunci

D. Vatamaniuc

Continuare în pag. a 6-a

Sculptură de Vasile Năstăsescu

Eminescu și Machiavelli

Urmare din pag. 1

clopedice s-ar vedea expresia unor simple curiozități de lectură ale unui poet. Pentru a nu greși se cade să ținem seama de modelul uman caracteristic epocii. Pe-atunci activitățile intelectuale ocupau un loc prioritar — potrivit rolului lor în procesul de modernizare al țării —, activitatea strict literară avînd cel mai adesea un caracter auxiliar. (De o profesionalizare a muncii scrisului nu se poate vorbi propriu-zis decît în ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea). Este de prisos a spune că Eminescu intruchipează ipostazele superioare ale respectivei tipologii de intelectual — scriitor.

Să mai ținem seama de un aspect important: în această perioadă cînd se constituia structura modernă a statului, cînd se punea problema drumului pe care să evolueze societatea română, domeniul care se poate afirma că focaliza preocupările întregii națiuni era cel al gazetăriei. Or, dacă Eminescu întreține relații profesionale cu vreuna din activitățile de atunci, ea este, fără îndoială, aceea din domeniul presei, căreia îi consacră cei mai mulți ani ai existenței sale.

Se știe însă cu cîtă forță acționează scrupulozitatea și aspirația de desăvîrșire în tot ceea ce întreprinde marele poet. Pentru a putea face față problemelor diverse și complexe care se aflau la ordinea zilei, Eminescu își continuă și dezvoltă studiile inițiate în anii studenției. Și dacă pentru a cunoaște în profunzime istoria neamului său nu se dă în lături să contribuie la traducerea documentelor lui Eudoxiu Hurmuzaki, dacă în exercitarea rolului de cronicar dramatic valorifică principii ale tratatului lui Rötscher tradus de el, tot astfel, pentru a se clarifica în probleme de economie sau de organizare politică, umple caiete întregi cu citate din Ricardi sau John Stuart Mill. Este semnificativ că în manuscrisul care cuprinde ultimele preocupări, citate, figurează și traducerea capitolelor XVIII și XIX din **Principele,** nici vorbă cele mai importante pentru înțelegerea doctrinii lui Machiavelli.

Aproximativ în aceeași perioadă, un alt mare scriitor, I.L. Caragiale, traducea și el trei capitole din același **Principe.**

Atracția exercitată de această lucrare își găsește, desigur, explicația în contextul momentului istoric dar — să nu uităm — că era stimulată și de viul interes pe care-l stîrnește tezele lui Machiavelli, de mai multă vreme, în spațiul culturii române. Încă prințul Mavrocordat adnotase un exemplar din **Principele,** al unei ediții italiene din 1726. Judecățile — exprimate în latinește, italienește și grecește — sînt, de regulă, negative, Machiavelli fiind numit „scelerato (sic !) Maestro della Politica". Există, totuși, un punct de acord care dezvăluie concepția iluministă a comentatorului și anume în privința tezei ce-l încintase și pe Rousseau — este drept afirmată nu în **Principele** ci în **Discursuri** — că poporul este mai statornic și judecă mai bine decît un principe și nu fără motive este asemănată vocea poporului cu aceea a lui D-zeu. Prințul Mavrocordat notează pe margine aforismul: „Vox populi, vox Dei".

Unii dintre reprezentanții epocii revoluționare de la 1848 iau și ei act de existența **Principelui,** de la Ion Heliade Rădulescu care-l introduce în catalogul Bibliotecii Universale ce se cerea realizată în limba română, pînă la Ion Ghica ce-i discută critic concluziile în cadrul „Convorbirilor" sale „economice".

O mențiune aparte o merită referirile unor scriitori transilvăneni din anii post-pașoptiști, în special cele ale lui Simion Bărnuțiu care, desolidarizîndu-se de unele dintre consecințele doctrinei lui Machiavelli, îi acordă totuși acestuia calificative dintre cele mai înalte, trecîndu-l în rîndul „marilor istorici" ai lumii. Treptat însă, în cadrul epocii, începe să se răspîndească o imagine total negativă asupra gînditorului florentin care nu pornea atît de la semnificațiile intrinseci ale ideilor sale cît de la exagerările conținute de ceea ce s-a numit „machiavelism". O dovadă o constituie felul în care înțelegea să aplice consiliile sale Dinu Păturică, eroul romanului lui Nicolae Filimon, care-l studiază cu osîrdie pentru a deveni „perfect în arta ipocriziei și a perfidiei", ceea ce desigur, nu tălmăcește exact lucrurile, întrucît astfel de mijloace erau acceptate numai atunci cînd Principele urmărea „binele comun" iar nu în slujba scopurilor egoiste ale unui individ.

Din acest punct de vedere se impune nivelul înalt al modului de interpretare al gîndirii lui Machiavelli de către Eminescu. Într-un articol din **Timpul** (8 mai 1881), consacrat problemei statului, poetul îl consideră, cu o remarcabilă justețe, drept: „adînc cunoscător al naturii omenești în părțile ei rele ca și în cele bune", subliniind că dacă Machiavelli aprobă despotismul Casei de Borgia o face **„în usum Delphini,** sau mai bine în interesul unității Italiei". Această idee a unității naționale este discutată cu fervoare reținîndu-se aprobator pericolul „agenților descompunerii" căci statul „dominat de mici interese zilnice și personale, e condamnat de a fi slab înlăuntru și în afară".

În același timp, tot în coloanele **Timpului,** în mai multe rînduri, Eminescu va dezavua, cu vehemență, acea **carte blanche** pe care o dă Machiavelli în privința mijloacelor ce pot fi folosite pentru atingerea scopului. La 16 ianuarie 1880, în plin comentariu al actualității politice, se apucă să descrie pe larg aceste teorii, dovedind cît de bine le cunoștea. Reține în primul rînd, deosebirea dintre „a fi" și „a părea". Conform tezei lui Machiavelli, omul politic, poate să nu fie totdeauna virtuos, „cată însă să se păzească ca nici cînd să nu iasă din gura lui o vorbă care să nu fie mărturisirea celor cinci virtuți". (Cele cinci virtuți definite de Machiavelli erau: să pară milos, credincios cuvîntului dat, evlavios, integru, omenos). Această **aparență** pe care oamenii politici cată s-o cultive se bizuie pe faptul că oamenii „judecă mai mult după ochi" decît după ce le spune „dreapta judecată". „Mulțimea e totdeauna cu aparențele și succesul".

Această „mică lecție din Machiavelli" îi servește lui Eminescu pentru a condamna metodele utilizate de partidul liberat care invocă principii înalte ca o perdea de fum menită să ascundă realele și meschinele lor mașinațiuni. Alt articol din 24 ianuarie 1880 — începe prin a spune că „Prețioasele descoperiri pe care le-a făcut renumitul Machiavelli în privința artei de a parveni la putere și de-a se menține, n-au avut nicicînd mai des ilustrațiuni prin realitate decît în zilele guvernării roșilor" (prin roșii, poetul înțelegîndu-i, cum se știe, pe liberali).

Alte dăți, Eminescu nu va fi atît de protocolar și nuanțat în referirile la doctrinarul florentin, „principiile machiavellice" transformîndu-se în unul dintre biciurile de foc ale satirei sale la adresa necinstei și ipocriziei partidelor politice ale vremii.

Aceste salturi de umoare în atitudinile exprimate de poet sînt motivate atît prin contradicțiile inerente doctrinei lui Machiavelli cît și prin condițiile de timp și loc, diferite, în care trăiesc cei doi autori. Înainte de a schița demonstrația de rigoare menționăm punctul de vedere al lui G. Călinescu care, prezentînd în revista de cultură italiană **Roma** (anul 1932, nr. 2), relațiile dintre Eminescu și Machiavelli, atrăgea atenția că traducerea celor două capitole din **Principe** nu reprezintă „un simplu exercițiu de lectură politică" ci mărturisește consonanțe mai adînci cu concepția politică a poetului român.

Într-adevăr, Eminescu nu putea să nu recepționeze cu vie satisfacție lupta lui Machiavelli pentru fundarea statului național, ca și atitudinile sale polemice la adresa „castei cosmopolite", care, cum demonstra cu pertinență Antonio Gramsci în notele sale, nu făcea decît să continue universalismul medieval „anational". După marele istoric florentin, indivizii lipsiți de patrie sînt lipsiți și de virtute și de glorie. „numerus fruges consumere nati", Eminescu exprima aceeași idee, combătînd cosmopolitismul ca fiind o simplă simulațiune interesată, pentru că în realitate nu poate exista. „Individul care are într-adevăr dorința de a lucra pentru societate nu poate lucra pentru o omenire care nu există decît în părțile ei concrete — naționalități". Dacă vrei să servești umanitatea trebuie să-ți faci datoria față de „grupa de oameni în care te-ai născut".

Tezaurul epistolar

Urmare din pag. 1

de D. Ivănescu și Virginia Isac (1977) etc. Corespondența lui Eminescu a făcut obiectul cercetărilor mai ales din partea biografilor. Totuși, Călinescu, Perpessicius, acum mai încoace George Munteanu au căutat în ea și **chei** de descifrare a sensurilor operei. Un studiu-eseu cu totul remarcabil asupra epistolarului eminescian ne-a dat Marin Bucur **(Caietele Mihai Eminescu,** III, 1975).

Față cu mulțimea de cărți și studii dedicate poetului care apar în ultima vreme riscăm să saturăm aceleași și aceleași texte de exegeze — mai bune sau mai fanteziste — dar să nu vedem întregul operei. Mii de file sînt încă needitate sau împrăștiate în publicații inaccesibile. Este și cazul corespondenței. Încercăm mai jos un tablou al celor cărora li s-a adresat poetul — unii rămînînd în istoria literară numai prin acest fapt ! — punctînd, în limita spațiului, ideile și frămîntările care cutreeră corespondența lui Eminescu. Iată:

Ministerul Școalelor (cere o bursă — 1864), Tribunalul din Botoșani **(vă rog să binevoiți a mă prenumăra între practicanți** — 1864), Consiliul județean Botoșani **(Fiți buni, vă rog încă odată Domnule Președinte de a regula de urgență îndeplinirea cererei melle și de a primi și cu aquestă occasio assigurarea profundului respect, ce vă conserv și vă voi conserva pentru perpetuitate),** Prefectura Botoșani (cere un pasport), **Spre suvenire fratelui Gregoriu Dragoșiu (... Cînd plingi de soarta-ți trist părăsit, Gîndește atuncea și tu la mine, / Nici eu în lume n-o duc mai bine, / Și eu sînt, frate, nenorocit !** — făcută la Blaj în septembrie 1866 și semnată: **M.G. Eminescu din Ipotești),** Redacția „Familiei" **(Nu sunt scriitor de meserie, — n-o să zic asta pentru ca să ve facu atenți asupra acestor rînduri, ci vă dau a înțelege numai că nescriind încă pân-acuma prin jurnale, nu mi-am putut netezi simțemintulu sub vorbe linse și lucii. D-o flegmă rară, me mulțumiam de a rîde de lume, cînd aș fi avut tot dreptulu de-a mă-nfuria pe ea, înse cînd veninul și-atinge marginile atunci esundă căte puținu cîteva picături.** Mai departe, dezvăluind tema articolului și amintindu-ne de Caragiale: **Teatrulu național ! Nume frumosu, dar care sună a batjocură, acolo unde nici nu există. Teatrulu național nu împrumută de alții, ci are materiale din modulu d-a cugeta și poesia națională.** — 1869/1870). Facultatea de teologie din Blaj **(Serbarea** (de la Putna. n.n.) **trebuie să devină și purtătoarea unei idei. Ideea UNITĂȚII MORALE a națiunei noastre.),** redacția „Albinei" (tot despre serbarea de la Putna, poetul semnînd ca **secretariu,** Slavici ca **președinte),** Dumitru Brătianu **(De aceea, dacă serbarea întru memoria lui Ștefan va avea însemnătate, aceea ar fi o dovadă mai mult, cum că ea a fost cuprinsă în sufletul poporului românesc, și s-a realizat pentru că a trebuit să se realizeze...),** Pamfil Dan; tatăl său (din Viena: **Pînă azi nu am primit banii lunei curente. Am necesitate. Rog trimiteți la moment. Răspundeți telegrafic. Mihai);** Comitetul „României June" (demisie :... **pentru că o neconsecință e necompatibilă cu ideile ce le am eu despre consecința parlamentară a unui corp...** — 18 noiemb. 1871) fratele Șerban **(iartă că-ți scriu așa de urit** (sic !) **dar nu sunt amic al formalismului);** egumenului de la Putna (închină darurile aduse la mormîntul lui Ștefan); părinți **(Astăzi ies pentru prima oară din casă după o troahnă îndelungată și după o desăvîrșită lipsă de apetit** — 10 febr. 1872); Aceloași **(Anul acesta e într-adevăr un an nefast pentru mine** — 18 martie 1872); către un prieten — Scipione Bădescu ? Miron Pompiliu ? **(Caută-mi o ocupație în Iași — ea poate fi foarte modestă și neinsemnată, căci nu sunt pretențios și știu a trăi cu puțin... Voi să reintru în nimicnicia din care am ieșit — 1872);** Titu Maiorescu (îi recomandă pe muzicianul Toma Micheru); A. D. Xenopol (telegramă... **Trimite minimum pe o lună. Mare trebuință);** Theodor Rossetti **(Vreme n-am acum de fel. Fiindcă însă idolul sufletului meu a plecat la Dresda pentru cîteva zile, am găsit vreme să vă scriu);** Henrieta **(...Te sărut Haritiță de o mie de ori..);** Maiorescu **(Un titlu de doctor m-ar aranja cu lumea și cu legile ei de ordine, nu însă cu mine, care deocamdată nu mă satisfac pe mine însumi — 1874);** Aceluiași **(...Cînd e vorba să spun ceva (da ori ba) atunci nu spun de obicei nimic și adevărata mea fire primordială se arată fără șovăire: — devin ticăit);** o revistă germană (în apărarea lui Johann Iakoby, criticînd șovinismul redacției; I. Al. Samurcaș **(Pe mine mă știți că nu am nici un fel de avere și că traiul meu modest cum este și va fi totdeauna, nu e cu toate acestea ușor);** Veronica Micle **(Aseară v-am zărit într-o lojă... Trecutul m-a fascinat întotdeauna. Cronicile și cîntecele populare formează, în clipa de față, un material din care culeg fondul inspirațiunilor...);** tatăl său **(Șerban după cum prevăzusem e alienat și totodată în stadiu foarte grav al boalei de plămîni...);** Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Prefectura de Iași, Prefectura de Vaslui, diferiți învățători din cele două județe — cîteva sute de documente — vinde cărțile pomenite mai sus ale lui Ștefan și Ungureanu; Curierul intereselor generale; Iacob Negruzzi; Samson Bodnărescu **(N-am știut, cum că în ziua / Douăzeci și șapte Iuni / își serbează-aniversarea — Toți voinicii și Sămusunii):** Înalta Curte de conturi (despre procesul cu Petrino; Veronica **(... ce să mai continuăm, Doamnă, o comedie, pe care D-ta ai știut s-o joci bine...** — semnată: **Cajus);** „Steaua României" **(Să o știe deci că eu nu mai sînt redactorul ziarului „Curierul din Iași" și că nenorocitele viitoare cîte or apărea în acel ziar privesc pe secundogeniturile greco-bulgărești din țară de la noi, iar cele din trecut pe mine** — toamna, 1877); Slavici **(Dacă m-ar hotărî cineva să viu la București, ai fi tocmai tu... Dar n-am cu ce veni. Asta m-a făcut să-mi țiu gura pînă-acuma — 100 de franci am pe lună; din ce dracu să plec ? Am și bagaje: cărți, manuscrise, , ciubote vechi, lăzi cu șoareci și molii, populate pe la încheieturi cu deosebite naționalități de plojnițe** — 12 oct. 1877); Maiorescu **(Eu, din parte-mi, cred că am făcut cîțiva pași înainte, Junimea este de părere că am dat înapoi** — 15 oct. 1877); Creangă (nu cunosc scrisoarea, dar povestitorul îi răspunde la sfîrșitul lui 1877: „Bădie Mihai, Slava Domnului c-am primit vești de la tine !"); I. Negruzzi **(Spun drept, că n-aveam de gînd a mai tipări versuri...** — începutul lui 1878); Gheorghe Feraru **(Dragă Ghiță. Te rog informează-mă printr-un mic răspuns dac-a sosit fratele meu cumva la Craiova, căci sperez că armata s-a desconcentrat** — iulie 1878); Caragiale și Ronetti-Roman **(...Fiindu-mi teamă, că de lene și de frică de cheltuială mare și ruină nu veți merge nici unul la poștă, ca să cumpărați mărcuță (vedea-v-aș la Mărcuța) vă trimit una de 15 bani ca să-mi scrieți o scrisoare: Tu Ronetti-Roman s-o scrii, că ești mai priceput, și tu Caragiali să pui degetul, pentru ca în loc de iscălitură, și să se spuie acolo în scrisoare cum vă mai merge, cum stă țara, lumea și politica și despre întîlnitul meu Rosettachi alias Berlicoco să-mi mai scrieți, dacă tot mai e mare și tare în satul lui Cremene și alte chițibușuri asemenea. Apoi să-mi mai trimiteți TIMPUL ca să fac și eu haz...** — 13 iunie 1878, din Florești, Oltenia, unde lucra la Documentele Hurmuzachi); Veronica **(Dulcea mea amică, Tu știi prea bine, că, dacă este cineva, care poate aprețui pierderea ce ai suferit-o, acela sunt eu** — înainte de 12 aug. 1879); Henrieta **(...E mult de atunci, Harietă, de cînd eram mici de tot și ne spuneau moșnegii povești. Poveștii sunt toate în lumea asta** — 1880) Cleopatra Poenaru **(Ești o mizerabilă cochetă, Cleopatra. Tu m-ai ucis moralicește. Mi-ai rupt șira spinării, m-ai deșelat moralicește, încît nu mai pot avea nici o bucurie în viață. Mi-e atît de frig înlăuntrul inimei, sunt atît de bătrîn, Dalilo...** — prin 1880/81); tatăl său **(Aș dori din toată inima să viu acasă să vă văd, dac-aș găsi vreun om de încredere care să-mi ție locul, căci negustoria asta, pe lîngă că n-aduce nimic, nici nu te îngăduie să închizi dugheana și să mai ieși lumea-n cap, ci-n toate zilele trebuie omul să-și bată capul ca să afle minciuni nouă...** — 18 martie 1881); Veronica **(O să mă întrebi ce efect mi-a făcut marea pe care-o văz pentru întîia oară ? Efectul unei nemărginiri pururea mișcate** — 16 iunie 1881); Aceleași **(Pe omul în chestiune l-am bruscat în societate...** — 21 dec. 1881); Aceleași **(Va veni o vreme, Nicuță, o ! sper că o veni. în care tu vei uita toate durerile ce ți le-am cauzat și-n care vom începe ceea ce eu am numit viața noastră nouă** — 8 ian. 1882); Aceleași **(Nu voi iubi niciodată o altă femeie și tu rămîi în mintea și sufletul meu ceea ce ai fost totdeauna: visul de aur al vieței mele, singura mea aspirație și viața cu tine singura mea speranță** — 28 feb. 1882); Aceleași **(Dragă Veronicuță. Am vorbit azi cu Madam Slavici, cum ar fi de făcut ca să te aducem mai curînd la București...** — 3 martie 1882); președintelui ziarului „Timpul" (demisie — 16 feb. 1883 — neacceptată); Iosif Vulcan **(Mulțumesc pentru onorariul trimis — CEL DINTÎI PENTRU LUCRĂRI LITERARE PE CARE L-AM PRIMIT VODATĂ-N VIAȚĂ** — vara 1883); Maiorescu. **Amintirea stării mele trecute e foarte slabă, încît pe mine însumi mă miră lungimea timpului, în decursul căruia nu mi-am putut da seama de nimic** — 16 feb. 1884); A. Chibici Rîvneanu **(Doctorii mi-au spus că trebuie să-ți scriu ție în privirea aceasta** — despre plata spitalului. n.n. — **Foamea și demoralizarea, iată cele două stări continuie în care petrece Nenorocitul tău amic,** M. Eminescu); dr. Gavrilescu (dedicație: **Alinătorului suferințelor trupești și mingîietorului meu sufletesc, bunului doctorand Gavrilescu, recunoștință nețărmurită** — 18 ian. 1885); Nicolae Gane; Novleanu (mai multe scrisori expediate de la Liman, lîngă Odesa, unde poetul se afla în tratament); V. Burlă (din același loc: **Au trecut peste două săptămîni de cînd sînt aici și mă coc zilnic în hăi de glod cald de 30 de grade Réamur** — 18 aug. 1885); G. Panu (în ian 1887, expediată de la Mănăstirea Mărcuța ? Negruzzi (din același loc); V. Pogor (din același loc); Al. Vlahuță (din același loc, la 26 ian 1877: **Nu te pot încredința îndestul cît de odioasă e pentru mine această specie de cerșetorie, deghizată sub titlul de subscripție publică, recompensă națională** etc); Cornelia Emilian; Ștefan Emilian; membrii Societății „Eminescu"; V.G. Morțun; A.C. Cuza; Maiorescu **(Poezii nepublicate, de intercalat în noua ediție, nu am (sic !!!)** — 26 martie 1888; H. Tiktin; N. Pătrașcu; Veronica Micle (căreia nu i-a fost dată să se cheme Eminescu: **Uită-tot. Nenorocirea care m-a lovit e destulă pedeapsă că n-am voit să te ascult... Ar fi o zi de sărbătoare, ar fi o mare plăcere să vii la Botoșani, să mă vezi unde sunt bolnav, și din minut în minut îmi aștept sfîrșitul, căci pentru societate sunt de mult mort.** — dec. 1888).

Unele scrisori, mai ales din ultimii ani, sînt greu de datat, așa că nu știm cui i-a trimis poetul ultima scrisoare. Să mai facem o pledoarie pentru editarea grabnică a epistolarului eminescian? Biografia eminesciană — scrie Marin Bucur — în comentariul direct al poetului este o componentă a **întregului** unei conștiințe, și deci a unei opere. Pentru cine a făcut efortul de a studia epistolarul eminescian acest fapt se impune cu tărie, dar îi provoacă și un sentiment de amărăciune pentru că un asemenea tezaur stă needitat și nefolosit cum se cuvine.

Romantismul românesc — perspectivări europene

O istorie a literaturii române, în înțelesul tradițional al cuvîntului, desprinsă adîncă de posibilitățile ajutătoare aparținînd ramurilor înrudite, nu se mai poate practica într-o vreme cînd, pe de o parte, procesul cognitiv se diversifică tot mai mult în discipline de sine stătătoare, iar, pe de altă parte, rezolvarea problemelor litigioase reclamă **ipso facto** aportul convergent al mai multor specialități. Conceptul sferă, prin urmare, restratificări esențiale, încorporînd eforturi-argumente din mai multe domenii. Complexitatea interdisciplinară a itinerarului valorizator — este ideea care perspectivează concepția și metoda de lucru în cele mai multe dintre studiile istorico-literare apărute în ultimul deceniu. O demonstrează, printre altele, și lucrările care proiectează romantismul românesc în contextul european, străduințele specialiștilor realizînd o dublă modalitate interpretativă — centrifugă și centripetă. Dacă în exegeze profunde, precum **Eminescu (1972)** de E. Todoran, **Metafora mării în poezia lui Eminescu (1972)** de I. Dumitrescu, **Stelele cardinale** (1975) de Șt. Cazimir ș.a., autorii recurg la itinerarii sursologice și la asociaționism pentru particularizarea unor detalii sau a unor structuri mai generale înauntrul poeticii eminesciene, în **Originile romantismului românesc (1972)** și în **Oamenii începutului de drum** (1974), contribuții fundamentale semnate de P. Cornea, implicațiile referențiale cresc în amploare și funcționalitate, certificînd aserțiunile interpretative în cuprinzătoare spații informaționale. Se prefigurează astfel lucrările în care metodologia investigatorie, profilată comparatist, își subordonează comentariul și finalitatea demersului. Iată cîteva dintre exemplele ilustrative.

Mai vechilor contribuții de eminescologie, în care cercetarea fenomenologiei romantismului românesc iradia dinspre nucleul valoric Eminescu, li se adaugă în 1976 volumul de referință **Eminescu — cultură și creație** — a doua carte, după biografia stilizată **Eminescu (1963),** închinată de Z. Dumitrescu-Bușulenga poetului național. Autoarea intenționează de astă-dată exegeza aprofundată și prin relaționări comparatiste a operei eminesciene, deslușirea raporturilor arhetipale și a impulsurilor catalitice, a genialității. Pretextul analizelor poetice este oferit de universul motivistic.

Poetica fiecăruia dintre cele opt motive, într-adevăr fundamentale, este rezemată temeinic pe analiza insistentă a textelor ilustrative. Comentariul, folosind instrumentarul îmbogățit al cercetării moderne, construiește o amplă rețea de conotații care angajează dualitatea individ-cosmos în imagini primordiale, integrîndu-l firesc pe marele romantic român în devenirea culturii naționale și europene. Polaritatea mit-istorie, concretizată artistic și prin semnificațiile mării și ale codrului, simboluri ale permanenței universale, exprimă, în straturile cele mai adînci ale eroului liric, racordarea lui la ritmurile existențiale, mioritice și ale mării, la destinul istoric al poporului său (timp și spațiu național, pădurea, marea). Vocația libertății absolute, tensionată dramatic de interdicțiile înfăptuirii în realitate, se manifestă în procesul cunoașterii, în dorul niciodată ostoit de reconstituire a unității dialectic contradictorii a ființei (doma). Ca și în trăirea spirituală a iubirii, în realizarea căreia Eminescu parcurge întreaga istorie a liricii europene (cuplul). Întregirea acesteia cu admirabil inegalabile și specifice este ușor demonstrabilă în cazul conceptului de melancolie, sensibil lărgit, care întrepătrunde inedit scepticul și demonicul în proiectarea stărilor sufletești asupra universului (melancolia). Cunoașterea prin jertfă și suferință, altfel spus, universalizarea conștiinței, scapă eroul romantic din literatura universală de condiția luciferică a damnării, de cădere, repropulsîndu-l în spațiul stelar. Drumul îngerului căzut este refăcut în direcție inversă, Hyperion al lui Eminescu adăugîndu-și astfel o nouă traiectorie și o recucerită dimensiune (Hyperion). Salvarea s-a produs prin mijlocirea visului învestit cu funcții cognitive; singura posibilitate de comunicare între lumea luceafărului, veșnicia astrelor, și aceea pămînteană a muritoarei Cătălina (visul).

Traseele istorico-literare, ipostazele motivice, proză și impulsurile din afară (Shakespeare și Hölderlin), nutrite generos cu asocieri erudite neașteptate și forări de adîncime, se desfășoară pe registre ideatice superioare, într-o ritmică lexicală sprintenă și concisă, ce nu disprețuiește paradoxul; comentariul de idei în zone abstracte, luxuriant eseistic, are ample deschideri speculativ-comparative. Scopul lor este acela de a desluși tăinuitele linii de forță, hotărîtoare pentru evoluția culturii românești, și a le perspectiva în planul european.

Demonstrarea universalității romantismului românesc, derivată dialectic din trăsăturile sale distinctive, constituie finalitatea declarată și în lucrările Elenei Tacciu; împotriva tezei imitaționismului, formulată anterior de N. Apostolescu, Gh. Drouhet ori P. V. Tieghem. Pledoaria debuta în **Mitologie romantică** (1973) cu cîteva premise concludente. Simbolistica mito-poetică a romantismului occidental, eteroclită și livrească, diferă de mitologia popoarelor din sud-estul Europei, care își păstrează organicitatea, îndepărtînd spre periferia recuzitei autohtone aluviunile cărturărești și conferindu-le expresii proprii stratului folcloric național. În creațiile poeților români, **exempli gratia,** narațiunea luciferică este pulverizată în mitul Zburătorului dacic, Lenore se dizolvă în reprezentările basmelor și baladelor anonime cu strigoi, iar motivul

Vasile Pintea: Ilustrație la «Luceafărul»

frumoasei moarte poate fi pus în legătură cu bocetul ritualic. Pe de altă parte, personajele mitologiei românești luptă pentru libertate națională, dreptate socială și adevăr, nu se pot desprinde din specificitatea plasmei care le-a dat naștere spre a evada într-un spiritualism steril. Titanismul demonic european este coercis în imperativele pașoptiștilor, iar mitul ruinelor exprimă atitudini cetățenești. Fantasticul e umanizat, spiritele sînt telurice, eroii apropiați de concretul existențial, iar erosul rămîne carnal pînă și în moarte, sugerînd izbînzile materiei. Eul poetic nu mai eșuează în stihiinic, blocîndu-și astfel luciditatea, ci se afirmă rațional, subordonîndu-și materia prin forme și tinzînd spre metaforă, simbol și mit. Cu unele trimiteri complementare la artele plastice, motivistica mitopeică învederează de fiecare dată, referențial și verificator, organicitatea de concepție și structură a romantismului românesc, elementele care-l deosebesc și cele care-l plasează într-un sistem fenomenologic coerent, doar aparent contradictoriu, al contextului european.

Studierea comparată a romantismului românesc continuă în același mod mijlocit, din afară spre înăuntru, și în **Aventura lui George Gordon Byron** (1977). Conceptută sub incidențele eseului comparatist cu frecvente prelungiri teoretice spre estetica romantică, partea întîi ex-

Stan Velea

Continuare în pag. a 7-a

ion nicolescu

De serviciu

Ori îmi cumpărați bomboane ori îți cumpăr
eu bananе
limuzine șifoniere dungi albastre și loane
nu contez nici pe dușmani nici urît nu-mi e
cu mine
nici aluzii fac nici vremea
nu mi-o pierd în eferime
viu ca viii și aproape mie însumi reproșez
că mai sunt un sunt din mine
beat de soare și zăpezi
vînător vînat de mine amuzat tragedian
mi se pare că mă doare și mă doare
în Balcani
mă-ngrozește lașitatea de a fi atît de laș
de a nu mai vrea aevea să mai fac și eu
cevaș
nu-s în stare nici spre gară să mă-ndrept
ca alte dăți
deși vreau cu jumătatea nu cu triste jumătăți
am de prelucrat un secol să se termine
frumos
ce-ar fi scos din mine apusul
ți-aș fi spus dacă-ar fi scos
mie-mi place răsăritul și penaiul lui hurmuz
la fintînă eu fusesem să te-ajut nu să te-acuz
nu te-ntunec fii pe pace nici nu voi
increменesc
mă mai tîngui tinerește ca un cîntec
bătrînesc
e tîrziu cît poate încă-n Europa fi tîrziu
eu cu degetu-n Atlantic n-ajunsesem
să îți scriu
nu-ți cer voie și nici pace nici pe mine
mă repet
era vorba vorbărime de ceva foarte concret.

Dacă tu văzuși

N-am nevoie nici de sila nici de mila nimănui
dacă eu nu-ți place ție vino-n Valea Dracului
să te urc la mine-n brațe ca să vezi
la ochii mei
cine-a vrut să îmi păgîne mie însumi
niște zei
cine-a vrut să-mi calce legea de iubire
nestemată
și din legea mea să facă o paiață vinovată
și în circ să îmi preschimbe dorul meu
și doina mea
ci apoi zicîndu-i lumii că pe mine
nu mă vrea

dacă tu văzuși în mine doar o slugă ideală
gata să-ți ofere ție dragostea-mi ornamentală
dacă eu în mine însumi te-am rugat
să torni otravă
trebuia măcar o clipă să eziți o dulce slavă

trebuia măcar o clipă de-ntuneric ori lumină
să orbești de mine însumi și de ulpia română
și în gluma unor veacuri ascuțite de nevoi
să glumești nefericito să glumești dar
nu cu noi
noi acesta eu servilul ți-am servit și vodevilul
unor lumi de stil în stilul eu iubito eu ostilul
nu-ți fusesem niciodată și nici voi
să te-nspăimînt
n-am nevoie nici de sila nici de mila
dumneavoastră de pămînt.

Ce făcuseși ?

Concret nu știu ce fuse orare-ți pridideșc
un singur timp nisipul îl numără firesc
și-n calea de lumină din calea unui gînd
surpînd a mine însumi e nu enumerînd

de ce secunda fuse să treacă fugitiv
de ce minutul pare puțin mai omenesc
de ce o oră este de aurul masiv
de ce un secol însă de ce de ce decesc

decim e clar decim că vrei să și decim
cînd am putea viața trăind-o s-o trăim
de cîte ori iubito să-ți spun c-avem n-avem
că-n clopote-i doar cîntec de clopot
un blestem.

Și din casă-n casă și din poartă-n poartă

Frate Constantine eu eram dresat
într-un fel anume nu-ți dau nici un sfat
vrușî să-mbini dresaiul cu-alte amănunte
să nu iasă mare pînă-n vîrf de munte

dacă m-o lua apa încă nu m-a luat
tu să știi că mie nu-mi ești vinovat
ei pe continentul lor să facă brîne
eu vreau pălțînașii mei să mă cunune

lasă-i să respire că mai vor un an
să cîrpească steagul meu european
și din casă-n casă și din poartă-n poartă
mie-mi place dînșii ce dansînd pe hartă

ne-ar servi cu poftă ne-ar servi cu artă
pentru o dulceață zic nu facem ceartă
eu mai vreau pedală de accelerații
și o toamnă să îmi văd Carpații

vreau să-ți spun că timpul trece dragul meu
și că timpul doare-n dîra apogeu
îți scrisesem ție fixe și mobile
zangăne-mă frate, zangăne Vasile.

Recital de duminică

Fii dar tu umbra de aramă
Ceremonie-ntru uitat
Fii dar tu glas care nu cheamă
Amurgu-n veci nerepetat.

Și ca un prinț din vechi povești
Cu oștile de greieri scriu
Rostirile-n culori cerești
Pe arborele de sicriu.

Fii dar în preajmă și mă iartă
Cînd m-oi întoarce-n strai de mire
Dar iată păsările poartă
Argintării de cimitire.

Doamnă, rămîne raza ta, lacrimă vie
Ca o clipă de rouă spre înălțare
Dar nu știai că-n împărăție
În imensul tăcerii eram alinare.

Fulguie umbra

Aprind cuvintele și te-aștept în împărăția
iertării
într-un cort de primăvară și te-aștept
dar tu m-ai lăsat în prima linie
a inimii, în bătaia crinilor
să mă lumineze pădurile incendiate
și-n fiecare zi, tu, care ești gata
să accepți povestile mele cu finaluri de secol
vei ocroti ciocîrlia în arena
cu maci, aprind cuvintele de teama
unei nopți inedite, aprind cuvintele ca nu
cumva
cineva să-mi strige că-n fiecare zi împrumut
alte clipe și mereu alte clipe
odată și-odată tot trebuie să le plătesc
dar deocamdată aprind cuvintele, mai cred
că alerg și că scriu cu o singură viață
dar ție, știindu-mă-n prima linie,
ți-am scris această ilustrată.

pavel peres

Zodia gemenilor

Ani de-a rîndul în mijlocul parcului
te-am așteptat spunînd rugăciunile mele
așa cum le știam și de fapt
cum visam să te aflu
împărătească care începea
dimineața călcîndu-mi cămășile mototolite
după o noapte de interogatoriu.
Fluturau doar cuvinte peste sinii înzăpeziți
ai surîsului, sunam la cîte un pahar
să-mi descînte de spaimă
dar sufletul nostru purtat
tocmai în mansarda universului
ne accepta în excursiile iernii.
Ani de-a rîndul în mijlocul parcului
sfios înaintea medicului care-mi cunoștea
toate subterfugiile
am așteptat să mă vindec, am așteptat
fanfara să ne dea uitarea pe gratis
nu spune mai mult decît știu, nu spune
că am așteptat ani de-a rîndul lumina
în mijlocul parcului pregătindu-mi
incinerarea.

Eu, Mitică, și unchiul meu

cornel nistea

era cu adevărat surprinzător pentru mine să primesc o asemenea invitație din partea municipalității după cîte necazuri pricinuisem oficialităților orașului de îndată ce îmbrățișasem ideea că un tînăr, oricît de înzestrat ar fi, nu se poate realiza într-un mediu provincial și-am plecat în capitală să-mi urmez vocația și împlinesc destinul.

Ei bine, la scurt timp de la încadrarea mea pe un post de redactor la unul din periodicele bucureștene, dar mai ales după ce obținusem și o jumătate de normă la universitate, a început să mă apese și să mă roadă tot mai mult gîndul că foștii mei concitadini manifestaseră lipsă de interes și superficialitate în selectarea și promovarea cadrelor, neștiind să aprecieze și să păstreze o capacitate în oraș ; drept urmare, de cîte ori se ivea, nu pierdeam prilejul de-a publica fie și numai o notă critică dacă nu un articol caustic în vreunul din cotidienele de tiraj la adresa lor, ca să le aduc aminte că exist.

Dar ceea ce mă uimea mai mult nu era invitația de a participa la simpozion ci un fel de scrisoare care o însoțea și prin care municipalitatea îmi aducea mulțumiri pentru tot ce făcusem pentru oraș, înșirînd o lungă listă de articole și lucrări de ale mele, de multe dintre ele nemaiaducîndu-mi măcar aminte că-mi aparțineau și le scrisesem vreodată.

Tocmai încercam să mă detașez de subiectivism, să-mi fac o autoradiografie critică la rece a ceea ce sînt, cînd a sunat telefonul, de parcă cei de la consiliul municipal urmăriseră starea mea de spirit pe un ecran de la sute de kilometri depărtare și interveniseră pentru a-mi întări moralul.

— Alo ! Tu ești, profesore ? am auzit o voce cu totul străină în aparat, dar care se vroia intimă. Aici Mitică, fostul tău coleg de bancă din ciclul gimnazial. Vorbesc de la consiliul municipal.

— Cine ziceți că sînteți ? Pe cine căutați ? am întrebat eu nedumirit.

Nu era una oarecare dactilografiată în mai multe exemplare sau trasă la șapirograf, cum se mai întîmplă să se mai adreseze uneori astfel de invitații ; se vedea cît de colo că era gîndită și compusă special pentru mine, în termeni cît se poate de cordiali, afectuoasă chiar scrisă pe hîrtie de cea mai bună calitate, iar printre rînduri nici un cuvînt ironic sau jignitor. Nu, nu era ăsta un mod de-a căuta celebrități cu luminarea cum începusem să mă gîndesc și să-l acuz pe Mitică. Dar atunci ce era ? Și mi-am adus aminte, fără să vreau, de cartea mea — Încercare de metodă pentru învingerea mediocrității intelectuale — care zăcea prăfuită și uitată de lume în librării, nebăgată de cineva în seamă, pecetluind parcă un destin.

Dar chestia cu uitatul în agendă nu era o scorneală. Mai e într-adevăr o lună aglomerată. De obicei, în această lună revista la care lucrez e confruntată cu tot felul de probleme de conținut și colaborările externe sînt foarte greu de obținut, iar la universitate studenții îți cer consultații nu totdeauna pentru că au nevoie, cît pentru a se arăta interesați de curs în speranța că astfel vor lua o notă mai bună. Tot acum obișnuiesc să mă îmbolnăvesc de astenie datorită conținutului redus de vitamine din alimente, a lipsei de soare și de mișcare din timpul sezonului rece, și cred că deja ne aflam la sfîrșitul lui aprilie dacă nu cumva începuse luna mai.

Avusesem și o săptămînă grea, și eram din cale afară de obosit. Nu-i puteam da lui Mitică un răspuns acum, mai ales că-mi cereau să prezint la simpozion o sinteză a ideilor mele în materie de dezvoltare urbană. Ar fi fost mai bine să-i fi spus de la început că nu am timp, că, pur și simplu, nu pot merge acolo.

Într-un fel eram un mizerabil căci, în loc să mă uit în agendă să văd dacă aveam programat ceva pentru atunci, cum îi promisesem lui Mitică, am deschis dicționarul explicativ la litera „r" și-am rămas cu degetul în dreptul cuvîntului „REVENDICA", unde citesc : „a reclama un drept, un bun etc. care se cuvine sau aparține cuiva și se află în posesia altcuiva".

Ei, treaba asta a început să mă enerveze. Îmi aparținea mie însumi fără doar și poate ; ce drept avea orașul asupra mea ? Nu-i aparțin nicidecum să mă revendice ca pe un lucru sau obiect în care investise ceva. (Mi-am imobilizat mandibula ce-mi tremura spasmodic în podul palmelor de halterofil). Nu, nu sînt eu fîntîna cu izvor nesecat din care să se adape orice însetat, nici un depozit de bunuri din care să iei ce poftești fără să fi pus acolo ceva.

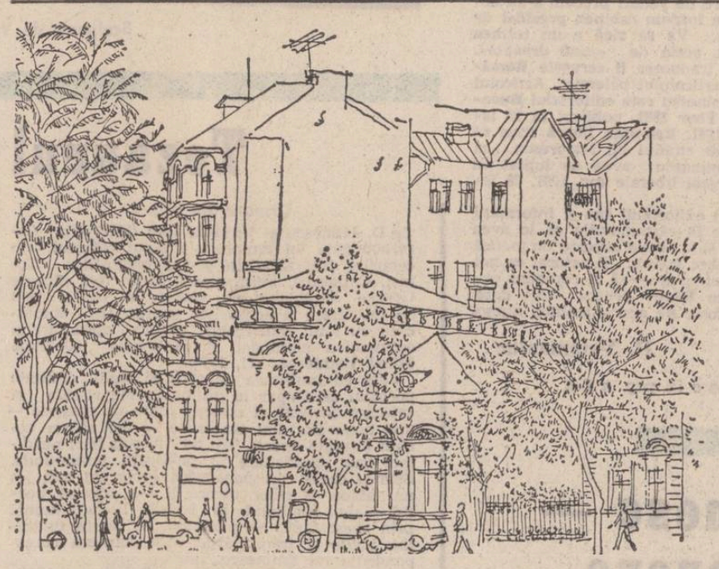

Desene de Cik Damadian

— Cum, nu-ți mai aduci aminte de mine ? Mitică Zorescu, fiul fostului portar de la primărie...

— A ! Bună ziua. Cu ce vă pot fi de folos ? Aveți vreun fiu sau vreo fiică la universitate ?

— Nu, nu ! E cu totul altceva. Sper să fi primit invitația la simpozion. Sărbătorim 1 800 de ani de la atestarea documentară a orașului...

— Am primit-o, desigur. Tocmai mă gîndeam...

— Ei, acceptați, nu-i așa ? Consiliul municipal și-a întrerupt lucrările pentru a primi un răspuns.

— Știi, tovarășe Mitică, întrebarea asta poate avea o infinitate de răspunsuri, am încercat eu să-l derutez pe pretinsul meu coleg de bancă, aducîndu-mi aminte de unde vorbea. Mi-ar trebui un răgaz să mă uit în agendă să văd ce am programat pînă atunci. Luna mai, de obicei, e foarte încărcată.

— Înțeleg. Consiliul municipal își va relua lucrările. Te vom suna mai tîrziu, peste o oră, două, într-o pauză.

— Da, da ! într-o pauză. Cel mai bine e într-o pauză...

Anii trecuseră repede, mai că nu mi-l mai reaminteam pe Mitică. Încercam din răsputeri să refac drumul îndărăt spre oraș și nu reușeam. Tot ce mi-am mai putut aminti a fost întîmplarea aceea dintr-o oră de latină în care Mitică mi-a arătat un bolovan căruia el îi spunea „topor" și profesorul ne-a dat afară din clasă. Era un băiețel slab și negricios, cu dinții lați și cam galbeni, dar cu ochi mari și scăpărători, care se înscrisese la cercul de istorie și, fiindcă umbla cît era ziua de mare pe cîmp după „dovezi", uneori îi îngăduiam să-și copieze temele din caietele mele. Mai încolo nimic, albă pustietate, și-apoi notele și articolele mele critice.

Am luat invitația de pe birou și-am privit-o. Orașul ăsta, care mă ignorase atîta vreme, merita din partea mea o palmă și-acum sosise timpul să i-o plătesc. N-avusesem acolo parte de nici un fel de bucurii, ci doar de necazuri. În clasa a șasea am fost lăsat corigent la științele naturii, în clasa a opta de liceu m-au eliminat pe două săptămîni din școală pentru că publicasem niște amărîte de versuri în ziarul local ; în anii de după război nu o dată mi-am făcut lecțiile la luminare din cauză că nu se găsea petrol lampant, ca să nu mai vorbesc de ziua ce-mi putea fi fatală cînd, zgîindu-mă la paradă, am căzut în cap de pe gard. Nu, jurasem să nu mai calc în oraș de cînd un arhitect zănatic pusese rigla pe hartă și spintecase fără pic de milă municipiul în două cu un bulevard imens, fiindcă așa-i poftise dumnealui inima să unească rectiliniu partea de nord cu cea de sud a orașului obsedat de o simetrie de neînțeles a estului și vestului, ce nu se poate vedea decît din văzduh. Și cîtă lume urcă în avion sau elicopter să-și desfățeze privirile cu simetria asta ? Părerile din public n-au contat. Buldozerele au intrat prin oraș cum ar trece lama plugului printr-un mușuroi de furnici. În cîteva săptămîni au dărîmat și surpat totul ; au smuls din rădăcini pomi și copaci, au astupat fîntîni ; în locul străzilor cu flori din curți s-au ridicat mormane de moloz, iar prin fostele grădini cu meri vărateci, cu nuci, zarzări și caiși s-au înălțat blocuri cu cîte zece și cincisprezece etaje, cu spații comerciale la parter, ziduri înalte și nesimțitoare din beton și sticlă, școli, grădinițe, terenuri de sport.

Nu, n-aveam să mă duc eu acolo să satisfac plăcerea și hatîrul unora care se învredniceau de dispreț, deși în cimitirul orașului se aflau rămășițele pămîntești ale părinților, bunilor și străbunilor mei.

Mitică m-a sunat și m-a găsit într-o stare de spirit cu totul și cu totul potrivnică intereselor lui și ale orașului.

— Alo ! Tot eu sînt, profesore. Convenisem să te sunăm într-o pauză a lucrărilor consiliului municipal. Linia a sunat tot timpul ocupată. Te-am prins cu foarte mare greutate.

Din nou tonul acela intim-infatuat al celui care din fiul portarului ajunsese în cine știe ce funcție de conducere.

Mă surprinsese fără să fi formulat un răspuns cu care să-i refuz în mod civilizat. Trebuia să-l țin puțin de vorbă, să-l duc la refuzul ăsta pe o cale ocolită.

— Dragul meu, agenda mea pentru luna mai e foarte încărcată : o sesiune de comunicări științifice la Paris, o invitație la Congresul internațional de sociologie de la Praga, ca să nu mai vorbesc de obligațiile cotidiene de la revistă și universitate. Îmi pare rău. Nu văd cum aș putea veni la simpozionul ăsta. Fiecare avem un program, nu-i așa ?

— Se înțelege. Toată lumea are un program. Totuși, insist să acceptați invitația asta, domnule profesor, a început să se formalizeze și oficializeze Mitică, să revină la matca bunei cuviințe. Orașul aniversează o singură dată 1 800 de ani. Consiliul municipal a investit multă încredere și speranțe în participarea dumneavoastră la lucrările simpozionului nostru. Ați fost propus să faceți parte din „colegiul de prospecții", dacă nu acceptați să-i fiți președinte.

Asta-mi mai lipsea, să conduc eu acolo lucrările nu știu cărei comisii sau să-i fiu președinte, cînd eu le dasem la cap atîta vreme, îi hulisem și îi declarasem niște ignoranți incapabili să conducă destinele unui oraș. Și-apoi mă scotea din sărite chestia asta cu „revendicatul" și „investitul". Și ce investiseră ei în persoana mea ? Mi-o spunea acum Mitică : încredere și speranțe. Zău, asta era prea de tot.

— Dar ce mai sînt și prospecțiile astea, tovarășe Mitică ? l-am întrebat eu pe cel ce se da drept coleg de bancă cu mine în ciclul gimnazial, accentuînd cu ironie fiecare silabă a cuvîntului fatal ce-l rostise. Aud pentru prima dată în viața mea de așa ceva.

— Cum să vă spun ? a chițcăit băiatul portarului vechi primăriei în receptor cu starea de spirit a soricelului prins de motan la cașcaval. Colegiul de prospecții va avea sarcina de-a elabora prognozele dezvoltării urbane a municipiului pentru următoarele două sau trei decenii. Ca să fiu sincer, ideea nu e a noastră, vă aparține.

Nu-mi aminteam să fi lansat o asemenea idee, ce nu-mi putea aparține, dar l-am lăsat pe Mitică să creadă ce-o vrea. Cu atît mai rău pentru el și consiliul municipal.

— Domnule profesor, întreg consiliu municipal e aici și așteaptă răspunsul dumneavoastră. Telefonul a fost cuplat la un difuzor. De acum nu mai vorbiți cu mine ; vorbiți cu orașul în care v-ați născut și în care ați copilărit.

Ce mîrșăvie ! Auziți la ce recurgeau ! ? Să cupleze telefonul la un difuzor, să mă asculte persoane pe care nu le văzusem în viața mea ! Un sentiment straniu mi-a pătruns toată ființa. Nu puteam suferi așa ceva. Ascultarea unei convorbiri, fie chiar telefonice și anunțată, îmi părea un lucru neadmis, o adevărată blasfemie.

Mă închipuiesc și-au trebuit să treacă cîteva minute să-mi învingă tracul, senzația aceea de sufocare și să-mi revin.

— M-aș mira să pot fi de folos cu ceva orașului. Nu-mi aduc aminte să fi tratat undeva cu competență și răspundere problema care vă interesează. E adevărat că, cu ani în urmă, am scris și publicat niște articole pe teme de sociologie urbană, dar nici unele nu erau rodul unor preocupări majore, a unor cercetări și experimentări îndelungate ci niște simple prezumții bazate pe deducții logice.

— Întocmai ! Este exact ceea ce avem nevoie.

---

teatru t

Recursul la metodă

Nicolae Mateescu scrie dramaturgie cu fața spre proză. Prima sa piesă, **Regina balului**, curge lent, o apă leneșă populată de ființe mediocre, descompuse de rutină într-un soi de filamente gelatinoase abia perceptibile în masa socială. Ca-ntr-un roman rusesc, „eroii" trăiesc într-un infinit de clipe șterse, înfiorător de banale. Nu se întîmplă mai nimic. Nimeni nu face mai nimic, deși toți aspiră spre înalte sau mărunte țeluri. Chia și piesa, replicile, narațiunea par născute și apoi reînghițite de o baltă de cenușă. Totul pare imobil, predestinat mortificării, pînă într-o clipă de revelație, cînd constați, stupefiat, că, atunci cînd te aștepți mai puțin și fără să-ți dai seama cum, s-a întîmplat ceva, ceva cutremurător, că în „mai nimic-ul" acela s-a insinuat insesizabil drama, că fățurile palide, comune, incremenite în osaturi domestice, au trăit pe nesimțite ceva extraordinar, un miracol sau un coșmar. Că nu era vorba de inși modești, prinși într-o țesătură banală de evenimente cazaniere, ci de ceva mult mai important și mai spectaculos, de o mutație brutală, ireversibilă, de un conflict social.

Story-ul e simplu : o fată de la țară, o țesătoare fruntașă în producție, mama a doi copii și soția unui șofer dintr-o bucată, intră din întîmplare în primplanul unui film publicitar TV — Luna preparatelor culinare — devenind vedeta satului natal și a întreprinderii, componenta derizorie a unei mitologii autoritare, de rutină vesperală tiranică.

Reflexele trasformatorului o orbesc, mirajul e prea puternic. La sugestia unui regizor ratat — care vede în ea colacul de salvare al autenticității — lasă tot și evadează din monotoniile ei laborioase pe străluciturile platoului. Deziluzia e inerentă, iar eșecul total : Ioana nu va mai fi niciodată muncitoare dar nici actriță nu poate fi. E nimic.

Dincolo de o recuzită sarjată și picantă — tinerețea studiourilor de filmare — există în **Regina balului** o sinuoasă aglomerare de simboluri, de interogații de o profunzime pe care tema piesei nu o lasă să se întrevadă. Ioana, muncitoarea fruntașă care a vrut să fie altceva, este disputată cu duritate — cineaștii văd în ea, din mai multe unghiuri, simbolul gros al autenticității ; fostele ei colege întrevăd, mai subtil, alienarea de la o condiție perfect echilibrată și intransigentă.

Aici, în acest raport, sînt întrebări incitante. Fiecare personaj este și altceva decît spune distribuția, îl găsești reprodus în întreaga structură socială. Iar imposibila întoarcere a țăranilor lui Marin Preda își extinde sensurile și spațiul social : nici o întoarcere nu e posibilă.

Piesa (dacă Mateescu ar descoperi și teatralitatea, am fi toți cîștigați !) a fost scrisă, aflăm din mărturiile autorului, la insistențele Soranei Coroamă-Stanca și a fost înscenată firesc la teatrul „Ion Vasilescu". Regizorul Grigore Popa (cu sprijin frățesc și determinant din partea echipei de actori, din partea unor colegi maturi) a reușit să eșafodeze structura complicată și neregulată a **Reginei balului**, cu un simț bun al atmosferei, depunînd în scenă un plus de neliniște pe care litera nu-l avea. (Lumina, mișcarea, folosirea decorului sînt, însă, nefinalizate !). Toate personajele sînt mai mult sau mai puțin niște păpuși stricate, minate fiecare de o credință oarbă, stopate fiecare de eșec sau îndoială.

Foarte rar i-am văzut pe actorii teatrului „Ion Vasilescu" jucînd atît de nuanțat, pe orbite atît de fin trasate. Îmi pare rău că în puține rînduri de rubrică nu le pot individualiza efortul și victoria. Dar îi citez cu încredere : Gabriela Vlad, Ion Lemnaru, Doru Ana (o linie, o micronică linie prea pitorească !), Dinu Cezar, Cornel Gîrbea, Maria Chira, Irina Bîrlădeanu (ordinea e cea din programul de sală).

După datină, încheiem cu scenografia, arătînd că M. Ribinschi a comnus un cadru corect unui bun spectacol, al unui debut de excepție !

Radu Anton Roman

---

film f

Fiul munților

Printre atributele filmului de aventuri pentru copii, gen deloc facil și ilustrat cu prea puțină strălucire și inventivitate de cineaștii noștri, ar trebui să se numere densitatea valorilor morale exprimate, fluența dramatică și adevărul personajelor propuse.

Nu numai prin prisma virstei publicului căruia i se adresează acest gen trebuie să propună modele, ci și datorită formidabilei forțe de seducție ce o poate genera ecranul față de, să zicem, pagina tipărită (un film, chiar mediocru, poate ajunge la milioane de spectatori, dar o carte fie și bună, are doar cîteva zeci de mii de exemplare).

Cîte ceva din dezideratele amintite regăsim și în recenta premieră a Casei de filme nr. 1 **Fiul munților** (regia: **Gheorghe Naghi**, scenariul: **Petre Luscalov** în colaborare cu regizorul). **Matei**, supranumit emfatic „fiul munților", nu este altcineva decît un băiețel curajos, simpatic, nu lipsit de fantezie în dejucarea planurilor unor incurabili răufăcători, pentru care scopul scuză mijloacele — răpiri, amenințări, șantaj — utilizate în dobîndirea unei prețioase invenții. Rețeta aventurii cu doze de suspens confecționat artificial și ușor detectabile figuri binevoitoare, nu ocolește nici clasica salvare în ultimul moment, nici ingenioase trucuri din arsenalul filmului mut sau o incredibilă complicitate a unui urs de munte (convocat probabil în lipsa unui bun ciine dresat, dar prea des folosit în pelicule similare).

Schițați în culori fără dubii „hoții" și „vardiștii" se joacă de la un capăt la celălalt al filmului într-un splendid decor montan filmat cu o tendință ușor „publicistică" de **Vasile Vivi Drăgan**. Este evident, că în ciuda obstacolelor, Matei va rămîne eroul salvator, criminalii fiind anihilați mai degrabă datorită unei stupefiante lipse de inteligență decît absenței mijloacelor balistice.

Nu se poate afirma că filmul nu vorbește într-un limbaj cinematografic simplu, poate chiar prea simplu, despre curaj, îndrăzneală, patriotism. În același timp, convenționalismul personajelor, falsitatea unor situații, lipsa cronică de umor, de nuanțe într-o narațiune săracă în idei și tributară artificiilor de tot felul pune în discuție capacitatea de judecată și înțelegere a beneficiarilor, adică a adolescenților.

Gheorghe Naghi nu se află la primul film cu și pentru copii. Experiența îl ajută în dirijarea celor doi tineri interpreți: **Isabela Zaharia** și **Iulian Băltățescu**, care transmit printre convențiile peliculei și farmecul adolescentin confruntat cu așa-zise întîmplări extraordinare.

Generate de scenariu, minusurile filmului n-au mai putut fi ocolite. De aceea, ar trebui mai multă seriozitate, spirit critic și de ce nu, umor, atunci cînd se judecă intrarea în producție a unei astfel de pelicule, care departe de a fi originală se mărginește să repete cu alte date tipare din **Alarmă în Deltă** (realizat de același cuplu de autori).

Călin Stănculescu

---

televiziune tv

Unde e soprana ?

S-a pierdut un cățel. Femeia dă un anunț. Nu mai poate fără el, viața i se pare anostă, lipsită de culoare, se simte singură și așteptarea celui care să se prezinte cu potaia pentru a încasa recompensa i se pare insuportabilă. Și în locul celui care să-i aducă animalul, apare reporterul cu microfonul. Cum era cățelul? Cu piciorușe albe. Și cum avea voce de soprană de coloratură? Nu știu, răspunde stăpîna afectată, lătra subțire și cineva care a auzit-o și avea cultură muzicală a zis că are o voce de soprană de coloratură. Și cum e o voce de soprană de coloratură? Nu știu, dar lătra frumos și așa a zis femeia aceea. Și totuși cum lătra? Uite așa, răspunde femeia și începe să scheaune încet ca un cățel de apartament. Un om latră fără nici un pic de jenă, fără pic de simț al penibilului și camera de luat vederi consemnează un gest care îl depășește cu două clase pe Caragiale. Nici un personaj din opera lui nenea Iancu nu scheaună ca un cățeluș, nu se gudură și nu încearcă să imite o voce de soprană de coloratură. E drept că despre Cațavencu sau despre cei de seama lui se poate spune că latră tot felul de cuvinte, dar nici unul nu atinge o asemenea culme a penibilului încît să schelălăie delicat în văzul a citorva milioane de oameni. Anca Arion ne-a oferit într-o duminică o demonstrație neașteptată, că resursele noastre de penibil sînt uneori inepuizabile, că încă mai avem pînă să atingem cota maximă. Și pentru că tot e vorba de penibil, pe lîngă cel din viața noastră de fiecare zi, ce-ar fi să tragem cu coada ochiului și la cîte un crimpei de penibil de prin emisiunile tv. Bunăoară, într-un reportaj realizat de Smaranda Jelescu într-un sat din Cîmpia Bărăganului, se vede o turmă de oi cum se înghesuie după un berbec țanțoș. Imagine superbă, cu animale cuminți, pornite domol să urmeze berbecul din fruntea turmei. Abia după o privire atentă se putea vedea că berbecul era tras de lanț de cineva, că oile mințite mergeau cuminți și că totul fusese montat pentru a ieși o imagine. În altă emisiune am văzut o nocturnă muzicală tv în care se mima o circiumă și un fel de ospătari se făceau că toarnă în pahare în timp ce unul cînta la fierăstrău (iată o pledoarie pentru un nou instrument folcloric), iar în altă emisiune am văzut cum unii cîntau una la instrumente și alta se auzea, ca mai tîrziu să aflăm că de fapt sunetul aparținea unor instrumentiști de la Filarmonică iar în imagine aveam parte de niște cîntăreți de grădină publică. Pe urmă tot o antologie a penibilului tv se poate alcătui și cu ultima emisiune de umor și muzică făcută într-un Cișmigiu de carton, cum o antologie a penibilului poate începe cu o propoziție dintr-un interviu tv care suna cam așa „Am demarat luna martie". Pînă cînd vom auzi cealaltă propoziție pereche „Am frînat luna martie" ni se face dor de emisiuni fără berbec tras de lanț, fără imagini „făcute". Resursele vieții sînt nelimitate. Oricînd se poate găsi un om care să facă un lucru cu mult bun simț și cu multă dragoste și un altul care să latre ca un cățel.

Cornel Nistorescu

deputatul

Ne lipsesc prezumțiile astea logice. Tu ești singurul sociolog la care putem apela. Refuzul tău de-a participa la lucrările simpozionului ar fi pentru noi toți un afront. Apoi tot n-ai fost aici de atîția ani. Orașul s-a reclădit aproape în întregime din temelii. În curînd vom inaugura crearea unei universități cu mai multe facultăți, îi dădea zor Mitică, revenind la intimitatea de mai înainte.

— Aud lucruri interesante. E vina mea că...

— Alo ! Pompiliu, joi dimineață la orele cinci te așteaptă în gara-nouă limuzina de serviciu a consiliului municipal. E singurul tren direct care sosește aici pe ruta asta. Ți s-a rezervat un apartament confortabil la Rosa-Vinturilor. Vei fi cel mai iubit oaspete al orașului.

— M-ați prins într-o incrucișare de focuri, nu vă pot refuza. Dacă e nevoie voi contramanda plecarea mea la Paris... Alo ! Mitică, n-ai putea decupla telefonul de la difuzoarele alea un minut, două ? Aș vrea să-ți spun ceva confidențial.

— Uite, am decuplat, cu toate că față de consiliul municipal nu trebuie să ai nici un fel de rezerve, doar ești unul de-ai casei. Aici nu avem nici un fel de secrete, sau, dacă vrei, secretul e să nu ai secrete, ci să meargă treaba bine. Ia zi, ce voiai să-mi spui, chestia aia cu bulevardul și astuparea fîntînilor despre care ai scris în Visul Carpaților, sau minunea ailaltă cu specificul local ?

— Nu, nu ! E vorba de unchiul meu Clement. Este singura rudă care mi-a mai rămas în oraș. N-am de multă vreme nici un fel de vești de la el.

— A, da ! Deputatul ! Omul care a candidat tot timpul și a ieșit de fiecare dată al doilea ? ! Acum două luni a avut un șoc, un fel de furie nestăpînită. Știi cum îl prinde pe el nebunia cînd lumea nu-i dă dreptate. E la azil. Consiliul municipal s-a îngrijit să i se dea o cameră bună, poate cea mai bună. De data asta s-a împotrivit tăierii pîlcului de platani din zona aeroportului. La noi nu aterizează supersonice, pista trebuie neapărat prelungită spre vest. Sper să înțelegi ce vreau să spun. Povestea asta se dezbate de cîțiva ani în mai toate ședințele cu deputății. La alegerile din anii trecuți a reușit să obțină cele mai multe voturi din cartier. Cred că te-a informat... El ți-o fi dat amănunte în chestia aia cu ruinele și bulevardul.

— Nu mi-a scris de foarte mult timp. Nu mai știu nimic despre el. Cît despre bulevard și ruine, ați publicat o machetă de sistematizare a orașului în România liberă. Drept să-ți spun m-a cam durut. Casa părinților mei a căzut victimă acestei idei.

— Ha, ha, ha ! Nu fi copil, Pompiliu. Casa părinților tăi a fost luată de acolo și dusă la muzeul din aer liber al orașului, cum s-a întîmplat și cu alte case care conservau specificul local din zona bulevardului, are o curte cu puțină verdeață, un nuc și viță sălbatică. Nu știu dacă s-a făcut acolo și o fîntînă.

Nu-mi venea să cred. Cu siguranță Mitică își bătea joc de mine.

— La așa ceva nu m-aș fi așteptat niciodată. Pentru treaba asta s-ar cuveni să mulțumesc cuiva.

— N-ai pentru ce. Comisia monumentelor nu și-a făcut decît datoria. Era timpul să avem în oraș și o asemenea comisie. În municipiu și în împrejurimi există valori culturale inestimabile care trebuie protejate și puse în valoare. Dar despre toate astea și multe altele vom vorbi aici săptămîna viitoare. Consiliul îți urează spor la muncă și drum bun. La revedere pe curînd.

Mitică mă sucise și răsucise pe toate părțile cum îi venise mai bine, iar eu mă dovedisem pe parcursul întregii discuții a fi un om slab. Nu-mi putusem impune nici o clipă punctul de vedere, așa că n-aveam decît să mă așternpe treabă și să fac sinteza ce mi-o cereau ei pentru simpozion. Dar ce-i o săptămînă pentru a face sinteza ideilor unui om, în materie de dezvoltare urbană, dintr-un sfert de secol ? Au început din nou insomniile de care tocmai scăpasem.

Nu aveam de ales. Am umplut damigeana cu apă, am luat sacul cu biscuiți și m-am zăvorît în mansardă, fiindcă acolo nu mă putea găsi nimeni. Aveam convingerea că în pod, în compania șoarecilor, a păianjenilor și a liliecilor, în cămăruța strîmtă, în care concepusem și scrisesem cea mai mare parte a operei mele, gîndurile n-o mai puteau lua razna. Mi-am biciuit corpul cu exerciții dificile de gimnastică, am dormit pe scîndură și-am impus voinței ascultare. Am muncit de zor cîte zece-douăsprezece ore pe zi și n-am coborît din cușca aia decît atunci cînd mi s-au terminat apa și biscuiții, lucid și epuizat.

Sub ușa holului de la intrare cineva îmi vîrîse un bilețel. „Unchiul tău Clement te caută de cîteva zile cu disperare la toate telefoanele pe care le știe în oraș. Ți-a lăsat la revistă numărul de telefon de la azil ca să-l suni".

Ce i se putuse întîmpla bătrînului ? ! Era bolnav, avea neplăceri la azil, sau îl necăjise cineva ? Am cerut de la informații numărul și l-am sunat de acasă la azil.

— Măi Pompiliu, băiete ! Te caut peste tot de-o săptămînă întreagă și nu te găsesc. Unde naiba umbli ? am recunoscut vocea unchiului meu în receptor. Tu mi-ai trimis costumul ăsta cadrilat bun să-l poarte un zănatec de treizeci de ani și pantofii ăștia cu vîrf ascuțit ? Cum dracu de ți-ai adus aminte de mine ?

Mă uluia. Era, evident, din nou mîna lui Mitică. Dacă i-aș fi spus, bătrînul ar fi luat foc. Trebuia să-l duc puțin cu prețul.

— Am vorbit săptămîna trecută la telefon cu Mitică Zorescu, fostul meu coleg de bancă din ciclul gimnazial.

— Cu zevzecul ăla ? Cu Aripă-de-Corb ? Cu măslu'torul ăla de voturi ?...

— Cum să-ți spun, unchiule ? Băiatul ăsta a mai învățat cîte ceva de la gimnaziu încoace. Mi s-a părut mult schimbat în bine.

— Învățat și schimbat pe dracu ! A învățat să nu respecte ideile altora, să le ia în derîdere. Cu el ai aranjat să-mi schimbe camera ? Am depus o plîngere de trei luni pentru treaba asta.

— N-aveam de unde să știu, unchiule. N-ai mai dat nici un semn de viață de atîta timp. Săptămîna asta voi veni acolo să te văd și vom discuta.

— N-ai să vii niciunde ! Nu te leagă nimic de orașul ăsta în care totul se dărîmă și se dă peste cap cu viteză cosmică. Îți interzic să vii ! Auzi ce idee trăznită i-a căsunat unuia din conducere prin cap ! Să facă o linie aeriană pentru transportul în comun, un fel de funicular uriaș să elimine poluarea și să facă economie de carburanți. O investiție de cîteva zeci de milioane.

— Hm... N-aș vrea să ies din dorința ta, Clement. Totuși, mi-au făcut o invitație foarte călduroasă pentru a participa la simpozion. Cineva de acolo are idei.

— Te pomenești că Mitică al tău o fi furnizorul ăsta de idei despre care îmi vorbești. Ascultă la mine, Pompiliu. Toți de aici sînt niște mitici, auzi ! ? Nu poți să dărîmi un oraș de dragul unor idei. Încearcă și înțelege și tu odată treaba asta.

Nu prea înțelegeam, dar remarcasem „S"-ul acela final cu care unchiu îmi rostise numele, semn că ceea ce spunea era grav, de-o importanță majoră pentru el.

— Mi s-a făcut dor de tine. Lasă-mă să viu să te văd.

— Ce să vezi ? un stîrv uscat care nici nu mai miroase, îmbrăcat în haine cadrilate și pantofi de lac, cu care se hrănea corbii ăștia nesățioși ? Nu ești tu de nasul lor. Dă-i înainte ! Studiază, asimilează și creează. Băiete, tu vei ajunge departe. N-ai încăpe niciodată în îngustimea lozincii lor neroade : „Totul pentru oraș și viitorul lui !" Dacă ar fi să fie așa, ce mai rămîne „pentru om" ?

Nu-i puteam spune pentru că tot n-ar fi putut înțelege. Îi rămîne viața, Clement, viața cu bulevardele ei largi, aerate și luminoase, cu spațiile verzi și terenurile de sport, cu liniile alea suspendate de transport nepoluante, cu statuile și fîntînile arteziene, cu locurile de joacă pentru copii și toate celelalte. Un om care nu simte inima mare a orașului și-a lui nu bate odată cu ea, e pe jumătate mort, e un stîrv căruia ceilalți

Continuare în pag. a 7-a

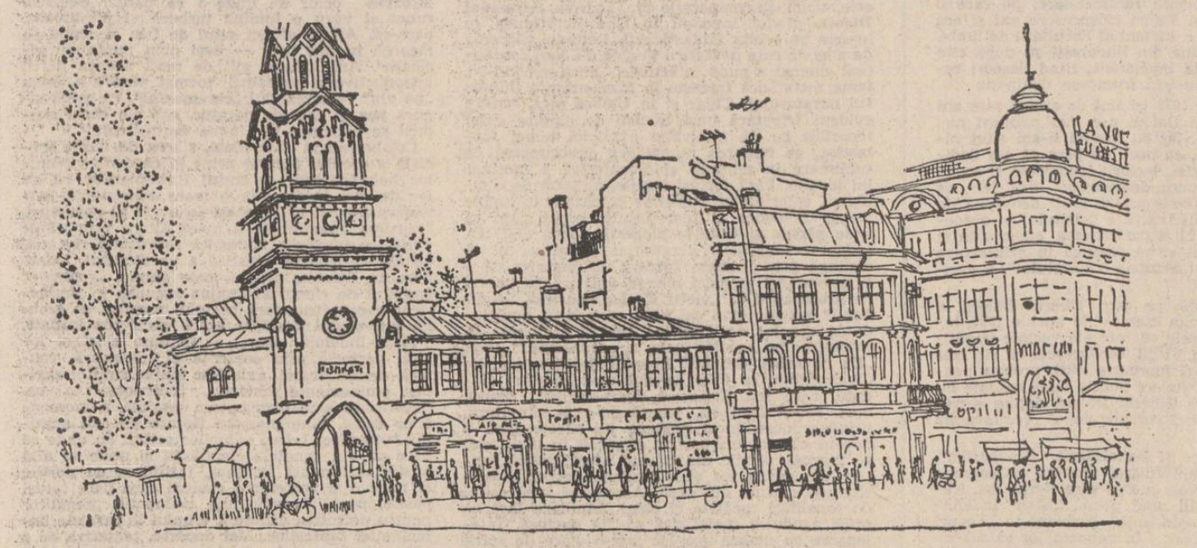

corneliu vadim tudor

Eroul necunoscut

(pildă în stil vechi)

Frunză verde de agată
pre cea vale rourată
printre spini și singerică
unde șerpii cap ridică
sub patlagini și culbeci
doarme un flăcău pre veci
făr' de giulgiu și pitaci
doar cu candelă de maci
de maci și de stînjenei
pilpîie moartea prin ei
și mai are-n carnea lui
cinci rănile domnului
frunză verde lemn ciinesc
la ce focul mai trăiesc
la ce focul și pămîntul
și neputincios cuvîntul !...
Și mi-l vremuiește vreme
benedicții și blesteme
iar el zace și îndură
tot pămînt de flori în gură
iernile și verile
toamna cu poverile
din amurg și ciniori
pîn' la miez de cîntători
și spre dalbele ziori
de la prînzișorul frate
la kindii și minecate
cenușa lunei ningîndu-l
pînă-i una cu pămîntul
Numai primăvara-n zori
se trezește uneori
și mi-și vede mîini uscate
și picioare descărnate
făr' de stea și făr' de vlagă
făr' de tinerețea dragă

și doar i-a plătit pre zei
tot cu viața, ca și ei
blestemată strîmbătate
arză-o-ar focul jumate
iar jumătatea cealaltă
s-o sece friguri de baltă
traiul de care-avu parte
i s-a prelungit și-n moarte
sărăcie și obidă
se jurară să-l ucidă
să mi-l tragă an de an
pe roată de om sărman
însă vîrf de glonț fierbinte
le-a cam luat-o înainte
că săracii, de cînd sînt
s-au izbăvit în pămînt
și s-au botezat cu vînt !...
Frunză verde calomfiră
toți ai lui se săvîrșiră
viermii lacomi dau năvală
Jupiter Pluvius mi-l spală
nu-s hrisoave, nici cutume
că-a trecut și el prin lume
nici un bocet nu-l jelește
după lege, creștinește
trupul nu i-a fost spălat
nici grijit, nici bălsămat
nu i s-au jertfit comori
nici dalmatice, nici flori
pe afet nu l-au purtat
în drapele înfășat
și de prapuri mingiiat
n-au cîntat salve și clerici
și nici clopote-n biserici
nimeni nu l-a priveghiat
parc-a fost păgîn turbat
nici tocmitele femei
n-au pîrlit pre lemn de tei
inimi dulci de porumbei
de-a rămas vecia toată
umbria lui ne-mpăcată
în cortegiul său nu fură
decît ciori făr' de armură
nici un cal nu scuturase
friie scumpe, de mătase
nici valtrap și galbeni noi
nici copite-n cîrpe moi
nu l-au legănat calești
și nici muezini domnești
și nici purpură și-atlaze
în diaspora de raze
nici email de decorații
ca mai marii vreunei nații
Cum a fost atunci ? ce soarte
l-a pecetluit cu moarte ?
era miez de vară, parcă
mierea-n pepeni
cînd se-ncarcă
îi veni și lui misia
să își facă efebia
timpul lui preafericit
precum fu făgăduit
cînd deodată, preste arii
s-au întunecat tilharii
pușì pre jaf și pre ocară
dar-ar dumnezeu să moară
de ciumă neagă și-amară !...
Era ceriul albăstros
și un aer mult frumos
ca un respirat de miel
să te răcorești cu el
soarele scăpa din clești
trei ceasuri evropenești
el mi se spăla la riu
zeu frumos, gol pîn' la brîu
cu leșie și bureți
și aloes de mult preț
lepădase-n rouruscă
zeghe, berneveci și pușcă
iar ortacii lui, asemeni
toți ca dioscurii gemeni
un batalion preasfînt
proorocit prin jurămînt
înfrățiți doi cîte doi
cum e bine la război
dar, ce-a urmat înainte
el nu-și mai aduce-aminte
știe numai c-au mugit
ca un zimbrișor rănit
i-au prins furiile toate
toți ca unul, spate-n spate
ei mi-și implineau porunca
se-nspuma de sînge lunca
și-mprejur de orice parte
fumega prăpăd de moarte
și căzură la asalt
dintr-un hău în celălalt
plăgi biblice de înalt
mari arhangheli și meteci
vesteau în trimbițe reci :
pe-aici nu se trece-n veci !
Iar aceste vorbe-n gură
i-au fost cuminecătură
s-a zbătut și n-a lăsat
să-i fie cîmpul spurcat
se sfîrși precum un pui
ce nu lasă nimănui
pîngărirea maicii lui
iar cînd l-au răpus streinii
au înnebunit toți pinii
sălcii verzi văzînd cum piere
și-au smuls părul de durere
iar argintul rîului
ruginit-a-n rana lui
în terezii viitoare
trage pilda lui mai tare
decît desfătările
și toate trădările !...
Lin, mai lin, mai cătilin
lacrime de grîu îi vin
grîu cu bobul voinicel
s-a răsfrînt Christos în el
iar în picla de-ametist
crapă heroonu-i trist
și-un pui de fulgerătură
îi dă apă vie-n gură
mi-l întreamă, mi-l învie
ca-ntr-o oniromachie
porți de corn și de ivoriu
trece grav și ziditoriu
vede maica sub mahramă
taica-n cîmp cum se înhamă
șezători și hore-n sat
un păhar de vin mușat
și-un colac de grîu curat
Vede boii-n țarini, vara
făr' de el cum duc povara
cu picioare treierînd
cu nările vînturînd
cu coarnele-n car punînd
și-apoi parcă îi apare
trup de ciută la isvoare
cu buzele nărămzii
și cercei portocalii
la git salbe d-alea mari
daurite-n icusari
poartă îie despicată
tot în fluturei lucrată
ușoară ca lebăda
se zbat țițele prin ea
Și își vede-n prag toți frații
cum se trec de generații
desfătîndu-se de viață
și de vinul cu dulceață
vin mai limpezit sub viță
cu un ou de porumbiță
vede mesele întinse
și făcliile d'aprinse
cu mistreți și iepuri vii
prinși pre vînt de miazăzi
cu sturzi frăgeziți în lapte
prinși pre vînt de miazănoapte
pești și scoici mulate-n rouă
umplute pre lună nouă
și mult bine i se face
și se bucură că-i pace
Și mai vede-ntre icoane
în ferești daco-romane
ce i-a fost mai drag
sub soare –
ale patriei hotare
vlașca ei, și graiul blînd
Tricolorul fluturînd
și-o holdiță de grîu sfînt
cîrja neamului cea dreaptă
și-o mîndrie înțeleaptă
întru slava lor, curată
poate să mai moară-o dată !

petre ivancu

Balada trenului de niciunde

Sufletul lumii e o gară
cu trenuri deraiate-n plins
să nu mă-ntrebi salcie lină
de unde vin-unde am ajuns

se-ntîmplă trenuri către soare
precum lumina de cocor
și chiar în voi mai pling marfare
de duhul întîmplării lor

vislind pe apele murdare
văd inserarea cum coboară
mișcîndu-și pleoapele agale
prin crinii șefului de gară

se-ntîmplă trenuri către soare
precum lumina de cocor
și chiar în voi mai pling marfare
de duhul întîmplării lor

Cerc închis

Doamnă Mirabell iată-mă venit
La cina cea de taină a păsării de vis
Stau spînzurat în sforile singurătății
Eu, împăratul unui cerc închis

Și bate în lună primăvara
Din ruginita lacră a vorbelor nespuse
Că mai aud prin somn tîrziu
Cum curge veșnicia din stelele apuse

Dar, uite, înflorește vina
În trupul meu cioplit în sare
Că nu am inventat încă mașina
Să plîngă lacrimi nucleare

Fosnesc în singe-ngîndurate
Luminile ce-am vrut să scriu
Mai am o șansă de la maci :
Să-mi trageți cîntecul pe roată
În piața raiului pustiu

Doamnă Mirabell iată-mă venit
De spaime bintuit și prins
Stau spînzurat în sforile singurătății
Eu, împăratul unui cerc închis.

Balada Tîrgului Frumos

Am deschis ușa la han și-am lăsat să intre vremea
a înflorit toamna de vin ca o sorcovă bătrînă
așteptăm oaspeți deseară vom tăia un miel din rai
și din laptele beției vom sorbi o săptămînă

Diligențele cu spleen prin noi nu vor mai trece
le-om închide viforoși între mari coperți de carte
din bardăcile de lut vom sorbi lumina rece
a fiordurilor pure ce ne-așteaptă lîngă moarte

Și ne-or găsi lăutarii hămesiți de dor de ducă
cu obrazul de pămînt și cu ochiul fumegos
a-nflorit toamna de vinuri ca o sorcovă bătrînă
și doarme la ea în poală valea Tîrgului Frumos.

Vînătoare regală

Și iată : vom muri asasinați de ploi
Privighetori medievale ard între două limbi de ceas
Se cațără iarna pe gheața dintre noi
Veacul acesta în cîrje a rămas

Clipa de zbor e o fată infirmă
Tratată de chelneri prin mari abatoare
De aceea între pagini de viață
Cad împușcate privighetori medievale

Distinșii vînători în cadavre de gală
Pun lanțuri mereu sub bocet de lună
Vînătoarea regală începe în zori
Și niciodată, prieteni, nu se amînă

Sub cerul Arcadiei luminează etern
Cîntecul magic dintre umbre de carte
Și vînătorii văd chiar în scheletul lor
Cît de aproape sîntem de DEPARTE.

radio

Cenaclu

Fenomenul artistic al amatorilor se judecă, deseori, nu numai estetic, ci și sociologic. Poate exista (și există) să zicem de la Rousseau-Vameșul la copiii din Vulturești o viziune naivă asupra proporțiilor, planurilor, culorilor, și această viziune este proaspătă și incîntătoare prin bucuria cu care artiștii privesc lumea, dar nu am aflat (și cred nici că se poate afla) o viziune naivă asupra limbajului sau asupra muzicii. De ce ? asta-i o întrebare la care nu-mi propun să răspund (și nu ar putea face obiectul unei rubrici de felul acesteia). Dar, fac această precizare pentru că numitul fenomen artistic de amatori, în domeniul literaturii, se conturează prin propensiunea către artă, prin cîștigul în planul înțelegerii (receptării) și răspîndirii (includerii) artei în masă.

Abundența cenaclurilor face o impresie bună, tonică, mai ales cînd le vezi. Pasiunea pentru literatură, pasiunea pentru cărți și reviste (se citește mult și, deseori, cu mult folos), urmărirea atentă a producției literare creează, mai întîi, sentimentul unui cititor avizat, de existența căruia te bucuri. Impresia, să zicem, scade la auzirea producțiilor și se mai micșorează cînd le citești între coperțile unei cărți. De ce ? Pentru că, ieșite din mediul lor, ele, poeziile sau prozele, intră în concurență cu cealaltă producție tipărită. Și, revenind, la ceea ce am spus la început, aceasta se datorește și faptului că, dacă pictura naivă calcă în picioare cu suavitate și grație toate canoanele (și dă semn despre îmbătrînire și conformism), poezia cenacliștilor încearcă să le prindă și să le însușească. Apropierea (de un canon sau altul) reprezintă un semn al valorii. De aceea, preferabil ar fi ca întreaga muncă de cenaclu să fie condusă spre găsirea unui sunet propriu mediului din care provine (așa cum se întîmplă cu copiii lui Zubașcu, în Maramureș, sau ai lui Gheorghe Crăciun, la Brașov), diferențiindu-se (și polemizînd) tocmai datorită prospețimii viziunii. Cîștigul ar fi atunci dublu : și pentru literatura lor și pentru ceea ce se mai scrie în jur.

Gîndurile acestea mi-au fost sugerate de ascultarea unei emisiuni dedicate cenaclurilor din Oradea. În afara unei greșeli de montaj (interviul cu Petru Sandor a fost pus înaintea prezentării poeților și astfel propoziția „în afara celor trei poeți pe care i-ați cunoscut" a părut hilară) emisiunea a fost corectă. Cu toate amendamentele supuse atenției în propozițiile anterioare. Atît și nimic mai mult.

Constantin Stan

plastică

Bruinţa artistului

Pictorul Mircea Ionescu și-a făcut mai puțin cunoscută opera recentă, fiind îndrăgostit de vegetații luxuriante și de peisaje îndepărtate și contemplate cu detașarea îngăduitoare a unei „înțelepciuni" transcrisă într-un spațiu bidimensional, scăldat în culorile liniștite ale nuanțelor de galben și albastru, cu care ne obișnuise încă din peisajele marine și din lucrările ample de acasă. Lucrările pe care le-am văzut recent la New York mărturisesc o evoluție puțin spectaculoasă în datele sale exterioare, dar semnificativă pentru însăși substanța gîndirii sale plastice. Este vorba de un nivel al expresiei ce scapă categoriilor atît de obișnuite în viața artistică de astăzi din Occident, tinzînd spre o zonă de figurație superioară, o realitate specifică, în care datele cunoscute ale picturii sale se împlinesc pe dimensiunile unei arte universale. Elementul cel mai frapant este abolirea perspectivei, în favoarea unei realități iminente, copleșitoare prin substanțialitatea ei de factură pur plastică. De obicei, o asemenea tentativă se face în favoarea elementului decorativ, cu insistență asupra spectaculosului exterior, a fenomenalității lucrurilor. În mod paradoxal, în pictura lui Mircea Ionescu, realitatea se umple de magie, caracterul ei de prezență este accentuat în mod năucitor, ea devine presantă, se încarcă de o anumită urgență și te împiedică să o neglijezi, Se naște, în acest fel, o tentativă pur plastică, pictură în starea cea mai naturală. Tot universul, tot ceea ce se vede și se trăiește devine o compoziție, un joc mai mult decît aparent al motivelor plastice. Toate experimentele pot fi puse la contribuție într-un asemenea demers, de la cubismul cel mai extravagant, pînă la grosplanurile cele mai veriste, dominate de sugestia abia sesizată a unui abstracționism de cea mai bună calitate. Luxuriania vegetală, senzualitatea naturii dezlănțuite sub un soare tropical, sau gîndul cel mai îndrăznet, surprins într-o construcție inginerească, sînt „aparențele" unei legi ascunse", guvernată de ochiul artistului dezlănțuit prin lume.

Pictura lui Mircea Ionescu este astfel, în stadiile sale recente, mai mult decît observația unui îndrăgostit de formă și culoare. Este o meditație asupra lumii, propusă de un artist ce a alunecat pe meridian pentru a descoperi o ordine superioară, o coeziune stringentă a unei lumi destul de restrînsă în înfățișarea ei de spațiu nemărginit. Esențialmente, avem de-a face cu același îndrăgostit de viață, un senzual cenzurat de gîndire artistică inconfundabilă, o natură robustă, ale cărei rădăcini se află în plastica românească interbelică, un meșter mare, cu mesaj inconfundabil. Peisajul din Florida seamănă, sub ochiul său cuprinzător, cu malurile aurite ale unui riu asiatic, pe care sufletul bolnav de absolut al unui yogin contemplă metamorfozele aparenței, sau poate cu forma liniștită a unei coline din Ardeal, unde spiritul însetat de înțelepciune poate de asemenea să-și găsească împăcarea. Este o biruință a artistului, a suveranității unei vocații ce tinde spre forma esențială, aceeași, oriunde o discerne sub accidentele fenomenalității, adică ale aparenței întîmplătoare.

Aurel-Dragoș Munteanu

muzică

Semnificaţii programatice

La Filarmonică, **Aurel Niculescu** a prezentat un program Dan Constantinescu, Mozart, Șostakovici. La o primă vedere, program eterogen; după audiție, program în care interesantă devine o anumită înțelegere a echilibrului construcției muzicale. Relevantă se arată astfel tentația neoclasicului (Divertisment în stil clasic de Dan Constantinescu) în ceea ce acesta oferă mai la îndemînă, mai specific și, totodată, mai greu de surprins și reprodus, fără a trăda o **indelungată privire analitică, urmată de efortul componistic** de reconstrucție. Concertul pentru vioară și orchestră nr. 7 de Mozart, solist **Varujan Cozighian**, s-a constituit într-o cristalină pagină orchestrală, reconfirmînd **sobrietatea unei interpretări**, ce rezultă nu din exploatarea imediatului frazării, ci din naturalețea situării stilistice, a înțelegerii scriiturii mozartiene. Cu alte cuvinte, interpretarea lui Varujan Cozighian se apropie nemijlocit de datele stilului mozartian, de eleganța și rotunjimea cantilenelor clasicului vienez, elementele imediat evidente fiind cele care presupun tehnică violonistică (acuratețea intonației, „luminozitatea" timbrului) dar și prezența, prin frazare, prin finisajul nuanțelor, a unui muzician complet în spatele instrumentistului. La acestea se adaugă o anumită spontaneitate violonistică, care, fără a se depărta de limitele stilului, ferește interpretarea de platitudine și inexpresivitate (respectiv corectitudine prezentă în exces). Simfonia „1905" de Șostakovici are evident caracter programatic, programatism care nu trimite la declarativ, la supraevident ca rezultat al grandioasei desfășurări de mijloace orchestrale. „Robustețea" sonorităților, știința traducerii temelor primind mereu semnificații noi în funcție de localizarea orchestrală conferă simfoniei o pregnanță patetică. Simfonia are o notă de frustețe, de voită neglijare a detaliului în favoarea conturului amplu, este anticipare programatică a inevitabilei înfruntări sociale, desenează o curgere la un singur nivel, o succesiune care nu deconspiră facil, nu prevestește misterios. Muzica este simplă și austeră, iar totul se resimte organic, fără jenantă emfază, fără declarativism exterior, pentru că simfonia este prelungire programatică directă, realistă, a descrierii istoriei, traducere dintr-un unghi de vedere ales cu grijă pentru obiectivitate. Echilibrul și dozarea secțiunilor muzicale antitetice corespund unei descrieri programatice exterioare — pătrunzînd pe teritoriul literaturii — a unei obiectivități „orientate" prin însăși relatarea seacă a faptelor care vorbesc de la sine. Muzica trece mai departe, iar pasul suplimentar se adaugă prin „traducerea" istoriei în discurs muzical programatic unde mersului ineluctabil al evenimentelor îi corespunde culoarea, etosul atît de caracteristic al simfoniei. Senzația provocată este cea a unei indicibile stranietăți, a unui gol (într-o orchestră supradimensionată, efect realizat prin orchestrație rarefiată la maximum — exemplu de știință orchestrală provocînd imediat efectul urmărit, în care fenomenul de anvergură cosmică se prevestește cu distrugătoare violență.

Viorel Crețu

CĂRŢI CARE RĂMÎN

Cîteva glose la «Epica Magna»

Reducerea, pînă la dispariţie, a sentimentului înrudirii profunde, consubstanţiale, dintre artă şi filozofie, datorate respingerilor reciproce provenind din partea unor filozofi ca Hegel (care consideră că „cugetarea a întrecut în zbor arta") sau esteticieni ca Théophile Gautier în care citim : „Muzei îi repugnă să se pună în slujba vreunei idei, căci este regină şi în regatul ei totul trebuie să i se supună") asemenea incompatibilităţi programatice n-au fost de natură să întărească poziţia nici unei discipline, slăbindu-le, dimpotrivă, pe amîndouă. Mai fertilă a fost, credem, estetica romantică a lui Scheling tocmai pentru că proclama unitatea spirituală şi de finalitate dintre artă şi filozofie, dintre frumos şi adevăr : „Căci încotro aspiră filozofia decît către acel adevăr etern care este acelaşi cu frumuseţea, după cum poezia aspiră către frumuseţea nepieritoare pe care o identificăm cu adevărul" (în **Bruno oder über das göttliche und natürliche Prinzip der Dinge**). Şi în **Philosophie der Kunst** el emite aceeaşi idee a unităţii dintre filozofie şi poezie, rezultînd din identitatea de substanţă (în ultimă instanţă este vorba de ideile platoniene, emanaţii directe ale absolutului, esenţe deopotrivă perfecte ca adevăr şi frumuseţe). Preconizarea **formulelor bastarde** (Tudor Vianu) de către Zola (romanul experimental) sau Sully Proudhomme şi J.M. Guyau (poezia filozofică) a încurcat din nou lucrurile. Astfel că Tudor Vianu are întreaga dreptate de partea sa : „Înrudirea dintre filozofie şi poezie nu este un efect al identităţii lor de conţinut, ci al unui elan către totalitate şi necondiţionat, care le străbate deopotrivă. Am spune că ele nu se ating prin coroanele lor în aer, ci prin rădăcinile în pămînt".

Dar acest **elan către totalitate**, resimţirea unităţii dintre filozofie şi artă ca modalităţi de răsfrîngere a absolutului şi, în acelaşi timp, ca alternative gnoseologice, consubstanţialitatea dintre gîndire şi sensibilitate, caracterul congener al celor două direcţii în scrutarea lumii, cu alte cuvinte, unitatea dintre formele principale de manifestare ale spiritului omenesc este un postulat al doctrinei romantismului. Nu putem, de aceea, să nu ataşăm provocarea intelectuală a poeziilor lui Nichita Stănescu, din mai toate volumele, dar în special din **Laus Ptolemaei**, **Opere imperfecte** şi, mai ales **Epica magna** sensibilităţii romantice. Căci romantismul, departe de a fi o simplă vîrstă în istoria literară, este, înainte de orice, o permanenţă a structurilor poetice. Romanticii se nasc şi rămîn astfel, cum zicea cel mai mare dintre ei : „Eu rămîn ce-am fost : romantic" (Atragem atenţia că termenul de romantic, aşa cum circulă în accepţia comună, aproape folclorică, identificat cu : visător, boem, sentimental, este departe de a-şi epuiza înţelesul. Ceea ce este esenţial, adică viziunea sintetizatoare, totalizantă, rămîn, de regulă, ignorate înţelesului profan).

Epica magna a fost privită mai degrabă cu scepticism şi rezerve, considerat ca o ingerinţă abuzivă a propensiunii speculative în poezie, ca un moment de confuzie între meditaţie, categorie filozofică şi lirism categorie estetică. Poetul a fost aproape admonestat pentru suprapunerea de planuri, pentru ignorarea identităţii artistice, căci ideea autonomiei esteticului, absolutizată, duce la asemenea intoleranţe. În ce ne priveşte, considerăm că, într-o poezie în care domină epicul şi pitorescul, în care „comedia limbajului" devine adeseori un scop (vizibil şi în unele volume anterioare ale lui Nichita Stănescu) pătrunderea decisă a ideilor, a reflexivităţii şi cerebralităţii este menită să asigure un echilibru, oportun, să dea o simetrie ansamblului poetic naţional. Autorul **Epicei Magna** se înscrie în seria metafizicilor, care, începută cu Eminescu, continuă cu Blaga, Arghezi (cel din **Cuvinte potrivite**), Ion Barbu, şi parţial, Al. Philippide. Cu întreaga sa operă începînd cu **Sensul iubirii** şi pînă la **Opere imperfecte**.

Ar fi, credem, inadecvat să procedăm la reconstituirea unui sistem gnoseologic la Nichita Stănescu. Poeţii nu sînt constructori de sisteme filozofice cînd fac poezie. Ei sînt un cîmp de sensibilitate, care vibrează la contactul cu lumea : fenomenală sau numenală. În **Epica Magna**, cea de a doua ipostază este predominantă, aproape covîrşitoare. Cu toate acestea nu trebuie absolutizată, căci versurile din **Pean**, cu formulări aproape didactice, propun alternativa trăirii, respingînd implicit speculaţia, impulsul teoretizant : „Nu trebuie înţelese sentimentele, — / ele trebuie să fie trăite. / Nu trebuie înţeleşi porcii, / ei trebuie să fie mîncaţi. / Nu trebuie înţelese florile, — / ele trebuie mirosite... / Nu trebuie mai ales să înţelegm, — / trebuie mai ales să fim".

Ciudat este că această pledoarie pentru autenticitatea vieţii împotriva „filozofării", devine ea însăşi „filozofie". Spuneam însă că e vorba de o **sensibilitate la idei** şi nu de un sistem de idei. Sistemul, într-o operă poetică, nu este o realitate **a** textului, ci mai degrabă o năzuinţă a exegezei, preocupată de coerenţă, de formulări generalizatoare, de „concepţia despre viaţă". Dar viaţa e polimorfă, iar artistul reflexul ei. Astfel încît în locul aspiraţiei clasificatoare calea cea mai fertilă este cea a descrierii operei, aşa cum este ea, rezultat al reacţiilor, mai degrabă dispersate decît concordante ale subiectului creator. Putem surprinde, nu o dată, chiar contradicţii în exprimarea universului interior, ceea ce nu trebuie să deruteze, căci fluidul sensibilităţii funcţionează altfel decît al raţiunii ordonatoare. În conformitate cu aceste observaţii, ne vom îngădui să atragem atenţia asupra unora dintre poemele din **Epica Magna**, încercînd, pe cît vom putea, să le descifrăm sensurile, fără orgoliul, ridicol, de a le considera **clasate** prin comentariul nostru, singura preocupare ce ne urmăreşte fiind aceea de a propune posibile interpretări ale unor texte de o dificultate indiscutabilă, depăşită doar de adîncimea lor.

Una dintre obsesiile poetului în **Epica Magna**, vizibilă parţial şi în volumele anterioare, este contrastul dintre simţul comun şi adevăr, dintre aparenţă şi substanţă. Temă, am putea spune, kantiană, dar pe noi ne interesează modul ei de comunicare : „nedoctrinară", poetică. **Contemplarea lumii din afara ei**, poem de mari profunzimi, de pildă, zugrăveşte, mai întîi, spectacolul lumii care se autodevoră, cu o fantastică şi fatală voracitate ; toate au un lucru comun : **burta, stomacul** : „În jurul stomacului, / unora le-au crescut frunze, / altora le-au crescut aripi, / altora le-a crescut creier. / De la distanţă, însă, / nu există nici o deosebire / între ce a crescut în jurul unui stomac şi ce a crescut în jurul altuia". Fantastică viziune, lumea îi apare poetului mişcată de murmurul „de fălci şi de mandibule... cronţănind". Imagine coşmarescă, am fi înclinaţi să credem. Ne înşelăm însă, căci îndîrjitul şi aprigul apetit este, în realitate, condiţia esenţială a vieţii : „Toate aceste burţi au aceeaşi foame / ca dovadă că se mănîncă unele pe altele, / **ca dovadă că sînt**" (s.n.). Incidenţă a mentalităţii teleologice ? Se poate, dar n-are importanţă. Acest spectacol al lumii, după care „întotdeauna cînd cineva mănîncă, altcineva este mîncat", s-ar consuma însă fără nici un ecou mai adînc, poate nici n-ar avea conştiinţa existenţei sale şi ar fi, cu siguranţă, frustrat de memorie, dacă pe lume n-ar fi apărut poezia. Act gratuit, adică fără consecinţe în devierea cursului lumii fenomenale, dar indispensabil prin „picătura de lacrimă" pe care o produce. Abundenţa strivitoare a materiei este astfel izbăvită prin puritatea cîntecului. Apare **Cîntăreţul** : „Nimeni n-are nevoie de el, / dar fără el nu se poate. / Spune-ne cum ne mîncăm unii pe alţii, / i se spune : — şi fă-ne să plîngem. El ştie plînsul altora. / şi lacrima care li se cuvine / ...Pe pămînt tot ceea ce există / are nevoie din cînd în cînd să plîngă". Un Orfeu plîngînd, şi nu cîntînd, iată noua înfăţişare a artistului. Nu ştim ca cineva, la noi sau aiurea, să fi imaginat un asemenea chip al poetului. Nichita Stănescu este un poet al performanţelor reflexive, sensibilitatea sa la **ideile-dramă**, de atîta vreme ivite, este cu totul ieşită din comun, ecourile în conştiinţa sa ating ţărmuri nebănuite. Neînţelegerea tainelor universului a fost mereu **resimţită** ca o imensă dramă a singurătăţii, o conştiinţă a eşecului, o înfrîngere a orgoliului uman ; un Prometeu prăbuşit, un Lucifer umilit. Nefericirea constă în speranţa, în certitudinea că ceea ce vrem să deslușim, să cucerim, există. Dar dacă nu există ? Iată o întrebare cumplită, traumatizantă, sub semnul lui Sisif. Nimeni n-a mers atît de departe cu iscodirea ultimelor consecinţe ale misterelor lumii, ca poetul nostru, maratonist al dinamicii sufleteşti amplificate : „ce singurătate / să nu-nţelegi înţelesul / atunci cînd există înţeles. / ... Dar să nu-nţelegi / cînd nu există înţeles / şi să fii orb la miezul nopţii / şi surd în liniştea-i desăvîrşită, / O, singurătate a singurătăţii !". (**Hieroglifa**). În **Oedip soldat**, reluîndu-se ideea jertfei necesare din **Contemplarea lumii din afară**, deci negarea jertfei pe dată ce ea este menită să perpetueze viaţa, poetul proferează mai întîi un blestem antic : „Să tragi în propria ta ţară, / fără să ştii că-ţi este propria ta mamă". Ceea ce accentuează culpa, n-o atenuează, dar marele blestem este acela de a nu muri : „Să n-ai parte de moarte !". Reamintind destinul lui Ahasverus întîlnit, şi la Sadoveanu în **O istorie de demult**. Moartea este, prin urmare, consecinţă firească a vieţii, iar ruptura în ciclul vieţii constituie o imensă dramă. Densă în înţelesuri este poezia **Ea**, un fel de ilustrare a identităţii opoziţiilor, veche teorie a lui Cuzanus, la început : „Tocmai acum, tocmai acum / cînd o iubesc cel mai mult, / tocmai acum am minţit-o". Spre a demonstra, pînă la urmă, supremaţia necesară a principiului dialectic al contradicţiei fără de care viaţa însăşi s-ar vedea ameninţată de placiditatea previzibilă şi confortabilă : „Tocmai acum, tocmai acum / cînd ar fi trebuit să fiu cuprins de o tandră alergare, / mă prelungesc în vis / de frica de-a fi fericit". Poezia pare a exprima tristeţea vieţii în contratimp, a nesincronizărilor dătătoare de fericire. Dar nu, căci **ea**, femeia, partenerul nostru, condiţie a vieţii noastre, nu ne devine apropiată prin concilierea leneşă, prin finalul de alcov ci prin confruntarea rezultată din fatalitatea „nepotrivirilor". Eudemonologia este o luptă nu o oază. Sau poate prin confruntarea cu noi înşine, ea, femeia, fiind doar un pretext. Concilierea din final, sărutul gleznei, este fondată tot pe o contradicţie, care, aici, ia forma unui acceptat sacrificiu : „glezna e şchioapă". Ceea ce e departe de a reduce satisfacţia ; dimpotrivă, o potenţează : „La urma urmei, / cine are curajul să sărute o gleznă / dacă ea nu şchioapătă ?" Unele poeme sînt întemeiate pe paradoxuri, în spatele cărora aflăm însă realitatea substanţei, adevărul, paradoxuri formulate didactic, gnomic : „Ecoul e cea mai temeinică formă a materiei / pentru că ecoul se repetă. / Aerul, această moarte a peştilor / e dinte al zeului înfipt în mare". Observaţia provoacă, automat, inerţia gîndirii noastre, gata să rateze observaţia poetului drept originalitate ostentativă, teribilism. Şi totuşi dreptatea este de partea sa : ceea ce se epuizează pare **nemateria**, ceea ce se prelungeşte e materia şi atunci ecoul (adică spiritul este „cea mai temeinică formă a materiei"). Poezia însăşi, cu ecoul ei, repetarea în conştiinţă (ceea ce nu se întîmplă cu materia-materie) e forma superioară a materiei. Evident, cum se poate vedea, poetul îşi îngăduie să violeze semantica, dar rezultatul este îmbogăţirea semnificaţiilor, mai ales prin transferul de valori. Horaţian în aparenţă, dar şi parţial în fapt, sensul poemului **(O, nedreptate !)** incită imaginaţia şi provoacă o severă şi benefică breşă în carapacea gîndirii noastre, condiţie a aerisirii, a unei respiraţii neinhibate de confortul rutinei. Am putea face, de asemenea, numeroase glose pe marginea unui poem ca **La Nord de Nord** care începe şi se încheie tot cu un paradox : „Şi ceea ce nu există poate să moară" deschis unei multitudini de înţelesuri ; ca şi **Fiziologia unui sentimental** încheiată, de asemenea, provocator : „O, de-aş avea o cît de cîtă greutate / aş putea să zbor". Dar aproape toate poemele din **Epica Magna** se pretează, prin densitatea lor, prin capcana intelectuală şi, în egală măsură, de sensibilitate ce ne-o întind, la multiple şi fertile descifrări. S-ar putea ca uneori să ne întrebăm dacă poetul nu-şi transpune sensibilitatea, pe portativul filozofiei. Dacă nu cumva dă cu tifla poeziei, în înţelesul consacrat. Dar, artist în toate fibrele simţirii şi gîndirii sale, Nichita Stănescu nu este pîndit de riscul de **les-poezie. Glosa lui Eminescu, Cu mine zilele-ţi adaugi, La steaua, Scrisoarea I, Se bate miezul nopţii** au o indiscutabilă proeminenţă „filozofică". Ca şi **Psalmii** lui Arghezi, **Oul dogmatic** al lui Barbu, ca aproape toată poezia lui Blaga. I-a contestat cineva, în mod serios, pentru asemenea **devieri** de la conceptul de poezie ? Nu cumva tocmai asemenea **infidelităţi**, supunînd poezia unor teste de transfer ori de fuziune o întăresc prin sporul de viaţă condensată a spiritului ? **Epica Magna** este cartea unui mare, foarte mare poet.

Pompiliu Marcea

CONFABULE

Şoricelul

Şoricelul nostru se născuse între atîţia alţi şoricei, în devălmăşie, sub podea, între pat şi masă. Pe mamă abia apucase s-o vadă pînă cînd aceasta fu chemată la o şedinţă care se pare că nu s-a mai terminat de-atunci, iar pe tată nici atîta — încă înainte de naşterea lui, acesta plecase în concediu, pe malul Dîmboviţei. Fusese deci crescut din mila străinilor. Orfan fiind, ştia că trebuie să fie timid, de aceea chiţcăia rar şi încet, şi numai atunci cînd simţea că-i poate înduioşa de soarta lui pe ceilalţi şoricei. Ceea ce se întîmpla de fiecare dată, astfel că, strîngător din fire şi cu o prea mare teamă de ziua de mîine, strînse în cotlonul lui destule daruri.

Ajunsese chiar, în această privinţă, unul dintre cei mai înstăriţi şoricei, aşa că nu după multă vreme începu să-i împrumute pe cei care îl dăruiseră din milă. Se împlinise, blăniţa lui cenuşie lucea de bunăstare, iar ochişorii îi străluceau de trufie. În sinea lui chiar îi dispreţuia pe cei care continuau să se înduioşeze de chiţcăiala lui plînsă, miluindu-l.

— Proştii, îşi zicea, cu o mînă îmi dau, iar pe cealaltă mi-o întind după cerşit. Proştii !

Numai că toţi ceilalţi şoricei numai proşti nu erau. Stabiliseră ei mai demult o convenţie cu motanul prin care, pentru asigurarea liniştii tuturora, se angajau să-i ofere acestuia, din cînd în cînd, o — cum să-i zicem ? — victimă sau ofrandă ?

Se întîmplă deci ca, într-o zi, umflat peste măsură de toate bunătăţile oferite de „prostime", şoricelul, urmărit de motan, să nu mai încapă în gaură. Descoperi adevărul abia în gura motanului.

Iulian Neacşu

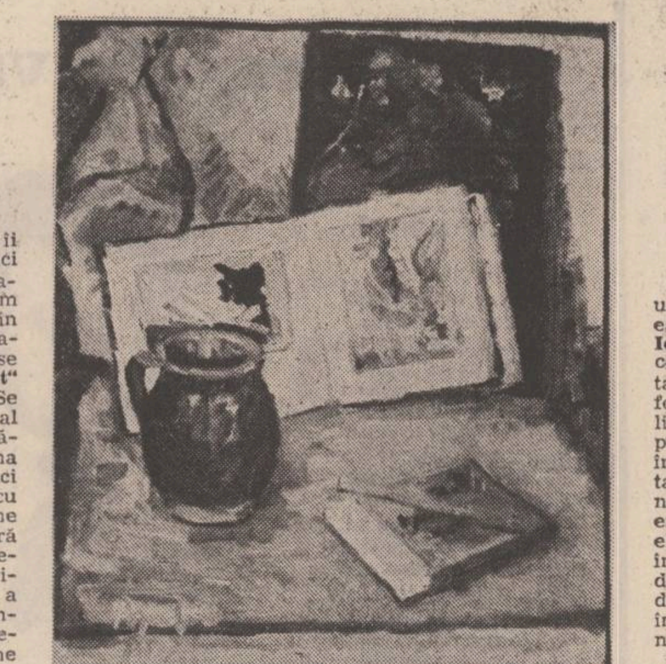

Pandele Borina : „Natură moartă cu vas albastru şi cărţi" (Din expoziţia deschisă la galeriile „Eforie")

NUMELE POETULUI

Tiberiu Dăioni

Tînărul poet şi eseist, Tiberiu Dăioni, născut şi trăit în Ţara Haţegului iar pe trotuarele bucureştene închipuit personaj de Montparnasse, a fost descoperit de Virgil Teodorescu din a cărui prezentare transcriem : „Debutul absolut al lui Tiberiu Dăioni, ca poet, s-a petrecut în martie 1974, cînd i s-au tipărit patru poeme în revista „Luceafărul" însoţite de o succintă recomandare, pe care o semnam. Avea pe atunci cinsprezece ani şi era elev de liceu. Azi e student al Facultăţii de limbă şi literatură română din Bucureşti şi, după cîte ştiu, străluceşte la învăţătură, fiind deseori remarcat, atribuindu-i-se frumoase distincţii.

Din acel martie 1974 (şi sînt de atunci şase ani împliniţi), Tiberiu Dăioni n-a mai publicat nici un poem nicăieri, iar eu însumi n-am ştiut nimic de soarta lui, ca poet. Se pare că s-a dedicat studiului poeziei, lecturii laborioase şi exerciţiului fecund, lucru demonstrat dealtfel de poezia pe care o scrie astăzi, mult deosebită de poezia oarecum discursivă a debutului — o poezie în care talentul şi curiozitatea, elaborarea şi elevaţia, se aliază şi se conjugă în arhitectura aceluiaşi poem." („Scînteia Tineretului", 5 aprilie, 1980).

Cele cinci poeme pe care Tiberiu Dăioni le publica în „România literară" în aprilie 1980, însoţite de generoasele cuvinte ale vecinic împătimitului de poezie Virgil Teodorescu, ca şi cele din „Luceafărul" (7 februarie 1981), probau, pentru cei dispuşi să judece poezia după calitate nu după cantitate, că Tiberiu Dăioni deţine secretul unei „alchimii verbale de o remarcabilă profunzime."

Volumul pe care şi l-a alcătuit, „Maelström", ar putea avea drept epigraf un vers emblematic din Ion Barbu, „Vom merge spre fierbintea, freneţica viaţă", titlul unui poem, „Elan" indicîndu-ne şi el o descendenţă barbiană : „Focuri uranice, devastatoare / în nebunia lor să mă-m-presoare, / focuri uranice, plutonice torţe, / din sargase de suflet teribile forţe, / tulburi ape primordiale / prin gheaţă-n extază să se prăvale, / sunete, vînturi, devălmăşii / de-acorduri desperate, frenezii, / combustii neroniene, vîntoase / să-mi alunge frigul din oase, / în patru vînturi cenuşa-mi s-alunge / sub imateriala putere, spelunce / temple, peşteri, catacombe / bezmetic să m-absoarbă în trombe, / diabolice arătări să mă rupă, / instinctele oarbe diluvial să irupă, / să fiu paraliticul exultant, / sculptorul orb, / tăcere urlătoare-n gura nesăţiosului sorb, / tumult, cutremur în fiinţa-mi, enorma, / Don Juan iubind formele şi nu Forma....."

Extaziat în faţa spectacolului violent al lumii, tînărul poet e copleşit şi captat de viziunea vertijului, a Maelströmului, cosmicizare aurorală ori „chaos terminal", imaginile sale tinzînd să reintrupeze beatitudinea începuturilor proprie oricărei cosmogonii ori abandonul resorbţiei apocaliptice în neantul cel mai pur. Totul e „adîncire", „elan", „Maelström", „tornadă", totul se vrea izbăvit din lumea „prea multelor obiecte", („prea multe obiecte ne macină ochii, ne fragmentează") : „Vîrtej al lucrurilor toate, / maelströmuri, haite turbate, / convulsii, tăioase tornade, / răsmeriţe, vînt de cascade, / potop de simţuri, aorgic roi / de-aluviuni, maree, război / într-al apelor plutonic puls, / biciul Domnului în carne-ajuns, / cutremure, viscoliri, pîrjol, / strigătul de luptă rostogol, / tunet în zeieştile orgii, / trupu-mi mortificat în stihii...", totul aspiră la o rostuire şi la o rostire mai pură, esenţială, grai al revelaţiei negînd, „normalitatea", orizontalitatea lumii „căzute", opace : „Numai iubind mistuit poesia ca un ventriloc — / O, divină absenţă a gurii, o, cuvînt-necuvînt biciuind / din tot trupul o limbă a paiaţelor, în Esperanto de carne / visînd la delirurile bachicelor extaze cînd linia dansului / cuvînt era de foc, numai zguduit de vălul zeiţei din Sais / pînă la surzenie, pînă la orbenie şi mai apoi, / prin plasme protoistorice, prin eonii ce crapă / sub apăsarea lichidă de trupuri de ventriloci, / încordare a mustangiilor, diluvii pur sînge ale corpului / cuvîntînd afazic ca Ioana d'Arc în limbile focului / mai mult decît juzi academici, prelaţi ai tocitei voroave ; / numai iubind mistuit poezia ca un ventriloc / neputincios fi-va ochiul al treilea la răcolirea / cumplitelor, ucizătoarelor viziuni, / exteriorul pieri-va, doar Neckarul sfînt ne recheamă / la coliba orfică irumpînd din zariştea cosmică, / din Etna empedocliană, cuvinte cu mădulare, / cuvinte de har, cuvinte daimonice / numai iubind mistuit poezia ca un ventriloc, / numai pe un drum al Damascului...."

Trecut prin suprarealism, Tiberiu Dăioni a reţinut arta de a elibera cu voluptate cuvintele, arta „spontaneităţii" studiate, entuziasmul rostirii aliat cu o mare proprietate a cuvîntului făcînd din el un poet al beţiei treze, al delirului controlat, senzual, programat în contemplarea existenţei de un pur fior spiritual, conştient de corespondenţa magică înlănţuind lumile, ştiind că „cele de jos" şi „cele de sus" sînt una, descoperind într-un ritual ambivalenţa sacru-profan întrupată în dansul hierodulei, imagine carnală a vertijului închinat Erosului universal mişcînd şi soarele şi stelele :

„ca o largă mişcare de valuri îţi dezveleşti pulpele :
slujitoarele scapă ofranda, şamanul uită cuvîntul de taină,
piatra sărută coapsa pietrei vecine, e un aer de sînge,
parcă bizoni nevăzuţi s-ar război încordaţi în puste de cer ;
o, hierodulă, îngăduie ca preotesele mele
să-ţi aducă sacră ofrandă capul meu pe tavă,
capul meu orbit de desfrîul materiei căutînd neantul,
ori de nu, sfîrtecă-mă, în clipa supremă, hierodulă,
numen al cărnii dezlănţuite....

(Invocaţie către o hierodulă)

Cîntare a Elementelor pure, poezia lui Tiberiu Dăioni poartă în ea un suflu romantic, „o nostalgie ontică" şi un net refuz al instrumentalizării, al degradării discursului poetic în greutate ludică...

Inocenţă recîştigată trudnic printr-un continuu exerciţiu spiritual, poezia lui Tiberiu Dăioni ca şi aceea a lui Dan David ori a Ioanei Bălan, ne încredinţează că talentul nativ fără de care nu se poate, trebuie instruit metodic spre a-l face să „izbucnească", altfel nu facem decît să înmulţim numărul „speranţelor" de la care nimeni nu mai speră nimic....

Cezar Ivănescu

ESEU

Fantasticul, dimensiune a «prozei scurte» româneşti (XIII)

Arătam în penultima secvenţă a eseului că celălalt grup de fragmente nuvelistice eminesciene asupra căruia se cuvine să poposim înainte de a explora universul fantastic din **Avatarii faraonului Tlà** este acela compus din **Umbra mea, Fragment** şi **Iconostas şi fragmentarium**. Atît G. Călinescu cît şi editorii prozei lui Eminescu explică în detaliu situaţia acestor fragmente identificate în fondul de manuscrise rămase de la poet, stabilind cu exactitate poziţia şi, cînd e necesar, dependenţa lor faţă de naraţiunile proeminente înscrise în marele ansamblu. Întrucît interpretarea noastră nu este monografică, prin urmare, neinteresată de „sintaxa" interioară a prozei eminesciene, aşa cum o probează procesul de elaborare a manuscriselor, socotim că ne putem îngădui anumite libertăţi de mişcare, în sensul de a regrupa materia în funcţie de necesităţile demersului analitic. S-a întîmplat acest lucru şi în alte locuri de pe cuprinsul eseului, iar acum nu ezităm a „recidiva" în aceeaşi direcţie.

Luate împreună, sub raportul relaţiei lor cu fantasticul, cele trei scurte naraţiuni sugerează un semnificativ contrast cu grupul format din **Cezara, Moartea Cezarei** şi **Toma Nour în gheţurile siberiene**. Deosebirea vizează trecerea de la procesul de contaminare fantasticizant-romantică a epicului la însăşi acţiunea de structurare eminamente fantastică a acestuia. Fiecare dintre cele trei fragmente depune mărturii demne de atenţia în legătură cu regimul sub semnul căruia acţionează fantasticul aflat într-o asemenea situaţie, adică, de suprem privilegiu creator. Sigur, nu încape discuţie că **Umbra mea** reprezintă un instructiv exerciţiu pentru grandioasa aventură cosmico-fantastică din **Sărmanul Dionis**. La rîndul ei, „nuveleta" **Fragment** poate fi, la rigoare, integrată în „dosarul" amplei nuvele **Avatarii faraonului Tlà**. După cum, în fine, **Iconostas şi fragmentarium**, ca text literar, nu poate fi considerat decît un simplu proiect scris (cum autorul însuşi mărturiseşte) sub influenţa lecturilor din anii studenţiei. Cu toate acestea, tocmai pentru că se află într-o asemenea stare, de lucru nedus pînă la capăt, fragmentele în discuţie lasă mult mai deschise căile de înţelegere a modului în care Eminescu se apropie de „practica" epicului fantastic. Surprinzător este, acum, în comparaţie cu, să zicem, **Sărmanul Dionis**, modul ingenuu în care naraţiunea se înscrie pe orbita fantasticului. Reţinem plăcerea de a se da curs povestirii în sine. Filonul conceptual chemat a pune în ecuaţie, „abstractizînd-o", tema metafizică trezeşte în mică măsură interesul naratorului. Chiar şi în **Umbra mea**, scriere evident tributară unui nucleu de gîndire strict teoretică ce dă motivaţie explicită temei fantastice, se remarcă numaidecît preocuparea de sublimare în materie epic-confesivă a motivului ideatic. Fără forţări inutile, eliberat de complexul referinţelor culturale integrate în ample pasaje teoretice şi teoretizante, eroul pare că **vede plastic** şi **trăieşte biografic** ideea ce-l obsedează. Împătimit al visului romantic, el se distinge prin fireasca (pentru el) însuşire de a fi personajul propriei obsesii ideatice, în sensul de **protagonist al „vieţii viselor noastre"**. „Artificiul" artistic este cel bine cunoscut : desprinderea eroului de propria umbră şi luarea în stăpînire, pe această cale, a „archaeului" său : **„Eu cu mine.** Ciudat ! Această despărţire a individualităţii se făcu izvorul unei cugetări ciudate, care mă făcea să fixez aspru umbra mea, astfel încît ea, jenată de-atîta căutătură, prindea încet, încet conture pe părete pînă a deveni clar ca un portret zugrăvit în ulei, apoi se îngroşă plastic din părete afară, astfel încît sări din cadru jos şi mă salută surîzînd, ridicîndu-şi căciula din cap". Adoptarea unei astfel de tonalităţi cordiale şi chiar familiare face ca orice zguduire metafizică să fie exclusă. Înţelegerea cu umbra are loc într-o stare de spirit destins jovială. Faptul capătă înfăţişarea celui mai obişnuit dialog, inclusiv luarea marii hotărîri : „Ştii ceva, îi zic eu, te las pe pămînt

Pandele Borina : „Natură statică"

în locul meu, în împrejurările mele, şi eu mă duc de aicea să-mi petrec cîtăva vreme în lună. Unde nu-s oameni, nu poate fi ură, şi de-aceea am decis de-a-mi petrece undeva singur, fericit, fără grijă, iar tu să petreci pe pămînt în locul meu, cu simpla îndatorire de-a însemna în ziarul tău tot ce ţi se va petrece — memorii pe care le voi citi şi eu". Relatarea celor întîmplate din momentul în care „orologiul zbirniia răguşit 12 ore", cînd eroul, desprins de umbra sa, parcurge drumul ce-l va duce în situaţia de a trăi „viaţa viserilor noastre", împinge jovialitatea tonului la limita burlescului. Să ne gîndim, de pildă, la poznaşul gest al protagonistului de a se uita prin „borta uşei la fata stăpînei din casă, care tocmai se dezbrăca ca să se culce şi ea", la „tabloul" străzii discret caricaturizat (între altele „păzitorul de noapte" cu „mustaţa-nfundată în gulerul şi gluga mantalei şi c-o prăjină subsuori", „o linişte somnolentă", „case înalte, a căror streaşini de cărămidă se uitau în lună" şi altele) sau la cele spuse cu nedisimulată ironie despre visele diferiţilor locatari ai imobilelor învecinate : „Fetele ce dormeau în budoarele lor parfumate, mîngiiate de-un roi de visuri de aur, studenţi care dormeau cu capul pe cărţi visînd ministerii, dandii visînd vînări şi cai, şi proşti nevisînd nimica — ce îmi pasă mie de lumea astă ce dormea, pe care o uram şi o părăseam spre a nu reveni poate la ea ?". Ce se întîmplă mai departe, în esenţă, ia înfăţişarea unei aventuri fantastice încîntătoare şi chiar amuzantă prin bucolismul ei feeric. „Călătoria noastră (a eroului şi a iubitei lui, pe nume Onda) nu fusese decît o sărutare lungă". Drept urmare, exultanţa descriptivă acaparează întreg demersul narativ, prin aceasta Eminescu dovedindu-se un deschizător de drumuri în direcţia receptivităţii la fantasticul feeric, formulă intens solicitată de literatura noastră neoromantică, inclusiv în deceniile din urmă.

„Alături de nuvela metafizică — spune G. Călinescu — Eminescu a cultivat ca toţi romanticii povestirea fantastică, întemeiată pe senzaţia misterului". Remarca **(Opera lui Mihai Eminescu)** are în atenţie directă bucăţile **Fragment** şi **Iconostas şi fragmentarium**. Într-adevăr, s-ar părea că în niciuna din „prozele scurte" eminesciene fantasticul nu îşi relevă prezenţa într-o stare — aşa-zicînd — mai pură decît aici. Ingenuitatea unghiului narativ din care este asumat nucleul conceptual al temei fantastice, în **Umbra mea**, s-a văzut, se dizolvă literalmente în magma demersului epic sieşi suficient în toate privinţele. În schimb, acum, eliberată de orice obsesie „doctrinară", inspiraţia fantastică îşi exercită prerogativele cu superbă dezinvoltură creatoare. În totul, **Fragment** are înfăţişarea unei halucinante „călăriri în noapte" de inspiraţie gotic-romantică. Din cîte ne putem da seama parcurgînd lacunarul pasaj introductiv al povestirii, cauza iniţială a misterului fantastic stă în condiţia eroului de ins rătăcit în pustietatea nocturnă şi fără de margine a locurilor pe care el este nevoit a le străbate, în absenţa oricărei posibilităţi de a se orienta. „După această întîmplare minunată, relatează povestitorul, cavalerul meu îşi grăbi calul spre măgura unui deal ca să treacă bălţile şi mlaştinile periculoase ale Bugeagului. Dar abia isprăvise jumătatea drumului şi drumuri multe veneau în cruce, ori încotro se-ntorcea nu vedea în zare decît ponor, ponor pustiu şi sur îl înconjura şi nici nu ştia încotro s-o apuce. Îl apucă noaptea. Era una din acele nopţi negre în care luna pluteşte ca o pată abia văzută pe cer". **Motivul călăreţului rătăict în noapte,** nu mai încape vorbă, poartă în sine unele din cele mai generoase latenţe de natură misterios fantastică. Ca atare, autorul îl explorează cu voluptate, trecînd de îndată la următorul moment al demersului fantastic. E momentul marcat de nevoia disperată a eroului, căzut deja în plasa procesului de pierdere a simţului realităţii („calul era obosit, lui însuşi îi venea să cadă din şea"), de a se agăţa de un anume semn cu ajutorul căruia să poată ieşi din înfricoşătorul impas. „Se dădu jos de pe cal şi-şi puse urechea la pămînt. Stătu multă vreme astfel, cînd auzi pare-că, încet, dogit, adînc un sunet de clopot... el tresări. Îşi întoarse ochii de unde i se păru c-auzise sunet şi văzu o lumină turbure şi pîlpîitoare, pare-că. Apucă atunci calul de frîu şi-ncepu să meargă în pas iuţit — deşi abia putea de picioare". Am insistat atît de mult asupra părţii introductive a povestirii tocmai pentru a arăta „pe viu" remarcabilul „ceremonial", cu mînă sigură pus la cale de narator, sub ale cărui auspicii se pătrunde în „inima fantasticului".

Colaborînd în chip ideal, starea de spirit specială a eroului (deplin prins în capcana viziunilor halucinatorii) şi lanţul întîmplărilor ce au loc de aici încolo dau o mare consistenţă, autonomizîndu-l, universului fantastic al povestirii. Însuşirea epicului de a nu-şi altera prin nimic puritatea intrinsec fantastică reprezintă cea mai de seamă izbîndă artistică a naratorului. Odată puse în funcţie, aşadar, cele două „semnale" (sunetul de clopot şi lumina ascunsă în întunericul nopţii) transferă periplul nocturn al eroului **într-o altă realitate** epică decît cea iniţială.

Fără îndoială, este o realitate a cărei logică, perfectă prin coerenţa ei interioară, conferă deplin temei axiologic universului imaginar, eminamente fantastic, incorporat în ea. Captivantă este distribuirea gradată a momentelor epice, bine marcate fiecare pe axa acţiunii fantastice. Ivirea zidurilor cetăţii de unde se pare că vin sunetele clopotului şi unde se află misteriosul punct luminos, întîlnirea cu porţile ei masive şi cercetarea clădirii care pare totuşi pustie, părăsită, constituie momentul pregătitor pentru definitva cădere a eroului în mrejele halucinaţiei fantastice. Mai departe, tentativa de a pătrunde în castel este descrisă cu o mare percepţie a „jocului" dintre plastica descriptivă şi violenta surescitare a eroului. Dar ceea ce putem numi tehnica fantasticului în manieră hoffmanian-gotică din **Fragment** atinge culmea virtuozităţii în decursul rapidelor şi halucinantelor episoade ce compun „vizita" în castel a cavalerului. Începînd cu clipa cînd eroul se trezeşte în spatele porţilor definitiv închise, traiectul narativ al povestirii intră definitiv în stăpînirea demoniei fantastice. Să decupăm, astfel, pasajele-cheie ce dau viaţă epică acestei aventuri. Primul pasaj este acela în care eroul are revelaţia straniei captivităţi în a cărei stăpîniri cade pe neaşteptate : „Era în întuneric total. Îşi întinse mîinile şi începu să suie şi această scară... O mînă rece ca a unui mort îi apucă stînga şi-l trase după sine... cercă a o smulge, dar nu putu, dete cu spada dinainte şi auzi un ţipet cumplit şi mîna rece rămase fără putere într-a lui... El o lăsă să cadă la pămînt şi merse c-o hotărîre desperată înainte." Al doilea pasaj ni-l arată pe cavaler în tovărăşia „omului îmbrăcat în fier" : „El merse mereu înainte şi zări iar flacăra albastră, care-l luminase mai înainte. Coridorul boltit se deschise deodată într-o galerie mare şi spaţioasă, în mijlocui căreia zări un om îmbrăcat în fier şi armat pe deplin, care cu faţa sinistră şi cumplită ridică cu o mînă sabia şi-şi arăta cealaltă trunchiată şi sîngerîndă. Cavalerul sări cu curagiu la ea, dar ea dispăru deodată, lăsînd să-i cadă o cheie grea de fier..." Pentru ca, în fine, al treilea pasaj să prezinte magnificul episod al lugubrei şi totuşi paradisiacei întîlniri dintre cavaler şi Angela, iubita sa moartă : „Flacăra rămase suspendată asupra aripelor unei uşi mari la sfîrşitul galeriei. Cavalerul înaintă spre ea — băgă cheia în broasca cea grea de fier, o întoarse cu putere, aripele uşii săriră în amîndouă părţile şi arătă o sală mare şi largă, în a cărei adîncime era un sicriu înălţat pe un catafalc şi de jur împrejur ardeau în sfeşnice nalte faclii de ceară albă. De-a lungul murilor salei stăteau, în şiruri lungi, statui urieşeşti de marmură neagră, îmbrăcaţi ca mauri şi cu săbii mari în mîni. Cînd cavalerul înaintă toţi ridicară săbiile şi-şi puseră un picior înainte. Flacăra mică plutea mereu nainte-i, el o urma mereu, pînă ce mai erau şase paşi departe de sicriu ; în momentul acela capacul sări de pe sicriu, clopotul sună a alarmă, o damă în giulgiu alb şi lung de moarte, cu un văl negru pe faţă, se ridică încet din sicriu şi-şi întinse braţele spre el. În acelaşi timp statuele sunară din săbii şi se porniră asupră-i. Cavalerul năvăli ca fulgerul asupra femeii şi s-anină de gîtul ei — ea-şi dădu vălul într-o parte şi-l sărută pe gură. Deodată, toată zidirea veche se cutremură şi se nărui de jur împrejur, pare-că. Pe cavaler îl apucă un leşin la inimă, pare-că şi el căzu la pămînt..."

În termeni călinescieni, motivul fantastic central al povestirii este acela al „mortului frumos", care, cum bine ştim, circulă intens în marele poeme erotic-metafizice ale lui Eminescu şi care ,cum vom vedea, are funcţii decisive în susţinerea temei fantastice din nuvela **Avatarii faraonului Tlà**.

Nicolae Ciobanu

Eminescu la «Timpul»

Urmare din pag. a 3-a

n-am fi fost în stare de-a ne impune mai nainte rezervele noastre faţă de concluziile studiului. Dar dacă nu ni le-am fi impus, ar fi venit **Românul** să atribuie şi mai făţiş, dacă se poate, acele concluzii ca program absolut al politicii conservatoare. N-avem a ne lupta în ţara noastră numai cu argumentele, ci mai cu seamă cu reaua credinţă a adversarilor noştri şi de aceea eram datori a preîntîmpina publicarea studiului în alte ziare, reproducîndu-l noi mai întîi, chiar dacă forma eminentă şi vederile largi ale lui nu ne-ar fi ademenit. Articolul lung fiind şi tradus cu repeziciunea ce i se impune vrînd-nevrînd unui ziarist, a fost inserat fără chiar ca autorul să fi fost consultat, dacă voeşte sau nu să-l vază tipărit în ziarul nostru, fără consultarea comitetului de redacţie, pe răspunderea proprie a redactorului acestei foi. De ce ? Pentru că era o traducere dintr-o foaie din Germania, pentru că era acoperită cu semnătura autorului, pentru că în asemena caz orice generalizare e peste putinţă."

Eminescu se ocupă de studiul lui Maiorescu şi într-un al patrulea editorial, **[„Foile romane din Ardeal..."]**, publicat în 13/25 februarie 1881. Maiorescu prezenta situaţia românilor din Imperiul austro-ungar ca fiind prosperă. Eminescu nu împărtăşeşte acest punct de vedere. „Şi noi credem că cuvîntul «prosperare» — scrie poetul — nu se poate lua aici în înţeles absolut şi precum starea nici unei părţi a poporului român, şi vorbim aici de adevăratul popor, nu de plebe — nu e de natură a inspira cuiva invidie, tot astfel nici starea românilor de peste Carpaţi nu e astfel cum ar putea să fie în urma unei dezvoltări neîmpiedecate a unui popor cu atîtea calităţi".

Din cele patru editoriale, care nu figurează în nici o ediţie din publicistica lui Eminescu, se desprinde că poetul se desolidarizează de orientarea politică a membrilor marcanţi ai Partidului conservator şi că prezintă, ca orientare oficială, cea a **Timpului**, care era, în realitate, a sa, în calitate de redactor şef. Este şi motivul pentru care intră în conflict cu conducerea Partidului conservator şi, cîteva luni mai tîrziu, răspunderea ziarului este trecută lui Gr. Păucescu. Se desprinde de mai sus, pe de altă parte, că şi la trecerea unui secol, mai rămîne mult de făcut în evaluarea la adevăratele ei dimensiuni a publicisticii eminesciene.

atelier literar

poșta redacției

DUTEANU BRANI : Paginile dv. nu prezintă, din păcate, semnele unor înzestrări literare. Stîngace, naive, schematice, ele sînt lipsite de darul povestirii, iar stilul lor e în afara oricărei îndemînări a scrisului.

A. I. FURDUI : Auspiciile sînt bune, fără doar și poate. Mai ales în „Clopotarul", compoziție în genul parabolei (ca și cealaltă, cumva) destul de sigur și de convingător desfășurată. „Calu", nu lipsită nici ea de calități, e, parcă, prea încărcată, oarecum îmbicsită și neguroasă. Stilul, în general, poate n-are încă toată fluiditatea și dezinvoltura, dar, după toate probabilitățile, le va căpăta, cu timpul. Scrisoarea e și ea un lucru plin de calități și perspective.

NICOLAE STELEA : Imensă cheltuială de vorbe și metafore, despletite, haotice, într-o interminabilă rostogolire fără sens, proiecții fantastice artificiale, discontinue, adesea stîngace, naive, ori de gust dubios, lipsite de structură și semnificație. Singurele lucruri în care se află și un grăunte epic, un punct de plecare plauzibil, sînt „Abatorul" și „Bibică", dar și ele eșuează, regretabil, într-o confuzie deplină, în această manieră descrisă mai sus, care se vrea probabil „modernă" sau „modernistă", dar care nu reușește decît să compromită și cele mai bune intenții și aptitudini. N-ar fi oare mai înțelept, măcar pentru început, să vă încercați puterile în niște povestiri „cinstite", simple, firești, „pe șleau" (așa cum ați relata unui prieten, fără floricele și „trucuri", o întîmplare oarecare) înainte de a aborda cărări și mijloace pe care încă nu le stăpîniți ?

I. ILIEȘ : Pagini de nivel modest, lipsite de îndeminare narativă, în care nu se întrevăd perspectivele vocației.

I. SOARE : Semne bune, pagini promițătoare, cu nerv epic, cu o anumită pătrundere analitică și cu o bună și sobră stăpînire a mijloacelor, mai ales „Cînd vin zburătorii", „Servieta neagră" („Înainte de victorie" pare începutul unei desfășurări care abia urmează să aibă loc).

N. V. ȚILEAC : Ambiția dv. e nobilă, strădaniile în direcția umorului sînt evidente, dar rezultatele sînt, în general, modeste, naive, fără savoare și cam fără haz.

N. ȚĂRANU : Ceva mai înfiripată, dar încă nu destul de bine pusă la punct, „Comitagiii".

GEORGE RADU-CONSTANȚA : Există o anume îndeminare de povestitor și în „Revedere", povestire domoală, simplă, îngrijit scrisă, dar poate nițel cam prea rezumativă (de fapt, un roman relatat) și în „Nedumerirea", fragment edificator, mai aproape de cerințele genului, pe care-l reprezintă, care promite o construcție solidă, serioasă.

IANCU CONSTANTIN : Textul dv., pornit dintr-un simțămînt nobil și cu totul justificat, ajunge însă la manifestări exagerate, de idolatrie nefirească. Lucrurile se explică, după toate probabilitățile, prin nivelul scăzut al cunoștințelor dv., puține și rudimentare (e cazul să aflați, de pildă, că personajul dv. nu poate fi — nici chiar în vis, unde-l situați — „îmbrăcat în pantaloni și ie albă", etc. pentru bunul motiv, între altele, că **o ie** este **o ie**, adică un vestmînt specific femeiesc !...). Aceași explicație se poate invoca și pentru „figura demonică" (de unde ați scos-o ?...) și alte năzbîtii de același gen, precum și pentru starea primitivă, stîngace (adesea negramaticală) a scrisului dv.

C. VAMEȘU : Nu prea sînt noutăți în paginile trimise. Aceleași vechi obsesii și metehne compromit și acum, într-o măsură mai mare sau mai mică, textele, în care regăsim, de altfel, și remarcabila înzestrare, cunoscută, a prozatorului. Iată, de pildă, o piesă care făgăduia mult, „Albii", cu un nucleu epic solid, interesant, din care vechile năravuri ale condeiului (vînătoarea obsesivă, cu orice preț, de insolit, de halucinant, de „fantastic" și „magic" — obținute adesea cu efort, în chip artifical, din vorbe și metafore și nu din situații, din substanță ! — ca și abuzul stilistic de înflorituri, un grai fals, incredibil, pe care-l vorbesc otova, nediferențiat, și povestitorul, și comentatorul, și **toate** personajele, fără deosebire de sex, vîrstă, stare socială, etc. !...) reușesc să facă, finalmente, un trist lucru ratat. Similară e și situația celorlalte texte : și „Veterinarul" (mai frugală și expeditivă) și „Hora" (valabilă ca punct de plecare) și „Învățăturile", „Vremea" (terminată în doi peri, fără suflu, neglijent redactată, deși interesantă ca motiv), toate plătesc tribut greu metehnelor pomenite, de care, din nefericire, nu reușiți să vă lepădați. Vă mulțumim pentru frumosul mesaj și continuăm să așteptăm vești mai bune.

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Geo Dumitrescu

Condens

Sînt fiul unei epoci căzută ca din cer
Mașini inteligente îmi intră pe sub piele
Remarc nu fără teamă că mai trăiesc prin ele
Abia mi-aduc aminte cine a fost Homer
Medici-roboți în clinici rețete îmi prescriu
În fel de fel de graiuri aud cuvîntul pîine
Nimic nu las din lipsă de timp de azi
pe mîine
Mănînc cu mîna stîngă cu mîna dreaptă scriu
Femei extraterestre îmi fac cu ochiul semn
Sufletul meu e cîrpa lungimilor de undă
Trinitrotoluenul planetei mă inundă —
Visez că ar pămîntul trăgînd un plug de lemn.

VIOREL MUNTEANU

Dimineața

Dimineața
îmi scutur visele
lîngă un zid lepros
sub un cer de lapis-lazuli
și cînd încep
să curg străzile
o iau pe firul lor
pînă la moara
de măcinat vorbe.

MARCELA MARINICĂ

Pastel rezidual

Adie o boare festivă peste groapa de gunoi
anunțînd fără rezerve
că azi aniversăm Ziua cutiilor de conserve ;
panseluțe de velur negru răsar brusc
în curatul april
decorînd splendid crestele semețe ale
muntelui de steril ;
strungul — carusel
mii de armonii închină
ca un imn divin despre pasărea colibri
și saltul ei
prin cercul de lumină ;
reziduuri florale și-au pus peste redingota
albastră
un
colan de șpan
dîndu-și pe frează
ulei maron de rabotează ;
e o feerie și o bucurie
în întreaga natură
oamenii cîntă și rid
cu pansamente sterile la gură.

GEORGE STANCA

Plecare aminată

Coboară frigul printre visuri
s-amine gestul următor
se desfășoară peste clipe
uriașă umbra unui zbor

și purități fumez de înger
ca pe tutunul cel mai bun
iar în memorie o altă
iubire stinsă recompun

aș fi putut să vînd tristețe
aș fi putut pleca de-aici
dar sufletu-mi rămase paznic
în mușuroiul de furnici...

MARIUS DUMITRESCU

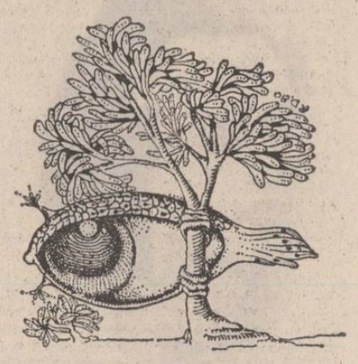

Desen de Robert Drăghici

Simburi de bostan

Iubește-mă pe cioburi de pahare
Cînd luna mi se zbate-n ochiul stîng,
Tutunul lumii zace în fuioare
Și-n ochiul drept meduzele se frîng.

Vezi, inorogii poartă-n corn fecioare,
Domnițele se trag din cai de neam.
Bunicu-i cal și tata doarme-n floare
Și-n mănăstirea Evei este hram.

La ora cărnii doar fiori de gală,
Făcliile cu mirt aprinse pentru Pan,
Extravagante mode-n pielea goală
Și-n focul sacru... simburi de bostan.

VINTILĂ CRIMATU

Hainele noi

Astă-noapte era o negură de abis.
Eu, îmbrăcat în haine noi
mă pregăteam să plec în lume
sus, unde aerul e necompromis,
dar cineva mi-a dat cu pumnii în vis.

Nu s-au auzit plînsete, lacrimi n-au curs,
am țipat înăuntru și am mormăit
ca un urs
nevinovat și rănit
de o pușcă infamă.
Focul s-a stins, mai curgea un fum
care mă orbea și mă zbîrcea
și mă făcea pastramă.

Nu pot să urc ! Sînt blestemat să merg
prin noroi
așa că m-am dezbrăcat
resemnat
și mi-am pus în cuier hainele noi
să le am acolo pentru orice eventualitate.
Cine știe,
într-o zi, poate...

EMIL GAVRILIU

Un pic de romanță

Mama mea a copilărit
pe vremea cînd
salariul unui învățător era
de 6 380 lei pe lună
a avut o mare iubire
și părul ca alama arzîndă
a prins foametea
războiul
ploile cînd trebuia
să-și țină pantofii de sfoară
în mînă
mama mea adolescentă
scria romane
și plîngea pentru nota 8
încasată
din nebăgare de seamă
zău
nu mi-o pot închipui
călătorind pe scara
tramvaiului
acum după ce
a văzut o jumătate de Europă
mama mea tale
ceapa
mărunt
mărunt.

TUDOR CRISTIAN ROȘCA

TINERI POEȚI

Ioana Ieronim

Cele mai bune poeme ale Ioanei Ieronim, poetă fină, cu profunde resurse intelectuale (debut: **Vară timpurie**, 1979, Ed. **Cartea Românească**), dezvăluie un fond pasional **reprimat**, o ezitare și o ambiguitate a ezitării, o încercare de a depăși limite impuse ori autoimpuse și reculegerea îngînduratâ chiar în momentul ivirii dubiilor. De aceea, „peisajele" sau „panourile" Ioanei Ieronim au mai mult un conținut „moral" decît unul sensibil, cu toate că poeta vede repede și precis: „Plec la lucru cu mîncarea în traistă / și pantofii grei, mersul puțin schimbat — / un sentiment zăbovind / din alte generații / ca o haină prinsă de umărul sting // Dimineața de cristal întunecat stăpînește / lucrurile / pînă la o margine a orașului / unde zarea din locul ei a pierit / iar sunetele întorc spre inelul supus al auzului / doar fața lor anonimă // Aici la marginea orașului / trenuri gravide se opresc și revarsă / movile de cartofi / oameni girboviți mișună ca niște miriapode / amorțite de un arhaic îngheț / și dau putregaiurile deoparte, din grămezi / fără sfîrșit // Peste rotunjimile de noroi ce apără / aliajul alb / dintr-o infinitate de întîmplări — / o suavă femeie și un bărbat / se privesc // Trenuri vin mereu / din laturile blîndate răbufnește / materia magică" **(Alb și negru)**.

După cum se poate observa, ca și la alți poeți tineri, în versurile Ioanei Ieronim pătrunde frecvent realul dens și „crud", privit în față, fără superficiale edulcorări ori accente stridente. Adeseori poeta scrie, de altfel, o notabilă poezie a străzii, a aglomerației urbane, a priveliștii moderne, tot astfel cum scrie și o poezie a relației umane ori a cadrului domestic supus unui ritm de viață din ce în ce mai alert. Există, mai întîi, o constrîngere a concretului, a amănuntelor diurne și nu de puține ori dramatice, o neconcordanță între timpul nostru lăuntric și cel accelerat-social. Pe această temă, poeziile Ioanei Ieronim impresionează prin confesiunea lor veridică, prin aspectul de lucru trăit și rostit în același timp fără false pudori, dar și fără lamentări inutile. Poeta își acceptă condiția, cu un fel de încrîncenare, cu un fel de nobilă austeritate, convinsă fiind că la capătul acestei „umiliri" va întîlni, cu atît mai promițător, **miracolul** poeziei. Incursiunile poetei în realitatea cotidiană deloc ocrotitoare sînt însoțite de un umor amar, de un simț exact și simplu al omenescului viu și totodată de sentimentul recuperator al „omului", mai bine zis, al „femeii care scrie poezie", nefăcînd nici o clipă din acest ultim atribut prilej de larmoaiante sau chiar vulgare excese pe marginea condiției feminine. Totul e stăpînit, tulburător de stăpînit și de sobru în confesiunea Ioanei Ieronim: „Poartă o mantie neagră de catifea / un acord al tainei de ore tîrzii / și arcade / s-a fardat pe un singur obraz / căciula mare trasă pe frunte / brațele în fișul etern albastru / ivindu-se din faldurile moi / cu o mică poșetă / sacoșa / cizmele încărcate de noroiul / cartierului nou / copilul pe lîngă ea / între tarabele de / zarzavaturi / flori vopsite roșu, vernil, auriu / miere solară // cu surisul ferit și stăpîn, de madonă / ea stringe într-un colț de geantă / hîrtiile scrise azi-noapte / le apără / de tentaculele umede ale țelinei" **(Portret de femeie)**.

Impulsuri contrarii străbat sufletul poetei, atrasă cînd de aspectul fragil, evanescent și delicat al lucrurilor (în genere, în poezii mai puțin convingătoare, ușor ermetice și improprii), cînd de vigoarea lor ascunsă, de concretețea și plinătatea lor, de astă dată în poemele care dau tonul adevărat al liricii pe care o profesează. Un dramatism al realului **prezent**, care nu poate fi ocolit, îi conduce în chip fericit vocea, sporind intensitatea credibilă a versurilor: „Aș scrie un poem / ca o mînă delicată, lunară / întinsă către voi / cu unghii lungi, vopsite violet / sau verde // O mînă lîngă care mîna mea adevărată / amarnic s-ar ruși**na**" **(Desen)**.

O **neadaptare** mai gravă decît înadecvarea resimțită la prozaismul vieții face ca mărturisirile Ioanei Ieronim să capete aspectul lor deviat-moral. Erotica poetei ascunde mai degrabă decît divulgă fondul ei puternic pasional, stînd sub semnul stăpînirii și interdicțiilor cerebrale, ici și colo izbucnind totuși cîte un vers de acută senzualitate. Putem citi astfel o „laudă" a trupului, contrară celei făcute de Blaga, a trupului sălbatec, s-ar putea spune, mai prompt, mai direct în reacții vitale decît „lumina" rațiunii: „Tot el mai presus / trupul, darul / și nu lumina de furat // Lumina care te-a învățat să taci / la umilință și lovire / și batjocură / acolo unde trupul, o, cît de frumos / ar fi răspuns" **(Laudă)**.

În altă poezie, însă, același **trup** senzitiv rămîne în urma flăcării sale, în urma neîmblînzitului sentiment care „dinlăuntru încearcă a te ucide". O strategie a **simulării** se naște din asemenea ambiguități afectiv-pasionale, punînd surdină sentimentelor prea despletite ori strigate, dar neîmpiedicînd ca, sub aerul de netulburată decență, să se întrevadă o tulburătoare viață interioară, croită din elanuri și ezitări: „În văluri dese trebuie să ascunzi / această prea mare bucurie / și rar să înalți, cu sfială, ochii / pictați după un vechi mestesug // Vulpea mușcă adînc sub coastă // Pe zîmbetul gratios, ca pe o fringhie de saltimbanc / înveți să treci / fără a privi / cînd risul deplin al adevărului pîndește / să hohotească în tine / ca pe argintul viu să te sfarme / dinții luminoși să ți-i împrăștie în spațiu" **(Portret)**. Versurile austere, reținute, discrete ale Ioanei Ieronim, multe din ele scoțînd în evidență o remarcabilă „gîndire" sensibilă, dincolo de simțul metaforei, plac prin transparențele în care sînt învăluite senzațiile, totuși puternice la origine, de tăcere, de singurătate, de melancolie: „Ai stat atît de mult aici, ascultînd / încît în jurul tău s-a ales / un cerc aproape transparent // sub fereastră ramurile-și bat solzii mici / ascuțiți, ai fructelor / între hîrtii fosnesc puzderie de / fluturi și gîngănii — / întinzi, printre ele, mîna / spre abajurul fierbinte // Și se face un fel de tîrziu / un fel de ninsoare afară, un fel de / fugă halucinată a plopilor / te ridici să vezi copilul în somn / obrazul său, petala căzută pe ape / fragilă cumpănă / Și ți-e atît de frică, încît gînduri nomade / cad în tine ca niște / cuțite cu minerul pictat // Încît se făcea un nesfîrșit pustiu, / pe care să-l treci / cu pruncul în spinare" **(Nocturnă)**.

Dan Cristea

Arhitectul

În fiecare menhir am închis
Un suflet de bărbat
Și l-am adunat în moarte
În sfat rotund cu alt bărbat
Și așa din neam în neam,
Menhir după menhir
Am rostuit primul altar
Încolonînd pe cel de peste noi
În templele Grădiștii.
Apoi am desprins o felie de albastru
Și-am boltit-o ocrotitoare matcă
Somnului nou născut.
Din lacrima pietrei, fluidă rugă
Am înfipt o fleșă în inima luminii
Țipăt romanic, gotic sau baroc
După puterea gîndului
Sau puterea lemnului,
Strivind cercuri de timp în trecerea
Bătrînilor arhitecți țărani,
Arcuind brațe de femei peste umbre de
cerdacuri
Brodînd bunavestire în porți de începuturi.
Arhitectul înalță lutul în asalt
Antigravitațional
Spre înaltul
Inimii noastre ambițioase
Și tematoare de tăcere.

Cristina Suciu Moscu

Eminescu și Rilke

Urmare din pag. a 8-a

diant în același timp. Este acea nelimitată libertate a schimbului, a metaforei universale.

c. Eminescu și Rilke au îmbogățit spațiul poetic, în ultimă instanță, spațiul lumii cu cele mai vaste și mai iluminate larguri sufletești din istoria spiritului uman.

Cele două universuri se completează. Ieșim cu Eminescu din spațiul realului și intrăm în profundele zariști lăuntrice. Aici poetul nostru lasă spațiile absolut deschise, nu doar prin simpla calitate de infinitudine dimensională sau prin starea indefinisabilă, inefabilă a trăirii poetice, ci într-un mod original, — lăsarea nerezolvată a tensiunii sufletești și deci spațiale, sau chiar prin caracterul de **irezolvabilitate eternă** a celor două desfășurări vectoriale. Sufletul uman centrează un monism cosmic, un univers care se pierde într-un indefinit absolut incaptabil. Uimită sau dureroasă, tensiunea trăirii sufletești, tensiunea spațiului lăuntric nu-și poate afla nicicînd și niciunde oprire, împlinire, istovire.

Rilke pleacă de aici : de la indefinit, de la indefinisabil, de la negrăit. Pleacă de acolo unde ne-a condus Eminescu. Poetul **Elegiilor duineze** consideră negrăitul, insesizabilul, supremele realități, **adevăratele realități**. Și cu propriul său inefabil, sufletul poetului se cheltuiește universului, plecînd la întîlnirea uimită cu indicibilul aflat de partea nezărită a lucrurilor, în nemărginitul văzduh al necunoscutului din jur. Iar această tensiune — act poetic prin excelență — este o bucurie perpetuă ; pentru că este o făgăduință de transfigurare perpetuă.

★

În **Memento mori** Eminescu afirmă : **„Cum în fire-s numai margini, e în om nemărginire"**. Această aserțiune este fundamentală pentru înțelegerea conceptului de spațiu și libertate la Eminescu.

Realitatea fizică reprezintă un sistem foarte variat al limitelor și al conturelor. Fenomene, lucruri, — de la microdimensiuni pînă la proporții cosmice, tind către delimitare, către o formă. Pentru că **finitul este condiția lor existențială**.

Dar spațiul de mișcare și de dezvoltare a sufletului este în mod **necesar** nemărginirea. Or, aceasta este motivația convertirii de către Eminescu a spațiului fizic extern în spațiu lăuntric. Spiritul își anexează orizontul senzorial din afară și-l preschimbă în zariști de suflet, — îl transformă în mediul libertății sale. În această viziune, deosebit de modernă, are loc întîlnirea dintre spațiul liric eminescian și cel rilkean : „Lucrurile, toate, trebuiesc preschimbate în inimă nezărită în o, nesfîrșit — în noi înșine !" scrie Rilke în a noua elegie duineză.

Eminescu și Rilke : disponibilitatea ambelor spații poetice, absoluta libertate a spiritului în amîndouă universurile, dar de nuanță diferită : la Eminescu traiectoria zborului final al luceafărului, parcurgînd cele două sfere ontologice — de la efemer la absolut, — de la bucuria umană la tristețea metafizică a conștiinței geniului și pînă la reintrarea în extatica neschimbătoarelor esențe dintîi ; la Rilke, traiectoria uimirii netulburate și tot mai intense suind — la chemarea îngerului — către partea nespusă a lucrurilor, acolo unde „graiurile sfîrșesc" pentru a putea începe înalta alchimie a depășirii, a preschimbării ontice a lumii în transfigurată „inimă nezărită".

Întreaga modernitate se află satisfăcută în cele două universuri poetice : pe de o parte, totală certitudinea și incertitudinea perspectivelor spațiale reale și imaginabile, — pe de altă parte, deschiderea, — plăsmuirea în miezul lucrurilor de spații noi, exclusiv ale omului.

Romantismul românesc

Urmare din pag. a 3-a

plicitează analitic factorii-predispoziții care s-au transformat ulterior în constituentele mitului byronian. Demonstrația propriu-zisă configurează, în a doua parte, cîteva constante byroniene, urmărite descriptiv la poeți de primă mărime (Bolintineanu, Eminescu, Macedonski) sau minori (Bolliac, Catina, Crețeanu, Sihleanu).

O notabilă schimbare de perspectivă atestă E. Tacciu în **Trei poeți preeminescieni** (1978), deși procedura mediatizantă și finalitatea investigației rămîn aceleași. Restringerea cadrului universal limitează, firește, rolul metodologiei comparatiste în favoarea cercetării istorico-literare cu valențe eseistice, rețeaua informațională adunîndu-și firele spre luceafărul romantismului românesc. Căruia E. Tacciu îi va dedica și reveria în stil bachelardian **Eminescu. Poezia elementelor** (1979).

Străduințele eminescologilor s-au îmbogățit în anul din urmă cu încă două lucrări deosebit de interesante. Comparatist-analitic prin excelență, cu precumpănitoare accente filozofice și sociologice, studiul lui I. Cheie-Pantea, **Eminescu și Leopardi** (1980), întemeiat pe cercetarea tuturor operelor cu valoare exponențială, subliniază prin raportări insistente analogii și diferențe în straturile ideației și ale formalizării. Materia explorată și suporturile teoretic-referențiale — Schopenhauer, Hegel, J. J. Rousseau și T. Vianu — punctează inedit și convingător la ambii scriitori vocația tragică în considerarea istoriei în relație cu genialitatea și inclinația spre clasic în optiunea pentru expresia modernă.

Eforturile comparatiștilor în intenția de perspectivare europeană a romantismului românesc sînt încununate, generalizant într-un fel, de apariția tot în 1980 a lucrării lui E. Papu **Existența romantică**. Cu erudiția și claritatea care caracterizează spiritu-i scormonitor, autorul reformulează sintetic componentele de profunzime ale structurii romantice la nivelul formelor deschise de viață și de artă. Dialectica lor de-a lungul timpului, înfățișată anterior în **Călătoriile Renașterii și noi structuri literare** (1967), **Barocul ca tip de existență** (1977), și **Arta și umanul** (1974), se completează în **Existența romantică**. Aluziile frecvente la scriitorii români pe parcursul expunerii integrează organic în constelația romantismului universal și fenomenul românesc, ale cărui trăsături diferențiale, E. Papu le formulează succint într-un capitol special. Avertizează, cu drept, că unele ar putea aparține și altor literaturi din aceeași zonă geografică și de cultură, în acest caz particularizările transferîndu-se pe trepte analitice inferioare. Vitalitatea într-o durată mai lungă, rezemată pe o mai puternică legătură cu natura și folclorul, și mesianismul național întrepătrunzînd depresiunea subiectivă cu atitudinea militantă, caracterul exclusiv național al tematicii istorice, autohtonizarea exoticului oriental și exoticul intelectului, absența rivalității clasice și interesul pentru Roma fac din romantism „primul vehicul stilistic care ne-a integrat în circuitul culturilor moderne într-o perfectă sincronie cu acestea".

Proiectarea romantismului românesc pe spații cît mai ample, cu ajutorul apropierilor comparatiste, susține convingător originalitatea literaturii române prin racordarea ei în timp și spațiu la fluxul ascendent al spiritualității europene și subliniază contribuția autohtonă la constituirea patrimoniului universal prin demonstrarea circulației niciodată întrerupte și a transferului reciproc de valori.

Încotro se îndreaptă lirica ?

Urmare din pag. 1

de durată. Ele sînt mai vechi decît generația noastră și au dezvoltat personalități de valoare universală recunoscută. O direcție este cea străbătută de T.S. Eliot, de întoarcere acasă după un drum lung la valorile eterne ale unui loc viețuit de veacuri de o semințe cu obiceiurile împămîntenite cu acea cultură izvorîtă din conviețuirea într-un spațiu delimitat a mai multor generații ale aceleiași semințiri unde s-a realizat între natură și om prin stimularea reciprocă un climat spiritual, o tihnă creatoare, putința unei Patrii, de unde omul își poate pune întrebările fundamentale asupra vieții și a morții.

„Pot să-mi reprezint arta numai legată de un popor și de un loc "o spunea într-un eseu. „Acum și în Anglia" spune într-un poem. Astfel apar nume de oameni, de localități necunoscute, poezia se umple de realitatea concretă a lumii locului statornic în istorie care lume anonimă, păstrătoare a virtuților, a credinței, își depune osemintele ca niște perle după o viață demnă în pămînt, așteptînd Învierea.

T. S. Eliot urmează calea întoarcerii la cele statornice. Pe valorile anonime ale unui loc istoric pe de o parte, iar pe de alta la valorile eterne ale culturii europene care a păstrat prin viețuire sensurile cele mai profunde ale existenței adeverite de vreo civilizație pînă astăzi.

Gîndul acesta al întoarcerii acasă la chipul Unicului este mai vechi, un întors în matca Părinților va fi și Hölderlin, după o cale lungă în Inzi și Elada, pe Patomosul Evanghelistului Ioan prin care redescoperă Dimensiunea creștină a iubirii.

Cealaltă direcție poate fi exemplificată prin Paul Claudel, alt mare inițiat european, care, precum T.S. Eliot, a supraviețuit cu cinste ideologiilor șovine antebelice europene.

Claudel exprimă celălalt pol, cealaltă cale, a plecării de acasă, a ieșirii în larg, a luării întregului cosmos în grijă, cum ar spune Heidegger. Claudel reface drumul către întreg catolon, după întreg, acea catolicitate de la începuturile Evului mediu. Prototipul lui Claudel este Dante iar al lui T.S. Eliot este Vergiliu. Claudel va repătrunde în Cultura orientului, cea a Chinei și Japoniei, din care va culege ce poate un poet ale cărui tradiții spirituale se știu moștenitoare a tot ce a avut umanitatea mai de preț de transmis. Claudel va relua textele de origine, își voarele Culturii europene, pe care le va traduce și comenta de la cărțile profetice și poetice ale vechiului Testament, la cele ale Apocalipsei sau Paradisului lui Dante, neignorînd tragedia greacă și poesia pindarică.

Atît întoarcerea lui T.S. Eliot cît și plecarea lui Claudel sînt două modalități de-a aduce roada în cultură ca poet al unei limbi. Amîndouă tind către universalizare pe calea profundă a asimilării valorilor spirituale ale umanității.

Prăpastiile care pîndesc cea dintîi sînt provincializarea iar pe cea de-a doua cosmopolitismul cum spune Eliot. Asimilarea textelor ne poate scuti de aceste primejdii. Aceste două direcții ale poeziei pot fi sesizate în sînul fiecărei culturi naționale din Europa cu reprezentanți mai mult sau mai puțin iluștri. În Grecia postbelică, în Iugoslavia, după cîte cunosc, și printre altele și în țara noastră. Fenomenul întoarcerii în poezia română l-a slujit pînă la așezarea sa în pămîntul satului natal Lancrăn, Lucian Blaga, cel care cerca semințele universale pentru aducerea lor întru rodire în pămînt românesc, iar cel al plecării care înseamnă în egală măsură și rămînere, l-ar reprezenta Sadoveanu, care este poet de dimensiune cosmică, a cărei lume va cuprinde Bizanțul și va trece în vechea Tracie pînă în Egipt și apoi în lumea Psalmilor biblici.

Poezia românească de astăzi (voi vorbi de generația care pornea în lume după Blaga și Arghezi) începe să se contureze în jurul acestor două direcții care par a fi modele ale culturii europene neaparținînd precis nimănui, astfel că cei care le urmează să poată fi acuzați de epigonism, ci mai degrabă vom spune că așa cum grîul, pentru a aduce roadă, este semănat într-un anume fel și timp pe tot pămîntul sau cultivarea viței de vie cere niște legi precise lucrătorului de oriunde astfel și cu lucrarea noastră, a poeților.

La ora de față, în țara noastră se scrie o poezie de ținută universală în cadrele celor două direcții a întoarcerii la originile, la tradițiile noastre milenare în spațiul nostru românesc viețuit de veacuri și generații și a plecării spre origini în vederea luării în grijă a întregului. Însă indiferent de calea pe care ești înclinat din fire să apuci, nu te poți sustrage imperativelor lucrării pentru ca fapta ta să poată fi numită cultură în sensul adevărat al cuvîntului, iar acest imperativ înseamnă asimilarea valorilor. Drumul anevoios al asimilării se întîmplă la diferite nivele dar acolo este el real unde naște opere de artă. S-a vorbit în ultima vreme mult de sincronism și protocronism. Au fost foarte bine venite asemenea discuții, pentru că s-a văzut că așa cum au mers lucrurile pînă acum nu a fost prea bine. Din toate aceste confruntări iese maibinele la iveală, atunci cînd oamenii sînt de bună credință. Avem o tradiție națională românească de mare valoare universală, am jertfit aici, în acest spațiu, am fost trași pe roată, decapitați, dar am rămas locului, am ridicat mînăstiri și cetăți, ne-am făurit o limbă și am asimilat aproape generație cu generație ce era de durată și la alții. Sînt firești entuziasmul și cinstirea ce se aduc martirilor acestui neam, este firească bucuria noastră, pentru statornicia Maramureșului în sat și port, pentru epocile lui Alexandru cel Bun și Matei Basarab, pentru Constantin Brîncoveanu și fiii săi care au avut curajul să moară pentru credința neamului nostru.

Am admirat zilele acestea tezaurul descoperit în acest an la Hinova — Mehedinți, cele peste nouă sute de piese mari din veacul al 12-lea, contemporane cu ieșirea lui Moise din Egipt.

Ați văzut și dumneavoastră coloana nesfîrșită a lui Brîncuși acolo, în stare identică. Brîncuși a întîlnit-o în stîlpii de la căpătîiul morților din cimitire și în stîlpii caselor, dar ce continuitate extraordinară în acest spațiu. Avem primat în atitea fapte de cultură tocmai pentru că am fost și suntem un popor statornic. A cultiva un loc, ți se cer veacuri de osteneală din tată-n fiu, și în poezia românească se înfăptuiește ca în alte lucrări în țara noastră această osteneală cu roade de atitea ori binecuvîntate.

Eu, Mitică și unchiul meu

Urmare din pag. a 5-a

i se înfățișează ca niște decoratori canibalici, cum îi vezi tu pe cei care s-au împotrivit ideilor tale conservatoare.

Vocea lui puțin șuierătoare și afectată de om bătrîn și asmatic nu mai avea nici tărie, nici vehemența de altădată, dar își susținea punctul de vedere cu același patos și dorință de a se face ascultat și înțeles, de a convinge.

— Pompilius, n-aș putea spune că nu m-ai ascultat vreodată. Dă-mi ascultare și acum. Mizerabilii ăștia ne-au pricinuit numai necazuri. În numele nouului, nu poți da cu piciorul în tot ce are vechi și trainic orașul ăsta milenar.

Mi-am desfăcut nodul cravatei și nasturele cămășii de la gît, pregătindu-mă să ascult istoria ce se repeta de fiecare dată cînd vorbeam împreună.

— Știu, Clement, v-au demolat pînă și clubul cu taverna în care pensionarii vă întîlneați la o cafea fără să construiască altul pentru voi. Au ridicat în loc palatul poștelor, sau altceva de felul ăsta.

— Nu l-au demolat, domnule ! a strigat el în receptor. Demolat e prea puțin spus. Nimeni nu știe cum s-a întîmplat. Într-o bună zi l-am găsit ruinat. Mai rău ca după un bombardament !...

— Unchiule, convorbirea asta ne va costa o avere. Îți propun s-o încheiem aici. Te voi suna eu în una din zilele viitoare de la birou. Ce vreau să te întreb ? Tot mai porți cravata aia în dungi ? Mai ține sau îți aduc alta ? Ți-au plăcut totdeauna cravatele astea vărgate la care n-ai renunțat niciodată.

— Dă-o-ncolo de cravată ! Mai că nu mai am ce să leg cu ea... E grozav de soioasă, dacă n-o fi putrezit de tot.

În cele din urmă am reușit să-l induplec pe unchiu să-mi dea dezlegare pentru a participa la simpozion, cu condiția însă de-a nu accepta nici un fel de servicii sau favoruri din partea municipalității ; să refuz a face parte din colegiul de prospecții (în nici un caz să-i fiu președinte) și să boicotez pe toate căile punerea în aplicare a proiectului liniei suspendate de transport în comun ca fiind prea costisitoare și periculoasă pentru public. În acest scop, urma să locuiesc pe tot parcursul șederii mele acolo la un han în afara orașului, unde să nu primesc nici un fel de vizitatori.

Am închis telefonul și-am căzut răpus de oboseală în fotoliu, cu o durere surdă în creștet. Bietul unchiu-meu, toată viața n-avusese alt vis decît să ajungă deputat, să se bată pentru binele oamenilor și pentru oraș. A investit toată energia și priceperea lui în ideea asta, și-a cheltuit voința și cea mai mare parte din agoniseala sa, ca la urmă să-și petreacă bătrînețele într-un azil, uitat pînă ce și de unicul său nepot, în care-și pusese atîtea speranțe că-i va veni în ajutor. Nu încetase să lupte nici o clipă, să se zbată, numai că obiectivele sale erau altele decît cele pentru care se lupta și în bună parte reușea să le realizeze orașul, iar cînd, în sfîrșit, a obținut deputăția, era prea bătrîn să mai aibă destulă putere pentru a-și mai susține planurile sale atît de conservatoare pentru a fi înțeles, care se perimaseră pentru a mai putea fi acceptate.

EMINESCU ŞI RILKE

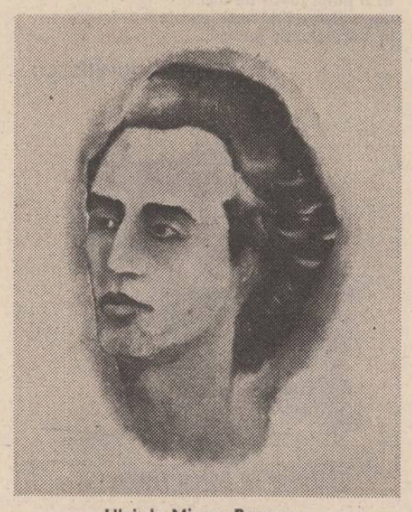

Ulei de Mircea Barzuca

În poemul eminescian fizica și metafizica spațiului ocupă un loc central, constituind mediul ontic al evenimentului poetic. Cele două momente spațiale se desfășoară după o fenomenologie particulară :

— izvodirea unui spațiu extrem avînd o anumită întocmire, în sensul că este alcătuit din linii mobile, din **structuri aflate în tensiune** ; această punere în tensiune a spațiului senzorial din afară este înfăptuită fie de mișcarea perpetuă a firii și a lucrurilor pe axul trecerii, al devenirii (așa cum se întîmplă, de pildă, în „Dintre sute de catarge", „O, mamă...", „Trecut-au anii..."), fie de către vibrația muzicală („Peste virfuri...", „Sara pe deal", „Mai am un singur dor" etc) sau de vibrație luminoasă („La steaua", „Lacul", „Apari să dai lumină" etc) ;

— or, tensionalitatea, mișcarea permanentă, destructurează fixitatea spațiului fizic, iar vibrația muzicală și luminoasă, — avînd dublă ființă : fizică și psihică —, realizează faptul fundamental din poemul eminescian : **preschimbarea spațiului exterior în spațiu sufletesc.**

Dar logica internă a fenomenologiei spațiale eminesciene nu se oprește aici : dacă spațiul sufletesc este prin natura sa inconturabil, nestructurabil, cu neputință de captat ; mai mult încă : este dilatabil, adică în necontenită și mai ales indefinită creștere, Eminescu a înțeles perfect acest lucru ; spațiul său poetic este **absolut deschis**, revărsat în universal ; și este lăsat nerezolvat și în felul acesta deschis de asemenea în indefinisabil, în inefabil. („Mai suna-vei, dulce corn pentru mine vreodată ?", ...„Și timpul crește-n urma mea... mă-ntunec !..."). Se împlinește astfel **absoluta libertate a spiritului.**

★

Rezultă din cele de mai sus că desfășurarea fenomenologică spațială în poezia lui Eminescu are sensul îndreptat din afară către interioritatea psihică : spațiul fizic, realitatea externă reprezintă material de construcție pentru orizonturi sufletești.

Lucrurile au loc invers în desfășurarea spațială din poezia lui Rainer Maria Rilke. La poetul german spațiul lăuntric este cel care se revarsă în afară pentru schimbul cu lumea. Dar nu cu realitatea văzută, cu „definitele" lucruri are loc comunicarea ; ci este vorba de un **schimb de inefabil** cu spațiile din adîncul necunoscut al aparentelor lucruri. Sîntem în prezența unui monism sufletesc extrem.

Dar o privire mai apropiată duce la constatarea că această deosebire fundamentală face ca fenomenologiile celor două spații — eminescian și rilkean — să fie complementare, fiecare dintre ele satisfăcînd două modalități fundamentale de a concepe raportul eu-cosmos și de a trăi spațiul metafizic al sufletului și al lumii.

Înainte de a analiza această complementaritate, este necesar să reliefăm elementele comune ale celor două viziuni spațiale :

a. În poemul eminescian spațiul fizic din afară este scos din starea sa geometrică aparent fixă și, după ce este redat adevăratei sale structuri, — mișcarea pe vectorii timpului, ai devenirii, — este infuzat cu vibrație muzicală sau luminoasă, saturat de energie poetică, de trăire poetică — și în felul acesta este convertit în valori lăuntrice, reinventat în larguri intense de suflet, așa cum se întîmplă, de pildă, foarte explicit în „Peste virfuri".

La Rilke are loc o neogeneză spațială totală în care perspectiva, măsura, distanța, — sînt inlocuite — cu „sufluI" stării poetice : un văzduh interior în expansiune aruncînd în afară un spațiu nou, activ : cîntul „zvîrle zări în care ne mișcăm". Acest spațiu alungă dinaintea sa spațiul zărit, — și de fapt părelnic, — în căutarea spațiilor inefabile din sufletul lucrurilor, din Necunoscutul cosmic, — spre integralitate sufletească absolută, sub semnul unei **voințe de poezie totală.**

Se observă că ambii poeți își încep fenomenologia spațială prin redarea spațiului extern propriului său adevăr în funcție de concepția fiecăruia : dacă Rilke destructurează spațiul din afară prin dezvăluirea inefabilului din lucruri și astfel acestea devin permeabile pentru comuniunea, interpătrunderea cu spațiile consubstanțiale întru negrăit ale sufletului poetului. — Eminescu, introducînd spațiul în fluxul duratei, infuzează lucrurilor nu numai mișcare, ci și hazard, indeterminabilitate ; timpul demontează spațiul, îl înscrie într-un cîmp de variabile absolut imprevizibile ; timpul deplasează spațiul din el însuși.

b. În ceea ce privește conținutul sintezei spațiale, la Eminescu acesta însumează practic toate spațiile ce pot fi concepute de efortul imaginativ al intelectului uman. În sinteza eminesciană intră pe de o parte cele mai variate spații tensionale conținînd ontologii pozitive, orizonturi mergînd de la spațiul dorului, al visului, al armoniei, al răsfrîngerii, al mitului, al idealului, al absolutului și pînă la spațiul anexat veșniciei, — spațiul transreal al geniului, așa cum apare în **Luceafărul** și în **Povestea magului călător în stele.** Dar, pe de altă parte, în această sinteză intră de asemenea spații intens negative, începînd cu cel al suferinții și al erorii cosmice existențiale și sfîrșind cu spațiul morții.

Spațiul poetic eminescian apare mult mai bogat ca diversitate și mai deschis decît cel rilkean prin varietatea potențialităților : idealitatea rămîne de neatins, dorul de neistovit, suferința perpetuă, însingurarea irezolvabilă, absolutul inaccesibil, eroarea ontologică ireparabilă, moartea ireversibilă. Aceste spații cu deschiderea **ad indefinitum** constituiesc nu numai o trăire poetică de cea mai puternică încordare, dar în același timp alcătuiesc un nesfîrșit rezervor de virtualități transformabile în energie existențială.

Universul poetic al lui Rilke este în întregime pozitiv, în sensul absenței de spații negative, nonexistențiale sau antiexistențiale. El constituie o totalitate continuă a lumii și în fiece moment realizabilă, — incluzînd zăritul și nezăritul, perceptibilul și insesizabilul, știutul și necunoscutul, trecutul și viitorul, — dar în același timp și orizontul morții, avînd un particular înțeles ontologic.

În accepția rilkeană, **Spațiul** însemnează mai mult decît lumea, aceasta fiind amputată prin faptul că-i lipsește marele văzduh al morții. **Spațiul** rilkean, pe care poetul îl mai denumește **Deschisul, Necunoscutul** sau **Ceea ce este înafară** („Căci înafară totul este fără măsură") — include și moartea concepută ca o stare contemporană consubstanțială și deci inseparabilă vieții. Un „imperiu dublu", singurul în care graiurile lirei pot deveni „tandre și eterne". Excluderea morții din „marele circuit", din integralitatea ontologică, ar însemna excluderea infinitului cosmic. Moartea este „acea parte a vieții" „care nu este întoarsă către noi și pe care nu o luminăm". Este ceea ce ne lăsa să întrevedem universul eminescian : un izvor al reînceputurilor. Un izvor al frumosului, afirmă Rilke, înțeles ca tot ceea ce abia începe într-o libertate absolută".

De asemenea, universul poetic al lui Rilke este o stare permanentă de interpătrunderi. Toate sînt deschise unele în celelalte, toate lucrurile au alcătuire „poroasă", permeabilă, transversabilă. Fiece lucru este un focar de infinită emanare și chemare magnetică a negrăitului ; iar sufletul nostru este prin excelență transversabil și ira-

— starea activă a spațiului : tensionalitatea perpetuă, vibrația, seismica permanentă ;

—tendința la expansiune a spațiului, la dilatare, neogenează spațială infuzată orizontului din afară și celui lăuntric ;

— utilizarea muncii drept mijloc suprem de transfer psihic al spațiului fizic și de dilatare spațială ;

—absoluta disponibilitate — în negrăit — a spațiului sufletesc și astfel absoluta disponibilitate a spiritului ;

—tendința la integralitate universală centrată de eul poetic, — monismul cosmic sufletesc.

Trecînd acum la analiza comparativă a celor două spații, trebuie să observăm de la început că atît pentru Eminescu cît și pentru Rilke, spațiul poetic nu constituie un receptacol exterior pasiv, inert, în care iau loc priveliști și lucruri și din care nu reținem decît desenul decorativ al perspectivelor ; — nu este o simplă evocare sau descriere, ci un fapt **pătimit,** îndurat, un act afectiv în curs de devenire, de facere și refacere : **spațiul ia naștere în momentul actului poetic, în ceasul trăirii poetice.** De aici tensionalitatea continuă a acestui spațiu.

V. CONSTANTINOS

În românește de Ion Brad

În plină maturitate a gîndirii și artei sale poetice, V. Constantinos a fost primit, încă de la început, cu un interes particular, atît de publicul cunoscător și admirator al poeziei moderne, cît și de cei mai exigenți critici. Atît la prima sa carte mai importantă, „Refracții", (1972), cît și la cea intitulată „Viață de funcționar" (1977), comentatorii au ținut să remarce insolitul universului său poetic, un anumit ascetism al stilului, care l-ar apropia, după opinia lor, și de Kavafis, și de Brecht. Nu știu pînă unde pot fi împinse asemenea asocieri, dar dacă am vrea să-l situăm pe V. Constantinos într-o filiație cu poeții români, pentru a ușura înțelegerea cititorilor, cred că locul său s-ar afla undeva între Bacovia și Marin Sorescu. Adică între poezia obsesivă, fără podoabe și cuvinte multe, a orașului cu existențe înghesuite, pîndit de pustiul și monotonia vieții de funcționar mărunt, și stilul sec, voit prozaic, ironic și autopersiflant.

Noutatea și interesul unui asemenea limbaj în mișcarea poetică actuală din Grecia vin de la superioritatea gîndirii, de la unghiul analitic, de la dezghiocarea aparențelor și viziunea critică asupra conexiunilor și contradicțiilor cotidiene. Avem de-a face, deci, cu un lirism al lucidității și esențelor, abia perceptibil în cuvinte, constituit în planul realității imediate și aburind, limpede ca roua, într-un cosmos, superior, dramatic, plin de întrebări și, uneori, de sentințe amare, definitive.

Avea dreptate Andreas Carandonis, poate cel mai autorizat critic de poezie din Elada de azi, formulînd aprecieri de genul următor : „Instalat în mărunțaiele acestei societăți, V. Constantinios «vede din interior» defilarea acestui ridicol și acestei nefericiri, pe care le analizează în profunzime, înfățișînd rezultatele analizelor sale subite prin dialectul delicat, exact și sec, al tradiției kavafiene, printr-o ironie flegmatică, ce trădează însă simpatia pentru lumea aceasta chinuită, invizibilă și aglomerată, care caută ajutor de la soartă, inundînd birourile publice".

Prezentînd, pentru prima dată, publicului românesc poezia lui V. Constantinos, țin să remarc faptul că ea este emanația unui spirit cultivat și de largi orizonturi umaniste, caracterizînd și activitatea unui eminent diplomat și prieten, Constantinos Vassis.

Atena, martie, 1981.

Ion Brad

Comunicare

Discuțiile se desfășoară foarte normal,
acordurile sînt formulate cu claritate,
dar înțelegerea este exclusă
din cauza necunoașterii limbii ;

translatorii sînt inutili,
vorbesc doar limba lor ;
în special lingviștii sînt în inferioritate,
antrenați în interpretări grosolane ;

un mijloc mai sigur de comunicare
rămîn gesturile surdomuților ;
conlocuitorii au șanse mai mari
să se facă înțeleși fără voie.

Succesele

Succesele recente
se-nnoiesc în fiecare zi,
dar cele mai vechi
sînt în pericol de-a fi distruse
pe fundul unui cufăr ;

de-aceea bine-ar fi, din cînd în cînd,
decorațiile să fie scuturate de praf,
medaliile să fie lustruite,
pergamentele să fie călcate,
cununile de laur să se stropească ;

iar avansările, mențiunile elogioase
și premierele morale
ajunge să fi fost înfășurate bine
în buletinele oficiale
că nu vor păți nimic.

Prizonieri

Lucrurile mari
se află lîngă noi,
pe drumul de vizavi,
în pagina următoare ;

niciodată însă nu le vom vedea,
pentru că cele mărunte
ne-au ucis simțurile
și ne țin subjugați.

Nici un efort nu are rost ;
unde s-a mai auzit vreodată
să se ocupe prizonierii
cu lucruri importante ?

Lupte inegale

Voi rămîne doar cu gîndul meu
cu acest implacabil
dar cinstit adversar,
să mai încerc o dată
cînd aș avea speranțe să înving.

Ne vom strînge mîinile,
rece, dar și cu oarecare încredere,
ca doi colegi vechi,
care cîndva au luptat împreună,
și-acum s-au regăsit
fiecare într-o grupare diferită,
dar își cunosc bine arta
și respectă toate regulile,
fără a se injosi
cu artificii și mijloace nedemne.

Și apoi imediat vom da lupta,
tăcuți, neîndurători,
nemișcați în întuneric,
pînă ce, la sfîrșit, unul din doi
— dar, vai, eu voi fi din nou acela —
se va retrage pentru a nu fi învins,
pentru a putea să reîncerce.

Brâncuși la Beaubourg

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

„Doamnișoara Pogany este nemaipomenită / bunică a sculpturii abstracte — scria Jean Arp în poemul „Coloana fără sfîrșit", și acest distih din poemul tradus de Ion Caraion este axul versurilor care se încheie astfel : „Era-n sfîrșitul zilei, dar văzduhul din jurul unei / păsări visa o străfulgerare săgetată și nu-și / da seama că a zburat pasărea și c-o apucase / către atelierul coloanei fără sfîrșit. / Cocoșul cînta cut-cu-ri-gu și fiecare sunet / punea cîte un zig și făcea cîte un zag în / gîtlejul său. / Cocoșul lui Brâncuși este un fierăstrău / de bucurie. / El taie ziua arborelui de lumină. / Toate aceste sculpturi ies dintr-o fîntînă umană : / Cocoșul / Foca / Portretul lui însuși : coloana fără sfîrșit / Peștele, regele-uriaș al cremelor care / înoată-n luntrea unui nor / Risipitorul fiu care urcă scara coborînd / Pinguinii ce ouă oul noului născut. // Își istorisește o fîntînă poveștile plastice".

Mă doare pustietatea din casa lui Brâncuși transplantată din fosta fundătură Ronsin, din Montparnasse, mai întîi în demisolul Muzeului de Arte Moderne al Franței de pe Avenue Wilson, iar apoi, din 1977, în vecinătatea complexului cultural Georges Pompidou de la Beaubourg, în inima cartierului medieval parisian, Marais, nu departe de fosta „Curte a miracolelor" descrisă de Victor Hugo în „Notre Dame de Paris".

Mă doare golul, acel „nimeni" din clădirea-atelier pripășită ca o atenanță în coasta unui castel de plexiglas, oțel și duraluminiu clădit pentru un veac al lumii viitoare ; mă doare plictisul supraveghetoarei care nu prea are ce supraveghea în acest isarlic computerizat al ultimului pătrar din secolul XX, loc bătut anual de șase milioane de vizitatori — super-record al frecvenței tuturor lăcașurilor de cultură ale Franței —, număr copleșitor din care nici unul la mie nu trece pragul casei lîngă intrarea căreia, pe o placă de marmoră, scrie : „Această clădire este reconstituirea atelierului pe care sculptorul Constantin Brâncuși, născut în România în 1876, mort la Paris în 1957, l-a ocupat în arrondismentul XV, pe fundătura Ronsin, timp de 30 de ani, pînă la moartea sa. Conform ultimei dorințe a artistului, operele și mobilierul său au devenit moștenirea Muzeului Național de Arte Moderne, interiorul fiind păstrat ca în timpul vieții artistului...".

Mă doare și acea „ultimă dorință", care o eludează pe cea cu adevărat „ultima", chiar dacă ea a fost „penultima" : Anume, vrerea lui Brâncuși ca atelierul și ultimele sale opere să fie restituite pămîntului natal, patrimoniului cultural al patriei sale, pe care gestul său l-ar fi înnobilat prin neîmplinita preluare cu una dintre cele mai mari avuții de spirit meritate de noi. Dar, pe atunci, minți obtuze s-au dovedit opace față de vrerea sculptorului octogenar și mîna întinsă cu inima în palmă i-a fost refuzată. Mă doare, și totodată mă bucură că astfel, atelierul lui Brâncuși rămîne cea mai senzațională achiziție a Muzeului de Arte Moderne al Franței care, dintr-o miraculoasă și irepetabilă galerie de artiști nu poate înfățișa în toată complexitatea lui nici un singur francez, ci doar un român, pe Constantin Brâncuși.

Mă doare transferarea atelierului din vechea clădire a Muzeului de Arte Moderne aici, la Beaubourg, unde Brîncuși e prea singur în furnicarul uman ce-l ocolește. „Mare oraș, mare singurătate" — glăsuiește un proverb, și vorba lui plină de tîlc trebuie înțeleasă în adevăratul ei sens, deoarece, în fostul lăcaș dintre Place de l'Alma și Chaillot, Brâncuși nu era niciodată singur. Mereu era lume acolo, colbul nu apuca să se cearnă poate peste albeața sculpturilor, și încăperile păreau locuite, doar gazda parcă plecase vremelnic, lăsînd ușa deschisă și capacul fîntînii ridicat, pentru ca drumeții osteniți de drumuri să-și potolească arșița setei. Aici, la Beaubourg, în vecinătatea complexului cultural cu aspect de rafinărie, petrochimică, prea puțini îi trec pragul. O jumătate de zi cît am filmat în interior, doar doi curioși au intrat să vadă comorile ascunse acolo. Supraveghetoarea discuta cu un tînăr olandez, înflăcărat adept al artei brâncușiene care căuta să pătrundă spiritul operelor marelui artist, încercînd să reconstituie atmosfera din vremea cînd atelierul trăia și gazda era acasă. Olandezul și supraveghetoarea ședeau pe scaunele de piatră ca niște clepsidre, aidoma celor din jurul mesei tăcerii, și mîncau „hot-dog", bînd bere din cutii metalice. Firimituri de chiflă cădeau pe masa netăcerii și vorba se auzea stinsă ca un ecou de pe altă lume. „Contemplîndu-și spre bătrînețe viața — scria Petru Comarnescu —, Constantin Brâncuși mărturisea cu un amestec de uimire, durere, duioșie și bucurie recunoscătoare : «Viața mea nu a fost decît un șir de minuni». Nu se aștepta însă că viața lui va căpăta aspect de mit, că mai fiecare operă a sa va lăsa să se contureze în jurul ei legende, ca și savante comentarii estetice. Însești inovațiile creației sale, care au deschis drumul sculpturii moderne de pe la 1907 și pînă către mijlocul secolului nostru, nu sînt lesne de explicat, și de aici bogăția, varietatea, contradițiile din comentariile privitoare la opera sa, precum și asupra omului care a fost. Nu știam ce este mai dificil în cazul său : descoperirea prin om a operei sau, dimpotrivă, înțelegerea operei prin calitățile umane ale autorului ei..."

Mi-l amintesc pe Miron Radu Paraschivescu, în ultima zi a sa la Paris. Îl luasem de la Gare de Lyon, unde poposise revenind dintr-un

sanatoriu din Haute Savoye, de unde trebuia să-l duc la niște prieteni ai lui, s-o ia pe Lena, cu bagajele, și apoi să-i conduc la aeroportul Le Bourget. Pe drum, mi-a cerut să trecem pe la Muzeul de Arte Moderne, ca să intre o clipă la Brâncuși. Singur. Mi-a cerut să rămîn în mașină, și să-l aștept, că nu va zăbovi mult. Dar timpul trecea, și vremea plecării se apropia implacabil. Am intrat sfios, nevrind să-l tulbur, și l-am văzut stînd rezemat de tocul ușii atelierului lui Brâncuși, cu privirea pierdută în gol. Murmura : „Eternitate, eternitate, lăsați-mă să număr pînă la zece..." Cine a spus asta, Miroane ? Brâncuși ? „Nu.. Aragon... Eu sînt abia la trei și trei sferturi... Brâncuși a apucat să rostească prima silabă din cuvîntul «zece»... Acasă, băiatule, acasă, acolo ne este locul bucuriilor, al necazurilor, al mîngîierilor și al umilințelor noastre... Acasă !"

A fost ultimul om pe care îl văzusem în pragul atelierului lui Brâncuși, din vechiul său sediu, pînă am revenit aici, la Beaubourg, în vecinătatea „Curții miracolelor"...

REVISTA STRĂINĂ

● **CU PRILEJUL** centenarului Enescu, la sediul UNESCO din Paris a avut loc o reuniune festivă și un concert în programul căruia au figurat creații ale marelui compozitor român. Totodată, a fost inaugurată o expoziție de fotografii avînd ca subiect viața și activitatea lui George Enescu. În cadrul acestor festivități, care s-au desfășurat sub patronajul directorului general al UNESCO, a fost relevată contribuția strălucită a compozitorului român la îmbogățirea tezaurului muzicii românești și universale. Concertul Enescu a fost susținut de cunoscuții soliști Ion Voicu, Valentin Gheorghiu, Dan Grigore, Viorica Cortez, Dan Iordăchescu și de cvartetul „Voces" din Iași ● În Brazilia, printre manifestările organizate în cadrul centenarului Enescu, postul de radio „Cultura" a transmis un program dedicat compozitorului român ● În Grecia, Orchestra simfonică a Filarmonicii „George Enescu" a oferit un concert, de fapt, primul concert al sezonului muzical atenian, la teatrul „Irod Atticus" de la poalele Acropolelor. Urmărit de un numeros public și transmis de postul de televiziune, concertul s-a deschis cu Rapsodia I de George Enescu. ● În S.U.A., centenarul Enescu a prilejuit, printre alte manifestări, organizarea unui recital al solistei Teatrului de operetă din București, Cleopatra Melidoneanu, la Carnagie Recital Hall din New York. Au fost interpretate piese de George Enescu și de alți compozitori români.

● **MAI MULTE** manifestări culturale consacrate României au fost organizate în ultimul timp peste hotare reliefînd prestigiul de care se bucură țara noastră pe diferite meridiane ale lumii. Astfel, în cadrul unei festivități care a avut loc în capitala Republicii Democrate Vietnam, Bibliotecii naționale din Hanoi i-au fost donate opere ale tovarășului Nicolae Ceaușescu precum și alte lucrări social-politice, economice și culturale ● Ambasada română din Maroc a donat Bibliotecii regale din Rabat setul de albume „Strămoșii românilor — vestigii milenare de cultură și artă" ● La Biblioteca universității Sorbona din Paris a avut loc inaugurarea expoziției „România — cultură și tradiție", în cadrul căreia de un interes deosebit s-a bucurat expoziția de carte românească, în cadrul căreia, la loc de cinste figurează ultimele opere în limba franceză ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România și lucrările elaborate de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu.

● **PRESTIGIOSUL COTIDIAN** francez „Le Monde" recenzează sub semnătura lui Edgar Reichmann primul volum al frescei lui Vintilă Corbul „Căderea Constantinopolului", apărut recent la Paris. (Vintilă Corbul, **Tempete sur Byzance, 1. La chute de Constantinopole,** traduit du romain, **Stock**). Prezentînd personalitatea autorului, cronicarul atrage atenția asupra succesului de public pe care îl au în țara sa cărțile lui Vintilă Corbul, ca și munca enormă de documentare care stă la baza acestor volume. Reichmann nu vede în cartea scriitorului român numai o bună istorie romanțată ci și o scriere care explică irezistibila ascensiune a turcilor ca și cauzele care au dus la dispariția Imperiului bizantin. Marșul implacabil al învingătorilor e realizat prin descrierea nuanțată a evenimentului, remarcîndu-se de fiecare dată adevărata preocupare a lui Vintilă Corbul : narațiunea minuțioasă și exactă a dezintegrării Bizanțului în circumstanțe care prezintă ciudate înrudiri cu evenimente ale istoriei contemporane, afirmă cronicarul.

● **CEL DE-AL 3-LEA FESTIVAL** internațional de poezie și muzică „Polyphonix 3" va avea loc săptămîna viitoare în mai multe săli din capitala Franței (Centre américain, Centre yougoslave, Centre Pompidou). Manifestarea va fi inaugurată printr-o amplă dezbatere asupra funcțiunii dinamice a culturii în societatea actuală. Au fost invitați să participe peste 60 de poeți și personalități ale jazzului contemporan. Printre invitați se găsesc Maurice Roche, Brion Gysin, Gherasim Luca, Edouard Glissant, Jean Pierre Faye, Tanhar Ben Jelloun, Jacques Roubaud etc.

● **PRINTRE** manifestările care vor celebra împlinirea a douăzeci de ani de la moartea lui Blaise Cendrars se numără și colocviul organizat de asociația care îi poartă numele și care va avea loc la mijlocul acestei luni, la Universitatea Paris Nanterre. Referatele și discuțiile vor fi axate pe relevarea postumității poetului inscriindu-se sub emblema „Blaise Cendrars : vingt ans après".

● **IN 1982** se va sărbători împlinirea a 1500 de ani de la întemeierea Kievului. Cu acest prilej vor fi organizate numeroase manifestări culturale și artistice care vor omagia evenimentul. Un film artistic de lung metraj va fi consacrat marelui duce Iaroslav, supranumit „cel înțelept", conducător al Rusiei Kieviene în perioada 978—1054. Evenimentele petrecute în urmă cu un mileniu vor fi transpuse pe ecran de regizorul sovietic Grigori Kohan. Echipa sa de filmare va beneficia de asistența unor istorici de renume ale căror sfaturi sînt considerate deosebit de importante pentru reconstruirea cadrului istoric, a decorurilor, a costumelor purtate de suita ducelui, a condițiilor în care se desfășurau luptele de apărare împotriva pecenegilor. Rolul marelui duce Iaroslav va fi interpretat de cunoscutul actor Anatoli Solonițin.

● **PRINTRE** ultimele premii literare franceze notăm pe cel atribuit lui Antoine Blondin pentru ansamblul operei sale (**Le prix Kleber-Haedens,** valorînd 100 000 de franci) și pe cel decernat criticului Elisabeth de Fontenay, pentru eseul său „Diderot ou le matérialisme enchanté", apărut la **Grasset** (**Le prix des critiques**). Premiul **Fémina-Vacaresco** a fost obținut de Yves Florenne pentru eseul „Ouvertures errance et les clés de la liberté" (P.U.F.).

SPORT

Hai să ghicim în cafea

După o zi uscată ca un craniu de lup uitat în sulițe, stau lungit pe laviță, într-o terasă cu geamlic legat în plumb, și ascult bîrfa ploii în vițele de iederă, caprifoi și mărgăritare subțiri. După amiază am zăbovit două ceasuri în luminișurile stadionului din Ghencea. Și m-am simțit acolo ca un măr scuturîndu-se pe un colț de moară și pe gura unei fîntîni. Mi-au plăcut și m-au încîntat jucătorii aruncați de Steaua în cîmpul furtunilor. Ei anunță înscăunarea unei domnii lungi și frumoase. Talentați și ambițioși, cunoscînd bine prețul aurului, îi văd repede urcînd în vîrful muntelui. Ars în spate de dogoarea grîului (stadionul militarilor, zidit în margine de oraș, pare, în ajunul secerișului, un superb promontoriu pe care scapără gîndurile roșii ale spicelor) m-am întrebat : de ce nu-l vede Valentin Stănescu pe Giuchici de la Jiul în echipa națională ? Și mi-am răspuns cu două fire de negară : ca să ne dea cu valu-n prispă, tocmai cînd am adunat cărămizi pentru reparat casa. Giuchici și Radu II sînt numele cu care trebuie să primenim împletitura linie de atac din meciul cu Norvegia.

Simpatizez deschis, la ora de față, cu Dinamo, Craiova și Argeșul. Echipa din Ștefan cel Mare, din păcate, zăbovește în țipare căptușite cu fluturi morți. Dinamo. Ea numără în rîndurile ei vreo șapte jucători cărora, altădată, le-ar fi căzut și barba și părul și tot n-ar fi ajuns să se alinieze umăr la umăr cu Pîrcălab, Varga, Dinu, Lucescu, frații Nunweiller. Născuți pe vine, cu ochii pe brînci, ălora vreo șapte (dacă n-or fi și mai mulți) le-au crescut oase pe vocale, se întîlnesc cu mîngea doar prin șanț și atunci gem de frică să nu-și jupoaie lutul de pe frunte. Priviți-i atent și veți vedea că nu sînt plini decît de făgăduința unui loc de la mijlocul clasamentului.

În schimb Craiova și Argeșul (de la un timp și Corvinul) își spală rănile cu iarbă și rouă. Echipele acestea se bat pentru bucuria tribunelor. Cei mici și fără rost prin divizia A le rostesc numele cu groază și prin somn. Marele mister al talentului ! Care se numără cu lumina curgînd în floarea cu petale proaspete. Cei mici și fără rost prin divizia A, avînd în șira spinării batoane de vanilie, sticluțe de rom și pîrtie de zahăr pudră, își apără umilința făcînd colive pe care le mănîncă împreună cu arbitrii. Dar cînd ajung la Craiova sau la Pitești plătesc cu sînge teatăr pentru toate învîrtelile.

Am vești negre care mă fac să nu-mi mai placă în nici un chip F.C. Brașov. Am crezut în Proca, dar acum trebuie să-i spun că nici-un deal nu-i cu adevărat greu de urcat dacă valea de după coamă te-așteaptă complice. Cine are urechi să audă. Chiar și dracilor ar trebui uneori să li se schimbe coarnele în urechi.

Plouă, dar mă gîndesc că la Iași, Cluj-Napoca și Slatina chiar pe ploaie și în pragul nopții fierbe teribil apa morților. Nu se știe cine va face cird cu Galații și Baia Mare ca să-și plimbe corăbiile pe apa simbetei — și ăsta e singurul lucru palpitant al sfîrșitului de campionat. La Iași, la Cluj, la Slatina și-n strada doctor Staicovici din București a trecut vremea călărețului fără cap, acum e vremea calului cu capul tăiat și călărit pe deșelate de patru, cinci, șase soldați ai năpastei care-i smucesc în zece părți, trăgînd de bidineaua cozii, ca să-l ducă la păscut, în același timp, și pe-o miriște de orz și-ntr-o pădure pîrjolită de foc și-ntr-un lighean de coacăze. Atenție mărită : jocul deștelor opărite se face pe aur !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
25
(999)
Sîmbătă
20 iunie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

FORUMUL DEMOCRAȚIEI MUNCITOREȘTI

Un apropiat eveniment, cel de al II-lea Congres al consiliilor oamenilor muncii, polarizează atenția întregii țări, fapt semnificativ dacă ne gîndim că el proiectează o vie lumină asupra fenomenului social-politic și economic românesc, asupra democrației noastre socialiste. Preparativele de pînă acum, adunările generale ale producătorilor bunurilor materiale și spirituale din întreprinderi și instituții sînt edificatoare în acest sens. Dezbaterile care au avut loc sînt de natură să releve ele însele stadiul și starea propriu-zisă a democrației, marea sa viabilitate, exercițiul permanent al acesteia, asigurat printr-un întreg sistem de norme și valori, de la dialogul, consultarea în orice domeniu și pe orice problemă cu masele și pînă la implicarea, prin participare directă, concretă a acestora la decizie, la stabilirea celor mai optime măsuri și soluții care să dea o finalizare de durată, cît mai temeinică, programului stabilit de partid, program dezbătut și asumat de către întregul popor.

Experiența românească din ultimii ani are puternice temeiuri de conștiință și spirit viu, inovator. Și, se știe, la baza întregului acest edificiu pe care îl reprezintă adîncirea și perfecționarea continuă a democrației stau, căutătoare, ideile și concepțiile partidului nostru conducător, ale secretarului său general. Dimensiunea unei întregi opere de cea mai înaltă și mai profundă motivare politică și socială răzbate din fiecare demers al partidului și statului nostru, din fiecare demers și inițiativă ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, un fapt care ține deja de istorie de-acum, tot așa cum ține de însăși viața și condiția noastră. Au fost create organisme și au fost instituționalizate forme concrete, specifice ale democrației, s-au asigurat mijloace și s-au creat condiții pentru ca aceasta să funcționeze neîntrerupt și să se constituie într-o adevărată forță a progresului și civilizației, o condiție esențială pentru un nou tip de relații și un nou tip de raporturi în societate, între oameni, întărind și amplificînd acea solidaritate de crez și de voință între toate categoriile sociale, unitatea lor de nezdruncinat în jurul partidului, al secretarului său general. Nu întîmplător, astfel, toate aceste adunări care au prefațat de fapt evenimentul au trimis telegrame în care și-au exprimat voința sigură și dorința unanimă ca în funcția supremă de președinte al Consiliului Național al oamenilor muncii, la apropiatul Congres să fie reales tovarășul Nicolae Ceaușescu. Aceasta spune deja mult despre ambianța, despre climatul societății noastre și depune garanție asupra prezentului și viitorului întregii națiuni.

Doi sînt termenii de fond ai actualului moment politic și social românesc, cu evidente deschideri asupra fenomenului însuși al democrației : **participare** și **implicare**. Și ambii se află într-un permanent raport de identitate Ei acoperă deopotrivă sarcinile și răspunderile societății, ale factorilor de decizie ca și sarcinile și răspunderile individului, munca și viața sa. Reprezentativitatea democratică interesează desigur în gradul cel mai înalt și ea este de natură să deschidă noi orizonturi, noi temeiuri afirmării puternice, creatoare, a personalității omenești. Pentru continua perfecționare și bunul mers al treburilor, o importanță deosebită o are, așa după cum se știe, modul cum funcționează și se realizează normele și preceptele democrației. Ele servesc muncii și creației, existenței noastre, a tuturor. Într-un anume fel, democrația este un permanent indicator social, un fin mecanism care ordonează și reglează toate demersurile gîndirii și acțiunii noastre sociale, este o calitate a moralității și cuprinzătoare în care se reflectă tiziconomia moral-politică și socială nu numai a individului ci a întregii societăți.

În același timp, ca orice fenomen de extrucție și motivare amplă, socială, democrația este o școală, o experiență care se constituie și se învață neîntrerupt. Stabilindu-și propriile sale organisme și propriile sale instituții, ea devine totodată principalul mod de conducere, factor hotărîtor în asigurarea drepturilor și libertăților individuale, în accelerarea progresului economic și social. Gîndită și aplicată în acest sens, democrația atinge absolut toate laturile și compartimentele vieții, deschizîndu-se neîntrerupt spre nou, spre acele noi modalități care permit o nouă calitate în muncă, gîndire și creație, o nouă calitate în tot ceea ce ne propunem și înfăptuim. Din acest punct de vedere, cei doi termeni de fond ai săi — **participare** și **implicare** — indică sensul și sursa de emanație propriu-zisă, aria vastă, deosebit de complexă în care fenomenul democratic românesc se realizează pornind de la mase și întorcîndu-se la ele,

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

Lucrări de Sabin Ștefănuță din ciclul „Anotimpuri", în paginile 1, 3, 4 și 5

Ființa românească și limba latină

de Constantin Noica

În nici o limbă, probabil, la „a libera" nu se spune ca la noi : a da drumul. Cînd un copil sau o fată spun : „dă-mi drumul", ei nu știu desigur ce spun. Dar nu o știm bine nici noi, oamenii maturi și cultivați. Căci a da drumul, cu o arată Sextil Pușcariu, înseamnă a *arăta* drumul, într-un desiș de codru sau la o curmătură de dealuri unde te-ai trezit. Iar dacă și popoarele se pot trezi în desișul istoriei sau la o curmătură de căi ale altora, mai puternice în acel ceas, atunci se poate spune că nouă, românilor, limba latină ne-a dat, *ne-a arătat drumul*. A nu ști aceasta, a uita ori a *nesocoti* aceasta, se poate plăti cu ființa ta ca popor, chiar dacă ființezi mai departe ca populație undeva pe harta globului.

Dar noi avem o dovadă concretă și apropiată istoricește cu privire la ce înseamnă limba latină pentru unitatea noastră. La unele popoare vecine, catolicismul, cu limba latină ca veșmînt (uneori și limbă a cancelariilor și administrației) a putut dezbina : pe croați catolicismul i-a înstrăinat de sîrbii ortodocși, pe polonezi i-a desprins de masa slavă, pe ungurii catolici i-a putut învrăjbi cu cei reformați ; căci conflictele religioase — suprapuse desigur celor economice și de clasă — au fost cele mai zguduitoare din istorie, așa cum se vede chiar astăzi în Irlanda. La noi însă s-a întîmplat ceva uimitor istoricește, în Transilvania aceea a tuturor descălecărilor românești : tocmai dezbinarea religioasă ne-a favorizat unirea, și anume prin limba latină, care ne-a arătat drumul.

Nu vom invoca niciodată îndeajuns — spre a arăta cine sîntem și cum ne-am regăsit — dezbinarea religioasă ce s-a produs între români, sub acțiunea calculată a puterilor stăpînitoare, prin ralierea unei părți a populației autohtone la catolicism. De dezbinarea unităților cu ortodocșii dă oricînd mărturie amintirea Mitropolitului Andrei Șaguna. Dar cei ce urziseră scoaterea românității din matca ei uitaseră de limbă, de limba latină ! Iar limba aceasta, în mina *latiniștilor* ardeleni, a devenit instrumentul de trezire a românității și, pînă la urmă, de unificare a ei.

Coborîți pînă la București, unde în larga măsură ei au creiat Academia (așa cum Gheorghe Lazăr, ardeleanul din Avrig dădea școala româ-

Continuare în pag. a 7-a

Cîntec latin

Limba, limba e o țară
pentru toți părinții ei
care-n timp o semănară
cu istorie și zei ;

Din cîmpiile latine
ies cuvintele dormind
ca ființele divine
într-un luminos colind ;

Cum pămîntul stă sub cer
vorbitorii stau sub limbă
dînd aceluiași mister
sufletul ce nu se schimbă ;

Iubitorii — adevărați
vor iubi întîi poporul
limbii ce ne face frați
creatorul — nu decorul.

Gheorghe Pituț

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

POEZIA, AZI

Un cuvînt-cheie în jurul căruia se învîrt încercările de definire a poeziei mai noi, este „realul". Un tînăr poet atrăgea atenția asupra faptului că respectivul cuvînt e extrem de periculos și trebuie evitat cu orice preț. Dar tocmai de ce te ferești peste aia dai, zice românul. Lăsînd gluma la o parte, nu e lipsit de interes să ne oprim puțin asupra cuvîntului incriminat.

Trebuie, mai întîi, precizat sensul pe care realul îl are aici. Cînd se vorbește despre „priza la real" a poeziei mai noi, realul nu e opus imaginarului, ficțiunii ; ci sensul său este dat de cuplul real-conceptual. Tendințelor conceptualizante, „puriste", estetizante li se opune insistența asupra concretului, asupra realității ca prim nivel de contact : ordinea realului ca limbaj comun, la îndemînă, funcționînd ca un „cod" corespunzător unei noi epoci și, prin aceasta, unei noi mentalități, unei noi modalități de perepere a existenței. În mecanismul psihologic al unei asemenea mutații (și deci în „figura spiritului creator") intră și cîteva lucruri care țin de o sociologie a epocii moderne. Existența caleidoscopică, secolul vitezei, sarabanda cotidianului, bombardamentul informațional, citadinismul acut, presiunea mijloacelor de mass-media — toate acestea marchează decisiv psihologia umană, care se vede astfel forțată către o „superficialitate" de manifestare. Este integrat cu precădere primul nivel al existenței, cel concret, cel al „realului", în timp ce ordinea cotidianului începe să acuze abstractizarea, visul etc. drept romantism, anacronism. De aici, în sfera poeticului, o hegemonie a concretului nud, a obiectualului. O a doua posibilitate este aceea a însinuării planului conceptual sub masca acestei acute concreteți. Începînd cu anii avangardei poetice europene, ambele direcții au fost urmate. Prima, poezia obiectuală, a fost dusă pînă la ultimele consecințe, fără a-și găsi însă deplina validare în chiar interiorul propriilor

Ion Bogdan Lefter

Continuare în pag. a 6-a

Însetat de real

Poeții cei mai alintați de critică sînt autorii programatici, ușor de răsfoit. dar imposibil de citit cu adevărat. Ei se evidențiază prin literalitate, prin [illegible] cu prețiozități doctrinară. Materia lor elementară alimentează speculația critică, printr-un straniu paradox, care transformă pasta informă a cuvintelor într-o „supă metafizică". Culmea, tocmai acest fenomen ar trebui contemplat în chip de „model" intelectual al lumii, dacă țesătura ideatică prea fragilă a unor asemenea construcții nu s-ar rupe atît de curînd sub grohotișul cuvintelor prăvălite la întîmplare. Oricum, viziunea descoperită cu atîta voluptate în cărțile poeților are un punct de plecare ideologic, este deci consecința unui „filtru" teoretic, oricît de pretențios ar părea că sună acest cuvînt. Poeții care să poată fi recitiți, a căror materie să poată fi ținută sub ochi și să foiască de realitate, să „intenționeze" ecouri proprii, în afara tuturor înțelesurilor preconcepute, sînt mai rari, prețioși în sensul bun al cuvîntului. Nu ne displace nici chiar nuanța ușor peiorativă a atributului. Prețios și manierist este poetul întotdeauna, scoțind cuvintele din cenușiul existenței de fiecare zi, și acordîndu-le străluciri care nu sînt întotdeauna naturale. Lirismul său, rezonanța nefirească a unui secret ascuns în cuvinte îl apropie de noi, „însetat de real", cum ar spune Marius Robescu. Bucurîndu-se de un solid succes de stimă, autor al unei „ediții definitive" de la „Cartea Românească", după alte cinci cărți de poezie, Marius Robescu este de fapt unul dintre puținii scriitori de astăzi care pot fi recitiți pentru simpla bucurie a lecturii, iar criticul care glosează pe marginea lui încearcă forma de caligogie despre care vorbea Călinescu, ținîndu-i versurile sub ochii cititorului, pentru a-l convinge de valoarea lor, pentru a-l obișnui cu motivele și expresia unui artist ce se cuvine a fi cunoscut.

Poezia lui Marius Robescu surprinde gesticulația lirică a unui personaj meditativ și solitar, cu aspirația de a se salva din plasa înșelătoare a unor ficțiuni care-i pot fura existența, care îl alienează, am putea spune cu un cuvînt la modă. Realul înseamnă tocmai posibilitatea de a nu mai fi înșelat, de a nu mai rătăci în hățișurile existenței. Reale sînt prietenia, dragostea. frumosul, sufletul omenesc ce tinjește spre nemurire, liniștea naturii și gloria ei împăcată cu sine. Poezia izvorăște din grația de a descoperi totul în cuvintele ce fac posibilă substanța

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 2-a

● În acest număr : ● Cronica literară. Cartea de debut ● Tineri, în numele poeziei ● Proză de Mircea Micu ● Poeme de ● Ovidiu Genaru ● Ion Drăgănoiu ● Rodian Drăgoi ● Ioan Liviu Stoiciu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● „Fantasticul, dimensiune a prozei scurte românești" de Nicolae Ciobanu ● Confabule de Iulian Neacșu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapamond

Dimensiunea autenticului

O poetică ce stă sub semnul căutării neliniștite a „celui ce sîntem prea obosiți să vedem" ne propune Franz Hodjak *(„Țigări umede și dor de călătorie" — ed. Dacia 1980) reprezentant al unei importante generații de poeți de limbă germană din țara noastră. Pe linia unei tradiții culturale, această poezie se remarcă printr-o austeritate a expresiei, prin înghețarea sentimentului, deci cenzurarea afectivă și dezvoltarea unei poetici a gestului, retorică și discursivă, ce duce cu gîndul la avatarurile post-expresionismului.*

Nu este mai puțin adevărat că pornind de la o tradiție livrească ce poate ajunge pînă la Karl Krolow și Gottfried Benn și la mai apropiații Oskar Loerke și Günter Eich, poezia germană din România își trage seva dintr-o realitate

Traian T. Coșovei

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Memoria cîmpiei

● Așezat între vămile sudului, orașul Băilești respiră prin memoria cîmpiei, dar, mai ales, prin faptele sale. Faptele sale înseamnă agricultură, industrie și cultură.

Cu trei mari întreprinderi industriale, Întreprinderea de piese turnate, Fabrica de celule electrice și Întreprinderea mecanică, Băileștiul are o pondere semnificativă în planul economic al județului Dolj, investițiile fiind, pe an ce trece, mai mari, pe măsura unui oraș al timpului său.

Băileștiul organizează între două revelioane un mare Festival de muzică populară și ușoară, intitulat : „Primăvara băileșteană".

Băileștenii au avut dintotdeauna primăvară, însă, ca spiritul olteanului să fie deplin, de opt ani și-au luat în arendă una a lor și-au intitulat-o simplu : „Primăvara băileșteană".

Au participat concurenți din toate zonele folclorice ale țării, relevîndu-ne, încă o dată, frumusețea limbii și cîntecului românesc.

„Mindro cît ești de frumoasă / te-aș pune picior la coasă / toată ziua aș cosi / noaptea nu m-aș hodini", spunea într-o doină Gheorghe Istudor din Caraș-Severin, cîștigătorul locului I.

Celelalte premii la muzică populară au fost : Ion Filip din Maramureș, Alexandra Ilie din Argeș, Relu Mirea din Dolj, Mariana Josan din Hunedoara. S-au mai acordat zece mențiuni. Deci, festival mare la Băilești, onorat de gazde și concurenții de muzică populară cu Televiziune, cu nunți cu trăsuri și călăreți și lume și lume. Reținem ideea profesorului Florin Georgescu de la Conservatorul **Ciprian Porumbescu**, președintele juriului, ca în viitor acest frumos festival să fie profilat numai pe muzica populară românească.

La încheierea festivalului, sub un salcîm bătrîn, aproape uscat, mi s-a părut că zăresc pentru o clipă umbra lui Ilie Moromete care s-a adresat cuiva de dincolo de vreme : „— Bă, să știi că o să plouă, mi-a spus mie Marin Preda aseară".

Sub salcîm nu era nimeni.

Petre Ivanțu

REFLEX

Mai multe semne

Troia nu fusese descoperită iar celebrei piramide nu-i venise încă sorocul să nască, faraonul-copil nici nu tresărea. Deși Homer aproape că vedea și conducea parcă lucrările de descoperire, căutînd de secole să depună mărturie prin cuvînt asupra locului unde cazmaua avea să se lovească de coastele misteriosului cal. Și în Egipt, tot la fel, piramidele punctau semne pe cer. Numai într-un singur loc, nici chiar un ochi de specialist nu putea să bănuiască uriașa explozie de aur care avea să se numească și cel mai mare tezaur, dar și cel mai dramatic, cu un destin de mare peregrin și, pînă nu demult, mai pe față sau mai pe ascuns, în permanență frustrat. Schliemann îl privea în muzeul din București după ce fusese a doua oară recuperat și se gîndea desigur la Troia. Numai că acolo lucrurile erau într-un fel clare și ghidul, chiar dacă orb, îl aștepta. Aici însă, așa cum spuneam, nimic nu putea să prevestească marea descoperire. O simplă și umilă carieră de piatră cu niște cioplitori și mai simpli și mai umili își trăiau pe din două viața și formau laolaltă un fel de scorbură în timp prin care se scurgeau la vale, rînd pe rînd, și rupturi albe de oase și puhoaie vii, secetoase, de ape, povîrnișuri crude de deal care se amestecau încet încet cu iarba și fortau pragul de jos, spre cîmpie.

Cîteva întîmplări au avut însă darul să ajute norocul. Și dacă n-ar fi fost ele, atunci, putem bănui cît de cutremurător răspunsul ar fi incrementit, poate și azi, sub semnele neștiutului. Una — a fost că în vremea aceea pe moșia episcopatului de Buzău se construia o biserică. Alta — că piatra care se utiliza era cerută de la această carieră. Și alta — dar cîte altele nu sînt ? ! — că dintre toți cioplitorii de-acolo, așa se spune, aproape

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 2-a

CONJUNCTURI ASTRALE

De la carte la carte, Ion Caraion continuă să fie el însuși, adică semănînd cu nimeni, paradoxal față de poezia proprie anterioară, întinzîndu-și capcane și evitîndu-le, aproape imposibil de fixat într-o formulă, decît cea poate a comparației dintre poezie și un seismograf extrem de fin, dînd mărturie pentru necontenite convulsii. Sigur, Ion Caraion este un spirit neostenit, sigur nimic nu trece pe lîngă sensibilitatea-i extraordinară fără ecou, sigur avem de a face cu una dintre cele mai acut interesate de social conștiințe pe care poezia românească le-a avut vreodată, sigur este că modul în care impulsul din ceea ce numim existență în ceea ce devine poezie este, la el, imprevizibil. Din acest ultim punct de vedere, rezultă și unitatea complicată și complexă a poeziei lui, una **de poezie,** una de luptă cu poezia, una de neistovire în fața problemelor pe care le pune nu viața ca viață, ci viața ca poezie. Evident, o analiză a ideilor vehiculate de această poezie saturată de social, de realitate, de întrebări, de mistere, de răspunsuri uneori, este posibilă, însă nu lesnicioasă. Marele curaj al poetului este de a nu „traduce" în vers, ci de a vedea lumi, umanități, de a naște stări, de a evita mimesis-ul, oricît de tentant ar fi în a numi binele ori răul. Ceea ce oferă Ion Caraion în **„Dragostea e pseudonimul morții"** nu este vorbirea în poezie, ci gîndirea, trăirea în poezie. Repet, un program atitudinal există pretutindeni în aceste poeme. Posibil este a desprinde chiar un fir călăuzitor, acela al veghei împotriva degradării, al vigilenței împotriva debusolării, al amenințării neantului, cînd, cum spune undeva poetul, nici Dumnezeu nu-și ia nici o răspundere. Cele trei mari cicluri — „Teritoriu ars", „Cîntece în poziție de tragere", „Regii din Pont" — mai ales rechizitorii împotriva golirii lumii de idealuri superioare sînt, mai ales salve trimise către tintele flascului și alunecosului și cameleonismului și fanariotismului și paradei de vorbe goale și bacșișului de favoruri, circului de sentimente fie în fața vieții, fie în fața morții, fie în fața dragostei, fie în fața urii. Se poate vorbi, ca program moral al acestei poezii, chiar de o anumită inflexibilitate patetică prin care se cere judecat omul și omenirea, de o asprime, nu limitativă, dar în care nu-și află loc umbrele, colțurile întunecoase, cotloanele pentru adăpostirea minciunii, lașității,

Platon Pardău

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

CITORI DE LIMBĂ ȘI CULTURĂ ROMÂNEASCĂ

Am pe masă de cîtva timp o carte excepțională, „Dascăl de cuget și simțire românească", de aproape șase sute de pagini, carte de știință istorică literară datorată scriitorului Antonie Plămădeală, autorul romanului **Trei zile în iad** apărut nu demult la Editura **Eminescu,** tradus și în alte limbi.

Cartea începe de la Putna și Curtea de Argeș, de la Ștefan cel Mare și Neagoe Basarab — acești domni ai culturii românești — și sfîrșește în zilele noastre avînd un singur gînd central urmărit pas cu pas, vreme de cinci sute de ani, pe tot spațiul românesc al celor trei provincii, dar și în toată Europa implicată în procesul de formare și afirmare a limbii și culturii românești. Căci acesta-i miezul cărții, aici în jurul Carpaților. Este o carte de căpătîi în cultura noastră, scrisă cu forță de convingere, în spatele căreia stau biblioteci, arhive și documente — cam toată moștenirea noastră culturală de pînă astăzi, plus interpretările asupra ei din țară și străinătate, la zi. Cum s-a afirmat limba și cultura românească aici, cîte jertfe, ce minți de

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

ION VLAD: «„Cărțile" lui Mihail Sadoveanu»

Interesul actual, tot mai accentuat pentru opera lui Sadoveanu nu mai surprinde pe nimeni. Savin Bratu (**Mihail Sadoveanu. O bibliografie a operei**) Constantin Ciopraga (**Mihail Sadoveanu**). Nicolae Manolescu (**Sadoveanu sau utopica cărții**), Pompiliu Marcea (**Lumea operei lui Sadoveanu, Umanitatea sadoveniană de la A la Z**), Zaharia Sângeorzan (**Mihail Sadoveanu, teme fundamentale**), Al. Paleologu, (**Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu**), Mircea Tomuș (**Mihail Sadoveanu**), G. I. Tohăneanu au asediat prin interpretări globale sau studii parțiale din variate unghiuri și cu diverse instrumente de cercetare și metodologii (mitic-arhetipale, descriptiv- analitice, sociologice, tematiste, structuralist-stilistice) universul sadovenian. Ca să nu mai vorbim de multitudinea de eseuri, articole, contribuții documentare etc., din alte volume de istorie și critică literară, reviste, ziare etc. Acestor tentative li se asociază acum, Ion Vlad cu o incercare de investigare a retoricii prozei sadoveniene (**„Cărțile" lui Mihail Sadoveanu, Ed. Dacia, 1981**). Autorul își dezvoltă eseul, pornind de la citeva principii ale criticii (poate mai corect spus, ar fi cercetării) literare moderne și anume : textul ca ansamblu narativ coerent, unitatea dintre procedeele artistice și producerea semnificațiilor, intenționalitatea autorului care pune astfel in joc o poetică sau retorică.

Intenționalitate determinată atit de structura internă a scrierilor cit și de „orizontul de așteptare" al cititorului, de rezultatul lecturii sale, după Hans Robert Jauss, iar in terminologia lui J.M. Lotman de context și de legăturile extra textuale ale operei.

Intr-adevăr, incercarea de a lega naratologia, disciplină prin excelență, centrată asupra textului, cu o estetică a receptării constituie o operație deosebit de interesantă dar tot atit de dificilă pe care incearcă să o statueze și Ion Vlad : „Lectura operei lui Mihail Sadoveanu înseamnă pentru autorul acestor pagini înregistrarea efectului unora dintre texte și, in consecință, alegerea textelor. Toate paginile recitite in acest eseu despre comportamentul cititorului s-au selectat prin re-lecturi, unica soluție pentru extinderea și confirmarea interpretării și comunicării impresiilor convertite in judecata de valoare. Or, titlurile sint ale acestei lecturi, ea insăși reluată, fiindcă țin să precizez — citeva texte au mai fost comentate in virtutea aceluiași concept al lecturii care consideră că textul descoperă noi semnificații sau amplifică zonele referențiale prin imbogățirea intregului sistem de corespondențe și de interpretări generate de reluarea unor opere. Astfel, **Hanu Ancuței sau Divanul persian, Creanga de aur** (fără îndoială capodopera sadoveniană) au prilejuit cititorului care se infățișează cu aceste lecturi alte analize și ratificarea convingerilor sale că recitirea literaturii este singura soluție viabilă pentru un studiu care acordă permanență Textului fundamental. Interesează intotdeauna efectul și reacția produse de texte ; numai atunci cartea e in măsură să modeleze și să controleze — cum spunea Michael Riffaterre — comportamentul și interpretarea celui care re-creează opera prin lectură". Că intr-adevăr, conjugarea analizei de text cu o estetică a receptării este un proces foarte complex, poate nici stadiul actual al disciplinelor respective nu este destul de evoluat — o dovedește și faptul că, la Ion Vlad ea rămine numai ipoteză de lucru. Destul de rar, vom intilni și considerații asupra „orizontului de așteptare" al cititorului, criticul axindu-se cu precădere, asupra aspectelor legate de retorica prozei. Și aici, este necesară o disociere : ne aflăm, mai exact, in fața unei **schițe de naratologie** care pune, merituos, bazele unor studii și interpretări în domeniu, ce probabil, vor urma. Incheind aceste considerații preliminare să urmărim concret, abordarea textuală propusă de autor.

Un prim capitol este dedicat : „cărților tinereții și ale inceputului" din care fac parte **Povestiri, Șoimii, Dureri inăbușite, Crișma lui moș-Precu, Bordeienii.** În aceste proze, in general neglijate de istoria literară, Ion Vlad decelează toate trăsăturile artei epice ale marelui povestitor de mai tirziu, edificate pe modelul literar al vechilor eposuri, ale baladei și ale cintecului vechi românesc; adică acele specii și genuri unde modul spunerii ne apare ca esențial, dacă nu chiar unic suport al textului. Constatind totuși, forma lor mai puțin elaborată, din punct de vedere artistic, in aceste prime povestiri, criticul intreprinde o tentativă de reabilitare din unghiul poeticii prozei a **Bordeienilor.** Teza sa, perfect argumentată este că dacă finalul povestirii pare idilic-semănătorist, considerat ideologic, in schimb, este justificat de logica construcției epice, de tipul istoriilor americane „far-west". Un al doilea capitol include „cărțile experiențelor, ale universurilor tragice și crepusculare" : **Floarea ofelită, Insemnările lui Neculai Manea, Haia Sanis, Apa Morților, Locul unde nu s-a intimplat nimic, Venea o moară pe Siret, Paștile Blajinilor, Strada Lăpușneanu, Oameni din lună, Cazul Eugeniței Costea, Nopțile de Sinziene, Baltagul.** Primele cărți, care au ca temă viața tirgurilor infățișează o structură destul de schematică, cu soluții epice previzibile, și mai ales cu o evidentă desincronizare intre vocea și funcțiile naratorului pe de o parte, și modul de organizare a materiei romanești pe de alta. In schimb **Nopțile de Sinziene** și **Baltagul**, scrieri de maturitate arată o perfectă stăpinire și unitate a planurilor semnificante.

Romanele istorice, **Vremuri de bejenie, Nunta domniței Ruxandra, Măria sa puiul pădurii, Neamul Șoimăreștilor, Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă, Frații Jderi, Creanga de aur** formează obiectul părții a treia „Cărțile istoriei și ale miturilor". Și aici ne intimpină aceeași desfășurare a demonstrației, de la simplu, de obicei perioada inceputurilor, spre complex, perioada maturității. Astfel, **Vremuri de bejenie** și **Neamul Șoimăreștilor** au o structură mai elementară și mai stingace, in timp ce **Frații Jderi** și **Creanga de aur** constituie ample arhitecturi narative. In ansamblu reținem din acest capitol, citeva idei prețioase cum sint polifonismul romanului **Frații Jderi** aflat sub semnul aspirației spre totalitate (cartea unei **lumi**) și adaptarea funcțiilor narative la realitatea mitică, a unui roman cu o fizionomie aparte, cum este **Creanga de aur**. Surprinde totuși absența unei opere de calibrul lui **Nicoară Potcoavă**. In „Cărțile naturii" (**Țara de dincolo de negură, Valea Frumoasei, Ochi de urs**) autorul glosează asupra specificului narativ și nu numai tematic, al acestor evocări și povestiri, ajungind la concluzia că natura este ea insăși o **voce** și un **actant** în strategia textului. Capitolul „Cărțile înțelepciunii" (**Soarele in baltă sau aventurile șahului, Ostrovul lupilor, Povestile de la Bradu Strimb, Divanul persian**) mizează pe reliefarea plăcerii de a povesti, in sensul oriental al termenului, iar „Cărțile povestirii" (**Cocostircul albastru și Hanu Ancuței**) relevă desăvirșita artă narativă, dusă la virtuozitate, pe care a atins-o Mihail Sadoveanu in aceste texte. În concluzie, eseul lui Ion Vlad, de o indiscutabilă utilitate, dar fără să imbrățișeze un cimp mai vast, preferind cercetarea atomizată in locul unei viziuni tipologizant sintetice, deschide un drum nou in investigarea vastei opere sadoveniene.

Paul Dugneanu

CORNELIA MARIA SAVU: «Emblema»

O poezie accentuat cerebralizată, in direcția unei reflexivități remarcabile, trecută prin filtre livrești, scrie Cornelia Maria Savu incă de la debutul său editorial din 1973, cu volumul **Totem in alb.** Fără a se modifica in esență, această structură de profunzime și-a anexat, in versurile ce au urmat, noi teritorii expresive, distanțarea programatică față de obiectul liric fiind deseori urmată de coborirea bruscă in propria ființă, pentru a descoperi similitudini, rezonanțe sau efecte contrastive, transcrise intr-un limbaj cu tentă expresionistă. Imaginile ciștigă astfel in senzualitate, recile fervori se colorează emoțional. Așa stau lucrurile și in volumul **Emblema** (Editura **Eminescu, 1980**) unde coexistența celor două atitudini dă, in plan poetic, rezultate deosebite. Cartea este construită pe obsesia morții, circumscrisă de la inceput, in două poeme, de deschidere. In primul, **Cumpănă**, sentimentul este individualizat, asumat, ca o experiență necesară : „strigi un eburnum apei adinci din fintină / fața ei cu ochi goi o mască / din teatrul grec o superbă / chintesență a morții și tu iți lipești gura / de gura ei și aștepți / să coboare gălețile in adinc". In cel de-al doilea, — **Paharul cu ceai**, obsesia se proiectează asupra totului și, după descrierea agresivității ascunse a lucrurilor, finalul aduce imaginea teribilă, pregnantă prin brutalitate, a unei lumi moarte : „dar tu dintr-o cameră-n alta (la ora amurgului) porți in palma intinsă paharul cu ceai / eheu anonimus duci un glob de sticlă călduța / sprijinit intr-un singur picior un pumn / de apă tulbure pentru arta / semeață a descrierii — inoată in glob / mici firișoare de praf și lămiie / in mijloc stă astrul / galben și bulbucat pe orbită / acru in apă călduță și mort".

Poeziile din cele trei cicluri (**Emblema, Cobalt-Raxe X — Cobalt, Secol**) reitereează, in variante, aceeași temă unică, spre care converg figurile **ruperii, inghițirii, spargerii., oxidării, sufocării, exploziei, izolării.**

Sensurile nu sint ascunse in poezia Corneliei Maria Savu sub torente de metafore subtile, ci ies la suprafața poemului, propulsate aici de un context imagistic cu funcție revelatoare. Poeta procedează astfel cu premeditare, căci iată o **ars poetica** extrem de explicită : „nu vreau să citești pe ascuns printre rinduri / nu există spații albe intre versuri și nici / personaje care să-ți spună hic sunt leones / nu vreau să cunoști alte semiotici nu vreau / să văd cum nasc șoareci / marile epopei / nu-mi place urechea astupată / cu ceară / cu palmele / să-și asculte vocea interioară / treci prin peșteră caută forma / strigă la capăt / strigă o singură dată iți spun / ascultă și gituie ecoul / gituie bolboroseala sub glugă / nu vreau să citești pe ascuns printre rinduri / ceea ce scriu e chiar / ceea ce scriu" (**Distracție de societate**). Nevoia de concret, de autenticitate se regăsește in multe din poeziile incluse in volum concurind (fără să le excludă) limbajul abuziv, contemplația, sugestia livrescă. In sensul celor spuse, dar și pentru tehnica poetică, ilustrativ este poemul **Mestecăniș tunel ora 14 fără 11 min**[illegible] rece, obiectivistă, aproape reportericească ; „Mestecănișul inghite soarele vinăt cu noua lui gură de tunel / lingă tunel un tinăr intins cu fața / in zeci de frunze de laptele cucului / timpla dreaptă pecetluită cu roșu / alături sticla spartă cu eticheta Zalău 2... lei" Urmează prima intervenție a subiectivității, incercare de a transcende evenimentul, de a-l poetiza, ridicindu-l in mit ; „(vreau eu să-l fi omorit doi ciobani / la răscruce de drumuri ?)". Interogația și parantezele sint insă semnul indeciziei și, in ultimă instanță, al eșecului. Relatarea continuă, cu aparențe neutrale, procedeul este reluat, evenimentul rezistă insă, refuzind conotațiile poetice : „lingă el oaia injunghiată cu blana murdară / ca un proiectil făcut bucăți in direcția cimpiei / (vreau eu să fie aceasta oaia vorbitoare ?) / a uniformă albastră își aprinde țigara / la cițiva metri distanță alta / trage conturul cu vopsea albă". Spaima de singurătate sparge insă rigiditatea relatării, reacția este nedisimulat afectivă iar imaginea retragerii in sine din finalul poemului nu o poate anula, ci o confirmă : „nici-o femeie alături cu toate că satul e plin de bătrine capul imbrobodit in două / aripi de cioară / deasupra in liniște pilpiie citeva glasuri / speriate home home sweet home / din ultima mea oră de engleză".

Poemul comentat este un exemplu limită pentru tipul de poezie practicat de Cornelia Maria Savu, in care versul se golește aproape total de tropi decorativi, in favoarea comunicării eficiente a stării lăuntrice. Astfel de modalități expresioniste alternează insă in volum cu formule șocului in rutină stilistică. Așa că, pe ansamblu, **Emblema** ne arată o poetă disponibilă, refuzind comoditățile verificate, dar in stare să adincească o temă poetică pină la a-i da corporalitatea realului.

DUMITRU PRICOP: «Lumile din strigăt»

În progres vizibil față de volumul de debut (**Patima muntelui**, 1978) este Dumitru Pricop la a doua sa carte de poezie, **Lumile din strigăt** (Editura **Eminescu, 1981**). Furat, in primul său volum, de plăcerea rimei, poetul se indepărta, mai intii imperceptibil, apoi, tot mai clar, de nucleul ideatic, diluindu-și uneori substanța poetică in retorism fără acoperire. Acum, in **Lumile din strigăt** astfel de scăderi sint rare (dar sint), autorul reușind să-și cenzureze prea marele elan prozodic, in folosul disciplinării expresiei, pusă in slujba unui patetism fără stridențe : „Vai, vina mea de lut ingrașă prinții / dar ei mă cred un măscărici sărac / crezind in ei cum cred în moaște sfinții / sub rugăciunea celor care zac // Vai, vina mea de lut ingrașă sfinții / dar ei nu-mi dau aripa ce le-o cer / deși chiar unde mușc ades cu dinții / rămin in urmă insule de cer. // Vai, vina mea de lut cit timpul ginții / cit visul adunat de-un neam intreg / veghează lutul sprijinind părinții / dar ei sint morți și numai inteleg" (**Ancestrală**). Poetul compune versuri notabile pe teme consacrate (**părinții, țara, poezia**) dar poemul se infioară original abea atunci cind sentimentele sint mai puțin nete, cind fermitatea lasă locul unei stări ambigue, intre liniște și regret : „or să-mi bată-n frunze urșii să-nțeleagă / ploaia de luceferi peste nori bătrini / cind prin strigăt trece pasărea pribeagă / iar femeia stringe viscolul in sini // ca și altădată vor aprinde clipa / lăutarii putrezi de viori și danț / peste vin un inger scuturind aripa / va aduce umbrei voaluri de Bizanț // Voi veni-ntr-o noapte privegheat de lună / cu aceeași sete de pămint și vis / lingă locul umbrei să aud cum sună / inimii poemul care n-a fost scris" (**Umbra**).

Există in poezia lui Dumitru Pricop gustul pentru „inscenare" care ni-l amintește (surprinzător, căci Pricop e vrincean) pe histrionul Minulescu: „inșelat e cel sortit să-mi semene! / Nu-s decit actorul fără nici o dramă / stringind in culise patimile gemene // așteptind naiade care nu mai cheamă... // Cuiele-n rugină rid din altă mască / răstigniți de-o clipă... ce miracol trist! / spectatorii urlă: Să trăiască / deși eu demult nu mai exist..." (**Ritual**).

De la un moment incolo, lectura volumului devine insă monotonă. Placiditatea riscă să se instaleze definitiv dar, la sfirșitul volumului, Dumitru Pricop așează două cicluri de poeme intitulate **Dincolo de lebede** și **Casa copilăriei** care surprind plăcut. Poetul renunță aici in bună măsură la prozodia clasică, refuză terorismul imaginilor „frumoase", „poetice", și-și cercetează sufletul cu sinceritate. Dumitru Pricop scrie file fără nici-un război nu au istorie / [illegible] înțelepții / nebunii, dealurile lor numai de piatră nu ies noaptea din somn. / nici-un os nu strigă cailor de apă rătăcind fără moarte (...) / Lasă locul de casă adinc, / cit să-l ducă urmașii in nume, simburii vor sparge anii netrăiți / Risipit prin psalmii sortiți / să nu rămină glasul nu-i decit un strigăt / de animal rănit. Iar vinătorul nu-i decit o unealtă / Bucata de pămint fără nume așteaptă / Nu-ți rămine decit să mori puțin ca la orice plecare".

Nu din obligația cronicarului de a consemna aparițiile, ci din increderea in această nouă ipostază a poetului am scris cronica de față.

Valentin F. Mihăescu

Precizare

Intr-un colț de pagină al revistei „Viața studențească" (nr. 24/1981) anonimul autor de **Sintagme** face supoziții fără haz cu privire la numele meu.

Pentru liniștirea infierbintatelor spirite de la numita revistă studențească precizez că in buletinul de identitate sint inscris cu numele Feuerstein-Mihăescu Valentin. Restul datelor le țin la dispoziția interesaților. Aștept și provincia. Gaudeamus igitur !

CARTEA DE DEBUT

MESERIA DE INTERLOCUTOR

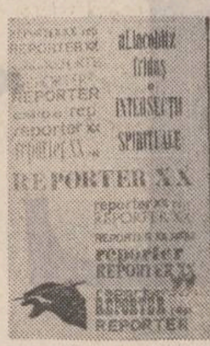

„Meseria de interlocutor" este, se pare, chiar cea de ziarist. Fără să fie un specialist, in sensul deplin al noțiunii, ziaristul are, in principiu, darul de a culege informații interesante. Un ziarist bun știe să intrebe, să asculte, să noteze ceea ce gindesc alții despre tot felul de lucruri. Din punct de vedere psihologic, nu se poate spune că a fi ziarist este deosebit de confortabil. Postura de interlocutor presupune o cronică lipsă de orgoliu, o acceptare filozofică a unei neintrerupte plasări pe locul al doilea. Dificil de menținut la o cotă acceptabilă este, apoi, sentimentul stresant al neputinței de a aprofunda dincolo de anumite limite dictate de ritmul obiectiv al schimbării preocupărilor. Ușor de obținut nu este nici cumulul „enciclopedic" de informații, pe care ziaristul trebuie să-l dețină, fiind gata să-l folosească cu promptitudine in cele mai diverse imprejurări.

Nu puțini sint cei care ignoră, cu inocență, faptul că este vorba despre o meserie foarte grea. Ziaristica, gindesc ei, este o chestiune de improvizație ; trebuie doar aplomb, indeminare gramaticală, precum și o sănătoasă lipsă de ezitare in fața locurilor comune, a sintagmelor gata făcute, care au proprietatea admirabilă de a umple repede paginile. O ramificație puțin vizibilă a acestei prejudecăți este ideea că transportul selectiv de informații, realizat de ziarist, poate fi făcut **oricum**, fiind o chestiune de rutină artizanală. Cartea lui Al. Iacobitz Fridus (**Intersecții spirituale**, Editura **Junimea**, 1981), de la care pleacă disociațiile de mai sus, arată că meseria de interlocutor poate fi făcută la un nivel inalt.

Intersecții spirituale insumează interviuri cu oameni de cultură din diferite domenii de activitate. Este o carte de eseuri vorbite, in care, spre deosebire de majoritatea interviurilor vizibile in periodice și in culegeri similare, participarea celui care pune intrebări este semnificativă ; există imprejurări cind această participare modifică realmente cursul convorbirii, indreptindu-l spre obiective care nu se lăsau intrevăzute după consumarea primelor replici. Reporterul dovedește că are o solidă informație filozofică și estetică. Intervențiile sale sint, de cele mai multe ori, indreptățite și bine gindite. Acest aspect ascunde o acțiune preliminară, la care mulți dintre cei care iau interviuri nici nu se gindesc : Al. Iacobitz Fridus arată o bună cunoaștere a opiniilor scrise ale celor cu care discută. In acest fel, desigur, este simplu să nu se alunece in controverse. Precizările pe care le aduce ziaristul sint niște nuanțări ale opiniilor pe care cel intervievat le-a rostit mai inainte, in cărțile sale. Este semnificativă din acest punct de vedere convorbirea cu Ștefan Augustin Doinaș, in care Al. Iacobitz Fridus arată o bună cunoaștere a opiniilor despre poezie ale poetului teoretician. Mai mult chiar, reporterul exprimă citeva intuiții critice, care ii atrag felicitările celui intervievat. Intrebat dacă nu cumva in **Orfeu și tentația realului** există „nu o rezervă, ci o gelozie față de statutul contemporan al științei", poetul răspunde : „— Dați-mi voie să vă felicit incă o dată pentru perspicacitatea dumneavoastră. De data aceasta realmente sinteți, ca să zic așa, in «premieră mondială». Nimeni n-a remarcat chestiunea aceasta, care pentru mine a fost un fel de obsesie. Da, am un fel de gelozie care, ca orice gelozie, pornește din iubire : față de știință". Desigur, celui care cunoaște in intregime opera lui Ștefan Augustin Doinaș nu ii este greu să observe că autorul volumului **Omul cu compasul** este cel mai malarmean dintre poeții români contemporani și, in consecință, visul unei nunți intre poezie și știință ii este foarte apropiat. Este de remarcat totuși faptul că reporterul a reușit să dibuie nervul secret al unei opere și astfel să provoace o certă inviorare a celui care răspunde la intrebări. O constatare asemănătoare se poate face și in legătură cu interviul luat profesorului Edgar Papu in legătură cu **Eminescu, valoare și integralitate umană.** Cel care propune intrebări arată din nou că a citit cărțile celui intervievat, mai mult, că a meditat pe marginea lor, fiind astfel in măsură să ridice dileme stimulatoare la discuție. Și ca o urmare a vivacității intelectuale a interlocutorului său, profesorul Papu rostește un eseu memorabil, care include disociații inedite, ivite pe loc, in timpul argumentării.

Este drept, Al. Iacobitz Fridus cade uneori victimă propriei sale seriozități. Nu totdeauna este cazul să recurgem la formulări savante. Ziaristul trebuie să recurgă și la contraste colocviale, „neserioase". Fiindcă altfel, seriozitatea și cultura se transformă pe negindite in prețiozitate și in pretențiozitate, dacă putem spune astfel. Un exemplu este intrebarea pe care autorul i-o adresează, cu prilejul unei discuții ratate, lui Geo Bogza. Aflăm această intrebare dintr-un capitol introductiv, intitulat **Memoria reporterului**, unde ni se relatează despre „culisele" interviurilor pe care autorul a reușit sau nu să le realizeze. Fragmentul este de un comic despre care nu am paria că Al. Iacobitz Fridus are cunoștință : „Festivitatea luase sfirșit. Maestrul s-a ridicat din fotoliul in care tronase și s-a indreptat spre ușă, nu fără a mă urmări cu coada ochiului să vadă ce am de gind să fac. Trebuia să mă decid, așa că am formulat intrebarea : — Cit de prielnice sau de neprielnice au fost drumurile către confluența dintre spiritualitatea românească, exponențial prezentă in opera dv., și natura românească, căreia i-ați dedicat pagini de o măreție și expresivitate fără egal..." Și in alte citeva prilejuri apar efecte asemănătoare. Dar asta nu inseamnă că **Intersecții spirituale** nu este una dintre cele mai bune cărți de interviuri apărute in anii din urmă.

Voicu Bugariu

Însetat de real

Urmare din pag. 1

lucrurilor : „Nici n-auzi potcoava zeului / cum se apropie / pe lespezi de marmoră ci numai deodată / glasul lui șoptindu-ți la ureche / umplindu-te in intregime // robit il uiți pe al tău propriu / pieri dat afară din cuvintele tale / rămin toate deoparte / neputincioase / și jalnic te bilbii printre faptele cele mai simple // sunetul cindva omenesc / iți răsare acum direct din piept / monosilabic, infricoșător, / ca opintirea unui ventriloc". Iată o „artă poetică" tulburătoare, o „bilbiială" uimită de sine și de „chinul" său, propunind incă o dată contradicția niciodată rezolvată intre exprimare și negația ei. Un **pas mai departe face poetul in Definiție** (titlu atit de puțin propriu, și tocmai de aceea preferat, probabil, in acest context) : „Poemul vine și se fringe / in coasta lumii / ca o lamă de pumnal / lăsind in urmă o traiectorie sclipitoare, / poemul ar vrea totdeauna să ucidă / lovitura lui / nu e niciodată mortală". Trăirea in contradicție este modul gindirii de a „exprima" totul, nu de a transmite, ci de a-l impinge, de a-l pune pe cititor in imprejurarea esențială a existenței : „Focul e violent, apa e grațioasă / pămintul e statornic, aerul — treaz // dacă aerul s-ar face stană de piatră / am dezgropa fulgerele / din trupul lui cu dalta // dacă apa ar vrea să se-aprindă / ne-am turna din ulcioare / cenușă in pumni // dacă focul ar incărunți peste noapte / inimile ne-ar aluneca inghețate din sin / ca ouăle răsturnate din cuib // dacă pămintul ar curge / s-ar dezveli / rinjetul sacru al morților...".

Un demers poetic atit de profund se adresează problemelor mari ale existenței. Nimic n-ar fi mai greșit decit să concedem la caracteristicile atribuite in mod obișnuit conduitei artistice a lui Marius Robescu. S-a spus că este un poet discret și reticent. Ce greșeală ! Faptul că nu ține discursuri și că nu-și rostește poemele de la tribună i-a făcut pe mulți să nu audă protestul radical din versurile sale, un protest mult mai adinc decit al confraților gălăgioși, ca in **O pogorire** : „Bărbat matur chinuit de reminiscențe și de vise urite / mă rătăcisem in codrul urban / undeva mai la margine unde mănunchiuri de raze / taie armătura cenușie de fier a betonului // intr-un ceas de amurg staționar consistent ca singele / (o feerie grotescă pusă la cale la poarta infernului) / cind deodată insuși sufletul deveni cu mine / tot atit de indrăzneț ca un prunc adoptat // vino prietene să vezi lingă cine petreci, imi șopti / și mă strinse tare de mină răsucind parcă o cheie / imi trosniră oasele iar carnea-mi incepu să se scuture / podidită de un tragic plins cu sughițuri..." Dezvăluirile pe care i le face sufletul atunci cind ii deschide ochii asupra „codrului urban", cu toate hățișurile sale, creează o panoramă a infernului cum puține ne-a fost dat să contemplăm, de la Allen Ginsberg la singurătățile citadine din poeziile lui John Ashbery : „...totuși ochii imi rămaseră intregi și curați și văzui / băiețandri infami lipsiți de sex / preparindu-și singuri la vocea stridentă / amplificatoare cu boxe credule // și pe cei cu viață in ei cit un fir de bumbac / suflindu-și balele intr-un pai subțire / grijulii să acopere răul / cum își ascunde mița nevoia // acei care-și fac prea devreme stăpinii de ris / proștii ingrășați pe nedrept din tainul comun / și tirfele care inghesuie dreptatea, / nebunii cu pliscul de corb și ochii sticloși // nu e adevărat, am țipat, iar **miinile grele / cu degetele resfirate de oțel** / le-am ridicat să-mi sugrum propriul suflet / ci el iși intinse gitul fragil și surise // amintește-ți de gluma aceasta mereu — mai vorbi / cu glas de credință — fii fericit dacă poți ! / apoi iarăși căzu in genunchi in mine tăcut / ca un vițel alb ca laptele in ieslea maternă". Ironia grea din final și puternica sugestie a derizoriului, a inutilității mersului contra curentului intăresc demnitatea atitudinii poetului, eroismul unei bătălii fără șansă.

În poezia lui Marius Robescu totul se mișcă încet, cuvintele se adună lent, nu există nimic nevricos, decorul se constituie ca intr-un peisaj de Chirico, cu străzi pustii, unde rătăcește un solitar. Ochii săi poartă insă un suflet ca o fereastră de Magritte, pe care se vede un cer albastru, cu nori albi și curați, chiar dacă se deschide spre intuneric și noapte. Singurătatea este resimțită intr-o lume părăsită de principiul ordinii, pradă unei mecanici atroce, ca in **Predica modernă** : „Mașinăria lumii păcăne greoi / insă puțini iși viră astăzi capul / intre ferocile roci dințate / amare ca gura unui leu prizonier // se-nvirte osia bătrină / singură ca de la-nceput / clipesc somnoros din ochii inroșiți / monitorii destinelor // dau ordine să fie abolit / pină și cucul din ceasornice / (timpul inaintează la fel de implacabil / și fără duhul sfînt) // iar muritorii simpli tac / își văd de lenea și de foamea lor / beau toată lumina profană / care mai curge incă // apoi se-ntind la umbră / sub jgheaburile goale / căci nimeni nu mai crede / să vină Dumnezeu // (infășurat in nouri peticiți / ca niște camere de automobil, / bătrinul mecanic / ținut să pedepsească și să dreagă)." Elementele care compun realitatea sint cele mai comune din imanența noastră „istorică", i-aș spune, cu un termen voit ostentativ, pentru a sublinia „actualitatea" plină de substanță a unei poezii care devine „reprezentativă" prin valoarea ei, care intărește realitatea și-i poate asigura, cine știe, supraviețuirea. Nimic nu este cunoscut, in expresia sa, nici o sintagmă banală nu se găsește in versurile acestui contemporan atit de ușor de re-cunoscut totuși, in substanța sa artistică. Neliniștea cea mai spăimoasă, teroarea găsește in cuvintele sale o formă halucinantă : „Fiara vine flămindă și se cuibărește sub brațul meu / o atrage sufletul (l-ar bea, l-ar minca) // ah dacă l-ar putea răsturna dintr-o lovitură de laba / repede și-ar muia limba rece in el // in lichidul inexplicabil și tulbure botezat astfel / in bâltoaca parfumată secind incet in pămint // fiarei sufletul nici nu-i place / oricum nu mai mult decit cartofii copți in cenușă // totuși il dorește (ochii ei speriați de golul dinăuntru / pindesc cea mai mare satisfacție posibilă) // apoi ar fugi in lume țipind / triumful lăcomiei, dorul risipei, instinctul ucigaș". Pare că impotriva propensiunii ucigașe se ridică numai iubirea, deși ea insăși este amenințată de „risipă". Nici un acord nu este mai pur in poezia sa decit cel al dragostei incărcată de melancolie. Dacă ar trebui să căutăm o notă dominantă in versurile lui Marius Robescu, in linie eminesciană, con-substanțială, adică mai puțin exterioară in aparența rimelor sunătoare și a ritmurilor superficiale, ci in adincimea sentimentului, atunci am numi tocmai melancolia de care este încărcat „personajul" său, ca in această poemă a dragostei de demult, atit de frumoasă și de stranie : „Prin parcuri umblă fantomele noastre / de pe cind eram tineri (ce singure sint ! ceața le-mpresură, lămpi sterpe / se despoaie zadarnic de raze // nimenii nu calcă petecul cald de pămint / din apropierea amintirii, / oamenii au interese precise / își potrivesc privirea cu tăria gindului // dacă și morții din morminte ar striga / „am un trup bun pentru dragoste" / la nimica nu le-ar ajuta glasul / crescut ca un pom pe gura lor surpată".

Forumul democrației muncitorești

Urmare din pag. 1

avind un permanent traiect de conștiință și un suport practic, material, in insuși sistemul nostru de organizare și acțiune socială. Un exemplu — nu mai departe in timp, decit peste citeva zile — il reprezintă, așa după cum se știe, Congresul consiliilor oamenilor muncii, forum in care producătorii de bunuri materiale ale țării dezbat și decid asupra ansamblului de probleme economice și sociale care privesc prezentul și viitorul, modalitățile cele mai eficiente prin care se indeplinește programul stabilit de partid, astfel incit treburile să-și găsească o permanentă rezolvare dinăuntru, in spiritul răspunderii, al autoconducerii și autogestiunii muncitorești, al rolului conducător pe care il deține in societatea noastră clasa muncitoare.

Implicarea are desigur o motivare in convingeri, in conștiință, in perimetrul insuși al realității trăite și asumate, participarea este in mare o reprezentare pe cit se poate de fidelă a scopului, o imagine pe cit se poate de complexă a mijloacelor, a căilor de abordare și rezolvare a celor mai diferite probleme care preocupă la un moment dat societatea. Și, nu in ultimă instanță, ea, participarea, reprezintă o imagine cit se poate de fidelă a ansamblului trăsăturilor democratice prin care un popor și o țară iși intăresc prin muncă, gindire și creație, drepturile și libertățile fundamentale, independența și suveranitatea prin care și-au luat in stăpinire propriul lor destin.

CTITORI DE LIMBĂ ȘI CULTURĂ ROMÂNEASCĂ

Urmare din pag. 1

geniu au luptat in acest spațiu pînă ce sub stelele bolții s-a impus o nouă limbă — cea românească, a strămoșilor cu o cultură de valoare universală.

In această luptă eroică de afirmare a limbii românești in care au fost implicați ființal toți intelectualii de rang din cele trei provincii, greul a fost purtat cu izbîndă acolo unde patriotismul fierbinte a fost împletit cu putere de muncă efectivă. Cu știință, cu cărturărie, cu invățarea de limbi străine, asimilarea de cultură așa cum a fost în epoca lui Brâncoveanu și Cantemir a Școlii ardelene a lui Lazăr și Asachi, cum este pînă astăzi. Cartea de față demonstrează ce muncă uriașă, cîtă jertfă a minții stă la temelia culturii române care a străbătut ca un fluviu subteran epoci dramatice pînă a ieșit domol și puternic la lumină, pentru totdeauna.

Cartea ne familiarizează cu spațiul cultural romănesc, dar și cu cel al vecinilor al călătorilor in spațiul nostru — al celor ce ne-au cunoscut și apreciat de-a lungul veacurilor, dintre străini.

Cum se face istorie literară fără a te pierde în amănunte pierzînd esențialul, aflăm din această carte de referință de acum, cu prisosință.

Mai multe semne

Urmare din pag. 1

de mit și legendă, că doar doi inși știau să extragă direct prin lovire stilpi inalți de portaluri și blocuri geometrice, mari, pentru temelie. Unul — pe numele său paradoxal și infidel cu destinul — Lemnaru, iar celălalt, ginerele său — Avram. O oarecare concurență i-a făcut să se scoale mai devreme intr-o dimineață și să inaugureze in primăvara aceea tirzie — era pe la 1837 — lucrul la carieră. Au croit stilpul in piatră, l-au măsurat și i-au potrivit penele de despicat. De sus in jos, cum cere tipicul, și de jos in sus apoi, cu șanțuri și crestături de ciocan. Asprimea pietrei cedează incet, palma mingiie mai mult și foșnește ca o sudură la cald peste muchiile care se ivesc. Este un intreg ritual acest cioplit al pietrei, această monumentală și sărăcăcioasă muncă pe care o imbrățișau din vechime cei mai mulți și o părăseau apoi, incetul cu incetul, din lipsă de noroc. Numai că acum norocul, iată-l, i-a așteptat pe cei doi și, ca și toate celelalte desigur, a luat și el tot forma intimplării. Cind stilpul a cedat, ochii le-au fost orbiți de o pasăre. Intru-totul și totul de aur. Nu știau că e pasăre, nu știau nici ce mai are ea imprejur, dalta s-a infipt mai tare și, rind pe rind, piesele marelui tezaur au inceput să curgă printre lespezi, soarele va fi inroșit, desigur, ca un incendiu toate dealurile, dar incendiul cel mai mare avea să se petreacă totuși in mintea și sufletul lor. Ce putea fi dacă nu se construia acea biserică nu e greu de imaginat. Ce-a urmat insă intrece in inchipuire chiar Odiseea. La orizont, peste nu prea mulți ani, se anunța o revoluție — 1848 — și, vom vedea, și de acest fapt se leagă marele tezaur. Dar, să nu anticipăm, vom lua faptele pe rind.

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

Tineri, în numele poeziei

La Piatra Neamț mă gîndeam că plaiurile-acelea, munții, izvoarele au chemat la ele scriitori, martori să mărturisească, inși cu ținere de minte ; spre a fi de față cînd și cui va trebui.

Deci, meleagurilor peste care au venit mai apoi investigații topografice și mașinile, barajele și lacurile omului, și digurile centralelor hidroelectrice, le-a fost dat lor să fie văzute și trăite cu o bună parte a vieții de către mari scriitori.

De parcă locurile însele prevăzîndu-și năpraznicele schimbări și pierderi, marile amestecuri ale omului și uneltelor asupra firii, au pus la cale inși de mare profunzime a spiritului, minți care să mute, să strămute-n cuvîntul ales și sacru toate cele ce nu vor mai fi precum s-au pomenit.

Încît sînt sigur că există rațiuni de-asupra omului care, aceste rațiuni, își iau toate măsurile să apere, să pună la o parte din calea năvalei timpului și-a omului însuși ceea ce va fi indispensabil viitorului omului în care acesta se repede fără prea mult cuget, fără prevedere și nici o măsură de apărare de sine.

Încît sînt sigur că marii scriitori apar în locuri și-n medii ce urmează după anume răgaz istoric să treacă printr-una din acele probe capitale : mărirea către moarte, sau moartea către pururea mărire.

Așa Moldova și Bucovina, așa Transilva și mai apoi cîmpia Română a Valahiei — iată, unde urmau a se-ntîmpla evenințe capitale asupra oamenilor și-asupra locurilor, s-au ivit mai înainte Mai Marii vîntului.

La Piatra Neamț mă gîndeam pe lacu omului în sus, peste barajele și turbinele de la Bicaz în jos : cum a fost să iq lumina în cele două situații : din marile rotative sub lacuri, atîta cîtă poate dohșina omului ; și din Lumina Luminii, drept răsplată a ceea ce n-a reușit, a ce ce oamenii și-au distrus ei înșiși în prea mult entuziasm și schimbări fără discernînt.

Ca o răfuială a sufletelor lucrurilor și lurilor, apăru la Piatra Neamț o generație de poeți destui la număr și iuți la nte, mari și tari, noi și surprinzători în metaforă.

Acolo, sub ape, acolo, sub vapoarele dagrement, acolo, între popoarele peștilor, acolo sînt înmormîntate ca voievozii onimi, fără pisania sfîntă, acolo dorm somnul lor neodihnit, satele, vetrele țărănes acolo porțile, acolo drumurile, crucile și răscrucile.

Acolo satul cîrnu și poiana cîrnului, aco satul poienari și, în parte, satul secu. satele rugînești și satele izvorul alb, acolo bălnița, acolo hangu și audia tot acolo.

Acolo satele rețeș, lețești, răpciuni, schitu și bistricioara, acolo poiana teiului, acolo o parte din călugăreni, largu și poiana largului, roșeni ; acolo topliceni și poiana răchiței, locuri cît satele, satele cît locurile, asupra cărora au tras oamenii ape, asupra cărora zeii au pus ochiul lor.

Iată, au început să răsplătească sacrificiul : lumina hidrocentralei să fie zmerită de lumina minții ; zeii au hotărît, ei, cu puterile lor, să dea drumul în lume unui hăituc de cîntăreți drepți și cu minie filozofică.

Să cînte poeții, vetrele înecate de om cu mașinile, să cînte cimitirele de sub ape, drumurile turmelor, casele, leagănele părintești.

De-aceea scoate Dumnezeul patriei la iveală poeții acestor meleaguri : unii cîntă, alții plîng ; împreună să răzbune pierderile, nesăbuințele oligarhiei tehnice ; cît s-a distrus în spațiu să fie astfel cîștigat, reciștigat, întregit, reîntregit în timp. Încît sînt sigur că există rațiuni și prevederi de-asupra omului, menite să nască poeți mari ; drept necesitate a locului și timpului, la un loc.

Ion Gheorghe

mădălina canură

Singură eu

De atîta liniște
miros a răcoare.
Și atunci,
mă agit, dau buzna
cu ghete glodoase peste covoare.
Scap furculița pe fața de masă
explicînd detaliat ceva
despre care nimănui nu-i pasă.
Vreau să mîngîi dulăul gazdei,
să-i ofer o bucată aburindă de pîine.
Mă privește sătul
cu ironia lui de cîine.
Îl deranjez și mă mușcă.
Cu mîna în bandaje
mă agăț de balustrada
dintre etaje.
Prea incomodă și adevărată
iar sînt pe scări
singură eu vinovată.

Peștele cel mare

Mi s-a spus că acolo
vegetația este triumfătoare
numai datorită mie
și că asta se numește scurt
ecologie.

Mi se repeta că,
oamenii ucid păsări,
iar eu voi amorți doar
niște muște sicîitoare
ceea ce nici măcar
nu doare.

Mai întîi n-am vrut,
apoi am fost bucuroasă
să ies în alt colț
altă plasă.

Și tocmai cînd
mă credeam vindecată
a trecut în zbor
o pasăre la fel
de emancipată.

adrian alui gheorghe

Mașina de cadrilat speranța

„ce tînăr sînt. m-aș dărui cu înfiorare"

I

(despre femeia sa)

despre femeia sa credincioasă Catulus
spunea că are minte în piept
și nu inimă
are atîția nasturi la haină
încît nu-i poate descheia pînă la ziuă
un bărbat
fie el luptător vajnic
fie cîntăreț din cyteră
sau cimbal.

II

(coșul cu capete)

capul meu aruncat în coșul cu capete
visează :
ce să fac cu trupul meu ?
cine îl vrea (poftim !) ?
în ochiul meu o doamnă brună citește
poeziile nescrise. destrăbălate. brute (cu șapte capete)
Pe ea o vreți.
Întîmplările îmi violentează
ochiul.
În ochiul doamnei brune
(cu șapte capete)
„nu'ș ce zeu visează" „nu'ș ce privire"
„nu'ș ce tîrg se face"

III

(morile de vînt)

mi-am pierdut încrederea în morile de vînt
de mult nu mai duc acolo speranțele —
rămîn numai parfumuri
cu care doamnele își ung trupurile lor
din catifea violetă
din alpaca
sau din fetru
o ! și fiecare trup are noduri o mie
pe care nu le poți desface nici cu dinții
nici cu gîndul nici cu sabia.

IV

(mașina de cadrilat speranța)

(știi aurele)
nenorocirea nu stă în colțul cel mai ascuns
ci visează și ea aceleași vise ubicue
în unghiul favorabil de lumină
are și ea o glorie pieritoare
o mașină de cadrilat speranța
cum au falsificatorii de bani (în nopțile
cînd se topesc continentele de spaimă)
și totul rentează
și totul rentează (fără întoarcere)
precum indeletnicirea papagalului care
împărțea planete
grațioase, spumoase, optimiste
într-o zi cînd în oraș nu a mai sosit
dimineața.

gheorghe simon

O casă de lemn

Fie această clipă
armă-ncărcată
cum cade un fruct
fie această casă de lemn
cu furnici curgîndu-i pe rădăcini
părinții așteaptă cu-o lacrimă de foc
gardul viu trage cu urechea la vecini
fie această noapte
cu vuiete adînci sub care curg —
în cuiburi de toamnă
își odihnesc aripa
îngerii triști ai poeziei.

. . . . . .

Pădurea-și ascunde tîrziu
memoria ca un braț de rîu
grele și inutile ierburi
atîrnă de somnul femeii.

Generația de serviciu

Ați luat-o razna
nu mai puneți virgulă între voi
curge dintr-o carte în alta misterul
credeți în poezie, națiune și Marquez
fiind prea puternici
dați bice tăcerii, indiferenței.
La poșta redacției
vă pierdeți coada, șopîrle
schimbarea la față nu a avut loc
scrieți direct din memorie
intuiția nu mai ajută la nimic
întoarceți nisiparnița
și pînă se golește ați uns cu cerneală
(neagră)
un lemn care cîndva a fost viu.

Rupeți cuvintele precum mama
rupea pîinea în copilărie
nu retușați nimic
vreți ca viața să curgă așa ca apa
în sticlele goale
rupeți rîndurile cînd vă dezvăluie cineva
șiretlicul
ați vrea să fiți geniali
dar puterea crește doar pe umerii furnicii.

Poezia nu așteaptă precum roua s-o atingă
soarele
ea lăcrimează.

daniel corbu

despre o anume înserare

Iată vă ofer această înserare șoptii
cînd semnele ei tocmai se rostogoleau
pe trotuare
e falsă spuse specialistul în înserări
nimic nu rezistă
vă ofer această minunată înserare
mai spusei
degeaba tot falsă știu prea bine
se bătu în piept specialistul în înserări
iată vă ofer această înserare cum
n-ați mai văzut
falsă falsă falsă striga
specialistul în înserări
între timp înaintasem prea mult
și pînă să ne mai dezmeticim
în curtea abatorului se lăsase întunericul

poem apologetic pentru strada mea

Pe strada mea pianele se iubesc
pînă dimineața
la ore tîrzii bețivii se tîrăsc înjurînd
la o mie de ferestre se nasc uimirile
se pîndesc credințele
nimic nu e mai frumos ca aici
trec femeile ca niște riuri spre moarte
pe Greta Garbo au dus-o în cîmp
și au împușcat-o cîțiva bătrînei
s-au rostogolit din scaune (filmul
a rulat pînă la capăt)
pe strada mea în fiecare zi

Dintre sute de catarge

aurel dumitrașcu

Ars doloris

— Cu pustiul nu fraternizez. dincolo de
ce-aș putea rosti o muribundă culoare
așezată pe gîtul acestei parabole sau
numai o întîmplare măruntă
dezordine cu un vers princiar
pliscul nopții se tocește-ntre spaime —
realitate
cu comprese pe față

semăna cu el ! așa era și el ! orbirea
sau cîna unui mare imperiu
voi purtați doliu pentru că nu știți să vă
răspundeți la întrebări
în spatele cenușei fac rînd vitraliile ioana
scorușii
chiar și o viață neverosimilă
fîntînile umblă prin pîntecul unei stele
strălucitoare
prin toată moldova prăpăstiile-și fac cuiburi
în țipete

metafizica e curată nerușinare
(să ne păstrăm calmul dimineților norii) aceste
trepte
imitînd focul aceste alei din rasa chow-chow
ceața
aceasta umblînd prin dughenele liniștii
trece peste oraș o venețție noi am iubit
venețția
și o discrepanță și capul discrepanței
seamănă cu un smîrc

tinerețea, conflagrație cu biberoane în gură
și viața toată viața noastră
această viață cu căpșor detașabil
cu combinezoane
în care a adăstat transparența

să ne uităm unii la alții
pînă vor crește din nou păduri în acestis ochi
hămesiți
se vor umple de lupi
unii și alții
atît de bucuroși și de triști
frunzele soarelui sînt negre ca o povară
nu VReau să TAC în puSTIU (poți încheia,
tot ce proiectezi e film de duzină)
punctul are o mie de cercuri prin ferestele
lui
se strecoară un țărm
pedepsim dezamăgirile
zeii au un echilibru precar
totuși nimic nu e atît de frumos ca aici
pe această stradă m-am născut eu
cu teama de lucruri
pe această stradă a trecut
al doilea război mondial

aurel dumitrașcu

Ars doloris

— Cu pustiul nu fraternizez. dincolo de
ce-aș putea rosti o muribundă culoare
așezată pe gîtul acestei parabole sau
numai o întîmplare măruntă
dezordine cu un vers princiar
pliscul nopții se tocește-ntre spaime —
realitate
cu comprese pe față

semăna cu el ! așa era și el ! orbirea
sau cîna unui mare imperiu
voi purtați doliu pentru că nu știți să vă
răspundeți la întrebări
în spatele cenușei fac rînd vitraliile ioana
scorușii
chiar și o viață neverosimilă
fîntînile umblă prin pîntecul unei stele
strălucitoare
prin toată moldova prăpăstiile-și fac cuiburi
în țipete

metafizica e curată nerușinare
(să ne păstrăm calmul dimineților norii) aceste
trepte
imitînd focul aceste alei din rasa chow-chow
ceața
aceasta umblînd prin dughenele liniștii
trece peste oraș o venețție noi am iubit
venețția
și o discrepanță și capul discrepanței
seamănă cu un smîrc

tinerețea, conflagrație cu biberoane în gură
și viața toată viața noastră
această viață cu căpșor detașabil
cu combinezoane
în care a adăstat transparența

să ne uităm unii la alții
pînă vor crește din nou păduri în acestis ochi
hămesiți
se vor umple de lupi
unii și alții
atît de bucuroși și de triști
frunzele soarelui sînt negre ca o povară
nu VReau să TAC în puSTIU (poți încheia,
tot ce proiectezi e film de duzină)
punctul are o mie de cercuri prin ferestele
lui
se strecoară un țărm
tu care ai jupuit o licomă în paradis tu care
durerea ai cîntat-o cu har tu care ai fost
împotriva cuvintelor
numai tu
de ce ai rămas pe istm de vorbă
cu ochiul cărnii cu spinul cărnii și mai ales
cu jarul care a inventat carnea

nu fraternizez cu pustiul

vocile jocului și ale frunzișului atît de aplecat
în memoria noastră
numit de marasm numit de frumusețe pot fi
ultima întrebare a unui cer căzător pot fi
dar nu acasă în noaptea de gală
tocmai atunci

fericit cel care se naște om și nu-și amintește
inconștiența
luxul de a fi integrat în marea mișcare
a celulelor vii și a celulelor moarte

și iar mă trezesc într-un pat fosnitor
într-o privire jilavă
singur
mai singur decît mijlocul acestei planete
ies pe terasă eu respir, tu respiri. sudalme
în imponderabil

aerul, bietul nostru cîștig.

nicolae sava

Elegie personală

Nu mai scrii nimic de o vreme bătrîne
te-ai îndopat cu
glorii ușoare ești fericit că-ți trăiesc toți
prietenii
între coperțile cărților din bibliotecă
și-ți spui ca mîine
ca mîine ca mîine dar geamul ferestrei tale
l-a ros
lamentabil de mult timpul al cincilea anotimp
nu a mai venit
pentru tine aștepți cu emoție fiecare
dimineață să-ți spui
astăzi e ziua mea îmi voi dărui un prieten
zilele trec
ca o herghelie de cai peste cîmp tu rămîi
numai cu urmele
lor îngropate adînc în memorie blîndețea
privirilor tale
s-a pierdut odată cu ultimii cocori plecați
melancolia se
ține de tine ca un copil de fusta mamei
într-un oraș străin
din cînd în cînd mai comiți un poem dar al
cincilea
anotimp nu a sosit pentru scris poezii
curajoase fluturii
și celelalte curcubeie sînt pentru alt secol
acum problema
generală e limpezimea cerului sub care
iubim mîndria ura
tandrețea perversiunea puritatea prostia
laserul privirilor
ciudate și toate celelalte substantive
adjectivale caracteristice
o dar toate acestea te sfiești să le impuști
bătrîne și cuminte ca orice produs de serie
îți lipești
pe stomac ilustra ștampilă etc să nu mă mai
pot apropia
de tine niciodată niciodată cît mai ești
uzitabil bătrîne
al meu ce nu uiți niciodată să minți
sfidător diminețile.

traian aldea

DOBROGEA

Materie

mirosul florilor de salcîm, după ploaie
poroambele, fructul lor amar
pe izlaz, cavalcada ciurlanilor !
(așa au trecut semințiile pe aici)
gropi de pămînt galben
gherghelegec
cîmpia iarna : ocean de alb
flori de dracilă, mov
cimitir turcesc cu anonime cruci
peri pădureți
fumul lesios și înțepător de tizic
în seară, deasupra copiilor ce se joacă
în prăf,
zborul catifelat al liliecilor !
somnolența amiezii de vară
părăsite țărmuri
olane

Cîntec

Izlaz
cu tufe de alior, cu spini oțeliți
cu băligi uscate,
cu iarbă arsă și tare,
cu nemărginire ;
deșert sub lăcomia soarelui
traversat de drumuri prăfuite,
de albul șoselei și de
liniștea căii ferate,
Te cînt.

florin alcaz

Elegia tînărului făurar de păpuși

Din lut, durere și spaimă făceam fericite
păpuși.
Azi dimineață, cînd vîntul avea fața aspră
de zar,
un clown mi-a furat chipul în vis,
murind la jumătatea saltului mortal, în zadar,
în culmea aplauzelor, între cer și abis.
O clipă mîinile mele au obosit, au uitat să
cînte,
rămînînd mirate pe marginea gîndurilor
numite păpuși.
Apoi au început singure să șingereze, să
cuvinte,
să-mi caute cercul de aur al inimii pe la
nesfîrșitele uși.
S-a făcut noapte și păpușa cea mare, din
colț, cu secrete,
încordîndu-se toată, a tremurat în oglindă,
apoi s-a sfărîmat, zîmbind pe îndelete.
Negustorii au venit tăcerea să-mi vîndă.

În spate

Întotdeauna-i cineva în spate
Ce te vinează și îți schimbă sorții
De nu-l cunoști, nu înseamnă că nu poate
Să te urmeze pînă-n zorii morții.

Atunci te lasă liber, ba te alungă
Dincolo de dorință și de teamă
Încît îl simți și aștepți o clipă lungă
Să tragă și să cadă. El să geamă.

E bun, e singur, e stăpîn de lume ?
E semnul tău pierdut, ascuns afară ?
Sau un pribeag dușman, lovind anume,
Păzește prada-n sunet de vioară ?

Spre miezul zilei, alergăm iubire.
Și-n spate-i noapte. Gravă împlinire.

ovidiu genaru

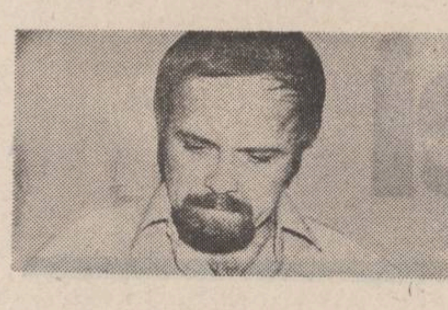

Petala şi spinul

Incearcă: la urma urmei şi Cehov a murit deşi
a fost medic
Ca ucenic la paranoia gunoaielor
ziua de mîine este incurabilă
intrucît rămîne pururi ziua de apoi
In dragoste am fost finanţat de talii subţiri
şi m-au distribuit ca figurant
să urlu
că primăvara-i o tîrfă intr-un proces
de iarnă
Pînă la staţia următoare e un an lumină
printre meschine bălării şi flamuri
Timp pierdut in urmă
timp cîştigat la audienţele zeilor
sentinela păzind trandafirul rîvnit
soarta-ntre şolduri petala şi spinul
şi o monedă pur şi simplu fără scop zornăind
sau o oră de septembrie metalic
o tristă glumă de ceasornicar
şi banda de magnetofon işi derulează
Crivăţul
un frig in fiinţă nimic altceva
un haos sub unghie

Nu trebuie

Pentru a şti cît e ora nu trebuie decît să
culegi cărăbuşii din vînt
Nu trebuie decît să iubeşti pentru a fi primit
in peşteră
Nu trebuie decît să taci pentru a vorbi de
unul singur
Nu trebuie decît să-ţi deschizi ca pe fluvii
arterele
la abatorul unei conferinţe despre laleaua
liberă
Nu trebuie decît să sapi un canal pentru
a-ţi desăvîrşi opera
Nu trebuie decît să faci o secţiune adîncă in
pepenele roz
ca să afli adevărul de pe buzele
muribundului

Spre Sudul Fiinţei

Nesilit de nimeni trec prin minuni
ca raţa sălbatecă
prin electronii calzi
spre Sudul Fiinţei
Consimt să aprind lumina
Prin bălţile vorbăriei caut o şansă
umbră pe stradă la ora soldaţilor
luaţi aminte!
Orice amănunt se uzează
Rămîne debordanta linişte particulară
sfîşiată de o luxoasă alarmă
constelaţia unor
lungi plete moarte activate de vînt
pe retina îngheţată : un grup de refugiaţi
de-a lungul unui drum deşertat in prăpastie
Eu aici şi eu amestecat cu argintul fotografiei
dînd interviuri pauzelor dintre voinţă şi
acţiune in grădina
Promisiunilor şi Vocilor
nopţii care mă impresoară

Capriciu

Plec de la ceva: noapte şi frig
şi adresa absenţei

Nebuni la posturi
hotărăsc să ningă barbar

Te aştept
cam asta ar fi soarta bronzului

Frînghia-i goală
au furat tot chiar şi fantomele

Scrisoarea
ca adăpost al singurătăţii

In oglinzi retrovizoare
năvălesc permanenţe de ieri

In faţă
inevitabilul Miine

mirea micu

COLONIA BURLACILOR

Vestea morţii Profesorului i-o aduse un bătrinel soios al cărui cap cu obrazul punctat de smocuri rebele de păr semăna cu cel al unui şobolan de apă. Ochii lui mici şi surprinzători de vioi, şireţi, rideau singuri.

Il intrebă dacă el este domnul Albu şi după ce oftă sfişietor şi pupilele sclipiră vesel in contrast cu chipul pe care se citea o mihnire adincă dar ostentativă, ii intinse un bilet impăturit in patru suspinind cu aceeaşi conştiinciozitate şi smiorcăindu-se.

Andrei despături biletul recunoscind caligrafia impecabilă a Profesorului, un fel de imitaţie a scrierii ronde, cu literele siluetate frumos dar retezate parcă din implinirea rotunjimii lor, egale şi drepte, şi-şi citi numele precedat de cuvintul „tovarăşului", iar dedesubt, adresa şi o mică schiţă orientativă pentru aducătorul ciudatului bilet. O linie fermă bara jumătatea hirtiei, ca un semn de separare certă intre cele două adrese iar, sub ea, cu litere de tipar, aceeaşi mină scrisese : Intrarea clopotului nr. 3, lingă Şoseaua aeroportului — Colonia burlacilor.

Iniţialele lui : G.P., complicat stilizate şi unite intr-un semi-cerc aducind a blazon, pecetluiau straniul mesaj.

Ridică ochii nedumerit şi simţi un iz acru, amestec de sudoare şi miros rinced de mincare răzbind dinspre bătrinelul cu chip de şobolan.

— Nu inţeleg, zise Andrei.

— Păi, acum trei zile, poate patru, m-a chemat la el şi mi-a dat hirtia asta. Ştia că moare şi noi nu l-am putut opri, cum vă zic mi-a dat-o şi mi-a spus să vi-o aduc neapărat. A mai spus că dumneata o să te ocupi de groapă, de slujbă, mă rog, de toate chestiile astea creştineşti...

Andrei ii arătă hirtia ridicind-o in faţa ochilor vioi care rideau fără incetare :

— Aici dedesubt e adresa unde locuia ? Ce inseamnă, de fapt, Colonia burlacilor ?

— Colonia burlacilor ? Cum să vă explic, de fapt nu e chiar a burlacilor, nu ştiu cine naiba a botezat-o aşa, poate chiar Profesorul, dar noi, vă asigur că numai burlaci nu sintem. He, he, he, behăi el cu gura strinsă. Auzi, domnule, burlaci !

Se opri brusc din ris, obrazul ii incremeni in tristeţea iniţială şi arătind spre o sacoşă soioasă pe care o lăsase pe podea intrebă cu seninătate :

— Nu cumpăraţi un iepure ? Un iepure de casă. Il dau ieftin. Dacă vreţi il ţineţi că ăsta mănincă orice. Dacă nu, vi-l tai eu, il jupoi, vă dau şi pielea. Are o carne delicioasă. De fapt, nu e al meu, adică, nu era al meu, vreau să

zic. Era iepurele Profesorului pe care mi l-a lăsat mie in seara aceea cind cu biletelul, drept recompensă. Ştiţi, v-aş ruga să nu mă judecaţi greşit, eu n-aş vrea să-l vind. E iepuroaică şi mi-ar fi de folos dacă ţinem cont he, he, de productivitatea ei, dar, animalul e animal, are suflet sensibil domnule, nu ca oamenii şi de ieri dimineaţă, de cind s-a stins Profesorul, a năvălit de afară şi nu s-a dezlipit de lingă el. Se căţărase, domnule, pe pieptul lui şi-l mirosea cu nările lui roze şi plingea, domnule ! Vă jur că l-am văzut cu lacrimi in ochi. Şi de atunci nu mai vrea să ronţăie nimic...

Tăcu şi oftă adinc şi se smiorcăi iar copilăreşte şi-şi ţuguie buzele rizind scurt, he, he, fără rost, ca un fel de chiot interogativ.

— O să credeţi că sint nebun sau că inşir palavre să vă induioşez, dar nu este aşa, domnule, fiindcă eu sint un om onorabil nu un terchea-berchea...

Mă numesc Poplingher Raţă, se îmbăţoşă el, fost jurist la Curtea de casaţie şi consilier in drept, domnule, actualmente... colonist !

— Acestea fiind zise, domnule, continuă fostul consilier, vă las iepurele şi plec chiar dacă nu-mi daţi nimic pe el.

Ridică sacoşa soioasă şi scoase cu delicateţe trupul tremurind, de un gri inspicat, al animalului care-i privea cu ochii lui verzi ca frunza de cais in aprilie.

I-l intinse şi Andrei il luă, simţindu-l cum vibrează şi corpul său moale şi cald ca o jimblă proaspăt scoasă din cuptor ii dădu o ciudată senzaţie de linişte şi duioşie.

I se păru că de vocea Profesorului catifelată şi profun ; **„Oryctologus caniculus, adică iepure domestic, un hibrid, dragă Andrei, creat de ..., descendent jalnic al muschiulosului şi solarului cangur, chintezenţa fricii şi degradă impusă şi instalată prin selecţie şi captivit".**

Viri mîi in buzunar in timp ce simţea pr cămaşă ticăitul accelerat al inimii icului urechiat şi-i intinse bătrinuluru faţă de clovn demachiat o bancnotă. Acesta luă cu indiferenţă dar străluci de plăcere umai cu ochii, obrazul rămînindu-i incremei in masca de durere simulată. Dădu să plec dar se intoarse din drum şi, indatoritor, ii ansmise o frază ciudată, pe care, de fapt, dară el, că nici n-o poate reproduce exact, fză rostită de Profesor cu trei zile inainte de parte, şi pe care o reţinuse aproximativ :

— Sirius işi tmite puterea spre Procyon, mai sint trei zil egale cu cinci ani, pregătiţi-vă **voi** care mţi suportat, iar tu Poplingher du biletul la hira indicată... Cam aşa ceva a spus, nu inţeleg asolut nimic.

O fi fost o pmoniţie, delir verbal, maliţia lui obişnuită ? Ciucum, vă mulţumesc şi vă salut şi mă scuzi de inoportunitate şi he, he, vă aştept la Colonia burlacilor...

Se depărtă mţial ducind cu sine izul de prăjeală şi mirol de sudoare veche, lăsindu-l indurerat şi nedmerit cu vietatea aceea catifelată la piept, tmurind fin, puţin parcă mai potolit, trimiţindui căldura prin subţirimea cămăşii.

Încearcă ă-şi aducă aminte cind il văzuse ultima oară pe cel ce-şi anunţase moartea apelind la simbolul contopirii celor două stele din constelaţii vecine ? Ce legătură fantezistă, proprie lui, menită să deruteze su să impresioneze pe cei din jur, insinuase ?

Procyon şi Siriu; distanţa celor cinci ani lumină ce le separă comprimată in trei zile !

Despre asta nu- auzise vorbind niciodată. Evaziv şi nebulos, i explicase adesea, febril, teoria „undelor paralele" dovedind, susţinea el, şi existenţa **lumilor paralele.** Cu alte cuvinte, existenţa simultană (in paralaxe diferite parcă ?) a unor civilizaţii similare, prezente insă pe alte coordonate, in funcţie, nu de alcătuirea ştiută a Universului ci, de „undele nevăzute" care ne separă in Timp şi Spaţiu dind iluzia singurătăţii dezolante a pămintenilor.

Pe baza acestei teorii năstruşnice se inverşunase să susţină că e suficient ca din două puncte opuse, indiferent la ce distanţă aflindu-se unul de altul, să propagi spre un loc de intilnire X, unde de acelaşi fel pentru ca ele, contopindu-se, să transmită spre pămint forţa lor, cu constanţă egală, ani şi ani de zile, chiar independente de sursa care le-a emis. Fiindcă, susţinea el, orice energie eliberată, cit de infimă, se ... venind ciclic spre locul de unde a fost emisă. Teoria monadelor, zicea, a acelei părţi din alcătuirea corpului uman numită altfel „suflet", care se furişează din trup spre **Spaţiul iniţial.** De aici explicaţia că orice cadavru cintărit imediat după instalarea morţii clinice cintăreşte mai uşor cu nu ştiu cite sutimi de grame...

Mai tirziu, mult mai tirziu, Andrei citise o informaţie stranie in legătură cu un fenomen inexplicabil. Era vorba de apariţia pe ecranele televizoarelor dintr-un stat American, a „mirei" unui post de emisie care funcţionase in urmă cu 30 de ani in Mexic şi care işi incetase activitatea. Şi, totuşi, după 30 de ani, spectatorii, stupefiaţi, au avut prilejul să revadă (unii dintre ei), reapărind emblema unui post T.V. de mult inactiv... Truc ? Iluzie optică ? O glumă a staţiilor pirat ? Sau... ?

„Monada mea, zicea Profesorul, se va intoarce in Circuitul universal. O vei simţi la timple uneori, dragul meu, ca pe o vibrare de fluturi nevăzuţi. Să nu te sperii, voi fi eu in ipostaza nudă. Mi se va face dor de tine şi mă voi abate din drumul meu predestinat, din Marele arhipelag al galaxiilor spre a-ţi face o vizită...".

Işi aminti că-l văzuse in urmă cu două luni, exact in ziua de 23 august, după amiaza, cind il vizitase uimindu-l cu sprinteneala şi seninătatea sa, privindu-l luminos cu ochii de-un albastru indescriptibil, de culoarea safirului filtrat in lumina amurgului, cu faţa lui osoasă şi prelungă şi nasul proeminent, stricind armonia fizionomiei, şi cu o nară sfirtecată, o nară din care lipsea o porţiune de mărimea unei monezi.

Intrebindu-l, odată, in legătură cu acest accident mai puţin obişnuit, Profesorul ingăimase ceva despre un ins care, intr-o noapte, fără vreo pricină anume, il agresase muşcindu-l. N-a aflat niciodată nimic, susţinea el, despre identitatea individului ce izbutise să-l sluţească cu o asemenea cruzime. (Mai tirziu avea insă să-i spună adevărul despre acest accident).

In ziua aceea venise din birlogul lui neştiut, cu o floare de cimp in mină, o luminărică galbenă cu frunze groase, pe care i-o intinse fără vreo vorbă.

Era gătit de sărbătoare, cu cravată şi pălărie de fetru cu boruri largi, şi ochii lui translucizi ascundeau o voioşie reţinută.

„Vin de la defilare, declară el spre uimirea lui Andrei, nu m-au primit şi nici n-am indrăznit să intru in **coloanele organizate,** am aşteptat pină la sfirşit după ce au trecut cei din fanfară şi oamenii de ordine şi apoi am pornit-o in spatele lor, de unul singur, cu un buchet de flori in mină pe care l-am aruncat spre cei de la tribună gindindu-se, probabil, la tradiţionala supă ardelenească. Unii se pregăteau să coboare, alţii chiar coboriseră, dar s-au intors curioşi in clipa in care am apărut, să mă vadă.

Nu ştiau ce-i cu mine şi mă priveau miraţi ca pe un nebun, ciţiva m-au aplaudat anemic şi eu le-am răspuns ridicind de citeva ori pălăria. După ce am trecut de **porţiunea sacră,** un miliţian curios dar politicos m-a intrebat scrutindu-mă bănuitor, ce căutam **ultimul** la manifestaţie ?

Şi eu i-am răspuns că **cei din urmă vor fi cei dintii** şi că nu-i treaba lui dacă un cetăţean onest şi republican se bulucește in primele coloane spre a scăpa de perindarea tradiţională, sau că aşteaptă scurgerea mulţimii preferind o manifestare singulară...

Miliţianul s-a holbat stupefiat de explicaţie şi nu ştiu dacă, impresionat de pălăria mea sau de insolenţa argumentelor, m-a salutat făcind stinga-mprejur, grăbindu-se spre celebrele tarabe unde se ingheşuiau năduşiţi demonstranţii in aşteptarea cremwuştilor cu muştar şi a berii incălzite de soare...".

Lăsă iepurele din braţe şi acesta rămase nemişcat pe covorul cu desene rombice, pipăind aerul cu nările sale despicate.

Deci, trebuia să meargă să caute strada aceea, de fapt o intrare, după cum reieşea din laconicul bilet. Inclină să apeleze la serviciul de pompe funebre, cunoştea acolo un ins deosebit de expeditiv „specialist dricar, muncitor prestator clasa unu" cum ii plăcea să se autocalifice, un profesionist cu tradiţie in familie : „noi am fost dricari din tată-n fiu", care ingropa, adică se ocupa de inhumarea oamenilor mai importanţi şi era totdeauna prezent la căpătiiul vreunui fost ştab trecut in lumea drepţilor.

„Păi, stimaţi tovarăşi, eu imi depăşesc planul lună de lună, chiar şi pe linie de valută, mă descurc. Ciţi străinaşi n-am terminat...". argumenta el vorbind despre promptitudinea şi priceperea sa.

Amină insă pentru a doua zi. Vroia să meargă singur, cuprins de o ciudată curiozitate, să depisteze acea **„colonie a burlacilor"** al cărei reprezentant ce abia plecase il intrigase şi-l buimăcise, in acelaşi timp.

Traversă oraşul spre Şoseaua aeroportului intr-un autobuz hodorogit, ca un sicriu ambulant, in interiorul căruia stăruia un miros sufocant de benzină şi usturoi. Intrebă taxatoarea despre adresa cu pricina dar aceasta ridică imbufnată din umeri (tocmai se visa tinără in rochie de mireasă probabil) şi-i răspunse să coboare la capăt şi să intrebe acolo, că ea nu-i birou de informaţii.

Cu cit inaintau spre periferie, autobuzul devenea tot mai gol. La un moment dat, rămase singurul pasager şi, se amuză ascultind dialogul dintre şofer şi taxatoare. Vorbeau ceva despre „ture" şi şoferul, un individ cu mustaţă stufoasă, răcni spre a acoperi zgomotul năpraznic al motorului, injurindu-l cu o plăcere rară pe un oarecare Duma, un fel de şef de garaj care, se pare, ii repartizase cel mai prost autobuz „un c...t pe roţi" fiindcă, argumenta conducătorul rablei „io nu i-am dus purcel de lapte, tu-l in iarbă pe masa de mirlan, că n-am de unde Floareo, că şed la bloc şi...".

Restul cuvintelor se pierdură acoperite de zgomotul claxonului. Şoferul puse o frină cumplită, autobusul era gata-gata să se desfacă in bucăţi şi, deschizind geamul, incepu să explice unui ins ce traversa trăgind in urmă-i un căruţ rudimentar, „cit de timpit il făcuse drăguţul Dumnezeu, sau era surd, sau ce dracu, işi caută moartea cu luminarea şi se bagă ca boul sub roţi ?"

Taxatoarea trezită din toropeală şi apatie rise amintindu-şi chestia cu blocul şi cu porcul şi incepu să fredoneze inveselită : „cine s-o mutat la bloc / de crăciun nu taie porc..."

Cobori la capăt şi rămase o vreme nehotărit, aşteptind pe cineva, vre-un trecător, pe care să-l intrebe, cam pe unde s-ar afla Intrarea clopotului.

Desluşi in dreapta poarta cimitirului „Eternitatea" pe arcada căreia un inger de gips, cu miinile impreunate şi cu o aripă ciuntită, aştepta pios, proiectat pe cerul limpede ca un simbol al resemnării. Ceva mai incolo, o aglomerare de construcţii bizare inecate in iederă şi, mai in stinga, coşul de cărămidă al crematoriului, incremenit intr-o aşteptare sumbră, din gura căruia nu ieşea nici o umbră de fum.

Era sfirşit de octombrie, o zi leneşă şi caldă cu aer somnoros şi greu de ultimele miresme ale toamnei. Deodată, pe deasupra capului, ii trecu o umbră neagră şi compactă vijiind metalic. Simţi aerul vălurind şi văzu aterizind, dincolo de gardul cimitirului, un stol de grauri căzind ca un linţoliu negru peste iarba groasă a mormintelor. Se infioră. Avu senzaţia, pentru o clipă, că cineva nevăzut manevrase, deasupra capului său, o imensă coasă de metal, gata-gata să-l decapiteze. Surise. „Cine se teme de moarte e incă viu", ar fi perorat Profesorul inventind un aforism.

Şi-l aminti din dimineaţa in care trecuse să-l vadă, in urmă cu un an, la redacţie, intrebind maliţios la telefon dacă „tovarăşul ziarist Albu poate primi un individ surclasat de viaţă, jalnic ca infăţişare, dar extrem de deştept şi gata să-i ofere un subiect de senzaţie..."

Incercă să se eschiveze, propunind o intilnire, undeva in oraş, după orele de program, dar Profesorul fu de neclintit şi, el ii făcu bon şi-l trimise la poartă. Era singur, ceilalţi colegi erau pe teren, aşa că se văzu scutit de comentariile

teatru

t

Lăpuşneanul

Printre valorile autentice, propuse in actuala ediţie a Festivalului naţional „Cintarea României", se află şi un spectacol teatral de impecabilă ţinută artistică, jucat de amatori dar de neconceput in afara colaborării acestora cu profesioniştii. Este vorba de spectacolul „Lăpuşneanul" — scene de Dan Micu, in interpretarea Teatrului popular din Rimnicu Vilcea, unde, acelaşi Dan Micu, in calitate de regizor, s-a incumetat să reia, de astă dată cu amatorii, textul originalului său scenariu teatral după nuvela lui Costache Negruzzi, scenariu care-i adusese, in montarea de acum zece ani, de pe scena **Casandrei**, nu numai un mare succes şi un binemeritat premiu, ci şi inceputul consacrării sale profesionale. Temerar, căci scriitura acestei dramatizări implică un deosebit grad de dificultate a interpretării actoriceşti, gestul lui Dan Micu se justifică intrutotul prin valoarea şi virtuozitatea interpreţilor teatrului popular din Vilcea, cit şi prin faptul că noua montare nu este cituşi de puţin o simplă reluare a mai vechiului spectacol amintit, ci o creaţie scenică independentă, cu o structură distinctă, pe cit de originală pe atit de bine articulată şi de convingătoare in transmiterea mesajului ei contemporan. Lăpuşneanu, in viziunea lui Dan Micu, nu mai este nici pe departe năpăstuitorul şi omoritorul boierilor, ci o conştiinţă lucidă şi reflexivă, pătrunsă de responsabilitate in faţa istoriei.

Spectacolul teatrului popular din Vilcea, remarcabil, cum spuneam, prin calitatea cu totul ieşită din comun a interpretării, prin precizia şi fineţea acesteia, conferind detaliului scenic strălucirea lipsită de ostentaţie a aurului vechi, se remarcă totodată prin bogăţia şi densitatea planurilor ideatice care-l animă, constituindu-se astfel intr-un termen de referinţă pentru posibilităţile actuale ale teatrului de amatori, in atit de fertila sa colaborare cu regizorii profesionişti.

Sclipitor şi subtil, schimbul de replici necruţătoare dintre Lăpuşneanu — interpretat cu aplomb de Nicolae Jivan — şi Nebunul său — creat cu siguranţă şi vervă acidă de Cristian Alexandrescu — reverberează deseori sonurile discursului dramatic in acelea ale unui discurs filozofic, a cărui prezenţă, pe scena teatrului de amatori, se cuvine a fi, cu atit mai mult, salutată.

Interpreţii teatrului popular din Rimnicu Vilcea nu sint profesionişti. Dar, dacă nu şi-au făcut o profesiune din teatru, ei au marele merit de a juca teatru cu sentimentul unei oficieri şi al unei profesiuni de credinţă, care sint ale artei adevărate şi autentice, dintotdeauna.

Victor Parhon

film

f

Regula jocului

Este de-ajuns să vezi un film al lui Sergiu Nicolaescu, oricare dintre ele, pentru a şti cum arată şi celelalte. In fond, ele nu sint decit dueluri ale acestui Făt-Frumos, duelgiu de profesie, cu balaurul şi de fiecare dată victoria sa este incontestabilă, răul de pe lumea aceasta mai pierde un cap, iar noi, spectatorii, plecăm acasă liniştiţi, mulţumiţi că are cine să ne apere. Dacă toată lumea are supermani, de ce nu l-am avea şi noi pe al nostru ? Acest comisar Moldovan care moare şi invie ca in basme, erou ideal de benzi desenate, prietenul tuturor sărmanilor, trage cu pistolul ca un zeu bun şi inţelegător, cu desăvîrşită nobleţe, deplin stăpin pe regula jocului. Dacă vrem cu tot dinadinsul putem să găsim şi un arbore genealogic al acestui aristocrat al duelului. Părinţii săi mai trăiesc şi acum in westernuri, rudele sărace coboară şi ele din Dickens, din romanele sentimentale pentru şi cu guvernante ; mai are strămoşi, cu siguranţă, şi in incoruptibilii din epoca prohibiţiei, pe care ii vezi trăind aievea in fiecare gest al său. Ca intr-un demn urmaş, trăsăturile inaintaşilor pot fi recunoscute uşor in portretul său şi lăudabil este faptul că a ştiut să ia de la dinşii tot ce e mai bun... Ce legătură avem noi cu toate acestea ? S-ar putea să avem. In cazul in care ne lipseşte cultura şi nu i-am cunoscut personal strămoşii, in cazul in care şi pentru noi filmul este un joc aşa cum este şi pentru Sergiu Nicolaescu, o plăcută pierdere de timp de la care aşteptăm să ne scoată, pentru două ceasuri, din priza noastră cotidiană, nu putem să-i fim decit recunoscători acestui virtuoz al ficţiunii, acestui cavaler al dreptăţii care işi trăieşte basmele cu convingere, cu dăruire.

In **Duelul**, ultimul film al lui Sergiu Nicolaescu, balaurul legionar mai pierde un cap, iar comisarul Moldovan mai cîştigă o victorie. Scenariul scris de Vintilă Corbu, Sergiu Nicolaescu şi Mircea Burada, ne familiarizează (sau ne readuce in atenţie) cu lumea copiilor sărmani, hoţi de buzunare, din Oliver Twist — patronaţi aici de simpaticul lor tutore supranumit Limbă, alias Jean Constantin —, care vorbesc intr-o foarte doctă limbă românească ori de cite ori se ingroaşă gluma... Dacă facem insă abstracţie de descendenţa de la care se revendică Sergiu Nicolaescu, nu putem să nu recunoaştem in el acelaşi cineast subţire dintotdeauna, un regizor care ştie regula jocului şi reuşeşte să o impună intregii distribuţii şi tuturor celorlalţi colaboratori. Aşa cum spuneam şi altădată, Sergiu Nicolaescu are un stil. Sergiu Nicolaescu se joacă bine, se joacă minunat, ca un bărbat in toată firea, dind de gindit numai celor care, de teamă să nu piardă inceputul filmului, au uitat ciorba fierbind pe aragaz.

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Iunie

O plimbare prin Cişmigiu este pentru noi o reintoarcere in adolescenţă, intre semnele florale ale acesteia, cu ghiozdanul la subţioară. Pentru prof. dr. docent George Potra, eminent cunoscător al istoriei Bucureştiului, plimbarea la care l-a invitat Liviu Tudor Samuilă, realizatorul secvenţei din „Mozaic", a fost nu atit o reintoarcere in tinereţea domniei sale, cit in istoria plină de peripeţii a parcului. Competent şi convingător, profesorul, uşor stinjenit de privirea fixă a aparatului, ne-a plimbat prin mlaştinile care au fost inainte, ne-a făcut etimologia numelui, ne-a reamintit numele edililor cărora le datorăm acest ban de verdeaţă căzut in mijlocul oraşului. Totul spus cu haz, fără frigul acela de la picioarele cuvintelor care le ingheaţă pe buzele oratorilor de profesie. Cu atit mai mult ne-a mirat că, in scurta istorie a Cişmigiului pe care ambiţionează s-o facă L. T. Samuilă, acest ghid cu farmec nu ne va mai insoţi, cedind locul altora din alte profesii decit aceea de istoric. Inţelegem „Cişmigiul văzut de...", dar cit (se) poate vedea numai in citeva minute şi cit de semnificativă poate fi o atit de scurtă „vedere" atit pentru cel care vede, cit şi pentru cel văzut ? Credem că, avind la indemină posibilitatea de a-l „exploata" pe prof. dr. docent George Potra — aproape sigur, după năpraznicul sfirşit al lui N. Vătămanu, unic cunoscător in timp al Bucureştiului — n-ar trebui să renunţăm atit de repede la dinsul, adevărată mină de informaţie. Mai mult, ne gindim că tocmai de aceea s-ar putea realiza chiar un serial : „Bucureştiul, ieri, azi, miine", un dialog ilustrat intre savant şi scriitor despre acest oraş pe care cei care il iubesc il vorbesc de rău.

● Apariţia actriţei Violeta Andrei in postură de cintăreaţă de muzică uşoară este de fiecare dată senzaţională şi ne face să regretăm că n-are echivalenţă in marea masă a cintăreţilor noştri de profesie, atit ca voce, cit şi ca interpretare. Pentru că, iată, o actriţă — e drept, de primă mină — poate da oricind lecţii de profesionalitate anonimilor care se impiedică de microfon pe scenă. Nu intimplător ne-am oprit la citeva nume (Margareta Pislaru, Corina Chiriac, Marius Ţeicu), pentru că din urmă nu mai vine nimeni. Aspiranţii la gloria cintecului trebuie intii să inveţe să meargă, să respire, să vorbească şi pe urmă să cinte. Şi pentru asta apare ca o excepţie uşor de inţeles cintăreaţa extraordinară care este Violeta Andrei. Ne pare rău că o vedem şi o ascultăm prea rar.

Iulian Neacşu

P.S. In legătură cu ultima „incursiune in penibil", trebuie să arătăm că despre calomnie am avea şi noi multe de spus, mai aproape de subiect. De exemplu, cineva, Y, ii spune reporterului că X a făcut şi a dres, că şi-a părăsit familia, că are patru pensii alimentare care corespund celor patru puncte cardinale... Şi reporterul il caută pe X care e in familie, nu plăteşte nici o pensie alimentară pentru că nu are de ce, n-a făcut, n-a dres... Aceasta este de fapt calomnia şi nu nişte procese fără obiect.

și deducțiile ce le-ar fi furnizat vizita unui asemenea personaj.

Profesorul sosi mai repede decît se așteptase, părea bine dispus, purta pe cap un melon popesc, maroniu, și-și făcuse rost de o redingotă ponosită și cu minecile prea scurte. Îmbrăcat astfel, semăna cu un fost chelner stilat, ieșit la pensie.

Îl salută radios, vădit afectat că pătrunsese în „sediu" și-i povesti, amuzindu-se, ce „față" făcuse portarul și cu ce ochi il privise și cit îi cercetase buletinul trecindu-i datele intr-un registru gros, chinuind literele, probabil un „proaspăt alfabetizat din mediu rural", desenîndu-le cu un creion chimic al cărui vîrf il ducea din cînd in cînd la buze, umezindu-l.

Și cum întoarseră capul după el „tovarășii de pe coridor" puși la patru ace, toți în costume închise și cu părul lins și tuns mult deasupra gulerului cămășii.

„Află, domnule, că vin de la un concurs de canto ! Degeaba te miri. Chiar foaia voastră a publicat anunțul că cei de la Filarmonică angajează (și aici rări tonul) soliști vocali pentru ansamblul lor coral, indiferent de sex și limită de virstă... M-am prezentat, deci, să văd ce șansă am și le-am cîntat Păstrăvul (cunoști bucata ?) și Aria puricelui și comisia a ris și acompaniatorul, un țigan pe care-l cunosc, abia mai nimerea clapele, timpitul. La sfîrșit, și-au exprimat **regretul** în termeni politicoși argumentînd cu ironie că **am un stil de interpretare anacronic**... Auzi, tu, idioțenie !

Iar eu le-am răspuns citindu-l pe Cornelius Nepos : **Invidia gloriae comes**, și au rămas **bușbe**, ai înțeles, și unul mai tinerel, un utecist, m-a rugat, tot ironic, să le spun un proverb pe rusește deoarece, ei, cu latina, o duc mai greu. Și atunci le-am zis versul unui decembrist : **iskri vozgoritsea plamea** și tot n-au înțeles idioții și cu asta i-am lăsat în plata domnului și am plecat..."

Se gîndi la această vizită petrecută în urmă cu un an înaintînd spre clădirile acelea ciudate înecate de iedera roșietică, pălind pe alocuri de brumă.

Era un fel de fundătură la intrarea căreia cineva agățase o scîndură pe care scria cu vopsea neagră „Intrarea clopotului". Pășea uluit, descoperind, că de fapt, pătrunde într-un fel de piațetă semi-circulară flancată de barăci stranii, cu acoperișul plat, scunde, lipite cu chirpici și nu mai înalte de doi metri. Geamurile meschine și rotunde, ca niște hublouri de vapor îl priveau cu ochiul lor opac. Piațeta era pustie, încremenită în galbenul auriu al toamnei, străjuită de ciudata arhitectură a barăcilor de lemn.

Se iscă o boare de vînt tulburînd iedera neclintită, roșietică, ce sufoca acele căsuțe bizare : mici corăbii eșuate pe un țărm al nimănui.

Deodată, din stînga, prin eterul curat și pustiu de zgomote străbătu pînă la el o muzică îndepărtată și tristă. Încercă s-o distileze, s-o recunoască. Avea inflexiuni funerare, și în răstimpuri, melodia se auzea deformat slăbind pînă la dispariție, revenind cu intensitate și cu un ritm alert și nefiresc. Se întoarse și, dus de firul melodic, se apropie de una dintre barăci. Și constată că de acolo răzbea muzica aceea ciudată și văzînd o placă albastră pe care scria nr. 3, înțelese că nimerise la adresa indicată în laconicul bilet.

Bătu la ușă apăsînd pe clanță fără să aștepte răspunsul. Văzu o încăpere mică, vopsită proaspăt într-un alb orbitor. Lumina toamnei, uleioasă, inundă camera și el zări lîngă peretele din fața sa, întins pe jos, acoperit pînă la bărbie cu un cearceaf peticit, chipul Profesorului încremenit în nemișcarea definitivă a morții.

Lîngă el, stînd pe un scăunel, veghea Poplingher Rață, avînd la picioare un patefon cu manivelă și pilnie răsfrîntă semănînd cu potirul unui crin uriaș.

Îl salută dînd din cap și după ce văzu că încăperea nu conține nici o mobilă, nici un obiect, nici măcar un scaun, rosti încet : „Dumnezeu să-l ierte".

Fragmente din romanul „Antrenor de îngeri"

ion drăgănoiu

Vine o vreme

Nu-mi aduce aminte nimic. Nu vreau să știu.
Florii săditā-n Grădină
dimineața, cînd m-am dus s-o contemplu,
i-am citit în privire
tristețea. Anotimpul ei a trecut. Sub fluturi,
cadavrul miroase
dulceag a lumină. Vine o vreme cînd
prietenii-s tot mai puțini.
Scut impotriva singurătății, leacuri ca
s-o alini, nu ai.
Doar o lacrimă strălucind obosit în amurg,
lentilă sub care porii
îți par o cîmpie lunară. Carnea caldă a
pleoapei,
lipită de albul privirii, traversează sahare
pustii. Nu-mi aduce
aminte nimic. Nu vreau să știu. Curg spre
izvoare imagini lăptoase,
frumoasa față a întîmplării o văd pentru
ultima oară.
Două cupe mari de cristal, foșnetul sec al
lichidului rece,
dureroase tăceri, timp înghețind străveziu.
Nu-mi aduce aminte nimic
Nu vreau să știu.

Concert pentru eternitate

O lume magnetică ne învăluie blind,
temperindu-ne glasul.
Ne șoptim la ureche, cîntînd la pian, tot
felul de lucruri
secrete : cine de cine s-a mai îndrăgostit,
cine la cine
a mai adormit și privim pe peretele alb și
curat
deasupra pianinei cu placă de bronz și
corzile încrucișate,
portretul resemnat al unei bunici. Aici în
cameră
Bach sună ciudat, concertele pentru două
piane, pe care
le cîntăm minunat în adolescență, seamănă
cu bagajele făcute
la iuțeală și strecurate pe furiș
într-o mașină neagră și mare. Cu indecență
umblăm
prin registrele grave, întind Concertul pentru
microfon,
la patru mîini, pian idei lucrătoare.
Suave foșnete de bală magnetică se aud.
Numai un surd nu ar da seama de ce
cîntăm la pian.
În fiecare an, împreună cu verișoara noastră
Felicia,
dăm un concert pentru eternitate,
regăsindu-ne pasul.
O lume magnetică ne învăluie blind,
temperindu-ne glasul.

O dimineață ploioasă

Dintr-un pridvor de mn o femeie goală îmi
face semn
de par-aș pleca la răoi
și n-o să ne mai vedem vreodată.
O blană de vulpe cu roasă, a unei mătuși,
nu mă lasă să văd e ce m-am înflăcărat
peste noapte.
Departe-n pădure urcuc ne numără stinsele
șoapte,
numărătoarea iubirii cu șapte.
El nu face greșeli gramaticale niciodată.
E devreme de tot și-am plecat pe furiș. Dacă
se află
femeia cu blană de vulpe va fi lapidată.
Înnebunitor, în pădure, cucul cîntă de
douăzecișișapte de ori
și încă o dată.
Plouă și, singur pe drum, merg șchiopătînd
de parcă n-aș putea să alerg. Niciodată
n-am știut
ce înseamnă să mergi numărindu-ți pașii
pînă la Poartă.
Undeva în pădure, într-o casă de lemn, sub
șalul ei negru
și cu o vulpe (cam roasă) de git atîrnată,
o femeie
plînge încet, mîngîind o pisică tărcată.
Plouă și, înnebunitor, cucul cîntă de
douăzecișișapte de ori
și încă o dată.
Departe-n pădure un cuc ne numără stinsele
șoapte,
numărătoarea iubirii de-o noapte.

Nici nu știu

Ne naștem din ce ? Întrebînd Infinitul, aflăm
că lumea viseoză
un veșnic aleph. Dar nu ne ajunge și iar și
mereu întrebarea...
Nici nu știi cînd ți se încheagă destinul de
zeu.
Alergînd mereu după ea, după Desăvîrșita
lumină,
zilnic mergînd la cizmar să-ți înlocuiască
tălpile roase,
zilnic noi membre crescîndu-ți din voința
trupului tău,
zilnic fugind după ea, îndepărtata femeie
locuindu-ți adolescența cu miresme
îndepărtate de tei...
Creionul se lasă deasupra hîrtiei din ce în ce
mai greu. Nici nu știi cînd ți se încheagă
destinul de zeu. Nici nu apuci să zîmbești că
mîna pe umăr
vine cineva și ți-o lasă. Nici nu apuci să
trăiești că vine
cineva și bolborosește prin casă : Dacă fața
începe să semene
cu a unui mort, părul lipindu-se de tîmple
din pricina bolii,
dacă la frig urechile sunt pleoștite, ochii
dați peste cap
și adînciți în orbite, roșii sau negri, bulbucați
sau de culoare
spălăcită, sticloși, nemișcați și țepeni, reci și
apoși, sau
dacă pleoapele sunt căzute — toate acestea
sunt semne de moarte,
sunt semne tăcute că Desăvîrșita lumină e-n
tine mereu.
Nici nu știi cînd ți se încheagă destinul de
zeu.

Verișoara Felicia

O salamandră cu burta portocalie mi-a
fugit din cutie
și toată lumea merge prin casă în vîrful
picioarelor.
Bunicii o caută prin lăzile lor fumurii, copiii
printre jucării
printre șoții, eu, printre hîrtiile mele
foșnitoare.
Doar verișoarei Felicia nu-i pasă de
salamandra rătăcită
pe undeva prin odăi, n-o doare de micul
animal cu coadă albastră
care n-a putut fugi pe fereastră și pe care
îl simt ascuns
într-un cotlon al bibliotecii. Arpegii, solfegii,
varegii ies
din pian și călăresc aerul cald. Dintr-un fald
al rochiei ei
de mătase iese o coadă albastră. Burta
pianului Steinway
aruncă pe parchetul lustruit o umbră
portocalie. Dumnezeu știe
cum poate verișoara Felicia să cînte Poloneza
No. 6 în A-flat
Major, op. 53, Maestoso în aerul atît de cald
și plin de praf.
De pe culoar cineva mă strigă să-i repar
un fermoar. Dar sufletul
ah, dar sufletul, ah...
O privesc pe verișoara Felicia cum cîntă la
pianul cu burta
portocalie și coadă lungă, albastră.
Soarele o ascultă și el,
rezemat de fereastră.

rodian drăgoi

Printr-o carte

În mine stă de veghe un străbun
destinul mi-l duc în fragede ștergare
ziua de mîine dă acum în pîrg
o, păsările-nvață toți arborii să zboare

în fiecare casă se intră printr-o carte
toți mugurii îi ajut să se urce pe ram
și ca un cireș năpădit de albine mă bucur
cînd un drumeț îmi bate cu pleoapele în geam

mereu se-aude clar cum în semințe
holdele dorm dezvelite și visează frumos
mereu cîntă greierii sub cămașa mea albă
cu țara merg prin fluiere de os

Mai multă lumină

Un foc vorbitor călătorește pe ape
în semințe se face și mai multă lumină
cel adormit în iarbă e sfîșiat în iarbă
ce limpede e poarta deschisă de-o albină

ca un val mă izbește un fluture în piept
și mi se-nsenințează pămîntul sub picioare
se-aude cum țăranii întorși de pe cîmp
cu grijă-și spală umbrele spre soare

Întrebările vîntului

Tata își duce oasele la moară
apoi își bate singele în grindă
vîntul doboară iar o întrebare
nînge tăcut și alb dintr-o oglindă
o nuntă fără miri se-ntîmplă în pămînt
prin lacrima mea trece o pădure
mă bea cu sete cel care nu sînt
cuvintele vin noaptea să mă fure

Toată viața

Și iar dezgrop zăpezile din soare
de mama și pragurile își mai aduc aminte
se-aude cum lumina pe sine se naște
pe o pasăre scriu aceste cuvinte

de-abia începusem să curg ca un riu
și-am fost acuzat că am rupt o floare
și în numele miresmelor am fost condamnat
să car toată viața o grădină-n spinare

Fără titlu

Iubito
părul tău
și cea mai lungă noapte de iarnă
acoperă orașul
în care eu visam
să scriu o carte cît o corabie
despre prietenul meu
de mii de ani înhămat
la o căruță cu lacrimi

Cîntec nocturn

Și somnul doarme cu ochii deschiși
sinii stelelor tot mai mult mă apasă
din maci își face cîmpul felinare
călare pe un fluture voi ajunge acasă

e fragedă dovadă din care-mi fac cămașă
sufletul meu îngenunchează-n ninsoare
o, din pieptul atîtor învolburate femei
iese cîte un prinț frumos călare

Baladă

De la mine pîn' la tine
e-o pădure de albine
și un prinț pe cal călare
ce-a pornit la vînătoare
te-așteaptă la drumul mare
cu tot drumul în spinare
Fată cu miros de fiară
vii năpraznic pe sub seară
și-mi dărîmi casa cu sinii
peste strigătul fîntînii
Pe sub geana ta umbroasă
trece dorul meu la coasă
și de nimenea nu-i pasă
iar în urma lui pe jos
vin și eu — tîlhar frumos

liviu ioan stoiciu

deasupra capului

deasupra capului dumneavoastră văz o
lumină
gălbuie... extraordinar, zîmbiți, vă rog,
mulțumesc

pe fundal o pasăre în palmier, pictată,
bătută de vînt : plaja,
aglomerată și tu, cu
fructele
zbîrcite pe ram, militărească, iți
ștergi palmele de fustă și deschizi iar
cartea
cu poze... aici,

pe islaz, unde eu, la ora cinci și
cinci încerc aeroplanul : mai
sunt 30 de minute, îmbrac
harta de pînză... fac
vocalize pe nas, cu gura încleștată și
încerc dinamul (unul
mic)... la un pas, cutia
cu doctorii și tenișii

îmi fixez ochii pe o crăpătură a
pietrei, în față, mă
concentrez la maxim : îmi
vine un miros de traversă încinsă, din
copilărie, o
fi tot un test (o bufniță
albă face
a lehamite : nț-nț... și
mi se pune pe umăr), rezist
mine și
de mine dar tu ești
mort, cum... „film
color... st l... ia l...) : leap-leap...

scriu de la fața locului, proces
verbal : dinozaurul
merge pe fundul apei-care-luminează... și
semnez : eu, din foișorul de pază

la praznicul trandafirului

la praznicul
trandafirului,
maimuța de sub masă a atras atenția : carul
din nour a oprit la poarta
nouă (unde, taxat cu 1 leu pe oră stă ca
vițelul...), deschideți... și

firește, de bună
credință, dăm în lături geamul ecranului
și... o
dată pești,
pești,
pești de toate mărimile și toate
culorile se revărsară și
pînă să mai facem cititul în stele să
înțelegem ceva, ne și trezirăm că nu mai
avem unde

călca și că, îngropați de vii, ne mai
și intrau în toate orificiile, acuma
ce facem, ce facem, fraților,
apare oceanul
primar... să
fac un studiu ?... nu, să iei cu tine corăbii cu
statui (ale scriitorilor
clasici...), auzi ?... aud, aud... ce ?...
păcăne (sonorul :

„tu, femeie neterminată, o, alungă
păunii de pe
acoperiș și vino în brațele mele, o.. vai de
pierim, ah,
ajutor !... ha : ce dracul, mă, tu
nu știi de poezie, nu :

din acvariu, mormăie colegul meu de serviciu
(cu
care discut, în
subconștient, la un păhărel, ce
altceva decît despre
femei), nu a mai rămas decît o
ramă, totul
a fost imortalizat cu
blițul („amintire din
sovata")

a, noroc, tu, cu casa
papagalului (a limbii
române) că avea un lac pe
care pluteau păsările răpitoare care hap-
hap,
știți, atunci... noroc, tu... și ce miros,
dumnezeule, ce
miros și o artă a
dragostei ce

da, dar să ținem cont și de ce a zis
dama : la praznicul
trandafirului ?..., sincer mirată că mai e
întrebată
ea, că voi, bărbații nu
simțiți la fel, dînd din mîini a
lehamite... și după ce își aranjă un
sîn, exclamînd
grațioasă, teatralizînd : ooo l..., cărnuri
veștejite...

---

radio **r**

Propoziții și cifre

Într-un extemporal, la întrebarea „Ce înțelegeți prin funcția economico-organizatorică a statului ?", un elev din clasa a VII-a răspundea : „Funcția economico-organizatorică a statului este că să aibă țara destule alimente și destule alte mașinării ca să ne putem dezvolta". Nu cunoștințele elevilor (pentru toți a venit vacanța !) oferă adeseori motive de tristețe, ci felul în care aceste cunoștințe (multe-puține) sînt exprimate. Îngrijorător este numărul celor care vorbesc de parcă ar fi eroi ai filmului „Proba de microfon". Ascultînd emisiunea „Coordonate economice", prezentată în această săptămînă de Elena Pilat, am sperat preț de douăzeci de minute că nici un elev nu se află lîngă aparatul de radio. Octavian Cepraga s-a deplasat la întreprinderile „Dacia" și „Electroaparataj" iar Ion Vulcan la „Prodcomplex" — Tg. Mureș pentru a surprinde acolo aspecte specifice ale activității oamenilor muncii. S-au luat, evident, interviuri. Întrebările au fost, de fapt, formule stereotipe iar răspunsurile și-au urmat „calea netulburată" : sarcini, realizări, perspective. O unitate de producție realizează economii în valoare de 8 milioane lei anual, o alta își depășește planul fizic cu 15 000 tone produs finit, dar frazele care transmit ascultătorilor aceste date ar putea, desigur, refuza monotonia și platitudinea, expresiile uzate, factice, artificiale. Patru-cinci „instantanee" (avînd protagoniști diferiți) ar fi trebuit să convingă ascultătorii că respectivele colective de muncă au „în obiectiv studierea mijloacelor tehnice și organizatorice pentru reducerea importului de materiale". Modalitățile de „confecționare" a „instantaneelor" își ignoră însă, sistematic, menirea de a determina potențarea atitudinii aperceptive a celor pentru care sînt transmise. Fără accentuări, explicații, completări sau dialog efectiv, secvențele respective n-au avut cum evita sfinta generalizare a propozițiilor rostite, cu tot apelul insistent la cifrele ilustrative. Evitînd elementele pronunțat distincte, abaterea de la medie și exteriorizările contrastante, realizatorii emisiunii „Coordonate economice" au reușit să scoată în evidență calitatea și forța expresivă a unei emisiuni transmisă ulterior. Este vorba despre „Studioul de poezie" care ne-a oferit un recital de zile mari susținut de Irina Răchițeanu-Șirianu, Ion Marinescu, Simona Bondoc și Ion Caramitru.

Elena Ștefoi

P. S. Un coleg de breaslă mă roagă să inserez următoarele : „Am ascultat recent la radio emisiunea intitulată **Alfa Romeo și... Julieta. Poveste modernizată... umoristic-muzical** de Dan Ursuleanu și Alexandru Vilan (două ore). Ea a fost alcătuită din melodii frumoase, alternate cu „momente vesele". Metoda autorilor este simplă. Au luat piesa lui Shakespeare și, cu răbdare, au pa odiat-o, fragment cu fragment. S-a obținut ceva asemănător unui show susținut de o fiară care năvălește, într-o grădină japoneză, mugind amarnic și stricînd tot ce îi iese în cale. Umoriștii trebuie să-și dea seama că unele texte nu se cuvine a fi parodiate.

---

plastică **p**

Peisaje din Ardeal

Eugen Gîscă este un pictor cu meșteșug solid, deprins la școala unor mari maeștri dintre cele două războaie, un artist cu inspirație tradiționalâ, decantată în lucrări de mare rafinament. Peisajele sale din Transilvania și motivele cunoscute din expoziții anterioare au primit în lucrările pe care le-am văzut recent la Galeria municipală o vigoare impresionantă. Acest meșter ce și-a supus arta unei formule spirituale, cu rezultate convingătoare, a găsit, de data aceasta, posibilitatea unei mari diversificări, reluînd basmul românesc, ielele și „grația" ce învăluie colina și „dîmbul" din Ardeal, cu transparențe de culoare ce-i dau un farmec aparte. Desenul sigur se irizează în lucrările recente cu un abur lăptos, o lingoare de poveste încertă ca în prozele lui Pavel Dan, scriitorul cel mai apropiat de spațiul predilect al lui Gîscă.

Este de mirare că meșteșugul solid al unui asemenea pictor nu a găsit mai mare ecou în comentariile criticii. De vină ar putea să fie, desigur, gustul nostru pentru disonanță și pentru inovația ostentativă atît de caracteristică în orientarea mai nouă a picturii. Cu toate acestea, lucrările în tempera, guașele și desenul sigur al piesagisticii lui Eugen Gîscă sînt mai mult decît o artă pentru interior, decît o formulă de manierism artistic. Este vorba, mai degrabă, de fidelitate față de universul propriu, de meșteșugul convingător al unui artist ce preferă să-și susțină demersul prin insistență și să-și diversifice motivele pe o gamă cunoscută, căreia îi exploatează însă toate posibilitățile. De altfel, nimic nu este mai convingător decît poezia ce domină linia orizontului, așa cum se vede în peisajele din Ardeal, iar jocul ielelor imaginat de Eugen Gîscă sugerează inspirația artistului dominat de aparențe.

Dacă ar fi să alegem din expoziția sa filonul cel mai pur și mai caracteristic al artei lui Gîscă, predilecția noastră s-ar îndrepta către lucrările aproape miniaturale, în care destinul este dominat de pasta dispusă cu multă grijă ca-ntr-o acuarelă, în care obsesia pictorului, starea de grație, peisajul trezit la viață printr-o prezență abia sugerată, își găsește deplina realizare. Acest pictor care și-a gîndit arta în numele unui ideal ce transcende natura, care a îndrăznit să imagineze o realitate supremă și să o descifreze în jocul realității este, în același timp, un artist a cărui partitură este vastă ca însăși lumea înconjurătoare. Firea sa melancolică umple de poezie orice formă asupra căreia se oprește ochiul său însetat de adevăr, descifrînd poezia caldă a unei substanțe eterne în structurile perisabile ale peisajelor atît de modificate din jurul nostru. Lucrările „mici" pe care mîna sa le tratează cu finețe indiscutabilă sînt cu atît mai convingătore, încărcate de „prezență", au un ecou prelungit în sufletul însetat de eternitate al pictorului.

Aurel Dragoș

---

muzică **m**

Maeștri... ieri... azi.:

Un concert de maeștri ai muzicii românești nu este o ocazie chiar atît de frecventă. Ce-i drept, cîtă vreme încă lucrările noi mai așteaptă uneori prin sertarele compozitorilor, raritatea retrospectivelor nu este chiar în mod grav reprobabilă, dar nici nu diminuează valoarea inițiativei Uniunii Compozitorilor, și a Filarmonicii „George Enescu", la care ne referim acum.

Cu atît mai mult cu cît, atunci cînd vorbim de maeștri, și le grupăm muzica, ne adresăm mai des unor straturi deja calcinate de vreme. Iată acum, alături de George Enescu (cu **Cvartetul al doilea**) doi maeștri încă în plină forță de creație, exemple ale senectuții benefice, pilduitoare — Ludovic Feldman **(Trio de coarde)** și Tudor Ciortea **(Cvintetul cu pian)**. Și iarăși un subiect de atracție și prilej de edificare istorico-stilistică : toate trei lucrările audiate au fost scrise în același deceniu, prin anii '50, cînd clasicul Enescu dădea de instanțele ultime ale unei implacabile deveniri de o viață, iar mai tinerii Ludovic Feldman și Tudor Ciortea consolidau, armonizau demersuri stilistice anterioare.

Cea mai prețioasă lucrare a serii a întîlnit și o interpretare pe care nu ezit s-o socot antologică. **Cvartetului nr. 2** de Enescu i-a replicat formația ieșeană „Voces" într-un mod de invidiat pentru orice partitură de cvartet a secolului nostru. Travaliul prealabil al formației se adresează totodată aparenței — sunet, frazare — dar și esenței, confundării cu spiritul enescian de ultimă perioadă, atingere a simburelui de jar al specificității camerale — în gîndirea ce se repartizează cu aceeași tensiune și responsabilitate la toate patru monodiile conjugate, în simțul planului, al reliefului, al sensului muzical și meta-muzical. Cvartetul „Voces" reușește să limpezească complexa partitură enesciană, fără să-i ascundă complexitatea, din contra, instaurînd claritatea să dezvăluie întreaga dimensiune a gîndirii compozitorului.

Trio-ul de coarde de Ludovic Feldman precede perioada expresionistă a compozitorului, pe care o anticipă vag și o mascheză încă printr-o acurată melodică, un purism melodic, l-as numi, chiar, unde celulele grăitoare sînt urmărite atent, într-o elocventă concizîune. Paradoxal, reminiscențele de muzică de caracter anunță viitoarea orientare de creație. Ne gîndim la undele de vals vetust ce adie, ici, colo, în partea secundă. Interpretarea trioului alcătuit din Maria Masalici-Madru, Sanda Crăciun și Mariana Kaurtz s-a situat exact în sfera emoțională și structurală a lucrării, redindu-ne-o la nivelul așteptat.

Și cvartetul „Serioso", împreună cu pianista Ivonne Dumitrescu Frankenfeld au oferit o interpretare potrivită cu valoarea opus-ului pe care l-au abordat. Muzica savuroasă a lui Tudor Ciortea, parcă moldovean rătăcit prin cine știe ce întîmplare pe meleagurile Brașovului, aliază melodica narativă, căldura și gestul inedit, cu tratarea impecabilă a ansamblului, în cel mai adevărat spirit al colaborării camerale, al schimbului activ de replici, desenînd întregul în mod captivant, unitar și surprinzător totodată.

Costin Cazaban

ESEU

Fantasticul, dimensiune a «prozei scurte» românești (XIV)

Dacă **Sărmanul Dionis** este, indiscutabil, o capodoperă a nuvelei fantastice grație și caracterului ei de operă finită, în schimb, cealaltă mare nuvelă eminesciană de aceeași factură, postuma **Avatarii faraonului Tlà**, impresionează prin receptivitatea la modalități ale fantasticului dintre cele mai diferite. Din acest punct de vedere examinată, scrierea se dovedește a fi un adevărat breviar al fantasticului din întreaga operă narativă a lui Eminescu. Și este de presupus că dacă **Avatarii faraonului Tlà** ar fi fost încheiată sau dacă manuscrisul, existînd ca atare, s-ar fi păstrat în întregime, un asemenea atribut ar fi putut acumula noi valențe. Oricum, chiar și în forma ce-o avem la dispoziție, cum spuneam, nuvela dezvăluie un cîmp de observație realmente fascinant pentru excepționalele disponibilități ale scriitorului în ceea ce privește marile linii de forță ale manifestării fantasticului în literatura universală. Într-un asemenea context, desigur, este concludent însuși faptul că exegeza istoric-literară consacrată nuvelei abundă în referiri la surse avînd cele mai diverse naturi și la autori a căror valoare de asemenea oscilează spectaculos. Astfel, limitîndu-ne numai la trimiterile vizind contaminările și interferențele propriu-zis literare făcute de G. Călinescu în de-acum cunoscuta sa teză de doctorat (**Avatarii faraonului Tlà**, „Junimea", 1979) sîntem literalmente șocați de bogăția datelor și faptelor relevate. Semnificativă, mai presus de orice, este însă constatarea că Eminescu explorează și (am zice) experimentează marea diversitate de formule ale fantasticului identificate în aria vastă a literaturii universale cu fățișă detașare creatoare. Pe marele nostru scriitor nu pare a-l interesa ideea de a opta pentru o anumită formulă (propusă, între alții, de Shakespeare, Goethe, Schiller, Novalis, Gautier, Poë, Hoffmann, Tieck, Arnim, Bernardin de Saint-Pierre, Jean Paul etc., etc.) în sensul de a se conforma cu strictețe rigorilor acesteia și de a da, astfel, la iveală o narațiune exemplară în raport cu modelul ales. Avînd el însuși un mod de percepție titanian, precum în toate compartimentele creației sale, Eminescu tratează sursele ce îi ies în cale ca pe o ideală „materie primă" aptă a-i servi de minune intenția creatoare personală. Interpretat dintr-un asemenea unghi, amintitul studiu călinescian despre **Avatarii faraonului Tlà** spune tot despre ceea ce s-ar putea numi modul eminescian ciclopic de a trage întreaga bogăție de fapte acumulate prin cunoașterea tezaurului cultural-artistic universal pe făgașul propriilor tentative creatoare.

Dată fiind complexitatea ideii tematice (enunțată încă din **Archaeus**, întrucît e lucru stabilit că aceasta ar fi urmat să constituie o insolită introducere teoretică la acțiunea din **Avatarii...**), este lesne de înțeles marea anvergură epică la a cărei realizare tinde nuvela. Dealtminteri, mai exact ar fi să vorbim despre un „lanț nuvelistic" compus din narațiuni relativ autonome care se circumscriu așa-zisei „nuvele de încadrare", al cărui început ar putea fi, eventual, fragmentul **Archaeus**, pentru ca la sfîrșitul ei să nu ne putem referi, de vreme ce scrierea este neterminată. Așa cum se prezintă, „lanțul nuvelistic" din **Avatarii faraonului Tlà** propune atenției cîteva structuri narative de sine stătătoare frapante prin stringenta conlucrare dintre ideatica existențial-metafizică și categoria fantasticului. Cea dintîi „micronuvelă" este, bineînțeles, aceea în care se descrie sfîrșitul legendarului faraon Tlà. Izbitoare din primele rînduri este propensiunea descripției romantice de a transcende funcția strict decorativă și de a-și asuma sarcina de a ne apropia de tema fantastică a „micronuvelei" grație insidioasei sale unde de mister mitic. Fastuozitatea exotico-arheologică a peisajului, cunoscut deja din poemul **Egipetul**, acum beneficiază de acel dinamism epic subteran specific descripției în proză, capabil a releva cu mai multă concretețe realistică mișcarea neîntrerupt vie a existenței lumii surprinsă în multitudinea formelor ei de manifestare primordial mitice. Cu alte cuvinte, operația de delimitare a locului și timpului acțiunii refuză orice tentație a cantonării în calofilismul static. Și de data aceasta arta descriptivă eminesciană excelează prin darul percepției înșelător plasticizante a lucrurilor și, drept urmare, prin tulburătoarea suprindere a fantasticelor mișcări genezice, în ordine nu numai cosmic-umană ci și mitic-istorică. Magnificul tumult interior, cu ritmul lui răscolitor tocmai prin inperturbabila egalitate cu sine, conferit descripției din primul moment degajă, pe nesimțite, dar cu mare forță de persuasiune, acea binecunoscută, inconfundabilă undă de mister difuz înfricoșător, tipic artei fantasticului la Eminescu :

„**Sara**... sara... sfînta și limpedea mare își întinde pînzăriile transparente de azur sub luna care-n nălțimea depărtată a cerului trece ca un măr de aur nețînut de nimic în cerul albastru... pustiile Nubiei lucesc verzui-sur cu cîmpii de gheață, pe care a căzut o ninsoare ușoară și Memfis, divina Memfis, își ridică colosalele ei zidiri ninse de lună în depărtarea țărei... pare că într-o noapte de vară ar fi nins deodată o pulbere de diamant peste toată lumea și urmele acestei străluciri ar fi muiat și-ndulcit aerul dulce al Egipetului și numai Nilul își leagănă **mișcătoarele** și lungile lui maluri de papură printre care curg oglinzile lui mari, cari reflectă lumea cerului și pare că apele lui **mișcîndu-se una peste alta** ca lințoiu de cristal **mișcător** sună în adînc cîntarea-cîntărilor".

Nu putem să nu luăm aminte la frecvența — în a doua parte a pasajului — a derivatelor lexicale provenite din rădăcina verbului **a mișca**, derivate subliniate de noi, cărora li se adaugă alte cuvinte și expresii evident investite cu aceeași funcție, adică cu sensul de mișcare. Ceea ce, nu mai încape îndoială, ne previne asupra faptului că, departe de a urmări scopuri în sine, dimpotrivă, fastuoasa descripție are menirea de a ne pregăti pentru a intra în straniul „joc" al „poveștii" fantastice încorporată de „micronuvelă". De altfel, „ruptura" ce se produce imediat în pînza descripției, prin apariția firului epic dat de ivirea luntrei pe apele fluviului, marchează un nou moment al acțiunii de introducere a temei fantastice: „Ușor zboară luntrea mică și neagră asemenea unei cugetări printre tablourile mărețe desfășurate de o parte și alta a rîului... orașe vechi ce-și construiesc zidurile lor sure și coloanele lor infinite în lumina nopților, piramidele — mormintele de regi, cringuri de palmieri și numai păsări călătoare străbat cu aripile întinse într-un lung triunghi adîncimile fără de margine... unde merg? unde?" Dublul asalt asupra descripției pus la cale, pe de o parte, de acțiunea epică (apariția luntrei) și, pe de altă parte, de interogația filosofică reprezintă, așadar, momentul saltului în miezul demersului fantastic, căci, în fine, acum, facem cunoștință cu protagonistul narațiunii, „bolnavul rege Tlà".

Renunțînd a mai înainta pe pista descrierii critice amănunțite (altfel, o operație extrem de tentantă, pentru că numai procedînd într-un asemenea chip ne apropiem întrucîtva de inanalizabilul halou fantastic al nuvelei), în continuare ne vom limita doar la actul de „inventariere" a elementelor strict materiale înscrise în arsenalul complexei tehnici fantastice minuite de autor. Ca detaliu s-a reținut deja precizarea că „bolnavul rege Tlà" călătorește pe apele Nilului într-o luntre nu numai mică, dar și **neagră**. În aceeași ordine de idei sînt de luat în seamă alte două asemenea detalii identificate în pasajele imediat următoare: unul se referă la coroane ce încadrează fruntea însinguratului erou : „În jurul naltei sale frunți o cunună de flori de mac... de flori **a** uitărei și a somnului...". Altul este inserat în descrierea palatului în care regele pătrunde după ancorarea luntrei lui negre la malul fluviului: „Bolțile ferestrelor i se arcau înalt deasupra frunței... **bolta salei era scrisă de jurîmprejur cu zodiile cerului**... pe murii înalți erau chipurile zugrăvite a regilor Egipetului (s.n.). „Psihanalizate" din unghiul tehnicii fantasticului, detaliile semnalate sînt deosebit de bogate în sugestia analitică, dată fiind pregnanța conotațiilor simbolice degajate de fiecare dintre ele.

Însă, unul din momentele fantastice cheie înscris pe axa epică a întregii nuvele și asupra căruia se cuvine să zăbovim îndelung este, evident, acela al trecerii eroului în stăpînirea a ceea ce am numi „vestibulul" magnificei lui existențe de „archaeu", intrat în stăpînirea timpului veșnic. Într-o atare situație, recunoaștem resemnați că ne este cu neputință a duce mai departe discuția altfel decît cu textul în față: „Deodată peste ferestile înalte căzură lungi perdele roze... și el rămase în sala întinsă într-un întuneric trandafiriu- îngreuiat de lumina lunei, ce plutea asupra Egipetului. Memfis dispăruse de sub picioarele lui... el rămase singur, cu gîndurile lui negre... Noaptea tăcea... El se primbla pin umbra trandafirie a salei în talarul lui negru-strălucit.. apoi scoase din sîn o fiolă de [...] dintr-un singur ametist, luă o cupă săpată dintr-un [...] mare, pe care o împlu cu apa sîntă a Nilului.. Destupă fiola și turnă trei picături de cerneală din ea peste apa din cupă și apa deveni încet-încet întîi galbenă ca un aur diafan, apoi roză ca cerul aurorei, apoi albastră și adîncă ca albăstrimea cerului.

El se uită încet în pahar și părea că vedea lucruri ciudate în metamorfozele colorilor lui... Într-adevăr i se păru că vede în aurul diafan, în fund, o muscuță de om, c-o cîrjă în mînă, bătrîn și pleșuv, dormind cu picioarele-n soare și cu capul în umbra tinzii unei biserici... În apa roză văzu parcă un peștișor vioriu, care semăna cu un tînăr frumos... în apa viorie văzu un om sinistru și rece, cu fața de bronz...

— Peste cinci mii de ani, șopti el surizînd... O, Rodope, Rodope!"

Nicolae Ciobanu

NUMLE POETULUI

Olga Neagu

Autoarea ɪga Neagu viețuiește în Reșița, cu ːle mai alese sentimente pe Aleea Tndafirilor, ea fiind în fapt, cum o ată și poezia pe care o scrie, o bună sămînță dolteancă. Despre volumul ei de debut au scris ːritici literari atît de serioși încît nu ne mai ːmine decît obligația să le transcriem cuvinte : „Rostire dezinvoltă, metafore deja (ori iră) tulburătoare, în aproape tot ce scrie Olga ɪeagu se află semnele unei ciudățenii fericite ; ale unui talent despre care cred că pot să mrturisesc". (Mircea Martin, „R. l.", februarie ɪ73) ; „Imaginația lirică, bogată și diversă, oronată totuși de cîteva simboluri persistente găsește forme adecvate de travestire a sentimntului sugerind cînd senzualitatea trăirii pasioale, cînd puritatea interogativă a stării de nvitate, mereu sub regimul unei navete sentimntale între dor și prezență. (...) Dincolo de aspctul ca să zic așa tematic al lirismului tinerei petese, remarcabilă rămîne expresia poetică ı care mișcarea inefabilă a trăirilor își afirmă ɪrezența. Versul, fie el liber ori de rigoare clasă, e mai întotdeauna imediat, dovedind prosețimea percepției, și de tensiune expresionistă,semn al coincidenței tumultului lăuntric cu ɪcabularul colportor". (Laurențiu Ulici, „R. l" aprilie 1974). „Ceea ce se poate și ceea ce nu se poate imagina" (Editura „Albatros", 1974) e ın volum din care mai putem citi cu plăcere astăzi totuși numai cîteva poeme de „rigoare ɪasică" : „Iubite, bijbiind, eu vinovata plec / mîntorc de-atîta noapte hainele-mi sînt ude / ɪeva ciudat mi se întîmplă : trec / prin somnul meu cerbi ninși ; / strig ; nimeni nu aude. / În fel de adevăr, un fel de moarte / cu arma-ninsă, o, să mă țintească vrea (pedeapsa c-am plecat de tine prea departe ?) / și cad mereu și cerbii mă îngroapă, / mînați din spate de-o tăcere grea..." *(Iubite)*.

Noul ei volum de ɪoeme „Mandat pentru aducerea zăpezii", stă ɪub semnul voinței de stil și de reechilibrare interioară, de însumare a experienței trăite ; catrenul pus drept epigraf : „cîteodată cînd ninge / îmi vine să strig / prin memoria mea / ca-ntr-o pădure de frig" rezumă intenția autoarei de a-și izbăvi în exclamație lirică spontană caducitatea timpului trecut, înghețat... Spuneam, la început, că poezia pe care o scrie Olga Neagu îi trădează originea oltenească, și în acest volum, dincolo de autenticitatea și profunzimea sentimentului, autoarea e tot timpul ispitită de „vorbe" ; o anume facondă e singurul lucru încă supărător în noua carte a Olgăi Neagu.

Tentată de universul de simboluri tradiționale, culturale, poeta depășeste simpla glosă livrescă adeseori reușind să ne convingă că poezia rămîne o „salvare", un mod de a potența și a programa mai profund existența.

Dintre frumoasele poeme ale acestei cărți, cităm în întregime „Vezi, ninge pe Banat", pentru grația rostirii și știința subtilă de a pune surdină pornirii sentimentaliste, gata să dramatizeze : „Vezi, ninge pe Banat și e ianuariu / cu fulgi absurd de albi și nelumești / și înotăm pe străzile-acvariu / cu plante, animale și cu pești // și dintre plopii nămețiți de ger, / din rana vie a unui scenariu / renaște Eminescu din eter / ci ninge pe Banat și e ianuariu // vai, peste lume tîmpla-ți curge nea / ca-ntr-o radiografie cu mult bariu / se vede petrecîndu-se o stea / și ninge pe Banat și e ianuariu / urmele mele grave pe zăpadă / pentru atîtea vise fulgii-s onorariu / strivesc galaxia ierbii nomadă / cînd ninge pe Banat și e Ianuariu".

Cezar Ivănescu

VOCAȚIA SINTEZEI

Un recent volum de **Contribuții la istoria literaturii române vechi** apărut la Editura științifică și enciclopedică ne demonstrează încă o dată marea autoritate științifică pe care Dan Zamfirescu, autorul său, și-a cîștigat-o în interpretarea sistematică a culturii române din epoca feudală ca de altfel a spiritualității noastre în general. Erudiția sa bazată pe o cunoaștere intimă a civilizației românești medievale, pe o deschidere de largi perspective în bizantinologie, pe asimilarea celor mai acute probleme ale slavisticii și îndeosebi pe aprofundarea semnificațiilor actuale ale acestor vaste domenii ale cunoașterii, a fost decisivă în realizarea cîtorva din cele mai importante achiziții realizate de istoriografia ideilor din România în ultimele decenii. Continuînd tradiția strălucită a preocupărilor unor iluștri înaintași ca Timotei Cipariu, Bogdan Petriceicu Hașdeu, Ioan I. Bogdan, Constantin I. Giurescu, N. Iorga, Constantin C. I. Giurescu, N. Cartojan, P. P. Panaitescu, Dan Simonescu, distinsul și respectatul său magistru, și alăturîndu-se azi unor personalități ca Gh. Mihăilă, Al. Piru, Alexandru Duțu, Emil Turdeanu, Șerban Papacostea, Pandele Olteanu, Virgil Cândea și Dan Horia Mazilu, neobositul animator al studiilor de literatură și civilizație română feudală Dan Zamfirescu a reușit, printr-o pasiune exemplară, întregită de acribie documentară, de o putere de sesizare larg cuprinzătoare a epocilor și personalităților aduse în discuție dar, îndeosebi, printr-o rigoare a demonstrațiilor care a spulberat, pur și simplu, tezele adversarilor, să dea o nouă strălucire unui domeniu istoric pe cît de fascinant pe atît de întins, de variat în aspecte nebănuite încă.

Rezultatul principal al acestor eforturi sistematice a fost o nouă înțelegere a marilor valori umaniste ale literaturii și culturii românești în epoca feudală. Pe un plan mai larg ele au însemnat o contribuție esențială la ceea ce Dan Zamfirescu însuși numește în recentul volum „marele proces de constituire a noii conștiințe de sine a culturii românești, a noii conștiințe de sine a poporului român prin cultură" (pag. 10). Interpretînd personalități centrale și reprezentative ale spiritualității românești din secolele XVI—XVIII : Neagoe Basarab, Nicolaus Olahus, Miron Costin, Mitropolitul Dosoftei, Ion Neculce, sau Dimitrie Cantemir, istoricul de azi Dan Zamfirescu se manifestă el însuși ca un umanist de o demnitate exemplară. Erudiția filologică, ferventul cult al valorilor clasice, preocuparea de a sesiza omenescul în diversele lui ipostaze istorice, încrederea în puterea unor valori spirituale ale trecutului de a legitima aspirația firească spre împlinire și fericire a oamenilor de azi, spre o dezvoltare liberă și armonioasă în acord cu idealurile naționale în care ei cred, fervoarea cu care a căutat și dăruirea sufletească cu care a cercetat monumentele scrise ale culturii române vechi, mîndria de a invoca marile lecții de demnitate civică oferite de înaintași dar, mai presus de toate, convingerea nețărmurită cu care a afirmat și afirmă destinul singular al spiritualității românești în lume sînt doar cîteva dintre atributele acțiunii istoriografice a lui Dan Zamfirescu.

Volumul **Contribuții la istoria literaturii române vechi** apare la aproape un sfert de secol de la publicarea (în 1958) primelor studii dedicate de Dan Zamfirescu unor probleme legate de vechea cultură românească. În decursul acestui răstimp autoritatea sa în domeniul de care se ocupă s-a impus definitiv. Lectorul care îi parcurge studiile, articolele și volumele știe că interesul său va fi răsplătit din plin.

Deschizîndu-se cu o prefață intitulată **După douăzeci de ani** în care Dan Zamfirescu face un bilanț succint al preocupărilor sale din ultimele două decenii dedicate culturii române vechi, volumul se structurează în patru mari secțiuni. În prima și a doua sînt adunate textele în care a fost creionat „planul general și spiritul unei viitoare sinteze corespunzind acestei conștiințe noi despre istoria și devenirea noastră spirituală". (E vorba de o sinteză personală a culturii și civilizației românești pe care Dan Zamfirescu o anunță în diferite ocazii de mai mulți ani și pe care publicul o așteaptă, evident, cu justificată nerăbdare). Lor li se adaugă „o suită de schițe preliminare și studii de portret pentru o viitoare frescă generală" (pag. 10—11).

În a treia secțiune a volumului lectorul va găsi un grup de studii, recenzii și articole de excepțional interes care reflectă preocuparea autorului pentru valorificarea operei cîtorva din marii erudiți specializați în istoria, cultura și literatura română din epoca feudală. Sînt contribuții precum **Ioan Bogdan — un clasic al istoriografiei și filologiei românești, Nicolae Cartojan, Nicolae Cartojan și studiul cărților populare în literatura românească, P. P. Panaitescu, — istoric al vechii culturi românești, Dan Simonescu : cărturarul-profesorul-omul, Un savant cercetător al literaturii române vechi ; Emil Turdeanu (cu bibliografia operei)** și altele.

În secțiunea a patra volumul adună cercetări și polemici asupra unor chestiuni mai restrînse, precis delimitate, deosebit de importante însă pentru înțelegerea unor probleme de ansamblu. Astfel de cercetări sînt : **Ioan Bogdan și problema circulației literaturii bizantino-slave în vechea cultură românească, Dmitri Sergheevici Lihaciov și problemele Prerenașterii răsăritene, Pe marginea unei „chestiuni homerice" : Neagoe Basarab și Manuil din Corint, Istoria lui Mihai Viteazul din Cronica Țării Românești, Cronica domniei lui Mihai Viteazul (Cronica Buzeștilor) după manuscrisul 2 591 B.A.R. confruntat cu „Letopisețul cantacuzinesc" și cu manuscrisul de la Neamțu** și altele.

Interpretarea tuturor acestor probleme pornește de la cîteva constatări fundamentale formulate astfel : „centrul de greutate al culturii (noastre) ca și al vieții istorice, cade în **lăuntrul** și nu în afara realităților românești. Cărturarii epocii vechi au un orizont **răsăritean** ; extinderea acestui orizont, spre toate punctele cardinale, se face treptat (...) Cultura veche românească și în cadrul ei literatura (...) este în primele ei secole, expresia și oglinda acestui ethos format în cadrul unor realități istorice care dau poporului român sentimentul unei prezențe politice majore, unui rol direct și nu o dată însemnat în istoria continentului (...) Tocmai această conștiință de sine, această demnitate calmă, această înrădăcinare în sufletul național și în realitățile autohtone, această calitate majoră de a da mărturie despre timpuri de glorie și bărbăție pe cîmpul de luptă dar și în domeniul spiritului îi conferă literaturii române vechi originalitatea și permanența." (pag. 84—86).

Originalitatea, puterea de seducție și îndeosebi valoarea de excepție a marilor creații ale literaturii române vechi sînt urmărite de Dan Zamfirescu din variate perspective. Opera lui Neagoe Basarab, de exemplu, este interpretată prin prisma ideilor politice, filozofice, diplomatice, teologice și pedagogice pe care diversele ei capitole le evidențiază dar îndeosebi a valorilor sale emoționale, așadar ca realizare artistică. Cunoscător profund al operei lui Neagoe Basarab „acest Marc-Aureliu al Țării Românești, principe, artist și filozof" (B. P. Hașdeu), istoricul Dan Zamfirescu are meritul imens de a fi contribuit ca nimeni altul la studierea, interpretarea, și, îndeosebi, readucerea valorilor sale în actualitate, la impunerea lor definitivă în conștiința noastră. Concluzia lui Dan Zamfirescu conform căreia Neagoe Basarab este „autorul celei dintîi sinteze a gîndirii social-politice, diplomatice și militare românești și al unuia din primele documente ale gîndirii politice moderne comparabil în epoca respectivă numai cu Principele lui Machiavelli" (pag. 93) ne apare întrutotul justă. Dan Zamfirescu are, de asemenea, dreptate cînd scrie că opera lui Neagoe Basarab este „expresia genială a vechii civilizații românești" și că „această creație a ctitorului de Argeș se înscrie printre monumentele cele mai reprezentative ale culturii europene din totdeauna și de pretutindeni, dînd expresie vocației umaniste și raționaliste a civilizației europene, la un nivel care nu pălește în preajma niciuneia dintre capodoperele admirate de veacuri" (pag. 99).

Discutînd în alte pagini ale recentului volum despre Nicolaus Olahus ca precursor al conștiinței noastre latine, naționale și europene, despre Miron Costin ca diplomat și primul mare istoric român, despre Mitropolitul Dosoftei, „părintele poeziei române", ca autor liric „fermecat de frumusețea pămîntului moldovenesc și vibrînd de trecutul și prezentul poporului său", despre mesajul lui Ion Neculce, despre „Cantemir sau destinul universal al culturii românești", Dan Zamfirescu impresionează de fiecare dată prin bogăția și puterea de convingere a datelor aduse în discuție, prin eleganța interpretărilor, prin puterea de impunere a concluziilor sale.

Un loc aparte în economia volumului îl ocupă studiul istorico-filologic **Cronica domniei lui Mihai Viteazul (Cronica Buzeștilor), După manuscrisul 2591 B.A.R. confruntat cu „Letopisețul cantacuzinesc și cu manuscrisul de la Neamțu.** Studiul este însoțit de ediția cronicii — prima a textului din manuscrisul 2591 — utilizînd criteriile de transcriere adecvate. Marginal, Dan Zamfirescu îi adaugă textului scurte enunțări ale secvențelor istorice narate de cronică prevăzindu-le cu cronologia stabilită de cercetările moderne.

După cum se știe cronica oficială a lui Mihai Viteazul, redactată sau supravegheată în cancelaria voevodală de către Teodosia Rudeanu (intrată în țesătura relatării lui Balthasar Walter Silezianul și a „Memorialului" adresat de marele domnitor ducelui de Toscana) nu ni s-a păstrat în forma inițială. Prelucrată și amplificată cu știri despre familia marilor boeri Buzești (Teodosie Rudeanu era fratele jupînesei Sima Buzeasca, soția lui Stroe Buzescu), cu comentarii și judecăți politice, ea a intrat în Letopisețul Țării și în această formă a ajuns pînă la noi. „**Cronica Buzeștilor**" este tocmai această istorie a lui Mihai Viteazul scrisă din punctul de vedere al principalilor săi susținători politici și conducători de oști. Așadar, **Cronica Buzeștilor** reprezintă o redactare strîns dependentă de cronica oficială, urmînd-o riguros în osatura ei, particularizînd-o însă cu accente favorabile Buzeștilor. Varianta **nealterată** a textului Cronicii Buzeștilor se păstrează astăzi în trei manuscrise (Ms. 2 591 B.A.R., manuscrisul nr. 13 de la mînăstirea Neamțu și Ms. 340 B.A.R., o simplă copie fidelă, după Ms. 2 591, publicată de Ilie I. Georgescu). Dan Zamfirescu ne dă prima ediție a variantei din ms. 2 591 B.A.R., însoțind-o de foarte substanțiale și edificatoare note referitoare la Ms. 13 de la Neamțu (editat în 1961 tot de Ilie I. Georgescu) și la manuscrisul de bază al ediției critice a **Letopisețului Cantacuzinesc** (Editura Academiei 1960) actualmente înregistrat sub cota 312 la Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei.

Valoarea istorico-documentară și nu mai puțin **literară** a acestei Cronici a Buzeștilor este excepțională. Pentru istoria politică a românilor ea a fost întotdeauna un izvor capital referitor la epoca lui Mihai Viteazul. Pentru istoria literară ea reprezintă cea dintîi creație originală scrisă în limba română „inaugurînd epoca literaturii naționale nu numai prin conținut dar și prin formă" (pag. 404). Așadar publicînd manuscrisul 2 591 B.A.R., confruntat cu **Letopisețul Cantacuzinesc** și cu manuscrisul de la Neamțu, Dan Zamfirescu ne pune în față un text fundamental pentru istoria noastră în epoca feudală.

Deosebit de semnificative sînt în recentul volum caracterizările pe care Dan Zamfirescu le face pe seama activității științifice a unor mari erudiți din domeniul său de cercetare. Despre P. P. Panaitescu el scrie, de exemplu, că toate contribuțiile sale „se caracterizează printr-un efort statornic de a pătrunde, cu ajutorul unei informații totdeauna noi, la semnificațiile adînci ale datelor, la **procesele** istorice sau culturale în care ele se integrează și pe care le definesc" (pag. 219). Despre Dan Simonescu, Dan Zamfirescu a realizat cea mai pătrunzătoare sinteză din cîte avem pînă acum, precizînd că el „face parte din specia foarte rară de învățați care nu se închid în opera proprie ca într-un splendid monument solitar" (pag. 247). În altă parte, despre Ioan Bogdan ni se spune, pe bună dreptate, că „precizia expresiei, stilul îngrijit, de o factură clasică, punerea adevărului mai presus de orice criteriu, fără a exclude o adîncă dragoste de patrie, orientarea spre realitățile naționale profunde (...) grija pentru temelia documentară a istoriei" (pag. 180) marchează întreaga sa operă. În legătură cu opera lui Emil Turdeanu se subliniază „rigoarea investigației, probitatea științifică și aspirația spre tratarea fundamentală a temei, astfel încît cercetătorul ulterior să dispună de toate datele și informațiile bibliografice necesare unei adînciri pe cont propriu" (pag. 265). La Nicolae Cartojan remarcă „rigoarea și etica exemplară a întregii sale activități de cercetător" (pag. 183).

Tutelat științific și mai ales sufletește de astfel de personalități de excepție, Dan Zamfirescu li se alătură prin valoarea și demnitatea exemplară a întregii sale opere. Volumul **Contribuții la istoria literaturii române vechi** este o nouă mărturie în acest sens.

Mihail Diaconescu

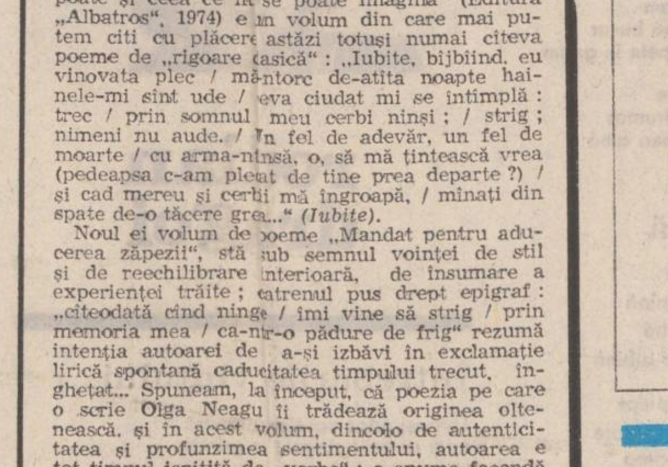

Desene de Simona Pop

Poezia, azi

Urmare din pag. 1

săi termeni ; căci orice obiect semnifică și această poezie eșuează (din perspectiva propriei sale teorii) într-o poezie a semnificațiilor nestăpînite. Denotația acumulează necontrolat conotații și imagismul alunecă spre simbolism. Șansa poeziei moderne de acest tip (domnie a „realului") rămîne a doua direcție, a semnificațiilor subterane. Se poate observa că aici se încearcă inversarea unui raport tradițional : față de o poezie conceptualizantă, care distilează în prealabil realitatea, se caută o poezie a concretului, care îi distilează semnificațiile. Pericolul unei asemenea poetici pare a veni dinspre limbaj. O recuzită la zi, care integrează acest nivel concret, poate da la un anumit moment iluzia modernității (mai ales atunci cînd e cultivată cu oarecare ostentație), mutația petrecîndu-se de fapt strict la nivel lexical. De aici, iluzia unei „alte poezii", o poezie a „realului", **care nu face** însă decît să marșeze pe introducerea unui vocabular de dată recentă, inclusiv termeni tehnici, științifici etc. În acest punct, poezia poate foarte ușor eșua. Încă din 1927, Ion Barbu avertizase : „Meritul de a aduce în literatură tot vocabularul român e nul. **Alegerea** (s.a. — I.B.) contează numai. Prin ea, scriitorul face act **creator.**" (Ion Barbu, Definiri literare, în Ion Barbu, **Poezii,** ediția Romulus Vulpescu, București, Ed. **Albatros,** 1970, p. 383). Cu alte cuvinte, cantitatea și varietatea registrelor lexicale folosite, ca și atragerea limbajelor specializate (științifice etc.) în poezie nu aduc în sine un avantaj față de limbajul unei poezii ascetice, sărace lexical (am ales cazul opus). Ion Barbu nota cele de mai sus într-o perioadă în care, experiențele dadaiste și suprarealiste asimilate fiind, procedeul era deja banalizat, ideea că șansa poeziei unei epoci stă în folosirea termenilor de vocabular pe care epoca respectivă îi introduce apărînd încă de atunci facilă. După cum nici limbajul extrem-conceptualizant nu este valid în sine : ambele extreme au sens numai în măsura în care acoperă un plan de semnificații. Chestiunea „varietății lexicale" devine în acest fel o falsă problemă, rămînînd cu evidență valabil că — parafrazînd formula junimistă — sensul primează ! De aici trebuie pornită discuția (nuanțată ! și necesară !) asupra unor poeți care vin acum cu o poezie de limbaj caleidoscopic, discuție ea însăși parțială atîta vreme cît același mod structural de a înțelege poezia poate cristaliza (și și cristalizează) și în forme concentrate, sublimate.

Pe lîngă avalanșa lexicală, o serie de alte procedee trebuie să intre în arsenalul poetic curent. Între ele : ironia, instituită la noi ca modalitate poetică deja de unii poeți ai „generației", afirmate în jurul lui 1970 (Nicolae Prelipceanu, Mihai Ursachi și alții), și jocul de cuvinte, al cărui maestru revendicat e Caragiale. Diversificarea este oricînd binevenită. Problema e în ce măsură procedeul poetic folosit nu e o sabie cu două tăișuri. Ironia în poezie e pîndită de riscuri fatale. Lucian Raicu a scris despre validitatea comicului și ironicului și despre prezența lor în operele celor mai mari scriitori ai lumii („Reflecții asupra spiritului creator"). Însă în poezia actuală ironia înfruntă tot mai adesea riscul de a rămîne exterioară literarului propriu-zis, ea apărînd ca expresie a inteligenței, a subtilității observației sau, adesea, a subtilității lingvistice. Ca formulări de spirit („de lume"), asemenea poezii ironice pot primi aplauze încîntate. Problema este însă că, neintrînd sub incidența esteticului, amuzamentul se poate schimba, din perspectiva cititorului în căutare de emoție **estetică**, în plictis, în desconsiderație : ironia se poate întoarce împotriva ei însăși. O chestiune implicată aici e cea a raportului dinamic dintre receptarea estetică și cerebralism, de largi implicații pentru estetica modernă. Revenind la ironie, se poate spune că poezia începe acolo unde ironia disimulează fonduri grave. Un caz extrem și relevant e cel al lui Petru Romoșanu. Lui Romoșanu i se poate aplica eticheta de poet ironic, însă el întoarce ironia asupra lui însuși cu o cruzime extraordinară, izvorîtă dintr-o credință aproape mistică în poezie, în misterul și forța ei („brutala sa lege").

Vorbim astăzi despre o nouă poezie care se închează, simultan cu decantarea unei mentalități structurale particulare și a unei conștiințe poetice intransigente. Că asemenea decantări întîlnesc și priviri moromețian-neîncrezătoare e pînă la un punct în firea lucrurilor. De cealaltă parte, a spiritului în continuă căutare de sine, lucrul care îmi apare acum ca imperativ e necesitatea, simplă, a unei priviri cît mai detașate, care să evite direcțiile închise, liniile moarte. Poezia care se afirmă azi are o varietate, o vitalitate și, în ultimă instanță, o valoare cu totul remarcabile. Tocmai din această perspectivă se impune necesitatea unei astfel de priviri mai detașate. Încercînd modalități pe cît posibil „noi", poezia este azi (cum va fi fost și ieri) o echilibristică al cărei pericol e obturarea posibilității căderii. Firești în sistemul general al literaturii, anumite experiențe ale acestui secol (avangarda, nouveau roman-ul etc.) au eșuat în propriul lor sistem tocmai din lipsa unei asemenea perspective. Se cuvine astăzi, la o vîrstă mai matură a literaturii, să nu uităm că, așa cum spunea cineva, cei ce nu cunosc istoria sînt condamnați să o retrăiască.

Dimensiunea autenticului

Urmare din pag. 1

autohtonă, aspect important, ce nu trebuie ignorat.

Franz Hodjak, autor a șase volume, face parte din acea categorie de poeți ce îmbină notația, virtuțile picturalului cu reveria, detaliul adesea ironic cu meditația gravă, profundă. Multe din poemele prezente în această selecție (realizată cu o vădită siguranță a gustului de Reimar Alfred Ungar) par file dintr-un jurnal al memoriei : „e noapte caldă, luminoasă / care nu-ți amintește de nimic, ci pur și simplu este / caldă și luminoasă, / stai pe pat, te uiți în tavan și / corpul ți s-a destins ca un arc rupt, / totul continuă, / cinematograful, serbările, progresul, / arta, vorbăria, / uimirea, / asudatul / sporește înțelegerea, ba nu, răbdarea, / viața devine obișnuință". (Poezie la ora 21,54').

Alteori, poemele aglutinează simple notații ce fascinează prin franchețea *și acuratețea lor : „stau așa întins e vară / cărțile au concediu / privesc ziarul, cerul provizia de băuturi / (...) pun discul cu rapsodia lui Gershwin deschid fereastra / nu sînt mai obosit în această dimineață e doar / cam zăpușeală, încep să fumez"* (Pat violet).

Registrul afectiv în care se desfășoară aceste poeme este unul de melancolie, de visare cu ochii deschiși, de somnolență ce tempereaza marile porniri și feresc sufletul de zonele abisale. Emoția cere un suport real, obiectual, adică imagini, evenimente în spiritul „corelativului obiectiv" de care vorbea Eliot. Dar realitatea excesivă creează o reacție contrară și produce iluzia de fantastic : „...încerc să mă gîndesc la Adele / nu mi se-arată decît fragmente disparate / prin pereți se aud tot mai strident zgomotele cunoștințelor efemere / corpurile trosnesc la cea mai ușoară atingere de parcă / s-ar descărca singurătăți electrice , cine, mă întreb, ar vrea oare să trăiască fără consolarea țigărilor / hotelul se îndepărtează pe o bandă rulantă / e un ceas de seară lipsit de importanță / e o zi de vineri oarecare..." (Poezie în cadă).

Din obstinanta cenzurare a sentimentului țîșnesc uneori versuri de o mare tensiune ca acelea ce deschid un poem intitulat atît de sugestiv „Mărturisire" : *„în cuvintele mele / stă ascuns cineva care poate / mai mult decît mine / pentru care nu există opreliști / care nu se dă bătut / care iubește și urăște din răsputeri / care nu poate fi indiferent / care mai are ceva de zis...".*

Ca prin miracol, însă tragismul ascuns și tensiunea atît de bine stăpînită se îmblînzesc sub efectul sentimentului, al dragostei sublimată *în expresie poetică de o mare autenticitate : „aceștia sînt ochelarii mei coșul de hîrtie / colajele / aceștia sînt cei patru pereți ai mei și tu mă ajuți să-i înlătur „încît și cel mai intim cămin să nu fie / o lume doar pentru sine ci să primească lume" / (...). Acestea sînt lucrurile care / ne păstrează unul celuilalt"* (Interior).

Ar fi de observat că o bună parte din poemele lui Hodjak au ca fundal de desfășurare noaptea, *teritoriu al misterelor care împacă visul, dulceața visării cu realitatea, uniformizînd nuanțele pînă la confuzie („chipul tău poartă trăsăturile orașului înnoptat") și mărind percepțiile acustice ca un imens amplificator de foșnete și glasuri : „după ora zece, seara / e o stație de amplificare / foșnetul îmbătrînirii / devine clar perceptibil / tu umbli prin oraș / umbli și încerci să deslușești glasurile străzii / prin ziduri, ferestre zăvorite și uși / pătrunde / cu un sunet nealterat / de parcă Nat King Cole ar cînta din lumea de apoi..."* (Blues).

Imaginea devine aici mod de comunicare. Ca într-o peliculă expresionistă, „personajul" acestor poeme încearcă și reușește să-și creeze un limbaj al gesturilor, al imaginilor și simbolurilor proprii, devenite parte integrantă dintr-o construcție ce cuprinde datele unui univers surprins în unicitatea lui de amprentă, însingurat și încifrat de propriile-i nuanțe.

CONFABULE

Macii

Priviți de departe păreau flăcări în lanul de grîu, ca și cum acesta ar fi luat deodată foc în mai multe locuri, ca și cum tocmai din roșeața lor alunecă pe pămînt limbile solzoase și galbene ale incendiului. Macii însă — despre maci scriem, nu despre altceva — nu sînt decît semn de recoltă, rachete roșii care cheamă secerătorii spre spicele de grîu. Macii (Papaver orientale)... „cu frunzele tăiate adînc, păroase, cu florile mari, de un roșu cărămiziu sau roșu mai închis, ca sîngele închegat... au petalele așa de strălucitoare, încît se văd cine știe, de unde. Pe cît e de boghioasă floarea, pe atît e de efemeră ; petalele ei de mătase încrețită mărunt repede se desprind, lăsîndu-se duse de vînt..." (Flora României, I. Simionescu, pg. 322). Macii-cupe de rubin în care se astîmpără setea din privirea flămîndului și se revarsă bucuria semănătorului. Macii-artificii roșii pe cerul lanurilor de grîu ce se aprind vara, odată cu aurirea lor, și se sting pe secere. Dacă n-ar trăi totuși atît de puțin, s-ar cuveni ca floarea aceasta, din grație, să fie prinsă de prima pîine coaptă din grîu nou ca s-o lumineze.

I.N.

atelier literar
poșta redacției

N. GULIMAN : Citeva lucruri promițătoare : „Poetul", „Am învățat că", „Întîmplare". Desigur, aveți dreptul să le numiți poezii. Și n-aveți nici un motiv să vă cereți scuze. Succes la examen !

I. C. OANCEA : Pagini aride, greoaie, rigide, lipsite de cursivitate și de freamăt, în care, totuși, uneori, pare să se ivească și cîte o vagă adiere lirică. Să vedem, în continuare.

ANCA N. SOZAN : Nu sînt noutăți decisive, dar lucrurile merg, pare-se, spre o mai deplină cristalizare, spre un plus de pregnanță și semnificație („Emoție", „Falsul nor", „Tensiune").

DOMINIC DIAMANT : În general, mai puțin inspirate (și finisate), de data asta. Mai bine, în „Dacă în pieptu-ți inima mai bate" și, mai ales, „Pînă la capăt".

ANA GRIGORE : Citeva pagini frumoase („Insingurare", „Existență", „Reîntoarcere", „Trepte") printre multe altele mai puțin reușite, invadate de prozaism.

DOINA I. : Am primit scrisoarea.

DOINA ANTONI : În general, lucruri modeste, convenționale. În paginile satirice („Sisif", „Giștele") par să existe, totuși, unele semne de perspectivă. Să mai vedem.

I. GRUNZ : Cînd inerția prozodică e controlată și stăpînită mai bine, lucrurile capătă miez și ecou și se înscriu în sfera adevăratei poezii : „Mai spune-mi", „Migrație spre plus", „Cintec", „Clauză". Și mai bune, în celălalt plic : „Poem", „Tata", „La ora albă fix", „Zvîrliire de ban", etc.

DIANA E. : Notații intimiste, uneori ușor înfiorate liric și ceva mai consistente : „Voi veni", „Ca într-o sală de așteptare".

MĂDĂLINA GRIGORESCU : E încă prea devreme pentru definirea unei vocații, dar semnele inițiale sînt favorabile, chiar dacă, deocamdată, minuirea mijloacelor poetice e nesigură, naivă, fără experiență, chiar dacă vorbele se aglomerează excesiv, uscate și retorice (incit majoritatea paginilor seamănă mai degrabă a discurs, decît a poezie). Sînt însă și lucruri ceva mai reușite („Lumea cu capul pe spate", „În așteptarea-verii"), dar obligația inițierii pasionate, a lecturii studioase, stăruitoare, lacome, rămîne pe primul plan. Țineți-ne la curent.

P. SPIRESCU : Un talent care-și caută drumul, vîslind din greu prin stufărișuri livrești, convenționale. Semnele unui liman, mai mult sau mai puțin apropiat, nu lipsesc : „Astrologie", „Dualitate", „Motiv biblic", „Elegia zborului" (verbioasă, discursivă), „Marginea mea" II, IV. Vom vedea.

DUȘA OZOLIN : Improvizații ușoare, superficiale, de un nivel foarte scăzut, care nu se potrivesc deloc nici cu performanțele dv. prin „alte reviste", de care vorbiți (și care, dacă sînt neatlu, ni se par inexplicabile !...), nici cu ambițiile dv. de poet. Explicația pe care o dați repetatelor refuzuri din partea „Atelierului literar" (chipurile, „alergia noastră față de tot ce vine de la Botoșani" ? !) e cel puțin amuzantă, dacă nu chiar absurdă (scrisoarea dv. e expediată, de altfel, din... Fălticeni, unde vă faceți armata, iar dv. sînteți de loc, dacă nu ne înșelăm, de undeva din Ardeal ! ?...). Ce legătură are talentul cu geografia sau, mai bine zis, cu „împărțirea administrativă a teritoriului", cum se zice ?... E mai firesc, mai practic și mai cinstit, în primul rînd față de dv. înșivă, să căutați explicațiile insucceselor personale în propriile manuscrise. Altminteri, riscați să vă furați singur căciula !...

MAITREYI : Mai puțin inspirate, de data asta, mai puțină tensiune și spontaneitate și mai mult efort de condei. Ceva mai bine, în „Extaz", „Dacă-ai venit", „Fereastra chipului" (cam zgrunțuroasă, totuși, lipsită de fluență). Mulțumiri pentru frumoasa scrisoare anterioară.

VINTILĂ C : Citeva pagini dense, dar pline de asperități, nu întotdeauna meșterite pînă la neted-patină : „Mi-ai spus că Dumnezeu", „Prin circiumi se șoptea", „Îți mîngîi sinii".

ȘT. B. T. : Succes !

I. DRAGOȘ: Caligrafii subțiri, pindite de riscul manierismului, al „strungăriei" de metafore : „Cristalografie", „Dimineață", „Uneori...", „Buletin medical", „Buletin meteorologic".

I. ALMAȘ : Aceleași semne bune (în „Elegie", „Culori") și aceleași neajunsuri ca și data trecută. Ați reținut din răspuns numai o parte și nu pe cea, esențială, care se referă la studiu și lectură. Oricum, jocurile puerile de-a vorbele, din așa-zisele „doine" („cu săruturi luturi scuturi" și „cu-n gînd în gînd de gîndă", etc.) nu vă pot duce spre adevărata poezie.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Întîlnire" (sic !), „Examen", „Iubirea mea" ; „Flori albe cer", „Triștețl de primăvară", „Răni blînde", etc. ; „Țara mea", „Columna", „Simfonie neterminată", „Obsesie", etc.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Fă-mă să uit

Să nu mai vorbim despre alții, să vorbim
despre noi ;
Mai sînt doar atîtea de spus prin cuvinte,
Încercînd să devenim o ființă din doi,
Alungînd gestul sau privirea ce minte.

Apleacă-te și caută-mă cu ochii întorși
Prin amintirile și cîntecele copilăriei.
Mă vei găsi pe-un țărm de mare în amurg,
Sau pe a Timișului, a Bărăganului domoală
cîmpie.

Privește-mă cu dragoste să mă bucur de cer,
De crinii ce mi i-ai dăruit să-i îmbrac în nopți
reci,
Privește-mă și fă-mă să uit c-o să pier
Cînd pașii ți se vor stinge printre ploi
și poteci.

V. RADU-GAVRILĂ

Rufe pe frînghii

Mai întîi au fost
De trupuri jefuite
Apoi de o frînghie
Spînzurate
O, și din sufletele lor
Stoarse, mai aud
Uneori cum cad
În iarbă
Cîte o vorbă două
Ude leoarcă.

NICOLAE MIHAIL

Buletinele

anunță vreme colorată

Taxiurile morții opreau în bazarul lui Eros
Banditii împărțeau bani cu aspiratorul
Oîrhideele împrăștiau parfumuri stridente
Papagali bine educați spuneau la tot pasul
Bonjour madame !
Bonjour madame !
Artiștii mergeau ținîndu-se de idei
Femei lugubre profetizînd neantul
Am uitat poarta deschisă la intrare
și o fluență în ambele sensuri s-a răspîndit.
Stele artificiale ard pentru noi în seara
aceasta
și nu ne costă decît viața
Bombe artizanale se vînd convenabil
Libertatea nu mai este un cuvînt fără ecou
Buletinele anunță vreme colorată
în culori imperceptibile
Libertatea ucide libertatea.

ISABELA ADRIANA IOSIF

Avertisment

„Tu vei uri corăbiile eșuate
Și nu furtunile ce le-au zdrobit de
stînci.
Tu vei uri corăbiile împotmolite-n
porturi
Fără să te gîndești la mîlul și la algele
albele viclene care le trag la fund.
Tu vei uri corăbiile rătăcite,
Nu farul a cărui lumină brusc s-a
stins.
Tu vei uri corăbiile-oprite la jumătatea
drumului
Și nu drumul mult prea lung"
Astfel îi vorbeam acelui cineva semănînd
cu mine,
Așezat în fața oglinzii...
(Și respirația mea fierbinte
Zgîria în luciul ei valuri)

DIANA BARBU

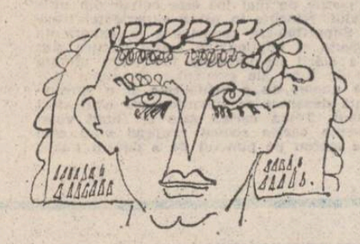

Tubul (obsesie)

Pe măsură ce înaintez
tubul se îngustează și
în curînd ajung
să merg în genunchi,
apoi să mă tîrăsc pe burtă,
mă opintesc și continui
înaintarea pînă cînd,
deodată,
datorită strîmtării excesive
a tubului,
se produce
lichefierea mea.
Și eu,
picătură cu picătură
curg undeva,
spre celălalt capăt
al tubului

THEODOR FELDER

Mă caută destinul

Mă caută destinul prin frunza ruginie
Cînd picură miresme din ultimele flori
Iar șoaptele din seve se împlinesc în vie
Și-i poartă lunii trena noptatecii cocori !

Mă caută destinul prin lăstăriș de vise –
Pădure-n care însumi cărarea n-o mai știu
Și-n suflet cu relicva iluziei ucise
Rîvnesc la stihu-n care să-i dăltuiesc sicriu !

Mă caută destinul prin pîcle lungi de ceață
În care clandestină vin tocmai din Olimp
Și-mi luminez cărarea c-un licurici de gheață
Și-mi preasfințesc, trăind-o, fărîma mea de
timp !

FATMA SADIC

Heifetz-Piatigorski

Pe foaia albă
cade umbra florii de cireș,
din noaptea dusă
se scutură cenușă de petale
pe fruntea bîntuită
de toate furtunile lumii.
Viorile-mi trimit în sînge
valuri de durere parfumată,
soarele mă mîngîie pe pleoape –
acolo unde
trebuiau să fie buzele tale.
Mi-e dor
de-un glas de prieten
cu care să-mpart
toate durerile lumii.
Nu murim niciodată deajuns –
singele nostru rezistă
ca un strigăt nocturn
spre lumină.

VIRGINIA SOARE

Uciderea pruncilor

Uciderea pruncilor n-a servit
decît cauzei picturii,
ea nu a fost învățătură
pentru ocrotirea pruncilor,
nici împotriva actelor absurde,
uciderea pruncilor, un prilej
de a descrie mișcarea brațului,
strălucirea săbiilor,
țipătul mamelor,
mulțumirea monarhului,
mă întreb, cum ar arăta
un tablou cuprinzînd
o simplă cameră de gazare ?

BORIS MARIAN

Ființa românească și limba latină

Urmare din pag. 1

nească în locul celei grecești), latiniștii au dus pînă la exces gîndul lor, reformator sau formator pentru o întreagă națiune : au dat Dicționarul limbii române al lui Massimu și Laurian, care putea suna straniu într-un ceas cînd Maiorescu și Eminescu aduceau limba cea adevărată, dar care astăzi, după mai bine de 100 de ani, apare drept un monument al culturii și națiunii noastre, emoționant tocmai prin învățata lui partinitate — nu lipsită de multe contribuții științifice — pentru limba latină.

Ar trebui ca locuri întregi din acest dicționar să stea sub ochii elevilor de astăzi, după cum ar fi bine ca unele lucrări asupra formării limbii noastre, ca „Încercarea de semasiologie" a lui Lazăr Săineanu (mai român decît mulți dintre cei ce l-au silit să plece din țară), să reapară, așa cum au fost publicate „Basmele românilor", spre a se arăta cîtă sevă latină este în ființa noastră spirituală.

Dar cea ce ar trebui, mai ales, ar fi ca limba latină, care ne-a făcut cu putință vorbirea, dîrzenia istorică și apoi ieșirea la lumină, să reapară cu titluri pline în sistemul nostru de învățămînt și astfel în modelarea conștiințelor tinere românești. Nu este sigur că franceziî n-ar fi totuși francezi și cu o limbă precumpănitor celtică sau germanică, după cum spaniolii ar fi putut fi spanioli cu o limbă iberică sau de influență maură. Noi însă n-am fi fost ce sîntem fără limba latină.

În așa măsură o avem în sînge încît a fost suficientă, în Oltenia, o administrație în limba latină de două-trei decenii doar, pentru ca apoi timp de o sută și ceva de ani oltenii să dea, la nivelul liceului cel puțin, cei mai buni latiniști ai țării. Dacă totuși alte limbi romanice au și ele tăria latină a limbii noastre, atunci cu atît mai mult trebuie să învățăm latina, prin care avem dintr-o dată acces la alte șase limbi, dintre care trei (franceza, italiana și spaniola) sînt mari limbi ale lumii de astăzi și de mîine.

Cînd o limbă, moartă dar nu tocmai, îți este atît de firească — așa cum nu se întîmplă polonezului sau ungurului cu latina — cum și de ce să te lepezi de ea ? Poate pentru că trăim într-un veac în care umanitățile nu mai au însemnătate față de reușitele științelor ? Dar s-ar zice că reușitele acestea încep să se întoarcă împotriva omului, dacă el nu se hrănește și din „umanități". Iar dacă e vorba de marii oameni de știință ai timpului nostru, atunci un Norbert Wiener, un Heisenberg, un Weizsäcker ar da de rușine, cu greaca și latina lor, ca și cu impresionanta lor cultură umanistă, pe toți cei care cred că știința este sortită să pustiiască vechea și încercata cultură.

De altfel, după cum se știe, limba latină nu este numai o treaptă către umanități ; fraza latină — mai mult chiar decît cea greacă — reprezintă și o lecție de logică. Există și o logică a vorbirii, a *logos*-ului, care ar putea fi un excelent corectiv pentru logica prea mecanică pe model matematic. Există o logică vie și suplă, una a lucidității, nu doar un calcul logic, cu noaptea lui, în care știu mașinile ce fac, dar omul nu mai știe bine ce se face cu el și cu societatea lui.

Cînd o limbă îți dă : obîrșia, tăria de-a rezista și putința de-a uni și *face* o națiune, iar în actual îți dă deschiderea către unele limbi de seamă ale lumii, deschiderea către cultura îmblînzitoare a furor-ului științific și chiar deschiderea către o logică a cugetului ginditor, nu numai a celui operator, atunci limba aceea nu este o piesă de arhivă. Arhivari sînt cei care o țin sub obroc. Ea, în schimb, îți arată drumul, și apoi îți dă drumul, te liberează pînă și de ea însăși, către isprăvile pe care veacul îți cere să le faci. Dar tot ea îți spune, pe orice căi ai apuca-o : *Vita sine cultura quasi imago mortis est.*

Miguel Torga

PORTUGALIA

„În singele meu curge, cerîndu-și dreptul la expresie, un riu de mizerie și duioșie".

Miguel Torga, Jurnal II

Miguel Torga, pseudonimul literar al lui **Adolfo Correia da Rocha,** s-a născut în 1907 în S. Martinho de Anta, provincia Trás-os-Montes din Portugalia și este de profesie medic.

A debutat în literatură în 1928 cu volumul de poeme **Ansiedade** (Neliniște) căruia i-au urmat : **Rampa** 1930, **Tributo** 1931, **Abismo** 1932, **O outro livro de Job** (Cealaltă carte a lui Job) 1936, **Lamentação** (Plîngere) 1943, **Libertação** (Libertate) 1944, **Odes** (Ode) 1946, **Nihil sibi** 1948, **Cântico do homem** (Cîntecul omului) 1950, **Alguns Poemas ibéricos** (Cîteva poeme iberice) 1952, **Penas do Purgatório** (Suferințe din purgatoriu) 1954, **Orfeu rebelde** (Orfeu rebel) 1958, **Poemas ibéricos** (Poeme iberice) 1965.

Excelează și în proză : nuvelă, roman, teatru, impresii de călătorie, memorialistică. În acest ultim domeniu publică, începînd din 1941 pînă în prezent, un original **Jurnal** cuprinzînd deopotrivă proză și texte de cea mai înaltă calitate poetică.

Înrudit spiritual cu marele poet al literaturii române, Tudor Arghezi, Torga este ca și acesta poetul lucrurilor mărunte, pe care le transfigurează prin adaos de viață. Ca și în creația argheziană, în opera lui Torga străbate tonul de revoltă împotriva a tot ceea ce poate să-i ingrădească sensibilitatea, acesta transformîndu-se în cazul poetului portughez într-o minie titanică contra divinității pe care nu izbutește s-o înțeleagă, s-o doboare sau s-o accepte.

În 1977 Miguel Torga a primit Marele Premiu Knokke pentru poezie atribuit printre alții și lui Senghor, Saint-John Perse, Ungaretti, Ilyes și Césaire.

M.P.H.

Poetul

Are o voce de mag.
Face confidențe lucrurilor.
Stîrnește furtună pe lac.
Ridică morții-n morminte.

Profetizează, merge udînd
rădăcinile uscăturii.
E adierea ce trece
peste viața incremenită.

Vocea

Era o voce care durea
învățîndu-i pe alții ;
descoperea totul cu uimire.
Greu se mai deslușea timbrul ei
prin tăcerile pinditoare.

Nu avea paradise de oferit.
Nu-și dezvăluia purgatoriul.
Dar pomenea de limburi
ingreunate de lașitate
pe pămîntul ce adăpost
i-a dat.

Trăia deci undeva pe lume
Vocea, dacă nu cumva își făcuse sălașul
chiar în adîncul ființii
din noi.

Bucolică

Viața-i făcută din nimicuri :
din mari păduri neclintite
în așteptarea freamătului
din cîmpii ondulate
de vînt ;

din case de locuit
văruite, și cu urma
copiilor adăpostiți odinioară
sub streașini ;
din praf,

din umbra unui smochin,
din putința de-a vedea minunea asta :
tatăl meu arăcindu-și via
precum o mamă împletește cosița
copilei.

În românește de
Mariana Ploae Hanganu

Conjuncturi astrale

Urmare din pag. 1

locuri comode pentru somnul spiritului din care să se nască monștri. De la denunțare aspră, cu vorbe alese după puterea de cuțit a sunetelor, pînă la batjocura care arde ori ironia care dezvăluie spectacolul falsității, Caraion e de neabătut în programul lui de radicală încredere că omul trebuie să-și merite altitudinea superioară, atît ca individ, cît și în alcătuirile colective în care își face viața. Nu o poezie crepusculară, prevestitoare de dezastre, de sumbre cataclisme, de neîncredere în om cuprinde această carte, chiar cînd poemele sînt în cicluri dedicate unor plecați dintre cei vii ! Și atunci cînd spune „Eră așa de-aproape / viața de moarte"..., „ochiul poetului e parcă pururi întors către viață : „Văd ursuleții. Văd broscuțele. / Mlaștina și căruțele. / Soldații de plumb ce trag în serie / gloanțe oarbe și lungi. / Oratorul se sperie / Pe tine te duc să te culci. / Pe el îl mîngîie pe ceafă. / Noaptea vine cu capul pe tavă, / al sfîntului și-l împarte / în două-ntinderi contrarii de ape, / în nouă speranțe cu nouă toarte". („Sărbători înșelătoare"). Poetul dobîndește mereu o victorie în lupta cu răul multiform, triumfă prin el însuși sau prin dreptatea pe care i-o face timpul concordant cu premoniția lui, ca în **„Constelații"** în care : „Ciudate obiecte pe țărm auster / mingiiau dimineața cocotierul trecut ; — / citeodată, citeodată pe cer / mi se pare că văd omul cu care m-am bătut". Acel om cu care s-a bătut care acum „Calcă pe nisip ca o panică / legănat... legănat... / ... / Acum are o bubă pe frunte, sex și ceramică, / pe care o șterge cu batista, din ce în ce mai absent..."

Principal și exemplar mi se pare aici ceea ce numeam **curajul poeziei,** curajul artei, acea continuă căutare de forme, de formule, acea suită de mari pariuri pe care și le pune artistul (tot atîtea greu de trecut bariere !) și le cîștigă fără a lăsa să se vadă sîngele efortului, sudoarea stoarsă de înălțimea saltului. Caraion este într-o continuă frenezie de invenție de poezie, încrezător și conștient că materia pe care o minuiește este nu mai puțin perfidă ca mărgelele unui caleidoscop, în stare, la cea mai mică neatenție, să-ți spulbere de sub ochi lumea pe care abia ai izbutit s-o închegi. În asprimea acestei poezii domnește mereu miracolul, și ceea ce izbutește Caraion este tocmai să producă vraja și s-o stăpînească fără a lăsa să se simtă vrăjitorul. De la ruperi neașteptate ale drumului unei proiecții, pînă la construcții vaste în tonalități pe care cu cîteva pagini mai înainte nu le bănuiai, „Dragostea e pseudonimul morții" pare alcătuită pe tehnica surprizei. Și cînd e grav implicat, analitic asupra obiectului, ca în **„Eteromorfoză",** și strofa curge prefăcut cumpănită și cu succesiuni — „dormitorul cît un oraș / diferiți oameni diferite bandaje / atîția muguri atîta gînd / prețurile șovăie / desigur pînă în seară am obosit strigînd // atîtea lucruri spuse în zadar..." — izbucnește neașteptatul, tonul se schimbă : „sînt omul care se uită în toate părțile".

O viziune dominantă este de aceea a spectacolului, a aleatoriului, caracteristică poeziei de primă importanță valorică ce se scrie azi în lume și, la Ion Caraion, iscată dintr-o severă asimilare a poeziei noastre și a celei de pe alte meridiane. Fondul estetic al acestor poeme este astfel polivalent, complex, nu lipsesc decantări din cele mai pure din folclorul românesc, fără a cădea în cursa contrafacerilor expresionist țărănești sau a limbajului frust și șocant de sorginte poporană spre a constitui simplă mantie de neosemănătorism ori de elogii paseiste. Iată elemente parcă de descîntec : „voi, stafii fantastice — bine / că ați deschis ușile, / momîi și de-a bușile / din eden venind pîn' la mine". Cîteva versuri mai departe, poemul **(„Narcis ambiguu")** îmbracă rostiri somptuoase, e ca o haină cu falduri scumpe : „puritatea copacilor, lumina ca de unt, / a cerului înstelat / se ferfenițează mărunt. / sidefie. / timpul intră și iese din palat / ca o viță de vie / cu broboanele mari". Viziuni din grava experiență a lui Ion Caraion cel condamnat cîndva la moarte, sintetizează de asemenea sonuri de folclor cu ecouri parcă bacoviene, dacă n-ar fi mereu aceste răsturnări : „Inși pămîntii cu fețe de ghips / ne-alungă pe cîmp cu bolovani. / Pustietate... croncani... / Ies cîrtițele logodnelor de-apocalips. // Duc azi furca și tîrnăcopul. / Metri cubi... Metri cubi... / Primăvara-mi rîde cu plopul / ciuruit de hulubi /.../ Singele zgîrie. Dobrogea latră. / Pumnul s-a-nchis ca un clește. Omul cu lada privește / în sufletul lui ca o piatră. // Pune mîna pe-un bulgăr, pune mîna pe-o stea. / se rostogolește ca un pom de Crăciun / deasupra ghiolului care dacă l-ar bea, dacă l-ar bea, / nu l-ar mai găsi mîine nici un lăstun. // Și tîrziu, cînd fiecare cuvînt se înnegurează, / iar

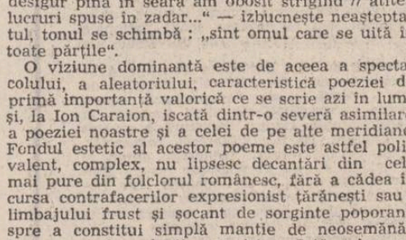

nimul morții" e documentul unei tinereți și capacități de înnoire ieșite din comun, prezente doar la foarte marii poeți, născute din acele fericite conjuncturi astrale sub care apar valorile popoarelor și forjate, în cazul de față, de o experiență socială a speranței și culturii, a muncii posibil a fi răsplătită doar prin ea însăși, calvar și superb triumf, izbîndă în solitudine și sărbătoare în adînc și veșnica nemulțumire de sine. Exemplul lui Ion Caraion, crescut dintr-o operă poetică de excepție, este și unul de formidabilă trudă, așadar, și cred că se cuvine a fi amintit, ca una din pietrele de temelie ale izbînzii pe asprul și înșelătorul drum al artei, cu atît mai mult cu cît aceasta, arta, va fi mereu un aspru și înșelător drum, cu atît mai mult cu cît purtați pe umerii mulțimilor, triumfătorilor nu li se văd semnele coșmarelor, rănile luptelor cu sine și nu numai cu sine. Este prețul implicit al sărbătorii, al învățăturii pentru ea însăși și pentru cine vrea să învețe din ea pe care-l plătește, și-l plătește, marea poezie. Este prețul pe care am putea să nu-l vedem, să nu-l adăugăm calculelor valorizatoare critice — și e la fel de normal să nu-l adăugăm, după cît de normal mi se pare ca acum, cînd sîntem contemporani cu acești mari contemporani ai noștri, să le atingem cu fruntea mîna dăruită cu har și cu jurămîntul sfînt al muncii pentru cultura românească.

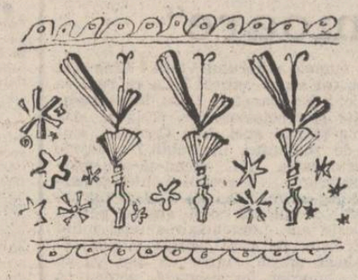

Conferința națională a scriitorilor

■ **Se aduce la cunoștința delegaților la Conferința națională a scriitorilor din Republica Socialistă România că lucrările Conferinței vor avea loc în zilele de 1–3 iulie 1981, începînd cu ora 9 dimineața, la Ateneul Român – București.**

Mandatul de delegat se va ridica de la sediile asociațiilor cărora aparțin scriitorii respectivi.

ZILELE CULTURII CĂLINESCIENE

● Recent a avut loc în municipiul Gheorghe Gheorghiu Dej cea de a XIII-a ediție a unei manifestări devenite deja tradiționale: zilele culturii călinesciene. Lucrările, desfășurate pe mai multe secții, s-au bucurat de sprijinul generos al organelor locale de partid și de stat, de interesul unui larg public și de participarea unor personalități ale vieții literare și artistice românești (Sergiu Adam, Livius Ciocîrlie, Ion Constantinescu, Constantin Crișan, Dan Culcer, Mihai Drăgan, Constantin Lucaci, Nicolae Manolescu, Romul Munteanu, Al. Piru, Eugen Pricope, Eugen Simion, Alex. Ștefănescu, Cornelia Ștefănescu, Laurențiu Ulici, Mircea Zaciu etc.). Din inițiativa societății „G. Călinescu", un juriu format din reputații critici literari a decernat primul premiu „G. Călinescu" tînărului critic Marian Papahagi pentru cartea sa „Eros și utopie". Manifestarea din acest an a cuprins recitaluri de poezie, lansări de carte, spectacole cu cîteva din piesele scrise de G. Călinescu, precum și sesiuni de comunicări pe diverse secții și tematici: secția de sociologie a literaturii (Coexistența și lupta dintre generații), de literatură clasică (Orizont Goga-Călinescu), de artă (Monumentalitate și interferențe), secția G. Călinescu (Perspectiva universalității) și literatură contemporană (Nou și vechi în critica literară).

M.C.

OMAGIU LUI EMINESCU

● Luni, 15 iunie a.c. a avut loc în Sala Dalles o Seară omagială Eminescu, organizată sub auspiciile Muzeului literaturii române. Inițiativa acestei manifestări a aparținut compozitorului Doru Popovici care a conferențiat despre „Eminescu și muzica". În continuare a avut loc un recital de poezie și muzică susținut de actorii Mariana Cercel și Dinu Ianculescu, și de soprana Victoria Manu care, acompaniată la pian de Yvonne Dumitrescu-Frankenfeld, a interpretat lieduri compuse pe versurile lui Eminescu de Gheorghe Dima, Gheorghe Ștefănescu, Mihail Jora, Tudor Ciortea, Doru Popovici. Partea a doua a serii a fost dedicată lui Haydn și Beethoven, compozitori mult îndrăgiți de Eminescu. „Trio Serioso". Ivonne Dumitrescu-Frankenfeld, Anca Vartolomei și Radu Ungureanu au interpretat piese ale acestor doi compozitori.

„Dacă soarele moare"

Urmare din pag. a 8-a

și este erou. Atunci, dacă nu sînt eroi, ce sînt astronauții ? Cine sînt ei ? Și-au dorit să zboare pe Lună ? Se tem de zbor ? Au citit Jules Verne ? Stupoare. Domnul este un scriitor tînăr, a publicat de curînd, tună răspunsul unuia dintre tehnicienii care pregătesc zborul pe Lună și gîndurile se confundă, ideile nu mai sînt clare. Tehnica, știința cît mai multă, de dragul tehnicii, de dragul științei, să fie adevărul ultim, deci îndreptățit să dispretuiască tot ce de-a lungul mileniilor omenirea a plăsmuit în artă și-n consecință să o anuleze pe aceasta din urmă ca fiind neproductivă, inutilă ? De acord, tehnologia modernă poate schimba cursul apelor, pe locul munților poate netezi cîmpii, dar e drept că pe locul codrilor de altă dată să întindem o străucitoare și moartă cîmpie din asfalt ? iar animalele... Iată, colindînd lumea și mai ales interogînd-o, cu cinismul amar al sufletului otrăvit de prea multele nedreptăți de pretutindeni (numeroase demascate fără milă și fără teamă de ziarista Fallaci), autoarea amintește cititorului că trăim într-un secol în care, chiar perfecționîndu-se rachetele viitoarelor zboruri inter-planetare, mai există — ca dovadă a omeniei „oamenilor" — o societate pentru protecția animalelor. În același timp — ca dovadă a ce ? — sute de mii de oameni mor sfîrtecați de războaie, torturi medievale, isterice dezlănțuiri ale setei de putere (Nimic, și fie așa. Un om). Și în aceste condiții, se întreabă scriitoarea, n-ar fi oare timpul să propunem înființarea unei Societăți pentru Protejarea Oamenilor ? A oamenilor pe care, desigur, nu sînt experimentate nici bombele, nici gloanțele, în momentul brevetării, nici măcar înainte de brevetare, dar cărora le sînt destinate. Cu cîtă grație, cu cîtă generozitate ! Nici un fabricant de armament din lume nu-și permite revolta de a pune la dispoziția omenirii o armă care să nu funcționeze perfect, cu randament de sută la sută. Dar de ce nici un fabricant de armament din lume nu s-a gîndit pînă acum să adune un pumn de gloanțe, să le înșiruie frumos, delicat, și apoi să le pună ca pe șirag de perle veritabile la gîtul soției sale ?

Dar să revenim la personajele romanului-reportaj *Dacă soarele moare.* Consecventă crezului său profesional, și anume să-și constrîngă cititorul să-și „înalțe cît mai multe de-ce-uri", autoarea aduce în prim plan chipul omului cu două valențe de nezdruncinat : tehnică și datorie. Nu este nevoie de un exces de inteligență, și nici de un exces de spirit de observație ca să descoperi că ai de-a face cu oameni care au uitat de mult să rîdă, să plîngă, oameni care s-au golit de suflet, de gîndurile „eu"-lui autentic, de vise. Niște roboți. Mașini automate. În alți termeni, acesta ar fi prețul zborurilor inter-planetare, al viitoarei salvări a vieții ? Și acesta era tîlcul desprinderii din lut și-al înălțării înspre stele ? ! Nu. Prețul este... Prețul este că „noi acolo, sus, vom trăi". „Chiar dacă Pămîntul moare, chiar dacă Soarele moare".

m a p a m o n d

Elio Filippo Accrocca

ÎN ROMÂNEŞTE DE GRIGORE ARBORE

Elio Filippo Accrocca (n. 1923) unul dintre cei mai cunoscuți poeți italieni contemporani a studiat literatura modernă cu Ungaretti. Director ani în șir al Academiei de Arte Frumoase de la Foggio este actualmente inspector general al artelor frumoase în Ministerul Instrucțiunii Publice italian. Principalele sale volume de poezie sînt : Portonaccio (1949), Ritorno a Portonaccio (1959), Innestogrammi — Corrispondenze (1966), Europa Inquieta (1972) Siamo non siamo (1974), Il Superfluo (1980). Ciclul de poezie de mai jos este extras din ultimul volum care are o poziție specială în opera autorului. Născute în urma experienței traumatice a pierderii fiului adolescent, poemele din Il Superfluo se raportează la experiența ungarettiană doar din punct de vedere formal. Stringența și elipticitatea frazei poetice sînt aici doar instrumentele necesare transpunerii fidele a stării de tensiune interioare grefate pe un fond de îndoieli filosofice ce ating problemele de fond ale existenței. În ciuda măsurilor abrupte și a jumătăților de gînduri exprimate uneori cu o brutalitate și o sinceritate dezarmantă, discursul poetic are totdeauna coerență deoarece se subordonează unei stări afective ce determină o anume logică a imaginativului. Toată cartea este un lung volaj alături de o umbră în funcție de prezența sau absența căreia sensul propriei vieți este văzut ca o lungă navigare între irealități și o realitate mereu pe punctul de a deveni iluzie.

G.A.

Reîntoarcerea

Nu reușesc să mă obișnuiesc
să nu te mai văd, să nu te mai aud:
poate aceasta-i condamnarea celui ce rămîne.

Dacă aș fi putut să string
în adîncitura palmei vocea ta
aș fi avut puțin ecoul respirației.

Dar aurora ta mai suie încă: este suflul
unui cuvînt rămas, e semnul
prezenței tale de nedescifrat.

Astăzi două motociclete pe străzile Romei:
(aceeași marcă, aceeași capacitate):
am strigat, dar au accelerat.

Dacă reparcurg strada litoralului
sau răvășesc nisipul la Lavinio
între degete îmi reînfloreşte profilul tău.

Filigranul chipului
se reîntoarce din gol spre suprafață
ca dintr-un ultim strat de nebunie.

Infinitul

Unde se duc segmentele, la ce țărm ancorează
fragmentele existenței, ce „linie"
le orientează și poate le reunește?

Invelișul se știe cum sfîrșește,
dar gîndul, durerea, memoria,
fantezia, cuvîntul, semnul?

Rațiunea — nimic altceva — îmi încredințează
un singur răspuns: universul
este prezența continuă ce ne absoarbe.

Mister, enigmă, îndoială sînt straturi
negative ale ființei, aparțin
limitei numită de noi viață.

Sfîrșește fragmentul de segment, numărul
zilelor închise de înveliș:
Timpul fără cifre e infinitul?

Călăuza

Aș vrea să fiu insensibil
precum un obiect,
un lucru înlăturat de destin.

Ultimul drum al tău
l-am reparcurs pe jos pentru-a găsi
o umbră unui gest al tău.

Înseamnă atît, înseamnă totul:
universul se reflecta în tine ;
acum ești doar evanescență: nimic.

Mama ta a spălat rufele
cu cearceafurile în care ai dormit
ultima noapte: țin încă răsuflarea ta.

Ai mers cu noi un scurt parcurs,
acum observăm golul lăsat,
ocupat doar de amintire.

Astăzi cînd ai douăzeci de ani
te recreem cu fantezie
în locul ce-ți păstrează vocea.

Îmi pun pantofii, șosetele tale,
mă plimb din nou cu tine
dar nu știu care dintre noi e călăuză.

Ilie Boca : „Veneția"

Obscuritate

Sesizez imediat punctul din zi și din noapte
cînd mă chemi să-ți ții tovărășie:
este un punct misterios, fără cuvinte savante,

unic moment de armonie lucidă
între lucrurile de aici, numite evidente,
și cele ce aparțin întîmplărilor obscure.

Dar care absurditate dacă tu mă auzi
la primul semn, sau eu la primul accent
al chemării tale?

Tăcerea ce absoarbe mintea mea
nu-i nebunie; devine memorie, dialog,
cuvîntul ce nu se folosește între oameni.

Nu știu ce este-anume: poate rugăciune
dispusă la blestem de nu știu
să conclud cu zadarnicul așa fie.

Superfluul

Pereții casei
sînt precum paginile
unei cărți deschise

crăpături și pete
sînt date și nume
care zbîrlesc venele

nu știm decît minimum
abia indispensabil
din atît cît există

nu vedem decît conturul
lucrurilor în raza
scurtă a ochilor.

nu posedăm decît caseta
cu obiectele de subzistență
numită proprietate

dar dacă vei adăuga o altă zi
la sumă poți să spui
că știi și vezi și ai mai mult decît superfluul.

Peștera

...se află ce dincolo? inventînd ficțiuni
imaginează omul eternitatea,
proiectează pentru sine contul iluziilor.

Calculează spionînd lumea cealaltă,
explorează enigme, semnele misterului,
deduce, speră, crede în conjuncturi...

...nu este altceva decît neliniște și memorie:
o peșteră suspendată în coasta muntelui
între dincoace și dincolo de timp.

Măsura

A trăi astfel este înșelătorie:
mistificarea formelor este cel mai deșert elogiu
pentru rama peretelui fără fund.

O traversă de ciment, suprafață
strîmbă de cer, acele linii verticale:
de ce trece umbra peste pătrate de aer?

Nu văd altceva de aici, de la această fereastră
de unde aștept ca tu să faci un semn
chiar și imperceptibil...

Oricare ar fi măsura anilor
viața mea este acum nimic la vederea ta,
gol perfect care mă înfășoară.

Cînd am să rămîn oare nemișcat
chiar și în fața amintirilor?
...dorința este poate tatăl durerii

Dincolo de prag se pierde gîndul
de cînd schimbîndu-s-a al lucrurilor sens:
cel ce ne stă deasupra — informă lege —
se cheamă întîmplare.

BRÂNCUȘI LA BEAUBOURG (II)

Curtea miracolelor

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

S-a spus și s-a argumentat neconvingător că Beaubourgul este de o... „fascinantă urîțenie". Nu sînt de acord.

Doar contextul arhitectural în care este plantată această „petrochimie a culturii" — cum îi spun tot francezii —, mi se pare discutabil.

Francezul are o atitudine bivalentă față de propria lui țară, față de istoria ei și, mai ales, față de contemporaneitate. Nimic nu îi potolește elanul critic atunci cînd, între ai săi, își spune opinia față de trecut și, îndeosebi, față de prezent. Dar ferească-l sfîntul pe străinul care ar încerca să-i imite elanul critic. Atunci se coalizează toți și apără cu vehemență ceea ce abia au criticat, punînd pe temerarul străin la punct și administrîndu-i o lecție de patriotism cum nu se poate mai înflăcărat. Cu toate acestea, el este xenofil și cosmopolit. Șovinismul lui se manifestă mai mult lingvistic. Și asta îi dă o nedisimulată mîndrie. Obsesia convingerii că toată lumea trebuie să-i vorbească limba îl face pe francez refractar față de învățarea limbilor străine. „Ce ne facem ?" — exclama revista satirică franceză „Le Canard enchaîné —. „Pe lume există numai cincizeci de milioane de francezi, și aproape cinci miliarde de... străini !" Iar o rubrică a televiziunii franceze afirmă : „Sîntem cincizeci de milioane de consumatori !"

La Beaubourg se consumă privelişti şi cultură. De ce i s-o fi spus „Curtea miracolelor" ? Doar celebra rezervație medievală a cerșetorilor de profesie, din care Victor Hugo și-a recrutat o parte din personagiile romanului său „Notre Dame de Paris", se afla pe undeva prin cotloanele cartierului Saint Denis, dincolo de Marais și de bulevardul Sevastopol. Era fieful „miracolelor", deoarece, la intrarea în lumea lui închisă în legi proprii, falșii ologi, lepădîndu-și cîrjele, redeveneau în mod „miraculos" zdraveni, orbii își recăpătau vederea, cocoșatii se îndreptau, schilozii își reciștigau sveltețea mădularelor.

La Beaubourg, pe terase și în interior, marea privelişte și marea cultură. Afară, jos, pe caldarîm, aproape de bătătura casei lui Brâncuși, ceva ce pare să îndreptățească porecla dată locului. Sute de saltimbanci, artiști de rigolă, înghițitori de flăcări, pantomimi desprinși parcă din „Copiii Paradisului", muzicanți solitari, artizani ai caielelor și ai plasticului, acrobați și yoghini care își fac culcușul pe maldăre de cioburi, ori umblă cu tălpile goale pe jăratic se „produc" pentru mărunțișul cetei aruncat de privitori. Se cîntă, se dansează, se rîde, ca la orice bîlci. Impozanta clădire transparentă, concepută de arhitecții Renzo Piano, la vîrsta de 36 de ani, și Richard Rogers, la 40 de ani, ocupă cinci etaje de cîte 8 000 de metri pătrați fiecare, legate între ele prin tuburi exterioare de plexiglas prin care urcă sau coboară continuu escalatoarele pline de vizitatori. Totul pare ușor, aerian, ca un imens tablou cinetic. Există o bibliotecă cu un milion de volume, din rafturile căreia cititorul își ia singur cărțile sau revistele preferate, punîndu-le, la plecare, la locul lor ; o discotecă cu audiții la cască, un centru de creație industrială, zeci de expoziții temporare, un teatru experimental, un balet experimental, un studiou de muzică experimentală.

În apropiere, strada Saint Denis, botezată astfel după numele primului evec al Parisului, loc unde „on ne se promène qu'au péril de sa réputation", deoarece strada găzduiește o sută de „sex shop-uri", peste o mie de tîrfe care „draghează" trotuarele, cinci teatre „vivante" în care distinsul public consumator vede, plătind un preț de intrare mai piperat decît la cel mai select teatru, ceea ce poate face fără preț de intrare, acasă, cu nevasta, sau iubita, în strictă intimitate.

Nu, hotărît lucru, locul lui Brâncuși nu era aici. De-ar fi trăit copilul din Hobița, îmbătrînit la Paris, ar fi fost primul care ar fi spus : „Prefer acasă, sau în fundătura Ronsin !"

Patruzeci la sută din vizitatorii Beaubourgului sînt străini. Ceea ce contează mai mult sînt însă cei șaizeci la sută, francezii, care urcă zilnic cu escalatoarele montate în diagonală în tuburi transparente, știut fiind că, numai douăzeci la sută dintre vizitatorii Luvrului, și doar zece la sută din cei ce umplu ascensoarele turnului Eiffel sînt parizieni sau provinciali. Argumentul frecvenței majoritar național îl constituie gratuitatea accesului.

Nici la intrarea în casa lui Brâncuși nu se plătește. Și totuși, vizitatorii nu se îmbulzesc. De ce ? Inițiatorii transferării atelierului lui Brâncuși aici nu pot fi acuzați decît de cele mai bune intenții. Dar isarlîcul computerizat nu este pentru Brâncuși, cu toate că un critic de artă

francez afirma că marele sculptor român și-ar fi tras izvoarele de inspirație de prin „bîlciurile din spațiul carpato-dunărean". Nimic mai fals. Cel ce spunea : „Toată viața m-a preocupat problema zborului", cioplind și șlefuind șapte variante ale „Păsării măiastre" și alte douăzeci și două de variante ale „Păsării în spațiu", era un rafinat. După cum spunea Petru Comarnescu : „Studiul formelor brâncușiene, trecerea de la formele mai concrete la cele epurate, simplificate, concentrate la esențialitate ridică o serie de probleme atît de ordin estetic cît și filosofic. „Nu bîlciul l-a născut pe Brâncuși, ci sufletul românesc. El e din stirpea lui Eminescu, a lui Eliade și a lui George Enescu. Poate că singurul lui proiect potrivit Beaubourgului ar fi fost gigantica „Pasăre măiastră", de înălțimea turnului Eiffel, pe care ar fi vrut s-o înalțe la Paris. Era un proiect demiurgic, de amploarea și semnificația „Templului descătușării" pe care plănuise să-l înalțe la Indor, în India. Temeritatea unor astfel de viziuni depășește fantasticul. Dar, între cele 250 de opere ale sale, din care o bună parte se află în America, iar cea mai subtilă — propriul său atelier — la Beaubourg, nu trebuie să uităm că fac parte cele trei opere monumentale din tripticul de la Tîrgu Jiu, mostre ale posibilităților realizării celor mai îndrăznețe vise de către un artist al curajului și al sfidării materiei.

Atelierul i-a rămas în „Curtea miracolelor", auster ca templul unui slujitor al unei misiuni sacre, singur și trist. Iar sculptorul octogenar s-a dus să doarmă în cimitirul Montparnasse, nu departe de mormîntul Taniei Rașevskaia, pe care a înălțat, în 1910, cea de-a doua variantă a „Sărutului", prima fiind cea creată în 1908 și expusă la Muzeul de artă din Craiova. Vom adăsta și în Montparnasse, acolo unde își doarme somnul de veci și Tristan Tzara, pentru a pătrunde și înțelege suspinul lui George Enescu : „Odată și odată, voi reveni în țară, pentru somnul cel lung...".

REPERE

„Dacă soarele moare"

traducerea în limba română a uneia dintre cărțile Orianei Fallaci, „Dacă soarele moare" a dispărut imediat din librării, conform acelei legi nescrise care împarte cărțile în două categorii : cele pe care nici măcar nu ai timp să le vezi prin librării și cele pe care le vezi tot timpul.

Așadar, prin bunăvoința editurii clujene **Dacia**, și tălmăcirea lui Constantin Ivaneș în plinul de vervă stil Fallaci, cititorul român a avut prilejul să descopere o scriitoare pe nedrept ignorată pînă acum de italienișiti din țara noastră.

Într-o zi, peste milenii, moartea Terrei va fi o realitate. În viitorul acela îndepărtat — admițînd că pînă atunci ființele inteligente numite oameni vor fi depășit milenarele încleștări și încăierări... inteligente..., pentru a salva viața, va fi necesar ca pămîntenii să se mute pe altă planetă. Într-o altă „lume", deci ! (trist triumf peste secole, Bruno, pentru că lumea, ai avut dreptate, este o infinitate de lumi, are nevoie de această infinitate pentru a apăra ideea însăși de viață) și o putere milenară, totalitară și absolutistă, religia, începe să se clatine în bătaia necruțătoare a luminii. Dar cine-și asumă riscul căutării, trudei, chiar al sacrificării propriei vieți în numele viitorului Vieții ? Cine sînt acești oameni, ori super-oameni ? Cu ce bani se fac expedițiile inter-planetare ? Cu banii bombelor, tunurilor și crucișătoarelor, desigur, dar mai întîi Luna și mai apoi Alfa Centauri, sînt simple vise de romantici incurabili ? Veșnic atîtată de curiozitatea lui vreau-să-știu-mai-mult-decît-știu-acum, vreau-să-înțeleg-mai-mult-decît-înțeleg-acum, Oriana Fallaci întreabă, cercetează, scrutează și-și culege pentru mai tîrziu, peste ani, dezamăgirea unei mîini micuțe, de femeie, pe care pentru cîteva secunde a strălucit praful lunar ca apoi să se scurgă rapid, murdar, în chiuvetă, pentru că așa sînt, totuși, oamenii : murdăresc cu prea multă ușurință tot ce este curat și vis *(Scrisoare unui copil nicicînd născut)*. Deocamdată, printre astronauții, savanții și tehnicienii de la N.A.S.A., ziarista și scriitoarea italiană dezvăluie cititorului chipurile adevăraților eroi moderni : colectivi, pentru că astăzi nimeni nu mai este singur, și ne-eroi, pentru că eroul, în orice literatură și în orice timp, moare. De aceea

Maria Cune

Continuare în pag. a 7-a

Un poem al genezei

„Houtekiet", capodopera scriitorului belgian Gerard Walschap, apărută anul acesta la editura **Univers** în excelenta tălmăcire a lui Petre Solomon, este o carte vie, incitantă prin multiplele unghiuri impuse de bogăția ei semantică. Folosind ca modalitate de expunere povestirea într-un ritm alert, în tablouri străbătute de un umor viguros sau de unde satirice swiftiene, definindu-se drept cronicar al unei lumi ce se naște sub ochii noștri, scriitorul captează atenția lectorului. „Iată cum s-a petrecut această scenă, pomenită din tată în fiu, de către toți depsienii recunoscători" (p. 172) Sau : „Dar despre Houtekiet se pot povesti la nesfîrșit asemenea istorii. Mult mai interesantă e povestea morii de apă" (p. 146).

Scriitorul și-ar dori cartea o poveste a nașterii satului Deps. „Această carte se vrea o cronică. Istorisim aici, în puține cuvinte, nașterea satului nostru, numit Deps. Un sat ridicat în cîțiva ani, din nimic, în plină pustietate, de doi bărbați aspri, pe cît de ciudați pe atît de tipici, deveniți legendari pentru noi : Jan Houtekiet și Nard Baert" (p. 17).

Este în fapt o parabolă a umanității, a evoluției grupului social de la familie la colectivitate, de la individual la social, de la instinctual, primar, la spiritual, nivel pe care autorul nu-l vrea egal ca sens cu viața religioasă, prejudecăți, irațional. Totul are în paginile romanului semnificația de viață sufletească, iubire (într-un înțeles larg) mai bine zis adorare a naturii și omului. Eroul „cronicii", o forță a naturii, un personaj de dimensiuni baladești, dă expresie acestei evoluții. La început, este un individ rupt de colectivitate, care trăiește la nivel senzorial, instinctual, îngrozind prin forță, dimensiuni, mod de viață pe cei îngenunchiați de conte, și oamenii castelului. Cunoscînd iubirea, Houtekiet suferă sub influența ei o transformare spre spiritual. Aceasta înseamnă însă creație, muncă, integrarea într-o colectivitate, dar nu acceptarea iraționalului, ilogicului, prejudecăților, aduse de cei sosiți în satul întemeiat de el din lumea veche, abandonată. El rămîne un om liber, convins numai pe calea rațiunii

Disponibilitățile sale creatoare sînt uriașe. Modul în care se face trecerea de la adorarea naturii, a vieții primare la aceea a muncii, creației și apoi a iubirii și înțelegerii constituie pagini de o mare poezie. Iată un pasaj edificator : „Privea liniștit cîmpia și cerul. Și se simțea una cu această imensitate în care plana, inaccesibilă cuvintelor și gîndurilor, subtila enigmă pe care moartea Ifigeniei îl făcuse s-o întrezărească, și care ne captivează pe toți cei ce trăim pe pămînt" (p. 275).

Lumea imaginată în roman este proiecția gîndurilor scriitorului asupra a ceea ce ar fi trebuit să fie direcția evoluției colectivității, făcîndu-se mereu paralelă între lumea reală și cea imaginară, satul vechi și cel nou. Oferind o imagine asupra începuturilor, așezarea visată — precum și personajul — capătă un caracter mitic, scrierea constituindu-se într-un poem al genezei prin libertate și dragoste.

Ioana Dincă

REVISTA STRĂINĂ

● **APROPIEREA** lui august, luna nașterii lui Enescu amplifică manifestările prilejuite în întreaga lume de centenarul marelui compozitor român. ● În S.U.A., la Syracuza, statul New York, a fost fondată o societate „George Enescu", care își propune să popularizeze creația și activitatea compozitorului. Pentru început au fost pregătite mai multe manifestări, printre care programarea radiodifuzării operei „Oedip", în interpretarea ansamblului „American Symphony Orchestra". Președinta societății „Enescu" din Syracuza este Marta Istomin, directoarea Centrului cultural Kennedy, iar președinte de onoare, Yehudi Menuhin. Printre președinții executivi se află și dirijorul Mihai Brediceanu. ● La Budapesta, în clădirea complexului cultural „Vigado" a fost vernisată o expoziție omagială „George Enescu", care prezintă o imagine de ansamblu a personalității compozitorului român. Sînt expuse fotografii, documente, discuri, lucrări despre viața și activitatea creatoare a lui Enescu. ● O conferință în care a fost evidențiată personalitatea lui George Enescu, valoarea creației sale muzicale, precum și calitățile artistice deosebite ca interpret și pedagog, a avut loc la Universitatea Aix-en-Provence. Conferința a fost urmată de o audiție cu fragmente din cele mai cunoscute opere ale compozitorului. Cu același prilej, a fost deschisă o expoziție care oferă imagini și date despre creatia enesciană. Sînt prezentate fotografii, documente, discuri, manuscrise, corespondență, partituri, precum și o cronologie a principalelor concerte susținute de Enescu în Franța. ● În Brazilia, postul de radio „Rede Capital" a transmis o emisiune consacrată centenarului Enescu în cadrul căreia s-a vorbit despre valoarea operei compozitorului, subliniindu-se aportul său la crearea școlii naționale românești cît și despre dimensiunile universale ale creației sale.

● **LA 11 IUNIE** au fost decernate Premiile Academiei Franceze pe 1981. Beneficiază în acest an de prestigioasele premii, care încununează opera unor cunoscute personalități ale vieții franceze, 17 laureați. Marele premiu pentru literatură a revenit lui Jacques Laurent, artist multilateral, romancier, ziarist, eseist, istoric literar, scenarist, autor al unor opere evidentiate de prestigioase premii literare cum ar fi Goncourt, în 1971, pentru „Les Betises". În vîrstă de 62 de ani, Jacques Laurent își vede astfel încununată opera care numără multe traduceri peste hotare. Printre celelalte premii, Marele premiu pentru poezie a fost acordat lui Yves Bonnefoy, remarcabil poet și eseist, iar Marele premiu al teatrului a fost decernat lui Gabriel Arnout, dramaturg de notorietate, autor al unor piese care s-au bucurat de mare succes.

● **DIN GENERAȚIA** celor mai vîrstnici actori sovietici face parte și Leonid Obolenski, artist desăvîrșit, care, de-a lungul anilor a întruchipat pe scenă și ecran mai multe zeci de personaje. Iată-l pe acest cunoscut actor, răsplătit cu un trofeu de mare prestigiu : „Nimfa de aur" — premiul Festivalului internațional de televiziune de la Monte Carlo. Un juriu compus din personalități de seamă ale artei europene a decernat această supremă distincție a concursului actorului sovietic pentru rolul său din filmul „Sfîrșit de vară", realizat de regizorul Ruben Muradian, la studioul cinematografic din Sverdlovsk.

● **MAI MULT** de opt sute de opere de pictură și sculptură stăruiesc cei 10 000 de metri pătrați ai navilionului Rheinhallen din Köln unde s-a deschis marea expoziție „Westkunst", încoronată de cronicari cu epitete ca : remarcabilă, admirabilă, excepțională, considerabilă. Această expoziție internațională de artă contemporană (al cărei buget pendulează în jurul sumei de 7 milioane mărci) reunește opere reprezentative create după 1939 reconciliînd curente și tendințe din epocă, oferind lucrări printre altii de Picasso, Klee, Arp, Chagall, Tanguy, Dali, Leger, Mondrian, Man Ray etc. „Westkunst" nu este remarcabilă numai prin valoare și cantitate. Ea este o veritabilă antologie care adună opere adesea capitale și este lăudabil efortul organizatorilor de a aduce lucrări aflate în reprezentative colecții publice sau particulare din întreaga lume.

● **ESTE CUNOSCUTA** activitatea casei sovietice de discuri „Melodia" care a împlinit de curînd cincizeci de ani de la înființare. Înregistrările lansate pe piață de această firmă a atins impresionanta cifră de 200 milioane exemplare. De aproape doi ani „Melodia" editează și un buletin-catalog cu apariție trimestrială care cuprinde nu numai datele „protocolare" privind noile discuri, ci și diverse materiale informative cu privire la activitatea firmei precum și sfaturi tehnice privind utilizarea discurilor sau a aparatelor de redare. De un interes deosebit se bucură interviurile, reportajele, portretele interpreților sau ale tehnicienilor care realizează aceste discuri recunoscute azi în multe țări ale lumii pentru calitatea înregistrărilor.

● **TEOPHILE GAUTIER, ZOLA, BAUDELAIRE ȘI CLAUDEL** au menționat în mai multe rînduri, în scrierile lor, talentul de desenator al lui Victor Hugo. Însuși autorul „Mizerabililor" considera că desenele sale nu sînt cu nimic mai prejos decît operele literare. Un număr de 50 dintre aceste desene au fost scoase de curînd la licitație de către strănepotul ilustrului scriitor Jean Hugo. Ele provin dintr-o serie pe care autorul a oferit-o fiului său Charles, bunicul actualului proprietar.

SPORT

Sub cearcăne de vișin

În acest iunie, soarele și luna stau pereche pe cer numai deasupra Craiovei, pe cînd în cerul Galaților se stinge lampa de bronz cu două fitile în care-a ars ulei de rapiță și untură de pește prins cu plasa de mărăcini. De-acum, pe cornișele stadionului de deasupra Dunării și a celui din Baia Mare vor sta călări doar fantomele florilor de stincă. Se deschide de-un bordei de chihlimbar negru umbrit de frunză de mirt și pe dealurile Iașului, dacă n-or fi ale Clujului sau chiar ale Bucureștilor. Miine, urcind muntele fricii, își va șterge urma, ca fîntîna lui Mavrogheni, și cea de-a treia echipă atinsă de blestem. (Eu aș fi rostogolit în valea plîngerii cel puțin șapte !) Îmi pare rău de cei înfrînți, oricum am fost cu toții la aceeași nuntă și nu sînt singurii cu cămașa pătată de vin roșu. Spun asta cînd mă gîndesc la punctul smuls de Progresul-Vulcan pe terenul din Brașov, acolo unde și Universitatea Craiova și Dinamo, dacă nu mă-nșel și Argeșul, au plecat fruntea și-au îndoit genunchiul. Să se coasă și foaia asta la dosarul lui Proca ! Dar nu se va face nimic, totdeauna cei unși cu miere rămîn lipiți de mușama. Deci, neavînd puterea să-i tragem pe sala pașilor pierduți să ne întoarcem sub fumul trandafirilor. S-au descălțat de mireasmă teii. Iar de-acum o săptămînă, cînd s-au stins rusaliile, asfințitul fiecărei zile leagănă tufe de cărăbuși, lacul de sub moara mea leagănă nuferi galbeni, pe calea pămîntului fulgeră din răsputeri spicul grîului înrat sub seceră. Acum mă cuprind de sminteala că totul în jur e splendoare și nimic n-ar trebui să se risipească, ceasul înclinării luminii aprinde-n fiecare pom copacul cu zodii și seamănă sămînța perversiunii pe ape, fiindcă de pe fund de lacuri, într-o secundă, care e moarte și e naștere, izvorăsc lebede negre, mănăstiri scufundate și-ți pătrunde în suflet riul timpului de demult. Iar suferința lumii în dezmierdarea verii e ca un ris de copil sau ca un cuib de pasăre plutind între cinci nuiele de azur.

Duminica de miine, cînd voi intra sub sălciile din strada Ștefan cel Mare, ca să văd pe Universitatea Craiova și Dinamo evocîndu-ne bucuriile dintr-un an, îmi suie-n fîntîni un cîntec bălai. Cîrpită cu aur, legea nebuniei frumoase intră în vacanță. Ca să se reverse, tulburătoare, spre răsărituri deșteptînd dansul mării. Intrăm în uitarea dantelelor de nisip. Și să nu ne-apese-n inimă minia nici la Galați, nici la Baia Mare. La urma urmelor, cine cade anul ăsta nu poate să cadă și-n anul viitor. A cădea dintr-o luntre cu flori nu-i o moarte adevărată.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
26
1 000
Sîmbătă
27 iunie
1981
12 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DEMOCRAȚIA MUNCITOREASCĂ — spațiu al înnoirilor revoluționare, temei al edificării libere și independente a patriei

Măreția și demnitatea unei opere

Eveniment de ample rezonanțe politice și sociale, cu o amplă și edificatoare deschidere spre prezentul și viitorul imediat, cel de-al doilea Congres al Consiliilor oamenilor muncii și-a desfășurat lucrările cu o impresionantă ordine de zi, avînd ca îndrumar teoretic și practic un strălucit document programatic — **Expunerea** tovarășului Nicolae Ceaușescu **cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1981—1985, creșterea rolului consiliului oamenilor muncii, dezvoltarea democrației muncitorești, socialiste, în patria noastră.** Deosebit de complexă și profundă, problematica abordată de secretarul general al partidului în deschiderea acestui reprezentativ forum al eroicei noastre clase muncitoare acoperă, practic, absolut toate domeniile de existență socială, atît în plan conceptual cît și în acela al soluțiilor, al măsurilor care trebuiesc stabilite pentru bunul mers în continuare al treburilor țării, pentru îndeplinirea întocmai a programului elaborat de cel de-al XII-lea Congres al partidului. Document de lucru al forumului întrunit și document de reflecție, de optimă și laborioasă racordare a gîndirii și acțiunii sociale la realitățile lumii de azi, această expunere va suscita, desigur, atenția îndreptățită a științelor politice și sociale, a instituțiilor și organismelor însești ale democrației noastre socialiste, constituindu-se într-un nou și hotărîtor argument al dialecticii muncii și vieții, al dezvoltării într-o nouă etapă și într-o nouă calitate, conform unor noi cerințe și exigențe, a întregii țări.

Deceniul anilor 70—80 a reprezentat, așa cum se sublinia în expunere, o importantă etapă în creșterea bogăției naționale, în făurirea civilizației noi, socialiste, principalii indicatori ai dezvoltării economico-sociale fiind în măsură să evidențieze puternice transformări cantitative și calitative petrecute în fizionomia întregii noastre societăți. Toate aceste transformări, la baza cărora stau eforturile unite ale poporului, ale clasei muncitoare, clasă conducătoare în societate, constituie premiza necesară și obiectivă în același timp a unor noi realizări din actuala etapă, cea a unui nou cincinal în care obiectivele și orientările fundamentale au o motivare concretă, esențială, în chiar inima realității noastre de fiecare zi și mobilizează, după cum e și firesc, toate energiile creatoare ale poporului, toate resursele sale de voință, efort și inteligență.

Momentul actual se caracterizează printr-o formă nouă, superioară de planificare și conducere a societății de către masele populare, de către întregul popor, făuritor conștient al propriului său destin. Aceasta este o rezultantă a democrației însești, cu întregul ei sistem de norme și valori, fapt ce implică abordarea într-un spirit nou a realității, într-o viziune nouă, revoluționară a problematicii oamenilor, a raporturilor dintre ei. **Nu de înnoire trebuie să ne temem,** arăta secretarul general al partidului, **ci de stagnare în gîndire, de păstrarea formelor învechite.** Nu este numai un îndemn acesta și nici doar un deziderat, ci modelul însuși de conștiință care, în permanentă perfecționare și afirmare de sine, se constituie și într-o permanentă normă valorică, într-un permanent impuls al creației, al autodepășirii, o tréaptă hotărîtoare în ceea ce privește gîndirea și acțiunea practică, umană. De un rol indiscutabil în procesul afirmării unui asemenea grad de conștiință se bucură, după cum se știe, cultura, literatura și arta, știința în toate articulațiile sale legate de progres și civilizație. **Patriotismul, dragostea și atașamentul față de patrie,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **își găsesc și trebuie să-și găsească expresie în faptele de muncă ale oamenilor, în efortul și contribuția fiecăruia la succesul măreței opere istorice pe care o înfăptuim.**

Prin hotărîrea unanimă a celor 11 mii de reprezentanți ai clasei muncitoare, supremul forum l-a reales pe tovarășul **Nicolae Ceaușescu** în înalta funcție de Președinte al Consiliului Național al Oamenilor Muncii. Și, semnificativ, în chiar zilele lucrărilor Congresului, Președintelui țării noastre, ca o recunoaștere a marilor sale merite pe plan internațional, i-a fost decernată distincția de „Om al anului 1980 — pentru pace".

Două evenimente, așadar, legate de numele și personalitatea tovarășului **Nicolae Ceaușescu,** două evenimente care ne definesc în permanența muncii și a vieții noastre pe calea făuririi progresului și civilizației socialiste.

Luceafărul

ROMÂNIA — ȚARA MUNCII ȘI DEMNITĂȚII MUNCII ● **„Poem la treptele clasei muncitoare" de Ion Cringuleanu** ● **Reportaje de Valeriu Bârgău** ● **Ion Longin Popescu** ● **Nicolae Stelea** (în pag. a 3-a)

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR ● **Semnează :** ● **Mara Nicoară** ● **Rodica Braga** ● **Viorel Știrbu** ● **Adrian Popescu** ● **Stan Velea** ● **Ion Nicolescu** ● **Alex. Rudeanu** (în pag. a 2-a)

O revistă tînără

Așadar, o mie de săptămîni în lungul fluviu al timpului marcate de mesajele poetice trimise istoriei literare de „Luceafărul". În acest curs uneori lent și uneori torențial al aparițiilor, subsemnatul a fost și el implicat timp de 6 ani. Neuitata mansardă din Ana Ipătescu, invadată zilnic de tinerii aspiranți la gloria literară, va rămîne în amintirea mea ca o arenă a încrucișărilor de spirit cu consecințe încă vizibile în literatura de azi.

Aici au răsărit nume ca Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Paul Everac, D.R. Popescu și mulți alții care ilustrează cu talent poezia, proza și dramaturgia românească. „Luceafărul" acelor ani crease un climat de sinceritate, care sinceritate a fost numită de rău voitori violență, ignorîndu-se că orice sinceritate este violentă în sine... Polemicile acelor ani au curățat de dogmatism grelele lacăte ale literaturii noastre de pînă atunci, închistată, artificială și neavenită, la urma urmelor. A fost nevoie de curaj, de bună credință și de dărîmat multe citadele. Orice ar face cei care vor să ignore această mică istorie a revistei „Luceafărul" nu vor putea trece peste perioada '62—'68, ce a pregătit multe generații ce au urmat și care își spun neconformiste. Fără acea echipă de redactori și colaboratori am mai fi avut încă o literatură alături de literatură...

Nu este o înfumurare, o laudă de sine, ci o rece judecată. „Luceafărul" era atunci ceea ce trebuise să fie de mult, o revistă tînără, scrisă de tineri, pentru tineri. Probabil că ea mai este și acum și asta ne place cel mai mult.

Eugen Barbu

Chipul dimineților

Luceafărul stă în dimineața cuvintelor. O știu bine. Eu mă deschid lucrului după obiceiul țăranilor din cîmpie, în ceasul cînd craiul din zori trece cu pas fraged spre arcanele vulturilor. Numai atunci, îndoindu-se pînă la durerea de sine, gîndul poate desăvîrși uimirea. Numai atunci mîna știe s-alunece pe greabănul cailor de bronz ieșiți din fîntînile nopții și să-i întoarcă în pajiștile cu otavă. Eterna virstă de aur are chipul dimineții. Ușa deschizîndu-se spre înlăuntrul castelului fermecat se întîmplă cînd aurora înalță pe culmea zărilor meri suspinînd în floare. Luceafărul stă în dimineața speranței. Cuvintele iscate-n mustul zăpezilor din primăvară trec orgolioase prin poarta livezii, însămînțează iarba mirării, dau trup vișinilor, clopotelor de frunză și poartă inima vîntului pe deasupra unei țări.

Ca un bot de izvor în care clocotește veșnic pîrguindu-și umerii și miresmele, o piersică, Luceafărul scutură, azi, rouă peste o mie de răsărituri. Ascult în lumina sfîntă a teilor cîntecul împletindu-se dintr-o mie de drăgoste și de amintiri. Pentru că tinerețea mea și-a cununat bucuriile furtunoase, niciodată bolnave de fatuitate, cu litera revistei mereu tînără.

De mîine, Luceafărul va număra o mie și una de povești. Departe, la căpătîul începuț, în tabloul votiv se află zugrăvit chipul adîncit de doruri al lui Mihai Eminescu. El trece cu noi, plutind, prin rugul fiecărei zile, legînd în piatră scumpă răsăriturile din o mie de săptămîni cu ființa răsăriturilor din toate virstele pămîntului.

Fănuș Neagu

● În acest număr : ● Promoțiile «Luceafărului», — o retrospectivă critică asupra tinerilor lansați de revistă ● «Dintre sute de catarge...» un credo al scriitorului tînăr ● Arhiva «Luceafărului» — documente din istoricul revistei ● Proză ● Poezie ● Cartea de debut ● Atelier literar ● Fotografiile din acest număr : Ion Cucu

A fi muncitor

Oriunde s-ar afla, spunea Marin Preda, pe oricare treaptă a ierarhiei sociale sau a unei alte profesii, țăranul nu-și va trăda originea. Cu muncitorul se întîmplă la fel. O întîmplare mai veche, la care țin și la care revin uneori întăritor, s-a petrecut în secția de formare-turnare a întreprinderii „Timpuri noi" din București : se punea atunci problema trecerii la producția unui nou tip de motor și se aprecia că turnarea reperelor mai dificile trebuie să se „comande" la o altă întreprindere, mai mare, cu mai multă experiență, mai bine dotată la acea oră. Cel puțin așa se știa în secție și se întorceau pe toate fețele argumentele conducerii întreprinderii temătoare nu de risc, nu de eventualul eșec, ci de pericolul întîrzierii în execuție. În realitate era chiar teamă de risc, și o oarecare doză de neîncredere în „sectorul cald" plus calculul că oricum, e bine să se împartă vina pe mai multe... întreprinderi. Șeful secției, un fost muncitor, cu politehnica la seral, prin urmare muncitor pînă în vîrful unghiilor, garanta succesul „pentru că, spunea, și spune și astăzi, îi știu pe cei care m-au învățat meserie". Și motorul a fost executat la timp.

Cîte asemenea evenimente, care țin de firescul vieții într-o secție sau alta de la „Timpuri noi" și din oricare altă întreprindere a țării, nu s-au „turnat" fără să rămînă scrise sau știute de altcineva. Mi-am reamintit acea întîmplare însă cînd, între atîtea afirmații-teze ale tovarășului **Nicolae Ceaușescu** făcute în Expunerea la cel de al II-lea Congres al Consiliului Național al Oamenilor Muncii era și aceea că muncitorii hotărăsc nivelul calitativ și tehnic al producției. De astfel, din Expunere, în întregul său, dincolo de tabloul vast, eroic al vieții și muncii poporului nostru, se desprinde luminos, dîrz, optimist, chipul muncitorului de astăzi ca figură de prim plan a epocii contemporane a României.

Viața muncitorului nu este idilică, nu este lipsită de dramatism, de adîncimi, de relief chiar dacă „decorul industrial" în care trăiește nu are virtuți poetice. Cel care însuflețește acest decor este și va fi omul, muncitorul. Chipul său se impune luminos în prim planul galeriei de personaje ale României contemporane. Oriunde ar fi, rămîne muncitor.

Stelian Dorobanțu

Lumină

Între revistele române, care „întîia oară a apărut acum peste 80 de ani la Budapesta", „Luceafărul" e parcă pasărea Phoenix din mitologie. S-a stins, apoi s-a reaprins la Sibiu, înainte de al II-lea război mondial, din nou tot acolo după dictatul de la Viena și în fine după 23 august 1944, în 1959 la București, după încercări de aținare a flacării ei la Cluj. E o revistă care merită să i se scrie destul de complicata istorie, ceea ce nu este intenția mea în aceste cîteva rînduri.

Aș prefera să vorbesc despre flacăra vie, în esență aceeași, dar în continuă creștere cu privire la lumina ce-i menită s-o reverse. Miezul ei de foc a fost necontenit unirea românilor și a independenței lor, sub orice stăpînire s-ar găsi. Sînt prezente în ea chiar de la începuturi sclipiri ale socialismului, pe care-l alimentează și azi cu focul poeziei.

A trecut prin multe greutăți, nu numai pe vremuri, dar și după istoricul act de la 23 August.

La Cluj, după eliberare, din Almanah literar, refuzîndu-i-se gloriosul titlu de „Luceafărul" din prejudecăți nejustificate, cu greu s-a transformat în „Steaua" și a rămas ca o nouă stea pe cerul literelor române.

Dar cei care luptau să reapară „Luceafărul", cu numele său și idealurile timpului nou, au izbutit cu ajutorul conducerii partidului, grupînd în jurul său mai ales tineret entuziast, care încunună amurgul cu purpură și rostește răsăritul soarelui — acesta-i „Luceafărul" de azi.

Mihai Beniuc

Continuare în pag. a 9-a

Exactitatea admirației

Tinerețea scriitorului ține uneori de admirațiile paralizante. El va intra în literatură marcat de gîndul că ceea ce face e suplimentar și că ceea ce era de scris s-a scris ori se va scrie de către alții. Fiecare microclimat își are mitologia sa. Pentru scriitorii români, tineri sau nu, perioada interbelică se proiectează într-o aureolă intangibilă. Este aici un adevăr dar și un factor de inhibiție. Mitologizată această epocă literară cu operele și corifeii ei presupune perfecțiunea. Sentimentul că tot ce era de făcut în literatura română s-a făcut atunci și că ceea ce se poate realiza după este operă de epigonism, marchează multe mentalități. Este adevărat că în această epocă s-au întîlnit trei generații strălucite, fiecare cu for-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 9-a

Prin simplitate

Prin simplitate totul ajunge la omagiu,
și murmurul și gîndul și răzvrătirea firii,
învesmîntînd sublima figură a iubirii:
striviți ca pe o muscă petitul din adagiu.

Prin simplitate totul se schimbă-n
proaspăt fruct
cu neteda-i pojghiță mustind de
transparență,
cu simburele nobil: sărut și chintesență,
tăind în carnea poamei ovalu-i apeduct.

În fructu-acesta colții sălbateci de șacal
se vor crăpa în două, dar nu de bătrînețe,
căci simplitatea duce la culmile mărețe
care întrec grosimea domoală-a unui deal.

Ce simplă e lumina venită de la munte,
ce simplu e ciocanul cînd cade pe ilău,
ce simpli funigeii opriți în părul tău,
și zîmbetele tale ca niște scoici mărunte!

O, de-aș putea la ținta aceasta să ajung,
păstrînd oricărei fapte adînca strălucire,
o, de-aș putea în cîntec să aflu dăruire
și să aud cum sună ecoul lui prelung.

Virgil Teodorescu

1000

O revistă, ca o casă prin care trece Cuvîntul. Rămînînd undeva, în aerul luminos, cernut între ferestre, pe file care îngălbenesc, pe obiecte, pe repede curgerea zilelor. Cum se întîmplă în casele unde-au muncit ctitori mari ai limbii române, la Vînătorii Neamțului cu Sadoveanu, la Prislop cu Liviu Rebreanu, la Mărțișor cu Arghezi. Pentru că o revistă ca „Luceafărul" este și trebuie să fie o casă deschisă întru așteptarea scriitorilor adevărați. Unde se despart și se limpezesc ape, unde se numesc stelele, unde se întîmplă înfrîngeri dar și izbînzi rare și cu atît mai de preț, cînd talentul capătă un trup de bucurie durută. Deci, datoria noastră cea dintîi se explică prin tineri. De la cei care-și aduc ori își trimit primele manuscrise, cu sfială ori cu îndrăzneală totală, pînă la autorii de cărți de debut, spadă subțire și frumoasă de duelat cu armatele din suflet și cu lumea cuvintelor. Urmărindu-i apoi, cum sînt, cum devin, din ce în ce mai puternici și mai siguri poate, în fața spunerii lor. Prin cele mai multe dintre ferestrele sale, „Luceafărul" îi caută pe acești tineri. Acordîndu-le „pogonul de flori" al debutului, speranța din primele cronici, menționarea într-o sinteză, dreptul la filiație, apartenența la o promoție. Nu e aceasta, poate, calea cea mai sigură, cea mai comodă, spre alcătuirea unor pagini mereu egale cu ele însele sub semnul certitudinii. Ci o permanență de risc, incluzînd și pierderea și subiectivismul înfirmat de evoluție al selecției, însă este un risc frumos și necesar, miza pe tineri Este ceea ce fac și vor face premiile revistei, multe din rubricile ei, paginile dedicate unor cenacluri ori unor zone ale țării.

La același prag al datoriei așezăm cultiva-

Nicolae Dan Fruntelată

Continuare în pag. a 9-a

Stele fără nume

Așadar **Luceafărul** a ajuns „milenar". Am trăit încă de la ivirea noii ediții postbelice emoțiile acestei reviste, mai întîi năzuind să mă aflu — cu mai bine de două decenii în urmă — printre candidații la **sutele de catarge și stelele fără nume,** apoi văzîndu-mi împlinită năzuința, datorită generozității și colegialității poeților Mihu Dragomir, Ion Brad și Niculae Stoian. Iar mai tîrziu avînd onoarea de a lucra în colectivul redacțional al **Luceafărului** alături de scriitori și de critici cărora le păstrez întreaga mea stimă. Multe au fost gîndurile în numele cărora împreună cu echipa redacțională, timp de aproape 300 de numere din cele 1000 ne-am consacrat timpul priceperea, ingeniozitatea și — de ce n-am spune-o? — nu în ultimul rînd, generozitatea. Am gîndit întotdeauna că deschizînd paginile tinerilor **Luceafărul** trebuie să fie nu numai o revistă a tinerilor, ci și o revistă matură pentru ca virsta ei să fie egală cu virsta literaturii noastre.

Sîntem prea aproape de acel timp pentru a propune, fie și în treacăt, un bilanț. Dar am încredințarea că mulți dintre cei care și-au văzut pentru prima dată numele tipărit într-unul din cele 300 de numere vor fi mîine parte viguroasă a literaturii române. Stelele fără nume de acum cîțiva ani, pe care cei mai mulți dintre redactorii revistei le-au primit cu generoasă colegialitate, sînt deja „nume" și au toate șansele să-și transforme numele în renume.

Acum, la sărbătoarea 1 000 a **Luceafărului,** în paginile căruia ideea de patrie, de valoare, de tradiție, de înnoire au purtat numele literaturii, iar ideea de demnitate scriitoricească a vrut să se arate în lumina ei adevărată, ce-aș putea să-i urez decît să strălucească mai sus, acolo unde dintotdeauna merită să fie Luceafărul.

Nicolae Dragoș

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

DE-A LUNGUL ACESTOR DECENII, S-A VĂDIT LIMPEDE CĂ NUMAI LEGĂTURA INTIMĂ CU POPORUL POATE DA NAȘTERE UNOR CREAȚII LITERARE CU UN CONȚINUT BOGAT DE ÎNALTĂ VALOARE ARTISTICĂ ȘI CU UN ADÎNC ECOU ÎN CONȘTIINȚA CITITORILOR. FORȚA DE CONVINGERE A LITERATURII, ȘANSELE EI DE A DĂINUI SÎNT DETERMINATE TOCMAI DE IDENTIFICAREA DEPLINĂ A SCRIITORULUI CU PATRIA, CU TRECUTUL ȘI PREZENTUL EI, CU OAMENII CARE AU DURAT-O PRIN VEAC ȘI O ÎNALȚĂ ASTĂZI PE NOI CULMI.

AFIRMÎND PRIN MESAJUL SĂU INCONFUNDABIL INDIVIDUALITATEA PSIHICĂ ȘI MORALĂ, SENSIBILITATE PROPRIE PRIN CARE POPORUL NOSTRU CONTRIBUIE LA DIVERSITATEA DE MANIFESTĂRI A SPIRITUALITĂȚII UNIVERSALE, LITERATURA ACTUALĂ SE APLEACĂ, AȘA CUM A FĂCUT-O ÎN CELELALTE ETAPE ALE DEZVOLTĂRII SALE, ASUPRA ISTORIEI NAȚIONALE, EVIDENȚIIND, ÎN SPIRITUL ADEVĂRULUI ȘI CU ELOCVENȚĂ ARTISTICĂ, EVENIMENTE HOTĂRÎTOARE ȘI PERSONALITĂȚI PROEMINENTE DIN LUPTA MASELOR POPULARE PENTRU LIBERTATE ȘI PROGRES, VECHIMEA NOASTRĂ MILENARĂ PE ACESTE MELEAGURI, MOMENTELE MAI NOI ALE DEZVOLTĂRII SOCIALE, CARE, TOATE LA UN LOC, AU DUS LA ROMÂNIA DE ASTĂZI, PUTERNICĂ, INDEPEDENTĂ ȘI SUVERANĂ.

Artistul în lume

„Nemingiiată rămîne ieșirea artistului în lume", spunea undeva Tudor Arghezi, referindu-se probabil la statornica, obsesiva dorință și aspirație spre desăvîrșire a acestuia. Tendința despotică spre absolut îi dictează și-i impune barierele intransigenței pe care le vrea statuate nu numai în prin și referitoare la opera sa, ci și prin comportamentul lui pe care și-l dorește cel puțin la înălțimea acesteia. În conformitate cu acest deziderat, artistul se depărtează de sine de ceea ce în mod intrinsec constituie substanța sa unică, irepetabilă și inconfundabilă. Cu o cruzime inocentă, izvorîtă din inabilitatea practicării unor relații sociale aflate sub semnul celui mai benign normal, se surghiunește, aproape împotriva voinței sale, din adevărata sa ființă, aceea în care impacturile, neliniștea, emoția, beția unor clipe de bucurie fac din el o cutie de rezonanță ciudată, a cărei forță de sunet dăinuitor se măsoară prin permeabilitatea lemnului de o esență aparte.

Vibrațiile sale cele mai pure, rămîn, firește, în captivitatea operei, și ceea ce îi rămîne pentru ieșirea sa în lume, de cele mai multe ori, sînt resturile unui festin în care s-a devorat pe sine, în căutarea unui adevăr care nici măcar nu-i aparține în exclusivitate, ci e al tuturor, adevăr care-l cheamă și-l îmbie, căruia în mod necesar i se simte aservit în aceeași măsură în care se lasă ispitit ca de un fruct ce trebuie mușcat, degustat pînă la ultime arome și putregaiuri, neglijînd dureroasa realitate că fructul acesta străin și totuși familiar e însăși carnea vieții însului ce nu-și va găsi odihna decît atunci cînd îl va fi isprăvit ca pe o merinde cînd dulce, cînd amară.

Adevărata ieșire a artistului în lume se săvîrșește numai prin creație. Acolo, în fericita sau nefericita atingere a operei cu publicul, se mișcă nestingherit creatorul, se lasă atins, privit, auzit, deoarece se simte în posesia tuturor forțelor sale, bucuros să și le exercite în felul unic în care le poate exercita, reușind să aducă, la cunoștința celor interesați, poate chiar lumii, sunetul unei muzici ce n-a aparținut încă nimănui numai pentru că nimeni pînă la el n-a crezut în posibilitatea unei asemenea muzici.

Cel ce rămîne să înfrunte lumea după această încercare e o ființă ce nu-și aparține, un spirit devastat și, prin însuși acest fapt, neapărat, neînțelegînd exact ce anume se mai așteaptă de la el. Marile arderi l-au traversat, sufletul și carnea lui s-au mistuit pentru ca viețile celor mulți să-și afle piscurile de frumusețe și lumină și genunile de întuneric și spaimă, iar el, cel rămas să apară în lume ca făuritor al unui neașteptat lucru, se simte mărunt, secătuit, inutil, desprins pînă și de opera căreia i-a dat naștere, ca o crisalidă în care miracolul vieții s-a finalizat.

Părăsit de ceea ce a însemnat însăși rațiunea vieții lui, abandonat de creația ce-și croiește singură viața și legitățile ei, devenind, nu de puține ori, o forță ce-l înfruntă și-l răpune, creatorul își regăsește neatinsă numai povara de îndoieli și patetica forță de a și le învinge în lupta cu altă creație. Răgazurile dintre o creație și alta nu-l reprezintă. Sînt convalescențele disperate cînd nu e sigur că va mai atinge acel prag mirific al sănătății care este pentru el creația. Și boala și leacul sînt deopotrivă în el, în lupta ce-o dă pentru a-și împlini rostul. Nimeni nu-l poate scuti de această luptă pentru că nimeni nu poate fi scutit de propria sa viață. Dar oricărui luptător i se poate acorda un răstimp de odihnă. De ce n-am îngădui artistului să-și găsească odihna ieșind printre oameni, să-și poarte (în tăcere sau în sunete de fastuos ceremonial) neînsemnata lui prezență fizică printre semenii spre care se simte irezistibil atras, cu încrederea oarbă că nici o clipă din viața sa nu s-a consumat în zadar, că, și dacă a încercat să curgă altfel, sîngele lui cunoaște aceleași umane pulsații ce fac din orice străin un frate, o ființă apropiată despre care a încercat să afle cît mai multe, scrutîndu-se pe sine numai.

Căci, pentru creator, acest sine nu se confundă cu sinele mărunt, egoist, ce se are numai pe el în vedere, ci acel generos și cuprinzător sine care e o realitate și pentru altul, cum spune atît de frumos Noica, acel „Eu sînt mai mult decît eu" și „Eu sînt tot ce este pentru că tot ce este reprezintă sinele meu mai vast".

Dacă înțelegem această cuprindere, vom ști că nici un artist adevărat nu poate fi un străin printre noi, ci, dimpotrivă, el va fi ființa noastră de excepție, sărbătoarea pe care o dăruim spiritului nostru, așa cum, la rîndul lui, orice artist adevărat își va găsi mîngîierea pentru istovitoarea lui trudă, în umilința de a se regăsi în respirația aproapelui.

Rodica Braga

Citindu-ne unii pe alții

Printre carențele imputabile unor cărți actuale de proză, **Tezele...** evidențiază și insuficienta cunoaștere de către unii scriitori a realităților vieții concrete. Consider că pentru a subscrie fără rezerve la această constatare și pentru a remedia neajunsul, destul de grav, arătat în documentul de lucru al apropiatei CONFERINȚE NAȚIONALE A SCRIITORILOR, trebuie avut în vedere un complex de factori, acționînd indisolubil spre aceeași finalitate.

În primul rînd se presupune că orice prozator, conștient de misiunea sa și de „puterea" de influențare a scrierilor sale în procesul modelării omului de tip nou, nu se va apuca să descrie situații de viață, conflicte de muncă, procese de conștiință, activități de producție ș.a.m.d. pe care nu le cunoaște îndeajuns de bine pentru a se simți în largul lui, „că acasă", printre propriile personaje, integrîndu-se total în atmosfera cărții la care lucrează. Lecția clasicilor noștri și pilda unor mari scriitori ai lumii ne scutesc de argumentări, cunoașterea vieții fiind o adevărată **lege** pentru autorul de proză.

Dacă totuși un autor, spre mîhnirea și rușinea breslei, inventează o realitate a lui „personală" în cartea sa, punînd-o fără sfială „în circa" societății în mijlocul căreia trăiește și pe care o înțelege greșit sau n-o cunoaște deloc, sigur că cititorul se va simți pe nedrept înșelat! Dar oare, este prozatorul singurul ins rătăcit în irealitatea creației?

Se pare că următorul „părtaș" la astfel de regretabile scăpări ar fi editorul. Experiența ne arată că, în unele cazuri, proiecția noastră asupra „laboratorului" care ar trebui (și am vrea) să fie pentru noi editura, nu are întotdeauna consistența imaginată. Editorul, redactorul de carte, sfătuitorul și chiar prietenul nostru, citește și recitește atîtea manuscrise, încît rareori izbutește să mai și „verifice", printr-o experiență personală de viață, acuratețea realităților descrise în cartea aflată „în fașă". Practic, de cele mai multe ori, „fereastra" prin care privește editorul realitatea înconjurătoare o constituie tot... manuscrisele noastre! Sub acest aspect, și fără a-l bănui nici o clipă incompetent!, editorul acordă scriitorului tot atîta credit cît cititorul cărții finite, putînd fi la fel de ușor înșelat sau dezamăgit în așteptările sale ca și cumpărătorul din librărie...

Și dacă, în sfîrșit, această dublă eroare s-a produs, cine o constată și o regretă public?

Criticul este un alt participant (și, probabil, fără plăcere) la nereușita unui autor tributar oglindirii fidele a vieții. Dar, oare, este el mai bine documentat sau edificat asupra subtilităților societății contemporane, altfel decît (din nou!) din lectura ficțiunilor noastre?! În afară de analiza pertinentă a valorii artistice — fiind și el aglomerat de lecturi! —, cum poate criticul să aprecieze procentul real de concretețe și de „exactitate" a prozei, dacă meseria lui nu este să umble prin unități agricole și uzine, în toate acele locuri unde se făuresc bunurile materiale? Și-atunci, după ce criteriii se formulează „ruptura" unei cărți de realitatea înconjurătoare?

Nu vom începe acum să trimitem editorii și criticii în „documentări", în dorința ca ei să ne „dubleze" spiritul de observație și capacitatea de a înțelege viața, nu aceasta este menirea lor. Vrînd-nevrînd rămînem însă cu impresia unor susținute lecturi, ne citim adică unii pe alții (dacă!), și deodată înțelegem că, de fapt, ținem în mînă volumul al doilea al romanului, fără să-i fi tăiat paginile celui dintîi!

Tot ce spun este foarte subiectiv, cum subiectiv este pînă la urmă și „misterul" creației; poate că-n această răsturnată ordine a lecturii se află toată eroarea. Iar acel prim volum cu paginile netăiate, cel-mai-puțin-citit, frunzărit pe sărite, nu ar fi altul decît viața „în stare pură" a oamenilor muncii din cele mai diverse domenii. **Lectura** și asimilarea acestei opere făurită de întregul popor este la tot pasul accesibilă scriitorului, și în primul rînd lui. Întorcindu-ne la întrebarea de la început, constatăm că tot nouă ne revine întreaga răspundere, în limitele căreia fiecare are libertatea de a explora și cunoaște viața prin prisma personalității sale distincte.

Invitația de a străbate cîmpul darnic al realităților ne-o adresează **tuturor** beneficiarul suprem al strădaniilor noastre — literatura română contemporană!

Alex. Rudeanu

Romanul istoric

S-au exprimat în ultimii ani temeri cu privire la „inflația de istorie" în literatura noastră contemporană. Motivația acestor temeri nu mi se pare prea clară. Mi s-ar explica totul dacă am purta în spate povara unui roman istoric îndelung profesat, istovit și adus la decadență prin chiar exersarea fără măsură a susnumitului „gen". Dimpotrivă, dacă ne îngăduim bunăvoința de a privi cu spirit critic starea reală de lucruri, vom constata că zestrea nu-i mare. În ciuda calităților literare de necontestat ale cronicilor, bunăoară, ele nu pot fi considerate romane, artă. Numai odată cu dezvoltarea romanului social se dezvoltă și romanul istoric.

Marile noastre romane istorice sînt opera marilor scriitori realiști. Sadoveanu și Rebreanu sînt exemplele cele mai potrivite în jurul cărora ar trebui să pivotăm spre a ne lămuri, în sfîrșit, asupra stării de fapt trecute și prezente. Ca scriitor ce se inspiră și din istoria **petrecută**, Sadoveanu este un romancier istoric clasic. La el figurile istorice de prim rang nu sînt implicate în întîmplările ca atare, ele le domină desigur, însă rămîn în mod „necesar" figuri secundare. Ele nu intră în contradicție cu **„esența epicii autentice care, „ca întreg", caută să trezească întotdeauna impresia că reflectă viața așa cum arată în mod normal"** (cum ar formula G. Lukacs). Și „Răscoala" și „Pădurea spînzuraților" sînt „romane istorice", dar de fapt sînt și ele mari romane sociale.

Există la noi două categorii distincte de scriitori, clasicii și romanticii romanului istoric. În romanul istoric de tip clasic protagoniștii nu sînt eroii „reali", sînt „personajele de mijloc". E adevărat că romanul istoric de tip clasic a apărut la noi tîrziu, în orice caz după ce el a cedat locul romantismului în Europa. Explicații ar fi mai multe, ideologice, politice, estetice. Rămînînd la aceasta din urmă, explicația ar fi lealitatea față de realism, de romanul social. Dar e neîndoielnic că și Sadoveanu și Rebreanu au înțeles că nevoia de autocunoaștere este o stare, în mod latent perpetuă, însă despicarea faptelor nu este posibilă oricînd și oricum. Abia o anumită **maturitate îngăduie analiza critică** — analiză, deci, sănătoasă și folositoare. Un popor ce nu se cunoaște pe sine cu bunele și neîmplinirile sale este condamnat la o euforie periculoasă, fragilă în confruntările aspre cu realitatea propriei sale dezvoltări.

Și a doua categorie, a romancierilor, apare la noi cu întîrziere, în perioada de decadență a genului în Europa, în perioada în care se ivește și se dezvoltă o a treia tendință, mai radicală, cu o estetică proprie, nu foarte sigură de ea, dar în opoziție cu celelalte, cu realizări dezamăgitoare, după Lukacs, într-atît de dezamăgitoare încît el vede posibilă resurecția romanului istoric de tip clasic. În Europa, romantismul este o reacție amară rezultată din imoactul cu realitatea plină de imperfecțiuni. Dispar „personajele de mijloc" și apar marile personalități în prim-plan, cu riscurile artistice de rigoare. Ne apropiem oarecum de epopee. În altă ordine de idei, **„istoria se schimbă într-o serie de lecții morale destinate actualității" (G.L.).** [Zugrăvirea realizărilor] geniale ale marilor personalități numai **prin efectele lor (G.L.), „sărăcesc arta romanului, însă".** Adevărul artistic este sacrificat în favoarea fidelității istorice față de **„detaliile faptice".** Ne apropiem și de dramă, prin urmare **„poetizăm"** realitatea istorică.

În lumea largă, romantismul este de mult depășit și de aceea azi s-a impus și „genul de sine stătător" al romanului istoric. Se scriu cărți de popularizare, predomină elementul arhivistic, se face eseu, reportaj istoric, se mitizează și demitizează istoria, se realizează colaje, se scriu biografii, etc., etc.

Camil Petrescu, într-o oarecare măsură la curent cu cele ce se întîmplau, a avut inteligența de a-și elabora o doctrină proprie. De fapt ea nu e originală și nici bine însușită. El îmbină epopeea și drama cu unele permanențe ale romanului istoric clasic. În romanul „Un om între oameni" apar ca eroi eroii reali, iar acești în manifestările lor sînt supuși canoanelor dramei și nu epicii specifice romanului. Romanul ca atare e salvat de ceea ce Dana Dumitriu numește **„realitatea secundă"**, adică lumea „de mijloc" și oarecare psihologie mistificată a marilor figuri istorice. Nu încape vorbă că se vehiculează cu noțiuni confuze. **„Realitatea secundă"** vrea să însemne trecerea eroilor „mari" în plan secund pentru a lăsa viața să se manifeste „normal" și nu să analizeze **„amănunții mărunte însușiri omenești care nu au nimic de a face cu misiunea istorică a oamenilor respectivi" (G.L.).** Personajele istorice de prim rang vin „de-a gata", ele sînt pregătite de cele ce se întîmplă anterior, a le urmări devenirea ar fi să facem **„psihologie de lachei" (Hegel).** Îngrămădirea personajelor de prim rang, aducerea lor în prim plan după regulile dramei în roman (!) dezumanizează, în manieră romantică, personajele istorice, istoria e privită din exterior și nu din interior, **„totalitatea obiectelor" (Hegel)** este substituită de **„totalitatea mișcării" (idem),** cu alte cuvinte epica este mistificată, sîntem, pe scurt, în plină dramă. Cît privește respectul față de adevărul istoric în spiritul, dacă nu și în litera sa, Camil Petrescu ne-a adus poate cele mai mari prejudicii. A izbutit să ne îndepărteze de Bălcescu și multă vreme îl vom ocoli pe acest **„iacobin"** (sic!) viu astfel doar în imaginația capricioasă a autorului.

Spuneam mai nainte că sîntem, în privința romanului istoric, niște romantici întîrziați. Explicația e logică, la vremea cînd Brecht profesa arta **„didactică", „anti-aristotelică"**, noi abia cîștigam romanul istoric clasic. Firesc, deci, ca, în linia inovațiilor, să trecem întîi prin romantism înainte de experiențe dadaiste și altele. Astăzi, la noi, se scrie romantic. Romanele noastre sînt populate de marile figuri istorice iar, compozițional, **„personajul secundar"** apare numai ca element plăsmuit de echilibru. Un fel de împăcare lăutărească între viciile de fond ale romantismului și moștenirea viguroasă a romanului clasic. Pentru că, în realitate, nu s-a discutat niciodată serios despre statutul literaturii istorice. Nu spun că romanele noastre de acum nu sînt necesare, sau că, în marea lor majoritate, nu sînt literatură onorabilă. Sînt. Doar că nu le încadrăm acolo unde se cuvine. Cînd, totuși, unii autori (iau ca exemplu un autor răsfățat de critică, Eugen Uricaru) sînt conștienți de sărăcia artistică a romantismului întîrziat, ei se îndreaptă cu nădejde spre romanul istoric clasic și nu se poate spune că o fac fără folos.

Așa stînd lucrurile, e greu de apreciat ca evoluție logică experimentul **anti-aristotelic.** El cade pe un teren nepregătit din toate punctele de vedere, în ciuda impresiei noastre că ne aflăm în mijlocul celei mai fertile dezbateri de idei. În ce mă privește, am riscat, ca și alții, de altfel, dar probabil că alții au fost mai norocoși decît mine.

„Marele sigiliu" este **„anti-aristotelic", „didactic"**, deci deschis oricăror discuții. Pe de altă parte, acestei cărți, ce se vrea polemică, i s-ar potrivi criticile formulate, la modul general, de Lukacs. Deci, aș adăuga eu, e necesar să discutăm cu seriozitate problemele pe care ceilalți europeni nu le ocolesc, și nu le ocolesc fiindcă ei vorbesc în cunoștință de cauză și nu după ureche. A nu discuta despre romanul istoric înseamnă să sărăcim orice dezbatere despre roman în general, să ignorăm **preistoria** istoriei prezente și să descoperim ceea ce Columbii au descoperit de mult.

Viorel Știrbu

Exigența creatorului

Poezia este, după părerea mea, expresia cea mai frumoasă și abstractă a limbii. Nu te poți apropia de poezia adevărată decît dacă ai, pe lîngă iubirea de poezie, și cultură. Poezia este steaua îndepărtată spre care te înalți înnobilîndu-te, ea nu poate fi scrisă de oricine, ea este un far, cuvinte care sună frumos își cîntă singur și copilul meu de patru ani.

Te naști sau nu te naști poet. Dacă ești un poet adevărat, trebuie ca, printr-o continuă lectură, să-ți mărești impresiile sufletului.

Desigur că poezia are un rol educativ, dacă ar fi să amintim numai de educația estetică și patriotică pe care o face. Dacă un om se simte mai bun, mai nobil, dacă i se deschide gustul de a citi în continuare lucruri frumoase, dacă privește lumea și i se pare puțin mai frumoasă decît ea, după ce a citit o poezie, atunci ea și-a atins menirea.

Cred, ca și alții, că orice poezie frumoasă, valoroasă, este și patriotică. A da lucruri de valoare patriei tale este un act patriotic.

M-am apropiat întotdeauna cu venerație de poezie. Poeții, cu existența lor reală mi se păreau niște stele depărtate. Chiar și acum mi se pare un miracol că mă întîlnesc pe stradă cu Nichita Stănescu sau că stau de vorbă cu Ion Gheorghe.

Nu se poate construi o casă fără o temelie în pămînt. Nu se pot scrie poezii fără să te sprijini solid pe pămîntul limbii române, fără să cunoști tot ceea ce s-a scris pînă la tine. Și, mai ales, fără respectul tuturor lucrurilor de valoare care au existat și există. Îmi amintesc de Eminescu cînstindu-i pe toți cei care au scris o limbă **ca un fagure de miere.** Îmi amintesc de „Cartea de recitire" a lui Nichita Stănescu.

Trăim în această țară, printre acești oameni minunați, avem un trecut istoric cu care ne mîndrim, un prezent plin de realizări. Trebuie să scriem despre toate acestea, și trebuie să scriem adevărat și frumos. Exigența creatorului, față de opera proprie, trebuie să fie mare.

Virgiliu, nemulțumit și obsedat de imperfecțiunile „Eneidei", dă ordin, fiind pe moarte, ca ea să fie arsă. Cîți dintre noi avem curajul să ne ardem poeziile pe rugul zilnic al nemulțumirii?

Cred într-o poezie cinstită, adevărată, frumoasă, puterea limbii române este infinită, ea nu se poate uza, s-a scris și se va scrie poezie mare la noi în țară.

Mara Nicoară

Conferința națională a scriitorilor

● Se aduce la cunoștința delegaților la Conferința națională a scriitorilor din R.S. România că lucrările Conferinței vor avea loc în zilele de 1–3 iulie 1981, la SALA MICĂ A PALATULUI REPUBLICII (și nu la Ateneul Român, cum s-a anunțat anterior).

Delegații sînt invitați să treacă pe la sediul Asociației cărora aparțin (cei din București — în str. Nicolae Golescu nr. 15), pentru a-și ridica mandatul de delegat.

Se precizează că intrarea în sala de lucrări ale Conferinței se face numai pe baza delegației respective.

Cărți, edituri, colecții

Despre edituri se scrie puțin, chiar foarte puțin; fapt nu totdeauna lesne de înțeles, avînd în vedere rolul hotărîtor pe care-l dețin în comunicarea universului informațional. Încercările inițiate sporadic în paginile revistelor demarează anevoie, irosindu-se nu o dată în aspecte lăturalnice. De parcă autorii s-ar teme să abordeze fără prejudecăți stingheritoare probleme într-adevăr fundamentale, precum elaborarea proiectelor de apariții — modalități, opțiuni și priorități — stabilirea tirajelor, proporționarea disciplinelor la scara națională în funcție de posibilitățile economice și de urgențele reale etc. Eficiența unor dezbateri democratic-constructive, excluzînd exacerbarea **pro domo,** este în afara oricărei chestionări, iradiind implicații ordonatoare la toate nivelele „fabricației" de carte; de la sondarea interesului public la scrierea operei și de aci la tipărirea ei. Depășind, așadar, copios, sfera procesului editorial **sensu stricto,** discuția deschisă, cu participarea tuturor partenerilor interesați, ar putea oferi indispensabile concluzii orientative și factorilor care elaborează politica de stat în domeniul culturii.

Mai frecvent neglijate de specialiști sînt îndeosebi editurile direcționate pe necesitățile virstelor formative prin excelență — copilăria, pubertatea și adolescența. Justificările, oricare ar fi, sînt lipsite de temeinicie, deoarece literatura, spre exemplu, destinată primelor trepte ale devenirii intelectuale și caracterologice pune adesea scriitorilor destule probleme de-a dreptul insurmontabile; cu nimic mai prejos decît creațiile consacrate maturității. Printre aceste adevărate uzine ale cărții, vitregite de tăcerea criticii, citeodată și în mari bilanțuri bibliografice, se numără pe nedrept și Editura **Albatros.** Condusă de multă vreme cu luciditate organizatorică și pricepere de scriitorul Mircea Sîntimbreanu, și-a cîștigat cu timpul un binemeritat prestigiu în rîndurile tineretului studios care circumscrie pe principalii săi destinatari. Venind în întîmpinarea unor cerințe multiple, corelate determinant cu programele instituțiilor de învățămînt, profilul editorial, precumpănitor umanistic, se distinge printr-o netăgăduită complexitate; evidentă în domeniile acoperite, problematica și tipul de carte.

Preocupările redacționale, deliberat enciclopedice, au evoluat, firește, de-a lungul anilor, statornicindu-se treptat în compartimente distincte; dispariția unor rubrici, compensată dialectic de apariția altora, a răsfrînt nemijlocit ritmurile, direcțiile și amploarea fenomenului cultural. Consultarea, fie și sumară, a titlurilor publicate invederează luxurianța aproape deconcertantă a problematicii, aparținînd umanioarelor sau științelor exacte, și explică în bună măsură numărul apreciabil al colecțiilor. Cu toate că, în afară acestora, se tipăresc în română, maghiară și germană multe cărți de proză și poezie — literatură originală sau traduceri; cele din urmă, din păcate, tot mai puține în ultimii ani. Procesul editorial antrenează colectivele deloc excedentare din secțiile de **Proză și poezie, Colecții și Literatura de informare.** Alcătuite din specialiști destoinici, obstinați întru rigoare, cei mai mulți cu certe înclinații scriitoricești demonstrate și în lucrările personale, cele trei redacții contribuie interferent, deși inegal, la apariția cărților; în raport de specialități și dezvoltarea schemelor organizatorice.

Considerate în ansamblu, colecțiile Albatros reprezintă unul dintre sectoarele prestante ca volum și importanță în activitatea Editurii. Vizînd intenționat cît mai multe discipline artistice și pozitive, acut necesare în programul educațional, nu puține se înscriu în spațiul cuprinzător al istoriei literare. Specializată anume pentru lucrările de acest gen este secția **Colecții,** îndrumată cu deschideri multiple de Natalia Petruț.

Una dintre colecțiile importante este, nu încape îndoială, **Lyceum.** Lansată în 1967, cu scopul expres de a veni în ajutorul elevilor din clasele IX—XII, colecția și-a extins treptat preocupările, incorporîndu-și printre destinatari studenții și cadrele didactice. Înauntrul ei s-au cristalizat astfel cîteva serii-tipuri de lucrări care se bucură de mare popularitate, unele înregistrînd adevărate succese editoriale. Sintezele **Lyceum** (resp. I. Nistor) își îndeplinesc cu prisosință rosturile integratoare, circumscriind literaturi întregi (V.L. Saulnier, **Literatura franceză,** 1973), genuri (T. Vianu, **Arta prozatorilor române,** 1878; M. Vasiliu, **Istoria teatrului românesc,** 1972), personaje **(Prometeu, erou al literaturii universale,** 1977) etc. Iar seria **Texte comentate** (resp. M. Pădureanu) contribuie substanțial la interpretarea creațiilor fundamentale din literatura română și universală. Modelul analizei literare este rezemat de fiecare dată pe texte din ediții definitive și pe un aparat critic complex, constituit din comentarii dezvoltate, tabele sinoptice, note, bibliografii și referințe critice care concretizează acuzate valențe didactice. Se înțelege, majoritatea titlurilor publicate aparțin literaturii naționale, mai vechi ori mai noi (D. Cantemir, **Istoria ieroglifică;** Eminescu, **Luceafărul;** T. Arghezi, **Poezia filozofică;** G. Călinescu, **Scrinul negru;** M. Preda, **Moromeții** ș.a.), deși nu sînt neglijate nici valorile altor literaturi (Sofocle, **Antigona;** Virgiliu, **Eneida;** Fr. Schiller, **Wilhelm Tell;** E. Zola, **Germinal** etc.). Eseurile seriei **Atitudini,** în schimb, intenționau implantarea cititorului în miezul problemelor contemporane, constituind adevărate invitații la implicarea în dezbaterile actualității, la definirea propriei atitudini față de procesualitatea realității (M. Gheorghiu, **Scrisori din imediată apropiere;** P. Anghel, **Efemeride** ș.a.). Cu o existență relativ scurtă, 1971—1979, această ultimă serie și-a pierdut caracterul de sine stătător, vărsîndu-și conținutul în alte despărțituri.

Cu un profil exclusiv istorico-literar, **Monografii literare** (resp. M. Pădureanu) se plasează prin importanța și configurația studiilor în imediata vecinătate a colecției **Lyceum,** cu care se completează reciproc. Și de astădată, în cele mai multe volume, sînt înfățișați scriitori români din patrimoniul clasic. Cele cîteva personalități străine înfățișate monografic (Voltaire, La Fontaine ori Pușkin) mărturisesc mai degrabă o timidă intenție de extindere și asupra altor literaturi, intenție care se cere înfăptuită cu eforturi sporite pentru stabilirea reperelor de referință în scopuri ierarhizante.

Realizări pe drept cuvînt remarcabile în planul de apariții istorico-literare al Editurii **Albatros** înscrie, de asemenea, colecția **Contemporanul nostru** (resp. poetul Ion Acsan), lecturată în redacția de Proză și poezie, condusă cu solicitudine și orizont de Domnica Filimon. Inițiată în anul 1971, odată cu **Atitudini,** întreprinde un interesant dialog cu reprezentanții umanismului universal, pe care-i revigorează trecîndu-i prin grila exigențelor contemporane, descoperindu-le adică virtualități ale operei care să le asigure perenitatea și în vremea noastră. Revitalizarea virfurilor clasice se operează din perspective inedite, folosindu-se posibilitățile persuasiv-interpretative ale eseului placat pe cîte o trăsătură definitorie pentru creația personalității abordate. Urmărindu-se formularea rezonanțelor contemporane ale operei, valențele analitice ale comentariului sînt ilustrate cu citate ample sau texte întregi care facilitează accesul spre esențialitatea creației, închegînd structurile binare ale colecției, eseistic-antologice. Se păstrează și în acest caz disproporția firească în favoarea scriitorilor români.

În sfîrșit, printre colecțiile care îmănunchează și preocupări de critică și istorie literară se numără și seria **Dicționarelor Albatros** (resp. N. Iliescu) pregătite în secția **Literatura de informare,** condusă cu acuratețe de Călin Dimitriu.

Prezentarea de față, prea succintă pentru a-și îngădui mai mult decît o trecere în revistă a colecțiilor **Albatros,** care se ocupă de istoria și critica literară, prefațează, în realitate, o discuție a problemelor de fond, asupra cărora ne propunem să revenim altădată. Judecate în totalitate, titlurile publicate în colecțiile amintite atestă absența unei proporționalități funcționale între literaturi, epoci, curente, scriitori și cărți care să asambleze o imagine globală echitabilă și echilibrată; care nu exclude, evident, ponderea precumpănitoare a istoriei literaturii române. Lăsînd loc pentru mai bine, impresia este sensibil atenuată de lucrările numeroase existente în portofoliul secțiilor. Izbutirile meritorii de pînă acum, unele remarcate ca atare și de critica de specialitate, îndreptățesc reconfortant promisiunile viitorului apropiat. Iată de ce dorința entuziastă a redactorilor de a tipări cît mai multe cărți, valoroase și utile, se cuvine împlinită și în semn de grătitudine pentru rîvna lor tăcută spre folosul culturii românești.

Stan Velea

Poezia tînără

Poetul tînăr mai păstrează, într-un unsher tainic al sufletului său, reminiscențele unui „romantism" de interpretare, o erezie de concepție care se încăpățînează să omologheze, citeodată, realul cu imaginarul. Așezarea lumii sub regimul unor „corelative obiective" (Eliot) este mult mai complicată. El se îndoiește, uneori, că poezia se face numai din **cuvinte,** are nostalgia **emoțiilor,** nu a celor banale, firește, a celor insolite, dar, oricum, **trăite.** Valorizarea realului în opera de artă este mult mai sinuoasă: la jumătatea drumului dintre artificial și supranatural poetul tînăr ezită, întorcindu-și privirea cu tristețe spre acesta din urmă. Există cazuri cînd enorma tentație de a pune semnul egalității între natură și artă se face simțită de altfel chiar la spirite de incontestabilă „maturitate" sufletească și spirituală. Dar, după toate semnele, această stare închide în ea o tensiune insuportabilă, aproape inumană. A viețui după legile imaginarului, conform proiectelor ființei lăuntrice, stihiei „neîmblînzite" a adîncurilor, este imposibil. Hölderlin sau Eminescu, în amurgul vieții lor, fulgerătoare spre pildă, o dovedesc. Numai o virstă de mijloc poate accepta un adevăr, anume „comerțul" echivoc al creatorului cu mirajul cuvintelor. Doar acesta va putea spune, de acum deplin lucid și consolat, triunghi în loc de inimă și flacără în loc de iubire, sau **poezia înlocuiește frumos inima** (Celan).

Un poet tînăr n-ar fi putut ajunge să scrie, să spunem, **Sonetele** „imaginare" ale lui Voiculescu și nici poeziile din ultima perioadă ale lui Zaharia Stancu. Este necesar un bogat traiect afectiv și moral, pentru ca trăirile să se ordoneze în sentințe memorabile, într-un lirism al unei experiențe de o viață. Bogăția de impresii a poetului tînăr, senzația de copleșitoare „viață", frenezia cunoașterii, „dezmățul" de imagini, proiecțiile uneori himerice și elanurile generoase sînt din multe pricini necesare, firești și perfect explicabile. Nu poți crede într-un poet dacă nu a parcurs această lume agitată și crudă care este copilăria și adolescența, valorificate, desigur, sub regim artistic. Numai atunci poți prețui despuierea de podoabe a unui lirism dens, aproape concluziv, unde acordul cu tine însuți nu mai este văzut în „precizia simțurilor" (Hemingway), ci în transfigurarea lor. Sau cu un vers, atît de grăitor în simplitatea sa esențială, înalt pîlpitor, iluminînd o întreagă „biografie" presupusă, traductibilă printre rînduri: „Atîta **sărăcie** îmi dă profil divin". (Pierre Emanuel).

Noțiunea de „sărăcie" artistică, în complexitatea sa sugestivă, ne amintește, într-un fel, de elogiul camusian al oamenilor simpli, care descoperă cu uimire și prețuiesc cel mai bine elementarul, pulsul autentic al vieții: marea, soarele, pietrele, dunele, arborii. Este „economia" de mijloace a însului cu nostalgia clasicității, care caută o „ramă eternă" unor întîmplări trecătoare. Virsta tînără păstrează contactul intim cu accidentalul, cu perisabilul, cu spectaculosul, înfiorarea emoțională și deliciile senzației. Pentru că nu poți vorbi aflat la virsta certitudinilor de „sărăcie", înțelegînd prin aceasta esențializarea expresiei și lirismul de substanță, dens, ca blocurile de lavă pietrificată, dacă n-ai cunoscut bogățiile fabuloase ale tinereții, poezia luxuriantei sentimentului.

Adrian Popescu

Cuvîntul nostru

Desăvîrșita încredere pe care și-a păstrat-o întotdeauna poporul român în literele sale și în cei încumetați să le discearnă și aștearnă în formă nouă și înțeleaptă, în chiar numele și splendoarea cugetului românesc, pe cei de azi, pe cei ai tulburătorului și concretului azi, ne îndrituie să nu ezităm în a ne exprima și a exprima, în limpezire și strălucire, idealurile materiale și înălțătoare ale poporului căruia îi aparținem întemeindu-ne pe documentele cele mai concrete, pe mărturiile cele mai incontestabil obiective ale dreptului și drepturilor noastre firești la cultură materială și spirituală.

Realitatea postbelică și activitatea reală a unei societăți scriitoricești, statutar obștească, perseverența celor mai reprezentativi literati au făcut și fac posibile continuarea unor tradiții de dreaptă păstrare și dezvoltare a culturii scrise în slujba și în spiritul celor mai progresiste tendințe de pace, progres, civilizație.

Țara noastră, lumea noastră, au pretins și pretind de la scriitorii contemporani, atît opere literare extraordinare, cît și fapte obștești extraordinare. Este o șansă pe care o istorie ajunsă la apogee revoluționare, probabil, n-a mai oferit-o istoricește predecesorilor noștri. Încercăm să și trăim ceea ce scriem. Avem cititori interni și externi. Încercăm să nu ne înclinăm în fața celor care ar vrea să ne incline spre absurd și iraționalitate; încercăm să apărăm idealuri de al căror adevăr și frumusețe nu avem a ne îndoi.

În limitele posibilului obștesc, în limitele respectului pentru cuvîntul și dureroasa istorie a cuvîntului scris, ne apropiem și ne-am apropiat de cele mai concrete și uneori grave probleme ale lumii contemporane, încercînd, uneori, să găsim și să propunem soluții și rezolvări artistice.

Ca scriitor și cetățean român, calități pe care mi le apăr împotriva oricăror aberații și tentații, printre părelnic multele lucruri pe care le am a zice și scrie, îmi exprim fățiș dragostea pentru patria mea, cît și dragostea pentru cei ce iubesc patria mea, cel puțin atît cît să înțeleagă că mie nu îmi e teamă că ar vrea cineva să îmi hotărască dragostea.

Am cunoscut și cunosc scriitori români și străini. Am admirat și admir scriitori români și străini. Am încredere în cititori. Am încredere în cei pentru care scriu. Întrucît scriitorii români s-au mai reunit pentru a discuta și hotărî chestiuni referitoare la obstea scriitoricească, întrucît nimeni nu ignoră cuvîntul nostru, vreau să particip cinstit la „cuvîntul nostru", fiindcă noi, scriitorii români, existăm pentru ceva și astfel ne vom înfățișa și la Conferința pe țară a scriitorilor.

Ion Nicolescu

27 IUNIE 1981

«MUNCA POLITICO-EDUCATIVĂ TREBUIE SĂ DEZVOLTE LA TOȚI OAMENII MUNCII SENTIMENTUL LEGITIM AL MÎNDRIEI PATRIOTICE PENTRU TOT CEEA CE AM REALIZAT ȘI REALIZĂM, PRIN MUNCA ȘI EFORTURILE PROPRII, PE PĂMÎNTUL PATRIEI, SPIRITUL ÎNALTEI RESPONSABILITĂȚI COMUNISTE ȘI CETĂȚENEȘTI, DE ANGAJARE ACTIVĂ ÎN LUPTA PENTRU ÎNVINGEREA ORICĂROR GREUTĂȚI CE NE MAI STAU ÎN CALE ȘI ASIGURAREA ÎNAINTĂRII NEABĂTUTE A PATRIEI NOASTRE SOCIALISTE PE CALEA PROGRESULUI ȘI CIVILIZAȚIEI. PATRIOTISMUL, DRAGOSTEA ȘI ATAȘAMENTUL FAȚĂ DE PATRIE ȘI GĂSESC ȘI TREBUIE SĂ-ȘI GĂSEASCĂ EXPRESIE ÎN FAPTELE DE MUNCĂ ALE OAMENILOR, ÎN EFORTURILE ȘI CONTRIBUȚIA FIECĂRUIA LA SUCCESUL MĂREȚEI OPERE ISTORICE PE CARE O ÎNFĂPTUIM.»

NICOLAE CEAUȘESCU

ROMÂNIA- ȚARA MUNCII ȘI DEMNITĂȚII MUNCII

CONFIRMAREA

— Jurnal de uzină —

discuția cu Tripșa mi-a rămas multă vreme întipărită în minte. Făceam ce făceam și iar îmi venea pe limbă vreo spusă de-a lui. Cînd m-am întors acasă, noaptea tîrziu, am aprins lumina și m-am apucat de transcris convorbirea. Îmi era teamă că mai tîrziu nu voi mai înțelege scrisul nervos, precipitat. Atent să nu scap ceva important din spusele eroului, pixul aluneca de multe ori pe hîrtie fără să-l privesc. Mîna, degetele, dibuiau literele din mers, după o transpunere mecanică comandată de resorturile vioaie ale vorbelor lui Tripșa. Mîna dreaptă mă durea, degetele dădeau primele semne de oboseală din pricina atîtor mișcări scurte de-a lungul zecilor de mii de litere pe care le mîzgălisem pe hîrtia albă-galbenă a notesului. Simțeam că o pînză grea mi se lasă pe ochi. Lumina beculuĭ din garsonieră îmi cădea drept în moalele capului. După o ședere îndelungată la biroul din camera mea îngustă de la marginea orașului, simțeam căldura lui răzbătînd pînă la mine. La orele două din noapte am terminat de transcris discuția purtată cu Tripșa. Ieșiseră circa 15 pagini de scris mărunt și cu rînduri îngrămădite ca puii unui incubator scoși prima dată la soare. Nu am lăsat spațiu pentru eventuale intervenții. Discuția a fost firească. Nu era cinstit din partea mea să mai înfloresc întrebările puse. Nici să impodobesc răspunsurile. Să le dau ținută intelectuală — după cum ar spune unii colegi de metaforă. Am pus colile încă fierbinți pe niște cărți proaspăt cumpărate și m-am culcat. Moliciunea patului mi-a atenuat multe din neliniștile acestei zile. Nu prea aveam timp de visat pînă dimineață. Totuși, cred că în acea noapte am reprodus în vis mare parte din discuția și gesturile avute de cu seară împreună cu Tripșa. M-am trezit în jurul orei opt, lac de transpirație. Cearceafurile ude mi se lipiseră de trupul înfierbîntat și agitat. Cred că aveam temperatură. Un ceai de mentă e foarte necesar în asemenea momente. Cel puțin așa m-a învățat bunica de cînd eram mic. Aveam cîteva tufe de mentă chiar lîngă peretele casei. O uda bunica de cîte ori mergea cu găleata la fîntînă după apă. De cîte ori mergeam acasă, bunica îmi punea în geamantan cîte o pungă de frunzuliță verzi, uscate la umbră, păstrînd încă verdeața și substanțele dătătoare de liniște în ele.

Am citit de mai multe ori convorbirea purtată ieri cu Tripșa. Citeam și îmi aduceam aminte gesturi, vorbe de duh, strălucirea stranie a ochilor cînd rostea anumite fraze din amintirile aduse în fața noastră de întrebările mele cicălitoare. Tripșa m-a cîștigat realmente de partea lui. E un om și jumătate. Muncitorul din el e un om ciudat, curios, volubil, cultivat, greoi, aproape brutal în purtare și citeodată, în discuții.

Am ieșit să mă plimb. Simțeam că nu mai pot face nimic util dacă rămîneam în casă. Pînă la orele 14 cînd plecam la uzină mai erau cîteva ore bune de trecut.

Cu pachetul pus în plasa de plastic, alături de o carte pentru citit, traversez microraionul cinci, ultimul, în ordine cronologică a construirii Hunedoarei moderne. Întîmplarea a făcut să locuiesc chiar în primul bloc de peste strada Mureșului, primul bloc care a pus bazele tînărului microraion hunedorean în care și astăzi se mai construiește cîte ceva. Ocolesc cu grijă gropile săpate de excavatoare, șinele atît de limitate ale macaralelor turn, gigantice arătări ale lumii constructorilor. Un perete întreg e ridicat de către aceste girafe mecanice. Te uimesc cu mersul lor greoi, lin, neauzit, dar mai sigur decît orice ți-ai închipui. Pe undeva pe dedesupt trece canalizarea orașului. Tuburi cu diametrul uriaș, care mai jos, aproape de grupul de laminoare, apar la suprafață lăsînd în aer un miros greu, înțepător, care se simte pînă departe. Miros de canal și de putreziciune. Cu tot acest incovenient neplăcut, drumul cel mai scurt către laminoare, pe aici trece. Cînd întîrzii puțin în așternut, se poate alerga fără să creadă că „ai innebunit". Acestea sînt presupunerile cu care te ung cei din cartier dacă te văd fugind către lumea uzinei, lumea ta din laminoare. Acolo te așteaptă timpul uzinei, al mașinilor huruind și duhnind a ulei încins, noi sau hîrbuite de vreme și muncă.

Din cele două blocuri de cetățeni bruneți, ies de cum dă soarele dimineața, o sumă deloc neglijabilă de copii, pe jumătate dezbrăcați, gălăgioși, obraznici, cu ochii în patru părți deodată, atenți să nu le scape ceva din mișcarea străzii lor, a domeniului pe care îl stăpînesc cu mare putere și gălăgie infernală. Strada are numele păsării mici și iuți care vine primăvara și își face cuibul de lut pe la streșinile blocurilor. Este o zonă periculoasă pentru pietoni. În hărmălaia pe care o fac, tirăsc după ei tot felul de roți, cărucioare dotate cu una, două și chiar trei roți.

Vacarmul e vacarm și ei sînt copiii cetățenilor proveniți din zona orașului numită „Tabără", demolată în urmă cu cîțiva ani, constituită din barăci și improvizații cu nume și numere de case : din tablă de toate culorile, chirpici, cărămidă arsă pe jumătate în cuptoare la fel de improvizate în care ardeau păcură și resturi uleioase. Atunci cînd cineva reușea să folosească toate aceste elemente ieșea un bordei de un pitoresc demn de toată atenția. Parcă erau bucăți din sticlă colorată puse să bată soarele în ele, prin ele. Am prins și eu Tabăra, cu găinile, curcile, porcii, caprele, iepurii și mai ales numeroșii ciini domesticiți ori pur și simplu vagabonzi de la a șasea spiță, aparținînd tuturor locuitorilor și în același timp, nimănui. Se ocupau cu hămăitul celor care plecau mai devreme de la uzină și o luau pe jos, de-a lungul Taberei, printre șine de cale ferată, vagoane pline cu sîrmă de cincisase milimetri, fier beton, cornier etc.

Merg la uzină. Căldura orelor 14 este ucigătoare. Te atinge în moalele capului, îți scoate apa din mușchi, ți-i blegește, te lasă fără puterea atît de necesară unui muncitor. Pe călduri puternice dacă te împinge cineva cu degetul și nu ești atent, îți pierzi echilibrul. Îmi simt gura uscată și mă opresc lîngă o conductă uriașă din care un robinet minuscul lasă să curgă un firicel de apă rece. Mă spăl pe față și merg mai departe cu apa scurgîndu-mi-se pe obrajii derutați de trecerea bruscă de la căldură la apa rece venită din adîncul pămîntului laminoarelor.

Aici e doar teren viran. Valuri mari de zgură inundă încetul cu încetul pămîntul altădată ferit de această plagă. Trec apa pe o punte de metal, îngustă cît să meargă un om. Pete slabe de galben spun că odată a fost vopsită în culoarea soarelui la asfințit. Vîntul și ploaia, soarele torid ca și gerul iernii au ros vopseaua de pe cornierul și de pe platbanda pe care acum trec fără grijă. Dedesubt, Cerna e neagră și bolborosește straniu printre zecile de fiare ruginite, ies de pe punte, traversez calea ferată și o iau de-a dreptul prin peria de iarbă de o culoare îndoielnică. Pantofii mi se acoperă de un praf mărunt, dens, atoatecuprinzător. Îl simt plutind în jurul meu căutînd cu disperare locuri pe unde să intre în organism, să se aciueze undeva, să nu mai vagabondeze inutil... Vestiarul e cu ușile larg deschise. Ce bine că am ajuns aici unde aflu puțină răcoare ! Andrei mă întîmpină cu ultimul banc auzit la Teliuc. E cizmar de meserie și s-a lăsat de lucru pentru că se săturase de cîrpit hîrburile altora.

Într-o dimineață Andrei a întîrziat la serviciu. Nu anunțase nimic, nu dăduse nici un telefon. Nu știa nimeni ce se întîmplase cu el. Se făceau tot felul de glume. Se dădea cu presupusul. Că a adormit nevastă-sa pe cămașa lui și n-a putut să se scoale, că ar fi rămas blocat în liftul hodorogit cu ajutorul căruia cobora de la etajul opt și, despre care vorbește în termenii cei mai pitorești, condimentînd totul cu înjurături. Dacă voia cineva să-l indispună pe Andrei — trebuia să-i aducă aminte de liftul de la blocul în care locuia. Așa că acum, bănuiam fiecare ce puteam, presupuneam și bineînțeles, așteptam să vină totuși.

Abia pe la orele opt și jumătate și-a făcut apariția în hală. Era negru de supărare. Se vedea asta cu ușurință. Nu venea ca altădată strigînd și rizînd încă de prin dreptul tarculuĭ de rebut. A venit pe postul de la mașină și mi-a spus cu tristețe în glas că i-a plecat nevasta. A luat o parte din lucruri și dusă a fost. Aseară cînd a ajuns acasă nu a mai găsit-o. Era pustiu și gol în cameră. Doar acvariile și încălțămintea prietenilor care așteptau să fie reparată. Mi-a băgat sub ochi un petec de hîrtie rupt dintr-un caiet de dictando. Am lăsat mașina să funcționeze pe automat și am încercat să silabisesc conținutul scritorii care îi adusese atîta tristețe lui Andrei. Un scris mare, chinuit, cu arcuiri neregulate și tremurînde. Încerca să-i explice pe scurt că nu mai pot să stea împreună : „Nu pot să mai suport viața cu tine ! Odată și odată tot trebuia să se întîmple despărțirea..."

Priveam fila de caiet mîzgălită cu creionul și nu-mi venea să cred că numai atît a rămas din familia colegului meu. L-am privit atent. Era negru de supărare și îi tremura buza de jos. Parcă o bătea vîntul. De fapt, toată ființa îi era bătută de vînt.

Da, și asta e viața omenească a uzinei, viața ei știută și de cele mai multe ori, neștiută...

„prin ploaia din care își sug singele / au ieșit oamenii cu semințele lor cu tot / a crăpat asfaltul și a răsărit busuioc tînăr / printre degetele femeilor crăpate de sodă..."

Vii și te uiți la uriașele agregate, instalații, întrebi pe unul, pe altul — dacă are copii, de unde e de loc, dacă e membru de partid sau utece, dacă are rude în străinătate, corespondează cu ele, cum merge producția, planul, noua calitate, invențiile, autoutilarea și alte cîteva zeci de probleme importante și de cele mai multe ori mai puțin importante.

Dar — cu asta nu se poate face nimic. Mi-am dat seama foarte curînd. Nu-i cunoști pe oameni și articolul, portretul, reportajul îți iese rece ca o bucată de gheață pusă în așternutul a doi îndrăgostiți. Nu ajută la nimic. Cel mult la faptul că le tipărești numele în ziare, într-o carte. Cunoașterea e cu totul altceva. Cei mai mulți oameni, neînvățați că cineva ar putea să scrie despre ei, despre activitatea lor, își lustruiesc repede cuvintele pe care le rostesc. Le mai lustruiești și tu ca autor pentru a le da un aspect concret sau dimpotrivă, metaforic, și, ghiveciul e gata pus pe foc. Unii vor să fie și chiar reușesc, spre nefericirea lor, pretențioși în felul de a vorbi, vor să-l imite pe Ștefan Tripșa, pe Mărculescu, să pară dezinvolți, liberi în exprimare, independenți, patetici, spunînd aceleași lozinci. În felul acesta își pun singuri un strat de hîrtie creponată, colorată sau albă, pe conștiință, pe propriile cuvinte, sentimente. Vor să spună într-o clipă tot ce fac și sînt. Nu știu niciodată cît timp ai la dispoziție pentru ei. Mai sînt și alte neajunsuri. Dar să ne oprim aici. Închin spre cunoașterea realității din cu totul alt punct de vedere. Desigur, nu e atît de încîntător pentru un ins să cunoască realitatea, adevărul, trăirile unor grupuri de oameni. E chiar foarte greu. O spun cu toată sinceritatea. Un prieten, poet, mă întreba cu o sinceră nedumerire în glas, nu de mult :

„Cum, bătrîne, tu lucrezi opt ore în uzină și după aceea vii acasă și scrii poezie ?"...

Așezam niște role mari una peste alta, pe dimensiuni, profile și după unghiul tăieturii miezului care va îndrepta cornierul trecut printre ele, cînd vor fi montate pe axele puternice ale mașinii la care lucram.

Valeriu Bîrgău

(Fragment)

POEM LA TREPTELE CLASEI MUNCITOARE

Pămîntul și Munca
Faptul că ne naștem
Din oamenii care muncesc,
Însăși nașterea noastră
Este o muncă ;
Iată de ce îndrăznesc
Să gîndesc
Limpede că PATRIA
Decît înaltă,
E cu mult mai adîncă !

Adîncul ei nemărginit
Se șterge cu munții de
Liniștea lunii
Iar nouă, tuturor
Soarta ei ni-i inscrisă
Pe inimă
Și pe drumul din febrele piinii.

Aceste generații de copii
Și oameni viitori care vin
Sînt însăși Munca exprimată
În ce are PATRIA mai omenește
Și deplin
Exact și echilibrat
Ca incăpățînații atomi
Ce compun o roată.

Oștile muncii, marea republică
a forței plurale se aude trecînd
Din încolțirea griului

Pînă la tot ce-i rod și creație
Mistuind focul și destinul
Acestui PĂMÎNT.

Căci Munca este cea care naște
Puiul de om arătindu-l în palmă
Viu și sănătos, curat și incoruptibil
Cu gîndire ce arde
Pururi echilibrată și calmă.

Ca un anotimp care aleargă spre mare
Am cam incetat să-l cîntăm, să-l slăvim
Zi și noapte pe zeul muncii.
Mi-i rușine să spun aceste cuvinte
Dar adevărul lor
Mă umple de frică
Și mi-i, drept sub centură,
Fierbinte !

Cine sînt eu, cu ce mă legitimez
Ca om de credință și muncă silnică
la cuvînt
Dacă mă tot lamentez
Că visez
Fără să simt
Că mă sufocă și mă anulează
Urletul muncii din tot ce-i pămînt ?!

Cine sînt eu, fiul cui, pînă unde ?
De ce nu scriu cu mîinile muncii, de ce
Nu strig
Că fiecare piine pe masa mea
Dacă nu-i jertfesc fruntea,
Ea, Piinea, e-o planetă
De indiferență și frig !?

Vine o vreme de neiertare
Pentru cuvîntul care n-a muncit ;
Poezia va avea în plămîni și pe spinare
Frisoanele celui chemat și
n-a iubit.

În saboți de lumină și sudoare
Pașii griului se aud bătînd
Ca un anotimp care aleargă spre mare
Și nu iartă
Nici o palmă de om,
Nici o așchie de pămînt !

Liniștea fierbe
Mă uit cum urcă niște zidari la tribună
Cu aceeași deprindere cu care
Își grăbesc singele și pașii, vertical,
Pe toate cartierele
Devenite banale, comune, sub soare.

E-atît de firească viața lor și comună
Ca o știre din cutare ziar
În care se spune că se tencuiește
cu lună
Partea de sud a Bucureștiului
Și cea mai simplă indeletnicire
E de zidar.

În case e liniște. Dar LINIȘTEA primită
Aproape că nici nu-i luată în samă
Și toate marile cartiere,
Într-o vreme, eminamente grăbită
Devin existență firească
Fără nici o vamă !

Și zidarii urcă firesc la tribună
Cum firesc urcă pe ziduri și prin verbe
Iar în poem cuvintele încă nu tună
Și nu se ia aminte
Că Liniștea fierbe !

(FRAGMENT)

Ion Cringuleanu

OTILIA ȘI ATÎT

autobuzul se apropie de Oțelul Roșu cu viteza legală condus bătrînește, excesiv de corect, de un șofer cu perciuni lungi, cu fața ovală și punctată de o barbă rară ce-i răsare pe obraz în smocuri. Omul frînează îndelung, acționînd un tambur neuns. Cei din stație se înghesuie, șoferul face ordine cerîndu-le să se alinieze pe un singur rînd și să aibă bani potriviți. Între cei urcați, văd o fată al cărei păr roșu este acoperit de o bonetă albă, flaușată, împletită în casă. Se apropie, în căutarea unui loc liber, sub privirile celor de pe margine ; la git și-a înnodat o eșarfă de lînă maron cu dungi portocalii, ceva în stilul fularelor pe care liceenele din clasele umaniste le înfășoară peste gulere în serile de cenaclu. Un palton verde, sintetic, îi completează înfățișarea de adolescentă. Se așează pe scaunul liber de lîngă mine. Autobuzul demarează și în curînd orașul rămîne în urmă, tăcut, sub apăsarea amurgului. În dreptul oțelăriei, cerul se mai poate vedea încă roșu închis, ruginiu, ca un vin de Minis. Își pune paltonul pe genunchi și deschide o carte : „Garabombo invizibilul". O răsfoiește, servindu-se de mîna stîngă. În timp ce citește, caut să aflu de ce-și camuflează dreapta sub palton. Văd pete mari, roșii, ca o pecingine. Se întind în sus, către umăr, dispar sub mineca scurtă a bluzei albe și se arată iar pe git, sub ureche. Dacă mă iau după intensitatea culorii, cred că nu sînt toate la fel de vechi. Mi se pare momentul potrivit să spun ceva.

— Arsuri ?

— Arsuri de la țaglă.

— ? !

— Tagla de oțel vine roșie pe fire din cristalizor, iar cînd ajunge în dreptul meu intervin cu Brenerul și tai. Atunci sare metalul și se strecoară pe sub mănuși, pe sub salopetă... Dar de ce...?

— Nu credeam că o fată ca dumneata poate să... Cum se spune : brenerită ?

— Sudoriță... Dar mie îmi place „sudor", electric și autogen. Brenerul e un piston autogen automat. Mereu topește mănușile de protecție. Sfiriie cauciucul, transpir, îmi e sete. Stau și la pupitrul de comandă ; oțelăria noastră e una dintre cele mai moderne din Europa, de asta mi-am și părăsit satul natal...

— Arsurile astea... parcă te feresti... îți e jenă ?

— Dumneavoastră credeți...

— Nu, nu, scuză-mă. Vroiam să te întreb altceva : unde mergi ?

— La Simeria și de acolo la Aiud... mă așteaptă Marius...

— Prietenul, nu ?

— Marius e un băiat căruia nu-i pasă că am pielea arsă în uzină. Mîine e ziua lui și m-a chemat cu o telegramă. Eu fac tot drumul ăsta pentru el... De ce zîmbiți ?

— Îți place „Garabombo"...?

— Nu cumva vreți să spuneți că nu-i de nasul meu, că e pentru intelectuali ? Așa mi-a spus un inginer din oțelărie ; zice : Otilia, lasă cartea, asta s-o citească profesorii și directorul, dragă, tu, care vii de la țară, cumpără-ți o „Sanda Marin", e mai pe profil. I-am spus : tovarășu' inginer, pe „Sanda Marin" cumpăr-o pentru soția dumitale, că stă acasă toată ziua ; te văd tot cu salam în pachețel, dă-i să mai citească, e în folosul dumitale...

— Așa sînt unii... Știi să gătești, te pricepi ?

— De la 14 ani. Atunci știam găti trei feluri, astăzi vreo zece. Făceam Lerocktkrumpli, Seikalygulás și Gombopapricás. Frații mei mă adorau. Eram invitată la rude să gătesc de sărbători. În schimb, primeam cîte un tort mare cu figurine de ciocolată. Îmi spuneau : dragă, ești o minune, un talent. Du-te la școală, perfecționează-te...

— Și ?...

— Am plecat la Arad, la un liceu comercial. Am lucrat ca ospătară 6 ani, la Astoria. Cîștigam bine, era muncă destul de ușoară, distracțiile-distracții, zile libere, mă îmbrăcam la modă, învățasem englezește și franțuzește, rupeam bine poloneza și rusa, plus maghiara ca limbă maternă... era, nu pot să neg, o viață... În timpul ăsta, frații mei, doi băieți și o fată, se calificaseră la oțelărie, s-au căsătorit, au plecat de acasă. Luiza, sora mea, s-a făcut macaragiță și s-a măritat cu un macaragiu... Mama, săraca, a rămas singură. Țin foarte mult la mama. I-am scris să vină la Arad, să stea cu mine. Îmbătrînise și avea nevoie de sprijin. Cum, zicea, să-mi părăsesc casa în care v-am crescut ? N-am bolînzit, zicea ; uită-te la frații tăi, zicea, toți s-au căpătuit, toți au meserii frumoase, numai tu prin străini, să-i servești pe alții... Asta e meserie, zicea, să le dui să mănînce la necunoscuți, cînd acasă la tine nu mai vine nimeni... Vino acasă, Otilia, scria, că dacă nu vii, te dezmoștenesc, nu mai vreau să știu că-mi ești fiică...

— Un sfat pe care se vede că l-ai urmat...

— În două luni mă prezentasem la concurs la oțelărie pentru meseria de sudor. Am înțeles-o, fiindcă țineam la ea. Cu toate că mi-a fost tare greu. Oho, ce-am mai pătimit pînă să mă calific. Proastă nu eram, că am reușit prima din 28 de candidați pe 7 posturi... Dar am avut ambiție, am avut încredere în mine. Dormeam puțin și slăbisem. Îmi cădeau unghiile de la picioare și purtam mereu, și mai port, în geantă, jecolan pentru arsuri, așa cum poartă alte fete rujul sau pudra. Dar nu-mi pasă, mă credeți ? Sînt mulțumită, pe cuvînt...

— Cît iei pe lună ?

— Tot atît iau și băietii. Dealtfel, eu nu le prea dau atenție, mulți sînt răi. Suferă de lipsă de educație. Nu toți, bineînțeles, dar despre unii nu știi ce să mai crezi.

— Cum te distrezi ?

— Merg la Club ori stau acasă și citesc. Citesc foarte mult. Mămicăi, de doi ani de cînd m-am apropiat de acasă, i-a trecut boala. Îmi face cadouri de sărbători. Eu îi trimit bani, iar ea mă sărută la sfîrșitul săptămînii și-mi pregătește Seykalygulás. Ca să-i fac o surpriză, am scris la Televiziune, la București, și am cerut să dea un film cu Jerry Lewis. Îi place teribil cum se strîmbă omul ăsta, cum zbiară, cum se dă peste cap. Simbăta, cînd o vizitez, găsesc cafeaua pregătită, apă caldă pentru picioare și camera încălzită.

— Stai toată ziua în picioare și lucrezi în această poziție... Nu te temi de urmări ?

— Vreți să spuneți ca vecina noastră, tanti Biró : „Oti, dragă, tu faci varice, fetițo, în atelierul ăsta..." Vă spun : varice fac cucoanele care se-nvîrtesc toată ziua prin coafuri sau, mă rog, cei care au ghinionul să pățească așa ceva. Eu nu. De mine nu se leagă bolile sedentarismului.

— Uite niște blocuri. Asta o fi Simeria ?

— Am ajuns... Marius trebuie să fie în autogară. Uite-l în ușa casieriei, ăla în fiș și cu căciulă neagră. Cred că se teme, săracu, că n-am primit telegrama. Hai să cobor... să nu-l mai fierb. E un băiat tare bun, să știți. Electrician și seralist la subingineri. Dacă doriți...

— Îmi pare rău, trebuie să merg mai departe. Oricum, mă bucur de cunoștință... poate voi scrie undeva ce mi-ai povestit. Otilia și mai cum ?

— Otilia și atît, sudoriță la Oțelăria electrică din Oțelul Roșu...

Ion Longin Popescu

TURBINA

pe la mijlocul secolului mă duseșem în munte să împlinesc trei ani. Trebuia să iau botezul Luncavățului și al oierilor de la Vaideeni, pentru a cobori apoi în albia Oltului unde mă născusem.

Acolo, în umbra culei de la Mălădărești, am văzut în apele limpezite cu sclipiri de păstrăv, un om, cu izolatori și colaci de sîrmă în spinare, cu „pisicile" pe umăr, implintînd cu bărbăție în pămînt stîlpii de lumină ai primului deceniu de viață liberă a țării. De acolo a început pentru mine puntea la care voi lucra toată viața, punte peste frumos și muncă, așa, ca să aibă pe unde trece cei ce vor s-o ducă mai departe pentru binele neamului.

Ne mutasem în căsuța de lîngă uzină, cu pereții altoiți de rugi cu mure și zumzet de turbină. Aici venea de pe cureaua de transmisie a dinamului moș Angheloiu, cioban și electrician deopotrivă, știind să ridice stăvilarul sau să-l coboare, să pună cureaua de la turbină la dinam, cînd sărea ca un balaur peste el sau să o coasă la înădituri, cînd se rupea. Pentru mine moș Angheloiu era împăratul Roșu, era pescarul din basmele povestite în susurul Luncavățului și a rămas așa pînă astăzi cînd mi-l amintesc. Se creau acolo între paletele turbinei, visuri și aspirații, se creau 75 de kilowați oră, făcînd să pîlpîie lumina în becurile orașului de munte.

Am găsit mai departe în timp, dorința de a-l urma pe omul cu colacii de sîrmă și izolatorii în spate. Lăsasem Horezul cu nostalgia celor mari și acceptasem albia Oltului ca domiciliu pentru vise.

Învățasem să aleg munca de joacă și parcă mă simțeam mai bine cu prima, cu toate că nu depășisem vîrsta întrebărilor. În orașul de pe Olt se luminau străzile și casele cu energie electrică adusă de peste dealuri. Omul cu „pisicile" în spinare întindea firele pe stîlpii de lemn. Eram aproape de înțelegerea celor mari așa că în vacanțe mă lua cu el prin satele oierilor pe unde avea de plantat stîlpii, de legat firele. Mă învățase să desenez planuri, să lucrez la scară după schițe, trăgînd primele mele linii cu putere de realizare. Avea în jurul său ucenici de prin satele pe unde lucra, îl căutau pentru sfaturi cei cu vechime în meserie, se alătura muncii lor toată suflarea. Eu îi toceam creioanele în planurile de instalații peste care se uita cu multă atenție, corectîndu-le, arătîndu-mi greșelile, răsplătindu-mă. Răsplata era un drum pînă în inima muntelui, pe defileul Bistriței oltenești, pe urmele primilor mei pași în lume. Acolo ne opream să descifrăm cuvintele săpate în piatră de strămoși, culcînd pe morminte florile recunoștinței, trăgînd adînc în piept mireasma pădurilor de brad colindate de istorie. Nu uitam să ne odihnim măcar în treacăt în casa lui moș Cinu, unde găsisem ultima oară noutatea și tristețea liniștii. Turbina fusese oprită. Nu însemna mare lucru pe lîngă miile de kilowați oră produși în marile centrale electrice. Se oprise odată cu ea și o parte din șuvoiul de amintiri ce au trecut mai tîrziu în albia Oltului. Omul cu firele adunate în desene, mă purta acum pe șantierele uriașe ale industriei. Dădea viață kilowaților coborîți din munți, făcînd să apară la capătul complicatelor procese, primele produse ale chimiei românești. Știam să apreciez rezultatele obținute, să citesc reacțiile chimice, să-mi dau seama de saltul pe care-l făcea tehnica pe meleagurile orașului pensionarilor. Mă bucuram pentru rezultatele energeticienilor de la Curtea de Argeș, hidrocentrală pe care o cunoscusem și unde regăsisem la dimensiunea vîrstei turbina alergată de moș Angheloiu, furnizînd cu prisosință energie întreprinderilor din jur.

Venise vremea să urmez școala pe care omul de lîngă mine mă sfătuise s-o aleg, cu toate pornirile mele către ale scrisului. Așa am considerat că îmbinînd energetica cu literatura, voi scoate la lumină din munte și apele virtejite ale țării, frumosul și utilul, ducînd mai departe tradiția în care am fost crescut.

Cu doina ciobanilor energeticieni în inimă, am văzut crescînd hidrocentralele de pe Lotru, de pe Olt, bucurîndu-mă chiar dacă nu pusesem umărul la izbinda vîlcenilor, a tuturor constructorilor ce participaseră și mai participă încă la marile realizări hidroenergetice.

În acest an am împlinit vîrsta omului pe care l-am cunoscut acolo pe malul Luncavățului, întinzînd fire pe străzi și prin case, muncind neobosit peste treizeci de ani, cu aceeași pasiune, îndrumîndu-mă pe mine și pe mulți alții, să facem ceva util, ceva cu care să ne putem mîndri peste ani. L-am întîlnit în ziua pensionării, bucurîndu-se cu lacrimi în ochi, că visul din proiectul său de diplomă a devenit o multiplă realitate pe riurile țării.

Nicolae Stelea

Promoțiile

Pe cît de gingașă tot pe atît de tentantă, acțiunea de a propune atenției publice, într-o împrejurare sărbătorească precum cea de față, ceea ce considerăm a fi esența recoltei literare tinere stimulată de revista noastră în ultimii ani nu poate fi ocolită. Nu poate fi și nici nu trebuie ocolită o asemenea tentație, întrucît, într-un sens decisiv, însăși rațiunea efortului nostru redacțional se leagă de calitatea rezultatelor obținute la capitolul consacrat identificării, promovării și susținerii scriitorului celui mai tînăr. S-a putut, firește, constata de-alungul anilor că acțiunea în cauză a beneficiat și beneficiază de o complexă gamă metodică, adecvată pluralității de forme și faze pe care fenomenul le îmbracă într-una sau alta din ipostazele sale. Debutul absolut în revistă, urmat de publicarea lui succesivă și de eventuala lui încununare cu laurii de premiat al „Luceafărului" reprezintă tot atîtea momente înscrise pe axa demersului de întîmpinare activă a tînărului scriitor. Dar reala noastră satisfacție se produce în momentul în care constatăm că nu puțini dintre premiații „Luceafărului" întrunesc sufragiile juriilor la concursurile de debut ale editurilor. Este, de fapt, actul de recunoaștere a viabilității strădaniilor depuse pînă la acea dată. Și trebuie să arătăm că anual opțiunile editurilor s-au oprit asupra a numeroase „nume noi" promovate de revista noastră. Aceste „nume noi" aparțin poeziei, prozei, criticii și reportajului; ceea ce, și din acest punct de vedere, dovedește o bine venită diversificare a eforturilor depuse. Succintele analize-portret inserate în paginile de față, avem convingerea, sînt în măsură a edifica cititorul asupra rezultatelor obținute de o parte a scriitorilor tineri apropiați prin fapta lor literară de revista noastră.

UN DEBUT CRITIC CONVINGĂTOR

Deși scrie de pe vremea studenției, terminate în urmă cu șapte ani, Paul Dugneanu, prezență destul de frecventă în paginile presei literare (în primul rînd la „Luceafărul"), numărindu-se, alături de Ilie Guțan, Valentin F. Mihăescu, Dan C. Mihăilescu, Marian Popescu, Artur Silvestri, Alex. Ștefănescu, Costin Tuchilă, Doina Uricariu, printre certitudinile „noului val" de critici, el debutează, editorial, abia în acest an. Paul Dugneanu a reușit să se impună, să atragă atenția prin cronici, recenzii și eseuri care ilustrează inteligența critică, orizont intelectual și capacitate analitică, stil, deci, percutant, ironie subtilă și rafinament în gest și opțiuni literare. Păstrînd, deocamdată, proporțiile, profilul său critic, așa cum ne apare pînă acum, ni-l amintește de îndată pe cel al lui Pompiliu Constantinescu. Pentru cine poate zîmbi la o asemenea asociere amintim că în 1930, la 5 ani de la debut, Eugen Lovinescu nu se sfia ca întemeindu-se doar pe activitatea de recenzent la Mișcarea literară, Sburătorul și Kalende, să considere pe Pompiliu Constantinescu un „critic deja format". Faptul că Dugneanu, ca și predecesorul său, a fost cîțiva ani buni dascăl de liceu explică, în cazul amîndurora, disciplina și rigoarea scrisului, simetria și logica demersului critic, nevoia demonstrării severe a ideilor emise.

Universuri imaginare, volumul de debut, conține, după un **Argument**, succint, informativ, două secțiuni, ambele dedicate unor poeți ai veacului nostru; prima, purtînd titlul **Cărții**, este alcătuită din șase studii sintetice despre Arghezi, **(Ambiguitatea argheziană)**, G. Bacovia **(Exasperarea simțurilor. Feeria bacoviană)**, Lucian Blaga **(Schiță la o poetică a sacrului)**, Emil Botta **(Triumful himerei)**, Al. Philippide **(Lirica măștilor)**, Nichita Stănescu **(Poetica visării)**. Cea de a doua secțiune, inferioară ca dimensiuni, se cheamă **Crochiuri critice** și cuprinde succinte eseuri abordînd unele laturi particulare din poezia lui Blaga, Călinescu, Ion Caraion, Eugen Jebeleanu, Ștefan Aug. Doinaș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Marius Robescu. Am prezentat sumarul cărții cu scopul de a oferi imaginea preocupărilor din acest prim volum al autorului, sesizînd, mai întîi, ceea ce cititorul însuși va fi observat și anume spiritul temerar al debutului care, respingînd ispita unei selecții de minimă rezistență, s-a încumetat să se ocupe de poeți fundamentali, cum sînt cei din prima diviziune, ori foarte importanți, cum sînt cei din „crochiuri", asumîndu-și, cu bună-știință, o dificilă răspundere.

Ce să mai scrii, tu, debutant, despre Arghezi sau Blaga, tratați, fiecare, în jurul a douăzeci de cărți? Dar despre Bacovia, Călinescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu? Nu te încearcă riscul pastișei, al porților deschise, al parafrazelor superflue? Examenul, recunoaștem, este foarte dificil, sarcinile ce ni le asumăm ne pot copleși, căci, fiind într-adevăr „inepuizabili", cum spune pe drept autorul, marii creatori ne epuizează pe noi toți. Ei bine, în urma lecturii **Universurile imaginare**, putem susține, în cunoștință de cauză, că Paul Dugneanu a trecut, cu brio, această „probă de foc" afirmîndu-se ca un critic de poezie dintre cei mai înzestrați. Evident, nu tot ceea ce spune el despre poeții ce constituie obiectul preocupărilor e totdeauna absolut nou, așa ceva nici nu-i cu putință în cultură unde continuitatea prevalează asupra discontinuității. Dar tînărul critic știe să evite cărările bătătorite alegîndu-și drumurile sale, iar atunci cînd împrejurările o cer se aliază, cu deplină onestitate, la opinii ce concordă cu ale sale, după cum în cele mai multe cazuri se delimitează, fără echivoc, de ceea ce consideră că nu se poate susține. Cel mai concludent studiu al culegerii, **Ambiguitatea argheziană**, dealmînteri și cel mai extins, se sprijină pe poeme în genere necomentate, peste care s-a trecut cu ușurință, deși încărcătura și profunzimea lor sînt de netăgăduit. **(Copil din flori, Schivnice, Priveghere)** (analizat insuficient de Sorin Alexandrescu), **Deșertăciune, Heruvic, Streina** etc. Ceea ce-l ferește pe Dugneanu de păcatul pluritii pe deasupra textelor de eseistică facilă, este disponibilitatea analitică, vocația de a demonstra „didactic", cu textul în față, universul și sensul poemelor. Metoda practicată de critic este cea inductivă, plecînd, mai totdeauna, de la concret înspre abstract, de la particular la general. Tezele emise, a posteriori și nu a priori rezistă, căci sînt clădite pe temeliile evidențelor. Departe de a cultiva o poezie univocă, înțeleasă de la prima lectură, de orice amator de literatură, Arghezi se dovedește un poet cu mesaj multiplu, deschis, adeseori derutant, chiar „ermetic" și e nevoie să convocăm multiple instrumente de la cele de bun simț pînă la cele rafinate, „inițiatice", spre a-i decripta sensurile. Iar tînărul critic, avînd simțul acut al relativității judecăților critice, indiciu al înțelepciunii intelectuale, nu manifestă, niciodată, infatuarea, ridicolă, de a-și aroga epuizarea chestiunilor litigioase. Asediator abil, bine înarmat strategic, inteligent, el n-are și orgoliul atît de frecvent printre comilitoni, că a și cucerit cetatea. Nu-l torturează însă, ceea ce îmi pare firesc la talentul și pregătirea sa, nici sentimentul zădărniciei tentativei. O idee, o sugestie, un sistem de descifrare pe care-l propune, adăugate la cele anterioare, premergînd celor ce vin, vor apropia, din ce în ce mai mult, pe cititori de substanța intimă, de adevărul operei studiate. Foarte interesant, prin percepția lecturii, ni s-a părut al doilea capitol din exegeza despre Bacovia — **Feeria bacoviană**. Poetul, considerat cînd necrofil cînd thanatofil morbid, zdrobit și sufocat de viață, ne apare dotat cu un registru poetic mai cuprinzător, ceea ce-l scoate de sub acuzația uniformității, monotoniei, cinteculuI monocord ca un prohod liric. Să exemplificăm spre a ne face și o idee despre calitatea scrieturii lui Dugneanu: „În noul peisaj, parfumul reprezintă semnul opulenței și strălucirii orașului-salon („Parfum, incendiu violet și becuri aprinse / Amurgul licărește pe orașul de vitrină"), sau ca în sinestezia mai sus amintită („clar de noapte parfumat"), fluid afrodisiac, extatic, asemănător troienirii florilor de tei și salcim, eminesciene. Idealul erotic se purifică și devine eteric, diafan, fără a fi morbid. Obrazul „pal" nu mai indică boală sau stări de isterie, ci constituie prilej de delectare estetică (și nu enervare) a simțurilor... Mai mult de-atît, Bacovia dovedește un neașteptat dar al eroticii de coloratură romantic-medievală în genul „pajerelor" și emblemelor lui Mateiu Caragiale. Nu lipsește gustul pentru răsfățul metaforelor și strofelor rare, al atmosferei de epocă voievodală, dar nu neguroasă, ci ușor frivolă, manierist-cavalerească". Și se exemplifică prin poemul **Baladă**, „somptuos tablou votiv". Excelent ni s-a părut și studiul despre Al. Philippide, în care se face, mai întîi, o trecere în revistă a exegezei despre poet, după care criticul ne propune propria sa optică, incitantă poate și prin impulsurile polemice care o animă.

Ca aproape toți criticii din generația sa, Paul Dugneanu este, cel puțin în acest moment al evoluției sale, sub tutela noii critici, mai ales bachelardiene, barthesiene și richardiene. Circulă, în paginile sale, bine cunoscuta sintagmă și noțiuni precum: **spațiu securizant, ecart semantic, semic, actant, climax, perspective anamorfotice**, ca să nu mai vorbim de **semnificant, semnificat, conotație** etc., ce tind să devină (nu la Dugneanu), ticuri verbale, recuzită menită să ilustreze sincronismul profesiei și nimic mai mult. Problema este însă alta și anume: chiar folosindu-ne de ele, să nu ignorăm un fapt capital, fără de care critica, indiferent dinspre ce parte vine, nu se justifică: formularea judecăților de valoare estetică. Altfel, orice chirurgie a operei devine simplă digresiune (era să zic diversiune). Critic inteligent, cultivat, cu simțul echilibrului, autorul **Universurilor imaginare** nu cade într-un tehnicism steril, deși unele semne nu lipsesc. Ne place să credem că nici nu va cădea. Ar fi păcat.

Pompiliu Marcea

UNIVERSUL POVESTIRII

Susținut de revista „Luceafărul" (premiul pentru proză pe anul 1980), Sorin Preda a debutat recent și editorial. Cartea sa este o culegere de proze scurte, într-o organizare unitară din punct de vedere tematic și stilistic, cu un titlu, în primă instanță, ciudat, creator de suspiciune și plăcută susceptibilitate în mintea cititorului. Dar, fără îndoială, nu e nevoie să citești multe texte pentru a te convinge că aceste **Povestiri terminate înainte de a începe** (Ed. „Cartea Românească", 1981) sînt excelent intitulate; că spiritul autorului e perfect rezumat în titlul cărții sale. Sorin Preda este un ironist care vorbește cu fină detașare și, de multe ori, cuceritoare dezinvoltură despre „mica provincie" populată cu drame și „dramolete" conjugale, în care personajele diferite comunică între ele salvîndu-și numai individualitatea detaliilor, uneori nici atît, păstrîndu-se totuși într-o atmosferă de mărunt mister și viitoare incertitudine. Detaliul epic, detaliul de atmosferă, sugerate în puține cuvinte, cu o economie strictă și bine gîndită profesional, se întîlnesc cu aerul ușor sentențios, al unui temperament malițios cu luciditate, crepuscular-rafinat și subtil dezabuzat. E limpede că Sorin Preda, autor talentat și dotat cu inteligență literară, are deja un univers format, pe care îl stăpînește cu putere și ironie, cu răutatea de a nu spune niciodată totul dar și cu bonomia umorului absurd, construindu-și un narator generic care știe tot despre conflictele, peisajele, sentimentele, soluțiile „micii provincii", dar care devine cu atît mai interesant, cu cît ne amăgește mereu (era să zic zilnic) cu „aminarea" poveștii. La fel de adevărat e faptul că universul acesta riscă, în perspectivă, să supere prin monotonia subiectelor, prin reluarea în variante nenumărate a aceluiași conflict. Dar, așa cum e făcută selecția de acum, **Povestirile terminate...** au coerență de ansamblu, în ciuda faptului că a doua parte a volumului **(Addenda)** cuprinde texte cu o miză epică mai mare și în care procedeele retorice din prima secțiune sînt relativ abandonate. Mecanismul ironic al prozelor lui Sorin Preda, pentru care o specie literară care să le cuprindă cu exactitate ar fi prea strîmtă, se bazează nu atît pe observația realistă a lumii explorate, cît pe felul de a o face explicită cititorului. Nimic așadar convențional în sens tradițional și, totuși, totul gravitînd în jurul convenției. A distruge modalitățile clasice de înregistrare ficțională a faptelor înseamnă a supralicita convenția, pentru a o face vizibilă.

Exact așa procedează Sorin Preda, sugerînd precaritatea formulelor de care se desprinde cu vehemență prozatorul modern. El țintește mai ales o **tehnică** și e plăcut surprins să ne arate că tehnica aceasta, de a te acomoda la realitate ca să o descrii cît mai verosimil, e falimentară. Naratorul acestor **premise epice** aruncate în aer cu maliție, făcute să explodeze înainte de a le lăsa să se construiască răbdător (de aceea, probabil, „povestiri terminate înainte de a începe"), are o grijă desăvîrșită de a se face vizibil, **evident**, de a dirija ce încă nu a alcătuit. Ciudată — și captivantă — optică! Textele sînt foarte scurte, unele simple crochiuri de nici o pagină, sugestia lumii plictisite și plictisitoare, răvășită de incidente sentimentale și trăind în permanent derizoriu, în care străbat prelungirile spectaculoase ale doritei vieți clocotitoare, e accentuată prin rapidele „schimbări de direcție" ale puterii auctoriale. Căci naratorul mai e încă, și la Sorin Preda, un asemenea semn al forței, al demiurgiei tradiționale. Optica tînărului prozator e astfel de două ori stranie: în virtutea tradiției și exploatînd formula reactualizată a prozei scurte ca libertate maximă și suverană independență, aproape nonșalanță la adresa tiparelor, naratorul său **știe tot** despre personaje. Tocmai din acest motiv ne și comunică atît de puțin despre ele, terminînd înainte de a dezvolta conflictul, anunțînd doar care sînt perspectivele de a „intra în istorie" ale întîmplării respective. A intra în istorie, în acea umilă istorie ficționată a lumii care se agită, golită de speranță și acoperită nu de propriile iluzii, ci de **anti-iluzia** pe care i-o oferă autorul: iată o morală a stabilității pe care nu o îmbrățișează nicidecum proza lui Sorin Preda. Maliția incendiară practicată e o formă de mobilitate absolută. Umorul sec, umorul absurd sau simpla privire ironică nu aduc schimbări radicale dar modifică viziunea, **transformă** felul de a te apleca asupra întîmplării și acest lucru este esențial.

Tema cea mai atent studiată de prozele acestea este risipirea echilibrului conjugal. Aproape toate personajele lui Sorin Preda trăiesc sau au trăit astfel de momente. Miza nu e foarte mare, dar studiul încăpățînat, dublat de tehnica amintită, produce o reală savoare. O cinică savoare. Naratorul, de altfel cel mai important personaj, trece și el prin purgatoriul dezechilibrului casnic. Sau e, poate, întîiul dezechilibrat. **Pătratul dragostei** e semnificativ pentru modul în care dezechilibrul se impune ca aparentă stabilitate. Adesea, atenția este captată de spectacolul morbid al decrepitudinii, al îmbătrînirii nu atît fizice, cît morale. De fapt universul lui Sorin Preda e unul al elanurilor distruse, al perpetuării senectuții care cuprinde deopotrivă planul real și cel himeric, starea explicită și cea virtual simbolică a personajului „mișcat" în fața noastră. Situația derizorie și aspirația lui, nu de puține ori fantastă. Dintr-un astfel de spațiu se evadează fie prin supralicitarea fantastică a iluziei, fie prin dinamitarea ei, cu estet „sînge rece". E soluția aleasă, deocamdată, de Sorin Preda. Din cînd în cînd, naratorul e obligat să coboare din ficțiune, pentru a vedea dacă faptele pot fi stăpînite și în absență, **profilate** numai, și efectul de anulare a convenției are, în cadrul șarjei ironice, o logică impecabilă: „Vă veți gîndi, cu siguranță, că nu am dreptate, că, necunoscîndu-mă, nu merită să-mi dați crezare. Dar puneți-vă și în locul meu și spuneți-mi cum e posibil să explici un fenomen fără să-l simplifici? Îl simplifici numind. Stă deci în puterea voastră să nu-mi dați dreptate și să faceți ceea ce considerați că ar fi mai important și util de făcut într-o situație ca aceasta, adică să sunați la ușa apartamentului 12 din blocul C. 3 și să anunțați familia Topolog că fiica lor, Andreea, se pupă de zor c-un necunoscut în fața blocului. Să nu regretați cumva după aceea gestul comis, căci nu se poate ca o iubire să ia act de ea însăși atîta timp cît o forță potrivnică ei nu apare. Procedînd astfel, abia dumneavoastră veți pune în lumină sentimentul mai sus amintit. Stîlpii de iluminat public sînt doar veiozele străzii." **(Îndrăgostiții)**. O concentrare și, în același timp, un desen milimetric al formulei umoristice abordate — umor absurd bine temperat, „imblînzit" de o inteligență sensibilă cu finețe la nuanțele precare ale umanității descrise — citim în **Pios omagiu, Tîrîță, Ada, Catinca M.** („Convinsă de ceea ce face, îndeminatică, Catinca pare că se scufundă în apa din lighean odată cu rufele. Restul e literatură." e un pasaj elocvent), **Chirichiță, Eboșă**. Pe ultima o reproducem: „Poetul Ieronim Schiopu amintește frapant de figura lui Ian Scheweith.

O să mă întrebați, desigur, cine este Ian Scheweit. Am să vă răspund. Ian Schweith este un fel de Ieronim Schiopu, dar cu barbă, mult mai puhav în bucile obrajilor și cu o tăietură mai ascuțită, mai chinezească a ochilor.

Cît despre operă, însăși comparația acesteia cu aceea a lui Ian Scheweith vorbește de la sine."

Alături de George Toma Veseliu **(Colonia, 1978)**, Ion Tudose Marin **(Vedere potrivită, 1980)**, Mircea Nedelciu **(Aventuri într-o curte interioară, 1979)**, Sorin Preda este o certă promisiune de înviorare a prozei scurte.

Costin Tuchilă

O LUME PENTRU TOATE VÎRSTELE

Cu **Șugubina** (1977) și **La noi cînd vine iarna** (1980), Mircea Diaconu are fericita îndrăzneală de a evoca așa numitul univers al copilăriei, subiect întotdeauna tentant, dar rămas foarte ades pradă unui mod de evocare calchiind basmele sau repetînd cu eroi copii spectacolul confruntărilor maturității. Mircea Diaconu tinde însă să scrie tocmai acele pagini, cel mai adesuitate, din amintirile primelor vîrste. Calitățile sale de povestitor reușesc să stabilească echilibrul necesar între preponderența descrierii și reflecția indispensabilă din discursul eroului, care este și naratorul istoriei totodată. Surprinzînd prin siguranța evocării în **Șugubina**, Mircea Diaconu se dovedește un remarcabil profesionist în **La noi cînd vine iarna**. Deobicei relatările asupra copilăriei reunesc amintirile cu ceea ce știm despre procesele acestei vîrste în momentul relatării. Autorul reușește însă, în aceste cărți, să facă parcă uitată atitudinea și opiniile sale de-acum asupra acelor clipe. De aici provine autenticitatea construcției sale și interesul pe care îl stîrnește povestirea sa pentru orice categorie de cititori. Să refaci întîmplări nu este întotdeauna o dificultate, dar să descifrezi, fără a altera, principiile din unghiul cărora le privești în momentul nașterii lor este o întreprindere delicată și temerară. Mircea Diaconu se încumetă, și în bună măsură reușește, să ilustreze atît nașterea unei lumi, cît și a căilor înguste și sinuoase prin care judecățile copilăriei, înfrîntînd necunoscutul și inexplicabilul din jur, construiesc o morală proprie și singulară. Pentru a face față exigențelor acestei evocări, autorul trebuie să-și atenueze orice tentație speculativă, pentru a atinge limpezimea și nuditatea gîndului cel mai direct. Și astfel începe efortul scriitorului de a construi relații înainte de a construi personaje. Evident, fără a sta însă în prim plan, în rolul principal al povestirilor lui Mircea Diaconu se află experiența morală a copilăriei ce se produce deobicei în momentul în care intervine o atitudine de neînțelegere din partea celor ce nu participă la universul privat al eroului. Nimic nu este mai puțin nou în acest univers, unde, nu mult după aceea, totul va putea fi la fel de uzat. Fără a neglija nici un amănunt, căci toate sînt egal semnificative și pot îndruma radical destinul naratorului și a celor din jur, acesta lasă multe enigme neatinse, satisfăcîndu-și neliniștile prin descrierea peisajului moral, dar și a celui natural în care le-a reperat. Explicațiile aparțin mai curînd întîmplării decît dorinței premeditate de a reformula concis și definitiv o însușire sau alta a realităților. Privirea micului narator este condusă de un simț unic, înglobînd în sine sensibilitatea, morala, amintirile unor opinii diverse, jocul hazardat și nediferențiat al simțurilor. Conștiința sa îi „spune" pe cei cu care vine în contact mai curînd decît îi judecă și le acordă o valoare. Prin acest mod de a observa realitatea acestei vîrste, Mircea Diaconu evită orice forme de patetism, evitînd facilitățile „de succes" ale genului.

Copilăria este un spațiu de acțiune și înțelegere, nu neapărat unul de reverie. Luciditatea se concretizează, în primul rînd, nu printr-un ferm discernămînt valoric, ci prin dreptul egal ce este acordat fiecărei fapte și eveniment în viața individului. („Nu-mi plăcea deloc ce se

Andrei Roman

Continuare în pag. a 9-a

REINTERPRETAREA IZVOARELOR

O dovadă a progresului real pe care îl înregistrează în prezent etnologia românească este de găsit și în faptul că principiile ei sînt asimilate fertil de științe umane paralele cum ar fi estetica sau critica literară. Asistăm la o împrospătare a procedeelor analitice, opera literară dezvăluindu-și noi adîncimi în lumina comentariilor de orientare etnologică. De la încercarea de antropologie literară a lui Traian Herseni (1976) eseurile, studiile și monografiile care abordează nivelul de profunzime, mitic și simbolic, al textului literar, nu numai că s-au înmulțit dar au căpătat și rigoarea și maturitatea necesară. Nu mai avem de-a face, cu puține excepții, cu înnegurări și entuziasme metodologice conjuncturale, ci, chiar în eseuri ale unor tineri ca Andrei Oișteanu sau Andrei Pleșu, cu demersuri echilibrate, erudite, vii, creatoare de semnificație în cîmpul analizei estetice. O recentă contribuție în acest sens aduce și **Mihai Coman** prin volumul său de comentarii mitologice asupra literaturii orale și scrise. În **„Izvoarele mitice"**, publicate la editura „Cartea Românească", Mihai Coman încearcă și reușește să demonstreze că „folclorul și literatura" nu mai pot să fie considerate o succesiune de **opuse**, ci sînt **o coincidență de straturi înrudite ale aceluiași fenomen cultural**. Mai precis spus, că sînt materializarea unui comun substrat arhaic sau de profunzime, care motivează structuri generice ale creativității poetice. Deși cele nouă studii ale volumului își declară ca scop apropiat cercetarea relației dintre mit și unele opere de literatură orală sau scrisă, în ansamblul său, volumul nu se rezumă la analiza mitologică sau la teoria mitului, implicînd o viziune de antropologie culturală în sens larg. Literatura populară este astfel înțeleasă într-o perspectivă modernă, nu numai ca izvor, ci ca „inimă" a oricărei culturi, avîndu-și lăcașul „undeva în adîncurile ființei noastre culturale, acolo unde prezența ei arareori poate fi sesizată". Propunîndu-și să stabilească existența unor **topos-uri** ale culturii românești, concretizate în folclor, dar putînd a fi regăsite și în opera literară scrisă, Mihai Coman reușește mai multe lucruri chiar dacă nu atinge capătul călătoriei. Reușește să confirme, în primul rînd, justețea unor opțiuni metodologice cum ar fi proiectarea elementului literar în orizontul semantic generator sau practicarea unei gîndiri critice încrezătoare în virtuțile analogiei. În al doilea rînd, conducîndu-și analiza succesiv, de la toposul (literar) românesc la un topos (literar) înrudit (grecesc de cele mai multe ori), apoi de la un substrat arhaic studiat la un substrat arhaic presupus, el ne pune în fața unor „divagații" culturale încîntătoare, cu o răbdare a procedurii care lasă lectorului plăceri „de etapă" reală fără să-l lipsească de cele ale concluziei finale, de cele mai multe ori neașteptată și viabilă.

Din fiecare dintre cele trei capitole ale cărții se detașează, prin eleganța analizei și verosimilitatea ipotezei, cîte un studiu. Astfel, putem să recitim sau să propunem spre lectură oricînd din capitolul „Rezonanțele mitului în spațiul colindei laice", studiul **„Cerbul cu leagăn de aur în coarne"**; din capitolul „Rit și baladă populară" studiul **„Balada Milea și alte sugestii pentru o mitologie a zeului șarpe"** iar din capitolul „La confluența mitului cu literatura" studiul **„Marin Preda — mitul regăsit"**. În general, cu toate că nu întîlnim în paginile cărții o teoretizare explicită în această privință, Mihai Coman are încredere mai mult în valoarea euristică a mitului decît în cea a simbolului. El procedează în maniera lui Roland Barthes obținînd efecte analitice deosebite din specificul conceptului mitic de a avea la dispoziție un număr nelimitat de semnificanți, înțelegînd și aplicînd pe cont propriu observația semiologului francez că o întreagă operă poate fi semnificantul unui singur concept mitic, după cum o formă culturală minusculă, un cuvînt, un gest chiar, poate servi drept suport pentru o întreagă mitologie.

Izvoare mitice este o carte care certifică o vocație și îndreptățește o orientare. Autorul ei este conștient de rezonanța culturală a faptului literar practicînd totuși critică literară și nu etnologie. Aceasta este și drumul pe care specificul valorii estetice poate fi luminat neștirbit, apelul la topos-uri de profunzime și la modele și valori general culturale putînd accentua unicitatea faptului literar doar în aceste condiții.

Paul P. Drogeanu

NARAȚIUNEA PARODICĂ

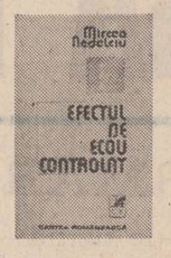

Volumul de debut al lui Mircea Nedelciu, **Aventuri într-o curte interioară, (Cartea Românească, 1979)**, ne pune în fața unui autor pentru care literatura ca practică a scrieturii nu pare a mai avea secrete. El se mișcă cu egală dezinvoltură și stăpînire a modalităților narative atît în spațiul povestirii tradiționale, bazat pe simț al compoziției și abilitate în construirea personajelor și tipologiilor, cît și în cel al textului modern care implică o modificare de concepție și structură! Nuvelele din prima serie, de factură „clasică", precum **8 006 de la Obor la Dilga** și **Un purtător de cuvînt** înfățișează ca univers uman, lumea navetiștilor cu geografia, comportamentul, situațiile, eroii și limbajul ei specific. Dincolo de calitățile deosebite de observator sub specie morală și caracterologică, se dovedește și un subtil umorist, proiectînd o viziune picarescă asupra unor existente, în fond, comune. Un alt grup de povestiri sau, mai bine zis, texte **(Aventuri într-o curte interioară, Excursie la cîmp, Zgomot, locuri, interferențe** etc.), se instituie ca un periplu („aventură") al semnificațiilor, avînd drept substrat, percepții, stări afective, imagini, idei etc., ce străbat un circuit al limbajelor (discursul autorului, al naratorului implicit, al personajelor, colaje și citate din cărți, ziare, comunicate radio) dar nu haotic, arbitrar ci constrînse de logica internă a ficțiunii, „curtea interioară" a literaturii. Un exemplu elocvent ni-l oferă proza **Cocoșul de cărămidă**. Scriitorul nu face decît să descrie cîteva scene de viață, să propună cîteva cadre obiectuale, unde inserează personaje și atitudini umane fără a le racorda la o tramă epică vizibilă, lăsînd cititorului posibilitatea de a stabili articulațiile interioare, și de a-și făuri, astfel, propria versiune. De altfel, conștient de doza de surpriză a procedeului său, naratorul angajează un dialog ironic sau serios cu cititorul, pentru a-l „instrui" și a-i ghida lectura, producînd în cursul scrierilor sale un metatext, conținînd intervențiile și comentariile formei narative adoptate. În **Excursie la cîmp**, Mircea Nedelciu întrerupe de repetate ori fluxul discursului evenimențial pentru a dezbate aspecte referitoare la **perspectiva naratorului**, la **tehnicile și mecanismele de elaborare a scriiturii** și a **impactului lor asupra limbajului și a realității referențiale**: „Aceste lucruri ar fi spuse de mine sau numai reproduse de mine? Aceste lucruri au fost refăcute de mine, ori în fața ta, sau ele pur și simplu s-au plimbat pînă aici folosindu-se numai de mine ca de o roabă sau de un fir sau pur și simplu s-au prerogat prin mine?" Aceste afirmații ne trimit cu gîndul, evident, la noul roman francez și la teoria lui Maurice Blanchot, pentru care scriitorul este doar intermediarul prin care limbajul se întrupează în spațiul pînă atunci vid, absorbant al operei literare. Este clar că Mircea Nedelciu cunoaște bine contribuțiile criticii și neoreticrii franceze ale căror reflexe, corect asimilate se regăsesc în proza sa. Ceea ce urmărește deci, și reușește, este să demonstreze **autonomia textului literar** și **capacitatea limbajului de a manipula semnificații în raport cu referentul** (obiect, eveniment, personaj, realitate în general). În cel de-al doilea volum de nuvele, **Efectul de ecou controlat, (Cartea Românească, 1981)**, regăsim aceleași trăsături și coordonate ale scrisului său, dar nu în două serii disjuncte ci combinate într-o interesantă formulă narativă. Privesc, ne vom întreba cum pot face casă bună împreună, navetiștii, contopiștii, pensionarele, pipițele, ghidul O.N.T. (alias Mircea Nedelciu), expresiile argotice și pitoresti cu intervențiile eseistice ale autorului, cu noua critică franceză, cu „oglinda stendhaliană" purtate de-a lungul drumului, cu citate în franceză din „Actuel" etc. Și totuși, coexistența lor pașnică devine posibilă, fără a ne trezi în Turnul Babel, dacă vom considera așa cum ne propune Mircea Nedelciu în spiritul unui Laurence Sterne, literatura ca un spațiu convențional plasat sub zodia parodicului. În acest fel, prozatorul nu se sfiește să trateze un subiect minor, derizoriu chiar, cum ar fi rememorarea decepțiilor sentimentale ale unei cabaniere în fața cazanului de rufe, în ritmuri de „chanson de gest" **(Nora sau balada zinei de la Bilea-lac)**: „Nora-i încă o copilă, șaispe ani abia împliniși, crede-n vise, în iubire, își dorește cinci copii și pe Doru îl urmează. El e monitor de schi. Îi vorbește despre munte, despre vînt și despre stele, despre ciini de vînătoare, de cabane și castele. Ea-l zărește, cînd, din clasă, pe fereastră-n sus privește, printre norii de sub creastă, el apare și zîmbește.

— Nora, Nora, ce-i cu tine? profesoara de chimie de la tablă a-ntrebat.

Nora-și pleacă-agale ochii:

— V-aș ruga să mă scuzați!"

Trebuie să recunoaștem că înfățișarea idilei dintre Nora și monitorul de schi Doru — sfîrșită inevitabil prin abandonul „copilei" ajunsă cabaniera — în maniera în care a fost cîntată dragostea dintre Tristan și Isolda, sau Lancelot du Lac și soția regelui Arthur, este nu numai o idee trăznită, dar și o soluție epică cu remarcabile efecte umoristice. În **Jenny sau balada preafrumoasei contopiste** este parodiată o situație ce ar fi putut deveni subiect de reportaj senzațional sau melodramă. Jenny, absolventă de liceu, funcționară la o primărie și navetistă, frumoasă și „fișneață" este o fire romantică, devorînd cărțile science-fiction și visînd o dragoste imposibilă, cu „omul-rază". Dezamăgită, atunci, cînd află dintr-un ziar, că existența antimateriei (și deci a „omului rază") este imposibilă, încearcă să se sinucidă în noaptea nunții cu „terestrul" Gelu; o **Nuntă a Zamfirei** în registru grotesc: „Mai după miezul nopții, cînd se făcu răcoare, vicele dansă mazurca în dud cu soacra mare, iar ginerele Gelu striga la ei de jos să joace geamparaua, că ăla-i joc frumos. La Perinița, Paul fu luat pe sus de Jenny și ea-l pupă pe gură de față cu mesenii. Și-a fost o veselie de zile mari se spune, mireasa fu o dulce, o zînă, o minune, pînă spre dimineața, cînd vru să se sugrume cu o funie de rufe și o găsiră-n spume. Desigur, au salvat-o, dar se-ntrebau de ce, de ce să facă asta, de ce, de ce, de ce?

Faptul ăsta însă de explicat e greu și-oricum duduia Jenny nu sînt eu". Situații, personaje, idei și opere literare, stiluri etc., intră pe rînd în acest impecabil, pus la punct **mecanism al parodierii** și **derizoriului.**

Maistrul Ilie Ilie Razachie își dă concursul, o satiră acerbă despre cultura „de masă" relatată însă cu tonul cel mai ingenuu posibil, este antologică. Deși Mircea Nedelciu ne atrage tot timpul atenția că el este o simplă prezență printre personaje, a cărui funcție este doar de a se ocupa cu modestie de această convenție care este literatura, așa cum, spre exemplu, maistru Razachie se ocupă în calitate de activist cultural, de Mihail Sadoveanu, nu putem să nu-l suspectăm pe autor, la fel cum face el cu unul din personajele sale, de „înaltă știință a retoricii prozei".

Nu ne rămîne decît să ne întrebăm, dacă această excepțională disponibilitate narativă (ajunsă în unele momente la uzură) a atît de înzestratului Mircea Nedelciu se va exercita, în continuare pe astfel de subiecte sau își va extinde și îmbogăți spațiul tematic. Ar fi de dorit.

Paul Dugneanu

«Luceafărului»

FARMECUL UNEI LUMI (I)

În urmă nu cu mulți ani, să tot fie vreo zece, apariția unei cărți de valoare și a unui nume nou de scriitor erau primite nu numai cu o generozitate vizibilă în spațiul acordat semnalării evenimentului în paginile revistelor, ci și prin bucuria sinceră a descoperiri talentului cu care se colorau enunțurile criticii. Entuziasmul spontan, trădind ca întotdeauna o perioadă de efervescență spirituală, pare a fi dispărut acum din coloanele revistelor literare, deși cărțile bune apărute sînt în majoritatea lor mai mature și mai profunde în sondarea realului și asumarea literaturii, dacă nu mai valoroase, decît în urmă cu un deceniu. Astăzi ele ajung însă în librării într-un climat critic general de apatie și indiferență fiind nevoite să străbată spre cititorul, mai însetat ca oricînd de adevărul literaturii, plasa derutantă și uniformizatoare a handicapului unui nou „entuziasm" de conjunctură și interese abil regizat. Cu riscul, deci, de a face un gest anacronic, vreau totuși să mărturisesc bucuria de a putea scrie despre o carte pe care o consider un eveniment al prozei „tinere" prin maturitatea ei, **Defonia** (Editura Cartea Românească, 1981), roman care impune un autor pe deplin format la a doua sa apariție editorială : Apostol Gurău. Și cu același drept al criticului (și datorie) de a risca o privire în viitor pe datele prezentului, vedem pe unul dintre reprezentanții de seamă ai prozei noastre contemporane în acest scriitor dunărean venit dinspre largul podiș al Covurluiului, cu viile halucinante ale dealurilor și unduioasa vesnicie agrestă, în amestecul pitoresc al graiurilor scepticului port al Galaților. Nu numai talentul cert al autorului ne îndeamnă la această afirmație, ci sentimentul că el este dublat mereu de meditația asupra sensurilor lucrurilor și destinului lumii create (de care creatorul se simte răsunzător), că în spatele cărții se ascunde atît o individualitate artistică puternică cît îndeosebi — lucru tot mai rar — o conștiință etică și estetică fermă.

Vocația construcției unui „univers" propriu era vizibilă încă de la debutul său în proza scurtă, **Începutul verii astronomice** unde Apostol Gurău se arăta un excelent și autentic pictor, (deși uneori monocord în exercițiile sale) al lumii pestrițe din noile orașe ale industrializării unde spectaculosul exod al satului oferea materialul inedit al mutațiilor mentalității rurale în mediu urban. În **Defonia** ambiția autorului este mult mai mare, atît prin amplitudinea construcției, cît și prin varietatea planurilor, prozatorul minuind cu siguranță registre multiple, sociale, psihologice și lingvistice. În esență acesta este romanul lumii țărănești care se stinge sub năvala timpurilor noi, apăsate de o tenacitate și continuitate cum niciodată nu cunoscuse satul românesc, obișnuit de istorie să se regenereze întocmai în intervalul de după fiecare încercare. Nu colectivizarea formează substanța cărții deși ea dă tensiune și dramatism actiunii, ci agonia accelerată a unui univers, tulburătoare și fascinantă în inexorabilul ei proces privit de autor fără încrîncenarea și patetismul cu care ne-au obișnuit aceste romane îndurerate ale curajului dezvăluirilor unei tragedii. Dimpotrivă (semnalînd un salt calitativ) lumea e „orîndi'ă" cu **o obiectivitate** — convingătoare în detașarea ei estetică nostalgică fără sentimentalism — care e cea a școlii marilor realiști dintotdeauna. Prin **moartea dragostei de pămînt**, remarcabil surprinsă în psihologia țărănească, ca în evoluția lui Ică Orza, cartea aceasta — ce se cere adîncită și, de ce nu, reeditată de autor peste cîțiva ani cu unele modificări și completări — închide o serie a romanului nostru rural ilustrată de Duiliu Zamfirescu, Rebreanu, Marin Preda, Ion Lăncrănjan, unde ea forma motorul esențial al acțiunilor eroilor în universul satului.

Deși carte a ruinării lumii tradiționale, principalele calități ale **Defoniei** sînt bogăția vieții ce mustește din fiecare pagină a ei, forța cu care trăiește acest univers veridic și simbolic totodată, puterea autorului de a atinge esența unui fenomen istoric — dispariția rădăcinilor unei clase — fără a se rupe de sevele concretului. Defonia, teritoriu faulknerian real și imaginar, situat în zarea nostalgică și pătimașă a luncii inferioare a Siretului, își are propria sa cosmogonie (facerea lumii, în mijlocul căreia — omphalos — se află satul, de către Diavol și Dumnezeu), mitologie (splendida poveste a furării coasei de argint a morții) și demonologie fantastică (Mărțarea, Samca, diavoli și diavolițe, predestinări malefice, vrăji ale babei Foca, magie colectivă a satului, datini), istoria sa (așezarea primului Orza, figura stranie a prințului Mario Uzzola, primul război mondial — al căror păstrător este bătrîna, „broască țestoasă arhaică", Valeria Orza), geografia sa magică și peisajul care înconjoară satul, totul formînd o pecete pusă asupra locuitorilor săi, „homo defoniensis" (inteligent, caustic, plin de fantezie, amar, neliniștit și iscoditor, disprețuitor de moarte și iubitor de bucuriile intense ale vieții). Cu toate că își iubește lumea, pictînd-o uneori sub masca obiectivității cu o tristețe sfîșietoare, autorul nu pornește pe drumul bătut al „demascării" abuzurilor, al dezvăluirilor de senzație pe care se mizează atît în proza „obsedantului deceniu", romanul ocolind salutar clișeele puse în circulație de acest tip de proză, oricît de tentante și rezistente ar fi — fapt care se adaugă noutății viziunii sale. Apostol Gurău se arată astfel interesat în primul rînd de literatură și apoi de etalarea „dosarelor", de aceea pentru el e mai important **cum** spune ce are de spus, arta de a convinge prin literaturitate, decît „curajul" de care de altfel nu duce lipsă în zonele „spinoase" ale cărții. În accepția care transpare din narațiune, pierderea esenței țărănești, de clasă a pămîntului, este un proces încheiat și ireversibil, de unde dacă nu seninătatea nostalgică a tonului, oricum naturalețea și ironia cu care este înregistrat fenomenul istoric și aplecarea către estetic a autorului. Pe fundalul cînd dramatic, cînd grotesc al colectivității, privit nu rareori cu un anume umor (..Bătrînul primise echipa în curtea lui largă și, hîtru, vesel, inspirat, a început să vorbească cu ei, scoțîndu-și de pe cap căciula și scărpinîndu-și chelia cu gesturi elocvente. Cineva pe la spate i-a tras citeva bețe peste chelia lui înțeleaptă. Tetea Must a amuțit și a încasat loviturile în tăcere.") se desfășoară de fapt povestea membrilor familiei Orza, întemeietorii satului, adevăratul fir roșu al cărții din care se ramifică, ca într-un roman picaresc cu sertare, povestiri laterale cu numeroase personaje episodice bine conturate din citeva linii, întărind impresia de plenitudine a lumii create. Prin cele trei generații Orza prezente: bătrîna Valeria (și Remus), cei rămași în sat, Ică și Păuna, tinerii plecați, Trif și Alexandru (prin ochii căruia pare a privi uneori autorul) construcția cărții poate îmbrățișa o serie de planuri temporale de la începutul veacului pînă în prezent și de arii sociale (țărani, intelectualii satului, orășeni) cît și registre psihologice variate, care pun în evidență diversitatea gamei de expresie a tînărului prozator.

Dan Alexandru Condeescu

Un moment al literaturii române

Prin 1973, primăvara, după un debut izolat în „România literară", nu mai știu cine mi-a recomandat să încerc la **Luceafărul**, precizînd că acolo există cineva interesat de scriitorii tineri, pe nume S. Damian. Cum de-abia împlinisem 20 de ani și petulanța virstei se amesteca inanalizabil cu sentimentul juvenil al lipsei de prejudecăți, am urcat într-o zi, la prinz, pînă în podul casei, de-acum istorice, de pe Bulevardul Ana Ipătescu, căutîndu-l pe S. Damian. Omul era într-o ședință de sumar, de altfel nu-l cunoșteam, așa încît întîia persoană pe care am zărit-o, cînd întrunirea s-a sfîrșit, a fost un bărbat înalt, cu mers iute, privirea directă și transparentă, fără adevăr, părul tăiat scurt, cu un aer sportiv. Era, din întîmplare, cel pe care-l căutam și după o scurtă explicație m-a condus alături într-un birou prezentîndu-mă unui bărbat mai degrabă scund, cu aer bonom, ochi uimiți, îmbrăcat într-o cămașă cu mînecă scurtă și pantaloni gris-fer — Nicolae Ciobanu. Cum și pe vremea aceea ca și astăzi nu cunoșteam decît întîmplător pe scriitori, încredințat că opera e totul, cele două apariții, cunoscute după nume dar ignorate pînă în clipa aceea fizic, îmi produseră o impresie confuză. Vă să zică, așa arată criticii, am cugetat atunci rămînîndu-mi numai să observ și proporția de solicitudine pe care acești cetățeni cu aer blajin urmau s-o manifeste față de mine. Ceea ce s-a petrecut în săptămîna viitoare mi s-a părut incredibil : tot ce-i dădusem lui N. Ciobanu fusese acceptat, la nici trei săptămîni după întîia întîlnire publicam în revistă și, vreme de două luni, am apărut din ce în ce mai des, scriind cam tot ceea ce voiam. Privind un moment înapoi, nu pot să nu admit că a promova un tînăr de 20 de ani, cu izbitoare porniri de nonconformism, avînd „opinii" și fiind cu greu de ținut în frîu, a fost, din partea redacției de atunci un act de curaj. Ceea ce se petrecea cu mine era cum nu se poate mai potrivit : n-aveam nimic din spiritul de grup al altora, mergeam luni la redacție cu articolul săptămînal, îl corectam în șpalt joia, și asta era totul o imagine a tinereții libere. Mult mai tîrziu, am văzut tot ceea ce se petrecea în jur și a început să-mi placă rumoarea redacției, mirosul tare al cernelii tipografice, zbîrnîitul telefoanelor cu apeluri de cine știe unde, tot ceea ce înseamnă viața unei reviste vii, incisive, juvenile în fond, căci **Luceafărul** a fost întotdeauna și este și astăzi o astfel de publicație al cărei spirit depășește foaia tipărită și pecetluiește, mai mult, niște biografii. Cînd, peste un an, din pricini felurite, au plecat de la revistă Virgil Teodorescu, S. Damian și Georgeta Horodincă, mi-am închipuit, un moment, că, urmînd metoda excluderii de sus pînă jos, despre care auzisem cîte ceva, cei care-i înlocuiau vor face „ordine" și, ca atare, pentru mine, ca și pentru alții, nu va mai fi loc. De altfel, redacția se mutase la „Casa Scînteii", nu mai avea acel aer ireal și fantast al odăilor mici din Bulevardul Ana Ipătescu, așa încît, vreme de 6 luni, m-am ținut departe, cu sentimentul excomunicării. Chemat de Teodor Balș și de Nicolae Ciobanu m-am dus într-o zi iarăși acolo : alte voci, alte încăperi. Însă ceva mi s-a părut că rămăsese, în ciuda unor chipuri noi și a impresiei haotice intensificată și de atmosfera din „combinat", unde redacțiile feluritelor publicații se înghesuiau una lîngă alta, precum magazinele pe o aglomerată arteră comercială. Așadar, plecaseră Virgil Teodorescu, inegalabilul S. Damian, eleganta Georgeta Horodincă, anunțată de subtile parfumuri franțuzești, rămăseseră Nicolae Ciobanu, cordial ca și înainte, Teodor Balș, mai tînăr pe atunci însă cu mustața lui de actor interbelic, Dan Laurențiu, truculent și cu fabrica lui de calambururi, Dan Cristea, cu mersul moțăsat, de pugilist grăbit spre arenă, veșnicul Nicolae Velea, proiectat parcă de Gaudi, Ion Gheorghe, cu mersul șăltat și aparent rigid, numai că dramatic, Grigore Hagiu, cu silueta actoricească și părul lung, cîrlionțat de june-prim, Sănziana Pop, cu pasul iute, zveltă și cu înstelata ei coamă blondă, Mircea Croitoru, părînd etern morocănos din pricina paginației, om în realitate afabil. Cei care veniseră completau într-un chip multicolor acest tablou vivant : N. Dragoș, orator iscusit, atent la nuanțe, Mihai Ungheanu, cu aerul lui decis și înfățișarea impitoiabilă, contrazisă de ingenuitatea infinită în raporturile umane, curtenitorul A. D. Munteanu, veșnic „à quatre épingles", fumînd tabac „Amphora" în prețioasa lui pipă englezească, jovialul Gh. Suciu, Voicu Bugariu, cu un aspect misterios, Dorin Tudoran, un fel de liric „play-boy", cu părul lung și ochelari de soare, Mircea Dinescu, atunci pletos, cu mijlocul încercuit de un chimir chiaburesc, repezit ca un Gavroche de Bărăgan, Marius Robescu, aer absent, spirit cordial și urban, Cezar Ivănescu, cu spiritul lui de șef de școală, în costumația de luptător de guerillă, prieten nepereche și, venit mai de curînd, tînărul redactor șef Nicolae Dan Fruntelată, un bărbat tînăr și robust, cu palmele mari, fără, totuși, nimic violent, ba, dimpotrivă, plin de amenitate în imperceptibila ironie băiețească.

Toți, precum și zecile de colaboratori, majoritatea rămași astăzi încă alături de revistă, alții dispăruți după o singură zvicnire literară, dau o imagine potrivită perspectivei pe care ochii mei o aveau atunci și au păstrat-o și astăzi. Scriu la **Luceafărul** de mai bine de **opt ani**, pot zice că neîntrerupt, știu ce a fost și ce este, în acest interval, condusă de trei redactori șefi. Tot ceea ce s-a făcut aici pentru scriitorii tineri este, cu condiția să judecăm drept și fără prejudecăți, excepțional. **Luceafărul a sprijinit** o echipă de critici cum probabil numai la „Convorbiri literare" există una pe măsură, a debutat poeți și prozatori, a făcut, prin rubrica lui Cezar Ivănescu, să circule nume de poeți fără volum și de tineri traducători eminenți, a învățat spiritul să se manifeste polemic și, cînd a fost nevoie, tăios, a acordat premii care nu înseamnă, s-o spunem deschis, promovare pecuniară, ci o întîie consacrare literară, trebuincioasă tînărului scriitor precum aerul. Cine nu vede toate acestea și elimină pasul enorm făcut de literatura tînără românească, pornită în ultimii zece ani, judecă nîndoios cu maliție. **Luceafărul** este, la ora aceasta, un fenomen literar, o dovadă temeinică și vie că spiritul este divers și liber, un moment al literaturii tinere, care nu va dispărea.

Artur Silvestri

Tineri critici — critici tineri

Cele două formule din titlu par, din punct de vedere semantic, echivalente, ba chiar identice la prima vedere. Ce mie-a Baba-Rada, ce mi-e Rada-Baba ! Dacă însă la babe topica nu modifică nimic în statutul existențial, la critici, cum vom vedea mai la vale, ordinea cuvintelor nu este deloc indiferentă pentru statutul lor profesional. Să facem însă un ocol, spre a găsi calea adecvată către miezul chestiunii. Un poet își poate da măsura și revela geniul la o virstă cînd alții abia află de existența poeziei. Este celebru și exemplar în același timp cazul lui Rimbaud, care, oricum, în 1876, adică la 22 de ani (polemica privind cronologia **Iluminărilor** nu este încheiată, dar nimeni n-a avansat o dată a elaborării după anul amintit) își terminase extraordinara operă. În proză, situația nu este foarte diferită, deși cazurile de precocitate apar mai rar. Iată însă că și aici a fost posibil un Raymond Radiguet (pentru a ne referi la același spațiu cultural) care, la nici 20 de ani, dădea două celebre romane : **le Diable au corps** și **le Bal du comte d'Orgel**. Și exemplele se pot oricînd înmulți. Simplificînd lucrurile spre o mai ușoară înțelegere, poetul și prozatorul văd lumea cu proprii ochi. Acest mod de abordare, nemijlocită decît de limbaj, nu se modifică esențial cu virsta. Criticul are și el, de bună seamă, un mod personal de înțelegere a lumii. Dar „înțelegerea" sa se aplică unei lumi deja înțelese, deja gîndite : **cea a operei**. Criticul nu are dreptul să excludă opera pentru simplul motiv că nu intră în granițele modelului său, cum nu-l are nici pe acela de a o elogia fiindcă se identifică cu al său **imago mundi**. Este clar că demersul critic presupune drept condiție esențială cultura, iar lumea criticului va fi (vrînd, nevrînd) în consecință, **lumea cărților**. Dar asimilarea profundă a culturii întru formarea conștiinței critice și perfecționarea spiritului critic cere timp. Iată de ce debutul editorial al criticilor se face mai tîrziu și de ce, pînă pe la 30 de ani, criticul nu poate fi decît cel mult autor de lecturi infidele sau de recursuri inutile. Așa s-a născut, probabil, neîncrederea (de la o vreme incoace) față de noii veniți în arena criticii românești. Și pentru că aceștia mai au uneori și prostul obicei de a uita „drepturile" primului venit, li s-a lipit o etichetă, aparent comprehensivă, în fond minimalizatoare : **tineri critici**. Iată-ne așadar în fondul problemei. Ce va să zică tînăr critic ? Un fel de critic căruia i se oferă — cu generozitate, nu-i așa ? — circumstanțe atenuante : e tînăr, nu știe ce face, e încă necopt, are talent dar mai are multe de învățat, nu-l lua în seamă, e încă tînăr, etc. Deci, o ucenicie la locul de muncă, sub privirea îngăduitoare a meșterului (maestrului) dar și sub amenințarea pedepsei sale necruțătoare atunci cînd, din neatenție strică piesa (scenariul). Îngăduința, care, uneori, devenea chiar stimulatoare bătaie pe umăr (motiv de, sigur că da, recunoștință veșnică) se tranformă atunci brusc în intoleranță sadea, „cîntată" pe o gamă ce se înalță de la anonimul „spirit de glumă", însinuat într-un colț de pagină, pînă la amenințarea violentă, sprijinită pe citate din Lautréamont. Tînărul critic este acum cu totul indezirabil. El nu mai merită să poarte eticheta acordată ca un favor și va fi recenzent, articler, condeier, etc. Dar, atenție, a devenit indezirabil ceva ce nici nu există, ceva ce doar tinde să fie și nu este. Ar fi, numai dacă am accepta inacceptabilul. Adică, grade de comparație de genul **mai critic, mai puțin critic, la fel de critic, cel mai critic, foarte critic**. Să nu ne iluzionăm, căci creatorii de iluzii se pricep la fel de bine să le destrame : **tînăr critic nu există**. Deci, au dreptate cei care pun problema tranșant, în termeni hamletieni : **a fi sau a nu fi critic**. Restul e tăcere. Au dreptate, dar numai pe jumătate sau doar la un prim nivel, important ce-i drept.

Mai departe lucrurile se complică, în sensul că devin complexe. Este un adevăr — sper că nimeni nu se îndoiește — existența oamenilor bătrîni și a altora tineri. Prin urmare, există, fatalmente, critici bătrîni și critici tineri. Criteriul acestei clasificări este cel biologic, dar nu numai. Căci criticului (cel care, adică, și-a dobîndit acest statut în conștiința cititorului și nu neapărat în cea a confraților, printr-o activitate susținută, prin gust și cultură, prin exactitatea diagnosticului, prin probitate și moralitate) tinerețea îi acordă atribute suplimentare, între care două mi se par esențiale : puterea de a ignora clasamentele prestabilite, conjugată cu voința de a verifica pe cont propriu, după criteriul valorii, lucrarea predecesorilor. Este, aceasta, o acțiune absolut necesară, fără de care literatura ar fi un organism condamnat la anchilozare. Nici o îndoială că acest proces nu este privilegiul exclusiv al criticilor tineri. Critica, în general, are acest drept, această datorie aș zice. Dar la criticii tineri **starea de confruntare** este genuină. Și încă ceva : criticii virstnici **au fost** — e sigur — critici tineri. A le reproșa acestora din urmă că nu au operă e, prin urmare, ilogic. Tînărul născut cu cartea în mînă, dintr-un cunoscut basm, e doar o metaforă. A le contesta nu opinia (ceea ce ar fi firesc) ci dreptul la opinie, e cel puțin incorect. A-i acuza, fără probe, că sînt manipulați, e calomnie curată și, vai, dovadă de slăbiciune. Ceea ce am invocat aici nu sînt plăsmuiri, ci întîmplări aievea, **scrise**. Mai deunăzi, un tînăr critic (am spus **tînăr critic**) ardelean, cu umor asemenea, teoretiza într-un articol din **Viața studențească** : „Lupta personală a criticului nu este, cum ar putea crede niște elevi de la Liceul de fotbal **Luceafărul**, cu prestigiile scriitorilor consacrați ci cu propria sa expresivitate literară". Trecem, din delicatețe, peste cunoștințele fotbalistice ale omului, (grosolănia face parte și ea din viață, dar ce păcat că-i așa) pentru a ne opri la ceea ce pare mai serios. „Lupta cu propria expresivitate literară" ! De bună seamă, căci pentru a scrie trebuie să știi scrisul. Dar de unde acest mit al intangibilității scriitorilor consacrați ? Și, mai ales, cui folosește ? Dacă nu mă înșel, G. Călinescu a fost primul care a atras atenția, cu dreptate, că hagiografia, cantonarea în formule superlative, golite de conținut, văduvesc de o reală înțelegere chiar opera lui Eminescu. Și atunci ? Scriitorilor consacrați li se mai întîmplă să scrie și cărți slabe. A spune tranșant acest lucru mi se pare a fi o obligație a criticului onest. Cum sînt la fel de convins că o operă valoroasă suportă fără probleme orice „asediu" critic, ieșind de aici mai puternică. Dacă nu... Numai un prestigiu șubred se teme de dispută. Așadar, o prejudecată în plus, alături de celelalte amintite mai devreme, de care criticii tineri, și criticii tineri lansați și formați de revista „Luceafărul" sînt, cu siguranță, străini.

La acest aniversar număr 1 000 al revistei, fie ca tinerețea lor să nu-i părăsească niciodată.

Valentin F. Mihăescu

SENZAȚIONALUL COTIDIAN

Gen literar confruntat cu rigorile unei condiții aparte, aflat între efemer și tensiunea prezentului, aspirînd să se acorde cu ritmurile realității, reportajul cere, pentru a deveni literatură, un talent special, spontaneitate, mînă sigură și capacitate intuitivă.

Cu volumul **Întîmplări în liniștea unei fotografii** (Junimea, 1978), Cornel Nistorescu făcea dovada unei reale înzestrări, îndeosebi pentru formula reportajului-povestire. Narațiunile sale sînt construite, în majoritatea lor, în tehnica contrapunctului, prin alternanță de planuri. Cadrul prezentului cotidian declanșează prin asociație evocarea, alunecarea în timp, rememorarea — cu un anume coeficient de ficțiune.

Dotat cu simțul descrierii, reporterul contemplă peisajul, notînd sugestiv detaliile, pentru ca imaginea să se aburească, să se tulbure, și să se producă tranziția spre un timp revolut, cu evocarea evenimentelor, recursul obsedant la istorie. De pe înălțimile de la Blidaru reporterul convertește observația în reverie : „E ușor să-ți imaginezi cohortele înaintînd pe albie, cu scuturile strălucitoare scînteind în mișcare, soldații cu mers greoi și măsura, gîfiind de atîta drum, păsările mirate și sălbăticiunile ascunzîndu-se în vizuini. Te miri cum au ajuns bărbații din cetățile de pe virfuri pînă la sud de Dunăre, cum au bătut atîta drum soldații Romei auguste pentru a veni tocmai aici, la un fel de margine a pămîntului, mirați că nu le aparține și asta, dincolo de care nu prea știau ce se mai întinde. Mare trebuie să le fi fost mirarea cînd s-au trezit că înaintea lor nu se înalță palate de marmură cu statui și coloane, piețe largi, pietruite și fîntîni sculptate cu migală. Pentru a retrăi clipele lor de neliniște trebuie să faci abstracție de stîlpii de curent electric, de șosea, de cîteva mașini și să îngădui zidurilor din preajmă să prindă viață".

Cadrul reportajelor-povestire ocupă aproape tot atîta spațiu ca și latura de comentariu, dialog și personaje, componenta vizuală, pasajul descriptiv, definind în chip particular stilul unui reporter atras de literatură. Fiorul liric întreține un sentiment al miracolului, permanent în pasajele contemplative, care deschid și încheie majoritatea textelor : „Era ca într-o toamnă aducătoare de minuni. O duminică limpede, cu lumină galbenă ca berea, curgînd peste oraș peste văile căptușite cu porumbiști și cu lanuri de floarea soarelui, totul apropiat unei incredibile increșeniri. Se născuse o liniște asemenea acelei în care se coc strugurii, cînd te poți considera fericit că vezi dincolo de așezări, de plante și animale, și chiar mai departe".

Cornel Nistorescu are sensibilitate îndeosebi pentru universul rural, transfigurat liric atunci cînd nu este observat cu tandră comprehensiune nu lipsită de umor discret. Una dintre cele mai bune piese este **Un om și un cal leagă satul Albac de 6 continente**, pentru autenticitatea imaginilor de la „tîrgul de luni", pentru acuratețea notației care surprinde mișcarea scenelor, tipologii caracteristice, gesturi, reacții, pentru atmosferă și prospețime. Reporterul simte exact pulsul vieții simple, sincronizîndu-și stilul cu mișcarea mulțimii, făcînd astfel o excelentă proză de observație.

Reportajul jurnalistic presupune nota circumstanțială și este, aceasta, o servitute pe care talentul autentic o depășește cu dezinvoltură. Cornel Nistorescu evită festivismul fad, infatuarea și familiaritatea, după cum are bunul gust de a nu se plasa pe sine în prim-plan și bunul simț de a refuza condescendența, iritantă la unii reporteri profesioniști. De aici se naște și caracterul literar al reportajelor sale, firescul personajelor neconstrînse, nedirijate prin intervenții inoportune, lăsate să se exprime liber, cu toată candoarea simplicității, cu toată vitalitatea lor creionate cu înțelegere, afecțiunie și interes netrucat.

Reporterul nu forțează realitatea, nu caută, neapărat senzaționalul, nu exaltă convențional eroismul și alte virtuți predilecte ale genului în formulele sale compromise. Textul este o relatare în care fuzionează lirismul peisajului cu fantazarea sau evocarea istorică **(Întîmplări în liniștea unei fotografii, Împotriva unui anume viitor, Cîteva clipe înaintea bătăliei de la Mărășești...)**. Dialogul alternează cu meditația, întotdeauna dincolo de fapte fiind captat sensul, încărcătura de istorie și de dramă, substanța umană, semnificația patriotică. Senzaționalul este conținut în faptul cotidian, el trebuie numai observat, înțeles, semnalat.

Cornel Nistorescu are un anume sentiment — prezent în toate piesele din volum — al solidarității dintre oameni și pămînt, dintre oameni și oameni, la rîndul său simțindu-se implicat într-o inefabilă legătură în spațiul și personajele reportajelor sale.

Înzestrat cu simțul compoziției, el construiește mici nuvele **(Omul care a auzit copacii strigînd, La 10 kilometri din acest punct începe capătul pămîntului")**, în care calitatea literară asigură depășirea condiției efemere a genului. Lucrul se întîmplă curent, grație talentului de prozator al tînărului reporter, care creează o formulă proprie, complexă și originală.

Sultana Craia

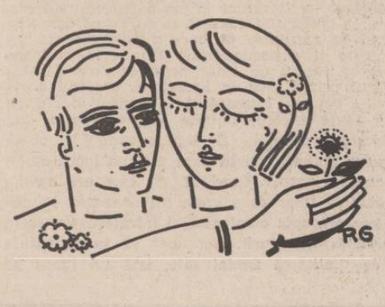

Solemnități finale. La sfîrșitul fiecărui an revista Luceafărul decernează premiile de debut. Laurențiu Fulga adresîndu-se tinerilor laureați. De la stînga la dreapta : Vasile Nicolescu, Nicolae Croitoru, apoi Nicolae Dragoș, Ion Hobana, Mihai Ungheanu, Teodor Balș.

Întîi de toate, etica scrisului

Ar trebui nostalgie? Ar trebui o postură oficială, ridicată sobru în picioare și încheiată la toți nasturii, care să spună vorbele de ocazie, arhicunoscute, trecînd dezinvolt peste greșeli și supralicitînd detalii? Ar trebui o mărturisire, o „Profesiune de credință"? Ar trebui „un cîntec încăpător..."? Ori o meditație plină de responsabilitate, împănată cu aduceri aminte și perspective? Iată, ce poate fi mai semnificativ — **în ce mă privește** — decît că într-o ocazie sărbătorească precum cea de față, începutul acestor rînduri este marcat de șerpuirea a cinci semne de întrebare? Și am început așa pentru că, vorba lui Manole (blagianul) — „n-am putut altfel...!"

Vreau, adică, să spun, că, dincolo de faptul de a fi scris cîtiva ani aici, dincolo de faptul că am fost premiat de **Luceafărul**, că, licean și apoi student fiind, i-am întîlnit pe Eugen Simion și Mihai Ungheanu prin care am ajuns să-mi uit poeziile și să mă apuc de gîtul acestui destin cumplit care este cel de comentator de literatură, dincolo de faptul că aici, la „Luceafărul", am ucenicit frenetic în dulcea (și înfricoșătoarea) sclavie a Cronicii, Recenziei și Eseului (trei ghilotine, una mai suflată cu aur ca alta), — dincolo de toate acestea, ceea ce a însemnat **esențial** pentru mine **Luceafărul** a fost — și a rămas — **semnul de întrebare.** Și, vă rog să mă credeți din toate cîștigurile, acesta este, pentru mine unul, — cel mai mare. „Să ne deslușim!", vorba Eroului.

Suspectați sau ironizați, negați sau atacați, făcînd greșeli sau excese de cumințenie, tinerii critici afirmați în ultimii 7—8 ani de **Luceafărul** sînt, orice s-ar spune, o **promoție** (nu vă legați de cuvînt, acceptați-i ca o „ipoteză de lucru") ; eu cred că altceva decît **Luceafărul** nu ne-a legat (minus unele relații de colegialitate studiantină) și nici acum — în ciuda multor aparențe — nu ne **unește** efectiv decît acest loc, deschis cu generozitate criticii. Dar, dacă din eseistica sclipitoare și esoterică a lui Dan Arsenie, dacă din apetența științifică a lui Mihai Coman, dacă din critica baroc-autospectaculară a lui Artur Silvestri, din cea fermă și elegantă a Doinei Uricariu, dacă din distincția scrisului lui Paul Dugneanu, din spiritul „malefic" al lui V. F. Mihăescu, din nonșalanța plină de talent a lui Dan Al. Condeescu și din căutările lui Costin Tuchilă și ale Sultanei Craia, — va **rămîne** ceva în critica românească, aceasta se datorește întîi de toate **Luceafărului.**

Rămînere echivalează (pînă la un punct) cu **carte** și în măsura în care fiecare din cei de mai sus (cărora li se adaugă și subsemnatul) va transfera cîștigurile spiritual-stilistice ale jurnalisticii între coperțile unor volume, menirea **Luceafărului** va afla, în acest domeniu, deplină acoperire. **Cărțile** te autonomizează, ele te ocrotesc și, chiar dacă te pot distruge, ele sînt, oricum, „călăul suprem". La acest gînd — salvator — eu am ajuns, aparent paradoxal, numai după aproape 100 de articole publicate aici. Ce înseamnă acest gînd 1) am înțeles astfel, că dulcea beție a puterii pe care ți-o generează practica jurnalisticii este o capcană, a cărei finalitate este sleirea, sterilitatea! 2) am înțeles că unele din erorile „celor mari", unele din cauzele și efectele „luptelor" lor se transferă automat asupra „celor ce vin pe urmă". Că numai creîndu-ți o autonomie (pe care tot cărțile ți-o oferă) poți evita neînțelegerile, fanatismul de orice fel și loviturile sub centură!; 3) am înțeles (o dată mai mult) că firea mea nu este una de „gladiator", de „street fighting man", ci una menită echilibrului evaluativ. Iar acesta nu se poate exersa decît pe zonele stabile, ale istoriei literare, în pacea sfîntă a clasicilor. Iată că și critica poate fi un act de autocunoaștere!; 4) am înțeles că **prezentul**, timpul prin excelență al jurnalisticii, poate sufoca în dinamica lui teribilă, dacă nu ai armură, dacă nu-i poți capta forța respiratorie și dacă nu-ți stăpînești și dozezi reacțiile. Și am înțeles că eu unul nu am astfel de calități!; 5) În sfîrșit, am înțeles că acest **prezent** copleșitor al jurnalisticii îți taie antenele față de trecut, față de valoarea stabilă, te îndepărtează, prin mirajele sale, de **cultură**. Ceea ce, la nici 30 de ani de viață, este moarte curată (spiritual vorbind)!

Și iată cum, la cinci semne de întrebare, am răspuns cu cinci semne de exclamare. Iar dacă am putut face acest lucru este numai datorită revistei **Luceafărul** ! După **zeci de articole**, recenzii, cronici și eseuri, m-am întors, singur, ceva mai „înțelepțit" de viață, în „mărginirea" mea, la clasici, la un **trecut** din care am plecat, poate prea repede, și la care la fel de repede m-am întors. Aceasta se cheamă **autolămurire** și cred că este cel mai mare cîștig pe care cei cîțiva ani de jurnalistică (și mai ales 1980) mi l-au oferit. Direct și indirect **Luceafărul** a însemnat pentru mine o **revelație a eticii scrisului.** Ceea ce este enorm ! O fi o doză de naivitate în toate cele de mai sus, dar totul e adevărat. Și dacă **e adevărat — este!**

Dan C. Mihăilescu

Dintre sute

dacă n-ar exista dimineţile acelea de iarnă şi dimineţile acelea de primăvară şi dimineţile acelea de vară şi dimineţile acelea de toamnă — anotimpurile trebuie numite în parte, pentru că tot mereu lumina lor loveşte în ferestrele mari, larg deschise ale redacţiei şi tot mereu este alta, uneori expresivă şi vie, alteori abstrasă şi calmă, şi tot mereu este EA, aceea care compune spaţiul ideal, o scenă gata iluminată, în care pătrunde, cînd cu curaj, revendicînd leonin şi trufaş dreptul la poezie, la reportaj sau la proză, cînd timid, sufocat, strivit de emoţie EL, debutantul, un băiat sau o fată care după ce au trecut pragul uşii, epuizaţi de efort fac paşii-următori doar chemaţi, doar strigaţi, invitaţi dinadins la mesele negre, acoperite cu sticlă, acolo unde se află redactorii. Şi... numele, şi prenumele, şi profesia, vîrsta, aţi mai publicat, da sau nu, şi staţi jos, şi paginile albe aşezate pe masă, şi liniştea aceea ca un zid ridicat peste lume, dincolo de care se pregăteşte sentinţa care ori il va sparge ori... Şi în acea întîmplare care zărită din Sirius sau din Marte poate părea o întîmplare omenească normală, în timp ce, jos, pe pămînt, ea vesteşte zămislirea probabilă a unui nou scriitor, aspirantul, neclintit pe marginea roşie a scaunului tapisat cu mătase, auzind doar bubuitul asurzitor al cordului în timpane, nu vede, nu poate să vadă, nu poate să observe şi să înţeleagă, satisfacţia uriaşă, suspinul, dezlegarea scriitorului-redactor la revista **Luceafărul**, omul vag cordial şi niciodată afabil, judecătorul plasat dincolo de prăpastia mesei acoperită cu sticlă şi care, în sfîrşit, întîlneşte literatura şi, în sfîrşit, îşi justifică în chipul cel mai înalt existenţa cotidiană în încăperile cu sertare şi telefoane ale redacţiei, mobilată astfel încît lumina să bată mereu pe cel care intră şi niciodată pe chipul redactorului: şi poate din motivul acesta certificatul de liberă trecere în literatură pare un act oficial şi solemn.

Sînt o mie de numere, o mie de zile de sîmbătă, o mie de apariţii săptămînale ale revistei **Luceafărul** (ciţi ani şi cîte anotimpuri !), de cînd serii complete, generaţii întregi de poeţi, prozatori, critici literari şi reporteri au pătruns în zona aceea scenică, de lumină, din spaţiul locativ al redacţiei, unde de-odată cu epoleţii de soldaţi ai condeiului, unora li s-a aşezat, în raniţa din spinare, şi bastonul de mareşal.

Şi nu vom uita niciodată întîmplarea aceea care putea să pară omenească. zărită de pe Sirius sau din Marte dar care jos, pe pămînt era un miracol pentru că se împlinea cu lumină şi anunţa **facerea.**

Sânziana Pop

DINCOLO DE FEREASTRĂ

Sîmbătă e zi de cules **Luceferii** de dimineaţă. Pentru cine stă în Giurgiului, ca mine, unde la chioşcul de ziare vin doar citeva exemplare şi se dau din mers, încă înainte de a fi puse în vinzare, e mai greu de prins un **Luceafăr** şi dacă se întîmplă să-mi scape vreunul, simbăta nu mi-e simbătă. Pentru că simbăta înseamnă de ani de zile **Luceafărul şi** deci întîlnirea mea cu toţi cei pe care-i ştiu, pe care i-am cunoscut de-a lungul timpului, de numele şi scrisul cărora m-am legat afectiv.

Uneori, cînd în noaptea de vineri spre simbătă rămîn să-mi dau porţia mea de nesomn scrisului, rog pe un pensionar vecin de bloc să-mi cumpere revista şi atunci **Luceafărul** îmi intră pe sub uşă odată cu simbăta. Şi cred că bucuria de a avea în mină o asemenea revistă o incearcă toţi, şi cei care scriu şi-şi pun semnătura în paginile ei şi cei care o citesc de ani şi ani, pasionaţi şi constanţi cititori ai paginilor de revistă.

Cu ani în urmă, în acelaşi anotimp al cireşelor. Dacă cineva m-ar întreba în ce zi a săptămînii a căzut ziua mea de nastere de acum 10 ani, i-aş răspunde că într-o zi de **Luceafăr.** Şi că noaptea visasem cireşi şi mi-era frică că nu cumva Fănuş Neagu, care-mi trimisese răspuns la „Poşta redacţiei" cu o săptămină în urmă, să nu se ţină de cuvint. Sase zile mi-am tot repetat în gînd răspunsul său despletind propoziţiile în cuvinte şi cuvintele în silabe: „Proză scrisă frumos, dar cu titlu pretenţios şi voit modern. Dar o vom publica. Cu alt titlu, bineînţeles". De ce mi-am amintit tocmai acum de toate astea? Poate pentru că nimeni nu-şi poate uita momentul debutului.

Drumul meu spre fosta redacţie a revistei **Luceafărul** de pe bulevardul Ana Ipătescu. Bătusem la uşa de la intrare. Cum puteam altfel? Fănuş Neagu înainta pe hol făcîndu-şi loc printre colaboratori, alunecînd ca într-un lan de rapiţă cu plicuri sub braţul drept şi sting, înarmat chiar pînă-n dinţi de plicuri albe, albastre, de toate mărimile, parcurgînd drumul dintre două uşi capitonate ca şi cum s-ar fi intors de la o vînătoare de raţe. Le-a pus pe birou, ţintind ca într-o vînătoare de raţe cu ochi în biroul său şi m-am prezentat ca la şcoală. Ştii să stai pe scaun? m-a întrebat. Dacă vei putea şi vei învăţa să stai pe scaun citeva ore de scris şi să tai jumătate, dacă e cazul, şi dacă simţi că nu mai poţi face altceva incît îţi vine să scrii pînă şi în podul palmei, atunci scrie. Cu condiţia să ai doi pumni de sare în buzunarul drept şi alţii de zahăr în cel sting pentru caii verzi de pe pereţi, pe care s-ar putea să-i descoperi noaptea, scriind. Am plecat, lăsîndu-i pe marginea biroului o pungă de cireşe pentru care mă urcasem într-un vişin, coborînd dintr-un nuc şi în urma mea cineva ochea cu simburii cireselor în plicurile de pe birou, ţintind ca într-o vînătoare de raţe cu ochi albi. Şi am simţit că mi-e dor să scriu.

Şi iată, acum, cînd mă dor degetele de amintiri şi se clatină în mine toate drumurile îmbătate de nuci şi de ceaţă, ridicînd dropiile grele de ploi pe cale de disparitie, pentru că nu mai sînt haturi, pun un umăr de dor într-o fîntînă descintată cu ciovirf. Şi scriind pe o buturugă injunghiată într-un apus de iulie am în faţă un ulcior în care cineva a pus la păstrat o mie de simbete şi de **Luceferi** ai dimineţii, serbind tinereţea şi amintirea tuturor scriitorilor şi tuturor oamenilor de bine care sînt legaţi de revistă. Şi mă gîndesc că mi-ar fi dor să mă întîlnesc cu unul dintre cei care semnează aici ca să-l pot crede dacă mi-ar spune :

— Astăzi m-am întîlnit în parcul de la „Atheneu" cu domnul Eminescu. Stătea pe o bancă şi citea **Luceafărul.**

Areta Şandru

SÎMBĂTA. O BIOGRAFIE

Oricite liniştitoare argumente îmi aduc nu pot îndepărta această senzaţie morală de impudoare (halal cazuistică !). Şi tot eu : naiv iezuitism al decenţei — asta, pudoarea. Tinereţea ta repudiind cîrjele biografice — şi toate cuvintele care stau să le spună. Că doar aşa iţi e vorba : despre fiinţă. O revistă pe care monotona ta biografie se sprijină. O revistă pe care o iubeşti (cum altfel ?). O revistă, într-un fel a ta. Aşadar, trăită. Marcîndu-şi ritmurile săptămînale. Bornă stabilă. Dincolo de orice fantezii şi suceli ale vieţii tale individuale, de oricite contrarieri ale vieţii tale comune Simbătă mereu aşteptată !

O biografie.

Sînt şaptesprezece ani de cînd luai primul, pentru tine, număr din Luceafărul. *(Şi pentru că despre fiinţă vorbeam : într-un Braşov înălţat suveran peste simţurile tale îndrăgostite. Înaltă vîrstă. Vagantă. Şi drumul spre liceul Meşotă. Cu chioşcul său de ziare. Cu bătrînelul care ţi-a conferit repede privilegiul de client permanent — şi cîtă nevoie aveai de asta ! Cum ai fi putut, altfel, intra în posesia rîvnitei reviste, atît de repede epuizîndu-se ? Chiar şi acum aducîndu-ţi aminte : detalii — de paginaţie, titluri, culori. Şi nume — unele ferm amintite, altele poate chiar acum deduse. Şi totuşi. Revista* Luceafărul *în banca ta de elev, acum şaptesprezece ani. De parcă şi acum ar fi acolo, într-o existentă paralelă, intangibilă, străină de capricii şi nedumerite coroziuni. Aurit vertij al memoriei tale.*

Cincisprezece ani de cînd, la „Poşta redacţiei". Ioanichie Olteanu (cum i-ai putea mulţumi ?) îţi deschidea, intîia oară, paginile unei reviste literare, publicîndu-ţi prima poezie şi însoţind-o cu generoase, măgulitoare vorbe.

Cinci ani de cînd aceeaşi revistă îţi acordă premiul anual pentru poezie. Prezidau festivitatea Marin Preda şi Laurenţiu Fulga. Benefică zi. Podoabă a memoriei tale.

Deci dătele, aşa lapidare cum sînt, ale unei biografii oarecare, de interes poate doar personal — şi totuşi, rostite acum cu impudoare. Dacă n-ar fi secreta certitudine că ele vorbesc mai puţin despre cel care le spune şi mai mult despre o revistă. Doar prin ce altceva o publicaţie ajunge reper statornic al unui om dacă nu prin cuprinderile sale, prin democratismul său lipsit de fătărnicii şi nelimitat decît de ceea ce nu cade în teritoriul, adeseori incert, al valorii. O revistă repudiind punerile la punct ex cathedra, mustratul cu degetul, didacticismele de tot felul.

O revistă adevărată. Vie — şi asta nu este aşa, o vorbă. O revistă devenită parte inalienabilă a unui om străin de intimitatea, de retortele redacţionale.

O revistă fără de care ţi-e greu. Pe care o iubeşti. Aşadar trăită. Că doar despre asta era vorba : despre fiinţă. Şi gratitudine. Deci tot fiinţă.

Simbătă mereu aşteptată.

Ştefan Ioanid

UN ALTFEL DE OLIMP

Întîlnirea mea cu Luceafărul *a avut loc demult, pe vremea cînd mi se spunea, mai în serios, mai în bătaie de joc „poeta şcolii", aveam vreo treisprezece ani şi mă străduiam să fiu cît se poate de studioasă, într-un sat îndepărtat, din Ardeal.*

Profesorul de română, om cu mare respect faţă de tot ceea ce însemna scris, mi-a adus, într-o zi, o revistă, „Ia-o mi-a spus, citeşte-o de cinci, de zece ori ; pînă pricepi bine de tot ce scrie acolo, apoi stăm de vorbă".

Am citit, am răscitit revista, şi ţin minte, am reţinut citeva nume : Sânziana Pop, Gica Iuteş. Mă interesau, în mod special, pentru că erau femei şi pentru că pe atunci credeam că acest paradis — scrisul — este hărăzit numai bărbaţilor. Ei semănau, în mintea mea, cu Iorga şi Eminescu, erau deştepţi, sclipitori, pluteau prea sus ca să-i poţi atinge cu ochiul tău comun de copil crescut pe crestele sterpe ale Apusenilor, printre oi şi capre, şi oameni săraci.

Am luat revista şi am urcat-o în podul casei, unde a şi rămas pînă în 1968 cînd am venit în Bucureşti şi, fără să-i cunosc pe „zeii scrisului", am urcat la mansarda din strada Ana Ipătescu nr. 15 unde era sediul revistei.

Am convingerea că pentru un tînăr crescut la oraş, a urca nişte etaje spre o redacţie oarecare nu este decît un gest normal — urci două, trei, cinci etaje şi gata! Mie mi s-a părut că urc Olimpul. Fiecare pas era un război cu împotrivirea din mine : ce caut, pe cine caut, de ce am venit aici ?

Habar nu au mulţi tineri crescuţi la oraş, cu cît respect, aproape jenant de umilitor, privim noi, ţăranii, redacţia şi redactorii ei.

Cînd am apăsat clanţa unei uşi tremuram din toate încheieturile. Sânziana Pop era singură în birou. I-am spus cine sînt şi am asigurat-o cu lacrimi în ochi, că n-am venit să rog pe nimeni să mă publice ; venisem doar să văd cu ochii mei redacţia revistei şi scriitorii care-mi tulburaseră multe zile şi nopţi cu talentul şi harul lor literar. Dacă în clipa aceea Sânziana Pop ar fi fost obosită, nervoasă, plictisită, viaţa mea ar fi luat alt curs ; aş fi coborît uşurată etajele, mi-aş fi repetat de un milion de ori că zeii nu sînt decît nişte oameni şi că nu se face să mai ţin revista ascunsă în podul casei, în speranţa că odată, mă voi număra şi eu printre cei care au publicat acolo. Dar Sânziana Pop m-a luat de mînă şi m-a dus prin toate birourile. Aşa i-am cunoscut pe Gica Iuteş, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Cezar Baltag. Mi s-a explicat ce înseamnă o redacţie, cum se scoate o revistă cum apare o carte. De atunci, a început colaborarea mea la revistă. Şi tot de atunci a început prietenia mea cu tinerii şi inimoşii redactori ai Luceafărului. *Datorez revistei scrisul meu. Şi dacă cineva m-ar vedea urcînd, e drept, foarte rar, etajele spre redacţia revistei, ar putea lesne desluşi că sfiala din 1968 nu m-a părăsit. Nu, nu este „o poză de martir al scrisului". Am convingerea că toţi trebuie să-i purtăm revistei care ne-a lansat şi format ca scriitori respectul pe care îl are ţăranul nostru faţă de cuvîntul scris : ia ziarul în mînă, îl atinge cu virful degetelor, îl netezeşte cu palma, apoi se cufundă, treptat, în lectură. Cînd a terminat cele patru, ori mai multe pagini ai impresia că abia a coborît din Olimp.*

Letiţia Vladislav

CUM SE DESCHIDE NOAPTEA DE SCRIS

toate minunile verii se dărîmaseră şi toamna teroriza oraşul cu alice de ploaie. Pe o asemenea vreme de obicei am mai mult curaj, ba chiar am o disponibilitate pentru tot felul de gesturi ciudate, inexplicabile, şi unul dintre ele, făcut spre sfîrşitul lui octombrie, avea să facă din mine un începător spînzurat de un semn de întrebare. Aveam în buzunar un articol despre care mi se spusese că ar fi prea lung şi nu s-ar fi încadrat în tematica revistei la care lucram. Era un text despre un om şi nişte mere. Am cărat plicul prin lungul tunel pardosit cu linoleum şi unde, în locul unui paznic, m-a întîmpinat o femeie cu mers legănat, zîmbind pînă şi-n pauzele dintre cuvinte. Mi-a pus două-trei întrebări şi, cu gestul unei ţărănci care-i arată unui copil locul în care să-şi lase cărţile de şcoală, mi-a arătat un birou pustiu, acoperit de un cristal ciobit sub care zîmbea dintr-o fotografie un puşti cu păr lung şi auriu. Am lăsat plicul pe încredere. În fond, dacă nu ai încredere în cuvintele unei femei de serviciu, o pierzi în curînd şi pe cea în teoria lui Einstein care şi aşa e greu de înţeles. Peste o săptămînă am primit un telefon. De la celălalt capăt al firului venea un potop de cuvinte frumoase, de îndemnuri în genul celui cu învăţaţi, învăţaţi, învăţaţi care atunci sunau scrie, scrie, scrie. Fiind ardelean, eu cred pe toată lumea şi nu sînt capabil să-mi imaginez că un om şi-ar putea pierde vremea ca să-ţi spună una şi să creadă alta. Deci tot pe încredere. Am mai scris un text şi l-am dat Sânzianei Pop care poartă cea mai mare parte din vina de a crede în reportaj şi de a mă fi convins că merită scris.

După ce-am publicat două sau trei reportaje, în loc să devin mai sigur, descopeream nu cum se scrie, ci cum nu merită să scriu şi mă întrebam singur, ei, şi ce dacă ai publicat două texte în Luceafărul ? *În locul unui răspuns, textele continuau să apară, uneori cu alte titluri (bunăoară unul se numea* Respectaţi mersul corăbiilor *şi a apărut cu titlul* Oameni şi locuri) *ca în iarna următoare să mă trezesc chemat pentru a primi premiul revistei. În seara aceea au participat la festivităţi o sumedenie de personalităţi ale vieţii literare. Am citit lamentabil (ca întotdeauna) un fragment, am primit diploma şi am ciocnit o cupă de şampanie. În înghesuiala acelei săli m-am trezit faţă în faţă cu Marin Preda. A întins cupa şi mi-a zis noroc, mon chèr, a gustat, mi-a spus ceva care începea cu ai grijă, s-a apropiat cineva, Marin Preda mi-a strîns mîna şi a plecat. Şi ce dacă am primit premiul revistei* Luceafărul ? *Dacă nu aflu cum se scrie, tot degeaba. Şi de atunci, de fiecare dată cînd am avut sentimentul că am ratat un text îmi venea să-mi spun, mă, tu degeaba ai luat premiul şi tot degeaba ai dat mîna cu Marin Preda, nu-ţi foloseşte la nimic. Uneori am impresia că sînt foarte aproape de răspuns, alteori mă îngrozeşte gîndul că nu voi afla niciodată ceea ce caut şi că mai sînt vinovat şi de citeva secunde irosite din viaţa unui mare scriitor. Poate că rolul unei reviste este şi acela de a da unui scriitor prilejul de a-şi pune întrebări şi de a căuta răspunsuri.*

preajma Palatului Mogoşoaia o făceau mai puţin siciitoare decît în capitala bîruită de asfaltul încins şi înghesuiala din autobuze. „Monşer, vă prezint un tînăr prozator, scrie extraordinar!" Entuziasmul nereţinut mi-a dat sentimentul pe care l-ar resimţi un înfirm împins în braţele unui antrenor exigent: „Ia-l în primire, aleargă ca un pur sînge..." Şi, totuşi, maestrul pe care vitrina nu-l dădea gata cu una cu două, îmi zîmbi cu faţa potopită de soare. De fapt era imposibil să ştii dacă chipul său împrumutase strălucirea astrului ori pur şi simplu era lumina sa proprie, lăuntrică. În dosul ochelarilor cu rama groasă sclipiri umede îi însufleţeau privirile iar zîmbetul acela larg, ca o pînză de corăbie umblată de briză, învăluit în mister, un amestec de ironie preventivă şi mărinimoasă dragoste, înflorit pe amintiri grele, neştiute, ţinea timpul în frîu, oprindu-l din sălbăteca lui nestatornicie. „Ehei, tinere, nici nu ştii ce te aşteaptă... ehei, mai ai de luptat, ehei... Să nu uiţi să-ţi păstrezi puritatea că se duce totul dracului." Pe vremea aceea puritatea era cea mai însemnată avere pe care o dobindisem şi pe care încercasem s-o ripisesc într-o singură noapte ca să scap de migrenele cumplite ale dezamăgirilor de tot felul. Despre scris nu ştiam prea mare lucru, de-abia isprăvisem cinci, şase schiţe la care lucrasem anevoie. Frecventam însă cu o zănatică voluptate cercurile scriitoriceşti risipnd „inter pocula" banii trimişi de mama care vroia să mă ştie la patru ace. Eram căsăpit de personalitatea lor, dar în acelaşi timp interesat să pătrund prin ei în viaţa literară adevărată. Am stat ceasuri întregi, săptămîni, în preajma lor, plătindule tribut un inceput de ordine în dragostea mea pentru viaţă, şi o extraordinară credinţă în puritate. Încuviinţau exaltarea mea, recunoscîndu-o în propria lor viaţă de altădată, o salutau cu o simpatie convenţională dar nu mai mult. O lincezeală a autenticului fiinţei lor, a purităţii cu care începuseră, ca şi mine, bătălia cu slovele, se făcuse părtaşă la confortul lor abstract, lenei de a simţi, de a se recunoaşte. Îi descoperisem tîrziu egoişti, interesaţi mai puţin de o carte mare decît de o petrecere cu lăutari. Aflasem tîrziu că între operă şi autor care e doar intenţionalitate, există o diferenţă ca între o oală de tuci şi un vas de Iena. „Dacă-ţi pierzi puritatea, se duce totul dracului..." Sânziana Pop a intervenit la timp. Eram complet răvăşit şi uram îngrozitor scriitorimea. Nimeni nu se sinchisea de mine. Nu publicasem nici un rînd. Într-o zi, m-a luat de mînă şi m-a dus la **Luceafărul** prezentîndu-mă cu entuziasmul ei

extraordinar. Peste citeva luni aveam să debutez cu o schiţă însoţită de o recomandare călduroasă a criticului Nicolae Ciobanu. Debutul meu însemna o dublă victorie: primul pas în viaţa literară şi o replică la adresa intransigenţei lui Geo Dumitrescu care mă declarase inapt pentru scris. Au urmat la scurt timp alte publicaţii. Textele prezentate au fost primite de fiecare dată fără rezerve, cu interes aş spune. Era uluitor! Mă simţeam de-a dreptul răsfăţat. Peste citeva luni aveam să fiu propus pentru premiul revistei. Bătusem şi alte redacţii, mi se pierdeau textele, mi se recomanda să revin peste o săptămînă, o lună, un an, întîlneam zîmbete stereotipe ori atitudini rigide şi imobile, redactorii mi se păreau înşurubaţi în sarcini de rutină. Nu mă băga nimeni în seamă, pentru că n-aveam un nume. „Lasă-te băiete de introspecţie, imi recomandau cei mai generoşi, literatura asta statică nu-i bună de nimic, claroburcurile, gustă-le în odaia dumitale de filde." **Luceafărul** a fost mai receptiv la „subiectivismul" meu. Se mai vorbea de cenzură încă dar niciodată nu mi s-a tăiat un rînd, niciodată nu mi s-a spus, vino cu alt text, ăsta nu merge. Nicolae Velea, Gheorghe Suciu ori Sânziana Pop nu s-au arătat niciodată circumspecţi în faţă varietăţii formulelor stilistice pe care le propunem. O proză de actualitate poate sta la fel de bine lîngă una a cărei acţiune se petrece cu o sută de ani în urmă, cu un mileniu, sau e proiectată într-un viitor nedeterminat. Esenţa umană, orice s-ar spune n-a suferit schimbări de structură, aşa cum s-a intîmplat cu arhitectura, ştiinţa. Sentimentul iubirii, plăcerea de a minca, de a asculta muzică, de a contempla natura are ceva constant şi unitar, în afara timpului, doar valorile conotative ale exigenţei ori sensibilităţii noastre au suferit transformări. Un măr de pe vremea lui Alexandru cel Bun trebuie să fi avut acelaşi gust cu unul din secolul XX. Divagaţia a fost întrucîtva ostentativă şi ea vizează prejudecata editorială a constituirii unor cărţi unitare, lucru pozitiv dar nu peremptoriu, nu singurul demn de a fi salutat. Opinii asemănătoare au fost adesea înserate în paginile revistelor literare, dar efectele au întîrziat să apară. Important în literatură mi se pare comunicarea, captarea cititorului, legarea sa cu un cordon ombilical de realitatea pe care o intuieşte sau nu dar care îi e necunoscută. Prin orice mijloace literare. Pentru un tînăr prozator care de-abia a făcut primii paşi în literatură, creditul acordat de revista **Luceafărul** în sensul publicării unor texte a căror unitate derivă tocmai din judecata expunerii, de fapt o simplă şi poate firească opţiune, mi se pare a fi un lucru demn de luat în seamă. Creditul de care are nevoie prozatorul tînăr care vrea, nu neapărat să demoleze precepte omologate şi intrate definitiv în conştiinţa literaturii, ci doar să se constituie în esenţialitatea fiinţei sale, iată un lucru pe care **Luceafărul** l-a acordat cu prisosinţă. Nu ştiu cîtă nevoie de unitate are cititorul modern **(în sensul convenţional al cuvîntului)** dar ştiu cîtă nevoie are de o literatură bună. Asta încerc să fac. Ştiu că voi avea al naibii de mult de luptat şi mai ştiu, Marin Preda, că această luptă va da sens existenţei mele, lucru pe care-l ştiai atît de bine dar pe care nu l-ai mărturisit. Şi apoi puritatea, voi ţine cu dinţii de ea, chiar dacă nu va fi o garanţie a reuşitei mele literare.

Dorin Măran

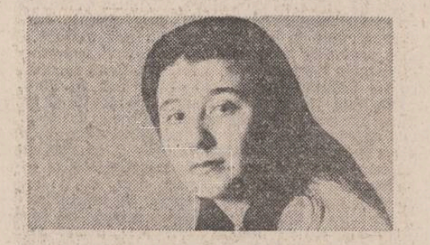

ÎNTR-O SEARĂ DE TOAMNĂ

Îmi amintesc acum că la toate sărbătorile şi aniversările din copilărie, îmi alegeam locul cel mai retras, cel mai modest şi mai puţin bătător la ochi, undeva în penumbră; nu-mi plăcea de loc să ies în evidenţă şi să mă agit, iar sărbătoritului, credeam că-i pot dovedi prietenia mea cea adevărată în toate celelalte zile obişnuite ale anului, nu neapărat atunci cînd era felicitat şi copleşit cu cadouri şi toasturi emoţionante de toţi ceilalţi. De acest lucru mi-am amintit cu nostalgie cînd mi-am luat inima în dinţi, incercînd să scriu aceste rînduri, cînd vai, ştiu prea bine, înşirate în cuvinte, povestite, întîmplările care vor urma, îşi vor pierde atît de mult din aureola aceea nedecisă, ciudată şi fermecătoare, care-mi place atît de mult şi despre care pot să spun cu mîna pe inimă, fără să exagerez de loc, a însemnat în viaţa mea ceva, şi spun asta nu numai într-o tabletă de număr aniversar.

Publicasem, la opt ani după debutul meu literar, prima poezie în **„Luceafărul"**, ţin minte că era o poezie la care ţineam în mod deosebit şi datorită faptului că îmi adusese premii numeroase la fel de fel de concursuri şi festivaluri, lucru care pe atunci, ca orice fapt public şi festiv, mă incinta foarte. În toamna aceea, Nicolae Dragoş mi-a propus să citesc versuri într-o întîlnire de cenaclu pentru care ştiu că mi-am dactilografiat o mulţime de poezii, le-am rupt, am scris altele, le-am dactilografiat iar, şi tot aşa, într-o nedecidere chinuitoare, optind pînă la urmă pentru poezii cît mai vechi, tot doldora de premii adolescentine, complet neîncrezătoare în ce scrisesem mai nou şi nu avea gînd nici unui festival, complet derutată şi îmbrăcată în rochia cea mai frumoasă şi mai plină de dantele pe care o aveam. De altfel, simţeam că sînt încurajată de redacţie, că toţi sînt binevoitori cu mine şi că totul va merge strună, voi avea succesul pe care mi-l doream atît de mult! Cu o zi înainte fusesem întîia oară în redacţie, îl cunoscusem pe Ion Gheorghe — pentru a cărui poezie aveam o adevărată predilecţie încă din liceu — care atunci cînd mă prezentasem în biroul secţiei de poezie, se adresase colegului său cam aşa: „Vezi, domnule Munteanu, ea e Cleopatra Lorinţiu de care ţi-am vorbit. Foarte talentată. Ţi-am arătat-o în placheta aceea de la **Bistriţa**". Mi-am citit în seara aceea de toamnă poeziile, cu cel mai poetic glas, într-un cenaclu eterogen, simţind cu fiecare poezie care trece că pierd teren, ca-ntr-o bătălie petrecută într-o zi nefastă. Au urmat discuţiile. Se spuneau fel de fel de lucruri care aveau mai multă sau mai puţină legătură cu ce citisem eu acolo. Era evident însă, că se simţea nevoia unei opinii decise, o concluzie sau cam aşa ceva. Cînd a început să vorbească Aurel-Dragoş Munteanu, m-am bucurat teribil. Eram sigură acum că totul se va sfîrşi cu bine, doar îi spusese Ion Gheorghe cu o zi înainte cît de talentată sînt, nu? După primele cuvinte am început să simt că-mi fuge pămîntul de sub picioare. O voce metalică, aspră, neîndurătoare, declara, nici mai mult nici mai puţin, că sînt facilă, terorizată de manuale şcolare şi că la mine cuvintele încă nu s-au trezit la starea de poezie. (Eu, care luasem toate premiile posibile şi eram proaspăt bacalaureată cu 10!) Stăteam în holul Casei Scriitorilor, unde avea loc şedinţa de cenaclu, şi-mi doream să se prăbuşească tavanul peste mine, să se întîmple ceva, orice, să devin invizibilă, numai să nu trebuiască să ridic ochii şi să-mi întîlnesc privirea cu privirile celorlalţi. Abia dacă mai auzeam glasul criticului, la fel de metalic, spunînd că n-are încredere în nimic din tot ce-am scris, decît în semnătura mea, sigură, înşirată sub poeme cu litere rotunjite — scrisul meu de ceremonie! —. Nu mai ştiu bine ce s-a mai întîmplat; noii mei colegi de facultate au plecat jenaţi, prietenii m-au ocolit, m-am dus şi eu acasă, consumîndu-mi drama pe străzi lăturalnice, dar promiţîndu-mi în gînd că voi demonstra eu, că nu e adevărat nimic, nimic, că eu sînt...

Au trecut cîţiva ani, ani în care am învăţat să nu-mi mai doresc nici premii, nici succes, nici avalanşe de cuvinte binevoitoare, nici măcar să mai „demonstrez" ceva. În **Luceafărul** am publicat cele mai iubite poezii ale mele. Treptat, am început să descopăr lumi noi, alte spaţii literare, alte realităţi culturale, poeţi şi curente. Asa am scris despre Sylvia Plath, Frank O'Hara, Hart Crane, Maurice Blanchot, Jean-Guichard Meili, Guy Rachet, Chikamatsu Monzaemon şi alţii şi alţii, răscolind prin cărţi şi reviste îndrumată şi încurajată de acel: „să vedem, să-ncercăm", de fiecare dată cînd e vorba de o idee nouă. În împrejurări legate de **Luceafărul** am cunoscut scriitori pe care-i admir: Ion Lăncrănjan, Ion Gheorghe, Ion Caraion, Ioan Alexandru, Grigore Hagiu. Cînd îmi amintesc cenaclul din seara aceea de toamnă, disperarea mea de adolescent rîzgîiat, înnecată-n dantele albe şi ambiţii, neconsolată nici măcar de strigătul din public al lui Gheorghe Pituţ „E o poetă!", simt că toate aceste întîmplări şi multe, multe altele brodate pe marginea lor, au înţelesul lor tainic, poate chiar ciudat, de atunci, de cînd Ion Gheorghe a spus că vin, că mă apropii, de undeva din nord, cu munţii mei, cu satele ardelene, cu braţii şi apele foarte iuţi. Astăzi, la o aniversare, mi-ar fi plăcut să stau în colţul meu preferat, dar vreau să trec peste sfiala mea obişnuită şi să mă bucur cu voce tare că revista **Luceafărul** publică tineri scriitori, că îi sprijină şi îi încurajează, cred că nu e puţin lucru. În rest, prefer să-i dovedesc sărbătoritului, adică **Luceafărului** prietenia mea cea mai adevărată în toate celelalte zile, în zilele obişnuite ale anului.

Cleopatra Lorinţiu

Muzică şi poezie. Un moment folk la cenaclul revistei „Luceafărul". În primul plan : Eugen Barbu, Nicolae Dragoş şi Mihai Ungheanu

O DUBLĂ VICTORIE

Cu anii m-am apropiat de revistă, am cunoscut şi lumea scriitorilor prin acel binoclu care purifică datorită distanţei, am renunţat la publicistică, ca după o zi să scriu iar, am blestemat reportajul ca peste o săptămînă să mai încerc încă unul ca să descopăr acelaşi lucru, că aşa nu se scrie şi, mihnit pentru eşec, să-mi spun, măi băiete, tu degeaba ai dat mîna cu Marin Preda. Cu propoziţia asta mă bîciuiesc mai tare decît cu o sută de observaţii pe text şi cu ea îmi deschid fiecare noapte de scris. Şi după ce în Luceafărul *îmi mai apare un text am sentimentul că încă n-am găsit nici un răspuns, dar că redacţia l-a publicat pe bază de încredere şi că, fără ea, o revistă literară care îşi propune să lanseze tineri scriitori e moartă încă înainte de-a apare.*

Cornel Nistorescu

Sînt cîţiva ani buni de cînd amintirea unei fulgurante şi aparent neinsemnate întîlniri cu Marin Preda avea să se instaleze definitiv în conştiinţa mea literară. Întîlnirea mi-a fost prilejuită de Sânziana Pop, într-o vară pe care umbrarele din

de catarge...

CETATEA DE SCAUN A TINERILOR SCRIITORI

Scriitorul Marin Preda prezent la ultima ședință de cenaclu pe 1976, ședință de decernarea premiilor. De la stînga la dreapta : Mihai Ungheanu, apoi Nicolae Dragoș, Nicolae Ciobanu, Teodor Balș.

Nu Bucureștiul m-a făcut să scriu. Asta o datorez literaturii, puterii sale atotcuprinzătoare. În stăpînirea literaturii intrasem cu mult înainte de a veni în București și mă dădusem legat fără măcar să am vreo nădejde. Dar Bucureștiul m-a făcut să mă întîlnesc cu revistele literare, cu scriitorii — împrejurare fără de care scrisul mi se pare a fi doar un moft. De fapt mă întîlnisem mai întîi cu atmosfera literară pe care revistele o întrețineau între colegii mei de generație. A fost așadar mai întîi întîlnirea cu Mircea Constantinescu, Eugen Chirovici, Ileana Roman, George Tărnea, Ion Nicolescu, Dumitru Dinulescu, Paul Cornel Chitic, Raul Brumaru, au fost interminabilele discuții literare și nu numai ceea ce scriam fiecare din noi, dar și ceea ce trăiam împreună. Abia după o vreme m-am gîndit că aș putea să duc la o revistă ceea ce scriam și am făcut-o în cele din urmă, dar nu fără să fi stat îndelung la îndoială. Am tras și un folos din cele cîteva săptămîni de ezitări, și anume acela că, într-una din zile, mi-am cumpărat o pălărie. Asta însemna că, în sinea mea, hotărîsem să termin cu adolescența și să devin om serios. Pălăria trebuia să fie semnul că evenimentul s-a și petrecut. De fapt nu aveam încă douăzeci de ani și pălăria nu mi-a fost de un prea mare ajutor: din adolescență am ieșit ceva mai tîrziu, iar serios nu știu nici astăzi dacă am devenit... În sfîrșit, mi-am luat inima în dinți și, prima revistă la care am îndrăznit să apar — cu pălăria pe cap și cu cîteva foi de hîrtie în mînă —, a fost **Luceafărul.** Așa ceva nu se uită. Bineînțeles că n-am nimerit în orele de redacție și am venit a doua oară, fără să-mi fi pierdut ceva din respect...

Primul scriitor în carne și oase pe care mi-am oprit ochii a fost Sănziana Pop (Sau e mai bine

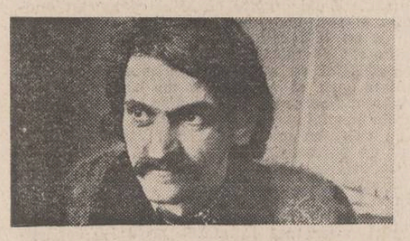

să spun că primul scriitor care și-a oprit ochii pe mine a fost Sănziana Pop ?). Așa se explică de ce, multă vreme, literatura română mi-am închipuit-o a fi frumoasă, blondă, senzațională de tînără și sentimentală, entuziastă ca o ploaie de vară... Ce vremuri nemaipomenite erau acelea în care apăream la **Luceafărul** cu cîteva foi de hîrtie scrise și Sănziana Pop încerca să mă convingă că sînt extraordinar de talentat, deși eu unul nu aveam nici o îndoială ! Acum, judecînd retrospectiv, îmi cîntăresc talentul după perechile de pantofi toți pe culoarele **Luceafărului,** pînă cînd Romulus Vulpescu m-a publicat în **Tomis** fără să mă fi văzut vreodată în fața ochilor și fără să știe chiar, că sînt debutant... Sînt și acum convins totuși că, dacă ar fi fost după Sănziana Pop, n-ar fi apărut nici un număr din **Luceafărul** fără vreuna din scrierile mele ; dar mai erau acolo și Gica Iuteș, și toți ceilalți — mai ales Eugen Barbu pe care îl vedeam prezidînd cenaclul Labiș de undeva din înghesuiala de la intrarea în sală, care îți dădea prilejul să vezi, dar nu și pe acela să auzi ceva...

Și după ce am fost publicat în **Gazeta literară, Luceafărul** a rămas pentru mine aceeași dragoste constantă. Ceea ce am reușit totuși, a fost să citesc și eu în cenaclul Labiș, într-o seară pe care iarăși n-o s-o uit și în care, nu știu cum se face, dar Eugen Barbu lipsea. De data aceea Sănziana Pop a declarat în fața tuturor că sînt extrem de talentat, ceea ce era un act de curaj cu un auditoriu atît de lipsit de duhul blîndeții ca acela. Împotriva îndoielilor exprimate atunci, n-am dat înapoi — dovadă că în literatură părerea majorității nu este cea mai importantă ...

Ce datorez acelei epoci, Sânzianei Pop, lui Sami Damian de la **Gazeta literară** care mă primeau cercetîndu-mă atenți, de parcă ar fi încercat să-și dea seama ce zace sub pălăria aceea pe care o purtam cu încăpățînare? Mă îngrozesc acum, cînd mă gîndesc ce s-ar fi întîmplat dacă cineva mi-ar fi ris atunci în nas — fie din cauza pălăriei, fie a scrierilor mele... Poate că viața mea ar fi urmat cu totul altă cale și astăzi le-aș fi fost la fel de recunoscător că mi-au deschis ochii la timp? E foarte posibil...

Am publicat, în sfîrșit, în **Luceafărul,** abia datorită lui Ștefan Bănulescu față de care aveam un prea mare respect ca să nu încerc și eu să scriu așa cum revista teoretiza pe atunci... Dar, a scrie și a publica, nu este același lucru cu a scrie și a fi băgat în seamă. După ce m-a ignorat călduros și încurajator atîta vreme — ceea ce cred că meritam ! —, tot revista **Luceafărul** a fost aceea care m-a „descoperit" după a doua carte publicată și acesta a fost în fond adevăratul meu debut literar, momentul în care am simțit că sînt pe cale să devin scriitor. Acesta a fost sentimentul pe care Mihai Ungheanu și Nicolae Dragoș m-au făcut să-l trăiesc acordîndu-mi încrederea lor — atenție fără de care nu-ți rămîne să te simți în literatură altfel decît ca un veșnic intrus.

Nu cred să existe scriitor format în ultimele decenii care să nu datoreze ceva revistei **Luceafărul** — dacă nu mai mult, apoi măcar aspirația spre această cetate de scaun a tinerilor scriitori. A fi prezent în paginile **Luceafărului** înseamnă a avea o confirmare fără de care este aproape o aventură să continui pe cont propriu. În orice caz, ceea ce am înțeles temeinic făcînd atîția ani curte literaturii pe culoarele revistei **Luceafărul,** a fost faptul că ceea ce am scris pînă acum este doar promisiunea a ceea ce o să scriu de aici înainte, sentiment pe care, dacă o revistă literară știe să-l trezească colaboratorilor săi, apoi înseamnă că își face cu prisosință datoria.

Nicolae Mateescu

ÎMPĂRATUL SCRISORILOR

Cer îngăduința să fiu sentimental vreme de cîteva fraze, atît cît durează această însemnări.

Totodată aș cere zeiței inspiratoare, dacă aș ști că mă ascultă, să-mi înflăcăreze verbul cu care-l evoc pe Geo Dumitrescu. El, divinitatea severă și tandră a adolescenței mele de la care primeam semne magice nu altfel, ci scrise cu cerneală tipografică într-un chenar numit „Poșta redacției", o divinitate care-și zicea laic, muntenește, ne-sacerdotal — cînd „Index", cînd „Poștașul". Într-o epocă a disensiunilor și măcinărilor de tot felul, a intereselor mari și mici, a aranjamentelor suverane, am avut prilejul să trăiesc un basm gingaș și curat :

Să ai cincisprezece-șaisprezece ani, elev pierdut în vreo depărtare neinsemnată, într-o bună zi să observi cu uimire că ți-a înflorit un fel de nou organ, organul liric, organul cuvintelor a cărui prezență se manifestă prin aceea că, zi de zi, așterni pe hîrtie cuvinte potrivite într-un gest firesc și imperios necesar ca și faptul de a respira, să nu ai habar dacă noul mod de a exista este o boală, este un viciu sau este un dar, să nu ai habar ce cale să urmezi, nimeni dintre cei din jur, oameni cu munci foarte clare și practice, să nu te poată ajuta și în momentul acela brusc să descoperi Doctorul, să descoperi Învățătorul, să-l descoperi pe Geo Dumitrescu.

Înfrigurat, cu nesfîrșite precauții, cu religiozitate, să pregătești o lună încheiată plicul către El și apoi încă o lună încheiată să aștepți Răspunsul, în fiecare săptămînă la chioșcul de ziare să cumperi revista, viața ta între două numere să nu conteze, să fie o pauză, un gol, o aminare pînă în clipa cînd în fine îți între degetele tremurătoare gazeta bucureșteană, vezi acolo numele tău și te aprinzi, flamă intensă — ce ritual îmbibat în puritate !

Și Geo Dumitrescu să te ia pe aripa lui unde supraviețuiesc toate vietățile poetice, să te supună la un travaliu dur, dar nu de artist ci de artizan, de meșteșugar, ca și cum te-ar pune să croiești mereu și mereu o pereche de pantofi banali mereu și mereu aceeași bonă pereche de pantofi, pînă cînd, în cazul fericit al unui ucenic ales, **banala pereche de pantofi** se transformă subit într-o pereche de **pantofi fermecați, pantofi inefabili, pantofi zburători** (sau drumul indescriptibil de la **construcția verbală cuminte, ordinară,** pînă la **poemul animat de sufluI vizionar**). Să iei acolo, la atelierul lui Geo Dumitrescu lecții sui generis de estetică, așa încît, mai tîrziu, cînd deschizi o carte, „Poetica" lui Croce, de pildă, și citești despre „adîncimea ultimă a sufletului poetului" despre „poeți care mult timp conviețuiesc cu un fals, prezentîndu-l ca autentic celorlalți și lumii literare, pentru ca apoi să-și dea seama de iluzia în mrejele căreia erau prinși și să izgonească intrusul ; despre ceea ce nu se poate preda, spontaneitatea și libertatea „geniului", despre „discipolul infidel", „foarte fidelul discipol infidel" care are „ceva propriu de sous singurul demn de maestrul său, care cu forța sa vrea să pună în mișcare forțe noi și nu să favorizeze inerția", — deci cînd citești toate acestea, constați că le știai de mult, de la Atelier, dar nu explicit, ci implicit, dar nu din afară, ci

dinăuntru, idei dobîndite prin exercițiu, idei trăite, ajunse prin exercițiu starea lăuntrică definitorie...

Și să se creeze un tip ideal de relații literare între tine și El, împăratul scrisorilor, relații în care nu contează persoana, simpatiile ori idiosincrasiile. ci doar pagina scrisă, și să-ți dai seama că pentru a publica o poezioară la Atelier funcționează numai și numai un criteriu, să nu zicem valoarea, termenul ar fi prețios, să zicem bruma de talent, detectată sigur de bunul său gust mult încercat, și acest climat de corectitudine deplină să te modeleze în bine. Să ajungi tu însuți autor de carte (de cărți) și să nu-l fi întîlnit niciodată pe Geo Dumitrescu și să-ți fie teamă să dai ochii cu el, teamă că, văzîndu-l, se va rupe vraja, teamă că întîlnirea va fi palidă, în chip fatal, orice ai spune atunci va fi mai puțin decît sentimentele care le nutrești față de el. Să ajungi, așadar, tu însuți autor de carte, de cărți, și să înțelegi că omul acesta pe care ei, da, nu l-ai întîlnit niciodată, a rămas întipărit ca o pecete de foc în ființa ta — Tu, ucenicule, ești tu însuți, dar ești și o amintire despre Geo Dumitrescu ! Acesta este basmul suav, acesta este frageda minune pe care le-am trăit. A fost vorba aici despre concordie. Despre speranță. Despre încredere. Despre generozitate. Și despre fructele lor. Repet : într-o epocă a disensiunilor și măcinărilor de tot felul, a aranjamentelor suverane se petrece basmul. Geo Dumitrescu a întreprins, întreprinde, o muncă teribilă, migăloasă, fără satisfacții rapide, fără confirmări imediate, un fel de a inventa petecul de pămînt pentru un fir de iarbă răsărit în gol, un fel de a ciopli o statuie dintr-un abur, un fel de-a ghici magnifica pădure viitoare într-un biet tufiș, Geo Dumitrescu acolo, în continentul său de plicuri, a întreprins, întreprinde o trudă sisifică însuflețit de gîndul că poate vreuneia dintre pietrele pe care le tot poartă pe umeri îi vor crește niște binecuvîntate aripi cerești. Ca poet sînt născut din mine însumi, dar sînt și efectul generozității unor scriitori. Fără generozitate, nu știu cum aș fi fost și dacă aș fi fost. Nu știu nici dacă garoafele ar mai fi roșii, nici dacă riurile ar mai curge și nu cumva ar împietri. Nădăjduiesc că generozitatea este transmisibilă. Nădăjduiesc că eu însumi m-am contaminat de generozitatea lui Geo Dumitrescu. Nădăjduiesc de asemenea să nu fiu decît o casetă provizorie, un popas al acelei generozități în drumul ei către altul, către următorul, în drumul ei fără sfîrșit. Este exact ca și cum Iosif Vulcan ar fi scăpărat dintr-un amnar atunci și în mod miraculos scînteia aceea s-ar fi prelungit în literatura română pînă azi și pînă peste un secol și-n vecii vecilor.

Gabriel Chifu

CONFRUNTAREA REPERELOR

O revistă este, pînă la urmă, o instituție a culturii naționale. Nu doar sub formă administrativ-birocratică, ci, în sensul profund al termenului, o componentă care asigură circuitul cultural al ideilor și atitudinilor între creator și public, o formă care organizează creația și difuzarea socială a valorilor. Operele încheiate, finite, sînt expresia concentrată a creației. Dar viața culturală a unei societăți este asigurată de publicațiile care mij-

locesc metabolismul concret, viu, al unui moment cultural.

Revista **Luceafărul** este o prezență semnificativă în spațiul nostru cultural. De-a lungul celor 1 000 de numere, care alcătuiesc istoria ei, ne apare ca o paradigmă a mișcării noastre culturale în ultimii 20 de ani. Afirmată puternic în climatul de deschidere ideologică și culturală de la mijlocul deceniului al șaptelea, în circumstanțe istorice cunoscute, revista **Luceafărul,** pe care o sărbătorim, a constituit un nucleu al vieții noastre culturale.

Dincolo de formulele redacționale, mobile și pasagere, revista a ilustrat un program de creație, orientativ, nu dogmatic-restrictiv, mai ales în ultima perioadă de existență a ei. Revista „Luceafărul" a fost și este expresia unui program cultural așezat pe o linie de continuitate a culturii. Regăsim în paginile ei, desigur, cu diversitatea firească, o sumă de atitudini față de cultura română, un mod de înterpretare al ei, un punct de vedere față de literatura actuală și față de proeminențele literaturii noastre. Deși este o revistă ancorată în actualitate imediată a literaturii noastre, deschisă formulelor și procedeelor de inovație expresive, „Luceafărul" a promovat consecvent o literatură care se înscrie în cîmpul fecund al tradiției românești. Această orientare mi se pare a fi decisivă pentru destinul literaturii noastre actuale. Dacă în același număr al revistei citim un grupaj de poezii sau texte de proză aparținînd unor scriitori tineri, ce caută cu fervoare noi modalități de expresie, și, de asemenea, texte de exegeză și interpretare aplicate unor personalități ale culturii române, înseamnă că revista pune în fața creatorilor respectivi reperele stabile ale culturii române. Nu cred că cititorul, de orice condiție, dar mai ales cel avizat, receptează într-un mod disjunctiv aceste două realități literare.

Acțiunea culturală a unei reviste se definește prin felul în care își recucerește tradiția. De numele revistei **Luceafărul** se leagă o suită de dezbateri și confruntări care au marcat profund cultura noastră actuală. Acest fapt nu poate fi trecut cu vederea cu prilejul unui bilanț, chiar dacă este omagial, ca cel de față. Atitudinea față de tradiția culturală este hotărîtoare pentru o etapă culturală, cît și pentru fiecare creator în parte. Revista **Luceafărul** a oferit scriitorilor tineri posibilitatea de a se confrunta cu tradiția noastră culturală, receptată prin noi filtre interpretative. A oferit acestora posibilitatea de a se confrunta cu reperele stabile ale culturii române. De a se judeca pe ei înșiși, într-un raport de continuitate organică cu patrimoniul spiritual al poporului român. Raportarea la tradiție este un act fundamental al conștiinței artistice. Conștiința națională a scriitorilor tineri nu se poate cristaliza decît într-un atare climat, or, revista **Luceafărul** mi se pare că se distinge tocmai prin cultivarea acestei conștiințe a tinerilor scriitori.

Grigore Georgiu

Moment festiv : decernarea la Ateneul tineretului a premiilor revistei „Luceafărul" pe anul 197.. De la stînga la dreapta, cei 12 premiați : Adrian Frățilă, Marin Lupșanu, Mircea Brăilița, Sultana Craia, Stelian Zamora, Artur Bădița, Dumitru Augustin Doman, Aurel Antonic, (un fost premiat), Dan C. Mihăilescu, Denisa Comănescu, Dan Alexandru Condeescu. Lipsește din fotografie Mircea Nedelciu.

PETITORII

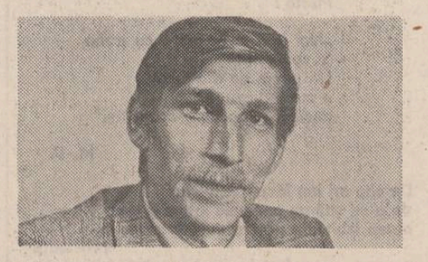

pavel perfil

Gae spărgea semințe și privea la televizor. Era într-o pijama care mirosea a motorină. De fapt întreaga încăpere aducea cumva a carburator de mașină. Nicu Gae era șofer, microbist de fotbal și mare jucător de pronosport, și toate aceste trei datini venite de la taică-su, Vasile Gae, îmbrăcau atît de bine garsoniera încît nimic altceva n-ar mai fi putut încăpea în preajma lor. O groază de fotbaliști celebri tapetau pereții de un alb demult apus. Pe ușile dulapului, prinse în pioneze, atîrnau vreo zece buletine „Pronosport" și reclama unei limuzine americane.

Pe jurnalul de la picioare s-au strîns o mulțime de coji, care păreau o cireadă de gîndaci prinsă în jetul unui insecticid. Nicu Gae se întindea în recamieu, și fiecare trosnitură a genunchilor era parcă o descotorosire de o povară fizică și sufletească. Meciul se juca prost de tot, iar treaba asta se putea bine înțelege și după felul în care bodogănea șoferul. Cel mai des se putea auzi cuvîntul șnapani. Așa le spunea el șefului de coloană, normatorului și barmanului Ghiță, cel care jurase pe propriul copil că nu va lăsa nici o sticlă nediluată. „Șnapani ! Șnapanilor !" s-a auzit printre cojile de semințe fluturate în aer. Apoi omul nostru s-a ridicat și s-a dus în bucătărioară. Tifonul care ținea loc de ușă ascundea un aragaz cu două ochiuri, așezat pe o masă verde, sub care odihneau un pluton de sticle goale. În partea cealaltă a bucătăriei, stătea pe un scaun o sticlă abia desfăcută de surorile Kessler, rachiu cu două prune pe etichetă, un pahar cu zodia Vărsătorului pictată cu galben și o scrumieră plină cu mucuri și scrum. Șoferul Nicu Gae avusese o vizită. Griguță Briceag, tot șofer pe un MAN de șaișpe tone, avea gînd de însurătoare. Trecuse de patruzeci de ani și căuta o gospodină permanentă în casă. Șantierul îi dăduse și lui garsonieră. O mobilase în rate, adusese și ghivece cu flori ; mai lipsea doar femeia care să le ude. De aia îl și căutase pe Gae ; să-l tocmească ca peițitor. „Ei, și de ce tocmai pe el, pe Gae Nicu ?" Întrebarea asta îi flutură prin cap șoferului în timp ce ridica cu grijă scaunul cu surorile Kessler. „Mă, ăsta o știi ceva, o fi aflat că m-am ținut cu Marieta două luni de zile", gîndi cu voce tare Gae, și una din gene i se zbătea nervos, așa cum se mai întîmplă cînd ai un necaz sau cîștigi la loz în plic o sumă mai mare decît pantofii de vrei să-i cumperi. „Șnapanu, vrea să mă pună la încercare, da n-o să-i meargă ; n-o să-ți meargă Griguță".

Îl pișca limba de atîtea semințe, iar un pahar de țuică venea cum nu se poate mai bine ; mai ales că meciul între Străduința și Avîntul se lăsa cu o droaie de cartonase galbene și, peste toate astea, portarul Vulpe de la Avîntul fusese cotonogit ca-n filmele interzise. Dar pe măsură ce șoferul Gae sugea păhărușele din rachiul adus din bucătărioară ochii nu-i mai umblau după meci. Se întorseseră cumva în trup și, ca niște reflectoare ale unui vapor care caută un loc bun de acostare, scrutau un întuneric plin de întrebări. „Mă, ăsta nu e chiar cu mine, da tot are ceva ginduri de ascuns. Fața i-o fi de icoană, da în spate e ros de viermi". Și, uite așa șoferul Gae intra în înțelepciunea surorilor Kessler, și era ros de niște ginduri care le vin rar pînă și oamenilor fără treabă. La al cincilea pahar a oftat și s-a jurat că nu se dă bătut. Meciul se terminase și la o masă lustruită stăteau doi ginditori, pescuiți cu patimă în fiecare după-amiază de toți cei care zic că ar face și ei așa ceva : Vornicu și Topescu. Gae i-a făcut și pe ăștia alți cu Briceag. I-a făcut într-un fel anume. (Ei n-au s-o știe niciodată.) Calendarul nostru ortodox sărea din pioneze la vintoasele ce-i ieșeau lui Gae din gură. Cînta ABBA, și una din ele, aia blondă semăna cu Marieta. La culoare și la pantaloni, că restu e minciună, și-a zis șoferul Nicu Gae. Griguță ajunsese împăratul lumii care tocmea dezamările și bunătarea, un împărat în stare să facă numai rău oamenilor, să aducă adică în televizor numai filme proaste și meciuri de fotbal din divizia be. „Îl schilodesc, auzi ? îl schilodesc", și-a zis Nicu după ce a terminat ABBA de cîntat. Uscase surorile Kessler și nu mai avea decît un murfatlar cu corăbioare dulci. Ăsta făcea mai mult decît trei picioare de scaun strujite și fierte, dar mai puțin decît un ciorchine de strugure.

A venit p-ormă Vornicu și a zis că dă ceva cu un inventator din Timișoara. Se făcea că s-a născut o mașină care înghite mai puțină benzină. „Șnapani ! Șnapanilor !", a zis Gae, după care a început să mine porcii la jir. Pe la zece încă mai sforăia în pijamaua aia de motorină și visa că-l ia de gîlci pe Briceag. Amîndoi, în costume de oraș, cumpărate de la Constanța, se înverzeau prin iarba grasă, de primăvară. Gae, cum era și cazul să fie, n-avea mușcături de frică și tăvălea cuvinte tari în urechile lui Griguță. Apoi a apărut și Marieta și a început să-i bată pe amîndoi cu un stavrid afumat peste față. Și ea era verde-prăzulie și mușca din bărbați cum ai mușca dintr-o plăcintă caldă. Atîta doar că fața îi era roșie-roșie. (În bucătăria aia de șantier aburul autoclavelor umfla și rușea fețele.) Dar de ce îi bătea pe amîndoi, cînd de vină era doar Griguță ? se întreba, rămînînd mereu neînvins, Gae. Dar și întrebarea asta atît de grea s-a limpezit repede. Amîndoi erau verzi ca gușterii și nu puteai recunoaște care-i unu și care-i celălalt. Da, ia stai așa, nu era decît Gae acolo, de două ori Gae. E-te-te, nu se poate, gîndea unul din Gae, nu se poate să fie doi mai asemănători ca gemenii. Ba uite că se poate, și să mă trăiască și într-o dușmănie de nestins. Și atunci tot ăla, Gae care avea mereu îndoieli s-a ridicat din iarbă și a rupt-o la fugă. Fugea mai dihai decît o basculantă prin fața postului de miliție. Ălalaltu rîdea, rîdea de-l dureau fălcile, așa cum rîde uneori Gae cel adevărat. Rîdea și Marieta, cu stavridul afumat în mînă.

Trecuse de miezul nopții, trecuse demult, cînd prin pereții de piatră bubuiau pumnii vecinului. Într-un lac de sudoare, s-a trezit Nicu Gae. Televizorul țiuia de-ți strepezea dinții. „Șnapanule !" a strigat șoferul, poate la adresa vecinului, poate la televizor, sau poate la adresa celui de-al doilea Gae, pe care și-l amintea vag și confuz și departe, departe, într-o basculantă prăfuită, pe un șantier uriaș.

A stins televizorul și s-a dat în spatele perdelei de tifon. A băut două căni cu apă și, parcă, gîndurile începură să i se mai adune. „E clar, Gae, asta ai de făcut". S-a dezbrăcat de pijamaua de motorină și a intrat în pantalonii lui cei mai buni, apoi, tot așa, descult și lipăind pe linoleum, s-a dus la Griguță. „Auzi mă, nu mai am chef să-ți fiu peițitor, o iau eu pe Marieta", i-a strigat din ușă celuilalt, buimac, cu ochii întredeschiși la lumina apărută brusc.

„Te, te, te, te ?" Avea o hibă Griguță cînd îl cuprindea emoția. „Vlei s-o iei pe Malieta ? Ia-o flate, ia-o". Abia după asta a reușit Griguță să se ridice din pat. „Intră Gae, intră și ia loc", i-a zis celălalt, de data asta pe un ton potolit, sfătos chiar. „N-am nimic de băut, că ar merita să dăm pe gît măcar o duscă de rachiu". „Păi hai la mine, a zis Gae, că mai am ceva vin și o farfurie cu semințe".

Au tot spart la semințe pînă s-a deschis cantina. Pe la șapte jumate erau în șantier, într-o duminică în care se lucra totuși. N-au tras niciunul nici o țigară ; îi pișca limba de atîtea semințe sparte. După masă s-au îmbrăcat de oraș și s-au dus la Marieta ; Griguță era peițitorul lui Nicu Gae.

ANALIZĂ DE PREȚ

mircea nedelciu

Mariana a sunat de vreo patru sau cinci ori pînă s-a dus cineva să-i deschidă. A venit să stea cu copilul pîn' se duce Doru s-o ducă pe Lili la dentist cu mașina. Au invitat-o în bucătărie și au întrebat-o dacă-i e foame.

— Ce grijă ai de soacră-ta ! — i-a zis ea lui Doru, pentru că de fapt el o întrebase. A zis că nu-i e foame și s-a așezat la masă. Așa că Lili i-a pus totuși o farfurie cu ciorbă în față. iar ea s-a apucat să mănînce ca și cînd nu și-ar fi dat prea bine seama ce face. Lili a scos ceva din frigider. nu știu ce. și după numai cîteva secunde frigiderul a început să bîzîie îngrozitor.

— Ce are ? — a întrebat Mariana.

— Are draci ! — a zis Doru.

— ...Că de cînd vreau să-mi iau și io unul da' nu știu de care... ! — a continuat Mariana.

— Ia-ți Arctic ! — a zis fiica ei.

— Da, da' pă ce să-mi iau ?

— Pă bani.

— Eeeh, fir-ar ai dracu dă bani... — începe ea, deși n-a terminat ciorba și mărturisește dintr-o dată, printre înghițituri și ștergeri discrete cu șervețelul pe bărbie, că are de gînd să vîndă o oglindă venețiană. „dă-o dracu, la ce-mi trebuie ?", sau o măsuță de nuc dintr-o sufragerie mai veche, „știi tu, Lili, mamă, aia, o știi ce frumoasă e, o dau la Consignația, așa ceva nu mai găsești, am văzut una la fel ca aia, trei mii", și că anu' ăsta iese și ea la pensie și „la noi se obișnuiește să se facă cîte un cadou la cine iese la pensie, uite, a fost acuma unu care a ieșit la pensie și colegii i-a luat un costum dă haine, foarte bun, tot vreo trei mii, da' el, săracu, ar fi vrut bani, că cu trei mii ce nu faci, așaaa, costumu să duce dracu'i", și așa o să facă și ea, o să le zică să-i dea banii și cu ce mai ia pe măsuță sau pe oglindă își ia și ea un frigider Arctic.

— Nu ți-e rușine, mă, mamă, zice Lili.

— Eteee, de ce să-mi fie rușine ? Ce, io n-am dat cînd a ieșit alții la pensie ?

Și cu cît Lili se înverșunează să-i facă morală că „nu-i frumos, cadoul ăla trebuie să fie o surpriză, dă fiecare cît vrea și nu-l mai evalua tu ca și cînd ți s-ar cuveni", cu atît Mariana vorbește mai tare și-l enervează pe Doru, care ar vrea să treacă la felul al doilea și nu știe cum să-i amintească lui Lili. Pînă la urmă se uită la ceas și zice :

— Hai, Lili, că mi-e foame ! — și se lăsă tăcerea pînă la sfîrșitul mesei și Mariana se uită din cînd în cînd chioriș la scrîțaru ăsta de Doru care-i e ginere și se gîndește numai la el, că-i e lui foame, că să-și cumpere roși și draci și laci la mașina lui, da' nu se gîndește să-i facă și el un cadou soacră-si, să-și cumpere și ea un frigider ca lumea, și tocmai atunci ăla mic răstoarnă o vază cu flori de pe televizor (Doru și Lili au plecat de cinci minute) și Mariana se și duce glonț și-i ardе nepotului ei de doi ani două palme zdravene de-i țiuie urechile pînă se întorc părinții de la dentist.

După asta Mariana se duce în bucătărie să spele vaza și o scapă din mînă pe ciment și o face bucăți și zice :

— Na, zgîrcitu' dracului !

OMUL DISPONIBIL

(fragmente)

Motto :

„Noi intrăm în carte cu trufie
și spunem :
Un poem de dragoste
e mai adevărat
decît o noapte de dragoste."

M. P.

De cîte ori am făcut tentativa
de a-mi strînge poemele într-o carte
m-am izbit din partea cuvintelor de o rezistență
pe care n-am fost în stare s-o trec niciodată.
Poate că mulți dintre cei ce-și tipăresc cărțile
sînt nesinceri cu ei înșiși, vor să-și acopere
mîinile pline de sînge, fața lor însemnată cu fier roșu.
Mai mult morții au dreptul să-și publice cărțile.
Eu sînt viu și-mi ajunge că am scris aceste poeme.
Sînt mulțumit de dragostea pe care am făcut-o
cu toate cuvintele limbii române. Și îmi ajunge aceasta.
În ochii mei sînt demni de compasiune acei care, vii fiind,
scriu poeme de dragoste. E o declarație
că nu le-a ajuns deplinătatea iubirii,
o dovadă în plus că n-au fost întregi în iubire,
că iubirea aceea a fost numai de formă,
un truc, o iluzie, un straniu pretext. Ca și cum i-ai spune iubitei :
"— Hai să ne culcăm împreună ca după aceea
să putem scrie poeme de dragoste."
E ca și cum după o astfel de noapte
n-ai folosi zorii zilei decît pentru a comenta
la lumina mileniului acea stranie noapte. Penibilă.
Dar mie mi-e de-ajuns dragostea cîtă încape-ntr-o noapte,
acea taină și acea dragoste. Am fost deplin și asemenea mie
dragostea mea e întreagă. N-am simțit niciodată nevoia
să fac comentarii și să dau amănunte publice cît mai detailate
despre cum fac dragoste cu soția mea.
Poemele noastre de dragoste
sînt cei patru fii ai noștri. Și cei încă o sută de copii
pe care-i învăț graiul viu al poeziei române
aici, lîngă rădăcina de piatră a Munților Rodnei.
Și pe ei îi socotesc tot fiii mei. Cartea iubirilor mele
n-are decît aceste poeme
dar în ele sînt eu însumi deplin.
O deplinătate atît de rotundă și mare
că nu mai încape cuvîntul. Ar trebui poate
să-mi ponegresc copiii și soția, să mi-i ucid, bunăoară,
ca să pot spune cu adevărat după-aceea
cît de mult i-am iubit. Așa cum statuile antice
ajunse pînă la noi mutilate
mi se par mult mai depline așa cum sînt ele acum
decît pe vremea cînd le cizela demiurgul.
Să lăsăm morții să scrie poeme de dragoste.
Adolescenții. Bătrînii. Cei care nu sînt întregi.
Și tinjesc.
Ei să-și publice cărțile. Au tot dreptul.
Noi, cît sîntem încă vii, să iubim cu întreaga,
deplina noastră ființă. Așa cum îmi iubesc eu copiii,
cuvintele și clipele de creație. Poemele scrise
nu doar pentru azi, pentru mîine sau poimîine
ci pentru veșnicul Celălalt.

Nu-i treaba mea de acum să public o carte de versuri.
Treaba mea e s-o scriu. Dar s-o scriu
așa cum n-ar putea nimeni s-o facă în întreaga materie.
Atunci valoarea ei va rămîne oricînd durabilă.
Cum să iustific în fața propriei mele conștiințe
și a copiilor mei nevoia de a scoate o carte ?
Există cu adevărat o asemenea nevoie umană ?
Atît timp cît eu sînt normal, viu și întreg, în continuare
disponibil pentru marea iubire
și pentru marea creație ? Acum nu simt nevoia
decît să lucrez, să citesc și să scriu
cît mai mult timp cu putință. Cînd voi fi bătrîn și steril,
cînd voi fi mort de-a binelea ce voi face ?
Și apoi criticii ?
Ce vor face ei decît să-mi tot prefațeze cărțile,
operele mele alese, edițiile revăzute și adăugite,
operele complete, preafrumoasele mele opere ?
Îmi închipui o carte ca o mare construcție
atît de bine legată în toate măruntaiele ei
încît imediat după apariție
s-o accepte marele cosmos
în circuitul valorilor lui. Mi-ar trebui, cred,
un moment decisiv de inconștiență,
o disperare prielnică
sau amenințarea cu moartea ca să-mi pot aduna oasele
tuturor poemelor într-un singur schelet
pentru trupul de nesuportat al divinității.

Viața mea de acum se desfășoară firesc
într-o deplină normalitate, într-un echilibru
pe care nu-l tulbură decît cărțile celorlalți,
incultura inspectorilor și venirea pe lume a unui nou copil.
Nu pot să sacrific femeia pe care-o iubesc
și copiii pe care-i iubesc
de dragul cuvintelor „copii" și „femeie"
dintr-o poezie de dragoste oricît de desăvîrșită ar fi ea,
oricît de mult aș iubi și cuvintele.
Inventez, așadar, personaje. Actualizez în poeme
eurile mele eșuate (și ale celorlalți) puse pe tușă
sau scoase-n rezervă de normalitatea mea de acum.
Sînt un om fericit.
O particulă elementară fără masă și cîmp.
Nu-mi rămîne să scriu decît despre nenorocirile
și bucuriile celorlalți. (Aș vrea să fiu în pielea tuturor
mai mult decît în propria mea piele). Sînt fericit. Adică disponibil
pentru orice experiență viitoare. Pregătit în egală măsură
să întîmpin și răul și binele. Tot ceea ce va veni
în curînd. Sînt pregătit să-l întîmpin pe Celălalt,
pe Orice și Oricine. Datoria mea de acum
e să trimit cu regularitate semnale. Oricît de infime.
Asemenea pulsarilor îndepărtați. Cineva din materie,
din noianul cît de îndepărtat al luminilor
mă va descoperi cu adevărat, cîndva,
oricînd, n-are absolut nici o importanță. (Cu cît mai tîrziu
cu atît mai bine!) Va spune : „Acolo e conștiință care luminează
și ne trimite semnale." Îi las așadar pe toți
cei care cred că istoria se măsoară cu cotul
să mi-o ia înainte. Într-o lume eminamente turistică
e nevoie de cîteva puncte statornice. Nu să pleci
e o aventură acum. Să rămîi ! Mult mai departe-ajung în poezie
cei care au viteza de înaintare cea mai mică.
Acum toată lumea poate să plece.
În Franța. În cosmos. Oriunde.
Dar cine poate rămîne cu mine, aici, statornic el însuși
cît mai mult timp cu putință ? Lîngă oasele moșilor
și strămoșilor săi. De veghe. Acela ajunge cel mai departe.
Iată, sînt cîțiva ani buni de cînd m-am retras
din toate turneele, mi s-au cicatrizat cele mai multe iluzii.
Mi-au mai rămas să mă doară numai acestea :
dragostea, copiii și cuvintele.
Pînă pot să mă joc, cu copii, să citesc și să scriu,
dragii mei, dragii mei dragi, îmi ajunge.
E bine.

II

Istoria lumii e o lungă crimă.
M-am săturat de atîta istorie.
Voi face tot ce-mi va sta în putință
să nu intru și eu în afacerea asta cu cîntec.
Viața mea e un început de boicot.
Voi boicota de acum înainte istoria.
Mortificarea vieții
de dragul formelor moarte. Creierele presate
ca niște ierburi. Biete insecte prinse în ace
între coperțile unor uriașe dosare.
Dosarele secrete ale istoriei.
Se inventează o formă legală de a ucide un om
— sau cîteva milioane, ce mai contează ? —
apoi își mai dau viața cîteva milioane de oameni
să găsească o altă formă legală
ca să le înalțe celor morți o statuie.
Cam asta a fost toată istoria.
O parte din cifrul secret al istoriei.
De parcă moartea mai are secrete față de noi.
Acum cînd cerul acestei dupăamieze de primăvară
e mai plin de secretele morții decît noaptea de stele.
Știu și copiii cum se aruncă pămîntul în aer.
Fiii directorilor își fac singuri jucării de uraniu.
Părinții lor i-au luat în vacanță
la ultima experiență atomică de pe fundul oceanului.
Și noi ne omorîm vremea cu grija istoriei.
Ne vom pierde cu timpul identitatea, fiți fără grijă. Iată, deja
au apărut specialiști care reglează intrarea-n istorie.
Stau la intrare și te cîntăresc din privire :
„Tu vei intra în istorie. Tu nu vei intra în istorie".
De parcă istoria asta e stadionul „Republica".
Sau o lamă de bărbierit spiritul. Mulți au început, ca urmare
să trăiască numai de dragul istoriei.
Viața lor e o permanentă statistică.
Sînt un simplu procent într-o sumă.
Și-au transformat locuințele în case memoriale.
Trăiesc în muzee deschise tuturor zi și noapte.
Copiii mai mici sînt noile piese
proaspăt achiziționate. Oricine are dreptul să-i pipăie
să-i întoarcă pe-o parte și alta,
să le citească, desigur, cu tot interesul
explicațiile atîrnate de git :
„Am sterilizat pentru dumneavoastră". Respiră. Se mișcă.
Dau noi explicații. Cît mai logice cu putință. Zîmbesc.
Se simt bine. În siguranță deplină. Se sărută.
Trec dintr-o casă într-alta. Dintr-o femeie într-alta.
Întreabă. Nu se întreabă. Nu visează. Sînt tineri.
Viața lor e o investiție sigură
a Biroului de turism de pe Marte.
Se mută mereu dintr-o viață într-alta.
Într-o plăcută excursie. Locuri istorice. Glorioase vestigii.
Statui. Piramide. Plăci. Suveniruri. Cărți de onoare.
De vizită. Hărți. Manuscrise. Odoare. Ziduri. Pline de igrasie.
Și sfinți. Ștefan cel Mare e mezinul familiei lor.
Trebuie să sosească dintr-o clipă într-alta.
L-au trimis la expres după crenvurști și bere.
Dar rece, băiete. Să-l vedeți ce drăguț e. Da, da. Voronețul.
S-a săturat și el, sărmanul, de atîtea interpretări și imagini.
Are nevoie de aer. A opta minune a lumii, da, da.
Și-apoi lasă, băiete, bate mingea și tu pînă mai e iarbă verde,
acuși toarnă asfalt peste tot și se duc mănăstirile
pe blugii turiștilor. Asta e.

III

Dar ce e cu grija asta suspectă față de curgerea timpului ?
Nevoia asta grabnică de eternitate
care erodează mai tare memoria Sfinxului
decît tot nisipul mileniilor ?
Și propaganda asta febrilă în fața sugarilor ?
Lăsați pe copii să vorbească despre înfăptuirile voastre.
Viața și adevărul sînt de partea copiilor.
Cine v-a speriat c-o să vă lase inafara istoriei ?
Calamitățile hotărăsc cine și ce intră-n istorie.
În marea istorie a mileniilor. Nu în istoria
măsurată cu cotul. Ciinele de la Pompei
latră mai tare decît toate fanfarele Atlantidei.
Și atunci, ce avem noi cu istoria ?
Cînd încă nu știm cine scrie această istorie,
cine scrie istoria unui cristal de pe fundul pămîntului
de-a lungul erelor geologice, perfecțiunea lui migăloasă
sporită cu fiecare mileniu, viața lui lentă, desfășurată
sub limita zero a vieții
și sub limita absolută a morții. Îmi trăiesc limpede viața.
Forma mea proprie de cristalizare. Cît mai uman cu putință.
Cît mai cristalin cu putință. Viața mea e o treabă mai sigură
decît un milion de istorii. E proaspătă, caldă, vie
și e mai importantă decît toată istoria voastră
dacă voi sînteți morți, dragii mei.
Nu în istorie ne întîlnim noi, strămoșilor.
Pe voi nu vă voi mai vedea niciodată la față
așa cum nu l-am văzut nici pe tata căci atunci
nu aveam conștiință, aveam numai un an și ceva.
Ce nevoie am eu de fotografiile voastre ?
De statuile voastre ?
Fac parte dintr-un lung șir de strămoși
iar eu voi fi începutul altui lung șir de strămoși.
Iată dovada că toți sîntem aici și acum. Și vom fi veșnic
cît va exista cineva în viață
și în propria sa conștiință.
În conștiința cuvîntului și a faptelor sale.
Voi toți, morții mei, sînteți aici și acum, la locul vostru,
în mine. Iar eu sînt aici și acum, la fața locului nostru etern
și la fața acestui timp al nostru al tuturor
care e și propria mea conștiință. În această viață vie,
durabilă, unică, invincibilă, ne întîlnim noi toți, dragii mei !
E trist cînd trebuie să înalți monumentul strămosului
ca să-ți mai aduci aminte de el. Sau ca o justificare în fața
străinului. E semn de uitare mai adîncă decît uitarea.
Atunci e zadarnic strămoșul. Un decor inutil. Manevrabil.
Ca și orice istorie. Necesară doar exaltaților
care și-au pierdut pe drum omul din ei
sau încă mai bîjbîie după sine.
În ceea ce fac eu trebuie să-mi cunoașteți strămoșul !
Neamul meu n-a avut piramide nici documente istorice
mai durabile decît fiii. Pruncii. Coconii.
Portul și porțile lor. Datina și colindele.
Graiul lor viu. Apa lor vie. Focul lor viu. Mai durabile
decît toate revărsările morții și ale istoriei.
Nu-mi ridicați monumente de piatră dacă țineți la mine.
Mă veți uita mai curînd decît moartea. Nu cheltuiți în zadar
milioane de lei pe o rudimentară statuie.
A trecut vremea templelor și e putredă
limba de bronz a statuilor. Ele vorbesc un limbaj perimat.
Investiți fără teamă chiar miliarde de lei
într-o singură conștiință. Invincibilă
ca viața poporului meu.
E o investiție mult mai rentabilă
decît statuile și memoria zidurilor.
Ea comemorează în absolut viitorul. Cu o asemenea conștiință
pomeniți-mă la sărbătorile voastre,
la mesele voastre de bucurie și de tristețe,
în clipele voastre cele mai intime
(așa cum de peste optzeci de ani de viață
moașa mea pomenește numele tuturor morților noștri
la Zilele Mari ale anului). Atunci,
între o iubire și alta, între o mîngîiere și alta,
spuneți-vă cît mai în șoaptă, să nu se trezească
pruncii care dorm lîngă voi, la perete :
„Așa o fi mîngîiat-o și tata pe mama
și moșul pe moașa, strămoșul și toți ceilalți dinainte.
Eu cu această dragoste te iubesc !"
Iar voi pe această clipă să-mi ridicați monumentul.
Pe sînul iubitelor voastre,
în pîntecul lor, fiii mei dragi,
și pe pieptul iubiților voștri, fiicele mele iubite.
Nimic nu e mai durabil ca viața și dragostea
și nimic mai monumental ca un om
în brațele și în sufletul altui om.
Voi boicota de acum înainte istoria
căci eu am ales pentru totdeauna viața în ea însăși
din tată în fiu, din fiu în nepot iar dintrînsul
în fiul fiului său și așa mai departe.
Viața e cu totul altă poveste decît orice istorie.
Și omul e cu totul altă poveste
decît toate mitologiile omului. Între istorie și poveste
eu aleg pe aceasta din urmă. Vreau din tot sufletul
să las cît mai multă viață în urma mea
și povestea frumoasă a acestei vieți.
Toate străvechile noastre povești sînt frumoase
și trebuie să rămînă în continuare așa.
Ca să le putem ține minte cît mai mult timp cu putință.
Numai oamenii fericiți fac adevărata istorie.
Iar eu sînt un om fericit și cred că putem începe acum
o lungă poveste a fericirii umane.

NOTĂ :

Autorul își rezervă dreptul de-a nu se identifica nici pe departe cu toate ideile personajului său care **sînt justificate doar în contextul** amplului poem dramatic „Gesturi și personaje", din care face parte, și unde problemele omului și ale limbajului sînt privite de cele cîteva zeci de personaje care se înfruntă din cît mai multe puncte de vedere cu putință. Raportat la întregul ansamblu, poemul de față se situează la sfîrșitul primei părți, din cele trei, ale operei **dramatice** amintite.

UN POET:

ion zubașcu

nopți de trecere

constantin stan

...Și foi dactilografiate (altele decît cele pe care bănuiți că au fost semnele din fața dumneavoastră), frigul (așa cum îl simte oricine, trecînd de la cîmpie la munte), data acestui interviu (pe care o observi mult mai tîrziu și o repeți 10 mai 1974, 10 mai 1974, ce făceam eu la 10 mai 1974, și ridici din umeri, urmărind în continuare răspunsurile, bruiate de mintea la care s-a fixat asupra datei), 10 mai 1974 : La Paris, în Le Monde apărea interviul realizat de Pierre Domergues și Jean-Michel Palmier cu Herbert Marcuse banal eveniment de care iei cunoștință, par hasard, într-un tren de noapte este mai pregnant decît propriu-ți eveniment 10 mai 1974 : prima zi de după înmormîntarea tatălui tău, imagine refăcută : stai cu capul în mîini, nestiind de ce să te apuci, incapabil să crezi, mult prea concrete imaginile morții spre a fi credibile, gestul reflex, automat : mîna se întinde după pachetul de țigări, dibuie țigarea, o frămîntă o vreme, o duce spre gură, aceeași mișcare în căutarea chibritului, capul tău — asemenea casei : cu toate lucrurile la locul lor, nimic nederanjat, nimic neschimbat, dar fără sens odată cu moartea — ca o lungă și de necrezut absență), frig într-un tren de noapte, foile dactilografiate din mînă-ți dintre alte foi dactilografiate, printre ziare, sticle de votcă, huse de mașini de scris (și praf și miros de vechi și alte lucruri inutile dintr-o pasageră existență — într-un birou, într-o funcție existența nu-i decît pasageră —), plusul distinct al clasei I (deplasări în interes de serviciu, oameni importanți și neinteresanți : nu joacă pocher, nu se uită în gura mare după femei, nu scuipă pe jos, nu beau țuică de prună, n-au porecle care să facă deliciul galeriei), a murit John Lennon și firmele albastre scrise cu alb defilează în noapte.

Convorbire cu H.M. — imediat după aflarea morții lui John Lennon (la șase ani după apariția unui interviu în Le Monde — care și el, interviul era la șase ani după 1968) : vă spune ceva moartea lui John Lennon (refuză politicos, îl preocupă, îndeosebi, situația din universitățile americane unde nu se studiază marxismul clasic, nu se studiază istoria revoluțiilor) îl întrerupi : împărtășiți punctul de vedere al politologilor americani după care revoluția apare în societățile tranziționale și este absentă din societățile tradiționale și cele moderne (sigur e un punct de vedere), dar la fel de importantă i se pare deradicalizarea mișcării negrilor și războiul (sfîrșitul războiului din Vietnam, sînteți în 1974, la Paris, în mină cu un **Le Monde** din care deduceți că H.M. nu vrea să se amestece în treburile interne ale Franței și, de aceea, evită să vorbească de postmaiulsaizecisiopt și, în general, de ceea ce s-ar numi revolta spontană (biologică), îi spui : ei sînt acum mai toți oameni de peste treizeci de ani, vă mutați, 6 ani mai tîrziu, rămînînd tot la Paris, și au alte probleme — campania împotriva lui Giscard, grava criză economică, inflația, Franța continuă să se mențină printre țările cu un venit de aproape 8 000 de dolari pe locuitor și cu un foarte ridicat nivel de trai, dar tinerii se întreabă : ce va fi mîine) ; iar mîine este, într-adevăr, o problemă stressantă la care trebuie să te gîndești dincolo de amăgitorul prezent, fără îndoială, fără îndoială și noi (București, 1980) sîntem împotriva mentalității după care a fi revoluționar ar aparține numai unei anumite etape sau numai unei anumite vîrste și știm despre manipularea democrației (între timp am revenit la Paris și stăm cu aceiași **Le Monde** în mînă), despre posibilitatea emancipării femeii („alături de exigența unei sexualități mai libere care se opune atît principiului randamentului cît și muncii alienante și ideologiei represive", trebuie să distingem falsele libertăți și falsele visuri), (pentru că mai aveți ceva timp pînă la Brașov, puțin după miezul nopții veți cobori spre a vă dezmorți trupurile și a prinde din zbor aerul tare al munților — poftă de somn), treceți și prin afacerea Watergate și reveniți cu H.M. la moartea lui John Lennon : desigur omorît de un tînăr care probabil i-a ascultat muzica, care probabil și-a lăsat capul pe umărul iubitei ascultînd Let it be, însă, vedeți dvs., domnilor, niciodată un cîntec nu a putut opri înaintarea unui singur tanc, răpăitul unei mitraliere, muzica poate face plantele să crească (după cum citim în **Magazin**) și vacile să dea mai mult lapte (după cum scrie în altă parte), dar muzica nu poate opri moartea (doar rostind în gînd cuvîntul resimți încă o dată frigul pătrunzîndu-ți în suflet), nu pare suficient de convins, foile îți fosnesc în mîini și-ți trezesc vecinii de compartiment din trenul de noapte cu plecare la 21,50 din București-Nord, dintr-un vagon clasa I, vecinii : maiorul de grăniceri (ce-n somn atinge pulpele bine coapte ale unei dame de care se sprijină discret cu umărul și vizibil cu mîna de fustă un ins cu ochelari ce sforăie subțirel), familia cu un copil de doi ani cerînd tis (de sub canapea mama lui, despre care nu crezi, deocamdată, nimic, scoase repede tucalul și copilul face fericit pipi, în timp ce ea se uită disperată ca și cum pe ea ar fi trecut-o nevoile), cerînd apoi, spre a-și echilibra organismul, apă. Te adaugi și pe tine : nu te poți odihni, petrecîndu-ți o noapte cu gîndul la această dată : 10 mai 1974.

10 mai 1974 : publicul francez lua cunoștință, încă o dată, cu ideile domnului Herbert Marcuse, dar ele nu aveau, practic, nici un ecou în rîndurile șomerilor tineri de pe (sub) podurile Senei sau de la centrele de șomaj (vezi sau adu-ți aminte finalul filmului **La nuit américaine** de Truffaut) în condițiile „deteriorării pieței muncii" și-n Europa (nu numai în America, după cum spune Marcuse, atent numai la a face comparații nu și dispus de a vorbi, cu precădere — gentilețe pentru gazde ? — despre Europa și Franța), Dominique nu răsfoiește ziarul Le Monde și nu va afla niciodată că domnul Herbert Marcuse dă cuvîntului estetic un sens general (și original) care se raportează la simțuri și că importanța revoltei morale și estetice a tinerilor este legată de tranformarea progresivă a corpului care „trebuie să devină un instrument de plăcere în loc să fie instrumentul unei munci alienate, nu va mai afla niciodată, de asemenea, că miza este ființa umană, corpul său ca și spiritul său. D. abia a părăsit un hotel dubios (și se pregătește să intre sub pămînt pentru a ajunge în capătul celălalt al Parisului la centrul său de șomaj) se gîndește probabil că trupul îi aparține (și că nu societatea îi va spune ce să facă cu el) se mai gîndește la o tînără romîncă cunoscută au bord de la Mer Noire, tres, tres jolie și care și slujbă avea, este smuls din drumul lui spre Eforie Sud de un gînd absurd rămînînd pironit în fața unui Peugeot ce circula regulamentar (după cum avea să scrie Paris Soir, sub titlul : accident sau sinucidere ?)

10 mai 1974 : nimeni nu-ți ia un interviu și singur îți spui (de fapt, îi dai dreptate unui coleg — iată o întrebare și un posibil dialog, neg astfel prima propoziție dar mi-e lene să mă întorc, să o tai, să-mi schimb o întreagă idee) că aceasta este o experiență pentru tine (filolog aflat în pragul lucrării de diplomă și în pragul unei vocații scriitoricești), o moarte (ce, uneori, ne lipsește pentru a deveni morali, maturi), adică un plus de experiență (pentru o eventuală nuvelă de completă trăire și realism cinematografic) ; ești, așadar, singur, în fața unui telefon (al cărui țiriit este indecent azi), din el vin niște vorbe („acum cred că avem și noi un punct comun", îți spune Anișoara, cu gîndul, bineînțeles, la tatăl ei mort (chiar o fi mort tatăl ei ? te întrebi tu acum după ce știi cîtă imaginație, ca să mă exprim poetic, poseda), cu gîndul, poate, că acest punct comun etc. etc., mai speră că vei putea să-ți iei examenele aminate și să te poți prezenta la diplomă „pa și mi-e dor de tine", spune ea din grădina B.A.R.S.R. sub influența parfumului de primăvară emanat de castanii aproape înfloriți, teii și salcîmii stînd să explodeze (e o zi de primăvară, soarele arde ca după ploaie, ieri a plouat, e aproape ora două și, după mirosul de ziare și cărți vechi, amestecul de răcoare și grădină după ploaie îi creează chiar o stare melancolică și chiar crede cele ce se spun) ; compătimirea îți creează (și ție) o stare tulburătoare din care descifrezi, cu oroare, că predominant este sentimentul de vanitate că ți s-a întîmplat o moarte și de orgoliu că te-ai comportat onorabil : ai fost imaginea fidelă a unui fiu îndoliat de un tată care s-a grăbit (numai el știe pentru ce) să moară. Fără îndoială, **Informația Bucureștiului** va anunța în rubrica sa de specialitate cum că a dispărut un bătrîn aflat în tratament și care nu posedă acte, dar are următoarele semnalmente : înalt și slab, cu un sacou și un pantalon maro, că a mai dispărut, de la locul de parcare, o Dacie 1100, și pentru toate aceste cetățenii sînt rugați să furnizeze informații telefonînd la 22 22 22.

Între toate acestea și interviul în care domnul Marcuse își etala „inteligența" nu este practic nici o legătură în afara acestui compartiment de clasa I (pentru că nu ai mai găsit locuri la vagonul de dormit) ea (legătura) nici nu s-ar fi produs dacă în grabă, răsfoind într-un sertar în care nu umblă nimeni de teamă să nu stîrnească praful și păianjenii, nu ai fi luat aceste foi dactilografiate spre a avea ce citi pe drum, dacă nu le-ai fi citit înainte ca tovarășul maior de grăniceri, abținîndu-se să nu dea comanda „de la ora asta se execută somnul" să nu te întrebe politicos (tu ești cu foile în mînă) dacă poate să stingă lumina, tu i-ai răspuns, la fel de politicos uitîndu-te la copilul ce doarme liniștit în brațele mamei sale, da, și dacă neputînd să adormi nu ai face aceste legături, nu ai improviza un trecut uitat în **„nesfîrșita stepă — a existenței tale"**. Te apropii de Brașov, trecînd o boare prin Paris („Est-ce la vie moderne, le bruit, les encombrements qui incitent le Francais à méditer la pensée de Jean Paul Sartre" : „L'enfer, ce sont les autres ?" — reminiscență din lecțiile de franceză de la R. — Ilfov), apoi printr-un oraș cu grădini de strelitia (nu știi nici orașul, nici ce înseamnă strelitia, dar îți place nespus de mult acest cuvînt strelitia) și fete frumoase și disperate (pe care le întîlnești mai zilnic), stînd de vorbă cu H. M. (te gîndești că ar fi vremea să-ți pui ordine în această viață cam întîmplătoare și cam fără scop irosită) despre ceea ce a însemnat moartea lui John Lennon (un excelent moment de a face bilanțul unei perioade de mari frămîntări sociale, politice, de mari speranțe, o perioadă care a început să zicem cu mutrele „celor patru Beatles", cu pletele și tricourile lor, sfîrșind în melodioasele și excitantele fete de la ABBA și bărbații lor frumușei ce grație unui „bilet de tramvai" ne surînd mai mult sau mai puțin îmbrăcați — mereu altfel oricum — de pe micile ecrane, duminică de duminică, în așteptarea lui Stan și Bran sau a lui Tom și Jerry).

Prea puține lucruri pentru un timp așa de îndelungat, prea multe mărunțișuri în locul problemelor vitale, turnurilor spectaculoase : doamna singură (în jur de patruzeci de ani, suficient de ispititoare pentru maior și insul cu ochelari) doarme ori numai se face că doarme spre a se lăsa pipăită, discret, de cei doi sau evitînd, prin foială (gesturi de femeie ofensată) să dea semn că-i conștientă de atingerea celor doi, nu știi nimic despre cel de lîngă voi, nici maiorul sau insul cu ochelari despre doamna de care acum se freacă visînd probabil că se află în patul conjugal.

Tu ai un punct de orientare în timp (10 mai 1974) cu care jonglezi acum reorientîndu-ți evenimentele în funcție de el : cu 4 ani în urmă (poate chiar în 10 mai — școala se termină în 25 mai, două săptămîni înainte chiulești sistematic de la orele de biologie) vedeai și revedeai „Reconstituirea" lui Pintilie, comentînd pînă la demență — extaz ? ! — secvența pestrițe din punga de plastic scufundată în apa piriului : pluteau lin, sigur, drept dintr-o parte în alta, lovindu-se de invizibilul celofan și vocea lui George Constantin : **„sînteți liberi, mă", „am înțeles", „sînteți liberi, mă, sînteți liberi", „am înțeles",** răspund cei doi, **„am înțeles, tovarășe maior", „sînteți liberi, mă"** și cu toții ascultați buletinele hidrologice din ce în ce mai alarmante (pînă la prăbușirea puhoaielor peste oameni), întrebarea voastră pe fețele întristate : iar acum ce va fi ? (dar pentru că Bucureștiul nu este atins nu aveți nici un moment imaginea exactă a apelor criminale, a tragediei orașelor înecate) cedîndu-vă bucuroși uniformele (în contul sinistraților), abordînd cămășile cadrilate și pantalonii evazați, nu cu aceeași bucurie renunțați la banii strînși pentru banchetul de sfîrșit de liceu (făcut, pînă la urmă, în taină și cu acordul bunei voastre diriginte la Hélène acasă).

Ani de zile după aceea așteptînd o nouă întîlnire cu ei toți. Sculptorul își zidește zidirile sale, mustăcind în barbă cînd își aduce aminte de repetența lui din cauza chimiei, în atelierul-boem (cum altfel ?) din S., nr. 6, vă vedeți rar și cu bucurie, nu vă întrebați niciodată ce mai faci, (ca și cum ați continua o discuție abia ieri întreruptă), el e mereu de părere că trebuie dat peste bot și jos labele, își modelează cu multă migală lutul, îl udă la timp, îl învăluie cu plastic (și apoi din nou trebuie dat peste bot) se cară cu mulajele prin autobuze și barba lui se expune privirilor intrigate ale pasnicilor călători, mă doare în cur, zice, și povestește cum i-a strigat și el unuia care-l trimetea la frizer mergi de-nvață carte, mai arătîndu-ți niște desene din ciclul „Nu fi trist, Bucuresci !", expune la republicane cîte ceva și apoi se retrage în atelierul său, unde-a învățat legea neiertătoare a realismului : orice artist pe deplin conștient își dă seama că în fiecare zi modelul său îmbătrînește, și el vrea să se supună legii încercînd să prindă tocmai această îmbătrînire a lui și a modelului într-o aceeași sintagmă plastică...

Redeschiderea cenaclului revistei „Luceafărul" în toamna lui 1980 : Nicolae Dan Fruntelată, redactorul șef, rostind cuvîntul introductiv. Sînt prezenți de la stînga la dreapta : sus, Valentin F. Mihăescu, rîndul doi : Nicolae Ciobanu, Nicolae Velea, Romulus Vulpescu, Gheorghe Pituț,

debut

Am primit de la Andra Căpităneanu cinci schițe, dintre care trei sînt scrise impecabil. Am fost curios să știu cine este și am aflat că la 23 iulie va împlini douăzeci și doi de ani De la terminarea liceului sanitar in orașul natal, Brăila, lucrează ca asistentă medicală la secția oncologie a spitalului județean din același oraș. Nu știu dacă toată lumea își dă seama ce înseamnă să fii tinăr și să lucrezi intr-o asemenea secție ; dar e mai bine așa.

Ceea ce m-a impresionat în aceste schițe a fost simplitatea rafinată cu care totul este funcționalizat. Funcționalizarea înseamnă aici precizie. Precizia cheamă adeseori răceala. Răceala indică un fel sau altul de alienare. Aici însă, precizia fiind o materializare a viziunii este in același timp un mijloc de a crea și de a ascunde afectivitatea pentru a o evidenția.

In sfirșit, o lumină etică intensă colorează lumea prozatoarei. Se consideră că suferința proprie îndeamnă omul către etic ; aceste schițe dovedesc că încă mai etică este suferința determinată de suferința celorlalți.

Să-i urăm tinerei prozatoare să-și descopere și să-și divulge în continuare cu aceeași decizie această minunată solidaritate a vieții și literaturii.

Marian Popa

andra căpităneanu

CEA MAI BUNĂ PRIETENĂ

De mai mult de o oră stă nemișcată în fotoliu ținindu-și genunchii cu mîinile și fața îngropată în ei. Din cînd în cînd umerii îi sînt scuturați de plîns, de durerea mistuitoare pe care nu i-o cunosc. Am încercat prin toate metodele s-o fac să vorbească, de cînd a năvălit pe ușă răvășittă, cu fața minjită de lacrimi și fard. Am înțeles că nu poate vorbi. Aștept să se liniștească. A venit la mine pentru că sînt cea mai bună prietenă a ei, mi-a spus-o de nenumărate ori.

Îi privesc mîinile care din cînd în cînd se crispează, părul fără culoare cernă căzut în dezordine peste genunchi și umeri — să nu uit să dau cu aspiratorul, știu din vizitele ei anterioare că rămîne mult păr în locul unde a stat. O, Doamne, ce josnică sînt ! Cum pot gîndi astfel cînd această fată ciudată și pe care n-am înțeles-o niciodată mă consideră totuși cea mai bună prietenă și vine la mine în cele mai grele clipe din viața ei.

Dar iată că-și înalță capul — cît de încet, parcă s-ar teme că sparge aerul din jurul ei cu o mișcare prea bruscă — privește pe lîngă mine, apoi prin mine și observ că urmele de fard sînt la fel, de parcă n-ar fi plîns, și-mi dau seama că speram că lacrimile să spele urmele acelea care sluțesc și-mi atrag involuntar privirile.

Cred că ar trebui s-o mîngîi, să fac ceva, odată mi-a reproșat că nu știu să privesc oamenii și acum cred că am acea privire care nu-i place.

— Nu te mai am decît pe tine... numai tu... Ești singura mea prietenă... Oh !

Își îngroapă fața în mîini și un timp îi urmăresc baletul mîinilor pe față, pe umeri, pe păr... Privirile îi alunecă pe obiecte fără să le vadă.

— Dar, scumpa mea, ce s-a întîmplat ? îngaim și mă bîlbîi.

— Vino lîngă mine ! Așa ! Dă-mi mîinile. Ce bună ești ! Nu mai am nimic, am pierdut totul, totul...

Mă simt o clipă săgetată de privirea ei dar a fost doar o părere. Aștept să continue. Își lipește de față doar o părere. Aștept să continue. Își lipește de față mîinile mele. Temperatură normală. Cred că m-așteptam ca pielea ei să-mi carbonizeze mîinile.

— ... El...

Pauză interminabilă. Aș vreo s-o zgîlțîi puțin.

— A murit !

Nu tresar. Nu simt nimic. Întotdeauna reacționez cu întîrziere la șocurile puternice. Zvîcnește în sus, își cuprinde capul în mîini și țipă prelung, înlănțuit. Începe să mi se facă frică. O frică nelămurită care mă paralizează. O sudoare cleioasă îmi lipește rochia de spate. Nervii mi-au devenit un cîmp de urzici.

— Florile mele își vor pierde parfumul, păsările mele vor rătăci drumul...

Se rotește încet în jurul unei axe imaginare.

— Alo ? Tu ești ? Te-ascult. Nu înțeleg ; unde pleci pentru totdeauna ? Ce se întîmplă ?

Incremenește cu un imaginar receptor în mînă, lipit de ureche și pe chipul ei se fugăresc spaima și groaza. Continuă ciudata convorbire cu replici neauzite, agitîndu-se, incrementind, plîngînd, surizînd aiurită, apoi strigînd din ce în mai disperat :

— Somnifere ? Tu, iubitule... Nu, să nu adormi, spune-mi cum, de ce?... Eu, nu te înțeleg? Cum ai ajuns aici?... Bine, dar nici n-ai încercat, nu m-ai lăsat să înțeleg... Nu, nu poți face una ca asta. N-ai dreptul să mă lași singură, n-ai dreptul să mori ! Vin la tine !.... Nu te găsesc ? Dar unde ești ?... Dar vreau să te văd, trebuie !... Te iubesc ! Te caut de atîta timp și acum, cînd te-am găsit, cînd timpul s-a oprit în loc pentru noi, numai pentru... Nu mă acuza. Da, „am respirat aerul în care au făcut draposte păsări, am băut apă în care s-au iubit peștii...". Nu, sînt pură, sînt zăpadă, sînt pentru tine... înnebunesc! Te implor, unde ești, spune !... Ce ? Întunericul ? Nu, nu trebuie să mori așa, am dreptul să fiu alături de tine... iubitule, iubitule !...

Țipetele ei se lovesc de pereți și se întorc lovind în mine. Fiecare strigăt lovește în mine și încep să murmur „iubitule, iubitule...". Îl văd întins, inert, cu pleoape străvezii, cu părul împrăștiat pe frunte așa cum l-am cunoscut cînd o invidiam pe ea pe cea mai bună prietenă, că este iubită de acest bărbat ; un gol uriaș îmi fură aerul, e vid, mă sufoc...

Soneria îmi izbește nervii dezgoliți.

— Tu !....

Stă în fața mea, este el, umple aproape tot cadrul ușii.

— Scuză-mă, nu-i cumva la tine...

— A, ce bine că te-ai gîndit să mă cauți aici ! Am trecut pe la prietena mea s-o învăț puțin să plîngă, apoi veneam să te iau la teatru. Știi că în seara asta am premiera ?

— Da, tocmai de-asta... Ce-ai pe față? Iar ai dat o reprezentație ?

— Da, încercam s-o învăț să iubească, să caute, să simtă ceea ce pare absent, să caute aripa îngerului...

Mă sărută pe obraz, îmi spune ceva care pare un descintec păgîn, se lipește de brațul lui și se depărtează surizînd, înger pătimaș.

Un țipăt se prelinge prin mine, o beție limpede și bună mă înundă, încep să pipăi cu sufletul o axă neștiută, în jurul căreia încep să mă învîrt surizînd, protestînd...

CABINET DE CONSULTAȚIE

— Următorul !

Intră sprintenă, mică, puțină ; ochi ialbaștri se rotesc neobosiți prin cabinet, zăbovesc pe acuarela mizgălită de mine într-o noapte de gardă.

— Sărut-mîna, doamna doctoriță !

— Apropie-te, o îndeamnă vocea mea din spatele unei foi de observație în funcție de care studiez ultimele manifestări ale unui osteosarcom.

Își scoate gumarii, îi rînduiește în colțul ușii și pășește aproape pe vîrfuri spre biroul meu, privind sfioasă mocheta vișinie de la picioarele ei. Stă cu mîna la gură așteptînd să-mi termin studiul și ochii i se rotesc cercetători, curioși pe cutiile colorate pline de citostatice, pe flacoanele incolore, pe stetoscop, pe lampa de ultraviolete...

Cînd consider că nu mai are nimic de cercetat, o îndemn să se dezbrace.

Mîinile cenușii, noduroase, aspre, încep să-i alerge harnic pe copci care pocnesc ca greierii striviți sub talpă, se fugăresc pe cingătoare, pe broboada de lînă sub care se află alte două mai subțiri și mai uzate, la picioarele ei crește maldărul de bunde, ilice, bluze, fuste, cămăși cu înflorituri de mînă, iar ea, bătrîna pămîntului se impuținează văzînd cu ochii și cînd fosnetul de haine căzute încetează, descopăr o mogîldeață zbîrcită, din care izvorăște și curge spre mine un fluviu albastru de nedumerire, așteptare și resemnare.

— Numa' să-mi spui dacă mai trăiesc, mamă, de-aia am venit, să știu și eu ce să fac cu părțile, cu vitele din ogradă, că or rămîne fără stăpîn. Și căsuța mi-o rămîne de izbeliște, că nu mi-a dat Dumnezeu copii.

Din sînul ei mic, moale și bun se holbează, cinică, privirea cangrenoasă a prietenului meu, amantul meu, cel ce mă înfruntă de-o viață, necunoscut și nestăpînit, cancerul.

— Asta-i din strînsura românului, așa. Tare mai era pătimaș și mă chinuia, vai de bătrînețea mea, că a fost bărbat pînă l-o luat ăl de sus !

Din maldărul de haine se ridică miros de prune uscate, de pămînt reavăn și încă acel miros de haine ținute la întuneric.

— Tot aveam treburi la oraș, am niște lînă de dus la darac, să tîrguiesc și niște pînză de pus pe ochi și dacă doctorul din sat mi-a dat hîrtie să trec pe la mata, iaca, am venit. Da vreau numa' să-mi zici dacă mai trăiesc pînă la primăvară...

Îi apuc încheietura mîinii din obișnuință, aproape absentă, dar cînd ritmul inimii ei îmi înfioară vîrfurile degetelor, mă simt inundată de o imensă iubire neputincioasă și buzele mi se lipesc de mîna uscată și fierbinte.

— Doamne ! Așa ceva nu se cade ! Mata ai școli, ești... Așa ceva nu se cade, se sperie femeia pămîntului cu mîna la gură.

Se precipită spre ușă, lăsîndu-mă „sănătoasă și cu toate cele bune". Mă întorc în fotoliul meu de om cu școală, deschid un registru uriaș și scriu numele de pămînt și apă al bătrînei. Regula cere ca toți cei care trec pe aici, măsurați de moarte, mirosind deja a hoit, să fie luați în evidență.

„Așa ceva nu se cade !...".

DINCOLO DE TĂCERE

Într-o dimineață de vară, cînd soarele s-a strecurat nepoftit în cameră, surprinzîndu-i dezordinea — și de s-ar fi mulțumit doar cu atît, dar s-a oprit pe pleoapele, lui decolorîndu-i visele — s-a trezit cît se poate de nemulțumit. Și-a aprins moroconăos o țigară, a coborît storurile la ferestre și s-a așezat în fotoliu. O liniște nefirească îl inundă. Deschide radioul. Nu emite nici un sunet. „S-au terminat bateriile". Merge în baie, pregătește aparatul de ras, deschide robinetul și începe spumarea. Jetul de apă nu face nici un zgomot, lama de ras alunecă în liniște pe piele. Panică. Își astupă urechile cu palmele și le depărtează brusc. Nici un sunet. Vină în orificiul auricular degetele mici de la mîini. Liniște. Obositoare, obsedantă. Încearcă să fredoneze „Un albastru infinit" ca de obicei dar sunetele rămîn înăuntrul lui. Chipul din oglindă se holbează nedumerit, cu partea de jos a feței cufundată într-un nor de spumă albă. Treptat colțurile ochilor se încrețesc, gura se deschide mare, roșie, cu un incisiv lipsă și un molar cariat.

De pe partea opusă a străzii un domn face semne disperate către el arătînd undeva, în spatele lui. Întoarce capul, contrariat, și linia privirii se frînge de un monstru metalic. Șoferul îi spune ceva cu ochii ieșiți din orbite și agitînd prin aer un pumn cu degetele înnegrite la încheieturi. „Probabil a reparat ceva la motor", își spuse, întorcîndu-se pe trotuarul pe care tocmai îl părăsise.

Un foarte vechi cunoscut îl oprește, îl bate pe umăr, agitînd mîinile prin aer — în una din ele ține o sacoșă de material plastic în care se vede un pachet alb, dreptunghiular și o sticlă de lapte, goală. Îl mai bate o dată pe umăr, rîde cu gura, cu ochii și cu pintecele proeminent care se agită în sus și în jos, apoi îl ia de braț și-l trage după el. „Trebuie să zîmbesc !" și simte la colțurile gurii un zîmbet unsuros. Îl păstrează.

Se așează la masă, înclină capul aprobativ și zîmbește cînd înțelege din privirea vechiului său cunoscut că-l interoghează dacă-i de acord cu comanda dată chelnerului. Acesta îi surîde mulțumit, întinde mîna peste masă și-l bate pe umăr, gura i se mișcă, mușcă aerul, împrăștie salivă, soarbe cu buzele țuguiate din licoarea galbenă și-și roteste ochii în colivia lor globulară cu o mutimie amuzantă.

În jurul lui oamenii au mișcări de marionetă. La un moment dat chiar vede brațe și capete agățate de niște fire care se duc undeva în sus, prin roii de fum din tavanul circiumii.

Continuă să surîdă și să clatine capul către foarte vechiul său cunoscut care vorbește între două trîmbe de fum, își tamponează fruntea și ceafa cu o batistă mare cu pătrățele albe și cafenii, și din cînd în cînd întinde brațul peste masă să-l bată pe umăr cu fața lățită de un zîmbet afectuos.

Și simte că îl inundă un rîs nestăvilit pe care îl gîlgîie de cîteva ori în gît ! simte mărul lui Adam agitîndu-se deasupra nodului de la cravată — și apoi îl lasă să se prăvălească peste masa plină de pahare, peste chipul vechiului său cunoscut care îl privește puțin nedumerit, doar puțin, pentru că apoi se hotărăște să-i țină isonul, și se simte bine, simte un rîs nou, ca o vomă eliberatoare căzînd în cascade peste lume, peste tot ce a fost și este, și se hotărî să nu se ducă niciodată la medicul orelist să-și scoată dopurile auriculare.

Eminescu și Machiavelli

II

Într-o perioadă cînd părți însemnate din teritoriul țării se aflau încă sub ocupație străină, cînd tînărul stat român — care abia după războiul din 1877 căpătase independența de **jure** — se găsea la încrucișarea ambițiilor hrăpărețe a trei imperii vecine, ne închipuim cu cît spirit participativ va fi întîmpinat poetul apelul lui Machiavelli de a se stringe într-un unic șuvoi energiile națiunii, constituindu-se un stat puternic care absorbind toate năzuințele particularilor sub mîna fermă a unui conducător să fie în stare să păstreze independența și suveranitatea.

Nici vorbă, această idee a unui monarh capabil să armonizeze interesele divergente ale grupărilor și claselor sociale dînd stabilitate statului — pe care o împărtășea, cum știm poetul nostru —, Eminescu o găsea expusă și în lucrările lui Montesquieu — pe care-l și citează în acest sens, în articolele sale.

De asemenea, în configurarea unui astfel de concept asupra statului, ca o realitate istorică și organică și care întemeiat pe ierarhia funcțiilor și pe divizunea muncii este menit să asigure ocrotirea intereselor obștești contribuiau și studiile sociologice moderne popularizate în Germania studenției eminesciene. Nu ne îndoim însă că în tentativa sa utopică de a oferi unele sfaturi și învățăminte domnitorului Carol în preajma încoronării ca rege al României — cînd încă mai nutrea iluzii în legătură cu persoana acestuia — acționează sugestia exemplului lui Machiavelli. Într-un articol din **Timpul**, Eminescu laudă justul „instinct istoric" al domnitorului de a creea „o oștire disciplinată și echipată", înțelegînd că „nici un drept nud nu are putere în lumea noastră, unde puterea domnește". Cu alte cuvinte, într-o lume în care forța domnește dreptul nu are șanse de a dăinui decît dacă e înarmat — o teză de o inspirație direct machiavellică.

Pentru poetul nostru însă statul nu se metamorfozează — ca în viziunea lui Machiavelli — într-o divinitate căreia trebuie să i se închine totul : și indivizii și morala. Între altele și fiindcă, pentru Eminescu, esențialul nu-l reprezintă statul ci națiunea care poate exista dincolo de determinările direct politice. „Formațiunile de stat — va sublinia el — sunt lucru secundar". În consecință, va respinge cu indignare dictonul cunoscut că scopul (respectiv interesele statului) scuză mijloacele. Intervenea desigur și rigorismul său moral — Eminescu așa cum îl cunoaștem nu admitea nici măcar să se glumească pe seama a ceea ce el considera că e drept și adevărat. Dar mai e ceva : în vremea sa politicianismul burghez se folosește de „aparențe" și de credulitatea maselor pentru ca, printr-o frazeologie demagogică în jurul principiilor generale, să ascundă felul în care-și realiza interesele rapace de clasă. Este interesant că Eminescu îl va folosi pe Machiavelli împotriva „machiavellismului", apelînd la „lecțiile" din **Principele** pentru a demasca mecanismul formelor de mistificare a opiniei publice.

În acest context, alta va fi, desigur, scara de valori morale promovată de poetul român. După cum se știe, pentru Machiavelli virtuos era cel care-și urma scopul cu deplină energie, trecînd chiar peste scrupule morale într-un cuvînt, cel care era un bărbat, opus caracterelor slabe, de o moliciune feminină, capabile de veleități iar nu de voință.

Eminescu va fi și el pentru „bărbăție" și împotriva „feminității", dar el înțelegea prin asta atitudini sincere, fățișe, care nu apelează la căi ocolite, la valoarea în vreun fel a intențiilor. Adversarilor săi politici le va spune cu superbie : „Ne întrebăm însă dacă sînt bărbați ori sibariți ? Dacă sînt bărbați, atunci vorbească-ne fățiș, privească-ne în ochi, arată-se vrednici de a sta de vorbă cu noi, iară nu să caute a se furișa pe poteci ascunse, pe care niciodată nu-i vom putea urma".

Așa după cum am spus atitudinile fiecăruia dintre cei doi se justifică în condițiile specifice ale epocii în care au trăit. Francesco De Sanctis avea dreptate să observe, în **Istoria literaturii italiene,** că evoluția umanității a produs mutații în optica publicului și că astăzi anumite mijloace admise de gînditorul florentin „nu ar mai fi tolerate și ar produce un efect opus aceluia pe care îl aștepta Machiavelli de la ele : ne-ar îndepărta de scop".

Lista aspectelor convergente sau divergente scoase la iveală de compararea concepțiilor politice ale celor doi autori poate fi desigur continuată, spațiul nu ne îngăduie însă s-o facem, de aceea ne mulțumim, în final, să ne referim la o singură problemă suscitată de faptul că în sistemele lor de gîndire aspectele **reale** se împletesc cu cele **ideale**. O particularitate semnalată de diverși specialiști. Se știe că Machiavelli avea tot timpul în fața ochilor exemplul vechii Rome — al Romei „ciceroniene", de dinaintea „cosmopolis-ului" imperial — ; după cum Eminescu era îndrăgostit de „epoca de aur" a istoriei poporului român, epoca acelor domnitori ca Alexandru cel Bun, Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare care sprijinindu-se pe țărănimea liberă erau puternici înlăuntrul și în afara țării. Faptul că nici unul nu preconiza simpla „restaurare" a trecutului iese în afara discuției, dar în aspirațiile lor ideale simțim reflexul și implicațiile unei viziuni poetice. Atunci cînd citim mărturisirea lui Machiavelli din scrisoarea către Francesco Vettori, că-i place ca, îmbrăcat în veșminte regești, să pășească „în străvechile lăcașuri ale oamenilor de demult", recunoscînd „sînt cu toată ființa mea în tovărășia lor", gîndul ni se îndreaptă spre cunoscuta profesiune de credință a lui Eminescu despre timpii trecuți în care i-ar fi plăcut să trăiască, timpii cînd Domnitori îmbrăcați în haine de aur și de samur ascultau consiliile divanului de oameni bătrîni iar el, poetul, în mijlocul poporului plin de focul entuziasmului pentru țară, ar fi putut fi „inima lor de geniu", „capul plin de inspirațiune — preot durerilor și bucuriilor — bardul lor".

Antonio Gramsci afirma că **Principele** „nu este o tratare sistematică, ci o carte vie, în care ideologia politică și știința politică se contopesc în forma dramatică a mitului" ; ei bine, această apreciere se poate aplica și concepției politice a poetului nostru.

Ne rămîne la capătul acestor considerații să subliniem o idee care a reeșit, credem, din întreaga analiză întreprinsă : comparațiile dintre atitudinile lui Eminescu și cele ale lui Machiavelli nu acuză influențe directe ci reacții spirituale similare, termenul potrivit nu este de „influență" ci de „prezențe", Machiavelli servind, propriu-zis, ca un punct de reper în raport cu care poetul român poate să-și precizeze mai bine — chiar dacă și în sens antagonic — principiile și ideile — forță ale gîndirii sale.

Un adevăr pe care îl găsim pregnant exprimat de G. Călinescu, în monumentala-i exegeză : **Opera lui Mihai Eminescu,** drept care ne permitem să încheiem cu aceste fraze ale sale : „alăturările de doctrine ce se pot face cu privire la gîndirea lui — a poetului n.n. —, au unicul scop de a limpezi expunerea și nicidecum de a satisface acele spirite cari văd în orice fapt de artă sau de gîndire aglomerarea de elemente străine", căci : „Izvoarele nu umplu lacul convingerilor sale, el merge în direcția izvoarelor — socotite simple documente — cari se potrivesc tendinței lui interne".

Al. Oprea

CARTEA DE DEBUT

O MITOLOGIE POETICĂ

În 1978 Mircea Stîncel a fost distins cu premiul revistei „Luceafărul" pentru poezie. După trei ani i-a apărut volumul de debut : **Cămașa de sare** (Editura Cartea românească 1981). Este o carte unitară datorită tenacității cu care autorul se rotește în jurul unei mitologii distincte, din ce în ce mai mult frecventată în poezia românească a ultimului deceniu. Este o mitologie care poate fi sugerată prin enumerarea cuvintelor cu cea mai mare frecvență în volum : secere, pămînt, țăran, rouă, fîntînă, ogor, lan, grîu, țărînă, hambar, fîn, sat, făină, plug, rod, semințe. Repetarea frecventă a acestor cuvinte (precum și a altora, din aceeași familie semnatică) are darul de a instala în volume o atmosferă distinctă, dătătoare, în principiu, de unitate.

Pe urmele unei tradiții pe care nu este cazul s-o detaliem, Mircea Stîncel recurge la o sursă practic inepuizabilă de lirism. Este vorba despre virtualitatea poetică pe care o are orice lume aflată într-o mișcare de disoluție sau de schimbare radicală și rapidă. Lumea satului românesc contemporan, ale cărei seisme sociale și contorsionări morale au fost evocate de către cîțiva dintre marii noștri scriitori, are o asemenea structură „exploatabilă" poetic. Intuind acest adevăr, autorul **Cămășii de sare** a scris versuri în care se aude o nostalgie temperată a satului tradițional, a locului unde oamenii trăiesc în mod natural, străini de obsesiile moderne ale eficienței. În cele din urmă, desigur, țăranul tradițional se transformă într-un mit al omului reușit, perfect echilibrat în raporturile sale cu natura. Țăranul sociologic devine un țăran poetic. Este drumul pe care l-au parcurs și alte categorii sociale modificate de trecerea timpului. Sentimentul de perfecțiune a satului tradițional este însoțit, în mod complementar, de o anume melancolie generată de imperfecțiunile urbane. Satul este un loc natural, unde ființa își găsește împlinirea dincolo de comoditățile sterpe ; orașul, în schimb, este un loc ce amenință cu înstrăinarea. În virtutea unui mecanism dialectic, însă, în cele din urmă antagonismul dintre sat și oraș se dizolvă într-o nouă sinteză. Această mișcare conceptuală rezumă (în măsură în care acest lucru este posibil în materie de poezie) direcția lirică la care ne-am referit și la care poeziile lui Mircea Stîncel polarizează în chip vădit. Există realizări strălucite în lirica despre care discutăm. În ce măsură Mircea Stîncel reușește să obțină o tonalitate originală, cultivînd-o ? Inedită se arată a fi, în citeva poezii, o tristețe rarefiată pînă într-atît încît se transformă într-o structură moleculară, perceptibilă doar prin intermediul unor aparate mărîtoare. Dar, nici vorbă, notabile sînt și poeziile în care temele consacrate sînt tratate în moduri nu extrem de imprevizibile, dar atrăgătoare prin rotirea lor în jurul unor motive în sine emoționante. Iată, de pildă, un fragment din poemul intitulat **De la o înviere la alta,** poem în care este imaginată o ilustrare a sintezei despre care aminteam mai sus ; fragmentul conține un elogiu al țăranului, înțeles ca entitate ultraumană : „Despre-nviere e vorba, despre-nviere e vorba... / Spun lucrurile noaptea grăbite ce merg / Încă departe în joase imperii. / Răsare în lanuri, între fusul de fier și / Roata cu spițe mărunte. Și pîinea altfel / Se coace și miroase în țară. Dar alta e pîinea / Născută în vatra țăranului meu. / Căci pentru pîine sînt ei făcuți mai întîi / Și mult mai pe urmă între zidirea-n metale, / Cum rîul e făcut mai întîi să ajungă în mare / Și mult mai tîrziu pentru mori și Pentru vremelnice plute". Poemul din care am citat este semnificativ pentru un mod concesiv de a scrie poezie. În final, în mod previzibil, este exprimată încrederea în resursele de adaptare a țăranului la exisgențele unei lumi în care domină industria și structurile urbane : „De-o mie de ani zugrăvește țăranul / Și scrie pe coala ogorului despre / Ce se pare că nu înțelegem. / Visul roții de fier cu mărunțele-i spițe e / Noul țăran. Se va ivi și noaptea și ziua / Cînd sudoarea va curge pe spițele roții. / Sudoare de naștere. Și noul țăran țîșnește / din fusul de oțel ce învinge". În mod indubitabil, așa se va întîmpla, numai că de la poezie am dori să aflăm lucruri pe care nu le știe chiar toată lumea.

Mircea Stîncel încearcă de cîteva ori să iasă din prudență, din cuminția sa de autor care merge pe urme ilustre. Rezultatele sînt interesante. Iată, de pildă, **Fus de aur,** unde recuzita rurală tinde să se dizolve într-o atmosferă misterioasă : „nu-i niciodată prea scurtă / noaptea, numai cît / are nevoie tînăra / să-și umple fusul de aur // și nu-i niciodată prea puțin / cer; e atîta cît să poată / ajunge firul tors / pînză pe trupul stelelor // cîte un fus umple / noapte de noapte/ și se aud Ei venind spre / locul unde stau Ele singure / și îngîndurate, Reginele // El o cunoaște după bătăile / inimii și deodată sînt mulți / și nu mai ajung / scaunele pentru toți // Ea toarce mai departe / în ochii lui pedepsiți / parcă să urmărească pînă / la capăt nașterea firului de aur". Un exemplu similar este **Omul de plumb,** unde apar accente mai violente, ce scot poezia deasupra apei molcome a volumului : „Mă întîlnesc tot mai des / Cu omul de plumb, are umbra / Mai groasă decît el însuși / Și vine din furnale pe drumul / Cel mai scurt acasă în patul / De plumb, lîngă femeia de plumb // Trece pe lîngă trandafirii / Înfloriți, mirositori, trece pe lîngă / Trandafirii ofiliți, nările lui / Nările lui nu-i mai simte / Ochii lui nu-i mai vede și. / Nici visul nu-i mai visează // Limba-i știe alcoolul pe de rost / Și rîde, i se văd gingiile umede / Băloase în gura lui fără dinți / Omul de plumb și-a aruncat dinții / Pe apa simbetei / Mănîncă jar, mănîncă scrum și / Își mestecă visul între două stații.

Voicu Bugariu

Lumină

Urmare din pag. 1

De aceasta și-a și meritat înainte de a primi numele vechi de „Luceafărul" cel de „Tînărul scriitor" că oare cine mai mult decît tineretul cinstește trecutul pentru faptele lui și slăvește viitorul.

Pana de aur a lui Octavian Goga, cîntărețul pătimirii noastre din trecut și luptătorul pentru unire, a lui Tăslăuanu, curajosul critic al nedreptăților și vizionar al zilelor ce se cerea să vină, marii prozatori ai permanenței noastre literare Liviu Rebreanu, Ion Agirbiceanu, Slavici și atîția alții au scris pagini strălucitoare în această revistă încă insuficient reliefată pe tabla de onoare a scrisului nostru. Au urmat alții pînă, în zilele noastre, pe care nu-i mai enumăr nici pentru că-s mulți nici pentru că uitînd vreunul important să-l supăr. Dar pana lor strălucește în batalionul ce înaintează pe drumul socialismului multilateral dezvoltat deschis de conducerea partidului și va înainta spre piscurile comunismului.

Le doresc, cu prilejul apariției numărul 1 000 să nu uite o clipă unirea și independența întregului popor, nici politica partidului pentru o lume dreaptă și mai bună, o lume a păcii între toate popoarele pe această planetă a pămîntului.

Ca vechi promotor și colaborator în ciuda activității mele de 16 ani, eu rămîn un adept al „Luceafărului" nostru și-i urez succese magnetizante pentru toți oamenii muncii pe drumul către înălțimile comunismului.

Concursul de debut în poezie al Editurii Dacia

„La concursul de poezie pentru debut în volum al Editurii Dacia au fost reținute manuscrisele următorilor autori : Irina Airinei (București), Ion Cristofor (Cluj-Napoca), Angela Nache (Brașov), Mircea Petean (Borșa), Augustin Pop (Cluj-Napoca), Miruna Runcan (Brașov), Gligore Sava (Arad) și Octavian Soviany (București).

Volumele vor fi publicate în funcție de posibilitățile editurii, începînd cu anul 1981.

Pentru următorul concurs de debut manuscrisele dactilografiate vor fi trimise pe adresa editurii (EDITURA DACIA str. 1 Mai nr. 23,3400 Cluj-Napoca), pînă la data de 30 decembrie 1982. Fiecare volum va purta un motto și va fi însoțit de un plic (cu datele biografice ale autorului), purtînd același motto cu cel al volumului."

1000

Urmare din pag. 1

rea valorilor supreme ale culturii și istoriei noastre, ale prezentului unei patrii ce ne conține ființa și visul. Către ce s-ar putea numi „fondul principal al culturii române" cu strădania continuă de a-i adăuga fapte de spirit, adevăruri care să rămînă. Deschisă spre lumea de azi prin demnitatea cunoașterii a ceea ce am fost și sîntem, nu „privitori ca la teatru" la un spectacol care se desfășoară pe scene depărtate. Înlăuntrul limbii noastre, adăugînd valorile limbilor celor ce trăiesc și gîndesc împreună cu noi, oferindu-ne prin lucrul nostru, prin puterea noastră, oamenilor.

Dincolo de aceste linii care trebuie să capete consistența și greutatea de sens și de răspundere a coloanelor, se întîmplă, firesc și omenesc, viața de fiecare zi a unei reviste, bătăliile ei care rămîn ori nu rămîn, neîmplinirile apăsînd pe talerul conștiinței și ambiției efemere ale unor zidari ce nu ajung mai niciodată să vadă lucrarea lor predată eternității.

„Luceafărul", la numărul 1 000. Gînd pentru oamenii care au întemeiat și au făcut să trăiască o speranță din litere de plumb, pentru aceia de acum, de la tipăritorii ce văd primii pagina de calandru, la redactorii ca niște cetăți asediate de manuscrise, la toți cei ce sprijină cu dragostea lor, dimineața zilei de sîmbătă.

Un gînd pe care încercăm a-l exprima prin numărul de față și care devine, printr-o fericită coincidență, număr dedicat unui moment de seamă al literaturii românești — Conferința națională a scriitorilor.

O lume pentru toate vîrstele

Urmare din pag. a 4-a

întîmpla și m-am dus în magazie, că-mi venea să plîng. Fratele meu a intrat după mine. Mi s-a părut că și lui îi venea să plîngă. Mi-a zis c-ar fi timpul să facem curățenie în magazie și ca să nu plîngem ne-am apucat să măturăm și să mutăm lăzile. Era foarte mult de lucru și am mai lăsat și pentru zilele următoare, dacă ne va mai veni să plîngem. Apoi am făcut un inventar al fostelor lucruri din magazie. Adică o fostă casetă de bijuterii, în care țineam cuiele că bijuteriile s-au desființat, o fostă butie de țuică în care țineam o mulțime de haine, care nu ne mai trebuie, deși normal ar fi să avem o mulțime care ne mai trebuie, dar mama spune că așa e viața" **La noi...).** Teama în fața milițianului, a părintelui sau a situațiilor la care participă fără a le înțelege este egala în intensitate, ca și suferința în fața morții cîinelui, a bolii sau a arestării tatălui său. Inexplicabilul nu prinde niciodată conturul rigid al definitivului, cu consecințe dramatice în conștiința eroului. E de ajuns ca inexplicabilul să fie împărtășit ca situația să fie salvată (elementul obscur fiind redus la un statut de fapt posibil, dacă mai este acceptat de încă cineva) și tulburarea eroului să nu se definitiveze într-o criză

Dacă în basm exagerarea uimește și bucură, redimensionarea realităților sau calcularea lor cu instrumente străine de candoarea bunului simț al copilăriei strivește, umilește, dînd naștere suferinței, chiar dacă aceasta nu-l frustrează propriu-zis cu ceva pe copil.

Am căutat să ne oprim la prezentarea doar a citorva probleme pe care le pun scrierile de pînă acum ale lui Mircea Diaconu, considerîndu-le argumente suficiente pentru a putea afirma că discreția ideilor și profunzimea intențiilor sale ne vor atrage atenția asupra cărților sale următoare și ne vor spori exigențele.

Exactitatea admirației

Urmare din pag. 1

mula și idealul său de viață și de literatură este adevărat și că rezultatul acestei coexistențe, dacă nu vrem să zicem competiție, a fost pe măsura întîlnirii. Incontestabil ne aflăm în fața unuia din marele repere ale istoriei literare românești. Față de care însă tinerii se pot apropia cu mai puțină mitologie.

S-a zis că aceste generații mari s-au dus, că faptul e irepetabil și că înlocuirea lor este ilazorie. Dar să nu uităm că fiecare generație este irepetabilă și că modul de a o ajuta să existe plenar este să n-o subordonăm altora. Fiecare generație literară vine cu formula și idealul său de viață și de literatură. Raportarea la modelele anterioare ca o operație de măsurătoare este inadecvată și de aceea abuzivă. În literatură nimeni nu suplinește pe nimeni. Un poet nu ține locul altuia, un prozator nu elimină pe cel de alături și așa mai departe. Nimeni cu alte cuvinte nu poate trăi prin dispensă. Marile sarcini literare nu aparțin unor anume epoci, nu sînt achiziția exclusivă a unora, nu fac proprietatea privată a unor indivizi. A trăi cu deliberare, cu program în umbra înaintașilor de altă dată sau a înaintașilor de alături este în literatură o eroare. Epoca literară interbelică n-a rezolvat totul. Scriitorii de dinainte de război n-au scris toată literatura română care se cere scrisă. Critica și istoria literară nu și-au sleit deloc atunci posibilitățile. Tînăra generație are de aceea astăzi totul de făcut.

Mitologia trecutului literar își are rostul dacă poate fi combinată cu un acut spirit critic interior. Ne referim la acel spirit critic constructiv, din ecloziunea căruia elementul de continuitate n-ar avea decît de cîștigat. Tînărul scriitor încetează de a mai fi tînăr scriitor atunci cînd înțelege că marile sarcini ale literaturii prezentului îi revin în egală măsură și lui. Prin aceasta el este egalul maestrului. Cînd va accepta că marile cărți ale zilei de azi trebuie scrise în egală măsură și de generația lui. Cînd va avea un real spirit de emulație față de predecesorii lui și nu unul de pasivă admirație. Nimeni în literatură nu înlocuiește pe nimeni.

Ideea ființării în cîmpul literaturii pe grade de ucenic, calfă și maestrul pe lîngă împroprietatea ei structurală față de lumea artistică presupune o aminare de responsabilități, o stare de subordonare spirituală și creatoare, introducerea unui factor organizat de inhibiție. Scriitorul, chiar dacă presupune o creștere, are nevoie de independența spiritului și a actului creator. Desigur artizanii se pot organiza în bresle, meșteșugul cere poziția subalternă a învățăcelului și palma aspră a calfei, dar cîmpul literaturii este altceva decît o asociație pe trepte de ascensiune precizate și coordonate de conjuncturi. Din necesități sociale creatorii, artiștii se pot întruni și o și fac în organizații profesionale, dar asta nu schimbă aspectul esențial al problemei. Ierarhia de aici nu este obligatoriu ierarhia reală a literaturii. Stagiarul nu e inferior neapărat membrului titular, după cum noul intrat în literatură nu este neapărat scutierul celui cu stagii de zeci de ani în literatură. Acestea sînt forme secundare de existență a artistului, auxiliare și nu principale. Nimeni în literatură nu suplinește pe nimeni.

Inițiativa creatoare și valoarea gestului artistic sînt cele ce decid în cîmpul literaturii. A sta la coadă pentru a ataca o temă mare e o imagine improprie acțiunii artistice. A aștepta ca altcineva să scrie cartea pe care ai vrea s-o scri și pe care ar trebui s-o amîni pentru că treapta ta nu e conformă cu aspirația ta arată o mentalitate care trebuie înlăturată. Proprie scriitorului este libera mișcare a spiritului, inițiativa soontană, actul creator fără inhibițiile momentului. La 1000 de numere ale unei reviste care a fost destinată a se ocupa de formarea scriitorilor care vin credem că e nimerit să spunem din nou că în literatură nimeni nu suplinește pe nimeni și că sarcinile scriitorului tînăr sînt cele mai mari starcini care stau în fața literaturii de azi.

27

ARHIVA «LUCEAFĂRULUI»

La o manifestație comună a cenaclurilor „Flacăra" și „Luceafărul", actorul Florian Pittiș recită versuri din scriitori de azi. În planul doi: M. Ungheanu, Marius Robescu și Ion Gheorghe.

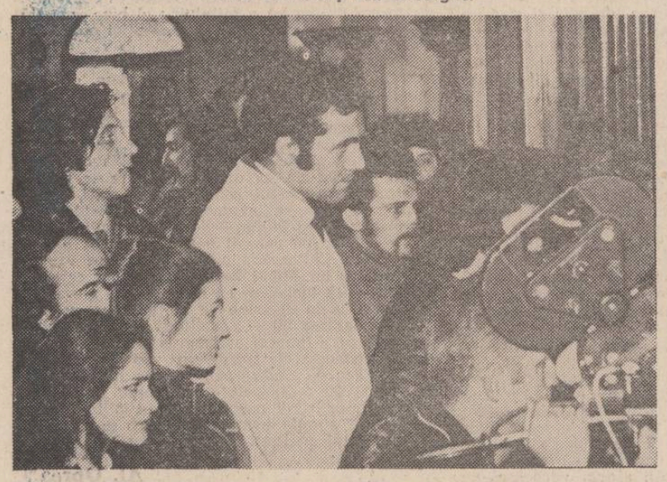

Ateneul Tineretului ; distribuirea premiilor „Luceafărul" : televiziunea filmează

Moment de cenaclu al revistei „Luceafărul"

La intilnirile revistei „Luceafărul". Imagini din sală

Intilnirile „Luceafărului" cu cititorii : în cabinetul științific al Fabricii „Electroprecizia" Săcele scriitorii Elena Taflan, Ion Ittu („Astra" Brașov), Nicolae Ciobanu, Valentin F. Mihăescu, Ion Lăncrănian, Mihai Ungheanu, Daniel Drăgan („Astra" Brașov) discută cu membrii cenaclului uzinei despre romanul contemporan.

Cenaclul revistei „Luceafărul", toamna lui 1980 : comentează versurile citite poetul Cezar Ivănescu. În fund stînga : criticii Voicu Bugariu și Valentin F. Mihăescu

La răsărit de «Luceafărul»

Aș vrea, dacă omenescul din mine mă va lăsa, să evoc începuturile revistei **Luceafărul** sau unele aspecte din anii în care am slujit-o, nu cu memoria inimii, ci cu aceea a lucidității, deși am îndoieli că, în asemenea cazuri, luciditatea rece, detașată, poate fi mai obiectivă și mai dreaptă decît inima, decît participarea intens afectivă, deci implicit subiectivă. Prin 1959, nevoia unei reviste bune, vii, prestigioase, cu un program inovator, practic și patriotic, capabilă să descopere talente noi și să le impună, plutea pretutindeni în aer. Cel care a captat de pe cerul spiritualității noastre această nevoie obiectivă, după lungi eforturi depuse împreună cu un grup de prieteni mai tineri, a fost admirabilul arhitect de presă și cultură, poetul Mihu Dragomir, care scrisese pînă atunci **Ginduri prăfuite** (1935), **Rugă de ateu, adică vorbe despre orînduieli și cîrmuitori** (1938), **Prima sarjă** (1950), **Stelele păcii** (1952), **Tudor din Vladimiri** (1954), **Pe struna fulgerelor** (1955), **Războiul** (1954), **Întoarcerea armelor** (1959). Deși uitat astăzi cu atîta încăpățînare și diabolică strategie critică, Mihu Dragomir era un spiritus-rector, o inteligență activă, un animator cultural, în sensul cel mai bun al termenului, o personalitate catalizatoare, un mare patriot și poet autentic. A fost un poet stimat, deschizător de drumuri în lirica nouă, un poet piatră de hotar în cultura românească socialistă, de pe care ingratitudinea unor oameni, aversiunea altora i-a șters numele cu forța ploilor torențiale. Viitorul, cu acea obiectivitate obligatorie pentru istoria literară îl va rescrie din nou, nu numai pe o piatră de hotar ci pe un monument. Lucrul acesta s-ar înțelege mult mai bine dacă s-ar putea arăta foarte răspicat și direct ce a însemnat în climatul acela spiritual apariția **Luceafărului**. Era un climat în care mulți moderniști, puriști, evazioniști, teribiliști de mai tîrziu slujeau cu fanatism la altarul dogmatismului, exclusivismului troglodit, în care, în loc de poporul român, limba sau cultura română se spunea numai pronumele posesiv **nostru** sau **noastră** care începuseră să aibe o valoare semantică mai vagă decît **res, rei** în limba latină, fiindcă putea însemna aproape orice. De la titlul revistei și de la articolul program, pe care l-am discutat cu Aurel Martin și Mihu Dragomir o noapte întreagă în biblioteca lui, pînă la titlul rubricilor, și orientarea generală a revistei, în contextul respectiv, **Luceafărul** era o regăsire a identității noastre culturale, o implicare lucidă a creației în marile probleme ale specificului național, afirmarea răspicată a unor idei fundamentale de care a depins în toate timpurile supraviețuirea ființei noastre naționale. Au fost principii sfinte cu care prima echipă a **Luceafărului** n-a făcut nici o tranzacție, chiar dacă uneori i-a supărat pe unii care se instalaseră ca pentru eternitate la hățurile culturii noastre naționale, deși strîmbau din nas că le miroase prea mult a oaie și a opinci, și-a plug, și-a coada vacii, și-a frunză verde, și-a doină, și-a păcură și cărbune. Din dîra de foc și lumină lăsată de Eminescu și de revista **Luceafărul** de la Sibiu pe cerul literelor rămîne Mihu Dragomir și cu el prima grupare a revistei de la care sărbătorim azi 1 000 de numere, au luat cu un gest prometeic jar ca să aprindă literele noului **Luceafăr**. Azi poate părea o metaforă ceea ce atunci era o credință. O lucidă și nestrămutată credință. Prin această revistă, drumul pașoptist patriotic și național al **Daciei literare** reintra, după o dureroasă absență, în fluxul culturii românești, cu grija și stima pentru trecutul nostru istoric, pentru viața și creația artistică a poporului român, pentru frumusețile limbii sale. Cultivînd specificul nostru național, nu uitam, firește, de contribuția altor culturi la patrimoniul culturii universale. Ne plăcea tuturora, de pildă, să cultivăm în modul cel mai entuziast îndrăzneața și originala poezie sovietică, Maiakovski și Esenin, în primul rînd, și apoi cum era firesc, la o revistă tinerească, pentru tineret, poeții tineri pe-atunci Vinokurov, Evtușesko, Vosnesenski ș.a. Mihu Dragomir, Niculae Stoian, Teodor Balș și Violeta Zamfirescu traduceau cu pasiune din asemenea poeți și noi îi comentam cu stimă și legitimă participare. În general, poezia bună, autentică din țările socialiste era sistematic prezentă în paginile revistei. La fel stăteau lucrurile cu poezia antifascistă, progresistă, umanistă, de valoare artistică indiscutabilă din alte literaturi : franceză, spaniolă, italiană, americană. E adevărat, n-am publicat fără discernămînt. Nu fiindcă nu cunoșteam și alți poeți ori scriitori, ci fiindcă ne apăram o credință estetică și fiindcă țineam la o elementară demnitate națională, la mîndria geniului nostru național. Deliberat se evitau ploconirile provinciale față de alte culturi, din multiple cauze mai mult sau mai puțin obiective. Țineam să fim noi înșine, comuniști români, care creau o cultură nouă, socialistă la ei acasă și, în primul rînd, pentru acest popor, pentru această mare familie socialistă formată din români, maghiari, germani, sîrbi și din alte naționalități care ne-am împărtășit împreună din dulceața și amarul acestor pămînturi. **Luceafărul** a pornit la drum cu un crez limpede. L-a ilustrat în articole teoretice și prin creația beletristică propriu zisă.

În acest crez intrau dorința de a fi utili poporului și spiritualității naționale, dorința de continuitate a culturii române, de deschidere față de alte culturi. Cu toate acestea, revista a fost stropită nu o dată cu fel de fel de epitete, dar și încurajată cu o stimă și o dragoste fără egal de publicul cititor și de către colaboratorii foarte tineri sau foarte vîrstnici pentru noi ca M. Sadoveanu, Ion Agîrbiceanu, V. Eftimiu, Mihail Sorbul, Tudor Vianu, Al. Philippide, Nagy Istvan, Alfred Margul Sperber, Oskar Walter Cisek etc. Orice s-ar spune, o revistă este mai întîi o personalitate. Personalitatea a fost Mihu Dragomir, pentru început. Aceasta polarizează în jurul ei un colectiv. Colectivul din jurul lui Mihu a fost ca o familie. Unit, loial, devotat revistei. Primul nucleu spiritual al **Luceafărului** s-a pulverizat. Colectivul s-a destrămat pentru a se recompune sub alte conduceri. Și tot așa de cîteva ori de-a lungul existenței sale de 1 000 de numere. Au fost perioade cînd **Luceafărul** s-a ascuns în nori grei pentru cel ce scrie aceste rînduri și a asistat la răsăritul lui, dar orice-a fost nu m-am gîndit niciodată la apusul lui. Din păcate uneori **voci** foarte **nelibere** îi doresc stingerea.

Mi se pare de necrezut, de neconceput. Cine stimează cu adevărat cultura nu poate sufla cu răceală nici într-o luminare, pentru a aduce întunericul, dar într-un Luceafăr ?

Ion Dodu Bălan

Firul de aur și de taină

În urmă cu aproape douăzeci de ani, revista **Luceafărul** — astăzi la numărul **1 000** ! — îmi acorda premiul de poezie. Era dovada că străduințile-mi în ale verbului se umpleau, era imboldul spre mereu dăruire și cutezare. De-a lungul acestui timp, care înseamnă în fapt dezvoltarea spectaculoasă a literelor române, au trecut prin paginile acestei publicații mereu tinere un impresionant număr de începători — poeți, prozatori, critici literari — unii dintre ei devenind mai apoi scriitori de nume și renume.

Dacă, de cele mai multe ori, casele de editură au rostul de a confirma talente, revistele au de la început sarcina, totdeauna dificilă, de a-i propune pe cei înzestrați cu harul cuvîntul scris, de a-i găsi, de a-i alege dintre zecile și sutele de bănuiți a fi talentați, de a le descoperi firul de aur și taină care le stă în suflet și pe frunte cunună regească. Aici e locul de a elogia — momentul fiind sărbătoresc — pe cei care, slujitori ai unei asemenea instituții culturale, au trăit și trăiesc emoțiile și bucuriile revelării viitorului scriitor, care, fără intuiția acelor adevărați căutători de comori sufletești, ar întîrzia înflorirea mugurului și pîrguirea fructului. Desigur nu oricînd te poți afla în fericita postură a lui Iosif Vulcan „descoperitorul" celui care avea să devină **luceafărul de neam**, dar nu-i mai puțin adevărat că fiecare redactor nădăjduiește o asemenea excepție.

A iubi, iubire...

De cînd mă știu am iubit viața. La început, poate acele minuscule semne ale luminii ce se împrăștiau în jur din fitilul scurt al lămpii de gaz din casa bătrînească. Apoi iubirea a luat noi contururi, a primit noi sensuri odată cu pătrunderea în rațional, în subconștient sau chiar în conștiință (aceasta s-a petrecut ceva mai tîrziu, în timpul adolescenței) a luminii, atît de fragede, cît de fragedă era și iubirea pentru frumos. Cu anii care s-au scurs fără de milă peste creștetul meu, iubirea poeziei a devenit matură, ca și omul care purta în piept dragostea sa, ascunsă pentru o vreme de ochii celor curioși, poate dintr-un sentiment de jenă firească, poate și din motive mai plauzibile, dar fapt este că iubirea iubirii s-a confundat, la un moment dat, cu acea menire, pe care omul matur a simțit-o pentru ca, măcar atunci, să o mărturisească în public. Și a făcut-o.

Dragostea — sentimentul legat atît de natural de perioada tinereții —, acea perioadă care caracterizează prin excelență și azi acel astru — simbol al mărturisirii în public — care acum, în prag de aniversare își poartă cu aceeași demnitate fruntea mereu atîntită spre spațiul infinit, cosmic, de unde își iradiază împrejur culorile-i atît de tinerești — Luceafărul — ca și în anul său de naștere — 1958 — și despre care se pot spune numai lucruri atît de frumoase de către toate generațiile de profesioniști și debutanți în arta scrisului, și care a creat generații întregi de artiști adevărați ai condeiului românesc și de care, de altfel, și amintirile mele de pînă azi sînt legate prin aceleași fire nevăzute ale legămîntului trainic dintre suflete omenești, care împrăștie voit împrejur miresmele parfumului dragostei pentru literatură, astfel încît nu poți să nu iubești iubirea dintîi, legată de această publicație prestigioasă a breslei scriitoricești.

Un micro colectiv, care se străduiește cotidian să facă un act public din toate creațiile, din toate vibrațiile de suflet tînăr și mai vîrstnic, primește în mijlocul său colaboratorii cu același sentiment de apropiere care sparge oricare barieră dintre ei și cei ale căror lucrări își găsesc locul în coloanele revistei, ca un merit exclusiv al celor care lucrează aici. Și astfel, de cîte ori mă aflu în vizite (cu ocazia cărora se înfiripează dispute, aprecieri, conturări de valori atît de fecunde) mă simt ca la mine acasă.

Este o veche zicală maghiară care afirmă că „peste tot este bine, dar cel mai bine este la tine acasă". Și eu (cred că și ceilalți colaboratori ai revistei) mă simt, cum spuneam, la mine acasă. Și mi se pare atît de natural...

Marea inimă a „Luceafărului" este atît de încăpătoare pentru noi toți, indiferent în ce limbă pronunțăm cuvintele, încît numai o inimă într-adevăr mare și plină de focul, de neastîmpărul mișcării și afirmării perpetue poate avea. Și alături de inima „Luceafărului" arde continuu și inima noastră, aprinsă de flacăra iubirii veșnice.

A iubi iubire... Iubesc iubirea lor și iubirea noastră. Iubesc iubirea de oameni alături de marea lor iubire de oameni. Astfel ei, practicienii de zi cu zi ai frumosului sînt iubirea noastră comună, sînt iubirea iubirilor noastre, ea însăși, iubirea.

Horvath Dezideriu

Omagiu

Țesurăți timpul din cuvinte
Într-un covor de cugetare
Ca să iubească fiecare
Poporul viu și din morminte;

Văd unduind în calendare
Cîmpii de gînduri-legăminte
Sub geana clipei — cea fierbinte
A logosului cînd răsare

O patrie de-așezăminte
Ale ideii de-nălțare
Din deal în deal, din zare-n zare
Cum nu au fost mai înainte
Decît la geniul de ginte —
Legendele originare.

Gheorghe Pituț

CONFABULE

BASM

Se dedică „Luceafărului nr. 1 000

După ce a omorît mai mulți balauri, a curățat o fîntînă și a reamenajat un spațiu verde întîlnit în drumul său pe tărîmul celălalt, Făt-Frumos a ajuns în fine și în palatul Smeului. Acesta, firește, nu era acasă — numai ca, Ileana Cosînzeana și o țică.

— Al cui ești, țică, îl întrebă pe copil Făt-Frumos, descălecînd.

— A lu' mama Ileana și a lu' tata Smeu.

— Aha, ahăhăi Făt-Frumos.

Văzîndu-l, Ileana Cosînzeana vru mai întîi să fugă și să se ascundă, doar știa pentru ce venise străinul. Pe urmă însă chibzui mai bine, mai ales cînd își văzu băiatul tras de mînă de Făt-Frumos.

— Mîncați, beți ceva, căci doar ați ostenit venind aici ? Făt-Frumos nu zise ba.

— Dar Smeul unde-i ? întrebă.

— E plecat puțin cu interese, îi răspunse Ileana.

— Aha, ahăhăi din nou, rezemîndu-se în spătarul scaunului. Pînă cînd vine el și pînă cînd îmi astîmpăr eu foamea și setea, tu, fato, te pregătește de drum spre palatul lui bătrîne-tău, Împăratul. P'al mic lasă-l deocamdată aici, în grija lui bunică-sa, Muma Pădurii, ai auzit ?

Ileana Cosînzeana auzise totul și încă bine, pentru că o podidi și plînsul auzind.

— Făt-Frumos, Făt-Frumos, se rugă ea. Nu mă despărți de copil și de bărbatul pe care l-am îndrăgit în anii care au trecut de cînd am fugit împreună de la palatul lui taica. Și apoi ce era să fac ? Așa că fii bun și ne lasă pe toți în plata domnului și te du... și te du... și te du... Te rog eu !

— Aha... Și cu jumatca de împărăție ce facem, ai ? întrebă omul de bine.

Și o sui pe Ileana Cosînzeana pe cal și o duse glonț în fața hărții împărăției lui tătîne-său.

Iulian Neacșu

Sala cu oglinzi a Casei scriitorilor : în cadrul unei ședințe a cenaclului revistei „Luceafărul" evoluează formația de teatru studențesc din Sibiu

Întîlnirile revistei „Luceafărul" cu cititorii, 1976, județul Ialomița. Între cei de la masă, de la stînga la dreapta, Ion Gheorghe, Nicolae Dragoș, George Chirilă, Ion Segărceanu, Ioana Diaconescu, Eugen Seceleanu

Întîlnirile redactorilor revistei „Luceafărul" cu cititorii : Rîmnicu Vîlcea, toamna lui 1980. Poetul Ion Gheorghe într-o dispută cu muncitorii unuia din șantierele hidrocentralelor de pe Lotru pe teme literare
În stînga : Sînziana Pop, Marius Robescu, Dan Cristea

Participanți la ședințele cenaclului revistei „Luceafărul", Ateneul tineretului : Cleopatra Lorințiu, Artur Silvestri

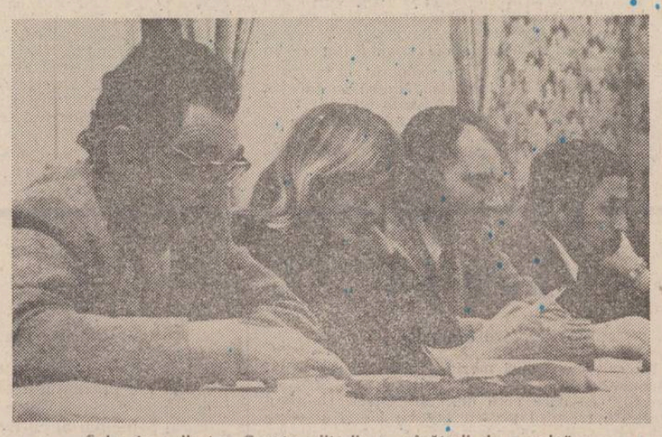

Sala de oglinzi a Casei scriitorilor : „vînătorii de poezie"

Această fotografie a apărut în revista „Luceafărul" cu explicația : „Cum se scrie un reportaj". Nicolae Mateescu și Sînziana Pop de vorbă cu eroii viitorului lor reportaj în județul Ialomița

atelier literar

poșta redacției

CIPRIAN : Nu e rău, pentru început. Relatarea e destul de fidelă, reușind să redea, cu mijloace adecvate, sobru, convingător, tensiunea specifică. Perspectivele par să fie favorabile.

V. MUNTEANU : Ceva mai bine, în „Rugă", „Dispoziție", „Scrisoarea deschisă". (În rest, unele semne amenințătoare de mulțumire de sine și plafonare).

D. DIAMANT : Atitudinea dv. e cel puțin curioasă și vă situează, vrînd-nevrînd, de partea tagmei veleitarilor (de pe urma căreia dv. înșivă ați tras atîtea ponoase !...). Nu se poate să nu observați că articolul cu pricina pledează — legitim — în favoarea omului de talent, în lupta lui cu impostura zgomotoasă și răzbătoare a trași-împinșilor de toate soiurile ! Versurile de-acum (ca și scrisoarea, dealtfel) sînt niște improvizații foarte grăbite, „la botul calului".

RIM : Pagini asertorice, greoaie, uscate, lipsite în general de poezie.

M.D. CĂPRARU : Unele accente, încă nu deplin edificatoare, par să arate că ar fi, totuși, ceva de așteptat (mai ales „Univers păgîn", „Dor", „Iubire astrală"). Să vedem.

OTILIA SCOLOBIUC : Adresați-vă unei reviste pentru copii.

ȘT. GALEA : Pentru mai multă siguranță, e bine să menționați pe plic : „pentru Atelier literar".

M. ȘTEFĂNESCU (Mangalia) : Exerciți „de uz intern", uneori relativ îndeminatice „Rondelul arhetipurilor însingerate", „Rondelul beției de cuvinte" — interesante mai cu seamă tematic, dar în general, mai aproape de un nivel modest, convențional, amator.

M. ANGHEL : Nu sînt progrese deosebite, decisive.. Ceva mai înfiripată, „Presimțire".

I. VULCAN : Sensibilitate și vioiciune de spirit, în paginicare încă nu definesc deplin o perspectivă lirică. Ceva, în „Ovidiană". Să vedem ce mai urmează.

DOINA LINCU : O imensă agitație de vorbe, la voia întîmplării, care mimează poezia. Totul e atît de dezordonat, haotic, încoerent, încît rarele fulgurații lirice (întîmplătoare ?) nu ne permit, deocamdată, să deducem probabilitatea unei înzestrări reale.

S. CRISTALIA : Miniaturi mai aproape de notația intimă, de jurnal, sensibile, delicate, pătrunzătoare („Destin de vis", „Teamă", „Respingere", „Încordare", „Oasele", „Joacă", „Sfîrșitul unei minuni", „Frumusețe", „Un fel de moarte", „În zadar", „Înșelăciune"). Indicați-ne semnătura definitivă.

F. SADIC : Lucruri care confirmă bunele aptitudini, dar și o anumită restringere a mijloacelor, o pretimpurie cantonare în zonele de obisnuință, inerție, convenție, din preajma manualelor didactice. Se pare că puterile dv. sînt mai mari și ele cer o exploatare, tematică și tehnică, mai curajoasă a feluritelor căi și modalități ale poeziei moderne. Dintre paginile de-acum, mai reusite sînt „Zenitul din fruct", „Tîrziul" și, oarecum, „Autoportret". Dar e cert că sînteți în stare de mai mult.

ASTERISC : Probabil că plicurile dv. nu purtau adresa corectă, sau poate ați așteptat un răpuns acasă (ceea ce nu putem face, cu oricîtă bunăvoință). Oricum, pe viitor, e bine să indicați clar pe plic destinatarul : persoana, secția, rubrica, etc., căreia îi adresați mesajul dv.

Const. Dincorni, C. Petru, Doina R.—Bulai, Leon, Dorina Bulcandră, Val. Spiță, Victor Addel, Florea Cristy, D. Cioglovan, Pink Floyd, Iulian Mocanu, Constantin Damian, M. Șușura, Ion Hirghiduș, ETK 38 (ceva, în Caii", „Psalm"), **Vasile Zgorobotę, Gh. Pintă, Ștefanio Ion, P.I. Pinochio, Mona Răducanu, Ioan Corin Culcea** (ceva mai bine, în „Hai să fugim undeva", „Oglindă"), **Mirela Casapu, Dor de soare, G.A.L., Al. Dak, Geo Aforin, Gabriela Lupi, Ion Biriș, Paul Popescu, Bogdan Mircea, Rupal, Dinu Matei, K. Mohaupt, Viorel Dogaru, I. Tătar** (multumitor), **D.B. Mânătoru, Dana Cosma** (ceva mai bine, în „Plouind") : Nimic nou !

Aureliu Manea, I.V.N., Eugen Siia, Lelia Păun, Mihai Condei, Hans Berg, Mărgărit Chiciur, Creti Mugurel (ceva în „O zi" ; Pe viitor, mai citeț), **Dian Turda, F.C.** (epigrame), **Miruna — Hunedoara, Ionel Olteanu, Liviu Dănescu, Ionel Pamfile, V. Brăilescu-Girluța, Petre Ianoș, X.Y. — Craiova, Nicolae Bădin, Al. Cimpeanu, Olimpia Predoiu, Elena Secoșanu, Martin, Gemma, Viorel Albu, A.C.M. — Oltenița, Iordache Florian, Cezar Ovidiu-Durău, Liliana Voinescu, Lucian Dragnea, Felicia Georgescu, Constantin Preda, P. Costești, Platon Stelian, L.B. Santorini, Cristina Ionescu, Bogdan Radu, Stere Balo, Lucian Stropșa, Mișu Trăsnea, Rozalia, Ioan Pop — Dej, Mihail Bobaru, Altius, Crigel, A. Crișan Bulacu, Adrian Jacotă, Ion Constantin, Lazăr Popescu, Anton Coriolan, Liviu Pașca, Adi V. Marinescu :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Plimbare

Haidem, să ne plimbăm,
el îi propuse, ea începu să zboare
printre crengi, apoi mai sus,
peste oraș, tot mai sus
pînă cînd n-o mai zări
nimeni și el rămase
cu mîna întinsă, nemișcată
ca un mim
imitînd caraghios
o plimbare în doi.

BORIS MARIAN

Jucăria

Singura jucărie intactă
rămasă din copilărie
e soarele...
îi rostogolesc
cercul de foc
de pe astăzi pe mîine
și abia mai ghicesc
copilul din mine
ascuns după barbă...
Mîine, cînd jocul
se va continua fără mine
cercul se va rostogoli
dintr-o lume în alta
mereu...

PETRU TOMESCU

Port în cîmpie

ce am făcut în tot acest timp
într-o mare am înotat
nisipul de pe funduri l-am cernut
din mîna dreaptă în mîna stîngă
pînă mi s-au înroșit ochii
am citit tot felul de cărți
să înțeleg legile plutirii și
să-mi aduc de tine aminte
la zgomote am întors capul mașinal
să mă feresc de primejdii sau
să mă bucur cît mai curînd
de venirea prietenilor
să mă întunec de părerea dușmanilor
ce am făcut în tot acest timp
sub umbra unui contur gol
din înalt ce fără înger mă veghează
ce am făcut cu fereastra cu geamul spart
prin care mă privește și acum
mustrător
cu timpul ce picură încet
prin toate crăpăturile adăpostului
trecător.

VIORICA IONESCU

Cînd plouă

Stau lîngă tine precum
lîngă fereastră cînd plouă
și din vreme în vreme te mîngîi
cum aș șterge fereastra
de abur
cu palma.

GHEORGHE SMEOREANU

Clauză

lui Marin Preda

Să știu că din atîtea iubiri primejduite
Pe cea cu tine arsă o s-o notez cu x —
Virtelniță în cruce cu brațele hiite
Să-mi încîlcească firul cărărilor spre Styx.

Mimînd frumos deruta pe cîmpuri viscolite
Mă vreau cît mai departe de, negru, Punctul Fix,
Deși mă pîrguiește-un ciorchine de ispite
De-a mă-nfrunta, lunatec, cu cel din urmă sfinx.

N-o să mai zburd prin stele ca mînzul prin ogradă
Și nici cu cerbii lumii la vad n-o să mai vin
Ci, corb setos, voi face din viața mea o pradă

Gospodărindu-mi aprig crîmpeiul de destin
Ca, tupilat o dată sub ultima zăpadă,
Să știu că și deasupra am mai rămas puțin !

ION GRUNZ

Arhitectură

Cînd pămîntul e incendiat de soare
înmoi degetul în a șaptea culoare
a spectrului
și desenez pe cer un nor;
apoi îi povestesc o durere
pînă îl fac să plîngă.
Cînd riul devine
un fum argintiu
arunc peste pietre
firul de apă tras
din ghemul pămîntului.
Cînd pădurile mor înecate,
sădesc copaci
și-i îmbrac într-o privire verde
pînă mi se usucă ochii.
Cînd îmi rămîne casa pustie
Caut o mamă, ori un copil
ori un bărbat
și-mi construiesc o dragoste.

MARCELA MARINICA

Pace

Faraonic dormind, eu nu las toamna
să-mi treacă de prag.
Odaia devine, prin vreme plutind,
asemeni unui imens sarcofag.
Se coace omida în fereastră,
șopîrlele năpîrlesc prin unghere;
măcinînd timpul, rădăcinile
mă poartă prin tăcere ca-n miere.

Cînd ultimul joc de petale
se troienește de privdor
poemele încep să crească
crude și tari ca niște sini ce dor.
Atunci mă trezesc de la sine,
înlătur păianjenii uși,
viezurii pătrunși prin podmolul de lut,
răsădesc mușcatele și cercelușii.
Soarecii suri sar din cenușă
căutînd altă casă.
Ocrotesc cuibul de rîndunele,
oricine găsește o pîine pe masă.
Rînduind scaunele cîte două
aprind focul cu cetină pentru miros
apoi, pregătită fiind casa de oaspeți,
mă așez cu lucrul în poală, fără să cos.

. . . . . .

Așa fac în fiecare început de lume,
aurită sub geana luminii.
Soarele pătrunde pe fereastră
numărîndu-mi în plete anii asemeni,
și crinii.

MIHAELA COSMETTO

TINERI POEȚI

Cornelia Maria Savu

Nu foarte convingătoare sînt primele două cărți de versuri ale Corneliei Mariei Savu, poetă despre care s-a scris puțin pînă acum, deși, a debutat în 1973, la vîrsta adolescenței. Volumul de debut, cu titlu decolorat „poetic" **(Totem în alb**, ed. Albatros), în stilul titlurilor de acum cîțiva ani, era prefațat favorabil de Nicolae Balotă, care observa la tînăra autoare „o înclinație vădită spre dramatic", o „sensibilitate în alarmă", un „neobișnuit talent", după cum și o determinare spre „lirica mai curînd meditativ-reflexivă".

O prematură gravitate, rod al aptitudinilor încă nedefinite pentru **artă** în genere, există într-adevăr, versurile însă nu depășesc granița onorabilului, denotînd mai degrabă decît o vocație fără dubiu voința de a scrie, dacă se poate, frumos. Poezia, lectura, pictura furnizează prilejuri de a compune poeme pe teme diverse, adesea mici glose și comentarii, cu o dexteritate precoce și intuiții plauzibile, dar fără tîșnire. Nimic exuberant, vitalist, scăpărător în aceste versuri **cuminți**, aflate departe de experiența concretă a lucrurilor și a simțurilor, însuflețite numai de un puternic sentiment formativ-cultural. Ele ilustrează, cum afirmă autoarea, „trecerea dintiia a noastră către cuvinte", trecere nu lipsită dealtfel de reflexul și atributele modestiei : „e în aripa aceasta transparentă / și fără miros / o întreagă nostalgie a Zborului / și-o întreagă imagine a punctului cardinal / despre care cu oricîtă bunăvoință / nu se pot spune prea multe lucruri" **(Poemul întîiului venit)**.

O finețe a gîndului se face, cu toate astea, remarcată în cîteva porțiuni de poezie : „poezia nu înseamnă decît / flacăra măruntă dintre aripile păsării / lent străbătîndu-ne somnul" ; „și numai / trecerea e-o vamă-a cunoașterii / în care semnul arșitei se înghite pe sine" ; „dar trupul gol și atic îl năpădesc / lichenii / e-un somn primar în oase / ca la-nceput de lume" ; „mușc dintr-un măr / ca din propria-mi inimă / nu se văd dinții / numai robirea înceată de carne se vede". Stilul „silogistic" Nichita Stănescu transpare și el în unele versuri speculative („el nu vede decît cu urechile / nu aude decît cu privirea / mersul lui sonor seamănă / cu lumina strigînd în cuvînt / el nu se încearcă decît / cu acea stare de spirit / numită tristețe"), tot astfel cum baladele autoarei (exersate și în următorul volum) par a sta sub influența lui Ion Gheorghe din **Zoosofia**, cu mult însă sub ingenuitatea ludică și verbală a modelului : „și dădu Sfintul o ploaie cu pești / și cu alte tărhaturi împărătești / de crescu îmbonțată fasolea / pînă-n grădina lui Dolea / unde caii erau de mălai / cum spusese și vărul Culai / și începu să se-oștească și sfecla / pînă-n scăldătoare la Tecla / cu căpșorul rozalb și burhai / precum ghioaga zburată-n nisip la nohai".

O lirică **închisă**, refractară față de trăirile noastre imediate și refuzînd surprinderea intimității conține și al doilea volum al Corneliei Mariei Savu, **Uraniu, forme și oameni de zăpadă** (ed. Eminescu, 1978) unde întîlnim astfel următoarele versuri programatice pentru această sensibilitate deloc dispusă la seducțiile confesiunii de sine : „poezia începe să semene tot mai mult / cu oglinda în care nu te poți privi / decît refuzîndu-te". Poezia sa își propune, în schimb, țeluri mai „înalte", formulate în termeni cît se poate de abstracți, voind, după cît se înțelege, a trasa itinerariul unei inițiatice călătorii „între lucruri opuse și fără urmări". Și de aici lipsește percepția **plină**, sensibilă, concretă a lucrurilor prezente, în locul coerenței și al afirmării fiind preferate dispersiunile, absențele, indeciziile sau amalgamul formelor : „Fără noimă în cîrduri în cete sălbatice / lucrurile se supun contemplării". Poemele din acest volum au fluență și oarecare distincție de ton, încearcă să comunice o experiență spirituală, dar sînt reci, impersonale, aride, voit esoterice, vehiculînd versuri **cerebrale**, de tipul : „închis într-un cub de uraniu se-ntîmplă / să treci între lucruri opuse și fără urmări" ; „ziduri semantice se rup cu furie" ; „servitutea și sprijinul / celui care desparte / forma de înțeles" ; „libertatea liniei fără umbră". Un vers precum acesta : „cu · Magister Ludi la brat convertești / senzația zilei" ar putea indica o intenție ironică, nesustinută totuși pînă la capăt, căci absentează tocmai termenul de referință, „senzația zilei". Austeră, abstractă, indiferentă la realitățile asa-zicînd curente, inspirația poetei lasă din cînd în cînd să se iveaască un colț de lume ce poate fi recunoscut : „pe scări de uraniu / lumea aceasta obosită de cinteo seamănă tot mai mult / cu burta unei uriașe lăute" **(Capul lui Orpheos)**. Cînd nu-și ignoră reala ei capacitate vizuală, rezultatele poetei îndreptățesc atenția : „ o Frumusețe la sfîrșitul / veacului se aude / un glonț tras în paharul de cristal / cad picături negre pe urma / umbrelor care fug în pădurea adormită". O viziune picturală densă, cu posibilități de a atinge fantasticul în marginile pastelului „clasic", după modelul Ion Barbu, conduce la strofele cele mai izbutite : „ziduri roșii ziduri verzi între ape / cite-o butelcă de amontillado aproape / începe să se-aprindă pe talgerele moi / cînd seva își așteaptă sigiliul înapoi // pe masă în crepuscul stă varza și închide / viteze verzi și roșii în talgerele sacre — / corbul grădinii varza cu aripi nămoloase / căzu pe fruntea zilei — cum zace-ntre livide // cuțite și pahare sub fulgerul ascuns / seva răpune dogmei din adîncimi o treaptă — / și grei norii cărnoși căintei s-au înhămat — așteaptă / butelcile sfîntiră timpul parabolei". **(Varza)**.

Poetă adevărată, în adevăratul sens al cuvîntului, este Cornelia Maria Savu în al treilea volum al său, **Emblema** (ed. Eminescu, 1930), deși apar cu frecvență și în această carte obscurități abstractizante, aluziile livrești, semnele prețiozității, imaginile de seră, ca de pildă aici: „acum șingele mii de țipari înroșiți / biciuie drumul spre bermudele inimii / organe peșteri aburind cu pereții / plini de picturi rupestre / cantus materialis vor spune într-o / adunare severă / cîntecului țîșnit / din gîtul tăiat / al străzilor unui oraș".

O infuzie de realitate, un apel la cotidianul existenței, chiar brutal, putînd fi concretizat în faptul divers, o resurecție și o reconsiderare a sentimentelor schimbă turnura poemelor, le apropie de sensibilitatea noastră, mai dispusă să dea credit vieții **normale** decît exceselor speculative de orice gen ar fi. Poezia își **permite** de astă dată să întîrzie pe lucruri, să le observe și să le încorporeze, oricît de umile ar fi, nerefuzînd cu orgoliu vinovat „semeața artă a descrierii". Cu toate că poeta ne avertizează că „ceea ce scriu e chiar ceea ce scriu", afirmînd un soi de primat al textului autonom față de interpretările posibile, „printre rînduri", cu aceeași teamă structurală față de contingență, implicarea poemelor în real și în viața de toate zilele e evidentă, spre binele poeziei. Chiar dacă se mai emit rezerve față de „poetae novi", de cei care „sapă grădina în stil realist", optîndu-se deschis pentru o artă a esențelor, pentru o altă ordonare a ceea ce este fundamental **vechi** și verificat valoric, chiar dacă se înclină în continuare pentru o poetică a discreției („tu nu interpretezi nu adîncesti nu descrii, nu iriți"), astfel de afirmații trebuie luate și cu un sens ironic, pentru că, de fapt, poemele depășesc, nu o dată, în bună accepție, oroarea dinaintea confesiunii necomplezente, instalîndu-se într-o **biografie** perfect credibilă : „diminețile ca niște pisoi însingerați / și orbi / ieșiți atunci din burta mamei / te găsesc pe scara autobuzului recitîndu-ti / primele două versuri ale unei epopei în latină / le vei scrie pe tablă în fața / clasei de băieți tunși chilug / — agață-te de ochiurile plasei — mai ai puțin / și vei ajunge ca noi / îmi strigă femeile bătrîne cu vesnica lor / sacoșă plină cu morcovi / — agață-te de mercurul din spatele oglinzii / nu te mai cunoaște pînă la ultima celulă / refuză-te / îmi strigă sufletul meu trezit aproape de buze / — agață-te de alexandrinii mei furioși îmi șoptește complice / autorul mort înaintea erei noastre și chiar / întreg dragonul acela din nichel îmi strigă / vuind amenințător prin piulițe și faruri : / — agață-te, respiră, ieși la iveală / trăiește" **(Marele autoportret)**.

Și într-adevăr, versurile mai recente ale Corneliei Mariei Savu ies în „aer liber", **trăiesc**, exprimă mai direct și mai nuanțat o poziție și o atitudine, constatînd cu tristețe dar și cu luciditate că „e tîrziu pentru melancolie pentru aquataniile fruntii". Un patetism al mărturisirii care **trebuie** făcută, deși mărturisirea de sine nu stă în firea acestei poete ghidate de literatură și care transpune adesea termenii vietii în cei literari, amestecînd existența cu Cartea, un patetism al confesiunii așadar întreprinse cu sentimentul că ea nu se cuvine, mai cu seamă atunci cînd pătrunde în zonele condiției feminității, dar că **altfel** nu se poate, impune evidența lirică a poemelor Corneliei Mariei Savu din ultima ei carte, și cea mai veridică.

Dan Cristea

Împreună

În munca dimineților și a serilor revistei stau nume de oameni. Alături de redactori au fost și sînt colegii care adaugă truda lor pentru ca visele și gîndurile să treacă în plumb urcînd apoi spre ochii lumii. Să ne amintim, deci : Neli Costinescu, Smaranda Budeanu, Victoria Davidescu, Vera Popescu. Și Valeria Boiculesi, Diana Cîrstev, Angela Popovici, Gabriela Sandu, Mihaela Ștefan, Lucica Tolan și Nicolae Ion și toți prietenii noștri, tipografii: Ilie Ruse, Florica Mican, Maria Sîrbu. Ca și de cei care nu mai sînt și pentru care revista a fost pagină ultimă de biografie: Alexandru Ioanițescu, Dumitru Moldoveanu, Mircea Popescu, Ion Popovici.

Acum, revista răsare în fiecare simbătă și prin efortul și dragostea lui Nelu Cucu, a Emiliei Cîrlan, Ancăi Hârșan, Gelu Stoicescu, ale lui Ingrid Fulga, Sabina Drăgănel. Ea se adună sub mîinile și sub ideea care-i păstrează liniile elegante, ale unui coleg, el însuși scriitor, Mircea Croitoru.

Iată un catalog de suflet, pentru recunoștința noastră, și pentru prietenie, și pentru pasul care va urma.

REDACȚIA „LUCEAFĂRUL"

Premiul revistei „Luceafărul" la Festivalul de poezie COSTEȘTI '81

ION PASCAL VLAD

Lîngă ruinele lui Zamolxe

Mă ocrotește cu barba lui albă un zeu carpatin
mai pur decît toți zeii pămîntului
cald culcușul de mai demult înverzita grădină
și pace-i scris pe rotundul piinii mele.
Cine atunci cu vocea dogită de spaimă
îmi spune în nopțile albe că nu e de-ajuns căldura pieptului
cînd printre suspinele copiilor bolnavi de leucemie
departe de polul existenței tale
cineva mai scrie încă poezii
cînd oamenii cu cenușă pe suflet
scormonesc prin spuza orașelor arse
cînd înspăimîntată pasărea nu-și durează cuib
printre pîrjolitele ierburi printre florile
aruncate din aparatele de zbor ca un inutil regret.

Pe aceste lespezi purtătoare de istorii,
ocrotit de barba zeului carpatin
vin și te-ntreb omule cine rostit-a întîiul cuvînt
Europă cine Americă hidrogen bombă cine uraniu
cine în nopțile albe îmi bate-n fereastră
cu noduroasele degete?
De pe aceste lespezi sonore
văd razele calde spărgînd norii cei grei
văd albele păsări așezîndu-se-n cuiburi
dar la umbra curcubeului stelar
n-aș mai vrea s-aud plîngînd copiii lumii

Pace neîncăpătorului cuvînt

Sub palida lumină rămasă prin colțuri
la ora două
se poate vorbi în liniște despre tot ceea ce n-au apucat
să spună întemeietorii Romei
cineva meșterește la broasca secretă
morții parcă sînt scoși la plimbare și impregnat
de sărurile lumii au gîtul
șobolanii parcă nu se mai nasc în lăzi pentru gunoi
nu mai sînt băltoace
pe străzi nici ochi sparți de cioburile osîndei.

Trăiască marile companii petroliere și cele de transport maritim
— dacă aceasta se poate numi metafora zilei ce frige —
vine vara
pe plaja arsă strigătul umblă în cîrje vine vara
plaja lumii la ora două
piele de rezervă aruncată prin unicul geam transparent
pînă unde la ora două
noaptea-și scuturâ nisipul prin genele obosite
nu-i așa se poate vorbi în liniște
despre tot ceea ce n-au apucat să spună cei de la
LOS ALAMOS într-o zi de august
despre tot ceea ce n-a apucat să spună copilul
prea devreme căzut
în pușul ascensiunii la ora două cînd poetul
se mai gîndește
la animalul sacrificat pe templele ierbii
cînd alt animal
își depune ouăle în reci cazemate bine păzite
aburul lumii ridicînd spaima de decenii
ascunsă după bolnave reclame la ora două ești viu
ce gravă ninsoare
vrea să-ți acopere cortul chipul copiilor
neîncăpătoare faleza
pe care aleargă oasele calcinate la ora două
teama te sparge
îndelungcumpănitule
țăndările nu mai ating timpanele planetei
șingele se revarsă peste retine
mîna se-ntinde spre gura
ce nu te poate rosti la ora două suspect numărul unu
dezmembrat în funii demiurgice.

PLENARA CONSILIULUI UNIUNII SCRIITORILOR

Vineri 19 iunie 1981, la București, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi : — Definitivarea Dării de seamă asupra activității Consiliului Uniunii pe perioada mai 1977 — iunie 1981, care urmează să fie prezentată la Conferința națională a scriitorilor din Republica Socialistă România (1—3 iulie 1981) ; — Ratificarea alegerii noilor secretari ai comitetelor de conducere ale Asociațiilor de scriitori ; — Definitivarea Regulamentului de funcționare a Comisiei de centralizare a propunerilor pentru alegerea noului Consiliu al Uniunii și a Comisiei de cenzori ; — Propuneri de componențe ale unor comisii de lucru la Conferința națională a scriitorilor ; — Diverse.

Au fost prezenți tovarășa **Emilia Sonea**, adjunct de șef de secție la Comitetul Central al Partidului Comunist Român, tovarășul **Ladislau Hegedüs**, secretar de stat la Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Lucrările plenarei au fost conduse de **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor.

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, la dezbateri, au luat cuvîntul scriitorii : **Domokos Geza, Nina Cassian, Constantin Toiu, Romulus Guga, Ion Dodu Bălan, Mircea Sântimbreanu, George Bălăiță, Gabriel Dimisianu, Ioanichie Olteanu, Ștefan Augustin Doinaș, Ana Blandiana, Dan Hăulică, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Aurel Covaci, Ovid S. Crohmălniceanu, Laurențiu Ulici, Dan Deșliu, Traian Iancu, Eugen Jebeleanu, Constantin Chiriță, Geo Dumitrescu, Alexandru Balaci, Marin Sorescu, Nicolaus Berwanger, Galfalvi Zsolt, Dumitru Radu Popescu, Laurențiu Fulga, Arnold Hauser, Gheorghe Pituț, Mircea Tomuș, Anghel Dumbrăveanu, Nichita Stănescu, Alexandru Andrițoiu.**

În încheierea lucrărilor plenarei au luat cuvîntul tovarășa **Emilia Sonea** și tovarășul **George Macovescu**.

REVISTA STRĂINĂ

● **NUMAI ÎN ULTIMII 5 ANI,** fondurile Bibliotecii științifice de stat „Maxim Gorki" din Odesa s-au îmbogățit cu peste 4 500 de tipărituri românești. Biblioteca are contacte strînse cu toate țările socialiste, dar fiecare al patrulea volum primit în cadrul schimburilor internaționale provine din România. Instituțiile științifice din București, Timișoara, Cluj-Napoca, Iași, Constanța primesc la rîndul lor din partea bibliotecii din Odesa opere literare sovietice. Legăturile între bibliotecile românești și această bibliotecă au o tradiție bogată. În arhiva bibliotecii, de pildă, unde se păstrează ediții și manuscrise rare, se află printre cele mai prețioase tipărituri, trei colecții de ziare. Publicate în limba română cu mai bine de șase decenii în urmă la Odesa, în vremea războiului civil, ziarele sînt o mărturie elocventă a participării românești la apărarea cuceririlor Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. „Lupta", „Scînteia" și „Comunistul" sînt cele trei publicații în paginile cărora scriau în 1919 A. Nicolau, M. Bujor, A. Zalic și alții.

● **PRINTRE** trofeele cucerite la diferite manifestări și concursuri internaționale de casa de discuri „Supraphon" din Praga se numără și Premiul Academiei Discului din Paris decernat pentru înregistrarea operei „Jenufa" de Leoș Janáček. Acest succes răsplătește înregistrările ale căror calități sînt cunoscute în multe țări ale lumii. Numai anul trecut „Supraphon" a expediat peste un milion și jumătate de discuri în peste 30 de țări. Un număr însemnat de discuri fabricate în R.D.G., Polonia, Statele Unite, Japonia, R.F.G. și Italia multiplică înregistrări realizate de casa „Supraphon", caracterizate printr-o exemplară calitate recunoscută de fiecare dată de beneficiari.

● **PERSONALITATEA LUI V. I. LENIN,** conducătorul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, a fost evocată în repetate rînduri pe ecran. Filme ca „Lenin în octombrie", „Lenin în anul 1918", „Povestiri despre Lenin", „Lenin în Polonia" sînt cîteva dintre creațiile care au rulat pe multe meridiane, impresionînd mai ales prin aceea că autorii peliculelor au încercat să dea viață de fiecare dată nu unui „profet atotștiutor și atotputernic" ci unui om. „Lenin, afirma regizorul Serghei Iutkevici, a fost un om și el a încercat nu numai bucuria izbînzilor, ci și amărăciunea înfrîngerilor și pierderilor". În acest spirit va fi evocată figura titanului gîndirii ruse și în filmul „Lenin la Paris", la care lucrează în prezent o echipă de cineaști sovietici condusă de Serghei Iutkevici. Filmul, al cărui scenariu este semnat de Evgheni Gabrilovici îl înfățișează pe Lenin în timpul emigrației în Franța (1909—1912). Iată cum caracterizează regizorul această epocă din viața marelui Lenin : „În anii grei ai reacțiunii (revoluția din 1905 a fost înăbușită cu cruzime de guvernul țarist) Lenin auzea muzica furtunii ce se apropia : o nouă revoluție. Cunoașterea situației din Rusia, credința în forța proletariatului rus i-au permis să prevadă ceea ce avea să se întîmple în octombrie 1917".

● **WALTER MEHRING** este un „uitat" celebru al literelor germane. La 85 de ani, retras într-o casă de odihnă, la Zürich, Walter Mehring rămîne ceea ce a fost de la începutul carierei sale — un muncitor al condeiului și un împătimit al adevărului. După urcarea nazismului la putere în Germania, funestul Goebbels a jurat „să se ocupe personal de patru intelectuali". Unul dintre aceștia era Walter Mehring, care dezvăluise adevărata față a politicii lui Hitler, în poemele sale satirice care s-au bucurat de un larg răsunet în epocă.

● **PENTRU** toamna acestui an galeria londoneză Sotheby pregătește o mare licitație de opere de o imensă valoare aparținînd artei islamice : miniaturi și manuscrise orientale, obiecte de artă religioasă, tapiserii, textile nepaleze, artă tibetană și artă din sud-estul Asiei. Printre valori se numără Manuscrisul Mameluk, aparținînd artei egiptene de după 1320, o statuie a lui Budha datată sec. 3—4 e.n. ca și miniaturi provenind din Rasamanjari Basohli (1660—1670).

● **ANUL TRECUT,** colecțiile de artă de stat din Dresda au fost vizitate de peste două milioane și jumătate de persoane din țară și din străinătate. Vizitatorii au fost interesați deopotrivă de piesele expuse în Galeria vechilor maeștri, precum și în Colecția de porțelanuri, Cabinetul de stampe, Galeria noilor maeștri, Colecția Cupola verde. Cunoscutul muzeu din Dresda a organizat în 1980 mai multe expoziții peste hotare. Astfel, în Mexic, au fost expuse opere ale maeștrilor germani, iar în Japonia a fost organizată o expoziție cu porțelanuri de Meissen.

SPORT

Oraș plin de noroc și preamărire

Și iată s-au spart drumurile împodobite cu gîlceava tălăngilor. Toate cărările duc acum în pragul Bucegilor, sub brățări de cetină și schituri de tămîie sau la malul mării, străcurat prin lună și argint. Universitatea Craiova a trecut cu călcîi de fier prin toate capcanele, cîștigînd în furie și campionatul și Cupa României. Sub valul ei se pleacă și se risipesc toate împotrivirile. Și cei ce-au trăit o viață de duminici (multe pline de vrajă, multe amare) în dulceața și otrava stadioanelor, dăruindu-se ca ospăț, cel mai adesea, urgisirilor, spun, jură și-și spînzură punga-n rămășaguri că studenții olteni alcătuiesc cea mai bună echipă pe care a avut-o România după război. A fost odată și C.C.A. (Voinescu, Toma, Bone, Apolzan, Alexandrescu), a fost odată și Dinamo (Pircălab, Lucescu, Dinu, Varga), clopoței, zurgălăi mijesc din geană stinsă, le-am văzut, le-am cîntat și am suferit împreună cu ele, dar parcă nici una nu știa să arunce atît de bine lasso-ul și să fringă năpusteala bizonilor. Universitatea Craiova, bătîndu-se pentru glorie într-o vreme de zece ori mai aspră decît cele în care se băteau C.C.A. sau Dinamo împodobește timpul cu legende mai durabile, pe care puține formații în viitor vor izbuti să le jupoaie de piele sau să le înfunde în uitare.

Duminică pe stadionul din șoseaua Ștefan cel Mare, studenții craioveni și dinamoviștii au îmbogățit flacăra acestei veri, suind-o, pentru nouăzeci de minute, pe altare de faianță. Socotesc că am văzut cel mai frumos meci al campionatului, exact ceea ce așteptam de la două echipe pe care le iubim și le respectăm. Miercuri am fost răsplătiți cu o altă zi plină de dezmierdări. Miercuri, este convins, nici-un oraș din țară n-a fost mai fericit ca orașul Craiova, cel plin de noroc și preamărire. Miercuri, lupii cei tineri, puternici și colțoși ai Craiovei au făcut ferfeniță miței albastri schiopi și bătrîni ai Timișoarei. Sus în Dealul Spirii, clătinat de vuietul torențial al Giuleștilor, oltenii le-au dovedit colegilor lor de la Poli că vorbele lor tîrnoase despre tactici speciale sînt niște izmeneli și că nu se pricep să adulmece primejdia și s-o preîntîmpine. Timișoara, avînd doar un singur jucător de clasă, pe Dumitru, iar în rest două cepe sparte-n cap și trei spahii tunși chilug nu merită și nu trebuie înscrisă să ne reprezinte în Cupa Cupelor. Fiindcă n-a fost cu nimic mai bună decît Rapid care, în meciul de deschidere, s-a împușcat în floarea de pe ilic cu durdele pandurilor din Tîrgu Jiu. Măcar Rapidușteții, toropiți de dorul de lămpi chioare — plîngeți ochi de păcură moțăiala mîndrei mele — are scuza că s-a cărat la timp în divizia B și că trei jucători de-ai ei, luați la întîmplare și puși cap la cap, n-ating înălțimea lui Păltinișan. Dacă echipei timișorene nu-i e rușine de public, să-i fie rușine de metru, ca unitate de măsură și în general de mai toate unitățile de măsură.

Fănuș Neagu

Întîmpinare

La jubileul unei reviste — căci un jubileu este acesta, 1 000 de numere, cifră înscrisă sus, în manşetă, dar petrecută printre atîtea zile şi nopţi ale atîtora şi atîtora dintre noi, cititorii în primul rînd — la jubileul unei reviste, aşadar, nu se poate veni decît cu inima şi sufletul deschis. Pentru că nu e un secret, sau dacă e unul acela se transformă cu timpul în cel mai lapidar delict de conştiinţă, graţie căruia — nu e aşa ? — vina se împarte sau se amînă, nu e nici un secret, ziceam, că **Luceafărul,** atunci cînd a apărut, venea după atîta feluriţă şi amestecată secetă în cîmpia noastră literară încît, la orizontul multora dintre noi, a fulgerat o rază imensă de speranţă. Nu este locul şi nici timpul acum să vorbim despre cît de mult poate să însemne în viaţa cuiva o revistă şi cîtă importanţă poate să prezinte ea în viaţa, nu numai literară, a unor generaţii şi promoţii întregi de împătimiţi ai scrisului, cu deosebire în vremea aceea cînd limpezirea încă nu se produsese şi nici căutările, nici soluţiile nu erau, poate, dintre cele mai rodnice, dar erau evidente semne că totul, nu peste mult timp, va fi regenerat şi o primenire amplă în toate avea să ne confere tuturor, nouă şi lucrurilor, o nouă condiţie, un nou început.

Revista **Luceafărul** a fost unul dintre aceste semne şi-mi aduc aminte cu cîtă bucurie a fost primit el la grupa noastră de critică literară, la facultate, cît de mult discutam, era citit şi recitit, întors şi pe o pagină şi pe alta, fiecare fixîndu-se pe o rubrică sau un colţ de speranţă la care neîndoielnic şi, de cele mai multe ori, pe ascuns, aspira. Pînă atunci parcă nimeni nu scria, de atunci parcă toţi ne-am apucat de scris. Era pe bulevardul Ana Ipătescu, la ultimul etaj, unde se urca după amiază cu nădejdea că acolo, sus, în schimbul cîtorva manuscrise şi a semnăturii proprii, ţi se va rezolva problema eternităţii şi gloriei literare iar istoria, nu numai istoria literară, bineînţeles, — care în mod ciudat se putea substitui şi poate lua chiar într-o clipă chipul şi înfăţişarea redactorului şef — îţi va face desigur imediat dreptate şi ţi se va înclina cu sfială şi plină de respect. Adevărul e că, indiscutabil, cu unii **mai puţin norocoşi,** s-a întîmplat chiar aşa. **Mai puţin norocoşi** fiindcă problema asta e, norocul de a fi publicat nu e acelaşi cu talentul, ar fi vorba mai degrabă de nenoroc aici, căci greul abia vine şi exuberanţa debutului se termină în scurt timp, de tine şi de condiţia ta răspunzi numai tu, totuşi, şi numai de tine depinde cum poţi să onorezi întîmplarea aceea a publicării, numai de tine depinde cîtă substanţă şi ce încărcătură dai gestului acela iniţial. Mă număr printre cei ce au debutat în revistă în primul an de apariţie a acesteia şi aproape toate poeziile de pînă acum le-am publicat tot aici. Aşa că la acest jubileu nu pot să vin decît cu sufletul cald şi deschis. Şi să spun aci şi un gînd al meu proaspăt de mulţumire şi să zic că în gestul acela de acum două decenii şi ceva este şi nenorocul şi norocul meu sincer şi bucuros de împătimire.

A. I. Zăinescu

Vînătorii de poezie

În vara anului 1963, într-o unitate militară din Dobrogea, unde studenţii anului III de la facultatea de istorie se instruiau sub o căldură infernală, sînt chemat pe neaşteptate la comandant şi întrebat pe scurt şi discret dacă ştiu motivul pentru care sînt chemat la comandantul marii unităţi. Habar n-aveam, evident. Nu-i eram rudă, nu-l cunoaştem. Privit de ofiţeri cu oarecare milă şi oarecare compasiune de colegii care tocmai băteau cu îndirjire pasul de front al inspecţiei de dimineaţă, am fost urcat într-o maşină ceva mai specială, alături de un stat major care pleca în aplicaţie şi care altminteri s-a arătat destul de cordial pînă am fost descărcat în faţa comandamentului diviziei unde am fost preluat urgent şi introdus la locţiitorul politic al comandamentului, un colonel în vîrstă cu aspect jovial, pe vîrful buzelor cu o întrebare care m-a ţintuit în scaun : pe cine cunosc la eşalonul cel mai mare şi ce s-a întîmplat de mă caută cu atîta urgenţă. Să fiu pregătit pentru orice eventualitate, îmi spuse blînd şi poate compătimitor colonelul ordonînd ofiţerului de serviciu să-i facă legătura la „centru", cu tovarăşul căruia îi raportă scurt că „elevul" se află în biroul său. După care îmi puse în mînă receptorul pe care l-am strîns cu un uşor tremurat. De cîteva ore de altfel gîndurile mele erau destul de învălmăşite. „Bună ziua! Sper că decurge normal convocarea dumneavoastră — îmi tăie scurt vocea de la capătul celălalt al firului încercarea de a mă prezenta conform regulamentului. Nu eu ci tovarăşul Stoian are nevoie de dumneavoastră". Trecut dintr-o stupoare în alta l-am ascultat apoi pe Niculae Stoian. Mă căutase în toate unităţile unde se aflau studenţi în convocare pentru a-mi da personal vestea că împreună cu Mihu Dragomir selecţionează un ciclu de poeme pentru debutul meu în „Luceafărul", dar că ciclul trebuia completat tematic pentru a putea fi publicat în numărul festiv din august. Ceea ce s-a şi întîmplat. Semnatarul prezentării a fost acel inegalabil Mihu Dragomir căruia mulţi îi datorăm o lacrimă şi o recunoştinţă pentru tot restul vieţii. Am impresia că am fost printre ultimii din cei care au debutat cu concursul său, dacă nu chiar ultimul.

Am rememorat episodul pentru a întări afirmaţia că în anii '60, cînd am debutat şi eu în „Luceafărul" acea revistă organiza veritabile vînători în căutare de poezie ; nu de poeţi, căci erau oricum destui. Nu pot să uit zgomotul uşilor trîntite de Niculae Stoian, atunci cînd cineva din conducerea redacţiei nu era de acord cu numele propuse de el spre publicare sau cu spaţiul cerut. Eugen Barbu, pe atunci redactor şef, ajunsese cred să fie atît de exasperat de întempestivitatea şefului de secţie încît căuta pentru acesta „o promovare în altă parte".

Acest climat de uşi trîntite, amical sau ostentativ, mi-a fost favorabil. În 1966, într-un moment delicat pentru mine, cînd a trebuit să schimb destul de urgent locul de muncă, din motive independente de calificarea profesională, premiul de poezie al „Luceafărului" mi-a redat încrederea în mine. Dacă stau să mă gîndesc mai bine acesta ar fi singurul premiu pe care l-aş primi cu plăcere şi în viitor, fapt evident imposibil deoarece nu mai sînt debutant, nu mai sînt atît de tînăr şi nu mai sîntem nici în aceeaşi conjunctură literară. Consecvenţa cu care frecventez de 18 ani paginile revistei „Luceafărul" este, desigur, rezultatul unui efect şi nu al unui calcul. Aş putea foarte bine să bombardez alte redacţii cu articole şi versuri. Dar probabil că un asemenea tip de consecvenţă nu este contraproductivă. În ultimii şapte ani „Luceafărul" mi-a oferit constant posibilitatea de a-mi exprima succint punctele de vedere şi asupra fenomenului artistic. Girul care mi s-a acordat în această direcţie a fost foarte important, la fel ca acela de acum 18 ani.

Cele aproape două decenii de conlucrare în spiritul colegialităţii cu redacţia acestei reviste **mă fac** să sper că şi la numărul 2 000 voi fi prezent în paginile sale cu cîteva rînduri despre **ce s-a** întîmplat în următorii ani.

Grigore Arbore

Rîsul se naşte după plîns

Ea nu ştie cum a fost ; că era dormind cu singele la gură ;
Ştie Întreita ; se făcuse pisică la gaură de şoarece ;
Întreita ; care se făcuse dulău cu botul pe labe ;
Un ciine ciobănesc întins pe iarba caldă, în soarele-amiezii ;
A simţit cum i se mişcă partea de glie cuprinsă de el între labe ;
Al Întreitei ciine ciobănesc a văzut cum se ridică muşuroi, dind iarba în lături ;
Dulăul Întreitei Chera Gergeata Urda s-a dat înapoi s-adulmece ;
A văzut despicîndu-se ierboasele glii ; ceva strălucind ;
Nimeni nu ştie ce-a fost ; s-a dus alungat de-acolo cine venise ;
Din muşuroi, dintre glii, a ieşit cap de aur : numai cap, numai de aur ;
S-a rostogolit de trei ori ; a căzut în mîinile Întreitei ;
Slujitoarea vetrei şi-a bucatelor s-a trezit de-un ris mare, de-un hohot la pieptul ei ;
S-a ridicat într-o rînă ; a auzit risul lemnului ;
Ridea patul, chicoteau scaunele, masa ; hohotea pragul de sus la pragul de jos ;
Hăhăia uşa cînd o dădu de perete cel alungat mai întîi, cînd venise ;
Sirmisa Gibilis se-ntorcea dela cine plîngea de trei nopţi şi trei zile ;
Regele Sirmisa Gibilis se-apropie de patul celui ce rîdea cu totul şi cu toatele numai aur ;
A ris bazileul cu faţa la mărul de sub fereastră ; a ris şi mărul ;
A ris mărul, a hohotit pasărea care dormise pe-o creangă ; jumătate hulub, cuc jumătate ;
S-a pus mai încolo pe-un cireş : hohotea pom dela pom ; toată livada ;
Risul lor ce era ? Hohotul lor era floare ;
Se stîrni vîntul din zori : îl apucă risul dela pasăre, dela pom ; risul dela rege, risul dela făt
Auziră izvoarele ; riseră ; veniră fiarele să bea apă, jivinele să se adape de dimineaţă ;
Băură, se linseră pe bot ; îşi şterseră buzele pe genunchi, bărbile şi le zbiciră, picurîndu-le-ncet ;
Le trecu un fior, o căldură ; le veni isteţime de om ; se treziră din somnul stirpei dobitoceşti ;
Începură să rîdă, să hohotească ; deodată îşi dădeau seama unele de altele fără temere.

Ion Gheorghe

Nea Gelu

Să nu vă aşteptaţi la o proză. De cînd sînt redactor la **Luceafărul,** mustrat zilnic de imensul portofoliu din saltare, n-am publicat niciodată aşa ceva în revista noastră. E drept că nici Velea n-a mai scris aşa ceva...

Încerc o schiţă de portret. Îmi pozează nea Gelu. Dumnealui e ceva cam ca o jumătate de potcoavă cu ochi albaştri. Redactorii şi şefii (mai ales dumnealor) s-au schimbat precum anotimpurile în an — nea Gelu a rămas peaceeaşi ulicioară. E omul de la 1 la o mie (cifre şi litere). Ar mai fi şi Luchi, dar Lucreţia e un ceainic de cafea care a ajuns la numărul 1 000 000 !

Nea Gelu este şeful (era să zic căpitanul) corecturii de la revistă. El nu bea bere, ci ararei vin ; ce-o bea nu ştiu, că nici apă nu bea.

Dar nea Gelu este prea serios ca să scriu despre el în doi peri („dom' Suciu, mai sus ai scris **schiţă** sau **spiţă** de portret !").

Nea Gelu este o frumoasă spiţă de umanitate. El îi iubeşte şi îi stimează pe toţi cei care au trecut pe la **Luceafărul.** Nu tutuieşte, nu se agită zădarnic, nu dă din coate — el preţuieşte actul creaţiei şi caută sensul adevărat al cuvîntului în dicţionar dar mai ales în context („dom' Mihai, aici e **sincronism** sau **protocronism ?").** El cu ucenicele lui de astăzi sînt aidoma soţiilor de oieri din Mărginimea Sibiului, dacă le-aţi văzut vreodată la riu nălbind pînza. Vin întîi panglici jilave de hîrtie pe care urma plumbului abia se străvede. Le dă o citire. Vin din nou reculese şi pritocite de meşterul tipograf. Le citeşte din nou. Apar apoi paginile aşa cum le-a închipuit Mircea Croitoru ca nişte lepedeie gălbui de cînepă. Nea Gelu şi columbiţele le mai dau **o perie.** O dată i pac, cum zicea bătrînul Neacşu din Cîmpul Lung. În uşa dulapului din perete, nea Gelu a bătut un cui. Cînd pînza paginii este curată, nea Gelu o atîrnă în cuiul lui Pepelea : **Asta este albă !** Asta înseamnă că poate de-acum să fie călcată de teasc şi să ajungă sub privirea dumneatale, cititorule. Iar dacă uneori întîlneşti, totuşi o ş(opîrlă) fără coadă şi un ă(la) fără pălărie să ştii că nu-i de vină nea Gelu, ci noi zmîngălitorii de hîrtie prea adeseori grăbiţi şi iritaţi. Nea Gelu respectă manuscriptul conform legii şi abnegaţiei sale sufleteşti. Dacă ar avea toţi criticii aceeaşi smerenie în faţa paginii manuscripte precum nea Gelu, atunci în literatura contemporană n-am fi decît genii şi maeştri. Însă nici aşa nu se poate, aşa că îl declar pe nea Gelu un idealist.

Cu nea Gelu, truditor cinstit şi idealist, spre împlinirea numărului 2 000 !

Gheorghe Suciu

Anonimilor

Fie-mi permis mie, ca om căruia, de peste 30 de ani de presă, cerneala tipografică i-a intrat în toţi porii pielei, să omagiez la acest o mie „Luceafăr" pe cei dintîi cititori ai revistei, pe cei ce dau „haina" publicaţiei căutînd ca ea să fie mereu nouă, aşa cum îi este conţinutul. Ei, cei ce primesc de la secretariatul de redacţie manuscrisele dactilografiate, cu indicaţiile privind litera de cules, dimensionarea titlurilor, schema de aşezare în pagină, pentru a face din plumb topit un ziar îngrijit, cu ţinută aleasă. Ei, cei dintîi semnalizatori ai catargelor poeziei tinere; cărora le aprind farurile de literă perenă pentru acostarea la ţărmurile făgăduinţei. Ei, cei pe care i-am invidiat admirativ — deoarece există şi o invidie admirativă, nu numai una pismaşă — pentru momentul acela de ritual cînd, peste pagina de plumb alcătuită din „zaţ" tipografic, din linii, chenare şi titluri, trag cea dintîi „perie" scoţînd din albul imaculat al colii de hîrtie ceea ce va constitui pentru cititor parte alcătuitoare a ziarului preferat.

„Luceafărul" nu mai este în mîinile tipografilor şi al corectorilor care îl pun în pagină numele unui astru, ci întruchiparea trudei şi a iscusinţei lor de peste săptămîni. O mie de astfel de săptămîni ale literelor româneşti înseamnă aproape un sfert de veac de apariţie — vraf impunător de colecţii ce rămîn mărturie peste timp a unui climat literar şi, totodată, pentru cei ce au semnat în „Luceafărul" — certificatul dat unei generaţii de tineri poeţi, prozatori, critici, reporteri, comentatori ai realităţilor noastre politico-sociale din acest răstimp, speranţa împlinirii făgăduinţelor enunţate prin publicarea a zeci şi sute de debuturi.

Pe ultima pagină, jos, înaintea tragerii celei din urmă linii albastre — un rînd terminat printr-o vignetă, întruchipînd o carte deschisă cu litera „L" pe faţă: „Tiparul executat la Combinatul poligrafic Casa Scînteii". Atît. Dar, de o mie de ori pînă acum — şi fie-le dat ca de alte mii şi mii de ori de acum înainte — în rîndul acesta modest „semnează" cei ce niciodată nu semnează, deşi totul a ieşit de sub virfurile degetelor lor şi din sudoarea tîmplei lor. Ei sînt anonimii „Luceafărului", cei ce şi noaptea cred în lumină. Lor, un modest omagiu pentru cele o mie de emoţii trăite pînă acum.

Ioan Grigorescu

Porni «Luceafărul»

Sentimentul ctitoriei, al începuturilor unor opere durabile e, fără îndoială, o trăsătură definitorie a epocii revoluţionare, a noii noastre societăţi, mult amplificată în anii din urmă. Pe plan literar însă poate că nici o creaţie colectivă nu ne-a dat acest sentiment precum apariţia „Luceafărului" ajuns în acest miez al verii la al 1000-lea număr, eveniment care se petrece cam tot în aceeaşi perioadă acum 23 de ani, cînd, în sfîrşit, după tot felul de complicaţii şi numere de probă se tipărea numărul princeps. Aş putea spune că încă de la început, de la „Prologul" acelui număr, fiorul istoriei literare se făcea puternic simţit, sentimentul care nu numai că ne-a fost întărit cu fiecare nouă apariţie dar a devenit o certitudine de ordinul evidenţei odată cu impunerea nu numai a unor „stele fără nume" dar şi al unui nou curent în literatura română contemporană, o mişcare declanşatoare a energiilor creatoare scoase la iveală de revoluţia socialistă, de accesul păturilor largi ale maselor, ale celor tinere îndeosebi, la cultură. Adevărul este că pentru întîia oară se reface organic legătura cu gloriosul nostru trecut literar, mai departat şi mai ales mai apropiat, pornindu-se de la convingerea că afirmarea şi formarea tinerelor talente nu se poate face decît în climatul creator al marilor valori ale culturii noastre din toate timpurile repuse în circuitul viu, activ al contemporaneităţii.

Ceea ce ar trebui spus e că, pentru cei care am participat direct la „punerea în operă" a acestei clarvăzătoare idei, al cărei purtător de steag a fost mereu neuitatul şi nepreţuitul, pe măsura meritelor sale, Mihu Dragomir, măreţia acestui început apare, cu timpul, şi prin dificultăţile pe care le-a avut de înfruntat. Oficine ostile din străinătate, în repetate rînduri, au proferat injurii ori au făcut insinuări la adresa acestei apariţii, după cum — de ce n-am spune-o — elemente retrograde din interior, cantonate încă pe meterezele spiritului dogmatic-conservator au depus toate eforturile dacă nu pentru a opri în orice caz pentru a deturna cursul înnoitor, patriotic-revoluţionar al acestei reviste care de pe acum îşi justifică aşezarea în marele panteon al publicisticii noastre literare din toate timpurile. Copia unei scrisori-document a lui Mihu Dragomir adresată unuia dintre înalţii diriguitori ai culturii din acel timp poate depune oricînd mărturie pentru străduaniile temerare stăruitoare cu care s-a săvîrşit acest memorabil, crucial act de cultură, care face cinste epocii noastre.

Ceea ce a ieşit şi a urmat se ştie cu toate că nu totdeauna se aminteşte îndeajuns. Dacă redacţia „Luceafărului" ar avea iniţiativa să reconstituie lungul şir al numelor care au semnat întîia oară aici i-ar trebui, desigur, o pagină întreagă pentru a le consemna pe toate. Şi mai important este că ele ulterior s-au adunat, cum ar zice poetul, nu numai pe o carte, ci pe zeci şi sute de cărţi, formînd în bună măsură în prezent, fondul de aur al literelor româneşti contemporane, reprezentînd totodată şi un nou spirit în cultura socialistă pe care redacţiile şi conducerile succesive ale „Luceafărului" n-au încetat să-l promoveze, spre lauda lor. Ce poate de aceea să exprime mai bine sentimentul care ne stăpîneşte acum, ca de fiecare dată cînd evocăm aceste începuturi revoluţionare ale revistei, decît vizionarul eminescian : PORNI LUCEAFĂRUL...

Niculae Stoian

Zidire

Icum nu ştiu minurile-ţi să mă-aline,
cum nu ştiu trupul să-mi zidească tot
ca pe o casă bună pentru mine,
cum nu ştiu minurile-ţi, cum nu pot,
ca pe o casă bună pentru mine,
cum nu ştiu minurile-ţi, cum nu pot ?

Ide m-ai zidire tu cu a ta mînă,
m-ai face cum e Soarele de sfînt
care-a lui dulce moarte îşi amînă
numa de dragul tău prealuminînd,
care-a lui dulce moarte îşi amînă
numa de dragul tău prealuminînd!

Icăci nu s-a mai văzut şi niciodată
nu s-o mai naşte-n totul necuprins
altă făptură, pururi mai curată
ca tine, tu, Fecioară de ne-nvins,
altă făptură pururi mai curată
ca tine, tu, Fecioară de ne-nvins !

Işi ingeri cad şi cad din cer heruvii
orbiţi de trupul tău cel harizmat,
au, ingeri, oare ea Regină nu vi-i?
voi, heruvimi de ce-aţi îngenuncheat?
au, ingeri, oare ea Regină nu vi-i?
voi, heruvimi de ce-aţi îngenuncheat?

Ide m-ai zidire tu cu a ta mînă,
m-ai face cum e Soarele de sfînt,
numa lumina bună să-mi rămînă
muritul trup cu rană sîngerînd,
numa lumină bună să-mi rămînă
muritul trup cu rană sîngerînd!

Cezar Ivănescu

Ochii în casă

Tînăr intram în cetatea Dîmboviţei, fără gînd şi răgaz de împotmolire în noroaiele riului „urbanizat" pînă la dispariţie. Alături, erau colegii de gînd, Aurel Dragos Munteanu, Gheorghe Anca, Daniel Turcea, Nicolae Ioana etc. Visele noastre fără lanţuri îşi găseau expresia în paginile **Luceafărului.** Un orgoliu de vîrstă estetică şi biologică ne aduna în spaţiul revistei mereu tinere, purtîndu-ne întotdeauna mesajul singuri, fără ideea de grup. Nici nu era nevoie. Scriitorul, creatorul se rosteşte singur. Veneam după o generaţie prea grupată care-mi dădea sentimentul unui pluton de asalt. Drept care, consideram că-i nevoie de propria noastră natură apollinică, echilibrată, de sondori reali în adîncimea vieţii spirituale şi sociale ale patriei. Cu acest sentiment, urcam la mansardele vîrstei, pe **Ana Ipătescu,** şi deschideam aceeaşi uşă din spatele căreia ne primea Eugen Barbu, Ştefan Bănulescu, Virgil Teodorescu, Nicolae Dragoş. Nu atît redactorii şefi erau cei ce ne deschideau spaţiul revistei, cît spiritul instaurat probabil de Mihu Dragomir ori chiar a **Luceafărului** şi preluat în noblesa lui. Avut-am şi dialoguri aspre, ceream tăierea cravatelor celor care ne tăiau aripile adevărului, dar acest **laborator** al spiritului naţional nu s-a închis nici unei valori autentice.

Acelaşi sentiment l-am încercat, apărîndu-mi gîndul şi credinţa în expresia proprie şi cu poetul de real talent, Nicolae Dan Fruntelată. În ciuda unei erori ce-mi aparţine, paginile **Luceafărului** mi-au rămas deschise rostirii. Este un semn de perpetuare al tinereţii, de probitate şi de curăţie. Nu există grupuri cînd există un singur scop — cultura părinţilor şi poezia română. Cine-şi apără limba şi valorile propriului chip — nu altul decît al părinţilor — are casă în patrie şi ochii în casă Vai de cei care n-au unde să fie îngropaţi în graiul lor !

Cum altfel l-am înţelege pe Blaga şi Bacovia ? Cine ne apără spiritul, dacă nu noi înşine ? !

Dreptul la cîntec doar mă cere
Aerul fiinţei care piere

Orice minciună ne degradează chipul şi ne lasă cicatrice în adîncimea memoriei noastre involuntare. Pentru că oricît de negru-i adevărul totdeauna luminează mai mult decît minciuna.

Ion Iuga

O linie de conduită

Puţină lume se îndoieşte de faptul că ştie cel mai bine ce înseamnă o revistă literară. Este atît de simplu ! Avem exemple ilustre, ne cunoaştem prea bine interesele, deci... Cu toate acestea, pare că viaţa unui hebdomadar artistic urmează căi necunoscute, supuse mai degrabă unui destin social şi istoric, decît voinţei conştiente a celor care participă la naşterea lui. În zilele noastre, coerenţa ideilor şi acţiunea culturală depinde de factori discontinui şi de afinităţi imprecise, într-atîta măsură, încît este aproape imposibil să distingi o linie de conduită în mulţimea de almanahuri săptămînale pe care ne străduim să le citim. „Luceafărul" pare să fi fost menită, de la început, a înfrunta riscurile unei atitudini de echipă. Am cunoscut-o sub înfăţişarea versiunii pe care i-a dat-o Eugen Barbu, atît de iritantă şi de vie încă, la aproape 15 ani de la schimbarea la faţă din 1968. Dar ce exemplu de gazetărie plină de talent şi de vigoare probează revista de atunci ! Ce pamfletar usturător şi generos era marele prozator atît de hulit mai tîrziu ! El a crezut multă vreme că, totuşi, cuvintele nu sînt gloanţe, şi cît de tare s-a înşelat. A împrăştiat în dreapta şi-n stînga rafale, compunînd o publicaţie incitantă, cu care am fost toată lumea în dezacord şi pe care ar trebui s-o regretăm din toată inima, fiindcă a rămas în rafturile bibliotecilor drept un etalon de profesionalitate. Unii nu i-l iartă nici astăzi redactorului şef de atunci.

Cînd spun că trebuie să regretăm ceva, mă refer, desigur, la un anumit climat de discuţii, exaltînd aspiraţia spre autodepăşire. Tot ceea ce poate fi mai dăunător literaturii şi culturii, în general, este starea de chietudine, mulţumirea de sine bleagă, autocontemplarea fericită. Sîntem atît de mîndri uneori de ceea ce întreprindem, atît de împăcaţi cu marea noastră literatură, încît tindem să uităm faptul că mai rămîn atîtea şi atîtea de făcut pentru ca să ne merităm înaintaşii. În acest proces, o revistă literară poate să reprezinte elementul de nelinişte, de provocare, factorul care să ne scoată din **repetiţie** şi din adormirea cuvintelor învăţate pe de rost. Ea nu înseamnă nimic dacă nu tulburăm, dacă nu ne scoate din tiţini şi nu-i determină pe cititori să fie conştienţi de propriile adevăruri. Montherlant spunea odată că a avea mulţi prieteni este o obligaţie de contabil, pe cînd a-ţi face mulţi duşmani este o profesiune de aristrocrat. S-au înmulţit contabilii, dar aristrocraţii spiritului trebuie să fie cu atît mai demni de ostilitatea celor nevrednici. O revistă este citită şi cu atît mai respectată, cu cît are mai mulţi inamici pe care să şi-i merite prin adevărurile pe care le promovează, prin cîştigul de luciditate şi prin intoleranţă faţă de rău şi faţă de prostie. Regret, de aceea, doar că nu facem mai mult pentru ca revista noastră să fie tot mai respectată şi mai admirată prin radicalismul ei moral, prin puterea de a discrimina mai exact răul de bine şi de a-l trata cu vitriol.

Aurel-Dragoş Munteanu

Răsărit

Între paharul plin ras acum de rouă
şi cartea de vise a privighetorii
aştept să se facă ziuă
culcat pe un căpătîi năruit

viziunea foarfecă materia
topeşte filmul de celuloid

aşa mă trezesc
cu o lacrimă străină stînd drept
atomii timpului concentraţi
mă apasă pe piept

cineva să-i mine cu o vargă de lumină
ca pe bobocii rătăciţi
să-i pună iar
în partea lor de lucru
plină

prea rar a devenit ţesutul lumii!
pumnul meu înroşit
pipăind paragina
urlă în jur după un punct valid

sparge pagina...

Marius Robescu

Elogiu spiritului critic tînăr

Cît de profund adevărat este adagiul care ne spune că avem dreptul a ne bucura de propriile noastre înfăptuiri în măsura în care sîntem capabili a ne bucura de înfăptuirile semenilor noştri, îmi dau seama, cu uimită emoţie, şi acum cînd îmi propun să mă refer la un fapt anume, înscris pe axa a ceea ce, dacă îmi este îngăduit, aş numi „povestea" existenţei mele de redactor la secţia de critică a revistei „Luceafărul" timp de peste zece ani. Constat, aşadar, că din noianul de întîmplări, imagini şi impresii (vai, nu puţine dintre ele pe veci înghesuite, cu disperat efort de voinţă sufletească, în cele mai ascunse unghere ale îndurătoarei mele memorii) chemate a mă sprijini în lucid-patetica dorinţă de a omagia venerabila şi (totuşi!) adolescentina vîrstă a revistei noastre, marcată de apariţia numărului UNA MIE, îşi dau ghes, acaparîndu-mi conştiinţa — mărturisesc, peste măsură euforizată şi sentimentalizată — numai acele întîmplări, imagini şi impresii, care, aşa-zicînd, dezindividualizîndu-mi eu, mă proiectează, intelectual-biograficeşte, în miezul acelor evenimente care prin conţinutul lor palpabil dau întreaga măsură a faptei noastre literare, adică faptei ce aparţine atît membrilor redacţiei cît şi colaboratorilor celor mai devotaţi şi mai apropiaţi. (O paranteză : a fi colaborator devotat şi apropiat al revistei noastre mai ales în ultimii ani, iată o temă asupra căreia, sînt sigur, cei ce ne vor urma se vor apleca nu numai cu neştirbit interes, dar şi cu neistovită curiozitate în ceea ce priveşte efortul de apreciere justă a raportului dintre cauză şi efect, dintre adevăr şi legendă). Mărturisesc deschis că dacă se pune chestiunea de a numi direct unul din aceste evenimente, nu-mi este deloc greu să o fac. Este vorba, desigur, de înscrierea pe agitata, incomoda şi chiar iritanta traiectorie aparţinînd spiritului critic cultivat de „Luceafărul" în ultimii aproape zece ani a strălucitei „echipe" de tineri interpreţi ai actualităţii literare româneşti alcătuită din Mihai Coman, Dan Alexandru Condeescu, Sultana Craia, Paul Dugneanu, Valentin F. Mihăescu, Dan C. Mihăilescu, Artur Silvestri şi Doina Uricariu. Este, poate, îndrăznesc să afirm, cel mai de seamă „accident" înnoitor suferit de „istoria vie" a criticii româneşti din ultimul deceniu. Şi nu am nici o îndoială că multe şi importante isprăvi circumscrise acestui domeniu, în anii ce vin, vor purta pecetea inconfundabilă a spiritului critic edificat de ceea ce se va numi, eventual, **noua critică tînără „Luceafărul" '80.** Care sînt elementele constituente ale acestei adevărate noi mişcări în critica actuală, iată o întrebare la care se poate răspunde dacă nu foarte doct, în schimb, cu nedisimulat entuziasm analitic. Pe fondul unor vocaţii individuale dovedind o puţin obişnuită **substanţialitate,** un incoruptibil ataşament faţă de ideea cunoaşterii şi înţelegerii, pe cît cu putinţă, a întregii literaturi române de azi şi din trecut şi o derutantă (pentru cei care nu-i cunosc sau nu doresc să-i cunoască!) detaşare faţă de micile-mari inconveniente ale nu tocmai reconfortantei atmosfere din viaţa literară, aceşti tineri şi autentici intelectuali nu înţeleg să facă altceva decît **critică literară.** Acesta este unicul punct comun din programul lor de lucru. Încolo, fiecare cu zestrea înalienabilă a felului său de a fi : Mihai Coman, spirit sistematic, savant şi ceremonios tranşant, Dan Alexandru Condeescu, spirit ardent, pasional şi imprevizibil în reacţii ; Sultana Craia, spirit aparent liniştit, politeţe avertizantă a frazei critice ; Paul Dugneanu, spirit analitic de o subtilitate aproape imperceptibilă, necontenit cenzurat de o suspiciune „criticistă" (în sens kantian !) aproape... feminină ; Valentin F. Mihăescu, spirit împătimit pentru analiza dinamic minuţioasă, dominat de neistovita dispută interioară ce are loc între „vocea" simţului de măsură, „obiectivarea", şi „vocea" abandonării, fără măsuri de precauţie, în plasa beatitudinii polemice ; Dan C. Mihăilescu, spirit fantast şi frenetic, capabil de eforturi intelectuale uimitoare, dispus a se angaja la cele mai himerice proiecte, fără a ne face, totuşi, să credem că cel puţin o parte din ele nu vor fi duse la bun sfîrşit ; Artur Silvestri, spirit mateian, în variantă, „democratică", în indescendenţă aş zice, călinesciană, dezinvolt şi preţios, retoric şi fastuos, graţios şi incisiv, într-un cuvînt, impunătoare alură de critic „artist"; Doina Uricariu, spirit de o luciditate febril poetică, dăruită cu o capacitate asociativă şi disociativă ameţitor barocă, dispusă a intra în „lumea" poeziei confraţilor pînă la uitarea totală de sine.

Şi încă ceva : luînd seama la zarva cu atîta obstinaţie întreţinută de o bună bucată de vreme în jurul acestei „echipe" de tineri critici, mă gîndesc că nu e cu totul nepotrivit să vorbim de un adevărat **complex al spiritului critic tînăr de la „Luceafărul",** căruia îi cad victime numeroşii nemulţumiţi ce îşi fac cunoscută poziţia cum pot şi pe unde pot. Nu susţin neapărat că întruneşte atributele unui argument „ştiinţifică", dar înclin să cred că şi acesta e un simptom demn de reţinut în împrejurarea că dorim să privim lucrurile direct în faţă.

Nicolae Ciobanu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"